R. P. DIDACI
RVIZ
IN
PRIMAM PARTEM
D. THOMÆ
De Voluntate Dei.

IHS
R. P. DIDACI
RVIZ
DE MONTOYA
HISPALENSIS
è Societate IESV.
IN COLLEGIO HISPALENSI
S.Hermenegildi Theol.Professoris.
COMMENTARIA,
Ac Disputationes in primam partem
sancti Thomæ.
DE VOLVNTATE DEI,
ET PROPRIIS ACTIBVS EIVS.
LVGDVNI,
Sumptib. IACOBI, ANDREÆ, &
MATTHÆI PROST,
M. DC. XXX.

ILLVSTRISSIMO DOMINO

D. PETRO GYRON ET RIBERA,

MARCHIONI DE ALCALA ET CHVCENA, DOMINO DE TOBON,

A cubiculo Regiæ Maiestatis, &c.

Veram & perpetuam fœlicitatem.

SI meum animum à primo bonorum fonte vel auocaret, vel retardaret, ne velocius ad eum recurreret, de tua protectione, ac patrocinio, iustissimas ob causas cōcepta fiducia (PRINCEPS ILLVSTRISSIME:) putarem indignum religioso, sacris & theologicis rebus à iuuenilibus annis vsque ad senectutem intento, lucubrario nes alteri, quàm soli Deo dicare. Verumtamen Ecclesiasticum audio præcipientem: *Vide arcum & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in decore suo. Gyrans cœlum in circuitu gloriæ suæ.* Eccl. 43. Splendor quidem ac trium colorum varietas, ita temperata, vt nullius initium aut finis deprehendatur, quo visus, licèt acutissimus, possit vnumquemque propriis limitibus circumscribere, magnam olim Ecclesiæ Patribus admirationem excitauit. Nunc mihi non minorem excitat ambitus, quo gyrat cœlum in circuitu gloriæ suæ, vel potius nostros animos ad gyrandum prouocat, authorem glorificando. Ex rebus enim cito perituris, quæ à cœlestibus impressionibus existunt, nihil est quod facilius possit nostras cogitationes fluxas & instabiles ad suum principium tanquam ad vltimum finem quasi facto circulo reuocare, quàm ille circuitus gloriæ. Sapientissimè Hierotheus in amatoriis hymnis asseruit, *vnam quandam vim esse simplicem, quæ per se ad temperationem quandam coniungentem à bono vsque ad extremum eorum, quæ sunt, mouet & impellit, atque ab illo rursum ordine, per omnia ad bonum ex se, per se, & à se in orbem reflectitur, sempérque ad se ipsam eodem modo reuoluitur.* Apud Dionys. de diuin. nominib. c. 4. post med. Quaslibet igitur res diuina bonitas & virtus ita mouet, ac impellit, vt quamuis extra se prodeat ad illas producendas & gubernandas; reflectatur tamen in orbem,

& in seipsam reuoluatur. Multiplicem circulum diuina bonitas describit, siue creaturas omnes irrationales per hominem ad Deum reuocando tamquam ad vltimum finem, siue per corpora, sensibus exposita, docendo intellectum, & per intellectionem prouo-

Act. 17. cando voluntatem *quærere Deum, si fortè attrectent eum*, siue qualibet alia ratione. Quod nunc attinet est illud Dionysij de diuinis nominibus: *Est igitur pulchrum & bonum expetendum, amandum, diligendum omnibus; ac propter ipsum, eiusque causa, & ab inferioribus superiora, melioráque relationis, conuersionisque vi, ac nomine diliguntur; prospiciendique ac consulendi causa inferiora à præstantioribus.* Quod si conuersionis ad summum bonum ea vis est, quæ hinc alieno indigentes auxilio, atque inferiores, ad præstantissimos viros colendos & diligendos; illinc verò vehementius animos superiores, & in excellentiori dignitatis fastigio constitutos, prospiciendi, consulendíque desiderio ad humiles indigentes & inferiores diligendos impellat (quorum alterum experior in me ipso; alterum intueor in duobus excellentissimis fratribus, mearum lucubrationum Patronis) promptam & facilem istic inuenio viam, per quam à creatore descendens ad creaturas, per eas reducar ad creatorem confecto circulo, quem ipse disposuit. Sic enim altiori modo verus sol & fons luminis *gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem lustrans vniuersa in circuitu*, non solum quæ rectis atque libratis perpetuo radiis illustriora reddit quasi Meridiem, sed etiam quæ obliquis splendoribus, licet obscuriora, tanquam Aquilonaria Meridianæ lucis participatione perfundit. Quid autem à Gyronibus sperare non possimus etiam obscuriores; quandoquidem fulgentissimum Hispaniæ lumen Alfonsum huius nominis Sextum Regem ab extremo vitæ discrimine, nec minori seruitutis periculo liberans, restituit luci & splendori pristino præclarissimus Comes Don Rodericus familiæ, cognominísque caput & author, suum equum saluum & incolumem, cum equo vulnerato & moribundo Regis permutans? Quippe qui regiæ vitæ libertatísque lucrum, propriæ vitæ periculo, & libertatis dispendio prætulit, non minori fidelitatis affectu, sed longè maiore fortitudinis robore,

1. Reg. 24. quam olim Dauid *præcidit oram chlamydis Saul silenter.* Hic enim non cum hostibus pugnans, sed suos milites sermonibus confringens: ille verò Maurorum impetus sustinens atque retardans, ex aureo paludamento Regis triplicem plicaturam resecuit, quam in perpetuam facinoris memoriam suis stemmatibus, suorúmque nominibus addidit. Sed pro tanto beneficio Regis munificentissimi liberalitas quid illi muneris contulit? Optionem dedit petendi quodcumque vellet. Quid igitur postulauit? numquid auri & argenti talenta plurima, numquid regionum ditiones ac dominatus populorum? Certè si bonam regni partem accepisset; munus ac-

ceptum

ceptum non esset maius, quàm beneficium Regi collatum. Nihil tamenhorum magnanimus Comes postulauit. Quid ita? quoniam authore Philosopho Magnanimus *talis est, vt beneficia conferat; & pudeat ipsum, si suscipiat beneficia: illud enim superioris est, hoc inferioris, & in retribuendo maiora beneficia conferat.* Quantum igitur ab intuitu retributionis distare videmus generosos animos istius familiæ; tantum pauperibus & humilibus crescit spes obtinẽdi parrocinium illorum. Quando præcedentem tomum de scientia Dei superiori anno dicaui tuo Excellentissimo fratri Duci de Alcala, de paterna prosapia, rebúsque præclarè gestis attigi pauca quædam; non pro dignitate materiæ, sed pro mea tenuitate, & epistolæ breuitate. Id semel expertus vereor de materna prosapia, cuius memoriam priori cognomine seruas, instituere sermonem, ex ingenti immensóque campo in exiguum nuncupatoriæ gyrum compulsus. Admiror enim nobilitatem generis, in quo & filiam Alfonsi Sexti Regis Castellæ, quam ei peperit vxor Elisabeth filia Ludouici Sexti Regis Galliæ, matrimonio copulatam inuenio. *Num parum vobis videtur generum esse Regis?* dicebat Dauid, iam Dei oraculo per Samuelem vnctus in Regem, ac per mulieres in choris decantatus decem millium victor præ Saule. Sed ego nunc inquam: Num parum alicui videri poterit, duorum Regum potentissimorum generum esse? Non poterat tantus honor contingere, nisi viro, qui cæteros regni proceres aut superaret, aut certè superaretur à nullo, Regiæ dignitati si non par, at certè suppar, ne per iniuriam turpiter demissa, sed honestè collocata Regis filia videretur. Sed nescio num magis admirari debeam tot Regum, Magnatum, Ducum, Marchionum, Comitúmque familias, ex eodem postea sanguine per matrimonia procreatas, vel antiquitatem generis quadraginta circiter annis à primordiis Regni Castellæ & Aragoniæ, vel in pace gubernationem Reipublicæ, domúsque regiæ, vel in recuperandis Hispaniæ prouinciis è ditione Maurorum sumptus, labores, & gloriosas quorumdam mortes. Hæc nostra patria totius Beticæ caput Gyronibus se debere fatetur, quod illorum quintus à primo Comite Roderico, primus regiam arcem Hispalensem fuerit ingressus. Quid mirum si tot strenuissimis Ducibus delati fuerint magistratus ordinum militarium sancti Iacobi, & Calatrauæ? Verumtamen ad illud propero, quod mihi magis est proprium, in Ossunensibus Ducibus tuis progenitoribus quantus fuerit pietatis & bonarum literarum amor. Sunt illius tot præcones indefatigabiles, quot sunt æterna monumenta Collegiorum, Vniuersitatis, & collegialis Ecclesiæ, pinguis redditibus & pretiosa supellectili decoratæ. Quantum vos extollendo tot tituli longiùs ab humilibus distare compellunt, tantum facilitas, humanitas, & magnificentia reuocant ad propinquitatem. Nec enim secundis rebus effrænatam

Lib. 4. Ethic. c. 3 post med.

1. Reg. 18.

tam , ſibíque præſidentem ſinitis excurrere potentiam, *ſed tanquam* Lib.1.Offic. *in Gyrum rationis & doctrina ducitis*, vt verbis vtar Oratoris eximij. Hæc igitur & alia multa conſiderans, in animum induxi, meum hoc opus, vel potius deſiderium ſeruiendi publicæ vtilitati ſacrarum literarum ac Theologiæ, veſtro nomine tanquam pelta protegere, certus fore, vt confugientem ad illud nunquam hoſtilibus inuidiæ iaculis indefenſum & inultum præbeatis. Meum erit quotidianis ad Deum ſacrificiis & orationibus perpetuam vobis fœlicitatem in hac & in futura vita precari.

Illuſtriſſimæ tuæ dominationis

Perpetuus Capellanus, &
in Chriſto ſeruus

DIDACVS RVIZ.

FACVLTAS P. PROVINCIALIS Bætica Prouinciæ.

GEORGIVS HEMELMAN Prouincialis Societatis IESV, in Bœtica Prouincia potestate ad id mihi facta à R. admodum Patre nostro MVTIO VITELLESCO Præposito Generali Societatis IESV facultatem concedo, vt *Disputationes & Commentarij de Voluntate Dei* PATRIS DIDACI RVIZ DE MONTOYA, è nostra Societate IESV Hispalensis, publici sacræ Theologiæ Professoris, & eiusdem Societatis grauium, doctorúmque virorum iudicio examinati & approbati typis mandentur. In quorum fidem has literas manu nostra subscripta, & sigillo nostro munitas dedimus Hispali Kalendis Septembris anni 1626.

GEORGIVS HEMELMAN.

EGO STEPHANVS BINETVS, Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis HENRICO III. 10. Maij 1583. HENRICO IV. 20. Decembris 1606. & LVDOVICO XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos, absque Superiorum permissione imprimant: permitto IACOBO, ANDREÆ, ET MATTHÆO PROST Lugdunensibus Bibliopolis, vt Opus quod inscribitur, R. P. DIDACI RVIZ è Societate IESV, *De Voluntate Dei, & propriis actibus eius*, ad sex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni 14. Septembris 1629.

STEPHANVS BINETVS.

APPROBATIO.

Isti Commentarij & Disputationes R[di] PATRIS DIDACI RVIZ DE MONTOYA, *Quæ sunt de Voluntate Dei, & propriis actibus eius*, sunt dignæ prælo, in commodum publicum. Ita censeo. Actum Lugduni, die 12. Septembris. 1629.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT,
Episcopus Damasci.

Idem testor. Lugduni 13. Septembr. 1629.

DEVILLE.

CONSENSVS.

Disputationes & Commentarios de Voluntate Dei, & propriis actibus eius, Auctore REVERENDO PATRE DIDACO RVIZ, *Societatis* IESV *Theologo, typis mandari, Ego Regis Procurator in Præfectura Lugdunensi non impedio,* 13. *Septembris*, 1629.

PVGET.

Librum qui inscribitur, *Disputationes, & Commentaria de Voluntate Dei, & propriis actibus eius, Authore* PATRE DIDACO RVIZ, Societatis IESV Theologo, in lucem edi, ac typis mandari permittimus à Iacobo, Andrea, & Matthæo Prost, Bibliopolis Lugdunensib. ac simul ne quis citra datam eis facultatem denuò excudat interdicimus. Datum Lugduni, 13. Septembris, 1629.

DECHAPONAY.

PRIVILEGIVM
CATHOLICÆ MAIESTATIS.
EL REY.

POR quanto porparte de Vos DIEGO RVIZ Religioſo de la compañia de IESVS, nos fue fecha relacion que auiades compueſto vn libro intitulado, *Commentarios ſobre la primera parte de ſanto Thomas, que trata lo de Voluntate Dei*, ſuplicandonos os mandaſemos dar liçencia para le poder imprimir, y ptiuilegio por el tiempo que fueſemos ſeruidos, o como la nueſtra merced fueſe: lo qual viſto por los del nueſtro Conſejo por quanto en el dicho libro ſe hiçieron las diligençias que la prematica por nos vltimamente fecha ſobre la impreſſion de los Libros diſpone, fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra çedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien, porla qual os damos licençia & facultad para que vos, o la perſona que vueſtro poder huuiere, y no otra alguna podais imprimir el dicho libro, *Commentarios ſobre la primera parte de Santo Thomas, que trata de Voluntate Dei*, que de ſuſo ſe haçe mencion, en todos eſtos Reynos de Caſtilla, por tiempo y eſpacio de diez años que corran, y ſe quenren deſde el dia de la data de eſta nueſtra çedula, ſo pena que la perſona, o perſonas que ſin tener vueſtro poder los imprimiere, o vendiere, o hiçiere imprimir, o vender; por el miſmo caſo pierda la impreſſion que hiçiere, con rodos los moldes y aparejos della, y mas incurra en pena de cinquenta mill marauedis cada vez que lo contrario hiçiere: La qual dicha pena ſea la tercia parte para la perſona que lo acuſare, y la otra tercia parte para nueſtra camara, y la otra tercia parte para el Iuez que lo ſentenciare; con tanto que todas las vezes que huuieredes de hazer imprimir el dicho libro durante el riempo de los dichos diez años, le traigais al nueſtro Conſejo juntamente con el original que en el fue viſto, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del, de Martin de Segura nueſtro Eſcriuano de camara de los que reſiden en el nueſtro Conſejo, para que ſe vea ſi la dicha impreſſion eſtà conforme al original, o traigais fe en publica forma de como por Corector nombrado por nueſtro mandado ſe vio, y corregio la dicha impreſſion por el original, y ſe imprimio conforme a el, y quedan impreſſas las erraras por el apuntadas para cada vn libro que aſſi fueren impreſſos, para que ſe taſe el precio que por cada volumen huuiere de auer, y mandamos al Impreſſor que aſſi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio ny el primer pliego del, ni enrregue mas de vn ſolo libro con el original al autor, o perſona a cuya coſta lo imprimiere, ny à otra alguna para efecto de la dicha correccion y taſa, haſta que antes y primero el dicho libro eſte corregido y taſado

y taſado por los del nueſtro Conſejo. y eſtando hecho y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, y ſucceſſiuamente ponga eſta nueſtra çedula, y la aprobacion taſa y erratas, ſo pena de caer è incurrir en las penas contenidas enlas Leyes y prematicas deſtos nueſtros Reynos, y mandamos a los del nueſtro Conſejo, y a otras qualesquier Iuſticias dellos, que guarden y cumplan eſta nueſtra çedula y lo en ella contenido. Fecha en Aranjuez a veinte y quatro dias del mes de Nouiembre, de mill y ſeiſcientos y veinte y ſeis años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nueſtro Señor

DON SEBASTIAN DE CONTRERAS.

INDEX QVÆSTIONVM, ARTICVLORVM, DISPVTATIONVM, ET SECTIONVM, QVÆ IN HOC opere discutiuntur.

ARTICVLVS XL

Vtrùm sit distinguenda in Deo voluntas signi.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm conuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa.

DISPVTATIO XVII.

Quid & quotuplex sit voluntas signi, & quomodo coniuncta cum beneplacito.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrum voluntas Dei semper impleatur.

DISPVTATIO XIX.

Voluntas antecedens & consequens quid sint, & quomodo differant.

QVÆSTIO INCIDENS.

DISPVTATIO XX.

Vtrùm conditionata sit antecedens voluntas, & vtrum circa media versetur formaliter, quatenus media sunt.

7. Quo

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrum initium peccati probet, voluntatem à se ipsa, non à Deo determinari ad materialem illius actionem.

DISPVTATIO XXXVII.

Appendix ad præcedentem.

De initio peccati ex tentationibus, prout repugnat physica prædeterminationi.

DISPVTATIO XXXVIII.

Quanta sit repugnantia inter quidditatem boni & antecedentem mali necessitatem.

DISPVTATIO XXXIX.

Quid Scholastici existimauerint de voluntate Dei, atque concursu ad materiales actiones peccatorum.

DISPVTATIO XL.

Quæ membra comprehendantur sub amplitudine causalitatis, Deo repugnantis erga materialem actionem peccati.

Peculiariter in damnatis.

DISPVTATIO XLI.

Vtrum materialem actionem peccati nulli creaturæ imputabilem possibile sit à Deo causari.

DISPV

DISPVTATIO XLVII.

De quibusdam authoritatibus, quæ solent afferri ad probandum præuium causarum additamentum ex motione Dei.

DISPVTATIO XLVIII.

Vtrum instrumentorum titulo secundis causis debeatur concursus determinatus, aut præuium additamentum.

DISPVTATIO XLIX.

De argumentis aliis ab indigentia determinationis, & actualitatis.

DISPVTATIO L.

Vtrum perfectio prouidentiæ circa minima requirat prædeterminationem physicam in concursu primæ causæ.

DISPVTATIO LI.

Appendix ad viginti quatuor præcedentes disputationes, Inualidè retorqueri contra concursum indifferentem argumenta, quæ refutant concursum determinantem ad actiones peccatorum.

QVÆSTIO XX.

De amore Dei.

ARTICVLVS I.

Vtrum amor sit in Deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus omnia amet.

DISPVTATIO LII.

Quibusnam affectibus Deus prosequatur bonum infinitum, & finitum.

6. Erga

3. Præscin

DISPVTATIO LVIII.

Vtrum iuſtitia ſtrictè ſumpta, ſiue diſtributiua, ſiue commutatiua, Deo formaliter & propriè conueniat.

DISPVTATIO LIX.

Vtrum diſtributiua potiùs, quam commutatiua iuſtitia perfectionem prahabeat diuinæ iuſtitia.

DISPVTATIO LX.

Vtrum vindicatiua iuſtitia Dei ſit propriè & ſtricte iuſtitia.

ARTICVLVS III.

Vtrum miſericordia competat Deo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in omnibus operibus Dei ſit miſericordia & iuſtitia.

DISPVTATIO LXI.

Quanta ſit miſericordia diuinæ proprietas, perfectio, & generalitas.

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC OPERE CITANTVR.

Littera d. significat disputationem ; ſ. ſectionem ; n. numerum, margini adſcriptum ; f. folium.

Numeri.

Deuteronomium.

Iosue.

Iudicum Liber.

Regum Lib. 1.

Regum Lib. 2.

Regum Lib. 3.

Quia

Quia postulasti verbum hoc, &c. sed postulasti tibi sapientiam, ecce feci tibi secundum sermones tuos. d.15.f.3.n.5.f.161

17. *Coruis præcepi vt pascant te.* d.11.f.2.n.16. f.127

Regum Lib. 4.

3. *Quid mihi & tibi est? vade ad Prophetas patris tui, & matris tuæ.* d.44.f.3.n.23.f.477

8. *Vade dic ei; sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur.* d.44.f.3.n.23.f.477

Paralipomenon Lib. 1.

21. *Displicuit autem Deo, quod iussum erat.* d.54. section. 1. num. 21. fol. 615

Paralipom. Lib. 2.

10. *Clemens est Dominus Deus.* disput.55.f.1.n.7. fol.626

15. *Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo, si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum derelinquet vos.* d.34.f.3.n.12.f.349

21. *Suscitauit Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus: & ascenderunt in terram Iuda, & vastauerunt eam.* d.42.f.2.n.4.f.454

25. *In fugam conuertet te Deus ante inimicos, quoniam virtus est Deo, vel adiuuare, vel in fugam vertere.* disput.44.sect.2.num.6.f.474

Esdræ Liber 2.

9. *Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abraham, & inuenisti cor eius fidele coram te, & percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terram.* d.58.sect.6. n.11.f.665

Ipsi vero & Patres nostri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mandata tua. disp.42.sect.2.n.2.f.455

Tobiæ Liber

1. *Cum irent omnes ad vitulos aureos.* d.53.sect.10. n.10.f.609

2. *Hanc tentationem ideo permisit Dominus euenire illi.* d.31.f.1.n.7.f.312

3. *Non delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymas, & fletum exultationem infundis.* d.23. f.2.n.3.f.237

4. *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas.* d.31.f.1.n.8.f.312

Quo modo poteris, esto misericors: præmium enim tibi thesaurizas in die necessitatis. d.56.f.3.n.25. fol.640

13. *Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras; & ipse saluauit propter misericordiam suam.* d.15.f.3.n.7.f.161

Iudith.

5. *Deus illorum odit iniquitatem.* d.54.sect.1.n.19. fol.615

8. *Abraham Dei amicus effectus est.* d.52.f.6.n.6. fol.590

9. *Hoc factum est quod ipse voluisti, & tua iudicia in tua prouidentia disposuisti.* d.11.f.2.n.9.f.126

10. *Iudith omnibus ornamentis suis ornauit se cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat.* d.44.f.1.n.10.f.472

13. *Non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me Dominus gaudentem.* d.31.f.1.n.8.f.312

14. *Accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu, non vt descendatis deorsum; sed quasi impetum facientes. Tunc exploratores necesse erit, vt fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam, &c.* d.10.sect.3.num.6. fol. 111

16. *Accepit stolam nouam ad decipiendum illum.* d.44.f.1.n.11.f.472

Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt; misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ. d.18.f.5.n.1. fol.186

Esther.

3. *Si decreuerit saluare nos, continuo liberabimur.* disput.7.sect.3. num.6.fol.50

Iob.

1. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est.* d.35.f.6.n.9.f.371

Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam. d. 44.f.4. n.13.f.479

2. *Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua.* d.44.f.4.n.13.f.479

5. *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum.* d.18.f.2.n.11.f.182

6. *Subuertere nitimini amicum vestrum: verumtamen quod cœpistis explete.* d.44.sect.3.n.23. fol.477

9. *Deus cuius iræ nemo resistere potest.* d.18.f.5.n.2. fol.186

Quis restitit ei, & pacem habuit? d.18.sect.6.n.7. fol.187

Qui præcipit soli, & non oritur. disp.11.sect.2.n.16. fol.127

12. *Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.* d.42.f.2 n.9.f.454

Si destruxerit, nemo est qui ædificet. d.31.f.3.n.19. fol.319

Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. d.43. f.3.n.22.f.464

14. *Constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.* d.16.f.2.n.27.f.169

Numerus mensium eius apud te est, posuisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. d.16.f.5.n.14. fol.175

17. *Conuulnerauit lumbos meos.* d.36.f.9.num.15. fol.392

20. *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.* d.38.f.7.n.12.f.417

21. *Qui dicunt Domino: recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus.* disputat.42. sect.2. n.4.f.455

22. *Quid prodest Deo, si iustus fueris, aut quid confers, si immaculata fuerit via tua?* d.8.f.4.n.12.f.67

23. *Et nemo auertere potest cogitationem eius.* d.16. f.1.n.19.f.168

Ipse solus est, & nemo potest auertere cogitationes eius. d.16.f.5.n.14.f.175

24. *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* d.43.f.3.n.23.f.464

Dedit ei locum pœnitentiæ, & ipse abutitur ad superbiam. d.19.f.1.n.9.f.193

Psalmorum liber.

Prouerbia.

Ecclesiastes.

Sapientia.

Ecclesiasticus.

Isaias.

Ierem.

Baruch.

Ezechiel.

Daniel.

Oseas.

Ioel.

Amos.

Abdias.

Ionas.

Michaeas.

Nahum

Nahum.

Habacuc.

Sophonias.

Zacharias.

Malachias.

Machabæorum lib. 1.

Machab. lib. 2.

Matthæus.

19. *Qua*

Marcus.

Lucas.

Ioannes.

Actus Apostolorum.

Pauli Epistola ad Romanos.

Ad Corinthios. 1.

Fidelis

Ad Corinthios 2.

Ad Galatas.

Ad Ephesios,

Ad Philippenses.

2. Ex

Ad Colossenses.

Ad Thessalonicenses 1.

Ad Thessalonicenses 2.

Ad Timotheum 1.

Ad Timoth. 2.

Ad Hebræos.

Iacobi Epistola.

Petri

Petri epistola 1.

Petri Epistola 2.

Ioannis Epistola 1.

Ioannis Epistola 2.

Apocalypsis.

Finis Indicis Locorum sacræ Scripturæ.

COMMENTARII ET DISPVTATIONES DIDACI RVIZ DE MONTOYA, E SOCIETATE IESV,

DE VOLVNTATE DEI & proprijs actibus eius:

Ad primam partem S. Thomæ, à Quæstione 19. vsque ad 21.

PROOEMIVM.

1. *Vtilitas.* AD publicam totius Ecclesiæ priuatámque cuiusque fidelis vtilitatem, quanti momenti res sit exacta plenáque cognitio diuinæ voluntatis, dubitare non poterit, qui legerit assiduitatem & instantiam orationum, quibus eam suis Colossensibus impetrare conatur Apostolus c. 1. *Non cessamus*, inquit, *pro vobis orantes, & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali.* Supponit enim, Colossensibus esse cognitionem voluntatis Dei, postulat autem vlteriorem additionem & perfectionem vsque ad plenitudinem, sicut obseruant ibi Chrysostomus, Theophylactus, S. Thomas, & alij expositores.

2. *Certior & breuior via penetrandi voluntatem Dei.* Certiorem porrò breuiorémque viam obtinendi tantum bonum, idem Apostolus docuit. Romanorum 12. *Nolite conformari huic sæculo, sed renouamini in nouitate sensus vestri, vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta.* Sicut enim palatus noxijs humoribus infectus non sapit, imo sinistrè de dulcibus ac salubribus cibis iudicat: contra verò sanus atque purgatus: ita nisi reiectis affectibus sæculi, renouatus fuerit interior sensus, non poterit quasi gustando probare, quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta? sicut acutè ponderauit ibi S. Thomas. Atque illud, *Probetis*, Origenes exponit, *exquiratis, consideretis.* Chrysostomus *discatis.* Syrus, *distinguatis, sapiatis*, videlicet quodam spirituali gustu, quem præcipit Psal. 33. *Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus.*

3. *Consensus & affectus in his dispensationibus magis, quam in cæteris necessarius. Dionysius.* Quamuis enim ad omnes res diuinas addiscendas plurimùm conferat voluntatis affectus & consensus siue conformitas quædam ad illas, quam in suo præceptore Hierotheo laudat, & cæteris eius industriis præfert Dionysius de diuin. nomin. cap. 2. propius ad finem quàm ad med. dicens: *Non solum disciplina adeptus diuinarum rerum scientiam, verum etiam ijs animo affectus & permotus, atque ex sua cum eis consensione absolutus.* Perpende consensionem siue consensum ac similitudinē fuisse, quæ Hierotheum absolutum & perfectum reddidit in diuinarum rerum contemplatione: Nihilominus ad diuinæ voluntatis perfectam notitiam id multò magis necessarium, vt ex ea, quam in se Theologus experitur, propensione ad obiecta quædam & auersione ab alijs, quasi præsentiat atque præsagiat ingenium & propensionem diuinæ voluntatis, ac veluti gustu discernat, quid Deo placeat.

4. *Necessitas ad propugnanda mysteria fidei.* Sed quorsum hæc, ais, cùm Apostolus Romanis & Colossensibus non desideraret, neque consuleret scholasticas speculationes de voluntate Dei, quas aggredimur explicare, sed cognitionem & intimum sensum mysteriorum fidei, atque præceptorum Dei & consiliorum. Fateor hoc fuisse, quod vniuersaliter omnibus proponebat Apostolus, atque ita sacri Doctores intelligunt. Sed age. Cùm sit proprium Theologorum munus penetrare profundius, & fortius propugnare, quæ simpliciores fideliter credunt; quomodo poterunt ad hanc pugnam esse parati, nisi superatis priùs, & explanatis difficultatibus circa Dei voluntatem occurrentibus? Certè neque præstantissimum decretum Incarnationis, neque voluntatem eligendi gentes, reprobatis Iudæis, nec prædestinationem discernentem homines quosdam ab alijs secundùm beneplaci-

neplacitum voluntatis suæ, neque quàm sit gratuita gratia, nec quàm sit misericors misericordia, poterimus intelligere; qnin etiam circa Dei naturalem prouidentiam noo poterimus solido firmóque fundamento discurrere, nec argumentorum vires dignis ponderare momentis, nisi diuinæ voluntatis propensione prius diligenter examinata. Vnum pro cunctis sufficiat exemplum ex Prospero ad capita Gallorum responsione 12. *Si Deus*, inquit, *hominem sibi obedientem à pietate deturbat, & bene currentem cadere facit: ergo pro bonis mala retribuit, & iniustè punit quod vt fiat impellit. Quid tam peruersum, quid tam insanum dici aut cogitari potest? Sed in talem sensum trahuntur, qui putant in omnibus hoc esse præscientiam Dei, quod & voluntatem.* Vides, erroris quam absurdi fuerit origo distinctioné diuinæ voluntatis ac proprium & adæquatum illius obiectum ignorare? *Cùm voluntas eius nunquam velit, nisi bona: præscientia autem & bona noscit & mala*, sicut Prosper continuò subiecit.

Exemplum.

5. *Difficultas.* Atque inde iam incipit aperiri causa maioris difficultatis in consideratione diuinæ voluntatis, quam diuinæ sapientiæ, subindéque reliquorum omnium attributorum, quia videlicet circa obiecta versatur cum delectu atque discrimine. Scientia námque cuncta penitus ac totaliter intelligit; voluntas autem multa non vult, quæ intelligit scientia; & insuper ea, quæ vult, non eodem modo penitus ac totaliter vult, sed aliqua cum abstractione quadam ac præcisione, supposita determinatione voluntatis creatæ; sicut dicemus tractantes de materialibus actionibus peccatorum.

6. *Maior difficultas.* Sed maior adhuc difficultas oritur ex libertate, duobus ex vtraque parte scopulis vrgentibus angustissimum fretum, ne videlicet, dicamus aliquid increatum esse io Deo, quod potuerit non fuisse; nec tamen in re ipsa Deo libertatem eripiamus, solo retento nomine libertatis, inde namqoe causalitas & potestas omnis labefactabitur. In omnibus, quæ Deo conueniunt necessariò & ab intrinseco, solùm Trinitatis mysterium exigit supernaturale lumen fidei: cætera cuncta, quæ tribus personis communia sunt, naturale rationis lumen probat euidenter, licèt quædam longo, asperóque circuitu. Inter hæc tamen est vnica difficultas diuinæ libertatis, sub qua gemunt etiam gigantes.

7. *Quædam repetenda.* Faciliora tamē alia redduntur ex dictis in tomo præcedenti dē Scientia Dei, quoniā sunt illis simillima; potuissent autem ad eum tomum remitti, nisi molestæ fuissent & ooerosæ lectoribus frequentes de paruis rebus remissiones; tunc vel maximè, quando restat aliquid laboris & industriæ in applicationis discrimine. Quocirca conducibilius erit ea repetere, dummodo quanto breuiori potuerint compendio restringantur.

8. *Ordo.* Rationem ordinis perspicuè tradit S. Thomas, quoniam intellectum Dei consequitur immediatè voluntas: ideóque postquam superioribus quæstionibus à decima quarta vsque ad decimam octauam disseruerat de his, quæ pertinent ad scientiam diuinam, consequens erat de voluntate tractare, simúlque de operationibus illius, quæ non includunt operationem intellectus, licèt eam supponant.

9. Qnid autem fuerit causæ, ne tomus iste progrediatur vltra tres quæstiones dictas, ipse disputationom decursus indicabit. Incurrent enim tot ac tantæ difficultates circa obiecta diuinæ voluntatis, quæ iustum volumen impleant.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XIX.

DE VOLVNTATE DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit voluntas.

DISPVTATIO I.

Vtrum Deus habeat volitionem & appetitum à sua essentia distinctum.

SECTIO I.

Deo conuenire volitionem perfectissimam.

1\. Albertvs in libr. de causis apud Dionys. Carthu. 1. Sent. dist. 45. q. 1. col. 3. ita scribit: Multi Peripateticorum vt Aristoteles, Theophrastus, Auerroës, Auicenna, Porphyrius negabãt voluntatem esse in Deo. Quinque rationes ad hoc induceores. Prima est, quia omnis voluntas appetitus est: Omnis autem appetitus est non habiti, ac boni deficientis. Huic similia sunt quæ sequuntur apud eum argumenta.

Fundamentum negantium voluntatem in Deo.

2\. Sed paulò inferius idem Albertus prædictos Philosophos exponit, non intendisse remouere à Deo voluntatem immobilis complacentiæ in bonis habitis & possessis, nec etiam voluntatem quæ est liber animi motor, voluntatem verò, quæ est appetitus boni non habiti, quo volens perficiatur, remouerunt à Deo. Hæc Albertus citatus.

Authorum mentem Albertus exponit.

Confirmatur hæc expositio; nam Aristotelem agnouisse Dei voluntatem, paulò inferius ostendemus, similitérque Platonẽ. Vnde cùm Porphyrius fuerit partim Peripateticos, partim verò Platonicus (vt rectè obseruauit Carthusianus citatus) non est verisimile sensisse contra illos.

Confirmatur expositio.

3\. Hæreticorum igitur, aut delitantium philosophorum nemo, quẽ legerim, Deo voluntatẽ eripuit expressè. Nihilominùs occultè, seu virtualiter Deo voluntatem abstulere qui dixerunt, Deo scientiam & amorem metaphoricè tantùm conuenire; vel certè, nihil aliud Deo conuenire, nisi causam esse nostræ scientiæ & amoris: vt refert S. Thomas de veritate q. 2. art. 1. corp. Hæc autem sententia conuincitur erroris manifesti, quoniam secundùm illàm Deus verè propriéque non volt, nec potest velle nec habere volitionem aut voluntatem: sicut Deus verè propriéque non est lapis, neque Leo, neque dolorem patitur aut tristitiam; quoniam hæc Deo metaphoricè tantùm conueniunt, & ex illis aliqua Deo tribuuntur, quoniam tales effectus in creaturis causat.

Erroris conuincitur eorum sententia, qui metaphoram adstruunt in diuino amore.

4\. Nomine volitionis aut voluntatis intelligimus operationem increatam & immaterialem, quæ fertur in bonum propositum per diuinam scientiam, abstrahendo à ratione qualitatis, aut habitus, vel actus realiter producti, & à quacunque ratione accidentis.

Quid nomine volitionis, aut voluntatis.

Hoc sensu verissimè, atque propriissimè Deo conuenire volitionem, seu voluntatem, tota Scriptura clamat aut perspicuis verbis, aut euidentibus indiciis. Roman. 12. *Vt probetis quæ sit voluntas Dei.* Ephes. 1. *Prædestinauit nos secundum propositum voluntatis suæ*, & infra: *Vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* & infra: *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Genes. 17. *Voluntas Dei fuit vt cito mihi occurreret.* &c. & cap. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* Psalm. 29. *vita in voluntate eius.* & infra: *In voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.* Matth. 26. *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et paulò inferius: *Fiat voluntas tua.* Sapient. 11. *Subest enim tibi cum volueris, posse.* & infra: *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?* Psalm. 103. *Omnia quæcunque voluit, fecit.* 5.

Roman. 12.
Ephes. 1.
Genes. 17. & 45.
Psalm. 29.
Matth. 26.
Sap. 11.
Psalm. 103.

Cùm autem amare sit præcipuus actus voluntatis, præcipuáque volitio; probant eandem conclusionem omnia testimonia Scripturæ, quæ Dei amorem affirmant, vt Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum*, & cap. 5. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei quæ facit.* & capite decimoquarto. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos:* & infrà; *Pater meus diliget eum.* & capite 16. *Ipse Pater amat vos.* & eiusmodi plurima in vtroque Testamento. Qualia sunt quæcunque dicunt diuinæ voluntati non posse resisti: vel Deum velle non mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: & velle omnes homines saluos fieri: velle obseruationem suorum præceptorum: Deum esse charitatem: adoptare filios, & amicos habere: virtutem & veritatem amare; peccatum autem & mendacium odisse: comminari pœnas: promittere præmia. Ex quibus actibus quidam sunt formaliter volitiones, alij volitionem includunt aut supponunt. Quapropter Scriptura tota Dei volitionem clamat, quia tota plena est historiis aut doctrinis eiusmodi. 6.

Præcipuus actus voluntatis, amare est.
Ioan. 3. & 5.
Ioan. 14.

Inde fit, vt qui negaret, voluntatem formaliter & sine metaphora Deo conuenire, radicitus conuelleret Theologiam prope vniuersam; nam sine voluntate Deus non spiraret Spiritum sanctum; ac subinde non esset Trinus; rebus creatis non prouideret; nec prædestinatos eligeret; non esset misericors, nec iustus; non permitteret peccata: non reprobaret præscitos: nec efficeret aliquod opus eorum, quæ non proficiscuntur ex naturali cursu causarum secundarum, sed ex 7.

Qui propriè voluntatis actum à Deo remouent, radicitus Theologiam euellunt.

mero Dei beneplacito. Consequenter impossibilia forent mundi creatio in tempore, Incarnatio, Vocatio Gentium, Reprobatio Synagogæ, totius Ecclesiæ constitutio, Sacramenta, miracula, remissio peccatorum, indulgentiæ. Nulla foret gratia nec auxilia gratuita, nulla Charitas, nulla spes, ac proinde nulla fides. Quin etiam & leges omnes atque præcepta nulla forent, quoniam vim accipiunt à voluntate obligandi.

8\. *Deū esse voluntate præditum, antiqui supponūt Philosophi, vt omnino certum.* Præterea veritas hæc naturali lumine, tanquam explorata supponitur ab antiquis Philosophis. Aristoteles lib. de Mundo prope finem: *Deus*, inquit, *omnia quò vult mouet & arbitratu suo omnem rempublicam temperat*. Et lib. 7. Ethicor. cap. vltimo versus finem docet, Deum gaudere semper vna simplicique voluptate, quam lib. 10. cap. 8. dicit esse beatitudinem contemplatiuam. Voluptas autem est actus voluntatis, & beatitudo non est sine amore & fruitione summi boni. *Aristoteles.* *Quod si alicuius*, inquit, *natura sit simplex, semper eadem operatio iucundissima erit. Idcirco Deus vna semper, simplicique gaudet voluptate.*

Nec obstat quod lib. 2. magnor. moral. cap. 11. non procul à principio, Deo videtur amorem negare. Nam explicabitur disp. 52. sect. 3. initio.

9\. *Socratis dictum* Socrates autem apud Platonem in Alcibiade primo, siue de natura humana in fine, præcipit in faciendis esse præfandum: *Si Deus voluerit*. & in Timæo, siue de natura inter princip. & med. Deus creator à se creatos Deos, id est, Angelos, sic alloquitur: *Non estis penitus immortales, neque penitus indissolubiles: non tamen soluemini, nec mortis sortem sequemini. Quum mea voluntas maius adhuc & præstantius vinculum vobis contigerit.*

10\. Cunctarum denique gentium consensus & lux à natura indita Dei volitionem ostendit; siue quando verum Deum colebant, siue quando superstitionibus & inanibus sacrificiis idola prosequebantur. Quia frustra vel iratos Deos placare sacrificiis, vel ab illis impetrare beneficia conarentur: nisi putarent, Deo potestatem esse volendi concedere quod ab eo postulabatur.

11\. *Frustrà referũtur, quæ passim occurrunt.* Antiquorum Patrum loca referre, quibus Dei voluntatem, aut volitionem, aut amorem testantur; omnino superfluum erit, cum passim occurrant non tantùm in præsentibus disputationibus de voluntate & amore Dei, præsertim quando tractauerimus de libertate, vel efficacia voluntatis diuinæ, vel de auersione illius à malo, propter quam non vult fieri peccatum: sed etiam in aliis disputationibus Theologicis; veluti de Prouidentia, & prædefinitionibus, de Prædestinatione, vel quando circa Trinitatis mysterium agitur de vnitate voluntatis, quæ communis est tribus personis, sicut est eadem essentia: vel de processione Spiritus sancti per volitionem, seu amorem, vel circa mysterium Incarnationis, de duplici voluntate Christi Domini, diuina & humana, vel quando explicatur decretum Incarnationis, aut prædestinatio Christi Domini, vel quando 1. 2. circa bonitatem & malitiam humanorum actuum, traditur obligatio conformandi voluntatem humanam cum diuina; vel quoties Patres exponunt aliquem ex locis Sacræ Scripturæ paulò superius citatis; aut cæteros qui tractant de voluntate vel amore Dei.

12\. *Prima ratio.* Naturalibus rationibus demonstratur, quarum prima nititur principio quod omnibus hominibus à natura insitum est tanquam euidentissimum, Deum esse *aliquid, quo nihil melius sit, atque sublimius, nec possit excogitari*; quemadmodum obseruauit Augustinus lib. 1. doctrinæ Christianæ cap. 7. & 8. & lib. 5. de Trinit. cap. 4. sub init. *Id, quo nihil sublimius potest excogitare, Deus est.* Quod si Deus careret operatione volendi & amandi: melius aliquid & sublimius esset ens quod amare potest & velle: quapropter non tantum excogitaretur, sed etiam realiter existeret aliquid melius Deo.

13\. Cõfirmatur primò, quia *quidquid tale est vt ipsum omnino melius sit, quam non ipsum*, est Deus: vt probat Anselmus in monolog. cap. 14. circa med. & Richardus Victorinus lib. 1. de Trinitate cap. 19. Recipitur autem omnium Scholasticorum consensu sub nomine perfectionis simpliciter simplicis, quæ melior sit ipsa, quàm non ipsa. Nec dubitari potest, quin Deum posse velle & amare sit melius, quàm non posse; meliúsque sit amare summum bonum, quàm non amare.

14\. *Nyssenus.* Confirmatur secundò, sic enim Nyssenus orat. catechetica cap. 1. à med. tanquam omnibus exploratum supponit, *Deum esse perfectum, cui nihil desit, nec commixtus sit ex iis, quæ sunt contraria, nempe ex eo quod est mancum, & ex eo quod est perfectum, sed siue in potestate, siue in boni notione, siue in sapientia, & æternitate, & incorruptione, & si aliqua alia, quæ Deum decet, intelligentia veniat in contemplationem, omnino assentietur in diuina natura considerari perfectionem ex hac consequentia rationi consentanea.*

15\. Confirmatur tertiò, nam & Aristoteles lib. 12. metaph. cap. 9. text. 5. probat Deum esse sui ipsius intellectionem, quoniam hoc requiritur, vt sit ens optimum & præcellens omnibus. Eadem ergo ratione colligeret, Deum esse sui ipsius amorem.

16\. *Secunda ratio.* Ex præcedenti nascitur ratio secunda, quam offert præclarissimum Dei nomen: *Ego sum qui sum*. Exod 3. & Iob. 25. *Ipse solus est*. Vnde Patres colligunt, Deum sua simplicissima quidditate complecti, quidquid est esse, non habens admixtum non esse, cuius veritatis euidentissima lux, etiam Platonem supernaturali lumine fidei destitutum, mirificè delectauit, quemadmodũ latè tractauimus in tom. de Trinit. disp. 8. sect. 5. breuius autem in tomo de Scientia Dei disput. 1. sect. 2.

17\. *Dionysius.* Sufficiat nunc illud Dionysij de diuinis nominibus cap. 5. inter princ. & med. *Deus non quodammodo est, sed absolutè & liberè sine vllo termino, vniuerso illo, quod est esse, in se comprehenso & occupato.* Quod si Deus non posset velle & amare, non comprehenderet & occuparet vniuersum, quod est esse: proptereàque non absolutè & liberè, sed quodammodo & cum termino limitante foret. Vnde etiam non esset *pelagus essentiæ immensum & interminatum*: vt appellat Nazianzenus oratione 38. de Natiuitate Domini fere inter princ. & med. & Oratione 42. quæ est 2. in Pascha col. 2. num. 7. & Damascenus lib. 1. fidei cap. 12. *Nazianzenus.*

18\. *Tertia ratio. Psalm. 93.* Tertia ratio potest accipi ex Psalm. 93. *Qui plantauit aurem, non audiet? Qui finxit oculum, non considerat? Qui corripit gentes, non arguet?* Nam eodem argumentationis genere dicere possumus ex Philip. 2. *Philip. 2.* *Qui operatur in nobis velle & perficere*, ille non vult, nec velle potest? Qui voluntatem nostram perficit atque dirigit in bonum correptione, ac punitione, carebit voluntate & amore boni? Quo argumento non solùm colligitur, altiori & eminentiori modo vocari voluntatem Dei, quoniam causa est voluntatis creatæ:

quemad

quemadmodum sol dicitur calidus, quoniam est causa caloris: sed etiam colligitur, voluntatis perfectionem formaliter esse in Deo, quoniam huiusmodi perfectio non includit imperfectionem, ideóque prius & magis formaliter, ac proprius præhaberi debet à prima causa.

19. *Prima ac vniuersalis causa, in se præhabet eminenter, aut formaliter, perfectionem quam causat.*

Confirmatur primò, quia prima & vniuersalissima causa debet in se præhabere formaliter, aut eminenter, quamlibet perfectionem quam causat: sed volitionem, aut voluntatem non præhabet Deus eminenter tantum: igitur formaliter & propriè præhabet volitionem & voluntatem. Minor probatur, nam eminenter, & non formaliter contineri, consistit in eo, quod altior & dignior aliqua perfectio sit, quæ causat, quam illa quæ causatur. Sed nulla possibilis est perfectio, quæ sit altior & dignior, quam principium volitiuũ & volitio generaliter & abstractè considerata. Ergo volitionem seu voluntatem non præhabet Deus eminenter tantùm, sed etiam formaliter.

20. *Arbitrij libertas præcipua causa est quare dicatur homo ad imaginẽ Dei fuisse creatus.*

Confirmatur secundò, quoniam homo creatus ad imaginem & similitudinem Dei appellatur potissimum propter libertatem arbitrij, iuxta communem sententiam antiquorum Patrum Græcorum & Latinorum, quorum testimonia retulimus præcedenti tomo de scientia Dei sect. 1. & 2. Liberum autem arbitrium includit non tantùm cognitionem bòni & mali, sed etiam potestatem eligendi & amandi bonum. Quapropter si Deo non conueniret formaliter & propriè potestas volendi & eligendi; non esset exemplar, ad cuius imitationem fabricaretur imago, quantum ad liberum arbitrium.

21. *Quarta ratio. Perfectior operandi modus, intelligere & velle esse.*

Quarta ratio, quoniam perfectissima causa debet operari modo perfectissimo. Deus igitur, cum sit perfectissima causa debet operari per intellectum & voluntatem, quoniam hic est perfectissimus modus operandi.

22. *Psal 113. Sap 12. Augustinus.*

Confirmatur, quoniã Deus non est omnipotens, eo quod omnia possibilia de facto producat: quimpotius infinita sunt possibilia, quæ nunquam producentur. Sed est omnipotens, quia potest producere quæcunque voluerit, sicut de facto *omnia quacunque voluit, fecit in cælo & in terra*, Psal. 113. Nam vt Sap. 12. traditur, *subest tibi cum volueris posse*. Vnde Augustinus in Enchirid. cap. 96. *Nec enim, ait, veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult potest.*

Quinta ratio. Sublata voluntate, possibilium productio nequaquã posset coliberi.

Vnde sumitur quinta ratio; quia si Deus voluntate careret, non potuisset suam omnipotentiam continere, ne produceret infinita possibilia, quæ de facto non producit, quoniam ad hanc limitationem sola voluntas libera determinat.

24. *Sexta ratio.*

Sexta ratio, quia rerum naturalium conditor non posset illis præstituere certum & determinatum finem, ad quem inclinarentur insito & naturali appetitu: nisi per appetitum, seu volitionem formalem ac vitalem, ipse verius & perfectius intenderet illum finẽ, per illa media consequi. Sed omnibus rebus naturalibus certum & determinatum finem præstituit earum author: Ergo finem eundem verius & perfectius intendit per appetitum, seu volitionem formalem, ac vitalem, quæ distinctè & expressè amet illum finem.

25. *Res naturales incerta fluctuarent, & in varios fines raperentur, si Deus voluntate careret.*

Confirmatur primò, quia res naturales non tenderent potius in hunc quàm in alium finem, sed incertæ fluctuarent & casus raperentur in varios; nisi certum finem præstitutum haberent, aut à se ipsis, aut ab Authore; sed à se ipsis non possunt habere præstitutum finem, quoniam illum non cognoscunt, nec possunt discernere quid sibi conueniat, & in quo consistat earum fœlicitas, & quibus mediis obtinenda sit: ergo finem habent à diuina voluntate formaliter & expressè præstitutum.

26 *Casu huius machina ordo in lucem produisset.*

Confirmatur secundò, nam alioqui fortuitis casibus euenisset ordinatissima totius Mundi machina, cuius stolidissimi erroris absurditatem Aristoteles refert lib. 2. Physicor. text. 43. 44. & 76. ac refutat sequenti text. 77. Præcipua verò refutatio est constantissima & ordinatissima rerum perfectissimarum ordinatio & temperatio.

Appendix de necessaria consecutione appetitus ex cognitione.

27. *Quinta ratio. Quomodo ad omnem formam appetitus sequatur?*

Septima ratio sit, quam S. Thomas tradit in art. præsenti, quoniam ad omnem formam sequitur appetitus illi proportionatus: vnde ad formam naturalem sequitur appetitus naturalis; ad formam verò cognitam sequitur appetitus vitalis. Ideóque si forma sit cognita per sensum, sequitur appetitus sensitiuus: at verò si forma sit cognita per intellectum, sequitur appetitus intellectualis, qui est voluntas. Euidens igitur est illud, quod Athanasius tractatu de diffinitionibus col. 4. scribit: *Quidquid intelligit, constat quod etiam voluntate ducatur.* *Athanasius.*

Sic intellecta ratio S. Thomæ difficultatibus expeditur, quibus implicatur aliter intellecta. Propterea consulto prætermitto, quæ ad examinandum discursum S. Thomæ Caietanus obiicit, & soluit; sed recentiores expositores redarguunt ex parte, licèt ex parte defendant. Vtiliora nos vocant.

28. *Primum notandum.*

Quatuor nihilominus occurrũt notatione digna pro firmiori robore præsentis rationis. Primũ est. Etiam si concederetur esse possibile de potentia absoluta suppositum, quod intelligere posset, attamen incapax esset volitionis: adhuc in suo robore permanere supradictam rationem, eo quod tale suppositum foret sine dubio monstrosum & mancum multo magis, quàm homines altero brachio, vel pede, vel oculo destituti; & multo magis quam homines paralytici; quia tale suppositum nulla ratione fugere posset malum imminens & cognitum, nec prosequi & amplecti bonum cognitum. Euidentissimum autem est eam monstrositatem diuinæ perfectioni repugnare.

29. *Secundum notandum. Suppositum intellectionis capax, & volitionis essentialiter incapax implicationem involuit. Ratio implicantia.*

Secundum est, implicare contradictionem quodlibet suppositũ capax intellectionis, & essentialiter incapax volitionis: *essentialiter* dico, nam accidentaliter poterit esse incapax ab extrinseco, si Deus illi debuerit semper negare concursum ad volitionem; vel si radicitus auulserit potentiam voluntatis, quæ cùm sit realiter distincta poterit auferri manente substantia, quæ illam postulat, quantum est ex sua natura. Ratio implicationis est, quoniam omne suppositum capax intellectionis, eo ipso capax est intelligere bonum vt bonum & conueniens & conforme rationi rectæ: talis autem cognitio dicit essentialem ordinem ad volitionem, quam dirigit: vnde præterea sequitur idem suppositum esse capax volitionis, quæ tali cognitione dirigatur. Confirmatur, quoniam omnem formam consequitur naturaliter aliquis appetitus ei proportionatus:

ideóque formam intellectam conſequitur appetitus intellectiuus.

30. *Tertium notandum.* Tertium eſt, ad præſens intereſſe nihil; quod ab aliquibus recentioribus diſputatur, vtrum ſit poſſibile iudicium aliquod intellectuale, cuius eſſentiæ repugnet ex eo ſequi volitionem aliquam. Quamuis enim concedamus, non ſolùm in exquiſitis atque fictitiis caſibus de potentia abſoluta, ſed etiam communiter & de potentia ordinaria, intellectualia iudicia multa concipi, quæ nihil omnino reſpiciunt volitionem, quæ poſſit ex illis conſequi, quia nihil omnino repræſentant bonitatis aut malitiæ, ſed prorſus ab illis abſtrahunt (veluti quando iudicas duo & tria eſſe quinque, vel angulum non eſſe ſine duabus lineis) nihilominus ſuppoſitum capax harum intellectionum, eo ipſo capax erit aliarum, quibus bonitas aut malitia iudicetur; idque ſufficit, vt idem ſuppoſitum eſſe debeat capax volitionis.

31. *Vltimò notandum.* Quartum eſt videri quoque probabilius implicare contradictionem animal eſſentialiter capax cognitionis ſenſitiuæ, quod tamen non eſſet etiam (quantum ex natura ſua foret) capax appetitus ſenſitiui. *Repugnat etiã animal appetitus incapax & cognitionis ſenſitiua capax.* Quamuis enim externorum ſenſuum cognitionibus correſpondere nequeat appetitus ſenſitiuus, niſi mediantibus cognitionibus interiorum ſenſuum, videlicet, imaginatiuæ & æſtimatiuæ: quoniam iſtis ſolummodo ſenſibus cognoſcitur res vt conueniens & amplectenda, vel cognoſcitur vt diſconueniens & fugienda: nihilominus quilibet exterior ſenſus eſſentialiter deſtinatus eſt ad ſenſum interiorem, vt eo mediante gubernet appetitum. Alioqui fruſtra videret illud animal cibum, quem non poſſet appetere; fruſtra leonis rugitum audiret & videret vngues; ſi nullo modo poſſet fugere, nec timere, nec ſibi conſulere: maximè quum omnes animalium ſenſationes ſint eſſentialiter deſtinatæ ad conſeruationem, commoditatem, aut lætitiam ſenſibilem illorum.

SECTIO II.

Vtrùm appetitus naturalis & inſitus Deo conueniat.

1. OCcaſione poſtremæ rationis, quam ex D. Thoma poſuimus in fine præcedentis ſectionis, Doctores aliqui diſputant, vtrùm in Deo concedendus ſit appetitus naturalis & inſitus, prout diſtinguitur ab appetitu elicito, qualis eſt appetitus rationalis, tam in actu primo, prout eſt potentia volendi, quàm in actu ſecudo, prout eſt ipſa volitio & amor boni. Notandum autem eſt, in Deo non ita eſſe elicitum appetitum, vt producatur ab aliquo principio vitali, prout explicabimus diſp. 2. ſect. 2. ſed vocatur elicitus ad ſignificandam vitalem operationem expreſsè, diſtinctéque tendentem in obiectum propoſitum per cognitionem. *Athanaſius.* Quo ſenſu Athanaſius ſerm. 4. contra Arianos pag. penult. Deo concedit expetitionem, dicens: *Quomodo igitur poteſt Verbum, cum ſit voluntas, expetitioque Patris, voluntate & expetitione, vt cætera fieri?* Idem verò tract. de diffinitionibus colum. 4. titulo de volunt. *Voluntas*, inquit, *eſt intelligentis & rationalis ſubſtantiæ appetitus, ad id quod animum ſuauiter afficit.*

2. De appetitu tamen inſito & naturali breuis reſolutio eſt. *Reſolutio.* Præter appetitum rationalem, Deo conuenit appetitus naturalis & inſitus, per quem primariò inclinatur ad quaſi quieſcendum in bonis propriis, ſibi intrinſecis; ac præterea quaſi ſecundariò inclinatur ad ſuam perfectionem creaturis communicandam ad extra: cæterum appetitus hic naturalis & inſitus Deo conuenit minus propriè, quàm creaturis propter ſummam perfectionem Dei. De hac reſolutione nihil expreſsè tractarunt antiquiores Scholaſtici. Suarez in Metaphy. diſp. 30. ſect. 16. num. 3. & ſequentibus expreſsè concedit Deo naturalem appetitum ad intrinſeca bona & ad producendas creaturas, quem ſequitur Herice tract. 2. diſp. 12. de voluntate Dei cap. 4. refutans limitationem, quam adhibebat Arrubal, vt non eſſet in Deo appetitus comparatione perfectionum eſſentialium, quoniam illarum non eſt aliquod reale principium.

3. *Prima partis reſolutionis probatio.* Singulas partes iſtius reſolutionis probemus; incipientes à prima. Naturalem igitur & inſitum Dei appetitum ad propria bona ſibi intrinſeca, vt in illis quaſi quieſcat, probo; nam vt antiqui omnes philoſophi definiebant, ac refert, & approbat Ariſtoteles lib. 1. Ethicor. cap. 1. init. *Ariſtoteles.* *bonum eſt quod omnia appetunt.* Quam eandem generalitatem appetitus in bonum inclinati, docuit Hierotheus, & Dionyſ. referendi diſp. 3. ſec. 3. probat. 2. in confirmatione.

4. *Etiam inanimatis ſuus concedendus eſt appetitus.* Quapropter etiam rebus inanimatis, cognitione & elicita appetitione carentibus, concedendus eſt aliquis appetitus imbibitus, & congenitus in eſſentia. Vnde S. Thomas infra q. 59. art. 1. in corpor. *Quædam*, inquit, *inclinantur in bonum per ſolam naturalem habitudinem abſque cognitione, ſicut plantæ & corpora inanimata: & talis inclinatio ad bonum, vocatur appetitus naturalis.* Similia ſcribit in præſenti art. 1. corp. & lib. 1. contra Gen. cap. 72. ratione 3. Hic igitur appetitus erit naturalis & inſitus omnibus eſſentiis rerum. Quapropter perfectiſſimis eſſentiis non erit denegandus, etiamſi gaudeant alio perfectiori appetitu, videlicet, rationali. Cùm igitur Deus ſit ens perfectiſſimum & eius intrinſecum bonum ſit ſummum bonum, ſummè conueniens, & ſummopere appetibile, conſequens eſt, vt ad illud habeat inſitum & naturalem appetitum, vt in illo quaſi quieſcat.

5. Confirmatur primò, quoniam vnaquæque res appetit ſuum eſſe, ſuámque perfectionem intrinſecam (atque vt metaphoricis verbis faciliùs explicemus veram & propriam quidditatem appetitus naturalis) lapis propter vim & propenſionem iſtius appetitus ſuam eſſentiam amat, & in illa complacet: cuius indicium & effectus ſunt paſſiones, potentiæ & actiones lapidis, quæ omnes deſtinãtur ad propriæ entitatis & eſsẽtiæ conſeruationem. Ergo à fortiori in eſſentia perfectiſſima, quantumcunque præſcindamus à cognitione & volitione, & à poſſibilitate cognoſcendi & volendi, realiter & verè dabitur quod ſignificatur per hũc metaphoricum amorem complacentiæ quieſcentem in ipſa eſſentia, ex vi cuius, ſi opus eſſet, Deus ſe naturaliter defenderet à deſtruentibus, & conſeruaret in ſuo eſſe.

6. *Auguſtinus.* Confirmatur ſecundò, nam & Auguſtinus lib. 11. de Ciuit. cap. 17. notat omnia, quamuis irrationabilia & inſenſibilia, *velle eſſe*, atque ob hoc interitum fugere, ſuámque conſeruationem quærere.

quærere. Vnde sequenti cap. 28. inter princ. & med. *Si arbores*, inquit, *essemus, nihil quidem sentiente motu amare possemus, verumtamen id quasi appetere videremur, quo feracius essemus, vberiusque fructuosa. Si essemus lapides aut fluctus, aut ventus, aut flamma, vel quid eiusmodi, sine vllo quidem sensu atque vita, non tamen nobis deesset quasi quidam nostrorum locorum atque ordinis appetitus: nam velut amores corporum momenta sunt ponderum, siue deorsum grauitate, siue sursum leuitate nitantur; ita enim corpus pondere, sicut animus amore fertur quocunque fertur.*

7. Confirmatur tertiò, quia non modò comparatione bonorum naturalium, quæ sunt naturaliter debita, & possunt per naturæ vires acquiri, sed etiam comparatione supernaturalium bonorum dicitur esse appetitus insitus & naturalis in omnibus rebus, etiam inanimatis: quoniam illis est naturaliter insita & essentialiter debita potentia obedientialis, per quam eleuari potuerunt ad supernaturalem incorruptionem consequendam, & de facto sunt per Dei gratiam & prædestinationem eleuatæ. De hoc igitur appetitu Paulus Rom. 8. *Expectatio*, inquit, *creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc.* Vbi S. Thomas lectione 4. prope finem notat exponi posse non tantùm de rationali, sed etiam de qualibet irrationali creatura, *vt hoc, quod dicit*, Ingemiscit, *idem sit ei quod dixit, non volens, In illis enim ingemiscimus, quæ nostra voluntati repugnant. Sic ergo in quantum defectus naturæ sensibilis sunt contra naturalem appetitum particularis naturæ, dicitur ipsa creatura sensibilis ingemiscere. Quod autem dicit*, Parturit *idem est ei, quod supra dixerat expectat. Nam parturitio est via ad prolem producendam.*

Essentialiter debita est rebus obedientialis.

Roman. 8.

S. Thomas.

8. Chrysostomus autem Rom. 8. Serm. 14. col. 8. manifestè prædicta verba intelligit de creaturis inanimatis, quas Deus in corruptione perpetuitatéque donabit, quando prædestinati peruenerint ad libertatem gloriæ filiorum Dei.

9. Peculiariter autem appetitus quo Pater naturaliter appetat generare Filium, & illo, tanquam verbo loqui, & in illo se ipsum tanquam in perfectissima imagine contemplari, similiterque Pater & Filius, tanquam vnum principium naturaliter appetat spirare Spiritum Sanctum, tanquam mutuum amorem perfectissimum, & vinculum atque complementum Trinitatis: colligitur efficaciter ex eo quod istæ productiones simpliciter necessariæ sunt ad perfectionem & complementum Diuinitatis: quemadmodum ex professo probatum fuit in tomo de Trinitate disp. 29. dicemus autem aliquid infra disput. 3. sect. 3.

10. Secundam resolutionis partem, videlicet, cõuenire Deo naturalem appetitum ad communicandam perfectionem creaturis, probo primò; nam bonum, quatenus bonum, est diffusiuum & communicatiuum sui; Ergo summum bonum essentialiter habet summam propensionem & inclinationem extra se fundendi, & communicandi bonitatem. Id quod fusiùs explicant Sancti Patres, de Incarnatione tractantes, & Scholastici doctores 3. p. q. 1. art. 1. Præsertim verò Dionysius de diuinis nominibus. cap. 4. initio; *Ipsam*, inquit, *vt opinor, diuinam essentiam bonitatem appellantes: quod hoc ipso quod bonum est, vt bonum per se, & essentia sua, in ea quæ sunt omnia, bonitatem diffundat. Vt enim sol noster, non cogitatione aut voluntate, sed eo ipso quod est, omnia illustrat, quæ eius lumen, pro modo suo, capere possunt: sic etiam ipsum bonum, quod ita præstat soli, vt primæ speciei tenuis obscuraque imago, per se, ipsaque essentia sua iis, quæ sunt, omnibus pro eorum captu totius bonitatis radios emittit.*

Secunda pars, prima probatio.

Dionysius.

Quod aliqui respondent, agere Dionysium de communicatione ad intra per generationem Filij, & spirationem Spiritus sancti: non indiget impugnatione, cùm euidentissimè resistat contextus Dionysij, tractans de omnibus creaturis existentibus, & nominatim de Angelis & hominibus. Præterquam quod illa limitatio, *pro modo suo capere possunt*, non sine blasphemia subiungeretur communicationi & productioni personarum diuinarum. 11.

Praecluditur nonnullorũ effugium.

Iam verò, si respondeas, agere Dionysium de volitione, quæ est appetitus rationalis communicandi se ipsum, non verò de appetitu naturali: hoc etiam impugnatur efficaciter ex eodem contextu; præsertim illis verbis: *vt bonum per se, & essentia sua, in ea, quæ sunt, omnia, bonitatem diffundat. vt enim Sol noster non cogitatione, aut voluntate*, &c. Quod propterea dictum est, quia licèt Deus sciens & volens, ac liberè suam bonitatem ad extra communicet; ad hanc tamen volitionem & communicationem habet appetitum ab essentia sua, non cogitatione aut voluntate: quapropter cum Sole comparatur tantummodo, quantum ad insitum & naturalem appetitum, non quantum ad appetitum quasi elicitum & rationalem. 12.

Alia euasio impeditur.

Probatur secundò, quoniam omnis actiua potentia essentialiter est appetitus, & inclinatio ad agendum, sicut calor ad calefaciendum, grauitas ad mouendum: Deo autem perfectissima potentia conuenit ad actiones transeuntes. 13.

Secunda probatio.

Probatur tertiò, quia licèt creaturæ non sint Deo necessariæ, neque vtiles ad eius beatitudinem, aut perfectionem, siue commoditatem essentialem, vel accidentalem: adhuc tamen sunt extrinseca bona Dei, quæ Deum extrinsecè decent & illi congruunt, quemadmodum Psal. 64. *Te decet hymnus Deus in Syon* & Psalm. 62. *Dominus regnauit, decorem indutus est.* & in fine: *Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.* ad Hebræos 2. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia*, &c. 14.

Tertia probatio.

Psal. 64.

Psal. 62.

Hebr. 2.

Sic etiam Theologi fatentur, decuisse, vt Deus genus humanum collapsum instauraret, vtque naturam humanam assumeret absque labe peccati, vt nasceretur ex Virgine, vtque alia multa disponeret, sicut de facto disposuit. Igitur ad illa omnia, quasi ad sibi congruentia & proportionata dabitur in Deo naturalis proportio & aptitudo: hæc autem appellatur appetitus naturalis. 15.

Quartò probatur, quia nemo Theologorum est, qui non concedat in Deo rationalem appetitum & inclinationem ad sui communicationem, quæ est libera volitio, & amor creaturarum, quibus communicatur. Hic autem rationalis appetitus supponit priorem appetitum insitum & naturalem. Sapienter enim Athanasius lib. de definitionibus colum. 4. titulo, *de voluntate* dixit; *Voluntas est intelligentis & rationalis substantiæ appetitus, ad id quod animum suauiter afficit.* 16.

Quarta probatio.

Athanasius.

Quapropter ad volendum supponitur consonantia & proportio volitionis cum principio volente, ratione cuius suauiter afficiat.

17. Fortius autem hæc veritas corroborabitur tota disp. 9. præsertim sect. 16. & disp. 10. præsertim sect. 6. vbi soluentur etiam obiectiones, quæ opponuntur ab iis qui putant non esse possibilem appetitum absque indigentia rei, quæ perfectionem aut vtilitatem conferat, & quæ possit anxietatem & solicitudinem afferre, cum deficit: ostendetur præterea hanc esse sententiam S. Thomæ.

18. *Vltima partis probatio.* Tertia pars resolutionis, videlicet, minùs propriè conuenire Deo appetitum naturalem, probatur; quamuis enim de ratione appetitus naturalis propriè sumpti non sit carentia boni desiderati, sed verè sit appetitus naturalis & insitus ad perfectionem actu possessam; nihilominus appetitus naturalis essentialiter est quid potentiale & imperfectum, ac perfectibile per illud bonum, quod appetitur. Quapropter creaturis, cum imperfectæ sint, propriè conuenit appetitus naturalis, siue ad perfectiones realiter distinctas à se, siue ad perfectiones sola ratione distinctas, quas non includunt essentialiter.

19. *Quæ sint de ratione appetitus, ex Bonau.* Sic S. Bonauentura 4. dist. 49. art. 1. q. 2. *Duo*, inquit, *sunt de ratione appetitus, scilicet conuenientia, & indigentia.* Cui consonat Philosophus 1. Physic. cap. 9. explicans appetitum materiæ ad formam, tanquam indigentis, & sicut turpe appetit pulchrum.

20. *Neque Deus perfectione aliqua indiget, neque est in potentia, vt perficiatur.* Deus autem non modò non indiget, nec est in potentia, vt perficiatur: sed etiam eius essentia & quodlibet attributum est simpliciter infinitum, proptereàque quodlibet aliud essentialiter includit. Vnde propriè loquendo neque Deus nec aliquod eius attributum intelligi potest, quasi existens in potentia, vt perficiatur per aliud ita propriè, sicut de creaturis hoc dicitur.

21. *Longè abest vt creaturæ perficiant Deū. Deus vt illis indigeat. Appetitus naturalis propriè, est aliquid perfectibile.* Rursus, quamuis creaturarum perfectiones realiter distinguantur à Deo; quia tamen Deus nullo modo indiget illis, neque perficitur per illas; ideo minùs propriè dicitur habere appetitum naturalem illarum. Nam appetitus hic summo rigore sumptus, essentialiter est quid perfectibile per vlteriorem perfectionem, vt nuper dicebamus.

22. Adde quòd appetitus naturalis dirigitur in finem præscriptum ab Authore naturæ, qui finem cognoscit & vult (vt præcedenti sect. 1. ratione 6. dicebamus.) Requiritur enim ad appetitum finis aliqua expressa cognitio & volitio bonitatis, siue in re, quæ destinatur ad illum finem, siue in authore, qui destinat eam rem ad illum finem.

23. *S. Thomas.* Propter hanc rationem S. Thomas lib. 5. sent. dist. 27. quæst. 1. art. 1. ad 1. ait: *In Deo est voluntarius appetitus tantùm, quia ipse determinat omnia, & non determinatur ab aliquo. In Angelis autem voluntarius cum naturali*, &c.

Naturalis appetitus strictissimè acceptus, nō competit Deo. Tantus ergo rigor appetitus naturalis, rantáque proprietas, vt præsupponat conditoris determinationem, cognoscentis finem & volentis illum præstituere: non potest Deo conuenire.

24. *Competit autem in latiori acceptione.* Laxior ergo est acceptio appetitus naturalis & insiti, quem Deo concedimus. Et in eo sunt gradus maioris aut minoris proprietatis. Nam appetitus, quo vna persona diuina reliquas duas naturaliter appetit, vt illis in se manentibus perficiatur; est minùs impropriè appetitus, quoniam est inter duo extrema realiter distincta. Magis igitur impropriè vocatur appetitus, quo Deus suam essentiam vel attributa naturaliter appetit, quia licèt illis perficiatur, & sine illis esse nequeat: ab illis tamen realiter non distinguitur.

Sed adhuc magis impropriè dicitur appetitus naturalis & insitus Dei comparatione creaturarum, quoniam illis nullo modo perficitur.

SECTIO III.

Non realiter, sed sola ratione volitio distinguitur ab essentia & cæteris attributis.

1. *Ante opus intellectus nulla est inter diuinas perfectiones distinctio.* PRimò suppono tanquam certum, ante opus intellectus omnino nullam esse distinctionem diuinæ voluntatis ab essentia, nec ab intellectu, vel cæteris attributis: sicut vniuersaliter probauimus tomo præcedenti de Scientia Dei disp. 8. quinque prioribus sectionibus, imprimis auctoritate Scholasticorum, ac ferè omnium antiquorum Patrum.

2. Peculiariter autem voluntatis identitatem cum essentia, docuit Athanasius dialogo 2. de Trinit. contra Anomæum col. 4. ante & post scholia Eunomij. *Error Eunomij.* Dicebat enim Eunomius: *Voluntas non idem est atque essentia Dei. Nam voluntas incipit & desinit, essentia verò nec incipit, nec desinit.* & post pauca: *Si voluntas idem esset atque essentia Dei, oporteret, cum vna sit essentia, vnam esse voluntatem. At in sacris litteris non vnica, sed multæ voluntates inueniuntur.*

3. *Athanasij redargutio.* Quem Athanasius redarguit probans vnicam tantum esse Dei voluntatem, & *vniuersum Mundum vnica voluntate construxisse.* supponens identitatem realem voluntatis cum essentia, solámque distinctionem rationis accipiens ab Eunomio, qua redargueret illum.

4. *Variæ Patrū loquutiones.* Confirmatur, quia si Dei voluntas non esset idem realiter cum eius essentia, nullo sensu vera forent multa, quæ Patres dicunt, vt quod Filius genitus sit voluntate Patris, & sit voluntas de voluntate, atque Filius ipse sit voluntas Patris, vt vidimus disp. 93. de Trinit. sec. 4. & 5. *Iacobus apud Clementem.* Iacobus enim frater Ioannis Zebedæi apud Clementem Rom. lib. 8. const. cap. 12. prope initium sic alloquitur Æternum Patrem: *Ipsum verò ante omnia sæcula generasti voluntate, potentia & bonitate sine vllo medio, Filium vnigenitum.* quia nimirum realiter idem cum essentia sunt voluntas, potentia & bonitas, sicut & cætera attributa. Deinde eodem lib. cap. 16. non multùm à principio: *Ante omnia sæcula genuisti voluntate, virtute & bonitate immediatè Filium.*

5. Athanas. in Euangel. de sanctissima Deipara inter princip. & med. propter identitatem essentiæ cum voluntate dicit, *Verbum esse ex voluntate Paterna.*

Concilium Toletanum decimum quintum in confessione fidei: *Secundum essentiam*, inquit, *voluntas genuit voluntatem. Filius est voluntas ex voluntate.* Quas propositiones, Benedictus Papa Secundus viua voce reprobauerat prius, sed postea audita defensione Iuliani Archiepiscopi Toletani per litteras & legatos, ab eodem Concilio missos, approbauit; vt refert Rodericus Toletanus Archiepiscopus lib. 3. cap. 13. apud Loaysam notatione 5. ad Concilium Toletanum decimum quintum.

6. Neque mirandum est Concilium ita fuisse

locutum

locutum, approbante Summo Pontifice; cùm Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 20. Filium Dei appellet: *Consilium de consilio, voluntatem de voluntate.* Recipitur autem à Magistro 1. dist. 5. §. *prædictis autem.* & à S. Thom. de potentia q. 2. art. 3. arg. vltimo. Insuper Augustinus tractatu 25. in Ioan. propius ad med. quàm ad finem
7. de Filio ait: *Ipsa voluntas est ipse, qui loquitur.*

Athanasius orat. 3. contra Arianos col. 3. *Dubium,* inquit, *non fuerit, quin Verbum sit Patris viuida voluntas, Paternaque substantiæ insita efficacia & ratio:* Iterum autem in eadem orat. 3. non procul ante med. *Est Verbum Domini architectus, & rerum author, & est Patris voluntas.* Similiter oratione 4. contra Arianos quartnor col. ante finem de Filio ait: *Quippe qui ipse sit viua voluntas Patris, ac potestas.* Et paulò inferiùs: *Qui igitur potest Verbum, cùm sit voluntas expetitioque Patris, voluntate & expetitione, vt cætera, fieri?* & in sequenti contextu vsque ad finem orationis multoties repetit, Filium esse voluntatem Patris.

Cyrillus Alex. lib. 1. thesaur. cap. 8. parum à princ. *Solus* inquit, *Filius Sapientia Patris est, ipse quoque voluntas eius est: in sapientia enim Dei velle ipsius est.* & colum. 3. *Filius voluntas Patris æternaliter erat in Patre.* & sequenti cap. 9. *Filius,* inquit, *est viuens voluntas Genitoris.* Quam eandem appellationem Filij repetit lib. 5. Thesau. cap. 3. propius ad fin. quàm ad med. & lib. 7. cap. 2. in medio.

8. Hæc & alia similia verificari nequeunt, si voluntas Patris & Filij realiter distinguatur ab eorum essentia. Propterea prædictum Toletanum decimum quintum post confessionem fidei fidei cap. 1. exponit, ita dici Filium voluntatem de voluntate, sicut dicitur *natura de natura, quoniam secundum Athanasium, non aliud est voluntas, aliud natura Patris.* Nec tamen sufficeret hæc identitas, ad verificandas prædictas abstractorum de concretis prædicationes, nisi concurreret inclusio transcendentalis, de qua nonnihil dicemus inferius.

Ad verificandas prædictas abstractorũ de concretis prædicationes, inclusio transcendentalis requiritur.

9. Dico secundò. Non solùm amor Dei erga se ipsum, sed etiam erga creaturas, etiam ille quo vult creaturas, efficaciter & liberè, realiter identificatur cum Deo, & est ipse Deus. Ita magis expressè Magister lib. 3. sent. dist. 32. cap. 1. & 2. Vbi omnes Scholastici locis citandis infrà disp. 5. sect. 6. num. 7.

Etiam amor Dei erga creaturas, nõ est reali distinctione ab essentia. Conclusionis probatio.

Probatur imprimis, quia charitas propriè dicta non est amor Dei erga se ipsum, sed erga creaturas rationales (Charitas enim est amicitia perfectissima: amicitia verò respicit essentialiter alium amicum) *Deus* autem *est charitas.* 1. Ioan. 4. Igitur Deus est amor erga creaturas rationales, tanquam amicos. Hic autem amor non potuit non esse liber, quoniam Deus potuit nullam creaturam producere, potuitque nullam creaturam productam in suam amicitiam cooptare: propterea námque 1. Ioan. 3. videre præcipit
1. Ioan. 3. *qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus.*

10. Confirmatur primò, nam ea charitas est principium omnium operum gratiæ, potissimum
Ephes. 2. autem Incarnationis, Ephes. 2. *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui in peccatis, conuiuificauit nos in Christo &c.*

11. Confirmatur secundò ex Dionysio qui de di-
Dionys. sen. uin. nom. cap. 4. circa med. *Quid sibi volunt,* inquit, *Theologi, qui eum interdum amorem & charitatem dicunt, interdum amore & charitate dignum? Præsertim cum huius quidem auctor, & quasi genitor ac procreator: illud autem ipse sit, & hoc quidem moueatur, illud autem moueat, quoniam ipse sui ac sibi & productor, & motor est.* Bernardus sermone *Bernardus.*
59. in Cantica sub init. de amore Sponsi erga Sponsam ait: *Amat & Deus, nec aliunde hoc habet, sed ipse est vnde amat. Et ideo vehementiùs, quia non amorem tam habet, quam hoc est ipse.* Liber autem amor est Sponsi erga Sponsam.

Rationibus autem eadem veritas fusiùs pro- 12.
bata fuit in prædicta disput. de scientia Dei.

Quarum prima est, quia compositionem effi- 13.
ceret quælibet distinctio diuinis perfectionibus conueniens ante opus intellectus: secunda, quoniam falsæ forent propositiones, quibus abstracta de aliis abstractis, aut de concretis diuinarũ perfectionum prædicantur; si distinguerentur ante opus intellectus eorum nominum significata.

Primũ fundamentum à ratione petitum. Secundum.

Tertia, quia relatiuæ personalitates, quamuis 14.
ab inuicem realiter distinguantur, nihilominùs ab essentia non distinguuntur omnino, nisi per operationem intellectus; ergo potiori iure talem identitatem seruabunt voluntas & omnia attributa; siquidem ab inuicem non distinguuntur realiter, sed potiùs mutua eorum identitas necessariò infert identitatem cum essentia.

Tertium.

Quarta, quia Pater & Filius & Spiritus San- 15.
ctus vnum sunt Ioan. 10. & 1. Ioan. 5. Sunt autem vnum in essentia, sapientia, voluntate, potentia & cæteris attributis. Ergo sunt realiter vnum essentia, sapientia, voluntas & attributa cætera; nam si realiter distinguerentur, forent realiter multa, proinde quia Pater, Filius & Spiritus Sanctus essent realiter multa.

Quartum.

Quinta & postrema ratio à priori non est a- 16.
lia, quam illa, quæ probat identitatem realem intellectionis cum essentia diuinâ. Propterea námque S. Thomas de hac identitate nihil amplius scripsit in præsenti q. 19. quam quod art. primo in fine corporis ait: *Sicut suum intelligere est suum esse, ita suum velle.* Ratio verò desumpta est ex Aristotele lib. 12. Metaphy. cap. 7. tex. 39. & cap. 9. textu 51. quia si volitio Dei, vel eius obiectum formale non esset ipse Deus: perfectio & honorabilitas Deo proueniret ab alio, videlicet ab intellectione, quæ non esset Deus, aut ab obiecto formali, quod non esset Deus. Vnde sequeretur, Dei substantiam esse indigentem, aliena perfectione, proptereaque non esse infinitè perfectam.

Vltimũ fundamentum à priori desumptum. S. Thomas.

Voluntatem verò ratione ratiocinata distin- 17.
ctam esse ab essentia Dei & sapientia, cæterisque attributis, omnes scholastici fatentur eisdem in locis, quæ pro reali identitate cum distinctione rationis inter sapientiam & essentiam, notata sunt tomo præcedenti de scientia disp. 8. sec. 2. initio, dummodo supponas, apud antiquiores scholasticos esse inauditam distinctionem rationis ratiocinantis, quæ potiùs appellari potest identitas omnimoda non modò secundùm rem, sed etiam secundùm rationem. Quapropter vbicúnque concedunt distinctionem rationis, intelligunt ratiocinatæ.

Ab essentia & attributis voluntas distinguitur, distinctione rationis ratiocinata. Distinctio rationis ratiocinantis, potiùs omnimoda identitas secũdùm rationẽ nuncupanda est.

Ita generaliter de cunctis attributis docet S. 18.
Thomas supra q. 13. art. 4. cùm probat, non esse synonyma multa nomina dicta de Deo. Vbi omnes eius expositores idem docent; & infra q.

28. art.

28. art. 2. ad 3. & 1. contra Gen. cap. 51. & lib. 1. sentent. dist. 2. q. 1. art. 3. Expositores autem Magistri sententiarum lib. 1. dist. 8. circa §. *Hic diligentius* & circa §. *finalem*.

Authores ob- elusionem tuentes. Videri potissimùm poterunt Alexander 1. parte q. 34. mem. 2. & q. 48. mem. 3. Albertus 1. p. q. 60. mem. 1. & q. 79. mem. 1. ad 3. S. Bonau. 1. dist. 8. in exposit. literæ, & in 1. parte distinctionis eiusdem art. 1. q. 1. fine, & dist. 45. art. 1. q. 1. Richar. 1. dist. 2. art. 1. q. 3. & dist. 35. art. 1. q. 2. & dist. 45. art. 1. q. 1. Duran. 1. dist. 2. q. 2. art. 2. & dist. 8. parte 2. q. 1. & dist. 45. in exposit. literæ. Henricus in summa art. 39. q. 2. & art. 51. q. 1. & quodlib. 5. q. 1. & quodl. 13. q. 1. & alij multi citati in prædicta disp. 8. sec. 2. tomo præcedenti.

29. Ratione probatur primò, quoniam illæ formalitates distinguuntur ratione ratiocinata, quæ distinctis conceptibus intelliguntur perfectiùs, quàm eodem conceptu; prout explicatum & probatum est in tomo de Trinit. disp. 12. sect. 2. Sed perfectius intelligitur Deus distinctis conceptibus essentiæ & voluntatis, quam vnico & eodem conceptu solius essentiæ vel solius voluntatis. Ergo voluntas & essentia distinguuntur ratione ratiocinata.

30. Probatur secundò, quia distinctæ rationes & quasi definitiones sunt essentiæ, voluntatisque. Nam volontas fertur in bonum prout est bonum; hoc autem non dicit explicitè essentia, sed tantùm esse id, quo Deus formaliter constituitur in ratione primi entis, habentis esse à se ipso.

31. *Multa de voluntate verificantur, quæ vera ipse non possunt de essentia, vt essentia est.* Confirmatur, quia reduplicatiuæ dictiones ostendunt distinctionem rationis ratiocinatæ, quando verificantur de vna formalitate, non verò de alia. Hoc autem inuenitur in essentia & voluntate. Nam voluntas, prout est voluntas, amplectitur bonum, respuit malum, decernit liberè facere, quod potest non facere, determinatque potentiam ad operandum ad extra: hæc autem & multa, quæ consequuntur ex istis non verificantur de essentia, prout essentia est: Cum tamen è contrario voluntas, prout est voluntas, non sit, quo Deus formaliter constituitur in ratione primi entis: hoc autem præstet essentia, prout essentia est.

32. Has & alias rationes Patrum testimonijs corroborauimus tomo præcedenti de scientia, disp. 8. sect. 6. & 7. quarum discursus facillimè poterit ad Dei voluntatem applicari, quoniam eadem est illius ratio, quæ scientiæ, quantum ad distinctionem rationis ratiocinatæ.

33. *Duplex fundamentum distinctionis rationis.* Porrò fundamentum istius distinctionis est duplex: aliud intrinsecum Deo, videlicet eius infinita perfectio, capacitatem cuiuslibet intellectus creati, etiam videntis Deum, excedens in infinitum; vnde prouenit vt quocunque Dei conceptu facto, possit Deus melius ac melius vlterioribus conceptibus penetrari.

34. Alterum fundamentum extrinsecum est Deo, nimirum realis distinctio, realisque separatio, quæ cernitur inter essentiam creatam & eius volitionem. Nam vt omittamus homines, qui profundo somno sopiti nullam possunt habere volitionem, sicut nec intellectionem: cùm tamen integram retineant suam essentiam; etiam Angeli & homines vigilantes pro libito concipiunt denuò plures volitiones, posteáque deponunt; qui tamen quantum ad essentiam immutabiles perseuerant, nec enim possunt eam assumere, nec deponere.

Gradus autem distinctionis est infimus, qui potest excogitari inter formalitates totales (vt omittam partiales quosdam conceptus eiusdem formalitatis.) Ratio cuius est inclusio mutua: nam essentia quidditatiuè, sed implicitè continet volitionem, sapientiam & omnia attributa: vicissimque volitio diuina quidditatiuè, sed implicitè continet essentiam, sapientiam & attributa cætera. Sed hæc omnia fusius corroborata reperies tomo præcedenti de Scientia, disp. 8. sect. 8. 35. *Inter distinctionis rationis gradus quis infimus nuncupandus.*

DISPVTATIO II.

Vtrum volitiua potentia, operatio & habitus volendi reperiatur in Deo.

SECTIO I.

Potentia non simpliciter, sed aliquomodo conceditur.

DE volitiua potentia & operatione volendi, ratio est prorsus eadem, quæ de potentia intellectiua & operatione intelligendi fuit ex professo tractata tomo precedenti tota disp. 3. quam in compendium redigens, ita diuinæ voluntati accommodo. 1.

Potentiam & virtutem volendi nominatim concedunt in Deo S. Bonau. & Ricar. 1. dist. 45. art. 1. q. 1. Henricus 2. parte summæ artic. 45. q. 2. Præter alios plures, qui generaliter potentiam intelligendi & volendi concedunt, vt Alexan. Albertus, Henricus, Scotus, Duran. Carthusian. & alij, quorum loca & fundamenta retulimus dicta disputat. 3. sect. 1. de Scientia Dei. *Qui concedant in Deo potentiam volitiuam.*

Nihilominus dico primò simpliciter & propriè loquendo, repugnat Deo potentia volendi vel operandi quamcunque operationem ad intra sic docuit Alex. 1. p. q. 34. mem. 1. Alber. 1. p. q. 79. mem. 1. (licèt ij duo parum consequenter locuti fuerint ad ea quæ de potentia intelligendi prius dixerant in aliis quæstionibus) S. Th. infra q. 41. art. 4. ad 3. Vbi latè & alij expositores Capreol. 1. dist. 7. q. 1. art. 3. & alij multi quorum loca citauimus disp. 3. de Scien. sect. 2. sub init. 2. *Resolutio quæstionis.*

Prima ratio est, quoniam potentia propriè dicta debet esse principium alicuius actionis realiter producendæ, vel realiter recipiendæ: quapropter potentia volendi debet esse principium volitionis realiter producendæ vel recipiendæ. Non potest autem volitio realiter produci, quia non distinguitur realiter à principio producente; nec potest realiter recipi, quia non distinguitur realiter à subiecto recipiente; vt constat ex præced. disp. sect. 3. 3.

Secunda ratio est, quia si Deo conueniret volitiua potentia propriè dicta; Deus, in ratione volentis & amantis, realiter esset compositus ex actu & potentia: quapropter non esset realiter simplex. Præterea quælibet potentia, respiciens actum immanentem, est imperfecta & indigens perfectione realiter à se distincta, qua perficiatur: quæ indigentia Deo repugnat. Has rationes Patrum authoritate munitas reperies dicta disp. 3. de Scientia sect. 2. 4.

Dico

5. Dico secundò potentiã volitiuam in Deo posse concedi secũdùm modum intelligendi, vt loquitur S.Th.infra q.41.art.4.ad 3.& lib.2.contra Gen.cap.10. à med. Quatenus Deus verè ac realiter est potens velle ac diligere. Sicut enim homo potest esse rationalis, & hæc potentia secundùm rationem distinguitur ab actuali veritate, iuxta quam homo est actualiter rationalis: Sic etiam Deus licèt essentialiter sit æternus & immensus, potest esse æternus & immensus; & quamuis essentialiter ac necessariò sit sua sapientia, & sua volitio; nihilominus potest intelligere, & potest velle sensu eodem, quo verum est dicere possibilem esse Deum.

6. *Athanasius.* Confirmatur: nam ex sententia Gregorij Nysseni Athanasius in lib.de definitionibus col. 5.titulo de actu ait: *Actus quemadmodum sanctus Gregorius Nyssenus inquit, est naturalis cuiusque rei potentia & motus. Nam quoduis essentiale suam habet efficaciam.* Si te offendit *potentia*, quoniam in rectò ponitur in explicatione actus: recole non solùm actum secundum, sed etiam actum primum apud Philosophos esse receptum. Potentia igitur est actus primus, sed motus est actus secundus, vt seqoenti sectione videbimus.

Comprehendit autem Athanasius etiam diuinam potentiam & actum, nam proximè sequenti contextu prædictam assertionem explicans rerum omnium exemplo, inde sumit exordium, quia Deus dicitur *ab eo quòd contemplatur omnia*, & sic exteras rerum potentias & operationes exponit.

7. *Nonnullorũ recentiorum placitum.* Inter recentiores authores vnus, aut alter affirmat, intellectionem diuinam esse principium virtuale & quasi actum primum; sed volitionem esse quasi actum secundum principiatum ab intellectione; quoniam intellectio, licèt verè ac realiter non sit principium volitionis; ita se habet ad munera principij, ac si esset principium. Vnde colligunt vlterius, intellectionem posse denominari volentem *vt quod*, prout intellectio est essentia Dei, & ratione præcedit volitionem.

8. *Dict. 3. Placet tamẽ oppositum. Probatur primò.* Nihilominus dico tertiò, diuina intellectio, prout intellectio est, non bene, sed contra rectum modum intelligendi concipietur vt virtuale principium volitionis volens *vt quod*. Probatur primò, quia nullum in re fundamentum est ad hunc intelligendi modum, nec in Deo, nec extra Deum inuenitur fundamentum sufficiens istiusmodi concipiendi. Quod intra Deum non sit, probatur, quia diuina intellectio non elicit volitionem, nec est formaliter possibilitas volendi, quæ sola reperitur in Deo, quantum ad actum primum: sed intellectio tantum concipi potest vt dux, siue lux proponens obiectum, & viam ostendens volitioni.

9. *Ex processione Spiritus Sancti à Verbo, non recte colligitur, intellectionẽ absolutam producere volitionem.* Confirmatur, quia licèt Filius, qui est intellectio in facto esse producta per generationem, sit realiter principium Spiritus sancti, qui est volitio in facto esse producta per spirationem; inde tamen colligi non potest, intellectionem absolutam & essentialẽ posse concipi quasi principium volitionis. Ratio est, quia Filius nõ solus, sed tanquam vnum principium cum Patre intelligente & generante, & tanquam persona subsistens, est principium Spiritus sancti: quare seruatis legibus bonæ proportionis, solum colligitur, Deum absolutum & essentialem, prout concipitur tanquam suppositum subsistens (abstrahendo ad hoc quod sit vnum tantùm, aut multa supposita) & prout concipitur iam intelligens & habens sibi sufficienter propositum volitionis obiectum, esse principium virtuale volitionis, quatenus potest esse volens, sicut prius potuit esse intelligens iuxta dicta in assertione præcedenti. Non igitur intellectio, sed Deus intelligens, concipiendus est vt quodammodo principium volitionis.

10. Vltimus autem extra Deum, videlicet in creaturis, non esse sufficiens fundamentum ad illum modum concipiendi, probatur, quoniam intellectio creata siue per aliquem concursum efficientis causæ concurrat ad productionem volitionis; siue concurrat solùm vt conditio proponens obiectum; attamen non concurrit tanquam volens, *vt quod*, & tanquam principium eliciens volitionem, de quo nemo dubitare potest. Igitur in creaturis non est sufficiens fundamentum, vt intellectio diuina, quamuis identificata cum natura diuina, dicatur esse virtuale principium volitionis, & volens, *vt quod*. Concedo tamen esse sufficiens fundamentum in creaturis, vt Deus intelligens concipiatur quasi vltimatè potens intelligere, non alia potentia præter illam possibilitatem, quam assertione præcedenti declarauimus; sicut potest esse æternus & immensus.

11. *Probatur secundò.* Probatur secundò, quia quod debet intelligi tanquam actus purissimus; non bene intelligitur tanquam actus admixtus potentiæ: Deus autem intelligi debet tanquam actus purissimus: intelligeretur autem vt actus admixtus potentiæ; si conciperetur intellectio Dei quasi actus primus, & volitio quasi actus secundus: etenim primus actus concipitur esse potentia ad actum secundum eliciendum & recipiendum in viuentibus: ac proinde intellectio non esset actus purissimus, quoniam esset in potentia ad actum secundum volitionis iuxta prædictam sententiam. Possibilitas autem præcisè considerata non est actus primus, nec respicit actum secundum.

12. Dico quartò, Datur in Deo voluntas, prout ab actuali volitione distinguitur, modo statim explicando. Probatur imprimis ex sacris litteris, Petrus enim in prima canonica 3. cap. *Melius, inquit, est benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malè facientes.* Videtur ergo distinguere voluntatem, quæ vult, & volitionem, per quam formaliter vult. Idem colligi potest Ephes. 1. cùm Paulus ait: *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ.* Nam propositum est vna ex volitionibus actualibus, quæ ponitur, tanquam condistincta à suo quasi principio, quod est voluntas. *Ratio ab authoritate petita. 1. Petri 3. Ephes. 1.*

13. Potest etiam probabiliter inferri ex verbis Mardochæi Ester cap. 13. *Non est qui tuæ possit resistere voluntati, si decreueris saluare Israel.* Videtur enim actuale decretum saluandi, quod ignorabat, distinguere à voluntate, quæ poterat illud decretum eligere, & de qua certus erat esse omnipotentem. *Ester 13.*

14. Notandum est autem, hanc voluntatis acceptionem esse minùs frequentem in sacris literis; nam in illis ferè semper Dei voluntas significat actualem Dei volitionem, vel obiectum & effectum actualis volitionis. Actualem námque volitionem significat Genes. 27. quando Iacob dixit: *Voluntas Dei fuit vt cito occurreret.* &c. & Ioseph. Gen. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* & Paulus 1. Corinth. 1. *Apostolus per voluntatem Dei.* Cuiusmodi sunt alia multa. *Genes. 27. 1. Corinth. 1.*

Denique volitionis obiectum aut effectum significat voluntas, quotiescunque dicitur fieri voluntas Dei, vel præcipitur vt fiat, & quoties voluntates dicuntur in numero plurali.

15. *Ratio secunda.* Secundò probatur, qnoniam in Deo conceditur intellectus simpliciter & absolotè loquendo, prout condistinguitur ab actuali intellectione. Ratio autem est eadem concedendi voluntatem, prout condistinguitur ab actuali volitione. Antecedens probatum est fusè præcedenti tomo de Scientia disp. 3. sect. 4.

16. *Ratio tertia.* Tertiò probatur, quia qnoties Theologi dicunt Dei voluntatem fuisse liberam & indifferentem vt eligeret creare, vel non creare; atque vt decerneret prædestinare, vel non prædestinare; incarnari, vel non incarnari; & cætera eiusmodi: non possunt intelligere actualem volitionem liberam; hæc enim formaliter & explicitè concepta iam est ad vnũ determinata, proptereáque non est indifferens. *Necessariò esse concedendum principiũ aliquod indifferẽs ad volẽdum, & nõ volendũ.* Quapropter necessarium est præcoocipere prius aliquod quasi priocipium actualis volitionis, quod sit indifferens, vt determinetur, vel noo determinetur ad illam.

17. *Ratio quarta Iustinus.* Probatur quartò, quoniam Dei voluntatem ab actnali volitione distinctam, ex professo probat Iustinus q. 3. ad gentiles, præcipuè inter princip. & med. illis verbis: *Qnomodo differt potentia ab actione, sic differt voluntas à volendo. Fieri autem non potest, vt velle, à voluntate differat, à volente non differat. Quod si nulla ratione fieri potest, vt idem sit velle, & voluntas, & volens, &c.*

18. *Ratio quinta.* Quintò ratione probatur, & explicatur assertio, quia nomen *voluntas* conuenienter vsurpatur aliqnando pro ea perfectione, per quam aliqua substantia formaliter cõstitnitur potens velle & amare in actu primo, quaotum est ex parte volentis, præscindendo ah obiecto bono actualiter existente: similitérque præscindendo ab actuali volitione & amore. Sed dinina substantia, verè & realiter est potens velle & amare, cootinétque totam perfectionem, quæ requiritur ex parte volentis. Ergo Deo coouenit voluntas, prout præscinditur ab actuali volitione.

19. *Aliud est vt esse, aliud posse esse.* Confirmatur primò, qnoniam alia veritas est hæc: *Homo potest esse rationalis* & alia veritas est hæc: *Homo est quidditatiuè & actualiter rationalis.* Similiter ergo alia veritas est hæc: *Deus potest esse volens & amans.* & alia veritas est hæc: *Deus essentialiter & actualiter est volens & amans se ipsum & creaturas sub esse possibili.* & alia veritas est hæc, *Deus liberè dirigit creaturas actualiter existentes.* Quapropter conceptus possibilitatis est distinctus à conceptu actualis volitionis & amoris. In eo igitur sensu cooceditur voluntas in actu primo, qnasi distincta & prior actuali volitione.

20. *Corollariũ.* Ex dictis corollarium est ad multas obiectiones diluendas. Dei voluntas ab actuali volitione distinguitur solummodo per astractionem præcisiuam, quemadmodum possibilitas cuiuslibet rei potest ab eius actualitate per nostram considerationem præscindi.

21. Obicies primò contra primam assertionem. Deo conuenit appetitus, non tantùm innatus, sed etiam elicitus. Ergo suam volitioné elicit diuina voluntas; ideóque verè priocipium est & potentia elicitiua. Respondetur explicando antecedens. Nam qui concedunt Dei volũtatem esse appetitum elicitum, intelligere debent vitalem appetitum, qui sequator cognioooem intellectus absque reali productione volitionis. Alioqui non rectè sentient de appetitu elicito. Vnde sequitur, esse minùs propriam, & indigere declaratione, locutionem huiusmodi: *Deus elicit*, aut *producit volitionem.*

Obiicies secundò. Voluotas diuina est potentia realiter productiua Spiritus Sancti. Ergo voluntas diuina verè & propriè poteotia est. 22.

Respondetur distinguendo consequens. Quãuis enim, qoantum ad personas produceodas in Deo sit realis & positiua potentia (quemadmodum probauimus de Trinitate tractantes disp. 99.) attamen, quantum ad operationes essentiales præcisè consideratas, prout essentiales sunt, non datur in Deo realis potentia propriè dicta.

Cæteras obiectiones, quæ sunt communes intellectiuæ, volitiuæque potentiæ, dissoluimus tom. præcedenti de Scientia disp. 3. præsertim Sect. 3.

SECTIO II.

Non est actio nec passio, sed operatio, diuina volitio.

SVpponimus tanquam exploratum ex sacris literis citatis in sect. præcedenti & ex naturali ratione, quam tractauimus disput. 1. sect. 1. Deo conuenire volitionem actualem, siue actualem amorem. Quo supposito restat ab hoc actu remouere imperfectiones, quæ necessariò comitantur actualem volitionem cuiuslibet creaturæ. 1. *A diuina volitione imperfectiones quælibet separanda.*

Dico igitur primò. Diuina volitio non habet veram & propriam rationem actionis. Hæc assertio colligitur ex multis scholasticis, quos retulimus disp. 3. de Scientia Dei sect. 6. sub init. Sed eam magis apertè tradunt Henricus 1. p. art. 39. q. 8. secundùm quam sententiam explicanda veniunt, quæ docet in secunda parte summæ art. 46. q. 4. circa medium, & ad primum idem sentire videtur Richardus 1. dist. 35. art. 1. q. 2. ad 5. 2. *Non est in rigore actio.*

Colligitur ex D. Thom. infra q. 41. art. 4. ad 3. quia cum prius vocasset *actionem* creaturarum productionem; postea intelligere, & velle non vocat actiones, sed actus.

Præterea colligitur ex Magistro & aliis Scholasticis asserentibus, volitiooem oon esse motum: nam imitantur Aristotelem lib. 2. moralium Eudemiorum cap. 5. dicentem: *Actio est motus* vnde hoc accepit Author sex principiorum in capite de actione, pooens motum quasi pro genere in eius definitione. Damascenus lib. 3. fidei cap. 15. sub init. definit: *Actio est efficax & substantialis naturæ motus. Actiuum natura ipsa. ex qua actio prodit. Actus actionis absolutio, & res ipsa gesta.* 3. *Damascen.*

Augustinus etiam & alij Patres appellare solent *motus* operationes intellectus, præcipuè verò voluntatis operationes. Et Magister dicere consueuit motum fidei & motum charitatis. 4. *Intellectus & voluntatis operationes solent à Patribus motus appellari.*

Voluntatem igitur, *qua Deus volens est, non esse motum*, docet Magister 1. dist. 45. initio. Alexander 1. p. q. 34. memb. 1. Albertus 1. p. q. 79. memb. 1. fine. Richardus 1. dist. 45. art. 1. q. 2. ad 1.

Nihilominus non potest omninò repudiari, tanquam Deo repugnans & inusitatum, nomen *motus*: quamuis nimium oporteat eius significationem relaxari, quâ possit diuinam intellectionem aut volitionem complecti præcisè, prout est 5. *Nomen motus in Deo non omnino repudiandũ. Qualiter admittendum.*

Plato apud S. Thomam. est tendentia in obiectum. Sic enim apud S. Thom. supra q. 18. art. 3. in solutione ad primum fine Plato docuit, *quod Deus mouet seipsum*, non tamen eo modo, quo motus est actus imperfecti; & in præsenti q. 19. in fine totius art. 1. refert, & exponit quod asseruit Plato, *Primum mouens mouere se ipsum.*

6. *Aristoteles.* Aristoteles autem lib. 2. de Cœlo text. 17. *Dei operatio*, inquit, *immortalitas est: hoc autem est vita sempiterna: itaque necesse est motum sempiternum Deo inesse.* *Nyssenus.* Nyssen. orat. catechet. cap. 5. *Hæc ne sunt*, inquit, *parua & indigna, quæ Deum moueant?* & Nazianz. in Iambico 15. *Nazianzenus.* cui titulus est *Definitiones minus exactæ* parum à principio ait: *voluntas motus est, concursúsque rerum penes nos quæsita tantummodo. Quo volo mouere liberum arbitrium voco.* Dionys. de diuin. nomin. cap. 4. dicit, Dei amorem seuoluere, & se ipsum mouere, conuerti, & flecti; quem eundem modum loquendi prior vsurpauit Hierotheus ibidem relatus. Ac Dionysij sectator S. Maximus centuria 8. cap. 88. apud Cyparissiotum decade 8. cap. 5. parum à princip. Dei amorem appellat motum. Chrysostomus autem ad Roman. cap. 7. serm. 13. ad illud: *Iam non ego operor illud.* Animæ motionem vocat volitionem, vniuersalius verò cuiuslibet potentiæ operationem vocat motum Athanasius authoritate Gregorij Nysseni, quam refert lib. de diffinitionibus colum. 5. Cuius verba retulimus sect. præcedenti probantes dictum secundum. Eodem sensu motum Deo concedunt Alexander p. 2. q. 92. & Henricus in summa art. 27. q. 2. Plura de hac acceptione *motus* referemus infra disp. 47. sect. 4.

7. Redeo ad nomen *actionis*, de quo Dionysius de diuinis nomin. cap. 7. prope med. videtur supponere, Deum *carere motu actionibus.* Aristoteles autem lib. 10. ethicor. cap. 8. in med. dicit: *Viuenti igitur ei, cui actio, & multò magis affectio non tribuitur.* Loquitur autem de primo & præstantissimo viuente: quamuis hoc testimonium exponi posset iuxta contextum illius, vt Deo solummodo negauerit actionem, prout à contemplatione distinguitur.

8. *Fundamentum præcipuum conclusionis.* Præcipua igitur ratio præsentis assertionis est, quia propria & vera quidditas actionis procedit à principio verè & realiter producente; proptereáque terminatur ad aliquem terminum realiter & verè productum. Sed diuina volitio (prout essentialis est ac communis tribus personis) non procedit à principio verè & realiter producente, nec terminatur ad aliquem terminum realiter & verè productum. Ergo diuina volitio non habet veram & propriam quidditatem actionis. Minor satis constat ex præcedenti sectione; quoniam absque reali distinctione non est possibilis realis productio.

9. *Est etiam intelligenda conclusio de volitionibus liberis.* Obseruandum est, prædictam assertionem non solum verificari de necessaria volitione, qualis est amor Dei erga se ipsum, & erga creaturas vt possibiles; sed etiam de quacúnque volitione libera; quippe quæ nihil realiter distinctum superaddit volitioni necessariæ; consequentérque non potest addere veram & realem rationem actionis.

10. Confirmatur, quoniam volitionis liberæ tota perfectio realis est simpliciter necessaria: quamobrem, sicut ratio actionis repugnat volitioni necessariæ, sic etiam repugnat volitioni liberæ. Dico secundò, Volitio Dei non habet adiunctam rationem passionis propriè dictam, vt notat S. Thomas infra q. 20. art. 1. ad 1. & q. 23. art. 2. ad primum, & magis ex professo lib. 1. contra Gen. c. 89. & sequen. Communiter scholast. lib. 3. sent. dist. 32. Vbi S. Bonau. art. vnico q. 1. & 2. sub nomine *affectionis*. Ricar. art. 1. q. 1. ad 3. sub nomine *affectionis & passionis* Carthus. q. vnica, Henricus in summa art. 46. q. 4. & communiter expositores S. Thomæ ad 1. p. q. 20. art. 1. Colligitur ex simili doctrina, quam de intellectione tradit supra q. 14. art. 2. ad 2. & Ricardus 1. dist. 35. art. 1. q. 2. ad. 3. *Neque habet rationem propriam passionis, diuina volitio.*

Ratio est imprimis, quia passio supponit actionem, quam nuper exclusimus ab essentialibus Dei perfectionibus. Deinde, quia passionis quidditas magis apertam imperfectionem præ se fert, quoniam patientis perfectionem minuere, vel augere videtur ab agente recipiendo quod sit patienti conueniens; vel disconueniens. 11.

Dico tertiò. Nonnunquam à Theologis Dei volitio, sicut & intellectio vocatur *actio*, sicut à Iustino q. 3. Christiana ad Gentiles inter princip. & med. S. Thoma infra q. 23. art. 2. ad 1. & q. 27. art. 5. corp. & lib. 2. contra gent. cap. 9. & cap. 10. à medio. 12.

Cauendum à nomine passionis. Magis autem cauent à vocabulo *passionis*, quod nunquam reperio apud Theologos esse tributum diuinæ intellectioni, aut volitioni.

13. *Rectè appellatur operatio siue vltimus actus volitio Dei. Assertionis fundamentum.* Dico quartò. Melius & proprius realiter & verè diuina volitio vocatur *operatio* siue *vltimus actus*. Ita loquuntur S. Bonauentura 1. dist. 45. art. 1. q. 1. Ricardus in eadem dist. 45. art. 1. q. 1. Ratio est, quoniam nomen operationis, aut vltimi actus Theologis, ac Philosophis communiter magis abstractam significationem reddit, significat enim solummodo vitalem tendentiam in obiectum, qua ratione immediatè pugnat cum otio, vel somno, vel carentia vitalis operationis.

14. *Aristoteles.* Assertionem & naturalem illius demonstrationem breuiter complexus est Aristoteles ethicor. lib. 10. cap. 8. in med. *Viuere Deos*, inquit, *vniuersi putant: quare & operari. Non enim oportet illos, vt Endymionem aiunt, dormire. Viuenti igitur ei, cui actio, & multò magis effectio non tribuitur, quidnam aliud præter contemplationem restat? Quare Dei operatio præcellens beatitudine, contemplatiua, sine controuersia fuerit.* Idem probat 7. Politic. cap. 3. fine & Metaphys. lib. 12. cap. 7. post med. text. 39. *Intellectus operatio vita est, Deus verò est actus, actus verò per se illius vita optima & perpetua est.* Vtroque loco voluntatis operationem, ac potissimum amorem summi boni comprehendit sub generali voce contemplatiuæ & intellectualis vitæ & operationis: vt constat ex 7. Polit. cap. 2. & 3. & S. Thom. 2. 2. q. 180. art. 1.

15. *Damascen.* Confirmatur, nam vt dicebat Damascenus nuper relatus ex lib. 3. de fide cap. 15. *Actus est actionis absolutio, & res ipsa gesta.* Quapropter nomen actus significat perfectionem in esse quieto, non in motu, faciliúsque potest à motu præscindi, quàm actio. Idemque Damascenus lib. 1. fidei cap. 12. Scientiam visionis qua Deus inspicit omnia, vocat operationem.

SECTIO III.

Voluntatis habitus diuinæ perfectioni repugnat.

1. CErtum est Deo non conuenire habitum infusum à superiore agente, neque adquisitum per proprios actus, neque habitum qui sit qualitas superaddita potentiæ, vt faciliùs velit, quod sine habitu difficilius amaret, neque habitum, qui effectiuè concurrat ad actum volitionis: hæc enim omnia supponunt habitum realiter distingui à potentia & actu, & insuper potentiam indigere maiori aliqua perfectione superaddita, quæ diuinæ simplicitati & infinitæ perfectioni repugnant.

2. *Aristoteles.* Idcirco Aristoteles lib. 7. Ethicor. cap. 1. *Neque vitium*, inquit, *neque virtus est Dei; sed hoc præstabilius est virtute*. Intelligit autem virtutem habitualem. Nam 2. Ethicor. cap. 5. & 6. probauerat, virtutes esse habitus, sicut & vitia.

3. *Rei difficultatem ponit.* Difficultas autem est vtrùm in Deo reperiatur aliqua vera & realis essentia habitus, seclusis imperfectionibus creaturarum, sicut vera & realis essentia volitionis reperitur in Deo, seclusis imperfectionibus creatæ volitionis.

Vnus Henricus Deo superaddidit habitus, quæ sententia falsò tribuitur aliis authoribus: eius autem fundamenta vidimus, ac diluimus disp. 4. de Scientia Dei sect. 3. & 4. Obiter voluntatis habitum aliquomodo concedit Scotus lib. 3. sent. dist. 32. quæst. vnica ad 1.

4. *Statuit, nullum habitũ voluntatis Deo conuenire.* Nunc igitur sit Conclusio. Deo non conuenit verè & realiter habitus voluntatis. Hoc significare videntur qui generaliter docent Dei voluntatem, *non esse affectum, neque motum*, quia nomine *affectus* significare videntur habitum, quatenus perseuerantem propensionem constituit. Ita loquitur Magister 1. dist. 45. initio, Albertus 1. p. q. 79. memb. 1. in fine.

5. Clarius autem colligitur ex D. Thoma & plurimis aliis Scholasticis, qui perspicuè scientiam habitualem Deo repugnare docent, quos citauimus præcedenti tomo de Scientia disp. 4. *Basilius.* sect. 4. Probari potest imprimis ex Basilio lib. 2. contra Eunom. versùs med. dicente: *Sapientia & virtus & iustitia Dei, non vt habitus, nec vt aptitudo.* Cui concinit S. Maximus in fragmentis, *S. Maximus.* quæ ex illo refert Euthymius in Panoplia p. 1. titulo 2. dicens: *In simplici & infinita Trinitatis essentia, nec habitus, nec aptitudines esse quærendas.*

6. *Regula præ oculis habenda.* Vt ratione probemus oportet in memoriam reuocare generalem regulam, quam exposuimus tomo præcedenti de Scientia disp. 2. sect. 5. sub initium. Illa videlicet rerum creatarum nomina Deo conuenire verè propriéque non possunt, in quorum significato, postquam ablatæ sunt omnes imperfectiones creaturarum, non manet aliqua perfectio propria illius significati sed manet tantùm aliqua ratio communis, quæ maiori cum dignitate & perfectione continetur in significato alterius nominis.

7. *Voluntas diuina præhabet in se, quidquid perfectionis remaneret in habitu, omni præcisa imperfectione.* Nunc igitur si resecauerimus ab habitibus omnes imperfectiones enumeratas initio præsentis sectionis, vt restet omnino pura perfectio simpliciter simplex; nihil aliud restabit, nisi summa & infinita promptitudo perfectissimè volendi & amandi. Cæterùm hæc tota perfectio, facilitas & promptitudo continetur formaliter in eo præcisè, quod diuina voluntas sit perfectissima intra limites voluntatis absque vllo habitu.

Hoc autem probatur, quoniam habitus non dantur, nisi tanquam supplementa potentiarum earum, quæ intra ordinem & concursum potentiæ non sunt perfectæ. Quapropter cum Dei voluntas ad volendum facillimè perfectissiméque sit promptissima, quamuis nulla perfectio alterius lineæ superaddatur illi, sed solummodo concipiatur explicitè tota perfectio voluntatis infinitæ in genere voluntatis: iniuriã irrogat ei, qui ex modo intelligendi conatur habitũ superaddere. 8. *Probatur.*

Confirmatur; quoniam vt Deo verè & realiter conueniat habitus, non sufficit conuenire Deo aliquam perfectionem abstractam, quæ conuenit habitui, nisi ea perfectio sit propria habitus, prout distinguitur à voluntate & volitione; hac enim ratione Theologi negant Deo verè & realiter conuenire tristitiam, licèt conueniat illi displicentia & detestatio, quæ est ratio abstracta conueniens tristitiæ, quoniam nihil, quod sit peculiare tristitiæ, prout distinguitur ab aliis volitionibus, conuenit Deo. 9. *Quid requiratur vt Deo habitus concedatur.*

Plura ad huius veritatis confirmationem colligere poteris ex tom. præcedenti de Scientia dicta disp. 4. sect. 3. & 4.

DISPVTATIO III.

Quodnam sit obiectum formale diuinæ volitionis.

SECTIO I.

Solùm Deum esse formale obiectum & vltimum finem.

VT manifestior euadat constantia, perpetuáque cohærentia conclusionum, quæ in hac & sequentibus disputationibus probabuntur, est præmittenda quidditas volitionis, ratione cuius quilibet actus voluntatis essentialiter includit amorem, aut saltem secundùm aliorum sententiam, quilibet actus voluntatis supponit amorem. Quoniam amor est prima radix desiderij, gaudij, tristitiæ, fugæ, spei, desperationis & omnium aliarum volitionum: vt optimè confirmat D. Thom. in sequenti quæstione 20. art. 1. in corpor. Quapropter secuti communem modum loquendi vtemur indifferenter his verbis *velle*, aut *amare*, seu *diligere*, quia quidquid voluntas vult, diligit; & quidquid diligit, vult: Opinionem verò recens natam, quæ negat, Dei erga se ipsum esse amorem strictè sumptum, prout distinguitur à gaudio, refutabimus infrà disp. 5 a. sect. 1. & 2. vbi etiam magis explicabitur huius amoris differentia num sit amor amicitiæ vel concupiscentiæ. 1.

Sit igitur conclusio certa. Deus est vltimus finis & obiectum primarium atque formale cuiuslibet volitionis diuinæ: Sed formalissima ratio obiecti, est infinita bonitas Dei, quæ propter se ipsam amatur à Deo, & propter quam amantur omnia, quæ sunt in Deo formaliter, & quæ in Deo sunt eminenter, scilicet creaturæ. 2. *Formalissima ratio obiecti, est summa bonitas Dei, quæ in se amabilis est.*

Ad huius explicationem ac probationem suppono primò id, quod fusius probauimus 1. 2. quæst. 18. art. 4. & quæst. 19. art. 1. videlicet finem vltimum volitionis esse obiectum formale volitionis eiusdem. Vnde si Deus est vltimus finis cuiusque volitionis suæ, erit etiam obiectum formale cuiusque volitionis suæ. 3. *Suppositio prima.*

Secundò

Suppositio secunda.

Secundò suppono, quod finis mouet voluntatem sub ratione boni, quod est proprium obiectum formalissimum voluntatis.

4\. His suppositis, nostra conclusio apertè colligitur ex D. Augustino in lib. 1. de doctrina Christiana cap. 31. sub init. quando ita ratiocinatur circa dilectionem Dei erga nos: *Quomodo ergo diligit, vt nobis vtatur, an vt fruatur? Sed si fruitur, eget bono nostro, quod nemo sanus dixerit. Omne enim bonum nostrum, vel ipse, vel ab ipso est. Cui autem obscurum, vel dubium est, non egere lucem rerum harum autore, quas ipsa illustrauerit? Dicit etiam apertissimè Propheta, dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Non ergo fruitur nobis, sed vtitur. Nam si neque fruitur, neque vtitur, non inuenio quemadmodum diligat. Sed neque sic vtitur vt nos, nam nos res, quibus vtimur, ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur. Deus vero ad suam bonitatem vsum nostrum refert.*

Augustinus. *Psal. 15.*

5\. Quam sententiam ex Augustino referunt & sequuntur Magister & communiter Scholastici lib. 1. sentent. dist. 1. Ex illa verò manifestè constat, Dei bonitatem esse finem vltimum, ad quem Deus refert quemlibet amorem creaturarum: quapropter a fortiori Deus sui ipsius amorē non referet ad alium finem, quàm ad suā bonitatem.

Dei bonitas finis vltimus est, ad quem Deus refert amorē quolibet creaturarum.

6\. Eadem conclusio manifestè colligitur ex D. Thoma in præsenti art. 1. ad 1. vbi docet, nihil aliud à Deo esse finem Dei, sed Deum esse finem omnium, quæ à Deo sunt, & in eodem art. 1. ad 3. & art. 2. ad 2. & 3. ait, diuinam voluntatem à nulla alia bonitate moueri, nisi à se ipsa, quod magis explicabitur infra disp. 5. sect. 3. & in art. 5. in corp. *Deus*, inquit, *sicut vno actu omnia intelligit in sua essentia, ita vno actu vult omnia in sua bonitate.* Explicat autem exemplo cognoscentis effectum in causa, & volentis medium propter finem. Idem docet lib. 1. contra gent. cap. 87. vbi Ferrariensis est in eadem sententia.

S. Thomas.

7\. Similia docent Albertus 1. p. q. 79. memb. 1. ad 2. Alexander 1. p. q. 28. memb. 3. art. 3. & q. 34. memb. 1. & q. 35. memb. 3. S. Bonauentura 1. dist. 45. art. 1. q. 1. vbi Ricardus art. 1. q. 2. clarius autem lib. 3. sent. articul. 1. quæst. 4. ad 2. Henricus in 2. p. art. 47. q. 3. ad 2. & quodlib. 4. q. 19. lit. O. Scotus 3. sent. dist. 32. art. 3. initio. Gabriel 1. dist. 14. q. 1. art. 2. post 5. conclusionem, & lib. 3. dist. 32. q. vnica art. 1. not. 3. Driedo de concord. liberi arbitrij cum prædestinatione 1. p. ca. 4. ad 4. Magis apertè conclusionem docent Suares opusc. de libertate Dei disp. 1. sec. 2. num. 15. Vasquez 1. p. disp. 82. capit. 2. Molina in præsenti q. 19. art. 2. disp. 1. con. 2. Valentia q. 19. punc. 3. & alij recentiores tractantes de voluntate diuina, vel exponentes S. Thomam hic art. 1. & 2. præsertim verò art. 5.

8\. Probatur primò, quoniam idem est finis operationis, qui est finis volitionis, sed operationis diuinæ finis semper est Deus ipse. Prouerb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Quasi diceret opus etiam illud, quod maximè videbatur alienum à diuina bonitate, videlicet reprobationē & dānationem impij, Deus propter semetipsum operatur. vt inde colligas à fortiori cætera Dei opera, quæ magis propria sunt illi, ad eundem finem destinari. De quibus Isaiæ 43. *Ego sum*, ait, *qui deleo iniquitates tuas propter me.* Generalius autem Apocalypsis 22. *Ego sum a & ω, primus & nouissimus, principium & finis.*

Operationis & volitionis idem finis. Prouerb. 16. *Isaia 43.* *Apocaly. 22.*

Confirmatur primò: nam honor & gloria & ostensio perfectionis nō amantur propter seipsa, sed propter illud bonū, cuius sunt testimonium, tanquā propter finē. Deus autē omnia sua opera ad extra ordinauit ad ostensionē suorum attributorū, & ad gloriā & honorē suū: ergo ea omnia ordinauit ad se ipsum tanquā ad finē. Minor constat inductione præstantissimorū operum, nā Incarnationem ordinatam fuisse ad summā, quæ fieri potuit, ostensionē omniū attributorū, omnes Theologi fatentur. De fidelibus omnibus Isaiæ 43. *Omnem*, ait, *qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum.* Ephes. 1. *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum, in laudem gloriæ gratiæ suæ.* Prædestinationem ac reprobationem ordinatas fuisse ad ostendendam Dei misericordiā & iram, docuit Paulus Ro. 9. dicens: *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suā, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Cum autem totius vniuersi machina sit effectus prædestinationis ordinatus ad gloriam prædestinatorum, præcipuèq; summi capitis prædestinatorum, qui est Christus Dominus, iuxta illud 1. Cor. 3. *Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mūdus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia enim vestra sunt: vos autē Christi: Christus autē Dei.* cōsequens est, totā vniuersi molem fuisse destinatam ad diuinam gloriam & ostensionē attributorū.

Extrinsecus Dei honor, & attributorū manifestatio non propter se sed propter bonum cuius testimonium sunt, amantur. *Isaia 43.* *Roman. 9.* 10. *1. Corinth. 3.*

11\. Confirmatur secundò, quoniam qui orando postulat, proponere debet rationes præcipuas, quæ voluntatem alliciunt ad concedendū, quod petitur. Sic autem Dei præceptis admoniti proponimus semper Dei gloriam & intrinsecum bonum in oratione Dominica: *Sanctificetur nomen tuum. Adueniat Regnum tuum. Fiat voluntas tua.* vt hęc alliciant ad concedendum panem nostrum quotidianum, remissionem debitorum & contra tentationes efficax auxilium.

12\. Sic Psalm. 29. Dauid precatur: *Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionē? Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?* & Psal. 78. *Propter gloriam nominis tui Domine libera nos: & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.* & Psal. 87. *Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuā in perditione? Nūquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?*

Psalm. 29. *Psalm. 78.* *Psalm. 87.*

13\. Moyses item eximius orator & impetrator Exod. 32. *Cur*, inquit, *Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? Ne quæso dicant Ægyptij, callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra.*

Exodi. 32.

14\. Similiter Numerorum c. 14. comminante Deo: *Feriam igitur eos pestilentia.* etc. Moyses intercedens subinfert. *Vt audiant Ægyptij de quorū medio eduxisti populum istum, & habitatores terræ huius, qui audierunt quod tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciē, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in colūna ignis præcedas per noctē: quod occideris tantam multitudinē quasi vnū hominē, & dicant: Nō poterat introducere populū in terrā pro qua iurauerat idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo Domini.* Eadem ratio repetitur Deut. 9. ad fi. quā imitatus Iosue c. 7. *Quid facies*, inquit, *magno nomini tuo?* Præstantissimū vero proponēdi rationes exemplū est oratio Christi Domini ad Patrē Io. 17,

Numer. 14. *Ioan. 17.*

Clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna: vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

15\. *Finis vltimus voluntatis æqualis, ad minus, perfectionis esse debet cum illa.*

Confirmatur tertiò, nam vltimus finis & primarium motiuum esse debet maioris, aut saltem nõ minoris bonitatis & perfectionis, quam illius volitio: alioqui præposterè atque inordinatè volitio referretur ad illum finem. Ergo nulla creatura potest esse finis vltimus, & primarium motiuum diuinæ volitionis. Quod obseruauit Chrysost. Ephes. 1. serm. 2. in fine ante morale ponderans illud: *In laudem gloriæ ipsius*, inquirens causam ob quam Paulus indesinenter hunc finem diuinis operibus apponat. Respondet autem. *Nam siquidem nostri gratia, inquit, ista fecisset, sine hæsitatione vtique non fuissemus. Si vero propter seipsum, & vt bonitatem suam ostendat, veluti quoddam testimonium causam ponit qua ista non aliter fiant, quemadmodũ & apud Israelitas sursum ac deorsum dici videmus, nempe: Fac nobis propter nomen tuum. Et iterũ Deus ipse: Faciam, inquit, propter me ipsum. Et Moyses, fac nobis propter nomen tuum, siquidem nullius alterius gratia facturus es.*

Chrysostomus.

Esaia 48.

16\. Confirmatur quartò, quia Dei voluntas est primum principium ab alio nullo principio procedens; ergo voluntas eadem est vltimus finis ad nullum alium finem destinatus. Sic enim rectè correspondet finis principio, perficitúrque circulus qui datur in operationibus intellectus, & voluntatis diuinæ.

17\. *Magis propriè Deus est finis suæ voluntatis, quã principium.*

Obseruandum tamen est Deũ esse suæ volũtatis finẽ magis propriè, quã principium. Nã procedere ab efficiente principio, requirit realẽ distinctionẽ & imperfectionẽ includit, modo explicato disp. 2. sect. 1. & 2. Cæterũ in bonũ tendere, amando illud propter seipsum, non requirit distinctionẽ realẽ, neq; includit imperfectionẽ. Cuius ratio à priori est, quoniã causa finalis non aliter agit, quàm vt obiectũ intellectionis proponentis illud, & volitionis amãtis. Sed intellectio, & volitio supra seipsas reflectere possunt propter summã abstractionẽ à materia, subtilitatẽ & vniuersalitatẽ: vt ostẽdimus to. præc. de Scien. dis. 7.

Ratio à priori.

18\. *Obseruatio.*

Sed quando Deum dixeris esse finẽ suæ volitionis, obserua, non esse finẽ illius tanquã medij, sed tanquã intentionis: ratio enim medij imperfectionẽ affert, sed intẽtio nullam dicit imperfectionẽ: de quo videnda sunt quæ dicemus dis. 3.

SECTIO II.

Pluribus rationibus demonstratur eadem conclusio, quæ posita est initio sectionis præcedẽtis.

1\. *Perfectissimæ voluntati, perfectissimũ obiectũ formale & modus perfectissimus volendi.*

PRima ratio sit, quoniam perfectissimæ volitionis esse debet perfectissimum obiectũ formale, perfectissimúsque modus volẽdi illud. Sed perfectissimũ obiectũ formale est infinitum bonum diuinũ, & perfectissimus modus volendi est illud amare super omnia, & in omnibus, omniáque propter illud & in illo diligere. Talis ergo modus volendi & tale obiectum primarium atque formale diuinæ volitioni debentur.

2\. Confirmatur, quoniã infinita bonitas Dei non solum est obiectũ summopere dignũ vt ametur, sed etiam est summopere coniunctum diuinæ voluntati, & optimè applicatum intellectui, vt per comprehensiuam scientiam perfectissimè proponatur voluntati.

Secunda ratio, quoniã obiectum formale cuilibet volitioni perfectionem confert, & vltimam differentiã, qua constituitur, & distinguitur à cæteris volitionibus, hac enim ratione vocatur obiectum formale: forma quippe substantiis cõpositis confert vltimam differentiã. Quapropter si res aliqua, realiter à Deo distincta, foret obiectũ formale diuinæ volitionis: ea volitio sumeret essentiã & differentiã constitutiuã, suámq; proinde perfectionẽ ab aliqua re, quæ non esset Deus, quod implicat contradictionem, quoniã diuina volitio est ens substantiale, & increatum à nulla alia re dependens, neque perfectionẽ accipiens. Rectè igitur Bernar. Serm. 59. in Cant. sub init. de amore Sponsi erga Sponsam ait: *Amat & Deus, nec aliunde hoc habet, sed ipse est vnde amat.*

Quare obiectum formale, sit omnis rei.

Confirmatur primò, quia perfectionem simpliciter infinitam, quantam diuina volitio continet; non potest conferre obiectum, nisi fuerit simpliciter infinitum. *Confirmatio.*

Confirmatur secundò, nã hic discursus fundamentũ habet in Aristotele, qui lib. 10. Ethic. c. 4. circ: mediũ ait: *Optima operatio eius quod optimè effectũ est erga præstantissimũ ex iis quæ ipsi subijciuntur.* & post pauca repetit, *Præstantissimã operationẽ esse erga optimum eorũ quæ ipsi subijciuntur.* Quamobrẽ lib. 12. metaphy. cap. 9. tex 51. tanquã inconueniens infert quod *Deus non erit optima substantia*, si non sit ipse obiectum principale suæ intellectionis, quoniam honorabilius & melius esset illud ens, quod foret obiectum principale conferens honorabilitatem intellectioni. 4. *Aristoteles.*

Inconueniens, quod Arist. infert.

Tertia ratio, quoniã amabile bonũ, vnicuique autem proprium; & amicabilia, quæ sunt ad aliũ, oriuntur ex amicabilibus, quæ sunt ad se. Quod, cùm verũ sit in hominibus quoad sincerũ amorem naturalis amicitiæ, vt efficacitẽr probat Aristoteles 9. Ethicor. cap. 8. maiori iure verũ erit in Deo, cuius bonũ propriũ est infinitum, maximũ, honestissimũ, & supra omnia amabile. Ergo Deo est maximè amabile proprium bonum, & ab hoc amore, tanquam à ratione formali proficiscuntur amicabilia, quæ sunt ad creaturas, videlicet Angelos & homines. 5.

Confirmatur, quoniam omnis amor amicitiæ respicit, vt obiectũ formale, bonũ honestũ, quod amicus sibi magis, quã alteri amico vult: nisi alter amicus sit per essentiam ipsum bonum honestum. Ac proinde per amorem amicitiæ quo prosequitur Angelos & homines, Deus suam ipsius honestissimam bonitatem sibi potius, quàm Angelis & hominibus vult: sicut probauimus 2. 2. tractantes de charitate disp. 2. q. 2. 6. *Obiectum amicitiæ formale.*

Deinde cũ omnes creaturæ diligantur à Deo propter bonum prædestinatorum, & prædestinati diligantur propter Dei bonitatem: consequens est, omnia tandem à Deo diligi propter Dei bonitatem, tanquam obiectum formale. 7. *Omnia Deus diligit propter suã bonitatem.*

Quarta ratio, quoniã amari propter seipsũ, & cætera cuncta propter eundẽ amari, est perfectio summo iure debita Deo, quoniã summũ bonitatis & perfectionis gradũ obtinet, & solus à seipso bonitatẽ & perfectionẽ habet, cætera verò bonitatẽ & perfectionẽ ab illo participãt: vnde fit vt cõparatione illius vix, aut ne vix quidẽ cætera mereantur denominari bona; iuxta illud: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Mat. 19. Mar. 10. & Lucæ 19. 8. *Matth. 19.*

A seipso Deus, & ab illo omnia perfectionem habent.

Confirmatur primò, quoniam Dei honestas, & pulchritudo dignior est, in quam impendantur infinitæ vires amoris diuini. 9. *Confirmatio prima.*

Confirmatur

Confirmatio secunda. Confirmatur secundò, quia solus Deus in ratione boni, & amabilis, adæquat suam voluntatem in ratione potentis amare.

Confirmatio tertia. Confirmatur tertiò. Nam obiectum formale volitionis, prout est amabile, est etiam veluti regula & mensura, cui debet adæquari volitio & ex hac adæquatione mensurari. Sed amoris simpliciter infiniti non potest esse alia regula & mensura, nisi quod fuerit infinitum amabile.

10. Quinta ratio, quia primæ simplicissimæ, & vniuersalissimæ volitioni debetur obiectum formale primum, simplicissimum, & vniuersalissimum. Huiusmodi autem sola diuina bonitas est quatenus in se continet formaliter omnem bonitatem, quæ nihil habet admixtum imperfectionis, seu malitiæ: propterque continet eminenter quamlibet aliam bonitatem, tanquam illius causa finalis, efficiens, & exemplaris.

11. Sexta ratio, quia sicut est impossibile simul intelligere multa, æquè primò & principaliter, vna simplici intellectione: sic etiam est impossibile simul amare multa, æquè primò & principaliter, vna simplici volitione. Sed Deus seipsum & creaturas simul vnica volitione diligit: ergo non æquè primò & principaliter seipsum & creaturas diligit. Quod si creaturas principalius, & prius, amaret Deus, quam seipsum, pro multitudine creaturarum esset multiplicandus diuinus amor: quia nihil creatum est, quod possit esse ratio formalis amandi cætera cuncta. Solus igitur Deus esse potest ratio formalis vnius & simplicissimi amoris.

Nequeunt plura æquè primò amari vnica volitione simplici.

12. Vltima ratio sit, quoniam Deus, in quantum verus, est vnicum & adæquatum obiectum formale diuinæ scientiæ, sicut probatum est præcedenti tomo disp. 5. sect. 3. & 4. Ergo similiter Deus, in quantum bonus, erit vnicum & adæquatum obiectum diuinæ volitionis. Nam eadem est vtriusque ratio, seruata proportione obiectorum & operationum.

Scientia, & voluntatis obiecta formalia comparat.

13. Corollaria quatuor inferuntur ex dictis. Primum est, diuinam bonitatem esse obiectum, non modo terminatiuum, sed etiam motiuum diuinæ volitionis: motiuum, inquam, secundùm rationem, eo videlicet, modo, quo finis mouere potest. Quapropter Dei bonitatẽ esse motiuũ obiectũ volitionis clarius est, & magis expeditum ab illis difficultatibus propter quas authores aliqui reformidant concedere diuinã essentia prout est vera, motiuũ obiectũ esse diuinæ intellectionis. De quo dictũ est vbi de Sciẽtia disp. 5. sect. 4.

Diuina bonitas, obiectũ motiuũ.

14. Secundum corollarium est, quamlibet rem creatã neque inadæquatè, seu partialiter, ad obiectum formale diuinæ volitionis pertinere, quia licet creatura non esset totale obiectum formale, nec esset principalis pars illius; si tamen esset pars obiecti formalis, quantumcunque minima, & vilissima: diuinæ volitionis perfectio & specificatio penderet ab illa creatura & indigeret illa: consequenterque Deus non esset suæ volitioni sufficiens obiectum formale, sufficiensque finis. Quocirca possunt instaurari cunctæ probationes in hac & præcedenti sectione demonstrantes, solum Deum esse obiectum formale diuinæ volitionis.

Nec partialiter res aliqua creata pertinere potest ad obiectum formale diuinæ voluntatis.

15. Confirmatur, quia nec ab hominibus per charitatem aliqua creatura potest amari propter se ipsam quod est amari, tanquam vltimum finem & obiectum formale. Ergo multo minus à Deo poterit hoc appretiationis gradu creatura diligi nam Deo magis repugnat vltimum finem extra seipsum constituere, tantique facere creaturas quæ tanquam nihilum & inane reputata sunt ei, Isaiæ 40. Antecedens traditur ab Augustino lib. 1. de doctrina Christiana cap. 22. sub init. cuius sententia recipitur à Magistro & omnibus scholasticis 1. sent. dist. 1. cap. cum autem: *Quæritur, inquit, vtrum propter se homo ab homine diligendus sit, an propter aliud. Si enim propter se, fruimur eo: Si propter aliud, vtimur eo: videtur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata.*

Nam ab hominibus amatur creatura propter seipsas media charitate. *Isaia 40.* *Augustinus.*

16. Fortior autem ratio prohibet ne Deus creatura fruatur, & in ea constituat suam beatitudinem. Quod idem Magister confirmat multis capitibus sequentibus. Sic etiam Bernardus fere toto tractatu de diligendo Deo, præsertim cap. 1. à princip. & cap. 3. probat, solum Deum esse diligendum propter seipsum: dicemus de hoc iterum disp. 15. præsertim sect. 6.

17. Obiiciet aliquis. Quemadmodũ Deus dicitur prædestinare & facere propter suã gloriã, sic etiã dicitur, in nostrã gloriã facere, seu prædestinare: Igitur quemadmodũ illud significat, Dei gloriã esse vltimũ finẽ, sic etiã istud significabit, nostrã gloriã esse vltimũ finẽ. Antecedens probatur 1. Cor. 2. *Loquimur Dei sapientiã in mysterio, quæ abscondita est. quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram.* 2. Cor. 1. *Per ipsum* (scilicet, Iesum Christum, *Amen Deo ad gloriam nostram.* Quin etiam ipse Paulus 1. Cor. 15. *Quotidie morior*, inquit, *per vestram gloriam.*

1. Corint. 2. *2. Corinth. 1.*

Resp. Ex ipsis rerum naturis, & ex aliis Scripturæ locis ostenditur, quoties nostra gloria significatur esse finis diuinæ volitionis, aut humanæ charitatis, intelligendum esse finem secundarium & subordinatum, qui non sit obiectum formale, sed materiale tantum.

18. Tertium corollarium est, creaturas omnes & singulas esse materiale obiectum diuinæ volitionis: & insuper, esse partem obiecti adæquati volitionis eiusdem. Nam obiectum adæquatum diuinæ volitionis, est tota collectio cunctarum bonitatum, quæ sunt amabiles, siue propter seipsas, siue propter alias bonitates maiores, vt magis constabit disp. 5.

Res non formale, sunt tamen obiectum materiale diuinæ volitionis creaturæ omnes.

Quartum corollarium tradetur sect. sequenti.

SECTIO III.

Totus quantus est Deus, & quidquid est realiter in ipso, formalis obiecti rationem habet comparatione diuinæ volitionis.

1. SVppono, certum esse singulas personas se inuicẽ amare, ita vt Pater non solùm seipsum, sed etiam Filium, & Spiritum sanctum diligat. Similitèrque Filius non solum seipsum, sed etiã Patrem & Spiritum sanctum diligat: & tandem Spiritus sanctus non solùm seipsum, sed etiam Patrem & Filium eodem amore prosequatur. Id quod ex Euangelio facilè colligitur, nam *Diligo Patrem*, inquit Filius, Ioan. 14. & rursus Ioan. 3. & 5. & 14. & 15. *Pater diligit Filium.* Quod idem Apostolus in epistolis frequenter docet.

Se inuicem personæ diligunt.

2. Eodem autem amore Spiritum sanctum diligere & diligi; probatur primò, quoniam infinita bonitas, ob quam Deus est dignus infinito amore, communis est tribus personis, vt propter

Ratio ob quã diuina persona se mutuò diligant.

ea singulæ tres personæ dignæ sint, quæ propter se diligantur. Secundò quoniam amor, per quem amandæ sunt, communis etiam est tribus personis. Ac proinde, si Pater amat tres personas, etiam Filius & Spiritus sanctus amant easdem tres personas. Tertiò præsertim, quoniam propria perfectio Patris est propriom bonum Patris, ideóque necessariò amandum à Patre. Filius autem & Spiritus sanctus amandi sunt necessario à Patre, vt pote tam intimè procedentes, vt sint ejosdem naturæ & perfectionis, quæ summa & supereminens consubstantialitas est maior ratio mutui amoris, quam quælibet consanguinitas etiam inter Patrem & Filium. Restat igitur difficultas vtrum personalitates relatiuæ, non solùm diligantur, sed etiam sint obiectum formale dilectionis & volitionis.

Insurgit difficultas.

3. Negatiua sententia colligitur efficaciter ex Henrico 2.p. summæ art. 47. q.4. dicente, diuinos actus intelligendi, & volendi non terminari ad personam diuinam, nisi propter essentiam. Probat, quoniam persona diuina non habet rationem veri & boni, nisi in quantùm habet essentiam. Hoc autem proficiscitur ex alia falsa sententia eiusdem authoris, qui quodlibeto 1.q. 1. personis negat infinitam bonitatem vltimi finis, licèt eis concedat bonitatem transcendentalem. Quod falsum esse constat ex dictis in tomo de Trinitate disp.29 & 30.

Fundamentum Henrici.

Ex falsa communi sententia procedit.

4. Colligitur eadem sententia ex Scoto & illios discipulis, quoniam existimant Spiritum sanctum procedere per dilectionem Deitatis præcisæ, ita vt per accidens eam comitetur dilectio diuinarum personarum, tanquam posterior io posteriori instanti rationis, ita docuit Scotus 1. dist.10. io fine totius distinctionis & dist. 32. fine, & lib. 2. dist. 1.q.1.art.2.§. *Ordo naturæ*: cæterum hanc sententiam impugnauimus in proprio loco, videlicet, tomo de Trinitate disp.61. peculiariter sect.6.

Adstipulatur Scotus.

5. Colligitur præterea ex multis recentioribus, quoniam existimant obiectum primariom & formale diuinæ scientiæ non continere personalitates relatiuas, immo neque attributa, perfectionésque absolutas, quas putant in essentia non includi: sed obiectum formale diuinæ intellectionis esse diuinam essentiam, prout ab illis præscinditur, tanquam illarum radix. Quam sententiam impugnauimus tomo præcedenti de Scientia disp.5. sect.6.

6. Nihilominus sit prima conclusio. Non solùm perfectiones absolutæ, sed etiam tres diuinæ personæ, & earum perfectiones relatiuæ, prout relatiuæ sunt, & realiter distinctæ, pertinent ad integritatem & plenitudinem obiecti formalis diuinæ volitionis, ita vt, præcisis relatiuis perfectionibos, non maneat plena & adæquata ratio formalis, ob quam Deus se ipsum plenè diligat, & in seipso plenè complaceat.

Authoris resolutio.

7. Semper autem suppono formalissimam rationem, *sub qua* relatiuæ perfectiones sunt qoasi partes obiecti formalis, esse peculiarem ipsarum bonitatem.

8. Hanc conclusionem, licèt expresſè non tradiderint antiquiores Scholastici (sicut nec recentiores) colligitur tamen ex illis, quoniam solas creaturas, & quidquid est realiter distinctum à Deo reiiciunt ab obiecto formali, collocant autem inferius in obiecto materiali. Quapropter supponere videntur quidquid non est creatum, nec realiter à Deo distinctum, pertinere ad obiectum formale diuinæ volitionis.

Quid scholastici vacantur supponere?

Peculiariter huic conclusioni fauent, qui existimant obiectum primarium beatificæ visionis, esse totam Trinitatem, sicuti est: quemadmodum Caietanus 2.2.q.2.art.8. §. *Quoad secundum*, & §. *Quoad tertium*. & Molina 1.p.q.12, art.8. disp. 4. concl.2. Magis expresſè primarium obiectum diuinæ scientiæ relationes & personas esse, non minus quàm essentiam. Ochamus docuit 1. dist. 35.q. 3. column. penultima, videlicet, ad 3. argumentum.

Probatur imprimis conclusio, nam diuinæ volitionis obiectum primarium & formale, bonitas est & perfectio diuina: quapropter integrum & completum obiectum formale complectitur totam bonitatem & perfectionem diuinam. Sed perfectio diuina non esset completa, totalis & integra, nisi complecteretur etiam perfectiones relatiuas, prout sunt constitutiuæ personarum realiter distinctarum. Ergo istæ etiam perfectiones pertinent ad integritatem & plenitodinem obiecti formalis. 9.

Integrum obiectum, formale complectitur omnem bonitatē diuinam.

Minor probatur primò, est enim summa perfectio naturam vnicam, ac singularem subsistere io tribus personis realiter distinctis, ac nihilominus cum eis realiter identificari. Personæ Patris maxima perfectio est generare Filium, & spirare Spiritum sanctum, & æterno verbo subsistente loqui, tanquam perfectissima imagine sui. Quemadmodum & Filio maxima perfectio est esse imaginem Patris, & esse Verbum, quo Pater loquitur, atque Filium esse procedentem io similitudine naturæ, potentémque simul cum Patre spirare Spiritum sanctum. Ac deniq; Spiritui sancto maxima perfectio est esse terminum productum amore mutoo verè procedentem ab vtraqoe persona, velut ab vno principio. Ac denique tota Trinitas sub ratione Trinitatis existentis in vnitate, summa perfectio est. 10.

Proprietates relatiuæ perfectioni asserunt, non exiguam, in conceptu proprio.

Quo supposito, talis conficitur syllogismus. Quælibet perfectio & bonitas, propter se ipsam amabilis, potest, ac debet esse primarium & formale obiectum diuinæ volitionis: sed quælibet perfectio Dei, etiam relatiua est bonitas, propter se ipsam amabilis, non minus, quam essentia. Ergo quælibet perfectio Dei, etiam relatiua, potest ac debet esse primarium & formale obiectum diuinæ volitionis. 11.

Bonitas quælibet propter se amabilis, esse potest obiectum formale.

Confirmatur: quoniam Scriptura & Patres, quando ponderant Dei erga Filium dilectionem, satis apertè significant, esse talem, qualem decet primarium & formale dilectionis obiectum vnicè propter se ipsum & singulariter amabile. Nam illud Prouerb. 8. *Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore.* Septuaginta sic leguot; *Ego eram, cui adgaudebat quotidie.* aut: *Iocundabar in facie eius. &c.* Iucunditas autem, gaudium, & delectatio, supponit amorem obiecti io quo quiescit gaudens, ac delectatus. Illud autem *adgaudendi* verbum significat distinctionem personarum, vt vna de altera, & cum altera gaudeat. Rectè igitur hoc testimonio, iuxta septuaginta lectionem, plurimi veterum confirmant, amorem Patris erga Filiom, & complacentiam, & gaudium in eodem. Quemadmodum Alexander Alexand. epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum (Extat lib. 1. actor. ante Concilium Nicænum) 12.

Prouerb. 8.

Iustinus

Iustinus dialogo contra Triphonem, non longè ante med.

23. Athanasius oratione 2. contra Arianos propius ad med. quàm ad princ. *Deus, inquit, ipse suæ imaginis genitor est. quam contuendo exhilaratur, vt ipse Filius dicit: Ego eram, in quo gaudebat.* Et non longè post medium eiusdem orationis secundæ, sic Arianos vrget: *Quomodo si Filius perfectus non erat, Pater in eo sibi gratulabatur? Aut si nunc tandem melioratus est, quomodo antea potuit oblectari coram Patre?* Similiter orat. 3. contra Arianos, propositis eisdem verbis Prouerb. *Ego eram, cui aggratulabatur; quotidie autem exhilarabar in conspectu eius.* post pauca subdit: *In quo porrò lætatur Pater, nisi cum intuetur se ipsum in sua ipsius imagine quod est Verbum suum?* Et paucis interpositis: *Quomodo Filius exhilarari posset, nisi eo modo qui se intuetur in Patre?* Rursus orat. 4. fine, prædictum locum. *Ludens coram eo omni tempore, ludens in Orbeterrarum: & deliciæ meæ esse cum filiis hominum* ita exponit: *Vt exhilaritate in Filio, qui est imago, causam trahat exhilaratio in hominibus, conditis ad imaginem Dei.* Exhilarationis igitur & amoris erga homines formale motiuum & primarium obiectum est persona Filij, sicut etiam persona Patris & Spiritus Sancti.

Intuens in alia [illegible]

24. Eusebius Cæsariensis li. 5. demonstrat. Euang. cap. 1. prope fin. de æterna generatione Intelligit & ita legit: *Ego eram, apud quam gaudebat, quotidie verò lætabar in vultu eius.* Tertullianus autem lib. contra Praxeam cap. 6. sub init. de Sophia, quæ est Filius, ita refert ea, quæ loquitur Prouerb. 8. *Ego eram cum illo compingens. ego eram ad quam gaudebat: quotidie autem oblectabar in persona ipsius.* Non tantùm in natura, sed etiam in persona Patris Filius oblectabatur, sicut etiam Pater non tantùm in diuinitate, sed etiam in persona suæ imaginis oblectabatur, vt constat ex præcedentibus testimoniis. Eadem autem ratio compellit fateri gaudium idem æqualiter versari circa personam Spiritus Sancti, tanquam vnicè primarióque dilectam propter se ipsam.

Prouerb. 8.

25. Colligi poterit eadem veritas ex plurimis aliis locis eorundem, & aliorum Patrum, qui defendentes, Filium non fuisse genitum voluntate præcedente; nihilominùs probant, fuisse genitum voluntate & amore concomitante, quemadmodum Deus non inuitus, sed voluntate concomitante volens est Deus, Omnipotens, Æternus. &c. Quæ retulimus vbi de Trinit. disp. 93. sec. 2.

26. Probatur secundò, quia bonum supra rationem entis addit perfectionem, quæ consistit in eo, quod nihil desit illi rei quæ dicitur esse perfecta. Docuit hoc Aristoteles lib. 5. metap. text. 21. varias enumerans acceptiones perfecti; quarum præcipuam, & bonitatis propriam, ita exponit: *Vnumquodque namque tunc perfectum est, cunctaque substantia tunc perfecta. cùm secundum speciem propriæ virtutis nulla desit particula magnitudinis naturalis. Item quibus finis studiosus est ea perfecta dicuntur. Etenim secundum quod habent finem, perfecta dicuntur.* Et ad finem eiusdem textus repetit: *Quædam eo quod secundum bene, in nullo deficiunt, nec habent in aliquo genere excessum, nec est quicquam extra. Quædam, eo quod omnino in vnoquoque genere excessum non habent, nec quicquam est extra.* supple, dicuntur esse perfecta. Notat autem continuo, cæteras acceptiones perfecti fuisse desumptas per analogiam ad istam primariam & propriam acceptionem perfecti.

Bonum, perfectionē aliquam addit suprà ens. Aristoteles.

17. Quo supposito, sic argumentor. Dei perfectio propter se ipsam amabilis, in eo consistit, quod secundum bene in nullo deficiat, nec excedat, nec sit aliquid extra illam: sed diuinæ perfectioni deficeret aliquid, & extra illam esset aliquid; si non haberet personalitates relatiuas, modo superius explicato. Ergo diuina perfectio non esset plenè & integrè completa, vt propter se ipsam amaretur, nisi complecteretur in ratione perfectionis etiam personalitates relatiuas & earum processiones.

Efformatur argumentū.

Sine perfectionibus relatiuis non esset completa diuina perfectio.

18. Confirmatur, nam vt S. Thomas docet supra q. 5. art. 1. ad 1. *Bonum dicit rationem perfecti, quod est appetibile: & per cōsequens dicit rationem vltimi, vnde id, quod est vltimo perfectum, dicitur bonum simpliciter.* Vnde constat, amabilitatem siue appetibilitatem esse necessariò coniunctam, & consequentem ex perfectione, seu bonitate, secundùm illius gradum. Quapropter, quod est vltimò perfectum & bonum simpliciter in omni genere bonitatis, erit amabile tanquam vltimus finis & summum bonum; ac subinde propter se ipsum amabile.

S. Thomas.

19. Sumitur etiam hoc fundamentum ex Hierotheo, Dionysio & Aristotele. Nam Dionys. cap. 4. de diuin. nomin. multò propius ad med. quàm ad princi. infert ex præcedēti declaratione boni: *Est igitur id, quod pulchrum est, & bonum expetendum, amandum, diligendum omnibus: ac propter se ipsum cuiúsque causa,* &c. Et paulò post med. eiusdem capitis refert Hierothei verba ex amatoriis hymnis, quæ patum à principio sic habent: *Si omnibus bonum atque honestum amabile est, optabile atque diligendum; expetit enim illud, etiam id, quod non est. vt diximus, &c.*

Dionysius.

20. Aristoteles autem in principio Ethicor. hoc tradit quod ab omnibus authoribus recipitur. *Omnis ars, omnisque doctrina atque actus, itidem & electio bonum quoddam appetere videtur. Quapropter bene veteres bonum ipsum id esse dixerunt, quod omnia appetunt.* & lib. 2. Physicor. text. 31. finem propter quem alia diliguntur, dicit, esse debere bonum optimum, illis verbis: *Alia autem, vt finis, & bonum aliorum. id enim cuius gratia, optimum. & finis aliorum vult esse.* Quod explicat & confirmat S. Thomas supra dicta q. 5. art. 4.

Aristoteles.

21. Sic ergo ratiocinari debemus, Amabile propter se ipsum, tāquam vltimus finis, propter quē amantur alia, debet esse vltimò perfectum, & haberè perfectionem vltimam. Sed essentia Dei, præcisis personalitatibus relatiuis, non est vltimò perfecta, nec habet vltimam perfectionem. Ergo non est amabilis propter se ipsam, tanquam finis, propter quem amentur alia. Consequens igitur est, vt integrum & simpliciter perfectum bonum, qui possit esse vltimus finis & obiectum formale diuinæ dilectionis, complectatur etiam personalitates relatiuas.

Ratiocinatio.

22. Probatur tertiò, quoniam tota Trinitas, prout est Trinitas est pulcherrimum obiectum propter aptissimam congruentiam ordinum, quibus sibi mutuò correspondent principia producentia, & termini producti. Quocirca Trinitas, vt Trinitas, est obiectum potens rapere diuinam voluntatem vt in ipso complaceat, nō minus immediatè, nec minus principaliter, quā in essentia.

Trinitas pulcherrimum obiectum.

Potens rapere voluntatem diuinā.

Confirmatur primò, quia Trinitas personarum est obiectum summopere proportionatum, coniunctum, applicatum diuinæ voluntati, & illius perfectionem adæquans.

Confirmatio prima.

23. *Confirmatio secunda.*

Confirmatur secnndo, quia personalitatibus relatiuis nihil deficit, ne sint obiectum formale, cùm sint infinitum, & increatum bonum.

Confirmatio tertia. Personalitates relatiuæ per se requisitæ sunt, vt Deus sit primum creaturarum principium. Confirmatio quarta.

Confirmatur tertiò, quoniam personalitates relatiuæ sunt per se requisitæ, vt Deus sit primum principium creaturarum (sicut probatum est disput. 111. de Trinit.) ergo dignæ sunt & aptæ propter quas, vt propter vltimum finem creaturæ diligantur. Vltimus enim finis primo principio correspondet. Confirmatur quartò, quoniam absurdum esset dicere Paternitatem, Filiationem, & Spirationem esse materiale obiectum diuinæ dilectionis: hæc enim ignobilitas est propria creaturarum. Ergo sunt partiale obiectum formale.

24. *Deus, si Pater non esset, aliqua ex parte, sibi displiceret.*

Quartò probatur, nam Deus aliqua ex parte sibi displiceret, tanquam ex parte imperfectus, si non esset Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Ergo plena & integra ratio placendi sibi atque diligendi seipsum, complectitur totam Trinitatem & personales relationes, atque proprietates.

25. *Esset sterilis, & infœcundus. Esset sine verbo mutus, & Verbum sine loquente monstruosum.*

Antecedens probatur, nam sine filio Deus esset sterilis, infœcundus, & quantum ad vitam generatiuam mortuus: esset etiam mutus sine verbo, similitérque Verbum sine loquente foret monstruosum, & imperfectissimum: & Filius, qui non perpetua generatione semper procederet, & coniunctus esset Patri, non foret perfectissimè Filius. Idémque, proportione seruata, intelligendum est de Spiritu sancto. Imò non solùm in ratione entis, sed etiam in ratione Dei, maneret diminutus & imperfectus, vtpote destitutus subsistentiis sibi debitis, atque debita communicatione substantiæ, nec simpliciter infinitus in genere entis, tanquam in obiecto sibi adæquato, & satiante talem complacentiam, seu appetitum.

26. *Patrum testimoniis comprobatur.*

Confirmatur primò, testimoniis Patrum, manifestè concedentibus diuinitatem ipsam futuram fuisse imperfectam, si defuissent illi processiones, & relatiuæ personalitates. Duorum testimonia sufficiant pro cæteris. Gregorius Nazianzenus orat. 37. quæ est 5. de Theologia col. 2. *Nazianzenus.* *Si vnum*, inquit, *deiicis (audax hoc dicam) ne duo quidem superiore loco colloces. Qua enim imperfecta. Deitatis vtilitas, ime qua Deitas, si imperfecta? Perfecta autem quomodo erit in qua ad perfectionem aliquid desideretur? Desideratur enim si sanctitate careat. Hanc porro quomodo habere queat, nisi Spiritum habeat?* & post pauca: *Quasi verò præstiterit Deo, aliquando imperfectum extitisse, ac Spiritus expertem.*

27. Athanasius oratione 2. contra Arianos propius ad med. quàm ad princip. sic Arianos increpat: *Quasi plagiarij, Deum Verbo suo spoliatis, & manifestò aduersus eum loquimini, quasi fuerit aliquando Deus sine sua ratione, sine sua sapientia: & lucem splendore caruisse, & fontem veluti sterilem exaruisse.*

28. Quibus similia multa ex variis locis eorumdem Nazianzeni & Athanasij, nec non Basilij, Gregorij Nysseni, Cyrilli, Epiphanij, Theophylacti, Ambrosij, Hilarij, Phæbadij, Leonis Magni, Anselmi, Ricardi Victorini, & S. Thomæ, retulimus disp. 29. de Trinitate sect. 3. & 4.

29. *Tres Relationes non sunt tres bonitates transcendentales propriè loquendo, sed vna perfecta.*

Confinnatur secundò, quia propriè loquendo tres relationes non sunt tres perfectiones, aut tres bonitates transcendentales, sed vnica plena, & adæquata perfectio, & bonitas simpliciter infinita. Ergo sunt vnicum plenum & adæquatum obiectum amabile propter se ipsum. Antecedens probatum fuit disputat. 30. de Trinitate.

Quintò probatur, quoniam amplitudo obiecti formalis diuinæ voluntatis correspondere debet amplitudini obiecti formalis diuinæ scientiæ. Sed obiectum formale diuinę scientiæ complectitur non tantum essentiam absolutam; sed etiam relatiuas personalitates: vt probatum est disp. 5. de Scientia sec. 5. & 6. igitur hæc eadem complectitur obiectum formale diuinæ voluntatis, quamuis sub diuersa ratione formali. 30.

Ex amplitudine obiecti formalis voluntatis sumitur argumentum.

Confirmatur, quia sicut essentia diuina quandoque sumitur pro tota realitate Dei comprehendendo quamlibet perfectionem notionalem, ac relatiuam (vt ex multis Patribus ostendimus in tom. de Trinitate disp. 14. sect. 1. & 4.) sic etiam bonitas, quoties à Theologis dicitur esse obiectum formale, vel vltimum finem diuinæ volitionis, accipitur pro tota reali perfectione Dei, comprehendendo personales seu notionales perfectiones. 31.

Essentia diuina quandoque sumitur pro tota Dei realitate.

Secunda conclusio probabitur sectione sequenti. 32.

SECTIO IIII.

Formalis obiecti generalitas applicatur ad quamlibet bonitatem absolutam: & obiectiones soluuntur.

Ex omnibus probationibus pro conclusione prima ponderatis in sectione præcedenti, colligitur efficaciter altera cõclusio. Quasi partes sunt eiusdẽ obiecti formalis diuinæ volitionis, non solum bonitas naturalis Dei, sed etiam bonitas supernaturalis: neq; solũ bonitas transcendens, qua Deus est perfectum ens, sed etiam bonitas honesta, quę cõsistit in cõformitate suorum actuum cum ratione recta, siue ex parte intellectus per scientiã perfectissimã, siue ex parte voluntatis per rectissimum amorẽ omnino conformem rectæ rationi. Quapropter non solum scientia simplicis intelligẽtiæ, sed etiam scientia visionis de futuris contingentibus; quę potuerũt non esse; similitérq; nõ solùm amor necessarius, quo Deus se & creaturas, vt possibiles diligit; sed etiam amor liber erga creaturas, ex suppositione quod sint in Deo, necessariò diligũtur, quasi pertinentes ad eandem numero perfectionem Dei, quæ est obiectũ formale diuinæ volitionis. Neque solũ diuina honestas, sed etiam iucunditas, necessariò inclusa in tali honestate, pertinet ad obiectum formalissimum diuini amoris, ad eum fere modum, quem fusius explicui circa obiectũ formale charitatis 2. 2. disp. 3. de charitate q. 1. 1.

2. Conc. Quæ quasi partes reperiantur in obiecto formali diuinæ volũtatis. Quid in Deo bonitas honesta?

Iucunditas in diuina honestate inclusa, pertinet ad formalissimũ amoris obiectum.

Contra cõclusionem hanc obiicies primò reflexiones infinitas amoris, quæ videntur ex illa sequi, sed de his dicemus sectione sequenti. 2.

Alibi soluenda obiectio.

Obiicies secundò, quoniam ex eadem cõclusione sequeretur, Deum esse bonũ, quia vult se, & simul sequeretur Deum velle se, quia est bonus: quæ duo videntur sibi inuicem repugnare. Sequelam probo, nam Deus honestam bonitatẽ formaliter, ac primariò habet ab amore sui: & rursus hic amor bonus est, quia versatur circa obiectum omni bonitate honesta plenum. Ergo vtraque causalis est vera: *Deus est bonus, quia vult se*, &: *Deus vult se, quia est bonus.* Quod autem hęc repugnent probatur, quoniã obiectum bonum præsupponitur ad amorẽ, ita vt in esse bonitatis 3.

Circulus.

Repugnantia probatur, in assumpto.

non

non constituatur obiectum ab amore: ergo non ideo est bonus Deus, quia vult se, sed è contrariò ideo vult se, quia est bonus.

4. Respond. Simul veræ sunt prædictæ causales, secundùm diuersum genus causæ, & diuersam adæquationem causæ & bonitatis. Discrimina verò sunt duo. Primum, nam hæc propositio: *Deus est bonus quia vult se.* non reddit causam totius bonitatis diuinæ, sed tantùm bonitatis moralis, siue effectiuæ, quæ consistit in amore, & est bonitas secundùm rationem diuersa à bonitate transcendentali: Secundum, nam amor sui non est obiectiua causa, sed quasi formalis intrinseca constitutiua prædictæ bonitatis affectiuæ. Sed è contrario hæc propositio, *Deus vult se quia est bonus.* agit de tota & omnimoda bonitate diuina; & reddit causam obiectiuam amoris: ex quibus constat, quod bonitas, quæ est obiectum amoris præsupponitur ad amorem, quod attinet ad bonitatem transcendentalem; sed quod attinet ad bonitatem effectiuam seu moralem, non præsupponitur ad amorem, siquidem est ipse amor. His similia sunt quæ respondet Ricardus in 1. sent. dist. 45. art. 1. quæst. 3.

Duo discrimina valdè notanda.

5. Tertia obiectio pugnat aduersus doctrinam non modo præsentis, sed etiam præcedentis sectionis: Quia diuina essentia, velut in virtute radicéque continet omnes alias perfectiones attributorum & personarum, ita vt per euidentes consequentias colligi potuissent ex essentia diuina rectè penetrata. Sola igitur essentia diuina, per se ipsam, sufficienter determinat voluntatem diuinam, vt diligat ipsam & omnes perfectiones, tam absolutas, quàm relatiuas: vnde sequitur solam essentiam esse primarium & formale obiectum diuinæ volitionis.

6. Respondetur secundum rectum modum intelligendi, Dei essentia non est radix attributorum, sed illa potius omnia, tanquam sui partes, implicitè continet (vt alibi probauimus). Et quamuis essentia sola sufficeret vt ratione illius amarentur attributa & relationes, tanquam ab ea radice procedentes: hoc nihil obstaret, quominus eadem attributa & relationes essent partes obiecti formalis diuinæ volitionis, eo quod ipsæ ratione sui totum habent, quod requiritur, vt sint obiectum primarium & formale, quamuis hoc deficiente, subirent imperfectionem obiecti materialis, quod non propter se ipsum, sed tantum propter essentiam cognosceretur.

Dei essentia, non est in origine radix attributorum, sed potius illa implicitè continet.

Attributa, per se habent id, quod requiritur, vt obiectum formale sint.

7. Confirmatur, nam è contrario similiter personalitates & relationes sufficerent, vt propter illas tanquam propter obiectum formale, diligeretur essentia, & totus Deus: nihilominus essentia diuina non est obiectum materiale & secundarium comparatione personarum, nec vna persona est obiectum materiale, & secundarium comparatione alterius personæ: quoniam æquales omnino vices mutuò sibi rependunt.

Posset etiam essentia propter relationes, & personalitates, tanquam propter obiectum formale, amari.

SECTIO V.

Quomodo diuinus amor reflexiuè se ipsum diligat.

1. Ex præcedenti sectione constat, omnem diuinum amorem esse primarium & formale obiectum, quod propter se ipsum diligitur ab eo: vnde sequitur, Deum diligere amorem amoris: & iterum diligere amorem amoris amoris, & sic habere infinitas reflexiones supra suorum amorum amores; quod videtur indignum Deo.

Rei difficultas proponitur.

2. Respondeo supponendo tanquam certum, in amore diuino per eminentissimum, ac simplicissimum modum contineri, quidquid perfectionis est in amore directo, atque reflexo. Quapropter verè propriéque conuenit Deo quidquid à nobis significari potuisset infinitis propositionibus affirmantibus reflexiones amoris super alias reflexiones amoris; veluti dicendo: Deus diligit suum amorem, & amat ipsam dilectionem amoris, & rursus diligit amorem prædictæ dilectionis amoris, & sic in infinitum reflexiones multiplicando.

Supposito quadam, & illius probatio.

Quidquid à nobis exprimitur propositionibus infinitis, infinitas reflexiones significantibus Deo eminenter conuenit.

3. Confirmatur, sicut enim perfectior est certitudo & euidentia scientiæ propterea quod aliquis sciat se scire: ita perfectior est amoris tendentia, & inclinatio ad bonum, magisque voluntaria si quis velit, se velle, & suum amorem diligat. Quapropter sicut disp. 7. de scientia probatum est Dei scientiam reflecti supra seipsam, sciendo se scire; sic etiam in præsenti concedendum est, amorem Dei reflecti supra se ipsum amando se amare. Cæterum, quod ad scientiam attinet, expressè tradiderunt aliqui Scholastici: in prædicta disput. citati: sed quod attinet ad reflexionem amoris apud Authores non reperio.

Longè perfectior esset amoris tendentia qua Deus vellet se velle, quam si solum vellet obiectum directè.

Voluntas supra se reflectitur, sicut scientia.

4. Confirmatur secundò, nam Dionysius de diuin. nom. cap. 4. postquam propius ad princip. quàm ad med. docuit animi totius in se ipsum reflexionem, ab illis verbis *Animi motus, qui in orbem circùmque fertur, &c.* inferius circa medium eiusdem capitis de circulari reflexione diuini amoris in se ipsum, ita declarat. *In quo, & fine, & principio se carere diuinus amor eximiè declarat, quasi circulus quidam perpetuus, qui boni causa, ex bono, in bono, & in bonum conuersione, ab omni errore libera, se voluit, atque in eodem loco, eadémque ex parte, & progreditur semper, & manet, & restituitur. Hæc etiam præclarus noster in sacris initiator & doctor, mente permotus in laudibus amoris exposuit.*

Dionysius.

Circularis reflexio diuini amoris, ex Dionysij sententia.

5. Intelligit autem Hierotheum, quem paulò inferius in amatorijs hymnis dixisse refert, *vnam quandam vim esse simplicem, quæ per se ad temperationem quandam coniungentem à bono vsque ad extremum eorum, quæ sunt, mouet & impellit, atque ab illo rursum ordine per omnia ad bonum, ex se, per se, & à se in orbe reflectitur, sempérque ad se ipsam eodem modo reuoluitur.*

Hierothei testimonium.

6. Quem imitatus S. Maximus centur. 8. cap. 88. apud Cypatissiotum Decade 8. cap. 5. parum à principio: *Motus,* inquit, *amatorius boni, qui in bono primo existit simplex, & immobilis, ex bono prodiens ad id ipsum redit fine & principio carens.*

Eum S. Maximus imitatur.

7. Præterea confirmatur Augustini testimonio, qui lib. 11. de Ciuit. cap. 8. sub init. *De amore,* inquit, *quo amatur, verum & ipse amor ametur, non dictum est. Amatur autem. Et hinc probamus, quod in omnibus, quæ rectius amantur, ipse magis ametur. Neque enim vir bonus meritò dicitur, qui scit quod bonum est, sed qui diligit. Cur ergo & in nobis ipsis non & ipsum amorem nos amare sentimus, quo amamus, quicquid boni amamus? Est enim & amor, quo amatur, quod amandum non est, & istum amorem odit in se, qui illum diligit, quo id amatur, quod amandum est.*

Confirmat. August.

Cum

Cum igitur ad hominis perfectionem pertineat suum amorem diligere, quo id amatur, quod amandum est: multò magis hoc pertinebit ad perfectionem Dei: quoniam eius amor est dignior, atque perfectior, vt sit obiectum amoris, nec non in ratione amantis atque tendentis in obiectum, est plenior & vniuersalior.

8. *Dictum primum.*

Hoc igitur supposito, dico primò. Magis propriè, vel certè minùs impropriè, quidditas amoris reflexiui, & illius nomen conuenit amori, quatenus Deus amat se amare, quasi prima vice seu prima reflexione. Ratio est, quoniam diuinus amor, prout amor est, ratione ratiocinata distinguitur ab essentia & cæteris attributis: proptereáque conuenienter à nobis consideratur distinctis conceptibus, quod Deus amet suam essentiam, & attributa cætera, præter amorem, vel amet suum amorem. Consequens igitur est, vt iste conceptus siue formalitas amandi suum amorem, habeat sibi peculiarem rationem reflexionis, quam explicitè non habent formalitates aliæ diligendi suam essentiam, vel suam potentiam aut aliud attributum.

9. *Illatio.*

Ea formalitas amoris, qua se ipsum amor diligit, quasi specie discrepat ab illa, qua essentiam, vel attributum.

Inde sequitur quod præcedentem assertionem magis corroborat, quoniam bonitas, æternitas, immensitas, & cætera attributa, quasi specificè distinguũtur ab amore diuino, vnde prouenit vt ea pars amoris qua diligitur ipse amor, quasi specificè distinguatur à cæteris partibus amoris, prout terminantur ad bonitatem, æternitatem, immensitatem & cætera attributa. Consequens igitur est, vt illæ quasi partes amoris, quæ formaliter & explicitè versantur circa bonitatem, æternitatem, immensitatem & attributa cætera, magis accedant ad rationem amoris directi: cum tamen è contrario illa quasi pars amoris, qua Deus amat amorem sui ipsius, magis accedat ad rationem amoris reflexi.

10. *Vlterius confirmatur.*

Quod prætereà confirmatur, sic enim amor quasi directus Dei, est obiectum amoris quasi reflexi: & ab illo distinguitur ratione ratiocinata, per distinctionem, quæ sufficit, vt reflexio distinguatur ab eo supra quod reflectitur.

11. *Dictũ secundum.* *Distinctio inter formalitates amoris reflexi, & directi, non est adequata & inadequata.*

Dico secundò. Veluti partialis & incompleta est distinctio rationis, per quam amor reflexus, quo Deus amat se amare, distinguitur ab amore directo, quo Deus diligit se ipsum. Ratio est, quoniam intra eandem lineam, & rationem quasi specificam amoris illi duo distinguuntur, quasi partes extensionis ad obiecta, quæ sunt realiter idem, & sola ratione distinguuntur.

12. *Opponitur commune illud: vna ratio formalis non indiget alia.*

Obiicies. Quod est ratio formalis constituens aliquem effectum formalem, non indiget alia ratione formali, per quam eidem tribuatur talis effectus formalis. Sed diuinus amor est ratio formalis, constituens Deum formaliter in ratione amati. Ergo diuinus amor, quo Deus amatur, non indiget alio amore reflexo, quo Deus amet se amare. Maior apud omnes est certa, ne detur processus in infinitum inter causas formales.

13. *Exponitur.*

Respondetur. Ab excellentissima quidditate volitionis, sicut & intellectionis, prouenit hoc discrimen à cæteris rationibus formalibus: nam intellectio & volitio supra se ipsas possunt reflecti, se ipsas cognoscendo, vel amando eodem modo, quo cætera obiecta directè cognoscunt & amant. Contrà verò lux, quæ constituit

Aliud in luce contingit.

corpus illuminatum non potest reflecti supra se ipsam, constituendo se ipsam illuminatam eodem modo, sicut illuminatum est corpus. Idem intellige de cæteris omnibus formis, prout tribuunt suum effectum formalem.

14. *Dictum tertium.* *Inter omnes reflexiones, sola prima meretur rationẽ propriæ reflexionis.*

Dico tertiò. Diuinus amor non est propriè reflexus, quantum ad alias reflexiones posteriores vltra primam. Itaque postquam Deus semel amauit suum amorem, reliquæ reflexiones super amores amorum reflexiuorum, non sunt propriæ, neque secundum rectum modum intelligendi.

15. *Multiplicitas formalitatũ, quæ sola ratione distinguuntur, non potest excedere rectũ concipiendi modum.*

Ratio est, quia multiplicitas & distinctio formalitatum, quæ sola ratione ratiocinata distinguũtur, non potest excedere modum concipiendi rectum, & vtilem ad melius penetrandum obiectum. Sed illæ reflexiones reflexionum diuini amoris sola ratione ratiocinata distinguũtur. Ergo multiplicitas & distinctio reflexionum istarum non potest excedere modum concipiendi rectum, & vtilem ad melius penetrandum diuinum amorem.

16. *In quo differant inter se, distinctio rationis ratiocinatæ, & ratiocinantis?*

Confirmatur, quia distinctio rationis ratiocinatæ differt à distinctione rationis ratiocinantis in eo, præcisè, quod obiectum pluribus conceptibus melius penetratur, quã vnico illorum.

17. *Ordinatus, & vtilis modus concipiẽdi diuinũ amorem.*

Cæterum ad hunc finem melius penetrandi diuinum amorem, non erit ordinatus & vtilis modus concipiendi, multiplicare conceptus humanos vsque ad mille milliones, & vltra. Ordinatus enim modus concipiendi, & vtilis, erit, vno conceptu intelligere diuinum amorem perfectissimè complecti quidquid infinitis propositionibus affirmari possit à nobis de reflexionibus reflexionum: sicut notauimus sub initium præsentis sectionis. Ergo non erit distinctio rationis ratiocinatæ inter illas quasi partes diuinæ dilectionis, quæ finguntur esse reflexiones supra alias reflexiones. Quod si non distinguuntur ratione ratiocinata, non sunt reflexiones supra reflexiones, sed omnes conflantur, ac redeunt in vnicam reflexionem, qua Deus amat amorem sui ipsius.

18. *Exemplũ in confirmationem adducit.*

Magis explicatur & confirmatur exemplo, quia propriè loquendo, non sunt infiniti amores Dei, quibus diligit infinitas partes proportionales, & infinitas lineas, & puncta cuiuslibet exigui corpusculi. Nam totum illud amatur à Deo per modum vnius obiecti, sicut verè est in se ipso vnum. Quocirca, potiori ratione, reflexiones reflexionum amoris diuini, quæ possunt à nobis excogitari, Deus amat non multiplici, sed vnica formalitate diuini amoris, quæ terminetur ad illa omnia, tanquàm ad vnum totum, cuius partes neque re, neque ratione ratiocinata distinguantur, sed tantùm ratione ratiocinante, fingentéque distinctionem sine sufficienti fundamento.

19. *A dissimili ducitur confirmatio alia.*

Prætereà confirmatur à dissimili, creata quippe dilectio, quia non est idem realiter cum essentia dilecta, neque vniuersalissima in diligendo, cõplectens quidquid est diligibile vnico simplicissimo amore: ideo indigeret infinitis reflexionibus, vt diligeret suũ amorem, & iterũ diligeret sui amoris amorẽ, & sic in infinitũ: forent enim istę reflexiones realiter distinctę, vel saltem esse potuissent realiter distinctę, versarẽtúrque circa obiectum realiter distinctum à singulis reflexionibus. Sed tamẽ diuinus amor est idẽ realiter cum toto obiecto formali, videlicet, toto Deo,

comple

complectitúrque simplicissimo & vnico actu, & sub vnica ratione formali, quidquid in Deo est diligibile. Propterea postquam semel intellexeris, Deum amare suum amorem cum infinita perfectione & eminētia; nihil restat amplius vtilitatis in multiplicandis conceptibus reflexionū.

20. Obiicies. Istæ propositiones, absolutè sunt veræ: *Deus diligit amorem sui amoris. Deus amat dilectionem, qua prosequitur amorem sui amoris.* Et infinitæ aliæ propositiones erunt veræ. Ergo Deo conuenit quod per istas propositiones significatur; ac proinde conueniunt Deo infinitæ reflexiones reflexionum.

21. *Propositiones vera, modus tamen significandi falsus.*

Respondetur, vltimam consequentiam negando, quoniam licèt absolutè concedantur vt veræ prædictæ propositiones: illarum tamen, modus significandi plurimum distat à veritate & proprietate: quoniam reflexiones prædictas significant, quasi distinctas ratione ratiocinata, cum tamen non distinguantur, nisi solæ ratione ratiocinante, sicut est nuper probatum. Explicatur exemplo. Nam absolutè concedimus vt veram propositionem: *Deus habet essentiam*: nihilominus inde non licet inferre, quod Deo conueniat habere; nam ille modus significandi multum distat à veritate & proprietate, propter summam identitatem Dei cum essentia sua: vnde prouenit vt eam propriè habere non possit. Sic igitur in præsenti modus significandi prædictarum propositionum, quantum ad multiplicandas reflexiones, multum distat à veritate, & proprietate, quamuis absolutè propositiones concedantur vt veræ.

Rem declarat exemplo.

DISPVTATIO IV.

Vtrum Deus se ipsum necessariò diligat & adæquatè.

SECTIO I.

Authores & argumenta, quæ probare videntur, esse liberum amorem Dei erga se ipsum.

1. HEnricus 2. part. summæ artic. 45. quæst. 3. & art. 46. quæst. 4. inter med. & fin. in fine corporis & art. 47. quæst. 5. docet, Dei amorem erga se ipsum esse simul necessarium & liberum: concedit autem, prorsus impossibile fuisse Deum non amare se ipsum. Veruntamen in art. 54. q. 3. solutione ad 6. circa finem solutionis voluntatem *absolutè liberam* à libero arbitrio distinguit, quoniam liberum arbitrium necessitati repugnat, cui putat non repugnare voluntatem absolutè liberam.

2. Ad prædictæ libertatis explicationem & probationem multa congerit Henricus; quibus Scotus opponit obiectiones, quasi diuersam à sua refutans opinionem Henrici: cum tamen inter vtriúsque sententiam vix vllum discrimen inueniri possit, quantum ad substantiam præsentis quæstionis. Scoti obiectionibus adhibet solutiones Carthusianus lib. 1. sent. distinct. 10. quæst. vnica, col. 12. quasi probabilem defendens opinionem Henrici.

3. Scotus autem 1. dist. 10. q. 1. §. *Aliter dico.* & §. *ad secundum.* & quodlib. 16. art. 2. & 3. fatetur quidem ex parte principij necessarium esse amorem Dei erga se ipsum, & necessariam esse processionem sancti Spiritus, ita vt prorsus impossibile fuerit non amare, vel non producere Spiritum sanctum. Nihilominus admittit eundem amorem non esse naturalem, sed liberum.

Amor Dei erga se ipsū necessarius est ex parte principij in Scoti sententia, nihilominus, naturalem esse non admittit sed liberum.

Cuius sententiam magis explicāt eius asseclæ, vt Ioan. Bassolis 1. sent. dist. 10. quæst. vnic. art. 3. Francis. Maronis eadē dist. 10. q. 1. ad arg. & in prima difficultate in fine & difficult. 2. Rubione eadem disp. 10. q. 2. His valde fauet Alexander 1. p. q. 43. mem. 3. art. 2. corp. & ad argu. quoniam *libertatem* vocat eam liberalitatem amoris gratuiti simul, atque necessarij, per quem procedit Spiritus sanctus imitatus phrasim Ricardi Victorini lib. 5. de Trinit. cap. 13. 14. & 15.

4. *Spiritū sanctum liberè simul, & necessariò procedere, qui senserint.*

Colligi potest eadem sententia ex nonnullis auctoribus affirmātibus Spiritum sanctum procedere liberè simul & necessariò. Quem loquendi modum vsurpauit S. Thomas de potentia q. 10. art. 2. ad 5. & magis explicat Capreolus lib. 1. dist. 10. q. 1. art. 1. concl. 3. licèt eum correxerit S. Thomas 1. part. q. 41. art. 2. corp. & in præsenti q. 1 . art. 3.

Similiter S. Bonauent. lib. 1. sent. dist. 6. art. 1. q. 1. docet, necessitatem processionis non repugnare libertati voluntatis, sed solùm vertibilitati. Eodémque modo loquitur Argentina in eadem dist. 6. q. 2. art. 4. ad 1. instantiam.

5. *Alij etiam fauent.*

Fauent postremò doctores alij, qui circa libertatem Christi Domini aut beatorum, siue damnatorum, vel circa libertatem confirmatorum in gratia, vel circa naturalem omnibus beatitudinis appetitum, aut circa res alias libertatem simul cum necessitate retinere conantur. De quibus diximus præcedenti tomo de Scientia disp. 45. & 47. Postea verò tota disp. 49. & 50. probata fuit omnium Scholasticorum vera de libertate sententia, quæ necessitatem antecedentem omnino contrariam esse putat libertati.

6. *Necessitatem ab alio superiore emanare. Athanasius.*

Primum argumentum esse potest, quoniam si Dei amor erga se ipsum esset necessarius, opus esset ab alio superiori agente necessitatem imponi. Sic enim Athanasius orat. 4. contra Arianos quinque columnis ante fin. ratiocinatur, probans, Filium non ex necessitate generari, quemadmodum Pater non est ex necessitate bonus; *Sequitur enim*, ait, *vt ex necessitate, inuitúsque, bonus sit. At quis est qui illi hanc necessitatem imposuerit?* Eodem fere modo procedit Cyrillus dialogorum de Trinit. lib. 2. multo propius ad finem quam ad med. & lib. 1. Thesau. cap. 8. col. 2. & Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 20. & lib. 65. quæst. ad Orosium q. 7.

7. *Arianorum obiectio circa necessariam Verbi generationem.*

Confirmatur primò, quoniam Patres supponere videntur liberè produci quidquid à voluntate procedit: Quamobrem Arianis contendentibus, Filium voluntate Patris fuisse genitum, resistunt constanter affirmantes, quidquid voluntate gignitur, potuisse non existere. Ita procedit Athanasius, Cyrillus & Augustinus locis nuper citatis, & Epiphanius in Ancorato versùs med. Synodus Syrmiea can. 25. & 26. & in eorum expositione Hilarius lib. de Synodis post med. Conc. Tolet. vndecimum in professione fidei col. 1.

8. *Impropria est necessitas, vbi nulla coactio ex mente Anselmi.*

Confirmatur secundò, nā Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 10. post med. ait: Impropriè dicitur necessitas, vbi neque coactio est, neque prohibitio. Quapropter quoniam Deus à se habet, quidquid habet, ille maximè laudandus est de bonis, quæ habet & seruat, non vlla necessitate, sed propria & æterna immutabilitate.

9. *Ratio ex Augustino.*

Secundum argumentum accipitur ex Augustino

gustino variis in locis asserente, voluntatem esse liberam, licèt non possit velle miseriam; & voluntatem beatorum esse liberam, licèt non possit velle peccatum.

Ita docet Augustinus in Enchirid. cap. 105. & in postremo capite librorum omnium de Ciuitate, videlicet, lib. 22. cap. 30. prope med. & lib. de natura & gratia cap. 46.

Anselmus Dialogo de libero arbitrio cap. 1. & 2. Quorum sententiam recipiunt Magister & communiter Scholastici lib. 2. sentent. dist. 7. & dist. 24. & 25. vbi S. Bonauent. dist. 25. dub. litera li. 3. & art. 1. q. 1. & Durand. q. 3. Horum verba referemus disp. 8. sect. 2. & 3. videntur igitur prædicti Patres admittere libertatem manere simul cum necessitate vnius partis, & impossibilitate oppositi.

10. *Alia ex eodem.* Tertium argumentum. Quoniam Augustinus lib. 2. de Genesi ad liter. cap. 15. fine de Adamo in ætate virili creato, sic loquitur: *Quia ibi erat etiam sic fieri posse, quamuis non ibi erat ita fieri necesse esse: hoc enim non erat in conditione creaturæ, sed in placito creatoris, cuius voluntas rerum necessitas est.* Ex quibus postremis verbis inferri videtur, etiam liberos actus esse subiectos necessitati, quam imponit diuina voluntas: proptereàque necessitatem in eodem actu manere posse cum libertate.

Videtur inferri, necessitatem in eodem actu manere posse cum libertate.

11. *Ex eodem Augustino.* Quartum argumentum sit, quoniam Augustinus lib. 6. de Genes. ad lit. cap. 17. in principio futurorum necessitatem docet his verbis: *Hoc necessariò futurum est, quod ille vult: & ea verè futura sunt quæ ille præscuit. Nam multa secundum inferiores causas futura sunt, sicut ibi sunt: sed si ita sunt, & in præscientia Dei verè futura sunt: si autem ibi aliter sunt, ita potius futura sunt, sicut ibi sunt, vbi qui præscit falli non potest,* & paulò inferiùs: *Cuius præscientia falli non poterat, & ideo quod præsciebat, necessariò futurum erat.* & post pauca: *Ibi enim erat non solùm, vt ita fieri posset, verum etiam vt ita eum fieri necesse esset.*

12. *Ex eodem tandem.* Quintum accipi posset ex eodem Augustino lib. de correptione & gratia cap. 12. versus med. & cap. 14. videtur enim admittere necessitatem prouenientem à prædestinatione, & gratia simul cum libertate concurrere.

13. *Ex Aristotele.* Sextum, quoniam Aristoteles lib. 2. perihermenias cap. 3. inter med. & fin. & lib. 2. physicorum cap. 5. text. 48. & sequentibus, & lib. 9. metaphysic. cap. 5. text. 10. distinguit potentiam in rationalem & irrationalem: definitque, irrationalem esse potentiam, quam necesse est agere, aut pati, si actiuum applicetur passiuo: sed rationalem potentiam agere aut pati non est necesse, quia rationalis potentia plurium & contrariorum est, cum non sit ad vnum determinata. Voluntas autem diuina non est potentia irrationalis, sed rationalis: ergo non est determinata ad vnum, sed indifferens, vt operetur vel non operetur diligendo suam bonitatem.

Potentia rationalis, & irrationalis discrimen.

14. *Ex eo quod eidem potentia repugnat modus operandi liberè, & naturaliter.* Septimum argumentum. Eidem potentiæ conuenire nequeunt modus operandi naturaliter & liberè; sunt enim operandi modi maximè distantes & oppositi. Sed diuinæ voluntati conuenit modus amandi, & operandi liberè, prout versatur circa creaturas: ergo non potest eidem voluntati conuenire modus amandi se ipsum naturaliter & necessariò.

15. *Ex eo quod operari liberè perfectius quid sit.* Octauum. Maior operationis perfectio libertas est, quam necessitas. Ergo conuenire debet libertas amori diuino, prout versatur circa primarium & formale obiectum, videlicet, circa diuinam bonitatem. Antecedens probatur, quia liberè operari proprium est substantiarum spiritualium; sed necessariò operari commune est omnibus agentibus corporeis.

Confirmatur primò. Confirmatur primò, quia dominium ad continendam operationem est maxima perfectio. ergo non est neganda perfectissimo amori, prout versatur circa primarium & perfectissimum obiectum.

Confirmatur secundò. Confirmatur secundò, quia pertinet ad perfectionem diuinæ voluntatis operari liberè circa creaturas, quæ sunt imperfectiora obiecta: ergo potiori iure pertinebit ad eius perfectionem liberè operari circa perfectissimum obiectum, videlicet amando liberè suam bonitatem.

16. *Ex eo quod Deo necessariò conuenire debeat omnis perfectio.* Nonum. Ex eo quod aliqua formalitas sit perfectio, sequitur, Deo necessariò conuenire; siquidem illi nulla perfectio deesse potest. Sed libertas est perfectio: ergo ex libertate sequitur, operationem liberam Deo necessariò conuenire: quapropter eadem operatio necessaria simul & libera permanebit.

SECTIO II.

Quodammodo liber, absolutè tamen est necessarius amor Dei erga se ipsum.

QVot modis vnum oppositorum dicitur, totidem dicitur alterum ferè semper atque cessante peculiari æquiuocatione vnius; vt ex Aristotele constat lib. 5. Ethicor. c. 1. inter princ. & med. & lib. 10. Metaphys. tex. 11. Cum igitur opponantur necessarium & liberum; operæ pretium erit modos & gradus necessitatis exponere: constabit inde quot sint gradus & modi libertatis, quatenus aut omnes, aut aliquos tantum necessitatis modos excludit, aliis retentis. 1.

Primus igitur necessitatis modus est violentia, proueniens ab extrinseco principio, mouente contra naturalem inclinationem. Secundus est coactio, proueniens ab efficiente extrinseco, mouente contra voluntatem liberam: de qua, vel de participatione quadam illius Apostolus 2. Corint. 9. ait: *Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus.* & ad Philemonem: *Ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* 2. *Primus necessitatis modus. Secundus.* *2. Corint. 9.*

Tertius necessitatis modus est naturalis corruptio, proueniens partim ab efficiente extrinseco, partim verò à materia: vt morbus, mors, fames, sitis, frigus, & æstus. De qua necessitate 1. Ioan. 3. *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere.* &c. & Psal. 24. *De necessitatibus meis erue me.* & Psalm. 106. *De necessitatibus eorum eripuit eos.* 3. *1 Ioan. 3. Psalm. 24. Psalm. 106.*

Quartus modus necessitatis prouenit ex imperfectione formæ; quemadmodum in hominibus necessitas ignorandi, necessitásque peccandi, deficiente gratia, prouenit ex imperfectione rationalis animi: de quibus potissimum Psalm. 30. *Saluasti de necessitatibus animam meam.* 4. *Psal 30.*

Quintus modus est necessitatis mediorum ad finem, siue necessitatis obtinendi finem per media: quæ necessitas appellari potest indigentiæ, vel vtilitatis. De hac Luc. 10. fin. *Porrò vnum est necessarium.* Sextus modus necessitatis immediatè repugnat spontaneo, voluntarióque principio mouenti 5. *Luc 10.* 6.

moueuti se ipsum. Quomodo quidquid non est volitio,nec ab illa procedens,est necessarium.

7. *Magis Philosophica, ac Theologica necessitas.* Septimus & magis Philosophicus,ac Theologicus modus necessitatis est, qui directè pugnat cum possibilitate oppositi,iuxta quem illud dicitur esse simpliciter necessarium,quod non potest non esse,nec potest aliter se habere,sed immutabiliter existit,vt constat ex Aristotele lib.2. Peribermen.cap.3.& sequentibus,& lib.9.metaph. cap.4. Anselmus lib.2. cur Deus homo cap. 17. inter med.& fin. *Nec dicimus,inquit, Deum necessitate facere aliquid, eo quod in illo sit vlla necessitas: sed quoniam est in alio, sicut dixi, impotentia, quando dicitur non posse. Omnis quippe necessitas est aut coactio, aut prohibitio: quæ duæ necessitates conuertuntur inuicem contrariæ, sicut necesse, & impossibile. Quicquid namque cogitur esse, prohibetur non esse, & quod cogitur non esse, prohibetur esse. Quemadmodum quod necesse est esse, impossibile est non esse, & quod necesse est non esse, impossibile est esse: & conuersim.* Hactenus Anselmus exclusit à Deo quamlibet necessitatem coactionis, aut prohibitionis: è vestigio tamen explicat genus necessitatis, quod Deo conuenire potest, dicens: *Cum dicimus aliquid necesse esse aut non esse in Deo, non intelligitur, quod sit in illo necessitas, aut cogens, aut prohibens: sed significatur quod in omnibus alijs rebus est necessitas prohibens eas facere, & cogens non facere contra hoc, quod de Deo dicitur. Nam cum dicimus, quod necesse est Deum semper verum dicere, & necesse eum nunquam mentiri, non dicitur aliud, nisi quia tanta est in illo constantia seruandi veritatem: vt necesse sit nullam rem facere posse, vt verum non dicat aut vt mentiatur.*

8. *1.Conclusio.* His positis [illegible] prima conclusio sit. De[illegible] erga se ipsum amor est liber secundùm qu[illegible] excludit ex priores modos necessitatis, atque eum[illegible] atos: propter[illegible] que totidem modi est liber.

Quo pacto Dei amor erga se liber appellatur. Primò namque prædictus amor est liber à viol[illegible]. Secund[illegible], est liber à coa[illegible]ione. Tertiò, liber [illegible] à ne[illegible] [illegible]nate [illegible]rruptionis. Qu[illegible]ò, liber est [illegible] necessitate quæ sequitur imperfectionem formæ. Quin[illegible], liber est [illegible] necessitate mediorum ad finem, qui nec est medium, nec est finis, indigens medijs vt [illegible] bi[illegible] tur.

9. Sext[illegible], liber est [illegible] necessitate, quæ repugnat s[illegible]ntaneo volunt[illegible] [illegible] p[illegible]nci[illegible]io mouenti se i[illegible]sum. Quomo[illegible] [illegible] volunt[illegible] & spo[illegible]

Neque dum [illegible] [illegible] [illegible] qu[illegible] processio Ve[illegible] [illegible]o n[illegible] [illegible]uinus in[illegible] [illegible] ab infinita sua veritate [illegible]minatur [illegible] [illegible]um intellig[illegible] [illegible] [illegible]chen[illegible] prorsu[illegible] [illegible]enter. à volitione,qua velit [illegible]um in[illegible] [illegible] [illegible]pront ostendimus [illegible] sp[illegible] [illegible] [illegible] tinit. [illegible] Dei erga se ip[illegible]um [illegible] [illegible]o[illegible]arius; spontaneus, affectatus, & q[illegible] [illegible] eli[illegible] [illegible]er volitus, libenter, & delectabili[illegible] proce[illegible] à principio se ipsum mouente [illegible] num, [illegible] apposita allius cognitione perf[illegible] [illegible] agentia naturalia mouentur [illegible] agente cognoscente finem, propor[illegible] on[illegible] que mediorum ad finem: quam ob cau[illegible] un agentia naturalia dicuntur agi potius, quam agere: Deus autem se ipsum agit & quasi mouet ad sui amorem.

Est tamen simpliciter necessarius. Secunda Conclusio. Amor Dei erga se ipsum est simpliciter necessarius, ita vt fuerit prorsus impossibile non existere talem amorem, ita Albertus 1.part.quæst.79. memb.2. ad 1.non immeritò pro se referens Damascenum 2. de fide cap. 22. cuius verba suum locum habebunt infrà. S.Thomas in præsenti quæst. [illegible]. art.3.corp. & infrà q.41.art.2.ad 3. vbi Caietanus & reliqui expositores.

Ferrariensis contra gent.cap.80.& 81 quamuis enim Caietan. & Ferrar. notauerint ratione S. Thomæ solùm probari necessitatem quoad specificationem, vt videbimus ante conclusionem 3. simul tamen admonent supponi probatam necessitatem quoad exercitium.

Eandem conclusionem, docent Henricus, Scotus, Carthusianus, & Alexander citati sect. præcedenti initio. Heruæus quodl.1. q. 1. Gregorius 1. distinct. 10. quæst. 1, artic.2. vbi Capreolus artic. 1. conclus. 2. & 3. & distinct. 6. quæst. 1. art. 1. conc. 5. Ricardus 1. distinct. 10. artic. 1. quæst. 1. vbi Argentina quæst. 1. artic. 2. Gabriel distinct. 10. quæstion. 2. art. 1. Bellarm. tom. 3. lib. 3. de grat. & libero arbitr. cap.17. sub init.& recentiores communiter.

Probatur primò, quoniam Spiritus sanctus est verus Deus; ergo est ens simpliciter necessarium, quod non potuerit non esse. Rursus Spiritus sanctus per amorem procedit, ita vt si Deus se ipsum non amaret, non procederet Spiritus sanctus. Ergo necessarium est se ipsum amare. 11.

Confirmatur. Confirmatur, quia si possibile fuisset Deum non amare se ipsum: possibile fuisset non spirari Spiritum sanctum, & consequenter Spiritum sanctum non esse Deum, atque Deum non esse Trinum, imò neque Patrem & Filium esse plenè constitutos in ratione vnius principij spiratiui: vnde personalitates eorum imperfectæ remanerent & carentes virtute productiua, & communicatiua. *Si possibile foret Deum se nō amare, esset possibile Spiritū sanctū non spirari.*

12. *Propositū summe boni Voluntatem rapit aum claré cognoscitur.* Probatur secundò, quia summum bonum clarè visum rapit necessariò voluntatem, ita vt non possit non amare illud. Quod si homines & Angeli videntes Deum, quamuis non comprehendant, sed infinito interuallo [illegible] comprehensione distent: nihilomi[illegible] [illegible] solum, quod Deum intuitiuè co[illegible], necessario & inseparabiliter capiuntur [illegible] pulchritudine. Ergo fortiori necessitate [illegible] ipse Deus, tum propter euidentiorem, ac pleniorem cognitionem; tum etiam prop[illegible] æquata bon[illegible] propensionem, siue appetitum insitum ac naturalem, infinita vehementia ad hoc erumpentem. *Multò magis dum cōprehenditur.*

Cōfirm[illegible] Confirmatur [illegible]ecepto communiter axiomate: *Amabile bonum, vnicuique autem proprium.* Quod sumitur ex Aristotele lib. 9. Ethicor. cap.8. Sed di[illegible]um bonum ipsi Deo magis proprium est, quam cuilibet Angelo, vel homini. Ergo Deo [illegible] magis amabile, ac proinde magis necessariò ra[illegible] ad amorem. *Commune Axioma.*

13. *Nulla ratio boni Deum potest cohibere ab amore sui bonitatis.* Probatur tertiò, quia Deus non potuit se liberè continere ab amore suæ bonitatis: ad hanc enim n[illegible]onem amoris nulla ratio boni mouere poterat: nam quidquid boni potest amari à De[illegible] [illegible] totum De[illegible], amando se ipsum, melius amar[illegible] [illegible] tam in se formaliter aut eminenter reperi[illegible] [illegible]uod est absolutè bonum. & per [illegible] poterit, quidquid efficaciter v[illegible] [illegible],mu[illegible] elius, quā sine sui amore. *Quidquid boni Deus potest amare, melius amat, se ipsū amando.*

14. *Aliud non minus certū axioma. Deo nullum verum bonū opponitur.* Cog[illegible] [illegible] [illegible] nemo intendens ad malū operatur [illegible]tendens ad aliquod bonum verū, vel appar[illegible] vt cum Dionysio de diuin. nomi. c.4.post [illegible]d. docens cōmuniter Theologi atque Philosophi, nullū autem verum bonū opponitur

Deo: propterea que nullum verum bonum poterat Deum à sui amore cobibere. Aliunde tamen nullum apparens bonum poterat diuinum intellectum fascinare, ne voluntati proponeret illud quasi fugiendum totis viribus: nec voluntas Dei erat ita infirma & imperfecta, vt à rationis di[illegible] mioe recederet.

[illegible] robatur quartò, quia simpliciter necessarium

25. *In quo Dei beatitudo consistat.* est Deum esse beatum: eius autem beatitudo primariò consistit in operatione intellectionis, qua Deus seipsum intuetur & comprehendit; completur autem amore ac fruitione seu gaudio voluntatis (aut secundùm omnem sententiam in altera, vel in vtraque operatione intellectionis, & amoris beatitudo consistit: vt præsens fundamentum sit positum extra controuersiam.) Ergo contradictionem implicat, Deum cessare à cognitione, & amore sui; quia si cessauerit ab vtraque operatione, totaliter amittet beatitudinem: si verò cessauerit ab vna tantum operatione, beatitudinis partem amittet. Consequens igitur est vt Deus necessariò se ipsum diligat, ita vt sit prorsus impossibile non diligere.

16. Probatur quintò, quia quidquid est simpliciter naturale, simpliciter necessarium est; sed amor Dei erga se ipsum, est simpliciter naturalis: ergo simpliciter est necessarius. Minor probatur, quoniam omnia attributa, & perfectiones simpliciter simplices, sunt Deo naturales, quod enim alicui rei per se conuenit ratione suæ quidditatis, appellatur naturale secundum quod natura sumitur pro substantia, seu quidditate cuiuslibet entis (vt ex Athanasio, Nazianzeno, Damasceno, & aliis [o]stendimus in tom. de Trinitat. disputat. 20. sect. 5.) Amor autem Dei erga se ipsum est perfectio simpliciter simplex, & vnum ex attributis; est enim potissima pars bonitatis.

Quod simpliciter naturale; simpliciter necessarium.

17. *[illegible] amor Dei erga se simpliciter naturalis non [illegible] Spiritus sancti processio esset naturalis. Cyrillus.* Confirmatur primò, quia nisi Dei amor erga se ipsum foret simpliciter naturalis, & inseparabilis à quidditate Dei; Spiritus sancti processio non esset n[illegible] inseparabili à Deo. Consequens a[illegible] um, constat Patrum testimoni[illegible] rione Theologica. Cyrillus enim [illegible] Thesauri cap. 1. sub init. *Spiritus*, inquit, *Sanctus in ipso Deo essentialiter est, & inseparabiliter ex eo procedit.* & cap. 2. dicit Spiritum sanctum *ex ipso Deo & in ipso naturaliter existentem*: quod paulò inferiùs repetit, & in sequenti cap. 3. necnon Dialogor. de Trinitat. lib. 2. colum. 5. Confirmatur secundò, Damascenus enim lib. 2. de fide cap. 22. versùs finem: *Trium*, inquit, *hypostaseon. quia vna natura, vna quoque est naturalis voluntas.* Cui consonant S. Thomas 1. 2. quæst. 10. artic. 1. & 2. communitérque Theologi, diuidentes voluntatem (id est volitionis actum) in naturalem & liberum.

2. Confirmatio. Damascen.

18. *3. Confirmatio. Amor vltimi finis, beatitudinis in communi scientiæ, & veritatis à Philosophis, & Theologis ponitur naturalis.* Confirmatur tertio. Etenim omnium Philosophorum, & Theologorum sententia naturalis est amor vltimi finis, & boni seu beatitudinis in communi, & amor veritatis ac scientiæ. Insuper amorem vitæ *naturalem voluntatem hominis* appellant Basil. & Cyrillus, quos refert & sequitur Nicætas lib. 3. Thesaur. cap. 19. Vnde sic arguitur. Prædicti amores, quamuis sint liberi, quoad exercitium; quia tamen sunt quoad specificationem, necessarij, & naturæ consentanei, meritò dicuntur naturales. Multò [igitur] propriùs appellabitur naturalis amor [Dei] erga se ipsum, vtpote summopere consentaneus, & cuius actualitas, neque per somnum, neque per distractionem, aut inconsiderationem, aut melioris boni occupationem poterit impediri.

19. *Vltima ratio. Vnde necessarium absolutè aliquid appelletur?* Sit postrema ratio, quam tradit S. Thomas in præsenti q. 19. art. 3. in corpore, & q. 41. art. 2. ad 3. quia necessarium absolutè, iudicatur aliquid ex habitudine terminorum; veluti, quando prædicatum est in definitione subiecti, sicut necessarium est, hominem esse animal. Huiusmodi autem necessariam habitudinem habet voluntas diuina ad bonitatem suam, quæ est proprium eius obiectum. Quod probat D. Thomas, quoniam omnis potentia habet necessariam habitudinem ad suum obiectum, cum de illius ratione sit, vt in illud tendat, sicut visus in colorem, & creata voluntas in bonum vniuersaliter, secundùm communem rationem boni.

In potentia necessaria habitudo clauditur ad suum obiectum.

20. *Nō nuda accipienda ratio præcedens vt intentum conuincat.* Hæc ratio, si ita nuda & præcisa spectetur, non probat necessitatem quoad exercitium, sed solummodò necessitatem quoad specificationem, vt rectè obseruant Caietanus hic, Ferrar. 1. cont. Gent. cap. 80. & alij expositores. Cæterum D. Thomas præsupponit, iam fuisse probatum in art. 1. simpliciter necessarium esse exercitium diuinæ volitionis, quoniam diuina volitio est ipse Deus (vt vidimus di[s]p. 1. sect. 2.) Vnde optimè sequitur amorem sui, esse necessarium, tam quoad exercitium, quàm quoad specificationem. Quoniam sicut creata voluntas, ex suppositione quod aliquid velit, necessariò vult rationem aliquam boni, quasi obiectum formale, ita supposito, quod Deus necessariò habet volitionem; ea volitio versatur necessariò circa ipsum Deum, vt circa objectum formale.

S. Thomas.

21. *S. Thom.* Confirmatur primò, quoniam Deus est purus actus. Ergo semper in actu. Vnde S. Thom. lib. 1. contra Gen. cap. 80. parum à princ. prosequitur hanc eandem rationem de habitudine potentiæ ad proprium obiectum, adiungens: *Impossibile est autem Deum non velle aliquid actu; esset enim volens in potentia tantum, quod est impossibile, cum suum velle sit suum esse. necesse est igitur quod velit suum esse & suam bonitatem.*

Confirmatur secundò, quoniam perfectissimi boni perfectissimus amor non potuit deesse perfectissimæ volunt[ati]: alioqui volunta[s] posset carere summa perfectione.

22. *Non à causa [illegible]* Ex prædicta ratione D. Thomæ, constat, necessitatem huius amoris [no]n esse necessitatem à causa efficiente, sicut vi[su]s, [ap]licato lumine, [vi]det necessariò; sed esse nec[essitat]em essentialem, sicut homo necessariò est anim[al ra]tionale, iuxta illud 1. Ioan. 4. *Deus charitas est.*

23. *[illegible] Absolutè & propriè loquendo, liber non est diuinus amor. Hac tempestate diligentius cauēdū, ne fauemus Caluino.* Ter[tia] Conclusio corollarium est præcedentis: Absolutè & propriè loquendo, non est l[iber] amor Dei erga se ipsum. Contrarius modus loquendi non solùm est improprius, sed etiam hac tempestate diligentius, quàm antea cauendus, [ne] fauere videamur errori Caluini & aliorum, negantium aliam vllam libertatem, præter eam, quæ coactioni repugnat adæquatè, cōsistitque in spontaneo & voluntario, licèt euitari non possit (vt ostendimus tom. præcedenti de Scientia Dei disp. 45. sect. 2. & 3.) Nec mirandum est Henricum, Scotum, & alios in sectione 2. citatos appellasse liberum, quòd fateotur esse necessarium: nam illius temporis Scholastici nonnulli eodem sensu accipiebant nomen libertatis: &

inter

inter eos S. Thomas de potent. q. 10. art. 2. ad 5. & in 3. diſt. 18. q. 1. art. 2. ad 5. in 2. ſolutione. Verumtamen ſicut S. Thomas plurimis aliis in locis correxit loquendi modum, ſic etiam correxerunt Henricus & Scotus libertatis quidditatem ex profeſſo diſcutientes, prout fuſius oſtendimus in tom. præcedenti de Scientia Dei diſp. 49. ſect. 7. & 8.

24. *Libertatis quidditas.* Ratio concluſionis eſt quidditas libertatis; eſt enim poteſtas indifferens ad vtramque partem contradictionis, ita vt voluntas non ſit libera, niſi poſſit velle, & poſſit non velle, poſitis omnibus, quæ antecedenter requiruntur ad volendum. *Antecedens neceſſitas directè libertati repugnat.* Quapropter antecedens neceſſitas directè libertati repugnat. Eſt autem antecedens neceſſitas, quæcunque non poteſt per liberam voluntatem auferri. Quod fundamentum pluimis teſtimoniis Scripturæ, Conciliorum, & omnium fere antiquorum Patrum, & Scholaſticorum, imo etiam Philoſophorum, validiſq; rationibus probatum eſt tomo præced. de Scientia diſp. 33. & plurimis ſequentibus fere vſque ad diſp. 80. & magis conſtabit infra à diſputatione 27. & ſequentibus.

25. *Confirmatio prima.* Confirmatur primò, quia quod non eſt indifferens ad vtrumlibet, non eſt liberum: ſed Deus, vt ſe ipſum diligat, non eſt indifferens ad vtrumlibet; eſt enim determinatus ad ſui amorem per comprehenſiuam viſionem infiniti boni, & per inſitam, & quidditatiuam propenſionem ad illud. *Confirmatio 2.* Confirmatur ſecundò peculiariter aduerſus Scotum, quia, ſi delectatio, ſeu gaudium, & ſpõtaneus motus ab omni coactione ſolutus, ſatis eſſet, vt aliquis amor cenſeretur abſolutè liber: *Abſurdum contra Scotũ infertur.* ſequeretur motus primò primos concupiſcẽtię, vel cuiuslibet tentationis, eſſe imputabiles ad culpam, quæ ſoret quandoque mortalis. Imo etiam ſequeretur, plurimos amores brutorũ eſſe ſimpliciter liberos, nam ad illos brutorum appetitus mouetur à forma apprehenſa: in quo videtur Scotus conſtituere rationem libertatis; vbi dicit, Dei amorem erga ſe ipſum eſſe liberum.

26. *Quantum à finito, infinitum diſtat, tantũ neceſſitas amoris diuini à neceſſitate amoris creati. Neque Dei potentia fieri poteſt, vt amorem Deus omittat erga ſe.* Ex toto diſcurſu præſentis ſectionis infertur, Dei amorem erga ſe ipſum longius, in infinitum, à libertate diſtare, quam vllus amor creatus cuiuſcunque obiecti: quoniam Dei amor eſt magis neceſſarius, tanta nimirum neceſſitate, quanta neceſſarium eſt Deum exiſtere: conſequenter autem impoſſibilitas omittendi ſui amorẽ eſt tanta, quæ non poſſit, neque per Dei omnipotentiam ſuperari: cùm tamen quilibet amor creaturarum, quantumcunque ſit neceſſarius & non liber, poſſit per diuinam potentiam impediri, ſiue manente, ſiue non manente potentia volitiuâ.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta poſita in ſectione prima.

1. *Animaduertendum.* NOn eſt prætereundum, Scholaſticos in prima ſectione citatos, quantum ad rem deciſionis poſitæ in ſectione præcedenti, nihil ab ea diſſidere. Fatentur enim, Deum non potuiſſe nõ amare ſe ipſum. Diſſentiunt igitur ſolummodo quantum ad acceptionem libertatis plus nimio illam ampliantes, vt conſtat ex ſect. præcedenti concluſione 3.

2. *Modus loquendi Patrum.* Ad primum argum. & eius confirmationes, Reſp. Omnes illi Patres vtuntur *neceſſitatis* nomine nimium reſtricto ad ſolam coactionem, aut violentiam, ad quam torquebatur ab hæreticis in ſuis paralogiſmis, quibus, vt magis expeditè ſatisfacerent, & fallaciam aperirent, oportuit eâdem neceſſitatis acceptione reſpondere.

Ad ſecundum reſpond. Duo capita ſunt in hoc argumento; Alterum eſt amor beatitudinis, ſeu complacentia boni in communi, quæ viatoribus etiam ita neceſſaria eſt, vt ab illa ceſſare non poſſimus, quamdiu vigilamus. Verumtamen hic amor, ſiue complacentia, qui neceſſarius eſt, non eſt ſingularis actus in indiuiduo, ſed eſt ratio communis volitionis conueniens omnibus volitionibus, quantumcunque differentibus ſpecie (vt alibi fuſiùs probauimus.) Quapropter quælibet volitio, ſi libera eſt ſecũdùm rationem ſpecificam & indiuidualem, non eſt neceſſaria, quoad eandem rationem ſpecificam & indiuidualem, ſed tantum quoad rationem genericam volitionis in communi. 3. *Amor beatitudinis, ſeu complacentia boni in communi neceſſaria non eſt actus ſingularis, ſed ratio cõmunis volitionis.*

Alterum caput pertinet ad libertatem beatorum. In quibus aliud eſt eſſe liberos ad malum & bonum; aliud eſt, etiam reſecata imperfecta poteſtate & libertate ad malum, adhuc manere perfectè liberos ad hoc & illud bonum eligendum, aut non eligendum, quando bona ſunt eiuſmodi, vt non cohæreant neceſſariò cũ ſummo bono. Intendũt ergo Auguſtinus, Anſelmus, cæterique doctores, etiam ſublata libertate ad malum, perfectiorem manere libertatem circa bona hæc, aut illa eligenda, vel non eligenda in particulari, non obſtante neceſſitate retinendi ſummum bonum. Aliorum expoſitio de ſola libertate à coactione non eſt ad mentem Auguſtini & Anſelmi. 4. *Aliud eſt beatos eſſe liberos ad malum & bonum, aliud eſſe liberos ad hoc, & illud bonum eligendum. Non obſtante neceſſitate retinẽdi ſummum bonum, perfectior manet libertas circa hæc, aut illa bona, etiã ſublata libertate ad peccandum.*

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam, Auguſtinus enim eo capite non agit de operationibus libertatis creatæ, ſed ſolummodo de rebus, quas ſolus Deus independenter à creata libertate condiderat. 5. *De quo Auguſtinus agat?*

Ad quartum eadem eſt ſolutio, quæ præcedentis argumenti, nam Auguſtinus lib. 6. de Geneſ. ad literam cap. 17. non agit de futuris per liberam electionem hominum aut Angelorum, ſed de futuris virtute ſolius Dei, aut etiam virtute cauſarum naturalium. 6. *Eadem ſolutio.*

Ad quintum reſpond. ab Auguſtino, tam in illis capitibus, quàm alibi, ſola neceſſitas conſequens & proueniens ex præſcientia liberæ electionis conditionaliter futuræ conceditur, à prædeſtinatione & gratia prouenire, ſimúlque cum libertate concurrere: vt vidimus tom. præcedenti de Scientia, præſertim diſp. 66. ſect. 5. & 8. & diſp. 69. ſect. 6. 7. *Agit de neceſſitate conſequente ſolummodo.*

Ad ſextũ reſpond. primò Ariſtoteles ibi tractat de potentiis hominum, & reliquorũ entium naturalium: non verò de intelligentiis ſeparatis à materia, quas ſemper ac neceſſariò operari videtur exiſtimare locis ſtatim citandis. At nulla volũtas humana neceſſitatur omnino ad aliquã determinatã ſpeciem operationis, præterquam ad viſionẽ beatificã, aut aliã ſupernaturalem illuſtrationem, ac inſpirationem, quam ignorauit Ariſtoteles. Nihil ergo dixit de volũtate diuina. 8. *Mens Ariſto. aperitur.*

Reſpond. 2. Prædicta definitio rationalis potentiæ quadrat etiã in voluntatem diuinam: quia non eſt neceſſe illam agere circa obiecta creata, licet ponantur omnia requiſita ad operandum: ſed indifferens eſt, vt efficaciter amet, vel non amet creaturas: id, quod ſufficit ad definitionem 9. *Alia adduitur ſolutio.*

potentiæ rationalis verificandam;quamuis alioqui voluntas diuina operetur necellariò circa proprium & formale obiectum, videlicet, bonum diuinum. Hanc solutionem ex Aristotelis mente depromptam esse constat ex lib. 12. metap. text. 30. & 51. vbi primam intelligentiam & primom principium, dicit, esse substantiam, quæ necessariò sit actus, ita vt non possit noo esse actus. Consequenter aotem lib. 7. Etbicor. cap. 4. fine, docer, Deum gaudere vna simplici, & immntabili voluptate. Agnouit igitur Aristoteles aliquam potentiam rationalem, id est, iotellectualem, quæ circa aliquod obiectum operetur necessariò.

Quando inter se opponantur simpliciter modus operandi naturaliter, & modus operandi liberè.

10. Ad septimum respond. Modus operādi naturaliter, & modus operādi liberè, tunc simpliciter opponuntur, & specie distinguūt poreotias, quādo aliqua potentia prorsus naturaliter operatur circa omnia obiecta semper, & omnes operationes. At verò quando modos operandi naturaliter est limitatus solummodo, circa obiectum formale & primarium, relicta libertate circa reliqua obiecta: tunc modus operandi naturalirer, & modus operandi liberè non modò non oppoonrur, sed etiam vnus necessariò prærequiritur ad alium, ita vt contradictionem implicet libertatem aliquam reperiri, nisi præsupposito modo operandi naturaliter & necessariò circa primarium obiectum.

Quæ non per se insunt, reducuntur ad ea, quæ insunt per se.

11. Ratio est, nam in vnaquaq; re omnia illa, quæ non per se insunt, reducuntur ad aliquid, quod per se inest, sicut primū; & hoc principiū appellatur necessariū & naturale. Sic principia nostri discursus sunt naturaliter oota, quamuis cōclusiones ex illis inferendæ, nostrâ industriâ discurrendo, adquirantur per eundem intellectū, quo principia naturaliter cognoscimus. Eadē ratione voluntas creata naturaliter & necessariò diligit bonum in communi, vt ex boc firmo & immobili principio moueri possit ad liberè diligenda particularia bona. Voluntas ergo diuina diligit naturaliter & necessariò suam bonitatem, quo amore supposito, potest obiecta finita & creata liberè diligere.

12. Ad octauum respond. Libertas est perfectio operationis maior, quā necessitas omnimoda circa qoodcunq; obiectū eiusdem potētiæ: præsertim si nō de cognoscitiua potentia, sed de appetitiua tantùm agamus. Cæterum necessitas circa primariū & formale obiectū, ac præsertim circa summum bonum comprehensiuè cognitum, est maior perfectio, quā libertas circa summū bonū amandum. Imo hæc cōparatio est abusiua: quia libertas circa summom boonm comprehensiuè cognitum, est impossibilis; ac proinde nō est perfecta: quinporios ex suppositione, quòd existeret; contumeliam inferret summo bono clarè viso, quasi denotans, eius pulchritudinem oon esse tantam, quæ necessariò rapiat voluntatem: aut certè diuinæ voluntatis inclinatio fuisset tam debilis & ignaoa, vt propterea non iohiaret aoidissimè in summum bonum.

Necessitas circa summū bonū cōprehensiuè cognitū maior perfectio est, quam libertas circa idē. Imo est impossibilis talis libertas. Contumeliā inferret summo bono.

13. Ad primam confirmationem respond. Dominiū continēdi eam operationem, quæ nihil perfectionis affert, neq; detrahit operāti, est maxima perfectio operantis. Sic dominiū continēdi amorem efficacem creaturarū est maxima perfectio Dei: nō tameo est perfectio, sed imperfectio dominium continendi eā operationem, qua cōpletur fœlicitas operātis, imo cōpletur etiā eius essentia. Huiusmodi aotem operatio est summus amor diuinæ bonitatis, quo diuina essentia, perfectio, bonitásque completur.

Posse Deum continere amorem erga creaturas, perfectionem; imperfectionem autem argueret posse cohibere amorem erga se.

Ad secundā confirmar. respond. Ad perfectionem diuinæ volūtatis pertinet libertas in amore bonorum imperfectorum, qualia sunt omnia creata, magis autem pertinet ad perfectionē eiusdem voluntatis non liberè; sed necessariò diligere summum bonum perfectissima cognitione propositum, à coius amore cessare foret absurdissima imperfectio comprehendentis Deum. 14.

Libertatem esse perfectionem simpliciter simplicem, solum infert, necessariò Deo conuenire circa bona limitata.

Ad nonū respond. Ex eo quòd libertas sit perfectio simpliciter simplex, rectè colligitur necessitas, vt diuina volioo liberè versetur circa bona finita & creata, non verò circa bonum infinitum & increatum. Eadem igitur operatio Dei, videlicet idem amor, necessaria permanet circa bootm infinitum, & libera circa booum finitum, & hāc libertatem & indifferentiam diuinus amor habet naturaliter, & necessariò: hæc enim oecessitas eoidenter sequitur ex eo quod libertas circa bona finita sit perfectio simpliciter simplex. 15.

SECTIO IV.

Totalis & comprehensiuus amor Dei possibilis est ipsi soli.

Duplex totalitas distincta.

Duplex totalitas distinguenda est, quod ad præsens attinet. Alia totalitas præcisè consideratur ex parte diligentis, quoniam diligit ex totis viribus suis, ex toto corde suo, & ex tota anima sua. Præcipitur bæc nobis etiam in hac vita, & impletur à iustis, licè: imperfectè; nam perfecta totalitas amoris possibilis erit tantùm in patria. 1.

Altera perfectio quasi extensiua, quasi intensiua alia.

Alia totalitas cōsideratur in ordine ad amabilitatē obiectiuā. Conōnet autem duas perfectiones: altera est quasi eatensiua, qooniā per amorē diligitur, quidquid in obiecto reperitur amabile: altera est quasi intensiua, quoniam amoris perfectio tanta est in ratione amoris, quanta est perfectio bonitatis in ratione obiecti amabilis. 2.

Quæstionis decisio, & resolutio.

Sit igitur Conclusio. Deus solus se ipsum totaliter & comprehensiuè diligit. 3.

Ita cum D. Thoma sentiunt communiter eius expositores 2. 2. q. 24. art. 8. Marsil. 1. dist. 38. art. 2. concl. 4. Quamuis enim amoris comprehēsio nō fuerit à doctoribus ea professo tractata, sicut scientia comprehensiua (de qua dictum est satis tom. præced. tota disp. 6.) facilè tameo ex cōprehensiooe scientiæ licebit inferre, quæ dicenda sunt circa comprehensionem amoris. Recolēdæ sunt igitur voces, quibus Patres & Scholastici prædicta disp. citati significare solent comprehensionem, videlicet, *totaliter, adæquatè, exactè, penitus, perfectè, plenè.* Tot igitur modis intendunt eaponere, tantam esse debere perfectionem cognitionis in formali ratione cognitionis, quanta fuerit obiecti perfectio in ratione cognoscibilis, vt vidimos dicta disp. 6. de Sciētia sect. 4. Philosopbandum est igitur eodem modo de æqualitate amoris, quę requiritur ad comprehendendam bonitatem amabilem.

Voces Patrū recolenda & expendenda

Conclusionis ratio. Prima ratio priora

Quo supposito, manifesta est ratio conclusionis; prima & à priori, quia solius Dei amor est prorsus æqualis amabilitati diuinæ bonitatis exactè, penitus, perfectè, plenéque diligens. Etenim vltra perfectiooem quasi extensiuam, qua diligit totum quantus est Deus, & quidquid 4.

est realiter

est realiter in ipso (vt vidimus disp.3.sect.3.) continet etiam perfectionem & æqualitatem quasi intensiuam, quia diuinus amor in ratione amoris non est minùs perfectus, quam diuina bonitas in ratione obiecti amabilis.

5. Rationem hanc obseruauit Ricard. Vict.lib. 5.de Trinit.cap.16.parum à princ.dicens: *Vera dilectionis plenitudo in solo constat amore summo, vniuersaliterque perfecto. Solus verò amor summus ille vere nominatur, qui tantus est, quo non potest esse maior. Vnde & animaduertere licet, quia veri amoris plenitudo haberi non potest ab aliqua persona, quæ Deus non est. Alioquin si præter Deum aliquis veri amoris plenitudinem habere præualuisset, vtique in charitate, & eo ipso in bonitate æqualis Deo esse potuisset persona, quæ Deus non esset. Sed quis hoc dicat, vel tenuiter æstimare præsumat?*

Ricardus Victori.

6. Colligitur idem ex Bernardo in tractatu de diligendo Deo initio dicente: *Causa diligendi Deum Deus est: modus, sine modo diligere.* Quam sententiam magis explicat sequenti cap.2. init. dicens: *Hic primum vide quo modo, immo quam sine modo à nobis Deus amari meruerit: qui (vt paucis quod dictum est repetam) prior ipse dilexit nos tantus, & tantum, & gratis tantillos & tales. En quod in principio dixisse me memini, modum esse diligendi Deum sine modo diligere. Denique cum dilectio, quæ tendit in Deum, tendat in immensum, tendat in infinitum: (nam & infinitus Deus est & immensus) quisnam quæso debeat finis esse nostri, vel modus, amoris?* Ex qua sententia nullam esse præscribendam mensuram, aut limitem amori diuino, colligunt communiter Scholastici de Charitate tractantes lib.3.sent.dist.27. vbi S.Bonauent.art.2.q.5. S.Thomas, & eius expositores 2.2.q.27.art.6.

Bernardus.

7. Propterea verò nulla mensura, nullúsque modus aut limes amorem, quo Deum creaturæ diligunt, poterit terminare, quia quantumcunque perfectissima voluntas Angelica supernaturaliter eleuetur perfectissimo charitatis habitu crescente in infinitum: immo, licet fuisset actualiter infinitus habitus charitatis, & infinitus amor: adhuc in ratione amoris non esset tantæ perfectionis, quantæ perfectionis est diuina bonitas in ratione amabilis. Nam illa infinitudo foret inferioris ordinis, quam infinitudo diuinæ bonitatis & amabilitatis.

Amor, quo Deum creatura prosequitur, non sensit mensurã, nescit limitem.

8. Confirmatur, quia nullius creaturæ supernaturalis amor erga Deum, tantus est, quãtus amor Dei erga creaturã: ergo multò minus erit æqualis amori Dei erga se ipsum, & consequenter nõ erit æqualis amabilitati diuinæ bonitatis. Antecedens probatur testimonio Bernardi serm.83. in Cantic. inter med.& fin. *Meritò cunctis renuntians affectionibus aliis, soli & toti incumbit amori, quæ ipsi respondere amori habet in redhibendo amore. Nam & cum se totam effuderit in amorem: quãtum est hoc ad illius fontis perenne profluuium? Non plana pari vbertate fluunt amans & amor, anima & Verbum, sponsa & sponsus, creator & creatura, non magis quàm sitiens & fons.* & paucis ad eandem sententiam interpositis, adiungit: *Et si minus diligit creatura, quoniam minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest vbi totum est.*

9. Explicatur autem amplius eadem ratio, & confirmatur primò, quia perfectio diuini amoris est summa non solum in ratione appretiationis, sed etiam in natura specifica amoris, superãte quamcunque speciem amoris creati, licet in infinitum fingerentur esse possibiles infinitę species amoris perfectiores & perfectiores. Confirmatur secundò, quoniam diuinus amor non minùs perfectus est in ratione amoris, quã diuina sciẽtia in ratione scientiæ: sed hæc adæquat, & comprehendit scibilitatẽ Dei: ergo diuinus amor adæquat & comprehendit amabilitatem diuinam: eadémque ratione nullus alius amor cõprehendit, sicut nulla alia scientiã præter diuinam.

Rationis expositio & 1. confirmatio.

Secunda cõfirmatio.

Diuinus amor nõ minus perfectus in ratione amoris, quam diuina scientia in ratione scientia.

Confirmatur tertiò, nam bonitas & amabilitas est passio entis: ergo quanto superius fuerit ens, tanto superior erit eius bonitas & amabilitas. Quamobrem entis, quod est simpliciter infinitũ in ratione entis, bonitas, & amabilitas erit simpliciter infinita, superiórq; qualibet amabilitate. Consequenter igitur illi non poterit adæquari, nisi tantum amor simpliciter infinitus, & perfectior quolibet amore possibili.

Tertia Confirmatio.

Eo superiorẽ perfectionis gradum obtinebit amabilitas, quo perfectiorem gradum ens obtinuerit.

Secundò probatur cõclusio, quia nisi diuinus amor adæquaret amabilitatem diuinę bonitatis: sequeretur, Deum ab alio perfectius amari potuisse, quã à se ipso. Sequela probatur, quia sicut nihil est amabile, nisi possibilis sit amor illius; ita nihil est magis amabile, nisi possibilis sit maior amor illius. Quod si non est possibilis amor Dei maior, quàm ille, quo Deus se ipsum diligit; non est maior eius amabilitas, & consequenter ęquales sunt amor & amabilitas. Hoc autẽ ipsum est amorem esse comprehensiuum. 10.

Deus ab alio potuisset perfectius amari, si diuinæ bonitatis amabilitatem non adæquaret diuinus amor.

Probatur tertiò; quia si creatura, quantumcũq; perfectissima & per intentissimam gratiam eleuata, potuisset reddere amorem æqualẽ amabilitati diuinæ bonitatis: sequeretur posse reddere honorem ęqualem Deo, & consequenter satisfactionem maiorem iniuria, per culpã illata. Consequens autem est falsum, & cõtra communem Theologorum sententiam, quando tractant de necessitate incarnationis, vt fieret satisfactio de rigore iustitiæ atque superabundans, & maior quàm iniuria. 11.

Amorem æqualẽ amabilitati diuinæ bonitatis quare nequeat reddere vlla creatura?

Probatur quartò, quia nulla creatura, quantũcunq; perfecta & eleuata, potest cognoscere totaliter amabilitatem diuinę bonitatis; ergo nulla creatura potest illã totaliter & adæquatè diligere. Probatur antecedens; bonitas enim est diffusiua sui, atq; prout talis, est amabilis (quemadmodũ ex Dionysio vidimus supra disp.1.sect.2.) cũ autem, qualibet creatura datã, Deus possit aliam perfectiorẽ, & perfectiorem sine termino producere: nulla creatura poterit cognoscere, nec amare totã diffusibilitatẽ diuinę bonitatis secundùm totam quasi extensionem illius: præsertim cũ ex cognitione perfectissima creaturarum omnium possibilium sequatur Dei comprehensio, saltem vt possibilis & per mediatas illationes, vt explicuimus, & probauimus tractantes de visione Dei circa quæst.12.art.8. 12.

Quantumcunque eleuetur pura creatura, haud potest totaliter diuinæ bonitatis amabilitatem cognoscere.

Bonitas, diffusiua sui.

Ex omnium possibilium cognitione Dei comprehensio sequitur, saltem per mediatas illationes.

Probatur quintò. Sunt enim quatuor, quę causant perfectionem amoris. Primum potentia seu possibilitas operandi, tendendo in obiectum bonum. Secundum cognitio, proponẽs obiectum: quia, cæteris paribus, tantò perfectius amatur obiectum, quantò perfectiori cognitione proponitur vt amandum. Tertium excellentia boni amabilis. Quartum coniũctio & proportio boni amabilis cum amante. Nam *amabile bonum, vnicuique autem proprium.* Quod axioma sumitur ex Aristotele libro 9. Ethic. cap.8. Hæc autem omnia soli diuinæ voluntati perfectis- 13.

Quatuor tribuunt perfectionem amori

1 Potentia.

2. Cognitio.

3. Excellentia boni amabilis.

4 Proportio, seu coniunctio cum amãte, Aristoteles.

ſimè conueniunt comparatione propriæ bonitatis.

14. *Comprehenſiuus amor naturalem & obedientialem potentiam voluntatis ſuperat.*

Probatur ſextò, quia comprehenſiuus, totalis & adæquatus amor, eſt perfectio ſimpliciter ſimplex; proptereáque Deo non poteſt deficere: aliunde verò ſuperat creatæ voluntatis potentiam, ſiue naturalem, ſiue obedientialem: quemadmodum ipſe Deus ſuperat quamlibet potentiam creaturæ.

15. *Primum corollarium. Contraria ſententia cenſura. Periculoſum & errori proximum.*

Corollaria tria ſequuntur ex dictis. Primum eſt cenſura & gradus certitudinis. Eſt enim adeò certum, amorem Dei erga ſe ipſum eſſe comprehenſiuum, adæquatum, & totalem; atque perfectionem huiuſmodi nulli creaturæ poſſibilem eſſe, etiam de potentia abſoluta: vt oppoſitum aſſerere foret periculoſum & errori proximum.

16. *Secundum corollarium ſolam delectationem, fruitionem, & gaudium Dei erga ſe eſſe comprehenſiuum.*

Secundò ſequitur ſolam delectationem, fruitionem & gaudium Dei erga ſe ipſum, eſſe comprehenſiuam & adæquatam eius bonitati. Tum quia delectatio, gaudium, ſiue fruitio, neceſſariò & adæquatè conſequitur amorem. Tum etiam, quia quæcúnque rationes allatæ nuper pro comprehenſione diuini amoris, eandem omninò vim habeot ad probandam comprehenſionem & adæquationem delectationis, fruitionis, & gaudij. Colligitur tertiò, ſolum Deum eſſe obiectum adæquatum ſolius diuinæ voluntatis, quantum ad hunc modum adæquationis, videlicet, vt amoris perfectio ſit æqualis amabilitati.

Tertium corollarium. ſolũ Deum eſſe obiectum adæquatum diuinæ voluntatis, quoad hoc.

ARTIC. II.

Vtrum Deus velit alia à ſe.

DISPVTATIO V.

Vtrum creaturas Deus amet ac velis.

SECTIO I.

Negatiuæ partis argumenta.

1. *Ex eo quòd volitum moueat voluntatem.*

PRimvm argumentum. Volitum mouet voluntatem, ſicut appetibile appetitum ex Ariſt. in 3. de anima tex. 54. Sed Dei voluntas non poteſt moueri ab aliqua creatura, quia hoc eſſet imperfectionis. Ergo nullam creaturam velle poteſt.

2. *Ex eo quòd Deus importaret ad creaturas eſſentialem reſpectum. Confirmatur ex dependentia ordinis à termino.*

Secundum. Si Deus vellet creaturas, eius voluntas haberet eſſentialem ordinem ad creaturas. Conſequens autem videtur impoſſibile, quoniam ordo ſiue reſpectus accipit eſſentiam & perfectionem à termino: Deus autem non poteſt eſſentiam, nec vllam perfectionem accipere à creaturis, etiam in genere obiectorum. Confirmatur, quoniam omnis ordo pendet à termino: ſed nulla Dei perfectio poteſt pendere à creatura: ergo diuina voluntas non habet ordinem ad creaturas.

3. *Ex eo, quòd vellet creaturas propter ſe ipſas, contra ſuã perfectionem vel propter Deũ, & ſic amarentur vt vtiles.*

Tertium, quoniam vel Deus vult creaturas propter ſe ipſas, vt propter obiectum formale, & hoc eſt contra perfectionem Dei, cuius obiectum formale ſola diuina bonitas eſſe poteſt (vt demonſtratum eſt diſp. 3. ſect. 1. & 2.) vel Deus vult creaturas propter ipſum Deum, tanquam propter obiectum formale: hoc autem eſt velle creaturas ſub ratione boni vtilis per amorem concupiſcentiæ & non ſub ratione boni honeſti; quod eſt indignum Deo.

4. *Irrationalia, neque Deus amat amore amicitiæ, neque concupiſcentiæ.*

Confirmatur primò, quia Deus creaturas irrationales non diligit amore concupiſcentiæ, quippe qui nullius eget, vt videbimus diſputatione 8. ſect. 4. Nec creaturas irrationales diligit amore amicitiæ, quoniam amicitia quidditatiuè reſpicit perſonas capaces honeſti boni, quod per amicitiam potiſſimum & formaliter amatur: vt oſtendimus 2. 2. tractantes de charitate diſp. 2. q. 2.

5. *Auguſtinus. Ex eo quod Deus neque fruatur, neque vtatur creaturis.*

Confirmatur ſecundò, quia *ſi Deus neq; fruitur, neque vtitur, non inuenio, quomodo diligat*, vt loquitur Auguſtinus in lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 31. quem ſequitur Magiſter & omnes Scholaſtici in 1. diſt. 1. Sed Deus non fruitur nobis, quoniam ad ſuam pleniſſimam beatitudinem, perfectiſſimúmque gaudium, non indiget bono noſtro, neque vtitur nobis, quoniam Deo inutiles ſumus. Ergo nullo modo diligit creaturas. Prædictam Auguſtini ſententiam fuſius retuli diſp. 3. ſec. 1. parum à princip.

6. *Ex eo quod nihil quærat voluntas extra bonum illi ſufficiens & quo ſatiatur.*

Quartum arg. Voluntas, cui ſufficit aliquod bonum & per illud ſatiatur, nihil quęrit extra illud, ſed diuinæ voluntati ſufficit ſua bonitas & per eam ſatiatur. Ergo non vult aliquid aliud extra ſe, ac proinde non vult creaturas.

7. *Ex eo quod actus voluntatis multiplicantur ſecundùm volita.*

Quintum. Actus voluntatis multiplicantur ſecundum volita: ſi igitur Deus vult ſe ipſum & creaturas; multa diuerſa ſunt volita. Ac proinde multiplex erit actus voluntatis diuinæ. Conſequens autem videtur impoſſibile; nam actus voluntatis diuinæ eſt ipſum eſſe diuinum; hoc autem eſt vnicum.

SECTIO II.

Creaturas amat & vult Deus.

1. *Hæretici conueniunt & Catholici. Accuratè obſeruandum.*

HÆc concluſio ſine controuerſia recipitur ab omnibus, nõ modo Catholicis, ſed etiã Hæreticis. Illud autem obſeruatione dignum eſt, Deum non metaphoricè, ſed propriè velle creaturas, neque poſſe Catholicos de hoc dubitare, cùm Scriptura Sacra tribuat apertè Deo creaturarum amorem: & nullo alio in loco ſignificetur cuiuſmodi locutiones eſſe metaphoricas, aut improprias; quin potius euidens ratio clamet, eſſe locutiones proprias. De quo dicemus aliquid infra diſp. 11. & 12.

2. *Pſalm. 17. Pſalm. 29. Pſalm. 113. Iſaia 53. Sap. 11. Epheſ. 1. 1. Theſſal. 4. Hieremia 31. Ioan. 14. & 16.*

Probatur ergo concluſio primùm ex ſacris literis. Pſalm. 17. *Saluum me fecit, quoniam voluit me.* Pſal. 29. *Vita in voluntate eius.* & infra: *In voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem.* Pſal. 113. & 134. *Omnia quæcunque voluit, fecit.* Iſaiæ 53. *Dominus voluit conterere eum.* Sap. 11. *Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti.* & poſt pauca: *Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes?* Epheſ. 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* 1. Theſſalon. 4. *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra.* Hierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te.* Ioan. 14. *Pater meus diliget eum.* & cap. 16. *Ipſe Pater amat vos.*

3. *Potentia quælibet perfecta commenſuratur debet cũ proprio obiecto.*

Secundò probatur, quoniam omnis potentia perfecta commenſuratur cum ſuo obiecto, ita vt quæcunque res participans communẽ rationem illius obiecti poſſit eſſe obiectũ eiuſdẽ potentię: quapropter quæcunque res viſibilis poteſt videri à

ri à visu perfecto, & quæcunque res intelligibilis potest intelligi ab intellectu perfecto. Cum igitur diuina voluntas sit perfectissima, versari poterit circa omne amabile. At omnes creaturæ sunt amabiles, quoniam omnes bonæ sunt: ergo omnes creaturæ amari possunt à Deo: ergo de facto amantur. Nam omnis potentia Dei debet esse in actu secundo, saltem quoad ea quæ sunt perfectiones simpliciter simplices, cuiusmodi est complacentia inefficax creaturarum: vt videbimus disp. sequenti sect. 2.

4. *Voluntas diuina, potētia vniuersalis sicut intellectus.* Tertiò probatur, quoniam voluntas est potentia vniuersalis sicut intellectus: sed intellectus diuinus non solùm cognoscit seipsum, sed etiam creaturas, quatenus veritatem Dei participant (vt ostendimus tomo præced. de Scientia Dei disp. 9. & multis sequentibus) Ergo voluntas diuina vult etiam creaturas, quatenus Dei bonitatem participant.

5. *Deus ad extra, modo imperio, operatur. Genes. 1. Psalm. 148. Ionæ 4.* Quartò, quoniam Deus operatur ad extra, sicut artifex liber, per imperium: Genes. 1. *Dixit Deus; Fiat lux, &c.* Psalm. 148. *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Statuit ea in æternum & in sæculum sæculi, præceptum posuit & non præteribit.* Ionæ 4. *Præcepit Dominus vento calido & vrenti, & percussit Sol super caput Ionæ.* mandatum autem siue præceptum aut est actus voluntatis, aut necessariò supponit actum voluntatis erga opus faciendum.

Confirmatio. Confirmatur, quoniam aliàs Deus non potuisset non facere, quæ fecit, si non per voluntatem operatus fuisset. Sola namque voluntas potest omittere, quæ facit, quemadmodum potest velle & nolle: vt videbimus disp. 7. sect. 2.

6. *Appetitus quilibet habet inclinationem proprium bonū diffundendi.* Quintò S. Thomas in præsenti art. 2. & in 1. contra gent. cap. 75. probat, quoniam appetitus quilibet non solùm habet inclinationem ad proprium bonum (siue vt ad illud moueat per desiderium, quando absens est, siue vt in eo quiescat per fruitionem & gaudium, quando præsens est) sed etiam habet inclinationem diffundendi proprium bonum. Cernitur hoc etiam in appetitu naturali rerum inanimatarum, quæ non solùm appetunt conuenientes sibi dispositiones, & locum naturalem & consentaneum: sed etiam appetunt producere sibi simile. *Etiam inanimata appetunt producere sibi simile.* Eandem ob causam Angeli & homines naturaliter appetunt spiritualia bona scientiæ & virtutis aliis communicare. Ergo perfectissima voluntas maximè appetet suam bonitatem in creaturas diffundere, & producere sibi similia qua ratione id fuerit possibile, videlicet similitudine participata & infinitè distante ab exemplari.

7. *Dionysius.* Vnde Dionysius de cælesti hierarc. cap. 4. sub init. ait, *Deum bonitate ductum omnes naturas in lucem protulisse. Est enim hoc bonitatis, quæ ad omnia pertinet, proprium, naturas ad sui communionem vocare, vt cuiusque captus, modúsq; postulat* Idémq; de diuin. nom. cap. 4. sub init. *Diuinam, inquit, essentiam bonitatem appellantes: quod hoc ipso quod bonum est, vt bonum per se, & essentia sua, in ea, quæ sunt, omnia, bonitatem diffundat. Vt enim Sol noster* &c. sic Deus *iis quæ sunt omnibus pro eorum captu totius bonitatis radios emittit.*

8. *Dius Thomæ ratio quid probet?* Prædicta ratio S. Thomæ certa & necessaria illatione probat amorem complacentiæ & inefficacem circa creaturas, vtpote quibus Deus cōmunicare potest suam bonitatem: sed amorem efficacem creaturarum non probat, nisi probabiliter: vt magis constabit infra disp. 9. præsertim section. 3.

SECTIO III.

Vtrum creata bonitas moueat diuinam voluntatem.

1. Hvius dubij solutionem postulat argumentum primum positum in sect. 1. cui negatiuè respondet S. Thomas in præsenti q. 19. art. 1. ad 3. & art. 2. ad 2. & 3. Henricus in summa art. 45. q. 2. corp. Argentina lib. 1. sent. dist. 45. q. 1. fine. Vdalricus lib. 2. summæ, quem refert, & tacitè probat Carthus. eadem dist. 45. q. 1. colum. 4. *Exemplum.* Explicat autē S. Thomas & confirmat exemplo; non enim Deus amat creaturas, vt nos amamus potionem dulcem, quam nō solum propter sanitatem, sed etiam propter propriam illius dulcedinem amamus: sed potius vt nos amamus potionem amaram præcisè propter adquirendam sanitatem: Sic Deus præcisè propter suam bonitatem amat bonitatem creaturarum.

2. *Ex eiusdem exempli visceribus ratio dubitandi depromitur.* Veruntamen ex eodem exemplo sumitur ratio dubitandi; nàm creaturæ habent bonitatem intrinsecam propter seipsam amabilē, sicut charitas, visio beata, religio, omnésque virtutes; & quodlibet honestum creatum, est propter se amabile. Hæc enim est essentia honesti, vt propter se amabile sit. Quapropter omnes creaturæ, ac præsertim quæ sunt essentialiter honestæ videntur esse comparatione diuinæ voluntatis, quasi potio dulcis, quæ propter seipsam amatur, & simul amatur propter finem, ad quem ordinatur.

3. *Soluitur.* Respond. Quęlibet creatura, ac præsertim quæ fuerit essentialiter honesta, nō alia ratione est essentialiter amabilis propter se, nisi quia essentialiter ordinatur ad summum bonum honestum, quod est Deus, tanquam ad finem vltimum, & primum exemplar honestatis. Idcirco, sicut amara potio diligitur propter intrinsecam & essentialem vim, quam habet, afferendi sanitatem, vt propter rationem materialem; & simul amatur propter sanitatem, vt propter rationem formalem, ac proinde simul amatur propter se, & propter sanitatem: ita quæcumque creatura, quæ amatur à Deo, simul amatur propter bonitatem essentialem illi creaturæ, vt propter rationē materialem, & eo ipso amatur propter Deum, vt propter rationem formalem, quia bonitas essentialis cuicúmque creaturæ constituitur in ordine ad Deum. *Creatura, quæ à Deo amatur, propter ipsum & propter rationem formalem amatur.*

4. *Exempli supra tacti discrimen.* Vnde colligitur discrimen exempli adducti de potione dulci. Nam dulcedo, prout est dulcedo, non est essentialiter destinata ad sanitatem, sed ad delectationem. Ideo potest nobis esse per se sola motiuum amoris: at verò bonitas creaturæ cuiusque, quatenus est bonitas creaturæ, destinatur essentialiter ad summum bonum, scilicet, Deum; ideo per se sola non potest esse Deo motiuum amoris.

5. *Prima assertio quodammodo Deus mouetur à bonitate creaturarū.* Ex his colligo & dico primò. Diuina voluntas quodammodo mouetur à bonitate creaturarum, tanquam ab obiecto materiali, & ab essentiali proportione medij ad finem: quemadmodum dici potest, infirmum moueri ab efficacia intrinseca potionis amaræ, vt eam velit, & hauriat. Sed hoc mouens est secundarium, subordinatúmque primo ac principali mouenti, quod

est vltimus finis, scilicet, Deus, & habet se respectu vltimi finis sicut instrumentum se habet comparatione principalis agentis, cuius virtute agit.

6. *Hierotheus apud Dionysium.* Fauet huic locutioni Hierotheus in amatoriis hymnis apud Dionysium de diuin. nomin. c. 4. in medio, dicens, *vnam quandam vim esse simplicem, quæ per se ad temperationem quandam coniungentem à bono vsque ad extremum eorum, quæ sunt, mouet & impellit.* Loquitur de creaturarum amore, cuius vim motiuam diuinæ voluntatis
Dionysius. tradiderat Dionysius in eodem ca. 4. multò propiùs ad med. quàm ad princip. dicens: *Ipse enim bonus auctor eorum, quæ sunt, amor cùm prius in ipso bono excellenti, præstantique ratione esset; non passus est ipsum in se sterilem, & infœcundum manere, sed eum impulit ad agendum.* Obserua verbum *impulit*, quod mouendi maiorem vim significat, quàm verbum *mouit*. Et longè inferius: *Quid verò sibi volunt Theologi, qui enim interdum amorem & charitatem dicunt, interdū amore & charitate dignum? Præsertim cum huius quidem auctor & quasi genitor ac procreator; illud autem ipse sit & hoc quidem moueatur, illud autem moueat, quoniam ipse sui, ac sibi & productor & motor est.* Quæ cum aliis similibus refert & approbat Gyparissiotus decad. octaua cap. 5.

7. *Hierem. 31.* Colligi potest idem ex sacris literis Hierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.* Charitas est amor amicitiæ, propterea respicit personam distinctam ab amante. Consequens igitur est, vt amor Dei erga suum populum fuerit ratio mouens vt attraheret illum.
Ephes. 2. Similis ratio potest accipi Ephes. 2. *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui in peccatis, conuiuificauit nos in Christo.*

8. *Secunda assertio: Non mouetur simpliciter diuina voluntas à creata bonitate.* Dico secundò absolutè & simpliciter diuina voluntas non mouetur à creata bonitate, sed ab intrinseca & sibi propria. Quod explico & probo, quam diuinus amor à nullo bono, siue creato, siue increato mouetur, tanquam à causa efficiente motionis, neque tanquam à causa finali, ad quam destinetur diuinus amor, sicut medium ad
Explicatio & probatio. finem (quemadmodum probatum est tota disp. 3. præsertim sect. 1. & 2.) Mouetur autem à diuina bonitate tanquam ab obiecto, quod est ratio necessitans intellectum diuinum ad cognitionem, & inde etiam est ratio necessitans diuinam voluntatem ad amorem (vt vidimus disp. 4. sect. 2. & magis explicabitur disp. 15. sect. 3. & sequentibus.) Attamen creata bonitas neque est ratio necessitans intellectum diuinum ad sui cognitionem: ad hanc enim diuinus intellectus necessitatur ab increata bonitate, tanquam ab obiecto formali: prætereàque bonitatis creatæ cognitio non infert necessariò amorem efficacem eiusdem. Insuper quando creatura diligitur siue amore libero & efficaci, siue amore simplicis
Bonitas creata potius mota, quā mouens appellanda. complacentiæ, necessario, prima ratio dilectionis est diuina bonitas; ratio autem secundaria potius mota, quàm mouens est ipsa bonitas creata.

9. *Diuina volitio non est propriè motus.* Confirmatur denique: quoniam diuina volitio non est propriè motus: vt cum Magistro & aliis scholasticis admonuimus supra disp. 2. sect. 2. concedentes tamen, non omnino repugnare diuinæ volitioni nomen *motus*, quod ei tribuunt aliquando Plato, Aristoteles, Hierotheus, Dionysius, Maximus, Gregorius Nyssenus, Athanasius, Nazianzenus, quos in eadem disp. 2. sect. 2. retulimus.

SECTIO IV.

Relatio, siue respectus transcendentalis Dei ad creaturas, licet inutiles sibi.

SOluendum est in præsenti secundum argumentum positum in sect. 1. Pro cuius maiori luce dico primò. Volitio seu amor creaturarum in Deo est respectus seu ordo, vel relatio seu habitudo ad creaturas: vt apertè concedunt D. Tho. in hoc artic. 2. ad 1. & art. 3. corpo. & infra q. 38. art. 1. fine, tractans de Spiritu sancto (vbi Caiet. & alij art. 2.) Alexander 1. p. q. 34. memb. 2. Scot. in 1. dist. 45. q. vnica ad argum. vbi S. Bonauent. art. 1. q. 2. Ricard. art. 1. q. 4. & 5. Magis ea professo Henricus quodlib. 9. tota q. 1. Gregorius 1. dist. 45. q. vnica col. 6. ad arg. contra 7. conclus. Carthus. lib. 3. sent. dist. 32. q. vnica, in fine. Idem colligitur ex plurimis Scholasticis concedentibus respectum siue relationem secundùm dici, quam vocant habitualem diuinæ scientiæ ad obiecta cognita, etiam creata, quos citauimus tom. præced. de Scientia Dei disp. 5. sect. 2. 1. *Dico primò. Dei relatio ad creaturas.*

Probatur ex Gregorio Nysseno, cuius verba refert Cyparissiotus decad. 5. cap. 9. init. dicens: *Gregorius Nyssenus in confutationibus Eunomij lib. 2. Reperitur; inquit, nihil aliud significare in diuina potentia nomen Omnipotentis, quàm referri aliquo modo ad aliquid operationem continentem imperio & dominatu ea, quæ in creatura mundi contemplamur. Hoc enim vis, quæ in hoc nomine cernitur, demonstrat. Et sicut nunquam esset medicus, nisi propter ægrotos; neque rursus misericors nominaretur, aut miserator, & similiter in aliis eiusmodi, nisi esset qui miseratione, & misericordia indigeret, sic etiam nec omnipotens, nisi omni creatura dominante, & in eo quod est, eam conseruante indigeret.* Iterum autem in medio eiusdem cap. 5. refert eundē Gregorium Nyssenum in primo lib. contra Eunomium dixisse: *Alia nomina tantum significant quod est ad aliquid vtile, vt adiutor, defensor, & susceptor, & quæcumque huius significationis reperiuntur, quibus si adimas egentem ope, vacua & otiosa fuerit vis, quæ in ipso nomine cernitur.* 2. *Nysseni verba referūtur. Sic habet.* *Iterum Nyssenus adducitur.*

Hæc omnia manifestè significant aliquod genus relationis, saltem secundùm dici, seu transcendentalis: sunt enim formalitates, quæ non possunt existere sine aliquo termino. Vnde paulò inferius S. Maximus meritò intulit: *Ex quibus efficitur manifestum, aliam quidem significationem præ se ferre ea nomina, quæ de Deo dicuntur ad aliquid, aliam verò, quæ secundùm exuperationem efferuntur.* Denique Hugo Victorin. tomo 3. in libello, *Vtrum sit maior potentia, quam voluntas Dei*, frequenter reperit respectum diuinæ voluntatis ad obiecta, quæ liberè vult. 3. *Genus aliquod relationis ex dictis colligi. Maximus.*

Dico secundò, Diuinæ voluntatis ad creaturas relatio non est prædicamentalis (quæ sola est absolutè relatio) neque similis est relationi prædicamentali, vt Paternitas & Filiatio diuina; sed est relatio transcendentalis, qualis in omnibus rebus absolutis imbibitur essentialiter. Quapropter Deum velle creaturas, est quid simpliciter absolutum. 4. *Dico secūdò. Nō esse prædicamentalē vel illi similem, sed trāscendentalem respectum.*

Antiquiores scholastici quando loquuntur de Deo, huiusmodi relationes habituales vocāt: *Transcendentales respe-*

at verò

Rtus ab Anequsorsbus, rocnones habituales vocitantur.

at verò prædicamentales relationes appellant actuales: vt fusiùs citauimus & explicuimus præcedenti tom. de Scientia Dei disp. 5. sect. 2. vbi communiter scholastici scientiam Dei esse dicunt habitualem respectum ad obiecta.

6. *Exponitur, & probatur assertum.*

Breuiter autem explicatur & probatur, quia relatio transcendentalis, siue virtualis, vel secundùm dici, consistit in eo, quod aliqua res sit absoluta simpliciter, nihilominus non possit intelligi, nisi rem aliam in obliquo intelligendo, cum qua habeat quidditatiuam connexionem, quocunque genere causalitatis, aut concatenationis, vt materia, forma, subsistentia, accidens, potentia, actus, &c. Cùm igitur diuina volitio & amor creaturarum non possit intelligi, nisi creaturas in obliquo intelligendo: consequens est, relationem transcendentalem ad illas continere.

7. *Oritur dubitatio.*

Dubitabis, vtrum diuina volitio, in quantum amat diuinam bonitatem & ipsammet volitionem, sic etiam relatio transcendentalis. Alexander supra citatus, & alij Scholastici asserunt, Dei voluntatem in ordine ad ipsum Deum non dici relatiuè, sed tantum in ordine ad creaturas. Sed D. Thom. in art. 3. in corp. asserit amorem sui esse habitudinem ad suam infinitam bonitatem.

8. *Dico 3. Diuina volitio transcendentaliter respicit diuinā bonitatem, & ipsam volitionem.*

Quapropter dico tertiò diuina volitio transcendentali relatione respicit diuinam bonitatem & ipsammet volitionem amantem & amatam. Probatur, quoniam diuina volitio natura sua postulat intelligi, quasi reflectens supra seipsam, & circa seipsam exercens quod creatæ voluntates exercere solent per volitiones realiter distinctas; sicut probatum fuit disp. 3. sect. 5. Nec contradicunt Alexander & alij Scholastici, quoniam relationis nomen stringunt, vt eam tantum relationem significet, quæ respicit terminum realiter distinctum.

9. *Obiectiones conclusionem tertiam impugnantes.*

Occurrunt tamen obiectiones contra tertiam assertionem, quibus satisfaciemus breuiter. Prima, quia non erit relatio realis, nisi realiter distinguatur à termino, sed volitio & bonitas Dei, atque ipsamet volitio reflexiuè volita, non distinguuntur realiter; ergo volitionis ad hæc obiecta non erit relatio realis. Vnde prætere a sequitur, neque ad creaturas esse realem respectum in volitione diuina, quoniā hæc pro ratione formali habet respectum Dei ad seipsum, tanquam ad obiectum primariò dilectum. Realis quippe respectus non potest habere pro ratione formali respectum rationis? Respond. Solus intellectus & voluntas hac eminentia subtilitatis gaudent, vt reflectantur circa se ipsos. Inde fit, vt intelligi non possint, tanquam intelligentes & amantes se ipsos, nisi secundò in obliquo ipsos intelligendo tanquam terminos intellectionis, & amoris. Hoc autem ipsum est transcendentaliter ad seipsos referri. Nec obstat quod S. Th. li. 3. sent. q. 1. ar. 3. in corp. per relationes rationis distinxerit amorem prout diligit ipsum Deum, & prout diligit creaturas, quemadmodum etiam Ricar. eadem dist. 32. art. 1. q. 4. loquuntur enim de relatione quasi prædicamentali, quæ non potest esse realis.

Prima, quia non erit relatio realis.

Soluitur.

10. *Secunda quia in Deo relationes nō sunt communes.*

Secunda obiectio est, quoniam relationes in Deo non sunt essentiales & communes tribus personis; sed notionales, & peculiares vnicuique personæ. Sed volitio est essentialis & communis tribus personis: Ergo non est relatio? Respond. Relationes quasi prædicamentales in Deo sunt notionales, Paternitas videlicet, Filiatio & Processio, sed volitionis diuinæ relatio: non est quasi prædicamentalis, sed transcendentalis, vt diximus.

Soluitur.

11. *Tertia ex eo quòd nō conueniant Deo ab æterno.*

Eadem ratione soluitur obiectio tertia proueniens inde, quoniam relationes ad creaturas Deo non conueniunt ab æterno, sed ex tempore (prout tradunt omnes Scholastici li. 1. sent. dist. 30. & supra q. 13. art. 7.) Loquuntur enim tantummodo de relationibus quasi prædicamentalibus Dei ad creaturas.

Soluitur.

12. *Quarta, quoniam eiusdē ad seipsū nō datur inclinatio. Soluitur.*

Quarta obiectio, quoniam amor est inclinatio in bonum amatum; ergo requirit realem distinctionem, quoniam eiusdem ad seipsum non est possibilis inclinatio. Respond. Amor comparatione sui metaphoricè vel impropriè dicitur inclinatio vel pondus: sicut impropriè dicitur motus. Verè tamen vnitur sibi peculiari vnione rationali, qua non vnitur sibi ipsi res irrationalis, quamuis sit eadem sibi.

13. *Ad secundū positum in sect. 1.*

Quintam ac præcipuam obiectionem opposuit argumentum secundum in sect. 1. cui respondetur in præsenti. Relatio perfectionem & essentiam non à quolibet termino, sed tantùm à termino formali, ad quem, ratione sui, terminatur, accipit: sed diuina volitio ad creaturas non terminatur ratione creaturarum, sed ratione diuinæ bonitatis supra disp. 3. sect. 1. & 2. Ideo perfectionem à creaturis non accipit.

14. *Non omnis ordo pendet à termino, per dependentiā propriè acceptam.*

Ad confirmationem respondetur. Per dependentiam propriè sumptā non omnis ordo pendet à termino, etenim non omnis terminus est causa ordinis ad eum: & dependentia propriè sumpta non reperitur nisi in effectu, qui in aliquo genere causæ recipit esse à termino, quem respicit. Vnde prouenit vt omnis dependentia sit indigentia & imperfectio. At verò largè & impropriè sumpta dependentia pro quacumque indissolubili connexione, dici potest diuinus amor creaturarum pendere à creaturis, sicut diuina scientia, quatenus amor & scientia mundi, vt futuri, non existeret in Deo nisi mundus esset futurus. Et complacentia simplex erga mundum, vt possibilem, non esset in Deo, nisi mundus esset possibilis: nec esset perfectum simpliciter diuinæ voluntatis decretum, nisi per illud actualiter decerneretur altera pars contradictionis de quacumque re producenda, vel non producenda. Hoc autem non est imperfectionis, sed summæ perfectionis, quoniam pertinet ad summam efficaciam diuinæ voluntatis absolutæ, qua posita, impossibile est effectum nō poni, neque non ad rectitudinem complacentiæ minimè aberrantis ab eo, quod veram rationem bonitatis à Deo participat. Postremò pertinet ad plenitudinem diuini decreti liberi, de qua dicemus disp. 8. sect. 3.

Indissolubilis connexio dici potest impropriè dependentia.

SECTIO V.

Vtrum creaturas sub ratione boni vtilis Deus amat, quasi primarium bonum sibi non sufficeret.

1. *Dico 1. Creaturas Deus amat sub ratione boni vtilis.*

PErgimus vlterius argumenta diluentes, quæ restant in sectione prima. Ad tertium igitur dico primò; Deus creaturas amat propter diuinā bonitatem, vt propter finem, ac proinde creaturas amat sub ratione boni vtilis, accipiendo *vtile* pro eo bono, quod amatur tanquam medium subseruiens

subſeruiens ad finem,nõ tanquam finis vltimus: ſic enim ſumitur à philoſophis, quando diſtinguunt tria bonorum genera, & à S. Thoma ſupra q.5.art.6. Vtilitas hæc in eo poſita eſt, quod *omnia ſeruiunt Deo*. Pſal.118.quem decet in ſuis creaturis ſplendere & in illis agnoſci, & honorari: Quamuis ſine hac extrinſeca gloria Deus nihilò minùs beatus foret,& omni ex parte conſummatus,atque perfectus.

2. *Dico 2. Non tamen ſub ratione preſſa vtilitatis.*

Si verò vtile bonum ſtrictiùs accipiatur pro eo bono, quo perſona aliqua indiget ad ſuam plenam perfectionem atque gaudium: ſic creaturæ non amantur à Deo ſub ratione boni vtilis:de quo dicemus iterum diſp.8.ſect.3.

3. *Dico 3.* *Diluitur obiectio.* *Quodnā bonum honeſtū, membrum ſit diuiſionis boni in cōmuni.* *Plerumque verò vſurpatur pro virtute,& rationi conſono.*

Dico tertiò.Cum arguitur:Deus vult creaturas ſub ratione boni vtilis;ergo non vult ſub ratione boni honeſti.Reſpõdeo, diſtinguendo cõſequens.Honeſtum námque in generali diuiſione boni accipitur pro vltimo bono, terminante totaliter motum appetitus, tanquam propter ſe amatum: vt rectè S. Thomas ſupra q. 5. art.6. corp.Atque hoc modo creaturæ non amantur à Deo ſub ratione boni honeſti, ſed ſub ratione boni vtilis.Plerumque tamen honeſtum bonum accipitur pro quocumque conſono rationi & virtuti: qua acceptione creaturæ omnes amantur à Deo ſub ratione boni honeſti, in quantum recta ratio diuina dictat, omnes ſubſeruire poſſe ad virtutem hominum & Angelorum, quibus eximia Dei honeſtas manifeſtetur, & communicetur. Ad primam confirmat. reſpondeo & dico primò. Deus homines & Angelos diligit amore amicitiæ: vt oſtendimus 2. 2. tractantes de charitate diſp.2.q.2.ſect.2.

Ad cōfirmationem Amore amicitiæ Deus Angelos proſequitur.

4. *Neque amicitia, neque beneuolentia Deus irrationales diligit creaturas.*

Dico ſecundò,Creaturas irrationales non diligit Deus amore amicitiæ, imo neque beneuolentiæ. quæ inchoata quædam amicitia eſt: nam vterque amor non fertur, niſi ad perſonam capacem virturis,& redamationis,atque beatitudinis eiuſdem:vt ex Ariſtotele & Theologis oſtendi in eadẽ diſp.2.de charitate q.2.ſec.2.3.5.& 6.

5. *Eas diligit amore concupiſcentiæ.*

Dico tertiò. Inde ſequitur,creaturas irrationales amari à Deo amore concupiſcentiæ, in quantum ordinat illas ad creaturas rationales,& vltimò ad ipſum Deum. Quamuis enim Deus nulla re creata indigeat; ſatis eſt amicos Dei rebus irrationalibus indigere,vt Deus eas concupiſcat. Etenim non ſolùm nobis,ſed etiam amicis noſtris concupiſcimus. Adde quòd ad Dei bonitatem oſtendendam irrationales creaturæ iuuare poſſunt, quæ eſt gloria Deo extrinſeca. Hæc ſolutio eſt D. Thomæ infra q.20.art.2. ad 3.conſonátque in 1.contra gentes ca.86.fine.vbi Ferrarienſis. Similia docet Scotus in 3. diſt.32. q.1.ad 2.vbi Durand.q.1. Palud.q.3.art.3. Ricard.eadem diſt.32.art.1.q.1.ad 2. Gabriel q.1. art.1.notab.2. & art.2.con.3. Capreol.1 diſt.45. q.1.art.1.conc.11. Vaſquez 1.p. diſp.84.cap.2. num.7.Suarez lib.3.de attributis cap.7.num.3. Molina dicta q.20.art.2. Et in re nihil diſcrepat Scotus 3,diſt.32.q.vnica, prope finem.

6. *Non propriè Deus dicitur nobis frui, bene tamen quodāmodo.*

Ad 2.confirm.reſpondetur,Deus non fruitur nobis propriè loquẽdo, quoniam fruitio propriè eſt quies in vltimo fine per gaudium.Quodammodo autem nobis fruitur, quatenus verè gaudet de noſtro bono, quod ipſum eſt eius gloria: quemadmodum Dei Apoſtolus eum imitatus, ſcribit ad Roman.cap.15.*Si vobis ex parte fruitus fuero*.& ad Philem.*Ita ego te fruar in Domino*.Propriè igitur loquendo,Deus nobis nõ fruitur,ſed vtitur non ad ſuam, ſed ad noſtram vtilitatem; quam refert ad oſtendendam ſuam infinitam bonitatem: vt optimè docuit Magiſter in 1.diſt. 1.ex D.Auguſtino lib.1.de doctrina Chriſtiana, & communiter Scholaſtici ibidem. & S. Bonau. lib.3.ſent.diſt.32.art.1.q.1.in fine.

Ad 4.argument.reſpondetur ex D. Tho.ar.2. ad 3.& Durand.1.diſt.45.q.1.ad 1.voluntas,cui ſufficit aliquid volitum,nihil quærit extra illud, niſi ratione illius primarij voliti per ſe ſufficientis: ac proinde diuina voluntas nihil creatum quærit,niſi propter diuinam bonitatem communicandam, & oſtendendam, omnia tanquam in finem vltimum referens in eandem bonitatem. 7.

8. *Si creaturæ non amarentur, diuina bonitas non ſatiaret voluntatem diuinam*

Hæc ſolutio explicatur magis & confirmatur, quoniam diuina bonitas non ſatiaret diuinam voluntatẽ,niſi ſimul amarentur creaturæ vt poſſibiles amore complacentiæ;& creaturæ vt futuræ poſſent liberè amari amore efficaci. Quod probo,nam infinita potentia, & ars infinita cum infinitis ideis, & exemplaribus diuinæ bonitatis non poſſunt comprehenſiuè & adæquatè amari, niſi diſtinctè & explicitè amando per ſimplicem complacentiam quælibet artificia,quæ fieri poſſunt ad imitationem idearum per artem, & potentiam infinitã.Rurſus,niſi Deus liberè poſſet efficax decretũ ſtatuere de facto producendi quælibet artificia; non eſſent illa poſſibilia,quocirca niſi Deus poſſet amare creaturas efficaci decreto creandi; non poſſet diuina voluntas ſatiari propriæ bonitatis amore; multóque minus, ſi creaturas poſſibiles non amaret ſimplici complacentia:quemadmodum dicemus diſp.ſequenti ſect.2.

SECTIO VI.

Quam ſimplex ſit tendentia diuinæ voluntatis in omnia obiecta volita.

PEruenimus ad ſolutionem argumenti quinti & vltimi quod in ſect.1.contendebat inferre multiplicitatem diuinarum volitionum ex eo, quod Deus diligat creaturas. Huic vt plenius ſatisfaciam dico primò.Non eſt multiplex ſed abſolutè ſimplex diuina volitio. Probatur imprimis ex Scriptura & Patribus.Sap.7. *Omniũ enim artifex docuit me ſapientia. Eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ,ſanctus,vnicus,multiplex,ſubtilis,diſertus,mobilis,incoinquinatus,certus,ſuauis, amans bonum,acutus,quem nihil vetat,benefaciens, humanus, benignus,ſtabilis*.Hic multa ponuntur,quæ pertinent ad voluntatem (nam vtramque potẽtiam comprehendit ſapientia)veluti *amans bonum,benefaciens,humanus,benignus*. Quoniam verò laudatur vt omnium artifex, euidenter oſtenditur eſſe diuinam ſapientiam,prout complectitur intellectionem & volitionem.In hac igitur eſt Spiritus *vnicus*,quantum ad ſuam entitatem intrinſecam; multiplex autem, quantum ad obiecta, circa quæ verſatur. 1.

Dict.1. Non multiplex,ſed ſimplex eſt diuina volitio. Sap 7.

2. *Conſonat Hierotheus.*

Hierotheus in amatoriis hymnis (quorum fragmentum refert Dionyſius c.4.de diuin.nomin. poſt. med.) initio illius fragmenti docet, *vnam quandam vim eſſe ſimplicem*. Loquitur autem de amore,quo Deus ſe ipſum, & creaturas diligit.

Suffragatur Dionyſ.

Dionyſius de diuin. nom. cap. 7.paulò poſt med.ait:*Vna cauſæ complexu,ſine diuiſione,cõmunitè noſcit & procreat*. Procreatio autem includit volitionẽ,quia ſcientia non operatur ſine beneplacito: vt vidimus tomo præced.de Scien.diſp.15. & 16.

& 16. Eandem Dionysij sententiam recipit Cyparissiotus decade 8. cap. 5. Vbi refert etiam Sanctum Maximum centur. 8. cap. 88. dicentem: *Motus amatorius boni, qui in bono primo existit simplex & immobilis.*

Cyparissiotus. Maximus apud Cyparissiotum.

4\. Athanasius dialogo 2. de Trinitate contra Anomæum col. 4. inter Scholia Eunomij refert hanc eius cauillationem: *In sacris literis non vnica, sed multæ voluntates innuuntur: quum dicant, omnia quæ voluit fecit: multa igitur voluit, non autem vnum quiddam.* & post pauca: *Neque vero multæ duntaxat, verum etiam diuersæ sunt voluntates. voluit enim cælum, voluit & Solem, voluit & terram. Quum autem ista, quæ vult, diuersa sint, necesse est di[illegible] q[illegible] que voluntates [illegible] illis creandis.*

Eunomij cauillatio.

5\. Cui Athanasius respondet: *Non quia diuersa sunt opificia, necessario diuersæ quoque sunt voluntates sed [illegible] Deus hominem vnica voluntate ex diuersis membris & partibus condens, fecit oculos, aures, nares, &c. Sic [illegible] etiam vniuersum Mundum vnica voluntate construxit.* Omnia quippe Deus voluit p[illegible] modum vnius tanquam partes integrantes vniuersum, quod totum atque totaliter amatur propter eundem finem vltimum & idem obiectum formale, vt videbimus statim.

Eam Athanasius diluit.

6\. Arist[illegible]teles lib. 7. Ethicor. cap. vltimo vers. finem, ex simplicitate diuinæ naturæ atque ex illius perfectione demonstrat simplicitatem diuinæ voluptatis. Sed voluptas non esset simplex, si volitio non esset simplex, sed multiplex; quælibet enim volitio vel conferret voluptatem, vel molestiam. Hæc sunt Philosophi verba: *Quod si alicui natura sit simplex, semper eadem operatio iucundi[illegible]ma erit. Idcirco Deus vna semper simplicique [illegible] voluptate. Non enim solum motionis est ope[illegible] sed & immobilitatis: & voluptas in quiete potius, quam in motu consistit: mutatio vero omnium d[illegible]imum est secundum Poetam, ob prauitatem quandam, &c.*

Tamen Philosophus.

7\. P[illegible] ter rationis paritatem colligitur simplicit[illegible] volitionis ex Patribus & Scholasticis plurimis [illegible] qui præcedenti tomo de Scientia Dei disp. 2. [illegible] 4. docent, diuinam scientiam esse simplicem; p[illegible] ex Aug[illegible]ino lib. 15. de Trinitat. c[illegible] med. & Damasceno lib. 1. fidei, c. 19. pr[illegible] n. Clar[illegible] hoc tradunt, qui docent amorem Dei esse ipsam essentiam Dei, & eundem esse amorem, quo [illegible] ipsum & creaturas diligit. Ita M[illegible] l. lib. 1. sent. dist. 32. vbi S. Bonau. art. vni[illegible] præsertim quæst. 1. Ricard art. 1. præsertim [illegible] 4. S[illegible] quæst. vnica art. [illegible] Durand. q[illegible] vni[illegible] A[illegible] and. 1. part. quæst. 31. [illegible] 2. & 3. Gab[illegible] dist. 32. quæst. vnic. [illegible] 1. notab. 3. [illegible] art. 46. q[illegible] ad [illegible]. No[illegible] vol[illegible] simp[illegible] S. Thomas in [illegible] art. 2. [illegible] Bonau[illegible] Breul[illegible] Carthusianus [illegible] 45. q[illegible] in e[illegible] 2. §. *Verum* [illegible] cum S. Thoma, ne [illegible] volitionis [illegible] narè vi[illegible] ex [illegible] 2. part. su[illegible] 4 [illegible] ta q[illegible] st. [illegible]

Ex Patribus, & Scholasticis [illegible] conclusio.

8\. [illegible] o a p[illegible] itur [illegible] ad [illegible] me [illegible] mat[illegible] pond[illegible] Actus [illegible] prat [illegible] vo- [illegible] ntum at[illegible] em est [illegible]

[illegible] solutio.

Vnde sicut intelligere diuinum est vnicum, quoniam omnes creaturas non videt, nisi in vna sua essentia tanquam in obiecto formali: ita velle diuinum est vnum & simplex, quia omnes creaturas non vult, nisi in vnica sua bonitate, tanquam in obiecto formali.

Præcedentem assertionem magis explica[illegible]o dicen secundò. Pluribus realiter distinctis amoribus constare non potest diuina volitio: tum quia foret composita realiter: tum etiam quia sequeretur realis distinctio in Deo sine distinctione suppositorum, & sine rel[illegible]one originis quod est contra fidem. 9.

Dictum secundum.

Dico tertiò. Non est in re fundamentum distinguendi plures actus amoris diuini, quorum aliquis non includat implicitè totam quidditatem aliorum, & ab illis, quasi specifica distinctione differat. 10.

Dictum tertium. Mutua actuum volunta[tis] inclusio.

.Explicatur & probatur, quoniam in n[illegible] priori, sub nullâque præcisione potest intelligi diuinus amor versari circa creaturas, quin intelligatur etiam versari circa Deum. Nam in vltimo quoque gradu tendentiæ ad obiectum materiale, continetur essentialiter tendentia ad obiectum formale: de quo plura diximus tractantes de visione beatifica suprà quæst. 12. art. 7. Similiter in nullo priori, sub nullâque præcisione potest intelligi diuinus amor versari comprehensiuè & adæquatè circa diuinam bonitatem, quin etiam in hac ratione formali essentialiter includatur tendentia ad creaturas, tanquam ad obiecta materialia, sine quorum amore, non potest comprehensiuè & adæquatè amari obiectum formal[illegible]: vt constat ex dictis sect. 2.

Explicatur conclusiones, & probatio.

In tenuissima qualibet ad obiectum materiale tendentia, imbibita est tendentia ad obiectum formale.

In nullo priori intelligi potest comprehensiuus diuinæ b[illegible]

Nihilominus absolutè concedendum est, Dei amorem priùs terminari ad diuinam bonitatem, quàm ad creaturas; quoniam creaturæ sunt obiectum minus principale, & earum amor pendet ab amore Dei, tanquam à capite & radice; quamuis etiam quodammodo pendeat amor Dei ab amore creaturarum: vt dictum est præcedenti sect. in fine.

Ab[illegible] tamen concedendum, prius ad diuinam bonitatem, quam ad creaturas amorem diuinum terminari.

Qum fundame[illegible]posito, r[illegible]tio [illegible] assertionis est, q[illegible]m [illegible] in[illegible] ipsum non habet p[illegible] lorum esset compre[illegible] dignum obiectum, & [illegible] infinitum amorem, re[illegible]cere amores essent comprehensiui [illegible] superflu[illegible]ent reliqui præter [illegible] eo sim[illegible]issimo amo[illegible] se[illegible] cessariò complacet in omnibu[illegible] quapropter superfluerent [illegible] amore[illegible]. 11.

Rati[illegible]

Confirmatur primò, quia non po[illegible] [illegible] undarium & materiale obie[illegible] [illegible] tum formale [illegible] napro[illegible] e creaturarum pr[illegible]pal[illegible] diuina bo[illegible]tas Co[illegible] mat[illegible] [illegible]licat [illegible] ere, n[illegible] saltem vir[illegible] E[illegible] dictione [illegible] impl[illegible] intelliger[illegible] am[illegible] p[illegible] & [illegible] pr[illegible] der[illegible] uinæ [illegible] illu n[illegible] Co[illegible]

nec possumus [illegible] creaturæ dilectionem intelligere, nisi virtualiter, & implicitè contineatur in nostro conceptu cæterarum omnium dilectio. Nam in vnius creaturæ dilectione continetur dilectio diuinæ bonitatis, & in dilectione diuinæ bonitatis continetur dilectio creaturarum [illegible] nuper fuit [illegible]obatum.

[illegible] quartò, nam loqui creaturæ [illegible] Deo propter ordinem, quem habe[illegible] & non propt[illegible] Deum [illegible] obiectum formale isti[illegible] amo[illegible] creatum, q[illegible] amo diuino te[illegible] disp. 5. sect. [illegible] 2. foret enim [illegible] electioni mediorum propter [illegible] habent ad finem, non propter [illegible] immediatè.

Quartò, coll[illegible] [illegible]

16 Ex [illegible] untur corollaria. Primum est. [illegible] simplicitas non [illegible] est ad eum [illegible] unt, [illegible] simplex est tota essentia & om[illegible] collectio. Nam quasi specie [illegible] ferunt intellectio, volitio, potentia, & quæ[illegible] attributa propter obiecta formalissima, [illegible] quibus suas operationes exercent, aut propter ratio[illegible] nes formales, quibus constituuntur.

Primum ex [illegible]

17. [illegible] nde colligitur secundò, non esse diuersa attributa amorem, quo Deus diligit se ipsum, & quo creaturas diligit; quoniam hi amores no distinguuntur, quasi duæ rationes specie diuersæ, sicut distinguuntur æternitas & immēsitas, scientia & bonitas Dei; [illegible] solummodo distinguuntur qu[illegible] partes exten[illegible], penes diuersa obiecta m[illegible] alia, & extrinseca.

Secundum corollarium.

18. Notandum autem est fuisse separabiles ab in[illegible] partes amoris efficacis, & in hoc præter al[illegible], differre à partibus amoris complacentiæ creaturarum, quod nunquam poterunt ab inuicem separari. Deus enim potuit non diligere [illegible] creaturam vnam, licet alium diligeret amore efficaci: quo [illegible] foret amor efficax vnius cre[illegible] ratus ab [illegible] alterius.

19. [illegible] distinctionem [illegible] diuini [illegible] non est distin[illegible] incompleta & [illegible] est [illegible] rationis ra[illegible] Dei amor [illegible] vno, iuxta rationem [illegible] disp. [illegible] sect. 3. vers.

Tertium co[illegible]

[illegible] eundem esse mo[illegible] vult se ip[illegible] integram rationem [illegible] quasi spec[illegible] Cæte[illegible] materi[illegible] has [illegible] se ipsum [illegible]

[illegible]

in ordine ad diuersa obiecta materialia eiusdem volitionis, perinde ac si in diuina potentia distingueres creatiuum corporum, & creatiuum spirituum.

22. Obiicies. Saltem iustitia & misericordia numerari solent vt attributa diuersa. Saltem igitur illa distinguentur quasi ratione specifica. Nam alio[illegible] liceret attributa multiplicare sine termi[illegible] distinctio partium extensionis mate[illegible] er, vt tanquam attributa duo distin[illegible] iustitia & misericordia.

23. Respond. Iustitia & Misericordia, quamuis non distinguantur quasi specie physica, meritò tamen [illegible] vt attributa diuersa, non solum quo[illegible] specie m[illegible] ali distinguuntur propter diuer[illegible] consonantiam cum ratione, eper[illegible] tam in obiecto materiali, [illegible] pue quoniam sunt duo singulares ac [illegible] cardines totius prouidentiæ Dei, circa quos omnes aliæ volitiones vertuntur. Deus enim [illegible] umque circa creaturas vult, ex iustitia vel m[illegible] di[illegible] vult, vt S. Thomas ostendit q. 21. ar. 4. Omnia enim diriguntur ad [illegible] destinationis vel reprobationis finem, videlicet, vt sustineat in mul[illegible] tien in vasa iræ, apta in interi[illegible] um, vel vt oste[illegible] diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, q[illegible] æ præparauit in gloriam. Roman. 9. vide infrà disp. 55. sect. 1. ad finem.

Quare iustitia & Misericordia ponantur vt attributa diuersa, quæ verò inclusiua attributa non item.

DISPVTATIO VI.

Vtrùm Deus necessariò velit omnia possibilia.

SECTIO I.

Negatiua sententia cum Authoribus & argumentis.

Antiquorum gr[illegible] sentiunt, Deum non omnia velle, [illegible] ea duntaxat bona, quæ in ali[illegible] differentia tem[illegible] unt: proinde possibilia, quæ nunquam futura sunt, non amat [illegible] Deo, neque mal[illegible] Vnde [illegible] ferunt eum Deum non esse omniuolentem, [illegible] omnipotentem, & om[illegible] m Deus [illegible] est, [illegible] mnia, [illegible] futu[illegible] t mala sin. Sed non vu[illegible] a habent esse in aliq[illegible]

Primò, quid sentiant in hac sententia authores.

2 S[illegible] inferunt, nullam crea[illegible] De[illegible] am[illegible] nes [illegible] Dei aman[illegible] sicut libe[illegible] rur il[illegible] stentis [illegible] qua [illegible] enti tem[illegible] Ita sen[illegible] quæst. 9. memb. 2. ar. 1. part. Ale[illegible] m[illegible] b. 1. post med. q. 34. m[illegible] b. [illegible] B[illegible] ent. in 1. [illegible] q. [illegible] ad[illegible] q. 2. & magi ex[illegible] art. 2. [illegible] dere com[illegible] non esse [illegible] amore [illegible] infra q. 4. art. 3 [illegible] tum [illegible] rum. [illegible] quæst. [illegible] iam idem sen[illegible] d. sp. [illegible] ct. 1. & 3. & disp. [illegible] ct. 2. [illegible] hoc disputare [illegible] ct.

In

3. In eandem sententiam magis inclinare videtur Suarez in metaph. disp. 30. sect. 16. à num. 39. & 1. p. lib. 11. de Trinit. cap. 2. fine. & lib. 3. de attribut. cap. 6. Colligitur imprimis ex Magistro in 3. dist. 32. sub init. & ex D. Thoma in præsenti q. 19. art. 3. corp. & ad 6. vbi asserit, diuinam voluntatem circa omnes creaturas versari liberè & non necessariò; quoniam versatur circa illas, prout sunt in se ipsis, qu[...] esse in se ipsis non necessariò habent, sed libe[...]. Vnde tam ibi, quam infra art. 6. ad 2. & in 1. contra gent. cap. 81. fine, ostendit discrimen, propter quod Deus nō velit omne bonū, quamuis sciat omne verum. Et infra q. 20. art. 2. probat ex professo Deum diligere omnia quæ sunt. Nullibi autem docet Deum diligere ea, quæ in nulla temporis differentia producuntur. Eadem est sententia Ferrariensis 1. cont. Gent. cap. 81. & 4. contra gent. cap. 13. §. *Dicitur* 2.

4.
Aliud videtur docere.
Scotus denique lib. 1. sentent. dist. 32. q. 2. ad vltimum docet, Patrem & Filium non diligere creaturas Spiritu sancto; quoniam creatorarum amor non est necessarius. Sed oppositum videtur sentire loco citando in section. 2. init.

5. Primum argumentum est, quoniam Deus *omnia quæcumque voluit fecit.* Psal. 113. & 134. Ergo quæ Deus non fecit, non voluit, si voluisset enim ea fecisset. Vnde præterea sequitur, quòd sicut omnia, quæ fecit, liberè fecit; sic etiam omnia, quæ voluit, liberè voluit.

6.
Præcipuum fundamentum ex S. Thoma desumptum.
Secundum, ac præcipuum fundamentum S. Thomæ quia nulli rei conuenit bonitas, nisi prout existenti: ergo nulla creatura potest amari, etiam amore complacentiæ, nisi prout habet esse in aliqua differentia temporis. Antecedens colligitur apertè ex D. Thomæ, non modo locis nuper citatis, sed præsertim supra q. 6. art. 3. corp. vbi ait, primam perfectionem seu bonitatem rei conuenire, secundùm quod in suo esse constituitur. Loquitur autem de esse existentiæ: nam inde colligit de essentia nullius creaturæ esse bonitatem, quia de eius essentia non est esse, vel existere. Cui doctrinæ consonat tota quæstio 5. & 6. S. Thomæ, & cætera omnia, quæ sparsim tractat de bonitate.

7.
Quod nō existit, neque finis, neque medij rationem potest habere.
Confirmatur primò, quoniam bonitas apta est vt sit finis, vel ordinetur ad finem: sed quod in nulla differentia temporis habet esse, neque potest amari vt finis, neque vt medium propter finem (quia quod nunquam existit, ad nihil deseruire potest) ergo nullam habet bonitatem. Sumitur hæc confirmatio ex D. Thoma 1. cont. Gent. cap. 81. fine.

8.
Intellectus præscindere potest ab existentia, volūtas autē ad bonum existens semper tendit.
Confirmatur, secundò quia bonum & malum est in rebus, quamuis verum & falsum sint in intellectu: vnde fit vt intellectus versari possit circa rei quidditatem, præscindendo illam ab actuali existentia; voluntas verò semper tendat in bonum in ordine ad esse actuale. Ergo nihil amatur à Deo, nisi cui vult conferre esse actuale. Antecedens traditur ab Aristotele 6. Metaphy. text. 8. vbi communiter Philosophi tanquam verum recipiunt, & S. Thomas cum suis expositoribus supra q. 5. art. 3.

9.
Diuina bonitas independēs à creaturis.
Confirmatio.
Tertium argoment. Diuina bonitas est omnino independens à creaturis: ergo Deus potest illam amare & in illa complacere, licet nullum affectum complacentiæ haberet circa creaturas. Confirmatur, quoniam aliàs Dei perfectio essentialis penderet à creaturis.

10.
Partim, ex eo quod arbitrium creatum, nec simplici complacentia alia à se necessariò diligat.
Quartum, quia liberum arbitrium creatum non amat necessariò siue amore complacentiæ, siue amore efficaci alias creaturas; sed tantum seipsum, & Deum amat necessariò Angelus. Ergo Deus, præter se ipsum, nihil aliud necessariò amabit. Consequentia probatur, nam Deus magis independens est à qualibet alia re, quam Angelus, aut quælibet alia creatura. Confirmatur, nam beati non necessariò erumpunt in amorem complacentiæ de creaturis, quas in Deo vident esse possibiles: Ergo neque Deus. Probatur Antecedens, nam voluntatem beati non potest necessariò rapere, nisi summum bonum: sed creaturæ non sunt bonum summum, ergo non possunt necessariò rapere voluntatem beati ad amorem complacentiæ.
Confirmatur ex Beatis nō necessariò diligentes creaturas in essentia.

11. Quintum argum. Circa rem possibilem, nunquam futuram, non potest versari complacentia voluntatis; sed solummodo iudicium intellectus dictans rei naturam esse bene & aptè constitutam. Quod si ex hoc iudicio sequitur aliquis affectus in voluntate; ille destinatur ad eum finē, vt res illa producatur in rerū natura.

12. Sextum, quia saltem circa res illas possibiles, ad quarum existentiam procurandam nulla media Deus adhibet, nullus erit amor, seu volitio Dei. Quod probatur, supponendo, vt manifestū, non esse volitionem absolutam & efficacem, & ostendendo nō esse volitionem inefficacem: hæc enim est volitio conditionata, vel simplex complacentia, & vtraque tendit ad existentiam rei. Nam volitio conditionata vult bonum existere, si fieri posset, aut si posset à malitia separari, aut obtineri sine difficultate, aut nocumento; vel si liberum hominis arbitrium consenserit.
Neque efficaci, neque inefficaci Deū creaturas merè possibiles amore prosequi.

13. Quare manifestè hæc volitio tendit ad existentiam rei: quo modo Deus vult omnes homines saluos fieri, si ipsi liberè velint vti mediis sibi à Deo concessis. Rursus simplex complacentia, nihil aliud est, quam velle, & gaudere, quod res, quæ nobis placet habeat talem pulchritudinem, aut bonitatem: quare iam hæc volitio tendit, ad rei existentiam saltem vt in ea complaceat. Confirmatur, quoniam si fortè aliquando delectat nos res aliqua, & non gaudemus quod existat in rerum natura, iam non res ipsa, sed cogitatio illius rei est quæ nos delectat. Ergo similiter, si Deus non gaudet quod aliqua res existat in rerum natura, iam non placet Deo res illa, sed tantum cognitio & idea illius rei, quam Deus apud se habet.
Simplicis complacentia quidditas.
Confirmatur ratio præcedens.

14.
Summum odium, quale est nulla creatura existentiam quamcumque amicè excludere.
Septimum arg. summum enim odium excludit omnem amorem, atqui summum odium alicuius rei est non solum velle vt non existat in rerum natura, sed etiam velle non adhibere aliquam causam, virtute cuius potuisset existere. Hoc autem esse summum odium probo, quoniam vult summum malum rei; siquidem omne prorsus bonum illius excludit. Confirmatur, nam Sap. 11. *Diligis omnia quæ sunt*, inquit, *& nihil odisti eorum quæ fecisti.* Ergo, quæ non fecit, ea odio prosequitur, id est, non amat ea, quæ non sunt in aliqua differentia temporis.
Confirmatur. Sap. 11.

15.
Deo creaturas purè possibiles placere, aliud nihil esse, quā propriam omnipotentiam illi placere.
Octauum. Quamuis Deo placeat creaturas esse possibiles, si tamen nullum bonum conferre vult illis creaturis; nihil Deo placet, nisi omnipotentia sua præcisè considerata, quæ propterea bona est & perfecta, quoniam potest

effectus tales producere. Ergo Deo non placent creaturæ possibiles, prout distinguuntur ab eius omnipotentia.

SECTIO II.

Prorsus necessarium esse amorem complacentiæ simplicis erga omnes creaturas possibiles.

Diuersis verbis, clarioribus, aut obscurioribus traditur hęc ipsa sententia à variis doctoribus. Inter quos sunt Henricus in 1.p.summæ art.47.q.3.corp,& quodlib.2.q.3.

Scotus in 3.dist.32.q.vnica in principio. Ricardus lib.1. dist.45.art.1.q.4. & 5. Dionysius Carthusi.1.dist.45.q.1.circa finem. Aureolus 1. dist.46.art.2, propositione 2.& 3.& dist.40.art. 1.proposit.1.& 2. Fonseca lib.7.Metaph.cap.8. q.4.sect.5. & q.5.sect.4. Vasquez disp.79.cap. 2. Arrubal disp.53.cap.2. Herice disp.18.de volunt.Dei cap.1. Nec sine probabili fundamento citatur pro ea Suarez, qui tamen est ambiguus supra sect.1.

1. Conc. Ad huius sententiæ declarationem & probationem sit prima conclusio. Diuinæ voluntati possibilis est complacentia simplex, quæ non solum velit suam infinitam bonitatem, potentiam & sapientiam, in qua eminenter continentur creaturæ; sed etiam tanquam obiectum materiale inefficaciter velit finitam bonitatem creaturarum, eam ipsam, quam haberent, si crearentur à Deo, quæ realiter distingueretur à diuina bonitate, si res illæ crearentur. Hæc complacentia simplex possibilis est circa creaturas omnes, etiam nunquam futuras.

Non tantum attributa in quibus eminenter creaturæ continentur, sed etiam ipsarum creaturarum finitam bonitatem Deus amore simplici prosequitur.

2. Probatur primò, quælibet enim bonitas secundùm se placere potest voluntati, ita vt simplici quodam amore voluntas afficiatur erga illam. Sed rebus possibilibus, quamuis nunquam futuræ sint, conuenit sua peculiaris bonitas. Ergo illa placere potest diuinæ voluntati. Maior admittitur etiam ab aduersarijs; & illius euidens ratio est, quoniam quæcumque potentia perfectissima potest versari circa quamcumque rem, quæ participet communem rationem sui obiecti: sicut perfectissimus visus potest versari circa omne visibile. Ergo perfectissima voluntas potest versari circa omne bonum.

Res nunquam extitura suã etiam habet peculiarem bonitatem.

3. Minor autem probatur, quoniam in essentia, prout ab existentia præscinditur, vel datur aliqua bonitas secundum quid, vel non datur. Datur autem bonitas secundum quid, quatenus essentia, constans omnibus prædicatis ad sui constitutionem requisitis, est essentia perfecta: vt docuit S. Thomas supra q.6.art.3.corpore sub init. & Caietanus & alij expositores, ibidem. Hæc autem bonitas secundum quid, est sufficiens vt essentia possibilis ametur amore secúdum quid, qualis est amor simplicis complacentiæ, quæ, cum possit, nihil tamen efficaciter conferre vult.

In essentia, vt ab existentia præcisa, datur bonitas secũdum quid.

4. Quod si existimas nullam bonitatem essentiæ conuenire, nisi præsupposita existentia tanquam conditione (vt nos diximus in metaph. de bonitate tractantes) adhuc tamen Angelo nunquam futuro, sicut possibilis est existentia, ita possibilis est bonitas. Ergo potest Deo placere, quod talis Angelus nunquam creandus posset esse in se ipso perfectissimus, si crearetur; ita vt non solum placeat Deo sua potentia, sed etiam placeat ipsa bonitas & perfectio finita, quæ necessariò consequeretur essentiam huius Angeli si existeret.

5. Confirmatur, quia risibilitas non potest emanare ab homine, nisi supposita existentia: hæc enim est prima perfectio, quæ præsupponitur in substantia priusquam illi conueniat vlla perfectio accidentium (vt docet S. Thomas sup.q. 6. artic.3.) Nihilominus risibilitas prædicatur de homine possibili per propositionem perpetuæ veritatis, cuius sensus est conditionalis: Si homo existeret, homo esset risibilis. Ergo quamuis bonitas supponat rei existentiam, prædicabitur de quacunque re possibili per proportionem perpetuæ veritatis, quia si talis res existeret, esset bona. Ergo hæc necessaria connexio bonitatis cum tali re, potest diuinæ voluntati placere: est enim perfectio eiusdem rei quæ creari potest.

Risibilitatis in homine emanatio, in bonitatis emanatione in ente comparatur.

6. Probatur secundò quoniam bonitas rei possibilis nondum cognita, vt futura, sed tantum cognita vt possibilis, est sufficiens obiectum, quod possit amari à diuino amore efficaci. Igitur à fortiori sufficiens obiectum erit quod possit amari simplici complacentia. Antecedens probatur; nam bonitas non cognoscitur vt futura, nisi supposita voluntate efficaci producendi illam (siue supponatur vt iam existens, siue supponatur vt quodammodo futura; prout explicatum fuit præcedenti tomo de Scientia Dei disput.26.sect.4. & 5.) Quapropter prius quàm supponatur efficax decretum producendi bonitatem illam, non proponitur ab intellectu, quasi futura bonitas. Rursus prius quàm diuina voluntas efficaciter decernat rem aliquam producere, necessariò præquiritur cognitio proponens illius bonitatem: sed ea bonitas non proponitur vt futura (sicut nuper probatum est) ergo proponitur tantum vt bonitas possibilis: atque talis intellectio solam possibilitatem proponens erit sufficiens, vt voluntas efficaciter decernat illam bonitatem producere.

Si bonitas rei possibilis nondum cognita vt futura, efficaciter amari potest, multo melius inefficaciter.

Prius supponitur efficax decretũ producendi bonitati, quam ipsa bonitas vt futura proponatur.

7. Confirmatur, nam ex parte obiecti possibilis datur ratio, propter quam Deus non potest efficaci, decreto velle producere in homine hæresim, aut odium Dei (sicut probabimus disp. 27. & multis sequentibus) cùm tamen possit Deus velle gratiam, & charitatem producere. Prius igitur, quàm istarum rerum futuritio concipiatur à diuina voluntate procedere; concipitur in ipsis rerum essentiis & existentiis possibilibus ea bonitas, ratione cuius gratia, charitas, & cætera bona sunt obiectum aptum amoris efficacis, & Deus potest illorum productionem decernere; similitérque concipitur turpitudo, ratione cuius hæresis, odium Dei, & cætera intrinsecè mala non possunt à Deo efficaci amore diligi.

Aliquid peculiare reluceat ex parte obiecti possibilis, ratione cuius honestũ possit, at hæresim nequeat à Deo produci.

8. Probatur tertiò, quoniam nostræ voluntati per simplicem complacentiam possibilia multa placent, quæ possemus efficaciter producere, sed nolumus. Ergo diuinæ voluntati poterunt placere obiecta possibilia, quæ potest, & non vult producere. Consequentia probatur, quoniam hæc est perfectio amoris nostri, cum sit abstractio quædam, & independentia à rerum existentia futura, vt in eis complaceat. Ergo à fortiori debet conuenire Deo. Contra hanc rationem militant præcipuè

Possibilia non pauca voluntati placent, quæ producere nolumus, cũ possimus.

quintum

quintum & sextum argumentum, ex quorum solutione tradenda in sect. 3. magis confirmata manebit hæc ratio.

9. *Non minus diuina volũtas, quàm intellectus diuinus præcisiua seu abstractiua est.*

Quartò probatur, quoniam diuina voluntas est non minùs vniuersalis, neque minùs abstracta, quàm diuinus intellectus: ideóque potest voluntas per amorem bonitatem à malitia coniuncta cum ea, præscindere. Quin etiam præscindere potest rationem communem à differentia, quam quidditatiuè transcendit, amando quamlibet actionem sub ratione actionis, & non amando differentiam monstrositatis, per quam positiuè repugnat diuinæ legi, vt videbimus disp. 50. sect. 2. & 3.

Similiter ergo voluntas amare poterit, & complacere quod obiectum sit conditionaliter bonum, ita vt quemadmodum intellectus diuinus dictat, quod hic Angelus esset perfectissimus, si produceretur à Deo, & existeret in rerum natura; sic etiam diuina voluntas in hoc ipso complaceat & delectetur.

10. *Tã ex parte creaturarũ, quã ex parte voluntatis Dei, repugnantia deficit vt possibiles diligantur.*

Quintò denique, quia nec ex parte obiecti voluntatis diuinæ, nec ex parte ipsius voluntatis diuinæ, reperitur sufficiens repugnantia, contra simplicem complacentiam bonitatis possibilis, vt magis constabit sect. sequenti ex solutione argumentorum.

11. *2. Conclusio. Hæc complacentia non liberè, sed necessariò conuenit diuinæ voluntati.*

Secunda conclusio. Complacentia simplex creaturarum possibilium non liberè, sed necessariò conuenit voluntati diuinæ. Probatur primò, quia omnis perfectio possibilis necessariò conuenit Deo: sed creaturarum possibiliũ complacentia simplex, est perfectio possibilis, vt constat ex præcedenti conclusione. Ergo necessariò conuenit Deo.

12. *Soluitur obiectio, & tria redduntur discrimina. Primum discrimen.*

Obiicies, quoniam eadem ratione probaretur, cuiusque creaturæ amorem absolutum Deo non liberè, sed necessariò conuenire; quoniam est perfectio possibilis. Respondeo, & instauro rationem triplici discrimine. Primò namque cuiuslibet creaturę complacentia simplex est compossibilis in Deo: sed absolutum decretum producendi quamlibet creaturam possibilem est incompossibile; quoniam plurimæ creaturæ sibi repugnant, ne simul existere possint.

13. *Secundum discrimen. Displicentia erga creaturas possibiles, impossibilis est.*

Secundò. Complacentia simplex non potuit excludi per contrariam displicentiam, eo quod impossibilis sit displicentia creaturarum etiam possibilium: nihil enim displicere potest, nisi sub ratione mali: creaturæ vero possibiles nullam includunt rationem mali, quod sit absolutè malum. Alioqui non possent à Deo produci. Sed è contrario, decretum efficax producendi creaturas excludi potuit contrario decreto non producendi.

14. *Tertium discrimen. Complacẽtia simplicis perfectio, nequaquam per aliam cõpensatur. At decretum efficax per oppositum potest compensari. Prima confirmatio. In illa omnibus cõplacere, qua rationabiliter amare possunt, est perfectio voluntatis.*

Tertiò sequitur inde, complacentiæ simplicis perfectionem non recompensari per aliam perfectionem, quasi contrariam: cùm illi nulla perfectio sit contraria, siue repugnans, & omnium rerum complacentiæ simul coëxistere possint. At verò decretum absolutum & efficax producendi Michaëlem, v.g. sufficienter recompensaretur opposito decreto non producendi Michaëlẽ: æqualis est enim perfectionis actus vterque, nec potest vterque simul coëxistere. Vnde sumitur confirmatio prima, quia voluntatis perfectio, est amare quidquid potest rationabiliter amari. Sed quælibet creatura possibilis amore complacentiæ potest rationabiliter amari. Ergo complacentia creaturarum est perfectio diuinæ voluntatis; proindéque necessariò conuenit illi.

15. *Secũda confirmatio. Efficax & absolutus amor circa omnia ingenita & maiora bona impediret: simplex verò cõplacentia nõ item.*

Confirmatur secundò, nam è contrariò, si quælibet creaturæ diligerentur amore absoluto & efficaci; maiora bona impedirentur velut ordinata constitutio vniuersi; nec non diuinæ libertatis ostensio cum absoluto dominio creandi quasdam creaturas, & alias non creandi. Quam ob causam rationabile non foret omnes creaturas absoluto, & efficaci amore complecti. Sed amor complacentiæ, licèt omnes creaturas possibiles complectatur, in hæc inconuenientia non incurrit.

16. *Intellectus imperfectus, nõ omne scibile scire: voluntatis autem, non omne bonum diligere.*

Confirmatur tertiò, nam imperfectus esset diuinus intellectus, si non sciret omne verum, quod idem est omne scibile. Ergo imperfecta esset diuina voluntas, si non amaret omne bonum, quod est omne amabile; non tamen alio amore, præter eum, qui potest circa omnia bona simul versari, sine vlla inordinatione & defectu.

17.

Confirmatur quartò, sicut enim Deus non potest efficere, vt Michaël non sit possibilis, ita non potest efficere, vt Michaëlis bonitas non sit possibilis: neque potest efficere, vt bonitas Michaëlis non habeat necessariam connexionem cum Michaële, ita vt si existeret Michaël, existeret eius bonitas. Deus ergo non potest efficere, vt Michaëlis bonitas possibilis non placeat sibi tanquam possibilis.

18. *Suam Deus bonitatẽ comprehensiuè non amaret, si illi deficeret possibilium creaturarum amor.*

Probatur secundò, quia Deus suam bonitatem non amaret comprehensiuè, hoc est, amore adæquante omni ex parte, amabilitatem Dei, nisi amaret omnes creaturas possibiles. Sed Dei amor necessariò comprehendit bonitatem diuinam (sicut probatum est disp. 4. sect. 4.) ergo necessariò amat etiam creaturas possibiles. Maior probatur, quia Deus suam veritatem non cognosceret comprehensiuè, nisi creaturas omnes possibiles intelligeret. Eadem autem ratio viget in amore complacentiæ; quoniam hic necessariò coniunctus est cum amore diuinæ bonitatis; tum, quoniam ex suppositione, quod ames artificis artem, necessarium est placere tibi artificium quod ille potest fabricare: tum etiam, quia si tibi summopere, comprehensiuéque placet aliqua pulchritudo; placet etiam eo ipso pulchritudo similis illi, quatenus est illi similis: vt matribus placere solent homines quicunque suis filiis similes esse videntur.

Illi placet artificium, cui placet artificis ars.

19. *Ad diuinarũ personarum processiones apta proportio.*

Probatur tertiò, quia si creaturarum omnium possibilium complacentia simplex diuinæ voluntati necessariò conueniat; manifestior euadit apta proportio, quam seruat vtraque processio diuina. Nam sicut Filius procedit per cognitionem omnium creaturarum possibilium: ita Spiritus sanctus procedet per amorem omnium creaturarum possibilium, quemadmodum probatum est in tomo de Trinit. disp. 63. præsertim sect. 5.

20. *Complacẽtia erga possibiles creaturas Deum impulit, vt decerneret producere mundũ. Augustinus.*

Probatur quartò, nam complacentia rerum producendarum diuinæ voluntati causa fuit, & ratio decernendi producere Mundum: ergo antequam Deus libera, & efficaci volitione decerneret creare Mundum, placebat illi Mundus & eius partes vt possibiles simplici complacẽtia. Antecedens tradit Augustinus lib. 11. de Ciuitate cap. 21. init. dicens: *Quod est enim aliud intelligendum in eo per quod omnia dicit, Vidit Deus quia bonum est: nisi operis approbatio secundum*

artem facti, quæ sapientia Dei est? Deus autem vsque adeo non cùm factum est tunc discit bonum, vt nihil eorum fieret, si ei fuisset incognitum. Dum ergo videt quia bonum est, quod nisi vidisset, antequam fieret, non vtique fieret: docet, bonum esse, non discit. Igitur operis approbatio, seu complacentia præcessit absolutam voluntatem faciendi, quæ, nisi præcederet, non fecisset Mundum. Vnde continuò subiungit: *Et Plato quidem plus ausus est dicere, elatum esse, scilicet, Deum gaudio, Mundi vniuersitate perfecta. Vbi & ipse non vsque adeo desipiebat, vt putaret Deum sui operis nouitate factum beatiorem: sed sic ostendere voluit, artifici suo placuisse iam factum, quod placuerat in arte faciendum.* Fuit igitor in arte complacentia operis antequam esset iam factum in præsentia æternitatis per absolutam voluntatem faciendi.

21. Quintò fauet eidem conclusioni secundæ difficultas iotelligendi, quomodo complacentia rei possibilis, & nunquam futuræ, potuerit non esse in Deo: siquidem eidem rei nullum prorsus discrimen conuenitet, in ordine ad quod, diuersimodè se habuisset diuina voluntas, si rei eiusdem complacentia caruisset, cum posset illam habere, præsertim si decreuisset eam producere. De quo videri possunt Vasquez 1.p.disput.79. cap.2.& Suar.1.p.lib.3.de attribut.cap.6. num. 10. Verumtamen hæc ratio per se sola non sufficeret, vt constabit ex dicendis infra disp.

22. *Obiectio proponitur.* Contra secũdam conclusionem obiicies. Res futuræ, quæ per efficacem volitionem amantur à Deo, non amantur complacentia simplici: sed quælibet res possibilis poruit per efficacem volitionem amari: ergo quælibet res possibilis potuit à Deo non amari complacentia simplici: proindéque rerum possibilium complacentia simplex non necessariò conueniet diuinæ voluntati.

23. *Soluitur.* Respond. negando Maiorem. Simplex enim complacentia, licet, quod ex se est præcisè, non afferat efficacitatem volitionis; eam tamen non excludit. Quapropter circa res futuras, non secus, quàm circa nunquam futuras, necessariò versatur diuina complacentia simplex, cui quasi superadditur efficacitas volitionis circa futuras res tantummodo, non circa cætera possibilia.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta posita in sectione prima.

1. *Authores exponuntur.* DOctores ibi citati, præcipuéque S. Thomas ita possunt explicari, vt nomine volitionis & amoris intellexerint tantummodo volitionem efficacem & amorem; nihil autem meminerint disputare de simplici complacentia, quoniam ad amoris plenitudinem non peruenit, sed multum ei deficit, quin etiam habet admixtum genus quoddam odij, quod explicabimus ad 7. argumentum & eius confirmationem.

2. *Psalmi versiculus declaratur.* Ad primum autem argument. respond. Illius versiculi genuinus sensus, hic est. Quæcumque Deus facere voluit, fecit. Suppleri namque solet ac debet infinitiuus in communi modo loquendi: veluti cùm dicimus. Petrus dedit mihi quæ voluit: subintelligitur; quæ dare voluit: nam, quæ voluit non dare, sed retinere, magis amauit & voluit; sed tamen mibi non dedit. Adde quod verbum *velle*, quamdiu non limitatur, volitionem efficacem significat, quoniam hæc sola plena est, & absoluta volitio. Per hanc igitur volitionem, quæcumque Deus non fecit, ea non voluit. *Intelligi de amore efficaci, non incongrue, potest*

Ad 2. negatur Consequentia. Quin potius nostra, veráque sententia sequitur ex illo Antecedenti: quia si rei, prout existenti conuenit bonitas actualiter; consequens est, vt res, quæ potest existere, possit habere bonitatem: ac subinde necessariò conueniat ei bonitas, secundùm connexionem prædicatorum; sicut risibilitas necessariò conuenit homini. Placebit igitur Deo bonitas, quæ potest actualiter conuenire rei possibili, & quæ necessariò conuenit, quantum ad prædicatorum connexionem; sicut præcedenti sect. conc. 1. probatum est. 3.

Ad 1. confir. respond. Res, in nulla temporis differentia producenda, potest à nobis amari tanquam finis complacentiæ simplicis, non verò tanquam finis volitionis efficacis, ad quem destinentur media. Cæterum creatura possibilis non amatur à Deo, sicut finis suæ complacentiæ; sed amatur, quasi medium, quod deseruire posset ad ostendenda Dei attributa, subordinatósque fines alios, quos Deus obtinere voluisset, placet enim Deo sibi suppetere infinita media possibilia, nec vlla mediorum inopia premi. 4.

Prætereáque possibilis creatura Deo placet, quasi medium deseruiens vt Deus comprehensiuè complaceat in sua infinita bonitate, ad eum modum, quo creaturæ possibilis cognitio deseruit ad comprehensiuam scientiam essentiæ diuinæ. *Creaturæ possibiles Deo placent tanquã medium deseruiens, vt diuina bonitas comprehensiuè ametur.*

Ad 2. confirm. respond. Non modò verum & falsum, sed etiam bonum & malum sunt in rebus obiectis: & sunt etiam in potentia intellectiua & volitiua; cæterum cum discrimine. Nam verum & falsum est in intellectu formaliter & radicaliter; ab intellectu autem deriuatur ad obiecta. Contra verò bonum & malum formaliter & radicaliter est in obiecto volito, & inde participatur à volitione. Cuius ratio est, quoniam perfectio intellectus cognoscentis in eo posita est, vt se conformet rebus cognitis, quomodocumque sint illæ, & non debet quærere res sibi conformes, neque curare, vt res accommodentur intellectui. At verò volitionis perfectio in eo posita est, quod diligendas eligat res sibi conformes & consentaneas; eisque si potuerit, conferat bonitatem, quam amat, conformando eas suo desiderio: vt fusiùs explicuimus tomo præcedenti circa quæstionem 16. de Veritate disput. 85. sect. 2. 5. *Non solùm verũ est falsum, sed etiã bonũ & malum sunt in rebus obiectis. Aliter tamẽ, & aliter.* *Disp 85. sect 2.*

Ex hoc principio rectè deducitur, nihil amari pleno & absoluto amore Dei, nisi cui Deus vult conferre esse actuale, & insuper nihil amari cõplacentia simplici, nisi voluntati diuinæ placeat, quod talis creatura possit habere bonitatẽ in se ipsa, & quod ea bonitas habeat necessariam connexionẽ cũ illa, ita, vt si actualiter in se ipsa creatura talis existeret, necessariò talis bonitas existeret in illa. Propterea bonitas, quam creatura potuisset habere in se ipsa, præsupponitur ex parte obiecti, vt Dei bona cõplacentia feratur in illã: qua ratione non posset in peccatum ferri, sed tantum in eius materialem actionem, cum præcisione declaranda infra disp. 50. sect. 2. & 3. 6. *Illatio, id planè à Deo non diligitur, cui nõ vult conferre existentiam.*

Ad 3. cum confirm. consequentia negatur. Sicut enim diuina veritas est prorsus independens à creaturis; nihilominus tamen sine creaturis non potest per diuinam scientiam comprehendi:

Ex. diuina bonitas sit prorsus inde pendēs à creaturis comprehensiò adhuc amari non potest sine illarum amore.

hendi: sic etiam diuina bonitas oon potest per amorem comprehendi, nisi diligendo creaturas, quamois ao illis nullatenus pendeat.

8. Ad quartum negatur consequentia. Discriminis rationes sunt omnes, quibus præcedenti sect. 2. conc. 2. probatum est, creaturarum possibilium complacentiam diuinæ voluntati necessariò conuenire. Quæ rationes non quadrant in voluntatem creatam; quippe cui oon conueniunt simul ac necessariò quæcumque perfectiones possibiles, nec necessariò conuenit comprehensiuus amor suæ bonitatis: & licèt conueniret, noo omnes creaturæ, sed aliquæ tantum pertinerent ad sui comprehensionem. Confirmatur, quia sicut nullus intellectus creatus necessariò cognoscit alias creaturas, sed tantum se ipsum & Deum; nihilominus Deus necessariò cognoscit omnes creaturas possibiles: similis etiam disparitas dioinam volitionem efficit & superiorem, & vniuersaliorem qualibet voluntate creata.

Confirmatur solutio.

9. *A summo bono, non à creaturis, rapiuntur Beati.*

Ad confirmat. quarti argumenti negatur Antecedens, quoniam Beati necessariò rapiuntur, non à creaturis, sed à summo booo ad complacentiam artificiosissimarū, ac perfectissimarum rerum, quas agnoscunt prodire posse ab omnipotentia, fabricarique per scientiam infinitam ad imitationem idearum, secundùm ea, quæ diximus sect. præcedenti, couclusione secunda, probatione 2.

10. *Quoties intellectus iudicat rem aliquam perfectè esse constitutam, toties in illa potest complacere.*

Ad 5. Resp. Antecedens inuolnit contradictionem, quoties enim intellectus iudicat rei naturam & quidditatem esse perfectè constitutam suis essentialibus prædicatis; hoc ipsum poterit placere voluntati: nam quæcumque perfectio cognita potest placere voluntati. Neque obstat complacentiæ aliqua præcisio intellectus, sæpe enim nos complacemus in bonitate, quæ per intellectum præscinditur à malitia, sed realiter non potest ab illa separari. Denique hic affectus simplex, eò dirigitur, vt res illa, si existeret in rerum natura, esset actu bona quiescendo in tali bonitate, qoæ tunc illi competeret.

11. *Volitio circa res possibiles, quæ nūquam producendæ sunt, aliquo pacto dici potest conditionata.*

Ad sextum respond. Circa res illas possibiles ad qoarum existentiam procurandam nulla media Deus adhibet, aliquo modo conditionata est volitio; quatenus Deo placet, vt si talis res existeret, esset perfecta: placétque vt existeret, si opus esset ad finem aliquem à Deo intentum. Proprius tamen appellatur simplex complaceotia quæ tendit in actualem rei existentiam, vt in ea quiescat per delectationem & gaudium. Cæterum hæc complacentia non tendit ad existentiam, quæ aliquando actualiter erit, sed ad existentiam, quæ foret actualiter, si Deos voluisset illam producere, & quæ necessariò foret perfecta, si produceretor.

Proprius autem appellatur simplex complacentia.

Soluitur confirmatio.

Ad confirmationem respond. negando Antecedens. Nam in morosa delectatione circa rem turpem delectat hominem ooo sola cogitatio illius rei (alioqui noo foret peccatum talis delectatio, vt constat ex generali doctrina tradita 1. 2. q. 74. in disp. postrema.) Quare delectat hominem res ipsa cogitata, etiamsi retineat firmum propositum noo exequendi rem illam, quamuis possit. Fateor tamen, prædictā delectationē tendere ad existentiā, quam res talis habere posset, sicut etiā de cōplacentia diuina sæpe dictum est.

12. Ad septimum. Resp. Non est summū odium velle vt res aliqua nō existat: maius enim odium erit velle vt non sit possibilis; quo modo dæmones aliique damnati per simplicem displicentiam optant, vt multa bona forent impossibilia Deo. Quare aliquis amor est huic odio repugnans, videlicet, velle vt res sint possibiles, & vt necessariò conueniat eis bonitas, ita vt, si producerentur, essent bonæ. Maius insuper odium est talis displicentia, ratione cuius impossibilis est voluntas efficax, aut complacentia simplex alicuius obiecti: quale est odium Dei erga peccatum, infra disp. 26.

Velle rem nō existere non est summum malum velle; maius erit, velle rem esse impossibilem.

Ad confirmat. Consequentia negatur. Argumentum enim ab auctoritate negatiuè, nihil valet. Addo tamen, dici posse Deum odisse ea quæ oon fecit, quatenus voluit illis negare bonitatem, quam conferre potuisset, idque magis propria locutione, quam Esaû dicitur odio habitus antequam quidquam boni vel mali egisset Rom. 9. ea solum ratione, quoniam illi negata fuit prædestinatio, sicut ostendimus de Prædestinatione tractantes. 13.

Argumentum ab auctoritate negatiua petitum, inefficax est.

Ad octauum, negatur Antecedens. Quin potiùs Deo placet illud bonum finitum & participatum, quod Deus potest creare: sed Dei bonitas non est finita, neque participata, neque illam Deus creare potest. Igitur aliquod bonum realiter diuersum à Deo placet illi: realiter, inquam, diuersum eo modo, quo res possibilis nunquam existens distingui realiter potest à re, quę semper existit.

SECTIO IV.

Non solùm in communi, sed etiam in particulari quaslibet creaturas etiam vilißimas Deus amat.

It taotom doctores negant, creaturas in particulari diligi, qui negant, creaturas, præsertim vilissimas, in particulari diuina sapientia cognosci: contra quos satis disputatum est tomo præcedenti de Scientia Dei disput. 9. præsertim sect. 4. 5. & 6. 1.

Quamuis enim Plato putauerit rerum corruptibilium creationem, & gubernationem Angelis fuisse commissam à Deo, ne prodirent incorruptibiles, & æquareotur Diis, si producereotur ab ipso Deo; nihilominus hoc ipso supponit, Deum voluisse, vt creaturæ producerentur ab Angelis, & propter earum amorem hoc Angelis imperasse. Quem errorem refert & impugnat Cyrillus Alexaod. lib. 2. contra Iulian. parum à medio, & lib. 3. post med. §. *non ex his solis*. & sequent.

Platonis error.

A S. Cyrillo Alexand. refutatur.

Aristoteles autem scientiam omnium, etiam singularium Deo concedit, vt probauimus tom. præcedenti de Scientia disp. 9. sect. 1. Verumtamen inde non sequitur habere volitionem & amorem omnium rerum in particulari: quin potius oppositum inferri probabiliter posset, si prędictus philosophus corruptibilium & sublunarium prouidentiam abstulisset, eas temeritati permitteos. Quem errorem plurimi Patres adscribunt Aristoteli; prout retulimus tomo præcedenti de Scientia disputatione 22. sect. 2. remittentes in proprium locum examinare quid Aristoteles de prouidentia senserit. 2.

Error Philosopho à plurimis Patribus adscriptus.

Nunc satis est affirmare, nec apud Aristotelem,

lem, nec apud alium aliquem philosophum inueniri, vnde constet, negasse Den creaturarum amorem, saltem, quantum ad simplicem complaceotiam in earum bonitate & pulchritudine.

3. *Etiam vilissimas creaturas in aliqua differentia existentes Deus diligit, tā secundum rationē communē, quam secundum specialem.*

Sit igitur prima conclusio. Quod attinet ad res existentes in aliqua differentia temporis, certum est, omnes etiam minutissimas & vilissimas à Deo diligi, non solum secundom rationem communem, sed etiam secundum differentias particulares, siue specificas, siue oumericas: oppositum verò non posset sine errore affirmari.

4. *Sap 11.& 14. Prouerb. 18. Ecclesiastici 1.*

Probatur primò Sap. 11. *Diligis*, inquit, *omnia quæ sunt*. & cap. 14. *Tu autem, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernas.* Prouerb. 18. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Ecclesiastici 1. parum à princip. *Ipse creauit illam* (scilicet sapientiam) *in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum.* In Spiritu sancto creare dicitur Deus, quoniam per amorem creat: Spiritus enim sanctus est terminus per amorem productus, siue amor inesse producto. Rursus effusio liberalissima tanti boni, quantum est sapientia, non erat possibilis sine magno amore rerum, quibus datur. Præterea, complacentia Creatoris in omnibus rebus, nulla excepta, quātumcunque minima & vilissima, significatur Genes. 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Iuxta ponderatiooem Augostini lib. 11. de Ciuitate cap. 21. quam retulimus sect. 2. versùs finem.

Genes. 1.

5. *Luca. 12.*

Potissimum verò testimonium præsentis veritatis est illud Matth. 6. & 10. & Lucæ 12. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?* Et post pauca: *Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent: Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si autem fœnum agri, quod hodiè est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei?* & Matth. 10. *Nonne duo passeres asse veneunt; & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro?* & Lucæ 12. *Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos.* & post pauca: *Considerate lilia quomodo crescunt, &c.* Tam liberalis ergo bonorum distributio minimis & vilissimis rebus, secundum vniuscuiusque naturam, impertita, necessariò supponit amorem & volitionem earundem rerum.

Matth. 10.

Luca. 12.

6. *Abacuch.*

Secundò probatur ex Patribus. Inter quos Hieronymus videtur oppositum sensisse Abacuch cap. 1. ad illud; *Mundi sunt oculi tui.* Nihilominus iam ex professo declaratus est ille locus præcedenti tomo de Scientia Dei disp. 9. sect. 2. probatúmque fuit plurimis testimoniis eiusdem Hieronymi, rectè catholicéque sensisse de vniuersalitate diuinæ scientiæ atque prouidentiæ circa res quascunque minimas, & vilissimas; præsertim verò in commentariis ad Matth. cap. 10. ad illud: *Nonne duo passeres, &c.* & Ephes. 5. *Gratias agentes semper pro omnibus.* & ad illud Zachar. 4. *Septem isti oculi Domini sunt, &c.* Sed magis apertè ad illud Hierem. 32. post med. *Nunquid mihi difficile.*

7. Dei prouidentia dispensari cuncta, licèt superflua, contrariáque videantur, admonet Petrus apud Clemét. 1. Recognit. propius ad med. quàm ad princ. Et libro tertio. Recognitionum pag. 3. fusè sequitur aliquas diuinæ prouidentiæ partes, vt iustorum præmia, & iniquorum supplicia; rationésque permittendi magorum prodigia. Idémque lib. 8. Recognit. pag. 4. de prooidentia dicit: *Generalis autem, & specialis partium simul, hoc modo est, quasi ab initio omnia fecerit Deus: & vsque ad finem per singulos quosque prouidentiam gerat, & vnicuique reddat pro actibus suis.* Totóqoe lib. 8. Nicetas & Aquila, præsente, & approbante Petro tanquam magistro, probant, Dei prouidentiam etiam circa *pulices, mures, & lacertas*, vt videre est inter med. & finem libri, & paulò post rationem reddunt ob quam affligantur iusti cum impiis. Dionysius de diuin. nom. toto fere cap. 4. docet, amorem erga creaturas impulisse Deum, vt vnicuique pro suo captu suæ booitatis participationem communicaret. Cui consequentia sunt, quæ scribit in eodem libro cap. 7. paulò post med. & alibi non raro. *Clemens.*

8. Prnuidentiam non tantum hominum, sed etiam passerum, docet Iustinus q. 146. ad Orthodoxos paulò post med. Similitérque prouidentiæ generalitatem etiam ad res minimas docent Irenæus lib. 2. cap. 45. post med. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. pag. 3. sub initium docet, *Ne minimum quidem relinquere, cuius curam non gerat eius administratio.* Et paulò inferius: *Ad Vniuersi salutem ab eo, qui est vniuersorum Dominus, omnia sunt ordinata, & vniuersè, & sigillatim.* De hac prouidentia scribit etiam lib. 5. pagina 12. Idem autem lib. 1. Pedagogi cap. 8. sub initium ex professo probat, Deum diligere quæcunque sunt. Nazianz. probat eandem prouidentiæ generalitatem oratiooe 1. colum. 2. Fusius autem orat. 3. num. 13. & sequentibus, & orat. 15. in plagam grandinis num. 14. & orat. 16. de pauperum amore numero 44. & orat. 34. quęst. 2. de Theol. *Clemens.*

9. Basilius homil. 8. in diuites auaros tempore famis ante med. Vide etiam orat. de precatione colum. 2. Chrysost. sex libris, seu orationibus de prouidentia. & homil. 4. ad populum Antiochenum ante med. Gregor. Nyssenus lib. de infantibus, qui præmaturè abripiuntur propios ad princip. quam ad med. & orat. Carechetica cap. 8. inter med. & finem. Athanasius orat. contra Gent. longè post med. & orat. 3. contra Arianos propius ad med. quàm ad princip. vbi refert verba Euangeliorum de cura rerum minimarum & orat. contra gent. multo propius ad fin. quàm ad med. & lib. de Incarnat. Verbi & Aduentu col. 1. & 3. & in Synopsi lib. 15. Ecclesiastes: Cyrillus Alexand. aduersus Platonem libro 2. in Iulian. parum à med. & lib. 3. post medium: Damascenus Dialogo contra Manichæos, & lib. 1. fidei cap. 12. à medio, & libro 2. cap. 29. Nyssenus lib. 8. Philosoph. vel potius Nemesius lib. de animæ facultatibus cap. 42. 43. & 44. Athenagoras lib. de resurrect. præsertim à medio: S. Maximus Serm. 48. de prouidentia: Dorothæus doctrina 17. de institutione fratrum ad finem: Theodoret. sermonibus decem de Prouident. & lib. 6. de Curandis Græcorum, &c. Cyrill. Hierosolym. Catechesi 8. circa med. & catechesi 18. non longè à principio Euseb. de præparat. Euang. lib. 6. cap. 5. & lib. 12. cap. 28. & Ambrosius

brosius lib.1.officior.ca.13.& 14.copiosè & efficaciter. Augustinus lib. 5. de ciuit. multis capitibus præsertim c.11.& lib.10.de ciuit.ca.14. ante med.& lib.3.de Trinit.c.4.& tractat.104. in Ioan.circa med. ad illud Ioan. 17. *Pater venit hora clarifica Filium tuum*.& li.1.& 2.de Ordine & toto libro 3. de libero arbitrio. Cyprian.ad Demetrianum præsertim pag.2.Hilarius in Mat. can.5.& can.10.supponit potiùs, quam exponit prouidentiam omnium, quàm magis apertè docet Prosper.lib.sent.ex August.sent.281.& 277. S.Paolinus epist. 36.de Prouidentia. Saluianus octo libris de Prouiden.Gaudentius Brixien.Ambrosij contemporaneus, tota ferè præfatione ad suos libros. Latissimè autem Æneas Gazæus in Theophrasto propius ad med. quàm ad princ.& Lactantius de diuinis institut. li. 1.cap.2.& lib. 2.cap.8.& sequentibus & lib.7.de præmio & ira Dei cap.9.& sequentibus, & lib.de opificio hominis.Boetius lib.5.de consolatione.S.Th.lib.3. contra gen.à cap. 71. vsque ad 75. Qui omnes, aliique Patres circa res omnes bonas non prouidentiam tantummodo permittentem, qualis exercetur circa peccata, sed consulentem illis & necessaria procurantè probare contendunt. Hæc autem prouidentia manifestè continet amorem & volitionem conferendi bona: Quam etiam Socrates apud Platonem in Phædone siue de anima inter med.& finem docet, intelligentiam gubernare omnia & singula. Cuius verba referemus disp.9.sect.9.versùs fin.Clarius autem prouidentiam de minimis docet in lib. 10. de legibus, prout referemus disp.10.sec.2.

10. *Ratio 1.*

Ratione demonstratur eadem conclusio primò; quoniam, qui vult alicui rei conferre bonum, eo ipso rem illam amat: Sed Deus cuilibet existenti creaturæ, in qualibet differentia temporis, licèt vilissima fuerit, ac minutissima, vult conferre bonum: idque non solum quoad rationem genericam, sed etiam quoad rationem specificam & numericam illius. Ergo Deus easdem res diligit quoad omnes gradus particulares illarum. Minor probatur, quoniam quicunque gradus communis aut particularis creaturæ cuiuslibet, etiam vilissimæ, participat essentialiter rationem entis creati; ac proinde participat dependentiam à creatore, cuius vis actiua tam latè patet vt vniuersalissima ratio entis creati. Porro Deus nihil causat ad extra, nisi per intellectum & voluntatem: quare prius vult causare & conferre tam esse, quàm bonitatem, quæ inde sequitur, cuicunque rei, & cuiuscunque differentiæ illius.

Alicui velle bonum amare est.

Creatoris vis non minus latè patet, quam creati entis vniuersalissima ratio.

11. *Limitatio valde notanda.*

In hac verò, sequentibúsque probationibus erit subintelligenda limitatio, quæ non tantum excludat formalem rationem malitiæ, ne diligatur à Deo, sed etiam excipiat specificam rationem materialis actionis, quæ realiter & ab intrinseco repugnauerit rectæ rationi, legique diuinæ. Quam exceptionem probabimus disp.27. & sequentibus præsertim disp.33.

12.

Sequentes igitur rationes insistunt fortius in amore rerum minimarum, ac vilissimarum: hoc enim probato, constabit à fortiori perfectiorum rerum dilectio. Sit igitur ratio secunda. Quanto virtus actiua fuerit fortior, tanto suam operationem extendet ab obiecta remotiora; sed diuina voluntas est infinitæ virtutis, & quasi actiuitatis: concipit enim operationem infinitam. Suam igitur operationem extendit vsque ad remotissima obiecta. Rursus nobiliora obiecta propinquiora sunt perfectioni diuinæ: vilissima tamen obiecta sunt ab eadem perfectione remotissima. Ergo quantumcumque vilissima fuerint, & minutissima entia, diuina voluntas suam virtutem & operationem, hoc est volitionem & amorem extendit ad ea complectenda.

Ratio 2.

Ed operatio ad obiecta extenditur remotiora quò virtus actiua fortior existit. Diuina perfectioni viciniora sunt, quæ perfectiora remotiora vero, quæ imperfectiora.

13. *Ratio 3. Vilitas obiecti non formalis, sed materialis minimè redundat in voluntatem amantem.*

Tertia ratio, quia vilitas obiectorum, quæ diliguntur non redundat in volũtatem amantem, dummodo non tanquam obiectũ primarium & formale, sed tanquam obiectum materiale diligat, & tanquam medium ordinet ad præstantissimum finem iuxta dictamen rectæ rationis. Antecedens probatur, quoniam talis amor est commensuratus obiectorum omnium naturis & dignitatibus, estque superior & abstractior à rebus infimis, vt propterea nequaquam possit sordes ab illis contrahere. Sapiẽtia namque complectitur non tantùm intellectionem, sed etiam volitionẽ, de qua tamen Sap.7. *Attingit autem vbique propter suam munditiam* id est, immaterialitatem, abstractionem, ac simplicitatem. *Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quadam est claritatis Omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.* Sap. 7.

14. *Nemesius.*

Illustrat hanc rationem, & exemplo confirmat Nemesius episcopus Emissenus lib. de natura hominis cap. 44. §. 4. post med. ita contrarium errorem confutans: *Aut ob superbiam Deus imperium, & gubernationem rerum singularum despicit, quod dictu absurdissimum est; aut (vt ipsi loquuntur) quod inquinationem deuitet. Quod si cum radij solares non habeant attrahendi humorem omnem, negant inquinari solem, eiúsque radios, cum cœno lucem inferunt, sed integros, & ab omni sorde puros manere dicunt; quomodo Deum rebus humanis profanari existimant?*

Exemplo id illustrat Nemesius.

15. *Solũ peccati sordes diuina exhorret munditia.*

Præterea confirmatur, quoniam à diuina mũditie sacræ literæ non alias sordes abhorrere docent, nisi peccati malitiam, veluti Habacuc cap. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Cui consequens est odium aduersus peccatum, quod frequenter occurrit in sacris literis, cùm tamen odium propriè dictum nullibi referatur ad res alias. Sufficiat illud Sap.14. *Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas eius.*

Habacuc. *Sap.14.*

16. *Ratio 4. Quantumuis minutissima videatur, & abiecta creatura.*

Quarta ratio, quia res quælibet, quantumcumq; minima, sordidissima, vilissimáque videatur, sufficientem nobilitatem atque dignitatem habet comparatione diuinę volitionis & amoris. Etenim quantum habet entitatis, existentiæ, potentiarum, & operationum; tantum participat diuinæ perfectionis, & cum ea cognationem acquirit. Quapropter Deus eo ipso quod suam perfectionem diligit non potest dedignari suæ perfectionis participationes & communicationes, quantumcumque minimas, diligere.

17. *Res quamuis nobilissima plus à diuina perfectione quam vilissima creatura à perfectissima distat.*

Confirmatur primò, quia res nobilissimę multo magis à diuina perfectione distant, quàm vilissimæ distent à nobilissimis (est enim hæc distantia finita, cùm tamen illa sit infinita) Quapropter, si distantia vilissimarum rerum à nobilissimis prohiberet amorem illarum, à fortiori prohiberet amorem nobilissimarum rerum infinita distantia, qua recedunt à Deo, præsertim quoniam *omnes gentes tanquam non sint, sic sunt coram eo, & tanquam nihilum & inane reputata sunt ei.* Isai. 40. Consequenter igitur à Deo pro nihilo reputatur ea distantia creaturarum, quæ

Isaia 40.

comparatione nostræ pusillitatis videtur esse magna rerum vilissimarum à oobilissimis.

Sæpe, in minimis, artifici sapientia magis elucet. *Aristoteles.*

18. Confirmatnr secnodò, quoniam artificis sapientia, bonitas, & potentia multoties magis ostenditur in rebus minimis atque vilissimis, propterea'que sunt ad eum finem magis amabiles, quàm aliæ res perfectiores. Quapropter Aristoteles lib. 1. de partibus animal. cap. 5. ad med. *viliorum*, inquit, *animalium dispntationem perpensionémque puerili fastidio spreuisse, dignum nequaquam est, cum nulla sit res natura in qua non mirandum aliquid inditum habeatur*. Et post pauca: *Cum in omnibus natura numen, & honestnm pulchrúmque sit ingenium*. Hoc igitur dignum est vt sno artifici valde placeat tâquam honorificentissimum authori. Extat apud Plinium lib. 11. caput 2. de sobtilitate naturæ in exiguis bestiolis. Sapienter igitur August. lib. 11. de ciuit. cap. 22. à med. *Deus ita artifex est magnus in magnis, vt minor non sit in paruis: qua parna non sua granditate, nam pene nulla est, sed artificis sapientia metienda snnt.*

Præclarum Aug. dictum.

Minutissimis plura competunt digna vt contempleris.

19. Coofirmatur tertiò, nam Dei amatores, & contemplatioi vt mirantur stupefacti, prouocantúrque ad profundiorem diuinorum attriburotum contemplationem, quãdo conuertunt oculos ad formicas, culices, apes, bombices, araneolas, pulices, similésque vermiculos: aduertúntque, se non posse capere, quomodo tã exiguum caput tot officinas capiat, quot requiruntur ad videndum, audiendum cæteráſque sensationes rion modo sensuom exteriorum, sed etiam imeriorum: nec quomodo tam cito prodeant hæc animalia perfectissimè instructa de conuenientibus cibis, & potibus, de materia suis operibus apta, de modo & arte construendi & fabricaodi, de suorum armorum vsu per summam dexteritatem, de viribus inimicorum, quos aggredi possunt, aut quibus resistere, quos autem fugere & quomodo in tuta loca se debeant recipere. Sunt id generis innumera non modo circa singularium conseruationem, commoditatem, ornatum & lætitiam, sed etiam circa specierum propagationem, quæ tanto certius & euidentius enarrant Dei gloriam, qnanto contemptibilioribus corpusculis insunt.

20. *Ratio 5.* Quinta ratio. Bonum ordinis vniuersi nobilius est singulis partibus quantumcunque nobilissimis: cum singulæ partes ordinentur ad bonum vniuersi, tanquam ad finem. Sic enim Aristoteles lib. 12. metap. text. 51. fine ait: *Non bene esse habet in hoc aut in hoc verum in toto quoddam, quod optimum est, aliud ab eo existens*. & post pauca tex. 52. init. *Perscrutandum*. inquit, *est hoc, quonam modo natura vniuersi habeat ipsum bonum, & ipsum optimum, verum separatum quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine. An vtroque modo, quemadmodum exercitus. Etenim bene esse eius, in ordine, & dux ipse est, ac magis ipse, non enim ipse propter ordinem, verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem coordinata quodammodo snnt*, &c. Quod licat per dubitationis modum proposuerit Aristoteles; tacitè probat atque significat, quemadmodum singuli milites ordinãtur ad bonum totius exercitus; sic etiam singulas partes ad bonú totius vniuersi, tanquam ad finem, destioari. Consequens igiur est, vt si Deus oon amaret bonom totius vniuersi; prætermitteret amare, quod in creaturis est maximum & diuinissimum bonum. Hoc autem amare non posset, nisi partes singulas vniuersi, quantumcunque vilissimas, amaret, quia sine illis vniuersum non constaret integrum atque perfectum, præsertim cùm in distantiis & habitudinibus nobiliorum & vilinrum entium consistat ordo vniuersi, quemadmodum ex acutis & grauibus euadit suauior consonantia musicorum.

Aristoteles.

Vniuersi partes ad ipsum tanquam ad finem ordinantur.

Cnnfirmatur ex Augustino lib. 11. de ciuitat. cap. 22. sub init. Vbi Manichæorum errorem ita confutat: *Nec attendnnt quàm vel in snis locis, naturisque vigeant, pulchróque ordine disponantur: quantúmque vniuersitati rerum pro suis portionibus decoris, tanqnam in communem rempublicam conferant, vel nobis ipsis, si eis congrnenter atque scienter vtamur, commoditatis attribuant: ita vt venena ipsa quæ per inconuenientiam perniciosa snnt, conuenienter adhibita in salubria medicamenta vertantur*. Admonet autem in natura nihil esse malum, quoniam *à terrenis vsque ad cælestia, & à visibilibus vsque ad inuisibilia snnt aliis bonis alia bona meliora, ad hoc inæqualia vt essent omnia.* 21. *Augustinus.*

Secunda conclusio. Res nunquam futuræ placent diuinæ volontati, non solùm quoad rationes geneticas, sed etiam quoad rationes specificas & numericas, quamuis res fuerint minutissimæ atque vilissimæ. Hæc conclusio colligitur efficaciter ex superiori, supposita doctrina tradita in sect. 2. Quia si seinel admittimus omnem bonitatem possibilem necessariò placere diuinæ voluntati, consequens est vt etiam minima vilissimáque bonitas siue vniuersalis, siue particularis & numerica placeat. Cuius prima rario est quia retinet naturam & vim bonitatis. Secunda verò, quoniam participat suo modo bonitatem Dei, & consequenter eius complacenria requiritur ad comprehensiuum amorem Dei, sicut eius cognitio requiritur ad comprehensiuam cognitionem Dei. 22. *Prima probatio.*

Secunda probatio. *Possibilia, quæ nunquã erunt, suo modo participant diuinã bonitatẽ.*

Vnde sequitur instauratio cæterarum omnium ratiooum, quibus probata fuit prima conclusio, vt præsentem etiam probent. Sit igitur tertia ratio, quoniam operatiua virtus quanto fortior, & perfectior est, tanto longius extendit operationem suam ad obiecta remotiora. Sed aliquæ res à diuina perfectione remotissimæ sunt propter intrinsecam vilitatem, & multo magis, quoniam actualiter nunquam existunt, ideoque nunquam sunt actualiter booæ & perfectæ. In hæc igitur remotissima obiecta diuinæ virtutis & operationis volitiuæ perfectio summáque præstantia debet extendi. 23. *Tertia probatio.*

Quatta, nam vilitas obiectorum non existentium non redundat in Dei complacentiam propter eius abstractionem, simplicitatem, ac sinceritatem: imo comparatione Dei, quælibet res est vilis, & nihilominus nulla res est indigna Dei amore, licet vilis sit, & nunquam futura: quoniam placere potest, ac debet, intrinseca bonitas, imitatio, & participatio dininæ bonitatis, quam res habere potest, si Deus vellet illam producere. 24. *Quarta probatio.*

Si Deum attendas, cũcta vilia sunt, non tamẽ indigna vt à Deo ametur.

Quinta, quia Deo placere potest, ac debet, per easdem res oinnquam futuras, licet vilissimas, potuisse certiùs & euidentiùs suam gloriam & attributa manifestari, potuisséque res easdem esse partes alterius vniuersi, vel huius conferentes ad eius ordinem & perfectionem. 25. *Probatio quinta.*

SECTIO V.

Vtrum Deus necessariò sit omniuolens, sicut est omnipotens, & omnisciens.

1\. NEgant D.Bonauent. in 1.dist.45.art.1.q.2. Albertus 1.p.q.79.memb.2.art.1.partic.2. Carthusianus cum S.Bonauentura 1. dist. 45.q. 1.col.penult.& S.Thomas hoc art.3.ad 6.& art. 6.ad 2.& 1.contra gent.cap.81.in fine. Hęc sunt eorum argumenta præcipua. Primum, quia si Deus non posset omne possibile, non esset omnipotens: similiter; si Deus non sciret omne scibile, non esset omnisciens: ergo si Deus non vult omne volibile, non est omniuolens. Sed volibilis est blasphemia, hæresis, homicidium, & reliqua obiecta turpia, quæ creata voluntas potest admittere: eadem tamen obiecta Deus non vult. Ergo Deus non vult omne volibile.

Pro parte negante 1. argumentum.

Plura volibilia, quæ Deus non vult.

2\. Singulis argumentis expediet adhibere solutionem, quoniã ex illa colligere debemus istius difficultatis explicationem. Ad primum igitur respondetur. Sicut Deus non potest peccare, nec potest peccata causare, vel amare: nihilominùs tamen est omnipotens, quia potest quidquid imperfectionem non inuoluit Deo contrariam: ita Deus non vult blasphemiã, hæresim, neque aliquid aliud turpe, nihilominus omniuolens permanet, quia vult quidquid non inuoluit imperfectionem Deo contrariam.

Soluitur.

Deus omniuolens est, etiam si peccata non velit.

3\. Vrget tamen adhuc S.Bonauent. quoniã posse peccare non est simpliciter posse, sed potius est in potentia, proptereàque Deus omnia potest, quamuis non possit peccare. At verò velle peccare absolutè est velle: ideóque si Deus non vult peccare absolutè, non est omniuolens.

Difficultas augetur.

4\. Veruntamen hoc discrimen non satisfacit, quoniam sicut potentia peccandi non est potentia perfecta, sed potentia admixta imperfectione & impotentia: ita voluntas peccandi non est perfecta voluntas, sed admixta imperfectione, & inuoluntario: nam sicut potentia peccandi de materiali dicit voluntatem creatam potentem amare quodcumque bonum, de formali verò dicit quod possit elicere amorem imperfectum deficientem à summo bono & à prima regula, cui proinde annexa sit priuatio: ita etiam voluntas peccandi de materiali dicit volitionem creatam, de formali verò eius defectum à summo bono, & adiunctam priuationem. Quare non redditur sufficiens ratio discriminis, ob quam velle peccare sit appellandum velle simpliciter potiori iure, quàm posse peccare vocatur simpliciter posse.

Illi occurritur.

Volũtas peccandi, non est perfecta voluntas sicut neque potentia ad peccandum, perfecta potẽtia.

5\. Secundum argum. Voluntas diuina est actualis causa cuiusque rei, quam vult: sed non causat omnia possibilia; ergo non vult omnia possibilia. Respond. voluntas diuina est actualis causa cuiusque rei, quam vult efficaci volitione: sed non est actualis causa cuiusque rei quam vult complacentia simplici.

Pro parte negante secundum argumentum.

Satisfit.

Non ea omnia Deus actu causat, quæ amat; sed, quæ efficaciter amat.

6\. Tertium, quoniam Deus propterea est omnipotens, quia non potest plura posse quam potest; similiter est omnisciens, quia nõ potest plura scire, quam scit. Sed Deus potest plura velle, quam vult; ergo non est omniuolens. Respond. Deus efficaci volitione potest velle plura, quàm vult, sed simplici complacentia non potest plura velle, quàm vult. Hæc & alia argumenta S.Bonauentura.

Tertium argumentum.

Infringuntur vires illius.

Nequit Deus plura velle complacẽtia simplici quã re ipsa vult.

7\. Sanctus verò Thomas sic argumentatur. Actus cognoscitiuæ virtutis est, secundùm quod cognitum est in cognoscente: actus autem appetitiuæ virtutis est ordinatus ad res, secundùm quod in se ipsis sunt. Quidquid autem habere potest rationem entis & veri, totum est virtualiter in Deo, sed non totum existit in rebus creatis: & ideo Deus cognoscit omne verum; non tamen vult omne bonum, nisi in quantum vult seipsum, in quo virtualiter omne bonum existit. Verba sunt D. Thomæ in art.6.ad 2. Atque ex eodem principio in art. 3. ad 6. intulit, Deum necessariò scire, quæcumque scit, quoniã omnia scibilia habent in Deo necessarium esse. Et Deum non velle necessariò cuncta, quæ vult, quoniam res, secundùm quod sunt in seipsis, non habent absolutam necessitatem.

Quartum argumentum.

Inter modũ tendendi sciẽtiæ potentiæ & voluntatis discrimen.

8\. Contra prædictum discursum D.Thomæ obiicit ita Caietanus. Vel D. Thomas agit de creaturis possibilibus: & hæ, sicut à Deo necessario cognoscuntur notitia simplicis intelligentiæ, sic etiam necessariò amantur simplici complacentia, vt in præcedentibus sectionibus probatum est. Vel D. Thomas agit de creaturis futuris: & has, sicut non necessariò Deus dilexit, ita etiam non necessariò eas videt, potuit enim eas vt futuras non videre, sicut potuit decernere, vt non essent futuræ.

Quæ Caietanus opponat.

9\. Ad explicandum mentem D.Thomæ & veritatem, Dico primò. Aliquo vero sensu dici potest, Deum necessario esse omniuolentem, sicut est omnipotens & omnisciens. Primò, quoniam omnia possibilia necessariò vult amore complacentiæ sicut probatum est sect. præcedentibus. Hoc igitur sensu rectè Hugo Victorin. tomo tertio, in peculiari quodam libello probat Dei voluntatem non esse minorem potentia Dei; sed æqualem illi, quia quidquid potest, vult se posse, licèt non velit omnia esse. Quibus similia tradit in summa sentent. tract. 1. cap. 13. circa med. Secundò, quoniam vt res sint futuræ, necessarium est Deum illas velle, alioqui non essent futuræ. Tertiò quoniam circa res, quæ nunquam sunt futuræ, Deus etiam vult vt nõ sint: nam de quacumque re Deus decernit alteram partem contradictionis, & circa nullum obiectum omittit Deus decretum: vt dicemus disp.8.sect.3. Quartò, quoniam circa materiales peccatorum actiones vult Deus, quidquid est volibile sine deordinatione & malitia, vt explicabimus disp. 50. sect.2.& 3.

Dico primò.

Circa rem quamcumque Deus decernit vnũ contradictionis extremum.

10\. Dico secundò, Absolutè verum est illud discrimen volitionis à scientia, quod Deus necessariò sciat quæcumque scit: attamen non necessariò, sed liberè velit quæ vult volitione efficaci (de hac enim loquitur S.Thomas) Cuius prima ratio est, quoniam intellectus non est formaliter liber: at verò voluntas est formaliter libera: ideóque quidquid Deus scit, necessariò scit; at verò quæ vult, non necessariò vult.

Dico 2. & probo, primò.

Quæ Deus vult, non necessariò vult amore efficaci; omnia tamen necessariò scit.

11\. Secunda ratio est; nam in sciente nulla perfectio est posse non scire quidquam, etiam imperfectissimum, at verò in amante ea bona, quæ non sunt necessaria ad finem, magna perfectio est posse non amare efficaciter. Tertia ratio est, quam attigit D. Thomas in supradicto argumento quarto, nam quæcumque scientia Dei dirigitur ad perficiendum ipsum Deum; non verò ad perficiendas res in seipsis. Amor autem absolutus creaturarum dirigitur ad perficiendas creaturas

Probo secundò.

Probo tertiò.

creaturas in ſeipſis. Hæc autem perfectio creaturarum non eſt neceſſaria, ſicut perfectio Dei.

12. Quod ſi obiicias. Sicut, ſuppoſito quod res ſit futura, neceſſariò videtur à Deo, vt futura; ſic etiam, ſuppoſito, quod res ſit futura, neceſſariò ſequitur illam amati abſoluta volitione Dei. Ergo eadem eſt ratio neceſſitatis in præſcientia, & volitione abſoluta. Reſpond. adhuc eſſe manifeſtum diſcrimen: nam rei futuritio præſupponitur iam determinata ex parte obiecti independenter à ſcientia viſionis, qua ſuppoſitione facta, eſt ſimpliciter neceſſarium videri à Deo: cæterum, eadem futuritio non præſupponitur ad efficacem & abſolutam volitionem Dei; ſed potius Deus liberè determinat, vt res futura ſit, vel non ſit futura. Quare hoc velle, eſt formaliter liberum, ſed videre, quidquid fuerit efficaciter volitum, eſt ſimpliciter neceſſarium.

Sed opponetur. ex ſuppoſitione quod ſit. neceſſariò debere amari. Reſpondetur longum eſſe diſcrimen inter voluntatem. & ſcientiam.

13. Dico tertiò. Abſolutè loquendo, Deus non eſt omniuolens tanta proprietate, quanta eſt omnipotens, & omniſciens. Probatur, quoniam potentia & ſcientia Dei circa ſua obiecta verſantur, quanta plenitudine verſari poſſunt, itaut impoſſibilis ſit plenior modus verſandi circa illa. Cæterum volitio Dei circa infinita obiecta poſſibilia non verſatur, niſi quodam inchoato amore, qui eſt ſimplex complacentia: ſed plenitudo volutionis efficacis non verſatur, niſi circa futura.

Dico tertiò. Simpliciter loquendo nō eſt Deus omniuolens ea proprietate qua eſt omnipotens. & omniſciens.

SECTIO VI.

Vtrum in ſeipſis creaturas velit Deus.

1. NEgatiuæ parti fauet S. Thomas in art. 5. corp. dicens: *Deus, ſicut vno actu omnia in eſſentia ſua intelligit, ita vno actu omnia vult in ſua bonitate* Idémque ſupra q. 14. art. 5. ex profeſſo probat, creaturas à Deo non in ſeipſis, ſed in eſſentia diuina cognoſci. Vnde videtur S. Thomas idem ſentire de volitione creaturarum, non in ſeipſis, ſed in Deo tantùm. Conſonátque S. Thomas in fine 2. articuli quæſti. præſentis.

S. Thomas.

2. E contrario creaturas in ſeipſis amari à Deo, ſicut in ſeipſis cognoſcuntur, docet S. Thomas infra q. 20. art. 2. ad 2. dicens: *Per hoc quod res ab æterno in Deo fuerunt, Deus cognoſcit res in proprijs naturis, & eadē ratione amauit; ſicut & nos per ſimilitudines rerum, quæ in nobis ſunt, cognoſcimus res in ſeipſis exiſtentes.* Idem ſentiunt multi neoterici, vt Valent. 1. p. q. 19. pun. 3. dub. 1. Suarez in metaph. diſp. 30. ſect. 16 num. 19. & 1. p. lib. 3. de attribut. cap. 6. num. 8. Imo potiori iure ac magis propriè creaturas in ſeipſis amari à Deo, quāuis non cognoſcantur in ſeipſis, probat ex profeſſo S. Thomas in præſenti q. 19. art. 3. ad 6. & in art. 6. ad 2. & lib. 1. contra gent. cap. 81. fine. Similia docet Henricus 2. p. art. 45. q. 2.

3. Nihilominus mens D. Thomæ cum veritate coniuncta declarabitur, diſtinguendo duas acceptiones illius præpoſitionis *in*. Quamuis enim Ariſtoteles lib. 4. Phyſic. cap. 3. text. 23. retulerit octo modos, quibus aliquid dicitur eſſe in alio, quibus addit alios eodem lib. 4. c. 4. text. 24. 25. & 28. poſſent autem plures enumerari: cæterum in præſenti non tractamus, quomodo aliquid ſit in aliquo, ſed quomodo ſciatur aut ametur in aliquo. Duas igitur acceptiones habet præpoſitio *in*, quando refertur ad obiecta intellectus aut voluntatis.

Mēs D. Tho. aperitur, duplicem diſtinguendo acceptionem prepoſitionis in.

4. Prima ac perfectiſſima acceptio eſt, qua notatur obiectum formale, quod ratione ſui, & non ratione alterius cognoſcitur vel amatur. Hanc vim habet Ioan. 17. dum orat Chriſtus D. pro charitate ac vnione ſuorum: *Sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint.* Et 1. Cor. 1. *Gratia data eſt vobis in Chriſto Ieſu, quod in omnibus diuites facti eſtis in illo.* Epheſ. 1. *Benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.* Et rurſus: *Fidem veſtram quæ eſt in Chriſto Ieſu.* & c. 2. *Creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis.* Ad Philemonem: *Fiduciam habens in Chriſto Ieſu imperandi tibi.* & infra: *Ego te fruar in Domino.* Tandem alibi paſſim Paulus & alij Apoſtoli monent, gaudium, gloriam, fidem, ſpem, & omnia bona noſtra debere eſſe in Deo, ſiue in Chriſto Ieſu.

Quid ſit rem in alio amari, aut cognoſci.

Ioan. 7.

1 Corinth. 1.

Epheſ 1.

Epheſ. 2.

Ad Philemonem.

5. Ratio autem iſtius acceptionis eſt, quoniam obiectum formale eſt quaſi primum fundamentum, cui nititur omnis tendentia ad obiecta materialia, in quantum hæc habent connexionem cum obiecto formali. Vnde non tam in ſeipſis, quam in obiecto formali nituntur obiecta materialia, vt poſſint terminare cognitionem aut volitionem. Sub hac igitur acceptione dico primò. Creaturæ non amantur à Deo in ſe ipſis, ſed in Dei bonitate ſicut probatum fuit diſp. 3. ſect. 1. & 2. Hanc autem aſſertionem intendebat S. Thomas locis citatis in §. primo.

Prima acceptio probatur.

1. Concluſio. Creatura nō amantur in ſe iuxta primam acceptionem.

6. Secunda acceptio eſt, qua præpoſitio *in* denotat rem, cuius entitas verè attingitur, & penetratur à cognitione, vel ab amore, quamuis non propter ſe, ſed propter aliud obiectum formale attingatur, quomodo accipitur 1. Corint. 1. *Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis in gratia Dei, quæ data eſt vobis* Et 1. ad Theſſalo. 5. *In omnibus gratias agite, hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis.* & Rom. 16. *Gaudeo igitur in vobis.* & Ioan. 17. *Sicut & nos vnum ſumus, ego in eis, & tu in me.*

1. Cor 1.

1. ad Theſ 5.

Roman. 6.

Ioan. 17.

7. Iuxta præſentem acceptionem dico 2. Creaturæ in ſeipſis amantur à Deo, id eſt, non diligit Deus ſolummodo illud eſſe increatum, quod creaturæ habent in Deo, quodque non eſt aliud, quàm ipſamet omnipotentia & ars atque ideæ diuinæ: ſed diligit illud ipſum eſſe futurum & creatum, quod creaturæ habent extra Deum, & in ſeipſis, vel quod in ſeipſis haberent, ſi crearentur. Quantum ad hoc, ſicut creaturæ cognoſcuntur in ſeipſis, tāquam obiecta materialia, ita diliguntur in ſeipſis tanquam obiecta materialia. Hanc aſſertionem S. Thomas & alij doctores intendunt citati §. 2. Eius probatio conſtat ex diſp. 4. & 5. Quia ſi vera non eſſet hæc aſſertio; Deus nihil aliud diligeret quam ſeipſum: vnde non diligeret creaturas ſiue poſſibiles, ſiue exiſtentes; ac proinde non vellet illis conferre illud eſſe creatū, quod in ſeipſis habent. Quapropter illud eſſe creaturarum non foret creatum, ſed increatum: ideóq; nunquam in ſeipſis exiſterent.

2. Concluſio. Iuxta ſecūdam acceptionē, creaturæ amantur in ſe.

Probatio concluſionis.

8. Dico tertiò, Peculiari quadam ratione volitio terminatur ad creaturas in ſcipſis, qua ratione non terminatur diuina cognitio: vt apertè docuit S. Thomas & Henric. citati in §. 3. Hæc aſſertio manifeſtior eſt in amore abſoluto & efficaci, quo Deus vult creare, & conſeruare aliquas res: nam hic amor ſeligit res ex ſe bonas, & accommodatas ad finem, quē Deus intendit & vult illis conferre, vt actu habeant in ſeipſis eam bonitatē, & vtilitatem, quam requirit earum natura. Cognitio autem non tendit ad hoc tribuendum, ſed

Tertia concluſio. Volitio peculiari ratione in creaturas tendit, qua non tendit ſcientia.

tantum

tantum ad considerandum, quomodo res se habeant in seipsis, nihil curando vtrum bene vel malè se habeant; hoc enim nihil intereſt cognitioni præcisè vt cognitio eſt: de quo diximus disp. 6. sect. 3. ad 2. cum confirmationibus.

10. *Nunc asserimus doctrina creaturis possibilibus (in quibus obscurior est) applicatur.*

Obscurior autem eſt hæc assertio circa res possibiles nunquam futuras. Sed facilè colligitur ex dictis in eadem disp. 6. sect. 2. conc. 1. quoniam Deus sibi complacet & gaudet, quod tales res haberent in seipsis bonitatem & perfectionem, si Deus illas creare voluiſſet, & quod possint hanc perfectionem à Deo recipere, quàm, si contradictionem implicarent in sua eſſentia, nequaquàm poſſent accipere. Præterea Deus sibi complacet & gaudet eas res in seipsis eſſe bonas per neceſſariam connexionem prædicatorum, & eſſe artificiosas, & dignas arte & potentia Dei, esséque in seipsis apta media, quibus Deus, si vellet, vti poſſet ad suos fines obtinendos.

Supponatur ne res esse in seipsa, cuius esse amatur. Res, quæ diligitur, nō antecedit, sed subsequitur amorem efficacem.

Obiicies primò. Vt aliqua res ametur secundùm eſſe, quod habet in seipsa, præsupponitur, quod actu habeat eſſe in seipsa, secundùm quod ametur: Sed ab æterno nulla creatura habebat eſſe actu in seipsa: Ergo nulla creatura secundùm eſſe, quod habet in seipsa, poterat amari ab æterno. Resp. Vt aliqua res ametur amore efficaci, secundū eſſe, quod habet in seipsa, non præsupponitur, sed cōsequitur quod in seipsa actu habeat eſſe pro aliqua differentia tēporis, & nō requiritur quod illud eſſe rei semper actu coexiſtat simul cum amore. Quapropter poteſt amor efficax, ab æterno exiſtens, terminari ad illud ipsum eſſe reale, quod in seipsa habet creatura in tempore; Nam & homines poſſunt hodie amare illud ipsum eſſe reale, quod in seipso habebit artificium cras, quando fiat: sicut architectus hodie vult ædificare sequenti anno domum, quam vult in se ipsa prodire pulchram, firmam & accommodatam. Atque eodem modo poteſt simplici complacentia res nunquam futura amari secundum eſſe, quod in seipsa haberet actu, si crearetur; quamuis nunquam habitura sit illud esse in seipsa.

11. Obiicies secundò, Vnum bonum non amatur in alio, nisi sicut eſt in illo, sed creaturæ non sunt in Deo secundùm esse reale, quod in seipsis habent: ergo in Deo vt bono amat, non possunt amari creaturæ secundùm esse, quod habent in seipsis; sed sicut sunt in Deo. Respond. Vnum bonum non amatur in alio, nisi sicut eſt in illo formaliter, vel eminenter; at verò creaturæ secundùm esse reale, quod in seipsis habent sunt in Deo eminenter; quamuis non sint in Deo formaliter, quia illud ipsum esse poteſt Deus producere; ideóque secundùm esse reale, quod in seipsis habent, possunt in Deo amari.

Qua ratione bonū vnum in alio debeat contineri, vt in illo ametur.

12. *Instabis vrgendo.*

Quod si vrgeas: non sunt in Deo formaliter; ergo non amantur formaliter; Respondeo, negando consequentiam, quia in antecedente modus ille *formaliter* applicatur ad esse creatum: at in consequente applicatur ad esse increatum. Paritas autem eſt in hoc. Sicut in Deo formaliter eſt omnipotentia & ideæ, ratione quarum creaturæ sunt eminenter in Deo, ita in Deo eſt formaliter amor. Vide, quæ de Scientia Dei prout terminatur ad creaturas in Deo & in se ipsis cognitas docuimus tomo præcedenti tota disp. 11.

Soluitur ratio, & eius æquiuocatio.

ARTIC. III.

Vtrum quidquid Deus vult, ex necessitate velit.

Huic adiungendus eſt alter.

ARTIC. X.

Vtrum Deus habeat liberum arbitrium.

DISPVTATIO VII.

Vtrum Deus arbitrio libero polleat circa creaturas efficaciter amandas.

SECTIO I.

Respondens affirmatiuè.

1. *Qui Deo negauerint arbitrij libertatē ex Philosophis gentilibus Pag. 133.*

ARRATRII libertatem Deo negauiſse referuntur multi Peripateticorum, vt Ariſtoteles, Theophraſtus, Auerroes, Auicenna, & Porphyrius; vt videre eſt apud Albertum in libro de causis, cuius verba refert Carthusian. lib. 1. sent. diſt. 45. q. 1. colum. 3. prout retulimus etiam disp. 1. in principio. Nec dubitari poteſt, quin Ariſtoteles multis in locis libertatem Deo negare videatur: quam tamen alibi concedit: quod indicium eſt ambigui & nutantis animi, qui paruo momento huc atque illuc impellitur contrariis argumentorum ponderibus: Sed de illius mente dicemus ex professo sec. 5.

2. *Ex Christianis.*

Ex Chriſtianis autem in hoc errore fuit Petrus Abailardus, dicens, Deum non posse facere, nisi ea, quæ facit, apud Waldensem lib. 1. doctrinalis. c. 10. Quod idem poſtea docuit Witclef. in Trialogo ca. 10. & 11. quem refellit Waldensis eodem lib. 1. c. 10. & sequentibus. Subscribit eidem errori Lutherus art. 36. dicens, Veram esse Witcleffi sententiam, quæ habet, omnia ex neceſſitate absoluta euenire. Bucerus item libro de concordia doctrinæ c. de libero arbitrio, Caluinúsque lib. 1. institution. c. 16. §. 3. docent, Deum agere necesſariò quidquid poteſt agere, nec posse cesſare ab eo, quod facit, nec aliud facere posse: prout refert Bellarm. tomo 3. lib. 3. de gratia & libero arbit. cap. 15. versus finem.

3. *Authoris conclusio.*

Nihilominus sit conclusio. Deo conuenire liberum arbitriū circa creaturas efficaciter amandas, ac proinde non neceſſariò, sed simpliciter liberè, Deum velle, quæcumque vult efficaciter extra se, prorsus eſt certum, sed non æquali gradu certitudinis: nam de fide eſt, amorem efficacem creaturarum liberum eſſe Deo: nihilominus adhuc nō eſt de fide, libero arbitrio pollere Deū, Quoniam nomen liberi arbitrij apud aliquos antiquorum Theologorum significabat poteſtatem indifferentem ad bonum, & ad malum, siue etiam vertibilem in vtramque partem contradictionis etiam poſt primam electionem: quæ duo Deo repugnant: vt oſtendemus infra disp. 8. sec. 1. & 2. & disp. 16. De re tamen ipsa liberi arbitrij, quod aſſerimus, nemo Catholicorum poterit diſſentire.

4. *Fundamenta.*

Probatur primò plurimis Scripturæ teſtimoniis

primum ex scriptura. Psalm. 93. nis, quorum aliqua referemus sect. sequenti: nunc sufficiat Psal. 93. *Deus vltionum liberè egit,* vbi quamuis primariò significetur libertas à timore & coactione, & acceptione personarum, supponitur tamen & virtualiter clauditur libertas ab impossibilitate & necessitate determinante ad vnam partem contradictionis. Talis enim necessitas, aut impossibilitas si Dei voluntatem & operationem alligaret ad vnam partem, non esset possibile timore, vel coactione, vel acceptione personarum ab vltionibus cohiberi: proptereàque laudaretur inaniter libertas à coactione, timore, & acceptione personarum.

5. *Cap. 12.* Clarior est hæc ratio Sap. 12. *Non quia impotens eras in bello subiicere impios iustis, aut bestiis sæuis, aut verbo duro simul exterminare. Sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ; non ignorans;* & quæ sequuntur, præsertim versu 12. *Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? &c.* & vers. 18. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum volueris, posse.* Libertas autem formaliter consistit in dominio voluntatis, cui subest potentia & operatio, vt determinetur ad opus quod voluerit, quando voluerit, & quomodo voluerit.

6. *Fundamentum secundum.* *Augustinus.* Probatur secundò, communi sanctorum Patrum consensu, quorum aliquos citabimus sectionibus sequentibus, sed plures sequenti disp. 8. sect. 1. & 2. Nunc sufficiat Augustinus 22. de ciuitat. Dei cap. vltimo ad med. dicens: *Deus ipse, quoniam peccare non potest, nunquid liberum arbitrium habere negandus est?* Qui etiam lib. de natura & grat. cap. 46. *Nec audemus,* inquit, *dicere, ideo Deum non voluntatem sed necessitatem habere iustitiæ, quia non potest velle peccare.*

7. *Fundamentum tertium. Quid respectu creatæ; quod etiā respectu increatæ operationis, liberū arbitriū sit?* Tertiò probatur ratione; quoniam liberum arbitrium est perfectio simpliciter simplex: est enim dominium propriæ operationis. Quod si referatur ad operationem creatam ad extra, propriè dominium est superioris in rem sibi subiectam. Si verò dominium referatur ad increatas, & immanentes volitiones liberas, non est dominium superioritatis, sed est solummodo possibilitas volendi vnum & aliud. Quod dominium negatiuè facilius declaratur; est enim Deum non esse subiectum necessitati, neque impossibilitati volendi efficaciter creaturas: vt loquuntur Patres citandi seq. sequenti.

8. *Fundamentum quartum.* Probat quartò S. Thomas in art. 3. quoniam creaturæ non possunt à Deo diligi tanquã finis, sed tanquam mediũ in ordine ad diuinã bonitatem (sicut probatũ est disp. 3. sect. 1. & 2.) Igitur necessitas amandi creaturas nequit aliunde prouenire, nisi ex necessaria connexione huius amoris cum amore vltimi finis, videlicet diuinæ bonitatis. At verò nulla est necessaria connexio inter hos amores. Finis enim, qui subsistit & perfectè possidetur sine aliquo medio, potest perfectè amari, quamuis non ametur efficaciter illud mediũ. Sed diuina bonitas subsistit, & perfectè possidetur à Deo, sine quacumque creatura. Ergo potest perfectè amari à Deo, quamuis non ametur efficaciter vlla creatura. Quapropter efficax amor creaturæ non sequitur necessariò ex amore diuinæ bonitatis, ac subinde liber erit.

9. *Prima cōfirmatio. Id propter ß. non non ne-* Confirmatur primò quoniã ideo equum non necessario volumus propter iter, sed liberè, quoniam sine equo possumus iter conficere. Ergo Deus non necessariò, sed liberè amat creaturas propter diuinam bonitatem, quoniam sine illis perfectè retinet suam bonitatem. Confirmatur secundò, quoniam indifferentia voluntatis nascitur ex ea potissimum indifferentia iudicij, per quam bonum amabile iudicatur indifferens, id est, non simpliciter necessarium ad retinendum aliud bonum, quod necessariò amatur: vt videbimus sectionibus sequentibus. *cessariò amatur, sine quo finis existere potest. Secunda confirmatio.*

SECTIO II.

Diuina libertatis indifferentia formaliter est possibilitas idem obiectum volendi & non volendi: nec consistit in solo iudicio proponente indifferentiam obiectorum.

Recentiorum quorundam existimatio est. In Deo non reperitur alia ratio libertatis respectu eorũ, quæ extra se vult, nisi quia iudicat, illa non habere necessariam connexionem cum fine, sed esse secundùm se indifferentia; iudicat tamen ordinabilia esse ad finẽ, & iudicat esse ordinãda. Hoc ideo dicunt, vt inferant, non auferri libertatem humanam quacumque physica prædeterminatione, licet nostram volitionem inferat per antecedentem necessitatem, dummodo retineatur in intellectu iudicium de indifferentia mediorum ad finem. 1. *Nonnullorum recentiorum placitũ circa diuinam libertatem*

Ita docet expressè Bañez in præsenti q. 19. art. 10. dub. 2. post solutionem argumentorum in 3. documento & sequenti §. *Primum est* & §. *Iam verò.* Cuius doctrina conferenda est cum iis, quę de humana libertate scribit in eadem q. 19. art. 8. conc. 2. fine & q. 23. art. 3. §. *De hac difficul.* & sequenti, & aliis in locis, à me ponderatis alibi. In eandem sententiam euadunt quæ de diuina libertate comparata cum humana docent Cabezudo in fine totius quæst. 2. de Auxiliis, quam inseruit 3. p. q. 62. in fine pag. 175. conferenda cum pag. 154. col. 2. Didacus Aluarez lib. 3. de Auxiliis disp. 22. num. 36. fine pag. 206. iunctis quæ docet disp. 92. num. 11. Ledesma q. vnica de Auxil. art. 10. difficult. 1. pag. 210. & difficult. 2. pag. 212. 2.

Fundamentum huius opinionis est infinita perfectio Dei, qui est purissimus actus, nullam prorsus potentialitatem admittens, & cuius voluntas non potuit aliam perfectionem habere, nisi eam, quam de facto habet. Ergo diuina voluntas non fuit indifferens ad volendum creare mundum, & ad volendum non creare, nisi per solam indifferentiam ex parte obiecti creandi, & ex parte modi cognoscendi illud, quasi non necessariò eligibile, nec habens necessariam connexionem cum vltimo fine voluntatis. 3. *Huius opinionis fundamentum.*

Pro declaratione supponendum est primò, certissimum esse apud omnes intellectum esse radicem libertatis, quatenus proponit rationes boni repertas in vtraque parte contradictionis, à quibus voluntas allici possit. Cæterum huiusmodi cognitionem non esse formalem rationem libertatis, nec suffire ad illam, ostendemus in conclusionibus & earum probationibus. 4. *Suppositio prima. Intellectus radix est libertatis, non ipsa formalis libertas.*

Secundò supponendum est, increatam libertatem perfectionibus multis à libertate creata differre. Imprimis enim diuina voluntas non est indifferens ad realiter efficiendam, vel eliciendam realiter, nec ad realiter recipiendam volitionem suã: vt constat ex dictis dis. 2. sect. 1. & 2. 5. *Suppositio secunda. Multa, in quibus differt increata voluntas, à voluntate creata.*

Secundò

Secundò, Diuina voluntas etiam ab æterno non fuit indifferens ad varias perfectiones volitionum, etiam sola ratione distinctas, prout explicabitur magis disp. 13. Tertiò, Diuina voluntas non est indifferens vt in ea succedant volitiones variæ. Quartò, nec vnquam fuit indifferens, vt careret omni volitione efficaci circa aliquod obiectum; vt videbimus sequenti disputat. 8. sect. 3.

6. *Suppositio tertia.* Tertiò supponendum diuersas esse difficultates duas, quæ propter nimiam similitudinem atque connexionem ab aliquibus tanquam vna tractantur. Altera est, vtrum sola denominatio extrinseca, vel potius aliqua realis formalitas constituat liberam Dei volitionem, de qua dicendum erit disp. 11. & duabus seq. Altera, quam in præsenti contra Bañez & alios suprà citatos, sequentibus conclusionibus explicabimus.

7. *1 Conclusio. Libertas diuina nõ cõsistit formaliter in iudicio indifferentiã proponente. In quo consistat formaliter.* Prima conclusio. Ratio libertatis diuinæ respectu eorum quæ extra se vult, non consistit formaliter in iudicio, quo diuinus intellectus iudicat, creaturas non habere necessariam connexionem cum fine, sed esse secundùm se indifferentes, veruntamen ordinabiles ad Deum vt vltimum finem & esse de facto ordinandas. Sed diuina libertas formaliter & primariò cõsistit in volitionis indifferentia, in quãtum Deus ab æterno potuit velle creare mundum, & potuit non velle hoc, sed velle nõ creare, similitérque potuit velle, aut non velle cætera obiecta creata & creabilia.

8. *2. Conclusio.* Vnde infertur secunda conclusio. Indifferentia diuinæ libertatis non est solummodo ad operandum ad extra, producendo, aut non producendo creaturas; sed etiam est indifferentia ad operandum ad intra, efficaciter volendo creare, aut non volendo creare in eo sensu, quo volitio dicitur esse operatio, supra disp. 2. sect. 2.

9. *Prima vtriusque conclusionis probatio. Sententia opposita cõtradictione implicatur.* Vtraque simul conclusio probatur primò, nam opposita sententia contradictionem inuoluit, etenim foret impossibile Deum iudicare, creaturas non habere necessariam connexionem cum fine, sed esse secundũ se indifferentes, si non esset in Deo alia ratio libertatis præter huiusmodi cognitionem & indifferẽtiam obiectiuam.

10. *Assumpti probatio.* Claritatis gratia loquar de Michaele, vt idem intelligatur dictũ de quibuslibet aliis rebus creatis, & ita probo sequelam. Si non fuit in Deo alia ratio libertatis præter illam cognitionem, consequens est, ea cognitione præsupposita, non fuisse in Dei volitione possibilitatẽ, vt non vellet creare Michaelem: vnde necessarium etiam fuit de facto creare Michaelem, & impossibile non creare, quia supposita efficaci volitione Dei, necessariò sequitur creatio: vnde tandem sequitur, hanc veritatem fuisse cognitam à diuino intellectu, videlicet, absolutè necessarium esse, vt Deus vellet creare, & de facto crearet Michaelem, cuius contradictorio iudicio deciperetur Deus, nimirum, si iudicaret Michaelem non habere necessariam connexionem cum Deo, sed esse secundùm se indifferentem, vt Deus illum creare velit, aut non velit creare, sed velit non creare illum.

11. *Ex contraria prima sequela.* Confirmatur primò quoniam ex illa sententia sequitur, nullam prorsus indifferentiam esse in Deo, nec quantum ad increatas operationes ad intra, videlicet intellectiones & volitiones, nec quantum ad operationes ad extra, & obiecta, siue effectus creatos: quia nihil est vnde incipiat indifferentia. Imprimis enim diuinus intellectus necessariò determinatur ad iudicandum, creare Michaelem esse possibile, & dignum opus infinito artifice. Rursus Michaelẽ esse de facto creandum iudicare, aut imperare non potest diuinus intellectus, nisi dependenter à diuina voluntate determinante se ad volendum creare: Quod si diuina voluntas non habet in se formaliter indifferentiam ad volendum, aut non volendum creare Michaelem supposita cognitione, quæ præcedit in intellectu, iam voluntas necessariò determinata est vt velit creare, & consequenter intellectus diuinus necessariò determinatus est ad creationem imperandam & asserendam, & creatio necessariò erit. Quapropter omni ex parte determinatio est, & necessitas, & nulla prorsus indifferentia. vide quæ dicemus sect. 6. *Iudicare nequit intellectus Michaelẽ esse creandum, nisi voluntas diuina determinet.*

12. *Secunda sequela.* Confirmatur secundò, quoniam ex eadem sententia sequitur, voluntatem diuinam non posse continere intellectum diuinum, ne imperet creationem Michaelis, nam si posset, eo ipso haberet aliam rationem indifferentiæ, præter cognitionem illam obiectorum non habentium necessariam connexionem cum fine.

13. *Aduersæ partis fundamentum euersa. Quod puritas volũtatis repugnat, intellectus puritati repugnare debet.* Confirmatur tertiò simul euertẽdo fundamentum contrariæ sententiæ: Si enim infinita perfectio, & purissimus actus, quia nullam prorsus potentialitatẽ admittit, ideo non fuit indifferens, vt eadem intellectione manente, vellet aut non vellet creare Michaelem: propter eandem omnino rationem intellectus diuinus non fuit indifferens, vt iudicaret Michaelem non esse creandum, & vt imperium creationis omitteret. Quod si diuino intellectui, licèt actui purissimo, possibile fuit non imperare creationem Michaelis, nec iudicare illum esse creandum; potiori iure conueniet voluntati possibilitas non volendi creare Michaelem, sed volendi non creare illum.

14. *Ecclesiastici 17.* Probatur secundò, nam Genes. 1. & Ecclesiastici 17. *Deus creauit de terra hominem secundùm imaginem suam fecit illum.* Hæc autem imaginis ratio consistit præcipuè in libera potestate, indifferente, vt velit & non velit, in qua fundatur dominium & imperium in animantia cætera, quod in eisdem locis homini committitur. Vnde communiter Patres colligunt humanæ libertatis indifferentiam, vt velit & non velit absque vlla præcedente necessitate, quæ voluntatem determinet ad vnam partem contradictionis.

15. Ita Irenæus, Macharius Senior, Cyrillus Hierosolymitanus, Basilius, Chrysostomus, Athanasius, Gregorius Nyssenus, Damascenus, Philo, Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, Lactantius, Eusebius Cæsariens. Prudentius; quorum plurima testimonia ponderauimus tom. præcedenti de Scientia Dei disput. 40. sect. 1. & 2. Atque iidem Patres obseruant, non verificari Dei imaginem; si voluntas hominis per necessitatem determinatur ad vnam partem, & non est indifferens ad volendum hoc vel illud, & faciendum quod voluerit, quemadmodum Deus. *Patrum obseruatio.*

16. *Solum iudicium indifferentia insufficiens est ad libertatem.* Confirmatur primò, quoniam humanæ libertati non sufficit cognitio intellectus, proponens rationes boni pro vtraque parte contradictionis, & iudicans vtramque posse eligi: sed præterea requiritur in voluntate indifferentia, vt, posita illa conditione, & cæteris omnibus requisitis ad volendum tale obiectum, possit velle & non velle illud obiectum: vt probatum est tom. præcedenti de Scientia Dei disp. 53.

17. Confirmatur secundò, quia non modo super-

naturaliter, sed etiam naturaliter contingit, aliquam volitionem esse simpliciter necessariã manente cognitione bonitatis & malitiæ in vtraque parte contradictionis, imò & manẽte iudicio dictante, secundùm se magis bonã, & magis eligibilem esse contrariam partem, quam de facto voluntas non amplectitur: vt cõstat in tristitia damnatorũ, & in delectationibus & tristitiis, quas viatores conãtur à se repellere, nec possunt: ideòque non imputãtur ad laudem, nec ad culpam. Quod fusius probatum est in eadem disp. 53. tom. præcedentis de Scientia sect. 3. & sequentibus.

Sæpe voluntas non amplectitur extremum vt magis eligibile propositum & necessario adhæret minus eligibili.

SECTIO III.

Eiusdem indifferentiæ probationes aliæ quæ nituntur authoritate Scripturarum, & Patrum.

1. *Eligi non potest bonum quod necessarium sit absolutè eligi.* SIt in ordine probatio tertia, quoniam eligi non potest bonum, quod absolutè necessarium sit eligere: sed illud tantùm bonum est obiectum electionis capax, quod possibile est eligere & non eligere: vt cõstat ex Aristotele 3. Ethic. cap. 2. & 5. & lib. 5. Ethic. c. 8. & lib. 6. cap. 2. Nec non ex Damasceno lib. 2. de fide c. 27. & 29. ac Nemesio lib. de natura hominis cap. 40. & 41. S. Thoma 1. 2. quæst. 13. art. 4. 5. & 6. Sed Deus verè & propriè eligit 1. Corinth. 1. prope finem: *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus,* &c. Ephes. 1. *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem vt essemus sancti.* 2. Thessal. 2. *Nos autem, debemus gratias agere Deo semper, quod elegerit vos Deus primitias in salutem.* Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni?* & 1. Petr. 2. *Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum.* Alibi quoque non rarò Deo tribuitur electio.

1. Corinth. 1. Ephes. 1. 2. Thessal. 2. Iacobi 2. 1 Petri 2.

2. Confirmatur primò, nam electionis indifferentiam Scriptura significat, quoties obiecta, per Deum volita, non aliter determinat, nisi per volitionem Dei. Quemadmodum Roman. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat,* & iterum: *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* 1. Corinth. 12. *Diuidens singulis prout vult,* id est, *pro libero voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio*: vt exponit Ambrosius 2. de fide cap. 3. Psalm. 134. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit,* Matth. 20. *Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi: an non licet mihi, quod volo, facere?* Ioan. 5. *Et Filius quos vult viuificat.* & cap. 3. *Spiritus vbi vult spirat.*

Rom. 9. 1 Corint. 12. Psalm. 134. Matth. 20. Ioan. 5. Ioan 3.

3. Confirmatur secundò, propterea quippe foret absolutè falsum dicere, Patrem & Filium spirare personam quam vult: quoniam licèt spontaneè volendo spirent Spiritum sanctum; cæterùm non est in potestate spiratoris, vt velit hanc personam spirare potius quàm aliam; sed necessariò spirat hanc & non aliam: nec est in potestate spiratoris se cohibere à qualibet persona spiranda, sed necessariò spirat. Consequenter igitur, si non esset in potestate Dei velle hæc opera, & non illa, vel nulla velle; vel non esset in potestate Dei non amare, vel amare personam hanc potius, quàm illam: forent absolutè falsa, quæ nuper retulimus Scripturæ testimonia.

Confirmatur tertiò, nam idem modus loquendi quoties in Scriptura refertur ad homines, significat indifferentiam volendi & non volendi: vt Ioan. 15. *Quodcumque volueris, pete.* 3. Reg. 3. *Postula quod vis, vt dem tibi.* 1. Corinth. 7. *Quod vult faciat, non peccat si nubat,* Potissimum verò Ecclesiastici 15. *Ad quod volueris porrige manum tuam.* Quod Patrum testimoniis ponderauimus tom. præced. de Scientia Dei disp. 39. tota sect. 7. 4.

Ioan 15. 3. Reg 3. 1. Corinth. 7. Ecclesiastici 15.

Probatur quartò, nam, adiecta conditio *si voluerit,* significat potestatis indifferentiam vt velit & non velit, quod ex eodem testimonio Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata seruare,* &c. & aliis testimoniis Scripturæ & Sanctorum Patrum, probatum est in eodem tomo præcedenti, eadémque disp. 39. sect. 5. & disp. 45. sect. 6. 5.

Hoc argumento diuinæ libertatis indifferentia vt velit aut non velit probatur ex Ecclesiastici 39. *Si enim Dominus magnus voluerit, Spiritu intelligentiæ replebit illum.* Esther 3. *Si decreuerit saluare nos, continuo liberabimur.* Sapient. 12. *Subest enim tibi, cùm volueris, posse.* vbi dictio cum est conditionalis. Iacobi 4. fine: *Pro eo vt dicatis, si Dominus voluerit,* &c. 1. Corinth. 16. *Spero me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.* 6.

Ecclesiastici 39. Esther. 3. Sapien. 12. Iacobi 4. 1. Corint. 16.

Ne quispiam fortasse pro contraria sententia respondeat, Deum posse, si velit, cæterum non posse velle; notandum est, hanc solutionem prius ab Witclepho fuisse excogitatam, vt defenderet, Deum, si velit, posse facere, quæ non facit, cæterum nõ posse velle, & ideo absolutè non posse aliud facere, nisi quod facit. Quam euasionem vt erroneam referunt & refutant Waldensis lib. 1. doctrinalis fidei cap. 15. & 16. Castro verbo *futurum contingens.* paulò ante med. Bellarminus lib. 3. de gratia & lib. arbitr. cap. 16. §. *At inepta.* 7.

Vuiclephi error.

Confirmatur primò, quoniam hæc propositio: *Filius, si voluerit, facit, quod non viderit Patrem facientem,* iure optimo censebitur hæretica, & repugnans verbis Ioan. 5. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Similiter erit blasphemia dicere: *Deus si voluerit mentietur*; quia licet ex eo quod vellet mentiri, per bonam illationem colligeretur, eum mentiri: cæterum id velle non potest. Ergo adiecta conditio *si voluerit* denotat indifferentem possibilitatem volendi & non volendi. Confirmatur secundò, nam Daniel 3. Deus de facto voluit liberare tres pueros de camino ignis: & tamen poterat nolle, si quidem dicunt: *Quod si noluerit notum sit tibi, ò Rex, quia Deos tuos non colimus.* 8.

Prima confirmatio. Ioan. 5. Secunda confirmatio. Daniel 3.

Quintò. Eadem potestatis indifferentia diuinæ voluntatis traditur, quoties homines dicuntur esse in manu Dei, sicut lutum in manu figuli, quemadmodum Hierem. 18. *Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israël.* & quæ sequuntur. Breuius & obscurius idem significauit Isaias cap. 45. *Væ qui contradicit fictori suo, testa de Samijs terræ: nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est.* Ecclesiast. 33. *Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere: Omnes viæ eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius, qui se fecit.* Roman. 9. *Annon habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud qui-* 9.

Hierem. 18. Isai. 45. Ecclesiast. 33. Rom. 9.

dem

dem vas in honorem, aliud autem in contumeliam.

10\. Probatur sextò, Deus enim *operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Ephes. 1. Consilium autem non est, nisi de rebus, quas possibile est velle, & non velle: vt ex Aristotele, Damasceno, S. Thoma, & multis Patribus ostendimus tomo præcedenti de Scientia disput. 39. sect. 3.

Ephes. 1.

11\. Probatur septimò, quoniam in sacris literis illæ dictiones, quæ significant ambiguitatem, veluti *forsitan* aut *fortè*, ponuntur ad denotandam indifferentiam libertatis, de qua loquuntur, siue fuerit creata, siue increata. Quod generale fundamentum ex professo probatum fuit tom. præcedenti de Scientia disp. 70. sect. 2. Quapropter quoties ad diuinam voluntatem referuntur prædictæ dictiones dubitatiuæ; significant indifferentiam diuinæ libertatis, vt faciat, vel non faciat, quemadmodum Exod. 19. in fine: *Sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos.* & cap. 33. *Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis est: ne fortè disperdam te in via.* Iosue 14. *Si fortè fuerit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promisit mihi.* 1. Regum cap. 14. *Veni transeamus ad stationem incircuncisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis.* lib. 2. Regum cap. 12. *Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui: dicebam enim: quis scit si fortè donet eum mihi Dominus?* Matthæi 5. *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro.* Actor. 8. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Daniel 4. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.*

Exod. 19. Exod. 33. Iosue 14. 1. Reg. 14. 2. Reg. 12. Matth. 5. Actor. 8. Daniel. 4.

12\. Probatur octauò, quia iuxta Metaphysicam & Dialecticam euidens est, vbi negatur alicuius necessitas consequenter, ac virtualiter affirmari possibilitatem contradictorij. Quod obseruauit Anselmus lib. 2. cur Deus homo cap. 17. ad finem, dicens: *Quod necesse est esse: impossibile est non esse: & quod necesse est non esse, impossibile est esse: & conuersim.*

Qui extremũ aliquod negat, virtualiter cõtradictorium affirmat. Anselmus.

13\. At Patres communiter & omnes Scholastici docent, Deum non ex necessitate velle cætera omnia extra se. Ergo potuit ea non velle. Ac proinde non solùm in intellectu diuino fuit obiectiuè indifferentia, sed etiam formaliter in diuina voluntate fuit indifferens possibilitas efficaciter volendi, & non volendi creaturas. Sic Anselmus lib. 2. *cur Deus homo*, cap. 5. prope finem: *Deus*, inquit, *nihil facit necessitate, quia nullo modo cogitur aut prohibetur aliquid facere.* Superius autem probauerat, merè gratis & liberè Deum præstare bonum, quod homini confert. & cap. 11. propius ad finem quàm ad med. docet, omnipotentem potuisse non mori, & potuisse mori secundùm naturam humanã. Potuit itaque Deus non permittere mortem, quam permisit. Idem fusius confirmat cap. 16. à medio semper supponens nulla necessitate voluisse Deum mori secundùm humanitatem. Vnde sequenti cap. 17. sub init. *Quoniam*, inquit, *omnia quæ vult, & non nisi quæ vult facit, sicut nulla necessitas, siue impossibilitas præcedit eius velle, aut nolle: ita nec eius facere, aut non facere*: vbi manifestè constituit indifferentiam, non tantùm circa res ad extra creandas, sed etiam circa volitiones Dei ad intra.

Anselm.

Quibus omnibus consequentia sunt quæ scribit cap. 18.

Athanasius orat. 2. contra Arianos prope med. & orat. 4. fol. penult. fusè & frequenter docet Deum non necessitate operari; sed quando voluit creasse mundum, cùm potuisset antea creare, nam *deliberare*, inquit, *& diligere in vtramque partem momenta sua habet, & ea affectio in naturam rationalem cadit.* Ita declarat indifferentiam diuini arbitrij. Quam etiam suo, & Apostoli more, nomine *beneplaciti* & *voluntatis* intelligit oratione 4. contra Arian. sex. colum. ante finem orationis. Iustinus quæst. 114. ad Orthodoxos asserit, *asserens diuina potentiam non naturali necessitate, sed propriè consilio constare.* 14.

Iustinus.

Eadem est mens Clementis Romani lib. 3. Recognit. propius ad med. quàm ad princ. & constit. lib. 7. cap. 35. post med. dicentis: *Solus es omnipotens: quando enim vis, adest tibi, vt possis: tua enim æterna potentia flammam refrigerat, &c.*

Clemẽs Rom.

Gregorius Nyssenus lib. 6. Philosophiæ, qui est de facto cap. 40. siue cap. vltimo, vel potius Nemesius, lib. de Animæ facultatibus cap. 38. à med. tom. 9. Bibliothecæ: *Non enim, ait, necessitati Deus paret* siue vt alij legunt: *Non sub necessitate est Deus; neque fas est dicere, eius voluntatem necessitati seruire: etenim necessitatis ipse auctor est.* & post pauca: *Ipse Deus non solùm extra omnem necessitatem locatus est, sed etiam eius Dominus & author est. Cum enim sit potestas & natura libera potestatis, nihil, neque naturæ necessitate, neque legis sanctione facit, sed omnia sunt illi contingentia, etiam, quæ sunt necessaria.* Id est, etiam illa, quæ necessariò sequuntur ex causis naturalibus, & quæ necessariò perseuerant, quoniam sunt naturaliter incorruptibilia: comparatione tamen diuinæ voluntatis contingentia sunt, quoniam potest illa non producere, & potest iam producta annihilare. Monet igitur continuò Nemesius propter huiusmodi libertatem ostendendam, mutasse Deum in aliquibus rebus, naturæ cursum; vt iubendo cursum solis aut lunæ consistere. 15.

Augustinus necessitatem excludit, vt diuinam libertatem seruet lib. 6. de Genes. ad literam cap. 14. in fine dicens: *Restat igitur vt ad vtrumque modum habiles creaturæ sint, siue ad istum, quo vsitatissimè tempora transcurrunt, siue ad illum, quo rara & mirabilia fiunt, sicut Deo facere placuerit quod tempori congruat.* Porrò creaturæ non essent ad vtrumque modum habiles, si Dei voluntas & potentia non esset ad vtrumque modum indifferens, siue ad seruandum ordinem communis prouidentiæ, siue ad facienda pro libito miracula. 16.

Sequenti verò cap. 15. fine: *Manifestum est*, inquit, *etiam sic non factum esse hominem, contra quod erat in illa prima conditione causarum: quia ibi erat etiam sic fieri posse, quamuis non ibi erat, ita fieri necesse esse: hoc enim non erat in conditione creaturæ, sed in placito creatoris, cuius voluntas rerum necessitas est.* Quod si diuina voluntas fuisset necessariò determinata, vt vellet hominem sic, & non aliter condere: in ea conditione causarum fuisset ita fieri necesse esse, nec hoc esset positum in placito creatoris. 17.

Et cap. 17. & 18. eiusdem libri docet omnibus causis secundis non aliam esse necessitaté, præter eam quam diuina voluntas illis præstituit, quæ liberè quandoque facit contrarium eius effe-

Hilarius. ctus, ad quem naturaliter propendebant. Hilarius lib. de Synodis ante med. explicans sextum canonem Syrmicæ Synodi ait: *Extra corporalis naturæ necessitatem liber manens, quod vult, & cum vult, & vbi vult, id præstat ex sese.* *Fulgent.* Fulgentius lib. 1. ad Moninum cap. 13. initio: *Deus*, inquit, *nulla necessitate compellitur, vt aliquid promittat.* *Æneas Gazaus.* Æneas Gazeus Platonicus & Christianus in Theophrasto, siue de animarum immortalitate propius ad med. quàm ad fin. ait: *Non necessitate vlla, verum sua liberali voluntate ductum esse Deum, vt immortalitatis munus concederet.*

SECTIO IV.

Scholasticorum consensus, & aliæ rationes pro diuina libertatis indifferentia.

1. SAnctus Thomas sæpe repetit, Deum alia à se *non ex necessitate velle*, in præsenti q. 19. art. 3. ad finem corporis, & ad plura argumenta, & art. 10. corpore, & q. 46. art. 1. corp. & art. 2. corp. & 1. contra gent. c. 81. & c. 82. defendit voluntatem Dei esse ad vtrumlibet. & 2. contra gent. c. 23. & 26. Idem apertè supponit Magist. & cum eo communiter Scholastici lib. 1. sent. dist. 45. præsertim §. Hæc itaque & §. *voluntas*. & sequenti dist. 46. & 47. verùm magis expressè lib. 2. sent. dist. 25. *Magister.* præsertim §. *Sed aliter: Dei liberum arbitrium*, inquit, *dicitur eius sapientissima & omnipotens voluntas: quæ non necessitate, sed libera voluntate omnia facit prout vult.* Eidem sententiæ tacitè, vel expressè subscribunt omnes Scholastici: veluti S. Bonauentura 2. dist. 25. part. 2. dub. literali vltimo, & sequentibus quæstionibus de lib. arbitrio.

2. *Magister.* Magis autem ex professo Magister lib. 1. tota dist. 43. confutat errorem eorum, qui dicebant, nihil Deum posse facere, nisi quod facit & in cap. vltimo ante med. concludit: *Fateamur itaque, Deum plura posse facere, quæ non vult, & posse dimittere, quæ facit. Quod vt certius firmiúsque teneatur, Scripturæ testimonijs asseramus, Deum plura posse facere, quàm facit.* Quibus consequentia docet tota dist. 44. Alexander 1. part. q. 21. mem. 2. probat, Deum multa posse velle, & facere, quæ nec vult, nec facit: & sequenti mem. 4. probat potuisse Deum meliores facere res, quas fecit. Eadem docet Albert. 1. parte q. 77. mem. 2. & 3. atque infra quæst. 79. mem. 2. art. 1. particula 2. S. Bonauentura 1. sent. tota dist. 44. præsertim art. 2. & dist. 45. art. 1. quæst. 2.

3. Magis copiosè diuinæ libertatis indifferentia, vt velit, aut non velit creare, tractat Henricus in summa art. 45. quæst. 3. & 4. & quodlib. 5. q. 4. & quodlib. 8. q. 4. & 5. & 9. semper excludens necessitatem à diuina volitione producendi creaturas. Scotus item egregiè perspicuéque declarat diuinæ libertatis indifferentiam, vt posset velle producere creaturas aut non velle absque vlla alia ratione determinante voluntatem illius, præter voluntatem, quæ se ipsam determinat. Locus est dignus qui legatur à studiosis lib. 1. sent. dist. 8. quæst. 4. §. *Ad argumenta pro opinione.* vers. *& cùm dicis.* & dist. 44. q. vnica, & dist. 45. q. vnica corpore. Videndus est etiam egregius locus dist. 39. §. iuxta prædicta.

4. Durandus 1. distinct. 43. quæst. 4. præsertim num. 5. & sequentibus, ex professo probat, Deum non necessariò velle alia à se, quinimò, voluntatem eius esse indifferentem ad velle, & nolle. Quibus consequentia docet distinct. 45. quæst. 1. num. 7. Argentina 1. dist. 44. q. 1. quatuor articulis probat Deum posse facere, quæ non fecit, & meliora, quàm fecit. Atque dist. 45. q. 1. art. 2. ante conc. 2. docet, Deum potuisse non communicare causis secundis virtutem, quam communicauit. Carthusianus ex professo necessitatem excludit à diuina volitione creaturarum & productione, probans, potuisse facere quæ non fecit: veluti lib. 1. sent. dist. 8. q. 4. post. med. §. *Ad vltimum dico.* & dist. 43. quæst. 3. & dist. 44. q. 1. & 2. Marsilius 1. q. 42. 43. & 44. Gregorius 1. dist. 42. q. 1. art. 1. & q. 3. art. 1. & 2. & dist. 45. quæst. 1. conc. 6. Ochamus & Gabriel 1. dist. 43. q. 1. art. 3. & 4. & dist. 44. quæst. vnica. Ricardus 1. dist. 45. art. 2. q. 3. corpore, clariùs autem ad argumenta docet, Deum non necessariò voluisse creaturas producere, sed potuisse non velle. Vdalricus lib. 2. summæ, quem refert Carthusianus 1. dist. 45. q. 4. & Ægidius, quem refert ibidem colum. vltima. Maior 1. dist. 44. q. 1. & 3.

Aureolus 1. dist. 44. art. 5. proposit. 2. probat, 5.
Deum potuisse facere res, quæ forent in se ipsis meliores. Heruæus quodlib. 2. q. 4. & in tractatu de æternitate mundi q. 4. Ferrari. 1. contra gent. c. 82. & 2. cōtra gent. c. 26. Capreolus lib. 1. sent. dist. 43. q. 1. art. 2. multis conclusionib. & dist. 45. q. 1. art. 2. Caietanus & alij expositores S. Thom. in præsenti q. 19. art. 3. & 10. & infra q. 25. art. 5. & 6. Suarez in metaph. d. 30. sect. 16. Molina in præsenti q. 19. a. 3. & art. 4. disp. 1. & 2. Vasq. disp. 79. & 80. Valétia sua q. 19. punct. 4. assertione 2.

Iuxta quorum omnium doctrinam sit probatio nona (sequendo numerorum seriem positam in præcedētibus sectionibus) Deus potest facere, 6. *Ex citatis Doctoribus nona sumitur probatio.*
quæ non facit, & potest nō facere, quæ facit. Ergo potest velle facere, quæ non vult facere. & potest velle non facere, quæ vult facere. Consequentia *Multa potest Deus velle facere, quæ vult facere.* est euidens, quia nihil facere potest, nisi volendo illud facere. Antecedens probatur Sap. 11. *Non* *Sap. 11.* *erat impossibilis manus tua immittere illis multitudinem vrsorum, aut audaces leones:* nec tamen immisit Ægyptiis. Matth. 3. *Potens est*, inquit, *Deus de* *Matth. 3.* *lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Vbi Hieronymus, Chrysostomus, & Theophyl. nec non Ambrosius Lucæ 3. intelligunt ex inanimatis lapidibus posse Deum excitare filios Abrahæ, quamuis id numquam fecerit, & quamuis simul etiam significauerit Baptista Deum posse ex infidelibus, lapideis & impolitis hominibus facere fideles. Idque non solùm asseruit de infidelibus, qui de facto erant conuertendi, sed etiam de illis, qui numquam erant conuertendi, de quibus Apostolus vniuersaliter pronūtiat: *Potens est Deus* *Paulus.* *inserere statuere, confirmare.* Rom. 11. 14. & 16.

Rursus Marci 14. & Lucæ 22. *Abba Pater omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me.* 7. *Lucæ 22.*
& iterum: *Si vis, transfer calicem hunc a me.* Itaque manifestè docet Christus D. vtrumque potuisse velle & facere, videlicet, transferre & non transferre calicem. Præterea Matth. 26. *An putas, quia* *Matth. 26.* *non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* Refert autem Magister 1. dist. 43. cap. vltimo, tanquam verba Augustini in Enchiridio, *Omnipoten-* *Aug. lib. de Spiritu & liter. c. 1.* *tis voluntas multa potest facere, quæ nō vult, nec facit: potuit enim facere, vt duodecim legiones Angelorum pugnarent contra illos, qui Christum ceperunt.* Habetur autē hæc sententia lib. de Spiritu & liter. c. 1.

Cæterum in Enchiridio cap. 95. post med. 8.

Tunc,

Tunc, inquit, in clarissima luce Sapientia videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur, quam certa & immutabilis, & efficacissima sit voluntas Dei, quam multa possit & non velit, nihil autem velit, quod non possit. Deinde verò cap. 98. init. *Quis porrò tam impiè desipiat, vt dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit, in bonum non posse conuertere?* Idem lib. de Spiritu & litera cap. 1. à med. *Absurdum, inquit, tibi videtur dici aliquid fieri posse, cuius desit exemplum, cùm sicut credo non dubites, nunquam esse factum, vt per foramen acus camelus transiret, & tamen ille hoc quoque dixit Deo esse possibile.* Subintulit enim Christus D. *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Addit insuper Augustinus: *Legas fieri potuisse, vt semel gentes exterminarentur à terra, quæ dabatur filijs Israël; Deum tamen id paulatim fieri voluisse: & alia sexcenta possunt occurrere, quæ fieri vel potuisse, vel posse fateamur, & eorum tamen exempla, quod facta sint proferre nequeamus.*

Matth. 19.

Videtur acceptum ex Sapientia 12.

9\. Pertinent ad idem probandum multa quæ scribit Augustinus epistola 3. ad Volusianum circa med. Illustrissimum istius libertatis exemplum Patres & Scholastici tradunt in supremo Incarnationis opere. Potuit enim Deus absque Incarnatione diuinæ personæ, lapsum hominem aliter reparare, licet non cũ tanta gloria & ostensione diuinorum attributorum. Sic expressè Nazianz. in priori epistol. ad Cledonium quæ est oratio 51. propius ad med. quàm ad finem illis potissimum verbis: *Vt interim non dicam, alio quoque modo fieri potuisse vt nobiscum versaretur, quemadmodum prius ignis, rubo & forma humana*, videlicet, hominis specie, non verò natura ipsa personaliter vnita.

Absque incarnatione hominis reparatio possibilis.

Nazianz.

10\. Athanasius orat. 3. contra Arian. multò propius ad fin. quàm ad med. refert obiectũ Arianorum: *Poterat Deus, etiamsi saluator creatura extitisset, vel loqui tantummodo, & ita soluere maledictionem.* Quod Athanasius non solùm concedit, sed etiam auget, respondens: *Istud etiam ab alio quopiam obtradi poterit. Poterat sine vllo aduentu Christi solummodo loqui Deus, & soluere maledictionem. Cæterum spectandum est hic, quid hominibus sit vtile, non quid situm in viribus Dei.* Eusebius Emissenus homil. 6. de Paschate ait: *Potuit Filius Dei hostem humani generis, & in cælis positus, etiam ipso sua diuinitatis elidere: sed ne quid tale diabolus conqueri posset placuit Deo secundum iustitiam suam pro humano genere offerre hominem purum & immaculatum.*

Athanas.

Euseb. Emiss.

11\. Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 10. *Parum est, inquit, sic refellere, vt istum modum, quo nos per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum Deus liberare dignatur, asseramus bonum, & diuina congruum dignitati; verum etiam, vt ostendamus, non alium modum possibilem Deo fuisse:* Postrema verba nota. Idem docet cap. 13. & lib. de agone Christiano cap. 11. initio stultos appellat eos, qui contrarium sentiebant.

Idem apertè docuerunt Leo Mag. serm. 2. de natiuit. ante med. Gregor. lib. 17. Moral. cap. 18. & lib. 24. cap. 2. Author libri de operibus cardinal. apud Cyprian. serm. de passione longè à medio, illis præsertim verbis. *Sine hoc holocausto poterat Deus tantùm condonasse peccatum.*

S. Leo Magn. S. Gregor. Magn. Author lib. de operib. card. S. Cyprian.

12\. Bernardus Epist. epist. 109. ad Innocen. inter med. & fin. ostendit, *Deo ad manum fuisse alios & alios modos nostræ redemptionis*, nec vlla necessitate, sed mera libertate modum elegisse, quem elegit.

S. Anselm.

Idem existimauit Ansel. ad Romanos cap. 5. ad illud: *Commendat autem Deus charitatem suam.* Nec oppositum docet in lib. *Cur Deus homo* vt videbimus disp. 9. sect. 6. Hugo Victor. lib. 1. de Sacramen. p. 8. c. 10. *Veraciter profitemur* ait, *quod redemptionem generis humani alio modo Deus perficere potuisset, si voluisset.* Idem apertè colligitur ex Anselmo lib. 2. *Cur Deus homo*, c. 5. collato cum præceden. & sequen. Augustinum & Hugonem in eiusdem dogmatis assertione sequuntur omnes Scholastici. Magist. lib. 3. dist. 20. c. 1. Altisiodor. lib. 3. summæ tract. 1. c. 8. Guillel. Parisien. lib. *cur Deus homo* c. 7. quod est de auaritia Adami Alexan. 3. p. q. 1. mem. 3. & 4. S. Bonau. 3. sent. dist. 20. art. 1. q. 1. Vbi Ricar. q. 4. Scotus q. vnic. § *istis dictis*. Duran. Palud. & Gabriel quæst. 1.

Hugo Victor.

Prædicto reparationis nostræ mysterio sunt affines aliæ res, quas Deus fecit, cùm potuisset omittere, vel non fecit, cùm facere potuisset. Sic enim Athanas. orat. 2. contra Arian. prope med. ait: *Sicuti enim posset ab initio sub Adamo, aut Noe, aut Mosi Verbum suum mittere; non autem misit, nisi in consummatione seculorum; ita quoque creata cum voluit, & ipsis vtile fuit procreauit*, & dicta orat. 3. multò propius ad fin. quàm ad med. alia exempla congerit. Potuisse Deum assumere carnem aliunde, quam ex stirpe Adami, docet August. dicto lib. 13. de Trinit. c. 10. & 12. & 18. 13.

Athan.

Potuisse Deum vnico die vel vnico momento res omnes totius mundi producere, nota Chrys. in Genes. c. 1. homil. 3. circa med. Potuisse Deum formare mulierem de terra, sed noluisse, docet Cyrill. lib. 2. contra Iulian. col. 3. Potuisse Christum Dominũ resuscitare Iudam à morte spirituali, tradit Augustin. lib. de natura & gratia c. 7. Potuisse facere Deum, vt omnes homines in gratia perseuerẽt docet lib. de bono perseu. c. 8. & 9. *Deum omnia quæcunque vult posse, non autem quæcunque potest, velle: nam potest quidem perdere mundum, non vult autem.* Damascen. scribit in fine totius libri primi de Fide. 14.

Chrysost.

Cyrill.

August.

Fusius quàm cæteri, Hugo Victor in. summæ sentent. tractatu 1. c. 14. multis exemplis probat, Deum potuisse velle & facere, quæ non vult, nec facit. Id quod euidentissima ratio naturaliter demonstrat, quoniã alioqui Deus non esset omnipotens: etenim omnipotens est, qui potest omnia, quæ possunt habere rationem entis, qualia sunt omnia, quæ nõ implicant contradictionem. Sunt autem infinita, quæ non implicant contradictionem, & tamen à Deo nunquam sunt facta, neque fient. Quinetiam contradictionem implicat, omnipotentem facere quidquid potest simul & collectiuè: plurima quippe sunt possibilia separatim ac per se sumpta, quæ tamen simul cum aliis sunt incompossibilia, veluti cælum eodem tempore moueri & quiescere, rotundum & quadratum esse diuidi & continuari. 15.

Euidens ratio pro Dei libertate.

Denique Deum non posse facere, nisi quod facit, nec potuisse velle, nisi quod vult, error fuit Abailardi & Wicleffi, vt videre est apud Waldensem, Castrum, & Bellar. supra citatos sect. 3. probat. 4. & dicitur fuisse damnatus in Concilio Senensi, vel fortasse Sennensi. 16.

Decima probatio sit, quia si Deus non liberè, sed necessariò vellet creaturas producere; necessariò produceret illas: vnde produceret quantum Deus producere potest. Consequens autem implicat contradictionem. Sapienter enim Iustinus q. 2. Christiana ad Gentiles inter med. & fin. ait, 17.

Si Deus vellet necessariò creaturas producere illas necessariò produceret.

Si quidem est Dei potentia infinita, eius autem opera finita est omnino Deus secundum eas, quas habet, & tamen non vtitur potentia. Vnde colligit agere Deum *quantum vult, non quantum potest, & vti actionibus quantum vult.*

18. Consequentis illius implicatio infinitis exemplis potuisset ostendi, ex quibus pauca subiiciam. *Primum implicationis exemplum.* Primò, Si Deus necessariò produceret motum cæli quantum potest producere: cælum moueretur in nno tempore, quod implicat contradictionem. Sequela probatur, quia si moueretur in tempore, quamuis exiguo; posset adhuc breuiori & breuiori tempore moueri; ac proinde non produxisset Deus, quantum velocitatem potest producere.

19. *Secundum exemplum; Vrget Iustin.* Secundò sequeretur, Deum creauisse plures mundos, imo & infinitos; si producit, quantum potest producere. Premit hanc rationem Iustinus quæst. Christiana ad Gentiles 3. paulò ante medium, & inter alia dicit. *Si Deus facit quia est; coactè facit quæ facit. Sin facit quia vult; sponte facit. Sponte enim faciens, facit quantum vult, & qualia vult, & quando vult.*

Proprius autem ad fin. quàm ad med. *Quemadmodum*, inquit, *accusari non potest Deus infirmitatis potentiæ, quòd cùm non plures, sed vnum fecisset Mundum, desijt facere: sic accusari non potest imperfectionis virium, quòd non simul, ac fuit mundum fecit, sed cùm voluit.* Quibus similia scribit in quæst. 153. ad Orthod. fine. & quæst. 2. Christiana ad Gentiles prope finem ait: *Nisi cohibita fuisset actio quæ mundum fecit, innumerabiles facti fuissent mundi actione nunquam cessante.*

20. Athanasius orat. 2. contra Arian. prope med. *Opifex*, inqoit, *& dici, & esse poterit, etiamsi nondum opera existant. Pater verò nec esse, nec dici poterit, si non sit ei Filius. Quod si autem curiosè inquirant, cur Deus, in cuius potestate est operari, non semper operatus sit? furiosorum est ista audacia.* Postea verò rationem reddit ex libera Dei voluntate præter alia dicens: *Creata, cum voluit, & ipsis vtile fuit, procreauit.*

21. *Tertium implicationis exemplum.* Tertiò sequeretur, Deum creauisse cælos maiores, & maiores in infinitum: creauisse mundum ab æterno, quoniam prius & prius sine termino creare potuit. Atque similiter sequitur in omnibus spatiis, seu locis possibilibus fuisse collocatum hunc mundum; quoniam in omnibus æqualiter potuit collocari. *Augustinus.* Sapienter enim Augustinus lib. 11. de ciuit. cap. 5. init. *Ita quæritur*, ioquit, *cur potius tunc & non antea factus sit, quemadmodum quæri potest, cur hic potius vbi est, & non alibi? Nam si infinita spatia temporis ante mundum cogitant, in quibus eis non videtur Deus ab opere cessare potuisse, similiter ergo cogitent, extra mundum, infinita spatia locorum: in quibus si quisquam dicat, non potuisse vacare Omnipotentem, nonne consequens erit, vt innumerabiles mundos cum Epicuro somniare cogatur.* Quem discursum toto capite prosequens, concludit prope finem: *Æqualiter anteriora tempora per infinitum retro spatium præteriisse, nec fuisse aliquam differentiam vnde tempus tempori eligendo præponeretur.*

22. *Vltimum.* Postremò sequitur in hoc mundo maiorem & maiorem terrarum vastitatem, maiorem & maiorem magnitudinem, altitudinem, multitudinem montium, maiorem & maiorem planitiem camporum, plures ac plures & magis redundantes fluuios, atqoe his similia, Deum creauisse de facto; nam hæc omnia creare potuit.

Dicet aliquis: Dei operibus limitem necessariom imponi per intellectionem dictantem, has res sub hac mensura, & non sub alia expedire ad finem intentom à Deo. Sed refutatur, quoniam intellectus diuinus dictat duos, aut tres mundos aptos esse, vt pluribus personis Deus manifestet sua attributa, exerceátque varia genera prouidentiæ. Quare sola libertas determinare potuit, vt non eligerentur plures mundi, sed vnus, nec maior, aut minor, sed tantus: nec velocior motus; & ita de reliquis. 23. *Euasio. Refutatio.*

24. Confirmatur primò, nam potuit Deus non creare hunc mondum, sed alium solo numero diuersum in quo manifestaret attributa non alio modo, quàm in hoc mundo manifestat.

25. *Potuit Deus, Adamo relicto, alium primum hominem creare.* Confirmatur secundò, qoia Deus potuit Adamom nunquam creare, sed alium constituere primum hominem, à quo diuersi filij procrearentur. Potuit alios Angelos perfectiores creare, in quibus magis manifestaret suam potentiam. Quapropter eiusmodi rebus limitem præscribere non potest dictamen, siue iudicium intellectus, nisi accedat electio libera determinans ad vnum ex infinitis obiectis, quæ per intellectionem proponuntur, vt eligibilia.

26. *Infertur absurdum.* Vndecima ratio sit veluti confirmatio præcedentis, quia si Deus, supposito iudicio intellectus, non esset indifferens, vt vellet hoc potiùs, qoàm illud; sequeretur certam esse mensuram orationum, cui semper & necessariò Deus annueret, concedendo quod petitur. Hoc autem est manifestè falsum, nam aliquando paucioribus, atque minùs deuotis orationibus impetramus, sicut etiam accipimus persæpe sine orationibus.

27. *Alia sequela non minus absurda.* Confirmatur: nam eadem ratione sequeretur, semper ac necessariò propter æqualem grauitatem ac numerum peccatorum, homines ad inferos detrudi, nec amplius expectari ad pœnitentiam: itémque suppliciis æqualibus in hac vita puniri. *Vlterius infertur.* Sequeretur etiam, homines æqualiter deditos vitiis per æqualem vim illustrationis & inspirationis à Deo conuerti: consequentérque nullum de facto conuerti, qui grauioribus peccatis obnoxius sit, quàm ille qui de facto nonquam conuertitur. *Vltimò infertur.* Sequitur tandem ex parte Dei nullam inæqualitatem esse distribuendi pro libito plura & excellentiora dona spiritualia; quapropter Spiritus sanctus non diuidit singulis, prout vult: quod est manifestus error refutatus in materia de Prædestinatione.

28. *Gratia funditus euerteretur, si ad extra Deus ex necessitate operaretur.* Duodecimò probatur, quia si Deos necessariò & absque libertatis indifferentia produceret quidquid operatur ad extra, nec potuisset velle tales operationes omittere: gratia funditus euerteretur, atque radicitus conuellerentur omnes rationes agendi gratias pro beneficiis gratuitis. *Anselmus.* Rectè si quidem Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 5. sob init. *Quomodo*, ioquit, *nostram imputabimus salutem eius gratiæ, si nos saluat necessitate? Est necessitas, quæ benefacienti gratiam aufert, aut minuit; & est necessitas, quæ maior ex beneficio gratia debetur. Cum enim aliquis ea necessitate, cui subiacet, inuitus benefacit, aut nulla aut minor illi gratia debetur. Dum verò ipse se sponte necessitati benefaciendi subdit, nec inuitus eam sustinet; tunc vtique beneficij gratiam meretur maiorem. Non enim hæc est dicenda necessitas, sed gratia, quia nullo cogente, illam suscipit, aut seruat, sed gratis.*

29. Confirmatur, quoniam hac eadem ratione Ricardus Victor. lib. 6. de Trinit. fine colligit in

proces

In processionibus Verbi & Spiritus sancti nulla gratia interuenit Ricardus Victor.

processionibus Filij & Spiritus sancti, nullam interuenire gratiam, siue gratuitam donationem: quamuis Spiritus sanctus procedat per amorem summopere spontaneum & voluntarium, dicens: *In diuina natura nihil est vel esse potest ex operante gratia. Quod enim est ex sola operatione gratiæ, pro authoris beneplacito potest esse, vel non esse. Sed tale aliquid non potest esse in ipsa diuinitate. Alioqui mutabilitas ei inesset, nec veram æternitatem haberet. Nihil itáque ibi est iuxta donum largientis gratia, sed totum iuxta proprietatem exigentis naturæ.*

30. Ad idem probandum adduci possent rationes infrà tractandæ disp. 15. quatuor prioribus sectionibus. Ex toto discursu præsentis sectionis, ac præcedentium, manifestè sequitur, esse prorsus improbabile, quod Ocamus & Gabriel 1. dist. 43. quæst. 1. art. 2. in fine dixerunt, non posse demonstrari ratione naturali, quod effectus non sequantur naturaliter & necessariò ex perfectione Dei, sicut ex perfectione Solis sequuntur eius effectus. Quamuis enim aliquæ probationes adductæ supponant principia supernaturalia; multæ temen probationes ex dictis sunt demonstrationes subnixæ solo lumine naturæ non indigentes lumine fidei.

Improbabilis opinio Ocami, & Gabrielis.

31. Ad fundamentum contrariæ sententiæ positum sect. 2. non procul à principio respondetur: Quamuis Deus sit purissimus actus, nec potuerit aliam perfectionem habere, præter eam, quam de facto habet: nihilominus eius voluntas propter infinitam eminentiam indifferens fuit, vt verè realitérque fuisset voluntas non creandi mundum, sicut fuit voluntas creandi mundum. Sed hoc explicare nimiùm operosum est, ideóque differtur ad proprias disputationes 11. 12. & 13.

Diluitur argumentum sect. 2. propositum.

SECTIO V.

Quid Plato & Aristoteles, aliique Philosophi de libertate Dei senserint.

1. Plato in Timæo, siue de natura, inter princip. & med. introducit creatorem Deum talem orationem habuisse ad creatos à se Deos, id est, Angelos; *Non estis penitus immortales, neque penitus indissolubiles: non tamen soluemini, nec mortis sortem sequemini, quum mea voluntas maius adhuc & præstantius vinculum vobis contigerit.* Quapropter existimauit Plato liberam potestatem fuisse Deo annihilandi Angelos, quos creauerat. Existimauit etiam potuisse Deum se solo producere omnia animalia: nihilominus eorum productionem Angelis commisisse vt referemus disp. 10. sect. 2. Socrates item apud Platonem in Alcibiade primo, siue de natura humana in fine, significat, esse Deo liberam potestatem disponendi, vel impediendi nostras operationes, quando præcipit, in faciendis esse præfandum, *Si Deus voluerit.*

Socrates apud Platonem.

2. Aristoteles autem, licèr argumentorum procella vertiginem aliquando passus fuerit, atque iactatus ad necessitatem diuinæ voluntatis asserendam: nihilominus eam aliquando tandem agnouisse videtur. De cujus sententia magna quæstio est inter Philosophos & Theologos. In qua prætermittendum nobis est illud membrum, quod ad rem præsentē non attinet: videlicet substantias separatas, & omnes res Incorruptibiles, esse ab intrinseco necessarias eo gradu necessitatis, vt à Deo non pendeant in fieri, nec in conseruari. Hunc enim absurdissimum errorem Aristoteli, Commentatori, & Auicennæ tribuunt, & ex eorum verbis deducere conantur Henricus à Gandauó quodlib. 8. quæst. 9. Aureolus 1. dist. 8. part. 2. art. 3. colum. 3. & quidam alij. Aduersùs quos ex professo disputant Scotus, & alij ex Authoribus infrà citandis.

Aristotelis inconstantia.

Hoc igitur prætermisso, quascumque res Deus operatur, (siue operetur solummodo res corruptibiles, siue res etiam incorruptibiles, vt cælum & intelligentias) necessariò producere, nec posse non producere quæ de facto producit: fuisse mentem Aristotelis, & Commentatoris (quibus Authores aliqui addunt Auicennam) communior opinio est inter Scholasticos. 3.

In hoc conueniunt cum cæteris Henricus & Aureolus nuper citati. Hanc verò fuisse mentem Aristotelis & Commentatoris, fusè probat Scotus 1. dist. 8. quæst. 4. sub init. §. *Sed pars.* & duobus sequentibus. Gregorius 1. dist. 42. quæst. 3. art. 1. col. 2. §. *Mihi autem.* Ocham. & Gabriel 1. dist. 43. quæst. 1. art. 2. & 3. Marsilius lib. 1. q. 42. art. 2. & q. 44. art. 1. concl. 3. Heruæus quodlib. 2. quæst. 4. & in tract. de æternitate mundi q. 4. Ferrariensis lib. 2. contra Gent. cap. 23. Iauellus lib. 12. Metaph. q. 10. Sonzinas eodem lib. 12. quæst. 30, & 41. Soto lib. 8. Physicor. quæst. 1. Suarez in metaph. dispur. 30. sect. 16. num. 52. & sequentibus. Molina in præsenti quæst. 19. art. 4. disp. 2. 4.

Idem videtur significasse S. Thomas 2. contra Gen. c. 23. & Durandus 1. dist. 43. quæst. 4. n. 5. quádo suppresso nomine dixerunt, aliquos Philosophos posuisse, Deum producere res ex necessitate naturæ, quia quidquid vult, vult de necessitate absoluta. 5.

Quid supponatur?

Supponimus autem, Aristotelem credidisse, Deum agere per intellectum & voluntatem, quandoquidem lib. 2. Physic. text. 49. ostendit, naturam agere propter finem, & directione primæ causæ præstituentis finem: quod verificari non posset, nisi Deus intelligeret finem & per volitionem intenderet.

Aristotelem igitur asseruisse naturæ necessitatem in diuinis operationibus, probatur primò, quoniam octauo lib. Physicor. text. 9. & 13. & text. 52. & 53. ex eo quòd primum mouens sit incapax mutationis, ac proinde semper in se ipso perseueret in eadem dispositione, colligit semper, ab æterno & in æternum mouere, sempérque res omnes ab illo prorsus eodem modo procedere: ac proinde tam mundum, quàm cæli motum æternum esse: viuacitatem veró, quam in his rebus inferioribus cernimus, prouenire ex dissimilitudine, ac diuersitate partium orbium cælestium, quæ diuersimodè per motum applicatæ diuersos effectus causant. 6.

Mít & placitũ Aristot.

His omnino similia sunt quæ scribit lib. 2. De Cælo text. 21. & 35. & lib. 1. de generatione text. 16. & lib. 2. de Generat. text. 56.

Probatur secundò, quia lib. 9. metaph. text. 17. dicit, in æternis nil esse in potentia, sed omnia in actu. Vnde infert non esse timendum quod cælum quiescat, quia neque ipsum, neque motor eius est in potentia ad non mouendum. Et inde lib. 12. metap. cap. 6. concludit, non satis esse ponere substantiam æternam potentem mouere: sed oportere, vt sit actu mouens ex necessitate, ita vt motio eius sit substantia eius. Multa reperiuntur alia in operibus Aristotelis ex quibus 7.

manifestè colligitur, Deum agere necessitate naturæ determinatum. In eandem sententiam descendisse videntur Auerroes lib. 8. Physic à text. 6. Simplicius lib. 6. Physic, text. 15. & Auicenna lib. 9. suæ Metaphys. cap. 4.

Contradictoriorum etiā ex ipso colligitur.

8. Aliunde tamen suppetunt loca non pauca, quibus Dei libertas, & possibilitas non operandi, quod operatur, potest efficaciter inferri. Potissimus autem est liber ille de mundo ad Alexandrum (nisi suppositititius fuerit & alienus) quia non longè ante finem Authorem mundi comperat Imperatori, cuius præscripto gubernantur omnia, distribuunturque munera diuersa: atque ita concludit: *Ad summam quod in naui gubernator, in curru auriga, in choro præcentor, in ciuitate lex, in exercitu Imperator, hoc idem in mundo est Deus: nisi quod illis ipsis principatus laboriosus, perturbatus, & anxius est: Deo autem expers omnis mæstitiæ, laboris, nullámque corporis afferens imbecillitatem, nam cùm in re immobili collocetur, omnia quo vult mouet, arbitratúque suo in diuersis rerum generibus, & naturis versat.* Obseruentur potissimum verba postrema.

Aristoteles.

9. Secundò potest Dei libertas colligi, quoniam Deum nulla re prorsus egere, sed sibi satis esse, docet Aristoteles lib. 2. magnor. moral. cap. 15. & lib. 7. Ethicor. Eudemiorum propius ad med. quàm ad fin. Quod si Deus creaturas necessariò produceret, ita vt non posset non producere: foret genus indigētiæ necessitas illa, Deum ita creaturis annectens, vt ab illis non posset recedere.

10. Tertiò potest colligi ex lib. 8. Ethic. cap. 7. & clariùs lib. 10. cap. 8. vbi dicit; virum sapientem & probum esse Deo amicum. Et lib. 2. magn. moral. cap. 8. Deo tribuit quod bona & mala pro meritis distribuat. Hæc autem sine libertatis vsu non satis possunt intelligi.

11. Quartò, quoniam lib. 4. Topicor. cap. 5. ait: *Potest Deus & studiosus praua agere, non sunt autem praui. nam omnes praui secundum electionem dicuntur.* Turpiter errat Philosophus Deo tribuens potestatem agendi praua; sed libertatem diuinam in hoc manifestè fatetur.

Philosophi turpissimus error.

12. Postremò, libertatis est proprium precibus flecti posse ad beneficia præstanda: quocirca liberum esse Deum, supposuit Aristoteles, quando tempore mortis suæ misericordiam implorauit à prima causa, teste Laërtio in eius vita. Confirmatur, nam & Alexander in lib. de fato monet ex Aristotelis sententia postulanda esse à Deo beneficia, quoniam ea possit concedere & non concedere.

Confirmatio.

13. Ex his omnibus, aliisque non paucis, efficitur manifestum quod superius asseruimus, Aristotelem in hac re non fuisse constantem. Auicenna Dei libertatem fatetur in Metaphys. tract. 9. cap. 1. in med. quando scribit, Primo principio non fuisse necessarium, sed contingens creare, Auerroës etiā videtur rectè de libertate Dei sentire in distinctione distinctionū d. 3. dub. 1. & 2.

SECTIO VI.

Num diuina libertas determinetur à scientia.

1. SVppono, tanquam certum id, de quo nulla controuersia reperitur inter authores, videlicet, quantum ad speciem actus liberè, si voluerit, eliciendam, diuinam libertatem à scientia determinari per iudicium practicum atque rationis dictamen. Huius euidens ratio, atque declaratio est, quia diuinus intellectus iudicat, omnes creaturas esse participationes quasdam & similitudines diuinæ essentiæ, & esse conuenientes, siue decentes infinitæ sapientiæ & bonitati, sed minimè necessarias ad illam, & nisi hoc iudicaret intellectus, non posset diuina voluntas liberè velle creaturas producere. Per hoc itaque iudicium aufertur impossibilitas producendi, & redditur libertas indifferens. Rursus eodem iudicio determinatur specifica ratio cuiusque volitionis liberæ, quia siue Deus velit hanc creaturam producere, siue non producere, siue quodcumque aliud liberè velit, vult tanquam decens atque conueniens, sed non necessarium ad suam bonitatem, ac subinde vult propter obiectum formale infinitæ bonitatis, à quo tribuitur species volitioni: vt vidimus disp. 3. sect. 1. & 2.

Per iudiciū practicum diuina libertas determinatur, quoad speciē actus, si voluerit eliciendam.

Hic est genuinus sensus S. Thomæ. 1. contra gent. cap. 82. longè post med. & lib. 2. cap. 26, iuncto cap. 27. & Ferrariensis in eisdem locis. Quem magis explicuit Capreolus 1. dist. 45. art. 2. respondens ad argumenta contra tertiam conclusionem in solutione ad 4. & ad 5. Quamuis igitur S. Thomas asserat *voluntatem Dei ad aliquid volendum per sui intellectus cognitionem determinari:* simul tamen in prædictis locis exponit, hanc determinationem in eo consistere, quod diuinus intellectus voluntati proponit infinitos effectus non habentes necessariam connexionem cum diuina bonitate, sed eligibiles propter illam; voluntas autem hac obiectorum propositione facta non coarctatur, nec necessitatur ad vnum, sed ad omnes est indifferens. 2.

Aliam determinationem diuinæ voluntatis addere possumus à diuina scientia prouenire: quoniam ea præsupposita, necessarium est diuinam voluntatem de quolibet obiecto decernere, & velle facere, aut velle non facere, aut permittere, aut impedire, vt videbimus disp. 8. sect. 3. 3.

Habet & aliam determinationē, à diuina scientia voluntas.

Restat igitur difficultas solummodo, verùm etiam quoad exercitium diuina libertas determinetur à scientia, siue à iudicio intellectus. Affirmant ex recentioribus pauci, vt inde colligant, physicam prædeterminationem non repugnare libertati: si quidem illi non repugnat antecedens & physica necessitas illationis, per quam volitio consequitur ex scientia, siue iudicio intellectus. Vnde asserunt manente eadem cognitione intellectus, non posse Deum velle indifferenter, hoc vel illud obiectum, sed necessariò velle illud, quod ab intellectu proponitur volendum. Ita peculiariter de voluntate Dei existimat Nauarretus tom. 2. controuers. 5. conc. 3. & generaliter de quacunque voluntate tota controuers. 10. Eodem ferè modo de quidditate libertatis in communi ratiocinatur Aluares disp. 12. in arg. 2. & eius solutione: necnon Cabezudo & Ledesma tractantes de libertate. 4.

Difficultatis punctū proponitur.

Affirmantiū sententia.

Verumtamen antiquorum prorsus nemo, cuius inueniantur scripta, tennit hanc sententiam; vt magis constabit in conclusionis probatione. Nec excipio Paludanum in 4. dist. 49. quæst. 4. colum. 2. nam & ille, quam indifferentiam eripit voluntati, constituit formaliter in intellectu, vt à se ipso possit de rebus operabilibus aliter iudicare, quam iudicat: quod non admittit prædicta sententia. 5.

Haud fauet Palud.

Primarium autem fundamentum illorum 6.

Authorum

Praecedentis sententiae vnicum fundamentum.

Authorum est, quoniam causa indifferens & indeterminata, non potest determinatè velle & operari, nisi determinetur ab aliqua re secundùm se determinata. Sed non potest Dei voluntatem determinare aliquid extra Deum; intra verò nihil aliud aptius determinat, quam scientia practicè dictans, quid expediat velle: ergo talis scientia determinat diuinam voluntatem. Alia plura argumenta praetermittuntur, quia facilè soluentur ex dicendis.

7. *Manente eodem iudicio, & scientia practica, potest diuina voluntas se ad opposita determinare.*

Sit igitur conclusio. Quantum ad exercitium volitionis, diuina libertas non determinatur à scientia: quin potius, manente tota scientia practica, quae requiritur ad liberè volendum, & non variato iudicio, potuit Deus velle creare eandem rem quam de facto voluit non creare. Itaque voluntas diuina se ipsam determinat, vt hoc, aut illud velit aut non velit, & non indiget alio determinante.

8. *Probatio ex Patribus desumpta.*

Probatur auctoritate Patrum, quos retuli sect. 2. 3. & 4. nec non ex pluribus Patribus, qui voluntati creatae concedunt indifferentiam eligendi manente cognitione prorsus eadem, quorum testimonia reperies tom. praeced. de Scientia disp. 54. sect. 3. simul cum testimoniis Aristotelis. Colligitur manifestè ex S. Thoma in praesenti art. 3. ad 4. & 5. & supra q. 14. art. 8.

Colligitur ex D. Thom.

Vniuersaliter autem ex aliis plurimis locis, in quibus de quacunque libertate etiam creata docet, non determinari totaliter per iudicium intellectus: quae ponderauimus tomo praeced. de Scientia Dei in dicta quaestione 54. sect. 4. Multa videri possunt apud Capreolum 3. dist. 36. q. 1. toto fere art. 3. & lib. 2. dist. 39. ad argumenta contra 2. conclusionem, & lib. 1. dist. 45. propius ad fin. quàm ad med. in solutione 4. & 5. argumenti contra tertiam conclusionem, vbi docet apertè, quod intendimus probare.

9. Denique de libertate generaliter idem sentiunt omnes Scholastici. Singulorum testimonia reperies in eodem tomo praecedenti, eademque disp. 54. sect. 4. & 5. Peculiariter autem de libertate Dei hoc docet Henricus 1. p. art. 26. q. 4. & art. 45. q. 3. & 4. & quodlibeto 8. q. 1. Durandus quoque 1. dist. 45. q. 1. num. 7. notauit *diuinae libertatis conditionem esse formaliter in voluntate*. Quibus consentiunt plures Scholastici citati sect. 4. sub init.

10. *Prima ratio.*

Ratione probatur, primò quoniam creata voluntas non necessariò eligit, quod sibi proponitur ab intellectu, quasi melius hic & nunc, neque datur aliquod iudicium practicum intellectus antecedens liberam volitionem nostram, ex quo iudicio necessariò consequatur electio: sicut probatum est in praedicta disp. 54. praesertim sect. 6. & 7. Quapropter neque in Deo dabitur necessaria consecutio volitionis à scientia, per quam efficaciter amentur creaturae.

11. *Secunda ratio.*

Probatur secundò, quoniam licèt voluntas creata necessario eligeret, quod sibi per practicũ dictamen intellectus proponitur vt melius; id tamen peculiari ratione absurdissimum foret in Deo. Nam in creaturis maneret aliqua, seu vera, seu apparens libertas eo quòd intellectus creatus potuisset aliud oppositum dictamẽ practicum elicere, siue ex imperio volũtatis, siue (vt Durandus, Paludanus & alij fingunt) ex propria ipsius intellectus indifferentia. At verò omne iudicium intellectus diuini, tam speculatiuum quàm practicum (si rerum contingentiam antecedit) prorsus naturale, ac necessariũ est: quippe quod semper adaequatur rerum veritati secundùm esse possibile, quae veritas est simpliciter necessaria. Quod si, hoc iudicio posito, necessariò sequitur efficax volitio creandi mundum, illa non potest esse libera.

Omne intellectus diuini iudiciũ siue practicũ siue speculatiuũ omnino naturale est.

12. *Confirmatio prima.*

Hoc fundamentum explicatur & confirmatur primò, quia nullum iudicium diuini intellectus est formaliter liberum, cùm de omnibus necessariò & euidenter iudicet, quod verum est, neque oppositum iudicare possit. imò neque vllus intellectus creatus est formaliter liber: vt aliis in locis tam in Philosophia de anima, quàm in Theologia, tractari solet. Quamobrem si ex iudicio diuini intellectus necessariò sequitur omnis volitio diuina; consequens erit quamlibet volitionem Dei esse simpliciter necessariam.

Nullus intellectus formaliter liber.

13. *Confirmatio secunda.*

Confirmatur secundò, quia nullum iudicium diuini intellectus est liberum quasi motum à libera voluntate Dei. Nostrum enim iudicium potest hoc modo liberum esse, quoniam sine euidentia & certitudine iudicamus, & quoniam possumus cogitationem auertere à quibusdam rationibus, & aduertere ad alias: caeterum quando certò & euidenter, attentéque iudicamus aliquid esse verũ, non potest voluntas humana iudicium illud mutare, nec efficere vt intellectus dictet oppositum. Sed diuinus intellectus nihil potest non cogitare euidenter, ac certò cum attentione summa; quamuis igitur imperaret voluntas; non posset intellectus diuinus mutare cognitionem. Quinetiam, si posset intellectus diuinus aliter de rebus iudicare propter imperium voluntatis, id non imperaret diuina voluntas, ne sibi consciceret imperfectionem cognitionis, aut falsitatem, aut ignorantiam, aut inconsiderationem.

14. *Confirmatio tertia.*

Confirmatur tertiò, quoniam iudicium aliquod intellectus diuini liberum est extrinseca denominatione proueniente ab obiectis liberè futuris; sed hoc iudicium essentialiter supponit diuinam volitionem liberam, qua decreuit producere, aut permittere talem rem futuram. Quapropter hoc iudicium non determinat ad liberam volitionem Dei, sed potius ab illa determinatur, tanquam ab obiecto & tanquam à causa contingentis obiecti.

15. *Confirmatio quarta.*

Confirmatur quartò, si enim, vt Durandus & Paludanus voluerunt, intellectus est formaliter indifferens restat illi difficultas eadem, quae voluntatis indifferẽtiae solet opponi, videlicet à quo determinetur intellectus indifferentia, vt dictet, creandum esse hunc mundum potius quã alium, & hoc tempore potius, quàm alio. Quapropter necessariò veniendum est ad aliquam facultatem, quae se ipsam determinet, & non expectet determinationem alterius.

16. *Confirmatio quinta.*

Quintò. Si iudicium diuini intellectus est liberum propter liberam motionem voluntatis: peto, quodnam iudicium intellectus determinauerit Dei voluntatem ad illam priorem motionem liberam, quae liberum iudicium praecessit. Nam, aut infinitus processus erit inter motiones voluntatis & iudicia diuina, quae voluntatem determinant ad illas motiones: aut necessariò veniendum erit ad aliquam volitionem primam, quae libera sit, quamuis non praesupponat iudicium intellectus liberum, sed merè necessarium & naturale.

18. *Sexta confirmatio.*

Confirmatur sextò, quia circa mundi creationem duo tantùm practica dictamina sunt in

diuina

Trinum circa mundi creationem diuinum dictamen.

diuina sapientia. Primum est. Mundi productionem esse possibilem atque consentaneam bonitati diuinæ: prætereaque necessariam esse; si Deus consequi velit finem plenioris ostensionis suorum attributorum; nihil tamen dictando de absoluta futuritione mundi. Iudicium igitur istud ex omni parte necessarium est, proptereáque pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ: quod aliunde nullam omnino necessitatem affert volendi producere mundum, nisi post quam illi superuenit intentio libera, qua Deus decreuerit talem communicationem suæ bonitatis, ac talem ostensionem suorum attributorum.

18 *Secundū dictamen.*

Secundum verò dictamen practicum diuini intellectus est, quo iudicat mundum esse de facto producendum: hoc autem supponit iam constitutum decretum liberum creandi mundum, & ab illo decreto determinatur dictamen, tanquam ab obiecto: quare dictamen istud secundum non potest determinare ad liberum decretum creandi mundum. Quod si tertium dictamen practicum fingas, quo iudicet intellectus, mundum esse necessarium ad Dei fœlicitatem, vel ad aliquod incrementum illius, & ideo necessariò volendum & producendum: illud iudicium erit falsum & repugnans diuinæ sapientiæ.

Aliud tertium dictamen fictitiū est.

19. *Nonnullorū euasio.*

Authores nonnulli respondent, iudicium diuini intellectus absolutè necessarium esse, creaturarúmque volitionem in Deo necessariò sequi ex illo iudicio: nihilominus esse liberam volitionem Dei, quoniam in sensu diuiso potuit non velle Deus: quamuis in sensu composito cum illo iudicio, non potuerit non velle.

20. *Reijcitur. Suppositio necessaria, quæ infallibiliter consequens infert, liberum non permittit.*

Hæc solutio refutatur, quoties enim suppositio simpliciter est necessaria, nullóque modo libera; simúlque consecutio rei ex illa suppositione, simpliciter est necessaria: toties consequens est etiam simpliciter necessarium: perinde vt necessarium est hominem esse risibilem; quoniam est necessarium hominem esse discursiuum; risibilitas autem necessariò sequitur ex discursu.

21. Confirmatur primò, quoniam suppositio, videlicet, iudicium diuini intellectus, non potuit non esse: deinde consecutio creatiuæ volitionis ex illa suppositione, non potuit non esse (iuxta prædictos Authores) ergo creatiua volitio non potuit non esse. Cuius argumenti robur fusius ponderauimus tomo præceden. de Scientia Dei disp. 33. & 34.

22. *Ad libertatem satis nō est, voluntatem esse indifferentem, secluso iudicio practico.*

Confirmatur secundò, quoniam vt voluntas diuina sit libera, non est satis eam esse indifferentem, præcisa intellectione, quæ proponit obiectum volibile. Nam & brutorum appetitus, præcisa cognitione phantasiæ & æstimatiuæ sentientis famem: & proponentis cibum vt conuenientem, indifferens est ad amandum aut non amandum, sed repudiandum cibum.

23. *Libertatis quidditas.*

Tertiò, quoniam de essentia libertatis est, positis omnibus requisitis ad operandum, posse operari & non operari: vnum autem ex requisitis est cognitio, proponens obiectum voluntati. Antecedens probatum est authoritate Philosophorum & Theologorum communiter ita existimantium, atque validis rationibus in eodem tomo præcedenti disp. 50. sect. 3. 4. & 5.

24. *Possent dici Beati liberè videre Deū.*

Confirmatur quartò, quia (iuxta prædictam solutionem) non est maior libertas Dei, vt velit creare mundum, supposita cognitione mundi; quàm libertas hominis videntis Deum, vt supposita clara visione, diligat Deum: Sicut enim Beatus præcisa visione Dei & in sensu diuiso potest non amare Deum, quem tamen non potest non amare supposita visione clara, & in sensu composito cum illa: Sic etiam (apud hos Authores) diuina voluntas, præcisa scientia proponente bonitatem mundi, potest illum efficaciter non amare; quem tamen non potest non amare efficaciter, supposita prædicta scientia, & in sensu composito cum illa.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, distinguendo causarum determinationem duplicem, intrinsecam & extrinsecam. Omnes enim causæ naturaliter operantes, ab intrinseco determinatæ sunt ad operandum, positis omnibus requisitis: nihilominus ab extrinseco sunt indifferentes & indeterminatæ, possunt enim non operari, quoniā potest illis deficere aliquod ex requisitis ad operandū: ad hoc tamen etiā in eo casu determinantur ab intrinseco, vt non operentur. 25.

Cōtrariæ sententiæ fundamentum diluitur. Omnes causæ naturales, ab intrinseco determinatæ, ab extrinseco indifferentes.

Extrinsecum verò determinans, vt illæ causæ operentur, est ea res, quæ tribuit illis vltimum requisitum ad operandum: sicut extrinsecum determinans ad non operandū est impedimentum, auferens aliquid requisitum. Cæterum causa libera est ab intrinseco & quidditatiuè indifferēs, & indeterminata, habens essentialiter vim, & potestatem determinandi se ipsam, nec indigens alio determinante; vt fusè probatum est tomo præcedenti dicta disp. 50. sect. 1. & 2. 26.

Causa libera ab intrinseco indifferens.

SECTIO VII.

Vtrùm contingentia posit in diuinam voluntatem cadere.

Occasionem huic dubio præbet ea, quæ præcedentibus sectionibus probata fuit, indifferentia diuinæ libertatis: quia contingens ad vtrumlibet est illud, quod potest esse, & potest non esse: cum igitur Deus possit velle creare mundum, & possit hoc non velle, talis volitio creandi potuit esse, potuitque non esse. Quapropter contingenter Deus voluisse videtur creare mundum, & fuisse contingentem illius causam. 1.

Ratio dubitationis.

Confirmatur, quia contingens specialiter sumptum est illud, quod neque necessarium est, neque impossibile: vt cum Aristotele lib. 1. Priorum cap. 3. sentiunt omnes eius expositores, & cæteri dialectici. Sed volitio creandi mundum & ipsa creatio, nec fuit necessaria, nec impossibilis: ergo fuit contingens. 2.

Quid sit esse contingens.

Propter hæc, voluntatem diuinam esse contingentem causam creaturarum, & primam omnium contingentium, existimarunt graues Authores, vt Scotus 1. sent. dist. 8. § *ad argumenta pro opinione*, vers. *& cum dicis*. ac dist. 39. quæst. vnica, §. *iuxta prædicta*, versùs finem, & dist. 45. q. vnica, corpor. in fine, Gregorius valde ex professo lib. 1. sent. dist. 45. quæst. vnica, conc. 7. colum. 6. & sequentibus. Ochamus & Gabr. 1. dist. 38. q. vnica, art. 3. dub. 6. fine, & dist. 43. quæst. 1. art. 3. Vasq. 1. part. disp. 79. num. 16. Bellarm. lib. 3. de libero arbit. cap. 17. ad 3. & 4. Salas 1. 2. tract. 3. disp. 1. sect. 7. num. 84. Quinetiam S. Thomas in præsenti quæst. 19. art. 3. ad 4. & ad 5. admittit virtualiter & tacitè contingentiam ad vtrumlibet, quam in argumentis obiecerat; si quidem illi nullo modo contradicit, sed tantum eam temperat, vt non defectu Dei, sed defectu creaturarum, sine quibus esse poterat diuina bonitas, sit 3.

contin

contingens volitio creandi, potueritque non esse volitio creandi. Huic sententiæ consonat Capreolus 1. dist. 38. q. 1. ad argumenta Aureoli contra 3. & 4. conclus.

4. *Aptior loquendi modus.* Prædictus igitur modus loquendi non est omnino reiiciédus tam propter authoritatem, quam propter rationem supradictam. Cautior tamen & proprior est oppositus modus loquendi, negans esse contingentem volitionem diuinam, aut esse causam contingentem creaturarum. Sic Albert. 1. p. q. 79. mem. 2. art. 1. partic. 3. inter med. & fin. dicit diuinam voluntaté non esse contingentem causam, sed necessariá effectuum cótingentium. Idem docuit Alex. 1. p. q. 23. mem. 3. art. 4. ad 3.

5. *Illi S. Thom. patrocinatur.* Magis apertè S. Thom. 1. dist. 43. q. 2. art. 1. ad 4. docet, *non esse dicendum esse contingentem voluntatem, aut operationem Dei, quia contingentia mutabilitatem importat.* Idem existimat Caiet. in præsenti q. 19. art. 3. & 8. Ferrarien. lib. 1. contra Gen. cap. 67. columna 7. & sequentibus, cui consonat cap. 81. & aliquibus sequentibus. Bañez prima p. quæst. 14. art. 13. dub. vlt. Aluarez de auxil. disp. 27. Hunc modum loquendi magis probat Molina supra quæst. 14. art. 13. disp. 10. Suarez Metaphys. disp. 30. sect. 16. num. 43.

6. Ratio est, prima, quia *contingentis* nomen propriè sonat casum, quasi fortuitum, qui præter intentionem euenit, & præter scientiam, & prouidentiam operantis. Secunda, quia contingentia propriè significat talem indifferentiam ad esse, vel non esse, quæ subiecta sit mutationi, ratione cuius, non modo semel existere sit contingens, sed etiam in existentia perseuerare, vel ab existendo deficere, sit contingens. Sic enim Aristot. lib. 9. Metaphys. cap. 9. text. 17. parum à princip. dixit. *Quod est possibile esse, contingit esse & non esse: quod verò est possibile non esse, contingit non esse: quod autem contingit non esse, corruptibile est, aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dicitur contingere non esse, siue secundum locum, siue secundum quantum, siue secundum quale.*

7. *Quo sensu diuina volitio libera, possit appellari contingens.* Poterit autem Dei volitio vocari cótingens & contingens causa, si declaretur eo nomine significari dumtaxat, non esse necessarium, nec impossibile Deum velle creare mundum: melius tamen Dei volitio appellatur causa libera superiórque qualibet contingentia; sicut de scientia diuina diximus tomo præced. disp. 25. sect. 1.

8. Postremò notandum est contingentiam multò magis repugnare diuinæ volitioni, quam eius causalitati: proptereáque durius esse dicere Deú contingenter voluisse creare mundum, quàm dicere volitionem Dei fuisse contingétem causam mundi: quoniá actualis causatio, siue productio mundi potuit nunquá esse, & aliquando transiuit de nó esse ad esse; proptereáque potest extrinsecá denominationem contingentis causæ tribuere. Volitio tamen creandi mundú nec vnquam transiuit de non esse ad esse, nec potuit non fuisse quantum ad totam suá entitaté & perfectionem: quamuis eadem manés potuerit esse volitio non creandi mundum, vt dicemus disput. 11. & 13.

SECTIO VIII.

De potentia contradictionis, & subiecto libertatis.

1. *Prima difficultas.* DVæ proponuntur difficultates. Prima est, vtrùm diuina voluntas sit potentia contradictionis, vel potentia ad opposita. Affirmant enim Scotus & Vasquez locis citatis in sect. præcedenti, & Valentia sua q. 19. punct. 4. asser. 3. *Potentiam volitiuá qui concedant in Deo.* Fauet autem nonnihil S. Thomas in præsenti q. 19. art. 7. ad 4. Probant Authores illi, quia Deus prius natura quam velit, potest velle hanc creaturam, & potest illam non velle. Ferrariensis autem lib. 1. contra Gent. cap. 82. asserit non physicam & realem, sed logicam potentiam ad opposita diuinæ voluntati conuenire: logicam autem potentiam explicat esse non repugnantiam.

Caietanus tandem in præsenti q. 19. art. 7. fine simpliciter negat potentiam contradictionis in voluntate diuina: probat autem, quoniam *omnis potentia contradictionis est cum mutabilitate aliqua, vt 9. Metaphys. habetur.* Potuit quidem Caietanus hanc sententiam accipere ex lib. 9. Metaphys. præsertim textu 3. 4. & 10. Vbi tamen ab Aristotele non traditur expressè, verumtamen agitur de causa, seu potentia rationali & libera, quam in eo potissimum distinguit à potentia naturali, quoniam hæc est determinata ad vnum oppositorum, sed potentia rationalis est indifferés ad opposita. His igitur in locis, vt demus Caietano mutabilitatem ab Aristotele fuisse positam in potentia contradictionis: facilis erit solutio, Philosophum egisse tantùm de illa potentia, quæ potest aliquando esse sine actu, & potest de potentia reduci ad actú, qualis est sola volútas creata; minimè verò diuina. Quæ limitatio cótinetur euidenter in ipso discursu Aristotelis locis citat. 2. *Longè aliter Caiet.*

Probabilius autem est Caietanú respexisse ad librum 9. Metaphys. c. 9. textu 17. parum à princ. vbi Arist. ait: *Omnis potentia simul contradictionis est. Quod enim non est possibile esse, non inerit alicui. Omne verò possibile contingit non agere. Quod igitur est possibile esse, contingit esse & non esse.* Vnde infert esse corruptibile siue simpliciter, siue secundùm aliquod accidens, prout retulimus sect. præcedenti. Verumtamen hic Aristoteles non agit peculiariter de potentia libera, sed vniuersaliter de qualibet potentia, quæ realiter & physicè potentia est non tantum ad producendum actum, sed etiam ad recipiendum illum, vel salté ad recipiendam aliquam perfectionem, aut imperfectionem defatigationis & laboris in suis operationibus. Vnde in eodem textu 17. prope fin. concludit: *Quare semper agit Sol & Stellæ totúmque Cælú. Neque timendum ne quandoque stet: nó enim fatigantur cum hoc faciunt, eo quod motus eis non est circa contradictionis potentiam, quemadmodum corruptibilibus; ita vt laboriosa eis sit motus continuatio. Substantia enim & materia & potentia existés non actu, huius causa est.* Agit ergo Philosophus de naturali potentia cótradictionis, quæ ratione materiæ capax est recipiendi formas oppositas, siue substantiales, siue accidentales; & eo modo dicit cœlum & solem non habere potentiam contradictionis. 3. *Aristoteles. Sic habet*

Quod si vrgeas non tam ex authoritate Philosophi, quàm ex terminis ipsis, omné potentiam ad opposita esse mutabilem, quia potest habere se taliter, & potest non ita se habere: solutio colligitur ex D. Thoma infra art. 7. ad 4. videlicet, illam poténtiam ad opposita mutabilem esse, quæ potest alterú oppositorú postea recipere ex suppositione, quod prius receperit aliud oppositum. Cæterùm non est mutabilis poténtia quæ simul ac semel vt extitit, fuit indifferés ad alterum oppositorú accipiendum, qua suppositione facta, nunquá amplius fuit indifferés ad opposita recipiéda. 4. *Quæ potentia mutabilis appellanda.*

Dico

5. *Prima conclusio.* Dico igitur primò. Diuina voluntas est quodammodo potentia contradictionis, siue potentia ad opposita, quatenus verè fuit ab æterno possibile mundum velle creare, nec minus possibile fuit non velle ereare, sed velle non create. *Secunda conclusio.* Dico secundò. Propriè loquendo diuina voluntas non est potentia contradictionis, nec potentia ad opposita: quia non est realis potentia ad realiter *Confirmatio.* producendam, vel realiter recipiendam volitionem; sicut probatum fuit d. 2. sect. 1. & 2. Confirmatur, quia prioritas naturæ propriè dicta, non intercedit, nisi inter res distinctas ante opus intellectus: ac proinde non potest concedi inter Dei voluntatem & eius volitionem. Vnde soluitur ratio, cui nitūtur Authores primæ sententiæ.

6. *Tertia conclusio.* Dico tertiò. Neque secūdùm rationem diuina voluntas est potentia contradictionis. Quamuis enim præscindendo concipias diuinam voluntatem affectā solo amore necessario erga propriam bonitatem & omnes creaturas vt possibiles: & quamuis diuina voluntas, vt sic præcisa, possit efficaciter velle creaturas producere, & possit velle non producere: adhuc tamē quælibet ex his volitionibus adfuit necessariò quoad totā suā intrinsecam & realē perfectionē; ita vt Deo nō potuerit deesse nisi dūtaxat terminatio ad creaturas producēdas, sicut probandū erit disp. 11. 12. & 13.

Quocirca neque secundùm rationem Deus potuit non habere aliquam realem formalitatem, quam habuit secundùm illud reale totum, *S. Thomas.* quod includit. Rectè igitur S. Thom. lib. 1. cōtra Gent. c. 82. ante med. scribit: *Non oportet aliquam potentialitatem in diuina voluntate ponere.*

7. *Secunda difficultas.* Secunda difficultas ex præcedenti decisione subotitur, eo quòd libertas formaliter non reperitur nisi in potentia volitiua. Sed in Deo nō est potentia, vt probatū est dicta disp. 2. sect. 1. Ergo non est in Deo formaliter libertas. Maior probatur, quoniam in actuali volitione libertas nō inuenitur, nisi per extrinsecam denominationem à potentia volitiua, quæ potuit illam volitionem non elicere, sicut potuit elicere; siue (vt alij malunt) libertas volitionis actualis est ordo realis ad potentiam, quæ potuit eam non elicere. Ratio est, quia volitio necessariò existit ex suppositione, quod voluntas eam elicuerit: quapropter indifferentia libertatis, vt existat vel non existat volitio talis, in eo solùm consistere potest, quod voluntatis potentia fuerit indifferens ad eam eliciendam vel non eliciendam.

8. *Libertatis diuinæ declaratio.* Respondeo. Libertas formaliter reperitur in potestate, quæ fuerit indifferens ad volendum & non volendum. Hæc autem potestas, licèt in creaturis sit realis potentia, realiter productiua, & realiter receptiua volitionis suæ; non ita se habet in Deo, cui solummodo conuenit verè ac realiter potuisse velle non creare mundum, sicut potuit velle creare, & de facto voluit. Talis enim potestas realiter Deo competit, vt ostendimus dicta disp. 2. sect. 1. assert. 2.

9. *Alij aliter libertatem exponunt.* Aliter respondent alij Theologi, Dei libertatē non esse in ordine ad actus seu volitiones suas, sed tantum in ordine ad obiecta creata: quemadmodum Suarez Metaphys. disp. 30. sect. 16. n. 34. Quibus negare non possumus, quin indifferentię vis clarior eluceat in obiectis creatis, quæ simpliciter possunt non esse, possuntque non produci à Deo; cæterùm quoniam huius indifferentiæ causa efficiens, & adæquata radix est, quia Deus potuit non velle creare, potuitque velle creare: consequens est, vt quemadmodum in ordine ad construendam domum, vel quodlibet aliud opus exterius humana libertas nō consistit nisi secundariò, tanquam in ordine ad exteriorem effectum & obiectum volitionis liberæ: sic etiam in ordine ad obiecta creata diuina libertas non consistat nisi secundariò propter primariam libertatem, quæ consistit in possibilitate volendi, & non volendi producere creaturas.

Confirmatur, quia prædictus modus loquendi necessariò cohæret cum alia sententia, quæ 10. *Cui sententiæ cohæreat modus hic dicendi.* putat, intra Deum nihil reale diuinúmque dari, virtute cuius necessariò sequatur, vt creaturæ producantur, ita vt tota determinatio ad creaturas producendas sit totaliter extra Deum in tempore, nullàque determinatio sit intra Deum ab æterno. Quod esse falsum, ostendemus disp. 11. 12. & 13.

Concedendum est igitur, libertatem Dei esse 11. primariò & formaliter in ordine ad volitiones diuinas, quæ versantur circa creaturas: ea tamen lege, vt quoad suam realem perfectionem non potuerint defuisse Deo, cui tamen potuerunt defuisse quoad terminationem ad obiecta creata, prout fusiùs explicabitur dicta disput. 11, 12. & 13.

DISPVTATIO VIII.

Quam magna sit diuina libertas, quæ non minuatur admixta necessitate quadam, aut impossibilitate.

SECTIO I.

Possibilitas peccandi non pertinet ad essentiam libertatis.

HVius dogmatis propugnationem exigunt 1. plurima testimonia Patrum, qui contra Simonem Magum, contra Marcionem, aut alios hæreticos docent, fuisse melius homini permittere liberam potestatem peccandi, ne libero priuaretur arbitrio: atque ex eo quod homo fuerit libero arbitrio præditus, inferunt, illum potuisse peccare. Quinetiam eo vsque progrediuntur, vt asserere videantur, non potuisse Deum impedire peccatum hominis, saluo libero arbitrio.

Sic Petrus apud Clementem lib. 3. Recogni- 2. *Petrus apud Clementem.* tionum propius ad princ. quàm ad med. Simoni Mago sciscitanti respondit: *Arbitrij potestas est sensus animæ, habens virtutem, qua possit ad quos velit actus inclinari.* Contextus autem agit de malis simul & bonis actibus. Vnde paulò inferius obiicienti Simoni: *Nonne poterat nos omnes facere tales, vt essemus boni, & aliud esse non possemus: Petrus respondet: Si nos inconuertibilis natura fecisset, & immobiles à bono: non essemus verè boni, quia aliud esse non possemus, & non erat nostri propositi quod eramus boni: nec nostrum erat quod agebamus, sed necessitatis naturæ.*

Ipse verò Clemens Roman. epist. 3. de officio 3. *Clemens.* Sacerdotis & Clericorum, col. 4. nō aliter existimauit, cum ait: *Si quis sanè audiens sermonem veri Prophetæ, velit recipere, aut nolit amplecti eius onus (id est, mandata vitæ) habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere quam quæ audierant; vis erat quadam naturæ, per quam liberari*

iam

iam non esset ad aliam migrare sententiam: aut si virtus ex audientibus nullus omnino reciperet; hoc natura vis erat, qua vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo, vt quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere viam constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem.

4. Irenæus lib.4.cap.72.initio: *Si naturaliter,* inquit, *quidam boni, quidam vero mali facti fuissent; neque hi laudabiles essent, quia boni sunt, tales enim facti fuerant: sed neque illi vituperabiles, & ipsi enim tales fuerant instituti. Sed quoniam omnes eiusdem sunt naturæ potentes retinere & operari bonum, & potentes rursus amittere id, & non facere; iustè laudantur alij, alij vero accusabuntur.* Post med. autem eiusdem capitis 72. refert obiectionem hæretici dicentis: *Oportebat eum, neque Angelos tales fecisse, vt possent transgredi, neque homines, qui statim ingrati exsisterent in eum.* Respondet autem huius rationem fuisse; *Quoniam rationabiles & examinatores facti sunt non quemadmodum irrationabilia, quæ sua voluntate nihil possunt agere; sed cum necessitate & vi ad bonum trahuntur.* Totúmque caput illud atque præcedens videtur in hac sententia probanda versari.

5. Iustinus apologia 1. ad Senatum prope med. *Est autem,* ait, *genitarum omnium rerum hæc natura, vt virtutis & vitij capaces sint. Nulla enim laude quicquam esset dignum nisi esset ad vtrumlibet flexibile.* Rursus in apologia 2. ad Imperatorem Antoninum paulò post med. *Hominem,* inquit, *longè alia, quam arbores & quadrupedes, discernendi, eligendique facultate carentes, conditione creauit Deus. Alioqui nullam laudem mereri potuisset, si non sponte virtutem prætulisset vitio, sed vt virtuti natus.* Probat autem Dei verbis ad hominem: *Ecce ante faciem tuam bonum & malum, tu bonum eligito.* aliisque similibus Scripturæ testimoniis.

6. *Athenagoras* Similiter autem Iustini contemporaneus Athenagoras in alia apologia ad eundem Imperatorem Antonin. ait: *Liberi arbitrij ipsis quoque* videlicet Angelis *in vtramque partem voluntatem constituerat Deus: sicut & in hominibus liberam & prauitatis & virtutis deligendæ potestatem cernere est.*

7. Basilius homil. 9. *Quod Deus non est author malorum.* paulò post med. *Vnde autem omnino mali capax est?* inquit, *Quoniam libero facta est arbitrio, quod creaturæ rationis participi maximè conueniebat. Soluta enim hæc omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accipiens, propterea quod ad eius imaginem creata est, potestatem habet in spiritualium fruitione manendi: habet autem & à bono deflectendi quandoque facultatem.*

8. Athanasius orat. contra Gentes, siue contra idola col.4. de humana mente sic loquitur: *Res nihili, easque veras ac solidas arbitrata essentias, ita ad suas voluptates abutitur ideo quod libera sit & sui arbitrij. Potest enim vt ad bona se inclinare, ita bona quoque auersari.* Perpende causalem *ideo.* Quam libertatis indifferentiam ad bonum & malum sequenti contextu magis explicat.

9. Gregor. Nyssen. Oratione de mortuis multò propius ad med. quàm ad fin. *Inconsideratius,* inquit, *fortasse rem expendentibus videretur vtile vt à male discederemus inuiti, coactique ad bonum reuerteremur. At humana natura effectori inutile iniustum est atque iniquum, vt ob eam dispositionem naturæ maximi boni iacturam faceret. Nam cum Deo similis, beatusque ea re esset homo, quod libero præditus erat voluntate si necessitate iniuum, & vt ad aliquid impulisset, eo spoliasset ipsum dignitate.* Aliisque verbis eadem sententia magis explicata subiungit: *Quamobrem vt simul & humana natura relinqueretur dignitas liberæ voluntatis & ipsum auferretur malum, hanc diuina sapientia rationem excogitauit, vt in ijs hominem esse sineret, quæ sibi ipse elegisset quo gustatu malo, &c.*

Eandem sententiam de necessitate permittendi peccatum vt seruaretur liberum arbitrium, tradit Nyssenus orat. Catechet. cap. 5. in posteriori parte illius diffusè: breuius autem cap 31. initio proponens & refutans obiectionem: *Dicunt,* ait; *Deum posse, si velit, eos etiam qui resistunt, necessariò compellendo attrahere ad suscipiendam prædicationem. Vbi est ergo in eis liberum arbitrium? Vbi est virtus?* 10.

Omnes isti Patres supponere videntur, impossibile fuisse determinare homines ad bonum sublata potestate peccandi; nisi liberum eis arbitrium adimeretur, aut ligaretur absoluta necessitate. Methodius in eo fragmento, quod contra Origenem refert Epiphanius hæresi 64. ante medium fragmenti, quæstionem ita proponit: *Quomodo liberum arbitrium habere in hoc mundo appareat.* Respondet autem *In nobis enim situm est, credere & non credere, in nobis rectè facere & peccare.* Et post med. eiusdem fragmenti; *Ego in medio mali ac boni constitutus, velut libero arbitrio præditus vt in me esset eligere quod volo.* 11. *Nyssenus.* *Methodius.*

Epiphanius autem hæresi 16. post med. *Omnibus,* inquit, *est manifestum, ac minimè ambiguum, quod liberum arbitrium exhibuit nobis Deus, per se ipsum locutus: Si volueritis & nolueritis. Quare circa hominem est bona operari, & malas res appetere.* Origenes lib. 1. Periarchon. capit. 1. à med. ait. *Est illud definitum in Ecclesiastica prædicatione omnem animam rationabilem esse liberi arbitrij & voluntatis.* Et post pauca: *Vnde & consequens est intelligere non nos necessitati esse subiectos, vt omnimodo, etiam si nolimus, vel mala vel bona agere cogamur.* 12. *Isaiæ 1.* *Origenes.*

Eusebius Cæsarien. Demonstration. Euang. lib. 4. cap. 6. prope finem. *Hominem,* ait, *liberum, & sua ipsum potestatis dimisit, qua & ad bonum contrarium ferri posset.* 13.

Maccharius Senior Ægyptius homil. 15. prope med. *Quemadmodum,* inquit, *Deus liber est, & quod vult facit: sic & tu item liber es, & mutabilis natura. Itaque si perire libeat, si velis blasphemare, venena conficere, hominem occidere: nemo tibi repugnare potest.* *Senior Maccharius.*

Damascenus lib. 2. fidei cap. 12. prope med. *Potestatem,* inquit, *habet & manendi & proficiendi in bono diuinæ cooperatione gratiæ; identidem & mutari ex bono, & in malum prolabi, Deo id permittente, propter liberam ipsius potestatem. Nam non virtus est quod violentia sit factum.* Sunt in eadem sententia Moyses Barcepha Syrus commentario de Paradiso parte 1. capit. 8. à medio & Philo Carpathiorum Episcop. in catena, ad illud *Terribilis vt castrorum acies ordinata.* 14. *Moyses, Barcepha.* *Philo, Carpath.*

Hieronymus.

15. Eandem doctrinam legimus apud Latinos Patres: Hieronymus enim ad Philemonem in commentario ad illa verba: *Sine consilio autem tuo nihil volui facere.* Sic scribit: *Hoc quod à plerisque sæpissime retractatur, quare Deus hominem faciens, non eum bonum rectúmque condiderit. de præsenti loco solui potest. Si enim Deus voluntariè & non ex necessitate bonus est, debuit hominem, faciens ad suam imaginem & similitudinem, facere, hoc est, vt ipse voluntariè, & non ex necessitate bonus esset. Qui autem asserunt ita eum debuisse fieri, vt malum recipere non posset; hoc dicunt: Talis debuit fieri, qui necessitate bonus esset & non voluntate. Quod si talis fuisset effectus, qui bonum non voluntate, sed necessitate perficeret, non esset Deo similis, qui ideo bonus est, quia vult, non quia cogitur.* Fusius autem insistit in eiusdem sententiæ declaratione.

16. Idé Hieronymus epist. 146. ad Damasum prope finem ait: *Solus Deus est, in quem peccatum non cadit: cætera cùm sint liberi arbitrij, iuxta quod homo ad imaginem Dei factus est, in vtramque partem possunt suam flectere voluntatem.* Probat autem, quia *sydera non sunt munda in conspectu eius; & in Angelis suis reperit prauitatem.* Iob. 15. & Psal. 14. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.*

17. Rursus lib. 3. contra Pelagianos longè post med. docet, *In nostra positum esse potestate, vel peccare vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum seruetur arbitrium.*

Atque lib. 2. aduersus Iouinianum col. 3. vel 4. dicit: *liberi arbitrij nos condidit Deus. Nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin vbi necessitas, nec corona est.* Quod testimoniũ sibi à Pelagio obiectum Augustinus referens in libro de natura & gratia cap. 65. commendat, & probat suæ doctrinæ non repugnare.

August.

18. Atque iterum Augustinus lib. de vera religione cap. 14. in medio concludit ex præcedẽtibus probationibus: *Voluntate ergo peccatur. Et quoniã peccari non dubium est nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum arbitrium. Tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter. Quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.*

19. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. refert illius calumniam, obiicientis, si Deus præuouit hominis peccatum, quare non impediuit. Respõdet autem cap. 6. rationem fuisse, ne libertas homini tolleretur. & ca. 7. sub init. ait: *Si enim semel homini permiserat arbitrij libertatem & potestatem; vtique fruẽdas eas ex ipsa institutionis authoritate permiserat.* Et post pauca: *Quis enim hoc non præstat ei, cui quid semel frui præstat, vt pro animo & arbitrio suo fruatur? Igitur consequens erat, vt Deus secederet à libertate semel cõcessa homini, id est, contineret in semetipso & præscientiam & potentiam suam, per quas intercessisse potuisset, quominus homo malè libertate sua frui aggressus in periculum laberetur. Si enim intercessisset, rescidisset arbitrij libertatem, quam ratione & libertate permiserat.*

20. Bernardus serm. 81. in Cant. prope med. *Non minus*, inquit, *similem Verbo animam facit arbitrij libertas. Ex hac nempe inest illi inter bonum & malum, necnon inter vitam & mortem, sed & nihilominus inter lucem & tenebras & cognitio iudicij & optio eligendi.* Similitérque tract. de gratia & libero arbit. post med. docet, *libertatem pugnare cum necessitate, quæ tollat indifferentiam transgrediendi, & non transgrediendi præcepta.*

21. *Prima conclusio*

Nihilominus prima conclusio certa & euidens est. Ad essentiam libertatis in communi non pertinet possibilitas peccandi. Hanc conclusionem perspicuis verbis tradit, & ex professo probat Ansel. toto fere Dialogo de libero arbitrio, præsertim cap. 1. 13. & 14. Demonstratur autem, quoniam in Deo libertas est primario & principaliter, tanquam in exemplari libertatis, ad cuius imaginem & similitudinem instituta fuit hominum & Angelorum libertas; vt fatentur Patres in eisdem verbis quæ retulimus in obiectione præcedenti, & alij plures, quorum testimonia, rationésque ponderauimus præcedent. disput. 7. quatuor prioribus sectionibus. Possibilitas autem peccandi repugnat diuinæ voluntati: vt ostendemus disput. 26. Igitur ad essentiam libertatis non pertinet possibilitas peccandi. Consequenter autem non pertinet ad essentiam liberi arbitrij. Quoniam sine libero arbitrio non est possibilis libertas. Liberum enim arbitrium est potentia, quæ, duce ratione, potest eligere, quod maluerit ex obiectis sibi propositis.

Demonstratio conclusionis.

Confirmatio

Confirmatur, quia maior est libertas Dei, quàm si peccare potuisset; ideóque peccandi possibilitas abest tantum ab essentia libertatis, vt eam potius minuat, quàm constituat.

22. *Secunda conclusio.*

Secunda conclusio. Ad essentiam libertatis creatæ, pertinet intrinseca possibilitas peccandi: pertinet autem non tamquam essentia, nec tamquam pars essentiæ, sed tamquam defectus consequens libertatem, eo quòd creata & imperfecta sit. Notandum est præsentem conclusionem agere de intrinseca possibilitate peccandi: nam ab extrinseco potest impediri, vel potius sanari & corroborari per supernaturalia dona gratiæ & gloriæ: sicut in beatis manet libertas circa bonum, absque possibilitate peccandi; manet tamen intrinseca possibilitas peccandi, quæ nisi prædictis donis contineretur, prodere posset in actum. Ita docent communiter Patres, quando notant, creaturam, eo ipso, quod ex nihilo facta sit, posse deficere à vera entitate, quod est bonum, ad nihil quod est peccatum, & quia non est prima regula posse deficere à regula. propteréaque peccatum procedere à causa, non prout est efficiens, sed prout est deficiens, Quorum testimonia referemus disp. 28. sect. 2. Videri potest Damascenus lib. 2. de fide cap. 27.

De quo intelligenda præsens conclusio.

23. Ex vtraque conclusione colligitur verus & genuinus intellectus ad citata testimonia Patrum, cæteráque similia, qui tribus propositionibus continetur.

Prima propositio prorsus impossibile est hominem creari suapte natura impeccabilem salua eius libertate.

Prima. Saluo libero arbitrio, saluáque libertate, simpliciter impossibile fuit hominem fieri suapte natura impeccabilem. Quia libertas hominis esse non potest increata, sed creata; libertatem verò creatam ab intrinseco sequitur esse defectus, vt conclusione præcedenti dictum fuit. Vnde neque poterat salua relinqui essentia hominis vel Angeli; si per impossibile produceretur impeccabilis ab intrinseco: foret enim Deus & non creatura.

24. *2. Propositio: impossibile esset hominis meritum, aut demeritum eiusmodi homine.*

Secunda propositio sequitur ex prima, videlicet, non fuisse possibilem homini virtutem aut meritum, neque peccatum aut demeritum; si non crearetur homo cum prædicta possibilitate peccandi, quæ sibi intrinseca est. Tertiam etiam propositionẽ intendunt aliqua testimonia citata, videlicet, de potentia ordinaria non potuisse hominem

Tertia propositio.

hominem produci absque possibilitate peccandi soluta & expedita. Quoniam non expediebat hominem in patria comprehensorem produci, sed in via, per quam tenderet ad patriam. At in via de lege ordinaria non dantur tam perfecta dona gratiæ, quibus acceptis, sit impossibile peccare: quamuis dentur talia, quibus viatores possint non peccare.

25. *Difficilis Hieron. locus elucidatur.*

Ex hac generali Patrum expositione deducitur specialis intellectus ad difficiliorem locum Hieronymi epistola ad Philemonem in commentario ad illud: *Sine consilio, &c.* quod supra retulimus. Mens igitur illius hæc est. Si produceretur homo talis, vt ab intrinseco & suapte natura non posset malum recipere: sequeretur eo ipso carere libero arbitrio, quemadmodum probatum est nuper, ideóque necessitate bonus esset, non voluntate; consequentérque careret imagine Dei ac similitudine, quæ consistit in arbitrij libertate. Sed libertas Dei quoniam est perfectissima & prima regula, peccare non potest; quælibet autem istius libertatis imago, quoniam fit ex nihilo, peccare potest, quantum est ex sua natura.

SECTIO II.

Maior est libertas Dei, quàm si peccare potuisset.

1. *Distinctio extensiuæ & intensiuæ libertatis.*

Aliqui Theologi distinguendum existimant, atque dicendum, extensiuè maiorem esse libertatem creatæ voluntatis, quoniam peccare potest: minorem vero libertatem increatæ voluntatis, quoniam peccare non potest; quamuis intensiuè sit hæc infinitè maior quam illa. Ita Suarez in opusc. 4. de libertate diuina, disput. 2. sect. 1. fine. Vasquez autem ad præsentem quæst. 19. art. 10. in eius commentario.

2. *S. Thomas.*

Probant, quia posse peccare pars libertatis, & verè libertas quædam est ex D. Thoma præsenti q. 19. art. 10. ad primum, vbi ait: *Hieronymus videtur excludere à Deo liberum arbitrium, non simpliciter, sed solum quantum ad hoc, quod est deflecti in peccatum.* Verumtamen intentio Sancti Doctoris non fuit excludi liberum arbitrium, quantum ad aliquam partem libertatis, sed quantum ad defectum qui significatur illo verbo *deflecti in peccatum.* Quæ declaratio constat ex eodem infra q. 62. artic. 8. ad 3. vt referemus infra probatione quinta.

3. Præterea suam sententiam authores prædicti confirmant authoritate Damasceni lib. 2. de fide cap. 27. Cæterum ex eo loco nihil amplius colligi potest, quam ideo peccare posse libertatem creatam, quoniam est ex nihilo producta: nihilominus libertatem ex eo præcisè prouenire, quod persona sit rationalis & intellectu prædicta.

Clarius fauere viderentur huic sententiæ Patres, quos retulimus, & explicuimus sectione præcedenti: sed illorum mentionem nullam faciunt illius authores.

4. *Tam extensiuè; quam intensiuè maior est libertas Dei, quã si peccare posset.*

Sit igitur vnica conclusio. Tam extẽsiuè, quam intensiuè maior est libertas Dei, quam si peccare potuisset.

Probatur primum ex Augustino, nam Enchirid. cap. 15. de beatitudinis statu tractans ait: *Postea verò sic erit, vt male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato.* Quæ verba recipiunt Magister & Scholastici libro 2. sent. dist. 7. *Prima probatio ex August.*

Idem lib. 22. de Ciuitate cap. 30. prope med. *Nec ideo liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe liberum erit a delectatione peccandi, vsque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum. Nam primum liberum arbitrium, quod homini datum est, quando primum creatus est rectus, potuit non peccare, sed potuit & peccare: hoc autem nouissimum eo potentius erit, quo peccare non poterit.* Eandémque sententiam inferius semel & iterum repetit.

5. *Secunda ex Ansel.*

Secundò probatur ex Anselmo (cuius sententiam recipiunt communiter Scholastici locis infra citandis) nam in Dialogo de libero arbitrio cap. 1. post med. ait: *Quoniam liberum arbitrium diuinum & bonorum Angelorum peccare non potest; non pertinet ad diffinitionem libertatis arbitrij posse peccare. Denique nec libertas, nec pars libertatis est peccandi potestas.* Quod ita confirmat post pauca: *Qui sic habet quod decet & quod expedit, vt hoc amittere nequeat, liberior est, quam ille, qui sic habet hoc ipsum, vt possit perdere, & ad hoc quod dedecet & non expedit, valeat adduci.* Ac tandem ita demõstrat, potestatem peccandi nec esse libertatem, nec partem libertatis, quia pars addita non minuit, sed auget totum, cuius est pars: sublata verò minuit idem totum. E contrario tamen addita potestas peccandi, libertatem minuit, auget verò sublata. *An putas,* inquit, *quod additum minuit & sublatum auget libertatem, id aut libertatem esse, aut partem libertatis? Non hoc putare possum. Potestas ergo peccandi, quæ addita voluntati minuit eius libertatem; & si dimidatur, auget: nec libertas est, nec pars libertatis.*

6. *Prima confirmatio. Augustinus.*

Hæc eadem ratio primò declaratur & corroboratur à simili; quoniam, vt Augustinus admonuit lib. 5. de Ciuitate cap. 10. *Neque potestas Dei minuitur, cùm dicitur, mori, fallique non posse: sic enim hoc non potest, vt potius si posset, minoris esset vtique potestatis. Dicitur enim omnipotens faciendo quod vult, non patiendo quod non vult: quod si accideret, nequaquam esset omnipotens. Vnde quædam non potest, quia omnipotens est.*

Ex quo principio sapienter Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 15. prope initium intulit: *Magna diuitas Verbi potentia est non posse mentiri; quia non potest esse illic est, & non, sed est est, non non.*

7. *Impossibilitas mentiendi, nulla ex parte libertatem diuinam minuit.*

Conspirant in eodem dogmate communiter Patres, cùm docent, impossibilitatem mentiendi nulla prorsus ex parte minuere Dei potẽtiam, veluti Dionys. de diuin. nomin. cap. 4. versus fin. & cap. 8. circa med. Nazianzen. orat. 2. de Filio Dei, quæ est 4. de Theolog. prope med. Ansel. in Prosolog. cap. 7. & in commentar. epistolæ ad Timoth. ad illa verba capitis 2. *Negare se ipsum non potest.* S. Thomas ibidem in commentario, Magister & communiter Scholastici libro 1. sententiarum distinct. 42. §. 2. & 3. Quorum omnium testimonia ponderabimus disput. 30. sect. 1.

8. His suppositis, sic argumentor. Propter supra dicta testimonia Patrum & Scholasticorum, nemo Theologorum audebit concedere, quod omnipotentia Dei foret extensiuè maior; si Deus

Neque esset extensiuè maior Dei omnipotentia, si se posset destruere.

posset destruere se ipsum, vel negare, mentiendo, vel qualibet alia ratione reddere detestabilem, aut infœlicem, vel suam omnipotentiam deponere. Libertas ergo non foret extensiuè maior; si Deus peccare potuisset. Consequentia probatur, quia libertas quidditatiuè consistit in potestate indifferenti ad vtramque partem contradictionis: quapropter ea pars, cuius non est propriè potestas, sed potius impotentia, nullo modo libertatem auget. Quam rationem attigit Ansel. verbis supra citatis.

9. *Secunda confirmatio.* Confirmatur secundò, quia sicut omnipotentia dicit formaliter veram & realem potentiam; ideóque non esset extensiuè maior, licèt adderetur ei, quæ fictè tantum appellatur potentia, sed verè est impotentia (veluti mentiendi aut destruendi seipsum) ita libertas dicit veram & realem potentiam; ideóque non esset extensiuè maior, licèt ei adderetur peccandi potentia, quæ potius est realiter & verè impotentia.

10. *Tertia confirmatio.* Confirmatur tertiò, quia peccatum procedit à voluntate, nó quatenùs est perfecta, & causa efficiens; sed quatenus est deficiens & imperfecta (sicut probatum fuit 1.2.q.75. art.2. dicemúsque disp.28. sect.1.) iuxta communem sententiam Patrum & Scholasticorum. Ergo possibilitas peccandi non est propriè potentia, sed impotentia. Consequentiæ bonitas probatur hoc principio per se noto. Potentia, quæ propriè potentia est, constituit causam perfectam & potentem efficere; quæ verò constituit imperfectam & non potentem efficere, sed deficere à vera & perfecta efficientia; non est propriè potentia: sicut Dionysius ait cap.4. de diuin. nomin. non valdè procul à fine: *Non tamen efficientes sunt malorum rationes atque facultates, sed imbecillitas & infirmitas, &c.* *Dionysius.*

11. *Tertia probatio ex ratione.* Tertia conclusionis probatio sit, quoniam in diuina perfectione non potest alia extensio considerari, nisi in ordine ad plura obiecta: sed libertas Dei non extenderetur ad plura obiecta, licèt potuisset peccare; non igitur foret extensiuè maior Dei libertas, licèt potuisset peccare. Probatur Minor, quia peccare sicut non est obiectum potentiæ, sed impotentiæ; similiter non est obiectum libertatis, prout libertas est, sed prout ad seruitutem potest deficere, & prout est capax & obnoxia seruituti. Etenim peccare seruitutem esse, veram autem libertatem in virtute, iustitiáque consistere, frequenter in nouo Testamento docemur, vt Ioan.8. *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Si Filius vos liberauerit*, verè liberi estis. 2. Petri 2. *Libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis; à quo enim quis superatus est, huius & seruus est.* 1. Petri 2. versus finem. *Quasi liberi, non quasi velamen habentes malitiæ libertatem.* 2. Corinth. 3. *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* Quibus consonant quæ scribit Apostolus ad Roman. 6. & ad Galatas cap. 5. & 6.

Ioannis 8. *2. Petri 2.* *1. Petri 2.* *2. Corinth. 3.*

Plura de seruitute peccati & libertate iustitię reperies apud Bernardum lib. de gratia & libero arbit. colum. 3. & sequentibus.

12. *Quarta probatio. Admixtione inuoluntarij, voluntarium minuitur.* Quarta probatio vim accipit ex prædictis verbis Scripturæ, præsertim 2. Petri 2. quoniam inuoluntarium admixtum minuit libertatem, & auget seruitutem, cæteris paribus: sed cuicunque peccato necessarium est inuoluntarium admisceri: ergo quicumque peccare potest, eo ipso potest habere diminutam libertatem & admixtam in voluntariam seruitutem: at verò qui non potest peccare, non potest habere prædictam diminutionem libertatis, per admixtam seruitutem: Maior probatur; quia de ratione libertatis est voluntarium; ideóque voluntario penitus ablato, libertas omnino tollitur. Ergo cæteris paribus, imminuto voluntario, minuetur etiam libertas; minuitur autem voluntarium admixtione inuoluntarij, sicut frigus minuitur admixtione caloris.

Minor autem probatur, quia nemo intendens ad malum operatur, sed intendens & amans aliquod bonum particulare, denotat, & quasi coactus tolerat malitiam, quam non potest ab illo particulari bono separare; ergo cuicumque peccato necessarium est inuoluntarium admisceri, deuorando malitiam, quam perditissimus quisque vellet ab illo bono separare si posset. Antecedens traditur à Dionysio de diuinis nomin. cap.4. non valdè procul à fine dicente: *Malorum etiam omnium principium & finis est bonum. Boni enim causa sunt omnia quæ bona sunt, & quæ mala: quippe cum hæc quoq; bonis desiderio agamus. Nemo enim proposito sibi malo facit, quæ facit.* Ex quo principio corollaria deducit sequenti contextu. 13. *Dionysius.*

Confirmatur primò, libertas enim est indifferentia: minor est autem indifferentia voluntatis illius, quæ rapitur à suo affectu, quantumuis libero, deprimitúrque ad tolerandum malum, quod nollet tolerare, præoptarétque cauere: maior autem indifferentia foret, si se potenter contineret, ne tolerare; vnquam tale malum. Confirmatur secundò, quia libertas est dominium: foret autem etiam extensiuè dominium maius, quod etiam sibi dominaretur, ne se ipsum dederet in miseram seruitutem. 14. *Prima confirmatio.* *Secunda confirmatio.*

Quintam probationem à priori docuit S. Thomas infra q.62. artic.8. ad 3. dicens: *Quod liberum arbitrium diuersa eligere possit, seruato ordine finis, hoc pertinet ad perfectionem libertatis: sed quod eligat aliquid diuertendo ab ordine finis (quod est peccare) hoc pertinet ad defectum libertatis. Vnde maior est libertas in Angelis, qui peccare non possunt; quam in nobis, qui peccare possumus.* 15. *Quinta probatio ex S. Thoma.*

Cùm igitur impossibilitas peccandi supernaturaliter & accidentaliter perficiens libertatem Angelorum, eam reddit simpliciter maiorem libertate quæ potest peccare: multo potiori iure naturalis & essentialis impossibilitas peccandi perficiet libertatem, & eam reddet simpliciter maiorem alia libertate, quæ fingeretur posse velle quæcumque Deus potest velle, atque insuper posse peccare.

Confirmatur vnanimi consensu Scholasticorum, qui non distinguendo *intensiuè* nec *extensiuè*, simpliciter & absque limitatione pronunciant esse maiorem libertatem. Quod enim Augustinus de futura beatitudine dixerat in Enchirid. capite 105. *Multo liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato*, recipitur à Magistro lib. 2. distinct. 25. Vbi S. Bonauent. part. 2. in exposition. literæ, dub. 3. & articul. 1. q. 1. concludit, perfectissimam esse libertatem Dei, nec aliquam libertatis partem illi deesse, quamuis peccare non possit. 16. *Augustinus.*

Eadem

Eadem fere docent Alexand. 2. part. q. 24. mem. 6. Albert. 1. p. trac. 20. q. 79. mem. 1. Henric. par. 2. artic. 41. q. 3. & 4. Scotus 1. dist. 10. q. 1. post med. Duran. 2. senten. dist. 25. q. 1.

17. *Sexta probatio. Eo magis libertas minuitur, quo obiecti cognitio minor existit. Peccata committentes perfectissima carent cognitione.*

Sextò probatur, minuitur quippe libertas ratione minoris ac imperfectioris cognitionis, & ratione minùs perfectæ voluntatis: vt colligitur ex Ioan. 8. *Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos:* & constabit, si pueros cum adultis, fœminas cum viris, homines cum Angelis conferamus, sed qui peccare possunt, propterea sic possunt deficere, quoniam carent perfectissima cognitione infiniti boni, plenè satiantis appetitum, nec perfectissimam habent voluntatem. Ergo potentia peccandi quidditatiuè supponit minus perfectam libertatem. E contrario Deus quoniam perfectissima cognitione suę bonitatis plenè satiatur, ne prauum aliquid appetat: eo ipso perfectissimè liber erit, eo vel maximè, quoniam eius voluntas est perfectissima.

18. Obiicies Bernardum lib. de gratia & libero arbit. colum. 3. sequentibúsque probantē, in omnibus ratione vtentibus æqualem esse libertatē, neque bonos esse liberiores, quam sint mali. (Quam sententiam sequuntur aliqui Scholasticorum 2. sent. dist. 25.) ergo libertas Dei non est perfectior, quàm libertas hominis aut Angeli.

19. *Essentialis perfectio libertatis, iusto & peccatori æqualis est.*

Resp. Ex contextu Bernardi manifestè constat, hanc fuisse mentem illius. Essentialis perfectio cuiusque libertatis nihil minuitur ratione malitiæ, ita vt hominis praui libertas essentialis ei, non sit minor, quàm libertas essentialis homini sancto; licèt minor sit, quam libertas essentialiter conueniens Angelis. Eadémque ratione libertas essentialis inferioribus Angelis est minor, quā libertas essentialis superioribus & perfectioribus Angelis. Apertè tamen concedit Bernardus, accidentalem libertatem, quam appellat libertatem à peccato & à miseria, minorem esse in hac vita, quam in Patria. Vnde manifestè sequitur, Deo, cui essentialis est libertas à seruitute peccati & corruptionis, conuenire perfectiorem libertatem essentialem. Aliter respondent Alexander, Bonauent. & Duran. citati probatione 5.

SECTIO III.

Libertas quoad exercitium & specificationem, simul cum absoluta necessitate decernendi per volitionem positiuam de quocunque bono partem alteram contradictionis.

Dictum 1

AD maiorem explicationem diuinæ libertatis, dico primò. Diuina volitio est libera, non solùm quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem. Quoad exercitium quidem, quia sicut decreuit producere Mundum, potuit non decernere producere Mundum. Quoad specificationem verò, quia sicut Deus decreuit vnionem hypostaticam & incarnationem, potuit illam non decernere: sicut decreuit Angelos producere talis, aut talis speciei, potuit illos non producere: sicut decreuit homines ad gratiam & gloriam prædestinare, potuit eosdem, quos prædestinat, reprobare, permittendo illorum peccata & finalem impœnitentiam. Quin etiam possibilitas & libertas decernendi non creare Mundum, aut non creare Michaēlē, est satis vt insit Deo libertas quoad specificationem: quia decretum non creandi Mundum, foret positiua volitio; sicut decretum creandi Mundum est positiua volitio illi repugnans. Libertas autem quoad specificationem ab authoribus illa vocatur, ratione cuius voluntas non solum potest non velle aliquod obiectum, per meram cessationem à tali volitione, sed etiam potest positiuæ volitione velle contrarium aut contradictorium illius obiecti. *Libertas quoad specificationem quid?*

2. *Dictum* 2.

Dico secundò. Non ita Deus est liber quoad exercitium vt possit ab omni volitione libera cessare per puram omissionem circa bonum aliquod obiectum, sicut potest creata voluntas. Quin potius circa quodlibet bonum creabile, Deus habet aliquod positiuum & absolutum decretum, quo decernit ad illius boni productionem concurrere, vel positiuè decernit non concurrere: idque quandoque prædefiniendo concursum causæ liberę, quandoque nō prędefiniendo, sed permittendo, sicut concursum creatæ voluntatis ad materiales actiones peccatorum, de quo disp. 27. & sequentibus. Ita sentire videtur Scotus 1. dist. 45. q. vnica. in corp. Magis expressè & ex professo Vasquez 1. p. disput. 79. à num. 17. Suarez Metaphys. disp. 30. sect. 9. num. 59. Fonseca lib. 7. Metaphy. cap. 8. q. 5. sect. 3. ante med. Salas 1. 2. tomo 1. tract. 3. disput. 1. sect. 7. fine. *Circa quodlibet bonum creabile Deus habet positiuum decretū*

3. *Discrimen notandum inter futura entia, & nūquam futura.*

Probationes quorūdam ex his authoribus pretereo, quoniam supponunt falsam doctrinam de actu libero, refutandam disp. [illegible] & [illegible] 2. Distinguenda verò sunt entia futura ab entibus nunquā futuris: quia circa singula in particulari, quę futura sunt in aliqua differentia temporis, quatenus entia, bonáque sunt, opus esse positiuo decreto Dei, dubitari non potest; quamuis hoc declarationem ac veluti limitationem requirat circa materiales actiones peccatorum; de quibus dicemus disp. 40. sect. 2. & sequent.

4. *Qualiter circa non futura se habeat Deus? Assertionis ratio prima.*

Cæterum circa entia nunquam futura, necessariū esse positiuum decretū, quo Deus statuerit ea nō producere, nec satisfieri præstātissimę perfectioni voluntatis diuinæ, si merè negatiuè se habuerit circa illa, probatur, quia talem rem nō creare bonum est, quatenus deseruire potest ad ostensionem attributorum, ac præcipuè liberrimi dominii pro libito creātis hæc, & omittentis illorum creationem: manifestationē quoque infinitæ sufficientiæ, propter quam Deus omnino nulla re indiget: ac denique deseruire potest ad pulchritudinem, ornatum, & bene constitutam dispositionem Vniuersi, ne sit redundans, & inordinatè superefluens coaceruata rerum cōgerie, sed omnia contineat aptè disposita in numero, pondere & mensūra. Ergo prædicta negatio productionis talium rerum est obiectum proportionatum & dignum, vt illud amplectatur Deus decreto positiuo & absoluto.

5. *Ex eo quòd potuerit Deus velle nō creare rem, quam re ipsa non creauit, sequitur habuisse positiuum decretū non creandi.*

Rursus ex eo, quòd possit Deus positiuo decreto velle non creare talem rem, sequitur habuisse positiuum decretum non creandi quamcunque rē, quam de facto non creat. Hæc autem consecutio probatur primò, quia nulla ratio boni Deum mouere potest, vt affectet purā omissionem, suspendens omnem positiuam volitionem circa tale obiectum. Aliunde verò diuinus intellectus proponit omnes rationes deliberādi, propter quas summā cum facilitate volūtas actu positiuo potest eligere talem rē nō creare: igitur actu positiuo prædictū obiectū de facto eligit.

6. *Ratio* 2.

Probatur secundò, sic enim omnia melius, siue

quæ ſunt, ſiue quæ non ſunt, diuino ſubiiciũtur arbitrio. *Ratio 3.* Tertiò, quoniam ſic etiam ipſa negatio productionis perfectiori modo, videlicet, per actum poſitiuum dirigitur ad vltimum finem diuinę bonitatis; ad quem tamen non formaliter & expreſsè dirigeretur per omiſſionem puram, ſed tantùm interpretatiuè.

7. *Ratio 4.* Quartò probatur, quia ſecundùm ſe perfectior eſt modus exteriorem actionẽ cohibẽdi aut limitãdi quãdo poſitiuum decretum interius de hoc ſtatuitur. Alter enim modus porè negatiuus, ſuſpendens expreſſam huius obiecti volitionem, eſt imperfectus, ac ſimilis oſcitantibus & dormitantibus.

8. *Ratio 5.* Quintò iuxta præſentem doctrinam melius defenditur, nullam perfectionem deeſſe Deo, quamuis deſit liberum decretum creandi hanc rem: quoniam eius loco neceſſariò ponendum fuit aliud poſitiuum decretum non creandi eandem rem, quòd eſt æqualis, vel potius eiuſdem perfectionis cum decreto creandi rem illam: de quo dicemus diſp. 13.

9. *Non eſſe rei ſolũ eſt malum in genere entis.* Obiicies primò. Non eſſe cuiuſque rei eſt abſolutè malum: ergo non poteſt à Deo amari, vel eligi poſitiuo actu, nec enim amplecti poteſt niſi bonum. Reſp. Non eſſe malum, eſt abſolutè in genere entis, atque vt ſic præcisè nõ poteſt amari: Cæterum idem nõ eſt malum turpe, nec contrarium rationi; quin potius ſecundum rectam rationem deſeruire poteſt ad pulchritudinem & aptam conſtitutionẽ Vniuerſi, & ad oſtenſionem ſupremi dominij, & ſufficientiæ non indigentis aliqua re. Sub his ergo rationibus bonitatẽ participat ipſum non eſſe rerum, ratione cuius eſſe poteſt obiectum materiale diuinæ volitionis poſitiuæ.

10. *Ex eo quod circa negationem non debeat verſari poſitiuo decreto nõ minuitur libertas.* Obiicies ſecundò, quoniam ex aſſertione 2. ſequeretur, eſſe minus liberam volitionem Dei; ſiquidem nõ eſt libera, vt in neutram partẽ contradictionis tendat; ſed neceſſariò tendere debet in alteram. Reſp. Hac de cauſa nihil minuitur de libertate cuiuſque volitionis in particulari: quælibet enim potuit non eſſe, & potuit eſſe contraria volitio cuiuſque volitionis liberæ: hoc autem eſt ſumma perfectio libertatis. Nam poſſe carere quolibet actu libero circa quodlibet obiectum creabile, non eſt libertatis perfectio, ſed deſidioſa inertia, ſomnolentiæ ſimilis; vt ſupra dicebam.

SECTIO IV.

Libertas quoad ſpecificationem, non ſolum circa ſingulas creaturas in particulari, ſed etiam circa illas in communi & vagè.

1. *Vbi Deum non indigere.* *Punctum diff. ſecul. aſuspropenitur.* SVpponimus ex præcedenti diſp. 7. quinque prioribus ſectionibus, & ex præſenti diſp. ſect. proximè præcedenti, Deum eſſe liberum, vt potuerit poſitiuo decreto voluiſſe non creare Mundum, aut non creare Michaëlem. Reſtat autem difficultas, vtrum ſaltem in Deo neceſſaria ſit volitio creandi aliquam creaturam vagè, hanc, vel illam, vel aliam.

2. *Primum pro parte affirmatiua fundamentum.* Pro parte affirmatiua arguitur primò, quoniam ad perfectionem Dei pertinet ſuam bonitatem communicare (ſicut ex Dionyſio, S. Thoma, & communi Theologorum conſenſu diximus diſp. 5. ſect. 2. poſt med.) ergo ſi voluntas communicandi ſuam bonitatem omnino defuiſſet Deo: defuiſſet ei aliqua perfectio.

Secundum arg. Deus nihil poteſt velle ſuæ inclinationi contrarium: ſed naturalis inclinatio Dei fertur ad communicandam, ac veluti fundendam extra ſe bonitatem (vt oſtendimus in eadem diſp. 5. ſect. 2.) ergo Deus non poteſt velle ſe continere ab omni communicatione ad extra. 3. *Secũdum fundamentum.*

Confirmatur primò, quia ſi dicas, inclinationi Dei non eſſe contrarium omittere prorſus quamlibet communicationem ſuæ bonitatis ad extra: concedere teneris vt minimum eidem inclinationi magis conſonum eſſe ſuam bonitatem extra ſe diffundere. Deus autem agere nihil poteſt, neque velle, niſi quod ſuæ inclinationi magis conſonum eſt. Confirmatur ſecundò, diuina quippe propenſio fruſtraretur prorſus, & in æternum careret eo bono, ad quod inclinatur; ſi nunquam ſuam bonitatem communicaret. 4. *Prima confirmatio.* *Secũda confirmatio.*

Tertium argum. Neceſſariò Deus ſe ipſum diligit amore perfectiſſimo. Hic autẽ amor Deo vult non ſolùm intrinſeca bona, ſed etiam extrinſeca, videlicet, attributorum manifeſtationẽ, gloriam nominis, cultum & honorem à creaturis exhibitum: ergo Deus hæc neceſſario vult. Confirmatur, voluntas enim creata, quando vera charitate Deum proſequitur, illi vult nõ modò diuina & intrinſeca illius bona, ſed etiam extrinſecam gloriam, manifeſtationem ſapientiæ, bonitatis, & potentiæ, cultum & honorem ab Angelis & hominibus exhibendum. Igitur hæc eadem velle, pertinet ad perfectionem amoris Dei; quocirca deeſſe non poterit amori diuino. 5. *Tertium fundamentum.* *Confirmatio.*

Quartum, Deus ſibi neceſſariò vult ſuas virtutes & honeſtates intrinſecas, cuiuſmodi ſunt miſericordia, liberalitas, magnificẽtia, veracitas, fidelitas, iuſtitia. ſed omnes iſtæ virtutes Deo nõ conuenirent, niſi produceret creaturas: ergo Deus neceſſariò vult producere creaturas. Si reſpondeas, eiuſmodi virtutes per eſſentiam Deo conuenire, quatenus eſſentialiter eſt potens earum virtutum actus exercere, ſi velit creaturas producere: nihilominus adhuc argumentum vrgere videtur, quoniam iſtarum virtutum actus ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices; ergo nõ poſſunt Deo deficere, ſed illi neceſſariò conueniunt. Confirmatur, nam circa perfectiſſimam & optimam honeſtatem obiectorum, melior eſt actus ſecundus, quàm actus primus, ſiue potentia ſine actu ſecundo. 6. *Quartum fundamentum.* *Praeoccupatur euaſio.* *Confirmatio.*

Quintum argu. Si volitio Dei amplecteretur obiectum aliquod turpe, rationique cõtrarium, ab illo malitiam acciperet; etiamſi foret obiectum materiale. Eadem ergo ratione bonitatem accipere debet volitio Dei ab honeſtiſſimo & perfectiſſimo bono, maiorémque bonitatem à maiori, quam à minori bono. Conſequens igitur erit, vt Deus neceſſariò velit optima ſummáque bona, quæ ſunt in creaturarum productione ac gubernatione: ſicut neceſſariò vult quamlibet bonitatem ſuæ volitionis. 7. *Quintũ fundamentum.*

Nihilominus ſit concluſio. Deus liberè potuit ab æterno poſitiua volitione decernere, nihil prorſus ad extra producere in æternum, ſed per totam æternitatem omnino nihil facere. Quapropter voluntas creandi libera fuit quoad ſpecificationem, non tantum circa creaturas ſingulas determinatè & in particulari, ſed etiam circa creaturas in communi & vagè. 8. *Authoris reſolutio.*

Hæc concluſio proximè ad fidei certitudinem 9.

nem

nem accedit, quoniam ex fidei principiis efficaciter colligitur. Videtur autem fuisse mens sanctorum Patrum & Scholasticorum, quando tradunt, omnino nihil creaturis indiguisse Deum. Clarius autem explicuere cõclusionem præsentem Patres & Scholastici, quos retulimus disp. 7. sect. 3. post med. & sect. 4. *Iustinus.* Perspicuè satis Iustinus q. 2. Christiana ad Gentiles initio ait: *Quisquis possibile negat, Deum esse qui nihil fecerit, absurdè loquitur*, idque rationibus efficaciter confirmat.

10. Ad eandem conclusionem probãdam accommodari possunt rationes, quibus præced. disp. 7. quatuor prioribus sectionibus probata fuit indifferentia diuinæ libertatis.

11. *Prima Ratio.* Prima sit, quoniã diuina bonitas est sibi sufficientissima, nimirum vt simpliciter infinita in omni genere perfectionis & entitatis: ergo nõn indiget creaturis, etiam vagè & in communi. Consequentia probatur, quia si Dêus indigeret aliqua creatura vagè & in communi; perinde foret indigens & imperfectus, ac si determinatè & in particulari creaturis indigeret; vel certè non aliter esset indigens Deus, quam nos sumos indigentes. Nemo siquidem indiget hoc cibo determinato in singulari, sed in communi & vagè indiget cibo aliquo, hoc vel illo pane, hoc vel illo pisce, vel [illegible]uo, vel carne vel oleribus aut radicibus. Idem intellige de indigentia potus, vestium, domus, equorum aut aliarum rerum. Vnicus & singularis est Deus, quo determinatè quælibet creatura indiget.

Confirmatur primò. nam *Vbi nulla indigentia, nulla necessitas: vbi nullus defectus, nulla indigentia. Nullus autem defectus in Deo, nulla ergo necessitas.* *Augustinus.* Sicut ratiocinatur August. lib. 83. quæstionũ q. 22. & in lib. 1. Contra aduersarium legis ca. 7. ad finem. Quapropter nec creaturarum in communi & vagè necessitas, sed omnimoda libertatis indifferentia Deo conueniet.

12. Confirmatur secundò. Deum quippe non indigere creaturis, nec aliquam vtilitatem sibi ex illis decerpere, fides docet, & ratio naturalis demonstrat. *Psalm. 15* Quod attinet ad fidem. Psal. 15. *Dixi: Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges.* In cuius commentario Augustinus & Theodoretus hoc dogma probant, luculentius Idiota in contemplationibus ad Psal. 15. *2. Machab. 14.* Præterea lib. 2. Machabæor. cap. 14. *Tu domine vniuersorum, qui nullam habes indigentiam.* *Actorum 17* Actorum 17. *Nec manibus humanis colitur indigens aliquo.* *Luc. 17.* Lucæ 17. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus.* Quod ponderabimus infra disp. [illegible]5. sect. 4. *Prouerb. 9.* Denique Prouer. 9. *Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris: Si autem illusor, solus portabis malum* *Iob 22* Iob 22. *Quid prodes Deo, si iustus fueris, aut quid confers, si immaculata fuerit via tua?* *Iob. 35.* & Iob. 35. *Si iustè egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?* Quam sententiam ponderat Gregor. lib. 26. Moral. cap. 8.

13. Cæteri quoque Patres idem dogma profitentur, vt Clemens Roman. Constitution. Apostol. lib. 6. cap. 20. sub init. & lib. 7. cap. 35. versus finem, & Recognit. lib. 5. non longè post med. Irenæus lib. 3. contra hæres. cap. 8. ad finem, Iustinus responsione 113. & 114. ad Orthodoxos, Clemens Alexãd. lib. 7. Stromat. pag. 4. Chrysost. Ephes. 4. serm. 12. ante med. & c. 5. ad Ephes. serm. 19. circa med. & in cap. 1. Genes. homil. 3. circa med. & sequenti cap. 4. homil. 18. paulò post med. & in cap. 7. Actorum Apost. col. 2. & homilia 10. ad populum Antiochen. post med. ac homil. de ferendis reprehensionibus & conuersione Pauli colum. 2.

14. *Hieronymus.* Basilios Isaiæ 1. inter princip. & med. ponderans illud *Plenus sum holocausto.* Vnde etiam Hieronymus in comment. 5. *Quo mihi.* colligit Deum nulla re indigere; *Athanas.* Sicut etiam Athanasius ad hanc plenitudinem alludens oratione contra *Cyrill.* Gent. siue contra idola circa med. Cyrillus lib. 2. de fide ad Reginas sub med. & lib. 8. Thesauri cap. 1. ante med. Augustinus, vltra duo loca, quæ retulimus in prima confirmatione, docet idem lib. 1. de doctrina Christiana cap. 31. & lib. 12. de ciuit. cap. 17. in fine, & lib. 4. de Genesi ad liter. cap. 16. Hilarius latè lib. 11. de Trinitate prope fin. & ad illud Psal. 2. *Tunc loquetur ad eos in ira sua.* Anselmus in Prosolog. capit. 22. fine, Hugo Victorin. lib. 1. de sacramentis par. 4. cap. 21.

15. Quin etiam Aristoteles lib. 1 Priorum cap. 37. propius ad fin. quàm ad med. ait, *Nihil esse Deo conferens*, & li. 7. Ethicor. Eudemiorum propius ad med. quàm ad fin. & lib. 2. Magnor. Moral. cap. 18. alias cap. 15. *Deus*, inquit, *sibi satis est, & nullo indigens.* Similia scribit Plato in Euthyphrone, siue de sancto, versus finem; atque ita sensisse Platonem & Euripidem refert Clemens Alexandrin. lib. 5. Stromat. in medio.

16. *Secunda ratio.* Probatur secundò, nam diuina bonitas perfectissimè subsisteret, atque sine vllo defectu vel diminutione completissimè possideretur ab ipso Deo: licet omnino nulla creatura produceretur in æternum. Ergo dilectio efficax & absoluta creaturæ in communi & vagè, non habet necessariam connexionem cum amore, quo Deus suam infinitam bonitatem diligit sicut in præced. disp. 7. sect. 1. probat. 4. dicebamus ex S. Thoma.

17. *Tertia ratio.* Tertiò probatur, quia Dei perfectio est suum amorem commensurare cum perfectione obiecti. Sed bonitas creaturæ in communi & vagè non est bonitas necessaria; sicut nec bonitas creaturæ in particulari & determinatè. Ergo maxima Dei perfectio fuerit non necessariò, sed liberè diligere creaturam, non modò in particulari & determinatè, sed etiam vagè & in communi.

18. *Quarta ratio* Quartò probatur, quia si Deus necessariò diligeret creaturas in communi & vagè, consequens esset, vt earum aliquas determinatè & in particulari necessariò diligeret eodẽ absoluto & efficaci amore, quo diligit in communi & vagè. *Si Deus creaturas aliquas in communi & vagè necessariò diligeret, diligeret quasdam determinatè necessariò.* Ita namque deberet diligere meliores creaturas, & quæ magis ostendunt attributa Dei: vnde præterea sequeretur necessariò dilexisse, maximam extensionem, intensionem, multiplicationem, durationémque maximam earundem creaturarum quoad speciem & indiuidua. Cuius cõsequentiæ absurditatem ostendimus disp. 7. sect. 4. probatione 10. Sequela verò probatur, quia si contra diuinam inclinationem & perfectionem est prorsus abstinere à productione cuiuslibet creaturæ: propter eandem rationem erit contra partem inclinationis diuinæ cohibere inclinationem ad meliores creaturas & magis ostensiuas attributorum: hæc enim inclinatio maior sequitur ex illa generali inclinatione. Quod si resistere priori inclinationi foret simpliciter impossibile: propter eamdem rationem esset simpliciter impossibile posteriori resistere.

SECTIO V.

Soluuntur argumenta, posita initio sectionis præcedentis.

1. AD primum respondetur, Ad perfectionem Dei pertinet se communicare, non actu, sed potestate & inclinatione, id est, summa Dei perfectio est eius potestas & propensio ad sui com-
2. municationem. Talis autem potestas & propensio non esset prorsus libera, proindéque non retineret totam suam perfectionem; nisi potuisset decernere nulli prorsus creaturæ se communicare. Faciunt ad eandem rem quæ dicemus tota disp. 11. 12. & 13.

3. *Naturalis inclinatio Dei, non ad se communicandum necessariò, sed liberè, creaturis.*

Ad secundum respondetur, Naturalis inclinatio Dei non est ad se communicandum vtcumque, sed est inclinatio ad se communicandum liberè: quia necessitas absoluta se communicandi ad extra sine libertate ac possibilitate totaliter omittendi communicationem, foret indigna Deo, sicut præcedenti sect. probatum est. Consequens igitur est, vt hæc eadem inclinatio propendeat in vtramque partem libertatis, & eo ipso propendeat ad non communicandum si libuerit pro mera voluntate Dei. Quamobrem non contra naturalem inclinationem se communicandi, sed potius secundùm illam foret volitio libera nunquam se communicandi in æternum. Hac enim ratione S. Thomas in præsenti q. 19. art. 3. ad 3. & lib. 1. contra gent. cap. 82. fine docet, volitionem communicandi suam bonitatem creaturis, nec esse naturalem, & necessariam Deo, neque esse violentam aut contra naturam, sed esse voluntariam & liberam.

4. *Prima soluitur confirmatio.*

Vnde respondetur ad primam confirmationem. Absolutè loquendo, volitio continendi se, vel omittendi quamlibet communicationem ad extra, non est minùs consona diuinæ inclinationi; si quidem ad hanc volitionem propensio clauditur in eadem numerica inclinatione communicandi se ad extra: neque enim perfectio simpliciter simplex foret inclinatio ad communicationem, nisi quidditatiuè clauderet hanc plenissimam indifferentiam inclinationis ad oppositum, & vtraque volitio, nimirum volitio communicandi, & volitio non communicandi foret æqualis perfectionis. Quodam modo tamen, & non simpliciter, Deus inclinatur magis ad se communicandum, & minus inclinatur ad totalem omissionem communicationis: quatenus communicatio est obiectum extrinsecum Deo, quod in seipso maiorem bonitatem continet, magisque decet Deum, vt magis ostensiuum omnium attributorum, vt dicemus disp. 9. sect. 3. & sequentibus, & disp. 10.

Certo quodam modo magis inclinatur Deus in sui communicationem.

5. *Soluitur secunda confirmatio.*

Ad secundam confirmationem respondetur, Non rectè diceretur, frustrari diuinam inclinationem; nec propriè diceretur carere bono, ad quod inclinatur; licet nunquam suam bonitatem ad extra communicaret. Quia nihilominùs Deo non deesset aliquod bonum ipsi necessarium, aut vtile, nec deesset aliquis actus debitus Deo, vel quo Deus perficiatur magis, quàm eius opposita volitione: atque insuper qua parte prædicta propensio inclinat ad liberam communicationem cum pleno dominio & indifferentia; satisfieret eidem inclinationi per actuale exercitium huius libertatis, suam potentiam cohibendo à qualibet communicatione.

Ad 3. resp. Amor Dei erga seipsum foret perfectissimus; etiam si non vellet efficaciter extrinseca sibi bona, videlicet, manifestationem attributorum, gloriam & honorem: quoniam (vt dictum est) Deus est sibi sufficientissimum ac totale bonum, totalisque perfectio, nullo modo dependens à creaturis: ac peculiariter Deus à seipso habet ita solidam & perfectam laudem, per suam intellectionem & amorem infinitæ appretiationis, vt pro nihilo sit illi laudem à quibuslibet creaturis accipere. 6.

Ad confirmationem resp. Deo velle gloriam, laudem, cultũ, manifestationẽ attributorum, & quælibet extrinseca bona, pertinet ad perfectionem creatæ charitatis: quoniam hunc honorem & cultum creatura debet Deo, tanquam dignissimo, cui omnis honor exhibeatur. Propterea huic dignitati, iurique diuino, sicut & illi creaturarum debito neque Deus cedere potest, nec omittere volitionem efficacem, vt sibi tribuatur honor & gloria ex suppositione, quod [illegible] creaturas produxerit. Cæte[illegible]um ab hac suppositione præscindendo, Deus pro suo supremo dom[illegible]io, ac libertate postponere potest ex[illegible] in gloriam & laudem, omittendo prorsus [illegible]eaturarum producti[illegible]nem, qua suppositione facta, non pe[illegible]tinet ad perf[illegible]ctionem creatæ charitati[illegible] velle Deo gloriam & honorem resultan[illegible] ex pr[illegible]ductione creaturarum, se[illegible] potius [illegible]ompl[illegible]cere in supremo dominio [illegible] summâque [illegible]fficientia, qui sine creaturarum gloria & honore no[illegible] m[illegible]nus glorio[illegible]us & fœli[illegible] permanet. 7.

Quarti argumenti solutio pendet ex dic[illegible]dis infra d[illegible]p. decima tertia sect. [illegible] & [illegible]. Nunc anticipata soluti[illegible]ne respondeo, [illegible] esse in Deo non tant[illegible]m potestatem, [illegible] actum vltimum & liberum mise[illegible]diæ, liberalita[illegible], magnificentiæ, veracitati[illegible], ac cæterarum virtutum: nihilominus t[illegible]les actus Deo pot[illegible]e de[illegible]se, non quoad realem perfectionem suam, q[illegible]æ simpliciter est necessaria, [illegible] quoad terminat[illegible]nem ad creaturas producẽdas poti[illegible] quam non producendas, & quoad terminationem ad [illegible]as creaturas producendas potius, quam [illegible]ias [illegible]aturas; quæ terminationes si defuissent ea[illegible]m loco necessariè existerent in Deo terminati[illegible] ad opposita obiecta, quarum prorsus eadem f[illegible]ret perfectio diuinæ volitionis liberæ propter eius eminentiam infinitam. 8.

Si Deus creaturis non communicaret solum deficeret [illegible] extrinseca terminatio.

Vnde soluitur confirmatio distinguendo. Circa perfectissimam & optimam bonitatem obiectorum actus secundus est melior, quàm actus primus, quando actus primus est finitæ perfectionis, & indiget, vel capax est augendi suam perfectionem; sicut voluntas creaturarum. Attamen quoniam Dei actus primus, id est, possibilitas volendi creaturas, est infinitæ perfectionis, sibi sufficiens, & non indigens, nec capax augendi perfectionem suam; propterea secundus actus, id est, actualis volitio creandi creaturas, non est melior, quàm actus primus, id est possibilitas volendi creare creaturas, dummodo copuletur ista cum actu libero decernente non creare; sicut dictum est supra sect. 3. 9.

Actus secundus quando melior sit actu primo.

Ad 5. Antecedenti concesso, negatur consequentia; deficit enim propter duas rationes. Altera, quoniam bonitas ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus: & consequenter, vt malitiam tribuat volitioni sufficit obiectum materiale malum: at verò bonitatem vt 10.

tribuat

tribuat, vel augeat, non sufficit obiectum materiale bonum comparatione volitionis, cuius essentialis bonitas ab obiecto formali proueniens, est simpliciter infinita.

8. Vnde prouenit ratio secunda, quoniam si volitio Dei amplecteretur obiectum aliquod turpe, rationique contrarium: eo ipso non esset infinitæ bonitatis, & consequenter esset capax ab obiecto materiali recipiendi bonitatem aut malitiam: attamen ex eo, quod Dei voluntas amplectatur honestissimum & perfectissimum bonum, tanquam obiectum materiale, nihil infertur aduersus infinitudinem bonitatis, conuenientis volitioni diuinæ, proptereáque non sequitur bonitatem accipere, vel augere, quoties amplectitur materiale obiectū perfectissimum.

SECTIO VI.

Perpetua diuinæ voluntatis immutabilitas nihil obest libertati.

1. NOn est in præsenti probandum, Dei volitionem semel statutam, esse prorsus inflexibilem & immutabilem, vt quod semel decreuerit, nunquam possit retractare: hoc enim probandum est disp. 16.

2. Hoc igitur dogmate præsupposito, præsentis sectionis munus erit obiectiones dissoluere, quæ contendunt, hac inflexibilitate diuini decreti, libertatem Dei vel minui vel penitus auferri.

3. Prima obiectio est hæc. Propter immutabilitatem volitio Dei est necessaria ex suppositione, quod aliquando fuerit: Sed tam volitio, quàm eius immutabilitas est ab æterno: ergo volitio Dei ab æterno fuit necessaria: Quod autem ab æterno fuit necessarium, semper fuit necessarium: ergo nunquam fuit libera Dei volitio.

4. *Volitio diuina, ex suppositione quod fuerit necessario est ab æterno.*

Respondeo negando priorem illationem; nisi in conclusione ponatur eadem limitatio, quæ præmissa fuerat in maiori: tunc enim & illatio bona, & conclusio vera redderetur, videlicet; dicendo: Volitio diuina fuit ab æterno necessaria ex suppositione quod aliquando fuerit. Atque eadem suppositione facta, nunquam fuit libera volitio diuina. Cæterum eadem volitio fuit libera prius ratione, quàm supponeretur existere determinata ad vnam partem. Quoniam Deus vt Deus sapientissimus & omnipotens, præscindendo à volitione creandi Mundum, indifferens erat, vt vellet illum creare, aut vellet non creare: sicut probatum est sect. præcedenti, & disp. 7. quatuor prioribus sectionibus.

5. *Eadem est in creatis difficultas.*

Quod attinet ad hoc punctum, eadem est difficultas humanæ libertatis, atque diuinæ: siquidem nostra voluntas in ipso instanti, in quo vult, potest non velle: cæterum non potest non velle ex suppositione, quod vult. Omne quippe quod est, quando est, necesse est esse, vt cum Aristotele lib. 1. perihermen. cap. vlt. pro certo recipiunt omnes Philosophi & Theologi. Sic ergo Deus ex suppositione quod vult, non potest non velle, nec potest non voluisse; vt notant Magister, & communiter Scholastici lib. 2. sent. dist. 25. cap. 2. & 3. S. Thomas in præsenti q. 19. art. 3. in fine corp. & ad 1.

6. Contra verò quemadmodum nostra voluntas, plenè constituta in actu primo cum omnibus requisitis ad volendum, ac præscindendo ab actuali volitione, potest velle mercaturam, v.g. simúlque potest non velle mercaturam, sed agriculturam, aut aliud obiectum mercaturæ repugnans: Sic etiam Dei arbitrium, consideratum in actu primo cum sua infinita scientia, & necessario amore sui, cæterisque perfectionibus necessariis, atque præscindendo ab actuali volitione creandi mundum; potuit velle creare, & potuit velle non creare mundum.

Obiicies secundò, quoniam in nostra voluntate datur primum instans, in quo volitio concipitur, & in eo temporis instanti præintelligitur prius natura voluntas potens non elicere talem volitionem: attamen toto sequenti tempore iam est simpliciter necessarium volitionem illam fuisse conceptam, & impossibile est non fuisse. Verum in Deo non datur primum instans, in quo volitionem conceperit, sed in quocunque instanti verum est dicere, iam prius elicitam fuisse volitionem Dei. Ergo in quocunque instanti simpliciter necessarium est Dei volitionem fuisse: quapropter si Deus reuocare non potest volitionem, quæ semel fuit: nunquam fuit possibile non velle, quod de facto vult, ac subinde nunquam libera fuit volitio diuina. 7.

Resp. distinguendo posterius membrum antecedentis. In Deo nullum datur primum instans temporis veri, vel imaginarij: quoniam ante quodlibet instans imaginarium possibile fuit tempus aliud imaginarium, & in eo fuere possibilia plura instantia; prior autem his omnibus præfuit existentia Dei, & existentia volitionis creandi mundum, quoniam fuit ab æterno. Quapropter in nullo instanti temporis veri vel imaginarij Deus fuit in statu exercendi libertatem; sed in quolibet instanti fuit in statu necessitatis simpliciter, propter iam prius positam suppositionem volitionis diuinæ, ratione cuius iam est simpliciter necessarium Deum voluisse creare Mundum, nec est possibile retractare volitionem. 8.

Dei existentia præextitit ante instans quodlibet veri, vel imaginarij temporis.

Nihilominus in Deo datur æternitas tota simul, comparatione cuius, ante quodlibet determinatum instans temporis diuina voluntas ex se fuit indifferens, vt vellet creare Mundum, aut vellet non creare: atque simul duratione cum hac indifferentia concepit actualem volitionem creandi Mundum. Quocirca quod in nostra volitione est primum instans temporis, in diuina volitione est æternitas, non quatenus coëxistit instantibus aut partibus temporis, sed quatenus ante quodlibet determinatum instans præintelligitur æternitas, & in eadem æternitate prius ordine rationis præcedit libertas Dei, quasi in actu primo, deinde verò libera volitio decernitur, quam necessariò consequitur immutabilis constantia. 9.

Dico primo.

Quod in humana voluntate instans, in diuina, æternitas.

Vrgebis tertiò, quoniam ex dictis infertur vt minimum, Deum iam non esse liberum, nec fuisse liberum in vllo instanti determinato etiam ante mundi constitutionem ac per totam, quæ præcessit, æternitatem. Consequens autem videtur inconueniens; quoniam perfectio simpliciter simplex nunquam potest deesse Deo; sed libertas est perfectio simpliciter simplex (vt probatum est disp. 7. sect. 1. & sequentibus) ergo Deo nunquam potest deesse libertas. 10.

Resp. Libertas intrinseca diuinæ voluntati conuenit nunc, & semper, & in quolibet determinato instanti, seu parte temporis: Verum ea libertas non respicit instantia temporis, aut illius partes, 11.

partes, vt exerceatur in illis nunc, vel antea; sed respicit solam æternitatem, vt in ea exerceatur eo modo, quem explicuimus obiectione præcedenti. Concedendum est igitur, Dei libertatem coëxistere cuilibet instanti nostro; negandum tamen est ita coëxistere, vt diuina libertas respiciat partes, aut instantia temporis, tanquam in illis exerceri possit. Imo tunc etiam, quando Dei libertas coëxistit nostro tempori vel instanti, respicit suam indiuisibilem æternitatem, comparatione cuius indifferens est diuina voluntas, vt in ea voluerit creare Mundum, vel non voluerit creare: quamuis prout instanti nostro coëxistit eadem libertas, iam sit extra statum exercendi suam indifferentiam, quia supponitur eius libera determinatio.

Dei libertas cuilibet coëxistit instāti, sed nō ita, vt in eo valeat exerceri.

12\. Sed instabis quartò, quoniam æternitas est tota simul indiuisibilis ac semper præsens cuicumque temporis instanti: sed indifferentia diuinæ libertatis respicit æternitatem, comparatione cuius potuit non velle prius, quàm voluisset: ergo eadem indifferentia respicit tempus & quamlibet partem, aut instans illius, vt in eo possit secundum considerationem intellectus præscindi arbitrium Dei prius ratione, quam liberam volitionem conceperit, & in eo priori sit potens non velle creare Mundum, nec aliam volitionem liberam habere.

13\. Respondeo, negando consequentiam. Quamuis enim æternitas Dei tota simul coëxistat cuilibet instanti, partique nostri temporis: ipsæ tamen partes & instantia sibi inuicem non coëxistunt, sed singulæ partes supponunt præcessisse alias partes, saltem possibiles, & singula instantia supponunt alia saltem possibilia præcessisse. Inde fit, vt comparatione cuiusque partis temporis atque cuiuslibet instantis, iam supponatur esse constitutum irreuocabiliter diuinum decretum.

Esto cuilibet instanti tota coëxistat æternitas, ipsa instantia sibi nō coëxistūt.

14\. Obiicies quintò, nam in hoc instanti, in quo Deus creat hanc animam rationalem, & conseruat vniuersum iam creatum, liberè creat, & liberè conseruat cum potestate non creandi & non conseruandi. Nunc igitur in hoc instanti potest non velle creare hanc animam, quam voluit creare; Similitérque potest non velle conseruare Mundum, quem ab æterno decreuit conseruare.

15\. Resp. in hoc instanti temporis Deus liberè creat quæcumque creat, & liberè conseruat quæcumque conseruat; sed operationes istæ non sunt liberæ per libertatem formaliter in illis receptam: quippe quæ cùm sint operationes transeuntes & imperatæ, non possunt esse liberæ, nisi per extrinsecam denominationem ab immanente operatione formaliter libera, videlicet à volitione creandi & conseruandi. Talis autem volitio Dei etiam in hoc temporis instanti permanet libera, quatenus etiam in hoc instanti respicit tale obiectum, quod potuisset non respicere, nec amplecti, si Deus ab æterno voluisset non creare, vel non conseruare. Concedo nihilominus, Deum non ita liberè nunc creare & conseruare, vt in hoc instanti temporis possit omittere creationem aut conseruationem, ex suppositione, quod eam ab æterno decreuerit.

Nō ita Deus liberè vult creare in hoc instanti, vt in eodem possit omittere creationem.

16\. Sextò, soluitur ex dictis illa quæstio, Vtrum adhuc maneat in Deo potentia volendi oppositum eius, quod de facto voluit: de qua dicemus infra disp. 13. sect. 3. & 4.

Septimò contendet aliquis, Dei libertatem esse minorem creata libertate, saltem ex eo capite mutabilitatis. Creata námque voluntas non solùm est indifferens, vt semel eligat, vel non eligat; sed etiam est indifferens vt priorem volitionem retractet, vel ab illa desistat, præsertim humana voluntas. Hæc autem indifferentia Deo conuenire non potest propter immutabilitatem. 17.

Respondeo cum Henrico 2. par. art. 45. q. 3. & dico primò. Variabilitas non est perfectio libertatis, sed potius imperfectio, cùm sit infirmitas & inconstantia liberi arbitrij. Prouenit autem hæc ex aliis tribus imperfectionibus: imprimis enim prouenit ex imperfectione cognitionis, qua non comprehenduntur omnia motiua, quæ postea possunt occurrere, & ad mutandam volitionem inducere. Vel saltem ignoramus futuram nostræ voluntatis mutationem; quam si præuideremus à principio, simul etiam à principio voluissemus, quod postea per mutationem volitionis, præuidebamus, nos esse volituros; ac subinde nulla foret mutatio volitionis. Porro quanto perfectior est cognitio, tanto perfectior est libertas circa bona particularia & indifferentia: quamobrem erit perfectissima libertas Dei ex hoc capite comprehensiuæ cognitionis præoccupantis omnem mutationem futuram; cui perfectioni repugnat mutabilitas volitionis. 18.

Variabilitas non est libertatis perfectio.

Primò prouenit ex imperfectione cognitionis, libertatis mutabilitas.

Eo perfectior libertas circa particularia bona, quo perfectior cognitio.

Secundò, volitionis mutabilitas prouenit in hominibus ex mutatione passionum appetitus, & dispositionis totius corporis, quæ mutationes in Deo sunt impossibiles. Tertiò prouenit ex naturali inclinatione percurrendi plura bona, & attendendi ad alia obiecta volēda, quādo non possumus ad omnia simul perfectè attendere, nec omnia simul velle. Confirmatur, Angelorū enim arbitrium est minùs mutabile, quàm humanum, eò quod perfectius est, tam quoad intellectum, quam quoad voluntatem: ergo mutabilitas est imperfectio, & infirmitas liberi arbitrij, sicut ostendimus tractantes de Angelis 1. pag. q. 64. art. 2. Deus igitur, quia comprehensiuè penetrat omnia motiua deliberandi, quæ per totam æternitatem possunt occurrere, præuidétque seipsum semper idem esse voliturum: semel ac simul apud se decernit omnia, quæ per temporum varietates mutanda sunt extra Deum, ità vt nihil opus sit denuo decernere. 19.

2. Prouenit in hominibus ex dispositione, passionibus, & appetitu.

3. Prouenit ex inclinatione plura bona percurrendi.

Vnde infero, & dico secundò. Maius exercitium libertatis diuinæ fuit vnico illo actu simul & semel omnia prorsus decernere, quæ libere decernenda erant, quàm exercitium omnium voluntatum creatarum, etiam si fuissent infinitæ multitudinis, & ab æterno durarent in æternum, semper ac celerrimè mutantes liberas volitiones. Probatur, quoniam omnes illæ voluntates toto illo tempore infinito non decernerent liberè de quibuslibet obiectis possibilibus, imo de infinitis nihil decernere possent propter eorum ignorationem. Deus autem de quibuslibet obiectis possibilibus liberè decreuit siue vt fierent, aut permitterentur, siue vt non fierent. 20.

Dico secundò.

Vnde præterea colligo, & dico 3. Non solùm intensione perfectionis, sed etiam extensione obiectorum, diuina libertas infinitè superat libertates omnium creaturarum rationalium collectiuè sumptas. 21.

Dico tertiò. Tam extensiuè, quā intensiuè, maior est diuina libertas infinito [?] exercitio, quam libertatis omnium creaturarum collectiuè sumptarum.

Octauò poterit aliquis vrgere, quoniam, vt minimùm, ex immutabilitate colligitur, non 22.

esse

Infinitè minor esset Dei libertas, si suas posset volitiones mutare.

esse maximam Dei libertatem: ea siquidem maior esset. si Deus potuisset quocumque instanti mutare volitiones. Resp. Non maior, sed infinitè minor esset libertas Dei; si potuisset mutare volitiones: quoniam hoc ipsum foret posse deponere suam immutabilem constantiam, & consequenter posse deponere præscientiam omnium, quæ per totam æternitatem possunt in deliberationem venire. Vnde præterea deponeret Deus suam Diuinitatem. Quæ illationes magis constabunt disp. 16. At verò non esset libertas maior, sed infinitè minor; si Deus posset destruere seipsum: vt probatum est sect. 2. præsertim tota probat. 2.

Illatio ex supra tactis.

23\. Ex dictis igitur in hac, & in prædicta sect. 2. colligitur, Dei libertaté esse maximam, non tantum intensione veluti quadam, sed etiam extensione ad obiecta omnia. Minima tamen, vel potius nulla est extensio diuinæ libertatis ad plures actus realiter distinctos, imò nec ad plures actus secundum rationem specificam differentes: quoniam realiter & specificè singularis, & vnica dumtaxat est irreuocabilis illa volitio, qua simul & semel Deus decernit quidquid de quolibet obiecto decernendum est in æternum.

SECTIO VII.

Vtrum Deus liberè decreuerit omnia, quæ foret ipse conditionaliter facturus sub quibuslibet circumstantiis possibilibus.

1\. PRæcedenti tomo de Scientia tota disp. 71. tractatum est fusè de conditionalibus decretis diuinis; quoniam illa potissimum inuenta sunt ad defendendam scientiam conditionaliter futurorum, quæ non ex obiectis & libera determinatione voluntatis creatæ, quæ foret sub talibus circumstantiis, sed ex libero decreto Dei totam determinationem accipiat. Erit igitur superfluum ibi tractata repetere; sed expediens erit eorum aliquod breue compendium hic ponere, ne lector ex hoc loco recedat omnino ieiunus, & in eo deesse putet aliquod membrum diuinæ volitionis liberæ.

Aliquot decreta Deus habet nō purè cōditionalia sed mixta, in aliquo volito sunt efficaci contenta.

2\. Dicendum igitur est primò, quædam Dei decreta sunt non purè, sed mixtè conditionalia, quę nimirum continentur in aliquo efficaci & absoluto decreto Dei, pertinente ad regimen actualiter exequendum. Huiusmodi conditionalia decreta non implicitè & virtualiter, sed explicitè & formaliter continentur in volitione diuina, sicut dicemus tractantes de voluntate antecedenti saluandi omnes, si Dei legem seruauerint infra disp. 20. Sic nimirum Deus voluit Adamum in paradiso retinere, si non peccaret; voluitque Iudam ab Apostolatu non deponere; si non fuisset fur, nec proditor, nec aliis criminibus obnoxius. Cuiusmodi exempla quàmplurima ex sacris literis attulimus dicta disp. 71. sect. 2.

Decreta merè cōditionalia, nec in absoluto aliquo, & efficaci decreto contenta, fingi non possunt.

3\. Secundò dicendum est alia decreta fingi posse merè conditionalia, quæ videlicet nullatenus claudantur in aliquo decreto Dei absoluto & efficaci, ac pertinente ad regimen actualiter exequendum: hæc igitur decreta sunt impossibilia: propterecáque diuinæ perfectioni repugnat decernere quidquid Deus facturus esset sub quibuslibet circumstantiis possibilibus, vel decernere quas operationes liberas in voluntatibus creatis fuisset prædeterminaturus. Itaque nihil omnino decreuit Deus circa gubernationem, nunquam de facto exercendam, veluti circa gubernationem alterius mundi, si produceret illum, quosnam homines in eo prædestinaret aut reprobaret, & finaliter peccare permitteret, vel potius iniret aliam rationem gubernandi.

Prima ratio. Superfluum omne, otiosum & inutile Deo omnino repugnat.

4\. Huius prima ratio est, quia diuinæ perfectioni non minùs repugnat aliquid habere superfluum, otiosum & inutile, quàm aliquid habere mancum aut diminutum. Superfluitas autem, & otiositas cuiuslibet decreti merè conditionati cernitur euidentius in obiectis, quæ nullam omnino habét inæqualitatem, propter quam vnum alteri præferatur. Verbi gratia, foret otiosum & inutile decernere, quod si Mundum iterum obruiturus esset diluuio, in eo casu talis pars aquæ operiret Græciam, potius quàm Italiam; cum æqualiter possent obrui quibuslibet partibus aquæ. Quod si conditionalia decreta sunt in eiusmodi rebus inutilia, consequens est, & in cæteris rebus esse reiicienda; cùm apud Deum eadem sit omnium ratio.

Confirmatio prima.

5\. Declaratur amplius & confirmatur primò, quia licèt intellectus diuini perfectio requirat omne scibile scire; diuinæ tamen voluntatis perfectio non requirit liberè velle, atque decernere quodlibet volibile, sed tantùm requirit necessariam & simplicem complacentiam in omni volibili. Eadem autem est ratio de conditionali decreto, quæ de absoluto & efficaci decreto, supposito, quod illud conditionale decretum est non minùs liberum Deo, quàm decretum absolutum & efficax.

Non exigit diuinæ voluntatis perfectio. liberè velle omne volibile.

Confirmatio secunda.

6\. Confirmatur secundò, quia licèt Deus de quacumque re nunquam futura positiuum decretum habeat, quo decreuerit illam nunquam producere: nihilominus hæc volitio verè consequitur quod intendit, & actualiter gubernat Vniuersum & illum perficit: quemadmodum probatum est sect. 3. Conditionalia verò decreta de quibus agimus, nihil re ipsa consequuntur, non gubernant actualiter Vniuersum, & nihil conducunt ad illius perfectionem, ideóque nec ad perfectionem Dei conducunt, quia liberæ volitiones Dei non habent aliam rationem Deo dignam, nisi creaturarum vtilitatem & perfectionem, ex qua Dei gloria resultet.

Cōfirmatio 3.

7\. Confirmatur tertiò, quia nec ab hominibus prudentibus eliciuntur conditionalia decreta de rebus, quas nihil interest sic, vel aliter disponere, veluti quod ex duobus lapidibus prorsus ęqualis aptitudinis ad ædificandum, poneres istum in pariete dextro, & illum in pariete sinistro, si domum ædificares, & quod istam arenam, potius quam illam eiusdem aptitudinis, misceres potius calci, vel in fundamenta iaceres. Alia námque decreta laudabiliter eliciuntur à viris prudentibus, licèr cōditionalia sint; quia virtualiter continentur in decretis absolutis obseruandi præcepta vel consilia Euangelica: veluti si quis apud se constituat pallium etiam dare, si quis voluerit ab eo tunicam auferre. At verò nulla Dei electio libera pertinet ad substantiam, nec ad perfectionem diuinæ virtutis; sed æquè bonus & perfectus permanet volens hoc, vt volens eius contradictorium, aut non volens, quod nihil attinet ad actualiter exercendam gubernationem.

Etiā ab hominibus, qui prudētes sūt, rarissimè censentur decreta purè conditionalia indignáque viro prudente.

Secūda ratio.

8\. Secunda probatio principalis est, quia si darentur in Deo conditionalia decreta de quibuslibet rebus

Praeoccuparetur libertas efficacium omnium diuinarum voluntatum.

bet rebus; per illa praeoccuparetur libertas omnibus volitionibus absolutis & efficacibus, ita vt nulla volitio efficax esset in se formaliter libera, sed absolutè necessaria foret autem libera solum per extrinsecam veluti denominationem à volitionibus conditionatis) consequens autem est contra communem sententiam Theologorum, qui diuinis volitionibus efficacibus & absolutis potissimum attribuunt libertatem, indifferentiam & dominium, quasi subiectis, quibus ratione sui formaliter conuenit illud praedicatum, & illae quidem volitiones ex modo tendendi sunt digniores, & aptiores ad libertatem habendam ratione sui. Sequela verò probatur, quoniam ex conditionalibus decretis de quacunque conditione, vel operatione possibili, necessario sequuntur efficaces volitiones. Etenim si Deus decreuit, si ego sum bonus, creabo Angelos; si creauero, permittam eorum peccatum; si peccauerint, creabo mundum corporeum, &c. cuncta necessariò sequuntur ex decretis eiusmodi, quae nisi reuocentur, non poterit Deus non creare Angelos, nec poterit non permittere peccatum eorum, nec poterit non creare mundum corporeum.

Tertia ratio.

9. Tert[illegible] probatur si[illegible], quoniam eadem ratione sequitur, h[illegible]ines, qui de facto prędestinati [illegible]unt, fuisse necess[illegible] praedestinatos, suppositis conditionalibus de[illegible]tis faciendi[illegible] vt tales homines conuerterentur & perseuerarent, si crearentur in talibus circunstantiis. Vnde praeterea sequitur[illegible] bonum vsum gratiae conditionaliter praecognitum fuisse causam praedestinationis, non congruitatis modo, sed etiam necessitatis[illegible] quod videtur absurdum. Hanc & alias probationes fortius ponderauimus tomo praecedenti de Scientia disp. 71. section. 5. & multis sequentib[illegible]s.

Quarta ratio.

10. Probatur quartò[illegible] quia nulla sufficiens ratio persuadet in Deo volitiones purè conditionales. Imprimis enim non deseruiunt, v[illegible] Deus praesciat quid quaelibet voluntas faceret sub quibuslibet circunstantiis. Omnia quippe conditionaliter futura de facto praesciri à Deo ante quamlibet volitionem liberam Dei & independenter ab illa, probatum est satis in tomo praecedenti de Scient. disp. 62. & sequentibus vsque ad disp. 78. peculiariter aute[illegible] disp.[illegible] sect. 2.

11. Deinde i[illegible]sitas & inconsequentia vitiaret rationes diuinae [illegible]ouidentiae, quae vel reuelantur in [illegible]ac[illegible]is literis, vel à Patribus traduntur; si praesupponerentur conditionalia decreta; quam, & alias rati[illegible]nes p[illegible]ecuti sumus dicta disp.[illegible]1. sect. 3. 4. & 5. Nunc autem attingere satis est praesenti compendio.

DISPVTATIO IX.

Quod optimum est, an Deus semper & infallibiliter velit.

SECTIO I.

Quidnam sit optimum, de quo dubitari possit.

1. DIco primò, Nō agimus de ea perfectione & conuenientia, quae volitis obiectis additur ex volitione diuina, ratione cuius illud omne dicetur optimum, quod Deus voluerit ex eo praecisè, quod optimum est Dei volitione [illegible] impleri; & nulla bonitas obiectorum est tanta, quae praeponderare, nec adaequare possit bonitatem implendi volitionem Dei. Iuxta quem sensum Damasc. in Dialog. contra Manich. saepe repetit, quidquid Deus vult, eo ipso esse bonum, praesertim prope medium Dialogi, & in medio & multò propinquius ad finem, quàm ad med.

Anselmus in Prosologio cap. 10. & 11. docet, *illud esse iustum, quod Deus vult, & non iustum, quod non vult.* Quod etiam ex Augustino docet Albertus 1. pag. tract. 20. quaest. 79. memb. 2. art. 1. fine.

De quo quaestio procedat.

Agimus ergo de illa perfectione, quae rebus volit[illegible] conuenit secundùm se, quatenus terminare possunt diuinam volitionem, abstrahendo ab hoc, quod actualiter Deus illas velit, aut non velit. Nam quemadmodum ex parte obiecti supponitur honestas & conformitas cum ratione recta, vt diuina voluntas possit illud amplecti, vt videbimus disp. [illegible]. & sequentibu[illegible]; sic etiam ex parte obiecti suppon[illegible]tur maior honestas, maiórque conformita[illegible] cum ratione recta, quae dignior sit efficaci amore Dei. 3.

Semper Deus vult quod optimum est ad finem à conueniens consequendum.

Immediate [illegible] simpliciter nece[illegible]rium, [illegible] positum omnino imp[illegible]bile. Demonstratur.

Dico se[illegible]und[illegible]. Ce[illegible]um [illegible] extra controuersiam est, Deum sempe[illegible] [illegible]lle & facere qu[illegible]d optimum & conueni[illegible]nti[illegible]mum est ad consequendum finem effic[illegible]citer [illegible]otentum, sub ea mensura & modo, sub quo [illegible]cacitet intentus est finis. Insuper sub hoc sensu velle optimum est physicè, atque simpli[illegible]iter necessarium, & non liberum: quapropter oppos[illegible]um est simpliciter impossibile. Demonstratur, quia vel medium adhibitum non habet vim inf[illegible]llib[illegible]iter obtinendi [illegible]nem sub ea mensura, quam Deus intendit; & sic diuina voluntas frustrabitur; siue quia de fine intento nihil obtinetur, siue quia obtinetur pars, & non totum, quod Deus intendit[illegible] siue q[illegible]ia plus obtinetur, quam Deus intendit. Q[illegible]ae [illegible]mnia & singula repugnant efficacitati diuinae voluntatis, ad quam pertinet non m[illegible] vt fiat quod vult, sed etiam vt non fiat, quod non [illegible]ult, nec vltr[illegible] nec c[illegible]tra men[illegible]uram, quam vult. Vel medium habet vim i[illegible]f[illegible]llibiliter obtin[illegible] qu[illegible]tum Deus obtineri vult, & nihil [illegible]mplius, neque alio modo, nisi prout Deus efficaciter vult[illegible] & huiusmodi medium est optimum comp[illegible]at[illegible] [illegible]e talis finis sub tali mensura vol[illegible]. Hoc igitur medium velle, simpliciter & physic[illegible] necess[illegible]ium erit; sicut physicè nece[illegible]arium est, non frustrari voluntatem efficacem Dei, nec quantum ad substantiam finis, nec quantum ad modum & mensuram. 4

Solutio

Si plura media aequalis virtutis sint ad finem melius consequendum negatiuè, optima sunt

Obicies. Vis obtinendi hunc finem sub [illegible]li mensura & modo conuenit pluribus mediis, quorum vnum est melius & perfectius, ac proinde est conuenientius: & tamen Deus quandoque eligit illud medium, quod minus perfectum est. Respond. distinguendo. Nam si plura media habent vim infallibiliter obtinendi finem sub tali mēsura & modo; omnia sunt aequalia, quantum ad formalem & praecisam rationem medij, ac proinde omnia sunt optima negatiuè, quia nullum est melius alio. Caeterum potest vnum medium esse perfectius[illegible] quoad suam intrinsecam bonitatem, vel aliam bonitatem accidentalem. De hac, vtrum infallibiliter eligatur à Deo disputabimus sect. 4. & sequētibus. Illud certum [illegible]st, non necessariò eligi, vt videbimus sect. 3. 5.

6. *Præcedentis demonstrationis prima confirmatio.*

Demonstratio præcedens declaratur & confirmatur primò; nam quandoque Deus, tanquam partem finis liberè eligit, quod obtineatur per medium perfectius & conueniemius; eo quod istum honorem & dignitatem finis Deus intendit, tanquam partem finis. In eo casu nullum aliud mediom minùs perfectum, & minùs conueniens sufficiet ad obtinendum totum finem à Deo intentum. Si verò Deus non intendat prædictam dignitatem & hooorem fiois; tunc secundùm rectam prudentiam, nihil curabit de medio, quod fuerit perfectius & coouenientius secundùm materialem entitatem & bonitatem.

7. *Secunda confirmatio.*

Confirmatur secundò, nam licèt aliquando media, quod ex se est, contraria sint consequendo fini, ea tamen ratione sunt magis proportionata, quatenus magis ostenditur diuina sapientia, bonitas & potentia, dum elligit de malis optima, de vilibus & imperfectis perfectissima.

8. *Tertia confirmatio.*

Confirmatur tertiò: Nam propter has rationes sapienter Patres tradiderunt, ad mundi reparationem fuisse necessariam, non modò Incarnationem, sed etiam permissionem peccati originalis, proditionis Iudæ, & crudelitatis Iudæorum, videlicet, vt hominum reparatio fieret cum tanta Dei gloria, ostensione attributorum, hominum vtilitate atque suauitate accommodata rerum naturis.

9. *Quarta confirmatio. Ecclesiastes 3. Olympiodorus.*

Confirmatur quartò. Nam ideo Ecclesiastes c. 3. *Non possumus*, inquit, *eis quidquam addere, nec auferre quæ fecit Deus vt timeretur.* In cuius commentario Olympiodorus tom. 1. Bibliot. *Sciendum, inquit, est hæc, quæ videntur esse veluti symbola spiritualium rerum. Quære si finem spectes, ob quem facta sunt, omni prorsus carent defectu, &c.*

10. *Sæpe Deus non facit, quod optimum foret si à partibus reliquis vniuersi separaretur.*

Dico tertiò. Certum etiam, & extra controuersiam est, Deū persæpe non facere illud opus, quod optimum foret, separatum à reliquis partibus vniuersi, & à serie operū diuinorum. Quapropter quando diximus, semper & infallibiliter Deum velle & facere optimū, intelligimus illud, quod est optimum prout comparatū cum tota serie diuinorum operum præsentium, præteritorum & subsequentium. Probatur, sic enim

Conclusionis fundamentū.

August. lib. 3. de lib. arb. c. 5. & lib. 11. de Genes. ad lit. à cap. 6. vsq; ad 10. fatetur, voluntatem humanam, quæ peccare nequeat, secundum se meliorem esse, voluntate, quæ peccare potest. Cæterum in ordine ad totam seriem diuinorū operum melius est, in hoc mundo voluntates hominum constitui cum potestate peccandi, vt ex peccatis non modo reproborum, sed etiam prædestinatorum Deus colligat vtilitates plurimas, quas breuiter enumerabimus statim.

11. *Primū exemplum pro re declaranda.*

Hunc perfectionis excessum Augustinus declarat exemplis. Primò; licèt visus sit perfectior sensus, quàm auditus, nihilominus animal, præditum duobus oculis & duabus auribus, perfectius est, quam foret animal quatuor oculis præditum & auribus destitutum. Sed audiamus Au-

Augustinus.

gustinum qui prædicto lib. 11. de Genes. ad lit. postquam in cap. 7. initio, & in medio *concessit, melioremq; esse naturam, quæ omnino peccare nolit*, sequenti ca. 7. sub init. eorum stoliditatem, qui dicebāt: *talem faceret hominem, qui nollet omninò peccare*, ita redarguit inter alia: *Cum æquare volunt genera, bonorum numerum minuunt, & immoderatè augendo vnum genus, alterum tollunt. Quis autem hos audiret, si dicerent, quoniam excellentior sensus est videndi, quam audiendi; quatuor oculi essent, & aures non essent? Ita si excellentior est creatura rationalis, quæ Deo subditur, &c. Quis rectè intelligens dicat, talis esset ista, qualis illa, nec videat se nihil aliud dicere, quam, non esset ista, sed sola esset illa?* Subiungit autem alios sapientissimos fines creandi, quos Deus præscit peccaturos. Et in c. 10. repetit prædictum inconocoiens: *Velut aucta numerositate excellentioris generis, ipsorum generum bonorum numerus minueretur.*

12. *Secundum exemplum.* *1. ad Cor. 12.*

Valet ad hoc exemplum confirmandum fere totum cap. 12. prioris Epistolæ ad Corinthios: *Si totum corpus oculus, vbi auditus? &c. Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus?* Quibus verbis notatur implicationem contradictionis inuolui desideriis & querelis eorum, qui volebant omnes æquali gratia & honore præditos esse. Rectè namque Chrysostomus ad illa verba

Chrysostomus.

1. Cor. 12. homil. 30. in med. ait: *Si non est quædam inter vos certa diuersitas, ne corpus quidem estis: si porro non estis corpus, nec vnum eritis: Si non vnum, quomodo par fuerit omnium dignitas? Contra igitur, si æque omnes polletis, corpus non estis; si non estis corpus, nec vnum: si non vnum, quomodo æque eritis honorabiles?*

13. *Ambrosius Tertium.*

Concioit Ambrosius in eundem locum Pauli, potissimum illis verbis: *Diuersitas hæc in vnum concurrit, vt corporis vtilitas expleatur: sicut & ea, quibus mundus ipse constat, cum sint diuersa, non solum officiis, sed etiam naturis, ad vnius tamen mundi proficiunt perfectionem.* Consequenter igitur idem

Quartum.

Ambrosius lib. de Paradiso ca. 10. circa med. *Si consideres*, inquit, *quia Deo vniuersitatis est cura; inuenies, plus placere Domino debuisse, in quo esset causa vniuersitatis, quàm condemnandum fuisse illud, in quo esset causa peccati.* Agit de productione mulieris, quæ præsciebatur futura causa peccati.

14. *Quintum. Iustinus.*

Non dissimile præcedentibus exemplum accipitur ex Sole, de quo Iustinus in q. 3. Christiana ad Gentiles: *Quemadmodum* ait: *expediebat rerum naturis esse vnum Solem, non duos, voluit Deus quod expediebat, quod non expediebat, non item.*

15. *Sextum.*

Præterea, Cælum est melius quam terra; nihilominus concauum intra Cælum relinquere, quod elementis & terræ sufficiat, meliùs fuit, quàm totum spatium vniuersi solido cælo replere. *Non est enim vera ratio, sed inuidia infirmitas, cùm aliquid melius faciendum fuisse cogitauerit, iam nihil aliud inferius velle fieri; tanquam si perspecto cælo nolles terram factam esse vnquam omnino:*

Augustinus.

vt scribit August. lib. 3. de libero arbit. cap. 5. parum à princip. quò probet, fuisse melius eas etiam animas producere, quę præsciebantur esse peccaturæ. Discurrit autem inferius per varias terræ partes; quæ licèt inæquales sint vtilitate & perfectione; requiruntur tamen ad vniuersi perfectionem. Sic etiam lib. 83. qq. q. 41. rationem reddit ob quam Deus non æqualia cuncta fecerit: *Quia non essent omnia, si essent æqualia: non enim essent multa rerum genera quibus conficitur vniuersitas.*

16. *Septimum.*

Aliud exemplum ex inæqualibus pulchritudinibus diuersarum ætatum ita ponderat in proximè sequenti quæst. 42. *Sicut ergo absurdus est qui iuuenilem tantum ætatem vellet esse in homine temporibus subdito: inuideret enim cæteris pulchritudinibus, quæ cæteris ætatibus suas vices atque ordinem gerunt; sic absurdus est, qui in ipso vniuerso genere humano vnam tantum ætatem desiderat: nam & ipsum tanquam vnus homo*

atates suas agit. Nec oportuit venire diuinitus magistrum, cuius imitatione in mores optimos formaremur, nisi tempore inuentutis. Ad hoc valet quod dicit Apostolus, sub lege tanquam sub pedagogo paruulos custoditos, &c. Galat. 3.

Galatas 3.

17. Magis directè pertinet ad præsens intentum quod statim adiungit: *Aliud est quod diuina prouidentia, quasi priuatim, cum singulis agit; aliud, quod generi vniuerso tanquam publicè consulit.* Inferius tandem in eodem libro 83. qq. q. 53. eadem analogia nostrarum ætatum confirmat, congruentissimè fuisse distributas dispensationes Dei à temporibus Adami vsque ad finem sæculi; quamuis aliæ fuerint meliores aliis.

18. *Voluntas humana omnino impeccabilis non esset melior in ordine ad vniuersi seriē, quam si peccare potuisset.*

Quamuis igitur voluntas, quæ peccare non potest, sit melior, secundùm se considerata, veruntamen in ordine ad totam seriem diuinorum operum suauitatémque diuinæ prouidentiæ, melius fuit viatorum voluntates relinqui sub potestate peccandi; non modo propter peculiarem rationem honestatis & laudis, quæ accrescit hominum meritis ex cohibita potestate peccandi, & ex resistentia tentationum, ac propter ostendendam sublimitatem diuinæ virtutis, quæ seruat thesaurum in vasis fictilibus: sed etiam propter illustriora virtutum opera, quæ supponunt propria vel aliena peccata. Sic ergo plura genera perfectionum & suauiùs à Deo producuntur, quàm si voluntates omnium viatorum ita confirmarentur in gratia, vt peccare non possent.

19. Sic vniuersitatis bonum semper à Deo præponi bono partis, docuerunt etiam Philosophi, vt Plato & Plotinus, vt pauló inferius dicemus & Auicena 9. Metaph. cap. 6. referendus sequenti disp. sect. 2. Idem docent Hugo Vict. in summa sent. tract. 1. cap. 13. fine, & fusius libro primo de sacramentis fidei par. 4. capit. 20. à med. & capit. 23. à princip. S. Thom. 1. p. q. 47. art. 2. ad 1. Magister & communiter Scholastici 1. dist. 46. vbi S. Bonauent. quæst. vltima, Carthus. q. 3. Albertus 1. p. q. 80. memb. 2. art. 3. Alexander 1. p. q. 38. memb. 2. & q. 40. memb. 2. & 3.

20. Confirmatur primò, nam vt moneamur rerum creatarum perfectionem præcipuè consistere in debita proportione & commensuratione ad vniuersam seriem præteriti, præsentis, atque futuri temporis. Ecclesiastes cap. 3, enumeratis operationum generibus, quæ à Deo institutæ sunt pro diuersis temporibus, subiungit: *Cuncta fecit bona in tempore suo.* Cui ponderationi consonant commentaria Hieronymi, & Olympiodori.

Ecclesiastes 3.

21. Confirmatur secundò, nam propterea Genes. 1. de singulis rebus creatis dicitur fuisse bonas: sed die sexto de tota rerum collectione dicitur: *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* quoniam ex omnibus consistit vniuersi admirabilis pulchritudo, vt Augustinus notat in Enchiridione capit. 10. & 11. receptus à Magistro & communiter Scholasticis 1. dist. 46. cap. *Est enim.* Quibus similia docet Chrysostomus homil. 10. in primum cap. Genes. & S. Thomas nuper citatus. Explicat autem Augustinus analogia corporis humani lib. 1. de Genes. contra Manichæos cap. 21. à principio ponderans: *Cum de singulis ageret, dicebat tantum. vidit Deus quia bonum est; cùm autem de omnibus ageretur parum fuit dicere bona, nisi adderetur* & valde. *Si enim singula opera Dei inueniuntur habere laudabiles mensuras, & numeros, & ordines, in suo quæque genere constituta; quanto magis omnia simul, id est, ipsa vniuersitas; quæ istis singulis in vnum collatis completur. Omnis enim pulchritudo, quæ partibus constat, multò est laudabilior in toto, quam in parte. Sicut in corpore humano, si laudamus oculos solos, si solum nasum aut solas genas, &c. quanto magis totum corpus.* Quam comparationem prosequitur toto capite. Eadémque valde bona Dei opera comprobat esse lib. 3. de Genes. ad lit. ca. 24. quod est vltimum & lib. 11. c. 21. & lib. 13. Confessionum c. 28. & quatuor sequentibus.

Genesis 2.

Augustinus.

22. Sapienter igitur Augustinus Manichæorum & Marcionis calumnias aduersus opera Dei, quæ videbantur illis esse mala, retundit, ostendens vniuersale bonum ex illis resultans lib. 11. de ciuit. c. 22. *Nec attendunt,* ait, *quàm vel in suis locis naturisque vigeant, pulchróque ordine disponantur; quantùmque vniuersitati rerum pro suis portionibus decoris, tanquam in communem rempublicam conferant, vel nobis ipsis, si eis congruenter atque scienter vtamur, commoditatis attribuant: ita vt venena ipsa conuenienter adhibita, in salubria medicamenta vertantur.*

Augustinus.

Manichæorū calumnia repelluntur.

23. Paucis autem interpositis adiungit: *A terrenis vsque ad cælestia, & à visibilibus vsque ad inuisibilia sunt aliis bonis alia bona meliora, ad hoc inæqualia, vt essent omnia.* Constans igitur permanet in hac sententia, quam locis etiam supra citatis notauimus, & subdit: *Deus autem ita est artifex magnus in magnis, vt minor non sit in paruis: quæ parua non sua granditate, sed artificis sapientia metienda sunt: sicut in specie visibilis hominis, si vnum radatur supercilium, quàm propemodum nihil corpori, & quam multum detrahitur pulchritudini! quoniam non mole constat, sed parilitate ac dimensione membrorum.* Vix poterat elegantius aliud & euidentius exemplũ afferre, quã vtriusq; supercilij necessitatẽ ad hominis pulchritudinẽ. Plura tamẽ exempla nobis occurrent in sect. seqq. præcipuè disp. 10. sect. 8.

Aptissima Augustini comparatio.

24. Tale est quod accipitur ex inæqualitate magnitudinis & altitudinis, ac eminentiæ, non solùm in partibus terræ, sed etiam animalium, aut aliarum rerum, inde námque totius pulchritudo consurgit; vt Nazianzenus obseruat orat. 16. de pauperum amore post num. 42. vnde aliqua verba referemus sect. 4. Eandem optimi considerationẽ in ordine ad vniuersum præcipiebat Plato & Plotinus, vt refert Theodoretus li. 6. de Græcorum affectionibus & referemus sect. 4. longè post med. Eámque primariò respexit Arist. li. 12. metaphys. c. 10. sub initium: cuius verba referemus sequenti disp. 10. sect. 2. Plato verò dialog. 10. de legibus fere inter med. & finem: *Persuadeamus,* inquit, *eum, qui toti prouidet, ad virtutem salutémque totius omnia ordinare, cuius pars quæque pro viribus, quod sibi conuenit agit, & patitur.* & post pauca: *Medicus enim & artificiosus opifex omnis totius gratia singula facit, & ad communem perfectionẽ dirigit omnia, nõ totũ ad partẽ sed partes ad totũ singulas referens. Tu autem molestè fers, quia ignoras quo pacto, quod tibi optimũ est, vniuerso simul & tibi pro communis generationis viribus conueniat.*

Alia ex altitudine & magnitudine desumpta.

Plato.

25. Confirmatur 3. Nã infinitum, etiã si secundũ se foret melius, nõ foret melius in ordine ad vniuersum: quocirca productũ non est, infra sect. 2.

Infinitum.

26. Ex eisdem fundamentis colligitur, quando dicimus Deũ fecisse, quod optimũ est, intelligendũ esse optimũ, quod est congruentius, & suauius,

&

Comparatione naturæ humanæ post originale peccatum, rationabilius est hominem nō esse incorruptibilem.

& rationabilius, comparatum cum natura & exigentia rerum & operationū: quamuis enim melior sit homo incorruptibilis: at verò cōparatione naturæ humanæ post originale peccatū rationabilius, & congruentius est, corruptibilem esse aliquo tempore, atque ex laboribus & ærumnis aspirare ad æternam & incorruptibilem vitam.

27\. Contrarium assertionis tertiæ sensisse videtur Hugo Victor. lib. 1. de sacramentis fidei part. 2. c. 22. quod est vltimum inter med. & finem. Impugnat enim eos, qui dicunt, singulas creaturas per se consideratas à perfecto minùs habere, vniuersitatem autem rerum omnium non posse esse meliorem, quam est. Nihilominus, vt ex contextu constat, Hugo solummodo contendit, vniuersi perfectionē posse in infinitū à Deo fieri meliorē, & meliorē sine termino: & ea de causa non esse possibilem mundum optimum: vt videbimus sect. sequenti. Aliàs verò iudicādum esse de perfectione diuinorum operum, non secundùm se tantum, sed potissimum in ordine ad vniuersum, Hugo docuit locis paulò superiùs citatis.

SECTIO II.

De generibus perfectionum, in quibus optimum est impossibile.

1\.
In quibusdā verū generibus, optimū impossibile est

Sit vnica conclusio. Certum est, in quibusdam generibus perfectionis, Deum non velle id quod optimum est: quoniam in eis nihil est optimum; sed potius, quacumque perfectione data, possibilis est perfectio maior & maior in infinitum. Ratio demonstrans est, quia Dei amor efficax non potest velle producere effectum impossibilem; sed in iis rerum generibus impossibile est optimum & summum; Ergo non potest Deus illud efficaciter velle. Imo neque amore complacentiæ Deo placent impossibilia: sunt enim non entia & mala.

2\.
Perfectio infinita, si daretur, foret optima in se considerata, foret tamen in ordine ad vniuersum.

Obiicies: In his generibus perfectionis possibilis est perfectio infinita, & illa erit optima. Respondetur 1. licèt perfectio infinita, si daretur, foret optima, quoad suam realem entitatem præcisè consideratam; cæterum non esset optima, prout esset pars vniuersi; quoniam non seruaret debitam commensurationem & proportionem, cum reliquis partibus vniuersi; hanc enim bonitatem conuenientiæ & proportionis ad vniuersitatem mundi, præcipuè intentam esse à diuina bonitate vidimus section. præcedenti assertione 3.

3
Sol infinitus, imperfectissimus esset in ordine ad vniuersum, & valde nociuus.

Exemplum sit, Sol infinitus; huius enim perfectio maior esset entitatis extensione; sed in ordine ad vniuersum esset imperfectissimus, & valde nociuus; quia neque elementis neque hominibus locum relinqueret, neque posset accedendo & recedendo variare tempora, & mixtorum & animalium generationes causare. Quapropter longè deterius esset vniuersum, si omnes illius partes forent infinitæ extensionis, aut multitudinis; siquidem confunderetur earum locus & actiuitas. Hanc imperfectionem & incongruentiam, vt minimùm demonstrant argumenta, quibus Aristoteles 3. Physic. à textu 40. vsque ad 56. & 1. de cælo à textu 36. vsque ad 76. & S. Thom. 1. p. q. 7. articul. 3. & 4. & alij Philosophi atque Theologi probant, tam in extensione, quàm in multitudine infinitum in corporibus esse impossibile.

4\.
Neque congruum fuit infinitas animas procreare.

Deinde, quantum ad spiritus, Animarum rationalium infinita multitudo creari non poterat, iuxta suauem atque naturalem prouidentiæ ordinem; nisi generationes hominum ab æterno fluxissent: earum autem æternitas, si possibilis fuit (quod multi Patres cum æternitate mundi negant) saltem non fuit expediens ob varias rationes, quas attigit S. Thom. 1. p. q. 46. articul. 1. ad 6. & ad 9. & quæst. 3. de potentia articul. 17. ad 8.

5
Neque etiā infinitā Angelorū multitudinē decuit creari.

Rursus Angelorum infinita multitudo nō expediebat commensurationi & proportioni cum hominibus beatificandis. At homines & Angeli partes sunt vnius corporis Ecclesiæ triumphantis; ideóque proportionem inter se habere debēt. Insuper Angelorum infinitudo non seruaret debitam proportionem cūm Christo capite, quoniam eorum omnium gratia & gloria collectiuè sumpta foret maior, quàm accidentali gratia & gloria Christi Domini, quoad physicam realitatem. Deessent ob eandem rationem aliæ plurimæ proportiones partium, quas Deus nouit.

6\.
Hierarchia perturbaretur.
Nullus foret supremus, & cæterorum caput.

Præterea perturbaretur hierarchia & ordinata gubernatio. Nam si forent in infinitum perfectiores vno Angelo determinato; nullus foret supremus & caput cæterorum, quoad naturalia, nec quoad illuminationem à Deo recipiendam & transmittendam ad inferiores. Deinde verò, si forent infiniti Angeli imperfectiores vno determinato; nullus eorum esset infimus immediatè gubernans & tangens humanam hierarchiam & communicans illuminationem à supremo Angelo deriuatam.

7\.
Angeli se excedentes in perfectione.

His addi possunt rationes S. Thom. 1. p. q. 7. art. 4. propter quas non expediret etiam infinita multitudo Angelorum, se inuicem excedentium per partes, quasi proportionales perfectionis. Præterquam quod eam collectionem esse impossibilem, probari potest, quoniam cuiuslibet Angeli excessus ab altero foret determinatus: vnde inter extrema determinata daretur infinita multitudo determinatorum excessuum: sic enim probauimus alibi, non esse possibiles infinitas partes proportionales continui separatas & determinatas, quoniam inter extrema determinata daretur infinita multitudo quantitatum determinatarum. Sic etiam de reliquis infinitis excogitare licet similes aut dissimiles rationes incongruitatis & inconuenientiæ in ordine ad vniuersum.

8\.

Respondetur secundò, Quamuis daretur infinitus effectus, adhuc non esset optimus: potest enim infinitus effectus esse melior, si eidem addatur aliqua perfectio; nisi supponas, esse tale infinitum, quod exhauriat totam diuinam potentiam, quod creari non expediret, etiam si foret possibile. Veruntamen esse impossibile, probat ex professo Hugo Victor. lib. 1. de sacramentis fidei part. 2. capit. 22. colum. vltima, & in summa sententiarum tractatu 1. capit. 14. ad finem.

9\.
Infinitum intensiue gratiæ & gloriæ cōtradictionem inuoluit.

Resp. 3. Saltem infinitum gratiæ & gloriæ quoad intensionem, implicat contradictionem, vt ostendimus disp. 9. de charitate q. 12. & 1. p. q. 12. de Visione art. 7.

10\.
Cōfirmatur 1. Possibilitas alterius mūdi tā numero quàm specie distincti.

Nunc explicatur conclusio initio posita, & confirmatur primò, nam possibilem esse alium mundum perfectiorem, specie diuersum ab hoc mūdo, cum pluribus speciebus substantiarū siue spiritualiū siue materialium; insuper possibilem

esse alium mūdum solo numero diuersum cum pluribus & melioribus indiuiduis & maiori perfectione accidentali, probat magis in vniuersali loquutus Hugo Victor. lib. 1. de sacrament. p. 2. cap. 22. col. vltima & sentent. tractatu 1. cap. 14. nuper citatis. Magis distinctè atque expressè S. Thomas, Caietan. & communiter expositores infra q. 25. art. 6. Alexander 1. p. q. 21. membr. 3. art. 1. 2. & 7. Albertus 1. p. q. 67. memb. 3. tribus articulis S. Bonauent. 1. dist. 44. art. 1. q. 1. & 2. vbi Gab. q. vnica art. 1. & 2. Maior q. 1. Marsilius in 1. q. 43. art. 2. Capreolus 1. dist. 43. q. vnica, art. 2. conc. 2. Valent. 1. p. q. 25. puncto 3. corol. 4. & 5. Molina q. 25. art. 6. Suarez 1. p. lib. 3. de attributis ca. 9. ad finem. Et saltem, quoad maiorem perfectionem accidentalem posse fieri meliorem muodum, sentiunt Durand. 1. dist. 44. q. 3. & Vasquez 1. p. disp. 107. cap. 2. & 3. Quamuis de aliis rerum speciebus producendis aliter sentiant.

Magister. Consonat Magister 1. dist. 44. dicens; *Potest Deus eorum quæ facit quædam alio meliori modo facere, si modus referatur ad qualitatem creaturæ, non ad sapientiam & potentiam Creatoris.*

11. *Mundus antequā creatus est, potuit creari.* Secundò idem constat io tempore creandi mundum (suppono enim mundum creari potuisse prius, quàm creatum est, quamuis oppositum probare contendat D. Booauent. 1. dist. 44. art. 1. q. 4.) Nam quamuis secundùm se, & ex obiecto, melius fuisset creare mundum prius; sed in hoc genere perfectionis non datur optimum, sicut non datur prima duratio, in qua creari potuerit, nisi crearetur mundus ab æterno (quod supposui oon expedire ob infinitatem animarum, aliásque rationes.) Quapropter rectè Augustinus lib. 11. de Ciuitat. cap. 5. à medio & lib. 12. toto cap. 12. ait; stultam esse interrogationem, cur Deus noo antea creauerit mondum: nam idem potuisset interrogari, etiam si antea creatus fuisset. Quibus consonat lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 2.

12. Tertiò idem constat, si rationem quæras, ob quam non fuerint creati plures mundi, neque duplo plures homines io hoc mundo, neque plures prædestinati fuerint, & sic de aliis innomeris interrogationibus, in quibus, sicut nihil est summom & optimum, ita impossibile est Deum velle summum & optimum; sed pro sua libera voluotate debet limitare mensuram; alioquì non poterit aliquid producere.

13. *S. Thom.* Ideo S. Thom. 1. p. q. 47. art. 3. ad 2. ait: *nullum agens intendit pluralitatem materialem vt finem, quia materialis multitudo de se tendit in infinitum: infinitum autem repugnat rationi finis. Cùm autem dicitur plures mundos esse meliores, quàm vnum, hoc dicitur secundum multitudinem materialem: tale autem melius non est de intentione Dei agentis, quia eadem ratione dici posset, quod si fecisset duos, melius esset, quod essent tres, & sic in infinitum.*

SECTIO III.

Licèt Deus absolutè liber fuerit vt non vellet optimum: in omnibus tamen atque infallibiliter optimum voluit.

1. SEctionis titulus, & conclusiones sequentes intelliguntur iuxta sensum expositum duabus sectionibus præcedentibus. Sit igitur prima conclosio.

Prima conclusio. Omnino certum est, Deum liberrimè potuisse in quolibet rerum genere creatum obiectum illud eligere, quod ex se minus bonum esset, relicto obiectò meliori aut optimo.

Ratio prima. Probatur 1. quia non solùm Deus potuit nullum creare mundum (vt ostendimus disp. 8. sect. 4.) sed etiam ex suppositione quod mundum creasset, & peccatum Adami permisisset, potuit Incarnationis remedio prætermisso, aliam inire rationem minùs accommodatam suæ gloriæ & hominum saluti. Insuper potuit omnium hominum æternam damnationem permittere, nullo salutis remedio adhibito. Quæ possibilitates negari non possunt sine temeritate atque fidei pericolo, vt communiter sentiunt Patres & Scholastici, disputantes de necessitate Incarnationis 3. p. q. 1. art. 2. vt ostendimus disp. 7. sect. 4. circa med.

2. *Ratio secunda.* Probatur secundò, quia si Deus necessariò faceret quod optimum est, nihil aliud potuisset facere, quàm quod fecit, saltem quoad rerum species aut genera: vnde non potuisset non producere genus Angelorum & hominom, supernaturales actus, & habitus gratiæ & gloriæ, atq; vnionem hypostaticam. Quapropter hæc ipsa amitterent rationem gratuiti doni, saltem in cōmuni & vagè, itavt comparatione intellectus & voluntatis creatæ, vt sic, nulla esset gratuita Dei liberalitas, sed solummodo foret comparatione huius, aut illius personæ, videlicet, quoniā huic personæ daretur potius quam alteri donū, quod necessariò tribuendum erat alicui. Quam rationem Anselmi testimonio corroboratam dedimus disp. 7. sect. 4. probatione 12. Denique ad hoc probandum adduci possunt omoes rationes, quibus refutatus est error Abailardi & Wiclephi, dicentium, Deum non posse melius, neque aliud facere, nisi quod facit. Quas ponderauimus disp. 7. quinque prioribus sectiooibus, & disp. 8. sect. 3. 4. & 5.

3. *Secunda conclusio.* Ex his manifestè colligitur secunda conclusio. Absolutè loqueodo noo fuit necessarium Deum eligere magis bonum & magis conueniens; nec fuit simpliciter impossibile Deum eligere minùs bonom atque minus cooueniens.

Prima obiectio. Hugo Victorinus. Obiicies 1. quoniam Hugo Victorinus in sententiis apud Alexandrum 1. p. q. 21. memb. 3. art. 2. ait: *Quicquid facit Deus, si melius potest facere, quam facit, in hoc ipse non bene facit, quod non optimè facit, quod facit.*

Soluitur. Respondeo, licèt Alexander hoc acceperit, quasi dictum ex propria sententia: nihilominus Hugo retulit hoc, quasi aliorum errorem & ex professo refutauit; vt constat lib. 1. de Sacramentis fidei part. 2. c. vlt. quod est 22. longè post med. & io Summa sententiarum tractatu 1. cap. 14. ad finem.

4. *Secunda obiectio.* Obiicies 2. Ex suppositione quod Deus decernit rem aliquā producere; genus erit imprudentiæ, vel auaritiæ non prodocere perfectā & absolutam omnibus partibus, infinitáque sapientia dignā. v. g. ex suppositione quòd creat homines, imprudētiæ foret illos omnes producere cæcos, surdos, membris omnibus captos, languentes, rationis incapaces & intra mensē aut diem morituros. Nec non imprudentiæ foret & auaritiæ cunctis hominibus & brutis animantibus potū, cibum & cætera omnia vitæ subsidia denegare, siue ad conseruationē indiuidui, siue ad propagationē specierū. Huiusmodi infinita exēpla possunt excogitari, ex quibus omnibus infertur, Deū suæ prouidentiæ atque magnificentiæ debere, vt ex suppositione quod creare decreuerit, rem

optimam

optimam, perfectissimámque producat, eique consulat optima ratione prouidentiæ & maximè accommodata rerum naturis.

5. Respondeo. Id quidem infallibiliter colligitur ex Dei ingenio infra sect. 9. & multis sequentibus, & disp. 10. sect. 4. Cæterum non est necessarium, quinpotius summa facilitate atque libertate Deus potuisset oppositum velle ad ostensionem supremi dominij, neque id foret imprudentia, vel auaritia. Sicut enim occisio innocentis peccatum est hominibus, quia carent vniuersalissimo, atque plenissimo dominio, quo Deus gaudet, qui proinde nullam cõmitteret culpam, licèt omnes sanctos & probos annihilaret; sic etiam imprudentia & auaritia erit respectu nostri, quod Dei comparatione longè distat ab imprudentia & auaritia. Discriminis ratio est, quoniam nos indigemus fine & mediis, & tenemur illa consequi optimo modo, aut saltem perficimur magis eorum meliori consecutione: Deus verò nullius eget, nulliusve rei consecutione perficitur, vllo modo, neque vlla obligatione tenetur. Vnde fit vt citra imprudentiam & auaritiam, Deus pateretur creaturas omnes egere, esurire, languere, vexari & interire.

Ratio discriminis inter creatorem Deũ & eius creaturas in ordine ad eligendum optimum.

6. Confirmatur, creata námque voluntas semper destinatur, quasi ad finem & propriam beatitudinem ad suas operationes; & insuper ordinatur ad bonum cõmunitatis, quoniam est pars illius; ideóque voluntas creata perficitur, quando melius ordinat suas operationes ad suã beatitudinem & ad bonum communitatis. E contrariò Deus non ordinatur ad alium finem extrinsecum, nisi ad cognitionem & amorem propriæ bonitatis; ideóque cætera omnia sine vlla imprudentia aut auaritia negligeret, si vellet.

7. Tertia conclusio. Deus semper, atque infallibiliter vult illud bonum, quod in ordine ad vniuersitatem rerum est simpliciter optimum. Huius conclusionis declaratio deducitur ex hac & præcedentibus sectionibus. Est enim intelligenda in eo tantum genere perfectionis, in quo possibile est optimum, quoniam in illo non datur processus in infinitum. In hoc igitur Deus semper eligit optimum finem creatum, itavt finis ille creatus, qui per scientiam simplicis intelligentiæ proponitur esse perfectissimus, & quod ex se est accommoditissimus ad maiorem Dei gloriam, & ostensionem omnium attributorum, & attentis omnibus circunstantiis præteritis, præsentibus & futuris, rationi maximè consentaneus, idem semper alliciat diuinam voluntatem, vt eum velit executioni mandare: proptereáque, quamuis illius electio sit physicè & absolutè libera; nihilominus sit infallibilis & moraliter necessaria: quæ necessitas est secundùm quid, & non simpliciter, vt dicemus disp. 10. sect. 4.

Tertia conclusio.

8. Exemplum sit Incarnatio, quæ inter fines creatos est optimus ex genere: huius igitur electionem dicimus, fuisse infallibilem, etiam præsciso libero decreto incarnandi. Quapropter à fortiori reiicimus aliquorum sententiã, asserẽtium quòd diuina voluntas ita fuerit indifferens, vt præsciso libero decreto incarnandi, nulla maiori inclinatione propenderit ad Incarnationem producendam potius, quam omittendam. Potest etiam exemplum esse productio humani generis, vel Angelici, creatio animalium, prædestinatio aliquorum hominum, permissio peccatorum & his similia: quæ genera bonorum optima sunt cum eorum oppositis comparata. Ad hanc assertionem probandam & defendendam diriguntur omnes sectiones sequentes.

SECTIO IV.

Communis Patrum consensus pro electione optimi, & optima prouidentia.

Augustinus lib. 3. de lib. arb. cap. 5. parum à princ. ait: *Quidquid tibi vera ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.* & propius ad medium quàm ad princ. *Cum dicit melius hoc fieret, quam illud, si verum dicit, & videt; quod dicit in illis, quibus connexa est rationibus, videt. Credat ergo, Deum fecisse, quod vera ratione ab eo faciendum esse cognouit, etiamsi hoc in rebus factis non videt.* Quod fusiùs explicat ibi. Rursus libro de quãtitate animæ ca. 33. explicans quartum gradum animæ in fine: *Dei iustitia factum est*, inquit, *vt non modo fiat omnia, sed etiam sic sint, vt omnino melius esse non possint.* Id autem est optimè, quod melius esse non potest. Præterea lib. 4. de Genes. ad lit. c. 16. circa med. ait: *Bona facere, si non posset, nulla esset potentia: si autem posset, nec faceret, magna esset inuidentia. Quia ergo est omnipotens & bonus, omnia valde bona fecit.* Inuidentiam explicabimus sect. 17. nunc verò nota, non solum bona, sed etiam valde bona Deum fecisse, rectè sequi ex eo quòd sit omnipotens & bonus. 1.

Ex eodem generali principio deducit homini concedendam fuisse libertatem lib. 83. qq. q. 2. dicens: *Hominem Deus cum fecit, optimũ fecit. Melior autem homo est, qui voluntate, quam qui necessitate bonus est. Voluntas igitur libera danda homini fuit.* Eodem sensu nonnunquam Augustinus dicit, necessarium esse, vt Deus faciat aliquid, eo quod illud sit melius & rationabilius, non intelligens eã, quæ simpliciter est necessitas, sed moralem infallibilitatẽ, quæ secundùm quid est necessitas: Quemadmodum in id Psal. 76. *Nunquid in æternum proiiciet Deus aut non apponet vt complacatior sit adhuc? Necesse est*, inquit, *vt reuocet ad se seruos suos, necesse est vt recipiat fugitiuos redeũtes ad Dominũ, necesse est vt exaudiat vocẽ compeditorũ.* 2

Necessitas moralis ad optimum in Deo.

Psalm. 76.

Huic necessitati cõsequens est alia similis impossibilitas oppositi, iuxta quã Augustinus serm. 7. in natali Dom. qui est 11. de tẽpore: *Sicut non poterat caro, nisi de carne nasci, ita non poterat Dei caro de fœmineo vtero, nisi sine generante prodire.* Nempe sicut de potentia ordinaria & iuxta leges & ordinem naturæ, non poterat caro, nisi de carne nasci, licèt posset de potentia absoluta: ita de potẽtia ordinaria & iuxta supernaturalis prouidentiæ ordinẽ rationabiliorẽ, non poterat Dei caro de fœmineo vtero, nisi sine generãte, prodire: licèt posset de potẽtia absoluta. Idẽ colligitur ex aliis eiusdẽ locis, adducẽdis sect. seq. Maximè verò ex li. 5. de Genes. ad lit. ca. 24. & li. 1. de Genes. cont. Manichæ. cap. 21. & lib. 13. confessionum c. 28. & sequentib. nam in his tribus libris, probat ea, quæ Deus fecit, esse non tantum *bona*, sed etiam valde bona, sicut retulimus sect. 1. 3.

Impossibilitas moralis ad oppositũ.

Insignior est locus Augustini lib. 1. contra Aduersarium legis & Prophetarum c. 14. post med. quem integrum & cohærentem cum superiori cõtextu, referre visum est, vt facilius excludatur explicatio, quæ contra mentem Authoris nuper in lucem prodiit. Ait igitur Augustinus: *Quibus autem videtur sic hominem fieri debuisse, vt peccare* 4.

Noua excluditur explicatio

Sic habet. *nollet, non tu displiceat sic esse factum, vt non posset peccare, si nollet. Numquid enim, si melior esset qui non posset peccare, ideo non bene factus est qui posset & non peccare? Aut verò vsque adeo desipiendum est, vt homo videat melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet: aut putet vidisse, & credat facere noluisse; aut voluisse quidem, sed minimè potuisse? Auertat hoc Deus à cordibus piorum.*

5\. *Augustini verba detorquet.* Ex priori membro prædictæ sententiæ recens explicatio colligit, Augustinum planè fateri, melius bonum à Deo fieri potuisse; propiereàque posterioris membri verba detorquet, vt solummodo significent: Deum nihil facere quod indecentiam contineat in ordine ad Deū. *Refutatur 1.* Refutatur autē hæc expositio primò, quoniā violenter detorquetur comparatiuum *melius*, vt nihil amplius significet, quam suū positiuum, videlicet, *bonum*: tale namque est quod indecentiam nō continet.

6\. *Refutatur 2.* Secundò ac præcipuè refutatur, quoniam vtriusque membri prædicti testimonij mens & concordia manifestè fuit tradita multis aliis in locis Augustini quæ ponderauimus sect. 1. & ponderabimus etiam sect. 5. & 11. quibus Augustinus expresè fatetur, secundùm se consideratam voluntatem, quæ peccare nequeat, esse meliorem voluntate, quæ potest peccare: nihilominus efficaciter probat, in ordine ad totam vniuersitatē diuinorum operū, fuisse melius & magis ostensiuum diuinorū attributorū producere vtramque voluntatē. Atque hoc ipsum est quod intendit Augustinus toto sequenti cōtextu illius capitis 14. dum rationes reddit, non tantū excusantes à malitia, sed etiā probantes maius bonū.

7\. *Refutatur 3.* Refutatur 3. quoniam in rigore logico, qui conditionalem negat, non ideo censendus est concedere antecedens illius. Meritò namque falsa iudicaretur hæc conditionalis: *Si melius est plumbum quam aurum; malum est aurum.* Nec propterea censeretur verum illius antecedens, *Melius est plumbum, quam aurum.* Augustinus igitur solummodo negauit illationem, quā colligebat aduersarius, non esse benefactum hominem, qui posset peccare & non peccare, quia melior est qui non potest peccare: tunc autem non explicuit an esset melius, sed contextu sequenti.

8\. Nazianzenus orat. 34. quæ est 2. de Theolog. col. 6. nu. 19. & 20. quæstione proposita: Quare Deus apertam sui visionē, prout est in seipso, nō concesserit in hac vita: respondet, hoc non fuisse factū eo quod Deus hominibus in hac vita noluerit concedere maius bonum hoc enim reputat indignum Deo; sed quia maiora bona *Visionē Dei in futurum differri vitā* colliguntur ex eo, quod clara Dei visio differatur ad aliam vitam. Longus est & obscurus contextus; inde tamen aliqua decerpam. *Non ob inuidia (longè enim abest à diuina natura inuidentia liuor) vtpote quæ omni perturbatione vacat, solaque bona & domina est: ac præsertim erga id, quod ex omnibus rebus à se cognitis maximè in pretio habet. Quid enim apud Verbum priore loco ac numero est, quam quæ rationē ac sermonis facultatem acceperunt?* Atque nōnullis in eandē sententiam interpositis adiungit: *sophisticum planè atque alienum est, non dicam à Deo, sed ab homine mediocri probitate candoréq; prædito, prohibendis aliis principatū sibi arrogare.* Quod dicit, vt ostendat, alienum & indignū Deo fuisse denegare sui visionē sola ratione ostentandi supremū dominiū & singularē excellentiā, si nō accessissēt rationes boni maioris, quas explicat è vestigio.

9\. Idem oratione 16. quæ est de pauperū amore propius ad finē quàm ad med. post num. 42. defendit maius bonū, maiorémq; pulchritudinem vniuersi resultare ex inæqualitate rerū huius sæculi; quāuis singulæ, per se consideratæ, videantur minùs sapienter gubernari. *Varietas vniuersi pulchra.* *Tametsi omnia eò conferant* (videlicet ad premium vel pœnā futuri sæculi) *atque apud Deū æquabile quiddā proculdubio habeat id quod nobis inæquale esse videtur: haud aliter atque in corporibus eminentes ac demissæ partes, magnitudines itē & paruitates atque in terra, tā ea quæ altè se efferunt, quā quæ subsidunt: ex quibus pulchritudo mutua inter se habitudinē constatur atq; perficitur.* Confirmat autem à simili, nā & materia cuiuslibet artificij videtur esse rudis & incondita, quousque cernimus operis elegantiā perfectā & absolutam. Vnde plura referemus sect. 12. versus finem. Rursus orat. 1. aduersus Iulian. nu. 47. eos reprehendit, qui *Nec opifici gubernatione cedere sustinent, sua & quò, & qua vult, ratione ducenti; non dubium autem, quia ad id quod melius est, atque ad morborum sanationem.* Idem sequitur Elias Cretensis in comment. num. 47.

Chrysostomus 1. Cor. 12. homil. 30. prope mediū ponderās illud: *Deus membra posuit, vnūquodq; quodē in corpore, sicut voluit;* ait: *Nā si in rationum vias ingredi aris velle nullā inuenies, qua tā verè, tam appositè habere ista omnia rectè demonstres, quam si ita placuisse rerum opifici confiteare. Certè enim quod optimum rectissimúmque factu fuit, hoc illum voluisse consentaneum esse debet.* Multáque subiungit ad confirmationem eiusdem veritatis. 10. *1 Corint. 12.*

Concinit Ambrosius in cōmentario eiusdem capitis 12. Corinth. exponens dixisse Apostolum, *voluntatem Dei, quia prouida & rationalis, membra corpori aptasse, vt nihil desit multis mēbris perfectū.* Alia ex libro de Paradiso c. 10. retulimus sect. 1. 11. *Ambrosius.*

Athanasius de Incarnatione Verbi & eius aduētu pag. 5. *Indignū erat*, inquit, *bonitate Dei, si quæ ab ipso creata essent in interitum abirent, ob diaboli aduersus homines fraudē. Quamobrem indecentissimum erat Dei artem in hominibus extingui.* Et paucis in eandem sententiā additis, explicat magis comparationē maioris boni cum minori, quum ait: *Præstabat eos non genitos, quam genitos neglectos dari & intercidere. Nam ex istiusmodi incuria magis imbecillitas Dei, quam bonitas appareret.* Additq; futurū fuisse *absurdum & indecorum*, si genus humanum interiret in conspectu sui opificis. Hinc autem colligit Athanasius Incarnationis necessitatem. 12. Cùm igitur certum sit apud Athanasium & alios Patres, Deo liberū fuisse prætermittere Incarnationē, & permittere mortem æternam totius humani generis post lapsū primi parētis: consequēs est, vt prædictis nominibus, *indignum indecentissimum absurdū & indecorū*, nihil aliud significatum fuerit, nisi tanta carētia maioris bonitatis, maiorísque conformitatis cum diuina sapiētia & cæteris attributis, vt propter illam fuerit infallibile, quod Deus liberè detrectaturus erat illū minùs decentem modum prouidentiæ, & electurus oppositū excellentiorē saluandi genus humanum. *Incarnationis necessitatem colligit Athanasius.*

Amplius hoc ipsum explicat in pag. 10. eiusdē opusculi de Incarnatione Verbi, dicens: *Quid cōmodi Deo creatori, aut quæ inde illi gloria, si homines creati ab eo, non eū, sed alios adorarent, persuasi se ab illis esse conditos, quasi Deus homines non sibi, sed aliis architectatus esset? Quod si Rex aliquis ex mortaliū numero loca à se munita, minimè permittat per deditionē aliis seruire, vel ad alios desicere, &c. an nō multo auidius tenaciúsque Deus tuebitur omnes res à seipso creatas,* 13.

Deus vehementer propendet.

creatas, ne à se aberrent? Obserua vehementiã propensionis & appetitus, quã significat illa vox *auidus*, ex qua prouenit infallibiliter, licet liberè, tenacitas retinendi genus hominum à se conditum. Idem Athanas. oratione contra Gent. siue contra idola multò propius ad finem, quàm ad med. inde probat, Deum optima ratione prouidere rebus omnibus, quia bonus & plusquàm bonus est natura. Quapropter infallibilem esse putat illationem talis prouidentiæ liberæ ex tali bonitate naturali. Verba referemus sect. 17. fine.

14. Valent ad idem probandum alia, quæ ex oratione seconda contra Arianos prope med. referemus sect. 5. Ac demum orat. 3. contra Arian. multò propius ad finem quàm ad med. recensitis aliquibus Dei operibus, quorum opposita Deus facere potoisset, adiungit: *Quod enim facit id ipsum & vtile hominibus, & aliter fieri non decuit. Porro quod vtile & decorum est, id sua cura & prouidentia instituit.* Ideóque subiungit rationes, quibus persuadeat, ea quæ Deus disposuit, esse meliora, quàm eorum opposita.

15. Nicetas Petri discipulus, eodem Apostolo præsente & approbante, apud Clement. Rom. lib. 8. recognit. pag. 3. dixit: *Quod ergo immensum est, bonitate pater est, virtute conditor. Neque ergo condendi virtus in immensum cessare potuit, neque bonitas otiari: sed ad substituenda ea, quæ sunt bonitate: ad componenda & firmanda, virtute prouocatur.* Perpende prouocationem diuinæ bonitatis & virtutis ad prouidendum, esse tam vehementem, vt contineri *non potuerit*; quam impossibilitatem intellige secundùm qoid propter infallibilitatem eligendi sui communicationem. Cui consequens est quod in eodem lib. 8. post med. notat, occoltasse Deum rationes, propter quas hoc & non alio tempore mundum condiderit. Supponit ergo fuisse hoc magis expediens, & ideo bonitatem non prouocasse, vt prius, sed vt hoc tempore conderet.

16. Gregor. Nyssenus orat. catechet. cap. 1. inter med. & finem asserit; *Verbum Dei, quod bonum est & sapiens omnino eligere, & si quid prestantioris est significationis.* Qood significat optimom, & quo nihil melius: hoc enim solùm est præstantioris significationis. Et cap. 20. ad med. *Cui deest,* inquit, *id quod est melius, quemadmodum in bonis numeraueris? Si igitur hæc omnia oportet concurrere in iis, quæ de Deo sunt opinionibus, consideremus, an in suscepta à Deo hominis dispensatione desit aliqua ex his, quæ piè de Deo animis insident existimationibus, &c.* Perpende primò, Dei operibus deesse nihil, quod melius sit: secundò deesse nihil, quod piæ de Deo existimationes possint excogitare: tertiò tales existimationes insidere animis, nimirum à Deo inspiratas, quod Dei operibus nihil excogitari possit melius.

17. Idem in orat. de infantibus, qui præmaturè abripiuntur, pag. penult. colligit conclusionem, quam tota oratione probare conatus est, videlicet: *Siue igitur secundùm iam dictas causas, præmaturè & ante tempus aliqui abripiuntur, siue quid etiam aliud, præter ea, quæ dicta sunt, est: assentiri conuenit, hæc intentione atque prorsus consilio fieri meliore.* Quod virorum spiritualium & intimo sensu & frequenti sermone circumfertur, *Quodlibet propter melius.*

18. Postremò Nyssenus lib. de Opificio homin. cap. 22. parum à princip. scribit: *Cum omnia certa ratione ac sapientiâ gubernentur, omnino fateri necesse est, nihil eorum, quæ accidunt, sine ratione, & quæ in ipsa ratione est, sapientiâ fieri.* Vnde rationem orditur, propter quam non statim à morte resurgamus, sed in diem supremum resurrectio differatur, confirmans, hoc esse magis rationi consentaneum, qoam eius oppositum.

Basilius homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, non procul à princ. ait: *Vnum hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod cum simus boni Dei opificium, & ab illo conseruemur, omnia circa nos tam modica, quàm magna dispensante, nihil nobis accidat illo non volente, & quod nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, vt melius illo aliquid excogitare queamus.* Itaque siue modica sint, siue magna, quæ Deus dispensat, omnia sunt optima, vt nihil eis melius excogitari possit in ordine ad dispensationem, id est, regimen vniuersale. Basilius idem epist. 165. ad Eustathium Philosophum in fine: *Deus*, inquit, *omnino prouidentia sua res nostras dispensat melius, quam nos optare possemus.* Agit autem de singularibus pertinentibus ad eundem Basilium & Eustathium. 19.

Quantum ad res naturales attinet, Basilius homil. 1. Hexæmeron colum. 5. & sequentibus probat, mundum ita fuisse prodoctum, vt esset aptissimum & conuenientissimum domicilium erudiendis animabus hominum. Ac propius ad med. qoàm ad finem eiusdem homiliæ, postquam docuit, mundum esse artificiosissimum opus, quod excitet admirationem diuinæ sapientiæ, subiungit: *Fecit vt bonus, quod vtile est; vt sapiens quod pulcherrimum est: vt potentiâ præditus, quod maximum est.* Pulcherrimum autem & maximum non esset, nisi foret optimum. Tantam denique pulchritudinem & dignitatem esse mūdi, quæ superet humanam cognitionem & admirationem, eleganter ostendit in fine eiusdem homiliæ primæ magis vniuersaliter: deinde verò magis in particolari, circa varias partes Vniuersi discurrendo, plurimis sequentibus homiliis totius Hexæmeron. 20.

Peculiariter notanda sunt, quæ homilia 9. eiusdem operis obseruat circa varias perfectiones diuersorum animalium, conuenientes vniuscuiusque naturæ, & vniuersi vtilitatibus. Atque non longè post med. de omnibus generaliter ait: *Nihil est in eis, quæ sunt, cuius non sit bene prouisum, cui non data sit opera, curáve suæ naturæ accommodata. Quod si per seruari percipéréque partes animalium velis; nihil prorsus opificem adiunxisse, quod addendum non esset, nihil non attulisse, quod necessarium sit, inuenerís.* Præterea in caput 2. Isai. circa med. ad illud: *Quia repleta est terra eorum auguriis*, admonens sapientiam Conditoris suspicere & admirari propter varias perfectiones auium, concludit. *Nihil vsquam est non plenum sapientia Dei, siquidem omnia in sapientia fecit.* Denique circa perfectissimum opus æternæ salutis in regulis fusios disputatis, respondens ad interrogationem secundam, non procol ante finem ait: *Ea enim diuina est bonitas, vt nequaquam nos potuerit destituere: neque illud ardentem eius erga nos charitatem restinxit, quod optimè de nobis meritum, spretis delatis ab ipso nobis honoribus, in contumelia habueramus.* 21.

Psalm. 103.

Perpende impossibilitatem destituendi, quæ sequitur ex bonitate diuina, & intellige mo- 22.

talem impossibilitatem, quæ sit idem quod infallibilitas subueniendi per Incarnationem, quam statim explicat Basilius ibidem.

23. *Etiam de minimis cura est Deo.* Clemens Alexandrinus lib.7.Stromat.pag.2. latè probat, Deum accuratissima prouidentia procurare bonum, vtilitatem & profectum omnium, etiam minimorum, hoc argumento; quoniam vt sapientissimus nouit modum optimè consulendi, & tanquam omnipotens à nullo impediri potest, & tanquam optimus est bene affectus ad bonum, nec vlla sinistra affectione impeditur, ne velit ita prouidere. Peculiariter notentur illa verba: *Aut quod nolit; cùm possit: non est autem boni affectio*, hoc est, quanta decet diuinam bonitatem, affectio boni non erit, si nolit curam hominum gerere, & post pauca: *Nec ergo vnquam aliquibus inuiderit, qui omnes quidem ex æquo vocauit.* Quomodo sit intelligenda inuidia, declarabimus sect.17.ad finem.

24. *Optima mundi administratio ex Dei bonitate deducitur.* Atque post alia nonnulla: *Neque proprium opus vnquam neglexerit, quod solo ex aliis animalibus hominis notio & mentis perceptio indita sit à creatione, neque alia melior & conuenientior hominum administratio Deo fuerit, quàm quæ est ordinata.* Vides optimam administrationem deductam ex Dei bonitate & humanæ mentis excellentia? Nec longè inferius ait: *Ad Vniuersi salutem ab eo, qui est vniuersorum Dominus, omnia sunt ordinata & vniuersè & sigillatim. Est ergo officium iustitiæ salutaris vnumquodque semper deducere ad id, quod est melius prout contingit & conceditur; ad salutem enim & permansionem eius, quod est præstantius, conuenienter suorum morum proportioni administrantur etiam quæ sunt minora.* Constat igitur prouidentiam Dei semper intendere quod est melius & præstantius.

25. Præterea lib.1. Pedagogi paulò post princip. *Deum*, inquit, *esse bonum in confesso est, Deus ergo prodest in omnibus. Et non homini quidem in aliqua re prodest, non autem eius curam gerit: neque curam eius gerit, non autem est etiam de eo solicitus. Est enim præstantius quod sua sponte prodest, quàm quod non sua sponte: Deo autem nihil est præstantius. Nec est aliud sponte prodesse, quam esse de homine solicitum. Deus ergo curam gerit de homine, & de eo est solicitus.* Perpende, quantam esse putauerit Clemens infallibilitatem illationis, per quam ex summa Dei bonitate colligitur, illum esse solicitum de rebus, quibus homini prosit.

26. *Dei bonitas infinita non esset, si à sua communicatione cessaret.* Vrgentius est adhuc quod scribit lib.6. Stromat. propiùs ad fin. quàm ad med. *Cùm Deus sit bonus, si cessarit vnquam bene facere; Deus quoque esse cessabit, quod nefas quidem est dicere.* Quasi diceret: Si Deus non esset suapte natura propensus ad benefaciendum ita vehementer & infallibiliter, vt nunquam de facto cesset benefacere (licet possit liberè cessare) non esset eius bonitas infinita, subindéque non esset Deus: vt magis explicabitur infra disp.10.sect.5. Denique longè inferius quatuor paginis ante finem lib.6. tractans de creatione hominis & communicatione Philosophiæ ait: *Prout erat capax vniuscuiusque natura, factum est, & fit vnumquodque ad ipsum, quod est melius proficiens.*

27. Damascenus Dialogo contra Manichæos multò propiùs ad med. quàm ad princip. concludit ex præcedenti ratiocinatione: *Deus itaque omnia valde bona fecit, singula nimirum iuxta naturam suam, vt ipsius voluntas tulit, non enim lege subiectus est.* Quæ autem sunt valde bona iuxta naturam suam, quæ dirigitur essentialiter ad totum vniuersum, ea sunt optima in ordine ad illud.

Iuxta sententiam hanc redarguit calumnias Manichæorum; quamuis enim illi contenderent, esse mala quædam opera Dei, & profecta ex libidine nocendi: Damascenus tamen sibi, Catholicísque satisfecisse non putauit; si tantum probaret esse bona; nisi probaret esse simpliciter meliora, quàm eorum opposita, quæ Manichæi præferenda dicebant. Sic enim inter principium & medium Dialogi, longè ante superiorem sententiam, defendens fuisse melius creare Diabolum, etiamsi præsciretur illius peccatum, ait: *Naturali enim ratione præstat, vel tantummodo esse, atque hactenus boni participem esse, quàm non esse.* Et post pauca: *Quod si satius fuisset ei non ortum esse, quam ortum esse & æternis pœnis affici dixeris, &c.* Ac præter alia respondet paulò inferiùs: *Deus igitur eum potiùs esse, ac vel minimam boni partem habere maluit, quam vt ob malum, hoc est, ob iniquam eius cupiditatem, hac quoque exigua boni parte priuaretur.* 28. *Solum Dei optimū opus Damasceno satisfacit.*

29. Idem Damascenus lib.2. de fide cap.29. initio, ait: *Si Dei voluntas prouidentia est; omnino necesse est, omnia, quæ prouidentia fiunt secundùm rectam rationem optima & Deo decentissima fieri, vt non sit ea melius fieri.* Hoc est, non sit possibile. Et infra: *Vt autem sapiens optimè eorum, quæ sunt curam gerit.*

30. *Nemesius.* Hanc sicut alias plurimas sententias ex Damasceno mutuatus, Nemesius libro de animæ facultatibus cap.43. *Quod si Dei voluntas*, inquit, *est prouidentia; necesse est, recta ratione & optimè & diuinissimè, & quæ sola ratione rectè se habent, fieri, quæ fiunt, neque melioris ordinis esse capacia.* Impossibilis igitur est melior ordo rebus, siquidem sunt incapaces illius. Præterea, Deum prouidere quibuslibet singularibus rebus, etiam vilissimis & infimis, tanquam euidenter illatum ex eo, quod Deus non ignoret res infimas, nec ignauus sit, nec superbia elatus reputet hoc indecorum esse sibi, vel indignum, confirmat in sequenti capit.44. quod est penultimum §.4. cica medium. Supponit igitur esse infallibile, quòd sola libertas diuinæ voluntatis non eligeret oppositum huius perfectæ prouidentiæ, nisi prædictis vitiis, aut defectibus impediretur: alioqui facilè totus eius discursus eneruaretur, & caderet, si respondere liceret, Deum sola ratione suæ libertatis absque alio quopiam impedimento, voluisse non prouidere rebus minimis & infimis.

31. Theodoretus lib.6.de Græcor. affectionibus, qui est de prouidentia post med. ex Platone, Plotino & aliis Philosophis probat, omnes partes Vniuersi, & totam administrationem illius nō debere considerari secundùm rationem particularem sibi, sed inquantum sunt partes Vniuersi. Atque sub hac ratione, omnia esse conuenientissima & optima. Vnde propius ad med. quàm ad finem eum Plotino ait: *Vniuersum hoc fecit perpulchrum, sibique sufficiens, amicum sibi, suísque portionibus tum principalibus, tum minoribus, ipsi quàm maximè congruentibus, &c.* Et prope finem eiusdem libri dicit; *insignem, esse audaciam atque insaniam, si arbitremur,*

mus, melius quod agendum sit, inuenire vos posse. Loquitur autem de salutis nostræ remedio atque ratione. Itaque retinet illud dogma, nihil excogitari posse melius, quàm quod Deus facit, & oppositum esse iniuriosum Deo.

Iniuriosum Deo negare optimum.

32. Epiphanius hæresi 70. prope med. *Potens est,* inquit, *facere, quæ vult, sed facit quæ decent ipsius Deitatem. Nihil est omnino, quod voluntati illius resistat, vt non possit facere quæ vult, velut decet ipsius Deitatem.* Loquitur ergo Epiphanius, non de malis operibus: hæc enim velle non potest Deus, sed de bonis, quæ potest velle, sed non decent ipsius Deitatem, quia minus participant de illius bonitate, sapientia & potentia, non modò secundùm se considerata, sed etiam in ordine ad vniuersum.

33. Cyrillus Alex. Dialog. de Trinit. lib. 4. in med. ita redarguit Eunomianos: *Si Filius habet eximium & excellenter meliorem modū factionis, quam ille* (Pater) *huiusque & solius gratia fortitus est, quod solus a solo factus est Patre: dicant illi, nam discere velim, num creaturis post Filium, & per illum factis, inuiderit Pater, ne ad fastigium beatitudinis perueniant;* & post pauca confirmat testimonio Platonis dicentis: *Bonus erat, bono autem inuidia nulla erga vllum inest. Quando igitur bonus est Pater, imo ipsamet bonitas, cur non creaturis omnibus, in summum perueniro, vt rem communem cura immidiam prouidit, vt bonus in admiratione esset, quum id sola voluntate, & operatione posset concessit autem alteri condendi officium, priuans volequam creaturam re incomparabiliter meliore?* Sed de inuidia dicemus infra sect. 17. Quod nunc attinet, obseruetur Cyrillum in eo probare sententiam Platonis, quod æternus Pater omnibus creaturis communicauerit summum perfectionis fastigium: intelligendo illud modo explicato section. 2. & 3.

34. Præterea lib. 3. contra Iulian. non longè post med. §. *Confirmat autem.* refert Philosophorum in hac lite sententiam, dicens: *Chrysippus autem, qui Socratem sequebatur, volebat, ad ea, quæ fiebant, dici; Quis scinit? sed · Hoc omnino erat melius. Nam cùm nequeant res melius dispensari, quam vt Deus dispensat: decet omnino in his, quæ fiunt, existimare. quod sic erat melius habere, vt habet.* Hoc idem probare conatur eodem toto lib. 3. contra Iulianum, ac peculiariter inter princip. & med. col. 8. fine, refert & approbat Porphyrij doctrinam, præcipientis, vt etiamsi rationes ignoremus diuinæ prouidentiæ, credamus tamen optimam & sapientissimam fuisse rationem cuiuslibet operis: vt referemus sect. 12. versùs finem. Aliud ex lib. 2. Thesauri ponderabimus sect. sequenti à principio.

SECTIO V.

Voluntas melioris boni quomodo cohæreat generationi consubstantialis Filij, & alia quædam testimonia Patrum.

1. QVæ possent imprimis afferre difficultatem, sont testimonia Cyrilli, & Augustini, quibus probant, Dei Filium esse consubstantialem & æqualem Patri, quoniam Deus omnia potest, & meliora semper vult. Contra quod argumentum obiicitur, quoniam Dei Filius generatur independenter ab electione voluntaris diuinæ; quin etiam prius ratione, quam Dei voluntas aliquid velit, productus est Filius per intellectionem. Ergo volitio melioris boni non potuit aliquid conferre ad generandum Filium consubstantialem. Vnde videtur ex obliquo detrahi, vel minui authoritatem doctrinæ de voluntate optimi boni.

Obiectio.

Respondeo nihilominus, firmiter cohærere ratiocinationem Cyrilli & Augustini, vt ostendimus tom. de Trinit. disp. 93. sect. 5. à princ. Tum quoniam argumentabantur ex concessis ab Arianis, qui dicebant, Filium esse productum, per liberam voluntatem & consilium Dei. Quo falso supposito, verissimum aliud principium adiungunt illi Patres, nimirum, *Meliora semper velle Deum.* Indéque sequitur, velle Filium consubstantialem sibi: tum etiam, quoniam hoc argumentum intelligi potest, quasi procedens à posteriori vel ab inconuenienti; quasi Patres isti dicerent: Si Deus omnia potest, & meliora semper vult: contra suam voluntatem pateretur, & doleret, sibi non esse natum Filium consubstantialem: at è contrario per voluntatem concomitantem sibi complacet in eo, quod optimus & perfectissimus Filius sibi natus est. Voluntas enim Dei, siue præcedens, siue concomitans, semper meliora vult.

Solutio.

Doleret Deus, si filius patri consubstantialis nō esset.

2. Hoc supposito, veritatem, quam præcedenti sect. probare cœpimus, valde corroborant sequentia testimonia. Cyrillus lib. 2. Thesauri sub init. inter alia dicit: *Quia & omnia Pater potest, & meliora semper vult, consubstantialis sibi ex Deo nascitur Filius.* Hoc quamuis Cyrillus primariò referat ad ea, quæ Deus sibi necessariò vult ad intra: nihilominus simul etiam comprehendit ea bona, quæ liberè vult ad extra: nam hoc significat illa dictio distributiua *semper.* Et confirmatur, nam & prior propositio: *Pater omnia potest*, vniuersaliter comprehendit, non solùm quæ potest ad intra producere, sed etiam quæ liberè potest ad extra facere: similiter ergo posterior propositio non minùs vniuersalis: *Meliora semper vult*, intelligetur, non tantum de bonis internis Deo, sed etiam de bonis, quæ vult ad extra producere.

Traditæ doctrina corroboratur.

Cyrillus.

3. August. lib. 4. contra Maximinum cap. 7. prope finem: *Prorsus,* inquit, *ad hunc articulum res colligitur, vt Deus Pater æqualem sibi gignere Filium, aut non potuerit, aut non voluerit. Si non potuit, infirmus: si noluit, inuidus inuenitur. Sed vtrumque hoc falsum est. Patri ergo Deo Filius verus æqualis est.* Eodem dilemmate inferius cap. 15. non multùm ante finem: *Deus,* inquit, *cur non æqualem genuit Filium? cui nec omnipotentia defuit? An fortè noluit? Ergo, quod absit, inuidit. Sed non inuidit; æqualem ergo genuit.* Celebrior autē est inter Scholasticos infr. citandos alter similis locus ex eodē August. lib. 83. qq. q. 50. vbi *Deus,* inquit, *quem genuit, quoniam meliorem se generare non potuit, nihil enim Deo melius: generare debuit æqualem. Si enim voluit, & non potuit, infirmus est: si potuit, & non voluit inuidus est.*

4. Aduersus præcedentem discursum aliquis potuisset opponere doctrinam grauissimorum Scholasticorum, qui perspicuè reddunt rationem discriminis, propter quam committeret crimen inuidiæ, si Pater noluisset æqualem gignere; quia, videlicet, naturaliter ac necessariò tenetur, ac debet, æqualem Filium generare: nihilominus inuidia procul abesset, quamuis Deus voluisset nullā creaturā producere, vel productis negare

Obiectio.

negare perfectionem, cuius sunt capaces: quia Deus creaturis nihil omnino debet, nec eis indiget. Hoc discrimē primus attigit Magister 1. dist. 44. ca. 1. quem sequuntur Scholastici cōmuniter, vel expressè, vel tacitè. Deinde S. Thom. 1. p. q. 25. art. 6. ad 2. Fusiùs Alex. prima p. q. 21. mēb. 3. art. 1. ad 1. Albertus 1 p. q. 77. mēb. 3. art. 1. ad 1.

5. *Dico primò.* Respondeo & dico primò: Mēs istorum Scholasticorum eò præcipuè dirigitur, vt ostendant, in eo genere rerum, quarum perfectio crescere potest in infinitum, liberam Dei voluntatem sapientiæ consilio præfigere terminum absque inuidia. Præterea quoque simpliciter possibile, ac liberum Deo fuisse nihil omnino producere; nec in eo formaliter & præcisè contineretur aliquod inuidiæ vestigium: vt fusius dicemus sect. 17.

6. *Dico secundò.* Dico secundò. Quamuis non velle generare Filium æqualem sibi, foret in Patre vitium inuidiæ; si cōsideretur, prout est à Patre in Filium, cui naturaliter debetur æqualitas: aliunde tamē non esset inuidia propriè dicta; si cōsideretur, prout illa generatio potuit gubernari per liberā volūtatem, ita vt, si nollet, nō generaret æqualem. Quoniā igitur Augustinus disputabat aduersùs Maximinum & alios Arianos, expressè dicentes, Filium non natura, sed voluntate & consilio fuisse productum seu factum: idcirco magnas vires habet nostrū argumentum. Quia si Pater non debebat naturaliter æqualitatē, nec producebat necessariò Filiū: sed sua libertate & cōsilio producēs, limitabat perfectionem illius, ne prodiret æqualis Patri, cùm posset æqualem generare: nihilominus *Inuidus esset Deus si creaturis negaret perfectionē, cuius sunt capaces.* inuidiæ notaretur, quia negabat æqualitatem: eadem ratione notandus esset inuidiæ, si creaturis liberè denegaret eam perfectionem, cuius capaces sunt, & quam illis conferre foret rationabilius. Quia nullus labor, nullàque ratio alia continere posset inclinationem Dei, sublato vitio inuidiæ: vt fusius explicabitur sect. 17.

7. Hactenus de illo argumento, quod accipitur à generatione Filij. Nunc prosequamur alia testimonia Patrum. *Hieronymus.* Hieronymus ad id Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consiliū voluntatis suæ*, docet, *Deum velle quæcumque sunt plena rationis & consilij*. Quæ tamen non essent plena, sed ex parte vacua, si deesset illis aliqua perfectio, cuius essent capacia in ordine ad Vniuersum. Consonat idem Hieronym. quando potestatem peccandi permittere, probat, optimam esse prouidentiæ rationem, ad illa verba epistolæ ad Philemonem: *Vt non quasi ex necessitate bonum tuum esset.*

8. Eusebius de præparat. Euang. lib. 6. cap. 5. inter med. & finem ait: *Si fortuna & casu absque aliqua prouidentia fieri omnia opinatur: impietatis crimine reus, mente captus quoque videbitur, quoniā pulcherrimum rerum omnium ordinem non perspiciat. Sin verò; prouidētia Dei & optima ratione cuncta gubernari fatetur.* Obserua duo superlatiua, *Pulcherrimum, & optima ratione.* Præterea li. 12. de præparatione Euangelica ca. 28. quod est vltim. parum à princip. refert, & approbat hæc verba Platonis ex lib. 11. de legibus, vel potius ex lib. 10. propiùs ad med. quàm ad finem. *Non est negandum, omnia Deo possibilia esse: optimum autem esse, omnes concorditer iam concessimus. Nonne igitur desidia quadam, ocióque pernicioso Deus videbitur; si cùm possit, & sciat Vniuersum gubernare, negligit. Deum igitur putare debemus, quanto melior potentiórque ceteris est, imo vero potentissimus atque optimus & sapientissimus, omnibus simul prouidere. Non enim fas est aliter omnino opinari.* Quapropter seclusa qualibet reuelatione de libero decreto, quo Deus statuit omnibus prouidere; & attento solo naturæ lumine (quod solum affulsit Platoni) ex eo quod Deus sit omnipotens, sapientissimus & optimus, deducitur, eum prouidere rebus omnibus tanta certitudine, vt nefas sit aliter existimate: quamuis liberè potuerit non prouidere: quod tamen erat minùs consonum sapientiæ & bonitati Dei.

Prosper lib. 1. de vocat. Gent. cap. 17. in med. 9.
Certissimum, inquit, *est, nihil aliter Deum facere debuisse, quàm fecit.* Vbi iuxta phrasim aliorum Patrum, quos supra retulimus, & referemus statim, verbo, *debuisse*, significatur, non modò bonum & licitum fuisse quidquid Deus fecit; sed etiam, nihil melius & rationabilius fuisse faciendum, omnibus pensatis in ordine ad Vniuersum. Quem sensum intentum à Prospero fuisse, constat ex præcedenti, sequentíque contextu. Rationem quippe reddit ob quam melius & conuenientius fuit, diuersis hominibus gratiam diuersis temporibus ac dispositionibus, inæqualique mensura distribui.

S. Maximus sermone 48. de Prouidentia post 10.
med. ex Didymo sumpta sententia dicit: *Omnium cogitationum absconditā cognoscens opifex, omnibus prouidet, non solùm ex his quæ cogitantur & aguntur, sed etiam ex ijs quæ ipse prænoscit, & meliora queuis & auctiora reddens.*

Æneas Gazæus in Theophrasto circa med. 11.
Peruersum, inquit, *auaritia ordinem, Deus in ordinem atque in viam rectam reducit. idque cou artifex optimus, qui communi vtilitati sui operis bene consulturus, quicquid est eius quod temere effluat sitque alias inutile totum expurgat. & vt cæteris sit accommodatum cogit, inque totius operis complementum adducit.* Et longè inferius in ipso fere medio totius operis: *Solet*, inquit, *Prouidentia non solùm bene res constituere. verum etiam optimè quæ constituta fuerunt, quocunque par est transferre. Terminum enim suo loco fixum manere, videtur esse necessitatis, non prouidentiæ. Interdum autem, vt fixum terminum transiliant aliqui, permittit, nempe vt eos, qui ingenio valent, edoceat: solere sese ex libera quadam ac nullis legibus astricta potestate, non autem vlla coacta necessitate, in ordinem rectum, quæ fiunt, cogere, atque ad id quod optimum sit transferre, &c.*

S. Paulinus epist. 36. de Prouidentia circa med. 12.
docet, ex eo quod Deus sit Author vniuersi *hanc esse consequentiam, vt omnia Dei facta pulcherrima sint, & non sit malum quod bonum habent auctorem, qui cuncta per mundum nostris vsibus praeparauit, & nostris vtilitatibus agit, & iustissimus Vniuersitatis opus condidit, vt alia ad seruiendum, alia ad exercendum, alia ad dominandum creauerit.*

Lactantius lib. de Opificio hominis cap. 3. sub 13.
initium tom. 9. Bibliot. *Considerans*, inquit, *conditionem rerum, intelligo nihil aliter fieri debuisse, quam factum est: & non dicam potuisse: quia Deus potest omnia. Sed necesse est quod illa prouidentissima maiestas id effecerit, quod erat melius & rectius.* Obserua significationem verbi, *non debuisse*, quam nuper in Prospero notauimus. Significat enim genus quoddam impossibilitatis moralis propter minus bonum: ideóque subditur: *Vt non dicam potuisse.*

Præterea necessitatis nomen hic à Lactantio 14.
nō simpliciter & absolutè, sed quodāmodo necessarium denotat, hoc est, moraliter infallibile: siquidem præmiserat, Deum potuisse aliter facere: nihilo

re; nihilominus addit, esse necesse, vt id effecerit, quod erat melius & rectius. Denique totus ille liber de Opificio hominis dirigitur ad refutãdos errores Philosophorum, aut hæreticorũ, qui somniabãt, aliter melius & conuenientius cõstituendas fuisse hominum, & cæterorum animantium partes, potentias, sensus, qualitates & affectiones. Supradicto testimonio Lactãtij aduersus Wicklesfum vtitur Waldensis lib. 1. Doctrinal. art. 1. cap. 16. col. 2. Consequenter itaq; Lactantius li. 7. de Ira Dei c. 10. propius ad fin. quàm ad med. probat, nullam aliam fuisse mundi causam, nisi Deum, quoniam hoc opere *nihil esse potest nec dispositius ad ordinem, nec ornatius ad pulchritudinem, nec aptius ad vtilitatem, nec maius ad molem.*

5. Concilium Francofordien. sub Adriano Primo tom. 3. Concilior. epist. ad Episcopos Hispaniæ ad finem: *Credamus*, inquit, *Deum omnia velle, quæ meliora sunt.*

SECTIO VI.

Mens Anselmi probatur, & vtriusque Victorini sententia refertur.

1. ANselmus lib. 1. & 2. *Cur Deus homo*, plurimis capitibus euidentissimè testatur, tanquam indubitabile, Deũ eligere semper, & in omnibus quod melius est, ac magis liberum ab inconuenientibus. Sed quoniam eius mens quibusdam in locis obscurior latet, propterea quorundam Authorum expositionibus torquetur: ostendemus, quænam fuerit illius mens, ita vt negari non possit, quin fuerit in hac ipsa sententia, quam probamus.

2. Anselmus igitur locis infra citandis censuit, imprimis necessarium fuisse numerum Angelorum, qui ceciderũt, ex aliqua rationali natura restaurari. Secundò, necessarium fuisse nõ ex Angelis, sed ex hominibus restaurari. Tertiò, necessarium fuisse Dei Verbum incarnari, supposita creatione hominis, & permissione peccati Originalis. Ac denique necessarium fuisse Christum Dom. satisfacere pro peccato. Sunt igitur inter recentiores Authores, qui putent, Anselmum asseruisse necessitaté illam, quæ simpliciter est necessitas contraria libertati; vt quemadmodum Deus non potest mentiri: sic etiam non potuerit non incarnari: ex suppositione creationis, & permissi peccati. Hoc probare contendit Vasquez 3. p. tom. 1. de Incarnar. disp. 1. cap. 2. & 4. Circa quem intellectum duo notanda sunt. Primum, *Primum notandum.* quamuis Anselmus asseruisset illã necessitatem simpliciter libertati contrariam; adhuc fauebat plurimum nostræ sententiæ, quia tã intrinsecam Deo putabat inclinationem ad melius bonum; vt non esset contentus infallibilitate morali; sed vlterius excederet vsque ad necessitaté. Secundum *Secundum notandum.* autem est, Anselmum non asseruisse necessitatem simpliciter libertati contrariam, sed infallibilitatem moralé, quæ est necessitas secundùm quid: vt ostédemus statim per varia loca illius discurrẽdo.

3. Aliorum expositio fuit, Anselmum asseruisse non aliam necessitatem, nisi eam, quæ prouenit ex immutabilitate diuini decreti: quæ tribuitur Alexandro & Bonauenturæ, locis infra citandis. Verè tamen nec Anselmus ita intellexit suã sententiam; nec illum ita exponunt Alexander & Bonauentura; præterquam illud lib. 1. *Cur Deus homo*. cap. 10. in med. scribit: *Non potuisse calicem transire nisi biberet illum, dixit, non quia non posset mortem vitare, si vellet; sed quoniam Mundum erat impossibile aliter saluari, & ipse indeclinabiliter volebat potius mortẽ pati quã vt Mũdus nõ saluaretur.*

Nunc igitur alia loca per ordiné excutiamus. 4. *Primus Anselmi locus.* Primò. Dicto lib. 1. & cap. 10. longè post med. *Quoniam*, inquit, *accipis in hac quæstione personam eorum, qui credere nihil volunt, nisi præmonstrata ratione; volo tecum pacisci, vt nullum, vel minimum, inconueniens in Deo à nobis accipiatur, & nulla vel minima ratio, si maior non repugnat, reijciatur.* *Sic habet.* *Sicut enim in Deo quantumlibet paruum inconueniens sequitur impossibilitas; ita quantumlibet paruam rationem, si maiori non vincitur, comitatur necessitas.* Perpende primò necessitatem amplectẽdi quidquid *Ponderandum primò.* est rationabilius, saltem negatiuè, quia videlicet, eius ratio non vincitur maiori alia ratione, quæ illi repugnet. Hæc igitur est necessitas amplectẽdi optimũ, est enim idẽ quod irrationabilissimũ.

Secundò, manifestũ est in his verbis & sequen- *Ponderandum secundò.* tibus capitibus non agere de necessitate, quæ prouenit ex irreuocabilitate diuini decreti; sed agere de necessitate, quæ prouenit ex intrinseca conuenientia & decentia obiectorum, propter quam est rationabilius illa facere, nec non de inconuenientibus, propter quæ Deo est impossibile facere contrarium eorũ, quæ sunt rationabilia.

5. *Ponderandum tertiò.* Tertiò, quando igitur Anselmus in prædicto 10. & sequentibus capitibus ex illo præsupposito fundamento deducit, Deũ necessariò voluisse, Christum Dom. pro peccatis hominum per passionem & mortem satisfacere: non intelligit necessitatem simpliciter, quæ libertati repugnat, sed necessitatem secundùm quid, quæ est moralis infallibilitas, quam tractamus. Hoc autem proba- *Prima traditæ expositionis probatio.* tur primò, quoniam absurdissima foret sentẽtia, & indigna quolibet infimo Theologo, nedum Anselmo, putare fuisse simpliciter necessariũ Deo creare muscas in Mundo, nec fuisse simpliciter liberum Deo producere Mundum sine muscis: quoniam rationabilius fuit etiam minima ratione muscas producere ad complementum Vniuersi. Hoc autem euidentissimè continetur in fundamento quod ex Anselmo retulimus: si necessitatem intelligamus simpliciter, & eam, quæ libertati repugnat. Idem argumentum fieri potest de rebus aliis infinitis, vnde fiet, vt nihil fuerit Deo simpliciter liberum.

6. *Secunda expositionis probatio.* Secundò probatur, quoniam ex professo & apertè paulò superius in eodé c. 10. probat Anselmus, Christum Dominũ, tãquam omnipotentem potuisse non mori, *nullaq; necessitate, sed libera voluntate* mortem elegisse. Quod si respõdeas, ideo fuisse hoc liberum, quia potuit hominẽ non creare, potuitq; non permittere ruinam humani generis: instauratur idem argumẽtum, quia sine dubio fuit rationabilius hominem creare, rationabilius quoq; fuit permittere ruinam humani generis: sed hac maiori ratione nõ obstãte, fuit simpliciter liberum Deo non creare hominem, vel non permittere ruinam humani generis. Ergò necessitas illa, quam Anselmus infert ex qualibet maiori ratione, non est necessitas, quæ libertati repugnet, excludatque possibilitatem oppositi; sed est necessitas secundùm quid. Eadé mens Anselmi colligitur aliis argumentis, quæ ponderabimus tota fere sectione præsenti.

7. *Secundus locus.* Secundus locus est cap. 12. & 13. eiusdem libri primi, quibus probat, indecens, inordinatum, iniustum & repugnans dignitati Dei genus benignitatis esse, dimittere impunitum, & absque

vlla

vlla satisfactione peccatum. Vnde colligit necessarium fuisse, peccatorum nostrorum satisfactionem exigere. Quæ necessitas intelligenda est, sicut præcedens. Quamuis enim Anselmus in cap.12.eam explicet exemplo voluntatis mentiendi, quę repugnat Deo; adducitur tamen istud ad explicandum, quomodo ex parte obiecti requiratur honestas, vt à diuina voluntate diligatur; non autem adducitur ad ostendendam æqualitatem repugnantiæ & turpitudinis, vel indecentiæ in vtroque obiecto.

8. *Tertius locus.* Tertius locus est capite 16. eiusdem libri primi, in cuius medio dicit: *Rationalem creaturam, quæ Dei contemplatione beata, vel est, vel futura est, in quodam rationabili & perfecto numero præscitam à Deo, ita vt nec maiorem, nec minorem illum esse deceat, non est dubitandum. Aut enim nescit Deus, in quo numero melius deceat eam constitui, quod falsum est: aut, si scit, in eo illam constituet, quem ad hoc decentiorem intelliget.* Vides igitur manifestè, quam certò supponat semper Anselmus, Deum in omnibus eligere semper decentius, rationabilius & melius. Obiter etiam vide, hanc electionem decentissimi numeri prædestinatorum non fuisse consecutam ex alia priori intentione finis, cum quo necessariam connexionem haberet, sed ex intrinseca decentia numeri.

9. *Quartus locus.* Quartus sit 18. caput eiusdem lib.1. nam ex inconuenientibus, quæ sequerentur demonstrare se putat, esse impossibile pauciores, aut totidem esse prædestinatos homines, quàm sint Angeli reprobi: cónsequentérque necessarium esse contendit, esse maiorem numerum hominum prædestinatorum. Atque in fine capitis eiusdem probat, fuisse impossibile, vt Deus hominem peccato contaminatum absque omni satisfactione & expiatione reuocaret in paradisum. Tales impossibilitates, & oppositas necessitates intelligere simpliciter, vt repugnent libertati prædestinandi pauciores homines, aut reuocandi hominem in paradisum, sine satisfactione peccati; foret adeo crassus error, vt non potuerit in mentem Anselmi cadere.

10. *Quintus locus.* Quintus locus est caput 25. quod est vltimum eiusdem lib.1. cuius prope mediũ, ex præcedentibus capitibus infert: *Necesse est aliquos homines ad beatitudinem peruenire; nam si Deo inconueniens est hominem cum aliqua macula deducere ad hoc, ad quod illum sine omni macula fecit: ne, aut boni incepti pœnitere, aut propositum implere nõ posse videatur: multò magis propter eandem inconuenientiam, impossibile est, nullum hominem ad hoc prouehi, ad quod factus est.* Huius sententiæ mens magis constabit ex sequentibus.

11. *Sextus locus.* Sextus locus lib.2. *Cur Deus homo* cap.4. Vbi ex supra iactis fundamentis infert: *Si nihil pretiosius agnoscitur Deus fecisse, quàm rationalem naturam ad gaudendum de se, valde alienum est à Deo, vt illam rationalem naturam penitus perire sinat. Necesse est ergo, vt de humana natura perficiat, quod incepit*, videlicet, satisfaciendo pro illius peccato.

12. Huius & cæterorum capitum explicatio traditur ab eodem Anselmo in proximè sequenti cap.5. ad finem, ait enim: *Cùm dicimus Deum aliquid facere, quasi necessitate vitandi inhonestatem, quam vtique non timet, potius intelligendum est, quod facit necessitate seruandæ honestatis: quæ necessitas non est aliud, quam immutabilitas honestatis eius, quam à se ipso, & non ab alio habet, & idcirco improprè dicitur necessitas. Dicimus tamen, quia necesse est, vt bonitas Dei prop[ter] immutabilitatem suam perficiat de homine quod incepit: quamuis totum sit gratia quod facit bonum.* Perpende primò, necessitatem *impropriè* dictam esse, quam dixerat Anselmus; ergo non est necessitas simpliciter, quæ libertati repugnet. Secundò perpende, *totum esse gratiam.* Necessitas autem simpliciter dicta repugnat gratiæ, vt sub initium eiusdem cap. concesserat, ac subdit: *Dum ipse se sponte necessitati benefaciendi subdit, nec inuitus eam sustinet: tunc vtique beneficij gratiam meretur maiorem.* Quod probat exemplo liberè promittentis. *Non concedit Anselmus necessitatem simpliciter ad optimum, sed moralem. Necessitas simpliciter gratiæ repugnat.*

Tertiò restat *immutabilitatem* explicare, nam ex hac voce desumpta est occasio putandi, quod Anselmus in hoc, & superioribus locis, egerit de necessitate seruandi, & opere complendi, quod Deus semel decreuit absolutè & irreuocabiliter. 13.

Verus tamen intellectus est, *immutabilitatem* honestatis, apud Anselmum, esse consequentiam, & congruentem cohærentiam, per quam posteriores operationes aptè correspondeant prioribus, nec ab incepto deficiant, vnde dicitur quis constanter operari. Hæc autem immutabilitas non continet necessitatem simpliciter, sed tantum secundùm quid, quæ simul manet cum libertate simpliciter. 14. *Immutabilitas cohærentiæ congruentiæ, solùm importat necessitatem secundùm quid.*

Ita intellexit Alexander 1.p. q.1. membr.4. Nam postquam præcedenti memb. 3. corpore retulerat ex Anselmo, *non esse propriè necessitatem &c.* membro 4. corpore dicit, oppositum esse impossibile de potentia ordinaria, non de potentia absoluta. At verò contra certitudinem absoluti decreti facere, non est impossibile tantum de potentia ordinaria, sed absolutè est impossibile de potentia absoluta. Consequens igitur est, vt immutabilitatis huius nomine solam infallibilitatem rerum, quæ fiunt de potentia ordinaria, prout magis decet diuinam sapientiam, intellexerit Alexander. 15.

Verisimilius est igitur eodem sensu accepisse verba, quæ refert ex Anselmo Bonauent. lib.3. sent. dist.20. art.1. corpore, cui consonant solutiones argumentorum, præcipuè, cùm in q.6. ad 4. defendat potuisse Deum relinquere peccatum impunitum, quod Anselmus dicebat impossibile. 16.

Confirmatur hæc expositio primò, quoniam in vtroque cap.4. & 5. ratio Anselmi desumpta videtur ex Apostolo Philippen. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet.* Vbi non physica necessitas, sed voluntatis & operationis liberæ certitudo traditur, prout explicabimus magis sect. 14. versus finem. 17. *Philippen 1.*

Sed quoniam exemplum ab Anselmo positum cap.5. de promittente, videbatur probare necessitatem simpliciter ex suppositione creationis: aduerte, voluisse Anselmum, vt Dei gratia liberaretur etiam à debito decentiæ, atque à necessitate impropriè dicta, quam causat; ideóque recurrisse ad creationem, ad quam Deus non obligabatur eo debito decentiæ, quo postea, vt perficeret opus inchoatum. 18.

Confirmatur secundò, nam ad Rom. 5. ad illa verba: *Commendat autem Deus charitatem suam,* Anselmus apertè fatetur, innumerabilibus modis absque Incarnatione vel passione, potuisse Deum redimere genus humanum: igitur quando dicit impossibilem fuisse aliũ modum, & necessarium 19. *Roman. 5.*

fuisse

fuiſſe incarnari & mori, non intelligit neceſſitatem, & impoſſibilitatem ſimpliciter dictam, quæ libertati repugnet.

20. Confirmatur tertiò, quoniam Athanaſius, Auguſtinus & Damaſcenus, vſi ſunt eodem neceſſitatis nomine circa Incarnationem & redemptionem, cùm tamen ex eiſdem conſtet, fuiſſe liberam; vt vidimus ſect. 4. Vbi etiam Baſil. & Clemens Rom. vſus eſt verbo impoſſibilitatis. Lactantius autem & Proſper vſi ſunt nomine debiti & impoſſibilitatis; vt vidimus ſect. 5. prope finem. Alij quoque Patres vtuntur eiſdem, aut ſimilibus modis explicandi, quàm fuerit diuinæ bonitati, ſapientiæque conueniens incarnari & ſatisfacere. Cuius neceſſitatem expreſsè dicit Hugo Vict. lib. 1. de Sacram. part. 8. c. 4. prope finem: nihilominus in eadem p. 8. cap. 10. fatetur, hominem aliter potuiſſe liberari.

21. Hactenus de ſententia Anſelmi, reſtat de vtroque Victorino dicere. Nam à quibuſdam Authoribus citatur Ricardus Vict. lib. de Incarn. cap. 8. ſententiam eandem Anſelmi tenuiſſe. Cæterùm in eo cap. 8. poſt med. ſolummodo dicit oportuiſſe; & neceſſarium fuiſſe, mediatorem, & ſatisfactorem eſſe Deum & hominem.

22. *Hugo.* Magis ad rem præſentem attinet Hugo Vict. vam lib. 1. de Sacram. p. 4. cap. 20. præcipuè à medio demonſtrat, bonum totius eſſe præferendum bono partis, vt inde colligat optimam eſſe Dei prouidentiam, quæ talem ordinem ſeruat. Vnde cap. 23. ſub init. *Non debet*, ait, *in compenſatione minoris boni impediri, quod maius eſt bonum, ab illo, qui optimus eſt.* Et in ſumm. ſent. tract. 1. cap. 13. prope med. & infrà ſemper ſupponit, quod clarius explicat ad finem eiuſdem capitis dicens: *Quia maius bonum eſt, quod totius, quam quod partis eſt: & minùs malum quod vnius partis, & maius, quod totius: ideo quod bonum eſt vni, & non vniuerſitati, non vult eſſe: & quod malum eſt vni, & bonum vniuerſitati, vult eſſe ne bonũ vniuerſitatis impediatur, nihil enim fit, quod vniuerſitati bonum non ſit.*

SECTIO VII.

Quando Patres de prouidentia diſputant aduerſus calumniatores illius, melioris boni fructum intendunt ſemper elicere.

1. Multa Dei opera vel imperfectionis, vel inuidiæ, vel nocendi libidinis, vel inordinationis, vel turpitudinis, aut iniuſtitiæ vitiis accuſabant Simon Magus, Manichæi, Marcioniſtæ, Iulianus, Aduerſarius legis & Prophetarum, aliíque ſimiles hæretici: qui omnes, vt minimum, contendebant, fuiſſe melius quaſdã res non producere, quæ de facto productæ ſunt; alias verò res alio meliori modo conſtituendas, & gubernandas fuiſſe. Patres igitur aduerſus horum calumnias diſſerẽtes, non ſolum Dei opera cuncta defendunt à quolibet vitio, turpitudine, vel inordinatione; ſed etiam conſtanter probare nitũtur, longè melius & rationabilius fuiſſe quod à Deo factum eſt, quam quod ab aduerſariis proponebatur, vt melius. Atque ita procedunt Patres quos iam referimus.

Hæreticorũ calumniæ in Dei opera.

Patres occurrunt, eáſque repellunt.

2. Clemens Rom. lib. 3. recognit. à princ. refert Apoſtoli Petri diſputationem aduerſus Simonem, qua defendit bonitatem & iuſtitiam Dei, reddentis præmia & ſupplicia: & à medio eiuſdẽ libri rationes reddit maioris boni, propter quas Deus Simoni Mago, & Ægyptiis olim permiſerit tanta prodigia facere: quibus excæcarentur & indurarentur plurimi. Idémque lib. 8. recognitionum non procul à principio refert Nicetæ & Aquilæ diſputationes, quibus Petrus Apoſtolus præerat, probantes optimam prouidentiam ſpheræ cœleſtis, aſtrorum, partium terræ, maris, pluuiarum, ſeminum; maximè verò partiũ hominis & totius conſtitutionis humanæ. Atque inter med. & finem oſtẽdit, optima ratione productos eſſe pulices, mures, lacertas, cæteráque nociua, vel vilia. Demúmque rationẽ reddit, ob quam in hoc ſæculo cum impiis etiam affligantur iuſti.

Dionyſius lib. de diuinis nominib. c. 4. verſus fin. *Vanam* inquit, *non recipiemus rationem eorum, qui oportere dicunt, prouidentia, & inuitos nos ad virtutem agere etenim corrumpere naturam, non prouidentia.* Negat igitur, fuiſſe melius inuitos ad virtutem agere ſolius determinatione Dei, abſque libera cooperatione voluntatis humanæ. Rurſus in c. 8. paulò poſt. med. refutat eos, qui tanquam melius, *aiunt, mortalibus ineſſe oportere immortalitatem; & iis quæ minimè perfecta, & abſoluta ſunt, perfectionem; & iis, quæ liberos ſuos appetitus & motus habent, neceſſitatem, qua ab alij moueantur*, &c. 3.

Defendit autem, in hoc ipſo veram eſſe iuſtitiam, ac ſubinde maiorem perfectionem diuinæ prouidẽtiæ, *quod ſua omnibus & accommodata tribuit, pro cuiuſque dignitate, ac vniuſcuiuſque naturã in ſuo ordine, vique conſeruat.* Docet itáque fuiſſe melius & rationabilius ſimpliciter, comparatione totius vniuerſi, non tribuere maiorem perfectionem iis rebus, quæ ſunt imperfectæ, nec mortalibus tribuere immortalitatẽ Præterea propius ad med. quàm ad fin. eiuſdem 8. cap. oſtendit, ad iuſtitiam & æquitatem Dei pertinere, *pati Sanctos viros, ſine auxilio a malis affligi*, atque, *iuſtitia magis proprium eſſe non molire & deſtruere optimorum animoſitatem materialium donationibus*, &c.

4. Iuſtinus q. 13. ad Gentiles rationibus congruentiæ probat infantiũ reſurrectionẽ: *Quorum*, ait, *ſi non ſit reſurrectio; inuenietur Deus fruſtra finxiſſe eos. Quod ſi Deus nihil facit fruſtra; neceſſe eſt etiam infantes adduci in eſſe per reſurrexionem.* Neceſſitatis vocabulum mitigare debes eodem temperamento, quod adhibuimus ſect. 6. De cætero perpende quantam illationis vim exiſtimauerit eſſe Iuſtinus, qua rationabilius & melius opus eſſe faciendum infertur, ex congruentia, decentiáque ſapientioris prouidentiæ.

Clemens Alexand. lib. 1. pedagogi cap. 8. & 9. probat impiorum punitionem in hoc & futuro ſæculo eſſe rationem optimam prouidendi, ex Dei bonitate & amore profectam. Alia ex Clemente Alex. vidimus ſect. 4. 5.

Nazianz. orat. 16. de pauperũ amore inter med. & fin. demonſtrat, ſapiẽtiſſimas fuiſſe rationes, ob quas Deus non rarò iuſtos, vult ægritudinibus, egeſtate, aliíſque ærumnis laborare: cùm interdũ improbi proſperitatib. intumeſcãt, & illis inſultẽt. 6.

Chryſoſtomus copioſus, frequens & acutus fuit ad exponendas rationes operum Dei, quibus oſtenderet fuiſſe melius & rationabilius ea facere, quàm omittere, vel contraria facere. Sic in Geneſ. homil. 3. poſt. med. reddit rationem ob quam Deus pluribus diebus produxerit mundum, quẽ totum potuit vnico die, vel vnico momento producere. Multoplura reperies tribus in libris de Prouidentia, & in prioribus orationibus eiuſdem tituli de Prouidentia; præcipuè verò 7.

lib. 1. Nam in eius col. 5. *Videtur*, inquit, *eiectio illa paradisi, lignique vitalis inhibitio, mortisque mulctatio cruciantis esse atque punientis: sunt autem profecto ista omnia signa clementiæ, & quidem non minus, quam priora.* Priora numerauerat. Adami creationem in statu fœlicissimo, cum rerum omnium dominio, & adiutorio fœminæ.

8. Consequenter col. 6. ponderat rationes melioris boni circa modum corripiendi & puniendi Cainum: inter principium & med. eiusdem libri, rationes, ob quas dæmon permittitur tentare, & sæuire in homines. Circa medium libri magnas vtilitates, quæ prouenerunt ex generali diluuio, & ex modo prædicendi & cõminandi illud. Paulò post medium ostendit, fuisse melius: Adamo in paradiso dare mandatum sub cõminatione mortis. Propius ad med. quam ad fin. eiusdem lib. 1. de prouidentia rationes adhibet, propter quas homines in eodem statu æqualiter constitutos, facit inæqualiter certare diuersis laboribus exercitationibus, ac tentationibus. Ac demum inter med. & finem, cur homines multis vitiis inuoluti, quandoque nulla tribulatione vexentur: sed iusti premantur laboribus: & è contrario nonnunquã iusti vitã in requie & honore degant, impij vero tribulationib. vexẽtur. Itaque rationẽ reddit huius diuersitatis & varietatis in modo prouidẽtiæ.

9. Cyrillus Alexand. lib. 3. contra Iulian. col. 3. multisque sequentibus probat, fuisse melius & rationabilius mulierem Adæ in adiutorium dari: quamuis eis futura fuisset occasio peccandi. Simul etiam colum. 5. & sequentibus probat, fuisse rationabilius prohibere lignum positum in medio paradisi. Atque præter alia inter princip. & medium libri dicit: *Absit quod lex primis parentibus à Deo data in damnum data sit (vt ait)* videlicet Iulianus, *imo ad summam vtilitatem, & ad eximia bona illis concilianda.* Quæ continuò exponit. Deinde verò circa medium libri reiicit aliam blasphemiam Iuliani, dicentis: *Æmulari, ne vitæ particeps, immortalis ex mortali fiat, vtique inuidi & maleuoli est*, nimirum quando Deus dixit: *Ne fortè sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum*, &c. Atque inter alia respondet Cyrillus: *Melius autem, quis dixerit, esse illos, qui peccarant, non semper & perpetuò videri malos: desinere verò aliquando ac coaceruare sibi etiam, vel misericordiæ alicuius spem per hoc, quòd, quasi pro pœna ferant mortem.* Aliisque rationibus probat, fuisse melius homini post peccatum prohibere remedium immortalitatis.

Genes. 3.

10. Theodoretus inter libros de curandis Græcorum affectionibus, sextum scripsit de prouidentia Dei. Propius igitur ad med. quàm ad princip. illius ex Platone simul ex sacris literis ostendit, sapientissimè tolerari sceleratos & crudeles homines, & sapientissimè puniri etiam illos, qui suppliciis non emendantur. Deinde circa medium eiusdem libri ex Platone probat, iustissimam & sapientissimam esse prouidentiam, qua victuris studiosi, paupertate, morbis, aliisque laboribus exercentur; quando perditissimi homines vtuntur prospera fortuna. Post medium acutè demonstrat, nullum hominem futurum fuisse diuitem, nisi fuissent alij pauperes, qui eis inseruirent. Maccarius senior Ægyptius homil. 15. prope medium: *Deus*, inquit, *sui iuris est, & quod vult, facit, ita vt, si visum sit ei per potentiam suam mittere possit iustos in gehennam, peccatores autem in regnum cœlorum: licèt hoc minimè velit, nec ei gratum sit, quia Dominus iustus est iudex.* Datur itáque libertatis obiectum aliquod, Deo simpliciter possibile: quod tamen euidens sit, non esse Deo gratum, nec ab eo volitum: quia non est conforme iustitiæ, sed absoluto dominio, ratione cuius non est contra iustitiam, nec contra rationem.

Cyrill. Hierosolym. Catechesi 8. circa med. ait: *Quos dilexit, cum his sic permisit diabolum luctari, vt vincentes coronentur; & facta victoria, maior quidem victus à minore confundatur, homines autem magnificè probentur, cum eum, qui aliquando fuerat Archangelus, vincunt.* Et Catechesi 18. colum. 2. *Iniustitiamne Dei arguis? Verum nihil mereris dilationem damnationis omnis qui certat, postea quam absolutum certamen, coronatur, aut contumelia afficitur. Sic & Deus, durante adhuc in hoc mundo certamine, hactenus iustis ex parte auxiliatur, deinceps autem vnicuique perfectum præmium reddet.* Æneas Gazæus in Theophrasto propius ad med. quam ad princ. latissimè rationem reddit melioris boni quod Deus intendit multis effectibus prouidentiæ, qui reprehenduntur ab infidelibus, veluti quare Deus toleret tamdiu sceleratorum contumaciam; quare multoties non patitur bonos diuitiis, potentia, & voluptatibus abundare; econtra verò sceleratos his naturalibus bonis amplificet, & sanctis hominibus præferat in vita præsenti; cur innocens aliquis cœcitate, alter vulnere, vel alia calamitate prematur. 11.

Olympiodorus in Ecclesiasten. cap. 6. fine illud: *Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius.* Ita exponit: *Ostendit omnium rerum, quæ facta sunt, rationes cur ita facta sunt, repositas esse apud authorem Deum, qui tanta sapientia est*, &c. Et post pauca: *Quum itáque multo ante præsciret quæcumque homini vtilia essent futura? ita denique vnumquemque produxit in vitam; cum præsciret (inquam) omnes hominis conditiones, quod mutabilis, quod mortalis, quod imbecillis erat futurus. Nullus itáque ausit efferre verba contra illum, qui nouit omnia antequam fiant, & conuenienti loco singula statuit iuxta sibi vni cognitas rationes.* Plurimas verò rationes & vtilitates ostendit Gaudentius Brixien. Episc. Ambrosij contemporaneus in præfatione ad sua opera, quæ inscribitur *ad Beneuolum*, propter quas peccatoribus sæpe diuitias, sanitatem, prosperitates; è contrario tamen iustis hominibus aduersitates & ærumnas diuina prouidentia dispenset. Similiter etiam Paulinus epistola 36. de prouidentia multas vtilitates enumerat, quas hominibus Iustis Deus procurat per aduersos casus & tribulationes vitæ præsentis. Cyprian. itẽ ad Demetrianũ tota apologia reddit rationes calamitatum & afflictionũ, quibus totus ferè mundus, & inter alios etiam Christiani premebãtur eo tempore magis, absque religionis fauore tẽporali, quo peculiariter à Deo liberarẽtur. 12.

Damascen. dialogo contra Manichæos propius ad med. quam ad princip. eorum calumnias disiicit, ostendens rationes melioris prouidentiæ, propter quas Deus, licet bonus sit, infert malum pœnæ, permittitque dæmonis tentationes, & ipse bonas tentationes infert. Lactantius lib. de opificio hominis cap. 3. & sequentibus tanquam blasphemos refutat eos, qui non turpiter & malè, sed minùs bene factum fuisse hominem arguebant, eo quòd esset infirmior cæteris animantibus; atque multoties 13.

opprime

opprimeretur immatura morte: quique partes aliquas hominum, aut affectiones eorum minùs bene constitutas esse contendebant. Quocirca non longè à principio prædicti capitis quinti, *libet*, ait, *interrogare illos diuinorum operum reprehensores, quid in homine deesse credant?* Existimat ergo Lactantius, esse reprehensionem diuinorum operum, si perfectionis aliquid illis deesse credatur.

14. *Augustinus.* Illustriora sunt in hoc genere Augustini testimonia. Nam lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 7. ait: *Reprehendere mordaciter solent, quod de limo hominem finxerit: dicunt enim: An defuisset ei melior & cælestis materia, vnde hominem faceret,* &c. Quam blasphemiam, vt confutet rationes adducit maioris conuenientiæ, propter quas fuerit perfectionis prouidentiæ de minùs perfecta materia hominem facere.

15. Rursus lib. 1. contra Aduersarium legis & prophetarum c. 14. & 15. probat, maioris charitatis Dei erga hominem, & illius fœlicitati melius consulentis fuisse prohibere, ne comederet de ligno dignoscentiæ boni & mali; quam prohibitionem aduersarius accusabat. Insuper lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 12. rationes reddit, cur Deus per serpentem potissimum tentare diabolum permiserit, non verò per aliud animal.

16. Illud autem in his & cæteris Augustini disputationibus est ponderandum, illi parum fuisse defendere bonum esse quod Deus fecit, nisi defenderet etiam, fuisse melius & rationabilius: vt in omnibus operibus intelligendum sit quod circa mysterium Incarnationis & redemptionis expressit lib. 13. de Trinit. cap. 10. sub init. *Augustinus.* *Parum est sic refellere, vt istum modum, quo Deus nos liberare dignatur, asseramus bonum & diuinæ congruum dignitati; verum etiam vt ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent. Sed sananda nostra miseria conuenientiorem modum alium non fuisse, nec esse potuisse.*

17. Idem lib. 11. de Genesi ad liter. cap. 4. & multis sequent. refutat errorem eorum, apud quos fuisset melius & rationabilius, si Deus non crearet, aut certè non permitteret eos tentari, quos sciebat esse peccaturos, si tentarentur. Præcipuè notandum est caput 6. 7. & 8. in cuius initio, *Quis*, inquit, *sobria consideratione dicat: Melius non crearet, quem præsciebat ex alterius iniquitate posse corrigi, quam crearet, quem præsciebat pro sua iniquitate debere damnari?* Vbi sequentibúsque capitibus rationum pondere concludit, fuisse melius eos homines creare, tentationes eorum & peccata permittendo, non obstante prædicta præscientia. Sed de hoc iterum sect. sequenti: rationem melioris boni propter quam Deus permisit tentari hominem, quem sciebat esse casurum, ex Augustino loco citato recipiunt Beda in Genesim cap. 3. sub init. & Hugo Victor. summæ sentent. tract. 3. cap. 6. fine. Anselmus

18. in Elucidario sparsim accuratè rationem reddit multorum operũ diuinæ prouidẽtiæ.

SECTIO VIII.

Quatuor eiusdem argumenti exempla ex eisdem aliisque Patribus.

1. PRimum exemplum cohæret cum fine præcedentis sectionis, constanter enim Patres docent, melius & conducibilius hominibus esse creari, licèt præsciantur esse casuri. Contrariúmque tanquam errorem Manichæorum refutat Nyssenus orat. catechetica cap. 7. & sequentibus. in cap. 8. inter medium & finem dicens: *Nyssenus.* *Quid ergo erat melius an nostram naturam non omnino ad ortum deducere, quoniam videbat futurum, vt à bono aberraret: an cum aberrasset, & morbo laborasset, reuocare ad gratiam, quam habuit ab initio.* & paulò post ad finem eiusdem capitis defendit, fuisse melius & rationabilius homini post peccatum inferre dolores & mortem. Priori sententiæ de creatione, non obstante præscientia peccatorum, concordant Patres alij referendi sect. 12. exemplo tertio.

2. His est cognatum & consequens, quod Aquila Petri discipulus, Apostolo præsente & approbante, disputauit, rationem reddens melioris boni, propter quam productus fuerit Mundi princeps, qui malis gaudet, apud Clemen. Roman. lib. 8. Recognit. pag. penult. Origenes quoque homil. 13. in cap. 22. Numerorum inter med. & finem inter alias rationes hanc reddit: *Ob hoc neque diabolum remouit à principatu seculi huius, quia adhuc opus est opera eius ad perfectionem eorum qui coronandi sunt ad exercitia certaminum, ad victorias beatorum.*

3. Secundum exemplum in eo enim præcedenti conuenit, quod supponit conditionatam præscientiam futurorum peccatorum: sed valdè differt, quoniam agit de pluribus aliis actionibus diuinæ prouidentiæ. Patres igitur communiter defendunt, fuisse melius & rationabilius libertatem hominis conseruare, abstinentiæ præcepto prohibere lignum scientiæ boni & mali, dæmonis tentationem, mulieris deceptionem, & Adami transgressionem permittere: necnon fuisse melius Iudam in Apostolum, ac Saulem in Regem eligere, aliásque res disponere: quamuis Deus prænosset, quam grauia peccata forent illarum omnium rerum occasione committenda, neque vnquam patiuntur Patres absque refutatione præterire blasphemos, etiamsi tantùm assererent, meliorem fuisse futuram oppositã rerum gubernationẽ. Multos ex his Patribus retuli supra disp. 8. sect. 5. plures autem tom. præced. de Scientia Dei disp. 65. sect. 3. 4. 5. 9. 10. & 11. *Rationabilius fuit libertatem hominis conseruare, esto prævideretur esse casurus.*

4. Tertium exemplum pertinet ad tempus Incarnationis & Redemptionis. Etenim Patres communiter perfectioni diuinæ bonitatis & sapientiæ, desideriòque procurandi salutẽ hominum, se satisfecisse non putant, nisi Philosophis & hæreticis quærẽtibus, quare Christus Dominus tot retro sæculis pereuntibus hominibus salutẽ non attulerit, sed expectauerit consummationem sæculorum; rationes reddant, quibus probetur, ita melius hominum saluti consultum, meliúsque Dei gratiam & misericordiam fuisse manifestatam. In hac igitur controuersia nulla difficultas erat de crimine vel malitia siue crudelitate Dei; retardantis remediũ & redemptionem: solà quippe difficultas erat aduersariis ostendere, quanto rationabilior & vtilior mundo fuerit illa mora. *Vtilior mundo fuit mora Incarnationis.*

1. Posuimus horum Patrum testimonia tomo præcedenti de Scientia Dei disp. 66. sect. 2. quibus adde quod Athanasius orat. 2. contra Arian. prope med. ait: *Athanasius.* *Quum posset ab initio sub Adamo, aut Moyse Verbum suum emittere, non tamen misit, nisi in consummatione sæculorum: tum enim id vtile esse monstrat vniuersa creatura.* Aliam rationem ex

Auguſtino lib.83. quæſtionum quæſt.53. retulimus ſect.4.

6\. Quartum exemplum erit æqualitas proportionis comparatione naturalis capacitatis. Nam Patres inde quoque Dei bonitatem & eius effuſionem commendant, quoniam omnibus creaturis tantùm bonitatis & perfectionis largitur, quantum ſingulæ ſunt capaces. Vnde conſequens eſt, ſingulas creaturas à Deo procedere perfectiſſimas in ſuo genere & ordine comparatione totius vniuerſi. Conſequentia probetur, quia ſi poſſibilis eſſet maior perfectio creaturarum illarum, eo ipſo capaces eſſent maioris perfectionis: ac ſubinde non fuiſſet eis collatum perfectionis & bonitatis tantum, quantum earum eſſentia capere potuiſſet. Loquor autem in præſenti non de obedientiali capacitate in ordine ad ſupernaturalem perfectionem gratiæ, ſed tantum de naturali capacitate in ordine ad perfectionem ordinis naturalis; & de hac quidem, non abſolutè conſiderata, ſed in ordine ad maiorem perfectionem, quæ reſultet in vniuerſo, iuxta doctrinam traditam ſect.1.

Tantum perfectionis Deus creaturis largitur, quantũ ſingula ſūt capaces.

7\. Antecedens magis ex profeſſo tradit variis in locis Dionyſ. quamuis enim videatur in eorum aliquibus ſimul agere de ſupernaturali Dei communicatione, quam liberum arbitrium poteſt impedire: præcipuè tamen agit de naturali communicatione, quam limitat naturalis capacitas, & quantum ad hoc facit plurimum ad rem præſentem. Dionyſ. igitur de cœleſti Hierarc. cap.4. *Eſt enim*, ait, *hoc omnium authoris & bonitatis, quæ ad omnia pertinet, proprium naturas ad ſui communionem vocare, vt cuiuſque captus, modúſque poſtulat*, Atque in eodem lib. cap.9. poſt med. ait: *Oculorum mentis diſſimilitudo facit, vt effluens paternæ benignitatis lucis largitio, vel omnino communicari capique non poſſit, & propter eorum obſtaculum ac repugnantiam infundi: aut communiones facit diſſimiles paruas, aut magnas, obſcuras aut claras: cùm vnus ſit & ſimplex, eodémque modo ſemper habeat, & valde explicatus, fuſuſque ſit diuini fontis radius.*

Dionyſius.

8\. Deinde verò eiuſdem libri cap.13. non longè à princip. *Omnibus*, inquit, *naturis, quæ ratione intelliguntur, pro earum captu apparet, lumenque ſuum ſummis illis naturis permittens, per eas vt primas ſe ipſam inferioribus recto & ordine, pro cuiuſque ordinis in contemplando Deo modo & captu diſtribuit.* Subiicit autem ſimile non pro dignitate Dei, ſed pro tenuitate noſtri captus. *Radij Solis diſtributio recta aptáque diuiſione in primam materiam incidit, quæ ſit omnium clariſſima & limpidiſſima, ac per eam euidentius ſplendorem ſuum diffundit: cùm autem incidit in craſſiorem materiam, obſcurior eius ſplendor apparet, propterea quod materia illuſtrata minùs apta ſit ad diffuſionem luminis.*

9\. Eadem analogia Solis libro de diuinis nominibus cap. 4. ſub initium oſtendit, quod *Ipſum bonum per ſe ipſáque eſſentia ſua iis, quæ ſunt, omnibus pro eorum captu, totius bonitatis radios emittit.* Alia demum ſimilitudine ſigilli prædictam æqualitatem ex parte Dei, accommodatam diuerſimodè iuxta diuerſas capacitates, explicuerat capite ſecundo de diuinis nomin. immed.

Eadem ex Dionyſio recipiunt Maximus, & Gregor. Nyſſenus lib. 1. confutationum Eunomij, quos refert & ſequitur Cypariſſiotus decade 7. cap. 8. & 9. ac 10.

Clemens Alexand. lib.6. Stromat. quatuor paginis ante finem aſſerit, *Prout erat capax vniuſcuiuſque natura fieri vnumquodque, ad id quod eſt melius proficiens*, vt ſuprà ſect.4. retulimus. Sequenti verò lib.7. pag. 2. poſt med. de prouidentia Dei ſcribit: *Pro ea, quam vnuſquiſque habet, aptitudine, ſuum diuiſit beneficium.* 10.

Damaſcen. lib. 1. fidei cap.1. ad fin. *Bonus cùm ſit Deus*, ait, *omnis boni largitor eſt, non inuidiæ, aut perturbationi cuipiam obnoxius.* Quod magis explicat 19. cap. quod eſt vltimum inter princip. & med. dicens: *Ipſa diuina natura ſuppeditatrix eſt omnis boni proprijs facturis ſuis ſecundum vniuſcuiuſque virtutis capacitatem.* Obiecta ſignum diſtributiuum omnis, ita vt impleat vniuſcuiuſque capacitatem, quod eſt illi tribuere optimum. 11.

Idem dogma recipitur ab expoſitoribus Dionyſij locis citatis. ij ſunt Hugo Victorin. de cœleſti Hierarc. cap.9. poſt med. Alber. Magnus, Abbas Vercelen. & Carthuſian. ad idem cap. 19. art. 45. S. Thomas de diuinis nominib. cap. 2. lect.3. & cap.4. lect. 1. 12.

Vnde q.6. de Veritate art.2. argum.5. & eius ſolutione concedit & exponit, Sanctos & Prophetas communiter dicere, quod Deus æqualiter ſe habet ad omnia, quamuis non omnia æqualiter ſe habeant ad participādam bonitatem ipſius; ſicut Sol æqualiter lumen diffundit, ſed non æqualiter participatur à corporibus illuminatis. Plures alios Patres omitto, quoniam potiſſimum agere videntur de ſupernaturalibus donis, in quibus quam æqualitatem & quomodo debeamus intelligere, tractauimus in alio libro, ſingulorum verba notantes, & ex parte referemus infra diſp.53. ſect.3. & ſeq. 13.

Dei æqualitas ad omnia.

SECTIO IX.

Non ſolùm in ordine ad finem, à Deo libere præfixum, ſed etiam ſimpliciter comparatione Vniuerſi, eſt optimum, quod Deus vult.

TRes potiſſimum ſolutiones aut explicationes adhibent aliqui Theologi paucis quibuſdam teſtimoniis Patrum ex his, quæ retulimus ſect.4. & ſequentibus hucuſque: veruntamen cum diſcrimine. Nam antiqui Scholaſtici ſolum intendunt defendere id, quod certum eſt aduerſus Abailardum & Wicklefum, poſſe Deum plura melioráque facere, licèt ea non faciat: non explicantes verùm hoc verificandum ſit etiam in eo genere rerum, cuius perfectio terminum habet, iuxta ea, quæ declarauimus ſect.2. Scholaſticorum loca citabimus infra diſput. 10. ſect.1. 1.

Recentiores autem aliqui perſpicuè dicunt, etiam in eo genere rerum cuius perfectio terminum habet, Deum non ſemper eligere quod eſt ſimpliciter optimum: ſed tantum quod in ordine ad finem, à Deo præfixum cum tali modo & menſura fuerit optimum medium ex ſuppoſitione talis intentionis: & conſequenter adiungunt, ex ſuppoſitione talis intentionis electionem optimi medij conſequi per phyſicam & abſolutam neceſſitatem abſque vlla libertate impediendi ſequelam illius. 2.

Recentiorum ſolutio.

Solutionem hanc incipit refutare ſectio præſens, quod ipſum proſequentur aliæ ſectiones. Suppoſuimus autem, ac demonſtrauimus ſect.1. 3.

afferi. a. nulli modo liberum, ſed ſimpliciter & phyſicè neceſſarium eſſe Deum velle ſemper & facere quod optimum, & conuenientiſſimum eſt ad conſequendum finem ſub eo modo & menſura ſub quo fuit à Deo efficaciter intentus. In hoc ergo nihil à nobis & à veritate diſſidet prædicta ſolutio.

4. *Vnica concl. Non tantum in ordine ad finem intentum, ſed ſimpliciter Deus eſt ad optimum infallibiliter.*

Nihilominus aduerſus alterum membrum illius ſit vnica concluſio. Non ſolùm in ordine ad finem, à Deo præfixum eum tali modo & menſura, ſed etiam ſimpliciter & abſolutè comparatione totius vniuerſi, cunctarúmque partium prouidentiæ, Deus ſemper, & infallibiliter vult & facit quod eſt optimum, in eo rerum genere, cuius perfectio terminum habet.

Ad hanc concluſionem probandam ſufficere potuiſſent, quæ ponderauimus quatuor ſectionibus præcedentibus; verumtamen rei dignitas & difficultas poſtulat, eam reddi tutiorem à nebulis, quas poſſunt contrariæ declarationes offundere.

5. Sit igitur probatio prima, quia niſi vera ſit noſtra concluſio, penitus euaneſcunt laudes diuinorum operum, quas hactenus ex Patribus tetulimus: ac nulla vel prope nulla gloria conciliatur ex illis diuinæ prouidentiæ; quoniam illis non obſtantibus, poſſent omnia Dei opera eſſe imperfectiſſima. Huius autem inconuenientis ſequela probatur, quia cuiuſlibet hominis, aut dæmonis opera, quantumcumque imperfectiſſima, dicerentur eſſe perfectiſſima; ſi conſultò & dedita opera ſciens & prudens vult talem menſuram & modum operis, non maiorem neque minorem, volens nimirum, vt opus illud ſit imperfectiſſimum, & in ordine ad illum finem eligit imperfectiſſima media quibus illud opus ſortiatur effectum. Dicerentur enim talia opera fuiſſe perfectiſſima in ordine ad finem intentum cum tali modo & menſura: quoniam opus illud viliſſimum & imperfectiſſimum non potuit ſub illo modo & menſura melius fieri.

Incommoditas ex oppoſito illatum.

6. *Tugurium diceretur magnificum ædificium.*

Res hæc declaratur exemplis. Tugurium arundineum, luteum, anguſtum, incommodum potuiſſet laudari tanquam optimum & magnificum ædificium, ſi architectus nihil amplius perfectionis & commoditatis intendiſſet, quàm illius tugurij. Quapropter etiamſi canteret Pſalmus 91. *Quam magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.* & licèt Scriptura ſacra & Patres toties commendent magnificentiam operum diuinorum, inde nihil amplius probari poterit, quàm magnificentia tugurij.

Pſal. 91.

7. *Imperfectiſſima ſanitas, tanquã perfectiſſima laudaretur.*

Eadem ratione ſanitas, licèt imperfectiſſima, cauſata per dæmonem, laudari debuiſſet, aut certè potuiſſet quaſi perfectiſſima ſanitas & optima: quoniam dæmon non intendit veriorem aut meliorem ſanitatem tribuere, nec intendit alium modum, ac menſuram illius.

8. *Quaſi optima extollerentur gubernationes, quæ ex ſuperiorum incuria imperfectæ intenduntur.*

Deberent etiam eodem ſenſu, quaſi optimæ, rationabiliſſimæ, conuenientiſſimæque laudari doctrinæ, conciones, gubernationes bellorum & pacis, & cæteræ operationes, quoties propter voluntariam ignauiam, negligentiam, aut alios inordinatos affectus voluntariè priuantur ſua perfectione: tunc enim earum omnium operationum authores re ipſa, & cum effectu conſequuntur intentum finem ſub eo modo & menſura perfectionis, quam intendunt, nec maiorem perfectionem intendunt, & ad eum finem conuenientiſſima ſunt media, quæ adhibent, ignauiter & negligenter operando.

9. Confirmatur primò, quia ſi perfectioni diuinorum operum ſatisfaceret ſola perfectio medij conuenientis ad obtinendum finem cum tali modo & menſura; quamuis ille finis ſub eo modo & menſura fuiſſet imperfectus: ſequeretur, vt quamuis Deus primos parentes, & cæteros homines produxiſſet cæcos, ſurdos, membris omnibus captos, languidos, rationis vſu carẽtes, & quàm citiſſimè morituros: inſuper quãuis omnia animalia deſtituiſſet cibo, potu, rebuſque cæteris ad vitæ conſeruationem opportunis: & ſimiliter licèt Cœlum produxiſſet multò magis anguſtũ, Solémque multò magis obſcurum, & ſine ordine motum, aut in eodem loco ſemper manentem: ac denique licèt Angelos Deus priuaſſet perfectionibus ſibi naturaliter debitis: adhuc his non obſtantibus, verificaretur, cuncta quæ Deus fecerat eſſe *valde bona.* Quapropter ex talibus verbis Scripturæ Geneſis 1. nullam maiorem perfectionem & laudem diuinorum operum poſſemus colligere quàm illam, quæ prædictis in caſibus verificaretur: eodem que ſenſu & modo Patres ſupra citati debuiſſent defendere, Dei opera fuiſſe optima & perfectiſſima. Sequela probatur, nam in prædictis caſibus homines & animalia cætera, Cœli, Sol & cæteræ partes Vniuerſi, & ipſi etiam Angeli perfectiſſimè attingerent modum & menſuram finis efficaciter intenti, nec plus, nec minùs perfectionis habentes, quàm requirebat finis intentus à Deo.

Sequela ex præcedentibus.

Probatur.

Quocirca, ne ſequatur prædictum conſequens abſurdiſſimum; opus eſt concedere, Deum de facto non eligere viliſſimum finem in mediatum cum perexigua menſura manifeſtandi ſua attributa, & ad ſuam gloriam deſeruiendi; ſed intendiſſe manifeſtationem attributorum & gloriam in menſura ſuprema & maxima, quæ potuit obtineri per hunc mundum, optimè conſtitutum, & optimè gubernatum quoad omnes ſui partes, in ordine ad bonum vniuerſitatis, & maximè prædeſtinatorum. Denique ſi Patres citati præcedentibus ſectionibus, hoc non affirmant, nihil affirmant, niſi quod affirmare ſine falſitate potuiſſent, licèt mõſtruoſiſſima, & imperfectiſſima foret mundi, & omnium partium eius conſtitutio & gubernatio, ſicut explicatum eſt nuper. 10.

Confirmatur ſecundò, nam ex eadem menſura & limitatione perfectionis, quam impugnamus euidenter infertur, nullius laudis & gloriæ diuinæ commendationem eſſe quæ pro maxima laude gloriaque defertur Eccleſiaſtes 3. *Didici quod omnia, quæ fecit Deus, perſeuerent in perpetuum: non poſſumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus, vt timeretur.* Iſte timor potiſſimum intelligendus eſt cultus & obſeruantia diuinæ legis, à qua iuſti vocari ſolent timentes Deum. Ad hunc timorem & reuerentiam, exterioribus obiectis prouocandam, deſtinauit Deus opera ſua, quæ niſi magnificentiſſima fuiſſent & perfectiſſima, non ſufficerent ad eum affectum dignè prouocandum. Ideo Deus ea fecit ita perfecta, quibus nihil *addere* poſſimus, id eſt, nihil excogitando reperire, quo ſuperaddito, vel mutato, perfectiora redderentur: eiſdémque nihil poſſimus *auferre*, id eſt, inueſtigare nihil, quo ſublato rationabilius atque perfectius fuiſſent con- 11.

Eccleſiaſtes 3.

stituta: quia nihil habent superfluum, aut diminutum. Ita exponit Olympiodorus in eius loci comment. tomo 1. Bibliotecæ.

12. *Absurdum ex opposita opinione.* Porrò si potuisset istud intelligi comparatione cuiusque finis, quantumcunque diminuti & perexiguæ perfectionis: sequeretur, prædictam Dei laudem posse verificari, quamuis mundus totus foret confusus & perturbatus, tanquam æternum chaos, & quamuis omnes substantiæ carerent potentiis & operationibus sibi naturaliter debitis. Quæ consecutio præcedenti confirmatione probata fuit.

13. *2. Probatio.* Inde nascitur secunda probatio, quia considerando perfectionem creatam & intrinsecam, quæ potest Dei operibus in se ipsis conuenire, petimus ab Authoribus contrariæ solutionis, vtrùm sit maior Dei laus & gloria defendere conctis Dei operibus fuisse concessam perfectionem maximam, quæ poterat eis in ordine ad vniuersum conuenire? Nam si concesserint, istud esse maiorem laudem & gloriam Dei: non recusabunt eam deferre Deo nobiscum: neque enim amplius intendimus. Si verò dixerint, maiorem laudem & gloriam Dei esse, quotuslibet, eligere per exiguam mensuram perfectionis in suis operibus & non intendere maiorem sui gloriam, quàm eam, quæ sequitur ex operibus diminoris, pusillis, & indigentibus perfectione maiore: consequens est, Patres non modò frustrà laborasse, *Frustra Patres laborassent, & falsũ supposuissét,* verùm etiam supposuisse falsum dogma, diminuens Dei laudem, quando diligenter inuestigant rationes maioris vtilitatis, & perfectionis, atque sapientioris prouidentiæ, quæsitas ex parte rerum ipsarum, iuxta naturam illarum, & proportionem ad vniuersum, diuersas congruentias aperiendo pro rerum varietate, refutandóque vituperationes, quibus infideles conantur, vt contemptibilia & imperfecta Dei opera traducere.

14. *Facilior esset euasio.* Verius enim ac facilius vno verbo simul omnibus quorumlibet operum obiectionibus satisfecissent Patres, dicentes: Deus non intendebat ex talibus operibus maiorem gloriam colligere, quam eam, quæ potest ex illis sub ea mensura diminutæ perfectionis, & cum illis defectibus redundare: ideo talibus mundi partibus negauit perfectionem sibi naturaliter possibilem, ac debitam; negauitque perfectum gubernationis modum, consulto volens eas esse confusas & perturbatas. Hæc autem responsio, quantum abhorreat à doctrina Patrum, quam præcedentibus quatuor sectionibus retulimus, est manifestum. Quocirca non est admittenda solutio, quæ tenetur hanc responsionem pro Dei operibus dare, Sed de hoc magis in particulari dicendum erit sect. 12.

15. *Scriptura loquutiones limitanda non sunt, neque detorquẽda, vbi rationis pondus non vrget.* Probatur tertiò, nam Scripturæ sacræ, cunctorúmque Patrum locutiones non sunt limitandæ, & contrahendæ ad sensum minùs proprium, minùs vsitatum, ac minùs simplicem & planum; nisi vehementer ad hoc præponderent momenta rationum & authoritatum. At verò magis proprius, magis vsitatus, magísque simplex & planus sensus, quem sonant Scripturæ, cunctorúmque Patrum locutiones, Dei operibus, consideratis in ordine ad vniuersum, concedit maximam perfectionem possibilem; nec pariter, aliqua ex parte diminutam fuisse à Deo perfectionem illorum, nec pariter Deum intendisse limitare gloriam, quæ per sua opera poterat obtineri, ne foret tanta, quanta resultaret ex operibus, si forent consummata, & omnibus numeris absoluta.

Confirmatur, quia sophisticè disputarent Patres, & per calumniam traducerent suos antagonistas; si disserendo refutarent aliud, quam quod illi affirmabãt. At hæreticorum, aut Ethnicorum nullus asseruit, in ordine ad finem à Deo intentum cum tali modo & mensura Dei opera esse imperfecta, potuisséque fieri meliora, vel debuisse meliora fieri comparatione talis finis, sub tali mensura: sed potius Ethnici & hæretici, quos amentia fecit diuinorum operum censores & correctores, vituperabant mensuram bonitatis & perfectionis præscriptam diuinis operibus; vt angustam & perexiguam; & eo ipso vituperabant finem à Deo immediatè intensum sub tali modo & mensura. His igitur aduersariorum assertionibus Patres non contradixissent, nisi dixissent, mensuram bonitatis & perfectionis præscriptam diuinis operibus fuisse maximam, plenam, coagitatam & circumfluentem; & eo ipso finem à Deo immediatè intentum, sub tali modo & mensura, fuisse simpliciter perfectissimum. 16. *Sophisticè Patres argumentarẽtur.*

Probatur quartò, quoniam (vt vidimus sect. præcedenti post med. ex sententia grauissimorum Patrum) Deus omnibus creaturis tantum bonitatis & perfectionis effudit, quantum earum capacitas poterat recipere. Hoc autem si restringendum foret ad eam dumtaxat mensuram capacitatis, quam Deus pro mera libertate præscripsit, quamuis rerum essentia caperet mensuram longè maiorem: consequens erit, euanescere prorsus, & captiosam aut illusoriam reddi prædictam sententiam Patrum. Nam illi satis apertè docent, vniuscuiusque rei naturam ex se capacem esse perfectionis vsque ad certam mensuram, & totam mensuram fuisse cumulatam. id quod minimè verum foret, si Deus omnes substantias, tam spirituales, quàm corporeas destituisset omnibus potentiis naturalibus & omnibus præsidiis ad suos fines obtinendos: cùm tamen in hoc ipso casu verificaretur impletam fuisse mensuram capacitatis, quam libera Dei voluntas pro suo libito præscripserat. 17. *Illusoria redderetur Patrum sententia.*

Confirmatur, nam similitudo Solis illuminantis materiam, quantum capax est luminis, ita vt defectus luminis non nisi ab incapacitate corporis proueniat, & aliud exemplum sigilli (quod retulimus sect. præcedenti ex Dionysio) non possunt aptè conuenire communicationi diuinæ perfectionis; si Deus ipse limitat, & minuit perfectionem, quam rei natura capere potuisset. 18.

Quintò probatur, quia si Dei opera, prout de facto constituta sunt & gubernata, non attingunt mensuram & modum rationabiliorem & meliorem: euidenter sequitur, aliam mensuram & modum constituendi & gubernandi Dei opera, secundùm se consideratum ex parte obiecti, esse meliorem & rationabiliorem. Igitur neque blasphemus erit, neque reprehensione dignus, qui dixerit, aliquem alium modum constituendi & gubernandi Dei opera, quem excogitauerit ipse, meliorem & rationabiliorem esse. Consequens autem est contra Patres citatos quatuor sectionibus præcedentibus, ex quibus sufficiat Augustini verba recolere lib. 1. contra Aduersarium Legis & Prophetarum cap. 14. post med. *Aut verò vsque adeo desipiendum est, vt homo videat, melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet:* 19. *August.*

putet: aut putet vidisse, & credat facere voluisse: aut voluisse quidem, sed nunquam potuisse? Auertat hoc Deus à cordibus piorum.

10. Confirmatur generali regula', quam naturæ lumen offert excitatum amore Dei, vt de illo sentiat in bonitate: *Quidquid vera ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum,* vt Augustinus docuit supra sect. 4. initio. Vnde consequens est quod in eadem sect. retulimus ex Chrysostomo, Si rationum vias ingrediatur homo mille, nullam inueniet, quæ tam verè, tam apposité habere Dei opera demonstret, sicut Deo placuisse, quoniam voluit quod est optimum & rectissimum. Cum igitur vera ratione melius occurrat, & homo facilè discurrens inueniat, esse melius, non eligere tanquam immediatum finem opera diminuta, & carentia perfectionibus sibi connaturalibus; nec eligere minùs sapientem ac minùs vtilem gubernationem vniuersi, sed hæc velle sub ea mensura & modo, qui sit optimus & Deo gloriosissimus: consequens est, vt scire debeamus, hoc ipsum voluisse Deum atque fecisse.

21. Sextò probatur, nam efficax coniectura, quæ probet, aliquod opus à Deo fuisse volitum & factum, esse solet ostendere, simpliciter rationabilius & melius in ordine ad vniuersum, & in ordine ad naturam vniuscuiusque rei, vel statum cuiusque personæ fuisse tale opus velle & facere. Nec Theologi solùm vtuntur hac coniectura, sed etiam illam docuerunt Antiqui Philosophi. Socrates enim apud Platonem in Phædone siue de anima, inter med. & fin. *Arbitratus sum,* inquit, *intelligentiam sanè gubernantem omnia gubernare, & singula hoc modo ponere, quo optimè se habeant. Si igitur quis causam inuenire velit de vnaquaque re, quo fit, aut perit, aut est, eum hoc de ipsa inuenire oportere quod optimum est ipsi, aut esse, aut aliud quodcumque pati, aut facere: & ex hac ratione hominem conuenire, vt nihil aliud consideret, tum de se ipso, tum de alijs, quam quod optimum & præstantissimum est.*

Socrates.

Et post pauca: *Non enim putabam, ipsum, qui assereret ab intelligentia omnia gubernari, aliam vllam vnquam causam ipsis adducturum esse, quam quod optimum esset, ipsa ita se habere, vt habent.* Consequenter igitur adiungit, hanc esse optimam rationem sciendi, quid Soli & Lunæ, quid astris, terræ, vel homini de facto conueniat; si prius inuestigaueris, quid sit illis optimum; & hoc existimes illis ab intelligentia fuisse de facto tributum.

22. Huiusmodi argumento nihil posset neque minima probabilitate concludi: si Socrates & Plato intellexissent dumtaxat optimum in ordine ad mensuram finis à Deo liberè præscriptam. Nemo quippe naturali ratione posset conijcere, quæ mensura finis liberè fuisset à Deo præscripta circa bonitatem & perfectionem hominis, aut terræ, vel Solis & astrorum: nisi prius supponatur, Deum semper velle & facere quod vniuscuiusque naturæ conuenientissimum & optimum est; (vt expressè docuit Socrates in prioribus verbis) nec vnquam Deum intento fini præfigere minorem, aut minùs perfectum modum atque mensuram, quam eam, quæ confert ad maiorem perfectionem vniuersi.

Sine robore esset Socratis ratio, si de solo optimo in ordine ad finem interpretatur.

* * *

SECTIO X.

Multis exemplis ostenditur eneruari Theologorum rationes; nisi supponant voluisse Deum optimum finem sub optima mensura.

1. EOdem prope principio, quo nitebatur postrema ratio sectionis præcedentis, constat probatio præsentis sectionis, exemplorum varietate conglobata. Quia nimirum rationes & congruentiæ, quibus Patres & Scholastici probare solent plurima Dei opera, principium peterent, supponentes id ipsum, quod probare debuissent: ac proinde forent omnino fallaces; nisi supponerent tanquam principium, non solùm à fidelibus, sed etiam ab Ethnicis naturali rationis lumine recipiendum, semper & in omnibus Deum velle & facere id, quod est optimum & rationabilissimum, attentis rerum naturis, & earum proportione cum vniuerso.

Patrum & Scholasticorum rationes principii peterent, idque supponerent, quod probandum suscipiebant.

2. Sequela probatur primò, quoniam omnes conclusiones Theologicas, enumerandas statim in sequentibus exemplis, maximè verò Dei prouidentiam circa libertatem hominum & permissionem peccatorum atque illorum remedium, scilicet Incarnationem; hæc, inquam, omnia Patres rationibus congruentiæ atque decentiæ melioris prouidētiæ persuadere nituntur, etiam infidelibus, qui nullam admittunt reuelationem diuini decreti liberi; propereáque non possunt aduertere quid melius & rationabilius sit in ordine ad finem, à Deo liberè præscriptum, sed tantum possunt aduertere, quidnam sit melius & rationabilius simpliciter & secundùm ordinem ad vniuersum, abstrahendo à libero decreto Dei, & mensura quam præscripserit. Sic Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo,* cap. 10. inter med. & finem introducit disputatorem, qui *accipit personam eorum, qui nihil credere volunt, nisi præmonstrata ratione;* propereáque sequentibus capitibus & libro secūdo procedit semper ex vi decētiæ, quam ostendit naturæ lumen. Confirmatur, quia nisi Patres ita intelligamus, eos ferè cunctos subiicimus reprehensioni, qua *Cyprianus, vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrante mordetur, cur aduersus Demetrianum scribens, testimonijs vsus sit Prophetarum, & Apostolorum quæ ille commentitia esse dicebat, & non potius Philosophorum & Poëtarum:* vt scribit Hieronym. epist. 84. ad Magnum Oratot. probans aduersus Ethnicos non esse satis proferre sacras literas. & Cyrill. Hierosolym. catech. 18. col. 3. *Qui scripturas non recipiunt, non scriptis eos armis oppugna, at solis ratiocinationibus & demonstrationibus.*

Prima sequela probatio.

3. Eadem sequela probatur secundò, quamuis enim Patrum & Scholasticorum rationes limitarentur, vt solùm apud fideles haberent probabilitatem: hanc ipsam obtinere non possent; si tractarent de bono, quod est optimum & rationabilissimum in ordine ad mensuram à Deo præscriptam. Quia vel illæ rationes supponunt, talem mensuram finis & perfectionis à Deo fuisse præscriptam: & tunc id ipsum supponunt, quod probandum sibi proponunt, ac proinde Theologicis conclusionibus nihil augent lucis & probabilitatis. Vel non supponunt, talem mensuram finis & perfectionis à Deo fuisse præscriptam: & tunc antecedens illarum omnium rationum laborat eadem ambiguitate, qua con-

Secunda probatio.

sequens illarum, si tractet de melioti & rationabiliori bono, comparatn tantùm cum mensura finis & perfectionis à Deo præscripta. Si verò tam antecedens quàm consequens agant de bono, quod est simpliciter melius & rationabilius, abstrahendo à quacumque mensura, quam potuerit Deus præscribere: tunc antecedens est lumine naturæ vel euidens, vel multò probabilius: ideóque potest inferre consequens.

4 *Exemplum primum pro bationis accommodatũ.* Iste discursus explicatur magis & corrobnratur exemplis. Primum & generalissimum sit probatio diuinæ prouidentiæ. Nam ex eo, quod simus opus Dei, qui circa nos vniuersa dispensat sua prouidentia, Patres colligunt optimè cuncta dispensari, nec debuisse vel potuisse melius gubernari: cùm autem ad hoc intelligendum non supponant reuelationem fidei; si quidem cum Ethnicis differebant; consequens est, sola ratione naturali probari volitionē eius prouidentiæ, quæ sit ex parte obiecti optima, nec solùm sit optima comparatione limitatæ cuiusdam mēsuræ, quam Deus suæ gloriæ præscripserit. Videndæ sunt præcipuæ rationes apud S. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 111. præcipuè verò cap. 140. & seq. vbi non ex principiis reuelatis, quibus Gentes non adhibent assensum, sed ex naturali lumine rationis præcipuè disputat.

5. *Secundum exemplum.* Secundum exemplum accipi potest ex Augustino lib. 83. qq. q. 2. Vbi si non supponit, quod *hominem Deus fecit optimum*, secundùm se, & in ordine ad vniuersum, sed tantùm intelligit optimum in ordine ad mensuram à Deo præscriptam pro libito; consequens est, vt ex eo, quod Deus hominem fecerit optimum, non possit inferri, *voluntatem liberam dandam homini fuisse.* sicut intulit Augustinus. Quoniam aduersarius respondebit, Deum liberè voluisse minorem mensuram bonitatis & perfectionis, in ordine ad quam melior est homo, qui necessitate bonus est, eo quod ille, qui libera voluntate bonus esset excederet mensuram finis, à libera Dei voluntate præscriptam, quamuis secundùm se foret melior.

6. *Tertium exemplum.* Tertium & illustrissimum exemplum continet congruentias Incarnationis. Patres enim & Scholastici persuadent, assumpsisse Deum naturam humanam, vt daretur summa communicatio Dei, ac supremus gradus entis, insuper vt non periret tota humana natura, sed instauraretur per satisfactionem perfectissimam de rigore iustitiæ, per quam tribueretur ostensio summa cunctorum attributorum; ac deoique propter excellentiam doctrinæ, & exempli, aliasque vtilitates innumeras.

7. *Posset infidelis limitatione vti, & difficultatem effugere.* His congruentiis omnibus respondere potuisset infidelis (si vera foret optimi limitatio, quam impugnamus) concedendo, Incarnationem secundùm se consideratam, optimum opus esse, summopere ostensiuum diuinorum attributorum: negando tamen illationem, qua deducitur, Incarnationem à Deo fuisse de facto volitam & executioni mandatam: quia Deus longè minorem, imò minimam bonitatis & perfectionis mensuram præfixit suis omnibus operibus: aut certè summam & maximam perfectionis mensuram voluisse, non est magis probabile, quam voluisse aliam longè minorem. Hoc igitur si responderet infidelis; eneruaret omnino prædictas omnes rationes congruentiæ, ita vt nullam prorsus probabilitatem afferrent; nisi supponendo dictamen naturalis luminis, ostendens, semper Deum velle & facere quod secundùm se melius & rationabilius est, & ideo magis ostensiuum infinitæ sapientiæ & bonitatis. Quo dictamine supposito conualescunt, & vires recuperant omnes illæ rationes congruentiæ. Si volueris recolere quæ suprà sect. 4. protulit Athanasius ad probandam necessitatem Incarnationis, & maiori cum exaggeratione Anselmus relatus sect. 6. manifestè constabit, hanc fuisse mentem illorum.

8. *Quartum exemplum.* Quartum exemplum continere poterit rationes, quibus ostendunt Patres, naturam humanam potiùs, quàm Angelicam, fuisse assumendam à Verbo, & reuocandam ad pœnitentiam. *Quintum exemplum.* Quintum alias congruentias continet, quibus iidem Theologi probant, personam Verbi & Filij potiùs, quàm Patris aut Spiritus sancti personam assumere debuisse naturam humanam, & redemptionis mysterium explere. De quo Magister & Scholast. lib. 3. sentent. distinct. 1. cap. 2. S. Thom. 3. p. q. 3. art. 8. *Sextum exemplum.* Sextum exemplum exhibent rationes, quibus probari solet, Christum Dominum ab instanti conceptionis fuisse præditum visione Dei perfectissima, nec non scientiis omnibus, tam per se infusis, quàm per accidens infusis; omnibusque virtutum habitibus non modò supernaturalibus, sed etiam naturalibus, qui non repugnabant eius statui, cæterisque præcellentibus animi dotibus fuisse exornatum.

9. *Septimum exemplum.* Septimum quæ probant, corpus Christi D. retinuisse toto vitæ mortalis tempore sanitatem, integritatem membrorum, & optimam constitutionem humorum ac potentiarum.

Octauum. Octauum exemplum ea præbent, quibus optimum & rationabilissimum fuisse non incarnari Verbum in principio mundi, sed differri redemptionem vsque ad consummationem sæculorum, Patres probant locis, quæ citauimus tomo præcedent. de Scientia Dei disputat. 66. section. 2. & in præsenti disputat. 9. section. 8. exemplo 3.

10. *Nonum.* Sit nonum quod persuadet, Christum Dominum non debuisse nisi de Virgine nasci, quod ex Augustino retulimus sect. 1. parum à principio.

Decimum. Decimum est totum, quo Patres & Scholastici persuadent non modò sibi, sed etiam omnibus prope fidelibus, Beatissimam Virginem ab Originali culpa fuisse præseruatam, eo quod istud opus rationabilius sit, & conuenientius dignitati Matris & Filij. Quamlibet enim rationem conuenientiæ pro nihilo ducere deberet, quicumque putaret, Dei voluntatem æqualiter propendere ad minorem & minùs perfectam mensuram suæ gloriæ, sicut ad maiorem: inde námque sequitur ex vi prædictarum rationum omnino nullam maiorem probabilitatem afferri præseruationis ab originali, quantumcumque supponeretur præseruationem futuram fuisse rationabiliorem & digniorem Dei sapientia & bonitate. At verò non solùm assertores immaculatæ conceptionis, sed etiam qui maculam originalem in ea defendunt, communi consensu pro certo supponunt, id fuisse factum, quod est rationabilius & melius in ordine ad dignitatem Christi Domini & gubernationem totius Ecclesiæ: proptereáque rationes quærunt, ob quas magis expediens, magisque rationabile fuerit

Beatissi

Beatissimam Virginem fuisse subiectam generali legi contrahendi culpam origiualem.

11. *Vndecimū.* Vndecimum exemplum est congruentia, qua probatur, Beatissimam Virginem fuisse primam, quæ Iesum Christum Dominum viderit rediuiuum & gloriosum. *Duodecimū.* Duodecimum, quæ probat, Beatissimam Virginem resurrexisse post triduum, atque donatam fuisse præstantiori gradu gloriæ, quàm omnes homines & Angeli.

12. *Decimum tertium.* Decimum tertium est naturalis ratio, qua suadetur, Angelos de facto fuisse productos, nimirum vt vniuersum constaret perfectissimo gradu substantiæ intellectualis.

Decimum quartum. Decimum quartum est ratio probans, innatas species intelligibiles Angelis fuisse concessas, & perfectioribus Angelis vniuersaliores species esse congenitas. *Decimum quintum.* Decimum quintum est congruentia persuadens, Angelis gratiam fuisse distributam iuxta proportionem naturalis perfectionis, ita vt perfectioribus Angelis data fuerit gratia copiosior. *Decimum sextum.* Decimum sextum; ratio, propter quam Patres & Scholastici docent peccantibus Angelis pœnitentiæ locum debuisse negari.

13. *Decimum septimum.* Decimum septimum exemplum validissimum, est ratio, qua Patres etiam Ethnicis & infidelibus persuadent animæ rationalis immortalitatem; eo quod in vita præsenti multoties homines sceleratissimi diuitiis affluunt, honoribus & rebus secundis gaudent, ideóque premunt pauperes iustos & innoxios, nec vllam Dei vindictam experiuntur in hoc sæculo. Dignum est autem optimo gubernatore sapientissimo, clementissimo, & iustissimo non ita perturbatam relinquere rempublicam vniuersi; sed cuncta reducere in ordinem, iustis præmia, peccatoribus autem reddendo supplicia.

14. *Clemens.* Sic Clemens Roman. lib. 3. Recognit. prope med. ratiocinatur: *Cùm certum sit Deum iustum esse, necessarium & consequens est aliud esse sæculum, in quo quisque pro meritis recipiens, iustitiam Dei probet.* Et post pauca: *Hoc ipsum quod in præsenti vita non redditur vnicuique pro actibus suis, fidem indubitabilem facit scientibus, Deum esse iustum, quod iudicium erit.* Obserua quid sit illud, quod *fidem indubitabilem facit*, & quare, videbisque nullam omnino vim esse faciendi fidem futuri iudicij, nisi supponatur, ex eo quod Deus sit essentialiter iustus, infallibiliter inferri, quod aliquando reddet vnicuique pro actibus suis, licèt hoc sit ei liberum.

15. Hilarius lib. 1. de Trinit. inter princ. & med. *Suberat*, inquit, *omnibus his naturalis adhuc sensus, vt pietatis professionem spes aliqua incorrupta beatitudinis aleret: quam sancta de Deo opinio & boni mores, quodam victricis iustitiæ stipendio emererentur. Neque enim fructus aliquis esset bene de Deo opinari, cum omnem sensum mors perimeret, & occasus quidam naturæ deficientis aboleret. Porrò autem non esse hoc dignum Deo, ratio ipsa suadebat: deduxisse eum in hanc participem consilij, prudentiæque vitam, hominem sub defectione viuendi & æternitate moriendi*, &c. Naturalis ergo sensus & ratio ipsa persuadet non omittere Deum prouidentiam præmiorum, quoniam id non esset Deo dignum, licèt esset absolutè possibile. Fusius hoc argumentum premit Chysostom. tomo 3. orat. 4. de prouidentia, siue de fato, vbi eo vsque progreditur, vt dicat: *Chrysostom.* *si nihil est post hanc vitam, neque Deus est. Sin Deus est, iustus est; quod si iustus sit, pro dignitate retribuet vnicuique.* Idem tractat Chrysostom. lib. 1. de prouiden. propius ad fin. quàm ad med. & 2. ad Timoth. cap. 3. homil. 8. in morali sub init. Nazianzen. carmine Iambicu de se ipso aduersus inuidos, quod est primum, post med. & Iambico 2. de prouidentia.

Consonat Plato in dialogo de animæ immortalitate, Cicero lib. 1. Tusculan. & alij Philosophi, ex quibus multa congerit Eugubin. lib. 9. de perenni philosoph. per multa capita. Omnes autem hæc didicisse videntur ex sacris literis. Veluti Iob. c. 21. versu 7. & multis sequen. Psalmo 72. à princip. Ieremiæ 12. à princ. Habacuc. cap. 1. à med. & cap. 2. 16.

Decimum octauum exemplum est illud indicium, vnde Patres & alij Theologi colligere solent, naturam humanam infectam fuisse peccato Originali; complectitur autem hoc indicium concupiscentiæ corruptionem, mortem, morbos & cæteras omnes ærumnas, præcipuè dæmonis vexationes, quibus aliqui torquentur infantes, priusquam personale peccatum possint admittere. Vtitur eiusmodi coniecturis Augustinus lib. 3. contra Iulian. c. 3. & 4. cui consonat lib. 4. cap. 12. post med. Necnon S. Thom. S. Bonauent. & grauissimi Scholasticorum citandi seq. disp. 10. sect. 1. Nullius verò probabilitatis eorum rationes essent; nisi supponerent, Deum, quantum ex se est, infallibiliter fuisse facturum opus perfectum, & optimè constitutum; ideóque à principio fecisse hominem rectum, liberum à prauis inclinationibus, & à corruptione, cæterisque miseriis, sed sua culpa liberè defecisse à perfectione, ac fœlicitate prius accepta, & in pœnam incurrisse prædictas miserias. 17. *Decimum octauum.*

Decimum nonum est concors sententia sacrorum expositorum, qui pro certo supponunt, prodiisse perfectam omnem rem, à Deo immediatè factam, non solùm quando productus est mundus, sed etiam postea, veluti quando Christus Dominus visum, auditum, & loquelam cæcis, surdis, ac mutis contulit, vel quoties miraculosè cibum aut potum subministrauit; vt obseruare licet in optimo vino nuptiarum ex aqua facto. Quapropter expositores sacri supponere videntur esse infallibile Deum esse facturum, quod est dignius sua magnificentia, non verò quod est minùs dignum. iuxta illud Deuteronom. 32. *Date magnificentiam Deo nostro, Dei perfecta sunt opera.* 18. *Decimum nonum* *Deuter. 32.*

Vigesimum exemplum exhibent congruentiæ, quibus Scholastici probant, gratiam iustificantem infundi substantiæ animæ, realiter distinctam ab habitu charitatis: deinde primum actum contritionis & charitatis non procedere ex habitu: præterea virtutum moralium supernaturales habitus infundi cum gratia; denique gratia per mortalem culpam amissa prædictos habitus amitti. Quorum omnium rationes eo tandem euadunt, nec amplius procedere valent, quam vt ostendant, ita rationabilius & melius esse dispositam iustificationem, & res supernaturales, magis conformiter ad earum essentias, & meliori proportione cum rebus naturalibus. 19. *Vigesimum*

Vigesimum primum. Homini, si crearetur in puris naturalibus, auxilia naturalia, quæ sufficerent ad obtinendam fœlicitatem naturalem cognitionis & naturalis amoris Dei, concedenda fuisse, docent pro certo communiter Scholastici. Quibus nec est, nec esse potest alia ratio certitudinis, 20. *Vigesimum primum.*

titudinis, nisi quoniam talibus auxiliis hominem destiruete, licet de potentia absoluta foret Deo possibile; nihilominus deceret multominus diuinam sapieotiam, bonitatem, & misericordiam, forétque multo minùs perfectus prouidentiæ modus.

21. Postremò ne longiùs procedamus, sed plura breuiter stringamus. Eiusmodi sunt aliæ plurimæ rationes circa beatitudinem naturalem, ac supernaturalem animæ & corporis, variásque circumstantias & conditiones illius: circa statum puerorum limbi post diem iudicij; circa statum & operationes omnium hominum; si non peccasset Adamus: circa primam rerum omnium conditionem & ordinem ac modum, quo creatæ fuerunt: circa miracula edita siue in veteri, siue in Nouo testamento: circa plurimas actiones Christi Domini tam in vita mortali, quàm post mortem, & post resurrectionem: circa merita & augmenta gratiæ: circa Sacramentorum dispositiones & effectus: & circa quæstiones alias, quibus finem imponit illud, quod probatur esse melius, rationabilius, & congruentius: quamuis Deus liberè potuerit illud omittere, contrarium verò facere.

SECTIO XI.

Credibilitatis euidentia, bonorúmque fructus colligendus ex malis, refutat eandem solutionem.

1. Duas rationes præcedentibus addit sectio præsens, ad eandem solutionem refutandam. Prima sit, quia mysteria fidei non erunt euidenter credibilia; si prædicta solutio recipitur. Quia si non solùm physicè, sed etiam moraliter est possibile, imò contingens est ad vtrumlibet, & æque probabile; fines immediatos, à Deo volitos & factos, esse bona minùs rationabilia, minúsque congruentia infinitæ bonitati atque sapientiæ: continuo vires amittunt præstantissimæ quæque rationes, quibus Patres & Scholastici demonstrant, mysteria fidei esse euidenter credibilia, & quibus copiosissimus infidelium numerus conuictus est, & ad fidem adductus. Harum quippe rationum caput & summa nititur in eo, quod nullomodo sit verisimile, nec sapientia, bonitate, iustitiaque infinita credibile tam imperfectam prouidentiam exercuisse, qua religionem veram reuelauerit Authoribus & prædicatoribus sceleratissimis, ignorantissimis, ac rerum terrenarum cupidissimis: celauerit autem illam innumerabilibus hominibus sapientissimis, singulari vitæ probitate, & omnium virtutum exemplo conspicuis, quique tam ardenti Dei amore flagrabant, vt libentissimè pro religione tolerarent acerbissima, diuturnáque tormenta, mortémque subire pro nihilo ducerent.

Vires amitterent robusta quæque rationes mysteriorum fidei credibilitatem demonstrantes.

2. Quo supposito, sequela probatur, quoniam si ex vi diuinæ sapientiæ, bonitatis, & iustitiæ non est infallibile, nec magis probabile Deum eligere de facto quod est rationabilius & melius: consequens erit, vt quantum est ex vi prædictæ rationis, probabiliter dubitari possit, vtrùm de facto Deus elegerit minùs rationabilem, & minùs perfectam prouidentiam reuelandi veram religionem hominibus sceleratissimis & stultissimis, voluptatum, honorum ac pecuniarum auidissimis: occultandi verò religionem eandem sapientissimis, & virtutum studiosissimis viris, permittendo vt tam grauia tormenta, mortémque subirent pro falsa doctrina.

Probatur sequela.

Confirmatur primò, quando námque millia Gentilium conuertebantur ad fidem, adducti Christianorum patientia, constantia, & charitate, quam etiã erga suos persecutores exercebant: illustratio diuina, & inspiratio mentem illorum inclinabat, vt iudicarent, esse tutissimum eorum adhærere sententiæ, quibus potissimum veritatem & viam salutis à Deo reuelandam fuisse putabant, propter heroïcos & admirabiles actus virtutum. Quam existimationem Theologorum, & totius Ecclesiæ consensus confirmat. Omnes igitur supponunt, esse infallibile, quod Deus veram religionem reuelaturus erat iis potissimum personis, quibus erat rationabilissimum reuelari. 3.

Confirmatur secundò, nam idem argumentum fieri potest circa rationes alias credibilitatis, veluti quoniam sacra doctrina propagata fuerit à paucissimis hominibus, non armatis potentia vel diuitiis, non sæculari Philosophia vel eloquentia vel nobilitate fulgentibus: item quoniam eadem doctrina fuerit antiquissima, diuturna, nec vnquam interrupta: deinde quoniam aptissimam membrorum omnium conspirationem & concordiam eadem doctrina seruauerit, nulla sui parte sibi repugnans: præterea quoniam eorum, qui fidem oppugnarunt, infœlix fuerit exitus; sed temporalis fœlicitas diuinitus collata fuerit multis Ecclesiæ propugnatoribus. Suppono quippe, certum esse, Deum de potentia absoluta potuisse vel facere, vel permittere, vt ex his multa contingerent in fauorem falsæ doctrinæ. Ad melius sentiendas vires istius argumenti proderit credibilitatis rationes recolere apud earum tractatores, veluti quosdam expositores S. Thomæ secunda secundæ quæst. 1. art. 4. Vbi Valentia disp. 1. q. 1. punct. 4. Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Ecclesiæ, Bozium viginti quatuor libris de signis Ecclesiæ. 4.

Secunda ratio sit, quoniam apud Patres & Scholasticos est certum, quod Deus nequaquam permitteret fieri mala; nisi disponeret ex his colligere maiora bona. Igitur apud eosdem est certum, quod Deus nequaquam vellet ac faceret minus bonum, & minus dignum infinita sapientia & bonitate. Consequentia probatur, quia permittere mala, non est malum; ideóque simpliciter & absolutè loquendo, fuit Deo liberum & possibile permittere mala, quamuis nulla bona colligenda forent ex illis. Deus enim nulla lege constringitur, vt impediat mala, nec vt cohibeat à peccando libertatem hominum aut Angelorum: dummodo non impellat & moueat ad peccandum, sed, quod ex se est, magis inclinet ad bonum. De quo dicemus disp. 27. sect. 5. & 6. & disp. 28. sect. 1. 2. & 3. 5.

Quapropter non ex malitia, nec ex impossibilitate talis gubernationis colligunt Patres & Scholastici, quod Deus non permitteret mala, nisi propter maiora bona. Restat igitur, vt nullo alio fundamento nitantur, nisi quoniam foret minùs bona gubernatio, minúsque rationabilis permittere mala; si non forent ex eis colligenda maiora bona. 6.

Rursus hic bonitatis excessus intelligi non potest solummodo comparatione qualiscumque 7.

finis

Non respectu cuius aliquo finis, intelligendum est voluntas ex-cessim.

finis immediati, cuius bonitas & perfectio fuisset exigua & diminuta. Talis enim intellectus penitus conuelleret prædictum fundamentum & rationem Sanctorum Patrum. Quia si Deus pro mero libito tanquam immediatum finem eligeret illud qualecumque bonum, quod esset in exercenda diuina libertate, permittendo peccata, sine fructu maiorum bonorum; atque præscriberet eam mensuram & limites, vt ex peccatorum permissione oon colligeretur maior Dei gloria, & ostensio attributorum, sed minor: in eo casu foret maius bonom in ordine ad finem à Deo præfixum, permittere mala sine fructu maiorum bonorum. Ast è contrario Patres & Scholastici certò sciunt & docent, quod Deus istum prouidentiæ modum nequaquam eligeret. Ergo supponunt, quod Deus infallibiliter & semper eligit eum prouidentiæ modum, qui secundùm se & ex parte rerum ipsarum, sit melior & rationabilior; nec pro suo libito diminuit mensuram perfectionis & rationabilitatis in suo modo prouidentiæ.

8. *Augustinus.* Fundamentum initio propositum Augustinus vt firmissimum statuit multis in locis, Enchiridij cap. 11. *Nec enim Deus*, inquit, *cum summè bonus sit, vllo modo fineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo.* Similia scribit etiam cap. 96. & cap. 100. fine. *Nec fineret*, inquit, *bonus mala fieri, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.* Quam sententiam eisdem verbis ex Augustino recipiont Anselmus lib. de Volnotate Dei post med. *Hugo.* Hugo Victor. in somma sentent. tract. 1. cap. 13. longè post med. Quod etiam confirmat lib. 1. de sacramentis fidei part. 4. cap. 23. vbi notanda sunt illa verba: *Non debuit impedire maius bonum vniuersitatis.*

9. Eandem quoqoe sententiam ex Enchiridio cap. 11. & 96. recipiunt Magister & communiter Scholastici lib. 1. dist. 46. cap. *Qui enim* & cap. *Quod verò.* Ex illis aliquid accipit S. Thomas in præsenti quæst. 19. art. 9. plures autem Scholasticos citabimus disp. 26. sect. 6.

10. *Augustinus.* Confirmatur primò, nam Augost. in eodem Enchirid. cap. 27. clarius expressit, istius prouidentiæ moritiom esse maius bonum, dicens: *Melius enim iudicauit de malis bona facere, quàm mala nulla esse permittere.* Prætereáque lib. 11. de Ciuitate cap. 18. initio. *Nec enim*, ait, *Deus vllum non dico Angelorum, sed nec hominum crearet, quem malum futurum esse præscisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus commodaret, atque ita ordinem sæculorum tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret.* Quibus similia scribit lib. 3. de Genesi ad literam cap. vlt.

11. *Dionys.* His consonat Dionys. de diuin. nomin. cap. 4. non procol ante finem, inquitit enim: *Quomodo existante prouidentia, mala sunt omnino?* Respondet autem imprimis prouidentiam non esse causam malorom, quia nihil sunt, res autem tantummodo prouidentia causat; & adiungit: *Quin etiam ij, qui mali euaserunt, ad eorum, vel aliorum priuatum, aut communem vsum prouidentia benignè vtitur.*

12. *Clemens.* Clarius autem Clemens Alexandrin. lib. 1. Stromatum in med. *Est igitur*, ait, *maximum diuinæ prouidentiæ argumentum, non sinere, vt vitium, quod ex voluntaria defectione ortum est inconducibile maneat & inutile, sed nec sit omnino noxium, diuinæ enim sapientiæ & virtutis & potentiæ est officium non solum bona facere, sed illud quoque maximè, vt id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem & vtilem deducat.* Sic etiam lib. 4. Stromat. circa medium: *Persuasum*, inquit, *habere conuenit, ad bonum vti audacibus cœptis aduersariorum.* Petrus Chrysolog. sermone *Chrysolog.*
97. qoi est 2. de parabola zizaniorum post med. *Quare*, inquit, *hoc cùm videres, Domine permisisti? Quia timere fraudes non potest, cui nihil potest deperire: & quia maius est reparare perdita, quam illæsa reseruare: simul quia oportet zizania esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant.* Quas rationes statim *1. Corint. 11.*
pluribus exemplis illustrat.

Leo Primus serm. 1. de Ascensione cap. 1. 13.
Quam, inquit, *hæsitationem, humana infirmitate nutantem, nequaquam permisisset Spiritus veritatis, prædicatorum suorum inesse pectoribus; nisi illa trepida sollicitudo, & curiosa cunctatio nostra fidei fundamenta iecisset.*

Confirmatur secundò, nam alij pleriqoe Patres, licèt expressè nõ asserant, Deum non fuisse permissurum peccata, nisi propter colligenda bona maiora: nihilominus hoc ipsum tacitè supponunt, quando tam studiosè Dei prouidentiam inde commendant, quod de facto mala non permittat, nisi propter maiora bona colligenda. Nec dubitari potest, quin isti Patres existiment, istud opus esse magis honorificum Deo, magisque dignum sapientissima prouidentia, proptereáque de illa credendum. Ita procedit Petrus apud Clement. lib. 1. Recognit. pag. 7. cuius potissimum illa verba ponderanda sunt. *Meliori sententia certum habens, quod dispensatione boni Dei etiam quod contrarium videatur, vertatur in melius.* 14.

Mala non permittuntur, nisi propter maiora bona.

Clemens.

Irenæus lib. 4. aduersus hæres. cap. 72. post med. Peculiariter notentur prope finem illa verba: *Præfiniente Deo omnia ad hominis perfectionem, vt & bonitas ostendatur, & iustitia perficiatur.* Multas vtilitates quas Deus ex malitia colligit, enumerat Theodoretus lib. 6. de prouiden. propius ad med. quàm ad finem testimonio Plotini Philosoph. & Roman. 9. ad illud: *Deus volens ostendere iram.* Chrys. homil. 1. de prouiden. col. ante penult. & homil. 36. in Matth. prope finit. 15.
Prosper ex Augustino in commentario Psalm. *Psalm 110*
110. ad illum vers. *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.* Et ad excerpta Genuensium defendens eandem sententiam Augustini ex lib. de prædest. sanctorum. cap. 16.

Basilius homil. 9. *Quod Deus non sit author ma-* 16.
lorum inter princ. & med. & homilia in Psal. 28. *Psalm 28*
ad illud: *Vox Domini præparantis ceruos.* & Isai. *Isaiæ 13.*
13. ad illud: *Dominus Sabaoth mandauit genti bellicosa*, Cyrillus Hierosolym. catechesi. 8. de prouiden. circa medium. Damascenus libr. 2. fidei cap. 29. ante med. Fulgen. lib. 1. ad Monim. cap. 26. prope initium & sequen. cap. 27. initio, Gregor. lib. 6. Moral. cap. 12. initio & lib. 33. cap. 10, & 13. & lib. 34. cap. 4. prope med. & cap. 6.

Æneas Gazæus in Theophrasto multò propius ad med. quàm ad princip. Leo Mag. serm. 2. de Epiphania. Bernard. tract. de gratia & libero arbitr. inter med. & finem, & serm. 17. in Cantica
inter med. & fin. Beda Romanorum 11. ad illud. *Rom. 11.*
Secundùm Euang. inimici propter vos, transcribens Augostini verba lib. de prædest. Sanctorum c. 16. Ansel. lib. 1. *Cur Deus homo*. cap. 15. in med. & in Elucidar. prope med. Quorũ omniũ verba referemus infrà disp. 18. sect. 2. & 3. & disp. 44. sect. 6.

SECTIO

SECTIO XII.

Ad fallendum magis, quàm ad veritatem confirmandam destinarentur multæ laudes diuinorum operum: si Deus non eligit quod est simpliciter melius,

1. *Inconueniens ex solutione aduersariorum elicitur.*

GEneraliter de hoc argumento diximus supra sect. 9. probatione secunda. Nunc verò peculiaria quædam exempla ponderaturi, præmittimus inconueniens, quod sequitur ex solutione, quam impugnamus: si enim, præscindendo à reuelatione supernaturali de libera Dei electione, non est maior probabilitas, quod Deus elegerit maiora bona, quam quod elegerit minora, & minùs perfecta: consequens est, euanescere probabilitatem earum omnium rationum, propter quas Deus tale opus & tali modo facere voluerit, potiùs quã aliud aut alio modo; in quibus desudant Patres, vt ostendant hoc esse melius & rationabilius: quin etiam ad fallendum magis, quàm ad veritatem confirmandam comparatæ fuissent illæ rationes. Quia tantus labor, & tam ardens studium defendendi maius & rationabilius bonum in quibuslibet Dei operibus, re ipsa, practicéque significat, hoc esse magis gloriosum Deo, sempérque sentiendũ ita de illius operibus.

2. *Primũ exemplum doctrinam prædictam confirmans Augustinus.*

Primum exemplum sit optimus ordo diuinæ prouidentiæ circa peccatorum inordinationes reducendas ad ordinem per supplicium in loco sibi congruentissimo. De quo Augustin. lib. 2. de moribus Manichæorum cap. 7. initio: *Dei bonitas*, inquit, *omnia deficientia sic ordinat, vt ibi sint, vbi congruentissimè possint esse.*

3 *Secundum.*

Secundum Deus supplicia quædam non per se ipsum, neque per Angelos bonos, neque per homines iustos, sed per dæmones, aut iniquos homines infert; quoniam hic ordo decentior est, & personis congruentior: sicut Rex lanionem suspendit non per se ipsum, neque per suum filium, aut per nobiles viros, sed per vilissimum quendam reipublicæ malefactorem. Quod & alia nonnulla in quibus congruentiorem prouidentiæ rationem Deus retinet, Augustinus obseruauit lib. 83. qq. q. 53.

4. *Tertium.*

Tertium exemplum sit ea prouidentiæ pars, quam Ethnici vituperabant, quoniam Deus tam multos homines egestate, morbis, bellis, aliísque calamitatibus torqueret, & quoniã infantes præmatura morte præriperet: Quorum rationes maioris boni exponunt Nazianz. orat. 16. de pauperum amore inter med. & fin. & Iambico 2. de Prouidentia, Nyssen. orat. de infantibus, qui immaturè abripiuntur: Theodoret lib. 6. de Græcorũ affect. qui est de Prouid. circa med. ex Platone Æneas Gazæus in Theophrasto multò propius ad med. quã ad prin. Anselm. statim citãdus.

5. *Quartum.*

Quartum, vt Deus sapientissimè iustissiméque permittat, iustos homines ab iniustis opprimi, rationem reddit Dionys. de diuin. nomin. cap. 8. propius ad medium, quam ad fin. Chrysost lib. 1. de Prouid. inter med. & fin. August. ad illud Psalm. 91. *Nimis profunda facta sunt cogitationes tuæ*. Nazianz. Iãbico 2. de Prouidentia. Anselm. in Elucidario prope med. valde copiosè. Sumuntur autem præcipuæ rationes ex Psalm. 72. & Ierem. cap. 12. & Habacuc cap. 1. & 2.

Psalm. 91.

6. *Quintum.*

Quintum exemplum exhibent rationes, ob quas Deus vult vt petamus, & orando impetremus, quæ nouit esse necessaria nobis, cùm tamen antequam oremus conferat multa bona. De his rationibus Chrysost. lib. 2. de orando Deum, non procul à princip. S. Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 2. præsertim ad 3.

Sextum rationes continet, propter quas differre solet quod in oratione petimus, & non subuenire continuo. De quibus Basilius homil. 8. in diuites auaros non longè post medium. Chrysostom. epist. ad Cyriacum sub initium. August. in Ioan. tract. 102. parum à principio. Quem sequitur S. Thomas in catena Ioan. 16. propius ad finem quàm ad med. 7. *Sextum.*

Septimum constat ex rationibus, propter quas Deus creauit illos homines & Angelos, quos sciebat esse damnandos. Nec enim Patribus est visum diuinæ sapientiæ bonitati, gloriæque satisfieri, si pro ratione reddatur mera libertas, aut supremum & absolutum dominium creatoris; sed ex parte rerum creatarum ostendunt plures vtilitates & congruentias. De quo differit Petri discipulus eo probante, apud Clementem lib. 8. Recognit. versus finem. Gregorius Nysse. orat. catechet. c. 7. Cyrillus Alexan. lib. 9. in Ioan. c. 10. à medio & lib. 1. in Genesim, col. 3. & lib. 3. in Iulian. à principio vsque ad med. Chrysost. homil. de Adam & Eua, col. 2. 8. *Septimum.*

Damascenus lib. 4. fidei c. 22. & in dialogo aduersus Manichæ. prope med. & inter med. & finẽ. Moyses Barcepha comment. de Paradiso part. 3. cap. 4. à princ. Zacharias Mytilenen. lib. de mundi creat. prope finem. Hierony. lib. 3. aduersus Pelagian. col. 5. & seq. Ambros. lib. de Paradiso c. 10. ad med. Multo copiosior & frequentior in hoc argumento fuit Augustinus, veluti lib. 3. de libero arbit. c. 6. 7. & lib. 2. de Genesi cõtra Manich. c. 28. sub init. & lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 6. 8. & 9. & cap. 22. & 26. & lib. de catechizandis rudibus, cap. 18. & lib. 1. de anima & eius origine, cap. 12. & lib. 2. cap. 13. aliísque multis in locis Prosper dũ respondet ad varia capita Gallorum. Beda Rom. 9. ad illud: *Quod si Deus volens ostendere irã*. Colligens alia loca Augustini Isidorus lib. 1. sent. de summo bono c. 11. §. 3. Anselmus in Elucidar. col. 5. Hugo Victor. Erudit. Theolog. summæ sentent. tract. 3. c. 6. fine, transcribẽs Augustini verba ex lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 9. 9.

Octauum pertinet ad vilissima quædam animalia partim inutilia, partim importuna, vel nociua, & venenata, quæ produxisse, & conseruare conueniens fuisse iuxta sapiẽtissimam prouidentiam ad maius bonum & perfectionem vniuersi, defendit August. li. 11. de Ciuitate c. 22. & lib. 3. de Genesi ad lit. cap. 13. & sequentib. & lib. 1. de Genesi contra Manichæos c. 16. & lib. 2. de moribus Manichæorum c. 9. & sequentib. & in Psal. 148. post med. Clemens Rom. lib. 8. Recognit. inter med. & finem, & ex Platone Thodoret. de curandis Græcor. affectionibus lib. 6. qui est de Prouidentia, paulo post med. Basilius Hexamer. hom. 9. inter med. & fin. Ansel. in Elucidar. col. 5. 10. *Octauum.*

Nonum exemplum tãto maioris est efficaciæ, quanto plura complectitur sub generali regula. Nam pro certo habendum est, tunc etiã, quando rationes maioris boni meliorísque prouidentiæ nobis sunt ignotæ; nihilominus Deo fuisse cognitas; & eas reuelasse quibus & quando fuit conuenientius; occultauit autem quando propter alias rationes expediebat occultari. Ita docet Chrys. in Gen. hom. 4. in medio tractãs illud: *Vidit Deus quod bonum*. & fusiùs hom. 10. post med. tractans illud: 11. *Nonum.*

illud: *Erāt valde bona* & Ephes. 5. serm. 19. à med. & lib. 1. de prouid. inter med. & fin. Vnde sufficiet pauca decerpere: *Hoc ipsum, quod non omnia apertè scimus, diuinæ sapientiæ atque prudentiæ est. Si enim omniū, quæ fiunt, causa & ratione cognita, ita demum Deo pareremus, non magni momenti esset, neque fidei ostensio ea res videretur.* Et paucis interpolitis: *Hoc enim solū nobis persuadere debemus omnia nobis vtiliter a Deo inferri, non iam modum inquirentes, neque huius ignorationes grauiter vel cum mœrore ferentes.* Idem docet orat. 1. aduers. Iudæos col. 2. & 3.

Chrysostomus.

12. Nazianzenus orat. 16. de pauperum amore propius ad finem, quam ad med. num. 43. *Nec res*, inquit, *huius vitæ propterea temerè atque inconditè gubernantur, quia exploratas earum rationes non habemus. Quin potius vt animi nostri affectum imagine quadam exprimam, non multum iis, qui nausea & vertigine laborant, dissimiles sumus, qui omnia sursum deorsumque verti putant, cùm ipsi vertantur.* & num. 45. ad fin. *Nostris præsertim rebus nostrum factorem præesse credamus, etiam si vita nostra per contraria gubernetur, ob id fortasse nobis ignota, vt quia eorum cognitionem vix omnino consequi possumus, rationem omnia superantem magis admiremur.* Similia canit Iambico 2. de Prouidentia propius ad med. quam ad princip.

13. Methodius concione de Resurrect. apud Theodolum in Collectaneis ad Roman. cap. 9. post med. tractans illud: *Annon habet potestatem figulus, &c. Omnia*, inquit, *pulchrè, & probè, decenterque facit; etiam si nos non intelligamus, rationémque ignoremus.* Cyrillus lib. 3. contra Iulian. propius ad med. quàm ad princip. in hac suffragium Porphyrij refert, & approbat: *Quum mens sit Deus omnibus præsidens, & sapientia excedens magnitudine: ignoret autē multas causas humana mens: pia tum erit si non curet dubia ad exquirendum difficilia.* Aliàque subdit in eandem sententiam. Dixerat autem in præcedenti §. Cyrillus: *Sapienter quidem ageretur, si ei, Deo, soli tribueretur, quod sciat omnia dispensetq; res nostras quocunque modo velit; & certo etiam sciretur, quod omnia rectè & inculpatè habeant.*

14. Damascenus Dialogo contra Manichæos duobus foliis ante medium. *Si Deum*, inquit, *in hoc bene, in hoc male fecisse dixeris, aut sciscitatus fueris, cur hoc fecerit, illud non fecerit: iudex nempe Dei es, atque illo sapientior. Qui circa Deus quodlibet faciendi potestatem habet, atque id bonum est ac potestatem item habet, eorum quæ facit, quas vult causas nobis patefaciendi, & quas vult occultandi.* Atq; duobus foliis post med. eiusdem Dialogi confirmat hoc ipsum

Isaia 40. Isaiæ 40. *Quis nouit mentem Domini? aut quis consiliarius eius fuit? neque enim consilia sua nobis patefecit, sed ea demum, quæ nostra scire intererat; quæ autem scire nihil nostra referebat, ea occultauit.*

15. *Damascenus.* Idem libro 2. fidei cap. 1. ad finem: *Bonus cum sit Deus*, ait, *omnis boni largitor est, non inuidiæ aut perturbationis cuipiam obnoxius. Procul enim a diuina natura (quæ impassibilis, & sola bona est) fit esse inuidia. Vt igitur nihil nesciens, & quodcunque conducibile est, prouidens, quodcunque conducit nobis agnoscere, ipso reuelauit: quorum autem pondus ferre non valemus, illa silentio occuluit.* Cui consequens est quod præcipit lib. 2. de fide cap. 29. *Decet igitur nos omnia mirari, laudare, & absque scrutatione acceptare quæ sunt prouidentiæ opera, tametsi appareant multis iniusta.* De inuidia quo sensu remoueatur à Deo, dicemus sectione 17.

16. Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 22. prope medium. *Nos*, inquit, *admonet diuina prouidentia, non res insipienter vituperare, sed vtilitatē rerum diligēter inquirere: & vbi nostrū ingenium vel infirmitas deficit ita credere occulta, sicut erāt quædam, quæ vix potuimus inuenire: quia & ipsa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio.* Ad eundem scopum diriguntur quæ scribit lib. 1. de Genesi contra Manichæ. cap. 16. ad med.

17. Videat nunc prudens rerum æstimator, quas rationes ignorās homo miratur, inquirit, aut inuenit, item quomodo cunctę rationes dirigūtur ad nostrā vtilitatem licet ignorentur: quænā rationes vtilius sciuntur, & ideo reuelantur à Deo; deinde quæ rationes vtilius ignorantur, proptereàque à Deo occultātur: si possumus citra vllam iniuriam diuinæ prouidentiæ sentire, ac dicere, nullā rationē melioris boni fuisse ex parte obiecti; quę Deū allexerit ad tale opus faciēdum, sed tantum meræ libertatis exercitium elegisse quod erat minùs bonū, minùs conueniens, minùs vtile hominibus, & minùs Deo gloriosū: quod absit.

SECTIO XIII.

Sola denominatio à volitione Dei, non confert eam perfectionem, quam Scriptura & Patrés affirmant diuinis operibus conuenire.

QVatuor sectionibus proximè præcedentibus refutata manet prior illa solutio, quæ proposita fuit sect. 9. initio, videlicet, quæ limitat operis diuini perfectionem comparatione mensuræ, quæ præscripta sit à Deo. Quin etiam sequentes sectione aduersus eandem militabunt. 1.

Præsentis autem sectionis erit easdem refutationes extendere ad alias duas solutiones, quæ in præcipuo falsitatis puncto cum priori conueniunt, licet in aliis differant. 2.

Secunda igitur solutio respondet ad pauca quædam testimonia Patrum, voluisse Deum atq; fecisse quod est melius ea tantum ratione, quoniam ab optimo Deo volitum est, & propter optimum bonum quod est ipse Deus; ita vt præscindendo à volitione diuina, non sit melius, sed minus bonum, at verò constituatur in ratione melius, ex hoc ipso quod volitum est à Deo. 3. *Alia solutio.*

Parum à præcedenti differt solutio tertia, quę Patres eosdē exponit, de illo bono, quod est optimum ex parte Dei volentis: quoniam per infinitam sapientiam & bonitatem, ac subinde sine vlla malitia vel imprudentia Deus vult quæcunque vult, licet ex parte rei volitæ non sint meliora. Vtraq; solutio traditur à Magistro 1. dist. 44. ca. 3. Alex. 1. p. q. 21. mem. 3. art. 1. & 2. Alber. 1. p. q. ~~. mem. 3. art. 1. ad 2. & 3. & art. 3. Gabriele li. 1. dist. 22. q. 1. art. 3. dub. 3. De quorum mente dicemus disp. 10. sect. 1. 4. *Tertia solutio.*

Vtriq; solutioni fauent aliquādo Patres, & illi potissimū, quos retulimus sect. 1. initio. Verumtamen in eiusmodi testimoniis Patrum duo sunt aduertenda. Primum est, Patres multoties dicere quidquid Deus vult, eo ipso bonum esse: nihilominus his verbis nō excludunt intrinsecam bonitatē, quæ requiritur in obiectis. Nec enim existimāt, mendaciū reddi posse bonū, si volitum sit à Deo, (vt ostendemus disp. 15. sect. 3. & seq.) similiter ergo, quādo Patres dicunt, id esse melius, quod Deus vult, non excludūt excessum intrinsecæ bonitatis, atque, vt ita dicam, intrinsecam melioritatem, quæ requiritur in obiecto, iuxta sapientiorem & perfectiorem modum volendi. 5. *Notandum 1.*

Secundò notandū est, illos Patres agere multoties comparatione voluntatis humanę, comparatione cuius est simpliciter melius, quidquid 6. *Notandum 2.*

Deus vult, vt homo velit; quamuis ex parte obiecti non esset melius. Quando tamen Patres loqnnntur comparatione diuinæ voluntatis, quærunt in obiecto rationes melioris boni, propter quas Deus illud elegerit.

7. Vtriusque præterea solutionis falsitas facilè constabit ex dictis & dicendis aduersus primam solutionem; si conuertamus oculos ad illud, in qno secunda & tertia solutio conueniunt cum prima. Nam tribus istis solutionibus est commune, nihil entare de maiori perfectione, quam ex parte sua præscindendo à quolibet libero decreto Dei, sibi vendicet obiectum volendom & exequendnm. At verò qnæcunque ponderauimus quatuor sectionibus proximè præcedentibus, probant oppositum, videlicet, præscindendo à quolibet libero decreto Dei, & considerando propriam & realem perfectionem obiectorum comparatione totius vniuersi, melius & rationabilius esse quodlibet obiectum, quod Deus de facto vult, & exequitur.

In quo tres precedentes solutiones conueniant?

8. Addo insuper illas omnes rationes ideo maiorem vim habere contra secuodam & tertiam solutionem, quia nihil omnino perfectionis intrinsecæ requiruor in obiectis, sed meram denominationem extrinsecam à volitione Dei, quæ est infinitæ bonitatis ac ducitur infinita sapientia. Nam prima illa solutio non parum intrinsecæ perfectionis requirit in obiectis, quandoquidem requirit esse media optimè proportionata comparatione finis immediati, quem Deus statuit consequi sub certo modo & mensura.

SECTIO XIV.

Scripturarum ratiocinationes multæ penitus corruerent, nisi Deus semper quod est optimum eligeret.

1. GEoeralis ratio sumitur ex illis restimoniis Scripturæ, quæ vim illationis continent, ad probandam aliquam veritatem, pendentem à libero decreto Dei. Quoniam hæc non possunt conuenienter intelligi, nec in illis potest vis illationis firma consistere; nisi supponant, Deum liberè velle, sempérque facere quod est simpliciter melius & rationabilius comparatione vniuersitatis. Vrget autem hæc ratio potissimum iis in locis, quibus expressè reprehenditur eorum igoorantia, vel somnolentia, qui talem illationis vim ooo animaduertunt, cùm eam debuissent agnoscere.

2. Primum istius illationis & reprehensionis exemplum docuit Christus D. Matth. 22. Marci 12. & Lucæ 20. ponderans verba Mosis Exodi 3. *Quod verò resurgent mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dixit, Dominum Deum Abraham, Deum Isaac, & Deum Iacob: Deus autem non est mortuorum sed viuentium: omnes enim viuunt ei.* Hæc illatio, quæ summæ firmitatis est, ac certitudinis, redditur prorsus inualida: si Deus nô facit optimum infallibiliter ac semper.

Lucæ 20.

3. Etenim hac infallibilitate sublata, cuilibet legisperito, & Scripturarum interpreti dubitare liceret, vtrum Deus esset Dens mortuorum, id est, animarum, quæ fuissent in æternum remansuræ in eodem statu separationis à corpore: proptereàque resurrectionem mortuorum noo inferrêt ex prædictis verbis Mosis.

Lacitè dubitarent scripturarum interpretes.

4. Quin etiam Sadducæis dubitare licuisset, vtrum Deus esset Deus eorum hominum, qui licet in præsenti tempore nihil essent, quoniam anima periisset cum corpore. (vt ferebat Sadducæorum hæresis) olim tamen coluere Deum, & propter eorum merita Deus peculiari protectione & prouidentia foret Deus Israelitici populi, in quo eius progenitores quodammodo viuunt, iuxta illud Ecclesiastici 30. *Mortuus est Pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.* Consequens igirur est, vt, quantum est ex viribus & significatione verborum Mosis, non essent grauiter culpabiles, nec reprehensione digni Sadducæi, aut alij, qui nesciunt ex illis resurrectionem inferre mortuorum.

Sadducæi quâ possent dubitare.

Ecclesiastici 30.

At verò Christus Dom. eos acriter reprehêdit tâquam ignorantiæ culpabilis & crassæ, dicens: *Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei.* Matth. 22. & Marci 12. posito prædicto argumento: *Non est Deus mortuorum, sed viuorum,* continuo concludit: *Vos ergo multum erratis.* Huins autem illationis tota vis & forma redditur validissima; si supponas Deum infallibiliter eligere quod optimû est in vnoquoq; genere prouidentiæ: proindéque voluisse Abrahami, Isaaci, & Iacobi Deum esse modo perfectissimo & optimo, nimirum, vt etiam in præsenti tempore sit Deus eorum, tanquam actu existentium, quantum ad animam, & per illam actualiter colêtium Deum, & insuper sit Deus eorum tanquam viuentium in diuino decreto resuscitandi illos, in æternum victuros. Hoc fusius explicare & corroborare non est institui præsentis. Videri possunt qnæ de prædicta illatione sapienter disserit Salmeron tomo 8. tract. 61, à med. & Maldonat. Matt. 22. n. 32.

Marci 12.

Quomodo vim haberet argumentum?

Confirmatur primò, quia non potest ad prædictam imelligentiam præsupponi liberum decretum, qoo voluisset Deus eorum Patriarcharum esse modo perfectissimo Deus. Etenim hoc liberum decretum nullo alio testimnnio veteris Testamenti constabat: ideóque reprehensione digni non erant Sadducæi propter ignorantiam talis decreti. Restat igitur, ea solum ratione fuisse reprehensione dignos, quoniam dictante naturæ lumine tenebantur, quæcunque de diuina prouidentia legerent in Scripturis, intelligere & exponere secundùm optimum & perfectissimum prouidendi modum. 6.

Confirmatur secundò, quia lib. 2. Machabæor. 12. ad finem legimus: *Nisi eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur, & vacuû orare pro mortuis.* Sed non est superfluum & vacuum animas à pœna Purgatorij liber[illegible]; licet nunquam forent ad corpora redituræ per resurrectionem. Ergo nô videretur superfluum & vacuum orare pro mortuis, etiam si nunquam fuissent resurrecturi; nec illius conditionalis illatio bona foret: nisi supponendo, Deum perfectissimè prouidere. Cęterum supposita summa perfectione dioinæ prouidentiæ, rectè colligitur, eos qui ciciderant, esse resurrecturos ex eo, qood eorum animæ reseruâtur à cruciatibus liberandæ per eleemosynas & orationes viuorû. Foret enim minùs rationabile, minúsq; conueniês infinitæ sapientiæ ac bonitati, animas fideliû & filiorû Dei, iâ à peccatis omnino purgatas, io æternû priuare corporibus, quorum vnionem naturaliter appetunt, & qoibus etiam Deo ministrarunt in vita mortali. Hac enim priuatione diminuta remaneret & incôpleta beatitudo sanctorum; & eorum 7.

2. Machab. 12.

Minùs rationabile foret, animas fideliû à peccatis purgatas in æternum punire.

corpoi a

corpora proportionato suorum laborum præmio fraudarentur.

8. *Nulla esset illatio Apostoli argumentis.* Confirmatur tertiò, nam & Paulus 1. Corint. toto ferè cap. 15. de resurrect. disserit argumentis, quorum illatio nulla fuerit, nisi supponant, Dei prouidentiam in suis operibus seruare rationabilissimam & optimam proportionem, & coaptationem membrorum cum suo capite, nec minorem proportionem præmiorum cum laboribus & meritis. Hoc enim solo fundamento verificari possunt illæ conditionales: *Si resurrectio mortuorum non est; neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est, ergo prædicatio nostra.* & iterum atque iterũ ait Apostolus: *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.* & longè inferius: *Si omnino mortui non resurgunt, vt quid baptizantur pro illis? Vt quid & nos periclitamur omni hora? Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt?* Quibus sententiis Apostoli debetur eadem ponderatio, quam verbis Machabæorum adhibuimus paulò superius. Lectori videndas relinquo proportiones alias de discrimine præmiorum, quas in eodem capite subiicit Apostolus.

1. Corint. 15.

9. *Lucæ 11.* Secundum exemplum accipitur ex cap. 6. Matthæi & Lucæ 11. 12. & 18. vbi Christus D. ita ratiocinatur: *Si vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum bonum petentibus se.* Hic si respondeas, præsupponi liberum decretum, quo Deus statuerit dare petentibus Spiritum bonum: consequens erit, prædictum argumentum Christi Domini laborare vitio, quod vocatur petitio principij: supponeret enim hoc ipsum quod probare intendit, videlicet, Deum velle dare suis filiis Spiritum bonum.

Refutatur euasio.

10. Confirmatur, nam in hoc argumento Christi Dom. vel supponitur liberum decretum, quo Deus voluerit filiationem iustorũ vsque ad eam mensuram, vt daret Spiritum bonum petentibus se: atque hoc supposito, nullam certitudinem aut claritatem auget argumentum, quod illi fundamento nititur, & sine illo nullam vim habet. Vel supponitur, à Deo volitam fuisse filiationem iustorum, non supponendo mensuram, diuino decreto præscriptam, vt daret petentibus Spiritum bonum: & in eo casu tenebitur negare illationẽ, quam Christus Dominus accipit à parẽtibus duris & auaris ad cœlestem Patrem, quicunque putauerit, nullam esse maiorem probabilitatẽ, quod Deus elegerit optimos & rationabilissimos prouidendi modos, sed æquè probabilem esse volitionem minùs perfectæ prouidentiæ, reuelatione præcisa. Quia Deum de potentia absoluta potuisse, Spiritum bonum petentibus denegare; licet parentes filiis petentibus liberaliter concedant quæ necessaria sunt, nemo dubitabit. Restat igitur, vt illud argumentum ex eo tantum vim habeat, quoniam quanto Dei bonitas excedit bonitatem hominum, tanto fortior & firmior est infallibilitas moralis, quod filiis petentibus dabit Spiritum bonum.

Ex eo tãtum vim habet argumentum Christi, quoniam eo infallibilius dabit petentibus filiis quo Dei bonitas excedit hominum bonitatem.

11. *Lucæ 18.* Tertium sit applicatio parabolæ Lucæ 18. *Audite, quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Quasi dicat. *Minimè.* Nam Dei bonitas & iustitia tanto certius & infallibilius propendebit ad faciendam vindictam electorum suorum; quanto superat iustitiam iniqui iudicis, qui sola mouetur importunitate viduæ, petentis vindictam.

Quartum exemplum sumitur ex cap. 6. Matthæi. *Nonne anima plus est, quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?* Aliis similibus argumentis adiungit: *Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos modicæ fidei?* 12. *Matth. 6.*

Quibus in verbis, (quemadmodum & in exemplis proximè præcedentibus) continetur argumentum à minori ad maius. Quamuis enim Deus absque dubio potuisset de potentia absoluta, negare minora beneficia, postquam maiora concessisset; & consequenter potuisset escam & vestimenta negare, postquam cõcessisset animam & corpus viuum & sanum: similitérque potuisset de vita & alimentis rerum irrationabilium curare magis, quã de vita & alimentis hominum: nihilominus efficax & infallibile debet esse argumentum, quod Christus Dominus in præsenti proponit, ac si diceret, Deus animam, corpus, & eius incrementum vobis, nondum petẽtibus dedit: ergo à fortiori vobis petentibus concedet alimenta & vestimenta. Rursus: Capillos vestros Deus numerat, vt seruet: ergo non negliget vestram vitam. Et iterum: auiculis, & herbis cõtemptibilibus Deus perfectissimè consulit (ita vt *Nec Salomon in omni gloria sua coopertus sit sicut vnum ex istis:*) maiorem ergo curam geret hominum, præcipuè iustorum. Quæ omnia argumenta nullas habebunt vires ad inferendum, nisi supponendo propensionem diuinæ bonitatis & sapientiæ, propter quam infallibiliter abstineat à minùs perfecto, minúsque rationabili modo prouidentiæ; qualis foret, alimenta vestimentáque negare iustis petentibus, postquam illis non petentibus animam corpus & incrementum concessisset. Idem intellige de cæteris argumentis. 13. *A minori ad maius Christus efformat argumentum.*

Confirmatur primò, quoniam illa omnia proponuntur à Christo Dom. tanquam sufficientia, vt in spem erigant etiam eos homines, qui propter ignorantiam, vel diffidentiam existimabant, non ita perfectam à Deo curam haberi de illorũ salute corporali & spirituali. Ergo huiusmodi argumenta non supponunt, à Deo factum esse liberum decretum de tam perfecta prouidentia, sed potius illius decreti cognitionem ac fidem facere, volebat illorum author. Quocirca solummodo supponebat rerum naturas, & perfectissimam Dei sapientiam, bonitatem ac liberalitatem. 14. *Argumenta Christi vel à prouidentia decretũ probabant, non supponebant.*

Confirmatur secundò, nam Augustinus lib. 5. de Genesi ad literam cap. 22. post medium istud genus argumenti, quo Dei libera volitio & prouidentia melioris boni probatur, tãtæ putauit infallibilitatis ac certitudinis, vt absurdissimum & stultissimum esse dicat illius euidentiam non videre, cùm ait: *Quid ergo absurdius, quid insulsius sentiri potest, quam eam totam* (hominis vitam) *esse vacuam nutu & regimine prouidentiæ, cuius extrema & exigua videat tanta dispositione formari, vt aliquando attentius considerata ineffabilem incutiant admirationis horrorem? Et cum animæ natura corporis antecellat, quid est dementius, quam putare, nullum esse diuinæ prouidentiæ iudicium de moribus hominum, cum in eorum carne tanta eius solertia clareant, & demonstrentur indicia.* 15. *Euidentissimũ reputat Aug. argumentum id, quo melioris boni prouidentia probatur. Augustinus. Sic habet.*

Quod si Deus pro sua libertate supremóq; dominio non inclinatur infallibiliter ad illud, quod 16.

est melius & rationabilius, sed æqualiter inclinatur ad minus rationabile: nulla prorsus dementia fuerit in eo præcisè, quod ex prouidentia Dei circa corpus humanum, non inferat prouidentiam de moribus animorum. Dicet enim ille qui talem illationem non admittit: Quid ego scio, num Deus, pro sua libera voluntate & absoluto dominio, voluerit tantam curam gerere minoris rei, negligendo, sicut potuit, curam & judicium rei perfectioris & melioris?

17. Quintum eadem ratione ponderandum est, qua præcedens exemplum. Ionam quippe cap. 4. sioe sic Deus redarguit: *Tu doles super hedera, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret; & ego non parcam Niniue ciuitati magna, in qua sunt plus quam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram & sinistram, & iumenta multa.* Quasi diceret, multo rationabilius est, vt ego parcam, & ideo veniam infallibiliter daturus eram, supposita pœnitentia.

18. *1. Corint. 10.* Sextum, præcedenti simile, scribit Apostolus 1. Corinth. 10. *Nunquid de bobus cura est Deo, an propter nos hæc vtique dicit?* nimirum Deuteronom. 25. *Non alligabis os bouis triturantis.* Nec enim rationabilius & melius esset, propter boues tantum, & non propter Euangelij ministros Deum imperasse, facultatem dari laborantibus, vt cibos inde colligant, vbi laborant. Quod si Deus aliquando soleret minus perfectum & minus rationabilem prouidendi modum eligere iuxta limitationem alicuius mensuræ, quam liberè præscripsisset: eo ipso maneret ambiguum, verum illud præceptum dedisset Deus solummodo propter boues, non autem propter ministros Euangelij.

19. *Luca 23.* Septimum est argumentum, probans grauiora supplicia sceleratorum hominum, ex calamitatibus, quas in vita præsenti patiuntur homines iusti. Lucæ 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido*
Prouerb. 11. *quid fiet?* Prouerb. 11. *Si iustus in terra recipit,*
1 Petri 4. *quanto magis impius & peccator.* 1. Petri 4. ad fin. *Si autem primum à vobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio? & si iustus vix saluabitur; impius & peccator vbi parebunt?*

20. *Præcedens argumentum omnino eneruatur, si non est infallibile Deum eligere optimum.* Hæc autem argumenta penitus eneruantur; si nō est infallibile Deum eligere meliorem prouidentiæ modum: quia certum est non esse malum, & ideo non esse simpliciter impossibile prætermittere punitionem peccatorum, ita vt impunitas duret tam in hoc sæculo, quam in futuro: quamuis Deus iustos exerceat in hac vita laboribus, vel puniat pro leuioribus peccatis: & quamuis in atrocissima Christi Domini morte satisfactionem acceperit Deus pro peccatis totius Mundi. Nulla quippe resultat inde obligatio, qua Deus teneatur punire peccatores. Nihilominus quòniam multo minus rationabile, minúsque conueniens diuinæ bonitati, propter quam *odio est Deo impius, & impietas eius*, minúsque consentiens iustitiæ gubernatoris optimi; propterea vim accipiunt illa argumenta, supposita infallibilitate optimæ prouidentiæ.

21. *Rom. 5.* Octauum exemplum habemus Roman. 5. *Cum adhuc peccatores essemus, ait, Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum.* Quam illationem iterum confirmat Apostolus: nec in illa potest alia bonitatis ratio reperiri: nisi quoniam multo melius, & incomparabiliter rationabilius est consequentiam & constantiam in operibus seruare. Cuius contrarium fieret, si Deus non conferret quæ necessaria sunt ad conseruandam spiritualem vitam & amicitiam suorum, quos tantis laboribus & cruciatibus à morte ad vitam, & ab inimicitia transtulit ad amicitiam, præsertim cum ad illa vitæ subsidia præbenda nullis iam laboribus indigeat. Esset enim multo minùs rationabile tanti laboris & pretij fructum nolle colligere.

Nonum sit illud, Roman. 8. *Qui etiam proprio* 22.
Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit *Rom. 8.*
illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Siue de præterito legas, siue de futuro *donabit*; omnino nihil minuitur vis argumenti.
Quam clarioribus verbis reddit Chrysost. Roman. 8. homil. 15. prope med. *Qui & proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, qui fieri potest, vt non & cum eodem omnia nobis donet?* & post pauca magis explicat dicens: Quod autem dicit, *tale est Si Filium largitus est, idque non simpliciter, sed occisioni tradidit, quid amplius de aliis dubitas, cum Dominum ipsum receperis? Quid de opibus dubitas, cum herum habeas? Nam qui quod maius est inimicis adhuc existentibus dedit, quomodo quæ minora sunt negaret amicis?* *Chrysostomus.*

Ambrosius autem de Iacob & vita beata lib. 1. 23.
cap. 6. post med. eundem Apostoli locum ita ponderat: *Pro quibus igitur quod super omnia est, dedit, potest fieri, vt non in illo vniuersa donauerit? Nihil enim excepit, qui omnium cessit Authorem. Nihil est igitur quod negari nobis posse vereamur, nihil in quo immunificentia diuinæ diffidere perseuerantia debeamus.* *Ambrosius ponderatus.*

Impossibilitatem non immerito prædicti Patres intelligunt, nam illam denotat illa interrogatio. *Quomodo non etiam cum illo, &c.* Cæterum solummodo moralem impossibilitatem significare volunt, quæ secum patitur physicam & absolutam libertatem. Fuit enim Deo liberum, Filio pro nobis tradito, nihilominus plurima negare, quæ sunt ad salutem necessaria. Verumtamen quoniā hic prouidentiæ modus summopere deficeret à maxima perfectione liberalitatis, quę rationabiliter & cōsequenter correspondere debebat nimiæ charitati tradendi Filiū; ideo fuit moraliter impossibilis, & oppositus modus prouidentiæ fuit moraliter necessarius, hoc est infallibilis. 24. *Solummodo docent Patres impossibilitatem moralem.*

Decimū exemplum est infallibilitas, qua Deus vult perficere quodlibet opus, quod cœperit, aliud quidē quantum ex se est, nisi per hominem steterit, aliud verò prorsus independenter ab humano arbitrio. Infallibilitas perficiendi, quod Deus cœpit, nisi per hominem steterit, traditur 25.
Philipp. 1. *Confidens hoc ipsum quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.* *Philippen. 1.*
Quæ perseuerantiæ perfectio, quo sensu sit infallibilis & certa, docuit Tridentinum sess. 6. ca. 13. *Tridentinum.*
dicens: *In Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent: Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere.*

Infallibilitas autem perficiendi opus, quod ab alieno arbitrio nullo modo dependet, notatur à Bernardo serm. 1. in die Paschæ inter princip. & med. ad illud improperium Crucifixi Domini: *Descendat de Cruce, & credimus ei.* Quod stultitiæ redarguit, quia si descenderet de Cruce, tunc potius deberent homines illius negare Diuinitatem, eo quod salutis opus relinqueret imperfectum: *legentes enim*: Dei perfecta sunt opera, 26.

quando

quando faterentur Deum, qui salutis opus reliquit imperfectum? Quod argumentum eneruatur omnino; si Dei opera non sunt infallibiliter perfecta simpliciter & ex parte obiecti, sed solummodo sunt perfecta comparatione mensuræ cuiusdam à Deo constitutæ, quamuis ea sit diminuta & minùs perfecta. Nam hoc perfectionis genus conueniret operi salutis, quamuis Christus Dominus de Cruce descendens, inchoatam reliquisset redemptionem, eo quòd Deus eam mensuram immediati finis elegisset, non aliam simpliciter perfectam.

Denter 32

27. Postremò possunt ad idem probandum afferri tanquam exempla plurimæ parabolæ, quibus nos Christus Dominus instruxit, de liberis decretis seu volitionibus, prouidentiis & operibus Dei præsumere, siue coniicere quæ rationabiliora scimus esse Regibus, pugnatoribus, conuiuatoribus, iudicibus, patribusfamilias, sponsis, pastoribus, medicis, creditoribus, seminatoribus, agricolis, villicis & aliis eiusmodi. Earum vero parabolarum vtilitas nulla foret, si non deberemus persuadere nobis, id voliturum fuisse Deum atque facturum, quod parabolarum circunstantiæ postulant, & naturalis ratio dictat esse rationabilius & melius iuxta exigentiam illarum.

Parabolarū cessaret vtilitas, si semel statuatur, Deum non facturum, quod melius est iuxta exigentiam earum.

28. Est in hoc genere quod Matthæi 9. legitur: *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit: neque mittit vinum nouum in vtres veteres, &c.* Nam illa vniuersalis *nemo*, falsa foret; nisi subintelligeretur, *rationabiliter & prudenter operando.* Quid enim prohibet, aliquos minus prudenter operando, mittere commissuram panni rudis in vestimentum vetus, & vinum nouum in vtres veteres. Hoc igitur exemplo prudentioris operationis humanæ, Christus Dominus ostendit, meliorem esse Dei prouidentiam, quæ non obligabat Apostolos ad ieiunia Pharisæorum, durante Veteri Lege.

Matth. 9.

29. Tantum verò roboris & efficaciæ collatum huic argumento fuit, vt veritatis præsagium ac veluti diuinationem ab ipsis inimicis & proteruis extorserit aliquando, Veluti Matth. 21. nam post vineæ locatæ parabolam interrogauit: *Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Quam responsionem vt veram & consentientem diuinæ prouidentiæ dispositioni probauit Christus Dominus.

Matth. 21.

SECTIO XV.

Quoniam Scriptura dicit, quædam decere Deum, alia impossibilia esse, vel aliena, vel coacta, probationes aliæ:

1. PRima probatio fit, quoniam Scriptura sacra nonnullis in locis ea ratione persuadet, aliquam actionem à Deo fuisse volitam, quia magis decebat; vel è contrario non fuisse volitam, quia minùs decebat. Supponit ergo, Deum semper & infallibiliter velle quod magis decet, magisque dignum est diuina sapientia & bonitate. Antecedens probatur Matth. 3. *Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Hebr. 2. *Decebat enim eum, propter quem omnia, &c. per passionem consumare.* & eiusdem epist. cap. 7. *Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex.*

Matth. 3.
Hebræo. 2.

2. Clariorem autem in hoc genere vim habent Abrahami verba Genes. 18. *Absit à te, vt rem hanc facias, vt occidas iustum cum impio: non est iuum hoc, qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.* Obserua conclusionem de nunquam faciendo actu, quem liberè potuisset Deus facere. Potuisset enim Deus absque vlla turpitudine & iniustitia cunctos homines, etiam innocentes, aut iustos annihilare vel occidere simul cum peccatoribus, vt dicemus probât. Nihilominus Deum non esse facturum hoc iudicium, Abrahamus infert ex illo antecedenti: *Non est tuum hoc, qui iudicas omnem terram.*

Genes. 18.

3. Confirmatur, quoniam hæc ratiocinatio non supponebat, Abrahamo reuelatum fuisse liberum decretum Dei, non interficiendi iustos, habitantes Sodomis. Quod probatur primò, quoniam ex historia sacra facilè colligitur, nullam huius decreti reuelationem Abrahamo fuisse factam prius, quàm illas preces funderet? Secundò quoniam Abrahami ratio non sumit pro antecedente decretum Dei liberum, sed quod non est liberum, quoniam est merè naturale, videlicet, minùs decere iudicem vniuersalissimum. Tertiò probatur, quia neque tanta sollicitudine, neque tot gradationibus & præcastigationibus vrgeret Deum; si præsciret Abrahamus, iam fuisse constitutum decretum, vt fieret quod ipse postulabat. Nisi fortè quis dicat, Abrahamum ad instar Christi Domin. petiisse, quod certo sciebat suis orationibus esse impetrandum. Verumtamen hæc eminentia non est concedenda puris viatoribus. Postremò probatur, quoniam ex ignoratione talis decreti consurgit maior laus fiduciæ in Deum, quam Abrahamus conceperat ex familiaritate, & notitia infinitæ bonitatis, vt ex ea tantum inferret, Deum non esse facturum, quod erat minùs bonum & minus ei consentaneum.

4. Secunda probatio principalis est, quoties enim Deus significat sibi esse impossibile prætermittere, quod alioqui liberum est facere vel non facere: debemus intelligere moralem impossibilitatem, omittendi, & infallibilitatem faciendi, quoniam est melius & rationabilius. Sic Isaiæ 49. *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui: & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Quasi diceret esse magis impossibilem Deo misericordiæ obliuionem, qua prætermittat Ecclesię, iustisque subuenire, quam est impossibilis matribus obliuio suorum infantium.

Quoties dicat Deus sibi esse impossibile, permittere, quod liberū est facere, intelligendum est de impossibilitate morali.
Isaia 49.

Similis impossibilitas significatur Marci 6. *Non poterat ibi virtutem vllam facere propter incredulitatem eorum.* Quam ita declarat Nazianz. orat. 2. de Filio Dei, quæ est 4. de Theol. prope med. *Quarta significatione hoc fieri non posse dicitur, à quo nostra voluntas abhorret: cuiusmodi est illud: Non poterat illic signa facere propter incredulitatem eorum. Quoniam enim ad morborū depulsiones vtrunque accedere necesse est, vt & ægroti fidem, & medici vim facultatemque medendi afferant: idcirco alterum, altero deficiente, minimè contingebat. Quanquam haud scio, an hoc quoque genus tertio adiungendum sit, quo impossibile nihil aliud significat, quam quod minimè rationi consentaneum est. Nec enim rationi conuenit, vt iis medicina afferatur, quibus incredulitas perniciem allatura est.* In hoc tertio genere impossibilitatis posuerat paulò superius Nazianzen. illud

Marci 6.
Nazianzenus.

Matth. 9. Matth. 9. *Non possunt filij thalami lugere, quamdiu præsens est sponsus*, quia videlicet, istud esset minus consentaneum rationi, quamuis non esset absolutè malum, nec rationi repugnans.

6. *Genes. 18.* Talis est etiam impossibilitas ex rationibus proueniens, quæ significatur Genes. 18. *Num celare potero Abraham quæ gesturus sum, cùm futurus sit in gentem magnam, &c.* *Rupertus.* Vbi Rupertus scribit: *Num potero, subaudis tantis repugnantibus causis?* *Genes. 19.* & cap. 19. *Dixit Dominus ad Loth: Festina, & saluare ibi; quia non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc.*

7. Tertia probatio, nã opera misericordiæ communicatióque bonitatis, Dei propria sunt, ab eius intrinseco ingenio, & quasi naturali propensione venientia; licet ad ea nullum ab extrinseco motiuum prouocet, imo licet creata voluntas resistat. Vnde prouenit vt dicatur *primaria & antecedens voluntas Dei*, qua vult misereri, suámque bonitatem communicare. *Voluntas diuina miserendi, antecedẽs; puniendi verò cõsequens nuncupatur.* Sed è contrario Iustitiæ opera, mors & quæcumque mala tristia sunt aliena respectu Dei; quoniam ea non vult, nisi prouocatus & quasi compulsus nostris sceleribus. Ideóque voluntas inferendi mala tristia, vocatur *secundaria & consequens*, prout ex Chrysost. Damasc. & aliis Patribus ostendemus disput. 19. & 20. & 21. Nunc sufficiat illud Isaiæ 28. *Sicut in valle Gabaon irascetur: vt faciat opus suum alienum opus eius ab eo, vt operetur opus suum peregrinum est opus eius ab eo.* Quod ad rem præsentẽ apposité Hieronymus ponderat in Commentario. Consequens igitur est, non modò probabilius, sed etiam esse infallibile, quod Deus homines miseriis & calamitatibus nunquam affligeret, ac multominùs morte conficeret; coactus nostris criminibus.

8. *Sapien. 1.* Confirmatur. Sapien. 1. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum*, & reliqua, quibus Dei laudem ab infidelium obiectionibus & calumniis Salomon liberat, tam in eo, quàm in sequen. cap. Nam ex illis Patres communiter inferunt, mortem nullis hominibus à Deo fuisse permittendam; nisi peccatores *manibus & verbis accersissent illam*, vt videbimus disput. 35. sect. 7.

9. Confirmatur, quia rationes maioris vtilitatis, & misericordiæ erga homines inueniunt Patres, ob quas Deus homini peccanti mortis pœnam inflixerit, quas expositores tractant ad illud *Genes. 3.* Genes. 3. *Ne fortè mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.* Præcipuè Chrysostom. ibi homil. 18. colum. 3. & lib. 1. de prouident. colum. 5. Nyssen. orat. Catechetica cap. 8.

Vniuersalius autem, quod Deus mala tristia numquam intulisset hominibus, nisi tanquam medicinam & remedium deordinationis peccatorum, defendunt Patres referendi in eadem disput. 35. sect. 6. & disp. 21. sect. 1. & 2.

10. *Aliquid proprium & verum Deus sub metaphoris & locutionibus indicari contendit.* Quarta probatio nascitur ex præcedenti, quoniam affectus doloris, tristitiæ, pœnitentiæ, similésque alij nõ nisi metaphoricè possunt in Deum cadere. Verumtamen ea metaphora quoties in Sacris literis inuenitur, aliquid verum & proprium significat, quod nos intelligere debeamus & credere. Nihil autem ita conuenienter significat, vt insitam auersionem à malis tristibus, quæ prouenit ab insita propensione tribuendi fœlicitatem hominibus: quæ tanta sit, vt infallibiliter abstineret à quolibet malo tristi, nisi homines ad illud suis peccatis quasi compellerent.

Sic Genesis 6. *Videns Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra; & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem, &c.* 11. *Genes. 6.* Vbi Chrysostom. homil. 22. colum. ante penultim. *Num volebam, inquit, tanta illos pœna plectis? Ipsi me peccatorum immanitate ad tantam indignationem compulerunt.* *Chrysostom.* Erat igitur ex vi lenitatis & misericordiæ diuinæ infallibile, non fore delendum genus humanum diluuio, nisi tanta malitia compulisset: quamuis secundùm potentiam absolutam Dei, esset simpliciter possibile cunctos homines annihilare, licèt essent iusti; quod Sapientiæ 12. traditur illis verbis: *Quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? Non enim est alius Deus quam tu.* *Sapientiæ 12.*

Confirmatur, quia similis affectus Diuinitatis legitur Ezechiel. 20. *Et in omnibus istis contristabas me.* 12. *Ezechiel. 20.* Isaiæ 7. *Quia molesti estis & Deo meo.* *Isaiæ 7.* Iudicum 10. ad finem: *Deus doluit super miseriis eorum.* *Iudicum 10.* & potissimum Isaiæ 1. *Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* *Isaiæ 1.* Dolentis enim interiectio, quæ præmittitur, significat, primarium Dei affectum, quod ex se est, contrarium esse suppliciis, vt notat ibi Hieronym.

Atque prædictum affectum suæ diuinitatis per humanitatem significauit multoties Christus Dominus, quando *Videns ciuitatem, fleuit super illam.* 13. Lucæ 19. *Lucæ 19.* & quando surdum & mutum sanaturus, *Suspiciens in cælum ingemuit*, Matt. 15. & Marci 7. *Matth. 15.* & quando Ioan. 11. Videns plorantes, *Infremuit spiritu, & turbauit semet ipsum, & lachrymatus est Iesus.* *Ioannis 11.*

14. Talibus ergo testimoniis adducuntur Patres, vt existiment, aliquam veluti coactionem opus esse præcedere, qua Dei voluntas detorqueatur, vt velit mala tristia causare, quos referemus disp. 21. sect. 2. Existimant igitur, ex vi diuinæ bonitatis & benignitatis fuisse infallibile, quod Deus nihil malorum tristium afferret hominibus, nisi peccatis exigentibus.

SECTIO XVI.

Ex inclinatione diuinæ voluntatis, aliæ rationes infallibilitatis.

1. *Voluntas quælibet magis propendet ad volendum efficaciter id, quod simplici complacentia magis diligitur.* PRima ratio, Quælibet enim voluntas inclinatur magis ad volendum efficaciter illud obiectum, quod sibi complacentia magis diligitur, & quod est magis proportionata materia gaudij: minùs autem inclinatur quælibet voluntas ad volendum efficaciter obiectum, quod simplici complacentia minus diligitur, imò, quantum ex se est, potuisset afferre tristitiam, proptereáque non placet propter se ipsum. Sed bonitatem suam creaturis omnibus communicare, præcipuè rationalibus, est obiectum, Deo magis arridens complacentia simplici, magisque proportionata materia gaudij, quàm eius oppositum. Ad hoc igitur efficaciter volendum inclinatur magis diuina voluntas: vnde infallibiliter id vult. Deus enim nunquam resistit suæ maiori inclinationi, vt dicemus ratione sequenti.

Minor

Deuterono. 30. Psalm. 103. Prouerb. 8.

Minor probatur Deuteronomij 30. *Reuertetur Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gauisus est cum Patribus tuis.* Gaudium itaque Dei est hominibus bona conferre, non mataphoricè gaudium, licèt sit metaphoricè dolor & tristitia bona subtrahere, sicut ostendimus ad finem præcedentis sectionis. Præterea Psalm. 103. *Lætabitur Dominus in operibus suis.* Quorum primariis generibus enumeratis, Prouer. 8. sapientia Dei adiungit: *Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum.* Vbi ludus significat opus lætum, gratum ac delectabile. Cui consonat annotatio Bedæ ad eum locum. Ideo Septuaginta legunt: *Quotidie iucundabar in facie eius, cum lætaretur orbe perfecto.* Sed quoniam præcipua ratio lætitiæ veniebat ex productione ac gubernatione iustorum; adiungit: *Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum.*

Ecclesiastici 24.

3. Propensionem autem & inclinationem ad hoc opus, Ecclesiasticus significauit cap. 24. sapientiæ nomine dicens, in cæteris omnibus operibus nou potuisse quiescere, quemadmodum elementum uon quiescit, quousque perueniat ad locum sibi connaturalem: *Et in his omnibus requiem quæsiui, & in hereditate Domini morabor,* in ea tanquam in centro quiescam.

Drachma. Dionysius.

4 Denique propensionem eandem & lætitiam de salute hominum apertissimè significant duæ parabolæ, altera de oue centesima perdita & inuenta Lucæ 15. & Matth. 18. altera de drachma diligenter quæsita & inuenta Lucæ cap. 15. Quarum alteram ponderans Dionys. epist. 8. ad Demophilum Monachum multò propius ad princip. quàm ad med. *Quomodo enim*, inquit, *non debebat is, qui bonus est, ex eorum, qui perierant, salute, & eorum, qui mortui erant, vita lætari.* Et lib. de diuin. nominib. cap. 12. sub finem ait, Diuinitatem *gaudere vno, eodémque aptè, rectéque disposito ordine.*

5 Confirmatur primò, quia propensionem supradictam ex insito Dei amore prouenire, testatur Dionys. de diuin. nomin. cap. 4. propius ad med. quàm ad princip. dicens: *Ipse enim bonus author eorum, quæ sunt, amor, cum prius in ipso bono excellenti præstantique ratione esset, non passus est ipsum in se sterilem, & infœcundum manere, sed enim impulit ad agendum singulari abundantia, quæ est procreatrix omnium.* Perpende prius illud. *Non est passus*, quasi contrarium quid passurus esset, si maneret sterilis. Deinde illud: *impulit*, ac denique, non impulisse ad agendum quomodocumque, sed *singulari abundantia*, quod est optimè agere.

6. Sed multò vehementiorem impulsum & inclinationem significauit in eodem cap. 4. circa med. vbi, *Audendum*, inquit, *est etiam pro veritate dicere ipsum quoque rerum omnium authorem, honeste bonóque omnium amore ductum, pro singulari bonitate amatoria, extra se fieri rerum omnium procuratione, & quasi bonitate, charitatéque & amore delinitri, atque ex statu, quo superat omnia, & ab omnibus secretus est, ad eum, quo in omnibus est. demittitur*, &c. Multáque subiungit ad significandam huius amoris efficaciam ex suauitate prouenientem, vt quod *ipse sibi lenocinatur & se mouet*, quemadmodum apud Cyparissiotum legimus decade 8. cap. 5. iam ex Dionys. quàm ex Maximo centuria 8. cap. 87. vbi exponit etiam honestam significationem *Lenocinij*.

7. Confirmatur secundò, quia *Natura boni est proferre in lucem, & conseruare*, vt semel & iterum repetit Dionys. in eodem cap. 4. de diuin. nomin. paulò post med. Nulla verò vehementior est inclinatio, quam vt vnaquæque natura connaturalem sibi operationem exerceat. Rationem verò quasi à priori docuit S. Thomas lib. 1. contra Gen. cap. 75. sub init. dicens: *Quæ propter se amamus, volumus esse optima, & semper meliora, & multiplicari quantum possibile est.* Ex quo generali principio similem volitionem meliorãdi & multiplicandi suam essentiam, colligit continuo subiungens: *Ipse autem Deus suam essentiam propter seipsam vult, & amat: non autem secundùm se est augmentabilis & multiplicabilis: sed solùm multiplicabilis est secundùm suam similitudinem, quæ à multis participatur: Vult igitur Deus rerum multitudinem ex hoc, quod suam essentiam vult & amat.* Perpende primò, quàm certa sit illatio liberæ volitionis creandi rerum multitudinem, ex necessario & naturali amore Dei erga suam essentiam. *S. Thomas.*

8. Secundò Ferrarien. ibi §. *ad primum, & §. respondetur* inde merito deducit, Deum velle participari à creaturis, quantum est possibile, supposita directione diuinæ sapientiæ. Quod idem sumitur ex præsenti q. 19. art. 2. corp. & Caietano ibi §. *ad hoc breuiter*. Hoc autem ipsum est velle quod est optimum & rationabilissimum.

9. Tertiò propensionem Dei ad creandam testatus est Clemens Roman. lib. 8. Recognit. cuius verba posuimus sec. 4. longè à princip. Quartò, Maior inclinatio Dei ad maius bonum colligitur ex D. Thoma sequenti q. 20. art. 3. & 4. præsertim in *sed contra.*

10. *Prima probatio.* Secunda ratio progreditur vlterius, quam præcedẽs, & ex inclinatione colligit infallibilitatem moralem. Quã illationem probo 1. quoniã moralis infallibilitas alicuius operationis prouenit ex vehementia, & magno excessu propensionis ad illam: sed vehemẽtissimam esse propensionem Dei ad communicandam suam bonitatem abundantissimè, probatum est ratione præcedenti, tantúmque esse illius excessum, vt Deum extra seipsum quodammodo rapiat. Ergo moraliter infallibilis fuit Deo volitio communicandi suam bonitatem abundantissimè. Confirmatur, quia si semel admittitur inclinatio ad bonum; inde sequitur maior inclinatio ad maius bonum, cuius potuit esse tanta dignitas, vt infallibiliter alliciat. *Cõfirmatur.*

11. *Secunda probatio.* Secundò probatur, quia cum inclinatio diuinæ voluntatis semper sit rationabilissima, minùs conueniens est Deum illi resistere, conuenientiùs autem est illam semper sequi. *Tertia probatio.* Tertiò probatur, quoniam inconuenientia, quæ timentur, & nobis obiiciuntur, si Deus infallibiliter eligat aliquod obiectum, videlicet, indigentia creaturarum, violentia illata propriæ inclinationi, diminutio libertatis, & his similia, prorsus eadem imminent in qualibet maiori propensione Dei, maiorique probabilitate volẽdi aliquod bonum, (quamuis in hac indigeant acutiori discursu.) Quapropter si prædicta inconuenientia solutionem habent ad defendendam maiorem inclinationem, ac maiorem probabilitatem: eandem solutionem habebunt ad defendendam moralem infallibilitatem: vt ostendemus disp. 10. sect. 3. & sequentibus.

12. Tertia ratio sit, nam Scriptura præscribit formam orandi, quæ validior est ad impetrandum,

proponendo rationes maioris glorię diuinæ, maiorísque ostensionis diuinorum attribotorum: igitur ad obiecta, quæ maiorem gloriam afferunt & magis ostendunt attributa, maiorem inclinationem habet libera voluntas Dei. Antecedens constat Exodi 32. Numer. 14. Deuteron. 9. Psal. 29. & 78. & 87. præcipuè vero Christi Domini oratione Ioan. 17. Quorum verba posuimus disp. 3. sect. 1. Confirmatur, nam è contrario diuinam voluntatem à minori bono, minúsque rationabili cohiber priuatio maioris gloriæ, secun-
Iosue 7. dum orationem Iosue cap. 7. *Quid facies magno nomini tuo.*

13. Quarta ratio, quia minus bonum, prout excludit maius bonum, vt sic formaliter noo est bonum respectu diuinæ voluntatis: non ita vt sit absolutè impossibile amplecti minus bonum; sed tamen vt sit moraliter impossibile.
Genesis 2. Quod probatur Genesis 2. Vbi, *Non est bonum hominem esse solum*, noo significat aliquam turpitudinem rationi contrariam; sed solam priuationem booi maioris io ordine ad vniuersum: & ea propooitur vt ratio, Deum impellens ad decretum, quod subiungitur: *Faciamus ei adiutorium simile sibi.*

14. *Nyssenus. Ambrosius.* Vode Nyssenus orat. catechet. ca. 20. ad med. ait: *cui deest id, quod est melius, quemadmodum in bonis numerauerit?* quasi dicat, nullo modo. Ambrosius aotem lib. de paradiso eap. 10. circa med. notat, *Plus placere Domino debuisse id, in quo est causa vniuersitatis, quam condemnandum fuisse illud, in quo est causa peccati. Et ideo quia ex viro solo non poterat humani esse generis propagatio, pronunciauit Dominus, non esse bonum solum hominem. Maluit enim Deus plures esse, &c.* Quibus in verbis perpende, solitudinem Adami tanqnam non bonam ita proponi, quasi non fuerit digna, vt per dininam volitionem de facto pręponeretur Vniuersitatis bono, quod resultabat ex mulieris consortio. Ideo dicit: *Plus placere Deo debuisse*, & infra: *Maluit Deus.* Vnde geoeraliter infertur, quidquid est melius in ordine ad vniuersitatem, plus Deo placere, ideóque magis ad illud inclinari tanta infallibilitate, vt nunquam de facto velit oppositum perinde ac si non esset bonum.

15. *Dignũ optima voluntate, quod vt melius proponitur, semper eligere.* Quinta ratio. Dignum est optima voluntate, nunquam discordare ab eo, quod optimus intellectus dictat esse optimum & rationabilissimum, omnibus pensatis. Dictat autem intellectus diuinus esse ratiooabilissimum & optimum semper facere. quod est simpliciter melius in ordine ad vniuersitatem. Ergo diuina voluntate dignum est nunquam ab hoc discordare, consequentérque facere semper quod est simpliciter melius.

16. *Ecclesiastici. 1.* Confirmatur, quia Deus *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*, id est, *secundum voluntatem quæ est ex ratione.* vt S. Thomas exponit ibi lect. 4. Vnde Hieronym. ibidem notat, opera Dei esse plena ratiooe & sapientia, qoam *effudit Deus super omnia opera sua.* Ecclesiastici 1. At verò oon esset effusa sapientia super opera, si defuisset aliquid eorum plenitudini & perfectioni, quod illis rationabi lius & sapientius conferri potuisset.

SECTIO XVII.

Nec vlla bonitas, nec inuidia potuit ad minùs bonum impellere.

DVæ tantum rationes restant; Prima, quia nullũ motiuum sufficiẽs poterat ab intelle- 1. *Prima ratio.*
ctu diuino proponi, propter quod diuina voluntas respueret maius bonum, & amplecteretur minùs bonum. Quia si dicas (exempli causa) motiuum sufficiens fuisse, vt Deus exerceret suam libertatem, supremum domioium, & omnimodam sufficientiam, nulla re prorsos indigentem: hoc refutatur, interrogando, num melius & rationabilius fuerit, per omissionem boni maioris ostendere supremum dominium & exercere libertatem? Nam si respondeas, id fuisse rationabilius, aut saltem æquè rationabile: hoc ipsum est, quod solùm probare intendimus, videlicet Deum exequi de facto bonum illud, quo nihil sit rationabilius omnibus pensatis. Atqoe ita S. Thomas 1. p. q. 46. art. 1. ad 6. & 9. & de potentia q. 3. art. 17. ad 8. probat, oportuisse mundum non ab æterno, sed in tempore creari, vt Deus manifestaret suam libertatem, dominium & sufficientiam, nulla creatura indigentem. Cui similis est ratio permittendi, numerum stultorum pereuntium esse infinitum (vt loquitur Ecclesiastes cap. 1. quam reddit Augustinus referendus infra disp. 10. sect. 8. fine.

Nullum motiuũ esse posset Deum retrahens à melioris boni electione.

Contra verò si minùs conueniens ac minus 2.
rationabile fuit exercere libertatem, & ostendere dominium ac sufficientiam in omissione talis boni, quod ex parte sui melius erat; consequens est, per intellectum diuinum non proponi rationem & motiuum, quod sufficiat cohibere propensionem diuinæ voluntatis ad effundendam sapientiam & bonitatem super omnia opera sua. Confirmatur primò, quia minor esset laus diuinæ sufficientiæ atque non indigentiæ, si nulla bona fecisset, quam aliqua faciendo, & alia non faciendo. Vnde August. lib. 4. de Genesi ad liter. *Augustinus.* cap. 16. circa med. tractans ex professo non indigentiam, ait: *Quibus autem bonis laudabiliter non egeret, si nulla fecisset?* quasi dicat, nullis. Et post pauca: *Nisi autem diceretur requieuisse à factis, non eis egere, quæ fecit, minùs commendaretur*, minùs, inquit, quam si diceretur requieuisse nihil faciendo.

Confirmatur secundò, qoia simpliciter infi- 3
nita sunt bona possibilia, quorum omissione Deus exercet satis suam libertatem, & ostendit abundè supremum dominium & sufficientiam, nulla re indigentem. Foret autem minus rationabile, minúsque dignum infinita sapientia & bonitate, prædictam ostensionem præbere per omissionem cuiuslibet boni maioris; quin etiam eo ipso minùs exerceretur libertas & dominium; nam vtriusque partis faciendi & non faciendi potestatem habet, ideóque minus exercetur per solam omissionem maioris boni, nunquam eligendo maius bonum. Quod si maius bonum eligitur quoties rationabilius est illud eligere, considerata manifestatione cunctorum attributorum: nihil amplius nos intendimus probare.

Secunda ratio declarationem & vires accipit 4. *Secunda ratio.*
ex præcedenti, fundamentum habens in Scriptura & Patribus. In eorum quippe sententiis hoc argumentum virtualiter continetur. Inuidia

proeul

procul abest à diuina voluntate: ergo semper & omnibus largiter & effusè, vult suam bonitatem & sapientiam communicare. Quæ consequentia propterea plurimum valet; quia licet Deus omittere potuisset communicationem suæ bonitatis largam & effusam; idque nullo modo participaret inuidiæ turpitudinem: nihilominus sublato vitio inuidiæ (quod est impossibile diuinæ bonitati) nullum restat motiuum sufficiens, quod diuinam propensionem contineat, ne referatur ad illud, quod omnibus pensatis est rationabilius, prout præcedenti ratione probatum est.

5. Accipi potest prædictum argumentum ex Sapientiæ cap. 6. & 7. supponendo, Salomonem ibi loqui tanquam organum Spiritus sancti. Quapropter quam ipse reddit rationem, vt non abscondat sacramenta Dei, sed potius largiter & effusè communicet sapientiam, eandem intelligere principaliter debemus de Spiritu sancto qui per illud organum communicat sapientiam & non abscondit. Ait igitur cap. 6. *Non abscondam vobis sacramenta Dei, sed ab initio natiuitatis inuestigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem; neque cum inuidia tabescente iter habebo.* Deinde vero capit. 7. de sapientia sic loquitur: *Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo.* Quasi diceret, inuidia sublata, nihil restat, quod me contineat, ne liberaliter & copiosè communicem sapientiam, quantum fuerit magis expediens & rationabile.

Sapien. 6.

6. Sic Athanas. lib. de Incarnat. Verbi Dei & eius corporali aduen. col. 3. *Deus*, inquit, *bonus est, vel potius fons bonitatis. Bonus autem nullius inuidia tangitur: vnde nulli essentiam inuidens, ex non entibus vniuersa creauit.* Similiter orat. contra Gentes, siue contra idola, multò propius ad finem, quàm ad med. inde probat, Deum optimè, liberalissiméque prouidere rebus omnibus, ne decidant in nihilum, sed conseruentur, quia *bonus & plus quàm bonus est natura, ac quia humanus est, nemini vnquam inuiderit: liber est enim bonus ab inuidentia: & quia liber, ideo nulli suum esse inuidet, sed omnia esse & existere concupiscit.* Quæ ratiocinatio magnam diuinæ libertati contumeliam irrogaret, nisi prædicto sensu foret intelligenda. August. lib. 4. de Genesi ad liter. c. 16. circa med. ait: *Bona facere si non posset, nulla esset potentia: si autem posset, nec faceret, magna esset inuidentia.* Quod bene declaratur à S. Bonau. 1. dist. 44. art. 1. quæst. 2. ad 2. Sed magis limitatur ab Alexan. & Alberto referendis sequenti disp. sect. 1.

Athanasius.

Augustinus.

7. Eodem igitur sensu Nazianz. oratione 34. ex eo, quod Deus liber sit ab inuidia, probat fuisse melius non communicare sui visionem in hac vita, sed tantum in futura; cuius verba retulimus sect. 4. vbi etiam posuimus testimonium ex Clemente Alexandrino, nec non ex Cyrillo Alexandrino, qui remouendo inuidiam, significant melioris boni communicationem. Valet etiam ad eandem rem egregiè, quod ex Damasceno lib 1. fidei cap. 1. retulimus section. 12. prope finem & quód ex Platone in Timæo referemus disp. 10. sectioo. 2.

8. Nec omnino prætermisit eandem rationem Aristoteles in procemio Metaph. ca. 2. inter medium & finem, dicēs: *Neque diuinam naturam inuidam esse conuenit; poëtæque (secūdum prouerbium) multa mentiuntur*; dicebant enim, Diuinitatem inuidere hominibus, ideóque negare communicationem Metaphysicæ.

Aristoteles.

Tandem Vdalricus lib. 2. summæ scribit: *Bonitas voluntatis æquè non potest esse sine beneficentia, per quam communicat bonitatem suam omnimodo, quo communicari potest. Aliter esset in eo inuidia; cum non diffunderet, & communicaret bonum, quod possit sine detrimento multiplicari.* Hæc verba refert, & notat esse malè sonantia Carthusian. lib. 1. sent. disp. 45. q. 1. post med. §. *cum verba.* Nihilominùs piè possunt explicari iuxta mentem prædictorum Patrum: Verumtamen ille modus loquendi non est vsurpandus ita crudus, sed condiendus est grano salis, quod nuper adhibuimus. Præterea recolenda sunt quæ diximus sect. 5. parum à principio. 9.

Vdalricus.

DISPVTATIO X.

Quid Scholastici & Philosophi de prædicta infallibilitate senserint, & quomodo soluenda sint argumenta.

NE præcedens disputatio plus nimio cæteras numero sectionum excederet, visum est nouam aliam instituere, quasi præcedentis appendicem, vt ea suppleat, quæ dicenda restant ad maiorem firmitatem ac certitudinem illius conclusionis, quam posuimus disp. præcedenti sec. 3. & probauimus in cæteris omnibus sectionibus. 1.

SECTIO I.

Scholasticos de optima prouidentia sensisse non aliter, quàm Patres, præcedenti disp. citatos.

NEc apud antiquos nec apud recentiores authores reperitur ex professo, propriisque terminis agitata quæstio præsens de naturali propensione diuinæ voluntatis, propter quam infallibiliter & liberè quibuslibet in rebus velit quod optimum est & rationabilissimum in ordine ad vniuersum, iis tantum rebus exceptis, quarum perfectio possibilis non habet terminum, ideóque nihil in illis est optimum. Multoties autem Authores absque prædicta distinctione tractantes de potentia Dei absoluta, num meliores res aut meliorem mundum facere potuerit, vel de quæstionibus aliis, incidenter proferunt sententias, ex quibus non obscurè colligitur affirmatiua pars infallibilitatis, quam tractamus. 1.

Ex incidenter ab antiquis doctoribus & Philosophis tractatis, optimi dictio colligitur.

Imprimis enim S. Thomas 1. p. q. 47. art. 3. arg. 2. dicit: *Natura facit quod melius est, & multo magis Deus.* Quod axioma sumitur ex Aristotele variis in locis, referendis sect. sequenti. Atque S. Thomas in solutione ad 2. exponit esse intelligendum de bono, quod est melius non secundùm multitudinem materialem, sed quantùm ad bonitatem formalem, quæ cōsistit in eo, quod melius deseruiat ad finem à Deo intentum, videlicet, vt ostendat suum authorem. Deum autem nōn plures, sed vnicum esse, mundus vnicus melius 2.

S. Thomas.

melius ostendit, quam plures. Vnde concludit, vnicum mundum & non plures à Deo faciendos fuisse: vt videre est tam in corpore illius articuli, & in solut.argumentorum, quam in eadem 1.p.q.11.art. 3.corp.

3. Confirmatur 1.quia dicta q. 47.art.3.in fine corp.infert quod, *Illi tantum potuerunt ponere plures mundos, qui causam mundi non posuerunt aliquam sapientiam ordinantem, sed casum.* Ergo supponit, ex eo, quod Dei sapientia sit causa mundi, tanta certitudine colligendum esse, quod non produxerit plures mundos, vt hoc nullatenus ab aliquo Philosopho potuerit affirmari: cùm tamen euidens sit de potentia absoluta plures mundos fuisse possibiles.

4. Confirmatur secundò, quia prædictam doctrinam S. Thomæ communiter eius expositores ad illam quæstionem 47. art. 3. recipiunt vel expressè vel tacitè; nihil refutando, nec in dubium vocando, sicut Caietan. Molina, Bañez, Zumel, Valentia & Vasquez.

5 Secundò colligitur efficaciter eadem veritas ex S.Thoma præsenti q. 19. art. 2. corpore, sed magis apertè lib.1.contra Gen. cap.75.& 1.p.q. 20.art. 3. & 4. prout exponitur à Ferrariensi dicto cap. 75. & à Caietano hîc art.2. ponderauimus autem fusiùs disp.præceden. sect.16.orat.1. confirmat. 2.

6. Tertiò colligitur ex D. Thoma 1.p.q.25.art. 6.ad 3.quoniam docet, vniuersum hoc, eisdem rebus constans, non potuisse melius ordinari, quàm actualiter est ordinatum. Collectionis autem ratio est, quia S.Thomas nequaquam comprehendere potuit omnes modos Deo possibiles ordinandi res easdem istius Vniuersi: ergo non potuit persuadere sibi prædictam impossibilitatem melioris ordinationis; nisi supponeret, Deum semper velle optimum in eo genere perfectionis in quo possibile est optimum. Propterea námque limitationem adhibuit vniuersi, constantis eisdem rebus; nam aliis rebus constans vniuersum poterat maiorem & maiorem perfectionem accipere sine termino.

Mens exponitur D. Thomæ.

7. *S. Thomas.* Quartò S. Thomas 1.p.q.47.art.2. ad 1.ait: *Optimi agentis est producere totum effectum suum optimum, non tamen quod quamlibet partem totius faciat optimam simpliciter, sed optimam secundùm proportionem ad totum.* & sequenti q.48.art.2.ad 3. *Deus*, inquit, *& natura, & quodcunque agens facit quod melius est in toto: sed non quod melius est in vna quaque parte, nisi per ordinem ad totum.* Quintò denique 3. parte q.1.art.3.ad 3.docet, *Capacitatem humanæ naturæ, secundùm ordinem potentiæ naturalis, à Deo semper impleri, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem.* Deus igitur, vt est author naturæ, semper facit optimum, alioqui non impleret naturalem capacitatem, S.Bonau.1. dist.44.art.1.q.1.2.& 3.scribit, nullam rem huius mundi potuisse produci meliorem in ordine ad totum Vniuersum, cuius pars est, quamuis secundum se considerata, potuerit esse melior.

Nulla huius mundi creatura potuit melior produci in ordine ad vniuersum.

8. Atque in eodem art.1.q.2.ad 2.fatetur, habere vim probabilis persuasionis quod Plato & Augustinus (relati disp. præced. sec. 17.) dixerunt: si Deus posset, & non vellet bona facere; magna esset inuidentia. Præterea sequenti q. 3. sub initium proponit secundum argumentum ex August.lib.13.de Trinitate, cap.10.quoniam Deus elegit optimum modum reparandi genus humanum: ergo similiter circa res alias eligit optimum in ordine ad Vniuersum, & in fine corporis concedit hoc argumentum rectè probare. Eandem generalem doctrinam confirmat lib. 2. sent.dist.23.art.1.tota q.1.& 2.

Denique receptum illud axioma ex mente Dionysij de diuinis nominibus cap. 4. fere toto præsertim à principio videlicet: *Optimi est optima adducere*, declarat esse verum de illo, quod est optimum secundum ordinem partium ad Vniuersum, dicta dist. 44. art. 1.qu.2.ad 1.& lib.2. sent.dist.23.art.1.q.1.ad 1,& lib.4.dist.44.parte 1.art.3.q.2.ad 3. A quo parum differt expositio quam tradit lib.3.sent.dist. 20.articulo vnico q. 6.ad 3. optimi esse adducere quod est optimum secundùm genus; quamuis in eodem genere detur melius, & melius sine termino. 9.

Altisiodorensis libro 1.summæ ca.11.de prouiden. refert & sequitur quod supra sect.4.versus finem retulimus ex Damasceno: *Necesse est optima & Deo decentissima fieri, ita vt non sit ea melius fieri.* 10.

Guilielmus Parisien.in prima parte primę partis de mundo, post decem folia à principio, sub titulo: *Vtrum creator meliores creare potuerit res, quam creauerit.* Respondet, res non potuisse creari magis conuenienter ad suas naturas & ad proportionem totius Vniuersi. Concedit nihilominus esse processum infinitum incrementi possibilis quarundam rerum; de quibus rectè dicit, quod necessarium fuit aliquam determinatam quantitatem à diuina sapientia designari. 11.

Alexander licet externo verborum cortice durior esse videatur aduersus infallibilitatem optimi; sed tamen intimo sensu verè pro illa pugnat. Etenim 1. parte q. 21. mem.3.art.1. & 2. quamuis asserat, fuisse possibile res mundi meliores & meliori ordine fieri: nihilominus in eiusdem membri art. 3.4.5. & 6.defendit fuisse factum illud quod est optimum circa redemptionem humani generis, circa productionem Adami, circa perfectionem Christi D. & Beatissimæ Virginis, & 1.part.quæst.26. argumen.1. & solutione defendit, Deum semper fecisse quod est optimum comparatione vniuersi. Magis vniuersaliter 2.p.q.96.mem.2.art.2.in corp.ait: *Et si diuina operatio non indigeat approbatione, pro eo quod quidquid Deus facit, optimè facit: verumtamen ad excitandam deuotionem in mentibus fidelium &c. multiplex potest assignari ratio, quia Deus fecit hominem vertibilem in malum.* Deinde verò ad argumenta respondens maximè ad 5.6.7.& 8. Constanter defendit, fuisse optimum prouidendi modum facere hominem vertibilem ad malum, & ita procedit quasi necessarium sit idem in omnibus Dei operibus defendere. Præterea 3. p.q.1. mem. 3. & 4. docet eandem infallibilitatem incarnandi & satisfaciendi pro peccato propter rationes melioris boni, quam ex Anselmo ponderauimus sect.6. 12.

Denique prædictum axioma Dionysij sic exponit tam 1.p.q.21.mem. 3.art.1.ad 3.quam 2. p.q.96.mem.2.art.2.ad 6.vt optimi agentis, scilicet Dei sit adducere quod est optimum simpliciter in processionibus personalibus; deinde quod est *optimum in genere*, & statu cõditionis, vt in productione Christi Domini; ac deniq; quod est optimum in ordine, vt in productione vniuersi. Vnde colligit Alexander, hominem non debuisse creari in eo statu, qui fuisset optimus simpliciter 13.

simpliciter ac secundùm se consideratus, sed in eo statu, *in quo optimè saluaretur vniuersitatis ordo & pulchritudo.* Ex quibus tandem exponitur quod loco citato dixerat, res mundi potuisse fieri meliores, & meliori ordine. Nec enim potest intelligi nisi de perfectione procedente in infinitum; vel de perfectione rei in ordine ad seipsam, non verò prout deseruit ad perfectionem vniuersi.

14. *Albertus.* Eodem sensu concessit Albertus, meliùs aliquid fuisse possibile 1. parte q. 77. mem. 3. art. 1. & 3. Nam art. 1. in solutione ad 2. explicat exemplo plurimarum rerum, quæ requiruntur ad pugnam, & licèt aliæ sint aliis inferiores & imperfectiores: nihilominus, *Vnumquodque istorum,* ait, *in ordine exercitus optimum est in statu suo, nec posset esse melius: sine quolibet enim isto perit boni ducis exercitus. Et ita est in ordine vniuersi. Vnumquodque enim optimum est suo loco, & suo ordine positum, nec posset esse melius, quam est secundum ordinem illum.*

15. Cui consequens est, quod in articulo secundo defendit, in ordine ad vniuersum melius & rationabilius fuisse producere hominem vertibilem ad malum, & in art. 3. defendit optimum fuisse modum reconciliationis, & optimam fuisse gratiam Christi D. comparatione redemptionis; & optimam fuisse gratiam Beatissimæ Virginis comparatione suæ dignitatis & muneris. Prædictum etiam axioma Dionysij declarat in prædicto mem. 3. art. 1. in fine, optimi esse adducere, quod est optimum secundum capacitatem rerum, quæ fiunt; quamuis non sit optimum simpliciter. Denique Albertus in eadem 1. p. q. 67. mem. 1. col. 2. & 3. planè docet, prouidentiam omnia disponere propter optimum bonum vniuersi.

16. Prædictam sententiam S. Thomæ, Bonauenturæ, Alberti & Alexandri de optimo bono vniuersi comparatione cuius partes illius non potuerint esse meliores, nec melius ordinatæ; quamuis simpliciter ac præciso respectu ad vniuersum, potuerint esse meliores & melius ordinatæ: recipiunt alij plurimi Scholasticorũ, Capr. 1. dist. 44. q. vnica art. 2. conc. 2. Caiet. 1. p. q. 25. art. 6. & q. 47. art. 2. tacitè recipiens doctrinam S. Thomæ, quam supra retulimus, vbi magis expressè tradunt hoc expositores alij.

17. Eiusdem sententiæ sunt Maior 1. disp. 44. q. 1. Argent. dist. 44. art. 3. fine, Carthus. 1. dist. 44. q. 1. nam & assentitur argumentis *sed contra*, quæ ponit sub initium, & approbat doctrinam Alexandri, S. Thomæ & S. Bonauenturæ, supra relatam: vnde recipiunt explicationem, quę videntur esse contraria sequenti dist. 45. q. 1. post medium. Denique rationabilissimum & optimum in ordine ad vniuersum fuisse permittere tentari homines, quos Deus prænouerat esse vincendos, defendit libro 2. dist. 23. ante quæstionem primam.

18. Durandus in 1. dist. 44. q. 3. existimat, omnes rerum species possibiles, esse de facto productas, si multitudo specierum possibilium est finita. Quæ conclusio supponit à Deo fieri optimum & perfectissimum in eo genere perfectionis, in quo possibile est optimum, quia non procedit in infinitum.

19. Ricardus 1. dist. 41. q. 2. dum refutat secundam opinionem, *inconueniens,* inquit, *est, Deum facere factum minus rationabile, dimisso facto magis rationabili.* Confirmàtque testimonio Anselmi li. 1. *Cur Deus homo* cap. 10. (quod retulimus sect. 6.) & dist. 46. art. 1. q. 3. ad 3. concedit Deum, vt potè summè liberalem, velle omnibus communicare sua bona, quantum possibile est, vt decens. Henricus quodlib. 8. q. 1. sub finem recipit vt veram Auicennæ sententiam de optimo, quam referemus sect. sequen. versus finem.

Præterea multæ sunt communes opiniones Theologorum, ex quibus efficaciter colligitur infallibilitas optimi. Nam imprimis quando disputant, vtrum Deus incarnaretur, etiam si non peccaret Adamus; tam illi, qui affirmant, quàm illi, qui negatiuè respondent, omnes communi consensu præsupponunt, Deum in eo casu facturum fuisse, quod optimum, id est, rationabilissimum ac decentissimum foret comparatione diuinæ sapientiæ, bonitatis, & cæterorum attributorum. Hoc autem fundamento præiacto, dissident in eius applicatione dumtaxat: quoniam alij Theologi contendunt, melius & rationabilius esse tunc non incarnari: alij contra rationabilius putant, etiam tunc incarnari, aut certè defendunt, non esse rationabilius oppositum. Propterea nonnulli antiquorum, vt ipso quæstionis titulo cardinem illius & statum difficultatis aperirent, non inquirebant, vtrum Deus incarnaretur: sed, vtrum esset magis conueniens & magis congruum incarnari; licèt non peccasset Adamus. Quemadmodum Alexan. 3. p. qu. 2. mem. 13. & Ricar. lib. 3. sent. dist. 1. art. 2. q. 4. quæstionem hanc proponunt. 20. *Ex communibus Theologorum opinionibus efficaciter colligitur electio optimi.*

Secundò colligitur ex D. Thoma, & plurimis Scholasticorum, affirmantibus, originale peccatum aduersus Gentiles probari ex corruptione concupiscentiæ, ignorantia, morbis, morte, cæterisque miseriis humanæ naturæ. Quorum rationes nullam omnino probabilitatem afferrent; nisi supponendo, Deum semper facere, quod est magis consonum misericordiæ bonitati, liberalitati & affectui communicandi suam perfectionem: quoniam hoc est melius & dignius infinita sapientia, quando non obstat aliqua ratio iustitiæ. Ponderauimus etiam ex Patribus idem argumentum disp. 9. sect. 10. versus finem. 21.

Ita procedit S. Thomas lib. 4. contra Gent. capite 52. à principio, cuius obseruanda sunt potissimum illa verba: *Posset tamen aliquis dicere, huiusmodi defectus tam corporales, quàm spirituales, non esse pœnales, sed naturales defectus, &c.* Cui obiectioni post pauca respondet: *Si quis rectè consideret, satis probabiliter poterit æstimare, diuina prouidentia supposita, quæ singulis perfectionibus congrua perfectibilia coaptauit, quod Deus superiorem naturam inferiori ad hoc coniunxit, vt ei dominaretur: & si quod huius dominij impedimentum ex defectu naturæ contingeret, eius speciali & supernaturali beneficio tolleretur.* Quibus verbis de prouidentia Dei nihil aliud præsupponitur, nisi quod mera ratione naturali probatur absque supernaturali reuelatione: dirigitur enim iste discursus, vt per illum concipiat probabilem existimationem ille, qui nondum per fidem certo credit, hominem fuisse productum à prædictis miseriis liberum, sed propter peccatum fuisse deuolutum ad illas. Quapropter non supponitur liberum decretum Dei, quo finem sub certo modo atque mensura statuisset. 22. *S. Thom.*

Eisdem coniecturis, tanquam valdè efficacibus ad

bus ad probandum originale peccatum, vtitur Gnilicl. Parisien. tract. de vitiis & peccatis c.2. Alexan.2.par.q.122.mem.1.argumentis *sed contra* Albertus 2.p.q. 107.mem.1.argumentis, *sed contra*. S Bonau.lib.2.dist.30.art.1.q.2.non obscurè significans, originale peccatum à Philosophis potuisse cognosci naturali ratione; si modum animaduertetent, quo debuisset anima subordinari Deo, super omnia illuminando. Ricardus item in eadem dist. 30. art. 1. qu. Ægidius Rom. in speciali tractatu de peccato Originali, quem refert, & cum aliis sequitur Carthusianus lib.2.sent.dicta dist.30.q.1.ad finem. Sed in hoc genere probandi nimium excessit Ambrosius Catherinus lib. de peccato originali disputatione, quæ incipit: *Venio ad rationes.*

24. Tertiò colligitur ex omnibus Scholasticis in 1.sent.dist.46.cum Augustino sentiéribus, quod Deus non permitteret peccata, nisi propter colligenda maiora bona. Nam in hac doctrina necessariò præsupponi, quam infallibiliter Deus eligat optimum prouidentiæ modum, satis probatum fuit disp.9.sect.11.

25. *Respectu diuina sapientia sufficiens ratio est, quare aliquid faciat, quia melius est.*

Quartò colligitur ex omnibus Scholasticis, quoniam plurimis in locis, quando probant, aliquid tali modo fuisse factum à Deo, vel tali modo gubernari; rationibus vtuntur, quæ suadeant id esse rationabilius & decentius comparatione diuinæ sapientiæ & bonitatis; nam hoc probato, putant se causam obtinuisse: quemadmodum de Patribus antiquis ponderatum est fusius disp. 9. tota sectione 10. Sic S. Thomas lib. 3. contra Gen.cap.71.& 111.& 114. atque 141. de diuina prouidentia circa creaturas rationales & irrationales, de legibus, de differentia & ordine præmiorum atque pœnarum: nihil alia ratione probat aduersus eos, qui solo naturæ lumine ducuntur, nisi quoniam hic modus prouidendi melior est, maiorem perfectionem creaturis confert, & magis dignus est infinita Dei sapientia & bonitate.

26. *Intellectus ad eos Scholasticos qui sæpe asserunt, non semper Deum facere quod secundum se optimum est.*

Corollarium igitur ex opinionibus communibus, quas proximè retulimus, illarum, est intellectus ad eos Scholasticos, tā antiquos, quàm iuniores, qui simpliciter absque maiori declaratione pronunciarunt, Deum non semper facere, quod secundum se optimum est, sed quandoque facere quod per consilium intellectus diuini proponitur, quasi minùs perfectum. Hoc enim propterea nihil obstat veræ doctrinæ de optimo.

Recurrūt ad ea in quibus optimum non est.

Primò quoniam ad hoc probandum iidem authores recurrunt ad perfectiones, in quibus optimum est impossibile; quoniam processus in infinitum datur maioris & maioris perfectionis sine termino.

27. *Vuicheleffum impugnant.*

Secundò, quoniam solùm oppugnant aliquando errorem Wicheleffi, qui dicebat, Deum non posse facere melius, quam fecit: aut certè prędicti Doctores non distinguunt genera perfectionis in quibus datur optimum.

Loquūtur de bono secundùm se maiore, non tamen in ordine ad vniuersum.

Tertiò, quia quandoque loquuntur de bono, quod entitatiuè maius est, licèt in ordine ad vniuersam seriem diuinorum operum, non fuerit rationabilius & conuenientius illud producere.

28. *Nemo reperitur scriptor, qui Deū aliquando fecisse, quod rationabilius foret non fecisse, asserat.*

Quartò, quia nemo reperitur, qui scripserit, Deum aliquando fecisse, quod foret rationabilius & honorificentius Deo non fecisse, consideratis omnibus circunstantiis, & attenta proportione ad vniuersum. Quod si aliquis hoc scriberet, ipse sibi contradiceret, toties defendens, optimum & rationabilissimum esse quod Deus fecit, & quod in aliis casibus esset facturus; vt vidimus in quatuor communibus sententiis nuper enumeratis. Quintò denique prædictus intellectus aliis vrgentioribus argumentis probatus est supra fuisse mentem Alexandri & Alberti.

Inter recentiores, maiori distinctione, quam alij, procedit Vasquez 1.p. dist.107.cap.2.& 3. nam expressè declarat, Deum ex parte sua seruare semper, vt illud eligat, quod rationabilissimum est eligere, consideratis omnibus circunstantiis: quamuis secundum se non sit perfectius. & 1.2.disp.43. cap.3. num. 17. loquitur de potentia eligendi minùs bonum, potius quam de actu eligendi illod. Denique contra optimum falsò citatur Vasquez 3. par. disp.1. sect.2.& 4. Suarez autem 1.p.lib.3.de attribut.ca.10.§.12. manifestè tradit, Deum liberè conferre quædam beneficia prouidentiæ, quæ non potuit omittere, quia consentanea sunt eius sapientiæ bonitati, semper autem operatur consentaneè ad sapientiam & bonitatem. *Et hæc necessitas, inquit, sufficiens est ad naturalem demonstrationem.* 29.

30. *Doctores qui oppositū videntur asserere, exponūtur.*

Cæteri doctores, absque distinctione dicentes, Deum aliquando facere quod est minùs bonum, ac minùs perfectum, potuisseque melius facere, suo iure postulant intellectum, quem in præsenti corollario probauimus. Inter quos sunt Bellarmin.tomo 3.de gratia & libero arb.ca.17. arg. 2. Suarez relect. de libertate diuina disp. 1. sect.1.num.8.& 3.par.tomo 1.disp.4.sect.2. fine, & Metaphys.disp.30.sect.vlt.num.23. Azor. lib.1.summæ cap.25.q.7.fine licet obiter tantum & generaliter loquatur Valentia 1 p.q.25. puncto 3. corol. 4.& 5. supponere videtur, in nullo perfectionis genere dari optimum. Salas 1.2.tomo 1.tract.6.disp.1.section. 5. num.53. solummodo dicit, posse Deum eligere minùs bonum.

Contrariæ sententiæ fuet Marsilius lib. 1.q. 43.art.2.post conclus.4. asserit enim, quod simpliciter melius fuisset omnes creaturas rationales in gratia confirmari: sed tamen hoc in [illegible] xit fortassis quantum ad bonitatem [illegible] rationalium creaturarum non vero quantum ad meliorem prouidentiæ modum & [illegible] liorem ostentionem diuinorum attributorum, nec quantum ad exercitium quarundam perfectissimarum virtutum. 31.

Gabriel in vtramque partem ambiguus hæret. Nam lib. 1.sent.dist.44.q. vnica art. 1.& 2. docet, etiam si designari posset a Deo aliqua substantia, quæ inter creabiles esset suprema: nihilominus manere dubium æquale in vtramque partem, vtrum de facto fuerit producta talis substantia perfectissima: & problematicè defendit, potuisse Deum meliorem mundum producere; licèt supponatur dari statum, hoc est, possibilem esse mundum optimum, cuius perfectio non possit esse maior. Idémque libr. 2. sent. dist.23.q.vnica art. 3. dubio 1.sub disiunctione defendit, fuisse melius ex parte obiecti, vel non fuisse melius producere naturam impeccabilem. 32.

Tandem Valentinus de Herice 1. p. disp. 20. de Voluntate Dei ca.5. quod est vltimum probare contendit, Deum non semper velle quod est optimum physicè, nec quod est optimum moraliter. Veruntamen ille nititur eo fundamento, 33.

quod

quod nihil sit optimum ; sed quocunque bono melius aliud sit possibile : vt constat ex eodem cap. 5. num. 31. Aliunde tamen nostræ sententiæ fauet, quoniam disp. 16. sect. 2. nom. 11. & 12. fatetur, Deum vehementer propendere & inclinari ad liberam suæ bonitatis communicationem. Magis autem propendere ad perfectiorem communicationem, infertur ex maiori gaudio de Incarnatione, quam de illius opposito, quod concedit disp. 20. capite 5. num. 28.

SECTIO II.

Philosophi quoque docuerunt, optimum semper à Deo, & à natura fieri.

1. PHilosophorum in causa præsenti testimonium ideo magis apertè probat, quod intendimus, quoniam illi supernaturalia Dei opera penitus ignorantes, nullâque Dei reuelatione ducti, sed solo naturæ lumine, pro comperto tradiderunt, optimum semper à Deo & à natura fieri. Quapropter hoc non aliunde colligebant, quàm ex sapientia & bonitate Dei.

2. Aristoteles itaque lib. 8. Physicor. tex. 48. fine ait: *In iis, quæ sunt natura, finitum fit potius, & id quod melius est, oportet, si modo esse possit.* Vbi S. Thomas sect. 12. prope fin. *In iis*, ait, *quæ sunt secundum naturam, semper est magis accipiendum illud quod est melius, si sit possibile: quia ea, quæ sunt secundum naturam, sunt optimè disposita.* Quod clarius iterum in eodem lib. 8. textu 56. docuit Philosophus, dicens: *Dignius semper accipimus in natura esse si tamen possibile est.* S. Thomas. Aristoteles.

3. Prætetea lib. 12. Metaphys. cap. 10. quod est vltimum, initio: *Præscrutandum est*, inquit, *etiam hoc, quomodo natura Vniuersi habeat ipsum bonum & ipsum optimum: vtrum separatum quiddam, & ipsum an per se, an ipso ordine, an vtroque modo, quemadmodum exercitus: etenim bene esse iuis in ordine, & dux ipse est, ac magis ipse: non enim ipse propter ordinem, verum ordo propter ipsum est.* Familiare est Aristoteli, quæstionis propositæ solutionem, quasi dubitando vel interrogando proponere. Sic igitur in præsenti docet exemplo exercitus & ducis, bonum & optimum formaliter existens in Vniuerso, esse ordinem ac dispositionem omnium rerũ; at vero bonum & optimum principium & finem, à quo & ad quem prædictus ordo dirigitur, esse Deum. Sequenti verò contextu pergit ostendere, quo pacto in vniuersores omnes apto & conuenienti ordine disponantur, vt imperfectiores sint propter perfectiores.

4. Libro 2. de cælo tex. 34. *Si enim*, ait, *natura semper facit eorum, quæ fieri possunt, quod optimum est, &c.* Rursus de generatione & interitu lib. 2. tex. 59. de perpetua & nunquam intermittente successione corruptionis & generationis ita philosophatur: *Atque id optima ratione accidit. Cum enim affirmemus, naturam omnibus in rebus semper id, quod melius sit, expetere, meliùsque sit esse quam non esse; id autem omnibus inesse nequit, quoniam longè ab ipso principio absunt; idcirco Deus modo deficientes consulens, vniuersum compleuit, cùm generationem instituisset continuam.*

5. Atque lib. de iuuentute & senect. à medio: *Nemini dubium erit, quin natura in omnibus, quæ fieri possint, pulcherrimum quodque fingat & moliatur.* Siue vt habet alia translatio: *Naturam videmus in omnibus ex possibilibus facientem optimum.*

Libro 2. de partibus animalium cap. 14. ante med. *Semper natura rei melioris author est, quoad eius fieri potest.* & lib. 4. de partibus animal. capit. 10. inter princip. & med. ait: *Natura ex his, quæ fieri possunt, facere solet quod melius est.* Deinde libro primo, de generatione animalium capit. 4. sub init. *Natura rem quamcunque facit, aut quia necessaria est, aut quia melius ita est.* Denique libro de communi gressu animalium inter med. & fin. dicit: *Natura semper in iis, quæ fieri possint, ad id respicit, quod potius sit & melius.* 6.

Respondebit aliquis fortasse primum, apud Aristotelem melioris & optimi boni non esse authorem Deum, sed collectionem causarum naturalium, quam intelligit nomine naturæ. Veruntamen hæc solutio licet aliqua verisimilitudine satisfacere potuisset aliis locis supra citatis: manifestè refutatur ex illis duobus testimoniis lib. 12. Metaphys. cap. 10. & lib. 2. de generatione textu 59. Nam in illis expressè Deum facit principium & finem optimi boni, quod in rebus naturalibus reperitur. Confirmatur primò, quoniam opus naturæ Philosophus asserit esse opus Dei lib. 1. de cœlo cap. 4. in fine dicens: *Deus & natura nihil prorsus faciunt frustra.* Et libro de Mondo ad Alexand. (nisi fortè liber sit alienus) *Vetus* inquit, *fama est & quidem hereditaria mortalium omnium, vniuersa a Deo, & per Deum esse nobis constituta.* 7. Solutio. Impugnatur. Cõfirmatio 1.

Confirmatur secundò, nam lib. 1. de partibus animal. capit. 5. in medio viliora quæque sine pudore aggredi monet; *cum in omnibus naturæ numen, & honestum pulchrùmque sit ingenium. Quippe cùm naturæ operibus iunctum illud præcipue sit, vt nihil temerè vicèque fortuita committatur, sed alicuius gratia omnia agantur. Numen* autem propriè Diuinitatem significat apud Latinos. 8.

Secundò respondebit alter, Aristotelem ideo tribuisse Deo gubernationem optimam & optimos effectus, quoniam existimabat, Deum non liberè sed naturaliter agere; propterea que tota sua potentia conferre quantam perfectionem capere possunt effectus. 9. Alia solutio.

Hæc tamen solutio refutatur primò, quoniam Aristoteles aliquando saltem existimauit, Deum operari liberè, sicut probauimus supra disp. 7. sect. 5. versus finem: & quamuis aliquando vel contra libertatem Dei scripserit, vel de illa dubitauerit: nihilominùs optimum à Deo semper fieri, tam constanter ac tam multis in libris docuit, vt eo ipso lectorem monuisse videatur, non esse dubitandum, quin Deus optima semper faciat, siue necessariò, siue liberè creaturas producat. Refutatur 1.

Refutatur 2. quia lib. 4. Topicor. c. 5. licet absurdissimè concesserit, Deum posse praua agere: nihilominus asserit de facto nunquam eligere praua: Igitur multò facilius concederet Aristoteles, Deum posse agere minùs bona: quamuis retineret prædictum axioma: *Deus & natura semper meliora facit.* 10. Refutatur 2.

Refutatur 3. quoniam locis supra citatis Philosophus agit de bono, quod est optimum secundùm commensurationem ac proportionem cum aliis rebus, & secundùm dispositionem & ordinem vniuersi. Hoc autem genus optimi non fieret, si Deus absque libertate 11. Refutatur 3.

ptoduceret ereaturas, & in illas effunderet totam magnitudinem & perfectionem sibi possibilem. Nec ad hoc limitandom sufficeret solum dictamen intellectus, quoniam ille dictat in quibusdam tebus processum in infinitum esse possibilem maioris & maioris perfectionis, in aliis rebus dictat æqualem perfectionem. Saltem igitur in iis sola voluntas libera determinare poterit vnum aliquid, ad cuius commensurationem, proportionem & ordinem cætera fiant optima. Hæc de Aristotele.

12. *Platonis testimonia.* Platonis hac de re testimonia sunt illustriora, & ex illis aliquid citatum ab Alexaodro, Alberto, Bonauentura, & aliis antiquioribus Scholasticis. In Timæo, siue libro de oatura, multo propitis ad princ. quàm ad mediom. *Dicamus*, inquit, *quam ob causam ille rerum author generationem, & hoc Vniuersum constituit. Bonus erat. Bonus autem nulla vnquam aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum huor ab eo alienissimus esset, omnia sibi, quantum fieri potuit, simillima fieri voluit*, & paucis interpositis adiungit: *Quidquid erat temerè agitatum & fluitans, ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Fas autem neque erat, nec est, quidquam nisi pulcherrimum facere eum, qui est optimus.* Et post pauca: *Totum ita Mundum constituit, vt pulcherrimum naturæ opus, optimúmque foret.*

13. Præterea inter principium & medium eiusdem dialogi hanc introducit partem concionis, quam sopremus Deus omnium creator habuit ad Deos creatos, id est Angelos: *omnia animantium genera suo ambitu contineat, oportet si est mundus omnino perfectus futurus. Hæc verò si à me fiant solo, vitáque donentur, diis adæquabuntur. Quapropter accedite vos secundùm naturam ad animalium generationem, &c.* Errauit, vt expers fidei, faciens Angelos authores animaliom: cæterum ostendit euidentissimè, quàm infallibile sit Deum communicare suis operibus perfectionem maximam. Nec propterea putet aliquis, Platonem attulisse diuinæ voluntati necessitatem, libertati contrariam: siquidem potuit Deus solus facere, quod faciendom commisit Angelis, potuítque illos ànnihilare, sed sua voluntate præstitit eis æternitatem; vt ex superiori contextu constat.

14. Deinde moltò propiùs ad medium, quàm ad ptiocipium eiusdem dialogi: *Ea*, inquit, *apud nos sententia semper rata indubiáque præ cæteris habeatur, quod Deus illa, cùm talia non essent, quam pulcherrimè optiméque fieri poterant, ordinauit.* & iterum: *Hæc igitur omnia sunt causæ adiuuantes, quibus Deus ministris vtitur ad optimi ideam, quantum fieri potest, absoluendam.* Totus denique dialogus impenditur ad commendandam eximiam perfectionem diuinæ prouidentiæ tam io partibus hominis & facultatibus, quàm in primariis partibus totios Vniuersi.

15. Idem in dialogo 10. de legibus propios ad med. quàm ad finem ait: *Ambo asseruit. deos scire, videre audiréque omnia: nihilque eos effugere posse eorum, quæ aut sensu aut intellectu percipiuntur: deinde omnia eos posse quæcunque mortales, immortalésve possunt, absque dubio concedent. Bonos etiam, imo optimos esse omnes, quinque confessi sumus. Nulla ergo pigritia, nulla mollitie capi eos possibile: quandoquidem tales sunt, quales esse consensimus. Nam à timiditate in nobis otium nascitur, pigritia verò ab otio atque mollitie. Nullus ergo Deorum otio, pigritiáque corruptus quicquam negligit. Nullus enim timiditatis Deus est particeps.* Sobiungit autem, deos scire, non esse contemnandas res paruas in Vniuerso, nec voluptate, aut dolore fractos, omittere quæ sciunt esse meliora, & paulò inferius: *Opifices*, inquit, *quanto peritiores sunt, tanto arte vna in propriis ipsorum operibus & parua simul & magna exquisitius absolutiúsque perficiunt. Deus verò, qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult, parua, quæ facilius gubernari possunt, propter pigritiam & ignauiam negliget? nullo modo.* Ac postquam docuit, omnia dirigi ad perfectionem Vniuersi, monet: *Tu autem molestè fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimum est, vniuerso simul & tibi pro communis generationis viribus conuenit.*

16. Ptæterea Socrates apud Platonem in Phædone, siue de anima inter med. & fin. monet, certissimam esse viam assequendi, quid Deus voluerit & fecerit, si prius inuestigauerimus, quid sit absolutè rationabilius & melius in ordine ad vniuersitatem; cuius verba retuli disp. 9. sect. 9. probat. 6.

17. Denique quod à Deo fit, esse optimum & congruentissimum docuit Soctates, & ex illo Chrysippus apud Cytillum Alexandrin. libr. 5. contra Iulianum, vt tetulimus disp. 9. sectioo. 4. fine. Plotinus quoque Platonicus idem docuit apud Theodoretum libr. 6. de Græcorum affectionibus, vt vidimus in eadem sect. 4. versus finem.

18. Auicena tract. 9. Metaphys. cap. 6. de Deo sic disserit. *Sua essentia est causa bonitatis & perfectionis, secundùm quod est possibile rebus, & placent ei. Intelligit igitur ordinationem bonitatis, secundùm quod possibile est esse melius: vnde ex hoc quod intelligit ordinem & bonitatem, quæ melior esse potest, secundùm quod ipse intelligit eam, fluit ipsa tali fluxu, quo perfectius peruenitur ad ordinem secundùm possibilitatem.* Quam sententiam vt veram recipit Henticus quodlib. 8. q. 1. sub finem.

19. Ad confirmationem eiusdem sententiæ toto illo cap. 6. declarat Auicena, quibusdam indiuiduis aliqua esse mala, quæ tamen permittere fuit melius propter bonum Vniuersi. Notandum est potissimum quod ait propius ad med. quàm ad finem eiusdem capitis: *Non fuit sapientiæ diuinæ dimittere summas bonitates, quæ semper, & sæpe sunt propter mala aliquorum indiuiduorum, quæ non sunt semper.*

20. Ne fortè respondeat aliquis, hæc ita sensisse Auicenam, quoniam existimauit, Deum agere ex necessitate naturæ, recolendum est quod io eodem tractatu 9. cap. in medio dixerat, primo principio non fuisse necessarium, sed contingens creare.

21. Ex multis prætetea Philosophis efficaciter colligitur, Deum infallibiliter sequi meliorem gubernationis modum; quoniam solo naturæ lumine persuaderit immortalitatem animarum; ne grauissimorum scelerum impunitas, & nullum virtutis præmium, Deo gubernatore, credatur: qood argumentum ponderauimus disp. 9. sect. 10. exemplo 10.

22. Tandem omoes Philosophi qui de naturalibus rebus, ac naturali prouidentia sentiebaot ita magnificè, multò magnificentius sentirent de supernaturalibus, si per fidem agnouissent.

SECTIO

SECTIO III.

Soluuntur argumenta, desumpta ex Patribus, qui necessitatem omnem à Dei voluntate reiiciunt.

1. PRo solutione argumentorum, in hac & sequentibus sectionibus exponenda, tria fundamenta præmitto, quæ tanquam solidæ petræ sustineant, & frangant impetus aduersariorum: eos denique suo pondere compellant procurare solutionem, quæ nostræ veræque sententiæ sufficiat.

2. *Non pauca sunt, quæ diuina voluntas eligeret infallibiliter.* Primum fundamentum est, apud omnes Patres & Scholasticos, imo etiam apud Philosophos esse non pauca, quæ diuina voluntas infallibiliter eligeret cuiusmodi citra controuersiam sunt quæ sequuntur, *Primum.* Primum. Si nemo peccasset; Deus non subiret crucem, nec mortem, nec ex vi præsentis decreti, nec ex vi alterius decreti. *Secundum.* Secundum. Ex suppositione, quod Deus creat homines, infallibile est, iustis præmia, peccatoribus autem decreuisse supplicia; vel certè est infallibile non decreuisse, iustos in æternum vexare tormentis, & peccatores in cœlo clara sui visione donare. *Tertium.* Tertium & generalissimum est, saltem hoc esse infallibile, quod Deus minimam mensuram perfectionis & rationabilitatis non semper, nec in omnibus operibus eliget; nec semper affectabit facere minùs bonum & minùs rationabile; sed aliquando saltem in aliquibus operibus liberè decernet consequi perfectionem maiorem, quàm sit minima & infima perfectio illius generis. Alia exempla posuimus præcedenti disp. 9. sect. 3. obiect. 1. & sec. 10. & 11.

3. Quod si vel vnicum exemplum admittitur, quod voluntati diuinæ simul sit & liberum & infallibile: tenebuntur etiam suas omnes rationes & obiectiones dissoluere nonnulli Theologi, qui contendunt, infallibilitate morali destrui, vel minui libertatem, vel afferri molestiam, tristitiam, indigentiam, aut possibilitatem destruendi Deum, vel alia inconuenientia resultare, quæ tamen non inferuntur ex peculiari ratione boni optimi, sed ex generali ratione infallibilitatis, seu moralis necessitatis.

4. Secundum fundamentum est humanæ voluntati plurimas actiones esse moraliter infallibiles, salua libertate physica, quæ simpliciter est libertas. *Duplex infallibilitatis genus.* Duplex autem est infallibilitatis genus. Alia nàmque infallibilitas vagatur per diuersa tempora, vel per diuersas actiones: alia verò determinate ad vnam actioné hoc tempore & hoc loco producendam impellit. *Vaga infallibilitas.* Exempla pro vaga infallibilitate sat multa vidimus tomo præcedenti de Scientia Dei disp. 80. sect. 1. & 2. Vnde recolimus pauca. *Lucæ 11.* Lucæ 11. *Quis ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut si petierit ouum, nunquid porriget ei scorpionem?* Est enim infallibile, quod pater sanæ mentis, & non iratus contra filium, habénsque sufficiens alimentum, egenti petentíque filio dabit nunc aut postea. *Exodi 4.* Exod. 4. *Si nō crediderint tibi, nec audierint sermonem signi prioris; credent verbo signi sequentis. Quod si nec duobus his signis crediderint, nec audierint vocem tuam; sume aquam fluminis, &c.* quasi diceret: credent posterioribus signis: vt constat ex sequenti contextu & fine capitis. Præterea lib. 1. Regum cap. 22. *1. Reg. 22.* *Sciebam*, inquit, *Dauid, quod cùm ibi esset Doeg Idumæus, procul dubio annunciaret Sauli.*

5. *Infallibilitas ad veniale peccatum committendum.* Diuersorum autem peccatorum vagas infallibilitates Fides docet, aut Theologia, Prima certissimáque infallibilitas est committendi veniale peccatum aliquod diuturno tempore, nisi speciali priuilegio diuina prouidentia protegat ab illo. *Ad mortaliter peccandū longo tempore.* Secunda est infallibilitas peccandi mortaliter longo tempore, nisi iustus speciali auxilio muniatur, maximè verò si voluntariè versetur inter occasiones peccandi, nec adhibeat diligentiam euitandi venialia. Maior infallibilitas est plura mortalia committendi, si peccator in gratiam redire contemnat.

6. *Determinata infallibilitas.* Determinatæ verò infallibilitatis exempla sint. *Iudith 14.* Primum Iudith capit. 14. sub init. *Accipiat vnus quisque arma sua, & exite cum impetu, non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. Tunc exploratores necesse erit, vt fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam, &c.*

7. Deinde sunt homines innumeri, sic animo & corpore affecti, vt infallibiliter & liberè reciperent cum gratiarum actione magnam pecuniæ vim gratis, ac sine labore concessam. Alij pingue beneficium, aut episcopatum infallibiliter admitterent, suppositis circunstantiis in quibus versantur.

8. Omnes homines sanæ mentis quam citissimè fugam arripientes se collocarent in loco tuto, si subitò illis occurreret leo vel alia fera, vulneribus irritata. Iam vero quis ecclesiasticorum aut sæcularium est qui non abnueret protinus, ac repelleret cum fastidio vel irrisione quemlibet extraneum & ignotum hominem, à se postulantem, vt in eius fauorem resignaret suas omnes præbendas, & ei tribueret omnes suas facultates gratis, & absque alia ratione dandi, quàm sua petitione? Possunt in hoc genere multo plura exempla excogitari, de quibus aliqua vidimus tomo præcedenti disp. 80. sect. 4.

9. *Moralis necessitas nō est necessitas simpliciter.* Tertium fundamentum est manifesta demonstratio, ex præcedentibus deducta, qua probatur, infallibilitatem, licet appelletur moralis necessitas, non esse simpliciter necessitatem, sed tantùm secundùm quid. Nam ea quæ simpliciter est necessitas, è diametro pugnat cum libertate, quoniam excludit omnino possibilitatem oppositi. Contra verò moralis necessitas relinquit absolutè possibilitatem oppositi, proptereáque simpliciter libertatem custodit illæsam. Quocirca præcedenti disp. 9. sect. 3. probatum fuit, absolutè possibile Deo fuisse, atque absolutè liberum velle & facere minùs bona, minusque rationabilia, prætermissis bonis optimis ac rationabilissimis, quamuis ad illa bonitas infinita propenderet infallibiliter.

10. *argumentū 1.* Ex tertio fundamento soluitur argumentum primum, acceptum ex Patribus, qui necessitatem excludunt à diuinis volitionibus & operationibus, affirmantes, Deum posse facere quæ non facit, & posse non facere quæ facit. Quorum testimonia posuimus supra disp. 7. sect. 3. & 4. & disp. 8. sect. 4. Potissimum autem vrgent verbis *Augustinus.* Augustini lib. 83. quæstionum, quæst. 22. *Vbi nulla indigentia, nulla necessitas. Vbi nullus defectus, nulla indigentia. Nullus autem defectus in Deo, nulla ergo necessitas.* Sed moralis infallibilitas est aliqua necessitas, appellatur enim necessitas mo-

ralis: ergo moralis infallibilitas non est io Deo.

11. Confirmant 1.qooniam Augustin. lib. 13.de Trinit. cap. 10. inirio dicit, *Dei potestati cuncta aequaliter subiacere.* Igitur noo minùs subiacet diuinæ potestati facere minus bonum, quàm facere maius bonum;ac proinde sicut maius boonm potest facere potentia morali, quæ videlicet reducetur ad actum, ita potest facere minus bonum potentia morali; consequentérque non erit infallibile nunquam esse faciendum minùs bonum.

12. *Cõfirmatio.* Potest addi secunda confirmatio, nam Hugo Victorin.lib.1.de Sacramentis fidei par. 2.c.22. quod est vlt. longè post med. & in summa sententiar.trac.1.c.14.ad fi.ex professo refutat eos, qui dicunt, Deum non posse melius aliqoid facere, quoniam optimum est quod facit.

13. *Soluitur principale argumentū.* Ad principale argumentum respondetur. Moralis infallibilitas non est simpliciter necessitas, sed tantum secundùm quid & quadam similitudine, quia semper sortitur effectum: quapropter licèt in Deo nulla sit necessiras simpliciter; non sequitur nullam esse necessitatem secundùm quid. Quapropter illius argumenti fallaciam imitaretur rectè, qui contenderet, canem pictum excludendum esse à templo, quoniam ab illo excludendus est omnis canis: vel qui probaret, argentum viuum constare anima vegetatiua, quoniam omne corpus viuum constat anima vegetatiua.

14. Quam ex mente Patrum sit hæc solutio, constat ex eorundem testimoniis, adductis tota fere disp. præcedenti, præsertim sec. 4. 5. & 6. quoniam Athanasius, Augustinus, Damascenus, Anselmus & Hugo Victorin. vsi sunt vocabulo *necessitatis* ad significandam infallibilitatem Incarnationis, Redemptionis & optimæ prouidentiæ: Basilius autem & Clemens Roman. Lactantius & Prosper vsi sunt nomine *impossibilitatis*, quæ sequitur ex necessitate sui contradictorij. Quorum testimonia posuimus disp. 9. dicta sect. 4. 5. & 6.

15. *S. Thomas.* Quin etiam S. Thomas 1. p.q.47.art.3.corp. dicit. *Quaecunque sunt à Deo ordinem habent ad inuicem, & ad ipsum Deum. Vnde necesse est, quod omnia ad vnum mundum pertineant.* Cum tamen hæc non sit necessitas simpliciter, potuit enim Deus plures mundos simul producere. Consultius tamen erit hoc tempore circa volitionem optimi boni, necessitatis & impossibilitatis euitare vocabula; ne vel apparentes vires obiectionibus aduersariorum addere videamur.

16. Ad primam confirmationẽ respondetur. Quæ fuerit mens Augustini lib. 13.de Trinit.cap.10. manifestat ipse contextus. Primò quoniã æqualitatem non refert ad voluntatem & inclinationem Dei, sed ad subiectionem creaturarum, quæ in omnibus æqualis est, quantum est ex parte illarum. Secundò, quoniam expressè testatur ibidem, esse parum ita refellere vituperationes medij, quo Deus nos liberauit, vt defendamus fuisse bonum, nisi præterea probauerimus, *conuenientiorem alium modum non fuisse.* Supponit ergo, Deum semper eligere bonum, quo nihil sit conuenientius in eo genere: sicut ponderauimus disp.9.sect.7.ad finem.

17. Ad 2.confirmationẽ resp. Hugonem Victorinum perspicuè docuisse, quam asserimus infallibilitatem optimi boni. constat ex locis, quæ retulimus disp.9. section. 6. ad finem. Consequens igitur est, vt in locis, quæ citantur in hac confirmatione, nihil aliud intendat, quàm aduersus Abailardum & Withcleffum docere, Deus facere posse melius aliquid, quod non fecit. Etenim saltem in iis generibus rerum, quarum perfectio potest io infinitum augeri, semper potest aliquid melius fieri, quia nihil est possibile, quod sit optimum: insoper in aliis rerum generibus persæpe Deus non facit quod secundùm propriam entitatem est perfectius; quoniam non est conuenientius, & rationabilius in ordine ad totam seriem & vniuersitatem rerum & operationum, sicut disp. præcedent. section. 1. probatum est.

Secundum argumentum est, quoniam Abailardus & Withcleffus asserebant, Deum necessariò velle & facere quod est optimum, nec posse melius facere, quàm facit; imo nec posse aliud facere, quàm facit, nec alio modo, quàm facit. Cuius contrarium docent Antiqui Patres, videlicet, Deum posse alia facere, quæ non facit, siue meliora siue minùs bona; posséque facere alio modo, quàm facit: vt ostendimus disp. 7. sect. 3. & disp. 8. sect. 4. 18.

Sed quoniam nos vltro, libentissiméque fatemur, absolutè ac simpliciter Deum posse facere alia etiam meliora & alio modo; subiungunt istius argumenti authores aliquas coofirmationes. Prima nam ex infallibilitate optimi, quam asserimus, sequitur saltem, esse moraliter impossibile, Deum aliud, aut alio modo facere, quam facit; eo quod moraliter impossibile non facere optimum, aut non facere optimo modo. 19. *1. Confirm.*

Confirmant secundò, quoniam contraria sententia longius distat à prædicto errore Abailardi & Withcleffi: nostra verò sententia minùs distat. Tertiò confirmant, quoniam ex nostra sententia propter vim argumentorum, quæ referemus sectionibus sequentibus, probabiliter infertur error prædictus. Est autem fugienda tanquam periculosa sententia, ex qua probabiliter error possit inferri. 20. *2. confirmatio.* *3. Confirmatio.*

Ad principale argumentum, manifesta solutio dicta fuit ante primam confirmationem, itaque solum restat confirmationes diluere. Ad primam confirmationem Resp. primò. Nec moraliter est impossibile, Deum facere aliud, aut idem alio modo in illis rerum generibus, quarum perfectio potest in infinitum augeri. Resp. 2. Nec moraliter impossibile est, Deum facere aliud, aut alio modo in illis rerum generibus, quę possunt æqualiter cum rerum vniuersitate congruere, atque ad perfectionem illius æqualiter ordinari. Proinde moralis impossibilitas hoc est, non simpliciter, sed tantum secundùm quid impossibilitas, quæ sequitur ex nostra sententia, non adeò generalis est, sicut illa physica, & absoluta necessitas, quam in omnibus Dei operibus asserebant Abailardus & Withcleffus. 21. *Soluitur 1. prima confirmatio.* *Soluitur secunda*

Tertiò ac principaliter Resp. impossibilitatem, quæ sequitur ex nostra sententia, tantum secundùm quid esse impossibilitatem (vt ad primum argumentum diximus) Absolutè tamen fatemur, Deum posse non velle, nec facere optimum; vt probauimus disp.9.sec.3. 22. *Soluitur tertiò*

Ad secundam confirmationem respondetur. Scilæum fretum noo ille totior à naufragio pertransit, qui longius recedit à Carybdi; sed qui temperat ita recessum, ne in Scilam incidat, cupiens vitare Carybdim. Non sunt 23. *Soluitur secunda confirmatio.*

ab errore

ab errore tuti, qui negant adorationem imaginum; licèt eo ipso recedant longius ab idololatria simulacrorum. Nec huius ætatis hæretici negantes cooperationem liberi arbitrij, & necessitatem bonorum operum, propterea tutiores sunt, quàm Catholici, quoniam illi recedunt longius à Pelagio, per quem tota salutis ratio constituebatur in libero arbitrio. Neque Mahumetani negantes, realiter distinctas tres personas, quæ sint vnus Deus, propterea creduntur sentire prudentius & cautius, quoniam recedunt longius à pluralitate Deorum. Coaceruari possent eiosdem formæ plures instantiæ. Nostra quidem sententia, si minùs recedit ab Abailardo & Withcleffo: recedit multo magis à Manichæis, Marcionistis, & aliis hæreticis, qui Dei opera quædam vt mala, quædam vt imperfecta & diminuta vituperabant. Nihil autem recedit à communi sensu Patrum & Scholasticorum, defendentium, diuinorum operum perfectionem & conuenientiam esse tantam, vt nihil melius, & rationabilius potuerit excogitari. Genuinum autem sensum Scripturæ plurimis in locis retinet ac sequitur: sicut probatum est disp. 9. à sect. 4. vsque ad 17.

24. *Soluitur tertia confirmatio.* Ex quibus euidenter infertur solutio ad tertiam confirmationem, quia nimirum propter efficaciores probationes, ponderatas disp. 9. sec. 4. & tredecim sequentibus, errores vituperantium Dei opera, vel sinistrè declarantium Scripturas, & eneruantium earum vires, ex sententia negante infallibilitatem optimi, sequuntur multo probabilius, quam ex nostra sententia sequatur error Abailardi, si fortè posset aliqua probabilitate deduci. Prudentioris igitur consilij fuit maius & probabilius periculum euitare. Veruntamen ego cósuluissem potius hoc genus arguendi deuitare, quoniam est generale quibuslibet fere disputationibus Theologicis, quarum opiniones contrarię semper recedunt ab extremis quę probabilius putant esse magis periculosa: aliunde verò compellit respondentem, vt dicat quæ multo libentius reticeret, magis honorificè cum suis disputatoribus agendo.

SECTIO IV.

Soluuntur argumenta, quæ contendunt, infallibilitatem optimi cum diuina libertate pugnare.

1. *1. argumentum.* PRimum argumentum. Si diuina voluntas allicitur infallibiliter ab optimo bono; sequitur in Deo non manere physicam libertatem circa illud obiectum, sed induci necessitatem absolutam. Sequela probatur, quia voluntas creata propterea physicam libertatem retinere potest simul cum infallibilitate seu necessitate morali; quoniam physicè potest inclinationi propriæ reniti, potéstque sibi vim inferre, vt sequatur illud obiectum, ad quod minùs inclinatur: at verò Deus non habet physicam potentiam renitendi propriæ inclinationi, nec inferendi vim suæ voluntati: ergo si Deus infallibiliter inclinaretur ad obiectum optimum: non haberet physicam potentiam cohibendi seipsum ab eius amore efficaci: proindéque non esset libera volitio efficax illius obiecti.

2. *Dico primò.* Respondeo & dico 1. magnum esse discrimen diuinæ voluntatis à creata, quantum ad possibilitatem omittendi quod est moraliter infallibile. Creata quippe voluntas, nisi possit propriæ inclinationi resistere, sibique coactionem ac vim aliquam inferre; non poterit omittere bonum, ad quod infallibiliter inclinatur. Hoc enim prouenit ex indigentia voluntatis creatæ, quæ ad nullum bonum infallibiliter inclinatur, nisi quoniam illo indiget ad complendam suam perfectionem, ac fœlicitatem verè, vel apparenter; vnde prouenit, aliquam tristitiam pati, quando seipsam cohibet ab illo, ad quod magis inclinatur. *Vnde proueniat tristitia in homine, quãdo se ab illo bono cohibet, in quod maximè inclinat.* Deus verò nullam omnino tristitiam pateretur, nullámve lætitiæ partem amitteret; etiamsi cohiberet suam inclinationem ad optimum bonum eligendum; quoniam nullo prorsus creabili bono indiget ad suam perfectionem & fœlicitatem (vt ostendimus disp. 8. sect. 4.) Quapropter electionem optimi boni Deus potuit prætermittere; licèt non potuerit propriæ inclinationi reniti, nec sibi coactionem aliquam aut vim afferre. *Deus nequit propriæ inclinationi reniti, potest tamẽ optimi electionẽ prætermittere.*

3. *Confirmatur 1.* Declaratur & confirmatur 1. quia per libertatem perfectissimam inclinatur Deus ad volendum optimum; & consequenter ad hoc inclinatur per dominium operationis suæ plenissimum & perfectissimum, quod solum est potens indefectibiliter & liberè retinere, quod sapientissimus intellectus dictat esse rationabilius & conuenientius eius bonitati. Pertinet autem ad perfectionem dominij posse voluntatem & operationem flectere quocunque voluerit absque vlla prorsus renitentia, coactione, seu violentia etiam secundùm quid. Ex eodem igitur principio Deo prouenit infallibilitas optimi, & illius contrarium fieri posse absque vlla renitentia coactione aut violentia.

4. *Confirmatur 2. Sap. 12.* Confirmatur 2. quia propter summam perfectionem libertatis *subest Deo, cùm voluerit, posse.* Sapien. 12. Subest autem perfectissimè. Esset autem minor perfectio subiectionis, si repugnaret aliquo modo. Quocirca licet Deus decreuisset nihil vnquã producere, vel prætermissis maioribus bonis, creauisset minùs perfecta dũtaxat, nihil fecisset, quod propriè diceretur esse cõtrarium eius inclinationi, vt vidimus disp. 8. sect. 5.

5. *Confirmatur 3.* Confirmatur 3. quoniam est magis exploratum ex sacris literis & Patribus, innatam esse diuinæ bonitati propensionem vehementem communicandi seipsam largiter & effusè; vt probatum est disp. 9. tota sect. 16. Huic autem propensioni coactionem, violentiam, aut renitentiam propriè dictam Deus non inferret, licet liberè se contineret à qualibet communicatione sui ad extra. Ergo continere propensionem insitam, in Deo non infert renitentiam, coactionem, ac violentiam propriè dictam.

6. *Confirmatur 4.* Confirmatur 4. nam & beati, quantum ex se est, inclinantur ad salutem & fœlicitatem æternam omnium hominũ, maximè verò parentum, filiorum, & qualibet necessitudine sibi coniunctorum: nihilominùs absque vlla repugnantia vel contradictione, aut renitẽtia propriæ voluntatis, se se diuinæ contrariũ ordinanti subiiciunt. Multóque suauius humana voluntas Christi D. quandiu mortalem vitam agebat, diuinæ voluntati se subiiciebat: nec ad hoc pateretur vllam difficultatem, aut repugnantiam, nisi propria sponte voluisset eam suscipere, sicut alias molestias humanæ vitæ, vt copiosior esset redemptio. Naturalem igitur inclinationem ab efficaci

ab efficaci volitione continere suauitate tanta, quæ nullam admittat coactionem, repugnantiam, violentiam aut tristitiam, multo potiori iure concedendum erit voluntati diuinæ: cuius amor erga seipsam, & sui dominium est multò perfectius, quàm humanæ cuiuslibet voluntatis amor erga Deum, & dominium supra seipsam.

7. *Dico 2.* Dico 2. Si coactionem & violentiam accipias metaphoricè: concedendum est, potuisse Deum afferre sibi coactionem & violentiam, id est, potuisse cohibere impetum inclinationis, vehementissimè erumpentis ad effusionem bonitatis: iuxta illud Psal. 76. *Aut continebit in ira sua misericordias suas.* Vbi Augustinus: *Facilius*, inquit, *iram, quàm misericordiam continebit.* Non quia misericordiam continere sit difficile, sed quia maior est & vehementior inclinatio ad miserendum. Hoc nimirum sensu clementiæ succumbere, & pietate cogi Deus dicitur in hymno ascensionis: *Qua te vicit clementia &c. Ipsa te cogat pietas*, Sed quoniam hæc veluti coactio procedit ab intrinseca & perfectissima propensione; ideo est summopere voluntaria: cùm tamen ab extrinseco proueniat, proptereàque quodammodo sit inuoluntaria coactio altera, secundùm quam Deum quasi coactum & inuitum concurrere ad actiones peccatorum, & inferre supplicia plerique Patres asserunt; vt videbimus disp. 21. sect. 2. & disp. 50. sect. 4.

Psalm. 76. *Augustinus.*

8. Ex his facilè deducitur solutio ad alias obiectiones, quæ sunt veluti confirmationes argumenti præcedentis. Sit igitur secundum argumentum, quia necessitas moralis tunc datur, quando potentia voluntatis debilitatur, vincitur & rapitur à veteribus & efficacitate obiecti, vel ab habitibus valde intensis.

2. arg.

9. *Nobilis infallibilitatis modus.* Resp. Non eo tantummodo contingit moralis necessitas: est enim alter modus longè perfectior & infallibilior, videlicet, quando potentia corroboratur magis ad suum obiectum cognoscendum & amandum. Qui modus infallibilitatis fuit in voluntate humana Christi D. & in voluntate Beatissimæ semper Virginis, sed infinitè perfectior præfuit in voluntate diuina. Nihilominus quodammodo dici potest Deus vinci & rapi efficacitate obiecti: quandoquidem Genes. 32. Iacob *Contra Deũ fortis fuisse* dicitur, & Oseæ ca. 12. *inualuisse ad Angelum*, vice Deũ; & Exodi 32. quasi alienis viribus impeditus atque detentus, Dominus ait: *Dimitte me, vt irascatur furor meus.* Iterum autem orationibus iram Dei cohibuisse Mosem, legimus Numerorum 16. de quibus Sapientiæ 18. *Properans*, inquit, *homo sine querela deprecari pro populis* (vbi græcum exemplar habet *propugnauit*) *proferens seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ.* Quo eodem sensu queritur Isaias c. 64. *Non est, qui inuocet nomen tuum, qui consurgat & teneat te.* Vniuersaliter autem piis orationibus, feruentibus & perseuerantibus Deum superari, tradunt aliquando Patres.

Potest etiam quodãmodo dici Deũ rapi à bonitate obiecti, & ab illa vinci. *Genes 32.* *Osea 12.* *Exod. 32.* *Sap. 18.* *Isaia 64.*

10. Quod autem aliquo modo rapiatur Deus à pulchritudine optimi obiecti, manifestè probat exthasis, per quam *extra seipsum fieri* rerum omnium procuratione Deum, atque à *suo statu demitti*, scribit Dionys. lib. de diuin. nomin. capit. 4. circa med. vt retulimus disp. præcedent. section. 16.

Dionysius.

11. *3. Argumentum.* Tertium argumentum, parum à præcedenti differt, quoniam ea est, inquiunt, natura necessitatis moralis, vt illud, vnde prouenit premat voluntatem, & catenis, ac seruitute voluntatem sibi quasi subiectam teneat, eàque ratione quasi nolentem trahat.

Resp. Tales imperfectiones creatæ voluntati contingunt, quando vel obscurata ratione labitur ad vitia, vel passionibus, aut habitibus vehementer impellitur. Contingunt etiam hominibus imperfectis, quando à prauis affectibus reuocantur ad bonos; vt cernere licet in conuersione Sauli. Cæterum imperfectiones eiusmodi procul absunt, quando voluntas pleno & pacifico dominio præsidens suis operationibus, ex vehementissimo amore summi boni, mouetur, vt infallibiliter eligat ea bona, quæ melius consonant cum summo bono, magisque illud ostendunt. Quodam modo tamen, concedi potest, etiam in eo casu catenis ac seruitute veluti quadam teneri subiectam voluntatem; sicut ad præcedens argm. dicebamus. 12.

Imperfectio qualibet longè amouenda à diuina infallibilitate.

Quartum argumentum, quia molestum ac difficile Deo foret non velle, nec facere optimum; si ad illud infallibiliter inclinaretur. Respond. negando sequelam, quod attinet ad laborem & molestiam Dei, quæ etiam nomine difficultatis communiter intelligitur. Cæterum aliquando *difficile* vocatur, quod minùs probabiliter existimatur esse futurum. Hoc sensu non velle nec facere optimum est difficile non Deo, sed intellectui creato, bene consideranti propensionem Dei. 13.

4. argumentum. *Diluitur.*

Sed quoniam obiectionis huius authores adiungunt, inauditum esse apud Patres aliquid esse difficile Deo, recolendum est, quod paulò superius in hac ipsa section. retulimus ex Augustino; *Facilius iram, quam misericordiam continebit*, & quæ disp. 9. section. 15. & 16. ponderauimus ex Sacris literis & Patribus, metaphoricè concedentibus Deo esse impossibile contrarium optimi, vel tristitiam afferre: plus autem aliquid est impossibilitas & tristitia, quàm difficultas. 14.

Augustinus.

Quintum argumentum, nam Scriptura & Patres propter nimiam difficultatem bene operandi, & infallibilitatem peccandi, consuetudine contractam, dicere solent, quosdam homines ex necessitate peccare, nec posse vitare peccatum, sed coactos illi seruire. Cuius locutionis testimonia videbimus disp. 38. section. 6. 7. & 8. 15.

5. argumentum.

Respond. In eiusmodi peccatis admiscetur plurimum inuoluntarij propter ignorantiam, infirmitatem, passiones, & consuetudines: ideo seruitutis, necessitatis coactionis, ac velut impossibilitatis admixtum habent plurimum: quamuis absolutè sint libera. Cæterum diuinæ volitioni, quando bonum optimum infallibiliter eligit, nihil admiscetur inuoluntarij: quoniam ignorantia, infirmitas, passio, consuetudo, sicut & alij defectus in Deum cadere nequeunt. 16.

Sextum argumentum, quia saltem extenuabit & minuet Dei libertatem infallibilitas optimi, cùm ipsa sit moralis necessitas, quæ libertatem moralem excludit: est autem moralis libertas maior, quàm sola libertas physica. Confirmatur, quia libertas in ratione libertatis est indifferentia & indeterminatio ad opposita: ergo maior indifferentia & indeterminatio, 17.

6. argumentum. *Cõfirmatur.*

minatio, maior libertas erit, ac subinde maior perfectio Dei.

18 Resp. Imprimis, qui non reputant inconueniens, libertatem Dei esse minorem extensiuè, quam si peccare posset: non deberent inconueniens reputare, quod moralis Dei libertas sit etiam extensiuè minor, eo quod non extendatur ad minora bona, quoniam deficiunt à maiori bono & optimo.

19. *Maior est libertas Dei, quã si foret moraliter liber ad minora bona eligenda.*

Nihilominùs absolutè dicendum est, maiorem esse libertatem Dei, quam si foret moraliter liber ad eligenda bona, quæ sunt minùs rationabilia & minùs conuenientia in ordine ad Vniuersum. Cuius ratio à priori consurgit ex dictis supra disp. 8. sect. 1. & 2. Nam posse velle malum non est libertas, nec pars libertatis, nec libertatem auget etiam extensiuè: quoniam minuit intrinsecam quidditatem potentiæ & quidditatem voluntarij. Consequens igitur est, vt voluntatis indifferentia moralis ad minùs bonum, excludens infallibilem inclinationem ad optimum, eo ipso minuat intrinsecam quidditatem potentiæ, ac voluntarij. Sicut enim perfectio potentis velle consistit in eo, quòd possit amplecti bonum; sic etiam summa perfectio summè potentis velle perfectissima ratione voluntarij, consistit in eo quod possit constanter & infallibiliter amplecti maius bonum. Denique moralis illa libertas ad minùs bonum minueret perfectionem dominij, quod est de ratione libertatis. Dominij namque summa perfectio est habenas liberè laxare inclinationi ad obiecta meliora, & liberè se continere ab oppositis.

20. *Respondetur confirmationi.*

Vnde ad confirmationem Resp. Libertas in ratione libertatis non dicit indifferentiam & indeterminationem, transcendentaliter acceptam, sed indifferentiam sui potentem, voluntariam, dominatiuam. In quo genere melior est ea indifferentia, quàm Deo concedit infallibilitas optimi.

21. Quod autem diuinæ voluntatis indifferentia non possit esse transcendentaliter maxima, demonstratur, quia redundaret vsque ad imperfectiones colligendas. Sic enim transcendentaliter maior esset indifferentia, secundùm propriam lineam indifferentiæ; si posset velle creare Angelos propter creatam & intrinsecam illis bonitatem, tanquam propter obiectum formale. Quod licet diuina voluntas nullo modo possit; nihilominus non est imperfecta eius indifferentia ad volendum creare Angelos. Sicut non est imperfecta indifferentia Dei, licèt sit moraliter infallibile; quod non crearet substantiam Angeli priuatam potentiis intellectus & voluntatis, & priuatam speciebus intelligibilibus: nec crearet hominem & omnia animalia membris capta, sensibus externis & interioribus destituta, vel carentia cibo & potu, cæterísque rebus ad vitam necessariis: nec ita disponeret astra cœlorum, vt omnibus terræ viuentibus interitum afferrent.

SECTIO V.

Potentiam destruendi se ipsum, opponunt alia argumenta contra infallibilitatem optimi.

1. PHysicam potentiam, qua Deus posset destruere se ipsum, ex hac infallibilitate, seu necessitate morali deducere, contraria sententia tentat hoc argumento. Si Deus de facto vellet minùs bonum, postposito maiori bono; Deus non esset Deus, ergo si physicè potest velle minus bonum, postposito maiori bono; physicè potest non esse Deus. Sequela probatur, quia si Deus vellet minus bonum, postposito maiori bono; sequeretur, Deo non esse optimam inclinationem, quę vehementius propendeat & impellat ad optimum bonum, magis participans Dei bonitatem. Hanc autem inclinationem, qui non habet, non est Deus. *An si Deus eligeret minus bonum postposito maiori, Deus nõ esset Deus.*

Respondeo & dico primò. Absolutè non sequitur, Deum non esse Deum. Etenim ex eo, quòd Deus de facto vellet minùs bonum, optimo prætermisso, nihil determinatè sequitur, sed indeterminatè seu disiunctiuè sequitur vnum ex tribus, quorum singula sunt incomparabiliter minora, quàm Deum non esse Deum. Primo namque sequitur, illud quod appellatur minùs bonum, esse optimum quantum ad intrinsecam & sibi propriam perfectionem: & consequenter esse simul optimum & non optimum, quod implicat contradictionem. Secundum, quod disiunctiuè sequitur, est non esse infallibilem Deo volitionem optimi. Tertium membrum istius disiunctiui consequentis, est, id quod est moraliter infallibile, aliquando non euenire, nec esse volitum de facto. Hoc postremum est illud, ad quod rationabilius deberet illatio determinata deuenire. Quoniam hoc non includit absolutam & physicam necessitatem, quam includũt priora duo membra, quibus negatis, veritas disiunctiuæ deuoluitur ad tertium & postremum membrum. 2. *Dico 1. Non sequitur absolutè. Vnũ ex tribus disiunctiuè sequitur & indeterminatè. Primum. Secundum. Tertium.*

Sed quoniam aliquibus Theologis, inconueniens esse videtur physica possibilitas efficiendi, vt id quod est moraliter infallibile, non eueniat, nec sit volitum de facto: quoniam erit infallibile simul & non infallibile: propterea recolenda sunt quæ fusius explicuimus tomo præcedenti de Scientia disput. 8. sect. 9. probantes, cuilibet voluntati creatæ esse physicè possibile facere, vt de facto non sit volitum, nec eueniat illud, quod alioqui moraliter infallibile fuisset. Nam si physica potentia creatæ voluntatis hoc potest efficere: potiori iure poterit hoc ipsum physica potentia voluntatis diuinæ. Præsertim quoniam tota ratio difficultatis, aut possibilitatis consistit in quidditate moralis infallibilitatis, abstrahendo à creata vel increata; & eadem omnino ratio impugnationis & solutionis reperitur in Deo quæ in Angelis & hominibus, quantum ad hunc articulum. 3. *Cuilibet voluntati creata possibile & physicè facere oppositum illius, quod moraliter est infallibile.*

Loquamur igitur, exempli causa, de peccato mortali, quod sequatur infallibiliter ex vehementissima & repentina tentatione, supposito ardore passionum & praua consuetudine, occasione propinqua & cæteris circumstantiis in homine relicto sub communi prouidentia sub qua relinqui solent, quos appellant Theologi obduratos & obcæcatos. Vel si malueris cogita militẽ, honoris mundani amantissimum, Dei autem & suorum nouissimorum oblitum, qui publicè percutiatur alapa, vel alia grauissima contumelia ab homine sortis inferioris, à quo possit sumere vindictam. Huius autem peccati infallibilitatem moralem, præscindamus à qualibet prædefinitione permissionis & à præscientia Dei, perinde, ac si Deus eam non sciret, nec ex vi scientię præ- 4. *Circumstãtia moralem infallibilitatẽ inferentes.*

 definiret

definiret permissionem. Sic enim præsens difficultas non inuoluetur alia longe distincta, quæ diuersam postulat solutionem.

5\. *Ad homini argumentatio.* Nunc ita possumus argumentari. Peccatum illud euitare est frustrare infallibilitatem illius; & consequenter est facere, vt infallibilitas non sit infallibilitas, & facere vt id quod est moraliter infallibile, aliquando non fiat. Sed hic homo sub prædictis circumstantiis physicè atque absolutè potest illud peccatum euitare (alioqui non imputaretur ad mortalem culpam:) ergo hic homo physicè & absolutè potest frustrare infallibilitatem, & potest efficere, vt infallibilitas non sit infallibilitas, & vt aliquando non fiat, quod est moraliter infallibile.

6\. Resp. Maiorem absolutè falsam esse, quoniam illius duo priora membra sunt falsa; licèt vltimum membrum sit verum, si rectè intelligatur. Etenim facere vt illud peccatum, quod alioqui ratione circumstantiarum erat moraliter infallibile, iam non sit moraliter infallibile, sed actualiter euitetur & nō fiat, hoc totum est physicè possibile. Verumtamen hoc ipsum non est facere, vt infallibilitas non sit infallibilitas, nec efficere, vt peccatum manens infallibile simul sit etiam non infallibile, (quę duo contradictionem implicant, & ideo sub nullam potētiam cadunt:) nec illud esset frustrare infallibilitatem, dummodo fieret ex vi solius potentiæ physicæ, ratione cuius tantum est possibile.

7\. Sed instabis primò: possibili posito inesse nullum sequitur inconueniens. Sed posito in esse, quod tale peccatum euitetur, sequitur, illud peccatum amittere, quam habebat, infallibilitatem: hoc autem est inconueniens: ergo non est possibile cauere peccatum moraliter infallibile.

8\. *Possibili posito in re nullū inconueniens sequitur, in eodem possibilitatis genere.* Resp. Possibili posito in esse nullū inconueniēs sequitur in eodē genere possibilitatis. Quapropter posito in esse illo actu, qui non solum physicè, verum etiam moraliter est possibilis, nihil omnino sequitur, quod sit inconueniens physicè nec moraliter. Cæterum posito in esse actu, qui moraliter erat impossibilis, quamuis sit possibilis physicè; potest inferri aliquid quod sit moraliter inconueniens, non autem inconueniens physicè. Huiusmodi autem inconueniens foret peccatum illud amittere, quam habebat infallibilitatem, vel potius quam fuisset habiturum.

9\. Instabis secundò, Sui peccati infallibilitas moralis non est in huius hominis potestate: igitur hic homo non potest facere, vt non sit infallibile peccatum, quod ex vi circumstātiarum omnium futurum erat infallibile. Resp. Distinguendo *Soluitur replica.* Antecedens. Quantum ad circumstantias ex quibus oritur infallibilitas, & quantū ad existentiam ipsius infallibilitatis in actu primo, nō est in hominis potestate sui peccati moralis infallibilitas *Circūstantia infallibilitatis nō sunt in hominis potestate semper, semper tamen & in potestate physica cōsequutio effectus ad quē datur infallibilitas.* in casu præsenti. Cæterum consecutio peccati ex illa infallibilitate, & exercitium illius in actu secundo, positum est in potestate physica istius hominis. Quocirca, quantum est ex hoc capite physicè potest hic homo tollere infallibilitatem ab hoc peccato, euitando illud. Hæc enim est quidditas infallibilitatis moralis, vt libera voluntas physicè possit eam tollere, sed de facto nunquam tollat: prout fusius disseruimus præcedenti tomo de Scientia disp. 80. sect. 8. & 9.

10\. Redeamus igitur ad libertatem diuinam, & à fortiori concedamus illi physicam potestatem, quam voluntati creatæ conuenire probatum est, ratione cuius Deus simpliciter ac physicè possit eligere minùs bonum, prætermisso optimo bono. Ex qua electione (si de facto fuisset à Deo constituta) sequeretur, Deum fecisse vt bonum illud optimum, quod alioqui foret infallibile, iam non sit moraliter infallibile: quapropter ex eo quod Deus physicè possit eligere minùs bonum, relicto maiori bono, sequitur, Deum physicè posse facere, vt non sit infallibile sibi bonum optimum, quod alioqui foret infallibile. Sed non est possibile vt manens infallibile non sit infallibile, nec vt infallibilitas non sit infallibilitas. Insuper quamuis Deus sibi non possit adimere suam bonitatem, nec optimo bono possit intrinsecam bonitatem adimere: ex quibus circumstantiis prouenit infallibilitas in actu primo; nihilominus huius infallibilitatis exercitium in actu secundo, subiacet physicæ potentiæ diuinæ libertatis; & ideo physicè potest efficere, vt non sit infallibile in actu secundo.

Dico secundò. Quodammodo, per illationes mediatas, & propter quasdam suppositiones inferri potest, Deum non esse Deum; si non velit & faciat semper quod est optimum. Declaratur & probatur, quia si supponas, Deum nunquam efficere, vt id, quod est moraliter infallibile, aliquando non fiat, ac subinde nunquam efficere, vt nō sit infallibile quod alioqui foret infallibile: hac suppositione facta, sequitur, Deo nunquam fuisse infallibilem electionem optimi boni; si de facto aliquando minùs bonum elegit, optimo prætermisso. Rursus ex eo, quod electio optimi non fuerit infallibilis Deo, sequitur defuisse summam perfectionem intellectionis diuinæ, summámque perfectionem amoris erga suam infinitam bonitatem. Vnde per alias consequentias inferri tandem poterit, Deum non esse Deum. 11. *Dico 2. Per illationes mediatas & ex quibusdā suppositionibus, sequitur Deum non esse Deum.*

Mirabitur aliquis hanc illationem: attamen admirationem temperabit, ac veritati manus dabit, qui rectè perpenderit tria, quæ consideranda sunt. Primum est, aliqua testimonia Sanctorum Patrum, probare, prædictas illationes esse concedendas sano & legitimo sensu. Nam Chrysost. orat. 4. de prouiden. siue de fato dicit: *Si nihil est post hanc vitam; neque Deus est.* Vbi ex eo, quod Deus nec in hac vita, nec in futura bonis præmia, peccatoribus autem iusta supplicia tribuat, Chrysostomus asserit, inferri nō esse Deum: non quidem quia per absolutam necessitatem ex Diuinitate sequatur prouidentia, reddens vnicuique secundùm opera sua; sed quoniam rationabilior est, ac summopere decet infinitam sapientiam & bonitatem supremi gubernatoris. 12. *Primo considerare oportet.* *Chrysostomus.*

Clemens Alexandrin. lib. 6. Stromat. propius ad fin. quam ad med. ait: *Deus cum sit bonus, si cessarit vnquam benefacere, Deus quoque esse cessabit.* Cùm tamen indubitabile sit physicè posse cessare à beneficiis conferendis. Damascen. lib. 2. de fide cap. 29. sub init. *Deus, inquit, vt bonus prouidet, non prouidens enim non bonus. Nam & homines & muta animalia, ratione capta, propriis natis naturaliter prouident, & si non prouident, vituperantur.* Quod si Deus non est bonus; non est Deus. Sed ex negatione prouidentiæ sequitur Deum non esse bonum; ergo sequitur etiam non esse Deum. Alioqui tamen certum est physicè possibile fuisse Deum non prouidere quæ necessaria sunt ad vitam hominum & animalium, de quibus hic loquitur Damascenus 13. *Damascenus.*

mascenus

mascenus. His similia scribit Lactan. lib. 7. de ira Dei cap. 4. & 9. & nonnulli Patres alij quos referemus tomo sequen. de prouidentia disp. 1. sect. 3. Bernardus item serm. 1. in die Paschæ inter princ. & med. *Legentes*, inquit, *Dei perfecta sunt opera, quando faterentur Deum, qui salutis opus reliquisset imperfectum.* Quod ponderauimus præcedenti disp. 9. sect. 14. versus finem.

Deuter 32.

14. Secundò considerandum est in sacris literis inueniri fundamentum sufficiens talium locutionum. Apostolus enim ad Hebr. 6. dixit: *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.* Quod S. Thomas ibi lect. 3. ad med. & alij nobiles Theologi putant esse dictum de iustitia, quæ respicit meritum congrui ad reuiuiscentiam meritorum: hæc enim si defuisset Deo; minùs perfecta foret diuina iustitia, & in eo sensu diceretur iniustus.

Secundò cõsiderari oportet. Adde Hebre 6.

15. Insuper illa propositio Christi D. Matth. 22. & Marci 12. *Deus non est mortuorum, sed viuentium* (quam ponderauimus disputatione 9. sect. 14. à principio) per logicam regulam simplicis conuersionis infert hanc propositionem: *Deus mortuorum non est Deus.* Nihilominus de potentia absoluta fuit Deo physicè possibile Deum esse mortuorum, & non viuentium in eo sensu, quo loquitur Christus D. potuit enim Abrahami, Isaaci, & Iacob animas annihilare, vel nunquam reunire corporibus, sed in æternum relinquere separatas.

16. Præterea versus illi Psalmi 49. *Qui plantauit aurem, non audiet; qui finxit oculum non considerat? &c. Existimasti, inique, quod ero tui similis? Arguam te, &c.* manifestè supponunt, eum, qui putauerit, Deum omnino negligere correptionem ac punitionem peccatorum; eo ipso existimare, Deum carere cognitione atque consideratione peccatorum, aut esse peccatoribus similem, quantum ad affectum malum: ex quibus defectibus & eorum singulis euidenter sequitur, Deum non esse Deum. Aliunde tamen est certum de potentia absoluta Deum physicè potuisse, nullum supplicium peccatoribus inferre.

Psalm. 49.

17. Postremò, sunt alia Scripturæ loca, quibus ex Dei iustitia & odio peccatorum, infertur, fore tandem aliquando, vt Deus iustos à suis persecutoribus & tyrannis vindicet, & peccatorum pœnas exigat. Quod si consequentia hæc est bona; non erit minùs bona consequentia, quæ ducitur à contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis hoc modo: Deus non vindicat iustos à suis persecutoribus, & nunquam exigit debitas pœnas peccatorum, ergo Deus non est iustus, nec odio habet peccata. Vnde præterea sequitur non esse Deum. Illa verò Scripturæ loca sunt Iob caput 21. Psalmus 72. Ieremiæ caput 12. & Habacuc cap. 1. & 2. Hic discursus corroboratur ex dictis præced. disp. 9. sect. 10. exemplo 17.

18. Tertiò considerandum est iterum, ac recolendum, omnibus Theologis (etiam si negauerint infallibilitatem optimi boni) necessitatem & onus incumbere soluendi argumentum, quod in sect. præsenti nobis objicitur. Quoniam vt sect. 3. fundamento primo probatum est, apud omnes Sapientes, siue Theologos, siue Philosophos ethnicos, notata sunt quædam opera, quæ diuina voluntas infallibiliter eligeret, absque vlla controuersia. Quod si vel vnicum infallibilitatis exemplum admittas, in illo teneris soluere argumentum, inferens, Deum posse destruere seipsum, si physicè potest omittere quod est moraliter infallibile.

Etiam qui negant electionem optimi, tenentur argumentum, soluere, si aliunde concedunt infallibilitatẽ moralem.

SECTIO VI.

Indigentiam, appetitum, inclinationem, inæqualitatem perfectionis in volitionibus diuinis, exagitant alia argumenta.

PRimum argumentum est, quia per infallibilitatem moralem creaturis Deus alligatur magis, & constituitur indigens illis; ita vt quamuis physicè potuerit Deus in æternum se continere à productione cuiuslibet creaturæ: moraliter tamen non potuerit, perinde vt homines, quorum ferè omnes moraliter non possunt agere vitam sine ludo, vel sine amicorum colloquiis, vel absque negotiis aut aliis occupationibus ruris, aut vrbis. Confirmatur primò testimoniis Scripturæ, Sanctorúmque Patrum, quæ supra disput. 8. section. 4. posuimus, quia nullius indigentiam, sed omnimodam sufficientiam Deo tribuunt tanquam certissimum fidei dogma. Confirmatur secundò, nam homo & Angelus indigent illis bonis, ad quæ infallibiliter inclinantur: ergo similiter indigeret Deus optimis bonis, si ad illa infallibiliter inclinaretur. 1.

1. Confirmatio.

2. Confirmatio.

Resp. Fateor, Deum fuisse quodammodo creaturis alligatum, quatenus illi non fuit moraliter possibile, se continere in æternum à productione creaturarum. Cæterum inde non infertur indigentia: quoniam illa infallibilis & absolutè libera coniunctio creaturarum cum Deo, non prouenit ex perfectione creaturarum, nec ex vtilitate, vel aliquo fœlicitatis augmento, quod afferant Deo: sed prouenit ex superefluentia, & redundantia diuinæ bonitatis; Quemadmodũ Dionysius de diuinis nominib. cap. 4. circa med. *Per abundantiam*, inquit, *amatiuæ virtutis extra se ipsum fit, trahitur, & deponitur* (quæ retulimus præceden. disp. 9. sect. 16.) Prouenit etiam ex necessario amore propriæ bonitatis infinitæ, propensio ad efficaciter & liberè diligendas meliores & similiores sibi participationes illius, & quibus melius & magis multiplicatur extra seipsam diuina bonitas, vt cum S. Th. libro 1. contra Gen. cap. 75. dicebamus disput. 9. sect. 16. ratione 1. confirmat. 2. 2.

Dionysius

Quin imo tantùm abest, ne moralis infallibilitas inferat indigentiam, vt potius applicata Deo contrarium indigentiæ probet euidenter. Quia si Deus indigentia propriè dicta creaturis egeret; non morali necessitate siue infallibilitate, sed absoluta & physica necessitate moueretur ad efficacem amorem & decretum illas producendi: ergo si morali tantum infallibilitate, cum physica & absoluta libertate Deus ad creaturas producendas inclinatur; non indiget illis. 3.

Longissimè abest, vt in Deo infallibilitas moralis arguat indigentiam

Fuit igitur prudentissima cautio, qua periculum istud declinauit Augustinus infallibilitatem simul cum non indigentia coniungens, lib. 4. de Genes. ad liter. cap. 16. circa med. & vtramque colligens ex verbis Genesis 2. *Requieuit Deus die septimo ab vniuerso opere quod patrarat.* Peculiariter notentur illa verba: *Nullo, præter se, alio bono eget, qui bono, quod fecit non eget. Hac est requies eius ab omnibus operibus suis, quæ fecit. Quibus autem* 4.

Genesis 2.

Augustinus.

bonis

bonis laudabiliter non egeret, si nulla fecisset? Nam etiam sic dici potest, nullis egens bonis, non à factis in se ipso requiescendo, verum omnino nulla faciendo. Sed bona facere, si non posset, nulla esset potentia: si autem posset, nec faceret, magna esset inuidentia. Quia ergo est omnipotens & bonus, omnia valde bona fecit: quia verò se ipso bono perfectè beatus est, à bonis, quæ fecit, in se ipso requieuit, ea scilicet requie, à qua nunquam recessit. Quod hic de inuidia tangitur, explicatum est disp. 9. sect. 17.

5\. Secundum argumentum: Vbi nullus est appetitus naturalis alicuius boni, nulla est moralis infallibilitas illud efficaciter volendi: sed Deo nullius boni creati appetitus naturalis inest, propriè loquendo; sicut probatum est disp. 1. sect. 2. versus finem: igitur ad nullum bonum creatum

1. Confirmatio.

infallibiliter inclinatur. Cõfirmatur primò, nam inclinatio quælibet est ad connaturale bonum: ideóq; si voluntati bonum aliquod non est magis connaturale, quàm eius oppositum; voluntas non magis inclinatur ad illud, quàm ad eius oppositum. Sed nullum bonum creatum est voluntati diuinæ magis connaturale, quam eius oppositum; ergo ad nullum inclinatur magis, quàm ad eius oppositum: & consequenter ad nullum infallibiliter inclinatur.

6\. Confirmatur secundò, nam Athanasius, vel

2. Confirmatio. Athanasius.

Theophil. in commentario ad illud Ephes. 1. *In laudem gloriæ gratiæ suæ*, ait: *Dicet aliquis: Est ergo gloriæ cupidus Deus. Nequaquam: nam nullius indiga est Deitas.*

7\. Tertiò confirmatur, quia Trismegistus in Pimandro cap. 6. initio de Deo sic loquitur: *Non enim cuiusque rei indiget, vt illud possidendi libidine miserè possideat & miser sit.* Ergo proprium est appetitus naturalis miserè affligere appetentem.

3. Confirmatio. Trismegistus.

Quartò, quia Deus æquè bene, & æquè fœliciter se habet, non possesso quolibet bono creato, sicut eo possesso: ergo non magis inclinatur ad illius existentiam & possessionem, quàm ad eius oppositum.

4 Confirmatio.

8\. Quintò confirmatur ratiocinatione S. Thomæ in præsenti q. 19. art. 3. corp. ad finem & lib. 1. contra Gent. cap. 81. & 82. *Quia non ex necessitate volumus ea sine quibus finis esse potest: cùm bonitas Dei sit perfecta, & esse possit sine aliis, cum nihil ei perfectionis ex aliis accrescat: sequitur, quod alia à se eum velle non sit necessarium absolutè.* Nam inde prætereà colligitur, neque secundùm quid necessarium, aut infallibile esse Deum efficaciter velle alia à se, licèt fuerint optima; quia neque secundùm quid necessaria sunt ad perfectionem Dei; nec diuina bonitas cum illis habet vllam connexionem, etiam secundùm quid.

5. Confirmatio S. Thomas. Non necessario amantur ea, sine quibus finis intentus obtineri potest.

9\. Ad principale argumentum Resp. Infallibilitas, seu moralis necessitas creatæ voluntati prouenit ex appetitu naturali propriè dicto: sed Deo prouenit ex minùs propriè dicto appetitu naturali, videlicet, ex infinita perfectione diuinæ essentiæ, perfectissima comprehensione cuiusque boni per intellectum & perfectissimo propriæ bonitatis amore. Nam in his contineri naturalem & intrinsecam propensionem ad bona creata, & maiorem propensionem ad maiora bona; quoniam magis participant diuinam bonitatem, & magis decent infinitam sapientiam & infinitum amorem summi boni. probatum est disp. præced. sect. 16. & disp. 1. sect. 2.

10\. Ad 1. Confirmationẽ Resp. Melius opus creatum est magis cõnaturale diuinæ voluntati, non quasi perficiens illam, vel aliquo modo conducens ad augmentum fœlicitatis; sed quasi Deo similius, meliúsque participãs eius perfectionem; proindéque magis decens, congruum, dignum & honorificum Deo. Nam punire, & ad actiones peccatorum præbere generalem concursum, est Deo quasi coactum & violentum, & alienum ab eo: sed misereri, cumulare beneficiis, ad opera virtutis concurrere propriũ est Dei, & ideo connaturale, quia prouenit ab intrinseco, nec indiget extrinseco prouocante, sicut indiget punitio vel concursus ad actiones peccatorum: vt explicatum est fusius disp. 9. sect. 15.

Quo pacto meliora bona creata magis sint connaturalia diuinæ voluntati.

Nunc autem ad hominem retorquetur argumentum, quoniam illi Theologi, qui Deo negant omninò appetitum optimi boni, sub eodem contextu fatentur expressè, Deo conuenire naturalem appetitum ad suos interiores actus liberos, velut ad volitionem miserendi. Quem appetitum probant Isaiæ 30. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis.* Quod si Deus naturaliter appetit suam interiorem ac liberam volitionem efficacem miserendi, consequens est, vt illam infallibiliter cõcipiat, ne suum appetitum naturalem cohibeat; quod si infallibiliter concipit volitionem hanc; infallibiliter etiam faciet exterius opus miserendi. De hoc igitur appetitu solo, & de illius infallibilitate proponantur omnes præcedentes confirmationes eadem forma, vt ab earum authoribus soluãtur. 11.

Retorquetur ad hominem.

Ad secundã confirmationẽ Resp. Athanasius vel Theophil. ibi nõ tractat de appetitu naturali & insito, sed de cupiditate gloriæ, quæ sit volitio elicita (nam & verba Pauli, quæ declarat, apertissimè tractant de libera & elicita volitione, qua Deus secundùm propositum voluntatis suæ prędestinatos dirigit in laudem gloriæ gratiæ suæ) cùm igitur ex his verbis Apostoli constet, & sit de fide, volitione libera Deum de facto velle laudem & gloriam: euidenter sequitur, ab Athanasio neque negari volitionem hanc, neque negari appetitum insitum & naturalem ad hanc volitionem, vt dixi. Restat igitur tantummodo negari cupiditatis affectum, prout versatur circa rem vtilem aut necessariam habens prŏ ratione formali & motiuo primario necessitatem illam siue vtilitatem: quem Theologi vocant amorem concupiscentiæ. Quem intellectum apertè monstrauit ratio, quam reddidit: *Nullius indiga est Deitas.* 12.

Ad tertiam confirmationem Resp. eodem ferè modo. Neque enim Trismegistus negare potuit liberam volitionem possidendi res totius Mundi; vnde neque negare potuit naturalem appetitum ad hanc volitionem habendam; maximè quoniam miseria, quæ comitatur libidinem possidendi, non sequitur ex appetitu naturali, nisi quatenus erumpit in appetitum & volitionem elicitam. Quocirca si Deus non est miser ex eo, quod elicita volitione possidere velit vniuersa, quæ creauit: multo minùs est miser ex eo, quod naturali appetitu propẽdeat ad hanc volitionem. Trismegistus itaque negat libidinem, quæ significat inordinatum affectũ, non ex ratione honestatis, sed ex passione venientem. Hic est, qui supponeret indigentiam, & causaret miseriam. 13.

Non Deus miser est, ex eo quod propendeat appetitu naturali in bona à se creata.

Ad quartam confirm. Resp. negando consequentiam, quoniam (vt sæpe diximus) maioris inclinationis ratio nõ est, vt Deus vllo modo suam perfectionem aut fœlicitatem augeat; sed tantum maior similitudo & melior participatio diuinæ

perfectionis,

perfectionis,& maior decentia,dignitas & rationabilitas nbiectorum.

15. Ad quintam confirmationẽ. Consequentia negatur. Quamuis enim creaturarum amor Deo uon possit esse simpliciter necessarius,nisi diuina bonitas habeat connexionem cum creaturis ita simpliciter necessariam,vt uon possit existere nisi creaturis existeutibus:nihilominus esse potest infallibilis, & secundum qnid necessarius amor creaturarum,licèt neq; secundũ quid necessariæ sint ad perfectionem & fœlicitatem Dei,neq; diuina bonitas cum illis habeat vllam cõnexionem secundùm quid. Quoniam hęc infallibilitas prouenit potissimum ex infiuita perfectione diuinæ essentiæ, & diuinæ scientiæ & amoris erga propriam bonitatem, respicit autem in obiectis meliorem participationem bonitatis,maiorémq; decentiam & rationabiliorem ostensiouem attributorum.

16. Tertium argum. Nihil fingi potest,inquiunt,ratione cuius diuina voluntas intelligatur esse magis inclinata ad volendum vnum obiectum, potius,quàm eius oppositum. Nam hæc maior inclinatio non consistit in volitione libera; si quidem est inclinatio ad ipsam volitionem liberam, ac subinde prior est volitione libera: nec inclinatio consistit in volunrate Dei, prout est prior qualibet volitione libera. & præscinditur ab illa: quia voluntas,vt sic,nullam importat inclinationem,sed tantum potentiam indiffereutem, vt inclinetur liberè.

17. Resp. Inclinatio minùs propriè dicta(quæ sola conceditur in Deo supra disp.1.sect.2.) concipitur in voluntate diuina, prout præscinditur à qualibet volitione libera; sed non præscinditur ab amore necessario sui & creaturarum. Nam in amore necessario consistit maioris inclinationis ad maius bonum,ratio duplex. Prima, quoniam diuina voluntas,etiam prout pręscinditur à qualibet complacentia creaturarum possibilium, est optima voluntas,habens omnia bona optimè sibi proposita per optimam intellectionem, & necessariò diligens suam bonitatem: vnde inclinatur magis ad diligendas meliores participationes suæ perfectionis & sibi magis congruentes atq; decentes. Secunda ratio est,quia diuinæ voluntati necessariò conuenit maior complacentia simplex melioris boni (prout colligitur ex dictis, disp.6.sect.2.& sequentibus) Complacentia verò maior est essentialiter ipsa maior inclinatio ad volitionem liberam: vt vidimus disp.9.sect.16.à princip. Denique prima & quasi mediata totius inclinationis origo, vel quasi radix, est entitatiua perfectio diuinæ essentiæ.

In amore necessaria consistit inclinatio maior

Prima ratio.

Secunda ratio.

18. Quartum argum. Quando plures volitiones sunt æqualiter bonæ,nõ est maior ratio, propter quam optima voluntas inclinetur ad vnam volitionem potius qnàm ad aliam: sed omnes volitionés,quibus Deus creaturas amat,sunt æqualiter bonæ siue creaturam perfectissimam & optimam,siue vilissimam & imperfectissimam amet: ergo non est maior ratio, propter quam Dei voluntas inclinetur magis ad volendam creaturam perfectissimam quàm ad volendam creaturam imperfectissimam. Minor probatur,quia volitio creaturarum omnino nullam perfectionem accipit à creaturis, sed totam haurit à suo obiecto formali, videlicet diuina bonitate. Alioqui Dei aliqua perfectio penderet à creaturis,vt vidimus disp.3.sect.1.& 2.

19. *Confirmatio 1.* Confirmatur primò, quod enim est simpliciter infinitum, incapax est augmenti vel decrementi: sed quælibet diuina volitio simpliciter est infinita:ergo est incapax augmenti,vel decremẽti;subindéque non potest esse magis perfecta & minùs perfecta. Secundò,quia si vna volitio foret aliqua ratione perfectior,quàm alia;maius gaudium afferret Deo;quod est absurdum. Tertiò quia nec intensiuè,nec extensiuè vna volitio Dei est perfectior,quã alia;vt ostendemus disp.13.sect.1.& 2.

Cõfirmatio 2.

Cõfirmatio 3.

Ad argumentum & omnes illius confirmationes respondeo Quamuis omnes volitiones diuinæ sint æquales,quoad totã intrinsecã entitatem & perfectionem,vel potius omnes sint eadẽ numero simplicissima volitio, (vt vidimus disput.5. sect.6.)proptereàq; sint vnica simplicissima perfectio, per intellectum distributa in plures quasi partes extensinnis materialis prorsus æquales quoad perfectionem intrinsecã: nihilominus diuinarum volitionum obiecta materialia sunt inæqualia. Quorum inæqualitas sufficit, vt diuina voluntas inclinetur magis ad vnum obiectum, quàm ad aliud. Volũtas enim ad volitionem non inclinatur, nisi quatenus inclinatur ad obiectum amplectẽdum per volitionem. Vnde si magis inclinatur ad obiectum; consequens est, etiam ad volitionem illius magis inclinari. Eadem igitur ratione non potest vna volitio afferre Deo gaudium maius qnoad intrinsecam entitatem, sed tantum erit maius gaudium,quantum ad extrinsecam obiecti perfectionem maiorem.

Æqualitatẽ seruãt quoad intrinsecam diuinæ volitiones, non tamen quoad extrinsecam.

Gaudium

SECTIO VII.

De liberalitate Dei & gratia,non habente connexionem cum natura,quatuor argumenta.

1. *Beneficia à Deo collata multò essent minora.* PRimum. Si Deus morali necessitate determinatus esset ad faciendum optimum; sequeretur,Dei beneficia in homines collata, multò minora esse,minúsq; digna gratiarum actione: quoniam forent minus gratuita, vtpote procedentia ex minori liberalitate ac beneuolentia & beneficentia. Sequela probatur,absoluta quippe necessitas producendi creaturas, si daretur in Deo, prorsus excluderet rationem gratuiti & liberalis: ergo necessitas moralis producẽdi creaturas,aliquo modo minuit rationem gratuiti & liberalis.

2. *1. Confirmatio.* Confirmatur primò, nihil enim est gratuitum & liberale,nisi quod est liberum: ergo quòd est minùs liberum, est minus gratuitum & liberale. Foret autem minus libera collatio beneficij,quæ fuisset moraliter necessaria. Confirmatur secundò, quoniam admixta necessitas moralis efficit,vt gratuita liberalitas & beneficentia non sit mera propter admixtum aliquid oppositum: ideòque non esset merè gratuita liberalitas vnionis hypostaticæ,Redemptionis,gratiæ iustificantis,& primæ gratiæ excitantis:quod est absurdum. Tertiò, nam & ratio debiti deprimit rationem liberalitatis:foret autem aliqua ratio debiti,si Deus necessitate morali deberet sibi velle,sempérque facere quod est rationabilius.

2 Confirmatio.

3 Confirmatio.

3. *4. Confirmatio.* Quartò confirmatur,quia maior ratio gratias agendi, creaturas obligaret; si Deus non solùm physicè, sed etiam moraliter potuisset nulla beneficia conferre. Quintò denique, quia Regis, qui regnum amissurus esset,nisi conferret beneficia, minor esset liberalitas, quàm si non esset amissurus: Deus autem, si morali necessitate determinatur ad conferenda beneficia, diuinitatem

5. Cõfirmatio.

tatem amitteret, si beneficia non conferret.

4. Ad principale argum. Sequela negatur: & ad eius probationem similiter negatur consequentia. Quoniam necessitas moralis prouenit ex perfectissimo principio gratuiti & liberalis, quod est perfectissimus amor Dei erga se ipsum, vnde liberè procedit vehementissima charitas etiam erga creaturas rationales.

5. Ad primam confirmationē resp. Propriè loquendo, magis liberum est, magisque voluntarium, quod moralem infallibilitatem sortitur non aliunde, quàm ex infinita scientia comprehendente discrimen inter bona maiora & minora, & ex infinito amore infinitæ bonitatis, cum simplici complacentia cuiuslibet bonitatis createę secundùm illius perfectionem. Consequenter igitur beneficij collatio, quæ moralem necessitatem accipit tantum ex isto capite, sicut est magis voluntaria & libera, sic etiam est magis liberalis & gratuita.

6. *Moralis necessitas liberalitatē eleuat ad gradum altiorē.* Ad 2. Confirm. Resp. Moralis necessitas nihil obstat, quo minus sit mera gratuita liberalitas & beneficentia, quin potius eleuat illam ad altiorem gradum perfectionis intra lineam gratuitæ liberalitatis, tribuens perfectiorem rationem voluntarij & liberi; sicut nuper est dictum; alias verò perfectiones explicabūt sequētes solutiones.

7. *Prima solutio. S. Thomas.* Ad 3. Confirm. Resp. primò cum S. Thoma 2.2.q.117.art.5. ad primum. *Liberalitas, etsi non attendat debitum legale, quod attendit iustitia; attendit tamen debitum quoddam morale, quod attenditur ex quadam ipsius decentia, non ex hoc, quod sit alteri obligatus: vnde minimum habet de ratione debiti.* *Quale debitum in Deo.* Huiusmodi verò debitum solum conuenit soli Deo. Solus enim ille nulli debet, nisi tantum sibi liberalitatem sibi congruentem exercere, Propterea tantum abest, ne debitum istud minuat perfectionem liberalitatis, vt potius ad peculiarem constitutionem summæ liberalitatis essentialiter requiratur. Rectè namque Caietanus in præsenti q.19.art.2. ad finem admonet, liberalitatem non minui, quamuis motiuum communicandi sua bona, sit, quia decet ipsum Deum. Etenim ita decet, vt oppositum non dedeceat, & communicando nihil propriæ vtilitatis acquirat, sed nobis tantum conferat.

8. Hac ratione Dionys. de diuin. nomin. cap. 8. longè post med. & cap. 9. à medio. Dei iustitiam non solum in præmio & pœna, sed etiam in omnium rerum administratione constituit, eo quòd *Dionysius.* *Omnibus tribuit propria secundum vniuscuiusque existentium dignitatē; & vniuscuiusq; naturā in proprio saluat ordine & virtute.* Quē sequitur S. Thomas in sequenti q.21.art.1.corp. & art.4.corp. *Vbi iustitia est, & debitum.* Ast vbi fulget aliqua ratio iustitiæ, reperitur etiā aliqua ratio debiti, quin potius primaria ratio iustitiæ est debitum condecētiæ, prout diuinam sapientiam bonitatem & potentiam decet, & conueniens est. Quod egregiè declarat S. Thomas eadem q.21.art.1. ad 3. & art.4.corp. & ad 4. Debuisse tandem facere non aliud, neç aliter, quàm fecit Deus, docent Prosper & Lactantius locis, quæ retulimus disp. præced. sect. 5. versus finem. Frequentius autem & rigidius hoc dicit Anselmus, cuius varia testimonia declarauimus eadem disp. 9. sect. 6. iuxta debitum decentię rationabilioris, & quod caput est Paulus Hebræ. 6. iustitiam Dei allegans ad reuiuiscentiam meritorum, eo ipso dicit aliquod debitum, vt vidimus sect. 5. longè post med. Denique debitum istud non in Deo propriè, sed in rebus creatis esse, videbimus disp. 56.

9. *S. Thomas. Liberalitatis motiuum in Deo.* Secunda solutio eiusdē confirmationis sit doctrina S. Thomæ 2.2.q.117.art.5. ad 3. & articulo 6. ad primum. *Datio diuina prouenit ex eo, quod amat homines, quibus dat, nō autē ex eo, quod afficiatur ad ea, quæ dat: & ideo magis videtur pertinere ad charitatem, quā ad liberalitatem.* At verò sibi soli debere Deum, & propter se ipsum infallibiliter affici creaturarum amore, non minuit rationem charitatis, ac subinde non minuit propriissimam rationem beneficij, quæ reperitur in Deo. Sed de liberalitate diuina dicemus infra disp. 55. sect. 2.

10. Quartæ confirmationis antecedens est falsum, quod si verum foret; sequeretur, maiorem rationem agendi gratias oriri ex eo, quod benefactor beneficia conferat cum defectu liberalitatis, nimirum cum dolore conferendi, & sine delectatione dandi: ac sine habitu virtutis. At verò perfectè liberalis *dabit cum voluptate, & sine vllo dolore; id enim, quod per virtutē efficitur, afficit voluptate, &c.* vt Philosophus ait lib. 4. Ethicor. cap. 1. non multum à principio. *Aristoteles.* *Prima sequela ex opposito.* Sequeretur etiam ex eodem antecedenti, nos omnes debere minus humanitati Christi D. Beatissimæ Virgini & Apostolis, quoniam infallibiliter inclinabantur ad conferenda nobis beneficia. *Secunda sequela.* Propter eandem quoque rationem filij deberent minus illis parētibus, qui propensiori affectu vehementius afficiuntur ad eorum fœlicitatem procurandam: plus autē deberent illis parentibus, quos parùm aut nihil sollicitat ea cura. Contra verò Patres sentiūt, quando nos ad redamādum ardentius & maiores gratias agendas vrgēnt ex eo, quod diuina bonitas, quasi extasim passa, non potuerit se continere: vt sæpe retulimus ex Dionysio.

11. *Inter humanum Regem & diuinum gubernatorē notandum discrimen.* Ad 5. confirmat. Primaria solutio constat ex dictis supra sect. 5. ad 1. qua supposita solū restat ostendere rationem disparitatis in eo simili. Terrenum quippe Regem in eo casu ad conferenda beneficia mouet amor ac desiderium seruandi, & timor amittendi regnum; qui affectus vterque pertinet ad cōncupiscentiam propriæ vtilitatis. Deum autem ad producendū illud bonum, quod est melius & rationabilius, nō mouet timor amittendi, nec amor conseruandi suam diuinitatem, aut supremum dominium; sed mouet amor, quo suam bonitatem necessariò amat, cum necessaria complacentia simplici creaturarum possibilium. Quem amorem consequitur infallibiliter propensio maior ad maiora bona, magis similia meliùsque participantia suam bonitatem.

12. Secundum argum. Communicatio gratiæ est optimum opus Dei: sed non est infallibilis communicatio gratiæ: ergo non est infallibile, Deum esse voliturum atque facturum opus, quod est optimum. Minor probatur, quia non est infallibilis connexio inter ordinem gratiæ & ordinem naturæ; ergo non est infallibile gratiam esse communicandam naturæ.

13. *Connexio inter ordinem gratiæ & ordinem naturæ.* Resp. Distinguendo connexionē ordinis gratiæ cum ordine naturæ. Nulla quippe connexio, non modo infallibilis, sed neq; probabilis est, quę proueniat ex meritis & exigentia naturæ, vel ex viribus aut dispositione vel alia quauis ratione, quam ex se habeat ipsa natura. Cæterum ex infinita Dei Charitate, misericordiáque propensissima ad communicanda sua dona, connexio est infallibilis inter ordinem gratiæ, ratione cuius infallibiliter sit communicanda naturæ.

Sed hæc

Sed hæc infallibilitas rebus naturalibus est merè extrinseca, soli Deo intrinseca: respicit autem nullam omnino naturam in singulari & determinatè, sed tantùm aliquam vagè. Fuit enim non modò physicè, sed etiam moraliter possibile quamlibet personam creatam, & quamlibet naturam prorsus destituere communicatione gratiæ.

14. Tertium argumentum, quia non est moraliter infallibile gratiam esse tribuendam facienti quod in se est ex viribus naturæ: Sed melius esset gratiam tribuere facienti quod in se est ex viribus naturæ: ergo non est infallibile Deum velle & facere semper quod melius est. *Solutio.* Resp. Siue faciat quod in se est ex viribus naturæ, siue facere negligat, est infallibile tribuendam esse cuilibet adulto gratiam aliquam excitantem saltem remotè & imperfectè, virtute cuius possit vlteriores gratias vsque ad iustificantem obtinere, si voluerit illis diligenter cooperari. Quapropter ex eo, quòd homo faciat quod in se est per solas vires naturæ, nulla causa, nec dispositio, nec ratio datur, ad recipiendam gratiam, quantumcunque minimam (quod fusius probatum est in peculiari libro de iustificationis exordio disp. 9. & Deo dante dicemus de prædestinationis initio tractantes) Gratia tamen efficax nemini tribuitur infallibiliter, siue faciat quod in se est per solas vires naturæ, siue negligat hoc facere. *Gratia efficax nemini tribuitur infallibiliter.* Melioris autem & rationabilioris gubernationis est vterque ordo distribuendi gratiam: cuius rationes exponimus in libro citato.

15. Quartum argumentum. Si Deus vellet infallibiliter optimum; sequeretur, Philosophos, solo naturalis rationis lumine ductos, potuisse per moralem euidentiam cognoscere mysterium Incarnationis, gratiam iustificantem, visionem beatificam, cum cæteris omnibus entibus supernaturalibus, non solùm esse possibilia, sed etiam actualiter à Deo volita fuisse atque producta; quoniam illa producere est optimum.

16. Resp. negando sequelam. Solum quippe naturæ lumen, quantumcumque perspicax, acutum, & philosophiæ splendore illustratum, non est sufficiens, vt possibilitas Incarnationis, aut aliorum entium supernaturalium, cognoscatur. Præterea quamuis eorum possibilitas cognosceretur euidenter, & sciretur, illa entia, secundùm se multò perfectiora esse rebus naturalibus: adhuc naturalis rationis lumen, destitutum illustratione fidei, dubitare deberet, vtrùm omnibus pensatis, esset rationabilius & magis deceret diuinam sapientiam, bonitatem, & potentiam illa supernaturalia dona communicare humano generi, per se quidem satis indigno, sed maiorem indignitatem & impedimenta cumulanti per scelera grauissima, propter quæ videretur esse rationabilius æterno supplicio damnare.

17. Quod autem nihil amplius, quam istud, assequi potuisset sola ratio naturalis, colligitur ex offensione, scandalo, & irrisione, quibus Philosophi, & Iudæi prosequebantur Euangelicam doctrinam, quoniam proponit, Deum hominem factum & crucifixum. Imo multi Theologi existimant, quod rationabilius foret, Deum non incarnari, si homo non peccaret.

18. Confirmatur, quia rationabilitas & decentia maior consurgit ex proportione ad vniuersa Dei opera, præterita, præsentia & futura (vt vidimus disp. 9. sect. 1. dicto 3.) Talis autem proportio tot atque tam distantium extremorum, nulla probabilitate potest inuestigari solo naturæ lumine: quippe quod neque minima suspicione potest ostendere, quid Deus fecerit, & factum occultauerit hominibus, quid deinceps facturus sit, quid homines facturi sint liberè, Deo vel impellente, vel permittente. Nunc verò quibus fides illuxit, etiam naturalis ratio persuadet, supernaturalia mysteria magis congruere rationi rectæ, magisque decere sapientiam, bonitatem & potentiam infinitam, vt inde *credibilia facta sint nimis*: de quo plura disp. 9. sect. 11.

SECTIO VIII.

Postremum argumentum de multis operibus, quæ numquam fient, licèt optima videantur.

OBiicit contraria sententia multiplex ac varium genus operum, quod foret optimum, sed numquam fiet. Singulis autem respondebibus sigillatim. 1. Primum est Angelorum vel animarum rationalium infinita multitudo. *Primum argumentum. Eius solutio.* Resp. Si fortè possibilis est illa multitudo; non est rationabilior, nec expedit ad bonum regimen vniuersi, prout dispur. 9. sect. 2. notauimus. Secundum exemplum est infinita intensio gratiæ ac gloriæ. *Secundũ argumentum.* Resp. impossibilem esse talem infinitatem, vt probauimus 2. 2. de charitate tractantes disp. 9. & de visione beatifica tractantes 1. part. quæst. 12. art. 7. *Eius solutio.*

2. Tertium exemplum est rationale animal, quod esset essentialiter perfectius homine, vel quod ab intrinseco foret incorruptibile: vel animal irrationale, quod ab intrinseco foret incorruptibile. *Tertium argumentum.* Resp. Tria hæc animalia sunt impossibilia; *Eius solutio.* sicut probari potest physica ratione, desumpta ex dispositionibus, quæ requiruntur in organis exteriorum sensuum, & in phantasia, quæ deseruit intellectui rationali, quamdiu corpori manet vnitus. Verumtamen data possibilitate prædictorum animalium, nihil infertur contra veritatem, quam defendimus. Si quidem libenter admittimus, esse possibiles aliquas perfectiores rerum species, quæ de facto creatæ non sunt: cæterùm in excessu prædictarum perfectionum itur in infinitum, quia qualibet specie data, possibilis est alia perfectior: & consequenter in illis nullum est optimum opus iuxta dicta disp. 9. sect. 2.

3. His adde rationem aliam, propter quam animal incorruptibile atque irrationale producere in hoc vniuerso, foret minùs perfecta, minúsque rationabilis prouidentia; quoniam hominibus, & cæteris animantibus nocere potuisset plurimum, aut saltem prodesse nihil ad cibum nec ad laborem aut onera: nullius quippe doloris esset capax, si foret incorruptibile; nullóque cibo vel alia commoditate indigeret; ideóque nihil esset, quo subiugari, vel allici, aut cicurari potuisset. *Vel inutile, vel nocuum esset reliquis incorruptibile animal.* Eiusmodi sunt alia multa quæ huic exemplo accumulantur, quæ vel impossibilia sunt etiam supernaturaliter; vel saltem inutilia sunt & commoda gubernationi vniuersi, quia nullum connexionis ordinem

cum cæteris illius partibus habere possent.

4. *Quartū argumentum.* *Soluitur.* Quartum exemplum. Melius fuisset inquiunt, tres personas diuinas hypostaticè vniri tribus naturis intellectualibus. Quo nihil euidentius esse iactant. Resp. Licèt entitatiuè melius opus foret hypostatica vnio trium personarum: absolutè tamen foret minùs rationabile, minúsque bonum comparatione totius vniuersi. Quemadmodum enim vnico animali melius est vnicum caput, quàm triplex, maximè verò si caput illud sit sufficientissimum ad omnia munera capitis præstanda quibuslibet membris: Sic in ordine ad vnicam Ecclesiam, & vnicum mundum, melius est vnicam naturam assumi ab vnica persona diuina, quæ constituatur vnicum caput; maximè cùm istud sit infinitæ virtutis, vt influat in omnia membra, nec maior virtus influendi posset addi per alias naturas hypostaticè vnitas aliis personis. Propterea quamuis tres personæ, subsistentes in tribus naturis assumptis, non impedirent se inuicem: adhuc superfluerent ad ordinem vniuersi. Deinde verò duæ vniones hypostaticæ, duæque naturæ assumptæ non haberent inter se conuenientem ordinem, quem in omnibus Dei operibus seruari S. Thomas supponit vt certum, quando ratione probat vnitatem mundi suprà sect. 1. initio.

In ordinē ad vniuersum melius est vnicam naturā humanam ab vna persona diuina, quam triplicem à tribus personis assumi.

5. *In rebus gratuitis conuenientior est raritas.* Accedit alia ratio, quoniam in rebus perfectissimis & summopere gratuitis, qualis est vnio hypostatica, rationabilior & conuenientior est raritas, aut singularitas: multiplicitas autem & effusio totius communicationis, quæ possibilis est de potentia absoluta, minus rationabilis, ac minùs conueniens est, maximè quando fit absque necessitate. Hoc supponunt omnes, qui defendunt, quod Deus non incarnaretur, si non peccaret Adamus: existimant enim, eo casu rationabilius & conuenientius esse non incarnari, quoniam cessaret præcipua necessitas Incarnationis. Denique prudentiores principes existimant, beneuolentiæ & humanitatis officia quædam eximia, conuenientius esse rarius exhiberi.

6. *Quintū argumentum. Respondetur.* Quintum est præcedentis appendix. Asserunt enim, fuisse melius tres personas diuinas simul assumere eandem numero naturam humanam. Verùm hoc eandem ferè solutionem habet, quam præcedens. Vnica namque persona totam dignitatem Trinitatis, totúmque redemptionis fructum præstat cumulatissimè. Nam *in ipso inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter.* Aliunde verò multi fructus Incarnationis impedirentur aut minùs commodè colligerentur; si tres personæ simul assumpsissent eandem humanitatem. Hoc enim non iuuaret, sed aliquomodo impediret humanam rudiratem, ne per Incarnationem veniret in cognitionem distinctionis realis trium personarum diuinarum. Nec id esset opportunum, vt ille homo nos doceret, sui principium per generationem esse Patrem, & ab illo se accepisse omnia, ab illo missum esse, ab illo venisse, & ad eum redire; nec vt nos doceret circum insessionem trium personarum, per quam Pater est in Filio & Spiritu sancto, & Filius vicissim in Patre & Spiritu sancto, atque Spiritus sanctus in vtróque.

Si tres diuinæ Personæ eandem humanitatem assumpsissent, Incarnationis fructus impedirentur.

7. Nec esset ita oportunum ad significandam distinctionem offerentis satisfactionem ab eo, cui debetur, & à quo recipitur satisfactio; nec ad docendam obedientiam & subiectionem & orationem, quam toties docuit Christus Dominus erga Patrem, nec ita conueniens esset, vt ille homo, qui esset etiam Spiritus sanctus, recederet ad mittendum Spiritum sanctum. Eiusmodi plures aliæ conuenientiæ tollerentur per vnionem trium personarum. Quibus omnibus addi possunt rationes, propter quas minùs conueniens erat Patrem vel Spiritum sanctum esse Redemptorem: ac multò conuenientius fuit, Filium incarnari & redimere, quas Patres communiter assignant, & videri possunt apud Magistrum & Scholasticos lib. 3. sentent. dist. 1. S. Thomam & eius expositores 3. part. quæst. 3. art. 8.

8. *Sextum argumentum.* Sextum exemplum addunt vnionis hypostaticæ alicuius personæ diuinæ cum Angelica natura, quæ foret melior, quàm eius negatio, sed tamen facta non est. Resp. licèt entitatiuè foret perfectior Angelica natura hypostaticè vnita, quàm humana: fuisset tamen multò minus conueniens & rationabilis ea vnio. Quia vel assumenda simul foret humanitas, vel non. Si foret assumenda simul humanitas ab alia persona diuina, vel ab eadem; recurrunt inconuenientia plurium capitum, quæ ponderata sunt ad quartum exemplum. Si verò sola natura angelica foret assumenda: hoc non esset conueniens ad docendos homines, & subeundam crucem pro illis. Angelos autem redimere non ita expediens & rationabile fuit iuxta communem doctrinam Patrum, de qua videri possunt S. Thomas & eius expositores 3. part. quæst. 4. art. 1. *Diluitur.*

9. *Septimū argumentum.* Septimum. Homines in gratia confirmari, melius esset quam absque confirmatione relinqui. Nam, vt Augustinus docet lib. 3. de libero arbit. cap. 5. & lib. 11. de Genesi ad literam c. 6. & sequentibus, creatura, quæ perseuerantissima voluntate non peccat, nec peccare potest, melior est, quàm illa, quæ peccare potest. Confirmatur, quia si non omnes homines, saltem multò plures in gratia confirmari, melius erat; & pauciores homines dimitti sub periculo peccandi. *Cōfirmatur.*

10. *Soluitur.* Resp. Homines in gratia confirmari melius est, quantum ad entitatem operis ex genere, præscindendo ab ordine ad vniuersum: nihilominus in ordine ad totam seriem diuinorum operum, & attentis rerum naturis, & suauitate diuinæ prouidentiæ, rationabilius & melius est, multò plures homines in mundo relinqui sub periculo & possibilitate peccandi. Quin etiam (excepta Beatiss. semper Virgine, & Ioanne Baptista) cunctos homines prius carere confirmatione in gratia, & postea confirmari, rationabilius fuit & conuenientius, vt ex professo probant Augustinus & alij Theologi, citati disp. 9. sect. 1. post dictum 3. Ad idem autem faciunt rationes melioris boni, propter quas fuit rationabilius permittere mala; de quibus diximus disp. 9. sect. 11. à medio: præterea rationes melioris boni, propter quas Deus creauit homines & Angelos, quos sciebat esse damnandos: de quibus tractant Patres citati disp. 9. sect. 12. exemplo septimo; deinde rationes, propter quas fuit rationabilius tot sæculis differri aduentum Redemptoris, de quibus testimonia Patrum posuimus præced. tomo de Scientia Dei disp. 66. sect. 2. & diximus aliquid præced. disp. 9. sect. 8. exemplo 3.

11. Breuiter autem iudicando potius, quàm exponendo

ponendo,rationes,propter quas non fuit rationabilius & conueoientius plures homines in gratia confirmari, quæ sequuntur ita possunt enumerari. *Prima ratio quare non oportuerit plures in gratia cōfirmari.* Prima ratio fuit,quoniam originalis peccati,& negligenter custoditæ Iustitiæ originalis, maximè proportionata pœna fuit fragilitas, infirmitas & periculum peccandi; vt per quæ peccauit in capite tota natura, per hæc puniretur etiam ferè tota, patiens destitutiooem fortitudinis,quam contempsit.

12. *2. Ratio.* Secunda ratio,conformitas maior ad naturales vires hominum,ex se debilissimas ad bonum. *3. Ratio.* Tertia,maior ostensio necessitatis gratię,profundius deiiciens iactantiam & fiduciam in viribus naturæ. *4. Ratio.* Quarta, *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus,vt sublimitas sit virtutis Dei.* 2.Corint. cap. 4. *5. Ratio.* Quinta, praoorum & infidelium hominum maior moltitudo præerequiritur,ac præsupponitur ad persecutiones & martyria Sanctorum, & ad alias difficultates virtutis, & ad eam maximè, quæ consurgit ex singularitate quam multoties compelluntur tenere, videntes,totam fere communitatem hominum suis studiis imo quandoque suæ fidei esse contrariam;sicut Noë contigit & Abrahamo & multis Catholicis inter hæreticos vel idololatras,vel inter homines mūdanos,licèt Christianos. Quæ laus heroïcæ virtutis commeodatur Exodi 23. *Exodi 23.* *Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ,vt à vero deuies.* Inde commendatur eximia constantia Iosue & Caleb, Numerorum 13.& 14. & Ecclesiastici 46.necnon perseuerantia Tobiæ cap. 1. Iudith.cap.7.& aliorum tam in Veteri quàm in Nouo testamento.

13. *6. Ratio.* Sexta demum ratio sit congruentia cum statu viatorum. Huic enim supposita natura voluntatis creatæ, magis congruit, ac magis conueniens, siue proportionatus est prouidentiæ modus, relinquens potestatem peccandi. Nam illud excellentissimum priuilegium confirmationis in gratia, proximè accedit ad statum termini, proptereàque paucissimis viatoribus illud concedere,fuit rationabilius.

14. *Sextum argumentum.* Sextum exemplum diuersimodè obiicitur à diuersis,Alij námque dicunt:Melius esset omnes homines & omnes Angelos attingere perfectissimum gradum fœlicitatis & æternæ salutis.Alij magis temperant iudicium,dicentes: Melius foret pauciores homines & Angelos reprobari; plures autem prædestinari.

15. *Soluitur & efficaciter cōfutatur 1.* Huius non modò solutio, sed etiam efficax confutatio facilè constare poterat ex præcedentibus allegationibus. Primò, quia Patres omnes, aduersus blasphemos hæreticos defendentes,fuisse melius & rationabilius Incarnationem & redemptionem differri vsque ad consummationem sæculorum, & omnes homines concludi prius sub peccato, vt Deus omnium misereatur, & fuisse rationabilius permittere peccatum Angelorum,Adami,& alia peccata,nec vlla permitti,nisi propter maiora bona;fuisséque rationabilius creari homines & Angelos, quos Deus præcognouerat esse damnandos,omnes inquam, Patres,qui hæc constanter defendunt,eo ipso testantur, non fuisse melius & rationabilius prædestinari omnes homines, imò nec prædestinari plures, quàm de facto prædestinantur.

16. *2. Confutatur.* Secundò, Si forent omnes prædestinari, non ita perfectè Deus ostendisset attributa sua, nec tanto splédore luceret misericordia collata prædestinatis;de quibus Apostolus Roman.9. *Roman.9.* *Quod si Deus, volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.*

17. *3 Vrgentius confutatur.* Tertiò pressius vrgendo prædictas & alias rationes, contraria sententia conuincitur falsitatis & inconstantiæ. Quia si Deus neminem creauisset eorum hominum & Angelorum,quos præsciebat esse conditionaliter damnandos, si crearentur: eo casu omnes homines & omnes Angeli de facto creati peruenissent ad supremum gradum fœlicitatis æternæ: nihilominus omissio creationis aliorum hominum & Angelorum non esset melior;vt est concors & expressa sententia Patrum & Scholasticorum locis adductis disp.9.sect.12.

18. *Præoccupatur solutio.* Si verò respondeas;Melius fuisset omnes esse creatos,qui de facto creati sunt, & omnes etiam peruenire ad æternam fœlicitatem: peto rursus, vtrùm velis simul cum illis creari alios homines reprobandos,qui de facto creati non sunt. Quia si velis hoc,ibitur in infinitum,& numquam dabitur optimum:eadem quippe ratione tunc alter diceret esse melius, vt omnes in eo casu creati prædestinarentur. Si verò nolis alios homines creari,qui reprobentur;cessant vtilitates eximiæ, quas Deus ex reprobis colligit ad virtutem & gloriam prædestinatorum,de quibus aliquid diximus ad præcedens exemplum.

19. *4. Refutatur.* Vnde refutatur quartò, quoniam in multitudine prædestinatorum, absolutè loquendo, non est possibile optimum, quia quacumque multitudine data, possibilis est alia maior, infinitam verò multitudinem produci foret minùs rationabile (sicut ostendimus disp.9.sect.1.& 2.) Dabitur autem fortassis optimum proportione atque ordine ad tale corpus Ecclesiæ triumphantis constituendum ex tanto, nec maiori, nec minori numero prædestinatorum simul considerata magnitudine capitis, quod est Christus Dominus & considerata varietate membrorum, & propriis gradibus & muneribus illorum.

20. *5 Refutatur.* Quintò refutatur,quia siue possibile,siue impossibile sit optimum in multitudine prædestinatorum; adhuc supposito certo ac definito numero personarum, quem liberè Deus elegerit ad gloriam: melior prouidentiæ modus fuit, ad eorum prædestinationem suauius exequendam, simul creare alios homines reprobandos, vt essent progenitores eorum, conditores ciuitatum, legislatores, artium inuentores; ac potissimum vt mille modis augerent virtutem & gloriam prædestinatorum, illis subtrahendo vitiorum materiam, fomites & occasiones,ministrando simul quàm plurimas opportunitates exercendæ virtutis atque constantiæ.

21. *Augustinus.* Fuit tandem rationabilius & melius, *Vt ipsa reiectorum multitudine ostenderetur, quod nullius momenti sit apud Deum iustum quantalibet numerositas iustissimè damnatorum.* vt loquitur Augustinus lib.21.de Ciuit.cap.12.& epistola 157.ad Optatum & Beda Roman. 9. ad illud: *Quod si Deus volens ostendere iram.* Quas & alias rationes olim fusius tractatas 1. part. quæst.23. dabimus in tomo de prædestinatione, si Dominus illuc peruenire concesserit.

* * *

DISPVTATIO XI.

Vtrùm volitio libera sit realis perfectio, intrinseca Deo.

SECTIO I.

Sine metaphora, verè & propriè Deo conuenit libera volitio efficax.

1. *Difficultas rei tractanda.* RES in hac & duabus sequentibus disputat. tractanda, super omnia, quæ naturalis ratio demonstrat, ioexplicabilis, sapientissimos quosque compellit, suam ignorantiam & tarditatem agnoscere. Nullius enim animus tranquilla pace quiescit solutionibus huc vsque inuentis, nec aliis se satisfecisse putat, qui nec sibi satisfecerit. Quamobrem ea tantùm prudentiæ pars nobis debet ante oculos obseruari, ne minores, iamque notas & tritas difficultates, vel incoouenientia deuitantes, incautè deuoluamur ad maiora pericula: cum in negotio præsenti nulla sit via declinandi, quin aliqua dura difficiliáque deuorentur.

2. *1 Opinio Efficacem voluntatem solum per metaphorã conceduut in Deo.* Prima sententia dicit, efficacem volitionem creaturarum (quæ sola est libera in Déo) non esse in ipso propriè, sed metaphoricè: nam propriè in Deo est solummodo necessaria complacentia creaturarum. Quapropter, ait, voluntas efficax Dei est solummodo essentia, & volitio necessaria in recto, addito eonnotato extrinseco, videlicet, creaturis. Vnde consequens est, vt quando Deus ad extra producit creaturas, dicatur eas velle; quando non producit, dicatur nolle, non quia Dei volitio aliter se habeat, sed quoniam res producta se habet aliter. Mordicus itáque defendit Dei voluntatem per nullum intrinsecum velle, atque adeò per nihil omnino intrinsecum Deo determinari ad producendum exterius, sed sola voluntate complacentiæ producere, licèt illa sit indifferens; proinde se habere Deum, sicut se haberet ignis ad comburendam stupam sibi etiam applicatam, si potestatem haberet, eam comburendi, & non comburendi.

3. Sententiam hanc sæpe repetit Aureolus lib. 1. sentent. præsertim distinct. 40. art. 1. propos. 1. & 2. & distinct. 46. art. 2. proposit. 2. & 3. & distinct. 47. quæstion. 1. artic. 1. §. *ex præmissis.* & proposit. 3. & sequentibus. & artic. 2. Significauit eandem Altisiodoren. lib. 1. sentent. cap. 13. col. 1. Plurimum ei fauet Vasquez 1. part. disp. 80. cap. 2. num. 8. & Arrubal. disp. 54. cap. 3. Sed Herice disput. 16. de voluntat. cap. 9. 10. 11. & 12. temperatam prius, & explicatam defendit.

4. *Quo fundamento prædicta sententia fundamenta nitantur.* Omnia argumenta, quæ possunt pro hac sententia proponi, voluuntur in præcipuo controuersiæ cardine, videlicet, hæc duo conciliaodi: Primum est, liberam volitionem potuisse non esse. Secundum est, nihil diuinum & increatum potuisse noo esse. Quæ comitantur alia duo, videlicet volitiooem Dei esse perfectionem; at verò nullam perfectionem Dei potuisse non existere.

5. *2. Opinio.* Magna ex parte cum præcedenti concordat secunda sententia, diuerso tamen fundamento subnixa: putat enim, Dei voluntatem nullo modo distingui ab essentia; & consequenter eodem modo essentia diuina causat contingenter effectus, sicut eos causat voluntas, nec est in Deo aliqua volitio præcedens actum productionis ad extra, sed quidquid est in Deo omnibus modis, vel est. essentia, vel persona, vel relatio, ita docet Ocbamus 1. distinct. 45. quæst. vnica & dist. 46. quæst. vnica. Gabriel autem in eisdem distinctionibus sui doctoris Ochami sententiam, quantum ad hoc, non asserit expressè; videtur autem eam supponere distinct. 46. quæst. vnica sub init.

6. Tribuitur eadem sententia Lycheto, & aliis Nominalibus & Scotistis lib. 1. sent. dist. 45. Aduersus id, quod habet peculiare secunda sententia nihil opus est in præsenti dicere; quoniam ratione ratiocinata distinctum esse ab essentia Dei amorem necessarium probatum est supra disp. 1. sect. 3. Peculiariter autem amorem liberum esse ratione ratiocinata distinctum ab amore necessariò & ab essentia, ostendemus disp. 13. sect. 1.

7. *Conclus. 1.* Nunc igitur aduersus vtrámque sententiam, quantum ad id, quod habet commune, sit conclusio prima. Sine metaphora, verè & propriè Deo conuenit libera volitio efficax, qua verè ac realiter voluerit creare tales res; cùm tameo potuerit voluisse nunquam creare illas: & verè ac realiter voluit alias res nunquam creare: cùm tamen potuerit voluisse creare illas.

8. Hæc conclusio non potest sine errore negari. Nam Scripturarum & Patrum authoritate, rationéque demonstratur, Deo conuenire volitionem efficacem creandi supra disp. 5. sect. 2. Rursus hanc volitionem esse propriè ac verè liberam, demonstratum est tota disp. 7. & 8. præcipuè verò disp. 7. sect. 1. 2. & 3. Quod ipsum manebit abundantius confirmatum probationibus sequentis conclusionis, atque aliis adducendis in sectionibus sequentibus.

9. *Scripturæ verba, ad improprios sensus nõ detorquenda.* Confirmatur primò, quia non licet Scripturæ verba, Patrúmque testimonia trahere ad significatum improprium, vel secundùm quid & quodammodo verificatum: quando constanter & vniformiter plurimis io locis repetuntur, & eorum libri, vel contextus non sunt prouerbiales, sed doctrinales, nec præbent indicium impropriæ locutionis: Hæc autem omnia reperimus in testimooiis, assereotibus, Deum voluisse facere aliquid quod potuit non facere: & in asserentibus Dei voluntatem esse liberam.

10. *Quod solum per metaphoram dicitur, potest absolutè negari, veriúsque loquemur negantes.* Confirmatur secundò, quia quod non propriè, sed impropriè, seu metaphoricè dicitur, negare possumus, absolutè loquendo, veriúsque loquemur negantes, quàm affirmantes. Sicut verius est Deum non dolere, nec pœnitere, quia non oisi metaphorice dolet & pœnitet. Quapropter si Deus nonnisi metaphoricè vel impropriè vult has creaturas, & noo illas producere; negare possumus hoc, absolutè loquendo, & verius loquemur dicentes, Deum non velle creaturas producere, nec liberum esse vt velit eas producere, aut velit non producere. Vnde confirmatur tertiò, quoniam amorem liberum & efficacem creaturarum esse in Deo propriè; sed tamen in Deo noo esse propriam tristitiam, pœnitentiam aut alios affectus, docent omnes Scholastici, apud quos improprietas & metaphora, notata in prædictis affectibus iræ, vel tristitiæ, conuincit talem improprietatem aut metaphoram

in

in libero Dei amore non reperiri. Potissimum hoc constat ex S. Thoma iofra quæstion. 20. artic. 1. & lib. 1. contra Gen. cap. 90. & sequeot. & lib. 3. sentent. distinct. 32. vbi cæteri Scholastici, referendi disput. 52. & duabus sequentibus.

12. *1 Concl. Aureoli error.* Ex quibus infero, & sit secunda conclusio. Propterea manifestior est error in Aureoli doctrina, quoniam omnino negat, Dei cognitionem ad creaturas terminari neqoe tanqoam ad obiectum secundarinm; ac proinde nec in communi, nec in particulari creaturas à Deo intelligi, nisi eo formaliter, & præcisè, quod Deus suã essentiam intelligit, in qua continentur eminenter. Hoc autem de possibilibus creaturis dicit, & à fortiori de creaturis actu existentibus aut futuris: vt constat apud Aureol. lib. 1. senten. dist. 35. part. 1. artic. 4. versos finem & part. 2. artic. 4. post. med. §. *nec valet.* & proposit. 3. & ad argum. 6. & 7.

13. Cum igitur volitio non possit terminari, nisi ad rem intellectam: consequens est Dei volitionem ad creaturas, non terminari, neque tanquam ad obiectum secundarium; ac proinde nec in communi, nec in particulari creaturas à Deo diligi, siue voluione efficaci, siue simplici tantum & inefficaci complacentia, nisi eo formaliter & præcisè, qood Deus suam essentiam amat, in qua continentur emioenter.

14. *Reijcitur 1.* Refutatur autem primò, quoniam eadem ratione dicere debuisset, Deum idenrificare secum omnes creaturas siue possibiles, siue actu existentes, & eas realiter identificatas communicare Filio & Spiritui sancto quatenus illis communicat essentiam, in qua creaturæ omnes continentur eminenter. Quapropter apud Aureolum non magis propriè datur cognitin & voliuio creaturarum, quam ideoritas & communicatio creaturarum per generatiooem & spirationem.

15. *Reijcitur 2.* Refutatur secundò, quoniam intellectionem Dei terminari ad ipsum esse reale creatum, realiter à Deo distinctum, quod accipiunt creaturæ, probatum est tomo præcedenti tota disp. 9. 10. & 11. peculiariter autem scire futura contingentia probatum est in eodem tomo disput. 22. Præterea Deum velle & amare creaturas etiam minimas & vilissimas in particulari probatum est supra disp. 5. sect. 2. & tota disp. 6. Dogmatibus istis apertè resistit Aureoli doctrina, maximè verò distat à perfectissima prouidentia rerum omnium in particulari, & ab amore hominum, alijsque conclusionibus fidei.

SECTIO II.

Non est satis complacentia simplex omnium possibilium, absque volitione determinante futura.

1. *Vnica conclusio.* AD extirpandum radicitus quidquid falsitatis in Aureoli sententia continetur, vel ex illa deducitur, sit vnica conclusio. Non plenè satisfacit prædictis dogmatibus opinio, qoæ solam complacentiam simplicem omnium rerum possibilium io Deo, concedit, esse realem & intrinsecam ac diuinam: & illam fatetur eiſe simpliciter necessariam in se formaliter; cæterùm ait, in eius potestate libera positum esse producere, vel non producere.

2. Hæc sententia refutatur primò, quia licèt profiteatur, se concedere volitionem actualem omnium rerum, quas Deus producit, quæ sit prior productione, sitque causa producendi: verè tamen non concedit, nisi verbo tenus. Etenim Scriptura & Patres affirmant volitionem determinatam & in particulari rerum, quæ fiunt, potiùs quàm rerum, quæ nunquam fiunt: coiusmodi volitio determinata vnius rei potius quàm alterius, expressè negatur in prædicta senteotia vnde sic arguitur. Talis volitio, quod ex se est, & prout præscinditur ab actuali productione, transeunte io creaturas, vt sic, non magis vult hunc mundom & hos homines producere, quam producere alinm mundum, & alios homines, qoi nunquam sunt producendi, licèt eos amet tantummodo vt sunt possibiles. Sed realiter & verè Deus non vult producere alinm mundum & alios homines, qui nunquam sunt prodocendi. Ergo realiter & verè non vult hunc mondom, & hos homines prodncere; si volitio prædicta præscindatur ab actuali prodoctiooe. *Impognatur 1.*

3. Consequentis huius falsitas ostenditur plurimis locis Scripturæ, quæ non volitionem complacentiæ indifferentem ad omnia possibilia. Sed volitionem & decretum determinatum ad ea, quæ fiunt, affirmant. Potissimum autem de Christi Domini passione dicitor Isaiæ 53. *Dominus voluit conterere eum in infirmitate.* Lucæ 22. *Filius hominis secundum quod definitum est, vadit.* Actuum 2. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis.* & cap. 4. *Conuenerunt Herodes & Pilatus, &c. facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.* *Isaia 53.* *Luca 22.* *Actuum 2. & 4.*

4. Porrò prædefinitione significari constitutum esse decretum determinatum ad vnum, & non indifferens ad illud & eius oppositum, foret otiosum probare, nisi præsens necessitas vrgeret ad præcludenda subterfugia falsitatis. Primo Reg. 20. *Intellexit Ionatas, quod definitum esset à patre suo, vt interficeret Dauid.* Et cap. 30. *Constitutum & præfinitum & quasi lex in Israel.* 1. Machabæor. 1. prope finem: *Multi de populo Israel definierunt apud se, vt non manducarent immunda, & elegerunt magis mori.* Galatas 4. *Sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus a Patre.* Sic etiam tempus esse præfinitum à Deo quibusdam euentibus, constat Danielis 11. *Vsque ad tempus præfinitum.* & infrà: *In tempore præfinito præliabitur aduersus eum Rex Austri.* Similiáque repetuntur cap. 12. Atque Ezechiel. 21. *Venit dies in tempore iniquitatis præfinita.* *1 Reg 20. & 30.* *1. Machab 1.* *Ad Galatas 4.* *Daniel. 11.* *Ezechiel. 21.*

5. *Per solã possibilium cõplacentiam vera nõ euadunt scripturæ testimonia.* Hæc & similia non possunt per solam complacentiam simplicem rerum possibilium verificari, quoniam ex vi illius diuina voluntas non magis complacoit, nec magis voluit, vt hæc humanitas esset vnita Verbo, quàm vt essent vnitæ infinitæ aliæ homanitates, quæ poterant æqualiter voiri: & cnnseqnenter noo magis complacuit, nec magis voluit, vt mortem Crucis pateretur hic homo, per hanc humanitatem, quàm vt paterentur aliæ infinitæ humanitates. Quin etiam iuxta sententiam, quàm impugnamus, Deus non magis determinatè voluit, nec magis præfiniuit passionem Christi Domini quam passionem possibilem Alexandri Magni; vel Cæsaris, aut cuiuslibet alterius, qui potuit etiam crucifigi, & cuius possibilem passionem, quatenus bona erat, Deus voluit voluntate complacentiæ simplicis.

6. Sequitur præterea Deum non præfiniuisse tempus

Abſurda inferuntur ex cõtraria doctrina. tempus Incarnationi, nec paſſioni, Chriſti Domini. nec illis prætiis & punitionibus, de quibus agunt Daniel & Ezechiel ſupra citati. Quia quantum eſt ex parte diuinæ voluntatis & præſcientiæ non magis determinatè complacuit ea fieri tali tempore, quàm alio tempore poſſibili. ſed non præfiniuit hæc fieri temporibus aliis, ergo nec præfiniuit hoc tempore fieri.

7. *Dilemma.* Confirmatur primò, quia vel ſola complacentia ſimplex ſufficit, vt Deus voluiſſe dicatur aliquam rem, vel non ſufficit Si ſufficit; conſequens eſt, Deum iam feciſſe omnia poſſibilia, quoniam *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo & in terra.* *Pſal. 134.* Pſalm. 113. & 134. Voluit autem ſimplici complacentia cuncta poſſibilia. Si verò non ſufficit: conſequens eſt, Deum feciſſe quæ non voluit, quia quæ fecit non aliter voluit, quàm per ſimplicem complacentiam, quæ non ſufficit vt ea voluiſſe dicatur.

8. Eadem argumentandi forma colligere poterimus, Deum ſua prædeſtinatione miſereri omnium hominum, etiam eorum, quos indurat; & ſimul indurare omnes homines, etiam eos, quorum miſeretur: quia *Rom. 9.* Roman. 9. *Cuius vult, miſeretur, & quem vult indurat.* Atque ſecundum prædictam doctrinam, quam impugnamus, Dei miſericordia, *Per ſimplicē complacentiam, æqualiter Deus vult omniū miſereri* (quantum ex ſe eſt) per ſimplicem complacentiam æqualiter vult omnium miſereri, & æqualiter vult omnes indurare, per eandem complacentiam ſimplicem. Quod ſi non ſufficit illa, vt dicatur velle miſereri, nec velle indurare Deus; conſequens eſt, Deum miſereri quorum non vult miſereri, & indurare quos non vult indurare.

9. Dilemmate prorſus eodem licebit vti verbis *1. Corint. 12.* 1. Corinth. 12. *Diuidens ſingulis, prout vult,* colligendo Spiritum ſanctum omnibus hominibus poſſibilibus dare ſimul omnia dona poſſibilia, quoniam omnia per ſimplicem complacentiam tanquam poſſibilia complacent: vel dare dona, prout non vult, ſi complacentia ſimplex non ſufficit, vt voluiſſe dicatur. Idem intellige de *Ioan. 3.* verbis Ioan. 3. *Spiritus vbi vult, ſpirat.* & Ioan. 5. *Ioan. 5.* *Filius quos vult viuificat.* Matth. 20. *Volo autem & Matth. 20.* *huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi: aut non licet mihi,* *Sap. 12.* *quod volo facere?* & Sapien. 12. *Subeſt enim tibi,* *Judith. 9.* *cum volueris, poſſe.* Iudith. cap. 9. *Hoc factum eſt, quod ipſe voluiſti, & tua iudicia in tua prouidentia diſpoſuiſti.*

10. Confirmatur ſecundò, quia Dei voluntatem verſari determinatè circa res, quas operatur de facto, non autem eodem modo verſari, nec eandem habere tendentiam in eas res, quas nunquam operatur, probant efficaciter non ſolùm teſtimonia prædicta, ſed etiam alia, quæ denotant cauſalitatem & illationem effectuum ex voluntate Dei, quæ præcedit illos effectus, quæ ponderabimus ſect. 4. probar. 4.

11. *Impugnatur 2.* Secunda refutatio deducit ad aliud euidentius inconueniens, videlicet negandi Deo ſcientiam futurorum, quæ fuerit ab æterno in Deo, iudicans determinatè, fore vt talis res in tali tempore producatur, & non producatur in alio tempore: & aliæ res non producantur. *Sequela probatur euidentia abſurdo.* Sequela probatur, nam inconueniens, quod timet contraria ſententia; ponendi volitionem, quæ potuerit non eſſe in Deo; non minùs vrget, ſi ponatur ſcientia, quæ potuerit non eſſe in Deo. Quod ſi Dei æterna ſcientia determinatè iudicauit, Adamum eſſe producendum tali tempore; iam fuit in Deo ſcientia futuritionis Adami, quæ ſcientia, prout circa prædictam futuritionem verſatur, non fuiſſet in Deo, ſi Deus liberè non produxiſſet Adamum, ſed eius loco alium hominem, vel nullum produxiſſet. Quo circa prædicta ſententia, negans in Deo realiter exiſtere volitionem, qua determinatè voluerit Adamum, potius quam alium hominem; & ſolam admittens complacentiam omnium poſſibilium: tenetur eo ipſo præter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quæ verſatur circa omnia poſſibilia, nullam aliam ſcientiam concedere, quæ determinatè verſetur circa rem, quæ futura eſt potiùs, quàm circa rem, quæ non eſt futura. Quod ab errore nullo prætextu liberari poterit.

Confirmatur primò, nam inde ſequitur, omnes prædictiones futurorum, à Deo reuelatas, 12. *Omnes prædictiones futurorū à Deo fallas mendaces fuiſſe conuincetur.* fuiſſe mendaces; quoniam earum Author non ſciebat, res illas eſſe futuras determinatè, ſed æqualiter ſciebat poſſibilitatem illarum rerum, & omnium poſſibilium. Vnde ſequitur aliud admirabilius, tot prædictiones fortuito caſu veras euaſiſſe præter ſententiam authoris illarum. *Vera euadere fortuito.*

Confirmatur ſecundò, nam circà controuerſiam omnes Theologi concedunt, ea futura, quæ 13. ſolus Deus erat facturus, vt Angelorum & hominum & totius mundi creationem, fuiſſe Deo cognita in ſuo libero decreto creandi: Similiter autem in libero decreto producendi cauſas naturales, fuiſſe cognita quæcumque futura, ſolo concurſu cauſarum naturalium, abſque dependentia vllius cauſæ liberæ naſcuntur. *Duplex modus cognoſcēdi futura in decreto à Deo penitus auferetur.* Vtraque vero futurorum cognitio funditus conuellitur, negando decretum in Deo realiter exiſtens, quo determinatè voluerit has res producere potiùs, quàm non producere, & potius quàm producere res alias, quas nunquam producit. Prædictum modum ſciendi futura in decreto, tractaui tomo præcedenti de Scientia diſp. 25. ſect. 1.

Confirmatur tertiò, quoniam homines ſciunt, 14. plurimas res eſſe poſſibiles: quarum nihilominus futuritionem penitus ignorant, licèt fortaſſis ad illas producendas efficienter concurrere debeant. Sic enim ſcimus noſtram iuſtificationem & glorificationem eſſe poſſibilem; ignoramus autem, vtrùm ſit futura necne: & qui terram fodit, efficienter concurrit ad manifeſtationem theſauri, licèt ignorauerit, an eſſet futura, tantummodo ſciens eius poſſibilitatē. Igitur ſola ſcientia *Sola ſcientia poſſibilium non eſt ſufficiens vt futura in illa cognoſcantur.* poſſibilium, licèt concurrat efficienter ad res producendas, non eſt ſufficiens, vt per illam formaliter & preciſè Deus cognoſcat, quæ nam res ſint futuræ, niſi cum ea concurrat ſcientia realiter exiſtens in Deo, quæ determinatè iudicet, & oſtendat, talem rem eſſe futuram tali tempore, alias verò res non eſſe futuras.

Fundamentum confirmationis ſecundæ ſi- 15. mul & tertiæ docuit Auguſtinus lib. 26. contra *Auguſtinus.* Fauſtum cap. 4. cùm ait: *Si mihi dicatur, fieri poſſe, vt caro huius hominis, vel illius hominis in corpus cæleſte mutetur; concedo fieri poſſe, ſed vtrum futurum ſit neſcio, & ideo neſcio, quia quid habeat de hac re voluntas Dei, me latet: illud autem non me latet, ſine dubio futurum, ſi hoc Dei voluntas habet.* Et poſt pauca: *Deus quod facturus erat vtique ſciebat; & ideo ſimul ſciebat, illud futurum non fuiſſe, quod ne fieret, facturus erat.* Hic manifeſtè docuit Auguſtinus Deum in ſuo decreto & voluntate ſcire quædam eſſe futura, & alia non eſſe futura: atque inſuper ſolam ſcientiam poſſibilitatis,

abſque

absque cognitione diuinæ voluntatis, non esse satis, vt futura sciantur.

Absque determinata volitione, & cognitione rei faciendæ, nō est possibile præceptum.

16. Tertia refutatio fundamentū habet in duabus præcedentibus; etenim absque determinata volitione rei faciendæ, & absque determinata illius cognitione, non est possibile præceptum siue mandatum, quo Deus dicat, vt fiant. Etenim mandatum siue præceptum necessariò supponit determinatam motionem voluntatis, qua determinetur indifferentia cognitionis, vt dicat & præcipiat, talem rē, & non aliam, tali tempore, & non alio, talique modo atque mensura fieri. Sine quibus actibus non potest esse verum: *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: statuit ea in æternum, præceptum posuit & non præteribit.* Psalm. 148. nec illud Threnorum 3. *Quis est iste, qui dixit, vt fierent, Domino non iubente?* nec illud 3. Reg. 17. *Coruis præcepi, vt pascant te:* nec illud Iob. 9. *Qui præcipit Soli, & non oritur.* Similiáque præcepta ponuntur cap. 36. 37. & 38.

Psal. 148. Threno 3. 3. Reg. 17. Iob. 9.

17. Confirmatur, nam ex vi solius scientiæ simplicis intelligentiæ rerum omnium, prout sunt possibiles, & ex vi solius complacentiæ simplicis earumdem rerum sub esse possibili, non magis dixit Deus: *Fiat lux*, quàm dixit: *Non fiat lux*, nec magis dixit: *Fiat firmamentum*. quàm dixit: fiat tale animal, mihi ignotum, & nunquam producendum, vel fiat talis Angelus possibilis: nec magis dixit: *Fiant luminaria in firmamento*, quam dixit: Fiant lapides aut corpora opaca, quæ lucem impediant. Quam ob causam totum caput primum & secundum Genesis redditur falsum, aut solummodo metaphoricum.

Si sola cognitio & cōplacentia possibilium concedatur, de medio aufertur diuinum consiliū, diuina electio, diuinū propositum.

18. Quarta refutatio sequitur ex præcedentibus. Tollitur enim à Deo consilium, electio & propositum; si creaturas non vult, nisi complacentia simplici, quæ generalis est ad omnia possibilia. Quamuis enim Deo repugnet inquisitio quæ requiritur in hominibus: verè tamen ei conuenit determinata certitudo sententiæ, vel iudicij de rebus agendis, vt S. Thomas docuit 1. 2. quæst. 14. art. ad 2. ita intelligens illud Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Nec fingi potest determinatio maior, quàm illa, Isaiæ cap. 46. *Consilium meum stabit & omnis voluntas mea fiet: vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ*, &c. Cuncta verò fidei mysteria determinatè & in particulari, quæ fidelibus necessaria sunt, nomine consilij comprehendit Apostolus Actuum 20. *Non enim subterfugi, quominus annunciarem omne consilium Dei vobis.* Atque vt alia multa prætermittamus, satis determinata fuit promissio Abrahæ facta: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Hanc verò Dei consilio firmiter fuisse constabilitam, docuit Apostolus Hebr æ. 6. *Abundantius*, inquit, *volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum.*

Ephes. 1. Isaia 46. Actuum 20. Hebra. 6.

Qui actus diuinus nūcupetur electio S. Thomas.

19. Quod attinet ad electionem, supponamus quod omnium existimatione certum est, & traditur à S. Thoma 1. 2. quæst. 13. art. 5. ad 1. *Electione nominari actum voluntatis iam determinatum ad id, quod est hunc agendum.* Præterea quæst. 15. art. 3. ad 1. dicit: *Electio suprà consensum addit quandam relationem respectu eius, cui aliquid præeligitur.* Vnde sic arguitur. Simplex complacentia omnium possibilium æqualiter versatur circa omnes homines possibiles & circa creationem & iustificationem & glorificationem, quam Deus æqualiter omnibus conferre poterat. Ergo virtute solius complacentiæ huius nulla est electio iam determinata ad creandum, iustificandum, & glorificandum hunc hominem potius, quàm alium, qui nunquam creatur, vel alium qui reprobatur.

Confirmatur, quia satis determinata comparatione personarum, & qualitatum, significatur esse diuina electio in sacris literis. vt 1. Corinth. 1. 20.
Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus. Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti.* Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni.* 1. Petri 2. *Lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum.* Nec minùs determinatas reperies electiones alias.

1. Corinth. 1. Ephes. 1. Iacobi 2. 1. Petri 2.

Venio tandem ad propositum, cuius veritatem & proprietatem nullatenus expleri per simplicem complacentiam possibilium, euidentissimum est in hominibus perditis, quibus inest sine dubio complacentia multarum virtutum, & multò maior complacentia suæ salutis æternæ: nihilominùs quoniam adhuc non decernunt efficaciter & determinatè pœnitere, suæque salutis curam agere; dicuntur ab omnibus carere proposito seruandi præcepta. Consequens igitur est, vt sola complacentia simplex possibilium non sufficiat, vt Deus ab æterno dicatur habuisse propositum faciendi, quæ fecit in tempore. Quemadmodum Roman. 4. *Fides reputatur ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.* & cap. 8. *Omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum vocati sunt Sancti.* & cap. 9. *Vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante*, &c. & Ephes. 1. *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum, secundum propositum voluntatis suæ*, & infrà: *Secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ:* 2. ad Timoth. 1. *Vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam.* 21.

Propositi veritas nō potest per solā possibilium cōplacentiam expleri.

Roman 4. 8. & 9. Ephes. 1. 2. ad Timoth. 1.

Quinta refutatio, quia fortuito & inopinato casu contingent respectu Dei quæcumque fiunt ab illo, vel à qualibet causa creata: si Deus non haber realiter aliam volitionem creaturarum, nisi complacentiam simplicem possibilium. Nam etiam si concederemus, eam solam posse concurrere tanquam efficientem causam, nihilominus non operaretur à consilio & electione siue proposito operandi, imo nec sciens determinatè se esse operaturam de facto (vt probatum est refutat. 2.) quapropter causat quemlibet effectum Deus præter opinionem, præter electionem, consilium & propositum. Vnde nec propriè prouidentiam haber, nec potest esse causa tam perfecti ordinis, qualis in mundo cernitur. 22.

Omnia fortuito, casu que contingerent, si sola concedatur possibilium complacētia.

Confirmatur primò, quia 3. Regum 22. longè post med. *Vir quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens, & casu percussit Regem Israel.* Et illi quidem sine dubio complacentia inerat percutiendi Regem Israël; si quidem Rex Syriæ præceperat, vt prælij pondus incumberet aduersus Regem Israël. Cæterùm quia vir ille nec præsciebat, nec intendebat determinatè, quem habitura erat effectum sua sagitta; propterea meritò dicitur casu percussisse Regem Israël. Consequens igitur est, vt si Deus nihil 23.

3. Reg. 22.

determinatè vult & intedit producere, nihilque determinatè scit se producturum, sed tantum scit & amat vniuersaliter omnium possibilitatem: casu producat, quod producit: & multò magis haberet rationem inopinati & fortuiti casus respectu Dei, quilibet effectus. Nam ille vir quamuis nec sciret futuram, nec intenderet determinatè percussionem regis: attamen in generali percussionem alicuius hostis intendebat. Deus autem nec in generali, nec in speciali quidquam actualiter operari intendebat per suam realem & immanentem volitionem; si vera est sententia, quam impugnamus.

24. Confirmatur secundò, nam ea, quæ de fortuna & casu scribit Arist. lib. 2. Physic. cap. 5. & 6. facilè possunt ad præsentem modum operandi accommodari, & tanto magis vrgeri, quanto magis à qualibet intentione determinati finis distat illa simplex complacentia Dei. Præcipuè *Aristoteles.* ponderetur in cap. 5. textu 50. *Ea igitur causa, quæ est per se definita est; ea verò quæ per accidens indefinita. Vnde namque infinita accidere possunt.* Nihil autem magis indefinitum, quam simplex complacentia omnium possibilium; infinitos quippe mundos creare potuisset, quando creauit hunc mundum: & quod ex se fuit, non magis determinata & definita erat ad hunc, quàm ad alium. Quod si raritatem euentus requiras in casu & fortuna cum Aristotele citato; nihil rarius quàm Incarnatio & Virginalis partus: quæ fortuito casu contigisse respectu Dei, sequitur ex negata reali electione determinata.

25. *Libertas eripitur Deo.* Sexta refutatio sit, quia prædicta sententia licèt conetur in Deo defendere principium indifferens, quod sit realiter liberum; & totum libertatis exercitium in actu secundo constituat extra Deum: nihilominus hoc secundo membro tollit etiam prius. Ratio est, quia principium realiter indifferens & liberum est illud, quod potest operari quod cognoscit & eligit ac efficaciter vult, & potest illud non operari, potestque non velle. Principium autem indifferens, vt præter eius scientiam electionem, determinationem & voluntatem, ab eo producantur infinitæ res, vel non producantur, & à se ipso nullam habens determinationem istius productionis, sed tantum ab euentu, istud non est principium liberum.

26. *Aduersariorum exemplum in ipsos extorquetur.* Confirmatur primò, retorquendo exemplum, quo se protegere volt prædicta sententia. Voluntas enim respectu suarum electionum, propterea libera est in actu primò, quoniam eius electiones non egrediuntur præter scientiam, nec præter electionem, sed sciens quàm electionem concipiat, & saltem virtuali reflexione volens & eligens ipsam electionem, persona se determinat ad eligendum, quod totum cessat in prædicta sententia, quia quod immediatè producitur ad extra, nec est volitio, nec formaliter nec virtualiter cognitum, & electum determinatè & in particulari. Propterea quæcumque transeuntes operationes eo ipso sunt exteriores, id est, non liberæ nec voluntariæ ratione sui, sed per meram denominationem extrinsecam ab immanente volitione libera.

27. *Neque principium libertatis vitale esset neque ipsum exercitium. S. Thomas.* Confirmatur secundò, quia nec exercitium libertatis, nec illius principium esset vitale, nec vna; si vera foret illa sententia. Nam vt constat ex S. Thom. tota quæst. 18. proximè præcedenti. *Videre dicuntur aliqua, secundum quod operantur ex se ipsis, & non quasi ab alijs mota.* Ex quo principio concludit in art. 3. corp. Deum obtinere summum gradum vitæ, quoniam in se ipso, non ab alio sed à se ipso suam actualem operationem habet intelligendi & volendi. At verò Deus non in se ipso sed extra se ipsum exercet productionem creaturarum: ergo ab illa non potest denominari vitaliter liber: & principium vitaliter liberum, nisi haberet in se ipso operationem & electionem, comparatione cuius liber sit, & indifferens aliquo modo possibili citra imperfectionem.

28. *Nyssenus.* Confirmatur tertiò quia libertatem electionis esse propriissimam intellectualis ac diuinæ vitæ, notauit Gregor. Nyssenus orat. catechet. c. 1. circa med. dicens: *Si ergo viuit Verbum, cum sit vita, omnino quoque habet vim liberè eligendi. Nihil enim est ex his, quæ viuunt, quod non sit hac vi præditum.* Perpende, non dixisse, liberè faciendi, sed, *liberè eligendi.* Sed magis apertè paulò inferius distinxit volitionem liberam ab executione exteriori, dicens: *Volentem autem non esse eius modi, vt non operetur, sed omne boni propositum deducere ad operationem.* & post pauca: *liberè autem eligentis, quia viuit: potentis autem quidquid elegerit.* Vide potentiam exequendi supposito proposito & electione.

29. *Quod non à se, sed ab alio determinatur, vt operetur, non est liberum.* Confirmatur quartò, quod enim ab alio & non à se ipso determinatur ad operationem, non est liberum, sed subiectum & seruiens suo determinatori. Sed diuina voluntas non à se ipsa, sed à rebus, quæ casu fortuito producuntur, determinatur, vt has res producat, potius quàm alias infinitas possibiles: si nulla determinata volitione vult has creaturas potius quàm alias, nunc potius, quàm alio tempore producere. Ergo sine tali volitione non est libera Dei voluntas.

30. Postremò quæcumque probationes ponderandæ sunt sectionibus sequentibus, maiorem vim habent aduersus hanc, quam aduersus alias sententias.

SECTIO III.

Relatio rationis, vel extrinseca denominatio non est de essentia libera volitionis.

1. FRequentior Thomistarum sentētia fuit hæc. Volitio libera Dei supra volitionem necessariam addit tantummodo relationem rationis ad aliquod obiectum creatum, & quantum ad hanc relationem potuit non esse volitio libera: quamuis tota realis entitas volitionis liberæ sit necessaria, ita vt non potuerit non esse. Hanc sententiam expressè docuit Capreol. 1. dist. 45. q. 1. art. 2. ad argum. contra 1. & 2. conclusionem. Quem sequitur ibidem Deza q. 1. art. 2. notab. 2. Syluester in conflatorio 1. p. q. 19. art. 2. Ferrarien. lib. 1. contra Gen. cap. 75. §. *aduerte.* & sequenti, & cap. 76. §. *respondetur.* Zumel in præsenti q. 19. art. 2. dub. 1. (licet art. 3. videatur oppositum sentire) Bannez in eodem art. 2. Medina 3. p. in prologo q. 2. post med. Molina in præsenti q. 19. art. 2. disp. 2.

2. Eandem sententiam aliis verbis antiquiores Scholastici tradiderunt. Nam Deum *velle creaturas*, inquiunt, dicit essentiam Dei, & connotat relationem, sicut *Dominus & creator.* Ita rem explicat Alexander 1. part. q. 34. mem. 2. & Albert. 1. part. q. 79. mem. 1. ad argumenta. Huic sententiæ

ſententiæ fauet non nihil Magiſter 1.diſtinct.45. cap.2.& 3.de voluntate tractans,ſed multò magis tractant de diuina Scientia diſt.35. cap.2.& 3. dicit enim præſcientiam futurorum contingentium; prædeſtinationem, vel diſpoſitionem, nihil addere ſupra Dei eſſeotiam & ſupra ſcientiam neceſſariam, niſi denominationem extrinſecam ſeu relationem rationis ad creaturas, nec alia ratione potuiſſe noo eſſe in Deo,niſi quatenus eorum actuum terminus potuit noo eſſe. Quod idem docuerunt Alex.1.p.q.24.mem.1. Alber.1.part.quæſt.61.mem.1.Ricar.1.diſt.38. art.1. tota quæſt.2. & 3.& diſt. 39. art. 1. q.2. corp. Quin etiam S. Bonauent. (licet minùs apertè)lib.1.ſent.diſt.35.dubio literali 4.& 5.& diſt.38.art.2.quæſt.2. præſertim in fine, & diſtinct.4.parte 2.art.1. quæſt.1.Carthuſian.quoque diſtinct.35. in ſumma,quam præmittit ante quæſtionem primam,& dum refert aliorum opiniones diſp.38.

3. De præſcientia tantum, non de volitione libera diſſerebant Authores locis, quæ proximè poſt Magiſtrum citauimus. Cæterum de volitione ipſa tractantes videntur ſupradictam Capreoli & Ferrarienſis ſententiam tenere quidam alij, non ita clarè locuti. Inter quos ſunt Henricus in ſumma art.45. quæſt.3. prope finem & q. 4. corp. fine & ad ſecundum argumentum. Scotus 1.diſt.45.ſi conferatur cum eius doctrina tradita diſtinct. 39. ad argumenta quæſtionis quartæ Duran.1.diſt.39.quæſt.1.num. 8.& ſequentibus.Marſilius lib.1.quæſt.44. art.2.ad 3. probationem primæ rationis principalis,& ad 2. rationem priocipalem. Tribuitur idem Heruæo quodlib.1.quæſt.1.& lib.1.ſent.diſt.46.

4. Ad eandem ſententiam magis ioclinare videtur Bellarmin. tomo 3. lib. 3. de gratia & libero arbitrio cap.17. §. *quare*, & ad 1. 3. & 4. argumentum. Valde fauet Hugo Victorin.in Elucidario qoæſtionum ad Epiſtolam ad Romanos quæſt.216. dicens: *Præſcientia non ſimpliciter ſignificat diuinam eſſentiam, ſed circa eam deſignat relationem reſpectu futurorum.* Vnde colligit,hanc propoſitionem: *Si nulla eſſent futura, præſcientia non eſſet in Deo*, veram eſſe in hoc tantum ſenſu, quod *ſubiecta diuinæ ſcientiæ nulla eſſent, vnde ipſa diceretur præſcientia.* Additque propoſitionem illam eſſe falſam, ſi intelligatur, quod *non eſſet in Deo ſcientia,qua præſciuit futura.*

Hugo Victor.

5. Nihilominus ſit vnica concluſio. Formalis ratio liberæ volitionis in Deo, perfectio realis eſt, & increata, totáque ab æterno ex parte Dei exiſtens, ita vt eius integritas, aut conſtitutio, vel complementum nullo modo includat denominationem extrinſecam ab obiectis creatis, nec relationem rationis ad illa;ſed hæc relatio, vel denominatio conſequatur poſt liberam Dei volitionem integrè, completè, perfectéque conſtitutam.

Vnica concluſio.

6. Hanc concluſionem, ita præcisè atque generaliter acceptam, affirmant multi Scholaſtici, quantum ad rem ipſam: quamuis in modo loquendi,declarandi,& defendendi, vix reperiatur vnus qui cum alio conueniat in omnibus. Affirmat itaque Caietanus in præſenti quæſt.19.art. 2.& 3.quamuis excedat,eo quod liberæ volitionis perfectinnem diſtinguit à perfectione volitionis neceſſariæ, quod refutabitur tota diſp.13. præſertim ſect.1. Affirmant præterea concluſionem Gregor. Ariminen.1. diſt. 45. quæſt.vnica poſt concluſ.7.Suar.3.part.tom.1. diſp.5.ſect.4.in difficult.1. & 3. & fuſius Metaphyſ.tom.2.diſp. 30.ſect.9.ad quam remittit lectorem 1.p. lib.3. de attributis cap. 6.in fine. & in opuſculis lib.1. de præſcientia futurorum cap.6. num.5. Henriques lib.vltimo de fine hominis cap.3.num.2.in Gloſſa lit.A.Fonſeca Metaphyſ.tom.3.lib.7.c.8. q.5.ſect.4.& 5.Valentia 1.p.q.19.punct.3.& 4. poſt concl.2.Salas 1.2.tom.1.q.6.tract.3.diſp.1. ſect.8.§.4.Albertin.quarto principio philoſoph. corollar.4.q.4. num.4. pag.297. & corollar. 2. quæſt.3.aſſer.4.num. 10. pag.290.& ſexto princip. philoſoph.corollar. 2. quæſt.2. Theologica num. 18. pag. 356. & ſequentibus. Nauarrete 1.part. tomo 2. controuer. 5. dum probat concluſionem 4. & 5.& in ſolutione ad ſecundum. Cabrera 3.part.tomo 2.diſp.13.§.5. num.54.& ſequentibus. Videntur eandem conclusionem ſupponere Argentioa lib.1. ſent. tota diſt.40.& clarius diſt.48.art.1.Palacios lib.1.ſent. diſt.38. diſp.2.in fine.

Colligitur autem efficaciter ex D.Thoma & aliis Scholaſticis, vt conſtabit probatione 1. & ſectionibus ſequent. Ac denique veriſimilius eſt, Authores initio citatos pro relatione rationis ſeu denominatione extrinſeca, nihil aduerſus præſentem concluſionem intendiſſe. Fortaſſis enim ſolummodo voluerunt, volitione libera nullam realitatem, oullamue realem perfectionem, diſtinctam à volitione neceſſaria ſuperaddi (quemadmodum explicabitur diſp. 13. ſect. 2.) maximè cum illi doceant expreſsè, creaturarum amorem efficacem fuiſſe ab æterno, & in tempore cauſare maiora bona quibuſdam hominibus, aliis verò minora pro ſuo beneplacito: vt videre eſt apud Magiſtrum, & cæteros Scholaſticos lib.3.ſentent.diſt.32.& S.Thomam infrà quæſt. 20. & eius expoſitores ibidem. Quorum omnium loca citabimus in particulari diſputat. 53. ſect. 1. & 5. & ſequent. Præ cæteris autem expreſſit hanc veritatem clariùs Carthuſian. lib. 3. ſentent. diſtinct. 32. quæſt. vnica in fine dicens: *Amor & charitas tam verè ac propriè competunt Deo,ſicut ſapientia & ſcientia, & diligere ſicut ſcire.* Loquitur autem de amore efficaci,quo *creaturis vult,& volendo communicat bona multa & magna*; de quo paulò inferius adiunget: *Suo modo inclinat omnipotentis voluntatem ad volendum fauorabiliter, ad communicandum liberabiliter dona ſua eo modo,quo D. Dionyſius proteſtatur, quòd amor Dei non reliquit eum ſine germine eſſe.* Quantum ad hanc concluſionem eſt verum, quod Auicenna lib. 9. Metaphyſ. cap.1. in medio contendit, primo principio, ſcilicet Deo, contingere diſpoſitionem aliquam, ratione cuius determinatur illius poſſibilitas indifferens. 7.

Carthuſian.

Verumtamen hæc concluſio præ cæteris aliarum diſputationum,opus habet firma, copioſáque probatione,cuius robore valeat reſiſtere difficillimis argumentis,quibus Theologi recentiores,Caietanum refutantes, diſputationis impetu feruntur in extremum periculoſius, quod directè opponitur concluſioni præſenti. 8.

Probatur ergo primò, quia ſi volitio efficax creandi mundum, & Scientia libera, dictans mundum eſſe creandum, tanquam rationem formalem, & vltimum conſtitutiuum importarent relationem rationis, prouenientem à mundo creando:ſequeretur,hæc nomina *Creator*, *Do-* 9.

Inconuenientia ex relatione rationis deducitur.

minus

monus sciens mundum esse futurum . & liberè volens creare mundum , æqualia esse quantum ad hoc, quod eorum materiale significatum, cui relationes conueniunt, sit Deus, in quantum pollet scientia simplicis intelligentiæ simpliciter necessaria, & necessariò amore complacentiæ, per quos actus potens est creare ac dominari : sed significatum formale horum omnium nominum sit relatio rationis, à creaturis accepta.

10. *S. Thomas.* Hoc autem consequens esse falsum, constat ex D. Thoma supra quæst. 14. art. 15. ad 1. dicente: *Dominus, creator, & huiusmodi*, supple, nomina, *important relationes, quæ consequuntur actus, qui intelliguntur terminari ad ipsas creaturas, secundum quod in se ipsis sunt : & ideo variè de Deo dicuntur secundum variationem creaturarum. Sed scientia, amor & huiusmodi important relationes, quæ consequuntur actus, qui intelliguntur in Deo esse, & ideo inuariabiliter prædicantur de Deo.* Mens eadem fuit Magistro, quando lib. 1. distinct. 35. *Magister.* §. *ad hoc iuxta*, dixit : *Creator ita dicitur relatiuè, vt essentiam non significet : at verò præscientia, prædestinatio & dispositio significant essentiam.* Quod discrimen intelligendum est non de significato materiali (cùm euidens sit, & de fide Deum, secundùm essentiam & secundùm essentialem sibi sapientiam voluntatem & potentiam, esse creatorem) sed intelligendum est de significato formali, à quo nomen creatoris imponitur: vt optimè docet S. Bonauent. dicta distinct. 35. dubio literali 4. & magis explicat Ricar. in fine distinctionis eiusdem, vt creator afferat relationem secundùm rationem, non verò præscientia, prædestinatio & dispositio.

11. *S. Thomas & plures alij de relatione reali loquuti sunt.* Confirmatur, quia S. Thomas & grauissimi quique Scholastici, citati supra disp. 5. sect. 4. concedunt, diuinam scientiam creaturarum, ac diuinam volitionem efficacem creaturarum, esse respectum, ordinem, habitudinem, seu relationem ad creaturas : & ex contextu constat, eos agere, non de habitudine rationis, adueniente ab extrinsecis creaturis (sicut aduenit relatio Domini & Creatoris) sed de habitudine seu relatione transcendentali, quæ conuenit ab intrinseco & increato libero actu Dei, quam ibidem explicuimus.

12. Probatur secundò, quia neque relatio rationis formaliter sumpta, neque fundamentaliter sumpta potest constituere nec complere rationem formalem actus, quo Deus constituitur volens efficaciter producere mundum, & sciens illius futuritionem idem intelligendum est de extrinseca denominatione, formaliter vel fundamentaliter accepta.) Imprimis enim relatio rationis, formaliter accepta, non existit, quousque existat intellectus humanus, qui solus facit entia rationis; At verò volitio, qua Deus vult intellectum humanum producere, prior est natura, & prior duratione æternitatis, eandémque prioritatem habet intellectio, qua Deus præsciuit creandum fuisse intellectum humanum.

Relatio rationis, siue formaliter, siue fundamentaliter sumpta nequit cõplere, neque constituere, formalem rationem actus liberi diuini.

13. *Prae cuparar euasio.* Confirmatur primò, quia si quis contenderet, etiam intellectum diuinum esse fabricatorem entium rationis, & relationum eiusmodi formaliter acceptarum : adhuc inuolueretur inextricabili contradictione; si diceret, intellectu Dei fabricari relationem, qua constituitur, vel completur volitio libera. Ratio demonstrans est, quia volitio libera creandi mundum (v. g.) determinatè & completè constituta vel quasi constituenda, præsupponitur ex parte obiecti, quasi determinans intellectum diuinum, vt sciat volitionem ipsam, & sciat virtute illius mundum esse producendum: itáque totum hoc præsupponitur ante præscientiam futuritionis. Sed nulla relatio rationis, qua volitio diuina respiciat futuram productionem mundi, præsupponitur ex parte obiecti, quasi determinans intellectum diuinum, vt sciat ipsam relationem : quia si supponeretur iam facta; non fieret per cognitionem Dei ad quam supponitur vt ad illam determinet. Ergo nulla relatio rationis complet nec constituit volitionem liberam.

Nulla diuina volunta præsupponitur ex parte obiecti diuinum intellectum determinans.

14. *Si Dei Scientia relatione rationis constitueretur in infinitum abiretur vel scientia se ipsam fabricaretur.* Vnde confirmatur secundò, quia libera Dei præscientia se ipsam fabricaretur, ac determinaret, & foret se ipsa prior & posterior ; si constitueretur per relationem rationis fabricatam ab eadem scientia; quod si quæratur alia scientia, quæ relationem rationis constitutiuam istius scientiæ fabricetur; ibitur in infinitum, eo quod tales relationes, quæ possunt non esse, non potest cognoscere nec fabricari sola scientia necessaria simplicis intelligentiæ, sed sola scientia libera potest illas cognoscere.

15. *Sola diuina scientia esset libera.* Confirmatur tertiò, quia si Dei præscientia se ipsam determinat, independenter à determinatione diuinæ volitionis, vt fabricetur cognoscendo relationem rationis, qua constituatur aut compleatur Dei volitio libera : consequens est solam diuinam scientiam esse liberam, si potest talem relationem fabricari & non fabricari: quod si necessariò fabricatur eam relationem, nulla prorsus est in Deo libertas. Etenim ea relatione fabricata per intellectum diuinum, non potest non esse volitio creandi mundum, quæ per illam relationem constituitur.

16. Deinde verò neque relationem rationis fundamentaliter acceptam constituere, nec complere liberam Dei volitionem aut præscientiam, probatur, quia fundamentum huius relationis non potest esse aliud ens rationis formaliter acceptum propter rationes nuper ponderatas. Restat ergo, vt fundamentum esse debeat aliquid reale. Porro vel istud est intrinsecum Deo & increatum, vel est extra Deum aliquid creatum. Si ponitur fundamentum istius relationis esse aliquid reale intrinsecum Deo & increatum ; istud debet esse determinatum, vt ratione illius consurgat relatio rationis ad hanc rem producendam potiùs, quàm ad aliam rem possibilem nunquam producendam. Consequenter igitur istud fundamentum non erit præcisè simplex complacentia rerum omnium possibilium, quoniam hæc indifferens est, vt fundet relationem rationis ad omnes res possibiles æqualiter. Ergo ponendum est aliquid reale increatum intra Deum, quod sit determinatum ad fundandam relationem rationis ad rem de facto producendam potius, quàm ad rem nunquam producendam, præsertim inter indiuidua infinita eiusdem speciei & prorsus æqualia. Hoc igitur reale determinatum appellamus liberam volitionem creandi hanc rem.

17. Si verò respondeas, extra Deum aliquid reale creatum esse, quod determinet, compleat, & vltimò constituat diuinam volitionem, quamuis intra Deum totum reale sit indifferens: incidis in opinionem Aureoli vel aliorum refutatas sect. 1. & 2. & refutandas etiam sectionibus sequentibus. Totus denique discursus corroboratur,

quoniam

qunniam actus vitalis rotus est essentialiter perfectio viuentis cuius est actus: ideóque non potest constitui nec compleri per ens rationis. At verò Dei volitio libera est actus vitalis.

SECTIO IV.

Causalitas efficax liberæ volitionis offert alias probationes eiusdem conclusionis.

1\. *Efficax volitio creandi mundum est ratio ex parte causæ primæ determinans vt mundus producatur.*

SIt probatio rertia,(numeranda post duas positas in sectione præcedenti) quoniam efficax volitio creandi mundum, est ratio, ex parte causæ primæ determinans causam, vt producat mundum, quem posset non producere: ergo prædicta volitio tota integra præexistit in Deo ante denominationem extrinsecam, quæ resultat in Deo ex eo, qood mundus ereandus sit. Idem intellige de prædestinatione aliisque actibus diuinæ scientiæ vel volitionis, prout versantur circa obiecta contingentia. Antecedens probatur, quia quod effectibus affert necessitatem vt producantur & existant, id determinat causam, vt producat (nulla quippe maior determinatio, quam illa quæ necessitatem affert) sed volitio efficax creandi mundum, affert mundo necessitatem, vt producatur & existat: quemadmodum Augustinus docet lib. 6. de Genesi ad literam cap. 15. 17. & 18. distinguit enim ibi duplex genus causarum; aliud continet causales rationes, quas mundo Deus indidit, & inseruit, atque præfixit. Alias verò causas Deus in sua voluntate seruauit & abscondit: De istis ergo causis c. 15. fine dicit: *Hoc non erat in conditione creaturæ, sed in placito Creatoris, cuius voluntas rerum necessitas est.* Et cap. 18. fine. *Illas nimirum causas, sic abscondit. vt ex eis esse necesse sit hoc, quod ex istis fecit vt esse possit.* *Augustinus.*

2\. *1. Confirmatio.* Confirmatur primò, relatio námque rationis, vel extrinsecá denominatio proueniens ab effectis, vel ab actione transeunte, oon potest esse ratio agentis, vt agat: prædicta quippe denominatio vel relatio supponit causam iam completam, & determinatam ad effectum. Sed prædestinatio est præparatio Dei agentis, vt agat, atque non includit gratiam & gloriam, nisi tanquam obiecta volita, & cognita, & tanquam effectus à se producendos: vt S. Thomas docet infra q. 23. art. 2. ad 3. aliique Theologi. Ergo relatio rationis vel extrinseca denominatio, proueniens à grania & gloria producenda, nnn potest esse prædestinatio, nec potest esse formale constitutiuum aut vltimum complementum prædestinationis. *2. Confirmatio.* Confirmatur secundò, quia prouidentia, prædestinatio & dispositio tota existit in Deo ab æterno: vt ponderabimus sect. 9.

3\. *Idem esset Deum velle efficaciter vt & illum efficere.* Quarta probatio. Si Dei volitio efficax tanquam per ratiooem formalem vltimam constitueretur per relationem rationis, siue deominationem à creaturis prouenientem: sequeretur, idem formaliter esse Deum efficaciter velle, & Deum facere. Probatur seqoela, quia Deum facere supra Dei scientiam & volitionem (quæcumque sit illa) solum addit denominationem ab actiooe transeonte, quæ recipitur in effectis creatis. At verò iuxta constitutionem prædictam volitionis efficacis, hoc totum & nihil amplius in ea continetur. Consequens autem esse falsum, coostat ex sacra Scriptura, semper Dei velle constituente quasi diuersum ab actuali operatiooe faciendi, vt Psal. 113. & 134. *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra.* Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?* Iudith. cap. 9. *Hoc factum est, quod ipse voluisti.* Ioan. 5. *Filius quos vult, viuificat,* & alia quæ vidimus sect. 2. refutat. 1. *Psal. 134. Roman. 9. Sap. 11. Iudith 9. Ioan. 5.*

Confirmatur primò, quia prædicta distinctio inter efficacem ac determinatam volitionem, & operationem transeuntem ad extra, clarius traditur in locis, in quibus ea volitio dicitur esse causa faciendi operationem ad extra. Potest enim in omnibus Dei operationibus argumentum ita formari, sicut exempli causa proponitur in creatione mundi. Propterea Deus creauit mundum, & propterea mundus extitit, quia Deus voluit eum creare & voluit mundum existere: sed è contrario non proprerea voluit creare mundum, nec propterea voluit existere mundum; quia creauit mundum, nec quia mondus extitit. itaque transiens actio creationis, aut existentia creata muodi non fuerunt causa propter quam voluerit creare mondum. Igitur ex parte Dei existit volitio efficax creandi mundum, à qua volitione prouenit creatio & existentia mundi; & inde resultat in Deum denominatio extrinseca vel relatio rationis, quæ iam inuenit plenè & completè constitutam Dei volitionem, efficacem, per quam creauit; & ideo nihil attinet ad illius volitionis constitutionem. 4. *Causales propositiones id declarant apertius.*

Testimonia verò, quibus probatur, liberam Dei volitionem esse causam operandi quidquid ad extra prodocit, hæc ferè sunt. Psalm. 17. *Saluum me fecit, quoniam voluit me.* Psalm. 29. *In voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.* Esther. 3. *Si decreuerit saluare nos, continuò liberabimur.* Ecclesiastici 39. *Si enim Dominus magnus voluerit, Spiritu intelligentiæ replebit illum.* Iacnbi 4. *Si Dominus voluerit & si vixerimus, faciemus hoc aut illud.* Deuter. 7. *Te elegit Dominus, vt sis ei populus peculiaris; non quia &c. sed quia dilexit vos Dominus* Ierem. 31. sub init. *In charitate perpetua dilexi te; ideo attraxi te miserans.* Ephes. 2. *Propter nimiam charitatem qua dilexit nos, & cum essemus mortui in peccatis conuiuificauit in Christo.* Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Causalitas etiam significatur illis verbis Hebræ. 12. *Quem diligit Dominus, castigat.* 5. *Psal. 17. Psal 29. Esther 3. Ecclesiastici 39. Iacobi 4. Deuter 7. Ierem 31. Ephes 2. Ioan 3. Hebr. 12.*

Frequentiora quidem & clariora testimonia causalitatis huius dedere Patres. Clemens Rom. lib. 3. Recogn. propius ad med. quàm ad princip. *Prout voluerit creator Deus, ita & erunt illa quæ creat. Nec enim sub lege est virtus Dei, sed lex creaturis suis voluntas eius est.* Creaturis aotem irrationalibus non est lex obligando sub culpa & pœna, sed est lex efficaciter determinando & imperando, vt fiant, sicut ipse vult fieri. Ergo Dei voluntas est prior & causa determinans, vt res fiant sicut vult eas fieri. Iustinus in q. 3. Christiana ad Gẽtiles prope med. *Si Deus,* inquit, *facit quia est, coactè facit quæ facit: Si autem facit sponte, quia vult, sponte facit quantũ vult & quale vult, & quando vult.* Irenæus lib. 2. aduersus hæreses c. 2. sub init. *Si autem,* ait, *non præter voluntatem eius, sed volente & sciente; iam non Angeli, vel mundi fabricator causa erunt fabricationis istius, sed voluntas Dei.* & post med. *Ipse in semetipso omnia prædestinans fecit, quemadmodum voluit, omnibus consonantiam & ordinem suum, & initium creationis donans.* Perpende voluntatem Dei non esse causam ex 6. *Clement. Iustinus. Irenæus.*

se indiffe

ſe indifferentem, ſed per ipſam determinari modum, ordinem, initium creationis, quantitatem, qualitatem ac tempus, cæteráſque circumſtantias. Non ergo determinatur Dei voluntas ab effectu vel actione tranſeunte nec à relatione rationis vel extrinſeca denominatione, quæ reſultat ab effectu vel actione tranſeunte.

7. Gregorius Nyſſen. in Hexæmeron colum. 4. *Illud*, inquit, *nobis poſitum conſtitutúmque ſit, in natura diuina cum voluntate ita concurrere poteſtatem, vt Dei poteſtatis menſura ſit ipſa voluntas.* Non quia non poſſit plura quàm vult, ſed quia voluntas limitat ac determinat poteſtatem, ne faciat quidquid poteſt, ſed tantum quod vult. Et paulò inferius ait: *Potentia voluntas eſt, eodémque momento proſpicit, quomodo res fiant, & occaſiones prabet, vt cogitata ſint facta.* & infrà: *Sapiens ipſius voluntas poteſtate factorum eſt declarata, & effectrix ipſius poteſtas in ipſius ſapiente voluntate perfecta eſt.*

8. Athanaſ. orat. 4. contra Arian. ſex colum. ante finem ait: *Opera, voluntate, placitóque emerſerunt, vniuerſáque rerum natura cupidine, qua cupyt hoc Deus, condita eſt; cúmque Paulus per voluntatem Dei Apoſtolus ſit vocatus, ipſáque vocatio noſtri, placito, voluntatéque conciliata ſit*, &c. Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 8. poſt med. ait: *Creatio verò à Deo, cùm voluntatis opus ſit, non coæterna Deo eſt.* & paulò inferius: *Deus volens ſolùm, de nihilo ad eſſe cuncta produxit.* Valent ad idem probandum ex Auguſtino plurima, præſertim in Enchiridio cap. 95. 96. 97. & 98. & lib. 3. de Trinit. cap. 2. 3. & 4. Verumtamen eorundem & aliorum Patrum alia citabimus diſp. 14.

9. Confirmatur ſecundò, quia ſi Dei volitio efficax & libera non eſt plenè conſtituta, niſi per relationem rationis, vel extrinſecam denominationem ab effectu, vel ab eius productione tranſeunte, vel per connotationem illius, quocumque iſtorum modorum; conſequens erit, productionem tranſeuntem ad extra, priorem eſſe, quam efficax volitio Dei conſtituta ſit in ratione volitionis liberè ac determinatè verſantis circa determinatum obiectum. Sequela probatur, quia productio tranſiens ad extra, eſt prior quàm relatio rationis, vel extrinſeca denominatio vel connotatio productionis: etenim hæc reſultant ex illa. Quapropter eadem productio prior erit, quàm volitio ſit conſtituta per relationem aut denominationem, aut connotationem.

Si actum liberum conſtitueret, aut compleret denominatio extrinſeca, ab effectu effectus eſſet prior quam efficax volitio Dei.

10. Conſequens autem eſſe falſum, probatur 1. Ioan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium ſuum Vnigenitum miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc eſt charitas: non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit Filium ſuum*, &c. & verſus finem eiuſdem capitis: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* Quocirca tranſiens actio, qua Deus in nobis producit nobiſcum charitatis actum, quo diligimus Deum, & relatio ſeu denominatio, vel connotatio inde reſultans, non eſt prior, quàm actus charitatis diuinæ, per quem nos diligit & vult in nobis cauſare dilectionem Dei.

1. Ioan. 4.

11. Prioritas eadem ſignificatur Ioan. 15. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* Nam Deuter. 26. Moyſes ait: *Dominum elegiſti hodie.* Quamobrem Apoſtoli Dominum Ieſum Chriſtum elegerunt liberè, ſed non priores elegerunt, ſed prior eos elegit Deus, vt ipſi eligerent. Ergo libera electio fuit prior in Deo, quàm productio creatæ electionis ad extra.

Ioan 15.
Deuter. 26.

Quintò probatur, quia niſi concedatur ex parte Dei volitio libera, per quam, vt per efficientem cauſam determinentur primariò tales effectus reales, & ex conſequenti determinentur omnes relationes rationis, extrinſecæ denominationes, ſeu connotationes, prouenientes ab illis effectibus realibus: erit impoſſibile rationem reddere, quare mundus in tali inſtanti creatus fuerit potius, quàm antea, vel poſtea: quare pars hæc materiæ ſub forma aquæ, non verò ſub forma terræ vel aëris fuerit producta: quare non fuerit producta alia materia poſſibilis & alia forma terræ & aquæ poſſibilis. Idem interrogare licebit de cæteris omnibus effectibus: etenim ſe ipſos determinare nequeunt, ac proinde neceſſariò ſupponunt priorem determinationem in volitione efficaci Dei. Quod ſi prædicta determinatio eſt prior; non eſt relatio rationis, nec denominatio ab effectibus proueniens, quoniam iſtæ ſunt poſteriores. 12.

Ad abſurda trahitur aliter ſentiens.

Sextò probatur, quia ſi decretum efficax creandi mundum, de formali diceret relationem rationis, vel extrinſecam denominationem, prouenientem à mundo creando: ſequeretur, Deum determinari à mundo, vt illum velit creare, & illum de facto creet; nec habuiſſe Deum poteſtatem determinandi ſe ad creationem, atque poteſtatem ſe continendi à tali determinatione. Nam ſi Deus prius natura ſe determinat, non expectata determinatione, quæ proueniat à mundo creando: iam hæc determinatio eſt ante omnem denominationem extrinſecam, & relationem rationis, prouenientem à mundo: conſequenter igitur hæc determinatio erit intra Deum increata & diuina. 13.

Deus à mundo determinaretur, vt mundũ ipsũ efficaciter vellet.

Confirmatur primò, nam vt S. Thomas ait in præſenti quæſt. 19. artic. 3. ad 5. *Voluntas diuina determinat ſe ipſam ad volitum.* Ergo non determinatur ab obiecto volito, nec à denominatione extrinſeca. Ad corroborandum antecedens, & illationem huius confirmationis, valent rationes, quæ probant, Dei voluntatem neque à ſua ſcientia determinari: quas dedimus diſput. 7. ſect. 6. 14.

S. Thomas.

Confirmatur ſecundò, nam aliâs non eſſet in Deo formaliter libertas, ſed in effectu contingenti: ſi quidem ipſa volitio non poſſet ab intrinſeco & intra Deum determinare ſe ipſam ad creandum, ſed effectus creandus poſſet extrinſecè determinare indifferentiam volitionis diuinæ. 15.

Non eſſet in Deo formaliter libertas, ſed in extrinſeco effectu.

Confirmatur tertiò, principium enim quodlibet actionis tranſeuntis, ſi fuerit indifferens ad illam, non poteſt ad ipſam formaliter & immediatè determinari per eandem actionem, & multo minùs per relationem rationis, aut denominationem ab eadem actione prouenientem. Alioqui actio tranſiens eſſet in ſe formaliter libera in actu ſecundo, & eſſet ipſum exercitium libertatis, quia talis actio procederet immediatè à principio prorſus indifferenti ad talem actionem vel eius contrariam actionem aut contradictoriam negationem actionis. Implicat autem actionem tranſeuntem in ſe formaliter eſſe liberam in actu ſecundo: ſicut probatum eſt ſupra ſect. 2. refutatione 6. 16.

Principiũ eſt indifferẽs ad actionem transeuntem non poteſt per ipsã formaliter & immediatè determinari.

SECTIO

SECTIO V.

Occultissimorum præscientia futurorum, & efficax eorum volitio possibilis esset hominibus & Angelis; nisi vera foret conclusio, quam probamus.

1. SEptimam probationem adde præcedentibus, quia si præscientia futurorum contingentium in Deo nihil aliud est, quàm scientia simplicis intelligentiæ (quæ tantummodo complectitur simpliciter necessarias veritates rerum possibilium) addita relatione rationis, vel extrinseca denominatione, proueniente à futura productione rerum contingentium: consequens erit, omnes fideles, qui saluandi sunt, certo cognoscere, se adepturos esse vitam æternam. Consequens est contra fidem; ergo antecedens non est verum. Sequela probatur, quoniam omnes fideles per fidem certò cognoscunt, esse sibi possibile per Dei gratiam & opem adipisci beatitudinem: hæc autem cognitio possibilitatis, addita futuritione beatitudinis, & relatione rationis vel extrinseca denominatione, proueniente à futura beatitudine, complebitur & constituetur in ratione præscientiæ futuræ beatitudinis: quemadmodum simplex intelligentia, qua Deus scit, Mundum esse possibilem, addita relatione rationis, vel extrinseca denominatione proueniente à futuritione Mundi, completur, & constituitur in ratione præscientiæ futuritionis Mundi, quæ præscientia fuerit ab æterno. Eodem argumento probare possem, te præscire omnes actus liberos futuros omnium hominum & Angelorum: si cognoscis eorum actuum possibilitatem, & huic cognitioni superaddatur relatio rationis, vel extrinseca denominatio, proueniens ab eorum futuritione.

Omnes fideles, qui re ipsa saluandi sunt cognoscerent certo se vitam æternam adepturos.

2. Veniamus ad volitionem efficacem, quam opinio contraria conflat ex volitione simpliciter necessaria, quæ est complacentia simplex omnium, prout sunt possibilia, necnon ex relatione rationis, seu extrinseca denominatione, proueniente ab effectu futuro, vel ab actione transeunte, per quam est producendus: hæc enim duo, dicunt, esse satis, vt per illa formaliter Deus ab æterno fuerit constitutus in ratione volentis. Inde per argumentum similis formæ deducitur inconueniens non minùs falsum, quàm quod nuper circa præscientiam inferebamus. Sequitur enim neminem vmquam fuisse iustum in charitate & gratia Dei; si postea de facto commissurus erat peccatum mortale: parique ratione sequitur neminem esse in peccato mortali, si postea per contritionem rediturus est in Dei gratiam & charitatem.

Idem voluntati efficaci accommodatur.

3. Sequela manifestior euadet exemplis. Sequitur, luciferum ab ipso primo suæ creationis instanti, quando iustus & Deo gratus erat, voluisse rebellare & apostatare à Deo: quoniam in eo primo instanti necessariam volitionem habebat suæ beatitudinis in communi, & complacentiam simplicem excellentiæ maioris, & exaltationis propriæ. Huic igitur volitioni superaddita relatio rationis, vel extrinseca denominatio à futura rebellione & apostasia, qua liberè voluit suam beatitudinem & exaltationem consequi per illud medium, complebit & constituet efficacem volitionem rebellandi, quæ fuerit iam in eo primo instanti creationis.

Probatio sequelæ.

4. Eadem consequentia probabitur, in ipso die palmarum, quando Iudæi acclamauerunt *Osanna Filio Dauid*, iam tunc commisisse peccatum efficaciter volendi & procurandi mortem illius. Etenim etiam tunc placebat illis Dei honor, & gloria Messiæ venturi: cui complacentiæ si subiungatur relatio rationis vel extrinseca denominatio, qua voluerunt occidere Christum Dominum, existimantes se defendere Dei honorem & vsurpatam gloriam Messiæ, complebitur & constituetur efficax volitio, qua iam ab eo tempore voluerint efficaciter occidere Christum Dominum.

Idem probatur ex alio absurdo.

5. Atque vniuersaliter cùm sit omnibus ratione vtentibus necessarius amor boni & beatitudinis in communi; non deerit hominibus quando sunt in charitate; cui si coniungatur relatio rationis vel extrinseca denominatio veniens ab efficaci volitione, qua futuro tempore propter amorem apparentis & priuati boni proprij postponit Dei præceptum, complebitur & constituetur efficax volitio postponendi Dei præceptum, quæ fuerit in homine, quamdiu ratione vtitur; ideóque nullus adultus & rationis compos fuit iustus & in gratia.

6. Contra verò nemo peccantium, & eorum præcipuè, qui sunt in gratiam redituri, caret omni complacentia pœnitentiæ & obseruantiæ diuinæ legis: imo multi tunc etiam quando peccatum committunt, habent simplicem complacentiam contrariæ virtutis & pœnitentiæ: cui si coniungatur relatio rationis vel extrinseca denominatio proueniens à futura pœnitentia, vel futuris actibus contrariæ virtutis, complebitur & constituetur efficax volitio detestationis peccatorum contritionis, & obseruantiæ diuinæ legis, quæ volitio efficax iampridem extiterit eo ipso tempore, quo iste homo erat in peccato mortali; vnde sequitur etiam tunc fuisse in gratia, quoniam etiam tunc habebat efficacem volitionem requisitam ad obtinendam gratiam.

Peccatores in gratiam postea reduturi, in gratia essent ante quam pœniterent.

7. Duas potissimum solutiones adhibent aliqui Theologi. Primò namque respondent, eminentiam diuinæ scientiæ, atque volitionis præstare, quod præstare non potest limitatio & imperfectio createæ cognitionis & volitionis. Hæc solutio verum dicit, falsò tamen applicatum ad defendendam doctrinam oppositam. Verissimè namque dicitur, eminentiam infinitam diuinæ cognitionis & volitionis hoc præstare, vt per eandem simplicissimam entitatem & perfectionem intellectionis præsciat omnia contingentia futura, & præsciret etiam alia, si forent alia futura: similitérque per eandem simplicissimam realitatem & perfectionem volitionis efficacis & liberæ velit quæcunque producit, & per eandem liberè voluisset alias res, si alias decreuisset producere: quemadmodum probabimus sequenti disputat. 12. sect. 2. & 3.

Prima aduersariorum solutio.

Refellitur

Cæterum iuxta sententiam, quam impugnamus, infinita eminentia diuinæ scientiæ, 8.
vel diuinæ volitionis non præstat, vt Deus realiter per intrinsecam & immanentem in se perfectionem determinatè sciat quid sit futurum; & determinatè velit producere, quæ sunt producenda; sed dicitur Deus hæc scire atque velle propterea formaliter & præcisè, quoniam habet necessariam scientiam & volitionem, & illis superadditur relatio rationis, vel

extrinseca denominatio proueniens à futura Dei productione vel ab effectis producendis. Hoc autem nihil eminentiæ confert, neque præcequirit in diuina cognitione ac volitione: quin potius imperfectiorem, inferiorem & limitatiorem, quantum ad hoc, constituit cognitionem ac volitionem diuinam qualibet creata cognitione aut volitione, quæ realiter & propriissimè per se ipsam formaliter præscit aliquos effectus futuros determinatè, & realiter ac determinatè vult aliquid facere prorsus independenter à qualibet relatione rationis, aut extrinseca denominatione, quæ à futuris productionibus ad extra, vel ab earum effectis resultet in cognitionem, aut volitionem creatam.

9. *Secunda solutio.* Secunda solutio respondet, in volitione nostra libertatem esse denominationem extrinsecam, prouenientem à potentia voluntatis, quæ potest non velle, quoniam vtitur imaginatiua soluta: propereàque potest intellectum flectere ad vtramque partem contradictionis: vnde nihil mirum, si libertas in Deo similiter sit extrinseca denominatio.

10. *Impugnatur.* Verumtamen hoc exemplo non soluitur, sed augetur robur præsentis argumenti. Quamuis enim nostræ volitionis libertas sit extrinseca denominatio: nihilominus ipsa volitio, quæ libera est, non potest esse denominatio extrinseca, sed omnino debet esse realis volitio. Præsens igitur argumentum, & reliqua sectionum præcedentium, primariò contendunt probare, volitionem creandi Mundum, & cæteras volitiones efficaces Dei esse reales: quo supposito quid sit formaliter libertas in eiusmodi volitionibus, & vtrum sit extrinseca denominatio, tractandum erit disp. 13. sect. 2. in fine.

SECTIO VI.

Præcipua Theologiæ fundamenta corruunt, si relatio rationis, vel extrinseca denominatio determinat & vltimò constituit præscientiam & efficacem volitionem futurorum.

1. *Ita præsentium quæstionum decisiones tradendæ sunt, vt earum quæ remota sunt, non obliuiscamur.* Diuturna experientia deprehendi, tam in speculatiuis, quam in practicis & moralibus controuersiis non parum à scopo veritatis aberrare illos; qui singulas decisiones à cæteris diuulsas & separatas, prout tunc facilius occurrit, sibi construunt, immemores aliarum quæstionum, quæ licet diuersæ sint, & longè distent disputationis ordine, tamen inseparabiliter copulantur veritate decisionis, ita vt vna collapsa, cæteræ labefactentur. Imminet præ cæteris hoc periculum in constituenda quidditate completa & integra liberæ volitionis diuinæ; quia nisi tota fuerit increata, & immanens in Deo & æterna, sed expectauerit complementum aut constitutionem relationis rationis, vel extrinsecæ denominationis, aut connotationis: consequens erit, fuisse vanissimas quæstiones, quæ sunt inter Theologos celeberrimæ, frustráque fuisse in illarum disputatione cruciatos; in aliis autem decreuisse falsum propter ignorantiam aut obliuionem huius quidditatis & constitutionis, quæ tribuitur liberæ volitioni.

2. *Ex contraria sententia aperte sequetur, in hoc tempore manere in statu contingentiæ diuinam volitionem efficacē rei nondum factæ.* Primò námque si Dei volitio efficax & libera non est aliud quàm necessaria complacentia cunctorum possibilium, addita relatione rationis, vel extrinseca denominatione vel connotatione futuræ productionis ad extra: similitérque præscientia futurorum non est aliud, quàm simplex intelligentia possibilium, addit relatione, denominatione seu connotatione: manifestè sequitur, adhuc etiam in hoc tempore manere in statu contingentiæ diuinam præscientiam & efficacem volitionem rei nondum factæ; Quocirca sicut est adhuc in statu contingentiæ peccare, vel non peccare Antichristum; sic etiam adhuc erit in statu contingentiæ Deum præsciuisse futurum peccatum illius, & Deum voluisse illud permittere, & voluisse damnare Antichristum. Sequela probatur, quia scientia simplicis intelligentiæ, & complacentia simplex omnium possibilium, secundùm se ac præcisè consideratæ, nunquam potuerunt aliter se habere, nec aliter versari circa creaturas: solæ relationes rationis, seu denominationes extrinsecæ vel connotationes potuerunt non fuisse (iuxta prædictam sententiam) eum igitur eædem relationes & denominationes proueniant ab actionibus futuris, quæ sunt adhuc in statu contingentiæ: necessarium est non minùs contingentem esse nunc statum earum relationum seu denominationum; & consequenter adhuc esse contingens Deum non præsciuisse talem actionem futuram, aut non voluisse facere bonum: vel permittere malum quod est futurum. Quam rationem fusiùs prosecuti sumus tomo præcedenti de Scientia Dei tota disp. 31. præsertim sectio. 4. & sequent. demonstrantes, iam nunc esse simpliciter necessariam & extra statum contingentiæ quamlibet præscientiam futurorum, & quamlibet liberam volitionem Dei, quemadmodum est iam extra statum contingentiæ cœlos exitisse multis retro sæculis, licet adhuc eorum existentia perseueret.

3. *Fictitia esset certitudo, immutabilitas, & inuariabilitas diuinæ volitionis liberæ.* Secundò sequitur ex eodem absurdo, vanam & fictitiam esse certitudinem, immutabilitatem, & inuariabilitatem diuinæ præscientiæ futurorum, atque diuinæ volitionis liberæ. Quin potius sicut operationes, quæ nondum fuerunt, adhuc sunt in statu contingentiæ, vt possint non fieri: sic etiam relationes rationis aut extrinsecæ denominationes, vel connotationes ex eis resultantes possunt non euenire, ideóque possunt non constituere diuinam præscientiam futuritionis, & diuinam volitionem liberam. Consequenter igitur præscientia, & volitio prout versatur circa futuras operationes, non minùs incerta est, nec minùs mutabilis & variabilis, quàm futuræ operationes; nisi præscientia & volitio habeant ab intrinseco realem & veram tendentiam ad illa obiecta determinatè, quæ non constituatur, nec compleatur relatione rationis vel denominatione seu connotatione.

4. *Nulla esset perfectio aut laus diuinæ scientiæ & volitioni, quod falli non possint.* Tertiò. Diuinam præscientiam non posse falli, nulla prorsus laus foret præscientiæ, neque perfectio illius; quoniam illius infallibilitas in eo formaliter atque præcisè consisteret, quod relatio rationis, vel extrinseca denominatio seu connotatio non posset esse alia, nisi quæ resultat à futuris actionibus; quod si aliæ futuræ fuissent actiones, aliæ relationes seu connotationes resultarent. Itaque nulla repræsentatio futuritionis daretur in Deo, quæ non posset à futuritione discordare, sed sola denominatio vel relatio rationis à futuritione resultans, est quæ non potest à futuritione discordare.

5\. *Eadem prorsus infallibilitatem humana scientia haberet.*

Confirmatur, hac enim ratione mea præsciencia non potest falli, tantàque pollet infallibilitate, quanta diuina præscientia, quando ego scio cunctos homines posse peccare, & posse diuinam legem seruare; quæ possibilitatis præscientia constituetur præscientia peccati, quod est futurum, per relationem rationis vel extrinsecam denominationem ex eo resultantem: & hanc erit impossibile falli; sicut erit impossibile falli præscientiam constitutam per talem relationem aut denominationem à futura obseruantia diuinæ legis.

6\. *Tota diuinæ voluntatis energia euanesceret.*

Quartò, Volitionis diuinæ insuperabilis, & ineuitabilis efficacitas, quæ semper impletur, & quæ frustrari nulla ratione potest, atque cui nemo resistere potest, euanescit, & quod tantopere de illa prædicant Sacræ literæ, Patres, & Scholastici, vertitur in adulationem aut inanem vmbram gloriæ: si Dei volitio efficax non est ad vnum effectum realiter determinata per increatam & immanentem determinationem. Sequela probatur, quia si talem determinationem non habet, est indifferens, quantum ex se est ad vtramque partem contradictionis, sicut est indifferens simplex complacentia omnium possibilium. Cuilibet autem volitioni prorsus indifferenti, quantum ex se est, & prout est prior operatione ad extra, nemo potest resistere impediendo quod vult facere, quia nihil determinatè vult: & quantum ad hoc semper impletur quodammodo, sed propriè nunquam impletur. Iam verò quando volitionem efficacem accipis determinatam ad vnum obiectum per relationem rationis vel extrinsecam denominationem, seu connotationem operationis ad extra; supponis eo ipso iam prius esse factam eam operationem, quam vult, ideo nulla est laus efficacitatis diuinæ volitionis, quoniam postquam supponitur operatio iam facta, contradictionem implicat eam non fieri vel impediri.

7\. Confirmatur primò, nam ea ratione multorum hominum volitiones erunt ineuitabiliter efficaces, ita vt semper impleantur, & contradictionem implicet aliquem illis resistere. Cuius sufficiet vnicum exemplum. Sit aliquis sagittarius, qui nihil determinatè velit attingere sagitta, sed meram habeat simplicem complacentiam attingendi, quidquid est possibile suę sagittæ. Huius hominis volitio semper implebitur, & nulla ratione frustrari poterit, nec aliquis poterit ei resistere, quia quidquid attigerit sagitta propter quodcumque resistens impedimentum, hoc denominabit ac determinabit volitionem illam ex se indifferentem, addendo illi relationem rationis vel extrinsecam denominationem.

8\. *Theologi longè essent à solida ratione assignanda.*

Confirmatur secundò, quoniam Theologi longè aberrauissent à solida ratione præsentis dogmatis. Etenim debuissent dicere; Diuina volitio non est determinatè volitio talis rei potius, quàm alterius, quousque res illa supponatur esse facta, & ex eius productione resultet connotatio vel denominatio vel relatio rationis, per quam constituatur ac determinetur diuina volitio, vt sit volitio talis rei potius, quam alterius. Ideo necessarium est vt nihil aliud Deus determinatè voluerit, nisi quod fit; quod si contrarium omnino fuisset factum, id ipsum denominasset eodem modo diuinam volitionem determinatam ad illud. Egregiam verò laudem omnipotentissimæ voluntatis, atque decorum imperium cui nemo propterea resistere potest, quia quidquid à quocumque factum fuerit, hoc transmittit denominationem volitionis & imperij.

Quintò à quocunque Theologo, negante volitionem efficacem Dei vitaliter determinatam intra Deum ipsum, inquiro, quænam sit illa manus eadem & communis Patris & Filij, de qua nemo rapere potest prædestinatos, iuxta illud Ioan. 10. *Non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego & Pater vnum sumus.* Etenim ista manus esse non potest scientia simplicis intelligentiæ, nec simplex complacentia omnium possibilium; quoniam vterque actus æqualiter versatur circa reprobos, qui rapiuntur à dæmone, & circa prædestinatos, qui non rapiuntur. Deinde si prædictis actibus Dei superaddas relationem rationis, vel extrinsecam denominationem aut connotationem diuinæ operationis ad extra; consequens erit, hunc esse sensum; quos mea operatio actualis saluauerit, eos nemo rapiet; quos autem rapuerit dæmon, eos non saluabit actualitèr operatio mea. Quo sensu quilibet pastor, licet ignauus, gloriari posset, nullum lupum, atque nullum furem rapere posse oues de sua manu: quoniam eius actualis operatio non saluabit actualiter oues, quas lupus aut fur rapuerit, & eius manu intelligenda sit voluntas coniuncta cum operatione actualiter saluante, & ab illa operatione recipiens determinationem. 9.

Ad violentum sensum opus esset Scripturam detorquere.

Eodem modo ponderari potest illud 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, nouit Dominus qui sunt eius.* Nam & in Dei notitia, quantum ad totum, quod est intra Deum, nihil est, quod determinatè ostendat qui sunt eius, sed expectatur relatio rationis seu denominatio vel connotatio, iuxta prædictam sententiam. Quapropter tota fundamentalis firmitas, totúmque Sacramentum signaculi deuoluitur ad futuram operationem Dei, simul cum futura cooperatione hominis: quæ dun sunt adhuc in statu contingentiæ, propreteàque nihil firmitatis habent. Nam si dicas esse firma in cognitione diuina, recurrit idem argumentum, nisi cognitio diuina dictet illa esse futura determinatè, & hoc dictamen non constituatur connotatione, vel denominatione futuritionis. 10. *2. Ad Timoth. 2.*

Sextò. Concordia libertatis humanæ cum diuina præscientia, prædestinatione, aut prædefinitione talis consurgit ex illa constitutione seu complemento, quod impugnamus, vt irrisione, vel commiseratione digni fuerint omnes antiqui Patres & Scholastici, quos diu, multùmque torsit inquirere modum concordiæ; numquam tamen inuenerint verum & facilem, sed irretiti permanserint alia concordia falsa non minùs, quam difficili. Quid enim foret facilius & manifestius, quam dicere, relationem rationis, vel denominationem extrinsecam, aut connotationem, prouenientem à futuro peccato Antichristi, nihil prorsus impedite libertatem eiusdem peccati, quoniam eius exercitium supponit & peccatum iam liberè commissum? quem- 11.

Frustra laborassent antiqui Patres & Scholastici in diuina prædestinatione & humana libertatis concordia.

admodum extrinseca denominatio, iam hodie conueniens huic domui, propterea quod crastina die sit emenda liberè, & inhabitanda à Petro, nihil libertatis adimit emptioni nec inhabitationi. Vnde præterea sequitur, eandem omnino rationem concordiæ conuenire prædestinationi & prædefinitioni bonorum actuum, quæ præscientiæ peccatorum. Etenim prædestinatio & prædefinitio bonorum actuum nihil habet circa illos determinatum, nisi relationem rationis vel extrinsecam denominationem, seu connotationem, hæc autem nihil impediunt libertatem actuum à quibus proueniunt. Quid opus est hic præscientia conditionata, vel potentia Dei, & sapientia proponente congruas & opportunas occasiones & motiua.

12. Confirmatur & præoccupantur solutiones aliquorum, quia præscindendo connotationem productionis ad extra, & relationem rationis aut denominationem extrinsecam, prouenientem ab eadem productione, nihil omnino remanet intra Deum, quod indigeat concordia, quia nec minimam apparentiam habet repugnantiæ cum libertate, quippe cum nihil omnino determinet. Talis est scientia simplicis intelligentiæ omnium possibilium, in qua continetur etiam cognitio disiuncti, quæ notissima est omnibus hominibus, sicut illa dignitas: *Quodlibet est vel non est*; Talis est etiam simplex complacentia omnium possibilium, & volitio disiuncti huius: *Petrus conuertatur, vel non conuertatur.* Hæc enim non minùs indifferens est, quam libertas Petri, vt conuertatur, vel non conuertatur.

13. *Grauissima de prædestinatione quæstio irrita redderetur.*

Septimò. Vana redditur illa quæstio, quæ Theologorum omnium consenso censetur esse grauissima, videlicet, Vtrum præscientia nostrorum operum supernaturalium impulerit Deum, vt homines istos, potius, quàm alios prædestinauerit, vel potius Dei prædestinatio causa fuerit meritorum, & consequenter prędestinatio determinauerit intellectum Dei, vt præsciret homines istos esse bene operaturos finaliter. Nam apud omnes Catholicos est certum, fidem & obseruantiam diuinæ legis, perseuerantem vsque ad finem vitæ, causam meritoriam & rationem esse glorię. Quo supposito, denominationes extrinsecæ, vel relationes rationis, vel connotationes, constituentes diuinam præscientiam, & prædestinationem eodem ordine se respicient necessariò, nec erit possibile etiam de potentia absoluta, vt prædestinatio ad gloriam sit ratio causandi merita, ita vt propterea Deus efficaciter moueat Petrum ad fidem & opera pietatis, quoniam eum prædestinauit ad gloriam. Vbi est ergo illud Roman. 9.

Roman. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, & infra: *Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat?*

14. *Aliquibus solutionibus occurritur.*

Confirmatur primò, & occurritur quorundam solutionibus, quia voluntas creata realiter & verè concurrit cum Deo ad producenda quælibet opera pietatis, quibus obtinetur gloria. Sed ex istis operibus, vel ex concursu Dei ad illa resultat ea connotatio vel extrinseca denominatio, vel relatio rationis, qua completur, & vltimatè constituitur determinata prædestinatio Petri. Ergo voluntas Petri causa est, vt ipse sit prædestinatus: nec potuit aliter prædestinari, nisi prædicta causalitate.

15. Confirmatur secundò. Sic enim fuit impossibile conditionali scientia futurorum operum dirigi Dei prouidentiam, vt hominem constituat in circumstantiis, sub quibus præuidet esse bene operaturum & perseueraturum: vt videbimus in §. *decimo.*

Confirmatur tertiò, nam istius argumenti robur ostenditur euidentius in reprobatione. Quoniam omnes doctores tanquam indubitabile supponunt, fuisse possibile saltem de potentia absoluta, non reprobare homines, nisi propter pręuisa peccata finalia; similitérque fuisse possibile reprobare ante præuisionem, volendo negare illis prędestinationem. Hac autē possibilitate præsupposita, Doctores ita reijciunt alteram partem, vt eo ipso putent alteram partē esse concedendam, nec detur medium inter vtramque. Contra verò sententia, quam in præsenti refellimus, vtramque partem excludit vt impossibilem de potentia absoluta. Nam finalia peccata & eorum actualis permissio prior est, & quasi origo connotationis aut relationis, aut denominationis extrinsecæ, qua Dei volitio necessaria, & ex se indifferens completur, & vltimò constituitur in ratione volitionis reprobantis determinatè Iudam, v. g. eadem autem vel alia connotatione, vel denominatione seu relatione proueniente ex eadem origine constituitur scientia Dei ex se indifferens in ratione scientis determinatè finale peccatum Iudæ. Quapropter nec fuit possibile præuisionem finalium peccatorum fuisse motiuum aut rationem reprobationis; nec fuit possibile Deum velle negare prædestinationem Iudæ prius ratione, quàm præuideret illius finale peccatum. Vtrumque námque simul absque prioritatis aut causalitatis ordine concurrit, videlicet determinata reprobatio & determinata præscientia, nam vtramque determinat, complet & constituit connotatio seu denominatio seu relatio veniens ab eadem origine. 16.

Clarius adhuc in reprobatione patet.

Confirmatur quartò, quia nec eximia suauitas diuinæ dilectionis in prædestinatos, nec ira iustitiæque rigor in reprobos, explicari potest, aut intelligi, iuxta prædictam sententiam, sed ab hoc & aliis multis supersedeo, ne totam prędestinationem ac reprobationem ad hoc argumentum referam. 17.

Haud posset explicari suauitas diuini amoris in prædestinatos.

Octauò. Nullum esse discrimen inter prædefinire vel non prædefinire nostras operationes, sequitur ex eadem sententia. Sequela probatur, quia si fiunt tales actiones, ex illis vel ex concursu Dei ad illos resultat in diuinam volitionem & cognitionem eadem connotatio, vel extrinseca denominatio, vel relatio rationis, siue fingas esse prædefinitas, siue fatearis non posse prædefiniri. Quapropter falsum esset, quod tanquam indubitabile supponunt omnes, qui de prædefinitionibus disputant, nimirum esse possibile prædefiniri actiones humanas, saltem aliquas. 18.

Nullum esset discrimen inter simpliciter velle & prædefinire.

Nonò. Si non est realis & intrinsecæ determinatio decreti diuini; nullum omnino futurum in decreto Dei præsciri potest. De hoc egimus sect. 2. refutatione 2. & præcedenti tomo de scientia disp. 25. sect. 1. & 2. 19.

Decimò. Scientiæ conditionatæ nulla prorsus est realis existentia, nullàve vtilitas; nisi tota determinatio illius sit realiter & vitaliter intra Deum. Nam connotatio diuinæ operationis, 20.

tionis,quæ prodiret ad extra sub talibus circumstantiis,numquam erit realis: sicut numquam est realis operatio, qua Deus conuerteret ad pœnitentiam Tyrios & Sidonios ; si facta fuissent apud illos miracula Christi Dom. Quapropter sicut illa Dei operatio nullo tempore realis est actu,sed foret realis;sic etiam conditionata scientia illius numquam erit realis, sed foret realis, atque denominatio extrinseca, vel relatio rationis ab illa non prouenit actu , sed proueniret. Quod autẽ aliqui respondent cõpleri prædictam scientiam reuelatione,qua Deus reuelauit aliqua conditionaliter futura ; non satisfacit, quoniam inde sequitur,non sciri,quæcumq; non sunt reuelata vel reuelanda, licet sint cõditionaliter futura.Quod si Deus nihil reuelasset de cõditionatis, nihil sciret,insuper si nihil produxisset, nihil conditionaliter sciret. Quæ omnia sunt absurda.

21. *Inutilis prorsus esset scientia conditionata si vt aduersarij intelligunt, accipiatur.*

Verumtamen,vt demus contrariæ sententiæ, iam nunc realiter esse conditionalem scientiam, eiusmodi connotationibus aut denominationibus constitutam ; nullus ex ea colligitur fructus ad dirigendam prouidentiam Dei tam naturalem,quam supernaturalem , neque ad certitudinem prædestinationis aut reprobationis , nec ad concordiam libertatis. Adhæc quippe nihil interest,quod per intellectum humanum connotatio vel extrinseca denominatio , vel relatio rationis, quæ foret sub talibus circumstantiis, copuletur cum scientia simplicis intelligentiæ , vel quod iam suo modo copulata sit; ad constituendam scientiam conditionatam.

22. *Alia celebris quæstio sine fructu tractatur.*

Vndecimò. Sequitur præterea vanam esse disputationem , quæ semper apud Theologos magno fuit in pretio, *Vtrum Deus incarnaretur, licet Adamus non peccasset.* Nam si loquaris *ex vi præsentis decreti*, contradictionem implicat, fuisse decretum Incarnationis , si non fuisset istud peccatum. Etenim,quantum ad exteriores effectus, constat,originali peccato Adami damnatum fuisse genus humanum , & à Christo Domino fuisse redemptum. Quamobrem extrinsecæ denominationes,aut connotationes,vel relationes rationis, ab his actionibus Dei vel Adami resultantes in diuinam scientiam,& volitionem,non potuerunt aliter esse , nisi eodem ipso modo , quo de facto sunt ex suppositione peccati Adami. Nam si non variatur res,vnde prouenit connotatio vel denominatio,vel relatio ; non potest variari connotatio , vel denominatio vel relatio , supposita inuariabilitate summa rei denominatæ , quæ est necessarius amor complacentiæ rerum possibilium: qui nulla ratione potest nunc denominari decretum liberum incarnandi , licèt Adamus non peccaret. Falsum igitur erit quod S.Thomas & cæteri tractatores illius quæstionis supponunt quasi certum,decisionem illius esse quærendam ex libera Dei voluntate , quæ reuelata est in sacris literis. Sequela probatur ; contradictionem implicat aliter esse decretum illud, quàm modo prædicto : ergo non pendet ex diuina libertate.

23. *Effugium occluditur.*

Si verò confugias ad aliud decretum liberum, quod foret in Deo , si incarnaretur Adamo non peccante : iam præcedenti §. decimo probauimus,neque Deum ipsum scire posse nunc actualiter quid ipse faceret ; si vera foret sententia, quam impugnamus , sed Deus hoc sciret, si non existente peccato Adami,carnem assumeret,tunc enim hæc operatio, vel eius connotatio, vel de-

Ruiz de Voluntate Dei.

nominatio aut relatio constitueret Deum & scientem actualiter & volentem.

Confirmatur, nam ex eadem sententia sequitur fuisse impossibile etiam de potentia absoluta,Deum voluisse incarnationem propter bonum eximium communicationis maximæ,atque propter docendos & animandos homines , quasi propter finem adæquatum & independentem à peccato Adami. Quod tamen omnes vtriusque partis Authores pro comperto supponunt fuisse possibile saltem de potentia absoluta : quo supposito, disputant, vtrum de facto Deus voluerit hoc vel alio modo. Sequela probatur, quia siue Deus communicationem maximam & instructionem hominum voluerit , vt finem adæquatum , independentem à peccato Adami , siue voluerit , vt finem partialem ac dependentem à satisfactione pro peccato originali , prorsus eadem erit extrinseca denominatio , seu connotatio vel relatio rationis resultans ex omnibus formis denominantibus , quæ sunt extra Deum , vt paulò superius dicebamus. 24.

Neque de potentia absoluta Deus posset incarnationẽ velle propter bonũ eximiũ communicatis , independẽter à peccato Adami.

Respondent aliqui,diuersam connotationem, siue diuersam formam extrinsecè denominãtem, esse reuelationem in Sacris literis factam,quę testatur,incarnationem fuisse volitam dependenter à peccato. Verumtamen hæc solutio refutatur, dando, (quod non est in præsenti disputandum) reuelatam esse in Sacris literis illam dependentiam à peccato.Quo supposito,primum inquiro, num de potentia absoluta fuerit possibile,Deum velle incarnationem propter remedium peccati, tanquam propter finem partialem , ita vt nihil aliud fuerit adæquatus finis & sufficiens motiuum , quamuis nihil omnino reuelaturus esset vnquam de hoc modo volendi dependenter à peccato ? Nam si dicas hoc esse impossibile , redigis diuinam volitionem in magnas angustias nullius secreti seruandi circa suas intentiones ; quia non poterit esse volitio huius finis potius quã alterius, adæquatè vel in adæquatè intenti ; nisi Deus hoc alicui creaturæ reuelauerit , quod apertam videtur præ se ferre absurditatem. Si verò dixeris , de potentia absoluta possibile fuisse nihil vnquam reuelare circa motiuum incarnandi , quamuis incarnationem Deus voluisset dependenter à peccato : in hoc ipso casu de potentia absoluta possibili , præcedentis argumenti vires instaurantur,quoniam tunc absque distincta connotatione vel denominatione extrinseca, Deus potuit velle incarnationem dependenter, vel independenter à peccato. 25.

Solutio.

Impugnatur.

Refutatur secundò,quia sequeretur,Deum de sua volitione & motiuo incarnationis æquali fundamento veritatis reuelare potuisse duas contradictorias,videlicet: *Incarnationem volui dependenter à peccato. Non volui incarnationem dependenter à peccato,sed independenter.* Sequela probatur,quia præscindendo à reuelatione,& considerando cætera,quæ realiter sunt in Deo,vel extra Deum,ea nõ sufficiunt,vt diuina volitio constituatur in ratione volentis dependenter vel independenter à peccato (quod ipsa solutio supponit , propterea confugiens ad reuelationem) ergo cæteris omnibus eodem prorsus modo permanentibus tam intra , quàm extra Deum , non minùs vera fuisset reuelatio , si Sacræ literæ dixissent Deum voluisse incarnationem independenter à peccato , quam vera est contraria reuelatio. 26.

Secunda impugnatio.

27. *3 Impugnatio.* Vnde consurgit refutatio tertia, quoniam eiusmodi reuelationes de diuinis intellectionibus & volitionibus liberis erunt falsæ, vel nihil aliud affirmabunt nisi se ipsas; quoniam ab illis præscindendo, nihil erit ex parte rei significatæ per quod verificentur.

28. *Ex contraria sententia rectè infertur, quod Deus non potuerit alios fines intendere, vel vnum independenter ab alio quando plures de facto fines obtinentur.* Duodecimò. Sequitur ex contraria sententia, quoties à Deo de facto duo, vel plures fines obtinentur, impossibile fuisse, quod Deus pro sua libertate voluisset vnicum tantum finem, non intendendo alios, vel quod vnum finem intendisset independenter ab alio, nisi præcisè prout in rebus ipsis vnus finis est perfectior vel imperfectior, dependens vel independens ab alio. Generalis ratio eadem est quæ §. præcedẽti. Manentibus enim tam intra Deũ quã extra Deũ omnibus eodẽ prorsus modo, nihil est, à quo proueniat in volitionem Dei diuersa connotatio, vel denominatio, vel relatio, per quam constituatur diuersimodè fines intendens, & vnum præferens alteri.

29. Declaratur, & confirmatur exemplo. Vt Deus paulatim & non simul eodem anno terræ promissæ nationes exterminaret, alter finis fuit, ne contra filios Israel crescerent bestiæ agri, declaratus Exodi 23. ver. 29. & Deuteron. 7. ver. 22. Alter finis fuit dare locum pœnitentiæ nationibus illis, declaratus Sapientiæ 12. ver. 9. & 10. Potuit etiam esse finis colligere plures filios ex illis nationibus in aliis regionibus propagandos, & diutius exercere filios Israel in præliis, ne otio, deliciisque dissoluerentur, necnon eorum peccata laboribus illis punire; sicut ad aliud non dissimile propositum dicitur Iudicum cap. 2. ver. 3. & 22. & cap. 3. à principio. Hoc supposito, manentibus rerum euentibus eodem prorsus modo, quo de facto fuerunt, implicabat contradictionẽ, non intendisse Deum omnes illos fines simul, & implicabat sua intentione prætulisse vnum finem alteri, vel intendisse independenter ab altero fine propter rationes dictas. Solutionem contrariæ sententiæ refutabimus sequenti disp. 12. sec. 3.

30. *Absque reali diuersitate creaturarum non potuisset Deus quidpiam velle.* Decimo tertiò sequitur, absque reali diuersitate creaturarum non potuisse Deum velle quidpiam, quod de facto non voluit, nec potuisse diuerso modo velle. Cuius illationis bonitas, & consequentis falsitas ostendetur tota dispur. sequenti.

31. *Omnium inconuenientiũ epilogus.* Postremò, vt supra dicta inconuenientia cum multis aliis, quæ prætermittuntur, vno verbo complectar, sequitur ex prædicta sententia, magnam & egregiam Theologiæ partem, siue positiuam, quæ Sacras literas exponit, siue Scholasticam, quæ discutit argumentis, esse conflandam ad abolendos veteres discursus expositorum omnium & Scholasticorum, eo quod opus sit sub incudem reuocare, quæcunque Dei præscientiam, aut volitionem liberam quomodocumque tangunt, vt omnia recens cudere, nouóque sigillo prædictæ sententiæ signare valeamus.

SECTIO VII.

Num disiunctiua volitio conferat aliquid ad expediendam difficultatem de actu libero Dei.

1. *Duplex circa disiunctiuam sententia.* DVpliciter in Deo constituitur volitio disiunctiua. Nam aliqui tantum in obiectis volitionis constituunt disiunctionem: contra quos disputabimus sect. sequen. Alij verò disiunctionem constituunt non solum in obiectis, sed etiam in ipsa volitione, ita vt in Deo detur entitas actus volendi & nolendi sub disiunctione: sed in illo priori non denominet volentem, neque nolentem, quousque in secundo instanti diuina voluntas ad vnam partem disiuncti determinatè se applicat per volitionem virtualem. Ita existimat Albertinus in 4. principio philosoph. Coroll. 2. quæst. 3. Theolog. assert. 4. num. 10. & sequentibus pag. 290. & in sexto princip. philosophico Corol. 2. quæst. 2. Theolog. num. 18. & sequentibus pag. 356.

Vera foret hæc sententia, nec à nostra dissentiret, si solum asseruisset, vnam simplicissimam realitatem, imo & simplicissimam perfectionem diuinæ volitionis, quæ necessariò versatur circa creaturas, & circa illarum existentiam, prout est possibilis, eamdem esse talis eminentiæ & infinitatis in ratione volitionis, vt pro libito potuerit esse volitio creandi Mundum, aut volitio non creandi Mundum, ita vt non indigeat alia superueniente applicatione formali, nec virtuali, præter eam, quæ consistit in eo formaliter, quod illa volitio, quæ potuit esse volitio non creandi Mundum, eadem sit volitio creandi Mundum. 3 *Veritati accedit, si in recto sensu hæc sententia accipiatur.*

Cæterum prædictus Author, asserit alia duo, quæ veritati repugnant. Primò námque sic loquitur, vt videatur constituere duas contrarias volitiones actualiter in Deo existentes, quamuis sub disiunctione, quarum altera est volitio producendi Mundum, altera volitio non producendi Mundum. 4. *Longè tamen à veritate dissita est, in sensu quem intendisse eius Patroni.*

Sed implicare contradictionem tale disiunctum ex volitionibus contrariis, probatur primò: quoniam res actualiter existentes ab æterno, necessarium est inuicem coëxistere. Hoc autem ipsum, quod est inuicem coëxistere, formaliter est existere copulatiuè, quoniam earum existentia copulatur. Quod si copulatiuè simul existunt, non existunt disiunctiuè, sumendo disiunctionem, prout opponitur copulatiuæ coëxistentiæ. 5. *Huius sententiæ contradictio.*

Probatur secundò, quia disiunctio quidditatiuè dicit indifferentiam, vt quælibet pars disiuncti non existat, dummodo existat altera pars; & indifferentiam, vt quælibet pars disiuncti existat, dummodo pars contraria non existat: ergo non est disiunctiuum velle, si coëxistunt simul ab æterno volitio producendi Mundum, & volitio non producendi Mundum. 6.

Probatur tertiò, quia cùm illæ volitiones sint de obiectis contradictoriis, per vnam destruitur altera, si vtraque volitio est efficax & absoluta. Quod si non est efficax volitio, sed tantum simplex complacentia vtriusque partis; nihil obest sententiæ veræ de libera volitione Dei. 7. *Mutuo se perimũt duæ, prædicti disiũctis volũtates.*

Quartò denique, quoniam illa duplex volitio, si actualiter existit in Deo, necessariò tribuet suum effectum formalem constituendi atque denominandi Deum volentem; propterea frustra fingitur & expectatur virtualis volitio superueniens in secundo instanti, per quam tribuatur hæc denominatio. 8.

Secundum verò membrum istius sententiæ, pertinens ad volitionem virtualem, refutatur, quoniam aut hæc volitio determinatur, completur & constituitur per aliquam relationem rationis vel denominationem extrinsecam vel connotationem alicuius operationis ad extra: vel hęc volitio virtualis tota & totaliter est increata & intra Deum existens. Si volitio virtualis determinatur, 9. *Virtualis volitio refellitur.*

minatur, completur, aut constituitur per aliquam relationem rationis vel extrinsecam denominationem, vel connotationem operationis ad extra: frustra ponitur esse virtualis volitio, quia non euitat inconuenientia, quæ ponderauimus quinque sectionibus præcedentibus: eadem námque sunt inconuenientia, siue sit volitio formalis, siue sit volitio virtualis, dummodo non sit ipsa determinata intra Deum, sed extra Deum sit quærenda determinationis origo vel ratio.

10. Si verò virtualis volitio tota & totaliter est increata & intra Deum existens, virtualis volitio deuoluitur ad easdem omnino difficultates, quas patitur explicita & formalis volitio libera, si tota & totaliter est intra Deum & increata; quapropter prædicta sententia nullam vtilitatem consequitur ex volitione virtuali. Explicatur & probatur, quia realis volitio virtualis, aut est perfectio necessaria simpliciter, aut non. Si est perfectio simpliciter necessaria, non potuit deesse Deo, consequentérque Deus per illam non liberè sed necessariò se applicat, ideóque non denominat liberè volentem: si autem virtualis illa volitio non est necessaria; potuit non esse in Deo, consequentérque aliqua realis perfectio realiter existens intra Deum, non est increata, nam de ratione increati est necessariò existere: sicut fusius aduersus Caietanum argumentabimur disp. 13. sect. 1. & 2.

11. *Ad actū diuini liberum inutilis omnino virtualis volitio.* Deniq; si volitio virtualis constituatur æqualiter apta, vt determinet ad volitionem creandi Mundum, vel ad volitionem non creandi Mundum, eo ipso non erit apta vt per seipsam determinet, sed ipsa indigebit alio determinante. Reiicienda est igitur virtualis volitio tanquam onerans diuinam voluntatem, vel potius ingenia scholasticorum, & nihil tribuens illius vtilitatis, quam promittit.

SECTIO VIII.

Vtrum disiunctum ex obiectis contradicentibus expediat difficultates liberæ volitionis.

1. *Exponitur sententia volitionum ex parte obiecti disiunctiuam admittens.* Volitio, quæ tantum ex parte oblectorum sit disiunctiua sic constituitur ab aliquibus huius ætatis, vt necessaria volitione creaturarum Deus necessariò voluerit obiectum, quod hac propositione de disiuncto extremo significatur: Volo producere, vel non producere Mundum. Cæterum ad liberæ volitionis complementum, ab eisdem Theologis ponitur pertinere actualis emanatio creaturarum ad extra, siue actio transiens per quam producuntur. Quo circa iuxta sententiam istam, non extrinseca denominatio, nec relationis rationis proueniens ab actione transeunte, sed ipsamet actio transiens est complementum diuinæ volitionis liberæ; sed modum loquendi temperant, dicendo, *de connotato*, siue *in obliquo*.

2. *Quid veritatis, quidue falsitatis habeat?* In hac sententia continentur duo membra vera; sed adiunguntur alia duo falsa. Verum est imprimis, per simplicem complacentiam velle Deum illud disiunctum ex partibus contradicentibus, & eam complacentiam esse simpliciter necessariam, quia est de obiecto simpliciter necessario, & quia complacentia creaturarum est necessaria; vt probatum est disp. 6. section. 2. Quamobrem Deo necessariò placuit, quod sit possibile creare Mundum, & fuisset etiam possibile non creare Mundum: placet insuper necessariò, quod hæc contradictoria sic se habeant, vt necessarium sit alterum illorum existere, & alterum illorum à Deo liberè amari & eligi, reiecto altero. Denique tota hæc complacentia sine dubio supponitur, vel potius clauditur in volitione libera creandi Mundum. Idem intellige de cæteris omnibus liberis Dei volitionibus.

Secundò verum est, formalitatem liberæ volitionis, quæ coniuncta est prædictæ volitioni necessariæ quoniam est infinita in ratione volitionis efficacis, esse talis eminentiæ, vt manens eadem & inuariata, potuerit esse volitio non creandi Mundum, sicut de facto est volitio creandi Mundum, prout explicabitur magis disp. 13. sect. 2. & 3. 3.

Duo tamen sunt refutanda. Primum est, volitionem prædicti disiuncti esse volitionem efficacem; quod aliqui dicunt apertè & explicitè, alij virtualiter & implicitè, quoniam huic volitioni proprium munus tribuunt, vt propter illam intelligatur Deus determinatè ac liberè velle cuncta futura, quem effectum præstare non potest simplex complacentia sed tantum volitio efficax. Simplex enim complacentia non amplectitur determinatè futura, sed indifferenter omnia possibilia; nec est libera, sed simpliciter necessaria. 4. *Volitio disiuncti nō est efficax, sed complacentia simplex.*

Secundum atque præcipuum est, actualem emanationem creaturarum ad extra, siue transeuntem Dei operationem pertinere ad complementum siue constitutionem liberæ volitionis efficacis. Hoc secundum refutabitur sequenti sectione & disp. duodecima, vt prius refutemus quod breuius est, atque facilius. 5. *Falsum item est quod trāsiens Dei operatio actum diuinum liberum compleat.*

Sit igitur conclusio. Non potest esse volitio efficax, qua Deus vult disiunctum, constans ex partibus contradicentibus, qualis est volitio creandi, vel non creandi Mundum. 6. *Authoris conclusio.*

Probatur primò, quia de ratione volitionis absolutæ & efficacis est aliquid determinate posse per seipsam efficere absque vlteriori alia volitione (præsertim si velit media, quæ non indigeat aliis mediis.) Sed volitio disiuncti nihil potest facere ratione sui, absque vlteriori volitione: ergo volitio disiuncti non est efficax & absoluta volitio. Minor probatur, quoniam hæc volitio neque potest facere totū suum obiectum simul, videlicet totum disiunctum, quia contradictionē inuoluit creare & non creare Mundum simul, nec potest hæc volitio per seipsam absque alia volitione facere partem alteram disiuncti; nam quod ex seest præcisè, nullam habet maiorem rationem faciendi vnam partem potius, quàm eius contradictoriam; ideóque determinationem expectat vlterioris volitionis. 7. *Volitio efficax esse non potest, quæ nequit seipsa aliquid determinatè efficere, sine alterius volitionis indigentia.*

Probatur secundò, nulla quippe volitio simpliciter necessaria potest esse efficax: sed in Deo volitio disiuncti est simpliciter necessaria: ergo volitio disiuncti non potest esse efficax. Minor etiam ab aduersariis conceditur, & constat ex dictis sub initium præsentis sectionis. Maior autem probatur, etenim si volitio simpliciter necessaria foret efficax: sequeretur aliquod obiectum illius, per illam productum, necessariò existere. Consequens autem est impossibile, quia nihil extra Deum necessariò existit. 8. *Diuina volitio, quæ necessaria est, efficax non est.*

 Confirmatur,

Cōfirmatur.

Confirmatur, quia nulla volitio necessaria potest esse determinata ad aliquid contingens: sed quælibet volitio efficax est determinata ad aliqnid contingens: ergo nulla volitio necessaria potest esse efficax.

Volūtas, quæ efficax est, sortiri potest effectum independenter ab alia libera cōditione.

9\. Probatur tertiò, nam omnis volitio efficax sortiri potest effectum independenter ab alia conditione libera (propterea námque dicitur volitio absoluta, quia non est cnnditionata, seu pendens à conditione) At verò disiuncti volitio sortiri non potest effectum, nisi dependenter ab ea conditione, quod altera pars disiuncti non eligatur. Quod exemplo lngici argumenti declaratur & confirmatur. Nam à propositione disiunctiua, siue de disiuncto prædicato, non licet inferre primam partem disiuncti, nisi negata secunda parte: nec licet inferre secundam partem disiuncti, nisi negata prima parte. Quapropter tota vis illationis pendet ab ea conditione, quod negetur altera pars. Eadem proportione volitio disiuncti non potest determinatè & efficaciter causare partem vnam, nisi dependenter ab ea conditione, quod altera pars respuatur.

10\. Probatur 4. nam ad volitionem efficacem immediatè consequi potest imperium executiuum: sed ad volitionem disiuncti nnn potest immediatè consequi imperium executiuum: ergo volitio disiuncti non est efficax. Minor probatur, imprudens enim ac nullius executionis foret imperium proportionatum volitioni disiuncti, quale concipi potest his verbis: *Mundus fiat vel non fiat.*

Imperiū circa disiunctū, ridiculum & inutile.

11\. Confirmatur, quia propriè nihil imperatur eo ipso quod imperatur disiunctum ex partibus contradicentibus. Quemadmodum obligatio nulla resultaret in subditos, si Rex ita imperaret, *Solue tributum, vel non soluas. Pugna in bello, vel non pugnes.* Similitérque si Deus ita præciperet: *Occide proximum, vel non occidas. Audi sacrum, vel non audias.*

SECTIO IX.

Temporalis operatio transiens non complet, nec constituit liberam Dei volitionem.

1\. REdeo ad præcipuum membrum, quod magis ex professo probandum est aduersus assertores disiunctiuæ volitionis, quorum sententiam initio præcedentis sectionis retuli. Sit autem probatio prima, nam efficax volitio creandi Mundum, qua parte sui est efficax, fuit ab æterno: sed temporalis operatio Dei ad extra, non fuit ab æterno: ergo temporalis operatio Dei ad extra nullo modo continetur in volitione creandi Mundum, etiam qua parte efficax est. Maior probatur imprimis Ephes. 1. *Sicut elegit nos in ipso ante Mundi constitutionem, vt essemus sancti.* Quod est idem ac dicere fuisse æternam electionem. In electione verò continetur efficax volitio creandi homines electos, & conferendi quæcunque sunt illis necessaria & opportuna, vt electionis finem efficaciter consequantur.

Prima probatio.

Ephes. 1.

2\. Confirmatur primò, quia Mundi creatio & omnium electorū productio & gubernatio cæpit in tempore: sed efficax volitio, vel electio, seu dispositio, qua Deus operationes illas decreuit, non cæpit in tempore; sicut amplius probabitur statim ex sacra Scriptura & Patribus: ergo creatio Mundi & electorum productio, non constituit neque complet electionem, seu volitionem efficacem aut dispositionem Dei.

1. Confirmatio.

3\. Cnnfirmatur secundò, quia si nihil alind esset ab æterno, nisi sola volitio disiuncti; non diceretur Deus in sua dispositione iam ab æterno fecisse quæ futura sunt: sed dicitur Deus in sua dispositione iam ab æterno fecisse quæ futura sunt (vt statim ostendemns) ergo dandum est ab æterno fuisse aliquid vltra volitionem disiuncti. Antecedens probatur, quia sola volitio disiuncti non magis inclinat ad creandum, quàm ad non creandum, nec magis inclinat ad creandum hunc Mundum, quam ad creandos alios possibiles: ideóque ratione volitionis huius aut æqualiter dicendnt fuisset Deus ab æterno creasse omnes mundos possibiles, simúlque ab æterno nihil omnino creasse; vel non esset dicendus ab æterno fecisse hunc Mundum, nec alia futura.

2. Confirmatio.

4\. Confirmatnr tertiò, nam aliquid determinatum ex parte Dei requiritur ab æterno, ratione cuius verificetur Deum *fecisse ventura, & vocare ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Imprimis enim Isaiæ 45. iuxta Septuaginta legunt Antiquissimi grauissimíque Patres: *Qui fecit ventura.* Cnius authoritate Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 12. ante medium ait: *In ipso,* Christo Iesu, *ex æternitate dispositionis suæ, in prædestinatione iam fecit, quæcunque effectu operis sui tempore congruo facienda disposuit.* Et post med. eiusdem capitis: *in qua æternitate incommutabilis voluntatis suæ Creator ille iam fecisse dicitur, quod in creatura mutabilis; prout opportunè faciendum disposuit, sic ritè dispositum facit.* Cui aptissimè consonat quod lib. 2. ad Monimum cap. 1. circa med. *Facile possint,* ait, *& diuinorum librorum testimoniis instrui, & Sancti Augustini libris, & Prosperi eruditissimi viri responsionibus informari: quibus agnoscant, prædestinationem Dei nihil aliud esse, nisi præparationem operum eius, quæ in æterna sua dispositione, aut misericorditer se facturum esse præsciuit, aut iustè.*

3. Confirmatio.

Isaias 45.

Fulgentius.

5\. Hilarius lib. 12. de Trinit. multò propius ad med. quam ad fin. ait: *Deo cui in creandis rebus nihil nouum ac recens est, iam facta sunt; dum & temporum dispensatio est, vt creentur, & iam in diuinæ virtutis & præscientiæ efficacia sint creata.* Perpende fuisse ab æterno determinatam efficaciam, in qua futura dicuntur esse creata.

6\. Leo Magnus serm. 16. de passione cap. 2. *Cum non tam de futuris, quam de præsentibus propheticus sit sermo contextus, quid aliud nobis, quam sempiternarum dispositionum Dei incommutabilis ordo reseratur, apud quem & discernenda iam iudicata sunt, & futura iam facta sunt?* His similia scribunt Isidor. lib. 1. senten. cap. 18. in med. Ansel. in epist. ad Roman. cap. 8. ad illud: *Quos præsciuit, & prædestinauit.* Concilium Valentin. Tertium sub Lothario Imperat. suæ professionis fidei capit. 3. Qnorum & aliorum verba ponderauimus præcedenti tomo de Scientia disp. 25. sect. 4.

Rom. 8.

7\. Non minùs efficaciter absolutæ volitionis æternitas deducitur ex verbis Apostoli Rom. 4. *Vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Quam sententiam ita ponderat Ambros. lib. 5. de fide ad Gratian. capit. 8. inter princip. & med. *Vt de Scripturis satisfaciam tibi, disce quod non solùm præterita fecit, sed etiam quæ futura sunt, sicut scriptum est: Qui fecit quæ aduentura sunt,* atque post pauca:

Rom. 4.

Ambrosius.

Sicut

Sicut enim vocat quæ non sunt, tanquam quæ sint; sic & fecit quæ futura sunt, tanquam quæ sint, quia non contingit, vt non sint, sed necessariò sunt futura quæ esse præcepit. Confirmat statim Psalm. 118. *Psalm. 118.* *Dispositione tua permanebit dies. Non solum permanet, dixit, sed etiam permanebit, vt eius dispositione quæ ventura sunt gubernentur. Quæ disposuit ergo, non nouit?*

8. Augustinus lib. de prædestin. & gratia cap. 5. à principio: *Mundus,* ioquit, *quamuis pro tempore, ex quo factus est, cœperit, in illa diuina præscientia luce faciendus, nullum potuit habere principium: & quantumcumque vel ex Adam homines nati sunt, vel post nostram ætatem generationis suæ propagine nascituri, apud Deum nati sunt iam, & decurso totius vitæ tempore transierunt.* Et post med. eiusdem capitis: *Antequam faceret nos, præsciuit nos, & in ipsa nos præscientia cum nondum fecisset, elegit. Sed à quo hoc fieri potuit, nisi ab eo, qui vocat omnia quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt? Apostolus enim dicit:* *Ephes. 1.* *Qui elegit nos ante Mundi constitutionem. Intra Mundum facti sumus, & ante Mundum electi sumus.* Atque tract. 110. in Ioan. inter med. & fin. *Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem Filij eius, nos cœpit diligere; sed ante mundi constitutionem dilexit nos, vt cum eius Vnigenito etiam nos filij essemus, prius quàm omnino aliquid essemus.* Postremò ponderandum est, quantum ad hoc, minus à veritate distare sententiam, quæ liberam Dei volitionem complet, determinat, vel constituit per denominationem extrinsecam, aut relationem rationis. Nam hæc suo modo existendi potuerunt esse ab æterno, licet ex rebus temporalibus acciperentur. At verò sententia, quam nunc impugnamus, ipsam temporalem operationem Dei ad extra, putat esse complementum determinans & constituens vltimatè volitionem efficacem Dei, vt statim ostendimus.

9. *2. Probatio.* Secunda probatio fert opem tam præcedenti, quam sequentibus probationibus, præoccupando lubricos & æquiuocos modos loquendi, ne falsitas vel sub æquiuocatione lateat, vel per lubricum elabatur, & effugiat vires argumentorum. Constituamus igitur certum aliquod significatum istarum vocum *de formali, & in recto,* vel *de connotato & in obliquo.* *Aliquarum vocû in hac materia frequentium fixum significatum statuitur.* Communis vsus Scholasticorum illud dicit afferri *de connotato,* vel *in obliquo,* quod est terminus, quem respicit aliqua relatio seu denominatio. Vnde quod affertur de connotato & in obliquo, non continetur ipsum in essentia rei connotantis illud & afferentis in obliquo. Hic autem modus loquandi est indifferens ad relationes reales transcendentales, quæ reperiuntur in Deo, & ad relationes rationis. Sic enim creaturæ possibiles importantur de connotato & in obliquo per scientiam simplicis intelligentiæ, & per simplicem complacentiam omnium possibilium quæ sunt relationes reales transcendentales (vt vidimus disp. 5. sect. 4.) sed per relationem rationis Creatoris & Domini afferunt de connotato & in obliquo creaturas actu productas. Quod autem non importatur vt terminus, sed tanquam per suam entitatem afficiens & existens in aliquo, illud dicitur importari *formaliter & in recto.*

10. Veruntamen ne controuersia reuocetur ad voces, & ea ratione videatur esse minoris momenti: Dentur nobis, vel denuo fingantur alia nomina, quibus hoc ipsum significetur, quod diximus significari prædictis vocibus: atque per illa nomina formabimus idem dilemma, quod nunc proponimus per voces connotati & obliqui dicentes: *Dilemma.* Vel temporalis operatio transiens tantum de connotato & in obliquo pertinet ad complementum & constitutionem liberæ volitionis Dei, vel etiam formaliter & in recto?

Si dicas pertinere tantum de connotato & in obliquo, rursus inquiro, vtrum Dei volitio respiciat illam operationem per aliquam relationem realem transcendentalem vel tantum per relationem rationis seu extrinsecam denominationem? 11. Si fatearis volitionem liberam reali relatione transcendentali respicere talem operationem transeuntem determinatè potius, quam aliam possibilem, quæ nunquam fiet: hoc ipsum est quod probare nunc intendimus, nec opus est vlterius procedere. Si verò dicas, relationem rationis vel extrinsecam denominationem esse, per quam volitio libera connotat in obliquo transeuntem & temporalem operationem: opus non erit aliis impugnationibus præter illas quibus vsi sumus à sect. 3. vsque ad 6. Veruntamen Authores disiunctiuæ volitionis expressè refutant prædictam relationem rationis siue denominationem extrinsecam.

Restat igitur vt prædicti Theologi teneantur 12. concedere, temporalem operationem transeuntem formaliter & in recto importari per volitionem liberam Dei. Consequentia probatur, quia quod non importatur tanquam terminus relationis, aut denominationis, & nihilominus pertinet ad complementum alicuius rei, non importatur de connotato, & in obliquo, sed formaliter & in recto; sicut constat ex fundamento nuper supposito.

Confirmatur, quoniam efficax & libera voli- 13. tio formaliter & in recto dicit determinationem *Efficax volitio dicit formaliter determinationem.* ad obiectum quod liberè & efficaciter amplectitur. Sed iuxta sententiam, quam impugnamus in præsenti, non aliter determinatur libera volitio Dei, nisi mediante productione creaturarum. Igitur formaliter & in recto creaturarum productio continetur & importatur in libera volitione Dei.

Hoc autem consequens non solùm ex ipsis 15. terminis suam falsitatem prodit, sed etiam euidentius exponitur impugnationibus rationis præcedentis atque sequentium.

SECTIO X.

Instaurantur argumenta posita sectione secunda, vt volitionem disiuncti non minus, quàm simplicem complacentiam excludant.

GEneralis instaurandi ratio in eo consistit, 1. quoniam volitio disiuncti non minùs indifferens & indeterminata est, nec minùs necessaria, quàm simplex complacentia possibilium omnium; ideóque non minus insufficiens est vt per illam constituatur Deus liberè & efficaciter volens, quantumcumque superaddatur illi transiens & temporalis operatio, quod magis vrgebunt singularum refutationum instaurationes.

Prima, quia disiunctiua volitio creandi vel 2. *Instauratio prima rationis.* non creandi Mundum, prout præscinditur ab actuali creatione, non magis vult hunc mundum,

dum, quàm alios mundos possibiles, quos omnes similiter vult creare vel non creare disiunctiua volitione. Sed realiter & verè Deus non vult alios mundos producere, qui nunquam sunt futuri: ergo realiter & verè non vult hunc mundum producere, quantum est ex vi disiunctiuæ volitionis. Rursus actualis creatio Mundi non est volitio, sed est obiectum volitum, nec est volitio efficax, sed executio volitionis efficacis. Ergo sola volitio disiuncti, licet addatur ei temporalis operatio transiens, non potest cônstituere Deum realiter & verè volentem libera & efficaci volitione.

Sola disiunctiua volitio, esto adiungatur illi operatio extrinseca, non potest constituere Deum liberè & efficaciter volentem.

3 Confirmatur, quia Sacræ literæ multis in locis testantur Dei volitionem, tanquam determinatam in ratione volitionis, nec expectantem determinationem operationis ad extra, sed potius in particulari & efficaciter apud Deum existentem, ac decernentem quod in tempore faciendum est. Scripturæ verba posuimus dicta sect. 2. refutatione 1.

4. Secunda ratio sic instauratur, quia si Dei volitio libera non potest realiter per seipsam esse determinata, vt velit creare Mundum, sed tantùm indifferenter & disiunctiuè potest velle creare vel non creare Mundum: consequens est similem indeterminationem esse retinendam in præscientia futurorum, ita vt Deus non sciuerit determinatè Mundum esse futurum, nisi quatenus in tempore creato Mundi coniuncta fuit cum scientia simplicis intelligentiæ, qua Deus sciuit hoc disiunctum: Mundus est creandus, vel non est creandus. Sequela est euidens, quoniam quæcunque difficultates aut inconuenientia deterrent à concedenda volitione libera quæ intra Deum tota sit increata & determinatè Mundi creationem eligens: eadem & non minora superanda sunt in præscientia futurorum, quæ potuerit non esse in Deo.

Instauratio secunda rationis.

5. Sequitur itaque, iuxta prædictam sententiam de volitione disiunctiua, verum esse quod Aureolus docuit apertè 1. dist. 39. q. vnica art. 3. proposit. 2. & 3. præcipuè §. vlt. Deum non scire determinatè res futuras, sed indeterminatè sub disiunctione futuri vel non futuri.

6. Consequentis autem absurditas licet per se sit manifesta, declaratur amplius oraculo Tiresiæ licèt fabuloso, ex quo Boëtius de consolatione lib. 5. prosa 3. inter medium & fin. ita ratiocinatur circa diuinum decretum & præscientiam. *At si ita, vti sunt, ita ea futura esse decernit, vt æquè vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat; quæ est hæc præscientia, quæ nihil certum, nihil stabile comprehendit? aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculoso Tiresiæ: Quidquid dicam, aut erit, aut non erit? Quo etiam diuina prouidentia humana opinione præstiterit, si vti homines incerta iudicat, quorum est incertus euentus?* Fabulam verò Tiresiæ refert S. Thomas in commentario illius loci.

Boëtius.

Sic habet

7. Nos verò respondeamus Boëtio: licèt diuina scientia, quantum ad suam realem & increatam entitatem præcisè, nihil certú, nihil stabile comprehendat: nihilominus addita temporali productione futurorum, constituitur & completur in ratione scientiæ comprehendentis certo & stabile futurum. Vide nunc, vtrum Boëtio satisfaceret hæc responsio. Quasi verò potuerit ignorare, res futuras, quando iam sunt, esse certas & stabiles, vt ipse docuit eodem lib. 5. prosa 6. vel non viderit futurarum rerum productionem coniungi cum diuino decreto & scientia. Planè Boëtius toto illo libro 5. diuinę præscientię prouidentiæque determinationem & certitudinem ita constituit, vt tota sit intra Deum, quamuis vt præsentes respiciat res futuras.

8. Confirmatur 1. quia scire disiunctum, non est scire futurum contingens, sed est scire propositionem necessariam perpetuæ veritatis, cuius necessitatem demonstrauit Aristoteles lib. 1. Perihermen. capit. 8. Deinde producere de facto Mundum, non est scire futuritionem aut præsentiam Mundi, sed tantùm est ministrare obiectum præscientiæ futurorum contingentium: ergo non est in Deo præscientia futurorum, si tantum scit disiunctum, licèt ei addatur productio temporalis futurorum.

Disiunctum scire, non est futurum contingens scire.

9. Confirmatur secundò, nam homines etiam imperiti & rustici sciunt disiunctum multorum euentuum; veluti Christianorum Imperator vincet, aut non vincet infideles. Annus erit fertilis aut non erit. Ad senectutem sum peruenturus, aut non peruenturus. Huic igitur scientiæ, si placet, euentum adiunge, quo superaddito compleatur in ratione præscientiæ futurorum, non minus certæ nec minus determinatæ, quam est diuina. Quod si discrimen in Deo constituas, quia ille producit omnia futura; ponatur præsens exemplum in iis futuris actionibus, quas hic homo postea causaturus est, sed nunc ignorat earum futuritionem. Hanc & alias confirmationes ponderaui sect. 2. refutatione 2. vbi peculiariter obserua testimonium Augustini.

10. Tertia ratio; mandatum, siue præceptum, quo Deus iubet, fieri, quæcunque producuntur, non includit essentialiter vt sui partem, aut constitutiuum aut complementum ipsam rei productionem. v.g. *Dixit Deus. Fiat firmamentum*, hoc præceptum non includit essentialiter productionem firmamenti; Quod probatur, quoniam res imperata & executio mandati non includitur in illo essentialiter & in recto. Alioqui seipsam diceret, & seipsam imperaret productio firmamenti.

Instauratio tertia rationis.

Executio mandati non includitur in illo.

11. Confirmatur, quia totum mandatum, & illa maximè pars illius, quæ determinatè mouet ad rem imperatam in singulari, propria est causæ dominantis, non verò seruientis & obedientis. At è contrario productio temporalis firmamenti seruit & obedit imperio diuino. Ergo temporalis productio firmamenti, non potest esse pars illa diuini mandati, quæ determinatè mouet ad ipsam productionem in singulari. Aliunde verò volitio disiuncti huius; *Fiat vel non fiat firmamentum*, non potest determinatè mouere vt fiat. Ergo nullum imperium Deo relinquitur; si sola volitio disiuncti cum operatione transeunte conceditur. Vide testimonia Scripturæ cum simili ponderatione sect. 2. refutatione 3.

12. Quarta ratio. Consilium, propositum & electio repugnant diuinæ volitioni; si tantum est volitio disiuncti cum operatione transeunte. Sequela probatur, quia consilium determinationem affert ex parte iudicantis secundum consilium voluntatis suæ; nec minorem, sed magis apertam determinationem important propositum & electio, talem autem quæ rebus electis per propositum conferat esse determinatum; proptereáque non possint à rerum productione determinari. Fusius hæc ponderauimus dicta disp. 2. refutatione 4.

Instauratio quarta.

Quinta

13. *Instauratio quinta.* Qninta ratio. Fortuito & inopinato casu contingerent respectu Dei quæcumque fiunt ab illo, vel à qualibet causa creata: si Deus realiter non habet intra seipsum aliam volitionem futurorum, nisi disiunctiuam, qua de omnibus & singulis rebus possibilibus vult, vt fiant, vel non fianr: nec aliam sciennam, nisi qua scit hoc idem disiunctum; Hæc res fiet, vel non fiet. Sequela probatur, quia præter scientiam Dei & præter electionem consilium & propositum erit, vt hæc res potius, quàm illa fiat, cum de omnibus æqualiter disiunctiua scientia disiunctiuáque volitio fuerit indifferens inter fieri & non fieri, nec intra Deum reperiatur aliqnid increatum, ratione cuius dici possit à consilio, proposito, & electione fecisse rem hanc potius, quàm aliam.

14. Confirmatur primò, quia nibil magis indefinitnm, quàm disiunctiua hæc scientia & volitio cunctorum possibilium; qnapropter in eam quadrant quæ de fortuna & casu scribit Aristoteles, præsertim si loquamur de raris operibus Dei, qualis fuit Incarnatio, Virginalis partus, resurrectio, & multa miracula, sed hæc ponderauimus dicta sect. 2. & 5.

15. Confirmatur secuodò, quia si nihil aliud est intra Deum, nisi disiuncti scientia & volitio: sequitur esse verum, quod tanquam errorem philosophorum quorundam refert Basilius homil. *Basilius.* 1. Exhęmeron inter med. & finem: *Mundum non fuisse factum à Deo: sed quasi adumbratio quadam potentia ipsius esset sponte, velut obiter emersisse ipsum asseruerunt: atque causam quidem ipsius Deum esse fatentur, causam tamen voluntate non concurrente, sed perinde atque corpus vmbra, lucidúmque splendoris est causa.* Nam velle vt sit, vel non sit Mundus non magis causat, vt sit, quàm vt non sit, perinde vt velle vt sit, vel non sit mei corporis vmbra. Non itaque volunras, sed sola potentia concurrit.

16. *Si nihil magis determinatum intra Deum est, quàm disiũctiua scientia, aut volitio, vana prorsus est rerum in particulari prouidentia.* Confirmatur tertiò, qnia si nihil alind magis determinatum est intra Deũ nisi disiuncti scientia & volitio: tollitur rerum in particulari prouidentia, mulro magis, quam eam Philosophi negabant, qui saltem vniuersales causas determinarè à Deo gubernari fatebantur. At verò volitio disioncti & illius scienria, neque partienlares, nec vniuersales causas determinarè gubernat, sed prorsus indifferenter alterins determinationi permittit. Maximè verò quooiam illa gubernatio causarum vniuersalium, quam Philosophi fatebantur magna scientia indigebat atque potentia & booitate: quibns omnino non indiget gubernatio per disiunctiuam scientiam & volitionem. Quilibet enim ignorantissimus & negligennissimus ac debilissimus potuisset disiunctum scire & velle: quidquid autem sortiretur effectum, aut non sortiretur, æqualiter expleret talem scientiam & volitionem, quæ in eo genere foret omnipotentissima, quoniam implicaret contradictionem aliquid fieri contra ipsam, sed omnino sempèrque fieret qnod sub ea disiunctione cognitum esset & volitum.

17. *Instauratio sexta.* Sexta ratio. Libertas Deo penitus eripitur, quantum ad exercitium & actum secundum: vnde necessariò sequitur etiam auferri libertatem in actu primo, quæ est principium indifferens ad operandum & non operandum boc & illud. Etenim cui actus secundns est simpliciter impossibilis, non potest conuenire potentia, siue principium illius operationis in actu primo. Quo supposito, satis erit in præsenti probare, libertatem in actn secundo, siue libertatis exercitium, eripi Deo penitus: si non conceditur æternum & increatum aliqnid determinatum ad talem operationem transeuntem, sed sola conceditur volitio & scientia disiunctiua.

Hoc autem probatur, quoniam istius disiunctiuæ volitionis assertores vel constituunt libertatis exercitium intra Deum, vel extra Deum. Si constiruunt intra Denm & non est aliud exercitium libertatis, nisi volitio disiuncti: inuoluitur contradictio, quoniam hæc volitio non potest esse libera, nam omnis volitio libera est quidditatiuè determinatio ad alteram partem indifferentiæ: at verò volitio disiuncti non est determinatio ad alteram partem indifferentiæ, sed æqnaliter complectitur vtramque sub disiunctione. 18. *Dilemma.*

Confirmatur, quia si contenderet aliquis, illum actum esse liberum, quoad exercitium, qoia potuerit diuina voluntas nullo modo versari circa illud disiunctum; saltem in eo nulla libertas est, quantum ad determinationem ad vnam partem contradictionis de rebus creandis, videlicet, vt talis res fiat, vel non fiat. 19.

Si verò libertatis exercitium totum, siue totam libertatem in actu secundo constituunt extra Deum formaliter existentem in operatione transeunte, consequens est, vt tota perfectio libertatis diuinæ non sit formaliter in Deo, quia cui non potest conuenire libertas in actu secundo, repugnat etiam libertas in actu primo, vt supra dicebamus. Deuolueretur igitur tota perfectio diuinæ libertatis ad actiones creatas temporales & finitas: qnoniam illæ solæ ratione sui & primariò forent liberæ libertate diuina. 20.

Refutator insuper instaurando rationes quibus sectione secunda refutatione sexta disputauimus aduersus eos, qui magis perspicoè totum libertatis exercitium arrogant temporalibus & transeuntibus operationibus, solommodo relinqoentes Deo simplicem complacentiam rerum omnium possibilium. Etenim nec Deus eligeret, nec efficaciter vellet, neque suam electionem, saltem virtualiter sciret, aut virtualiter vellet; nec exercitium libertatis esset vitale, nec esset exemptum ab alterius dominio, sed potius subiectum & seruiens creatis & temporalibus operationibus à quibus determinatur: quæ singula declarata sunt loco nuper citato. 21. *Vltimò refutatur.*

SECTIO XI.

Cæteræ rationes attinguntur, & remittuntur ad Sectionem 4. 5. & 6.

PRimam rationem accipimus ex initio sectionis quartæ, quoniam efficax volitio creandi Mundnm affert Mundo necessitatem, vt producatur & existat. Ergo volitio efficax creandi Mundum non determinatur à creatione Mundi, sed potiùs illam determinat: ideóqne non potest esse volitio ex se indifferens ad producendum vel non producendum. 1. *Volitio efficax creandi mundũ, mũdo affert necessitatẽ, vt existat.*

Secunda ratio, qnia si volitio efficax determinaretur & compleretur per operationem transeuntem: sequeretur, formaliter idem esse Denm velle vt aliquid fiat, & ipsum facere. Consequens autem esse falsum probatur ex sacris literis, in quibus 2. *Si efficax volitio, per operationẽ compleretur, idẽ esset formaliter, velle ali-*

Quid esse illud, quo producere. quibus Dei velle non solum constituitur, quasi distinctum ab operatione, quam vult facere; sed etiam expresse traditur esse causam illius. Quam rem clarius explicuerunt Patres, quorum omnium testimonia posuimus dicta sect. 4.

3. Confirmatur, quia si Dei volitio efficax non est plenè constituta nec completa, sed est inefficax & indifferens, prout præscinditur, & prout est duratione prior, quàm operatio transiens, completur autem per operationem transeuntem: consequens est, creatam & finitam operationem esse priorem, quàm Dei volitio, in quantum efficax est. Cuius contrarium deducitur ex sacris literis, vt vidimus in eâdem sect. 4.

4. *Prima solutio.* Duas potissimum solutiones inuenio traditas à quibusdam Theologis. Prima dicit. Actio transiens non est propriè effectus, sed ratio efficiendi & quasi actualitas vltima causæ: sicque potest includi in causa efficiente; non quidem vt ratio formalis virtutis productiuæ, sed vt complementum & de connotato.

5. *Refutatur 1.* Hæc solutio non satisfacit primò, quia siue transiens operatio dicatur esse propriè effectus, siue nnn; illud est indubitabile, non esse aliquid æternum & increatum, sed aliquid extra Deum ex ordine creaturarum, & minùs perfectum, quàm sint effectus substantiales producti. Quapropter. quantum est ex hoc capite imperfectionis, est magis indignum pertinere ad complementum diuinæ volitionis efficacis & diuinæ præscientiæ determinatæ, quàm si pertinere dicerentur substantiales effectus, qui sunt multò perfectiores, quàm actio, per quam producuntur; quippe quæ modus accidentalis est.

6. *2. Refutatur.* Refutatur secundò, quoniam actio transiens, licèt in eo sensu sit ratio efficiendi & quasi actualitas vltimæ causæ, quoniam illam formaliter constituit actualiter efficientem & causantem (sicut creatio Deum constituit actualiter creantem) nihilominus actio transiens non est ratio efficiendi nec actualitas vltima causæ, prout in actu primo debet esse totaliter constituta potens causare prius natura, quàm actualiter causet.

7. *3. Refutatur.* Vnde consurgit refutatio tertia, quia ratio formalis virtutis productiuæ non est vltimatè totalitérque constituta in actu primo potens causare; nisi prius natura (& in Deo prius æterna duratione) quàm actualiter producat sit determinatà ad producendum potius, quàm non producendum, & ad producendum hoc ens potiùs, quàm illud. Hanc autem determinationem in actu primo causis agentibus per intellectionem & volitionem secundùm regulas sapientiæ, præbere debet determinata volitio determinatúmque consilium voluntatis.

8. *4 Refutatur.* Refutatur quartò, nam illud *de connotato* nihil solutionem iuuat, nisi vt magis obscura lateat, sicut ostendimus supra sect. 9. probat. 2. Manifestè tamen fatentur eius Authores, quod prædestinatio non intelligitur integrè & completè constituta, sine productione actuali & temporali gratiæ & gloriæ, quod satis impugnauimus eadem sect. 9. ratione 1.

9. *2. Solutio.* Secunda solutio respondet. Sola scientia disiuncti, soláque volitio disiuncti propter infinitudinem pro libito causat & profert hanc actionem potiùs quàm illam, in hoc tempore & loco potiùs, quàm in alio; & hoc modo potiùs, quàm alio modo. Subiungit autem eandem actionem esse requisitam vt tribuat denominationem formæ constituentis Deum liberè volentem & decernentem.

Nihilominus ex hac & præcedentibus sectionibus abunde constat refutatio solutionis huius. 10. *1 Refutatio.* Primò námque prius natura & prius æternitate, quàm talis actio prodiret in lucem, illius causa debebat esse determinata, vt illam potiùs, quàm aliam proferret. Infinitudo quippe proue præscinditur à determinato consilio & determinata volitione, non tribuit determinationem liberam potentiæ, neque scientiæ, aut volitioni ex se indifferenti.

Secundò, Non causat pro libito voluntas, cui 11. *Secunda refutatio.* non libuit determinatè causare, potius, quàm non causare, nec libuit hoc causare potiùs quàm illud. Non libuit autem determinatè, quod voluntas non voluit determinatè: nam *libitum*, & *libet* operationem volendi significant apud Authores linguæ Latinæ.

Refutatur tertiò, quia decretum & volitio di- 12. *Tertia refutatio.* uina totaliter est quid vitale increatum & æternum, & existens intra Deum, vt probatum est sect. 9. ratione 1. Quamobrem non potest constitui, neque determinari per actionem creatam temporalem & transeuntem.

Quartò. Nulla potest in hac sententia reddi 13. *Quarta refutatio.* sufficiens ratio, propter quam talis obliquus aut talis connotatio, aut emanatio profluxerit potius, quàm altera. Nam his præcisis, totum quod est intra Deum, est prorsus indifferens.

Respondet hæc sententia, Deum ipsa emanatione actuali determinari vt *quo*, non secus ac nostra voluntas ipso volendi actu determinatur. Veruntamen hoc exemplum esse longè dissimi- 14. *Præluditur euasio.* le, probauimus sect. 2. refutatione 6. præsertim confirmatione prima. Nunc insuper obiicio discrimen, quod omnes Theologi, prima secundæ q. 17. art. 4. & tota q. 20. docent esse inter interiorem & exteriorem actum voluntatis. Actus enim exterior non est imputabilis nec liber, nec voluntarius ratione sui, sed ratione interioris actus, à quo mouetur & imperatur. Sed actualis emanatio creaturarum à Deo, non est interior actus voluntatis, sed prorsus exterior; ergo non est liber nec voluntarius ratione sui, sed ratione volitionis interioris, à qua mouetur & imperatur. Quapropter diuina voluntas non determinatur, nec constituitur volens creare mundum per exteriorem emanationē, sed per interiorem volitionem imperatricem huius emanationis.

Confirmatur primò, ex eodem quippe princi- 15. pio deducitur, eam esse quidditatem propriam interioris volitionis liberæ, quæ suo iure postulet causam in actu primo indifferentem, quam formaliter per seipsam constituit determinatam in actu secundo. Sed exterior operatio quidditatiuè postulat procedere ex causa libera, iam actualiter determinata per interiorem volitionem.

Vnde confirmatur secundò, quia iuxta præ- 16. dictam sententiam erit impossibile rationem reddere, propter quam Mundus in tali instanti creatus fuerit potiùs, quàm antea vel postea: quare pars hæc materiæ sub forma aquæ, non verò sub forma terræ, vel aëris fuerit producta: quare non fuerit producta alia materia possibilis, & alia forma terræ & aquæ possibilis. Quod idem interrogare licebit de cæteris omnibus effectis.

Redeo

17\. *Ex aduersa rerum sententia planè infertur illos qui in ipsa prædestinandi sunt, certò cognoscere se vitam æternam adepturos.* Redeo ad seriem principalium rationum,quę instaurantur,& sit ratio tertia; quia si præscientia futurorum contingentium in Deo non est aliud, quàm scientia disiuncti,addita futura productione, siue emanatione rei contingentis à Deo: eâdémque superaddita emanatione volitio disiuncti constituitur , in ratione volitionis efficacis rerum futurarum: consequens erit, omnes fideles,qui de facto saluandi sunt,certo cognoscere,se adepturos esse vitam æternam: quoniam euidenter cognoscunt esse verum hoc disiunctum: *saluabor*,vel *non saluabor*, quam cognitionem superaddita futuritio propriæ operationis perseuerantis in obseruantia mandatorum, constituet & complebit in ratione præscientiæ determinatæ; sicut etiam volitionem necessariam eiusdem disiuncti constituet in ratione volitionis efficaciter amplectentis propriam beatitudinem, & obseruantiam mandatorum Dei. Quapropter iste prædestinatus etiam eo tempore, quo versabatur in actuali vel habituali peccato dicendus erit habuisse voluntatem efficacem suæ salutis & obseruantiæ mandatorum Dei: prout fusiùs ponderauimus sect.5.

18\. *Absurdum educitur ex contraria opinione.* Quarta ratio sit, quoniam ex eadem sententia manifestè sequitur adhuc in hoc etiam tempore manere in statu contingentiæ diuinam pręscientiam & efficacem volitionem cuiuslibet rei nondum factæ, quoniam actualis influxus, vel operatio Dei, per quam futuro tempore producendus est aliquis effectus, manet in statu contingentiæ, quamdiu non est productus effectus: vnde præterea sequitur Dei præscientiam & volitionem prout versatur circa futuros influxus & ęmanationes à Deo, non minùs incertam, nec minùs variabilem ac mutabilem esse, quàm sunt influxus & emanationes futuræ, quarum incertitudo & variabilitas, æqualis est,vel potius eadem, quæ producendorum effectuum. Hanc rationem magis explicuimus sectión. 6. §. 1. & 2.

19\. Quinta ratio. Infallibilitas diuinæ præscientiæ consisteret in eo formaliter atque præcisè, quod influxus siue emanatio futurorum à Deo non potest ab existentia futurorum discordare, sed data emanatione; necessariò dandi sint effectus,& ea sublata sint auferendi. Quocirca nulla futuritionis repræsentatio conceditur intra Deum , quæ non possit à futurorum existentia discordare , nisi eo modo quo mea præscientia cuiuslibet disiuncti, constantis ex partibus contradicentibus , non potest à futurorum existentia discordare, nec potest falli: sicut in eadem sect.6.§.3.notauimus.

20\. *Eneruabitur diuina volũtatis efficacia ex opinatione disiuncti si vera sit.* Sexta ratio. Volitionis diuinæ insuperabilis & ineuitabilis efficacitas, quæ frustrari nequeat & semper impleatur, & cui nemo resistere valeat, penitus euanescit per volitionem disiuncti, cui tantum addenda sit futura Dei operatio transiens. Probabitur hoc applicando quæ ponderauimus in simili dicta section. 6. §. 4. & 5.

21\. Septima ratio. Concordia libertatis humanæ cum diuina præscientia prædestinatione aut pręedefinitione , vel reprobatione talis consurgit ex illa constitutione, siue complemento disiunctinæ præscientiæ & volitionis per connotatam emanationem ad extra , vt prorsus aberrauerint à scopo veritatis Patres & Scholastici quærentes scirpo. Quid enim euidentius , quàm emanationem Dei ad extra non posse dari sine effectu per illam producto , neque effectus siue emanatione ? Quapropter ne minima quidem apparentia discordiæ fingi poterat inter præscientiam & volitionem efficacem quippe quæ præter emanationem ad extra nihil aliud haberent,nisi scientiam & volitionem disiuncti, quas implicat discordare à quacumque parte disiuncti. Sed de hoc plura dicta sunt in simili sect.6. §. 6.

Octaua. Redditur præterea vana quæstio de causa prædestinationis , aut reprobationis ex præscita cooperatione cum gratia, vel illius neglectu , prout in eadem section. 6. ponderauimus §.7. 22.

Postremò valde considerandum est , sicut in rebus agendis sic etiam in opinionum delectu fugienda semper esse maiora incouuenientia deuorando minora. Sunt autem incomparabili excessu plura, maioráque inconuenientia,quæ tota disputatione præsenti ponderauimus ,, quàm ea quæ formidantur ex volitione diuina , quæ manens eadem, fit realiter & ratione sui volitio creandi Mundum , licet propter suam eminentiam potuerit esse realiter & ratione sui volitio non creandi Mundum manens eadem volitio, vt explicabitur disp. 13. 23.

DISPVTATIO XII.

Vtrum sit poßibile Deum libere velle obiecta diuersa: quamuis nullam realem diuersitatem causet in creaturis.

SECTIO I.

Negatiua sententia cum fundamentis.

Negant Vasquez 1.p. disp. 67. cap.4. num. 21. & disp. 79. cap. 2.num. 8. Albertinus 4. princ. Philosophico corol.4.q.4.Theologica à num.4.vsque ad finem. Nauarret. tom.1.controuers. 56.§.3. à medio. Cabrera tom. 1. disp. 13.§.5.num. 58. & sequentibus. Ledesma disp. 2. de scientia contingentium post conclus. 2.pa. 582.& duabus sequentibus, Herice disp. 16.ca. 9.& sequentibus, & tota disp. 17. & alij recentiores. Quorum aliqui dicunt , eam sententiam sæpe demonstrari à D. Thoma, sed locum illius nullum citant. Verum ij omnes (Albertino excepto) procedunt valdè consequenter ad suos modos opinandi de quidditate liberi actus diuini, qui non sit intra Deum & ab æterno totaliter constitutus, completus & determinatus;sed expectet complementum aut constitutionem à futura operatione transeunte vel à relatione rationis,aut extrinseca denominatinne. 1.

Vnde sic argumentantur. Duo extrema eodem modo se habentia non possunt esse fundamenta contrariarum denominationum , quales sunt amare & non amare: at in Deo & eius volitione nulla potest excogitari variatio ; ergo si res extra Deum inuariatæ manent, nullum est fundamentum contradictoriæ denominationis; ac proinde necessarium erit Deum eodem modo denominari volentem. 2. *Huius sententiæ præcipuum fundamentum.*

Confirmari potest primò , quoniam implicat contradictionem directè & per se causari vel 3. *Confirmatio.*

 destrui

destrui deuominationes extrinsecas; sed tantum causari, aut destrui possunt consequenter ad reales formas denominantes. Vnde nisi ego amem Petrum, impossibile est Petrum denominari amatum à me; quòd si amem Petrum, impossibile est Petrum non denominari amarum à me. Idémque reperies in omnibus aliis denominatiouibus.

4. *2. Confirmatio.* Confirmatur secundò, Nam in Deo nominare non possumus actum volendi efficaciter, sine respectu ad rem futuram. Ergo requiritur aliqua realis variatio in re futura,

3. Confirmatio. Confirmatur tertiò, quoniam etiam in nostra senreutia (quam explicabimus disp. 13. præsertim sect. 2. & 3.) terminatio ad creaturas futuras requiritur, vt possimus in Deo distinguere volitionem liberam à necessaria, & distinguere vnam volitionem liberam ab alia. Ergo si nulla creatura sit futura; nulla erit possibilis distinctio, ac proinde non verè intelligemus, Deum aliquid velle, præter id, quod necessariò vult.

SECTIO II.

Sine reali diuersitate creaturarum possibile fuit Deum voluisse quod non voluit.

1. VNica conclusio satis est. Sine vlla reali diuersitare creaturarum possibilis fuit in Deo aliqua volitio libera, quam de facto non habuit: similitérque possibile fuit non habere aliquam volitionem, quam de facto habuir, sine vlla diuersitate creaturarum. Ita Suarez in opusculo de scientia contingentium lib. 2, c. 7. uu. 10. & 3. p. tom. 1. disp. 5. sect. 1. §. *ad difficultatem*, & tomo 4. disp. 11. sect. 2. & 3. & disp. 12. Didacus Aluarez disp. 7. de auxiliis nu. 32, ad 10. argu. Curiel controu. 7. iu caput quartum Sapientiæ art. 3. n. 106. & sequentibus pag. 266. Zumel tom. 2. Variarum post conclusiouem 5. pag. 157. §. *ad illud.*

2. *Peccati remissi absque infusione gratiæ.* Probatur 1. nam Deus potuit mortale peccatum uon modo quoad pœnam; sed etiam quoad culpam remittere sine infusione gratiæ, ac sine vlla alia reali mutatione, ita vt Petro & Paulo manentibus eodem modo, Petro remitteretur culpa, sed Paulo non item, licet ambo dormirent, & nullam omnino gratiam actualem nec habitualem acciperent. Sed hæc remissio fieri non potest sine libera volitione, qua Deus misericorditer culpam abolere decreuerit. Ergo absq; reali diuersitate creaturarũ possibile fuit Deum habuisse hanc volitionem, quam de facto nou habuit. De possibilitate prædictæ remissionis alius est disputandi locus, siue inter quæstiones de Pœnitentia, siue inter quæstiones de Gratia.

3. *Confirmatur 1.* Confirmatur 1. Nam si Deus creasset homines in puris naturalibus, eis remitteretur culpa post actum naturalis contritionis, quo manente eodem modo, potuisset Deus eidem homini nou remittere culpam. *Confirmatur 2.* Confirmatur 2. quia venialia potuisset Deus uon remittere per martyrium & per sacramentalia: nunc autem remittit, & tamen tunc non esset diuersitas in rebus creatis.

4. *Aduersariorum solutio.* Contraria sententia respondet, nullã culpam potuisse remitti, nisi conuotaretur productio alicuius effectus externi, qua productioue compleretur in Deo volitio remittendi. Assignat autem varios effectus, qui sufficerent ad remissionem in puris naturalibus, in quibus magis vrget argumentum. Imprimis enim, ait, qualitas, quæ esset participatio Dei tantum vt authoris naturalis deleret peccata. Deinde naturalis contritionis actus & amor amicitiæ, si Deus ad illos actus concurreret ex volitione remittendi, tunc enim actio, qua Deus concurreret ad illos actus haberet realem ordinem ad diuersum agens, & ita compleret volitionem remittendi.

Veruntamen hæc solutio contradictioné inuoluit, quia si non supponitur intra causam efficientem intentio determinata vnius finis, nó potest ex ordine reali ad illam intentionem actio transiens esse realiter distiucta. Ná si volitiouem istam Dei distingueret actio transiens & vltimatè constitueret; cùm tamen ipsa actio non posset esse distincta, nisi per ordiné ad distinctá intentionem, seu volitionem, sequeretur, actioné hanc esse prioré & posterioré seipsa; quouiá ipsa cóstituit vltimatè intentioné Dei, prout est diuersa & determinata, & eadem actio distinguitur realiter per ordiné realé ad distiuctá & determinatá intentioné Dei, prout distiucta & determinata est. 5. *Implicat in terminis prædicta solutio.*

Prçterea de his & quibuslibet aliis effectib. qui possunt extra Deú assignari, generalis ratio probat, nó sufficere productionem illorum, vt compleat diuinam volitionem remittendi quia uou modo sine quolibet illorum in particulari potuisset Deus remittere; sed etiam, quolibet illorú posito, potuisset non remittere, sed adhuc imputare culpam. Quocirca uullius productio sufficeret, vt Deus determinatè denominaretur voluisse remittere culpam nisi daretur intra Deum determinata volitio remittendi, quæ posset non dari, positis eisdem rebus. 6. *Cuiuslibet rei productio insufficiens est ad actũ diuinæ voluntatis liberum complendũ.*

Sola reuelatio remissionis culpæ nou posset existere manente adhuc imputatione culpæ: proptereáque nonnulli Theologi cófugiunt ad hác reuelationem. Veruntamé præcedenti probationi nou satisfaciunt. Refutatur enim hæc solutio 1. quia reuelatio, secundùm eorú doctriná complebit volitionem reuelandi, sicut creatio complet volitionem creandi: cęterum volitionem remittendi culpam uon complebit, quia volitio remittendi formaliter non est volitio reuelandi, quin potius realiter potest ab illa separari, & de potentia ordinaria fere semper separatur, remittente Deo culpas, quarú remissiooé non reuelat, 7. *1 refutatio solutionis.*

Refutatur secundò, quia prius est Deum remittere culpam, posterius autem est reuelare remissionem. Ergo volitio reminendi culpam est prior, quàm volitio reuelandi remissionem: ac propterea volitio reminendi non constituitur, nec complerur reuelatione. Confirmatur, quia talis reuelatio foret reflexiua supra seipsam, si reuelaret determinationem liberam diuinæ volitionis, quam hæc sola reuelatio constituit. 8. *2 Refutatio.* *Confirmatio.*

Tertiò melioris conditionis esset homo creatus in puris uaturalibus, quàm homo eleuatus ad gratiam, quantùm ad hoc, quod homo creatus in puris naturalibus semper Dei reuelatione cognosceret vtrum odio vel amore dignus esset, quia sine hac reuelatione non posset ei remitti peccatum; sed eleuarus ad gratiam nescit homo, vtrum odio vel amore diguus sit. Ecclesiastes 9. Denique contra solutionem acceptam ex reuelatione valent quæ diximus supra sect. 6. §. 10. & post §. 11. 9. *Tertia refutatio.* *Ecclesiastes 9.*

Secunda probatio conclusionis est, quia sine dubio potest Deus primam gloriam dare propter primum actum contritionis supernaturalis, non solum titulo hęreditatis debitę filio per gratiam; 10.

sed

ſed etiam titulo mercedis debitæ operi: at verò ſiue Deus voluerit vtrumq; titulũ, ſiue alterum tantum, nihil reale additur vel aufertur.

11. *Opposita sententia respõsio.* Ad hanc probationem & alias ex ſequentibus, quæ tractant de finibus à Deo intentis, reſpondet contraria ſentẽtia, quod productio gloriæ primæ foret realiter diſtincta, ſi daretur gloria titulo mercedis, aut ſi daretur titulo hæreditatis, vel ſi daretur vtroq; titulo ſimul: generaliter enim dicit tranſeuntes actiones Dei, etiam ſi terminentur ad eoſdem prorſus effectus, eſſe realiter diſtinctas per ordines reales ad diuerſos fines intentos à Deo.

12. *Reijcitur 1. Duplex finium distinctio.* Nihilominus refutatur primò, ſupponendo quoſdam eſſe fines intrinſecos ad quos vniuſcuiuſque rei natura deſtinatur: ij autem nõ poſſunt eſſe diuerſi ſine reali diuerſitate rerum, quæ deſtinantur ad illos. Quare de finibus intrinſecis non agitur in præſenti, ſed de finibus extrinſecis, quos ab inuicem poteſt agens liberum ſeparare. Quemadmodum ignis poteſt accendi ad comburendum, vel ad illuminandum, vel ad coquẽdum. Quo ſuppoſito, nullo fundamento nititur, diſtinctio realis inter productiones ignis ex eo, quod deſtinentur ad diſtinctos fines extrinſecos & ſeparabiles ad inuicem; ſimilitérque productio gloriæ non erit realiter diſtincta ex eo, quod deſtinetur ad diſtinctos fines ſeparabiles ab inuicem, videlicet, dandi hæreditatem filio, vel reddendi mercedem operario.

13. *Reijcitur 2.* Fortius tamen impugnatur, 2. quia ſi præſupponeretur intra Deum increata intentio diſtincta; fortaſſis in ordine ad illam aliqua probabilitas ſuaderet eſſe diſtinctã productionẽ primæ gloriæ. Cæterũ quia non ſupponitur intra Deum hæc intentio determinata & completa, ſed completur ac determinatur per tranſeuntem productionẽ gloriæ, nõ poteſt eſſe diſtincta productio; quia diſtinctionem realem acciperet per ordinẽ realẽ ad ſe ipſam. Etenim productionis ordo ad totũ, quod eſt realiter intra Deũ & in eius volitione (ſecundum hanc ſententiam) nõ poteſt eſſe diſtinctus; quia totum eſt indifferens ad quaſlibet intentiones diuerſorum finium: ideóque diſtinctio realis in ordine ad diuerſas intẽtiones, accipi non poteſt, niſi in ordine ad diuerſas productiones conſtitutiuas diuerſarum intentionum. Inuoluitur ergo contradictio ſimilis ei, quam paulo ſuperius notauimus aduerſus aliam euaſionẽ.

14 *Reijcitur 3.* Refutatur 3. quoniam ex prædicta ſententia ſequeretur, quemlibet prædeſtinatum ab inſtanti conceptionis habere realem formalitatem, propriam prædeſtinatorum & entitatiuè ſupernaturalem, quamuis neque baptiſmum, neque fidẽ ſuſcepiſſet, ſed multis criminibus teneretur. Vnde prædeſtinatio poneret aliquid in prædeſtinato: poneret enim actionem Dei creantis animam, quæ actio realiter & entitatiuè diſtingueretur à creatione cæterarum animarum per intentionem efficacem dandi gratiam & gloriam.

15. Eadem quoque ratione reprobatio poneret in reprobo creationem animæ realiter & entitatiuè dicentem ordinem ad intentionem, qua Deus voluerit eius culpam permittere & ſuam iram oſtendere puniendo. Quapropter reprobus, licet aliquando in Dei gratia & heroico perfectionis gradu conſtitutus eſſet, intra ſe ipſum retineret realem formalitatem qua perpetua conſeruatio rationalis animæ deſtinaretur ad finem reprobationis: quinetiam illa formalitas, etiam in Inferno permanens, eſſet ſupernaturalis, quoniam omnes reprobi deſtinantur ad bonum prædeſtinatorum.

Habentis reprobis formalitatẽ supernaturalem conformationis, etiã cum in inferno sunt.

16. *Reijcitur 4.* Quartò, Propter eandem rationem ſequitur cælum, terram, animalia & quaſlibet res naturales inſitam habere realem & intrinſecam formalitatem ſupernaturalem, quoniam omnium rerum naturalium productio deſtinatur ad ſalutem & gloriam prædeſtinatorum, ad quam ſuapte natura non deſtinantur.

17. *Reijcitur 5.* Quintò ſequitur ex eadem ſententia, gratiam ſacramentorũ datã reprobo, vel eius productionem eſſe realiter diuerſam, ab ea quæ daretur eidem, ſi foret prædeſtinatus, quia tunc gratia produceretur propter finem prædeſtinationis. Videtur autẽ inconueniens tantum diſcrimen conſtituere inter proprium & immediatum effectum ſacramentorum, quem cauſant in reprobo vel in prædeſtinato.

18. *Reijcitur 6.* Sexto, clariùs deprehenditur falſitas iſtius ſolutionis, quãdo Deus vult non producere. Tunc enim cõtraria ſentẽtia negationẽ cauſalitatis realis accipit pro connotato complente diuinã volitionem non producendi. Quo ſuppoſito, prædicta negatio cauſalitatis deſtinari poteſt ad finem prædeſtinationis vel reprobationis & deſtinari poteſt ad incarnationem vel ad permittendum peccatum, & eligi poteſt vt medium ad vlteriorem finem, vel non ordinando illam ad alium finem. In omnibus his diuerſitatibus finium & intentionum nihil reale diuerſum eſſe poſſet in connotata negatione cauſalitatis. Ergo diſtinctæ Dei intentiones diuerſorum finium reperiri poſſunt abſque diuerſitate reali creaturarum.

In negationibus, difficultas vrgetur.

19. Confirmatur, quia foret euidentior impoſſibilitas diuerſitatis realis, ſi Deus, vt potuit, nihil omnino producturus eſſet per totam æternitatẽ, quod eligere potuit, vel propter exercendũ ſupremũ dominiũ, vel præciſè, quia nulla re creata indigebat. Alios autẽ plures fines intẽdere potuit per negationẽ cuiuſlibet cauſalitatis vſq; ad inſtãs productionis Mũdi, & per negationẽ productionis infinitarũ rerũ, quę nunquã ſunt producẽdæ.

20. *Omnibus inuariatis, potuit Deus Angelis tribuere gratiã nunc propter Christi merita, nunc Christi non expectatis meritis.* Duæ ſequentes probationes eodem fundamẽto præcedentis roborantur. Tertia námque probatio eſt, quia manentibus Chriſti Dom. meritis eodem modo, quantum ad totam entitatem realem, & Angelorum omnium gratia relicta eodẽ modo, quantum ad totam entitatem realẽ, poſſibile fuit, Angelis non fuiſſe datã gratiam propter merita Chriſti Domini, & poſſibile fuit, propter merita Chriſti Dom. fuiſſe conceſſam. Ergo manentibus omnibus creaturis abſque vlla reali diuerſitate, poſſibile fuit, Deum habuiſſe liberam volitionem dandi gratiam Angelis, non propter merita Chriſti Domini, & poſſibile fuit habuiſſe liberam volitionem dandi gratiam Angelis propter merita Chriſti Domini.

21. *Absque distincta creaturarum diuersitate, potuit Deus velle distinctas significationes scripturarum.* Quarta probatio. Senſus literalis à Deo intẽtus in ſingulis locis Scripturæ potuit eſſe varius & multiplex, manentibus eiſdem verbis, eademque reuelatione Dei, quoad totam realem entitatem. Similitérque myſtica ſignificatio legaliũ figurarum & operum Chriſti Domini per Spiritum ſanctum intenta varia & multiplex potuit eſſe, manentibus figuris & operibus abſque vlla reali diuerſitate. Potuit ergo Deus diſtinctas ſignificationes intendere abſque vlla diuerſitate creaturarum. Niſi fortè dicas,

impossibile fuisse Deum non intendisse quoslibet sensus possibiles & excogitabiles ab expositoribus. Quod alienum foret à veritate, & à mente omnium expositorum eligentium vnum sensum alio reiecto, & vnam significationem mysticam, alia reiecta.

SECTIO III.

Probationes aliæ conclusionis eiusdem, & solutio argumenti positi sectione prima.

Deus eorum infantium, qui materni vteri vitam finiunt, redemptionẽ voluit, nulla in illis mutatione facta.

1. PRima sit; Deus verè voluit redemptionem eorum infantium, qui moriuntur in maternis vteris: & tamen nihil reale producitur in illis: quod autem realiter existit in Ecclesia, videlicet passio Christi Domini & Sacramenta totum maneret sine vlla mutatione reali, etiamsi Deus apud se voluisset, vt hic & ille infans non esset redemptus, quoad sufficientiam.

2. Confirmatur primò; nam idem argumentum fieri potest in quolibet homine, qui sine baptismo decedit antequàm perueniat ad vsum rationis, præsertim si fuit naturaliter impossibile baptismum illi conferre.

3. Confirmatur secundò; nam & hominibus adultis realiter conferuntur plurima media salutis, quibus Deus præscit, illos non esse cooperaturos: atque de potentia absoluta possibile fuit, hæc media conferre sine libera intentione qua vellet eos saluos fieri conditionaliter, si & ipsi vellent. Nihilominus de facto Deus hanc liberam intentionem habuit (vt ostendemus disp. 20 sect. 6. & sequentibus.) Igitur eisdem rebus manentibus absque vlla mutatione reali possibile fuit, Deum antecedenter, siue conditionaliter voluisse salutem istorum omnium, & possibile fuit, non voluisse.

4. Confirmatur tertiò; quia Christus Dominus pro cunctis hominibus mortuus est, vt ostendemus ibidem; nihilominus de potentia absoluta possibile fuit, Christum Dominum non mori, nisi tantummodò pro hominibus prædestinatis.

Aduersariorum solutio.

5. Respondet contraria sententia talibus in casibus interuenire realem mutationẽ creaturarum, quoniam productio talium animarum & omnium mediorum salutis, foret realiter diuersa, si procederet ex alia intentione non intendendo inefficaciter eorum omnium salutem, quam de facto intendit. Dei námque causalitas actualis foret realiter distincta.

Impugnatur.

6. Verumtamen huius solutionis implicationem ostendimus satis sect. præced. dum refutabamus alias eodem fundamento subnixas. Quia si non supponitur discrimen diuinæ causalitatis & intentionis increatum & intra Deum præexistens; nihil est in ordine ad quod fingatur distinctus ordo productionis transeuntis, quoniam hæc infra Deum nihil habebit in ordine ad quod distinguatur, sed tota distinctio productionis ab ipsa productione incipiet, & terminabitur ad ipsam, & in ordine ad se ipsam constituetur, supponendo distinctionem, quam nondum habet.

Manca esset diuina volitio, à creaturisque nimium dependens.

7. Præterea refutatur, quia si Deus sine diuersitate creaturarum non posset distinctas intentiones habere, distinctáque motiua prædictarum operationum: sequeretur, Dei voluntatem esse mancam & diminutam, atque creaturis indigere nimiùm, & ab illis dependere. Si quidem nullam volitionem efficacem & liberam habere potuit, nisi producendo creaturam aliquam, cuius productione compleretur eius volitio, atque insuper nullam volitionem inefficacem antecedentem, siue conditionalem habere potuit separatam à volitione efficaci & absoluta producendi creaturam aliquam, deniq; nullũ distinctum motiuũ respiceret, nullumq; diuersum finẽ intendere potuit absq; reali diuersitate trãseuntiũ operationũ.

Sit secunda probatio, quia volũtas creata, quæ liberè omittit actum bonum, nihil reale amitteret, vel adquireret extra Deum, etiãsi Deus decreuisset, non concurrere ad illum actum bonum. Nihil enim reale ponitur ad extra ex eo quod Deus voluerit cõcurrere, si voluntas creata non vtitur diuino concursu. 8.

Præcedenti rationi aduersarij solutio. Refutatur solutio. 1. absurdũ.

Respondent aliqui, Deum non habere decretum liberũ, quo paratus sit ad concurrendum cum eo homine, quem pręscit non esse eliciturũ salem actũ. Sed hoc refutatur, quia sequeretur inde neminẽ posse volitionem aliquam habere, nisi eam, quam de facto habet. Vnde multò plura sequuntur absurda. Primò námque nulla foret omissio libera, & consequenter nec imputabilis ad culpam, licet non impleretur positiuum præceptum diuinum vel humanum. Itaque nullum committeret peccatũ imputabile ad culpam, qui toto vitæ tempore nullum actum haberet contritionis, & charitatis, & spei & religionis; imo etiam fidei, quia quicumq; de facto non concepit hos actus, non potuit illos concipere, quia Deus non fuit paratus ad concurrendum cum eo. 9.

2. Absurdũ.

Deinde, nullus actus positiuus, qui de facto elicitur, esset liber; quoniam ille non potuisset omitti, nisi Deus denegaret paratum concursum. Ex his duobus inferre plura cuilibet Theologo non erit difficile. 10.

Voluntas diuina, qua me obligare Deus vult nihil reale in me ponit. Praeoccupatur solutio.

Tertia probatio. Volitio, qua Deus vult me obligare præcepto positiuo, nihil reale ponit in me, sed solam extrinsecam denominationem obligationis. Ergo sine productione realis entitatis, esse potest in Deo voluntas obligandi. Respondent aliqui, saltem producendum esse aliquod creatum signum obligationis. Veruntamen hoc non eneruat argumentum, quoniam prius ratione, quàm Deus velit intimare obligationem per aliquod exterius signum, intelligitur constituta tota voluntas obligandi, & ex illa consequitur voluntas intimandi obligationem. 11.

Quarta probatio pręcedenti similis est, quoniã obligationẽ ex voto, vel ex aliquo pręcepto contractam potest Deus remittere, prorsus liberum ab obligatione tali, relinquens hominem absque mutatione reali, facta extra Deum per solam volitionem liberandi hominem ab obligatione. 12.

Respondens contraria sententia doctoru, & impugnantur.

Respondent Authores aliqui, necessariam esse reuelationem alicui creaturę factam quòd Deus illi, vel alteri remiserit obligationem, & per hanc reuelationem essentialiter constitui volitionem efficacem remittendi obligationem. Consequẽter autem fatentur expresse, remissionẽ efficacẽ, siue in exercitio, per quam Deus de facto liberat hominẽ ab obligatione, non esse priorem, neque præsupponi ante reuelationem siue cognitionem hominis; sed potius illã essentialiter includere. Hoc autem ex terminis videtur esse satis absurdum, atq; insuper refutari potest argumentis similibus illis, quibus vsi sumus sect. præcedenti cõtra reuelationes alias: maximè, quoniã talis reuelatio se ipsã reuelabit, nec poterit verificari per aliquod obiectũ ab ea distinctum & separatum. 13.

Probatur

14\. Probatur quintò, quia Deus potuit hominem aliquem prædestinare ante præuisa merita; & potuit eundem prædestinare post præuisa merita, quamuis vtraque prædestinatio terminaretur ad eundem gradum gratiæ & gloriæ, per eadem omnino media, nihilque reale poneret in vno prædestinato, quod non poneretur in alio: vt magis constabit, quando de prædestinatione tractauerimus.

15\. *Repetita solutio alibi satis impugnata.*

Respondent aliqui, Dei actiones productiuas hominum & omnium mediorū prædestinationis atque gratiæ & glorię distinguēdas esse realiter, quando prædestinatur quis ante præuisa merita, vel post præuisa merita, licèt in cæteris realitatibus nulla foret diuersitas. Veruntamen hanc solutionem in simili refutauimus satis circa primam probationem.

16\. Probatur denique; nam ordo volitionum liberarum, iuxta quem aliæ sunt priores, aut posteriores aliis volitionibus aut liberis præuotionibus Dei, perturbatur, & ad ipsas creaturas reuocatur, vt in Deo nō sit alia prioritas secūdùm rationem, ac denominationem extrinsecam præter eam, quæ realiter est in effectibus productis. Quod aliqui Authores oppositæ sententiæ ingenuè fatentur, alij verò negant confugientes ad varias intentiones Dei, per quas distinguantur diuersæ productiones eorundem effectuum. Hic tamen distinguendi modus iam est impugnatus, vtpote contradictionem inuoluēs. Nihilominus data possibilitate illius, adhuc non alius ordo foret in diuinis actibus intellectus & voluntatis, nisi qui foret in productionibus illis constituentibus distinctas intētiones: cùm intra Deum omnino nulla distinctio talium intentionum, neque fundamentaliter reperiatur, iuxta prædictam sententiam. Veruntamen de his ordinibus prioritatis & posterioritatis dicemus disp. 22. & seq.

17\. *Eminentia vnius extremi diuersas illas denominationes tribuere potest, quas tribuerent actus quos eminēter continet, nulla noua mutatione facta.*

Ad argumentū contrariæ sententiæ, positum in sect. 1. Resp. si vnum extremum, quāuis inuariatum sit, nihilominus propter suā eminentiam realiter habeat in se totū illud, quod habuisset, si variaret volitiones; hoc sufficit vt præbeat fundamentū diuersis relationibus & denominationibus, quamuis res extra Deum inuariatæ maneant, vt dicemus sequenti disp. 13. sect. 3. ad 4.

18\. *Inter denominationes extrinsecas diuinam libertatem cōsequentes & ex creatis formis promanantes, notādum discrimen.*

Ad primam confirmat. Resp. Denominationes extrinsecæ à formis creatis non possunt causari, aut destrui, nisi prius causatis aut destructis creatis formis ex quibus consequuntur. At verò denominationes extrinsecæ consequentes ex libera volitione Dei possunt directè & primariò causari à libera volitione Dei sine vlla reali variatione diuinæ volitionis propter suam eminentiam infinitam qua præstat quidquid præstare potuissent infinitæ volitiones liberæ, vt disp. sequenti sect. 3. præsertim in solutione ad 4.

19\. Ad secundam confirmat. Resp. In diuina volitione libera non requiritur respectus ad rem, quæ futura sit realiter, sed satis est, diuinam volitionem terminari ad denominationem extrinsecam à sua volitione, quam vult hominibus conferre, vt quòd illos diligat tanquam amicos; quòd illos redemerit; quòd gloriam det titulo mercedis, & similia quæ dicta sunt in probationibus conclusionis.

20\. Ad 3. Confirmat. respondetur. Terminatio ad creaturas futuras requiritur, vt intelligamus volitionem creandi entia realia. Cæterum terminatio ad denominationes siue relationes rationis sufficit vt intelligamus in Deo volitionem efficacem & liberam conferendi nobis eas dignitates morales, quæ licèt in genere entis non sint absolutè entia, sed in genere moris sint maximi valoris & dignæ vt causentur à diuina volitione, sicut causantur entia realia, sed actione proportionata vnicuique termino.

DISPVTATIO XIII.

Vtrum libera volitio addat perfectionem realem, quæ potuerit non esse in Deo.

SECTIO I.

Affirmatiua sententia Caietani refellitur.

Caietanus in art. 2. §. *Ad hoc potest.* fine & art. 3. & 3. p. q. 1. art. 1. perspicuè docet volitionem producendi creaturas esse perfectionem diuersam à perfectione necessaria Dei, quæ perfectio superaddita, quoniā libera est, potuit non fuisse in Deo ab æterno. Ac proinde non est perfectio simpliciter simplex, sed diminuta: & per eam redditur Deus magis perfectus extensiuè tantum non extensiuè. Ita suam sententiam Caietanus temperat. Eandem videtur admittere Henriquez lib. vlt. de fine hominis c. 3. num. 2. in Glossa lit. A. eámq; sequūtur aliqui recentiores. Multum etiam fauet Fonseca to. 3. li. 7. metaph. ca 8. quæst. 1. sect 4 & 5. ad 3. Salas 1. 2. tom. 1. quæst. 6. tract. 3. dis. 1. sect. 8. validis argumentis fulciri potest, quibus satisfaciemus infra sect. 3. 1.

2\. *Caietani opin. o refutatur. 1.*

Hoc Caietani placitum grauiter & meritò reprehendunt Ferrariensis, Suarez, Valentia, Vasquez, Molina, Zumel, Bañes, Medina & alij recētiores citati disp. 11. sect. 3. pro vtráque sententia. Refutatur ergo primò, quoniam perfectio, quæ potuit non fuisse ab æterno, non est absolutè ens necessarium: ergo est perfectio admixtam habens imperfectionem, ac proinde indigna Deo. Probatur cōsequentia, quia hoc ipsum quod est, nō necessario fuisse quidditatiuè claudit possibilitatem, qua potuerit in æternum nihil esse: sicut omnes volitiones efficaces, quas circa alios mundos creandos & gubernandos, potuit habere Deus, nihil sunt, & nihil erunt in æternum. Atque eodem modo potuit nihil esse ea perfectio, quam decretum creandi hunc mundum addit supra Deum ex sententia Caietani.

3\. *Ens, quod potuit non esse, non est suum esse essentialiter.*

Confirmatur primò, quia ens quod quidditatiuè & essentialiter, est suum esse siue sua existentia, non potest non fuisse: at hæc perfectio potuit non fuisse. Ergo hæc perfectio non est suum esse quidditatiuè & essentialiter; vnde erit creatura.

4\. *Quod ita est, vt potuerit non esse, creatura est.*

Confirm. secundò; nam Ariani asserebant, libera voluntate Patris fuisse productum Filium, vt ex hoc antecedente inferrent, Filium esse creaturam. E contrario Ecclesiæ Patres, vt defenderent, Filium non esse creaturam, definiunt, Filium non esse productum libera voluntate Patris. Ergo tam Hæretici, quàm Catholici supponunt, esse creaturam quidquid per liberam voluntatem Patris ita fuit, vt potuerit non esse, huiusmodi autem est prædicta perfectio volitionis. Antecedens constat apud Hilarium lib. de Synodis dum explicat Syrmicam anathemate 24. & Concilium Toletanum XI. in confessione fidei. D. Thom. infra q. 41. art. 2. De quo diximus plura tomo de Trinitate disp. 92. & 93.

5. *Varij impugnandi modi. 1. modus.* Ex hoc principio colliguntur variæ impugnationes ad tria capita reuocandæ, secundùm tres modos, quibus fingi potest distinctio perfectionis liberę ab essentia diuina. Primus & minus improbabilis erit, si distinguatur sola ratione ratiocinata & infimo gradu illius, quoniam hæc perfectio libera essentialiter includit Diuinitatem; sicut attributa & relationes essentialiter includunt Diuinitatem. *Secundus modus.* Secundus modus, Si perfectio libera distinguatur plena distinctione rationis ratiocinatæ, quoniam neque essentialiter includat essentiam diuinam, neque includatur in illa. *Tertius modus.* Tertius. Si distinguatur ante opus intellectus, saltem ex natura rei, vt modus à re.

6. *Omnium maximum absurdum circa primum modum.* Hinc sumitur secunda impugnatio Caietani. Nã ille primus modus distinctionis multa habet incommoda. Illorum verò maximum est, quod decretum creandi hunc Mundũ sit essentialiter Deus; & tamen idem ipsum decretum potuerit esse nihil; quin etiam modò retineat sua prædicata essentialia, ratione quorum nõ repugnabat huic decreto in æternum non existere; & tamen simul habeat pro prædicato essentiali Diuinitatem necessariò existentem. Rursus è contrariò maximum incõueniens est, quòd decretũ creandi alium Mundum, talem habeat connexionem prædicatorum essentialiũ, vt postulet esse Deum essentialiter, quamuis actu modò nihil sit.

7. Confirmatur; quoniam vna simplicissima formalitas, quæ secundum suam vltimam differentiam includit existentiam necessariam Dei, non potest secundùm suam vltimam differentiam esse indifferens ad esse, vel non esse, & indifferens vt sit Deus vel nihil. Talis autem foret hæc perfectio libera quæ secundùm suam essentiam, præcisam ab existentia, potuit nunquam esse, & potuit esse Deus.

8. *Impugnatur 1. libera perfectio, quæ nõ conuertatur cum diuina essentia, per inclusionem.* Tertiò impugnatur libera perfectio, quæ plena distinctione rationis ratiocinatæ differt à diuina essentia, ita vt illam non includat neque includatur in illa. Primò, quia impossibile est aliquid esse in Deo, quod non sit ipse Deus, ita vt non solum in cõcreto, sed etiam in astracto prædicari possit de Diuinitate. Quapropter, sicut propriissimæ sunt hæ locutiones: *Deus est Sapientia, sapientia est essentia diuina, sapientia est bonitas*; ita debet esse propria hæc locutio: *Perfectio quæcumque diuina, est essentia diuina*, &c, *libera volitio diuina est essentia diuina.* Id quod facilè constabit legenti, quæ contra Gilbertum scribit S. Bernardus serm. 80. in Cãt. longè post medium, & quæ idem decreuit cum Episcopis congregatis in Concilio Remensi, cuius acta, licèt non quoad omnes partes approbata sint ab Eugenio III. attamen multa sunt approbata, reliqua non sunt improbata, ideòque retinent magnam authoritatem à suis Authoribus acceptam. Igitur in Symbolo fidei, quod hoc Concilium composuit contra Gilbertum, inter alia dicitur: *Neque aliquas omnino res siue relationes siue proprietates, siue singularitates, vel vnitates dicantur adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint Deus*, (scilicet credimus) Et sigillatim docet, vitam, sapientiam, iustitiam & bonitatem, qua Deus constituitur viuens, sapiens, iustus & bonus, esse ipsum Deum, & sic de reliquis perfectionibus: quas locutiones authoritate sanctorum Patrum confirmauimus disp. 1. sect. 3. fusiùs autem tomo de Trinitate disp. 11. præsertim sect. 6. & disp. 13. Nunc satis est animaduertere, cognitiones & volitiones de obiectis contingentibus comprehendi nominibus Vitæ, Sapientiæ, Iustitiæ, & Bonitatis.

Confirmatur, quoniam illa perfectio, si nõ est essentialiter Deus, nõ erit essentialiter ens infinitum: vnde essentialiter erit ens finitũ & creatum, formaliter loquẽdo; omnis enim essentia eo ipso quòd positiuè non includat infinitatem, exigua est & limitata; ac proinde finita & creata. 9.

Quartò impugnatur idem modus dicendi, quoniam Deum facit imperfectum quoad essentialia, si quidem tota essentia Dei non includit hanc realem perfectionem, sed est capax, vt illa superaddita perficiatur, vel careat hac perfectione. Est autem incõueniens hæc capacitas & quasi potentialitas in essentia Dei tota integra. Ex quo sequitur secundũ inconueniens, videlicet, vt hęc capacitas partim sit perfecta per actũ, partim careat ea perfectione actuali cuius erat capax, videlicet, volitionibus liberis creandi alios mundos. Vnde sequitur tertium inconueniens, quod tota hæc capacitas potuisset omni sua perfectione carere, saltem ea, quæ consistit in volitione positiua creandi. 10.

11.

Sed quoniam Caietanus similia non reputat esse inconuenientia in volitione libera, quoniam est perfectio secundùm quid diminuta & extensiua; subiungo quintam impugnationem, quoniam, si libera volitio habet admixtam aliquam imperfectionem, non potest conuenire Deo: si autem nullam habet admixtam imperfectionem, est perfectio simpliciter simplex, vnde non potest non conuenire Deo. *Impugnatio quinta.*

12.

Confirmatur primò, quoniam vltimus actus immanens perfectior est, quàm potentia, sed in Deo est perfectio simpliciter simplex potestas libera vt efficaciter velit creare: ergo ipsa volitio actualis creandi est etiam perfectio simpliciter simplex. Confirmatur secundò, quoniam quamuis volitio libera non foret perfectio simpliciter, sed tantùm esset perfectio secundùm quid, si tamen poterat Deo conuenire, Deus non debuisset illa carere, si vel minima perfectione Deum perficit. *1. Cõfirmatio. Vltimus actus immanens perfectior potētia. Secunda confirmatio.*

13.

Vnde confirmatur tertiò, quia sequitur inde, fœlicitatis diuinæ cumulũ & perfectionem indigere creaturis in aliqua differentia temporis existentibus, alioqui deerit hæc perfectio, quam superaddit volitio efficax. Confirmatur quartò, quoniam erit Dei infœlicitas secundùm quid perfectiones diuersarum volitionum inter se ita pugnare, vt si vnius perfectio adsit, altera debeat abesse. Cuiusmodi snot volitiones de quibuscunque obiectis inter se repugnantibus. *3. Cõfirmatio. Quarta confirmatio.*

14

Impugnatur sextò, quoniam omnes Theologi Deo negant relationes reales Domini, Creatoris & similes alias: idque ratione duplici; præsertim, Prima, ne aliqua realis formalitas Dei pendeat ab existentia creaturarum, quod est contra necessitatem diuinæ perfectionis & sufficientiam nullius creaturæ indigentem. Secunda, ne aliqua formalitas diuersa superueniret, quod est contra Dei simplicitatem. Eædem autem rationes probant, negandam esse perfectionem liberam. Confirmatur primò, quoniam quamuis relatio denuo adueniens ex tempore ostendat imperfectionem manifestius quàm perfectio libera existens ab æterno; nihilominùs, si penitius inspiciatur, eadem est ratio vtriusque quod attinet ad necessitatem & simplicitatem Dei à qua prouenit immutabilitas in tempore. *Non reperiuntur in Deo reales Creatoris, aut Domini relationes. Confirmatur primò.*

Quod

15. *Confirmatur ſecundò.* Quod explicatur & confirmatur ſecundò; quoniam ex tempore mutati diuinas volitiones liberas,non repugnat immediatè ex ratione mutationis phyſicæ; ſed ex ratione mutationis moralis, ſiue inconſtantis animi & ignorantis, vt in ſect.3.fine & fuſius in diſp.16.ſect.1.2.& 3. ſed mutatio moralis & inconſtantia Dei nulla eſſet ex eo præcisè quod illi denuo aduenirent relationes,quoniam earum mutatio non à mutatione diuinæ voluntatis, ſed à mutatione creaturarum proueniret. Ergo, ſi prædictas relationes denuo aduenire repugnat, repugnantia prouenit ex phyſica mutatione ſecundùm rationem. Quapropter eâdem ratione repugnabit, ab æterno ſuperaddi volitioni neceſſariæ quamlibet realem formalitatem.

16. *Confirmatur tertiò.* Confirmatur tertiò: quoniam ſicut realiter mutatur ignis per calorem, quem recipit in eodem inſtanti,quo generatur, quoniam prius natura, quàm afficiatur calore, non eſt calidus, & per calorem fit calidus; ita in eodem inſtanti æternitatis intelligitur in Deo mutatio ſecundùm rationem, ſi prius habet ſolam perfectionem neceſſariam, & liberè ſuperuenit diuerſa perfectio.

Confirmatur quartò. Confirmatur quartò,quoniam ſoli Nominales Deo concedunt relationes reales aduenientes ex tempore, quia exiſtimant, relationem prædicamentalem nihil reale intrinſecum addere fundamento; ſed ſolum addere extrinſecum terminum in obliquo. Vnde tam illi,quàm omnes alij Theologi ſupponunt, non eſſe concedendam realem formalitatem Deo intrinſecam, à creaturis pendentem.

17. *Formalitas, quæ abeſſe,& adeſſe poteſt entitati, ab illa eſt realiter diſtincta.* Septimò impug.ſupponendo ex logica & metaphyſica,omnem formalitatem, quæ adeſſe poteſt & abeſſe alteri,ab illa diſtingui ante opus intellectus. Quod principium,licet probabilem limitationem admittat circa relationes prædicamentales; quoniam earum nouitas non ab intrinſeca entitate fundamenti, ſed à noua termini poſitione prouenit;& circa actiones eorum agentium quę non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſuum effectum conſeruandum (de quibus diſputaui in prædicamento Relationis, & Actionis) attamen nullam limitationem admittit in formalitate reali, quæ habet totum ſuum eſſe ab intima entitate ſui fundamenti, ita vt ipſa ſit origo & cauſa eſſendi creaturis, ad quas terminatur, & quæ ab illa pendent. Hinc enim prouenit, vt in huiuſmodi formalitate non poſſit diuerſa conceptibilitas prouenire propter extrinſecum terminum, ſicut relatio prædicamentalis, neque propter diuerſam cauſam extrinſecam, à qua effectus conſeruetur,ſicut actio tranſiens.

18. Confirmatur, quoniam perfectio libera habet eſſe à Deo primariò & directè & totaliter, ita vt nullo modo creatura extrinſeca conferat illi eſſe. Ergo debet ante opus intellectus produci à Deo. Neque eſt veluti paternitas, quæ neceſſariò coniuncta eſt cum eſſentia diuina, & illam perficit; ſed eſt perfectio cui Deus liberè tribuit eſſe,cum poſſet eam relinquere ſub nihilo. Ergo ante opus intellectus diſtinguitur à Deo.

19. *Diſtinctionẽ aliquam in Deo admittere ante opus intellectus, præterquam perſonarũ ab inuicẽ, parũ tutũ & improbabile eſt.* Porro in Deo concedere quamcumque diſtinctionem ante opus intellectus, præterquam perſonarum abinuicem,neque probabile erit,neque ſatis tutum: vt contra Scotum probauimus tom.de Trinit.diſp.11.

Vnde ſequuntur alia inconuenientia. Primum. Compoſitio ante opus intellectus, ſaltem ex re & modo. Secundum,quòd eſſentia diuina ſit potentia verè efficiens, & verè recipiens ſuam volitionem; & ipſa ſit verè producta & recepta ante opus intellectus. Tertium, quòd volitio libera ſit modus accidentalis, ſiquidem aduenit enti in actu, quod ſine tali volitione libera intelligitur plenè conſtitutum, & abeſſe poterat, ſalua & integra manente eſſentia ſubiecti.

SECTIO II.

Explicatur & confirmatur magis quomodo nulla prorſus perfectio ratione diſtincta potuerit Deo addi;vel detrahi.

VT res ex ſe difficillima faciliùs penetretur, operæ pretium duxi ſimul ponere ob oculos integram deciſionẽ præſentis difficultatis in varias propoſitiones diſtributam, quarum quædam probatæ ſunt iam; aliæ probandæ reſtant. 1.

Prima propoſitio. Prima propoſitio. Volitio libera Dei, quoad totam ſuam rationem formalem eſt perfectio realis increata & intrinſeca Deo; neque complectur eius eſſentia per denominationem extrinſecam aut relationem rationis.

2. *Secunda propoſitio.* Secunda propoſitio. Eadem ipſa formalitas realis volitionis liberæ non ſuperadditur, neque detrahitur volitioni neceſſariæ; ſed tota realis formalitas diuinæ volitionis maneret ſimpliciter eadem ſpecie & numero, & omnino inuariata, quamuis voluiſſet Deus creare alios Mundos, vel voluiſſet nullum mundum creare.

Tertia propoſitio. Tertia propoſitio. Nihilominus in volitione diuina dantur plures quaſi partes extenſionis, quæ ratione ratiocinata diſtinguuntur infimo gradu illius diſtinctionis: & hoc modo diſtinguuntur velle creare Mundum,& velle nõ creare Mundum; aut velle creare alios Mundos.

3. *Quarta propoſitio.* Quarta propoſitio. Adhuc hæc perfectio,quæ affertur in volitione creandi Mundum,& quæ vt pars extenſionis diſtinguitur à volitione aliorum obiectorum,non potuit Deo deeſſe; quin potius illi neceſſariò conuenit, tam illa,quàm quælibet alia perfectio cuiuſq; volitionis liberæ poſſibilis.

Quinta propoſitio. Quinta propoſitio. Si Deus nõ voluiſſet creare Mundum, defuiſſet Deo ſola terminatio ſuæ volitionis ad Mundum creandum;tota verò perfectio intrinſeca & eſſentialis, conſtitutiua illius volitionis,manſiſſet in Deo. Idémque intellige de quacumque libera volitione poſſibili, cuius tota perfectio Deo neceſſariò conuenit,quamuis multarum volitionum terminatio ad obiecta,Deo de facto deſit,& quæ conueniunt terminationes ad obiecta potuerint defuiſſe.

4. *Sexta propoſitio.* Sexta propoſitio. Inde conſequens eſt,vt neq; diſtingui in diuina volitione per rationem ratiocinatam, neque affirmari poſſit de Deo volitio alicuius creaturæ,quando eius terminatio liberè defuit, quamuis adſit tota eius perfectio; nam occaſio diſtinctionis per noſtrum intellectum, ſumitur non ſolum ex perfectione intrinſeca,ſed etiam ex illius terminatione.

Vltima propoſitio. Vltima propoſitio. Quæ de libera volitione dicta ſunt, & dicenda in hac & ſequentibus ſectionibus,eadem intelligenda ſunt etiã de ſciẽtia Dei,cõparatione veritatũ contingentiũ;dummodo ſeruetur hoc diſcrimẽ,quòd ſciẽtia cõtingentiũ non cauſat ſua obiecta,ſicut volitio; ſed potius obiectorũ futuritionẽ ſupponit ineſſe obiecti.

Prima propositionis probatio.

5. Nunc igitur quia prima propositio fuit abundè probata tota disp. 11. & 12. venio ad secundā propositionem confirmandam auctoritate & ratione à priori, quamuis sufficere posset, quod aduersus sententiam Caietani dictū est in præcedenti sect. nam ex illa impugnatione colligitur efficaciter secunda propositio. Sed prætereа illam magis ex professo tradit Suarez in metaphyſ. disp. 30. à nu. 37. Albertinus in quarto principio Philosophico Corollario 2. q. 3. Theol. assert. 4. num. 10. & sequentibus, & in 6. princ. Philosophico Corollar. 2. quæst. 2. Theologica in solutione quinti Argumenti num. 18. & sequentibus. Nauarrete tom. 2. controu. 5. conclus. 4. & 5. & ad argumenta. Attigit Valentia 1. p. q. 19. punct. 4. ad 2.

Secunda propositio probatur primò.

6. Eandem propositionem secūdam præcipuè intenduot Hugo Victorinus tom. 1. in quæstionib. ad epist. ad Rom. q. 216. Magister, Albertus, Alexander, Ferrariensis, Capreolus & alij Doctores disp. 11. sect. 3. citati pro vtraque sententia, quorum animus non fuit, negare realem formalitatem, & perfectionem volitionis liberæ, nullo ente rationis conflatam, sed solummodo negare realem formalitatem, & perfectionem, quæ Deo detrahi, vel addi; seu abesse, & adesse potuerit.

Capreolus.

7. Peculiariter notáda sunt quæ Capreolus scribit 1. dist. 45. art. 2. ad 1. contra 3. conclusionem. *Nolle oppositum potuit esse in Deo, non quod illud nolle esset alius actus ab ipso velle, quod nunc est in Deo; sed esset idem actus habens habitudinem ad oppositum obiectum illi, quod nunc est volitum: & sicut nunc dicitur velle respectu Mundi, ita tunc esset nolle Mundi, & velle respectu huius obiecti Mundum non esse.*

8. Henricus 2. p. art. 45. q. 3. ad 1. & q. 4. fine docet, quòd si Deus vellet nunc creare Mundū, vellet eodem actu, quo de facto voluit creare Mundum, & solùm esset varietas in extrinseco connotato, videlicet, Mundo existente, vel non existente. Quibus consonat art. 47. q. 1. ad 1. & q. 2. ad 1.

9. Scotus 1. dist. 39. §. *Iuxta prædicta.* ait: *Sicut voluntas nostra potest diuersis volitionibus tendere ad diuersa volibilia; ita diuina voluntas potest vna volitione simplici illimitata tendere in quodcunque volibile; quod si illa volitio esset tantùm vnius volibilis, & non posset esse oppositi volibilis, esset imperfecta.* & post pauca: *Diuina voluntas, in quantum est sub volitione sua, ita tendit in vnum obiectum, vt possit tendere in oppositum,* nimirum eadem volitione.

10. Gregorius 1. dist. 45. q. vnica post 7. conclusionem ad 1. argum. ait; *Nec velle diuinum, quo vult hoc vel illa facere, nec eius habitudo ad ea, quæ vult facere, est contingens: sed simpliciter necesse esse: ipsum tamen velle, quo vult hoc vel illud facere, est contingenter velle, vel volitio faciendi illa, & illa habitudo est contingenter habitudo ad illa: sicut præscientia de A. futuro contingenti, est simpliciter & absolutè necesse esse, cùm ipsa sit Deus: & similiter eius habitudo ad præscitum: quæ habitudo non est nisi ipsamet præscientia: est etiam simpliciter necesse esse: & tamen præscientia de A. futuro, est contingenter præscientia de ipso: & illa habitudo est contingenter habitudo ad illud: & ideo non obstante quod præscientia sit necesse esse; Deus non necessariò sed contingenter præscit; ita in proposito non obstante quòd velle diuinum & habitudo eius ad volita, quæ non est, nisi ipsum secundùm rem, est simpliciter necesse esse: contingenter tamē & nō necessariò Deus vult facere quæ vult facere.*

Valde consonat Durandus 1. dist. 43. q. 4. ad 1. argum.

Secundò probatur simul authoritate & ratione S. Thomæ, nam quælibet volitio diuina est vnius speciei infimæ (vt in Deo reperitur species) quia est de vnico obiecto formali, scilicet, diuina bonitate, vt ex mente D. Thomæ probatum est disp. 5. sect. 6. vbi etiam ostendimus, in vltimo quoque gradu volitionis liberæ creaturarum includi totam volitionem necessariam Dei: vnde neque ratione formali, neque tamquam duę partes materialiter diuersæ distinguuntur. 11.

D. Thomas.

Hæc omnia complectitur D. Thomas 1. contra Gentes cap. 82. dicens: *Voluntas diuina vno & eodem actu vult se & alia; sed habitudo eius ad se est necessaria & naturalis; habitudo autem eius ad alia non est necessaria neque naturalis, sed voluntaria.* Et in præsenti art. 3. ad 6. ait: *Sicut diuinum esse in se est necessarium, ita & diuinum velle & diuinum scire: quamuis diuinum velle non habeat necessariam habitudinem ad volitu.* Et in corpore eiusdem articuli dixerat, nihil perfectionis accrescere diuinæ bonitati ex creaturis, quod ex professo probat 1. contra Gent. cap. 76. 12.

Ratio à priori.

Vnica indiuisibilis formalitas realis volitionis liberæ est in Deo sufficiens ad nunc mūdum hūc volendum, & alterū mundorum negationes.

Tertia & potissima ratio à priori est. Quod enim creaturis, propter suam limitationem, foret prorsus impossibile, hoc diuinæ volitioni ob suam eminentissimam perfectionem, simplicitatem, & actualitatem conuenit; videlicet, vt sub vna simplicissima formalitate reali essentialiter necessaria, non solùm complectatur necessarium amorem sui & creaturarum sub esse possibili, sed etiā complectatur amorem liberum & efficacem creaturarum; ita vt hac perfectione nullo modo aucta, vel diminuta, vel variata, sub omnimoda identitate perfectionis secundùm rem & secundùm rationem, potuerit Deus velle producere alium Mundum, quem non vult producere, & potuerit velle nullum mundum producere. 13.

Confirmatur primò, velle omnque diuinum est infinitum in genere entis, ac præsertim in genere volitionis actualis, quę est propria illius ratio formalis. Quopropter ex vi suę simplicissimæ formalitatis, potest complecti omnia, quæ pertinent ad lineā volitionis, attingendo quæcunque obiecta volibilia, secundùm propriam cuiusque capacitatem, ita vt vnum necessariò, aliud liberè; vnum inefficaciter, aliud efficaciter; vnum tamquam finem, aliud tamquam medium attingat; vnum amet, aliud odio prosequatur. 14.

Confirmatur secundò, nam voluntas creata reliquas causas excedit, quoniam reliquæ indigent alio determināte ad actionem, quo dato nō possunt non operari: & quo sublato nō possunt operari. At verò voluntas creata altiorem habet gradum potestatis, qua, positis omnib. requisitis ad operandum, potest operari & non operari, ita vt ex parte causæ in actu primo, nulla requiratur varietas, vt operetur vel nō operetur. Ergo cum diuina libertas & volūtas sit perfectissimus actus, nihil habens admixtum potentiæ, eius indifferētia erit in alio altissimo & actualissimo gradu, ratione cuius nō solùm non requiratur varietas ex parte potentiæ in actu primo, sed neque requiratur varietas ex parte volitionis in actu secundo, vt hæc volitio terminetur ad hanc creaturam producendam, vel non terminetur. 15.

Probatio tertia propositionis.

Iam ad tertiā propositioné accedo: atq; in volitione diuina dari plures quasi partes extēsionis, quæ ratione ratiocinata distinguātur infimo gradu distinctionis illius, probatur primò: quoniam vbicumq; possibiles sunt multi conceptus, quorum 16.

tum vno significetur vna veritas,quæ non significabatur per aliũ, datur distinctio rationis ratiocinatæ, si non secundùm rationem specificam, saltem secundùm extensionem materialem. Sic nimirum in Deo misericordia distinguitur à iustitia: & scientia visionis à scientia simplicis intelligentiæ: & potentia creatiua equi à creatiua leonis. Ergo similiter in volitione diuina distinguere licebit plures quasi partes extẽsionis eiusdem lineæ, ratione ratiocinata distinctas infimo gradu distinctionis: inter quas magis distinguentur volitio necessaria, & volitio libera: volitio finis, & volitio mediorum. Minùs autem distinguentur inter se volitiones liberæ duorum mediorum: vt volitio creandi hunc Mundum, & volitio non creandi alium Mundum. Et minùs adhuc distinguentur volitio creandi Petrum, & volitio creandi Paulum.

17. Confirmatur primò, quod enim explicitè intelligitur quando Deus concipitur velle creare Mundum, id non intelligitur explicitè quando intelligitur Deus amare seipsum. Ergo ij duo amores distinguuntur eo modo concipiendi, tanquam explicitum, & implicitum.

18. Confirmatur secundò, quoniam verè & realiter existit in Deo quod intelligimus, quando dicimus: Deus voluit creare Petrum, & quando dicimus: Deus voluit Petrum perducere efficaciter ad gloriam. Et tamen aliquis sciens vnam veritatem, ignorat aliam. Ergo sunt diuersi conceptus cum fundamento in re.

19. Probatur secundò, quoniam inter diuinas volitiones liberas dari potuit varius atque multiplex ordo, discrepans ab ordine, quem extrinseca obiecta habent à parte rei; hic autem ordo intelligi non potest, nisi inter diuersas partes diuinæ volitionis, vt si dicas: Diuina volitio producendi Mundum corporeum pendet à volitione incarnandi, & incarnandi volitio dependet à volitione permittendi peccatum, & à præscientia peccati.

20. Confirmatur, quoniam hîc ordo diuinarum volitionum non est denominatio extrinseca, vel relatio rationis, resultans à rebus creatis, sed habet intrinsecum & reale fundamentum in diuina volitione libera: vt probabimus tractantes de ordine diuinorum actuum infra disp. 21. & 24. Rectè igitur Carthusian. lib. 3. sent. q. vnica in fine dixit: *Sicut in Deo ponuntur plures & distinctæ ideæ per respectum ad ideata: sic potest dici maior dilectio Dei ad vnum, quam ad alium etiam ex parte ipsius dilectionis, per respectum ad amatum, secũdum quod maius bonum vult vni, quam alteri.* Eãdem distinctionem intendunt cæteri Scholastici quatenus per bona connotata distinguunt in æquales amores infra disp. 53. seqq. 1. & 5. & seq.

21. *Quarta propositionis probatio.* Quarta propositio hæc erat. Tota perfectio, quæ asseritur in volitione creandi Mundum, & quæ, vt pars extensionis distinguitur à volitione aliorum obiectorum, non potuit deesse Deo, quin potiùs Deo necessariò conuenit, tam illa, quàm quælibet perfectio cuiusque volitionis liberæ possibilis. Probatur, quoniam nisi hoc affirmemus, relabimur ad inconuenientia Caietani impugnata in sect. 1. Caietanus enim non asserebat, diuinas volitiones liberas inter se distingui ratione specifica, sed tantum distingui, quasi extensiuas perfectiones: & nihilominus meritò omnes Doctores reputant maximum inconueniens, aliquam perfectionem potuisse Deo deesse, vel aduenire.

Restat propositio quinta, videlicet: Si Deus non voluisset creare Mundum, defuisset Deo sola terminatio suæ volitionis ad Mundum creandum: tota verò perfectio intrinseca & essentialis, constitutiua illius volitionis liberæ, mansisset in Deo. Hæc conclusio necessaria illatione infertur ex præcedentibus; si enim fatemur, Deum potuisse velle non creare Mundum; consequenter concedimus, potuisse non habere volitionem creandi Mundum. Porro cum huius volitionis perfectio intrinseca & essentialis constitutiua illius deesse non potuerit Deo; vt probatum est nuper propositione secunda & supra sect. 1. concedendum est solam terminationem deesse potuisse. Quod, quamuis valde mirabile sit, humanúmque captum superet, dignum tamen est eminentia diuinæ perfectionis, & solidis rationibus hactenus deductum. 22. *Quinta propositionis probatio.*

Inquires, quid sit hæc terminatio, quæ adesse, & abesse potuit volitioni diuinæ? Respondeo, esse denominationem extrinsecam ab obiectis volitis. Et, quantum ad hoc, optimè senserunt Doctores citati disp. 11. sect. 3. dicentes, solam extrinsecam denominationem addi aut detrahi Deo per liberas volitiones. Huius igitur opinionis nihil aliud corrigimus, quàm quod aliqui perperam interpretantur, scilicet, hanc extrinsecam denominationem, seu relationem rationis, quæ additur vel detrahitur Deo, esse vltimum constitutiuum volitionis liberæ. Nos enim dicimus esse prorsus extra essentiam volitionis liberæ, quamuis volitio libera non possit à nobis intelligi sine illa denominatione. Huic modo loquendi, quo dicimus, Deo necessariò conuenire totam perfectionem & realitatem cuiusque volitionis liberæ, & addi vel detrahi potuisse solam terminationem vel habitudinem ad obiecta, valde fauent quæ ex D. Thom. Ferrariensi, Capreolo, Scoto, Henrico & Gregorio retulimus probantes secundam propositionem. 23.

Ex his propositionibus infertur primò, quoties disputantes alias quæstiones, nominamus diuersas volitiones Dei, & dicimus: Hæc volitio potuit non conuenire Deo: & alia potuit conuenire; intelligenda est diuersitas infima, explicata in propositione tertia, & quòd hæc volitio diuersa potuit non esse, quantùm ad terminationem tantùm: sed quoad perfectionem intrinsecam, necessariò fuit. 24. *Corollarium primum.*

Secundò infertur, Dei volitionem non esse liberam quoad suum esse & perfectionem, quasi hæc perfectio potuerit non existere, sicut potest non existere nostra volitio: sed est libera quoad terminationem, quia potuit non terminari ad talia obiecta creata. Cæterum adhuc libertas conuenit diuinæ volitioni realiter, & est perfectio eius intrinseca, quoniam ex eminentia infinitæ perfectionis prouenit, quod inuariata manens, pro libito terminetur aut non terminetur ad tale obiectum. 25. *Corollarium secundum.*

Præterea S. Thomas 1. cont. Gent. cap. 82. ante med. ait: *Non oportet potentialitatem aliquam in diuina voluntate ponere.* Quod intellige etiam ad formalitates reales sola ratione distinctas. 26. *S. Thomas.*

Sed potentialitas est solummodo in ordine ad obiecta, quæ potuit velle & potuit non velle.

SECTIO

SECTIO III.

Argumenta & solutiones.

1. *Generalis obiectio.* Contra nostram sententiã adduci solent plurima ex his argumētis, quibus nostras conclusiones probauimus sect. 2. & disp. 11. Etenim quæ in disp. 11. probant, volitionem liberam esse formalitatem realem, totam ex parte Dei existētem, ita vt de eius essentia non sit denominatio extrinseca, neq; ordo rationis; eadem argumenta adduci solent ad probandum, volitionem liberam supra volitionem necessariam addere realem perfectionem & formalitatem. *Soluitur.* Quorũ omnium argumentorum solutio in eo posita est, vt cautè semper distinguendo, concedatur, volitionem liberam esse formalitatem ac perfectionem realem omni ex parte, negando tamen esse perfectionem diuersam à perfectione necessaria, vt supra explicatum est.

2. *Alia vniuersalis obiectio.* E contrariò argumenta, quibus in sect. 1. probatum est, per volitionem liberã nullã realē perfectionem aut formalitatē addi, vel detrahi volitioni necessariæ, solēt adduci ad probandũ, volitionē liberã non constitui vltimo per aliquã formalitatem & perfectionem realem, sed per denominationē extrinsecam; *Diluitur.* quorum argumentorum solutio erit, cautè distinguendo, concedere, nullam perfectionem addi vel detrahi per volitionem liberam. Nihilominus asserendum est, eam essentialiter tantum esse perfectionem & formalitatem realem, quæ non potuit abesse à Deo, quamuis eius terminatio potuerit abesse à Deo.

3. *Tertia obiectio vniuersalis. Illi respondetur.* Alia deniq; argumēta, quæ in sect. 1. propositione tertia probãt, aliquas volitiones liberas differre ratione ratiocinata; eadem adduci solent ad probandũ, easdē perfectiones, quæ differunt potuisse Deo superaddi, vel detrahi. Quorũ argumētorum solutio erit, cōcedere in Deo differre eiusmodi volitiones liberas: cæterũ omnes illas Deo necessariò conuenire, quoad totam suam perfectionem & formalitatem realem, & ex illis nihil potuisse Deo deesse, nisi terminationem solam, ratione cuius à nobis distinguuntur: vt ibidem proposit. 3. & 4. dictum est.

4. Adhuc tamen opus erit aliorum argumentorum capita diluere, vt ex illis capiatur norma soluendi similia fere innumera, quæ in re difficillima suboriuntur.

Primum speciale argumentum, contra Authoris doctrinam. Primum argumentum. Volitionis liberæ terminatio ad creaturas est idē quod habitudo liberę volitionis ad creaturas (vt colligitur ex D. Th. & aliis Doctorib. citatis in sect. 2. pro 2. propositione.) Sed eiusdē volitionis habitudo ad creaturas est realis (vt constat ex his quę diximus disp. 5. sec. 4. & in præcedēti disp. 11. sec. 3.) Ergo volitionis liberæ terminatio ad creaturas est realis. Quare si potuit deesse Deo terminatio volitionis ad creaturas, potuit deesse formalitas realis.

5. Resp. Frequēs est, easdē voces quãdoq; accipi pro relatione rationis, quandoq; pro reali fundamento illius: ita hæc vox, *habitudo ad creaturas*, quandoq; accipitur pro reali perfectione in Deo existente, quę est reale & verum fundamentum, à quo prouenit relatio rationis ad creaturas, quasi ad obiecta volita, & quasi ad effectus causandos: quandoq; verò accipitur pro relatione rationis resultante ex eodē reali fundamento existente in volitione diuina. Ideóque nos ad eiusmodi æquiuocationem vitãdam, vtimur hac voce *terminatio*, quæ denominationem extrinsecam desumptam à termino significat potius, quam relationem realem ex parte fundamenti.

6. *Argumentum secundum* Secundum argumentum. Quandocunq; existit forma prębet suum effectum formalem: ergo si nunc existit tota perfectio volitionis creandi alium mundum, nunc etiam præbet totum suum effectum formalem, qui est constituere Deũ volentē creare alium mundum Sed Deus non vult creare alium mundum; ergo non datur talis effectus formalis: vnde neq; in Deo est perfectio quę tanquã forma præberet Deo hunc effectum formalē. Rursus inde colligitur, de facto deesse Deo perfectionē, quę Deo poterat cōuenire; & de facto cōuenire perfectionē, quæ poterat deesse. Nã volitio creandi hunc Mundũ potuit deesse Deo, sicut de facto deest volitio creãdi aliũ mundum.

7. Confirmatur, nam eadem forma, eodem modo coniuncta, præbet eundem effectum formalem semper ac necessariò. Ergo si realis perfectio cuiusque volitionis liberæ, semper ac necessariò coniuncta est Deo; semper ac necessariò præbebit suum effectum formalem.

8. Resp. Quandocunq; existit forma realis, præbet suum effectũ formalem eadem eminētia, qua existit forma: quod si perfectio volitionis creãdi alium mundũ, non contineret eminēter omnem vim cuiusque volitionis liberæ, vel existeret, tam quoad intrinsecam perfectionē, quàm quoad terminationē: tũc Deũ cōstitueret absolutè volētem creare aliũ mundũ. Sed quoniam propter suam eminentiam & libertatē prædicta perfectio existit de facto præcisè in quãtum perfectio est, non existente ejus terminatione, & propter eandem eminentiã liberè potest prębere contrarium effectũ formalem; ideo talis perfectio non constituit Deum volentem creare alium mũdum. Hic enim effectus formalis præter intrinsecã perfectionē, requirit etiam terminationem illius perfectionis ad alium mundum, sed hanc terminationem non requirit, quasi partem effectus formalis, sed quatenus hic effectus formalis est essentialiter habitudo ad terminum actu existentem.

9. *Dubium soluitur.* Si autem petas quem effectum formalem præbet nunc realis perfectio volitionis non creandi alium mundum? Resp. Constituit Deum realiter volentem non creare alium mundum, addita terminatione ad non esse alterius mundi. Idem intellige de reliquis volitionibus liberis Dei, seruata debita proportione.

10. *Diluitur confirmatio.* Ex his respond. ad confirmationem. Eadem forma eodem modo coniuncta, si eminēter cōtineat cōtrarias terminationes, ad quas liberè se ipsa determinat: contrarios effectus formales præbere potest: videlicet, potest constituere Deũ volentē creare alium mundum, & potest constituere Deum volentem non creare alium mundum.

11. *Argumentum tertium.* Tertium argumentũ agit nō de effectu formali, sed de effectu efficiēter producto ad extra, quē oporteret semper ac necessariò esse eundem, si eius realis causa est entitas necessaria & prorsus inuariabilis, ita vt neq; detractione, neque additione perfectionis variari queat. Sed effectus, ad extra producti à diuina volitione libera, sunt varij; & qui producuntur poterant non produci. Ergo volitio libera Dei non est entitas necessaria & prorsus inuariabilis, sed illi potuit accrescere perfectio diuersa, vel detrahi.

12. Respondeo. Si realis causa sit infinita in genere entis, ac præsertim in genere volitionis; continebit eminenter perfectionem cuiusque volitionis liberæ: ac proinde, sicut multiplex volitio

litio libera, si Deo potuisset adesse, causaret multiplicem effectum eum potestate non causandi illum, ita vnica simplicissima perfectio volitionis liberæ prorsus inuariabilis hos omnes effectus liberiùs & eminentius præstat.

13. *Quartum argumentum.* Argument. 4. Volitionis liberæ terminatio ad creaturas, vel prouenit à futuris creaturis, tanquam à primo determinante indifferentiam Dei: sicque tollitur à Deo libertas, & volitio creandi propriè dicta; vnde vires suas recuperant omnia argumenta, quibus tota disp. 11. & 12. probatum est ab aliqua perfectione reali diuinæ volitionis, tanquam à causa primo determinante prouenire, quod hæ creaturæ futuræ fuerint. Aut volitionis liberæ terminatio ad creaturas prouenit, tanquam à primo determinante, ab intrinseca & necessaria perfectione Dei, supposita creaturarum possibilitate, non autem præsupposita, sed potiùs inde consequuta futuritione creaturarum: sicque terminatio ad creaturas necessariò proueniet & non liberè.

14. Confirmatur, nam terminatio ad creaturas est denominatio extrinseca, & ens rationis: vt in sect. 2. sub fin. dictum est: at verò ens rationis, siue denominatio extrinseca, consequitur necessariò ex suo totali fundamento. Si ergo terminationis ad creaturas totale fundamentum est realis & necessaria perfectio diuinæ volitionis simul cum amabilitate creaturarum, vt possibilium: consequens est, vt hæc terminatio sit prorsus necessaria & non libera. Si autem eiusdem terminationis fundamentum vltimò præsuppositum est futuritio creaturarum: iam creaturarum futuritio determinat volitionem Dei ex se indifferentem, ac proinde relabimur ad inconuenientia impugnata disp. 11. & 12.

15. Respondeo. Terminatio ad creaturas, tãquam à primo determinante prouenit à reali intrinseca & necessaria perfectione diuinæ volitionis, supposita creaturarum possibilitate. Nihilominus non prouenit necessariò, sed liberè. Quoniam ea est eminentia volitionis infinitæ in genere entis & in genere volitionis, vt pro libito determinet ad oppositas & infinitas terminationes, perinde ac si fuissent infinitæ volitiones realiter distinctæ. Quam eminentiam fatemur, superiorem esse omnibus legibus ac principiis creaturarum.

16. Ad confirmationem Respond. Terminationis ad creaturas totale fundamẽtum est realis & necessaria perfectio diuinæ volitionis simul cum amabilitate creaturarum, vt possibilium. Cæterum hoc fundamentum præditum est peculiari eminentia, qua omnes creaturæ carent. Nam perfectio necessaria diuinæ volitionis propter infinitatem in genere entis & volitionis, pro libito fundare potest quamcumque voluerit terminationem, vel terminationem contrariam, perinde vt infinitæ terminationes fundari possent ab infinitis volitionibus realiter distinctis, si possibiles fuissent in Deo.

17. *Confirmatur simul & exponitur solutio.* Idem explicatur & confirmatur magis, quoniam vt acutè distinxit Henricus quodlib. 8. q. 2. post med. & fusiùs quodlib. 9. q. 1. propiùs ad princ. quàm ad med. duo genera relationum rationis conueniunt Deo. Quædam enim relationes præsupponuntur aliquo modo in creatura & per quandam correspondentiam formantur in alio extremo, scilicet Deo. Huiusmodi sunt relationes Creatoris, Domini & similes, quæ Deo conueniunt ex tempore. Aliæ verò relationes rationis per se primò formantur in Deo, & inde redundant in aliud extremum, scilicet, in creaturas, & huiusmodi est liberæ volitionis terminatio ad creaturas futuras, & aliæ omnes, quæ Deo conueniunt ab æterno. Habet autem hæc distinctio solidum fundamentum in doctrina August. lib. 5. de Trinit. cap. 15. & 16. per totum. Eandem aliis verbis docuit D. Thom. supra q. 14. art. 15. ad primum, dicens, relationes Domini & Creatoris dici de Deo variè secundùm varietatem creaturarum: sed scientia & amor important relationes, quæ consequuntur actus, qui intelliguntur in Deo esse. Similia docet Ferrariensis 1. cont. Gent. cap. 83. circa medium.

Quintum argum. Velle creare Mundum est denominatio prorsus realis. Ergo sumitur à forma reali independenter à quacunque relatione rationis seu denominatione extrinseca: sed Deus potuit non velle creare Mundum: ergo perfectio realis, quæ est velle creare Mundum, potuit deesse Deo. 18.

Respondeo. Velle creare Mundum est denominatio prorsus realis, ideóque sumitur à forma reali sine vlla vera dependentia à relatione rationis, seu denominatione extrinseca: sed non sine connexione cum prædicta relatione rationis, aut denominatione extrinseca. Cæterum hoc est proprium perfectionis infinitæ in genere entis & volitionis, vt pro libito secum afferat vnam, aut alteram terminationem, à qua non dependet volitio Dei, sed potius terminationem causat & infert; atque vt pro libito possit præbere quam voluerit denominationem realem volitionis liberæ. Quare quamuis Deus potuerit non velle creare Mundum, adhuc tamen non potuit Deo deesse perfectio realis, quæ est velle creare Mundum, sed tantum potuit deesse terminatio. 19.

Sextum argumentum. Libera volitio creandi Mundum est perfectio realis, & non est perfectio necessaria; ergo est perfectio libera. Ergo potuit non esse in Deo. Respondeo prædicta volitio realis est necessaria, quoad totam intrinsecam perfectionem; sed quoad extrinsecam terminationem est libera, & potuit non esse in Deo: vt in sect. 2. in fine dictum est. 20. *Soluitur.*

Septimum argumentum. Voluntas diuina prius ratione, quam velit creare, intelligitur necessariò amans suam bonitatem & creaturas sub esse possibili, & cum tota perfectione sibi necessariò conueniente: & intelligitur indifferens, vt velit creare, aut velit non creare; postea verò eadem diuina voluntas intelligitur actu velle creare. Ergo perfectio volitionis creandi intelligitur superaddi supra totam perfectionem necessariam Dei. 21.

Respondeo, negando consequentiam, etenim quando diuina voluntas intelligitur prius ratione, quàm velit creare; tunc intelligitur tota realis perfectio, quæ intelligitur in posteriori conceptu volentis actu creare. Sed quamuis intelligatur ibi tota perfectio, non distinguuntur eius partes, quousque additur terminatio ad creaturas futuras: nam ab hac terminatione pendet distinctio harum formalitatum realium, quamuis earum perfectio & realitas non pendeat à terminatione. Igitur, quando postea concipis, diuinam voluntatem, vt actu volentem creare, addis terminationem, & distinctionem perfectionis necessariæ, quam sine terminatione distinguere non poteras. *Respondetur.*

Octauum

22. Octauum argumentum. Impossibile est transire à contradictorio reali in aliud contradictoriū reale, nisi mutatione facta alicuius realis formalitatis. Sed Deus quatenus præditus est necessario amore sui & simplici complacentia creaturarum possibilium, vt sic præcisè non vult creaturas producere; adueniente autem volitione libera, vult creaturas producere. Ergo fit mutatio alicuius realis formalitatis. Respondetur. Omitto disputare, vtrum prędicta extrema sint contradictoria quando referuntur ad rem, cum pręcisione, hoc enim ad præsens nihil refert. Quicumq; ergo fit ille transitus, fieri nō potest sine mutatione realis formalitatis, quando finita est res, quæ hunc transitum facit. Potest tamen fieri sine vlla mutatione realis formalitatis, quando res quę facit hunc quasi transitum, est infinita in genere entis & in genere volitionis liberæ: vt dictū est.

Argumenti solutio.

23. Nonum argum. Si per volitionem liberam nulla realis formalitas additur, sed sola relatio rationis, sequitur, variari posse in tempore diuinam volitionem, ita vt denuo velit oppositum illius, quod antea volebat: idq; sine mutatione aut imperfectione Dei; sicut Deo adueniunt ex tempore relationes rationis, aut denominationes extrinsecæ. Huic ergo satisfaciemus infra dispur. 16. sect. 3.

ARTIC. IV.

Vtrum voluntas Dei sit causa rerum.

DISPVTATIO XIV.

Vtrum Deus immediatè per voluntatem operetur.

SECTIO I.

Non per naturam immediatè, sed per voluntatem operatur.

1. Rectè notant Ferrar. lib. 2. contra Gēt. cap. 23. Caietanus in præsenti art. 4. & communiter expositores, non disputari in præsenti, vtrum libera sit volitio, per quam Deus operatur ad extra: id enim iam D. Thom. ostenderat in art. 3. & nos supra disput. 7. Solum ergo disputatur in pręsenti, vtrum spontanea volitio Dei (abstrahendo à libertate vel necessitate) sit essentialiter requisita, vt Deus operetur ad extra.

2. Est igitur de fide conclusio. Deus creaturas producit, nō immediatè & præcisè per naturam diuinam, vt natura est, independenter à cognitione & volitione; sed formalissimè producit, per intellectionem & volitionem. Ex Scriptura constat Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses?* Psal. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Ephes. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

Certa ex fide conclusio. *Sap. 11.* *Psalm. 113.* *Ephes. 1.*

3. Plura testimonia Scripturæ vide supra disp. 7. sect. 1. & 4. & disp. 11. sec. 4. Ex Patribus pręterea constat. Iustinus enim in q. 3. Christiana ad Gentiles prope med. ait: *Si Deus facit quia est, coactè facit quæ facit, si autem facit quia vult, sponte facit quantum vult, & quale vult, & quando vult.*

Iustinus.

Syrmica Synodus Can. 24. decreuit: *Si quis voluntate Dei tanquam vnum aliquem de creatura Filium factum dicat, anathema sit.* Quem exponens Hilarius lib. de Synodis circa med. *Omnibus*, inquit, *creaturis substantiam voluntas Dei contulit: sed naturam Filio dedit ex impassibili ac non nata substantia perfecta natiuitas. Talia enim cuncta sunt creata, qualia esse Deus voluit.* 4.

Hilarius.

Luculētissimum de hac veritate testimonium inuenies apud Augustinum lib. 3. de Trinit. toto cap. 2. 3. & 4. & in Enchirid. cap. 95. 96. & 97. & lib. 6. de Genes. ad lit. cap. 13. in medio & cap. 15. præsertim ad finem & cap. 17. & 18. & lib. 83. qq. q. 3. Docet eandem veritatem Irenęus lib. 2. aduersùs hæreses cap. 2. sub init. Clemens Romanus lib. 3. recognit. propiùs ad medium quàm ad princip. & lib. 7. constit. cap. 35. post medium. Gregorius Nyssenus in Hexæmeron col. 4. & 5. Athanasius oratione 2. contra Arianos prope med. & orat. 3. col. 2. & iterum multò propius ad med. quàm ad finem orationis, & oratione 4. fol. penultimo, & dialogo 2. de Trinit. contra Anomæum pag. 4. 5.

Cyrillus Alexandrinus lib. 2. contra Iulianum circa med. & post med. & lib. 3. columna 3. & col. 6. & in vtroque libro confirmat testimoniis antiquorum Philosophorum. Damascenus 1. de fide cap. 8. post medium. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 12. & 13. Anselmus toto fere lib. de voluntate Dei. Quorum aliqua verba retulimus disp. 11. sect. 4. Magister & omnes Scholastici 1. dist. 45. cap. *Voluntas*. Et tanquam exploratū supponitur ab omnibus Patribus & Scholasticis, quando refutant Arianorum errorem dicentium, Patrem voluntate genuisse, quoniam inde sequeretur, filium esse creaturam: vt vidimus tomo de Trinitate disp. 92. & 93. 6.

Triplici ratione probat D. Thomas. Prima est, quoniam si Deus ageret per naturam, non per intellectionem & volitionem; sequeretur, Deum indigere superiori alio agente, per cuius intellectionem & volitionem dirigerentur in finē Dei operationes ad extra. Probatur sequela ex 2. Physicor. text. 49. nam omne agēs agit propter finem cognitum & volitum ab eodem agente, vel ab alio superiori agente, per quem inferioris agentis actio dirigitur in finem, sicut sagitta dirigitur in scopum ab homine cognoscente atque volente. Vnde sequeretur præterea, omnes creaturas ratione carentes nō agere propter finem, quoniam non diriguntur in finem cognitum & volitum à prima causa imprimente illis impetū & vim naturalem agendi. 7.

Si Deus per naturā ageret & nō per intellectionē, superiore alio indigeret agente, à quo dirigeretur.

Secunda ratio, quia si Deus ageret per naturā, non verò per intellectionem & volitionē, sequeretur, Deum agere necessariò: vnde produceret, quantum potest producere, sicut sol, ignis & reliquæ causæ naturales producunt quantum possunt; quoniam earum effectibus non præscribit mensuram ratio & voluntas. Porro contradictionem implicat Deum producere quidquid potest producere, vt demonstraui supra disp. 7. sect. 4. 8.

Deus necessariò ageret, & quidquid posset produceret.

Tertia ratio, quoniam modus operādi proportionatus est cū essentia vniuscuiusq; causæ, & cū modo, quo causa præhabet in se effectus: sed Deus essentialiter est intellectus & volūtas, & per has potentias præhabet in se effectus creandos, quatenus præhabet eorum ideas & potestatem 9.

imperandi:

imperaudi: ergo Deus operatur per intellectum & voluntatem. Confirmatur, quoniam hic modus agendi est perfectior erga res inferiores; quamuis modus producendi independenter à voluntate, sit perfectior erga personam Filij eiusdem naturæ & æqualem.

Argumentum confirmatur.

10. Obijcies Dionysiũ cap. 4. de diuinis nominib. circa principiũ dicentem: sicut noster Sol, nõ ratiocinans, neq; præeligens, sed per ipsum esse illuminat omnia; ita bonum diuinum per ipsam essentiã omnibus existentibus immittit bonitatis radios. Resp. ex Diuo Thoma ad 1. Similitudo Dionysij in eo constituitur, quod Deus, inquantum causa vniuersalis naturæ & gratię, sine discrimine ac sine exceptione omnibus rebus existentibus immittit bonitatis radios, quantuis secundùm peculiares rationes prouidẽtiæ quibusdam peculiares radios immittat. Vide aliam explicationem apud D. Bonauent. 1. dist. 45. art. 2. q. 1. Minutiora consulto prætermitto.

Explicatur Dion.

SECTIO II.

Vtrum Dei voluntas sit rerum causa propinquior, quàm diuinus intellectus.

1. *Rem planè non explicat.* PRima opinio respondet, scientiam Dei esse causam propinquiorem in ratione dirigẽtis, sed voluntatem esse propinquiorem in ratione mouentis. Sed non satisfacit, quoniam adhuc quærimus, vtrum propinquitas in ratione mouentis sit absolutè maior, quàm propinquitas in ratione dirigentis.

2. *Falsum assumit.* Subiungit hæc sententia, à diuino intellectu propinquius causari specificationem effectus; sed à voluntate diuina propinquius causari exercitium. Hoc tamen absolutè falsum est, nam *voluntas Dei prima & summa causa est omnium specierum atque motionum*: vt loquitur Augustinus 3. de Trinit. cap. 4. Voluntas enim Dei determinat, vt producantur Angeli huius speciei & non alterius, & corpora huius speciei & non alterius.

3. *Huius opinionis fundamentum.* Secunda opinio respondet, causam proximam operis esse voluntatem Dei, sed intellectum esse causam remotam. Ita Durandus 1. dist. 45. q. 2. Vasquez disp. 81. cap. 2. Probãt, quia siue in Deo, siue in quolibet creato artifice intellectus proponit opus & modum operandi, vt possibilem & conuenientem, priùs quam voluntas illum velit; quoniam velle nequit, nisi obiectum cognitum, & postquam voluntas efficaciter vult nulla subsequens operatio intellectus requiritur, quæ sit imperium deferens impetum efficacem voluntatis. Quapropter hæc sententia colligitur ex multis aliis Doctoribus, negantibus, huiusmodi imperium intellectuale necessarium esse ad operandum.

4. *Authoris cõclusio ad causandas creaturas voluntas intellectu remotior.* Nihilominus sit cõclusio. Ad causandas creaturas voluntas diuina remotior est, sed propinquior intellectus; non quidem quatenus proponit opus & modum operandi, vt possibilem & conuenientem; sed in quantum dictat hoc ante illud esse iam decretum à voluntate; ac proinde exequendum de facto tali tempore, loco, & mensura. Maiori propinquitati intellectus fauet Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis parte 2. cap. 6. ante medium dicens: *Voluntas mouet, sciẽtia disponit, potestas operatur.* Quod aliis verbis, sententiam præcedentium capitum seruans, refert & approbat Ricard. 1. dist. 45. art. 2. q. 1. *Primordiales rerum causæ à voluntate diuina quasi proficiscuntur per sapientia diriguntur, per potentiã producuntur.*

Hugo. *Ricardus.*

5. Huius conclusionis probationem dabimus tomo sequen. de prouidentia disp. 3. sec. 9. & sequẽtibus, vbi constabit, prædictum iudicium intellectus diuini esse per se requisitum ad vniuscuiusque operis executionem, & per illud vltimò cõstitui scientiam practicam in ratione practicæ, ac prorsus determinatæ ad operandum. Quoniam perfectus modus operandi per intellectum supponit, operantem non solum scire quid, quomodo & quando fieri possit, sed etiam scire quid sit faciendum, quid verò non sit faciendum, & quando sit faciendum, & quando non: ac similiter de reliquis circumstantiis.

6. Huic doctrinę melius consonant quæ in Sacris literis legimus de efficacitate diuini Verbi & imperij: vt Genes. 1. *Dixit Deus, fiat.* repetitur circa singula opera. Psalm. 148. *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.* Psalm. 32. *Verbo Domini cœli firmati sunt.* Hebræor. 11. *Aptata esse secula Verbo Dei* Deinde melius consonant quę de præscientia Dei, quasi formaliter prædestinãte ac de idæis quasi causantibus legimus in Scriptura & Patribus: vt fusius persecutus sum loco citato.

Genesis primo. Psalm. 148. Psalm. 32. Hebraeor. 11.

7. *Indicium circa quorumdam sententiam imperium adstruentem.* Quantum ad prædictum imperium, vera est quorundã sentẽtia, dicentiũ, scientiã Dei propinquius attingere effectum, quoniam est veluti sigillum suscipiens impetum; voluntas verò est veluti manus mouens & imprimens impetũ sigillo. Sed quatenus videntur asserere, solam scientiam de possibilitate & conuenientia operis esse, quæ immediatè concurrit, meritò impugnatur à Durando & Vasquez supra citatis.

SECTIO III.

Quare voluntati potius, quàm intellectui, vel omnipotentia tribuantur operationes transeuntes.

1. *Prima ratio.* EXcitauerunt hanc difficultatem antiquiores Scholastici. Responderũt autẽ triplicem esse rationem. Prima, quoniam voluntas est primum mouens in genere determinantis ad operandum. *Secunda.* Secunda, quoniam operatio meritò tribuitur illi, præsertim potentiæ diuinę, cuius actione posita, necessariò sequitur effectus: at verò efficaci volitione posita, necessariò sequitur effectus: quoniã volitio efficax, vel supponit omnem actum intellectus requisitum, vel ad illum necessariò determinat intellectum. *Tertia.* Tertia ratio, quoniam operari ad extra est diffundere bonitatem; ad idque Deus excitatur ex fine suæ bonitatis; hoc autem pertinet ad voluntatem. Ita respondent Albertus 1. p. q. 79. memb. 2. art. 1. Alex. 1. p. q. 35. memb. 1. & 2. D. Bonauent. 1. dist. 45. art. 2. q. 1. & 2. & Ricardus ibidem.

2. *Sed dubium est quod tãquam certũ supponunt.* Cæterũ quod prædicti Scholastici supponũt, operationem ad extra tribui volũtati potiùs, quã intellectui; dubium est quo fundamento nitatur. Nam Scriptura sicut voluntati diuinæ, ita etiam sapientiæ tribuit operationem ad extra: vt Psalm. 103. *Omnia in sapientia fecisti.* Prouerb. 3. *Dominus sapientia fundauit terram.* & cap. 8. *Cum eo eram cuncta componens.* Sapien. 8. *Sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* & cap. 11. *Omnium enim est artifex.* Similiter quoque Patres nunc sapientiæ, nunc bonitati, aut voluntati rerum productionem tribuunt.

Psalm. 103. Prouerb. 3. & 8. Sapien. 8. & 11.

3. Fundamentum igitur esse videtur, in illis

Fundamentum esse potest, quia in rebus, in quibus non datur optimum.

enim rerum generibus, ad quæ non inclinat affectus optimi boni, quoniam in eis non datur optimum (iuxta dicta disp.9.sect.1.& 2.) Scriptura & Patres pro causa & ratione, propter quã hoc potius, quàm illud factum sit, non aliam assignant, nec assignare possunt, nisi Dei voluntatem: cuiusmodi testimonia vidimus disp.11.sec. 4. Consequenter autem dicunt, Deũ fecisse quæcumque voluit, quando & vbi & quomodo voluit; numquam autem dicunt, nec dicere possunt, fecisse quæcumque sciuit & potuit, neque quandocumque, vbicumque, quomodocumque

Sapien.12. sciuit & potuit. Confirmatur Sap.12. *Subest enim tibi cum volueris posse.*

4. Quamuis enim secundùm rationem intelligendi potentia præcedat volitionem, tamen idcirco nunc dicitur, *Subest tibi cum volueris posse*; & non è contrariò (subest tibi velle cùm potueris, seu cum possis) quoniam vt notat Bonauent. in Comment. illius loci, potentia præcedit in essendo, sed voluntas in agendo. Hoc est, applicat potentiam ad agendum.

5. Potior autem ratio est, quoniam dominium

Præcipua ratio ex principatu Dei in suas operationes.

& quasi principatus, quo Deus sui iuris est, ac suarum omnium operationum moderator, formaliter resider in voluntate, cui propterea subest potentia, quasi mouenti, determinanti, & præscribenti mensuram. Rectè námque Ambros. lib.2. Hexæmeron cap.2. sub init. ait: *Voluntas Dei rerum mensura est.*

SECTIO IV.

Vtrum executiua potentia sit alia, præter volitionem & intellectionem.

1. POstrema difficultas est, Vtrum voluntas & intellectus diuinus sic immediatè concurrant ad opera, vt non indigeant alia potentia exequente. Communiter antiqui Scholastici agunt de intellectu, voluntate, & potentia operatiua Dei quasi de potentiis ratione distinctis, instituúntque de illis peculiares tractatus cum Magist. in 1.dist.42. & 45. Huic distinctioni fauet D.Thom. hic art.4. fine, Hugo Victor. lib.1. de Sacramẽt. p.2. cap.3.4.5. & 6. semper distinguẽs tres perfectiones diuinas, quæ requiruntur ad omnem operationem Dei. Fauent etiam Scholastici citati in sect. præcedenti. Fauet etiam lo-

Sapien.12. quendi modus Scripturæ vt Sapient. 12. *Subest enim tibi cùm volueris posse.* Si enim posse subiectum est volitioni; distinguitur ab illa.

2. Sed quoniam hæc quæstio propriam sedem habet infra q.25.art.1. Nunc breuiter respondeo & dico primò. Potentia exequens in Deo absolutè non est tertia potentia ratione distincta ab intellectu & voluntate, quoniam ex præcisa & formalissima ratione intellectus & voluntatis infinitæ habetur, quidquid requiritur, vt omnes effectus possibiles ad nutum obediant imperanti; neque vlla sufficiens ratio suadet, opus esse vlteriori potentia executiua.

Prima resolutio. Potentia exequens non est tertia potentia ab intellectu, & voluntate.

3. Fauet modus loquendi sanctorum Patrũ; quod

Nyssenus. enim *voluntas diuina sit potentia, & vis rerum effectrix,* Asserit Gregor. Nyssen. in Hexæmer. col.4.

Fulgentius. Fulgentius lib.1. ad Monim. cap.12. fine, ait: *Non aliud est in illo velle, quàm posse.*

4. Athanasius orat. 3. contra Arian. col.2. *Patris*, ait, *voluntas efficax est & architectatrix, eáque per se sufficit ad res procreandas.* Et multò propius ad med. quàm ad finem eiusdem orationis repetit, *voluntatem Patris esse satis potentem ad ea constituenda, quæ ipsi placuerint.* Et iterum, *Voluntatem parem, sufficientémque ad vniuersi architecturam.*

Cyrillus Alexand. lib.3. contra Iulian. multo 5.
propius ad med. quàm ad finem §. *Arguit præterea Mosem: Producit*, inquit, *interdum ea quæ numquam fuerant; verumtamen tamquam sola voluntate perfector videtur operum, & compingit quod Verbum approbat.*

Ambrosius lib.2. Hexæmeron cap. 2. circa 6.
medium. *Quid enim difficile est*, inquit, *cui velle fecisse est.* Ac lib.5. in Lucam parum à principio: *Nihil medium est inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique dixit, & facta sunt. Videtis igitur, quod dubitari non potest, quia voluntas Dei potestas est. Si ergo voluntas eius potestas est; qui vnius voluntatis Trinitatem asserunt, vnius vtique asserunt potestatis.*

Dico 2. Nihilominus intra easdem lineas & 7.
gradus intellectus & voluntatis distinguimus potentiam executiuam, quasi partem earundem potentiarum. Sicut intellectus & voluntas Dei, quatenus versantur circa creaturas, existentes in aliqua differentia temporis quodammodo distinguuntur à se ipsis, quatenus versantur circa Deum, aut circa creaturas possibiles. Hic autem gradus distinctionis est infimus inter ea, quæ ratione ratiocinata distinguuntur. Atque hæc distinctio sufficiens est, vt Patres & Scholastici de potentia disputent, quasi de tertio attributo distincto ab intellectu & voluntate: vt in simili de misericordia & iustitia diximus disput.5. sect.6. Corol.4. Vide quæ de potentia motiua Angeli, identificata cum intellectu & voluntate, diximus 1.p.q.53.art.1.sect.1.

Secunda resolutio. Distinctio inter executiuã potentiam, & intellectũ & voluntatem.

VTRVM DIVINA VOLVNTAS sit causa vniuersalis & immediata omnium rerum, & quomodo; disputatur hîc ab Scholasticis antiquis. Hoc tamen, si Theologicum est, pertinet ad quæstionem 44. de prima causa omnium entium; solétque in 2. physicor. & in metaphysica disputari. Atque illud præsertim: Vtrum Dei concursus physicè prædeterminans causam secundam, sit requisitus vt causa secunda operetur, tractatum est à me tom. præcedenti de scientia: & magis illustrabitur infra, tractando de materialibus actionibus peccatorum.

ARTIC. V.

Vtrum voluntatis diuinæ sit assignare aliquam causam.

DISPVTATIO XV.

Num aliquid possit causare volitionem Dei.

SECTIO I.

De causa realiter causante, ac præsertim causa finali.

APVD omnes indubitatum est, non 1.
dari causam vllam creatam neque increatam, quæ reali & vera causalitate possit causare volitionem Dei: quoniam hæc est ipse Deus. Constat hæc propositio ex dictis

Supponitur id, de quo apud omnes constat.

dictis rota d. 2. nam ea de caosa negauimus Deo potentiam & actioné volendi, quoniá nulla vera productio volitionis absolutè possibilis est Deo.

2. Hanc à posteriori demonstrat Augustinus lib. 1. de Genesi contra Manichæ. c. 2. ad finem, quoniam causa diuinæ volitionis deberet esse maior & prior diuina volitione: videlicet, maior, quoniam foret causa æquiuoca, & prior saltem natura. Atque eadé ratione vtitur in lib. 83. quæst.

Diuinæ volitatis nulla est causa efficiens. q. 27. fine. *Qui quærit*, ait, *quare voluerit Deum mundum facere, causam quærit voluntatis Dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est voluntate Dei, non ergo eius causa quærenda est.*

3. *Augustinus* Augustini sententiam, suppresso nomine, vsurpauit Hugo Victorinus in summa sent. tract. 1. cap. 13. sub init. & expresso Authore sequuntur Magister, S. Thomas & alij citandi.

4. *Neque vlla creatura esse potest causa finalis illius.* Hinc satis compertum est, diuinæ volitionis nullam esse causam efficientem, neque materialem, aut formalem. Præterea, nullam creaturam esse causam finalem diuinæ volitionis, probatum est disp. 3.

5. *In quo controuersia cardo voluatur.* Restat difficultas: vtrum diuina bonitas sit realiter causa finalis suæ volitionis. Negat Vasquez disp. 82. cap. 1. init. idque tribuit D. Thomæ in hoc artic. 5. (Sed D. Thomæ sententia est, quam

Primum pro contraria sententia argumentum. statim explicabimus.) Probat primò, quia de ratione, finis est, vt vno actu volitus moueat ad alium actum electionis mediorum. Respondeo.

Soluitur. Fateor huiusmodi motionem conuenire fini; cæterũ non hæc sola motio, sed alia motio est præcipua in fine, videlicet, quod sit obiectũ primariũ & formale volitionis; & secundùm hanc motioné sæpe D. Tho. ait, diuiná volitioné moueri à sua bonitate: vt supr. art. 1. ad 3. & art. 2. ad 2. & 3.

6. *Secundum. Soluitur.* Probat 2. quoniam omnis caosa realis debet realiter distingui à caosato: sed bonitas Dei non distinguitur realiter à volitione Dei. Resp. Sola

Sola causa finalis distinctionem realem non exigit ad causandum, per primariam causalitatẽ. finalis causa est, quæ sine reali existentia, & sine reali distinctione, potest exercere suam primariam causalitatem, quæ in eo consistit, quod sit primarium, & formale obiectum mouens ad volitiones. Et ratio est, qooniam volitio propter suam eminẽtiam est actus reflexiuus in sui ipsius bonitatem; ideóque potest moueri à sua bonitate vt ab obiecto formali.

7. *Prima conclusio.* Quare dico 1. Deus est realiter causa finalis suę volitionis, quoad præcipuá causalitatem, quę est mouere vt obiectum formale volitionis. Di-

Deus realiter causa finalis suæ volitionis *Secunda cõclusio.* co 2. Deus non est realiter causa finalis suæ volitionis, qooad aliam caosalitatem, qua finis per amorem sui mouet ad alium actum realiter diuersum, quo media diliguntur propter finé: sicut principia per cognitionem sui mouent ad alium realiter diuersum assensum conclusionis. Hæc est

Tertia conclusio. mens D. Thomæ in art. 5. Dico 3. etiam comparatione dilectionis creaturarum, exercet Deus realem quandam causalitatem finis, quatenus realiter Deus creaturas diligit propter se ipsum, vt propter vltimum finem & obiectum formale: vt vidimus disp. 3. & disp. 5. sect. 3.

SECTIO II.

Deo nihil esse rationem volendi, nisi suam bonitatem, seu voluntatem, Doctores & argumenta contendunt.

1. *Sententia affirmans.* HAnc sententiam docet Albertus 1. part. tract. 20. quæst. 79. memb. 1. art. 1. particula 1. dicens; Deo non esse aliam rationem, nisi eius voluntatem: nihil enim adeò rationabile est (vt Augustinus ait) quàm fieri quod Deus vult. Idem ferè ex Anselmo docet Alexander 1. part. *Alexander.*

quæst. 35. memb. 3. dicens: *Voluntas Dei dicitur habere rationem, sicut idem habet se ipsum; idem enim est voluntas & ratio. Sed si dicatur ratio aliquis finis extra, nullo modo habet rationem.*

Similia docet Henricus quodlib. 4. q. 19. ante med. Gabriel 1. dist. 14. q. 1. art. 2. post 3. conclosionem. Driedo de concordia liber. arbitr. cum prædest. p. 1. c. 3. prope init. & c. 4. in solutione ad 4. Vasquez disp. 82. cap. 2. Molina hoc art. 5. 2.

In eadem sententia verè fuit Scotus 1. dist. 44. quæst. vnica, quatenus ex professò docet, in potestate diuinæ voluntatis esse legem & rectitudinem eius; & sicut modò rectæ sunt leges à Deo statutæ, quia placent diuinæ voluntati, sic etiam, si contrariæ leges placuissent, rectæ fuissent. 3.

Probatur primò, quia, Deo non aliam esse causam diligendi creaturas, nisi suam bonitatem, præter ea, quæ diximus disp. 3. sect. 1. & 2. probant, quæ sequuntur testimonia Scripturæ & Sanctorum Patrum. 4.

Chrysostomus Ephesios 1. sermone 1. col. 4. 5.

pondetans illud: *In laudem gloriæ gratiæ suæ*; dicit: *Ephes. 1.* *Vehementer concupiscit, vehementer desiderat nostram salutem. Quamobrem ita diligit? Solum scilicet bonitatis suæ gratia. Gratia si quidem bonitas est. Propterea dicit: In adoptionem filiorum nos prædestinauit, volens, idque vehementer volens, ad hoc vt conspicua reddatur gratiæ suæ gloria.* Idem Chrysostomus in Genes. cap. 1. hom. 3. circa med. Non propter indigentiam, sed *ob suam benignitatem & bonitatem fabricauit omnia.* Ezechielis 36. *Non* *Ezech. 36.*

propter vos, sed propter me ego faciam, dicit Dominus. Quod ad hanc rem ponderat Bernardus serm. 68. in Cantic. inter med. & finem.

Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 6. 6.

parum à principio, de hominis creatione, qui potuerit peccare: *Hoc quoque* inqoit, *prius defendam; ita institui debuisse & ita dignè institutum potiore ostensa causa qua ita fecit institui. Bonitas Dei & ratio eius: huic quoque instituto patrocinabantur, in omnibus conspirantes apud Deum nostrum. Nec ratio enim sine bonitate, ratio est, nec bonitas sine ratione, bonitas.* Nyssenus orat. catechetica cap. 5. inter *Nyssenus.*

med. & finem: *Deus propter bonitatem hoc animal deduxit ad ortum, eius bonitas causa fuit vt conderetur.* homo scilicet.

Secundò probatur ex Chrysostom. nam orat. 7.

1. aduersus Iudæos col. 2. ait: *Non enim ipsa eorum quæ fiunt, natura, sed Dei voluntas ac decretum efficit, vt eadem vel bona sint, vel mala.* Quod probat exemplo 3. Reg. 20. vbi punitur qui noluit percutere propheram. Videtur itaque sine ratione sufficere voluntatem. *Chrysostom.*

Anselmus autem in Prosologio cap. 10. & 11. 8.

Deum sic alloquitur. *Id solum iustum est, quod vis.* Et ad ea verba Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*; ait: *Non ab alio accipit consilium, nisi à sua voluntate.* & Augustinus lib. 2. Hipognos. cap. 6. ait: *Deus suam tantum consulit voluntatem.* Confirmatur ex Augustino lib. de Genes. contra Manichæos cap. 2. fine, cuius verba sunt: *Qui ergo dicit: quare fecit Deus cœlum & terram? respondendum est ei, quia voluit.* Quæ sententia recipitur ab Hugone citato in sect. præcedenti, & à Magistro, & communiter à Scholasticis in 1. distinct. 45. §. *Hæc itáque.* *Ephes. 1.* *Augustinus.* *Cõfirmatur.*

9. Tertiò probatur ex D. Thoma, qui in hoc art. 5. & 1. contra Gent. cap. 87. ait, diuinæ volitionis non aliter esse causam, nisi ex eo præcisè, quod Deus vult vnam creaturam esse causam alterius.

Cōfirmatur. Confirmatur, quoniam hæ sunt propositiones D. Thomæ: *Deus non vult hoc, quia vult illud; sed tantùm vult hoc esse propter illud.* Idem sentiunt Caietanus & Ferrariensis in eisdem locis.

10. Quartum argument. Quando quæritur causa prædestinationis, non quæritur causa, seu ratio decreti diuini, sed solummodo quæritur causa omnium effectuum prædestinationis, & ordinationis horum effectuum ad diuinam voluntatem. Ergo supponunt omnes Theologi vt certum, non esse possibilem causam siue rationem diuini decreti. Ita sentiunt S. Thom. infra q. 23. art. 5. & 3. part. quæst. 24. art. 4. D. Bonau. 1. dist. 41. art. 1. quæst. 2. vbi Ricardus art. 2. quæst. 1. Henricus nuper citatus, & multi recentiores: vt Molina, Vasquez & Zumel.

11. Quintum argument. Si diuinæ volitionis dari posset aliqua ratio vel causa; maximè daretur ratio vel causa prædestinationis, quæ est præcipua inter volitiones liberas Dei: sed huius nulla datur causa vel ratio, vt demonstratum est in disputationibus de prædestinat. Ergo nullius volitionis diuinæ potest dari causa vel ratio.

12. Sextum argumentum est ratio S. Thomæ in præsenti art. 5. quoniam idem actus non potest esse causa sui ipsius: sed Deus vnico actu fertur in finem & in media: ergo volitio finis non est Deo causa volendi media.

Cōfirmatur. Confirmatur, quoniam diuinæ volitiones creaturarum nullo modo distinguuntur à volitione necessaria Dei, si quidem illi nullam realem perfectionem addunt, quæ saltem ratione ratiocinata distinguatur à volitione necessaria. Ergo neque secundùm rationem vna volitio potest esse causa alterius.

13. Septimum argum. ex eodem loco D. Thomæ. Vna cognitio diuina non est causa alterius, idque propterea quoniā Deus in vno obiecto formali, scilicet; in sua essentia cognoscit omnia cognoscibilia: sed similiter in vno obiecto formali, scilicet in sua bonitate, vult omnia amabilia. Ergo vna volitio Dei nō potest esse causa alterius.

14. Octauum, quoniā in diuina volitione præter perfectionem essentialem & simpliciter necessariam, nihil aliud reperitur, nisi solus respectus rationis supra disp. 13. Sed nihil creatum potest esse causa, vel ratio perfectionis diuinæ simpliciter necessariæ; si quidem hæc conueniret Deo, quáuis nulla creatura existeret. Ergo nihil creatum potest esse causa, vel ratio diuinæ volitionis, quamuis possit esse ratio, vel causa relationis, qua secundùm rationem refertur ad creaturas: quæ relatio est sola denominatio extrinseca.

15. Nonum argument. quoniam solus finis vltimus est ratio volendi se ipsum & media; sed nulla creatura amatur à Deo quasi finis vltimus: supra disp. 3. sect. 1. & 2. Ergo nulla creatura potest esse ratio propter quam Deus velit ipsam creaturam, vel alias; sed tota ratio est diuina bonitas, quæ amatur vt vltimus finis. Maior probatur, quoniam finis est, cuius gratia aliquid fit, & quod mouet ad amorem mediorum. Ergo solus finis vltimus est ratio volendi se ipsum & media.

Cōfirmatur. Confirmatur primò, quoniam medium, in quantum medium non amatur propter se ipsum, sed propter finem: at omnis creatura amatur à Deo in quantum medium.

Secundò confirmatur, quoniam omne vtile, in quantum vtile non amatur propter se, sed propter honestum, vel delectabile, ad quod deseruit; sed omnis creatura diligitur à Deo vt vtilis: ergo ratio diligendi creaturam non sumitur ex ipsa creatura. *Secundò.*

SECTIO III.

Diuinæ volitionis assignari aliquam rationem probatur authoritate.

PRopono priùs generalē conclusionem, quam à præcedenti sententia minimè dissentire constabit sect. 5. cuius indicium est, grauiores Authores, qui pro præcedenti sententia relati sunt, meritò adduci quoque pro conclusione præsenti. 1.

Conclusio est. Diuinæ volitionis datur aliqua causa secundùm rationem, ita vt vnus actus diuinus sit ratio alterius actus, secundùm rationem mouens ad illum: prætereáque obiecti creati natura vel existentia sit quandóque ratio, siue conditio suo modo determinans diuinam volitionem. Ita Durandus in 1. distinct. 41. quæst. 1. num. 8. & 9. Sed clariùs quæst. 2. num. 5. Maior eadem dist. 41. quæst. 1. prope init. Ricardus 1. dist. 45. art. 2. quæst. 4. & lib. 3. sent. dist. 32. art. 1. quæst. 3. Corduba in quæstionario quæst. 56. opin. 5. punct. 2. ad 2. dub. Suarez 3. part. tom. 1. disp. 41. sect. 4. initio, & in relectione de libertate diuina disp. 1. sect. 1. num. 5. & sect. 2. num. 21. & 22. & 1. part. lib. 3. de attributis c. 7. num. 12. Valent. hic quæst. 19 punct. 5. assert. 2. 2. *Vnus actus diuinus secundum rationē est ratio alterius.*

Idem sentiunt grauissimi Scholastici, qui dum explicant titulum quæstionis de causa prædestinationis, supponunt exclusa reali causalitate, posse aliquid esse rationem, aut conditionem ob quam Deus velit dare gloriam. Ita Albertus 1. part. quæst. 63. memb. 3. art. 1. quæst. inciden. 1. Alexand. 1. part. quæst. 28. memb. 3. art. 3. Bonauent. 1. dist. 41. art. 1. quæst. 2. Vbi Ricard. art. 2. quæst. 1. & 2. Gregor. quæst. 1. artic. 2. Gabriel q. vnica initio. Marsil. in 1. q. 31. art. 2. initio. 3.

Imò est aperta mens D. Thomæ infra q. 23. art. 5. ad 3. dicentis, dari rationem diuinæ electionis, aut reprobationis in communi, sed non in particulari. & in comment. ad Ephes. 1. consilium diuinæ voluntatis explicat esse voluntatem, quæ est ex ratione, & 1. contra Gent. cap. 82. ad obiectionem 3. ait: diuinam voluntatem determinari à diuina cognitione proponente bonum creaturarum, quasi congruum & conueniens (quod explicatum est disp. 7. sect. 6.) & cap. 86. probat, rationem esse diuinæ volitionis, non solùm qua necessariò vult seipsum, sed etiam qua liberè vult creaturas existere. Atque idem sentit Ferrar. vtrobique, & Capreol. 1. dist. 45. q. 1. ad argumenta Aureoli contra tertiā conclusionem. 4.

Probatur primò ex Sacra Script. supponendo regulam, quam tradit Augustinus lib. 3. de doct. Christiana cap. 10. & 11. videlicet propriè & non figuratè intelligenda esse verba Sacræ Scripturæ, nisi ad sensum translatitium, aut improprium compellat auctoritas aut ratio, desumpta ex fidei veritate, aut morum honestate. In præsenti autem ratio suffragatur, vt dictiones causales propriè significent rationem diuinæ volitionis; 5.

quemad

Ioan. 10. Ioan. 16. 3 Reg. 3. quemadmodum Ioan. 10. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam*, Ioan. 16. *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis.* Tertiò Reg. 3. *Quia postulasti verbum hoc*, &c. *Sed postulasti tibi sapientiam, ecce feci tibi secundum sermones tuos.* *Apocalip. 3.* Apocalip. 3. *Quoniam seruasti Verbum patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis.*

6. *Diuina voluntas consequens ortũ trahit ex vitio nostro. Chrysostom.* Probatur secundò, nam Dei voluntas consequens *ortum & rationem ducit ex nostro vitio*: Vt loquitur Chrysostomus sermone primo in epistola ad Ephes. Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. versus finem, & dialogo contra Manichæos versus finem, dicens, secundariam Dei voluntatem esse, *quod earum rerum, quæ contingunt, causa, Deus vult.* Quorum sententiam sequuntur omnes Scholastici, tractantes de voluntate consequente infra disp. 19. sect. 2. & sequentib. Chrysostom. in eodem sermone 1. ad Ephes. colum. 4. concedit, Deum velle à nobis prædicari alicuius rei gratia, videlicet, *vt feruentior nobis dilectio innascatur.*

7. *Prosper.* Tertiò probatur, nam multis Scripturæ testimoniis & Sanctorum Patrum, præsertim Augustini, Prosperi, Fulgentij, & Anselmi constat verissimam esse sententiam, quam collegit Prosper ad cap. 8. Gallorum fine dicens: *Vt & qui saluantur ideo salui sint, quia illos voluit Deus saluos fieri, & qui pereunt, ideo pereant, quia perire meruerunt*, *Deuteron.* Quæ sententia sumitur ex Deuteron. cap. 9. *Neque enim propter iustitias tuas & æquitatem cordis tui ingredieris, vt possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te, deletæ sunt: & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est*, &c. *Tobiæ 13.* Tobiæ 13. *Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluauit propter misericordiam suam.*

8. Augustinus de Bono persener. cap. 8. init. *Sed cur*, inquit, *gratia Dei non secundum merita hominum datur? Respondeo; quoniam Deus misericors est. cur ergo*, inquit, *non omnibus? & hic respondeo: quoniam Deus iustus iudex est.* Et toto illo capite pergit ostendere, solam misericordiam esse rationem prædestinandi & conferendi gratiam, sed hominum peccata esse rationem reprobandi, atque damnandi. Rursus lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. ait: *Non quia inuenit Deus opera in hominibus, quæ eligat, ideo manet propositum iustificationis ipsius; sed quia illud* (propositum) *manet, vt iustificet credentes, ideo inuenit opera quæ iam eligat ad regnum cælorum.* Docet igitur Augustinus, diuinum propositum iustificandi esse causam bonorum operum, quæ sunt obiecta rationabilia & proportionata diuinæ electioni. Eadem sententia frequenter occurrit in multis opusculis Augustini, veluti de natura & gratia, de prædestinatione & gratia, de prædestinatione sanctorum epist. 105. & 107. & vbicumque tractat de gratia & libero arbitrio.

9. Idem August. 11. de ciuitate cap. 22. rationem reddit, ob quam Deus fecerit mundum, & addit: *Hanc etiam Plato in Timæo causam condendi mundum iustissimam esse dicit, vt à bono Deo, bona opera fierent*, &c.

10. *Hieronym.* Probatur quartò ex Hieronymo, quem refert & sequitur Hugo Victorinus in epist. ad Rom. quæst. 235. dicentem: *Deus nihil facit, quia vult, sed quia ratio est sic fieri.* *Ephes. 1.* Idem Hieronymus Ephes. 1. ad illud: *Secundum consilium voluntatis suæ*, docet, omnia quæ Deus facit, esse plena ratione. Et Interlinealis ibidem, *Consilium voluntatis suæ*, intelligit voluntatem, quæ est ex ratione. Vnde idem Hugo Victorinus in summa sentent. tractatu 1. cap. 13. postquam præcepit, *non esse quærendum, quare Deus voluit*, videlicet, inquirendo realem causam: vt vidimus sect. 1. reddit rationem ob quam hæc & illa opera Deus facere voluerit. Cuiusmodi rationes reddit etiam alibi sæpe.

Vnde probatur quintò, quia Patres seriò præcipiunt humiliter venerari quamplurima opera diuinæ prouidentiæ, quorum rationes & causas ignoramus; scimus autem sapientissimas & optimas esse quæcumque sint. Ita Chrysostomus in Genes. homil. 4. in medio & homil. 10. post med. & Ephesios 5. sermone 19. à medio. & tom. 5. orat. 1. aduersus Iudæos colum. 2. & 3. Augustinus de Genesi contra Manichæos lib. 1. cap. 16. ad med. & lib. 11. de ciuit. cap. 22. Cyrillus lib. 3. contra Iulian. colum. 8. §. *Si autem.* & §. *subiiciam.* Methodius in concione de resurrectione apud Theodolum in collectaneis ad Rom. 9. Nazianz. oratione 16. de pauperum amore propius ad finem, quàm ad med. n. 43. & 45. Damascenus dialogo contra Manichæos duobus foliis ante finem, & lib. 1. fidei cap. 1. ad finem, & lib. 2. cap. 29. Quorum verba retulimus disp. 9. sect. 12. 11. *Opera Dei quorum causas ignoramus humiliter veneranda.*

Sextò ad eandem veritatem probandam adduci possunt testimonia fere cunctorum Patrum, iunctis eorum ponderationibus positis tota disp. 9. & 10. quibus probatur Deo rationem esse, propter quam decernat aliquid facere potius, quam oppositum, videlicet, quoniam illud opus est melius. 12.

Septimò eadem veritas colligitur ex omnibus Patribus, qui reddunt rationem Incarnationis, quoniam decens ac decorum Deo erat reparare genus humanum, seruato rigore iustitiæ, & oppositum minus decorum ac decens. Quos reperies apud Scholasticos accuratè tractantes de necessitate Incarnationis. Præsertim id colligitur ex Gregor. Nyssen. orat. catechet. c. 15. sub init. dicente: *Si ergo diuinæ naturæ indicium & signum proprium est beneuolentia in homines, habes rationem, quam quærebas. habes causam, cur Deus venerit ad homines*, & post pauca: *Hæcne sunt parua & indigna, quæ Deum moueant, vt descendat ad humanam naturam visitandam?* 13.

Colligitur etiam ex Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 8. & cap. 12. post cuius medium, suam & aliorum Patrum sententiam ita explicat: *Verum est quod dicis de libertate, & voluntate, & benignitate illius: sed sic eas debemus rationabiliter intelligere, vt dignitati illius non videamur repugnare. Libertas enim non est nisi ad hoc, quod expedit, aut decet; nec benignitas dicenda est, quæ aliquid Deo indecens operetur. Quod autem dicitur, quia quod vult iustum est: & quod non vult, iustum non est, non ita intelligendum est, vt si Deus velit quodlibet inconueniens, iustum sit: quia ipse vult. Non enim sequitur si Deus vult mentiri, iustum esse mentiri: sed potius Deum illum non esse.* Et paulò inferiùs: *Itaque de illis tantum est verum dicere: Si Deus hoc vult, iustum est, quæ Deum velle non est inconueniens. Si enim vult Deus, vt pluat, iustum est vt pluat: & si vult vt aliquis homo occidatur, iustum est vt occidatur.* Plura testimonia Patrum & Scholasticorum videbimus infra disp. 27. sect. 6. 14. *Anselm.*

Denique quoties Patres rationem reddunt ob quam Deus vult permittere peccata vel pauciores prædestinare, vel instituere Sacramenta, vel 15.

quodcumque aliud opus prouidentiæ sic, vel aliter exercere, toties ſupponunt, ex parte obiecti dari rationem ob quam à diuina prouidentia eligatur illud opus.

SECTIO IV.

Idem probatur rationibus.

1. *Vltimus diuinæ voluntatis finis, Dei bonitas, fines autem ſubordinati, creaturæ.*

PRimò, quamuis enim ſola Dei bonitas ſit vltimus finis diuinæ volitionis, & primus motor illius: nihilominus creaturæ ſunt fines ſubordinati, ad quos immediatè diriguntur aliæ creaturæ: ſicut homo eſt finis mundi corporei, & hominis finis eſt viſio & amor Dei ad eius gloriam. Hos autem ſubordinatos fines diuinæ volitionis concedit D. Thom. 1. contra gent. cap. 86. Ergo diuinus amor, in quantum intendit producere hominem, fuit ratio, mouens ad volitionem creandi mundum corporeum. Idémque intellige de quacumque volitione cuiuſque finis ſubordinati: ita tamen, vt non ſit prima ratio, neque primum mouens, ſed ſit ratio accipiens vim à prima ratione, quæ eſt vltimus finis, tanquam à primo mouente: ſicut diſp. 5. ſect. 3. & 5. dictum eſt.

2. Probatur ſecundò, nam ſine dubio Deus poteſt hominem relinquere omnino liberum, vt ex adulterio generet filium, ſi velit; vel non generet, ſi nolit. Ergo præſcientia futuræ generationis omnino liberæ, erit ratio ex parte obiecti determinans, vt Deus velit intra hanc materiam infundere animam rationalem. Vtor autem hoc exemplo, quo faciliùs refutem ſolutionem contrariæ ſententiæ, quæ concedit, Deum velle, vt vna creatura ſit cauſa & ratio alterius; ſed negat, creaturam vllo modo eſſe rationem diuinæ volitionis. Hoc autem refutatur, quoniam anima rationalis exiſtit ſolius Dei virtute, & neceſſariò exiſtit, quo loco & tempore Deus vult, eam exiſtere, & non antea, nec poſtea: neque reſultat ex diſpoſitionibus corporis. Ergo diſpoſitiones huius corporis hoc tempore & loco productæ, non ſunt cauſa & ratio, vt exiſtat hic & nunc anima rationalis, niſi in quantum eæ diſpoſitiones ſunt obiectum cognitum, & ratio mouens diuinam voluntatem, vt velit, hic & nunc creare animam rationalem. Vnde colligitur, præſcientiam diſpoſitionum eſſe rationem decreti creandi animam rationalem: & conſequenter ipſas etiam diſpoſitiones eſſe rationem obiectiuam.

Refutatur ſolutio.

3. *Finale peccatum ratio eſt, vt homo æterna pœna puniatur.*

Tertiò probatur, quoniam peccatum finale non ſolùm eſt ratio, vt homo puniatur æterna pœna, ſed etiam eſt ratio, propter quam Dei voluntas ex ſe magis propenſa ad clementiam, velit erga peccatorem exercere æternam iuſtitiam. Vnde Chryſoſtom. & Damaſcen. citati in ſectione præcedenti probatione 2. dicunt, hanc voluntatem Dei exiſtere ex noſtra cauſa. Ergo ex parte noſtra datur cauſa ſeu ratio alicuius volitionis diuinæ.

4. *Dilēma conficitur ex doctrina circa prædeſtinationem.*

Quartò probatur, quia vel Deus prædefinit merita prædeſtinatorum; per quæ obtinenda eſt gloria, vel non prædefinit. Si prædefinit merita, tunc ratio mouens ad prædefinitionem meritorum eſt volitio efficax conferendi gloriam iis prædeſtinatis. Si autem Deus non prædefinit merita, tunc præuiſio meritorum quaſi abſolutè futurorum, erit ratio mouens Deum, vt velit efficaciter iis hominibus conferre gloriam.

Quintò, quia niſi requiratur ex parte obiecti iuſtitia, ratio & conuenientia, vt à Deo amari poſſit; conſequens erit, vt Deo ſit pro ratione voluntas: ac proinde quodcumque obiectum ex ſe malum & inordinatum, eo ipſo quod ametur à Deo, fiat comparatione diuinæ voluntatis bonum, ordinatum & rationabile. Vnde manauit error aſſerentium, Deum velle, mendacium, errorem & peccata fieri ab hominibus: quoniam hæc omnia non ſunt turpia comparatione diuinæ voluntatis. Quod refutabimus diſp. 33. 5. *Abſurdū ex cōtraria ſententia.*

Sextò probatur, quia Deus ſemper eligit medium optimum & conuenientiſſimum ad conſequendum finem, ſub ea menſura & modo ſub quo eſt efficaciter volitus à Deo. Ergo conuenientia & commenſuratio medij cum tali fine eſt ratio, vt Deus illud velit adhibere, ita vt ſublata illa conuenientia non vellet illud adhibere. Veluti conuenientia Incarnationis ad redemptionem, & ad oſtenſionem attributorum, fuit ratio propter quam Deus voluerit incarnari, & ſine qua non voluiſſet incarnari. Antecedens ſupponitur, tanquam certum ab omnibus Theologis, vt notauimus ſuprà diſput. 9. ſect. 1. aſſertione 1. 6.

Conuenientia medij ad finem, eſt ratio, vt Deus velit illud adhibere.

Septimò, Omnes rationes, quæ in eadem diſput. 9. ſect. 6. & ſequentibus probant, Deum ſemper & infallibiliter velle quod ſecundùm ſe eſt optimum, eædem probant à fortiori, requiri ex parte obiecti bonitatem ac congruentiam ob quam ametur à Deo. Quamuis enim doctores dubitare videantur, an Deus infallibiliter eligat ſemper, opus quod ſecundùm ſe eſt optimum & magis conſentaneum rationi: ſupponunt tamen vt certum, ſemper à Deo eligi opus, quod ſecundùm ſe bonum eſt & rationi conſentaneum. 7.

Vnde ſic argumentor: diuina cognitio, oſtendens rationes ac congruentias obiectorum, dirigit diuinam volitionem, & eſt ratio vt diuina volitio inclinetur potius ad obiectum rationabilius. Ergo tam diuina cognitio, quàm obiectum repræſentatum per illam diuerſimodè ſunt ratio diuinæ volitionis. Confirmatur, quoniam ſi hæc diuina cognitio non mouet, neque eſt ratio, ob quam inclinetur diuina volitio; ſequitur volitionem Dei ad meliora obiecta non ferri ſtudio atque auiditate maioris boni, neque conſilio, ſed caſu fortuito; perinde ac ſi Deus ignoraret quid melius eſſet, aut quid deterius. 8.

Diuina cognitio diuinæ volitionis ratio.

Cōfirmatur.

Octauò probatur; nam propterea Deus voluit, nos præcepto & crebris exhortationibus excitare ad importunam orationem, quoniam vult concedere quod petimus: & propterea voluit inſtituere remedium contritionis & Sacramentorum; quoniam vult concedere peccatorum veniam. Iam ergo vna volitio diuina eſt ratio alterius, idque in pleriſque aliis exemplis dici eadem ratione poteſt. 9.

Qua ratione vna volitio ſit cauſa alterius.

Probatur nonò, nam habere rationem ex parte obiecti, vel ex priori alia volitione, perfectio eſt nullam includens imperfectionem. Ergo Deo conuenit. Antecedentis præcipua probatio erit ſolutio argumentorum in ſect. 5. Sed præterea probatur exemplo diuinæ ſcientiæ; nam vt ſcientia viſionis præuideat futura, præſupponitur, quaſi conditio determinans ex parte obiecti, illius futuritio: vt probatum eſt tomo præcedenti de Scientia diſput. 28. ſect. 4. & ſequentibus: & diſp. 36. ſect. 1. Ergo eadem futuritio eſt quodammodo ratio & cauſa. Vnde hæc propoſitio: 10.

Propterea

Propterea Deus ab æterno sciuit Petrum esse peccaturum, quia Petrus est peccaturus; admittitur à Patribus & Scholasticis citatis in eadem disp. 36. sect. 1. Quapropter in eodem sensu accipiendo dictionem causalem, nullam imperfectionem significabit, qui dixerit: *Deus propterea vult punire peccatum Petri, quia Petrus est peccaturus, & quia Deus præsciuit esse peccaturum.*

11. Confirmatur, nam scientia, qua Deus comprehendit voluntatem creatam & omnes eius circumstantias, est ratio sufficienter determinans diuinum intellectum, vt sciat omnes effectus, habentes infallibilem connexionem cum voluntate sub circumstantiis posita: vt ostensum est præcedenti tomo de Scientia disput. 80. Ergo diuina Scientia vnius creaturæ potest esse ratio diuinæ scientiæ, qua scit aliam creaturam. Ergo huiusmodi ratio & quasi causalitas nullam imperfectionem afferet diuinæ voluntati.

Recentiorū solutio.

12. Recentiores aliqui existimant, satisfieri argumentis huius sententiæ, concedendo, obiectum creatum esse causam seu rationem illius relationis, seu denominationis extrinsecæ, quam solam addit volitio libera Dei supra volitionem necessariam: vt diximus disp. 13.

13. *Refutatur primò.* Hæc tamen solutio refutatur primò, quia superiora argumenta probant dari rationem: propterquam Deus liberè velit aliqua obiecta: sed volitio libera Dei non constituitur per denominationem extrinsecam, seu relationem rationis, sed per formalitatem realem. Ergo præcedentia argumenta probant, dari rationem diuinæ volitionis liberæ, quoad suam formalitatem realem.

14. *Ea quæ argumentum continet, declarantur.* Huius argumenti propositiones ita explico. Quamuis nulla perfectio, aut formalitas realis addatur per volitionem liberam supra volitionem necessariam: nihilo minùs volitio libera, quoad totam suam rationem plenè constitutam, est formalitas realis residens in Deo prius ratione, quàm intelligatur futuritio cuiuslibet actionis Dei ad extra, vel cuiuscumque creaturæ: & consequenter prius ratione, quam aduenit diuinæ voluntati aliqua denominatio extrinseca à quolibet obiecto futuro in tempore: vt demonstratum est tota disp. 11. & 12. Sed superiora argumenta probant, quamdam rerum cognitionem, diuinam esse rationem, propter quam Deus liberè vult alias creaturas producere: insuper quamdam rerum volitionem diuinam esse rationem, ob quam Deus liberè vult alias res: præterea, quædam obiecta ex se habere peculiarem rationem, vt quasi media diligantur à Deo, & vt propter illa, vt propter fines subordinatos amentur alia. Ergo datur ratio diuinæ volitionis realis, & non solius denominationis extrinsecæ.

15. *Refutatur secundò. Irritas & inanes reddit plures Theologorū quæstiones.* Refutatur secundò, quoniam si non potest dari ratio ipsius volitionis diuinæ, sed solius denominationis extrinsecæ, resultantis ab effectis creatis in diuinam volitionem: sequitur, vanas esse plurimas quæstiones Theologorum de ordine, dependentia vel ratione diuinarum volitionum, postquam inter illos constat, quem ordinem, dependentiam vel rationem habeant externa obiecta inter se. Consequens est falsum; ergo & antecedens. Probatur sequela, nam denominationes extrinsecæ siue relationes rationis, resultantes ab externis obiectis in Deum, eundem ordinem, dependentiam, ac rationem seruabunt, quam habent ipsa obiecta externa. Huius sunt plura exempla ex quibus subiiciam duo.

Primum exemplum. Christi Domini Incarnatio fuit tempore prior remedio peccati, quod de facto attulit cum eximia Dei gloria. Vnde resultant in diuinam volitionem denominationes extrinsecæ, vel relationes rationis ab his effectis, causatis cum hac dependentia. Nihilominus Theologi postquam hoc supponunt tanquam certum, disputant valde abstrusam quæstionem de motiuo adæquato Incarnationis, vtrùm ita fuerit remedium peccati, vt si Adam non peccaret; Deus non incarnaretur. Ergo supponunt ipsius diuinæ volitionis incarnandi possibilia fuisse duo motiua immediata; alterum diuinam gloriam & ostensionem attributorum, independenter à peccato, alterum remedium peccati. 16.

Quamuis Theologi supponant, quod aduersarij respondent, adhuc aliud inuestigant.

Secundum exemplum. Constat apud omnes Catholicos, merita & perseuerantiam in gratiâ, esse causam & rationem gloriæ; ideóque relationes rationis, inde prouenientes in diuinam volitionem, similem ordinem ac dependentiam habebunt. Nihilominus difficillima quæstio est, vtrùm efficax volitio dandi gloriam, fuerit Deo ratio mouens ad præbenda efficaciter merita & perseuerantiam, vel potius è contrariò præuisa merita fuerint ratio mouens ad volitionem efficacem dandi gloriam: & vtróque modo Deus potuit prædestinare homines vel Angelos: vt ostendimus de prædestinatione tractantes. Ergo vltrà denominationes extrinsecas, quæ ab externis obiectis resultant in diuinam volitionem, datur ratio ipsius diuinæ volitionis realis. Vide supra disp. 11. sect. 6. 17.

Vltra causā denominationes extrinsecas, concedendam esse causam seu rationem diuinæ volitionis.

Caietanus in hoc art. 5. afferit, hanc propositionem esse veram: *Hoc obiectum est volitum à Deo, quia aliud obiectum est volitum à Deo.* Nihilominus propositionem aliam vocis actiuæ falsam esse, videlicet, *Deus vult hoc obiectum, quia vult illud.* Verùm hæc sententia sponte ruit, primò, quoniam conceptus mentis, respondens actiuæ voci & passiuæ, est idem, vt cum dico: *Ego amo Deum; Deus amatur à me.* Nam quamuis in modo intelligendi sit aliqua diuersitas; tamen in re intellecta & affirmata retinetur identitas. Ergo impossibile est, vnam esse veram, si altera sit falsa. Probatur consequentia, quoniam diuersus modus intelligendi, retenta eadem re intellecta, non affert falsitatem propositioni veræ. 18.

Sibimet contrā Caietani sententia.

Vnde refutatur etiam illa solutio Caietani dicentis. Quando actio est vnica, passiones verò sunt plures, possunt causari passiones, quamuis non causetur actio. Quæ doctrina supponit falsum, nam quocumque modo volitio Dei circa omnes creaturas est vnica, eodem modo est vnica passio, seu denominatio, qua omnes creaturæ dicuntur volitæ; si loquamur de vnitate formalis significati; quamuis materiale subiectum denominatum sit multiplex. Quapropter non potest dari causa volitionis passiuæ, sumptæ pro formali; si non datur causa volitionis actiuæ. 19.

Falsum assumit Caiet.

Secundò impugnatur, quia nihil esse potest causa, vel ratio, vt aliquid sit volitum à Deo, nisi eo modo, quo fuerit causa vel ratio, vt Deus illud velit: nam passiua denominatio non aliter causatur, nisi causando formam denominantem. Refutatur tertiò quoniam nouem argumenta nuper à nobis adducta probant, dari rationem & quodámodo causam, propter quam Deus velit. 20.

Vt aliquid sit causa quare aliquid sit volitum à Deo; esse etiā debet causa vel ratio ipsius diuinæ volitionis.

SECTIO V.

Explicatur & conciliatur nostra sententia solutione argumentorum.

1. *Patrum mens declaratur.*

AD primum Resp. Illorum Patrum mens fuit obiectum formale, siue vltimum finem, qui primariò moueat Dei voluntatem, non esse alium, nisi propriam bonitatem: sicur probatum est disp. 3. sect. 1. & 2.

2. *Humano cōsilio non indiget Deus.*

Ad secundum argumentum ex Chrysostom. Anselm. & Augustino. Resp. in eorum sententiis tria contineri verissima. Primum; Deus non indiget alieno consilio vel eahortatione vt bonum eligat, quoniam diuinus intellectus fidelissimè dictat bonum, & eius voluntas auidissimè fertur in bonum. Secundum; Voluntatibus creatis obiecta redduntur bona, eo quod volita sint ab aliena voluntate, scilicet diuina, vel humana prælati: sed Deo nullum obiectum redditur bonum ab aliena voluntate.

Nullum obiectum redditur Deo bonum ab aliena volūtate.

3. *In ijs obiectis, in quibus nulla ratio est, propter quā, hoc melius sit, quā illud, tota ratio volendi hoc potius, quam illud, deuoluitur ad diuinam voluntatem. Idem censendū, in rebus illis in quibus abitur in infinitum, esto inæquales inter se sint.*

Tertium. Multa obiecta sunt, in quibus nulla est ratio, propter quam hoc sit melius, quàm illud: & in his tota ratio volendi hoc potius, quam illud, est diuina voluntas. Veluti ea parte obiecti non fuit maior ratio, propter quam initio mundi produceretur hæc pars materiæ sub forma aëris, potius quàm sub forma aquæ vel terræ. Nec maior ratio propterquam hæc humanitas assumeretur à Verbo potius quàm alia: vel hic homo prædestinaretur ante prænisa opera potiùs, quàm alter. Huiusmodi sunt innumera obiecta, quæ secundùm se sunt prorsus æqualia; & præterea obiecta inæqualia, in quibus abitur in infinitum, conueniunt in hoc, quod tota ratio eligendi hoc potius, quàm illud, fuit diuina voluntas sine vlla ratione ea parte obiecti, neque ea parte alterius actus diuini: vt vidimus disput. 9. sect. 1. & 2.

4. *Triplex expositio Augustino adhibetur.*

Ad confirmat. Resp. Augustinus contra Manichæos intendit primò, nullam esse quærendam realem causam diuinæ volitionis: secundò, nullam esse rationem, quæ Deum necessitate compulerit creare, sed pro sua libertate liberæ creasse: tertiò: non fuisse maiorem rationem creandi mundum nunc potiùs, quàm antea, vel postea. Hæc certissima sunt & nihil pugnant cum nostra conclusione.

5. Ad tertium Resp. D. Thomam minimè dissentire à nostra sententia, ostendimus satis supra sect. 3. Vnde colligo, hunc esse genuinum sensum D. Thomæ in hoc art. 5. & 1. contra Gent. cap. 87. Nihil est causa realiter causans diuinam volitionem, imò etiam secundùm rationem, & secundùm nostrum modum intelligendi, nulla volitio diuina est causa, vel ratio alterius volitionis, si proprius & strictius accipiantur hæ voces: sic enim acceptæ significant, vnam volitionem esse rationem, quæ mouet ad aliam volitionem specie diuersam: sicut intentio finis mouet ad electionem mediorum, quæ apud nos specie differt ab intentione: & sicut assensus principiorum mouet ad conclusionis assensum specie diuersum. At volitiones diuinæ etiam secundùm nostrum modum intelligendi non distinguuntur quasi ratione specifica, quoniam idem habent obiectum formale: suprà disp. 3. sect. 1. & 2. Hæc autem nihil pugnant cum nostra & D. Thomæ sententia, quæ solùm asserit, in Deo volitiones diuersorum obiectorum differre quasi partes extensionis eiusdem numero volitionis: & inter has partes vnam esse quodammodo rationem alterius modo explicato in section. præcedenti.

Ad confirmat. Resp. Deus non vult hoc, quia vult illud, si dictio, *quia*, denotet realem causam, vel denotet rationem, quæ fuerit primarium motiuum ac prima ratio non accipiens vim ab alia ratione: huiusmodi enim ratio comparatione diuinæ volitionis est sola diuina bonitas; nihilominus absolutè concedi possunt hæ propositiones: *Deus vult hoc, quia vult illud. Deus vult hoc, quia præcognouit illud.* accipiendo dictionem, *quia*, minùs rigidè, vt significet rationem, quæ neque sit causa realis, neque sit prima ratio mouens, sed ratio subordinata, accipiens vim à primaria ratione, quæ est diuina bonitas: vt in sect. 4. initio dictum est. 6. *Quarumdā propositionū causalium veritas examinatur*

Ad quartum Resp. Quando quæritur causa prædestinationis, non solùm quæritur causa effectuum prædestinationis & ordinationis horum effectuum ad diuinam voluntatem; sed etiam quæritur ratio ipsius diuini decreti prædestinandi: si hoc nomen *ratio* accipiatur minùs strictè, vt nuper explicatum est. Quare D. Thom. infra quæst. 23. art. 5. postquam in corpore dixerat, non quæri causam diuinæ volitionis, sed effectuum, in solutione tertij argumenti mutat loquendi modum, conceditque rationem diuinæ electionis & reprobationis in communi non in particulari. Atque eodem modo intelligendi sunt alij Scholastici, præsertim D. Bonauent. qui apertè contedit, rationem prædestinationis aut reprobationis fuisse præuisionem meritorum. Sed de hoc susius egimus tractantes de causa prædestinationis. 7. *Vbi positum sit longinum, quando quæritur causa prædestinationis.*

Ad quintum Resp. Datur ratio prædestinationis in communi, videlicet, communicatio & ostensio diuinorum attributorum: & datur ratio reprobationis in communi, videlicet ostensio iustitiæ, aliique fines suo loco tractati; sed quod non detur ratio prædestinandi hunc hominem potiùs, quàm alterum, nihil obstat nostræ sententiæ. 8.

Ad sextum cum confirmat. Resp. Quamuis libera volitio Dei nullam realem perfectionem addat supra volitionem necessariam; adhuc in Deo plures volitiones liberæ distinguūtur ab inuicem, & à volitione necessaria infimo quodam gradu distinctionis; veluti materiales partes eiusdem attributi modo explicato supra disp. 13. sect. 2. Et hæc distinctio sufficit, vt vna volitio Dei sit ratio & quodammodo causa alterius volitionis; sed non ita propriè sicut intentio finis in nobis est causa eligendi media. 9.

Ad septimum Resp. Quod ad rem præsentem attinet, cognitio & volitio diuina, partim conueniunt, partim verò differunt, conueniunt námque primò; quia tam volitio, quàm cognitio non causatur realiter ab alia cognitione aut volitione. Secundò; neque volitio, neque cognitio causatur, secundùm nostrum modum intelligendi ab alia volitione & cognitione quasi specie diuersa, & quæ se habeat veluti principium respectu conclusionis: aut veluti electio respectu intentionis: vt dictum est in solutione tertij argumenti, Tertiò; nihilominus ratio determinans diuinum intellectum ad cognitionē vnius creaturæ potest esse diuina cognitio alterius creaturæ: vt ostensum est sect. 4. probat. 9. Atque similiter 10. *Partim conueniunt, partimque differunt diuina cognitio, & diuina volitio.*

liter ratio determinans ad vnius creaturæ volitionem, potest esse volitio alterius creaturæ, cui non obstat idem esse obiectum formale, in quo omnes creaturæ intelliguntur à Deo, & esse idem obiectum formale, in quo omnes creaturæ amantur à Deo.

11. Differunt autem volitio & intellectio primò, quoniam diuina intellectio non habet pro ratione determinante aliam intellectionem, nisi hoc necessariò postulet connexio ac dependentia veritatum, quæ intelliguntur. At verò vna diuina volitio potest esse ratio alterius, quamuis hoc non necessariò postulet rerum connexio: sicut Incarnatio ex natura sua non necessariò postulat remedium peccati originalis; & tamen huius remedij volitio potuit Deo esse ratio volendi Incarnationem. Hoc discrimen nascitur ex libertate volitionis & necessitate intellectionis.

Totum discrimẽ nascitur ex libertate volitionis, & intellectionis necessitate.

12. Secundò differunt, nam volitionibus magis congruit accipere pro ratione alias volitiones, eo quod volitio ex ratione volitionis, quærit in obiecto volito bonitatem, & quando exiguam bonitatem habet ab intrinseco, illam auget volitio, referendo illud obiectum ad aliud obiectum perfectiùs, prius volitum. Qua ratione perfectio volitionis diuinæ est, vt propterea velit permittere peccata, quia vult maiora bona inde colligere. Sed non est perfectio diuini intellectus propterea scire peccata, quia scit maiorem gloriam inde esse colligendam. Nam perfectio intellectus non consistit in hac subordinatione aut dependentia, nisi eam necessariò postulent veritates, vt dictum est: vide supra disp. 6. sect. 3. ad secundum cum confirmationibus.

13. Ad octauum Resp. distinguendo minorem: Nihil creatum potest esse causa vel ratio diuinæ perfectionis necessariæ præcisè quatenus perfectio necessaria est. Nihilominus aliquid creatum potest esse ratio, & quodammodo causa, propter quam eadem perfectio necessaria, manens prorsus eadem, realiter ac liberè tendat in hæc obiecta creata potius quàm in illa. Quod si vrgeas. Hæc realis ac libera tendentia ad creatæas est perfectio diuina, & non est alia perfectio, nisi necessaria. Ergo creatura quæ fuerit ratio huius tendentiæ, erit ratio perfectionis necessariæ.

Instatur urgendo.

14. *Soluitur.* Respondeo, negando consequentiam, propter eminentiam infinitam huius volitionis, quæ licèt sit perfectio necessaria; est etiam libera & realis tendentia ad obiecta creata: vnde sicut potuit Deus velle incarnari aut velle non incarnari, retenta eadem perfectione volitionis; ita potuit velle incarnari propter remedium prævisi peccati, aut propter Incarnationis perfectionem independenter à peccato. Quare huius argumenti plenior solutio petenda erit ex dictis supra disp. 53. præsertim sect. 2. & 3.

15. Ad nonum Resp. primò. Solus finis vltimus est prima ratio, non accipiens vim ab alia priori ratione. At verò media, quæ diliguntur, quasi fines subordinati & intermedij, sunt etiam rationes accipientes vim à prima ratione, & virtute primæ rationis mouentes ad alia media. Vnde non solum gratia finis vltimi facit aliquid Deus, sed etiam facit aliquid gratia finis intermedij, vt per illum consequatur vltimum finem: vide supra sect. 4. probat. 1. Respond. secundò. Etiamsi aliqua creatura nullo modo sit finis subordinatus & subalternus, sed solummodo sit medium infimum; habet in se rationem, ob quam à Deo

Fines subordinati vim accipiunt à prima ratione mouente

Aliter etiam soluitur argumentum.

amatur quasi medium; habet enim honestatem, conuenientiam & proportionem ad finem: vt in sect. 4. probat. 5. 6. & 7.

16. Ad primam confirmationem respondetur primò. Medium, in quantùm medium, amatur propter se ipsum, non quidẽ quasi propter obiectum formale, sed quasi obiectum materiale, quod propter intrinsecam honestatem, & conuenientiam, aptum est vt deseruiat ad finem. Respond. secundò. Deus creaturas aliquas nõ solum amat, vt media; sed etiam vt fines subalternos aliarum creaturarum. Eodem modo respondeo ad secundam confirmationem; nam diligere vtile, in quantum vtile, idem prorsus est, quod diligere medium, in quantum medium.

Prima confirmationis solutio.

Secunda solutio.

SECTIO VI.

Corollarium de cauendis in amore, quo Deus se ipsum diligat propter creaturas, aut creaturas diligat propter se ipsas.

Ex dictis tam in præsenti disputatione, quàm disp. 3. sect. 1. & 2. & disp. 5. sect. 3. & 5. deducitur, esse quædam euitanda circa dilectiones quasdam recens inuentas à quibusdam Theologis, in quibus ratio diuinæ volitionis aliter constituitur, quàm præscribunt regulæ traditæ prædictis in locis. 1.

Primò namque dicunt, Deum amare se ipsum propter creaturas, tanquam propter finem *cui*. Probant autem primò, quoniam iusti præter amorem charitatis, quo Deum diligunt propter se ipsum, possunt amare Deum propter retributionem & beatitudinem creatam; nam hic amor, licèt non sit amicitiæ, sed concupiscentiæ; non est inordinatus, sed honestus: vt constat ex Tridentino sect. 6. cap. 11. & can. 31. Quod ex professo probauimus tractantes de charitate. 2. *Aliquorum placitum.*

Nihilominùs refutatur, simul & soluitur, quia fallit hoc argumentum, quoniam actus humanus, licèt non sit inordinatus, potest esse imperfectus; ideòque licèt non repugnet homini iusto, sed potius illi conferat honestatem & laudem: Deo tamen repugnat propter imperfectionem: sicut assensus discursiuus inferens conclusionem ex principiis, laudabilis est in homine: repugnat autem Deo propter imperfectionẽ habendi pro ratione formali aliud obiectum, quàm ipsum Deum. Sic igitur supra disp. 3. sect. 1. & 2. præsertim corollario secundo demonstratum est, nullam creaturam esse posse obiectum formale & vltimum finem diuinæ volitionis. 3. *Improbatur.*

Plura in creaturis laudantur quæ Deo repugnant.

Refutatur secundò, quia deceptionis occasio prædictis Auctoribus est omissa distinctio duplicis modi respiciendi bonitatẽ Dei, tanquam vltimum finem; nam aliquando non formaliter explicitè & in recto; sed tantùm virtualiter implicitè & in obliquo respicitur diuina bonitas, tanquam vltimus finis; quod euenit in amore concupiscentiæ, quo Deus amatur ab homine iusto propter retributionem, videlicet propter gratiam aut gloriam, aut aliud bonum creatum; huius enim amoris, vltimus finis, & obiectum formale dilectum in recto formaliter & explicitè, solummodo est bonum creatum: diuina quippe bonitas non est huius actus obiectum formale nec vltimus finis explicitè, formaliter & in recto; sed tantum implicitè, virtualiter & in obliquo dilectus; quatenus gratia & gloria & alia 4. *Quid fuerit occasio deceptionis prædictis placiti Auctoribus.*

multa

multa bona honesta quidditatiuè diriguntur ad diuinam bonitatem, tanquam ad vltimum finem. Hic igitur modus amandi est imperfectus, quoniam in illo creatum bonum est obiectum formale, tribuens perfectionem, & constituens speciem actus. Restat igitur alter solus amandi modus, cuius obiectum formale & vltimus finis explicitè formaliter & in recto dilectus, sit diuina bonitas.

5. Potest autem in aliquo vero sensu concedi, Deum amare se ipsum propter creaturas, tanquam propter finem *cui*; quatenus Deus se ipsum vult iustis ac filiis propter bonum ipsorum, ita tamen vt huius volitionis explicitum & formale motiuum, & vltimus finis non in obliquo, sed in recto sit ipsa diuina bonitas.

6. *Obiiciunt.* Vnde soluitur aliud eorum argumentum, quoniam Deus, inquiunt, diligit se ipsum omnimodo, quo diligibilis est & amore dignus; sed Deus est amore dignus, quia suis creaturis bonus est, tam vt causa efficiens, quàm vt vltimus finis & obiectum beatitudinis. Ergo se ipsum Deus hoc etiam modo diligit. *Respondeo.* Respondetur, concedendo totum; addendo tamen explicationem & temperamentum, vt Deus se ipsum esse amore dignum tanquam efficientem causam & obiectum beatificans homines, diligat propter infinitam bonitatem, tanquam propter obiectum formale, modo nuper explicato.

7. *Quorumdã placitũ falsáque doctrina.* Præcedenti falsitati affinis est altera dicens, posse Deum amare se ipsum propter creaturas, tanquam propter finem *qui*, siue inadæquatè, siue adæquatè. Appellat autẽ finẽ *qui*, bonũ illud, cuius gratia, seu propter quem mouetur Deus ad amorem. Dicit autem ad hunc amorem moueri Deum propter honestatem intrinsecam creaturis, tanquam propter rationẽ formalem. Fatetur autem, hunc amorem esse minùs perfectum alio, sed negat, esse imperfectum & indignum Deo.

8. *Huius opinationis primum fulcimentum.* Primum argumentum est, quia Deus amat suam omnipotentiam, misericordiam & liberalitatem propter gratiam homini conferendam. *Secundum.* Secundum argumentum, quia vera ratio amicitiæ requirit, vt finis *cuius gratia*, sit ipse amicus: Deus autem Angelos & homines prosequitur amore amicitiæ. *Tertium.* Tertium argumentum, quoniam hunc dilectionis modum exigunt in Deo virtutes morales misericordiæ atque iustitiæ.

9. *In quo posita sit huius doctrinæ falsitas.* Alia multa prætermitto, quoniam satis erit generaliter admonere, falsitatem huius doctrinæ in eo tantum consistere, quod admittat in Deo actum, cuius obiectum formale, primariùmque motiuum & vltimus finis explicitè formaliter & in recto dilectus, sit aliquod bonum creatum, quod sæpius refutatum est.

10. Ad primum igitur argum. Resp. Deus amat suam omnipotentiam, misericordiam & liberalitatem propter gratiam & gloriam homini conferendam, tanquam propter secundarium & materiale obiectum, quod diligitur propter aliud obiectum primarium & formale, videlicet, infinitam Dei bonitatem.

11. *Notandum discrimen inter charitatẽ Dei erga homines, & hominum erga Deum.* Ad secundùm magis ex professo diximus de charitate tractantes. Est enim discrimen maximum inter charitatem Dei erga homines, & charitatem hominum erga Deum: quod discrimen prouenit ex vniuersali ratione amicitiæ, copulata cum peculiari dignitate Dei. Generalis enim amicitiæ ratio primariò tanquam obiectum formale, respicit bonum honestum amici, propter quod illum diligit. Vnde quia Deus ipse solus est maximum bonum honestum omnium creaturarum rationalium; ideo Dei amicitia primariò tanquam obiectum formale, respicit suam ipsius bonitatem, tanquam maximum bonum honestum suorum amicorũ, propter quod ipsos diligit. Eadem autem ratione creata charitas hominum & Angelorum primariò, tanquam obiectum formale respicit infinitam Dei bonitatem.

Ad tertium Resp. Iustitia, misericordia, veracitas, liberalitas & quæcumque aliæ vocantur virtutes morales, in Deo non distinguũtur quasi ratione specifica propter distinctum obiectum formale; sed distinguuntur tantummodo, quasi partes extensionis materialis sub eodem obiecto formali, quemadmodum explicuimus disput. 5. sect. 6. versùs finem. 12. *Insinuatur distinctionis modus, inter diuinas virtutes morales repertus.*

DE ORDINE AC DEPENDENTIA DIVINARVM Volitionum ab inuicem, & ab intellectionibus, disputari solet in præsenti art. 5. Sed hæc doctrina percipietur faciliùs post explicatam multiplicem volitionem, & vniuscuiusque proprietatẽ infra d. 22. & seq.

ARTIC. VI.

Vtrùm voluntas Dei semper impleatur.

Hic articulus commodius explicabitur, postquam explicatum fuerit discrimen inter voluntatem signi & beneplaciti, infra disp. 18.

ARTIC. VII.

Vtrùm voluntas Dei sit mutabilis.

DISPVTATIO XVI.

Quousque necessaria sit immutabilis constantia diuinæ volitionis.

SECTIO I.

Probatur immutabilitas illius.

PRIMARIA conclusio de fide. Volitio diuina est prorsus immutabilis. Quã immutabilitatem sic explicat D. Thom. vt impossibile sit, Deum incipere velle, quod priùs non voluit, vel desinere velle quod prius voluit. Vnde ex suppositione; quòd Deus semel decreuerit aliquam rem facere pro aliquo tempore, implicat contradictionem velle non facere eandẽ rem pro eodẽ tẽpore, aut reuocare decretum, etiam re integra antequã operi mandatũ sit. 1. *Dei immutabilitatem docet fides.*

Probatur primò ex Scriptura Num. 23. *Non est Deus quasi homo, vt mentiatur: neque vt filius hominis vt mutetur.* Primò Reg. 15. *Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur, neque enim homo est, vt agat pœnitentiam.* 2. *Numer. 23. 1. Reg. 15.*

De immutabilitate decreti reparandi genus humanum Malachiæ 3. *Ego Dominus, & non mutor.* Prouerb. 19. *Multæ cogitationes in corde viri; voluntas autem Domini in æternum manet.* 3. *Malach. 3. Prouerb. 19.*

Colligitur præterea ex Ioan. cap. 10. illis potissimum verbis: *Ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus* 4. *Ioan. 10.*

nibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei: Poterit autẽ fur aut lupus oues rapere de manu Filij & Patris, & consequenter prædestinationis non erit infallibilis certitudo & insuperabilis efficacia, quam prædicta Redemptoris verba significant: si potest Deus aperire manum & oues propria sponte dimittere rapiendas à lupis. Quapropter ad hoc probandum valent quæ circa prædicta verba Ioannis ponderant Augustinus tract. 48. in Ioan. prope med. Prosper ad caput Gall. 8. post med. & lib. 1. de vocar. Gentium cap. 24. ad fin. & lib. 2. cap. 29. sub init.

Alioquin prædestinationis infallibilitas de medio auferretur.

5\. *Hebræ. 6.* Confirmatur primò, nam ad Hebræos 6. *Omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.*

6\. Vbi ponderandum est duas res immobiles, videlicet, promissionem & iuramentum, non fuisse destinatas ad conferendam immobilitatem diuino consilio; sed ad ostendendam immobilitatem, innariabilitatem & immutabilitatem, quam à se ipso necessariò vẽdicat diuinum consilium; atque insuper ad denotandam peculiarem vim & proprietatem alicuius prædictionis quæ non sit comminatoria, variabilisque quantum ad exteriorem dispositionem, sed firma sit & inuariabilis, tanquam diuino consilio constituta. Ideo *S. Thomas.* S. Thomas Hebr. 6. lect. 4. propius ad med. quàm ad fin. *Sciendum est*, inquit, *quòd in his quæ à Deo procedunt, duo sunt consideranda, scilicet, ipse processus rerum, & consilium Dei à quo talis processus causatur. Consilium Dei est omnino immobile. Esai. 46. Consilium meum stabit; & omnis voluntas mea fiet. Sed dispositio est bene mutabilis. Nam Dominus aliquando pronuntiat aliquid secundum quod exigit ordo & processus rerum.* Quod membrum postquàm cõfirmauit Esaiæ 31. Ionę 3. & Hier. 18. subiungit secundum membrum. *Quãdoque verò pronuntiatur aliquid, secundum quòd respicit consilium Dei æternum: & super hoc Deus numquã pœnitet nec illud retrahit 1. Reg. 15. Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur. Tamen sciendum est, quòd quandocumque Dominus promittit aliquid sub iuramento, est prophetia prædestinationis, quæ est ostensiua diuini consilij: & ista promissio penitus immutabilis est.*

7\. *2. Timoth. 2.* Confirmatur secundò verbis Apostoli 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, cognouit Dominus qui sunt eius.* Quod de immutabili firmitate prædestinationis æternæ intelligit Augustinus li. 20. de Ciuit. cap. 7. & 8. & lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 17. & tract. 45. in Ioan. col. 2. & tract. 48. *Ioan 10.* post med. tractans illud Ioannis 10. *Proprias oues vocat nominatim.* Et lib. de correp. & gratia cap. 7. prope fin. Atque tres Glossæ ad prædicta verba 2. ad Timoth. 2.

8\. Confirmatur tertiò, nam Scriptura sacra propterea verbis præteriti temporis vtitur multoties ad prædicenda futura, quoniam intendit significare, de illis rebus decretum esse penitus immutabile apud Deum; quemadmodum præteritum est penitus immutabile. Quod obseruát Hieronym. Ephes. 2. ad illud *Conresuscitauit, & & consedere fecit.* Theophyl. in id Oseæ 5. *In die redargutionis monstraui tibi.* Leo Magn. serm. 16.

Cur Scriptura sæpe verbis vtatur de præterito in futuro prædicendo.

Ephes. 2.
Oseæ 5.

de Passione cap. 2. Anselmus de concordia liberi arbit. cum prædest. col. 5. & 6. dum ponderat illud Roman. 8. *Quos præsciuit & prædestinauit.* Quorum testimonia retuli tomo præcedenti de Scientia disp. 31. sect. 4.

Pertinent ad idem probandum quæ plurimi Patres notant ponderantes illud Isaiæ 45. iuxta Septuag. *Qui fecit ventura.* Quæ posuimus in eodem tomo de Scientia disp. 25. sect. 4. Vide quæ paulò inferiùs referemus ex Bernardo serm. 68. in Cant.

Postremò, cum Dei voluntas sit eius esse (sicut probatũ est disp. 1. sect. 3.) valet ad immutabilitatem diuinæ voluntatis ostendendam quod de immutabilitate Diuinitatis asseritur Iacob. 1. *Apud quem non est transmutatio neque vicissitudinis obumbratio.* Quod potissimum ad voluntatem referre videtur Apostolus. Agit enim de donis, quibus nos Deus *voluntariè genuit.* 9.

Quæ diuinæ essentiæ immutabilitatẽ probans, vim habens, ad diuinæ voluntatis immutabilitatem adstruẽdam.

Iacobi 1.

10\. Probatur secundò testimoniis simul & rationibus sanctorum Patrum, quarum prima nititur eodem fundamento, quo præcedens ex Scriptura, quia cum esse Dei qoidditatiuè sit æternum, voluntas autem quælibet sit ipsum esse Dei; voluntas quælibet erit æterna. Rursus de ratione æternitatis est immutabilitas, sicut Augustinus ratiocinatur lib. 12. Confession. cap. 15. à princ. *Num dicetis falsa esse, quæ mihi veritas voce forti in aurem interiorem dicit de vera æternitate creatoris, quòd nequaquam eius substantia per tempora varietur, nec eius voluntas extra eius substantiam sit? Vnde non eum modo velle hoc, modo velle illud, sed semel & simul & semper velle omnia quæ vult, non iterum & iterum, neque nunc ista, nunc illa, nec velle postea quod nolebat, aut nolle quod prius volebat: quia talis voluntas mutabilis est, & omne mutabile æternum non est: Deus autem noster æternus est. Item quod mihi dicitur in aurem interiorem, expectatio rerum venturarum fit contuitus cum venerint, idemque contuitus fit memoria, cum præterierint: omnis porro intentio quæ ita variatur, mutabilis est, & omne mutabile æternum non est, Deus autem noster æternus est. Hæc colligo atque coniungo, & inuenio Deum meum, Deum æternum, non aliqua noua voluntate condidisse creaturam, nec scientiam eius transitorium aliquid pati.* *Augustinus.*

Confirmatur, quia mutatio quælibet genus quoddam mortis est, ideóque constantia & immutabilitas volitionis est pars immortalitatis. Quam rationem breuiter attigit Chrysostomus in Ioan. cap. 1. hom. 10. propios ad med. quàm ad fin. dicens: *Longè enim ab immortali illa natura est transmutatio. Vnde Propheta: Omnes, inquit, vt vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Hæc enim substantia omni mutatione superior.* 11. *Chrysostom.*

Gregorius lib. 25. moral. cap. 4. ante med. *Omnis, àit, immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim, quod mutat, quasi ab eo, quod erat interficit: vt desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur verum, creator, videlicet noster, quia nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed eius esse sine mutabilitate fulgere est, tenebra vel vmbra mortis dicitur, et non inesse. Vnde aliàs scriptum est: Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem.* 12.

Magis explicuit hanc rationem Bernardus serm. 81. in Cantica prope med. dicens: *In tantum* 13.

Bernardus.
1. Timoth 6.

super

Malac. 3. *superexcellit immortalitas Dei natu, vt Apostolus di-*
cat de Deo: Qui solus habet immortalitatem. Quod
ego reor pro eo dictum, quod solus sit natura incom-
mutabilis Deus, qui ait: Ego Dominus & non mutor.
Vera namque & integra immortalitas tam non re-
spicit mutationem, quàm nec finem. quod omnis mu-
tatio quædam mortis imitatio sit: omne etenim quod
mutatur, dum de vno ad aliud transit esse, quodam-
modo necesse est moriatur, quod est, vbi esse incipiat,
quod non est. Quod si tot mortes quot mutationes
vbi immortalitas? & paucis interpositis: *Verum cùm*
constet suis affectibus mutari eam, agnoscat ita se
Deo in immortalitate similem, vt sciat sibi deesse non
modicam immortalitatis partem, soli cedens absolu-
tam, perfectámque immortalitatem, apud quem non
est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Con-
stat igitur apud Bernardum, affectuum muta-
tionem esse contrariam perfectissimæ immorta-
litati.

14. Non dissimilis est ratio, qua Bernardus vtitur
sermone 68. in Cant. inter med. & finem. *Nam &*
Bernardus. *de meritis*, ait, *quid felicius sit, cui de proposito Dei*
firmior suppetit securiórque gloriandi ratio? Non po-
test se ipsum negare Deus, neque non facere, quæ
Isa. 45. *iam fecit, vt scriptum est, qui fecit, quæ futura sunt:*
Faciet, faciet, nec deerit suo proposito Deus. Sic non
est quod iam quæras, quibus meritis speremus bona,
præsertim cùm audias apud Prophetam: Non pro-
pter vos, sed propter me, ego faciam, dicit Dominus,

15. Ad eandem æternitatem & incommutabili-
tatem diuinæ substantiæ recurrunt Augustinus
& alij Patres vt inferant incommutabilitatem li-
beri decreti. Augustinus enim lib. 12. de ciuitate
Augustinus. cap. 17. post. med. præter alia dicit; *Nobis autem*
fas non est credere aliter Deum affici, cùm vacat, ali-
ter cùm operatur. quia nec affici dicendus est, tanquã
in eius natura fiat aliquid, quod non ante fuerit. Pa-
titur quippe qui afficitur, & mutabile est omne, quod
aliquid patitur. Et post pauca, *Potest ad opus nouum*
non nouum, sed sempiternum adhibere consilium, nec
pœnitẽdo, quia prius cessauerat, cœpit facere quod non
fecerat, Sed & si prius cessauit, & posterius opera-
tus est: hoc proculdubio quod dicitur prius & poste-
rius, in rebus prius non existentibus, & posterius exi-
stentibus fuit. In illo autem non alteram præcedentem,
alteram subsequens mutauit aut abstulit voluntatem,
sed vna eademque sempiterna & immutabili volun-
tate res, quas condidit, & vt prius non essent, egit,
quamdiu non fuerunt, & vt posterius essent, quando
esse cœperunt.

16. Idem lib. 3. de Trinitate cap. 3. ad finem quod
Psalmo 121. canitur, *Cuius participatio eius in id*
ipsum, exponens ait: *Idipsum hoc loco, illud summum*
Psal. 103. *& incommutabile bonum intelligitur, quod Deus est,*
atque sapientia, voluntásque ipsius. Cui cantatur alio
loco; Mutabis ea & mutabuntur, tu verò idem ipse es.
Atque sequenti cap. 4. post med. repetit im-
mutabilitatem diuinæ voluntatis, quam etiam
vnico verbo tradit in Enchiridio cap. 95. versus
finem.

17. Hilarius lib. 11. de Trinit. col. penultima ait:
1. Corint. 11. *Quo igitur caret plenitudinis profectu, vt per tem-*
Sic habet. *pus adhuc Deus omnia in omnibus sit? vel vnde su-*
met, extra quem nihil est? Nihil autem ita vt semper
ipse sit. Et qui ipse semper est, extra quem nihil est,
quo incremento explendus est; vel quo augmento de-
Malac. 3. *mutandus est, dicens: Ego sum & non demutor? cùm*
non relinquatur vel ad demutationem locus, vel ad
profectum causa, vel ad æternitatem anterius, vel ad
Deum aliud præter quam Deus ipse est? & post pau-
ca: *Manet itaque, vt est semper Deus. &c.*

Clarius autem ad voluntatis affectus æterni- 18.
tatem & immutabilitatem refert ad Psalm. 2. Psalm. 2.
exponens illud: *Tunc loquetur ad eos in ira sua,*
Nihil, ait, *in æternã illam & perfectã naturã nouum*
incidit, neq; qui ita est, vt qualis est, talis & sẽper sit,
ne aliquando non idẽ sit, potest effici aliquid aliud esse,
quam semper est. Terrena istud imperfectaque causa
habent generis, vt demutabiles fiant conuersione na-
turæ, cum lætitia mœror, placabilitatem ira, beneuolẽ-
tiam offensa. &c. Cõnumeratis aliis mutationibus
affectuum humanorum, adiungit è contrariò.
Deus autem beatus atque perfectus profectu non eget,
cui nihil deest: demutatione non nouus est, qui origine
caret. Ipse est, qui quod est, non aliunde est, in sese est,
secum est, ad se est, suus sibi est, & ipse sibi omnia est,
carens omni demutatione nouitatis: qui nihil aliud,
quod in se posset incidere, per id, quod ipse sibi totum
totus est, reliquit.

Gregorius lib. 16. Moral. cap. 17. ad illud Iob 19.
23. *Et nemo auertere potest cogitationem eius. Sicut* Iob 23.
enim, ait, *immutabilis natura est, ita immutabilis*
cogitatione. Cogitationem quippe eius nullus auertit:
quia nemo resistere occultis eius iudiciis præualet. &
post pauca: *Semel fixa iudicia mutari nequaquam*
possunt. Vnde scriptum est: Præceptum posuit, & non
præteribit. &c. Cùm ergo exterius mutari videtur Psalm. 148.
sententia, interius consilium non mutatur: quia de
vna quaque re immutabiliter intus constituitur,
quicquid foris mutabiliter agitur. Similia scripserat
lib. 2. moral. cap. 14. sub init.

Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 12. sub init. 20.
ponderans supradicta verba Isaiæ 45. *Qui fecit*
quæ ventura sunt, ait: *In illa quippe immobilitate con-*
silij sui secundùm bonũ placitum eius, quod proposuit
in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instau-
rare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra
sunt. In ipso ex æternitate dispositionis suæ, in præde-
stinatione iam fecit, quæcumque effectu operis sui tem-
pore congruo faciẽda disposuit. Sicut enim omne crea-
toris opus sine initio non potuit nec potest fieri; sic illa
sempiterna voluntas eius nunquam mutabilitatis sub-
ia cet, quia initium existendi non habet. Quod autem
semper sic est, vt esse non cœperit: proculdubio sic est,
vt id quod est, non esse non possit. Vera igitur immu-
tabilitas, dignè vera vocatur æternitas.

Prosper epigrammate 41. sic diuini consilij 21.
constantiam immutabilem ex æternitate & im-
mensitate diuinæ substantiæ deducit.

Lex æterna Dei stabili regit omnia nutu,
Nec mutat vario tempore consilium.
Vt locis præsens simul est Deus omnibus vnus,
Sic rerum metas secum habet & numeros.
Nec serum, aut properum sibi sentit in ordine rerum
Cui cuncta assistunt acta & agenda simul.

Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 1. *Quid est,* 22.
inquit, *Dei immortalitas, nisi eius incommutabilitas?*
Nam & Angeli & animæ immortales sunt, sed im-
mutabiles non sunt. Ideóque solus Deus dicitur im-
mortalis, quia solus incommutabilis est. & paulò in-
ferius: *Opus non consilium apud Deum credimus*
mutari: nec variari eum, quia per varia tempora di-
uersa præcipit: sed manens idem incommutabilis, &
æternus, quid cuique congruum esset tempori, ab ipsa
tamen æternitate in eius mansit dispositione consilij.

Damascenus item ad eandem æternitatẽ recur- 23.
rit, tanquam ad fontem immutabilitatis dialogo
contra Manicheos multò propius ad med. quàm
ad princip. dicens: *Dei voluntas bona est immutabi-*
lis, semper eodem modo se habens. & non longè post
med.

Quo 61 c. *Deus solus immutabilis sit, vtpote increatus ac sempiternus.* Similia scribit pagina antepenultima eiusdem Dialogi. Rursus oratione 1. de imaginibus pag. 3. *Consilium,* inquit, *aeternum se habet semper eodem modo. Immutabilis est omnino Deus, in quo nulla est commutatio, aut vicissitudinis obumbratio.* Cootinoóque confirmat testimonio Dionysij: *Omnia à Deo prefinita & sine vlla commutatione futura.*

24. Rationem aliam ex prauitate collectam atque fortassis acceptam ex Aristotele (quem paulò inferiùs referemus) tradit Gregorius Nyssenus Nyssenus. tract. 2. in Psalmos cap. 4. init. *Inscriptiò, pro his qui commutabuntur, hunc mihi videtur habere sensum. solam diuinam naturam omnis conuersionis & mutationis expertem esse: non enim est, ad quod mutatione vtatur, cùm in vniuersum non sit capax mali, ad id verò, quod melius est, transmutari nequeat; nam nullum bonum est, propter quod in eam mutatio cadat. Nos verò homines in mutatione & alteratione positi secundùm vtrumque per facultatem & vim transmutatricem deteriores & meliores reddimur.*

25. Idem libro de Opificio hominis cap. 21. sub init. *Dei consilium,* inquit, *in omnibus rebus perpetuò immutabilitatem suam retinet: nostra verò natura mutationibus obnoxia, ne in malo quidem constanter persistit. Quod enim semper mouetur, si quidem ad bonum progreditur, propter ipsius rei, quam velut peragrare conatur, infinitatem, nunquam vlterius contendere desinit.*

26. Ambrosius. Non aliter ex negatione prauitatis immutabilitatem voluntatis deducit Ambrosius in Psalm. 61. in medio commentarij, cùm ait: *Immobilis, dicitur qui seruat immobilem voluntatem, & propositum aliquod intentione animi fidelis exequitur. Nam & Dei immobilem voluntatem legimus:* Hebr. 6. *sicut habes ad Hebraeos: in quo amplius Deus ostendere volens haeredibus repromissionis immobilitatem voluntatis suae interposuit iusiurandum. Rectè ergo immobilis voluntas Dei, quae nullis in peccatis mouetur illecebris.*

27. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo,* cap. 5. versùs finem tradit immutabilitatem decreti necessariò conuenire Deo. Deinde cap. 16. post med. immutabilitatem volútatis, qua Deus voluit Christum mori deducit ex eo, quod Deus non potuit non esse quod est. Atque in eodem argumento versatur sequenti cap. 17. & 18. Praeterea lib. de concordia praescientiae cum libero arbitrio cap. 1. post med. tractans illud Iob 14. Iob 14. *Constituisti terminos eius qui praeterire non poterunt, Quoniam Deus,* inquit, *non fallitur, nec videt, nisi veritatem siue ex libertate, siue ex necessitate veniat, dicitur constituisse apud se immutabiliter, quod apud homines priusquam fiat, mutare potest.* Et post pauca: *Hoc propositum secundùm quod vocati sunt sancti, in aeternitate, in qua non est praeteritum vel futurum, sed tantum praesens immutabile est, sed in ipsis hominibus ex libertate arbitrij aliquando est mutabile. Sicut enim quamuis in aeternitate non fuit, aut erit aliquid, sed tantum est: & tamen in tempore fuit & erit aliquid sine repugnantia: ita quod in aeternitate mutari nequit in tempore aliquando, per liberam voluntatem antequam fit, esse mutabile probabitur absque inconuenientia: quamuis ibi nihil sit nisi praesens, &c.*

28. Ricardus Victorinus lib. 2. de Trinit. cap. 24. *Qui verè immutabilis est,* inquit, *velle suum variare non potest. Quod ergo semel voluit, semper voluit.*

Colligitur etiam ex Dionysio cap. 4. de diuinis nominibus inter princip. & med asserente diuinae pulchritudinis immutabilitatem. Pertinet autem ad pulchritudinem, volitionis honestas atque constantia. S. Maximus centuria 8. cap. 88. apud Cyparissiotum decade 8. parum à principio dicit, in Deo *motum amatorium boni esse simplicem & immobilem.* 29 Maximus.

Praeterea colligitur ex Patribus asserentibus, Deum esse incapacem poenitentiae, quorum aliquos citabimus sect. 4. ad 2. Colligitur denique ex Patribus asserentibus, immutabilitatem diuinae scientiae, nam eius immutabilitas infert immutabilitatem liberae volitionis: vt constabit sec. sequenti. Sunt autem hi Patres August. lib. 15. de Trinit. cap. 13. in med. & de praedestin. & gratia cap. 5. ad finem, & lib. 2. ad Simplici. q. 2. parum à principio, & lib. 11. de Ciuit. cap. 21. inter princ. & med. Boëtius de consolatione lib. 5. prosa vltima prope finem. Hugo Victor. lib. 1. de Sacramentis p. 2. cap. 14. 18. & 22. & in quaestionibus circa epistolam ad Rom. q. 219. & 220. 30.

Accedat vltimus Aristoteles lib. 7. Ethic. cap. 14. fine dicens: *Quod si alicuius natura sit simplex, semper eadem operatio iucundissima erit. Idcirco Deus vna semper simplicique gaudet voluptate. Non enim solùm motionis est operatio, sed & immobilitatis: & voluptas in quiete potiùs, quàm in motu consistit: mutatio verò omnium dulcissimum est secundum poëtam, ob prauitatem quandam. Vt enim homo prauus facilè est mutabilis, sic & natura praua est ea, quae indiget mutatione. Non est enim simplex, nec bona.* 31. Aristoteles.

SECTIO II.

Ratio S. Thomae defenditur, & ampliatur dogma praedictum.

Diuinae volitionis immutabilitatem S. Thomas in praesenti artic. 7. probat hac ratione. Mutatio voluntatis non potest Deo accidere propter mutationem dispositionis, sicut mutato corpore nostro à frigore in calorem, vel à nausea in famem, mutamus volitionem vestium, aut ciborum. Neque potest Deo accidere mutatio voluntatis propter mutationem cognitionis, eo quod de nouo cognoscat, sibi aliquid esse bonū, cum priùs ignorasset. Ergo nullo modo potest Deo conuenire mutatio. 1.

Contra hanc rationem Vasquez hoc artic. 7. Valent. q. 19. punct. 4. post assertionem 3. Suar. in metaphy. disp. 30. sect. 9. num. 57. Sic obiiciunt. Deus sine varia dispositione suae substantiae, & sine varia cognitione, potuit ab aeterno habere varias volitiones; sicut potuit velle creare alium mundum, & non creare hunc. Ergo eadem dispositio substantiae Dei, eadémque cognitio satis erit, vt in tempore velit creare alium mundum, quamuis ab aeterno id non voluerit, neque opus erit variari dispositionem, aut cognitionem. 2. Ea quae militant contra S. Thomae rationem.

Confirmatur, quia sola libertas voluntatis sufficiens est, vt in vtramque partem contradictionis liberè se flectat, manente eadem cognitione & dispositione; alioqui dicendum est, tam diuinam quàm creatam voluntatem necessitari à sua cognitione, contra supradicta disputat. 7. section. 6. 3.

Ad principale argumentum negatur conse- 4.

Diluitur principale argumentum. Absurda, & imperfectiones.

quentia, quia si Deus nõ præuidit ab æterno suæ voluntatis mutationem futuram in tempore; iam supponitur in Deo præcessisse ignorantia suæ mutationis futuræ, & postea aduenire scientia eiusdem mutationis iam præsentis. Contra verò si Deus præuidit ab æterno suam mutationem futuram in tempore, & ex præuisione non obstante, voluit efficaci volitione decernere idipsum, quod sciebat esse reuocandum, antequam executioni mandaretur totum vel aliqua pars illius: hoc ipsum foret Deum negare se ipsum, decernendo absoluta volitione, quod sciebat, se authore, non esse explendum: quæ imperfectio ne hominibus quidem contingeret, quando citra passionem deliberant.

5. *Si in futurum tempus suum liberũ decretum reseruaret Deus, imperfectio in ipso argueretur.*

Similis etiam imperfectio foret, si Deus in futurum tempus reseruaret decretum liberum; cùm ab æterno potuisset simul & semel decernere de omnibus; & cum præsciret quid decernendum esset à se ipso in tempore futuro. Vnde tota vis rationis D. Thomæ reuocanda est ad immutabilitatem cognitionis, præsertim cùm nostræ dispositiones corporis & animi non causent varietatem nostrarum volitionum: nisi quatenus prius causant varietatem cognitionis nostræ, eo quòd mutatum est obiectum & mutata est nostra imaginatiua & intellectus, de quo dixi prima secund. q. 77. artic. 1. Ad hanc rationem confirmandam faciunt omnia, quæ ad probandam inuariabilitatem diuinæ scientiæ dicta sunt præced. tom. de Scient. Dei disp. 37.

6. Ad confirmationem Resp. Manente eadem cognitione atque dispositione, manet semper in Deo libertas ad idem obiectum habens eandem rationem boni: insuper ad obiectum habens adiunctam rationem mali, manet eadem repugnantia in diuina volitione, idque ex vi cognitionis diuinæ. Atqui Deus ab æterno cognouit, honestum esse ac liberum sibi creare vel non creare; insuper cognouit, turpe sibi esse non statuere ab æterno quidquid facturus esset, vel non facturus in tempore, omittendo aliquod decretum, quod denuo in tempore foret statuendum. Præterea cognouit esse turpissimum omittere creationem, postquam semel eam decreuisset; aut postquam decreuisset omittere creationem turpissimum esse creare. Ac proinde idem intellectus, qui Deo proponit quasi eligibilem vtramque partem contradictionis, quoad primam electionem ab æterno faciendam; proponit etiam quasi turpe & indignum Deo quodcumque obiectum ex suppositione, quod oppositum iam sit à Deo stabilitum ab æterno.

7. *Antefertur S. Thomæ ratio.*

Ex his colligo, prædictam rationem D. Thomæ non solum esse firmam & efficacem, sed etiam valde præferendam alteri rationi, quam præcipuam existimant Vasquez & Valent. supra citati. Qui, Dei voluntatem esse immutabilem, ita probant: Diuina volitio libera est ipsa realis perfectio, quæ necessaria est Deo, supra quam solum addit respectum rationis, siue denominationem extrinsecam à rebus futuris. At mutatio in diuinam voluntatem cadere non potest, qua parte est realitas & perfectio simpliciter necessaria: vt constat ex terminis. Restat igitur vt mutatio solummodo sit quoad respectum rationis, siue denominationem extrinsecam à rebus futuris. Hæc autem denominatio mutari non potest, quia quæcumque res sunt futuræ, ab æterno sunt futuræ; ita vt contradictionem implicet, in tempore denuo incipere aliquid esse futurum, quod ab æterno non fuisset futurum: & multò minùs variari potest eadem denominatio postquam creatura, quæ erat futura, iam est præsens vel præterita: tunc enim impossibile est non fuisse obiectum diuinæ volitionis à quo accipit extrinsecam denominationem.

Hæc tamen ratio, vel supponit falsum, vel supponit id ipsum quod probandum est. Nam quamuis quæcumque res sunt futuræ, ab æterno & immutabiliter sint futuræ: nihilominus sola rerum futuritio non est sufficiens, conferre Deo illum respectum aut denominationem extrinsecam volitionis liberæ, quoniam hæc præcipuè ac radicaliter prouenit ab eminenti, & reali tendentia libera diuinæ volitionis: vt probauimus disput. 11. 12. & 13. Quare in hac ratione restabat probandum, quod hæc realis tendentia eminens & libera volitionis diuinæ ad creaturas non possit denuo incipere in tempore, sed necessariò & immutabiliter sit ab æterno. 8. *Vel falsum supponunt oppositi Doctores, vel supponunt, quod probare oportebat.*

Ex his deducitur ampliatio primariæ conclusionis, positæ initio sectionis præcedentis, quæ sit secunda conclusio: immutabilis est quæcumque diuina voluntas, nulla excepta. Quare voluntas antecedens & consequens, voluntas signi & beneplaciti, voluntas complacentiæ & efficax, voluntas absoluta & conditionata, voluntas efficiendi aut permittendi, amor & odium, & si quæ sunt aliæ differentiæ voluntatis diuinæ, omnes sunt immutabiles; quoniam in quacumque volitione Dei foret imperfectio & mutabilitas propter rationes superius dictas. 9. *2. Conclusio* *Omnes diuinæ volitiones immutabiles sunt.*

SECTIO III.

Vtrum diuinæ substantiæ mutabilitas sequeretur ex mutabilitate liberæ volitionis.

Negant docti recentiores, inter quos est Vasquez ad præsentem articul. 7. & fauere videtur Suar. in metaphys. disput. 30. section. 9. numer. 53. & sequentibus, ad quam se remittit lib. 3. de attribut. cap. 6. num. 12. Non nihil etiam fauet Fonseca lib. 7. metaph. cap. 8. q. 5. sect. 6. & 7. quamuis multò verius Suarez & Fonseca possint adduci pro contraria sententia inferius explicanda. 1. *Negatiua sententia.*

Primum argumentum est, quia per volitionem liberam nulla realis perfectio, siue realis formalitas Deo additur, neque detrahitur, sed sola denominatio extrinseca, siue relatio rationis, supra disp. 13. Ergo quamuis mutaretur libera volitio Dei; nihilominus substantia Dei nullo modo mutaretur, neque realiter accipiendo, aut amittendo perfectionem realiter distinctam à se, neque secundùm rationem accipiendo, vel amittendo perfectionem realem, sola ratione distinctam à se. 2.

Confirmatur, nam relationes rationis, & denominationes extrinsecæ singulis momentis Deo adueniunt sine Dei mutatione (sicut relatio Domini & Creatoris) vnde similiter sine Dei mutatione aduenire possent relationes rationis, quas superaddunt volitiones liberæ. *Sine Dei mutatione denuo Deo extrinsecæ denominationes adueniunt.*

Secundum argumentum. Quamuis Deus ab æterno fuisset sine volitione creãdi Michaëlẽ, sed 3.

cum

cum volitione non creandi Michaëlem; nihil perfectionis defuisset Deo. Ergo quamuis in tempore deposuisset volitionem creandi Michaëlem; nihil perfectionis deponeret. Ergo non mutaretur. Probatur consequentia, quia nulla res mutatur, nisi adquirendo, vel amittendo aliquam perfectionem.

Confirmatur. Quamuis ab æterno Deus voluisset non creare Michaëlem, Deus non se haberet aliter, quam se habet de facto, volēs creare Michaëlem. Ergo quamuis Deus in tempore non velit creare Michaëlem, quem ab æterno voluerit creare, nulla sequitur mutatio in Deo. Antecedens probatur, quia Deus ab æterno non potuit se habere aliter & aliter, aliàs potuisset Deo deesse aliqua perfectio, quam potuisset habere. supra disp. 13. sect. 1.

Atque hinc facilè refutatur, inquiunt, fundamentum Ferrariensis, inde probantis, Deum non posse desinere velle quod voluit, quia in respectu rationis, quem volitio Dei includit, mutatio non potest prouenire à varietate creaturæ; siquidem nulla præsens & actualis dispositio creaturæ requiritur ad illum respectum rationis. Quare si variatur ille respectus rationis, variatio illius prouenit à mutatione reali ipsius volitionis diuinæ. Hoc, inquam, refutatur, quia eadem ratione si Deus ab æterno potuit non habere hunc respectum rationis, illa diuersitas debuisset prouenire à diuersitate reali, quam in se ipsa habuisset diuina volitio.

4. *Dico primò.*

Nihilominus dico primò; Si Dei volitio libera mutaretur, manifestè sequitur in Deo mutatio moralis, quæ idem est, quod animi inconstantia, supponens ignorantiam vel imprudentissimum modum operandi: vt ostensum est sect. præcedenti.

Moralis mutatio idem quod animi inconstantia.

5. Dico secundò; Quamuis Dei volitio libera mutaretur; non sequitur immediatè physica mutatio in substantia Dei, neque quoad perfectiones realiter distinctas, neque quoad perfectiones sola ratione distinctas: vt demonstrat primum & secundum argumentum.

6. *Deo mutatio ex mutatione decreti.*

Dico tertiò; Si libera Dei volitio mutaretur, per mediatam illationem sequeretur physica & realis mutatio diuinæ substantiæ; quatenus ea mutatione morali potest inferri physica mutatio. Quantum ad hoc rectè senserunt Bassolis ac Lychetus 1. dist. 45. & Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 83. absolutè pronuntiantes, inferri Deum realiter mutari quoad substantiam, si posset non velle quod semel voluit. Magis autem hanc illationem temperant Suares & Fonseca initio citati. Sed, quod caput est, in hac sententia sine dubio sunt omnes Patres citati sect. 1. probat. 2. Nam apud illos hæc est bona cōsequentia: Deus est immortalis, æternus & immutabilis; ergo Dei consilium, siue decretum liberum est æternum & immutabile. Quapropter à contradictorio Consequentis ad contradictorium Antecedentis valeret necessariò consequentia: Dei consilium, siue decretum liberum est mutabile. Ergo Deus non est immortalis, æternus & immutabilis.

Patres hanc sententiam defendunt.

Confirmatur primò, nam aliqui ex illis Patribus expresè docent, esse genus mortis mutationem decreti.

Confirmatur secundò, nam alij Patres & Aristoteles ea negatione prauitatis inferunt negationem mutationis. Ergo à contradictorio consequentis ea affirmatione mutationis sequetur affirmatio prauitatis. Confirmatur tertiò, nam hic discursus Patrum accipitur ex sacris literis: in eis enim eadem illatio continetur: quemadmodum Numer. 23. *Non est Deus quasi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis vt mutetur. Dixit ergo & non faciet? Locutus est, & non implebit?* Primo Reg. 15. *Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur, neque enim homo est, vt agat pœnitentiam.* Quin etiam illud Iacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Potissimum refertur ad liberam voluntatem dandi & spiritualiter generādi: vt ea contextu collegimus, & Gregorius ponderauit lib. 25. moral. relatus in sect. 1.

Numer. 23. *Primo Reg. 15.* *Epistla Iacobi 1.*

Postremo non obscurè colligitur idem ex D. Thoma lib. 1. contra Gent. cap. 83. ratione 1. & 2. & ex præsenti art. 7. *S. Thomas.*

Rationes autem huius assertionis hæ sunt. 7.
Prima ratio.
Prima, quoniam voluntas inconstans & imprudens non esset Deus, sed creatura: omnis autem creatura est realiter mutabilis; Ergo Dei voluntas, si mutaretur, non esset Deus, sed creatura. Secunda, quoniam voluntas mutabilis supponeret mutabilitatem intellectus, qui potuisset prius ignorare quod postea experimento didicisset: vt supra sect. 2. Atqui huiusmodi intellectus manifestè est imperfectus, & qui indiget superaddita sibi perfectione: vt fusius ostendi tom. præced. de Scientia, disput. 17. Rursus autem omnis intellectus imperfectus est physicè mutabilis, addita specie vel cognitione noua. Tertia & præcipua ratio traditur statim in solutione ad primum argumentum.

Secunda ratio.

Ad primum igitur cum confirm. Resp. supposita distinctione, quam tradit S. Thomas supra q. 14. artic. 15. ad 1. & habet solidum fundamentum in Augustino lib. 5. de Trinit. cap. 15. & 16. & magis explicuit Henricus quodlib. 8. q. 2. post med. & fusius quodlib. 9. q. 1. propius ad princip. quàm ad med. & Ferrar. 1. contra Gent. cap. 83. circa med. quàm fusius explicuimus supra disp. 13. sect. 3. ad 4. videlicet: quædam relationes rationis in creatoris præsupponuntur aliquo modo, & inde per quandam correspondentiam formantur in Deo; quales sunt relationes Creatoris & Domini, & quæcumque requirentes actualem existentiam termini creati. Huiusmodi relationes adueniunt ac recedunt sine vlla Dei mutatione. Est autem aliud altius genus relationum rationis, quæ per se primò formantur in Deo, & à Deo dimanant in terminum creatum; quales sunt relationes rationis, quæ necessariò consequuntur scientiam visionis & volitionem liberam Dei. Huiusmodi relationes mutari non possunt, nisi prius supposita varietate in scientia & volitione Dei; varietate, inquam, morali saltem in ratione scientis, quod antea non sciebat, & volentis, quod antea non volebat, idque per realem & increatam intellectionem & volitionem. Ex qua imperfectione intellectus & voluntatis, sequitur vlterius, has potentias non esse Deum, ac proinde esse variabiles. 8.

S. Thomas. *S. Augustinus.* *Duplex genus relationum rationis.*

Ad secundum argum. cum confirmat. constat, quod si Deus ab æterno voluisset non creare Michaëlem; nulla inde sequeretur moralis mutatio & inconstantia diuinæ volitionis; ac proinde neque sequeretur mutatio physica. At verò si denuo in tempore voluisset non creare Michaëlem, quem prius voluit creare: sequeretur mu-

tatio moralis, & ex illa sequeretur mutatio physica.

SECTIO IV.

Inter argumenta varia quæstiunculæ.

1\. PRimum argumentum Deus per volitionem operatur, quæcumque operatur: sed Dei opera variantur; ergo etiam volitio Dei variatur. Minor probatur; quoniam Deus in tempore cœpit creare Mundum: postea diluuio obruit viuentia: deinde instaurauit: denique in die Iudicij finem imponet omnibus generationibus. Respondet D. Thomas art. 7. in corpore & ad 3. Deus eadem voluntate immobiliter permanente vult, fieri in hoc tempore vnum opus, & fieri in sequenti tempore eius oppositum. Itaque Deus vult mutationem suorum operum ad extra, & hæc mutatio est obiectum volitionis diuinæ: ceterum ipsa volitio formaliter est immutabilis & æterna. Neque mirum, cum etiam homines frequenter vnica immota volitione simul velint operum suorum mutationem atque oppositionem successiuè faciendam: nam equum aut nauim conscendentes, simul eodem tempore habent animum ac firmum decretum descendendi, itinere aut nauigatione peracta. Et architectus etiam, quando ligneum fornicem construit, animo gerit actuale decretum destruendi eundem, superstructo fornice lapideo.

Deus eadem voluntate immobiliter permanente vult suorum operum mutationem.

2\. Secundum argumentum. Pœnitentia est retractatio prioris volitionis cum detestatione illius: sed Deum pœnitet. Ergo retractat priorem volitionem. Minor probatur Genes. 6. *Pœnitet me fecisse hominem.* Ierem. 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei.* Psalm. 105. *Pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.*

Genesis 6. Ierem. 18. Psalm. 105.

Respondetur. Pœnitentia non propriè, sed metaphoricè tribuitur Deo; quoniam Deus mutat opera, destruendo quæ fecerat, & quæ comminatus fuerat remittendo: quod hominibus non solet contingere, nisi mutata voluntate per prioris facti pœnitentiam. Explicat hoc egregiè Damascenus Dialogo contra Manich. versùs finem. Theodoret. in Genes. q. 50. Augustinus 15. de ciuit. cap. 25. Proclus apud Method. quorum verba recitat Epiphan. hæresi 64. propius ad med. quàm ad princip. Tertullian. lib. 2. aduersus Marcionem cap. 23. & 24. Moyses Barcepha commentariorum de paradiso p. 3. cap. 2. D. Th. hîc ad 1. & 2. idque voluit D. Gregorius 20. moral. cap. 29. in medio, cum ait: *Pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, consilium non mutet.* Ambrosius in Lucam lib. 2. ad illud capitis 1. *Zacharias repletus est Spiritu S.* ait: *Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum.* & author Hypognost. lib. 6. fine: nemini desperandum esse probans, ait: *Domina erit potentia iudicium in nobis debitum immutare damnationis, & gratiam prædestinationis indebitam prærogare.*

In Deo propriè pœnitentia non est.

Damascenus. Theodoretus. Proclus. Epiphanius. Tertullianus. Moyses Barcepha. D. Thomas. D. Gregorius. Ambrosius.

3\. Tertium argumentum. Sæpe Deus per Prophetas prædixit punitionem aliquam, vt absolutè futuram, & tamen eam remisit: vt Isaiæ 38. *Dispone domui tuæ quia morieris & non viues.* & Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* De similibus ergo prædictionibus sic argumentor. Si Deus tunc non gerebat propositum absolutum & efficax inferendi talia supplicia, falsæ sunt eiusmodi propositiones, quæ absolutè & sine vlla conditione affirmant futurum supplicium: sed Deus non potest loqui falsum, Ergo Deus gerebat propositum absolutum & efficax; quod cum postea non expleuerit, manifestè sequitur, reuocasse propositum.

Isaiæ 38. Ionæ 3.

Respondeo. Eiusmodi prædictiones, quamuis absolutæ sint & nulla conditione apposita limitentur; nihilominus retinent ex natura rei imbibitam conditionem tacitam, sicut inter homines propositiones de futuro. Si enim aliquis promittat sponsalia, dicens: *Te ducam in vxorem,* etiamsi nulla ibi apponatur conditio, ex natura rei includuntur mille conditiones, quibus liberatur à promissione: vt si alter ingrediatur religionem, vel si fœmina postea turpiter vixerit, vel si superuenerit alicui lepra, vel extrema paupertas. Sic igitur verba comminatoria supplicij, etiam si absolutè pronuntientur; continent ex natura rei tacitam conditionem: Nisi reus resipiscat, & veniam imploret. Huius autem ratio à priori sumitur ex D. August. lib. 6. de Genesi ad lit. cap. 17. & D. Thom. hic ad 2. quoniam illæ comminationes pronuntiant, supplicium esse absolutè futurum ex vi causarum inferiorum; videlicet ex vi morbi ac demeritorum præsentium: in quo non excluditur misericordia per Dei gratiam supernaturalem obtinenda, sicut verè philosophus naturalis prædixisset de Lazaro: *Hic homo non resurget,* quamuis enim ex supernaturali Dei gratia esset resurrecturus, id non obest veritati propositionis dictæ secundùm causas naturales. Quod ipsum magis explicat D. Thom. 2. secundæ, quæst. 171. artic. 6. ad 2. & quæst. 174. artic. 1. corpore, & de veritate quæst. 12. art. 10. ad 7. Diximus etiam præcedenti tomo de Scientia disput. 63. sect. 2. post med.

Comminatoria verba absolutè prolata tacitam conditionem continent. S. Augustinus. D. Thomas.

S. Thomas.

Quartum argumentum. Quæcumque potentia contradictionis, siue potentia ad opposita est mutabilis; sed diuina voluntas est potentia ad opposita, &c. Huic argumento satisfecimus disp. 7. sect. 8. 4.

Quintum argumentum. Postquam Deus ab æterno voluit non creare, nisi vnicum Mundum, adhuc retinet potentiam, vt velit creare alios Mundos. Ergo adhuc potest habere nouam volitionem contrariam volitioni, quam habuit ab æterno; ac proinde potest mutare voluntatem. Maior probatur, quoniam Deus semper retinet potentiam, quam semel habuit, cum pertineat ad eius perfectionem, sed ab æterno potuit velle creare alios mundos; Ergo eandem potentiam volendi retinet adhuc. 5

Resp. Deus retinet adhuc potentiam volendi creare alios mundos eandem prorsus quam habuit ab æterno, prius ratione, quam decerneret creare alios mundos. Ceterum illa potentia etiam ab æterno non poterat velle creare alios mundos ex suppositione quòd prius voluisset illos non creare: sed tantum poterat velle illos creare simpliciter, nulla facta suppositione oppositi decreti. Eadem autem potentia manet modo, & solum addita est suppositio volitionis nón creandi, iam stabiliter constitutæ, qua suppositione facta non restat obiectum possibile eidem potentiæ.

Posita in Deo voluntate creandi tantum hunc mundum, nequit Deus alium creare.

Hæc solutio confirmatur primò, quia iam obiectum contraxit malitiam & contrarietatem, eo quod 6.

Confirmatur primò.

eo quod diuinam volitionem efficacem frustraret, Deóque inferret inconstantiam. Ideóque non potest nunc amari à voluntate, quod antea poterat amari, quamuis voluntatis potentia maneat eadem.

Simile.

Simile exemplum est in naturalibus agentibus, Sol enim, v.g. retinet eandem prorsus potentiam illuminatiuam & mobilem, quam habuit à principio Mundi; & tamen neque luces, neque dies præteritas potest reproducere, quoniam iam sunt impossibiles.

Manet in Deo potentia licet effectus aliquando impossibilis fit.

Confirmatur secundò ex simili solutione alterius quæstionis, vtrum Deus semper possit quidquid aliquando potuit. Cui Resp. Intrinseca potentia Dei manet semper eadem: cæterum effectus, quem potentia respicit, non semper est possibilis, qui aliquando erat possibilis; sicut modo impossibile est, Luciferum perseuerasse in gratia, quamuis ab æterno id fuisset possibile. Ita respondent Magister 1. distinct. 44. in fine, vbi D. Bonauentura quæst. 2. & communiter Scholastici, D. Thom. infra quæst. 15. articul. 4. ad 2. & Ferrar. 1. contra Gent. cap. 83. fine.

D. Bonauentura. *D. Thomas.*

7. *Duo obseruanda*

Hic tamen obseruanda sunt duo. Primum, Hæc postrema quæstio est de potentia Dei comparatione actionum ad extra, quæ propriissimè est potentia actiua. Cæterum potentia ad volendum non est propriè potentia: supra disput. 2. sect. 1. & disp. 8. section. 3. Quapropter quando assero, Deum retinere eandem potentiam volendi, quam ab æterno habuit, loquor de potentia impropriè dicta.

Potentia ad volendum nō est propriè potentia in Deo.

Secundò obseruanda est alia solutio Caietan. in præsenti artic. 7. & Ferrariensis 1. cōtra Gent. cap. 83. circa med. dicentium, vt Deus velit, quod prius non voluit, manet adhuc in Deo potentia logica, sed non potentia physica. De his Authoribus, quamuis non constet, eos in re dissentire à nostra solutione; cæterum eorum modus loquendi significat varietatem factam ex parte potentiæ & non ex parte solius obiecti, quod falsum est, & indignum Deo.

Confirmatur, quoniam potentia physica ad volendum nunquam fuit in Deo: quod si eam potentiam impropriè dictam, quam Deus habuit ab æterno, appellare velis potentiam physicam, consequenter debes concedere, manere adhuc potentiam physicam; neque sublatam esse per proprium actum: sicut potentia physica materiæ non aufertur per formam, neque potentia physica visus per visionem.

8. Sextum argumentum. Dei volitio si ab æterno immutabilis non fuit, sed in tempore cœpit esse immutabilis; eo ipso mutata est, accipiens in tempore perfectionem immutabilitatis, quam non habuit ab æterno. Si autem Dei volitio ab æterno est immutabilis; sequitur eam fuisse ab æterno necessariam; ac proinde nunquam fuisse liberam.

Solutio.

Resp. Volitio Dei fuit ab æterno necessaria ex suppositione quod iam fuerit determinata; nihilominus præscindendo ab hac suppositione, fuit ab æterno libera. Hæ & similes difficultates circa concordiam diuinæ libertatis cum immutabilitate, sunt expeditæ supra disput. 8. section. 6. & dicemus aliquid sect. sequenti.

* * *

Ruiz de Voluntate Dei.

SECTIO V.

Deus iam in hoc instanti non potest efficere, vt non voluerit creaturam futuram.

1. *Prima sententia omnino improbabilis.*

Assertio, quæ titulo continetur, non indiget alia probatione, quam refutatione duarum sententiarum. Prima prorsus improbabilis, sibi ipsi repugnans, & periculosa Siluestri in conflatorio q. 14. art. 59. & q. 22. art. 5. qui diuinæ voluntatis immutabilitatem ita defendit; vt nihilominus concedat voluntatem Dei manere prorsus indifferentem ac liberam, vsque ad illud idem instans temporis, in quo creaturam liberè producit; & tunc ait determinari voluntatem Dei, sed inde non sequi mutationem: quoniam ea determinatio mensuratur eadem æternitate prorsus indiuisibili, qua mensuratur Deus; ac proinde ante eam determinationem non præcessit libertas, sed simul in eadem æternitate indiuisibili est indifferentia libertatis, & determinatio libera.

2. *Secunda sententia.*

Huic opinioni persimilis est alia omnium ferè antiquorum (præter D. Thomam & eius discipulos) asserentium, adhuc in præsenti tempore posse Deum efficere, vt non præsciuerit futurum peccatum; sicut potuit ab æterno illud non præscire, decernendo illud non permittere. Vnde agnoscunt, consequens esse, vt Deus adhuc possit efficere, vt ipse non voluerit ab æterno permittere peccatum, sicut modo potest facere, vt numquam præsciuerit peccatum esse futurum, eo quod modò potest facere, vt peccatum non sit futurum.

3. Generaliter autem dicunt, etiam nunc posse Deum efficere, vt non voluerit, neque prædestinauerit, nec præscierit; nam de his tribus actibus loquuntur variis in locis Magister, Albertus, Alexander, Armacan, Bonauent. (& olim S. Thomas) Scotus, Durandus, Ricardus, Ocham, Gabriel, Gregorius Adam, Marsilius, Maior, Ferrariensis, Capreolus, Vvaldens. Bellarmin. Driedo, Albertus Pighius, Vega, Corduba, Valentia, Bañez.

4. Magis autem à probabilitate distant, qui dicunt, nunc esse possibile de potentia absoluta, vt non fuerit facta reuelatio de futuris Dei operibus. Ita Cistercicosis Dionysius, Michaël à Bononia, Holkot & Aliaco. Horum omnium varia loca citata sunt tomo præcedenti de Scientia disput. 35. sect. 2. post med.

5. *Primū fundamentum.*

Præcipua fundamenta vtriusque sententiæ sunt tria. Primum, quoniam libertas Dei est perfectio diuina, & ipse Deus, ac proinde æternitate mensuratur: æternitas autem est indiuisibilis duratio, tota simul coëxistens cuilibet instanti temporis. Ergo in quolibet instanti nostri temporis manet libertas Dei indifferens ad vtramque partem contradictionis, quousque producto effectu determinetur.

Resp. In quolibet instanti temporis manet tota libertas intrinseca volitionis; cæterum cessauit iam libertatis status & obiectum, vt fusius explicatum est disp. 8. sect. 6.

6. Secundum fundamentum. Volitio libera Dei constituitur relatione rationis, siue extrinseca denominatione à creatura futura; sed hæc relatio & denominatio adhuc est in statu contingentiæ & indifferentiæ, sicut ipsa creatura à qua sumitur.

sumitur. Ergo etiam volitio libera Dei adhuc, est in statu contingentiæ, vt possit non voluisse neque præsciuisse creaturam futuram. Respondeo, volitionem liberam non constitui relatione rationis seu denominatione extrinseca; sed formalitate reali, & increata, vt demonstratum est disp. 11. & 12.

Volitio libera Dei non constituitur per relationẽ rationis.

7. Tertium aliquorum fundamentum est, quia generaliter existimãt, Deum posse facere, vt præteritum non fuerit. Cuius Authores & aliquam impugnationem vidimus dict. disp. 31. de scientia sect. 3. Sed pertinet ad potentiam Dei de qua tractatur infra q. 25. Ideo nunc omittitur. Satis enim est in præsenti notare per istum modum saltem conuinci, quod de potentia ordinaria non possit Deus aliud velle, nisi quod voluit: sicut non potest de potentia ordinaria efficere, vt præteritum non fuerit. Quapropter libertas, quæ ab his Authoribus defenditur, non poterit exerceri de potentia ordinaria. Est autem valde absurdum putare, non aliter posse defendi libertatem Dei, nisi recurrendo ad possibilitatem rei, quæ de potentia ordinaria non est possibilis, etiam in eorum Authorum sententia: sed iuxta veram & communem sententiam, nec de potentia absoluta.

8. *Conclusio.* Sit igitur vnica conclusio. In quolibet instãti temporis iam est simpliciter necessaria quælibet volitio Dei, etiam si respiciat creaturas in tempore futuro producendas: quamuis enim ex se libera sit talis volitio; nihilominus iam est extra statum libertatis, & manet in statu necessitatis; ita vt contradictionem implicet Deum efficere, vt non voluerit talem rem futuram, aut efficere, vt quamuis voluerit eam non velit modò. Conclusionem hanc docẽt in simili de scientia, qui citati sunt tomo præcedenti disputat. 31. sec. 4. videlicet S. Thomas, Caietanus, Ferrariensis, Capreolus, Palac. Suar. Albertin. Ledesma, Zumel. Non alij Authores, nec isti expressè de voluntate loquuntur, sed tantùm de scientia.

Volitio libera Dei in quouis instãti temporis est necessaria.

9. *Probatur.* Explicatur & probatur, notando primò, etiam illas veritates, quæ ex natura rei sunt contingentes & liberæ, esse necessarias ex suppositione; idque duplici gradu. Primus est, quando veritas manet adhuc in statu contingentiæ; tunc enim non est necessaria, nisi secundùm quid. Veluti Antichristum esse peccaturum, est veritas secundùm quid necessaria ex suppositione quod sit peccaturus, & quòd Deus eius peccatum præuiderit; Nihilominus adhuc peccatum futurum manet in statu contingentiæ & libertatis, vt possit non esse. Secundus gradus est, quando veritas, quæ ex natura rei erat libera, iam est extra statum libertatis, quoniam iam est præterita, & non potest non fuisse liberè facta. Quo modo D. Petrum peccauisse, & pœnituisse, veritas est simpliciter necessaria, quam reuocari contradictionem implicat.

Duo notãda.

Anselmus. Hoc discrimen futurorum à præsentibus, & præteritis docet Aristoteles 1. Periherm. cap. 7. & 8. Anselmus autem lib. de Concordia præscientiæ cum libertate cap. 1. col. 2. post med. *In re præterita,* dicit, *est quoddam, quod non est in re præsenti vel futura. Numquam enim fieri potest, vt res, quæ præterita est, fiat non præterita: sicut res quædam quæ præsens est, potest fieri non præsens, & aliqua res quæ non necessitate futura est, potest fieri vt non sit futura.*

10. Nota secundò, hanc implicationem contradictionis, non prouenire, ex eo quod præteritum iam non existat, sed ex eo tantum, quod præteritum iam extiterit, quamuis adhuc existat: sicut impossibile est, non fuisse Luciferum; quamuis adhuc maneat in eodem indiuisibili existentia substantiali. Demonstratur primò, quoniam hæc propositio. *Michaël aliquando fuit,* nullam contradictionem habet cum hac: Michaël non est, vel non erit; sed tantum cum hac: *Michaël nunquam fuit.* Secundò explicatur exemplo. Si per aliquod tempus duret aliquod suppositum omnino nihil mutatum: in eo námque casu necessarium est fuisse, consequentérque impossibile non fuisse: licet adhuc immutabiliter existat in secunda medietate illius temporis.

Præteritum non posse non esse præteritũ prouenit ex eo quod iam extiterit, non autem ex eo quod non existat.

Vnde probatur primò nostra conclusio; quoniam iam diuina volitio libera habet totam rationem implicationis, vt non possit non fuisse; quia quamuis adhuc existat; nihilominus ante quodlibet instans temporis verè extitit: ac proinde habet eam rationem præteriti, à qua nascitur impossibilitas efficiendi, vt non fuerit. 11.

Probatur primò conclusio.

Confirmatur primò, supponendo, in æterno, quamuis non sit ratio præteriti, quoad partem, qua dicit non fuisse; perfectissimè tamen præteritum esse, quoad partem, qua dicit fuisse, hoc est, ante hoc tempus fuisse verificatum verbum præsentis temporis, *est.* Atque inde ratio implicationis nascitur, ne possit præteritum non fuisse. Hoc igitur sensu loquitur Scriptura per verbum præteriti siue perfecti, siue imperfecti: vt Ioan. 1. *In principio erat Verbum.* & Ecclesiastici initio. *Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum eo fuit semper, & est ante æuum.*

In æterno datur ratio præteriti.

Ioan. 1. Ecclesiastici primo.

Confirmatur secundò, nam æternitas eminenter diuisibilis coëxistebat tota tempori præterito, sicut immensitas tota coëxistit in omni loco. Ergo sicut immensitas diuinę volitionis adest tota præsens cuilibet loco distantissimo; sic adfuit tota præsens tempori præterito, & in eo sensu verè præterita est.

Æternitas tempori præterito coëxistebat.

Confirmatur tertiò, quia præscindendo à ratione præteriti, ex eo solùm quod iam est pręsens volitio Dei, non potest nõ esse: omne enim quod est, quando est, necesse est esse. Vnde licet nostra voluntas in eo instanti, quo volitionem elicit, possit non elicere, hoc potest præscindendo à præsentia volitionis: sed cum primum supponitur, præsentem iam existere volitionem, iam non potest voluntas non elicere volitionem.

Probatur secundò, quoniam si Deus postquam voluit creare, potest efficere, vt non voluerit creare; potest frustrare diuinam volitionem magis, quàm à nobis frustratur nostra volitio. Nam in nobis saltem manet hæc denominatio quod voluimus: in Deo autem neque hæc denominatio, neque vllus alter effectus illius manebit. 12.

Confirmatur primò, quoniam si Deus postquam voluit creare, potest efficere vt nõ voluerit creare; eadem ratione potest efficere, vt postquam futura erat creatio, iam non sit futura. Cuius oppositum apertè tradit Augustinus 6. de Genes. ad liter. cap. 17. illis præsertim verbis: *Non ergo id fecit, quod futurum non erat: hoc enim magis erat futurum, quod se facturum esse præsciebat.* Agit autem de annis quindecim additis Ezechiæ.

Augustinus.

Confirmatur secundò, quia si Deus posset efficere, vt non voluerit permittere peccatum, quod voluit permittere; ex consequenti poterit facere, vt non sit futurum peccatum, quod præsciuit &

prædixit esse futurum. Vnde iam illud peccatũ, etiam ex suppositione futuritionis suæ, & præmisionis diuinæ, non erit necessariò futurum. At *Augustinus.* verò Augustinus lib. 26. contra Faustum cap. 4. *Tam non possunt*, ait, *futura non fieri, quàm non fuisse facta præterita; quoniam non est in Dei potestate vt eo sit aliquid falsum, quo verum.* Et in Enchirid. cap. 103. *Nullus fit saluus, nisi quem Deus voluerit saluari. Et ideo rogandus est vt velit; quia necesse est fieri, si voluerit.* Patres alij & Scholastici communiter asserunt, id esse necessarium ex suppositione: *Athanasius. Boetius. Beda.* vt Athanasius serm. de Passione & cruce Domini propiùs ad principium, quam ad med. Boetius lib. 5. de consolatione prosa 6. Beda to. 8. lib. variarum quæstionum q. 13. post medium, & alij plures citati tomo præcedenti de Scientia disp. 33. sect. 2. & sequentibus. Præ cæteris euidentius hanc necessitatem defendit *Anselmus.* Anselmus lib. de concordia liberi arbitrij cum prædestinatione cap. 1. & li. 2. *Cur Deus homo*, cap. 17. & 18.

13. Tertiò probatur, quoniam inde sequitur, nullo firmo fundamento niti spem nostram, neque beatorum securitatem; quia licet tibi certo constet, Deum decreuisse coronare certantes cum diuina gratia, & licet beatis constet, Deum decreuisse nunquam annihilare beatos, neque à fœlici statu deiicere; adhuc Deus potest efficere, vt hæc non decreuerit neque promiserit. Et ita sine sui mutatione & sine mendacio poterit annihilare beatos & negare coronam certantibus in hac vita. Idem intellige de reliquis promissionibus aut prædictionibus Dei.

Confirmatur primò, quia si tantum eo modo immutabilis esset prædestinatio, quoniam Deus potest efficere vt non fuisset prædestinatio: nulla esset saluris & æternæ beatitudinis certitudo prædestinatis. Contra verò Patres ex Scriptura docent, certissimam esse salutem & coronam prædestinatorum & vocatorum *secundum propositum* *Rom. Timoth. 1.* iuxta phrasim Rom. 8. & 2. ad Timoth. 1. *Rom. 11.* & iuxta illud Rom. 11. *Sine pœnitentia sunt dona* *Augustinus.* *& vocatio Dei.* Sic Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 16. ad finem de bono perseuerantiæ, cap. 17. sub init. de correptione & gratia cap. 7. in med. & cap. 12. non procul à prin- *Prosper.* cipio. Prosper ad obiect. Vincent. 12. responsione. Fulgentius de fide ad Petrum cap. 35.

14 Confirmatur secundò, quoniam generaliter Scriptura, Patrésque certissimum esse docent, effectus ad extra semel Dei voluntate constitutos, non posse non euenire. Ergo non potest fieri vt Deus voluerit eos non euenire, Antecedens probatur Iob. 14. *Numerus mensium eius apud te est,* *Iob 14. Anselmus.* *posuisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Vn- *Psalm. 148.* de immutabilitatem rectè colligit Anselmus de concordia cap. 1. col. 4. Similiter Psalm. 148. *Statuit ea in æternum & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit.* Scilicet de gubernatione *Luca 21.* mundi per Solem & astra. Luc. 21. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* de die iudicij. Quæ ponderat bene Gregorius 16. *Gregorius. Iob 23.* moral. cap. 17. ad illud Iob. 23. *Ipse solus est, & nemo potest auertere cogitationes eius.* Ambrosius de *Ambrosius. Rom. 4. Isaia. 45.* fide ad Gratianum lib. 5. cap. 8. inter princip. & med. verba Rom. 4. coniungens cum verbis Isaię 45. ait: *Qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sint: sic & fecit, quæ futura sunt, tanquam sint, quia non contingit vt non sint; sed necessariò sunt futura, quæ esse præcepit*, quibus similia sunt multa, quæ retulimus sect. 1.

Confirmatur tertiò, quia neque Deus ipse certo scire poterit quid ipsemet facturus sit aut permissurus, quia licet iam decreuerit facere vel permittere, potest efficere vt non decreuerit & non præsciuerit se decreuisse. Et licet sciat se non facturum hoc, potest efficere vt hoc ipsum non præsciuerit, & sic in infinitum. 15.

Confirmatur quartò, nam inde quoque veracitas Dei, mentiendi impossibilitas, ac firmitas iurisiurandi concutitur & labefactatur, de qua Hebr. 6. prope finem: *In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.*

Quartò probatur, quia si Deus etiam nunc potest efficere, vt non voluerit creare mundum; sequitur nunquam potuisse creare mundum (idem intellige de reliquis operationibus ad extra.) Sequela probatur, quia si nunc etiam potest efficere, vt non voluerit; nũc etiam est indifferens eius voluntas: at verò voluntas indifferens non sufficit ad determinatam operationem; requiritur enim voluntas determinata, quæ determinet imperium & scientiam atque potentiam ex se indifferentes ad operandum, & non operandum. 16.

Quintò probatur, quia sequeretur etiam modò Deum efficere posse, vt non creauerit mundum, nec peccauerit Angelus nec homo. Consequentia probatur, quia volitio æterna creandi mundum non minùs præsens est nunc, quàm ante mundi creationem; ergo non minùs est reuocabilis ex se. Aliunde verò effectus ad extra prodiens non minuit intrinsecam Deo potestatem reuocandi suas volitiones, & efficiendi vt eas non habuerit. 17.

Confirmatur, nã volitio æterna Dei nõ accipit robur & firmitatẽ à creatione actuali ad extra. 18.

Sextò probatur, quoniam in hac possibilitate contradictio implicatur. Nam si Deus potest nũc efficere, vt non voluerit ab æterno non annihilare Petrum, sed resuscitare Petrum; potest etiam efficere, vt voluerit non resuscitare, & vt voluerit eum annihilare. Quod si hoc efficiat, iam non voluit ab æterno resuscitare Petrum, & ita nihil est quod faciat se non voluisse.

Confirmatur, quia omnis volitio Dei erit cum tacita conditione; nisi ego effecero vt non voluerim; quæ conditio destruit determinationem volitionis, & eo ipso destruit eius essentiam, quæ consistit in actuali determinatione indifferentię.

Ex dictis colligo sequentes propositiones esse absolutè veras: Deus nihil potest velle denuò vel ex tempore. Deus non potest velle quod non vult. Deus non potest non velle quod vult. Deus non potest non habere volitionem quam habet; nec potest habere quam non habet. Idem intellige de amore.

ARTIC. VIII.

Vtrum voluntas Dei necessitatem rebus volitis imponat.

CREATÆ libertatis concordia cum insuperabili efficacitate diuinę voluntatis quam hic articulus exigebat, tractata fuit simul cum concordia diuinæ scientiæ tomo

præced.disp.25.& aliquibus sequẽtibus,& disp. 31. vsque ad 78. Peculiariter autem quod S. Thomas in præsenti artic. potissimum intendit probare, videlicet, tantum abesse, ne diuinæ voluntatis efficacia libertatem creatam impediat, vt potius illam caoset, tueatur & conferat; quoniam ex efficacitate voluntatis diuinæ non solum sequitur fieri quæ Deus vult fieri, sed etiã sequitur eo modo fieri, quo Deus vult: hoc, inquam, totum declaratum & propugnatum est dicto tomo de Scientia Dei tota disp. 51. Dicemus etiam aliquid disp. 18. sect. 6. & 7.

ARTIC. IX.

Vtrum voluntas Dei sit malorum.

QVONIAM hic articulos plures disputationes quam cæteri postulat, differtur ad finem præsentis quæstionis 19. postquam explicati fuerint, qui paucioribus expediri possunt. Tractabitur ergo disput. 25. & multis sequentibus.

ARTIC. X.

Vtrum Deus habeat liberum arbitrium.

DE hoc dictum est satis disp. 7. & sequentibus vsque ad 13.

ARTIC. XI.

Vtrum sit distinguenda in Deo voluntas signi.

ARTIC. XII.

Vtrum conuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinque signa.

DISPVTATIO XVII.

Quid & quotuplex sit voluntas signi; & quomodo coniuncta cum beneplacito.

SECTIO I.

Distinguens voluntates & explicans quinque signa.

1\. *Volitio diuina secundum se vnica, & simplicissima à Theologis multipliciter diuiditur.*

DIVINA volitio secundùm se considerata simplicissima est non solùm specifica, sed etiam numerica vnitate, estque vnicum tantum attributum: vt probatũ est disp. 5. sect. 6. Nihilominus eadem diuina voluntas multipliciter diuiditur à Theologis, quibus occasionem præbuit Scriptura, tum quoniam voluntates Dei vt multas nominat Psalm. 102. *Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israel voluntates suas.* Psalm. 110. *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius.* Actor. 13. *Qui faciet omnes voluntates meas.* Tum etiam quoniam hæc verba: Deus vult, non eandem vim habent semper in Scriptura. Quandoq; enim voluntaté signi, quandoque voluntatem beneplaciti significant: quandoque antecedenté, quandoq; consequenté voluntaté; vt in hac & sequentib. disput. constabit.

Psalm. 102. Psalm. 110. Actor. 13.

2\. *Prima diuisio.* Dico igitur primò. Celeberrima diuisiõ voluntatis diuinę continet voluntatem beneplaciti & voluntatem signi. Voluntas beneplaciti verè ac propriè voluntas est, realiter existens in Deo: vt ostendemus disp. sequenti sect. 4. & seq. Nunc verò voluntas signi non est voluntas Dei secundùm proprietatem, sed secundùm metaphoram dicitur voluntas id quod est signum voluntatis. Vnde factum est, vt illud omne, quod in nobis est effectus, indicans interiorem affectum animi, appelletur à nobis nomine eiusdem affectus, etiam quãdo tribuitur Deo. Sic quoniam apud nos punitio est effectus, indicans iram nostro animo cõceptam: sumpta est ratio translationis, vt supplicium à Deo inflictum appelletur ira Dei. Eadem est ratio translationis, vt diuina præcepta, consilia, operationes & permissiones appellentur voluntates Dei; quoniã in nobis præceptum, consilium, operatio & permissio indicant voluntatem nostram: vt statim de singulis ostendemus.

Voluntas signi secundum metaphoram voluntas dicitur.

3\. Hæc doctrina, cùm ad nominis significationem pertineat, non indiget alia probatione, quam authoritate doctorum, adhærentium locutionibus Sacræ Scripturæ. Nam significatio nominibus tribuitur sapientium vsu atque authoritate, maximè verò legislatorum.

Igitur modo supradicto voluntatem signi explicant & probant Hugo Victor. in sent. tract. 1. cap. 13. de Voluntate Dei. Quem sequuntur Magister 1. dist. 45. post med. D. Thom. hic art. 11. Albertus 1. p. q. 80. memb. 1. Alex. 1. part q. 36. memb. 1. Henricus 2. par. art. 47. q. 2. fine. D. Bonauent. 1. dist. 45. art. 3. q. 1. & 2. vbi Durand. q. 5. Ricardus eodem art. 3. q. 1. Maior q. vnica, Marsilius 1. quæst. 25. & reliqui omnes Scholastici, tam veteres, quàm iuniores.

Hugo victor. Magister. D. Thomas. Albertus. Alexander. Henricus. Bonauent. Durandus. Ricardus. Maior. Marsilius.

4\. *Tria obseruatione digna.* Obseruanda sunt tria. Primum, Hoc complexum, *Voluntas signi*, & hæc diuisio voluntatis, in voluntatem signi & beneplaciti, cœpisse videtur ab Hugone Victor. nuper citato, quoniam apud antiquiores Patres non reperitur; eius tamen fundamentum sumitur ex Scriptura & Patribus, præsertim ex Augustino, vt ostendit Hugo & magis constabit statim.

Secundum est. Voluntas signi apud nullum Theologorum, quem sciam, accipitur pro voluntate, quæ sit ipse Deus, sed pro aliquo effectu creato significante voluntatem Dei; qui effectus metaphoricè appellatur voluntas.

Tertium, quod ex dictis sequitur. prædictam diuisionem non esse diuisionem rei, sed vocis in varia significata: vt si risum diuidas in risum humanum, & risum prati, quod metaphoricè dicitur ridere.

5\. *Secunda diuisio. D. Bonauentura.* Dico 2. Subdiuiditur voluntas signi in quinq; membra. Hæc sunt prohibitio, pręceptum, consilium, operatio & permissio, quę continentur illo versiculo: *Præcipit, & prohibet, permittit, consulit, implet.* Refertúrq; à D. Bonauent. & aliis antiquis Scholasticis. Hugo Victor. nuper citatus quatuor tantum signa numerauit: quoniam Consilium prætermisit. Potuisset etiam non incongruè prohibitio comprehendi sub nomine præcepti.

Athanasius autem duplicem tantum voluntatem signi numerauit tract. 2. de diffinitionibus col. 4. *Tripliciter*, inquit, *in Scriptura voluntatem inuenimus vsurpari. Diuinam, deinde naturalem vel mediam, tertiò carnalem, quæ diabolicam significat. Voluntas diuina sunt mandata Dei. Voluntas naturalis*

ralis

ralis est operatio diuinæ voluntatis. Carnalis verò voluntas est legis diuinæ transgressio. Sed Magist. & Scholastici communiter 1. dist. 45. & 46. numerant prædicta quinque signa.

D. Thomas. Albertus. Alexander. Bonauent. Ricardus. Durandus.

Vtrum hæc diuisio sit bona: vtrum in ea redundet aliquid, vel deficiat, ex professo disputat D. Thomas hic art. 12. & Albert. Alexander, Bonauent. Ricardus, & Durand. citati supra: in qua re nihil inuenio magni momenti. Erit tamen operepretium ostendere, singula hæc signa appellari Dei volũtatẽ in Scriptura & apud Patres.

1. Thessalon. 4. Matth. 6. & 12. Actorum 13.

6. Dico tertiò. In Scriptura sacra, prohibitio, præceptum & consilium appellantur voluntas Dei: vt 1. Thessaloni. 4. *Hæc est volũtas Dei sanctificatio vestra.* Matth. 6. *Fiat voluntas tua.* Matth. 12. *Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est.* Actuum 13. *Qui faciet omnes voluntates meas.* Ita hæc testimonia intelligunt doctores supra citati de voluntate præcipiente, prohibente, aut consulente.

Damascen. Hugo Victorinus.

Rationem huius appellationis attigit Damascenus dialogo contra Manichæos versus med. dicens. *Dei lex voluntas ipsius est, Nemo enim ea præcipit, à quibus animo & voluntate abhorret.* Similem rationem reddit Hugo Victorin. dicto cap. 13. propius ad princip. quàm ad medium.

7. Quod autem in his & similibus testimonijs nomine voluntatis non intelligatur vera & realis voluntas Dei, sed tantùm illius signum, quod dicitur metaphoricè volũtas. Probat Magister primo dist. 45. quoniam Deus quandoque vult non fieri quod præcipit; similiter quandoque vult fieri quod prohibet. Ergo tam præceptum quam prohibitio non est propriè volũtas realis in Deo, sed est solummodo signum voluntatis, quod metaphoricè dicitur voluntas. Antecedens probatur primò, nam Genes. 22. Deus Abrahæ præcepit immolare filium, quem tamen voluit non immolari; nam ea de causa opportunè prohibuit.

Genesis 22. D. Ambros.

Vnde D. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 8. prope initium, *Probatum*, inquit, *quasi fortiorem tentandũ putauit maioribus. Et hic quidem exẽplo docemur, quia verus probatur quis, tentatur autem cõpositis & fictis. Non enim volebat Deus immolari à Patre filium, nec impleri hoc munus volebat, qui ouẽ pro filio immolandam obtulit: sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio, nec paternæ pietatis contemplatione vim deuotionis inflecteret.* De hoc præcepto Abrahami & de contraria voluntate Dei fusius ad rem præsentem disputãt Alb. 1. p. q. 80. memb. 2. art. 1. Alex. 1. p. q. 37. memb. 1.

3. Regum 3.

8. Confirmatur 1. nam & homines Dei spiritu acti præcipiunt quandoque volũtatem signi discrepantem à voluntate beneplaciti, sicut tertio Regum 3. in fine Salomon; *Diuidite*, inquit, *infantem viuum in duas partes* minimè volens diuisionem, sed explorare matris affectum, & inuidiæ liuorem pertinacem. Sanctiores quoque prælati religiosorum sæpe fictis præceptis explorant subditorum virtutem.

Hugo Victor.

9. Confirmatur secundò ex alia quæstione non aliena à præsenti instituto, quam disputat Hugo prope finem prædicti capitis 13. quare Deus præcipiat, quæ non vult efficaciter impleri, volens potius permittere peccata contraria. *Ad quod*, inquit, *potest dici, quod ideo præcipit illud, quia bonũ est illi* (scilicet accipiẽti præceptũ;) *& Domini est præcipere seruo quod bonum est in se, & quod bonum est illi, cui præcipit. Et si placet Domino iuuare seruum, vt illud faciat misericordia est: si non placet iuuare, iustitia est. Similiter prohibet seruo malum, quia in se malum, & illi malum cui prohibet: & Domini est seruo prohibere malum vt non habeat excusationem.*

Quapropter præceptum, quod Deus præscit esse violandum, non est voluntas efficax illius rei, quæ præcipitur, sed tantum est signum voluntatis illius.

Matth. 8. & 9. Marc. 1.

Idem Antecedens probatur secundò, nam Matth. 8. & 9. & Marci 1. cæcis ac leprosis curatis comminatus est Iesus dicens: *Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in terra illa:* Recta namque ratione ducti existimabant, voluntatem Christi Domini non esse prohibendi legem gratitudinis, & manifestationem diuinæ virtutis, sed solummodo præbendi exemplum, vt quantum in nobis fuerit, humanas laudes recusemus ac declinemus. Ita videntur sentire Chrysostomus, Theophilactus, Hieronymus & Gregorius ad ea loca, Magist. 1. dist. 45. fusiúsque defendunt Albertus 1. p. q. 80. memb. 2. art. 2. Alexander 1. p. q. 37. memb. 1. Durand. 1. dist. 47. q. 3. num. 14.

Prophetia comminatoria Dei voluntatem significant.

Tertiò probatur, nam prophetiæ comminatoriæ significant diuinam voluntatem puniendi; cum tamen Deus decreuerit pœnam remittere efficaciter mouendo ad pœnitentiam: vt de Niniuitis & Ezechia dictum est disp. 16. sect. 4. arg. 2. & 3.

Peius vtrum prædictæ comminationes pertineant ad aliquod signum ex quinq; numeratis. 10.
Resp. Potuisset hoc sextum signum addi non incongruè: cæterum potest reduci ad signum præcepti, quatenus præceptum significat, volitum esse à Deo quod præcipitur, cùm tamen aliquando non sit volitum. Sic comminatio significat, volitam esse à Deo punitionem, cùm tamen aliquando non sit volita.

Psalm 110.

Dico quartò. Operatio Dei ad extra appellatur voluntas Dei in Scriptura, veluti Psalm. 110. 11.
Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius.

Actor. 4. Ad Rom. 12.

Quintò denique permissio peccatorum appellatur voluntas siue decretum Dei, Actorum 4. *Conuenerunt Herodes & Pilatus cum gentibus & populis Israel contra Iesum facere, quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.* Hanc voluntatis acceptionem pro permissione, probant Glossa in id Rom. 12. *Quæ sit voluntas Dei bona beneplacens & perfecta.* Hugo citatus & Magister primo dist. 45. prope finem. D. Thomas hic art. 12. & reliqui Scholastici ex Augustino in Enchiridione cap. 95. fine vbi ait: *Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipso faciendo.* Vbi sinere vt fiat appellatur velle.

Augustinus. Sic habet.

SECTIO II.

Vtrum voluntas signi discordet à re significata.

Sententia Alberti.

Ratio dubitandi est, quia omne signum, nisi concordet rei significatæ, falsum est, sed falsum signũ præbere nõ potest Deus: ergo non potest præbere signũ volendi, quod nõ vult, neq; signũ nolendi quod vult. Albert. 1. p. q. 8. memb. 1. ad 7. & Alexander 1. p. q. 37. memb. 1. respondent, signa hæc vera esse quoad aliquam voluntatem, non vero, quoad voluntatem eiusdem operis quod præcipitur: Verbi gratia, præceptum Abrahamo datum verè significauit diuinam voluntatem tentandi & exercendi fidem atque obedientiam Abrahami, & exhibendi figuram Christi Domini: quamuis defuerit huic signo voluntas

voluntas diuina, qua vellet te ipsa interfici Isaac.

3. *Durandi sententia.* Ab hac solutione parum distat alia Durandi 1.dist.47.q.3.num.14. & sequentibus, dicentis, prohibitiones, præcepta & consilia propterea non esse falsa signa, etiam tunc quando Deus vult nõ fieri quod præcipitur vel consulitur; quoniam hæc significant voluntatem consequentem & efficacem obligandi vel alliciendi ad maiorem perfectionem: & inde significant etiam antecedentem voluntatem, vt fiat opus quod præcipitur vel consulitur. Quoniam obligatio & persuasio sunt Antecedens, ex quo potest consequi executio operis. Id quod explicat exemplo prælati, qui religiosi subditi obedientiam experitur præcipiendo difficiliora opera, quæ prælatus decreuit postea impedire: vt sect. 1. dicebamus.

4. Nihilominus adhuc difficultas vrget, quoniã præceptum & consilium præter voluntatem obligandi & tentandi, significant etiam voluntatem efficacem ipsius operis quod præcipitur: & hoc sufficit vt sint falsa signa; satis enim est ad falsitatem deesse aliquid rei significatæ.

5. *Præceptum, & consilium nõ significãt efficacẽ voluntatẽ Dei.* Respond. Quinpotius præceptum, & consiliũ non significant diuinam voluntatem efficacem operis faciendi: hanc enim significationem, neq; ex natura rei, neq; ex placito & impositione Dei sortiuntur: sed quoniam cõsilium & præceptum in nobis solent frequentius esse signa nostræ volitionis, qua efficaciter desideramus opus præceptum: ideo dicuntur signa diuinæ voluntatis & ipsum consilium aut præceptum appellatur diuina voluntas, vt docuit D. Thom. art. 11. in fine.

SECTIO III.

Vtrum voluntas signi semper afferat secum adiunctam voluntatem beneplaciti.

1. RESp. affirmatiuè, quamuis enim non semper voluntas beneplaciti efficaciter velit quod præcipitur, vel consulitur; attamen semper vult efficaciter obligationem vel persuasionem. Insuper voluntas beneplaciti vult inefficaciter & antecedenter illud idem bonum, quod præcipitur, vel consulitur. Ita sentiunt communiter Doctores supra citati. Vide præsertim Albertum & Alexandrum in sect. præcedenti & Ricard. 1.dist.45.art.3.q.2. Porro verè ac realiter esse in Deo hanc simplicem & inefficacem complacentiam de implendis præceptis & consiliis ab omnibus hominibus, ostendemus disput. 19. præsertim sect. 12.

In hoc igitur sensu Victor. Hugo sum. sent. tract.1.cap.13. propiùs ad med. quàm ad princip. de sacra Scriptura sic loquitur: *Cum inuenitur: Vult Deus bonum: non vult malum: de beneplacito Dei intelligitur.*

2. *Discrimen notandum.* Notant D.Thom.art.12.ad 2. Alexand. 1.p.q.40.memb.4.& alij Doctores communiter, discrimen inter prohibitionem & præceptum & consilium ex vna parte, & ex alia permissionem & operationem: nam permissio & operatio semper habent adiunctam voluntatem beneplaciti, efficaciter amantem id quod Deus operatur, aut efficaciter volentem permittere, & volentem concurrere vniuersali concursu ad id, quod permittit. At verò tria priora signa non semper adiunctam habent voluntatem beneplaciti, efficaciter amantem fieri, quod præcipitur vel consulitur, aut non fieri quod prohibetur. Huius discriminis ratio constabit disp. sequent. sect. 1.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrum voluntas Dei semper impleatur.

SECTIO I.

Voluntas signi non semper impletur, sed hoc ipsum est instrumentum ad implendum beneplacitum.

ITa loquuntur Hugo Victor. in sum. sentent. 1.
tract.1.cap.13. inter principium & medium, Magister 1.dist.45.§.vltimo, quem sequuntur communiter Doctores infra citandi. Probaturq; primò, quia Deus multis hominibus præcipit ea, quæ non implent; prohibet ea, quæ non fugiũt; et consulit quæ non amplectuntur. Ideo non de omnibus, sed de quibusdam Matth. 12. dicitur *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est.* *Probatur primò.* *Matth. 12.*

Cæteri suam non Dei voluntatem faciunt, quando peccant, de quibus sæpe in Scriptura, vt Isaiæ 58.3. *In die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.* Et infra: *Si auerteris à sabbato pedem tuum facere voluntatem tuam in die sancto meo.* Danielis 11. *Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur &c.* Oseæ 10. *Confundetur Israel in voluntate sua.* De talibus igitur Malachiæ 1. versu 10. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum.* Quia videlicet illi non implebant voluntatem signi. Augustinus proinde sicut & alij Patres multis in locis, quę referemus sectionibus sequentibus, fatentur, infideles & alios peccatores facere contra Dei voluntatem, quando peccant. *Isaia 58.* *Daniel. 11.* *Osea 10.* *Malachia 1.* *Iuxta Patrum sententiam peccatores suam, non Dei voluntatem faciunt.*

Secundò probatur à priori, quoniam voluntas signi est quid creatum, videlicet, prohibitio, præceptum, vel consilium, hominibus vel Angelis explicatum: vt præcedenti disput. dictum est; vnde nihil est quod necessariò inferat eorũ impletionem, nisi accedat voluntas beneplaciti efficax, quæ quoniam est omnium rerum creatrix, non potest non impleri, vt infra sect. 2. *Probatio à priori.*

3. *Duæ voluntates signi semper implentur.* Huic doctrinæ duæ adiunguntur limitationes. Prima est, duas voluntates signi semper impleri, videlicet, permissionem & operationẽ: ideo tres tantum voluntates restant, quæ non semper impleantur, videlicet præceptum, prohibitio & consilium. Huius discriminis ratio est, quoniam operatio est ipsamet actualis productio boni, quod Deus operatur. Vnde cõtradictionem inuoluit, Deum operari aliquod bonum, & tamen operationem non impleri. Similiter permissio est ipsum non operari Deum ad impediendum malum; quare contradictionem inuoluit, Deum non operari & tamen non impleri eius non operari. Ita docent Albertus 1.p.q.80.memb.2.art.4. Alexand.1.p.q.40.mẽb.4. Bonauentura 1.dist.47.art.1.q.2. vbi Ricardus q.1.& 2. *Albertus.* *Alexander.* *Bonauent.* *Ricardus.*

Ratio Ricardi. In idem recidit alia ratio Ricardi atque Durandi, quoniam permissio & operatio sunt signa voluntatis consequentis, quæ semper impletur: sed prohibitio, præceptum, & consiliũ sunt signa voluntatis antecedentis, quæ non semper impletur: infra disp. 19. sect. 13.

5. Secunda limitatio est, ipsum non impleri voluntatem signi subseruire melius implendæ voluntati beneplaciti, vt ostendemus sectionibus sequent. Sed circa modum inseruiendi, notat Durãdus 1.dist. 47.q.2. illud opus quod fit contra voluntatem signi, seu antecedentem, obsequi volun-

Ipsum non impleri voluntatem signi deseruit vt melius impleatur beneplaciti.

volūtati consequēti quæ est volūtas beneplaciti: obsequi, ait, tanquam materiam *de qua*, vel *circa quam* fit Dei voluntas consequens. Addit autem, non obsequi, tanquam instrumentum seu agens secundarium obsequitur principali agenti, quātum attinet ad malitiam operis; nam quantum ad alium effectum bonum à Deo intentum, veluti punitionem populi, passionem Christi Domini, & similes, obsequitur tanquam instrumentum Dei.

Hæc doctrina magis ex professo declaranda veniet ac confirmanda infra disp. 48. sect. 4.

Actionibus materialibus peccatorum insunt formalitates, quæ legi Dei non opponuntur.

6. Nunc satis est admonere, materialibus actionibus peccatorum inesse reales quasdam formalitates, quæ nullam in suo conceptu claudunt oppositionem contra legem Dei: & illas per se causari à Deo, tanquam impellente & inclinante ad illas. In his igitur, si considerentur præcisè secundùm se, non reperitur instrumenti ratio magis propriè quàm in actionibus moraliter honestis vt ostendemus in eadem disp.

Si verò considerentur materiales actiones peccatorum, prout diriguntur à Deo ad fines bonos; sub hac formalitate præcisa, subeunt instrumenti rationem valde propriam; cæterum sibi rectè consentiētem, & minimè sibi repugnantē.

Peccati permissi dirigitur à Deo ad optimos sua prouidentia fines.

7. Sed quoniam ipsa quoque realis oppositio & repugnantia contra legem Dei & charitatem, imò & formalis etiam ratio malitiæ per Dei omnipotentiam retorquentur ad optimos fines (vt ostendemus sect. sequentibus) in hac extrinseca directione Dei consistit propriissima quædā instrumenti ratio, quam inuiti patiuntur dæmones, & homines praui. Itaque nō in concursu Dei ad realem transgressionem legis, sed in extrinseca illius ordinatione collocatur hæc propria ratio instrumenti. Ad quam etiam pertinet, omnes circunstantias præscribere nocituris, ne possint alio tempore, loco, plus, diutius, intensius, aduersus alias personas, aliòve nocumēti genere insanire, quàm intra limites, diuinâ prouidentiâ præscriptos: vt ostendemus disp. 44. sect. 3. & 4.

8. De hoc instrumenti genere Deus loquitur Isaiæ 7. *In die illa radet Dominus in nouacula conducta in his, qui trans flumen sunt in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam.* Et cap. 10. *Væ Assur virga furoris mei & baculus ipse est.* Et longè inferiùs: *Suscitabit super eū Dominus flagellum & virgam suam super mare, & leuabit eam in via Ægypti.* Idem constat ex plurimis aliis verbis eiusdem capitis, atque illis potissimum: *Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, a quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui vtique lignum est.* Habent igitur impij propriam rationem instrumenti respectu bonorum, quæ Deus per illos consequitur; sicut per serram, baculum aut virgam, sicut per instrumenta propria, operantur artifices.

Isaiæ 7. *Isaiæ 10.*

SECTIO II.

Ipsum non impleri voluntatem signi per omnipotentiam destinatur ad melius implendam voluntatem beneplaciti.

Non propter peccati perfectionem ex illo Deus colligit bonum.

1. Notandum est primò, bonum, quod Deus colligit ex materiali peccatorum actione, non colligi propter intrinsecam vim, perfectionem & aptitudinem eiusdem actionis, vt talis effectus resultet ex illa: sed propter omnipotentiā Dei, cuius proprium est, vt illa etiam quæ fiunt contra voluntatem antecedentem & beneplaciti, quæ præceptum est, mirabiliter conuertat, vt sibi ad nutū ministrent ad implendā suauissimè voluntatē beneplaciti consequentem & efficacē. Porrò tanquam instrumenta ministrare, iam vidimus sect. præcedenti limitatione secunda.

Deus etiam ex formali ratione malitiæ colligit suam gloriam.

Secundò notandum est, non solum ex materiali actione, sed etiam ex formali ratione malitiæ, Deum colligere suam gloriā & cætera prædestinatorum bona. Quod est subtiliter obseruandum in sequentibus testimoniis Patrum & Scholasticorum. Etenim ipsa nomina *malitiæ, peccati* & similia, quibus vtuntur, manifestè significāt rationem formalē. Insuper hoc ipsum Theologica ratio confirmat, quoniam inter bona, quæ Deus colligit ex peccatis, non inferiorem locum obtinet sui despicientia, & diffidentia, pœnitentia, timor & cautio: qui omnes affectus quidditatiuè respiciunt formalem rationem malitiæ, refugiendo ab illa, & propter odium malitiæ, euitando materialem actionem peccati.

Ad præsens dogma probandum sufficere potuissent verba Iosephi ad fratres timore correptos Genes. 45. *Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur, quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum;* & post pauca: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis.* Et cap. 50. *Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me.* Quid clarius? 2

Genes. 45. *Genes. 50.*

Simile est illud Actor. 2. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemistis: quem Deus suscitauit a mortuis.* Alia ex sacris literis attingunt Patres continuò citandi. *Actor. 2.*

Citatam historiam & sententiam Iosephi ponderabimus ex professo disp. 44. sect. 7. Nunc ad rem præsentem, audi Cyrillum Hierosolymit. catechesi 8. post med. ita exclamantem. *O sapientissimam prouidentiam, quæ malum etiam propositum in salutis occasionem conuertit! Quemadmodum enim illorum fratrum Ioseph eundem odio prosequentium, malam voluntatem, accepit occasionem propriæ administrationis, & permittens ipsis ex odio vendere fratrem, occasionem accepit, efficiendi vt regnaret: Quos dilexit, cum his sic permittit diabolum luctari, vt vincentes coronentur, & facta victoria, maior quidem victus à minore confundatur, homines autem magnificè probentur tum eum qui aliquando fuerat Archangelus, vincunt: Nihil itaque est extra Dei potestatem: de ipso enim dicit Scriptura; quod omnia seruiunt tibi.* *Cyrillus* *Psalm. 118.*

Augustinus autem in Enchirid. cap. 100. *Hæc sunt,* inquit, *magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cum Angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset; etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum est, quod creator noluit, impleret ipse quod voluit bene vtens malis, tanquam summè bonus ad eorum damnationem, quos iustè prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gloriam. Quantū enim ad ipsos attinet, quod Deus noluit fecerunt, quantum vero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt. Hoc quippe ipso quod contra voluntatem Dei fecerunt de ipsis facta est voluntas Dei. Propterea námque magna opera Domini, exquisita in omnes* *Augustinus.* *Psalm 110.*

voluntates

voluntates eius . vt miro & ineffabili modo non fiat præter voluntatem Dei, etiam quod fit contra eius voluntatem: quia non fieret, si non fineret neque vtique nolens finit, sed volens: neque fineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiã de malo posset facere bonũ.

Quatuor igitur obseruanda veniunt in his verbis. Primum, peccantes, non quod creator voluit, sed quod noluit, contra eius voluntatem facere. Quapropter aliqua Dei voluntas non semper impletur. Secundum est efficacitatem diuinæ omnipotentiæ non in eo consistere, quod omnia faciat sua voluntate; sed quod ea etiam, quæ cõtra Dei voluntatem fiunt ab impiis, conuertat ad maius bonum iustitiæ ac misericordiæ.

Ad diuinæ omnipotentiæ efficaciã non spectat omnia sua voluntate facere.

Dei efficax voluntas vel ab hominibus, vel de hominibus semper impletur.

Tertium est, efficacem voluntatem Dei semper impleri vel ab hominibus, vel de hominibus. Impletur quidem ab obedientibus, sed de transgressoribus impletur. Quartum est, etiam illud quod fit, contra Dei voluntatem non fieri præter eius voluntatem.

4\. *Idem sæpe repetunt Patres. Augustinus.*

Hæc eadem aliis verbis in eodem libro atque in aliis Augustinus & alij Patres repetunt. Sic enim in eodem enchiridio sequenti cap. 101. *Deus*, inquit, *quasdam voluntates suas, vtique bonas implet per malorum hominum voluntates malas: sicut per Iudæos maleuolos bona voluñtate Patris Christus pro nobis occisus est.* Rursus cap. 104. postquã explicuerat Dei bonitatem ac beneuolentiam, *qua voluisset custodire primum hominem in ea salute, qua conditus erat, si præsciuisset eum habiturum esse perpetuam voluntatem.* subdit hæc verba, *Quia verò illum malè vsurum libero arbitrio, hoc est, peccaturum esse præsciebat, ad hoc potius præparauit voluntatem suam, vt bene ipse faceret etiam de male faciente, ac sic hominis voluntate mala non euacuaretur, sed nihilominus impleretur Omnipotentis bonum.* Vbi pondera primò Deum, quod ex se est, potius voluisse, vt ab homine nõ fieret actio primæ inobedientiæ. Secundò pondera causalem, qua ex præscientia futuri peccati mouetur Deus vt bonum, quod vult colligat alio modo de ipsa etiam actione, quam ipse non facit, sed creatura malefaciens facit. Vnde probatur, omnipotẽtiam Dei circa peccata in hoc consistere.

Ex præscientia futuri peccati mouetur Deus.

Idem repetit cap. 107. dicens: *Sic ergo factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset non sine adiutorio diuino, & suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certè de illo. Proinde quia suam maluit facere, quam Dei, de illo facta est voluntas Dei.* Perpende quod in eo fixa sit omnipotens Dei voluntas, vt vel à voluntate creata fiat, vel de illa fiat, quatenus illam ordinant ad maius bonum.

5\. *Rom. 11.*

Quod ipsum probat libro de prædest. sanctorum cap. 16. ante med. illis verbis Rom. 11. *Secundùm Euangelium quidem inimici propter vos, secundum electionẽ autem dilecti propter Patres. Quid est secundùm Euangelium inimici propter vos, nisi quod eorum inimicitia, qua occiderunt Christum, in Euangelio sine dubitatione profecit? Et hoc ostendit ex Dei dispositione venisse, qui bene vti nouit etiam malis, non vt ei prosint vasa iræ: sed vt, ipso eis bene vtente, prosint vasis misericordiæ. Est ergo in malorum potestate peccare: vt autem peccando, hoc vel hoc illa malitia faciant, non est in eorum potestate, sed Dei, diuidentis tenebras, & ordinantis eas. vt hinc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei, non impleatur, nisi voluntas Dei.*

Quid peccatoribus permittitur & quid diuinæ omnipotentiæ reseruatur.

Pondera, quid sit illud, quod diuinæ omnipotentiæ reseruatur, nec permittitur arbitrio impiorum: & quid sit illud, quod permittitur arbitrio & potestati malorum. Nam in malorum potestate est peccare, Deo volente non impedire huiusmodi potestatem: cæterum quod Deus, suę omnipotentiæ reseruans, subtraxit omnino à potestate malorum, illud solummodo est, vt peccando hoc, vel hoc bonum illa malitia faciant, Deo bene vtente illorum peccatis ad finem, quẽ intendit.

6\. *Psalm. 110.*

Rursus in commentario ad illud Psalm. 110. *Magna opera Domini. Eligat*, inquit, *sibi homo quod libet. Non sic constituta sunt opera Domini, vt creaturam arbitrio libero constituta . creatoris superet voluntatem, etiam si contra eius faciat voluntatem. Non vult Deus vt pecces, nam prohibet tamen, si peccaueris, non putes, hominem fecisse quod voluit, & Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult vt homo non peccet; ita vult peccanti parcere, vt reuertatur & viuat: ita vult postremo, in peccato perseuerantem punire, vt iustitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quidquid elegeris. omnipotenti non deerit, vnde suam de te compleat voluntatem* Perpende optionem homini dari vt eligat, qua via Deus suam de illo voluntatem compleat. Sed vtrum Deus suam de illo voluntatem compleat, de hoc non datur optio libertati nostræ.

7\. Idem de correptione & Grat. cap. 7. post med. *Electus est*, inquit, *Iudas ad opus eius congruebat: ab illo quippe electus est, qui nouit bene vti etiam malis, vt per eius opus damnabile, illud, propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cum itaque audimus: Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est: illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium.* Nota primò opus damnabile fuisse proprium Iudæ, non Dei, & illum ex sua libera malitia fuisse personam congruentem, quæ iusto Dei iudicio eligeretur inter Apostolos eo fine, vt permitteretur ex auaritiæ libero affectu in tam horrendum facinus erumpere; quod Deus non facere, sed illo bene vti, & per illud redemptionis opus complere decreuerat. Quam ob rem eundem locum Ioan. 6. exponens tract. 27. in Ioannem versus fin. ait: *Sicut iniqui malè vtuntur bonis operibus Dei, ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorum*, & infra: *Si ergo ipsius Diaboli malis operibus bene vtitur Deus: quod facit malus malè vtendo sibi nocet, non bonitati Dei contradicit.*

Ioannis 6.

8\. Item de agone Christiano cap. 7. initio: *Omnes*, inquit, *diuinæ prouidentiæ seruiunt: sed alij obediunt, tanquam filij, & faciunt cum ea, quod bonum est: alij verò ligantur tanquam serui, & fit de illis quod iustum est.* Totúmque illud & sequens caput confirmat eandem sententiam. Præterea lib. 3. de Trinitate cap. 4. sub init. *Vtitur*, inquit, *omnibus, ad incommutabile arbitrium sententiæ suæ, spiritibus. siue per eius gratiam, siue in aliis per propriam voluntatem.* Quod autem in ordinatione peccati Deus vtitur bene per iustitiam, notat in libro de natura boni contra Manichæos cap. 36. fine. Insuper q. 32. in Exod. fine, reseruari malos propter admonitionem, vel exercitationem bonorum.

Sic habet.

9\. *Prosper. Psalm. 110.*

Prosper in Psalm. 110. ad illum versum: *Magna opera Domini.* eadem fere verba transcribit, quæ nuper ex Augustini commentario retulimus. Sicut etiam ad excerpta Genuens. dub. 7. ex professo defendit eam sententiam, quam paulò superius adduximus ex lib. de prædestinatione sanctorum cap. 16. & ait: *Malè enim velle facillimum est malis: & eorum damnabilem voluntatem, non dubium est*

à Dei

à Dei potestate concludi, vt effectum cupiditatis suæ, nisi ille permiserit, habere non possint. Vis autem sapientiam & iustitiam Dei etiam malorum operibus, quæ ex ipsorum prodeunt appetitu, ad implenda consilia & iudicia sua, nullus vel commiter secundùm pietatem doctus, ignorat: qui videt Dei Patris optimam voluntatem, non parcentis Filio suo, sed pro nobis omnibus tradentis eum, pessima traditorum Iudæ & Iudæorum voluntate completam.

10. Fulgentius. Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 26. prope init. *De malo*, inquit, *quo peccantem iudicat Deus, quibus vult, beneficium prærogat.* Ergo sicut malum sub ratione mali, est de quo peccantem indicat Deus: ita de illo colligit beneficium, quod prærogat, quibus vult. Rursus eodem lib. cap. 27. initio ait: *In talibus enim Deus iudicium suum desertione inchoat, cruciatione consummat. Nam & hoc tempore, quo discedentes malos deserit Deus, non operatur in eis quod ei displicet, sed operatur per eos quod ei placet.*

S. Leo. Leo sermon. 2. de Epiphan. *Sæuitia*, inquit, *Herodis volens primordia suspecti sibi Regis extinguere, huic dispensationi nesciens seruiebat: vt dum atroci intentus facinori ignotum sibi puerum indiscreta infantium cæde persequitur, annuntiatum cælitus Dominatoris ortum, insignior vbique fama loqueretur.*

11. Gregorius. Iob 5. Gregorius 6. moral. cap. 12. initio ad ea verba Iob 5. *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum. Inde*, ait, *voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare contendunt; atque Omnipotentis Dei consilio, dum resistere nituntur, obsequuntur. Quia sæpe hoc eius dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium friuolè resultat:* Quod toto illo cap. confirmat exemplo fratrum Ioseph, Saülis procurantis mortem inferre Dauidi, Ionæ fugientis à facie Domini, & Iudæorum conspirantium contra Dominum nostrum Iesum Christum. Vnde prope finem capitis ita colligit: *Iustus námque & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus: atque ea quæ permittit sic tolerat, vt hæc in sui consilij vsum vertat. Vnde miro modo fit, vt & quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit, quia dum in bonum vsum mala facta vertuntur, eius consilio militant, etiam quæ eius consilio repugnant.* Pondera, hæc facta non fieri à Deo, sed permitti; quinpotius sine voluntate Dei agi; non quidem sine voluntate permittente; sed sine voluntate positiuè determinante ad illa: & tamen ea solùm ratione ostenditur omnipotentia & sapientia Dei, quoniam ad bonum vsum etiam malè facta vertuntur.

12. Iob 40. Idem Gregorius lib. 33. moral. cap. 13. aliàs 18. & 19. ad illa verba Iob. 40. *Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? In pacto*, ait, *discordantium partium voluntas impletur, vt ad votum suum quæcumque perueniat, & iurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis à sinceritate diuinæ innocentiæ malitiæ suæ face succensus discordat: sed ab eius iudicio, etiam discordando non discrepat.* & post pauca: *Secreto ergo dispensationis ordine, vnde sæuire permittitur iniquitas diaboli, inde piè perficitur benignitas Dei.* Vbi consequenter exponit, quomodo non solùm in vita præsenti, sed etiam in sempiternum diabolus seruiat vtilitatibus electorum.

Denique lib. 34. Moral. cap. 7. exponens 13.
illud Iob. 41. *Cùm sublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Territi*, inquit, *ne conditorem suum superbè despicerent: purgati verò, quia exeuntibus reprobis, actum est, vt electi soli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus scit, ad bonorum custodiam etiam bene vti mala actione reproborum; lapsum cadentium vertit in profectum manentium; & vnde punita est culpa superbientium, inde humilibus Angelis & inuenta & solidata sunt augmenta meritorum.* Iob 41.

Petrus Chrysologus sermon. 97. qui est secundus de parabola zizaniorum post med. 14.
Quare, inquit, *hoc cùm videres Domine, permisisti? Quia timere fraudes non potest, cui nihil potest deperire. & quia maius est reparare perdita, quàm illæsa reseruare: simul quia oportet zizania esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant.* Quas rationes statim pluribus exemplis comprobat. 1. Corinth 11.

Bernardus in tractatu de Gratia & liber. arbitr. inter med. & finem, *Multa*, inquit, *multorum saluti vtilia facit Deus per malos, siue homines, siue Angelos; sed quoniam inuitos, ideo contra ipsos. Nam dum nocere cupientes iuuant, quantum alijs valeat vtilis actio, tantùm ipsis peruersa nocet intentio.*

Beda ad Roman. 11. ad illa verba, *Secundùm Euangelium inimici propter vos*, scribit eadem, quæ supra retulimus ex Augustino de prædestinat. Sanctorum cap. 16. Quemadmodum & Anselmus in libello de voluntate Dei post med. recitat & approbat eadem, quæ initio retulimus ex Augustino in Enchirid. cap. 100. & in elucidario prope medium quærit: *Qualiter seruiunt membra diaboli electis?* & respondet: *cùm eos trahunt ad regnum simulatione, vel impellunt aduersitate.* Quod vtrúmque membrum fusius explicat. 15. Rom. 11. Anselmus.

Ex Græcis verò Damascenus 2. fidei cap 29. 16.
ante med. *Aliquando*, inquit, *finit quippiam absurdum fieri, vt per operationem, quæ absurda videtur, magnum aliquod & admirabile dirigat & operetur: vt per crucem salutem hominum.* & infrà: *Permittitur & quis quandoque in turpem incidere actionem, ad emendationem deterioris affectus: verbi causa: quis est elatus in virtutibus & rectè factis suis; hunc finit Deus in adulterium prolabi, vt per casum, in cognitionem propriæ infirmitatis veniens, humiliatus confiteatur Domino.* Damascen.

Eandem rationem humiliationis, vt permitteretur lapsus quorumdam, qui rectè viuebant, Chrysostom. reddit homil. 1. de prouidentia colum. antepenultima. Augustin. lib. 1. de ciuit. cap. 28. & lib. 14. cap. 13. & S. Maximus centuriâ 3. cap. 9. 10. 16. & 23. quorum verba referimus infra disp. 53. sect. 11. ad finem.

Clementem Romanum adhuc cathecumenum contristatum de noua disputationis dila- 17.
tione, quam Simon Magus petebat, D. Petrus consolatur lib. 1. recognitionum pag. 7. his verbis. *Dei iustitia, etiam ea, quæ superflua videntur, aut contraria in vno quoque negotio opportuno exitu, competentique dispensat, præcipuè tamen erga eos, qui eum familiarius colunt: & ideo qui de his, vt dixi, certus est, si quid eueniat contra sententiam, nouit pro eo mærorem de animis expellere, melioris sententiæ certum habens, quod dispensatione boni Dei, etiam quod contrarium videatur, vertatur in melius. Propter quod ô Clemens* D. Petrus.

etiam nunc non te contristes Magi Simonis illa dilatio. Credo enim quod per Dei prouidentiam gestum sit ad vtilitatem tuam, vt possim tibi in hac septem dierum comperendinatione absque aliquo strepitu exponere, &c. Pondera primò, contraria & superflua Dei prouidentia in melius conuerti. Secundò exitus opportunitate denotari mensuram à Deo præscriptam, quam etiam denotat numerus dierum septem.

18. Clemens Alexand. lib. 1. Stromat. circa med. docet, Græcam philosophiam, inuectam esse
Ioannis 10. Græca philosophia à diabolo inuenta. à diabolo, tanquam fure, secundùm illud Ioan. 10. *Omnes, quotquot venerunt, fures sunt & latrones.* Nihilominus ad vtilitatem & opportunitatem recipiendæ fidei à Deo fuisse permissam, & subdit: *Tunc enim aliquam vtilitatem habuit furtum, quod redibat ad homines, non quod is, qui surripuit vtile sibi proponeret, sed prouidentia ad vtile dirigeret audacis capti euentum*, & pagina sequenti: *Est igitur maximum diuinæ prouidentiæ argumentum, non sinere, vt vitium, quod ex voluntaria defectione ortum est, inconducibile maneat & inutile, sed nec sit omnino noxium. Diuina enim sapientia, & virtutis, & potentiæ est officium non solùm bona facere, sed illud quoque maximè, vt id quod per malae aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem, & vtilem deducat.* Quod idem notat lib. 4. Stromatum in medio.

19. Irenæus libr. 4. aduersus hæreses cap. 72. prope finem plurimas vtilitates enumerat, propter quas colligendas Deus sustinet nostra peccata: præsertim verò, vt per illa ipsa erudiamur
Hieremiæ 2. & emendemur, secundùm illud Hierem. 2. *Auersio tua increpabit te.* Præsertim verò notanda sunt illa verba: *Deo quidem magnanimitatem præstante in apostasia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & propheta ait: emendabit te abscessio tua: præfiniente Deo omnia ad hominis perfectionem, vt & bonitas ostendatur, & iustitia perficiatur*, &c.

20. Dionysius de diuin. nom. cap. 4. non procul ante finem ait: *Quinetiam ijs, quæ malè euaserunt, ad eorum vel aliorum priuatum, aut communem vsum prouidentia benignè vtitur.* Æneas Gazæus in Theophrasto multo propius ad med. quàm ad princip. ait, *Magna facultatis est, etiam ea, quæ malè facta sunt, in vsum aliquem bonum conuertere, & quæ nos informia fecimus, ea in formam pulchram posse redigere & perfecta exhibere.* & longè inferiùs: *Vt hæc euenirent oportuit concedi, vt ei quod pulchrum est, eo quod deforme est opposito, quantopere excellit pulchritudo cognosceremus.*

21. Plotinus etiam apud Theodoretum lib. 6. de prouidentia propius ad medium quàm ad finem ait: *Ipsa malitia non nihil vtilitatis ad vniuersum attulit, in exemplum iustitiæ, ac iudicij posita, multáque seorsum ex se ipsa commoda nobis adhibens; vigiles enim homines reddidit, mentémque ac prudentiam eorum hominum excitauit, qui scelerum progressibus se opponunt. Malorum præterea comparatione posita, quæ scelesti homines patiuntur, ipsa nos docet malitia, quale bonum, quantumque sit virtus. Dictum est autem non propter has causas mala esse producta; sed quandocumque fieri ea contingat, vti Deum illis ad bonum aliquod. Est autem maximæ cuiusdam potentiæ, ac virtutis, bene vti posse, quæ mala sunt, informiáque effecta posse in vsum vertere aliarum formarum.* Vide imprimis varias vtilitates, quas Deus colligit ex malitia. Rursus perpende, propter illas non moueri Deum vt tales operetur actiones; sed quando contigerit eas esse productas, Deum illis ad bonum aliquod vti.

Eandem veritatem docet Hugo Victorinus 22.
summ. sentent. tractat. 1. part. 1. cap. 13. & part. *Hugo Victor.*
2. cap. 19. & 20. & D. Thomas citandus in *D. Thomas.*
sect. sequenti ad finem; & communiter Scholastici in 1. distinction. 47. vbi S. Bonauentur. *Bonauentur.*
artic. 1. quæst. 2. & 3. Richardus art. 1. quæst. *Richardus.*
3. Durand. quæst. 2. (Sed Durandus cautè *Durandus.*
legendus est, quia miscet alia Theologiæ at Philosophiæ contraria) Albertus 1. parte quæst. *Albertus.*
80. memb. 2. art. 4. Alexand. 1. part. quæst. 40. *Alexander.*
memb. 4. Vincentius Beluacensis in speculo *Vincentius*
naturali, videlicet, tomo primo speculi lib. 29. *Beluacen.*
cap. 67. & 68. & à cap. 80. vsque ad 88. Omnia denique confirmantur ex iis quæ diximus 1. part. quæst. 23. vbi sunt institutæ peculiares disputationes duæ. Altera de vtilitatibus quæ à reprobis existunt in prædestinatos, altera de vtilitatibus, quas prædestinati per diuinam gratiam colligunt ex propriis peccatis.

SECTIO III.

Similitudinibus varijs Patres idem dogma confirmant.

DVæ priores pertinent siue ad artem me- 1.
dendi, siue ad militarem artem; ad quarum alterutram, vel vtramque reducere possumus solutionem quæstionis, quam proponit
Dionysius Areopag. de diuinis nominibus cap. 8. *Dionysius*
non procul à fine. Quo modo non repugnet di- *Areopag.*
uinæ iustitiæ & æquitati permittere, vt Sancti viri à sceleratis hominibus affligantur. Et respondet, hoc esse dignissimum diuina iustitia vt Sancti exerceantur & robustiores reddantur.

Notandum est potissimum illud: *Itaque hoc verum dici potest, potius esse diuinæ iustitiæ proprium, non demulcere & dissoluere virilem optimi cuiusque animum terrenorum bonorum largitionibus: neque si quis hoc facere conetur, auxilio præsidióque desertos esse sinere*, &c.

Clariùs ad artem medendi pertinent, quæ S. 2.
Basilius scribit homil. 9. *Quod Deus non sit au-* *S. Basilius.*
thor malorum, inter princip. & med. præcipuè verò prope finem homiliæ: *Sapiens, inquit, & prouidentissimus rerum humanarum dispensator Deus vtitur ad nostram exercitationem malignitate Dæmonis; quemadmodum medicus viperæ veneno ad salutarem medicamentorum præparationem.* & ho-
mil. in Psalm. 28. ad illa verba: *Vox Domi-* *Psalm. 28.*
ni præparantis ceruos, ait: *Talem hoc animal natura conditionem sortitum est, vt à nullo veneno serpentis lædi queat: cui remedio est, siue purgationi, si fortè in id inciderit (quemadmodum aiunt qui talia obseruarunt) vipera deuorata.*

Postea ostendit, dæmones comparari serpentibus & scorpionibus: at verò iustos homines comparari ceruis. Vnde satis significat ex Dæmonis malitia iustis antidotum Dei arte præparari.

Eodem exemplo veneni vtitur idem Ba- *Isaiæ 13.*
silios Isaiæ decimo tertio capit. ad illa verba:

Dominus Sabaoth mandauit genti belliceosa: vt referemus alibi.

3. *Theodoretus Rom 9.* Magis apertè similitudinem applicat Theodoretus ad Rom. 9. ad illud: *Deus volens ostendere iram. Ex eius*, inquit, *improbitate* (videlicet Pharaonis) *ad mala profligenda, salutare medicamentum composuit: & quemadmodum medici, non ipsi fabricantur viperas, sed ex eis vtile hominibus medicamentum conficiunt: ita etiam Deus voluit quidem, Pharaonem subire supplicia, &c.* Deus ergo non fabricatur illas operationes impiorum, quibus tanquam veneno vtitur ad antidotum prædestinatorum.

Augustin. Id verò magis expressit Augustinus lib. 9. confess. cap. 8. vbi de S. Monica, quæ in pueritia per conuitium ancillæ, curata est à vinolentia, qua cœperat laborare, sic loquitur: *Quid egisti Deus meus? Vnde curasti? Vnde sanasti? Nonne protulisti durum & acutum ex altera anima conuitium, tanquam medicinale ferrum ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illam præcidisti?* Porro ancillam non fuisse à Deo motam & impulsam, vt vellet inferre conuitium: sed illius libera propensione, atque ira Deum esse vsum arte medendi, ostendit Augustinus sequenti contextu dicens: *Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. Neque tu quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt retribuis eis. Illa enim irata exagitare appetiuit minorem dominam, non sanare*, &c. Præterea, superbiæ medicinam esse proprium lapsum & culpam, quam Deus permittit propter sanitatem humilitatis, ac propriæ diffidentiæ, notauerunt Damascenus, & Irenæus citati sect. præced. atque Chrysostom. Augustin. & Gregor. quorum verba referemus disput. 53. sect. 11. ad finem.

4. Chrysostomus homil. 36. in Matth. prope initium, & medici, & imperatoris in bello similitudines ita complectitur: *Nam & medicus hoc modo reliquum corpus conseruat facilè, si quod reduci ad sanitatem non potest, exciderit atque abiecerit: & militiæ dux ad soluendam militum conspirationem alterum in alterum concitat. Sic in turre factum videmus, quando perniciosa illa pax per discrepantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui aduersus se conspirabant, diuidebat, atque dissipabat.* & post pauca: *Non igitur ex proposito Christi, sed ex mente animóque hominum vitiosa, bellum erumpit. Nam ipse certè vellet, vt omnes vno consensu veritatem amplecterentur: verum quoniam resistunt, atque reluctantur, bellum prorumpit.* Postea explicat, Deum propterea dici causam belli, & excæcationis, quoniam sua prouidentia colligit talia bona ex procliuitate hominum ad malum.

Gregorius. Eadem arte Pauli ad hostes fidei diuidendos Gregor. lib. 34. moral. cap. 4. prope med. confirmat: *Vt perniciosum est si vnitas desit bonis: ita perniciosum esse si non desit malis. Reproborum quippe vnitas, bonorum vitam tanto durius præpedit, quanto ei se per collectionem durior opponit.* Hoc igitur reproborum malum conuertitur in bonum prædestinatorum.

5. Tertia similitudo fit incudis & mallearoris, quam exponit Gregorius in eodem lib. 34. moral. cap. 6. dicens: *Rectè Leuiathan iste incudi comparatus est: quia nos illo persequente componimur, ipse autem & semper percutitur, & in vas vtile numquam mutatur.* Bernardus verò serm. *Bernardus.* 17. in cantic. inter med. & fin. *Iucundum*, inquit, *iudicium, vt superbus ille humilium malleator, eisdem ipsis nesciens fabricet coronas perpetuas impugnando omnes, & omnibus succumbendo.*

Anselmus in Elucidario prope med. inquirit. *Quomodo Diabolus seruit Deo?* & respondet: *Quia gloriosus Princeps despexit esse in palatio; fecit eum Deus laboriosum fabrum in hoc mundo, vt coactus totis viribus seruiat, qui vacare Deo fruendo nolebat, vnde dicitur: Faciam tibi eum seruum sempiternum. Cuius fabri caminus, est afflictio & tribulatio, folles & mallei*, &c. *Iob 40.*

Huc pertinet etiam quod Augustinus lib. de *Augustinus.* spiritu & litera capite 33. propius ad med. quàm ad princip. ait: *Infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm eius Euangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in supplicijs potestatem eius, cuius in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper inuicta est, vinceretur autem, si non inueniret quid de contemptoribus faceret, aut vllo modo possent euadere, quod de talibus illa constituit. Qui enim dicit, v. g. volo vt hi omnes serui mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita vt quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat: videtur quidem quicumque contempserit, contra voluntatem Domini sui facere: sed tunc eam vincet, si & pistrinum contemnens effugerit: quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate.*

Quarta & aptissima similitudine rem expli- 6.
cuit idem Anselm. lib. 1. *Cur Deus homo* c. 15. in *Anselmus.* medio dicés: *Si ea quæ cœli ambitu continentur, vellent non esse sub cœlo, aut elongari à cœlo; nullatenus possent, nisi sub cœlo esse; neque fugere cœlũ, nisi appropinquando cœlo. Nam vnde, & qua, & quo, & qua irent, sub cœlo essent: & quanto magis à qualibet parte cœli elongarentur. Ita manet velut suspensum. Ita quamuis homo, vel malus Angelus diuinæ ordinationi subiacere nolit; non tamen eam fugere valet. Quia si vult fugere desub voluntate iubente; currit sub voluntatem punientem. Et si quæris, qua transit? non nisi sub voluntate permittentis. Et hoc ipsum quod peruersè vult, aut agit, in vniuersitatis præfata ordinem & pulchritudinem summa sapientia conuertit.* Animaduerte, in quo posita sit vniuersalitas diuinæ omnipotentiæ & sapientiæ; non enim in eo quod omnia opera, quæ fiunt transeant per voluntatem prædeterminantem, & efficaciter volentem: sed potius relinquit latitudinem, vt eligat creata voluntas, vel manere sub voluntate iubente, vel transire per voluntatem permittentem, vnde fiet, vt incidat in voluntatem punientem.

Eadem prope ratio similitudinis desumptæ ex 7.
ambitu figuræ circularis, materia dumtaxar variata, explicatur à S. Gregorio lib. 33. moral. *Gregorius.*
cap. 10. alias 13. ad illa verba Iob. 40. *Nun- Iob 40*
quid pones circulum in naribus eius? adducitque illud Isaiæ 37. *Ponam circulum in naribus tuis*, & *Isaia 37.* Apocalipsis 14. *Et super nubem sedentem similem Apocalip. 14.* *filio hominis, habentem in cap. suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.* Et subdit Gregorius. *Potestas diuini iudicij, quia vndique stringit, circulus dicitur: & quia intra se omnia incidendo, amplectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaquaversum fle-*

ctimur, mens cadit. Et quia potestas superni iudicij nullatenus euitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fugere conemur; rectè cum venturus iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur: quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circundat.

8\. Porro circuli ambitus idem est, quod vniuersalitas omnipotentis prouidentiæ. De qua Boëtius lib. 4. de consolatione prosa 6. prope finem ait: *Sola est diuina vis, cui mala quoque bona sunt; cum eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione decesserit, hoc licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiæ liceat temeritati.* *Boëtius.*

9\. Quod magis explicuit Isidorus lib. 1. sentent. cap. 2. prope initium dicens: *Omnipotentia diuina maiestas cuncta potestatis sua immensitate concludit, nec euadendi potentiam eius quisquam aditum inuenire poterit, quia ille omnia circumquaque constringit.* Cuius rationem reddit post pauca: *Qui enim eum non habet placatum, nequaquam euadere potest iratum.* Eadem mente Augustinus in lib. 4. confessionum cap. 9. *Deus,* inquit, *fecit cœlum & terram, & implet ea, quia implendo ea, facit ea. Te nemo amittit, nisi qui dimittit, & qui dimittit, quò it, aut quò fugit, nisi à te placido ad te iratum?* Supradictam comparationem circuli, sequitur etiam D. Bonauentur. in 1. dist. 46. art. 1. quæst. 5. ad 1. *Isidorus.* *D. Bonau.*

10\. Eodem postremò spectat metaphysica similitudo, qua eandem veritatem probat D. Thomas 1. part. quæst. 19. artic. 6. in corpore, nimirum, quia in prima & vniuersalissima causa efficiente, debet esse talis vniuersalitas, quæ rectè atque proportionatè correspondeat causæ formali vniuersalissimæ, quæ est ratio formalis constituens omnia. Hæc autem est ratio entis. Huius igitur tanta est vniuersalitas, vt nihil existere possit in rerum natura, quod non constituatur per rationem formalem entis; ideòque quod recedit ab vna ratione entis, necessariò incidit in aliam rationem entis; nisi omnino redigatur in nihilum. Hanc similitudinem S. Thomas ad Dei voluntatem applicat his verbis: *Cum igitur voluntas Dei sit vniuersalis causa omnium rerum; impossibile est, quod diuina voluntas suum effectum non consequatur. Vnde quod recedere videtur à diuina voluntate secundùm vnum ordinem, relabitur in ipsam secundùm alium. Sicut peccator, qui, quantum est in se, recedit à diuina voluntate peccando, incidit in ordinem diuinæ voluntatis, dum per eius iustitiam punitur.* Nota in quo D. Thomas constituat vniuersalitatem & efficacitatem diuinæ voluntatis: non in eo quod omnes actiones malas prædeterminet, neque quod voluntas creata non possit impedire talem actionem, eo quod prædeterminata sit à Deo; sed in eo quod, licet voluntas creata pro sua libertate possit ab vno ordine diuinæ voluntatis recedere, & transire ad alium; attamen nunquam potest exire ordinem causæ vniuersalis: & ex eo quod recedere videtur à diuina voluntate secundùm vnum ordinem, relabitur in alium ordinem. Ideóque voluntas Dei semper bonum aliquem effectum à se intentum assequitur. *S. Thomas.* *Secundùm S. Thomã saluatur sine præmotione diuinæ voluntatis efficacitas.*

* * *

SECTIO IV.

Vtrùm voluntas beneplaciti semper impleatur.

Circa vocis proprietatem & vim obserua primò, Beneplacitum reperiri Ephesios 1. *Secundùm propositum voluntatis suæ.* Vbi propositum idem est quod beneplacitum, vt notat ibi D. Hieronym. Atque idem est quod paulò inferius subiungitur: *Secundùm beneplacitum eius.* Ac proinde Chrysostomus homil. 1. vtrobique vim eandem & proprietatem vocis ponderat, dicens, hoc beneplacitum esse primariam Dei voluntatem, ex Dei propensione procedentem, non excitatam nostris peccatis. Quare voluntatem puniendi condistinguit contra beneplacitum. 1. *Obserua primò. Ephes. 1. D. Hieronym. Chrysostom. Propositum Dei idem quod beneplacitum.*

Eadem ratione Damascenus 2. lib. de fide cap. 29. solam antecedentem voluntatem appellat beneplacitum. At Scholastici communiter nomen beneplaciti latiùs accipiunt, vt complectatur voluntatem antecedentem & consequentem (de quibus agendum est disput. sequentibus) ex quorum sententia voluntas beneplaciti est omnis & sola volitio, quæ realiter, propriè, ac sine metaphora est volitio diuina: ac proinde est realiter idem cum ipso Deo. *Damascenus antecedentem voluntatem solam, beneplacitum appellat. Scholastici latius vsurpãt nomen beneplaciti.*

Secundò; Huius acceptionis initium dedit Glossa in id Roman. 12. *Vt probetis quæ sit voluntas Dei, beneplacens, & perfecta.* Vbi sic scribit: *Hic accipitur Dei voluntas, quæ vult, & semper impletur, quæ beneplacitum Dei, siue dispositio appellatur.* Vnde Hugo Victor. Summæ sentent. tract. 1. cap. 13. & Magister in 1. dist. 45. sumpsere occasionem distinguendi voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi. Quem modum loquendi & diuidendi sequuntur omnes Scholastici locis citatis disp. 17. 2. *Acceptionis initium dedit glossa. Roman. 12. Hugo Victor. Magister.*

Tertiò notandum est, non satis constare, vtrùm voluntas beneplacens apud Paulum significauerit opera præcepta, sicut voluntas perfecta significare videtur consilia. Sed parum interest, quo fundamento inducta fuerit vocum significatio, dummodo verè atque vtiliter doceatur res significata. Quapropter nobis loquendum erit, vt omnes Scholastici loquuntur; qui, quando dicunt, voluntatem beneplaciti semper impleri; *voluntatem beneplaciti* sumunt strictiùs & rigidius pro voluntate absoluta efficaci, quam solent appellare consequentem. 3. *Non est sollicitandum in nomine si res significata verè doceatur.*

Quartò nihilominus non rarò beneplaciti voluntatem ampliant, vt complectatur etiam simplicem complacentiam inefficacem ac volitionem conditionatam, quæ solet intelligi nomine voluntatis antecedentis. Nec enim alius esse potuit sensus & mens Hugonis Victor. summ. sentent. tractat. 1. cap. 13. propius ad med. quàm ad principium, quando sic explicat Scripturæ locutiones: *Cum inuenitur: Vult Deus bonum: non vult malum; de beneplacito Dei intelligitur.* Hoc sensu Ecclesiasticus capite 35. *Beneplacitum,* inquit, *est Domino recedere ab iniquitate.* & Ephes. cap. 5. *Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate probantes quid sit beneplacitum Deo.* Quarta verò sit Hugonis authoritas ad vsum istorum nominum, inde constat, quoniam ille dux & 4. *Hugonis mens. Ecclesiastici 35. Ad Ephes. 5. Hugonis authoritas in hac re.*

primus

primus author in scholas inuexit distinctionem voluntatis signi & beneplaciti: vt vidimus disp. præcedenti sect. 1.

5. Quintò; Non alio sensu Magister & communiter Scholastici sumunt voluntatem beneplaciti, quoties eam constituunt, tanquam membrum adæquatè diuidens voluntatem Dei, simul cum voluntate signi: cùm tamen aliunde restringant nomen *Voluntas signi*, ne significet veram & realem voluntatem Dei, sed eam quæ metaphoricè Dei voluntas vocatur, quoniam est illius signum vt vidimus disputat. 17. sect. 1. Sequitur enim ex prædicta limitatione voluntatis signi, laxandam esse significationem voluntatis beneplaciti, quousque complectatur omnem voluntatem Dei, quæ non metaphoricè fuerit voluntas Dei, sed realiter & verè. Talis autem est non tantum voluntas absoluta & efficax, sed etiam simplex complacentia, seu voluntas antecedens & conditionata. Sed de hoc plura dicemus disp. sequentibus.

Voluntas beneplaciti, & signi adæquatè diuidunt voluntatem Dei.

Simplex cõplacētia verè & propriè voluntas.

Confirmatur primò, nam sub eadem amplitudine dicunt Scholastici, voluntatem beneplaciti coniunctam afferri semper in voluntate signi, quæ est præceptum, prohibitio aut consilium: vt vidimus disput. 17. sect. 3. Ideóque sub initium sectionis huius descriptione declarauimus, voluntatem beneplaciti esse quamlibet, quæ realiter propriè ac sine metaphora est volitio Dei, realiter existens in ipso. Confirmatur secundò, quia *beneplacitum* est nomen, quo veram & realem ac primariam seu antecedentem voluntatem salutis omnium hominum, intelligit Chrysost. & alij, vt videbimus disput. 19. sect. 2. & sequentibus. Ideóque S. Thom. 1. ad Timoth. 2. post. med. subdiuidit voluntatem beneplaciti in voluntatem antecedentem & consequentem.

6. Sit igitur prima conclusio. Beneplaciti voluntatem accipiendo laxiori & magis ampla significatione, nuper explicata, manifestum est, non semper impleri voluntatem beneplaciti; quia complectitur complacentiam simplicem, & voluntatem antecedentem, seu conditionalem, quam non semper impleri constat ex præcedentibus sectionibus, & magis constabit disput. 19. sect. 10. & sequentibus.

7. Ratio à priori, quæ simul præoccupat obiectiones, quæ suboriri possent, hæc est, quoniam hæc licèt simpliciter sit voluntas, quantum ad hoc quod realiter & propriè sit in Deo; nihilominus non simpliciter, sed tantum secundùm quid amplectitur obiectum. Et ideo, quantum ad hoc, est voluntas secundùm quid. Hac igitur ratione nihil contra diuinæ voluntatis omnipotentiam sequitur, licet non impleatur.

Voluntas beneplaciti voluntas secũdùm quid.

Declaratur amplius & confirmatur, quia si voluntas beneplaciti sit mera complacentia simplex, qualem Deus habet erga cuncta possibilia, quorum existentiam nullis mediis consequi procurat: per solum Deum stat, ne talis voluntas impleatur, & ipse Deus absoluta voluntate vult non impleri. Quapropter hoc ipsum exequitur omnipotentiam diuinæ voluntatis. Si verò loquamur de voluntate antecedenti, atque conditionali, quæ vult adhibere quædam media sufficientia, vt consequantur effectum, nisi per hominem steterit: hæc etiam voluntas, licet non impleatur, attamen, neque frustratur, nec cassatur, nec impeditur, nec fit aliquid

Voluntas cõditionata propriè non impeditur.

contra illam propriè loquendo; quoniam ipsa etiam voluntas vult, vt creata libertas possit impedire effectus consecutionem, & hoc vult permittere propter maiora bona: vt fusius dicemus disp. 20. sect. 4.

8. Secunda conclusio. Simpliciter & sine declaratione loquendo, dicendum est, impleri semper ac necessariò quamlibet voluntatem beneplaciti. Sic enim loquitur Glossa Rom. 12. citato. Hugo Victor. summæ sentent. tractat. 1. cap. 13. qui ad eum præcipuè finem induxit distinctionem voluntatis beneplaciti à voluntate signi, vt doceret, quæ voluntas semper impleatur. Eumdem loquendi modum sequuntur Magister & communiter Scholastici 1. dist. 45. cap. vltimo & distinct. 46. & 47. & S. Thomas in præsenti quæst. 19. art. 6. Nec ratione caret hæc limitatio & restrictio præsentis complexi, *Voluntas beneplaciti*, quoniam sola voluntas absoluta simpliciter amplectitur obiectum: & ideo sola simpliciter & absolutè meretur nomen voluntatis beneplaciti: nam alias secundùm quid esse voluntates, iam vidimus conclusione prima. Quantum ad modum loquendi fundamentum habet hæc conclusio potissimum ad Ephesios primo, in illis verbis: *Vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo.* Nam & Hieronymus ibi prædestinationem intelligere videtur nomine beneplaciti. Consonátque superior contextus.

Simpliciter dicendũ omnem voluntatem beneplaciti semper impleri.
Ad Rom. 12.
Hugo Victor.
Magister.
S. Thom.
Absoluta voluntas sola nom[illegible]n beneplaciti simpliciter meretur.
Ad Ephes. 1.
Hieronym.

9. Colligitur idem ex verbis Isaiæ 62. *Non vocaberis vltra Derelicta, & terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata. Quia complacuit Domino in te.* In illis igitur personis, & eo tantum tempore, in quibus & quando complacuit Domino; voluntas eius est in illis, quoniam efficaciter Deus illis confert fœlicitatem, quam cæteris personis, vel eisdem alio tempore non confert efficaciter, quia non complacuit in illis: de quibus 1. Corinth. 10. *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo.*

Isaia 62.
In quibus complacuit Deo voluntas eius est.
1. Corint. 10.

Clariùs beneplacitum, pro voluntate efficaci ponitur Psalm. 67. *Mons, in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo.* Psalm. 88. *In beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.* Psalm. 149. *Beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltabit mansuetos in salutem.* De mortis tempore, quod efficax Dei voluntas præscribit, Ecclesiast. cap. 41. *Hoc iudicium, inquit, à Domino omni carni. Et quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi?*

Psalm 67.
Psalm 88.
Psalm. 149.
Ecclesiast 41.

10. Notaui superius, præsentes probationes adhiberi potissimum, quantum ad modum loquendi nomine *beneplaciti*; nam quantum ad rem ipsam, quod efficax Dei voluntas semper ac necessariò impleatur, ex Sacra Scriptura & Patribus probandum erit sectionibus sequentibus. In præsenti satis erit Theologicam rationem ponderare.

11. Est igitur ratio demonstrans, quoniam Deus operatur per voluntatem; hæc autem est omnipotens. Ergo semper assequitur effectum, quem vult. Probatur consequentia, quoniam si non assequeretur effectum, quem vult, id necessariò proueniret ex defectu potentiæ, siquidem supponitur, non deficere voluntatem. Confirmat Scotus distinct. 46. quæstione vnica,

Volũtas Dei omnipotens.
Cõfirmatur.

quoniam volitio est primæ causæ vltima determinatio ad operandum; quare si hac determinatione posita, effectus non sequeretur; id prouenitet vel ex mutatiooe volitionis, vel ex defectu potentiæ, vel ex impedimento illius. Quæ omnia Deo repugnant.

Dei omnipotentia impediri nequit. Coofirmatur secundò ex Durando in eadem dist. 46. quæst. 1. art. 1. quoniam omnipotentia Dei non potest impediri in se ipsa; quia non potest destrui, neque minui, aut debilitari, sicut extinguitur ignis, aut minuitur calor, aut quantitas illius. Neque potest Dei omnipotentia impediri in mediis, per quæ agit; tum quoniam independenter à quocumque medio producere potest omnes aut fere omnes effectus, quos velle potest. Tum præcipuè, quia quando Deus voluerit agere mediante alio agente particulari, & dependenter à subiecto & ab aliis rebus creatis; potest Deus ab illis remouere omne impedimentum, & vim augere, vt necessariò vel infallibiliter agant.

D. Thomas. Confirmatur tertiò ex D. Thoma hic artic. 6. quoniam quicumque effectus procedit ab aliqua causa; & rursus omnis causa, aut est sola voluntas Dei, aut est causa particularis, subiecta voluntati Dei, & agens per virtutem, quam diuina voluntas contulit eidem causæ particulari, vt ageret, & dependenter ab actuali concursu diuinæ voluntatis. *Deus cum causis creatis operatur.* Ergo nullus effectus fieri potest contra voluntatem Dei, nullàque causa obstare potest quo minùs diuina voluntas impleatur.

Quod implicat contradictionem nõ habet rationem entis. Confirmatur quartò, quia quidquid Deus vult non implicat contradictionem: ergo quidquid Deus vult, est possibile Deo, ita vt nullo impedimento possit impediri. Antecedens probatur, quia quod implicat contradictionem, non habet rationem entis, & boni; ideóque Deus non potest illud velle, præsertim cum neque homines sapientes impossibilia velint.

SECTIO V.

Dei voluntatem absolutam semper impleri probatur ex Scriptura & Patribus asserentibus illi non posse resisti.

1\. *Genes. 50. Iudith 16.* Diuinæ voluntati non posse resisti multis in locis legimus. Genes. 50. *Num Dei possumus resistere voluntati?* Iodith. 16. *Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est, qui resistat voci tua.* *Esther 13. Isaia 46.* Esther 13. *In ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tua resistere voluntati.* Isaiæ 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis mea.* *Psalm 113. Psalm 134. Sapient 12. Fulgentius.* Psalm. 113. & Psalm. 134. *Omnia, quacumque voluit Dominus fecit.* Sap. 12. *Subest enim tibi cùm volueris posse.* Vnde Fulgentius lib. 1. ad Mnnim. cap. 12. fine ait: *Ideo diximus tantam ibi esse virtutẽ voluntatis, quanta est voluntas ipsa virtutis. Quia cui semper subest, cum volet, posse, non aliud est in illo velle, quàm posse.* Hæc & similia tractant indifferenter, non solùm de operibus Dei, quæ fiunt per iustitiam punitiuam; sed etiam de illis, quæ fiunt in cordibus hominum per Dei misericordiam & gratiam. Et ad vtrumque genus effectuum refertur illud, quod *Ad Rom. 9.* in omnium ore versatur, ex Apostolo Rom. 9. *Voluntati eius quis resistit?*

2\. Peculiariter tamen de iis operibus, quæ Deus decernit per iustitiam punitiuam, quam exercet plerúmque per liberas Angelorum, aut hominum voluntates, quandóque bonas, vt plurimum verò malas, sunt in sacris literis non pauca. Quemadmodum Iob 9. *Deus, cuius ira nemo resistere potest.* Iob 41. *Quis enim resistere potest vultui meo?* Psalm. 75. *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* Isaiæ 14. *Iurauit Dominus exercituum dicens: si non vt putaui, ita erit; & quomodo mente tractaui, sic eueniet: vt conteram Assyrium,* &c. Et post pauca, *Dominus exercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & manus eius extenta: quis auertet eam?* *Iob 9. Iob 41. Psal. 75. Isaia 14.* Quod Hieronymus ita interpretatur: *Non pro difficili debemus accipere: sicut illud legitur: Quis sapiens & intelliget hac? & catera his similia: sed pro impossibili. Nullus enim poterit Domini infirmare consilium: & manum eius extentam sine sublimem, ne percutiat, auertere.* *Hieronym. Psal. 106.* Eadem sententia traditur Isaiæ cap. 47. vers. 3. Ierem. 49. vers. 19. & c. 50. vers. 44. Sap. 11. vers. 22. Daniel 4. vers. 32. *Isaia 47. Ierem. 49. Sapien 11. Daniel 4.*

3\. *Probatio ex Patribus. Augustinus.* Præterea probatur ex Patribus. D. Augustinus in Enchiridio cap. 95. rectè docet si voluntas Dei non impleretur, inferri, quod Deus non esset omnipotens, *Si aliqua voluit,* inquit, *& non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat, Omnipotens voluntas hominis impediuit. Atque ita perturbatur ipsum nostra confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur:* vt Augustinus inquit, in Enchiridione cap. 96.

Idem lib. de correptione & gratia c. 14. prope init. ait: *Cui volenti saluum facere, nullum hominũ resistit arbitrium. Sic enim velle, vel nolle in volentis aut nolentis est potestate: vt diuinam voluntatẽ non impediat, nec superet potestatem. De his enim, qui faciunt, qua non vult, facit ipse qua vult.* & post pauca: *Non est itáque dubitandum, voluntati Dei, qui in cœlo & in terra omnia, quacumque voluit, fecit, & qui etiam illa, qua futura sunt, fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cùm vult, facit.*

Prosper in epistola ad Ruffin. de libero arbitrio propiùs ad finem, quàm ad med. 4. *An dicendum est,* inquit, *voluntati Dei humanas obsistere voluntates, & tam feros, támque intractabiles horum hominum mores, vt Euangelium ideo non audiant, quia prædicationi impia corda non pateant? Et quis istis corda mutauit, nisi qui finxit sigillatim corda eorum? Quis huius rigoris duritiem ad obediendũ molliuit affectum, nisi qui potens est de lapidibus, Abraha filios excitare?* *Matthai 3.*

Hieronymus ad Ephes. 1. ad illa verba. 5. *Qui vniuersa operatur secundùm consilium voluntatis sua.* *Ad Ephes. 1.* *Nos,* inquit, *homines pleráque volumus facere consilio: sed nequaquam voluntatem sequitur effectus. Illi autem nullus resistere potest, quin omnia, qua voluerit, faciat.* Boëtius lib. 3. de Coosolat. prosa 12. *Non est,* inquit, *aliquid, quod summo huic bono, vel velit, vel possit obsistere.* Alia multa testimonia Patrum adduci possunt ad idem probandum, quorum aliqua retulimus præcedenti tomo de Scientia Dei disp. 51. sect. 1.

Accedit D. Thomas 1. part. quæst. 103. art. 8. *D Thomas.* id ipsum docens expressè, & quæst. 19. artic. 6. in corp. & ad 3. & 3. contra Gent. cap. 94. dicens: *Impossibile est quod aliquod agens diuina prouidentia executionem impediat, sibi contrarium agendo.* & post pauca subdit, *quod diuina prouisio omnino cassari non potest.*

SECTIO VI.

Quonam sensu diuinæ voluntati posse resisti doceant Scriptura & Patres.

1. *Ad Rom. 9.* PErtinet hoc ad protegendam creatæ libertatis indifferentiam, quia præcipuum illud testimonium ad Rom. 9. Caluinus corrumpit in commentario, ex eo colligens, quod Deus *pro suo nutu agat nos quò libuerit*. Intelligit autem imponendo necessitatem, siue ad honestas actiones, hominibus prædestinatis; siue reprobis, ad operationes turpes. Quem bene refutat Stapletonus Roman. 9. vers. 19.

2. Ex Catholicis autem non desunt Authores, qui prædictis testimoniis Scripturæ & Sanctorum Patrũ existiment probari necessitatem antecedentem, quæ per diuinam voluntatem illata sit voluntatibus creatis ad quælibet opera moralia, siue honesta, siue turpia. *Antecedens necessitas libertati contraria.* Cæterum antecedentem necessitatem esse contrariam libertati, satis ostendimus præcedenti tomo de Scientia disp. 34. plurimisque sequentibus, peculiariter verò disp. 51.

3. *Duplex diuinæ voluntatis consideratio.* Quod ad præsens attinet inde recolendum est, diuinam volitionem posse considerari dupliciter, primò, secũdùm suam totalem & adæquatam rationem, in qua includitur non solùm vis & causalitas effectiua; sed etiam formalissima ratio volitionis efficacis, quæ quidditatiuè supponit formalissimam rationem præscientiæ futurorum actuum liberorum, saltem sub conditione. *Quid adæquata ratio volitionis includat.* De volitione diuina, sic considerata, prædicta Scripturæ testimonia pronuntiant, neminem ei posse resistere.

Ratio inadæquata volitionis efficacis. Secundò considerari potest efficax & absoluta volitio Dei secundùm partialem & inadæquatam rationem præcisè in quantum est causa efficiens nostrorum actuum liberorum: & consequenter prout offert motiua, & confert causas secundas & suum concursum ad eosdem actus eliciendos, prorsus abstrahendo à formalissima ratione volitionis efficacis, quæ quidditatiuè supponit formalissimam rationem præscientiæ futurorum actuum liberorum, saltem sub conditione. *Efficax volitio Dei præscientiã conditionatam supponit.*

4. *Conclusio.* Quo supposito sit conclusio. Dei volitioni quantumcumque absolutæ & efficaci, consideratæ tamen sub hac partiali & inadæquata ratione, creata voluntas resistere potest in sensu composito cum tota causalitate illius in actu primo, ita vt tota illius volitionis actiuitas in actu primo, & totus ille concursus qui sortitur effectum, consideratus in actu primo & omnino præcisus ab actu secundo, potuerit existere, & non sortiri effectum.

5. *Infertur ex Patribus.* Huius conclusionis veritas in præsenti discutitur præcisè, prout bene infertur ex testimoniis scripturæ, tractantibus de possibilitate aut impossibilitate resistendi potentiæ aut voluntati diuinæ. Nam tota latitudo argumentorum, pertinentium ad probandam aut defendendam eandem conclusionem, occupat plures disputationes tomi præcedentis. Duo tantummodo capita recolantur. *Necessitas causæ sub ratione causæ.* Primum, necessitas, quæ procedit ex causa sub præcisa ratione causæ (abstrahendo à præscientia consensus, saltem conditionaliter futuri) est ipsissima necessitas antecedens. Quapropter impossibilitas omittendi actũ, proueniens ex diuina voluntate, tanquam ex causa sub præcisa ratione causæ, erit impossibilitas antecedens liberum consensum. At verò antecedens necessitas aut impossibilitas libertati repugnaret, etiamsi proueniret à diuina præscientia aut voluntate vt ostendimus tomo præcedenti præsertim disp. 33. & 34.

Secundum. Quicumque resistere potest ac dissentire concursui, mouenti ad actum liberum; eo ipso potest resistere ac dissentire diuinæ voluntati, consideratæ præcisè, prout est causa; quoniam sub hac præcisa consideratione diuina voluntas induit rationem concursus, qua parte immediatè concurrit. Cæterum qua parte concurrit mediantibus causis creatis, si voluntas creata potest creatis causis, atque motiuis impellentibus resistere, potest eo ipso resistere diuinæ voluntati, præcisè prout operatur per easdem causas, & motiua. 6. *Quo modo, & sub qua consideratione diuinæ voluntati possit resisti.*

Veniamus ad ea fundamenta, quæ præsentis loci sunt propria, cuiusmodi sunt imprimis ea testimonia Scripturæ, quibus asseritur, homines quandóque diuinæ voluntati resistere: quemadmodum Exod. 10. *Vsquequo non vis subijci mihi? Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimittere eum*, &c. Psalm. 16. *A resistentibus dextera tua custodi me, vt pupillam oculi*, Vbi Augustinus: *A resistentibus fauori, quo mihi faues.* Actuum 7. *Vos semper spiritui Sancto resistitis.* Ad Roman. 13. *Qui resistit potestati Dei ordinationi resistit.* Iob 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?* 7. *Exod. 10.* *Psal. 16.* *Augustinus.* *Actuum 7.* *Ad Rom 13.* *Iob. 9.*

Rectè in hæc verba Gregorius lib. 9. moral. cap. 2. prope med. rationem reddit: *Quæ enim subiecta Deo in tranquillitate persistere nequeunt, ipsa se sibimet dimissa, confundunt: quia in se pacem non inueniunt, cui venienti desuper in authore contradicunt. Sic summus ille Angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur, quia per naturæ suæ inquietudinem foris vagatur.* Perpende Dæmonem absolutè potuisse stare subiectum Deo: nihilominùs per inobedientiam restitisse. Quapropter in eius potestate fuit resistere, & non resistere. Quod autem ea resistentia non potuerit superare Dei voluntatem secundùm suam totam & adæquatam rationem, sed præcisè in quantum potens erat, ac desiderabat, quantum ex se fuit, causare obedientiam, explicat quando post pauca subiungit: *Resistere autem Deo dicimur, cum repugnare eius dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili eius sententia obuiat, sed tamen quod explere non valet, sentiat. &c.* 8. *Gregorius.* *Dæmon per inobedientiã Deo restitit.*

D. Thomas in eiusdem loci commentario. *Hoc est*, inquit, *euidens signum, quod fortitudo Dei omnem humanam fortitudinem excedit, quia nullus cum eo pacem habere potest resistendo, sed solum humiliter obediendo. Vnde dicitur in Psalmo, Seruabis pacem, quia in te sperauimus. Sed impiè qui Deo resistunt, pacem habere non possunt, secundum quod dicit: Non est pax impiis, dicit Dominus, & hoc est quod hic dicitur: Quis restitit ei, & pacem habuit?* Quapropter secundùm Scripturam & D. Thom. aliqui homines Deo resistunt, ipso permittente vt resistant. Resistentia verò non potest intelligi, nisi impediendo aliquem effectum, quem intendebat producere voluntas & causalitas diuina, quantum ex se est, nisi per humanum arbitrium stetisset. In eo autem consistit fortitudo Dei humanam fortitudinem excedens, quod homines ita resistentes, pacem habere nõ possint. Præterea 9. *Isai 26.* *Isaia 48.* *Aliquẽ effectum impedit resistentia.* *Fortitudo Dei humanã excedens.*

S.Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus*, inquit, *mouet omnia secundùm modum eorum: & ideo diuina motio à quibusdam participatur cum necessitate: à natura autem rationali cum libertate propter hoc, quod virtus rationalis se habet ad opposita: & ideo sic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere.*

10. *Marci 6.* Quando cætera defuissent testimonia, sufficeret illud Marci 6. *Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Cuius tam perspicua lux est ad probandum, arbitrij libertatem diuinæ voluntati posse resistere, vt huius dogmatis confessionem extorserit à teterrimo libertatis hoste Caluino, quando inter alia dicit: *Hanc veritatem confitetur Caluinus.* *Marcus negans, Christum potuisse inter eos virtutes facere, eorum culpam amplificat, à quibus impedita fuit eius bonitas. Nam certè increduli, quantum in se est, Dei manum, sua contumacia constringunt. Non quod Deus quasi inferior vincatur, sed quia illi non permittunt virtutem suam exequi.* *Stapletonus.* Hæc refert Stapletonus antidoto in Marc, cap. 6. num. 5. prope init.

11. *Obiectio.* Verumtamen obiiciet aliquis, ex prædictis testimoniis non posse colligi quod humana libertas resistere possit causalitati & actiuitati voluntatis absolutæ & consequentis, sed tantum posse resistere voluntati antecedenti, vel simplici complacentiæ. Nam ea testimonia loquuntur de resistentia, quæ actualiter existat. Nunquam autem de facto resistitur efficaci & absolutæ voluntati Dei. Confirmatur, quoniam de facto & in re ipsa non potest fieri præcisio, per quam resistatur voluntati diuinæ, prout est causa, eidem non resistendi quatenus per scientiam futurorum redditur infallibilis. Sed si de facto resisteret homo; voluntati diuinæ secundùm se totam, & secundùm omnem considerationem resisteret.

12. Resp. Scriptura sacra cùm dicit hominem Deo & eius voluntati resistere, loquitur de voluntate antecedenti & inefficaci, non de absoluta & efficaci. Inde verò licet non colligatur, hominem de facto resistere Dei voluntati efficaci: rectè tamen colligitur, hominem posse resistere toti causalitati voluntatis absolutæ & efficacis, præscindendo à præscientia. Huius autem *Triplex ratio.* collectionis ratio est triplex. Prima, quia tota vis causalitatis (præscindendo à præscientia opportunitatis & consensus conditionaliter futuri) comparatione quarumdam actionum moralium & liberarum, contingit aliquando in aliqua voluntate Dei efficaci non esse maiorem, quam in alia quadam voluntate antecedenti, tunc videlicet, quando motiua causæ secundæ & concursus Dei sunt æqualia, quantum ad vim attractiuam, & tamen vnus homo concipit actionem liberam, qualem non concipit alter, v. g. vult vnus nauigare, quod tamen refugit alter, sicut probauimus tomo præcedent. disp. 74. Sed voluntas humana potest resistere toti causalitati huius voluntatis antecedentis. Ergo poterit etiam resistere causalitati æquali voluntatis efficacis.

Causalitates efficacis, & Antecedentis voluntatis aliquando æquales.

13. Secunda ratio, quoniam absolutè possibile est non resistere, sed explere Dei voluntatem antecedentem (vt ex prædictis testimoniis colligitur, & fortius ex his, quæ dicemus disputationibus sequentibus.) Quod si expleretur Dei voluntas antecedens, iam quantum ad causalitatem & vires actiuas, foret efficax & absoluta voluntas. Et tamen illi resisteretur. Tertia ratio, nam quoties de facto resistitur antecedenti voluntati; eo ipso expletur alia voluntas efficax & absoluta Dei, qua vult permittere resistentiam, & & ex illa maius bonum colligere. Huic autem absolutæ & efficaci voluntati resistere posset quicumque posset (vt verè potest) non resistere, sed explere Dei voluntatem antecedentem.

Antecedens voluntas efficax foret.

Efficax voluntas permissiua impletur.

Denique quo sensu Scriptura & Theologi concedunt, homines de facto resistere voluntati antecedenti, concedendum est posse resistere voluntati absolutæ & efficaci, quantum ad eius causalitatem, prout præscinditur à præscientia.

SECTIO VII.

Libertatis indifferentiam ab antecedenti necessitate protegunt Scriptura & Patrum testimonia, quæ nobis obiiciuntur in sect. 5.

OMnia testimonia Scripturæ sacræ, affirmantia, diuinæ potentiæ, aut voluntati, neminem posse resistere, maximè verò illud Rom. 9. *Voluntati eius quis resistet?* probant, libertatis indifferentiæ nullũ antecedentis necessitatis vinculum imponi per diuinam voluntatem, quantumcumque absolutam & efficacem. Quam illationem persuadent quinque potissimum rationes ex Patrum expositione collectæ. Prima ratio, quoniam ad Rom. 9. hæc erat impiorum obiectio: Nullus potest Dei resistere voluntati. Ergo nullus potest facere bonum, quod non facit, neque potest omittere malum quod facit. Huic autem obiectioni ita respondet Paulus, vt ex ipsa obiectione conuincat, in potestate ipsius hominis fuisse hanc calumniam obiicere vel non obiicere; atque inde probet, indifferentiam libertatis esse solutam in vtramque partem contradictionis. 1. *Ad Rom. 9.* *Prima ratio.* *Ad Rom. 9. Impiorum obiectio.* *Respondet Paulus.*

Hunc sensum acutissimè notauit Hieronym. in tom. 3. epist. 150. ad Hedibiam quæst. 10. circa medium, vbi sic loquitur: *Si hoc ita est, & pro voluntate sua miseretur Israëlis, & indurat Pharaonem: ergo frustra queritur, atque causatur, nos vel bona non fecisse, vel fecisse mala: cum in potestate ipsius sit & voluntate, absque bonis & malis operibus, vel eligere aliquem, vel abiicere; præsertim cum voluntati illius humana fragilitas resistere nequeat. Quam validam quæstionem Scripturarum ratione contextam, & pene insolubilem, breui Apostolus sermone dissoluit, dicens: O Homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Et est sensus. Ex eo quod respondes Deo: & calumniam facis, & de Scripturis tanta perquiris, vt loquaris contra Deum, & iustitiam voluntatis eius incusas, ostendis te liberi esse arbitrij, & facere quod vis, vel tacere, vel loqui. Si enim in similitudinem vasis fictilis te à Deo creatum putas, & illius non posse resistere voluntati, hoc considera, quia vas fragile non dicit figulo: Quare me sic fecisti?* 2. *Hieronymus.* *Ad Rom. 9.*

Vides quàm acuta pariter ac solida ratione concludat indifferentiam ad vtramque partem, nimirum, quia tu ipse, qui contra Deum disputas, facis quod vis, & loqueris contra Deum, cùm tacere possis. Quod magis explicat post pauca subiungens: *Deus æquali cunctos sorte generauit, & dedit arbitrij libertatem, vt faciat vnusquisque quod vult, siue bonum, siue malum. In tantum an-* 3.

tem

tem dedit omnibus potestatem, vt vox impia disputet contra creatorem suum. Sortis æqualitatem Hieronymus intelligit, quantum ad libertatem & generalia media, quibus possint cauere peccata.

4. Secunda ratio, quoniam diuinæ voluntati absolutæ & efficaci tunc verius & proprius rerum euentus resisteret, atque illius efficacitatem impediret, quando in sensu composito cum tota causalitate voluntatis diuinæ, arbitrium non posset omittere actionem, quam Deus efficaciter voluit, prodire liberam, & eo ipso voluit fieri cum potestate omittendi. Quod sapienter adnotauit D. Thomas 1. 2. quæst. 10. art. 4. vbi primum argumentum ita proponit: *Omne agens, cui resisti non potest, ex necessitate mouet: sed Deo cum sit infinita virtutis, resisti non potest. Vnde dicitur Roman. 9. Voluntati eius quis resistit? Ergo Deus ex necessitate mouet voluntatem.* Cui argumento sic respondet: *Voluntas diuina nō solùm se extendit, vt aliquid fiat per rem, quam mouet, sed etiam, vt eo modo fiat, quo congruit naturæ ipsius. Et ideo magis repugnaret diuinæ motioni, si voluntas ex necessitate moueretur, quod sua natura non competit, quam si moueretur liberè, prout competit suæ naturæ.*

S. Thomas solui obiect. — *Ad Rom. 9.* — 5 *Respondet.*

6. Modum verò mouendi, relicta libertatis indifferentia, explicuerat in fine corporis, dicens: *Quia voluntas est actiuum principium non determinatum ad vnum, sed indifferenter se habens ad multa: sic Deus ipsam mouet, quod non ex necessitate ad vnum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius, nisi in his, ad quæ naturaliter mouetur.*

7. Confirmatur, quoniam diuinæ voluntatis efficacitas, non solùm circa rem producendam, sed etiam circa modum producendi, propterea refutat physicam & antecedentem necessitatem, quoniam diuinæ voluntatis efficacitas in eo consistit, quod adaptet causas contingentes & defectibiles, ex quibus effectus non necessariò proueniant, sed possint non prouenire: vt multis D. Thomæ testimoniis & rationibus probatum est tomo præcedenti disp. 51.

Efficacitas diuina refutat antecedentē necessitatem.

8. Obiicies, ex hac ratione colligi contrarium assertionis, quam probare intendimus; colligitur enim non posse resisti Dei voluntati absolutæ & efficaci. Resp. per distinctionem supra positam, quoniam ex hac ratione colligitur, Dei voluntatem efficacem non obstare, quominus in sensu composito possit omitti actus, quem vult, & ad quem inclinat eius causalitas, licet hoc non sit propriè resistere, nisi prout refertur ad decretum, supponendo præscientiam.

Respondetur.

9. Præcedenti rationi valdè affinis est tertia, quam supponit Damascenus lib. 2. fidei cap. 29. prope initium, videlicet quoniam diuinæ voluntati, ac prouidentiæ nemo resistere potest, impediendo illa opera, quæ procedunt à sola prouidentia; cæterum resistere potest impediendo alia opera, quæ non solùm à diuina prouidentia, sed etiam à libero arbitrio proficiscuntur. Hæc enim licet non possint ab hominibus impediri propter eam rationem præcisè, qua procedunt à diuina prouidentia: possunt tamen impediri, qua parte dependent ab arbitrio creato, & in hoc etiam relucet diuina voluntas & prouidentia, quatenus hoc permittere vult, & ordinare ad maiora bona.

Tertia ratio Damasceni. — *Duo operum genera à Deo proficiscuntur.*

10. Ad huius rationis robur perpendantur illa verba Damasceni, nuper citati: *Omnia, quæcumque voluit Deus, facit & in cælo, & in terra, & voluntati eius nullus resistit. Voluit cuncta fieri, & facta sunt: vult consistere mundum & consistit: & omnia quæcumque vult, potest, & fiunt.* & postquam intulit inde, omnia Dei opera esse laudanda, limitat vniuersalitatem dicens: *Omnia dico prouidentiæ opera, quæ non in nobis sunt, ea enim, quæ in nobis sunt, non prouidentiæ solum sunt, sed liberæ potestatis nostræ & arbitrij. Prouidentia verò hæc quidem secundum acceptationem, hæc autem secundum permissionem.*

Damascen.

Rursus indicatis vtilitatibus, propter quas colligendas Deus permittit mala, subiungit: *Nosse oportet electionem agendorum in nostra esse potestate: finem autem bonorum, Dei cooperatione iustè cooperante iis, qui recta conscientia bonum eligunt secundùm præscientiam eius.* Hæc igitur postrema formalitas est, cui resistere nequit humanum arbitrium, videlicet, in quantum Dei voluntas secundùm præscientiam cooperatur: alioqui præscindendo à præscientia futurorum, electionem agendorum Deus in nostra potestate constituit. Similia tradit Damascenus lib. 4. fidei cap. 20. 11.

Cui formalitati voluntas nequit resistere.

Idem in dialogo contra Manichæos propinquius ad finem, quàm ad medium, sic vtitur Apostoli verbis: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Voluntati enim eius quis resistit? Quod enim vult, hoc demum bonum est: ac potestatem habet figulus faciendi vas, aliud quidem in honorem, aliud in contumeliam.* Sed protinus explicat, dicens: *In nostra potestate situm est, vt vel nos fœtidissimis quibusque vitiis expurgemus, vel inquinemus.* Et toto sequenti discursu vsque ad finem dialogi ostendit, Deum, quantum ex se est, velle nostra bona, & illa nobis offerre, sed impios ea liberè respuere. 12.

Ad Rom. 9. — *Impios bona Dei respuere ostendit Damascenus.*

Ab eadem ratione non tam re, quam loquendi modo differre videtur quarta ratio Anselmi in Matthæum cap. 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua.* vbi distinguit duplicem voluntatem Dei, aliam quæ est misericordiæ, aliam, quæ est de effectibus rerum, de qua dicitur: *Omnia quæcumque voluit fecit, & volūtati eius quis resistet? Hæc prouidentiæ concordat semper: alia verò* (scilicet voluntas misericordiæ) *non semper concordat prouidentiæ. Si enim velit per misericordiam de aliquo prauo, quod sit iustus, & conferat ei gratiam suam; & tamen ille per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei consentiat: hæc voluntas Dei non concordat prouidentiæ; quia quamuis per dulcedinem gratiam conferat, tamen scit non consensurum.* Itaque de voluntate misericordiæ, vniuersaliter affirmat Anselmus, illi posse resisti; ait enim concludens: *Itaque homines resistunt voluntati misericordiæ, non autem resistunt voluntati iustitiæ.* vsque adeo vt expressè dicat postea: *Pauli voluntas erat libera, vt resisteret, si vellet.* Quæ omnia intelligenda sunt prorsus abstrahendo à præscientia futurorum, & præcisè considerando causalitatem voluntatis, misericordiæ & gratiæ. 13.

Quarta ratio Anselmi Matthæi 6. — *Volūtas misericordiæ.*

Quinta ratio, quoniam apud Paulum ad Rom. 9. ex illo antecedenti vero: Voluntati eius nemo potest resistere, colligebant impij falsum consequens, videlicet, impietatem ab illis non potuisse vitari; propterea que Deum iniustè de illis conqueri, vt præter Hieronymum supra citatum optimè obseruauit Augustinus lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. paulò post med. præter alia dicens: *Sic enim respondet Deo, cum ei hoc displicet, quod de peccatoribus conqueritur Deus: quasi quemquam Deus peccare cogat, si tantum modo quibusdam* 14.

Falsa impiorum illatio.

busdam peccantibus misericordiam iustificationis sua non largiatur; & ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit, vt peccent.

15. *Ex præcedentibus ratiocinatio dirigitur.* Ex quibus aliisque præcedentibus atque sequentibus verbis ita possumus ratiocinationem dirigere. Quamuis diuinæ voluntati nemo possit resistere; nihilominus diuina volũtas non cogit, hoc est, non imponit antecedentem necessitatẽ, & (quod maius est) *non impellit vt peccent.* Ergo ex impossibilitate resistendi nõ potest colligi per diuinã voluntatem physicè prædeterminari materiales actiones peccatorum, sed potius colligitur oppositum; quoniam si physicè prædeterminaret materiales peccatorum actiones, eo ipso impelleret ad malum: vt ostendemus disp. 36. sect. 5. *Non colligitur physicam prædeterminatio.*

Confirmatur, quoniam si supposita causalitate diuinæ voluntatis, impius non potuit vitare materialem actionem, diuinæ legi quidditatiuè contrariam, rectè intulissent impij, dicẽtes: *Quid adhuc quæritur? Voluntati enim eius quis resistit?* Iniustè námque Deus conquereretur de peccatoribus, si eos physicè prædeterminaret ad materiales actiones peccatorum: vt ostendemus disp. 35. sect. 4. & 5. *Impiorũ querela.*

SECTIO VIII.

Voluntatem absolutam Dei semper impleri probatur iterum ex Scriptura & Patribus.

1. QVoniam humana libertas diuinæ voluntati resistens (vt dictum est in sect. præcedenti) potuisset aliquam afferre dubitandi rationem; vtrùm absoluta Dei voluntas impleretur semper: in præsenti peculiariter probamus, Deum posse facere quascumque voluerit liberas hominum operationes. *Ratio dubitandi.*

2. *Probatur primò, Matth 3. Lucæ 18. 2. Corinth. 9.* Hoc igitur probatur primò Matth. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Lucæ 18. *Quis potest saluus fieri? Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.* Secundæ Corinth. 9. *Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.* Ephes. 3. postquam precatus fuerat omnium virtutum plenitudinem, addit: *Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter, quàm petimus aut intelligimus.* Rom. 11. *Potens est Deus inserere illos*, videlicet, in bonam oliuam. Rom. 14. *Potens est enim Deus statuere illum*, videlicet in perpetua mandatorum obseruantia. Et Iudas in fine Canonicæ: *Ei autem, qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos*, &c. Prouerb. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud.* *Ephes 3. Ad Rom 14. Iudas in fine Canonicæ. Prouerb. 21.*

3. *Promissio prudens.* Secunda probatio non minùs valida, quàm subtilis attingitur ab Apostolo, quoniam qui promittit prudenter, non promittit, nisi quæ possunt ab ipso fieri, siue per se solum, siue per alias personas faciendo, vt illæ faciant, quod ipse promisit. Hoc argumentum virtualiter continetur in illa fide, quam tantopere commendat in Abrahamo Rom. 4. *Plenissimè*, inquit, *sciens, quia quæcumque promisit* (Deus) *potens est & facere.* Loquitur autem de fide totius Ecclesiæ per Christi Domini gratiam impleta, sicut Abrahæ fuerat promissa. Eius autem rationis robur expressit Augustinus lib. de prædest. Sanctor. cap. 2. versus finem: *Ad Rom. 4. Augustinus.*

Cauendum est, inquit, *ne homo se extollat aduersus Deum, cum se dicit facere, quod promisit Deus. Nonne fides Gentium promissa est Abrahæ, & ille dans gloriam Deo, plenissimè credidit, quoniam qui promisit, potens est & facere? Ipse ergo fidem gentium facit, qui potens est facere, quod promisit.*

Eadem verba luculentiùs ponderat in eodem lib. de prædestin. Sanct. cap. 10. in medio, dicens: *Quando ergo promisit Deus Abrahæ in semine eius fidem gentium, dicens: Patrem multarum gentium posui te. Vnde dicit Apostolus: Ideo ex fide, vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini: non de nostra voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturus fuerat, nõ quod homines; quia & si faciunt homines bona, quæ pertinent ad colendum Deum; ipse facit vt illi faciant, quæ præcepit: non illi faciunt, vt ipse faciat, quod promisit: alioqui vt Dei promissa compleantur, non in Dei, sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur Abrahæ.* Semper itáque Augustinus insistit in eo principio, quod fidei opera, quæ promisit Abrahæ, Deus ipse facturus est, & promissa redditurus, faciendo, vt homines faciant. 4. *Principium cui Augustinus insistit.*

Quod etiam confirmat, quoniam *non ait Apostolus, prædicere, non ait præscire: nam & aliena facta potest prædicere, atque præscire: sed ait: potens est & facere: ac per hoc facta non aliena, sed sua.* Vnde tandem collige, quod Deus non solùm facit opera fidei, quæ per charitatem operatur, sed etiam facit ipsam fidem & illius initium. Vnde sequẽti c. 11. infert, *Vtrumque in Dei esse potestate, & quod iubet, & quod offertur.* Tractans eumdem locum Prosper lib. 1. de vocat. Gent. cap. 20. fine: *Quis*, inquit, *iam alienus est à fide Abrahæ qui promissionem Dei, aut non impleri, aut ab alio præter eum, qui promisit, dicat impleri. ille quidem erit mendax. Deus autem est verax.* 5. *Prosper.*

Probatur tertiò ex efficacitate diuini Verbi & imperij. Vnde Chrysostom. homil. 2. in Psal. 50. col. 5. *Si Deus*, inquit, *dixerit adultero: Iam nolo, vt adulter sis: verba statim vertuntur in opera. Si dixerit fornicatori: Fornicari cessa ab immunditia tua: illico mens eius in melius mutatur. Et, vt scias quia ita est, dixit: Fiat cœlum, & factum est cœlum. Præcepit fieri terram, & Verbum eius in opere cessit. Volo fieri luminaria, statim facta sunt, & astris completum est cœlum. Sol & luna præcepto eius consummant cursum suum. Volo fieri Angelos, & in puncto horæ tanta millia facta sunt. Et qui ex nihilo hæc omnia fecit, si vult sermone suo tua peccata non valet soluere; & post pœnitentiam in Angelicum constituere gradum?* Valet igitur Deus in perditissimis hominibus quemcumque, licet altissimum, virtutis gradum infallibiliter prædefinire. Nam vt post pauca subiungit: *Si Deus voluerit, nullus impediet.* 6. *Imperij & Verbi Dei efficacitas. Chrysostom. Genes. 1.*

Hoc totum argumentum virtualiter & eminenter continetur 2. Corinth. 4. *Deus, qui dixit, de tenebris lumen splendescere, illuxit in cordibus nostris.* vt ponderat Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 19. post med. *2. Corint. 4.*

Quartò ex efficacitate diuinæ voluntatis ita probat Augustinus in Enchirid. c. 97. fine: *Vbi est illa omnipotentia, qua in cœlo & in terra omnia quæcumque voluit, fecit; si colligere filios Ierusalem voluit, & non fecit? An potius & illa filios suos ab ipso colligi noluit? sed ea quoque nolente, filios eius collegit ipse, quos voluit; quia in cœlo & in terra non quædam voluit & fecit; quædã verò voluit, & non fecit: sed omnia quæcumque voluit fecit. Quis porrò tã impiè desipiat,* 7.

vt

vt dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit, in bonum non posse conuertere? Eandem sententiam insequit Glossa ordinaria Rom. 9. ad illa verba: *Non volentis, neque currentis,* &c.

8. Obserua præcipuè postremam illam propositionem, quæ sub generalissimis circunstãtiis personarum, temporum & locorum comprehendit cæterarum omnium circunstantiarum collectionẽ. Quapropter Augustinus docet, esse possibilẽ prædefinitionem liberæ volitionis in particulari cum omnibus circunstantiis, per quam efficax Dei decretum de tali volitione creata cõpleatur.

Possibilis prædefinitio vel cũ omnibus circumstantiis.

Hieronym. Hieron. Matth. 9. subitam illius cõuersionem exponens, ait: *Dominus omnium creaturarum, ad se trahere poterat, quos volebat.* *Ambrosius.* Ambros. Luc. cap. 9. suo lib. 7. cap. 3. propius ad princ. quàm ad med. de Samaritanis non recipientibus Christum, ait: *Si voluisset, ex indeuotis deuotos fecisset.* & post pauca: *Dominus, quos dignatur vocat; & quem vult religiosum facit.* *Augustinus.* Quo testimonio vtitur Augustinus de bono perseuer c. 19. & lib. 1. de Gratia Christi cap. 46. vbi exclamat: *O sensum hominis Dei ex ipsô haustum fonte gratiæ Dei!* & in fine concludit, nisi à Deo fiat, vt homo faciat opera religionis, neminem ea facere.

9. Basilius apud Petrum Diacon. de Incarnat. & grat. Iesu Christi cap. 8. in oratione quam tota Orieoralis Ecclesia frequentabat: *Malos quæsumus,* inquit, *bonos facito: bonos in bonitate conserua. Omnia enim potes, quem enim volueris saluas, & non est, qui resistat tibi.* Sed impossibilitas resistendi bonitati diuinæ declarata est & probata sectionibus præcedentibus.

10. Probatur quintò, nam auersas etiam & aduersas voluntates Deus conuertere potest, vt Augustinus docet de gratia & liber. arbitr. c. 14. in medio: *Rectissimè credimus,* inquit, *etiam peruersas & fidei contrarias voluntates omnipotentem Deum ad credendum posse conuertere. Liberum quidem hominis arbitrium pulsatur, vbi dicitur. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Sed nisi posset Deus etiam duritiam cordis auferre, non diceret per prophetam: Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum.* *Cyrillus.* Cyrillus Ierosolymitanus in præfatione ad catechef. in fine. *Potens est,* inquit, *Deus, qui nouit corda vestra, & scit, quis sit verus; quis verò simulator: germanum quidem suum seruare, hypocritam verò fidelem efficere.*

Auersa, & aduersa voluntates cõuerti possunt. Augustinus. *Psalm. 94.*

11. Probatur sextò, quoniam Deus potest efficere, vt humana voluntas, nullis tentationibus succumbat, sed perseueret in gratia: vt Augustinus de bono perseu. cap. 8. fin. *Possibile est,* inquit, *Deo auersas, & aduersas in fidem suam hominum conuertere voluntates, & in eorũ cordibus operari, vt nullis aduersitatibus cedant, neque ab ipsô aliqua superati tentatione discedant.* Id quod Gamaliel confirmat, Act. 5. persuadens, Iudæorũ persecutionem, nihil aduersus Apostolorũ constantiã esse valituram. *Quoniã si est ex hominibus consiliũ hoc, aut opus, dissoluetur: si verò ex Deo est, nõ poteritis dissoluere illud.*

Perseuerãtia in gratia hominibus possibilis. Augustinus. *Actor 5.*

12. Confirmatur, nam eos etiam homines, qui de facto eeciderunt, potuit Deus efficaciter sustentare, vt infallibiliter euitarent lapsum; vnde Prosper lib. 2. de vocat. Gent. c. 28. de Petro negãte sic loquitur: *Potuit Deus hanc firmitatem animi præcipuo conferre discipulo, vt sicut ipsum Dominum nihil ab explendo passionis proposito deterrebat, ita neque beatum Apostolum vlla tunc formido superaret.*

Prosper.

Prudentius. Generalius idem dogma cecinit Prudentius in Hamartigenia propius ad med. quàm ad finem.

Inuito ne aliquis potens est peccare Tonante?
Cui facile est in corde hominis componere sensus,
Quos libeat, fibrásque omnes animi iro pudicis
Pulsibus, & totum venis infundere honestum. . . .

Probatur 7. nam eos etiã homines, quos de facto reprobauit, potuit Deus prędestinare, vt nunquã peccarent, vel vt conuerterẽtur, & æternã salutem cõsequerentur. Vnde August. lib. 11. super Gen. ad lit. cap. 10. ait: *Sed posset ipsorũ voluntatẽ in bonum conuertere, quoniam Omnipotens est: posset planè. Cur ergo non fecit? quia noluit, Cur non voluerit, penes ipsum est.* Quam eandem potestatem Dei, & voluntatem defendit Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 28. & 29. Idem confirmant primò, plurima testimonia Augustini, Prosperi, Fulgẽtij, & aliorũ Patrum; imo & Apostoli Rom. 9. & 11. quibus ad inscrutabilia Dei iudicia refertur ratio discriminis, propter quã Deus plurimos homines interire permittat, Etenim si Deus illos nõ potuisset efficaciter conuertere, atque saluare, promptũ esset huius discriminis reddere rationem ex impossibilitate desumptã: nec opus esset confugere ad altitudinem inscrutabilem iudiciorum Dei. Vide quæ retulimus tomo præcedenti de Scientia disp. 59. præsertim sect. 2. 13.

Rom. 9. *Cur Deus plurimos interire permittat.*

Confirmatur secundò, nam idem Augustinus de prædestinatione Sanctorum c. 8. paulò post med. *Etsi illos,* ait, *quibus stultitia est verbũ Crucis vt ad Christum venirent, do ere voluisset, proculdubio venirent & ipsi: non enim fallit, aut fallitur, qui ait: Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.*

Augustinus. *Ioan. 6.*

Confirmatur 3. ex Prospero lib. 1. de vocatione Gent. c. vlt. dicente, *Quantumlibet impiorũ malignitas accenseatur, resistens gratiæ Dei, nunquid probabitur, eam quibus est collata, meruisse? aut illa virtus gratiæ, quo sibi quos voluit, subdidit, conuertere eos, quã inconuertibiles permansere non potuit?* Idem Prosper epistola de liber. arbit. ad Ruff. inter med. & fin. *An dicendum est,* inquit, *voluntati Dei humanas obsistere voluntates, & tam feros, tamque intractabiles hominum mores, vt Euangelium ideo non audiant, quia prædicationi impia corda non pateant? Et quis iste corda mutauit, nisi qui finxit sigillatim corda eorum?* 14.

Prosper.

Similiter Petrus Diaconus de Incarn. & Gratia Iesu Christi c. 7. & 8. tradit, quod Deus, si vellet, potuisset omnes homines bonos facere, & saloare. Eandẽ doctrinã sæpe repetit Glossa toto c. 9. ad Rom. peculiariter versu: *Quid adhuc queritur?* ait: *Talis erit vnusquisque, qualẽ vult Deus esse.* 15.

Petrus Diaconus. *Glossa.*

Probatur 8. nam quod in particulari de Tyriis & Sidoniis, & de Corozain & Bethsaida, docent Prosper, Augustin. & alij Patres, idẽ propter rationis paritatem affirmatur de quibuslibet hominibus. Prosper itáque ad Excerpta Genuens. resp. 8. post. med. *Manifestissimè sumus,* inquit, *non solum Tyrios & Sidonios, sed etiam Corozain & Bethsaida potuisse conuerti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis Dominus voluisset operari. Neque enim vlli falsum videri potest, quod veritas ait: Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* &: *Vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum; illis autem non est datum.* &: *Nemo nouit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* &: *Sicut Pater viuificat mortuos, ita & Filius quos vult viuificat.* 16.

Prosper. *Ioan. 6.* *Luca 8.* *Matth. 11.* *Luc. 10.* *Ioan. 5.*

Augustinus de Bosio perseuer. c. 14. propiùs ad priocip. quàm ad med. asserit, *in massa perditionis Tyrios & Sidonios fuisse relictos, qui etiã credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. Sed* 17.

quoniam,

quoniam, vt crederent non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum. Et paulò inferius de Iudæis excæcatis subiungit: *Nec istis ob fuisset, quod non poterant credere, si ita prædestinati essent, vt eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre.*

Nonò eandem veritatem probat certitudo & generalitas spei. Liceret enim alicui perditissimo, & obstinatissimo desperare; nisi Deus posset quemlibet conuertere, atque saluare. Hanc rationem attigit Cælestinus Papa epistola 2. ad Episcopos Galliæ cap. 2. dicens: *Desperat de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morientis sufferre, vel in momento posse non credit.* — *Cælestinus Papa.*

Probatur decimò, communi Scholasticorum consensu. D. Thomas 1. p. q. 111. art. 2. corpore ait: *Solus Deus efficaciter potest mouere voluntatem.* Nec dubium, quin intelligat, quamlibet: vt colligitur ex aliis plurimis locis, veluti de veritate q. 22. art. 8. nec non 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. & quæst. 113. art. 7. corpore, & ad argumenta, & artic. 9. corp. & in fine solutionis argumentorum.

DISPVTATIO XIX.

Voluntas antecedens & consequens quid sint, & quomodo differant.

SECTIO I.

Vtrùm diuina volitio verè ac realiter intendat salutem eorum hominum, qui eam de facto non assequuntur.

1. NOn poterimus assequi Theologorum mentem circa essentiam, discrimenque voluntatis antecedentis, nisi prius explicemus verba Pauli 1. ad Timoth. 2. *Vult omnes homines saluos fieri*: nam ad huius loci explicationem adducitur distinctio voluntatis antecedentis & cōsequentis à Chrysostomo, Damasceno, & communiter Scholasticis in sequentibus sect. & disp. 20. Eadem verò ratione manebunt explicata cætera, quæ continent eandem voluntatem. — *Timoth. 2.* — *Chrysostom. Damascen.*

2. Suppono sacris literis & Patrum expositionibus frequenter esse testatam Dei voluntatem, qua vult omnium hominum salutem, etiam infidelium & obstinatorum. Imprimis enim Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur a vijs suis & viuat?* & in fine capitis: *Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus, reuertimini, & viuite.* Deinde Ezech. 33. *Sic locuti estis, dicentes: iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis tabescimus omnes; quomodo ergo viuere poterimus? Viuo ego, dicit Dominus nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. conuertimini, conuertimini, & quare moriemini?* Perpende actualem conuersionem & actualem vitam, & non solam potentiam in illis verbis contentā, *Vt conuertatur à via sua & viuat.* Deinde ingeminatam illam exhortationem: *Conuertimini, conuertimini*, quæ sicut præcedens non ad potentiam, sed ad ipsum actum extorquendum dirigitur; cùm tamen eadem foret miserorum irrisio crudelissima; si aliunde præoptat Deus, quantum ex se est, habere quod puniat æterna morte, & eo fine procurat media permittendi finalem impœnitentiam. — *Ezech. 18.*

3. In his & similibus verbis notandum est, non meram declarationem diuinæ voluntatis, sed præterea promissionē nostræ salutis contineri: vt notauit Cælestinus primus epist. 2. ad Episcop. Galliæ cap. 2. dicens: *Cum Deus ad subueniendum sit paratissimus, & inuitans ad pœnitentiam, sic promittat peccatori, inquiens: quacumque die ingemuerit peccator, peccata eius non imputabuntur ei; & iterum; nolo mortem peccatoris, sed tantum conuertatur & viuat; salutem homini adimit, qui mortis tempore pœnitentiam denegauerit.* Promittit ergo Deus se fore semper ad subueniēdum paratissimū, ita vt peccator actualiter conuertatur, & viuat, quantum est ex parte Dei, si per hominem nō steterit. — *Deus ad subueniendum paratissimus.*

Sit testimonium secundùm Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti.* Vbi Hilarius suo can. 24. fine: *Frequenter*, inquit, *congregare eos volui prædicationibus prophetarum; sed frustra hunc impendit affectum, & incassum tanquam gallina congregans pullos suos, continere eos sub alis suis voluit: terrena videlicet, nunc & domestica auis facilius, quodam corporis sui, tanquam alarum operimento, calorem, vt pullis suis vita immortalis indulgens, & in volatum velut noua generatione producens,* & post pauca: *Huius igitur familiaris, ac penè terrenæ auis more congregare eos intra se voluit; vt qui conditione nascendi edurtam fuissent, nunc alterius generationis ortu & calore confouentis renati, in cœleste regnum, tanquam pennatis corporibus, euolarent. Quod quia noluerunt, domus eorum vacua, & deserta relinquetur. id est, indigni habitatione Spiritus sancti erunt.* Nihil itaque deficit ex parte diuinæ voluntatis, vt sub alas actualiter congregentur, sola volūtas resistit humana. Idem clarius ex hoc testimonio colligit Chrysostom. homil. 9. de laudibus Pauli in fine; cuius verba referemus sect. 5. num. 7. — 4. *Matth. 23.* *Hilarius.* — *Nihil deficit ex parte Dei.* — *Chrysostom.*

Irenæus lib. 4. aduersus hæreses cap. 71. sic loquitur: *Quod ait quoties volui congregare filios tuos, & noluisti, veterem legem libertatis hominis manifestauit, qui liberum fecit eum ab initio habentem potestatem suam, sicut suam animam, ad vtendum sententia Dei voluntariè, & non coactè.* Et in sequenti cap. 72. post. medium iterum eodem testimonio Christi Domini vtitur Irenæus, ad confirmandam arbitrij libertatem, vt credat, vel non credat. Alia eiusdem verba infra referemus sect. 6. longè post med. — 5. *Irenæus.* — *Non cogitur voluntas.*

Tertiò idem probatur Matth. 18. *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* Vbi Hieronym. *Quotiescumque perierit aliquis ex pusillis non voluntate Patris perit.* Clarius D. Thomas in proprio cōmentārio ait: *Minus dicit & plus significat, quia voluntas eius est, vt saluentur.* Id quod manifestè deducitur ex superiori contextu, illa námque voluntas cœlestis Patris traditur à Christo Domino, tamquam conclusio collecta ex parabola de centum ouibus, & vna earum errāte. Cui proinde subiungit præceptum de correptione fraterna, vt omnes cooperentur, quantum in ipsis est, prædictæ Dei voluntati. — 6. *Matth. 18.* *Hieronymus.* — *D. Thomas.* — *Ex parabola ouium Christus patris voluntatem retulit.*

Quartò probatur 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione: vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore.* Hæc, actualem continentiam significant, actualem ergo virtutis operationem Deus vult, & exigit à nobis. Præterea 2. Petri 3. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire; sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* — 7. *1. Thessal. 4.* — *Actualem operationem exigit à nobis Deus.*

Idem colligitur ex verbis 1. Timoth. 4. *Qui est* — 8. *1 Timoth. 4*

Saluator

Roman. 1. *Saluator omnium, & maximè fidelium.* Roman. 1. *An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit; tu autem secundum duritiam tuã & impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram.* *Hieronymus.* Vbi Hieronym. ait: *Cum possit prohibere peccantem vel inferre vindictam, mauult conuerti ad pœnitentiã.* *Isaia 30.* Isaiæ 30. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri; & ideo exaltabitur parcens vobis.* Isaiæ 65. *Expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi.* Deus igitur, quantum ex ipso fuit, voluit illorum quoque salutem, qui de facto non conuertuntur, sed contradicunt & thesaurizant iram.

9. *Sap. 11.* De quibus etiam Sap. 11. *Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* & toto cap. 12. sequenti probat, eam Dei voluntatem fuisse ostensam erga antiquos habitatores Palæstinæ, licet præsciretur eorũ finalis impœnitentia, præsertim initio capitis: *O quã bonus,* inquit, *& suauis est Domine Spiritus tuus in omnibus. Ideoq; eos, qui exerrãt, partibus corripis: & de quibus peccãt, admones & alloqueris: vt relicta malitia, credãt in te Domine.* Quę cũ aliis ponderabimus infra disp. 21. sec. 2. ad finẽ. Iob 24. *Dedit ei locum pœnitentiæ, & ipse abutitur ad superbiam.* *Apocalyp. 2.* Apocalypsis 2. *Dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere.*

10. *Fideliũ existimatio circa diuinum desiderium de peccatorum salute.* Omniũ fideliũ existimationem, siue interiùs à Deo inspiratã, siue traditione à maioribus acceptã, semper Deo tribuisse desiderium reuocandi peccatores ad vitam, colligi potest ex verbis mulieris Thecuitis ad Dauid 2. Reg. 14. *2. Reg. 14.* *Neque vult Deus perire animam, sed retractat, cogitãs, ne penitus pereat, qui abiectus est.* Quod argumentũ non auderet mulier Dauidi proponere, vt studio imitãdi Deum adigeret, ad reuocandum Absalonem ab exilio, nisi pro comperto haberet, esse tale ingenium & propensionem diuinæ voluntatis. Quam Glossa ordinaria ex Angelo homo, Interlinealis, Lyra. & Abulens. ita exponunt, peccatores, qui à Diabolo captiui tenentur, Deus reuocat.

11. *1. Timoth. 2.* Celeberrimũ verò testimonium est 1. ad Tim. 2. *Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Quem locum plurimis testimoniis sanctorum Patrum ponderabũ omnes sectiones huius, & sequentis disputationis. Sufficiat nunc *Augustinus.* Augustinus de spiritu & litera cap. 33. inter princ. & med. vbi proponit quæstionem, vnde sit nobis voluntas credendi? Nam *si dono Dei, etiã hoc quare non omnibus; cum omnes homines velit saluos fieri. & in agnitionem veritatis venire?* & post pauca respondet: *Vult autem Deus, omnes homines saluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire: nõ sic tamen, vt eis adimat liberum arbitriũ, quo vel benè, vel malè vtentes iustissimè iudicentur.* *In negatione extremi vnius clauditur affirmatio contrarij.* In negatione prædicti modi clauditur affirmatio modi contrarij, videlicet, Deus omnes homines saluos fieri vult, sic tamen vt eis permittat liberum arbitrium. Cuius præterea differentiam non siluit Augustinus, sed dixit: *Quo vel bene, vel male vtentes.* Huius denique rationem subiũxit, quoniam alias iniustum foret eorum iudicium, quo punirentur malè agentes.

SECTIO II.

Quidditas antecedentis & consequentis voluntatis probat, Deum, quod ex se est, verè ac realiter intendere salutem hominum, etiam eorum, qui sua culpa damnantur.

1. *Voluntatis antecedētis, & consequẽ.* Voluntas antecedens, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, est *voluntas primaria, & beneplacitum Dei, ex ipso Deo, & ex eius natiua propensione existens, nullãque occasionem sumens à nostro vitio.* *Ruiz. de Voluntate Dei.* *tis definitio, iuxta Patrũ mentem.* At verò voluntas consequens, qua videlicet, Deus vult permittere, & punire peccata, est *volitio, quæ ortum & rationem sumit ex nostro vitio.* *Chrysostom.* *Damascenus.* Ita docent expressè Chrysostomus serm. 1. in epist. ad Ephes. Damascenus in Dialogo contra Manich. versus fin. & lib. 2. de fide cap. 29. versùs finem. Idem sequuntur communiter Scholastici citandi sect. inn. sequenti, & sec. 5. paulò ante finẽ.

2. Hæc diuisio, & vtriusque membri definitio sumitur ex locis Scripturæ sacræ in præcedenti sect. notatis, quibus addemus alios in sectionibus aliis huius & sequentis disputationis. Peculiariter verò nomina voluntatis antecedentis & consequentis clarius fundamentum habent in illis verbis Matth. 18. *Matth. 18.* *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis.* *Voluntas antecedens ante Deum volũtas cõsequens quasi à tergo Dei.* Voluntas igitur, quæ ante Deum est, dicitur voluntas antecedens, quoniam rectè tendit ad illam aspectus & natiua inclinatio Dei. Nam voluntas consequens, quasi à tergo persequens Deum, detorquet eius natiuam propensionem, & veluti cogit permittere, & punire: ideóque cum tristitia & quasi non rectis oculis à diuina voluntate respiciuntur: vt vidimus disp. 9. sect. 15. Consonat illud Matth. 11. *Matth. 11.* *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.* Quod videtur præcipuè referendum ad reuelandum paruulis, non ad abscondenda sapientibus, nisi fortè negatiuè. Idem Lucæ 10. *Luca 10.* *Quoniam sic placuit ante te.* Atque hic sensus dignus videtur esse, qui à Christo Domino fuerit intentus in prædicto modo loquendi, quamuis nondum apud eorum capitum expositores reperierim.

3. *Antecedens volũtas quãdoque sibi, tamquam propriũ vendicat voluntatis nomen.* Atque inde prouenit, vt voluntas antecedens quandoque sibi, tàmquam proprium vendicet voluntatis nomen, perinde ac si voluntas consequens non esset voluntas. Psalm. 27. *Ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.* Quem versum ad rem præsentem accommodauit Basilius, in eius commentario, quem referemus disput. 21. section. 2.

4. *Deus nõ vult antecedente voluntate materialem actionẽ peccati.* Ex hoc principio manifestè deducitur, Deum antecedente voluntate, quod ex se est, non velle materialem actionem peccati, ex qua necessariò sequitur interitus animi; imò nec illam velle permittere, nisi voluntate consequente, quæ supponit creatæ voluntatis liberam determinationem; quæ sit contra voluntatem antecedentem Dei. Ideo namque permissionem esse voluntatem consequentem, docet Damasc. 2. de fide cap. 29. versus finem illis verbis: *Dicitur prima præcedens voluntas, & acceptatio ex ipso existens: secunda vero voluntas sequens, & permissio ex nostra causa existens.* Idémque colligitur ex Chrysost. citato.

5. De vtraque voluntate, antecedente, videlicet, & consequente, verbis aliis eandem prorsus, quam Chrysostomus & Damascenus, sententiam explicant multi antiquorum Patrum. *Hieronymus.* Hieronym. Malach. 1. ad illa verba: *Filius honorat patrem, & seruus dominum,* ait: *Vult vtique primùm Deus, vt filij eius simus, & bonum voluntate faciamus: sin hoc consequi nolumus, vt saltem seruos nos habeat, & à malis per suppliciorum formidinem recedamus.* Itaque primaria Dei voluntas est, vt ex amore filiali Deo seruiamus: *Voluntas secũdaria Dei.* sed voluntas incutiendi timorem seruilem, non est, nisi secundaria, supponens nostram liberam volitionem, qua filialem amorem recusamus. Obiter aduerte,

ſic corrigendam eſſe literam vbi varij codices legunt, *Si hoc conſequi volumus.* Quę lectio non reddit ſenſum cohærentem cæteris verbis.

Hieronymus. Ezech. 16.

6\. Inde infertur, quod Hieronymus Ezech. 16. ad illa verba: *Ergo & tu confundere,* notat: *Ex quo perſpicuum eſt, non eſſe naturalem iram Dei; ſed noſtris vitiis clementiſſimum & manſuetiſſimum Deum ad iracundiam prouocari.* Et poſt pauca: *Unde* Exod. 15. *ſcriptum eſt: emiſiſti iram tuam, qua deuorabit eos ſicut ſtipulam; quod enim coniunctum eſt, & in vno corpore copulatum, mitti non poteſt; ſed illud quod extra corpus eſt; v.g. lancea, telum, ſagitta.* Vult ergo Hieronym. iram Deo extraneam eſſe, & quaſi telum miſſile: manſuetudinem verò, clementiam & miſericordiam eſſe naturalem & inſitam Deo.

Exod 15.

Ira Deo extranea, clementia verò, & miſericordia naturalis.

Clemens Alexand.

Conſonat Clemens Alexand. lib. 1. pædagogi cap. 8. ſub init. probans, Deum omnia, quæ ſunt, amare; ſed multò magis hominem: *& nihil aliud facere Deum, quàm prodeſſe; & homini Deum prodeſſe in omnibus, & ſua ſponte curam gerere, & ſollicitum eſſe de illo.* Hæc autem omnia dicit, præſertim de cura æternæ ſalutis, vt conſtat ex tota ſerie eiuſdem lib. 1. & latiſſimè tam in eo capite, quàm aliis permultis in locis probat, Deum in hac vita, dum punit, flagellat, corripit, arguit, maledictis inceſſit, aut minatur, ſemper hominis ſalutem intendere. Sic etiam Epiphan. hæreſi 66. poſt epiſtolam Marcelli pag. 3. ait: *Deus propter excellentem iuſtitiam, & ob eximiam bonitatem, omnes & omnia vtiliſſima eſſe voluit; & ſua bona omnibus propoſuit. Iuxta permiſſionem verò liberi arbitrij, omnibus propria voluntatis vti concedit, vt quiſque quod voluerit faciat.* Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 11. prope med. *Bonitas,* inquit, *Dei prior ſecundùm naturam; ſeueritas poſterior ſecundùm cauſam. Illa ingenita, hæc accidens: illa propria, hæc accommodata: illa edita, hæc adhibita. Nec natura enim inoperatam debuit continuiſſe bonitatem, nec cauſa diſſimulatam euaſiſſe ſeueritatem. Alteram ſibi, alteram rei Deus præſtitit.*

Cùm Deus flagellat in hac vita, hominis ſalutē intendit.

Epiphanius.

Antecedentem voluntatem meram, purā, & totam Tertullianus appellat.

8\. Idem Tertullianus in exhortatione ad caſtitatem non procul à principio, aliis nominibus diſtinguit has ipſas voluntates antecedentem, & conſequentem. Antecedentem voluntatem appellat meram, puram & totam, quia nihil habet admixtum inuoluntarij, propter admixtam permiſſionem & indulgentiam, & quandam quaſi coactionem, illatam ab alia voluntate. Et hac voluntate ait: Deum velle nos ſibi placita operari. Voluntatem autem conſequentem appellat *non meram, neque totam,* ſecundùm quam, ait, *ex indulgentia eſt quodcumque permittitur, quæ & ſi ſine voluntate non eſt, quia tamen aliquam habet cauſam in loco cui indulgetur, quaſi de inuita venit voluntate, paſſa cauſam ſui, quæ cogit voluntatem. Vide qualis ſit voluntas eius, cuius altera ſit cauſa.*

Bernardus.

9\. Bernard. ſerm. 5. in natali Domini in medio ait: *Verum id quidem, cui vult, miſeretur, & quem vult indurat: ſed quod miſeretur proprium illi eſt. Ex ſe enim ſumit materiam, & veluti ſeminarium miſerendi. Nam quod iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus.* Et confirmat Ezechielis 18. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impij?* & ſubdit; Deum appellari Patrem miſericordiarum, & non iudiciorum, ea præſertim ratione, *quod miſerendi cauſam & originem ſumat ex proprio; iudicandi vel vlciſcendi magis ex noſtra.*

Ezechiel 18.

10\. Conſonant Athanaſius, Lactantius & Oecumenius, quorum primus oratione contra idola pag. 2. *Opifex,* inquit, *rerum, humanum genus in eo ſtatu in quo conditum erat, permanere voluit: ſed ipſi neglectu meliorum, &c.* & in lib. de humanitate Verbi, eiuſque corporali aduentu non procul à princ. ait: *Ad iſtum modum Deus hominem fecerat, & in incorruptibilitate perſeuerare volebat, homines verò contra.*

Athanaſius.

11\. Lactantius in lib. vnico de ira Dei cap. 14. fine ita ſcribit: *Huius rei teſtis eſt M. Tullius in libris de legibus, ita dicens: Sed omnium, quæ in Doctorum hominum diſputatione verſantur, nihil eſt profectò præſtabilius, quam planè intelligi, nos ad iuſtitiam eſſe natos. Quod ſi eſt veriſſimum; Deus ergo vult, omnes homines eſſe iuſtos, id eſt, Deum & homines charos habere, Deum, ſcilicet, honorare tanquam patrem, hominem diligere, tamquam fratrem, &c.*

Lactantius. Tullius veritatem agnouit.

Oecumenius tandem ad Timoth. 2. ad verba ſupra citata, ita inquirit: *Si Deus vult; quare non fit, quod vult?* Reſpondet autem: *Non fit, quia illi nolunt, nihil enim ex neceſſitate facit in nobis Deus.*

SECTIO III.

Sicut obiectum proprium antecedentis voluntatis eſt ſalus hominum; ita ſolummodo quæ nocent, aut illam impediunt, ſunt obiectum proprium voluntatis conſequentis.

1\. EX obiecto, quod tamquam proprium & adæquatum Patres & Scholaſtici deſignant voluntati conſequenti: colligitur manifeſtè, voluntatis antecedentis obiectum eſſe ſalutem hominum, & quidquid ad illam confert: ac conſequenter illud realiter & verè Deum velle, quantum ex ſe eſt, ſicut in præcedenti ſectione probare cœpimus. Quapropter ad obiectum proprium conſequentis voluntatis pertinet permittere peccatum, præſtare generalem concurſum ad materialem actionem peccati, punire etiam temporali ſupplicio, ſubtrahere fortiora motiua conuerſionis, circumſtantias adducere, quibus poſitis præſcit Deus, hominem obdurandum ac finaliter obſtinandum, ac demum æternam pœnam inferre.

2\. Generalis autem ratio eſt, quia proprium obiectum voluntatis conſequentis eſt illud, quod ratione ſui non eſt bonum, nec amabile, ſed præcisè amabile, bonúmque redditur ex ſuppoſitione, quòd libertas creata deflectat & inclinet ad malum. Huiuſmodi verò ſunt omnia ſupradicta obiecta, quamuis diuerſo modo & gradu, vt conſtat ex multorum Patrum conſenſu.

Ratio. Quod ratione ſui non eſt amabile eiùs voluntatis obiectum ſit.

3\. Damaſcenus in Dialogo contra Manich. pag. penultima: *Neque enim, ait, cur ſceleratus pœnas luat, iudex cauſa eſt, etiam ſi ipſe volens ſententiam ferat. Verùm is, qui facinus admiſit, pœnam ſibi ipſi accerſit: iudex autem iuſtitia cauſa eſt. Iuſtitiam porro bonam rem eſſe, conſtat. Quamuis enim volens iudicet; non tamen primaria voluntatis ratione iudicat; ſed ſecundaria. Primaria enim voluntas eſt id, quod quiſpiam ex ſe ipſo vult. Secundaria autem id quod earum rerum, quæ contingunt, cauſa vult. Primariè nàmque Deus ex ſe ipſo vult, omnes homines ſaluos fieri, atque ad veritatis agnitionem venire. Cum autem peccamus vi-*

litatis

litatis noſtra cauſa nos caſtigari vult. Ita primaria Dei voluntas bonitatis eſt, ſecundaria iuſtitia. Ergo ſecundariæ, ſeu conſequentis voluntatis obiectum eſt tale, vt non ſit bonum, neque amabile ex ipſo Deo; ſed occaſione earum rerum, quæ contingunt. Contingentia verò ſic eſſe libera, vt non ſint neceſſaria, nec ad vnam partem determinata, Damaſcenus ſæpe notat.

Primariam, & ſecundariam Dei voluntatem Damaſcenus exponit.

4\. Gregorius in 1. lib. Reg. ſuo lib. 2. cap. 2. diſcutiens illa verba, *quia voluit Dominus occidere eos*, vt hæc reducat in concordiam cum verbis Ezechiel. 28. *Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Per miſericordiam*, inquit, *conuerti vult peccatores & viuere, ſed per iuſtitiam eos, qui conuerti noluerunt vult perire: miſericorditer non ſaluat, niſi volens: per iuſtitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorum impietas maxima, & inemendabilis oſtenditur, quæ voluntariè diuinæ iuſtitiæ executione punitur. Sic vtique & pijſſimos ſæcularium negotiorum iudices agere videmus, qui vellent vt nemo delinqueret, vt ipſi neminem punire deberent: ſed dum ab iniquis audacter ſcelera committuntur, voluntariè eos puniunt, quos libentius non commiſiſſe punienda voluerunt.* Fuit igitur Gregorij de obiecto voluntatis diuinæ ſententia eadem, quam nuper ex Damaſceno retulimus, vt ſalutem & vitam ab intrinſeca inclinatione deſideret: mortem verò non inferat, niſi ex ſuppoſitione culpæ præcognitæ. Vnde poſt pauca ſubdit: *Qui enim peccatorem vult viuere, vt conuertatur, ſi hunc inconuertibilem diuina præſcientia nouit, occidit.* Et iterum: *Vult ergo Dominus occidere, ſed eos quos præſcit conuerti nolle.*

Ezechiel 28.

Gregorij ſententia.

5\. Clariùs & frequentius præſentem doctrinam expreſſit S. Thomas etiam in præſenti quæſt. 19. art. 6. ad 1. poſt med. dicens: *Vnumquodque ſecundùm quod bonum eſt, ſic eſt volitum à Deo. Aliquid autem poteſt eſſe in prima ſui conſideratione, ſecundum quod abſolutè conſideratur, bonum, vel malum; quod tamen prout cum aliquo adiuncto conſideratur, quæ eſt conſequens conſideratio eius, è contrario ſe habet. Sicut hominem viuere eſt bonum, & hominem occidi eſt malum, ſecundùm abſolutam conſiderationem. Sed ſi addatur circa aliquem hominem, quòd ſit homicida, vel viuens in periculum multitudinis, ſic bonum eſt, eum occidi, & malum eſt eum viuere. Vnde poteſt dici quod iudex iuſtus, antecedenter vult, omnem hominem viuere, ſed conſequenter vult homicidam ſuſpendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem ſaluari: ſed conſequenter vult quoſdam damnari ſecundùm exigentiam ſuæ iuſtitiæ.*

S. Thomas.

6\. Huius doctrinæ obſcuriora ſemina poſuerat Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 29. ad finem dicens, *Deum præſertim præcedentérque velle, omnes ſaluari, & regnum eius conſequi. Non enim ad puniendos nos plaſmauit: ſed vt efficiat nos bonitatis ſuæ participes, vt bonus: peccantes autem puniri vult, vt iuſtus. Dicitur igitur prima, præcedens voluntas, & acceptatio ex ipſo exiſtens. Secunda verò voluntas ſequens, & permiſſio ex noſtra cauſa exiſtens.* Vnde collige, permiſſionem peccati, eſſe tale bonum, quod diuina bonitas non poſſit ex ſe ipſa appetere, vt bona, ſed ex noſtra cauſa debeat dari occaſio, ratione cuius Deus, vt iuſtus, poſſit permiſſionem appetere. Et rationem à priori Damaſcenus attigit, quia non ad puniendum nos plaſmauit. Permiſſio autem non poteſt eſſe per ſe intenta, ſed tantum ad puniendum.

Damaſcenus.

7\. Reſpondent aliqui, S. Thomam 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. nuper citatum, conſtituiſſe exemplum in quodam obiecto particulari, quod Deus vult voluntate conſequente, ſuppoſito peccato; non tamen eſſe neceſſarium, vt id, quod Deus vult voluntate conſequente, ſemper præſupponat peccatum.

Aliquorum ſolutio.

8\. Hanc doctrinam non ſolum proximè ſequenti ſectione, ſed etiam tota præſenti & ſequenti diſputatione refutabimus. Nunc verò, quod attinet ad mentem ſancti Thomæ, ſatis apertè conſtat ex primo ſententiarum diſt. 40. & 46. & de veritate q. 23. vbi expreſsè tradit ſubtractionem ſalutis non eſſe bonum obiectum, nec amabile à diuina voluntate, niſi præſuppoſita libera culpa, & inde ſortitam eſſe nomen conſequentis voluntatis.

Refutatur, & ſimul exponitur mens ſancti Thomæ.

9\. Sic in lib. 1. diſt. 46. q. 1. art. 1. notandum eſt illud ad finem corporis: *Nolentem & reſiſtentem non eſt bonum ſaluari: quia iniuſtum eſt. Et quia hoc modo ſe habet aliquid ad hoc, quod ſit volitum à Deo ſicut ſe habet ad hoc, quod ſit bonum: ideo iſtam hominem ſub iſtis conditionibus conſideratum, non vult Deus ſaluare; ſed damnare iſtum, qui eſt volens & conſentiens: & hoc dicitur voluntas conſequēs: eo quod præſupponit præſcientiam operum, non tamquam cauſam voluntatis, ſed quaſi rationem voliti.* Idem confirmat ad 4. & ad 5. ait: *Iſtæ conditiones quibus homo efficitur deordinatus à conſequutione finis, ſub quibus exiſtentem Deus eum ſaluum eſſe non vult: ſunt ex ipſo homine. Et ideo totum, quod ſequitur ſibi imputatur in culpam.*

10\. Fuſiùs eandem doctrinam explicans de veritate q. 23. toto art. 2. poſt med. corporis ait: *Quia ergo Deus omnes homines propter beatitudinem fecit, dicitur voluntate antecedente omnium ſalutem velle. Sed quia quidam ſuæ ſaluti aduerſantur, quos ordo ſuæ ſapientiæ ad ſalutem venire non patitur, propter eorum defectum; implet in eis alio modo id, quod ad ſuam bonitatem pertinet, ſcilicet, eos per iuſtitiam damnans.* Et in ſolut. ad 2. *Vult Deus ſaluari voluntate antecedente ratione humanæ naturæ, quam ad ſalutem fecit: ſed vult eum damnari voluntate conſequente, propter peccata, quæ in eo inueniuntur.*

11\. Idem D. Thomas 1. ad Timoth. 2. ſect. 1. poſt med. *Alio*, inquit, *modo ſecundum Damaſcenum vt intelligatur de voluntate antecedente, & non conſequente. In voluntate enim Dei, licet non ſit prius & poſterius, dicitur tamen voluntas antecedens, & conſequens. Item ſecundum ordinem volitorum, ſecundum quod voluntas poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet, in vniuerſali, vel abſolutè, & ſecundum aliquas circumſtantias, & in particulari. Et prius eſt abſoluta conſideratio, & in vniuerſali, quam in particulari, & comparata. Et ideo voluntas abſoluta eſt quaſi antecedens, & voluntas alicuius rei in particulari eſt quaſi conſequens. Exemplum de mercatore, qui vult omnes merces ſuas ſaluare abſolutè, & hoc voluntate antecedente. Sed ſi conſideret ſalutem, non vult omnes merces, per comparationem ad alia, ſaluare, ſcilicet, quando cum ſalute ſequitur ſubmerſio nauis. Et hæc voluntas eſt conſequens. Sic in Deo ſalus omnium hominum, ſecundum ſe conſiderata, habet rationem, vt ſit volibilis. Et Apoſtolus hic ita loquitur, & ſic eius voluntas eſt antecedens. Sed ſi conſideretur bonum iuſtitiæ & quod peccata puniantur, ſic non vult. Et hæc eſt voluntas conſequens.*

12\. Tandem in 1. diſt. 40. quæſt. 4. art. 2. corpore: *Illum*, inquit, *carere gratia ex duobus contingit; tum quia ipſe non vult recipere, tum quia Dominus non ſibi infundit, vel non vult ſibi*

infundere. Horum autem duorum talis est ordo, vt secundum non sit, nisi ex suppositione primi. Cum enim Dominus non velit, nisi bonum, non vult istum carere gratia; nisi secundum quod bonum est. Sed quod iste careat gratia, non est bonum simpliciter. Vnde hoc, absolutè consideratum, non est volitum à Deo: est tamen bonum vt careat gratia; si eam habere non vult: vel si ad eam habendam negligenter se preparat, quia iustum est. Et hoc modo est volitum à Deo Insuper in sequenti contexru eodem modo loquitur S. Thomas de remediis, per quæ tollitur obduratio, & anima concipit bonum propositum, si vult.

13. Pondus antecedeutis voluntatis esse tantum vt percupiat, nullum committi peccatum, ne vllam inueniat rationem damnandi, aut negandi gratiam; sed absque impediméto exequatur omnium salutem, sapiéter adnotauit Enchiridio Coloniens. in ritul. de Sacramento pœnitentiæ cap. *Quintò statuendum est.* fol. 90. diceus: *Deus tam est benignus, ac misericors, vt non tantum voluerit hominem non peccare, sed & velit hominem lapsum, atque adeo quantumlibet criminosum, resurgere, ac resipiscere. Nam apud Ezechielem sic loquitur, &c.*

14. Et post pauca: *Res autem exemplo fiet dilucidior: legislator legem ferens, omnes ciues suos vult, esse bonos & pacificos; nec vult vt crimina ab eis patrentur, pœnas luenda; idque voluntate antecedente. Interim tamen filij sui aliequi charissimi lata legis transgressoris mortem vult, quem vellet non peccasse, vt nihil plectendum in eo posset inuenire, idque voluntate consequente, qua mortem filij vult, propter aliquid iam factum. Itidem hortulanus plantat arborem, non ea mente, vt excidatur, & in ignem mittatur: attamen dum post longam expectationem eam nullũ fructum producẽtem videt; & terra excidit, & in ignem mittit: non secus misericors Deus vult, omnes homines saluos fieri, quod ad se attinet, voluntate antecedente. Quod verò reprobos damnat, fit voluntate consequente; quod iustum sit eos, quibus prabita est omnis occasio consequenda salutis, nec apprehendere voluerunt damnare.* Et iterum: *Deus adeo vult omnes homines saluos fieri, vt nemini quantumlibet scelerato, gratiam suam subtrahat.* Perpende illa verba: *quibus prabita est omnis occasio consequenda salutis.*

15. Quod voluntas consequens supplicij supponat malum libertatis vsum, & quòd inde iustitiæ rationem accipiat, vltra D. Thomam supra citatum, docent Scholastici omnes, qui huius articuli mentionem faciunt. Albertus 1. p. q. 79. memb. 2. art. 2. in q. incid. Alexand. 1. p. q. 36. memb. 2. à medio, & 2. p. q. 110. memb. 8. ad 3. & 4. D. Bonauent. 1. dist. 40. art. 3. q. 1. quæ est de electione ad 1. argum. & dist. 46. art. 1. q. 1. corpore; vbi Ricardus eodem articulo & q. 1. Gregor. q. vnica versùs fio. Vdalricus apud Carthusianum in 1. distinct. 46. q. 1. Eandémque sententiam sequitur Carthusianus, tam ibi quàm dist. 40. q. 3. Ægidius 2. dist. 37. q. 2. art. 2. corp. Raincrius in Pantheolog. verbo *liberatio à peccato*, cap. 18. ante med. Maior in 1. dist. 41. q. 1. §. *secundò agens*, & dist 47. q. vnica col. 1. & in 2. dist. 37. q. 1. colum. penultima. Capreolus in primo distinct. 45. quæstion. vnica articul. 2. concl. 4. & in distinct. 40. q. vnica articul. 3. colum. vltima. Deza in 1. distinct. 40. quæst. vnica artic. 4. dum respondet ad argumenta contra sextam conclusionem, & postea in fine totius primi libri sententiarum. Scotus eandem sententiam, quamuis sub dubio tradit in 1. distinct. 41. q. vnica. §. *potest aliter* & sequentibus paragraphis. Sed resolutè in 2. dist. 37. §. *ad solutionem istorum*, postquam explicuit bonum, quod Deus antecedenter paratus est dare, quantum ex se est, subiungit: *Est igitur defectus in effectu duarum causarum, non propter defectum causa superioris, sed inferioris: non quia causa superior causet rectitudinem in effectu, & inferior obliquitatem: sed quia causa superior, quantum est de se, causaret, si causa inferior secundum suam causalitatem causaret. Et ideo rectitudinem non causari est propter hominem: quia causa secunda, quantum ad se pertinet, non causat.* Idem docet Conradus 1. 2. quæst. 79. artic. 1. ad finem corporis articuli, Ocham in 1. distinct. 46. q. 1. à medio, & ibidem Gabriel q. vnica notabili 2. & coroll. 6. Denique, ne desint etiam externorum testimonia, quibus hæc veritas placuit reperta in libris fidelium Theologorum, discuriamus furem, qui nostris dogmatibus solet esse familiaris, quantum naturæ lumen assequitur. Auicenam dico, qui tract. 9. metaph. cap. 6. inter med. & finem: *Non erat*, inquit, *bonum pratermitti vtilitates frequentes vel sempiternas propter accidentia mala rara. Igitur bonitates, qua fiunt ex his rebus, fuerunt volita prima voluntate (secundum modum, quo conuenit dicere Deum velle res) & fuit volitum malum, etiam secundum modum, qui est per accidens, & prascitum fuit illud futurum necessario, nec tamen curatum est de eo.* Necessitas est, ne impediantur maiora bona: & modus volendi per accidens est non prætermittere bonitates, & non curare de malo, quod præscitur secuturum. Est itaque permissio, cuius vocabulo vtitur in sequenti cap. 7. Obserua igitur primam voluntatem, quæ per se fertur in obiectum, per se bonum, & voluntatem secundam seu consequentem, quæ per accidens vult alia obiecta.

SECTIO IV.

Refutatur contraria sententia de antecedente, & consequente voluntate Dei.

PRæcedentium sectionum probationibus aliqui recentiores respondent, voluntatis antecedentis quidditatem in eo consistere, quod feratur in obiectum absolutè consideratum, & secundùm se, hoc est, præcisum ab adiunctis, & circumstantiis: atque hoc modo si consideretur salus reproborum secundùm se & absolutè, Deus in eam fertur voluntate antecedenti. Sed voluntas consequens fertur in obiectum, secundùm quod adiunctas habet quaslibet circumstantias. Ac proinde salus reproborum, si consideretur, secundùm quod habet adiunctam priuationem, aut carentiam maioris boni, videlicet, boni vniuersi, manifestationis iustitiæ diuinæ in reprobos, & maioris splendoris misericordiæ eius in electos; sic non est volita à Deo. Et secundum hoc asserunt, quod voluntate consequente, Deus non velit omnes saluos fieri, sed solum prædestinatos. 1. *Recentiorum responsio.*

Hæc doctrina, si non procederet vlterius, sed in eo præcisè sisteret, quod modo retulimus, nihil contineret falsum: foret tantummodo diminuta, & indigens vlteriori alia veritate explicanda. Cæterum, quoniam tota hæc doctrina dirigitur ad defendendam talem voluntatem Dei consequentem, quæ decernat 2. *Ad quid doctrina præcedentis solutionis derogatur.*

nat permittere peccatum & finalem obstinationem independenter ab exercitio libertatis præcognito, & talem voluntatem antecedentem, de qua non possit verificari, quod velit, quantum ex se est ab omnibus hominibus, quantumcumque præscitis, actualiter obseruari præcepta, & iustificationem ac gloriam actualiter obtineri; propterea falsa est & refutanda in hac & sequentibus sectionibus & disputationibus. Varia istius sententiæ fundamenta referenda erunt, & diluenda sequenti disp. 20. sect. 3. & sequentibus.

Refutatur primò.

Sub qua ratione reproborum saluti non adiungatur priuatio maioris boni.

Obiectũ voluntatis consequẽtis esset absolutè malum.

3\. Nunc magis directa, immediatè & à priori refutatur primarium fundamentum eiusdem, nam reproborum salus non habet adiunctam priuationem maioris boni, videlicet, boni vniuersi, manifestationis iustitiæ diuinæ in reprobis, & maioris splendoris misericordię in electis; si consideretur reproborum salus, in quantum ex animo & sine vlla fictione intenditur à Deo, quando confert quæcumque sunt simpliciter requisita, vt ab illis actualiter obseruentur præcepta, & actualiter obtineatur salus. Quin potius obiectum voluntatis consequentis non esset bonum, sed absolutè malum, si per illam Deus voluisset permittere peccatum & finalem obstinationem independenter ab exercitio libertatis præcognito, voluissétque per antecedentem necessitatem prædeterminare materiales actiones horum peccatorum, & in æternum punire. Hæc enim non acciperent bonitatem, quantumcumque Deus sibi proponeret illos fines boni vniuersalis, & ostendendi iustitiam ac misericordiam: ij námq; fines, nisi supposito creatæ libertatis exercitio præcognito, non sunt amabiles illi, *qui amat animas*. Sapien. 11. fine.

Refutatur secundò.

Misericordia foret sibi contraria.

Augustinus.

4\. Vnde sequitur refutatio secunda, quoniam misericordia foret sibi contraria, si prædictas miserias hominum præeligeret ex propria inclinatione, minimè supposito exercitio libertatis, per quam ipsi priores vltro, contra Dei voluntatem antecedentem se præcipites agerent ad peccandum. Nam vt scitè August. lib. 3. confession. cap. 2. post med. *Etsi approbatur*, inquit, *officio charitatis, qui dolet miserum, mallet tamen vtique non esse, quod doleret, qui germanitus misericors est. Si enim est maleuola beneuolentia, quod fieri non potest; potest & ille qui veraciter, sinceritérque miseretur cupere esse miseros, vt misereatur. Nonnullus itaque dolor approbandus, nullus amandus est. Hoc enim tu Domine Deus, qui animas amas, longè altéque purius, quam nos & incorruptibilius misereris, quo nullo dolore sauciaris.* Cum igitur earum miseriarum, quæ independenter à libero arbitrio intelliguntur contingere, suprema sit prædicta permissio culpæ ac finalis obstinationis, & æterna damnatio; consequens erit, Deum, quantum ad ipsum attinet, malle non esse talem miseriam; alioqui beneuolentia Dei, qua vult misereri, foret maleuolentia, qua cuperet esse miseros, vt misereatur, ideóque non veraciter, sinceritérque misereretur, neque germanitus misericors esset.

Sapien. 12.

Punitionem iniquorum in quantum miseria est, amare diuinæ bonitati repugnat.

5\. Confirmatur, quia etiam præsupposita culpa præcognita, indignum est diuina bonitate, & clementia punitionem amare, in quantum est iniquorum aduersitas, & miseria; atque in ea delectari: sed solummodo amatur à Deo propter bonitatem iustitiæ. Ergo multò magis alienum erit à diuina bonitate, & clementia punitionem amare antequã supponatur culpa præcognita: tũc enim non amabitur, nisi ob delectationem alienę miserię, & libidinem puniendi. Antecedens tradit Augustinus in Psalm. 108. ad illa verba: *Et odium pro dilectione mea. Reuera*, inquit, *paucorum est dignoscere quomodo placeat pœna iniquorũ accusatori, inimicitia se saturare cupienti, & quam longè alio modo placeat iudici, recta voluntate peccata punienti. Ille quippe reddit malum pro malo; iste autem etiam cum vindicat, non reddit malũ pro malo; quoniam iustum reddit iniusto: quod autem iustum est, vtiq; bonũ est. Punit ergo non delectatione aliena miseria, quod est malũ pro malo: sed dilectione iustitia, quod est bonum pro malo.* Inde Prosper sumpsisse videtur eam sententiam; quæ in lib. sentent. ex operibus Augustini excerptarum, est sententia 12. quam etiam inseruit in commentarium eiusdem Psal. 108. *Non concupiscit Deus pœnam reorum, tanquam saturari desiderans vltione; sed quod iustum est, cum tranquillitate decernit, & recta voluntate dispensat: vt etiam mala non sint inordinata.*

Iusta hominum punitio Deo vehementer displicet.

Confirmatur, nam potius Deo vehemẽter displicet, etiam iusta punitio hominum, præoptat enim, vt ea digni non essent: vt ostendemus disp. 21. sect. 2.

6\. Sed demus cõtrariæ sententiæ illud obiectum, quod volũtati consequenti præfigit, non esse intrinsecè contrariũ diuinæ iustitiæ, nec misericordiæ. Adhuc manifestè conuincitur esse contrariũ maiori bono, proptereáq; de facto nõ amari Dei voluntate consequente. Deus námque de facto semper eligit, quod omnibus pensatis, & secundùm omnes circumstantias melius est (vt ostendimus supra disp. 9. 10. & 11.) Quod certius est in iis operibus, quæ pertinẽt ad hominũ salutem.

Maior splendor diuinæ misericordiæ.

Cõfirmatur.

7\. Probo igitur, nõ esse maius bonũ, quod in prędicta sentẽtia pręfigitur, tanquam obiectum voluntatis consequentis, quoniã maior erit splẽdor misericordiæ, si omnibus etiam præscitis, quantũ ex se est, misericors sit, & præoptet eorũ salutem, & propter solam eorum malitiam, quasi coacta non obtineat, quod intendebat. Cõfirmatur, nam cùm Deus quidditatiuè sit veritas, ratio, & regula (magis se ipsum amat, quod attinet ad amorem liberum) & magis consonans & dignum sibi obiectum vult, si præoptat, quod ex se est, vt à nulla creatura intellectuali committatur aliquis error, aut mendacium, aut quodlibet aliud malum; sed omnes diligant eius bonitatem, & amplectantur semper conformitaté cum ratione recta, & cum regula legis æternæ. Propterea Deo magis dignũ obiectum erit, quantum ex se est, præstare quidquid est simpliciter requisitum, vt hic effectus actualiter obtineatur; & non desistere ab huius boni intentione & procuratione; nisi eo quod voluntas creata relicta, vt pro sua libertate se ipsam determinet, contrarium malum elegerit.

Præoptat Deus à nulla creatura aliquod malum committi.

Quartò refutatur.

Caietanus.

Peccatum non permittitur, vt puniatur.

8\. Idem fundamentum refutatur quartò, quia, dato non fore prorsus indignum diuina bonitate, ex ea intentione moueri ad permittẽda peccata, vt habeat materiam, quam postmodum puniat; adhuc videtur esse minus dignum, atque minus bonum ita rationales creaturas gubernare: quod etiã animaduertũt antiquiores discipuli D. Thomæ, veluti Caietanus 1. p. q. 23. art. 5. longè post med. Nam cum obijcerẽt Henricus, dicens: *Non videtur rationabile, vt Deus fieri peccata permittat, vt ea postmodum puniat.* Caietanus hoc non refutat, vt falsum, sed potius ait: *Nõ dicimus, quod ideo Deus permittit peccata, vt puniat; sed dicimus quod permittit & punit, propter relucentiam iustitia sua:*

& quia hoc est totius reprobationis effectus, idcirco reprobationis ratio diuina iustitia merito dicitur.

9. *Ferrariensis.* *Permissio nō est causa peccati.* Sic etiam Ferrariensis 3. contra Gentes cap. 161. §. *Pro solutione*, eandem difficultatem ex professo tractans, permissionem non esse causam peccati, probat hac ratione: *Non enim ponit aliquid in reprobato, per quod in peccatum cadat, cum ex sua libertate peccet; neque aliquid remouet, quod à peccato prohiberet.* Intelligit autem ex his, quæ simpliciter necessaria sunt, vt homo se ipsum liberè contineat à peccato, vt constat ex contextu sequenti. Et in fine eiusdem §. ait: *Non intelligimus quod Deus prius determinauerit hunc damnare; & postmodum eius crimen, propter quod damnabitur, præsciat: sed intelligimus prius secundum rationem, ipsum præscire culpam alicuius, deinde determinare se illum deserere, & damnare.*

10. *Cōfirmatur.* *Ostensio iustitiæ punitiuæ per se primò nō intenditur.* Vnde sumitur confirmatio, quoniam, vt rectè ait Caietanus dicta q. 23. art. 5. cnl. penult. ostensio iustitiæ punitiuæ non est bonum per se primò intentum, qualia sunt cætera, quæ peccatum non necessariò præsupponunt: sed *est bonum per se non primò intentum. quod in se quidem bonum est ac intentum, sed ex aliqua nullo modo intente occasionatur. De horum numero est iustitia punitiua, qua ex peccatis puniendis occasionem habet:* de quo diximus plura de reprobatione tractantes suo loco.

11. *Refutatur quintò* *In salute præsciti ante vsū libertatis cōtra primariā intentionem Dei non reperitur ratio mali.* Ex his colligitur quinta refutatio, quia in salute cuiusque hominis, quantumcumque præsciti, nulla reperitur ratio mali, nulláve priuatio maioris boni; quousque præsupponitur actualis vsus libertatis, contra Dei primariam intentionem culpam committens. Quapropter in permissione peccati & obstinationis extremæ, decretâ independenter à prædicto libertatis exercitio præuiso, non reperitur ratio maioris boni.

Refutatur sextò *Præcipua vniuersi pulchritudo in melioribus, & magis cū recta ratione consonantibus operibus.* Refutatur sextò, quia comparatione Vniuersi non resultaret maior pulchritudo, maiúsve bonum ex prædicto modo prouidendi. Nam Vniuersi præcipua pulchritudo consistit in melioribus, meliúsque dispositis, & proportionatis operibus Dei, quæ magis inter se & cum recta ratione consonent: at verò iam ostendimus prædictum modum prouidendi minùs cum recta ratione & cum Dei misericordia consonare, atque secundùm se minus perfectum opus esse.

12. *Omnium hominum salus melior, quàm permissio peccati ante præuisum abusum libertatis.* Refutatur septimò, quia si contigisset, vt omnes Angeli, & omnes homines, sicut absolutè potuerunt, & possunt, ita de facto vitarent peccatum, atque præcepta seruarent, ideóque vitam æternam consequerentur: id esset in se multò melius, Deo dignius, ac proinde voluntati Dei optabile multò magis, quàm ante præuisum creatæ libertatis abusum, velle permissionem peccati, & obstinationis, eo fine vt in suis creaturis Deus inueniat quod seuerissimè puniat.

13. Refutatur octauò, quoniam definitiones voluntatis antecedentis & consequentis, quæ illas distinguunt penes obiectum, secundùm se consideratum absque circumstantiis; & obiectum consideratum cum omnibus circumstantiis à Patribus, & præstantissimis Theologis, intelliguntur de circumstantiis, quas ponere non potest voluntas antecedens; sed potius contra se ipsam faceret, si eas poneret, vel intenderet illas ab alia voluntate poni: vt constat ex iis quæ retulimus sectione 2. & 3.

14. Confirmatur, quoniam si ad distinguendam voluntatem antecedentem, & consequentem sufficeret abstrahere, vel non abstrahere à quibuscumque circumstantiis, etiam illis, quas Deus potest intendere & procurare: sequeretur circa quascumq; creaturas irrationales distingui posse Dei voluntatem antecedentem, & consequentem: quapropter considerando substantiam leonis, præcisam à quibuscumque accidentibus, vel saltem præcisam à cibo, potu, aëre respirando, aliorum animalium consortio, & totius Mundi machina; Dei voluntas antecedens versaretur circa illam: cæterum includendo illas omnes circumstantias, versaretur voluntas consequens: similiter voluntas antecedens versaretur circa elementum terræ, præcisum à cæteris omnibus: sed voluntas consequens versaretur circa terram simul cum cæteris elementis, cœlorum influentiis, arboribus, plantis & animalibus. Doctores autem nunquam talem agnouerunt distinctionem voluntatis antecedentis & consequentis: idque non alia ratione, nisi quoniam in quacumque creatura irrationali nullæ sunt circumstantiæ, quæ non possint esse directè, & per se intentæ, & procuratæ à diuina voluntate. *Circa quascūque creaturas irrationales versaretur antecedens voluntas.*

Refutatur nonò, nam Chrysost. Damasc. & D. Thomas, qui sunt primarij Authores distinguendi antecedentem & consequentem voluntatem, docent, voluntatem consequentem non habere locum in Deo, nisi præsupposita culpa, idque explicant exemplo patris & iudicis: vt vidimus sect. 3. 15. *Docent id primarij Authores antecedentis & consequentis voluntatis.*

Confirmatur, nam Chrysostomus serm. 16. in caput 9. ad Rom. ad ea verba: *Sustinuit in multa patientia vasa iræ.* fusè probat, Deum in punitione Pharaonis non prius voluisse ostendere potentiam, & bonitatem, quàm præuidisset illius obstinatam malitiam. Nota præsertim ab illis verbis: *Verumtamen postquam aliquandiu longanimis fuisset, &c.* *Cōfirmatur. Chrysostomus.*

Idque clarius testatur Oecumenius ad eundem locum ad Rom. 9. dicens; causam ob quam Deus voluit ostendere iram fuisse obstinatam malitiam Pharaonis, iam prius præsuppositam, cùm Deus optaret potius, eum ad pœnitentiam adducere. Eadem est sententia Ruperti ad Rom. 9. ad illa verba: *idcirco posui te, vt ostendam in te, &c.* 16. *Oecumenius.* *Rupertus.*

Refutatur decimò, quoniam in sacris literis semper Deus inducitur, quasi qui ex proprio voluntatis pondere præoptet omnium hominum fœlicitatem, & non nisi prouocatus, & quasi coactus peccatis iram, & infœlicitatem afferat: vt ostendunt non solum testimonia, quæ retulimus sect. 1. sed etiam quæ referemus in disputationibus sequentibus, præcipuè verò disp. 21. sect. 2. 17.

Confirmari potest ex eisdem verbis Roman. 9. vbi Paulus intentionem ostendendi iustitiam describit, quasi subsequentem præsupposita peccata; non quasi præcedentem illa, dum ait, *quod si Deus, volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ.* Itaque prius fuit præuideri vasa iræ apta in interitum, & illis præsuppositis adhibuit Deus patientiam multam, qua sustinuit, volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam. 18. *Rom. 9.*

Refutatur vndecimò, quoniam intentio efficax ostendendi iustitiam in punitione, mouens ad permittenda peccata difficilius liberatur ab specie crudelitatis. Videtur námque studium nocendi, & libido puniendi. 19. *Prædicta intentio difficiliter à crudelitate liberatur.*

Duodecimò,

20. *Efficax voluntas puniendi antecedenti non repugnat. Simile.*

Duodecimò, quoniam quamuis volũtati simplici & antecedenti saluandi non repugnet voluntas efficax puniendi, prouocata per alienam culpam, veluti quãdo Rex antecedente & simplici voluntate desiderans, vt suus filius vel consanguineus sui regni fœlicitate potiretur; attamen propter Reipublicæ proditione, maliúdue graue crimen, vult illos capitis damnare; nihilominus priùs quàm prouocetur aliena culpa, efficaciter velle suppliciũ capitis inferre filio, aut consanguineo, atque ex ea intentione disponere omnes illorum circumstantias, & aliquid simpliciter requisitum ad euitanda crimina denegare, & data opera permittere vt maneant in præcedente necessitate committendi actualiter proditionis culpam: hæc, inquam, hoc modo velle repugnat voluntati simplici, & antecedenti, vt omnes fœliciter viuant, quantum est ex parte Regis.

21. *Vna simplex voluntas, quod ex se est præcisè, non fertur in obiecta contraria.*

Confirmatur, quoniam vna simplex voluntas, quod ex se est præcisè, non fertur in obiecta contradictoria; sed ad vnum tantum illorum inclinatur ab intrinseco, & ex se; ad aliud autem contradictorium vt inclinetur, indiget extrinseco motiuo, inclinante. Alioqui ad contradictoria inclinari, derogaret voluntatis constantiæ, id est, consequentiæ, seu consonantiæ, quam vna eademque voluntas debet in suis volitionibus seruare, ne vna volitionis pars inconsequens sit respectu alterius, & malè cum illa consentiat. Quapropter, licet hominum voluntates propter huiusmodi inconsequentiam, variis fluctibus rapiantur simul in partes contrarias, id tamen omnino repugnat Deo.

22. *Simulatio lateret in prouidentia Dei.*

Refutatur decimotertiò, quoniam simulatio ad deridendos homines, capiendósque per insidias, lateret in diuina prouidentia circa reprobos, si antecedenter vellet eorum salutem tali voluntatis auaritia, ac veluti inuidia, vt concedendo plurima ad salutem necessaria, veluti sacramenta omnia, & potissimum Eucharistiam, exteriores exhortationes & interiores inspirationes, atque conscientiæ remorsus: aliunde nihilominus præoptaret ac disponeret permissionem culpæ & finalis obstinationis, prius ratione quàm ad illam se determinet libertas creata, & ita rationem præbeat voluntati consequenti.

Confirmatur primò.

Confirmatur primò, quoniam contra prudentem rationem agendi erit, diligenti cura & magnis expensis præbere quæ necessaria sunt ad vnum finem, & simul per alia media efficaciter intendere, & procurare, vt ille finis nunquam obtineatur: de quo plura dicemus disp. seq. sect. 6. & 7.

Confirmatur secundò.

Confirmatur secundò, quoniam qui seriò & non simulata sed vera beneuolentia confert alicui beneficium, non impedit alia via, ne illi beneficium prosit, neque procurat aliquid, vnde necessariò sequatur, vt noceat.

23. *Refutatur decimoquarto. Beneficiũ ad particularẽ vtilitatem personæ dirigitur.*

Vnde sumitur refutatio decimaquarta, quoniam de ratione beneficij est, vt dirigatur ad bonum & vtilitatem particularem illius personæ, cui confertur beneficium; sed sacramenta, conciones, interiores inspirationes, ac cætera media salutis, reprobis collata, sunt beneficia Dei, de quibus rationem reddituri sunt in die iudicij, vt constat ex sacris literis; ergo diriguntur ad vtilitatem particularem illorum. Hoc autem cõsequens esset falsum; si Deus ex intentione puniendi, dedita operâ procuraret talem prouidentiæ modum, quo diuinorum beneficiorum vtilitas nunquam obtineretur, sed permissio finalis peccati sortiretur effectum.

Confirmatur primò. Quo pacto beneficia redduntur nociua.

Confirmatur primò, quoniam omnia beneficia redduntur nociua & digna quæ potius appellentur maleficia; si ea disponuntur arte, vt ex illis nihil aliud actualiter obtineatur, nisi supplicium grauius eorum, quibus conferuntur.

24. *Confirmatur secundò. Ecclesiastici 20.*

Confirmatur secundò à simili Ecclesiastici 20. *Datus insipientis non erit vtilis tibi; oculi enim illius septemplices sunt.* quoniam, videlicet, illius intentio multiplici dolo procuret laqueos plures, quã beneficia. Huiusmodi vero datus foret prædictorum omnium beneficiorum cumulus, si prout procedit à diuina voluntate, quantum ex se est, independenter à tua libera culpa, est inutilis tibi, quia Deus quod ex se est præoptat permittere culpam & punire.

Confirmatur tertiò.

Confirmatur tertiò Ecclesiastici 18. *Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.* Hoc est, ita beneficia conferas, vt qui accipit, iure de re conqueri non possit. Iusta verò querela erit, quando beneficia, prout à conferente procedunt, diriguntur ad maiorem perniciem accipientis, quia conferens præoptat permittere abusum illorum & punire.

25. *Ratio repugnantia.*

Ex his colligitur tandem inuolui repugnantiam in ea ratione nominis, quam sic assignant ijdem authores: Dicitur voluntas antecedens, nõ quia antecedat bonum, vel malum vsum nostri arbitrij, sed quia antecedit voluntatem, qua Deus fertur in obiectum, consideratum cum aliquo adiuncto, quæ est consequens, & posterior consideratio. Huius, inquam, repugnantia est, quia voluntas, qua Deus fertur in obiectum consideratum cum aliquo adiuncto, non alia ratione est posterior, nisi quia præsupponit præcognitum esse illud adiunctum, dependens ab exercitio libertatis creatæ, quod non supponit voluntas antecedens: vt ex supradictis constat. Peculiariter recolendum est quod supra retulimus ex D. Thoma in 1. dist. 46. in fine corporis: *Dicitur voluntas consequens eo quòd præsupponit præscientiam operum, non tanquam causam voluntatis, sed quasi rationem voliti.* *D Thomas.*

SECTIO V.

Patres alij testantur prædictam voluntatem antecedentem, qua Deus omnibus etiam reprobis, mallet conferre pœnitentiam & æternam salutem.

1. *Dionysius*

AD hanc veritatem probandam adduci potest totus fere liber Dionysij de diuinis nominibus, præsertim à cap. 4. vsque ad finem libri. Ostendit enim Deum esse summum bonum, summum pulchrum, & summum amorem; ac proinde summè propensum, vt omnibus rebus, iuxta earum capacitatem, perfectionem communicet: quod autem dæmones aut animæ rationales ab hac perfectione deficiãt, hoc non ex Deo, sed ex libero arbitrio prouenire. Nunc aliqua solummodo verba referam, quæ significant generalem voluntatem & efficacitatem Dei, quod ex se est, conferentem omnibus salutem. Capite igitur 4. de diuinis nominibus, non longè à principio

cipio, vt lucem & actiuuatem Dei explicet materiali exemplo, sic de Solis splendoribus loquitur. *Si aliqui ipsius non participat, hoc non infirmuatis aut paruitatis est illuminatiua ipsius distributionis; sed non extentorum ad luminis participationem propter luminis accipiendi impertinuitatem.* Et non multò post de pulchro, quod est Deus, sic loquitur: *Similitudinem luminis cum fulgore immitens vniuersis, pulchrificas Fontanis ipsius radij tradiunes; & sicus omnia ad se ipsum vocans; vnde & callos dicitur.* Quod Græcum nomen pulchri à vocando dictum est. Et circa medium eiusdem capitis de diuino amore loquens, ait: *Ipse omnium causa propter bonitatis excessum cuncta amat, cuncta facit, cuncta perficit, cuncta continet, cuncta conuertit.*

2. Rursus cap. 8. ad finem tractans, quomodo ad diuinam prouidentiam, in quantum iusta est, seruando proportioois æqualitatem pertineat, omnia saluare, & liberare, sic loquitur: *Omnia existentia saluatoria omnium bonitate a casu propriorum bonorum liberat, secundum quod vniuscuiusque eorum, quæ saluantur, suscipit natura. Propter quod & liberationem ipsam nominant Theologi, in quantum nō finit, verè existentia ad nihil esse cadere; & in quantum, & si aliquid ad peccatum, & inordinatum fallatur, & minorationem quandam patiatur perfectionis propriorum bonorum; & hæc a passione, & infirmitate, & priuatione liberat, implens minus habens, & pœna infirmitatem supportans, & suscitans à malo, magis autem statuens in bono & perinsfum bonum adimplens, & ordinans, & statuens, & ornans inordinationem ipsius, & inornatum, & integrum perficiens, & ab omnibus maculatis soluens.*

3. Hic scilicet, est affectus Dei, quod ex se est, imo & hoc ipsum actualiter causat, quantum ex se est, ita vt effectum sortiretur, nisi impediret libertatis natura, quæ postulat vt ante hominem ponatur, vita & mors, bonum & malum, vt suam manum porrigat ad quod voluerit. Ad cuius confirmationem obserua primò loquendi modum per verba, quæ significant causalitatem actualem effectus, vt ostendatur per Dei voluntatem non stare, quo minus actu fiat. Secundò obserua distributiua signa, quæ comprehendunt omnes creaturas, præsertim rationales, similiterque comprehendunt quælibet bona cuiuslibet ordinis, vt constabit legenti caput 4. à medio. Tertiò eiusdem sententiæ sunt aliæ plurimæ clausulæ apud Dionysium, quas prætermitto. Quartò S. Thomas in commentario illius libri huic nostro argumento fauet clarius, quàm Dionysius.

Confirmatur aliquorum obseruatione.

4. Denique in cap. 11. de diuin. nom. Dionysius ex professo explicat quomodo Deus, in quantum est summa pax, omnibus rebus, in quantum singulæ sunt capaces, communicet pacem inter se mutuo, & cum Deo; & omnes creaturas, præsertim Angelos & animas rationales reducat ad fruendum pace. Notanda sunt præsertim illa verba in eodem cap. 11. post med. *Christi pacem fundente humanitate docemur, non iam bellum gerere nobiscum, neque inter nos, neque cum Angelis, sed vna cum ipsis diuina pro virili parte perficiemus Iesu Christi prouidentia, qui omnia operatur in omnibus, facitque pacem, quæ verbis exprimi non potest, & ex omni æternitate præfinita est, nosque sibi in Spiritu, & per se, atque in se Patri reconciliat.* Alia verba Dionysij ex cap. 9. de cælesti Hierarchia retulimus alibi, ex quibus illa sunt præsentis sectionis propria: *Immensum & infinitum diuini luminis pelagus semper paratum est, & patet omnibus ad participandum.*

Dionysius.

5. Hanc veritatem ex sacra Scriptura variis rationibus deducit Chrysostomus. Imprimis quoniã amor, desiderium & concupiscentia, si nimium vehemens sit, non patitor ex parte sua, & non accepta ratione ab abusu libertatis creatæ, permittere vel procurare permissionem illius boni, qood vehementer concupiscitur. Sed amor, desiderium & concupiscentia, vt omnes homines bene atque beatè viuant, est in Deo mirum in modum vehemens; ergo non patitur Deum ex parte sui, non accepta ratione à libertatis abusu, procurare permissionem, & permittere finalem obstinationem, & mortem æternam. Minorem docet Chrysostom. ad Ephes. serm. 1. bis verbis: *Iuxta beneplacitum, inquit, voluntatis suæ, hoc est, propterea quod vehementer hoc vult, concupiscentia eius, vt ita dicam, ista est. Vbique namque beneplacitum præcipua voluntas est.* & post pauca: *Beneplacitum igitur primariam voluntatem dicit, vehementem, scilicet, & quæ cum desiderio & concupiscentia fit, quam habet erga nos.* & infra: *Hoc est, vehementer cōcupiscit, vehementer desiderat nostram salutem.*

Ratio Chrysostomi ex vehementia amoris desumpta.

Vnde præterea confirmatur, quia vehementia desiderij, & concopiscentiæ diuinæ incumbet potius ad exitium humani generis, quam ad salutem, si Deus nullo modo determinatus ad hoc à nostra libera culpa, tot homines prædeterminat ad materiales actiones peccatorum finalium, vnde necessariò sequitur mors æterna.

6. Deducit præterea Chrysostomus homil. 7. in Ioan. ex illis verbis: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, dicens: *Illuminat profectò, quantum in ipse est. Si qui autem sponte sua, mentis oculis conniuentibus, ad huius lucis radios aciem dirigere noluerunt; non ex luminis natura in tenebris præstiterunt; sed ex malitia sua qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt.*

Alia rationes Chrysostomi ex sacra Scriptura.

7. Vnde idem Chrysost. tom. 3. homil. 9. de laudibus D. Pauli fine ait: *Ipse quidem vult, omnes saluos fieri: at non omnium voluntas eius voluntati obsequitur: neque ab eo aliquis cogitur. Vnde & ad Hierusalem, sic dicit: Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Vides quod Dominus saluare nos vult; nos autem, quia nos ei non adiungimus, maneamus ita interim. Deus enim paratus est ad saluandum hominem, non inuoluntarium, neque non volentem.* Vides hic simul Dei voluntatem, præparationem, & conditionem illius.

Luc. 13.

8. Rursus Chrysostomus in 2. cap. Genesis homil. 11. ad finem, ait: *Et nos item, si voluerimus, quod nostrum est, facere, nihil prohibebit, eadem nos bona consequi. Liberalis enim Dominus, & vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Similia scribit tomo 1. homil. 21. in 2. cap. Genesis inter med. & finem. Insuper ad Romanos 9. serm. 16. de Pharaone sic loquitur: *Tulit illum multa patientia, ad pœnitentiam inducere volens nisi enim hoc voluisset; tamdiu eum vtique non tulisset:* Atque in eodem cap. 9. ad Rom. agens de Iacob & Esau, ait: *Quantum ad Deum attinet, salui fuissent omnes tribus Israel, imo & omnes mortales.*

9. Denique idem Chrysostomus homil. 80. in Ioan. col. 3. ad illa verba cap. 17. *Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo*, exponit, Christo Domino loquente, in quantum homo est, de

virtute

virtute diuina, quam à Patre per generationem acceperat. Et subiungit, quod sequitur apud Ioannem: *Quos dedisti mihi, ego custodiui; & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis, vt Scriptura impleatur. Et alibi inquit; Omne quod dedisti mihi, non perdam ex eo. Et nimirum solus ille tunc perijt, sed multi postea. Dicit autem: nemo ex ois perijt, id est, quantum est ex mea parte, non perdam. Quod manifestius alibi dicit: non eiiciam foras. Si verò per se ipsos exilient, non ex necessitate ad me traho.*

10. Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. cap. 21. in med. ait: *Conseruasse autem ita discipulos, ait, vt nullus eorum præter perditionis filium perierit. Perditionis verò filium appellauit, quia prauitate perijt sua. Non enim diuino, inexpugnabilique iudicio, in diaboli laqueum proditorem incidisse, credendum est. Nam, si sic esset, nullo modo culparetur cùm iudicio Dei nemo resistere queat.* & post pauca: *Nulla enim necessitate, sed proprio iudicio fecit quod fecit: quare meritò perditionis filius nuncupatur, qui perditionē elegit.* Illud ergo genus prouidentiæ, quo Christus Dom. discipulos omnes, etiam Iudam seruabat, non ita diminutum erat, vel alienum à beneuolentia, vt ex illo per antecedentem necessitatem sequeretur, esse impossibile Iudam actualiter non perire. Quod idem sequens Cyrilli cō. textus persuadet, præsertim illa verba: *Christus quantum ad ferendam opem illi attinuerit, seruasset hominem* (scilicet Iudam) *nisi vltro ipse in perditionem insiluisset Gratia igitur in alijs effulsit, seruauitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt: sic enim salutis nostræ modus dispositus est.*

11. Idem Cyrillus lib. 1. in Ioan. cap. 11. prope init. *Facilè,* inquit, *opponere quispiam posset: Si Verbum Dei lux est, si hæc lux corda hominum illuminat, ac pietatem, videlicet, & rerum intelligentiam humano generi congruentem ingerit, si præterea semper erat in Mūdo, & ipsa opifex Mūdi est; quomodo tam longis temporum spatijs ignorata est? Sequitur enim potiùs, quoniam ignorata est, nec ab ipsa Mundum illuminari, nec ipsam penitus lucem esse: Hoc ne quis obijcere possit, diuinitus intulit: Et Mundus ipsum non cognouit. Non Verbum Dei, ait, & æternam hanc lucem; sed imbecillitatem suam Mūdus accuset. Illuminat enim Filius, repellit autem gratiam creatura, quæ intelligendi acumine, vt natura Deum cognosceret, sibi dato, abusa est: & vt prodiga ad creaturas vim inspiciendi conuertit. Neglexit vlterius currere, suffodit illuminationem ex desidia, & contempsit hāc gratiam.* Id quod illustrat similitudine Solis, qui, quod ex se est, vniuersis hominibus oritur.

12. Gregorius Nissenus lib. de oratione Dominica ad illa verba: *Fiat voluntas tua*, prope init. ait: *Voluntas Dei salus hominū est*, & orat. 10. in Cant. circa med. *Notum est diuinæ voluntatis institutum. Vult enim Deus omnes fieri saluos, ac veritatis ad cognitionem venire. Quapropter hic ei cibus paratus est, vt nos salutem adipiscamur.* Et orat. Catech. cap. 8. inter med. & fin. ita Deum laudat: *Cuius voluntas & opus est eorum, quæ sunt vitæ, à quo etiam homo deductus est ad vitam.* Vnde sicut nemo potest excipi, qui non sit à Deo deductus ad vitam, ita nemo excipiendus est, cui Deus non velit ea quæ sunt vitæ. Quibus similia docent Philo in cant. ad illa verba: *Terribilis vt castrorum acies ordinata*, & Machar. senior homil. 15. inter princ. & medium.

Philo. Macharius.

13. Ambrosius lib. de Paradiso cap. 8. ante med. *Nec Iudæos*, inquit, *omnes credituros sciebat; & tamen ait: Non veni nisi ad oues perditas domus Israel. Ergo non in mandante culpa est; sed in præuaricante peccatum est: Et quod in Deo fuit, ostendit omnibus, quod omnes voluit liberare.* Quemadmodum & Paulinus epistola 1. ad Aprum: *Hinc, ait, in omni loco plura quotidie mirabiliora solito signa crebrescunt, vt omnem, quantum in ipso* (scilicet Deo) *est, hominem saluum faciat.*

Math. 15. *Paulinus.*

Anselmus in lib. de voluntate Dei inter med. & finem ait: *Voluntas approbans in Deo est, qua vult omnes homines saluos fieri: quoniam nullum prohibet, quantum ad se, saluum fieri. Imò si quis ad hoc laborat, approbat.* Et ad finem eiusdem libri ait: *Vult, omnes homines saluos fieri, id est, non cogit aliquem damnare.* 14.

Rursus Deum, quantum in se fuit, voluisse, omnes homines saluos fieri; & quod ex se erat, fecisse; solummodò tamen per hominis potestatem stare, docuit Arnobius in Psalm. 146. à medio, & li. 2. aduersus Gent. propius ad fin. quàm ad med.

Arnobius.

Prædictam præparationem Dei, quod ex se est, intrinsecè conuenire voluntati antecedenti, constat ex ijs, quæ à principio sectionis præsentis retulimus ex Chrysostomo, qui fuit primus author distinguendi voluntates Dei, sed quoniam eandem distinctionem explicuere magis sancti Damascenus, Thomas, Bonauent. & qui postea secuti sunt Theologi, propterea illorum testimonia erunt suprema præsentis dogmatis confirmatio. Damascenus igitur aduersus Manich. inter med. & fin. dialogi ait: *Et quidem, vt simus, nostri arbitrij non est, sed à Deo solo proficiscitur: vt autem boni simus, tum ex Deo, tum ex nobis manat. Deus itaque, quod suarum partium est, dat, vt bene simus: at nos id quod in potestate nostra situm est, nempe vt data bona conseruemus, vel facimus, vel negligimus.* 15.

Prædicta præparatio antecedenti voluntati intrinseca.

Confirmatur ex patribus. Damascen.

Et paulò inferius: *Nam cùm ita conditi simus, vt nobis arbitrij libertas insit; in nostra potestate hoc situm est, vt vel nos ipsos à fœdissimis quibusque vitijs expurgemus, vel ijsdē inquinemus. Cæterum Deus omnes bonos creauit. Ipse quippe omnibus, tum vt sint, tum vt bene ac præclarè sint, præbet; Solis nimirum instar, bonitatis suæ radios ad omnia opera sua diffundens. Atque vt quidem nos simus, non in nobis situm est accipere: vt autem beati simus, in nostro arbitrio consistit. Quocirca si velimus, ac cupiamus, ipsius bonitatis participes erimus, atque in sempiterna luce versabimur. Sin autem segnitia, atque ignauia torpescamus, nosque ipsos cæcitate afficiamus, eúmque minimè expetamus, eius expertes erimus.* Et post pauca: *Ac sanè Deus, vt qui natura bonitate ac misericordia præstet, peccatum non vult, nec mortem peccatoru, nec viuentium exitio delectatur, nec ira affectu obsidetur, aut pœnam infert, verùm omnibus bona fundit. Qui vult accipit, & bonus bonis potitur.* Et eiusdem dialogi pag. penultima, primariam Dei voluntatem appellat eam, quam scholastici antecedentem, vt vidimus sect. 3. sub. init. 16.

Idem Damascenus lib. 2. fidei cap. 29. inter med. & fin. *Finalis*, inquit, *derelictio, cum Deo cuncta, quæ ad salutem sunt, faciente, incorrigibilis, & immedicabilis, magis autem insanabilis ex proprio proposito permanet homo. Tunc enim traditur in finalem perditionem, vt Iudas.* Pondera Damascenū agere de præscitis & obstinatis, quos dicit, non esse incorrigibiles, & insanabiles, nisi ex proprio proposito. 17.

S. Thomas lib. 3. contra Gent. cap. 159. ad finem 18.

nem ait: *Deus, quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; vt dicitur 1. ad Timoth. 2. sed illi soli gratia priuantur, qui in se ipsis gratiæ impedimentum præstant: sicut Sole Mundum illustrante, in culpam imputatur ei, qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur: licet videre non possit, nisi lumine Solis præueniatur.* Quod bene exponit Ferrariensis ibi.

19. S. Bonauent. in 1. dist. 40. art. 3. q. 1. quæ est de electione ad 1. argum. ait: *Voluntas antecedens est, qua Deus vult, quantum in se est: consequēs, qua vult cum præscientia nostra salutis: & prima quidem est omnium* (scilicet hominum.) *Secunda verò non.* Rursus in eodem lib. 1. dist. 48. art. 2. q. 2. in corpore ante med. ait: *Aliquid ostendit Deus, se velle voluntate absoluta: sed oppositum velle, quantum in se est, vt mala, quæ infligit.* & paulò inferiùs: *Aliquid enim ostendit se Deus velle, quantum in se est, circa quod consistit substantialiter ordo salutis, vt sunt ea quæ præcipit fieri, & quæ præcipit non fieri, & hæc tenemur velle. Aliquid ostendit Deus se velle, quantum in se est, circa quod consistit expeditio salutis, vt sunt ea quæ consulit, & ad talia non obligat, nec vult obligare, vult enim aliquos saluare sic, aliquos via latiore ire.*

20. Laurentius Iustinianus lib. de contemptu Mundi cap. 8. *Noli,* inquit, *ô homo, cùm delinquis bonitatem damnare diuinam, quod suam tibi minimè prærogauit gratiam, quod ad peccatum impulerit, & bene agendi tibi negauerit potestatem. Iniquè cogitas dum talia meditaris. Nunquid scelerum author est Deus? An fortè peccatorum fauet voluntatibus malis? Nonne potiùs illam insequitur, iudicat, punit, & damnat? Vult* (*quantum in ipso est*) *omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: quatenus in omnibus reperiat quod coronet.* Prima præsertim & postrema propositio pertinent ad rē præsentem.

21. *Eadem est Scholasticorum mens.* Eadem est sententia omnium ferè Scholasticorum, quos retulimus in sect. 3. fine, peculiariter verò Alexandri p. 2. q. 110. memb. 8. ad 3. & 4. Et Scot. in 2. dist. 37. dum promiscuè disputat quæstiones quatuor §. *ad solutionem istorum.* ait: *Deus licet non teneatur dare rectitudinem nostris actibus: tamen, quantum est ex se, daret, si voluntas creata cooperaretur. Vniuersaliter enim quidquid Deus dat antecedenter; daret illud consequenter, quantum est ex se, nisi esset impedimentum.* Nota generalem doctrinam de antecedente voluntate, quantum ea se est, efficaci. Eadem verba suppresso nomine Authoris transcribit & probat Conradus 1. 2. q. 79. art. 1. ad finem corporis articuli.

Idem sensit Carthusianus 1. dist. 4n. q. 3. prope init. & dist. 46. q. 1. dum refert & approbat varia testimonia D. Thomæ & D. Bonauenturæ, quæ in hac, & in 3. sect. retulimus. Consonat etiam Ocham. in 1. dist. 46. quæst. 1. à med. & Gabriel in eadem dist. 46. q. vnica notab. 2. & corol. 6.

22. Ioannes Maior in 1. dist. 41. q. 1. §. *Secūdò agens* ait, *prima ad Timoth. 2. Deus vult omnes homines saluos fieri. De electis manifestum est. De reprobis, intelligo, quantum est ex parte Dei.* & in 1. dist. 47. q. vnica col. 1. docet, *Deum velle omnes, non solum prædestinatos; sed etiam præscitos saluos fieri, quatenus dat eis intellectum, voluntatem præcepta & consilia, & paratus est eis coagere, si his vtantur. Defectus ergo est ex parte eorum.* Ita ipse concludit. Clarius hanc voluntatem ea parte Dei præparatam, nisi ea parte liberæ voluntatis creatæ impediatur, docet idem Maior in 2. dist. 37. q. 1. col. penultima.

Ricardus 1. dist. 46. art. vnico, q. 1. ad 2. existimat, ex vi voluntatis antecedentis, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, omnes homines posse saluari. Idem docet Horantius lib. 1. locorum Catholic. cap. 34. ad fin. & Turrian. dogmatica de electione fol. 4. 5. & 6. 23.

SECTIO VI.

Obstinatos & præscitos non esse excipiendos à generali voluntate, qua Deus vult omnes homines saluos fieri.

PROBATVR primò, quia vbi Scriptura nō excipit, neque ratio cōpellit, nos non debemus excipere aliquē à generalitate, quam verba cōtinent; at verò testimonia Scripturæ, quæ retulimus in sectione prima generaliter per signa distributiua, & sine exceptione loquuntur de omnibus hominibus, eorúmque salute, conuersione, & æterna vita. Confirmatur, nam ex eisdem testimonijs aliqua & alia plura, quæ referemus in sequentibus disp. peculiariter agunt de proteruis & obduratis peccatoribus, quorum licet Deus præsciat æternum interitum, eos tamen, quantum ex se est, desiderat, & procurat à morte ad vitam traducere. 1. *Vbi Scriptura non excipit, nos non debemus excipere.* *Cōfirmatur.*

Probatur secundò, quia quando Paulus obsecrat, fieri orationes pro omnibus hominibus, non sunt excipiendi omnes reprobi, sed pro illis etiam est orandum. Igitur non minùs est vniuersalis voluntas Dei, vt omnes nullo excepto, quantum est ex parte Dei, salui fiant. Consequentia probatur, quoniam ab vniuersalitate huiusmodi voluntatis diuinæ Paulus probat vniuersalitatem orationis dicens: 1. ad Timoth. 2. *Obsecro igitur primò, omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* 2. *Pro reprobis est orandum.* *1. Timoth. 2.*

Vnde Ignatius Apostolorum discipulus epist. 11. ad Ephes. prope med. ait: *Sed pro aliis hominibus orate indesinenter. Est enim illis spes vt Deum mereantur adipisci. Nunquid qui cadit, inquit, non adiiciet vt resurgat, aut qui auertitur, non conuertetur.* Orationis generalitatem non solùm implet Ecclesia; sed etiam Pauli rationem commemorat feria 6. in Parasceue, quando pro hæreticis, & Schismaticis ita orat: *Omnipotens sempiterne Deus, qui saluas omnes, & neminem vis perire, respice ad animas diabolica fraude deceptas, &c.* 3. *Ignatius.* *Psalm. 40. Ierem. 8.*

Prædicti vim argumenti agnouit Chrysost. 1. ad Timoth. 2. homil. 7. dicens: *Imitare Deum, si omnes ille vult saluos fieri, pro omnibus oportet orare: illius & tu concorda voluntati.* Et expressè docet, orandum esse etiam pro hæreticis, ethnicis, & quibuscumque, etiam pro ijs, qui nunquam crediderunt. Eadem ferè verba Chrysostomi scribit Oecumenius 1. ad Timoth. 2. 4. *Chrysostom.*

Augustinus ad articulos sibi falsò impositos, art. 2. vel potius Prosper ad obiectiones Vincentianas, obiect. 2. ait: *Sincerissimè credendum est, atque profitendum, Deum velle vt omnes homines*

salui

saluo fiant; siquidem Apostolus, cuius ista est sententia, solicitè præcipit, quod in omnibus Ecclesiis pijssimè custoditur, vt Deo pro omnibus hominibus supplicetur, ex quibus quod multi pereunt; pereuntium est meritum; quod multi saluantur, saluantis est donum.

5. Cyprian. de oratione dominica, petitionem tertiam: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra*, sic interpretatur: *Potest etiam sic intelligi, vt quoniam mandat Dominus inimicos diligere, & pro his quoque, qui nos persequuntur, orare, petamus & pro illis qui adhuc terra sunt, & necdum cælestes esse cœperunt, vt circa illos voluntas Dei fiat.* & post pauca: *Merito & nos, qui esse debemus Deo Patri similes; qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos; sic Christo monente, oramus, & petimus, vt precem pro omnium salute faciamus, vt qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cælestes ex aqua & Spiritu nati.* Fidelium igitur oratio, quam Christus D. imperauit fieri pro salute omniū, etiam infidelium, probat voluntatem Dei conferendi salutem bonis & malis, quantum ex se est. Hæc enim volontas Dei est exemplar, & causa efficiens istius præcepti.

6. *Præcedentis argumenti confirmatio. Augustinum.* Præcedens argumentum confirmatur, quia licet articulus fidei, quem aduersus Pelagium tractabat Augustinus sit longè diuersus ab ea conclusione, quam nos confirmare contendimus in præsenti: nihilominus argumētandi forma est eadē, aut simillima in lib. de gratia Christi cap. 25. cùm ait: *Quomodo dicunt, quod possumus bene agere, Dei est: quod autem agimus nostrum est, cùm dicat Apostolus, orare se ad Deum pro eis, ad quos scribebat, ne quid mali faciant, & vt quod bonum est faciant? Non enim, ait, oramus vt possitis nihil mali facere, sed ne quid faciatis mali, neque vt possitis bonum facere: sed vt bonum faciatis.* *2 Corint. 13.* Eadem igitur forma ratiocinamur ex 1. ad Timoth. 2. Non enim Paulus obsecrat, fieri orationes & gratiarum actiones, vt omnes possimus trāquillam vitam agere: sed vt tranquillam vitam agamus, cum omni pietate & castitate: & rationem reddit, non quia Deus vult, omnes posse saluos fieri, & venire ad agnitionem veritatis, sed quia Deus vult omnes saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire.

7. *Alia patrū testimonia voluntatem Dei generalē esse testantia.* Hactenus de argumento, quo Deum velle, quantum ex se est, quorumlibet hominum salutem, probatur, quoniam præcipit orare pro omnibus. Nunc referamus alia testimonia Patrum, quæ absque mentione orationis, prædictam Dei voluntatem generalem esse, testantur. Et quoniam circa mentem Augustini maior posset esse difficultas propter loca referenda in sect. 8. recolenda sunt verba ex libro de Spiritu & litera cap. 33. quæ retulimus præcedenti disp. 18. sect. 3. vbi defendit, Domini voluntatem, quantum est ex parte sui, generalem ad omnes seruos, qua verè & sine fictione vult, vt omnes serui actualiter operentur, & post laborem requiescentes, epulentur. Similia sunt quæ tradit Augustinus l. 3. de libero arb. c. 19. & de natura & grat c. 67.

8. *Prosper mentem Augustini explicans.* Porrò ne posteris de tanti doctoris sententia maneret ratio dubitandi, Dei prouidentia permisit, vt de hoc articulo plurima contra doctrinam Augustini obiicerentur; inspirauitque Prospero, vt obiectionibus satisfaciens, illius mentem sæpius explicaret: vt iam qui contra Prosperum senserit de hoc articulo; non possit de eodem cum Augustino sentire.

Septima igitur obiectio Vincentiana sic habet: *Quod hæc sit voluntas Dei, vt magna pars Christianorum salua esse nec velit, neque possit. Responsio: Si de his hoc dicitur, qui pietatem Christianæ conuersationis & fidei deserentes, in profanos errores, aut in damnabiles mores irreuocabiliter transierunt; non dubium est, quod talem voluntatem habentes, salui esse nolunt: & quod quamdiu salui esse nolunt, salui esse non possunt. Sed nullo modo credendum est, huiusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cùm potius alleuet Dominus omnes, qui corruunt, & erigat omnes elisos.* Nota primò, sententiam hanc de solis reprobis agere. Secundò perpende impossibilitatem in sensu composito, videlicet, quamdiu salui esse nolunt, salui esse non possunt. Tertiò. Hæc autem impossibilitas in sensu composito, non prouenit ex voluntate Dei; quare non est impossibilitas antecedens malum vsum libertatis nostræ; sed potius illum consequitur: vt expresè testantur postrema verba illius responsionis, nimirū quia *Deus, priusquam deseratur, neminem deserit.* 9. *Psal. 144.* *Impossibilitas in sensu composito.*

Rursus decimasexta & vltima sic habet: *Quod magna pars illa fidelium atque sanctorum, quæ ad æternam mortem prædestinata est, quando dicit Deo in oratione dominica: Fiat voluntas tua: nihil aliud, quam contra se petat: id est, vt cadant & ruant: quia voluntas Dei hæc est, vt æterna morte pereant. Responsio. Non hoc veritas dicit, quod hæc sit voluntas Dei, vt fideles, & sancti à fide, atque innocentia ruant, & pereant in æternum: sed veritas dicit: Hæc est voluntas eius, qui misit me Patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo quicquam, sed resuscitem illud in nouissimo die. Quod ergo Pater Filio dedit, Filius omnino non perdit. Idem enim dicit: Omne quod dat mihi pater, venit ad me, & non eijciam foras. Quod si per generalitatem vocationis, & per abundantiam bonitatis Dei, etiam non perseueraturi perseueraturis admixti sunt, hi cum à pietate deficiunt, non ex Dei opere, sed ex sua voluntate deficiunt.* Defendit igitur Prosper, Deum, quod ex se est, velle, vt qui sunt in gratia, etiam alias præsciti, perseuerent in illa. 10. *Ioan. 6.*

Idem Prosper ad cap. 7. Gallorum ait: *Qui dicit, quod Deus quibusdam filiis, quos regenerauit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc perseuerantiam non dederit, quia à massa perditionis præscientia Dei & prædestinatione non sint discreti; si hoc vult affirmare, quod Deus huiusmodi homines in bonis quæ donauerat noluerit permanere; & ipse eis causa auersionis extiterit, contra iustitiam Dei sentit.* Ergo Deus voluit, illos permanere in bonis, aut certè non habuit positiuam voluntatem, qua voluerit materialem entitatē mutationis & lapsus. Si enim hoc vellet, sequeretur, noluisse eos permanere. Imo etiam sequeretur, Deum esse auersionis causā: vt probabitur disp. 27. & multis sequētib. 11.

Deinde sequenti cap. 8. ait: *Qui dicit, quod non omnes homines, velit Deus saluos fieri, sed certum numerum prædestinatorum; durius loquitur, quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiæ Dei, qui & omnes homines, vult, saluos fieri, atque ad agnitionem veritatis venire.* Et sequenti contextu explicat, generalem hanc Dei voluntatem impleri in prędestinatis propter Dei gratiam; in reprobis autem non impleri propter eorum culpam. Vnde concludit: *Vt qui saluantur, ideo salui sint, quia illos Deus voluit saluos fieri: & qui pereunt, ideo pereant, quia perire meruerunt.* Ecce causa primaria est à reproborum libero demerito, non à 12.

voluntatę

voluntate Dei, non volente salutem illorum.

13. Eiusdem voluntatis generalitatem comparatione omnium etiam infidelium, docet lib. 1. de vocat.gent.à c.4.& toto lib.2.præsertim c.9.10. & 14.idque magis confirmat cap.23.24. & 25. Satis erit referre quod in eodem lib.2. de vocat. gent.cap.28.fine ait: *Sicut qui crediderunt, iuuantur, vt in fide maneant; sic etiam qui non crediderũt, iuuantur, vt credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate, vt exeant; ita & isti in sua habeant potestate ne veniant. Fitque manifestum, quod diuersis, atque innumeris modis omnes homines vult Deus saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Sed qui veniunt Dei auxilio diriguntur: qui non veniunt, sua pertinacia reluctantur.* Idem confirmat amplius Prosper non solùm in eo cap. 28. sed etiam cap.30.& 31.

14. Ignatius epistol.6. ad Philadelph. non procul à principio ait: *Oportet separari nos infidelibus, & monere eos, & ad pœnitentiam prouocare; si fortè audiant, & acquiescant. Amator enim hominũ est Deus noster, & vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Propter quod & Solem oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Cuius vtilitatis etiam Dominus volens esse imitatores, dicit: Estote perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Vide generalitatem diuinæ voluntatis ad omnes homines. Vnde nascitur generalis obligatio exhortandi omnes & orandi pro omnibus. Quod autem hæc dicat propter pœnitentiã, omnibus hominibus, & de quibuscumque peccatis possibilem misericordiam Dei, clarius constat ex eodem Ignatio epistola ad Smyrnenses inter med.& finem, dicente: *Omnia quæcumque agitis & facitis, iam mutabilia sunt, vt corrigamini nos in Deo, cum tempus habemus pœnitendi. Quod enim incertum est, non habet confessionem*: nimirum tempus mortis secundum illud Psalm.6. *Quia non est in morte qui memor sit tui.*

15. Irenæus lib.4.cap.71. ait: *Vis in Deo non fit, sed bona sententia adest illi semper. Et propter hoc consilium quidem bonum dat omnibus. posuit autem in homine potestatem electionis.* Pondera primò, bonam sententiam Deo semper adesse, quantum ex se est, vt velit, ac desideret omnibus bonum. Secundò inde prouenit, etiam bonum consilium dare omnibus. Deinde iterum atque iterum Irenæus repetit, Deum omnibus dare bonum.

16. Ephræm Syrus sermone de vita religiosa, atque monastica pag.6. *Deus*, inquit, *animarum nostrarum vulnera sanat, spretúsque à nobis mirabiliter sufferet. Omnes enim nos saluari cupit; & omnes regni sui heredes & possessores fieri, desiderat. Vult etiam voluntatem nostram atque propositum à se laudari.* Et sermone 1. de compunct. cordis versus finem ait: *Diuinam prouidentiam & in nos munificentiam, quantaque nobis quotidie largiatur, consideremus vniuersi. Semper eius gratia corda nostra visitat. &c.* Et posquam multa dixit de benignitate, quæ Deum compellit, vt semper visitet etiam peccatores à quibus repellitur, ait: *Cernis quanto desiderio salutem nostram sitiat? quantopere nos saluare cupiat?*

17. Laurentius Nouarriensis Episcopus homil. 1. de pœnitentia col. 3. quemlibet peccatorem ita in spem erigit: *O homo cognosce, te esse imaginem Dei. Sapientem te fecit Deus, prouidum animo, mente mysticum, sensibus sublimem. & vult, te non perdere, sed saluare, non perimere, sed protegere.*

18. Laurentius Iustinian.lib.de triumphali Christi agone cap.15.initio. *Peccatoribus*, inquit, *creaturæ omnes pro illius famulantur imperio. Non considerat, quales sint, sed vt grati fiant & immutentur in melius, sua illis dona communicat. Illos blanditiis allicit, muneribus ornat. premit flagellis, terret minis, exhortationibus vocat. reuocat indulgentia. charitatiue trahit, quoniam non vult peccatoris mortem, sed vt magis conuertantur, & viuat. Nempe inimanis non est, vt in morientium perditione lætetur, quin potius vt saluentur per pœnitentiam, hominum peccata dissimulat.* & post pauca. *Quamdiu vitæ indulget spatium, facilè miseretur: cùm autem iudicat, nemini parcit. Nulli planè in hac peregrinatione, quantumuis scelesto, & infideli suam suadens misericordiam denegat.* Latetur.

Secundæ illi probationi, quæ desumpta fuit ex generalitate orationis, quam fideles quique tenentur fundere pro quibuscumque aliis hominibus, affinis est ratio tertia, quia Deus quibuscumque hominibus sine vlla exceptione præcipit, orare pro sua propria salute dicendo: *Dimitte nobis debita nostra. Et ne nos inducas in tentationem.* Matth.6.& Luc.11. Ergo Deus, quod ex se est, vult salutẽ cuiusque hominis sine exceptione. Consequentia probatur, quia Deus non hortaretur, vt peteremus, nisi dare vellet: vt Augustinus ait in lib. de verbis Domini serm.5.& 19. non remotè à principio tom. 10. Et Chrysost. dicit: *Nunquam orantis beneficia denegat, qui vt orantes non deficiant, sua pietate instigat.* Quæ refert ac sequitur D.Thom.2.2.q.83.art.15. in fine corporis. 19. *Tertia ratio.* *Præceptum de oratione facienda.* *Matth.6.* *Luc.11.* *Augustinus.* *Chrysostom.*

Petrus Chrysologus serm.39.de perseuerant. orationis paulò post princip. tractans illud Lucæ 11. *Quis vestrum habebit amicum &c. O quam dare vult*, inquit, *qui se inquietari taliter, taliter patitur suscitari. O quam necessitatis esse sua, quod suæ potestatis est vult videri. O quam pulsanti iste gestiuit occurrere, qui sic secreti sui cubile ipsam collocauit ad ianuam. O quam negare nolunt, qui sibi etiam negantis qualiter extorqueretur, ostendit. O quam non ad ianuam tantum Dominus, sed ipsa ianua Dominus fuit: Ego sum, inquit, ianua.* Huic similia sunt quæ Chrysostomus obseruat tom. 5. lib. 1. de orando Deũ col.2.& 3. põderans parabolã Lucæ 18.de iudice iniquo,& vidua importunè rogãte. 20. *Luca 11.* *Chrysostom.*

Gregorius lib.11. Registri cap. 2. post med. *Pius*, inquit, *ac misericors Deus a se vult veniam precibus exigi, qui quantum meremur non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicitur: Inuoca me in die tribulationis tuæ. & eripiam te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui monet vt inuocetur.* 21. *Psalm. 49.*

Inde etiam prouenit ratio quarta quoniam ex sacris literis & Patribus constat, omnibus hominibus impositam esse obligationẽ agendi gratias Deo in omnibus. Hæc autẽ obligatio cessaret, si nõ dirigerẽtur omnia ad vtilitatẽ & saluti omnium, quantũ est ex intentione, & volũtate Dei. Confirmatur, nam communiter Patres monent id ipsum, quod Basilius in constitutionibus monasticis cap.2.ad finem ait: *Siue ingratus aliquid, siue serius consequimur a Deo, hoc tenere constanter debemus, vt ipsi gratias agamus, quando Dominus quæcumque facit, ea omnia, saluti nostræ consulens, facit; tantum ne pusillanimitatis vitio appetitione constanti desistamus.* Chrysostomus etiam lib. 1. de prouid. post med. *Non de his solum, ait, que nouimus, gratias illi referamus: nec enim volentes solum, verum inuitos quoque & nolentes beneficiis consue-* 22. *Quarta ratio.* *Confirmatio.*

ni, afficere. Quod Paulus optimè monerat, qui semper & in omnibus gratias agere monebat. Quod autem non communiter. &c. Quod non communiter, ait, solum omnium curam gerit, sed seorsum singulorum, ipsum audias licet dicentem: Matth 18 *Non est voluntas coram Patre meo, qui in cælis est vt pereat vnus de pusillis istis; de his dicens, qui in illum credunt: Cupit ipse quidē & eos qui non credunt saluos fieri, mutarique in melius & credere, sicut Paulus ait; Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et ipse ad Iudæos: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: & misericordiam volo, non Sacrificium. At verò si post tanta cura, ac prouidentia fruitionem noluerint meliores fieri, veritatémque recognoscere, ne sic quidem illos deserit: Sed quoniam æterna vitæ participatione, ipsi se sua sponte priuauerant, vel præsentis vitæ bona illis omnia largitur, solem suum oriri faciens super bonos & malos; & pluens super iustos & iniustos, aliáque præstans, quæ ad præsentis vitæ consistentiam pertinent.*

24. Quin etiam Deum, quantum ex se fuit, voluisse, vt vniuersum genus humanum permaneret in statu innocētiæ, notauit Athanasius in orat. contra idola pag. 2. dicens: *Ita quidem opifex rerum genus humanum condidit, vt in eo statu permanere voluit, sed ipsi neglectu meliorum, tædióque ea per vim ingenij persequendi, illa, quæ ipsis propinquiora erant, requisiuere.* Et lib. de humanitate Verbi, eiusque Athanas. corporali aduentu pag. 4. *Ad istum igitur modum Deus hominem fecerat, & in corruptibilitate perseuerare volebat: homines autem contra, spreta, reiectaque Dei cognitione, excogitatis praua sua ratione malis, prædenuntiatam mortis condemnationem acceperunt.*

25. Generalitatem denique diuinæ voluntatis saluandi quoslibet homines, etiam præscitos, tradunt communiter Scholastici locis citatis in sect. 3. & in sect. 5. præter Gregorium, qui singularis est. *Gregorij Ariminensis singularis sententia.* Nam in 1. dist. 47. q. vnica in fine docet, voluntatem antecedentem pertinere ad solos prædestinatos; & esse volitionem efficacem dandi merita & gloriam: nullámque in Deo reperiri voluntatem, dandi reprobis media sufficientia ad salutem, & cooperandi, si ipsi voluerint. Quin potius talem voluntatem ex professo refutat.

SECTIO VII.

De orationis generalitate refutantur tres solutiones.

1. PRIMA eum Augustino, inquit, lib. de correp. & gratia cap. 14. quod cum nesciamus, quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat; sic etiam affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri & oremus pro omnibus, vt salui fiant. Hic respondendi modus insinuat, nostrum argumentum ab Augustino fuisse tractatum, atque solutum eo in loco: sed res aliter se habet. Augustinus námque solummodo tractabat de correptione, oratione, cæterisque remediis adhibendis pro salute cuiusque hominis, quæ non sunt omittenda, etiam si vera sit prædestinatio ante præuisa opera, quam nos hic & vbique defendimus.

2. Rursus illa Augustini sententia non ex cap. 14. sed 15. sumitur, quod totum in ea confirmanda ponitur. Cui adiungere nos possumus Augustinum lib. 21. de Ciuitate cap. 24. prope initium dicentem: *Si de aliquibus ita Ecclesia certa esset; vt qui sint illi etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt, in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oret, quàm neque pro ipso,* scilicet diabolo.

Idem colligitur ex D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 7. ad 3. nam inde probat, correptionis, & orationis beneficium nemini, dum viuit, subtrahendum esse, quia non possumus prædestinatos distinguere à reprobis. & 3. p. q. 21. art. 4. ad 2. & 3. docet, Christum Dominum in cæna, & in cruce non orasse, nisi pro electis. Et probari potest primò, quoniam 1. Reg. 16. Samuelis oratio comprimitur illis verbis. *Vsquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum?* Secundò, quoniā Christus Dom. Ioan. 17. à medio rogat Patrem solummodo pro discipulis, & pro eis, qui credituri sunt per verbum illorum: nō verò pro his, qui non sunt credituri, neque pro filio perditionis. Imo expressè Christus Dominus ait: *Non pro Mūdo rogo*, hoc est, pro hominibus, qui finaliter in Mundi malitia obstinandi sunt. 3.

His non obstantibus respondeo & confirmo argumentum, quod à generalitate orationis accepimus in sectione præcedēti. Si de alicuius hominis reprobatione nobis certo cōstaret, pro illo non esset ita orandum, vt illius salus peteretur à Deo per desiderium prorsus efficax, & petitionē prorsus absolutam. Adhuc tamen orandū esset, petendo illius salutem per desiderium, quantum est ex parte nostra omnino efficax & petitionem, quantum est ex parte nostra omnino efficacem; cæterū simpliciter inefficacem, quoniam ex parte illius reprobi propter illius liberam malitiam de futura erat efficacia, licet nihil ex parte nostræ voluntatis, aut charitatis deficeret. 4. *Responsio.*

Probatur primò exemplo Christi Domini, qui Lucæ 23. pro crucifigentibus orauit, quorum his, qui prædestinati erant, efficaci voluntate desiderauit, obtinuitque pœnitentiam, gratiam & beatitudinem: cæteris autem efficaci voluntate desiderauit, obtinuitque remedia quæcumque simpliciter necessaria, vt veniam actualiter consequerentur, nisi per ipsos staret: vt magis constabit disp. sequenti sect. 6. & 7. 5.

Vnde Hieronym. ad illa verba Isai. 27. *Idcirco super hoc dimittetur iniquitas Domus Iacob: Propter hoc*, inquit, *idest propter Christi orationem auferetur, peccatum eius, si voluerit agere pœnitentiam, & merebitur benedictionem Dei qui sibi maledictionem fuerat imprecatus, dicens: sanguis eius super nos & super filios nostros.* *Isaia. 27.*

Theophylactus Luc. 23. ad illa verba: *Pater remitte eis, nesciunt enim, quid faciunt*, ait: *Et vtique dimissum fuisset eis peccatum, nisi deinceps in incredulitate mānsissent.* Quare supponit, illis possibile fuisse actualiter obtinere veniam, si vellent. 6. *Luca. 23.*

Idem colligitur ex Cypriano in sermone de passione inter med. & fin. dicente, Christum Dominum in cruce pendentem orando impetrasse supplicij dilationem, & pænitentiæ locum, & petiisse vt aperirentur oculi eorum. Et ex sequenti contextu constat Cyprianum agere etiam de illis, qui obstinati permanserunt in incredulitate. *Ciprianus*

Ex Augustino præterea tract. 31. in Ioannem colligitur efficaciter, pro interfectoribus etiam illis, qui damnandi erant, Christum Dominum 7.

oraſſe: vt referemus ſequenti diſp. 20. ſection. 6. & 7.

Pſalm 108. Nunc verò in Pſalm. 108. ad illum verſum: *Ego autem orabam*, ita obſeruat: *Non quidem dixit, quid orabat; ſed quid melius intelligere debemus, quàm pro eis ipſis? Crucifixo enim maximè detrahebant, quando velut hominem, quem quaſi vicerant, illudebant. De qua cruce ille dixit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Et quoniam in profundo malignitatis reddebant ipſi mala pro bonis, ille in ſummo benignitatis reddebat bona pro malis.* Porro Auguſtinum agere etiam de illis, qui de facto damnandi erant, conſtat ex toto ſequenti contextu Pſalmi & commentarij. Eiſdem namque hominibus, quaſi maledicendo prædicuntur æterna ſupplicia: *Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius. Cùm iudicatur, exeat condemnatus, &c.* *Auguſt.*

8\. Probatur ſecundò, nam & pro filio perditionis Chriſtus Dominus non ſolùm orauit, ſed etiam adhibuit abundantiſſima ſalutis remedia, nihil ſimpliciter neceſſarium prætermittens: vt oſtendemus diſp. 20. ſect. nona.

Probatio tertia. Probatur tertiò quoniam Deus eo conſilio quibuſlibet reprobis propriam ipſorum reprobationem occultat, & prædeſtinatis etiam occultat aliorum reprobationem, vt quantum eſt ex parte Dei, nihil obſtet, nihilve deſit, quominus reprobus ipſe efficaciter oret, & vigilet, ſi velit: & omnes prædeſtinati pro illo perinde orent atque diligentiam adhibeant, ac ſi prædeſtinatus eſſet. *Cur Deus reprobis ſuam reprobationem occultat.*

9\. Notandum denique nunquam Auguſtinum in lib. de corrept. & gratia hanc veritatem negaſſe, ſed tantum docuiſſe illam, quam in principio ſolutionis explicuimus. Et contra primam ſolutionem hactenus.

10\. Secunda ſolutio reſpondet, orationes eſſe pro omnibus fundendas, etiam ſi Deus voluntate beneplaciti non velit, omnes ſaluos fieri; ſed ſolùm voluntate antecedente, ſeu voluntate ſigni: nam Chriſtus Domin. orauit ad Patrem: *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*, etiam ſi cognouerit certò, Patrem decreuiſſe, vt Chriſtus mortem pateretur.

11\. Hæc ſolutio veradicit, quæ noſtri argumenti vires non eneruant, ſed corroborant à ſimili: nam ſicut Chriſtus Dominus deſiderauit, vt tranſiret ab eo calix, quantum eſt ex parte ſua, efficaciter, ita vt ex parte illius voluntatis, quam in oratione propoſuit Patri, deeſſet nihil, quominus ab eo transferretur calix, & ſola Patris voluntas, ne transferretur, obſtitit; cui ſe liberè humana Chriſti voluntas etiam in oratione ſubiecit: ita etiam quando pro quibuſcumque hominibus oramus, ita debemus eſſe affecti, vt quantum eſt ex parte noſtra, & multò magis ex parte Dei ſubtrahatur nihil ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, ſed ſaluti ſola deficiat libera voluntas reproborum, cui diuina voluntas liberè cedit, permittendo culpam ob maius bonum. Quod miſcet hæc ſolutio de voluntate ſigni, refutabitur ſect. ſeq. con. 2. & ſect. 10. *Solutio hæc noſtri argumenti vires corroborat.*

12\. Tertia ſolutio reſpondet, quod, cum Deus habeat vniuerſalem omnium prouidentiam, ad ipſum pertinet aliquos ordinare ſimpliciter, ad vitam æternam conſequendam, & alios relinquere & permittere, vt ab ea deficiant, & damnentur per peccatum; vt ſeruetur maior pulchritudo in rebus, & diuina miſericordia magis reſplendeat in electis; & ideo non vult, vniuerſaliter omnes ſaluos fieri. Cæterum quilibet homo particularis ſolum habet particularem prouidentiam; vnde ad ipſum pertinet, pro omnibus indifferenter orare, & omnibus velle bonum illud vitæ æternæ, quamdiu ſunt capaces illius.

Hæc ratio diſcriminis noſtram potius ſententiam confirmat. Deum quippe, quoniam omnium generaliſſimam prouidentiam exercet, multò magis quàm homines decet, omnium ſuorum ſalutem & fælicitatem velle, quantum ex ſe eſt, & procurare; nec permittere finalem obſtinationem & æternam mortem, niſi præſuppoſito abuſu libertatis creatæ impedientis quod Deus antecedenter vult. 13. *Refutatur.*

SECTIO VIII.

Multiplex expoſitio, quam Auguſtinus adhibet ad illud: Vult omnes homines ſaluos fieri, *nihil obſtat generalitati voluntatis hactenus probata.*

Recentiores aliqui contendunt, Deum verè non intendere ſalutem eorum hominum, qui reipſa damnantur, ſed ſolummodo ſalutem prædeſtinatorum: aliorum verò ſalutem intendere ſecundùm quid, & voluntate, quam appellant ſigni: vt magis explicabimus infra conſ. 2. & Sect. 10. 1. *Recentiorum mens.*

Probant tribus expoſitionibus, quas Auguſtinus & alij Patres illius diſcipuli adhibere ſolent ad verba 1. ad Timoth. 2. *Vult omnes homines ſaluos fieri &c.* *Probatur.*

Prima expoſitio. Nullus ſaluus fit, niſi quem Deus vult ſaluum fieri, & ſaluus fit quicumque homo quem Deus efficaciter vult ſaluum fieri, ſicut Ioan. 1. dicitur: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Ita exponit Auguſt. lib. 4. contra Iulian. cap. 8. in Enchirid. cap. 103. & epiſtol. 107. ad Vitalem, Hyppognoſticon apud Auguſtin. libr. 6. ſub finem. Et luculenter Fulgentius de Incarnation. & grat. cap. 31. & li. 2. de remiſſione peccatorum ad Eutymium cap. 2. 2. *Ioan. 1. Auguſtinus. Cap. 8. & de præd. Sanct. Fulgentius.*

Proſper de libero arbitrio ad Ruffinum poſt med. & ad capita Gallorum obiectione 4. & lib. 2. de vocatione gent. cap. primo Anſelmus & Beda 1. ad Timoth. 2. *Proſper. Anſelmus. Beda.*

Auguſtinus verò de prædeſtinat. Sanctorum cap. 8. hoc explicat exemplo: *Sicut integrè loquimur, cum de aliquo literarum Magiſtro, qui in ciuitate ſolus eſt, dicimus: omnes iſte hic literas docet: non quia omnes diſcunt; ſed quia nemo, niſi ab illo diſcit, quicunque ibi literas diſcit: ita rectè dicimus: Omnes Deus docet venire ad Chriſtum.* Et paulò inferius idem applicat ad prædicta verba: *Vult omnes homines ſaluos fieri.* Eandem expoſitionem referunt & admittunt Magiſter & communiter Scholaſtici in 1. diſt. 46. §. 3. vbi Sanctus Thomas, S. Bonauentura, Durandus, Richardus, Albertus, Alexander & cæteri omnes locis citatis in ſect. 3. fine. Eodem modo exponit Auguſtinus in Enchirid. cap. 97. illud Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c.* quem ſequuntur Magiſter nuper citatus, Albertus, 3. *S. Thomas. S. Bonauent.*

Albertus 1. p. quæst. 79. fine Alexander 1. p. q. 56.memb.2.

Secunda expositio est, omnem sexum, ætatem, statum, conditionem, linguam, & quodcumque aliud hominum genus admitti ad salutem: licet non admittatur quilibet homo ex quolibet genere. Qoapropter logico modo dicere poteris, distributionem esse accommodam, siue incompletam pro generibus singulorum hominum. *Augustin.* Quam Augustinus de correption. & gratia. capite 14. ita explicat exemplis: *Luc 11.* *Sicut dictum est Pharisæis: Decimatis omne olus. Vbi non est intelligendum, nisi omne quod habebant. Neque enim omne olus, quod erat in toto terrarum orbe, decimabant.* *1.Corint.10.* *Secundum istum locutionis modum dictum est: Sicut ego omnibus per omnia placeo, Nunquid enim, qui hoc dixit, placebat etiam tam multis persecutoribus suis? Sed placebat omni generi hominum, quod Christi congregabat Ecclesia.*

Eandem expositionem tradiderat in Enchirid. caput 103. *Prosper.* Eamque sequuntur Prosper lib. 2. de vocat. gentium cap. 1. & cap. 10. confirmans ex modo loquendi Matth. 10. *Matth.10.* *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* *Fulgent.* Fulgent. de Incarnation. & grat. cap. 31. coofirmat ex Psalm. 85. *Psalm.85.* *Omnes gentes quascumque fecisti venient, & adorabunt coram te.* Cùm tamen plurimi singulares non veniant, sed ex omnibus generibus aliqui. *Colossen.1.* Et Coloss. 1. *Reconciliari omnia in ipsum*; cùm tamen dæmones & cæteri damnati non reconcilientur. Eandem expositionem referunt, & approbant Anselmus, Beda, & Scholastici omnes nuper citati.

6. *Augustin.* Tertiam expositionem Augustinus de correptione & gratia cap. 15. tradit his verbis: *Potest etiam sic intelligi quod omnes homines vult Deus saluos fieri, quoniam nos facit velle; Sicut misit Spiritum Filij sui clamantem Abbà Pater, id est, nos clamare facientem.* *Hugo victor.* Hanc sequitur Hugo victor. in summa sentent. tract. 1. cap. 13. ante medium.

7. Quartam expositionem addunt authores aliqui quasi consonam menti Augustini, Prosperi, Chrisostomi, Damasceni, D. Thomæ, & aliorum Patrum, dicentes, loqui Apostolum de voluntate Dei antecedente, quæ est voluntas signi, & voluntas secundùm quid. Quæ expositio alijs verbis traditur à quibusdam doctoribus, apud quos prædicta voluntas Dei est metaphorica, quemadmodum dicitur Deus dolere, pœnitere & tristari.

8. Ex his omnibus inferunt prædicti doctores, nostram doctrinam de voluntate Dei, quam superiores sectiones continent, esse contrariam expositionibus Augustini, atque illius Sententiæ de prædestinatione ante-præuisa opera.

Obiectio. Quod præterea confirmant hoc argumento, quia voluntas beneplaciti Dei semper impletur: sed non omnes saluantur: ergo Deus non vult voluntate beneplaciti, vt omnes saluentur. Alia eiusdem sententiæ fundamenta videbimus disp. 20.sect.3.4.& 5.

Prima conclusio. Quibus non obstantibus sit conclusio prima. Tres illæ expositiones, ab Augustino traditæ, optimè consentiunt cum antecedente voluntate Dei, quæ hominibus quibuslibet etiam præscitis verè realiterque vult æternam salutem, quantum in se est, & vult illos conuerti ad fidem & pœnitentiam, & actualiter obseruare diuina præcepta. *Concordantia præcedentis doctrinæ August. cum voluntate antecedente.* Ex hac conclusione cum in superioribus sectionibus satis probata, & amplius probanda sit sequentibus disputationibus, prædicta voluntas Dei; nihil aliud restat in præsenti sectione probandum; nisi illam optimè consentire cum prædictis Augustini expositionibus. 10.

Probatur primò ex ipso Augustino. Id verò probatur primò ex ipso Augustino de correptione & gratia capite 14. initio, dicente: *Quod scriptum est, quod vult omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes salui fiunt, multis quidem modis intelligi potest, ex quibus in alijs opusculis nostris aliquos commemorauimus, sed hic vnum dicam.* Vnde manifestè constat, duas expositiones, quas in illo capite, & in sequenti traditurus erat Augustinus, non pugnare cum alijs expositionibus, quas tradiderat alibi; & multo minùs pugnare cum prædicta voluntate Dei, quam expressè tradiderat sæpe.

Secunda probatio. Augustinus. Vnde sumitur secunda probatio, quoniam Augustinus alijs in locis expressè docuit, Deum quantum ex se est, velle, vt omnes homines consequantur salutem, etiam illi, qui volentem sanare contemnunt sic enim libro 3. de libero arbitrio cap. 19. rem explicat illis potissimum verbis: *Non tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras; sed quod negligis quærere, quod ignoras: nec illud, quod vulnerata membra non colligis. Sed quod volentem sanare contemnis.* Ergo Deus vult sanare, etiam eos, qui de facto contemnunt, & ideo non sanantur, sed pereunt. Eadem reperis lib. de natura & gratia capite. 67. Vidimus alia testimonia Augustini sect. 1. in fine, & sect. 6. circa med. Peculiariter autem erunt obseruanda, quæ referemus disp. sequenti. 11.

Prima confirmatio. Prosper. Confirmatur primò, nam & Prosper Augustinianæ doctrinæ studiosissimus, quamuis multis in locis sequutus fuerit duas priores expositiones, quas in principio retulimus; nihilominus, nec contra seipsum, neque contra sententiam Augustini se docere existimauit, quando Dei voluntatem saluandi omnes homines, quantum ex se est, docuit plurimis alijs in locis, quos ponderauimus sect. 6.

Secunda confirmatio Anselmus Beda. Confirmatur secundò, nam Anselmus, Beda & cæteri Patres Augustiniani nostram expositionem, tanquam Augustinianam cum cæteris recipiunt: vt constat ex his quæ retulimus section. 5. & 6. & referemus disp. sequenti sect. 5.

12. *D. Thomas Augustinum & Damasc. concordat.* Probatur tertiò verbis D. Thomæ 1. distinct. 46. quæst. 1. artic. 1. ad 1. *Secundum Damascenum verbum Apostoli intelligitur de voluntate antecedente, & non de consequente, Sed secundum Augustinum intelligitur de consequente. Vnde exponit eam dupliciter. Vno modo, vt sit distributio accommoda pro omnibus, qui saluantur*, &c. Fusius hanc concordiam Damasceni cum Augustino explicuit 1. ad Timoth. 2. lect. 1. post medium. Vnde constat expositionem hanc non pugnare cum præcedentibus, eo quod illæ Augustinianæ exponant solummodo Dei voluntatem efficacem, quæ refertur ad solos prædestinatos: at verò expositio Damasceni continet voluntatem simpliciter inefficacem propter liberam resistentiam reproborum; licet eidem voluntati Dei,

quod ex se est, nihil deficiat, vt efficaciter consequeretur effectum.

13. Confirmatur, nam hanc expositionem, quæ Damasceni appellari solet, cæteris præferunt non solum Diuus Thomas, sed etiam omnes scholastici locis citatis in section. 3. cuius, præter alia,, indicium est, illam postremò in loco referri. Sic enim notant communiter Summistæ tractantes de opinionum delectu, eam opinionem ab authoribus censeri probabiliorem, quæ postremo loco refertur. Dixi autem, præferri, non quasi contrariam cæteris, sed quasi profundius explicantem Apostoli mentem. De quo referendi ordine videri potest præsertim Sanctus Thomas in hac quæstion. 19. artic. 6. ad 1. & 1. ad Timoth. 2. lect. 1. post medium.

Auctores probabiliorem iudicāt opinionem, quam referunt loco postremo.

S. Thomas.

14. Probatur quartò, quia prædictæ omnes expositiones, tantùm abest vt inter se pugnent; vt potius coalescant in vnam integram & plenam expositionem Apostolicæ mentis, quæ simplici verbo significare voluerit voluntatem Dei plenam in omnes homines, pro vniuscuiusque gradu & capacitate; ac proinde simpliciter efficacem in prædestinatos; & præcisè, quantum ex se est, efficacem in reprobos; simpliciter autem inefficacem. Quod sumitur ex Diuo Thoma de veritate quæstion. 23. artic. 2. corpore, dum antecedentem & consequentem voluntatem exponens, ait: *In qualibet actione est aliquid considerandum ex parte agentis, & aliquid ex parte recipientis: & sicut agens est prius facto, & principalius, ita id quod est ex parte facientis, est prius naturaliter eo, quod est ex parte facti: Sicut patet in operatione naturæ, quod ex parte virtutis formatiuæ, quæ est in semine, est quod animal perfectum producatur; sed ex parte materiæ recipientis, quæ quando est indisposita, contingit quandoque quod non producitur perfectum animal, sicut contingit in partibus monstruosis.* Quam doctrinam applicat postea diuinæ voluntati, quæ licet posset à creatura omne impedimentum auferre; nihilominus secundùm sapientiæ suæ ordinem disposuit vnicuique præbere secundùm modum suum. Et quando creatura impeditur propter sui defectum à fine salutis, Deus implet in ea id bonitatis, cuius est capax per iustitiam punitiuam.

Prædictæ expositiones in vnam integram Apostolicæ mentis coalescūt.

D. Thomas.

15. Secunda conclusio. Illa expositio quarta, quam supra retulimus, ambiguitatem continet in verbis, & falsitatem in ea intentione, qua proferuntur. Imprimis namque voluntas signi, propriè dicta, secundùm acceptionem Scholasticorum, non est voluntas vera, sed metaphorica, & perinde refertur ad Deum, sicut dolor, tristitia, ira & pœnitentia, quæ non propriè, sed metaphoricè Deo conuenire possunt vt expressè obseruant Hugo, Magister; Sanctus Thomas, & cæteri scholastici locis citatis disputation. 17. sect. 1. parum à principio. Quapropter qui dicunt sola voluntate signi Deum velle salutem reproborum, eo ipso dicunt, eam velle metaphorica tantum & impropriè dicta voluntate. Huius autem contrarium, videlicet, realis & propriè dicta voluntas salutis omnium etiam præscitorum, probatum est hactenus sectionibus præcedentibus, & magis constabit sect. 10.

Quarta expositio in verbis ambigua, & in intentione falsa.

Volūtas signi metaphoricè cōpetit Deo, sicut ira, tristitia, pœnitentia, & ira.

Confirmatur, nam Diuus Thomas 1. ad Timoth. 2. lection. 1. post medium, expressè distinguit voluntatem signi à voluntate beneplaciti, & primarias expositiones constituit sub voluntate beneplaciti relicta voluntate signi, & inter eas constituit voluntatem antecedentem. Existimat ergo antecedentem voluntatem, non esse voluntatem signi, sed beneplaciti. 16.

Rursus quod eadem solutio dicit de voluntate secundùm quid, aliquem habet sensum verum, quatenus Deus non vult reproborum salutem absolutè, & ex omni parte, sed præcisè quantum est ex parte Dei. 17.

Nihilominus idem additum diminuens in præsenti vsurpatur à prædictis doctoribus, quasi excludens ex parte Dei plenitudinem voluntatis, qua velit, quantum ex se est, salutem actualiter obtineri, ac proinde absolutè falsum significare intendit illa solutio vt ex præcedentibus sectionibus colligitur, & magis constabit sectione 12.

Denique ad argumentum, quod sumit prędicta sententia ex eo, quod voluntas beneplaciti semper impletur, respondetur. Illud complexum *voluntas beneplaciti*, quandoque Theologi accipiunt pro Dei voluntate prorsus absoluta, & efficaci, & sub eo sensu pronuntiant. voluntatem beneplaciti semper impleri. Nihilominus quandoque voluntas beneplaciti accipitur generalius pro quacumque vera & propria voluntate Dei, prout condistinguitur contra metaphoricam, videlicet voluntatem signi: & hoc modo comprehendit etiam voluntatem antecedentem: quemadmodum Diuus Thom. 1. ad Timoth. 2. lection. 1. post med. *Velle*, inquit; *ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate signi. Pro voluntate signi vult saluare omnes, quia omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia: Pro voluntate beneplaciti sic exponi potest quatuor modis*, &c. Atque voluntas beneplaciti sub hac acceptione sumpta non semper impletur simpliciter & secundùm totum, quod vult. Impletur autem quodammodo, quantum ad realiter & cum effectu conferenda salutis remedia, quæ conferre vult ex parte sua. Quæ omnia constant ex dictis supra disposition. 18. section. 4. & magis constabit sequentibus sectionibus, & disputation. 20. 18.

Ad argumentum respondetur.

Voluntas beneplaciti quandoque pressè, quandoque latè accipitur.

D. Thomas.

SECTIO IX.

Recapitulantur discrimina voluntatis antecedentis & consequentis, & ambitus vtriusque circumscribitur.

MVlta discrimina dicta sunt sparsim per sectiones præcedentes; omnia tamen oportebit breuiter in vnum colligere, subiungendo quæ restant & omnia magis explicando. Primum ac præcipuum discrimen est, quoniam voluntas antecedens est volitio ex ipso Deo eiusque propensione natiua existens, vt volitio saluandi omnes. At verò voluntas consequens est volitio Dei, quæ ortum & rationem sumit 1.

Primum, & præcipuum discrimen.

ex

ex nostro vitio: ideoque à Damasceno appellatur etiam permissio. Huiusmodi est volitio puniendi peccatores: vt constat ex dictis section. 2.& 4.

2. *Voluntas antecedens de obiectis secundum se bonis: voluntas verò consequens, de bonis ex suppositione alicuius mali.* Secundum discrimen nascitur ex primo, videlicet, Voluntas antecedens est solummodo de obiectis, quæ secundùm se bona sunt absolutè & simpliciter, non ex suppositione alicuius mali, cuiusmodi bonum est iustificatio & glorificatio. At verò voluntas consequens est de obiectis, quæ non sunt bona, nisi ex suppositione mali; cuiusmodi bonum est iustitia punitiua. Quapropter sicut iudex primariò, & ex se vult omnium ciuium fælicitatem, liberam ab omni pœna: secundariò verò, atque occasione peccatorum vult iustitiæ punitiuæ bonum causa vtilitatis Reipublicæ. Hoc exemplo rem explicat S. Damascenus in dialogo contra Manichæos versus finem, ac Diu. Thomas in art. 6.ad 1. *Damasc. exemplum.*

3. *Alia exempla.* Apta sunt etiam minori gradu similitudinis alia exempla de rebus repugnantibus, quarum præstantiores præferendæ sunt secundùm se sumptæ, præscindendo ab inconuenientibus culparum imminentium, vel commissarum. Sic enim Chrysostom. ad Ephes. serm. 1. declarat exemplo Pauli, qui quod ex se erat primaria & antecedenti volnntate desiderabat, vt omnes permanerent in statu continentiæ 1. Corint. 7. dicens: *Volo, omnes esse sicut me ipsum.* & iterum: *Volo, vos sine solicitudine esse.* Nihilominus secundaria & consequenti voluntate 1. ad Timoth. 5. *Vult iuniores nubere, & filios procreare.* Loquitur autem de viduis lapsis.

4. Similiter nobis præceptæ sunt pleræque volitiones de obiectis repugnantibus: vt illa Roman. 12. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Quæ quidem volitio debet esse de pace secundùm se considerata, nam ex suppositione falsæ doctrinæ & scandali, *Non veni pacem mittere sed gladium*, ait Christus Dom. Math. 10.

5. Tertium discrimen colligitur ex primo & secundo; videlicet, ad rationem voluntatis consequentis, propriè dictæ, non sufficere, quod occasionem sumat ex nostris peccatis: sed præterea requiritur eius obiectum esse tale bonum, quod non esset bonum, nisi peccatis præsuppositis. Cuiusmodi bonum est punitio: tam eruditiua, quam desperatiua: vt loquitur Damascenus, idest, tam pœnæ prædestinatis inflictæ ad eorum correptionem ac puritatem, quàm pœnæ reprobis inflictæ in hoc sæculo, vel in futuro. *Punitio alia eruditiua, alia desperatiua.*

6. *Corollarium* Inde corollarium est, Incarnationem, etiamsi supponas, ex vi præsentis decreti volitam esse dependenter à nostris peccatis, & eorum occasione; adhuc tamen non esse volitam consequente voluntate propriè dicta: quoniam Incarnatio est bonum ex se amabile, neque indiget peccatis nostris, vt sit bonum, atque vt possit amari; ac proinde per se, & ex ratione obiecti non est consequens voluntas & secundaria, sed primaria ex ipso pondere diuinæ voluntatis existens. Idem intellige de alijs quibuscumque bonis, quæ licet fierent nullo supposito peccato, bona essent, licet de facto volita fuerint dependenter à peccato. Attamen passio & mors Christi Domini. volita est voluntate consequenti, quoniam illa non esset bona, nisi nostris peccatis præsuppositis. *Incarnatio non volita voluntate consequente propriè dicta.* *Passio & mors Christi Dom. volita voluntate consequente.*

7. *Voluntas antecedens, & consequens conueniunt, & differunt.* Quartum discrimen. Licet voluntas antecedens & consequens in eo conueniant, quod neutra est voluntas signi, sed beneplaciti: valde differunt, quoniam non in eadem acceptione vocis, vtra vocari potest voluntas beneplaciti, sed in diuersis acceptionibus: vt videbimus sect. seq.

Quintum discrimen. Quintum discrimen. Voluntas antecedens nō est simpliciter voluntas, sed tantum secundùm quid, iuxta sensum explicandum sect. decima: Sed voluntas consequens est voluntas simpliciter.

Sextum discrimen. Sextum discrimen. Voluntas antecedens est conditionalis, sed voluntas consequens est absoluta: vt videbimus disp. sequenti sect. 1. 2. & 3.

8. Obijcies primò, ex dictis sequi, diminutam esse diuisionem voluntatis diuinæ, in antecedentē & consequentem voluntatem; multæ namque volitiones diuinæ non sunt antecedentes, neque consequentes: veluti volitio Incarnandi & conferendi omnes dotes possibiles animæ, & corpori assumpto, non fuit voluntas antecedens, quoniam hæc debet esse volitio inefficax, siue volitio secundùm quid, & velleitas, supra. in 5. discrimine; neque fuit voluntas consequens propter rationem dictam in 4. discrimine. Idem argumentum manifestius est in voluntate prædestinandi Michaëlem, aliosque bonos Angelos, & in voluntate creandi Mundum, & conferendi Adamo iustitiam originalem: quæ volitiones nō sunt antecedentes, quoniam sunt efficaces & absolutæ: non sunt consequentes, quoniam ex Deo ipso existunt, neque indigent occasione accepta ex vitio voluntatis creatæ.

9. *Quæ Dei volitio per voluntatem antecedentem, & consequentem diuidatur.* Respond. Diuisio prædicta sufficiētissima est; cæterum eius diuisum non est volitio diuina, vt sic, secundùm totam suam latitudinem. Sed diuisum est volitio diuina cum alia volitione diuina pugnans quodammodo ratione obiecti eiusdem; has enim duas acies primo aspectu pugnātes vt pace componant Patres, distingunt antecedentem voluntatem, quæ quoniam est secūdùm quid voluntas de bono secundùm se, cedit voluntati consequenti, quæ est simpliciter voluntas de bono, attentis circumstantijs nostræ malitiæ. Quapropter subdiuiso huius diuisionis non cōprehenditur volitio incarnandi aut prædestinādi Angelos, aut creandi Mundum, vel Adamum in iustitia originali, quoniam hæ omnes volitiones non pugnant, cum alijs volitionibus eiusdem obiecti: neque enim rectè dixeris, Deum ex seipso præoptasse non incarnari, neque creare Mundum, neq; conferre iustitiam originalem, sed alienis actionibus liberis adductum fuisse, vt amaret quod alioqui oderat ex se.

10. Hæc intellige de voluntate antecedente & consequente strictè sumptis, vt sine dubio accipiuntur à Chrysostomo & Damasceno citatis. Cæterum apud scholasticos latior est significatio harum vocum, & incertis adhuc finibus terminata, cum apud aliquos doctores, quęcumque voluntas efficax Dei appelletur voluntas consequens, etiamsi nullo modo pendeat à nostris liberis actionibus: vt voluntas creandi Mundum et Adamum in gratia, & apud alios appelletur voluntas antecedens quęcumque non pendet ex nostris actionibus: vt voluntas creandi Mundum, *& Adamum in gratia.* Vide Scholasticos locis citandis infra sect. 10. & 11. Sed apud eos, *Quid aliquā de voluntate antecedēti & consequēti sentiant.*

qui diſputant de cauſa prædeſtinationis, frequẽter prædeſtinatio appellatur voluntas conſequẽs quoniam efficax eſt.

11. *Damaſc.* Obijcies ſecundò. Damaſcenus in dialogo contra Manichæos prope finem ait, ſecundariam voluntatem *eſſe id, quod earum rerum, quæ contingunt, cauſa Deus vult*: ſed gloriam conferre prædeſtinatis Deus vult cauſa rerum contingentiũ, videlicet, dependenter à liberis actionibus noſtris, quæ contingentes ſunt. Ergo hæc volitio eſt conſequens. Habet autem hoc argumentum maiorem vim in voluntate conferendi gloriam propter præuiſa opera; quomodo prædeſtinatos eſſe Angelos, aut aliquos homines, exiſtimant aliqui Theologi.

12. Reſpond. verba Damaſceni ex illo contextu & ex lib. de fide cap. 29. & ex Chryſoſtomo ſermone primo ad Epheſios, euidentem explicationem accipere, vt voluntatis antecedentis obiectũ ſit illud ſolummodo bonum, quod Deus non poſſet velle, niſi rerum contingentium cauſa, & ab illis impulſus & quaſi coactus: huiuſmodi autem non eſt aliud bonum, niſi quod ſupponit peccata: ſed gloriam & cætera bona, quæ eſſentialiter non ſupponunt peccata, Deus velle potuit à ſuo pondere non impulſus à noſtra actione libera; ſed potius volens nos ad bonas actiones liberas impellere, & ad illas quodammodo compellere.

13. Obijcies tertiò Præter voluntatem antecedentem & conſequentem datur voluntas comitans, qua Deus efficaciter vult concurrere nobiſcum ad conſenſum, quem excitanti gratiæ præbemus.

Reſpondetur. Reſpond. hoc tertium membrum inductum à P. Vazq. diſp. 83. cap. 3. non eſſe vſu receptum in modo loquendi Scholaſticorum, neq; comprehendi ſub diuiſo præſentis diuiſionis; vt accipitur à Chryſoſtomo & Damaſceno ſupra aſſert. 2.

14. Quartò obijcitur contra ea quæ diximus in tertio diſcrimine, & in aſſertione 2. quoniam *1. Timoth. 2.* verba Pauli 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, non minùs referuntur ad prædeſtinatos, quàm ad reprobos; ſed illa verba ſignificant voluntatem antecedentem, quam habet Deus ex ſe. Ergo comparatione ſalutis prædeſtinatorum Deus habet voluntatem antecedentẽ. Porro volitio, qua Deus vult ſalutem prædeſtinatorum, non eſt volitio ſecundùm quid, & inefficax, neque eſt volitio habens adiunctam volitionem efficacem de contrario obiecto. Ergo voluntas antecedens vult obiectum abſolutè & efficaciter cum omnibus circumſtantijs, & non habet adiunctam volitionem efficacem de obiecto contrario. *Confirmatio.* Confirmatur, quoniam voluntas antecedens eſt beneplacitum voluntatis diuinæ; hoc autem præcipuè refertur ad prædeſtinatos, ad Epheſ. 1. *Prædeſtinati ſecundùm propoſitum*, id eſt beneplacitum: nam & Chryſoſt. primus inuentor huius primariæ & antecedentis voluntatis eam intelligit ſub his verbis Epheſ. 1. ſermone 1.

15. *Duplex voluntas Dei circa prædeſtinatos, & reprobos.* Reſpond. Comparatione ſalutis prædeſtinatorum Deus habet voluntatem antecedentem, quæ quoad ſuam intrinſecam formalitatem, eſt inefficax erga prædeſtinatos, ſicut eſt inefficax erga reprobos: ac proinde virtute huius voluntatis antecedentis præciſè ſumptæ, nullus prædeſtinatus conſequeretur de facto ſalutem. Nihilominus huic voluntati antecedenti, quæ æqualis & generalis eſt erga omnes homines, adiungitur altera volitio efficax prædeſtinandi hos homines propter Dei bonitatem, & altera volitio efficax damnandi alios homines propter eorum peccata. Hæc ſecunda volitio efficax damnandi quoſdam homines, ſatis eſt vt comparatione illius denominetur voluntas antecedens illa generalis volitio inefficax ſaluandi homines; quæ præciſè ſumpta eſt æqualis in ordine ad prædeſtinatos & reprobos; quoniam illius volitionis generalitati, quodammodo opponitur volitio damnandi aliquos, quaſi ſubtrahendo illos ab efficacitate, quam amat voluntas antecedens.

Ad confirmationem reſpond. Rectè dicuntur homines prędeſtinati, ſecundùm beneplacitum Dei, & ſecundùm volũtatem antecedentem Dei, non quia prædeſtinatio ſit voluntas antecedens, ſed quoniã eſt maximè conformis voluntati antecedenti, cui quodãmodo repugnat reprobatio. 16. *Prædeſtinatio maximè conformis voluntati antecedenti.*

Quintò obijcit Vaſquez diſp. 83. num. 15. & num. 25. contendens, aliquam volitionem antecedentem eſſe efficacem & abſolutam in ſententia Damaſceni & D. Thomæ, quoniam volitio vocandi homines adultos eſt volitio antecedẽs, ſiquidem eam Deus habet ex ſe ipſo, & ea eſt volitio efficax, ſiquidem, omnes adultos in tempore vocat, quamuis enim, ſępe homo non conſentiat vocationi; nihilominus cuicumq; adulto efficaciter datur vocatio. 17.

Reſpond. ex dictis in aſſertione 2. Voluntas vocandi, vt pręciſè intendit vocationem ponere in adulto vocato, pręſcindendo à iuſtificatione adulti, non habet rationem voluntatis antecedentis. Sed hanc rationem habet, quatenus vocationem vult, vt medium ad iuſtificationem ad quam eſſentialiter ordinatur, & comparatione iuſtificationis voluntas vocandi eſt voluntas inefficax. Sed de hac inefficacia dicemus plura ſect. 11, 12. & 13. 18. *Voluntas vocandi adultum poteſt dupliciter conſiderari.*

SECTIO X.

Vtrum voluntas antecedens ſit voluntas ſigni, aut beneplaciti ſimpliciter aut ſecundùm quid.

VOluntatem conſequentem non eſſe voluntatem ſigni, manifeſtum eſt, quia ſine controuerſia eſt realis & propriè dicta voluntas, abſque metaphora, vel improprietate Deo conueniens. Vnde factum eſt, vt quęlibet voluntas conſequens à ſcholaſticis communiter appelletur voluntas beneplaciti: Quamuis propriè loquendo iuxta mentem Chryſoſtomi & Damaſceni deſumptam ex Apoſtolo, nulla voluntas conſequens ſit bene placitum, quia prærequirit hominum culpas, vt vidimus ſect. præcedenti. 1. *Voluntas conſequens propriè voluntas.*

Sed de voluntate antecedenti controuerſia eſt inter Scholaſticos, vtrum ſit beneplaciti; vel ſigni. Prima opinio aſſerit, voluntatẽ antecedentẽ eſſe voluntatẽ ſigni comparatione ſalutis reproborum; eandem tamen eſſe voluntatẽ beneplaciti cõparatione mediorum, quæ Deus re ipſa & efficaciter cõfert, vt poſſint obtinere ſalutẽ. ita videtur ſẽtire Scotus 1. diſt. 46. q. vnic. Clar. id docet Maior diſt. 45. q. vni. & diſt. 46. q. vn. Marſ. q. 45. art. 1. Ocham & Gab diſt. 46. q. 1. vbi Herueus q. 2. Caietan. in id 1. ad Timot. 2. *Vult omnes homines ſaluos* 2. *1. Opinio.* *1. ad Tim. 2.*

quus fieri. Driedo de concordia liberi arbitrij cum prædestinatione part. 1. cap. 4. ad 2. argumentum.

3. *Secunda opinio recentiorum.* Recentiores autem aliqui magis apertè dicũt, non esse realem, & propriam voluntatem, sed metaphoricam voluntatem, quæ dicitur esse *signi*, quâ Deus antecedenter vult omnium salutem. Ita Zumel in præsenti q. 19. art. 6. sua quæst. 2. concl. 4. Aluares disp. 33. in 4. expositione, & ad 1. & 3. & disp. 34. concl. 4. & disp. 109. & 113. Eadem opinio manifestè colligitur ex Magistro, qui quamuis nullibi sub nomine voluntatis antecedentis, meminerit de illa; nihilominus disputans de ipsa re, quæ est voluntas antecedens, videlicet, qua Deus vult omnium hominum salutem 1. ad Timoth. 2. ait, hanc non esse voluntatem, quæ est ipse Deus, vt constat 1. distinct. 46. §. *nunc videre* & tota dist. 45. 46. & 47. constanter docet, volũtatem beneplaciti, quæ est ipse Deus, semper impleri, nulla addita exceptione. Quam generalem loquendi formam sine limitatione sumpsit ex glossa Roman. 12. & recipiunt omnes Scholastici nuper citati.

4. Eandem sententiam insinuant alij Scholastici, quoniam asserunt, per voluntatem antecedentem, Deum non velle ipsam reproborum salutem, sed tantum velle capacitatem ac potestatem salutis. Nihilominus iidem Doctores manifestè docent sententiam sequentem.

5. *Vera sententia.* Vera igitur sententia asserit, voluntatem antecedentem non esse metaphoricam voluntatem realiter distinctam à Deo qualis est voluntas signi; sed esse voluntatem propriè, realiter & verè, atque identificatam realiter cum Deo, qualis est sola voluntas beneplaciti. Hoc colligitur ex *D. Thomas.* D. Thom. hic artic. 6. ad 1. & apertè docet Albertus 1. p. q. 79. memb. 2. artic. 2. in q. incidenti. & in vltima particula. Alexander 1. p. q. 36. membr. 2. *D. Bonauentura.* D. Bonauent. 1. dist. 46. art. 1. q. 1. & distinct. 47. art. 1. q. 1. Ricardus 1. dist. 46. art. 1. q. 1. vbi Durandus 1. dist. 47. q. 3. Carthusianus 1. dist. 46. q. 1. versus finem. Soto ad Roman. 9. in digressione pag. 277. Corduba lib. 1. quæstionarij; quæstione 56. notabili 1.

6. Vtriusque sententia Authores nonnulli conueniunt in eo, quod antecedentem, dicunt esse voluntatem secundùm quid, non simpliciter; sicut S. Thomas & Carthusianus nuper citati loquuntur, & alij, quos referemus concl. 2. *Vox eadem, sensus longè diuersus.* Cæterum licet vox sit eadem, sensus est longè diuersus aliorum, qui dicunt, voluntatem secundùm quid, veluti, Zumel & Aluarez citati pro prima sententia.

7. *Duplex acceptio additi diminuentis secundùm quid.* Procnius explicatione recolenda erit ex logica duplex acceptio istius additi diminuentis, videlicet, *secundùm quid*: nam aliquando aufert veram & propriam rationem illius prædicati, cui adiungitur. Sicut quando leo marmoreus dicitur esse leo secundùm quid, quoniam veram & propriam rationem leonis non habet. Aliquando verò relinquit veram ac propriam rationem prædicati, quod tamẽ aliqua minuit ex parte. Quemadmodum hæc ipsa papyrus appellari potest alba secundùm quid, quia quamuis retineat veram & propriam rationem albedinis: ea tamen aliqua ex parte diminuta est per characteres.

8. *Prima conclusio.* Quo supposito, sit prima conclusio. Voluntas, qua Deus volt à quibuslibet hominibus etiam præscitis obseruari omnia præcepta & obtineri vitam æternam, non est voluntas metaphorica vel impropria, vel secundùm quid in acceptione priori; sed est vera & propria volitio, cui simpliciter conuenit ratio, & quidditas volitionis.

Probatur primò, quia metaphoricus vel impropritus intellectus non est adhibendus sacris literis, nisi ratione cogente; at in præsenti compellit potius ratio, vt absque vlla metaphora, vel improprietate intelligamus sacras literas; cùm dicunt Deum velle, vt quilibet homo seruet illius præcepta, vt quilibet credat, & diligat Deum, & vt consequatur salutem. 9. *Modus intelligendi sacras literas.*

Cõfirmatur Confirmatur, quoniam numerosa multitudo testimoniorum ex variis libris Scripturæ sacræ & sanctorum Patrum conspirantium in vnum, & eisdem ferè verbis attestantium prædictam voluntatem Dei, non patitur admitti metaphoram, aut sermonis improprietatem; hæc enim quando subest in vno, aut altero Scripturæ loco, solet in aliis aperiri, vel saltem expositionibus Patrum notari.

Vnde sumitur probatio secunda, quia in oratione, quam Dominus docuit ab omnibus hominibus, etiam rudibus & præscitis faciendam, petunt omnes, vt fiat voluntas Dei. Quare præsciti eo ipso petent, vt Deus sibi deneget opportunitatem & abundiorem illustrationum & inspirationum; vtque permittat eos ruere in peccata, obstinari, atque damnari: & non petent, vt Deus faciat eos implere diuina præcepta. Sequela probatur, quia in verbis quotidie repetendis à quocumque hominum genere, intelligenda est vera & propria voluntas, cui simpliciter conueniat ratio voluntatis potius, quàm voluntas metaphorica, & impropria, cui repugnet ratio voluntatis simpliciter dicta. Quamobrem verba orationis Dominicæ non referentur ad explenda præcepta, & conferenda præscitis; opportuna remedia salutis si horum non est in Deo vera, propria & simpliciter voluntas: sed referetur potius ad illa remedia denegaoda, permittendáque peccata, & inferendum æternum supplicium: quorum omnium propria, vera & simpliciter dicta voluntas est in Deo. 10. *Secunda probatio.*

Confirmatur, nam si huiusmodi voluntas sit metaphorica, & secundùm quid; consequens erit, viam præcludi solutioni, qua Prosper diluit decimamsextam obiectionem Vincentianam, quam supra disp. 19. sectione sexta retulimus. Prosperi namque solutio consistit in voluntate, qua Deus vult nullum hominem perdere, sed quemlibet saluare: quod absolutè loquendo falsum esset; si hæc voluntas impropriè, seu metaphoricè, atque secundùm quid dicitur, nec est verè ac propriè voluntas. 11.

Quod si obiicias; idem sequi, etiamsi concedamus, antecedentem esse verè, propriè, ac simpliciter voluntatem; quoniam alia voluntas consequens est perfectior, & plenior in ratione voluntatis; siquidem est absoluta & efficax. 12.

Respondetur, & confirmatur nostra sententia, quoniam voluntas antecedens prouenit ab innata & intrinseca Dei propensione; ideóque multo magis est illi grata, quàm voluntas consequens, cuius obiectum, quantum ex se est, potuisset Deo tristitiam afferre, si foret illius capax, cum sit contra illius propensionem, vt partim ostendimus disput. 19. section. 3. & constabit magis disput. 21. sect. 1. Quapropter recta ratio diligendi Deum, & nos in Deo, dictat, enixè petendum esse *Nostra sententia confirmatio.* *Voluntatis consequentis obiectũ Deo tristitiã afferret, si illius capax foret.*

à Deo, vt efficaciter faciat nos implere illius voluntatem antecedentem, & efficaciter nos contineat, ne materiam ministremus illius voluntati consequenti, quæ nostris peccatis prouocatur ad obiecta sibi tristia, & nobis infœlicissima. Sed de hac difficultate plura diximus, de reprobatione disputantes.

13. *Probatio tertia.* Vnde sumitur probatio tertia, quia secundùm omnes Theologos, est formaliter, propriè, atque simpliciter in Deo consequens puniendi voluntas. Ergo potiori iure in Deo erit formaliter, propriè, atque simpliciter antecedens voluntas saluandi. Consequentia probatur, quoniam hæc est voluntas primaria, sed illa secundaria; hæc est voluntas beneplacens & lætificans; illa habet admixtam displicentiam; hæc est vehemens Dei concupiscentia & desiderium flagrans; illa verò est tarda, & quasi coacta voluntatis attributa sumuntur ex Chrysostomo & Damasceno, quos retulimus disput. præcedenti sect. 1. & 3. & aliis Patribus in hac & præcedenti disp. citatis & constabunt magis ea disputationibus sequentibus 20. & 21.

14. *Reprobi tenentur Deo gratias agere.* Probatur quartò, quia si voluntatis Dei, prout versatur circa salutem reproborum est impropria, & metaphorica; vel omnino, vel maxima ex parte debilitatur ratio, qua etiam præsciti tenentur Deo gratias agere, & aliis piis operibus suam gratitudinem ostendere propter infinitam benignitatem, & misericordiam, qua eorum salutem, quantum in se fuit, optauit, & procurauit. Vnde etiam nec Deus poterat præscitis exprobrare ingratitudinem tanti beneficij; si non propriè, sed metaphoricè, atque secundùm quid collatum illis fuit, quantum est ex parte Dei.

15. Probatur quintò, quoniam non est metaphoricus & improprius ille affectus, qui veram efficaciam habet, quod ex se est; sed voluntas antecedens est efficax, quantum est ex parte Dei vt ostendemus sect. 12. & 13. Ergo est verus & proprius affectus, cui simpliciter conueniat ratio volitionis. Posttemò probari potest ex dictis disputat. 18. section. 4. notabili 4. & 5. & concl. 1. *Vltima probatio.*

16. *Voluntas antecedens rectè appellatur voluntas secundùm quid.* Secunda conclusio. Voluntas antecedens rectè appellatur voluntas secundùm quid, retenta vera & propria ratione voluntatis, sed aliqua ex parte diminuta, videlicet, ex parte obiecti. In hoc sensu antecedentem esse voluntatem secundùm quid, docent S. Thomas in præsenti q. 19. art. 6. *S. Thomas.* Durand. 1. dist. 46. q. 1. fine, vbi Carthusianus q. 1. Ricard. art. 1. q. 1. Maior 2. sentent. dist. 37. q. 1. col. penultim. Soto, Corduba, Molina, Valentia, Suarez, & Vasquez locis citandis sect. sequenti pro tertia sententia, & communiter recentiores, siue qui physicam prædeterminationem defendunt, siue qui refutant.

17. *Simpliciter volumus quod in particulari cum omnibus circumstantiis volumus.* Ratio est quoniam voluntas fertur in res, prout sunt in se ipsis. Vnde illud simpliciter volumus, quod volumus totum, prout existit in particulari cum omnibus circumstantiis, nulla præcisum abstractione, nullâve conditione limitatum. E contra verò illud volumus secundùm quid, quod volumus solummodo secundùm aliquam rationem communem, abstractione præcisam à singulari, & à circumstantiis, & apposita conditione limitatum. *Simile.* Vnde iudex iustus simpliciter vult; attentis omnibus circumstantiis homicidam suspendi; licet alioqui præoptaret, vt ille, homicidium euitando frueretur vita fœlici: siue hunc ei affectum moueat consanguinitatis, vel antiquæ familiaritatis necessitudo, siue clementia sola. Hoc tamen fœlicitatis desiderium esset voluntas secundùm quid. Ideóque appellatur velleitas, potiùs quàm voluntas; vt dicemus disp. sequenti section. 4. versus finem.

SECTIO XI.

Vtrum voluntas antecedens sit complacentia simplex, intendens bonum, quod re ipsa numquam existet.

PRima sententia asserit, voluntatem antecedentem Dei esse voluntatem absolutam & efficacem, quoniam est voluntas beneplaciti, & omnis voluntas beneplaciti semper ac necessariò expletur. Vnde voluntas antecedens salutis omnium hominum, etiam reproborum, non intendit gloriam reproborum, neque intendit iustificationem eorum, qui numquam iustificantur; sed tantum intendit auxilia, præcepta, sacramenta, & reliqua omnia, quibus homini confertur facultas consequendi salutem: quapropter hæc voluntas antecedens, quoad omnia, quæ intendit, efficax est. Ita docent Scotus Marsilius, Ocham, Gabriel, Heruæus, Maior, Driedo & Caietan. locis citatis in præcedenti sectione 10. 1.

Tribuitur aliis Scholasticis, quoniam eam doctrinam, vt sonat, prius docent. Nihilominus iidem postea temperant, concedendo, Deum voluntate beneplaciti velle saluam adultorum omnium, si per ipsos non steterit, & paruulorum, si illis applicatus fuerit baptismus. Quare videntur admittere veram sententiam infra dicendam. Ita Albertus 1. p. q. 79. memb. 2. art. 2. in q. incident. & in vltima particula. Alexand. 1. p. q. 36. memb. 2. Eandem doctrinam tradit D. Bonauentura 1. distinct. 46. art. 1. q. 1. & dist. 47. artic. 1. q. 1. qui propius accedit ad sententiam D. Thomæ, quoniam non solum voluntatem conditionalem salutis, sed etiam velleitatem illius concedit, quam ait, non semper impleri, quamuis numquam frustretur. Vnde si non impletur, aliquid intendit, quod non fit, nec existit in rerum natura. Eodem argumento colligo sententiam eandem ex Durando in distinct. 46. q. 1. fine, & dist. 47. q. 1. quamuis primo aspectu videatur sentire idem prorsus, quod Scotus. Driedo in concord. liberi arbitrij cum prædest. 1. p. cap. 4. ad 2. quamuis doceat, Deum non velle salutem reproborum, sed tantum media; simul etiam interserit & approbat doctrinam D. Ambrosij & D. Bonauent. de voluntate conditionali, si homines velint. 2.

Secunda & singularis sententia Gregorij in 1. dist. 47. q. vnica in fine docet, voluntatem antecedentem esse voluntatem efficacem, non quidem conferendi omnibus hominibus facultatem consequendi salutem (vt prima sententia asserebat) sed solummodo prædestinatis conferendi gratiã & gloriã: quare ait, voluntatem antecedentem & consequentem in eo conuenire, quod vtraque est efficax: differre vero, quoniã consequens voluntas, supponit causam & meritũ ex parte nostra, scilicet, peccatum ob quod punimur; sed antecedens 3.

cedens voluntas dandi gratiam & gloriam non supponit merita ex parte nostra. Vtriusque sententiæ præcipua argumenta soluentur infra disp. 20.sect.4.& 5.

4. Tertia sententia probabilior asserit, voluntatem antecedentem esse voluntatem de bono secũdùm se præciso à circumstãtiis; ac proinde esse voluntatem, qua Deus non simpliciter, sed secundùm quid vult salutem: ideóque non semper impleri. Ita S.Thomas hîc artic.6.ad 1.fine. Durand.1.dist.46.q.1.fine, & dist.47.q.1. Carthus.dist.46.q.1.Ricard.dist.46.art.1.q.1. Soto ad Roman.9.in digressione de prædestinat. pag. 277.& sequenti.Cordub.lib.1.q.56. notabili 1. Molina q.19.disp.1.artic.6.fol.2.& 3.Valent.q.19.punct.2.Vasquez disp.83.cap.3.& 4.Suarez opusculo de libertate Dei dispur.1.section.2.numer.10.

S. Thomas.

Colligitur secundò ex omnibus Patribus & Doctoribus, qui sequenti disp.20.sect.1.dicunt, voluntatem antecedentem propterea non impleri, quoniam est voluntas conditionata, si & ipsi homines velint salutem consequi. Fauent eidem sententiæ Albertus, Aleaander, Bonauentura & Driedo, vt notatum est in prima sententia.

5. Pro cuius explicatione sit prima conclusio. Voluntas antecedens est simplex complacentia, siue voluntas inefficax, intendens non solùm media, quibus confertur potestas consequendi salutẽ, sed etiã intendens verè & sine metaphora ipsã salutem eorum, qui damnandi sunt in æternum. Hęc asseritur à Doctoribus citatis pro tertia sententia, præsertim Molina, Vasquez & Suarez.

Prima conclusio.

6. Probatur primò, quoniam Deus sine metaphora, reali volitione vult & intendit salutem, non solùm prædestinatorum, sed etiam reproborum, etiam illorum qui nihil supernaturale suscipiunt, vt probatum est multis testimoniis Scripturæ, & sanctorum Patrum explicationibus supra sect.1.& multis sequentibus. Sed hæc volitio non potest esse efficax, cùm non sortiatur effectum. Ergo est simplex & inefficax complacentia.

Confirmatur, quoniam Deus, quod ex se est, vult salutem omnium, etiam reproborum voluntate antecedenti, quæ est voluntas de obiecto bono secundùm se, abstrahendo à particularibus circumstantiis: ac proinde Deus per illam non vult simpliciter, sed secundùm quid (vt cum Chrysostomo, Damascenn, & D.Thoma ostensum est, partim in sect.2.& 3.partim vero præcedenti sect.9.fine) Ergo hæc volitio est inefficax & simplex complacentia. Probatur consequentia, nam per volitionem efficacem obiectum simpliciter volumus cum omnibus circumstantiis particularibus.

Voluntas antecedens, voluntas secundum quid.

7. Secundò probatur, quoniam in omni metaphorica locutione, reiecta metaphora, restare debet aliquid, quod secundùm locutionem propriam sit verum. Porro metaphoricæ locutiones sunt, quę Deo punienti dolorem & gemitum tribuunt, Genes.6.& Isaiæ 1. Quare reiecta tristitia, quæ infinitę Dei fœlicitati repugnat, nihil restat, quod secundùm propriam locutionem intelligere possis commodius, quàm complacentia & inefficax desiderium, sed vehementissimum, non puniendi homines, præoptando vt homines cauendo peccata, subtraherent punitionis causam: vt fusiùs ostendemus disputat. 21. sectiõ.1.

In metaphorica locutione reiecta metaphora quod restare debeat.

Tertiò probatur, quoniam non solùm media, sed etiam ipsamet salus & beatitudo reproborum est obiectum aptissimum diuinæ complacentiæ simplicis. Et aliunde hæc complacentia non impedit efficacem voluntatem reprobandi & damnandi. Ergo de facto conuenit Deo talis complacentia simplex & inefficax; & illa melius, quàm quælibet alia volitio merebitur nomen voluntatis antecedentis saluandi omnes homines. 8.

Simplex complacentia salutis reproborum non impedit voluntatem reprobandi.

Antecedens probatur, quoniam salus & beatitudo Iudæ & cuiusque alterius hominis reprobandi, est bonum honestum, per se amabile, ex natura sua cedens in laudem Dei, & in vtilitatem hominis, creati ad imaginem Dei; ergo ex natura sua est obiectum aptissimum, vt placeat Deo amatori cuiusque boni honesti & suæ gloriæ, & amatori suæ imaginis. Probatur consequentia, nam Deus charitas est, & omnes prædictæ rationes amabilitatis pertinent ad obiectum proportionatissimum charitatis. Quod autem eadem complacentia non impediat efficacem voluntatem reprobandi, vel puniendi in æternum, constabit ex solutione argumentorum, infra disputat.20.sect.4.& 5. 9.

Confirmatur, quia nulla sufficiens ratio boni obstare potest, vt Deus ab hac complacentia contineat; quin potiùs plurimæ rationes alliciunt ad illam: quoniam commendat valde bonitatem, pietatem, suauitatem, ac veritatem Dei erga homines sine vlla simulatione beneuolentiæ, vt statim dicam; & præterea est modus volendi valde conformis humanæ libertati, cui certanti Deus proponit palmam, si vincat, verè ac sine simulatione desiderans, vt certans vincat & obtineat palmam, quantum est ex parte Dei. 10.

Quartò probatur, quoniam, data hac simplici complacentia, & desiderio vero, ac vehementi (quamuis illud sit inefficax propter dependentiam à libera volitione hominum) planè ac facilè liberantur à fictione & simulatione plurimæ inuitationes ad pœnitentiam, & ad æternam salutem, quibus omnes, etiam reprobi, inuitantur in Scriptura; & aliæ significationes charitatis maximæ, atque liberalitatis Dei erga reprobos. 11.

Confirmatur, quia vix, aut ne vix quidem liberaretur à fraude, ac simulata beneuolentia, qui subditis leges & præcepta daret, sub spe fœlicitatis, & terrore suppliciorum, aut certantibus præmia proponeret; eo tamen animo, quo non vellet, ab eis impleri præcepta, nec obtineri victoriam, & fœlicitatem ac præmia, nec vellet vitari supplicia, quantum est ex parte sua. Vrget autem euidentius hoc argumentum in hominibus, qui quandoque sunt verè iusti & amici Dei, sed postea peccantes damnantur in æternum. Quia quamdiu iusti sunt, & amici, lex amicitiæ supernaturalis & solidæ, compellit eis velle bonum, quod est simpliciter bonum, scilicet perseuerantiam in gratia & vitam æternam. Eadémque lex non patitur eos velle deserere, nisi prius deseratur ab illis. Maior autem est ratio, quando Deus per Sacramenta, potissimum verò per Eucharistiam, arctissimo vinculo iustis copulatur, & quoties eos alloquitur, vt pater filium, & sponsus sponsam, vt conuiuator conuiuas, vt medicus ægrotum, aliísque similibus nominibus & affectibus, qui frequenter in sacris 12.

Lex amicitiæ supernaturalis.

sacris literis afferuntur ad commendandam Dei charitatem erga iustos. Idem postremò probari potest rationibus sequentis conclusionis, quam in sequentem sectionem differo.

SECTIO XII.

Prædicta complacentia non est omnino simplex, sed est partim efficax.

1. *Secũda conclusio.* AD temperandam & explicandam priorem conclusionem, probatam in sectione præcedenti, sobiungitur secunda conclusio. Prædicta complaceutia & desiderium uon est prorsus simplex, sed partim simplex, partim efficax, intelligendo efficaciam non solùm comparatione mediorum, sed etiam comparatiooe salutis & gloriæ cunctorum, etiam præscitorum. *Explicatur, & probatur primò.* Explicatur & probatur primò, nam complacentia prorsus simplex est volitio necessaria, qua Deo placet omne bonum possibile suprà disput.6.section.4. & sequentibus. Vnde satis constat; huiusmodi complacentiam Dei, versari circa pœnirentiam, gratiam & glotiam possibilem Iudæ, aut cuilibet damnato, etiam postquam est in inferno: *Simplex cõplacẽtia circa reproborũ gloriam possibilem.* quoniam si Lucifer & Iudas in inferno doletent de peccatis, sicut oportet, & Deum super omnia diligerent amore supernaturali, & Deum viderent, illi actus essent optimi & digni diuina complacentia: ideóque nunc etiam Deo placent, vt possibiles üdem actus. Atque hoc genus complacentiæ prorsus simplicis etga salutem omnium hominum, maneret in Deo, etiam si nulli hominum concederet vlla remedia necessaria ad salutem. Eadem verò complacentia posset appellari voluntas antecedens salutis hominum. Ergo complacentia simplex quæ est voluntas antecedens salutis omnium antequam puniantur in inferno, nou est ita simplex, sed amplius habet efficaciæ.

2. Confirmatur primò, sicut enim voluntas simpliciter efficax ex omni parte dici debet illa tantùm, quæ uon modò confert quidquid ex parte sua requiritur ad effectum; sed eriam efficaciter præcauet, ne alia voluntas ex sua parte impediat efficaciam, licet impedire possit: ita complacentia partim simplex, & partim efficax est illa, quæ ex parte volentis & desiderantis tribuit efficaciter quidquid requiritur ad obtinendum effectum, ita vt per Deum non stet, quo minùs sequatur effectus. *Cõplacentia partim simplex, & partim efficax.* Cæterum aliunde non vult maiora & efficaciora media adhibere, quibus hominis libertas impelleretur infallibiliter, vt liberè concurreret. Hæc autem complacentia & desiderium, non est uecessarium, sed liberum, & eius efficacia non terminatur solummodo ad media, sed etiam intendit finem, quantum est ex parte Dei efficaciter, ita vt verissimum sit, nihil deesse volitioni diuinæ, quo minùs efficaciter obtineretur salus, si homo vellet diuinam voluntatem sequi.

3. Confirmatur, 2. quoniam si Iudas de facto pœnituisset, sicut oportet, obtinuisserque gratiam & gloriam: hoc bonum fuisset magis conforme desiderio Dei, quam bouum puniendi Iudam. Ergo desiderium Dei intendebat ipsam salutem Iudæ prædicta efficacia partiali: vt magis constabit disp. sequenti sect.9.

4. Secundò probatur, quoniam omnia media salutis noo solis prædestinatis, sed etiam præscitis, Deus concedere voluit; & voluit non materialiter tantùm, sed etiam formaliter, prout ex se sunt media salutis. Ergo voluntas saluandi homines etiam præscitos, fuit efficax, quantum fuit ex parte Dei præcisè. Vim istius rationis vrgebimus magis sequenti disp.20.sectione 6.& sequentibus.

5. Tertia conclusio, quæ ex præcedentibus infertur. Deus simplici complacentia & partim efficaci desiderio vult semper impleri omnia sua præcepta ab omnibus hominibus etiam reprobis: quoniam hoc est obiectum secundùm se bonum, ad quod Deus coufert media, non ficta, sed vera intentione volens, vt consequantur effectum.

Neque obstat prohibuisse Deum, quam præceperat, necem Isaac; quoniam adhuc volebat, approbabátque obedientiam Abrahami, firmámque & efficacem præparationem auimi ad interficiendum filium, nisi Deus reuocaret præceptum. Consouant, quæ diximus dispur.17.section.1.& 3.

6. Similiter Deus simplici complacentia & efficaci desiderio vult iustificationem iis hominibus, qui nunquam iustificantur: vult fidem iis hominibus, qui nuuquam credunt, vult baptismum iis adultis, qui nunquam baptizantur, vult prædicationem peruenire ad eos, qui numquam audiunt Euangelium. Idémque intellige de omnibus bonis ad iustificationem deseruientibus, in quantum talia sunt. De paruulis autem sine baptismo decedentibus peculiaris est ratio, alibi à nobis explicata.

7. Ne fortè quis ex dictis inferat, esse voluntatem antecedentem quamlibet complacentiam simplicem & inefficacem, sicut Deo placet peccata puniri; aduertat, non sufficere ad rationem voluntatis antecedentis, quod sit complacentia simplex, nisi sit de obiecto, cuius bonitas nou supponat culpam, sed Deo sit amabile secundùm se, vt diximus sect.9. Quare talis complacentia simplex punitionis reducenda est ad voluntatem consequentem, quia ex nostro demerito ortum ducit; quamuis, secundùm phrasim Scholasticorum, dicentium, omnem voluntatem consequentem impleri, non possit appellari voluntas consequens, nisi illa sola quæ fuerit efficax. *Complacẽtia simplex punitionis ad cõsequentem voluntatem reducitur.*

SECTIO XIII.

Vtrum voluntas antecedens semper impleatur.

AFfirmant Authores citati in section.11.pro prima sententia, quorum fundamenta præcipua diluentur disput. sequenti sec.4.& 5. Nihilominus sit prima conclusio. 1. *Prima conclusio.* Voluutas antecedens Dei uon semper impletur cumulatè & ex omni parte. Hanc docent omnes Doctores citati iu sect.11.pro tertia sententia. *Probatur.* Ex dictis in sectionibus præcedentibus euidenter demonstratur, quoniam Deus voluntate antecedente verè vult non solùm potestatem & remedia salutis, concessa præscitis, sed etiam vehementer optat ipsam iustificationem & gloriam eorum, qui sua culpa damnantur. Ergo effectus à Deo volitus per istam voluntatem, nou obtinetur de facto, nec executioni mandatur. Hoc autem ipsum est, Dei voluntatem non impleri

cumulatè,

cumulatè, & ex omni parte, sicut impletur voluntas saluandi prædestinatos.

2. Secunda conclusio. Nihilominus verissimum est, nihil fieri contra Dei voluntatem antecedentem, eámque non posse frustrari, aut cassari, aut impediri (si propriè loquendum sit) ita obseruauit optimè S. Bonauent. in 1. dist. 47. art. 1. q. 1.

Explicatur, & probatur primò.

Explicatur & probatur primò, quia, quamuis Patres & Doctores Scholastici, quandoque concedant, homines reprobos contra Dei desiderium resistere in peccatis, & perire sua sponte; hæc tamen contrarietas effectus cum voluntate antecedente Dei, est contrarietas secundùm quid, quatenus obiectum diuinæ voluntatis antecedentis, scilicet, iustificatio & salus horum hominum, est contrarium effectui, quem iidem homines in se ipsis causant, hærendo in peccatis & pereundo. Cæterum hæc non est contrarietas simpliciter: quoniam voluntas antecedens non voluit simpliciter salutem & iustificationem eorum hominum, sed tantùm voluit secundùm quid, & per simplicem complacentiam partim efficacem, partim verò inefficacem, & conditione affectam, vt ex præcedentibus sectionibus constat, & magis constabit ex disput. sequenti.

3. Confirmatur, quoniam Dei voluntas antecedens non intendit, quod homo manens in peccatis iustificetur, & consequatur gloriam: nec intendit, quod peccatoribus cunctis dentur affluentissimæ consolationes, illustrationes & inspirationes; quoniam non expedit secundùm rectam rationem prouidentiæ, omnes homines tanta affluentia, tantáque congruentia donari: sed intendit voluntas antecedens in primis, vt quibuslibet hominibus conferantur quæcumque sunt requisita, vt in eorum arbitrio sit positum actualiter conuerti, vel non conuerti. Insuper intendit, vt hic homo cum ea mensura mediorum quam de facto accipit conuertatur, si velit, cùm possit, & iustificetur, & consequatur gloriam. Quare huic intentioni non est contrarium, si Deus velit hunc hominem damnari in æternum ex suppositione, quod non vult conuerti.

Exponitur quid voluntas antecedens intendat.

4. Explicatur exemplo, si enim Rex præmia proponeret militibus certantibus, desiderans omnium militum victoriam, & præmium, quod ex se est: quando postea ignauis militibus inferret supplicia, nihil faceret, quod esset simpliciter contrarium suæ voluntati antecedenti: quamuis quodammodo esset contrarium: quoniam Rex his militibus non voluit præmium, nisi dependenter à victoria liberè obtinenda. Confirmatur, quia non violatur testatoris voluntas, si denegatur alicui legatum eo quòd sua culpa neglexerit conditionem implere legato appositam à testatore; quin potius tunc melius impletur testatoris voluntas. Alias Patrum rationes & exempla reperies supra disp. 18. sect. 2. & 3.

Confirmatur.

Voluntas testatoris impletur.

5. *Probatur secundò.*

Vnde probatur secundò, quoniam nihil fit, nisi Deo volente vt fiat, vel volente permittere vt fiat: sed Deus non potest velle, vt fiat, quod est simpliciter contrarium diuinæ voluntati; neque potest velle permittere, vt fiat quod est simpliciter contrarium: quoniam vellet aliquid contrarium suæ omnipotentiæ & dominio. Imo neque vllus homo, retenta aliqua voluntate, potest velle, vt fiat, neque velle permittere, vt fiat, quod est simpliciter contrarium suæ voluntatis. Atque inde constat non posse velle permittere, vt frustretur, vel cassetur sua voluntas; quoniam frustrari & cassari non potest, nisi fiat aliquid quod sit contrarium simpliciter.

Nec Deus, nec homo retenta aliqua voluntate possunt velle, quod est simpliciter contrarium eorum voluntatum.

QVÆSTIO INCIDENS.

6. SOlet etiam in præsenti disputari, vtrum præter voluntatem diuinam fieri possit aliquid. De quo breuiter dico primò. Peccata fiunt præter voluntatem efficacem, quæ terminetur ad ipsa peccata: quia Deus neque vult fieri peccata, neque vult efficaciter peccata non fieri. Cæterum non fiunt peccata præter voluntatem permittendi peccata.

Prima conclusio.

7. Dico secundò. Bona omnia non fiunt præter diuinam voluntatem, quoniam omnia bona, quæ de facto fiunt, Deus vult fieri, siue hæc omnia velit per voluntatem prædefinientem illa bona liberè fieri à nobis, siue aliqua bona velit per voluntatem solummodo simplicem & conditionalem, quousque præuidens nostram prædeterminationem liberam, efficaciter velit eadem: de quo non est disputandum hoc loco.

DISPVTATIO XX.

Vtrum conditionata sit antecedens voluntas, & vtrum circa media versetur formaliter, quatenus media sunt.

SECTIO I.

Conditionalem esse voluntatem antecedentem saluandi omnes.

1. REcolendum est quod probauimus disp. 8. sect. 7. fusius autem tomo præcedenti de Scientia disp. 71. sect. 9. 10. & 11. volitiones purè conditionales esse alienas à sapientia & prudentia Dei. Quapropter quando audis, voluntatem antecedentem esse conditionalem, intellige, mixtè conditionalem, quoniam est necessariò & essentialiter coniuncta cum simplici complacentia, & cum volitione partim efficaci, quantum est ex parte Dei, sicut probatum fuit disp. præcedenti sect. 11. & 12.

Volitiones purè conditionales absunt à Deo

2. Vnanimis consensus antiquorum Patrum, & Scholasticorum agnoscit, non esse puram & absolutam à conditione voluntatem antecedentem, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, sed affectam esse conditione, *si voluerint & ipsi*, vel alia æquipollente.

Consensus antiquorum Patrum.

3. Sic enim Ambrosius 1. ad Timoth. 2. ait: *Si Deus, qui omnipotens dicitur, omnes homines saluos vult fieri; cur non impletur eius voluntas? Sed in omni locutione sensus est, conditio latet. Unde dicit Petrus Apostolus: Omnis Scriptura indiget interpretatione. Vult enim Deus omnes saluos fieri: sed si accedant ad eum. Non enim sic vult, vt nolentes saluentur; sed vult, illos saluari, si & ipsi velint. Nam vtique qui legem omnibus dedit, nullum excepit à salute.*

Ambrosius.

2. Petri 1.

Nunquid

Nunquid non medicus ideirco propenit in publico, vt omnes se ostendat velle sanare, si tamen ab egris requiratur?

4. Cyrillus Alexand. Hieronymus 1. ad Timoth. 2. *Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* explicat, *si ipsi tamen vocati Deo consentire voluerint.* Cyrillus Alexand. lib. 3. in Isaiam tom. 2. ad illa verba cap. 18. *Discite audire.* postquam dixerat, Deum velle, omnes homines saluos fieri, & ad agnitiónem veritatis venire (paucis interiectis) ait: *Sumat igitur velut ab his, qui contigerunt veteribus, imaginem, & figuram auxilij futuri Israelitis à Deo, qui seruare potest, si quidem velint Seruatoris nostri verbis parere.* Vide conditionem, sub qua potest, & sine qua non potest Christus nos saluare, intellige autem, de potentia ordinaria.

5. Athanas. serm. de passione & cruce Domini pag. 2. Christi Dom. verba de fide interrogantis sic ponderat. *Quemadmodum factum est in caeco: Credis*, inquit, *quod hoc possum tibi facere? ad lunati cum ait: quod si credideris, fiet. Postulat autem id Seruator, non quod alicuius opera, aut ministerio indigeat: ipse enim fidei author est & suppeditator: sed ne videretur personis gratificari, & non annuere fides, & ne si citra fidem reciperent ipsius beneficia, eâdem perfidia & incredulitate amitterent. Vult enim gratiam, quam largitur permanere: & cum medetur, irreciduam esse suam medelam: praemonuit certè paralyticum: Ecce, inquiens, sanus factus es, ne amplius pecces. Ac veluti medicus quispiam, ingrediens ad agrotos, primum quarit, an velint curari, ne & ipso satagente & nolente illo, inutilis efficiatur curatio, aduersante egroto contra medici artem. Ita quoque Dominus è sanandis percunctatus est, & credentibus gratificatus est, vt per fidem gratiam obtinere possent.*

6. Roman. 11. Eadem conditionalis voluntas colligitur ex Paulo Roman. 11. *Vide ergo bonitatem, & seueritatem Dei. In eos quidem, qui ceciderunt, seueritatem; in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate: alioquin & tu excidêris. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur, potens est enim Deus iterum inserere illos.* Vbi Magister sententiarum ex sententia Augustini, Ambrosij & Aimonis, sic loquitur: *Dico in te esse bonitatē Dei; tamen hac conditione: si permanseris in bonitate, vt scilicet, totum Deo tribuas. Alioqui, id est, nisi in permanseris; & tu sicut & illi, excidêris à sancta radice, & senties Dei seueritatem. Sed & illi: quasi dicat: Non solum tu excidêris, si non permanseris in bono; sed & illi, id est Iudaei, si non permanserint in incredulitate, inserentur; & ideo non sunt despiciendi. Dico, si non permanserint, quod vtique potest fieri, potens est enim Deus inserere illos iterum.* Conditionalem voluntatem videbis hoc loco; si obseruaes, apud Paulum bonitatem non accipi pro attributo quidditatiuo Dei: nam hoc aequaliter respicit omnes homines, & non opponitur seueritati, prout accipitur in praesenti. Sed bonitas accipitur pro libera voluntate saluandi omnes, quantum ex se est, si non steterit per liberam culpam hominum.

Magister. Obserua.

7. Augustinus. Sapienter ergo Augustinus contra Adimantum Manichaei discipulum cap. 27. tractans praedicta verba: *Alioquin & tu excidêris: & illi si non permanserint in incredulitate inferentur.* ait: *Simul etiam ostendit, in nostra potestate esse, vt vel inseri bonitati ipsius, vel excidi seueritate mereamur.* Quam sententiam defendit Augustinus lib. 1. retract. cap. 22. fine. Augustinum sequuntur Magister & communiter Scholastici 1. dist. 28. post medium.

Rursus voluntatem conditionalem affirmat Augustinus in Enchirid. cap. 104. etiam postquam in praecedenti capite negauerat, Deum velle saluos fieri alios, vltra eos, qui de facto saluantur. Vnde ostendit, hoc intelligendum esse de voluntate absoluta. Illius verba sunt: *Quapropter etiam primum hominem Deus in ea salute in qua conditus erat, custodire voluisset; túmque opportuno tempore post genitos filios, sine vlla interpositione mortis ad meliora perducere; vbi iam non solùm peccatum committere, sed neque voluntatem posset habere peccandi; si ad permanendum sine peccato, sicut factus erat, perpetuam voluntatem habiturum esse praesciisset. Quia verò eum malè vsurum esse libero arbitrio, hoc est, peccaturum esse praesciebat; ad hoc potius praeparauit voluntatem suam, vt bene ipse faceret etiam de malefaciente.* 8.

Ad probandam eandem conditionem Fulgentius de remissione peccatorum lib. 1. cap. 11. adducit illud Isaiae 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis; si autem nolueritis, neque audieritis me, gladius deuorabit vos. Os enim Domini locutum est hoc.* & Isaiae 30. *Si conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris.* Quibus subiungit Fulgentius: *In hoc testimonio cōditionalis Deus & praecepto vtitur & promisso. Dicens quippe: Si conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris; ostendit, ex conuersionis conditione promissionem salutis omnino pendere. Haec est igitur inter Deum, hominémque conditio, inter iudicem, qui sine iustitia, misericordiámque praerogat; & peccatorem, qui misericordiam iustè indicendus expectat.* Ergo non solùm promissio est conditionalis, sed etiam interior actus misericordiae, quo Deus vult misereri peccatoribus, est conditionalis volitio, *si volueritis & audieritis me.* 9. Fulgentius. Isaia 1.

Anselmus Matth. 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua; duae sunt*, ait, *voluntates in Deo; alia misericordia, qua non est cogens, nec aliquid libero arbitrio aufert, qua vult omnes homines saluos fieri, quod tamen in libera voluntate illorum positum est.* & infra: *In terra multi contradicunt voluntati Dei, illi scilicet, qua est, ex misericordia: cum enim vellet prauos etiam saluare, si vellent; tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati. Orat ergo, vt Deus faciat alios terrenos tales, qui nullo modo voluntati Dei resistunt.* 10. Matth. 6.

Non minùs apertè loquitur Beda lib. variarum quaest. q. 13. in fine dicens: *Ita Deus nobis bona sua promisit, vt tamen labore nostro adquirantur. Quod si voluerimus ad laborem in omnibus, quae bene agimus, nobis cooperabitur.* Nobis ergo bona sua Deus tribuere vult ea conditione, si nos voluerimus cooperari. Beda.

Conditionale decretum Dei potest efficaciter deduci ex Paulo ad Roman. 8. cum ait: *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filij Dei. Si autem filij, & haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi; si tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Iam igitur sumus filij & haeredes, idque testimonio diuino confirmatum est. Sed quomodo hoc quod iam est, potest à conditione futura pendere; nisi quia sumus filij & haeredes non in re, sed in decreto & promissione diuina, conditione tamen adiecta: *si compatimur, vt & conglorificemur.* Vbi communiter expositores, conditionalem: 11. Roman. 8.

lem sensum esse supponunt, licet hoc non satis exprimāt. Veluti Ambros. Chrysostomus, Theodoret. Beda ex Augustino, Glossa vtraque & Lyra in eum locum, Cyprianus lib. 4. epist. 1. & lib. 3. ad Quirinum cap. 16. in fine. Caietanus verò ad Român. 8. ait: *Hanc enim conditionem apposuit cohæredibus Christi vt, scilicet, sint similes Christo in vita ista, qui instituti sunt hæredes Christi in vita futura.* Et clarius adhuc recentiores alij expositores ibi conditionem obseruant, vt Toletus & Salmeron.

Cyprianus. Caietanus.

12. Postremò confirmatur, quia nisi conditionali decreto statuisset regnum Saüli vsque in sempiternum præparare, non potuissent verificari verba Samuëlis 1. Reg. 13. *Nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum.* Quod de omnibus reprobis dictum est in morali sensu: eorum námque typus fuit Saül. Cuilibet autem illorum Deus decreuerat æternum regnum præparare, si non transgrederetur diuina præcepta. Porrò conditionale illud decretum circa durationem regni Saulis, explicant & defendunt Lyra, & multò melius Abulensis ibi quæstione 12.

1. Reg. 13. *Saül reproborum typus.* *Abulensis.*

13. S. Thomas in 1. distinct. 46. quæst. 1. art. 1. postquam in corpore articuli explicuit discrimen antecedentis & consequentis voluntatis diuinæ, ad 2. argumentum, ait: *voluntas antecedens potest dici voluntas conditionata, neque tamen est imperfectio ex parte voluntatis diuinæ, sed ex parte voliti, quod non accipitur cum omnibus circumstantijs quæ exiguntur ad rectum ordinem in salutem.* Et in eadem quæst. 1. art. 4. ad 3. *Mala*, inquit, *culpa non fieri, vult Deus voluntate antecedente, non autem voluntate consequente, nisi de illis, quos scit mala non velle facere, quia voluntas consequens recipit conditionem. circa ista.*

14. Enchiridio Coloniense titul. de Sacramentis pœnitentiæ fol. 99. cap. *His verò*, ait: *Haberent impij, quod semper quererentur de sua imbecillitate, nisi constaret, Deum semper paratum esse, ad infirmitatem nostram per gratiam suam subleuandam modo ipsi inspiranti obedire, ac iustificanti, ac adiuuanti consentire & obsequi velimus.* Illud *modo* conditionalis dictio est.

15. Communiter Scholastici perspicuè tradunt, voluntatem antecedentem saluandi omnes esse conditionalem, ita vt, quantum est ex parte Dei, offeratur gratia cum voluntate dandi, si homines velint accipere, Altisiodoren. lib. 1. sent. cap. 13. colum. 1. & 2. Albertus 1. part. quæst. 79. memb. 2. art. 2. in quæst. incidente, & in vltima particula. Alexander 1. part. quæst. 36. membr. 2. D. Bonauentur. 1. distinct. 46. artic. 1. quæst. 1. & dist. 47. art. 1. quæst. 1. Richard. 1. distinct. 46. art. 1. quæst. 1. Vdalricus in summa apud Carthusianum in 1. dist. 46. quæst. 1. vbi idem sentit Carthusianus quæst. 1. fine, approbans sententiam S. Bonauenturæ, dicens, esse communiorem, Gabriel in 1. dist. 46. notab. 2. & corollario 6. Raynerius in Pantheologia in verbo *liberatio à peccato* cap. 18. ante med. Argentina 1. distinct. 47. quæst. 1. art. 1. fine, Capreolus 1. distinct. 45. quæst. vnica art. 2. conc. 4. fine, Soto sub dubio ad Rom. 9. in digressione de prædestinatione pagin. 277. & sequentibus, Ruardus Tapper contra Lutherum artic. 7. qui est de libero arbitrio prope med. §. *Quod autem Pharao*, pagin. 241. alias 334. Driedo de concord. liber. arbit. cum prædestinatione part. 1. cap. 4. ad 2. Corduba lib. 1. quæstionarij quæst. 56. notab. 1. Bellarmin. tom. 3. lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 5. colum. 2. Molina 1. part. quæst. 19. disput. 1. solut. 2. & 3. Suarez opusculo de libertate Dei disput. 1. section. 2. num. 10. Delphinus citatus in section. 5. disputationis præcedentis versus finem. Colligitur idem ex Durando 1. dist. 46. quæst. 1. fine, & dist. 47. quæst. 1.

Quinetiam Authores illi, qui videntur existimare, antecedentem Dei voluntatem esse à conditione puram, & absolutam; nihilominùs admittunt in illa saltem virtualiter & quidditatiuè imbibitam conditionem. Quemadmodum Scotus 1. distinct. 46. quæst. vnica existimare videtur, esse voluntatem à conditione absolutam: nihilominus in 2. distinct. 37. §. *ad solutionem istorum.* conditionalem esse, satis apertè significat, verbis, quæ retulimus disp. 9. sect. 5. versus finem. 16.

Similiter Ioannes Maior in 1. dist. 45. quæst. vnica & dist. 46. quæst. vnica videtur existimare, esse voluntatem à conditione absolutam: nihilominus in 2. dist. 37. quæst. 1. colum. penultima ait: *Deus dicitur velle secundum quid, & quasi conditionaliter bona, quæ vult secundum velle ordinationis antecedentis: quia quantum est de se, mallet ea esse, quam non esse, nisi staret ex parte voluntatis creatæ liberæ; & sic vult omnes homines saluos fieri 1. ad Timoth. 2.* 17.

SECTIO II.

Conditionale pactum Dei cum hominibus probat, esse conditionalem voluntatem antecedentem, ideóque nihil saluti repugnans potuisse Deum antecedenter velle.

SVppono primò, quod Deus antecedenter, & non consequenter voluisset aliquid æternæ saluti repugnans; si non præsupposito libertatis exercitio præcognito, nec dependenter ab eo, nec quasi coactus ab illo, sua spōte voluisset permittere peccatum & finalem obstinationem in illo, cum æterna damnatione, vel decreuisset vt fierent materiales actiones peccatorum, & multò magis si per physicam necessitatem illas prædeterminasset, licet hæc dirigeret ad finem ostendendæ iustitiæ. 1.

Qua voluntate Deus ante exercitiū libertatis præcognitū aliquid æternæ saluti repugnās voluisset.

Secundò suppono plurima testimonia sacrarum literarum, quibus Deus conditionale pactum hominibus offert absque discrimine prædestinatorum, aut præscitorum, spondens omnibus temporalia & æterna bona, si voluerint seruare Dei præcepta. Ex quibus illustriora sunt hæc Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata seruare, seruabunt te.* Matth. 16. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*, &c. Et cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Isaiæ 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Ioan. 8. *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum.* Ioan. 12. *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Apocalyp. 3. *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam: intrabo ad illum*, &c. Præter conditionalia fœdera, constituta cum populo Israël Exod. 19. Deuteron. 29. & 30. & 2. Paralipom. cap. 15. & Hieremiæ 17. & 18. & Ezechielis 18. 2.

Pactum Dei cum hominibus absque discrimine. *Ecclesiast. 15.* *Matt. 16. & 19.* *Isaia 1.* *Ioa. 8. & 12.* *Apocalyp 3.*

Conditionale pactũ concludit in Deo voluntatem antecedentẽ esse.

3. Dico igitur primùm. Ex prædictis promissionibus & pactis, oblatis sub conditione liberæ voluntatis humanæ, concluditur inesse Deo voluntatem conferendi salutem æternam omnibus, quantum ex se est, sub ea tamen conditione, si homines voluerint, seruauerint, obedierint, &c. Probatio manifesta est, quoniam si talis voluntas, vt minimùm defuisset intra Deum; mendacium, aut simulata fraus contineretur in exterioribus verbis, sub conditione promittentibus & fœdus confirmantibus.

Probatur.

4. Dico secundò. Deus esset transgressor promissionis, & pacti conditionati; si non consequenter ad præuisum libertatis abusum, sed antecedenter voluisset ea, quæ numerauimus initio huius sectionis. Probatur, quia transgressor est promissionis & pacti conditionati, quicumque deliberatè vult, & dedita opera procurat, conditionem non impleri eo fine, vt liber maneat ab obligatione. Quod si Deus antecedenter & independenter à libertatis exercitio præuiso, voluisset permissionem peccati, & finalis obstinationis, voluissetque prædeterminare materiales actiones peccatorum, & in æternum punire, prius ratione, quàm eius voluntas esset prouocata peccatis, hoc ipsum esset deliberatè velle, atque dedita opera procurare, conditionem ab hominibus non impleri, vt Deus liber maneret ab obligatione conditionalis promissionis. Ergo Deus esset transgressor pacti, si prædicto modo vellet permissionem, & materiales actiones peccatorum, ac punitionem.

Probatur.

Transgressor promissionis, & pacti quis.

5. Maiorem huius argumenti tradunt communiter Doctores, quando disputant de conditionata obligatione; ac nominatim de voto conditionato Richard. 4. distinct. 38. articul. 5. quæst. 3. latè. Supplement. 4. dist. 38. quæst. 1. artic. 3. conclus. 2. fine, Angelus *votum* 1. num. 10. Syluest. *votum* 2. quæst. 2. part. 2. Tabien. *votum* 2. quæst. 2. & communiter recentiores, vt Nauar. in manuali cap. 12. num. 42. Palacios in 3. distinct. 38. disput. 1. dub. 3. concl. 5. fol. 838. colum. 1. Suarez tom. 2. de Religione lib. 3. de voto cap. 6. num. 12. & lib. 4. cap. 17. num. 14. Azor lib. 11. institut. moral. cap. 20. quæstione vltima, Thomas Sanchez in Decalog. tom. 1. lib. 4. de voto cap. 23. quæst. vltima num. 47.

6. Confirmatur argumentum, & simul occurritur solutionibus, quæ possent excogitari. Primò enim diceret aliquis, nihil valere argumentum, quod ex nostris transgressionibus & obligationibus tentat inferre diuinas: quoniam Deus supremus omnium Dominus potest liberè plurima, quæ nobis non licent. Hæc tamen solutio refutatur, quia obligatio & transgressio, de qua in præsenti loquimur, tota nascitur ex naturali obligatione verificandi propria verba promissoria, & implendi obligationem, quam sibi ipsi imposuit, qui promisit; quæ obligatio in Deo est tantò excellentior, quàm in hominibus, vt propterea transeat in physicam necessitatem, ita vt Deus, sicut non potest se ipsum negare, ita non possit non esse fidelis, stando promissis, vt Apostolus docuit. De quo plura dicemus infrà disp. 27. sect. 5. & 6. & tota disp. 30.

Occurritur solutionibus.

Vnde dicta obligatio nascatur.

Deus non potest non esse fidelis.

Rursus falsificari promissoria verba, si promittens data opera procurat, vt non impleatur conditio, immò nec possibile sit actualiter impleri; hoc non variatur ex ratione supremi dominij; sed regulandum est per generales regulas verificandi verba promissoria.

Confirmatur secundò, quia conditio per Deum apposita pacto hæc est: si per homines non steterit, quo minus gloriam obtineant, per me non stabit. At verò per Deum stat, si procurat Deus, vt per homines ipsos stet, prædeterminando materialem actionem, quam necessariò consequitur malitia, & antecedenter volendo permissionem peccati, & obstinationis, prius ratione, quam supponatur hominis culpa, per quam stet. 7.

Conditio per Deum apposita pacto

Confirmatur tertiò, quia conditio, intrinsecè includens præuiam actionem personæ promittentis, obligat ad procurandam impletionem eiusdem conditionis. Veluti si promittas sponsalia, sub ea conditione, si tuus Pater consenserit; teneris bona fide procurare, vt consentiat. Quod si data opera procures vt non consentiat, eris transgressor datæ fidei. At verò conditio, quam Deus apposuit promissioni suæ, intrinsecè includit præuiam actionem Dei, qua Deus ex parte sua conferat salutis media. Ergo Deus tenetur bona fide illa præbere. Quod si data opera procuret fieri actiones materiales, ex quibus necessariò sequitur æterna mors, & antecedenter vellet permissionem peccati, & finalis obstinationis; eo ipso transgressor esset datæ fidei & pacti. Hæc omnia robur accipient ex probationibus sequentis assertionis. 8.

Conditio intrinsecè includens præuiam actionem personæ.

Dico tertiò. Si Deus prædicto modo violaret conditionale pactum; eo ipso teneretur quibuslibet peccatoribus, etiam obstinatis gloriam præbere. Probatur, quia quicumque vult & procurat suæ obligationis conditionem non impleri; manet obligatus ad soluendum, perinde ac si conditio fuisset impleta. Quod fundamentum explico & probo de conditione, quæ est potestatiua, seu totaliter, seu partialiter; nimirum quia implenda est libera potestate, & actione honorati, cui postquam impleuerit conditionem illam, debetur aliquid ab alio. Quod exemplis postea subiiciendis manifestum erit. 9.

Probatur.

Sua obligationis conditionem non impleri procurans, obligatus manet.

Nunc à priori probo, quoniam sic intellecta maior recipitur à Iureconsultis communiter, non tanquam ius positiuum, sed tanquam iuris naturalis declaratio, nata ex vi verborum & ex naturis rerum. Habet autem ea regula fortiorem rationem, atque vim in oneroso contractu, quàm in liberali donatione aut promissione, aut vltimis voluntatibus: quoniam manifestior esset inæqualitas, si oneroso contractui conditiones similes apponerentur in eo sensu, vt liber maneret ab obligatione ille, cuius fraude impeditur alter, ne conditionem sibi impositam impleret, ac subinde ne consequeretur pretium, aut præmium ex contractu debitum. Nihilominus in quibuscumque etiam gratuitis promissionibus, donationibus, & vltimis voluntatibus idem præsumitur fuisse sensus & animus illius, qui sibi aut aliis imposuit obligationem. Alioqui foret inutilis, & illusoria illa gratuita, & liberalis promissio, aut donatio. Hinc constat etiam in contractu Dei cum hominibus inito, quod partim gratuitum, partim onerosum est, vim hanc naturalem retinendam esse, vt si Deus procuret conditionem non impleri, maneat obligatus 10.

Maior tanquam iuris naturæ declaratio recipitur à Iureconsultis.

Regula vim habet in oneroso contractu, & donatione gratuita.

ad reddendam gloriam, perinde ac si conditio fuisset impleta.

Regula in iure ciuili.

11. Confirmatur primò ex regula in iure ciuili. 122. ff. de regulis iuris, cuius verba sunt: *In iure ciuili receptum est, quoties per eum, cuius interest conditionem non impleri, non fiat, quominus non impleatur, perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset. Quod ad libertates & legata, & ad haeredum institutiones perducitur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per compromissionem factum est, quominus stipulator conditioni pareret.* Ergo si per Deum compromissorem factum sit, quominus homo stipulator conditioni pareret, iam conditio habetur pro impleta; proindéque Deus illi gloriam debet. Eadem regula, eodémque sensu tereneo cum perexigua mutatione verborum habetur lege *Iure ciuili*, de conditionibus & demonstrationibus.

Lex in executione 85. §. finali.

12. Confirmatur secundò, quia Lex *in executione* 85. §. finali. de verborum obligationibus, sic habet: *Quicumque sub conditione obligatus curauerit, ne conditio existeret; nihilominus obligetur.* Confirmatur tertiò, ex regula *Cum non stat 66.* De regulis iuris in 6. quæ sic habet. *Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.*

Regula cùm non stat.

Lex vter ex fratribus.

13. Confirmatur quartò ex lege *Vter ex fratribus* ff. de conditionibus institutionum, cuius postrema pars sic habet: *Plerumque hæc conditio, si vxorē duxerit, si dederit, si fecerit, ita accipi oportet, quod per eum non steterit, quo minus ducat, det, aut faciat.* Atqui non obstat per hominem, si per antecedentem necessitatem prædeterminatur ad materialem actionem peccati & obstinationis, decernitúrque illius permissio per voluntatem antecedentem, & independenter à præuiso libertatis exercitio.

Huius generalis regulæ aliquæ exceptiones.

14. Notanda est obiter illa dictio, *plerumque*, denotat enim, aliquas esse exceptiones huius generalis regulæ. De quibus videri potest Philippus Decius regula 121. & Dynus regul. 66. & alij expositores in easdem regulas iuris Canonici & Ciuilis. Cæterum res, de qua in præsenti tractamus, nulla exceptione defendi potest, ne comprehendatur sub prædictis generalibus regulis, quoniam in ea maximè viget radicalis ratio regularum, quam supra diximus. Quod ex sequentibus exemplis erit magis apertum.

Emptor compelli potest vt emptum accipiat, & pretium reddat.

15. Quintò confirmatur, *nam ex vendito agi potest* (videlicet, emptorem compellendo, vt emptum accipiat, & pretium reddat) *quasi impleta conditione, quando per emptorem stat, quominus impleatur conditio* · vt habetur l. *Labeo scribit*, ff. de contrahenda emptione, cuius regulæ exemplum præmiserat his verbis: *Si mihi bibliothecam ita vendideris, si decuriones Campani locum mihi vendidissent, in quo eam ponerem, & per me stet, quominus id à Campanis impetrem, non esse dubitandum, quin præscriptis verbis agi possit.* videlicet, me compellendo, vt bibliothecam accipiam, & pretium reddam. Cùm igitur Deus per contractum iustitiæ commutatiuæ, gloriam promiserit quasi pretium & mercedem obseruantiæ mandatorum, sub ea conditione, si liberum arbitrium locum præbuerit diuinæ gratiæ, & illi cooperari voluerit, consequens est, vt præscriptis verbis agere possit quilibet damnatus, compellendo Deum, vt sibi gloriam reddat; si per Deum sterit, quo minus locum suæ gratiæ impetraret à libero arbitrio: quoniam voluit per antecedentem necessitatem prædeterminare materialem actionem peccatorum & obstinationis, quibus gratiæ locus negatur.

Deus per contractum iustitiæ gloriā promisit.

Confirmatur sextò, quia si ego tibi seruum vendidi sub ea conditione, si prius rationes redderet meo arbitrio; & ego potui rationes accipere, & non accepi, eo ipso impleta est emptionis conditio, vt tenear tibi seruum tradere. Quod expressè decernitur leg. *hec venditio* ff. de contrahenda emptione. Quanto fortior erit in me ratio obligationis tradendi seruum; si deliberata & affectata voluntate per me posita fuerint impedimenta, ex quibus necessariò sequutum fuerit, vt seruus non reddat rationes, & eo animo posuerim, ne seruum tradam: Prudens lector applicet instituto præsenti. 16.

Confirmatur septimò, quia si testator legat seruo suo libertatem, aut fundum sub conditione, si decem dederit hæredi, & per hæredem stat, quominus recipiat; conditio habetur pro impleta, & seruus obtinet libertatem, & quilibet legatarius obtinet legatum: vt expressè decernitur C. de conditionibus insertis, l. finali, & ff. de statu libert. lege 3. in princip. & in fine. Similitérque *Si ita heres institutus sim, si decem dedero: & accipere noluit, cui dare iussus sum, pro impleta conditione habetur.* Verba sunt legis *Si ita* ff. de conditionibus institutionum. At verò Christus Dominus testamento nobis reliquit gloriam, tanquam cohæredibus, sub ea conditione, si obedientiam dederimus. Quod si Deus efficaci & absoluta voluntate recusat accipere obedientiam alicuius hominis, & ea intentione prædeterminat materiales actiones peccatorum, decernítque permittere finalem obstinationem ea intentione, vt gloriam deneget & in æternum puniat: iam Deus hæreditatem debet perinde, ac si fuisset impleta cōditio. 17.

Lege finali. ff. de statu libert.

Christus Dominus testamento nobis tanquam cohæredibus reliquit.

Octauò idem argumentum sumi potest ex lege *Vter ex fratribus*, ff. de condition. institut. vbi hæres institutus sub ea conditione, si Mariam duxerit, Maria recusante matrimonium contrahere cum illo, consequitur suam hæreditatem, perinde, ac si Mariam duxisset. Atque idem prorsus de fœmina hærede sub conditione, si nupserit Petro, traditur expressè leg. 1. C. de institutionibus & substitutionibus & l. 1. C. de bis quæ sub modo. Et vterque casus simul de viro & fœmina traditur fusius leg. *in testamento* la 2. ff. de conditionibus & demonstrationibus. 18.

Hæres institutus sub conditione, si Mariam duxerit.

Nonò, Si tibi legatum aut hæreditas relicta sit sub ea conditione, si statuas in municipio posueris, si paratus sis ponere, & locus tibi à municipibus non detur; hæreditas tibi vel legatum nihilominus debetur, vt expressè decernitur l. *Titius si statuas*, ff. de conditionibus & demonstrationibus. Plures tandem casus prædictis similes reperiuntur in iure ciuili: vt l. *Multa*. ff. de conditionibus & demonstrationibus, & in authent. *vt actione instante*, &c. collatione 7. titul. 5. cap. 2. & l. *Hac venditio*, ff. de contrahenda emptione. & l. *sed addes*. §. finali & l. *qui operas*. ff. locati, & conducti. & l. 1. §. *Diuus*. ff. de extraordinaria cognitione. & l. *Mænia*. ff. de annuis legatis. & l. 3. C. de conditionibus insertis. & l. *Turpia* §. 2. ff. de legatis. 1. 19.

Theologos & vtriusque iuris Doctores, qui communi consensu ita existimant, non refero; 20.

quoniam facilè poterunt inueniri, siue dum exponunt leges supra citatas, siue dum disputant de conditionibus appositis contractibus, votis, promissionibus, sponsalibus, matrimoniis, testamentis, aliisque verborum obligationibus.

21. *Refutatur.* Respondebit fortè aliquis, prædictas leges esse humanas, ideóque nullam ex illis obligationem imponi voluntati diuinæ. Cæterum non satisfaciet: quoniam prædictæ leges non sunt positiuæ, hoc est prouenientes à libera voluntate legislatoris; quin potius proficiscuntur ex intima quidditate veracitatis seruandæ in promissione, pacto, & conditione apposita; ideóque à Iureconsultis traduntur, quasi naturalis iuris declarationes. Quapropter Deus maiori & altiori obligatione tenetur ad illas seruandas propter fundamenta, quæ posuimus supra post secundam assertionem.

SECTIO III.

Præcedentium argumentorum solutiones refutantur, & ostenditur explicitam esse conditionem supradictam.

1. *Dupliciter vis argumentorum effugitur.* Dvas in partes diuiduntur Authores contrariæ sententiæ, per quas vim præcedentium argumentorum effugiant. Illi namque qui vident, negari non posse voluntatem Dei esse conditionalem; apponunt diuino fœderi conditionem falsam, vt veram excludant. Alij verò diffitentur, Dei voluntatem esse conditionalem.

2. Priorem soluendi rationem sequuntur, qui dicunt voluntatem antecedentem importare formaliter in Deo actum conditionatum, quo vellet salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo vniuersi & bonum vniuersale diuinæ iustitiæ, & misericordiæ. Atque id sanè reuocari potuisset ad conditionem veram, nisi postea probantes hanc conclusionis partem, inferrent conditionem, quæ includitur in voluntate antecedente, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, non esse istam, si ipsi voluerint, aut per eos non steterit.

3. *Conditio ponitur expressè à Patribus.* Hæc solutio refutatur primò, quoniam conditio, *si voluerint, aut per eos non steterit*, ponitur expressè à plerisque Patribus & Scholasticis citatis in section. 1. & implicitè atque virtualiter continetur in doctrina omnium Sanctorum Patrum & Scholasticorum, quos tota præcedenti disput. retulimus. At verò istius conditionis, quam apponit prædicta solutio, nullus inuenitur Author, siue inter Patres, siue inter antiquiores Scholasticos. Quamuis enim fateantur omnes, ad permittendam culpam & æternam damnationem multorum hominum fuisse rationem vniuersale bonum diuinæ iustitiæ & misericordiæ: hoc tamen non est conditio apposita pacto & promissioni.

4. Refutatur secundò, nam plurima testimonia Scripturæ sacræ conditionem conferunt in arbitrium hominis, videlicet, si voluerit, si fecerit, cuiusmodi est illa celebratissima Ecclesiastici 15. *Si volueris mandata seruare, conseruabunt te.* Ioan. 14. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Ioan. 8. *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum.* & alia eiusmodi plurima, quæ retulimus sub initium præcedentis sectionis.

Ecclesiast. 15.
Ioannis 14.
Ioannis 8.

Cõfirmatur. Confirmatur, nam qui fideliter, & ex animo promittit; verè vult opere complere id ipsum, & eodem modo, quo promittit. Sed in plurimis locis Scripturæ sacræ Deus promittit æternam vitam sub conditione nostræ volitionis & cooperationis; ergo verè vult opere complere æternam vitam sub conditione nostræ volitionis, & cooperationis.

Refutatur tertiò, quia licet Deus antecedente voluntate, verè, realiter & propriè voluerit, quantum ex se est, omnium hominum salutem, etiam præscitorum; non impeditur vniuersale bonum diuinæ iustitiæ, ac misericordiæ, nec impeditur vniuersi pulchritudo, vt constat ex tota fere disputatione præcedenti, præsertim section. 4. Ergo sine sufficienti ratione conditionem illam apponeret: si non impeditur vniuersale bonum iustitiæ & misericordiæ. 5.

Vniuersale bonum iustitiæ & misericordiæ non impeditur.

Refutatur quartò, quoniam si homo iste, qui est præscitus, Dei legem impleret, & obtineret vitam æternam, non impediretur, sed potius perficeretur pulchritudo vniuersi, & bonum vniuersale diuinæ iustitiæ, & misericordiæ. Ergò si Deus antecedenter voluerit & procurauerit supradicta impedimenta salutis; per Deum stabit, quominus impleatur prædicta conditio de pulchritudine mundi, & bono vniuersali iustitiæ & misericordiæ. Quapropter Deus teneretur gloriam restituere damnatis: quoniam vires suas recuperarent argumenta posita in sect. præcedenti. 6.

Refutatur quintò, quoniam illa conditio pulchritudinis vniuersi, & boni vniuersalis iustitiæ ac misericordiæ, vel pendet præcisè atque merè ex arbitrio Dei, vel est mixta & dependens simul ex arbitrio voluntatis humanæ. Si merè atque præcisè pendet ex arbitrio Dei; perinde erit, ac si Deus diceret: Si ego voluero, dabo tibi gratiam & gloriam; si noluero, non dabo. Hoc autem genus promissionis & pacti est nullius prorsus vtilitatis, & obligationis; & ea propter indignum est homine liberali & prudente; nedum infinita Dei liberalitate: vt fusius notauimus tomo præcedenti de Scientia disp. 3. sect. 5. Si verò prædicta conditio est mixta & dependens simul non solùm ex arbitrio Dei, sed etiam ex arbitrio voluntatis humanæ; consequens est, Deum virtute illius conditionis teneri talem voluntatis affectum habere, totámque prouidentiam ita disponere, ne per Deum apponantur impedimenta supradicta bonæ voluntatis humanæ. 7.

Posteriorem soluendi rationem sequuntur, qui diffitentur, Dei voluntatem esse conditionalem. Hæc solutio non indiget aliis impugnationibus, præter eas, quæ versantur in conditione probanda supra sect. 1. & 2. Nunc sufficiat obiicere inconsequentiam, ratione cuius partes istius sententiæ non bene inter se cohærere videntur, sed potius præposterum ordinem seruare. Nam illius Authores introducunt in Deum volitiones merè conditionatas, quæ nullo modo includuntur in aliquo absoluto, & efficaci decreto, pertinente ad regimen vniuersi, sed solummodo decernunt de rebus nunquam creandis, cùm tamē apud antiquos Patres, & Scholasticos non possit ostendi illarū expressa mentio, & videatur potius esse superfluas; siquidē neque ad intrinsecam Dei perfectionē conferre possunt, neque ad guberna- 8.

Inconsequentia ratio obiicitur.

Volitiones merè conditionatæ superfluæ.

gubernationem creaturarum: vt ostendimus supra disp. 8. sect. 7. & fusius, præcedenti tomo de Scientia disp. 71. sect. 9. 10. & 11.

9. E contra verò Doctores iidem refutant volitiones mixtè conditionales, videlicet, illas, quæ continentur necessariò in decreto absoluto & partim efficaci; perfectéque disponente regimen vniuersi. Cuiusmodi est volitio conditionata concedendi gloriam Iudæ, si perseueraret in gratia vsque ad mortem. Quæ volitio includitur in vniuersali decreto absoluto & efficaci concedendi gloriam omnibus hominibus, qui in gratia decesserint, & concedendi omnibus peccatoribus pœnitentiæ locum, & remedium salutis; quam conditionalem voluntatem expresè restantur Patres & Scholastici citati sect. 1.

10. *Recentiorum placitum.* Docti recentiores existimant, in voluntate antecedente conditionem non esse adiectam formaliter, & explicitè; sed tantum virtualiter & implicitè, quatenus talis est absoluta complacentia Dei circa hominum iustificationem & gloriam; vt ex illa complacentia sequeretur in Deo volitio efficax nostræ iustificationis, & salutis, nisi hominum libera voluntas obstaret. Et sane quod attinet ad vtilitatem hominum, & ad excludendam antecedentem voluntatem impediendi salutem modo superius explicato, parum interest vtrum formaliter & expresè conditionalis sit; vel virtualiter solummodo, atque implicitè. Quoniam argumenta omnia, quæ in vtraque sect. præcedenti sumuntur ex ratione conditionis, eandem vim retinent, siue conditio fuerit formalis, & explicita; siue virtualis & implicita. Hæc autem ratio fuit, ob quam Doctores aliqui in fine sect. 1. citati, de antecedente voluntate nunc tractent, quasi de absoluta, nunc verò, quasi de conditionali.

11. *Præcedētium argumentorum vis manifestatur exemplo.* Quod autem argumenta omnia, posita in præcedentibus sectionibus, eandem vim retineant, etiamsi conditio fuerit virtualis & implicita, manifestari potest exemplo. Nam possibilitatis conditio virtualiter & implicitè clauditur in quocumque contractu, ac proinde etiam in venditione, & emptione. At verò si venditor penes se retinuerit seruandam rem, quam vendidit: atque illam tradiderit irrecuperabiliter alteri personæ contra voluntatem emptoris, vel ad Indos transmiserit, vel consumpserit, vel sua negligentia perire permiserit; [illegible] a venditionis contractum peccat, & restituere tenetur. Quod cum sit manifestum, non indiget maiori confirmatione. Sic ergo quamuis conditio liberæ volitionis creatæ, non formaliter, sed implicitè & virtualiter contineretur in volitione diuina; vim suam retinerent rationes positæ in sect. 1. & 2.

12. Cæterùm perfectio maior est, ac proinde concedenda Deo explicitè ac formaliter velle totum, quod significatur his propositionibus: *Placet mihi iustificatio & salus omnium hominum.* volendo hoc de singulis hominibus in particulari. *Volo vt, quantum ex mea parte est, nihil antecedenter impediat iustificationem & gloriam, etiam a præscitis obtineri. Volo permittere, vt mihi resistant, si voluerint. Volo, quantum ex me est, efficaciter dare iustificationem, & gloriam omnibus, etiam reprobis, si illi non restiterint meis auxiliis.*

* * *

SECTIO IV.

De imperfectionibus, quas præseferre videntur volitio inefficax, & à conditione suspensa: diluuntur obiectiones.

CONtrariæ sententiæ quædam argumenta soluta sunt alibi, vel inferius erunt soluenda, 1.
quædam enim argumenta immediatè diriguntur ad probandum, quod diuina voluntas totaliter præcedat nostras voluntates, ita nullo modo illas expectet. Hæc autem soluta sunt alibi. Alia verò argumenta immediatè atque directè contendunt, applicationem Dei ad concurrendum cum libero arbitrio, fore confusam, cæcam & fortuitam, si penderet à conditione; dummodo liberum arbitrium voluerit. Nihilominus hanc illationem esse nullam ostendemus infra disputatione 45. & sequentibus.

Præsentis autem instituti propriæ videntur esse obiectiones sequentes. Prima est. Inefficacia voluntatis est imperfectio: ergo nulla volitio Dei est inefficax. Confirmatur, quia desiderium rei non obtinendæ ex natura sua aptum est contristare & affligere desiderantem. 2. *Prima obiectio.* *Confirmatio.*

Respondetur. Inefficacia est imperfectio quando prouenit ex impotentia voluntatis. Cæterum quando voluntas potuisset, si vellet efficaciter consequi quodcumque obiectum, & tamen non vult illud efficaciter consequi, sed tantum desiderare illud inefficaciter; tunc potiùs est perfectio voluntatis, & dominium supra se ipsam, & supra suam potentiam. *Inefficacia ex impotentia voluntatis.*

Confirmatur, quoniam velle non producere alios mundos, non est imperfectio, sed potius perfectio: ergo similiter velle non producere efficaciter actiones liberas, sed tantum præbere concursum ad illas sufficientem, non erit imperfectio. Ad confirmat. respondetur, si res desiderata non obtinetur propter defectum potentiæ, aut si res desiderata auget aliquo modo fælicitatem voluntatis desiderantis; tunc eam rem non obtinere ex se potest contristare & affligere. At Deo neque potentia deficit, vt obtineat, neque ex consequutione rei desideratæ augetur vllo modo Dei fœlicitas. *Cōfirmatur.* *Ad cōfirmationem respondetur.*

Secunda obiectio est, quia conditionalis volitio est propria voluntatis, quæ non potest consequi illud bonum sine conditione apposita: sicut conditionalis volitio retinendi merces in tempestate, est propria voluntatis, quæ non potest vitare naufragium, nisi iactura mercium facta. Confirmatur, quia voluntas illa mercatoris seruaret efficaciter merces, si posset citra periculum, vel incommodum, & difficultatem. Deus verò citra periculum, incommodum, & difficultatem potuisset omnes homines saluare; si vellet. Ergo neque voluntate conditionali vult illorum salutem. 3. *Cōfirmatur.*

Respondetur negando primum antecedens. Quamuis enim voluntas sit omnipotens, & possit sine conditione apposita obtinere tale bonum; nihilominus sapientissimè ac potentissimè vtitur volitione conditionata, quando aliud maius bonum incompossibile amatur volitione efficaci, quod à prædicta conditione dependet. Maius autem bonum melior administratio vniuersi, & 4.

illustrior ostensio diuinæ iustitiæ simul,& misericordiæ requirit omnium salutem amari,quantum est ex parte Dei efficaciter, nec patitur per antecedentem Dei voluntatem salutis impedimenta decerni, & procurari: simul autem requirit,multos homines ita suo arbitrio relinqui, vt permittantur, si velint prædictæ Dei voluntati resistere. Quoniam igitur hoc maius bonum efficaciter à Deo volitum contradictionem implicat cum salute eorumdem hominum efficaciter volita; ideo Deus sapientissimè ac potentissimè volitioni suæ conditionem apponit,pendentem ab hominum arbitrio. Hæc enim volitio satisfacit naturali propensioni, ac beneuolentiæ, quam erga homines etiam reprobos absque simulatione profitetur.

Cur Deus antecedenti voluntati cõditionem apposuit.

5. Confirmatur exemplo humanæ voluntatis Christi Domini cui non deerat potentia euitandi mortem, secundùm illud Matth.26. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* & Ioan.10. *Ego pono animam meam,vt iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me; sed ego pono eam à me ipso.* Cæterum non volebat efficaciter vitare mortem, vt implerentur Scripturæ,quoniam sic oportet fieri, scilicet, ad Dei gloriam, & hominum redemptionem. Habuit ergo volitionem inefficacem sine defectu potentiæ, vsque adeo, vt quamuis Pater æternus præceptum reuocaret; humana voluntas eligeret mortem efficaciter, ob maiorem Dei gloriam & hominum vtilitatem. Inde constat solutio confirmationis. Deus enim non saluaret omnes homines efficaciter citra iacturam prædicti maioris boni.

Christus potuit vitare mortem. *Matth. 26.* *Ioannis.10.* *Constat confirmationis solutio.*

6. Tertia obiectio sumitur ex præcedenti solutione, quoniam repugnantia volitionum est imperfectio. Hæc autem repugnantia datur,si Deus volitione inefficaci & conditionata vult salutem eorum hominum, quos efficaci voluntate reprobat,& damnat. Ergo Deus non habet hanc volitionem inefficacem & conditionatam. Respondetur. Repugnantia volitionum, quæ simpliciter & absolutè est repugnantia,est imperfectio. At verò inter prædictas volitiones Dei,non intercedit repugnantia,nisi secundùm quid: quoniam salus reproborum non est volita simpliciter, sed secundùm quid tantum, hoc est abstrahendo à libera resistentia reproborum. Damnatio verò est volita simpliciter, supposita libera resistentia reproborum.

Respondetur. *Inter prædictas volitiones Dei repugnantia secundũ quid.*

7. Quarta obiectio est, quia ex dictis sequitur, diuinæ volitioni admisceri inuoluntarium secundùm quid. Sequela probatur, nam volitio puniendi hunc hominem est secundum quid inuoluntaria Deo: siquidem Deus simul habet volitionem antecedentem, qua secundum quid vult eumdem hominem non punire. Confirmatur primò, quoniam illud est inuoluntarium, quod est ab extrinseco contra innatam inclinationem. At verò eiusdem hominis peccata, quæ Deus vult non committi, Deum compellunt,vt puniat, cum Deus à se ipso desideret non punire. Ergo habet hoc admixtum aliquid inuoluntarij.

Confirmatur primò.

8. Confirmatur secundò, quoniam aliqua incompossibilitas est inter hæc obiecta à Deo volita:& hæc incompossibilitas est, veluti quædam vis illata diuinæ voluntati, quæ secundùm quid compellit. Confirmatur tertiò, quoniam peccatum verè est Deo inuoluntarium, non solùm negatiuè, sed etiam positiuè, quippe quod odio positiuo prosequitur. Ergo quæ non sunt bona, nisi peccato præsupposito, habent admixtum inuoluntarium, quo Deus præoptat,non dari peccatum,quod ad ea bona compellat. Confirmatur quartò,nam hoc inuoluntarium secundùm quid significare videntur Scripturæ testimonia, quæ dolorem & gemitum Deo tribuunt, quando punit.

Confirmatur secundò. *Confirmatur tertiò.* *Confirmatur quartò.*

9. Consequens autem esse falsum probatur,quia inuoluntarium diuinæ voluntati, neque admiscetur ratione ignorantiæ, neque ratione imperfectæ considerationis actualis, neque ratione passionis, neque ratione coactionis extrinsecæ aut metus, neque ratione malitiæ, vt creatis voluntatibus contingit. Ergo neque secundùm quid inuoluntarium admisceri potest volitioni diuinæ.

10. Respondeo, & dico primò. Inuoluntarium secundùm quid admiscetur diuinæ volitioni, quando eius obiecto admiscetur aliquid mali secundùm quid. Tunc enim non ex defectu voluntatis,sed ab exigentia obiecti, & à præscripto rectæ rationis prouenit, quod misceatur aliquid inuoluntarium secundùm quid. Nam sicut bonum debet esse voluntarium, ita malum admixtum debet esse inuoluntarium. Quapropter diuinæ volitioni puniendi reprobos, miscetur inuoluntarium secundùm quid, quoniam supplicio reproborum admixta est malitia secundùm quid, quæ est priuatio gratiæ & gloriæ, quam Deus ex se prosequitur odio, sicut amat oppositum bonum. Hæc admixtio inuoluntarij commendat maximè diuinam voluntatem à bonitate & clementia, estque dignissima Deo. Atque hanc probant optimè præcedentia argumenta,& eam probabimus sequenti disp.21.sect.2.

Dico primò. *Inuoluntarium secundùm quid in diuina volitione.*

11. Dico secundò. Circa obiectum proprium diuinæ voluntatis, quod est bonum præcisum ab omni malitia,nullo modo potest inuoluntarium admisceri. Probatur, quia neque propter obiectiuam mixtionem mali cum bono, neque ratione ignorantiæ, inconsiderationis, passionis, coactionis, metus, aut contrariæ volitionis malæ, vel bonæ, nec alia ratione, quæ possit probabiliter excogitari, potest inuoluntarium admisceri.

Probatur.

12. Quinta obiectio sic ab aliquibus proponitur, quoniam Agatho in epistola decretali, quæ refertur in sexta Synodo Constãtinopolitana actione 4. dicit, Christum Dominum habuisse duas voluntates,diuinam,scilicet, & humanam; inter quas hæc assignatur differentia, quod voluntas diuina Christi semper impletur, non autem humana, vt patet quando Marci 7. *Voluit latêre & non potuit.* Ex quo desumitur argumentum. Si in Deo esset formaliter velleitas, seu conditionalis voluntas, differentia assignata inter voluntatem diuinam & humanam Christi Domini,esset nulla. Etenim voluntas humana Christi absoluta semper fuit impleta;non autem voluntas conditionalis, vt quando dixit: *Pater si possibile est, transeat à me calix iste* Si autem in voluntate diuina reperitur formaliter velleitas, seu conditionalis voluntas;eodem modo voluntas diuina Christi, quando est absoluta, semper impletur, non autem conditionalis.

Agatho in epistola decretali. *Marci 7.*

13. Respondetur. Non in eo præcisè discrimen vtriusque voluntatis constituit Agatho, quoniam humana Christi Domini voluntas non semper

Discrimẽ inter humanã, & diuinam Christi voluntatem,

ſemper impletur; ſed præcipuè in ratione, propterquam non impletur, & ipſa humana voluntas nolebat impleri, videlicet propter ſubordinationem ad voluntatem diuinam, cui, licet per impoſſibile voluiſſet, reſiſtere, non poſſet. Eſt autem contraria ratio, vt conditionalis Dei voluntas non impleatur, videlicet, ex eo præcisè, quod ipſa vult non impleri, niſi poſita conditione. Vnde quando non fit, quod vult, impletur melius, quam ſi fieret abſque requiſita conditione: vt vidimus præcedenti diſp. 19. ſect. 13.

14. Prædictam verò ſubordinationem humanæ voluntatis ad diuinam fuiſſe rationem diſcriminis, datam ab Agathone, conſtat ex toto illius epiſtolæ contextu, præſertim in verbis, quæ tanguntur in argumento, quorum hic eſt contextus. *Et vt homo dicit: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui me miſit. Et nolebat per Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere: & iterum: Surgens venit in partes Tyri, & ingreſſus in domum noluit aliquem ſcire, & non potuit latêre. Ergone ille omnium conditor ac redemptor, de quo dicitur: Omnia, quæ voluit Dominus, fecit in cælo & in terra: cuius velle hoc eſt, quod poſſe,* &c.

Ioan. 6. Marc. 9. Ioan. 4. Ioan. 7. Marc. 7. Pſalm. 134.

15. Sit obiectio ſexta, quoniam conditionata volitio eſt, quam appellare ſolemus *velleitatem*, velleitas autem foret imperfecta, nam illius virtute Deus non diceret: Volo ſalutem omnium, etiam reproborum, ſed tantum apud ſe diceret; Vellem illorum hominum ſalutem ſi mihi non reſiſterent. Confirmatur, nam velleitas eſſe videtur propria voluntatis ignauæ, quæ vellet ſibi bonum aliquod obuenire ſine labore & expenſis.

Cõfirmatur.

16. Reſpondeo & dico primò. In Deo voluntatem antecedentem eſſe velleitatem, rectè concedit D. Thom. art. 6. ad 1. D. Bonauent. 1. diſt. 46. art. 1. quæſt. 1. & diſt. 47. art. 1. quæſt. 1. Richard. 1. diſt. 46. art. 1. quæſt. 1. Soto ad Rom. 9. in digreſſione de prædeſtinatione pagin. 277. & ſequenti. Cordub. lib. 1. quæſtionarij quæſt. 56. notab. 1. Molina in præſenti quæſt. 19. art. 6. diſp. 1. fol. 2. & 3. Suarez opuſculo de libertate Dei diſp. 1. 1. ſect. 2. num. 10.

Dico primò. D. Thom. D. Bonauent.

Probatur, quia velleitas appellatur volitio, per quam obiectum volumus non totaliter, & abſolutè, ſed ſecundùm quid, & ſub conditione. Huiuſmodi autem eſt voluntas antecedens.

Probatur.

17. Dico ſecundò. Ex ſupradictis ſequitur, non ita velleitatem in Deo eſſe, quaſi modo de facto nõ poſſit Deus affirmare: *Volo ſalutem hominum, etiam eorum, quos præſcio reſtituros; ſed tantum poſſit affirmare: vellem ſalutem hominum, etiam præſcitorum, ſi ipſi mihi non reſiſterent.* Nam hæc ſecunda propoſitio, non ſignificat voluntatem, quæ actu exiſtat in Deo, ſed quæ exiſteret in tali caſu. Attamen in Deo actu exiſtit prædicta volitio ſalutis reproborum. Vnde optimè & veriſſimè Deus affirmat: volo ſalutem omnium.

18. Dico tertiò. Velleitas, quæ non vult ex parte ſua præſtare, quæ præſtari requirit illud bonum, quod per eam eſt volitum, illa videtur eſſe propria voluntatis ignauæ, ſicut in confirmatione dicitur. Sed aliter ſe habet Dei velleitas: vt ex dictis conſtat.

Velleitas, quæ non vult ex parte ſua præſtare, quæ præſtari requiritur propria voluntatis ignauæ.

19. Sed inſtat ſeptimò Gregorius 1. diſtinct. 47. quæſt. vnica poſt med. quoniam velleitas non ſignificatur verbo indicatiui, ſed verbo ſubiunctiui, dicendo: Deus vellet omnes homines ſaluos fieri: at verò per verbum indicatiui Paulus ait: *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*. Ergo hæc volitio antecedens ſalutis omnium non eſt velleitas.

Velleitas verbo ſubiunctiui ſignificatur.

Reſpondetur ex dictis Velleitas præſens multo melius ſignificatur verbo indicatiui, dicendo: *Deus vult*: nam & voluntas vitandi mortem in voluntate humana Chriſti Domini, non erat voluntas efficax, ſed conditionata velleitas, & tamen per verbum indicatiui ſignificatur Matthæi 26. *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Et tunc maximè velleitas ſignificatur verbo indicatiui, quando ex parte volentis nihil deficit, quo minus obtineatur effectus volitus, nam talis volitio eſt partialiter efficax & abſoluta, vt ſupra probatum fuit.

Voluntas humana Chriſti Domini vitandi mortem. Matth. 26. Quando velleitas verbo indicatiui ſignificetur.

SECTIO V.

De cauſa reprobationis & modo prouidentiæ circa præſcitos, aliæ obiectiones aduerſus antecedentem voluntatem ſalutis eorum.

EAm obiectionem præmitto priorem, cuius ſolutio viam aperiat cæteris, videlicet, quoniam Deus ante præuiſa opera reprobauit homines præſcitos: ergo Deus, quod ex ſe eſt, non deſiderauit eorum ſalutem; ac proinde non deſiderauit voluntate antecedenti, quæ eſt deſiderium ex ipſo Deo exiſtens: vt vidimus ſupra diſp. 19. ſect. 2. & 3. Conſequentia probatur, quoniam ſi Deus ex ſe deſideraret ſalutem horum hominum; non vellet eorum damnationem, niſi coactus peccatis præuiſis. Confirmatur, quoniam ex vna parte vehementer deſiderare ſalutem Cæſaris, v. g. & eam procurare magnis expenſis; & ex alia parte efficaciter velle, vt Cæſar non obtineat ſalutem, videtur primò imprudens modus agendi ex parte Dei. Secundò videtur ſimulata beneuolentia erga homines. Tertiò videtur laqueus hominibus iniectus potius: quam beneficium & remedium. Quartò videtur beneficium collatum animo nocendi, captando opportunitatem maioris nocumenti. Vnde videmur incurrere in eadem inconuenientia, quæ obiecimus aduerſariis diſp. præcedenti ſect. 4. & ſequentibus. 1.

Hæc & ſimilia fuſius tractauimus agentes de prædeſtinatione, neque vacat in præſenti ad vnguem examinare. Satis ſit reſpondere, Deũ non velle damnationem alicuius hominis, antequam præcognoſcat eius peccatũ, vt abſolutè futurum: quamuis ante præuiſa opera, vt abſolutè futura, velit negare prædeſtinationẽ efficacem. Qua negatione data, ſcit Deus infallibiliter, eſſe futurum peccatum finale hominis, non propter defectum diuinæ voluntatis antecedentis, aut prouidentiæ, quæ ſequitur ex illa, ſed propter hominis malitiam liberè peccantis finaliter, quam malitiam, licet Deus præoccupare poſſet in cunctis hominibus, illam non permittendo, ſicut non permittit in prædeſtinatis; nihilominus abſque ſimulatione beneuolentiæ, & abſque animo laqueum iniiciendi verificatur Dei voluntas ſaluandi prædictos homines, ſi & ipſi voluerint ſaluari. 2.

Reſpondetur. Damnatio hominis volita poſt præuiſum peccatũ vt abſolutè futurum.

Secunda obiectio ex eodem principio, videlicet, reprobatione ante præuiſa opera infert, primum effectum reprobationis, nempe primi peccati permiſſionem, eſſe etiam ante præuiſa opera, & ideo independenter à libertate: ergo permiſſio hæc volita eſt per voluntatem antecedentem 3.

Respondetur. Primi pec. a ri permissio reprobationis effectum,

impediendi falutem. Refpond. primi peccati permiffionem effe quidem reprobationis effectum, & prædictam permiffionem factam effe independenter à præuifione alterius peccati, vt abfolutè futuri. Cæterum non eft facta, nifi fuppofita conditionali fcientia, dictante, quod fi talis homo conftitueretur in talibus circumftantiis, cum remediis ad falutem datis per antecedentem Dei voluntatem, & poteftate non peccandi, liberè peccaret.

4. Huic obiectioni copulantur aliæ multæ, quas generaliter notandum eft, non militare contra noftram fententiam, quæ minimè admittit quod illæ fupponunt, videlicet, ante permiffionem primi peccati requiri præcognitionem alterius prioris peccati, quod implicat contradictionem. Nos enim nonnifi prædictam conditionalem ipfius peccati, quod permittitur, requirimus cognitionem. Vnde nulla ratione colligitur proceffus in infinitum, quem nobis opponunt. Alia argumenta prætereo, quoniam tractant de fufficientia auxiliorum, & efficacia, prout conciliatur cum reprobatione ante præuifa opera, vt fuo loco & tempore diluantur.

5. *D. Thomas.* Tertia obiectio fumitur ex authoritate D. Thom. 1. p. quæft. 23. art. 3. ad 1. vbi ait. *Deus omnes homines diligit, & etiam omnes creaturas, in quantum omnibus vult aliquod bonum: non tamen quodcumque bonum vult omnibus. In quantum igitur quibufdam non vult hoc bonum quod eft vita æterna, dicitur eos habere odio vel reprobare.* Et art. 5. eiufdem quæftionis ad 3. id ipfum confirmat. Refpondetur. His in locis manifeftè D. Thomas agebat de voluntate efficaci, quam prædeftinatio includit, vel præfupponit. Nam de voluntate antecedente, quod fæpius noftram fententiam docuerit, conftat ex iis quæ retulimus fect. 1. num. 53. & difp. præcedenti fect. 3.

De volũtate efficaci quæ in prædestinatione includitur loquitur D. Thom.

6. *Augustinus.* Quarta obiectio fumitur ex Auguftino dicente, quòd *multi falui non fiunt, non quia ipfi nolunt fed quia Deus non vult: quod abfque vlla controuerfia manifeftatur in paruulis.* Ergo conditio, quæ includitur in voluntate antecedente, qua Deus vult omnes homines faluos fieri non eft ifta, fi ipfi voluerint, aut per eos non fteterit.

Respondetur. Augustini mens. Refpondetur. Manifeftum eft conditionem hanc pertinere ad homines adultos & rationis compotes; circa quos primariò verfatur antecedens voluntas, vt faluentur, quoniam cum illis initum eft fœdus, virtute cuius tenentur homines, feruare præcepta: & Deus eo ipfo tenetur ex parte fua præbere, quidquid eft fimpliciter neceffarium, vt obferuent. Infuper Auguftinus, quoties commemorat prædictum paruulorum exemplum, probare intendit, Deum iuftè negare poffe quibus voluerit adultis, efficacem prædeftinationem, ficut eam denegat paruulis; cum tamen illam mifericorditer & merè gratis concedat quibus voluerit. Nihil igitur Auguftinus his in locis de voluntate antecedenti.

7. Sed audiamus Auguftini verba lib. 4. contra Iulianum cap. 8. prope med. *Vbi fi dixeris mihi, cur ergo non conuertit omnium nolentium voluntates? Refpondebo: Cur non omnes morituros adoptat lauacro regenerationis infantes, quorum adhuc nullas, & ideo nec contrarias inuenit voluntates? Si hoc profundum effe perfpicis, quam vt abs te valeat inueniri; vtrique noftrum profundum fit, cur & in maioribus, & in minoribus Deus velit alteri, & nolit alteri fubuenire: dum tamen & certum & immobile teneamus, non effe iniquitatem apud Deum, qua quemquam fine malis meritis damnet: & effe, bonitatem apud Deum, qua multos fine bonis meritis liberet; demonftrans in eis, quos damnat, quid omnibus debeatur: vt hinc difcant, quos liberat, quæ fibi pœna debita relaxetur, & quæ indebita gratia condonetur.* Atque eadem eft fententia Auguftini epiftol. 157. ad Opiatum propius ad med. quàm ad finem, cuius verba fuis commentariis inferuit Beda in id Roman. 9. *Quod fi Deus volens oftendere iram,* &c. *Roman. 9.*

Quinta obiectio, quia fi volitio antecedens eft inefficax & conditionalis fequitur, eam diftingui à voluntate confequente, non folum propter diuerfitatem obiecti; fed etiam propter diuerfum modum tendendi in obiectum inefficaciter, vel efficaciter. Hoc autem videtur falfum; primò propter fimplicitatem diuinæ volitionis: fecundò propter communem fententiam Scholafticorum, notantium, difcrimen voluntatis antecedentis & confequentis non fumi ex parte ipfius voluntatis diuinæ, in qua nihil eft prius, neque pofterius, fed ex parte volitorum, vt loquitur D. Thom. hic art. 6. ad 1. & fimilia docent Alexander, Bonauentura, Richardus & Scotus citati fupra fect. 1. Vnde Durand. 1. diftinct. 47. quæft. 3. num. 14. ait: Altera voluntas propterea dicitur antecedens, quia vult antecedens, id eft, potentiam obtinendi falutem, quæ potentia eft antecedens. Ex quo poteft fequi confequens, fcilicet, falus ipfa. 8.

D. Thomas. Bonauentur.

Refpondeo, voluntatem antecedentem & confequentem diftingui non folùm penes diuerfa obiecta materialia, fed etiam penes modos tendendi materialiter diuerfos; quorum diuerfitas nihil obeft fimplicitati diuinæ volitionis; cum aliunde conftet, in eadem volitione diuina propriiffimè reperiri complacentiam fimplicem diuinæ bonitatis fine efficaci voluntate producendi fuam bonitatem, & cum fumma appretiatione fuæ bonitatis, atque fimplicem complacentiam creaturarum poffibilium cum inferiori appretiatione coniunctam, & cum voluntate efficaci creandi aliquas res, & alias non creandi. Quæ volitiones diftinguntur non folum penes obiecta materialia, fed etiam penes modos tendendi materialiter diuerfos. Hoc autem minimè negare intendunt Doctores Scholaftici, fed tantum intendunt afferere, nullam perfectionem, re aut ratione diftinctam, addi Deo per voluntatem antecedentem, aut confequentem, ficut de actu libero diximus generaliter in difp. 11. Cæterum volitio libera Dei propter infinitam eminentiam continet in fe formaliter & perfectiffimè modum tendendi volitionis efficacis & inefficacis, idque fine diuerfitate perfectionis. 9.

Modus tendendi materialiter diuersus simplicitati diuinæ volũtatis non repugnat.

SECTIO VI.

Quia Deus vult medium falutis, formaliter, vt medium, conuincitur velle finem & nullum impedimentum antecedenter velle.

Præcipue ponderatur paffio, & redemptio.

AVthores quibus cum difputamus, fuæ doctrinæ præfidium inuenire fe putant, in voluntate conferendi media falutis, ne compellantur concedere, Dei voluntatem verè ac realiter 1.

ter

ter intendere, ac desiderare salutem eorum hominum, qui de facto damnandi sunt; aut saltem ne compellantur concedere tantam istius voluntatis plenitudinem, vt ex parte sua nihil desit, quominus efficaciter obtineatur salus, nisi per liberum arbitrium steterit. Cæterum impugnationem potius, quàm solidam defensionem dabit voluntas mediorum, si iuxta philosophiæ moralis ac Theologiæ iura examinetur; quia nec potest subterfugere veram & realem intẽtionem finis, nec potest antecedenter, & quantum ex parte sua fuerit, velle contraria impedimenta.

2. *Qui mediũ vult formaliter, vt medium, vult eo ipso finem.*

Huius primaria ratio est, quia quicumque vult media formaliter vt media, vult eo ipso finem, & consequenter non habet voluntatem antecedentem impediendi consecutionem finis; sed media salutis singulorum hominum Deus vult formaliter vt media salutis. Ergo vult eo ipso salutem singulorum, & consequenter non habet voluntatem antecedentem impediendi salutem, prædeterminando ad materialem actionem peccati, vel independenter à libero arbitrio, permittendo finalem obstinationem.

3. *Medium destinatur ad finem.*

Maior probatur, quia medium formaliter vt medium quidditatiuè consistit in eo quod destinetur ad finem actualiter consequendum. Ergo qui vult medium formaliter vt medium, vult eius destinationẽ, & eo ipso vult finis consecutionem, sub ea conditione, sub qua continetur in medio.

4. Confirmatur primò, quilibet enim antecedenter & quantum est ex parte sua volens impedimentum apponere medio, ne finem actualiter consequatur; eo ipso vult in medio non exerceri rationem medij. Confirmatur secundò, nam qui modo prædicto vult medium, vult illud manere in sola & præcisa entitate materiali absque ratione formali medij, quæ consistit in destinatione ad finem.

5. *Deus media præpostere diligeret.*

Inde etiam confirmatur tertiò, quia si Deus ex parte sua denegat aliquid requisitum, vt sua media consequantur finem in multis hominibus; consequens est, illa media præpostere à Deo diligi quasi finem, & non quasi media; siquidem omne medium, quod ita amatur, vt non ordinetur ad proprium sibi finem obtinendum, eo ipso amatur, non quasi medium, sed quasi finis proximus & immediatus, quidquid sit de fine remoto.

6. *Quorundam solutio refutatur.*

Confirmatur quartò, refutando quorundam solutionem, qui asserunt, Deum voluntate beneplaciti velle, vt omnes saluari possint, sed non velle vt omnes salui fiant; nisi per eos steterit. In qua doctrina continetur apertè, quod nuper inferebamus, inconueniens, videlicet potentiam obtinendi salutem esse bonum, comparatione multorum hominum ita volitum à Deo, vt per eius voluntatem non destinetur ad salutem eorundem hominum prius, & magis volitam quasi finem. Confirmatur quintò, quia nullus vult medium formaliter, vt medium, nisi determinatus & motus à volitione finis, vt finis. Ergo media salutis huic homini præscito conferre, non vult Deus vt media sunt, nisi motus & determinatus à volitione salutis, vt finis.

Medium, vt medium ex finis determinatione diligitur.

7. *Septima confirmatio.*

Confirmatur sextò, nam qui vult medium formaliter vt medium, vult illud propter finem. Vnde prius & magis vult finem. Septima confirmatio sit Ecclesiæ postrema oratio in die Parasceue: *Omnipotens sempiterne Deus, qui non mortem peccatorum, sed vitam semper inquiris.* Sed quicumque inquirit, ab intentione actualiter inueniendi, quod inquirit, mouetur ad inquirendũ medium; alioqui dolosè & fictè inquirit. Rursus illa distributiua dictio, *semper*, licet formaliter & expressè non referatur, nisi ad tempora; nihilominus eo ipso virtualiter & implicitè refertur ad omnes peccatores, nullo excepto, dum est in statu viatoris.

8. *Præcedẽs discursus explicatur magis, & confirmatur.*

Minorem primariæ rationis probo, & totum præcedentem discursum explico magis, & confirmo; nam præstantissima saltem, & vniuersalissima media salutis humanæ, constat esse à Deo volita formaliter, vt media in ordine ad salutem non solùm prædestinatorũ, sed etiam cæterorum omnium hominum. Imprimis námque fides docet, Christi Domini passionem ac redemptionem oblatam esse pro salute cuiusque hominis, nullo excepto, dicente Apostolo 1. Corinth. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* & 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus.* & Hebræos 2. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* Vnde Dionysius Areopagita epistola 8. ad Demophilum non longè à principio: *Ipsam*, inquit, *vitam suam pro transfugis profudit.*

Christus Dominus pro hominibus oblatus *1 Corint. 15.* *2. Corinth. 5.* *Hebraeos 2.* *Dionysius Areopag.*

9. *1. ad Timot. 2.*

Confirmatur primò, quoniam hic discursus occulto quasi in semine cõtinetur 1. ad Timoth. 2. vbi postquam Apostolus docuit, orare pro omnibus, etiam infidelibus; *Hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Hanc bonæ voluntatis vniuersalitatem probat his verbis: *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Quasi diceret, qui pro omnibus se ipsum redemptionem dedit, sine dubio, quantum ex se est, voluit omnium hominum salutem. Quæ námque prudentia foret emptoris, qui tanti pretij iacturam pateretur non inuitus, neque coactus ab aliena culpa; sed ex se ipso apponens impedimentum, ne redemptionis fructum perciperet maxima multitudo eorum, quos infinitis expensis redemerat.

10. *Communis Patrum sententia.* *Ambrosius.*

Confirmatur secundò, nam eadem vis argumenti continetur in communi Patrum sententia. Ambrosius in Psal. 118. serm. 8. ad illud: *Misericordia Domini plena est terra. Sol*, inquit, *iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat.* Quasi diceret, non fraudatur generali beneficio, quantum est ex parte Christi Domini, si quidem illud ad omnium salutem destinauit. Quod subiuncto exemplo explicat Ambrosius: *Vt si quis clausis fenestris radios solis excludat.* Idem Ambrosius 1. Corinth. 11. prope finem. *Quid est*, inquit, *nisi pœnas dare mortis Domini? Occisus est enim pro ijs, qui beneficium eius irritum ducunt.*

11. Confirmatur tertiò, nam quoslibet viatores etiam peccatores & præscitos comprehendit illud præceptum. 1. Ioan. 4. *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* & 1. Ioan. 3. *Si ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Quòd si Christus Dominus suam mortem non destinasset ad æternam vitam omnium, etiam reproborum; sequeretur, hunc titulum obligationis diligendi Deum non esse certum, & generalẽ in omnibus hominibus, sed in plurimis esse ambiguum, & falsa quadam præsumptione collectum, in illis præsertim, qui plura suis operibus ostendunt signa reprobationis.

1 Ioan 4. *1 Ioan 3.*

nis. At vero prædicta obligationis ratio, quasi certa & indubitata proponitur à Scriptura, Patribus & Scholasticis.

12. Nazianzen. oratione in Arrian. & de se ipso colum. 5. *At ego inquit, ita simplici & philosophico animo præditus sum, vt vnum, idémque cœlum omnibus commune esse existimem, communem etiam Solis & Lunæ conuersionem, communem Syderum situm, & ordinem, communem dies, noctisque æquabilem portionem, & vtilitatem.* Et post alia eiusmodi exempla naturalium beneficiorum de supernaturalibus subdit: *Vt maiora proferam, communem rationem, legem, Prophetas, ipsas Christi perpessiones, quarum opera omnes citra vllam exceptionem instaurati sumus, qui eiusdem Adam participes sumus, versutáque & captiosa Serpentis oratione circumuenti, & per peccatum enecti, atque extincti, ac per cælestem Adamum saluti restituti, atque ad vitæ lignum, vnde excideramus, per ignominiæ lignum reuocati sumus.* Perpende præcipuè illud: *Omnes citra vllam exceptionem instaurati sumus, qui eiusdem Adam.* &c. Et in oratione 2. in Pascha versus med. *Victima legalibus sacrificijs immixta est, illa, inquam, non exigua cuiusdam partis orbis terrarum, nec ad exiguum tempus, sed totius mundi, nec vnquam intermoritura expiatio.*

13. Ephræm Syrus toto sermone de passione Saluatoris tradit, oblatam fuisse pro cunctis peccatoribus. Peculiariter notanda sunt illa verba versus finem: *Contemplaris, ô homo, immaculatissimum Dominum, in cruce suspensum: audésque, ô impudens, & infœlix homo, in delicijs ac risu, vniuersum vitæ tuæ tempus in terris transigere? An nescis ô miser, & impudens, quod de his omnibus negligentijs, atque despicientijs rationem abs te exiget, qui pro te crucifixus est Dominus? Nunc quidem hæc dum audis negligis, in delicijs rides; & omni cura vacuus, ac liber viuis: sed veniet profectò dies illa terribilis, dies vltionis, vt sine fine lugeas, exclamésque præ doloribus tuis in igne perenni, neque prorsus ibi erit, qui respondeat, animæque tuæ misereatur.* Perpende, ad eundem hominem, qui damnandus est igne perenni, dirigi illationem, *pro te crucifixus est.*

14. Non dissimiliter Chrysostomus 1. ad Timoth. 2. hom. 7. col. 4. ait: *Et quomodo inquies, illi non crediderunt? quia noluerunt: suas tamen ille partes executus est, dum pro eis in cruce penderet. Venit enim, vt testimonium perhiberet paternæ veritati.*

15. Eodem modo Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 16. initio: *Nulla* inquit, *ratio dubitandi est, Iesum Christum Dominum nostrum pro impijs & peccatoribus mortuum, a quorum numero, si aliquis liber inuentus est; non est pro omnibus mortuus Christus. Sed prorsus pro omnibus mortuus est Christus.* Et ad cap. Gallorum sent. 9. *Qui dicit, quod non pro totius mundi redemptione Saluator sit crucifixus: non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem: cum sanguis Domini nostri pretium totius Mundi sit. A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captiuitate, redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eandem sunt seruitutem reuersi.*

16. Eandem fuisse mentem Augustino, constare potuisset satis ex præcedentibus verbis Prosperi, qui nunquam à sui magistri doctrina recessit. Sed probemus abundantius variis locis eiusdem doctoris, qui ad solos prædestinatos restringere videtur orationem & redemptionem Christi D. *Augustinus.* tract. 31. in Ioan. post med. ad illa verba cap. 7. *Vbi ego sum, vos non potestis venire,* dicens: *Non debebant desperare, pro quibus Dominus, in cruce pendens, dignatus est orare. Videbat quosdam suos inter multos alienos. Illis iam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat iniuriam. Non enim attendebat quod ab ipsis moriebatur, sed quia pro ipsis moriebatur.* Quæ omnia videntur referri ad quosdam suos, non ad multos alienos.

Nihilominus existimo, ex mente S. August. referri ad singulos homines totius collectionis in qua videbat Christus D. quosdã suos inter multos alienos, ita vt quorumdã suorũ salus præcipuè & efficaciter intenta, fuerit præcipuum motiuum, propter quod oratio atque redemptio fusa fuerit ad totam collectionem, in qua erãt permixti multi alieni. Sic enim vniuersaliter & sine restrictione accipiuntur illæ sententiæ: *Illis iam petebat veniam, a quibus adhuc accipiebat iniuriam. Non enim attendebat, quia ab ipsis moriebatur; sed quia pro ipsis moriebatur.* 17. *Mens Augustini declaratur.*

Confirmatur, quoniam alias non esset efficax consecutio; quã infert Augustinus statim dicens: *Vt nemo de sui peccati dimissione desperet, quando illi veniam meruerunt, qui occiderunt Christum.*

Augustinus in Psal. 54. ad illa verba; *Quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate,* ait: *Extendebat manus ad populum non credentem, & contradicentem; & tamẽ ipsos expectans, dicebat. Pater ignosce illis quia nesciunt, quid faciunt. Adhuc sane reliquiæ saniunt illius ciuitatis, adhuc contradicunt de frontibus omnium, modo extendit manus ad reliquias non credentes & contradicentes.* 18. *Psalm. 54.* *Isai 65.*

Clarius tamẽ præsens dogma tradit idem Augustinus de Symbolo ad catechumenos lib. 2. cap. 8. dicens, Christum Dominum fortassè propterea seruasse vulnera, vt in die iudicij inimicis demonstret, ac dicat: *Videtis vulnera, quæ infixistis; agnoscitis latus, quod pupugistis; quoniam & per vos, & propter vos apertum est, neque tamen intrare voluistis.* Et tract. 2. in Ioan. col. 3. *Ingrate,* inquit, *irrides eum, qui ad te venit, vt redeas.* & tract. 92. in Ioan. sub med. *Sanguis,* ait, *Christi sic in remissionem omnium peccatorum fusus est vt ipsum etiam posset delere quo fusus est.* Similia docet in id Ioan. 8. *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum.* & D. Thomas ibidem. 19. *Ioan. 8.*

Sumitur idem ex Cypriano in libro de opere & eleemosyna. Nã in principio cõmendat salutis remedia, nobis per Iesum Christũ oblata. Et longè post medium inducit Diabolum, in die iudicij de suis seruis ista iactantẽ: *Ego pro istis nec alapas accepi, nec flagella sustinui,* &c. Et prope finẽ eiusdem libri: *Quodcumque,* inquit, *Dei est, in nostra vsurpatione est, nec quisquam a beneficijs eius, & muneribus arcetur, quominus omne humanum genus bonitate ac largitate diuina æqualiter perfruatur. Sic æqualiter dies illuminat, sol radiat, imber rigat, ventus aspirat, & dormientibus somnus vnus est, & stellarum splendor ac luna communis est.* 20. *Cyprianus.*

Cyrillus Hierosolym. catechesi 18. col. penultima scribit. *Multimoda sanè quædam relicta est ratio consequendæ vitæ æternæ, propter illius passionem benignus enim cum sit Dominus, non vnam neque alteram tantum, sed multas æternæ vitæ ianuas aperuit, vt omnes quantum in ipso est, absque impedimento illa potiri possent.*

Leo Magnus serm. 16. de Passione cap. 3. ante med. ait: *Qui enim venit peccatores saluos facere, neque ipsis quidem interfectoribus suis misericordiæ denegauit.* Et confirmat Actuũ 2. *Vobis est enim facta repromissio, & filijs vestris, & omnibus, qui longè sunt, quoscumque aduocauerit Dominus.* Clemens Alexandrinus 21. *Clemens Alexand.*

xandrinus lib. 7. Stromat. pagin. 2. fusè probat, Deum vniuersorum hominum curam gerere, quoniam nec imbecillis est, vt non possit, nec minùs bonus, aut inuidus, vt nõ velit. Ac prætereà probat, *quia propter nos carnẽ accepit patibilem, & seruator est non horũ quidem, sed nũ illorũ, sed omniũ.*

22\. Confirmatur tertiò, nam Saluatorem, eiúsque mortem, resurrectionem, & Euãgelij promulgationẽ Israëlitis primariò missam fuisse, ad procurandam salutem eorum etiã, qui de facto recipere noluerunt, Petrus & Paulus docent in actibus Apostolorum. Nam Petrus cap. 2. post. med. *Vobis*, inquit, *est repromissio, & filijs vestris, & omnibus, qui longè sunt, quoscumque aduocauerit Dominus Deus noster.* Et cap. 3. fine: *Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis, vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.*

Actuum 2. & 3.

23\. Vbi notandũ est primò, quibus resuscitatus est Christus eisdem hominibus fuisse mortuum, hoc est ad illorum vtilitatem. Secũdò Dei filius missus, mortuus & resuscitatus est omnibus hominibus, sed Israëlitis primum; quoniã Deus, quantum in se fuit, intendebat eorum salutem procurare priùs, quibus Christus Dominus fuerat promissus. Tertiò perpende illud: *Benedicentẽ vobis.* Quod vt minimum significat desiderantem, imprecantem, & saluere iubentem, quantũ ex se est. Quartò finis per hæc media procuratus est, non solùm, vt vnusquisque possit se cõuertere, sed vt de facto *conuertat se vnusquisque à nequitia sua.*

Notanda quinque.

24\. Quintò obserua vniuersalitatẽ illius dictionis, *vnusquisque*, atque ne possis excipere Iudæos plurimos, qui de facto nunquã receperunt Euangelium, audi Paulũ Actor. 13. dicentẽ: *Vobis verbum salutis huius missũ est.* & longè inferius: *Constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes.* Iidem ergo homines erant, quibus primariò missus est Saluator, & Euangelica prædicatio, & qui repulerunt illam, & indignos se iudicarunt æternæ vitæ.

Actorum 13.

25\. Propterea de his hominibus atque de cæteris præscitis, seruata proportione debita, argumẽtari possumus, sicut Paulus Rom. 8. de prædestinatis agens argumẽtatur. *Quia qui proprio Filio suo non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit illũ; quomodo non etiã cum illo omnia illis donauit?* Quod siue de præterito legas, siue de futuro *donabit*, idẽ sensus est, quod ad præsens attinet. Si enim cõsequentia Pauli bona est, cum illius antecedẽs verificetur, non solùm de prædestinatis, sed etiã de præscitis, vt nuper probatũ est, necessario fit, vt consequens eiusdem argumenti verificetur etiã de præscitis hominibus; ac proinde concedendũ est, Deũ cum suo Filio, quantũ est ex parte suæ præparationis offerentis remedia, iã de facto donasse quæcũque sunt illis ad salutem necessaria, ita vt solummodo deficiat ex parte illorũ libera recipiẽdi voluntas.

Rom. 8.

26\. Vnde Ambrosius de Iacob & vita beata lib. 1. cap. 6. post med. ait: *Sed vereris dubios vitæ anfractus, & aduersarij insidias, cum habeas auxilium Dei, habeas tantam eius dignationem, vt Filio proprio pro te non pepercerit.* & post pauca: *Pro quibus igitur, quod super omnia est, dedit, potest fieri vt non in illo vniuersa donauerit? Nihil enim excepit qui omnium cessit authorem. Nihil est igitur quod negari nobis posse vereamur, nihil est, in quo munificentia diuina diffidere perseuerantiæ debeamus.* Plurima ibidem in eandem sententiam.

Ambrosius.

SECTIO VII.

Alia, quæ magis exaggerant affectum Dei volentis, vt omnibus prodesset eius passio. Vbi potissimum de siti.

Primum est animi præparatio, qua Christus Dominus quantum attinet ad ipsius charitatem & misericordiam, promptus est iterum pro peccatoribus mortem subire, si foret necessarium. Hoc nos docuit visio Carpi, viri propter mentis puritatem ad Deum cernendum aptissimi, cuius visionem veram esse, Dionysius Areopagita credit in epist. 8. ad Demophilum monachum fine, apud quem legere poteris visionem, fusius enarratã, nobis hoc erit satis. Videbat Carpus impios quosdam & perniciosos homines in summo vitæ discrimine cõstitutos: quos etiã ipse, vt deiiceret, incumbebat, & malè precabatur. Vidit autem *Iesum quem ad misericordiã id, quod gerebatur, commouisset, surrexisse ex cœlesti solio, & cum ad eos descendisset, manũ benignam porrexisse, & Angelos, qui vna auxilium ferrent, vires aliũ alias ex parte retinuisse, dixisséque Carpo Iesum porrecta iam manu: feri me iam, paratus sum enim rursus salutis hominum causa mortem perpeti, mihique hoc pergratum est dum alij homines non peccent.*

1. Promptus Christus pro peccatoribus iterum mortem subire. Carpi visio. Dionysius Areopag.

Tam vehemens desiderium salutis omnium, vt inferat præparationem iterãdi passionem, non patitur antecedenter velle salutis impedimenta ponere: & multò minus patitur velle prædeterminare materiales actiones, quas necessariò mors æterna consequitur. Rursus hoc non de prædestinatis, solũ, sed de quibuscũque hominibus dictum esse à Christo Domino ipsa verborũ series indicat, præsertim extrema, videlicet, *dum alij homines non peccent.* Idem colligitur, ex instituto, ad quod probandum à S. Dionysio refertur superior historia, nimirum, omnium salutem orationibus, exemplis, consiliis, exhortationibus, mansuetudine, atque patientia esse procurandam.

2. Tam vehemens desiderium nõ patitur prædeterminare materiales actiones.

Secundò crescunt eiusdem argumenti vires, quoniam non solùm pro omnibus peccatoribus, aut pro multis illorum simul, sed etiã pro singulis, ac subinde pro vno tantum homine Christus Dominus mortem subiisset, si foret necessariũ ad illius salutem reparandã. Quod deducit Chrysostom. ex verbis Apostoli Galat. 2. *Qui dilexit me, dedítque semetipsum pro me.* dicens: *Declarat, hoc quoque par esse, vt quisque nostrum non minus agat gratias Christo, quam si ob ipsum solum aduenisset. Neque enim recusaturus erat, vel ob vnum tanta exhibere dispensationẽ. adeo singulum quemque hominẽ pari charitatis modo diligit quo diligit orbẽ vniuersũ.*

3. Pro vno tãtum peccatore Christus Dominus mortẽ subijsset.

Chrysostom.

Existimant Doctores aliqui, prædictũ affectum erga singulos homines pertinuisse solũmodo ad creatam charitatem, per quam humana Christi Domini voluntas parata erat id facere, si Deus ita ordinasset: Deum verò id non fuisse ordinatum, quia non expediebat, nec necessarium erat. Nos verò similiter fatemur, nõ esse necessarium, ideóque non expedire modò, vt Deus ita ordinet. Nihilominus verum est absolutè, quòd pro singulis, ac subinde pro vno tantũ homine Christus Dominus mortem subiisset, si foret necessarium ad illius salutem reparãdam. Hæc enim necessitas esset sufficiens ratio congruitatis, propter quã infinita Dei clemẽtia & charitas mirabiliores sui radios effunderet, si nõ solũ humana, sed etiam diuina voluntas ad tã copiosã redẽptionẽ

4. Quid aliqui Doctores existiment de prædicto affectu.

Propriũ placitum.

Probatur.

propende

propenderet: neque audeo iuxta mei cordis pusillanimitatem coarctare, quæ Doctores sacri, à Deo, vt credimus, inspirati, de bonitate Dei magnanimiter sentientes, tradidere.

5. Confirmatur primò, quoniam aliter non plene satisfit verbis Chrysostomi; nam gratiarum actio pro redemptionis beneficio primariò refertur ad diuinam voluntatem Christi Domini eiúsque increatam charitatem; de qua verificari non poterit, non fuisse recusaturum, vel ob vnum hominem tantam exhibere dispensationem. Porro paritas illa, seu æqualitas dilectionis, quæ in præsenti loco asseritur à Chrysostomo, refertur ad beneficia simpliciter requisita ad salutem; non verò ad maiorem illorum abundantiam. Sic enim æqualitatem affirmare solent antiquissimi quique Patres: vt alibi ostendimus.

6. *Ambrosius.* Confirmatur secundò, quoniam saltem Ambrosius non de humana voluntate, sed expressè de increata charitate loquitur lib. 1. de Iacob & vita beata cap. 6. post. med. vbi explicans illud *Rom. 8.* Rom. 8. *Pro nobis omnibus tradidit illum*, ait: *Mirè autem addidit pro omnibus, vt ostenderet, quod ita omnes diligat, vt dilectissimum Filiũ pro singulis traderet.* Quomodo ergo impediret, quod tantopere desiderabat.

7. Tertiò totum præsentis & præcedentis sectionis discursum confirmant verba Christi Domini *Ieremiæ 49.* apud Ieremiam, cap. 49. prope init. *Et ego dixi, in vacuũ laboraui sine causa, & vanè fortitudinẽ meam consumpsi.* Quæ lamentabilis querela neminem prædestinatorum tangit, sed ad solos præscitos referri potest. Vnde constat, illorum etiam iustificationem, & saluté à Christo Domino fuisse intentam, & procuratam redemptionis beneficio. Etenim si non intendisset, & procurasset, nisi solam iustificationem, & saluté prædestinatorum; consequens foret, illius intentionem, & laborem in nulla persona fuisse defraudatum suo fructu; ac proinde non in vacuũ laborasse, nec sine causa & vanè fortitudinem suam consumpsisse.

Confirmatur, nam ad incredulitaté Israëlitici populi præcipuè dirigitur illa querela. Ad illos namque se missũ esse Christus Dominus testatur *Matt. 15.* Matth. 15. Atque ita notát Cyrill. Alexand. Ieremiæ 49. lib. 4. orat. 4. vbi etiã Hieronym. lib. 13.

8. Vide autem vtrum de se ipso potius, quàm de incredulis conqueri potuisset Christus Dominus si laborem ita posuit, & fortitudinem ita consumpsit, vt ex propria & libera voluntate, independenter à libera hominum malitia, adhibuerit prædeterminationẽ ad materiales actiones peccatorum, virtute cuius erat simpliciter necessarium, in vacuum, vanè, & sine fructu factas esse tantas expensas. Vnde Hieronymus concludit: *Hieronymus.* *Hæc autem vniuersa dicuntur, vt liberum hominis monstraretur arbitrium. Dei enim est vocare, & nostrum credere. Neque statim si nos non credimus, impossibilis Deus est; sed potentiam suã nostro arbitrio dereliquit, vt iustè voluntas præmium consequatur. Quia ergo noluerũt per me in te credere, iudiciũ meũ apud te est, quia omnia fecerim, quæ facere debui.*

9. *Sitis redemptoris nunquam satis expleta.* Quarta confirmatio deducitur ex siti Redemptoris, nunquam satis expleta; vnde sic argumentor. Si sitiens illa sitis & desiderium solos prædestinatos respiceret; illorum salus maneret satis expleta, veluti suauissimo vino: sed non fuit satis expleta: ergo sitit etiam, ac verè desiderat etiam reproborum salutem, & peculiariter Israëlitici populi. Vnde vox erupit in Psal. 68. *Psalm. 68.* *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Vbi Augustinus, *id est* inquit, *fidem illorum desideraui, & vetustatem inueni.* *Augustinus.* Similiter tract. 15. in Ioan. col. 3. *Qui bibere quærebat, fidem ipsius mulieris sitiebat.* Quibus consequentia sunt quæ tradit tract. 119. in Ioan. ad verba Christi Domini pendentis in cruce: *Sitio, &c.*

10 *D. Thomas.* In eiusdem loci cõmentario D. Tho. Ioan. 19. lect. 5. *Per hoc, ait, quod dicit sitio, ostendit mortem suam esse veram, non phantasticam. Item ostenditur eius ardens desiderium de salute generis humani 1. Timoth. 2. Vult omnes homines saluos fieri. Luc 19.* *1 Timoth. 2. Lucæ 19.* *Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. Vehemens autem desideriũ consueuimus exprimere per sitim. Psal. 43. Sitiuit anima mea ad Deũ viuum.* Sequens autem cõtextus apertè significat, hanc sitim extendi etiam ad eos homines, qui pro vino acetum offerunt sitienti salutem eorum.

11. *Drogonius Hostiensis Episcopus.* Non alia est sententia Drogonij Hostiensis Episcopi sermone de Sacramento Dominicæ passionis col. 3. cùm ait: *Sitio inquit; Domine quid sitis? Ergone plus cruciat sitis, quam crux? De cruce siles, & de siti clamas? Sitio: Quid? Vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium; plus animarum vestrarum, quam corporis mei cruciatus me tenet. O vos omnes, qui transitis per viã attẽdite & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus. Attẽdite dolorem meũ, vt in dolore meo, videatis dolorẽ vestrũ &c.*

12. Gregorius in 4. Psalm. pœnitentialem ad illum versum: *Quia cinerem tanquam panem manducabam, esuriem, vt sitim redemptoris fuisse, notat de salutifera agri intellectualis cultura.* & subiũgit: *Quid enim sitit Deus, nisi fidem nostram? Vnde & a muliere Samaritana quæsiuit bibere de cuius eum non legimus aqua bibisse; sed spiritualem potum ei mulier obtulit, cum mundi eum saluatorem agnouit. In cruce quoque positus sitiebat, & pœnitentiam peccantium, & fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini Sabbaoth in Patribus à Deo plantata, & doctrina aratro, & verbi ligonibus per manus Prophetarum exculta, nouissimè in amaritudinem versa, dum ei vinum lætitiæ ferre debuit ferali inuidia acetum porrexit.* Sitiuit ergo Redemptor suauem potum etiam ab illis accipere, qui non nisi acetum propinarunt.

13. Cyrillus Hierosolym. catech. 13. propius ad finẽ quàm ad med. *Ac ille*, inquit, *hæc sustinuit pro salute omnium veniens; populus vero malam illi mercedem reddidit. Dixit Iesus: Sitio. Qui educebat ipsis ex rupe aquas, en petit à vinea, quã plantauit, fructus. Sed quid vinea, quæ secundùm naturam quidem erat ex sanctis Patribus, secundum voluntatem autem ex Sodomis (vinea enim illorũ ex Sodomis, & Sarmentum illorum ex Gomorrha) sitienti Domino spongia madefacta, & imposita arundini, porrigit acetum. Et dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt* *Deut. 32.* *me aceto.* Et paucis interiectis: *Et vt ne omnia repetamus: Expectaui, inquit, vt faceret vuam: sitiuit, vt daret vinum; ipsa autem fecit spinas.* *Isai 5.*

14. Paulinus Nolanus epist. 33. ad Desiderium in medio: *Cogitans*, inquit, *quia misericors & miserator Dominus, neminem vult morte morientẽ, neque creaturam suam in illa arbore, sed inimicum plantationis suæ, vitium arboris maledicendo damnauit*, Et paulò inferius: *Cùm dixisset, non inuenisse Dominum in arbore illa fructum, id quod arborem excusare videatur, apposuit, dicens: Non enim erat tempus, vt fructũ haberet. Quod si ita est, sine causa videtur arbor excepisse malediciũ, quæ culpa sterilitatis carebat.* *Matth. 21.* Et magis explicata eadem ratione dubitãdi, respondet. *Propter nos vtique scriptum est, in quibus escã suam*

Deus

Deus semper vult inuenire. Nam & agrum, & vineam in nobis habet. Nos in area sua ventilat, in nobis purgat triticum, disiicit paleas: vrit Zizania. Ipse que in illa arbore salutem hominis esuriebat, & ab homine debitum sibi fructum petebat: sed & cum in sua propria venisset, sui eum non receperunt; & debitam fidei fragem, quam per legem & Prophetas in eos seminauerat; sterilis infidelium Iudaeorum synagoga non reddidit. Venit ad arborem eorum, quaerens a filiis plantationis suae expectati germinis dulcem cibum: at illi subductis pietatis fructibus, dedit in escam illius fel; & vuas petenti obtulit spinas; & ipsum bonum vineae plantatorem, ipsum veram vitam, & botrũ suauitatis, aceto vrente potauit.

Psalm. 68.

15. Et in fine eiusdem epistolæ: *Hoc est, quod voluit intelligi per Euangelistam, nobis indicando, non suo tempore fructum ab arbore se petisse, vt omni tempore homo, se fructum Deo debere, cognoscat; quia bonus Dominus, qui hominem mortalem immortalitati praeparat iam, & in hoc seculo vult, eum speciem perpetuitatis induere, vt fructum non accipiat de tẽpore, sed omni tempore sit maturus ille, cum quo, vel in quo mansurus est sine tẽpore.* Paulini ergo sententia de hominibus etiam de facto dãnandis maturum bonorũ operum fructum Deus semper esurit, sitit, desiderat, procurat, exigit; & ad eum colligendum auxiliorum culturam adhibet, vrendo zizania, purgando triticum, disiiciendo paleas.

16. Arnoldus Carnotensis S. Bernardi familiaris tom. 1. bibliothecæ tract. de verbo Christi, *Sitio*, prope initium: *Ego verò*, inquit, *sacramentalem hãc sitim intelligo, in qua non tam desideratur potus, quàm hominum salus.* & paulò inferiùs: *Sitit cõuersionem, currit ad remissionem, exoluit, quae non rapuit. Et licet illi pretium illud magnum cogitarent repellere, iam absorpto serpente, festinat ad lauacrum inimicorum, & moritur pro impiis, & rebelles adoptat, & tanti effectus beneficii largitur ingratis.* Et à medio eiusdem tract. ait: *Sed peruersa, & auersa mens carnalium, sitis huius non intelligeat sacramentum, sancto oris amaritudinem applicat in calamo; & fonti misericordiae venena propinat.* Et iterum *Hoc potius ille fons sitit irriguus, vt ex eo affatim haurias, illaque repleaeris dulcedine; vt puri te refrigerent latices, & ardentium in te libidinum extinguant carbones. Hoc sitit, vt virens in te charitas perseueret; vt sicut palma in sublime comam spei attollas, & sicut cedrus Libani imputribilis viuas.*

SECTIO VIII.

Caetera Scripturae testimonia, quae vim superioris argumenti corroborant.

1. EX eo quòd Incarnationis atque doctrinæ suę remedium hominibus adhibere voluerit, eo ipso voluisse totius mundi salutem, Christus D. comprobat Luc. 12. dicens: *Ignem veni mittere in terram. Et quid volo, nisi vt accendatur?* Quasi diceret, quid aliud velle potest, qui ignem admouet materiæ combustibili, nisi vt accendatur de facto & re ipsa, ita vt, quantum ex se est, nullum impedimentum adhibeat, ex quo necessariò sequatur ardoris priuatio. Cuius argumenti vim magis expressit Basilius tomo 1. homil. vltima, cui titulus est. *Quod sine diuina virtute & gratia, resistere Satanae non possumus.* Vbi ita legit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi, vt iam esset accensus?* Vide quantum amet actualem ipsum ardorem, vt quod ex se est, velit iam esse accensum à multo tempore. Vide rursus quanta sit eius efficacia, quantum ex se est, vt Christus Dominus dicat: *Volui videre si ia accensus sit.* Ita legit Chrysost. serm. 2. de Spiritu sancto in Pentecost. propius ad fin. quàm ad med.

Luca 12.

Basilius.

Chrysostom.

2. Ne fortè quispiam voluntatem hanc restringat ad solos prædestinatos, aduertat, à Patrib. intelligi de omnib. & singulis hominibus. Sic Dionysius de Ecclesiastica hierarchia cap. 3. initio. *Sacrorum*, inquit, *praefectus, qui semper Dei similitudine omnes homines salutem adipisci, & ad veritatis notitiam venire, cupiat, praedicat omnibus ex veris Euangeliis, Deum, qui pro sua, naturalique bonitate, iis, qui terram incolebant, propitius esset, ad nos pro sua humanitate venisse; & ignis instar ea, quae vnum facta sunt, connectentem, &, vt ita dicã, secum vnientem, perduxisse ad sui similitudinem, quantum quodque eorum aptum erat ad percipiendam diuinitatem. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* Pondera primò, Deum hominem connectentem, & vnientem ignis instar, ad sui similitudinem perduxisse, quantum quisque aptus erat, vt perciperet diuinitatem, recipiendo Christum. Quamobrem, quantum est ex parte Christi Dom. nullum apponeretur impedimentum. Secundò pondera, hoc prouenire ex vniuersali voluntate, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, quam voluntatem imitatur sacrorum præfectus, videlicet, Episcopus omnibus Euangelium prædicans.

Dionysius.

Primò ponderandum.

Secundò põderandum.

3. Quid propriè significet superior metaphora ignis, obseruauit Gregor. in Ezechiel. homil. 2. in medio dicens: *De bono igne scriptum est. Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt accendatur? Ignis quippe in terram mittitur, cum per ardorem sancti Spiritus afflatu terrena mens a carnalibus suis desideriis concrematur.* Rursus, prædictam Redemptoris voluntatem ita fuisse generalem, vt eos etiam homines comprehenderet, qui liberè se præbebant, vt cineres, ad concipiendum ignem ineptos, docet in 4. Psalm. pœnitentialẽ ad illum versum: *Quia cinerem tanquam panem manducabam.* vbi: *Illos*, inquit, *volebat curare qui salutem nolebant habere, qui aduersus salutem suam armati, & phreneticorum more medicum accusantes, volebant potius ex infirmitate mortem incurrere, quam vitam ex salute inuenire. Sed cineres Redemptor noster mãducabat, quando in corpus suum eos traiiciebat. Cineres nàmque erant: quia dum principem tenebrarũ magis, quàm authorem sequerentur luminis, in eorum cordibus, quasi extinctus fuerat diuini prorsus ignis amoris. Cineres, inquam, erant, videlicet, nulli apti vsui, & sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has meretur misericordia Dei diuitias?*

Gregorius.

4. Bernardus in serm. in natiuit. S. Ioannis Baptistæ prope init. ait: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Hoc nempe commune mandatum: hoc est, quod exigitur ab vniuersis; nec vlli, si deesse contigerit, admittitur excusatio.* Atque sub eadem vniuersalitate & sine limitatione, reliqui Patres intelligere videntur hunc locum, vt Christus Dominus velit, vrendo peccata consumere & inflammare charitatem; vt Augustinus contra Faustum Manich. lib. 22. cap. 93. Ambrosius, Cyrillus & Chrysostomus Luc. 12. citato.

5. Secundò, eadem vis est Psalm. 18. *Neque est,* Psalm. 18.

qui se abscondat à calore e ius. vbi August. in 1. expositione ait: *Cum autem Verbū etiam caro factum est, & habitauit in nobis, nō permisit vllū mortalium excusare se de vmbra mortis. Et ipsum enim penetrauit, Verbi calor.* Quod non alia ratione verum est; nisi quatenus præstitit omnia, quæ in se erant, vt Verbi calor penetraret omnes homines.

Augustinus.

6. Quàm congruenter & opportunè destinatus fuerit aduentus Christi Dom. ad hominum salutem, similitudinibus explicuit Oseas cap. 6. sub init. dicens: *Quasi diluculum preparatus est egressus eius: & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terra.* Quod de Christo Domino intelligendum est, vt notat ibi Hieronymus, dicens: *Qui non solùm mane vocatur, & aurora, & diluculum: sed veniet nobis, quasi imber temporaneus, & serotinus terræ. Hæc est pluuia, de qua Dominus pollicetur: Dabo vobis pluuiam temporaneam & serotinam.* Atque hoc potentissimo remedio dato, Deus ita conqueritur: *Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? Misericordia autem vestra, quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens. Propter hoc dolaui in Prophetis, & occidi eos in verbis oris mei.* Et post pauca: *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum.*

Oseæ cap. 6.

Hieronim.

Mich. 6.

7. Vbi Hieronymus ait: *Quando dicit: Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? parentis in perditos filios monstrat affectum, iuxta illud, quod in Isaia legimus: Quid est, quod vltra debui facere vineæ meæ, & non feci ei? & in Michæa: Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi: quia eduxi te de terra Ægypti, de domo seruientium liberaui te, & misi ante faciem tuam Moysem, & Aaron, & Mariam.* & post pauca: *Dolaui vos in Prophetis, & verbis terribilibus comminatus sum: scalpellum, ignes, & cauteria protuli, vt qui clementem contemnebatis, timeatis offensum: & occidi negligentes in verbis oris mei; vt ante peccatores verborum terrore punirem, quam captiuitas immineret.*

8. Tantis ergo salutis remedijs adhibitis, quando illa interrogatione vrgentur obstinati: *Quid faciam tibi Ephraim. Quid faciam tibi Iuda?* Peto an iure & meritò respondere possint. Quorsum Domine nobis applicas tot ac tāta remedia; quādo simul per antecedentem voluntatem, non præsupposito nostræ libertatis exercitio, vis prædeterminare materiales actiones peccatorum, vnde nobis est simpliciter impossibile actualiter conuerti & pœnitere. Quod si tale responsum non potest iure ac merito dari prædictis reprehensionibus Dei: restat vt Deus non voluerit adhibere prædictam prædeterminationē, aut aliud impedimentum salutis ex parte sua, sed potius tantis remedijs, tantóque conatu nostram salutem procurauerit, vt laborem & lassitudinem causare potuissent, quod ex se est: iuxta illud Ieremiæ 15. *Laboraui rogans. Vt iam defecerit Deus crebro eis ignoscendo; & lassus sit, semper eos prouocans ad salutem.* Ita explicat ibi Hieronymus.

Impiorum responsio.

Prædeterminationem Deus noluit adhibere.

Ieremiæ 15.
Ieremiæ 6.

9. Quinto, vis eadem latet Ieremiæ 6. fine: *Omnes isti principes declinantes sunt, ambulantes fraudulenter; æs, & ferrum vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator, malitia enim eorum non sunt consumpta: argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.* Qua metaphora significatur, ab artifice argentario iam fuisse adhibitam omnem suæ artis diligentiam: siquidem eousque conflauit, quousque defecit sufflatorium, & consumptum est plumbum, quod misceri solet metallis adulteratis atque violatis, vt materia separetur aliena, sicut notat Hieronymus ibi. Vnde subdit: *Ita omne eloquium doctrinarum, & sermo propheticus perit in his, qui audire contemnunt.* Et confirmat ex Psalm. 57. *Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non audierunt vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Quæ omnes reprehensiones legitimam recipiunt excusationem, si inter remedia ponitur impedimentum independenter ab exercitio voluntatis humanæ.

Plumbū miscetur metallis adulteratis, & violatis.

Hieronym.
Psalm 57.

10. Rectè igitur Gregor. Nazianzen. oratione 15. in plagam grandinis prope medium orationis introducit Deum obiicientem, atque interrogantem: *Quanam ratione, quóue modo erudire vos oportuit, quo non erudierim?* Quam expostulationem fusè persequitur, ostendens, quascumque plagas esse medicinas, à diuina prouidentia destinatas ad nostram salutem, & nihil deesse ex parte voluntatis diuinæ, quominus misereatur nostri; totum autem deesse ex parte nostra, qui nostri ipsorum non miseremur. Id supradicto testimonio Ierem. 6. confirmat dicens: *Defecit follis, defecit plumbū: incassum argentum conflat aduersarius.*

Gregorius Nazianzen.

Plagæ medicinæ ad nostram salutem destinatæ.

Ieremiæ 6.

11. Sextò probatur Amos 4. *Dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris & indigentiam pannum in omnibus locis vestris: & non estis reuersi ad me dicit Dominus.* Vbi Hieronym. ait: *Quæ vniuersa feci, non ob crudelitatem & sæuitiam, sed vt conuerteremini ad me. Iuxta illud, quod scriptum est: Frustra percussi filios vestros: disciplinam non recepistis.* Et in prædicto cap. 4. Amos enumerantur plurima alia flagella, iterum atque iterum repetendo versum intercalarem: *Et non redistis ad me dicit Dominus.* Secundum aliam translationem eandem sententiam Amos ad præsens institutum adducit Nazianzenus modò citatus.

Amos 4.

Hieronym.

12. Septimò igitur propterea generale argumentum sumitur ex omnibus flagellis præsertim durioribus, omnibúsque comminationibus & terroribus pœnarum, tam sæculi præsentis, quàm futuri, quæ in veteri & nono Testamento frequenter peccatoribus incutiuntur. Cuius vim explicabunt terriculationes importunæ, quas otiosi adolescentes suis sodalibus adhibere solent: quorum vnum, aut alterum, media nocte dormientem, lecto prius bene alligant, postea horrendo fragore excitatum alloquuntur acuto, atque nimium suspenso vocis accentu, furtiuisque fulgoribus, per laruas, & spectra intermicantibus, terrent; somnolentiam & ignauiam accusant, ruinam domus, incendium, aliáue pericula minantur; nisi quam celerrimè surgat. Exprobrant, quod tot, tantísque medijs ad excitandum adhibitis non surrexerit.

Generale argumentum sumptum ex comminationibus, & terroribus pœnarum.

13. Cauillationes eiusmodi tolerari fortè possunt, quoniam desinunt tandem in fabulas, & cachinnos. At vbi de æterna vita, aut æterna morte agitur: non potest in Deum cadere eiusmodi cauillatio, qua Deus prius & antecedenter voluerit suos auditores alligare ad materiales actiones deliciarum, & propriæ voluntatis positiue contrarias diuinis præceptis, physicam prædeterminationem ad illas imponendo; deinde verò eosdem auditores sic alligatos percutiat flagellis, terreat minacibus verbis supremi iudicij, atque æterni supplicij; ac demum exprobrando, quod neque toleratis aduersitatibus, & imminentibus periculis longè grauioribus, núquam fuerint expergefacti à somno peccati. Quod & Ieremiæ cap. 5. deplorat

Physica prædeterminatione alligarentur homines ad materiales peccatorū actiones.

deplorat, dicens: *Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & noluerunt recipere disciplinam* · vt supra Gregorius attigit.

14. Octauò, eadem intentione obtinendi salutem illius incredulì populi præmisisse Baptistam, cuius authoritati facilius crederent, docuit Christus Dom. Ioan. 5. dicens: *Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, vt vos salui sitis*. Vbi notandum est primò, sermonem esse cum proteruis & perfidis, qui propterea magis quærebant Iesum interficere, quia non solùm soluebat sabbathū, sed patrem suum dicebat Deum, vt constat ex num. 18. eiusdem capitis. Horum ergo, qui vel omnes, vel maiori ex parte præsciti erant, & actualiter omnes erant obstinati, ait Christus Dom. se salutē procurare ea intentione, vt actualiter salui sint: atque id procurare non solùm excellentioribus mediis, & ex se fortioribus; sed etiā aliis magis accommodatis ad eorum captum: quamuis suam dignitatem quodammodo demittat. Vnde Chrysostomus ita interpretatur illa verba: *Hæc dico vt vos salui sitis. Hoc est, ego hominis non indigeo testimonio, cùm Deus sim: verum, cum Ioannes tantæ apud vos authoritatis sit, eum tanquam Prophetam admiremini, mihi autem etiam miracula facienti non creditis, idcirco eius vobis testimonium in memoriam reduco*. Eadem ferè sententia est Theophylacti & Leontij in eum locum.

Ioannis 5.

Christus Dominus mediis accommodatis ad captū hominum salutem eorum procurat.

Chrysostomus.

15. Confirmatur, nam & cæteras omnes actiones Christi Domini ad eum finem fuisse comparatas, vt nihil prætermitteret, quod attineret ad ipsum, quominus credere possent, si vellent, illi etiam, qui præsciuntur non credituri; scitè notauit Theophylactus ad illa verba Ioan. 12. *Abijt, & abscondit se ab eis*, dicens: *Abscondit se Iesus, inuidiam illorum mitigans, interimque eis tempus dat, & otium, vt per quietem de sermonibus, & operibus eius considerare queant. Ita enim, si quidem voluissent, peruenire ad cognitionem Deitatis illius potuissent. Quamuis enim incredulitatem eorum prænosset; attamen omnia, quæ ad se attinebant, faciebat.*

Theophylactus. Ioannis 12.

16. Nonò cunctos Apostolos, magistros, concinnatores, eorúmque doctrinam, exempla, miracula, insuper Ecclesiæ Sacramenta, leges, consilia, & cætera generalia media, quæ quibuslibet hominibus, siue prædestinatis, siue reprobis exteriùs offeruntur, esse à Deo volita non materialiter tantum, sed etiam formaliter in ratione medij, & hac sincera intentione quibuslibet hominibus offerri, quantum est ex parte Dei, probatur 2. Corinth. 2. *Deo autem gratias, qui semper nos triumphat in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ per nos manifestat in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo*. Ecce quæ Deus præstat, quantum ex se est. & ad quem finem dirigit prædicatores, miracula, exempla, martyria: ij námque sunt triumphi Christi. Sed quoniam poterat audiens obiicere, plurimos non credidisse; subiungit Paulus: *In iis, qui salui fiunt, & in ijs, qui pereunt. Alijs quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.*

Generalia media hominibus oblata sincerè Deus vult.

2. Corint. 2.

Triumphi Christi.

17. Hieronymus tom. 3. epist. 150. de duodecim quæstionibus ad Hedibiam q. 11. post med. præmissis, quæ supra diximus, sic explicat postrema verba Pauli: *Et est sensus. Nominis Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, & prædicationis nostræ longè, latéque spirat fragrantia; sed quia homines suo arbitrio derelicti sunt, neque enim bonum necessitate faciunt, sed voluntate: vt credentes coronā accipiant, increduli suppliciis mancipentur; ideo odor noster, qui per se bonus est, virtute eorum, & vitio, qui suscipiunt, siue non suscipiunt, in vitam transit, aut mortem*. Nota primò, negari necessitatem, atque eius negationem requiri ad coronam vel supplicium. Secundò nota, virtute hominum, aut vitio, transire in vitam aut mortem id, quod ex se destinatur ad vitam.

Bonum non necessitate facimus.

Similia scribit Augustinus lib. de prædestinat. & grat. cap. 15. nam cùm prius cap. 14. fine, de reprobis simul & prædestinatis disputans, dixisset: *Nulli tamen agnoscendæ veritatis ablatam facultatem*, vt eandem facultatem in Pharaone defenderet, tanquam in exemplo reproborum omnium, disputauit multa cap. 14. & cap. 15. illum cum Nabuchodonosore pœnitente comparans, ait: *Hic mihi rationem reddat, qui diuinum consilium nimium altum sapienti corde dijudicat; cur medicamentum vnius medici confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad salutem, nisi quia Christi bonus odor aliis est odor vitæ in vitam aliis odor mortis in mortem?* Et magis explicat infra rationem, quia Pharao *libero contra Dei voluntatem pugnauit arbitrio.* 18.

Augustinus.

Eodem testimonio Pauli Gregorius Nyssenus in Ecclesiasten homil. 8. propius ad med. quàm ad princip. confirmat, in liberi arbitrij potestate esse per amorem participare naturam, siue eorum bonorum, quæ verè consistunt, siue aliorum, quæ non consistunt. 19.

Gregorius Nyssen. Liberi arbitrij potestas.

Consultò prætermittimus cauillationes, quibus Caluinus, enumerans varias vtilitates reprehensionum & exhortationum erga præscitos homines, defendere conabatur, eas non procedere ex intentione, qua Deus, quantum est ex parte sua, desideret, & procuret eorum æternam salutem, & solum per eorum liberam voluntatem steterit. Eas refert, & bene refutat Horantius locor. Catholicor. lib. 1. cap. 33. & 34. & sequentibus.

Caluini cauillationes prætermittuntur.

SECTIO IX.

Exemplo Iudæ confirmatur huius & præcedentis disputationis doctrina de voluntate saluandi, etiam præscitos.

IVdas reproborum omnium perditissimus, & quantum erat ex proprio merito alienissimus à beneuolentia Dei, argumentum præbet à maiori ad minus. Si enim non fuit denegata, cui maximè deneganda foret diuina voluntas, quod ex se erat præparata, vt conferret quæcumque ad salutem requisita, desiderásque re ipsa conferre vitam æternam: multo minus denegabitur cæteris hominibus, licet præscitis. Vnde Ambrosius lib. de paradiso cap. 8. prope initiū ita ratiocinatur: *Accipiant etiam ipsi, qua ratione Dei Filius vel præuaricaturo mandauerit, vel elegerit proditurum. Venerat Dominus Iesus omnes saluos facere peccatores; etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem. Et ideo nec proditurum debuit præterire, vt aduerterent omnes, quod in electione etiam proditoris sui, seruandorum omnium insigne prætendit, nec in eo læsus est vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas, quia electus est. Non enim necessitatem Deus, vel illi præuaricationis, vel huic proditionis imposuit, quia vterque si, quod acceperat, custodisset, à peccata potuit abstinere*. Perpende primò, in proditore Iuda seruandorum omnium insigne præmissum: Ille ergo etiam seruatus fuit, quantum erat ex 1.

Argumentum à maiori ad minus.

Ambrosius.

Seruandorum omnium insigne præmissum.

parte Seruatoris. Secundò, inde etiam circa impios suam ostendisse voluntatem, qui venerat omnes peccatores saluos facere. In qua si Iudas, cæteri etiam præsciti comprehenduntur. Quapropter exemplar totius prouidentiæ, circa quoscumque præscitos seruandæ, fuit modus desiderandi & procurandi salutem Iudæ, vt à peccato potuerit abstinere.

2\. Vnde post pauca subdit Ambrosius: *Quod in Deo fuit, ostendit omnibus, quod omnes voluit liberare. Nec tamen dico, quia prauaricationem nesciebat futuram, imo quia sciebat, assero; sed non ideo percuntis proditoris inuidiam in se debuit deriuare, vt adscriberetur Deo quod vterque sit lapsus. Nunc autem vterque redarguitur, atque reconuincitur, quia & ille mandatum, ne laberetur accepit, & hic etiam in Apostolatus munus ascitus est, vt vel beneficio Dei reuocaretur à proditionis affectu; simul, vt dum alij reuincuntur, prodesset omnibus.* Iudas igitur prodest omnibus, argumentum ministrans, quo reuincantur cæteri præsciti: si enim Deus illum beneficiis procurauit reuocare à proditionis affectu; multo magis cæteros præscitos, quantum ex se est, conabitur, à morte ad vitam traducere. Sic enim *quod in Deo fuit, ostendit omnibus, quod omnes voluit liberare.*

Iudas, quo præsciti reuincantur argumentum ministrat.

3\. Chrysostomus hom. 83. in Matth. post med. de Iuda sic loquitur: *Hic & si præsidium Christi largum habuerit, tamen quoniam noluit attendere, nullum inde vtilitatem consecutus est.* Idem homil. 69. in Ioan. propè init. ad illa verba cap. 13. *Ante diem festum Paschæ*, ait: *Hunc, quàm humanè accipiat Dominus, operæpretium est inquirere. Lauit eius pedes, quo officio cohibere eum à scelere illo voluit. Atqui si voluisset, poterat eum arefacere, quemadmodum & ficum: & scindere, vt petras, & velum. Sed non necessitate, sed voluntate propria volebat eum à proditione abducere; ideo lauit eius pedes. Neque hoc infœlix ille reueritus est.* Cōsidera finém, quem Deus hoc modo voluit obtinere; & inde collige, nullum impedimentum apposuisse, quantum èx sua parte fuit, propter rationem generaliter ponderatam in sect. 6. initio. Alia verba Chrysostomi ex homil. 80. in Ioan. retulimus disput. 19. section. 5.

Ioannis 13.

4\. Leo Magnus serm. 7. de Passione cap. 2. non procul à principio prędictionem futuræ traditionis ita commendat: *Dicens itaque Dominus: Amen dico vobis, quod vnus vestrū me traditurus est, notam sibi traditoris, ac proditoris conscientiam demonstrauit, non aspera, nec aperta impium increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conueniens, vt facilius corrigeret pœnitudo, quem nulla deformasset abiectio. Cur, infœlix Iuda, tanta benignitate non vteris?* Et paucis interiectis: *Non Apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi cōmunio denegatur. Redi in integrum, & deposito furore, resipisce. Clementia inuitat, salus pulsat, ad vitam vita te reuocat.* Nec ista verba solùm, sed etiam superior, inferiórque contextus apertè significant, Dei beneuolentissimum affectum erga salutem Iudæ, cuius benignitate & patientia Iudas vti noluit, sed abuti.

5\. Et sermone 16. de Passione cap. 3. in fine: *Traditorē*, inqoit, *ab immanitate concepti sceleris, & beneficiis est reuocare dignatus, & verbis, assumendo in discipulum, prouehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysterijs; vt cui nihil beneuolentia deesset ad correctionem, nihil occasionis superesset ad crimen. Sed tu impijssime homo, semen Chanaan, & non Iuda, &c.* Ergo Christus Dominus, quantum ex parte sua fuit, nihil contulit, quod ad crimen foret occasio: esset autem summa occasio per physicam prædeterminationē mouere ad materialē actionē, cui ratio criminis inseparabiliter esset cōiuncta.

Prædeterminatio physica criminis occasio.

6\. Gaodentius Brixiens. serm. 13. de Natali Dom. prope med. eandem lenitatis rationem ponderat, dicens: *Nihil ergo acerbū Christus voluit pro merito scelerata mentis illius loqui, ne Iudas eum tradere videretur iratus. Vult enim Dominus verè iustus iudex, vt meriti proprij sibi sit causa vnusquisque, vult & iustum pro sola iustitia pati, vult & iniquum, si in malitia perdurauerit, reum mortis proprio arbitrio iudicari. Figurauit enim Deus hominem, vt Scriptura testatur; & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum, & dimisit eum in manu consilij sui, posuit ante eum ignem, & aquam dicens: Ad quod volueris extende manum tuam, &c.* Quibus Gaudentios probat, diuinam prouidentiam, sic omnia disposuisse circa Iudam, vt in manu consilij sui dimissus, potuerit manum extendere ad proditionem, vel manum à proditiooe contrahere & continere.

Iudas in manu cōsilij sui dimissus.

7\. Cyrillus Alex. lib. 11. in Ioan. cap. 21. in medio, satis apertè notauit, Christi Domini voluntaté & prouidentiam studiosissimam seruandi Iudam, quaorum in se fuit. Cuius verba retulimus pręcedenti disp. 19. sect. 5. circa med. Alia ex eodé cap. 21. & ex lib. 9. in Ioannem cap. 10. ad finem, retulimus tom. præcedenti de Scientia Dei disput. 33. sect. 4. quibus Cyrillus ostendit, nullam antecedentem necessitatem impositam fuisse Iudę, vt periret, non obstante diuina præsciemtia, & prouidentia, circa proditionem. Et in eodem lib. 9. in Ioan. cap. 7. à med. sic loquitur: *Sed huius clementia magnitudinē quis non admirabitur? Videbat animum eius, cognouerat venenosa eum agitare consilia: honorauit tamen, vt alios, & eius quoque pedes lauit, charitatem vsque in finem conseruans: & antequàm crimina in exitum erumpant, illum non derelinquens. Hæc mirabilis perfectáque clementia diuinæ naturæ propria est. Nō enim quia nouit occulta, vt Deus, propterea illicò punit; sed clementer ferens, multis reuocat modis. Cum autem non modo non proficere homines videat, imo verò contra, sua improbitati hærere sūc iam permittit praua consilij eorum, non diuinæ voluntatis opus id esse ostendens. Ideo per Ezechielem dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quia nolo mortē peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Et cap. 11. *Proditorem*, inquit, *occultius arguens, reuocat.* Quæ omnia testantur apertè, Christum Dominum, quod ex se fuit, voluntate valde propensa desiderasse, atque procurasse Iudæ correctionem, & æternam vitam.

Nullam antecedentem necessitatem impositam Iudæ Cyrillus ostendit.

Ezech. 18.

8\. Theophylactus Ioan. 10. ad lila verba: *Oues meæ sequuntur me. Quod si quis*, ait, *ex ordine ouiū exciderit, & non sequutus fuerit pastorem, statim perit. Vitaris autem & hoc de Iuda exemplo contra Manich. Etenim cū ille sanctus esset, & ouis Dei, & vertibilis voluntate sua sponte excidit.* Et cap. 12. ad illa verba; *Sed quia fur erat*, inquirit: *Quare si quidem auarus erat, & fur, pecuniarum dispensationem ei permisit Dominus?* Et respondet: *Propter istuc ipsum, quod fur erat, vt omnem ei occasionem auferret. Non enim poterat dicere, quod propter pecuniarum amorem eum prodiderit. Nam satis consolationis ex marsupio habebat, & neque marsupium gerens, fidelis erat.*

Ioannis 10.

Cur Iudæ furi pecuniarum dispensatio permissa.

9\. Magis directè & expressè, quod probare intēdimus doeuit in Ioao. cap. 13. ad illa verba: *Cum Diabolus iam misisset in cor. Admirans*, inquit, *Euangelista, quod Christus lauerit eum, qui meditabatur proditionem, dicit: Cum Diabolus immisisset in cor Simonis. Ita ergo vsque ad finem proditoris curam gerebat.*

Ioannis 13.

rebat. Neque frustra apponit: cœna autem facta: sed vt ostendatur inhumanitas Iudæ, quem neque mensa communio placauerat. Proinde Iesus sciens quòd Pater omnia tradidisset ei in manus, hoc est, quod concredidisset ei salutem fidelium, & debeat nūc omnia, quæ ad salutem eorum pertineant, monstrare eis, cœpit & lauare pedes discipulorum. Rursus cap. 17. ad illa

Cur pereunte Iuda, nemo ex iis periit dicat Christus Dominus.

verba: *Nemo ex eis perijt: Quomodo,* inquit, *O Domine, nullum perdidisti, cùm & Iudas perierit, multique alij retrocesserint? Quantum ad me attinet,* inquit, *nullum perdidi; quantum in me fuit, nullum amisi: sed seruaui eos, hoc est, omnibus modis eos custodiui. Quod autem à se ipsis resilierint, nihil hoc ad me.* Quibus consonant quæ in Marci cap. 3. circa electionem Iudæ in Apostolum, notat idem Theophylactus.

10. *Matth. 26.* Euthymius Matth. 26. ad illa verba: *Amen dico vobis, quod vnus vestrum me traditurus est. Simul,* inquit, *clanculū testabatur, se nosse cor eius. Etenim pedes etiam eius lauit, ad pœnitentiam eum reuocans, quanquam ille in duritia permansit.* Et paulò inferius: *Elegit autem Christus, vt cæteri omnes timerent, ac contristarentur, quo perditus discipulus conuerteretur.* Et iterum: *Et quare omnino suscepit Christus in discipulum eum, qui talis euasurus erat? Vt manifesta fieret magnitudo bonitatis Christi, & malitia proditoris: quomodo ille suum proditorem salutaria docuit, ac dilexit, gratiisq; dignum duxit, nec ab aliis segregauit, sed omnia, quæ ad conuersionem, ac correctionem eius erant, induxit: ne dicere posset, quod præceptorem nactus non fuerat, qui volentem posset seruare. At ille cum omnia hæc consequutus fuisset, nihilominus malus permansit.* Obserua potissimum dilectionem Dei erga Iudam, & non sterilem dilectionem, sed beneficiis cumulantem, vt reuocaret ad vitam.

11. *Luca 22.* Beda in Lucam cap. 22. in id: *Veruntamen ecce manus tradentis me, &c.* verba sumens ex Hieronymo Matthæi 26. *Qui de Passione,* inquit, *prædixerat; & de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, vt cùm intellexisset, sciri cogitationes suas, & occulta consilia, pœniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter, ne manifestè correptus, impudentior fieret. Mittit crimen in numero, vt agat conscius pœnitentiam. Prædicit & pœnam, vt quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia.* Constat igitur Hieronymi, & Bedæ iudicio, veram pœnitentiam & correctionem actualem Iudæ intentam fuisse à Christo Domino per media, quæ adhibuit.

12. D. Thomas in catena Ioan. 17. ad illa verba: *Nemo ex eis perijt, &c.* referendo approbat Chrysostomi sententiam de Iuda dicentis: *Quantum ex mea parte, non perdam: quod manifestius alibi dicit: Non eijciam foras. Si verò per se ipsos exsilient, non ex necessitate admetrabo.* Et in Matth. cap. 27. prope initium cum Origine declarat liberam potestatem Iudæ ad vitandam proditionis culpam. Et

Ezechiel 18. paulò inferiùs cum eodem Authore supponit, ad Iudam etiam pertinuisse illud Ezechiel. 18. *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, &c.*

13. Quin etiam D. Augustinus eidem doctrinæ

Psalm. 68. valde fauet in Psalm. 68. ad illum versum: *Quo-*

Augustinus. *niam, quem tu percussisti, &c.* dicens: *Proiecit pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnouit pretium, quo ipse à Domino redemptus erat.* Ergo redemptionis medium etiam ad Iudæ salutem, ac libertatem obtinendam destinatum fuit per antecedentem voluntatem Redemptoris. Et

Psalm. 108. in Psalm. 108. *Si ergo Iudas teneret illud, ad quod vocatus est; nullo modo ad eum, vel sua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, sed iniquitatem vetusti generis potius elegit, redijt iniquitas patrum eius in conspectu Domini.* Quod idem in suo commentario Prosper inseruit. Generaliter autem sæpius repetit Augustinus ibidem, causam infœlicitatis Iudæ fuisse, quia voluit, quia elegit. Cuius loci sententiam breuiter, fideliterque complexus est Prosper in eundem Psalm. 108. veluti quando ait: *Quid est* *Prosper.*

ergo constitue super eum peccatorem, nisi vt ei Diabolus præsit, cui ipse se subdidit: & ipsum in dextris habeat, quem elegit? Quia vnicuique siue in bono, siue in malo, hoc fiet dextrum, quod omnibus præfert.

Cyprian. de bono patientiæ inter princip. & 14.

med. *Nec mirandum,* inquit, *quod circa obedientes talis extiterit, qui Iudam potuit vsque ad extremum longa patientia sustinere, cibum cum inimico sumere, hostem domesticum scire nec palam ostendere, traditoris osculum non recusare. In Iudæis vero tolerandis æquanimitas quanta, & quanta patientia? Incredulos ad fidem suadendo flectere, obsequio ingratos fouere, contradicentibus respondere leniter, superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere prophetarum interfectores, & aduersum Deum semper rebelles vsque ad crucis & passionis horam velle colligere.* Obserua postrema verba ex quibus cōstat, Christum Dominum, quod ex se erat, voluisse, atque beneficiis procurasse colligere, & suadendo flectere, cum cæteris ingratis & interfectoribus etiam Iudam proditorem.

Denique quicumque sit Author sermonum 15.

ad fratres in Eremo apud August. tom. 10. serm. 28. propè init. *Dominus* inquit *Iesus discipulum Iudam multis modis, minis sacramentis, & exemplis, & planctu volens eum corrigere, & prædictis modis ad correctionem inuitare, &c.* Et post pauca: *Vos mundi estis, sed non omnes. Hoc autem Magister dicebat, volens discipulum verbo corrigere. Ecce quomodo verbis timoris eum correxit. Sed videns Dominus, quod verbis eum corrigere, ipso nolente, non poterat, studuit eum corrigere, & sibi timorem æternum incutere, dum ait: Væ homini illi, per quem tradar ego, melius ei fuisset, si natus non fuisset. Sed Dominus cor* *Matth. 26.*

discipuli, nequiter induratum, ad dilectionem Sacramenti dulciter inuitauit, dicens sibi post Petrum, & cæteris; Accipite & comedite. Hoc est corpus meum. Sacramentum enim illud ideo hominibus datur, vt corpus in terris capiti coaduretur. Et paulò inferius: *Licet etiam propter alios discipulos humilitatis exemplum præbuerit; tamen ouem perditam recuperare valde cupiebat.*

DISPVTATIO XXI.

Vtrum cæteri affectus Dei probent; cuiusque viatoris salutem desiderare, quantum ex se est.

SECTIO I.

De gaudio, tristitia, & desiderio.

QVONIAM ex his affectibus quidam non propriè, sed metaphoricè Deo conueniūt; ex metaphora verò solidū argumentū sumi non potest; nisi reiecta rei creatæ si- 1. *Ex metaphora solidum argumentum sumi non potest.*

militudine, id solúmodo relinquamus, quod in Deo verè & propriè reperitur. Propterea in singulis affectibus explicabimus quid propriè reperiatur in Deo, vt illud sit argumenti fundamentum.

Gaudiū propriè Deo conuenit.

2. Primus igitur affectus est gaudium, siue lætitia, aut delectatio, qui Deo propriissimè, atque perfectissimè conuenit; (vt constabit disput. 52. section. 1.2.& 3.) quamuis nouum augmentum gaudij non nisi metaphoricè conueniat. De hoc agens Christus Dominus Luc. 15. sic parabolam de ouibus concludit: *Ita dico vobis gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiā agente, quam supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Quod magis explicuit Matth. 18. *Gaudet super eam magis, quam supra nonaginta nouem, quæ non errauerunt.*

Luca 15. *Matth 18.*

Ex gaudio Dei argumētū sumitur.

3. Vnde huiusmodi argumentum sumitur Pastor, videlicet, Deus vehementer gaudet de cuiusque peccatoris actuali pœnitentia. Ergo, quod ex se est, vehementer desiderat, vt quilibet peccator actualiter pœniteat, & conuertatur ad Deum. Probatur consequentia, quia nullus vehementer gaudet de consecutione alicuius boni, quod non desiderat vehementer: nam pro mensura desiderij sequitur magnitudo gaudij. Hæc autem consequentia notatur sequentibus verbis Christi Domini Matth. 18. *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis.* Quibus significat, voluntatem Dei esse, vt saluentur omnes, vt Hieronymus & D. Thomas notant supra disput. 19. section. 1.

De consecutione boni nō desiderati nemo gaudet.

Per antecedentē necessitatem non prædeterminat Deus materiales actiones.

4. Ex eodem principio infertur, Deum antecedenter, proprio motu, & independenter à præcognito libertatis abusu, non velle permissionem obstinationis finalis, nec velle per antecedentem necessitatem prædeterminare materiales actiones, quas necessariò consequitur mors æterna. Nemo quippe disponit & procurat, vt sit absolutè impossibile actualiter consequi effectum, de cuius consecutione vehementer gaudet; sed potius ita res disponit, vt quantum est ex parte suæ prouidentiæ, possibile sit actualiter consequi eundem effectum, quo gaudeat & lætetur, nisi per liberam alterius malitiam steterit, quam permittere pertineat ad munus optimi gubernatoris.

5. Confirmatur, nam eandem gaudij conclusionem Christus Domin. intulit ex parabola mulieris inuenientis drachmam perditam, & patris recuperantis prodigum filium Luc. 15. cuius extrema verba sunt: *Epulari autem, & gaudere oportebat; quia frater tuus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus est.*

Luca 15.

Vnde Dionysius epist. 8. ad Demophilum monachum post explicationem parabolæ, concludit: *Festum diem agit, conuocat amicos, id est bonos, vt sit omnium lætantium habitatio.* Et post pauca: *Quomodo enim inquit, non debebat is, qui bonus est, ex eorum qui perierant, salute, & eorum, qui mortui erant, vita lætari? Denique & in humeros impositam ouem fert eam, quæ vix ab errore resipuerat: & Angelos ad lætitiam gaudiúmque inuitat, & benignus est ingratis, & oriri facit solem suum super bonos ac malos: & ipsam vitam suam pro transfugis profundit.* Ex gaudio igitur Dionysius colligit generalem Dei affectum beneficia præstandi etiam ingratis, & transfugis.

Matth. 6. *Luc 6.*

6. Eundem magis explicuit lib. de diuinis nominibus cap. 12. sub finem dicens: *Ex ea* (nimirum diuinitate) *simul ac semel nata est, ac distributa omnis simplex vniuersa ac sincera munditiæ perfectio: omnis rerum & ordo, discretio, quæ inconcinnitatem, inæqualitatem, ac non aptam compositionem exterminat; gaudétque vno, eodémque aptè, rectéque disposito ordine, & omnia quæ ipsam adipisci meruerunt, continet: perfecta omnis, & omnium, quia pulchra sunt possessio: omnis denique diuina prouidentia, quæ contemplatur & conseruat ea, quæ curat, itque benignè offert ad formandam in eis, qui ad ipsam conuertuntur, Diuinitatem.* Gaudet igitur Deus, Dionysio teste, præcipuè de virtute atque sanctitate creaturarum intellectualium. In ea námque consistit maximè ordo & ornatus, inconcinnitatem, inæqualitatem, ac non aptam compositionem exterminans. Insuper Deus paratum se offert, ad formandam diuinitatem, nimirum per gratiam, & hæc præparatio non minus generalis est ad omnes homines, quam illa prouidentia, quæ conseruat omnia, quæ curat, licet illius fructum non admittant, nisi qui conuertuntur ad diuinitatem. Fauet valde commentarius S. Thomæ ad hunc locum, licet aliam translationem sequatur.

Gaudet Deus Dionysio teste.

Respondebit aliquis, hoc gaudium pertinere solummodo ad eos, qui saltem ad gratiam prædestinati sunt: nam illi tantum actualiter conuertuntur, proptereáque nullum inde argumentum sumi, quod probet, Deum vehementer desiderare salutem cuiusque hominis quantumcumque præsciti. Hæc tamen solutio refutatur primò, quia licet Deus actualiter non gaudeat nisi de salute illius peccatoris, qui de facto conuertitur: nihilominus ex se propensus est, ad gaudendum conditionaliter, si quilibet peccator egerit pœnitentiam, & obseruauerit Dei præcepta, Deuteron. 30. *Reuertetur Dominus, vt gaudeat super te, in omnibus bonis, sicut gauisus est in patribus tuis: si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius.* 7.

Refutatur primò. *Deuteronom. 30.*

8. Refutatur secundò, quoniam gaudium & tristitia versantur circa idem bonum, vt cuius præsentia, & possessione gaudemus, eiusdem absentia & priuatione tristemur; sed Deus vehementer tristatur, & dolore afficitur de morte illorum hominum, qui numquam de facto pœnitentiam agunt: vt paulò inferius ostendemus. Ergo vehementer gauderet, quod iidem homines pœnitentiam actualiter agerent. Tertiò, quoniam prædictæ omnes parabolæ, quantum est ex intentione Christi Domini, & ministrorum eius diriguntur, vt omnes peccatores, nullo excepto, inuitent ad pœnitentiam, ostendendo Dei viscera, ex se paratissima, atque promptissima, vt omnes quærat, & admittat, si redire velint. Ergo ille affectus non est limitandus ad solos prædestinatos. Quartò, quia saltem quando illi homines, qui præsciuntur finaliter peccaturi per veram pœnitentiam redeunt in domum Patris, epulæ, symphonia, & omnia signa lætitiæ non carerent simulatione, si sub illis lateret animus, ita tractandi filium, tantáque rerum angustia & egestate premendi, vt necessarium esset iterum actualiter à domo paterna fugere, & impossibile actualiter in ea perseuerare.

Tristitia, & gaudium sunt de eodem bono. *Refutatur tertiò.* *Refutatur quartò.*

9. Refutatur quintò, quoniam Patres generaliter de omnibus hominibus, nullo excepto, prædictum gaudium & voluntatem Dei exponūt, conditionaliter tamē, si pœnitentiam egerint. Quemadmodum Cyprian. lib. 4. epistola 2. longè post

De omnibus hominibus prædictum gaudiū Patres exponūt. Cyprianus.

med.

med.ait: *Aliæ item loco pœnitentiæ tempus datur, & pœnitentiam non agenti Dominus comminatur: Habeo, inquit, aduersus te multa, quod vxorem tuam Iezabel, quæ se dicit propheten, sinis docere, & seducere seruos meos fornicari, & manducare de sacrificio, & dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret, & pœnitere noluit à fornicatione. Ecce mitto eam in luctum, & qui cum ea fornicati sunt, in maximam tribulationem, nisi pœnitentiam gesserint ab operibus suis. Quos vtique ad pœnitentiam Dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam polliceretur. Et in Euangelio: Dico, inquit, vobis, sic erit gaudium in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta nouem iustis, quibus non est opus pœnitentia. Nam cum scriptum sit: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, vtique neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitam redire.* *Apocalyp. 2.*

10\. Perpende primò apud Cyprianum valere argumentum, quo ex diuino gaudio de pœnitentia peccatoris, colligitur, cupere Deum, vt peccatores pœnitentiam agant, & ad vitam actualiter redeant. Secundò, hoc desiderium Dei nō minùs vniuersale esse, quàm illas Scripturæ propositiones: *Non lætatur in perditione viuorum*, & *neminem vult perire*; à quibus nullus homo, quātumcumque præscitus excipitur. Maximè cum illa prior comminatio quæ desumpta est ex Apocalip. cap. 2. ad reprobos præcipuè pertineat. *Confirmatur* Confirmatur, quoniam nullus Patrum, quem viderim, gaudendi præparationem ad solos prædestinatos limitat; sed omnes agunt, quasi de affectu, in quoslibet peccatores ita propenso. Videri potest Hieronym. tota fere epistola de filio prodigo ad Damasum, & in commentarijs ad Isaiam in illud cap. 44. *Memento horum Iacob*: Isidorus li. 2. sent. cap. 14.

11\. *Tristitia propriè in Deum non cadit.* Gaudio contrarius est affectus tristitiæ, doloris, seu mœroris. Hic propriè in Deum cadere non potest vt ostendemus disp. 54. sec. 4. Quapropter resecata illius imperfectione, debemus in Deo relinquere integra quæcumque absque imperfectione verificari possunt. Propriè igitur Deo conuenit displicentia illius mali, propter cuius præsentiam dolere, atque tristari dicitur. *Non qualibet displicentia meretur tristitia nomen.* Sed non quælibet displicentia meretur tristitiæ nomen, Sed illa tantum, quæ est de amissione alicuius boni, quod amabat Deus, atque desiderabat. Nam vt Augustinus notat lib. 14. de Ciuitate cap. 7. & 9. amor est causa tristitiæ, sicut & cæterarum affectionum animæ. *ex Augustin. sententia amor est causa tristitia.* Quod etiam recipit Sanct. Thomas 1. 2. quæst. 36. argumento 3. vnde tam in eo atticulo, quam in sequenti rectè infert, concupiscentiam esse doloris causam.

12\. *Deus tristatur quod homines propria saluti non consulant.* Ex hoc principio procedunt argumenta duo. *Primum.* Deus tristatur & dolet, quod homines non velint propriæ saluti consulere, sed eligant potius in æternum perire. Ergo Deus, quod ex se est, amat & concupiscit, vt ijdem ipsi homines, qui de facto pereunt, non pereant in æternum, sed actualiter velint propriæ saluti consulere. Vnde præterea infertur, Deum eisdem hominibus non velle salutis impedimenta, qualis est physica prædeterminatio ad materiales actiones peccatorum, vel affectata peccatorum permissio, *Affectata peccatorum permissio.* antecedenter volita, & independenter ab exercitio libertatis. Sic enim Deus procuraret suæ tristitiæ, mœrorisque causam, quod vix potest in hominem sanæ mentis cadere, nedum in Deum.

Secundum argumentum, quoniam vt Augustinus ait lib. de natura boni cap. 20. *In animo dolorem facit voluntas, resistens potestati maiori: in corpore dolorem facit sensus, resistens corpori potentiori.* Quod explicat optimè atque defendit S. Thomas 1. 2. q. 36. art. 4. sed cùm, comparatione diuinæ volūtatis, nulla sit potestas simpliciter maior; oportet concedere aliquam potestatem secundùm quid maiorem, cui resistat diuina voluntas, quantum ad reproborum salutem. Quod obiectum ab illa est volitum non absolutè, sed sub conditione aliqua: vt explicuimus tota disp. 20. præsertim quinque sectionibus prioribus. Deus igitur in sacris literis mœrere, atque dolere dicitur de morte impiorum: vt significetur Dei voluntatem, quasi coactam & inuitam tolerare illud malum, causatum à voluntate creata, quam plerumque permittere postulat munus summi gubernatoris. Quapropter conuincitur, diuinam voluntatem, quantum ex se est, non afferre tale prouidentiæ genus: vnde necessarium sit, impios actualiter in mortem incurrere. Alioqui non coactè, sed propria sponte procuraret illam amissionem boni, de qua dolet, & tristatur, quod repugnat quidditati doloris, atque tristitiæ. 13. *Augustin.* *S Thomas.* *Mœror Dei significat voluntatem inuitam tolerare peccatorum malum*

14\. *Confirmatur primò.* Vtrumque argumentum confirmatur primò, quoniam prædictus affectus, & effectus, non solum non includit imperfectionem; sed etiam requiritur, vt contraria imperfectio absit à diuina voluntate. Esset enim non pietatis, sed crudelitatis officium, flere cum flentibus, & miseris condolere & compati; occultè tamen procurando & disponendo, vt illis sit absolutè impossibile actualiter euadere miseriam; cum per eorum liberam voluntatem non stet, quominus hanc possibilitatem accipiant, sed per liberam & meram illius voluntatem, qui suam compassionem, condolentiam & tristitiam insinuat. *Prædictus affectus perfectus & requisitus, vt contraria imperfectio à Deo absit.* Confirmatur secundo, nam idem affectus, & effectus notatur in sacris literis & sanctorum commentarijs, veluti Ioan. 11. Lazaro mortuo, *lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.* Vbi August. tract. 49. ait: *Quid est, amabat? Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Ergo Christi Dni. lachrimę significant illius amorem erga viatores mortuos in peccatis. *Confirmatur secundò* *Ioan. 11.* *August.* *Christi de lachryma*

15\. *Lachryma Christi domini pro præscitis profusa.* Rursus Christi Domini lachrimas non pro solis peccatoribus prædestinatis ad vitam; sed etiam pro præscitis ad mortem, fuisse profusas, constat Luc. 19. nam *videns Ciuitatem, fleuit super illam.* *Luca 19.* Vbi si quispiam respōderit, humanam solummodo Christi Domini voluntatem fuisse tristatam, nihilominus non debilitatur argumentum. Quoniàm Diuinitas suos increatos affectus, quos in se ipsis visibiliter ostendere non poterat, per assumptam humanitatem sincerè, atque sine vlla fictione significabat: & oppositum non careret vitio: quemadmodum animi spirituales affectus videri & audiri nequaquam possunt exterius: nihilominus vir probus & verax exterius lachrimas, suspiria, lamentationes & gemitus non debet effundere, nisi ex animo amet, atque desideret, quod ex se est, fęlicitatem illius personę, cui condolet. Vrget autem peculiaris ratio, quando Christus Dominus loquitur, in quantum Deus & homo, saluator & iudex, tunc enim humanitatis affectus debent aptè correspondere diuinis. *Peculiaris ratio.*

Sic autem loquatur hoc loco, de visitatione atq; supplicio mentionem faciens. Confirmatur, quoniam hæc sine dubio fuit vna ex præcipuis rationibus, ob quas diuinum Verbum prælegit acerbissimum modum redimendi, cum posset suauissimè sine vlla molestia redimere; nimirum, quoniam paternus amor indolentiam horret in morte filiorum plusquam ferinam crudelitatem; amat autem dolere vehementer, & omnibus modis possibilibus exterius dolorem ostendere. Quoniam ergo ratione diuinitatis incapax erat tristitiæ, assumpsit humanitatem, vt eadem persona, quæ per Diuinitatem erat peccantium pater, per humanitatem doleret de illorũ interitu.

Hæc fuit ratio acerbissimum modũ redemptionis eligendi.

Vnde Chrysost. homil. 67. in Ioan. sub finem
17. sic ratiocinatur: *Hæc autem dicit Scriptura, vt nostra causa deseri nos, & nobis ipsis perditionis nostræ authores esse demonstret: Deus autem non modo nos non derelinquere, & punire vult, sed quoties punit, inuitus punit. Christus, cum peritura esset Hierusalem, etiam lachrimatus est: quod nos in amicis facimus.* Eo igitur humanæ salutis desiderio Christus Dominus pro perituris Hierosolymitanis lachrimatus est, quo fidelis amicus solet deflere miseriam, aut interitum amici. Vnde rectè Chrysostomus colligit, Deum non punire, nisi inuitum, & ex nostra parte solummodo esse causam permittendi peccatum & interitum nostrum. Idem ostendit Cyrillus apud D. Thomam in catena Lucæ 19. dicens: *Miserebatur enim eorum Christus, qui omnes homines, vult, saluari. Quod nobis non patuisset, nisi per aliquid humanam fieret euidens, effusæ enim lachrimæ sunt signa tristitiæ.* Ad eandem rem faciunt, quæ scribit Hieronymus Micheæ 7. initio, & Ephes. 4. in fine.

Cyrillus apud D. Thom.

Hieron.

18. Nec prætereundum videtur testimonium Fausti Galliarum Episcopi, quod licet ab hoc authore nullam, cæterum à consonantia doctrinæ cum alijs Patrum testimonijs, toto præsenti libro citatis, non contemnendam authoritatem habet. Hic ergo lib. 1. de gratia & libero arb. cap. 19. tractans eundem locum Luc. 19. ait: *Si Dominus perituris salutis intercluserat aditum: ergo falsò illorum deflens exitium. Si autem eorum perditionem vero (vt manifestum est) mœrore perdoluit, non voluntatem suam homini, sed consensum hominis voluntati suæ defuisse monstrauit. Quid mirum, si pro salute hominis lachrimas fudit, mox sanguinem profusurus?*

Faustus Galliarum Episc.

Idem propter eandem rationem colligitur ex
19. Matth. 15. & Marc. 7. vbi Christus D. sanaturus surdum & mutum, *suspiciens in cælum, ingemuit.* & Marc. 8. *Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista signum quærit?* Vnde Hugo in lib. de voluntate Christi, quem refert & sequitur S. Bonauent. in fine lib. 1. sent. nimirum dist. 48. art. 2. q. 2. prope med. corporis, ait: *Voluntas pietatis per compassionem in malo suspirabat.* Loquitur autem de humana Christi D. voluntate.

Matt. 15. Marc. 7. Hugo. S. Bonauent.

Confirmatur tertiò, nam Christus D. quan-
20. do incredulis exprobrabat scelera vel increpabat aut supplicia minabatur, frequenter vsurpabat interiectionem væ, quæ doloris & planctus affectum continet. Vnde Matth. 11. ad illa verba: *Væ tibi Corozaim*, &c. Hieronymus ait: *Corozaim & Bethsaida à Saluatore planguntur.* Et Euthymius: *Cœpit miseras dicere, & deplorare.* Chrysostomus verò homil. 38. ad citata verba Matt. 11. ait: *Ita ipsos, partim quoniam vt miseros luget, partim quoniam terret, allicere studet.* Et homil. 60. ad illud Matth. 18. *Væ mundo à scandalis*, prope initium ait: *Ideo væ, dolentis vocem adhibuit, vt dolore suo ipsos incitaret, ac diligentiores, vigilantioresque faceret. Ad hæc beneuolentiam quoq; suam erga illos, & clementiæ magnitudinem ostendit, quia vel contradicentes deflet. Ita non modo nullam molestiam ex duritia aduersariorum capiebat, verum etiam, & flendo, & prædicando, ad sanam eos mentem reuocare conabatur.* Consonat Glossa ordinaria Luc. 10. cum inquit: *Has plangit Dominus, quia post tantas virtutes & miracula non pœnituerunt.* Idem notat Beda in eodem loco, & Abulens. Matth. 7. q. 46. post medium. Vis & significatio eiusdem interiectionis clarior est lib. 1. Machab. cap. 2. *Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei.* &c. & Apocalyps. cap. 8. versu 9. 15. & 19. *Flentes, & lugentes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna. &c.*

Christ. Dominus minis, increpationibus frequenter vsurpabat interiectionẽ væ. Matth 11. Hieronym. Euthymius. Chrysostom. Matt 18. 1. Machab. 2. Apocalyp. 8.

Confirmatur quartò, quia in hoc affectu, si- 21.
cut in alijs euentibus Christi Domini figuram prætulit Ionas in cap. 4. mœrens, non quidem de conuersione gentilium, sed de sui populi reprobatione, quam præuidebat: vt notat ibi Hieronymus. Confirmatur quintò, nam ad Diuinitatem etiam tristitia refertur in sacris literis. Ezechiel. 20. *Et in omnibus istis contristabas me.* Isaiæ. 7. *Quia molesti estis & Deo meo.* Vbi Hieronymus: *Iubentis Dei sententiæ contradicitis, ita vt exhibeatis ei laborem.* Isai. 1. *Laboraui sustinens.* Malach. 2. *Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris.* Isai. 43. prope finem: *Seruire me fecisti in peccatis tuis: præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.* Vbi Hieronymus in commentario addit: *Vt cogerer dicere: laboraui sustinens, & nequaquam vltra ferre te possum.* Zachar. 11. *Contracta est anima mea in eis: siquidem anima eorum variauit in me.* Iudic. 10. ad finem: *Deus doluit super miserijs eorum.* Quare Benedictus ex mente sacræ Scripturæ in prologo ad suam regulam prope initium ait, *de malis nostris actibus contristari Deum.* Quod bene explicat Smaragdus in commentario.

Ionas Christi Dom. figura. Confirmat. 5. Ezech. 20. Isaia. 7. Hieronym. Isaia 1. Malach 2. Isaia 43. Hieronym. Zachar. 11. Iudic. 10. Benedictus.

Celebre est in hoc genere illud Ephes. 4. *No-* 22.
lite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Vbi Patres, quamuis agnoscant, Deum non esse tristitiæ capacem: nihilominus intelligunt, aliquod obiectum esse mœrore dignum, quia contrarium sit diuinæ voluntati; vt quod lęserimus Deum, & ab hospitio pellamus, proptereàque Spiritus sanctus tristari faciat suos ministros. De quo videndi sunt Ambrosius, Hieronymus, Magister & D. Thomas ibi, & August. de Genes. ad lit. lib. 4. cap. 9. Quapropter sicut Deus suos ministros congaudere sibi, & congratulari vult de peccatore pœnitentiam agente, vt à principio huius sectionis citauimus, ita de huius gaudij negatione vult conformiter ad diuinum affectum, & ad humanam tristitiæ capacitatem attractos incedere.

Ephes. 4. Deus suos seruos congaudere sibi vult.

Rectè igitur hanc tristitiæ materiam, non ex 23.
Dei prouidentia, prædeterminante materiales nostrorum actiones peccatorum, per necessariam illationem inferri; sed in libera hominis potestate constitutum esse illam vitare, ex eodem testimonio colligit Macharius Senior Ægyptius homil. 27. ante med. dicens: *At quo pacto scriptum est; Spiritum nolite extinguere, si ipse inextinguibilis est, & lucidus? Tu vero voluntate tua negligens ac non consentiens extinguieris à Spiritu: Eodem modo dicit: Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in*

Tristitiæ materia non ex Dei prouidentia prædeterminante. Macharius Senior.

quo signati estis in diem redemptionis. Videt, in tua voluntate positum esse, ac libero tuo arbitrio, vt honore afficias Spiritum sanctum, & non angas.

24. Confirmatur sextò, nam eundem affectum mœroris ostendit, quando viatores punit, & tūc, non nisi correctionis & salutis desiderio: vt Isai. 1. *Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Vbi Hieronym. *Plangit autem clementissimus Pater principes delinquentes, & hostes suos vocat.* & post pauca: *Consolatio ergo Dei super hostibus eius, & inimicis, est: vt qui non senserunt beneficia, supplicijs corrigantur.* Et S. Bonauent. in 1. dist. 48. art. 2. q. 2. corp. aote med. *Aliquid ostendit Deus, se velle voluntate absolutè, sed oppositum velle, quantum in se est, vt mala, quæ infligit. &* post pauca: *Deus non delectatur in nostris pœnis: sed magis dicit: Heu, heu, consolabor super hostibus meis.*

Isai. 1. *Hieronymus.* *S. Bonauentura.*

25. Postremò desiderium propriè non est in Deo, prout est efficax amor rei absentis, quam absolutè vult, esse præsentem: vt ostendemus disp. 12. sect. 7. nihilominus est in Deo desiderium, prout est antecedens & inefficax voluntas rei, quæ propter alienam culpam est absens, quam Deus, qood ex se est, cuperet esse præsentem. Sic enim Isai. 48. ad finem; *Vtinam,* inquit) *attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua, sicut gurgites maris. Et fuisset quasi arena semen tuum, non interiisset,* &c. Et Deuteroo. 5. ad finem: *Quis det, talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, vt bene sit eis, & filijs eorum in sempiternum.*

Desiderium propriè non est in Deo. *Isaiæ 48.*

SECTIO II.

Affectus iræ atque punitiuæ iustitiæ, coactus nostris sceleribus, probat eandem voluntatem humanæ salutis.

1. TAm præsens sectio, quam sequens pertinet ad eos affectus Dei, qui maximè videbantur esse alieni à misericordia, & desiderio, procurante reproborum salutem; propterea validius ab illis argumentum sumitur. Si enim proficiscuntur illi ex desiderio salutis, multò magis proficiscentur & reliqui. Suppono autem, iram non propriè, sed metaphoricè Deo conuenire, secundùm communem Patrum sententiá, quos referemus infra disp. 54. sect. 5. Cuius rationem S. Thomas reddit in eiusdem quæst. art. 1. ad 1. quoniam ira tristitiam supponit, etiam ex parte eius, quod est formale in ira, videlicet, appetitus vindictæ. Nam vt Aristoteles definit 1. de Anima text. 16. cap. 1. *Est appetitio doloris vicissim aduersario inferendi.* Vel, *recruciationis appetitus,* vt Nemesius definit lib. 4. Philosoph. cap. 13. siue, secundùm aliam translationem, & diuisionem, libro de Animæ facultatibus cap. 21. in cuius fine ait: *Cum enim ratio iudicauerit, rem esse dignam, quæ agrè & molestè feratur, succedit ira, si modo proprium & naturalem ordinem tueantur.* De quo plura disp. 54. sect. 5.

Ira non propriè, sed metaphoricè Deo conuenit. *S. Thomas.* *Ira tristitiā supponit.* *Aristoteles.* *Nemesius.* *Sic habet.*

2. Resecata igitur imperfectione doloris acceptî, qoem rependere intenderat, relinqoitur in Deo vera displicentia & odium illius mali, qood punit; & verum desiderium contrarij boni causandi, atque procurandi, quantum est ex parte sua. Quapropter, qooties scriptura sacra Deum proponit iratum & furore accensum aduersus viatores, toties aut expressè, aut tacitè significat, quantum ex se est, desiderare & procurare, vt omoes actualiter resipiscant, etiam qui præsciuntur esse damnandi, & condolere, ac compati, quod sibi oblatam sanitatem respuant. Quod bona ex parte probatum est præcedenti disp. 20. sect. 8.

Vera displicētia mali in Deo.

Nunc verò ex proprio sectionis præsentis instituto probatur Tobiæ 3. ad finem. *Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit coronabitur; si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrimas, & fletum, exultationem infundis.* Vbi nota primò rationem à priori: *Quia non delectatur Deus in perditionibus nostris.* Qua phrasi minùs dicitur, & plus intelligitur, nimirum, Deum, quod ex se est, detestari & odisse perditiooes nostras. Secundò inde prouenit, vt certum debeat esse cuicumque colenti Deom, quantum est ex parte Dei, licere semper & possibile esse, venire ad misericordiam, id est, gratiam. Tertiò, Deum, quantum ex se est, nisi per nos steterit, omnibus hominibus tranquillum facere post tempestatem, & exultationem infundere post lachrimationem & fletum. 3.

Tobiæ. *Ea phrasi minus dicitur, & plus intelligitur.*

Hunc propriæ Diuinitatis affectum, etiam per humanitatem visibilibus signis ostendit Dominus Iesus Christus Marc. 3. initio. *Circumspiciens eos cum ira, & contristatus super cæcitate cordis eorum.* Id est secundùm Græcam vocem, *condolens.* Itaqoe tristitiam significat, non quamcumque, sed eam, quæ compassionis est, & commiserationis. Porrò illos, quibus condolebat, de facto oon resipuisse, saltem eo tempore, constat ex sequenti contextu. Nam *repleti sunt insipientia, & cum Herodianis consilium inierunt, quomodo Iesum perderent.* Quantum verò salutis desiderium in hac commutatione vultus ostenderit Redemptor, animaduertit Chrysost. Matth. 12. homil. 41. prope init. dicens; *Circumspexisse, vt aspectu & oculorum motu ad misericordiam ipsos flecteret, & voluisse ipsos curare præ cæteris, & multis modis remedium attulisse, tum re ipsa, & signis, tum verbis, & argumentis; illos autem omnem rationem retrusisse.* 4.

Hunc affectū per humanitatem ostēdit Christus Dominus. *Marci 3.* *Chrysostomus.*

Idem Chrysostomus homil. 43. in Actus Apost. col. vltima, tractans, quomodo Dei affectum imitari debemus, dolendo de rebus aduersis proximorum, quamuis eorom sint & iusta supplicia, & salutares medicinæ, ait. *Quoniam igitur; neque is, qui punit lætatur; igitur & tu quoque no læteris. Sed si iustè quidem, inquit, puniuntur, non oportet dolere? Etiam propter hoc est dolendum, quia digni supplicio visi fuerunt. Dic obsecro quando videris filium tuum vri, vel secari, non doles?* &c. Et subdit Chrysostomus, hanc esse rationem, ob quam Deus non per se ipsum, sed per Angelos punit; cùm tamen per se ipsum sæpe beneficia conferat. Qood multis testimoniis confirmat. 5.

De rebus aduersis proximorum dolendum. *Deus quandoque per Angelos punit.*

Sola vocis acceptione à communi Patrum sententia dissidet Lactantius integro libro vnico de ira Dei, fusè cōtra Stoicos probans, Deum ira commoueri. Cæterum, si attentè legatur, præsertim cap. 5. & cap. 14. & 15. constat, nomine iræ intelligere odium mali, quod necessario & inseparabiliter cohæret cum amore boni contrarij, resecatis omnibus aliis imperfectionibus creaturarum. 6.

Voce tenus à Patribus dissidet Lactantius.

creaturarum. Illud tamen ad præsens institutum pertinet, quod ira Dei descendat ex voluntate, qua Deus vult omnes homines esse iustos, & honorare Deum tanquam Patrem, & hominem diligere velut fratrem: vt constat ex dicto cap. 14. fine & toto cap. 15. & cap. 17. iram ita definit: *Est motus animi ad coercendum peccata insurgentia.*

7. *Psalm. 89.* Hieronymus epistola ad Cyprian. exponens Psalm. 89. ad illa verba: *Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.* reddit rationem, dicens: *Non enim corripit vt interficiat, atque disperdat; sed vt corrigat & emendet.* Idem Hieronymus Ezechiel. 7. prope initium ait: Quod autem dicit: *Non parcet oculus meus super te, & non miserebor: quasi clementissimus medicus incidere cupiens putridas carnes, & carnosa vulnera adurere cauterio: non parcit, vt parcat: non miseretur, vt magis misereatur: ne quid putridum, viuásque carnes sua vicinia corrupturum, remaneat in corpore. Percutit autem Dominus, quem diligit, & castigat omnem filium, quem recipit. Cuius intelligentia est: ego percutiam, & ego sanabo.* Idem probant quæ notat Ezechielis cap. 16. & retulimus supra disp. 19. sect. 2.

8. *Basilius* Eodem exemplo Basilius exponit illum versum Psalm. 26. *Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Medicus,* inquit, *vbi signo quopiam deprehendit partem corporis aliquam inflammatione affectam, & sanie refertam, iudicat, incisionem necessariam esse faciendam malè affecto. Hoc itaque etymon sacrum nominat eloquium. Post verò medici iudicium ac sententiam afferendi remedij venitur ad rem, & ea exequenda, quæ sunt visa, & iudicata: hoc est ad ferrum incidens, & dolorem ei, qui inciditur, inferens.* Quod subinde applicans, ait: *Hoc vult Deus: hoc est, vt omnes eius vitæ participes sint. Circumstantia verò pœnarum non ipsius voluntate fiunt, sed pro merito eorum, qui peccauerunt, inferuntur. Vitam itaque Deus cuique propria voluntate tribuit. Iram verò, sibi quisque thesaurizat in die iræ & reuelationis, & iusti iudicij Dei. Mos est sacri eloquij, si quando tristia, lætáque commemorat, tristia lætis in ordine præponere: fruitio enim boni efficitur iucundior, tristibus iam exactis. Beneficium pœna est posterius: Percutiam, & ego sanabo.* Perpende quam ab extrinseco Deo conueniat puniendi voluntas, vt eam Basilius non dignetur nomine voluntatis, imitatus videlicet, Dauidem; sed dicat, Deum velle, vt omnes eius vitæ participes sint, & vitam propria voluntate tribuere.

Ab extrinseco conuenit Deo puniendi voluntas.

9. *Psalm. 144.* Prosper ad illud Psalm. 144. *Iustus Dominus in omnibus viis suis. Qui etiam,* inquit, *flagella meditatur, ideo castigat, vt parcat.* Ideo non ex voluntate destruendi, sed ex magna Dei beneuolentia & affectu corrigendi casus aduersos, quasi rem magni momenti lectores admonuit author secundi libri Machabæorum, cap. 6. dicens: *Obsecro eos, qui hæc lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium.* Et post pauca: *Corripiens vero aduersis populum suum non derelinquit.*

2. Macha. 6.

10. Confirmatur primò, quoniam Deus inuitus à nobis trahitur ad iram; ergo sua prouidentia non procurat talem circunstantiarum dispositionem, & prædeterminationem materialis actionis: vnde necessarium sit à nostris peccatis ad iram trahi, & impossibile sit ab homine actualiter vitari prædictam causam iræ. Consequentia probatur, quia si hæc procuraret, aut disponeret, non traheretur inuitus, sed spontaneus veniret in iram. Vnde præterea infertur, verum esse illud discrimen voluntatis antecedentis & consequentis, quod disp. 19. sect. 2. & 3. probauimus, videlicet, obiectum voluntatis consequentis non esse bonum, neque diuina voluntate dignum, nisi præsupposita libera culpa; sed voluntatem antecedentem, quantum ex se est, vehementer desiderare, nullam à nobis dari causam & rationem prædictæ voluntatis consequentis.

Deus spontaneus veniret in iram si sua prouidentia prædeterminaret materiales actiones.

Huius confirmationis antecedens, videlicet, illa, quasi coactio diuinæ voluntatis, probatur primò Ierem. 5. *Super quo propitius tibi esse potero? Filij tui dereliquerunt me.* Quasi diceret: Ipsi reddunt impossibilem propitiationem, præstandam secundùm leges ordinariæ prouidentiæ, quam ego potius optarem. Cui coactioni & impossibilitati, consonat illud Marci 6. *Non poterat ibi virtutem vllam facere.* Quod exposuit Nazianzenus suprà disp. 9. sect. 15. non procul à principio. 11.

Ieremiæ 5.

Marci 6.

Probatur secundò, nam coactionem notat expressè Chrysostom. homil. 67. in Ioann. cuius verba retulimus sect. præced. Et Augustinus in præfatione ad Psalm. 51. col. 2. *Extorsit populus,* inquit, *à Domino habere Regem, & datus est Saul: tanquam dati essent illi in manus suas, qui manibus, & verbis accersierunt mortem, & figurata est in Saule ipsa mors.* 12.

Augustinus.

1. Reg. 8.

Sap. 1.

Petrus autem apud Clement. Recognit. lib. 5. propius ad med. quàm ad finem: *Interdum,* inquit, *contra bonitatem conditoris, fatigata sceleribus impiorum vincuntur elementa: & inde est, quod aut terra fructus corrumpitur: aut aeris temperies temeratur: aut supra modum ardor Solis incenditur: vel imbrium ac frigorum vis immensa diffunditur.* Cuius sententiæ mentem rectè assequitur explanatio Gruteri eidem subiuncta, quæ sic habet: *Contra bonitatem Dei, id est, permittente Deo, quamuis nollet punire: sed in humanum genus, mallet semper benefitus esse.* Bernardus serm. 5. in Natali Domini in medio, ait: *Quod iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus.* vt retulimus dispur. 19. sect. 3. numero 1. 13.

Bernardus.

Saluianus Massiliensis Episcopus in lib. 1. de prouidentia propius ad med. quam ad fin. *Cum Angelos,* inquit, *Sodomam Deus mitteret, hoc nobis probare voluit, quod etiam malos puniret inuitus scilicet, vt cum legeremus, quæ à Sodomis Angeli pertulissent, & videremus scelerum immanitatem, criminum turpitudinem libidinum obscœnitatem: probaret vtique nobis Deus, quod ipse eos noluerit perdere, sed ipsi extorserint, vt perirent.* Et lib. 4. inter princip. & medium: *Cúmque eius natura sit mens Dei atque maiestas, vt nulla iracundia passione moueatur, tanta tamen in nobis peccatorum exacerbatio est, vt per nos cogatur irasci. Vim, vt ita dixerim, facimus pietati suæ, ac manus quodammodo afferimus misericordiæ suæ. Cúmque eius benignitatis sit, vt velit nobis iugiter parcere, cogitur malis nostris scelera, quæ admittimus, vindicare.* Et col. penultima eiusdem libri: *Vim Deo facimus iniquitatibus* 14.

quitatibus

quitatibus nostris, ipsi nos iram diuinitatis armamus. Cogimus ad vlciscendas criminum nostrorum immanitates, nolentem Deum. Prope est, vt enim non permittamus, vt parcat. Nam cum in eum nullum vnquam, iniustitiæ signum cadere, aut apparere possit: sic agimus, vt si enormitates nostrorum scelerum non vlciscitur, iniustus esse videatur.

15. Nazianzenus oratione in plagam grand. paulò post med. *Ego*, inquit, *misericordia diuina sponsor. Haud dubiè missa facta ira, quæ ipsius naturæ aduersatur, misericordiam, quæ ipsi natura inest, amplectetur. Ad illam enim à nobis vi pertrahitur: ad hanc suapte natura fertur. Cum igitur non, nisi coactus, percutiat, quid afferri potest, quin natiua sua potestate vtens, indulgentem se nobis præbiturus sit; modò nosmetipsos nostri misereat, mœstisque patris visceribus vitam patefaciamus?* Hæc omnia nullo modo patiuntur independenter à nostra libera culpa, per antecedentem voluntatem prædefiniri permissionem peccatorum, & illorum supplicia: multóque minus patientur prædeterminari materiales actiones peccatorum, & obstinationis, ne nosmetipsos nostri non misereat, neque iustis patris visceribus viam patefaciamus.

16. *Threnor. 3. Maior.* Confirmatur primò, quia consonat illud Threnor. 3. *Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum.* Quod meritò Maior in 2. dist. 37. quæst. 1. prope finem exponit; *quasi diceret: Quodammodo inuitè, & ex suppositione solum hoc facit, vt peccata puniat.* Atque idem sumitur ex Hieronymi commentar. ad eum locum.

17. *Occasiones desistendi ab ira Deus quærit.* Confirmatur secundò, nam quicunque propria sponte, & ab intrinseca inclinatione sine exteriori coactione molitur aliquod opus, non quærit impedimenta, nec occasiones desistendi ab illo. Has autem quærit quicunque contra innatam sibi inclinationem, & quasi coactus ad illud opus adigitur. Sed Deus quærit impedimenta, & occasiones desistendi ab ira, atque punitione impiorum. Ergo contra propriam inclinationem, & quasi coactus adigitur ad illam. Minor traditur Ezech. 22. ad finem: *Ezechiel. 22.* *Et quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. Et effudi super eos indignationem meam.*

18. *Grauissima hominum miseria, & diuina miseratione dignissima.* Confirmatur tertiò, quoniam grauissima miseria, & diuina commiseratione dignissima est, hominem constitutum esse in tali statu, in quo sit illi simpliciter necessarium actualiter peccare mortaliter, & impossibile sit illi actualiter in gratiam redire. Cuius miseriæ comparatione, minor est quælibet calamitas aut temporale flagellum. Sed hanc minorem miseriam Deus velle non potest, nisi coactus & propter obtinendam ab hominibus pœnitentiam: vt nuper probatum est. Ergo illam maiorem miseriam non vult Deus, præsertim quamdiu nullum præcessit aliud peccatum, à quo proueniat coactio. Nam illa miseria per se non dirigitur ad pœnitentiam obtinendam, vel alium virtutis fructum, vt manifestè constat. In illa igitur cessat ratio, quæ diuinam voluntatem allicit ad alias miserias, & augetur ratio, quæ diuinam voluntatem auertit ab eisdem.

19. Confirmatur quartò, nam ex eadem beneuolentia Dei erga quoslibet homines, prouenit intentare minas atque terrere. Vnde sic argumentatur Clemens Alexand. lib. 1. Pedagogi cap. 8. post medium: *Clemens Alexandrini argumentatio.* *Qui minatur apertè ostendit, se nihil mali velle facere, nec ea, quæ minatur exequi; sed incusso timore mala reprimit, & suam in homines beneuolentiam ostendit, adhuc differens, & ostendens, qualia sunt passuri, si peccatores permaneant: non autem sicut serpens statim infixus momordit. Bonus est ergo Deus.* Et paulò inferiùs: *Videto quomodo Deus propter suam bonitatem requirit pœnitentiam, & in ipsa minarum intentione tacitè ostendit suam in homines beneuolentiam.*

Hieronymus in Ezechiel. 33. ad illa verba: 20. *Ezechiel. 33.*
Si me dicente ad impium, &c. Nec statim sequitur, vt quæ Propheta prædicit, veniat, quod prædixit; non enim prædicit, vt veniat, sed ne veniat. Nec quia Deus loquitur, necesse est fieri, quod minatur; sed ideò comminatur, vt conuertatur ad pœnitentiam, cui minatur, & non fiat, quod futurum, si verba Domini contemnuntur.

Cyprianus lib. 4. epist. 2. longè post me- 21.
dium: *Psalm. 58.* *In Psalmis*, inquit, *etiam legimus censuram pariter, & clementiam Dei comminantis simul, atque parcentis; punientis, vt corrigat, & cum correxerit reseruantis: Visitabo, inquit, in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis.* Origenes lib. 4. contra Celsum post medium ait: *Quod autem non affectus Dei sit ira, sed vnusquisque eam sibi peccatis suis contrahat, docebit Paulus illis verbis: An diuitias bonitatis illius, &c.* *Rom. 2.* Peculiariter verò ponderat illud: *Thezaurizas tibi iram.*

Tertullianus in lib. de Trinitate, vel potiùs 22.
Nouatianus adhuc catholicus cap. 5. ait: *Quod irascitur Deus non ex vitio eius venit, sed ad remedium nostri illud facit. Indulgens est enim etiam tunc, cùm minatur: dum per hæc homines ad recta reuocantur.* & post pauca: *Omnes istæ vel iracundia Dei, vel odia, vel quæcunque sunt huiusmodi, ad medicinam nostram proferuntur.* Idem docuit Epiphanius lib. 1. hæresi 38. post med. dicens: *Epiphanius.* *Prædixit itaque Scriptura iuxta præcognitionem nos præmuniens, ac docens, vt ne incidamus in iram Dei immedicabilem, non ex affectu decretam, neque ex eo quod ab affectibus superatus sit Deus, contingentem; sed hominibus peccatum facientibus iustissimè præparatam.* Nota, etiam ipsam iræ prædictionem destinari à Deo, vt nos cauere faciat ab illa, & iram non esse ex affectu decretam, vt disput. 19. sect. 4. ex Augustino & Prospero retulimus.

Eandem sententiam fusiùs tradit Hilarius in 23.
id Psalm. 2. *Psalm. 2.* *Tunc loquetur ad eos in ira sua.* Peculiariter notanda sunt illa verba: *Hilarius.* *Sagittas suas arsuris operatus est. Operatus autem est, non ad motum repentinæ iræ, quæ per cupiditatem vlciscendi subito accensa sit: sed operatus arsuris est, qui per impœnitentem voluntatem ipsi se constituent vrendos.* Ostendit autem, Deum eo fine denuntiare terrores, vt homines sibi caueant, quoniam ipse neminem punire vellet. Vnde paulò superiùs dixerat: *Et quamquam nos ad voluntatem bonitatis, id est, ad bono, honestéque viuendum per spem promerenda, & vtenda suæ bonitatis illiceret; pœnam tamen deuitata, & contempta bonitatis adiecit. Vt cùm libertatem nobis voluntatis ad bonitatem promerendam reliquisset, quia meritum necessitas naturæ non haberet, libertatem ipsam quotidie propositus è contrario pœnæ terror argueret.*

Et

Et longè inferiùs: *Sic loquuntur tratui, fic conturbas indignaat, non punieas admissam impietatem, sed impœna eatiam ad pœnitentiæ confessionem commemoratæ potestatis terrore perturbans.*

24. Prosper epigrammate 5. sic cecinit:

Cum Deus exerta peccantes verberat ira,
Vt norint homines, quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peraguntur tēpora carnis,
Auxilium miseris ipsa flagella ferunt.
Et vindicta breuis sic noxia crimina finit,
Ne fine habeat debita pœna reos.

Concors itaque Patrum sententia est, vniuersam iram Dei in vita præsenti destinari ad correctionem & vtilitatem hominum, vt præter citatos, copiosè docent S. Maximus Æconomicorum centuria 3. cap. 9. 10. 16. 22. & 23. tom. 5. Bibliothecæ. Basilius in Psalm. 37. *Domine, ne ia furore tuo*, &c. sub init. Ambrosius in eundem Psalm. col. 2. Athanasius disp. contra Arium, habita in Concilio Nicæn. inter med. & finem. Cyrillus Alex. contra Iulianum lib. 5. inter princip. & med. Bernardus serm. 42. in Cantic. inter princ. & med.

S. Maximus. Basilius. Ambrosius. Athanasius. Cyrill. Alexand. Bernardus.

25. Confirmatur quintò præstantissimo exemplari diuinæ beneuolentiæ, ac suauitatis erga reprobos, cuius historiam continet Exodus, sed commentarium tradidit liber Sapientiæ, præsertim cap. 11. illis verbis: *Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti*, & post pauca in fine cap. 11. *Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.* De induratis Ægyptiis sermo præcedens fuerat. Quapropter ab illis quibus minimè videbatur esse parcendum, sapiens colligit, Deum, quantum ex se est, omnibus peccatoribus parcere, etiam induratis & præscitis, nisi per eorum liberam malitiam steterit, quominus emolliantur.

Diuina beneuolentiæ exemplar. Sapientia.

26. Exclamat propterea cap. 12. *O quàm bonus & suauis est Domine, Spiritus tuus in omnibus.* Ab hac generalitate neminem quantumcunque obstinatum, & reprobum excipiendum esse, constat ex toto sequenti cap. vbi admiratio hæc superabundantis bonitatis, & suauitatis refertur præsertim ad modum tractandi habitatores antiquos terræ sanctæ, *cum magna reuerentia, & attentione*, id est, summa adhibita cautione, circunspectione & vigilantia, ex vehementi amore profecta, ne aliter corriperentur, quàm vt expediebat ad eorum conuersionem, & salutem obtinendam, cùm tamen Deus præsciret esse damnandos.

Modus tractandi habitatores antiquos terræ sanctæ.

27. Vnde subditur: *Ideòque eos qui exerrant, partibus corripis*, id est sensim, paulatimque punis, non totam simul effundens iram, *& de quibus peccant, admones & alloqueris.* In sacris literis & apud sanctos Patres admonitio, & allocutio Dei significare solet illustrationes & inspirationes. Vtriusque autem prouidentiæ finis, quem Deus intendit, hic est, *vt relicta malitia, credant in te Domine.* Nimirum vt actualiter credant, non ad hoc solum, vt possint credere. Nam quantum est ex parte Dei, de facto crederent, nisi per eos staret.

Admonitio, & allocutio Dei quid significet. Finis à diuina prouidentia intentus.

28. Et postquam explicuit Sapiens enormia facinora, propter quæ deleti sunt antiqui habitatores terræ sanctæ, subdit versu 8. *Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarent.* Huius autem indulgentissimi modi puniendi homines sceleratissimos rationem fuisse intentionem alliciendi ad pœnitentiam, constat ex versu 10. *Sed partibus iudicans, dabas locum pœnitentiæ.* Idque quamuis Deus non ignoraret, quàm difficile ac prope impossibile foret, tam obstinatam malitiam, diuturna consuetudine contractatam, flectere ad pœnitentiam. Hoc enim significant illa verba: *Et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum.*

Indulgentissimus modus puniendi sceleratissimos homines.

Ab intrinseca propensione Dei prouenire illud prouidentiæ genus, ostendit Sapiens, cùm ait: *Quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? Non enim est alius Deus, quam tu, cui est cura de omnibus, vt ostendas, quoniam non iniustè iudicas.* Vbi cura est studiosa prouidentia, ne pereant, quantum est ex parte Dei. Vt constat ex illis verbis: *Si perierint.* Sensus námque est non superioris alicuius imperium timens, omnium salutem curas: sed tua innata bonitate, vtque ostendas omnibus tam Angelis, quàm hominibus, quàm iusta sit reproborum damnatio, qui diuinam suæ salutis curam pro sua libera malitia neglexerint. Quod magis explicat cùm ait: *Ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* Nullus alius te ad misericordiam excitat, & facit vt velis parcere; sed tu primum & vnicum principium huius voluntatis te ipsum moues, & determinas, vt quantum est ex parte tua, parcas omnibus, etiam antiquis Palæstinis, nisi per ipsos steterit. Cùm tamen Deus se non faciat punire aliquem, sed ipse peccator Deum faciat punire. 29.

Et subdit: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas*, id est, non summo iure, sed æquitate iudicium temperans, *& cum magna reuerentia disponis nos.* Vbi S. Bonauent. in commentar. ait. *Reuerentia in effecta, id est, cum multa moderatione.* Quapropter reuerentia hæc non est inferioris ad superiorem honor; est tamen honor superioris ad inferiorem, natus ex amore, & habens adiunctam vigilantissimam curam cauendi pericula eius personæ, quæ manibus tractatur, perinde ac si diceres, matrem cum magna reuerentia disponere tenerrimum infantem, vlceribus plenum, cuius vitam exoptat summopere, quod Hispanè dicimus, *con gran tiento, y recato*, non minus, quàm pruden tes viri solent tractare cum regibus, quos præ reuerentia timent aliqua in re offendere. Quod idem intendit, cùm addit: *Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti cum tanta cruciasti attentione*, nimirum attentissimè prospiciens, ne quantum erat ex parte tua, impediretur; sed potius prouocaretur, & iuuaretur finis à te intentus per omnia supplicia vitæ præsentis, nimirum, *dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia*, siue, *per quæ mutarentur a malitia*, vt Græca habent. 30.

Bonauent. Reuerentia hæc honor superioris ad inferiorem non inferioris ad superiorem.

Theologus ergo consideret physicam prædeterminationem, qua illi homines ad materiales actiones idololatriæ & pertinaciæ ita determinarentur, vt in sensu composito, & ex suppositione prædeterminationis, non possint à malitia mutari ad pœnitentiam: & videat vtrum hæc consentiat cum prædicta suauitate, intentione reuocandi ad pœnitentiam, cura salutis, reuerentia, attentione, & circumspectione disponendi omnia, quæ ex parte Dei necessaria sunt ad salutem, etiam in ordine ad illos antiquos Palestinæ habitatores. Sed de 31.

Physica prædeterminatio cum prædicta suauitate non consentit.

hoc

hoc dicemus magis ex professo disputat. 35.sect. 6. & 7.

SECTIO III.

Odium, zelus, fluctuatio, & pœnitentia Dei probant, cuiusque hominis salutem desiderare.

1. SI quatuor affectus in reprobos exercentur, multo magis, quàm in prædestinatos. Quapropter efficaciter probant, in reprobos exerceri amorem, & salutis desiderium, quod includunt. Quod ad odium attinet Hieronymus Malach. 1. ad illa verba: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*; ad finem commentarij ait: *Porrò dilectio, & odium Dei, vel ex præscientia nascitur futurorum, vel ex operibus. Alioqui nouimus, quod omnia Deus diligat, nec quidquam eorum oderit, quæ creauit: sed propriè eos sua vindicet charitati, qui vitiorum hostes sunt, & rebelles. Et è contrario illos odit, qui à Deo destructa, cupiunt rursus struere.* Vnde fit primò, vt Deus, quantum ex se est, omnia diligat, destruat autem vitia, quæ odit. Sed quoniam mali ea quæ Deus destruit, ædificare iterum cupiunt, ideo eos odio habet. Secundò, nó personas, sed vitia Deus odit. Vnde cótinuò subiungit: *Odisse autem Deus antropopathos dicitur, vt flere, vt dolere, vt irasci, vt quando audimus odium eius in malos, ea quæ Deum intelligimus odisse fugiamus.*

Malach. 1. Hieronymus.
Sap 11.
Non personas, sed vitia Deus odit.

2. Tertiò Hieronymus hoc loco nihil docet cótra prædestinationem ante præuisa opera, neque contra iustificationis initiú ex sola gratia & misericordia Dei, non ex nostris operibus. Quia solùmodo asserit peccata constituere obiectú odij, quibus peccatis sublatis, suo natiuo pondere Deus hominé diligit; quemadmodum ignis ascédit impedimento sublato. Quapropter aliter dilectio Dei, & aliter odium nascitur ex operibus præscitis. Quartò quod humanum patiens Deus dicatur odisse, sicut flere dicitur, intelligendú est, prout odiú refertur ad personas ipsas. Hoc enim non dicitur propriè, sed metaphoricè, vt dicemus disp. 54. sect. 3. Ad peccata verò in quantum peccata sunt, propriè refertur odium, nec enim vllam imperfectioné includit, sed potius est perfectio, necessariò cohætés cum summa dilectione boni honesti, qua priuat peccatum in quantum peccatum est. Quæ cohærentia tacitè innuitur Psalm. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem.* Sap. 14. *Similiter autem odio est Deo impius & impietas eius.* Videlicet vtrumque formaliter tantum, in quantum impius, & in quantum impietas est. Iudith. 5. *Deus illorum odit iniquitatem.* Et sub verbo abominandi, & abominationis plurima reperies eiusdem odij testimonia.

Contra prædestinationé ante præuisa merita nihil docet Hieronymus.
Peccati odiú perfectio cohærens cum dilectione boni honesti.
Psalm 44. Sapiens. 14. Iudith. 5.

3. Vnde sumitur argumentum, probans, in ipsomet odio Dei necessariò claudi amorem, ac desiderium salutis cuiusq; impij, odio habiti. Quemadmodum medicus, odio habens prolixum & incurabilem languorem, odio ipso, quantum ex se est, desiderat ab ægroto sanitatem actualiter recuperari, & multo magis si medicus ipse sit pater ægroti. Deus igitur eodem genere odij peccatores prosequitur, quod sacris scriptoribus inspirauit, veluti Psalm. 103. *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint.* Quod optimè Augustinus explicuit, & paulò breuiùs in eandem sententiam Prosper, dicens: *Iracundiæ & odij videtur esse vox ista, sed est præcipuæ charitatis: hoc enim ait, quod & supra, vt auferatur spiritus superborum, & deficiant: & mutatur in illos Spiritus Dei, vt fiat noua creatura, deficiente malitia, non pereunte substantia. Qui enim cùm esset impius, iustificatus est, non erit impius, sed erit iustus.* Eandé maledictioné Psalm. 103. sonare clementiam, optareque vt iniqui esse cessent, notauit Hieronymus. li. 1. contra Pelagianos propius ad med. quàm ad finem.

In odio Dei necessariò claudi desiderium salutis impiorum.
Psalm. 103.
Prosper.
Psalm. 103. Hieronym.

4. Alter affectus est zelus, à quo postquam detraxeris omnem tristitiam, perturbationem & passionem; adhuc remanet vehemens, & quantú ex se est efficax displicétia adulterij, ab spósa cómissi, vel mittendi. Quapropter verò Zelo Dei erga suam sponsam repugnat talis gubernatio & prouidétia, vt ex vi illius independenter à libera malitia spósæ, sit necessarium sponsam actualiter adulterari, & sit impossibile actualiter seruare fidem thalami. Alioqui aut sponsus conferetur causa adulterij, aut certè negligere sponsam, & eius fidem, vel adulteria non curare: Ideoque non verè zelaret. De ardentissimo Dei zelo erga Synagogam, Ecclesiam, & singulas animas, passim occurrunt testimonia in sacris literis.

Vero Zelo Dei erga suá sponsam repugnat gubernatio ex vi cuius independéter à malitia spósa adulteriú sit necessariú.

5. Metaphoricus est, sed vera & vehementi beneuolentia plenus affectus, & fluctuatio dubitantis animi, qui paulò momento huc, atque illuc impellitur, propter interiorem pugnam, illinc ratione persuadente, & extorquente supplicium ab irrito Deo; hinc verò Dei misericordiæ recurrente ad suum natiuum ingenium & non inuenientis viam, & rationem qua possit exequi supplicium sceleribus debitum. Oseæ. 11. *Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? Quomodo dabo te sicut Adama, ponam te vt Seboim. Conuersum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea: non faciam furorem iræ meæ*, &c. Vbi Hieronymus: *Nunc*, inquit, *Deus ad Israel parentis loquitur affectu: Quid tibi faciam Ephraim? Quomodo te meo auxilio denudabo? Qua te arte corripiam? Quo potero sanare medicamine?* Et post pauca: *Cum duram, imo crudelem sententiam protulisset: rursum parentis affectu misericordia vincitur. Dicit enim, conuersum est in me cor meum pariter conturbata est pœnitudo mea.* Et post alia in eandem sententiam dicta Hieronymus concludit: *Homo ad hoc punit, vt perdat Deus ad hoc corripit, vt emendet.* Eundem parentis affectum notat Hieronymus Oseæ 6. prope init. ad illa verba. *Quid faciam tibi Ephraim?* de quo dixi disp. 20 sect. 7.

Osea 11.
Hieronym.
Osea 6.

6. Theodoret. Oseæ. 11. ait: *Ego, inquit, te defendere studeo, verum non me hæc facere sinunt tua impia scelera. Quare sicut Adama ponam te, & sicut Seboim, quæ vna cum Sodoma, & Gomorrha deflagrata sunt: at vix contra eos calculum eduxeras, cum misericordia adductus, sententiam reuocat. Parentes imitatur, qui cum maximo labore filios ab errore reuocare non possunt, natura perturbantur.*

Hierem. 17. Hieronym.

7. Huic simillimus affectus est pœnitentia, & quasi reuocatio prioris decreti, & prædictionis Hierem. 18, *Repente loquar aduersum gentem, & aduersum regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersum eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei: & subito loquar de gente & regno, vt ædificem.* &c. Vbi Hieron. li. 4. in Hierem. prope init. ait: *Vt liberum significaret arbitrium, dicit, se & mala annunciare genti, & regno illi. vel illi, & rursum bona, nec tamen hoc euenire, quod ipse prædixerit, sed è contrario fieri, vt & bona malis eueniant, si egerint pœnitentiam; & bonis mala, si post repromissiones fuerint ad peccata conuersi. Et hoc dicimus non quod ignoret Deus, hoc vel illud gentem, aut Regnum esse facturum:*

Hierem 18.
Hieron.

sed quod dimittas hominem voluntati sua, vt vel præmia vel pœnas sua voluntate, & suo merito recipiat. Hæc quàm longè distent ab antecedenti voluntate puniendi ad ostendêdam iustitiam, quæ moueat ad prædeterminandam materialê actionem, punitione dignam, satis constat ex præcedentibus sectionibus, ac disputationibus.

DISPVTATIO XXII.

Qualis ordo prioritatis, qua lege, quóne fundamento sit assignandus inter diuinos actus.

SECTIO I.

Vtrum realis, vel tantum secundùm rationem sit ordo prioritatis inter actus diuinos.

1. PRæsenti disputatione tractamus solommodo generaliter de ordine prioritatis, & posterioritatis: in sequentibus autem disputationibus magis in particulari comparabimus singulas intellectiones ad inuicem, deinde eum volitionibus, postremò; volitiones mutuo prioritatis ordine coordinabimus. Solent de hoc agere, nonnulli expositores ad art. 5. præsentis quæstionis 19. nos autem ibi ad finem disp. 15. distulimus in hunc locum: est enim magis opportunus, quoniam supponit iam explicatam voluntatem signi & beneplaciti, antecedentem & consequentem; quarum singulis debetur peculiaris ordo prioritatis, aut posterioritatis, siue comparatione scientiæ visionis, aut scientiæ conditionatæ, siue comparatione aliarum volitionum.

2. *Necessitas huius doctrinæ.* Quanta verò sit necessitas istius doctrinæ, vel ex eo colligi potuisset, quod inuestigantibus causam prædestinationis, occurrat frequens signorũ, ac prioritatum ordo multiplex, quo diuini consilij rationem in quorundam electione, & aliorum reprobatione intelligere, atque applicare nituntur authores. Occurrit etiã tractantibus de scientia visionis, probantibusq; non esse causam rerũ, atque disserentibus de scientia conditionata, & de illius necessitate ad conciliandam libertatem cum voluntate vel concursu diuino. Prætera superiores disputationes, præsertim à disp. 11. vsq; ad proximam disp. 21. frequenter mentionem faciũt præscientiæ, quæ supponatur ad volendum facere, vel permittere, vel vnius volitionis, quæ supponitur ad aliam. Iam verò decretum Incarnationis, & aliæ præstantissimæ partes diuinæ prouidentiæ nequeũt explicari, sine prioritatibus, sicut nec aliquæ difficultates circa Trinitatis mysteriũ occurrentes in actibus intellectus, & voluntatis, per quos procedunt Filius & Spiritus sanctus. *Decretum Incarnationis.* Ideo, ne voce tenus ac sine mente proferamus prioritates, neue sioistrũ aliquid intelligamus lucẽ præferet doctrina huius & sequẽtiũ disputationũ.

3. *Aliqua prætermittuntur, & multiplex ordo prioritatis declaratur.* Pro cuius declaratione prætermittenda sunt aliqua certiora. Primum est, multiplicem ordinem in actionibus intellectus & voluntatis diuinæ posse considerari. Primus est merè extrinsecus, consistens prorsus in obiecto materiali, & inde nullomodo transiens ad actiones diuinas. Hoc modo ignis est prior, quàm fumus, cum tamen inde nõ sequatur prius volitum esse à Deo ignem, quam volitus sit fumus. Secundus ordo videtur aliquo modo ad diuinam actionem pertinere: consistit enim in hoc formaliter, quod Deus cognoscit vnum obiectum esse prius alio, & vult vnum obiectum esse prius alio; sicut cognoscit ignem esse priorem fumo, & vult ignem esse priorem fumo. Ceterum hic ordo prioritatis non sufficit, vt cognitio ignis dicatur esse prior cognitione fumi; neque vt volitio ignis dicatur prior volitione fumi: quia sicut ridiculum esset dicere, diuinam cognitionem esse calidam, quia ostendit ignem esse calidum; ita non est dicendum, cognitionem diuinam ignis, esse priorem cognitione fumi, quia ostendit ignem esse priorem fumo, si non adsit alia ordinis ratio.

Ordo realis prioris, & posterioris non est in diuinis actibus. Secundò euidens est, in diuinis actionibus non esse realem ordinem prioris & posterioris. Ratio est, quia ordo prioris, & posterioris distinctionem essentialiter supponit, nam vbi datur prius & posterius, oportet esse vnum & alterum, ne idem sit prius se ipso. Atqui inter diuinas actiones nõ est distinctio ante opus intellectus, sed solùm per operationem intellectus cum fundamento in re (vt probatum est supra disp. 5. sect. 3. & præcedenti tomo de scientia disp. 8.) ergo inter diuinas actiones non est ordo prioris & posterioris ante opus intellectus. 4.

Tertiò ex hoc fundamento infertur, id quo etiam confirmatur, videlicet inter diuinas actiones ad intra, non solum non esse prioritatem durationis, qua vna sit in vno instanti temporis, in quo non sit alia; sed etiam nullam esse realem prioritatem naturæ, & causalitatis. Ratio est, quia prioritas huiusmodi, quæ ante opus intellectus sit, requirit duo extrema, quorum vnum reali dependentia pendeat ab alio: at verò nulla actio diuina pendet realiter ab alia, quia neq; causatur realiter ab alia quæ realiter nõ est vna & alia, sed vnica tantum actio. Sicut constat ex dictis disp. 15. sect. 1. & præcedẽti tomo de scientia disp. 14. 5.

Diuinas actiones quasdam prius, alias posterius intelligimus. Quartò certum est, diuinas actiones à nobis intelligi, quasdam prius, alias verò posterius. Controuersia autem præsens est, vtrum iste intelligendi modus chimericus sit, & sine solido fundamento in diuinis actionibus, an verò habeat fundamentum reale & verum in Deo, ita vt ratio assignandi prioritates diuinarum actionum, non sit solum, quia Deus cognoscit & vult quædam obiecta esse priora aliis obiectis: sed etiam sit alia ratio prioritatis propria & intrinseca diuinis actionibus. 6. *Præsens controuersia.*

Probatur. Prima opinio absolutè admittit, quasdam intellectiones & volitiones diuinas esse naturas priores aliis, Huius author est Scot. 1. dist. 28. q. 3. & lib. 3. senten. dist. 7. q. 3. & dist. 19. q. 1. Quem sequitur Leuchetus 1. dist. 5. & alij eiusdẽ Scholæ. Eorum fundamentum est, quia sicut inter attributa, sic inter actiones Dei distinctionem admittunt ex natura rei, ac proinde distingunt varia signa, in quorum primo quædam Deus vidit, alia verò in secundo, quæ non videat in primo; sicq; varia signa multiplicat, vt videbimus disput. 24. sectione 2. 7.

Impugnatur. Sed cùm parum referat examinare quid sibi voluerit Scotus, dicendum est, hanc prioritatem naturæ, si ante opus intellectus intelligatur esse in diuinis actibus, & ex natura rei præciso opere intellectus, esse contra communem Theologorum placitum, atque Patrum authoritate & validis rationibus reuinci falsitatis, eisdem videlicet, quibus in Deo nullam esse distinctionem ante opus intellectus, probatum est locis nuper citatis. Si verò hæc prioritas naturæ intelligatur esse solommodo per operationem intellectus cum fundamento in re; nihil à veritate recedit, vt statim probabimus. Veruntamen à modo 8.

loquendi Scoti abstinendum erit, quia distinctionem ante opus intellectus, profectam ex natura diuinorum actuum, magis significat.

9. Secunda opinio asserit, inter diuinas actiones nullũ esse ordinem prioris & posterioris, nisi per intellectum ratiocinantem, non verò cum fundaméto in ipsis actibus; ac proinde omnia signa rationis, in quibus vnus actus diuinus intelligatur esse non existente alio, negat prorsus, vt chimerica. Hanc opinionem tenere videntur Ocham 1. dist. 9. q. 3. Gabriel 3. dist. 2. q. vnica dub. 3. versus finem, Capreol. 3. dist. 1. q. 1. art. 3. initio. Deza in eadẽ quæstione; quamuis hi Doctores explicationem patiantur, vt solummodo Scoti sententiam oppugnent, cùm alias admittant, vt referemus ex suo magistro S. Thoma.

10. Colligitur etiam hæc sentẽtia ex Doctoribus, qui huiusmodi propositiones, vt falsas explodũt: *Deus cognoscit hoc obiectũ, quia cognouit aliud. Deus vult hoc obiectũ, quia vult aliud*: Prioritas enim esse nequit, nisi quia vnus actus sit alterius ratio. Hoc autem asseruit D. Thom. 1. p. q. 14. art. 7. corpore, & ad 3. & in præsenti q. 19. art. 5. Henric. quodl. 4. q. 19. lit. O. Gabriel 1. dist. 41. q. vnica artic. 2. post 3. conclusionem. Driedo de concordia lib. arbitrij cum prædest. 1. p. cap. 4.

11. Ochami argumenta nõ sunt pauca, quibus suã sententiã probare conatur. Sed quoniam illorum pars maxima dirigitur ad probandũ nullũ actum diuinũ esse realiter priorem altero; quod nos supra libenter admisimus: & reliqua omnia cõtendunt, chimerica esse & ficta quædam instantia rationis, in quorum primo sit vnus actus diuinus, & in secundo alius, quod etiam nos fatebimur sect. 5. versus finem, opus non erit ea referre, vt soluantur. Quædam etiam argumenta, quibus contendit, hanc fictionem instantium non esse vtilẽ, vt viam aperiat ad melius intelligendos diuinos actus, facilè soluentur ex dicendis.

12. *Alia opinio.* A præcedenti sententia parum in re ipsa differt alia, dicens, inter diuinos actus, ordinem prioritatis esse, tantùm ratione connotati explicitè dicti. Sed hanc commodius referemus, & impugnabimus sect. 4.

SECTIO II.

Ordo prioritatis secundùm rationem ratiocinatam datur inter diuinos actus.

1. Conclusio directè respondens titulo primæ sectionis, hæc est. Prioritatis & posterioritatis ordo, secundùm rationem cum fundamento in re conuenit immanentibus Dei operationibus: & apprimè necessarius est, vt intelligatur ratio diuini cõsilij, modúsq; prædestinandi ac reprobandi, nec non decretum Incarnationis, & alia, quæ cõmemorauimus initio sectionis primæ. Hanc conclusionem certã reddit nõ solùm ratio, sed etiam communis sententia nobiliorum Scholasticorũ. *Communis sententia nobiliorũ Scholasticorum.* Eam alijs verbis docet S. Thomas multis in locis; quamuis enim generaliter negare soleat aliũ ordinem in diuinis, præter ordinem originis, tractãs nimirum de ordine reali: cæterum ordinem secũdùm rationem fatetur infra q. 23. art. 4. cùm ait; ad prædestinationem supponi electionem, & ad electionẽ supponi dilectionẽ & de veritate q. 6. art. 1. sub finem corporis & ad 3. & 3. p. q. 1. art. 3. ad 4. *Prædestinatio*, inquit, *supponit præscientiã futurorũ*. & 1. contra gent. cap. 82. ad obiectionem 3. ait, diuinam voluntatem determinari à diuina cognitione, proponente bonum, vt cõueniens, quod explicuimus supra disp. 7. sect. 6. Sic etiam lib. 1. sent. dist. 12. q. vnica art. 1. & dist. 15. q. 4. art. 2. ad 2. prioritatem rationis admittit, inter generationem Filij & processionem Spiritus sancti.

2. Eadem est mens aliorum antiquorum, cõmuniter dicentium, quod præscientia meritorum informat voluntatem diuinã ad prædestinationẽ, & est ratio, sed non causa prædestinationis, quantum ad liberum ordinem, quem Dei volitio habet ad prædestinatos, non verò, quantũ ad necessariam substantiam actus diuini. Ita Albertus 1. p. q. 63. memb. 3. art. 1. q. incidens. 1. Alexãd. 1. p. q. 28. memb. 3. art. 3. Bonauent. 1. dist. 41. art. 1. q. 2. vbi Ricard. art. 2. q. 1. & 2. & dist. 45. art. 2. q. 4. Gregor. dist. 41. q. 1. art. 2. Gabriel q. vnica initio. Marsilius lib. 1. q. 31. art. 2. initio; quorũ tres vltimi Authores supponunt, saltem fuisse possibile præscientiam fuisse rationem aut conditionem, ob quam Deus aliquibus voluerit dare gloriam.

3. Pro eadem conclusione sunt Scholastici, quãdo solã prioritatẽ rationis admittunt inter generationem Verbi & processionem Spiritus sancti lib. 1. sent. dist. 12. vbi S. Bonauent. art. 1. q. 4. Durandus q. 1. præsertim num. 15. & in fine. Ricard. art. vnico q. 4. Carthus. q. 2. Argent. 1. dist. 9. q. vnica art. 2.

4. Magis apertè, propriúsque vocabulis prioritatem & posterioritatem secundùm rationem inter diuinos actus, & vnum esse rationem vel conditionem præsuppositã ad alium, sine qua non existeret alter actus, affirmant Durandus 1. dist. 41. q. 1. art. 2. & q. 2. num. 5. Maior eadem dist. 41. q. 1. propè init. Caiet. 3. p. q. 1. art. 3. ad 4. & 1. p. q. 42. art. 3. Ferrar. 4. contra gentes cap. 55. col. vltima, Canariensis 1. p. q. 42. art. 3. circa med. Corduba li. 1. quęstionarij q. 56. opinione 5. punct. 2. ad 2. dub. Suarez 3. p. tom. 1. disp. 5. sect. 1. & disp. 41. sect. 4. initio, & in relectione de libertate diuina disp. 1. sect. 1. & 2. & lib. 3. de attributis cap. 7. num. 12. Molin. 1. p. q. 23. art. 4. & 5. disput. 1. memb. 7. & 8. & q. 42. art. 3. fine. Valentia præsenti q. 19. puncto 5. assertione 2. imo etiã Ochamus, sect. 1. citatus, aliquod genus istius prioritatis admittit lib. 1. sent. dist. 9. q. 3. conc. 4. & sequẽtib. & clarius 1. dist. 41. q. vnica ad argumẽta.

Conclusio probatur, nam vt prioritas & posterioritas à nobis concipiatur cum fundamento in re, satis est, immanentes Dei operationes esse ratione ratiocinata distinctas. & insuper vnam operationem, esse quocumque modo requisitam ad aliam, vt magis constabit sectione 3. & 4. At verò diuinas operationes intellectus & voluntatis ab inuicẽ esse distinctas ratione ratiocinata, probatũ est supra disp. 1. sect. 3. & tom. præcedẽti de sciẽtia disp. 8. sect. 6. & sequentibus. *Operationes intellectus, & voluntatis ratione ratiocinata distincta.* Summa verò probationis est, quoniam ratione ratiocinata distingui non est aliud, quam verè ac realiter Deo conuenire, quod intelligimus, concipientes intellectionẽ, & quod intelligimus concipientes volitionem, nihilominus conceptus intellectionis, & volitionis ita esse distinctos, vt vtroq; simul melius intelligatur Deus, quàm vno tãtum illorum: ideóque non frustra, sed vtilissimè multiplicatur noster conceptus ad melius intelligendũ Deum. *Quid sit ratione ratiocinata distingui.*

6. *Vna operatio necessariò prærequisita ad aliam.* Rursus vnam operationem ita distinctam esse necessariò prærequisitam ad aliam, inde fit euidens, quoniam cognitio intellectus, proponens obiectũ vt bonum, necessariò requiritur ad amãdum, & eligendum illud obiectum similiter au-

tem amor vltimi finis, & obiecti formalis necessariò requiritur ad amandum medium, siue obiectum materiale. Magis autem in particulari declaratur & probatur, quia Deus non potuisset velle creare mundum, nisi naturá illius, & creandi modum intellectione penetraret: nec id satis esset, nisi sciret etiam, hoc obiectum honestum esse, & dignum quod propter ipsum Deum, tanquam propter finem ametur. Deinde verò non potuisset Deus velle creare mundú, nisi seipsum diligeret, tanquá vltimum finem, à quo moueretur ad volitionem creandi mundum. Alia quamplura exempla videbimus sequentibus sectionibus. & disp. Núc ista clariora sufficiunt. Cófirmatur, ná huius prioritatis fundamentú esse in actibus diuinis, magis constabit sect. 3. & sequentib.

In particulari declaratur, & probatur.

Cófirmatur.

SECTIO III.

Vtrum ab intrinseco fundamento prioritas conueniat immanentibus Dei operationibus, discrepans à prioritate creaturarum.

1. DVplex esse potest comparatio diuinarú operationum cum creaturis, ad quas terminantur. Primò námque Dei cognitiones & volitiones cóparari possunt cum ordine, qué hominum intellectiones & volitiones eorundem obiectorú seruare solent. Secundò comparari possunt cum ordine, quem ipsa obiecta seruant ad inuicem, siue sit ordo durationis, aut naturæ, vel perfectionis, aut vtilitatis, aut cuiusuis alterius rationis.

2. *Prima opinio Durandi.* Circa primam igitur cóparationem opinio prima Durandi lib. 1. senten. dist. 12. q. 2. sub finé, & dist. 41. q. 1. art. 2. asserit, ordinem rationis, qui est in diuinis inter absoluta (vt excludat ea, quæ ad personas pertinent) non accipi ab intellectu nostro, nisi Deo comparato cum creaturis, in quibus similes formalitates realiter differunt, atque realem ordinem prioris & posterioris habent. Quia qualem ordinem realé habent aliqua, vbi sunt distincta realiter, talem inquit, habent ordinem rationis, vbi secundùm rationem distinguuntur. Illius autem fundamentum est, quia hic ordo prioris & posterioris distinctioné supponit: sed ea quę ratione tantùm distinguuntur, non aliter distingui possunt ab intellectu, nisi cóparentur ad ea, quæ realiter distinguuntur. Ergo non aliter esse possunt secundùm rationem priora & posteriora, nisi ab intellectu ordinentur ad eorú exemplaria; quę realiter priora & posteriora sunt. Ideóq; diuinæ intellectiones ac volitiones non aliter erunt secundùm rationem priores aut posteriores, nisi quemadmodum humanæ intellectiones, & volitiones sunt realiter priores & posteriores.

Fundamentum illius

3. *Prima conclusio.* Nihilominus sit prima conclusio. Ordo diuinorum actuú immanentium sæpe discrepat ab ordine, qué habent creatæ intellectiones & volitiones eorundé obiectorum. Atq; adeo ex duabus actionibus ea, quæ in nobis est realiter prior, sæpe in Deo posterior est secundùm rationem. Probatur, quia de quáplurimis rebus, non prius cognoscimus, illas esse possibiles, quá videamus eas existere actu: Deus autem prius cognoscit esse possibiles, quam cognoscat, eas existere in aliqua differentia temporis, vt dicetur sequenti disput. 23. sect. 1.

4. *Nos prius creaturam, quàm Deú, Deus verò prius se, quá creaturas cognoscit, & diligit.* Confirmatur primò, quia nos cognoscimus & amamus creaturá prius, quàm Deum: Deus verò prius seipsum quá creaturas cognoscit, & diligit. Confirmatur secundò, quoniam in nobis personæ constitutiuum prius est, quàm actiua generatio, & quàm relatio Patris: in Deo verò persona per relationem Patris constituitur, & actioné generationis secundùm rationem supponit. Cuiusmodi exempla non solùm in formalitatibus Dei, sed etiam in rebus creatis reperiuntur infinita.

Quare sententia Durandi, vt sonat, est absolutè falsa; sed potest ita explicari, vt tunc solú, quæ ratione distinguuntur habeant inter se talem prioritatis ordinem, qualé habent, quæ realiter distinguuntur, quando in his, quæ ratione distinguuntur, inuenitur similis ratio, ob quam vnum supponatur ab alio, vt explicabitur sect. 5. Atque hinc etiam satisfit fundaméto Durandi, ná quamuis distinctio rationis ratiocinatæ ad ordiné prioritatis supponatur, cæterum minimè sufficit: sed præterea requiritur quædam, quasi dependentia, vnius formalitatis ab alia: & inde euenit diuinis actionib. quæ in ordine ad aliquas actiones nostras distinguuntur, non inesse eundem ordinem quem nostræ habent. 5.

Sententia Durádi absolutè falsa, potest tamen explicari.

Ad ordinem prioritatis supponitur, non sufficit.

Dependentia requiritur.

Circa secundá comparationem secunda sententia Caiet. 3. p. q. 1. art. 3. ex natura, & ordine rerú, quæ sciétiæ aut voluntati diuinæ obiiciuntur, ordinem cognitionú ac volitionum diuinarum colligendum putat. Quapropter vniuersam scientiá, siue simplicis intelligentiæ, siue visionis, qua res naturales & peccata cognoscuntur à Deo, & omnem volitioné, qua vel amantur, vel permittútur, omnem deniq; prouidentiá naturalium rerú, dicit, priorem esse vniuersa prouidentia rerum supernaturalium, & hanc etiam priorem esse volitione ac prouidentia hypostaticę vnionis, quá asserit, esse omniú postremam. Hæc Caietani sententia mirum est, quantum discrepet, non solum à veritate, sed etiam ab eiusdem authoris doctrina, qua ibidem soluit tertium Scoti argumentum. 6.

Secunda sententia Caiet.

Sit ergo secunda conclusio, Multoties prioritatis ordo diuinarú actionum contrarius est ordini, quem obiecta illarú actionum à parte rei seruát. Probatur primò. Deus pro libito potuit ab æterno velle rem aliquá independenter ab hoc, quòd præuideret, aliá rem esse existentem: & potuit etiá pro libito eandem rem non velle; nisi dependenter ab illa præuisione. Igitur ordo diuinarum actionú ex natura rerum, quæ scientiæ & voluntati obiiciuntur, non nisi falsò colligitur. Antecedens probatur primò, quia licèt variè Doctores sentiant circa decretú Incarnationis, vtrum de facto præsupposuerit Adami peccatú: nihilominus ferè omnes supponunt, Deum ab æterno potuisse Incarnationé duplici modo decernere: altero modo, vt esset primariò & directè volita in remediú peccati præuisi, vt futuri, alio modo, vt independenter à peccato Adami prius fuisset volita, postea verò præuiso Adami peccato directa etiam fuisset ad illius remedium. Igitur ordo diuinæ præscientiæ, ac volitionis, non rectè colligitur ex natura rerum, quas Deus scit & vult: sed Deus liberè potest varios ordines eligere in suorum actuum prioritate. 7.

Probatur primò.

Potuit Deus ab æterno incarnationé duplici modo decernere.

Confirmatur primò, quia de facto peccatú originale multo tépore prius fuit, quàm Incarnatio, nihilominus Incarnationis volitio potuit esse ratione prior, quàm præuisio peccati originalis: quia potuit Deus ex voluntate prædestinádi Christum Dominú moueri ad permittendum peccatú originale, cuius damnum altiori gratia resarciret. 8.

Incarnationis volitio ratione prior, quàm præuisio peccati originalis.

Confirmatur secundò, quia naturalis substantia totius vniuersi est prius tempore, quàm gratia & gloria, nihilominus absque dubio fuit possibile (quod fuisse de facto vera Theologia docet) Deum priusquam decerneret producere naturalem substantiam vniuersi, voluisse liberè 9.

Potuit Deus prius gratiá, ac gloriam, quam naturalem vniuersi substantiam velle.

gratiam & gloriā producere; & inde moueri ad volēdum producere naturalem rerum omnium substantiam, vt in illa gratiæ & gloriæ dignitas fundaretur. Ergo non est necessarium actiones Dei, quę circa res naturales versātur esse priores actionib. quę versantur circa res supernaturales.

Possibilis aliquorum prædestinatio ante scientiam visionis de generatione eorum.

10\. Confirmatur tertiò, quia Deus potuit plures homines ita prædestinare, vt prius supponeretur scientia visionis, qua cognoscit illos liberè ab aliis hominibus esse generandos, & potuit è cōtra priusquam aliquorū hominū generationem præuideret, prædestinare illos, & ex prædestinationis decreto moueri ad eorum generationem prædefiniendam: quæ prædestinatio & prædefinitio prior erit visione hominis existentis in rerum natura: vt magis explicabitur in disputationibus de prædestinatione.

Hic prædestinationis ordo in præstantissimis Ecclesiæ luminib.

11\. Nunc verò hunc prædestinationis ordinem saltē in præstantissimis Ecclesiæ luminibus negare non possumus. Nullus enim sapientū dicet, permissum esse libertati diuorum Ioachimi & Annæ, vt diuersum tempus eligētes, diuersamve materiam generationi ministrantes, non beatissimam Virginem Mariam, sed alios filios in lucem ederent; ac non potiùs, Deum propter decretum euehendi beatissimam Virginē ad tam excelsum gratiæ & dignitatis fastigiū prædefiniuisse omnia, quæ vt in rerum natura existeret, requirebantur. Iam ergo Mariæ Virginis naturalis substantia, non prius volita fuit, neq; præuisa vt existens, quàm prædestinaretur: cùm tamen in aliis possit esse præuolita aut præuisa substantia naturalis independenter à prædestinatione.

Dona gratiæ collata Christo Domino antequam præuideretur futura naturalis illius substantia.

12\. Confirmatur quartò, quia idem clarius elucet in Christi D. humanitate, quam propterea Deus producere, atque tot supernaturalibus gratiæ & gloriæ ornamentis decorare constituit, quoniam illam sibi hypostathicè vnire decreuerat. Quare prius fuit vnionem hypostaticam decernere, quā cognoscere vt existētia summa dona gratiæ habitualis, & gloriæ, quæ illi collata sunt: atq; hæc dona prius diuina volūtate constituta sunt, quā præuideretur futura naturalis illius humanitatis substantia: quia tanquàm à fine ex vnione hypostatica determinatus est Deus ad alia, quæ sunt media, & effectus ad illam requisiti.

In diuina volitione prior mors Christi Domini, & salus mundi, quàm permissio peccati.

Mors hominis ad genus rerum naturalium pertinet.

Mors hominis reprobationis, aut prædestinationis effectus.

13\. Confirmatur quartò, quoniam prius extitit in re perfidia & crudelitas Iudæorum, & illius permissio, quam Christi D. mors, & totius mundi salus inde resultans, ac præcipuè Gentium: & tamen in diuina volitione prius est mors Christi Domini, & salus mundi, ac præcipuè Gentium, quàm permissio tam horrendi sceleris: quod Deus nequaquā permitteret, nisi propter intentionem colligendi prædicta bona. Confirmatur quintò, quoniam mors hominis non pertinet ad genus rerum supernaturalium, sed naturalium: & tamen non est præuisa priusquam homo prædestinetur, aut reprobetur; quin potius est effectus prædestinationis, aut reprobationis: vt ostēdemus tractantes de prędestinationis effectibus.

14\. Ex his colligi possunt alia pleraq; exēpla, quibus oppugnatur opinio Caietani, in quibus minimè necessarium est ostendere de facto fuisse ordinem in actibus diuinis diuersum ab ordine obiectorum. Satis námque fuerit, si liberè Deus potuit ordine diuerso velle: inde quippe probatur euidenter, ex ordine obiectorū non colligi ordinem diuinorum actuum, quoniā ex obiectis nō colligitur, in quam partem se liberè inclinauerit voluntas Dei. Secundò notandum est, aliquid veri contineri in Caietani sententia, videlicet, ordinem naturæ quadam ratione prius volitum esse à Deo, quàm ordinem gratiæ, quia nō posset Deus voluntate efficaci velle gratiam, nisi etiā vellet naturā, quę in genere causæ materialis ad illā prętrequiritur. Verùtamē hęc prioritas nō est absolutè maior: vt diximus disp. 4. sect. 1. & 2.

Aliquid veri continet Caietani sententia.

Tertiò, vt constet, quanta sit firmitas & amplitudo precedentis conclusionis, obseruandum est, duplicē ordinem esse inter res creatas. Alter est ordo generationis, sed perfectionis alter. Qui ordines frequenter ita commutantur, vt res quæ perfectione & dignitate prior est, sit generatione posterior: vt gratia & gloria & totus ordo supernaturalis prior est perfectione, sed generatione posterior, quàm res naturales. 15.

Duplex ordo inter res creatas.

Quo supposito, sicut Caietanus venatur ordinē diuinarum actionum ex ordine generationis, quo res naturales præcedunt, & sequuntur res supernaturales: ita tertia sententia Scoti diuinis actionibus ordinē præscribit ex solo ordine perfectionis obiectorū: vt propterea volitio finis sit prior volitione mediorū, & inter media illud quod est perfectius & accommodatius, & propinquius ad finem consequendum, sit prius volitū, quàm aliud. Sed quoniam hęc sententia agit de solis actionibus volūtatis, illius difficultas specialis tractabitur infra disput. 24. sect. 2. Nunc verò satis erit monere nostram conclusionem secundam, & illius argumenta vniuersalia prorsus esse, ita vt nullus ordo obiectorum possit esse regula certa assignandi ordinem in diuinis actibus, siue obiectū sit prius origine, siue perfectione, siue quacunq; alia ratione sit prius: idque præsertim in actionibus, quæ potuerunt nō esse in Deo, siue propter libertatem Dei, siue propter libertatem Angeli, aut hominis, qui possunt suis liberis actionibus subministrare, aut subtrahere obiectū diuinæ cognitioni, & occasionem volitioni. Quoniam igitur in huiusmodi actionibus, quæ potuerunt nō esse in Deo, grauior est difficultas ordinis explicandi, tam circa decretum Incarnationis quàm circa prędestinationem, & alias prouidētias: ideò circa illas adiungo tertiam conclusionem, quæ ex secunda colligitur, & illam magis explicat. 16.

Tertia sententia.

Nullus ordo obiectorum potest esse regula certa ordinis diuinorū actuū.

Tertia conclusio. Liber est ordo carū actionū, quas potuit nō habere Deus, ita vt ab æterno potuisset cognoscere, & amare ordine diuerso, ab eo quo de facto cognoscit & amat quāuis eadem obiecta produceret ad extra, quę modo producit. Hanc conclusionē probant omnia argumēta conclusionis præced. Sed nunc explicatur & cōfirmatur exemplo. Dato, quòd Petrus abūdet diuitiis, & illis bene vtatur, & propterea sit cōsecuturus gloriam, nō variatis his obiectis potuit Deus ab æterno duplici ordine illa cognoscere & amare. Nā potuit velle diuitias Petro indepēdenter à volitione beatitudinis Petri, & velle beatitudinem Petri dependēter à præuiso bono vsu diuitiarū liberè eliciēdo à Petro. Tūc autē volitio diuitiarū, & scientia visionis, vt terminatur ad bonum vsum diuitiarū, sunt priores quàm decretū dandi gloriam eidē homini. Potuit etiā Deus ab æterno pro sua liberalitate velle Petro dare gloriā independēter à visione, intuitiua boni vsus diuitiarū, sed decernēdo conferre illi diuitias; & bonum vsum illarum, & hoc modo volitio conferendi diuitias, & visio boni vsus illarum posteriores sunt, quàm volitio efficax conferendi gloriam. 17.

Explicatur, & probatur exemplo.

SECTIO IV.

Cum tota perfectio diuinæ volitionis neceſſario fuerit in Deo: quomodo potuit ab intrinſeco fundare prioritatis ordines, quos de facto non fundat.

1. *Argumentū difficile.*

ADuerſus doctrinam probatam in ſectione præcedenti, moleſtum argumentum inſurgit, natum ex difficillima quæſtione, de conſtitutiuo liberæ volitionis Dei, quam tractauimus diſp. 11. 12. & 13. Pro cuius claritate ſupponendum eſt primò, liberam poteſtatem, quam Deus habuit, ita volendi, vt fundarentur diuerſi, & contrarij ordines inter eius operationes, qui

Prædicta poteſtas non prouenit ab entitate ſcientiæ & volitionis neceſſaria.

de facto non fundantur, non prouenire ab entitate ſcientiæ neceſſariæ, quæ continetur eſſentialiter in ſcientia rei contingentis, quæ potuit non eſſe: nec prouenire ab entitate amoris neceſſarij, quæ continetur eſſentialiter in libera volitione: ſi neceſſaria entitas amoris & ſcientiæ conſideretur præcisè ac formaliter, vt talis.

2. *Probatur primò.*

Hoc fundamentum probatur primò, quoniam entitas ſcientiæ neceſſariæ, & entitas amoris neceſſarij, ſicut non potuerunt non eſſe in Deo, ita non potuerunt non eſſe illo ordine, quo ſunt: ac proinde non potuerunt eſſe ratio diuerſi ordinis ac liberi; ſi præcisè conſiderentur, vt ſunt

Probatur ſecundò.

ſcientia neceſſaria, & amor neceſſarius. Probatur ſecundò, quoniā ſcientia neceſſaria, & amor neceſſarius, vt ſic præcisè abſtrahunt prorſus à cognitione veritatis cōtingentis, & à volitione libera & abſoluta rei cōtingentis. Ergo harū formalitatū ordo non poteſt afferri per ſcientiā neceſſariam, & amorē neceſſarium præcisè vt ſic.

3. *Noua relationes rationis ab obiectis creatis Deo aduenire nequeunt niſi obiecta aliter ſe habeant. Probatur.*

Suppono ſecundò denominationem extrinſecam ſiue relationem rationis, quæ ex obiectis creatis redundat in diuinas actiones, non poſſe aliam eſſe, quàm quæ de facto eſt, niſi res creatæ realiter ſe habeant aliter, quàm de facto ſe habent. Quod probo quoniam relationes rationis, ſiue denominationes extrinſecæ non fiunt à Deo directè, neque ſubiiciuntur diuinæ potentiæ directè, ſed ratione fundamenti. Quapropter ſuppoſito, quod ego amem Petrum, implicat cōtradictionem, Petrum nō eſſe amatū à me, & è cōtrario implicat contradictionē Petrū eſſe amatū à me, niſi ego amē illum. Vnde fit vt extrinſecā denominationē, qua Petrus dicitur amatus, impoſſibile ſit afferre, vel auferre, niſi poſito, vel ſublato in me amore Petri. Quod idē in ſingulis relationib. rationis poteſt oſtēdi. Ergo quæcunque ſit illa denominatio extrinſeca, vel relatio rationis, quæ Deo reſultat ex creaturis, non poteſt nō reſultare, niſi ſublatis creaturis, vel realiter ſe habentibus aliter, quàm ſe habēt.

Relationes rationis directè non ſubiiciuntur diuinæ potentiæ.

4. *Scientia veritatis contingentis nihil reale ſupra ſcientiā neceſſariam addit.*

Suppono tertiò communiter receptam opinionem Theologorum, ſcientiam contingentis veritatis in Deo nullam realitatem addere ſuprà ſcientiam neceſſariam Dei, ita vt non ſolùm nihil realiter diſtinctum, ſed etiam nulla formalitas realis, diſtincta ſola ratione, ſuperaddatur, ſed tantùm denominatio extrinſeca à veritatibus cognitis. Similiter etiam volitio libera producendi aliquid ad extra, nullam realem formalitatē affert, re vel ratione diſtinctam ab amore neceſſario, ſed ſolùm ponit in Deo amorē, quo Deus neceſſariò complacet in creaturis vt poſſibilibus, & tantum addit denominationem extrinſecam à re, quæ in tempore creanda eſt. Cuius ratio eſt, quoniam aliàs aliqua realis perfectio ex his, quæ in Deo de facto ſunt, potuiſſet non eſſe in Deo; ſi Deus, vt potuit, non vellet illas creaturas creare; prout aduerſus Caietanum probatum eſt fuſiùs dicta diſp. 13.

5. *Duplex ordo contrarius inter diuinos actus poſſibilis.*

His poſitis, vt clariùs proponam generalem difficultatem, redeo ad exemplum poſitum in 3. concluſione ſectionis præcedentis, quo diximus, ab æterno fuiſſe poſſibilem duplicem ordinem contrarium inter diuinos actus circa diuitias & æternam ſalutem Petri: alterum quo volitio dandi diuitias, & viſio boni vſus illarū, priores eſſent, quam volitio efficax conferendi Petro gloriam; alterum quo eſſent poſteriores.

6. *Obiectio.*

Contra hoc ſic argumentor. Hæc varietas ordinis liberi inter diuinas volitiones & viſiones, non poteſt prouenire à reali entitate diuinorum actuum, neq; poteſt prouenire ex denominatione extrinſeca obiectorū, quæ ſunt extra Deum. Ergo non eſt poſſibilis illa varietas ordinis. Conſequentia eſt euidens, quoniam nihil aliud fingi poteſt, vnde proueniat. Sed antecedentis prima pars probatur, quoniā tota entitas diuinæ ſcientiæ, & volitionis eſt neceſſaria, ita vt nulla realis formalitas ratione diſtincta reperiatur in illis, quæ potuerit non eſſe, vt ſuppoſui in tertio fundamento. Sed ab entitate neceſſaria præcisè, ſine additione alterius formalitatis realis, ſiue re, ſiue ratione diſtinctæ, non poteſt prouenire varius ac liber ordo, qui potuerit non eſſe, ſed determinatus, & neceſſarius ordo; ita vt nō potuerint actus aliter ſe habere: vt probatum eſt in fundamento primo. Ergo non potuit eſſe inter diuinas volitiones & intellectiones ille varius & contrarius ordo prioritatis.

7. Secunda pars Antecedētis probata eſt in fundamento ſecundo, quoniā denominationes extrinſecæ, vel relationes rationis, prouenientes Deo ex obiectis creatis, non poſſunt ſe habere aliter, quam ſe habeāt de facto, niſi obiecta creata realiter ſe habeant aliter. Ergo ſuppoſita exiſtentia diuitiarum Petri, & bono illarum vſu; & cōſecutione gloriæ eodem modo ſe habentibus, ordo inter diuinas actiones, quæ ad hæc obiecta terminantur, non potuit ſe habere duplici modo contrario, ſed vnico duntaxat.

8. Confirmatur primò, quoniam hic ordo liber diuinarū actionū, vel illis eſt intrinſecus & realis: & hoc non, quia nihil reale & intrinſecū diuinis actionibus, potuit illis deeſſe: at verò hic ordo potuit nō eſſe in diuinis actionibus. Vel hic ordo eſt merè extrinſecus, & ſola relatio rationis in diuinis actionibus: & hoc non, quoniā electionem ad gloriam pendere aut non pendere ex viſione boni vſus diuitiarū, non poteſt prouenire ex rebus creatis in Deū, ſed è contrario deſcēdit in res creatas à Deo. Cōfirmatur ſecundò. Deus enim non poteſt intelligi voluiſſe aliud, quàm quod de facto vult, niſi faciendo aliud ad extra, quod de facto non facit. Ergo nō poteſt intelligi, alio ordine velle, quā vult, niſi ad extra efficiēdo aliquam diuerſitatem in obiectis, quàm de facto non efficit. Antecedens probatur, quia cum Deus non velit per additionem, aut mutationē ſui actus: neceſſariū eſt vt diuerſitas volitionis ſit per additionē, aut mutationē obiecti ad extra.

Confirmatur ſecundò.

9. *Prima opinio.*

Ad euitandam huius argumenti difficultatē, & alias, quæ naſcuntur ex illa, doctores aliqui putarunt, in Dei operationibus immanentibus, ac potiſſimum in liberis volitionibus, non aliter eſſe dependentiam ac veluti cauſalitatem, nec aliter eſſe prioritatis ordinem;

nisi qua ratione diuina volitio denominationem extrinsecam accipit ab ordine, & causalitate, quam Deus vult esse in effectibus creandis, volendo nimirum, vt vnus sit alterius causa, vel prior duratione; quàm alter.

10. In hanc sententiam veniunt aliqui disputantes de causa prædestinationis & asserentes, non alio sensu quæri posse causam prædestinationis, nisi accipiendo prædestinationem pro effectibus, quos causat in nobis, ita vt petere prædestinationis causam, sit prorsus idem, quod petere causam totius effectus prædestinationis, vel causam denominationis extrinsecæ, quæ resultat in diuinos actus ex ordine, quem prædestinatio causat in suis effectis. Sic opinantur Molina in præsenti quæst. 19. art. 5. & infra q. 23. art. 5. difficultate 1. memb. 1. & 7. & 8. Vasquez 1. p. disp. 91. cap. 1. Zumel. 1. p. q. 23. art. 5. sua q. 1. notab. 1. Driedo tractatu de prædestinatione p. 1. cap. 3. quod est de hæresibus & opinionibus prope initium, & ca. 4. ad 4. argumentum.

11. Tenentur autem eodem modo sentire quicumque supra disp. 21. sect. 3. initio dixerunt, liberum Dei actum constitui, vel vltimatè compleri per extrinsecam denominationem, vel relationem rationis, quæ ab obiectis creatis resultat in diuinam volitionem eorum. Ij sunt Capreol. Dezа, Silues. Ferrat. Medina, Bannes & alij recentiores, quibus fauent Alexander, Albertus, & alij veteres Scholastici locis citatis in eadem sect. 3.

12. *Secunda opinio.* Aureolus autem lib. 1. sentent. dist. 40. art. 1. §. *Sed si ita dicatur.* & sub finem eiusdem articuli docuit inter actus intellectus & voluntatis diuinæ, non alium ordinem esse, nisi ratione connotati explicitè dicti. Hic Author alijs è vestigio referendis præstat in eo quod opinionis constantiam & consequentiam retinet: quippe qui volitionem liberam & efficax decretum existimat, in Deo non esse propriè, sed metaphoricè, prout retulimus & impugnauimus dicta disp. 21. sect. 1. & sequentibus. *Quid alij sentiant.* Alij namque liberos actus Dei componunt propositionibus repugnantibus: nam licet fateantur, quod verum est, volitionem liberam & efficax decretum, & scientiam contingẽtium Deo realiter ac propriè conuenire, aliunde dicunt constitui, vel vltimatè compleri per extrinsecam denominationem, aut relationem rationis, ita vt intra Deum solùmmodo sit amor necessarius propriæ bonitatis & simplex complacẽtia creaturarum, vel disiuncta volitio, quæ similiter sit necessaria, nec potuerit in Deo non esse, quæ omnia impugnauimus dicta disp. 21.

13. *Sententia aliorum.* Maiorem verò repugnantiam inuoluit eorum sententia, qui tentant defendere diuersum ordinem inter diuinas intellectiones & volitiones fuisse possibilem, licet actus liberi Dei constituãtur, aut compleantur connotatione productionis ad extra. Dicunt enim eos effectus à Deo produci posse per diuersas intentiones; tũc autem creatas productiones realiter distingui, diuersúmque ordinem inter se habere, propterea quod procedant à diuersis intentionibus Dei. Cuius sententiæ repugnantiam ostendimus disp. 22. sect. 3. sub initium, & iterum probatione postrema.

14. *Conclusio. Ordo prioritatis habet fundamentum in increata entitate operationum diuinarum.* Sit igitur vnica conclusio. Prioritatis & posterioritatis ordo, repertus in scientia veritatum contingentium, & liberis Dei volitionibus, licet non sit realis, habet tamen reale fundamentum in diuina, increata & intrinseca entitate illarum operationum: quapropter ille prioritatis ordo non constituitur per connotationem alicuius rei existentis extra Deum, nec per denominationem extrinsecam ab ordine prioritatis, quem habent effectus, producti per diuinas operationes, nec resultat ex rebus creatis.

Hæc conclusio colligitur ex doctoribus, qui supra disp. 21. sect. 3. referuntur pro conclusione, quoniam existimant, liberos Dei actus, nec vltimò constitui, nec compleri per connotatas creaturas, nec per relationem rationis, aut extrinsecam denominationem: sed potius totam formalitatem illorum esse perfectionẽ realem, increatam, & existentem intra Deum ab æterno (Caietanum excipio, qui defecit à se ipso: vt vidimus præcedenti sect. 3. in 2. sententia.) Colligitur etiam ex Authoribus, quos retulimus sect. 2. quoniam in multis illorum locorum tractant potissimum de operationibus, quæ potuerunt in Deo non existere, quantum ad liberam terminationem ad creaturas, similitérque potuerunt alium prioritatis ordinem habere, quem de facto non habent. 15.

Ratione probatur primò, quoniam in Deo realiter, & absque vlla metaphora, vel improprietate reperitur efficax volitio producendi & conseruandi mundum corporeum propter consequendum finem gratiæ ac gloriæ prædestinatorum & gloriæ diuinæ, quæ relucet in illis. Sed hoc est reale fundamentum propter quod volitio creandi mundum, tanquam volitio medij, non possit esse sine volitione prædicti finis, & ideo quasi pendeat ab illa secundùm rationem: sicut apud nos electio medij realiter pendet ab intentione finis: consequenter autem est reale fundamentum, propter quod visio medij & finis, vt existentium, quasi pendeat à volitione libera causandi mundum & gratiam & gloriam. Vnde prouenit vt horum visio sit aliquo modo posterior, quàm illorum volitio; similitérque volitio creandi mundum sit aliquo modo posterior, volitione causandi gratiam & gloriam. Ergo reale fundamentum datur intra realem entitatem diuinarum operationum, vt vna concipiatur, quasi prior; altera quasi posterior. Posterioritas enim non est aliud, quàm ista veluti dependentia. 16. *Efficax volitio absque metaphora reperitur in Deo.*

Confirmatur primò, quoniam si talis modus tendendi circa diuersa obiecta, per quem Deus efficaciter velit vnum obiectum propter aliud, quasi propter finem proximum & immediatum; esset in Deo denominatio extrinseca, proueniens ab obiectis creatis: eadem ratione foret extrinseca denominatio formalitas ipsa liberæ volitionis, qua Deus efficaciter vult producere obiecta cõtingentia. Consequens autem esse prorsus absurdum satis probatum tota disp. 21. præsertim sect. 3. & sequentibus. Sequela verò probatur, quia formalitas ipsa, qua constituitur vltimatè diuina volitio in ratione volentis efficaciter creare mundum corporeum, v.g. continet in se formaliter & intrinsecè velle mundum, vt medium propter illum finem taliter, vt nisi mundus corporeus foret medium ad illum finem spiritualem principaliter volitum: Deus non vellet illum virtute præsentis decreti. Igitur talis modus volendi mũdum corporeum propter altiorem finem esse non potest extrinseca denominatio; nisi fuerit etiam extrinseca denominatio prædicta formalitas efficacis volitionis, in qua continetur intrinsecè. 17. *Modus tendendi circa diuersa obiecta non est denominatio extrinseca.*

Probatur secundò, prioritatis enim & posterioritatis ordo conueniens operationibus Dei, multoties discrepat ab ordine, quem obiecta, siue 18. *Prioritatis ordo operationum Dei discrepãs ab ordine obiectorum.*

effectus creati seruant inter se mutuo, & eisdem effectibus retentis potuit esse varius ordo diuinarum operationum. Ergo talis ordo non est extrinseca denominatio ab obiectis creatis proueniens. Antecedens probatum est sect. præcedenti & constat etiam ex dictis tota disp. 12. Sequela verò probatur, quoniam extrinseca denominatio proueniens ab obiectis creatis, necessariò foret eadem, nec posset vlla ratione variari, quamdiu retineretur omnimoda identitas in formis denominantibus, videlicet in obiectis, quæ sunt effectus ad extra producti. Quod magis constare poterit ex dictis disp. 11. sect. 6. §. 7. & sequentibus & disp. 12. tota fere sect. 3.

19 Probatur tertiò, quoniam ex ipsis peccatis Deus vult colligere multa bona; nihilominus nõ vult peccata esse causam illorum bonorum in aliquo genere causalitatis, quantumcumque minimæ. Ergo prioritatis ordo, per quẽ volitio colligendi bona, prior est, quàm volitio permittendi peccata, non resultat per extrinsecam denominationem ex ordine prioritatis, quem habent bona colligenda comparatione peccatorum, ex quibus colliguntur. Quod vt fiat euidentius adhibeamus exemplum illud eximium Rom. 9. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suã, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.* Deus igitur ex reproborum peccatis & interitu colligere vult maiorem ostensionem suę gloriæ circa prædestinatos; & tamen illa peccata, & interitus nullo genere causæ sunt medium, aut causa talis ostensionis.

Peccata non sunt causa bonorum ex illis collectis.

Rom. 9.

Ex reproborum peccatis ostẽsio gloriæ diuinæ colligitur.

20. Quod si respondeas, permissionem peccatorũ esse medium & causam illorum bonorum; adhuc vrget argumẽti robur. Etenim aut permissionem accipis pro volitione diuina, qua vult non impedire, sed præbere generalem concursum: & sic habeo intentum, videlicet vnam volitionem Dei ordinari ad aliam, & ab alia quodammodo pendere. Vel intelligis solam extrinsecam negationem impediendi peccata, vel generalem concursum ad extra datum ad materiales actiones peccatorum: & hæc in quantum à Deo procedunt, nullo modo sunt determinata ad materiales actiones peccatorum: vt ostendemus disp. 29. & multis sequentibus; & disp. 42. & sequentibus: ergo prout procedunt à Deo non possunt habere ordinem ad ea bona, quæ necessariò & quidditatiuè supponunt malitiam peccatorum, vt pœnitẽtia, martyrium, Christi Dom. passio & his similia.

Responsio.

Refutatur.

Permissio dupliciter accipitur.

21. Ad argumentum igitur initio sectionis huius propositum respondeo, negando Antecedens. Quinpotius ordo liber inter diuinos actus prouenit ex reali & intrinseca entitate actuum diuinorum: & oppositus ordo, si ab æterno fuisset, vt potuit, prouenirei etiam ex reali & intrinseca entitate diuinorum actuum. Deinde quando arguitur. Tota realitas diuinæ scientiæ & volitionis est necessaria, ita vt nulla realis formalitas ratione distincta sit in Deo, quæ potuerit non esse; sed ab entitate necessaria præcisè sine additione alterius formalitatis realis, saltem ratione distinctæ, non potest prouenire ordo liber ac multiplex. Distinguenda est hæc Minor: nam si entitas necessaria nõ sit infinitæ eminẽtię in genere actus absolutè vera est propositio. Si verò entitas necessaria sit infinita, eminẽtiori modo continens vim actus necessarij simul ac liberi: tunc eadẽ entitas simplicissima, sine additione nouæ perfectionis realis formaliter distinctæ poterit esse fundamentũ ordinis multiplicis & liberi, quatenus liberè quædã amat vt finẽ, alia, vt media depẽdenter ab hoc fine, & independenter ab alio. Recolendũ est tamen ex dictis disp. 13. sect. 2. & 3. quod realis formalitas liberæ volitionis, quãuis non potuerit non esse in Deo, quantum ad totam suam perfectionem; potuit tamen esse, quantum ad terminationẽ ad hæc obiecta volẽda propter illa. quapropter infimo quodam gradu distinctionis rationis ratiocinatæ distinguitur illa formalitas volitionis liberæ ab alijs volitionibus: prout ibidem fusius declaratum fuit.

Respondetur ad argumẽtum.

Oppositi ordines ex intrinseca entitate actuũ diuinorum.

Entitas necessaria infinitæ eminentia in genere actus.

22. Ad primam confirmationẽ respõdetur. Hic ordo non est absolutè intrinsecus diuinis actionibus, quoniã non est realis, sed tãtum ens rationis: vt sect. 1. probauimus: est tamẽ intrinsecus, quasi proueniens ab intrinseca entitate realis actus diuini. Vnde sicut actus, quo Deus voluit creare mundum, & quo videt mũdum existentẽ, quãuis sit realis, & intra ipsum Deum, & nõ denominatio extrinseca: nihilominus potuit non esse, quãtũ ad terminationẽ: absq; varietate vel detractione diuinę perfectionis; ita etiã ordo resultãs ex his actibus potuit non esse in Deo, quantum ad terminationem.

His ordo est ens rationis.

Prædictus ordo potuit non esse, quãtum ad terminationem.

23. Ad secundã confirmationẽ: resp. negãdo Antecedens, ad eiusq; probationẽ respõdeo. Ea est eminẽtia Dei, vt sine mutatione reali obiectorũ ad extra, & sine sui mutatione velle possit & nolle; quod abunde probatum fuit disp. 12. sect. 2. & 3. & constat ex præcedenti sectione 3.

Eminentia diuinæ volitionis.

SECTIO V.

Vnde sumendus sit, & qua lege prioritatis ordo, tam in quo, *quam* à quo, *vel subsistendi consequentia, vel instantibus.*

1. QVamuis istius quæstionis vera decisio non obscurè colligatur ex falsitate sententiarũ; quas refutauimus tribus sectionibus præcedẽtibus, operæpretium erit eã amplius explicãdo corroborare. Sit ergo cõclusio. Inter diuinas operationes, ordo prioris ac posterioris accipiendus est ex eo, quod vnus actus sit prærequisitus ad aliũ. Quod amplius explicatur sic. Ordo diuinarum actionum ex eo sumitur, quod vnus actus sit alterius ratio, vel conditio, vel occasio requisita, vel quolibet alio modo secundum rationem præsupponatur ad alium.

Conclusio.

2. Probatur, prioritatis enim ordo diuinarũ operationũ ab humano intellectu cõcipitur ad modũ realis prioritatis, quã in creaturis inuenit, eo quod vna res supponit aliam, à qua dependet, propterea que posterior est; alia verò prior est, à qua dependet posterior. Cũ igitur inter diuinas operationes ad intra, non possit esse realis & vera dependentia: nihil aliud restat, quod secundùm nostram considerationem magis accedat ad illã; quã conceptus, ac formalitates diuinarum actionum ita se habere, vt quod vno importatur existere nõ possit, nisi existente illo, quod per alium conceptum importatur, quasi prærequisito, à quo aliud aliquo modo secundùm rationem pendet.

Intellectus prioritates diuinas ad modum prioritatis realis concipit.

Sed dices in rei veritate non posse reddi rationem illius actus diuini, neque conditionem prærequisitã, quia ille actus in re est ipse Deus. Resp. non reddi rationem diuini actus secundùm substantiam, sed secundùm formalitatem, id est, non cur ille actus sit Deus, sed quare terminetur ad

Respondetur

hoc

hoc obiectum potiùs, quàm ad illud: vt vidimus disp. 13. sect. 2. & 3. Hæc regula clarior fiet exẽplis, quæ circa peculiares ordines prioritatis in actibus intellectus & voluntatis subijcientur in disputationibus sequentibus.

Hinc primò infertur, duplicem esse prioritatis, gradum; alium quidem summum & perfectissimum, quo aliqua actio Dei præsupponitur, sed
4. non præsupponit; & non pendet ab alia, sed tantum alia pendet ex illa. Quo modo cognitio creaturarum vt possibilium, prior est decreto creandi; quia hæc cognitio necessariò prærequiritur ad tale decretum, quod sine illa, non posset existere. Posset tamen cognitio creaturarũ vt possibilium existere sine decreto creandi. Quare cognitio infertur ex decreto, sed non infert illud. Hoc tamẽ genus prioritatis agnouit Ocham. 1. dist. 9. q. 3. in conclusionibus, diminutè quidem, inconsequentérque locutus. Nam, cùm ibidem concedat in rebus realiter diuersis mutuam prioritatem propter mutuam dependentiam, in diuerso genere causæ, sicut est inter materiam & formam, nec nõ inter formam substantialem & accidentia; concedere etiam debuisset alium secundum prioritatis gradũ, quamuis minùs perfectum in diuinis actibus, quo sit mutua prioritas, propter mutuam quasi dependentiam, in diuerso genere. Qua ratione intentio finis & electio medij vnici mutuã habent dependẽtiam & prioritatẽ. quod exemplũ & alia plura constabũt sequent. disputationibus

Duplex prioritatis gradus.

Intentio finis & electio medij vnici.

5. Secundò infertur, licet in ordine tẽporis quoties duæ res nullum habent prioritatis ordinem, debeant necessariò esse simul, si existunt; nihilominus in ordine rationis non valere argumentũ. Hæc actio secundùm rationẽ neq; prior, neque posterior est illa actione. Ergo vtraq; actio est simul. Contingit enim neq; priorẽ, neq; posteriorẽ, neq; simul cum alia esse, propriè loquendo: quia nullam dependentiã habet ab alia actione, neque vllam aliã connexionem. Quam ob causam nihil interest, quod priùs aut posteriùs, aut simul intelligatur. Exempla constabunt præsertim sequenti disp. 23. quibus huius regulæ vtilitas ostendetur. Illa verò propriè simul erunt, quæ vtrinq; æqualẽ habent prorsus connexionem; ratione cuius se mutuo exigunt, & nõ magis exigũt, quã exiguntur: quo modo cognitio relationis mutuæ erit simul in Deo, intellecta hac simultate ad eum modum, quo relatiua in re simul natura existunt.

Quæ æqualẽ connexionem habẽt propriè simul esse dicuntur.

6. Tertiò infertur, aliquã prioritatem esse in diuinis actibus, diuersam à prioritate, quæ dicitur subsistendi consequentia. Quamuis enim illud, quod ita est prius, vt à posteriori nullo modo pendeat, sit prius subsistendi consequentia, hoc est, inferatur ex alio, & non inferat existentiã alterius (qua ratione valet consequentia. Existit decretũ creandi mundum; ergo existit scientia simplicis intelligentiæ, ostendens, creari posse Mundum: sed non valet è contrario: Existit scientia simplicis intelligentiæ de possibilitate mundi; ergo existit decretum creandi mundũ) nihilominus illæ actiones diuinæ, quæ mutuo dependent, sunt sibi inuicem priores & posteriores in diuerso genere, vt diximus corollario primo: & tamen in illis non datur prioritas subsistẽdi consequẽtia: quoniã hęc prioritas directè excludit mutuã illationẽ, vt constat apud Aristotelem in postprædicamentis in cap. de modis prioris.

Prioritas diuersa à prioritate in subsistendi consequentia.

Prioritas in subsistendi consequentia mutuam illationem excludit.

7. Quartò sequitur, non esse verã sententiã, quæ putat, nihil esse prius *à quo*, nisi prius sit *subsistendi consequentia*. Quã tenet Vasq. 1. p. disp. 99. cap. 4. prope fin. ac probare tentat ex Aristotele in prædicto cap. de modis prioris. Respondetur tamen, in eiusdem capitis extrema parte Aristotelem assignare prioritatem naturæ, causalitatis & dependentiæ, quæ reperiatur inter eas res, inter quas non est prioritas *subsistendi consequentia*. Quod Aristoteles probat exemplo veræ propositionis & obiecti, quæ sunt simul consequẽtia, quoniã mutuo se inferũt; sed nõ sunt simul natura. Est enim hæc consequentia bona; Homo est albus; ergo vera est propositio, dicẽs, hominem esse albũ: similiter autem è contrario ex eo, quod talis propositio sit vera, sequitur, hominẽ esse albũ. Propterea tamen non sunt simul natura, quoniã obiectũ, videlicet, hominẽ esse albũ, est ratio, ac veluti causa vt vera sit illa propositio: quæ tamẽ non est ratio, nec causa, vt homo sit albus. Quapropter, tam ex Aristotele, quam ex rationibus superioribus constat, prioritatem à quo, siue dependentiæ reperiri quandoq; sine prioritate *subsistendi consequentia*.

Sententia Vasquij falsa.

Aristotelis exemplum.

Quintò infertur, ordinem prioris & posterioris in diuinis actionibus non esse formalitatẽ superadditã præter hoc, quod est, ex duabus formalitatibus distinctis vnã requiri ad aliã: quod valde notandũ est ad soluẽda plurima argumenta, quæ circa Trinitatẽ, Prædestinationẽ, Incarnationẽ, & circa alias materias Theologiæ negotiũ facessunt his, qui prioritates fingũt ad modũ earũ, quę sunt in diuersis instantibus tẽporis, vt postea ostẽdetur exẽplis. Quare sicut in Angelo, cuius substantia realiter est prius natura potentiis, hæc prioritas nulla alia formalitas est, nisi potentias Angeli pẽdere à substantia Angeli, vt à subiecto & radice; instãtia verò naturæ, in quorũ primo existat substantia Angeli sine potentiis, & in secundo existãt potentiæ: chimerica sunt; ita etiã in iis, quæ per rationem distinguuntur cum fundamento in re, quorum vnum non potest esse sine alio, ipsa quasi dependentia vnius ab alio, est formalissimè ordo posterioris ad prius: qui tamen ordo ens rationis est, sicut distinctio, quã supponit est ens rationis.

8.

Ordo in diuinis actibus non est formalitas super addita.

Instantia naturæ chimerica.

Distinctio est ens rationis.

9. Sextò, hinc est, instãtia quædã rationis, & illorũ ordinem prioris & posterioris esse intellectus fictiones, & in eis sistendũ nõ esse, quasi in veritate rei, quam inuestigamus (vt quidã Doctores facere videntur) nam prorsus falsum est, dari instans rationis, in quo existat in Deo, v.g. cognitio sui ipsius, & non existat cognitio creaturarũ: quia licet cognitio Dei possit à nobis ita intelligi, vt in ea nõ intelligatur à nobis explicitè cognitio creaturarum (quæ dicitur abstractio præcisiua) si tamen adiungas abstractionem negatiuam, & dicas, tunc in eo priori non esse cognitionem creaturarũ; eo ipso cognitio Dei existens in illo priori, erit chimerica, quia nõ erit cõprehensiua Dei, nisi cognoscantur creaturæ, & erit imperfecta.

Instantia rationis, & illorum ordo fictiones intellectus.

Abstractio præcisiua, & negatiua.

Cognitio non terminata ad creaturas non est diuina.

10. Idem argumentũ fieri potest in plerisque aliis exemplis, velut in essentia diuina, quæ prior est actionib. essentialibus; in cognitione diuina, quæ prior est volitione: in generatione Verbi, quę prior est processione Spiritus sancti, aliisq; similibus. Confirmatur, mera námque fictio nostri intellectus est, vnum instans illorum facere prius; aliud vero posterius: cum nulla ratio sit, ob quam vnum sit ita prius, vt cum eo non coëxistat aliud, nisi quoniam volumus, eo modo diuinis actionibus instantia coaptare.

11. Quamuis igitur in hoc rectè senserit Ochamus: malè tamen ille, sicut & iuniores aliqui, fictiones

Harũ fictionũ vtilitas

Harũ fictionum vtilitas. ctiones has reiiciunt, & inutiles. Quin imo valde iuuãt omnia ingenia,potiſſimũ tardiora,quia poſtquã ad modũ noſtrarũ operationũ,quæ alias tẽpore priores ſupponunt, effingimus diuinas operationes , facilius eſt,reiecta fictione , concipere connexionem,& quaſi dependentiam earum operationum , quas nos in Deo diſtinguimus. Vtilitas ergo diſtinguendi inſtantia non eſt, vt ille modus intelligendi retineatur , ſed vt viam aperiat veritati , qua reperta relinquatur.

DISPVTATIO XXIII.

Quem ordinem prioritatis habeant intellectiones, comparatione volitionum diuinarum & inter ſe mutuo.

SECTIO I.

Proponuntur argumenta , peculiariter autem ſcientia ſimplicis intelligentia,& ſcientia conditionata cum volitionibus comparantur.

1\. *Iuniorum ſententia.* ALiqui recentiores exiſtimant, omnem intellectionem eſſe priorem,quacunque volitione diuina. Probantq; primò,quoniam omnes actus diuini intellectus ſimul ſunt,& aliqui actus diuini intellectus citra controuerſiam priores ſunt quolibet actu diuinæ volũtaris. Ergo omnes actus diuini intellectus priores erunt. Minorem probãt, quoniam in Deo vnius rei cognitio non eſt ratio cognoſcendi aliam rem;ergo vna cognitio nõ eſt prior alia cognitione, ſed omnes erunt ſimul.

Secundum argumentũ. Secundum argumentum eſt , quia ſi omnis cognitio diuina cõſtituatur prior omni volitione diuina;facilis modus oſtenditur,quo Deus voluerit Incarnationem in remedium peccati , priuſquam voluerit Adamum creare in iuſtitia originali , & vitatur inexplicabilis quidam ſignorum concurſus, ex quibus in diuina prouidentia, tam circa prædeſtinatos , quàm circa reprobos pullulant obiectiones quam plurimæ.

2\. *Prima concluſio. Sciẽtia ſimplicis intelligentia prior qualibet volitione diuina. Probatur.* Nihilominus dico primò,certum eſſe,omnem ſcientiam ſimplicis intelligentiæ priorẽ eſſe,qualibet volitione diuina , hoc ordine , vt deſignato quocumque obiecto , prius ſit illud cognoſcere, quoad omnes propoſitiones perpetuæ veritatis, quàm illud ipſum amare vel odiſſe. Ratio eſt, quia intellectus proponit obiectũ volũtati,& propterea voluntatis actus præſupponit cognitionẽ.

3\. Generalis hæc ratio peculiarem applicationem poſtulat circa liberas omnes volitiones. Nã ſcientiam ſimplicis intelligentiæ priorem eſſe beneplaciti.ſeu efficaci decreto producendi,quatenus dirigit illud,oſtẽdimus præcedẽti tomo de ſcientia diſp.15.præſertim ſect.1.& 2.& diſp.16.ſect. *Ad volitionẽ liberã cognitio conferens bona repugnantia requiritur.* 6.Conſequenter igitur ad omnem volitionem liberam non ſolùm prærequiritur cognitio honeſtatis,id eſt,quæ dictet obiectum non eſſe intrinſecè malum (hæc enim præſupponitur etiam ad neceſſarium amorem complacentiæ) ſed prætetea requiritur cognitio,conferens inter ſe bona repugnãtia,dictánſq; quodnam illorum ſit melius; ne temere Deus eligat minùs bonum , poſtpoſito meliori. Quod non ſolùm ab Authoribus affirmantibus infallibilitatem optimi ſupra diſp.9. & 10. Sed etiam à contradicentibus neceſſariò concedendum eſt,vt ſi Deus minùs bonum elegerit, ſciens & prudens, & conſultò prætermittat melius bonum.

4\. Dico ſecundò. Quædam ſcientia ſimplicis intelligentiæ neq; prior, neq; poſterior, neq; ſimul eſt cõ ea volitione diuina,quæ verſatur circa obiectum omnino diſparatum. Sic enim ſciẽtia ſimplicis intelligentiæ, prout verſatur præciſè circa bouem, aut equum non eſt prior, neq; poſterior, *Probatur.* neque ſimul cum volitione producendi piſces aut aues;quoniam hæc volitio nullomodo pendet ab illa ſcientia , neque tanquam à proponẽte exemplum , nec tanquam à ratione aut conditione requiſita, nec habet cum illa neceſſariam cõnexionem, niſi propter generalem connexionem diuinarum omnium operationum. Confirmatur,nam *Cõfirmatur.* vt vidimus diſp. præcedenti ſect.5. corol.2. licet vna formalitas non ſit prior,neque poſterior altera ; non ſtatim ſequitur,eſſe ſimul,niſi mutuam & æqualem dependentiam habeant.

Dico tertiò. Plerumque ſimplex intelligentia 5. vnius obiecti , prior eſt volitione alterius diuerſi obiecti,potiſſimum verò volitione libera & abſoluta. Probatur primò,quoniam obiectũ non poteſt efficaciter amari, decernendo productionem *Probatur primò.* illius,niſi cognoſcatur illius conſecutio ſimpliciter eſſe poſſibilis. Hęc autem non cognoſcitur eſſe poſſibilis, niſi cognoſcantur eſſe poſſibilia media,per quæ neceſſarium eſt peruenire ad conſecutionem finis,ſimilitérq; cognoſcantur, vt poſſibiles quæcumque aliæ res , à quibus quomodocumque pendet conſecutio finis. Falſum eſt igitur quod Durãdus 1.diſt.41.q.1.art.2.dicit,amorem finis eſſe priorem cognitione mediorum, quibus finis obtineri poſſit.

Confirmatur,quoniam voluntas abſoluta & ef- 6. *Volitio finis mediorum voluntatem includit.* ficax finis eſſentialiter includit (aut formaliter, aut virtualiter) volũtatem efficacem mediorum: ſed efficax volitio mediorum neceſſariò ſupponit ſimplicem intelligentiã poſſibilitatis eorum;ergo eandem ſupponit & prærequirit voluntas efficax finis. Cõfirmatur ſecondò,quoniã alioqui volũtas efficax finis nõ vacaret temeritate ac periculo fruſtrationis,quantum erat ex ſuo modo procedẽdi, iuxta illud Lucæ 14. *Quis ex vobis volens turrim* *Lucæ 14.* *ædificare,non prius cogitat ſũptus, qui neceſſarij ſunt?* &c. *Aut quis Rex iturus committere bellum aduerſus alium regem,non prius cogitat,ſi poſſit cum decem millibus occurrere?&c.*

Probatur ſecundò,conſtat enim ex aliis diuerſis 7. obiectis accipi cauſas & rationes ob quas Deus voluit incarnari, voluitque permittere peccata, vel voluit alias res bonas operari,iuxta cõmunem doctrinam Patrum,quam vidimus diſp.15.ſect.3. probat.4.& ſequentibus. Illorum ergo diuerſorũ obiectorum,& rationum,prouenientium ex illis, ſcientia ſimplicis intelligentiæ prærequiritur ad volitionem incarnationis, permiſſionis peccatorum,& ad volitiones alias.

Confirmatur & explicatur amplius , quia non 8. *Scientia mediorum.* modò ſcientia mediorum,vt ſic, ſed etiam ſcientia conferens media, & oſtendens, quod illorum ſit optimum, & ſcientia conferens inter ſe rationes, & motiua, oſtendénſque præſtantiam quorundam, prærequiritur & eſt prior volitione efficaci, qua perfectiſſimum habet volendi modum, vt ea ratione vel optimum medium, optimáſque rationes eligat; vel ſaltem non temere , ſed conſulto recedat ab illis.

Dico quartò. Quælibet ſcientia conditionata 9. *Scientia conditionata præfinitione prior.* prior eſt volitione efficaci prædefiniendi liberas volitiones hominum & Angelorum. Dixi *quælibet* , vt comprehendam vtramque ſcientiam conditionatam,videlicet,eam,quæ præciſè cognoſcit & iudicat illationem moraliter infallibilẽ creatæ volitionis

volitionis ex circũstantijs (quę sciẽtia est simpliciter necessaria) & eã, quę iudicat quę tiã volitiones coëxisterent cum quibuscumq; circunstantiis, si ponerẽtur quã appellamus mediã; quoniã ex parte obiecti participat aliquid de sciẽtia libera, & aliquid ex scientia necessaria: de quib. dictũ est satis to. pręced. disp. 61.

10\. Probatur assertio, quia nisi Deus certò sciat, quibus medijs & circũstantiis adhibitis allliceretur humana volũtas, vt liberè cõciperet talẽ volitionẽ, licet eã posset non cõcipere: nõ esset possibila tuto, & sine vllo frustrationis periculo, Deũ efficaciter velle vt humana voluntas eiusmodi volitionẽ conciperet. Confirmatur; quoniã scientia conditionata prælnxit atq; direxit prędestinationẽ, reprobationem, Incarnationis decretũ. vnlitiones permittẽdi peccata, atq; plurimas alias Dei volitiones: prout ex sacris literis & Patribus probatũ est multis disp. præced. tom. de Sciẽtia præsertim disp. 69. Alia exẽpla videbimus sect. 3. initio.

Exponeret se Deus frustrationis periculo.

11\. Dico quintò. Quodammodo vnlitiones Dei, tanquam conditionaliter futuræ, sunt priores in ratione obiecti, quàm scientia conditionata non solùm illarum, sed etiam volitionum humanarum: quoniam omnes pendent à Dei volitionibus, Hæc autem prioritas est infimi gradus, qui vix mereatur prioritatis nomen; siquidem ea conuenit omnibus volitionibus creatis, non solùm his, quæ sunt infinita duratione posteriores, sed etiam ijs, quæ nunquam erunt, sed tantum forent sub quibusdam circunstantijs. Quod autem hæc obiecta supponantur ad scientiam mediam, vt in se ipsis cognoscantur, quasi præsentia, probatum est eodem tom de scientia disp. 75. & 77.

Volitiones Dei conditionaliter futura. Infimi gradus prioritas

12\. Dico 6. Nulla scientia conditionata prior est; neq; posterior, neque simul cõparatione diuinarum volitionum, quæ non sunt totaliter efficaces: qualis est non tantum complacẽtia simplex omnium bonorũ, quæ necessariò conuenit Deo; sed etiam voluntas antecedens saluandi omnes, quæ libera est, & quantum ad ipsam attinet, est efficax: vt probatum est disp. 19. sect. 12. Probatur, quoniam ad huiusmodi volitiones concipiendas sufficit intelligentia simplex, ostẽdens virtutem mediorum, & possibilitatem obtinendi finem: igitur ad illas nihil opus est præscire, quid voluntas faceret sub talibus circunstantijs. Aliunde vero, neq; volitiones illę prærequiruntur ad scientiã conditionatã, & ideo neque sunt priores, neq; posteriores, nec simul, iuxta dicta disp. præc. sect. 5. col. a.

Probatur.

13\. Vnde postremò colligitur potiori iure scientiam visionis nõ esse priorem eiusmodi volitionibus simplicis complacentiæ, vel conditionatis, siue volitionibus antecedentibus; quamuis eadem scientia sit aliquo modo posterior, quatenus illæ volitiones prærequiruntur ad realem existentiam obiectorum, quæ supponuntur ad scientiam visionis, vt magis constabit ex sect. sequenti.

SECTIO II.

Quomodo scientia visionis posterior sit volitionibus diuinis.

1\. Dico primò. Nulla scientia diuina sic est posterior volitione, quasi Deus ideo cognoscat & iudicet aliquam veritatem, quoniam vult illam cognoscere & iudicare: quemadmodum nos quando volumus, & quod volumus intelligimus, atque, dũ euidentia non obstat in contrarium, vt volumus iudicamus. Scientia quippe diuina, quantum ad exercitiũ, & quantũ ad iudicium, est prorsus necessaria, sicut dictum est frequenter in tomo præcedenti.

2\. Dico secundò. Nihilominus omnis scientia visionis rerum contingentium (cuiusmodi sunt omnes creaturarum existentiæ) posterior est aliquibus volitionibus, ea præsertim volitione, qua Deus voluit creare rem illam, aut voluit creare causas sufficientes, productiuas illius rei. Sicut scientia visionis Mũdi, vt absolutè futuri, supponit decretum creandi Mundum: & scientia visionis peccati supponit decretum creandi voluntatem liberam cum omnibus circumstantiis, quæ ad peccandi potestatem sufficiunt, & decretum permittendi peccatum. Huius autem ratio est, quia scientia visionis diuinæ præsupponit, tanquam conditionem requisitam ex parte obiecti materialis, illius existentiam in aliqua differentia temporis: vt probatum est tomo pręcedenti de scientia disp. 28. & 29. Atque ad hanc existentiam præsupponitur decretum liberum creandi rem illam, vel creandi causas sufficientes illius, aut etiam permittendi. Ergo hoc decretum prius est visione illius rei.

Scientia visionis sui obiecti decretũ efficax supponit.

Sed negant aliqui consequentiam istam, quia variatur, inquiunt, genus causæ, & prioritatis: nam decretum diuinum est in genere causæ efficientis prius Mundo: Mundus autem non in genere efficientis, sed in genere obiecti materialis prius est visione diuina. Verumtamẽ hæc solutio parum refert ad præsentem disputationem. Nam cum præcedenti argumento fiat euidens, visionem Mundi, vt futuri prærequirere existentiam Mundi, vt absolutè futuram: eadem ratione prærequirit creationem Mundi; ac proinde etiam prærequirit voluntatẽ creandi Mundum. Rursus, cum nomine prioritatis nos nihil aliud intelligamus, quàm hanc veluti dependentiam & necessariam connexionem, ratione cuius vnus actus implicat contradictionem: nisi existente alio: nihil est quod intendamus amplius inferre, quàm quod visio mundi prærequirit voluntatem creandi mundum, quasi producentem, & monstrantem obiectũ materiale, à quo determinetur diuina ratio. 3.

Aliquorum solutio, & eius refutatio.

Hinc sequitur, non esse veram quorundam neotericorum sententiam, qui existimant, diuinam voluntatem efficacem, qua vult elici aliquem actum liberum, supponere visionem eiusdem actus liberi, vt absolutè futuri; quam sententiam refutaui tomo præcedenti de scientia disp. 15. sect. 30 & sequentibus & disp. 16. sect. 6. Ratio breuiter est, quia si talis voluntas efficax Dei requiritur, vt eliciatur ille actus liber, quem vult; iam supponitur ante præuisionem illius actus (vt probatum est) Si autem non requiritur superflua est, & neganda. 4.

Quorundam neotericorũ sententia.

Neque satis est respondere, voluntatem efficacẽ esse priorem & posteriorem visione diuerso genere dependentiæ: nam licet inter alios actus Dei concedere liceat mutuam dependentiam; cæterum inter visionem & volitionem efficacem; quę ad creaturam terminatur, repugnat. Sicut enim mundũ esse creãdum propterea verum est, quia Deus liberè decreuit creare; ita propterea Deus videt esse creandum mundum, quia decreuit creare. Et sicut è contrario non est verum, propterea Deum liberè velle creari mundum, quia mundus creandus est; ita absurdum esset asserere, ideo Deum determinatum esse ad creandum mundum, quia præuidit esse creandum. 5.

Huius rei repugnantia clarius ex perspicua & attenta rei ipsius consideratione, quam ex vlla alia ratione constabit. Ostenditur autem hoc signo, quia independenter à visione, qua Deus videt, creaturam existere, intelligitur res absolutè existere; ac proinde intelligitur res constituta in omni genere causæ ac præsupponere omnem seriem præcedentiũ causarum. Vnde non præsupponet visionem eiusdem rei. Hæc dicta sunt de ijs, quæ Deus vult voluntate efficaci: nam quædam sunt, quæ Deus non vult 6.

voluntate

Quæ à Deo voluntate efficaci non vult.

voluntatę efficaci, veluti peccata & eorum materiales actiones; atque illorum omnium visio supponit in Deo volitionem efficacem tribuendi concursum vniuersalē & alia necessaria, vt possit talis actus elici.

7. *Obiectio.*

Contra præcedentem rationem obiicies, quoniā vt ostendimus præcedenti tomo de scientia disp. 26. sect. 4. diuina scientia sic fertur in diuinam volitionem liberam, vt ex modo cognoscendi non supponat, diuinā volitionē actu existere, sed tantum supponat illam esse futuram, ad eum modū, quo diuina visio nostri actus liberi futuri, non supponit existentiam actus, nisi vt futuram in aliqua differentia temporis. Ergo ex vi talis modi cognoscendi suam volitionem, poterit in Deo prior esse visio eiusdem voluntatis vt futuræ, quā eiusdem voluntatis existētia.

8. *Ad visionem sufficit volitionem Dei esse futuram.*

Respond. negando consequentiam. Ratio est, quāuis enim Deus ex vi modi videndi non supponat, suam volitionem existere actu, sed ad visionem sufficiat, volitionem Dei esse futuram; nihilominus non potest esse Deo ratio volendi aut determinatiuū ad volēdum mundū, quod videat, se voliturū esse mundum. Alias volitio Dei esset obiectum, quod cognitiū determinat ad se ipsam, quod per sese videtur absurdum, vt antea dicebamus. Inde sequitur, vt visio volitionis creandi mundū aut visio mundi, vt futuri, nō possit esse propriè prior, quàm volitio ipsa creandi mundum; sed potius sit posterior, id est, pendens vt à proponente obiectum. Argumentū autem rectè probat, quod volitio diuina non sit tam perfectè prior visione diuina; quoniam in illo genere prioritatis, vt sic præcisè considerato, non repugnabat nihilominus esse posteriorem tempore.

9. *Scientia futuritionis creaturarum est post prædefinitionem.*

Dico tertiò. Clarior est ratio, propter quam sit posterior decreto Dei scientia futuritionis creaturarum, quam Deus habet in decreto producendi, vel prædefiniendi res illas; quæ scientia distincta est à scientia visionis, quoniam ex peculiari modo tendendi, non supponit creaturarum existentiam in se ipsis, sed in sua causa suprema: sicut probatū est tomo præced. de scientia disp. 25. sect. 3. & sequentib.

10. *Tertius modus cognoscēdi res futuras.*

Dico quartò, Tertius alius modus est, quo Deus omnes res futuras cognoscit, tanquam absolutè futuras; cognoscit autem non præsupposita futuritione absoluta illarum rerum, nec præsupposita futuritione absoluta sui decreti; sed tantum præsupposita futuritione conditionata sui decreti, & volitionum creatarum, sicut hæc supponuntur ad scientiā mediam: de quo diximus præcedenti tomo de scientia disp. 77. sect. 6. & 7. Præsentis autem disputationis proprium est recolere, talem scientiam absolutæ futuritionis, non esse posteriorem Dei volitionibus, tanquam absolutè futuris, sed tantummodo tanquam conditionaliter futuris.

11.

Dico quintò. Visiones intuitiuæ quorundam obiectorū, aut saltem scientiæ, quibus eorum absoluta futuritio cognoscitur, priores sunt quàm volitiones efficaces aliorū obiectorū, quotiescumq; Deus ex vnius rei existentia futura, sumpsit rationē, aut occasionē volendi aliā rem. Cuius primariū exemplū est

Primarium exemplum.

in sentētia S. Thomæ, iuxta quā præuisio originalis peccati, tanquam absolutè futuri fuit prior decreto Incarnationis, quoniam Deus eam noluit, nisi dependenter à peccato præuiso. Secundum exemplum sit præcognitio medij tanquam absolutè futuri, quæ potest esse prior efficaci volitione finis: quoniam possibile est, Deum ex medio liberè faciendo ab homine, vel etiam à dæmone, quod præcognoscit esse absolutè futurum, occasionem sumere volendi efficaciter aliquem finem quem ex vi præsentis volitionis non intenderet efficaciter, nisi præcognouisset absolutam futuritionem medij.

Tertium exemplum similiter est de possibili (quoniam de facto res aliter se habet) quamuis enim Authores dissentiant circa prædestinationem, vtrum facta fuerit ante præuisa opera, vel post præuisa: cæterum omnes vt certū supponere videntur, de potentia absoluta fuisse possibile, saltē aliquos homines ad gloriam prædestinari post præuisa merita, & alios reprobari, post præuisa peccata; quidquid dicāt aliqui recētiores, alioqui nobiles inter primarios Theologos, vt Vasq 1. part. disp. 89. cap. 11. dum Caietanum refutat, & Suarez 3. part, tom. 1. disp. 5. sect. 1. cnl. 5. 12.

Prædestinatio de facto ante præuisa merita possibilis tamen post.

Possibilitatem istam supponere videtur Prosper epistola ad Augustinum prope finem, quoniam sic eum interrogat: *An in his, qui aliquid boni acturi sunt, per præscientiam possit stare propositum? An verò vniformiter, licet diuidi præscientia a proposito non possit; præsciētia tamen quodā ordine sit subnixa proposito?* Nota quemdam ordinē, quo sciētia futuritionis absolutæ sit posteriòr proposito, quoniā sit subnixa proposito. Denique si Deus nō prędefiniret merita prædestinati ad gloriā, vt ad præmiū; foret omnino prærequisita præsciētia meritorū, vt absolutè futurorū. 13.

Prosper.

SECTIO III.

Soluuntur incidentes dubitationes, & argumenta posita in sectione prima.

PRima dubitatio versatur in quibusdam obiectis, quorum efficax volitio supponere videbatur scientiam absolutæ futuritionis aliorum obiectorum. Primò namque volitio prædicendi aliquid futurum, supponere videtur visionem, aut aliam scientiam absolutæ futuritionis eius euentus, qui prædicendus est. Secundò, volitio puniendi æterna pœna, & volitio permittendi finale peccatum supponere videtur præscientiam finalis peccati tanquam absolutè futuri, vt ea ratione sit voluntas consequens. iuxta dicta disp. 19. & 20. 1.

Volitio prædicendi futurum.

Tertio volitio creandi singularem hanc animam rationalem de lege ordinaria videtur supponere, præcognitam esse tanquam absolutè futuram talem materiam, tali loco & tempore, talibus dispositionibus præparandam. Quartò. Quoties scriptura testatur, hominis opera fuisse causam, seu rationem, vt Deus amaret, aut beneficium conferret; toties videtur, præscientiam humanorum operum, tanquam absolutè futurorum fuisse præsuppositam ad amorem Dei, quo voluit beneficium conferre. Sicut Ioan. 10: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam.* Ioan. 16. *Ipse Pater amat vos quia vos me amastis.* Lib. 3. Reg. cap. 3. *Quia postulasti verbum hoc, &c. ecce feci tibi secundum sermones tuos.* Apocalypsis 3. *Quoniam seruasti verbum patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis.* 2.

Volitio creādi hanc animam rationalem.

Opera hominis causa cur Deus beneficium conferat.

Ioannis 10.

3. Reg 3.

Apocalyp 3.

Respondetur, liberum Deo fuisse prædictas omnes volitiones concipere, præsupponendo scientiam visionis, aut aliam scientiam futuritionis absolutæ, atque dependenter ab illa scientia: túncque posteriores essent. Verumtamen id non fuit necessarium; quia satis erat scientia conditionata, virtute cuius tuto & certò Deus potuisset, eos omnes effectus decernere dependenter ab aliis effectibus condititionaliter præcognitis. 3.

Secunda dubitatio, vtrum seclusa dependentia possit diuina visio prior esse, quàm volitio alterius obiecti disparati, vel possit esse posterior. Ratio dubitandi potest hoc loco declarari: volitio producendi hoc tempore leonem, & volitio prædestinandi Petrum Apostolum simul sunt: sed visio leonis hoc tempore producendi, posterior est volitione producendi eundem leonem. Ergo visio illius leonis posterior est volitione prædestinandi 4.

Ratio dubitandi.

Petrum

Petrum Apostolum. Maior probatur, quia volitio produccudi hoc tempore leonem, & volitio prædestinandi Petrum non sunt inuicem priores & posteriores: ergo suut simul.

5. Resp. hanc vltimam illationem esse nullam, quin potius omnes operationes, quæ nullo modo peudent ab inuicem, uullo modo sunt priores, & posteriores, nec simul, in hoc enim genere simultas consistit in mutua & æquali dependeutia, sicut prioritas & posterioritas consistũ in dependentia. Diximus hoc disp. 22. sect. 5. corol. 2.

6. *Prima solutio.* *Secunda solutio.* Ad argumenta posita initio sectionis primæ, solutio prima sit, quæ nuper data est. Quamuis enim uullus actus intellectus sit prior alio, uon sequitur esse simul. Secunda solutio est: Quidam actus diuini intellectus sunt priores aliis: quia licet vnius obiecti creati cognitio nõ sit Deo ratio cognoscendi aliud obiectũ: cæterum vnius veritatis cognitio prærequiritur ad volitioné, & volitio prærequiritur ad visionem rei volitæ: vt vidimus sectionibus præcedentibus: hoc auté sufficit, vt vna cognitio sit prior alia cognitione. Sed de hac prioritate plura dicemus sect. sequenti.

7. *Vtilitas illa grauius dispendium affert.* Ad secundum respondetur, illam vtilitatem esse contemnendam propter grauius dispédium, quod affert. Concedit enim quod maximè durum & absurdum in hac re dici potest nimirum aliquid velle Deum dependenter ab hoc, quod sciat, se voliturum esse, ita vt ex modo volendi non determinaretur ad volendum, nisi gubernaretur cognitione suæ volitionis, vt futuræ: quod refutatum est iam sect. 2.

SECTIO IV.

Quem prioritatis ordinem possimus inter diuinas intellectiones concipere.

5. *Discursus Deo repugnat.* DIco primò. Inter diuinas cognitiones repugnat illud prioritatis genus, quo vna cognitio propriè & verè causa est alterius cognitionis; qualis prioritas est discursus, qui Deo repugnat: vt latè probatum est tom. præcedent. disp. 14.

2. *Cognitio Dei prior cognitione creaturarum.* Dico secundò. Cognitio Dei, in quantum terminatur ad Deum ipsum prior est secundùm rationem, quam cognitio creaturarum: quia illa est ratio formalis, à qua euidentiam & certitudinem, & specificam rationem participat cognitio creaturarũ. Nihilominus aliquo modo posterior est cognitione creaturarũ; quia non esset cognitio comprehensiua Dei uisi compreheuderentur creaturæ, vt obiecta materialia: sed in hac mutua prioritate perfectior, & vt ita dicamus, maior prioritas est, quæ nasciuur ex obiecto formali.

3. *In Deo cognitio causa non est ratio cognoscendi effectum.* Dico tertiò. Nulla cognitio creaturæ est prior cognitione alterius creaturæ hoc genere prioritatis, scilicet, vt ratio formalis alterius. Quia, quamuis Deus cognoscat causam, & effectum procedere à causa: nihilominus in Deo cognitio causæ nou est ratio cognoscendi effectum (loquor de cognitione simplicis intelligentiæ.) Nam diuina essentia est per se ipsam sufficiens ratio formalis cognoscendi omnia, & nulla alia creatura est ratio formalis cognoscendi aliam, vt dictum est tom. præced. disp. 5. & disp. 10. sect. 3.

4. *Deus cõprehẽdẽdo causam comprehendit effectus.* Dico quartò, quamuis nullius creaturæ cognitio sit Deo ratio formalis cognoscendi aliam; nihilominus potest esse ratio materialis cuiusdam præcisè formalitatis diuinæ scientiæ. Deus enim comprehendendo causam creatam, eo ipso comprehendit omnes effectus illi possibiles, quos etiam cõprehenderat prius in essentia diuina. Talis igitur effectuũ cognitio, præcisè, prout habetur in causa, tãquam in obiecto materiali, est posterior cognitione causæ. Quã eandé posterioritaté intellige de cognitione causæ præcisè, prout Deus nouit talé causã ex talibus effectib. inferri.

Creaturarũ cognitiones æquali prioritate inuicẽ priores. Dico quintò. Creaturarum cognitiones, etiam sub primaria ratione, quatenus in diuina essentia creaturæ comprehenduntur, sunt inuicem priores æquali prioritate ac dependentia; subindéque sunt simul. Quia cognitio causæ, cui essentialiter conuenit esse causam, & cognitio effectus, cui essentialiter conuenit esse effectum, & aliorum, quæ mutuo se respiciunt, siue transcendentali, siue prædicamentali relatione, sunt inuicem priores & posteriores, & ideo simul: quoniam vnius cognitionis obiectum non potest intelligi, nisi alio cognito; ideóque dependent inuicem cognitiones illorum. 5.

Cognitio viuentis corporei in animalis cognitione includitur. Aliæ autem cognitiones absolutè dici possunt priores aliis, ad quas supponuntur, vel potius in quibus includuntur, sed tameu illas non includunt, neque supponũt. Sic enim cognitio viuentis corporei supponitur & includitur iu cognitione animalis, quam tamen non includit, nec supponit. Cognitio materiæ continetur in cognitione particularis compositi, sed nõ includit eam. Cognitio formæ positiuæ supponitur ad cognitioné priuationis, veluti cognitio lucis ad cognitionem tenebrarũ; sed non supponit cognitionem priuationis. Hactenus cõparauimus inuicé solas cognitiones simplicis intelligétiæ; nunc de scientia conditionata & scientia visionis est dicédum. 6.

Scientia media, & scientia infallibilis illationis posterior simplici intelligentia. Dico sextò. Scieutia media, & scientia infallibilis illationis vtraque posterior est, quã scientia simplicis intelligentiæ eorundem obiectorũ, vel aliorum habentium necessariã connexioné cum illis. Cæterorum autem obiectorum, quibus non est cõnexio necessaria, nec prior est, neque posterior vna scientia, quam altera, propter rationé in simili traditã de volitionibus sect. 1. dict. 2. & 6. 7.

Scientia media vnius obiecti prior visione alterius. Dico septimò. Comparatione quarumcũque rerum, quas Deus prædefiniuit, fieri dependenter à libertate creata, sciẽtia media (vel scientia infallibilis illationis, in quibus ea reperitur) est prior, quàm intuitiua visio illarum rerum, & quàm alia quælibet cognitio futuritionis absolutæ prædictarum rerum, & habentium connexionem cum illis: de quo plura diximus tomo præcedenti disp. 25. sect. 3. & disp. 75. sect. 6. 8.

Dico octauò. Respectu eiusdem obiecti creati semper est prior scientia simplicis intelligentiæ, quàm scientia visionis: tum quia scientia visionis supponit possibilitatem, quam ostendit scientia simplicis intelligentiæ; & addit actualitaté, in qua essentialiter includitur. Tum vel maximè, quia scientia simplicis intelligentiæ supponitur ante decretum diuinum creandi aliquam rem, vel creandi causas, à quibus produci possit; hoc auté decretum supponitur ante scientiã visionis eiusdem rei: vt vidimus sect. 2. Consequenter cognitio intelligentiæ simplicis vnius obiecti prior erit visione alterius obiecti, quando illius productio requiritur ad productionem alterius: sicut cognitio Solis, vt possibilis, prior erit quã visio equi, vt naturaliter geniti. Verùm ista dependentia seclusa, nullus erit ordo inter cognitiones simplicis intelligentiæ, & visiones diuersorũ obiectorum. 9.

Dico nonò. Si comparemus inuicem visiones 10.

rerum,vt præſentium in æternitate:prioritas aut ſimultas illarum aſſignanda erit eodem modo, quo de ſcientia ſimplicis intelligentiæ diximus aſſertione 5.Sed addendum eſt, contingere frequenter,vt res aliqua viſa iam vt futura,ſit ratio, vel conditio requiſita,vt Deus velit aliquid aliud facere: ſicut videre peccatum liberè factum, in ſententiâ D.Thomæ,cōditio fuit prærequiſita ad decernendam Incarnationem.Tunc igitur etiam viſio illius cōditionis,vt peccati, prior eſt viſione alterius boni voliti,v.g. Incarnationis.

11. *Alius ordo inter viſiones diuinas ab authoribus cōſtituitur.* Decimò. Inter viſiones diuinas à quibuſdam Authoribus conſtituũut alius ordo ex eo ſolum, quod obiecta viſa ab inuicem pendeant, vel à Deo volita ſint, aut permiſſa cum aliquo ordine prioritatis & dependentiæ obiectorum ab inuicem. Et quidem aliquis ordo videtur redundare in viſiones ex obiectis quatenus vnius viſionis obiectum non exiſteret, niſi exiſtente alterius obiecto: verumtamen hic ordo parum intrinſecus eſt viſionibus:ſiquidem vnius obiecti viſio, non eſt ratio,neque conditio requiſita, vt videatur aliud:ſicut quamuis exiſtentia Solis neceſſaria ſit,vt exiſtat equus, tamen ex modò videndi nullo modo prærequiritur in Deo viſio intuitiua.Solis ad viſionem intuitiuam equi.

DISPVTATIO XXIV.

Quiſnam prioritatis ordo rectè concipiatur inter volitiones diuinas.

SECTIO I.

Quæ ſunt clariora præmittuntur.

1. IMPRIMIS certum eſt repugnare diuinæ ſimplicitati realem prioritatem, quæ proueniat à reali dependentia, per quam vna volitio cauſetur ab alia, vel ab alia realiter pendeat. Sicut probatum eſt diſput. 15. ſect.1.& diſp.22.ſect.1.

2. *Iuniorum placitum.* Secundò, licet iuniores aliqui propter ſummam ſimplicitatem diuinæ volitionis, ita prioritatis ordinem à diuinis volitionibus excludant, vt ſolùm relinquere videantur obiectorum ordinem,quem Deus vult in illis eſſe, qui prorſus extrinſecus eſt diuinis volitionibus: nimirum *Impugnatur* quatenus Deus vult,vnam rem eſſe finem,aliam eſſe medium ordinatum ad finem, & exiſtens propter finem:nihilominus ex dictis diſput. 22. ſect.3.& 4.& diſp.15.ſect.3.& ſequentibus,manet abunde probatum, ineſſe diuinis volitionibus aliud magis intrinſecum fundamentū prioritatis ſecundùm rationem,diſcrepantis à prioritate obiectorum. Conſiſtit autem hic ordo in eo formaliter, quod vnius obiecti volitio eſt ratio determinans ad aliam volitionem, ſiue quaſi finis vltimus & obiectum formale, ſiue quaſi materiale, ſecundariúmque motiuum (vt vidimus dicta diſputat. 15.)nec determinat, quoad ſubſtantiā volitionis(quæ eſt neceſſaria)ſed quoad liberam terminationē ad obiectum creatum.

3. *Duo prioritatis gradus.* Sunt igitur duo gradus prioritatis inter volitiones. Primus & maximus eſt, quo dilectio diuinæ bonitatis eſt prior quolibet amore creaturarum,non ſolùm amore libero, quo diliguntur voluntate antecedenti,& conditionali,vel abſoluta & efficaci voluntate: ſed etiam neceſſariò amore complacentiæ. Nihil enim diligit Deus, niſi propter infinitam bonitatem,tanquā propter obiectum formale.Secundus gradus eſt,quo volitio producendi vnam creaturam eſt prior volitione producendi alteram,quoniam vna creatura eſt ratio ſecundariò mouens, tanquam obiectum materiale, vt Deus velit aliam producere. Sic enim Deus propterea voluit dare redēptionem & Sacramenta,quia voluit homines ſaluare: propterea vult homines prouocare ad importunam orationem,quia vult concedere,quod petitur:propterea hortatur ad pœnitentiam,qua vult condonare peccata. Cuiuſmodi alia exempla conſtabunt ex ſequentibus ſectionibus.

Tertiò ſimplex còmplacentia neceſſaria creaturarum eſt prior quolibet amore libero creaturatum,etiam antecedentis volũtatis;& inter voluntates antecedentes volitio finis eſt prior volitione mediorum;ſicut de volitionibus efficacibus dicemus ſect. ſequenti. Denique voluntas antecedens eſt prior volitione conſequenti,quorumcumque obiectorum,quæ ſupponunt oblata fuiſſe vel data,quæ dedit aut obtulit antecedens voluntas. 4. *Volũtas antecedēs prior conſequente.*

Quartò.Cùm omnis volitio verſetur aut circa finem, aut circa media; fit vt tota ferè ratio conſtituendi ordinem inter volitiones diuinas, pendeat ex eo; vtrùm ſemper ſit prior intentio finis, quàm electio medij: & vtrùm electio medij proximioris ad finem, ſemper ſit prior,quàm electio medij remotioris à fine. Nam quod aliquando priores ſint,dubitari non poteſt. 5.

Quintò. Ad huius explicationem notandum eſt axioma, Theologis ac Philoſophis familiare, videlicet,quod eſt primum in intentione,poſtremum eſt in executione. Quod deſumptum eſſe videtur ex Ariſtotele lib.3. Ethicor. cap.3.circa med.vbi ait,conſultationem & inuentionem medij peruenire ad illud medium, quod eſt prima cauſa in executione, licet poſtrema fuerit in inuentione,& intentione:vt bene explicat Euſtracius Nicen. Epiſcopus ibi. Hanc doctrinam clarius tradit D.Thomas 1.2.q.1.art.4 corpore. 6. *Axioma Theologis,& philoſophis familiare. Ariſtoteles. Euſtracius Nicenus Epiſcopus. D. Thomas.*

Itaque executionis ordo contrarius eſt ordini intentionis; idque propterea, quoniam ordo intentionis eſt cauſæ,prout eſt finalis,cuius virtus, & eſſentia in eo conſiſtit,vt in mouendo appetitum ſit prima cauſa.Quare iam in ordine intentionis prima eſt. Sed quoniam aut finis ipſe, aut conſecutio finis eſt effectus, producendus per media, vt per cauſas efficientes, aut materiales; alioqui non indigeret mediis: inde fit, vt idem finis ſiue illius conſecutio ſit poſtremum in executione,hoc eſt ſecundùm ſeriem cauſarum efficientium & materialium. 7. *Virtus,& eſſentia cauſæ finalis.*

Sextò. Plures neotericorum in diuinis actionibus concedũt vtrumque ordinem prædictum, alium intentionis, alium executionis: vt Suarez 3.p.tom.1.diſp.5.ſect.1. & poſtea in difficultate 2.& lib.3. de auxiliis cap.19.à num.5.vſque ad 8.& cap.18. num.4. Cuius fundamentum eſt, quoniam in Deo diſtinguntur ratione ratiocinata volitio finis, & volitio exequendi eundem finem, applicando potentiam ad media, per quæ conſequendus eſt finis. Ergo in his duabus volitionibus erit diuerſus ordo. Nam volitio finis erit quandoque independens à mediis particularibus; ſed volitio exequendi, ſemper pendebit à medio particulari, à quo incipit executio. 8.

Sed

9. Sed ne huins occasione enntingat in sequentibus disputationibus error; tria breuiter dicenda sunt. Primum. Ordo executionis est in diuinis actionibns denominatio extrinseca à rebus, quæ volitæ sunt. Secundum. Ordo executionis est in volitione diuina sicut obiectum expressè, & distinctè, & realiter à Deo volitum; quoniam Deus realiter & expressè vult, vt medium sit efficiens causa, vel dispositio ad finem, & vt finis pendeat à medio, tanquam à causa efficiente, vel dispositione. Quo modo prioritas eadem assignari potest in cognitione diuina; quoniam cognoscit finem pendere à medio, vt ab efficiente, & quandoque esse posterius tempore.

Ordo executionis denominatio extrinseca.

10. Tertium est. Ordo execntionis non potest esse in volitionihus dininis formaliter & per se, nisi tantum vt obiectum, & per denominationem extrinsecam, vt nuper dictum est. Probatur, quoniam ordo exeeutionis est ordo effieientiæ, vel causæ materialis, quo media concurrunt ad assecutiooem finis, sicut nuper dictum est: hæ autem efficientia aut causalitas materialis, nullo modo est inter diuinas actiones, ita vt vna aliam efficiat, vel disponat ad illam. Confirmatur, quoniam ordo executionis semper est idem, ita vt secundum illum semper sit prius illud medium, quod magis distat finis consecutione. Cæterum ordo intrinsecus diuinarum volitionum varius esse potest; quoniam potest ita amari finis, vt eius amor pendeat ab amore determinati medij; & potest independenter amari, vt in sequenti sectione dicetur. Vnde fit, vt quamuis in executione finis pendeat ab hoc medio; nihilominus eius amor non pendeat ab amore huius medij, & propterea non habeat ab intrinseco eundem ordinem.

Ordo executionis in volitione diuina non est formaliter, & per se. Probatur.

Confirmatio. Ordo executionis semper idem.

11. Ad fundamentum Suarez respondeo. Tantum probat, volitionem exequendi posteriorem esse intentione finis, & posteriorem esse electione omnium mediorum: si fortè voluntas exequendi distincta est à volitione efficaci finis, & mediorum (de quo nihil attinet ad præsens.) Verum non probatur inde ordo executionis in diuina voluntute; quoniam etiam inter volitiones exequendi, volitio exequendi medium posterior est, & dependens à volitione exequendi finem; cum tamen In ordine executionis medium sit absolutè prius, & independens à fine.

Respondetur ad fundamentum Suarij.

12. Sed quoniam illa sententia, tribuens diuinis volitionibus ordinem executionis, destinatur ad explicandam prædestinationis causam ex mente Augustini: notandum est, neque Augustinianæ prædestinationi, nec Theologicis rationibus, nec philosophiæ consentaneum esse talem executionis ordinem: vt ostendemus, vbi de prædestinationis causa tractauerimus Interim videri potest Vasquez 1. part. disp. 89. cap. 7. §. *Tertio dicunt.*

Talis executionis ordo nec Theologicis rationibus, nec philosophiæ consentaneus.

13. Propterea moneo tandem, quæcumque sunt in hac disputatione dicenda de ordine diuinarum volitionum, esse intelligenda de ordine intentionis, non verò de ordine executionis, cuius vtilitas ad explicandam Dei prædestinationem, vt existimo, non est alia, nisi vt plura latibula præbeat respondentibus, multiplicitatis anfractibus, & circuitionibus diuersorum ordinum.

Dicenda de ordine intentionis intelligenda

* * *

SECTIO II.

Vtrùm in Deo volitio finis semper sit prior volitione mediorum.

Frequenter esse priorem volitionem finis, nemini dubium est: quare difficultas non est, nisi de huius ordinis necessitate: ita vt impossibile sit volitionem medij esse absolutè priorẽ. Scotus 3. dist. 7, q. 3. & dist. 19. q. 1. & dist. 32. artic. 3. vt generalem regulam ordinandi actiones diuinæ voluntatis, hanc propositionem præmittit. Qui ordinatè vult, prius vult finẽ, quam ea, quæ sunt ad finem; & prius vult maius bonum, & propinquius & accommodatius ad finem, quam quod minus bonum est, aut minus accommodatum ad finem. A Scoto Verba transcripsit Gabriel lib. 3. dist. 32. q. vnic. art. 1. notabili 3. neque multũ dissidet Ochamus 1. dist. 41. q. vnic. soluens argum. 1.

Scoti regula, & illius opinio.

Hæc regula, si accipiatur, vt congrua ratio venandi ordinem diuini consilij, quãdo oppositum validioribus rationib. non probatur, vtilis est & verá. In hoc sensu videtur tradità Scoto, cum in eisdem locis cit. & in 1. dist. 41. in variis opinionibus supponat multa esse, ex quibus Deus potest pro libito vnum velle prius, aliud verò posterius: vt contra Caietan. ostendimus in disp. 22. sect. 3. 2.

Sed notandum est, aliquod medium esse propinquius fini tripliciter. Primò, quoniam est medium, quo posito magis accedit ad cõsecutionem finis, & ante quod prærequiruntur alia media. Qua ratione ad beatitudinem propinquius medium est perseuerantia, quam iustificatio, & hæc propinquior, quam vocatio. De hoc genere propinquitatis dicemus in opinione secunda. Secundo modo dicitur medium propinquius fini, quoniam est illi similius, vel accommodatius ex se ad talem finem. Et hoc modo, sicut Deus potuit, relicto medio accommodatiori ex se, vti medio, quod ex se minùs accommodatum est; ita potuit medium minus aecommodatum præponere, & prius velle; quoniam ad oppositum ordinẽ nulla necessitas compellit: vt infra constabit. 3.

Mediũ propinquius fini tripliciter.

Imò quandóque si Deus ad vnum finem vtatur minus proportionato medio, vt prius & magis intento; inde consequetur alium finem ostendendi suam sapientiam, & potentiam, & libertatem. Confirmatur, quoniam potest Deus finem intendere, non in summa perfectione, sed In aliquo gradu inferiori. Tunc autem ad finem, in eo gradu limitato consequendum, congruentius erit vti medio minus proportionato cum fine secundùm se, quamuis sit magis proportionatum ad limitationem finis. 4.

Potest Deus finem in gradu inferiore perfectionis intendere.

Tertiò modo dicitur medium propinqnius secundùm rationem perfectionis. Manifestum est autem, non esse necessarium, vt Deus prius velit quod magis perfectum est: alioqui omnino necessarium esset, vt prius volita esset Incarnatio, quàm creatio Mũdi & Adami; & prius volita esset visio beatifica petri, quàm illius gratia, & quã naturalis illius productio. Sed Doctores supponunt, hæc potuisse in diuina volitione priora esse: & potuisse etiã posteriora esse. Ergo hic ordo non est necessarius. Confirmatur, quoniam ex ea sententia sequeretur, Deum necessario voluisse prius prædestinare eos, qui perfectius Deum vident, quam eos, qui minus perfectè; & prius voluisse producere leonem, quàm lupum; quoniam leo perfectior est, in quibus necessitates 5.

Non est necesse prius velle quod perfectius est.

Cõfirmatur.

ordinis ponere prorſus abſurdnm erit.

6. Secunda opinio ſolùm affirmat priorem partem opinionis Scoti, videlicet, vt volitio finis prior ſit, quam volitio mediorum, & inter media, quæ Deus in ſua voluntate ſubordinat, ita vt vnú medium velit deſeruire ad conſecutionem alterius, illud medium ſit prius volitum, quod eſt proximius fini; qooniam illud ſe habet vt finis reſpectu alterius. Veluti quando vult vocationem propter contritionem, & contritionem propter iuſtificationem, & iuſtificationem propter glorificationem; prior eſt in Deo volitio glorificationis, qoàm aliorum; & prior eſt volitio iuſtificationis, qnam contritionis, & volitio contritionis prior, quàm volitio vocationis. Ita exiſtimare videntur Soarez 3.part.tom.1.diſp.5.ſect.1. ante primam difficolratem, & in difficul. 2. & difficult. 3. notab. 2. & Vaſqoez 1.part.tom.1.diſp. 89.cap.7.præſertim in §. *Quarto etiam*. & cap.11. quamuis hoc limitet modo dicendo infra ſect.3. difficultate 2.

7. *Primum argumentum ex D. Thom.* Ex Suarez colligo hæc argumenta. Primú ex authoritate D.Thomæ 1.p. quæſt.23.artic.4. dicentis, voluntatem finis prioré eſſe ordinationem mediorum ad finem. *Secundũ argumentum.* Secundum argum. quoniam motiuum amandi medium eſt amor finis; ergo prius in ratione cauſæ & motiui eſt amor finis.

8. *Tertium argumentum.* Tertium argumentum, quoniam vt in Deo vnum attriburum eſt ratio alterius, ſicut intellectus eſt ratio libere volendi, ita etiam inter volitiones diuinas amor finis eſt ratio amandi media. *Quartũ argumentum.* Quartum eſt ab exemplo intellectus diuini, qui licet vno & ſimpliciſſimo actu omnia intelligat; nihilominus prius ſecundùm rationem intelligit rei eſſentiam, quam proprietates; & prius intelligit principia, quam concluſionem: quoniam ex parte obiecti concloſio pendet à principiis, & non è conuerſo. Sic autem ſe habet finis ad voluntatem, ſicut principium ad intellectum. Ergo prius vult finem, quàm media.

9. *De volitione medij, & finis locutio duplex.* Pro deciſione notandnm eſt de volitione medij vel finis nos loqui poſſe dupliciter. Primò de volitione efficaci medij prout eſt medium, & finis, prout eſt finis, hoc eſt, de volitione, qua Deus vult, hunc finem eſſe finem huius medij, & hoc medium eſſe medium, quo efficaciter aſſequamur hunc finem. Quemadmodum vult, vocationem Petri eſſe medium ad efficaciter conſequendam gratiam, & gloriam; & vult, gloriam eſſe finem efficaciter conſequendum per vocationem.

10. *Prima concluſio.* De hoiuſmodi volitione finis, vt finis, & medij vt medij, ſit prima concluſio. Volitio finis eſt abſolutè prior volitione medij: quoniam ſe habet vt ratio mooens ad illius amorem: qoamuis alia ratione ſit etiam poſterior: quoniam volitio huius finis, quatenus finis eſt huius medij, neceſſariò pendet à volitione huius medij: quamuis minor ſit hæc dependentia. *Solutio argumentorum Suarij.* Hanc concluſionem demonſtrant argumenta Suarez: & hæc eſt præcipua eorum ſolutio.

11. Secundo modo loqui poſſumus de fine & medio materialiter acceptis. Et quæſtio erit, vtrùm res, quæ eſt finis, ſemper ſit priùs volita, quàm res, qoæ eſt medium. Ruſus aotem de medio & fine loqui poſſumus, aut vagè, aut determinatè. Dicamus ergo prius de medio, & fine materialiter & vagè acceptis.

Secunda concluſio. Sit igitur ſeconda concluſio. Semper volitio rei, quæ eſt medinm, ſupponit vt prioré volitionem rei, quæ eſt finis, ſaltem vagè. Veluti ſi Deus vult Petro tribuere ſacramenta & alia remedia ſalutis, illa volitio neceſſariò ſupponit intentionem colligendi gloriam Dei aliquo modo, vel per ſalutem Petri, vel eius damnationem iuſtam. Ratio eſt, quoniam Deus nihil poteſt amare, niſi ad eliciendam inde ſuam gloriá, aliqua via. *Probatur.* Confirmatur qooniam omne agens per voluntatem in omni actione intendit aliquam rationem boni, quæ eſt motiuum & finis illius actionis, ſiue ea ſit ſimplex ratio, ſiue componatur ex multis diſiunctiuè aut copulatiuè intentis.

Tertia concluſio. Volitio rei, quæ eſt finis, ſemper eſt aliquo modo poſterior, & dependens à volitione rerom, quæ ſunt media, ſaltem vagè. Quoniam ſi Deus, v.g vult Petrum efficaciter ad gloriam perducere, & hoc poteſt efficaciter per plura media obtinere; hæc volitio Dei neceſſario pendet à volitione vtendi aliquo medio ea poſſibilibus, ſaltem vagé; quamois in hac voluntate, nullum medium determinatum ſit. 12.

Seqoentes concluſiones agunt de fine & medio materialiter acceptis, & in particulari. In qua comparatione triplex ordo reperiri poteſt, explicandos triplici concluſione ſequenti. Sit igitur quarta concluſio. Poſſibile eſt, Deú velle in particulari materialem rem; quæ eſt finis omnino independenter à volitione rei, qoæ eſt medium in particulari. Declaratur & probatur, quoniam non repugnat, ſi Deus velit efficaciter aliquam rem, certus illam conſequi poſſe plurimis mediis; & in ea volitione præciſè non determinet particulare medium, ſed relinqoat determinandú, vel per aliam volitionem Dei, vel per libertatem noſtram. Etenim ſi Deus efficaciter velit, Petro prædeſtinato ſacerdoté adeſſe tunc, qnando in mortis articulo confiteri vult, & in ea volitione præciſè non determinet, quomodo illuc adducendus ſit ſacerdos, quoniam nihil intereſt, vtrùm ſacerdos veniat ſponte, aut vocatus, aut errabundus in eum locum incidat: neque verú veniat ad petendam eleemoſynam, vel ad prædicandú, neque vtrum equo, vel curru, vel naui per mare aut per flumen vectus: tunc prior eſt abſolutè intentio huios finis, quod ſacerdos adſit morienti, quoniam ab hac pendet voluntas Dei, qua determinat, ſacerdotem venire ad prædicandum equo vectum; & tamen ab hac voluntate huius medij determinati non pendet intentio illius finis: nam etiam ſi hoc medium determinatum non voluiſſet Deus, nihilominus voluiſſet illum finem. 13. *Triplex ordo in medio, & fine materialiter ſumptis. Quarta concluſio.*

Concluſio quinta. Ad eundem ferè modum intelligendum eſt, quádoque amorem medij determinati priorem eſſe intentione determinati finis, proximi & immediati, quod tunc ſolú contingere poteſt, quádo medium ſubſeruire poteſt ad varios fines, & Deus permittit noſtræ libertati, vt determinemus ad vnú, aut ad alium finé proximum: ſicut poſſibile fuit ita Deum voluiſſe Incarnationem, vt ex vi præſentis decreti non determinaret proximum finem paſſionis & redemptionis, qoouſque Deus præuidiſſet, Adamum eſſe peccaturú; qoo viſo, potuit Incarnationem ordinare in remedium peccati. 14. *Quandoque amor determinati medij prior amore determinati finis.*

Aliud etiam exemplum eſt poſſibile. Quando Deus aliquem prædeſtinatom flagellis & aduerſitatibus, aot concionatoris voce prouocat ad opera bona, relicta libertate, qua poſſit hic & nunc peccare, ſi velit: potoit ita præciſè velle flagella, vel concionatoris exhortationem, vt ex vi talis volitionis non determinet, quod hic 15.

& nunc

& nunc iste prædestinatus non peccet, sed benefacione & imperio medij formaliter sumpti, vt medium est, ordinatum ad finem, quod nos concessimus conclusione prima, & non contradicimus in sequentibus.

Ad secundùm. Resp. distinguendo Antecedens. Nam quando medium amatur formaliter, vt medium, tum ratio amandi illud est finis: sed contingit aliquando rem, quæ est medium, amari vna volitione, vt finem, propter intrinsecam bonitatem suam, & alia volitione amari, vt medium ad vlteriorem finem. Contingit etiam amari propter finem indeterminatum vna volitione; & alia volitione, secundùm rationem distincta, amari formaliter vt medium determinati finis: & in his casibus, priorum volitionum ratio & motiuum non est amor medij; vt constat ex concl. 5. 20.

Ad tertium respondetur eadem distinctione. 21.

Ad quartum argumentum respondetur, illius argumenti. Consequens esse verum in aliquo sensu: sed Antecedens esse omnino falsum. Nam amor finis, vt finis prior est; quam amor medij, vt medij. Frequenter autem amor entitatis materialis finis prior est, quàm amor entitatis materialis medij: sed in Deo cognitio principiorum non est ratio cognoscendi conclusionem: vt diximus sect. 1. sub initium. *Ad quartũ*

SECTIO III.

Explicantur præcedentes conclusiones, solutis aliquot difficultatibus.

PRima difficultas est, vtrum saltem quando medium est vnicum ad aliquem finem, tunc debeant necessariò amari à Deo cum mutua dependentia & prioritate finis & medium. Respondeo. Si medium ratione sui præcisè non possit amari, nisi in ordine ad alium finem, ac nullus sit alius finis, in ordine ad quem deseruire possit, atque ad eundem finem non sit possibile aliud medium, ita vt huic fini vnicum sit hoc medium, & huic medio vnicus sit hic finis: tuoccuidens est à Deo amari nó posse volitione absoluta, nisi cum mutua dependentia & prioritate. Sed extra hunc casum erit possibilis ille triplex ordo, explicatus in concl. 4. 5. & 6. præcedentis sectionis. 1. *Particulares quidam casus.*

Verumtamen notandum est, duplici modo finem indigere hoc vnico medio. Primò, ex natura finis secundùm se: sicut nutritio indiget cibo. Secundò modo finis propter modú, qui simul cum illo amatur, quasi partialis finis, indiget aliquo medio vnico: sicut nutritio commodior & vtilior adultorum indiget cibo solido, dentibus conterendo: quamuis hic cibus non sit necessarius ad nutritionem secundùm se. Dico igitur, vtriusque finis volitionem pendere necessariò à volitione medij: vt rectè Suarez 3. p. tom. 1. disp. 5. sect. 1. nntab. 3. Eadem proportione distinguere poteris de medio requisito ad vnicum finem. 2.

Secunda difficultas est, vtrum quando media sunt merita & finis est præmiũ; tunc necessarium sit, Deum prius velle & videre hominis meritum, deinde velle illius præmium. Affirmat enim Vasquez 1. part. tom. 1. disp. 89. cap. 7. prope finem, & fusius cap. 9. ratione 3. & cap. 11. & disput. 91. cap. 11. numer. 79. & disput. 82. cap. 5. Sed de hoc dicendum est ex professo in disputationibus de causa prædestinationis. Nunc solùm assero, Deum liberè posse velle præmium alicuius hominis prius, quam velit aut præuideat merita in particulari eiusdẽ hominis, 3. *Affirmat Vasquez.*

operetur: insuper postquam præuidet, illum prædestinatum hic & nunc bene operari, potest Deus velle dirigere flagella, vel concionatoris exhortationem, ad tribuendam gloriam, quam prædestinatus meretur, per bonas operationes. Quod si Deus præuideat, illum prædestinatum adhuc peccare, potest illa peccata ordinare ad humiliationem illius, & vt cautior resurgat cum maiori odio peccati. Ecce in hoc casu possibili volitio dandi has monitiones hic & nunc, quæ sunt medium, vt prædestinatus rectè operetur, & mereatur hîc & nunc, non pendet à voluntate efficaci & determinata consequendi hic & nũc effectum meriti & gloriæ: cùm tamen voluntas, quæ post præuisionem operis boni, decernit præmium vt finem, pendeat à præexistente voluntate conferendi prædictas monitiones; ergo aliqua voluntas medij in particulari prior esse potest voluntate alicuius finis determinati & in particulari.

16. *Amor medij, & finis determinati simul;* Sexta conclusio. Amor medij & finis in particulari & determinatè possunt esse simul, hoc est, cum mutua dependentia & prioritate, quando ex vi decreti Deus no vellet hanc rem, quæ est finis, nisi per hoc medium, neque hoc medium, nisi propter húnc finem. Quod tunc maximè continget, quando medium partialem perfectioné habuerit, diuina electione dignam, & simul cũ fine compleuerit vnũ integrum obiectũ adæquatum volitionis, cuius nulla pars ametur sine altera.

17. *Prædestinati ad gloriam Christi Domini vt ad finẽ ordinati.* Sic enim, quamuis omnes prædestinati ordinentur ad gloriam Christi Domini vt ad finem ex Tridentino sessio. 6. cap. 7. nihilominus sine dubio possibile fuit eiusmodi decretũ, quo Deus voluerit Christi Domini gloriam dependenter à volitione prædestinandi alios homines & Angelos, & voluerit prædestinationem hominum & Angelorũ dependenter à volitione gloriæ Christi Domini ita vt ex vi illius decreti neutrum sine altero Deus vellet: ad eum modum, quo Deus voluit creare Adamum integrum, ita vt ex vi illius volitionis, non vellet Deus creare manus aut pedes Adami, nisi vellet creare caput; nec vellet creare caput, nisi vellet creare manus & pedes. *Perfectior modus amãdi media, & finẽs.* Vnde ostenditur ratio, propter quam perfectior sit hic modus amandi media & finem, quando, vt diximus, medium habet suam perfectionem, quæ cum bonitate finis complete possit vnum totum perfectum. Porro vtrum de facto Deus ita voluerit Incarnationem, & prædestinationem hominum & Angelorum cum mutua dependentia, pertinet ad materiam de Incarnatione: satis sit in præsenti dicere, possibilitatem huius decreti esse debere certam; sed quòd de facto fuerit, esse valde probabile.

18. *Finis cum fine, & mediũ cum medio confertur.* Septima conclusio. Si finem cum fine, & medium cum medio conferas, distinguere oportet: nam aut illa subordinata sunt: sicque vnus erit finis respectu alterius, quamuis in ordine ad superiorem finem sit medium. Quare inter illorum amores erit ordo, assignatus in conclusionibus superioribus. Si verò non sint subordinata, neque volita cum aliqua dependentia; tunc nullus erit inter illorum amores ordo prioritatis.

19. Hæc omnia firmius constabunt, solutis difficultatibus, quæ restant, in sect. sequenti. Nunc ad argumenta secundæ sententiæ respondeo. *Ad primum argumentum.* Ad primum D. Thomas ibi tantum dicit, imperium, ordinans aliquid in finem, supponere intentionem finis. Quare D. Thomas loquitur de voli-

sed potins voluntas dandi præmium, sit Deo tacito, vt velit dare efficaciter merita.

4. Tertia difficultas est, vtrum Deus possit suam voluntatem vni medio adstringere, quando sunt possibilia plura media ad consequendum totum finem, quem Deus intendit. Negat Vasquez 1.p. tom. 1. disp. 89. cap. 11. §. *Deinde Deum*. Probat, quoniam Deus potuit ab æterno voluntatem suam non alligare vlli medio: ergo non potuit eam alligare. Consequentiam probat, quoniam si potuisset Deus vtroque modo velle finem, scilicet, alligãdo suam volitionem vni medio, & non alligando volitionem suam vni medio: iam Dei volitio potuisset duplici modo diuerso se habere comparatione earumdem rerum: hoc autem reputat esse inconueniens, quoniam Deus non potest diuersitatem habere in suis actionibus, nisi res ad extra aliter se habeant.

Negat Vasq.

5. Verum huius fundamenti falsitatem ostendimus supra disp. 12. & disp. 22. sect. 3. & 4. nunc satis sit dicere, comparatione earumdem rerum, sine vlla illarum mutatione ad extra, posse diuinam volitionem versari cum dependentia, vel independenter, vt libuerit. Atque in particulari, quod Deus possit volitionem finis alligare vni medio, etiam si illud non sit vnicum, diximus in præcedenti sect. 2. conclus. 6.

6. Quarta difficultas, quoniam in hominibus ex imperfectione prouenit finem velle prius quàm media, quæ non animaduertunt perfectè, quando primo eliciunt intentionem finis. Deus autem perfectissimè animaduertit omnia media possibilia in particulari, & quod illorum sit conuenientius ad finem: ergo necessarium est, vt simul velit media & finem.

7. Respondeo, distinguendo maiorem, nam prioritas temporis, qua intentio finis præcedit electionem mediorum in particulari ex imperfectione est. Verùm prioritas dependentiæ & independentiæ pertinent ad perfectam libertatem circa electionem mediorum. Quia quamuis Deus in eodem instanti, quo efficaciter vult Petro dare tantam gloriam, cognoscat, eam obtineri posse, vel per martyrium, vel per vitam solitariam, vel mille aliis mediis: pertinet ad perfectam libertatem volitionis diuinæ, vt possit velle dare gloriam tali volitione, quæ non pendeat à volitione martyrij aut vitæ solitariæ; possitque velle dare gloriam; ita vt volitio gloriæ pendeat à volitione martyrij & vitæ solitariæ.

Prioritas dependentiæ & independentiæ ad perfectam libertatem pertinet.

8. Quinta difficultas, quoniam saltem est perfectior modus amandi finem, simul volendo efficaciter medium determinatum, per quod obtinendus est finis: ergo semper Deus habebit huiusmodi volitionem finis dependenter à volitione medij. Respond. distinguendo Antecedens secundùm modum duplicem, quo intelligi potest, vnam volitionem esse perfectiorem alia. Primus est, ita vt perfectiorem reddat Deum operantem: & hoc modo falsum est Antecedens: quia sicut Dei volitio, qua vult Incarnationem non reddit Deum perfectiorẽ, quàm Deus esset, si vellet non incarnari: ita velle cum dependentia aut sine dependentia, non reddit Deum perfectiorem.

Dupliciter vna volitio potest intelligi perfectior alia.

9. Secundò modo intelligi potest, quasi perfectior sit volitio perfectioris obiecti materialis. Qua ratione perfectior est in Deo volitio Incarnationis, quàm foret volitio non incarnandi. Et hoc modo perfectior erit vnica volitio Dei, quæ cum mutua dependentia terminatur ad finem & medium in particulari, quam foret volitio solius finis independenter à medio in particulari: præsertim in casu dicto in præcedent. sect. concl. 6. Sed hinc non colligitur, necessariam esse in Deo volitionem finis dependenter à medio: sicut non infertur, necessariam fuisse in Deo volitionem incarnandi; sed nihilominus libera est.

Volitio Incarnationis perfectior volitione non incarnandi.

10. Denique quamuis vnus modus volendi sit perfectior altero, perfectius tamen est vtrumque modum volendi exercere Deum; vt colligitur ex dictis supra disp. 9. & 10.

12. Sexta difficultas, quoniam actus, quo Deus vult efficaciter finem & actus, quo vult efficaciter materialem entitatem medij in particulari, est in Deo vnus actus simplicissimus. Ergo pendent ab inuicem, ita vt nullo modo potuisset vnus actus esse sine alio. Resp. distinguendo Antecedens, nam licet volitio medij & finis sit actus realiter simplex, verumtamen ratione ratiocinata distinguntur infima quadam distinctione: de qua diximus disp. 22. sect. 4.

Volitio medij, & finis infima distinctione rationis distinguuntur.

12. Sed vrget adhuc argumentum, quoniam hæc distinctio rationis ratiocinatæ non videtur sufficere, vt actus sint prorsus indepẽdentes, quorum vnus potuisset ab æterno esse sine alio. Nam in actu, quo aliquis adultus vult baptizari propter consequendam salutem æternam, possumus ratione ratiocinata distinguere intentionem finis vitæ æternæ, & electionem medij baptismi: & tamen vnus actus non potest esse sine alio.

23. Resp. Sæpe contingit, eos actus, qui sola ratione ratiocinata distinguntur, mutuo pendere ab inuicem; ita vt vnus non possit esse sine alio: verum id non prouenit ex eo præcisè, quod sola ratione ratiocinata distinguantur, sed ex modo volendi. Quare etiam in Deo concessimus quandoque intentionem finis, & electionem medij habere mutuam depẽdentiam, ita vt vnus actus non possit esse sine alio. Hoc autem discrimen est inter Deum & nos, quod in nobis quoties entitas materialis, quæ est medium, amatur independenter à fine, toties est actus realiter diuersus à fine; quia habet diuersam rationem formalem: in Deo autem ille idem modus volendi entitatem materialem medij, est sola ratione distinctus à volitione finis, verum independens ab illa vt in nobis: idque propter eminentiam diuinorum actuum, qui continent altiori modo omnes perfectiones libertatis, quas nostri actus habent ex sua reali distinctione.

14. Denique contra proteruos obseruandum est, prædictum argumentum esse euidenter fallax, si compares volitionem Dei, qua vult creare hunc leonem in Occidentali India, & qua vult hunc infantem baptizari in Hispania. Quæ volitiones Dei nullo modo ab inuicem pendent, & tamen sola ratione distinguntur.

REDEO IAM ad articulum 9. quem ante disp. 17. remisimus in hunc locum, ne longiori, grauiorique controuersia sequentium articulorum doctrinam, & cohærentiam cum superioribus obliteraret.

* * *

ARTIC.

ARTIC. IX.

Vtrùm voluntas Dei sit malorum.

DISPVTATIO XXV.

Vtrùm mala pœnæ, naturaliúmque defectuum Deus velle possit.

SECTIO I.

De malo formaliter sub ratione mali.

1. *Neque à diuina, neque ab humana voluntate mala pœna possunt appeti per se.*

SIT vnica conclusio. Fieri non potest, vt malum quodcumque siue sit culpa, siue pœna appetatur per se sub ratione mali à quacumque voluntate etiam creata, & multò minus à diuina voluntate, quoniam optima est. Ita D. Thom. hic art. 9. vbi communiter expositores, & Durandus 1. distinct. 46. quæst. 2. numer. 5. Colligitur ex 18. Ezechiel. *Nunquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus.* & cap. 33. *Nolo mortem impij.* & Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuorum: creauit enim, vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est in illis medicamentum exterminij, neque inferorum regnum in terra.* Quæ testimonia non solum probant, Deum de facto non intendisse naturales defectus & mala tristia, siue pœnas; sed etiam probant talia obiecta ratione sui præcisè non esse appetibilia diuinæ voluntati: quia ratione sui non sunt obiectum complacentiæ vel lætitiæ, vt statim dicemus, nec sunt effectus infinita bonitate digni.

Ezechiel 18. & 33. Sapientiæ 1.

2. Ratione probatur, quia impossibile est aliquam potentiam per se formalitérque tendere ad illud obiectum, quod directè opponitur suo obiecto formali: sed malum, prout malum est, directè opponitur obiecto cuiusque voluntatis. Ergo nulla voluntas potest per se formalitérque tendere in malum, prout malum est, etiamsi tantum sit malum pœnæ, seu naturalis defectus. Et multò minus hoc poterit optima voluntas, qualis est diuina. Confirmatur primò, quia cuiusque potentiæ appetitiuæ obiectum est aliquod bonum illius proprium: Ergo potiori iure voluntatis obiectum erit bonum.

Prima confirmatio.

3. Confirmatur secundò, nam vt Aristoteles ait lib. 1. Ethicor. cap. 1. initio. *Omnis actio est propter bonum: vnde bonum est quod omnia appetunt.* Dionysius autem de diuinis nominibus cap. 4. prope med. *Si ea, quæ sunt,* inquit, *pulchrum siue honestum & bonum expetunt atque omnia, quæ faciunt, boni, quod videtur, causa faciunt: omnéque rerum institutum sibi habet bonum principium ac finem propositum (nihil enim mali naturam intuens facit, quæ facit) quomodo erit ex his, quæ sunt malum,*

Secunda confirmatio. Aristoteles. Dionysius.

4. Gregorius Nyssenus lib. de opificio hominis cap. 20. inter princip. & med. *Profecto,* inquit, *in homine permouendo, nulla vitiorum efficacitas foret: si non quidam eis boni color additus, hominis cupiditate sua in fraudem illecto fucum faceret.* Multa quoque subiungit in eandem sententiam. Quam vt exploratam supponit Augustinus lib. 2. Confess. cap. 8. & 9. dum inquirit rationem boni, qua ducebatur ad furanda poma. Sed vniuersalius lib. 11. de ciuitate cap. 27. probat, res omnes etiam insensibiles appetere proprium bonum. Cuius aliqua verba retulimus disput. 5. section. 2. His concinit Seneca lib. 4. de beneficiis cap. 17. Hanc doctrinam pluribus confirmant S. Thomas & eius expositores 1. 2. quæst. 8. art. 1. contra Ochamum, qui sensit oppositum, & Scotum, qui dubitauit.

Augustinus. Seneca. S. Thomas.

5. Respondebit aliquis, malum pœnæ, seu naturalem defectum non esse malum simpliciter, sed tantum secundùm quid, ideo non esse contra rationem voluntatis illud amare formaliter & per se, quatenus malum est. Hoc tamen refutatur, & confirmatur tertiò supradicta ratio, quia pœna, seu naturalis defectus ideo est malum secundùm quid, quoniam adiunctam habet bonitatem simpliciter, id est, conformitatem cum recta ratione, quibusdam suppositis circunstantiis: cæterum eius malitia considerata præcisè, prout potest ab adiuncta bonitate separari per abstractionem, est simpliciter priuatio bonitatis, & nihil includit bonitatis: proptereáque nihil prorsus habet propter quod ratione sui, ac propter se ipsam diligatur. Sicut aër nubibus obductus secundùm quid tenebrosus est; illius tamen tenebræ formaliter consideratæ, prout tenebræ sunt, non possunt propter se ipsas videri.

Refutatur solutio.

6. Secunda ratio conclusionis est, quia formalitas, quæ est ratio tristitiæ, non potest esse ratio volendi & amandi, sed potius odio habendi: at verò malitia illa, quæ est in malo pœnæ, seu naturali defectu, est Deo ratio tristitiæ, quantum ad displicentiam; ergo malitia illa non potest esse ratio volendi & amandi; ac subinde non potest propter se ipsam amari. Minor probata fuit disput. 21. sect. 1. post med. Maior autem ex terminis est euidens, vt propterea delectatio ponatur in definitione voluntatis ab Athanasio tractatu de diffinitionibus colum. 4. titulo de voluntate dicente: *Voluntas est intelligentis & rationalis substantiæ appetitus, ad id quod animum suauiter afficit.* Sicut è contrario tristitia, gemitúsque significat negationem volitionis: vt obseruauit S. Thomas Roman. 8. lect. 4. prope finem ad illud: *Vanitati creatura subiecta est non volens.* & infra: *Omnis creatura ingemiscit.* Exponit enim, *Ingemiscit esse idē, quod non volens. In illis enim ingemiscimus, quæ nostræ voluntati repugnant.*

Illud, quod est ratio tristitiæ, nō potest esse ratio amandi, sed odio habēdi. Athanasius. Rom. 8. S. Thomas.

7. Probatur tertiò, quod enim aliquis tolerat coactus propter retinendum bonum adiunctum illi, non vult, nec amat propter se ipsum: sed malitiam pœnæ naturaliúmque defectuum Deus coactus tolerat propter bonum puniendi, vel tentandi, vel exercendi, vel propter bonum alterius rei (sicut probatum est disp. 21. sect. 2.) ergo talem malitiam Deus non vult nec amat propter se ipsam.

Nemo per se amat, quod coactus patitur propter adiunctum aliud bonū.

8. Obiicies. Potest Deus de potentia absoluta velle omnes creaturas in nihilū redigere, etiamsi inde nullum aliud eliceret bonum: ergo malum hoc annihilationis potest Deus velle per se. Resp. Non potest Deus velle creaturas redigere in nihilum, ea sola ratione ductus, quoniam annihilatio est malum, aut ex libidine nocendi, aut animi gratia. Posset autem id velle, vt exerceret suum dominium supremum, & absolutam libertatem, quæ est ratio boni sufficiens, vt physicè potuisset Deum mouere, sed moraliter non potuisset, secundùm dicta disput. 9. sect. 3. & sequentibus.

Solutio.

SECTIO II.

Per accidens propter adiunctum bonum Deus vult malum pœnæ, naturalémque defectuum.

1. *Mala pœnæ naturalésque defectus terminare possunt diuinā volitionem, non per se sed ratione adiuncti boni. Augustinus. D.Thomas.* PRima conclusio sit. Malum pœnæ, vel aliquis naturalis defectus terminare potest volitionem diuinam. Hanc demonstro, quoniam quidquid authore Deo fit, Deo volente fit; agit enim Deus per voluntatem, vt cum D. Augustino lib. 83. quæst. quæst. 3. docet D. Thom. hic articul. 9. in *Sed contra.* Magister & communiter Scholastici 1. dist. 46. prope finem. Albertus tractat. 20. quæstion. 79. memb. 2. artic. 1. Quod plurium Patrum testimonio confirmatum est disputat. 14. section. 1. 3. & 4. At verò Deus author est malorum pœnæ Deuteronom. 32. *Congregabo super eos mala.* Ecclesiastic. 11. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* 2. Reg. 12. *Suscitabo super te malum.* Isai 45. *Ego Dominus creans malum.* Hierem. 18. *Fingo contra vos malum*, & cap. 11. & cap. 36. *Adducam super eos omne malum, quod locutus sum.* Amos. 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.*

Deuter. 32. Ecclesiast. 11. 2. Reg 12. Hierem. 18. & 36. Amos 3.

2. *Confirmatio prima.* Confirmatur primò, quoniam reprobi prædestinantur ad pœnam, vt ex Augustino, Fulgentio, Prospero & Concilio Valentino probauimus disputantes de Prædestinatione. At verò prædestinatio vel est volitio, vel est imperium, supponens volitionem finis ad quem persona destinatur, & mediorum, per quæ destinatur.

Confirmatio secunda. Confirmatur secundò, nam omnis effectus reprobationis est volitus per reprobationem; sed pœna est effectus reprobationis: vt ostendimus de reprobatione tractantes. Ergo pœna est volita per reprobationem.

3. *D.Thomas.* Conclusionis huius ratio à priori traditur à D.Thom. 1. 2. quæst. 79. artic. 1. ad 4. quoniam pœna, licet sit mala secundùm quid, videlicet, quia destruit aliquod bonum particulare: nihilominus est bona simpliciter, quia reparat ordinationem hominis, ad Deum, subiiciendo contra suam voluntatem eum, qui Deo recusauit sponte subiici, & ostendendo odium Dei erga peccata. *Dionysius.* Vnde Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus part. 4. ait: *Puniri non est malum, sed fieri pœna dignum.* *Augustinus.* Quod fusius ostendit Augustinus initio libri de libero arbitrio, & lib. 1. retract. cap. 26. cuius verba refert Magister 2. dist. 37. in fine. Eadem ratio confirmatur ex discursu conclusionis sequentis.

4. Secunda conclusio. Diuina voluntas vult malum pœnæ, aut naturalem defectum per accidens, ratione boni, ad quod destinatur illud malum. *D.Thomas.* Ita D. Thomas, & Durandus citati sect. 1. initio, & supponitur tanquam certum ab omnibus doctoribus. *Conclusionis fundamentum.* Probatur, quia naturalis appetitus ignis non appetit destructionem aquæ per se, quoniam destructio est, sed in quantum requiritur ad suæ speciei propagationem: appetitus sensitiuus leonis ex directione primæ causæ appetit interfectionem ouis, non per se, quia interfectio est, sed per accidens, quatenus interfectio requiritur, vt famem expleat, propriámque vitam alat; vel aliquando etiam vt vlciscatur illatam iniuriam. Rationalis appetitus Imperatoris, non vult ciuium cruciatus & mortem, nisi propter bonum iustitiæ, pacémque Reipublicæ. Quin etiam crudelissimus sicarius aut tyrannus non vult cruciatus aut mortem aliorum hominum, nisi propter ostensionem suæ potentiæ, vel propter aliud apparens bonum: non verò propter malum mortis, aut cruciatus. Igitur multò magis Deus non vult malum pœnæ, seu naturalem defectum, nisi per accidens ratione boni, ad quod destinatur.

Declaratur & confirmatur, nam quod attinet ad omnia irrationalia, Deus illorum corruptionem aut interitum non vult, nisi vt ea, quæ naturaliter senescunt, aut contabescunt, locum & materiam relinquant nascituris nouis atque vigentibus. Quod ad homines attinet, Deus mortem & cætera mala tristia non vult, nisi vt vt medicinam aduersus peccata, vel propter bonum iustitiæ, vel propter exercitium virtutum. Ita Damascenus in dialogo aduersus Manich. versus finem, & lib. 4. de fide cap. 20. Chrysostomus homil. 1. ad Ephesios, & lib. 1. de prouidentia prope med. Fusius Basilius in homilia *quod Deus non sit author malorum*, longè à principio. Augustinus lib. 4. de Trinitat. cap. 12. post med. & lib. contra epistolam Fundati à cap. 37. vsque ad 41. & alibi sæpe. Isidorus sinonymorum, siue soliloquiorum lib. 1. colum. 5. & 6. Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 5. & 6. & 19. & 27. & alij quamplurimi citandi disp. 35. section. sexta, septima & octaua qui hoc merito deducunt ex supra citato cap. Sap. 1. & 2. & citati disputat. 25. sect. 2. & 3. 5. *Rem declarat comparatio. Damascen. Chrysostom. Basilius. Augustinus. Isidorus. Fulgentius.*

Aliqui recentiores videntur postulare, vt bonum quod ex malo colligitur, sit maius, quàm bonum, quod priuatur per malum. Idque insinuat D. Thomas art. 9. corpore illis verbis: *Nunquam igitur appeteretur malum neque per accidens, nisi bonum cui coniungitur malum, magis appeteretur, quàm bonum, quod priuatur per malum.* Cæterum D. Thomas id pronuntiat de qualibet voluntate, tam creata, quàm increata: ac proinde intelligendum est, quod actuali volitione bonum, cui coniungitur malum, ametur magis, quam bonum, quo priuat malum: vt constat exemplo hominis, qui fornicationis delectationem præponit legi diuinæ, quod paulò antea D. Thomas adduxerat. Nisi existimes, semper intercedere ignorantiam, quoties ab humana voluntate minus bonum præponitur maiori: quod satis impugnatum est à me 1. 2. quæstion. 76. artic. 1. 6. *Quid exigãt recẽtiores vt Deus mala pœna possit amare. D.Thomas.*

Sed quidquid existimes de voluntate creata; nihilominus de diuina necessariò concedere debes, absolutè & physicè liberam esse, vt propter minus bonum eligat priuationem maioris boni creati: quoniam diuina voluntas nullo indiget creato bono: quamuis infallibile sit, quod non eliget triste malum, nisi propter bonum, quod secundùm se sit maius, quam aliud bonum, quod priuatur per malum: vt colligitur ex dictis supra disput. 9. section. 4. & sequentibus, præcipuè verò section. 11. ratione 2. 7. *Quatenus tantum habeat limitatio*

DISPVT.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm Deus possit velle peccatum.

SECTIO I.

Negatiua pars decernitur.

1\. *Hæreticorū error.*

FVIT error Lutheri, Caluini, Bezæ, & libertinorum hoc tempore, dicentium, Deum occasiones offerre, & cogere ad peccandum, & cum hominibus peccatum operari. Ducit autem originem à Simone Mago, atque ab Appellianis & Manichæis, vt ostendi in 1. 2. quæstion. 79. artic. 1. sub initium. Videri potest apud Bellarminum tom. 3. controuers. 2. generali lib. 2. & Valentiam in hoc art. 9. & in 2. tomo disp 6. quæst. 9. de Simone Mago dicemus aliquid sect. 2. De Luthero, Caluino & aliis recentioribus hæreticis dicemus disp. 36. sect. 2.

2\. *Authoris cōclusio. Neque per se neque per accidens Deus peccata vult.*

Contra omnes illos statuo conclusionē certa fide tenendam. Malum culpæ nullo modo Deus vult, neque per se, videlicet, propter ipsam malitiam; neque per accidens propter aliquod bonum adiunctū peccato. In hac conclusione plura continentur membra inter se colligata, quæ se mutuo inferunt: vnde cuiusque membri probatio erit probatio reliquorum. Explicabuntur autem variis assertionibus in hac & sequentibus sectionibus.

3\. *Dico primò. Deus peccare non potest. Deuter. 32. 1. Ioan. 3. Rom. 3. & 9.*

Dico igitur primò: Deus non potest peccare. Deuter. 32. *Deus fidelis & absque vlla iniquitate*, Psal. 144. *Sanctus in omnibus operibus suis*. 1. Ioan. 3. *Peccatum in eo non est* Rom 3. *Nunquid iniquus est Deus? absit*. ad Rom 9. *Nunquid iniquitas apud Deum? absit.*

4\. *Si peccare posset, posset esse malus.*

Ratio euidens est. Prima, quoniam si Deus posset peccare, posset esse malus; ac proinde non esset incommutabile bonum ac simpliciter necessarium Confirmatur, quia peccatum est summum malum: vt probatum est 1. 2. q. 88. artic. 1. Ergo summè repugnat summo bono.

5\. *Nō esset prima & summa regula, sed infœlix.*

Secunda ratio, quia Deus deficeret à regula, ac proinde non esset prima & summa regula. Tertiò foret Deus infelix, pœna dignus. Quarta ratio sumitur ex 1. Ioan. 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen illius in eo manet: & non potest peccare quoniam ex Deo natus est.* Vnde Doctores cum D. Augustino in lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 7. & lib. 1. de gratia Christi cap. 21. colligunt, neminem, vt ex charitate operatur, posse peccare mortaliter aut venialiter: atque insuper colligūt, peccatum lethale non posse consistere simul cum Dei semine & filiatione per gratiam & charitatem, vt explicat Augustinus tract. 5. in epistolam Ioan. non procul à principio. Et Hieronymus lib. 1. contra Pelag. colum. 6. & lib. 2. in Iouinianum à princ. Ergo à fortiori, Deus qui est ipsa diuinitas & charitas per essentiam habebit hanc essentialem repugnantiam cum peccato. Denique maiorem esse libertatem Dei, quàm si peccare potuisset probatum est disp. 8. sect. 1. & 2.

6\. *Dico secūdò. Abac. 1.*

Hinc infero & dico secundò: Deus non potest peccatum velle, neque per se, neque per accidens. Abacuc. 1. *Mundi sunt oculi tui ne videāt malum, respicere ad iniquitatem non potes*, videlicet, aspectu grato, & animo cōmplacentiæ. (nam scientia simplicis intelligētiæ, & visione intuitiua omnes iniquitates cognoscit.) Exod. 23. *Auersor impium*, scilicet, in quantùm impius est. Iudith. 5. *Deus illorum odit iniquitatem*. Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. Psalm. 44. *Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem*. Prouerb. 15. *Abominatio est Domino via impij*. Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas eius.* *Exodi 23. Iudith 5. Psal. 5. & 44. Prouerb. 15.*

Confirmatur primò, quia Deus non vult mortem impij, neque in ea lætatur, quia mors est: nihilominus lætatur de morte siue interitu pœnæ supposita culpa propter bonum iustitiæ. Restat ergo sola mors culpæ, quam Deus non velit, neque lætetur de ea, siquidem ad illius malum reparandum, Deus eligit mortem inferre supplicij, quam etiam odio habet quantum ex se est. Maior constat Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.* Minor verò probatur Prouerb. 1. *Ego quoque in interitu vestro ridebo; & subsannabo cum vobis id, quod timebatis, aduenerit* Quem affectum inesse sibi, Deus indicio manifestat, quando lætitiam de pœna reproborum infundit iustis Psalm. 57. *Lætabitur iustus cùm viderit vindictam.* 7. *Sapientia 1. Prouerb. 1.*

Confirmatur secundò, quoniam aduersatiua propositio subiuncta de pœnitentia, & emendatione vitæ, quam Deus vult, ostendit, potissimum de morte peccatorum intelligendum esse quod dicit, se non velle mortem peccatoris. Sic enim 2. Petri 3. *Nolens*, ait, *aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti* Ezechiel 18. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, & non vt conuertatur a vijs suis. & viuat.* & cap. 33. *Nolo mortem impij sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* Quod proinde potissimum de spirituali morte intelligendum esse, notat Fulgentius lib. 1. ad Monimum, cap. 27. circa medium. Imo cæteri Patres idem supponunt, quoties hæc testimonia proferunt. 8. *2. Petri 3. Ezechiel 18. & 33. Fulgentius.*

Sunt igitur obseruandæ duæ propositiones, quæ manifestè probantur prædictis Scripturæ verbis. Prima est. Deus non solum non vult malum culpæ, quoniam malum culpæ est. Sic enim neque fur aut fornicator vult malum culpæ propter eius malitiam, sed propter adiunctam delectationem vel vtilitatem. Deus igitur propter nullam rationem boni vult malum culpæ, ideóque prædicta testimonia negant Deo quemcumque modum volendi peccatum, qui sufficit hominibus vt peccatores constituantur: huiusmodi autem est peccatum velle per accidens, volendo per se bonum apparens, cui necessariò coniuncta est culpa. 9. *Prima propositio ex prædictis locis manifestè probanda.*

Secunda propositio est. Voluntas diuina non mere negatiuè se habet circa peccata, sed positiuo actu odij & displicentiæ ea prosequitur: vt ex citatis testimoniis constat. Quare quando Scholastici dicunt. Diuina voluntas non est malorum, intelligunt amando: nam ea, quæ prosequimur odio, non dicimur velle, quamuis voluntatis actu versemur circa illa, cæterum recedendo & fugiendo ab illis. 10. *Secunda propositio Circa peccata non se habet Deus negatiuè.*

Prima ratio probans dictum secundum, hæc est, quia si Deus siue per se, siue per accidens vellet peccatum: Deus peccaret; Consequens autem est impossibile, vt ex prima assertione constat. Ergo Antecedens etiam est impossibile. Sequela probatur, quoniam homines & Angeli non alia ratione 11. *Si Deus peccata vellet etiam per accidens, Deus peccaret.*

ratione peccant, nisi quoniam peccatum volunt, quamuis illud velint per accidens, propter bonum cui coniungitur peccatum, videlicet, delectationem, propriam excellentiam, vindictam & similia.

Nulla ratione potest honestè amari, quod nulla ratione potest honestari.

12. Confirm. quia quod nulla ratione potest reddi honestum, id nulla ratione potest amari honestè, sed turpiter: At verò peccatum nulla ratione potest reddi honestum. Ergo nulla ratione potest à Deo amari honestè, sed si ametur, amabitur turpiter. Minor explicatur & probatur, nam omne peccatum consistit in volitione essentialiter turpi, quæ nulla ratione possit fieri honesta. Quamuis enim ablatio rei alienæ possit reddi honesta per aliquas circumstantias necessitatis, aut recompensationis, aut licentiæ Dei: nihilominus interior actus furti non potest reddi honestus, quia essentialiter est volitio auferendi rem alienam sub circunstantiis, sub quibus à Deo prohibetur: vt fusius ostendi, disputans de peccatis & de humanis actibus 1.2.quæst.18. art.5.& quæst.19. art.1. vsque ad 9. Cæterum id clarius constat in aliis peccatis, quæ ex obiecto sunt intrinsecè mala indispensabilia: vt mendacium, odium Dei, blasphemia, quæ per nullam dispensationem aut circumstantiam honestari possunt, & præcisa omni lege superioris prohibentis sunt turpia.

13. Secundam rationem adhibet S. Thomas in art.9. in fine corporis quia nullum malum appetitur etiam per accidens, nisi bonum cui coniungitur malum appetatur magis, quàm bonum, quod excluditur per malum: sed nullum bonum Deus potest amare magis, quàm suam bonitatem: ergo Deus nullo modo potest velle malum culpæ, quod priuat ordine ad bonum diuinum. Hic syllogismus videbitur defectuosus, nisi supponatur alter, qui virtute continetur in eo, videlicet. Virtutis & rectæ rationis ordo ad diuinam bonitatem & necessariò coniunctus cum diuina bonitate, quoad amorem, ita vt impossibile sit debita appretiatione amare diuinam bonitatem, quin eodem amore ametur etiam charitas: quoniam omnis amor spontaneus amat amare: vt cum Augustino & communi Theologorum ostendimus de charitate disputantes. Vnde consequens est, Deum non solum diligere charitatem, sed etiam omnem virtutem, & omnem ordinē rationis qui cum charitate habet necessariam connexionem: his autem opponitur peccatum. Ideo sicut non potest Deus appetere etiam per accidens aliquid contrarium suæ bonitati & charitati, ita neque contrariū virtuti.

14. *Prima confirmatio.* Confirmatur primò, quoniam peccatum essentialiter est auersio à Deo, & quod ex se est, contrarium est Deo, & quodam virtuali affectu destructiuum est Dei, quatenus Deum non vult esse sibi vltimum finem; ac proinde non vult, sibi esse Deum: vt probatum est 1.2.quæst.88. art.1.

Secunda confirmatio. 1. Ioan 4. Confirmatur secundò, quoniam *Deus charitas est.* 1.Ioan.4.& peccatum est directè contrarium charitati: vt disp.10. de charitate quæst. 2.& 3. probatum est.

15. *Tertia confirmatio.* Confirmatur tertiò. Quamuis enim data opera coneris peccata ordinare ad Deum & ad virtutem, adhuc id non obtinebis solida & vera ordinatione, sed tantum apparenti: quia quod essentialiter est auersio non est capax vt conuertatur ad Deum, & quod essentialiter est inordinatio contra rationem, non est capax vt ordinetur secundùm rectam rationem: sicut tenebræ non possunt illuminari, sed excludi per lumen; & curuitas non potest rectificari, sed excludi per rectitudinem.

Quod essentialiter est auersio, non est capax vt ad Deum conuertatur.

16. *Principalis ratio à priori.* Tertia & præcipua ratio à priori hæc est. Sicut omnis propositio negatiua sumit suæ veritatis originem à propositione affirmatiua, & ab obiecto positiuo: ita omnis impossibilitas, quæ est genus quoddam negationis, sumit suæ veritatis originem à necessitate, quæ est positiua veritas, quæ prærequiritur ad omnem impossibilitatem. Porro Deus necessario amat se ipsum, supra disp. 4. Deus autem est essentialiter ipsa bonitas, virtus, rectitudo, & ratio: ergo Deus necessariò diligit bonitatem, virtutem, rectitudinem & rationem. Ex hac necessitate sequitur impossibilitas volendi peccatū ne Deus se ipsum neget: vt 2.ad Timoth.2.dicit Apostolus: *Deus fidelis permanet, negare se ipsum non potest.* Consequens igitur est nō magis posse mentiri, quàm se ipsum negare, quoniam volendo mendacium destrueret suam veracitatem & rectitudinē actualem suæ voluntatis, sibi essentialem. Quod latius prosequitur Augustinus in lib. contra mendacium, præcipuè cap. 7. & lib. de fide & symbolo & lib.15.de Trinit.cap.15.prope init.& lib.5. de ciuitate cap.10.prope initium. Anselmus lib.1. cur Deus homo cap. 12. à medio & lib. de casu diaboli cap.12. in medio. Hieronymus in proœmio ad comment. Oseæ versus finem, & breuiter Chrysostomus tom. 5. in expositione symboli Apostolorum homil.1.sub initium. Plura de hac impossibilitate dicemus disp.27.sect.4.& 5.præsertim verò sect.6.& disp.30.

2.Timoth.2. Augustinus. Anselmus. Hieronymus. Chrysostom.

17. *Ex præcedenti ratione alia excitatur. Nulla potentia extra suū obiectum vagari potest.* Ex tertia ratione deriuatur quarta, nulla quippe potentia potest ferri extra suum obiectum adæquatum: at verò adæquatum obiectum diuinæ voluntatis est bonum diuinum, vt obiectum formale; deinde tanquam obiectum materiale solum illud bonum, quod ordinabile est ad bonum diuinum: quoniā nihil potest Deus velle, nisi propter se ipsum; (sicut probatum est disp.3. sect. 1. & 2.) sed peccatum nullo modo est ordinabile ad bonum diuinum (sicut in secunda ratione probatum est) ergo in peccatum non potest ferri diuina voluntas.

18. *D Thomas.* Confirmatur primò verbis D. Thom. infra q.21.art.1.ad 2. *Vniuscuiusque voluntatis obiectum est bonum intellectum, vnde impossibile est Deum velle, nisi quod ratio suæ sapientiæ habet. quæ quidem est sicut lex iustitiæ, secundùm quam eius voluntas recta & iusta est: vnde quod Deus secundùm suam voluntatem facit, iustè facit: sicut nos, quod secundùm legem facimus, iustè facimus: sed nos quidem secundùm legem alicuius superioris: Deus autem sibi ipsi est lex.* Hinc ergo sumitur hæc ratio: Nulla voluntas potest velle, nisi quod suus intellectus dictauerit sibi esse bonum ad suum finem à se intentum: sed diuinus intellectus non potest dictare, peccatum esse bonum ad finem intentum à Deo: ergo voluntas Dei non potest illud velle.

19. *Deus sibi debet physico debito, iustè & rectè operari.* Confirmatur secundò, quia Deus sibi debet non solum morali, sed etiam physico debito, vel potius necessitate velle & operari rectè & iustè: vnde contra rectitudinem & iustitiam impossibile est, Deum velle & operari, vt optimè explicant Magister 1. dist. 43. vbi S. Bonauentura in tribus dubiis literalibus, D. Thomas infra quæst, 25. artic. 5. ad 2. vbi communiter expositores,

ſtores, Alexander 1. part. quæſt. 21. memb. 2. §. 1. ad 1. Albertus & Ægidius, quos refert & ſequitur Carthoſianos 1. diſtinct. 43. quæſt. 3. vbi Durandus, quæſt. 6. Richardus artic. vnico quæſtion. 7. Henric. quodlib. 8. quæſtion. 5. pag. 2. & 4.

10. *Dico tertiò. Præcedentes rationes vim ſuam retinēt circa peccatū veniale.*

Dico tertiò. Dox præcedentes aſſertiones intelligendæ ſunt non ſolùm de mortali, ſed etiam de veniali peccato: nam hoc etiam ſoo modo eſt contrarium Deo, & quodammodo auertit à Deo, excluditque honeſtatem & ordinem ad Deum; & eſſentialiter eſt contra rationem 1. 2. quæſt. 88. art. 1. dub. 11. & ſequentibus. Vnde in peccato etiam veniali retinent ſuam vim omnes præcedentes rationes.

21. *Dico quartò. Ad honeſtū bonum, modo in communi modo in ſpeciali, odio proſequendum, nullam habet potentiam Deus. Cōfirmatur.*

Dico, quartò Deus oon poteſt odiſſe bonum honeſtum ſiue in commuoi, ſiue in particulari, neque habere diſplicentiam illius; ſed neceſſariò amat, ſaltem complacentia ſimplici, quodcumque honeſtum. Probatur, quoniam eiuſdem rationis eſt amare malum, & odiſſe bonum oppoſitum: odium námque eſſentialiter ſupponit amorem oppoſiti. Confirmatur, quoniam odiſſe bonum honeſtum eſt turpe non minus, qoam velle malum turpe.

SECTIO II.

Vtrùm Deus velit, mala eſſe, vel fieri à creata voluntate.

1. *Exorbitans Theodori Mopſueſtēſis error.*

THeodorus Mopſueſtenus in variis opuſculis ſcripſit, hominibus vtile fuiſſe peccare; ideóque Deum docuiſſe peccatum & aditum illi dediſſe, & conceſſiſſe vt homines peccarent, quoniam illis expediebat. Hoc inter blaſphemias de quibus accuſabatur Theodorus, refertur in quinta Synodo Generali, quæ eſt ſecunda Conſtantinopolitana, collatione 4. propius ad med. quàm ad finem. Et generaliter damnantur omnes in collatiooe 8. poſt medium.

2. *Alius non multum diſſimilis.*

Eidem errori ſimillimus eſt alter quorumdam antiquorum, quos referunt Magiſter 1. diſt. 46. 2. §. *Ideóque* & S. Thom. hic quæſt. 19. art. 9. ad 1. Apud quos Deus non vult mala: nihilominus vult mala eſſe, vel mala fieri. Hugo Victor, de Sacramentis fidei lib. 1. part. 4. cap. 5. & 13. & 14. planè videtur ita ſenſiſſe, ſi bene conferantur inter ſe illa capita, quibus nullam video, niſi violentam expoſitionem congruere, oe concedat, Deum velle, mala eſſe & fieri, licet non velit mala.

3. *Primum argumentum.*

Primum argumentum ſimile eſt alteri, quod Simon Magus Apoſtolo Petro propoſuit apud Clementem lib. 3. recognition. pagin. 5. interrogans, *Si quod Deus vult eſſe, eſt? & ſi quod vult non eſſe, non eſt?* Nunc autem ſic proponitur: Vel Deus vult mala fieri, aut vult non fieri. Si vult non fieri, proculdubio non fient, cum ſit omnipotens: Si autem fiunt, Deo volente fiunt, ſine quo nihil fieri poteſt.

4. *Secundum. Auguſtinus.*

Secundum argomentum quoniam Auguſtinus in Enchirid. cap. 95. fine ait: *Non fit aliquid, niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo.*

5. Confirmatur, quia licet mala non ſint bona: nihilominus bonum eſt mala eſſe, vel fieri: ait enim Auguſtinus in Enchirid. capit. 96. *Quamuis ea, quæ mala ſunt, in quantum mala ſunt, non ſint bona: tamen vt non ſolùm ſint bona, ſed etiam ſint mala, bonum eſt.* Ergo Deus vult mala eſſe, vel fieri. Probatur conſequentia, quoniam Deus vult eſſe omne bonum quod eſt, & vult fieri omne bonum quod fit.

Tertium, quoniam ex peccatis Deus colligit maxima bona, ad quæ Deus ordinat peccata. Ergo peccata ſub hac ratiooe booa ſunt, & appetibilia à Deo. 6. *Tertium.*

Quartum argumentum. Deus maximè vult totius vniuerſi perfectionem, quoniam voiuerſale bonum eſt diuinius: ſed ad Vniuerſi perfectionem confert peccatum, quod ſignificant illa verba D. Dionyſii 3. cap. de diuinis nominib. *Erit malum ad omnes*, id eſt, ad omnium perfectionem conferens. Id autem acceptum videtur potius ex cap. 4. de diuin. nomin. in verbis Hierothei. Fuſius autem illud probat Auguſtinus in Enchirid. cap. 10. & 11. & alibi ſæpe: vt oſtendimus ſeqoenti tomò de prouident. diſp. 2. & aliis in locis, quibus probatum eſt, perfectiorem eſſe mondum, vt ounc eſt, quàm ſi Deus nulla permiſiſſet peccata. 7. *Quartum.* *Dionyſius.*

His addimus alia difficiliora argumenta, quæ naſcuntur ex prædeſtinatione & reprobatione, facta ante præuiſa opera, quam modo ſuppono, alibi à me efficaciter probaram. Sit igitur quintum argumentum. Nullus poteſt efficaciter velle finem, niſi ea quæ neceſſariò prærequiruntur ad finem, velit efficaciter, aut præuideat fore efficaciter volita per alienam voluntatem. Ergo Deus non poteſt efficaciter velle pœnitentiam, niſi velit peccata, quæ neceſſariò prærequiruntur ad pœnitentiam: aut præuideat fore efficaciter volita per humanam voluntatem. Atque eadem ratione non poterit Deua velle ſingularem gloriam martyrum, Doctorum, & virginum; oiſi vnlita, aot præoiſa crudelitate tyrannorum, perfidia hæreticorum, & tentationibus impudicorum hominum. 8. *Quintum.*

Vnde vlterius ſic arguitur. Hæc peccata non ſont præuiſa ante quàm Deus velit efficaciter gloriam pœnitennium, martyrum, doctorum & virginum: vt oſtendimus tractantes de prædeſtinatiooe. Ergo debent eſſe volita efficaciter à Deo, Alioqui Deus exponet ſuum decretum periculo fruſtrationis. 9.

Confirmatur, qooniam implicat contradictionem, hæc bona obtineri à Deo, niſi præſuppoſitis peccatis. *Cōfirmatur.*

Sextum argumentum quia licet aſſeras non eſſe neceſſarium velle media requiſita ad finem, quamuis ametur finis. Nihilominus videtur, negari non poſſe, quin ſaltem poſſit liberè velle media ſimpliciter requiſita ad finem, quicumque vult finem. 10. *Sextum.*

Septimò vrget magis difficultas in mediis per ſe requiſitis: hæc enim, quæ per ſe ordinantur ad aliquem finem, ſumunt ab illo honeſtatem & amabilitatem: ſed peccata fieri à creata voluntate eſt medium per ſe requiſitum ad fines bonos à Deo intentos: nam reprobatio, ſiue excluſio à regno Cœleſti intenta eſt à Deo, & ad illam ſunt media per ſe requiſita peccata reprobi: ſimiliter ad pœnitentiam Magdalenæ fuere media per ſe requiſita eius peccata. Quod probo, quoniam peccata eſſentialiter reſpiciuntur ab iotrinſeca natura reprobationis, aut pœnitentiæ; & impliceat 11. *Septimum. Ea quæ per ſe ordinantur ad aliquē finem ab illo ſumunt honeſtatem.*

contradi

contradictionem hæc bona esse sine illis malis.

12. Nihilominus sit conclusio de fide: Deus non vult mala esse, neque fieri: sed talis volitio Deo repugnat, & oppositus error contumeliosus est Deo, non minus, quàm ille, qui præcedenti section. refutatus est. Insuper inuoluit manifestam contradictionem: vt docet Glossa ad Rom. 12. in id: *Vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta.* D. Thom. in præsenti artic. 9. ad argumenta. Albertus 1. part. tract. 20. quæst. 80. memb. 2. artic. 3. Alexandr. 1. part. quæst. 40. memb. 1. Magist. 1. distinct. 46. vbi communiter Scholastici D. Bonauentur. art. 1. quæst. 2. & 3. Richard. art. 1. quæst. 2. & 6. Durand. dist. 47. quæst. 2.

Sit tamen conclusio certa fide excipienda. Oppositus error contradictionem inuoluit manifestam. Rom. 9. D. Bonau.

13. Demonstratur primò, quoniam Deus non potest velle malum culpæ (vt constat sect. 1.) Sed fieri malum culpæ est malum culpæ. Ergo Deus non potest velle fieri malum culpæ, etiam à voluntate creata. Minor probatur, quoniam omnis actio & motus siue passio sortitur rationem ex termino: sed mala fieri sonat actionem seu motum & passionem tendentem ad mala, tanquam ad terminum: ergo mala fieri est malum. Confirmatur, nam peccati malitia fundatur in actione sub ratione actionis, potius quàm in formalitate termini producti: vt probatum est 1. 2. quæstion. 75. articul. 2. difficultat. 3. Quare quod significatur hac oratione: *Mala fieri a voluntate creata*, repugnat formalissimè ac directè diuinæ rectitudini; sicut ipsum malũ & peccatũ.

Confirmo rationem hanc.

14. Secundò probatur, nam, qui vult Antecedens per se ordinatum ad Consequens, quod inde necessariò sequitur, ille vult etiam consequens: sed fieri malum est Antecedens per se ordinatum ad malum, quod inde necessariò sequitur. Ergo qui vult fieri malum vult etiam malum.

Qui antecedens vult ex quo necessariò consequens infertur, consequens ipsũ etiam vult.

15. Tertiò probatur, quia si Deus vellet mala fieri, consequenter vellet Deus, mala eligi à voluntate creata; neque enim aliter fieri possunt mala, nisi libera electione vnde sequeretur, voluntatem creatam non peccare, eligendo mala. Sequelam probo, quoniam volũtas creata non peccat, se conformando cum diuina voluntate, quantum ad hoc præcisè, quod his verbis significatur. *Volo quod Deus vult, me velle; & propterea volo, quia Deus vult, me velle, & ex suppositione, quod Deus vult, me velle,* quæ solet appellari conformitas in volito formali.

Si Deus vellet peccata fieri à voluntate humana, ista eligendo non peccaret.

16. Hæc doctrina sumitur ex Augustino in Enchirid. cap. 101. Clarius autem eam tradunt Anselmus in dialogo de lib. arbitrio cap. 8. & lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cum liber. arb. cap. 1. inter med. & finem S. Thomas 1. 2. q. 19. art. 10. & 1. dist. 48. q. vnica art. 2. vbi Magister & communiter Scholastici, S. Bonauent. art. 2. q. 2. Durandus, Ricardus, Ægidius Carthusianus, quos referemus etiam disp. 34. sect. 1.

S. Thomas.

17. Confirmatur primò, quia liberari à culpa voluntatem creatam, si Deus voluit vt creata voluntas eligeret mala, docent August. lib. 3. de lib. arb. c. 16. Prosper ad obiection. Vincenti. obiect. 4. Nissenus oratione catechetica cap. 5. prope finem, & de vita Mosis propius ad med. quam ad princip. Clemens Alexandrinus 4. Stromat. in medio. Tertullian. in exhortatione ad castitatem cap. 1. aliàs cap. 2. Quorum testimonia ponderabimus, & solutiones refutabimus infra disp. 33. section. 1. 2. & 3.

Prosper. Nissenus. Clemens. Tertullian.

18. Confirmatur secundò, nam ex eodem fundamento sequeretur, absolutè veram esse propositionem, quæ est vndecima inter errores Ioannis de Mercuria, merito damnatos Parisiis (habentúrque ad finem lib. 4. sentent. *Quicumque peccat conformat voluntatem suam voluntati beneplaciti Dei, sic quod illa vult, sicut Deus vult eam velle.*

Quartò probatur, nam ex eo quod Deus prohibet mala, Patres communiter colligunt, non velle vt fiant; nec esse authorem illorum. Ita Epiphan. Hæres. 66. inter med. & finem, Damascenus dialog. contra Manich. non procul à medio, Clemens Alexand. lib. 1. pedagogi cap. 9. ad finem Cyrillus Alexand. lib. 3. contra Iulian. prope medium. Tertul. lib. de spectaculis cap. 1. in med. Ambrosius 1. exameron cap. 8. prope med. & de parad. c. 7. prope med. Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 20. Consilium Arausic. Secundum auctoritate Leonis Magni. Can. 23. ita definit: *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo displicet.* Verba prædictorum Patrum referemus infra disput. 33. sect. 4. 19.

Epiphanius. Damascen. Clemens. Cyrillus. Tertullian. Fulgentius. Consilium Arau.

Confirmatur 1. nam iniustè Deus puniret peccata, si vellet ea fieri à voluntate creata. Quam rationem frequenter vrget Fulgentius lib. 1. ad Monim. præsertim cap. 5. 13. 19. & 22. & alij multi Patres, quos referemus infra disp. 35. sect. 4. & 5. 20.

Iniustè Deus peccata puniret. Fulgentius.

Confirmatur secundò, quia si Deus voluit vt Iudas traderet Christum Dom. propter salutem humani generis: consequens est, Iudam non modò, non esse pœna dignum, sed etiam gratias illi deberi. Quocirca damnandi nõ forent Cainani, gratias agentes Iudæ, tanquam admirabili viro: qui, consulens humani generis saluti, tradidit Christum. Quem errorem referunt Tertullianus de præscriptione cap. 47. Epiphan. hæresi 38. apud Baron. tom. 2. anno 145. pag. 105. 21.

Tertullian.

Quintò probatur, quia si Deus vellet mala fieri ab hominibus impiis, Deus prædestinare posset malitiam impiorum, & impios prædestinare ad peccatum: sed consequens est impossibile: ergo etiam antecedens est impossibile. Minor probatur, nam impios esse prædestinatos ad malum culpæ, vel malitiam, & culpam eorum esse prædestinatam, aut præparatam à Deo, error est damnatus in consilio Arausicano Can. 25. & in Concil. Valent. sub Lotario Imperatore cap. 3. & in Tridentino Sess. 6. Can. 17. Et Patres constanter affirmant, sola bona esse à Deo prædestinata; sed mala culpæ esse à Deo præscita, non prædestinata. Ita Leo Nonus in epist. 4. ad Petrum Antiochenum in suæ fidei professione col. 4. Augustinus de prædestin. sanctorum cap. 10. Anselmus de concord. lib. arbitrij cum prædest. cap. 2. Prosper Fulgent. persæpe & & alij multi Patres referendi postea disp. 35. sect. 1. & 2. 22.

Posset Deus prædestinare malitiã impiorũ, & ad peccatũ impios. Concilium Arausic. Concilium Valent. Concilium Tridens. Leo. Anselmus. Prosper. Fulgentius.

Generalem assertionem explico magis, deducendo propositiones, quæ in illa continentur, quarum prima est Deus non solum non potest velle vt voluntas creata committat actum malum, sed etiam non potest velle, vt omittat actum bonum, quando obligat: quia hoc est peccatum omissionis. Secunda propositio: Deus non vult vt homines peccent, neque vult, vt furentur, adulterent, vel mentiantur. Tertia propositio: peccata non fiunt Deo volente. Quarta: sicut Deus non prædestinat, ita non prædefinit peccata: nam prædefinire & prædestinare, vel sunt idem prorsus, vel se mutuo inferunt. Vnde manifestius constat, Deum non posse prædefinire 23.

Velle nequit Deus vt volũtas creata actum bonũ omittat, instãte obligatione. Neque vt homines furentur velle potest. Neque ipso volente peccata fiunt. Neque peccata præfinit; aut præfinire potest.

peccatum

peccatum pro formali. Et præterea sequitur, nõ posse prædefinire coritatem materialem peccati, neque illam antecedeoter velle: de quo dicemus infra disp. 27. & sequentibus.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta, posita initio præcedentis sectionis.

1. *S. Petrus apud Clementem.* AD primum argumentum Simonis Petrus apud Clementẽ lib. 3. recognit. pag. 6. præmissa declaratione causarum, quæ necessariò, & aliarum, quę liberè operãtur, adiũgit: *Ais ergo tu, si Deus vult aliquid esse, est: & si nõ vult, non est: scilicet, vt si responderem, quia quod vult est: quod autem non vult, non est: diceres. Ergo ipse vult esse mala, quæ in hoc Mundo geruntur. Si verò respondissem non esse hoc, vt quod Deus vult, fit; & quod nõ vult, nõ fit: tum retorto sermone diceres, ergo impossibilis est Deus: & exist eras petulantior, vt qui nihil rectũ dixeris, vicisse te crederes. Et ideo ignoras Simon, & valde ignoras, quomodo in singulis quibusque voluntas Dei sit quadã enim voluit ita esse, vt aliud esse non possent, quàm id, quod ab ipso instituta sunt: & his neque præmia, neque supplicia statuit. Ea verò, quæ ita esse voluit, vt in sua potestate habeãt agere quod velint: his pro actibus & voluntatibus suis statuit, vt aut remunerationes mereantur, aut pœnas. Secundum hanc distinctionẽ, omne, quod vult Deus, est. quod autem non vult, non est.*

2. Hanc eandem distinctionem magis Scholasticè nomine permissionis tradunt, quando ad idem argumentum respondent, Magister, D. Thom. & reliqui Doctores citati. Deus neque vult mala fieri, neq; vult mala non fieri, sed vult permittere mala. Itaq; circa ea peccata, quæ Deus vult permittere nulla datur in Deo positiua volitio absoluta & efficax, quæ terminetur ad existentiam, vel ad non existentiam peccatorum: sed tantum circa non existentiam peccatorum datur volitio complacentiæ & volitio antecedens & inefficax, atq; voluntas signi prohibens peccata. Prætereáq; datur volitio absoluta & efficax permittẽdi: vt infra sect. 6. & 7. Porro cũ peccatum formaliter sit nihil; potest fieri Deo non volente peccatũ, sub ratione peccati: imò neque volente materialẽ actionem realem peccati, nisi sub ratione communi & indifferentẽ, vt ostendemus disp. 27. & sequẽtib.

3. Ad secundum Resp. Quæ Deus finit, siue permittit ea non vult fieri voluntate beneplaciti, quę sola est propriè voluntas: sed voluntate signi, quę metaphoricè dicitur volũtas, quoniam apud nos permissio solet esse signum nostræ voluntatis. Ita D. Augustinum explicat D. Thom. infra art. 12. corpore & Magister 1. dist. 46 §. penultimo, & explicatum est supra disp. 17. sect. 1.

Mala esse, aut fieri non est bonum. Ad confirmationem argumenti secundi Resp. Mala esse, aut mala fieri non est bonum, sed malum (vt in prima ratione demonstratum est.) Quod autem Augustinus ibi citatus dicit, ita intelligendum est. Bonum est, non solum esse bona, sed etiam permittere mala, quorum occasione illustriora reddantur bona.

4. *Nihil reputandum est appetibile propter eam bonitatẽ, quæ ex accidenti, sed propter eam, quæ illi cõpetit per se. Matth. 7.* Ad tertium negatur consequentia. Nihil enim iudicandum est appetibile propter bonitatem sibi per accidens adiunctam contra suam intentionem, sed propter id quod conuenit illi per se. at verò bona, quę Deus ex peccatis colligit, nõ sunt fructus per se nati ex peccatis. Nemo quippe colligit de spinis vuas, aut de tribulis ficus Matth. 7. nisi propter infinitam sapientiam & potentiã colligentis. Confirmatur primò, nam bonus fructus sequitur præter intentionem peccãtis, in quãtum peccãs est: sicut pręter intentionẽ tyrãni est patiẽtia, & corona martyris: & pręter intẽtionẽ Luciferi Incarnatio & redẽptio Mũdi. Ita D. Thõ. hic ad 1. *S. Thomas.*

5. *Cõfirmatur. 2.* Cõfirmatur 2. quoniã mala facienda non sunt vt inde veniant bona, quãuis iniquitas nostra iustitiam Dei commendet; aliàs iniustè Deus peccatores damnaret. Quẽ totũ discursum docuit Paulus ad Rom. 3. *Roman. 3.* Ergo fructus, quẽ Deus colligit ex peccatis nõ excusat eorũ turpitudinẽ ac malitiã; ac proinde non redduntur appetibilia propter fructũ.

6. *Tãtum abest vt peccatum pertineat ad perfectionem vniuersi, vt illam potius destruat.* Ad quartũ Resp. Peccatum per se destruit perfectionem Vniuersi, & nullam ei perfectionẽ cõfert per se, sed per accidens propter extrinsecam prouidentiam Dei, directè contrariã malitiæ peccati. Vnde quod dicit Dionysius; malũ ad Vniuersi perfectionem cõferre, potius negat, quoniã illud deducit quasi incõueniens ex quodã errore; *Dionysius.* supponitq; Dionysius, mala nõ conferre ad Vniuersi perfectionem, vt notat D. Thomas art. 9. ad 2.

7. *Ad efficacem finis intentionem non requiritur efficax volitio, aut absoluta præuisio eorũ, quæ prærequiruntur ad finem.* Ad quintum Resp. Potest quilibet velle finẽ, quãuis nõ velit efficaciter ea, quę necessariò prærequiruntur ad talem finem; neque præuideat vt absolutè futura. Satis est si per scientiam conditionatam certo præsciat quod tales voluntates, si constituerentur sub talibus circumstantiis, eligerent ea, quæ prærequiruntur ad talem finem. Sicut quilibet Sacerdos potest velle efficaciter absolutiones conferre, & eo fine accipere iurisdictionẽ, atq; morali Theologiæ studere: quia quãuis implicet contradictionem absolutio; nisi supposito peccato: nihilominus certo præscit, cõmittẽda fore plurima peccata, si Mundus perseueret sub eo prouidẽtię genere, quo gubernatur modò.

8. Quare multò facilius atq; certius potest Deus prædestinare patientiam martyris, antequã videat crudelitatẽ tyranni, vt absolutè futuram: quoniã Deus certissima scientia conditionali si nouit fore, vt si tyranno tribuat regnum atque potẽtiam, ac dæmonibus habenas laxet permittẽdo, vt decipiant & fortius irritent: quãuis Deus hæc concedendo aut permittendo, non intendat, nisi suam liberalitatem exercere circa bona temporalia: & suam iustitiam, negando copiam lucis spiritualis, & permittendo dæmonis fraudes, & nullo modo intendat peccata tyranni, sed tantum intendat ea permittere: tyrannus tamen eis abutetur ad insolentiã & crudelitatẽ contra fideles. Idem intellige de reliquis bonis, seruata debita proportione.

9. *Deus causare potest circumstantias ex se bonas intendẽdo permissionẽ peccati.* Atq;, vt aliis replicis occurras, obserua, Deũ non solum posse permittere, sed etiam posse causare positiuè circũstantias ex se bonas, intendẽdo permittere peccata, quæ per scientiam cõditionatam præscit esse futura: vt probabimus disp. 24. sec. 1.

10. *Quando poterit quis media simpliciter necessaria ad finem diligere si finem intẽdat* Ad sextum Resp. Quicumque vult finem, poterit etiam velle media simpliciter requisita; si ea fuerint ab intrinseco media, vel saltẽ non fuerint, ex se ordinata ad contrarium finem. At verò peccata ex natura sua ordinantur cõtra omnes fines bonos, à Deo intentos, & solummodo propter extrinsecam ordinationem infinitæ sapientiæ & bonitatis deseruire possunt ad bonos fines; ideo non possunt à Deo amari, licet ametur finis.

11. *Quod debeat tenslere medium per se ordinatum ad finem.* Ad septimum Resp. peccata non esse media per se requisita ad vllum finem honestum, sed per accidens (vt ostendi in solutione tertij & quarti argumenti.) Etenim vt medium sit per se ordinatum ad finem, non sufficit essentialis ordo, quem finis habet ad medium, ratione cuius non potest esse sine illo: sed requiritur ordo medij ad finem, ratione cuius medium ex

natura sua non dirigatur ad contrarium finem,
sed ad hunc. At verò peccata sua non diriguntur
ad pœnitentiam, sed potius contra pœnitentiam:
ideo pœnitentia essentialiter respicit peccata, vt
destruenda per ipsam: similiter peccata non ordi-
nantur ex natura sua ad ostendenda & glorificā-
da diuina attributa per reprobationem & puni-
tionem; sed potius quod ex se est, destinantur
peccata contra Dei gloriam. Ideo peccata non
sunt media per se ordinata ad finem à Deo in-
tentum: quamuis sint media per se ordinata ad
reprobationem prçcisè sub ea ratione, qua est se-
paratio à summo bono, & diminutio gloriæ di-
uinæ, quantum ex se est.

SECTIO IV.

Deus in quocumque genere causalitatis physica aut moralis non est author neque causa peccati.

1. De hac re, sicut in proprio loco, disseruimus
fusè 1.2.q.79.art.1. Ideo breuiter pçstrin-
genda sunt ea tantū, quæ requiruntur, vt osten-
datur cohærentia præcedentium assertionū cum
Conclusio 1. sequentibus. Sit igitur conclusio de fide: Deus
non est author, neque causa peccati, neque po-
test id cadere in diuinam bonitatem. Hęc diffini-
ta fuit in Tridentino sess. 6. Can. 5. & 6. his ver-
Tridentinum. bis: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias
suas malas facere; sed mala opera, ita vt bona, Deum
operari, non permissiuè solū, sed propriè & per se, adeo
vt sit proprium eius opus nō minus proditio Iudæ, quā
vocatio Pauli: anathema sit.* Vbi ponderandum est,
non solùm probari, Deum nō cogere ad peccan-
dum; sed etiam non ita esse authorem peccati,
sicut est author bonorum operum propriè & per
se, relicta libertate: sicut fuit opus Dei conuersio
Pauli, quæ libera fuit.

2. Ex Scriptura probatur, nam 1. Ioan. 2. *Concu-*
1. Ioannis 2. *piscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia*
Iacobi 3. *vitæ non ex Patre, sed ex Mundo est.* Et Iacobi 3.
Hieremia 2. *Non est ista sapiētia de sursum descendens.* Hierem.
2. *Ego te plantaui vineam electam omne semen ve-*
Matth. 13. *rum: quomodo conuersa es mihi in prauum?* Matt. 13.
*Nōne bonum semen seminasti in agro tuo: vnde ergo
habet zizania? Inimicus homo hoc fecit.* Colligitur
etiam ex omnibus testimoniis Scripturę & san-
ctorum Patrum, adductis sect. 1. & 2. Omittimus
autem alia quam plurima.

3. Ratio prima & à priori est, quoniā Deus ne-
cessariò operatur bene atque iustè, ex suppositio-
ne quod liberè operatur: quoniam necessariò
operatur quęcumque operatur ex honesto amo-
re sui. Vnde in Scriptura dicuntur omnes viæ
Domini rectæ & iustæ: de quo dicimus infra q.
21. de iustitia art. 1. Vnde Anselmus in prosolo-
gi. cap. 10. ait, Deum iustum esse, quia facit, quod
decet summè bonum. Ergo non est author pec-
Confirmatio. cati, quia dedecet. Confirmatur, quia quidquid
Deus facit bonum est Genes. 1. vnde sequitur, vt
nihil odio habeat eorum, quæ fecit, Sapient. 11.
Sed peccatum est malum, & illud Deus odio ha-
bet. Ergo non est author illius.

4. Secunda ratio, quia Deus non agit, nisi per in-
tellectum & voluntatem: vnde nullius potest
Deus esse author & causa, nisi volendo illud. Sed
Deus non potest velle peccatum (vt sect. 1. & 2.
probatum est) ergo non potest esse author &
causa peccati. Plures rationes & argumentorum
solutiones dedi loco citato in principio huius
sectionis.

Secunda conclusio. Deus nō potest cogere ad 5.
peccandum. Hæc diffinita est in verbis Trident- *Conclusio 2.*
ni, adductis pro conclusione prima. Colligitur ex
Ecclesiasti. 15. *Ne dicas, ille me implanauit, nō enim
necessarij sunt ei homines impij.* Quæ facilè demō-
stratur ex superiori doctrina. Primò, quia si
Deus cogeret ad peccandū; esset author & cau-
sa peccati, ac proinde vellet peccatum: ideóque
Deus potius, quàm homo peccaret. Secundò,
quia de ratione peccati est libertas: hæc autem
est contraria coactioni. Tertio, idem à fortiori
colligitur ex sequentibus conclusionibus.

Tertia conclusio. Physicam peccati causam 6.
esse Deum contradictionem implicat. Hæc ma- *Conclusio 3.*
nifestè deducitur ex præcedentibus. Nam causa
physica est absolutè causa: sed Scriptura, Conci-
lia & Patres docent, esse impossibile, Deum esse
causam peccati, & hoc docent simpliciter absque
limitatione igitur eo ipso docēt, esse impossibile,
Deum esse causam physicam peccati. Confirma- *1. Confirmatio.*
tur primò, quia omnis causa physica est propriè,
per se & directè causa sui proprij effectus ex
Aristot. 2. physic. cap. 5. Sed Deo repugnat esse
propriè, per se & directè causam peccati, vt Tri-
dentinum definit adductum pro concl. 1. & de-
clarat S. Thomas 1. 2. q. 79. artic. 1. & 3. & q. 80.
art. 1. Ergo Deo repugnat esse causam physicam
peccati.

Confirmatur secundò, nam ex errore Mani- 7.
chæorū & Priscilianistarū nō inferebatur, Deum *2. Confirmatio.*
esse causam moralem peccati, sed tātum causam
physicam, quoniam secundùm illos agebat Deus
ex necessitate: adhuc tamen illam causalitatem,
vt repugnantem diuinæ bonitati refutāt Patres.
Confirmatur tertiò, nam moralis causalitas non *3. Confirmatio.*
est realis, sed tantum secundùm rationem; ac sub-
inde non ita propriè atque simpliciter causalitas
est: nihilominus Deo repugnat esse causam mo-
ralē peccati: vt constabit ex conclusione sequen-
ti: ergo magis repugnat causalitas physica.

Præcedens conclusio requiritur ad condien- 8.
dam & mitigandam solutionem quorundā scho-
lasticorum, præcipuè recentiorum, qui respon-
dent, ideo non imputari Deo malitiam, licet con-
currat ad materialem actionem peccati, quia
Deus est tantum causa physica: sed malitia non
imputatur, nisi causæ morali. Quæ solutio ve-
rum sensum habere potest, explicandum infra
disp. 17. sect. 2. & 3.

Quarta conclusio. Moralem causam peccati 9.
Deum esse contradictionem implicat. Probatur *Sit conclusio quarta.*
discurrendo per singula genera causalitatis mo-
ralis. Et primùm Deus non potest pręcipere pec- *Neque Deus præcipere potest peccatū, neque ad id dispensationem concedere.*
catum, neque licentiam aut dispensationem pec-
candi concedere Ecclesiasti. 15. *Nemini mādauit
impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi*, vel
licentiam Hierem. 19. *Ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi neque locutus sum, neque ascen-* *Ecclesiastici. 15.*
derunt in cor meum. Ratio demonstrans est, quo- *Hieremia. 19.*
niā qui præcipit directè inducit ad id, quod præ-
cipit; & similiter qui præbet licētiam aut dispen- *Ratio asserti.*
sationem, approbat vt licitum. Deus autem neq;
potest approbare peccatum, neque inducere ad
illud. Cōfirmatur, quoniam peccatum tale, quod *Cōfirmatur.*
à Deo præceptum fuisset, vel data dispensatione
& licentia approbatum, non esset dignum pœ-
na: iniustè enim Deus puniret id, quod præci-
pit, aut approbat data licentia.

Potest tamen Deus præcipere vel dispensare, 10.
vt licitè fiat opus, quod non est intrinsecè ma-
lum, & supposita Dei dispēsatione fit licitum. Si-
cut filium

ctur filium innocentem interficere illicitum est, sed supposito Dei præcepto est licitum: Deus quippe, vt absolutus Dominus, potest vel immediatè, vel interueniente parentis manu, vitam cui voluerit eripere. Quid dicendum sit de furto filiorum Israel Exod. 12. & fornicatione Oseæ 5. nec vacat, nec opus est nunc examinare. Vide D.

D. Bonauentura. Bonauent. in 5. dist. 47. q. vltima. Alia verò sunt essentialiter mala, quæ nullius præcepti aut dispensationis virtute possunt reddi licita: vt notauimus in sect. 1. probatione 5.

11. *Peccata consulere repugnat Deo. Isaia 30. Oseæ 8.* Secundum. Consulere peccatū repugnat etiam diuinæ sapientiæ & bonitati Isai. 30. *Væ filij desertores, dicit Dominus, vt faceretis consilium, & non ex me; & ordiremini telam, & non per Spiritum meum, vt adderetis peccatum super peccatum, &c.* Oseæ 8. *Ipsi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt & non cognoui*, nimirum, scientiâ consulentis & approbantis: sic enim loquuntur homines de his, quæ sine suo consilio fiunt à subditis.

12. *Idem, de adhortatione, suasione, & inductione ad peccandum.* Tertium. Inde colligitur, adhortari, suadere, siue inducere ad peccādum esse impossibile Deo, quoniam illud esset consulere. Vnde tota conclusio quarta corroboratur, quoniam Diabolus verissimè dicitur fuisse simpliciter author & causa peccati, ex eo solùm quod primos parentes induxit ad peccandum consilio & exhortatione; cuius peccati non fuit causa physica, sed tantùm moralis. Ergo Deus absolutè dicendus esset author & causa peccati, si consilio vel exhortatione induceret ad peccatum. Confirmatur, nam illud

Confirmatur. Ecclesiastici 15. Augustinus. Ecclesiastici 15. *Non dicas ille me implanauit, &c.* Augustinus de grat. & lib. arbit. cap. 2. ita legit: *Non dicas, quia ille me induxit.*

13. *Neque peccatum docet Deus, neque docere potest.* Quartum. Deus non docet peccare, nec potest id docere. Contrarius error fuit Theodori: notatus fuit in quinta Synodo generali; vt vidimus sect. 2. initio. Probatur, nam in Scriptura frequēter filius appellatur alterius, qui docetur ab eo: pater autem, qui docet. Sed 1. Ioan. 3. nemo peccat vt Filius Dei, sed vt filius diaboli. Quod etiā

1. Ioannis 3. Christus D. admonuerat Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis.* & infra: *Qui ex Deo est, verba Dei*

Ioannis 8. *audit: propterea vos non auditis quia ex Deo non estis.* Ergo neminem Deus docet peccare. Vnde

Deus non est peccati inuentor. præterea colligitur, Deum non esse inuentorem peccati, quoniam inuentor est, qui primus docuit artem aliquam; & ille appellatur pater: vt

Genesis 4. Genes. 4. *Pater habitantium in tentoriis.* & infra: *Pater canentium cithara.* Si autem solus Dæmon est pater mendacij, & consequenter omnis peccati Ioan. 8. *Mendax est, & pater eius.*

Ioannis 8.

14. *Iacobi 1.* Quintum. *Deus neminem tentat.* Iacob. 1. nec potest tentatione *noxia seductionis*, sed tentatione *vtili probationis*: vt exponit Augustinus de bono

Augustinus. perseuerantiæ cap. 6. post med. & lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 30. ante med. & lib. 1. quæstionum super Genes. q. 57. Hypognosticon

Beda. Glossa. S. Thomas. lib. 4. versus finem, Beda, Glossa & S. Thomas Iacobi 1. Dicemúsque plura de hoc disp. 37.

15. *Non instigat ad peccandum.* Sextum. Inde sequitur, quod Deus nec instigat nec mouet ad peccandū: quia instinctus ad peccandum mouens, est tentatio; ideóque tamquam proprius Diabolo tribuitur hic instinctus à Cy-

Cyprianus. Tertullianus. priano lib. 4. epist. 2. ad Anton. col. 2. & Tertullian. lib. de anima inter princip. & med.

16. *Non allicit aut inuitat.* Septimum. Non allicit, nec inuitat ad peccādum, nec suggerit cogitationes, nec inspirat eo fine. Sunt enim hæc propria tentationis. Ita docet Petrus apud Clementem 5. recognit. propius ad med. quàm ad finem, & epistola 1. ad Iacobum multò propius ad finem.

Sequentia genera causalitatis moralis admixtam habere solent causalitatem physicam, & propterea clarius est, repugnare. 17.

18. *Non præoperatur aut præmouet.* Octauum igitur sit. Deus non præmouet, nec præoperatur, nec præuenit, nec excitat, nec incitat ad peccandum. Sic Nazianzenus orat. 3. ad-

Nazianzenus. Prosper. uersus Iulian. ante med. dicit, Iulianum à Deo non fuisse excitatum ad malum. Prosper ad 10. obiectionem Vincent. ait: *Neque cupiditates peccantium, prædestinatio Dei aut excitauit, aut suasit, aut impulit.* Colligitur etiam ex Augustino & alijs Patribus, qui tamquam peculiarem bonorum operum requirunt Dei motionem præmouentem, præoperantem, præuenientem & excitantem.

19. *Non impellit. Augustinus. Prosper. Leo. Isidorus.* Nonum. Deus non impellit ad peccandum. Ita Augustinus lib. 1. ad Simplician. q. 2. post med. Prosper ad 13. obiect. Vincent. & ad 16. Hypognost. lib. 6. prope med. Leo serm. 7. de Passione post med. Eusebius de præparat. Euangel. lib. 6. cap. 5. versus finem, Isidor. lib. 2. sent. cap. 19. in med. & alij plerique Patres, quorum verba referemus disp. 36. sect. 6. Vnde colligitur, quod nec inclinat ad peccandum, quia inclinare est impellere.

20. *Non vocat. 1 Thessal. 4. Galat. 5.* Decimum. Deus non vocat ad peccandum. *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.* 1. Thessalo. 4. & Galat. 5. *Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.* Prosper ita docet ad caput 5. Gallor.

21. *Non agit vt voluntas peccet, neque illam ad id præuenit, aut præparat.* Vndecimum. Denique ad peccandum creata voluntas à Deo non præparatur, nec agitur, nec Deus facit, vt peccemus, nec operatur in nobis velle & perficere, nec procurat, nec tradit, nec dat, vt peccemus, nec discernit peccatores, causando illorum discrimen à sanctis. Nec inchoat peccatum, nec præbet initium peccati. Nam hæc omnia causalitatis genera pietatis operibus, vt propria tribuuntur in Scriptura & Patribus: vt probādum erit disp. 35. sect. 6. 7. & 8. & disp. 36.

22. Quinta conclusio. Non solum de mortali, sed etiam de quolibet peccato veniali sunt intelligenda quæcumque dicta sunt in quatuor præcedentibus conclusionibus: nam in peccato veniali est etiam repugnantia contra diuinam sapientiam & bonitatem propter rationem adductam sect. 1. dicto 3.

23. PLVRIMA SVNT ARGVMENTA, quæ contendunt, Deum velle peccata, ex quibus nonnulla diluimus iam sect. 2. & 3. Quædam etiam magis Scholastica tractabuntur sequentibus sectionibus: sed præcipuum argumentorum pondus differimus ad disp. 42. & sequent. quoniā ad longè diuersas conclusiones inferendas eadē fundamenta scripturarum & Patrū atq; rationum adducūtur ab Hæreticis, & à quibusdam Catholicis: ab illis quidem, vt Deum faciant authorem peccati; sed ab istis, vt probent, Deum prædeterminare materialem actionem peccati. Quod postquam fuerit exactè refutatum commodior succedet locus solutionib. argumentorū.

SECTIO V.

Vtrum Deus, saltem secundùm quid, velit peccatum.

1. *Deus vult vt peccato eueniat tota…* DIco 1. Deus vult, vt peccato eueniat tota essētia peccati, & eius passiones, ex supposi-

in eſſentia peccati ex ſuppoſitione quod ſit. tione, quod ſit, peccatum. Itaque in illis non cõplacet ſimpliciter, ſed quodammodo, & ex ſuppoſitione. Verum eorum complacentia eſt potius ipſiſſima diſplicentia peccati, & complacentia boni oppoſiti: quãuis quodãmodo videatur eſſe complacentia in peccato. Explicatur & probatur; *Deo placet 1. quod peccatũ ſit contra rationẽ ex ſuppoſitione, quod contra Deũ ſit.* nam Deo placet primò, quod peccatum eo ipſo quod ſit contra Deum, ſit etiam contra rationem ita vt nihil contrarium Deo poſſit eſſe conforme rationi: & quod non poſſit eſſe ens, ſed priuatio entis; & quod eo ipſo ſit deteſtabile & abominabile. Sicque Deo placet, quod ſuppoſita exiſtentia peccati, conueniant illi reliqua prædicata eſſentialia, & paſſiones peccati, quia omnes ſunt in dedecus, & in deteſtationem peccati; conſequenter autem in laudem infiniti boni, quod eſt Deus.

2\. *Placet 2.* Secundò placet Deo, quod peccatum à nulla voluntate amari poſſit, niſi per accidens propter bonum, cui coniungitur. *Placet 3.* Tertiò placet, quod peccatum nõ poſſit ſubſiſtere niſi fulcitum bona entitate materialis actionis; & quod non poſſit peccati malitia excludere totam bonitatem actionis, ſed ſemper relinquat aliquam bonitatem ſecundùm quid.

3\. *Placet 4.* Quartò placet Deo, quod non poſſit fieri peccatum ſine Deo præbente generalem cõcurſum, & poſitiuè volente permittere, & ordinante ad maiorem ſuam gloriam. *Placet 5.* Quintò, quod à voluntate, quam Deus creauit, non procedat peccatum in quantum voluntas eſt à Deo, ſed in quantum eſt ex nihilo. Hæc autem omnia maximè commendant bonũm, cuius tanta eſt dignitas, vt bono indigeat etiam malum. Atq; ſub hac ratione peccata ſunt obiecta cõplacentię diuinę, non abſolutè, ſed cõditionaliter, & ex ſuppoſitione. Fuſius autẽ hæc explicui de peccatis tractans 1.2.

4\. Dico ſecũdò: Deo placet, quod malitia peccati ſit pœna ſui ipſius & alterius peccati: de quo 1.2. q.87.art.2. *Deus vult vt vnũ peccatum ſit ſui & alterius pœna.* Ideóq; abſolutè concedi poteſt hæc propoſitio: Deus vult, vt vnum peccatum ſit pœna alterius & ſui ipſius. Nihilominus abſolutè falſa eſt hæc propoſitio: *Deus vult peccatum, in quãtum eſt pœna alterius.* Hæc enim ſonat, Deum voluiſſe peccatum propter eum finem, vt eſſet pœna peccati. At Deus non vult hoc fine peccatum, ſed tantum vult illud permittere, intẽdens, vt pœna ſit peccati. *Confirmatio.* Confirmatur, quoniam eadem ratione communiter reijcitur à recentioribus illa propoſitio: *Deus eſt cauſa peccati, vt eſt pœna alterius peccati*: de qua diximus 1.2.q.79.artic.1.dub.5.fine.

5\. Reſtant duæ difficultates. Altera vtrum ſaltem ex hypotheſi, quòd Deus præuideat hominem actualiter determinatum ad grauius peccatum, vel poſitum inter circumſtantias, inter quas infallibiliter committet peccatum grauius, niſi committat leuius peccatum, poſſit Deus velle, vt ille homo committat leuius peccatũ, idque conſulere, vel ad illud inclinare. Ratio dubitandi eſt, quoniam licitè conſulemus minus malum ad vitandum maius. De hoc tamen dicendum erit infra diſp.44.ſect.5.

6\. Altera difficultas eſt, vtrum ſaltem concedi poſſit, ſecundum rigorem Logicæ, veram eſſe hãc propoſitionem: *Deus peccatum vult:* quãuis falſa ſit hæc: *Deus vult peccatum.* Affirmãt enim nonnulli, occaſione ſumpta ex regula variandæ appellationis, quando terminus appellans anteponitur, vel poſtponitur: vt in illis propoſitionibus: *Papam vidi, vidi Papam.* Cui ſententiæ ſimillima eſt alia Gabrielis 2.diſt.37.q. vnica art.3.dub.1. dicentis, verã eſſe hãc propoſitionẽ: *Deus peccatum facit:* quãuis falſa ſit hæc. *Deus facit peccatum.*

Nihilominus dico tertiò. Prorſus falſa eſt hæc propoſitio: *Deus peccatum vult;* ſicut hæc: *Deus vult peccatum.* 7. Probatur primò, quia nihil refert anteponi, vel poſtponi terminum appellantem, vt appellet ſupra materiale ſignificatum termini appellati: nam communi vſu ſapientum quędam prædicata appellant ſupra formale, ſiue anteponantur, ſiue poſtponantur: & huiuſmodi eſt *velle peccatum.* Alia verò prædicata habent ambiguam appellationem, ideóque diſtinguenda ſunt.

Probatur ſecundò; quamuis enim vſu communi receptum foret in hac propoſitione: *Deus peccatum vult.* 8. Appellari ſupra materialem actionem peccati, & non ſupra formalem malitiam peccati; adhuc falſa eſſet propoſitio: quoniam, vt videbimus diſp.27. & multis ſequentibus, pręcipuè diſp.50.ſect.2.& 3. Deus non vult materialem actionem peccati, niſi ſecundùm rationem communem actionis, quam Deus vult, vbicumque reperiatur.

SECTIO VI.

Deus volitione poſitiua vult permiſſionem peccati.

HÆc concluſio traditur ab Auguſtino in Enchirid. cap. 100. quem referunt & ſequuntur Magiſter, & communiter Scholaſtici 1. diſt.47. ſub init. illis verbis: *Neque vtique nolens ſinit, ſed volens; neque ſineret bonus malefieri, niſi Omnipotens etiam de malo poſſet facere bonum bene.* 1. Atque in diſt. 46.§. *Illi verò.* Magiſter ait: Deus non volens mala, ſed volens ſinere mala, ſinit vt fiant, quia bonum eſt ſinere. *D. Thomas.* D. Thomas hoc art. 9. fine, ait: *Deus vult permittere mala fieri, quia hoc eſt bonum.* Quam ſententiam ex variis vtilitatibus, quas Deus colligit ex malorum permiſſione, confirmant. Albertus 1.p.tract.20.q.80.mẽb. 2.art.3. Alexander 1.p.q.38.& q.40.memb.2.& 3. S. Bonauent. 1.diſt.46.artic.1.q.3.4.5.& 6.& diſt.47.q.3. Ricard. diſt.46.art.1.q.3.1.7. & 8. Ex antiquis denique vnicum Scotum reperio, qui in 1.diſt.47.q. vnica ex profeſſo monſtrant eſſe poſitiuam volitionem, qua Deus permiſſionem vult: ex recentioribus autem plures id affirmant obiter.

Concluſio probatur primò, quoniã ad perfectionem diuinæ volitionis pertinet circa quamcumque partem contradictionis verſari poſitiua volitione, ſi obiectum eſt capax diuinæ volitionis: ſicut probatum eſt diſp.8.ſect.3. ſed permiſſio peccati eſt obiectum capax diuinæ volitionis, quoniam eſt bonum nihil malitiæ includens. 2. *Prima concluſionis pro:* Quod probo, nam permiſſio peccati, quam dicimus eſſe obiectum diuinæ volitionis quatuor quaſi membra continet. Primum & caput totius permiſſionis, à quo reliqua manant eſt negatio illius volitionis efficacis, per quam Deus impediret peccatũ, ſi vellet efficaciter impedire. Secundũ eſt negatio congruentium mediorum, cauſarũ & circũſtantiarum, ſub quibus euitaret peccatum. Tertiũ eſt productio & conſtitutio mediorũ, cauſarũ & circũſtantiarũ, quę licet omnia ſint ex ſe bona: Deus tamen nouit illis poſitis, cõmittendũ eſſe peccatum propter hominis malitiam. Quartũ eſt pręparatio generalis cõcurſus ad omnẽ actionẽ liberã hominis nõ excludẽdo actionẽ

peccati

peccati modo explicando infra disp.50.sect.2 & 3. Hæc autem omnia obiecta plurimum habent boni,sed nihil mali. Ergo apta sunt quæ à Deo amentur volitione positiua.

3. *1. Confirmatio.* Confirmatur primò,nam Deus vult quidquid oportet ad Dei gloriam & vtilitatem Ecclesiæ: sed ad hos fines oportet Diabolo & Antichristo, illorúmque membris plurima peccata permitti, *Apocal 20. Augustinus. Math 24. 1.Corint. 11.* Apocal.20. *Oportet eum solui*,hoc est permitti,& non impediri ab exercenda tentatione: vt ponderat Augustinus 20.de ciuitate cap.8.ante med. Matth.24. *Oportet primum hæc fieri.* Prima Corinth.11. *Oportet hæreses esse,vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.*

4. *2. Confirmatio.* Explicatur & confirmatur secundò , nam, vt optimè obseruauit Scotus citatus , volitio permittendi, est volitio reflectens supra negationem propriæ volitionis , quatenus Deus vult se non velle impedire peccatum Iudæ,v.g. Hæc autem negatio volitionis impediendi peccatum Iudę nō est mala,quia Deus non tenetur velle impedire; sed prudentiùs agit , permittendo multa peccata. *3.Confirmatio.* Confirmatur tertiò, quoniam Deus reflectit supra suam volitionem , volendo, se velle, quæ vult:sicut dictum est disp.3.sect.5.Ergo similiter vult,se non velle,quæ non vult; sic enim perfectius habebit rationem volūtarij quidquid quocumque modo respicitur à voluntate diuina.

5. *4 Cōfirmatio.* Confirmatur quartò,quoniam secundum tertium & quartum membrum diuinæ permissionis non solùm est bonum secundùm entitatem materialem,quam continet,sed etiam est bonum, in quantum non impedit efficaciter peccatum: quia Deus non vult efficaciter impedire , ne impediat bona,quæ inde colligit. Probo autē hanc formalitatem esse bonam, quia in mediis,quibus Deus vtitur bona est commensuratio cum diuina volitione efficaci , nihil efficaciter causando, nisi quod Deus voluerit efficaciter.

6. *Probatio.2.* Probatur secundò , quoniam omnis effectus prædestinationis est bonus & volitus per positiuam volitionem prædestinandi; similiter etiam omnis effectus reprobationis est bonus,& volitus per positiuā volitionem reprobandi. At permissio peccati in prædestinatis est effectus prædestinationis,& in reprobis est effectus reprobationis , vt in disputationibus de prædestinatione probauimus.Sed obserua obiter,nihilominus nō esse concedendum,homines,prędestinari ad permissionē peccati. Cuius ratio præcipua est,quia hæc phrasis nō reperitur apud Doctores,& quia permissio neque est bonum gratiæ,neq; est vltimus terminus,sicut pœna,ad quā dicūtur reprobi prædestinari: sicut ex professo dictū est ibidē.

7. Tertiò probatur,quia Deus potest velle omne opus,cuius Deus est author:sed Deus absolutè & simpliciter est author permissionis peccati: nam absolutè Patres affirmant: *Deus permittit,& sinit mala.* Proinde quando Scriptura docet , Deum decipere,indurare,excæcare,suscitare ad crimen, declinare semitas & similia; Patres explicant Deo tribui permissionem: vt videbimus disp.42. & 43.Ergo Deus est author permissionis:ac proinde illa bona est & amabilis.

8. *Peccati quælibet permissio,à Deo præfinitur.* Quartò probatur,cuiuslibet enim peccati permissio prędefinita est à Deo,tam exacta prędefinitione,vt peccatum nihil vnquam excedat, nec minuat mensuram , Dei prædefinitione præscriptam: vt ea ratione certa sit etiā mensura bonorum , quæ colligenda sunt ex peccatis sub certa mensura laborum,cruciatuum, & tentationum,

quæ sanctis inferuntur per dæmonum , aut hominum malitiam,vtque firma sint solatia patientiæ,nihilque timendum sit ab alio,quam à Deo: & propter alias rationes fusius ponderandas.infra disp.44.sect.3.& 4.

At,inquis, in permissione peccati saltem inest diminutio aliqua prudentiæ , & gubernationis melioris , quæ non permittit maiora mala,vt inde colligat minora bona : sed peccatum mortale est malum maximum omnium malorū,& consequenter maius in ratione mali,quam quodcumque bonum creatum in ratione boni(vt ostendimus 1.2.q.88.art.1. & supponunt communiter Theologi tractantes necessitatem Incarnationis, vt redderetur ęqualis satisfactio pro peccato)ergo optima gubernatio non permittit peccatum mortale propter quæcumque bona. 9. *Obiectio.*

Resp. Peccatum mortale verè est maximum malum eius personæ , cuius est peccatum , quia ipsa peccat ; cæterum eius personæ cuius non est peccatum , quia illa persona non peccat, peccatum mortale non est maximum omnium malorum, neque in ratione mali est maius,quam bonum,quod facit illa persona. 10. *Solutio.*

Ideo maius bonum extrinsecum Dei, magisq; decens & ornans Deum,est facere bona,quorum Deus author est,& quę Deo imputantur,vt propria illius : minus verò malum,imo nullum malum Dei est permittere peccata prorsus aliena, quæ quia non sunt peccata Dei, non sunt mala Dei,neque imputantur Deo. 11.

SECTIO VII.

Quamuis Deus velit permissionem non sequitur velle peccatum.

CONtra verum dogma probatum sect.pręcedenti, primum argumētum est Lutheranorum apud Sotum.1.de natura & grat.ca.18.col. 2.dicentium,verbum,*permittere* non esse mitius, aut mollius,quàm *facere*. Nam cùm Deus certo sciat,nos non posse absque eius lumine & fauore vitare peccatum ; consequens est vt ea negare perinde sit,atq;causare peccatū.Idem iactitāt alij hęretici,quos referemus disput.31. sect.1. circa med. Cōfirmari potest primò ex Anselmo lib.de conceptu virginali,& peccato originali cap.5.dicente,peccatum prouenire sicut naufragium ex absentia naucleri. Secundò ex Aristotele in 2. Physic. dicente , idem per absentiam & præsentiam esse causam oppositorum,sicut nauta præsens nauem seruat,absens vero naufragium causat per absentiam. 1. *Prima obiectio.*

Resp.& dico primò:Deus nō ita permittit peccata,vt neget lumen & fauorem, sine cōcursum simpliciter necessarium ad vitāda peccata , quod Lutherani volebant,Probatur,quoniam contradictionem implicat , aliquem peccare, & carere sufficienti possibilitate vitandi peccatum; quia si hac possibilitate careret , non posset vitare peccatum ; vnde non liberè peccaret ; ac proinde non imputabiliter,sed de hoc fusius infr.disp.38. 2. *Dico primò Deus non negat necessaria. ad peccata vitanda.*

Dico secundò.Ex eo quod Deus nō adhibeat illa media,quibus de facto impediretur peccatū; sed vult peccatum permittere , non sequitur, Deum velle peccatum , aut esse causam peccati. Cuius rationem assignat D.Thom.1.2.q.79.artic.1. corpore , quoniam Deus non tenetur impedire peccata : sic enim gubernator non dicitur causa naufragij , nisi quando potest & tenetur naufragium impedire. Secunda ratio est; quia Deus non est causa negandi concur- 3. *Dico secundò.* *D. Thomas Probatur 1.*

ſum, quo de facto concurreret eum homine ad actus bonos, ſi homo vellet bene operari; ſed homo liberè ſe determinans ad peccandum eſt cauſa non accipiendi illum actualem concurſum: vt rectè Alexãd. 2. p. q. 100. memb. 3. art. 6. §. 2. fine ex Anſelm. in l. de caſu diaboli c. 2. & 3.

4. Ad primam confirmationem Reſp. primò. Anſelmus ibi non agit de abſentia Dei permittentis, ſed de abſentia boni iuſtitiæ & rectitudinis, in cuius priuatione conſiſtit quidditas peccati. Ideo *naucleri*, ſiue gubernatoris non meminit, ſed tantum gubernaculi.

5. Reſp. Secundò. Licet Anſelmus ageret de abſentia Dei permittentis, explicandus eſſet vt peccatum proueniat ſicut naufragium ex abſentia naucleri, quam abſentiam nõ ipſe nauclerus, ſed nauis cauſet, à ſe proijciendo nauclerum. Vnde conſtat ſolutio ſecundæ confirmationis.

6. *Secunda obiectio.* Secũdum argum. Qui præcognoſcit effectum infallibiliter futurum ex cauſa, &, cũ poſſit impedire non impedit, ſed potius vult cauſam, cenſetur etiam moraliter velle effectum. Sed Deus præcognouit peccata infalliliter futura, ſi crearetur liberum arbitrium, &, cùm potuiſſet non creare, nihilominus creauit liberum arbitrium, &, cùm poſſet impedire peccata, non impediuit; ergo cenſetur moraliter velle peccata.

7. Reſp. Maiorem eſſe ſimpliciter falſam, niſi limitetur ad perſonam, quę tenetur impedire effectum, & eo fine ſe continere à producẽda cauſa. Nam & armorum artifices ſciunt, committenda eſſe plurima homicidia, neque propterea cenſentur velle homicidia, dum fabricantur arma. Atq; hæc ſolutio ſufficeret, etiam ſi Deus hominem creaſſet eum ſolo concurſu naturali, ſine vllo auxilio ſupernaturali: quia Deus in libero arbitrio relinqueret poteſtatem peccandi non eo fine, vt peccaret, ſed eo fine, vt cohibendo peccata naturalem honeſtatem exerceret, humano arbitrio commenſuratam.

8. *Vrgetur difficultas.* Tertiò vrgebis, quia qui vult potentiam peccandi vult peccatum: potentia námque peccandi vt ſic, non habet alium fructum, niſi peccatum: ſed Deus vult potentiam peccandi, ſcilicet, liberum arbitrium creatũ, ergo vult peccatũ. Reſp. Deus non vult potẽtiam peccandi formaliter, vt potentia peccandi eſt; quia vt ſic, defectũ & imperfectionem dicit, & ſolummodo deſtinatur ad peccandum. Quapropter, vt ſic, non habet rationem boni amabilis; neq; vt ſic, producitur à Deo: ſicut oſtendimus 1. 2. q. 75. art. 2. dub. 1. At verò Deus vult potentiam peccandi in quantum eſt potentia liberè volitiua cuiuſque boni, ſiue honeſti, ſiue delectabilis, veri aut apparentis. Vnde non ſequitur, Deum velle peccatum, ſed velle laudem & honeſtatem, quæ conſiſtit in peccato cohibendo.

[illegible] vrgetur dif [illegible] in [illegible] vult [illegible] pec- [illegible]

DISPVTATIO XXVII.

Vtrum Deus prædeterminet materialem actionem peccati.

SECTIO I.

Authores opinionis affirmatiuæ.

1. Circa modum, quo Deus vult materiales actiones peccatorum, aut vult ad illas cõcurrere, difficilior eſt inter recentiores controuerſia. Sumimus autem exordium in hac & proximè ſequẽtibus diſputationibus ab ea veritate, quæ firmiter ſtabilita, viam aperiet cæteris, quæ dicenda ſunt de proportione, vel improportione materialis actionis peccati, vt ſit obiectum diuinæ voluntatis, infra diſp. 37. ſiue de præciſione & abſtractione, qua Dei voluntas ſubtiliſſimè talem actionem attingit, infra diſp. 50. ſect. 2. & 3.

Pro phyſica prædeterminatione ad materiales actiones peccatorum citatur à quibuſdam Bartholomæus Medina 1. 2. q. 79. artic. 2. dub. 1. conc. 4. Et ille quidem paulò ante ſolutionem argumentorum concedit, Deum velle, & cauſare actum peccati: nihilominus nihil dicit vnde efficaciter colligi poſſit prædeterminatio, ex qua per phyſicam illationis neceſſitatem ſequatur materialis actio peccati: quin potiùs multa dicit, ex quibus veriſimilius eſt, contrarium ſenſiſſe, & conſtat ex ſolutione ad 2. quando explicat Auguſtinum, & ad alia argumenta. Et multò minus id docuit q. 109. art. 2. 2. *Authores, qui Deum conſtituunt materiales peccati actiones prædeterminantem, & determinantem.*

Alij verò Doctores ſub generalibus actionis & entitatis nominibus nulla exceptione appoſita, comprehendi voluerunt ſine dubio etiam materialem actionem peccati, quando ſcribunt ſequentes, aliaſque ſimiles propoſitiones: Concurſus diuinæ voluntatis determinat, & modificat omnes cauſas ſecundas, & ſubinde creatam voluntatem ad quamcumque liberam operationem. Idem verò primę cauſæ concurſus à nulla ſecunda cauſa ſiue naturali ſiue libera modificatur, nec determinatur, nec pẽdet, nec impediri poteſt, nec relinquit in poteſtate voluntatis, vt ſe ipſam determinet. Has & ſimiles propoſitiones ſcribit Dominicus Bannez 1. p. q. 14. art. 13. dub. vltimo §. *Hactenus*, & §. *ad hoc reſpondetur*. & q. 19. art. 8. non procul à principio, impugnans Caietanum & in concluſione 3. & q. 23. art. 3. & dub. 2. verſus finem, §. *Secundus ſenſus*. & in eodem artic. 3. dub. 3. conc. 9. & alibi ſæpe. 3. *Modi loquendi quibus in hac materia nonnulli vtuntur.*

4. Sub prædicta generalitate intelligi non ſolùm prædeterminationem Dei ad quamlibet actionem bonam; ſed etiam ad malam actionem, in quantum actio eſt, non in quantum mala eſt, clarius adhuc idem explicuit 1. p. q. 19. art. 10. dub. 1. circa 5. argum. poſt documentum tertium, dicens: Antecedit quidem operationem noſtram liberam diuinæ voluntatis æternum, & immutabile conſilium, ſiue diuinæ prouidentiæ infallibilis prædefinitio, quæ omnem bonam operationem liberam prædefiniuit: imo & omnem operationem, in quantum bona eſt, & circa bonum exercetur. Et ſuperius inferiúſque explicuerat libertatem actionis ita prædefinitæ in eo conſiſtere, quod voluntas ſequatur iudicium rationis, iudicantis, medium, quod elicitur non habere neceſſariam connexionem cum fine, ſed eſſe ex ſe indifferens: quamuis volitio noſtra neceſſario ſequatur ex Dei prædefinitione.

5. Rurſus 1. p. q. 23. art. 3. dub. 2. poſt concl. 2. §. *Ex hac doctrina*, ait: Deus eſt volens & efficiens cauſa actus odij Dei. Et volũtas humana eſt cauſa eiuſdem actus voluntaria & efficiens. At verò volũtas hominis, mala eſt, quia talẽ actũ exercet ſine, regula rationis, imo contra regulã & legem Dei: Deus autem bona voluntate vult fieri illum actum, permittens defectum cauſæ ſecundæ in ipſo, &c. Et non longè inferiùs in eodem dub. 2. §. *Secundus ſenſus* apertè docet, nũquam eſſe hominis voluntatem indifferentem, vt ſe ipſam determinet ad operationem malam, vel bonam,

sed à Deo semper determinari ad operationem permittendo malitiam : vt locis superius citatis generaliter dixerat.

6. Nuño Cabezudo sub eadem vniuersitate, eodémque modo philosophandi, quo Bannes affirmat, diuino concursu determinari nostram voluntatem ad quamlibet actionem, siue naturalem, siue liberam, & nunquam determinari diuinum concursum à nostra voluntate efficienter. Videndus est 3. p. q. 62. art. 5. tota q. 1. & 2. de auxiliis : sed præsertim q. 1. dum respondet ad 3. argumentum pag. 124. & sequentibus, & ad finem quæst. 2. dum liberi arbitrij definitionem constituit.

7. Eandem prorsus generalem doctrinam de motione primæ causæ determinantis & applicantis voluntatem ad liberas operationes, tradit Zumel 1.p.q.14. art. 13. sua q. 2. concl. 2. & tom. 1. opusculorum disp. 5. sect. 1. versùs finem, & sect. 2. & tom. 3. discursu 5. sect 4. & alibi sæpe tam ex professo, vt nemo dubitaret, quin sub generalibus verbis comprehenderet etiam materiales actiones peccatorum, quoniam illis absolutè necessarius est influxus primæ causæ, & subordinatio secundæ causæ sub prima : nisi oppositum ipse tradidisset, alibi frequenter affirmás actiones peccatorum à Deo non prædeterminari, & oppositam sententiam ipse appellaret suspectam in fide, ne dicam, inquit, erroneam. 1.2. q.79. art. 2. disp. 3. concl. 2. & tom. 1. opusculorum pag. 250. in fine, dum respondet ad quandam confirmationem, & tom. 2. discurs. 5. sect. 6. pag. 285. & sequentibus.

8. Quod sub generali doctrina Dominici Bannes cõtinebatur, primus omnium perspicuis verbis concessit Trigosus in 1. p. Summæ S. Bonauenturæ q. 18. art. 4. dub. 3. ad 2. & 3. videlicet, peccati materialem actum in particulari prædeterminati à Deo. Sed ex professo primus defendit Cabrera 3. p. q. 18. art. 4 disp. 2. §. 12. à num. 530. Fusiùs postea Nauarrete tom. 2. in 1. p. S. Thom. controuers. 25. concl. 6. & 7. & quod attinet ad prædefinitionem per voluntatem diuinam controuersia 26. concl. 2. & 4. Aluarez disp. 24. cõcl. 2. quæ non satis explicat eius mentem, nisi conferatur cum toto disputationis progressu, præsertim num. 22. & 23. & cum disp. 11. Ledesma q. 2. de Auxiliis art. 18. concl. 3. & postea dum respondet ad 12. argumentum.

9. Quod autem omnes supra citati doctores intelligant illam prædefinitionem, ac prædeterminationem, quæ physica sit non solùm causalitatis genere, sed etiam illationis necessitate, constat ex eisdem aliisque locis eorundem authorum : sicut explicuimus tomo præcedenti de scientia disp. 38. Huius sententiæ fundamenta singula referentur, quando fuerint refutanda in toto præsentium disputationum progressu, prout occasio tulerit : reliqua verò disp. 42. & sequentibus decem.

10. *Antiquorum Scholasticorũ opinio.* Antiquorum ergo Scholasticorum nemo prorsus asseruit, Deum præmouere, seu prædeterminare voluntates creatas ad actum materialem peccati, cui necessariò coniuncta sit malitia : quamuis aliqui asserant Deum præmouere seu prædeterminare ad communissimam rationem boni, & entis, & volitionis inclusam in actu materiali peccati, ex qua determinatione Dei, & ex materiali entitate, quam respicit, non sequitur necessariò malitia. Scotus itaque, Caietanus, Capreolus, Durandus, Cano, Driedo, Sotus & alij, quos Cabrera, Nauarrete, Aluarez & Ledesma pro sua sententia referunt, nostram sententiam expressè tradiderunt, præter nonnullos illorum, quos nihil de præsenti controuersia meminisse reperies : vt ostendemus infrà disput. 39. sect. 3. 4. & 5. & bona ex parte constat ex his quæ retulimus tomo præcedenti de scientia disput. 49. & 50.

Altisiodorensis in Summa lib. 2. tract. 26. q. 2. prope finem videtur secundum verborũ sonitum fauere prædeterminationi materialis actionis malæ. Nam in postremo cap. respondens ad quandam rationem secundam ait : *mala actio est à Deo mouente & operante principaliter.* & respondens ad sequentem rationem tertiam ait : *Deus voluit Adam comedere pomum : Deo displicuit, quod Adam comederet pomum, prohibuit enim hoc propter deformitatem, velut propter essentiam.* Cæterum ex superiori contextu constat agere Altisiodorensem de exteriori actione imperata; non de interiori intentione intrinsecè mala, qua homo conuertitur ad creaturam, & auertitur à Deo; hanc enim relationem ad finem malum (id est, intentionem) semper reiicit à Deo, vt illius author sit liberum arbitrium creatum, & solum ait, mouere Deum ad actionem, quæ ex se deseruire potest ad bonum finem : vt quod Nabuchodonosor templi vasa asportaret Babylonem. Quod si fortè aliquam prædeterminationem ad materialem actionem peccati Altisiodorensis intellexit, at certè non intellexit physicam prædeterminationem, quoniam in eodem lib. 2. tract. 11. q. 3. docet, libertatem esse habilitatem eligendi, quod synderesis dictat. Vnde sequitur, libertatem non esse sine possibilitate eligendi bonum, quod synderesis dictat; ac proinde non esse compossibilem cum physica prædeterminatione ad materialem actionem intrinsecè repugnantem synderesi. Sed de huius doctoris sententia dicemus iterum disp. 39. sect. 4. init. 11. *Fauet Altisiod.* *Sed non agit de actione interiori, quæ intrinsecam continet malitiam.*

SECTIO II.

Non solùm physica, sed etiam moralis causalitas peccati continetur in physica prædeterminatione ad materialem actionem illius.

PArum aut nihil curamus in toto libro præsenti de actibus cuiusque potentiæ corporeæ, qualis est imaginatiua, sensitiuus appetitus, potentia loco motiua, & cæteræ omnes potentiæ corporis humani; quoniam illis malitia seu oppositio cum ratione recta non conuenit ab intrinseco, sed extrinseca denominatione ab actibus intellectus & voluntatis. Agimus ergo præcipuè de actibus intellectus & voluntatis, non omnibus quidem, sed illis tantum in quorum ratione specifica quidditatiuè clauditur repugnantia cum diuina lege, cum ratione recta, & cum actu virtutis præcepto. Nam de cæteris actibus intellectus & voluntatis, quibus prædicta repugnantia solummodo conuenit ab extrinseco per denominationem ab alio actu mouente & imperante parum attinet ad præsens disputare, cum facilè sit, extrinsecam denominationem colligere postquam constitutum fuerit, quod attinet ad denominantes actus, quibus inest 1. *De quibus actibus sermo sit.*

 totius

totius origo malitiæ.

2\. *Quid supponendum.* Suppono autem ex iis, quæ diximus 1. 2. q. 18. toto ferè art. 5. & q. 19. toto ferè art. 1. quamlibet actionem interiorem, quæ non per extrinsecam denominationem ab alio actu participat malitiam, esse quiddatiuè monstrosam secundùm specificam rationem, realiter & positiuè cōtrariam diuinæ legi, quia est libera volitio obiecti mali, cui scitur esse annexa malitia diuinæ legi contraria: aut certè vincibiliter ignoratur, & liberè contemnitur eius cognitio. Et quamuis hæc intrinseca monstrositas & realis oppositio cum diuina lege reperiatur etiam in actibus intellectus & voluntatis, qui libertate carent: vt ostendimus 1. 2. q. 71. art. 6. Nihilominus, ne præsens controuersia impediatur aliis aliunde petitis, loquemur solummodo de actibus intellectus, & voluntatis scienter & cum plena deliberatione conceptis, ac subinde imputabilibus ad culpam.

3\. *In odio Dei controuersia discursus erit instituendus.* Atque vt exemplū aliquod proponamus, cuius intrinseca monstrositas posita sit extra omnem dubitationem, totius præsentis & sequentium duodecim disputationum discursus versabitur præsertim in odio formali & expresso, quo aliquis homo prosequitur Deum, sciens, hoc esse prohibitum diuina & naturali lege, cum possit non solum naturæ viribus, sed etiam per auxilia supernaturalia sibi oblata, suam voluntatem ab odio continere. In hoc igitur odio præscindimus formalem rationem malitiæ, & consideramus solummodo quidquid in illo reperitur entitatis realis, tam secundùm rationem genericam volitionis, quàm secundùm rationem specificam & numericam, in quibus quidditatiuè clauditur positiua & realis repugnantia cum diuina lege ac bonitate diuina, necnon cum ratione recta. Hanc appellamus materialem actionem peccati. Et de illa inquirimus, vtrum possibile sit à Deo physicè prædeterminari. Atque idem intelligendum erit de qualibet alia volitione intrinsecè mala, vt in ampliationibus explicabimus magis disp. 38. & 40. sect. 2. & tota disp. 41.

4\. *Repugnat omnino materialem peccati actionē prædeterminari.* Sit igitur primaria conclusio præsentis & plurimarum, quæ sequuntur disputationum. Contradictionem implicat physicè prædeterminari materialem actionem peccati. Primarium verò illius fundamentum, à quo vires accipiunt omnes ferè rationes totius discursus præsentis, illud est, quoniam si Deus non à libera hominum malitia determinatus, sed propter suam merè liberam electionem efficaciter vult, & physicè prædeterminat materialem actionem odij Dei, & totam illius realem & quidditatiuam repugnātiam cum lege ac bonitate diuina: inde sequitur, Deum esse causam & authorem huius peccati, cui malitia illius imputanda sit potius, quàm creatæ voluntati.

Fundamentum principale.

5\. *Prima illius solutio.* Huic argumento varias solutiones adhibent Authores citati sect. 1. quas in hac & sequenti disputatione sigillatim refutabimus. Prima est: Deus est causa physica materialis actionis malæ, sed non est causa moralis: quapropter Deo non imputatur malitia, quippe quæ solæ causæ morali imputanda est. Fundamentum est, quia effectus non debet attribui, nisi causæ proportionatæ, cum autem peccatum sit effectus moralis, non erit tribuendus causæ physicæ, sed soli causæ morali. Si autem petas quare Deus non sit causa moralis? Respondet hæc solutio, quia Deus neque præcipit, neque consulit, neque instigat ad eiusmodi actiones eliciendas.

6\. *Doctrinam solutionis ad rem aliam tradunt Doctores.* Huius solutionis doctrinam, vt generaliter defendatur Deus non esse auctor, & causa peccati, non ad defendendam physicam prædeterminationem materialis actionis peccati tradunt sequentes doctores; Soto lib. 1. de natura & grat. cap. 18. fine, Cano lib. 2. de locis cap. 4. ad argument. 7. & 8. & in relectione de Sacramentis part. 4. post 6. conclusionem. §. *Pro eius itaque.* Vega lib. 2. in Trident. cap. 15. post med. Vasquez 1. 2. disp. 129. cap. 7. Angles in 2. dist. 37. q. 7. in princip. concl. 2. & difficultate 1. ante conclus. 1. & conc. 4. Roa 3. de prædestinatione q. 4. sect. 3. num. 83. Zumel 1. 2. q. 79. art. 2. disp. 4. Aragon 2. 2. q. 1. art. 3. dub. 1. ad 2. Et licet aliis verbis atque minus perspicuis, mente tamen eiusdem doctrinæ authores sunt. S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 2. ad 2. & de malo q. 3. art. 2. ad 2. S. Bonauen. 2. dist. 37. art. 2. q. 2. ad 2. & 3. Alexander 2. p. q. 100. membr. 3. art. 6. §. 2. fine. Altisiodorensis lib. 2. summæ tract. 15. q. vltim. prope finem.

7\. Hi omnes Doctores illud tantummodo tradunt de quo nullus Theologorum dubitauit vnquam, nec dubitare potest, nisi negādo Dei concursum ad omnes actiones, videlicet ex eo quod Deus concurrat quasi vniuersalis causa ad materialem actionem peccati, non colligi Deum esse causam moralem illius.

8\. *Contra Authorum mentem, doctrinā promotores detorquent.* Cæterùm contra eorundem Doctorum mentem eadem doctrina detorquetur, vt defendat, Deum non esse moralē causam materialis actionis peccati, etiam si sua sponte & à seipso determinatus moueat & prædeterminet voluntates nostras ad eiusmodi actionem. In hoc igitur sensu refutanda est à nobis prædicta solutio. Quam tacitè docuisse videtur Bañes 1. p. q. 49. art. 2. §. vltimo, vbi quamuis non faciat mentionem physicæ prædeterminationis, eam tamen generaliter docuerat alibi, vt ostendimus sect. 1. num. 3. 4. & 5. Hac verò sententia nunquam reuocata vtitur solutione, quam supra retulimus, quia Deus non est causa moralis. Clarius eam tradit Aluares disp. 24. nu. 24. prope finem, & nu. 33. fusiùs verò, atq; distinctione adhibita Ledesm. art. 18. concl. 4. & 5.

9\. Quod autem cæteri Doctores pro solutione citati num. 6. supponant Dei concursum effectiuum non determinare ad materialem actionem peccati, constabit legenti S. Thomam 1. 2. q. 80. art. 1. ad 3. S. Bonau. 2. dist. 37. art. 1. quæst. 1. ad vlt. Alexandrum in eodem loco supra citato ex 2. p. q. 100. art. 6. §. 2. *fine.* & 1. p. q. 26. memb. 4. art. 3. Quod idem docuit Sotus magis ex professo lib. 1. de natura & gratia cap. 16. prope initium, & cap. 17. & in fine cap. 18. Zumel 1. 2. q. 79. art. 2. disp. 3. concl. 2. & colligitur ex Altisiodorensi lib. 2. summæ tract. 11. q. 2. & 3. dum explicat indifferentiam liberi arbitrij, & ex Cano in citato lib. 2. de locis cap. 4. ad 7. & 8. dum ait; Deum *non mouere* ad materiales actiones peccatorum, & Vega dicto libr. 2. cap. 15. dum post med. ait, Deum quod ex se est, multò magis paratum esse ad bona opera concurrere, & passum esse duci se ad adulterium Dauidis, & cætera opera mala. Plura & apertiora testimonia Scholasticorum pro nostra sententia referemus infra tota disp. 39. in præsenti námque id solummodo agimus, vt ostendamus quemcumque

Theologum, si prædicta solutione vritur, vt defendat Deum non esse authorem peccati, quia non est moralis causa materialis actionis, debere eiusdem solutionis fundamento niti dicendo, Deum nõ prædeterminare ad materialem actionem peccati. E contra verò, si Deus physicè prædeterminat ad materialem actionem peccati; consequens esse, vt eo ipso sit moralis causa illius, & peccati.

50. *Quadruplex causa moralitas.* Hoc vt ostendam præmitto, quadruplicem esse moralitatem causæ., quæ obscuritatem & errandi occasionem affert, dum permiscetur, agendo in conclusionibus de vna, & in eius probationibus de altera, & varias moralitates innoluendo in solutionibus argumentorum. *Prima.* Prima moralitas consistit in actione increata Dei ad intra, qua, præcedente iudicio rationis, propriè ac simpliciter decernit concurrere ad extra ad materialem actionem odij. De hac moralitate nullus Theologorum dubitare potest: ac proinde nihil est, quod de illa disseratur in præsenti controuersia; sed tanquam certum supponatur, Deum hoc moralitatis genere, tanquam moralem causam concurrere ad quamlibet actionem peccati.

51. *Secunda.* Secunda moralitas cõsistit formaliter in actione Dei ad extra, quatenus est concursus effectiuus, non solùm per eam causalitatem, quæ realiter & propriè pertinet ad genus causæ efficientis: sed etiam per illam causalitatem, quæ non est realiter & propriè efficiẽtia, sed solũ in genere moris, sine vllo influxu reali. Quemadmodum causa extrinsecè proponens aliquod motiuum, persuadens, præcipiens, aut consulens. De cuius efficientiæ proprietate atque discrimine diximus tomo præcedenti de scientia, disputatione 38. sectione 4.

52. *Hæc secunda nõ est requisita, neque sẽper sufficit.* Hęc moralis causalitas multum quandoque conferet, vt alicui personæ imputari possit malitia peccati. Cæterum neque semper sufficit ad hoc, neque semper erit requisita. Nam dęmonis, & hominis volũtas reali & physico influxu producunt suas volitiones odij & inuidiæ contra Deum, & homines, comparatione quarum, aut semper, aut aliquando non exercent prędictam causalitatem moralem, sed aliam, quam explicabimus in quarta moralitate. *Moralis causa est, qui omittit facere, quod tenebatur.* Nihilominus propterea non liberantur à culpa: quin potius illis optimo Iure imputatur. At contra qui omittit custodire castrum, aut gubernare Rempublicam quam ex officio, & iustitia tenebatur, est moralis causa cuiusque detrimenti consecuti, quamuis neque physico influxu, neque motiua proponendo, suadendo, pręcipiendo, aut consulendo ad ea detrimenta concurrat. Itaque imputabilitas malitiæ, de qua primario disputamus in præsenti, independens est à prædicta moralitate causæ atque à physico & reali concursu, quamuis ab illis quandoque proueniat.

53. *Tertia.* Tertia moralitas consistit in eo quod Deus efficiat hominem agere humano modo vel morali causalitate videlicet, deliberatione præcedente circa rationes vtriusque partis, cum indifferentia potestatis, quæ ad libertatem imputabilitatémque requiritur. De huiusmodi moralitate causæ nihil attinet ad præsens disputare, cum inter authores physicæ prędeterminationis, & illius impugnatores conueniat, Deum esse, à quo tribuuntur hominibus quæcunque requiruntur, vt deliberent & moraliter causent ac liberè, non solùm in generali, sed etiam in particulari circa quodlibet obiectum: nec non Deum esse primum & generalem motorem voluntatis, vt liberè concipiat volitiones.

Restat igitur quarta & postrema moralitas, quæ consistit formaliter in modo concurrendi ad nostras actiones, ita vt illæ Deo imputari possint simpliciter & absolutè. Hæc autem moralitas & imputabilitas quandoque necessaria illatione colligitur ea secunda moralitate; quandoque verò nõ colligitur similitérque quãdoq; colligitur ex physica causalitate, quandoq; verò non colligitur: vt num. 52. adnotauimus. 54. *Quarta.*

Ex his colligo, & dico primò, in quarta moralitate nuper explicata, præsens disputatio pręcipuè ac primariò versatur, intendimus nãmque probare, Deo imputandam esse peccati malitiam, si materialem actionem illius physicè pręterminat. De hac igitur quarta moralitate intelligenda erunt omnia, quæ dicemus de morali causa, præterquam vbi fuerit aliud expressè notatum. 55. *Dico primò.*

Dico secundò, si Deus est causa moralis actionis odij Dei, quantum ad totam realem & positiuam oppositionem, quam habet cum lege diuina: consequens est, Deum eo ipso esse causam moralem, totius malitiæ, quæ est in odio Dei, & illi imputandam esse. Hanc conditionalem propositionem probo, quia malitia peccati non potest directè per se & immediatè causari ab vlla causa siue creata, siue increata: vt communiter Patres docent, & ostendimus 1. 2. q. 75. Ergo malitia non potest alia ratione causari, nisi causando actionem quidditatiuè & realiter repugnantem diuinæ legi, ea qua actione necessariò sequitur malitia. Quapropter author & causa cui malitia imputanda sit, non potest esse alius nisi ille, cui tanquam authori & causæ morali tribuitur actio quidditatiuè & realiter repugnãs diuinæ legi. Vnde colligo generale principium. Quidquid est causa moralis, vt actio talis existat in rerum natura, est etiam causa moralis malitiæ, quæ talem actionem consequitur necessariò & Inseparabiliter. 56. *Dico secũdò.* *Quisquis causa moralis est, vt actio turpis existat, est etiam causa malitia quæ actioni est inseparabiliter cõiuncta.*

Confirmatur primò, quia quæcunque primaria causa, primò determinans vt in rerum natura existeret materialis actio odij Dei, & tota illius realis oppositio cum diuina lege, eo ipso fuit primaria causa, primò determinans, vt in rerum natura existeret malitia, quæ necessariò & inseparabiliter consequitur talem actionem. Ergo illi imputãdum est, quod causa sit, vt existat malitia, ac proinde erit causa moralis illius. Confirmatur secundò, quoniam creata voluntas non alia ratione est causa moralis malitiæ, nisi quatenus creata volũtas est moralis causa illius materialis actionis contrariæ diuinæ legi, ad quam necessariò & inseparabiliter consequitur malitia. Ergo si Deus est causa moralis eiusdem actionis materialis, erit etiam moralis causa malitiæ necessariò consequentis. Confirmatur tertiò, quoniam *ex eadem causa pendet effectus, & omnia eius per se accidentia. Sicut enim homo est à natura; ita & omnia eius per se accidentia, vt risibile, & mentis disciplinæ susceptibile*: vt loquitur S. Thom lib. 6. metaph. lect. 3. prope finem, sed materiali actioni realiter contrariæ diuinæ legi, vt sic, per se accidit malitia. Ergo quicunque est causa illius materialis, & realis repugnantiæ cum diuina lege, est etiam causa malitiæ. 57. *1. Confirmatio.* *2. Confirmatio.* *3. Confirmatio.* *S. Thomas*

Dico

18. *Dico tertiò.*

Dico tertiò. Si Deus non determinatus à libera malitia voluntatis creatę, sed proprio motu solius electionis liberæ efficaciter vult, & physicè prædeterminat materialem actionem odij Dei, & illius totam realitatem, oppositioné cum diuina lege, & totam realem monstrositatem: inde sequitur, Deum non solùm esse causam physicam; sed etiam esse causam moralem totius eiusdem realitatis, monstrositatis & oppositionis cum diuina lege. Illationem hanc probo primò, quia inter causas morales, de quibus in præsenti loquimur, illa est præstantissima, & cui potissimùm imputatur effectus, quæ per liberam volitionem efficacem directè & expresse vult aliquem effectum, & adhibet omnia media, quæ ad illum requiruntur; præsertim verò, si à nullo alio principio, sed à se ipsa determinetur ad talem effectum volendum & procurandum: Hæc autem omnia Deus exercet circa materialem actionem odij Dei, & totam illius realem oppositionem cum diuina lege, si illam efficaciter vult, non determinatus à libera malitia creatę voluntatis, sed potius eam physicè prędeterminans ad talem actionem, vt facilè constabit discurrenti per singulas partes in maiori numeratas.

Probatur illatio.

19. *Discrimen inter concursum Dei, qui à creatura determinatur, & inter prædeterminantem.*

Confirmatur primò, explicando discrimen inter concursum Dei, qui determinetur à libertate creata & concursum prædeterminantem. Si enim Deus circa peccatorum actiones solummodo vult præbere concursum, quod ex se est, inclinantem ad bonum, & à malo retrahentem, permittendo vt à libera voluntate creata detorqueatur ad malam actionem si voluerit: inde non sequitur Deum esse causam moralé realis monstrositatis & oppositionis contra legem Dei, quia directa & primaria intentio Dei, quod ex se est, volebat, vt nunquam existeret in rerum natura realis oppositio contra legem Dei, & realis monstrositas, & quasi coactus munere vniuersalis causæ permittit suum concursum ex se propendentem ad bonum, à voluntate creata detorqueri ad malum, vt fusius infra disput. 29. & disp. 50. sect. 4. Quapropter in hac sententia distinctione adhibita, dicendum est, Deum esse causam moralem concursus ex se inclinantis ad honestas operationes, libertate relicta, & nullo modo esse causam moralem determinandi suum concursum ad materialem actionem turpem, sed hanc determinationem à sola voluntate creata prouenire.

At contra, si Deus à se ipso, & non à libera voluntate hominis determinatus, efficaciter vult, & physicè prædeterminat materialem actionem odij Dei, & totam illius realem oppositionem cum diuina lege; consequens est Deum esse primariam causam, primò directè & per se determinantem, vt in rerum natura existat prædicta materialis actio, & illius tota realis oppositio cum diuina lege: ac proinde quod hic totus realis effectus existit, Deo imputandum erit, aut soli, aut præcipuè. Quapropter illius erit causa non solùm physica, sed etiam moralis in eo moralitatis sensu, quem in præsenti tractamus.

20. *Primariæ causæ prædeterminanti potius, quàm secundariæ determinatæ attribuendus est effectus.*

Confirmatur secundò, quia effectus primariæ causæ, prædeterminãti ad illum, imputandus est potius, quàm secundariæ causæ, quæ non operatur, nisi determinata per aliam causam. Ergo si Deus physicè prædeterminat voluntatem creatam ad eiusmodi realem monstrositatem, & realem oppositionem cum diuina lege; imputanda erit Deo potius, quàm creatæ voluntati. Ac proinde Deus erit moralis causa illius, potius quàm creata voluntas.

Confirmatur tertiò, quia prædicta materialis 21.
actio odij Dei, quãuis non imputetur Deo, quasi volitio Dei, constituens illum formaliter inimicum sui ipsius; nihilominus imputanda est Deo, quasi effectus liberè & directè intentus, causatus & determinatus à Deo; idque potiori iure, quàm incendium imputatur homini: si eo fine ignem admouet, & potiori iure, quàm homini prouocanti complicem ad aliquod crimen imputatur non solum proprium, sed etiam alienum crimen, tanquam effectus liberè causatus, non tanquam actio immanens illius. Ratio est, quoniam Deus altiori, & efficaciori modo prædeterminat voluntatem creatam ad prædictum effectum quidditatiuè monstrosum, & contrarium diuinæ legi.

Inde sumitur probatio secunda, quæ non solùm ratione sui, sed etiam vim maiorem accipit, 22.
quoniam eius fundamentum conceditur à doctoribus contrariæ sententiæ. Illi námque rationem explicantes moralis causæ, quam Deo negant, non solùm dicunt, quia non præcipit, nec consulit; sed etiam, quia *non instigat*. Ita Bañes citatus in numero 8. & Ledesma art. 18. in fine conclusionis quartæ, & longè post conclusionem quintam pag. 402. col. 1. quia Deus non allicit, neque excitat voluntatem per particulares illuminationes, nec inducit, nec inclinat. Rursus illi pro sua sententia referunt Sotum & Canum, qui tamen locis num. 6. citatis expressè rationem reddunt, quia Deus ope & fauore non mouet ad illam actionem. Quod si Deus physicè prædeterminat materialem actionem odij, eo ipso instigat, allicit, excitat, inducit, inclinat, & mouet creatam voluntatem, vt illam actionem eliciat: quapropter illius actionis materialis & totius positiuæ oppositionis contra diuinam legem, quam quidditatiuè continet, Deus erit causa moralis: de quo plura disp. 39. præsertim sect. 5. 6. & 7.

Secundum fundamentum.

Instigat Deus, si Deus prædeterminat.

Explicatur, & confirmatur, quoniam ex phy- 23.
sica prædeterminatione sequitur, Deum non solùm per realem influxum immediatè instigare, incitare, ac mouere ad prædictam actionem, sed etiam mediatè per alium moralem influxum suasionis & suggestionis instigare, incitare, ac mouere ad illam. Quod ita explico & probo, quia diabolus non aliter instigat hominem ad odium Dei, nisi mouendo in eius imaginatiua vehementes cogitationes de flagellis Dei, quasi contra se crudelibus, & profectis ex odio, & neglectu sui, & mouẽdo in appetitu sensitiuo eiusdem hominis tristitiam, iram, & rabiem eo fine, vt ratio consentiat in odium Dei, nihil tamen causando in intellectu & voluntate hominis. At verò Deus, si prædeterminat hominem ad quascunque actiones materiales peccatorum; non solùm prædeterminat potentias corporeas, imaginatiuam, videlicet & appetitum sensitiuum ad prædictas cogitationes, & passiones prouocatiuas odij; idque intendens directè & formaliter eum finem, vt voluntas hominis eliciat materialem actionem odij Dei quidditatiuè ac realiter pugnantem cum diuina lege; sed etiam Deus mouet in intellectu omnes illas cognitiones rationum fallacium, quæ instigare possunt ad hoc

Confirmatur.

Modus, quo dæmones ad peccandum homines instigant.

odium,

odium, & mouet in voluntate omnes affectus tristitiæ, aut iræ indeliberatæ, qui possunt prouocare ac fouere odium Dei. Insuper eo fine hęc omnia præstat, vt materialem illam actionem quidditatiuè & realiter contrariam diuinæ legi, faciat à voluntate bumana produci & conseruari. Quod si respondeas, hæc omnia repugnare Deo; consequens erit, repugnare Deo prædeterminationẽ physicã ad prædictas omnes actiones imaginatiuæ, appetitus sensitiui intellectus & voluntatis, nec non repugnare Deo directam & formalem volitionem, qua intendat eiusmodi actiones producere.

24. Dices, discrimen esse dæmonis à Deo, quoniam dæmon ex inuidia & odio Dei, & ex affectu minuendi eius gloriam, mouetur ad hæc omnia procuranda. Sed Deus mouetur ex amore sui & affectu amplificandi suam gloriam. Hoc discrimen solummodo probat, dæmoni ad vituperationem, sed Deo ad laudem imputandum esse prædicto modn instigare, incitare, atq; mouere: attamen idem discrimen nihil obstat ne Deus verè sit causa liberè instigans, incitans, & mouẽs ad actionem materialem ndij, quam prædeterminat: ac proinde sit causa moralis illius actionis. Erit autem Deus moralis causa, instigans, incitans, & mouens propter bonum finem maioris gloriæ suæ. Quapropter Deo imputanda erit bæc laus, quod propter suam maiorem gloriam inciter, instiger ac moneat ad materialem actionem odij, & ad totam illius positiuam, & realem repugnantiam cum diuina lege. At verò eiusmodi laus repugnat diuinæ bonitati: vt ex se constat, & magis explicabitur infra sect. 4. præsertim à num. 4. vsque ad 12. Sed de compositione cum tentationibus dæmonis disp. 37. sect. 1.

Reiicitur discrimen.

25. Ex eisdem principiis sumitur probatio tertia, quoniam quicunq; persuadet homini actionem materialem odij Dei est causa moralis eiusdem actionis materialis: Deus autem persuadet homini prædictam materialem actionem; si Deus prædeterminat & præmouet imaginatiuam, & intellectum hominis ad cogitandas rationes apparentes, iudicandúmque Deum sibi fuisse truculentum inimicum, proindéque odio prosequendum. Si enim qui exterius proponeret eiusmodi rationes eo fine, vt homo eliceret materialem actum odij Dei, verè esset persuasor odij Dei, multò magis persuasor erit Deus, si non solùm exterius, sed etiam interius in imaginatiua & intellectu proponit rationes, & causat cognitiones, idque eo fine, vt eius voluntas eliciat materialem actionem odij Dei.

Tertium fundamentum.

Qui odium Dei persuadet, illius est causa moralis.

Deus persuadet materialem actionem peccati, si illam prædeterminat.

26. Explicatur & confirmatur primò, quia consilium alicui præbere contingit dupliciter. Primò per modum legis & doctrinæ generalis, datæ ad omnes homines, & docentes, hoc esse magis honestum bonum, & hoc modo Deus non consulit materialem actionem odij Dei, sed potius prohibet. Secundo modo præbetur consilium priuatum, & peculiare alicui. Veluti quando latro persuadet sociis rapinas, & homicidia propter vtilitatem pecuniæ & delectationem vindictæ; quamuis agnoscat, non esse maius bonum honestum, imò esse turpissimum facinus: & hoc modo Deus consulit materialẽ actionem odij Dei, & cuiusque facinoris, si prædeterminat. Nam Deus est qui præcipuè in quocunque intellectu creato mouet, excitat & determinat cognitiones & iudicia de vtilitatibus, aut delectationibus temporalibus, idque eo fine vt determinet ad prædictas materiales actiones voluntatis. Hoc, inquam, sequitur si Deus physicè prædeterminat materialem actionem peccati.

Confirmatur primò explicando duplex consilij genus.

Confirmatur secundò, nam ipsi etiam contrariæ opinionis authores expressè fatentur, Deum physicè prædeterminare intellectum ad illas cogitationes, & iudicium practicum, quo voluntas nititur ad concipiendam materialem actionem peccati; atque illud euidenter colligitur ex primæ causæ quidditate, quam ipsi constituunt.

Confirmatur secundò.

27. Quartò probatur, quia qui præcipit est causa moralis illius actionis, quam præcipit. Sed Deus præciperet materialem actionem odij Dei, si ad illam physicè prædeterminaret. Ergn esset causa moralis illius. Minorem probo, quia nmne præceptum naturale, præsertim verò pertinens ad honorẽ Dei, est à Deo, quasi à primo legislatore: at verò pręceptum naturale est, pertinẽs ad Dei honorẽ, non violandi, neque tentãdi violare Dei omnipotẽtiam, neq; frustrandi Dei voluntatem efficacẽ. Quod si Dei voluntas efficax est, vt prędeterminetur hominis voluntas ad materialem actionem odij, ita vt in sensu compositò cum illa prædeterminatione contradictionem implicet non elicere talem actionem, eo ipso erit attentatio violandi omnipotentiam Dei, & frustrandi efficacem voluntatem, si quis attentaret se cohibere ab odio. At, inquis, ignorat homo, se fore determinandum à Deo. Sed finge aliquem certo scire decretum Dei, quo efficaciter decreuit illum physicè prædeterminare ad odium Dei, illé tenebitur nihil impossibile & contrarium diuinæ omnipotentiæ attentare, aut velle, ac proinde tenebitur ab odio non se cohibere.

Quartum fundamentũ.

28. Neque potest hoc argumentum contra nos retorqueri, quoniam in nostra sententia Deus suam omnipotentiam ita interponit ad liberas actiones, vt relinquat solutam & expeditam potestatẽ non operandi. Quapropter nulla sequitur violatio diuinæ omnipotẽtiæ ex eo quod attentetur omissio prædictæ operationis: sicut non sequitur eo quod possibilis sit omissio. Et confirmari potest, nam Deus sub conditione siue implicita, siue explicita vult ad aliquas actiones concurrere, si nos etiam voluerimus: atque inde fit, vt quando nolumus non frustremus, neq; resistamus voluntati diuinæ propriè loquendo, sicut explicuimus in simili supra disputatione 19. sectione 13.

Longè aliter in authoris sententia.

Confirmatur

29. Quinta probatio, quoniam contrariæ sententiæ doctores non possunt reddere sufficientem rationem discriminis, propter quam Deus non sit causa moralis, sicut est causa physicè prædeterminans: inde námque probant Deum physicè prædeterminare materialem actionem odij: quoniam tota illius substantia & entitas non solùm generica, sed etiam specifica & numerica bonitatem ac perfectionem quidditatiuè claudit. Hæc autem ratio similiter probat, eandem entitatem esse debere terminum productum per causalitatem moralem Dei. Cnnsequentia probatur, quoniam effectus, qui propter suam bonitatem, & perfectionem non est indignus diuina causalitate physica; non erit indignus diuina causalitate morali.

Quintum fundamentũ.

30. Confirmatur, nam vt ratio demonstrat & aliqui physicæ prædeterminationis authores fatentur, actionis humanæ moralitas est aliqua

per

perfectio, ideóque deriuari debet à Deo, vt à primo agente in genere motis: sicut actio physica deriuatur à Deo, vt à primo principio, in genere efficientis physicè. Insuper sicut actio, in quantum physica reducitur vltimo ad primum agens physicum, ita in quantum moralis actio reduci debet ad primam causam moralem.

31. *Refutatur prima solutio.* Respondent aliqui, rationem esse discriminis, quoniam physicè prædeterminare necessarium est, pro munere primæ causæ: non verò determinare in genere causæ moralis. Hæc tamen solutio refutatur primò, quoniam satisfaceret Deus muneri primæ causæ, licet non prædeterminaret ad materialem actionem peccati: vt ostendemus disp. 29. sect. 1.

32. *Refutatur secundò.* Secundò, quoniam sicut Deus est prima causa physica, ita etiam est prima causa moralis, ergo subordinationem requirit in voluntate creata, in quantum est causa moralis non minorem quàm in ratione causæ physicæ. Quare sicut pro munere primæ causæ physicæ, necessarium est physicè prædeterminare, ita pro munere causæ moralis determinare moraliter necessarium erit.

33. Denique contra solutionem quæ concedit, Deum esse causam physicam, non verò causam moralem dicemus plura disp. 32. sect. 3. concl. 2. à num. 14. & sect. 6. prope initium.

SECTIO III.

Materialis actionis peccati causam physicam esse Deum, implicat non minus, quàm esse causam moralem.

1. Erit hæc altera via refutandi solutionem primam quam in præcedenti sect. num. 5. & 8. retulimus, tacitè namque videtur concedere, materialis actionis malæ Deum esse causam physicam: alioqui frustra distingueret moralem causam, & illius rationem peculiarem redderet si post negatam Deo moralem causalitatem, deberet similiter negare causalitatem physicam.

2. *Prima conclusio.* Sit igitur conclusio prima: Materialis actionis malæ Deus non solùm non est causa moralis, sed neque causa physica est, si propriè absolutè & sine distinctione loquendum sit: & oppositum implicat contradictionem. *Probatur primò.* Probatur primò, quoniam Scriptura, Concilia, & Patres, quando negant, Deum esse mali operis causam, non limitant causam moralem, sed vniuersaliter, & sine limitatione pronuntiant, Deum non esse causam. Cuius contradictorium, nimirum Deum absolutè & simpliciter causam esse mali operis, concedendum foret; si Deus esset causa physica illius. Nam causa physica est simpliciter & absolutè causa. *Confirmatur.* Confirmatur, quoniam Scriptura, Concilia & Patres loquuntur non solum de formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali & reali opere, quidditatiuè contrario diuinæ legi & virtuti: vt plurimis disputationibus ostendemus infra 31. & sequentibus.

3. *Probatur secundò.* Probatur secundò, quoniam Priscilianus non dicebat astra esse moralem causam malæ aut bonæ actionis nostræ; imò error illius supponebat oppositum. Neque enim asserebat, stellas consilio, præcepto, aut alia quauis morali causalitate determinare; sed sua naturali influentia, quæ causalitas est planè physica. Nihilominus tamen iure optimo à Patribus & cæteris Theologis refutatur, non solùm quia libertatem adimit, sed etiam, quia inde sequitur peccati immediatam causam determinantem esse stellas, & mediatam esse Deum, qui illarum ordines, virtutésque constituerit. Ergo causalitas physica operis mali, etiam pro materiali Deo repugnat non minus, quàm moralis causalitas. Confirmatur, nam Manichæi Deum faciebant non moralem causam, sed physicam, vtpote natura sua determinatum ad malum; & tamen à Patribus impugnantur eo argumento (vltra alia multa) quoniam Deum faciebant peccati authorem. De cuius argumenti robore dicemus ex professo disputatione 38. sectione 1. & 2. in præsenti námque sufficit adnotare, quod attinet ad physicam seu naturalem causalitatem, prout à morali causalitate condistinguitur.

Tertiò probatur, quoniam causalitas physica est vera & realis efficientia; at verò moralis causalitas non est realis, sed tantùm secundùm rationem, ac proinde secundùm quid. Ergo Patres & Concilia quando absolutè dicunt, Deum non esse causam voluntatis malæ, aut operis praui veniunt intelligendi primario, ac præcipuè de causalitate physica: alioqui fuerint valdè impropriè locuti, perinde ac si absolutè affirmassent, Deum non esse ens, quia non est ens rationis, sed solummodo est ens reale. Huius rationis vis magis constabit disputatione 33. sect. 4. fine; nunc autem confirmatur, nam prædictum discrimen physicæ causalitatis à morali, non solùm per se ipsum euidens est; sed etiam à doctoribus contrariæ sententiæ frequenter ponderatum ad probandum id, quod nos sponte concedimus, videlicet, Deum physica efficientia concurrere ad quamlibet liberam volitionem: de quo diximus tomo præcedenti de scientia disp. 38. sect. 2. 4. *Probatur tertiò.* *Cõfirmatur.*

Quartò explicatur simul & probatur à priori, quia omnis causa physica est directè & per se causa: sed Deus non est directè & per se causa materialis actus, cui quidditatiua est realis repugnantia cum diuina lege & recta ratione; ergo Deus non est causa physica illius, si propriè, & nulla limitatione adhibita loquendum est. Maior constat, quia causa, quæ non per se & directè sed per accidens, & indirectè concurrit ad effectum aliquem, non est simpliciter causa physica; sed cum addito diminuente, nimirum causa per accidens & indirectè. Sic enim Aristoteles libro 2. physicor. cap. 5. text. 54. ait: *Vt accidens fortuna est causa, propriè autem nullius.* Et cum causa per accidens, secundùm plurimos gradus, plus minúsve recedat à proprietate & veritate causæ. ille gradus nobis in præsenti sufficit, in quo aliqua causa concurrit ad effectum suæ primariæ intentioni contrarium, idque propter impedimentum ab alia causa oppositum. Qua ratione grauitas non est simpliciter & propriè loquẽdo causa physica ascendendi sursum, sed potius descendendi, quamuis inde sæpe contingat, resilire sursum, si post adquisitum impetum inueniat descendendi impedimentum. 5. *Probatur quartò.* *Aristoteles.*

Deinde probo minorem, quia si Deus directè & per se foret causa materialis actus, cui quidditatiua est realis repugnantia cum diuina lege, Deus esset etiam causa malitiæ, quæ non alio modo causatur, nisi causando directè & 6.

per

S. Thomas. per se materialem actum. Quod ipsum S. Thomas expressè docuit 1.2. q.80.art. 1.initio corporis dicens: *Peccatum actus quidam est. Unde hoc modo potest esse aliquid directè causa peccati, per quem modum aliquis directè est causa alicuius actus.* *Confirmatio prima.* Confirmatur primò ex sequenti contextu, vbi ait, prædictum modum directè causandi actum, & peccatum, non contingere, nisi per hoc, quod causa mouet ad agendum proprium principium illius actus, quod principium est sola voluntas creata. Ergo si diuinus concursus voluntatem creatam mouet directè, & per se ad actum peccati, consequens est mouere ad peccatum ipsum.

7. *Confirmatio secunda.* Confirmatur secundò, nam ex eo quòd nulla causa præter Deum possit mouere voluntatem nostram, & Deus, quamuis possit voluntatem nostram mouere ad bonum actum, non potest mouere ad actum, qui malus est, colligit S. Thomas ibidem, solam voluntatem esse directè causam peccati, quantum attinet ad ea quæ effectiuè & immediatè interius voluntatem mouent: quamuis proponendo obiecta, & occasiones ac varias illarum circunstantias offerendo, etiam dæmones & homines mouere possint. Vnde constat apud S. Thomam, eam esse causam peccati, quæ directè mouet & determinat ad actum ipsum materialem. Studiosi lectoris erit attentè inspicere priorem partem citati articuli: inueniet enim hanc esse Angelici doctoris mentem.

8. *Confirmatio tertia.* Confirmatur tertiò, nam eandem doctrinam fusius explicuit in q. 3. de malo art. 3. corpore; vnde colligere & copulare debemus tres valdè distantes propositiones, quæ sunt quasi nerui colligantes, & roborantes interiacentem discursum eiusdem articuli. Prima propositio est. *Prima S. Thomæ propositio.* *Sicut in formis producendis, causa perficiens est, ex cuius actione directè consequitur forma, ita in actibus eliciendis causa perficiens est, ex cuius actione agens directè inclinatur ad agendum: peccatum autem non est forma, sed actus. Illud ergo per se potest esse causa peccati, quod potest directè mouere voluntatem ad actum peccati.* *Secunda.* Secundam propositionem scribit longè inferius prope finem corporis dicens: *Motus voluntatis directè procedit à voluntate, & à Deo qui est voluntatis causa, qui solus voluntatem inclinare potest in quodcumque voluerit.* Ex quibus duabus propositionibus optimè colligeretur, Deum esse per se causam peccati, directè inclinando voluntatem ad actum; nisi protinus S. Thomas explicuisset secundam propositionem, docens, eam potestatem inclinandi voluntatem ad actum non posse exerceri à Deo circa actum peccati. ad quod significandum subdit: *Deus autem non est causa peccati, vt suprà ostensum est. Relinquitur ergo, quod nihil aliud sit directè causa peccati humani, nisi voluntas.*

9. *Confirmatio quarta.* Confirmatur quartò, nam propterea sanctus Thomas in eodem corpore artic. docuerat, voluntatem à Deo necessariò moueri circa finem, sed non necessariò moueri circa particularia bona, vt voluntas per suam libertatem possit se ipsam determinare, si voluerit, ad turpem actum, ad quem Deus determinare non potest. Eandem prorsus doctrinam ex q. 3. de malo art. 3. ad aliud propositum sequitur Capreolus in 2. dist. 35. q. vnica art. 1. post concl. 3.

10. *Probatur quintò.* Quinta probatio præcedenti cognata sumitur ex D. Thom. 1. p. quæst. 49. artic. 1. & 2. in corporibus: nam agens non alia ratione causat corruptionem ac defectum; nisi in quantum sua virtute & perfectione producit aliquam formam intentam ab agente, ex qua sequitur ex necessitate alterius formæ priuatio, quamuis sequatur per accidens. Et propterea docet, Deum esse causam cuiusque mali naturalis, non autem liberi mali. Ergo si Deus causaret determinando specificam rationem positiuam odij, ex qua necessariò sequitur priuatio amoris debiti; Deus esset causa mali moralis, quamuis per accidens, quemadmodum est causa mali naturalis. Huius autem Consequentis falsitas constabit magis disp. 35. sect. 6.

Sexta probatio, licet peculiariter agat de obduratione, atque excæcatione; rationis tamen paritate concludit, sentiendum esse idem de quibuscunque actionibus peccatorum. Sanctus Thomas igitur 1. 2. quæst. 79. artic. 3. initio corporis: *Excæcatio*, inquit, *& obduratio duo important; quorum vnum est motus animi humani, inhærentis malo, & auersi à diuino lumine: & quantum ad hoc Deus non est causa excæcationis, & obdurationis; sicut non est causa peccati.* At verò motus animi humani, inhærentis malo, est actus realis materialis. Ergo huius Deus non est causa, ne sit causa peccati, & excæcationis, quatenus peccatum est. 11. *Probatur sexto.* *S. Thomas.*

Quod idem clarius docuerat in 1. dist. 40. quæstione 4. articulo 2. corp. initio dicens: *Obduratio dicitur quandoque actus voluntatis obstinatæ in malum, cui pertinaciter adhæret. Et sic constat, quod obdurationis causa, non est Deus, sed homo: sicut neque alicuius actus peccati, in quantum deformis est.* Id est secundùm eam rationem specificam, in qua consistit positiua & realis deformitas & à qua prouenit deformitas priuatiua. Alioqui si sanctus Thomas reduplicaret solam priuationem bonitatis, frustra mentionem fecisset actus: sed clarius dixisset, malitiæ Deum non esse authorem. Rursus pondera ex contextu sequenti constare, non à Deo, sed ab homine determinari prædictam actionem. Subiungit enim, prius supponi, hominem non velle recipere gratiam vt à peccato recedat, & ex suppositione huius Deum non velle infundere, ideóque absolutè loquendo, primam causam huius defectus esse ex parte hominis. Sic etiam 1. dist. 47. q. vnica art. 2. corp. ait: *Multa fiunt, quæ Deus non operatur.* Perpende verbum, *fieri*, quod non propriè ad priuationem, sed ad positiuum actum refertur, & ratione illius ad consequentem priuationem. Denique Antoninus 1. p. tit. 6. cap. 12. & Raynerius in pantheolog. verbo, *reprobatio*, cap. 5. explicant dilucidè sententiam, & præcipua verba quæ nuper retulimus ex D. Thom. 1. 2. quæst. 80. art. 1. & q. 79. art. 3. 12.

Obiiciet aliquis, omnium Scholasticorum consensum alia ex parte primæ conclusioni repugnare. Quia tanquam axioma frequenti sermone receptum vsurpans S. Thomas de malo quæst. 3. art. 2. in fine corporis ait: *Propter hoc dicitur, quod actio peccati est à Deo sed peccatum non est à Deo.* Et in 2. senten. distinctione 37. quæst. 2. articulo 2. & 1. 2. quæstione 79. articulo 2. corp. ostendit, Deum esse causam actus peccati, in quantum est actus & ens: quem sequitur Vincentius Beluacensis, in tomo 3. speculo morali lib. 3. dist. 9. transcribens eadem verba S. Thomæ in q. 79. citata: & eodem mo- 13. *S. Thomas.*

do loquuntur Antoninus, Capreolus, Conradus, Caietanus, Raynerius, & cæteri discipuli S. Thomæ.

14. Imò & cæteri communiter Scholastici concedunt huiusmodi propositiones: *Actio & res substrata peccato est à Deo. Deus est causa actionis, & rei, quæ denominatur peccatum.* Quo loquendi modo vtitur Albertus 2. p.q. 134. membr. 1. & 2. Alexand. 2.p.q. 100. membr. 3. art. 6. §. 3. S. Bonauent. 2. dist. 37. art. 1. q. 1. vbi Ricardus art. 2. q. 1. corp. & ad 1. Et fusius, acriúsque quàm cæteri probat Ægidius 2. sent. dist. 37. q. 1. art. 3. Cui consonat alter modus loquendi S. Augustini, Anselmi & Scholasticorum dicentium, Deum in malis operibus fecisse quod sint, sed non, quod mala sint: vt videbimus disp. 37. sect. 3. post med. & sect. 8.

Modus loquendi Augustini.

Sic etiam Scotus 2. dist. 37. q. vnica, dum respondet ad argumenta quartæ quæstionis, ad penultimum argumentum ait: *Actus voluntatis meæ est inordinatus, quia caret rectitudine debita; iste autem actus à Deo causante, est ordinatè volitus, sicut materiale respectu causantis:*

15. Confirmatur, nam quamuis communiter Theologi reiiciant doctrinam Gabrielis in 2. dist. 37. q. vnica art. 3. dub. 1. dicentis, veram esse hanc propositionem: *Deus peccatum facit.* Quia secundùm dialecticas regulas appellationis, sensus est, Deum non facere formalem rationem peccati, sed materialem illius entitatem, quo eodem modo Nominales alij loquuntur, vt Gregorius, Marsilius, Maior. Nihilominus multi non alia ratione reiiciunt, nisi quia periculum imminet intelligendi, Deum esse authorem malitiæ: alioqui existimant, adhibita explicatione ac limitatione ad materiale peccati concedi posse: *Deus peccatum facit.*

16. Imo quidam Theologi antiquiores Magistro existimabant, homicidium, adulterium, & quodcumque peccatum, in quantum est actus & volitio, & in quantum est esse à Deo, tanquam ab authore: non verò in quantum deordinatè contra legem Dei fit, & fine debito caret, quia vt sic, nihil est, sed defectus & peccatum. Hanc opinionem eiúsque fundamenta refert Magister 2. dist. 35. à cap. *Quidam autem.* sed postea dist. 37. init. ait: *Alij plurimi asserunt, voluntatem malam, & actum malum peccata esse, & nulla ratione bona, neque secundùm aliquam rationem ex Deo authore esse, quia sine Deo fiunt.* Cuius fundamentum superfluum duxi referre, præsertim cùm aliæ incidant occasiones tangendi aliquas authoritates earum, quas ibi citat ex Augustino. Et quamuis huius controuersiæ decisionem relinquat lectoris arbitrio: Magister tamen propensionem ostendit ad hanc secundam sententiam. Hanc opinionem esse propinquissimam errori duplici, quorum alter ponit, plura esse prima principia; alter verò asserit, non reduci in Deum omne ens, & omnem actionem, notat S. Thomas in 2. dist. 37. q. 2. art. 2.

Magister.

17. Ad solutionem obiectionis & plenam similium locutionum explicationem sit conclusio secunda. Tres sunt modi, quibus actionem peccati esse à Deo, tradunt Scholastici doctores. Primus refertur ad exteriorem actionem, quæ ex se non habet inseparabilem turpitudinem; sed honestè fieri potest. Ideóque illa tota referri potest in Deum, vt in authorem, præscindendo à denominatione extrinseca, quam habet ex imperio voluntatis. Veluti si dicas, Deum fuisse causam, & authoré illius exterioris motus, quo Adamus pomú ex arbore decerpens ori applicuit & comedit; ita tamen vt non fuerit causa, nisi ex suppositione quod libera volútas Adami se ad illum actum exteriorem applicuit. Alioqui si Deus incitaret, ac præmoueret prius ad illum actum, esset causa peccati: vt dicemus disp. 40. sect. 2.

2. Conclusio

Primus modus, quo actio peccati esse à Deo dicitur ab Scholasticis.

18. Secundus modus refertur ad rationem communem actionis interioris, quæcunque illa fuerit, quæ non incluserit realem repugnantiam cum diuina lege & ratione. Quomodo in volitione, qua peccauit Adamus considerari potest ratio entis & bonitas transcendentalis, seu bonitas in genere naturæ (vt loquuntur Scholastici) item communis ratio actionis vitalis, ratio volitionis: Insuper etiam ratio volitionis comedendi, quæ vt sic, præcisè considerata, non includit repugnantiam cum diuina lege, & ratione. Quapropter harum omnium rationum abstractarum concedi potest Deus esse author & causa, dummodo cautè notetur, Deum quantum ex se est, inclinare, vt illæ rationes communes applicentur ad bonas actiones particulares, & non ad eas, quæ legi diuinæ contrariæ sunt. Vide disp. 44. sect. 2.

Secundus modus.

Quo pacto Deus possit dici author rationum communium quæ in peccato sunt, nec malitiã habent, si præscindantur.

19. Tertius modus refertur ad specificam rationem interioris actionis, quæ intrinsecè, & realiter contraria est diuinæ legi, & rationi. Quomodo in volitione Adami considerari potest specifica ratio, qua tanta appretiatione amabat apparens bonum comedendi pomum, vt illud anteponeret diuino præcepto, quod sciebat conculcari. Huius etiam rationis specificæ & realis concedi poterit Deum esse causam, dummodo adiungatur simul explicatio limitans atque minuens, vt Deus talem rationem specificam non causet intendens illam per se & directè; sed per accidens, & contra suam primariam intentionem determinatus à libero arbitrio creato concurrat Deus ad illam etiam rationé specificam.

Tertius modus.

Cum addito diminuente concedi posset Deus author interioris actionis secundum specificum conceptum, qua quidem actio contraria esset diuinæ legi.

20. Hanc esse Scholasticorum mentem constabit legenti singulos, & attentè consideranti quæ retulimus tomo præcedenti de scientia disp. 49. & 50. & in eodem num. 20. versus finem. maximè verò ex S. Thoma, qui plurimis in locis asserit expresè, agentia libera determinare suas actiones, etiamsi reducantur in Deum. Et peculiariter id asseruerat in eadem dist. 37. citata q. 1. art. 1 in fine. Sed præsertim in Ægidio, qui acrior fuit in hac re, notandum est, quod in eadem dist. 37. q. 2. art. 1. corpore docet, tam circa dominiú volútatis supra suam volitioné, vt illa vtatur, prout voluerit, quam circa malú vsum volitionis, quo volitio applicatur obiecto prohibito. Quem modú agendi expresè docet, non esse à Deo, quáuis prius dixisset, esse modú realem ex parte actus, & relationem realé actus ad voluntatem. Sed clarius hoc constabit disp. 39. præsertim sect. 3. vbi ostendemus, omnes scholasticos doctores, etiam Ægidiú docere, Deú, quod ex se est, non determinare, neq; inclinare ad materialé actioné peccati.

21. Hinc colligitur primò, locutiones Scholasticorum supra citatas nihil repugnare cum nostra assertione prima, quia vt Deus absolutè & sine vlla distinctione diceretur esse causa physica materialis actionis, quæ mala est, oportet Deum esse causam physicam determinantem ad totam actionem, & præsertim ad rationem specificam, à qua habet, vt mala sit.

Ex dictis prima illatio.

Colligi

22. *Secunda illatio.*

Colligitur secuodò, scirè & cautè locutos esse Theologos, qui obseruant Deum non esse causam, quæ tribuit speciem actui peccati: neque Deum esse causam, vt actus sit materiale peccati, neque vt sit fundamentum malitiæ: neque Deum facere id, vnde actus habet, vt sit fundamentum malitiæ: & ex influxu Dei non prouenire, quod actus sit talis. Similia notat Ludouicus Molina 1. p. q. 19. art. 6. disp. 3. in appendice §. *ibidem tamen*, & §. *His positis*. & in Concordiæ postrema additione q. 14. disp. 32. §. *ad tertium*. Eodem sensu loquuntur alij Theologi dicentes: Deus non facit actum sub ea ratione, qua necessario infert deformitatem & malitiam. Alij dicunt: Deus in peccato non est causa materialis proximi, sed remoti. Appellantes materiale proximum rationem specificam quidditatiuè contrariam diuinæ legi, & materiale remotum rationem communem, & abstrahentem à contrarietate cum diuina lege.

23. *Temperant suam sententiam recentiores citati sect. 1. sed voce tenus.*

Verbo tenus ad eosdem sentiendi modos proximè accedunt recentiores citati sect. 1. quando suam sententiam ita temperant, vt Deus non sit causa peccati pro materiali, si ly *pro materiali*, accipiatur formaliter, & vt dicit respectum ad formale peccati. Quoniam actus ex causalitate Dei non habet quod dicat ordinem ad formale peccati, vel fundet malitiam moralem, aut subiiciatur illi; sed habet ex defectu voluntatis creatæ: vt notat Didacus Aluares disp. 24. concl. 3. num. 23. Cui consequens est, Deum non prædefinire, nec physicè prædeterminare materialem actionem peccati, neque prædestinare secundùm quod est initium & fundamentum ex quo deformitas consequitur. atque vt induit rationem materialis, quod notant Nauarrete tom. 2. controu. 25. §. 4. concl. 8. & controu. 16. concl. 8. Ledesma art. 18. concl. 1.

24. *Valdè tamen sibi distant.*

Re tamen atque mente longè distant ab eo, quod prædictæ voces sonant. Si enim Deus non à libera malitia hominum, sed libero suæ voluntatis affectu determinatus prædefinit, decernit, & suo efficaci concursu prædeterminat vt hic homo, hic & nunc eliciat totam realitatem, & omnem intrinsecam rationem, tam specificam, quàm numericam odij Dei; cum in illa quidditatiuè includatur realis contrarietas cum Dei amore naturali, ac diuina lege præscripto: & ex hac contrarietate per se, atque necessariò consequatur deformitas, & malitia, quam fundat; eo ipso Deus causat materiale peccati, in quantum est materiale, fundans malitiam moralem, & in quantum est reale principium, à quo necessariò consequitur peccati malitia. Quam illationem probant rationes omnes, quas adduximus pro conclusione prima. Vt igitur hi authores verè, atque in re ipsa defendere possent, materiale peccati, in quantum est materiale fundans malitiam, non causari, nec prædefiniri à Deo, deberent simul asserere ad illam specificam & realem repugnantiam cum diuina lege, quæ in odio Dei clauditur, diuinam prædefinitionem, & concursum non inclinare; sed potius quantum ex se est, ab illa retrahere, inclinando ad amorem Dei, relicta interim potestate, vt voluntas creata determinet seipsam, & consequenter diuinum concursum ad illam realem repugnantiam cum diuina lege producendam. De quo dicemus disput. 55. sect. 2. contra solut. 3.

25. At inquis: Diuinus concursus influit in totam illam realem contrarietatem cum diuina lege, & amore Dei, atq; producit illam non solùm quantum ad rationem genericam, sed etiã specificam & numericam. Etenim diuinus concursus propter summam perfectionem, & vniuersalitatem penetrare debet vltimas quasque differentias & gradus, quos transcendit ratio entis. Ergo Deus verè causat materiale peccati sub ea ratione, qua fundat malitiam. *Præoccupatur solutio* Huic argumento nunc satis est *Soluitur* dicere, aliud esse concurrere ad vltimam & infimam quamlibet rationem realem actus: aliud verò simpliciter & absolutè illam causare. Nam primum concedendum est Deo; secundum verò negandum, quando infima ratio est contraria diuinæ legi, quia Deus non est causa vt existat talis ratiò specifica; sed potius, quantum ex se est, causaret vt non existeret; nisi creatæ voluntatis malitia, & munus primæ causæ compelleret: vt constabit ex tota disput. 28. & magis ex disput. 29. & disp. 45. sect. 2. 7. & sequent. & disp. 50. præsertim sect. 4.

26. Tertia conclusio. Quicunque doctores negant, diuino concursu determinari voluntatem ad materialem actionem peccati; iidem rectè, & consequenter dicunt, Deum non esse causam moralem eiusdem actionis. Vnde rectè colligitur, eos concedere Deum esse quodammodo causam physicam, nimirum contra suam intentionem, & per accidens determinatam à creata voluntate. Ex quo non sequitur, Deum esse causam peccati seu mali. Atque in hoc sensu loquuti sunt omnes doctores, quos retulimus in sect. 2. num. 8. & 9. Quapropter eorum vnus, videlicet Soto immeritò refutatur à Medina 1. 2. q. 79. art. 2. §. *Hic modus*, in fine dicente: *Quod Deus sit causa naturalis peccati tam absonum videtur, & à vera Theologia abhorrens, quàm quod Deus sit causa moralis peccati; imò peius esse videtur: significatur enim quod Deus sua natura malus sit.* *Medina.* Hæc enim doctrina secundùm se vera nihil oppugnat eam Theologiam qua ita negatur Deo moralis causalitas actionis, vt eo ipso denegetur causalitas physica directè & per se intenta, eo quod Deus non determinat, modo superius explicato.

27. *Illatio & valida impugnatio.*

Ex toto præcedenti discursu colligitur noua & valida impugnatio primæ solutionis positæ in sect. 2. quatenus accommodatur ad defendendam physicam prædeterminationem materialis actionis peccati. Quia dato & non concesso, per illam solutionem rectè defendi, Deum, ne conuincatur esse moralis causa peccati: attamen non defenditur Deus ne conuincatur esse absolutè ac directè causa physica non solùm actus; sed etiam peccati. Vt in assertione prima monstrauimus.

28. *1. Confirmatio.*

Cõfirmatur primò, quoniam iure optimo à recẽtioribus discipulis S. Thomæ refutatur sententia Caiet. 1. 2. q. 79. art. 1. concedentis Deum esse causam mali moralis, quia Deus verè efficit differentiã essentialem actus, quã Caietan. existimat esse malitiã moralem. Contra quam sententiam non est locus in præsenti fusiùs disputandi. Solummodo notãda sunt verba Medinæ in eadem q. 79. art. 2. §. Hic modus: *Asserere, Deum esse authorem malæ conuersionis contra virtutem, valdè absurdum est. Sequitur enim Deum esse causam mali moralis; præsertim secundùm ipsum, qui tenet, formale in peccato esse cõuersionem contra virtutẽ. Item sequitur ex eo, quod Deus hominẽ moueat ad operandũ cõtra virtutẽ: quod tamẽ sacris literis nõ bene cõsonat.* *Medina.*

Vnde colligo, illum etiam, qui existimatur fuisse primarius author physicæ prædeterminationis, agnouisse, impossibile atque sacris literis repugnans esse, quod Deus moueat ad illam realem, & positiuam monstrositatem, quæ est differentia essentialis actus, & est realiter & intrinsecè contraria virtuti. Confirmatur secundò, nam statim subdit: *Opus quod fit, & est volitum à Deo, eo ipso est diuinæ regulæ, & virtuti conforme. Ergo implicatio contradictionis est, quod Deus moueat contra virtutem.* Et ex sequenti contextu constat, quod loquitur de qualibet causalitate, siue morali, siue physica.

2. Confirmatio.

SECTIO IV.

Optimi finis intentio Deum non excusaret.

1. EX principiis, quæ præcedenti sectione constituta sunt, ostenduntur esse insufficientes aliæ solutiones, quas præcipuo argumento, in sect. 2. proposito, adhibent aliqui contrariæ sententiæ doctores. Secunda igitur solutio rationem discriminis ita sumit ex fine. Homini, vel Angelo imputatur peccatum tanquam authori, sed non Deo, quia Deus operatur omnia propter seipsum, tanquam propter finem, & operatur secundùm rationem formalem obiectiuam suæ potentiæ, quæ est ratio boni. Quapropter quidquid priuatur ratione boni, & ordine ad Deum non producitur à Deo, neque extenditur Dei potentia ad illud, nisi præcisè sub ratione entis. At verò dæmonis & hominis mala voluntas versantur circa malum, & circa obiectum: quapropter imputari debet ipsi tanquam authori. Hanc ob causam prædefiniendi materiale peccati rationem formalem assignant, secundùm quod ex illo resultat peculiaris gloria Dei.

Alia solutio.

2. Hæc ratio euidenter demonstrat implicare contradictionem Deum esse authorem peccati; sed non satisfacit rationibus, quæ probant ex hypothesi quòd Deus prædeterminet materialem actionem peccati rectè inferri; Deum esse authorem peccati: vt constabit expendenti melius singulas rationes superioris sectionis. Nunc peculiares istius solutionis refutationes adiungo, quarum prima sit, quoniam ille, qui metu graui compulsus iurat falsum, aut inopia vrgetur & trahitur ad furandum aliquando ab imo pectore detestatur malitiam illarum actionum, & quantum possibile foret præoptaret, ab illis resecari malitiam, & oppositionem cum diuina lege, solámque sibi relinqui materialem actionem periurij & furti, simul retenta Dei gratia, & obseruantia diuinæ legis; nihilominus adhuc ille verè est author & moralis causa peccati & malitiæ ex eo solummodó, quia vult realiter & actu exercere actiones illas, quæ realiter & actu existere nequeunt sine malitia. Ergo etiam Deus censebitur author, & causa malitiæ; si vult efficaciter, & prædeterminat actionem materialem, cui positæ in re non potest nón conueniente malitia.

Non satisfacit rationib. in contrarium adductis.

Vlterius tamen impugnatur prima solutio.

3. Confirmatur, quia quamuis prædictus periurij reus vel fur adhiberet summum studium possibile, vt à sua intentione resecaret omnem affectum, & intentionem malitiæ & oppositionis cum diuina lege; & adhiberet optimum finem, veluti liberandi innocentem per falsum iuramentum, vel dandi eleemosynam ex furto: imò quamuis intenderet cooperari Deo ad eosdem ipsos altissimos fines, quos Deus intendit quando prædeterminat hominem ad prædictas actiones, adhuc ille homo verè esset author malitiæ, & peccati. Ergo prædictæ intentiones bonæ non sufficiunt liberare Deum ne verè sit author peccati: si ipse prædeterminat, vt in rerum natura existat, & producatur ab homine illa materialis actio: quàm necessariò & inseparabiliter consequitur malitia.

Optimi finis intentio non reddit honestum illud, quod est intrinsecè turpe.

Vnde refutatur secundò, quia sequeretur inde, meritò à Deo & ab hominibus vsurpandam esse illam mutuam adhortationem: *faciamus mala vt veniant bona*, dummodo non ad formalem rationem malitiæ dirigeretur eorum intentio, sed tantùm ad reales actiones realiter contrarias virtuti & rationi rectæ; veluti ad reale odium Dei, reale mendacium, & periurium, præscindendo à malitia. At verò Paulus ab hac impiorum calumnia vehementer abhorret ad Rom. 3. dicens: *Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus qui infert iram? (secundum hominem dico) Absit alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum? Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius, quid adhuc ego tanquam peccator iudicor? Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala vt veniant bona: quorum damnatio iusta est.* 4

Possent similiter mutuò hortari Deus & homo ad mala facienda vt bona eueniant.

Roman. 3.

Sed ais: Paulus loquitur de faciendo malo in quantum malum est. Atque idem ipsum ego libenter fateor: sed insuper addo id, quod nostro argumento sufficit, nimirum Paulum agere etiam de materiali, & reali actione, virtuti contraria, quam docet, non esse faciendam eo fine, vt Dei gloriam amplificet. Hoc autem probo, quia ratio qua Paulus vtitur vim habet non solùm in ratione formali peccati, sed etiam in actione ipsa realiter contraria virtuti & rationi rectæ. Ratio enim Pauli, si ad scholasticam formam reducatur, sic se habebit: Mendacium & iniquitas nostra non est causa per se & directè, ex qua proueniat Dei gloria, sed tantùm per accidens, in quantum Deus ex illa colligit bonum: Ergo non est faciendum mendacium, & iniquitas, vt veniant bona. Antecedens probat Paulus, quia si mendacium & iniquitas nostra essent causa per se, & directè, ex qua proueniret Dei gloria, sequeretur, nos propter hæc opera esse pręmio potius, quàm supplicio dignos. Quapropter iniquus esset Deus, qui infert iram puniendo. At contra Deus iustè punit. Ergo mendacium & iniquitas nostra non causant per se, & directè diuinam gloriam. 5

Vim habet etiam in materiali actione.

Peccata non per se, aut directè, sed per accidens causant Dei gloriam.

Hanc esse vim in ratione Pauli, constat ex cōmentario S. Thomę; clariúsque ex aliis expositoribus. Cæterum non obscurè sumitur etiam ex Chrysostomo, & Oecumenio, Theodor. Ambros. Anselmo, aliisque Patribus in eum locum: semper enim tanquam absurdas proponunt omnes formulas loquendi, quæ denotant causalitatem nostrorum peccatorum, ex vi cuius colligatur diuina gloria, & pronuntiant, huiusmodi propositiones: Iniquitates & mendacium non glorificant Deum; non sunt causa gloriæ: nos per hæc opera non sumus authores gloriæ, non glorificamus Deum; per ea 6

non

non proficimus ad diuinam glnriam: non sumus causa victoriæ veritatis & iustitiæ. Hæc sicut & alia similia verba denotant causalitatem per se, quæ sola est verè & propriè causalitas. Nam illa causalitas per accidens, quæ nascitur ex sola virtute & bonitate superioris agentis Dei non est verè causalitas nostratum actionum, sed solius Dei.

Quantumuis formalis malitia præscindatur, non possunt per se causare Dei gloriam materiales peccati actiones.

7. Quo supposito vtor eadem ratione Pauli circa actiones materiales quidditatiuè & realiter contrarias virtuti, quantumcunque illas præscindas à ratione malitiæ. Istæ námque actiones non sunt causa per se, & directè ex qua proueniat gloria Dei, sed tantum per accidens. Ergo neque à Deo, neque ab homine faciendæ sunt eædem actiones, vt ex illis colligatur gloria Dei. Loquor autem de illo modo faciendi, qui determinet, vt actiones sint contrariæ virtuti, & rationi rectæ. Antecedens probo, quia Deus iustè punit operatores istarum actionum, & nulli præmium præbet propter materiales entitates illarum. Ergo illæ actiones non sunt causa per se, & directè, ex qua proueniat diuina gloria. *Confirmatio.* Confirmatur, quoniam non solum in rationem formalem malitiæ, sed etiam in prædictas actiones, realiter contrarias virtuti, optimè quadrant illa verba *S. Thomæ.* S. Thomæ 1. p. q. 19. art. 9. ad 1. *Nihil iudicatur secundum illud, quod competit ei per accidens, sed secundum illud, quod competit ei per se.* *Ad Rom. 6.* Eadem ratio colligitur ex cap. 6. ad Roman. *Quid ergo dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abundet? Absit. Si enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?* Quam rationem *Pet. Chrysol.* Petrus Chrysologus serm. 113. sub init. ita exponit: *Siquidem medicus non vulneri, sed curæ proficit & saluti: nec morbis, sed soli congaudet ille sanitati: Ita Deus non ad multiplicanda, sed ad delenda delicta, imbrem suæ pietatis effudit.*

8. *Vualdensis.* Tertia refutatio sit illud ipsum argumentum, quod Vualdensis lib. 1. doctrin. fidei cap. 28. ex professo refutans similem aliam doctrinam antiquorum, prope finem capitis addit: *Quia Dei exemplo hoc agerent homines, committendo furtum, vt inde parent eleemosynam. & perpetrando periurium, vt redimant morientem contra mandatum Apostoli.*

9. *Ecclef 15.* Quarta colligitur ex Ecclesi. 15. *Non enim necessarij ei sunt homines impij.* Ergo eorum propriis operationibus prauis Deus non indiget, tanquam medio vtili, & ordinabili ad aliquem finem à se intentum, qualis est illius gloria. Confirmatur primò, quia omne medium amabile in ordine ad finem est vtile, & eo genere vtilitatis est necessarium. Hoc autem genere necessitatis, non sunt necessarij Deo homines impij, sicut neque alia necessitate simpliciter. Confirmatur secundò, nam si materiales actiones impietatis essent media per se ordinabilia per diuinam intentionem ad suam gloriam colligendam, iam ad hunc ipsum finem Deo necessarij forent homines impij. Quoniam illi soli sunt artifices & architecti similium actionum, quas neque Deus se solo, nec homines sancti patrare possunt.

Impietas non est per se vtilis ad finem à Deo intentum
1. Confirmatio.
2. Confirmatio.

10. Refutatur quintò, quoniam illa, quæ per se ipsa, id est ab intrinseca quidditate sunt mala, nullo bono fine licere possunt alicui: vt docet *Augustinus* sanctus Augustinus lib. contra mend. cap. 7. illis præsertim verbis: *Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas, seu malas, nunc sunt bona, nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata.* Nota illas voces, *Non sunt per seipsa peccata*, id est, ab intrinseco independenter à quacunque circumstantia causæ finalis, vel personæ efficientis, & subdit: *Cum verò iam opera ipsa peccata sunt* (subintelligit per se ipsa) *sicut furta, thuora, blasphemiæ, vel cætera talia; quis est, qui dicat, causis bonis esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod absurdius est, iusta peccata sint?*

11. *Prima notatio circa Augustinum.* Vbi nota primò, Augustinum loqui non solùm de formali ratione malitiæ; sed etiam de materiali entitate illius. Si quidem non solùm refutat eos, qui dicunt, peccata iusta esse, si fiant propter bonum finem; sed etiam eos, qui dicunt, blasphemias & mendacia non esse peccata, si bonis causis fiant. *Secunda notatio.* Secundò nota, quamuis Augustinus loquatur de hominibus, eadem tamen ratio Augustini fortius militat in Deo pro illis operibus quæ per se ipsa & ab intrinseco mala sunt. Nam à malitia proueniente ab intrinseca quidditate, non liberantur per bonum finem à Deo adiunctum, si Deus illorum operum author est. Ac proinde non licebit dicere, Deum esse authorem illorum operum, præcisè, quantum ad materialem rationem talis operis, quod ordinat in bonum finem, non verò, quoad rationem malitiæ.

12. *Innocentius.* Confirmatur primò verbis Innocentij Tertij cap. *Super eo*, de vsuris: *Cum vsurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestetur; super hoc dispensationem aliquam posse fieri, non videmus. Quia cùm Scriptura prohibeat, pro alterius vita mentiri; multo magis prohibendus est quis, ne pro redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluatur.* Quod si materialis entitas volitionis committendi vsuras, vel materialis entitas mendacij possent à malitia præscindi, quando non intenditur earum malitia, sed tantum intenditur bonus finis consequendus per materialem entitatem illorum operum: iam super his dispensatio fieri posset: nam dispensatio relinquit materialem tantum entitatem operis, sublata malitia illius.

13. Sextò refutatur, quia intentio mali finis, & tendentia ad malum culpæ, tanquam ad obiectum, in homine & Angelo ratio est, vt illis imputentur peccata (sic enim prædicta solutio respondet.) Sed Deus efficaciter vult, & physicè prædeterminat totam illam realem intentionem mali finis, & totam realem tendentiam ad obiectum malum, sicut prædeterminat cæteras omnes materiales actiones, etiam si malæ sint. Ergo Deus est author & causa, vt dæmon & homo peccet. Probo consequentiam, quoniam Deus est author & causa non solùm materialis actionis peccari, sed etiam est author & causa, vt dæmon & homo eliciat realem intentionem mali finis, & realem volitionem malitiæ, tanquam obiecti à qua prouenit vtrique peccatum imputari. Consequentia probatur, quoniam quicunque est author & causa, vt homo non solùm eliciat materialem actionem, sed etiam illi adiungat quamcunque rationem formalem, aut conditionem requisitam, vt imputetur illi peccatum, eo ipsò est causa & author, vt homo peccet.

Deus esset causa vt homines adiungerent malitiam formalem actionibus materialibus.

14. *Optimus finis in hac prædeterminatione quid efficeret?* Refutatur septimò, quia optimus finis propriæ bonitatis & gloriæ, quem Deus intendit in omnibus operibus, si aliquid excusat physicam prædeterminationem actionis malæ ad-

summum hoc tantum excusat, ne Deo imputetur ad culpam, peccatum, & malitiam. Attamen nihil obstabit, quominus Deo tanquam authori, & morali causæ imputetur ad virtutem, laudem & gloriam, quod causauerit materialem actionem odij Dei, & totam illius realem oppositionem cum diuina lege. Sic enim hæretici, qui Deum faciebant peccati authorem, hoc referebant ad summam laudem diuinæ bonitatis, sapientiæ, atque potentiæ,

Ad summũ efficeret, vt Deo imputaretur ad laudem esse causam & authorem peccati.

15. Quod autem huic imputationi non obstet bonus finis à Deo intentus inde probatur, quoniam bonus finis intentus, quamuis refundere possit bonitatem in voluntatem mediorum; nihilominus non potest impedire, quominus media imputentur, tanquam authori & morali causæ cuicunque personæ, quæ directè formaliter & efficaciter vult illa media propter illum finem. Denique ad huius sectionis doctrinam confirmandam pertinent omnia, quæ dicemus disputatione 33. sect. 2. de proportione varia, ob quam diuinam voluntatem deceat aliqua obiecta velle, quæ non deceant creatam voluntatem; & quæ dicemus disp. 32. sect. 2. & disp. 33. sect. 3. à principio, referentes optimi finis intentionem, propter quam hæretici huius temporis Deum à culpa excusare tentabant, licet moueret ad materialem actionem peccati.

Bona intẽtio non potest impedire quominus media imputentur cuicunque causæ directè illa volenti.

SECTIO V.

Solutio tertia desumpta ex obligatione, & subiectione ad legem, non satisfacit,

1. Inter diuinam & creatam voluntatem hæc solutio conatur ostendere rationem discriminis, propter quam creatæ, & non diuinæ voluntati malitia imputetur; licet diuina voluntas ad actũ peccati moueat ac prædeterminet voluntatem creatam, quia nimirum creata voluntas legibus adstringitur, quas quoniam violat, ideò imputatur illi malitia; & transgressio legis, quàm euitare tenetur. At contra Deus nulla tenetur lege, imò potius quadam veluti lege, & munere vniuersalis causæ tenetur concurrere ad quamcunque actionem etiam malam, prędeterminando ad illam, & potest permittere peccata, neque tenetur illa impedire.

Inter creatã & increatã voluntatem discrimen.

2. Hanc solutionem breuiter attigisse videntur, qui rationem reddunt, propter quam voluntati creatæ, non verò prædeterminanti Deo imputetur malitia, quia creata voluntas est, quæ operatur sine subiectione ad suam regulam. Ita Bañes 1. p. q. 49. art. 2. in fine, & Aluarez disp. 24. pag. penult. cum Capreolo rationem reddit, quoniam priuatio comitatur actum, prout fit à tali agente, quod agendo talem actum, discrepat à sua regula & lege. Nauarrete verò tom. 2. contro. 25. sub finem rationem reddit, quoniam defectus, licet non sit per se intentus ab homine qui peccat; tamen tribuitur eidem, quatenus se subtrahit à regula rationis secundùm genus causæ formalis, & quatenus se subtrahit à principio primo efficiente omnis rectitudinis, cuiusmodi est Deus.

3. Et quoniam profitentur hanc solutionem esse D. Thomæ, inferiùs à num. 15. monstrabimus, illum non fauere, sed potius pugnare cum physica prædeterminatione materialis actionis peccati, quando reddit hanc ipsam rationem discriminis, quæ consistit in subiectione, & obligatione humanæ voluntatis. Dicamus prius aliquid de cæteris Scholasticis, inter quos excessit Ochamus in 2. q. 19. ante med. qui prædicta ratione discriminis vtitur, vt Dei bonitatem à culpa liberet, quamuis dæmonibus deneget Dei concursum ad quemlibet actum bonum (vt falsò ille denegari existimat: de quo dicemus disp. 40. sect. 5.) in qua doctrina fauere videtur physicæ prædeterminationi ad actum peccati, nisi aliunde integram seruaret libertatem dæmonis, ad cauendum peccatum, non quidem eliciendo bonum actum, sed solummodo cessando ab actu malo.

Nonnullorũ authorum placita.

Improbabilius adhuc est, quod Gabriel in 2. dist. 7. q. vnica art. 1. versus finem docuit, Deum posse sine libertate dæmonis in eo producere actum odij, aut saltem liberè productum sine eius libertate conseruare: neque propterea Deo imputari malum, quia non tenetur non producere, aut non conseruare talem actum. Nihilominus agnoscit bene Gabriel, tales actus eo ipso non esse liberos: quapropter nullum inde patrocinium accipit physica prædeterminatio materialis actionis peccati. Similia docuerat in 1. dist. 42. q. vnica versus finem. 4.

Alij Scholastici non pauci reddunt prædictam rationem discriminis ex obligatione desumptam, non vt defendãt prædeterminationẽ physicã, sed generalem Dei concursum ad materialem actionẽ peccati liberẽt à culpa: vt Ioã. Maior in 2. dist. 37. q. 1. col. 1. & col. 4. ad quoddã secundũ argumentũ, & col. 5. ad 4. & alibi sæpe, Scot. in 2. dist. 37. sub q. vnica. §. *Ad argumenta quarta quæst.* ad 2. & clarius Gabriel in eadẽ dist. 37. q. vnica art. 3. dub. 2. §. *Ad rationes.* vbi concedit, Deum concurrere ad actum & ad priuationem rectitudinis, asserit tamen propterea non culpari, quia Deus non tenetur ponere rectitudinem in actu, quam voluntas creata tenetur ponere, quia subest legi, Deus autem legi non subest. 5.

Sit igitur prima conclusio. Legis obligatio & subiectio ad regulã sortitur vsũ, Theologię valdè consentaneum, quo Deus defenditur à culpa & inordinatione immunis, quamuis non impediat plurima peccata, quæ potuisset impedire: saltem subtrahendo suum effectiuum & generalẽ concursum ad illorũ materiales actiones requisitum, cùm tamen homines iure culpentur, si sua peccata non impediant. Imò etiam quandoq; quoniã aliena peccata nõ impediunt. Quia nimirũ Deus nõ tenetur deesse muneri vniuersalis causę, quod postulat concursum ita præparatum, vt libertatẽ sinat, suos motus agere. At homines tenentur in seipsis cauere omnem culpam, & in aliis etiã secundùm regulam & mensuram charitatis. 6.

Prima conclusio.

Sæpe hominibus imputatur ad culpam aliorum peccata non impedire, Deo verò nõ.

Secunda & principalis conclusio. Immunitas ab obligatione, & subiectione ad superiorẽ legẽ, aut regulã, non est sufficiẽs ratio, vt defendat, Deum nõ esse authorem & causam, vt homines eliciant actiones diuinis legibus realiter cõtrarias, si Deus prædeterminat ad materialẽ actionem peccati. Et in hoc sensu refutatur præsens solutio tertia. 7.

Non esse subiectũ Deum legi superiori non excusat à culpa si prædeterminat.

Primò, quia dato, & non concesso, quod Deus nulla prosus intrinseca & quidditatiua lege sui ipsius teneretur non prædeterminare creatã voluntatem ad materiales actiones odij Dei & periurij: inde ad summũ defenderetur Deus ne sibi imputetur ad culpã & vituperationem, quod author sit & causa moralis illarũ actionũ & totius oppositionis realis, quam habent contra diuinam bonitatem, & veritatem: nec vituperetur eo quod 8.

authoc

Adhuc Deus esset author vt homines elicerent actiones diuinæ bonitati contrarias, quamuis illi non imputarentur ad culpam.

author, & causa moralis sit, vt homines eliciant eiusmodi actiones. Attamen adhuc constans & firma erit illatio, qua infertur, Deum esse causam moralem, & authorẽ, vt homines eliciant actiones diuinæ bonitati, & diuinis legibus realiter contrarias; id tamen reputabitur Deo ad virtutem, & laudem, vt contra primam solutionem dicebamus sect. 2. num. 24.

9.
1. Confirmatio.
Discrimen inter effectus directè, & indirectè volitos.

Explicatur & confirmatur primò, recolendo discrimen inter illos effectus, qui directè, expressè, & formaliter sunt efficaciter voliti, & directè causati; atque illos effectus qui nou sunt causati, nec voliti, nisi indirectè & interpretatiuè. Nam huiusmodi effectus, quia non sunt formaliter, directè & expressè voliti, neque realiter causati per actionem, ad boc destinatam, ideo uou imputantur, nisi quatenus obligatio euitandi illos facit, vt censeantur proprij effectus, qui seclusa obligatinne forent prorsus alieui. At verò, quando effectus sunt expressè & formaliter voliti per electionem efficacem, ac per illam directè & realiter causati, nulla ratione requiritur obligatio, vt imputentur. Quia vbi adest prima, & expressa ratio imputationis, quæ est expressa, & formalis volitio efficax, & causatio; non requiritur ratio interpretandi volitionem, qualis est obligatio vitandi.

10.
Ratio ob quã Deus esset author peccatorum si prædeterminaret esto nullam legem haberet prohibentem ne prædeterminaret.

Quapropter etiamsi Deus nulla teneretur obligatione, prohibente ne prędeterminaret materiales actiones peccatorum, adhuc Deus verè & realiter foret author, & causa, vt homines elicerent actiones diuinis legibus realiter contrarias, quoniam hic ipse foret effectus expressè & formaliter volitus per diuinam prædefinitionem, nec uou directè & realiter causatus per physicam Dei prædeterminationem, si daretur.

11.
2. Confirmatio.

Confirmatur secundò, recolendo istius doctrinæ rationem à priori, quam in 1.2. varüs iu locis explicuimus, pręsertim verò q. 73. art. 8. tractantes de nocumento indirectè volito. Et q. 76. art. 2. & 3. tractantes de ignorantia culpabili, & indirectè volita, videlicet, interueniente obligatione, propterea non solùm morali æstimatione; sed etiam physica & reali rendentia volitionis imputabilem esse effectum, qui seclusa obligatione nullo modo imputaretur: quoniam obligatio cõstituit talem effectum coniunctum cum obiecto volito uou solùm quantum ad existentiam, sed etiam quantum ad realem appreiiationem, quia non potest voluntas amplecti illud obiectum, cuius consequentes effectus vitare senetur, nisi illud obiectum amet appretiatione maiori, quam obseruantiam suæ obligationis, ideóque postponat obligationem vitandi tales effectus, vt prosequatur obiectum, quod pluris æstimat. At contra quando effectus sunt directè voliti & causati, necessario imputantur voluntati, etiam nulla interuenienre obligatione, quemadmodum nostra bona npera imputantur Deo, tamquam authori & primariæ causæ morali, licet nulla obligatioue reneatur illa producere aut non producere. Quãobrem, vt Deo imputetur aliquod opus nostrum, tamquam authori & causæ morali, non requiritur, quod teneatur illud vitare, neque subsit alicui regulæ, ant legi superioris.

Effectus directè voliti necessariò imputantur voluntati, etiã qualibet seclusa lege.

12.
Explicatur doctrina de generali concursu ad actum peccati.

Confirmatur, nam ex eisdem principiis constat, quare lex & obligatio primæ & generalissimæ causæ Deum excuset, ne illi merito impuretur actio mala, quamuis ad illam præbeat generalem concursum. Ratio enim est, quoniam Deus, quantum ex se est, non vult directè & expressè producere talem speciem actionis, quæ realiter contraria est diuinæ legi; sed præoptat potius, vt non produceretur: cæterum coactus munere primæ causæ præbet generalem concursum ex se inclinantem potius ad bene operãdum. Qui contra Dei intentionem à creata voluntate detorquetur ad malam operationeu. Quapropter directè & expressè Deus, neque vult, neque causat, vt bomines eliciant actiones diuinis legibus realiter contrarias. Quod tamen directè & expressè vellet, & causaret, si ad illas physicè determinando, adigeret bomines potius, quàm traheretur ab illis.

13
Volitio interpretatiua effectuum indirectè volitis esse nequit seclusa obligatione.

Sed operæ pretium erit radicitus explicare fundamentum interpretandi voluntatem atque colligendi effectus indirectè volitos, uullũ esse, nisi obligatione interueniente, atq; comparatione horum effectuum à Philosophis & Theologis requiri obligationem, non verò comparatione aliorum effectuum, qui directè & expressè sunt voliti & causati. Vtemur autem exemplo celebriori de submersione nauis, quæ indirectè, & interpretatiuè volita est, & causata à gubernatore absente, qui lege iustitiæ tenebatur adesse ad gubernationem nauis.

14.
Aristoteles.

Desumptum est hoc exemplum ex Aristotele 2. Physicor. text. 30. cap. 3. prope med. dicente: *Idem insuper contrariorum est causa: quod enim præsens causa cuiuspiam est, id & absens nonnunquam causam esse contrary dicimus. Vt gubernatoris absentiam subuersionis nauis, cuius præsentia causa erat salutis.* Cui consonat receptum illud axioma: *Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis.* Quod fundamentum habet in Aristotele lib. 1. Poster. text. 30. cap. 13. aliàs cap. 10. Quod tamen non infert, Dei absentiam, & subtractionem lucis abundantioris esse causam, propter quam homines nou impleant diuina præcepta; quamuis Dei præsentia lux & protectio sit causa, vt homines impleant diuina præcepta, quia supposita præparatione Dei quãtum ex se est, prompti semper ad præbendum concursum potius ad bonum actum, atque vitandum peccatum: vt vidimus disp. 19. & 20. & constabit ex multis disputationibus sequentibus.

15.
D. Thomas

Insuper D. Thomam in præsenti controuersia, quoties probat Deum directè non causare peccatum, non vti ea ratione, quoniam Deus non tenetur impedire peccatum: quam tamen rationem adducit, vt probet, Deum neque indirectè causare. Constat ex 1.2. q. 79. art. 1. toto corpore. Peculiariter verò notanda sunt illa verba: *Similiter etiam neque indirectè* (videlicet est causa nostri peccati) *contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata, quod si præberet, non peccarent: sed hoc totum facit secundum ordinem suæ sapientiæ & iustitiæ, cum ipse sit sapientia & iustitia. Unde non imputatur ei, quod alius peccet, sicut causa peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersionis nauis, ex hoc, quod non gubernat nauem, nisi quando subtrahit gubernationem potens, & debens gubernare.* Nota duas postremas conditiones.

16.

Ne sinistrum aliquid accipiat lector ex prædicto testimonio S. Thomæ necessarium erit illud conferre cum altero 1. p. q. 49. art. 2. fine vbi ait: *Submersio nauis attribuitur nautæ, vt causa; ex eo quod non agit quod requiritur ad salutem nauis. Sed Deus non deficit ab agendo quod est necess-*

sarium ad salutem. Vnde non est simile.

17. Hæc duo testimonia in eadem summa Theologiæ non obiter, sed ex professo eandem controuersiam tractantia de concursu Dei ad actum peccati; secum mutuo pugnarent; nisi in vtroque clauderentur partim explicitè, partim verò implicitè duæ propositiones. Altera: si Deus non ageret quod requiritur ad salutem hominis, videlicet, vt euitet peccatum; Deo vt causæ attribueretur hominis peccatum: sicut submersio nauis attribuitur nautæ, vt causæ ex eo quod non agit, quod requiritur ad salutem nauis. Vnde si Deus physicè prædeterminaret materialem actionem peccati; Deo vt causæ attribueretur hominis peccatum. Quoniam hanc physicam prædeterminationem subtrahere simpliciter requiritur ad salutem hominis: ita vt cum illa in sensu composito impossibile sit actualiter euitare peccatum. Altera propositio est: Deus propterea suæ obligationi non deficit, licet non impediat hominis peccatum, quia Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem hominis.

Si Deus non ageret quod requiritur vt homo euitet peccatũ, ipsi Deo peccatũ attribueretur.

Licet peccata nõ impediat, cum possit, illi non imputantur.

18. Vnde constat contra mentem S.Thomæ ad probandam physicam prædeterminationem detorqueri, quod asserit 1.2.q.79.art.2.ad 2. *In hominem, sicut in causam reducitur non solum actus, sed etiam ipse defectus; quia, scilicet, non subditur ei, cui debet subdi, licet hoc ipse non intendat principaliter, & ideo homo est causa peccati: sed Deus sic est causa actus, quod nullo modo est causa defectus concomitantis actum, & ideo non est causa peccati.* Notandum est illud membrum; *licet hoc ipse non intendat principaliter.* Vnde constat, prædictam obligationis rationem adduci ad probandum, defectum esse indirectè volitum, & causatum ab homine, sed non à Deo. Attamen vt aliquid sit directè & expresè volitum & causatum per physicam prædeterminationem, nunquam D.Thomas exegit obligationem; neque potuit exigere.

D Thomas.

19. Consequenter Caietanus 1.p.q.49.artic.2. fine ait: *Tunc absentia agentis dicitur causa effectus, quando debebatur præsentia. Et propterea, quia nunquam, cum rebus debetur, Deus subtrahit influxum; ideo non sequitur, quod propriè loquendo, Deus sit causa defectuum.* Vbi agit planè de causa non directè causante per sui præsentiam, sed indirectè per absentiam. Et ab hac etiam indirecta causalitate propterea Deum liberat, quia nunquam, cum rebus debetur, Deus subtrahit influxum. Supponit itaque deberi aliquem influxum, & illum maximè, qui simpliciter necessarius est, vt voluntas creata actualiter euitet peccatum, si voluerit.

Caietanus.

20. Simili modo vtuntur prædicta solutione S. Thomæ antiquiores eius discipuli: vt Conradus 1.2.q.79.art.1.in §. *Probat secundam partem Antecedentis*, & Ferrarien. 3. contra Gent. cap. 162. prope finem, maximè verò Capreolus 2.dist.34. q.2.art.3.ad 2.principale Scoti contra 2.conclusionem illis præsertim verbis: *De hoc S.Thomas 1.2.q.6.art.3. initio corporis, voluntarium, inquit, dicitur, quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, vno modo directè: quod, scilicet, procedit ab aliquo, in quantum est agens. sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè ex hoc ipso, quod non agit; sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore: in quantum desistit à gubernando.* Hæc verba S.Thomæ Capreolus continuo ponderat, dicens: *Sed sciendum, quod non semper id, quod consequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens ex eo quòd non agit: sed solum tunc, cum potest, & debet agere. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio nauis; non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernantis contingeret.* Quibus similia scribit in eodem lib.2. dist.37.col.vltima ad primum Durandi, illis præsertim verbis: *Vltra hoc requiritur, quod agens debeat, & teneatur vitare talem defectum, & causare oppositum illius defectus.*

Capreolus.

Vnde collige, nihil physicæ prædeterminationi fauere, quod adducitur ex Capreolo in eadem distinct.37.artic.3.in principio, dum distinguit duplicem modum consecutionis, quo priuatio aliqua comitatur aliquem actum, videlicet, primo modo ex ipsa essentia, & natura actus, in se & absolutè considerata: secundo modo, prout egreditur à tali agente, quod discrepat à regula & lege. Hæc enim non diriguntur à Capreolo, vt defendat, Deo tanquam causæ non imputari, quod homines concipiant actiones realiter contrarias diuinis legibus; quamuis eas Deus physicè prædeterminet; ac proinde directè velit & causet. Agit namque Capreolus ibi solummodo de priuatione seu defectu indirectè volito, seu causato, non verò de illo, quod directè volitum, & causatum est. Adde, quod Capreolus agebat ibi, non de interiori actu intrinsecè malo, sed solummodo de exteriori actu, qui potest esse bonus & malus: vt constat exemplo fornicationis, in quo suam distinctionem explicat. Vnde falsò & contra hanc ipsam Capreoli doctrinam colligitur quod deformitas peccati, seu malitia moralis non sequitur intrinsecè, & ex natura rei ad actum blasphemiæ, vel odij Dei, vt actus est, neque vt est ens in genere naturæ etiam in indiuiduo. Cæterum de reali quidditate intrinsecè contraria diuinę legi, dicemus disp.30.tractantes de mendacio, & disp.41.sect.1. 21.

Nihil fauet Capreolus prædeterminationi.

Redeo ad eandem doctrinam de indirectè volito effectu, qui solus requirit obligationem euitandi: vnde Ricardus in 1.distinct.40.artic. 3.q. vltima ad 1. & ad 3. reddit rationem ob quam Deus non sit causa obdurationis, & perditionis, quia quamuis possit impedire per gratiam; non tenetur; sed iustè ob merita peccatorum destituit. Quam doctrinam sequitur Carthusianus ibidem, videlicet, in 1. distinct. 40. quæst.3. & in 2.distinct.37. sequitur doctrinam S.Thomæ 1.2.quæst.79.arric.1.quam supra num.15. retulimus. Eadem est sententia Maioris in 2.distinct.37.quæst.1.col.5. ad quoddam 4. argumentum. Imo etiam Scotus in 2.distinct. 37.quæst.vnica §. *Ad argumenta quæstionis quarta.* ad secundum ait: *Non propter hoc solum imputaretur peccatum voluntati creatæ, quia ipsa per accidens causat defectum; sed quia ipsa tenetur agere rectè, in quantum effectus est sub potestate sua, & non agit rectè: non sic autem tenetur voluntas diuina.* 22.

Scotus.

Ex quibus omnibus collige iure optimo, etiam à suis Authoribus refutari, quod Medina 1.2.q. 79.art.2.asseruit: Deus inclinat indirectè ad malum morale. Hactenus de prima probatione conclusionis secundæ. Eiusdem plures aliæ probationes tradentur sectione sequenti. 23.

Ex dictis illatio.

SECTIO

SECTIO VI.

Eiusdem solutionis tertiæ refutationes aliæ, venientes ab obligatione, qua Deus nihil potest contra se ipsum committere.

1. *A quidditatiua rectitudine Deus obligatus est ad bonū honestum amplectendum.*

OMnium fundamentum est, quia Deus tenetur intrinseca, & quidditatiua lege propriæ bonitatis & iustitiæ, quæ lex est dictamen sapientiæ de bono honesto, coniunctum cum necessario amore sui. Hac lege obligatur Deus non à superiore præcipiente, & imponente regulam, sed ab intrinseca, & quidditatiua rectitudine, quę sibi ipsi regula & lex est.

2. *Pro cōclusione secunda prima ratio.*

Vnde pro secunda conclusione, constituta in sectione præcedenti, & eo ipso pro refutatione dictæ solutionis tertiæ sumitur eiusmodi argumentum. Hæc lex Deum obligat, vt se ipsum, tanquam summum bonum honestum necessario diligat: ergo ex consequenti prohibet, vel potius impossibile reddit, ne Deus velit & prædeterminet, vt creaturæ odio habeant, & contemnant Deum per realem & positiuum actum odij, etiam præscindendo à malitia. *Contra sui amorem agit qui procurat se odio haberi.* Probo consequentiam, quia contra sui ipsius amorem agit, qui vult & procurat se odio haberi, & contemni ab alio; si dignus est diligi, & magni haberi.

3. *Procurare, aut prædeterminare realem tendentiam odij cōtra summū bonum honestum, non potest esse conforme rectæ rationi.*

Confirmatur primò, quia procurare, prædeterminare & efficere, vt homines per realem volitionem odio prosequantur summum bonum honestum, & cōtemnant diuinas leges reali contemptu, non potest esse conforme dictamini sapientiæ de amando bono honesto, quantumcumque ab hoc odio & contemptu velis præscindere malitiam, dummodo relinquas realem tendentiam contra Deum & eius legem.

4. *Magister.*

Confirmatur secundò communi Scholasticorum consensu. Magister in 1. dist. 43. cap. 3. ait: *Non potest Deus facere, nisi quod bonum est & iustum, hoc est, nisi illud, quod si faceret, bonum, & iustum esset.* & infra: *Non potest Deus facere nisi illud, quod si fieret, iustitia eius conueniret.* & infra: *Non potest facere id, quod iustitiæ eius conuenire non potest.* Et similes alias propositiones ad eundem sensum admittit in sequenti cap. 4. & magis explicat dicens: *Hoc verbum* (debet,) *venenum habet, multiplicem enim & inuolutam continet intelligentiam: nec Deo propriè competit, qui non est debitor nobis, nisi fortè ex promisso, nos verò ei debitores sumus ex commisso. Vt autem venenum euacuetur, distinguo verbi sensus. Non potest Deus facere, nisi quod debet, id est, nisi quod vult falsum est: sic enim potest ipse dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicatur, non potest, nisi quod debet, id est, non potest nisi illud, quod si faceret, ei bene conueniret, verum est.* & cap. 5. post med. ait: *Non potest facere, nisi quod ratio est eum facere, id est, quæ rationabilia sunt, & quæ si fierent, rationabilia essent.*

5. *S. Bonauentura.*

Has omnes Magistri sententias exponit, atque defendit S. Bonauentura in tribus dubiis literalibus, peculiariter obseruans, debitum *ex promisso esse meræ liberalitatis, & secundùm rem plus habere de ratione gratiæ, quam debiti,* & subdit: *Ratio debiti secundùm quod obligationem dicit propriè in Deo non cadit: si autem abutamur nomine, vt debitum sonet in condescendētiam bonitatis Dei sic recipitur in Deo.* Idem sentiunt communiter Scholastici Alexand. 1. p. q. 21. mēb. 2. §. 1. ad 1. Albertus & Ægidius, quos refert & sequitur Carthusianus 1. dist. 43. q. 3. vbi Ricardus art. vnico q. 7. & in postremo dubio literali, Durandus q. 5. Henricus quodlib. 8. q. 5. pag. 2. & iterum pag. 4. Scotus verò in 1. dist. 38. q. vnica & dist. 44. q. vnica dissentire videtur existimans, Dei leges non alia ratione rectas esse, nisi quoniam statutæ sunt à bonitate diuina, quæ potuit aliter statuere, si voluisset. Quibus similia tradit Gabriel dist. 42. q. vnica, & distinct. 43. q. prima. Sed vterque explicationem admittit, ne communi sententiæ contradicat, in quo non est immorandum.

Confirmatur tertiò ex S. Thoma 1. p. q. 21. art. 1. ad 2. vbi sic loquitur: *Cum bonum intellectum sit obiectum voluntatis, impossibile est, Deum velle, nisi quod ratio suæ sapientiæ habet. Quæ quidem est, sicut lex iustitiæ, secundùm quam eius voluntas recta & iusta est. Vnde quod secundùm suam voluntatem facit, iustè facit. Sicut & nos quod secundum legem facimus, iustè facimus. Sed nos quidem secundum legem alicuius superioris: Deus autem sibi ipsi est lex.* Vbi expressum vides illud fundamentum, quod in principio posuimus. 6. *S. Thomas.*

Rursus 1. p. q. 25. art. 5. ad 2. ait: *Deus non debet aliquid alicui, nisi sibi. Vnde cùm dicitur, quod Deus non potest facere, nisi quod debet, nihil aliud significatur, nisi quod Deus non potest facere, nisi quod ei est conueniens & iustum.* Quod postea ita explicat: *Deus non potest facere, nisi id, quod, si faceret, esset conueniens & iustum.* Quapropter Deus hoc genere debiti debet sibi, nihil facere contra sui amorem, honorem, & leges. Contra hæc autem faceret, si efficaciter vellet, & physica necessitate prædeterminaret homines, vt Deum odio prosequerentur, atque contemptu: & vt vellent violare eius leges, quamuis in his actionibus Deus non intenderet, neque causaret, nisi solam realem contrarietatem cum sui amore, honore, ac suarum legum obseruantia. 7.

Secunda ratio, quia quamuis euidens sit illatio, per quam probamus Deo non imputari culpam, siue peccatum, quia nullius alterius supremi domini legibus subiacere potest, in quarum transgressione consistat essentia peccati: attamen ex alio cap. colligitur contradictorium vtriusque propositionis, videlicet, alterius superioris Domini legibus subiacere, Deum & contra illas verè & propriè peccare, & illi imputari peccatum & culpam. Hæc autem sequela probatur, quia si Deus deuiare potest à recta ratione, volendo & faciendo actionem materialem, quæ ab intrinseco & realiter contraria est rationi rectæ: iam diuinus intellectus & voluntas non possunt esse prima regula rationis rectæ: proptereàque necessarium est in officio contineri per leges superioris alterius ac prioris regulæ. 8. *Secunda ratio.* *Si à recta ratione Deus posset deuiare, non esset iam prima regula, sed alterius superioris legibus subiaceret.*

Ex eisdem principiis proficiscitur ratio tertia, quam ita concepit Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 12. à medio: *Quod dicitur, quia quod Deus vult, iustum est, non ita intelligendum est, vt si Deus velit quodlibet inconueniēs, iustum sit, quia ipse vult. Non enim sequitur, si Deus vult mentiri, iustum esse mentiri: sed potius, Deum illum non esse. Nam nequaquam potest velle mentiri; nisi voluntas in qua corrupta est veritas.* & post pauca: *Itaque de illis tantum est verum dicere: Si Deus hoc vult, iustum est, quæ Deum velle, non est inconueniens.* Similia docet etiam in Dialogo de casu diaboli cap. 12. in medio. Eadémque doctrina sumitur non obscurè ex eodem 9. *Tertia ratio.* *Anselmus.*

ex eodem Anselmo in prol. cap. 10. & 11. vbi postquam ostendit, Deo id solummodo esse iustum, quod decet eius bonitatem, aut iustitiam; docet, inter ea, quæ sic decent, *illud esse iustum, quod Deus vult, & non iustum, quod non vult.*

10. *Non excusat Deũ sufficienter à peccato non esse subiectũ legibus, si ex se facit quod turpe est.*

Ex qua doctrina, quæ certissima est, vtpote desumpta ex visceribus Scripturæ & sanctorum Patrum, constat non esse sufficientem rationem excusandi Deum à malitia, eo quod nullius superioris lege teneatur; si aliunde conceditur, Deum à se ipso determinatum efficaciter velle, & physica necessitate prædeterminare dæmones & homines plurimos, vt mentiantur, & vt odio prosequantur Deum, aut eius leges. Sicut enim non potest velle mentiri, nisi voluntas, in qua corrupta est veritas: ita non potest velle efficaciter causare, & necessitatem inducere alteri personæ, vt mentiatur; nisi voluntas in qua corrupta est veritas. Vnde consequens erit, iam illam voluntatem subditam esse legi alicuius superioris. At contra sicut intrinseca & quidditatiua lege suæ sapientiæ & bonitatis obligatur, & necessitatur Deus ad veracitatem, ita vt numquam mentiatur etiam quoad materialem entitatem mendacij; ita etiam obligatur & necessitatur, ne author & causa sit determinans, vt creaturæ mentiantur, etiam quoad realem entitatem mendaciorum. Sed in particulari de mendacio plura dicemus infra disputat. 30.

11. *Tertullian.* In eandem sententiam Tertullianus libro 2. contra Marcion. cap. 6. *Bonitas, inquit, & ratio in omnibus conspirant, apud Deum nostrum. Neque ratio enim sine bonitate ratio est, neque bonitas sine ratione bonitas, nisi forte penes Deum Marcionis irrationabiliter bonum.* Sicut ipse Tertullianus in præcedenti primo lib. contra Marcion. cap. 23. probauerat, Deum Marcionis non esse rationabiliter bonum. & dicto lib. 2. cap. 7. initio: *Exigere*, inquit, *à Deo debes & grauitatem summam, & fidem præcipuam in omni institutione eius.* De quo fusius postea cap. 11. fine & cap. 12.

12. Damascenus in Dialog. contra Manich. sæpe repetit, Dei voluntatem esse bonitatis regulam; ideóque quidquid Deus vult, eo ipso esse bonum, quamuis illius ratio ignoretur à nobis. Præsertim hoc docet prope med. Dialogi, & in medio, & multo propinquius ad finem quàm ad medium. Nihilominus ibidem constantissimè negat, Deum velle aut inclinare voluntates creatas, vt contra eius legem concupiscant: sed potius contendit Deum, quantum ex se est inclinare omnes voluntates ad bonum, etiam voluntates damnatorum: vt referemus disput. 40. sect. 5. num. 4. Insuper reddit rationes varias congruentiæ, & bonitatis ex parte cuiusque obiecti. Et vniuersaliter docet, subesse tales rationes, etiam si à nobis ignorentur. Quapropter re ipsa supponit apertè Dei voluntatem, ita esse bonitatis regulam, vt ea ipsa ratione velle nequeat, quod ex parte obiecti est rationi & ipsi Deo contrarium.

13. Hieronymus in procemio ad comment. Oseæ versùs finem: *Sed respondebis*, inquit, *Deo iubente nihil turpe est. Et nos dicimus: Nihil Deus præcepit, nisi quod honestum est, nec iubendo turpia facit honesta, quæ turpia sunt: sed quia scimus, nihil Deum velle, nisi quod honestum est; hoc præcepit, quod honestum est.*

14. *Aristoteles.* Quin & Aristoteles lib. 5. Ethicor. cap. 7. *Ciuilis iusti aliud esse naturale, aliud legitimum; & naturale quidem est, quod vbique vim habet eandem, & non quia videtur, vel non videtur.* Id est non pendet ex libero arbitratu alicuius legislatoris: & subdit iustum naturale esse immobile, & forsitan apud Deos nullum esse iustum, quod moueatur. Quapropter existimat apud Deos esse iusta naturalia & immobilia.

15. *Quarta ratio.* Quarta ratio, quoniam sancti Patres contra hæreticos, præsertim Manichæos, Marcionistas, & Priscilianistas diligentissimi sunt in reddenda ratione bonitatis, propter quam oportuit, hominem ita liberum creari, vt eius peccata permitterentur, ne hominis peccata & fragilitas censerentur ex Dei malitia prouenisse, vt illi blasphemabant. Ergo supponebant Patres ex parte obiecti voliti à Deo, semper requiri bonitatem & consonantiam cum ratione recta, neque satis esse respondere, volitum esse aliquod opus à Deo; si aliunde cognoscitur esse ab intrinseco turpe. De his omnibus ex professo Dionysius de diuin. nominib. cap. 4. in fine, Tertullian. lib. 2. contra Marcion. cap. 6. & sequentibus, Gregorius Nyssenus oratione catechetica cap. 7. Athanasius oratione contra idola inter princip. & med. Damascenus 2. fidei cap. 29. & in Dialogo contra Manichæos citato numer. 12. August. 3. de lib. arb. cap. 5. & 9. & alij plurimi. Eodem igitur argumento colligitur hæc veritas ex plurimis aliis operibus Dei, quorum rationes reddunt Patres, vt retulimus & ponderauimus disput. 9. sect. 7. & multis sequentibus. Et vniuersaliter ad idem probandum valent plurima, quæ circa rationem diuinæ voluntatis ponderauimus disp. 15. sect. 3. 4. & 5.

Supponunt Patres semper requiri bonitatem ex parte obiecti à Deo voliti.

Dionysius. Tertullian. Gregorius Nyssenus. Damascen. Augustinus.

16. *Si ex se obiectum consonũ esset, quia illud Deus vellet, Deus nunquam censeretur author peccati.* Confirmatur, quoniam præter alias rationes, hac etiam Patres prædictos errores conuincunt; quoniam ex illis sequeretur, Deum esse authorem peccati. Huic autem argumento neque Manichæus satisfaceret negando consequentiam, eo quod Deus legi subiectus non sit, sed pro munere vniuersalis causæ producat naturam aliquam ab intrinseco malam. Neque satisfaceret Priscilianista negando consequentiam, eo quod Deus & stellæ non subiiciantur legibus; sed Deus pro munere vniuersalis causæ producat varias constellationes, quasdam bonas, alias verò malas, quæ pro sua intrinseca natura & quidditate necessariò malum influant. De quo plura dicemus disp. 38. sect. 1. & 2. Nunc illud tantum inferimus, quod præsentis sectionis est proprium, videlicet, immunitatem à subiectione legis, Deum non liberare à culpa; si determinat ad aliquid, ex quo necessariò & inseparabiliter sequitur malitia.

17. *Vltima ratio.* Quinta & postrema ratio sit, quia nullus Theologorum dubitauerit, erroneam esse doctrinam Cassiani in collatione 17. Abbatis Ioseph cap. 11. dicentis vniuersaliter: *Non quid quis egerit, sed quo voto egerit, esse inquirendum: cum ita reperiamus quosdam per reprehensibiles actus ad summam peruenisse iustitiam, qui non pro contemptu Dei, neque delinquendi proposito, sed necessarij & sancti finis intuitu vituperabilis initij sustinuit necessitatem.* Quam generalem doctrinam præmittit, vt sequentibus capitibus totius collationis, præsertim vsque ad caput 26. defendat, mentiri aliquando esse licitum, laudabile & meritorium,

Cassiani error.

torium, si grauis necessitas vrgeat; & bonus finis intendatur, eum dolore, ac detestatione malitiæ, quæ est in mendacio, vt constat, præsertim ex cap. 12. Vnde cap. 17. initio: *Taliter*, inquit, *de mendacio sentiendum, atque ita eo vtendum est, quasi natura ei insit ellebori. Quod si imminente exitiali morbo, sumptum fuerit, salubre; caterum absque summi discriminis necessitate perceptum, præsentis exitij est.* Cuius rationem reddit eodem cap. *quia finis operis & affectus considerandus est perpetrantis, quo potuerunt quidam per mendacium iustificari.*

18. Vbi notandum est primò secundum errorem istum non licere velle formalem rationem malitiæ: quin potius semper de illa dolendum esse, monet Cassianus vbique: veluti in dicto cap. 17. in medio, dicens: *Quando igitur graue aliquod imminet de veritatis confessione discrimen; tunc mendaciorum sunt recipienda perfugia; ita tamen vt reatu humilis conscientiæ salubriter mordeamur.* Loquitur ergo solummodo de materiali actione mendacij, quando illius electionem permittit.

19. Clarius autem Abulensis in Iosue cap. 2. q. 30. distinxit inter materialem entitatem mendacij & illius malitiam, & intulit aliqua mendacia licere, atque à malitia liberari propter optimos fines ad quos deseruire possunt.

20. Secundò notandum est, tam generalem doctrinam de omnibus criminibus ad bonum finem destinatis, quàm particularem doctrinam de mendaciis propter bonum finem, atque vrgente necessitate, directè & ex professo oppugnari validissimis argumentis à S. Augustino toto lib. de Mendacio, & toto libro contra mendacium tomo 4. prope initium, vbi frequenter repetit hoc generale atque verissimum axioma: si semel admittitur, necessitatem vrgentem, aut maximam vtilitatem optimi finis excusare posse à malitia opera, quæ per se ipsa sunt contraria veritati aut diuinæ legi; inde ianuam aperiri omnibus criminibus, vt liceant propter bonum finem: ac proinde vrgente necessitate aut exigente necessitate licebit idolis thurificare, blasphemare Dominum nostrum Iesum Christum, stupra, adulteria, homicidia exercere.

Si recta intētio, vel vrgens necessitas aut vtilitas à malitia opus excusaret, via pateret vniuersis criminibus.

21. Neque dubium, quin Augustinus loquatur de materiali entitate horum criminum, quantumcunque præscindatur à malitia, tum quia de hac agebant, scilicet, Cassianus, & eius sectatores contra quos disputabat ibi Augustinus, vt nuper vidimus: tum etiam, quia id constat ex verbis, quæ retulimus in sect. 4. numer. 10. aliísque multis similibus. Prædictæ doctrinæ consonant Gregorius lib. 18. moral. cap. 4. & lib. 26. cap. 3. Isidorus in Synonimis cap. 10. Sed clarius illam amplectuntur communiter Scholastici cum Magistro in 3. dist. 38. ca. 3. & S. Thomas 2.2. q. 110. art. 3. ad 3. & 4. Nec non iuris Canonici Doctores cum Gratiano 22. q. 2. cap. *Primum est capitule*, & multis sequentibus.

De materiali actione loquitur Aug.

S. Thomas.

22. Ex hoc vniuerso discursu sic conficio argumentum. Illa opera, quæ ab intrinseca quidditate realiter & positiuè contraria sunt veritati aut rectæ rationi, nullo bono fine intento, & nulla adhibita præcisione malitiæ honestari possunt, vt laudabiliter fiant ab hominibus. Ergo multo minùs honestari poterunt, vt laudabiliter amentur, procurentur, & prædeterminentur à Deo. Probo consequentiam, quia talis intrinseca & realis contrarietas diuinam veritatem & bonitatem dedecet multo magis, quam humanam. His consonant quæ dicemus tota disput. 30. & quæ referemus disput. 32. sect. 3. de immunitate obligationis & legis, ob quam hæretici Deum excusabant à culpa, licet ad actiones peccatorum impelleret, afferendo necessitatem.

Ex prædictis argumentum.

SECTIO VII.

De malitia, quæ non sequitur ad actionem materialem, nisi prout egreditur à voluntate creata.

Refutatur solutio quarta.

VT solent physicæ prædeterminationis Authores argumenta, & solutiones ab antiquioribus Theologis traditas ad propugnandum Dei generalem concursum, applicare ad defendendam physicam prædeterminationem; ita etiam in præsenti præstant, dicentes: Licet Deus inclinet ad substantiam actus, quæ secundùm se est bona; non tamen inclinat ad malitiam actus: quia malitia non consequitur substantiam actus, nisi præcisè in quantum illa substantia fit à voluntate creata deficiente, non verò in quantum fit à Deo. 1.

Solutio à prædeterminatoribus adhibita

Prædictæ solutionis applicationem ad materialem actionem peccati videtur inchoasse Medina, qui materiales actiones peccati prædeterminati, licet expressè non docuerit, valde tamen significauit: vt vidimus supra sect. 1. num. 2. Rursus præsenti solutione vtitur 1.2. q. 79. artic. 2. §. *Pro vera* & sequentibus. Clarius materialem actionem peccati physicè prædeterminari, docuit Bañez, vt vidimus in eadem sect. 1. num. 3. & sequentibus, qui tamen vt diuinam causalitatem à culpa liberet, vtitur hoc exemplo 1. p. q. 49. artic. 2. fine: Deus est causa ambulationis, & tamen non ambulat: quia ambulare importat relationem ad animal, à quo procedit, & in quo recipitur. Sic quamuis Deus sit causa naturalis actus, qui est moraliter malus, non peccat, neque est malitiæ author, & causa moralis, quia hæc denotant actionem, vt procedentem à voluntate ipsa, in qua recipitur talis actio, & quæ subiacet legi, & ab illa deuiat. Cæterum recentiores eorundem Authorum discipuli manifestè prædictam solutionem applicant materialibus actionibus peccatorum, physicè prædeterminatis à Deo. 2.

Exemplum addunt.

Ad eam solutionem explicandam & confirmandam vtuntur hypothesi, quoniam si qualitas illa, quæ est substantia odij, vel blasphemiæ produceretur à solo Deo extra omne subiectum, vel subiectaretur in lapide; tunc ex substantia odij, & blasphemiæ non sequeretur malitia peccati. Ergo malitia peccati non per se, & necessariò sequitur ex substantia odij Dei, prout est producta à Deo, sed prout est producta ab homine. 3.

Superaddit hypothesim.

Eandem quoque solutionem antiquioribus Scholasticis tribuunt: quos tamen omnes, maximè verò S. Thomæ discipulos sentire contra physicam prædeterminationem materialis entitatis peccati, constabit infra tota disp. 39. præsertim sect. 3. & bona ex parte probatum est tomo præced. de scientia disp. 49. & 50. Cæterum fauent 4.

uent nonnihil antiquorum non pauci, quando affirmant, Deum propterea non esse causam peccati, etiamsi concurrat ad actum, quia malitia non necessariò sequitur ex actu positiuo, quem Deus causat; sed potius idem actus positiuus potest esse sine malitia. Huius doctrinæ præcipuus author est Ricard. 2. distinct. 37. art. 3. q. 1. ad 2. vbi Gabriel q. vnica art. 3. dub. 3. cui consonat in 1. dist. 42. fine. sicut etiam Ochamus in 2. q. 19. ex professo defendit, Deum posse causare in dæmone, quidquid absolutum est in actu odij Dei, non causando aliquam deformitatem vel malitiam.

5. *Falsa Gregory doctrina.* Sic etiam illum actum, qui productus & receptus à voluntate creata est odium Dei, posse fieri à solo Deo, siue separatum ab omni subiecto, siue receptum in voluntate creata, nihil prorsus ad illum efficienter concurrente: ac nihilominus Deo etiam in eo casu non imputari malitiam (quia quando illa entitas non causatur à creata volūtate, sed à Deo, iam non est odium Dei) docet Gregorius lib. 1. sent. distinct. 1. q. 3. artic. 2. col. vltima ad quoddam secundum argumentum & dist. 42. q. 1. col. penultima respondens ad argumenta contra secundam conclusionem & in 2. distinct. 37. q. vnica artic. 3. col. antepenultima ad 5. argum. atque etiam ad 1. docet, propterea Deum non esse causam peccati, quamuis ad actionem materialem concurrat, quia Deus secundùm rectam rationem concurrit.

6. *Nō multum discrepat Maior.* Parum à Gregorio discrepauit Maior, nam in 1. dist 17. q. 10. & dist. 43. q. vnica, docet entitatem odij Dei posse à solo Deo produci, siue extra subiectum, siue in aliqua voluntate: sed non produci in ratione odij, neque imputari, ideóque Deum non malè agere. Nihilominus in 2. sentent. distinct. 7. q. 1. post med. à §. *contra illud.* existimat entitatem odij Dei posse produci à solo Deo extra subiectum, & non posse produci in subiecto, ita vt subiectum odio habeat Deum. Sed vtrum in subiecto producendo entitatem odij euitare possit hoc inconueniens, vt subiectum odio habeat Deum, Maior dubitat, & ideo dubitat an illius entitas produci possit in subiecto à solo Deo. Tradit etiam similia in dist. 37. q. 2. ad 2.

7. Sic etiam Almainus in tractatu 1. Moral. cap. 16. apertè supponit, cuiuslibet actus materialem entitatem posse à solo Deo produci, atque eo ipso exui omni malitia, quam necessariò contraheret, si ab homine liberè produceretur: ita vt implicet contradictionem liberè produci ab homine, & non esse malum. Clarius hoc dicit idem Almainus in dictatis super sententiis Roberti Holcot, quæ habentur post quartum sententiarum eiusdem Almaini in 2. q. fine. Atque pro eadem sententia refert Petrum de Aliaco, & Adamum.

8. Quin etiam ex discipulis S. Thomæ Caietanus 12. q. 79. artic. 1. §. vltimo ita existimat. Si actuale odium Deus conseruaret extra subiectum, non remaneret in ratione actus vitalis, sed per modum formæ: & ideo tunc non comitaretur eam moralis deformitas. Et in toto artic. docet, deformitatem procedere ab actu peccati, quatenus procedit à libero arbitrio deficiente. Quibus consequentia clarius & fusius tradunt cæteri Thomistæ, dicentes, malitiam non prouenire ab actione odij, secundùm quod fit à Deo, sed in quantum procedit à libero arbitrio creato. Addúntque, Deum posse per se producere actionem odij, & totam illius entitatem. Ita Capreolus 2. dist. 37. q. 1. art. 1. conc. 2. & artic. 3. prope initium, vbi etiam Hispalensis Deza distinct. 37. q. vnica artic. 3. notabili 4. & artic. 4. ad 1. contra secundam concl. & ad multa alia argumenta sequentia, Conradus 1. 2. q. 79. art. 2. ad 3. Ferrariensis 3. contra gentes cap. 71. in fine, quos sequitur Valentia 1. 2. disp. 6. q. 9. punct. 1. ad finem.

Sanctus denique Bonauentura in 2. distinct. 37. artic. 1. q. 1. dum respondet ad argumenta præsertim ad 3. & 5. fauere videtur eidem solutioni, quatenus in ordine ad Deum agentem assignat solummodo bonitatem actionis; illius verò malitiam in ordine ad voluntatem creatam; quod etiam obseruant S. Thomas, & alij Scholastici citandi in disputat. sequenti section. 1. 2. & 3. 9.

S. Thomas

Sit igitur prima conclusio. Licet actionibus materialibus malitia non conueniret in quantum à Deo, sed in quantum à voluntate creata procedunt: inde tamen rectè probaretur, Deum esse authorem & causam, vt homines committant peccatorum malitiam, si Deus physicè prædeterminat eorum materiales operationes. Probatur, supponendo semper hanc hypothesim physicæ prædeterminationis, vt ex ea inferamus inconuenientia: primò quoniam malitia peccati consequitur actionem materialem odij, in quantum illa actio fit à voluntate creata deficiente: sed Deus est author & causa vt voluntas creata deficiens faciat prædictam actionem materialem odij: ergo Deus est author & causa vt homines committant malitiam, quæ consequitur ad illam actionem odij, in quantum ab eorum voluntate procedit. 10. *1. Conclusio*

Esto actioni non conueniret malitia in quantum à Deo promouet, adhuc esset Deus causa malitiæ si actiones prædeterminaret. Prima probatio.

Explico & confirmo primò, quia secundùm Authores physicæ prædeterminationis, de ratione Primæ causæ est, vt determinet applicétque ad agendum quamcumque causam secundam: ideóque determinat & applicat voluntatem dæmonum & quorundam impiorum hominum ad actiones materiales odij Dei, & blasphemiæ. Ergo Deus facit vt prædictæ materiales entitates odij & blasphemiæ sint à voluntate creata; ac proinde facit vt illæ entitates habeant primariam radicem malitiæ ac peccati, quæ consistit in ordine ad voluntatem creatam, tanquam ad causam efficientem, & recipientem. 11. *Prima confirmatio.*

Magis adhuc explico secundò, distinguendo in odio Dei rē & modū qui est ordo ad volūtatē creatā. Res est effectus immediatè productus à voluntate, qui iam est in facto esse terminus actionis ab illa distinctus, saltem ratione formali (vtrum ante opus intellectus nihil interest ad præsens.) Modus autem, qui est ordo ad voluntatem creatam est formalissima ratio actionis, per quam illa qualitas, quæ est odium Dei suum esse recipit à voluntate creata, & respicit illam tanquam actualiter producentem. Quo supposito sic argumentor. Iste modus, qui consistit in formalissima ratione actionis, causatur à Deo, tanquam ab authore determinante & applicante voluntatem creatam, vt proprio ipsius voluntatis concursu, & actione producat talem qualitatem odij Dei. Ergo non solum illa qualitas, quæ est odium, sed etiam, quod illud odium 12. *Secunda confirmatio.*

fiat à

fiat à voluntate creata, & habeat ordinem ad illam, causatur à Deo, tanquam à determinante, & applicante voluntatem creatam. Ergo Deus determinat & applicat ad odium, quantum ad illam ipsam rationem formalissimam à qua immediatè, per se ac necessariò prouenit malitia, nimirum quod sit à voluntate creata.

13. *Secunda probatio. Magister.*
Hinc sumitur probatio secunda ostendendo discrimen inter actioné ambulandi, & actionem odio habendi Deum. Quod scitè adnorauit Magister 1. dist. 42. prope initium dicens: *Ambulatio, loquutio & huiusmodi actiones à Dei potentia aliena non sunt, sed ad ipsam pertinent. Licet enim huiusmodi actiones in se Deus habere non possit (non enim potest ambulare, vel loqui, & huiusmodi) eas tamen in creaturis potest operari, facit enim vt homo ambulet, & loquatur, & huiusmodi. Sed sunt alia quadam, qua Deus nullatenus facere potest, vt peccata.* Vnde pero ab Authoribus physicæ prædeterminationis, vtrum sicut Deus facit, quod homo ambulet, & loquatur: ita Deus faciat vt homo odio prosequatur Deum, & blasphemet, quantùm ad materialem rationem actionis, per quam producitur illa qualitas, quæ est odium, vel blasphemia. Si enim Deus hoc facit: iam Deus facit, vt homo faciat materialem realitatem odij, & faciat secundùm eam rationem formalem secundùm quam ex illa per se & necessariò sequitur malitia & ratio peccati. Si autem Deus hoc non facit, consequens est, Deum non prædeterminare voluntatem hominis ad talem materialem actionem producendam.

14. *Confirmatur primò.*
Confirmatur primò, quia quamuis Deus non velit ambulare: nihilominus vult, vt homo ambulet. At contra Deus non solùm non vult odisse & blasphemare; sed etiam non vult vt homo blasphemet, & odio prosequatur. Ergo non vult Deus, vt qualitas, quæ est odium vel blasphemia producatur à voluntate creata, ex qua productione per se, & necessariò consequitur, vt homo verè blasphemet, & odio habeat:

Confirmatur secundò
Confirmatur secúdò, quoniam antiquorum aliqui Theologi existimabant Deum, quamuis non velit mala: nihilominus velle mala fieri. Quorum sententiam præcedenti disp. 26. sect. 2. probauimus, errorem esse fidei contrarium. Nunc autem inferimus inde, non esse concedendum, quod Deus velit, & prædeterminet Petrum, vt eliceat materialem actionem, qua producat qualitatem odij, & blasphemiæ. Nam ex hac ipsa productione, quatenus est à Petro, per se & necessariò prouenit, vt Petrus peccet, blasphemet, & odio prosequatur Deum.

15. *Tertia probatio. Si Deus eadē ratione qua actum virtutis prædeterminat, prædeterminaret actum odij Deus verè esset author peccati.*
Probatur tertiò, quia data hypothesi impossibili, quod Deus prædeterminaret ac produceret materialem actionem odij Dei, eodem modo, quo producit actum aliquem virtutis moralis, vt iustitiæ, vel temperantiæ, ita vt, quantum ad modum effectiui concursus, ex parte Dei determinantis, & inclinantis, nullum esset discrimen: tunc Deus verè esset author & causa peccati. Et tamen in eo casu non alia ratione Deus malitiam causaret, nisi causando vt homo causet actionem realem, ex qua necessariò sequitur malitia: hoc autē præstat prædeterminatio physica. Si respondeas, in eo casu Deum intendere malitiam: non satisfacis; quoniam hypothesis proposita præscindit à quacumque intentione, & agit de mera, & præcisa causalitate, quā supponit eādem adhiberi ad bonos & malos actus.

16. *Quarta probatio.*
Quartò, quia si Deus persuaderet, vel præciperet Petro, vt eliceret materialem entitatē odij Dei, nō liberaretur à malitia Deus; etiāsi responderes, malitiā nō sequi ex tali actu, nisi prout est à volūtate deficiente. Ergo si Deus prædeterminaret materialem entitatem odij Dei, non liberaretur à malitia Deus etiam si responderes, malitiam non sequi ex tali actu, nisi prout est à voluntate deficiente. Consequentia probatur, quoniam physica prędeterminatio, non minùs, quam præceptum aut consilium, sufficiens est, vt Deo imputabilem reddat, non solùm actum prædeterminatum, sed etiam quidquid ex illo necessariò & inseparabiliter sequitur.

17. *Quinta probatio.*
Probatur quintò, quia formalis ratio meriti naturalis non cōsequitur actum, nisi prout est à voluntate creata: nihilominus Deus est author & causa, vt homo per suam liberam voluntatē merita naturalia lucretur: ergo quod malitia peccati consequatur actum, prout est à volūtate creata, non impediet, quo minus Deus sit author illius: nisi aliunde in ipso modo concurrendi ostēdatur discrimen ratione cuius, Deus non determinet voluntatem vt deficiat, eliciendo actionē malam; sed potius, quātum ex se est inclinet semper vt eliceat actionem bonam; ideóque meritò censeatur author illius.

18. *Sexta probatio Spiritus sanctus dicitur postulare & triumphare, quia causa est, vt nos postulemus, & triumphemus.*
Sextò Spiritus Sanctus dicitur postulare pro nobis & triumphare nos in Christo, quia causa est, vt nos postulemus, & triumphemus: quāuis alioqui oratio, postulatio, & triumphus formaliter afferant actum prout est à voluntate creata, non verò prout est à Deo. Deus enim propriè nō orat se ipsum, nec postulat à se ipso, neq; pugnat cum Dæmone, ac Mundo, illorum tentationibus resistendo. Ergo quod malitia sequatur ex actione odij, quatenus procedit à voluntate creata, nihil obstabit, quominus Deus sit verè author, & causa, vt homo Deum odio prosequatur, si aliàs physicè prædeterminat ad odium.

19. *Septima probatio.*
Probatur septimò, quia si Deus ad materiales actiones erroris, & mendacij prædeterminaret Prophetas, Apostolos, & cæteros authores S. Scripturæ; imò etiā Pontifices, & vniuersam Ecclesiam; adhuc dicere posses, illius mendacij & erroris malitiā non consequi ad substātiam actus, nisi præcisè, quatenus illa substantia fit à voluntate creata deficiente, & tamen omnino insufficiens esset solutio. Cæterum, quia de hoc argumento ex professo dicturi sumus tota disp. 30. nunc illud solummodò notandum fuit, valere etiam ad refutandam præsentem solutionem quartam, & nostram conclusionem comprobandam.

20. *Octaua probatio à priori.*
His omnibus exemplis aperitur via intelligendi octauam rationem à priori, per quam deprehenditur insufficientia prædictæ solutionis quartæ hoc modo. Quod malitia peccati consequatur materialem actionem præcisè, in quantum est à voluntate creata, deficiente, hoc sufficienter excusat Deum, ne imputetur, quasi actio immanens ipsius Dei; non tamen excusat ne imputetur Deo, quasi obiectum ad extra volitum, & tanquam effectus ad extra causatus: hoc enim modo imputatur Deo laus cuiusque boni actus hominum & Angelorum; quamuis non imputetur vt actio Dei, sed vt effectus ad extra volitus & causatus. Et hoc modo imputarentur errores & mendacia, si

Nō imputaretur Deo tanquā actio immanens ipsius Dei, imputaretur vero tanquam obiectum ad extra volitum.

Deus ad illorum materialem entitatem determinaret Apostolos, Prophetas, Pontifices, & Ecclesiam.

21. *Nona probatio.* Nonò probatur conclusio refutando fundamentum contrariæ sententiæ, quod retulimus numero tertio, pro quo statuendæ sunt duæ, quæ restant, eunclusiunes. *Secunda conclusio.* Secunda eunclusio. Implicat contradictionem à solo Deo produci materialem actionem odij Dei, siue extra omne subiectum, siue in subiectu corporeo, siue in voluntate nullo modu concurrente in genere causæ efficientis. Et quamuis impossibilem existimem cuiusque volitionis, aut intellectionis productiunem à sulo Deo sine intellectu vel voluntate ereata procedentem, ac præsertim extra subiectum, vel in subiecto corporeo: attamen de boc disputandi locus est alius. Illud tamen proprium est instituri præsentis, talem esse ab intrinseco materialem entitatem odij Dei, & blasphemiæ, vt Deo indignissimum, & omni ex parte repugnans sit, Deum esse illarum causam etiam extra umne subiectnm, vel in subiecto corporeo, vel in voluntate nihil effectiuè euneurrente, vt ostendemus infra disput. 41. sect. 1.

22. *Tertia conclusio.* Tertia conclusiu. Datu & non concesso, quamlibet operationem voluntatis esse ab intrinsecu ita indifferentem ad bonum, vt in aliquu casu fieri posset liberè sine vlla malitia; adbuc contradictionem implicaret, Deum prædeterminare, vt fiat hæc actio hic & nunc, & eum talibus circumstantiis, sub quibus necessarium est, malitiam sequi ex tali actione. *Prima probatio tertiæ conclusionis.* Probatur primò, quuniam eo ipsu determinaret Deus, causarétque vt existeret malitia, quæ necessariò consequitur: vt dicemus disputat. 40. sect. 2. in principiu.

23. *Secunda.* Probatur secundò, quia quamuis aliqui Schulastici existiment, nullum actum esse intrinsecè malum, sed quemlibet posse ab homine liberè & licitè fieri, accedente dispensatione Dei, aut præcepto, Deúmque posse dispensare, vt fiat licitè, vel etiam præcipere, vt fiat quilibet actus, etiam odij Dei: quam sententiam tenuit Ocham, quem sequitur Aliaco. lib. 1. sent. q. 14. art. 3. ad 2. dubitationem, Gerson, & Andreas de Castro nouo, quos refert Almainus lib. 1. moral. cap. 15. prope initium; nemo tamen Theologorum dixit, fieri posse, vt manente prohibitione Dei, & non reuocata, neque per dispensationem, aut præceptum contrarium, adhue facere possit Deus, vt actus non sit malus. Ac proinde manentibus his circumstantiis non potest non esse indignus, quem Deus procuret, & faciat ab homine fieri, quia iam procurat, & facit, vt homo faciat actum necessariò malum, quem implicat contradictionem non esse malum.

24. Hæc dixerim, vt constet, nostram doctrinam esse ita firmam, vt non solùm in communi & certa sententia Theologorum, existimantium, quosdam actus esse indispensabiles, & prorsus incapaces præcepti affirmatiui, qualia sunt odium Dei, mendacium, blasphemia, & his similia; sed etiam in cuntraria sententia, valde improbabili paucorum Scholasticurum, tanquam certa & inconcussa veritas supponatur. Porro vtrum aliqua lex aliquódve præceptum sit prorsus indispensabile à Deo, solet tractari in 1. sent. dist. 47. & 1. 2. q. 100. artic. 8.

Deuique prætermittendum non est, quod Beza in aphorismo 19. ad temperandum, explicandúmque suum errorem, notauit: *Omnia bona sunt, quatenus à Deo proficiscuntur; & discrimen illud boni & mali in instrumentis dumtaxat locum habet.* Instrumenta verò semper appellat creatas voluntates. Similitérque in aphorismo 21. & 31. tradit, actionem, vt procedit à Deo, bonam esse, malam verò, vt procedit à voluntate currupta: de quo dicemus disput. 32. sect. 2. num. 11. & 12. Quibus similia ex Zvvingliô referemus ibidem num. 25 *Beza.*

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrum defectus actionis, reducendus non in causam efficientem, sed deficientem, defendat, vel potius oppugnet physicam prædeterminationem.

SECTIO I.

Qui Authores vtantur huiusmodi solutione, & ad quam sententiam defendendam.

OMnium solutionum celeberrima est, quæ sumitur ex debita reductione defectus, 1. qui non est referendus in Deum, quoniam est perfectissima causa efficiens, & nullo modo deficiens; sed referendus est in voluntatem creatam, quæ est causa deficiens, eo quòd non subijcitur regulæ, quando operatur actionem peccati. *Celebris solutio, ex eo quod defectus reduci debeat solùm in causam deficientem.* Hanc solutionem antiquissimi quique Scholastici tradiderunt ad defendendum generalem concursum Dei, ne posset illi pe[illegible]m imputari; sed non ad defendendam physicam prædeterminationem; quin potius ad illam [illegible]ijciendam, vt constabit partim sectione sequenti, & fusius disp. 39. vbi constabit, omnes [illegible] quos & recentiores Scholasticos, præter [illegible] cos, in hac ætate physicæ prædeterminationis authores, contra illam directè pugn[illegible]e.

Eadem tamen antiquissima solutio de[illegible] 2. quetur ad defendendam physicam prædeterminationem materialis actus peccati, eidem[illegible] quorum exemplis munita, videlicet, claudicationis, quæ non reducitur in virtutem motiuam cruris, & monstruosi effectus, qui non reducitur in cœlorum influentias, vt fusiùs referemus à num. 5. & sect. 3. num. 6. Illam insuper e[illegible]cant variis loquendi formulis: qualis est illa [illegible] sumpta ex D. Thoma in 2. dist. 37. q. 2. artic. 2. ad 3. *D. Thomas.* Deus agenti *influit, & vt agat, & vt bene agat; sed in malis actionibus, quamuis sit causa earum, quantum ad essentiam, non tamen est causa quantum ad defectum: & ideo absolutè dicendus est causa bonorum operum, non autem peccatorum.* Vnde inferunt quod Deus non est causa voluntati [illegible] deficienter agat, etiam si prædeterminet materialem actionem peccati, nec Deus tribuit voluntati deficienter agere, nec Deus est causa actus vt auersiuus est à regula rationis, nec vt est fundamentum auersionis à Deo.

Dicunt etiam: Non est instrumentum Dei voluntas, vt deficiens; sed tantum vt efficiens. 3. *Alia excogitata solutiones.* Non sequitur malitia ex actione voluntatis, quatenus voluntas subordinatur Deo, vt princi-

pali

pali efficienti, ſed vt deficit. Præintelligitur, cauſam ſecundam ſe ſubtrahere à cõcurſu Dei, vt deficiat, & non ſubiici ei, cui debet ſubiici. Deus non cauſat omnia requiſita ad malitiam, & non cauſat deficientiam actualem, à qua prouenit malitia. Voluntas ex vi prædeterminationis tendit in bonum & non deficit in actu.

4. *Vnica Authoris concluſio.* Has & ſimiles alias propoſitiones de diuino concurſu verificari non poſſe, ſi phyſicam prædeterminationem Deus adhibeat, oſtendemus ſect.2.& 3.maximè verò ſection.4. Vnica vero concluſio propria eſt præſentis ſectionis. Solidam Theologiam authoritate & ratione munitam continet ea ſolutio, quæ Dei generalem concurſum omni culpa vacare probat, quoniam defectus, ſeu malitia peccati non eſt reducendus in cauſam efficientem, ſed in deficientem, &c. Hanc concluſionem ex profeſſo explicare & probare oportet; quia inde ſumuntur argumenta valida contra phyſicam prędeterminationem, vt videbimus ſection.2.& 3. tantum abeſt, vt hæc doctrina ſatisfaciat argumentis, quæ contra phyſicam prædeterminationem hucuſque propoſuimus.

5. *S.Thomas.* Concluſio probatur primò: ſic enim S.Thomas 1.2.q.79.art.2.corpore ait: *Defectus autem ille eſt ex cauſa creata, ſcilicet, libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agentis, ſcilicet, Dei. Vnde defectus iſte non reducitur in Deum, ſicut in cauſam, ſed in liberum arbitrium ſicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curuam ſicut in cauſam, non autem in virtutem motiuam, à qua tamen cauſatur quidquid eſt motionis in claudicatione: & ſecundùm hoc Deus eſt cauſa actus peccati, non tamen eſt cauſa peccati, quia non eſt cauſa huius, quod actus ſit cum defectu.* Quæ poſtrema verba ponderabimus ſection.3. ſub initium.

6. Ibidem ad 2. argumentum diſcriminis rationem reddit S.Thomas, propter quam imputatur homini defectus, licet illum non intendat: non autem Deo, quamuis ad eundem actum realem concurrat, quia, ſcilicet, homo *non ſubditur ei, cui debet ſubdi.* At verò *Deus ſic eſt cauſa actus, quod nullo modo ſit cauſa defectus concomitantis actum.* Eandem ſolutionem S.Thomas tradit, quoties hæc difficultas occurrit expedienda, vt 1.p.q.49.artic.2.corp. & ad 2. & in 2.diſt.37.q.2.art.2.& 3.contra gent. cap.71. in fine & fuſius in q.3.de malo artic.2. vbi ſimilitudinem adiungit ductam à motu, & influxu cœlorum.

7. Eandem ſolutionem tradunt Albertus 1.p. q.26.memb.2.art.3.ad 3.Vincentius Beluacenſis in tom.3. ſpeculo moral.lib.3.diſt.9. ad 2. quæſtionẽ, S.Antoninus 1.p.tit.6.cap.12.Rayner. in Pantheolog. verbo *peccatum* cap.3.S. Bonauentura 2.diſtinct.37.artic.2.q.1. ad duo penultima argumenta. Scotus latè & optimè eadem diſtinc.q. vnica §.ad ſolutionem iſtorum obiectorum, Carthuſian.2.diſtinct.37.q.1. Capreol.2.diſt.37.q.1.art.3.col. antepenultima & diſt.34.q.2.art.1.conc.2.& art.3.ad argumenta contra ſecundam concluſionem. Deza in 2.diſtinct.34.q.1.art.3.notabili 2.3.& 4.& diſt.37. q.vnica art.3.notab.4.& art.4.ad 11.contra ſecundam concluſionem, Conrad.1.2.q.79.art.1. in fine corpor.& ad 3.& artic.2.corpore ſub finem, Caietanus eadem q.79.art.1.& 1.p.q.49. art.2. Ferrarienſis 3. contra gent.cap.71. & recentiores communiter, vt Bellarminus tom.3. lib.2. de amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati cap. 5.& cap.18. Roffenſis artic.36. contra Luther. inter princip.& med.§. *Neutrum.* Eidem ſolutioni valde conſonat Magiſter primò diſt. 46 §.*item alter.*

Probatur ſecundò, nam eandem ſolutionem magis explicat & confirmat illud generale principium, quia videlicet peccati malitia non conſequitur ex actu, quatenus eſt à cauſa efficiente & perfecta; ſed quatenus eſt à cauſa deficiente imperfecta. At verò Deus non eſt cauſa deficiens: imo tam virtus operatiua, quam actualis operatio Dei eſt perfectiſſima & digna ſapientiſſimo & potẽtiſſimo adminiſtratore Vniuerſi. Hac via, Deum non eſſe peccati cauſam, licet ad actum illius concurrat, defendunt S.Thomas 3.contra gent.cap.10. & 1.p. q.41.art.1.ad 3. & artic.2.corpore & ad 2. & q.63.art.1. & 1.2.q.75.artic.1.& 2.& 4. & de Malo q.1.art.3. fusè & in 2.ſentent.q.1.art.3. & alibi ſæpe, Alexand.1.p.q.18. membr.4. à medio & 2.p.q.100.memb.3.art.6.§.3.corpore. Albertus 2.p.tract.22.q.134. Scholaſtici communiter cum Magiſtro in 2.diſt 34. cap.2. vbi S.Bonauent.artic.1.q.1. & 2.& diſtinct.37. art.2.q.1.in fine. Ægidius 2.diſtinct.37.q.1.artic.2.via.1.& q.2.art.1.& diſt.34.q.2.artic.2.in dub. literali & alibi ſæpe, Ricardus 2.diſt.34. artic.2.q.3.& 4. Durandus 2.diſtinct.34.q.3. Carthuſian.2.diſtinct.34.& diſtinc.37.q.1.Capreolus 2.diſt.34. q.2.art.1.concluſione 2.& art.3. ad argumenta contra ſecundam concluſionem. Deza ibidem art.3.notab.2.3.& 4.Caietanus & Conradus 1.2.q.79.art.1. & 2.& q. 75.art.1.& 2. Scotus 2.diſt.37.col.9.§.*Quantum ad primum dico quod.* Gabriel 2.diſt. 34.q. vnica art.2.concl.3.& art.3. Marſil.in 1.q.44. art.1. poſt concluſionem 6.& in ſolut. ad 4. & in 2.q.18.art.1.in fine. 8.

Probatur tertiò, nam Patres hac ipſa ratione ſolent occurrere obiectionibus Ethnicorum, & Hæreticorum, qui in Deum referebant peccata, eo quod voluntatem creaſſet, quæ eſt cauſa peccati. Iis enim vt ſatisfaciant, ex profeſſo docent, peccatum, eo quod non ſit effectus, ſed defectus, non eſſe à cauſa efficiente vt efficiente; ſed potius vt deficiente. Sic S.Dionyſius de diuinis nominibus cap.4. prope finem cuius præſertim illa verba notanda ſunt: *Fieri malum non eſt ſecundùm virtutem, ſed propter infirmitatem. Et dæmonibus quod quidem ſunt ex bono eſt & bonum; malum autem eſt ex ipſis ex caſu à proprijs bonis.* Quam veritatem explicat optimè S. Thomas in eius Commentario lection.22. 9. *S Dionyſius.*

Eandem confirmat Auguſtinus in Enchirid.cap.23.vbi: *Nequaquam,* inquit, *dubitare debemus, rerum, quæ ad nos pertinent, bonarum cauſam, non eſſe, niſi bonitatem Dei: malarum verò ab immutabili bono deficientem boni mutabilis voluntatẽ prius Angeli hominis poſtea.* Et in li.2. de libero arb.cap.vltimo fine: *Motus,* inquit, *ille auerſionis, quod fatemur eſſe peccatum, quoniam defectiuus motus eſt: omnis autem defectus ex nihilo eſt: vide quo pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites. Qui tamen defectus, quoniam eſt voluntarius, in* 10. *Auguſtinus.*

nostra est positum potestate. Quæ verba ponderabimus sect. sequenti num. 15.

Magis ex professo 12. de ciuitate cap. 6. & 7. rem discutiens Augustinus ait: *Nemo quærat efficientem causam malæ voluntatis; non enim est efficiens, sed deficiens, quia neque illa effectio est, sed defectio.* Similia scribit in lib. 83. quæst. quæst. 21. & alibi sæpe. Vide sect. sequenti num. 17. Eiusdem sententiæ est Damascenus 4. fidei cap. 21. *Nyssenus.* Consonat Nyssenus homil. 8. in Ecclesiasten quatenus tota fere homilia docet, peccatum contingere ex abusu arbitrij, quo relinquentes bona, quæ verè subsistunt, deficimos ad ea, quæ non subsistunt, sed inania sunt.

12\. *Cur Deus nõ causet peccatũ ex sententia Patrum.* Probatur quartò, nam antiqui Patres docent, peccatum esse nihil, aut defectum, aut priuationem, ideòque Deum non esse illius causam: sine ipso enim factum est nihil. Atque in huius doctrinæ explicationem & confirmationem incumbunt toto fere disputationum pondere, quoties contra Simonem Magum, vel contra Manichæos, aut alios hæreticos defendunt, Deum non esse authorem peccati. Quapropter eorum discursus aut expressè, aut implicitè continet illud generale principium, quo omne ens & omnis effectus, in quantum talis, reuocetur in Deum: sed in quantum est defectus, priuatio & nihil, reducatur in causam deficientem productam ex nihilo.

13\. Patres, qoi pecearum esse oibil, aut defectum, aut priuationem docent, eo fine vt Deus non sit illius author & causa, sunt qui sequuntur: Dionysius de diuin. nomin. cap. 4. versus finem & seqnentibus capitibus sæpe, Epiphanius hæresi 24. & hæres. 66. præsertim *Iustinus.* pagin. 3. post epistolam Marcelli, Iustinus in lib. quæstionom à Gentilibus Christianis propositarum quæstion. 46. & 73. dicens: *Malum nihil aliud est, quam euersio boni.* Euersio autem idem est, quod destructio aut priuatio: *Basilius.* Basilius homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, & in constitutionibus monasticis cap. *Athanasius.* 3. fine, Athanasius in oratione contra idola pagin. 4. & sequentibus, Nazianzen. orat. 9. *Nazianzen.* ad Iulianum tributorum exæquatorem numer. *Nicetas.* 20. Nicetas explicans eandem Nazianzeni orationem 9. & oratione 40. in Sanctum Baptis- *Nyssenus.* ma prope initium commentarij, Gregor. Nyssenus homil. 2. in Cantica circa med. & oratione Catechetica capit. 5. & 6. & 7. & disp. de *Damascen.* anima & resurrectione post med. pagin. 4. Damascenus 2. de fide cap. 4. & toto dialogo contra Manichæos frequenter hoc repetit tanquam generale fundamentum ad omnes impugnationes, quas contra eorum errorem instruit. Atque in historia Barlaan. capit. 19. longè post *Chrysostom.* med. Chrysostom. homil. 2. in acta Aposto- *2. Corint. 15.* lorum prope finem & prima Corinth. 15. homil. 42. ad illa verba: *Neque corruptio incorruptibilitatem.* Leo primus epistola 93. ad Turi- *Isidorus.* bium cap 6. Isidorus lib. 1. sentent. cap. 9. in prin- *Augustinus.* cipio. Augustinus sæpissimè ac fusissimè, vt tract. *Psalm. 68.* 1. in Ioannem, & in Psalm. 68. enarratione prima colum. 3. ad illa verba: *Et non est substantia.* & lib. 11. de ciuitate in fine, lib. 3. confess. cap. 7. & lib. 7. cap. 12. & in Enchirid. cap. 11. 12. & 13. & lib. 2. de libero arbitrio *Fulgentius.* cap. 20. & lib. 83. quæstionum quæst. 21. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 21. & 23. Prosper in lib. sentent. ex Augustino senten- *Prosper.* tia 228. & in epigrammatibus cap. 95. Anselmus *Anselmus.* fusè in Dialogo de casu diaboli præsertim à capit. 8. vsque ad 11. & lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 1. versus finem, & de conceptu Virginali cap. 4. & 5. & 6. Gregor. Magnus 16. moral. *Gregorius.* cap. 24. à medio, alias 32. Hugo Victor. tom. *Hugo.* 3. fol. 324. videlicet lib. 1. de sacramentis pagin. 5. cap. 26. Laurentius Iustinianus in Fasci- *Laurentius Iustinianus.* culo amoris capit. 8. versus finem. Petrus Da- *Petrus Damian.* mianus tom. 3. biblior. epistol. 4. de omnipotentia Dei, cap. 4. & 10. Quibus concinit Aui- *Auicena.* cena tractat. 9. metaphysic. cap. 6. post medium.

14\. *Diadochus.* Vnde & Diadochus lib. de perfection. spirituali cap. 3. ait: *Malum nec est in natura, nec est quisquam natura malus: Deus enim non fecit malum. Quando autem in desiderio cordis aliquis format id, quod non existit re ipsa: tunc incipit esse, quatenus vult ipse, qui facit.* Theodoretus *Theodoretus Plotinum referens.* lib. 6. de Prouidentia propius ad med. quam ad finem refert Plotinum Philosophum, ita dicentem: *Sic statuendum est, malum nihil esse aliud, quam boni defectum.* Imò & Aristoteles in 7. Phy- *Aristoteles.* sicor. text. 18. *Virtus*, inquit, *quædam perfectio est. Vnumquodque enim tunc maximè perfectum est, cum attingit propriæ virtutis. Malitia autem corruptio horum, & remotio est.*

15\. Probatur quintò, nam inde sumitur ratio à priori, ob quam impossibilis sit vlla substantia intellectiua, cui ex sua natura repugnet peccare. Nimirum, quia quæcumque voluntas creabilis, quantum ex se est, peccandi potestatem, vel potius periculum, & impotentiam contrahit ex nihilo, vnde tanquam à termino à quo prodiit in rerum naturam: ac proinde, quod ex se est, liberè potest à perfectione agendi & es- *Augustinus.* sendi deficere ad priuationem & nihil. Ita S. Augustin. 12. de ciuitate capit. 1. & 6. & 7. & lib. 3. contra Maximin. capit. 12. à medio & *Gregorius.* lib. 83. quæstionum quæst. 4. in princip. Gregorius 5. moral. cap. 28. in id: *Qui seruiunt ei, non sunt stabiles.* & clarius lib. 25. moral. cap. 4. explicans illud 1. ad Timothe. 6. *Qui solus* *1 ad Tim 6.* *habet immortalitatem.* Ambros. lib. 3. de fide ad *Ambrosius.* Gratianum cap. 2. post med. Hieronym. epistol. *Hieronym.* 146. ad Damasum de filio prodigo prope fi- *Fulgentius.* nem. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 3. initio & cap. 21. & cap. 23. Damascen. 2. de fide cap. 3. parum à princip. & cap. 27. & dialogo contra Manichæos longè ante med. & inter med. & finem, & communis Scholasticor. sententia in 2. distinct. 23. & 1. part. quæst. 63. *Anselmus.* art. 1. & alibi sæpe. Colligitur etiam ex Anselmo lib. 2. *cur Deus homo* cap. 10. ad finem, cuius *Bernardus.* rationem breuiter complexus est Bernard. sermone 1. de Annuntiation. prope initium, dicens: *Certum est ad suam originem vniuersa, quantum in eis est, tendere, & in eam semper esse partem procliuiora. Sic & nos, qui de nihilo creati sumus, constat, quia si nobis ipsis relinquimur, in peccatum semper, quod nihil est, declinamus.*

* * *

SECTIO

SECTIO II.

Quoniam defectus & priuationis causa debet esse deficiens & ex nihilo producta, probatur Deum non prædeterminare materialem actionem peccati.

1\. *Præcedentia fundamenta nõ propugnant sed oppugnãt prædeterminationẽ physicam.*

PRæcedentis solutionis fundamenta, si considerentur attentiùs, non propugnant, sed potius euertunt physicam prædeterminationem, ad quam defendendam afferuntur. Id quod in præsenti sectione probandum erit, præsertim ex Patribus: sed in sect. sequenti ex D. Thoma, cæterísque Doctoribus Scholasticis, adiunctis Theologicis rationibus.

2\. *Solutio est optima, si physica amoueatur prædeterminatio.*

Sit ergo conclusio vnica. Defectus actionis reducendus non in causam efficientem, sed deficientem, rectè defendit. Deum non esse causam, neque authorem peccati supponendo, Deum non determinare, imò neque vllo modo inclinare voluntatem creatam ad materialem actionem peccati; sed potius, quod ex se est, inclinare semper ad bonas actiones. Attamen hoc fundamento sublato, prædicta solutio inuoluit repugnantiam, & non satisfacit argumentis, quibus supra ostendimus, Deum esse authorem, & causam peccati; si physica necessitate determinat, seu præmouet ad materialem actionem, quidditatiuè contrariam rectæ rationi, & diuinæ legi: quin potius nouas sententiæ veræ rationes subministrat.

Aliter contradictionem secum affert exhibita solutio.

3\. *Patres id planè sentiunt.*

Probatur primò, quia Patres in præcedenti sect. citati ex quidditate mali, seu peccati, quod non sit ens, sed priuatio, seu nihil, ea ratione colligunt, Deum non esse peccati authorem, quia Deus, quantum ex se est, inclinat ad bonas actiones, ad ea, quæ vera sunt & ad lucem: liberum tamen arbitrium se determinat ac detorquet ad priuationem, ad ea quæ non sunt, & ad tenebras; idque nulla necessitate; sed potius cum posset bene operari si vellet. Peculiariter Damascenus sæpe ac fusè toto dialogo contra Manichæos supra citato, cuius verba sparsim referimus in variis disputationibus, huius & præcedentis tomi Basil. in homil. *quod Deus non sit author malorum*. Epiphan. hæres. 24. post med. & hæres. 66. pag. 3. post epistol. Marcelli; Iustinus quæst. 46. ad Gentiles. Nyssenus homil. 8. in Ecclesiastem circa med. & orat. 2. in cantica prope medium.

Basilius. Epiphanius. Iustinus. Nyssenus.

4\. Iidem Patres confirmant primo exemplo solis, vt Gregor. Nyssenus in orat. catechet. cap. 7. fine; *Nullum*, inquit, *malum per se situm est extra liberam arbitrij electionem: sed ita denominatur ex eo, quod non sit bonum. Quod autem non est, non consistit. Eius autem, quod non consistit, opifex non est is, qui est opifex eorum quæ consistunt. Malorum ergo causa non est Deus, qui est creator & effector eorum, quæ sunt: non eorum, quæ non sunt: qui visum est fabricatus, non autem cæcitatem; qui virtutem indicauit, non eius priuationem, bonæ electionis præmio adiecto bonorum fine iis, qui ex virtute vitam degunt nõ violentæ alicui necessitati, vt sibi videretur, humanam subiungens naturam, tanquam vt aliquod inanimum inuitum ad bonum attraheret. Si autem lucis sempere sereno purè lucentis voluntariè quispiam cilijs apprehendat visionẽ: sol minimè est causa eius, qui nõ aspicit.*

5\. Perpende primò rationem, qua probat, Deum non esse opificem & causam mali eo quod effector & creator est bonorum, & entium: at verò malum nihil est, & in priuatione consistit, de qua ratione plura dicemus à num. 16.

Primum notandum

Secundò Deum, quantum ex se est, causam esse bonæ electionis, virtutis, & lucis: quemadmodum Sol, quantum ex se est, puræ & claræ visionis causa est.

Secundum notandum.

Tertio non adiecisse creatæ voluntati necessitatem, sed reliquis se liberam arbitrij electionem, & in ea situm esse malum, eo quod liberè non eligat bonum: atque ea ratione non Deo, sed libero arbitrio tribuendum esse peccatum. Quemadmodum, si quispiam cilijs, siue palpebris compressis, visionem apprehendat proptereáque cæcutiat lucis tempore sereno; Sol minime in causa est obscuræ & confusæ visionis, sed liberum arbitrium cilia seu palpebras comprimens.

Tertium notandum.

Eodem exemplo rem clarius explicuit Athanasius oratione contra idola multo propius ad princip. quàm ad medium, dicens: *Nullum malum nec à Deo, nec in Deo, nec ab initio extitisse, neque vllam esse eius substantiam. Sed homines per priuationem imaginandi, cogitandique boni sibi illud, quod malum est, comminisci cœperunt, effinxerúntque pro libidine ea, quæ non erant. Vt enim si quis Sole præsente, & vniuersa terrarum suo iubare illustrante, conniueat clausis oculis, ac inde tenebras, quæ nulla sunt, animo fingat, ac post modum, quasi in tenebris ambulans oberret, & nunc lapsante gradu procedat, nunc ad præcipitia sese incutiat, arbitratus interim non lucem, sed tenebras esse, seque intueri, cum nihil videat. Ita quoque mens humana, clausis oculis, quibus Deum contemplari poterat, effictis sua imaginatione malis, in iis sese agitat, ac mouet, inscius interim, se nihil agere, dum se maximè negotiosam præbet, & quæ natura non subsistunt, animo comminiscitur. Non enim qualis a principio condita fuit, talis permanet, sed qualem se ipsa contaminando reddit.* 6.

Athanasius.

Confirmatur secundò Basil. in constitutionibus monast. cap. 3. post medium, quando contra Manichæum ostendit, Deum, quod ex se est, bona omnia facere, ab illis præsertim verbis: *Vt enim luculenta quædam res, ac per se bona equus est, & quo is natura ferocior est, ac vehementior, eò præstantior haberi solet: sessore tamen perito eget, moderatoréque*, &c. Et postquam ostendit, ex ignauia rectoris, hoc est rationis, non ex malitia passionum prouenire peccatum clarius explicat libertatem, & essentiam peccati, dicens: *Etenim si eiusmodi essent affectiones istæ corporis, quæ ab animo domari non possent, meritò culpa in corpus posset transferri. Si verò inuenti sunt multi, quorum studijs demcta illa cessere, nequaquam ab iis iure corpus culpatur, qui ipsum, tanquam vitiorum authorem traducere non dubitant: sed negligentiæ culpa in eo est, cui delatum corporis imperium est; cum neque ipse animus naturaliter malum in se habeat, sed propterea in vitio sit (si quando sit) quod virtutem deserit. Si quidem vitium nihil est aliud, quam virtutis desertio.* 7.

Basilius.

Sic nempe Basilius à Manichæorum blasphemia Deum liberat; quoniam entia & bona sunt omnia, quorum Deus author est: vitium verò nihil aliud sit, nisi virtutis desertio. 8.

Rursus *Si eiusmodi essent affectiones istæ corporis, quæ ab animo domari non possent; meritò culpa in corpus posset transferri*, ac proinde etiam in Deum authorem corporis. Cæterum & Deus, &

corpus propterea liberantur à culpa; quoniam passiones corporis ab animo domari possunt. Quam potestatem esse plenam & completam, cui nihil desit absolutè requisitum vt reducatur ad actum, Basilius probat Sanctorum exemplo, quorum studiis affectiones deuictæ cessere. De cuius argumenti robore multa diximus alibi.

9. *Exempla claudicationis, & causæ deficientis, vim habent seclusa præmotione.*

Probatur secundò, quoniam similitudines, ductæ à claudicatione, vel à defectu causæ cuiusque particularis, atque id genus aliæ, sunt satis aptæ, vt explicent & probent, Deum non esse authorem & causam peccati: si non prædeterminat materialem actionem illius. Si autem prædeterminat: eædem similitudines probant, Deum esse authorem, causámque peccati. Quod probo recurrendo ad istius similitudinis originem ab Spiritu sancto per Scripturam, vbi metaphora claudicationis significat obliquos gressus, & operationes inordinatas, veluti Psalm. 17. *Fily alieni mentiti sunt mihi, fily alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.* Michea 4. *Congregabo claudicantem.* Sophon. 3. *Saluabo claudicantem.*

Psalm. 17. *Sophon. 3.*

10. Quo supposito, concessam esse à Deo potestatem libero arbitrio, vt rectos, vel obliquos gressus faciat, vitando claudicationem, & errorem, aut claudicando & errando, si voluerit, colligitur efficaciter ex Paulo Hebræor. 12. *Remissas manus, & soluta genua erigite, & rectos gressus facite pedibus vestris: vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.* Non igitur physicè prædeterminati sunt homines ad reales gressus obliquos, & claudicantes, quibus necessariò & inseparabiliter coniuncta sit priuatio rectitudinis.

Hebræor. 12.

11. *Eadem similitudine Augustinus vtitur.*

Rursus ad explicandam peccati causam, eadem similitudo accommodata est ab Augustino, à quo illam desumpserunt Doctores Scholastici: vt notat Albert. 1. part. quæst. 26. memb. 2. art. 3. ad 3. & quantum colligere possum non ex alio libro, nisi de perfectione iustitiæ ratiocinatione 4. vbi Cœlestius sic argumentabatur: *Si peccatum est res, necesse est, vt habeat authorem. Et si authorem habere dicitur, iam alter præter Deum rei alicuius author est. At si hoc impium est; confiteri necesse est peccatum omne actum esse, non rem.* Rem autem hoc loco tam Cœlestius, quam Augustinus intelligunt substantiam, à qua distinguitur actus, qui quamuis sit reale accidens non est res.

Cœlestius.

12. *Augustinus.*

Huic ergo ratiocinationi Augustinus respondet, *peccatum quidem actum esse, non rem: sed etiam in corpore claudicatio eadem ratione actus est, non res.* Quod propterea dicit Augustinus, ne Cœlestius posset inferre, authorem alterum præter Deum. Nam quamuis cuiuscumque rei, quæ est substantia concedendus sit aliquis author distinctus ab homine: id tamen non est necessarium in quocumque actu. Licet enim bonus actus reducatur in Deum, vt in authorem, at verò malus actus reducitur in hominem, vt in authorem. Sed propter breuitatem, quam profitetur Augustinus à principio illius operis, non explicuit amplius rationem huius solutionis: sed negauit, aut concessit, quod satis erat argumento Cœlestij. Ex quo discursu constat, ab Augustino negari, Deum esse authorem materialis actionis odij, aut alterius cuiusque peccati: licet concurrat ad illam. Aliud námque est concurrere ad actum, quo voluntas creata odio habet Deum: aliud verò authorem esse, vt voluntas creata illum actum concipiat. Ratio verò, propter quam non potest Deus esse author istius materialis actus, est quoniam habet necessariò cohærentem priuationem & nihil: quam rationem explicabimus à num. 16.

Negat Augustinus Deũ esse authorem materialis actionis odij, alteriusve peccati.

Confirmatur, nam libertas indifferens ad vtrámque partem contradictionis est præcipua ratio, qua S. Augustinus demonstrat voluntatem, non vt perfectam, neque vt efficientem, sed potius, vt deficientem, esse primam causam peccati. Etenim lib. 12. de Ciuitate cap. 6. à medio proponit, illos duos homines æqualiter affectos animo & corpore, & eadem tentatione pulsatos, quorum vnus resistit, alius consensum præbet: & concludit, non esse aliam causam, propter quam peccato consentiat, nisi voluntatem, indéque in principio sequentis cap. 7. concludit: *Nemo ergo quærat efficientem causam malæ voluntatis, non enim est efficiens, sed deficiens.* Inde igitur infertur, voluntatem, in quantum est deficiens, & non Deum esse causam primam peccandi; quoniam habens libertatem, per quam resistere potuisset non minùs, quàm altera voluntas, quæ fortiter resistit nihilominus noluit resistere; sed liberè manus dedit. Atque iste locus Augustini in lib. 12. de ciuitate cap. 7. est, qui præcipuè citatur à S. Thoma quæst. 1. de malo art. 3. in fine corporis: quamuis enim non citet capitis numerum; refert tamen exemplum tenebrarum, & silentij, quo vtitur S. Augustinus ibi. Idémque citatur ab Alexandro, aliísque Scholasticis locis notatis sect. præcedenti num. 8. 13.

Ratio ob quã ex duobus hominibus omnino æqualibus alter peccato consensit (altero non consentiente) est voluntas. Voluntas in quantum deficiens est prima causa peccati.

Imo etiam illa Augustini verba, quæ pro contraria sententia referuntur sect. 1. num. 10. conclusionem nostram probant, si correctè legantur, & ponderentur: ait enim: *Omne bonum ex Deo: nulla ergo natura est, quæ non sit ex Deo. Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est: omnis autem defectus ex nihilo est: vnde quo pertineat, & ad Deum non pertinere, ne dubites.* Sic enim legunt recentiores & emendaciores codices tanta certitudine, vt neque in margine iudicauerint indicandam contrariam lectionem, videlicet, *ad Deum pertinere non dubites.* Quæ sanè non cohærebat cum præmissis, quibus tanquam conclusio subiungitur ab Augustino. Ex eo námque quod motus defectiuus sit, & omnis defectus sit ex nihilo, rectè infertur, motum defectiuum esse ex aliquo principio, quod sit ex nihilo: & non esse ex Deo, qui non est ex nihilo. Vnde continuo intulit Augustinus, causam & authorem esse voluntatem creatam, dicens: *Qui tamen defectus, quoniam est voluntarius, in nostra est positus potestate.* Porro non esset in nostra positus potestate, si prædeterminaretur physicæ motus voluntatis, cui necessariò cohæret ille defectus. 14.

His proxima est probatio tertia clarius explicans ratiocinationem, per quam communiter Patres, in præcedenti sect. citati, ex eo quod peccatum seu malum sit priuatio, seu nihil, probant, Deum non esse authorem illius, neque authorem esse, vt liberum arbitrium faciat actionem, cui necessariò coniuncta est prædicta priuatio. Videlicet, quoniam Deus quidditatiuè est primum, & summum ens, infinita bonitas & sapientia, seu ratio. Ergo Deus, quantum ex se est, semper vult, inclinat, & causat, vt omnes effectus ad quos concurrit sint pleni atque perfecti entitate, bonitate, ac sapientia, seu ratione, ac proinde vt nullum habeant defectum, quo 15.

Ex eo quod malum & priuatio est nihil, probãt Patres non causari à Deo.

dissonent

dissonent à recta ratione, & deficiant ab entitate & bonitate, quam voluntas habere deberet. Quapropter eo ipso Deus, quantum ex se est, semper vult, inclinat & causat, vt nulla volitio sit odium Dei, quia talis effectus dissonat à recta ratione, deficitque à bonitate & entitate, quam voluntas & omnis volitio, in quantum volitio deberet habere, videlicet ab amore Dei, aut saltem à subordinatione ac directione implicita, & virtuali ad Dei amorem, quam omnis volitio debet habere. Quod si Deus, quantum ex se est, semper vult, inclinat, & causat, vt nulla volitio sit odium Dei, non potest ad illam physicè prædeterminare, quia si prædeterminaret, eo ipso vellet, inclinaret, & causaret, vt aliqua volitio esset odium Dei, quod est contradictorium præcedentis propositionis.

Deus quantum ex se est semper inclinat vt nulla creata volitio mala sit.

Si prædeterminaret, inclinaret vt aliqua volitio mala esset.

16\. Prædictam probationem, qua parte sumitur ex entitate ac bonitate diuina subtiliter docuit Nyssenus supra num. 4. sed clarius Augustinus lib. 83. quæst. quæst. 21. dicens: *Quisquis omnium, quæ sunt author est, & ad cuius bonitatem id tantum pertinet, vt sit omne quod est, non esse ad eum pertinere nullo pacto potest. Omne autem, quod deficit ab eo quod est esse, deficit & tendit in non esse. Esse autem, & in nullo deficere bonum est, & malum est deficere. At ille ad quem non esse non pertinet, non est causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse: quia vt ita dicam essendi causa est. Boni igitur tantummodo causa est, & propterea ipse summum bonum est. Quocirca mali author non est, qui omnium quæ sunt author est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt.* Obserua præsertim illud principium. *Ille ad quem non esse non pertinet, non est causa deficiendi, id est tendendi ad non esse.* Sed velle transgredi diuina præcepta est deficiendo tendere ad non esse: ergo Deus non est causa vt liberum arbitrium reali tendentia volitionis eligat transgredi diuina præcepta.

Nyssenus. Augustinus.

17\. Rursus ex eodem principio rectè deducitur, solam voluntatem creatam esse posse sibi causam, & authorem vt sua volitio, quam Deo concurrente, concipit, sit odium Dei, quia voluntas creata ex nihilo, tanquam ex termino à quo duxit originem; ideóque à plenitudine entitatis & perfectionis potest ad nihilum deficere in suis actionibus. Quod non possunt aliæ creaturæ irrationales: quoniam, cum agant per impulsum, & inclinationem, impressam ab authore naturæ, sicut author naturæ non potest ab entitate, bonitate & recta ratione deficere; ita neque omnes creaturæ irrationales. Sola igitur creata voluntas est, quæ propter suam libertatem, per quam permittitur deficere ab impulsu, & inclinatione Dei, potest à recta ratione, & bonitate deficere ad priuationem, & nihilum, vnde originem duxit.

Sola creata voluntas sibi causa peccati.

18\. In hac ratione notanda sunt duo. Primùm, illius robur non eneruari, etiam si quis existimet, rationem formalem peccati consistere in aliquo positiuo, quia nihilominus nullus Theologorum negabit, hoc positiuum propterea esse maximum malum, quia secum affert inseparabiliter coniunctam priuationem debitæ entitatis, & rectitudinis. Attamen firmior & clarior est ratio Sanctorum Patrum, secundùm magis probabilem, magisque receptam Theologorum sententiam, qui peccati rationem formalem in priuatione constituunt.

Duo notāda.

Sancti Patres rationē formalem peccati in priuatione constituunt.

19\. Secundùm est, si Patres solummodo intenderent, malum siue peccatum non esse substantiam, neque vlterius procederent, negantes illi quodcumque genus entitatis; siue substantialis, siue accidentalis; claudicaret altero pede illorum ratio, qua probant, Deum non esse creatorem peccati, vel mali, quoniam Deus cuiuscumque entis, siue substantialis; siue accidentalis, creator est. Vnde nihil contra Simonem, Manichæos & alios hæreticos concluderent. Sic temperare oportuit explicationem datam à plurimis antiquis Theologis, quam refert, & lectoris arbitrio relinquit Magister 2. distinction. 37. & ex parte sequitur & fusius explicat Gabriel Vasquez 1. 2. disput. 95. capit. 11.

Altero pede claudicaret Patrum ratio

SECTIO III.

Eadem conclusio probatur rationibus S. Thomæ & aliorum Scholasticorum.

PRima ratio sit, quoniam est verè causa & author peccati quicunque ita causat actionem peccati, vt simul etiá sit causa huius, quod actio sit cum defectu. Sed quicunque determinat voluntatem vt eliciat materialem actionem odij Dei, ille idem causa est huius, quod actio sit cum defectu: è contrario tamen qui concurrit ad actionem, quod ex se est, inclinans ad amorem Dei & quasi coactus determinatur & flectitur ab alio agente ad materialem actionem odij Dei, ille non est causa huius, vt actio sit cum defectu. Ergo si Deus determinat ad materialem actionem odij, est causa peccati: si verò non determinat, sed determinatur à libera voluntate creata; non Deus, sed voluntas creata erit causa peccati. 1.

Deus non est causa, vt actio sit cum defectu

Maiorem docuit S. Thomas in 1. 2. quæst. 79. art. 2. in fine corp. vbi postquam proposuit exemplum illud claudicationis, ita concludit: *Secundum hoc Deus est causa actus peccati, non tamen est causa peccati, quia non est causa huius vt actio sit cum defectu.* Crediderim excogitari non posse alia verba, quæ tanta energia, perspicuitate, & subtilitate aperiant primariam rationem tribuendi, vel non tribuendi culpam vni potiùs, quam alteri causæ. Quapropter cæteris omnibus prætermissis, hæc tantum verba ponderantur & explicantur à Caietano sic: *Deus non est causa vt actio sit cum defectu, id est, non est causa concomitantiæ seu coniunctionis defectus cum actu, coniunctio enim ista non vndecumque prouenit, sed ex deficiente libero arbitrio,* &c. Hic igitur est optimus commentarius ad alia loca S. Thomæ atque Scholasticorum, quos in sect. præcedenti probatione 1. & 2. retulimus; vt constabit, si attentè legantur singuli. 2.

S. Thomas.

Caietanus.

Confirmatur primò, quia efficiens, in quantum efficiens tribuit effectui entitatem & bonitatem suam, seu perfectionem. Ergo causa deficiens formalissimè, in quantum deficiens, est illa quæ causa est huius, quod actio sit cum priuatione debitæ entitatis, bonitatis, & perfectionis. At huius causa est, quæcumque causa determinat, vt fiat actio materialis odij Dei, cui ab intrinseco & inseparabiliter coniuncta est priuatio debiti amoris erga Deum, debitæ entitatis & perfectionis. Contra verò illa causa, quæ quod ex se est, inclinat, vt ametur Deus, & actus eliciatur cum debita entitate, & perfectione, non erit causa deficiens. 3.

4\. Confirmatur secundò, quoniam illa est causa deficiens, per quam stat, quominus effectus habeat debitam perfectionem : sed hoc stat per illam causam, quæ determinauit ad materialem actionem, cui ab intrinseco repugnat habere debitam perfectionem : & non stat per causam, quæ ab alio determinatur (hæc enim dicere potest : Ego libentius, quod ex me est, produxissem perfectissimam actionem) ergo si Deus & non homo prædeterminat ; Deus & non homo est causa deficiens.

Per causam determinantem stat quominus effectus deficiat.

5\. Tertiò explicatur & confirmatur exemplo, nam si scribendi Magister arreptam manum pueri, calamúmque determinaret ad totam realem figuram, formámque literarũ, sine dubio esset causa deformitatis, obliquitatis, & obscuritatis, & cuiuscũque defectus, qui necessariò comitatur talem figuram realem. Si verò magister, quod ex se est, facit vt pueri manum moueat & calamum ad pulchras, perspicuásque figuras literarum; attamen pueri, vel ignorantia vel negligentia detorquet motum, ductúmque magistri, vt figuræ formentur realiter contrariæ iis, quas Magister intendit, iam magister non est causa defectus contingentis in scribendo ; sed vnica illius causa est, pueri vel ignorantia, vel negligentia.

Confirmatur exemplo.

6\. Secunda ratio est, quia motus, siue influxus quo Cœlestia corpora mouent inferiora cuncta ad suas particulares actiones propterea non est causa sterilitatis, monstrositatis, & aliorum defectuum, qui contingunt inferioribus causis, quoniam cœli motus, quod ex se est, non determinat ad illos defectus ; sed potius causæ particulares. Vnde S. Thomas 3. quæst. de malo art. 2. corpore, proposito exemplo de motu, & influxu cœlesti subiungit rationem à priori, dicens : *Cum enim aliquid est in debita dispositione ad recipiendam motionem primi mouentis, consequitur actio perfecta secundum intentionem primi mouentis. Sed si non sit in debita dispositione, & aptitudine ad recipiendam motionem primi mouentis, sequitur actio imperfecta. Et tunc quod est ibi actionis reducitur in primum mouens, tanquam in causam.* &c.

Cur cœli motus non sit causa defectuum, qui in inferioribus contingunt.

S. Thomas.

7\. Vnde S. Thomas infert, quidquid est actionis in nobis reduci in Deum, tanquam in causam: quod autem est ibi de deformitate, & inordinatione, non reduci in Deum : quia hæc prouenit ex libero defectu debitæ dispositionis, ad recipiendam diuinam motionem. Inde igitur prouenit, vt motio Dei, quæ secundùm intentionem primi mouentis dirigebatur ad bonum, detorqueatur ad malum, ob liberum defectum nostræ dispositionis. Porro S. Thomas hoc loco dispositionem appellat nostram cooperationem.

8\. Tertia & efficax ratio sumitur ex D. Thoma 1. part. quæst. 49. art. 1. in corpore & ad 3. & de malo quæst. 1. artic. 3. corp. post med. vbi notat discrimen inter primam causam mali naturalis, & primam causam mali moralis. Nam prima causa mali naturalis semper est bonum, in quantum bonum & perfectum est, non in quantum deficiens est; quamuis sit causa per accidens. Attamen causa proxima & immediata eiusdem mali naturalis plerumque est causa deficiens. E contrario tamen mali moralis causa, non solùm proxima & immediata, sed etiam prima causa, debet esse bonum aliquod, nempe voluntas, non in quantum bona & perfecta, sed in quantum deficiens & carens actuali vsu regulæ rationis: quamuis eadem etiam per accidens & non per se sit causa mali.

Efficax ratio desumitur ex D. Thoma.

Hanc doctrinam tantò obscurius, quanto breuius docuit S. Thomas 1. part. citata, sed germanus illius commentarius est locus alter citatus ex quæst. 1. de malo art. 3. corp. vbi quod attinet ad naturale malum, hoc exemplo explicat : *Huius mali, quod est monstrositas partus, causa est virtus deficiens in semine. Sed quæratur causa huius defectus, quod est malum seminis ; erit deuenire ad aliquod bonum, quod est causa mali per accidens, & non in quantum est deficiens. Huius enim defectus, qui est in semine, causa est aliquod principium alterans, quod inducit qualitatem contrariam qualitati, quæ requiritur ad bonam dispositionem seminis, cuius alterantis virtus quanto fuerit perfectior, tanto hanc qualitatem contrariam magis inducit : ac per consequens defectum seminis consequentem. Unde malum seminis non causatur ex bono, in quantum est deficiens, sed causatur ex bono, in quantum est perfectum, sed per accidens.* 9.

Et post pauca explicans discrimen mali moralis, quantum ad primam eius causam, quæ debet esse deficiens, sic loquitur: *Si ergo ita esset, quod voluntas ex necessitate reciperet impressionem delectabilis allicientis, sicut ex necessitate corpus naturale recipit impressionem agentis, omnino idem esset in voluntariis, & in naturalibus* (nimirum vt vtriusque mali naturalis, & voluntarij prima causa esset bonum in quantum perfectum, & non in quantum deficiens, sed tamen per accidens causans malum, *non est autem sic, quia quantumcumque exterius sensibile alliciat: in potestate tamen voluntatis est recipere, vel non recipere. Vnde mali, quod accidit ex hoc quod recipit, non est causa, ipsum delectabile mouens; sed magis ipsa voluntas. Quæ quidem est causa mali secundum vtrumque prædictorum modorum, scilicet, & per accidens, & in quantum est bonum deficiens.* 10.

Vnde colligo huiusmodi argumentum : Necessitas recipiendi impressionem obiecti delectabilis allicientis, si daretur in voluntate ; inde sequeretur, voluntatem non esse primam causam deficientem. Et huius ratio est, quia tunc voluntas non posset non recipere illum defectum, & ideo ipsa non esset prima causa recipiendi, sed obiectum delectabile. At voluntas non posset non recipere impressionem Dei inclinantis ad eandem delectationem obiecti delectabilis allicientis ; si Deus physica necessitate prædeterminaret voluntatem ad eam materialem delectationem. Ergo inde sequeretur, voluntatem non esse primam causam deficientem; sed illius defectus primam causam per accidens esse Deum, in quantum bonum & perfectum, non in quantum deficientem, quemadmodum de prima causa monstrositatis in partu demonstrauit S. Thomas nuper citatus. 11.

His valde consonat doctrina S. Thomæ in 1. 2. quæst. 75. art. 1. & 2.

Quarta ratio sumitur ex eadem quæst. 1. de malo art. 3. in fine corp. collato cum solutione ad 6. aliisque locis infra citandis. Nam in corpore art. citati, ait : *Vnde non vti regula rationis & legis diuinæ præintelligitur in voluntate ante inordinatam electionem. Huiusmodi autem quod est, non vti regula prædicta, non oportet aliquam causam quærere, quia ad hoc sufficit ipsa libertas voluntatis, per quam potest agere, vel non agere. Et hoc ipsum, quod est non attendere actu ad talem regulam, in se considera* 12.

Quarta ratio ex D. Thoma.

consideratum non est malum, nec culpa, nec pœna, quia anima non tenetur, nec potest attendere ad huiusmodi regulam semper in actu. Sed ex hoc accipit primum rationem culpæ, quod sine actuali consideratione regulæ procedit ad huiusmodi electionem.

13. *In potestate voluntatis situm vti vel non vti regula rationis, non tamen semper actu attendere.*

Ex quibus apertè constat, in potestate voluntatis non semper esse actualiter attendere ad regulam rationis & legis diuinæ: esse tamen in potestate voluntatis vti vel non vti prædicta regula, quatenus potest agere, vel non agere; ac proinde potest sine actuali consideratione regulæ ad electionem procedere, vel non procedere. Quod si negata physica prædeterminatione ad considerandam regulam, impossibile est actualiter considerare regulam: & data simul physica prædeterminatione ad electionem in eodem instanti, necessarium est, sine actuali consideratione regulæ, actualiter ad electionem procedere: consequens est, vt non sit in potestate voluntatis vti vel non vti regula; ac proinde quærenda sit alia causa præter voluntatem, quæ causet illum defectum.

14. *Cur nō oporteat in infinitum procedere.*

Rursus in eodem artic in solut. ad 6. reddens rationem, ob quam non oporteat in infinitum procedere, assignando priorem aliquem defectum, qui sit causa vt voluntas non consideret actu regulam, ait: *Cum ergo dicitur, quod bonum, in quantum est deficiens, est causa mali, si ly,* In quantum, *designet aliquid praexistens, sic non est vniuersaliter verum. Si autem designet concomitantiam, sic verum est vniuersaliter. Quia omne quod causat malum, est deficiens, id est, defectum causans, sicut si diceretur, quod omne calefaciens calefacit, in quantum est calefaciens.*

15. *Ante defectū positum in potestate voluntatis nihil ratione cuius voluntas sit deficiens debet præcedere.*

Quapropter ante illum defectum, qui positus est in libera potestate voluntatis, nihil debet præintelligi, ratione cuius voluntas sit in actu primo deficiens, ac proinde neque potest præintelligi negatio physicæ prædeterminationis, simpliciter necessariæ ad cauendum peccatum, neque positiua prædeterminatio, necessitans ad actionem, cui inseparabiliter coniunctus est defectus moralis malitiæ. Nam si hæc præintelligerentur, voluntas ratione illorum esset in actu primo ita deficiens, vt in eius potestate non esset cauere, ne deficeret.

16. Confirmatur primò, nam 1. part. quæst. 49. artic. 1. ad 3. S. Thomas hoc discrimen constituit inter res voluntarias & naturales, quod in rebus naturalibus *nunquam sequitur malum in effectu, nisi praexistat aliquid aliud malum in agente, vel materia.* Vnde supponit apertè, defectum voluntarium sequi posse, quamuis nullus alius prior defectus præexistat in causa antequam liberè operetur voluntas. Efficacius sumitur idem ex 2. sentent. distinct. 34. quæstion. 1. artic. 3. fine, cuius verba ponderabimus disp. 40. sect. 2. initio.

17. Confirmatur secundò, nam in 3. contra gent. cap. 10. ad finem ex professo explicans, quomodo nullus inuoluntarius defectus præcedat peccatum, ratione cuius voluntas determinetur ad causandum peccatum; & nihilominus præcedat aliquis defectus, ita concludit: *Hic ordinis defectus voluntarius est, quia in potestate voluntatis est velle, & non velle: itémque in potestate ipsius est, quod ratio actu consideret, vel à consideratione desistat: & quod hoc vel illud consideret.* Ecce originalem rationem, ob quam voluntas, in quantum deficit à consideratione primæ regulæ, & cum ea inconsideratione se applicat ad agendum, peccat: vt rectè explicat Ferrariensis ibi.

Rationē originalem cur voluntas deficiat, assignat D. Thomas.

18. *S. Bonauentura idem docet.*

Sic etiam S. Bonauentura in 2. distinct. 34. artic. 1. quæst. 2. in fine corp. & ad vltimum argumentum expressè docet, nullam aliam dispositionem nullúmue alium defectum præsupponi in voluntate, antequam prodeat in actum peccati; nisi quod possit peccare, eo quod sit domina sui actus, potens se conuertere ad obiectum, quod voluerit: & quomodo voluerit: & quod alioqui non sit voluntas increata, sed ex nihilo producta.

19. *Richardus.*

Nec non Richard. 2. distinct. 34. artic. 2. quæst. 4. in corpore ait: *Si voluntas non esset libera, quamuis ratione defectibilitatis egrederetur ab ea actus defectuosus, ille tamen non haberet rationem culpæ: sed quia per libertatem voluntas potest se tenere, ne per suam defectibilitatem exeat in actum defectuosum: ideo habet rationem culpæ.* & post pauca: *Si enim aliquis faber fabricat cultellum, & alteri concedat ad debitum vsum, & ille postea ex peruersitate voluntatis abutens cultello, faciat de illo aliquod opus illicitum; iste abusus non reducitur ad fabrum, sicut in causam.* Vnde duo existunt argumenta. Primum: Physicam prædeterminationem ad actionem odij fabricat solus Deus: & non concedit homini ad debitum vsum, nam contradictionem implicat quod homo bene vtatur tali prædeterminatione. Ergo defectus culpæ, qui ex illa sequitur in Deum reducitur, sicut in causam. Secundum argumentum, quia supposita physica prædeterminatione, voluntas non potest se tenere, ne exeat in actum defectuosum. Ergo eius defectus non habet rationem culpæ. Consequens est impossibile: ergo & Antecedens.

Inde duo argumenta. Primum.

Secundum.

20. Capreolus in 2. distinct. 34. quæst. 1. artic. 1. conclus. 2. refert & sequitur testimonia, quæ superius retulimus ex quæst. 1. de malo artic. 3. & 1. part. quæst. 49. art. 1. ad 3. Quibus consonat Deza in secundo distinct. 34. quæstion. 2. artic. 3. notab. 2. 3. & 4. & art. 4. ad argumenta contra 2. conclusionem.

21. *Conradus.*

Conradus egregiè præ cæteris in 1. 2. quæst. 79. art. 1. in postrema parte corporis ait: *Voluntas increata, & Deus ipse non potest esse prima causa, & ratio deficiendi culpabiliter. Quia si Deus primo subtraheret rectitudinem actionis, tunc non esset in potestate voluntatis rectè agere.* & post pauca: *Imo, quantum est ex parte Dei, illa rectitudo inesset actui. Quod autē non insit, est ex voluntate creata.* & iterum: *Diuina voluntas, licet nō teneatur dare rectitudinem effectui; tamen, quantū est ex se, daret, si voluntas creata cooperaretur: quidquid enim Deus dat antecedenter, daret etiam consequenter, quantum est ex parte sui, nisi adsit impedimentum:* & infra: *Deus, quantum est de se causaret rectitudinem; si voluntas suam causalitatem causaret.* Quæ omnia & alia his similia prior scripsit Scotus in 2. dist. 37. dum promiscuè disputat quæstiones quatuor, §. *Ad solutionem istorum.*

22. His omnino consonant alij Scholastici citati in sect. 1. num. 7. & 8. quorum singula verba referre fuisset operosum atque prolixum. Præsertim cum eadem doctrina colligatur ex omnibus Scholasticis citatis tomo præcedenti de Scientia disput. 49. & 50. Sed magis in speciali circa materiales actiones peccatorum referendis tota disput. 39.

23. Quinta ratio, quia si Deus præciperet, vel consuleret materialem actionem odij; non excusaretur

Si Deus materialē actionem odij præoperet, vel consuleret ub excusaretur ne foret causa peccati.

saretur Deus, ne foret causa peccati, etiamsi responderes, peccatum includere priuationem, & defectum, & ea de causa reuocari debere in causam deficientem, quæ est homo, & nō in Deum: quinpotius eo ipso concluderetur, Deum esse causam deficientem. Ergo si Deus prædeterminat materialem actionem peccati, non satis est respondere, peccatum includere priuationem & defectum; ideóque reuocandum esse in causam deficientem: quin potius eo ipso concluditur, Deum esse causam deficientem, quia causa est, vt actio sit cum defectu: vt supra diximus.

24. Sexta, quia iure optimo Deus crederetur esse author & causa mali; si ad materiales entitates erroris & mendacij prædeterminasset omnes Prophetas, omnes sacros scriptores, Apostolos, Euangelistas, Romanos Pontifices, & vniuersam Ecclesiam; nec satis esset respondere, malum & mendacium afferre priuationem & defectum, & ea ratione reuocari debere in causam deficientem, qualis non est Deus: quin potius eo ipso conuinceretur Deus esse causa deficiens: vt constabit disp. 30. Ergo solutio prædicta non liberat Deum à defectu, si applicatur ad physicam prædeterminationem actionis, cui necessariò & inseparabiliter annectitur defectus.

SECTIO IV.

Appendix.

Colligitur refutatio solutionum, quæ adduntur ad explicationem primariæ.

1.
Sequitur primò.

EX toto præcedentium sectionum discursu colligitur, illas omnes loquendi formulas, quas sect. 1. num. 2. & 3. retulimus, verificari non posse, si Deus prædeterminat materialem actionem peccati: quinpotius verificantur contradictoriæ propositiones. Si enim Deus determinat voluntatem ad actionem, à qua impossibile est separari defectum; Deus est causa voluntati, vt deficienter agat, tribuitque voluntati deficienter agere, & causat actum, vt est fundamentum auersionis à Deo.

2.
Secundò sequitur volūtatem vt efficientem & deficientē esse instrumentū Dei.

Inde secundò sequitur, voluntatem non solum, vt efficiens est, sed etiam, vt deficiens, esse instrumentum Dei. Si quidem Deus est primum mouens ad hoc vt actio sit cum defectu. Vnde malitia sequitur ex actione voluntatis, quatenus subordinatur Deo prædeterminanti ad actionem, cui defectus est inseparabiliter annexus.

Cōfirmatur.

Confirmatur, quoniam nulla maior subordinatio voluntatis creatæ potest excogitari, quàm producere quod Deus vult, & præmouet, ac producere quando, & quomodo vult, & præmouet; & nihil aliud, nec alio modo producere.

3.
Sequitur tertiò voluntatem Deo perfectè [illegible] quando deficit.

Sequitur tertiò, causam secundam non se subtrahere à concursu Dei, vt deficiat; sed potius illi perfectissimè subiici, quando deficit, si quidem Deus prædeterminat ad talem actionem, quam eliciendo contradictionem implicat non deficere. Confirmatur primò, nam si per impossibile in eo instanti, in quo Deus prædeterminat ad materialem actionem odij Dei, voluntas diligeret Deum, vel saltem se contineret ab odio; tunc se subtraheret à concursu Dei prædeterminante ad actionem odij, & non subiiceretur ei, cui debet subiici.

Confirmatur primò.

Confirmatur secundò.

Confirmatur secundò, quia satis subiicitur causa secunda, si quidem semper subiicitur, quantum potest subiici; si nunquam agit, nisi physicè prædeterminata.

Quartò Deus causaret omnia requisita ad malitiam, quia causaret, vt creata voluntas eliceret liberè materialem actionem odij Dei, in quo inuoluuntur omnia requisita ad malitiam: vt in simili diximus tomo præcedenti de Scientia disput. 34. & plurimis sequentibus. Confirmatur, quoniam requisita ad malitiam vel sunt entitates reales; & illas omnes Deus causat prædeterminando ad illas; vel sunt priuationes, aut relationes rationis, & illæ omnes necessariò consequuntur ex prædictis realitatibus: quapropter causantur ab ea causa, quæ determinat, vt actio sit cum talibus realitatibus contrariis rationi & diuinæ legi. Vnde facile est retorquere similes alias locutiones eiusdem sententiæ. 4.

Deus causaret omnia requisita ad malitiam.

Cōfirmatur.

Quintò notandum est, ab aliquibus eorundem Doctorum ita prædictam solutionem explicari, vt physicam prædeterminationem refutare videantur, & solummodo admittere Dei concursum, quod ex se est, indifferentem. Nam quando argumentamur, explicando practicè physicam Dei prædeterminationem ad materialem consensum, respondent: Practica illa consideratio supponit Deum tanquam agens particulare impellentem, & determinantem hominem indifferentem, seu tentatione vexatum, ad consensum in actum malum; hoc autem fictitium est, imo impulsus ille diuinus est ad rationem vniuersalem boni repertam in actu malo, & ex altera parte relinquit indifferentiam ad bonum, & ad malum, vt dictum est. nec voluntas innititur præuio concursui Dei, quando se determinat ad malum obiectum. 5.

Prædicta solutio explicatur ab aliquibus.

Huic doctrinæ, si consonarent cætera; nullum in hoc articulo restaret à nobis dissidium: nihilominus iidem authores expressè docent, non solum communem, sed etiam particularem rationem actionis, prædefiniri, & prædeterminari à Deo, quæ prædefinitio & prædeterminatio eo ipso impellit ad materialem actum, qui malus est, ita vt in sensu composito cum prædeterminatione, impossibile sit actualiter elicere contrarium actum bonum; ac proinde non relinquit indifferentiam ad bonum & ad malum. Rursus voluntas innititur præuio concursui Dei, quando se determinat ad hanc volitionem particularem, de cuius quidditate est versari circa obiectum contrarium diuinæ legi, & velle postponere diuinam legem. Ergo voluntas innititur præuio concursui Dei, quando se determinat ad malum obiectum. 6.

Similis est eorundem authorum altera solutio, videlicet: Deus causat totam illam entitatem actus oppositi virtuti, tanquam causa vniuersalis & æquiuoca, non quidem per aliquam conformitatem ad obiectum dissonum rationi, vel contrarium virtuti; sed per conformitatem ad se ipsum, & ad rationem vniuersalissimam entis, in quantum ens. 7.

Altera solutio.

Hæc omnia refutantur ex eisdem principiis, ex quibus constat physicam Dei prædeterminationem per se, & quidditatiuè respicere, non præcisè atque nudè rationem vniuersalissimam entis, in quantum ens, sed rationem specialissimam, & infimam cuiuscumque volitionis, etiam illius, qua liberum arbitrium expressè vult odisse Deū, & eius rationē, regulā, & legē. Quapropter, quando Deus prædeterminat totam entitatem 8.

Refutatur.

iſtius volitionis, eo ipſo determinat per conformitatem ad obiectum diſſonum rationi, & contrarium virtuti charitatis.

SECTIO V.

In primo creationis inſtanti propterea nullus Angelus potuit eſſe malus, quoniam Deus prædeterminare non poteſt ad materialem actionem peccati.

1. INſiſtimus adhuc in probanda concluſione quam ſtatuimus in ſect. 2. num. 4. nec digrediemur ab inſtituto, vt ex profeſſo diſputemus difficilem illam quæſtionem: Vtrum peccatum reduceretur in Deum, ſi Angelus in primo inſtanti peccaret: ſed ſupponendo, veram eſſe hanc conditionalem, atque illius illationem eſſe bonam, inde ſumimus argumentum contra phyſicam prædeterminationem materialis actionis peccati: oſtendimúſque, ſolutionem quæ ſumitur ex defectu, reducendo in cauſam deficientem, non ſufficere ad prædeterminationem eiuſmodi propugnandam.

Peccatum reduceretur in Deum ſi Angelus in primo inſtāti peccaret.

2. Breuiter autem ſupponimus priùs, rationem prædictæ illationis hanc eſſe; quoniam prima intellectio, primáque volitio non eſt poſſibilis, niſi author naturæ determinet intellectum & voluntatem ad illas, prorſus independenter ab hominis libertate: nec ſine illa determinatione poteſt inchoari aliquis motus liber voluntatis aut intellectus. Quod S. Thomas & Scholaſtici communiter eliciunt ex Ariſtotele variis in locis, quæ variè citantur à diuerſis authoribus. Dicunt enim, capite de bona fortuna, & in Moralibus & lib. 7. Moral. Eudemiorum, prope finem vltra quem locum addo lib. 2. Magnorum moral. cap. 8. conferendo, quæ de fortuna ſcribit lib. 2. phyſic. text. 52. Clarius autem hanc philoſophiā docuit S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 4. & q. 109. art. 2. ad 1. & q. 111. art. 2. & 3. & aliis pleriſque locis, quæ cum teſtimoniis aliorum Patrum & Scholaſticorum retulimus alibi fusè, dabimus autem Deo volente tomo ſequenti tractantes de prædeſtinationis & iuſtificationis exordio. Quo ſuppoſito, ſi prima operatio Angeli foret defectuoſa & amplecteretur obiectum rationi contrarium; ille defectus reducendus eſſet in authorem naturæ, qui talem operationem indidit. Hæc ratio ſumitur ex Anſelmo lib. de caſu diaboli, præſertim cap. 12. 13. & 14. Sed clariùs & breuiùs eam tradidit Hugo Victor. tom. 3. in ſumma ſent. tract. 2. cap. 2. Magis ſcholaſticè vires illius expreſſit S. Thomas 1. p. q. 63. art. 5. vt optime ibi explicuit Caietanus, & fuſius Henricus quodlib. 8. q. 10. diſcutiens verba Anſelmi ſupra citati.

Prædictæ illationis ratio.

Ariſtoteles.

S. Thomas.

Anſelmus.

Hugo Victorinus.

S. Thomas.

3. Et quamuis fortè de potentia abſoluta potuiſſet author naturæ determinare ad talem operationem primam, quæ non exhauriret actiuam potentiam voluntatis, ſed relinqueret illi poteſtatem ſimul cum illa concipiendi pro ſuo libero arbitrio aliquam operationem inordinatam (de cuius poſſibilitate abſoluta nihil intereſt in præſenti diſputare) attamen de potentia ordinaria non eſt poſſibile. Nec enim expedit authorem naturæ, ſuppoſito quod primam operationem tribuit, eam præbere ita imperfectam & diminutam, vt non capiat tantum boni, quantum ſimul & vno hauſtu capere poteſt potētia, vel certè potentiam expedit ita determinare ad bonum, vt ſimul cum illa operatione malum non poſſit admitti. Ad quam rationem decentię, pluſquam cæteri Scholaſtici reſpexiſſe videtur S. Bonauentura in 2. diſt. 3. in 2. p. diſtinctionis art. 1. q. 2. in argumentis *ſed contra*.

S. Bonauentura.

Confirmari primò poteſt exemplo. Sicut non oportuit hominem creari in ætate puerili, & multò minùs oportuit creari ſine perfecta ſanitate omnium membrorum & potentiarum corporis. Secundò, nam & inuentor quilibet artificioſi operis debet illius primum vſum oſtendere, & quilibet magiſter aut prælatus conſtituens diſcipulum aut ſubditum in aliquo munere aut dignitate, debet illi peculiari ratione ad primam functionem aſſiſtere, vt fuſiùs notauimus 1. p. q. 63. art. 5. 4.

Non oportuit hominem creari ſine perfecta ſanitate.

Confirmatur tertiò, quoniā oportuit ita creari Angelos & hominē, vt ipſe creationis modus manifeſtè conuinceret culpam, eo quod non à principio, ſed poſtea ſecuta fuerit, non poſſe in eius authorē reuocari. Propterea que Eccleſiaſtes cap. 7. explicata virorū & fœminarum pronitate ad peccandum, *ne videretur communem hominum damnare naturam, & Deū authorē mali facere, dum talium conditor eſt, qui malum vitare nō poſſunt, argutè præcauit, & ait bonos nos à Deo creatos: ſed quia libero ſumus arbitrio derelicti, vitio noſtro ad peiora labi*. Sic Hieronymus explanat illud Eccleſiaſtes cap. 7. fine: *Solummodo hoc inueni: quod fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus*. Eandem igitur ob cauſam tanto ſtudio Eccleſiaſt. cap. 15. notauit, hominē ab initio rectum fuiſſe conſtitutum à Deo & relictū in manu conſilij ſui: vt oſtendimus tomo præcedenti de ſcientia tota diſp. 39. Et communiter Patres diligēter cōtra Manichæos obſeruāt, Angelos & hominem abſque vlla malitia fuiſſe primum à Deo creatos; poſtea verò liberè ſibi fuiſſe authores peccandi. Quemadmodum breuiter notat Dionyſius de diuinis nomin. cap. 4. & S. Thom. ibi lect. 19. ſub init. Cyrillus Hieroſolym. catecheſi 2. ſub init. Aponius lib. 2. in Cantica col. 8. ad illa verba: *Si ignoras te*. 5.

Eccleſiaſtes. 7.

Hieronymus Eccleſiaſtes. 7.

Dionyſius.

S. Thomas.

Cyrillus.

Aponius.

Epiphan. lib. 1. tom. 3. hæreſ. 41. ſub titulo, *Ex epiſtola ad Galatas*, confutatione 6. ait: *Nec eo tēpore, quo formata eſt caro peccauit, vt ne plaſtes cauſa peccati putetur, qui carnem peccatricem creauit. Neque ante formationē malum extitit. Verùm poſt tēpus ipſe Adam, cum haberet liberum arbitrium in propria voluntate, à ſe ipſo peccatum intra ſe ipſum excogitatū cōmiſit*. Similia de Angelis notat hęreſi 66. cuius verba referemus diſp. 11. ſec. 5. num. 8. 6.

Deinde ſexta Synodus Conſtantinop. Actor. 8. multo propiùs ad finē quàm ad med. refert ac recipit teſtimoniū Athanaſij de Humanitatę aduerſus Apollinarem dicentis: *Quando Adam in principio formauit Deus, nunquid congenitū ei dedit peccatū? Quid ergo iam opus erat mādatis? Quomodo ergo eū condemnauit peccantem?* Vnde conſtat, non potuiſſe imputari ad culpam, ſi à primo inſtanti cōgenitus fuiſſet illi actus, qui ſecundùm ſuam realem quidditatem eſt malus. Eiuſdem Athanaſij duo alia de hac re teſtimonia retulimus ſupra diſp. 19. ſect. 6. ad finem. Similia de Angelis & Adamo notat Theodoretus lib. 5. epitome diuinorum decret. cap. 10. quod eſt de diabolo, & Ambroſius lib. 1. Hexaemeron cap. 8. inter princip. & med. *In conſtitutione Mundi opinio*, inquit, *malitia interim ſequeſtratur; ne diuina operationi, & pulcherrima* 7.

Sexta Synodus.

Athanaſius.

Theodoretus.

Ambroſius.

Chrysostomus.

pulcherrima creatura ea, qua decolorata sunt. admirescere videamur. Chrysostom. homil. 60. in Matth. col. 3. *Si scires,* inquit, *primum hominem prauum fuisse, quia talis fueras factus; non solùm non accusares, verum etiã veniam facilè dares. Nam si morbo seruus conditione ignoscis, cur creatura Dei non ignoscis, si talem factũ à principio arbitraris.* Quam eandem sententiam tradunt plurimi alij Patres, quorum verba referemus infra disp. 38. sect. 3. 4. & 5. præsertim Antonius Mag. apud Athanasium in eius vita inter princip. & med. Nazianzenus de Christi natiuitate versus med. Damascenus 2. de fide cap. 3. & 4. & lib. 4. de fide cap. 21. & in Dialogo contra Manichæum prope medium. Nemesius de natura hominis cap. 1. vltra med. & cap. 41. Leo epistola 93. cap. 6. Tertullianus contra Marcionem lib. 2. cap. 10.

Antonius Magnus. Nazianzenus. Damascenus. Nemesius. Leo.

Validum argumentum ex verbis D. Thomæ.

8. His suppositis validum argumentum sumitur ex verbis D. Thomæ 1. p. q. 63. artic. 5. corpore post med. *Impossibile fuit Angelum in primo instãti peccasse per inordinatum actum liberi arbitrij. Quamuis enim res aliqua in primo instanti, quo esse incipit simul incipere possit operari; tamen illa operatio, quæ simul incipit cum esse rei, est ei ab agente à quo habet esse sicut moueri sursum inest igni à generante.* Vbi notandum est sanctum Thomã apertè loqui non de sola & præcisa priuatione, hæc enim neque est actus liberi arbitrij, neque operatio procedens ab agente; sed de reali & positiua operatione, quæ est realis actus liberi arbitrij, cui adiuncta est inordinatio, & defectus. Quapropter ex eo quod Deus causaret huiusmodi positiuum, & realem actum, determinarétque, vt Angelus illum in primo instanti conciperet, D. Thomas colligit, Deum futurum fuisse authorem malitiæ. Quamobrem continuo subdit: *Vnde si aliqua res habeat esse ab agente deficiente, quod possit esse causa defectiua actionis; poterit in primo instanti, in quo incipit esse, habere defectiuam operationem.* Loquitur ergo non solùm de formali ratione defectus, sed etiam de materiali operatione, quam defectus inseparabiliter comitatur; idque propterea, quoniam agens primò producens eiusmodi substantiam, & operationem, eo ipso causaret defectũ necessariò concomitãtem.

Notandum circa D. Thomam.

9. Quod statim confirmat eodem claudicationis exemplo in quo ponderando versantur præcedentes sectiones, præsertim 2. & 3. *Sicut si tibia, quæ nascitur clauda ex debilitate seminis, statim incipiat claudicare. Agens autem quod Angelos in esse produxit, scilicet. Deus non potest esse causa peccati. Vnde non potest dici, quod Diabolus in primo instanti suæ creationis fuerit malus.*

10. Finge hic aliquem disputatorem respondere prædictam D. Thomæ consequentiam non valere, quoniam licet Deus Diabolo in primo instanti suę creationis impresserit materialẽ actionem odij Dei, siue physicè prædeterminauerit, vt illam conciperet; nihilominus sola entitas & perfectio illius actionis reuocari potest in Deũ, quasi in causam & authorem, quoniã Deus est causa efficiens perfectè, atque nullo modo deficiens. Quapropter defectus & malitia illius actionis solummodo tribuenda est deficienti causæ, videlicet, voluntati Angelicæ. Nunc peto ab authoribus physicæ prædeterminationis, qua ratione possit hæc solutio refutari, vt firma consistat ratiocinatio D. Thomæ? Etenim, semel admissa physica prædeterminatione ad materialẽ actionem odij, si propter prædictam distinctionem efficientis ac deficientis causæ Deus liberatur à malitia: poterit etiam liberari, quamuis in primo instanti determinet ad materialem actionẽ odij.

Responsio.

Refutatur.

11. Confirmatur primò, quia primum instãs creationis non alia ratione conducit ad inferendum, creatorem esse authorem malitiæ; nisi quatenus author naturæ in primo instanti creationis tenetur esse author primæ operationis, cùm tamen non teneatur esse author operationum sequentium in reliqua duratione, vel instantibus illius. Itaque primaria vis argumenti apud S. Thomam in eo consistit, quod Deus author sit primæ operationis, ac proinde author futurus sit malitiæ, si prima operatio adiunctam habuerit malitiam. Ergo si Deus est author sequentiũ operationum omnium, & prædeterminat dæmonem vt illas cõcipiat: eadem ratione author erit malitiæ, quæ coniuncta est eiusmodi operationibus. Consequentia probatur, quoniã in ea hypothesi; quælibet durationis partes, & quæcunque illius instantia, & omnes operationes in illis elicitæ, habent eam rationem formalem, propter quam prima operatio & illius malitia Deo, vt authori foret tribuenda.

Author naturæ, primæ operationis author non verò sequentium.

12. Confirmatur secundò, quia si omnes operationes, quæ non incipiunt cum esse Angeli, forẽt ab agente, à quo habet esse, sicut moueri sursum inest igni à generãte, etiamsi longo tempore post generationem moueatur sursum: tunc eadem esset vis rationis apud S. Thomam, vt nulla illarum operationum posset esse defectuosa.

Confirmatur tertiò, quoniam in eo casu quæcumque operationes Angeli essent ab Angelo tanquam ab instrumento Dei: & consequenter essent à Deo, tanquam ab agente principali, quod cùm deficere nequeat; nulla illarum operationum poterit esse deficiens, etiam prout procedit ab Angelo.

Tertia confirmatio.

13. Quartò cõfirmatur exemplo D. Thomæ, nam si ex debilitate seminis proueniat, vt tibia, licet non statim incipiat claudicare; post aliquod tamen tempus debilitetur, & claudicet; defectus claudicationis reducetur in defectum seminis. Rursus, si conditor illius etiam post multos annos tangat neruum fæmoris, quemadmodũ Genes. 32. Iacobi neruus statim emarcuit, & claudicabat pede; sine dubio conditor erit author, & causa cur claudicet, & obliquè incedat. Similiter ergo, etiam si post primum instans creationis volũtatem Angeli Deus determinet ad materialem actionem inuidię & odij, Deus erit author inordinationis & defectus, perinde ac si ad eandem operationem determinaret in primo instanti creationis. Quapropter, si ad omnem actionem determinat, nulla poterit claudicare, nec à recta ratione deficere.

Exemplum D. Thomæ.

14. Confirmatur quintò, quoniam ea obligatio ratione cuius Deus in primo creationis instanti tenetur non permittere defectum in operationibus, est obligatio consequens ex eo quod sit conditor substantiæ. At obligatio, qua tenetur non prædeterminare ad operationẽ realiter & quidditatiuè contrariam diuinæ legi; est obligatio per se, atque immediatè profecta ex eo quod Deus est author & causa illius actionis materialis, ad quam physicè prædeterminat. Quapropter hæc obligatio est vrgentior quàm illa, & ex illa colligitur à fortiori.

Obligatio Dei ad non prædeterminandam operationem diuinæ legi contrariam.

15. Respondebit aliquis, prædictas rationes solui ex eisdem principiis, quæ præmisimus initio

sectionis

sectionis præsentis, videlicet, reddendo rationem discriminis, qnoniam prima operatio in primo creationis instanti concepta, est operatio naturalis, & necessaria, sed operationes sequentes sunt liberæ. Cæterum non satisfaciet argumentis: primò, quoniam operatio in primo creationis instanti concepta, non alio modo est naturalis, & necessaria, nisi quatenus Deus determinat voluntatem ad illam operationem. Quapropter quælibet operatio sequens erit eodem modo naturalis, si Deus ad illam determinet. Vnde eodem modo erit libera, vel necessaria, eodémque modo tribuenda Deo, vel voluntati creatæ.

Refutatur 1.

Operatio in primo creationis instanti concepta naturalis.

16\. Refutatur secundò, quoniam physicæ prædeterminationis authores ingenuè fatentur, in eorum sententia totam realitatem odij Dei, & quamlibet eius formalitatem realem esse tribuendam Deo, vt authori, eò quod Deus cuiuslibet entitatis debeat esse author. At verò ratio S. Thomæ superiùs adducta, ex eo solummodo, quod authori naturæ tribuatur prima operatio, colligit eidem fuisse tribuendam malitiam; si consequeretur primam operationem.

Fatentur promotores totam realitatem odij Dei, & quamlibet eius formalitatem, vt authori Deo tribuendam.

17\. Refutatur tertiò, quoniam etiam prima operatio in primo creationis instanti concepta, non erat totaliter naturalis, & necessaria; fuit namq; verè libera & meritoria, prout versabatur circa particulare aliquod obiectum: vt ex D. Thoma, & eius discipulis ostẽdimus 1. p. q. 62. art. 3. sect. 2. Quapropter sicut illa non poterat esse defectuosa, eo quod Deus esset illius author: ita etiã operationes sequentes, licet forent liberæ, non possent esse defectuosæ, si Deus earũ author esset, quantum ad materialem entitatem illarum.

Prima operatio in primo creationis instanti concepta non totaliter naturalis.

18\. Eisdem fundamentis propter quæ solutio de priuatione ac defectu, reducendo in causam deficientem, non protegit physicam prædeterminationem; refutari etiam possunt cæteræ solutiones tractatæ in disp. 27. Sicut enim si Deus in primo instãti creationis Angelum determinaret ad materialem actionem odij, non liberaretur à malitia Deus, licet responderes, Deum non esse causam moralem, aut Deum non teneri obligatione, nec subiici legibus, vel malitiam non sequi ex actione materiali, prout egreditur à Deo, sed tantùm, prout egreditur à voluntate creata: ita etiam omnes illæ solutiones non liberabunt Deum à malitia in quocumque instanti vel tempore creatam voluntatem determinauerit ad materialem actionem odij.

DISPVTATIO XXIX.

Vtrum Prima atque vniuersalißima causæ munus eandem prædeterminationem excludat.

SECTIO I.

Pars affirmatiua probatur.

1\. NE physica prædeterminatio materialis actionis, quam necessariò & inseparabiliter malitia consequitur, videatur esse causatio malitiæ, quæ propterea reuocetur in Deum, vt in authorem; omnes argumentorum solutiones quas tota disp. 27. & 28. refutauimus, frequenter recurrunt ad officium primi mouentis & causæ

Ruiz de Voluntate Dei.

vniuersalissimæ; quod, inquiunt, postulat, vt nulla voluntas creata possit elicere materialẽ actionem odij Dei, vel aliam quamlibet materialem actionem peccati, nisi Deus physicè prædeterminet illam. Propterea operæpretiũ fuerit ostendere, munus & dignitatem Primæ causæ, atque vniuersalissimi mouentis accusare potius, quam excusare illius malitiam, si eiusmodi actiones physicè prædeterminat.

Promotores ad officium primi mouentis, & causæ vniuersalissimæ recurrunt.

2\. Est autem primarium argumentum, quoniam indignũ est diuina bonitate ad materialẽ actionem odij vel blasphemiæ præbere concursum maiorem & efficaciorem, quàm requiratur, vt satisfaciat muneri Primæ & vniuersalissimæ causæ. Sed huic muneri vt satisfaciat, non requiritur concursus prædeterminans, qui est summæ efficaciæ; sed sufficit concursus ex se inclinans ad bonas actiones, & relinquens potestatem liberam determinandi illũ. Ergo indignum est diuina bonitate præbere concursum prædeterminantem ad materialem actionem blasphemiæ, vel odij Dei.

Primarium argumentũ.

Vt muneri vniuersalissimæ causæ Deus satisfaciat, non requiritur prædeterminatio.

3\. Maior probatur, quia diuina bonitate indignum est se exhibere causam particularem materialis actionis odij Dei, aut exhibere peculiarẽ curam, & prouidentiam, vt eadem actio producatur à voluntate creata. Hæc autem præstaret, si præberet concursum maiorem & efficaciorẽ, quàm requiritur, vt satisfaciat muneri Primæ & vniuersalissimæ causæ. Confirmatur primò, quia omnes Scholastici locis citatis in præcedentibus sectionibus, quoties Deum à culpa liberant, quamuis concurrat ad materialem actionem peccati, ea præsertim ratione excusant; quia Deus ex munere causæ vniuersalis tenetur eum concursum præstare. Ergo existimant, Deum non præbere concursum maiorem & efficaciorem, quàm qui requiritur vt satisfaciat muneri causæ vniuersalis; cùm ad maiorem non teneatur ex illo munere. Confirmatur secundò, nam hi etiam Authores, contra quos disputamus ea præsertim ratione dicunt, Deum prædeterminare materiales actiones peccatorum, quia prædeterminatio requiritur ad munus causæ vniuersalis: & apertè supponunt, alioqui non fuisse concedendam physicam prædeterminationem ad materialem actionem peccati.

Prima confirmatio.

Secunda.

4\. Minor autem principalis argumenti probatur, quoniam muneri Primæ ac vniuersalissimæ causæ Deus satisfacit abundè, quando gubernat & mouet eos homines, qui nunquam eliciunt materialem actionem odij Dei, neque blasphemiæ. Ergo vt Deus satisfaciat muneri Primæ & vniuersalissimæ causæ, non requiritur concursus prædeterminans ad eiusmodi materiales actiones.

5\. Contrariæ sententiæ propugnator respondebit fortasse primò, distinguendo Consequens, vt videlicet concursus prædeterminans ad materialem actionem odij vel blasphemiæ, non requiratur, vt Deus satisfaciat muneri vniuersalis causæ, prout hoc munus exercetur in aliis actibus; at verò prout hoc munus exercendum est in huiusmodi actionibus odij & blasphemiæ, opus esse vt exerceatur prædeterminando, & aliter non satisfacere muneri vniuersalis causæ.

Responsio 1.

6\. Cæterum inde maiores vires sumit argumentum hac ratione. Deus abundè potest munus Primæ & vniuersalissimæ causæ exercere in aliis actionibus. Insuper munus vniuersalissimæ &

Refutatur.

Primæ causæ non postulat necessariò, vt sua sponte, & ab intrinseco determinatus Deus velit illud munus exercere in materialibus actionibus odij Dei, vel blasphemię. Ergo vt satisfaciat Deus muneri Primæ causæ non requiritur concursus prędeterminans materiales actiones peccatorum.

7. *Secunda responsio, & eius refutatio.* Si aliquis respondeat secundò, pertinere ad munus Primæ causæ, vt illud exerceat in omni genere actionum, siue honestarum, siue turpium; at saltem non poterit rationem reddere, ob quam munus Primæ & vniuersalissimæ causæ postulet, vt tantam multitudinem actionũ turpium Deus prædeterminet, quæ nulla comparatione numeri & grauitatis excedunt actiones honestas: & non potius è contrario prædeterminet, actiones honestas plures esse, quàm turpes, præsertim, quia non prius determinante, & quasi compellente hominum malitia, Deus sua sponte & propria libertate impulsus mouet ad tam immensam multitudinẽ materialiũ actionum, quæ turpes sunt.

8. *Tertia responsio, & refutatio.* Tertiò, si dicas, huius causam esse hominum demerita, in quorum pœnam prædeterminantur ad tantum numerum malarum actionum: reduco disputationem ad prima peccata, vnde orta sunt demerita; & peto, quare munus Primæ causæ postulet prædeterminare ad prima demerita plura, quam sint prima merita bona, ad quæ prędeterminat. Quod pręsertim vrget in primis peccatis actualibus puerorum, qui post baptismum perueniunt ad vsum rationis.

9. Confirm. quia nulla potest reddi ratio, propter quam munus Primæ causæ postulauerit prædeterminare Luciferum & eius Angelos, vt in secundo instanti conciperent materialem actionem superbiæ potius quam perseuerantiæ in Dei obedientia & amore: similitérque prædeterminare primos parentes ad primam actionem materialem inobedientiæ.

10. *Quarta responsio, & refutatio prima.* Quartò, si dicas, rationem esse humanæ conditionis naturalem dispositionem, seu fragilitatẽ, cui debet se accommodare Prima causa pro suo munere, prædeterminando sæpius ad materiales actiones, quibus adiunctus est defectus inseparabiliter: hoc refutatur primò, quia in Lucifero & eius Angelis nulla erat fragilitas, neque naturalis dispositio, quæ postularet Primæ causæ munus ita se accommodare ad materialem actionẽ prædeterminandam. *Confirmatio.* Confirmatur, quia eadem ratio est in primis parentibus, quamdiu erant in statu innocentiæ ante omnem culpam.

11. Secundò refutatur, quia hæc ratio inuoluit contradictionem. Si enim omnes actiones, siue bonæ fuerint, siue malæ indigent Dei concursu prædeterminante; *Sequeretur nullam esse humanæ conditionis fragilitatem.* sequitur nullam esse fragilitatem humanæ conditionis; nisi quam Deus illi sua sponte ac merè libera voluntate vult conferre, quando & vbi vult, prædeterminando maximam partem hominum ad plurimas & frequentissimas actiones, quibus turpitudo est adiuncta. Alioqui si Deus voluisset illud munus applicare, vt prædeterminaret ad actiones bonas multo plures, quàm turpes, iam eo ipso natura humana, non esset fragilis, sed constans & firma.

12. *Psalm. 61.* Refutatur tertiò, quia sequeretur inde, munus Primæ causæ postulare, vt *in hominem irruat, tanquam parieti inclinato, & maceria depulsa*, determinando ad materialem actionem ruinæ eum, qui totus ad ruinam propensus est, & quantum ad hoc se accommodando ad eius fragilitatem,

Refutatur quartò, quia sequeretur inde pertinere ad munus Primæ causæ consummare tentationem dæmonis & carnis: atque illis præbere efficaciam, tunc præsertim, quando tentationes afferunt propinquam dispositionem, & vehementem inclinationem ad actionẽ peccati, tunc enim erit munus Primæ causæ, accõmodare se ad eiusmodi dispositionem & inclinationẽ determinando voluntatem ad materialem actionem consensus antequam ipsa se determinet, imo antequam se determinare possit ad illum. 13.

Quintò, quoniam perfectissima natura supremi Angeli foret multo fragilior, quàm humana, si Deus illam physicè prædeterminaret, vt materiales actiones peccatorum conciperet plures & inconstantiores, quam natura humana. Quapropter, concessa physica prædeterminatione, sequitur, nõ aliam præsupponi fragilitatem in natura; nisi quam attulerit prædeterminatio ad actiones peccatorum, vel abstulerit prædeterminatio ad bonas actiones. 14. *Perfectissima natura supremi Angeli multo fragilior foret.*

Totus præcedens discursus confirmatur primò, quia si concursus vniuersalis Primæ causæ, quantũ ex se est, vniformitatem & æqualitatem seruat comparatione omnium hominum, omniũ temporum & omniũ actionum, & ab extrinseco arbitrio creato accipit disparitatẽ ac dissimilitudinẽ, qua flectitur ad diuersas & cõtrarias actiones materiales peccatorum: sic rectè intelligitur quomodo debitus sit ille concursus semper & vbique, omnibus hominibus & in omni actione, siue honesta, siue turpi. At contra si concursus Primæ & vniuersalissimæ causæ à se ipso habet esse multiplicem & applicantem ad materiales actiones peccatorum; iam non redditur ratio, propter quam Deus non satisfaciat muneri Primæ causæ, si semper, aut fere semper vtatur concursu prædeterminante ad actiones honestas, & nunquam aut rarissimè vtatur concursu prædeterminante ad materiales actiones, quæ turpes sunt. Siquidem adhuc Primæ causæ munus exerceretur in aliis actionibus. 15. *Discursus confirmatio prima.*

Confirmatur secũdò, quia munus causæ vniuersalis non compellit Deum, vt prędeterminet hunc hominem, hîc & nunc, ad eliciẽdam actionem odij Dei. Ergo saltem quod hîc & nunc ad hanc actionem potius, quàm ad aliam prędeterminet, non habet pro ratione munus Primę causæ, sed solum liberum arbitrium Dei, nullo munere suo coactum. 16. *Causa vniuersalis munus nõ compellit Deum ad prædeterminandum.*

Tertia atque præcipua confirmatio est quidditas Primæ causæ vniuersalis, & quidditas particularis causæ liberæ, quæ ita inter se distribuũt determinationes & motiones, vt Prima & vniuersalissima causa prædeterminet, moueatque ad communem rationem actionis amplectentis aliquid bonum, relicta indifferentia circa particulares actiones, & particularia bona; sed causa libera determinet ad particulare bonum apparens, contrarium legi diuinæ: vt constat ex iis, quæ tractauimus tomo præcedenti de scientia disp. 49. & 50. & dicemus disput. 45. & sequentibus. 17.

Faciunt denique ad huius veritatis confirmationem quæ referemus disp. 32. sect. 4. à principio, de modo quo hæretici temperare atque explicare nitebantur suum errorem, de motione Dei necessitante ad materialem actionem peccati propter officium Primæ, remotæ, atque vni- 18.

uersalis causæ. Faciunt tandem, quæ dicemus disp. 36. section. 4. à principio.

SECTIO II.

Refutatur solutio de volitione, quam sine diuino concursu voluntas eliceret, si posset.

1. NE fortè reuiuiscat aliquando solutio, quam olim ab aliquibus Theologis inuentam, nondum tamen in lucem prodiisse, nec ab authoribus recipi video, breuiter ostendetur illius falsitas & inconstantia. Rationem quippe assignabant aliqui, propter quam Deus pro munere Primæ causæ prędeterminaret hanc voluntatem hic & nunc ad materialem actionem odij vel inuidiæ potius quàm ad bonam actionem; quoniam videlicet præcognouit Deus in voluntate nostra quid volitura esset, hic & nunc; si absque Dei concursu effectiuo per suas tantum vires se determinare potuisset, ad hoc vel illud amandum: quo supposito Deus determinat ad eam ipsam volitionem ad quam voluntas nostra se determinaret, ea hypothesi data.

2. *Solutio contradictionem inuoluit, & argumentis non satisfacit.*

In hac solutione contradictionem inuolui, & non satisfieri nostris argumentis, probatur primò; quia si voluntas creata absque Dei concursu effectiuo per suas tantum vires potuisset determinare seipsam, nunquã eliceret materialem actionem peccati. Sequelam probo, quia esset increata voluntas in quam non posset cadere culpa. Si respondeas, in hypothesi illius præscientiæ conditionalis præsupponi, quod voluntas nostra non esset Deus, sed esset peccatis obnoxia, & nihilominus operari posset sine Dei effectiuo concursu: adhuc tamẽ vrget argumentũ, quoniã vtraque pars contradictionis sequitur ex vtraq; parte hypothesis. Nã qua parte creata est, sequitur, quod aliquando peccaret: Rursus qua parte non indiget diuino concursu effectiuo, sequitur, quod numquam peccaret. Vnde non esset maior ratio ob quam Deus ex vi prædictæ præscientiæ accommodaret se ad deteriorem partem determinando ad actum peccati.

Responsio, & refutatio illius.

3. Probatur secundò, quoniam, dato & non concesso, Deum prędicta conditionali sciẽtia gubernari potuisse, vt hanc voluntatem hic & nunc prædeterminaret ad hanc materialem actionem peccati: adhuc Deus non liberatur à culpa; sed potius tota hominis culpa trãsfunditur in Deum. Quod probo, quia hæc voluntas non peccat in eo quod faceret, si potuisset operari, sine vllo Dei concursu effectiuo, neque peccat in eo, quod de facto vult, & operatur. Ergo nullo modo peccat voluntas creata, sed solus Deus. Antecedens probo, quia nullus peccat in eo, quod ageret, sed de facto non agit. Alioqui omnes iusti peccarent semper, quia data hypothesi, vehementium tentationum & occasionum peccandi absque specialissimo Dei fauore, sed communi prouidentiæ relicti peccarent, maximè si fuissent inter barbaros & infideles educati: vt contra Semipelagianos probabimus, Deo fauente, sequenti tom. de prædestinatione. Vnde præterea sequitur, eãdem voluntatem nõ peccare in eo, quod de facto vult & operatur, quia huius culpæ imputabilitas deriuanda est ex eo quod Deus non prædeterminaret ad talem volitionem nisi præsciret, quod voluntas se ipsam determinatura fuisset in dicta hypothesi. Etenim si independenter à culpa eius determinationis, quam voluntas præeligeret in tali hypothesi, homini & non Deo imputatur illud peccatum: frustra inducitur illa præscientia, vt Deum excuset, & accuset hominem.

Deus non liberaretur à culpa.

4. Tertiò probatur, quia quamuis certis coniecturis præscias fore, vt blasphemet gubernator nauis, si vehementissima tempestate irruente, cæteri nautæ negligenter, & ignauiter occurrant periculo: nihilominus erit intrinsecè malum & contrarium amori Dei, eundem hominem quocumque modo impellere, mouere, vel inducere ad materialem actum blasphemiæ eliciendum tempestate irruente, & præ ignauia negligẽtibus nautis adhibere remedium. Ergo præscientia illa conditionalis non potest excusare, ne intrinsecè mala sit præmotio ad materialem actum intrinsecè malum.

Probatur idem exemplo.

Nec eneruatur argumentum propter discrimen voluntatis creatæ, quæ tenetur obligationibus à quibus liber est Deus: nam quantum ad actiones directè pugnantes contra Dei amorem & honorem, Deo inest ab intrinseco impossibilitas, sicut nobis imponitur prohibitio: vt ostendimus disp. 17. sect. 5. & 6. 5.

SECTIO III.

Nihil supernaturale foret necessarium ad perseuerandum longo tempore sine peccato, si munus Primæ causæ prædeterminares actiones peccatorum.

PRobare intendimus in præsenti, non pertinere ad munus Primæ atque vniuersalissimæ causæ physicè prędeterminare quasdam voluntates ad materiales actiones peccatorum, alias verò prædeterminare ad bonas actiones, quibus euitent peccata. Quoniam inde sequeretur, non esse necessarium speciale donum supernaturale ad euitanda omnia mortalia peccata collectiuè longo tempore: sed quoslibet homines, siue iustos, siue peccatores toto tempore vitæ quãrumcumque diuturno posse perseuerare absque nouo mortali peccato, per solas vires naturę, suffultas solo munere, & concursu generali Primæ causæ naturalis. 1.

Speciale donum supernaturale non foret necessarium.

Sequela probatur, supponendo non ascendere ad munus authoris supernaturalis, sed manere intra munus authoris naturalis quẽcumq; concursum, & causalitatem Dei, quæ simpliciter necessaria est, vt peccatorum materiales actiones producantur à voluntate creata. Quapropter si physica prędeterminatio necessaria fuerũ; pertinebit ad munus authoris merè naturalis. Huius fundamenti prima ratio est, quia merè naturale est, quidquid est simpliciter necessariũ ad producẽdos effectus merè naturales, qui neque quoad substantiam, neque quoad modum entitatis, aut productionis suæ participant aliquid supernaturale. Huiusmodi verò sunt omnes materiales actiones peccatorũ, aut saltẽ fere omnes. Quam limitationem adhibeo, quoniam vis argumẽti nihil debilitatur, etiãsi quis asserat, aliquam supernaturalem actionem aliquãdo esse peccatũ. Cuius contrariũ probare non est instituti præsentis. Dicemus aliquid disp. 40. sect. secunda & nona. 2.

Physica prædeterminatio pertinebit ad munus authoris merè naturalis.

Secunda ratio est, quia ad actiones materiales peccati, saltem qua parte realiter amplectuntur transgressionem diuinæ legis, non potest Deus concurrere, vt causa particularis, sed tantum vt causa vniuersalis Quod etiam fatentur Authores physicæ prædeterminationis, dum ex munere causæ vniuersalis excusant 3.

à culpa physicam prædeterminationem ad materialem actionem peccati. Quapropter nihil potest admiscere Deus, pertinens ad munus authoris supernaturalis: quoniam hoc semper habet adiunctum aliqoid causæ particularis & principalis.

4 *Ad munus causæ vniuersalis spectat prædeterminationem negare.*

Inde colligo pertinere similiter ad merè naturale munus causæ vniuersalis negare physicam prædeterminationé ad easdem materiales actiones peccati, quando & quoties Deus eam negare voluerit. Nam secundùm hanc sententiam munus causæ vniuersalis est pro suo arbitrio merè liberum negare vel concedere huiusmodi prædeterminationes. Confirmatur, quoniam si merè naturale munus causæ vniuersalis solummodo destinaretur ad prædeterminandas materiales actiones peccatorum, non verò ad prædeterminandas honestas actiones vel omissiones, quibus illa peccata vitantur: sequeretur idem munus causæ vniuersalis esse destinatum ac determinatum ad malum turpe, & ad solam perniciem creatarum voluntatum.

Munus causæ vniuersalis esset destinatũ ad malum.

5. *Tertia ratio.*

Hoc igitur fundamento supposito, sic argumentor. Deus ex munere causæ vniuersalis pro suo libero arbitratu potest, huic vel illi iusto, vel peccatori negare physicam prædeterminationem ad materiales actiones peccati, etiam longo tempore: & hac negata erit illi simpliciter impossibile actualiter peccare: ergo homo iustus vel peccator poterit longo tempore non peccare, & de facto non peccabit per solum munus causæ vniuersalis sibi præstitum à Deo. Ergo non indiget alia speciali prouidentia, & protectione, nec alio speciali dono supernaturali, præter merũ & solũ munus authoris naturalis, & causæ vniuersalis.

6. *Solutio, & refutatio illius.*

Confirmatur primò; nam si dicas, ipsam diuturnã & continentem subtractioné physicę prædeterminationis etiã secundùm se, ac præcisè cõsideratam, esse specialem prouidentiam, & protectionem: inde sequitur similiter esse specialem prouidentiam, & protectionem Dei diuturnam, & continentem subtractionem physicæ prædeterminationis, ad interficiendum se ipsum, vel ad interficiendos filios: ac proinde ad huiusmodi peccata longo tempore vitanda opus esse speciali dono supernaturali. Consequẽs autem constat esse absurdum; cum fere omnes infideles, quamdiu præsentis sæculi prosperitate fruuntur, tamdiu facillimè se contineant ab eiusmodi peccatorũ actionibus, nec tamé accipiant speciale aliquod donum supernaturale ad hoc destinatum.

7. *Secunda solutio & impugnatio.*

Rursus, si respondeas peculiarem esse rationé de aliis peccatis ad quæ prona est humana fragilitas; hoc ego fateor esse absolutè verum. Cæterum id ipsum non esset verum; si physica prædeterminatio pro Dei libito posita necessariò infert materialem actionem peccati, & pro Dei libito sublata, reddit impossibilé materialé actionem peccati; nulla enim propensio erit nobis ad materialem actionem peccati si Deus deneget illam physicam prædeterminationem.

Prima cõfirmatio.

Confirmatur primò, quoniam nulla erit humanæ naturæ fragilitas, nisi quam Deus illi voluerit imprimere; nullaue propensio ad aliqua peccata maior, quàm ad alia: quoniam ad illa propendebit solummodo, ad quorum materialem & realem propensionem, seu operationem, Deus physicè prædeterminauerit: ad cætera verò non solùm non erit prona, & fragilis, sed etiam erit illi simpliciter impossibile actualiter ea committere: vt ostendimus sect. 1. n. 11. & 14

Secunda cõfirmatio.

Confirmatur 2. quia nulla est sufficiens ratio, propter quam naturæ author nequeat longo tempore subtrahere physicam prædeterminationem ad materiales actiones peccatorum mortalium; si eam subtrahere nihil pendet ex arbitrio creato, sed ex libero tantum beneplacito Dei.

8. *De fide iustũ non posse lõgo tẽpore perseuerare sine speciali munere supernaturali.*

Quod attinet ad consequentis falsitatem, nihil opus est hoc loco immorari: cùm de fide sit, hominé iustum nõ posse longo tempore perseuerare in gratia; ac proinde non posse longo tẽpore vitare omnia peccata mortalia sine speciali munere supernaturali: (vt cõstat ex Trid. sess. 6. c. 13. & Can. 22.) & multo minus hoc possit peccator.

9. *Homini iustificato nullũ habituale donum denuo infundetur, vt perseueret in gratia.*

Illud solummodo aduertendum est, homini iã iustificato nullum habituale donum denuo infundẽdum requiri, vt perseueret in gratia & euitet mortalia peccata; sed indigere solummodo prouidentia Dei exterius gubernantis, & protegentis, vt docet S. Thomas 3. contra gent. c. 155. fine, & cap. 162. ad finem, 1. 2. q. 109. art. 9. & 10. & cõmuniter Doctores ibidem. Quo supposito negata physica prædeterminatione ad materialé actionem peccati, datur quidquid exterius requiritur, vt non peccet sine alia protectione. Cõfirmatur, quia non erit opus protectione arcente vehementiores tentationes Dæmonis, & occasiones peccandi periculosiores: neque præbere interius consilia & exhortationes, aut exterius correptiones & exempla. Si enim Deus deneget physicá prædeterminationé ad materialé actionem peccati, quantumcunque tentationes vehementissimæ ingruãt, & periculosissimæ occasiones, sine vllo bono exemplo, neque correptione interiori, neque exteriori, adhuc non peccabit homo etiam diuturno tempore.

10. *Obiectio, & illius solutio.*

Retorquebit fortasse aliquis argumentum cõtra nos, ac dicet, eandem esse difficultaté, si Deus deneget concursum generalem indifferentem. Huic obiectioni occurrimus, notando discrimen. Nam generalem concursum indifferentem Deus non denegat pro suo arbitratu cuicumque vult, nisi in casu rarissimo. Et tunc Deus agit vt causa particularis & supernaturalis: sed ille concursus postolat in actu primo paratus assistere, vt quando voluntas creata se determinauerit ad materialem actionem peccati, concurrat cum illa, & alioqui non concurrat. Quapropter ex solo munere præbendi huiusmodi concursum non impediũtur peccata. E contrario tamen physicam prædeterminationé dare vel subtrahere positum est in solo arbitratu Dei independenter à libera determinatione voluntatis creatæ. atque eade causa possunt impediri omnia peccata collectiuè per hoc solum munus, quando ad finem diuinæ prouidentiæ ita expedierit.

11. *Ex eadẽ hypothesi aliud inconueniẽs.*

Ex eadem hypothesi sequitur aliud inconueniens, videlicet, peccatorem non indigere gratia inhærente & iustificante ad vitanda omnia peccata mortalia longo tempore, sub quibuscumq; tentationibus & occasionibus. Nam si subtrahatur illi physica prædeterminatio ad tales actiones, pro arbitratu Dei (quod illi competit ex munere vniuersalis causæ) hoc satis est, vt nunquam peccet, etiamsi quocunque supernaturali habitu careat. Porro secũdùm legem cõmunem omnia peccata mortalia collectiuè sumpta longo tẽpore non posse vitari absque supernaturalibus habitibus gratiæ iustificantis & charitatis, suppono tanquam certum ex 1. 2. q. 109. art. 8.

DISPVT.

DISPVTATIO XXX.

Circa fidei fundamentum & certitudinem quid ex physica prædeterminatione sequatur.

SECTIO I.

Ad hoc explicandum & probandum varia rationes.

1. PRobabiliter disputando, nullámque sententiæ contrariæ censuram, aut notam inurendo, Theologis proponimus considerandas rationes, propter quas nutare videtur diuinæ veracitatis authoritas, quæ fidei fundamentum est: ac subinde tota fides Ecclesiæ dubijs fluctuare: si semel admittitur esse possibile prædeterminari à Deo materialem actionem peccati. Prima ratio, quia si Deus à se ipso determinatus potest efficaciter velle, atque physicè prædeterminare materialea actiones realiter, & quidditatiuè pugnantes cum ratione recta, & amplectentes transgressionem diuinæ legis; dummodo Deus non intendat formalem rationem malitiæ, sed bonos alios fines suæ gloriæ: sequeretur inde, potuisse Deum ita cum hominibus loqui, vt proferret, causarétque materialé entitaté propositionum aliquarú quæ sunt falsę, volendo efficaciter & causando materialem entitaté mendacij, & prędeterminádo intellectú & voluntaté ad totá realitatem consensus in mendacium & erroré, dummodo Deus nó intenderet rationem formalem malitiæ & falsitatia, sed potius inde colligeret maiorem suam gloriam & omnium vtilitatem.

Prima ratio.

Posset Deus ita loqui, vt causaret materialem entitatem mendacij.

2. Explicatur primò enumerando faciliores modos, quibus materialis entitas mendacij seu propositionis falsæ posset à Deo causari, atq; proferri; si posset physicè prædeterminare materiales actiones. Primus est, si per visiones, siue vigilanti, siue dormienti homini proponat Deus talia obiecta sensibilia, quę significent falsum aliquid, non intendendo falsitatem, sed solummodo intendendo, atque causando totam realitatem illorum. Secundus, si cum intentione simili Deus formaret in aëre voces humanas, ad placitú significantes aliquid falsum. Tertius, si miracula ederet propria diuinæ virtutis, cuiusmodi est mortuos, præsertim quatriduanos, ac fœtidos suscitare, & his miraculis adiungeret materialem entitatem alicuius propositionis, asserentis, illa fieri in confirmationem talis veritatis, cùm tamé falsa esset & apparens tantum veritas. Quartus, si Deus immediatè moueat intellectum & voluntatem creatam, vt realem consensum producat in eiusmodi mendacia, non intendendo falsitatem illius consensus, sed solummodo intendédo atque causando materialem illius entitatem.

Faciliores modi enumerantur.

Primus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

3. Explicatur secundò, subindicando, atque ob oculos ponendo varios fines ex se optimos, quos per materiales entitates mendaciorum, & errorum Deus intédere posset, atque colligere. (Hos vel excogitare horret animus, nedum credere, in Deum cadere posse.) Nimirum per existimationem realem immortalitatis animæ, iudicij supremi, æternæ gloriæ, & æterni supplicij, quamuis ea existimatio falsa foret, homines ad studium virtutis allicere, & à vitiis deterrere, non intendendo formalem rationem falsitatis & erroris, sed solummodo causando materialem entitatem illius existimationis eo fine, vt homines in officio & Dei obedientia contineat. Similiter per materiales quasdam blanditias & suauitates, quibus Dei erga homines beneuolentia, cura & prouidentia significari solet, cohibere querelas hominum de diuina prouidentia, & excitare Dei amorem, quamuis in prædictis omnibus signis inesset falsitas & fictio, sed tamen à Deo non intenta, neque causata, eo quod solummodo vellet atque causaret materiales illas entitates.

Enumerantur fines quos per materiales entitates errorũ Deus intendere posset.

4. Nunc verò quanta sit falsitas & absurditas Consequentis, ac proinde, quantum diuinæ authoritati, & fidei certitudini repugnet, materialem entitatem falsæ propositionis à Deo posse proferri & causari; & posse mouere ac determinare ad materialem consensum, modo nuper explicato, probatur, quia totius fidei fundamentum & certitudo concutitur ac debilitatur per eiusmodi materiales entitates non minus, quam si concederes Deum posse velle & causare mendacium, etiam vt mendacium est, secundùm eius rationem formalem falsitatis & malitiæ. Hoc autem probo, quia possibile est fidem nostram rebus falsis deludi non minùs priori, quam posteriori modo. Si enim Deus posuit mihi proponere credendam falsam assertionem gloriæ & supplicij æterni, & me efficaciter mouere per interiorem impulsum ad illam credendam certissimè: iam mea fides decipitur, etiamsi Deus intendat solam materialem entitatem mendacij & erroris, & ad optimum finem dirigat: neque magis falsa foret mea fides, quantum ad hunc articulum, si Deus ex libidine mentiendi & decipiendi, mihi eandem falsitatem proponeret.

Falsitatem, & absurditatem consequentis probatur, maximam esse.

5. Confirmatur primò, quoniam inde conueretur citra Dei contumeliam verificari potuisse illud Simonis Magi ad Petrum lib. 3. Recognit. Clementis in medio. *Cauillaris, quod si mortalis probetur anima, radicitus cõuellatur religionis status, quam conaris adserere, tota professio. Et ideo laudo quidem prudentiam tuam, non tamen probo persuasionem: multis enim persuades suscipere religionem, & libidinis subire continentiam sub spe futurorum bonorum: quibus euenit, vt neque præsentibus perfruantur, & decipiantur futuris.* Vides quo artificio dæmonis organum viam aperuerit collaudandi, tanquam prudentem & bonam deceptionem ordinatam ad bonum finem religionis & virtutis.

6. Confirmatur secundò, quia non satisfaceret qui diceret Deum affirmauisse iam, iurasse, & promisisse nobis, se vera semper loquutum esse, & locuturum fore, neque vnquam decepturum esse suam Ecclesiam; adhuc enim prudenter dubitarent homines, vtrum prædicta affirmatio iuramentum & promissio, fuerit materiale mendacium, & materialis error causatus in mentibus Ecclesiæ, intendendo optimum finem maioris gloriæ diuinæ, & vtilitatis nostræ. Quapropter fides erit semper ambigua, nisi tanquam firmissimum fundamentum supponat, esse prorsus impossibile, vt Deus efficaciter velit & causet tales materiales entitates, quæ realiter pugnant cum veritate & ratione.

7. Confirmatur tertiò ex August. in lib. de mendacio c. 8. prope init. dicente: *Quomodo credendum est ei, qui putat, aliquando esse mentiendũ, ne fortè & tunc mentiatur, cũ præcipit, vt credamus? Vnde enim*

Augustinus.

sciri potest, vtrum & tunc habeat aliquam causam, sicut ipse putat, officiosi mendacij, existimans, falsa narratione hominem territum, posse à libidine cohiberi, atque hoc modo etiam ad spiritalia se consulere, mentiendo arbitretur quo genere admisso, atque approbato, omnis omnino fidei disciplina subuertitur.

8. Idem August. in lib. contra mend. cap. 4. initio, dum confutat eos, qui existimabant, Catholicis licere mendacia, vt Priscilianistas hæreticos explorando detegerent, & ab errore ad fidem reuocarent, docet, inde sequi, vt Priscilianistæ, etiã postquam voluerint ad Ecclesiam redire, non possint adhibere fidem doctrinæ Catholicorum, illis præsertim verbis: *Et quod est miserabilius, etiam ipsi iam quasi nostri effecti, quemadmodum nobis credant reperire non possunt. Si enim suspicentur etiam ipsi, Catholica dogmata nos mendaciter loqui, vt nescio quid aliud occultemus, quod verum putamus: certè talia suspicanti dicturus es. Hoc tunc ideo feci, vt caperem te. Sed quid respondebis dicenti: Vnde igitur scio, vtrum etiam nunc id facias, ne capiaris à me? Vide sine quo tendat hoc malum, vt scilicet, non solum nos illis, ipsique nobis, sed omnis frater omni fratri non immerito videatur esse suspectus?*

9. Quæ igitur his duobus in locis Augustinus de hominibus ratiocinatur, eadem fortiorem vim obtinebunt, si referantur ad Deum. Ac proinde similiter videtur Augustinus fuisse dicturus, semel admisso & approbato, Deum posse proferre, atque causare materialem entitatem propositionis falsæ, & posse intellectum & voluntatem determinare ad materialem, & realem assensum illius, omnis omnino fidei disciplina subuertitur. Si enim Deus respondeat, se illas materiales entitates mendacij, & erroris propterea causasse, atque prædeterminasse, vt nos caperet ad vtilitatem nostram, & ipsius gloriam; subiungátque se in præsenti tempore non proferre, neque causare materiales actiones mendacij, & erroris; sed solummodo veras propositiones, & assensus: adhuc nullum erit fundamentum, vnde homo scire possit vtrum hæc ipsa materialis entitas propositionis, quamuis falsa sit, propterea proferatur, & causetur à Deo, propterequè intellectus humanus determinetur ad illius assensum, vt homo cohibeatur à blasphemijs contra Deum, & in eius amore tranquillus retineatur.

10. *Petrus apud Clementem.* Propterea Petrus apud Clementem lib. 3. Recognit. post med. cum videret suæ fidelitatis existimationem apud auditores periclitari propter Simonis calumniam, quam num. 5. retulimus, dixit: *Me enim mentiri fas non est, nec vt fidelis hic saluetur, nec vt non saluetur, fallere debeo.* Quam eandem sententiam docuit Isidorus lib. 2. senten. cap. 30. in medio, Concil. Tolet. Octauum cap. 2. inter med. & fin. & Theologi communiter. Quinetiam & Plato in dialogo 2. de Republica, siue de iusto ad fin. ex professo probat, cuiuslibet vtilitatis causa mendacium esse Deo in suis sermonibus impossibile & in alienis verbis & actionibus exosum. Cuius testimonij partem referemus 41. sect. 3. num. 9.

11. *Illatio argumenti confirmatur quartò.* Quartò peculiariter confirmo illationem argumenti, initio propositi, & ostendo, parem esse rationem in materiali actione loquutionis, qua Deus nobis proponat credenda, quæ falsa sunt, non intendendo falsitatem seu malitiam erroris, sed intendendo bonum finem: & in physica prędeterminatione materialis actionis odij Dei. Probo itaque, vtrumque vel neutrum esse Deo impossibile. Nam ex Paulo 2. ad Timoth. 2. ratio à priori propter quam Deus non potest mentiri, est, quia *negare se ipsum non potest*; ac proinde nõ potest velle & facere aliquid veritati contrariũ. Nam ipse veritas est. Omne autem mendacium, quantumcumque fingatur præcisum à formali ratione malitiæ, & acceptum secundum materialem & realem entitatem, adhuc est realiter & positiuè contrarium veritati. Hæc autem eadem ratio prohibet, ne Deus velle & facere possit quamcumque actionem materialem odij Dei, à se ipso determinatus, & prædeterminans homines ad illam; quia Deus quidditatiuè est amor sui ipsius, & cõformitas cum ratione recta. Sed prædicta materialis actio odij, quantumcumque fingatur præcisa à malitia, adhuc est realiter & positiuè contraria Dei amori, & rationi rectæ. Quapropter Deus se ipsum negaret, si sua sponte ac motu proprio vellet, atque prędeterminaret materialem actionem odij. Idem argumentum sumitur ex illis verbis ad Hebræos 6. *In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.*

Timoth. 2. Ratio à priori propter quam Deo mentiri repugnat

Hebræos 6.

Confirmatur quintò, quoniam hæc impossibilitas nulla ex parte minuit potentiam Dei, sed eam potius perficit, complet, atque commendat, quod Dionysius de diuinis nominibus cap. 4. versus finẽ inde probat: quia *neque quod malum sit, hoc à potestate proficiscitur, sed ab imbecillitate.* Cuius rationem præcedenti contextu fusius docuerat, quia nimirum, hoc non est facere, sed deficere, cùm malum sit priuatio boni. 12.

Dionysius.

Et in eodem lib. de diuin. nomin. cap. 8. circa med. vt defendat prædictam Pauli sententiam 2. ad Timoth. 2. hæreticorum obiectionem ita refert: *Quod si, inquit Elymas Magus, prepotens rerum omnium est Deus, quo modo aliquid non posse à Theologo vestro dicitur? maledictus autem vexat Diuinum Paulum, qui ait, Deum se ipsum negare non posse.* Cui post pauca respondet: *Negatio enim sui est à veritate prolapsio. Veritas autem est: & à veritate prolapsio, est ab eo quod est prolapsio. Si ergo veritas est: negatio autem veritatis, est prolapsio ab eo quod est: Deus ab eo quod est, prolabi non potest: neque id est, quod non est, vt aliquis dicat, ac non posse non potest: atque non intelligere per priuationẽ non potest.* 13.

Similiter Nazianzenus orat. 2. de Filio Dei quæ est 4. de Theolog. prope med. *Impossibile* inquit, *esse dicimus, Deum malum esse, aut non esse: hoc enim Dei impotentiam potius atque imbecillitatem argueris, quam potentiam.* Chrysostomus autem tom. 5. in exposit. Symboli Apost. homil. 1. sub init. *Credite*, inquit, *Deo Omnipotenti, qui posse ipsum non potest inuenire non posse: tamen aliqua non potest, vtpote falli, fallere, mentiri, ignorare, initium & finem habere, non praeuidere praeterita, obliuisci praesentia, non attendere futura, nescire, ad vltimum negare se ipsum non potest. Ecce quanta non potest: tamen est Omnipotens.* 14

Nazianzen.

Chrysostom. sic habet.

Clarius id docuit Augustinus 5. de Ciuitate cap. 10. *Neque potestas Dei minuitur, cùm dicitur mori, fallique non posse: sic enim hoc non potest, vt potius, si posset, minoris esset vtique potestatis. Dicitur enim Omnipotẽs faciẽdo, quod vult, nõ patiendo quod nõ vult: quod si accideret, nequaquã esset Omnipotẽs. Vnde propterea quedã nõ potest quia Omnipotẽs est.* Ex quo principio rectè idẽ Augustinus lib. 15. de Trinit. ca. 15 prope initiũ intulit: *Magna Diuini* 15.

Augustinus.

Verbi

verbi potentia est non posse mentiri, quia non potest esse illic est & non, sed est est, non non. Quam sententiam recipiunt Scholastici cum Magist. 1. distinctione 42. §. 2. & 3. Rationem verò fusiùs explicat Anselmus in prosolog. c. 7. & 2. ad Timoth. 2. ad illa verba: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Et S. Thom. in eiusdem loci commentario.

2. Timoth. 2.

16. Ex vi eiusdem principij, euidenter colligitur pertinere ad rationem diuinæ omnipotentię non posse peccare: vt notant S. Thomas 1. p. q. 25. art. 3. corp. & ad 2. & S. Bonauent. 1. dist. 42. art. 1. quæst. 3. ad finem. Cuius ratio à priori est omnimoda perpetuitas & necessitas diuini esse, ratione cuius prorsus impossibile est non esse quidquid Deus est. Vnde quia Deus est fidelis, & verax, non potest vlla ratione non esse fidelis & verax, ideóque non potest mentiri. Hæc autem ratio est, quam explicat Chrysostomus, & Ambrosius 2. ad Timoth. 2. in illis verbis: *Ille fidelis permanet; negare seipsum non potest.* & Dionys. supra num. 13.

Ratio à priori cur Deus mentiri non possit.

17. Sextò confirmatur simili alia ratione impotentiæ, quæ summopere Dei omnipotentiam commendat. Habacuc. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Id est, non poteris approbare libenter, vt omnes ibi expositores intelligunt. Vnde sic argumentor: Deus non potest per complacentiam approbare materialem actionem peccati. Ergo multo minùs potest illam sua sponte velle efficaciter, & prædeterminare.

Habacuc. 1.

18. At, inquis, Propheta loquitur non de materiali actione peccati, sed de formali ratione mali, & iniquitatis. Cæterùm sequens contextus demonstrat, contra munditiam oculorum Dei pugnare non solùm complacentiam in ratione formali, sed etiam in actione materiali. Sequitur enim: *Quare respicis super iniqua agentes, & taces, deuorante impio iustiorem se: & facies homines sicut pisces maris, & quasi reptile non habens principem?* Vbi secundùm omnes expositores, proponitur dubitandi ratio, quæ solet afflictis occurrere contra diuinam prouidentiam, præsertim quando vident, deterioribus impiis concedi potestatem & imperium aduersus meliores se, cui querelæ nullus existimabit, satisfieri, respondendo, Deum in huiusmodi tyrannide non approbare, nisi actiones materiales, nullo modo approbando rationem formalem malitiæ.

Solutio, & eius refutatio.

Habacuc. 1.

Afflictorum querela contra diuinam prouidentiam.

19. Quin potius Propheta iudicauit, aliam esse reddendam rationem diuinæ prouidentiæ, ne videretur approbare crudelitatem Chaldæorum aduersus Dei populum, nimirum, quia Deus id solummodo approbauerit, voluerit, fecerit, quod bonum erat, & ad bonum destinatum per se, & ex intentione Dei. Id nempe Propheta notauerat præcedentibus verbis: *Domine in iudicium posuisti eum, & fortem, vt corriperes, fundasti eum.* Scilicet Chaldæorum populum posuisti, vt punias: atque fortitudinem ei tribuisti, vt tuos filios corriperes, & emendares: hoc totum, quod tibi placuit, & te authore factum est, optimum est; reliqua tibi displicent. Ideo subditur: *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum.*

Habacuc. 2.

20. Septimò confirmatur, quia si Dei bonitatem deceret velle efficaciter & prædeterminare materiales actiones peccatorum propter bonum aliquem finem; sequeretur inde supradictæ querelæ, atque interrogationi: *Quare respicis super iniqua agentes, & taces.* &c. optimè atque verissimè satisfieri dicendo, rationem esse, quia Deus ipse suis oculis exhibet iucundissimum spectaculum, quando hominem iniustum prædeterminat, vt conculcet & vexet iustiorem se, & potentiorem determinat, vt deuoret debiliores, & Respublica sursum deorsúmque misceatur, quemadmodum reptile non habens principem. Quæ omnes actiones Dei oculos delectant, non secundùm formalem rationem malitiæ; sed tantùm quoad materialem entitatem, & intrinsecam sibi bonitatem, ac pulchritudinem, ob quam dignæ sunt vt causentur, & prædeterminentur à Deo: hoc, inquam, sequitur ex physica prædeterminatione. Sed contrarium significant citata verba: *Mundi sunt oculi tui*, &c. Idémque naturale rationis dictamen persuadet.

Quid ex physica prædeterminatione sequatur.

Contrarium significant citata verba.

Confirmatur octauò Galat. 5. *Currebatis benè; quis vos impediuit, veritati non obedire? Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.* Vbi suppono persuasionem esse realem, & positiuum assensum, quo Galatæ adhærebant errori contrariu fidei. Hæc igitur est vis argumenti, quod virtualiter continetur in hac sententia Pauli: Si vestra hæc persuasio foret ex Deo, secum ipse Deus pugnaret, suúmque proprium munus impediret: nam illius munus est vos ad fidem vocare. Quod impediret aliunde immittens & causans in vobis persuasionem fidei contrariam. Ergo persuasio hæc non est ex Deo, tanquam ex authore & causa. 21.

Galat. 5.

Vis argumenti virtualiter contenti in sententia Pauli.

Prædictam ratiocinationem in eius loci commentario agnouit Hieronymus, dicens: *Aliud quippe opus Dei est, aliud hominum: Dei opus est vocare: hominum vel credere vel non credere.* Et subdit: *Aliqui simpliciores putantes, se deferre Deo, vt persuasio quoque nostra in eius sit potestate, abstulerunt partem orationis: Non, & sensum contrarium Apostolo reddidere: Persuasio hæc est ex Deo qui vocat vos.* Errabant igitur illi contra sensum Apostoli, quando existimabant, ad Dei honorem, gloriam & potentiam pertinere, vt quælibet persuasio etiam illa, quæ fidei contraria est, sit ex Deo, tanquam ex causa & authore. 22.

Hieronymus

Confirmatur nonò, quia non solùm immediatè per seipsum; sed etiam mediatè per Angelum, aut hominem Deus non potest author esse, vt aliquis sibi persuadeat falsum, & decipiatur. Vnde Augustinus libro 83. quæst. q. 53. non longè à principio: *Deus*, inquit, *per seipsum neminem decipit, est enim Pater veritatis, & veritas, & spiritus veritatis.* Postea verò latè atque efficaciter confirmat etiam quando peccator dignus est pœna deceptionis, Deum neque per seipsum immediatè decipere posse, neque per hominem veritatis amatorem, sed per dæmonem, qui sua obstinata voluntate propensus ad decipiendum est, aut per hominem, qui sua libera voluntate velit decipere. Vnde subdit: *Legimus deceptum Regem falso vaticinio Prophetarum, & ita legimus, vt neque sine diuino iudicio factum inueniamus, quoniam dignus erat ille sic decipi: neque per Angelum, quem deceptionis officium suscipere non deceret; sed per Angelum erroris, qui sibi vltro tales partes imponi cum lætitia postulauit.* 23.

Nec per se, neque per alium falsi Deus author esse potest.

Augustinus.

3. Reg. 22.

Et post medium capitis ait: *Quapropter cùm Aegyptij deceptione digni essent, & populus Israel pro illa ætate generis humani in tali gradu meritum* 24.

Exod. 11.

constitutus esset, vt non indignè hostem deciperet, factum est, vt iuberet Deus, vel potius pro illorum cupiditate permitteret, vt vasa aurea & argentea, quibus adhuc terrenæ res appetitores inhiabant, & peterent ab Aegyptiis non redituri, & acciperent quasi redituri. Ecce ipsum materiale opus deceptionis, & accipiendi, quasi rediturus sit, qui accipit, cùm tamen animo sit nunquam redeundi, hoc ipsum non erat dignum à Deo fieri, sed permitti, nec dignum erat, Deum impellere ad illam realem & materialem cupiditatem auri, quæ inordinata erat, & ad decipiendum inclinabat. Sed solummodo Deus permisit tam cupiditatem, quàm deceptionem, vtramque verò destinauit ad iustam punitionem infidelis populi, & temporalem vtilitatem populi fidelis.

Notandum. Vbi notandum est, quod materialiter, & exempli causa tangitur hic ab Augustino, in controuersiam vocari posse, videlicet vtrum Hebræi peccauerint petentes & accipientes, & vtrum hoc fuerit à Deo præceptum, vel solummodo permissum, in quo disputationem præsentem non oportet immorari. Nam quod formale est, ac primariò intentum ab Augustino citato perstabit adhuc firmum de quacunque cupiditate, quæ fuerit inordinata, & de quacunque locutione, quæ fuerit mendax.

25. *Sequeretur posse Deum præmouere ad materialẽ entitatem erroris intellectum, & linguam & calamum scriptoris sacri.*

Confirmatur decimò, quia si Deus prædeterminaret & causaret materialem entitatẽ odij Dei, atque blasphemiæ; sequeretur potuisse Deum præmouere ac prædeterminare ad materialem entitatem erroris non solum intellectum & voluntatem, sed etiam linguam & calamum cuiuscunque Prophetæ, Apostoli, Euangelistæ, aut alterius sacri scriptoris, nimirum, vt existimaret vera, & à Deo reuelata, quæ falsa sunt, eáque Dei nomine credenda proponeret: similiterque potuisse Romanos Pontifices, Generalia Concilia, & vniuersos fideles præmouere, & prædeterminare ad materialem entitatem iudicij, quo crederent esse à Deo reuelata, quæ reuelata non sunt, atque codices scripturarum corruptos librariorum vitio, reciperent tanquam legitimas, atque authenticas scripturas: qua insuper materiali entitate iudicij sacram scripturam interpretarentur in sensu falso, & anathematizarent dogmata vera per Deum reuelata, damnando assertores illorum.

SECTIO II.

Præoccupantur solutiones.

1. Argumentis sectione præcedente propositis nondum à doctoribus contrariæ sententiæ solutionem expressè adhibitam, reperio. Quapropter opus erit præoccupare solutiones, quas verisimilius visum fuerit ab eis adhibendas fore, quando respondere voluerint.

Prima solutio impugnatur. Prima solutio est, Deum promisisse, atque prædixisse fore, vt semper ipse verè loqueretur, & Ecclesia, summique Pontifices solummodo ea, quæ vera sunt, crederent. Nihilominus, hanc solutionem esse insufficientem, constat ex dictis in sectione præcedenti à numero 6. vsque ad 9.

2. Secundò, responderet aliquis, longè aliud esse ad materialem entitatem odij Dei, vel erroris contra fidem priuatos homines determinare, salua communitate totius Ecclesiæ: aliud verò esse ad easdem actiones materiales determinare Ecclesiam vniuersam, aut eas personas, quæ Dei nomine, & ex eius ore loquuntur: deinde, aliud esse Deum loqui falsa, causando materialem entitatem propriæ locutionis: aliud verò determinare aliquem priuatum hominem ad materialem entitatem locutionis falsæ.

Hæc tamen solutio refutatur, quia quamuis 3.
plurima discrimina possint assignari inter prædictas determinationes; attamen nullum discrimen assignari potest, quod solidam & sufficientem rationem reddat ob quam impossibilis sit vna prædeterminatio, si altera est possibilis, imò etiam necessaria, quoties homines errant, aut peccant.

Refutatur secunda solutio. Discrimen solidum assignari non potest.

Quod probo supponendo, Deum non loqui ad Angelos, neque ad homines, nisi causando aliquod creatum signum, siue in intellectu, & voluntate, aut imaginatiua; siue extra homines & Angelos causando in aëre voces, aut visibiles figuras, aut quodlibet aliud signum creatum.

Loquitur Deus ad Angelos, & homines causando aliquod creatũ signum.

Quo supposito, sic argumentor. Prædicta 4.
signa creata, Dei nomine significantia, tanquam Deo loquente per illa, repugnat à Deo causari, quoniam inde sequeretur, Deum esse authorem & causam erroris. Huius autem illationis, & impossibilitatis primaria & intrinseca ratio est, quoniam falsitas, & malitia erroris per se ac necessariò sequitur ex prædicta materiali entitate signorum & locutionis, etiamsi falsitas & malitia non intendatur à Deo. At verò ex materiali entitate illius assensus realis, quo Arianus quilibet iudicabat, vnicam tantùm esse diuinam personam, & Iesu Christi personam esse creatam, per se, ac necessariò sequebatur falsitas & malitia. Ergo licet hanc Deus non intenderet, adhuc foret author & causa illius, si Arianas voluntates, & intellectus prædeterminando, causabat in illis realem illum & materialem assensum.

Illationis primaria, & intrinseca ratio.

Vnde præterea sequitur, prædictam mate- 5.
rialem entitatem erroris prædeterminari & causari in homine aliquo priuato eadem impossibilitatis ratione repugnare, qua repugnat illam causari in Apostolis, aut aliis scriptoribus sacris, aut in vniuerso Concilio Generali, vel in vniuersa Ecclesia. In omnibus enim primaria & intrinseca impossibilitatis ratio est consecutio per se ac necessaria, per quam falsitas cohæret cum effectu, cuius Deus est author. In eo tamen discrimen erit, quod hæc ratio manifestior est in Ecclesia, Concilijs & sacris Scriptoribus, sed obscurior est in homine priuato.

Confirmatur, nam loquitur Deus quando- 6.
que per signa ad placitum significantia, vt per voces & characteres, quorum entitas materialis nullam habet necessariam connexionem cum falsitate. Nihilominus propter circunstantias extrinsecas impositionis ad placitum, repugnat diuinæ veracitati producere bonam entitatem materialem illorum signorum suo nomine significantium aliquid falsum. Ergo magis ab intrinseco repugnabit, eas materiales entitates producere, quæ ab intrinseco per se, ac necessariò adiunctam habent malitiam & falsitatem, qualis est materialis entitas assensus in pluralitatem Deorum, vel in diuersitatem substantiæ Filij ab æterno Patre.

7. *Prædicta solutio iterum refutatur.*

Tandem prædicta solutio refutatur, quia non solùm vniuersalis Ecclesiæ, sed etiam priuatæ cuius

euiusque personæ assensum in obiectum falsum, non esse ex Deo, nec posse à Deo causari, satis ostendimus sectione præcedenti num. 21. & sequentibus.

8. *Solutio.* Tertiò dicat fortasse aliquis, hæc eadem argumenta in nos retorqueri posse, vt nostra solutione diluantur. Concedimus enim omnes Catholici, Deum velle permittere, vt maxima pars hominum sibi persuadeat plurimos errores fidei contrarios. Rursus verò fatemur esse impossibile, permittere Deum, vt Ecclesia vniuersa similes errores sibi persuadeat, vel Summus Pontifex, quando res fidei decernit: insuper impossibile fuisse permittere, vt Apostoli, Prophetæ, aut cæteri Scriptores sacri falsa literis mandauerint. Quæ igitur ratio discriminis fuerit, vt non hæc, sed illa permittantur, eadem erit ratio discriminis, vt non hæc, sed illa prædeterminentur.

9. *Refutatur & instauratur argumentũ.* Nihilominus facilè refutatur hæc solutio & instauratur argumentum, nam si supponamus, implicationem contradictionis inuolui in quacunque prædeterminatione materialis actionis, cui per se ac necessariò coniuncta sit malitia, vel falsitas, cum aliunde miracula & innumera credibilitatis argumenta euidenter ostendant, esse euidenter credibile, Deum determinasse Prophetas, Apostolos, Scriptores sacros, Ecclesiam vniuersam, & summum Pontificem ad credenda & proponenda Dei nomine & ex eius ore, *Fidei mysteria euidenter credibilia.* quæcunque credit, atque credenda proponit: euidenti consequentia deducitur, esse euidenter credibile, omnia hæc dogmata esse vera & sanctissima: proindéque contradictionem implicare quamcunque falsitatis aut erroris suspicionem, non solùm, quoad rationem formalem, sed etiam quantum ad materialem entitatem erroris aut falsitatis. Huius autem argumenti præcipuum fundamentum debilitari videtur, si non solum est possibile, sed etiam necessarium, vt quæcunque fiunt materiales actiones erroris, & mendacij, Deo prædeterminante fiant, neque restat aliud solidum fundamentum: vt ostendimus præcedenti discursu.

10. *Dices aliquis.* Confirmatur primò, quia si dicas esse singularem Dei amorem ac prouidentiã erga Prophetas, Apostolos, Scriptores sacros, Ecclesiam, & summum Pontificem, quibus prædixit, atque promisit perpetuam protectionem à falsitate perpetuámque lucem Spiritus sancti ad veritates fidei cognoscendas: adhuc manet eadem ratio dubitandi, quæ prius, nisi supponas impossibilitatem prædeterminandi ad materialem entitatem erroris. *Manet eadẽ ratio dubitandi.* Dubitabit enim aliquis, verum prædictæ promissiones & prædictiones de assistentia & luce Spiritus sancti & de speciali protectione Dei fuerint quædam materiales entitates mendaciorum & errorum ad quos prædeterminauerit Deus suos Prophetas, Apostolos, Scriptores, Ecclesiam, Pontifices summos. Nec erit vnde conuincas, hoc fuisse impossibile: nam si opponas omnia miracula, & cætera credibilitatis argumenta, quæ Dei nomine confirmant doctrinam fidei; dicet ille qui dubitat horum omnium argumentorum materialem entitatem à Deo esse factam, ad producendam materialem entitatem confirmationis falsi dogmatis, & ad producendam materialem entitatem erroris, idque propter altissimos fines diuinæ gloriæ & nostræ salutis, vt homines veluti pueros terriculationibus, blanditiis, atque inanibus speciebus contineret in officio: sicut fusiùs diximus sect. præcedenti à num. 6.

Confirmatur secundò, quia si mera permissio erroris aut falsitatis contradictionem implicat cum prædeterminatione actionis materialis (vt nostra sententia fert) inde euidens ratio redditur, propter quam impossibile fuerit permittere errorem, aut falsitatem in prædictis personis, quantum ad actiones, quas Deus in illis prædeterminabat, & causabat, nimirum quia falsitas & malitia per se ac necessariò consequens ex effectu non merè permittitur, sed propriè causatur ab authore illius effectus. Cæterum hoc fundamento sublato, prædicta ratio corruet. 11. *Euidẽs ratio propter quã Deo impossibile fuerit permittere errorem in sacris scriptoribus.*

Confirmatur tertiò, quia si Deus ex sua innata propensione, & quantum in se est, detestatur, & abhorret non solùm à formali ratione malitiæ ac falsitatis, sed etiam à quacunque materiali actione, cui necessariò & per se coniuncta sit malitia, vel falsitas; tunc manifesta est ratio, propter quam indecens sit, ac prorsus impossibile tales actiones permittere in iis personis, quæ à Deo motæ Dei nomine loquuntur. At verò si Deus ex sua innata propensione antequam à libero arbitrio creato determinetur, seipsum determinat, ac prędeterminat hominum maximam partem ad infinitum numerum talium actionum; cessat prædicta ratio indecentiæ, vel certè illius euidentia obscuratur. 12. *Alia eiusdẽ impossibilitatis ratio.*

Respondebis quartò, diuinum concursum alium esse solummodo vt causæ vniuersalis, alium verò esse concursum proprium causę particularis. Deus ergo concurrens vt causa particularis non potest prædeterminare ad materialem actionem erroris aut mendacij: proptereáque non potuit Prophetas, Apostolos, cæterosque sacros scriptores, summos Pontifices, & vniuersam Ecclesiam prædeterminare ad materialem actionem erroris & mendacij; quoniam hos Deus mouet, concurrens, vt causa particularis. At contrario modo gubernat quoscunque priuatos homines: ideóque plurimos, vt causa vniuersalis prædeterminat ad materiales actiones erroris & mendacij. 13.

Hæc solutio refutatur primò, quia si semel admittitur Dei vniuersalem concursum esse sufficientem, vt quos Deus voluerit, homines prędeterminet ad quamcunque materialẽ actionem, cui necessariò & per se coniuncta sit falsitas, vel malitia: consequens est, eundem concursum satis fuisse, vt si Deus vellet per illum prædeterminaret quemcumque Prophetam, Apostolum, Euangelistam, Pontificem, Ecclesiam, vt elicerent materiales actiones erroris & mendacij circa fidem, vnde iusta nasceretur ratio dubitandi, verum de facto Deus hoc ipsum fecerit. 14. *Prima refutatio.* *Dubitaretur an Deus de facto Ecclesiam ad materialẽ actionem mendacij determinasset.*

Atque inde sumitur secunda refutatio, quoniam per eundem concursum vniuersalem possibile fuerit eosdem Prophetas, Apostolos, Scriptores, Pontifices prædeterminando necessitare ad materialem actionem erroris, quo sibi persuadeant, se moueri à Deo, tanquam à causa particulari, cùm tamen non moueantur, nisi tanquam à causa vniuersali. Similitérque fuerit possibile per concursum Dei, vt causæ vniuersalis prædeterminari omnes, & singulos fideles, ac proinde vniuersam Ecclesiam, vt eliciant materialem 15. *Refutatio secunda.*

terialem actionem erroris, quo firma adhæsione credant, Deum tanquam causam particularem mouisse, ac prædeterminasse Prophetas, Apostolos, Scriptores sacros, & Pontifices summos, cùm tamen non mouerit, nisi vt causa vniuersalis.

16. Refutatur tertiò, quoniam quando Deus sine vlla exteriori visione aut locutione, per solum interiorem mentis impulsum dirigit Prophetam, Apostolum, aut alium sacrum Authorem, tunc si Deus physica necessitate prædeterminat singula verba; ita vt impossibile sit alia proferre, quam quæ Deus prædeterminat; ille concursus abundè sufficit, vt dicatur Deus mouere illos, tanquam causa particularis. Ergo talis prædeterminatio non præstatur per concursum vniuersalem prædeterminando Lutherum, aut Caluinum, vt hæc verba Dei nomine proferat, & scribat, ita vt impossibile sit illi alia proferre ex suppositione diuinæ prædeterminationis.

17. Confirmatur, quoniam ex eodem principio sequitur præterea, superfluum esse, quemlibet concursum Dei, vt causæ particularis ad tales actiones materiales, quas Deus, si vult, prædeterminat vt causa vniuersalis. Vel potiùs sequitur diuinum concursum ad quascumque actiones materiales esse concursum causæ particularis, quoniam ad illas prædeterminat eodem modo quo prædeterminaret, si voluisset concurrere tanquam particularis causa, simul concurrente hominis voluntate, ac intellectu.

Diuinus concursus ad quascumque materiales actiones non vniuersalis, sed particularis esset.

18. Denique si respondeas, obiecta supernaturalia & actiones supernaturales pertinere ad Deũ, tanquam ad causam particularem, non verò falsa obiecta & materiales actiones errorum: vera quidem proferes; sed argumenti vim non minues. Quoniam si Dei veracitati non repugnat, prædeterminare homines ad materialem actionem erroris, & mendacij, dummodo hanc prædeterminationem præstet, vt causa vniuersalis, non verò vt causa particularis; eo ipso viget adhuc ratio dubitandi, vtrum Deus, quasi vniuersalis causa prædeterminauerũ Scriptores sacros, Pontifices, & Ecclesiam, vt existiment esse supernaturalia obiecta, quæ non sunt, nisi falsa & fictitia: vt existiment, suas intellectiones & volitiones de illis obiectis esse supernaturales, cum sint merè naturales & turpes; vel per eundem generalem concursum physicè prædeterminauerit ad materialem actionem, qua velint decipere, dicendo, esse mysteria supernaturalia, quæ sciunt esse mendacia. Quæ omnia inconuenientia cessant; si Deus nec vt particularis, nec vt generalis causa potest prædeterminare, nec mouere ad materialem actionem erroris; sed tantùm ad illam concurrere, determinatus à malitia voluntatis creatæ.

Vltima solutio, & eius impugnatio.

SECTIO III.

Quæ circa mendacium refutantur à Theologis, argumenta ministrant nostræ sententiæ.

1. PRimum argumentum sumitur ex constantia & fidelitate, qua Deus promissis stare tenetur, & quæ prædixit implere. Contra quam Dei perfectionem pugnare prædeterminationem de qua loquimur probo, quoniam nullus Theologorum veram esse existimabit doctrinam illam Cassiani collat. 17. Abbatis Iosephi cap. 25. à medio dicentis, Deum posse misericordiæ, ac pietatis intuitu suum cassare sermonem, & contrarium eius facere, sicque addidisse quindecim annos ad vitam Ezechiæ, & Niniuitis remisisse prædictum supplicium. Atque, vt constet, hanc, vt sonat, & non in alio sensu mitiori esse mentem Cassiani, legendum est totum illud cap. 25. & quæ præcedunt à cap. 12.

Diuina constantia, & fidelitas contraria prædeterminatio.

Quod si Deus posset efficaciter velle & prædeterminare materialem entitatem erroris aut mendacij, non illorum falsitatem & malitiam, sed bonos alios fines intendendo: sequeretur, posse Deum facere materialem entitatem earum rerum, quæ contrariæ sunt eius promissis, etiam si vero atque syncero animo se obligandi promiserit: similitèrque posse facere materialem entitatem earum rerum, quæ suis prædictionibus contrariæ sunt, non intendendo rationem formalem malitiæ, inconstantiæ, & infidelitatis; sed tantummodo intendendo materialem entitatem illarum propter bonum finem. Quapropter etiam postquam Deus promisit iustis æterna præmia, & iniquis denunciauit æterna supplicia, potuisset vtrosque vel annihilare in æternum, vel nunquam resuscitare, vel sine præmio & pœna sub æquali aliqua sorte relinquere, vt pueros limbi; dummodo non intenderet formalem rationem malitiæ, violantis fidem: sed tantummodo intenderet materialem entitatem propter aliquos optimos fines ostendendi suam potentiam, & sapientiam, qua declinare valet ab omni obligatione, etiam illa, quam ipse sibi promittendo, voluisset imponere. 2.

Posset Deus suis promissis contraria facere.

Consequentis falsitas probatione non indiget, cùm per se sit manifesta, satis erit in memoriam reuocare illud Num. 23. *Non est Deus quasi homo vt mentiatur, neque vt filius hominis, vt mutetur, dixit, & non faciet, loquutus, & non implebit?* Porrò cum materiali entitate rei oppositæ necessariò coniuncta est negatio faciendi & implendi, quæ loquutus est. Vnde sicut impossibile est non facere, & non implere, quæ dixerũ: ita impossibile est facere contrarium, etiam quoad materialem entitatem illius non intendendo malitiam. 3.

Numer. 23.

Confirmatur, nam vt Paulus ait Hebræor. 6. citato in sectione 1. num. 11. virtute pollicitationis & iuramenti Dei; *fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam.* Nulla verò foret firmitas spei nostræ, nullúmque solatium, si non obstante pollicitatione, ac iuramento, potuisset Deus fidelibus perseuerantibus in obseruantia mandatorum prædeterminare intellectum & voluntatem, vt in æternum haberent reales entitates illius status, quem habituri sunt in æternum pueri limbi, non intendendo falsitatem aut malitiam negandi promissam gloriam, sed tantum intendendo quidquid in illo statu reale est, quamuis alioqui repugnet visioni Dei. Confirmatur, quoniam optimi finis intentio Deum non excusaret, vt ostendimus suprà disput. 27. sectione 4. 4

Hebræor. 6.

Nulla foret firmitas spei nostræ.

Confirmatur.

Secundum argumentum, quoniam nulli Theologorum, quem sciam, probatur; sed potiùs communiter refutatur, tanquam sanę Theologię contraria, doctrina Abulensis in Iosue cap. 2. q. 30. dicentis, Deum posse mouere hominẽ vt mendacium proferat propter bonum finẽ. In qua 5.

A Theologis communiter Abulensis doctrina improbatur.

sententia

ſenteotia cauit ſapientiſſimus vir, ne hoc intelligeretur dictum de ratione formali malitiæ, ſed tantum de materiali entitate mendacij, in quantum poteſt deſeruire ad bonom finem, ſic loquitur: *Sciendum eſt, quòd Deus aliquando mouet ad peccatum veniale: non quidem ratione venialis peccati, aut peccati quomodocumque; nam peccatum in quacumque ratione habet naturam, & rationem mali: Deus autem non poteſt mouere ad rationem mali, cùm non ſit ens. Contingit autem, quod ille actus, qui eſt peccatum veniale, contineat occaſionaliter bonum aliquod: & Deus, intendens bonum illud, mouebit ad veniale, quod non eſt directè contra Deum.*

Abulenſis.

6\. Vbi nota primò Abulenſem valde conſequenter eſſe locotum, dum de quacumque materiali entitate peccati venialis aſſeruit, quod affirmare conſtituit de materiali entitate mendacij. Nota ſecundò, Abulenſem agnouiſſe & expreſsè docuiſſe in q.29. & 30. Deum nō poſſe mouere determinando ad mortale peccatum eo modo, quo exiſtimabat poſſe moueri ad veniale peccatum, & rationem reddit, quia peccatum mortale repugnat ordini amoris in Deum. Si ergo ſententia Abulenſis de ſola materiali entitate venialis mendacij iure optimo reſpuitur, à fortiori Deus non poterit præmouere, ac prædeterminare ad materialem entitatem odij Dei, blaſphemiæ, aut infidelitatis.

Nota primò.

Nota ſecundò.

7\. Confirmatur, nam propter eandem rationem refutatur Adami ſententia in 3. ſent. diſt. 14. q. 5. dub. 2. fine diceotis: *Accipiendo decipere pro fallere aliquem contra inſtinctum legis diuinæ, vel legis naturæ, vel contra conſcientiam, neque Deo conuenire poteſt; neque homini neque Angelo licitum eſt. Sumendo autem decipere pro falſa vocis ſignificatione, vel alterius ſigni æquiualentis cum intentione fallendi, id eſt faciendi quod aliquis habeat aſſenſum falſum, vel quod aliquis erraret ita ſic iudicando circa aliquid expreſſum ſibi, vel notificatum, quod vtique fieri poteſt ſine peccato; non video, quin Deus poſſit hoc facere, & poſſit alicui præcipere vt faciat, qui etiam hoc licitè facere poſſet.* Ecce malitiam excludit Adamus, excludendo oppoſitionem cum diuina & naturali lege & cum conſcientia, & ſolum relinquit materialem actum erroris & materiale ſignum falſum. Et tamen hæc ſententia merito reiicitur ab omnibus Theologis.

Adami ſententia propter eandem rationem refutatur.

8\. Vnde Ioan. Maior in 1. diſt. 43. q. vnica prope initium his verbis refert prædictam opinionem: *Hibernus, Adam, Holkot, Petrus Aliacenſis cum nonnullis ſubſcribentibus dicunt, Deum de potentia abſoluta poſſe fallere; licet non de potentia ordinata; & hoc ſi deordinationum notiones ille renciat.* Quæ poſtrema verba reſecant malitiam & nudam relinquunt materialem entitatem deceptionis. Nihilominus Maior ibi hanc ſententiam bene impugnat; & dum reſpoodet ad priorem rationem, quamuis concedat, entitatem deceptionis produci poſſe extra ſubiectum; oegat tamen in ſubiecto produci poſſe à ſolo Deo, quia in ſubiecto habet rationem deceptionis.

Maior.

9\. Almain. in dictatis ſuper ſenteotias Holkot (quæ habentur poſt 4. ſententiarum eiuſdem Almaini) in q.2. fine probabiliorem exiſtimat ſententiam Adami, & Petri de Aliaco, dicētium, Deum poſſe ſpeciali concurſo concurrere ad cauſationem aſſeoſus falſi, ſed non quatenus importat deformitatem. Perpende quanto ſtudio hi omnes Doctores materialem actionem præſciderunt à formali ratione malitiæ. Nihilominus Gregorius Ariminenſis in 1. diſtinct. 42. q.2. latiſſimè & optimè non ſolùm probat oppoſitam ſententiam; videlicet, quod Deus non poſſit dicere falſum, neque mouere ſpeciali concurſu ad falſos aſſenſus eliciendos, ne poſſet decipere: ſed etiam oppoſitum vocat horrendam ſententiam, & euitandam fuiſſe confitendo ignorantiam, etiamſi argumentorum ſolutio ignoraretur.

Almainus probabilem putat Adami ſententiam.

10\. Atque vt omittamus exteros huius ætatis Theologos, idem ſentientes, quando de fide ac veracitate diuina diſputant, ponderemus quid de hoc articulo ſentiat primarius phyſicæ prædeterminationis author Domin. Bañez 2.2. q.1. artic. 3. dub. 1. conc. 5. vbi merito decernit errorem eſſe fidei contrarium aſſerere, Deum de potentia abſoluta mentiri poſſe per ſe vel per alium, quamuis id non poſſit de potentia ordinaria. Cuius aſſertionis vnam ex præcipuis rationibus ſcribit his verbis: *Si Deus de potentia abſoluta mentiri poteſt per ſe vel per alium, infirma eſt fides noſtra. Unde enim nos ſumus certi, quod tali potentia non eſt vſus? Si dicis, ipſum dixiſſe non mentiri in his, quæ nos docuit. Contra. unde ſcis, cum hæc dixit, non vſum ſua potentia abſoluta? ac per conſequens tota fidei machina rueret.* Nunc peto quid dicendum ſit de mendacio, quod Deus per ſe ipſum, vel per alium cauſaret, quantum ad materialem entitatem mendacij, & quantum ad materialem entitatem erroris, nullo modo intendendo eius malitiam, ſed ſolummodo intendendo optimum aliquem finem? Peto inquam, vtrum ſaltem de potentia abſoluta hoc poſſibile ſit? Non dubito quin idem ſapientiſſimus Theologus negaret, rectè agnoſcēs, idem prorſus ambiguitatis periculum creari fidei diuinæ. Ergo non poteſt Deus hominem mouere & determinare ad materialem actionem veritati aut rationi realiter & poſitiuè cōtrariam; etiamſi eius falſitatem & malitiam non intendat.

Primarius phyſicæ prædeterminationis author.

Bannez.

11\. Ex his conſtat non ſolùm propter rationes, quibuſcumque actionibus peccatorum generales, ſed præcipuè propter eas, quæ peculiariter vrgent in materialibus actionibus erroris, atque mendacij, refutandam eſſe ſententiam eorum authorum, qui expreſsè aſſerunt, quod Deus in ſua prædefinitione vult, me velle hic & nunc exercere iſtam actionem, quæ ex deficiētia mea dicitur mendacium, & vult illam actionem, ſecundùm totam rationem, quæ eſt in prædicamento actionis à prima ratione generica, vſque ad vltimam rationem particularem, & indiuidualem præſcindendo à priuatione. Et qui non ſolum generaliter, ſed etiam ſpecialiter concedunt, prædefiniri materialem entitatem mendacij, Deúmque velle, & prædefinire, vt ego velim mentiri; ſicut etiam alij concedunt, Deum applicare intellectum humanum, ad aſſenſum, qui eſt falſus, noo vt eſt falſus, ſed vt eſt ens.

Refutanda contraria ſententia.

DISPV

DISPVTATIO XXXI.

Vtrum oppositio inter facere atque permittere ad materiales etiam actiones referatur à Patribus.

SECTIO I.

Propria permissionis differentia prohibet prædeterminari materialem actionem peccati.

Permissionis acceptio triplex.

1\. TRIPLEX est permissionis acceptio per quandam analogiam & participationem, à proptia permissione descendeos. Primaria quippe quæ proptiè, & in rigore permissio dicitur, est mera negatio operationis causantis, & volitionis amplectentis illum actum, qui permittitur. Huius participatione appellantur etiam permissiones illæ Dei operationes, quæ habent aliquid admixtum prædictæ negationis. Eapropter in secunda acceptione permissionis dicuntur ea permitti, quæ sunt minora booa; quooiam licet, qua ratione bona sunt, causeotur, & intendantur à Deo: nihilominus qua ratione deficiunt à maiori bono & illius negationem includunt, non sunt digna quæ per se intendantur, & causentur à Deo; ac proinde sub hac ratione participant aliquid permissionis.

Prima, & quæ propriè permissio dicitur mera negatio.

Secunda permissionis acceptio.

2\. Sic 1. Corinth. 7. *Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.* Vbi S. Thom. lect. 1. post med. *Ad hoc,* inquit, *potest responderi dupliciter. Vno modo, vt indulgentia sumatur hic pro permissione. Est autem duplex permissio. Vna quidem de minus malo, sicut dicitur Matth. 19. quòd Moyses permisit Iudæis dare libellum repudij propter duritiam cordis eorum, scilicet, ad vitandum vxoricidium.* & post pauca: *Alia autem est permissio de minùs bono, cùm scilicet, homo præcepto non cogitur ad maius bonum. Et hoc modo Apostolus hic indulget, id est, permittit matrimonium, quod est minus bonum, quàm virginitas, quæ non præcipitur, quæ est maius bonum.* Eodem modo indulgentiam explicat ibi Glossa, quam sequitur S. Bonauent. in 1. sent. dist. 47. art. vnico, q. 2. fine.

1. Corinth. 7.

S. Thomas.

3\. Ad hanc permissionis speciem reducitur illa permissio, quæ adiunctam habet dispensationem, atque relaxationem iuris communis propter iustam caosam maioris boni. Quo modo in testamento veteri permissa fuit pluralitas vxorum, atque in eo sensu multi Doctores accipiunt illud Matth. 19. *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras,* videlicet, ita vt diuina dispensatiooe licuerit.

Permissio adiunctam habens relaxationem communis iuris.

Matth. 19.

4\. Postrema & maximè distans à propria ratione permissionis, est illa, quæ refertur ad omnia bona, siue maiora, siue minora, quæ, Deo authore, per nostram liberam voluntatem fiunt. Io quibus licet Deus sit totius entitatis & bonitatis primaria causa; cæterum quia non prohibet, neque impedit, ne nostra volūtas liberè se ipsam determinet, neque prohibet aut impedit, quominus finem consequatur, quem intendit; per hanc præcisam & formalissimam rationem negationis participat aliquid de quidditatiua ratione permissionis. Quapropter sapienter obseruauit Albertus 1. p. q. 80. memb. 1. fine, omnes acceptiones permissionis, siue cùm ad bona obiecta, siue cùm ad mala refertur, in eo conuenire, quod Deus nun impedit aliquid fieri, sed potius remouet ea, quæ possent impedire, ne fierent.

5\. Huius exempla sunt 1. Corinth. 16. *Spero, me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.* & Hebræor. 6. *Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.* Quod S. Thomas lect. 1. post med. ita explicat: *Minus dicit & plus significat, nam non est tantum necessarium, quod Dominus permittat, sed oportet, quod omnia faciat.* Cæterum vis primaria permittendi refertur ad non apponenda impedimenta, quibus diuina prouidentia quandoque impedire solet, ne sortiantur effectum etiam illa bona, quæ sancti, Deo inspirante, operari decernunt. Quemadmodum Actor. 16. *Vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam; & non permisit eos Spiritus Iesu.* & Rom. 1. *Sæpè proposui venire ad vos: & prohibitus sum vsque adhuc.*

1. Corinth. 16.

Hebr. 6.

S. Thomas.

Vis primaria permittendi refertur ad non apponenda impedimenta.

Actor. 16.

Roman. 1.

6\. Ex prædicto fundamento primarius Syllogismus præsentis disputationis ita cóficitur. Quidquid Deus permittit mera permissione, & strictè sumpta, Deus ooo facit, nec prædeterminat, vt fiat à nobis: sed materialem actiooem peccati Deus permittit mera permissione, & strictè sumpta: ergo materialem actionem peccati Deus non facit, neque prædeterminat, vt fiat à nobis.

Præsentis disputationis primarius Syllogismus.

7\. Vtraque Syllogismi præmissa probatur primò, nam io sacris literis *permittere* strictè sumptum significat, subtrahendo protectionem & gubernationem non impedire actionem peccati: quemadmodum Psalm. 80. *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.* In cuius comment. Theodoretus: *Nam cùm minimè,* inquit, *dicto audientem vidissem, mea cura ipsum expoliaui. Sini verò ipsum suis consiliis ferri, veluti nauem fundo, gubernaculóque carentem.* Et Actuum 14. *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Quod Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 4. prope init. ita interpretatur; *Hoc est, secundum proprium permissa sunt viuere voluntatem.* Sic etiam de cæcitate quam dæmonis inuidia procurauit Tobiæ 2. dicitur: *Hanc tentationem ideo permisit Dominus euenire illi.* & Lucæ 8. *Dæmones rogabant Iesum, vt permitteret eis in porcos ingredi, & permisit illis.* Vbi notandum est, materiales actiones peccatorum esse desideria cordis; adinuentiones, vias, tentationes, & ingressus, & de illis affirmatur permissio propriè dicta.

Psalmo 80.

Theodoretus.

Actuum 14.

Prosper.

Tobiæ 2.

8\. Confirmatur primò, nam è contrario non permittere significat, conferendo protectionem & fauorem ad opus booum, impedire non solum malitiam, sed etiam materialem actionem virtuti contrariam: quemadmodum Iudith 13. *Non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me Dominus gaudentem.* Confirmatur secundò, nam etiam de hominibus affirmatum, aut negatum permittendi verbum, significat, eos, quantum possunt, per humanam prouidentiam peccatorum actiones impedire, vel non impedire. Vt Tobiæ 4. *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas.* Vbi præcipitur di-

Quod non permittere significet.

Iudith 13.

Confirmatur secundò.

Tobiæ 4.

ligentia

ligentia resistendi, atque impediendi erumpentem ex animo superbiam. & 1. ad Timoth. 2. *Docere mulieri non permitto, neque dominari in virum; sed esse in silentio.* Apocalypſ. 2. *Permittis mulierem Iesabel seducere seruos meos.*

Ad Tim. 2. *Apoc. 2.*

9. Probatur secundò ex cõmuni consensu Scholasticorum in 1. dist. 45. cap. *Permissio*, & dist. 46. cap. *Illi verò*, & sequentibus, nam vtrobique obseruat Magister, Deum nõ facere, neque velle vt à nobis fiant ea opera, quæ permittit, aut sinit fieri. Ideóque inter membra, quæ sub se complectitur voluntas signi, numerat Dei operationem & permissionem, quasi membra condistincta. Vnde constat, permittere nõ esse operari. Quamobrem omnes Scholastici semper de permissione loquuntur quasi de subtractione fauoris & protectionis impedientis peccatum; negantque Deum causare, aut velle, quæ permittit. Ita Albert. 1. p. q. 80. memb. 1. fine, & memb. 2. art. 3. init. & eiusdem art. particula 4. & in 2. p. q. 134. memb. 1. Alex. 1. p. q. 36. memb. 1. ad 9. & q. 38. & q. 40. memb. 1. & 2. & 3. & in 2. p. q. 100. memb. 3. S. Thom. 1. p. q. 19. art. 9. fine, & art. 12. corp. & in 1. sent. dist. 47. q. vnica art. 2. S. Bonauent. in 1. dist. 45. art. 3. q. 2. & dist. 46. à q. 2. vsque ad 6. & dist. 37. in dub. literal. 2. & in art. 1. q. 2. & 3. Vincentius Beluacens. in speculo naturali, videlicet, tomo 1. lib. 29. cap. 68. & cap. 81. & multis sequentibus, Raynerius in Pantheologia verbo *Fortuna*, cap. 2. verbo *Peccatum*, cap. 5. & aliis plurimis, & *Liberum arbitrium* sæpe, & verbo, *Prouidentia* cap. 5. & 6. & *Reprobatio* à cap. 5. vsque ad 11. Ægidius 2. dist. 37. q. 1. art. 2. ad 1. & vltimũ, Ricard. 1. dist. 45. art. 3. q. 1. & dist. 46. art. 1. q. 2. & 3. quibus sequentes quæstiones consonant, & in fine dist. 47. §. *Circa literam.* & dist. 38. artic. vnico q. 5. & dist. 39. art. 2. q. 2. Durand. 1. dist. 45. q. 3. & dist. 46. q. 2. & dist. 47. q. 1. Scotus 1. dist. 47. q. vnica. Gabriel 1. dist. 46. q. 1. art. 3. propositione 2. & ad argumenta, Argentina dist. 46. art. 3. Marsil. 1. q. 45. artic. 2. Henricus in 2. p. summæ art. 41. q. 3. ad 1. Maior in 1. dist. 48. q. 1. prope init. Carthusianus 1. dist. 46. q. 2. & 3. & dist. 47. q. vnica, Ekius in Enchir. loco 31. de libero arb. ad finẽ, dum respondet ad septimã obiectionem, Franciscus Sonnius in demonstrationibus toto tract. 13. qui est postremus de permissionibus, & cæteri Scholastici quos recensere opus nõ erit.

Permittere non est operari.

10. Confirmatur, quia in permissione Deus se habet, tanquam remouens prohibens, quod dicitur mouens per accidens in 8. Physic. text. 32. vt notauit S. Thom. 1. p. q. 19. art. 12. corp. estque sententia fere omnium Scholasticorum locis citatis. Sed hoc magis exactè in proprio loco explicans S. Thom. 1. 2. q. 79. art. 1. notauit, Deũ non posse dici causam peccati, etiam indirectè, quia remotio prohibentis nõ infert moralem causalitatem, nisi quando tenetur aliquis impedire: vt vidimus disp. 27. sect. 5. & tam in eodem art. 1. ad 1. quàm in art. 3. corp. semper negando causalitatem Dei, subiungit, Deum non impedire, remouendo prohibens, hoc est, negando motiua, occasiones, & protectionẽ, quæ si darentur, homo nõ peccaret.

In permissione Deus se habet tanquam remouens prohibens.

11. Obiicies ex Augustino, & Scholasticis citatis colligi, Dei volitionem includi in permissione; ait enim Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Nihil fit, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo.* & cap. 100. *Neque vtique nolens sinit, sed volens.* Vnde omnes Scholastici colligunt permissionem esse diuinæ voluntatis signum, & ea ratione appellari voluntatem. Resp. Illud ipsum opus, quod Deus permittit, Deus non facit, neque vult: vt expressè S. Augustinus, & cæteri Theologi testantur variis in locis. At verò Deus vult permissionem, hoc est, negationem volitionis. Nam sua volitione reflectẽte supra se ipsam, Deus vult, se non velle, neque causare opus malum, neque efficaciter impedire; quod clarius, quàm cæteri explicuit Scotus 1. dist. 47. q. vnica; nos autem fusius supra disp. 26. sect. 6.

Augustinus. *Respondetur.*

12. Tertiò probatur, quoniam huiusmodi doctrinam de permissione tanto firmiùs atque constantiùs retinere debent Catholici Doctores, quanto huius temporis hæretici vehementiùs illi resistunt, agnoscentes, per illam eneruari omnia eorum argumenta, quæ contendunt, Deum esse causam peccati. Nam quãdo hæretici producunt testimonia Scripturæ sacræ, quæ videntur asserere, Deum facere, aut causare mala opera; Catholici secundùm doctrinam Patrum respondent, esse intelligenda secundùm permissionem, non secundùm voluntatem & operationẽ Dei. Contra verò hæretici, vt vanam & elusoriam irrident huiusmodi interpretationem, contendentes non esse mitius, aut mollius permittere, quàm facere: imo in sacris litteris permissionis voce significari non solam negationem impedimenti, sed etiam voluntatem Dei & operationẽ. Ita de Lutheranis refert Sotus 1. de natura & grat. cap. 18. arg. 2. de Caluinistis Maldonatus Matth. 19. num. 8. de Petro Martyre in cap. 9. ad Rom. refert Bellarminus lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 16. col. 3. & de Caluino refert in eodem lib. 2. cap. 5. col. 2. de Philippo Melancthone Ruardus, vt disp. sequenti sect. 1. num. 2.

Hanc doctrinam hæretici vehementer resistunt.

13. Probatur quartò, quoniam Cõcilia & Patres, de actionibus peccatorum loquentes, semper negant, à Deo fieri, seu causari: affirmant verò permitti; vt constabit sect. 3. & 4. & disp. 32.

Concilia, & Patres peccatorũ actiones à Deo fieri negant.

14. Cæterùm ne tam multa & luculenta testimonia, quæ referenda sunt ibi, debilitari videantur contrariæ sententiæ solutione: occurrendum erit in præsenti. Solutio autem generalis est, sicut ad omnes rationes Theologicas, ita etiam ad omnia Conciliorum & Patrum testimonia, videlicet, ita intelligenda esse, vt solummodo permittatur ratio formalis malitiæ, priuationis, deformitatis, atque defectus: sed tota positiua entitas actionis non permittatur propriè; sed causetur & prædeterminetur à Deo.

Generalis solutio ad testimonia Patrum.

15. Hæc tamen solutio refutatur primò, supponendo, formalem rationem malitiæ atque peccati à Deo impediri non posse, nisi impediat materialem actionem liberam, cui fuerit annexa malitia; sicut è contrario impossibile est, formalem rationem malitiæ non impediri, nisi non impediendo materialem actionem liberam, cui fuerit annexa malitia. Quapropter impedire, vel non impedire formalem rationem malitiæ, & impedire, vel non impedire materialem actionem peccati, sunt duæ formalitates necessariò connexæ, & adæquatè conuertibiles, ita vt quæcumque inferat alteram. Quo supposito sic argumentor. Permittere est non impedire, vt constat ex præcedenti sectione; sed non impedire refertur nõ solum ad rationem formalem malitiæ, sed necessariò simul refertur ad materialem actionem peccati, vt ex præcedenti fundamento constat. Ergo permittere refertur non solùm ad formalem rationem malitiæ, sed etiam ad materialem actionem peccati.

Refutatur primò.

Impedire formalem malitiam, & impedire materialem actionẽ peccati duæ formalitates connexa.

16. *Responsio.* Respondebit aliquis negando consequentiam, quoniam permissio includit non solùm negationem impedimenti, sed etiam negationem causalitatis. Ideóque materialis actio peccati non permittitur, quia licet non impediatur; attamen causatur à Deo. *Non satisfacit.* Sed non satisfaciet, quoniam quicumque causa est, vt in rerum natura existat actio, quam necessariò & inseparabiliter consequitur defectus & malitia; *Qui causat actionem cui necessariò sequitur malitia, causat malitiam.* idem etiam causat defectum & malitiam vt constat ex tota disp. 27. præsertim sect. 2. & 3. & tota disp. 28. præsertim sect. 3. Quapropter vel de materiali actione simul cum illius malitia; vel contra nec de malitia, nec de materiali actione verificandum est propriè & strictè permitti; quoniam Deus nec impedit, nec vult, nec facit, nec causat, vt existat in rerum natura.

17. *Discrimen inter materialem actionem, & formalem rationem malitiæ.* Illud tamen interest inter materialem actionem & rationem formalem malitiæ, quod Deus non ad hanc, sed ad illam solummodo concurrit vt causa vniuersalis. Quoniam malitia, cùm non sit ens, non indiget diuino concursu: at verò actio indiget diuino concursu, cæterum tali, qui, quantum ex se est, potius inclinaret ad actionem honestam illi contrariam: vt in eadem disp. 28. sect. 2. & 3. notauimus. *Quem possimum concursum formaliter permissionis ratio excludat.* Vnde colligo, formalem atque quidditatiuam rationem permissionis non excludere quemcumque concursum positiuum; sed eum solummodo, virtute cuius Deus verè sit author, & causa, vt talis res existat in rerum natura. Sed de hoc plura dicemus disp. 32. sect. 7.

18. *De quidditate permissionis nō mera negatio impedimēti, sed libera illius omissio est.* Refutatur secundò, supponendo, de quidditate permissionis esse, non meram negationem impedimenti, sed liberam omissionem illius, cùm posset impedire qui permittit. Neque enim concedi posset, Hispaniæ Regem permittere, vt Turcarum Imperator compellat maximam Orbis partem esse Mahumetanam: quoniam licet hoc non impediat Hispaniæ Rex, attamen impedire non potest. *Scotus.* Id quod scitè adnotauit Scotus in 1. dist. 47. quæst. vnica prope med. quando ait: *Non enim decor propriè permittere illud, de quo nihil scio: vel illud, quod ita fit ab alio, quod placet mihi, sed illud permitto, quod scio ab alio malè fieri, & displicet, si non prohibeo, hoc permitto, si possem prohibere.*

19. Confirmatur primò, nam idem manifestè supponunt omnes scholastici Doctores citati supra num. 9. & omnes Patres citandi in tribus sectionibus sequentibus; vt intuenti constabit. *Confirmatur secundò.* Confirmatur secundò, nam ex prædicta potestate impediendi, quod Deus de facto non impedit, desumitur ratio vnica propter quam permissio appellatur voluntas Dei, & numeratur Inter voluntates signi. Quam acceptionem Glossa in id Rom. 12. *Rom. 12.* *Quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.* Magister 1. dist. 45. prope fin. D. Thomas 1. part. quæst. 19. artic. 12. & reliqui Scholastici probant ex Augustino in Enchirid. cap. 95. in fine, cuius verba referemus sect. 3. num. 10. vbi Deum, asserit, velle fieri, non solùm quæ ipse facit, sed etiam quæ sinit, vt fiant. *Confirmatur tertiò.* Confirmatur tertiò, nam in sequenti cap. 96. ait, Deum facere bene, sinendo vt fiant, quæcumque fiunt malè. At facere bene non est, nisi cum potestate non faciendi. Vnde etiam Tridentinum citandum disp. 32. sect. 1. concedit Deum operari mala opera permissiuè tantum, quod propriè non est operari.

Quo supposito sit argumentor. Potestas impediendi quæ permittuntur, est de quidditatiua ratione permissionis; sed nulla est Deo potestas impediendi solam formalem rationem malitiæ, ne sequatur ad materialem actionem odij Dei, liberè conceptam: ergo sola formalis ratio malitiæ non est illud quod permittitur à Deo. 20. *Non potest Deus solam formalē malitiā ratione impedire.* Rursus potestas in Deo est impediendi malitiam odij, quatenus impedire potest materialem actionem odij, ex qua inseparabiliter sequitur. Ergo materialis actio odij est, quod magis immediatè respicitur à permissione. Deus igitur quando vult non impedire malitiam, vult nō impedire materialem actionē. Sed primariò & totaliter subtrahit Deus operationem suam à malitia: cæterum à materiali actione non subtrahit totaliter suam operationem, quia sic impediret, & non permitteret.

21. Impugnatur tertiò, quoniam Concilia & Patres non solùm de formali ratione, sed etiam de materiali opere loquuntur, quando affirmant, Deum permittere, sed non esse authorem, aut causam; neque velle, aut prædestinare, vt constabit in sequentibus sectionibus, & in disp. 32. & sequentibus. *Prima confirmatio.* Confirmatur primò, nam & testimonia Scripturæ sacræ, quæ num. 7. retulimus, non solùm ad malitiam, sed etiam ad materialem entitatem referunt permissionem. *Secunda.* Confirmatur secundò, quoniam quamuis Scriptura sacra, Concilia, & Patres nullam mentionem fecissent operis materialis, sed solius malitiæ, & deformitatis; adhuc in hoc implicitè negabatur præmotio ad materiale operis. Nam ex ea sequeretur, Deum causare malitiam. Quam illationem efficaciter probauimus disp. 27. & 28.

22. Refutatur quartò, quoniam si prædicta solutio satisfaceret: consequens esset etiam de hominibus rectè affirmari posse, quod permittunt solummodo & non committunt, neque causant peccatum quando eliciunt aliquam actionem, non intendentes illius malitiam, sed dolentes potius quod talis actio habeat adiunctam malitiam, tunc enim dici posset, materialem actionem ab illis causari, sed malitiam tantummodo permitti.

23. Quintò, quia nisi Concilia & Patres permissionem propriè dictam referrent ad materialem actionem peccati; non discreparet ab illis quorundam hæreticorum sensus. Quam rationem vrgebimus magis disput. 32. section. 2. & sequentibus.

24. Refutatur sextò, quoniam permissio quidditatiuè respicit potentiam causæ ad vtrumque oppositorum se habentem: vt docet S. Thom. in 1. dist. 47. quæst. 1. art. 2. corpore, & ad 3. cuius verba referemus sect. sequenti num. 16. contestantúrque cæteri Patres, & Scholastici in eadem sect. citandi. Si autem permittitur solum malitia actus prædeterminati, & causati à Deo: permissio non respicit potentiam causæ ad vtrumque oppositorum se habentem, sed potentiā iam de facto determinatam ad vnum oppositorum. *Cōfirmatur.* Confirmatur, quoniam permissio relinquit potestatem, vt fiat oppositum eius, quod permissum est. At verò supposita prædeterminatione ad materialem actum odij Dei, permissio malitiæ non potest relinquere potestatem ad oppositum eiusdem malitiæ: quia supposita prædeterminatione ad materialem actum, impossibile est, non existere malitiam illius.

Septimò

25. Septimò contra eandem solutionem pugnant, quæ dicemus disp. 35. sect. 1.

SECTIO II.

Vtriusque partis indifferentiam permissio confert: ideóque physicam prædeterminationem excludit.

1. PRæsentis sectionis argumentum est minus generale, quam præcedentis: in illa quippe refutatur quælibet prædeterminatio, aut præmotio ad materialem actionem peccati, etiamsi non attulerit physicam illationis necessitatem, sed reliquerit solutam & expeditam vtriusque partis indifferentiam. At verò in præsenti sectione illa solummodo prædeterminatio refutatur, quæ physica fuerit illationis necessitate. Fundamentum verò est, quoniam permissio, propriè dicta quidditatiuè continet eam vim, vt non solùm remoueat impedimenta operationis, sed etiã remoueat impedimenta quælibet, & vincula libertatis, & relinquat potentiam actiuè indifferentem, vt operetur & non operetur, vel etiam operetur contrarium. Quapropter permissio directè pugnat cum antecedente necessitate, quam physica prædeterminatio affert: vt ostendimus tomo præcedenti de Scientia, disp. 33. & 34.

Fundamentum.

2. Probatur primò variis testimoniis Scripturæ sacræ, quorum singula in proprio genere significant, permissione tolli necessitatis vinculum antecedenter determinantis ad vnam partem, & indifferentiam relinqui solutã & expeditam, quemadmodum Ioan. 11. *Prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus, soluite eum, & sinite abire.* *Sinere* autem idem est, quod *permittere.* Quapropter permittere est auferre omne vinculum necessitatis antecedentis, vt homo possit pedibus, hoc est affectibus tendere quo velit, & manum porrigere ad ignem, vel aquam; ad bonum, vel malum; ad vitam, vel mortem, ad quæ relinquitur homo in manu consilij sui, Ecclesiastici 15. vt vidimus præcedenti tomo de Scientia disp. 39. Sic etiam Actuum 27. Iulius Centurio quando vinctum ducebat Paulum, *Permisit ad amicos ire & curam sui agere.* & Actuum 28. *Permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.* Quantum igitur relaxauit de vinculis impedientibus agere quæ vellet, & manere vbi vellet, tantum contulit permissionis. Idem colligitur Genes. 47. *Quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis.* Deuteronom. 20. *Nullum omnino permittes viuere.*

Ioannis 11.

Permittere est omne vinculum antecedentis necessitatis auferre.

Actuum 27. & 28.

Genes. 47. Deuter. 20.

3. Secundò probatur ex Patribus, qui frequenter eum permissione notant vtriusque partis indifferentiam, vt Petrus apud Clementem lib. 4. Recognit. pag. 2. *Operum verò ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur.* Quæ verba Clemens repetit epistola 1. ad Iacobum fratrem Domini prope finem. Tatianus Assyrius sectator Iustini Martyris orat. contra Græcos colum. 5. tom. 4. Bibliothecæ ait: *Verbum ante creatos homines produxit Angelos: vtraque verò creatura arbitrij sui libertati permissa est, boni rationem non sibi natiuam, sed apud Deum solùm repositam habens.* & post pauca: *Angelus autem ille primogenitus in dæmonum mutatur, & alij phantasmata eius secuti dæmonum exercitus deputantur, & propter arbitrij libertatem stultitiæ sua permittuntur.*

Petrus apud Clementem.

Tatianus.

4. Origen. in Ezech. homil. 1. longè ante med. *Deus,* inquit, *mortem non fecit, nec malitiam operatus est. Liberum arbitrium & homini, & Angelo ad vniuersa permisit. Hic iam intelligendum est quomodo per arbitrij libertatem alij ad bonorum conscenderint summitatem, alij corruerint in malitiæ profundum.* Permissio itaque pertinet ad libertatem indifferentem ad bonitatem, & malitiam; mortem, & vitam.

5. Profundiùs quàm cæteri præsentis probationis vim aperuit Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem cap. 7. dicens: *Deus non intercessit* (hoc est non obstitit potestate) *aduersus ea quæ noluit euenire, vt conseruaret ea quæ voluit. Si enim semel homini permiserat arbitrij libertatem & potestatem, & dignè permiserat; vtique fruendas eas ex ipsa institutionis authoritate permiserat. Fruendas autem, quantum in ipso Deo est secundùm ipsum Deum, id est in bonum, quis enim aduersus se permitteret aliquid? Quantum verò in homine, secundùm motus libertatis ipsius. Quis enim non hoc præstat ei, cui aliquid semel fruí præstat, vt pro animo & arbitrio suo fruatur.* Vbi breuiter assertiones quinque complectitur. Prima permissio est negatio resistentiæ, qua Deus intercedat obstando, & impediendo. Secunda, Deus non vult ea quæ permittit. Tertia. Permissione relinquitur arbitrij indifferentia. Quarta. Nihilominus Deus, quod ex se est, intendit, vt à creata voluntate bonum, & non malum eligatur. Quinta. Si hoc non intenderet Deus, secum ipse pugnaret.

Tertullian.

Assertiones quinque cõplectitur.

6. Chrysostomus in Genes. cap. 4. homil. 19. prope initium ait: *Et necessitatem non imponit: sed congruis remediis appositis, totum in ægrotantis sententia situm esse permittit.* Epiphanius contra hæresẽ 66. Manichæi post epistolam Marcelli pagin. 3. *Cum Deus propter excellentem iustitiam, & ob eximiã bonitatem omnes & omnia vtilissima esse voluerit, & sua bona omnibus proposuerit. Iuxta permissionem verò liberi arbitrij, omnibus propria voluntate vti concedat, vt quisque quod voluerit faciat, quod ipse quidem malorum causa non sit. Permissionem* legunt emendatiores codices, licet alij *permixtionem.* Perpende igitur, ex eo quod Deus malorum causa non sit, prouenire, vt permiserit libero arbitrio quod voluerit facere; cum tamen ipse Deus, quantum ex se est, voluerit, omnes homines, & omnia eorum opera vtilissima & optima.

Epiphanius.

7. Damascenus lib. 2. de fide Orthod. cap. 12. ante med. ait: *Potestatem habet & manendi, & proficiendi in bono diuina cooperatore gratia; identidem & mutari ex bono & in malum prolabi, Deo id permittente propter liberam ipsius potestatem. Nam non virtus est, quod violentia sit factum.* Et in eodem lib. 2. cap. 29. fine, *Eorum,* inquit, *quæ in nobis sunt, si bona quidem, præsertim antecedenter quæ vult, & acceptat: sin mala, & reuera mala, neque præsertim vult, neque consequenter vult; sinit autem arbitrium ad illa liberum.* Vnde constat primò, nullam voluntatem Dei esse, quæ amplectatur mala, siquidem neque est voluntas antecedens, neque consequens. Secundò constat, permissionem esse, qua Deus sinit arbitrium liberum ad ea, quæ in nobis sunt, siue fuerint opera bona, siue mala. Atque in hoc sensu recipitur hæc Damasceni sententia ab Alberto 1. part. q. 79. memb. 2. art. 2. quæst. incidente in fine, Alexandro 1. p. q. 36. memb. 2. in fine, Gregor. 1. dist. 46. quæst. vnica fine, vbi exactè perpendit prædicta verba Damasceni.

Nulla volũtas Dei est quæ amplectatur mala.

8. Gregorius Nyssenus in orat. de dormientibus

longè post medium ait: *Vt propria sui potestas naturæ maneret, & malum abesset, hanc diuina sapientia rationem inuenit, nempe vt fineret, hominem, in quibus voluisset, versari, vt gustatu malis experientia doctus, sua sponte per cupiditatem recurreret ad primam beatitudinem*, &c. Quod explicat exemplo *medici, qui permittat puero noxiis vti eo fine, vt ab illis abhorreat postea.* Idem Nyssenus in disputatione de Anima & resurrect. longè ante med. ait: *Lex diuina, cùm omnibus bonis, quæ erant in Paradiso, hominem abundè frui & vti permisisset, ab illo solo prohibebat*, &c. Vbi prohibitionis negatio significatur nomine permissionis, quoniam libertatẽ soluit ab aliquo vinculo, ad vnam partem obligante.

9. Basilius Exæmeron hom. 10. inter med. & fin. *Nunc*, inquit, *quando potentia quidẽ nos similes Deo fecit, largitus potestatem in hoc, vt assimilemur Deo: reliquum erat, vt nos fineret cooperari ipsi gratiæ similitudinis ad Deum, nobis potentia prærogata.* Deus itaque dicitur sinere & permittere, quia relinquit arbitrium indifferens ad malũ & ad bonum.

10. *Psalm. 2.* Hilarius in id Psal. 2. *Tunc loquetur ad eos in ira sua. Vnicuique nostrûm*, ait, *libertatẽ vitæ, sensúmque permisit, non necessitatem in alterutrum affigens.* Et post pauca: *Voluntatis ergo permissa bonitas est.* & rationem reddit: *Vt non esset necessitas indiscreta per legem* & iterum ait: *Atque ita per rationem æqui atque iusti ad meritum præmij permissa libertas est.*

Argumentũ contra prædeterminationem. Vnde sic argumentare: Deus quando permittit libertatem vitæ, non necessitatem in alterutrum affigit, sed physicè prædeterminãdo necessitatem ad alterutrum affigit: ergo quando permittit, non prædeterminat physicè. Idem Hilar. in Psal. 118. *Psalm. 118.* prope finem ad illa verba: *Quoniam mandata tua elegi*, ait: *Vnicuique ad id quod volet, via est proposita viuendi, & appetendi, atque agendi est permissa libertas.*

11. Hieronym. in epist. ad Damasum de filio prodigo, explicans illud: *Diuisit illis substantiam*: ait: *Ad exemplum Dei permissum est nobis, facere quod velimus.* Priùs autem dixerat hoc fieri, *non ex necessitate, sed ex voluntate.* Et in caput 50. Isaiæ prope initium Deum interpretatur ita loquentem: *Adulteram matrem vestram vltra tenere non potui, sed volentem abire permisi. Quod autem peccatis vnusquisque venundatur, dum proprio arbitrio derelicti nostra voluntate vel ad bonum vel ad malum ducimur.* Sic etiam Ambrosius in Psalm. 118. conc. 11. versu 4. ad finem appellat permissam potestatem eam, qua non vtimur de facto, cùm possemus vti, ad conculcandos dæmones.

12. Cyrillus Alexand. lib. 8. contra Iulianum prope finem ait: *Vt nos quoque ad quoduis bonum sponte incederemus, consilio, & non coactè viuere super terram hominem permisit Deus.* & post pauca: *Deus permisit enim, sua voluntatis motu gubernari hominem.* & expressè ibi affirmat indifferentiam ad vtramque partem. Atque in lib. 3. contra Iulian. col. 4. *Permissa est*, inquit, *voluntarius impetibus ad quodlibet ire.*

13. *Matth. 6.* Anselmus in Matth. cap. 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua*, ait: *Dei voluntas, permittens est, quod efficiat malum quandocumque vult*, scilicet voluntas creata. Et in elucidario in medio: *Quæ Deus vult, vt fiant, vt cælum & terra, mutabile est non euenire, sed per omnia necesse est ita contingere. Quæ autem fieri tantum permisit, vt homines per liberum arbitrium bonum, vel malum facere, non est necesse euenire.* *Deus non vult, vt ineuitabiliter fiant actiones liberæ.* Deus itaque non vult, vt ineuitabiliter fiant actiones liberæ; sed vult ad illas permittere vtriusque partis indifferentiam.

14. *Macharius.* Idem colligitur ex eo quod Macharius Senior Ægyptius homil. 15. à med. ait: *Nonnulla sunt, quæ Dominus ita dispensat, vt testimonium gratiæ diuinæ, & vocationis suæ præbeat: sunt item & alia quædam; quæ ita, permittendo, moderatur, vt probetur & exerceatur homo, quo perspicua fiat humani libertas arbitrij.* *Diodorus.* Diodorus, aliàs Theodorus Episcop. Tarsens. li. 7. de fato cap. 45. apud Phocum in sua bibliotheca pag. 259. dicit: *Si perpetrare mala Deus per fatum nos cogit; quomodo rursus velut peccantes castigat? Aliud est enim permittere quemlibet libero arbitrio vti, aliud ad committenda mala impellere.* Imò & Augustinus eádem permissionis proprietatem sine dubio respexit lib. 7. de Ciuitate cap. *Augustinus.* 30. cùm dixit: *Sic itaque administrat omnia, quæ creauit, vt etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat* Constat autem apud omnes, *sinere* idem esse quod *permittere*, præsertim verò apud Augustinum; vt videre est lib. de Diuinatione dæmonum cap. 1. & 2.

15. Tertiò probatur, nam ignorantia huius discriminis inter permittere & facere, occasio fuit vt Marcionitæ concluderent, Deum velle & facere mala, quæ permittit, vt Prudentius refert in Hamartigenia propius ad med. quàm ad finẽ dicẽs:

Si non vult Deus esse malũ, cur nõ vetat? (inquis) *Prudentius.*
Nilque refert author fuerit, factórve malorum,
Cum possit prohibere, sinat? & post pauca:
Cõdidit ergo malũ Dominus quod spectat ab alto,
Et patitur fierique probat, tanquam ipse crearit,
Ipse creauit enim, quod, cùm discludere possit,
Non abolet, longóque sinit grassarier vsu.

Huic argumento Prudentius respondet ex indifferentia libertatis & sui dominio à Deo tradito: præcipuè notandum est illud.

——— *Quodcumque sequendum est*
Sub nostra ditione situm, passimque remissum.
Alterutram calcare viam.

Vbi *remissum* est idem quod *permissum.* Et postquam descripsit liberam optionem vitæ ac mortis homini datam ait:

Præstet & alterutram permissa licentia sortem.

16. Quarta probatio ex doctrina Scholasticorum ac præcipuè S. Thomæ, qui huic veritati locupletissimũ testimonium dedit in primo sent. dist. 47. q. vnica, art. 2, ad finẽ corporis, dicens: *S. Thomas.* *Multa fiunt, quæ Deus nõ operatur sed permissio pertinet ad causam, quæ voluntati consequenti subiicitur, vt sit potens deficere & non deficere.* & post pauca: *Præter permissionem nihil potest fieri, vel contra eam; potest tamen fieri oppositum eius, quod permissum est: quod tamen fit secundum permissionem; quia permissio respicit potentiam causæ, ad vtrumque oppositorum se habentem; vnde neutrum oppositorum est contra permissionem, sed vtrumq; est secundum eam.*

17. S. Bonauent. in 1. dist. 47. art. vnico q. 3. in corpore: *Ad perfectionem*, inquit, *vniuersitatis necesse fuit fieri creaturam arbitrio liberam, & peccare potentẽ; sed administratio vniuersitatis est, vt Deus sic res conditas administret, vt eas agere proprio motu sinat: sicut dicit Augustinus de Ciuit. Dei. Ideo cum debuerit dare potentiam peccandi, & debuerit regere, saluo ordine suæ conditionis; si voluit peccare, debuit permittere: & si non voluit peccare, debuit conseruare.* De permissionis indifferentia idem sentiunt Albertus, Alexander, & Gregor. quos supra num. 3. retulimus, & Carthusianus in 1. dist. 47. q. vnica.

18. Durandus in eadem dist. 47. quæst. 1. ad finem tradit,

tradit, voluntatem permissionis secundùm gene-
ralem rationem nominis esse, qua liberi arbitrij
actiones *à Deo volita sunt in vniuersali, & in po-
tentia, & secundùm indeterminationem, ita vt præ-
sente obiecto, & excluso omni impedimento, non ne-
cessariò sequantur.* Permutatus est verborum or-
do, sententia tamen & verba eadem sunt apud
Conradus. authorem. Rectè etiam Conradus 1.2.quæst.79.
art.2.ad 2.prope finem ait: *Dei est permittere, vt
creatura libera, potentes deficere, agant secundùm*
Caietanus. *modum suum.* Sic etiam Caietanus 1.p.quæst.22.
art.2.prope finem: *Actus*, inquit, *peccati, quamuis
prohiberi, id est, non permitti potuisset; suauis tamen
dispositio liberi arbitrij creati hoc non exigit, sed ma-
gis vt sua vi se ipsum agat.* & q.23.art.5.§.*Ad quar-
tum*, circa med. *Suauis dispositio creaturarum ratio-
nalium manifestè est causa permissionis peccatorum;
dum homines quodã relinquuntur in manu consilij sui.*

19. Præterea Ioannes Bacho in 1. dist. 40. art.2.
Ioannes Bacho. inter medium & fin. refert & sequitur opinio-
nem cuiusdam authoris dicentis: *Alia Deus non*
Sic habet. *vult velle efficaci, sed solum permissiuè; & respectu
sic productorum voluntas diuina est causa actiua per
generalem, tribuens agenti particulari facultatem
agendi sic vel sic; non tamen determinat agens ad
aliquam, neque efficienter vult hanc vel illam. Et isto
modo voluntas diuina est causa actuum nostrorum,
quantumcumque deformium.*

20. Idem tandem colligitur ex Scoto, qui semper
docet, in mera permissione certo cognosci futu-
rum peccatum propter indifferentiam & inde-
terminationem, quam permissio relinquit. Ita do-
cet in 1.dist.41.longè post med. versic. *Sed adhuc*
& vers. *Primum istorum soluitur*, & dist. 47. fine.
Atque propter eandem rationem idem colligi-
tur ex plurimis aliis scholasticis.

SECTIO III.

Permissionem non solùm ad malitiam, sed etiam ad materialem actionem Patres referunt.

1. VT obstruatur quoad fieri possit solutionis
via, quam sect.1.num.14.retulimus, obser-
uare oportet apud Patres non solùm formalem
rationem malitiæ, sed etiam materialem illius
actionem permitti ea permissionis specie, quæ
directè negat causalitatem Dei vt aothoris. Id
quod sequentia testimonia confirmant. Clemens
Alexand. lib.1. stromat. circa med. latè probat,
Deum non fuisse causam eius mali, quod diabo-
lus committebat, dum per Græcã philosophiam
homines ad impietatem prouocabat. Rationem
verò reddit, quoniam Deus non operabatur illas
actiones, sed tantum non impediebat, idque pro-
pter meliores vtilitates colligendas. Præsertim
Clemẽs Alexand. notanda sunt illa verba: *Ad eos autem dicimus, in
faciendo, operando, & agendo causam intelligi. Id au-
tem quod non prohibet, hoc ipso remotum est ab ope-
ratione.* Et post alia multa in eandem sententiam
allata, concludit: *Diabolus autem cùm liberum ha-
beret arbitrium, & duci posset pœnitentia, & furari,
ipse quoque furti causa est, non autem Dominus, qui
non prohibuit.* Vbi manifestè notat, quantum Dei
permissio distet ab operatione & causalitate, in-
super hoc intelligi etiam de reali operatione, qua
Dæmon persuadet malum.

2. Et lib.4. stromat. in med. ait: *Restat igitur vt
breuiter dicamus, ea, quæ sunt eiusmodi, euenire, Deo*

*non prohibente; hoc enim solum seruat & prouiden-
tiam, & Dei bonitatem. Non est ergo existimandum,
eum operando exercere afflictiones, nec enim hoc cogi-
tare licuerit, sed non prohibere eos, qui eas exercent,
persuasum habere conuenit; & ad bonum vti audaci-
bus captis aduersariorum. Destruam*, inquit, *murum,
& erit in conculcationem.* Perpende, afflictiones *Isai. 4.*
exercere, materialem, & realem actionem esse,
atque illam à Deo non fieri, sed permitti.

Rursus diuinæ prouidentiæ perfectionem cir- 3.
ca singularia omnia in particulari, non minui, sed *Diuina prouidentia perfectio circa singularia nõ minuitur, sed cõmendatur.*
potius commendari ex eo, quod non determinet
voluntatem ad actiones malas, etiam pro mate-
riali, sed tantum permittat, probatur ex Cyprian.
lib.1.epist.3. ad Cornelium inter principium &
medium dicente: *Nonne duo passeres asso veneunt,* *Cyprianus.*
*& neuter eorum cadit in terrã sine Patris voluntate?
Cum ille neque minima fieri sine volũtate Dei, dicat,
existimat aliquis summa & magna, aut non sciente,
aut non permittente Deo, in Ecclesia Dei fieri?* Nota,
prius dixisse, neque minima fieri, sine voluntate
Dei: postea verò explicuisse permissionem.

Vt autem hoc clarius ostendant ipsa verba 4.
Cypriani, nota discrimen inter bonam electio- *Discrimẽ inter bonam & malam electionem.*
nem Episcoporum, & malam electionem: nã de
priori asserit, fieri *ex sententia Dei*; de mala autem
electione mali Episcopi, subdit: *Planè Episcopi nõ
de voluntate Dei fiunt, sed qui extra Ecclesiam fiunt,
sed qui contra dispositionem & traditionẽ Euangelij
fiunt: sicut ipse Dominus in duodecim Prophetis ponit,
& dicit: sibimet ipsis Regẽ constituerunt non per me.* & *Osea 8.*
iterum: *Væ vobis filij desertores, hæc dicit Dominus:* *Isai 30.*
*Habuistis consilium & non per me: & fecistis con-
uentionem non per Spiritum meum.* Vnde sic argu-
mentor. Consilium, conuentio, & Regem siue *Argumentũ contra prædeterminationem.*
Episcopum facere, atque his similia denotant,
non solùm malitiam, sed etiam ipsam materia-
lem entitatem actionis, & hanc magis immedia-
tè: at hæc non est ex voluntate Dei, sed ex per-
missione tantùm: non ergo determinat Deus ad
materiales actiones malas.

Damascenus lib.2.fidei cap.29.ante med.tra- 5.
ctans de operibus prouidentiæ ait: *Prouidentia
verò hæc quidem secundùm acceptationem; hæc autem
secundùm permissionem: secundùm acceptationem
sunt quæcumque sine controuersia bona sunt: sunt &
quædam secundùm permissionem.* Et huius exempla
subiiciens ait: *Aliquando sinit quippiam absurdum
fieri, permittitur & quis quandoque in turpem actio-
nem incidere.* Itaque de actione ipsa quæ turpis
est, loquitur, & de eo ipso ente, quod fit ab ho-
mine, ad quæ Deus non determinat, sed concur-
rit, permittens se determinari ab homine.

Clarius adhuc idẽ Damascenus in lib.4. fidei 6.
cap.20.in principio: *Solus profectò ipse est vniuerso-* *Damascen.*
*rum opifex: sed non ipse honorabilia aut ignominiosa
struit vasa, sed propria vniuscuiusque volũtate ac dele-
ctu.* Supple, struit. Quasi diceret: Non solus Deus.
& infra: *Cõcludit Scriptura omnia in incredulitate, &
dedit illis spiritũ compunctionis, vt oculis nõ videant,
& auribus non audiant: hæc omnia non vt Deo agente
accipienda sunt, sed vt Deo permittente ob liberam
agendi facultatẽ, quod sine violentia bonũ esse debet.*

Nemesius Episcopus Emissenus in lib.de na- 7.
tura hominis & animæ facultatibus cap.44.pro-
pe finem de permissione scelerum, & bonis, quæ
inde colligit Deus, tradit eandem fere doctrinam,
quam Damascenus citato lib. 2. de fide cap.29.
Insuper idem Nemesius eodem lib.de animæ fa-
cultatibus cap.40.inter med.& fin. *Opus*, inquit, *Nemesius.*

ipsum aliquando permittitur à prouidentia, aliquando prohibetur. Nam cum & ea nostra sit aliquid potestate, & prouidentia sit necesse est ab vtrisque quæ fiunt euenire. Nam si ex altero tantum acciderent, non esset alterum. Sed cum quæ fiunt mixta sint, aliquando proficiscentur a nostra voluntate, aliquando fient ratione prouidentiæ, aliquando manabunt ex vtroque. Vnde constat, opus quod permittitur, & non prohibetur, id est, non impeditur, manare, non ex vtroque, videlicet, prouidentia Dei & voluntate creata, sed ex sola voluntate creata. In postremo igitur cap. 45. in medio concludit: *Verùm illud perspicuum est, cùm dicimus, omnia rectè fieri, nos non de hominum vitiis loqui, neque de operibus, quæ in nostra potestate sita sunt, & à nobis fiunt; sed de prouidentiæ effectu, quæ in nostra potestate non sita sunt.*

8\. Augustinus toto lib. de corrept. & gratia probat, circa bona opera, Deum operari, vt nos velimus & faciamus: sed quando mentionem facit de prauis operibus, loquendi modum permutat ab actione in permissionem. Quemadmodum cap. 12. ad finem, comparans Adamum in statu innocentiæ cum hominibus eleuatis per gratiam Iesu Christi, ait: *Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere quod vellet: infirmis seruauit, vt ipso donante inuictissimè quod bonum est, vellent.*

Sic habet.

9\. Et lib. de diuinatione dæmonum, toto fere cap. 1. & 2. insistit in eo, quod displiceant Deo, quæ permittit, & fieri sinit. Quemadmodum in cap. 2. post med. ait: *Vnde colligitur, quod Deus aliquid & improbet iustus, & tamen permittat omnipotens. Hæc cùm dicta essent, concessum est, non ideo putandum aliquid iustè ac bene fieri, quia hoc omnipotens, quamuis ei displiceat, fieri tamen sinit: fatendúmque esse, etiam illa mala, quæ contra religionem, qua colitur Deus, fiunt, & displicere Deo iusto, & ratione iudicij eius ab omnipotente permitti.* Loquitur itaque de prædictionibus dæmonum, aliísque materialibus actionibus religioni contrariis, de quibus Augustinus contendit, non placere Deo, quòd à dæmone, vel ab hominibus fiant.

10\. Præterea in Enchiridio in fine cap. 97. & princip. cap. 96. ait: *Non ergo fit aliquid nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipse faciendo. Neque dubitandum est, Deum facere bene etiam sinendo fieri quæcunque fiunt malè.* Vbi non solùm agit de malitia, quæ comitatur ea quæ fiunt malè, sed etiam de reali actione & entitate quæ requiritur, vt fiant, etenim non fiunt, nisi quæ sunt entia. Illa igitur entia sinit, & non facit Deus: propterea enim vtitur Augustinus illa disiunctiua. Eadem argumentatio colligitur ex cap. 100. eiusdem libri, vbi ait: *Propterea namque magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat propter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatem: quia non fieret, si non fineret: neque vtique nolens sinit, sed volens. Neque fineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.*

Non solùm de malitia, sed de reali actione loquitur Augustinus.

Psalm. 110

11\. De Genesi ad lit. lib. 8. cap. 24 ait: *Deus bipertito prouidentiæ suæ opere præest vniuersæ creaturæ; naturis, vt fiant, voluntatibus autem, vt sine suo iussu, vel permissu nihil faciant.* Quid autem hoc loco significet *iussus*, dicemus num. 13. Sunt etiam ad rem præsentem omnia, quæ Augustinus docet de Genesi ad literam toto fere lib. 11. præsertim cap. 6. & cap. 9. 10. & 11, & 12. & lib. 83. quæst. q. 53. à medio.

12\. Prosper ad excerpta Genuens. dub. 7. post med. *Malè enim velle facillimum est malis, & eorum damnabilem voluntatem, non dubium est, à Dei voluntate concludi, vt effectum cupiditatis suæ, nisi ille permiserit, habere non possit.* Quare ad effectum etiam, non ad solam formalitatem malitiæ pertinere permissionem existimat Prosper. Vnde & Psalm. 110. ad illum versum: *Magna opera Domini*, ait: *Quando aliquid Deus contra suam voluntatem fieri sinit, misericordiam suam, iustitiámque demonstrat.* & in lib. sententiarum Prosperi sentent. 58. ex Augustino ait: *Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium, spiritualiúmque motionum: nihil enim fit visibiliter, & sensibiliter, quod non de inuisibili, & intelligibili summi Imperatoris aula, aut iubeatur, aut permittatur, secundùm ineffabilem iustitiam præmiorum, atque pœnarum, gratiarum & retributionum in ista totius creaturæ amplissima quadam, immensáque republica.*

Permissionē ad effectum, & non ad solam formalitatem malitiæ pertinere existimat Prosper.

Psalm. 110.

13\. Perpende primò, Prosperum hoc loco agere de munere atque influxu Primæ & summæ causæ. Nota secundò, non de sola malitia vel bonitate, sed etiam de spiritualibus motionibus (quales sunt volitiones, & intellectiones, quæ realiter sunt rationi rectæ, virtutibúsque contrariæ) pronuntiare disiunctiuam illam: *Aut iubeatur, aut permittatur.* Tertiò recole ex dictis tomo præcedenti de scientia disp. 44. sect. 3. duplex esse apud Patres imperium; aliud obligans, & dirigens; aliud verò exequens efficacem Dei voluntatem. Non igitur solum primum, sed præcipuè secundum imperium excluditur à Prospero, quando tradit, non iuberi à Deo eas actiones, quæ permittuntur. Qua etiam phrasi vsus est Augustinus supra num. 11.

Duplex apud Patres imperium.

14\. Quartò prædicta sententia citatur, quasi desumpta ex Augustino epist. 105. ad Sixtum, vbi eius verba non reperio. Sensus autem non solùm inde; sed etiam ex plurimis aliis locis sumi potuit. At verba cum perexigua mutatione desumpta sunt ex lib. 3. de Trinit. cap. 4. in med. vbi *Voluntas Dei est*, inquit, *Prima & summa causa omnium corporalium specierum atque motionum.* Cætera verba nihil discrepant à Prospero, qui mentem Augustini maluit retinere, quàm verba, quando addidit, *spiritualiúmque.*

Augustinus.

15\. Eandem edoctus sententiam Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 26. ait: *Neque in ipsis malæ voluntatis operibus Deus deserit operum suorum iustum ordinem: quia & hoc in ipso ordine habet, quod malam iustè deserit voluntatem. Quam tamen sic in suis malis operibus à se discedentem deserit, vt ibi permittentis Dei operatio bona non desit, &c.*

Fulgentius.

16\. Nazianzenus orat. 1. in Iulianum (quæ secundum recentiores editiones est 3. & incipit: *Audite hæc, omnes gentes.*) longiùs à princ. quàm à medio dicit, *vexationem Christianis obortam, vel à Diabolo inuectam, vel à Deo permissam ob eas causas, quas ipse nouit, fortasse propter superbiam, insolentiámque nostram purgatione indigentem.*

17\. Theodoretus lib. 5. epitome diuinorum decretorum, cap. 24. de Antichristo in medio, tractans illud 2. Thessalon. 2. *Mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio; Ea*, inquit, *de causa permittit sapientissimus, vt adueniat, & se ostendat ille scelestus & perditus. Clarum est enim, quod si Deus nollet, non appareret: non tamen actionem aut operationem eius voluntatem vocamus. Deus enim non est causa malorum, vt volunt etiam exter-*

ni Philo

ni Philoſophi. Neque enim ipſe Cain effecit homicidam, quia cùm vellet fratrem occidere, non prohibuit. Neque vt filij Iacob fratrem venderent, perfecit, quia eorum conatum non repreſſit. Inuenire enim poſſumus, illos quoque malè eſſe vſos libero ſua mentis arbitrio. Itaque Deus non perfecit, vt filij Iacob fratrem venderent, quæ fuit materialis actio, habens adiunctam malitiam; ſed tantùm permiſit, eorum conatus non reprimendo: atque eodem modo ſe habebit Deus circa operationes Antichriſti.

18. D. Leo ſerm. 16. de Paſſione Dom. ait: *Non inde proceſſit voluntas interficiendi, vnde moriendi: neque de vno extitit ſpiritu atrocitas ſceleris, & tolerantia Redemptoris. Non enim impias furentium manus immiſit in ſe Dominus, ſed admiſit: neque præſciendo quod faciendum erat, coëgit vt fieret, cùm tamen ad hoc carnem ſuſcepiſſet, vt fieret.* Nota primò, voluntatem interficiendi, & impias furentium manus immittere, eſſe materiales actiones peccatorum, quæ non potuerunt à Deo procedere. Secundò nota, non coëgiſſe, id eſt, nulla neceſſitate induxiſſe. Nam ſæpè Patres coactionem pro neceſſitate vſurpant. Tertiò quod ait, carnem ſuſcepiſſe, vt fieret, intelligendum eſt, vt pateretur ea, quæ præſciebat fore facienda, ſi carnem aſſumeret; non verò quod intenderet, atque vellet eas actiones fieri.

Tria notanda.

19. Gregorius lib. 6. moral. cap. 12. prope finem: *Iuſtus*, inquit, *& miſericors, mortalium acta diſponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus: atque ea, quæ permittit, ſic tolerat, vt hæc in ſui conſilij vſum vertat.* Non igitur ſola formalis ratio malitiæ, ſed reales etiam hominum actiones permittuntur, tolerantur, & conuertuntur in vſum diuini conſilij: ſed à Deo non cauſantur. & lib. 11. moral. cap. 5. ad illa verba Iob 12. *Si deſtruxerit, nemo eſt, qui ædificet. Omnipotens*, inquit, *Deus humanum cor deſtruit, cùm relinquit. Nec enim humanam mentem debellando deſtruit, ſed recedendo, quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi dimiſſa.* & infra: *Includit hominem, quem in ſuorum operum tenebris relinquit.*

Iob 12.

20. Inſuper 29. moral. cap. 15. aliàs 21. explicans illud Iob 38. *De cuius vtero egreſſa eſt glacies, & gelu de cælo quis genuit?* ait: *Cum enim de Abraham natus eſt Caiphas, quid aliud niſi gelu de cælo proceſſit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuiſſe ſe dicit, quia Iudæos, quos naturaliter ipſe bonos condidit, iuſto iudicio per eorum malitiam frigidos à ſe exire permiſit. Dominus enim author eſt naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos permiſit viuere tolerando patienter.* Similia docet longè inferiùs cap. 24. iterum explicans eundem verſum. Eadem acceptione atque proprietate permiſſionis de malis operibus Diaboli loquitur ſæpè lib. 33. moral. cap. 13. aliàs 18. & 19. & lib. 2. moral. cap. 6. Vnde ſententiam eandem cum perexigua mutatione verborum deprompſit Iſidorus lib. 3. ſentent. cap. 5. non procul à principio.

Iob 38.

21. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ & prædeſtinationis cum libertate cap. 2. ante med. *Deus*, inquit, *mala, quæ non facit, dicitur facere, quia permittit. Nam dicitur hominem indurare, cùm non emollit; ac inducere in tentationem, cùm non liberat.* Et in Dialogo de caſu diaboli, in extrema totius operis concluſione ait: *Nempe non ſolùm habet aliquis à Deo quod Deus ſponte dat, ſed etiam quod iniuſtè rapit, Deo permittente: & ſicut dicitur Deus facere, quod permittit fieri, ita dicitur dare, quod permittit rapi. Quoniam igitur permittente Deo, Angelus malus per rapinam vſus eſt poteſtate à Deo ſponte data; à Deo habuit vti, quod non eſt aliud, quàm ipſum velle. Non eſt enim aliud velle, quàm vti poteſtate volendi: ſicut idem eſt loqui, & vti poteſtate loquendi.* Pondera quod in Angelo malo Deus fecit, & dedit ipſum velle; ſed non aliter, niſi permittendo, vt Angelus malus vellet, faceret & raperet. Ergo Deus non determinauit Angelum malum etiam ad materialem entitatem volitionis illius.

Similiter prius in cap. 20. eiuſdem Dialogi circa medium dixerat: *Cùm diabolus voluit, quod non debuit, hoc ille à Deo accepit, quia Deus permiſit; & non accepit, quia Deus non conſenſit. Cùm igitur Diabolus conuertit voluntatem ad quod non debuit; ipſum velle, & ipſa conuerſio fuit aliquid: & tamen non niſi à Deo, & de Dei voluntate aliquid habuit, quoniam neque velle, neque mouere potuit voluntatem, niſi illo permittente.* Nota, non ſolùm auerſionem à Deo, ſed etiam conuerſionem ad obiectum prohibitum, & ipſum velle, quod eſt aliquid, hæc omnia eſſe à Deo permittente. Non igitur à Deo prædeterminante, vel inclinante ad illa, ſed taliter præbente concurſum, vt permitteret flecti, & determinari ad tale obiectum prohibitum. Denique Anſelmus in libello de voluntate Dei verſus finem ait: *Permittens voluntas eſt, quæ permittit aliquid fieri, etſi diſpliceat quandoque, vnde dicitur: Quem vult indurat, & cui vult miſeretur.* 22.

Auerſio à Deo, & conuerſio ad obiectum prohibitũ, ſunt à Deo permittente.

Hugo Victorinus variis in locis ſæpè repetit, Deum non facere, nec cauſare mala opera; nec impellere ad ruinam, ſed permittere, & ordinare ad bonum. Veluti lib. 1. de Sacramentis p. 2. cap. 18. vſque ad caput 23. & p. 5. cap. 29. & lib. 1. eruditionis Theologicæ ex Miſcellaneorũ cap. 175. Quamuis hanc veram ſententiam nonnihil maculauerit alia, quam referemus diſp. 33. ſect. 3. fine. Plura teſtimonia Patrum de permiſſione videbimus infra diſp. 35. ſect. 6. & diſp. 43. ſect. 3. & ſequentibus, & tota diſp. 44. 23.

Rectè igitur antiquiſſimum Eccleſiæ ſenſum aſſecutus Archiepiſcopus Colonienſis in Enchiridio Chriſtianæ inſtit. tractatu de Sacramento pœnitentiæ, prope titulum de confeſſione, cap. *paucis tantum.* fol. 100. ait: *Licet Deus præſciuerit, hominem caſurum; non tamen per hanc præſcientiam, homini naturale illud donum (quod creando impertiit) ademit: aut vt ſic ageret, coëgit, ſeu impulit. Deus enim ita præuidet, ac determinat contingentia, vt non tollat modum agendi naturæ inditum; ſed determinat actiones ſicut fiunt. Præuidit Deus Iudæ malam voluntatem, permiſit, vt proderet Chriſtum, non coactus, ſed voluntariè, & decreuit quomodo Iudam ſic voluntariè peccantem perderet. Non ergo Iudas peccauit neceſſariò.* Quod ſi Deus materialem actionem proditionis phyſicè prædeterminaſſet; impuliſſet Iudam, illique impoſuiſſet neceſſitatem. 24.

Archiepiſcopus Colonienſis.

Ex his omnibus colligitur, rectè cũ omnium Patrũ de permiſſione ſententia conſpirare argumentum illud Tertulliani, quo probat ea quæ permittuntur, non ex mera & tota voluntate procedere, ſed ex voluntate quaſi inuita, & quæ patitur aliquid ſibi quodammodo contrarium, vnde cauſam ſumat: vt magis explicuimus diſp. 19. ſect. 2. & 3. & diſput. 21. ſect. 2. Quapropter non prædefinit Deus ea quę permittit, nam præ- 25.

Prædefinitio eſt mera voluntas, & tota ex ipſo Deo exiſtens.

definitio est mera voluntas, & tota ex ipso Deo existens, non quasi inuita, nec passa sui causam.

Tertullian. Tertullianus itaque in exhortatione ad castitatem non procul à principio ait: *Si quædam videntur voluntatem Dei sapere, dum à Deo permittuntur; non statim omne quod permittitur ex mera & tota voluntate procedit eius qui permittit. Ex indulgentia est quodcumque permittitur, quæ etsi sine voluntate non est, quia tamen aliquam habet causam in loco cui indulgetur, quasi de inuita venit voluntate, passa causam sui, quæ cogit voluntatem. Vide qualis sit voluntas, cuius altera sit causa.*

26. Rursus in libro de fuga in persecutione, non procul à principio, sæpe vtitur permissionis voce, quoties dæmoni permittitur facultas excitandi persecutionem aduersus Christianos, & extrema verba orationis Dominicæ ita explicat: *Id est, ne nos induxeris in tentationem, permittendo nos maligno. Tunc enim eruimur à Diaboli manibus, cùm illi non tradimur in tentationem.*

SECTIO IV.

Non solùm de malitia, sed etiam de materiali operatione loquuntur Patres dicentes, non fieri à Deo.

1. HOc vnum restabat probandum ex illis principiis, ex quibus argumenta confecimus sect. 1. & 2. Hoc autem sæpe docuit Augustinus. Veluti 5. de Ciuitate cap. 8. ante med. *A quo*, inquit, *sunt omnes potestates, quamuis ab illo non sint omnium voluntates.* & sequenti cap. 9. inter med. & finem: *Sicut enim omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator est, non voluntatum. Malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.* Sed magis ex professo lib. 12. de Ciuit. cap. 6. & 7. & lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 28. docet, Deum non fuisse authorem & causam malæ voluntatis; sed illius primam causam esse bonam potentiam voluntatis à Deo creatam, in quantum deficiens est. Quem sequuntur Magister, & communiter Scholastici in 2. dist. 34. à principio. In his omnibus locis non solùm de malitia, sed etiam de voluntate, quæ mala est, & realiter contraria virtuti, loquitur Augustinus.

Augustinus.

2. Sic etiam lib. 2. de libero arbitrio cap. vltimo ex professo tractans eandem quæstionem concludit, esse indubitabile, *ad Deum non pertinere motum illum auersionis, quem fatemur esse peccatum*: vt vidimus disp. 28. sect. 2. num. 15. Et in sequenti cap. 1. lib. 3. inter med. & finem ait: *Quid opus est quærere vnde iste motus existat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono ad commutabile bonum; cùm eum non nisi animi & voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur?* Itaque non à Deo, sed ab animo ducit originem. Nota, *motum*, sæpe ab Augustino vsurpari pro eo, quod Scholastici huius temporis appellant materialem actum: qui propterea defectiuus appellatur & non defectus, quoniam eum tali materiali actu defectus est necessariò coniunctus. Alioqui vt solam rationem formalem malitiæ significaret, debuisset dicere, non defectiuum motum, sed defectum.

3. Rursus de spiritu & litera cap. 31. *Nusquam legimus: Non est voluntas, nisi à Deo: & rectè non scriptum est, quia verũ non est. Alioquin etiam peccatorum, quod absit, author est Deus, si non est voluntas, nisi ab illo. Quoniã mala voluntas, iam sola peccatum est, etiamsi desit effectus, id est non habeat potestatem.* Perpẽde vim illationis. Ex eo præcisè, quod non sit voluntas, nisi à Deo, sequitur, Deum esse authorem malorum. Hanc consequentiam si negaueris Augustino, atque dixeris, aliud esse voluntatem, aliud verò malitiam, quæ ex voluntate consequitur: & Deum non esse authorem malitiæ, sed tantum voluntatis, ex quo consequitur malitia: nonne concludes, infirmum & inefficax fuisse argumentum Augustini? Oportet igitur illius mentem eam fuisse, quæ verè fuit, & quam verba sonant, nimirum, authorem volitionis particularis, eo ipso authorem esse malitiæ, quæ cum illa est necessariò coniuncta. Cæterum non erit author, si ad illam non determinat, sed determinatur à nobis.

Illationis vis.

Aliud non minùs efficax argumentum sumitur ex Augustino lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. paulò post medium, vbi, *Obduratio*, inquit, *Dei est nolle misereri, vt non ab illo irrogetur aliquid, quo fit homo deterior; sed tantum, quo fit melior, non erogetur.* Sed materialis volitio ab intrinseco repugnans diuinæ legi est aliquid, quo fit homo deterior. Ergo hæc materialis volitio non irrogatur à Deo. Ergo non causatur à Deo per physicam prædeterminationem. 4.

Efficax argumentum ex Augustino desumitur.

Præterea lib. 12. Confess. cap. 11. sic Deum alloquitur. *Hoc solùm ante non est, quod non est; motúsque voluntatis à te, qui es, ad id, quod minus est: quia talis motus delictum, atque peccatum est.* Fatetur ergo, non solùm nihil, seu priuationem entitatis non esse à Deo, sed etiam ipsum realem & existentem motum, quo voluntas, tendens in bonum creatum recedit à Deo. Tandem in libro de peccator. merit. & remissione cap. 18. tradit, *nefas esse concedere, Deum esse authorem voluntatis malæ.* & infra: *Malam voluntatem non habemus ex Deo.* & rursus: *Quod a Deo nos auertimus, nostrum est. & hæc est voluntas mala.* 5.

Idem dogma ex mente sui magistri Fulgentius & Prosper expressè, atque frequenter tradiderunt, simul cum operatione & causalitate Dei, negantes prædestinationem ad talia opera peccatorum. Et quamuis de prædestinatione dicendum sit ex instituto disp. 35. sect. 1. & 2. nihilominus necessarium fuit hîc inserere illa testimonia, quæ magis expressè de causalitate, atque operatione loquuntur. Fulgẽtius ergo lib. 1. ad Monim. cap. 19. initio. *Mala*, inquit, *voluntas non pertinet ad optimum creatorem. Ad voluntatem igitur malam Deus hominem non prædestinauit, quia homini eam daturus ipse non fuit. Quomodo enim Deus hominem, quem ad imaginem suam fecit, prædestinaret ad malam voluntatem, quam ipse non fecit?* Igitur non solùm malitiam, sed etiam voluntatem, hoc est volitionem, quæ mala est, Deus non fecit, non dedit, non causauit. Et post pauca: *Isti ergo, qui se elongant, & fornicantur à Deo, vtique peccando pereunt per suam malam voluntatem, quæ non est ex Deo.* 6.

Fulgentius, & Prosper negãtes prædeterminationem.

Fulgentius.

Et eodem lib. 1. ad Monimum cap. 24. initio ait: *Deus itaque omnia opera hominum, siue bona, siue mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit; sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit.* Obserua exclusiuam, vnde sic argumentor. Materialia opera peccatorum, etiam præcisa ratione formali malitiæ, non sunt bona opera, quæ Deus se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit. Ergo illa Deus non prædestinauit. Notandum est, quod hîc filij gratiæ dicuntur, etiam præsciti, 7.

præsciri, quamdiu sunt in gratia, vel exercens aliqua opera gratiæ. Quare illorum opera prædestinata sunt. Eadem vis exclusiua est in verbis, quæ infra subiicit. *Præsciuit enim voluntates hominum malas & bonas: prædestinauit autem non malas, sed solas bonas.*

8. Et eodem lib. 1. cap. 26. initio ait: *Deus non est author malarum cogitationum.* Cogitationes autem constat, esse reales actiones. Et cap. 27. ante med. *Scriptum namque est: Vias, quæ à dextris sunt, nouit* Prouerb. 4. *Dominus: peruersæ autem sunt, quæ à sinistris sunt. Vias ergo, quas Deus fecit nouit; quas non fecit, perdidit, quia eas non nouit. Vnde scriptum est: Nouit Dominus vias iustorum, & iter impiorum peribit.* Psalm. 1. Nota, sinistram viam significate operationem ipsam & realem tendentiam in obiectum diuinæ legi contrarium.

9. Non minùs aperta sunt apud Prosperum de hac re testimonia, præsertim ad obiectiones Vincentianas, vbi tam fœliciter, atque fideliter Augustini mentem assequutus est, vt tanquam proprium opus Augustino tribuatur sub titulo. *Ad articulos sibi falsò impositos.* Prosper. Ille igitur in responsione ad obiectionem quartam, tanquam insanas & rationi contrarias refutat propositiones duas. Altera est: *Deus vult vt diabolo seruiatur.* Quod si Deus vellet ac prædefiniret, vt homines exercerent reales actiones adorandi dæmoné, petendi ab eo consilium & auxilium, atque obediendi eius imperio; Deus vellet, vt diabolo seruiatur. Altera propositio est: *Deus creat plurimos homines, vt non Dei, sed diaboli faciant voluntatem.* Hanc autem similiter sequeretur esse veram, si Deus eo fine crearet quoscunque illorum hominum, qui peccaturi sunt, vt eos physicè prædeterminaret ad actiones realiter consentientes voluntati dæmonis & illius expletiuas; ac realiter contrarias voluntati Dei.

10. Rursus non de sola priuatione, sed etiam de reali entitate voluntatis, & actionis loquitur, quando ad obiectionem 10. ait: *Detestanda & abominanda opinio est, quæ Deum cuiusque malæ voluntatis, aut malæ actionis credit authorem.* Et ad obiectionem 13. *Nefas est Deo adscribere causas talium ruinarum, qui etsi ex æterna scientia præcognitum habet, quid vniuscuiusque meritis retributurus sit; nemini tamen per hoc quod falli non potest, necessitatem aut voluntatem intulit delinquendi.* Nota valde, necessitatem aut voluntatem non intulisse; ac pondera, hoc esse in sensu composito cum præscientia & eius infallibilitate, id enim significant illa verba: *Per hoc quod falli non potest inferri necessitatem.* Nimirum vbi ante infallibilem scientiam non erat necessitas: alioqui non inferretur, sed supponeretur: vnde loquitur de necessitate antecedente, non de consequente. Subdit præterea Prosper: *Neque in tali negocio quidquam diuinæ voluntatis interuenit: cuius ope, scimus, multos, ne laberentur retentos; nullos autem vt laberentur impulsos.* Essent autem impulsi, quicumque prædeterminati fuissent Dei physica præmotione ad materialem actionem, cum qua inseparabiliter coniunctus est lapsus & culpa. Et in hoc negocio non solùm aliquid, sed etiam plurimum diuinæ voluntatis interueniret.

11. Similiter ad obiectionem 16. & vltimam ait: *Ij, cùm à pietate deficiunt, non ex Dei opera, sed ex sua voluntate deficiunt; neque impelluntur vt cadant; neque eiiciuntur vt deserant; casuri autem & recessuri ab eo, qui falli non potest præsciuntur.* Si autem opus Dei est determinare ad materialem actionem, cui inseparabiliter coniunctus est defectus & casus, iam ex Dei opere deficiũt, & impelluntur, vt cadant. Ac denique obiectione 15. concludit: *Non est ergo consequens, sicut putant, qui talia obiiciunt, vt Deus, quibus pœnitentiam non dederit, resipiscentiam abstulerit: & quos non leuauerit, allíserit; cùm aliud sit insontem in crimen egisse, quod alienum est à Deo; aliud peccatori veniam non dedisse, quod de peccatoris est merito.* Prosper igitur ex parte Dei solummodo concedit negationem abundantioris gratiæ, sed prorsus negat aliquam ex parte Dei actionem esse, ex vi cuius homo ad crimen impellatur, vnde neque impellatur ad actionem, quæ quidditatiuè habet annexam rationem criminis.

Chrysostomus ad Roman. 7. serm. 13. ad illa verba: 12. Rom. 7. *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum;* ait: *Omnia ad solum voluntatis propositum referuntur. Non enim pertinet peccatũ ad animæ, carnis, ac voluntatis substantiam. Sed illa quidem Dei sunt opera; quòd verò ex nobis est, illarum est motio, quæ eo ducit, quo nos vtique voluerimus. Voluntas quippe per se quidem naturaliter inserta, atque ex Deo est: quod verò talis est, nostrum est atque ex nostra sententia natum.* Nota primò, propositum voluntatis & motionem animæ quæ ducit eo quo volumus, esse actum realem, & positiuum, liberè tendentem in obiectum. *Motus animæ, & voluntatis propositum actus realis & positiuus.* Nota secundò contrapositionem, vt anima, caro, & voluntas sint opera Dei: at verò propositum & motio ex nobis, & nostrum & ex nostra sententia natum, quando peccatum est: quapropter Dei opus non est.

Rursus 2. ad Timoth. 4 hom. 8. in morali col. 13. 2. *Scito*, inquit, *quod Deus omnia prouidet, quod liberi arbitrij conditi sumus, quod alia quidem operatur, alia verò permittit: quod nihil mali vult fieri: quod non ex sola ipsius voluntate fiunt omnia; sed ex nostra quoque. Mala omnia ex nostra tantummodo fiunt. Bona omnia ex voluntate nostra, & ipsius adiutorio. Quod nihil ipsum latet: non tamen quia nihil ipsũ latet, idcirco omnia operatur ipse.* Vide quoties excipiat aliqua opera, quę nec Deus operetur, nec ex Dei voluntate, sed ex nostra tantũmodo fiant.

Cyprianus ad Demetrianum non valdè procul à principio, inquit: 14 *Deus cùm sit Mundi Dominus, & rector, & cuncta arbitrio eius & nutu gerantur, ne quidquam fieri possit, nisi quod aut fecerit, aut fieri ipse permiserit,* &c. Et in libro de vnitate Ecclesiæ, aliàs de simplicitate Prælatorum propius ad med. quàm ad principium ait: *Hinc hæreses & facta sunt frequenter & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet vnitatem. Fieri verò hæc Dominus permittit, & patitur, manente propriæ libertatis arbitrio.*

Damascenus 2. fidei cap. 25. post med. ait: 15. *Cui igitur horum subiiciemus ea, quæ per homines fiunt, si homo non est causa & principium actionum? Non enim fas est Deo adscribere, quandoque turpes & iniustas actiones fore.* Vnde in eo capite & clarius in sequenti cap. 26. colligit, similium actionũ principium esse arbitrium indifferens ad vtramque partem, vt potens moueri & non moueri, agere & non agere. Et Nemesius lib. 7. philosophiæ Nemesius. cap. 1. aliàs lib. de animę facultatibus cap. 39. ante med. *Nec fas est*, inquit, *Deo adscribere turpes interdum actiones, & iniquas, neque necessitati.*

Leo Magnus sermone 8. de ieiunio septimi 16. mensis prope initium, exponens illud Ecclesiastici 18. Ecclesiast. 18. *Post concupiscentias tuas non eas., & à voluntate*

voluntate sua auertere, ait: *Cum autem sint in animis hominum multæ bonæ concupiscentiæ, & laudabiles voluntates, quid est quod iubetur, vt nostris non consentiamus affectibus: nisi quod ab illa concupiscentia prohibemur, & ab illa voluntate reuocamur, cuius ortus ex nobis est, & ideo mala pronunciatur, quia nostra esse conuincitur? Ad distinctionem igitur concupiscentiarum, quæ sunt ex Deo, bene homini dictū est: post concupiscentias tuas non eas, vt quas cognouerit proprias, sciat esse vitandas. Merito ergo Dominus noluit in oratione, quam tradidit, nos ad Deum dicere, fiat voluntas nostra. sed fiat voluntas tua: hoc est non illa quam caro incitat, sed quam Spiritus sanctus inspirat.* Coocupiscentia & voluntas realis operatio est, & tamen illa non est ex Deo, quando ducit ortum ex oobis.

17 Eusebius tādem lib. 6. de præparatione Euangelica cap. 9. uon procul à principio: *Prophetia de Iuda*, inquit, *diligentius verba examinata, non fuisse Deum causam proditionis, ostendunt: sed solùm significasse quod præuiderat ex malignitate eius futurum.* & post pauca concludit, *eum qui præscivit non esse causam omnium, quæ præsciuit.* & prope medium eiusdem cap. ait: *Omnia Deus ab æterno videt antecedentia, sequentia, causas rerum atque effectus: nec tamen omnium ipse causa est.* Et post pauca: *Non ergo præcognitio futurorum causa.* Loquitur autem de volitione, & actione, quæ futura est mala. Ex quibus sumitur explicatio eorum, quæ scripserat in eodem lib. 6. cap. 5. ante med. dicens: *Deum esse causam omnium, etiam eorum, quæ voluntatis nostræ sunt; & de omnibus dictum esse: Ipse dixit & facta sunt*, &c. Intelligit namque de bonis actionibus absolutè; de malis autem, ea præcisa ratione, quatenus Deus generali concursu ad illas influit, sed ooo determinat, nec causat, vt illæ potius, quàm honestæ producautur actiones.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrùm Tridentina permissio, comparata cum contrariis erroribus, probet, non prædeterminari materialem actionem peccati.

SECTIO I.

Tridentini sextus Canon sextæ sessionis expenditur.

1. HVIVS Canonis verba sunt. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere: sed mala opera, ita, vt bona, Deum operari, non permissiuè solùm, sed etiam propriè & per se à Deo, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli; anathema sit.*

2. *Dico primò.* Ad huios explicationem dico primò. Licet hoc decretum dirigatur contra omnes errores, qui Deum peccati authorem faciunt: peculiariter tamen, atque eisdem verbis improbat Philippi Melanchthonis blasphemiā, qui in annotationibus ad epistolam ad Rom. cap. 9. ita scribit: *Nos verò docemus, non solùm permittere Deum creaturis, vt operentur: sed ipsum omnia propriè agere. sicut fatentur, proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria esse, siue quæ media vocantur, vt comedere & bibere, communia cum brutis: siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlij seueritatem animaduertentis in filium. Constat enim, Deum omnia facere non permissiuè, sed potenter, id est, vt sit eius propria Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio.* & post paoca: *Ergo non est cur frigidum glossema admittamus, Deum mala permittere; non etiam facere.* Hæc refert Ruardus Tapper art. 7. de libero arbitrio longè post med. pag. 359.

Philippi Melanchthonis blasphemia.

Nihilominus idem hæreticus in aliis suis operibus non solum diligenter oppugnauit præcedeotem errorem, dissoluitque omnia illius fundamenta: sed etiam io epitome moralis philosophiæ, edita anno 39. recantauit torum locum citatum ex annotationibus in capite 9. ad Roman. & in alia editione earundem annotationum non est passus manere illam blasphemiam, sed totam sustulit. Atque in locis commonibus excusis anno 36. & 38. expressè ait: *esse certum illas figuras verborum: Indurabo cor Pharaonis, & similes, significare permissionem, non voluntatem efficacem: vt, ne nos inducas in tentationem*, id est, *ne sinas non induci.* Hæc refert Ruardus dicto art. 7. pagin. 360. fine & 361. fine. 3

Dico secundò. Prædictus Caoon decernit imprimis, *esse in potestate hominis vias suas malas facere.* Vbi ponderanda sunt verba; neque enim significant, id esse vtcumque possibile, sed significant potestatem indifferentem, nulla necessitate determinatam, vt vias suas malas faciat, imò solutam vt possit non facere, si velit. Hanc esse mentem Concilij, probo primò, quia quibus in rebus nostra in potestate situm est agere, in iis etiam & non agere sitom est in nostra potestate: & in quibus rebus non agere est in nostra potestate, iu iis etiam est in nostra potestare agere: vt disertis verbis docet Aristoteles 3. Ethicor. cap. 5. & S. Thom. ibi lect. 11. & notaoimus præcedenti tomo de Scientia, disp. 49. sect. 10. 4.

Probatur primò.

Confirmatur, quia illa phrasis, *esse in potestate*, apud Philosophos & Theologos significat dominium supra proprias actiones, vt illas flectat, quo voluerit, vt constat ex dictis in eodem tomo de Scientia, disp. 41. sect. 1. Insuper illud verbum *facere*, seu *agere*, prout inter Catholicos & Hæreticos hoc tempore affirmatur, aut negatur, denotat eandem libertatem solutam vinculo necessitatis: vt ostendimus eodem tomo de Scientia disp. 45. sect. 1. 5.

Esse in potestate apud Philosophos, & Theologos dominiū supra proprias actiones significat.

Probatur secundò, quia diuino decreto necessitatem afferente adhuc hominem posse sua sponte, vt causam particularem cooperari caosæ vniuersali; sicque posse suas vias malas facere, apertè fatentur hæretici nostri temporis, dum suos errores defendunt: vt constabit ex plurimis eorum fragmentis, referendis in sect. 4. Ergo Tridentinum non definiuit huiusmodi potestatem; sed illam, quam hæretici negant, nimirum indifferentem & sui dominam, vt si velit, faciat malas vias suas; si non velit, non faciat. Probatur Consequentia, quia Tridentinum contra hæreticos non definit illud solum, quod illi concedunt, sed aliquid amplius, quod illi negant. 6.

Dico tertiò. Ex prædicto decreto ita explicato sumitur efficax argumentum pro uostra sententia, quoniam si materialis actio peccati physicè prædeterminaretur à Deo: seqoereretur, oou esse in potestate hominis, vias suas malas facere, vel non facere. Nam quando Deus negauerit physicam prædeterminationem ad materialem actionem malæ viæ, in sensu composito cum ea oegatione, nullo modo erit in potestate hominis vias suas malas facere. Rursus, data physica prædetermina 7.

Ex prædicto decreto efficax argumentum pro nostra sententia.

determinatione ad materialem actionem malæ vix in ſenſu compoſito cum illa, nullo modo erit in poteſtate hominis vias ſuas malas non facere. Vnde tota poteſtas faciendi vias malas, vel non faciendi, penes ſolum Deum reſidebit: in homine verò poſſibile fuerit potentia merè paſſiua: vt in ſimili argumentabamur in prædicto tomo de Scientia diſp. 52. ſect. 1. & 4.

8. *Ponere vel auferre prædeterminationem non eſt in hominis poteſtate.*

Confirmatur, quia ponere vel auferre prædeterminationem phyſicam, non eſt in poteſtate hominis, ſed in poteſtate ſolius Dei. Quapropter antecedens eſt illa neceſſitas, quam inducit prædeterminationis huius ablatio, vel poſitio. Porro antecedens neceſſitas directè pugnat cum indifferentia libertatis: ſicut probatum eſt in eodem tomo de Scientia diſp. 33. & multis ſequentibus, & dicemus etiam diſp. 58. ſect. 2. & 3.

9. Nec in hoc argumento via relinquitur diſtinguendi materialem actum, quem facere non ſit in poteſtate hominis: & formalem rationem malitiæ, quam facere ſit in poteſtate hominis. Nam liquido conſtat non alia ratione in poteſtate hominis eſſe facere, vel non facere rationem formalem malitiæ; niſi quatenus in eius poteſtate poſitum eſt facere, vel non facere materialem actum, quo liberè producto neceſſariò & inſeparabiliter adeſt eius malitia; & quo prætermiſſo, ſeu vitato, implicat contradictionem, illius malitiam fieri ab homine. Sed de hoc iterum num. 13.

10. *Propoſitio in prædicto canone definita.*

Dico quartò. In poſteriori membro eiuſdem Tridentini decreti definitur hæc propoſitio. *Mala opera Deus non operatur propriè, & per ſe, ſed permiſſiuè ſolùm.* Neque enim Concilij mens ſolummodo fuit definire, non eſſe per omnia ſimilem modum, quo Deus cauſat mala, & cauſat bona; ſed præterea definire voluit, inter bona & mala non eſſe ſimilitudinem, neque in eo præciſè, quod ſicut bona opera Deus cauſat non permiſſiuè ſolùm, ſed etiam propriè, & per ſe; ita etiam mala opera.

11. Probatur primò, quia ſi dicamus, hoc decreto ſolummodo damnari eos, qui dixerint, mala opera eſſe per omnia æqualia bonis operibus, quantum ad concurſum Dei; conſequens erit, vt hoc decreto nihil ſtatuerit Tridentinum contra eos hæreticos, qui dicunt, opus eſſe concurſu ſpeciali, & ſupernaturali Dei ad opera pietatis; nihilominus tamen Deũ per generalẽ concurſum Primæ cauſæ eſſe authorem & cauſam impellentem ad omnia opera mala: vt videbimus ſect. 4.

12. *Tridentini Patres Deũ opera media operari animaduerterunt.*

Probatur ſecundò, nam Tridentini Patres in eodem contextu annotationis Melanchthonianæ animaduerterant, non ſolùm opera mala, ſed etiam opera quæ media vocantur, vt comedere & bibere, Deum operari non ſolum permiſſiuè, ſed etiam potenter. Nihilominus prætermiſſis ſub ſilentio mediis operibus, anathematizant errorem, quod attinet ad mala opera. Ergo intendunt de malis operibus negare non ſolùm eam cauſalitatem, quæ propria eſt operum ſupernaturalium, veluti vocationis Pauli; ſed etiam eam cauſalitatem propriè & per ſe, quæ conuenire poteſt operibus mediis.

13. Varias expoſitiones atque ſolutiones ad præſens decretum Tridentini adhibent phyſicæ prædeterminationis authores, quas ſect. 6. & 7. refutabimus. Nunc dicamus contra primariam & cæterarum radicem, quæ, videlicet, concedit implicitè, quod Deus materialem actionem peccati operatur propriè & per ſe, & non permiſſiuè ſolùm. Aſſerit enim Concilium Tridentinum & Patres intelligendos eſſe de ſola formali ratione malitiæ, quando decernunt, quod Deus mala opera non operatur propriè, ſed permittit. *Solutio.*

14. *Dico quintò.*

Contra quam ſolutionem dico quintò. Non de ſola ratione formali malitiæ, ſed etiam de materiali actione Tridentinum loquitur, quando decernit, quod Deus non operatur mala opera propriè & per ſe, ſed permiſſiuè ſolùm. Probatur primò generalibus illis rationibus, quas diſp. 31. ſect. 1. à n. 14. vſque ad finem attulimus. *Probatur primò.*

15. Probatur ſecundò, nam cùm facile poſſet Tridentinum dicere: *Malitiam Deus non operatur propriè & per ſe*; non caſu, ſed magno Dei conſilio id non dixit; ſed ait: *Mala opera*, &c. Quo videlicet complexo prius ſignificatur opus ipſum materiale, deinde illius malitia; vt cùm dicis, *corpus mortuum*, non ſolùm priuationem & mortem, ſed etiam materialem entitatem corporis ſignificas.

16. *Exemplum à Tridentino adductũ nõ ſolam rationem formalem perfidiæ, ſed etiã materialem actionẽ ſignificat.*

Confirmatur primò, nam exemplum, quod adducitur à Tridentino, videlicet proditio Iudæ, non ſolam ſignificat rationem formalem perfidiæ, ſed etiam materialem actionem inſidiarum, & traditionis in manus inimicorum. Atque idem colligitur ex aliis exemplis Melanchthonis, quæ num. 2. retulimus, nam de illis omnibus idem tacitè pronunciat Tridentinum, quod de proditione decreuit expreſsè. Etenim realis actio fuit Manlij ſeueritas animaduertentis in filium, & Dauidis adulterium.

17. *Modus loquendi Conciliorum exactus ad rigidam proprietatem dictionis.*

Confirmatur ſecundò, quia Conciliorum omnium ac præcipuè Tridentini modus loquendi eſſe ſolet exactus ad rigidam proprietatem dictionis philoſophicæ ſimul ac Theologicę. Quapropter eius verba non ſunt ad improprium ſenſum detorquenda. Eſſet autem impropria locutio, ſi ſolam & præciſam rationem malitiæ appellaret mala opera: perinde vt ſi præciſam rationem tenebrarum appellares corpus tenebroſum.

18. Probatur tertiò, nam operatio, quæ in hoc ſecundo membro Canonis remouetur à Deo, eſſe debet eadem ipſa operatio, cuius poteſtas in primo membro eiuſdem Canonis tribuitur homini. Ideo quippe tribuitur homini, vt remoueatur à Deo. At verò in priori membro tribuitur homini poteſtas faciendi, & nõ faciendi non ſolùm malitiam; ſed etiam materialem illius actionem: vt oſtendimus num. 9. Ergo in poſteriori membro remouetur à Deo non ſolùm operatio malitiæ, ſed etiam propria & per ſe operatio materialis actionis. Vnde reſpectu illius relinquitur mera permiſſio.

19. *Si Tridentinum ageret de præciſa ratione malitiæ, cum eo ſentiret Caluinus.*

Probatur quartò, quia, ſi Tridentinum agit de præciſa ratione malitiæ, non verò de materiali actione; conſequens eſt, cum eo rectè ſenſiſſe Caluinum, Zuvinglium, Bezam, Melanchthonem, & alios, quando ſuos errores temperarunt, ac limitarunt, vt Deus non malitiæ, ſed ſolius actionis author eſſet: vt ſequentibus ſectionibus oſtendemus. Confirmatur, quoniam aliquæ ex illis explicationibus tempore priores fuerunt, quam ſexta Seſſio Concilij Tridentini: ac proinde non eſt veriſimile, illas fuiſſe à Patribus ignoratas, aut approbatas; ſed potius vno verbi gladio, ſimul cum primo errore fuiſſe transuerberatas. *Cõfirmatur.*

SECTIO

SECTIO II.

Quid huius temporis hæretici dixerint de materiali actione peccati, præcisa ratione formali.

1. NIsi color ille obſcurus & languidus, quem attritu quaſi limantis coticula radit ex ære, perſpicaciſſima, & exactiſſima obſeruatione cõparatus fuiſſet cum ignito ſplendore auri; nullus hominum perueniſſet ad tantam illios dignoſcendi peritiam, quanta plurimi pollent artifices, vt lapidibus Lydiis, cùm è vena tapuerint experimentum, protinus dicant, quantum auri ſit in ea, quantum argenti, vel æris ſcrupulari differentia mirabili ratione non fallente.

2. Propterea miretur nemo, ſi tot hæreticorum verba fideliter referentes, attenta cum obſeruatione nitamur deprehendere quidquid in illis eſt non ſolùm Catholicæ fidei repugnans apertè, ſed etiam quod dubia quadam obſcuritate degenerat à ſplendore, ac ſynceritate doctrinæ, quam S. Patres & Concilia, præcipuè verò Tridentinum tradidit. Theologiæ ſtudioſos plurimos fore ſperamus Deo fauente, quibus ad dignoſcendam noſtræ ſententiæ veritatem, potens argumentum ſit, quod ex prædicta comparatione ſumitur: præſertim cum aliunde munitum ſit plurimis & validis fundamentis.

3. *Syncero animo afferuntur Theologicæ probationes.* Interim tamen præmoneo, quod in ſimili argumẽti genere præfatus ſum variis in locis, nempe ſyncerum eſſe noſtrum animum afferendi probationes Theologicas, nulla, neque minima cenſura notando contrariam ſententiam. Itaque pro tenuitate noſtra, id tantum agimus, vt argumentorum ſolutionúmque colliſione exiliat, emicetque aliquando veritatis ſcintilla, quæ approbante Eccleſiæ Capite Summo, Ieſu Chriſti Vicario, accendat facem in controuerſia adhuc ancipiti omnibus Theologis præferendam.

4. *Præcipuum argumentum.* Præcipuum argumentum ita confici poteſt. Si Deus ſua voluntate, atque effectiuo concurſu mouet voluntatem noſtram, determinando illam ad materialem actionem peccati; Deus in re ipſa *(Deus re ipſa præſtaret quidquid re ipſa ipſi adſcribunt hæretici.)* præſtat quidquid aliis verbis Deo adſcribunt huius temporis hæretici, quando ſuum errorẽ temperant & explicant: ſed Cõſequens eſt falſum, & ab impugnatoribus eorum communiter refutatum: ergo Antecedens non eſt admittendum. Explicatur & confirmatur, nam multi hæretici huius temporis totis viribus conantur defendere, *(Hæretici huius temporis errorẽ ſuum temperant.)* Deum non peccare; neque eſſe authorem peccatorum, ſiue malorum, neque eſſe cauſam cur nos peccemos, neque mala voluntate velle, vt eliciamus actionem peccati: ſed ſolummodo aſſerunt, Deum lege & munere cauſæ vniuerſalis iuſtè atque bono fine determinare, ac neceſſitare voluntatem noſtram ad materialem actionem peccati, quam humana voluntas iniuſtè & contra legem Dei elicit.

5. Vt ſingula huius argumenti membra probentur, præmitto, me nihil in præſenti curare de antiquiſſima hæreſi, quæ à Simone Mago ad plures alios hæreſiarchas manauit, & apertè, ac ſine ambagibus Deum facit authorem malorum & ſcelerum.

6. Dico igitur primò. Inter recentiores hæreticos Lutherus, Melanchthonus, & Caluinus aliquando eandem hæreſim tradiderunt, nulla fere, niſi leuiſſima diſtinctione adhibita, qua huius blaſphemiæ turpitudo tegeretur ex parte. Et primò quid Melanchthon dixerit, vidimus ſect. 1. prope init. Secundò. Lutherus apud Ruardum *(Lutherus)* art. 7. de libero arbitr. longè poſt med. pag. 357. ſic loquitur: *Quomodo poteſt liberum arbitrium ſe ad bonum præparare: cùm neque in poteſtate ſua habeat vias ſuas malas facere? Nã & mala opera in impiis Deus operatur: vt Prouerb. 16. dicit. Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Etiã impium ad diem malũ.* Et reliqua quæ ibidem referuntur.

7. *(Caluinus.)* Tertiò. Caluinus lib. 2. Inſtit. cap. 4. §. 2. ait: *Idẽ ergo facinus Deo, Satanæ, homini aſſignari, videmus non eſſe abſurdum.* Rurſus quod Deus mandet Satanæ facinorum executionem, tanquam ſuo inſtrumento, quo vtitur ad ſua iuſta & arcana iudicia exequenda, frequenter reperit idem Caluinus: nam lib. 1. Inſtitutionum cap. 17. §. 1. ait, *Dæmones digitum mouere non poſſe, niſi quantum Deus mandauerit.* & lib. 2. Inſtit. cap. 4. §. 2. ait: *Dicitur & Deus ſuo modo agere quod Satan ipſe inſtrumẽtum cum ſit iræ eius, pro eius nutu ac imperio huc, atque illuc ſe inflectit, ad exequenda eius iudicia.* Nota imperium. & §. 4. ait: *Quod Deus obſtinatione pectus Pharaonis obfirmandum Satanæ mandauit.*

8. Poſtremò Deum excitare voluntates impiorum, & firmare eorum conatus ad exequenda ſua iudicia per miniſtrum iræ ſuæ Satanam, docet Caluinus in eodem lib. 2. Inſtitut. cap. 4. §. 2. & Beza in aphoriſmo 22. quo ſuam & Caluini ſententiam explicat, docet, Deum excitare, mouere, impellere ſua inſtrumenta, ſcilicet, creatas voluntates ad quamcumque actionem etiam malam. Hæc omnia, quæ de Caluino & Beza retulimus, & plurima alia reperies apud Robertum Bellarminum lib. 2. de amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati cap. 3. colum. 1. & 2. & col. vltima.

9. Dico ſecundò. Nihilominus eorundem aliorumque hæreticorum huius temporis communis explicatio ſui erroris talis eſt, vt Deus non velit, neque cauſet, neque neceſſitet ad malitiam, neque ad actionem, in quantum eſt peccatum; ſed ſolummodo ad materialem actionem peccati, in quantum eſt ens & bona: atque ita loquuntur non ſolùm Caluiniani diſcipuli ipſum explicantes, ſed etiam ipſe Caluinus, & Melanchthon, ſibi ipſi contrarij. Sed videamus prius clariora teſtimonia.

10. Theodorus Beza, ex profeſſo ſuſcipiens explicandam ſuam & Caluini mentem triginta octo aphoriſmis, in 8. aphoriſmo ſic loquitur. *Non ſequitur ex iſtis vlla iſtarum blaſphemiarum, nempe, vel Deum eſſe authorem peccati, ſiue delectari iniquitate, aut etiam velle iniquitatem, vel Satanam aut homines malè agendo, obedire Deo, aut quatenus malè agunt, facere quod Deus vult.* Omnes iſtæ propoſitiones, quas tanquam blaſphemias deteſtatur Beza, pertinent ad rationem formalem peccati: vnde reſtat, vt apud illum Deus neque velit, neque cauſet, niſi ſolam materialem entitatem actus. Hæc retulit Bellarminus lib. 2. de amiſſione gratiæ cap. 2. fine.

11. Deinde in aphoriſmo 19. ait: *Quidquid agit Deus, bonum eſt, cùm à Summo bono nihil mali poſſit proficiſci: omnia autem efficit: omnia igitur bona ſunt, quatenus à Deo efficiuntur; & diſcrimen illud boni, & mali in inſtrumentis duntaxat locum habet.* Beza igitur Deum non facit authorem, & cauſam actionis in quantum mala eſt, ſed duntaxat, in quantum bona eſt, ſecundùm ſuam

rationem

rationem materialem entis & actionis. Rursus quod ait, rationem mali habere locum in instrumentis duntaxat, intelligit in voluntatibus creatis, quas more suo & aliorum hæreticorum appellat instrumenta Dei, non solùm ad opera bona, sed etiam ad opera peccatorum.

12. Idem in aphorismo 21. *Malu instrumentu*, inquit ille, *mala, inquam, non ex creatione, sed ex corruptione, quatenus quidem agunt, malè semper agunt, ideóque iustè incurrunt iram Dei: quatenus autem Deus per illa agit, bono Dei operi vel inuitu, vel per ignorantiam seruiunt. Nam Deus per quæcumque agat instrumenta, semper bene agit.* Perpende quomodo dicat, actionem, vt est actio voluntatis creatæ, esse malam; sed vt est actio Dei, & quatenus Deus per instrumenta agit, non esse malam, sed bonam. Quod idem fusiùs explicat aphorismo 31. Hæc & alia his similia inuenies apud Bellarmin. dict. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 3. ad finem. Quorum mentionem etiam facit Vasquez 1. p. disp. 99. cap. 4. num. 22.

13. Caluinns autem sibi contrarius in libro de æterna Dei prædestinatione iuxta Geneuensem editionem anni 1552. pag. 944. sic loquitur: *Quatenus malu sunt quæ malo animo perpetrant homines, Deo minimè placere fateor; sed quod otiosum eu permittere, fingunt, quæ Scriptura non tantum eo volente, sed authore, fieri pronuntiat, nimis friuolum est effugium.* Plura in eandem sententiam ex Caluino videbimus sectionibus sequentibus: præserrim verò sectione 3. num. 3. & 4. & sect. 5. in fine.

14 Zuvinglius in sermone de Prouidentia cap. 5. ait: *Numen ipsum author est eius, quod nobis iniustitia est; illi verò nullatenus est.* Nota illud vnum, quod Dei comparatione non est ininstitia, sed comparatione nostræ voluntatis est iniustitia, non esse formale peccati, sed materiale. Nam formale peccati semper & quidditatiuè est ininstitia, & in quantum tale semper, & quidditatiuè respicit eam voluntatem solummodo, cuius comparatione est iniustitia.

15. * Vnde etiam cap. 6. ait: *Quod Deus operatur per hominem, hominis vitio vertitur, non etiam Deo.* & infra: *Vnum igitur atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est, authoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est: quantum autem hominis est, crimen est, scelus est.* Pondera verba, ex quibus sumitur hæc propositio: Adulterium in quantum est opus, & non in quantum est crimen, est Dei, vt authoris, motoris, impulsoris. Ergo secundùm rationem materialem actionis, & non secundùm rationem formalem peccati, Deus determinat voluntatem hominis ad crimina, secundùm Zuvinglium. Inferiùs autem subiungit rationem, ob quam Deus hominibus inintiam non faciat, quamuis eorum voluntates ad mala opera moueat; quia voluntates omnium sunt instrumenta Dei, magis sua, quàm cuiusque artificis sua instrumenta. Hæc & his similia refert Bellarmin. tom. 3. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 3. col. 5. & Vasquez 1. p. disput. 99. cap. 4. num. 25. & 22.

16. Philippus Melanchthon in locis communibus editis anno 1536. titulo *De causa peccati*, ex professo refellit sententiam, quæ in Denm refert actiones malas: & in libello adiuncto definitionum Theologicarum, palam monet, *firmissimè, & tanquam vtraque manu tenendam esse sententiam, quæ negat Deum vllo modo esse authorem peccati.* Atque ob eandem causam multi Lutheranorum vt Hesbusius, Castellio, & alij Caluini sententiam de causa peccati, quam retulimus assertione prima, libris editis refutarunt.

Imo & ipse Lutherus magna ex parte mutauit sententiam de necessitate ad peccandum, imposita per diuinam prouidentiam, cum in libro de visitatione Saxonica doceat, liberum esse arbitrium in rebus ciuilibus tam ad bonum, quàm ad malum. Quæ in hoc & proximè præcedenti §. retuli, notauit exactissimus, accuratissimúsque obseruator & acerrimus impugnator errorum Robertus Bellarm. dicto lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 1. fine. Partim etiam Ruardus art. 7. longè post med. pag. 360. dum scribit quæ retractauit Melanchthon: & partim etiam Gregorius de Valentia in tomo 2. disp. 6. q. 9. punct. 1. sub initium. 17.

SECTIO III.

Præcedentis argumenti confirmationes ex solutionibus hæreticorum, de fine diuinæ voluntatis, & de causa morali & subiectione ad legem.

EA, quæ in præcedenti sectione, assertione 2. diximus, confirmantur discurrendo per omnes aut præcipuas excusationes, ob quas diuina prouidentia liberari solet à malitia, & inordinato affectu ad peccatum; etiamsi physica necessitate illationis prædeterminet ad materialem entitatem actionis, cui necessariò annectitur malitia. Quarum excusationum aliquas referemus sectione sequenti. 1.

Dico igitur primò. Si diuinus concursus physica illationis necessitate prædeterminat actionem materialem peccati: non erit sufficiens ratio, vt Deus excusetur à malitia, quamuis in hoc concursu optimum finem Deus intendat, & sua perfectissima voluntate dignum, homo verò malum finem intendat. Probo, quia hæretici huius temporis, quando explicant, atque temperant suum errorem, non solùm dicunt, Deum, neque velle, neque causare malitiam; sed tantùm actionem, in quantum actio est: vt vidimus sectione præcedenti: sed prætetea subiungunt rationem, qua Deus excusetur omnino à malitia, & accusetur creata voluntas: quia nimirum Deus non intendit malum finem, sed propter optimum finem mouet ad easdem ipsas actiones, quas creata voluntas ex intentione mali finis operatur. Nihilominus non solùm primus eorum error, sed etiam prædicta illins limitatio & explicatio refutatur à Catholicis, tanquam diuinæ bonitati contraria, & sibi ipsi malè cohærens. 2.

Non erit ratio, vt Deus excusetur à malitia.

Probatur.

Hæretici Deũ non velle, neque causare malitiam, sed tantùm actionem, in quantũ actio est, asserunt.

Antecedens probatur, nam Caluinus in Instructione aduersùs Libertinos capite 14. sic loquitur: *Magna est differentia inter opus Dei, & opus impij, cùm Deus eo vice instrumenti vtitur. Impius enim sua auaritia, aut ambitione, aut inuidia, aut crudelitate, incitatur ad facinus suum, neque alium finem spectat. Ideò ex radice illa, id est ex animi affectione, & fine, quem spectat, opus qualitatem sumit, & meritò malum iudicatur. Sed Deus respectum omnino contrarium habet, nempe vt* 3.

Caluinus.

Rur. de Voluntate Dei.

iustitiam suam exerceat, &c. Refert Bellar. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati, capite 3. col. 4.

4. Rursus idem Caluinus: *Negamus*, inquit, *Deum esse mali authorem, quia in hac voce certa est notatio praui affectus, maleficium enim æstimatur ex fine quo quisque tendit.* Hæc refert Stapletonus in antidoto in Acta cap. 2. ad illa verba vers. 23. *Hunc definito consilio*, &c. pag. 6. in fine.

5. Caluinus & Beza agnoscunt hoc discrimen diuinę volūtatis ab humana in operatione actionis, cui adiuncta est malitia. Ac proinde in suæ sententiæ confirmationem vsurpant illa verba
Augustinus. Augustini in Enchirid. cap. 101. *Fieri potest, vt hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona, tantum interest, quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, vt aut probetur, aut improbetur.* Hæc vsurpari à Caluino & Beza in sui erroris confirmationem refert Bellarm. tom. 3. lib. 2. de amissione gratiæ c. 16. col. 4.

6. *Actor. 2.* Beza explicans illud Actor. 2. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum*, &c. ait, *Deum non modo cognouisse futuram Iudæ perfidiam, & Iudæorum scelus, sed etiam æterno & immutabili consilio in optimum finem definiuisse.* Vt refert Stapletonus in antidoto in Acta Apost. cap. 2. vers. 23.

7. Addit præterea Beza: *An verò propterea vel innocens Iudas, vel in eius causa particeps Dominus? Minimè. Nam bene semper agit Dominus quibuscumque vtatur instrumentis. Et in eodem opere agit aliud bonus Deus, mundum sibi reconcilians; aliud verò Iudas, sanguinem innocentem prodens.*
Ad intentionem boni finis confugit Beza. Quibus in verbis Beza confugit ad intentionem boni finis, ne Deus sit particeps culpæ, vt optimè annotauit Stapletonus in antidoto in Acta cap. 2. pag. 7. & 8.

8. Idem Beza in responsione ad Sebastianum Castellionem in refutatione secundæ calumniæ insistit in hac ratione, quæ sumitur ex optimo fine declarandi gloriam suæ seueritatis in lapsu Adami, & concludit: *Oportuit ergo Deum quoque hanc vnicam viam sibi aperire, id est, Adami lapsum ordinare, sed ad eum, quem dixi finem; qui cùm sit iustissimus & sanctissimus, iustam quoque ipsius ordinationem esse consequitur.* Refert Bellar. lib. 2. de amissione grat. c. 3. col. 4.

9. Imo etiam Melanchthon in ea ipsa explicatione epistolæ ad Rom. cap. 8. vbi paulò antea dixerat, Iudæ proditionem, sicut vocationem Pauli esse opus Dei, post pauca subiungit Dei excusationem ex optimo fine desumptam, dicens: *Nam & ipsa mala, quæ fiunt, ipse ordinat ad suam gloriam, sicut ait Pharaoni: In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te maiestatem meam.*

10. Probatur secundò, quoniam aliàs excusari
Excusari potuisset Iudas à facinore proditionis potuisset Iudas à facinore proditionis, si habuisset eam intentionem, quam Cainani hæretici tribuebant, dicentes Iudam præcognouisse fructum ex passione colligendum: & eo consilio *bonum opus nobis fecisse ad salutem.* Vnde inferebant *oportere nos laudem ipsi retribuere: quoniam per ipsum parata est nobis crucis salus.* Quo sup-
Argumentū. posito sic argumentor. Iudas etiamsi non ex auaritia, sed ex prædicto fine tradidisset Dominum, adhuc non excusaretur à malitia. Ergo finis bonus non sufficit excusare, si aliunde actio est quid diuersiuè rationi contraria: vt suprà disp. 27. sect. 4. Prædictum delirium à Caïnanis excogitatum scribit Epiphanius lib. 1. cap. 38. & Tertullianus de præscriptionibus c. 47. Baronius ad annum Christi Domini 145. tom. 2. pag. 105.

Probatur tertiò, quoniam si ordinatio actio- 11.
nis nostræ ad optimum finem excusat Deum, vt sanctè & honestè velit & prædeterminet nostras materiales operationes, quæ sunt ab intrinseco malæ, id satis esset vt verificaretur sententia quorundam antiquorum dicentium, quod licet *Deus* *Quorundam antiquorum sententia.*
non velit mala; vult tamen mala esse vel fieri. Quibus verbis denotatur distinctio inter rationem mali ex vna parte, & rationem entis ac rationem actionis, quæ denotatur per esse vel fieri. Cuius rationem reddebant ex fine bono ad quem ordinabantur à Deo. Nimirum, *quia licet mala non sint bona: bonum tamen est, mala esse vel fieri, quod ideo dicebant, quia ea quæ in se mala sunt, ordinantur ad aliquod bonum, quem ordinem importari credebant, in hoc quod dicitur, mala esse vel fieri.* His ipsis verbis hunc errorem antiquorum refert S. Thomas in præsenti q. 19. art. 9. ad 1. Et *S. Thomas.*
nos impugnauimus supra disp. 26. sect. 2. Vnde clarius constat, hos assertores respexisse ad rationem boni & entis repertam in malis operationibus, & ad fines optimos, quos Deus ex illis colligere decreuit.

Dico secundò. Si actionem materialem pec- 12.
cati diuinus concursus prædeterminat physica necessitate illationis; non erit sufficiens ratio, vt Deus excusetur à malitia, dicere, Deum non esse causam moralem, sed solummodo causam physicam illius actionis. Probatur, nam hæretici hu- *Probatur.*
ius temporis, quando explicant, atque temperant suum errorem, negant Deo quidquid pertinet ad moralem causalitatem (quamuis non istis, sed aliis verbis) & solummodo relinquunt physicum concursum impellentem, & necessitantem ad actionem. Nihilominus hoc ipsum temperamentum & declaratio refutatur ab eorum impugnatoribus, tanquam inuoluens contradictionem, & diuinæ bonitati repugnans.

Multa sunt membra, quæ sub morali causali- 13.
tate continētur, de quibus non solùm in sequenti conclusione, sed etiam in sectionibus sequentibus. Nunc verò de præcipuo illius membro dicamus. Quod igitur Deus non sit causa mo- *Deum non esse causam moralē operationis malæ, docet Caluinus.*
ralis, quasi præcipiens, vel consulens operationem malam; sed potiùs illam prohibeat, docet Caluinus & Beza clarius, quam alij, & Caluinus quidem his verbis: *Vtcumque exequantur impij, quod apud se Deus statuit, nihil tamen minus quam Deo obediunt. Nam obedientia ex voluntario affectu nascitur: illi demum obediunt Deo, qui opera sua exigunt ad legis regulam: deinde eius imperio se voluntarij subijciunt. Nihil tale in omnibus impiis cernimus quos Deus huc vel illuc nescientes impellit.* Refert Stapletonus in antidoto in Acta c. 2. ad illa verba vers. 23. *Hunc definito consilio*, &c. pag. 5. in fine, & pag. 6. initio.

Vnde sic argumentor ex mente huius hæretici. 14.
Homines impij ad sua opera non mouentur ex *Argumentū.*
eo, quod Deus illa præcipiat vel consulat. Ergo Deus non mouet ad illa vt causa præcipiens vel consulens. Antecedens constat ex verbis citatis, quia impij, neque sciunt, quo ferantur Dei motione, neque intendunt obedire diuino pręcepto, vel consilio, neque exigunt sua opera ad legis regulam, qualis est diuinum præceptum, aut consilium. Cōfirmatur verbis eiusdem Caluini in lib. *Confirmatio.*
1. Instit. c. 17. sect. 6. dicentis: *Id requirit vnū Deus à nobis, quod præcipit, si quid aduersus preceptū designamus, nō obedientia est, sed cōtumacia, & trāsgressio.*

At

At nisi vellet, non faceremus: fateor. Hæc refert Gregorius de Valentia tom. 2. disp. 6. q. 9. punct. 1. sub initium.

15. *Homines malè agendo non obedire Deo asserit Beza.* Theodorus Beza in aphorismo 8. sicut Caluinus asserit, *homines, malè agendo, non obedire Deo*, vt sectione præcedenti assertione 2. retuli. Sed clarius in aphorismo 31. ait: *Ista eedem actiones, quatenus à Satana, & malis, per Satanam, & per propriam concupiscentiam sollicitatis proficiscuntur, eatenus demum peccata sunt, quæ Dominus iustè suo tempore vlciscetur. Nunquam enim Dominus peccata, quatenus peccata sunt permittit, imò semper prohibet ac vetat.* Refert Bellarm. dicto lib. 2. de amissione gratiæ cap. 3. ad finem. Vide quomodo etiam Beza confitetur, Deum nemini concedere licentiam vel dispensationem ad peccandum: sed potius semper sua lege prohibere omnia peccata. Idem constat ex Zuvinglio statim citando.

16. Dico tertiò. Hæretici eam etiam rationem adiungunt, qua defendant, Deum non esse causam moralem peccati, quia non agit contra legem: quin potius hominem impium, etiam si agat vt instrumentum Dei agere contra Dei legem, & ideo peccare. Ita Zuvinglius in sermone *Zuvinglius.* de prouidentia cap. 5. dicens: *Cum Deus Angelum vel hominem transgressorem facit; ipse tamen non transgreditur, vt qui contra legem non veniat. Non est igitur peccatum quod Deus fecit: sed hominis atque Angeli est, illos enim lex premit atque accusat. Deo autem cum creaturis suis liberè licet agere non minus, quam patri familias cum rebus suis: quàm figulo cum luto. Vtcunque igitur creaturam huc impellat aut illuc agat, tantum abest, vt peccet, vt hæc citra insigne bonum non faciat, cum interim homo, cui lex est præfixa, etiam cum impellitur, peccet; aduersus enim legem operatur.*

17. Et in eodem sermone cap. 6. *Quod Deus facit*, ait, *non est peccatum, quia non est contra legem, illi enim non est lex posita, vtpote iusto.* Plura lege apud Bellarm. lib. 2. de amissione grat. & statu peccati cap. 4. col. 3. § *tertia ratio.*

SECTIO IV.

Tres aliæ hæreticorum excusationes de vniuersalitate causæ primæ: de spontaneo causæ secundæ, & inscrutabilibus Dei iudiciis.

1. Dico primò. Dei concursum necessitantem ad actionem peccati, excusant etiam hæretici, quoniam Deus est causa vniuersalis & remota, & quoniam à causa particulari prouenit malitia. Vnde colligo, hanc etiam rationem non esse sufficientem, vt Deum excuset, quamdiu simul asseritur, Deum determinare necessitando, & non expectare determinationem creatæ voluntatis ad malum, cui cooperetur, contra suam primariam propensionem.

2. Probatur, nam Beza non ex sua tantum; sed etiam ex Caluini sententia in prioribus septemdecim aphorismis nihil aliud docet, nisi, Deum esse causam primam omnium rerum quæ fiunt; & determinasse omnia ab æterno, ante omnem præuisionem determinationis secundarum causarum: Secundas verò causas, siue eæ sint rationis expertes, siue rationis participes, in omni opere suo esse instrumenta Dei. Vnde postea in aphorismo 18. sic loquitur: *Iam igitur ista ad Deum* *Beza.*

Ruiz de Voluntate Dei.

ipsum accommodemus, cuius efficaciam ante probauimus in omnibus quæ fiunt, interuenire sine vlla exceptione: & ita quidem, vt per ea, quæ condidit, tanquam per instrumenta exequatur pro tempore quidquid ab æterno decreuit. Atque ex his principiis deducit in sequentibus aphorismis, Deo non esse imputandam malitiam, sed solis instrumentis Dei: vt refert Bellar. dicto lib. 2. c. 3. & vidimus sect. præced. n. 15. & sect. 1. n. 10. 11. & 12.

Buccerus ad Rom. 1. ad illa verba: *Tradidit illos Deus*, &c. ait: *Ex hoc quod Deus non sit efficax nostræ indurationis causa, nostræque traditionis in desideria mala, consequitur, Deum non esse Deum, hoc est, rerum omnium primam & totam causam*: vt refert Sotus lib. 1. de natura & grat. c. 18. initio. 3. *Roman. 1.*

Caluinus in lib. de æterna Dei prædestinatione pag. 946. iuxta editionem Geneuensem anni 1552. *Ergo*, inquit, *cum iusta de causa, licet nobis ignota, à Domino procedant quæ sceleratè ab hominibus maleficia perpetrantur, etiam si rerum Prima causa sit eius voluntas, peccati tamen eum esse authorem nego. Neque vero obliuione tegenda est illa, quam posui causarum diuersitas, quod alia est propinqua, alia autem remota causa: vt sciamus quam longa inter æquabilem Dei prouidentiam, & turbulentos hominum impetus sit distantia.* Obserua primò illa verba: *Etiam si rerum prima causa sit eius voluntas.* Deinde illa: *Causa remota & æquabilis.* Quas obseruationes adhibuit Caluinus, vt defendat, ex motione Dei necessitante ad actiones peccatorum non colligi, Deum esse authorem peccati. Citata verba refert Bellar. lib. 2. de amission. grat. & statu peccati c. 3. col. 4. initio. 4.

Idem Caluinus, vt explicet quomodo in primam & vniuersalissimam causam non sit referenda malitia, sed in causam particularem, eiusque prauam dispositionem, vtitur exemplo Solis & cadaueris, dicens: *Vnde quæso fœtor in cadauere, quod calore Solis tum putrefactum, tum reseratum fuerit? Radios Solis excitari omnes vident, nemo tamen illos (scilicet radios) fœtere ideò dicit. Itaque cum in homine malo subsideat mali materia & culpa: quid est quod inquinamentum aliquod contrahere putetur Deus; si ad suum arbitrium vtatur eius ministro?* Hæc scribit Caluinus lib. 1. institutionum cap. 17. §. 5. & similia repetit in instructione contra Libertinos cap. 14. & in epistola contra Franciscanum quemdam Libertinum, apud Bellarm. lib. 2. de amiss. grat. & statu peccati cap. 5. col. 4. 5.

In qua similitudine Caluini ponderandum est primò illam esse valdè accommodatam, vt Dei concursum vniuersalem excuset ab omni malitia; si Dei concursus non necessitat, neque ex se determinat, aut impellit nos ad actiones, quas inseparabiliter malitia consequitur. Sub hoc nimirum sensu sancti Patres, & communiter Scholastici desumunt argumentum à simili Solis, & aliarũ causarum vniuersalium, quemadmodò Hieronymus in id Ecclesiastis 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.* & epistola 150. ad Edibiam q. 10. post med. vtitur exemplo Solis indurantis lutum, & liquefacientis ceram. Cuius paritatem, ac disparitatem explicat S. Thom. 1. 2. q. 79. art. 3. corpore. E contrario tamen si Deus determinat & necessitat voluntates nostras ad omnem actionem, cui malitia inseparabiliter adiungitur, idque independenter à nostra libera electione præuisa: iam Solis exemplum est omnino 6. *Dei concursus non necessitat nos ad actiones, quas inseparabiliter malitia consequitur* *Ecclesiastes 7.*

contrarium rei ad quam explicandam adducitur: vt colligere quiuis poterit ex multis testimoniis Patrum, quæ retulimus præcedenti tomo de scientia disp. 25. sect. 11. Nunc enim solummodo intendo probare, huiusmodi exempla non esse opportuna, neque sufficere ad excusandum Deum à malitia, quandiu asseritur, Deum prædeterminare actiones materiales peccati per physicam necessitatem illationis.

7\. Dico secundò. Vt à malitia Deum excuses, totámque culpam refundas in homines, non satisfacit illa ratio, quod homines propterea peccant, quia sua sponte peccare volunt, quamuis necessitate inducti à diuina prouidentia. Nam etiam Theodorus Beza vtitur eiusmodi excusatione in sua responsione ad Sebastianum Castellionem de æterna Dei prædestinatione, in refutatione secundæ calumniæ, dicens: *Quærenda est vitij origo in instrumentorum spontaneo motu, quo fit, vt Deus iustè decreuerit, quod illi iniustè fecerunt. At enim dices: Non potuerunt resistere Dei voluntati, id est decreto: fateor, sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non poterant aliter velle. Fateor, quoad euentum & energiam; sed voluntas tamen Adami coacta non fuit.* Hîc vides accusari homines, ac subinde excusari Deum, quia homines sponte non coacti peccare velint, quamuis supposito Dei decreto, non potuerunt non velle. Nam quod alioqui in sensu diuiso, & præciso decreto potuerint non velle, apertum erit legenti eorundem hæreticorum verba, quæ refert Bellarm. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 3. col. 4.

Eiusmodi excusatione vtitur Beza.

8\. Sotus autem lib. 1. de natura & grat. cap. 17. refutans Lutherum, Melanchthonem, & Buccerum in 2. argumento ita refert eorum euasionem. *Sed aiunt, quod quamuis omne peccatum voluntate committatur, non tamen omne fit liberè.* Contra quos rectè docet, idem esse, fieri voluntate secundùm rationem voluntatis, & fieri liberè. Additque *inde consequens fieri manifestè, Deum necessitatem inferre nemini ad peccandum.*

9\. Dico tertiò. Si Deus determinat nos atque necessitat, vt eliciamus actiones, quibus malitia inseparabiliter inhæret: non satisfacit illa excusatio Dei, & accusatio hominum, quæ recurrit ad incognita & abstrusa iudicia Dei. Nam & Caluinus lib. 3. Institut. cap. 23. §. 9. vtitur eadem excusatione his verbis: *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim cùm ex Dei ordinatione sibi iniciatur huiusmodi necessitas. Nos verò inde negamus ritè excusari: quandoquidem Dei ordinationi, qua se exitio destinatos conqueruntur, sua constet æquitas, nobis quidem incognita, sed illi certissima.* Apud Bellarmin. lib. 2. de amissione grat. cap. 3. col. 3. Vide quæ diximus præcedenti tomo de scientia disp. 59. præsertim sect. 1.

Caluinus.

10\. Denique Epiphanius lib. 1. hæresi 38. refert Caïnanos aggressuros quascumq; nefarias actiones, quas diuersis Angelis attribuebant, sic dicere solitos esse: *O tu Angele, vtor tuo opere; ô tu Potestas, ago tuam actionem.* Nunc finge hominem aliquem quando aggreditur materialem actionem blasphemiæ, periurij, homicidij, & cuiusque sceleris, ita Deum alloqui. O Deus, vtor tuo opere; ô summa Potestas, ago tuam actionem. Et inquiro vtrum hæc oratio censenda sit pietati consentiens? Nam si vera narrat, & quæ pertinent ad supremam potestatem Primæ causæ, non potest esse pietati contraria.

Epiphanius.

SECTIO V.

Referendo fundamenta hæreticorum confirmatur argumentum positum in sectione prima.

Ratio confirmans hæc est. Omnia vel præcipua fundamenta, quibus probari solet physica prædeterminatio, necessitans ad actionem materialem peccati, afferuntur ab hæreticis supra citatis ad probandam suam illam prouidentiam & efficacitatem Dei, necessitantem ad easdem actiones peccati, in quantum actiones & bonæ sunt. Sed ad hoc probandum debilia & fallacia sunt illa fundamenta. Ergo etiam ad probandam prædeterminationem censenda sunt esse insufficientia, quamdiu non reperitur aliqua solida ratio discriminis, propter quam vnum probetur legitimè, aliud verò fallaciter. 1.

Præcipua fundamenta probantia physicā prædeterminationem adducuntur ab hæreticis.

Primum fundamentum est vis & concursus causæ vniuersalis, quæ debet mouere & determinare ad omnes actiones nulla excepta. Sed de hoc dixi satis sectione præcedenti, assertione 1. Secundum fundamentum est ratio instrumenti, quæ quidditatiuè conuenit cuicumque causæ secundæ, etiam ipsi voluntati, vt quoad omnes actiones siue bonas, siue malas, in quantum actiones sunt, debeat esse instrumentum Dei. Quod fundamentum sæpe repetunt hæretici locis, quæ retuli in præcedentibus sectionibus, & aliis multis in locis, quæ prætermittuntur. 2.

Secundum fundamentum.

Hoc fundamentum sæpe repetunt hæretici.

Tertium fundamentum est diuinæ scientiæ atque prouidentiæ perfectio, determinatio, ac certitudo, cui repugnat aliquid decreuisse ad finem sibi ambiguum, & indeterminatum: reliquisse verò determinandum à creata voluntate. Debet quippe Deus omnia certo scire; eo quod ipse prædefiniat, & statuat omnia. Sic Caluinus libro 3. institut. cap. 23. §. 7. contra Catholicos ita argumentatur: *Negant decretum fuisse à Deo, vt sua defectione periret Adam. Quasi verò idem ille Deus, quem sacra Scriptura prædicat, facere quæcumque vult, ambiguo fine condiderit nobilissimam ex suis creaturis.* Et paulò post: *Inficiari nemo potest, quin præsciuerit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, & ideo præsciuerit, quia decreto suo sic ordinauerit.* Refert Bellarm. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati cap. 3. col. 3. Nota illa verba *Ambiguo fine*; deinde nota postremam causalem, *& ideo præsciuerit, quia sic ordinauerit*: quæ causalis sicut vera est in bonis actionibus; ita etiam in malis actionibus falsa est: vt ex præcedentibus quatuor, & pluribus sequentibus disputationibus constabit: nec non ex dicendis in sequenti fundamento. 3.

Caluinus.

Quartum fundamentum sumitur ex Scripturæ testimoniis, quæ dicunt à Deo prædefinitū fuisse aliquem bonū effectum resultantem ex facinoribus hominum, ac præsertim illud Actuum c. 2. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum, affligentes interemistis.* Quod testimonium Caluinus ad suam hæresim confirmandam ponderat his verbis: *Ista duo distinguere nos oportet, atque eo diligentius, quod multi in hac parte falluntur; præterito enim consilio Dei, quo moderatur totum Orbem, nudam præscientiam arripiunt. Inde vulgaris illa distinctio,* 4.

Actuum 2.

Hoc testimonium ponderat Caluinus ad suam hæresim confirmandam.

quod

quod tametsi praeuidet Deus omnia, nullam tamen creaturis imponit necessitatem. Sed hic videmus non tantum à Deo praeuisum quidquid Christo accidit, sed ab eo fuisse decretum. Hinc autem colligi debet generalis doctrina, qua Deus non minùs in totius mundi gubernatione, quam in ordinanda morte Christi, suam prouidentiam ostendit. Dei ergo est non modò futura praescire; sed suo arbitrio statuere, quid fieri vult.

5\. Obserua praesertim illa verba: *Tametsi Deus omnia praeuidet, nullam tamen creaturis imponit necessitatem.* Hoc enim est quod maximè in doctrina Catholicorum de prouidentia Caluinum & alios haereticos vexat. Deinde obserua totam seriem huius fragmenti destinatam esse ad probandam praedeterminationem cuiuscumque actionis, siue bonae, siue malae, argumento sumpto à perfectione, & vtilitate diuinae prouidentiae explicatae Act. 2.

Huius fragmenti series destinata ad probandam praedeterminationem.

6\. Beza ad eundem errorem confirmandum, eodem testimonio Actorum 2. vtitur his verbis: *Certè nullum vnquam facinus in terris editum est, quod cum Iudae perfidia & Iudaeorum scelere sit comparandum, & tamen apertè dicit Spiritus sanctus, Deum non modo haec futura cognouisse ab aeterno; sed aeterno & immutabili suo consilio in optimum finem definiuisse. Et nisi hoc fateamur, necesse est, vt in nostra redemptione consilium Dei non interuenisse dicamus.* Hoc & praecedens testimonium Caluini, aliáque similia refert Stapletonus antidoto in Acta Apostolica cap. 2. vers. 23. pag. 4. & 7. Et eisdem verbis Actorum 2. Melanchthon vtitur ad eundem errorem confirmandum apud Ricard. art. 7. pag. 359.

Eodem testimonio vtitur Beza.

7\. Sic etiam Lutherus vt probet illam haereticam necessitatem, qua liberum arbitrium flectatur ad quamcumque actionem, siue bonam, siue malam, adducit historiam Balaan Num. 24. & illud Prouerb 16. *Cor hominis cogitat viam suam, & Dominus dirigit gressus suos.* Et cap. 21. *Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.* Et Ephesior. 1. *Deus operatur omnia in omnibus.* Et inter alia sic loquitur: *Fratres Ioseph omnes cogitauerunt eum occidere, & ecce ipsa cogitatio à Deo non erat in eorum arbitrio, vt etiam in contrarium mox omnia cogitarent, sicut dixit: Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Haec reperies apud Rofensem contra Lutherum art. 36. à fol. 341. vsque ad 345. Ad cuius explicationem vide obiectiones soluendas in sectione sequenti.

Prouerb. 16. & 21.

Ephesior. 1.

8\. Quintum fundamentum praecedenti simillimum ex testimoniis Scripturae, in quibus Deus dicitur excaecare, obdurare, & similia facere. Vnde Caluinus in lib. 1. Institut. cap. 17. §. 2. ait: *Certè nisi intus operetur in mentibus hominum, non rectè dictum esset, auferre labium à veracibus, & senibus prudentiam.* & paulò post: *Sed nihil clarius potest desiderari, quam vbi toties pronunciat, se excaecare hominum mentes, ac vertigine percutere, spiritu soporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda. Haec etiam ad permissionem multi referunt, ac si deserendo reprobos, à Satana excaecari sineret. Sed cum disertè exprimat Spiritus, iusto Dei iudicio infligi caecitatem, & amentiam; nimis frigida est solutio.* Haec refert Bellarm. lib. 2. de amissione gratiae cap. 3. col. 2. in quibus notandum est, eam permissionem à Caluino refutari, ex vi cuius sit in potestate hominis operari malum & non operari, vt ex plurimis locis eiusdem, & aliorum haereticorum constat, quae referre & sigillatim expendere, nimis foret operosum.

Caluinus.

9\. In hoc genere frequentius ponderant haeretici, quod de Pharaonis obduratione dicitur Exo. 9. & Roman. 11. & illud Rom. 1. *Tradidit illos Deus,* &c. vt videre est apud Rofensem art. 36. contra Lutherum fol. 340. & sequentibus, & apud Ruard. art. 7. pag. 357. ex Luthero, & pag. 359. ex Melanchthone, insuper apud Sotum lib. 1. de natura & grat. cap. 17.

10\. Sextum fundamentum ex locis Scripturae sacrae, in quibus variae instrumentorum actiones tribuuntur hominibus, quando aguntur ad peccatorum opera. Quemadmodum Caluinus in antidoto ad 6. Canonem Trident. sess. 6. ait: *Sed permissiuè tantum agere Deum in malis, cui persuadeant, nisi qui totam Scripturae doctrinam ignorat? magis enim vrgent sententiae, quae reprobos testantur sanctificatos esse ad opus Dei exequendum: esse eius retia, gladios, & secures, quae manu eius reguntur, excitari eius sibilo,* &c.

Caluinus.

11\. Septimum fundamentum ex variis testimoniis Augustini, veluti Enchirid. cap. 100. & 101. & de gratia & libero arbitrio cap. 20. & 21. sed praecipuè de lib. 5. contra Iulian. cap. 3. Notandum est quod Caluinus in Antidoto post nuper citata verba subintulit. *Nec verò reprehenditur, quod alibi scribit Augustinus, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum, idque iudicio suo interdum aperto, interdum occulto: semper autem iusto: si quidem addatur exceptio, quam communiter adhibet, malitiam non ipsius esse opus.* Perpende quomodo Caluinus formalem rationem malitiae reiiciat, ne sit opus Dei; sed nudam materialem actionem opus esse Dei contendat, ex Augustino probare.

12\. Plura de his & similibus fundamentis videre licet apud Bellarm. lib. 2. de amissione grat. & statu peccati cap. 14. 15. & 16. Quorum omnium solutiones constabunt in disp. 42. & sequentibus decem; in praesenti namque solummodo referuntur, ad probandam illam fundamentorum similitudinem, & communionem, quam in praesentis sectionis exordio Theologis proposuimus considerandam.

SECTIO VI.

Refelluntur solutiones contrariae sententiae.

1\. AD omnium praecedentium sectionum discursum, & confirmationes, quid physicae praedeterminationis authores sint responsuri non video; nisi quae generaliter notant, quando exponunt verba Tridentini, atq; illa conferunt cum errore, quem damnat. Prima & celeberrima solutio materialem actionem distinguit ac praescindit à formali ratione malitiae. Verùm hanc solutionē quinq; praecedētes sectiones refutarunt satis praecipuè sect. 1. nu. 13. & sequent. & sect. 2. concl. 2.

Prima & celeberrima solutio.

2\. Respondent 2. Concilij definitionem in Canone 6. citato dirigi contra Zuuinglium, Caluinum & alios asserentes, Deum esse veram causam, non solùm efficientem, sed etiam moralem, quod homo, vel Angelus peccet, in quo sensu concedebant, Deum esse authorem peccati, eo quod faceret homines peccare. Haec tamen

Solutio non satisfacit primò.

solutio non satisfacit primò, quia licet illi hæretici aliquando perspicuè concesserint blasphemias, quæ in hac solutione referuntur; nihilominus iidem aliis in locis temperarunt errorem, & explicarunt negantes, Deum esse moralem causam: vt ostendimus sectione 3. concl. 2. sicut etiam alibi perspicuè docuerunt, Deum non esse authorem malitiæ, aut peccati; qua ratione scelus, aut peccatum est: vt vidimus sect. 2. concl. 2. At verò præsentis disputationis argumentum nititur in collatione decreti Tridentini cum his explicationibus hæreticorum, non cum illis antiquioribus, vt præfati sumus sect. 2. num. 4. & 5.

3. Refutatur secundò, quoniam mera permissio est definita in Concilio Tridentino, vt vidimus, sectione prima num 10. & sequentibus. At meræ permissioni physica prædeterminatio repugnat multò magis, quàm moralis causalitas, etenim permissio excludit operationem, efficaciam & causalitatem: vt ostendimus disput. 31. sect. 1. Physica verò prædeterminatio est causalitas simpliciter, & ineuitabilis efficacia: cùm tamen causalitas moralis non simpliciter causet, sed tantum secundùm quid, nec habeat ineuitabilem efficaciam, etiam in suo causalitatis genere. Quapropter materialis actionis peccati Deum esse causam physicam implicat non minùs, quàm esse causam moralem: vt ostendimus disp. 27. sect. 3.

Meræ permissioni physica prædeterminatio repugnat.

Physica prædeterminatio causalitas simpliciter, & immutabilis efficacia.

4. Tertiò refutatur, quoniam si Deus physicè prædeterminat materialem actionem peccati, sequitur, Deum esse causam moralem peccati: vt ostendimus disp. 27. sect. 2. Quapropter si Tridentinum negat, Deum esse causam moralem; eo ipso negat esse causam physicam.

5. Respondent tertiò, prædictum Canonem Tridentini definire solummodo contra errorem asserentium, Deum producere in nobis opera mala, sicut & bona, voluntate creata merè passiuè se habente, vel certè per diuinam prouidentiam, & prædeterminationem libertate sublata, & imposita necessitate, voluntatem humanam sua sponte concurrere.

6. Nihilominus refutatur primò, quoniam, vt præcedenti tomo de scientia disp. 45. sect. 1. & 2. monstrauimus, hæretici concedebant talem modum agendi, quo voluntas sui non dominetur, vt resistere possit motioni diuinæ; sed necessariò rapiatur ab illa: solummodo verò negabant actionem cum dominio sui, & potestate resistendi, etiam ex suppositione diuini decreti & motionis. Hanc igitur actionem, & potestatem cum dominio sui statuere voluit Tridentinum prædicto can. 6. sess. 6. decernens, esse in potestate hominis vias suas malas facere.

Refutatur primò.

7. Refutatur secundò, quia non semper hæretici negabant libertatem circa peccata. Nam & Lutherus aliquando concessit, liberum arbitrium in rebus ciuilibus, tam ad bonum, quàm ad malum: vt vidimus sect. 2. fine. Et Melanchthon in locis cõmunibus, excusis anno 36. & 38. libertatem disertè professus infert: *Quia peccatum propriè à voluntate diaboli, & hominis ortum est, neque Deo approbante aut cogente voluntates nostras factum est: ideò nequaquam est necessariò factum necessitate absoluta.* Postea verò docet, eorum operum contingentiam à Deo determinari, & fieri immutabilia, postquam decreta sunt: vt videre est apud Ruardum art. 7. longè post med. pag. 360. & 361. & in pag. 364. ex locis editis anno 46. refert hæc verba: *Quod dicitur determinare contingentiam, discrimen tenendum est; aliter determinat ea, quæ vult; aliter illa, quæ non vult: alterque partim ipse facit; partim voluntas humana: Præuidet Deus delicta Saulis, sed non vult ea, neque impellit eius voluntatem; sed permittit, vt voluntas Saulis ita grassetur. Hæc igitur præuisio non adfert necessitatem, neq; mutat in voluntate hominis modum agendi.*

Lutherus in rebus ciuilibus concessit libertatem, tam ad bonũ, quàm ad malum.

Melãchthon

8. Isthæc non immeritò probantur à Ruardo quasi professio Catholici dogmatis, quantum verba sonant; adhuc tamen technas redolent hæreticis familiares. Continent namque ambiguas propositiones, quibus significari potest antecedens necessitas libertati repugnans, vel necessitas consequens, quæ supponat libertatis futurum exercitium; ideóque libertatem conseruet. Quales sunt illæ duæ propositiones: *Deus determinat contingentiam. Nostra opera fiunt immutabilia, postquam decreta sunt.* Hinc ergo probabilis valdè coniectura ducitur, persuadens, Tridentini mentem fuisse refutare quamlibet absolutam, & antecedentem necessitatem à diuina prouidentia prouenientem, non solùm eam, quæ aperto Marte contra libertatem pugnabat; sed etiam quæ per obscuritatem ambiguæ cuiusdam libertatis, & potestatis, moliebatur insidias, vt antecedens necessitas subintraret.

Techna hæreticis familiares.

9. Tertiò probabilior adhuc refutatio sumitur, ex eo, quod iidem & alij hæretici pluribus in locis manifestè libertatem negabant, asserebántque Deum esse authorem materialis actionis peccati, vt in præcedentibus sectionibus ostendimus. Ratio est, quoniam illi non alio sensu libertatem negabant; nisi quatenus asserebant, supposita efficacitate diuinæ motionis, & supposito diuino decreto, necessarium esse operari talem actionem; & impossibile esse non operari, quæ sine dubio est necessitas solummodo in sensu composito: cæterum omnino antecedens libertatis exercitium. Alioqui agnoscebant iidem hæretici, nullam esse necessitatem in sensu diuiso; sed possibilem esse omissionem actionis cuiusque; si Deus vt potest, aliter statuat, aliterque moueat voluntatem: vt monstrauimus alibi.

Quo sensu hæretici libertatem negabant.

10. Nunc satis erit recolere illa verba Vvitclephi in Trialogo cap. 8. *Probabiliter dici potest, quod sicut Deus non potest meliorem mundum facere; sic nemo posset melius facere, quàm facit: sed tamen posset, si Deus voluerit.* Apud Vvaldens. lib. 1. doctrinalis cap. 21. in fine.

Vvitclef hæc

11. Respondent quartò prædictos hæreticos verbo tenus & ficto animo, concessisse Deum non esse authorem peccati; cùm tamen adhuc mente retinerent antiquum errorem, quo Deum expressè peccati authorem faciebant, vt constat ex multis illorum propositionibus.

12. Cæterùm ex fictione hæreticorum, & eorum inconstantia, repugnantiáque dictorum, nihil eneruatur discursus omnium argumentorum, à sect. 1. hucusque positorum. Etenim per argumentãdi leges nobis conceditur facultas examinandi propositiones aliquas, præscindendo à fictione, atq; contrario sensu proferentium, & solummodo considerando, quod illis propositionibus per se ac propriè significatur; si dicantur ex animo & absque fictione.

Omnium argumentorum discursus non eneruatur.

13. Hoc igitur modo considerando explicationes

illas hæreticorum, quas in precedentibus sectionibus retuli, contendunt argumenta nostra, non esse consentientes Concilio Tridennino, nec recipiendas esse à Catholicis; nec satis priorem errorem correxisse; licet ex parte correxerint. Alioqoi fuissent à Concilio Tridentino, & ab impugnatoribus hæreticorum receptæ illæ explicationes, tanquam veræ, aut saltè, vt probabiliter recedentes ab errore. Sic enim mos est Conciliis, quæcumque vera dicuntur, ad corrigendum errorem pristinum admittere, atque probare, quamuis persona suspecta sit de fictione; aliud namque est de persona, & eius intentione; aliud verò de nuda & præcisa propositione iudicium.

Conciliorum mos.

Nam & Palæstlna Synodus probauit explicationes à Pelagio datas, quarum assertiones veras esse fatetur Augustinus, & solummodo refutat earum fictionem & contrariam mentem, ea aliis eiusdem Pelagij verbis collectam: vt constat ex toto libro Augostini de gestis Pelagij. Cui consonat ille modus medendi dissimulantibus, tacentibúsque Pelagianis, quem Sixto Presbytero consulit Augustinus epist. 104. & illud, quod cum aliis quatuor Episcopis Africanis postulat ab Innocentio Papa in epist. 95.

Palæstina Synodus Pelagianas explicationes probauit.

14\. Confirmatur, quia si propter deprauatum, & fictum proferentis animum reiicienda foret propositio vera; sequeretur inde, admittendam esse falsuatem contradictoriam, quæ asseritur eo ipso, quod contradictoria veritas refutatur.

15\. Quintò respondebit fortasse quispiam, ideo prædictos hæreticos distare longissimè à quacumque assertione Catholicorum, quoniam illi expresè docent, Deum instigare & inciare ad scelera, quam blasphemiam omnes Catholici detestantur. Adhuc ramen propterea non satisfaciet, qooniam licet assertio manifesta, & expressa prædictæ instigationis, & incitationis longissimè absit ab animo, & mente cuiusque doctoris Catholici: attamen adhuc restat diligenter considerandum, an in re ipsa & virtualiter contineatur in aliquo modo concurrendi ad materialem actionem peccati. Quoniam instigare, incitare, & mouere dupliciter contingit: primò quidem per physicam, propriam & realem efficientiam, mouendo & efficaciter determinando per illationem simpliciter necessariam, ita vt tali efficientiæ resistere sit absolutè impossibile in sensu cnmposito. Et huiusmodi instigatio & incitatio ad materialem actionem peccati continetur in physica illius prædeterminatione. Secundo modo non reali concursu, sed tantum secundùm rationem influendo, instigat & incitat causa moralis, mouendo per exhortationes, suasiones, consilia, præcepta, inuitando præmiis, terrendo suppliciis. Et hoc modo Deum instigare ac incitare, ad materiales actiones peccatorum, ne ipsi quidem hæretici affirmare ausi sunt; sed potius expresè negarunt: vt vidimus section. 3. assert. 2. Quinetiam, vt nuper num. 7. retulimus, Melanchthon fatebatur, *Deum non impellere voluntatem Saüle*. De hoc argumento dicemus plura disp. 36. sect. 5. & 6.

Responsio non satisfacit.

Instigare, incitare, & mouere contingit dupliciter.

Modum secundum incitandi ad materiales actiones peccati Deo negant hæretici.

16\. Sextò respondent, physicam prædeterminationem eo maximè distare ab illis omnibus erroribus, quoniam, quantum ex se est, non solùm non necessitat ad peccandum, sed etiam à peccato retrahit eo ipso quod dirigitur ad optimum finem diuinæ gloriæ. Cæterum ex 27. & 28. disp. constat, à peccato non retrahere, quantum ex se est, illam prædeterminationem, cuius quidditas cõsistit in afferenda necessitate antecedenti, qua posita sit absolutè necessarium in sensu composito per voluntatem creatam concipi actionem, cui sit malitia inseparabiliter coniuncta.

Refutatur.

17\. Adduot septimò ad earundem solutionum confirmationem, quod licet hæretici non potuerint affirmare, quod Deus malitiam directè velit, & causet: cùm ne ipsa quidem voluntas creata possit directè velle & causare malitiam: attamen dixerunt, Deum secundariò, indirectè ac consequenter velle, & causare malitiam, sicut voluntas creata. Qood tamen falsum est, qnoniam nec indirectè potest Deus malitiam amplecti.

Sextam solutionem confirmant.

18\. Sed refutatur primò, nam in præsenti solummodo agimus de supremis explicationibus, quas addiderunt hæretici, in quibus Deum omnino liberum à malitia, & ab intentione mali pronuntiant; vt vidimus sect. 1. & sequentibus. Secundò, quoniam licet verissimum dogma sit, Deum nec indirectè posse malitiam amplecti: nihilominus argumenta nostra contendunt, eandem indirectam tendentiam virtualiter contineri in physica prædeterminatione; vt à priori ostendebamus disp. 17. & 28. Sed in præsenti disp. probare conamur ex collatione Tridentini decreti, cum explicationibus errorum, quas in præcedentibus sectionibus commemorauimus: magis tamen constabit disp. sequenti, sect. 1. & 2.

Refutatur secundò.

SECTIO VII.

Non posse contra nos retorqueri præcedentium sectionum argumenta.

1\. CONtraria sententia conatur ostendere, illius argumenti, quod ea Tridentino, & ex mera permissione sumitur, difficultatem eandem in nostra sententia, potius quàm in prædeterminatione physica, reperiri. Quod aliqui probant primò, quoniam etiam in nostra sententia materialem actionem peccati producit Deus, concurrendo ad illam effectiuè, propriè, & per se. Ergo Deus illam non operatur merè permissiuè. Quapropter Concilium non agit de materiali actione, quando decernit, Deum permissiuè solùm operari. Confirmatur, quoniam aliàs reperiretur aliquod ens, cuius Deus non esset causa efficiens, propriè & per se, etiam per generalem concursum.

Primum contraria sententia fundamentum.

Confirmatio.

2\. Probant secondò, quia Deus producit totam entitatem actus, & tamen permissiuè se habet respectu priuationis subsecutæ, ex eo qood illa priuatio consequitor ex vi solius causæ deficientis: stat igitur, quod ad eandem entitatem concurrat Deus, & homo, & quod priuatio secuta nullo modo tribuatur Deo. Tunc sic: Sed concursus diuinus est eiusdem prorsus rationis, siue comitetur concursum hominis, siue antecedenter se habeat ad eundem concursum hominis; & inspicit in actu eandem rationem formalem: ergo sicut permissiuè se habet Deus respectu illius priuationis, quando concurrit concomitanter, ita quando concurrit antecedenter.

3\. Probant tertiò, quia Concilium dicit, actum bonum esse à Deo magis, quàm actum malum: ergo supponit actum malum aliquo modo esse

à Deo. Postremò quædam alia argumenta dissoluemus disp.42.sect.3.

Quid mera permissio quidditatiuè respiciat.

4\. Pro solutione recolendum est ex disput. 31. sect.1.præsertim num.17. meram permissionem respicere quidditatiuè non solùm priuationem, sed etiam materialem actionem cum ea proportione, atque subordinatione, vt ratio primaria, propter quam diuinus concursus & causalitas subtrahatur, sit priuatio, seu formalis ratio malitiæ, cui prorsus subtrahitur diuinus concursus, & causalitas, quia quod non est ens, non indiget vllo concursu. Eadem autem priuatio est ratio, propter quã Deus permissiuè se habet, etiam comparatione materialis actionis, eo modo permissionis, qui possibilis est in actione, videlicet, non causando, neque determinãdo, vt talis actio turpis existat in rerum natura potius, quàm contraria actio honesta, sed quantum ex se est, potius inclinando ad actionem honestam. Cæterum pro munere vniuersalis causæ concurrendo in voluntate creata ad actionem, quam ipsa determinat.

Quod non est ens, Dei concursu non indiget.

Dei cõcursus generalis in permissione essentialiter continetur.

5\. Confirmatur primò, quia generalis Dei concursus ad materialem actionem tantum abest, vt excludatur per quidditatem meræ permissionis, vt potius in illa contineatur essentialiter. Quoniam de ratione permissionis est, auferre vincula impossibilitatis, & necessitatis, & solidam relinquere vtriusque partis indifferentiam: vt ostendimus disp.31. sect.2. At verò generalis concursus aufert impossibilitatem eliciendi actionem, & excludit necessitatem eliciendi illam, quantum ex se est; quoniam non determinat, neque inclinat ad malum; sed potius, quantum ex se est, inclinat ad bonum, relicta indifferentia & dominio voluntatis, vt eligat, quod voluerit.

Quo sensu Doctores Deũ permittere dicant.

6\. Confirmatur secundò, quoniam communiter Doctores Scholastici citati supra disp.27.sect.2. num.9.tradunt, Deum eatenus permittere, quatenus non confert eas causas & circumstantias, sub quibus vitarentur peccata. Hæ autem, si darentur, non facerent, vt ad entitatem actus odij Dei liberè productam non sequeretur malitia: sed facerẽt, vt ille actus non produceretur. Ergo permissio immediatè respicit actum realem, & positiuum. Confirmatur tertiò, quoniam prædictum modum concurrendi simul, & permittendi pertinere ad munus Primæ vniuersalisque causæ, comparatione cuiusque mali operis, docet D.Thomas & communiter Scholastici referendi infra tota disput.39.& 42. ac sequentibus.

Confirmatio tertia.

Ad primum responsio.

7\. Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum. Aliud est, Deum effectiuè concurrere ad materialem actionem peccati; aliud est, eandem actionem operari propriè & per se. Nam hoc secundum requirit, quod Deus pro sua libera voluntate faciat, nos facere materialem actionem peccati, determinando, aut saltem impellendo nos ad illam. Hic igitur operationis modus rectè infert, Deum non merè permissiuè se habere circa materialem actionem peccati. At verò prior ille concursus, quod ex se est, potius inclinans ad bonum, non repugnat meræ permissioni, sed potius in illa includitur, vt nuper ostendimus.

Aliud effectiuè concurrere, aliud actionẽ propriè & per se operari.

8\. Ad confirmationem respondetur, Deum non esse causam efficientem propriè & per se, à qua proueniat, vt existant in rerum natura materiales actiones peccatorum, potius, quàm contrariæ actiones honestæ; nihilominus est causa propriè & per se efficiens cum creata voluntate actionem quamlibet. Per accidens autem contra intentionem Dei contingit, vt voluntas creata diuinum concursum determinet ad materialem actionem peccati.

9\. Ad secundam probationem respondetur, concedendo priorem partem illius; sed posteriorem negando. Pro cuius explicatione dico primò. Si diuinus concursus antecedenter determinaret materialem actionem peccati; foret speciè diuersus ab eo concursu Dei, qui non determinat: & ea diuersitas in summo rigore metaphysicæ considerationis foret specifica. Idque propter diuersum modum respiciendi, atque causandi eãdem realitatem; quia licet vterque concursus efficienter concurrat ad totam rationem genericam, specificam & numericam actus odij: nihilominus vnus concursus concurrit tanquam determinans, & causans, vt existat in rerum natura talis actus: alter verò concursus non causat hoc, nec determinat; sed quantum ex se est, ad oppositum actum inclinaret. Quapropter licet terminus materialis vtriusque concursus idem sit: attamen formalis terminus est diuersus.

Dico primò.

Concursus antecedenter determinãs, & nõ determinans specie diuersi.

Horum concursuũ materialis terminus, idem formalis diuersus.

10\. Dico secundò. Dato, & non concesso, secundùm considerationem metaphysicam, sub vnica specie contineri vtrumque concursum: adhuc quantum ad Theologicam considerationem oppositionis cum essentia permissionis, foret specie diuersus. Quemadmodum enim secundùm physicam rationem sunt eiusdem speciei vnicus annulus ferreus alteri pedum insertus, & plures annuli ambobus pedibus inserti & ad murum affixi: cæterum in ratione vinciendi, aut permittendi libertatem eundi quo voluerit, specie differunt: ita in ratione permittendi libertatis indifferentiam vel illam vinciendi, specie differret ille duplex concursus.

11\. Dico tertiò. Hinc sequitur, in actu producendo non esse prorsus eandem rationem formalem, quæ respiceretur ab vtroque concursu: nam ab vno respiceretur actus, quasi determinandus à Deo, propter affectum, quem Deus à se ipso habet, erga totam positiuam entitatem illius actus: ab altero verò respiceretur præcisè propter rationem formalem cooperandi cum libertate creata; quamuis Deus, quantum est ex parte suæ voluntatis, & concursus, optaret potius ad illum actum minimè determinari.

12\. Ad tertiam probationem respondetur, concedendo totum. Actionem quippe malam aliquo modo esse à Deo, supponit Tridentinum: cæterum simul explicat, qui sit ille alius modus, videlicet permissiuè solum.

Actionem malam aliquo modo à Deo esse supponit Tridentinum.

13\. Obiiciunt secundò, simile argumentum à Iuliano fuisse obiectum S.Augustino, ad probandum quod in paruulis non sit peccatum originale, sic: Deus est causa generationis hominis: ergo si peccatum originale consequitur ad talem generationem, Deus erit causa peccati originalis, qui enim est causa alicuius, est etiam causa eius, quod consequitur ad illud. Vnde ad articulos sibi falsò impositos, respondens: *Hac*, inquit, *obiectionis vanitas de illa procedit schola, in qua natura humana immunis à peccato Adæ, & illæsa defenditur: vt quia omnes homines præuaricationis reos, & damnationi obnoxios nasci, persuerósque,*

Augustinus. Art.10 11. & 12.

nisi in

nisi in Christo renascantur asserimus, eundem videamur authorem dicere culpa, quem profitemur esse conditorem natura, quod nos à sensu nostro penitus abdicamus. qui Deum iustum, bonum, sic humana substantia, & interiorum, exteriorúmque sensuum nominus creatorem; vt prorsus ab illo sit, quidquid pertinet ad naturam; & prorsus ab illo non sit quidquid est contra naturam; peccatum autem contra naturam est, de quo mors, & omnia, qua sunt mortis, oriuntur. Ad argumentum ergo respondet S. Augustinus lib. 5. contra Iulian. cap. 9. quod peccatum originale non sequitur ad generationem hominis secundùm suam naturam, vt generatio hominis est, sed vt dicit ordinem ad primum parentem, qui voluntariè peccauit. Etenim si perseuerasset Adam in statu innocentiæ, esset vera generatio hominis, absque eo quod consequeretur peccatum originale, & ita peccatum originale non est à Deo concurrente ad generationem hominis & mouente ad illam, sed à primo parente, qui totam naturam humanam sua inobedientia maculauit.

14. Modus hic referendi solutionem Augustini, quasi distinxerit ille formalitates duas in generatione hominis, discrepat à modo loquendi, & intelligendi Augustini, & comparatus est ad significandam similitudinem Augustinianæ solutionis cum solutione physicæ prædeterminationis.

15. Dico igitur primò. Augustinus non duas formalitates vnius generationis, sed generationem totam, omnésque illius formalitates reales, & quæcumque illi per se ac necessariò conueniunt, distinxit à peccato primi parentis, quod per accidens coniunctum est cum hominum propagatione. Atque ita lib. 5. contra Iulian. cap. 9. in med. *Sic*, inquit, *tibi rectissimè dico, malum, cum quo nascitur homo, non esse fructum corporum, sexuum, coniunctionum, quorum bonorum author est Deus: sed prima preuaricationis, cuius author est diabolus.*

Mens Augustini exponitur.

16. Dico secundò. Hinc constat, in originali peccato non esse locum illi argumento, quod nostram sententiam confirmat, videlicet, qui est causa alicuius, est etiam causa eius, quod consequitur ad illud. Est enim axioma verissimum de rebus, quæ necessariò, & inseparabiliter consequuntur ad aliquem effectum: quomodo ad materialem entitatem odij Dei, liberè conceptam, necessariò & inseparabiliter sequitur malitia. At verò peccatum originale, propriè loquendo non sequitur ex generatione, neque ex creatione animæ rationalis, aut illius vnione; sed tantum sequitur ex Adami culpa. Generatio tamen & propagatio ex Adamo, conditio est, quasi approximatio & vnio istius hominis cum Adamo, qua posita non ex illa, sed ex Adami peccato resultat originale peccatum. Vnde etiam prouenit, vt generatio tota, non solùm non exigat originalem culpam sibi necessariò, & inseparabiliter copulari; sed etiam potuisset subsistere sine vlla prorsus culpa; si Adamus in obedientia perseuerare voluisset, vt potuit.

Originale peccatum nō ex hominis generatione, sed ex Adami culpa sequitur.

17. Explicatur & confirmatur; nam actio odij Dei quidditatiuè & realiter repugnat rationi rectæ, diuinæ legi, & charitati. Quapropter contradictionem inuoluit, eam actionem liberè produci, & malitiam ex illa non consequi. Vnde actio ipsa materialis verè ac propriè peccatum est, atque denominatur. At verò animæ rationalis vnio, & hominis generatio nulla ratione repugnat rationi rectæ, diuinæ legi & charitati, nisi propter extrinsecas sibi circumstantias. Quin potiùs diuinæ legi, & charitati quandoque debetur.

Dico tertiò. Est etiam alia ratio disparitatis, quoniam per humani generis propagationem non committitur nouum actuale peccatum: non irrogatur noua iniuria Deo per nouam transgressionem diuini præcepti. Quapropter infans in conceptionis instanti non denuo peccat, neque eius parentes peccant; sed tantum contrahitur noua, & huic paruulo propria macula habitualis, propter imputationem vnius actualis peccati, quod ab Adamo, tanquam capite humani generis commissum est. At verò quoties liberè producitur materialis actio odij Dei, noua iniuria irrogatur Deo per nouam transgressionem diuini præcepti. Quapropter procurare, atque causare, vt hęc actio existat in rerum natura, repugnat amori propriæ gloriæ, quem Deus sibi ipsi debet, non verò procurare atque causare generationem humanam. 18.

Infans in conceptionis instanti non denuo peccat; sed contrahit nouā & propriam maculam habitualem.

Dico quartò. Consequentia illa, qua ex eo, quod Deus sit author generationis humanę, colligebatur, esse etiam authorem culpæ originalis, valeret; si Deus physicè prædeterminasset Adamum ad materialem actionem primi peccati. Tunc enim Deus verè foret author & causa duorum entium, ex quorum coniunctione necessariò & ineuitabiliter sequitur, vt hic homo cōtrahat peccatum originale. Nunc verò quamuis Deus per creationem animæ rationalis simul cum concursu ad humanam generationem ex semine Adami verè faciat, vt hic homo sit membrum Adami, tanquam capitis; & consequenter censeatur communi voluntate naturæ voluisse, quod Adamus voluit, in quantum caput. Cæterum Deus non facit, vt hic homo sit membrum Adami, in quantum fuit transgressor præcepti, nec vt communi voluntate naturæ voluerit transgredi præceptum, quia hoc tantummodo fit ab ea causa, quæ determinauit ad eiusmodi voluntariam transgressionem. Hæc autem fuit sola voluntas Adami. 19.

Deus esset author originalis culpæ si ad materialē actionē primi peccati prædeterminasset.

Dico quintò. Si generationi, & materiali actioni odij Dei paritas inesset, quam contraria sententia nobis obiicit; sequeretur, quod sicut in ea sententia, licet Deus principalis causa non peccet, eo quòd moueat voluntatem ad huiusmodi actionem: attamen homines peccant, eliciendo actionem, ad quam mouentur à Deo: ita etiam homines peccarent generando; aut certè forent causa originalis peccati: licet Deus non peccet, illos ad generationem principaliter mouens. 20.

Ex opposita sententia sequeretur homines generando peccare.

Ex præcedenti discursu colligere debemus, nihil debilitari nostræ sententiæ fundamenta, quando illis opponitur exceptio, quod eadem argumenta Pelagiani obiecerint Augustino. Sic enim respondere solet contraria sententia, quando contra illam obiicimus, sinceram Dei voluntatem, qua vult omnes homines saluos fieri, possibilitatem seruandi præcepta, & obtinendi salutem omnibus hominibus concessam, exhortationes, correptiones, supplicia, aliàque Theologica fundamenta, quæ tractata sunt disputat. 19. & multis sequentibus, & in præcedenti tomo de scientia disput. 33. & multis sequentibus. 21.

Cui

22. Cui exceptioni satisfiet generaliter adnotando, vt argumenti seruetur identitas, non esse satis siue partialem, siue totalem identitatem præmissarum: nisi ex illis eadem etiam conclusio sit inferenda. Etenim manentibus eisdem prorsus præmissis, poterit argumentum esse fallax, si subinferas vnam conclusionem: foret autem argumentum efficax, si aliam conclusionem inferres. Atque hæc diuersitas argumenti multò facilius contingit, quando sola vna præmissa exprimitur, alia verò supprimitur & tacitè variatur, variata conclusione. Quemadmodum ex hoc antecedente: Homo est animal, rectè infertur hominem esse mortalem: quoniam virtute subintelligitur altera præmissa, videlicet, omne animal esse mortale. Nihilominus ex eo, quod homo sit animal, si colligas, illius animam esse mortalem, diuersum & fallax argumentum conficies, tacitè supponendo alteram præmissam falsam, videlicet, cuiusque animalis animam esse mortalem.

Manentibus eisdem præmissis poterit argumentum esse fallax.

23. Sic ergo quoniam Pelagiani, & Semipelagiani aduersus Augustinum ex prædictis fundamentis colligebant, interiorem gratiam non esse simpliciter necessariã ad iustificationis initium, vel progressum, neminémque prædestinari ante præuisa opera; ideo expresse aut tacitè supponebant, libertatem hominum, auxiliorum sufficientiam, possibilitatem seruandi præcepta, & alia dogmata his similia, non posse cum prædicta necessitate gratiæ, & prædestinationis efficacitate consentire. Nostra verò sententia hæc omnia bene inter se consentire demonstrat; quoniam non afferunt antecedentem, sed consequentem necessitatem: ideóque nostra argumenta conclusionem colligũt longè diuersam ab ea, quam Pelagiani, & Semipelagiani colligebant. Quapropter non possunt verè appellari eadem argumenta, nisi secundùm quid, hoc est, secundùm vocis tantum propositionis identitatem, quæ identitas frequenter reperitur in argumentis Catholicorum & hæreticorum.

Nostra sententia à Pelagiana longissimè distat.

DISPVTATIO XXXIII.

Dei voluntatem num deceat prædeterminare materialem actionem peccati.

SECTIO I.

Homines excusarentur à culpa, si Deus vellet, vt ipsi vellent, & facerent has materiales actiones.

1. VNA ex præcipuis rationibus, quæ physicam prędeterminationem oppugnant, ex diuina voluntate ita desumitur. Diuina voluntas est regula suprema omnis bonitatis: vnde si absoluto decreto velit, aliquem actum à me fieri, seu me velle aliquid, hoc ipso ego non peccabo, si id velim, quia conformor meæ regulæ. Ergo repugnat aliquem actum voluntatis humanæ esse prædefinitum à Deo, & esse malum; quia hoc ipso, quod à Deo est prædefinitus, est conformis voluntati eius, si fiat.

Argumentũ.

2. Huic argumento duas inuenio recèns adhibitas solutiones. Prima respondet, quod diuina voluntas est suprema regula omnis bonitatis, & ita quidquid actu absoluto decreuit fieri, vel velle, debet esse bonum. Vnde actus, qui simpliciter & absolutè est prædefinitus à Deo, est simpliciter & absolutè bonus, & conformis diuinæ regulæ. Cæterum actus peccati simpliciter & absolutè non est prædefinitus à Deo, sed solum quantum ad substantiam, & quantum ad materiale, & ita secundùm istam rationem est bonus & non aliter. Hæc solutio tacitè videtur concedere, quod primariò contendit argumentum probare, videlicet, voluntatem creatam non discordare à prima & suprema regula bonitatis ex eo solùm, quod eliciat quemcumque actum, quantum ad substantiam, & quantum ad materiale producat, etiamsi fuerit realiter contrarius diuinæ legi. Quod totum expresse concessit alter author eiusdem sententiæ: atque inde infert, licitum esse velle substantiam actus mali sub illa ratione præcisè, qua ens est, & perfectio à Deo. Vide similem aliam sententiam in fine sectionis præsentis.

Prima solutio. *Refutatur primò.*

Hoc autem contradictionem implicare constabit clarius in illis volitionibus, in quibus dæmon, vel homo perditissimus expresse, atque directè vult diuinas leges conculcare & transgredi, blasphemare Deum, & illius prouidentiæ atque gubernationi detrahere. Nam huiusmodi actiones, quantum ad substantiam, & quantum ad materiale, positiuè atque realiter, non solùm discordant à prima & suprema regula bonitatis; sed etiam cum illa per manifestam pugnant contrarietatem. Nihilominus quod prædicta solutio concedit necessario concedendum est, si Deus efficaciter voluit & physicè prædeterminauit, vt hæc voluntas eliceret has actiones, quantum ad totam realem rationem volitionis quam habent, per quam realiter amplectuntur Dei contumeliam, contemptum, & transgressionem diuinarum legum. 3.

Eadem solutio impugnatur secundò, quoniam prima regula non alia ratione est regula, nisi qua ratione voluntatem creatam dirigit præceptis & legibus: sed prædictæ volitiones, etiam quoad substantiam materialem realiter discordant à diuinis præceptis & legibus: ergo realiter discordant à prima & suprema regula bonitatis. Tertio, quoniam Deus prohibet non solum malitiam, quæ sequitur ex actu, sed etiam ipsum realem & materialem actum, qui positiuè pugnat cum diuina lege: vt ostendemus section. 4. 4.

Refutatur secundò, declarando qua ratione prima regula sit regula.

Deus non solum malitiã actus, sed & ipsum realẽ & materialẽ actum prohibet.

Quartò, nam S. Thomas de malo q. 6. quæ est de electione humana art. vnico ad 5. *Voluntas*, inquit, *hominis quodammodo discordat à Dei voluntate, inquantum scilicet, vult aliquid, quod Deus non vult, eam velle, vt cum vult peccare, licet etiam non velit Deus voluntatem hoc non velle, quia si vellet hoc Deus, fieret.* Itaque Deus neque vult, vt homo peccet, neque vult, vt homo velit peccare. At verò velle peccare realis volitio est, quæ tanquam ad obiectum terminatur ad peccatum. Ergo Deus non vult, vt homo eliciat realem & materialem volitionem, quæ tanquam ad obiectum terminatur ad peccatum: & ideo, quantum ad hoc, discordat à Dei voluntate, qui talem volitionem realem elicit, eo ipso, quod eam realiter producit. 5.

S. Thomas.

Deus neque vt homo peccet, neque vt velit peccare, vult.

Secunda solutio respondet, quod agens particulare dupliciter consideratur. Primo modo quatenus sequitur præmotionem agentis vniuersalis, 6.

uerſalis; & ſic inſpicit idem obiectum,quod inſpicit tale agens vniuerſale, & conformatur eidem, implicátque dari aliquod agens particulare,quod non conformetur iſto modo, ſaltem ſecundùm illam rationem generaliſſimam. Cum hac tamen ratione ſtat ſecunda conſideratio eiuſdem agentis particularis, quatenus particulare eſt, & inſpicit rationem ſpecialem, tanquam agens vniuocum; & in hac ſæpenumero deficit ab illa generali ratione explicata. Igitur voluntas noſtra in peccato conformatur præmotioni generali Dei, quatenus attingit rationem entis: ſub qua tamen ratione malè ſubſumit (vt ſic loquamur) & deficit ab eodem generali concurſu Dei. Vnde voluntas illa ſecundùm ſuum particularem modum operandi non conformatur regulæ diuinæ,in particulari ſtatutæ eidem voluntati,licet ſequatur illam vniuerſalem rationem,ſeu regulam.

7. *Prædeterminatio phyſica ad generalē, & ad ſingularem, & ſpecificā volitionis rationem determinat.*

Sed refutatur primò, quoniam phyſica prædeterminatio non ſolùm determinat ad generalem actionem volitionis & tendentiæ in bonum; ſed etiam determinat ad ſpecificam, & ſingularem rationem volitionis, per quam hæc voluntas hîc & nunc realiter vult tranſgredi, & conculcare diuinas leges. Ergo voluntas creata, in quantum ſequitur phyſicam prædeterminationem,non ſolùm conformatur pręmotioni generali Dei, quatenus attingit rationem entis, ſed etiam quatenus attingit,& inſpicit rationem ſpecialem.

8. *Sequitur contradictio.*

Vnde præterea ſequitur contradictio, videlicet,quod voluntas in vna & eadem volitione, & ſecundùm ſuum particularem modum operandi, ſimul conformetur & non conformetur regulæ diuinæ in particulari ſtatutæ eidem voluntati. Sequela probatur, quoniam diuina voluntas in particulari prædefiniens, & efficaciter volens,vt hæc voluntas hîc & nunc concipiat hanc volitionem particularem, qua realiter, poſitiuè & expreſsè amplectatur tráſgreſſionem,& contemptum diuinarum legum; eo ipſo eſt regula in particulari ſtatuta hîc, & nunc tali voluntati creatæ. At contra illæ eædem leges, quarum tranſgreſſionem & contemptum amplectitur prædicta volitio, ſunt diuina regula eidem voluntati ſtatuta, prohibens illam volitionem; ac proinde talis volitio diſcordat ab hac diuina regula. Vnde præterea ſequitur, apud Deum eſſe duas regulas comparatione eiuſdem actionis in particulari eliciendæ, ita immediatè pugnantes,vt neceſſarium ſit ab altera diſcordare:idque propterea, quoniam vna regula voluntatem determinat, vt diſcordet ab altera: quod eſt impoſſibile.

Duæ regulæ immediatè pugnantes eſſent in Deo.

9. Refutatur tertiò peculiariter, quod ait, voluntatem noſtram in peccato conformari præmotioni generali Dei, quatenus attingit rationem entis: ſub qua tamen rationem malè ſubſumit voluntas. Hoc enim directè pugnat cum quidditate phyſicæ prædeterminationis, quæ quoniam, vt nuper diximus, non ſolum ad genericam, ſed etiam ad ſpecificam & numericam, & quantumcumque infimam rationem volitionis determinat; nihil relinquit inferius & magis particulare, quod voluntas creata ſubſumere poſſit, ſub aliqua ratione ſuperiori & vniuerſali.

10. Rurſus tam prima,quàm ſecunda ſolutio refutatur quartò, corroborando primarium argumentum,poſitum in ſectionis initio, quia quando Deus non ſolum vult aliquod obiectum, ſed etiam vult vt voluntas hominis velit idem obiectum; tunc voluntas hominis laudabiliter & ſine culpa vult idem ipſum obiectum: vt docet S.Thomas 1.2.q.19.art.10.in corpore ad finem. Et huiuſmodi conformitatem reperiri in omni bona volitione, etiam illa,quæ in obiecto materiali volito diſcrepat à diuina voluntate, notat illis præſertim verbis: *Vnde conſueuit dici, quod conformatur, quantum ad hoc voluntas hominis voluntati diuinæ: quia vult hoc quod Deus vult,eum velle.* Sic etiam in 1.diſt.48.q.vnica art.2. corpore, ſecundum quadruplex genus cauſæ diſtinxerat quadruplicem conformitatem creatæ voluntatis cum diuina. Et *ſecundùm cauſam efficientem*, dicit, eſſe conformitatem; *ſicut quando aliquis vult, quod Deus vult,eum velle: hunc enim ordinem voluntatis Deus in eo fecit.* & longè inferius ait: *Hæc eſt conformitas ſecundùm cauſam efficientem, quia Deus vnamquamque voluntatem in bonum ordinauit,*&c.

Quarta refutatio primæ, & ſecundæ ſolutionis.

S.Thomas.

Eandem generalem doctrinam de bonitate, quæ conſiſtat in volendo, quod Deus vult, nos velle, tradit Alexander 1.p.q.41.memb.5.fine, & memb.6.poſt med. in §.1. & clarius Bonauent.1.diſt.48.art.2.q.2.in fine corp.vbi Durand.q.2.num.15. Ricard.artic.2.q.1. ad vltimum, Ægidius, quem refert & ſequitur Carthuſianus in eadem diſtinct.48.q.1.fine & q.2. Ciſtercienſis,& Marſilius citandi num.13. 11.

Confirmatur primò, quia non ſolùm quoad rationem formalem malitiæ, ſed etiam quoad materialem monſtroſitatem odij Dei,& blaſphemiæ vim habet maximam illud argumentum Anſelmi in Dialogo de libero arbitrio cap.8.vbi, *Nulla eſt*, inquit, *iuſta voluntas, niſi quæ vult, quod Deus vult, eam velle.* & poſt pauca: *Seruare rectitudinem voluntatis eſt omnis ſeruantis velle, quod Deus vult, eum velle. Ergo ſi Deus hanc rectitudinem tollit ab aliquo,non vult eum velle, quod vult, eum velle. Igitur eſt impoſſibile, Deum rectitudinem voluntatis auferre.* Hanc verò Deus auferret, & vellet auferri, ſi prædeterminando faceret, vt homo Deum proſequeretur odio, & vellet blaſphemare,quantúcumque in his actionibus Deus præſcinderet entitatem à malitia,vel potius tentaret præſcindere. Nam in eo qui ſua ſponte ſuam,& alienam voluntatem determinat ad tales actiones,impoſſibilis eſt illa præſciſſio:vt conſtat ex diſputationibus præcedentibus. Vnde præterea ſequerentur illæ contradictiones,quas intulit Anſelmus, nimirum: Deus vult hominem velle amare & honorare Deum,quia Deus neceſſariò amat ſe ipſum, & præcipit ſui amorem & honorem: at contra: Deus non vult, hominem amare, & honorare Deum, quatenus efficaciter vult, & prædeterminat hominem, vt velit odiſſe Deum, & blaſphemare, producendo materialem actionem huiuſmodi volitionis. Etenim hæc volitio,quantumcumque præſcindatur à formali ratione malitiæ, adhuc excludit amorem, & honorem Dei, nec patitur illum manere in eadem voluntate creata. Quapropter eo ipſo quod Deus vult, ab illa concipi tales volitiones materiales, vult, ab illa voluntate non amari,nec honorari Deum. 12.

Anſelmi argumentum vim habet.

Sequuntur etiam ex prædeterminatione contradictiones ab Anſelmo illatæ.

Eodem principio,nimirum,quod *rectitudo voluntatis tunc tantum eſt in aliquo,quādo homo vult, quod Deus vult, eum velle*, vtitur idem Anſelmus 13.

mus in lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cum libert. cap. 1. inter med. & finem, ad probandum, sequi prædictas contradictiones; nisi Deus relinquat humanam voluntatem expeditam ab omni vinculo necessitatis eligendi malum, vt possit eligere bonum, & seruare rectitudinem, si velit. De hac ratione Anselmi disputant nonnulli Scholastici sub hoc titulo: *Vtrum Deus possit auferre rectitudinem voluntatis*, tractantes de charitate in 1. senrent. distinct. 17. vbi Dionysius Cistercieusis q. vnica artic. 3. dub. a. Marsil. in 1. q. 20. art. 3. dub. a.

14. Tertullianus obscurius eandem contradictionis implicationem intulit, quam perspicuè Anselmus nuper citatus, quando in exhortatione ad castitatem prope initium cap. 1. aliàs cap. 1. *Excusabitur*, inquit, *omne delictum, si contenuerimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate. Et ibi definito, istam destructionem totius disciplinæ, etiam ipsius Dei. si & quæ non vult, de sua voluntate producit, aut nihil est, quod Deus non vult.* Hoc est, excusabitur omne delictum, si contentiosè atque mordicùs tenuerimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate, non tantum permittente (quam ibidem Tertullianus concedit etiam in malis operibus) sed etiam positiuè volente, ac decernente, vt quodlibet opus fiat. Et ibi definito, istam, supple, esse destructionem totius disciplinæ, siue speculatiuæ Theologiæ, ac Philosophiæ, siue etiam practicæ, quæ mores instituit: imò etiam esse destructionem ipsius Dei; si & quæ non vult, de sua voluntate producit, nam secum ipse pugnabit.

Deus secum ipse pugnabit.

15. *Augustinus.* Quod ad peccati excusationem attinet, notauit etiam Augustinus lib. 3. de libero arb. cap. 16. dicens: *Quod si neque sua, neque aliena natura quis peccare cogitur, restat vt propria voluntate peccetur. Quod si tribuere volueris conditori, peccantem purgabis, qui nihil præter sui conditoris instituta commisit. Qui si rectè defenditur, non peccauit. Non est ergo, quod tribuas conditori.*

16. At inquis, Augustinum agere de formali ratione malitiæ. id quod ego fateor: cæterum non de sola ratione formali malitiæ tractare, manifestum est, cùm toto illo capite, atque sequenti 17. præcipuè quærat originem malitiæ, vtrum ea sit à conditore, & à natura ipsa; vel solummodo sit à libera voluntate creata. Quod si tribuamus conditori, quod creatam voluntatem determinet ad materialem actionem, ex qua necessariò, & inseparabiliter malitia promanat; iam origo malitiæ tribuitur conditori; ac subinde peccans purgatur, quia nihil præter sui conditoris instituta commisit, realiter producendo materialem actionem, quam conditor instituit, prædefiniuit, prædeterminauit, causauit. Quæ actio ex suppositione, quod existat in rerum natura, non est in potestate hominis impedire, ne malitiam & peccati formalem rationem inseparabiliter germinet.

17. *Prosper.* Rursus Augustinus ad articulos sibi falsò impositos art. 4. vel potiùs Prosper ad obiectiones Vincentianas obiect. 4. *Insanum*, inquit, *est dicere, voluntatem Dei, ex Dei voluntate non fieri, & damnatorem diaboli, eiúsque famulorum velle vt diabolo seruiatur.* Seruitur autem per realem & positiuam volitionem, qua eum adorare, & illi obedire volunt Striges, sagæ, atque venefici. Hanc ergo realem & positiuam volitionem non vult Deus vt ab hominibus eliciatur: alioqui vellet, vt diabolo seruiatur. Atque eadem ratio militat in cæteris actionibus peccatorum.

Clemens Alexãdrinus lib. 4. Stromat. in med. Deum non voluisse, sed tantùm permisisse vt Iudæi, & tyranni persequerentur Christum Dominum, & martyres, probat: *Nam è duobus alterum* (supple, sequitur necessariò) *aut bonũ quid, & honestum erit persecutio propter Dei voluntatem; aut erunt insontes, qui affligunt.* Vnde concludit eiusmodi persecutiones Deum minimè operari; sed tantùm non prohibere propter altiores fines. 18.

Nyssenus orat. catechetica cap. 5. prope finem ait: *Nullus mali ortus initium duxit ex Dei voluntate. Reuera enim nulli reprehensioni affine esset vitium, vt quod sui effectorem, & patrem Deum sibi ascriberet: sed malum intrinsecus quodammodo innascitur in libero animi arbitrio, & electione, tunc consistens, quando fuerit aliquis animi recessus ab eo, quod bonum est.* Et quidem duxisset initium ex Dei voluntate; si Deus efficaciter vellet, vt hæc voluntas creata eliceret talem actionem, cui malitia necessariò, & inseparabiliter est annexa: ideóque nulli reprehensioni subiaceret: vt nuper cum Augustino dicebamus. 19.

idem Nyssenus lib. de vita Mosis propius ad med. quàm ad princip. ait: *Nam & verba Scripturæ, quasi diuinitus eos impulsos ad libidinem, ac ignominiæ passionibus traditos sinare videntur. Nec tamen turpitudini Deus quemquam tradit, nec Pharao nolens ab ipso Deo in duritiem impellitur, nec vita ranarum à virtute conformatur. Nam si Dei voluntate atque impulsu ita fieret, nec turpitudinis, & vituperationis hæ passiones appellarentur, nec vlla esset inter virtutem, & vitium differentia. Verum cum alius hanc, alius illam eligat vitam, & hic virtuose, ille vitiosè viuere malit, non iure alteri cuidam necessitati, sed voluntati singulorum viuendi normam attribuimus.* & post pauca: *Sic oportuit Scripturæ quoque huiusmodi locos accipere. Indurauit igitur Deus cor Pharaonis, non quia diuina voluntas duritiem in animum eius induxerit, sed quia cum ipse vitiosè viuere maluerat, non suscepit rationem, qua induratum cor in vitio permollitur.* 20.

Hic consideremus realem & positiuam volitionem Pharaonis, qua volebat resistere Dei preceptis, sibi per Moysen denuntiatis, & reales volitiones, per quas istius sæculi sapientes voluerunt satisfacere ignominiosis passionibus: videamúsque, vtrùm secundùm Nysseni sententiam volitiones illæ fiant Dei voluntate, atque impulsu. Nam, si fiunt, neque ignominiosæ sunt, neque vllo discrimine differunt ab actionibus virtutum, vt Nyssenus concludit. Obserua deinde rationem imputandi hominibus culpam esse liberam cuiusque electionem, quæ non propter altiorem necessitatem recusat accipere rationem, quâ induratum cor permollitur. Esset autem altior necessitas physica Dei prædeterminatio ad materialem volitionem tenaciter resistendi cuicunque rationi emollienti. 21.

Confirmatur secundò. Nam & recentiores Scholastici, quando refutant huius temporis errores de impulsu Dei ad peccatum, hoc inter alia vtuntur argumento, quod eisdem verbis ad nostram sententiam probandam potest accommodari. Atque, vt alios Authores omittam, produco eum, quem nullus audebit recusare quasi alienum à Schola S. Thomæ. Sotus igitur in lib. 1. de natura & gratia cap. 17. in 1. argumento ait: 22.

Si Deus

Si Deus vult, me hoc facere; hoc est conforme regulæ suæ. Si autem ita est, non est peccatum. & post pauca: *Contradictio est aliquem peccare in eo, quod à Deo actus agit.* & in 3. argumento: *Si facere id, quod Deus præcipit, vel consulit, vel admonet, tam longè est à peccato, vt sit etiam obedientia eius, propterea quod Deus est causa, vt fiat: vbi nos Deus non solùm iubet aut instigat, verùm efficaci, (vt dicitis) impulsu in nostra nos tradit desideria, quibus non possimus resistere, quænam ratio inobedientiæ subesse potest, aut vera culpæ?* Quare si per physicam prædeterminationé talis est Dei impulsus ad materialé volitioné, qua positiuè & expressè vis nó obedire, vt in sensu cópositio enim tali impulsu impossibile sit resistere; nulla inobedientiæ, aut culpæ ratio poterit ibi subesse.

23. *Ex prædeterminatione sequitur veritas propositionis Ioannis de Murcia.* Confirmatur tertiò, quoniam si quamlibet volitionem malam Deus prædeterminaret, absolutè vera esset illa propositio, quæ est vndecima inter errores Ioannis de Murcia, condemnatos Parisiis, qui referri solent ad finem libri quarti sententiarum, & ita habet: *Quicunque peccat conformat voluntatem suam voluntati beneplaciti Dei, sic quod illa vult, sicut Deus vult eum velle.* Probo Consequentiam, quoniam quidquid est reale, tam in volitione, quàm in modo volitionis, totum hoc prędeterminauit Deus, & voluit, vt Petrus vellet hoc obiectum; & hoc modo insuper Deus hoc voluit non voluntate signi, sed volútate absoluta, & efficaci, quã scholastici solent appellare volútatem beneplaciti in 1. sent. dist. 45. & 46. Nec potest responderi, Ioãnem de Murcia dixisse, malitiã peccati, sub ratione malitiæ, conformé esse diuinæ voluntati: hæc enim esset tã crassa, tamq; perspicua hæresis, vt nulla prorsus indigeret Parisiensium censura, sed connumerandus esset ille cum antiquissimis hęreticis. Agebat ergo Murcia de cóformitate, quantum ad realem & positiuam volitionem, quâ homo peccator vult idem obiectũ eodé modo, & cum eisdé omnibus circũstantiis, quod, sicut, & cum quibus Deus efficaciter vult ac prædefinit, vt hic homo velit hic & nunc: hoc enim sonant illius erroris verba.

24. *Prædictæ actiones materiales obligarent naturali, & diuino præcepto.* Quinta & postrema refutatio præcedentiũ vires auget, quoniã prædictæ actiones materiales non solùm excusarentur à malitia, sed etiã obligarét naturali & diuino præcepto fundato in rerum naturis, si Deus illas physicè prædefiniuisset. Sequela probatur, quia contra rationem instrumenti, & principalis agentis, & contra debitam subordinationem erit, si instrumentum non sequatur ductum principalis agétis. Ergo ex suppositione, quod Deus præmoueat, & prædeterminet voluntaté Iudæ, tanquam instrumentũ ad materialem actionem proditionis; contra rationé naturalé, & debitam subordinationé ad Deũ faceret Iudas; si per impossibile resisteret huic prædeterminationi, continendo se à materiali actione proditionis.

25. *Solutio, & eius prima impugnatio.* At dicet aliquis, ignorabat Iudas, vtrùm Deus illum prædeterminaret ad materialem actionem proditionis. Sed non propterea debilitatur argumentum. Primò, quoniam saltem sequitur, Iudam per se loquendo, atque præscindédo ab ignorantia, obligatum fuisse sub mortali ad totam illius actionis realitaté eliciendam; licet fortè propter erroneã conscientiam, aut ignorantiam, vel excusaretur ab hac obligatione, vel obligaretur ad oppositum.

26. Secundò, quoniam Iudas, sicut quilibet homo, si persuaderet sibi, quamlibet actionem materialé peccati à Deo prædefiniri, eo ipso deberet existimare, suas materiales actiones, quæcumq; fuerint eliciendæ, satisfacere prædictæ obligationi, qua instrumentum tenetur subordinari principali agenti, ideòque nihil curare liceret de præcauédis eiusmodi actionibus, quas præcauere, foret eo ipso violare prædictam obligationem. *Opus non esset dolere de prædicta materiali actione.* Confirmatur, quoniã supposita prædicta opinione, quicũq; in se experitur voluntatem committendi aliquod facinus, eo ipso meritò iudicabit, suam hanc volitionem debitam fuisse prædictæ obligationi, & subordinationi; ac proinde nihil erit, quod de illa doleat: neque ad illam retractandam applicet animum, quæ omnia cùm sint manifestè falsa, non erit verum Antecedens ex quo sequuntur.

27. Ex dictis facilè colligitur, falsum esse quod vnus eorundem Anthorũ asseruit. Ideo Iudas voluit illam actionem venditionis, in quantũ actio, quia Deus voluit, vt eã vellet in quantũ ens est. In quibus reduplicationibus verborũ sonitus magnam prætendit excusationem toti propositioni, quoniam innuit, Dei voluntati non placere, nisi rationé communem volitionis, & entis; displicere auté & refutari à diuina voluntate, quod volũtas creata realiter velit odisse Deum & eius legés violare. Cæterùm alia est illorũ més: cùm expressè doceant, non solùm genericam, sed etiam specificam, & numericam rationem cuiusque volitionis esse à Deo volitam, prædefinitam & prædeterminatã: vt vidimus disp. 28. sect. 4. Consequéter etiam, falsum esse constat, quod idem author generaliter ait. A Deo procedit & ab illo est, quod voluntas se determinet ad quamcumque actionem, etiam peccati, in quantum actio est, quia vt sic bona est.

SECTIO II.

De varia proportione obiectorum ad varias voluntates, obiectio diluitur, & noua ratio instruitur.

1. HIc præoccupandam censuimus obiectioné, quam contra ea, quæ disseruimus disputationibus præcedentibus desumere posset aliquis ex diuersitate proportionis, ob quam idem obiectum, quod velle congruit voluntati diuinæ; humanæ voluntati velle non congruit, nec decet. *Augustinus.* Nam vt August. ait in Enchirid. c. 100. *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult; & rursus fieri potest, vt hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona. Tantum interest quid velle hominis, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, vt aut approbetur, aut improbetur.* Vbi Augustinus ex diuerso fine, quem Deus intédit, & non creata voluntas, & ex diuersa proportione congruentiæ eiusdem rei cum diuina voluntate, & non cum humana, colligit Deo esse laudabile quædam obiecta velle, quæ hominibus velle non liceat.

2. Quam Augustini sententiam Magister & communiter scholastici recipiunt in 1. dist. 48. à med. vbi Albert. S. Thomas, S. Bonauent. Ægidius, Ricardus, Durandus, Vdalricus, Scotus, & alij, quorum plures refert Carthusianus ibidem q. 1. Alexander etiam 1. p. q. 41. memb. 5.

3. *Prima conclusio.* Respondeo & dico primò. Augustinus in hoc & similibus locis non agebat de interiori volitione violandi legem diuinam; sed solùmmodò de exteriori opere peccati, nec agebat de quolibet

Mens Auguſtini expoſitur.

exteriori opere, ſed de illo tantum, quod non eſt ab intrinſeco malum; ſicut mendacium, & blaſphemia ſunt ab intrinſeco mala. Opus igitur exterius, in quantum pœna eſt, Deus vult: at interiorem volitionem turpem Deus non vult; ſed tantum permittit. Cæterum ſupponens voluntatem aliquam ad malum liberè propendere, illa tanquam inſtrumento vtitur ad prædictum opus exterius, in quantum eſt pœna, iuſto Dei iudicio infligenda.

4. Hæc omnia conſtant ex lib. 83. quæſt. q. 53. vbi oſtendens Auguſtinus, quando aliquis peccator dignus eſt decipi, obſeruat hanc pœnam deceptionis non irrogari à Deo per homines amatores veritatis, & multò minus *per Angelum, cui non conuenit perſona fallacia, & quem deceptionis officium non decere:ſed per talem hominem, qui nondum ſe huiuſmodi cupiditatibus exuit, aut per talem Angelum, qui pro ſua voluntatis peruerſitate, tales partes ſibi imponi poſtulat.* Verba ſunt Auguſtini, ſed non eadem ſerie poſita, ſed molris reſecatis, ſeruata eſt ſententia fideliter. Et poſtea confirmat à ſimili: *Hinc eſt quod iudex damnatum percutere indignum ſua perſona & nefarium iudicat, eius tamē iuſſu hoc facit carnifex, qui pro ſua cupiditate ſic ordinatus eſt in officio, vt percutiat legum moderatione damnatum, qui poſſet etiam innocentem ſua crudelitate percutere.* At verò iudex non imperat carnifici talem nocendi cupiditatem & crudelitatem, qua poſſet etiam innocentem percutere; niſi legum moderatione, quaſi vinculis teneretur. Vnde poſtea ſubdit, eorum, *quæ Deus facit per creaturam ſibi ſeruientem, quædam iubere, quædam permittere,*

5. *Ratio conuincens Deo indignum, velle, vt creatura odio proſequatur ipſum.*

Atque hinc oritur noua ratio conuincens, diuina voluntate indignum eſſe velle, vt voluntas creata Deum odio proſequatur, quia Deus non vult bona voluntate, niſi quod Deo velle congruit, & quod referre poteſt ad finem propriæ bonitatis, vt Auguſtinus ait in illis ipſis verbis, quæ obiiciuntur ex enchiridio cap. 101. Sed non congruit Deo efficaciter velle prædeterminare hominem, vt Deum odio proſequatur, quātumcumque fingatur in odio præſcindi materialem actionem à malitia, neque poſſunt eiuſmodi actiones referri ad finem diuinæ bonitatis, quæ ab intrinſeco habent recedere à diuina bonitate per poſitiuam & realem fugam, & auerſionem. Ergo impoſſibile eſt, Deum hæc velle & prædeterminare.

6. *Prima confirmatio.*

Explicatur & confirmatur primò, quoniam, vt paulò ſuperius dicebamus, illa ſententia Auguſtini, nimirum, fieri poſſe, *vt hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona*, contingere poteſt, vt verificetur in omnibus, & ſolis rebus, quæ non habent ab intrinſeca quidditate repugnantiam cum ratione & honeſtate. Nam eiuſmodi res eo ipſo aptæ ſunt, vt comparatione vnius voluntatis congruant cum recta ratione, & ordinari poſſint ad bonum finem illius voluntatis proprium; non verò comparatione alterius voluntatis. Et hanc eſſe mentem Auguſtini, conſtat non ſolùm ex prædicta ratione, ſed etiam ex tribus illius exemplis, quæ ſubiicit, nimirum, parentem alicuius hominis viuere, aut mori: Chriſtum Dominum occidi: Paulum pati: hæc enim omnia nullam habent ab intrinſeca quidditate repugnantiam cum recta ratione: ideòque Deo congruit ea velle propter altiſſimos fines: ſed hominibus ea velle, atque cauſare, nulla ratione cōgruit. Eadem exēpla Auguſtini videre licet apud Magiſt. 1. diſt. 48. cap. *Ad quod*, Et cap. *Si verò.*

Confirmatur ſecundò ex S. Thoma 1. 2. quæſt. 19. art. 10. corpore, vbi prædictæ diuerſitatis congruentiæ vnius obiecti ad diuerſas voluntates, inde ſumit rationem à priori, *quoniam aliquod obiectum ſub vna ratione, eſt bonum, & ſub alia ratione non eſt bonum.* Quod non poteſt verificari de actionibus quidditatiuè repugnantibus rationi rectæ. Atque propter eandem rationem idem colligitur ex S. Bonauentur. 1. diſt. 48. art. 2. quæſt. 2. in fine corporis, & Durandus ibi quæſt. 2. num. 15. 7.

S. Thomas.

8. *Quod nullatenus honeſtari poteſt, nec propter finem optimum amari poteſt.*

Confirmatur tertiò, quia quod nulla ratione poteſt reddi honeſtum, id nulla voluntas, etiam increata, propter nullum finem, quantumcumque optimum, poteſt honeſtè velle. Sed materialis & realis volitio deſtruendi Deum ſi poſſet, & blaſphemandi, quantum poſſet, nulla ratione poteſt reddi honeſta, quantumcumque præſcindatur à conſequente priuatione, ſeu formali ratione malitiæ. Ergo hanc materialem & realem volitionem, nulla voluntas, etiam diuina, & propter nullum finem poteſt honeſtè velle. Atque eadem ratio erit in quacumque actione, quæ ab intrinſeca quidditate habet repugnantiam cum ratione: qualis eſt omnis volitio interior, quæ ſcienter amplectitur obiectum, Dei lege prohibitum, vt oſtendi 1. 2. quæſt. 18. art. 5. & tota ferè quæſt. 19.

Confirmatur quartò, quia Deus quidditatiuè eſt charitas. Ergo non poteſt velle, quod eſt contrarium charitati, etiamſi reali & poſitiua contrarietate ſit contrarium, & quantumcumque præſcindatur à formali ratione malitiæ. Sed odium Dei & blaſphemia ſunt realiter, & quidditatiuè contraria charitati. Ergo, quantumcumque præſcindatur à formali ratione malitiæ, non poteſt Deus, velle illas actiones determinando hominem ad illas eliciendas. 9.

Volitio aliquid legis diuinæ obſeruātiæ anteponens, rationem odij aliquā participat.

Eadem ratio vim habet in qualibet alia volitione, qua obiectum aliquod creatum anteponitur obſeruantiæ diuinæ legis. Nam quæcumque talis volitio, realem quandam participationem habet odij, quatenus realiter vult Deum non eſſe ſibi vltimum finem, & realiter vult poſtponere Dei voluntatem, & præferre ſuam, vnde realiter repugnat charitati.

Confirmatur quintò ratione naturali, quoniam quidquid eſt contra rationem velle, diuinæ voluntati repugnat. Sed contra rationem eſt velle, vt aliquis homo ſcienter faciat opera, iuſtitiæ aut continentiæ contraria, & tamen nolle vt ille contrahat malitiam & prauum habitum iniuſtitiæ & intemperantiæ. Militat enim in hac voluntate eadem prorſus ratio, quam Ariſtoteles notat in 3. Ethicorum, cap. 5. prope medium circa voluntatem humanam dicens: *Metas rationis egreditur, iniurias facientem hominem, aut intemperatè agentem nolle ſe iniuſtum, aut intemperantem eſſe.* Cuius fundamētum explicat S. Thomas ibi, lect. 12. *Si enim aliquis vult aliquam cauſam, ex qua ſcit ſequi talem effectum, conſequens eſt, quod velit illum effectum, & quamuis fortè non velit illum effectum ſecundum ſe, potius tamen vult illum effectum eſſe, quàm cauſa non ſit.* 10.

Ariſtoteles.

S. Thomas.

Ad huius denique confirmationem pertinent omnia, quæ diximus diſp. 27. ſect. 4. & diſp. 32. ſect. 3. num. 5. referentes quomodo Caluinus ex prædicto teſtimonio Auguſtini tentauerit ſuo errori prætextum & probabilitatem afferre, 11.

SECTIO

SECTIO III.

Deus non vult, vt fiant materiales actiones malæ, ſed potiùs vult, vt non fiant.

1\. HOc ipſum in præcedente ſect. probare cœpimus, obiectionem ibi poſitam retorquendo; in præſenti verò, aliis rationibus & teſtimoniis vt cõfirmemus, ex dictis ſupra diſp. 19. & 20. præcipuè vero 19. ſect. 2. & 3. recolendum eſt, quidditatiuum diſcrimen antecedentis, & conſequentis voluntatis Dei conſiſtere in eo, quod antecedens eſt voluntas primaria, & beneplacitum ex ipſo Deo, & ex eius natiua propenſione exiſtens, nullámq; occaſionem ſumens ex noſtro vitio. Conſequens verò eſt voluntas, quæ ortum & rationem ſumit ex noſtro vitio.

2\. *Volũtas, qua Deus cum homine vult materialem peccati actionem producere, conſequens volũtas eſt.*

Inde fit, voluntatem, qua Deus vult cum libero arbitrio concurrere, ad materialem actionem peccati producendam, non eſſe antecedentem, ſed conſequentem voluntatẽ; ſi Deus, quantum eſt ex ſe, præoptat concurrere ad contrariã actionẽ honeſtam; & à libero noſtro vitio ſumit occaſionem & rationem concurrendi, vt arbitrium ſinat ſuos motus agere. Contrà verò ſequitur non eſſe voluntatem conſequentem, ſed antecedentem, ſi Deus à ſe ipſo & ex ſua natiua propenſione, nulla præſuppoſita ratione, ſiue occaſione noſtri vitij præuiſi, vellet prædeterminare materialem actionem odij Dei.

3\. *Si Deus antecedẽte voluntate materialẽ actionem prædeterminaret, ipſam volũtate antecedente vellet.*

Rurſus ſi Deus per antecedentem voluntatem efficaciter vellet prædeterminare materialem actionem odij, eo ipſo per antecedentem voluntatem efficaciter vellet, ipſam etiam actionem odij ab homine produci, & exiſtere in rerum natura. Sequela probatur, quia quod per ſe, & immediatiſſimè deſtinatur ad aliquem finem, nullos poteſt efficaciter velle, niſi efficaciter velit eundem finem: ſed prædeterminare materialem actionem odij Dei, eſt aliquid per ſe & immediatiſſimè deſtinatum ad eandem actionem producendam: ergo non poteſt Deus velle efficaciter prædeterminantem concurſum, deſtinatum ad materialem actionem odij, quin efficaciter velit ipſam materialem actionem odij.

4\. *Cauſa actione agens efficaciter effectum tali actione productum intendit.*

Confirmatur primò, quia omnis cauſa agens aliqua actione, intendit efficaciter effectum, qui per ſe & immediatè producitur per illam actionem. Et quidem agentia rationis expertia hanc intentionem non habent elicitam, ſed inſitum, ſeu naturalem appetitum extrinſecè ordinatum ab Authore naturæ: at vera agentia intellectualia huiuſmodi intentionem habent elicitam. Sed Deus prædeterminans actionem odij, eſt cauſa agens illa prædeterminatione, tanquam actione. Ergo Deus efficaciter intendit materialem entitatem odij: hæc enim eſt effectus, qui per ſe & immediatè producitur per illam actionem.

5\. Vnde confirmatur ſecundò, quia nullus poterit velle efficaciter actionem calefactionis, quin velit efficaciter, calorem produci. Sed phyſica prædeterminatio habet ſe, ſicut actio; & materialis entitas odij habet ſe, ſicut terminus producendus. Ergo impoſſibile eſt velle prædeterminationem prædictæ entitatis, quin velit eandem entitatem.

6\. Confirmatur tertiò, quia ſi non formaliter, vt minimum virtualiter erit volita actio materialis odij Dei, eo ipſo, quod volita eſt formaliter prædeterminatio ad illam. Quia ex eo præcisè, quod medium per ſe ordinatum ad aliquem finem, & prorſus efficax, eſt cognitum & volitum, vt tale, eo ipſo eſt ſaltem virtualiter volitus finis illius.

Actio materialis odij Dei, ad minus virtualiter erit à Deo volita.

7\. Vnde huiuſmodi argumentum ſumitur. Si Deus prædeterminaret materialem actionem odij, ſequeretur inde non conſequentem, ſed antecedentem eſſe voluntatem, qua Deus vult, vt hic homo producat materialem actionem odij. Conſequens eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Maior illa conditionalis & illius illatio ſatis probata eſt nuper. Minorem verò, & conſequentis falſitatem probo primò. Quia Deus antecedenter, & quantum eſt ex innata propenſione propriæ voluntatis, vſque ad horrorem, deteſtatur, & odio proſequitur non ſolùm rationem formalem malitiæ, ſed etiam reales & poſitiuas actiones rationi & diuinæ legi contrarias. De quo, cum plura ſuppetant Scripturæ teſtimonia, nũc ſatis erit illud Sap. 12. prope initium. *Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebãt per medicamina, & ſacrificia iniuſta, & filiorũ ſuorũ necatores, ſine miſericordia, & comeſtores viſcerum hominũ, & deuoratores ſanguinis à medio ſacramento tuo, & authores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluiſti per manus parentũ noſtrorum.* Perpende, non ſolùm malitiam, ſed etiam propter illam opera fuiſſe odibilia. Inſuper medicamina, ſacrificia iniuſta, necare filios, comedere viſcera, deuorare ſanguinem; omnia hæc ſignificant, non ſolùm rationem formalem malitiæ; ſed etiam materialem entitatem operum, quæ erant odibilia.

Deus antecedenter odio proſequitur materiales actiones diuinæ legi contrarias.

Sap. 12.

8\. Probatur ſecundò, quia Deus per voluntatem antecedentem præoptat, vt omnes homines etiam præſciti obſeruent omnia diuina præcepta, & conſequantur æternam ſalutem: vt probatum eſt diſp. 19. 20. & 21. Ergo antecedenti voluntate non vult, vt multi homines eliciant materiales actiones, realiter contrarias diuinis præceptis. Conſequentia probatur, quoniam prædicta obiecta contraria ſunt. Quapropter impoſſibile eſt, antecedenter amari ab eadem voluntate, præſertim quamdiu recta ratione ducitur. Nam quod antecedenter amatur, placet propter ſe ipſum, & propter innatam propenſionem diuinæ voluntatis, vt in principio dicebamus. Eſt autem impoſſibile innatam propenſionem Dei ferri ſimul ad incompoſſibilia.

9\. *S. Thomas.* Confirmatur primò, nam vt ſcitè S. Thomas in 1. diſt. 46. q. vnica art. 4. ad 3. *Mala*, inquit, *culpæ non fieri vult Deus voluntate antecedente, non autem voluntate conſequente, niſi de illis, quos ſcit, mala non velle facere: quia voluntas conſequens recipit conditionem creaturæ. Nec tamen ſequitur, quod voluntate conſequente velit, mala fieri, ſed vult permittere, mala fieri.* Vnde conſtat primò voluntatem antecedentem, quæ vult, mala non fieri, extendi ad quoſlibet homines: ſiquidem ſola voluntas conſequens limitatur ad quoſdam. Inde præterea ſequitur, Deum voluntate antecedente velle, vt nullæ fiant materiales actiones peccatorum, quibus neceſſariò & inſeparabiliter coniungitur malitia: nec enim aliter mala fiunt, niſi faciendo eiuſmodi actiones.

10\. Confirmatur ſecundò, quoniam licet Deus multa contraria in Mundo produxerit; illa

tamen temperauit, ne sit incompossibilis eorum existentia. At contradictionem implicat omnes homines implere omnia præcepta, & plures homines elicere materialem actioně transgressionis. Confirmatur tertiò, quia, licet daremus Authoribus citandis in principio sectionis quartæ, voluntatem prædeterminandi materialem actionem peccati appellandam esse consequentem (ne de vocibus contendamus) adhuc tamen in ea voluntate remaueret primaria & quidditatiua ratio repugnantiæ, videlicet, non ex nostro vitio, sed ex innata Dei propensione descendere. Quapropter consentire non potest cum innata propensione, qua Deus vult omnium hominum sanctitatem: vt magis constabit sect. 4.

Istius consequentiæ vis latet in verbis 1. Thess.
11. 1. Thess. 4. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrûm vas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum: ne quis supergrediatur, atque circũueniat in negotio fratrem suum.* Perpende, ex eo quod antecedens voluntas Dei sit sanctificatio nostra, & obseruatio præceptorum, quæ ad temperantiam, & iustitiam pertinent, rectè colligi, Dei voluntatem antecedentem esse, vt non admittantur passiones desiderij, neque fraudes, quæ sunt reales actiones temperantiæ, atque iustitiæ realiter contrariæ. Vnde etiam Ecclesiastici 15. fine: *Non*
Ecclesiastici 15. *enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.* Recole ex Chrysostomo supra disp. 19. sect. 5. non procul à principio, concupiscentiæ nomen proprium esse voluntatis antecedentis.

12. Probatur tertiò, quoniam volitiones, per quas realiter amplectimur bona creata diuinæ legi cõtraria, non sunt voluntates Dei, sed nostræ. Vnde Ioan. 5. *Iudicium meum iustum est, quia non*
Ioan. 5. *quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Quapropter quicumque suam gloriam & temporalem delectationem desiderat, ideo non est iustus, quia non Dei, sed suam voluntatem quærit.

13. Confirmatur primò Isaiæ 65. *Fecistis malum*
Isaia 65. Hieronym. *in oculis meis, & quæ nolui elegistis.* Vbi Hieronymus, *Considerandum*, notat, *quid significet quod*
Matth. 7. *ait: Et quæ nolebam elegistis, aut quasi voluntas filij Dei, qui loquitur in Euangelio: Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, ingredietur in regnũ cælorũ, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui est in cælis: de qua & ipse dicit Deus: vt facerẽ voluntatem tuã,*
Psalm 39. Act. 13. *volui. Hæc est voluntas, de qua & ipse Dominus loquebatur: Inueni Dauid filium Iesse, virum iuxta cor meum, qui faciat omnes voluntates meas. Vnde &*
Psalm. 142. *sanctus precatur & dicit: Doce me, vt faciam voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

14. Hæc omnia propterea Dei voluntates appellantur, quoniam sunt actiones, quas Deus primariò, & quantum in ipso est, desiderat ab hominibus exerceri. Vnde bene infertur contrarias actiones Dei consilio, atque voluntate non peragi. Quam illationem clarius expressit Hierony-
Ephes. 1. mus in illud Ephes. 1. *Qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ,* dicens: *Non quòd omnia, quæ in Mundo fiunt, Dei voluntate & consilio peragantur, alioquin & mala Deo poterunt impu-*
Hieronym. *tari: sed quòd vniuersa quæ facit, consilio faciat, & voluntate, quòd, scilicet, & ratione plena sint & potestate facientis.* Fieri & peragi proprium est realium effectuum, & actionum, quæ omnes si Dei voluntate & consilio peragerentur, iudice Hieronymo, sequeretur mala Deo imputari potuisse.

Quod idem secundò confirmant, quæ continuò subdit: *Nos homines pleraque volumus facere consilio: sed nequaquam voluntatem sequitur effectus. Ille autem nullus resistere potest, quin omnia, quæ voluerit, faciat. Vult autem ea quæcumque sunt plena* 15. 1. Timot. 2.
rationis atque consilij: vult saluari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria voluntate saluatur, liberi enim arbitrij sumus: vult nos bonum velle, vt cum voluerimus, velit in nobis & ipse suum implere consilium.

Pondera primò antecedentem Dei voluntatem, qua vult saluari omnes, & ad agnitionem veritatis venire. Secundò rectè inde Hieronymus infert, non aliter Deum velle concurrere ad nostras actiones peccati, nisi quatenus vult, vt nullus absque propria voluntate saluetur, & permittatur libero arbitrio: cum tamen Deus, quantum ex se est, velit, nos bonum velle. 16.

Tertiò idem confirmant alia Scripturæ verba, in quibus volitio amplectens obiecta prohibita exprobratur, quasi voluntas nobis propria, diuinæ voluntati contraria. Quemadmodum 17.
Isaiæ 58 *Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volun-* Isaia 58.
tas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Hic non solum malitia, sed etiam materiales actiones percutiendi, contendendi, litigandi, appellantur hominum, & non Dei voluntate. Hieronym.
Vnde Hieronymus ibi: *Inueniuntur*, inquit, *voluntates vestræ, vt non Dei sed vestras faciatis volun-* Ephes. 2.
tates, quas Paulus scribens Ephesiis reprobat, iuxta principem potestatis aëris, Spiritus, qui nunc operatur in filiis incredulitatis, in quibus & nos omnes conuersati sumus aliquando, in desiderijs carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum. Sic
iterum Isaias prope finem eiusdem cap. 58. *Si* Isaia 58.
auerteris inquit, *à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo.* Vbi voluntas hominum própria vocatur opus seruile, atque in die sancto prohibitum.

Quartò probatur ex Conciliis & Patribus, qui ex mente sacrarum literarum eandem habere doctrinam. Vnde Arausicanum secundum Can. 23. ita decreuit. *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo displicet.* 18. Arausic. 2.

Sumitur idem ex Augustino multis in locis, quemadmodum 12. de Ciuitate capit. 6. inter princip. & med. Nam vt probet, malæ voluntatis non esse quærendam aliam priorem causam; sed ipsam esse primam causam determinantem se ad opus malum, vtitur hoc argumento. *Quis ita desipiat, vt dicat, quod bona voluntas faciat voluntatem malam? Erit enim, si ita est, bona voluntas causa peccati, quo absurdius putari nihil potest, & dici.* Vbi dum dicitur bona voluntas supponitur, illi non imputari malitiam, neque velle malitiam: & tamen ex eo quod bona voluntas faciat voluntatem malam, sequitur esse peccati causam, etiamsi bona sit. Quapropter Dei voluntas, etiam si bona esset, peccati causa foret, si faceret voluntatem malam. 19. Augustin.

Idem Augustinus lib. 83. quæst. q. 3. tomo quarto (refertur in 2. dist. 35. cap. *Ex prædic*.) ait: *Vitium est voluntas, quo est homo deterior, quod vitium longè abest à voluntate Dei, vt ratio docet.* Abest ergo longè à voluntate Dei voluntas, 20.

voluntas, quæ vitium est, quo est homo deterior. Rursus in lib. de Perfectione iustitiæ ratiocinatione 7. & 8. Cælestio Pelagiano concedit, *Deũ velle, hominem sine peccato esse. Alioqui non mitteret Filium suum sine peccato, qui sanaret homines à peccatis.* Cæterum addit, hoc sine Iesu Christi gratia obtineri non posse: insuper huius innocentiæ perfectionem non præstari nisi in Patria. Idcirco ratiocinat. 13. concludit, *sola hominis voluntate factum esse, vt veniret ad necessitatem peccandi, quam ex peccato contraximus. Sola* dixit, ad excludendam Dei voluntatem: vt constat ex tota ratiocinatione. Plura de voluntate Dei, quæ permittit multas hominum operationes fieri contra suam voluntatem: vt de illis melius impleat suam voluntatem efficacem, ex eodem August. & aliis Patribus vidimus disp. 18. sect. 2. & 3.

21. Fulgentius l. 1. ad Monim. cap. 20. post med. *Peccati verè initium*, ait, *si attendatur, puto, quod nihil est aliud, quàm ordinatarũ rerũ inordinata rationalis creaturæ dilectio.* Hęc realis & positiua volitio est, & tamen illam non esse à Deo prædestinatam, statim probat Fulgẽtius, *quia ex voluntate Dei nunquam processit origo peccati.* Processisset autem si ex voluntate Dei processisset creaturæ rationalis ea dilectio, quæ quidditatiuè includit realem contrarietatem cum ordine charitatis: vnde necessariò & infallibiliter sequitur, vt sit initium peccati.

22. Clemens Alexand. lib. 4. Stromat. in med. ait: *Nec enim Dominus passus est voluntate Patris, nec qui patiuntur persecutionem, eam Dei voluntate patiuntur. Nam è duobus alterum; aut bonum quid & honestum erit persecutio propter Dei voluntatem, aut erunt insontes, qui eos afficiunt, & affligunt. Sed nihil fit sine voluntate Domini vniuersorum. Restat ergo, vt breuiter dicamus, ea quæ sunt eiusmodi, euenire Deo non prohibente.* Loquitur autem non de actione obedientiæ, patientiæ, & fortitudinis, & martyrij: has enim virtutes, tanquam à Deo dilectas & imperatas, sæpe in eodem lib. 4. commendauerat, præsertim pag. præcedenti, & inter princip. & med. eiusdem lib. 4. & lib. 1. Stromat. à med. Clemens ergo negat solummodo, Deum velle & causare actionẽ, qua persecutio infertur.

23. Tertullianus in exhortatione ad Castitatem prope init. *Iam*, inquit, *in nobis est voluntas eligendi alterum: sicut scriptum est: Ecce posui ante te bonum & malum. Et ideo non debemus, quod nostro expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatem, quos vult ipse, & velle, qui malum non vult. Ita nostra est voluntas, cum malum volumus aduersus Dei voluntatem, qui bonum vult.* Nota, ex indifferentia eligendi & ex eo quod Deus vult, nos velle bonum quod ipse vult, probari non esse Dei volũtatem, sed nostram, qua versamur circa malum. Voluntas autem non solam rationem malitiæ, sed etiam materialem & realem volitionem significat.

24. Prudentius in Hamartigenia contra Marcionitas propius ad med. quàm ad finem scripsit:

Labi hominis, seruare Dei est: meritis perit iste,
Ille abolet pereuntis opus, meritúmque resoluit.
Argumentum ingens, Dominum qui talia præstet,
Nolle malum, nec, quod post abluit, ante probare.

Ingens, inquit, argumentum est, probans, Deum nolle pereuntis opus malum, quoniam labi hominis est, Dei verò à lapsu seruare, abluere, & abolere pereuntis opus, eiúsque meritum resoluere.

Probatur postremò ex omnibus Patribus, & Theologis Scholasticis, qui tota disp. 5. permissionem pertinere putant non solùm ad malitiam, sed etiam ad materialem actionem, & tamen à permissione reiiciunt Dei voluntatem, nimirum antecedentem, & ex innata propensione procurantem, vt talia opera fiant. 25.

Vbi notandum est, Hugonem Victor. sine dubio excessisse, quando in summa sent. Theolog. tract. 1. cap. 13. in medio ait: *Cùm viderit* (videlicet Deus) *alia, quæ in se mala, & ad aliud bona, voluit ea esse. Quid enim melius est esse, an ea quæ sunt bona in se tantum, an ea, quæ etsi non sunt bona in se, tamen ad aliud sunt bona? Ea vtique, quæ ad aliud sunt bona, non tamen concedimus, si vult ea esse, quod & vult ea: nec illud, si sunt bona ad aliud, quod tunc sunt bona. Cum itaque aliquis peccat, contra voluntatem Dei facit, quia contra præceptum eius, & quia non vult Deus quod facit: & tamen fit eis, quod vult esse. v. g. Iudæi Christum crucifixerunt, occidendo contra voluntatem Dei fecerunt: & tamen volebat Deus, illud malum esse, quia ad aliud bonum.* Quam doctrinam multis postea rationibus confirmare conatur. Hæc autem sententia eadem est, quam Magister, suppresso Authoris nomine seriò refutat in 1. dist. 46. §. *Ideo*, & sequentibus, similiterque omnes Scholastici; nos autem ex professo supra disput. 26. sect. 2. & 3. 26. *Hugo Victor.*

Circa Hugonis mentem, quod ad præsens attinet, obseruanda sunt duo, propter quæ nihil faueret contrariæ sententiæ, quamuis non fuisset ab Scholasticis refutatus. Primum est, ea limitatione Hugo concedit, Deum velle, mala esse, vt tamen absolutè neget, Deum causare, aut impellere, vt homines eliciant mala opera, cuius testimonia retulimus disp. 31, sect. 3. num. 23. Secundum est. Hugo non solùm de materiali actione, sed etiam de ratione formali malitiæ prõnũciat, Deum velle, mala esse. Quod si contenderis, eum loqui solummodo de materiali actione: de eadem intelligendum erit, quod semper adiungit: *Deus non vult mala.* Quapropter concedendum erit, ex huius Doctoris mente, Deum non velle materialem actionem peccati. 27.

SECTIO IV.

Cùm Deus prohibeat materialem actionem peccati, velle non potest, vt ab hominibus eliciatur.

PRimarium argumentum est, quoniam Deus sua lege prohibet non solùm malitiam, sed etiam materiales actiones, ad quas consequitur; ergo Deus ex pondere propriæ voluntatis non determinat se ipsum ad volendum efficaciter easdem materiales actiones. 1.

Prima solutio contrariæ sententiæ respondet Deum voluntate antecedente, quæ est voluntas signi, voluisse ab æterno, quod nullus peccaret: cum hac tamen voluntate stat simul in Deo voluntas efficax, qua prædeterminauit, vt quidam producerent actum peccati, in quantum actus est. Etenim istæ duæ voluntates non sunt repugnantes, sed potiùs consonant inter se, sicut hæc duo non repugnant, quod scilicet, iudex velit hominem viuere, in quantum homo est; & eum occidere, in quantum malefactor est. 2. *Solutio 1.*

Nomen voluntatis consequentis nō vsurpatur iuxta mentem Patrū.

3\. Hæc ſolutio imprimis non ex mente antiquorum Patrum vſurpat nomen voluntatis conſequentis. Si enim Deus à ſe ipſo,& non à noſtro vitio rationem ſiue occaſionem accipiens,determinat,vel impellit ad materialem actionem peccati : voluntas illa fuerit antecedens, & non conſequens:vt oſtendimus initio ſectionis præcedentis, remittentes ad diſput. 19. ſection. 2. & 3.

Explicatur exemplo.

4\. Confirmatur primò, quamuis enim perditiſſimus quiſpiam tyrannus poſſet edicto prohibere,ne ciues facerent idem opus,quod vult efficaciter procurare,vt ciues faciant,quo pœnam edicti committant, eiúſque vel ærarium augeant, vel crudelitati eſcam miniſtrent : nihilominus vtramque voluntatem antecedentem eſſe, & ex innata propenſione profectam, repugnat. Illi namque quaſi antecedens voluntas eſt augendi ærarium, & exercendi crudelitatem nocendo ciuibus : voluntas verò prohibendi actionem turpem,eſt veluti conſequens, quoniam ea prohibitio non amatur ex innata propenſione ad eius honeſtatem,imo potius ille, quantum ex ſe eſt,præoptat,vt illud bonum à nullo ciuium expleatur.Quamuis,ſi propriè loquēdum ſit,neutra voluntas ſit antecedēs, nec conſequens,quia nec amplectitur obiectum ſecundum ſe bonum propter ſe ipſum ; nec amplectitur obiectum propter bonitatem,quam habet,ſuppoſita aliena culpa. Sed debitum amandi ordinem perturbat. Quod in Deum cadere nequit.

Leges prohibentes, in Deo ex vero amore.

5\. Confirmatur ſecundò, quoniam vltra prædictam repugnantiam eſt alia clarior comparatione rectiſſimi, & ſanctiſſimi legiſlatoris, cui leges prohibentes innaſcuntur ex vero, & nulla ratione ſimulato amore boni operis, & contrarij operis odio, quantum ex ſe eſt; cui repugnat, & valdè indecorum, & inconſequens eſt, efficaciter velle & procurare,vt illud ipſum opus non fiat.

Voluntas Dei prohibēs peccatorum actiones,eſſet volūtas mētiendi.

6\. Confirmatur tertiò,quia aliàs voluntas ſigni, qua prohibentur actiones peccatorum, nihil aliud eſſet, niſi voluntas mentiendi. Quamuis enim ſine mendacio Deus præcipiat quandoque actionem, quam efficaciter vult non fieri : vt præcepit ſacrificari Iſaac : eo tamen caſu præcepti obligationem renocat,vrgente iam obligatione implendi præceptum : attamen præcepti obligatione retenta, & conſeruata, aliunde velle efficaciter,vt fiat actio contraria,hęc eſſet voluntas mentiendi,quia ſignificat, ſe velle, quod non vult. Nam reſpectu eiuſdem temporis & earundem circunſtantiarum,in quibus vrget obligatio præcepti, Deus ſignificat,ſe velle, vt fiat ab homine,quod præcipit Deus, & nihilominus Deus efficaciter vult, & facit, vt homo contrarium faciat.

Caluini, & Bezæ reſponſio.

7\. Præterea Bellarminus lib. 2. de amiſſione gratiæ & ſtatu peccati cap. 8. poſtquam contra hæreticos protulit Scripturæ teſtimonia, quæ docent Deum non velle peccata,ac proinde non decreuiſſe ab æterno vt peccata fierent, ſubdit : Ad hæc & ſimilia, quæ adduci poſſent, reſpondent Caluinus & Beza locis citatis, & Petrus Martyr in comment. 1. capitis epiſt. ad Rom. Deum non velle peccata fieri ea volūtate,quæ nobis in Scripturis declarata eſt, quam Theologi voluntatem ſigni nominare ſolent, & de hac voluntate eſſe accipienda teſtimonia ſupra citata. Nihilominus tamen alia quadam volūtate omnino velle Deū, vt homines peccent : quoniam alioqui non aſſequeretur finem ſibi propoſitum declarandæ gloriæ ſuæ in conditione vel punitione peccati. Hæc refert Bellarminus.

Duo hîc obſeruanda propono. Primum eſt. Solutio quam in principio retulimus voluntatem præcipientem & prohibentem appellat ſimul voluntatem ſigni, & voluntatem antecedētem:& ea ratione conſentire dicit, cum efficaci voluntate prædeterminandi & cauſandi actionem contrariam : quod eiuſdem ſolutionis author fuſiùs alibi tractauit. Secundum eſt. Hæretici nuper citati ſuum errorem limitarunt, ne Deus formalem rationem malitiæ, ſed ſolam materialem illius actionem velit, & cauſet propter bonum finem : vt vidimus diſput. 32. ſection. 2. & ſequentibus. His ſuppoſitis, Theologorum erit prædictas ſolutiones inter ſe comparare, & examinare diſcrimina, quæ occurrerint. 8.

Quo modo hæretici ſuū errorem limitant.

Secunda ſolutio ſimul copulat argumenta duo ; alterum quod ſumitur ex eo, quod Deus non poteſt materialem peccati actionem præcipere, de quo dicemus à num. 29. Alterum verò, quod in principio propoſuimus, ex eo quod Deus materialem actionem peccati prohibet. Ex vtroque verò nihil exiſtimat colligi contra prædeterminationem phyſicam. Et rationem reddit,quoniam præceptum terminatur ad actū, vt egreditur à cauſa ſecunda deficiente, à qua actus habet malitiam. Et ideo ſi Deus præciperet talem actum, videretur præcipere actum cum malitia. Veruntamen quando applicat vel adiuuat voluntatem ad talem actum producendum, concurrit ad illius productionem, vt præuenit concurſum cauſæ ſecundæ : quia concurſus cauſæ primæ eſt prior natura & cauſalitate quàm concurſus cauſæ ſecundæ. Et quia actus non habet malitiam, niſi vt egreditur à cauſa ſecunda deficiente, ideò poteſt Deus concurrere ad productionem actus, quoad entitatem & ſubſtantiam, non quantum ad malitiam. 9.

Solutionis fundamenta ad eius refutationē valent.

Nihilominus omnia fundamenta ſolutionis iſtius valent ad illius refutationem. Imprimis namque quod malitia conſequatur ex actu,prout egreditur à cauſa deficiente,& in eam reuocāda ſit ; hoc optimè probat,Deum non poſſe prædeterminare aut impellere voluntatem creatam ad eliciendam materialem actionē peccati:cuius probationis efficacitatem oſtendimus diſput. 27. ſect. 7. & tota diſp. 28. Nunc ſatis ſit ita argumentari. Si Deus applicat,& prædeterminat voluntatem creatam ad talem actum producendum ; eo ipſo non ſolum concurrit ad ſubſtantiam actus; ſed etiam cauſa eſt,vt hæc voluntas creata & deficiens, tanquam cauſa ſecunda concurrat ad productionem illius actus in particulari,qui realiter, & poſitiuè contrarius eſt virtuti præceptæ & rationi rectæ. Ergo determinat Deus ad actionem, prout egreditur à cauſa ſecunda, & prout deficit à contrario actu honeſto & ratione recta. 10.

Refutatur ſecundò,licet enim Deus ſuis præceptis primariò intendat prohibere malitiam, nihilominus propter malitiam vitandam prohibet, ne volūtas creata eliciat materiales operationes, quæ neceſſariò deficiunt à recta ratione & virtute perfecta : vt in refutatione tertiæ ſolutionis conſtabit. Si autem Deus prædeterminat tales 11.

actiones;

actiones; iam Deus causat vt creata voluntas ipsas eliciat. Ergo Deus determinat, causat, & facit, vt voluntas creata faciat, & causet id ipsum, quod Deus prohibet, ue faciat voluntas creata.

52. Refutatur tertiò, nam quod Deus præueniat concursum causæ secundæ, applicando illam ad talem actum in particulari, cui necessariò coniuncta est malitia, hoc ipsum est, quod infert, Deum causare malitiam, & materialem actionem, quam prohibet. Quod tamen non sequeretur, si Deus, quantum ad particularem rationem huius actionis non præueniret concursum causæ particularis, sed tantum quoad communem rationem actionis, inclinando, qnantum ex se est, ad honestam operationem.

53. *Primum solutionis membrum.* Tertia solutio respondere videtur, materialem actionem peccati non prohiberi à Deo: ait enim, nullo præcepto inueniri prohibitam actionem peccati, quatenus actio est, quæ est prima, & fundamentalis eius consideratio, & sic (ait D. Thomas) procedit à Deo. Hæc solutionis pars, si reduplicat solummodo generalem & abstractam rationem actionis, ad quam, *Ratio generalis actionis non prohibetur.* prout ita præcisa est, non consequitur malitia, certum est à Deo non prohiberi. Cæterùm controuersia non est in præsenti, nisi de materiali quidditate actionis, prout contracta est ad talem speciem, & indiuiduum, ex cuius postre- *Controuersiæ difficultas.* mis differentiis positiuis atque realibus, necessariò consequitur malitia. Quapropter de actione secundum huiusmodi considerationem intelligenda videtur ista solutio, præsertim cum eius Aothores alibi perspicuis verbis explicent, non solùm communem, sed etiam particnlarem rationem actionis prædefiniti & prædeterminari à Deo. Quapropter secundum eandem rationem particolarem agere debent de actione, quando vt illius prędeterminationem defendant, à Deo prohiberi diffitentur.

54. *Secundum solutionis membrum.* Subiungunt verò in eadem solutione: Forma legis: *Non concupisces*; inspicit obiectum formale concupiscentiæ, noo verò materiale actionis. Nec deformitas contrahitur per primum gradum actionis secundum totam suam entitatem, sed per gradum deficientiæ communicatæ à voluntate. Vnde non solùm deformitas est extrinseca entitati actus peccati sub ratione communi entis, sed etiam sub ratione quacumqoe particulari contenta, tanquam modo intrinseco sub ente.

55. *Refutatur.* Hoc secundum solutionis membrum imprimis falsum est. Si enim aliqois vult furari, vt adulterium committat, huius volitionis materiale obiectum est contrectatio rei alienæ, inuito domino: & formale obiectum est bonum delectabile adulterij. Et tamen forma legis: *Non concupisces*; inspicit, vt prohibeat non solùm delectationem adulterij, sed etiam commoditatem contrectandi rem alienam. Cæterum hæc solutio non in hac propria, & ab Scholasticis recepta significatione formalis & materialis obiecti, sed in alia videtur accipere, vt materiale obiectum appellet qnodcumque constituit in suo esse reali materialem actionem peccati. At multò clariùs est obiectum materiale hoc modo acceptum, dinina lege prohiberi, vt constat in exemplo nuper addocto, in quo tam vtilitas furti, qoàm delectatio adulterij erit prædictæ volitionis obiectum materiale, quia realem volitionem constituit, & non constituit formaliter malitiam; & tamen vtrumque inspicitur, vt prohibeatur à præcepto: *Non concupisces.*

Qood autem in postrema parte prædictæ solutionis adiungitur, distinctione opus babet. 56.
Deformitas enim comparata cum specifica, & reali quidditate odij Dei, extrinseca est iu eo sensu, quod non includitur essentialiter in ea. Cæterum io eo sensu non est extrinseca, quod necessariò & inseparabiliter prouenit ab illa reali, & specifica quidditate. *Qua ratione deformitas quidditati odij extrinseca, qua verò intrinseca sit.*

Redeo nunc ad probandum antecedens argumenti in principio positi (quod directè negatur præsenti solutione, quam impugnamus) videlicet, non solùm formalem rationem malitiæ, sed etiam materialem actionem illius prohiberi; imò non malitiam, sed materialem entitatem actionis esse, quæ immediatè subiacet prohibitioni. Probatur primò, quia nihil immediatè subiacet prohibitioni, aut præcepto, nisi quatenus immediatè subiacet nostræ liberæ potestati: at verò malitia nō sobiacet immediatè liberæ potestati, sed mediante actione materiali, quam liberè eliciendo vel continendo, committimns, vel euitamus rationem formalem malitię. Ergo non ratio formalis malitiæ, sed materialis actio est, quæ subiacet immediatè præcepto aut prohibitioni. 57. *Antecedens argumenti positi probatur.*

Confirmatur primò, quoniam alind est, qund prohibetur, *vt quod*, aliud est formalissima, & primaria ratio propter quam prohibetur. Et quamuis formalissima & primaria ratio prohibendi sit malitia; nihilominus id quod prohibetur, *vt quod*, est actionis substantia, cui necessariò & inseparabiliter adiuncta est malitia. Confirmatur secundò, quia si nou foret prohibita materialis actio; non teneremur eam euitare. Consequens antem esse falsum constabit probatione sequenti. 58. *Materialis actio prohibetur vt quod.*

Probatur secundò inductione facta ex omnibus ferè prohibitionibus Scripturæ sacræ. Nam materialem aliquam & realem actionem caueri præcipiunt, veluti Exod. 20. & Deut. 5. cùm dicitur: *Non adorabis ea, neque coles.* Vbi nullus (quantum existimo) dicere audebit, non esse prohibitas reales actiones, per quas intellectus realiter iudicat, idolis inesse aliquam diuinitatem, & voluntas realiter eligit illis cultum & reuerentiam adhibere. Idem argumentum fieri potest de testimonio falso, atque periurio, quando ibidem dicitur: *Non assumes nomen Domini tui in vanum. Non loqueris contra proximum falsum testimonium.* 59. *Exod. 20. Deut. 5.*

Confirmatur primò, quooiam in eiusmodi prohibitionibus nou est sensus: Caue, ne dum actionem producis, qua Deum in testem adhibes propositionis, quam scis esse falsam, caue, inquam, ne ad illam actionem sequatur malitia moralis. Fieri enim oulla ratione potest, vt malitia non sequatur ad huiusmodi actionem. Quapropter sensus esse debet: caue, ne producas einsmodi actionem, qua Deum in testem adhibes propositionis, qnam scis esse falsam. 20. *Prohibitionis sensus.*

Coofirmatur secundò, quoniam mortificatio, qoam præcipnè lex euangelica præcipit, significat hominem abstinere debere à vitalibus actionibns, ad quas animalis homo propendet. Vnde Rom. 8. *Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Obserua *facta.* & Coloss. 3. 21. *Rom. 8. Colossen. 3.*

Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, concupiscentiam malam, &c. & post pauca: *Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.* Vbi non solùm malitiam, sed etiam actus præcipit expoliari: & nominatim ira, indignatio, & sermo turpis non solùm malitiam, sed etiam materialem actionem continent. Sicut etiam Rom. 13. *Abiiciamus*, inquit, *opera tenebrarum, & induamur arma lucis: sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione.* Nemo igitur Theologorum dixerit, non esse nobis obligationem impositam à Deo, & denunciatam ab Apostolo, deponendi & euitandi prædictos vitales actus, quibus animali vita contra rationem realiter viuitur. Quod si obligatio est, à diuina prohibitione prouenit.

Rom. 13.

22. *Qui amorem præcipit, prohibet quod amoris impossibilitatem affert.*

Probatur tertiò, quoniam quando præcipiuntur virtutum actus, eo ipso prohibetur, quidquid attulerit illius actus impossibilitatem. Sed materiales actus peccatorum, quantumcumque præscindantur à formali ratione malitiæ, impossibilitatem afferunt contrarij actus præcepti. Ergo quando præcipiuntur virtutum actus, eo ipso prohibentur materiales actus peccatorum, quantumcumque præscindantur à formali ratione malitiæ. Exemplum sit præceptum diligendi Deum, quod eo ipso prohibet materialem actum odij Dei, quippe qui quantumcumque præscindatur à malitia, non patitur simul elici dilectionem Dei. Quapropter eum vitare tenetur, qui dilectionem tenetur elicere.

23. *Patres de materialibus actionibus loquuntur.*

Probatur quartò, quoniam Patres de materialibus peccatorum actionibus expressè loquuntur, quando ex eo, quod Deus eas prohibeat, probant Deum non impellere ad illas, nec causare, aut immittere. Peculiariter autem de præcepto non concupiscendi (quod tertia solutio limitare tentabat ad solam malitiam supra num. 14.) Argumentum premit Epiphanius hæresi 66. inter medium & finem, dicens: *Si enim ex ipso* (scilicet Deo) *concupiscentia est, & concupiscentiam operatur, quomodo sursum, ac deorsum contra concupiscentiam scribit, qui concupiscentiam immittit, qui dicit, non concupisces, quæ proximi sunt? Si tollit concupiscentiam; non est concupiscentiæ suppeditator.* Foret autem concupiscentiæ suppeditator, si causaret, ac prædeterminaret quascumque reales concupiscentias voluntatis.

Epiphanius.

Deus concupiscentiæ suppeditator foret.

24. Vires etiam habet in materiali actione, quod non de illa præcisè, sed simul cum malitia ratiocinatur Idem Epiphanius hæresi 28. prope initium, dicens: *Si sanè eum, qui malum non fecit, bonum confitemur; quomodo mala facere accusabitur is, qui bonum consulit, & qui bonam legem dedit?* Similiter ergo dicamus: Si sanè eum hominem, qui non fecit materialem actionem odij Dei, bonum confitemur; quomodo eandem actionem facere, atque causare censebitur Deus, qui consulit amorem Dei, & qui legem bonam dedit, qua prohibetur eius odium?

25. *Damascen.*

Eandem veritatem stylo magis scholastico docuit Damascenus dialogo contra Manichæos, non procul à medio dicens: *Fornicatio, quæ ratione desiderium, & amicitia, atque coniunctio est, bonum est: quatenus autem eius, quod minimè congruat, quodque lex diuina vetet, desiderium est, malum est. Non quod non imperatum, sed prohibitum est, non est, tanquam quod non esse debeat. Quo fit, vt eius, quod non sit, nec esse debeat, cupiditas malum sit.* Pondera primò præcisiones, & redoplicationes à Damasceno adhiberi, vt aduertas, illum non vulgariter, & rudirer, sed exactè loquutum. Secundò, hæc distinxisse Damascenum, vt toto sequenti discursu vsque ad finem dialogi ostenderet, Deum non esse authorem mali, sed liberum hominis vel Angeli arbitrium, vt alibi referimus. Tertiò, inde consequens est, vt Deus non sit author fornicationis, quatenus est desiderium, & cupiditas eius, quod lex diuina vetat. Hæc autẽ ratio est positiua.

26. Clemens Alexand. libro 1. Pædagogi cap. 9. ad finem: *Quemadmodum medicus non est ægrotanti malus, quod ei febrem annunciet; non enim medicus febris causa est; sed ipse febrem arguit: ita nec is qui reprehendit, ei malè vult, qui laborat animo, nec ei delicta adiungit; sed ea quæ adsunt peccata ostendit, ad hoc vt auertatur ab eiusmodi studiis.* Loquitur autem de Verbo quasi pædagogo redarguente pueros, & suis præceptis reuocante ab studiis rerum, quæ animi morbos generant. Studia verò sunt reales actiones desiderandi.

27. Sic Tertullianus libro de spectac. cap. 1. in medio, ex eo quod *Deus sit exactor innocentiæ, & quod damnet, odióque prosequatur* idololatriam, concupiscentias, maliloquium, insidias, & fraudes, colligit, Deum non eo fine condidisse hominem, eiúsque potentias, vt ad hæc opera excogitanda, faciendáque deseruirent. Rursus *Tertullian.* in exhortatione ad Castitatem prope initium ait: Deum *non omnia producere de sua voluntate, neque omnia velle.* Quod probat, *quia vetat quædam, quibus etiam supplicium comminatur.*

28. Ambrosius libro primo Exaëmeron cap. 8. prope medium ait; *Cum clamet Propheta, desinite a malitiis vestris. Et præcipuè S. Dauid; desine, inquit, à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium a Domino damus?* Et lib. de Paradiso cap. 7. prope medium ait: *Deus, quasi bonus medicus prohibuit, ne Adam nocitura gustaret.* Et inde infert, Deum non esse causam illius transgressionis. Et capite 8. ante medium: *Ergo non in mandante culpa est; sed in præuaricante peccatum est.* & post pauca: *Redarguitur atque reconuincitur, quia & ille* (videlicet Adam) *mandatum, ut liberetur, accepit.*

29. Cyrillus Alexand. lib. 3. contra Iulian. prope medium ait: *Legem ponit, & vetat quidem fœdiora, & peccatorum demonstrat modos: adducit autem ad meliora, & ad ea, per quæ clarè viuatur, & constituit, vt in ille ipse verè approbatam gloriam velint. Igitur bona quidem, & bene operans eodem modo, imo ipsa bonitas est, diuina & ineffabilis natura: non ignorauit autem malum; sed nouit non practicè id, quod nos sentimus, in omne venientes malum.* Ea prohibitione, videlicet, malorum colligit Cyrillus Deum adducere ad meliora & ad ea, per quæ clarè viuatur. Si verò quoties homines peccant, Deus eos adduceret ad materiales illas actiones, veriùs affirmaretur, Deum vt plurimum, non ad meliora; sed ad deteriora adducere, & ad ea, per quę obscurè, atque turpiter viuatur.

Fulgen

30\. Fulgentius libro primo ad Monim. cap. 20. hoc vtitur argumento: *Non autem aliquid inordinatum Deus fecit, neque aliquid inordinatum fieri prædestinauit, qui per Apostolum suum imperat,* (*1. Cor. 4.*) *vt omnia honestè & secundùm ordinem fiant. Propter quod & in sanctis eloquiis, vt peccatum vitetur, charitas præcipitur: scriptum est enim: Ordinauit in me charitatem.* (*Cant. 1.*) At materialis entitas peccati est realiter & positiuè inordinata, quoniam quidditatiuè contraria est ordini charitatis. Quare si prædefiniretur illa; prædestinaretur aliquid inordinatum, & destrueretur charitatis ordo, quem Deus præcipit & causat.

31\. *Diuina bonitati repugnat consulere has materiales actiones.* Probatur quintò, quoniam diuinæ bonitati repugnat consulere, vel præcipere, vel approbare, vt fiat à voluntate creata materialis actio, quæ est odium Dei, quamuis præcepto, consilio, & approbationi adiungatur cautissima præcisio, ne se extendant ad malitiam, sed solummodo ad materialem actionem, idque propter fines altissimos, à Deo intentos. Ergo similiter repugnat diuinæ bonitati per effectiuum concursum prædeterminare materialem actionem odij Dei, quantumcumque præscindat malitiam, quæ ex actione sequitur, & intendat suæ potentiæ, bonitatis, & iustitiæ ostensionem, aliósve fines optimos.

32\. *Ecclesiastici 15.* Antecedens constat Ecclesiastici 15. *Nemini mandauit impiè agere; & nemini dedit spatium peccandi.* Sed quoniam in hoc testimonio minus apertè agitur de materiali actione, quæ peccatum est; accipe aliud, in quo clarior est doctrina de materiali actione. Hierem. 19. (*Hierem. 19.*) *Et repleuerunt locum istum sanguine innocentium, & ædificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, neque locutus sum, neque ascenderunt in cor meum.* Qua circumlocutione significatur, quàm indigna sint, quæ Deo placeant, & ab illo consulantur, vel præcipiantur illa opera. Isaiæ 30. (*Isaiæ 30.*) *Væ filij desertores, dicit Dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per Spiritum meum: vt adderetis peccatum super peccatum, qui ambulatis, vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis.* Oseæ 8. (*Oseæ 8.*) *Ipsi regnauerunt, & non ex me. Principes extiterunt, & non cognoui,* scientia, videlicet, approbationis: sed potiùs eorum regnandi modum, & rationem reprobaui; vnde non sunt ex me tanquam authore, & principio.

33\. *Cur eiusmodi præceptum, consilium, &c. à Deo repugnent.* Consequentia verò probatur, quia præceptum, consilium & approbatio prædictæ actionis materialis, non alia ratione repugnant diuinæ bonitati, nisi quia sunt media per se destinata ad actionem, quidditatiuè contrariam diuinæ legi & rationi, à qua necessariò & inseparabiliter consequitur malitia. Sed concursus physicè prædeterminans eiusmodi actionem, magis per se, magis immediatè, magisque indissolubili nexu destinatur ad eandẽ materialem actionem. Ergo inde contrahet maiorem indignitatem comparatione diuinæ bonitatis.

34\. Minor probatur, quia præceptum, consilium, vel approbatio Dei non attingunt immediatè actionem humanam circa quam versantur: imò frequenter non fit à nobis actio, cuius præceptum, consilium, vel approbationem Deus dedit. Et quando fit, opus habet pluribus aliis mediis, & causis, quæ immediatiùs attingant productionem illius actionis, præsertim gratia excitante, & adiuuante. At verò physica prædeterminatio per effectiuum concursum immediatissimè & efficacissimè, summáque perseitate attingeret actionem materialem, si illam prædeterminaret: & vsque adeo per se, vt neque illa prædeterminatio posset ad alium effectum deseruire, neq; posset non deseruire ad hunc effectum, neq; posset voluntas cum illa non operari, neque ex natura & quidditate sua destinaretur ad aliud physica prædeterminatio. Hæc omnia confirmantur ex dictis disp. 27. sect. 3. num. 4. & sequentibus, & dicendis infra disp. 44. sect. 3.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrum Dei erga homines, etiam præscitos, charitas, & misericordia patiatur illos prædeterminare ad materiales actiones, quibus inseparabiliter adiungitur malitia.

SECTIO I.

Vera Dei amicitia erga quoslibet iustos, etiam præscitos, non patitur prædeterminationem ad materiales actiones peccatorum.

Hucusque rationes illas ponderauimus, quæ proficiscuntur ex necessario affectu, quo Deus odio prosequitur quidquid est intrinsecè contrarium rectæ rationi, suisque legibus; eo quod necessariò diligit conformitatem cum ratione recta & cum sua bonitate, quæ prima lex est cuiusuis bonitatis. In præsenti verò disputatione potissimum eas rationes examinabimus, quas peculiaris Dei amor & amicitia suppeditat, qua Deus quoslibet iustos prosequitur, etiamsi præsciat, non esse perseueraturos. Pro quo supponendum est, vt certum dogma fidei, reprobos aliquando esse verè & propriè amicos Dei, pro eo videlicet tempore, quo in charitate versantur. Sic enim Tridentin. sess. 6. can. 17. anathematizat eum *qui dixerit, iustificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere: reliquos verò omnes, qui vocantur vocari quidem; sed gratiam non accipere, vtpote diuina potestate prædestinatos ad malum.* & c. 7. initio dixerat, Per iustificationem *homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundùm spem vitæ æternæ.* Idque etiam constabit ex testimoniis sacræ Scripturæ infra citandis. 1.

Certum dogma fidei.

Tridentin.

Quo supposito præsentis assertionis, quam in sectionis titulo præmisimus, potissima ratio est, quia ratio amicitiæ postulat amico velle efficaciter bona, quantum ex se est, & quantum potest: vt docet Arist. 8. Ethicor. c. 2. & lib. 9. Ethic. cap. 5. & D. Thom. 2. 2. q. 27. art. 2. vbi communiter Theologi. Suis igitur amicis, quãdiu actualiter sunt amici, etiamsi præsciantur ab amicitia recessuri, Deus, quantum ex se est, vult bona. Sed nullum bonum est tanti momenti (siue secundum se consideretur, siue cõparatione amicitiæ) quantum est ipsa amicitia: ergo Deus amicis suis vult suam amicitiam, quantum est ex parte diuinæ charitatis: ergo nullum iustum & amicum prædeterminat ad materialem actionem, ex qua necessariò & inseparabiliter consequitur amissio amicitiæ, & reatus æternæ pœnæ. Consequentia 2.

Amicitiæ ratio.

proba

Iusto, cui Deus prædeterminationem ad materialem actionem peccati impo-nit, sui amicitiam non vult.

probatur, quia physica prædeterminatio non supponit hominis defectum determinantem ad illam, sed imponitur à Deo pro libito (sicut eius assertores existimant :) ergo cui Deus imponit prædeterminationem, ex qua necessariò sequitur amicitiæ dissolutio, non vult amicitiam, quantum est ex parte diuinæ charitatis.

3. *Conuersatio amicitiæ proprium.* Confirmatur primò, quia nihil est tam proprium amicitiæ, sicut conuersari, & conuiuere amico: vt testatur Aristot. 8. Ethicor. cap. 5. receptus à D. Thom. 2.2.q.23.art.1.argum.1. Ergo huius amicitiæ, quam Deus habet erga hominem iustum, quamuis præscitum, nihil erit adeo proprium, quàm velle huic homlni iusto conuiuere, & communicare cum illo, non recedendo ab illo, neque destituendo illum, quantum ex se est. Ac proinde coutra proprietatem amichiæ foret, priùs quàm homo liberè deficiat à legibus amicitiæ, velle prædeterminationem talem lmpouere, sub qua sit impossibile actualiter conuiuere & conuersari cum hoc homine, quasi cum amico.

4. *Amicitiæ fundamentum.* Confirmatur secundò, quoniam vt constat ex Aristot. lib. 8. Ethicor. cap. 2. & 3. & 11. & 13. amicitia fundatur in quadam communicatione bonorum. Vnde D. Thom. 2.2.q.23.art. 1. corpore infert, amorem charitatis fundari in communicatione, qua Deus nobis suam beatitudinem communicat, secuudum illud 1. Cor. *1. Cor. 1.* 1. *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filij eius.* Exigit ergo ratio amicitiæ diuinæ, vt suis amicis, etiamsi casuri præsciantur, Deus, quantum ex se est, velit æternam beatitudinem & societatem cum æterno Filio: non ergo patitur, quantum ex se est, velle prædeterminationem imponere, quam necessariò consequatur amissio beatitudinis & societatis.

5. *Ioan. 14.* Tertia confirmatio desumitur ex verbis Christi Dom. Ioan. 14. *Qui diligit me, sermonem meum seruabit; & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Quod Patres communiter de aduentu per gratiam, & amicitiam interpretantur, vt Augustinus, Chrysostom. Cyrillus vterque, Theodorus, Leontius, Gregor. Beda, Theophyl. & Euthymius. Insuper mansionem facere est à iustis nunquam recedere, quod ex se est, nisi ab hospitio liberè pellatur. Quare, quod ex se est, mansio hæc est æterna, sicut in eodem cap. 14. Christus D. ait: *Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscũ in æternum.* Cum ergo Trinitas ad quemcumque iustum, etiamsi alioqui præscitus sit, veniens per gratiam, mansionem faciat; oportet consequenter, vt conseruet, promoueat, tueatur, quod ex se est. Ideóque denegare non debet quod est simpliciter necessarium ex parte Dei, vt amicus perseueret in gratia.

6. *Præstantissima amicitiæ species.* Confirmatur quartò, quoniam præstantissimæ species amicitiæ sunt parentum in filios, & sponsi erga sponsam: vt ostendemus sect. 3. Quapropter in illis maximè seruari debent, quas nuper retulimus, leges amicitiæ. Sed dicamus prius de amore parentum in filios, de quo Matt. *Matth. 7.* 7. *Quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?* Vnde sic argumentari licet. Reproborum multi quandiu per gratiam sunt filij, à suo Patre cælesti petunt, dicentes: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Hunc igitur panem quotidianum, id est, *non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Ioan. 6. si petierit, qui per gratiam est filius, numquid cælestis Pater lapidem ei porriget, prædeterminando illum ad materialem actionem obdurationis, ad instar lapidis, & sicvt malleatoris incus? *Prædeterminatio ad instar lapis.* Rursus si iustus, ac subinde filius Dei *piscem ab eo petierit, numquid serpentem porriget ei?* Numquid porriget aliquid ita venenosum, & mortiferum, vt eo dato ex parte Dei, sit absolutè impossibile vitare mortem culpæ, ac reatum æternæ mortis? Si enim hoc dederit, qua ratione validum esse poterit illud argumentum: *Si vos cum sitis mali,* &c.

Vnde confirmatur sextò Isaiæ 49. *Numquid obliuisci poterit mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.* 7. *Isaiæ 49.* Quem affectum uon solum erga omnem Ecclesiam, sed etiam circa singulas animas, quod ex se est, Deus gerit, nisi per ipsas steterit. Isaiæ 66. *Ad vbera portabimini, & super genua blandietur vobis: quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos.* *Isaiæ 66.* Nullus ergo filiorum ita durè tractatur, vt per physicam prædeterminationem impellatur ad materialem actionem, cui sit inseparabiliter annexa ruina, & separatio ab vberibus & sinu Dei.

Illa consolatio, quam Paulus tantopere tribulatis commendat ad Hebræos 12. locum non habet in quocumque homine iusto; si dubitare potest, vtrum Deus ita in tribulatione filios plurimos independeuter ab eorum libera electione prædeterminet, vt sit absolutè impossibile actualiter colligere fructum alium, quam mortale peccatum, & mortem æternam. 8. *Pauli consolatio cum prædeterminatione dicta incompatibilis.* Ponderentur potissimùm illa verba: *Et obliti estis consolationis, quæ vobis, tanquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseuerate. Tanquam filiis vobis offert se Deus.* *Hebr. 12.*

Confirmatur septimò, easdem rationes, quas de parentum amore perpendimus, applicando ad sponsum comparatione sponsæ sibi charissimæ; de cuius amore ardentissimo pariter ac liberalissimo totum caput 16. Ezechiel. lectori considerandum relinquo: vbi non solùm vitam, sed etiam alimenta, non necessaria modò, sed etiam abundantissima Deus sponsæ largitur. 9. Satis erit illa verba referre: *Ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multis coloribus: similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum.* *Ezechiel. 16.* Et in sequentibus tradit, non prius fuisse destitutam eiusmodi alimentis, quàm ipsa liberè committeret adulterium. Suppono autem ea, quæ de amore Dei erga Synagogam dicebantur olim, seruata debita proportione communiter à Patribus intelligi multo sublimius, non solùm de vniuersa Ecclesia, sed etiam de singulis iustorum animabus. *De Synagoga dicta, de iustorum animabus explicant Patres.* Quapropter Dei erga suam sponsam ardentissimus & liberalissimus amor non poterit prædeterminare ad materialem actionem, essentialiter ac realiter deformem atque monstrosam, realitér

li:ẽrque positiua contrarietate pugnantem cum decote ac pulchritudine rectæ tarionis, atqne cum diuitiis & ornamentis spiritualibus spousæ.

10. Confirmatur octauò, nam eovsque fidelis est amor sponsi cœlestis, vt etiam post adulterium, quantum ex se est, sponsam reuocet in gratiam, secundùm illud Hierem. 3. initio. *Vulgo dicitur: Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: numquid reuertetur ad eam vltra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.*

Hierem. 3.

SECTIO II.

Quia iustos Deus non deserit, nisi prius deseratur ab illis, concluditur non prædeterminare materiales actiones peccatorum.

1. ANtiquissimum est Ecclesiæ dogma, quod Trident. sess. 6. cap. 11. adducit ad probandum, Dei præcepta iustificatis hominibus esse ad obseruandum possibilia: *Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Hoc licet valeat ad probandum alium maiorem Dei fauotem, maiúsque priuilegium, nunc adducitur, vt saltem quod minus est, probet, videlicet, Deum non prædeterminare materialem actionem mortalis peccati, qua iustus recedit ab amicitia Dei, quia si prædeterminat prius ratione, quam supponatur liberam hominis voluntatem se determinare ad illam actionem, iam Deus iustificatum deserit prius, quàm ab illo deseratur, quia prius determinat, vt fiat actio, quam necessariò consequitur amicitiæ dissolutio, & spoliatio gratiæ sanctificantis.

Per prædeterminationẽ Deus homines nõ deserit, quin deseratur ab eis.

2. Confirmatur, nam in eadem sessione 6. cap. 13. *Deus*, ait, *nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet.* Ergo Deus, quantum iu seipso est, uon impediet, neque destruet opus bonum, quod cœpit. Destrueret autem, si prædeterminaret ad materialẽ actiouem realiter & positiuè contrariam bonis operibus inchoatis, ex qua uecessariò consequitur amissio gratiæ. Idem argumentum accipitur ex Augustino lib. de uatura & grat. cap. 26. post med. dicente: *Cum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam, iustitiámque perduxerit, non deserit, si non deseratur, vt piè semper iustéque viuatur.*

Opus quod Deus cœpit, destrueret.

Ex Augustino idem argumentum accipitur.

3. Et de bono perseuer. cap. 6. in medio: *Imperauit*, inquit, *Deus, vt ei sancti eius dicant, orantes: Ne inferas nos in tentationem. Quisquis igitur exauditur, hoc poscens, non infertur in contumaciæ tentationem, qua possit, vel dignus sit perseuerantiam sanctitatis amittere. At enim voluntate sua quisque deserit Deum, vt meritò deseratur à Deo. Quis hoc negauerit? Sed ideo petimus, ne inferamur in tentationem, vt hoc non fiat. Et si exaudimur, vtique non fit, quia Deus non permittit, vt fiat.* Ex quibus postremis verbis manifestè constat, quod iusti petunt hoc esse, vt Deus nou permittat eos deserere prius, quam à Deo deserantur: nec petere vt eos Deus prior non deserat, quoniam hoc supponunt repugnare diuinæ fidelitati.

4. Et tract. 2. in Ioan. col. 4. ad illa verba: *In mundo erat, &c. Opus est*, inquit, *vt tu non recedas ab eo, qui nusquam recedit. Opus est, vt tu non deseras, & non desereris. Noli cadere, & non tibi occidet: si tu feceris casum, ille tibi facit occasum: si autem tu stas præsens est tibi. Sed non stetisti, recordare, vnde cecideris: vnde te deiecit, qui prior te cecidit. Deiecit enim te non vi, non impulsu; sed voluntate tua. Si enim malo non consentires, stares, illuminatus maneres.* Singula verba si bene considerentur, ad actualem operationem pertinent, cuius possibilitas non subtrahitur, nisi homo prior illi se subtrahat: & prætetea uotatur absentiæ Dei per subtractionem prædictæ possibilitatis, causam esse, liberum hominis recessum à Deo. Quæ causalitas manifestiùs significatur paulò inferius, cum ait: *Et Dominus, quia ipsi contra se clauserant, negando, se scire quod nouerant; nec ipse illis aperuit, quia non pulsauerunt.* Quibus concinit quod de primo parente scribit lib. de correpr. & grat. cap. 11. *Quod adiutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus: sed deseruit, & desertus est.*

Prosper ad 7. caput Gallor. agens de iustis, qui non perseuerant, ait: *Quamuis enim omnipotentia Dei potuerit, vires standi præbere lapsuris: gratia tamen sua non prius eos deseruit, quam ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione præuidit, ideo in prædestinationis electione illos non habuit.* Cum autem aliis iu locis Prosper cõstantissimè semper defendat Augustinianam prædestinationem, & negationem prædestinationis ante præuisa opera: vt ostendimus 1. p. q. 23. consequens est, Prosperum hoc loco non agere de illa, sed formaliter & præcisè agere de executione prædestinationis seu electionis negatæ, quæ executio consistit in permissione peccati. Hanc igitur Prosper non patitur esse priorem hominis defectione præuisa; foret autem prior, si Deus prædeterminaret ad materialem actionem defectiouis, prius ratione, quàm aliqua scientia præuideret homines voluntaria defectione facturos eam actionem. 5.

Idem Prosper in responsione ad 7. nbiectionem Vincentianam: *Sed nullo modo*, ait, *credendum est, huiusmodi homines in hanc desperationem ex voluntate Dei cecidisse, cùm potius alleuet Dominus omnes qui corruunt, & erigat omnes elisos. Nemo enim nisi illius gratia erigitur; nemo, nisi illius gratia stabilitur. Dei ergo voluntas est, vt in bona voluntate maneatur: qui & priusquàm deseratur, neminem deserit, & multos desertores sæpe conuertit.* Perpende potissimum illa verba: *Vt in bona voluntate maneatur*, pertinere ad actnalem perseuerãtiam, quæ consistit in actuali & constanti obseruatione præceptorum, & in comparatione illius, *Deus, priusquam deseratur, neminem deserit.* Et in hoc consistit verificatio illius versus: *Alleuat Dominus omnes, qui corruunt; & erigit omnes elisos*, videlicet, quantum ex se est. Atque inde rectè probatur, fidei desertores, de quibus loquebatur Prosper, in hanc desperationem non ex voluntate Dei cecidisse. Cecidissent autem ex voluntate Dei, si Deus antecedenter, & quod ex se est, prior voluisset prædeterminare ad materialem actionem deserendi fidem. 6.

Psal. 144.

Et ad obiectiouem 16. Vincent. quæ est vltima, ait: *Non impelluntur vt cadant, neque eiiciuntur, vt deserant: casuri tamen, & recessuri ab eo, qui falli non potest, præsciuntur.* Itaque præcedit Dei præscieutia, priusquam eiiciantur, vt deserant. Clarius tamen locutus fuerat ad 7.

obiect.

obiect. 14. dicens: *Si autem ab his receditur, & ad vitia atque peccata transitur, nihil ibi Deus mala tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequàm deserat: & facit plerumque, ne deserat, aut etiamsi discessit, vt redeat.* Et ad sequentem obiectionem 15. *Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat. Quin qui se à Deo auertit, ipse & velle, quod bonum est, & posse sibi sustulit.*

8. Et lib. 2. de vocat. Gent. cap. 12. initio: *Hæc autem summatim breuitérque perstricta, ad id valeant, vt certissimè teneremus, nullum fidelium à Deo non discedentem relinqui, neque cuiusquam ruinam ex diuina esse constitutione dispositam: sed multis, qui iam iudicio rationis vtuntur, ideo liberum esse discedere, vt non discessisse sit præmium: & vt quod non potest, nisi cooperante Spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri.* Ergo sola voluntas hominis est causa discedendi à Deo, & consequenter est causa, vt à Deo relinquatur. *Cyprianus.* Cyprianus lib. de orat. Dominica circa med. *Cum Dei sint omnia, habenti Deum, nihil deerit, si Deo ipse non desit.* *Bernardus.* Bernard. in meditationibus, siue lib. de anima cap. 7. *Fidelis*, inquit, *securus est, & non deserit sperantes in se, nisi prior ipse deseratur.* Idem probant rationes & testimonia, referenda sect. sequenti.

SECTIO III.

Quo genere iustitiæ teneatur Deus iustos non deserere, nisi prius deseratur ab illis.

1. *Dei ad hominem propria ratio debiti reperiri non potest.*

SVppono primò, manifestum esse, nullam Dei ad homines reperiri posse ex omni parte plenam rationem debiti, atque iustitiæ, sed tantummodo quandam iustitiæ partem, quæ à plena ratione iustitiæ tantum deficiat, quantum deficit à ratione debiti, strictè dicti: sicut ostendemus infra disp. 56. & quatuor sequentibus. *De qua iustitia sermo instituatur.* Suppono secundò, nos in præsenti non agere primariò de ratione iustitiæ commutatiuæ, quæ reperiri potest, in quantum homo iustus per orationes, & alia pia opera meretur peculiarem Dei fauorem, & eius dona. Agimus ergo potissimum de illa ratione iustitiæ, quæ nascitur ex gratia iustificante secundum legem Dei ordinariam, & congruentem illius gratiæ quidditati. Quemadmodum illis, qui recens nati baptizantur, posteáque perueniunt ad rationis vsum, antequàm operentur aliquod opus meritorium, ex iustitia, tanquam filiis debetur hæreditas æternæ vitæ: & eodem titulo debentur alimenta, fauores, atque paterna protectio.

2. *Dico primò,*

Quo supposito dico primò. Amicitia est illud iustitiæ genus, quo tenetur Deus iustos non deserere, nisi prius deseratur ab illis: ac subinde tenetur non subtrahere aliquid simpliciter necessarium, vt actualiter in amicitia permaneant. Explicatur & probatur, nam, vt Aristot. ait lib. 7. Ethicor. ad Eudem prope init. *Aristoteles.* *Aut idem prorsus, aut cognata inter sese amicitia, iustitiáque existunt.* & prope medium eiusdem libri: *Quærere igitur, quo pacto amico conuiuendum sit, ipsum est iustum quærere.* & lib. 8. Ethicor. cap. 12. fine: *Quærere verò, quonam modo viro viuendum est cum vxore, & omnino amicum cum amico, nihil aliud est, quàm quærere, quomodo iustum est.* Ex quibus constat leges amicitiæ esse iustitiæ leges.

3. *Amicitia deficit à ratione iustitiæ.*

Rursus amicitia deficit à ratione iustitiæ, *quia non habet plenam debiti rationem, prout aliquis alteri obligatur, vel debito legali, ad cuius solutionem lex cogit, vel etiam aliquo debito prouenïente ex aliquo beneficio suscepto: sed solùm attendit quoddam debitum honestatis, quod magis est ex parte ipsius virtuosi, quàm ex parte alterius, vt scilicet faciat alteri, quod deceat, eum facere.* Hæc Diuus Thom. scribit 2. 2. q. 114. art. 2. corpore, quam etiam sententiam tradiderat in q. 80. artic. vnico. *Amicitia Dei ad homines plus distat à ratione iustitiæ.* Inde fit, vt amicitia Dei ad homines magis deficiat à ratione iustitiæ, quoniam magis distat ab eo, quod Deus alteri debeat. Sed ex alio capite est vrgentior obligatio iustitiæ in Deo, quia plus & strictius sibi debet Deus, erga suos amicos facere, quod deceat eum facere. *Vrgentior obligatio iustitiæ.* Rursus hoc ipsum iustitiæ debitum, quod reperitur in amicitia Dei ad homines, fundatur in alia priori iustitiæ parte potentiali, videlicet, fidelitate Dei, propter quam suæ veritati debet stare promissis, & pactis.

4. *Amicitiæ tres species.*

Vt omittamus igitur alias species amicitiæ, eásque numeremus solummodo, quæ præsenti argumento sufficiunt, amicitiæ sont tres species. Prima parentis ad filios, secunda viri ad vxorem, tertia Regis ad subditos: de quibus frequenter Aristoteles, quoties agit de amicitia, quemadmodum 8. Ethicor. capite 1. ante medium ait: *Aristoteles.* *Inesse etiam amicitia videtur naturæ ei, quod genuit, ad id, quod est ortum ab eo.* & capite 11. & 12. agit de amicitia regia, paterna, & coniugali. Et easdem amicitiæ species tractat 7. Ethicor. ad Eudemum circa med.

5. His suppositis, probo imprimis, Deum, eo quod Pater iustorum sit, iustitiæ lege teneri, non afferre mortem filiis, priusquàm illi sua libera culpa mortem sibi consciscant. *Protectionis obligatio.* Etenim qui tenetur à spiritualibus aduersariis protegere, ne vitam eripiant; à fortiori tenetur non eripere vitam, proprio motu faciendo aliquid, vnde necessariò sequatur mors. Huius protectionis obligatio colligitur ex toto Psalm. 17. *Psalm. 17.* *Diligam te, Domine, fortitudo mea.* &c. potissimum illis verbis: *Misit de summo & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis fortissimis,* &c. *Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi, quia custodiui vias Domini, neque impiè egi à Deo meo.* Augustinus in fine commentarij, quæcumque in hoc Psalmo non possunt Christo Domino ratione sui præcisè congruere, tradit intelligenda esse de illius membris, videlicet, fidelibus iustis, & quæcunque in Psalmo dicuntur de auxilio diuino exponit de protectione ac tutamento spirituali ad obtinendam æternam salutem. *Augustinus.* Vnde ad illum versum: *Et posuit tenebras latibulum suum,* ait: *Et posuit obscuritatem sacramentorum, & occultam spem in corde credentium, vbi lateret ipse non eos deserens.* Et post pauca: *Conuersi ipsum ambiunt, qui credunt ei, quia in medio eorum est, cùm omnibus æqualiter fauet.* Quæ æqualitas, comparatione omnium iustorum, intelligenda est tantummodo, quantum ad tutamentum & fauorem statui debitum.

Insuper

6\. Insuper quem retulimus versum de retributione iustitiæ, Augustinus ita exponit: *Retribuet mihi Dominus secũdum iustitiam bonæ voluntatis, qui prior præbuit misericordiam, antequàm haberem bonam voluntatem.* Itaque Augustinus intelligit veram rationẽ iustitiæ interuenire in eo modo protectionis diuinæ, quem Psalmus ille commendat. Ponderetur autem illa propositio causalis: *Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.* & iterum repetit: *Et obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiã meam.* Postremò, hæc omnia fundari in ratione filiationis per gratiam, constat ex postremo versu: *Magnificans salutes Regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in sæculum.*

In dicto protectionis modi verâ rationem iustitiæ inuenit Augustinus.

7\. Meritò igitur Hieronymus in Ecclesiasten cap. 7. ad illa verba: *Vide opera Dei: quoniam quis poterit adornare, quem Deus peruerterit! Sumendum,* ait, *in hoc loco testimonium de 17. Psalmo, in quo ad Dominum dicitur: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Et dicendum est, sanctum Dominum esse cum eo, qui sanctus est, & peruersum apud Deum, quia sua volũtate fuerit ante peruersus. Iuxta illud quoque in Leuitico scriptum est: Si ambulaueritis ad me peruersi, & ego ambulabo ad eos peruersus in furore meo.* Perpende illam dictionem *ante*, vnde constat, priorem esse debere peruersum vsum liberi arbitrij, quam Deus protectione ac tutamento destituat. De hoc enim apertè agebat Hieronymus: vt facile constabit textum Ecclesiastes cum commentario cõferenti.

Hieronym. Ecclesiast. 7. Leuit. 26.

8\. Idem etiam ostendunt verba, quæ continuò subiiciũtur: *Quod quidem & illud poterit exponere, quare indurauit Dominus cor Pharaonis. Quomodo enim vna, & eadem Solis operatio liquefacit cerã, & siccat lutum: sed pro substantia sua & liquescit cera, & siccatur lutum: sic vna Dei in Ægypto signorũ operatio molliebat corda credentiũ, & incredulos indurabat: quia iuxta duritiẽ suã & impœnitens cor thesaurizabant sibi irã in die iræ ex his mirabilibus, quæ cum viderint fieri, nõ credebãt.* Põdera causalem, *quia*, vt videas, ex parte hominis indurandi, priorem esse culpã, ob quã induratur. Non igitur Deus prior prædeterminat materialẽ actionẽ indurationis.

Exod. 4. Rom. 2.

9\. Sed ad iustos redeamus, & defensionem illis debitam ex iustitia cõfirmemus primò ex discrimine iustorum à peccatoribus, quod ita ponderat Augustinus Psal. 7. ad illa verba: *Iustũ adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde,* dicens: *Ibi misericors auxilium est, quia nullum habet meritum peccator, qui adhuc iustificari desiderat, credens in eum, qui iustificat impiũ. Hic autem iustum auxilium est, quod iam iusto tribuitur. Dicat ergo ibi peccator, qui dixit: Infirmus sum, saluum me fac propter misericordiam tuam: & dicat hic iustus, qui dixit: Si reddidi retribuentibus mihi mala, iustũ auxiliũ meum à Domino, qui saluos facit rectos corde. Si enim medicinã exhibet, qua sanemur infirmi, quantò magis eam qua custodiamur sani! Quoniam, si cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, quantò magis nunc iustificati, salui erimus ab ira per ipsum.*

Psalm. 7. Augustinus. Psalm. 6. Rom. 6.

10\. Confirmatur secundò plurimis aliis Scripturæ locis, præcipuè Psalmorum, quibus & laudatur & promittitur Dei prouidentia erga iustos suauissima & fidelissima, vt eos ab inimicis protegat. Vnde sequitur à fortiori, Deum non inferre tantum malum, quantum nullus inimicorum inferre potest, quod est hominem iustum prædeterminare ad materialem actionem, quam inseparabiliter comitatur mortalis malitia. Huiusmodi est illud Psal. 33. *Timete Dominum, omnes Sancti eius, quoniam non est inopia,* seu, *nihil deest timentibus eum* & infrà: *Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.* Psal. 32. *Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius, vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.*

Inimicus maius malũ prædetermin atione dicta inferre non potest.

Psalm 33. Psalm. 32

11\. Psal. 36. *Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, neque semen eius quærens panem.* Et infrà: *Quia Dominus amat iudiciũ & non derelinquet Sanctos suos, in æternum conseruabuntur.* Denique ad eandem rem expende totum Psalm. 90. cuius initium est: *Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur,* &c. Quem non est dubium ad omnes iustos, etiam præscitos pertinere, quantum est ex parte diuinæ fidelitatis & bonitatis, nisi per ipsos steterit. Ponderanda est illa causalis: *Quoniam in me sperauit liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Quæ omnia testimonia primariò intelligenda veniunt de spiritualibus bonis ita tribuendis, vt quantum est ex parte Dei, iusto deficiat nihil; quamuis secundariò intelligantur etiam de temporalibus bonis, quatenus ad spiritualia requiruntur, vt scitè adnotauit S. Thomas in postremo art. totius 1. 2. videlicet quæst. 114. art. 10.

Psalm 90.

12\. Confirmatur tertiò, nam ad iustos tantummodo dirigitur illa gratulatoria salutatio & promissio 2. Paralipom. 15. prope medium: *Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.* Vnde constat non posse derelinqui à Deo, nisi priores ipsi delinquant.

2. Paralip. 15.

13\. Eadem conclusio probatur secundò ex secunda specie amicitiæ, quæ Sponsum obligat, vt quantum ex se est, Sponsam retineat, alat, atque defendat. Intercedit namque contractus matrimonij inter Deum & Ecclesiam, nec nõ singulas iustorum animas intus. Quem toties sacri Scriptores cõmemorant, præsertim Paulus 2. Corint. 11. *Despondi enim vos vni viro, virginem castã exhibere Christo.* Porro matrimonium ex se est vinculum perpetuũ, & indissolubile Matth. 19. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Quo Sacramento significata desponsatio Ecclesiæ, & animæ cum Deo, non minus indissolubilis, quod ex se est. Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in sempiternum. & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & miserationibus.* Hæc igitur fides coniugij, quantum ex se est, & quantũ est ex parte Dei, sempiterna foret, ideóque per Deũ nec violatur, nec dirimitur dando libellum repudij; quousque repudij causa incipit ab Sponsa, quæ Deum non tanquam virũ & Sponsum colit, sed potius spernit, tanquam amatorẽ vaga & soluta libidine sibi copulatum; violando fidem thalami per adulterium. Hierem. 3. *Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.* Vbi Hieronymus notat, nõ dicit virum, sed amatorem, quoniam viro subiecta est mulier, non amatori. Nunc perpẽde, quomodo matrimonij dissolutio, aut libellus repudij, non incipiat à Deo, sed ab anima, si Deus pro sua libera voluntate, nullo modo determinatus à libera malitia Sponsæ, prædeterminat ad materialem actionem adulterij cõtra Deũ, vnde necessariò & inseparabiliter sequitur solutio spiritualis matrimonii, & simpliciter impossibilis redditur eius perpetuitas.

Probatur secundò conclusio ex secũda specie amicitiæ.

2 Corint. 11. Matth 19. Osea 2. Hierem. 3.

14. *Isaiæ 50.* *Hieronym.*

Confirmatur Isaiæ 50. initio: *Hac dicit Dominus: Quis est hic liber repudij matris vestra, quo dimisi eam? Aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestrã.* Vbi Hieronymus: *Putatis,* inquit, *mea duritia matrem vestram, terrenam Hierusalem esse proiectam, & quòd ego mentis rigida dederim ei libellum repudij: & nõ potius, quod verum est, intelligitis, illam suo ante vitio recessisse? Dicente enim me ad eam. Quiescite iniquè agere, discite bonum facere: audire me noluit, sed vertit cõtra me scapulam recedentem.* Deus ergo, vt fidelissimus sponsus, quantum ad ipsum attinuit, præstitit, vt retineret sponsam in perpetua fide insolubilis cõiugij, nec repulit, donec illa prior discedere voluit. Quod magis explicat Hieronymus, paulo inferius subiiciens: *Vnde adulteram matrem vestram vltra tenere non potui, sed volentem abire permisi. Quod autem peccatis suis vnusquisque venundatur, dum proprio arbitrio derelicti, nostra voluntate vel ad bonum, vel ad malum ducimur,* &c. & paucis interiectis, repetit: *Vt autem sciatis, non a me repudiatam matrem vestram, sed voluntate propria recessisse: post multa beneficia humanum corpus assumpsi,* &c.

15. *Probatur ex tertia specie.* *Aristoteles.*

Veniamus ad tertiam speciem amicitiæ, quæ à Regè tendit in subditos fideles, ac bene moratos: de qua Aristoteles lib. 8. Ethic. cap. 11. initio: *In vnaquaque,* inquit, *Republica tantũ amicitia constat esse, quantum & iustis. Atque Regis quidem amicitia ad eos, qui reguntur, in excellentia beneficij consistit: confert enim in eos beneficia, qui ab ipso reguntur. Siquidem cum sit bonus, curam ipsorum habet, quod bene se se habeant,* &c. Hæc autem iustitiæ lex summopere digna est supremo Rege Deo, vt cum sit infinitè bonus, curam gerat ipsorum, qui reguntur, vt bene se se habeant, quantum est ex parte Regis. Hoc autẽ non præstaret, si talem curam, & prouidentiam exhiberet, qua posita, foret simpliciter necessarium malè se se habere actualiter, & impossibile foret bene se se habere. Insuper hoc esset contrarium excellentiæ beneficij, quod Rex debet conferre subiectis.

16. *Alia ratio iustitia ad distributiuã pertinens.* *Dionysius.*

Confirmatur, nam cum prædicta ratione iustitiæ copolata est alia pertinens quodammodo ad iustitiam distributiuam. Deus quippe pro munere Summi Regis, & vniuersalissimæ prouidentiæ debet sibi ipsi ita perfectam ac liberalem gubernationem, vt omnibus rebus tribuat perfectiones secundum earum rerum capacitatem, naturam, & ordinem affluenter. Quod postquam fusè docuit S. Dionysius cap. 8. de diuinis nominibus post med. refert quorumdam querelas, qui dicebant: *Non est iustitia homines sanctos dimittere non adiutos, à prauis cruciatos.* Cui obiectioni postquam responderat Dionysius, ita cõcludit: *Quare verum est dicere, quod hoc diuina iustitia magis est proprium, non mollire & destruere optimorum animositatem materialium donationibus: neque si aliquis conetur hoc facere, dimittere non adiutos; sed collocare illos in pulchra, & inflexibili statione.* Proprietas ergo diuinæ iustitiæ nullo modo permittit, ex proprio motu prædeterminare materiales actiones, quibus iusti molliantur, & eorum animositas destruatur. Cui doctrinæ consonant per omnia S. Thomas ibi lect. 4. fine.

17. *Ratio iustitia ad fidelitatem pertinens.*

Postremò. Ratio iustitiæ, quæ ad fidelitatem pertinet, probatur ex Catechismo Pij V. in expositione orationis Dominicæ ad illa verba: *Adueniat regnum tuum,* dicentis: *Adiutores sint oportet, & ministri Dei gratia, in eo tenendo cursu, quo peruenitur in cœlum. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuò pollicitus est: vnum vt nobis videndum sit, ne Deum & nos ipsos deseramus.* Quasi diceret, hoc solummodò nobis omni studio, & diligentia esse curandum, ne nos ipsos & Deum deseramus. Quoniam nisi priores simus in deserendo, nihil est formidandum, ne Deus nos deserat, qui suæ pollicitationi deesse non potest. Pondera etiam prædictam assistentiam diuini auxilij *esse in eo tenẽdo cursu, quo peruenitur in cœlum.*

18. *1. Corint. 10.* *Veritas Dei iustos circumdat.* *Psal. 90.*

Eadem fidelitatis ratio notatur 1. Corinth. 10. *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Quod testimonium ponderandum erit ex professo tomo sequenti, si Deus concesserit. Confirmatur, quoniam propterea scuto iustos circundat veritas Dei, quoniam tenetur vera reddere sua promissa, non vno aut altero modo ex parte & incompletè protegendo, sed omni ex parte atque completè misericordiis adiuuando. Hanc enim totalitatem auxiliorum vndique completam atque rotundam significant illa verba: *Scuto circumdabit te veritas eius.* Psalm. 90. Nihil ergo subtrahit simpliciter necessarium ad incolumitatem iustorum actualiter conseruandam.

SECTIO IV.

Finis proprius Eucharistiæ Sacramenti probat eandem impossibilitatem prædeterminandi iustos ad materialem actionem mortiferi peccati.

1. *Eucharistia primariò ad primam gratiam augendam instituta.* *Ioan. 6.*

QVoniam Eucharistiæ Sacramentum primariò ac per se, non ad primam gratiam peccatoribus conferendam, sed ad conseruandam, alendam, & augẽdam iustorum vitam, statorum est; propterea hoc argumentum erit supremum eorum, quæ iustis peculiaria sunt. Cuius primarium fundamentum posuit Christus Dominus Ioan. 6. dicens: *Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur.* Et infra: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* & iterum: *Qui mãducat hunc panem, viuet in æternum.* Quod primariò de spirituali vita intelligitur ab omnibus Patribus: atque ea vis existimatur esse ipsi Eucharistiæ Sacramẽto, vt vitam spiritualem sustentet, & nutriat: quemadmodum temporalis panis temporalem vitam sustentat. Ergo hic panis, quod ex se est, prohibet immittere materiale vulnus, vnde necessariò sequatur, vt actualiter & re ipsa non viuat in æternum quilibet iustus recipiẽs illum, nisi per ipsum steterit: idque quamuis iustus alioqui præsciatur esse dãnandus. Aliter namque non forent simpliciter veræ tres illæ propositiones; sunt enim ex se generales ad omnes homines, qui debita dispositione mãducant.

2. *Tridentinũ.*

Confirmatur, quoniam in Eucharistiæ Sacramento *Saluator noster diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit.* vt Tridentinum loquitur sess. 13. cap. 2. idque omnium antiquorum Patrum sententia. Vnde post pauca subdit; *Sumi autem voluit Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur.*

3.

Quo supposito ex grege reproborũ considera aliquem

aliquem virum eo tempore, quo in gratia constitutus suscipit debita cum deuotione & reuerentia Eucharistiæ Sacramentum. Intuere Christum interiùs eius animam amplexâtem, & exosculantem, & suauissimo tactu mentis replentem dulcedine charitatis. Recole deinde, quæ apud Patres legeris de eximia huius parentis in filios dilectione, vel potius plusquam matris erga tenerrimos infantes, non iam lacte, sed propria carne & sanguine alentis. Deinde ex alia parte considera decretum Dei, quo statuat hunc hominem physicè prædeterminare ad materialem actionem, qua posita, simpliciter necessarium sit, non multum post acceptam Eucharistiam mortaliter peccare, & in æternum damnari, & impossibile sit vitare finale peccatum: ita vt in potestate huius hominis iusti absolutè non sit huiusmodi prædeterminationem auertere. Hæc postquam inter se contuleris, videbis, illum affectum amicitiæ nimium abhorrere ab hoc decreto.

Decretũ prædeterminans ad materiales actiones, & Christi amor erga homines cõparantur.

4. Vnde Chrysost. homil. 60. ad populum, col. 2. postquam prædictam Eucharistiæ charitatē prætulit amori omnium parentum in filios, dixitque, vniuersalem esse ad omnes & ad singulos homines, sic loquitur: *Quomodo non omnes lucrati sunt hoc lucrum? inquiet aliquis. Hoc non propter eum, qui hoc pro omnibus cœpit; sed propter nolentes.* At verò non propter nolentes homines, sed propter nolentem Deum contingeret, quod non omnes lucrarentur hoc lucrum, si Deus denegaret aliquid simpliciter necessarium, quod in potestate nolentum non esset accipere. Vnde nec pro omnibus, sed tantùm pro aliquibus Deus hoc cœpisset.

Chrysostom.

5. Idem Chrysostomus homil. 61. ad populum Antiochenum: *Carnibus meis alo, & me ipsum vobis appono, vos omnes generosos esse volens, & bonas vobis prætendens de futuris expectationes: quippe qui vobis hic me ipsum trado, multo magis in futuro.* Chrysostomo igitur teste, Christus Dom. non vult solummodo posse; sed vult actualiter esse generosos, nec vult aliquos tantùm, sed omnes homines. Præterea quantum ex ipso est, Christus se etiam tradit in futurō. Quod autem alloquatur etiam peccatores, quos nihil horum à malis auertit, constat ex sequenti cōtextu Chrysostomi. Et homil. 83. in Matth. colum. penultima: *Considerennius, autem, inquies, licet apertè ad omnes pertineat. Nam si ad naturam nostram descendit, patet, quoniam ad omnes: quod si ad omnes, & ad vnumquemque profectò. Sed quomodo non omnes inde lucrum consecuti sunt, inquies? Id certè non illius causa, qui maximè hoc optat, accidit: sed eorum culpa, qui eum suscipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se coniungit: & quos peperit, non alijs nutriendos tradit, sed ipse studiosissimè alit.* Toties atque tam seriò repetita, & explicata vniuersalitas ad omnes homines, nō patitur excipere præscitos. Illos ergo etiam hoc lucrū contingere maximè optat Christus, quantū est ex intentione Eucharistiæ: ac proinde nullum apponit impedimentum, vnde necessariò sequatur eius amissio.

6. Ignatius epist. 13. ad Ephes. prope finem: *Frangentes, inquit, panem vnum, quod pharmacū immortalitatis est, mortis antidotum, vitámque in Deo concilians per Iesum Christum; medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Et epist. 15. ad Rom. *Panem Dei volo, panem cælestem, qui est caro Christi filij Dei, qui factus est posterioribus temporibus, ex semine Dauid & Abrahæ; & potum volo sanguinem illius, qui est charitas incorruptibilis, & vita æterna.* Pondera immortalitatem & incorruptibilitatem, quæ non verificabitur, nisi Eucharistia, quantum ex se est, conferat quidquid requiritur, vt iustus actualiter euitet mortem, & corruptionem peccati.

Gregor. Nyssenus in Ecclesiasten homil. 8. 7.
propiùs ad med. quàm ad princip. *Propterea*, inquit, *nobis se ipsum comedendum proponit is, qui semper est, vt cum ipsum in nobis ipsis acceperimus, illud fiamus, quod ille est. Dicit enim: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui ergo hanc amat carnem, non est amicus suæ carnis, & qui in hunc sanguinem est affectus, mundus erit à sensili sanguine. Caro enim Verbi & sanguis, qui est in hac carne, non vnam habet gratiam, sed est & suauis iis, qui gustant, & appetendus iis, qui desiderant, & iis, qui diligunt, amabilis. Si quis autem amorem conuerterit ad ea, quæ non consistunt, cuiusmodi sunt ea naturâ, tale etiam sit, necesse est, & quod in illis fuerit.* Quapropter nisi staret per nostrum liberum amorem, quem ad ea, quæ non consistunt, conuertimus, per Eucharistiam ei, qui semper est, similes euasissemus.

Cypriani totus sermo de cœna Domini pertinet ad rem præsentem, præcipuè inter principium & medium, cùm ait: *Panis hic ad totius hominis vitam, salutémque proficit, simul medicamentū, & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens.* & infrà: *Panis propter nutriendi congruentiam, sanguis propter verificationis efficientiam:* & post pauca: *Vt penetrans omnia huius medicamenti virtus sanaret quidquid morbi carnì, vel spiritui veteris vita adhinuerat corruptela.* Idem lib. de Orat. Dominica: *Panem, inquit, nostrum, id est, Christum dari nobis quotidie petimus, vt qui in Christo manemus & sumus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus.* 8.

Cyrillus Alexand. lib. 4. in Ioan. cap. 16. *Sanctum, ait, Christi corpus ad immortalitatem & vitam æternam nutriens, cibus est.* Et sequenti cap. 17. 9.
prope med. *Sicut paruum* (vt Paulus ait:) *fermenti totam massam fermētat: sic paruula benedictio totum hominem in se ipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo.* & in fine eiusdem capitis: *Qua (mihi crede) non mortem non solùm, verùm etiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatē corroborat, perturbationes animi extinguit: nec in quibus sumus peccatis considerat: sed ægrotos curat, collisos redintegrat: & sicut pastor bonus, qui animam suam pro ouibus posuit, ab omni nos erigit casu.*

Damascenus de fide lib. 4. cap. 14. post med. 10.
ait: *Quocirca iis, qui Sacramentum istud per fidē dignè percipiunt, in peccatorū remissionem, & vitā æternam animique, & corporis præsidium cedit.* & inter med. & finē: *Corpus ac sanguis Christi est, ad animæ & corporis nostri incolumitatem tendens.* & iterum: *Ad nostram substantiam & conseruationem tendit, atque omne incommodū propulsat, eámque vim habet, vt spurcitiem omnem abstergat. Si adulterinū aurum nanciscantur, per exploratem inflammationem purgat, nè in futurum cum Mundo condemnemur. Omnes enim morbos, immissásque calamitates purgat.*

Ambrosius 1. Corinth. 11. prope med. *Calicem*, inquit, *mysticum sanguinis ad tuitionem corporis, & animæ nostræ percipimus.* Augustinus serm. 28. de verbis Domini post med. *Qui vulnus habet, medicinā requirat. Vulnus est, quia sub peccato* 11.

Augustinus.

sumus. Medicina est, cælesti & venerabile Sacramentum.

12. Arnoldus Carnatensis tom. 1. Bibliothec. tract. de verbo Christi, *Suio.* propiùs ad princip. quàm ad med. ait: *Affectante quippe Christo, & hoc sitiente, vt mansuesceret domus exasperans, & dura ceruicis populus molliretur; exhaustóque pœnitentiæ antidoto, felleas viscosásque peccati feces euomerent, visa sunt eis huius doctrinæ verba omni ratione carentia, & dementiæ adscribebant quod eos ad carnis suæ edulium inuitabat. Horrebant potum sanguinis; & carnem humanam cibum,* &c.

13. Vrbanus IV. in constitutione, quam refert & confirmat Clemens V. in Concilio Viénensi, (Et est Clementina vnica de reliquiis & veneratione sanctorum) sic loquitur: *In quo à malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum, & gratiarum proficimus incrementa: in quo profectò proficimus ipsius corporali præsentia Saluatoris.* Hæc & similia multa de efficacitate Eucharistiæ sæpius à Concilus & Patribus repetita, probant, vt minimum, Deum ex proprio motu non determinare ad materialem actionem venenosam, & mortiferam; sed potiùs, quod ex se est, propinare antidotum, & suppeditare cibum salubertimum.

Patrum dicta de efficacitate Eucharistiæ quid proble.

SECTIO V.

Conuiuatoris lex postulat, quibuslibet inuitatis, siue iustis, siue peccatoribus, non apponi prædeterminationem, ex qua necessariò sequatur, conuiuium conuerti in venenum.

1. FVndamẽtum præsentis ratiocinationis est naturalis quædam lex, ex intima conuiuij quidditate procedens, per quam conuiuator quilibet, quandu ad conuiuium inuitat, tenetur eum animum interiùs gerere, ad quem insinuandũ conuiuij quidditas destinatur: ac subinde tenetur vt bunus & liberalis, quantum ex se est, optare, vt umnes inuitati veniant, epulentur, gaudeant, & cum vtilitate & gaudio recedant, ita vt nihil noceat conuiuis, quantum fuerit ex parte conuiuij; quamuis illius voluntarius abusus nucere possit. Contra verò vir inuidus, auarus, contractus angustiis, parcus, sordidus, improbus, malignus, & fœdè ac turpiter illiberalis, ita verbis inuitat hospites, vt quantum ex se est, non solum præopter, illos sponte recusare cunuiuium, sed etiam verbis, operibúsque procuret à se abigere. Quod si nihilominus conuiuium admittentes epulentur læti, & illi gratias agentes: at inuitator prædictus animu sit alienus ab hospitibus, non ex animo fauet conuiuis, etiamsi verbis contrarium simulet, dum eos ad comedendum hortatur, interim cogitatione machinandu, qua ratione conuiuium illis in stomachum vertatur & nauseam: vt comestus cibus euumere compellantur.

Conuiuatoris animus qualis.

2. Monuit præterea Spiritus sanctus Prouerb. cap. 23. *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius. Quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris æstimat, quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecũ. Cibos, quos comederis, euomes, & perdes pulchros sermones tuos.* Has epulas proinde non immeritò Salomon in principio eiusdem capitis appellauerat *panem mendacij.*

Prouerb. 23.

3. Deus omnes peccatores etiam præscitos inuitat, vt sua doctrina, suisque Sacramentis, gratia, fide, spe, charitate, cæterisque bonis supernaturalibus vitæ, atque ipsa tandem æterna vita potiantur. Inuitat autem non solùm verbis, miraculis, & exemplis exteriùs; sed etiam interiùs bonis cugitationibus & exhortationibus inspiratis. Quod si huic ipsi inuitationi, Deus ex sua libera voluntate independenter à libera culpa hominum adiungit physicam prædeterminationem, ex vi cuius necessarium sit, vt multi præsciti nunquam actu velint ad conuiuiũ accedere; & impossibile sit actualiter acceptare cunuiuium: iam hoc genus inuitandi participat illam malignitatem, & sordidam auaritiam, inuidiámque, quam nuper dicebamus.

Quo modo præsciti inuitentur.

4. Rursus præscitorum plurimi de facto ad cunuiuium libentes, & cum veste nuptiali accedunt, iustificantur, & mensæ sibi paratæ, videlicet, doctrinæ ac Sacramentorũ fructu potiuntur. Quod si Deus independenter ab eorũ libertate immittit physicam prædeterminationem ad materialem actionem peccati mortalis, consequens erit, vt quando Deus inter epulas sacræ doctrinæ, Sacramentorum & spiritualium cunsolationũ eosdem homines hortatur ad meliora, *mens Dei non sit cum illis:* quoniam videlicet, alienus animo est ab illis, etiamsi verbis cõtrarium simulet, dicens: *Comede & bibe,* id est, magis ac magis fruere meis spiritualibus deliciis, & dapibus. *Cibos, quos comederis, euomes,* amittendo gratiã grauiori cum scelere, idque necessarium erit ex vi prædeterminationis physicę à Deo positę. *Et perdes pulchros sermones tuos,* quibus Deo gratias agebas, & orabas interim dum eras in gratia. Imò & *oratio fiet tibi in peccatum*; idque necessaria illatione sequetur ex aliquo principiu independẽti à tua libertate, videlicet, ex prædeterminatione physica. At certè bonitas, & liberalitas, & misericordia Dei longè aliter agere debet: cui inuitanti, & præparanti mensam tanto maiorem gaudij causam quicumque etiam præsciti homines dabunt, magisque respondeotem votis & desideriis Dei, quantò plus, diutiùs, vtiliùs, & iucundiùs epulati fuerint eius dapibus, nunquam ab earum participatione recedentes.

Mens Dei nõ esset cum inuitatis.

5. Talem autem esse Dei inuitantis affectum, probatur Matth. 22. & Lucæ 14. vbi põdera primò, quot seruos, quales, quoties, & quanto eum periculo mittat, vt iterum atque iterum inuitent. Secundò inuitat omne genus hominũ, atque nominatim eos, qui præsciuntur in æternũ perdendi missis exercitibus Dei, & mittendi in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium.

Nominatim præscitos Deus inuitat.

6. Tertiò illa verba: *Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias,* significant quæ ad spirituales epulas gustandas requiruntur, omnia esse parata, Deum expectare, præstu omnibus esse eius gratiam, non stare per illum quo minus homines ab impietate sua conuertantur. Deinde tauros & altilia nominauit, quia ea erant, quæ in splendidis cunuiuiis ministrari solebant. Vnde cunstat, pinguem & copiosam diuinæ suauitatis & alimentorum spiritualium abundantiam, ex parte Dei, oblatam esse plurimis etiam, qui sua libera culpa negligunt. Quod si Deus ad tauros & altilia eo animu inuitat maximam partem hominum, vt illis imponat physicam necessitatem resistendi, & sibi ipsis nocendi, iure possent homines vocaoti improperare illud Prouerb. 15. *Melius est vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum*

Matth. 22.

Prouerb. 15.

vitulum saginatum cum odio. Foret enim melius vocari ad tenuem bonorum spiritnalium messam absque animo prædeterminandi & imponendi necessitatem materialis actus contrarij, quàm ad conuiuium splendidissimum gratiæ cum prædicto animo inuitari.

7. Confirmatur primò, nam plurima verba eiusdem parabolæ apertè significant, nullo modo ex Deo, sed ex libera hominum culpa profectum esse, vt illi non fruerentur conuiuio; quale est illud: *Nolebant venire.* Quod vtrumque verbum pertinet ad liberam actionem: & iterum: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam*, &c. Negligere, & abire libertatis sunt. Deinde pronomen illud, *suam*, significat proprias actiones esse, ad quas ipsi se determinant, & illis tribuendæ sunt, vt principiis & authoribus primariis. Et Luc. 14. *Cœperunt omnes simul excusare*, nimirum rationis prætextu, non solida ratione, illis enim erat pro ratione, mala & libera voluntas.

Matth. 22.

Negligere, & abire libertatis est.

Luc. 14.

8. Confirmatur secundò, nam vehemens esse desiderium, quo Paterfamiliâs, quantum ex se est, concupiscit, nullum in suo conuiuio locum superesse vacuum, notatur illis verbis. *Domine, factum est, vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

9. Confirmatur tertiò; hoc enim sensu à Patribus communiter exponitur prædicta parabola, & imprimis ab Augustino lib. 83. quæst. q. 68. col. 3. dicente: *Ad illam enim cœnam, quam Dominus dixit in Euangelio præparatam, neque omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque neque illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt: neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi. Quoniam, vt venirent, vocati erant in libera voluntate. Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur. Propterea etsi quisque sibi tribuit, quod venit vocatus; non sibi potest tribuere quod vocatus est. Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij vt vocaretur, sic inchoat meritum supplicij, cùm vocatus venire neglexerit.* Et ibidem ait, Pharaonem, antequam induraretur fuisse vocatum, & potuisse venire; sed quia noluit, meruisse indurationem. Obserua peculiariter illa verba: *Neque illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam vt venirent, vocati sunt.* Igitur Deus quantum ex se est, intendebat bonum vsum actualem liberi arbitrij per gratiam veniendo ad conuiuium, & illi soli fuerunt sibi authores determinādi se ad omissionem veniendi. Consonat idem Augustinus in eodem tomo 4. lib. de fide & operibus, cap. 17.

Eodem sensu à Patribus exponitur dicta parabola. Augustinus.

Homines authores determinationis ad omissionē.

10. Prædicto Dei affectui & prouidentiæ locupletissimum testimonium dedit Ambrosius lib. 6. in Luc. cap. antepenultimo de refectione turbarum ex quinque panibus, Luc. cap. 9. dicens: *Miseretur Dominus, ne quis deficiat in via. Si quis ergo defecerit, non per Dominum Iesum, sed per se deficit. Neque habes quod scribas Domino, qui vincit, cum indicatur.* & post pauca: *Si tua negligentia, virtutem quam acceperas perdidisti, non alimentorū cælestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Denique Dominus, sicut super iustos & iniustos pluit, ita etiam iniustos pascit & iustos.* & infra: *Diuidit escas Dominus Iesus, & ille quidē vult dare omnibus, negat nemini, dispensator est enim omniū. Sed cum ille panes frangat, & det discipulis, si tu manus non extendas tuas, vt accipias tibi escas; deficies in via, neque poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur & diuidit.* & iterum: *Quid respondebis ei, aut quomodo excusabis? non potes dicere, quia escam non dedit, qui dat omnibus. Non potes dicere, quia noluit te bonū facere, ante quem posuit bonum & malum, vt non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* & paucis interpositis: *Dicet ei, qui in via defecerit: qua ratione defecisti in via? Nonne panes fregi? Nōne benedixi? Nonne iussi dari? Sed cur tu accipere noluisti?* Clariora hæc sunt, quàm vt egeant explicatione maiori.

Ambrosij locupletissimū testimonium.

11. Hieronymus epistola ad Damasum de filio prodigo col. penultima, ponderans illud patris ad seniorem filium: *Omnia mea tua sunt*, ita explicat: *Omnia intelligamus legem, Prophetas eloquia diuina. Hæc ei dedit, vt in lege eius meditaretur die ac nocte.* & post pauca subdit: *Quamquā nihil vnquam illi negasse, credendum sit, quem ad vituli hortatur esum.* Ergo multo minus negabit possibilitatem edendi, prædeterminando ad materialem actionem realiter contrariam cibo salutifero.

Possibilitas negabitur.

13. Facit ad eandem rem Chrysost. tota ferè hom. 70. in cap. 22. Matth. præsertim in med. dicens: *Parata quidem, ait, ipsa nuptia sunt, vocati verò digni non erant, Non ignorabat autem indignos illos etiam postea fore. Sed ne vlla respondendi occasio relinquatur, licet id sciret, ad ipsos tamen primò & venit, & misit. Ita & illorum ora obstruit, & nos docet cuncta a nobis ipsis esse explenda, etiamsi nemo quicquam emolumenti consequatur.* Deus igitur explet omnia simpliciter necessaria ad salutem, etiam eorū, qui nihil emolumenti consequuntur. Alioqui Deus suo facto non doceret nos, *cuncta a nobis esse explenda, etiamsi nemo quicquam emolumenti consequatur.* Neque obstrueret reproborum ora. & post pauca subiungit: *Vocatio & purgatio ipsa ex gratia sunt: vt verò vocatus iam, & candida indutus veste se ipsum non maculet, ad diligentiam quoque pertinet vocatorum.*

Chrysostom.

Deus omnia simpliciter necessaria ad salutem explet.

14 Theophylact. Matth. 22. exponens parabolæ conclusionem: *Multi sunt vocati, ait; Multos enim, vel potius omnes, vocat Deus; pauci verò electi. Pauci enim qui saluantur, & qui digni vt eligantur à Deo: ita vt Dei quidem sit vocare; electos autem fieri, vel non nostrum est.* Vbi electos fieri, & dignos vt eligantur, intelligendum est, fieri bonos, liberè cooperando cum diuina vocatione & gratia. Quem modum loquendi Catholicum habere intellectum alienum à Semipelagianismo probabimus tomo sequenti, si Deus concesserit.

Matth. 22.

Sermo à Semipelagianismo alienus

15. Quanta verò sit iucunditas Dei inter nostras spirituales epulas, perinde ac si ipse epularetur suauissimè, quantùmque subinde cupiat, vt pauperes abundantissimè comedant & saturentur, necnon largissimè bibant & inebrientur, ostendit Cantic. 5. initio: *Veni in hortum meum, soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis; comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo: comedite, amici, bibite, & inebriamini, charissimi.* Vt huius argumenti clarior sit efficacitas, suppono, ebrietatem hoc loco esse iucundissimum mentis excessum, vsque ad obliuionem sui, & ardentissimum amorem Dei, qui charissimos Deo sui iuris esse non patitur, sed animam extra se ad diuiniora quædam abripit, vt constat ex aliis locis Scripturæ, vbi mentio fit huius sobriæ, & honorificentissimæ ebrietatis, & notat hoc loco Nyssenus oratione 10. in Cantica, Ambrosius in Psalm. 118. serm. 13. ad illum versum:

Dei iucunditas inter nostras epulas spirituales.

Cantic. 5.

Ebrietas in præsēti quid.

versum: *Quam dulcia faucibus meis*,&c. Augustinus lib.de Agone Christiano cap. 9. tom. 3.'& alibi sæpe agens de spirituali ebrietate atque dulcedine, & Dionysius infra citandus.

16. Quo supposito mentis oculis intuere ipsum Dei affectum erga charissimos filios in circuitu mensæ suæ positos hortantis ad comedendum, & bibendum tanta liberalitate, & charitate, vt qood ex se est, optet, illos non solùm bibere, sed etiam inebriari, & extra se positos in Deum rapi. Videbisqoe ab hoc affectu dissonare alium contrarium, quo Deus prius ratione, quàm eorundem filiorum culpa prouocetur ad iram, apud se decernat, plurimis illorum immittere talem prædeterminationem physicam, ex vi cuius impossibile sit actualiter comedere, & actualiter bibere, aut necessarium sit iudicium sibi manducare & bibere actualiter, vel certè gustatam & haustam vitam euomere, mortaliter postea peccando. Idque siue sponsus hoc loco inuitet ad vniuersa bona gratiæ, qoi sensus plenior videtur siue inuitet ad Eucharistiam, vt vult Nyssenus citatus, eadem namque vis remanet argumento.

A Deo affectu ergo filios dissonat prædeterminare ad malas actiones.

17. Similiter perpende alias diuinæ sapientiæ vocationes, atque inuitationes, vt Prouerb.cap.9. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Isai. 55. *Omnes sitientes, venite ad aquas; & qui non habetis argentum, properate emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurem vestram. & venite ad me: audite, & viuet anima vestra.* Crebra hæc eiusdem sententiæ, nunc per easdem, nunc verò per diuersas voces repetitio, vrgens ad celeritatem ipsa breuitate orationum, quid aliud, quàm vehementiam affectus significat, quo Deus præoptat, quod ex se est, vt omnes nullo excepto, re ipsa comedant & bibant, & actualiter viuant in æternum?

Prouerb.9.

Isaiæ 55.

18. Eadem vehementia desiderij non potuit se continere intra angustos parietes & voces submissas: sed io templo, in frequentissimom anni conuentum erumpens: *In die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Nunc tibi recolendus est, Deuter.8. serpens flatu adurens, scorpio, ac dipsas, de quo Nicander cecinit.

Nicander.

——— Dipsade læsus
Non secus ac taurus fluuij se ingurgitat vnda.
Non cessans donec crepitans iam venter hiulco
Fragmine dissiliat, fundens graue pondus aquæ.

19. Vnde sic argumentor. Iodignum esset Saluatoris nostri veracitate, syoceritate, & charitate non ficta; si omnes præsentes, & absentes inuitans ad bibendum tanta vocis & animi contentione; nihilominus pectore premeret decretum efficaciter causandi venenosam ariditatem in maxima hominum parte, siue præsentium, sioe absentium; ex vi cuius necessarium esset eos homines post copiosum aquæ potum miserabiliter crepare & interire; atqoe hoc decerneret Saluator independenter à libera culpa hominum præcognita. Neque excusaretur à simulatione amicitiæ, quamuis propter bonum finem suæ gloriæ, & quamuis solam entitatem materialem, & non rationem formalem decerneret. Ergo indignum erit veracitate & charitate Christi Domini, in maximã hominum partem causare prædeterminationem physicam, ex vi cuius necessarium sit omnia spiritoalia bona in anima recepta actualiter amitti, & impossibile sit ea actualiter retinere per bonum & perseuerantem vsum illorum: atque hoc causare iodependenter à libera illorum culpa.

Ex dictis argumentum.

S.Dionysius epistola 9.ad Titum, ex professo tractans quæstionem, quid in sacris literis significet cibus, & potus à med. epistolæ ita respondet: *Omnis cibus indigentiam, infirmitatem, & imbecillitatem curat, vitam tuetur, facit, vt reflorescant, & renouent, & vitalem consensionem impertit, quia tristitia, & eius quod minus perfectum est, expultrix sit, & lætitia ac perfectionis suppeditatrix. Rectè igitur sapientissima, benignissimáque sapientia Scripturis diuinis laudatur, quòd & mysterij plenum cratera ponat, & sacrum eius poculum profundat, & magis quod ante hæc firmos solidósque cibos apponat, & cum excelso præconio ipsa eos, qui eo egent benignè inuitet.* Quantum huic benignitati repugnat prædeterminatio ad indigeotiam, infirmitatem, tristitiam, & mortem. 20.

Dionysius.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm prædestinationis & prouidentiæ ratio repugnet prædeterminationi supradictæ.

SECTIO I.

Non prædestinari materialem actionem peccati.

EX ea doctrina, quam Concilia & Patres de prædestinatione tradiderunt: conficitur hoc argumentum. Si Deus non præuisa hominis determinatione, proprio diuinæ voluntatis mo o decreuit hunc hominem præmouere ac prædeterminare ad talem volitionem, quæ quidditatiuè est odium Dei, alios autem homines ad volitionem, qua realiter eligunt adorare idola, blasphemare, periurare, aut aliud obiectum intrinsecè malum: consequens est, absolutè verum esse, atque concedendum homines sola Dei voluntate ad prædicta opera esse prædestinatos, ita vt non possint aliud esse quàm sunt: consequens autem esse falsum, constabit ex seqoentibus testimoniis: ergo & Antecedens falsum erit. 1.

Argumentum.

Homines sola Dei voluntate ad opera intrinsecè mala prædestinarentur.

Probatur primò ex Conciliis. Nam Arausicanum secundum Canone 25. post medium ait: *Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Notandum est, hanc partem Canonis primaria intentione dirigi contra necessitatem antecedentem, ex vi cuius impossibile sit non incurrere in peccata & æterna supplicia. Quod probo primò ex præcedenti contextu, nam in eo propositio vniuersalis & catholica diffinitur, vt postea contradictoria illius reiiciatur. Ait 2.

Arausicanum.

Canonis pars contra necessitatem antecedentem.

igitur;

igitur : *Hoc etiam ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint, & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum diuina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolum non credimus*, &c.

3. *Prædeſtinatio ad malū pugnat cum poſſibilitate.* Vnde ſic ratiocinare. In hoc Canone reſpuitur quæcumque prædeſtinatio ad malum, quæ pugnat io ſenſu compoſito cum poſſibilitate adimplendi cum diuina gratia, quæ ad ſalutem pertinent, ſi bomines voluerint. Sed prædeſtinatio, ſeu prædefinitio materialis actioois peccati, quātumcumque præſcindatur à malitia, pugnat io ſenſu compoſito eum prædicta poſſibilitate. Ergo hæc etiam prædeſtinatio ſeu prædefinitio *Cōfirmatur.* reſpuitur iſto decreto. Confirmatur, quoniam hæretici aſſertores illius prædeſtinationis, contra quam definiebat Concilium, neqoe negabant poſſibilitatem adimplendi præcepta, neque affirmabant neceſſitatem peccandi in ſenſu diuiſo; ſed tantùm in ſenſu compoſito eum prædeſtinatione.

4. *Concilium Valentinum eodem ſenſu dictum en nonem intellexit.* Confirmator ſecundò, nam in hoc ipſo ſenſu præfatum Canonem intellexit Concilium Valentinum tertium anno Domini 855. tempore Lotharij Imperatoris eap. 3. fine dicens: *Aliquos ad malum prædeſtinatos eſſe. diuina poteſtate, videlicet, vt quaſi aliud eſſe non poſſent, non ſolum non credimus, ſed etiam, ſi ſunt, qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione, ſicut Arauſicana Synodus, illis anathema dicimus.* Vide Arauſicano decreto inſertam explicationem, deſumptam ex præcedenti contextu : *Videlicet, vt quaſi aliud eſſe non poſſent.* Quod etiam idem Concilium Valentinum cap. 2. poſt med. dixerat: *Neque prorſus vlli malo præſcientiam Dei impoſuiſſe neceſſitatem, vt aliud eſſe non poſſit.* *Neceſſitas per præſcientiam impoſita qualis.* Porro neceſſitas per præſcientiam impoſita non poteſt eſſe neceſſitas in ſenſu diuiſo à præſcientia, ſed tantum in ſeoſu compoſito: ac proinde præſcientia Dei non ſupponit prædeterminationem actus, vnde in ſenſu compoſito mali neceſſitas ineuitabilis prouenit.

5. Eorundem Conciliorum veſtigiis inſiſtens Tridentinum ſeſſione 6. Canone 17. eos homines, qui non ſunt prædeſtinati ad vitam, decernit, *Tridentinū.* non eſſe *diuina poteſtate prædeſtinatos ad malum.* Vbi diuina poteſtas intelligitur, ita ſuas vires abſolutas effundens, vt oppoſiti poſſibilitatem adimat, ſicut apud Arauſicanum, & Valentinum vidimus nuper.

6. . In eodem etiam Concilio Valentino tertio cap. 3. notanda eſt excluſiua dictio, *tantùm*, quando ait : *Fidenter fatemur, prædeſtinatione Deum ea tantùm ſtatuiſſe, quæ ipſe vel gratuita miſericordia, vel iuſto iudicio facturus erat.* *Materialis actio peccati primo Angelorū, nec gratuita miſericordia, nec iuſto iudicio facta.* Sed materialem actionem, qua primò peccauit Angelus, & Adamus, Deus nec fecit gratuita miſericordia, quia non eſt effectus gratiæ, nec iuſto iudicio, quia in nullius præcedentis peccati pœnam potuit infligi. Ergo illam materialem actionem Deus non ſtatuit prædeſtinatione, vnde nec prædefiniuit. Vide infra num. 12. 15. & 18. & in ſect. ſequenti à num. 21.

7. Eodem planè ſeoſu crediderim poſtea, Leonem Nonum epiſt. 4. ad Petrum Antiochenum *Leo.* eolum. 4. in fidei profeſſione dixiſſe: *Credo Deum prædeſtinaſſe ſolummodo bona : præſciſſe autem bona malàque.* Sed iuxta phraſim Scripturæ, ac Sanctorum Patrum, materialis actio idololatriæ, vel odij Dei, non eſt bona. Ergo præſcita eſt tantùm, non verò prædeſtinata, ſeu prædefinita.

Auguſtinus autem fuit, ex quo citata Concilia, & Pontifices prædictæ deciſionis formam acceperunt. Quod expreſſè fatetur Valentinum Concilium cap. 3. Nam præterquam quòd Auguſtinus vbique conſtanter negat, malè agendi neceſſitatem imponi per diuinam prædeſtinationem, prouidentiam, aut præſcientiam : vt vidimus tomo præcedenti de Scientia diſp. 33. ſect. 3. & diſput. 43. ſect. 1. & ſequentibus diſputationibus conſtabit. Inſuper quod ad prædeſtinationem attinet, lib. de prædeſt. Sanctorum cap. 10. 8. *Ex Auguſtino Concilia prædicta deciſionis formam acceperunt.*
Prædeſtinatio, inquit, *ſine præſcientia non poteſt eſſe, poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia. Prædeſtinatione quippe Deus ea præſcit, quæ fuerat ipſe facturus. Vnde dictum eſt; Fecit quæ futura ſunt. Præſcire autem potens eſt etiam quæ ipſe non facit, ſicut quæcunque peccata.* Et conſequenter de bono perſeuerantiæ cap. 18. prope finem : *Prædeſtinaſſe*, ioquit, *eſt hoc præſciſſe. quod fuerat ipſe facturus.* Quapropter ex Auguſtino deſumptum eſt, qood Hypognoſticon lib. 6. eolum. 2. ait: *Sed non omne, quod præſcit, prædeſtinat. Mala enim tantùm præſcit, & non prædeſtinat. Bona verò & præſcit, & prædeſtinat.*

His io locis non ſolùm malitiam, ſed etiam illius materialem actionem excludi, tanquam obiectum diuina prædeſtinatione indignum, inde colligitur, quoniam de materialibus etiam actionibus peccatorum Auguſtinus docet, non fieri à Deo, ſed tantùm permitti : vt vidimus diſp. 35. ſect. 3. & 4. Quapropter non comprehenduntur ſub illis effectis, quæ fuerat ipſe facturus, quæ ſola ſunt prædeſtinationis obiecta : vt ex prædictis Auguſtini definitionibus conſtat. 9. *Materiales peccatorum actiones à Deo nō ſunt, ſed permittuntur.*

Clariùs autem de materialibus peccatorum actionibus locuti ſunt Proſper & Fulgentius, ſui Magiſtri mentem aperientes. Proſper igitur ad obiectiones Vincentianas obiect. 10. *Non ergo*, 10. *Proſper.*
ait, *caſus ruentium, neque malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædeſtinatio Dei. aut excitauit, aut ſuaſit, aut impulit.* Cupiditates peccantium reales ſunt affectus, & volitiones, quas ſi Deus phyſicè prædeterminauit, eo ipſo excitauit & impulit non ſolùm ad illas, ſed etiam ad malignitatem iniquorum, & caſus ruentium, quæ cum illis ſunt inſeparabiliter copulata.

Et ad obiectionem 11. *Quæ ergo inſipientia, quáve dementia definitur ad Dei referendum eſſe conſilium, quod nec diabolo in totum adſcribi poteſt, qui in peccantium flagitiis illecebrarum adiutor, non voluntatum credendus eſt, eſſe generator? Nihil ergo talium negotiorum Deus prædeſtinauit vt fieret: nec illam animam nequiter, turpitérque victuram, ad hoc vt taliter viueret, præparauit.* Quapropter non ſolùm malitiæ, ſed etiam voluntatum, quæ malæ ſunt, Deus non eſt credendus eſſe generator, neque illæ ad Dei ſunt referendæ conſilium. Eædem igitur voluntates ſunt talia negotia, quorum Deus nihil prædeſtinauit, vt fieret. Perpende ſecundò turpiter ac nequiter viuere continere vitales actiones, quibus realiter viuitur. De his ergo Proſper ait : *Nec ad hoc vt taliter viueret præparauit.* Tertiò. Præparare apud Auguſtinum, Proſperum, & Fulgentium eſt propriom præuenientis operationis. Quando igitur Proſper ait: Deus nō præparauit animam vt turpiter viueret, 11 *Præparare præuenientis operationis proprium.*

negat omnem præuenientem Dei præmotionem, etiam illam, quæ relicta libertate impellat, & multo magis illam, quæ necessitatem inducat.

12. Notandum est etiam quod in fine eiusdem capitis addit: *Atque ita ad prædestinationem eius nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam iustitiæ retributionem aut ad indebitam pertinet gratiæ largitatem.* Vnde sumitur idem argumentum, quod supra num. 6. ex Concilio Valentino. Etenim materiales actiones peccatorum, ante quæ nulla præcesserunt peccata, siue in pueris baptizatis, siue in Angelis, & Adamo, nec pertinent ad debitam iustitiæ retributionem, nec ad indebitam gratiæ largitatem. Ergo ad prædestinationem referri non possunt.

13. Et sequenti obiectione 12. *Nullo igitur modo prædestinatio Dei facit, vt aliqui ex filiis Dei, filij sint diaboli: aut ex templo S. Spiritus templa sint dæmonum: aut ex membris Christi, fiant membra meretricis; sed potius prædestinatio facit, vt ex filiis diaboli, fiant filij Dei; & ex templo dæmonum, templum sit Spiritus sancti; & ex membris meretricis, membra sint Christi.* Quod si Deus prædefiniret ac prædestinaret materialem actionem idololatriæ, atque fornicationis; Dei prædestinatio non faceret, vt ex templo dæmonum templum sit Spiritus sancti; & ex membris meretricis, membra sint Christi: sed potius faceret aliquid, vnde necessariò & ineuitabiliter sequitur, vt aliqui ex filiis Dei, filij sint diaboli aut ex téplo S. Spiritus, templa sint dæmonum; aut ex membris Christi, fiant membra meretricis Non dissimile argumétum sumitur ex errore, quem sibi ab hæreticis adfictum, refutat Augustinus lib. 2. de Nuptiis & concupiscentia cap. 16. prope initium dicens: *Sic falsitur, vt à nobis, hoc existimet dici, quod diabolo Deus hominem fecerit, tanquam in hominibus, quos Deus ex hominibus parentibus creat, hoc intendat, hoc curet, hoc sui operis ratione prouideat, vt habeat diabolus seruos, quos ipse sibi facere non potest. Absit, vt hoc qualiscumque vel puerilis pietas inspiceretur.*

Augustinus.

14. Et ad finem eiusdem responsionis 12. Prosper, *Voluntate*, inquit, *exierūt, voluntate ceciderunt. Et quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati.* Nota causalem propositionem, qua, vt minimum, ostenditur in genere determinantis ad casum nostram voluntatem esse priorem, & ab eius casu præscito vt futuro determinati voluntatem diuinam. Et hoc nobis sufficit in præsenti: nam de modo, quo præscientia præcedat reprobationem, aut prædestinationis negationem, diximus tomo præcedenti de Scientia disp. 69. & alibi sæpe. His similia de peccatorum prædestinatione notat, respondens ad 14. obiectionem, & Hypognosticon ex mente Augustini lib. 6. prope med.

In genere determinantis ad casum voluntas nostra prior.

15. Rursus idem Prosper ad capita Gallorum sententia 1. ait: *Nullo modo prædestinatio Dei iniquos facit, neque cuiusquam omnino est causa peccati.* Nota *nullo modo, & omnino.* Ergo neque quoad materialem entitatem, ex qua necessariò sequatur tantùm formalis. Et in responsione ad caput 15. Gallorum: *Dubium*, inquit, *non est, sine vlla temporali differentia, Deum & præsciisse simul, & prædestinasse, quæ ipso erant authore facienda, vel quæ malis meritis, iusto erant iudicio retribuenda: præsciisse autem tantummodo, & non prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura.* Vbi disiunctiua illa, *Vel, quæ malis meritis, iusto erant iudicio retribuenda*, suppeditat idem argumentum, quod in simili num. 6. & 12. notabamus; & clariùs continetur in responsione ad præcedens cap. 14. cum ait: *Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ.*

Prosper.

Præcedentia verba Prosperi ex cap. 15. Gallorum refert & approbat Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 30. quod est vltimum, & tam ibi, quàm sequenti capite, quod est primum lib. 2. & epilogus libri præcedentis, docet, ex S. Augustini & Prosperi libris constare, *omnem iniquorum malam voluntatem qua peccant præscitam, non tamen esse à Deo prædestinatam: cum ipsam voluntatem malam non aliter essent habituri, nisi in eo, quo fuissent à Domino recessuri; neque Deum prædestinasse discessionem hominis à se, cum causa ipsius discessionis sola voluntaria esset auersio peccatoris.* Malam verò voluntatem, constat, esse realem & materialem actionem, cui malitia insit. 16.

Fulgentius.

Et in eodem lib. 1. cap. 7. in princip. *Non ergo*, inquit, *prædestinati sunt mali ad hoc quod malè operantur, à concupiscentia sua abstracti, & illecti, sed ad hoc quod iustè patiuntur inuiti.* Sed materialis volitio, qua voluntas amplectitur obiectum delectabile, diuina lege prohibitum, est hoc, quod malè operantur homines à concupiscentia sua abstracti & inlecti. Ergo ad huiusmodi materialem volitionem non sunt prædestinati. Confirmatur, quoniam huiusmodi volitio, præsertim quæ primum peccatum est, non pertinet ad hoc quod mali iustè patiuntur inuiti. Postea quippe notat, opera diuinæ prædestinationis, vel ad gratiæ misericordiam, vel ad iustitiæ iudicia pertinere. 17.

Cōfirmatur.

Vnde cap. 13. circa med. *Hoc itaque*, inquit, *prædestinauit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus. Illud verò nullatenus prædestinauit quod siue per gratiam, siue per iustitiam facturus ipse non fuit. Proinde diligentissimè requirendum videtur, quid in his Deus operetur, quos gratis iustificat: quid etiam in illis quos iustè condemnat.* Et cap. 17. prope initium ita proponit tractandam quæstionem. *Vtrùm malos Deus iustus ad hoc prædestinauerit faciendum, quod in eis puniturus est factum, An idcirco malos ad supplicium iustè prædestinauerit, quia eorum mala opera, licet futura præsciret, non tamen prædestinauit, vt futura essent, quia non ipse fecit vt fierent.* Cui quæstioni tota sequentium capitum serie respondet, primum illius membrum negando, & affirmando secundum. 18.

Consequenter cap. 21. prope initium ait: *Cum negare non possimus, à Deo bono factum hominem bonum; si dixerimus, eum à Deo prædestinatum ad opus aliquod malum, nos Deo misericordi & iusto, tale opus (quod absit) adscribimus, vbi nec misericors possit inueniri, nec iustus.* & post pauca: *Prædestinatio Dei præparatio est operum eius, & sicut competit Deo bono, vt causa sit totius operis boni; sic incongruum est, vt imputetur causa cuiuslibet operis mali.* Physica verò prædeterminatio foret causa cuiuslibet operis mali: ergo incongruum est, vt imputetur Deo physica prædeterminatio. 19.

Insuper lib. 1. cap. 24. init. *Deus itaque*, inquit, *omnia hominum opera, siue bona, siue mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit, sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit.* Et inferius in eodem capite subiicit: *Præsciuit enim voluntates hominum bonas & malas: prædestinauit autem non malas, sed solas bonas.* Et cap. 29. ad finem 20.

Sola bona Deus prædestinat.

ad finem ait: *Puto in his dictis B. Augustini euidenter ostensum, bona opera sua Deum præsciuisse, & prædestinasse, hoc est, siue quæ ad misericordiam seu quæ ad iustitiam pertinent.* Similia multa scribit Hypognosticon lib. 6. col. 2. & 3. de prædestinatione ad gratiam ex misericordia, non verò ad peccatum, sed tantùm ad eius supplicium ex iustitia, supponente præscientiam culpæ.

Gemina prædestinatio secundum Isidorum.

21. Eandem phrasim imitatus Isidorus lib. 2. sent. cap. 6. initio: *Gemina est*, inquit, *prædestinatio, siue electorum ad requiem; siue reproborum ad mortem* (scilicet, pœnæ non culpæ,) *vtraque diuino agitur iudicio, vt semper electos superna, & interiora sequi faciat; sempérque reprobos, vt in infimis & exterioribus delectentur, deserendo, permittat.* Ergo ipsas reales positiuas & materiales delectationes in rebus infimis, Deus non prædeterminat, neque facit, vt homines faciant, sed tantùm permittit, eos suo arbitrio delectari: atque hoc permittit deserendo, non positiuè impellendo.

22. Nemesius de natura hominis & animæ facultatibus cap. 40. (aliàs Nyssenus de Philosophia lib. 7. cap. 2.) ait: *Cumque fiunt mixta sint, aliquando proficiscentur à nostra voluntate, aliquando fient ratione prouidentiæ, aliquando manabunt ex vtroque.* Post pauca explicat primum membrum, videlicet, illa, quæ ita proficiscuntur à nostra voluntate, vt illorum causa non sit prouidentia, dicens: *Dum illi ipsi luxuriæ se corrumpendos dediderunt, vt interdum temperationes è voluntario principio mala reddantur. Nec omnino prouidentia talium causa sit.* Quod si prouidentia non est causa, nec prædestinatio erit causa: nam prædestinatio est quædam prouidentia. Et cap. 37. contra eos, qui per prouidentiam Dei necessitatem imponebant euentibus contingentibus, disputans, prope finem ait: *Superuacua etiam pugna est, in continente & incontinente, rationis & cupiditatis. si enim necessariò constitutum & definitum est hoc agere, hoc non agere, quis vsus dissensionis in eo, & discordiæ?* Quod argumentum primariò pertinet ad materiales actiones, inter quas immediatè ac per se pugna versatur.

Mala prouidentia non causat.

23. Beda tom. 8. in lib. qq. q. 13. post med. *Dominus*, inquit, *ab æterno Sanctis eius vitam æternā prædestinauit, & similiter causam vitæ æternæ, meritum Sanctis eius prædestinauit. Reprobis autem mortem æternā sed non mortis æternæ causam, quia nulli Deus peccata sua prædestinauit, reprobis autem mortem æternam; sed non mortis æternæ causam; quia nulli Deus peccata sua prædestinauit. Non est enim in Dei dispositione, quomodo peccator peccet, sed tamen, cum sciat eum peccaturum, mortem ei præordinat, vt verus iudex.* Quod fusiùs explicat postea monstrans futuritionem actionis, quam non Deus, sed liberum arbitrium operaturum est, præsupponi in diuina præscientia, vt impiis mortē prædestinaret.

24. Hugo Victorinus de Sacrament. lib. 1. p. 2. cap. 18. à medio. *Præsciuit autem quædam quæ facturus non fuit: quia præsciuit omne, quod futurum fuit, in quo quædam futura fuerunt, quæ facturus fuit quædam, quæ permissurus. Propter hoc aliquid amplius prædestinatio habere videtur, quam præscientia. quia præscientia etiam de alieno est: prædestinatio autem nisi de proprio esse non potest. De prouidentia Dei, & quod duplex est prouidentia Dei in suis & alienis.*

Prædestinatio aliquid amplius quā præscientia habet.

25. Gratianus cap. *Vasis iræ* 23. quæst. 4. variis locis Prosperi hinc inde collectis, docet eandem sententiam, quam hucusque retulimus.

26. Consonat Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 21. vbi docet, *non diuino, inexpugnabilíque iudicio, in diaboli laqueum proditorē incidisse.* Quod si foret prædestinatus & physicè prædeterminatus ad materialem actionem proditionis: eiusmodi prædestinatio foret diuinum, inexpugnabiléque iudicium, quo incidisset in laqueum diaboli.

Cyrillus.

Consonat etiam Arnobius in comment. ad Psalm. 117. vbi postquam multa dixerat de fiducia in solo Deo, & non in viribus liberi arbitrij collocanda; præoccupat eos, qui eius doctrinam ad prauum sensum detorquere possent, dicens: *Nunc fortè audiat me, prædestinationem docens, & arbitrium hominum infringens: putet me libertatem arbitrij ita excludere; vt peccantes existimem. Dei abiectione peccare. Quod peccamus, nostri arbitrij decebimur. qui contemnimus gratiam.* & post pauca: *Si verò boni aliquid fecerimus imputabimus largitori.* 27.

Arnobius.

Cùm prædestinatio sit præscientia eorum, quæ Deus facturus est, si prædestinatio Dei causaret opera mala, eadem causaret præscientia. Consequens autem esse falsum, notat communis Patrum consensus existimantium diuinam præscientiam non esse causam, vt præsciti malè operentur, & praua opera non ideo esse futura, quia Deus præscit, sed potiùs, quia talia opera futura sunt à Deo præsciri. Quos Patres retulimus præcedenti tomo de Scientia disp. 33. sect. 2. 3. & 4. Nunc satis erit Epiphanij testimonium atque Iustini. 28.

Prædestinatio, præscientia faciendorum.

Præscientiā causam non esse mala operis tenet, Patrum sententia.

Epiphanius lib. 1. hæresi 38. ait: *Tametsi dicat Scriptura, Christum voluisse cruci tradi; aut etiam si dicat Scriptura absurditates, in extremis diebus per nos perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis, qui iniqua facimus, excusationem inuenerit. Scripturæ testimonium producens, vaticinantis hæc futura. Non enim quia dixit Scriptura, facimus; sed quia facturi eramus, Scriptura prædixit propter Dei prænotionem.* Vides quam sollicitè Epiphanius Dei præscientiam, & prædictionē liberet, ne causa sit determinans ad actiones absurdas; ne rationem inde possint accipere, vt excusentur homines à malitia. 29.

Iustinus in dialogo cum Tryphone prope finem notat, *non esse Deum in causa, vt prædestinati fiant iniusti. siue Angeli, siue homines, sed sua quemque culpa talem esse, qualis apparebit.* & post pauca: *Quod si verbū Dei prædicit omnino, quosdam Angelos & homines damnandos; ideo prædixit quia præsciuit incorrigibiles, non quia tales à Deo facti sint.* 30.

Postremò non minus impropriam locutionem esse, si Deus dicatur mala prædestinare; quàm si dicatur mala facere, quia permittit; notat Anselmus lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 2. ante med. dicens: *Prædestinatio non solùm bonorum est, sed malorum potest dici. Quemadmodum Deus mala, quæ non facit, dicitur facere, quia permittit.* & post pauca: *Non est ergo inconueniens, cum hoc modo prædestinare, dum malos & eorum mala opera non corrigit* 31.

Anselmus.

Prædestinatur tamen permissio peccatorum, quoniam permissio bona est; eámque Deus vult & facit. 32.

Prædestinatur peccatorum permissio.

SECTIO II.

Solutiones contrariæ sententiæ refutantur.

PRima solutio est. Prædestinatio & prædefinitio significant interiorem actum Dei, proptereáque supra formale & non supra materiale appellant 1.

appellant iuxta regulam Summulistarum. Quapropter quando Concilia & Patres negant prædestinari mala opera, intelligunt, non prædestinari formalem rationem malitiæ.

2. *Refutatur primò.*

Hæc solutio primam sui ipsius impugnationem suppeditat, quoniam secundum prædictam regulam Logicæ, prædestinatio, & prædefinitio appellant supra formale termini, cui adiunguntur; sed à Patribus sectione 1. citatis adiunguntur sæpe concupiscentiæ desiderio, volitioni, dilectioni, & actibus: ergo appellabunt supra formalem rationem horum terminorum, quæ realis est, ac subinde negabunt, eiusmodi realitatem prædestinari.

3. *Prædestinatio, & præscientia eodem modo supra mala & bona appellat.*

Refutatur secundò, quoniam prædestinatio, prædefinitio, & præscientia Dei, quando à Scriptura sacra & omnibus Patribus refertur ad opera bona, non solùm appellat supra rationem formalem bonitatis; sed etiam supra materialem entitatem operum. Et quamuis in re significata sit magnum discrimen inter bona & mala opera; nihilominus ex modo significandi prædestinatio, prædefinitio, & præscientia eodem modo appellat supra bonas actiones, sicut appellat supra actiones malas. Confirmatur, quoniam nisi prædestinatio & prædefinitio appellarent etiam supra materialem entitatem bonorum operum, nihil valeret argumentum, quo Theologi omnes colligunt etiam materiales actiones bonas per realem & veram efficientiam produci à prædestinatione ac prædefinitione diuina, quoniam Deus ea prædestinauit, & prædefiniuit, quæ facturus est.

Theologorũ argumentum nihil valeret.

4 *Refutatur tertiò.*

Vnde refutatur tertiò, quia Deus ea prædestinat quæ facturus est, sed non facit solummodo rationem formalem bonitatis; sed immediatè facit materialem entitatem operis boni. Ergo illam etiam prædestinat. Rursus, quæ prædestinatio affirmatur de bonis operibus, eadem ipsa de malis operibus negatur: vt constat ex omnibus testimoniis adductis sect. 1. sed de bonis operibus etiam pro materiali prædestinatio affirmatur. Ergo de malis operibus etiam pro materiali prædestinatio negatur.

5. *Terminus complexus appellatur.*

Refutatur quartò, quia saltem quando terminus complexus est, ad quem refertur vox significans interiorem Dei, aut hominis actionem; tunc supra vtramque partem illius complexi & proprium vtriusque partis significatum appellare debet: vt constabit obseruanti plurimas propositiones Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum, ex quibus vnum, aut alterum exemplum sufficiet. Iacob. Act. 15. *Notum* inquit, *à sæculo est Domino opus suum: propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum.* Vbi ex vi sermonis non solùm significatur, Deũ à sæculo cognouisse opus sub ea præcisè ratione formali, qua constituitur suum: sed primariò ex intentione Spiritus sancti significatur, Deum à sæculo cognouisse quascumque operationes ad Ecclesiæ augmentum facturus erat in tempore. Insuper quando Iacobus suam dicit sententiam, & iudicat, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur, non solùm iudicat, non esse causandam formalem rationem inquietudinis, sed etiam iudicat, non esse imponenda materialia opera legis, vnde inquietudo poterat oriri.

Actor. 15.

6. *Psal. 118.*

Præterea Psalm. 118. omnium iustorum nomine Dauid *omnem viam iniquam odio habuit,* Nec tamen existimare licebit, satis esse quibusli-bet iustis malitiæ rationem formalem odisse, quamuis non oderint materialem actionem idololatriæ, blasphemiæ, periurij, & aliorum peccatorum. Sic igitur in præsenti quando Concilia, & Patres decernunt, non esse prædestinata mala opera, malam voluntatem, concupiscentiam, & similia, non debemus intelligere tantum rationem formalem malitiæ; sed simul etiam actionem materialem.

Quintò refutatur, quia cum communis modus loquendi non solùm apud sacros, sed etiam apud prophanos Scriptores non ferat illas præcisiones, quas ex Summulistarum legibus adducit prædicta solutio, oportuisset Concilia & Patres distinctione aliqua declarasse, prædictam præcisionem malitiæ, si eam voluissent intelligi. At eam non solùm non explicuerunt, sed etiam manifesta dederunt iudicia, quod loquantur etiam de materiali actione; vt ex præcedentibus & sequentibus refutationibus constat. 7.

Prædictam præcisionem Patres declarare debuissent.

8. *Quomodo intelligẽda Patres exclusiuum aliquã adiungentes.*

Sextò, quia quando Concilia & Patres in præcedenti section. citati adiungunt exclusiuam dictionem *tantùm*, vel *solùm*, vt tantùm bona fuerint prædestinata; nomine bonorum intelligunt (vt eorum communis vsus fert) non bonitatem transcendentalem, sed moralem virtutis. Nam quando de humanis operibus agitur, nunquam inueniuntur à Conciliis & Patribus appellari bona illa opera, quæ realiter & quidditatiuè contraria sunt actibus virtutum diuina lege præceptis. Nunquam enim inuenies ab illis appellari bona opera materialem actionem odij Dei, idololatriæ, blasphemiæ, aut similes. Cum ergo à diuina prædestinatione excludant manifestè, quæcumque non censentur nomine bonorum operum; consequens est, vt excludant materiales actiones quorumcumque peccatorum. Porrò prædictam exclusiuam dictionem adiungunt Valentinum Concil. Leo Nonus, & Prosper sect. 1. citati num. 6. 7. 12. & 15.

9. *Qua mente Concilia, & Patres mala prædestinari negent.*

Septimò, quoniam ea mente Concilia & Patres negant, prædestinari mala opera, vt Deo tanquam authori & causæ, non ipsa opera, sed eorum mera permissio tribuatur. At verò non solùm ad formalem rationem malitiæ; sed etiam ad materialem illius actionem pertinet mera permissio: vt ostendimus tota disput. 31. & 32. Quapropter ad materialem etiam actionem pertinet prædestinationis negatio. Confirmatur, quoniam sicut voluntas & causalitas Dei excluditur permissione mera, supra disputatione 31. sectione 1. ita etiam excluditur prædestinatio, quæ quidditatiuè includit aut supponit voluntatem, & necessariò infert causalitatem.

Confirmatio.

10. *Etiam Deus formalẽ rationem malitiæ prædestinaret.*

Octauò, quia si Deus prædestinaret ad materialem actionem odij Dei: eo ipso saltem indirectè, & consequenter prædestinaret ad formalem rationem malitiæ: quia vellet aliquid ex quo necessariò, & inseparabiliter malitia consequitur. At verò, qui vult & intendit Antecedens, eo ipso saltem indirectè, & ex consequenti vult, quod per se necessariò & inseparabiliter est consequens: vt in simili notatum est disput. 32. sect. 7. num. 16.

Refutatur nonò, quia Concilia & Patres in sectione 1. citati, etiam illa quæ non faciunt expressam mentionem materialis operis, aut voluntatis; attamen ita condemnant malorum prædestinatio 11.

destinatio

destinationem, vt illi subiungant possibilitatem oppositi boni. Hæc autem possibilitas non minus impediretur, prædestinando materialem actionem, quàm prædestinando formalem rationem malitiæ. Si enim prædestinaretur materialis actio odij Dei; per illam non minus impediretur possibilitas diligendi Deum, quàm si prædestinaretur eiusdem odij malitia, quod idem intellige de reliquis actionibus peccatorum. Quapropter, vt ex negata prædestinatione mali colligi rectè possit illa conclusio, quam infert Arausicanum, & Valentinum Concilium (citata sectione præcedenti num. 3. & 4.) videlicet, homines posse quæ ad salutem pertinent, si laborare voluerint, adimplere: atque impios esse posse aliud, quàm sunt, necessasium est, etiam materiales actiones non esse prædestinatas.

Prædestinando materialem actionē oppositi boni possibilitas impeditur.

12. Secunda solutio respondet prædestinationis nomine solam prouidentiam supernaturalem in ordine ad finem supernaturalem infallibiliter consequendum intelligi: ea verò de causa, licet materiales actiones peccatorum prædefiniantur à Deo, non tamen prædestinari.

13. Sed refutatur primò, quia licet nonnunquam prædestinationis nomen ita restringatur ab Augustino & aliis Patribus, sicut de prædestinatione Sanctorum cap. 10. prædestinationem, definit, esse gratiæ præparationem: atque ita communiter Theologi prædestinationem à tota reprobatione distinguunt. Nihilominus circa præsentem articulum de malorum operum prædestinatione refutanda, manifestè nomen prædestinationis extenditur etiam ad prouidentiam non supernaturalem, quæ non dirigitur ad finem supernaturalem gratiæ; sed ad finem iustitiæ punitiuæ in æterno supplicio damnatorum. Sic enim loquuntur Valentinum Concilium cap. 3. Prosper ad 10. obiectionem Vincentianam, & ad 14. & 15. caput Gallorum, Fulgentius, Isidorus, Beda, & Hypognostic. citati sect. 1. num. 6. & 15. & 16. 18. & 20.

Prædestinationis nomen aliquando restringitur, aliquando extenditur.

14 Eorum verò loquendi modus de prædestinatione ad æternum supplicium, desumptus est ex Augustino lib. 15. de Ciuitate cap. 1. ante med. distinguẽte, *duas societates hominum: quarum est vna, quæ prædestinata est in æternũ regnare cum Deo: altera æternũ supplicium subire cum diabolo.* Et lib. 21. de Ciuit. cap. 24. prope initium. *Licet adhuc, ait, in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo.* Sic etiam in Psal. 13. illa verba: *Non est, qui faciat bonũ: non est vsque ad vnum.* exponit intelligenda esse *in eo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum.* Cuius sententiæ lectione excitatus est Monimus, vt suo Magistro Fulgentio quæstionem proponeret, quam toto lib. ad Monimum diluendam suscipit Fulgentius, vt constat ex illius cap. 3. Neque refutat Fulgentius eum modum loquendi, sed potius admittit: vt constat ex eodem lib. 1. præsertim cap. 13. initio cum ait: *Proinde potuit, sicut voluit prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iustitiam: quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam.* Similia docet sequenti cap. 14. & cap. 28. ante med. & Hypognosticon lib. 6. à medio dicens: *Perituris pœnam esse prædestinatam.* Et in eodem lib. prope init. & ante med. indifferenter vtitur nomine prædestinationis, & præordinationis.

Augustinus.

Psalm 13.

Fulgentius.

15. Refutatur secundò, quia hæretici, quando affirmabant, impiorum opera prædestinari à Deo, non intendebant asserere, supernaturalem esse illam prouidentiam, & ordinatam ad gloriam electorum infallibiliter consequendam; sed tantum intendebant, per diuinam prouidentiam esse prædefinita opera mala, & ad finem æternæ damnationis destinata: vt colligi potest ex lib. 6. Hypognost. ex Prospero ad cap. Gallorum & obiectiones Vincentianas, & Fulgentio ad Monimum locis in præcedenti sect. citatis. Cum igitur Conciliis & Patribus nullum immineat bellum circa supernaturalitatem istius prouidentiæ; non possunt eorum decreta referri ad solam supernaturalem prouidentiam refutandam, non refutando eam, quam hæretici asserebant, prouidentiam circa impiorum opera causanda per diuinum decretum.

Hæreticorũ mens circa malorũ prædestinationẽ.

Refutatur tertiò, quoniam eadem Concilia, & Patres ad confirmandum dogma prædictum nunquam vtuntur eo argumento, quoniam pœna ad quam reprobi prædestinantur, non est finis supernaturalis, quod tamẽ satis erat in promptu, si prouidentiæ supernaturalitatem præcipuè negare intenderent; sed eo semper vtuntur argumento, quoniam Deus, quæ facturus non est, non prædestinat. Denique de nomine potiùs, quàm de re contenderent, cum eisdem hæreticis; si concederent diuino decreto præordinatum esse ac prædefinitum, vt homines ad tales actiones antecedenti necessitate impellerentur, & solummodò negarent prædestinari, eo quod prædestinatio supernaturalitatem significaret, quam hæretici non intendebant asserere. 16.

Refutatur quartò.

Tertia solutio respondet, limitando prædestinationem materialis actionis, vt illa non prædestinetur secundùm quod est initium & fundamentum ad quod consequitur deformitas. 17.

Nihilominus refutatur primò, quia esse initium & fundamentum, ad quod consequitur deformitas; hæc inquam formalitas vel est aliquid reale, vel non. Si est aliquid reale, eo ipso ius vendicat, vt prædestinetur, prædefiniatur, & physicè prædetermin etur à Deo propter leges vniuersales, cuiuscumque entitatis, quas præscribunt physicæ prædeterminationis Authores, & quibus contendunt etiam materiales actiones peccatorum à Deo prædefiniri atque prædestinari. Si verò illa formalitas non est entitas, eo ipso non est actus, nec voluntas, nec dilectio, nec concupiscentia, de quibus Concilia, & Patres in sect. 1. citati pronuntiant, non esse prædestinata. Quapropter ad eorum explicationem non erit satis respondere; prædictam formalitatem, quæ non est ens reale, non esse prædestinatam. Necessarium namque fuerit concedere, aliquos actus, volitiones, dilectiones, concupiscentias non esse prædestinatas. 18.

Refutatur secundò, quia si prædicta formalitas initij atque fundamenti non esset entitas; at saltem necessariò supponeret aliquam formalitatem realem, propter quam inseparabiliter copulatur huius actionis realitati potius, quàm alterius. Alioqui eadem formalitas initij atque fundamenti, ad quod consequitur deformitas, coniungi posset cum materiali actione diligendi Deum toto corde, sicut coniungitur cum materiali actione odij Dei. 19.

Vnde sumitur tertia & præcipua refutatio. Si enim Deus libero suæ voluntatis affectu determinatus, hunc hominem prædestinat, vt hic 20.

Tertia, & præcipua refutatio.

& nunc

& nunc eliciat totam realitatem, & omnem quidditatiuam rationem odij Dei: cùm in illa claudatur essentialiter realis contrarietas cum Dei amore, diuina lege præscripto, & ex hac reali contrarietate per se, ac necessariò consequatur esse initium, atque fundamentum deformitatis, & malitiæ; consequens est, vt Deus prædestinauerit realem illam contrarietatem, atque eo ipso, vel formaliter & directè, vel saltem virtualiter indirectè, & ex consequenti prædestinauerit formalitatem illam initij atque fundamenti deformitatis. Cuius rationis robur constat ex disputat. 27. tota section. 3. præsertim num. 24.

21. Quarta solutio peculiariter ad illud argumentum attinet, quod supra sect. 1. n. 6. 12. 15. & 18. Concilium Valentinum, Prosper & Fulgentius attigerunt. Nam contrariæ sententiæ à nostris obiicitur ita: Quidquid Deus operatur, pertinet ad iustitiam, vel misericordiam, iuxta

Psalm 24. illud Psalm. 24. *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas.* Sed prædeterminare voluntatem ad materialem actionem primi peccati non pertinet ad iustitiam, nec ad misericordiam: ergo, &c.

22. *Prædeterminare ad actū peccati, ad misericordiam, & iustitiam Dei pertinere, aliqui putarūt.* Respondent. Prædeterminare voluntatem ad actum peccati, in quantum actus est, pertinet ad Dei misericordiam; quatenus per illam motionem reducit potentiam ad actum secundum, & eam liberat à quodam defectu, qui est carere actu secundo, & esse in potentia ad illum. Omne enim, quod est in potentia, in quantum huiusmodi quodammodo imperfectionem importat, cùm ex hoc recedat à perfectione Dei, qui est purus actus. Similiter etiam talis motio, & prædeterminatio ad actum peccati, in quantum actus est, pertinet ad iustitiam, in quantum eam operatur secundùm modum conuenientem suæ sapientiæ & bonitati, & secundum modum creaturæ rationalis, qui in libertate consistit. Addunt alij, eam esse rationem iustitiæ, quoniam debitum est naturæ causarum secundarum, vt à Deo præmoueantur & applicentur.

23. *Refutatur.* Hanc solutionem confirmant authoritate S. Thomæ 1. part. quæst. 21. art. 4. Verùm ille nullum solutioni fundamentum præbet, sed potius impugnationem: cum manifestè doceat in corpore, iustitiam & misericordiam propriè non dici, nisi comparatione rationalis creaturæ. At verò illa præcisa formalitas reducendi potentiam ad actum secundum, & liberandi à defectu, qui est carere actu secundo, non est misericordia comparatione rationalis naturæ, qua ratione rationalis est; sed solummodò considerando illam sub communi & abstracta ratione potentiæ, qualis est potentia materiæ ad formam, vel ignis ad comburendum.

24. Confirmatur primò, quia quælibet natura rationalis in quantum rationalis, quando reducitur ad actum odij Dei, etiam in quantum actus est, conijcitur in miseriam longè grauiorem, quàm si prorsus careret actu, & quilibet sapiens ac prudens præoptaret, actu carere potius, quàm odisse Deum, quia Deus est quidditatiuè sapientia & amor boni, à quibus perfectionibus, qui Deum odio prosequitur, recedit longiùs, quàm qui caret omni actu. Ergo prædeterminare ad materialem actionem odij, non est, rationalem naturam liberare à miseria & defectu, ac proinde non est opus misericordiæ.

Confirmatur secundò, quoniam Concilium 25.
Valentinum, Prosper, Fulgentius, & Hypognosticon citati sect. 1. num. 6. 12. 15. 18. 19. 20. manifestè agunt de illa tantùm iustitia & misericordia Dei, quæ respicit naturam rationalem, prædestinando illi bona, vel supplicia retribuendo iusto iudicio, vt constabit repetenti singula. Vnde interponunt nomina gratiæ, & iusti iudicij, atque retributionis: maximè quoniam prædictum sentiendi modum hauserunt ex Augustino multis in locis, qualis est liber 2. de Peccator. merit. & remiss. cap. 18. post med. *Quibus hoc Dominus donare voluerit, eius misericordia est, non meritum illorum: quibus autem noluerit, veritatis est. Iusta namque peccatoribus pœna debetur, quoniam misericordiam & veritatem diligit Dominus Deus: & misericordia & veritas occurrerunt sibi: & vniuersa via Domini misericordia & veritas. Et quis explicet quam crebrò hæc duo coniuncta diuina Scriptura commemoret? Aliquando etiam mutatis nominibus, vt gratia pro misericordia ponatur. Vnde est: Et vidimus gloriam eius, gloriam, tanquam vnigeniti à Patre plenum gratia & veritatis. Aliquando pro veritate iudicium, sicut est: Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.* Quapropter ad horum Patrum testimonia verificanda non sufficit ille modus misericordiæ atque iustitiæ, qui communis est omnibus operibus Dei, etiam illis, quibus administrat irrationales creaturas. Hic autem modus est, secundum quem misericordia dicitur remotio cuiusque defectus, & iustitia dicitur conueniens ordo & proportio rerum, de quo S. Thomas 1. part. quæst. 21. art. 4. & videri possunt Scholastici cum Magistro in 4. dist. 46. initio & fine.

Augustinus. Psalm 85. Psalm. 84. Psalm. 24. Ioan. 1. Psalm. 100.

Vnde sumitur tertia & principalis confirmatio; quoniam quidquid Deus statuit facere circa creaturam rationalem, in quantum rationalis est, pertinet vel ad gratuitam misericordiam propriè dictam, vel ad retributionem iustitiæ punientis per iustum iudicium, & retribuentis pro culpa dignum supplicium: vt ex nuper citatis Concilio & Patribus constat: sed prædeterminare materialem actionem primi peccati, ad neutrum membrum gratiæ, vel iustitiæ punitiuæ pertinere potest. Ergo Deus hoc non statuit facere circa creaturam rationalem, in quantum rationalis est, & humano, atque imputabili modo operatur. 26. *Tertia, & principalis confirmatio.*

Confirmatur quartò, quia talis modus operandi, non est conueniens sapientiæ, ac bonitati Dei: vt ex omnibus disputationibus præcedentibus constat; præsertim disp. 27. sect. 5. & 6. & tota disp. 30. & 33. Ac proinde nec illam rationem iustitiæ participat, quæ communis est omnibus operibus Dei, etiam illis, quibus muscas & araneas agit ad suas operationes. Confirmatur quintò, quoniam contradictionem implicat, vllo modo deberi voluntati creatæ, vt à Deo applicetur, & determinetur ad odio prosequendum Deum, etiam quoad materialem illius actionem: vt ostendimus disp. 29. 27. *Quinta confirmatio.*

SECTIO

SECTIO III.

Finis creandi liberum arbitrium, & cæteras res vniuersi non patitur prædeterminari peccatorum actiones.

1. *Assertio tituli probatur.* QVæ in titulo continetur assertio, probatur hoc syllogismo. Quicumque finis à Deo procuratus & causatus in rerum administratione, idem fuit intentus in earumdem rerum creatione: sed materiales actiones peccatorum non sunt finis intentus à Deo in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum. *In creatione liberi arbitrij non intenduntur peccatorum actiones.* Ergo materiales actiones peccatorum non sunt finis procuratus & causatus in administratione liberi arbitrij, atque rerum omnium. Vnde consequens est, non esse physicè prædeterminatas easdem actiones: nam quod physicè prædeterminatur, efficaciter procuratur, vt fiat à nobis, atque causatur à Deo, vt à nobis fiat.

2. *Quidquid in rerum administratione Deus causat, id in rerum creatione procurat.* Maior explicatur, & confirmatur, nam Deus in rerum creatarum administratione non mutat intentionem, quam habuit, quando illas condidit, nec operatur contrarium suæ intentionis: quapropter quos effectus Deus in in rerum administratione procurat & causat, eosdem in rerum creatione intendebat procurare & causare postea. Vnde si Deus in administratione liberi arbitrij creati, & rerum omnium, quibus liberum arbitrium vtitur, procurat, & causat, vt materiales peccatorum actiones eliciantur à libero arbitrio creato; consequens est, vt easdem sibi tanquam finem proposuerit, quando liberum arbitrium, & cæteras res creauit. Loquor de fine immediato; quidquid sit de vltimo & vlteriori fine, ad quem peccatorum actiones destinentur.

3. *Finis à Deo intentus in liberi arbitrij creatione.* Minor probatur, quia finis intentus à diuina prouidentia in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum fuit semper, vt per cognitionem, & amorem liberè adhæreret Deo, vt constabit ex sequentibus testimoniis Scripturæ & sanctorum Patrum. Huic autem fini directè contrariæ sunt materiales actiones peccatorum: quippe quæ physicè & realiter pugnant cum Dei cognitione & amore. Quemadmodum error quilibet, siue ad idololatriam, siue ad hæresim, siue ad aliam sectam pertineat, physicè atque realiter contrarius est veræ cognitioni Dei: & materialis actio odij Dei physicè & realiter contraria est amori Dei. *Fines incompossibiles à Deo intendi impossibile.* Cum igitur contradictionem implicet, fines incompossibiles fuisse à diuina prouidentia intentos; consequens est, vt materiales actiones peccatorum non fuerint finis intentus à Deo in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum.

4. *Prima confirmatio.* Totus hic discursus confirmatur primò, quoniam si quis dixerit finem intentum à Deo in quorundam hominum creatione fuisse, vt Deum cognoscant & diligant; cæterum in aliorum hominum creatione finem fuisse, vt illi homines eliciant materiales actiones infidelitatis, odij Dei, aut aliorum peccatorum: ille imprimis contradicet communi Sanctorum dogmati ex literis sacris collecto, quo doctrinaliter de hominibus in genere, & absque vlla exceptione sancitur creatos esse, vt Deum cognoscant, & diligant; insuper quæcumque in eorum vsum cedunt, siue prospera, siue aduersa ad eundem finem dirigi, quantum est ex parte diuinæ prouidentiæ.

Sed prætereà impugnatur secundò, supponendo, collectionem hominum, qui ab Orbe condito ad finem vsque damnantur, esse incomparabili excessu maiorem electorum numero. 5. *Reprobi numero plures quàm electi.* Quapropter si diuersæ forent intentiones Dei in creatione diuersorum hominum, & vna tantùm illarum foret verbis explicanda; debuisset affirmari ea potius intentio, quæ ad multitudinem hominum tantò maiorem pertinet: ac proinde non fuisset absolutè dicendum, homines creatos esse ad cognitionem, & amorem Dei; sed potius foret absolutè dicendum, homines creatos esse ad materiales actiones idololatriæ, hæresis, odij Dei, blasphemiæ, periurij, homicidij, adulterij & aliorum scelerum. Hoc autem consequens quantum repugnet Scripturæ & sanctis Patribus, constabit statim.

Confirmatur tertiò, quoniam artifex, faciens instrumentum intendit illum vsum instrumenti, ad quem frequentiùs, & vt plurimùm eo instrumento vtitur. 6. Quapropter si Deus libero arbitrio, cæterisque potentiis hominum, atque vniuersis rebus totius mundi, tanquam instrumentis vtitur, vt faciat elici materiales actiones peccatorum: cum hic vsus sit longè frequentior, quàm bonarum actionum, consequens erit, vt Deus hunc vsum intenderit, quando hæc instrumenta fecit.

Confirmatur quartò, quia nullus sapiens artifex fabricatur instrumentum, intendens abusum instrumenti contrarium illius arti: sed liberum arbitrium & cæteræ res creatæ sunt instrumenta Dei, & materiales actiones peccatorum sunt realis & positiuus abusus horum instrumentorum. 7. *Liberum arbitrium, & res creata instrumenta Dei.* Ergo Deus non est fabricatus liberum arbitrium & cæteras res creatas intendens, vt producantur materiales actiones peccatorum.

Restat igitur probare, in rerum omnium creatione, eam fuisse, quam diximus, intentionem Dei, quam pro varietate authoritatum distribuo in quatuor capita. 8. *Testimoniorum quatuor capita.* Nam de toto simul homine loquuntur testimonia quædam: & horum erit caput primum. Secundum peculiariter aget de libero arbitrio. Tertium de potentiis hominis generaliter. Quartum de quibuscumque rebus creatis.

In primis ergo cognitionem & dilectionem Dei, & consecutionem æternæ vitæ fuisse finem primariò intentum à diuina prouidentia in creatione hominis, & omnium potentiarum eius, præsertim liberi arbitrij, significatum est Genes. 1. cùm ait: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis vniuersæque terræ.* 9. *Primum testimoniorum caput.* *Genes 1.* Vbi communiter Patres imaginem & similitudinem intelligunt liberum arbitrium, Dei cognitione & amore, omnique iustitiæ & sanctitatis genere illustratum, hæc enim est præstantissima similitudo Dei. *Liberum arbitrium imago Dei.*

Rursus præfecturam, per quam præesse debet 10.

bet piscibus maris & volatilibus cœli, & bestiis, vniuersæque terræ, pertinere ad æquitatem, iustitiam, & rectitudinem, per quam non abutatur creaturis, tanquam absolutus Dominus, neque illas sibi dominari permittat; sed illis superior, & benè omnibus vtens, dominium rectum exerceat; notatur Sap. 9. propè initium (qui germanus commentarius est loci istius, quem ex Genesis primo retulimus:) *Sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creaturæ, quæ a te facta est: vt disponat orbem terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet.* At contra Deus constituisset hominem, vt tyrannidem exerceret in cæteras creaturas, & disponeret orbem terrarum contra æquitatem, iustitiam, & rectitudinem iudicij: si maximam hominum multitudinem eo fine creasset, vt aurum, argentum & lapides, vel etiam bruta vel astra coleret: licet intentio Dei materialem actionem præscinderet à malitia; similitérque, vt exerceret homo alias materiales actiones, quæ realiter & quidditatiuè sunt contrariæ iustitiæ, & recto iudicio.

Sapient. 9.

11. Clariùs adhuc finis intentus in hominum creatione traditur Ecclesiastici 17. in princip. nam, enumeratis beneficiis, tum naturalibus, tum etiam supernaturalibus, humano generi in ipsa sui conditione collatis, subiungit: *Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius.* & Actor. 17. *Fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, si fortè attrectent eum, aut inueniant.* Id est, vt quærant Deum, & *Fortè* additur propter arbitrij libertatem: vt vidimus præcedenti tomo de scientia disp. 41. sect. 4.

Ecclesiastici 17.

Actor. 17.

12. Prædictum finem ex ratione imaginis, & vniuersi creatione Patres ita deducunt. Nyssenus oratione catechetica cap. 5. prope medium ait: *Si ergo homo ideo deducitur ad generationem, vt diuinorum bonorum fiat particeps: necessario conditur eiusmodi, vt sit aptus ad eorum bonorum participationem.* & paulò inferiùs: *Oportebat omninò nostræ naturæ constructionem, nec buius esse expertem, sed in se habere immortalitatem, vt per vim sibi insitam cognosceret id quod est supereminens, & teneretur desiderio diuinæ æternitatis [illegible] oce multa complectente vno verbo, ostendit [illegible] de mundi origine, dicens, factum esse hominem ad [illegible] imaginem. In ea enim assimulatione ad imaginem, omnino est enumeratio eorum, quæ Deum exprimunt, & quæcumque de hac mox sequentur doctrina.*

Nyssenus.

13. Athanasius oratione contra idola prope initium. *Humanum, inquit, genus ad suam ipsius imaginem effinxit, hominémque rerum contemplatorem, peritúmque communicatione sua cum illo similitudinis, effecit, tribuens ei suæ æternitatis intellectum, & cognitionem, vt dum hanc similitudinem natura tueretur, numquam neque à cogitatione, imaginationéque Dei absisteret, neque à conuictu sanctorum desiliret; sed possidens donatoris sui gratiam, possidens quoque propriam ex Patris ratione vim, exultaret pariter, & Deo familiaris esset viuens innoxiam, beatámque, hoc est, immortalem vitam.* Quod autem propter arbitrij libertatem abutatur homo suis potentiis, cæterísque creaturis, ad optimum finem collatis, non longè inferiùs notat ab illis verbis: *Vbi defecit a rerum intelligibilium consideratione mens, viribus corporis sui abutens,* & quæ sequuntur vsq; ad illa verba: *Vires suas occupat, iisque ad eas, quas contracta est, voluptates abutitur, ideo quod libera sit & sui arbitrij. Potest enim vt ad bona se inclinare, ita bona quoque auersari.*

14. Tertullianus libro secundo contra Marcionem cap. 8. initio. *Neque enim,* ait, *ad viuendum solummodo produxerat hominem, vt non ad rectè viuendum, in respectu, scilicet Dei, legisque eius.*

15. Chrysostomus in Genes. homilia tertia post medium. *Propter hoc etiam,* inquit, *creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neque vt puniendos nos tradat: sed vt saluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. Hoc enim nobis & præparauit, non nunc, postquam factum est, sed ante iacta fundamenta mundi, sicut ipse dicit: Venite benedicti Patris mei, & hereditatem accipite, præparatum vobis regnum ab initio mundi.* Hanc verò intentionem Dei quibuslibet hominibus esse generalem ostendit, quod infert continuò: *Omnes vult saluari.*

16. Prosper ad obiectiones Vincentianas responsione quarta. *Nec dicimus,* inquit, *creari quemquam hominum, vt diaboli faciat voluntatem.* Cuius rationem reddit: *Præuaricatio enim hominum disposita à sæculis creationis ordinem turbare non potest.* Supponit ergo cunctos homines ad bonum finem fuisse ordinatos, & creatos. Et de primo capite hactenus.

17. Quantum ad secundum caput, peculiaribus sibi testimoniis probo, finem propter quem Deus contulit indifferentiam libertatis, eum fuisse, vt homo ex propria electione diligeret Deum. Deuteronom. 30. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & viuas, &c.* & infrà: *Testes inuoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem, elige ergo vitam, vt & tu viuas, &c.* Qua illationis particula ostenditur, finem proponentis eum fuisse, vt vitæ electio, tanquam vera conclusio colligatur ex præmissis, nimirum ex libera eligendi potestate.

Secundum caput finem conferendi hominis indifferentiam probat.

Deuter. 30.

18. Vnde B. Methodius apud Epiphanium hæresi 64. in pag. 3. cuiusdam fragmenti sic legit prædicta verba Deuteronomij 30. *Ecce ante faciem tuam posui vitam & mortem, vt eligas vitam: bonum & malum, vt eligas bonum.* Qua clariùs explicatur finis à Deo intentus in concedenda libera indifferentia potestatis.

19. Nyssenus in Ecclesiasten homilia 2. colum. 2. *Bonum,* inquit, *est donum Dei Hoc autem est motus liberi arbitrij, qui, dum eo abusi sunt homines, peccans fuit in hominibus instrumentum ad peccatum. Bonum enim est natura, & seruituti non obnoxium liberum arbitrium. Quod autem est necessitati subiunctum, in bonis nemo numerauerit.* Vnde post pauca illud Ecclesiast. 1. *Hanc occupationem pessimam dedit Deus, &c.* ita exponit: *Hoc est, quod significat, illud dedit, non quod ipse malum vita hominum indiderit; sed*

Ecclesiast. 1.

quod

sua prædefinitione constituisset hunc hominem physicè prædeterminare ad materialem actionem odij Dei: iam hæc auersio, quæ in odio quidditatiuè clauditur, fuisset diuinæ constitutionis, & non propriæ voluntatis.

41. *Mercurius.* Facit ad hanc rem illud argumentum à simili, quo Mercurius Trismegistus vtitur, dicens: *Quemadmodum faber ferrarius rubiginem ferro non introducit, neque generator cæcum, & sordes animatis corporibus: sic item Deus author malorum hominibus nequaquam est.* Refert Feuardent. in Irenæum lib. 4. c. 77. fine.

42. Ex quibus omnibus colligitur, necessariò admittendum esse commentarium Hieronymi

Isaiæ 54. ad illa verba Isaiæ 54. *Ecce ego creaui fabrum, sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creaui interfectorem ad disperdendum. Hoc est*, inquit Hieronymus, *creaui diabolum omnium malorum artificem, non necessitate naturæ, sed mentis arbitrio. Qui suscitauit incendia, & proferret contra te vasa. Quales fuerunt Simon, & Elimas Magi, Petro & Paulo Apostolis resistentes. Ego creaui interfectorem eorum, qui increduli sunt futuri. Non quo ego sim causa perditionis eorum, sed quia creatus aduersarius ad pugnandum, & victis perditio, & victoribus causa sit præmiorum.*

SECTIO IV.

Murmurationes & querelas hominum de suppliciis, sequeretur esse iustas, si prædeterminaret Deus materiales actiones peccatorum.

1. *Quinque rationibus ciuilis sequela probatur.* AD eam sequelam probandam, quæ continetur in titulo, diriguntur quinque rationes, quarum tres priores præsens sectio dabit, & reliquæ duæ tractabuntur sectione sequenti.

2. Prima igitur ratio sit, quoniam vera probaretur esse querela hominum dicentium Deum

Querela hominum. ex odio, & libidine puniendi eunctas eorum res disposuisse, & accommodasse etiam illas, quæ maximè videbantur beneuolentiæ indicia, beneficiorum numero censenda, & ad spiritualem vtilitatem, & præmij consecutionem destinata. Quod vt aliquo singulari probetur, exempli causa, consideranda erit historia Numerorum 13. & 14. cap. cuius notitia præsupposita, si Deus prædeterminasset materiales actiones, quibus Hebræorum populus contra Deum incredulus, & rebellis fuit; insuper eiusmodi prædeterminationem destinasset ad finem ostendendi iustitiam in eorum punitione; sequeretur, citra iniuriam & falsitatem pronuntiari potuisse illa verba, quæ Moyses vitio vertit, atque blasphemiæ Deuteronom. 1. cum ita

Deuter. 1. exprobrat: *Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Ægypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.*

3. Meritò igitur Moyses Exodi 32. Deum

Exod. 32. iratum atque dicentem: *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos*; hac oratione placauit? *Ne, quæso, dicant Ægyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra.* Quam rationem iterauit Deu-

Deuter. 9. teronom. 9. prope finem: *Ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos. Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcircò eduxit, vt interficeret eos in solitudine.* Est igitur contumeliosa Deo talis mens & affectus, quo determinauerit illius populi materiales actiones, vt omnes in deserto, vel gladio, vel serpentum morsibus, vel aliis cladibus interficeret.

Potiori adhuc ratione conqueri potuisset Iudas, quod fuerit assumptus ad dignitatem Apostoli, scholam, & familiaritatem Christi, creditaque fuerit sibi totius collegij procuratio; si ea omnia destinabantur ad eum finem, vt Deus voluntatem Iudæ physicè prædeterminaret ad materialem affectum auaritiæ intensissimum, quo realiter pecuniam amaret, & pluris æstimaret quàm Christum; vnde puniretur in præsenti sæculo, atque futuro. Cui similis erit ratio propter quam conqueri possit de diuina prouidentia quicumque à periculis mundi ad perfectionis statum vocatus, postea prædeterminatur à Deo ad materiales actiones apostasiæ, & aliorum scelerum, propter quæ supplicio damnetur æterno. 4 *Conqueri potuisset Iudas.*

Hæc ratio confirmatur testimonio Augustini in libro quæstionum ex vtroque mixtim, videlicet, testamento quæst. 115. initio dicentis: *Qui lege data cogit homines contra id quod nati sunt, facere, sciens, non posse mutare naturam: ad hoc vtique legem dedisse videtur, vt haberet occasionem, qua crudelitatem suam de nece hominis satiaret. Vt quid enim prohibet, quod scit, auerti non posse? Aut quemadmodum damnat hominem, qui non fecit, quod facere non potuit? Sed autem iniustum videtur, vt est, quia istud sentire de Deo nefarium est: rectè & salutari ratione legem dedit, sciens, hominem posse continere se ab eo quod prohibet lex.* 5. *Confirmatur ex Augustino.*

Quamuis Augustinus ibi directè pugnet contra Mathematicos, qui asserebant virtute fatorum quosdam homines nasci malos, alios verò bonos: nihilominus illius ratio vim habet eandem in quacumque necessitate, quam auertere non sit in hominis potestate; sed independenter à sua libera electione impositam sibi sustineat. Cuiusmodi esse physicæ prædeterminationis necessitatem, ostendimus tomo præcedenti disputationibus multis, præsertim disputatione 33. & disputatione 48. multisque sequentibus. Quapropter eadem argumentandi forma retenta per solius materiæ variationem pro *natura & fato* ponendo *prædeterminationem, & prædeterminatum*; sic possumus cum Augustino argumentari: Qui lege data cogit homines contra id, quod prædeterminati sunt, facere, sciens non posse mutare prædeterminationem, ad hoc vtique legem dedisse videtur, vt haberet occasionem, qua crudelitatem suam de nece hominis satiaret. Vt quid enim prohibet, quod scit auerti non posse? Aut quemadmodum damnat hominem, qui non fecit, quod facere non potuit? 6. *Argumentum.*

Confirmatur primò, neque enim discrimen assignari potest, eo quod necessitas fati à creaturis, sed physicæ prædeterminationis necessitas, imponatur à Creatore. Nam illi Mathematici, contra quos Augustinus in prædicta quæstione disputabat, dicebant, *semel Deum statuisse totius* 7.

mundi rationem, & ministris syderibus tradidisse, quæ neque retro, neque ante fieri possunt: vt loquitur Augustinus ibi col. 6. At physicæ prædeterminationis authores dicunt, semel Deum statuisse totius mundi rationem, & ministris causis secundis, tanquam diuinæ operationis instrumentis per physicam prædeterminationem tradidisse, quæ neque retro, neque ante fieri possunt, nisi prout prædeterminata sunt.

8. Confirmatur secundò, quoniam fati necessitas, quam asserebant Mathematici, non erat in sensu diuiso, sed tantùm in sensu composito: cum illi faterentur Deum diuersis hominibus statuere potuisse aliter, quàm de facto statuit; & orationibus aliter obtineri potuisse: vt fusiùs notauimus præcedenti tomo de scientia disputatione 48. & Augustinus refert in quæstione nuper citata col. 11. Itaque supposito tali fato, & suppositis talibus circumstantiis, *quæ iuxta fata sunt*, & in sensu composito cum illis necessarium putabant aliquid, & non in sensu diuiso.

9. Confirmatur tertiò, quoniam Augustinus in eo insistit tota quæstione prædicta, vt homo contineri se possit ab eo, quod lex prohibet. Peculiariter notanda sunt illa verba in col. 2. *Sibi imputet, qui contra legem sensibus credens, malum fecit, cum potuit facere bonum.* Vbi dictio, *cum*, refertur ad collectionem omnium circumstantiarum eo tempore concurrentium, quo fecit malum, redditque sensum compositum cum illis. Vnde in columna nona infert: *Quid enim tam iniquum, quam vt iniquus credatur, qui negatur aliud potuisse facere, quam fecit?*

10. Confirmatur quartò, nam paulò inferiùs ita ratiocinatur. *Sed est, inquiunt, fatum vnicuique præstans, qua morte moriatur. Quod si ita est, non est accusandus homicida. Nam & duplici genere se defendet, quia & ipse fatis agentibus, hoc fecit, & ille agentibus fatis occisus est: sed inter hæc lex pulsatur, quia punit oblatum homicidium.* Ex quo exemplo, aliisque quamplurimis per totam illam quæstionem sparsis, constat Augustinum agere non solùm de formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali operatione, cuius ex antecedenti necessitate colligit, legem pulsari conuitio, & contumelia, quod puniat homicidam.

11. Confirmatur quintò, nam post pauca subiungit: *Si à Deo sunt fata, lex non erit Dei, quia hoc non solum Deo, sed nec prudenti conuenit id damnare, quod fecit: sed quoniam nemo vnquam contra legem ausus est dicere, vel, à Deo hanc esse, negare; fata à Deo, dici, esse, non poterunt, quia ista Deus punit per legem. Quando enim damnatur, quod fit, impellentibus fatis, sine dubio fata damnantur.* Quod argumentum, fatorum nomine mutato in materiales actiones, qua ratione sunt à Deo physicè prædeterminatæ, vt ineuitabiliter eueniant, vim eandem retinere videtur, ita dicendo. Si à Deo sunt materiales peccatorum actiones physicè prædeterminatæ: lex non erit Dei; quia hoc non solùm Deo; sed nec prudenti conuenit id reale atque materiale opus damnare, quod fecit. Sed quoniam nemo vnquam contra legem ausus est dicere, vel, à Deo hanc esse, negare; materiales peccatorum actiones, à Deo, dici, esse, non poterunt; quia ista Deus punit per legem. Quando enim damnatur, quod fit impellentibus prædeterminationibus physicis, ipsæ etiam prædeterminationes damnantur: & quando damnatur malitia, quæ necessariò consequitur ex materialibus actionibus, ipsæ etiam materiales actiones damnantur.

Augustini argumentum contra prædeterminationem vim habet.

Ex discursu Augustini proximè præcedenti sumitur ratio secunda, quoniam iniustitia est punire, & prædeterminare eandem actionem, sub eadem ratione consideratam. Sed Deus punit materialem actionem peccati, sub ratione materialis actionis. Ergo non prædeterminat materialem actionem peccati, sub eadem ratione materialis actionis. Maior per se est manifesta, & apertè colligitur ex Patribus in hac & sequenti sectione citandis; esset enim valdè iniquum efficaciter intendere, procurare & causare, vt aliquid fiat sub aliqua ratione boni, & per physicam necessitatem determinando, ad illud impellere: postea verò punire eandem ipsam rationem boni intentam, procuratam, & proprio impulsu causatam. Vnde Augustinus in Psalm. 91. in expositione tituli ad finem: *Non potest*, inquit, *fieri, vt Deus puniat, quod fecit.* 12.

Ratio secunda.

Eandem actionem punire, & prædeterminare, iniustum.

Minor probatur primò, quoniam frequenter in sacris literis operibus pœna redditur, quemadmodum Matth. 16. prope finem: *Tunc reddet vnicuique secundùm opera eius.* & 1. Corinthiorum 3. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit: si cuius opus arserit, detrimentum patietur.* Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.* Ecclesiastici 35. prope finem; *Gentibus reddere vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, donec reddat hominibus secundùm actus suos, & secundùm opera Adæ, & secundùm præsumptionem illius.* Hæc omnia non præcisam rationem malitiæ, sed ipsas etiam actiones & opera realia denotant, esse merita, quibus redditur supplicium. 13.

Matth. 16. 1. Cor. 3. Ecclesiast. 14. & 35.

Secundò probatur à priori, quoniam sui ipsius amor vsque ad contemptum Dei est positiuus & realis affectus, quo creatura diligitur plus, quàm Creator. Et hic positiuus affectus dignus est pœna; vt ex terminis constat, & peculiariter traditur Ioan. 12. *Qui amat animam suam, perdet eam*; videlicet: Qui amat supra Deum. Quemadmodum Matth. 16. & Lucæ 9. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.* 14.

Ioan. 12. Luca 9.

Probatur tertiò, quia propter eandem rationem reliqui omnes affectus & effectus, ex prædicto amore procedentes, licet positiui & reales puniuntur. Quemadmodum Matthæi 10. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* & Lucæ 9. *Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc filius hominis erubescet.* Matth. 23. *Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium.* Et longè inferiùs: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem: vt veniat super vos omnis sanguis iustus, &c.* Matth. 24. ad finem. *Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis:* 15.

Matth. 10. Luca 9. Matth. 23. & 24.

venict

veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat: & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium. In quibus & in aliis similibus locis, negare, erubescere, comedere domus viduarum, occidere, crucifigere, flagellare, persequi, percutere conseruos, manducare & bibere cum ebriosis, & id genus aliæ sunt positiuæ, reales, & materiales operationes, quibus propter malitiam, quam afferunt, pœna debetur.

16. Probatur quartò, nam tormentum commensurari debet actioni punitæ sub ea ratione formali, sub qua punitur. Sed tormentum commensuratur glorificationi, & deliciis, quę in quantum tales, sunt reales & positiuæ actiones: ergo actiones reales & positiuæ puniuntur sub aliqua ratione reali & positiua; videlicet, delectationis & fruitionis temporalium bonorum. Maior ex terminis est manifesta. Minor verò habetur Apocalypsis 18. *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Vnde Luc. 6. prope med. *Væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Baruc 4. prope finem: *Sicut gauisa est in tua ruina, & læata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione. Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum.*

Tormentum commensurari debet actioni punitæ.

Apocalyp. 18.

Luca 6.

Baruc 4.

17. Probatur quintò, explicando magis & confirmando præcedentem probationem: quamuis enim primariò puniatur ratio formalis malitiæ, nihilominus etiam punitur ipsa materialis ratio actionis, quæ in se habet malitiam. quasi origo & subiectum illius. Vnde Theologi per accommodationem quandam ita pœnam damni & pœnam sensus distribuunt, vt auersionem puniat pœna damni; sed pœna sensus puniat voluntatis conuersionem ad commutabile bonum, in qua præsertim materialis ratio consistit actionis. Quemadmodum D. Thomas 1. 2. q. 87. art. 4. corporis, *Aliud*, inquit, *quod est in peccato, est inordinata conuersio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum est finitum, tum quia ipsum bonum commutabile est finitum: tum etiam, quia ipsa conuersio est finita: non enim possunt esse actus creaturæ infiniti. Ex parte igitur auersionis respondet peccato pœna damni, quæ etiam est infinita: est enim amissio infiniti boni, scilicet Dei: ex parte autem inordinatæ conuersionis respondet ei pœna sensus, quæ etiam est finita.* Vnde sumitur hic Syllogismus. Ratio peccati, cui respondet pœna sensus, est ratio finita: sed ratio peccati non est finita, nisi prout est actus creaturæ, & conuersio ad commutabile bonum. Ergo, prout est actus creaturę, respondet illi pœna sensus. Confirmatur, nam peccatum sub ratione auersionis ab incommutabili bono esse infinitum, apertè docet sanctus Thomas initio corporis.

Quomodo formalis ratio malitiæ, & ipsa materialis actio puniantur.

S. Thomas.

Ratio ex S. Thoma.

Peccatũ infinitum quodammodo. [?]

Peccatũ infinitum qualiter.

18. Sextò probatur ex Patribus in hac & sequenti sectione citandis: qui non tantùm de formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali actione loquuntur, quando dicunt, iniustè puniri, si Deus ad illam impellit, aut causat. Quemadmodum Prosper ad obiect. Vincent. respons. 10. *Detestanda*, inquit, *& abominanda opinio, quæ Deum cuiusque malæ voluntatis, aut malæ actionis credit authorem, cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra iustitiam est.* & subdit: *Adulteria & corruptelas non instituere nouit sancta diuinitas, sed damnare; neque disponere, sed punire.* Vnde sic argumentor: Prædefinire atque prædeterminare adulteria, & corruptelas, quantum ad eorum materiales actiones, est instituere, atque disponere: sed qui tales actiones damnat, & punit; non potest illas instituere atque disponere: ergo non potest illas prædefinire, ac prædeterminare. Alioqui extra bonitatem, & extra iustitiam esset diuina prædefinitio seu prædestinatio.

Prosper.

Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. *In illis*, inquit, *opera sua glorificat; in istis autem opera non sua condemnat.* & cap. 19. prope med. *Isti ergo, qui se elongant, & fornicantur à Deo, vsque peccando pereunt per suam malam voluntatem, quæ non est ex Deo.* Isidorus lib. 1. sent. cap. 9. §. 3. ait: *Dum natura bona damnatur propter voluntatem malam, ipsa voluntas mala testis est natura bona, &c.* 19.

Isidorus.

Denique ad præsentem rationem confirmandam vti possumus eodem argumento, quo Damascenus refutat illud Manichæorum figmentum, quod bonus Deus hominis animam tradiderit malo Deo, quando in dialogo contra Manichæos propinquius ad med. quàm ad princip. ait: *Quanam ratione cùm animam malo dederit, eos postea condemnare queat, qui male se in seruitutem addixerint? Dicturi enim sunt: Tu ipse nos tradidisti. Sic omne iudicium sublatum erit.* Videtur namque simili ratione dicendum. Quanam ratione, cùm animam adulterio, aut auaritiæ Deus per physicam prædeterminationem dediderit, eos postea condemnare queat, qui adulterio, aut auaritię se in seruitutem addixerint? Dicturi enim sunt ei: Tu ipse nos tradidisti: sic omne iudicium sublatum erit, quoniam nullo æquitatis iure puniri poterit homo propter eas actiones, quibus ab ipso Deo per physicam necessitatem fuerit addictus. 20.

Damasceni argumentum contra prædeterminationem formatur.

Tertia demum ratio est, quia si Deus eam volitionem, quæ mala est, prædeterminat; vel eam homini nō retribuit in pœnam præcedentis peccati, vel retribuit in pœnam præcedentis peccati. Si Deus volitionem, quæ mala est homini non retribuit in pœnam pręcedentis peccati, consequens est, illius authorem esse Deum, ac proinde iniustè punire volitionem, quam fecit. At si volitionem, quæ mala est, retribuit in pœnam præcedentis peccati, sequitur processus in infinitum absque vllo initio peccati: quia in omni peccato reperitur volitio; quod si ante omnem volitionem præcessit peccatum, cuius sit pœna; ante omnem volitionem debuit præcedere alia volitio: quod est sine vllo principio infinitam esse volitionum seriem. 21.

Peccatorum infinitus processus.

Præsentem rationem sic tradidit Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 23. *Hanc malam voluntatem, si nōdum peccāti homini tribuit ipse, (quod absit) auctor iniquitatis extitit, qui malā voluntatē dedit homini bene, per quam peccans æterne mereretur puniri supplicio. Et vbi est, quia Deus mortem non fecit? Et quia iustus Dominus & iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius? Si autem malæ voluntatis initium peccatori homini non tribuit, sed retribuit Deus, vt ab homine credatur cœpisse peccatum, à Deo autem tanquam à iusto iudice redditum malæ voluntatis initium dicatur; quod peccatum homo facere potuit, in quo voluntas mala non fuit? Cùm nullus fructus iniquitatis exoriri possit, nisi quem radix voluntatis malæ protulerit.* 22.

Fulgentius.

Sap. 1.

Psalm. 10.

Eiusdem rationis membrum prius Prosper tradit ad cap. Gallorum responsione 12. dicens: *Si Deus hominem sibi obedientem à pietate deturbat,* 23.

Prosper.

& bene currentem cadere facit: ergo pro bonis mala retribuit, & iniustè punit, quod vt fiat, impellit. Porro si Deus facit, vt homo pius & obediens diuinis præceptis eliciat materialem actionem apostasiæ, vel hæresis, vel odij alteriúsve peccati, illum physicè prædeterminando; hoc ipsum erit obedientem hominem à pietate deturbare, & currentem, vt cadat impellere ac facere, quapropter iniustè puniet.

SECTIO V.

Iniustitia supplicij colligitur adhuc ex prædeterminatione.

1. Collectionis huius posteriores duas rationes in sectionis præcedentis initio remisimus ad
Prima ratio. præsentem. Prima igitur ratio est, quia vel Deus hominem punit propter solam & præcisam rationem formalem malitiæ; vel punit simul propter materialem actionem, & illius malitiam. Si Deus punit propter solam & præcisam rationem formalem malitiæ; consequens est Deum punire propter aliquid, quod euitari contradictionem implicat, etiam de potentia Dei absoluta. Sequela probatur, quoniam supposita ea materiali volitione, qua voluntas creata liberè Deum odio prosequitur, nec ipse Deus absoluta potentia valet efficere, vt malitia non sequatur ex tali volitione.

2. Si respondeas, in eo sensu Deum punire propter solam, & præcisam rationem formalem malitiæ, quoniam illam vitare posset voluntas, euitando materialem volitionem, ex qua sequitur;
Refutatur solutio. inde fiet, vt Deus per physicam prædeterminationem impellens & causans, vt voluntas non euitet materialem volitionem; eo ipso impellat & causet, vt voluntas non euitet malitiam; ac proinde iniustè Deus nos puniet propter eam malitiam, quam vt non euitaret nostra voluntas, Deus impulit & causauit. Si autem Deus punit simul propter materialem volitionem, & illius malitiam; iam qua parte punit propter materialem volitionem, punit propter actionem, quam ipse facit vt homo faciat. Hoc autem iniustum est: vt sect. præcedenti, ratione 2. vidimus.

3. Secunda ratio est, quia siue Deus puniat propter solam & præcisam formalem rationem malitiæ: siue puniat simul etiam propter materialem volitionem, cui necessariò, & inseparabiliter con-
Ratio ex morali Philosophia à Patribus exponitur. iungitur malitia: semper viget ea ratio, quam moralis Philosophia suggerit, & communis Patrum consensus exponit, videlicet, iniustè puniri homines propter id, quod vitare non possunt. Supponendum est ex tomo præcedenti de scientia disp. 33. & disp. 48. ac multis sequentibus, physicam prædeterminationem eiusmodi esse, vt neque sit in hominis potestate, vt illa sibi à Deo imponatur, vel non imponatur; nec sit in hominis potestate
Cõfirmatur. non operari, ex suppositione, quod sibi fuerit imposita. Confirmatur, quia ratio propter quam iusta sit pœna, debet esse libera indifferentia, potens operari malum, vel ab illo cauere. Quamobrem contra prædeterminationem militant sequentia testimonia Patrum.

4. Petrus apud Clementem Roman. lib. 3. Recog.
Idem Patrũ testimonia confirmant. pag. 4. ait: *Quomodo ergo Deus iudicat vnumquemque secundum veritatem pro actibus suis: si agere aliquid in potestate non habuit? Sed & iudices seculi frustra legibus præsunt, & puniũt eos, qui malè agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non peccarent.* & lib. 5. propius ad med. quàm ad finem: *Qui necessitate retinetur in bono, bonus non est: quia non est suum, quod est. Quia ergo in vnoquoque libertas est in electione bonorum, vel malorum, ipse sibi præmia, vel interitum quærit.*

Dionysius de diuin. nomin. cap. 4. prope finem, 5.
cum dixisset, malum ex imbecillitate proficisci, obiectionem proponit his verbis: *Sed dicet aliquis infirmitati supplicium non deberi; sed contra, veniam.* Respondet autem: *Si non suppeteret potestas, rectè se haberet, honestáq; esset ratio. Sin à bono potestas proficiscitur, quod dat (vt diuina scripta tradunt) vnicuique omnino ea, quæ illi accommodata sunt; laudanda non est status ex bono atque bonis suis deflexio, deprauatio, declinatio, & prolapsio.*

Irenæus lib. 4. aduersus hæreses cap. 9. *Homo,* 6.
inquit, *liber in arbitrio factus, & suæ potestatis; ipse sibi causa est, vt aliquando quidem frumentũ, aliquando autem palea fiat, quapropter & iustè damnabitur.* Et in eodem lib. 4. cap. 72. initio, ait; causam ob quam iusta sint pœna & præmium esse, *quoniam, homines possunt retinere & operari bonum, & possunt omittere id, & non facere.*

Iustinus Martyr his verbis proponit quæstio- 7.
nem 9. Gentilium: *Si Deus coronat atque punit vnumquemque hominem secundum eius actionem? quomodo iustè facit ambo, cum vtrumque ab eo habeat homo?* Cuius quæstionis tota solutio posita est in explicanda libertate, soluta in vtramque partem, atque ita concludit: *Accepimus à Deo faciendi, & non faciendi potestatem: faciendi, inquam, recta; non faciendi autem iniusta. Quando igitur iusta facimus, iustè coronamur: sed si facere & non facere in contrarium mutamus, meritò plectimur.* In eadem sententia constantissimus est, quoties huius quæstionis mentio incidit: vt in dialogo cum Tryphone propius ad med. quàm ad finem, & iterum prope finem. Et apologia 1. ad Senatum prope medium, & Apologia 2. ad Antonium paulo post medium.

Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. titulo 8.
De statu hominis, sub finem: *Sortationis, inquit, cogitationes, si vis, probus, si nolis, improbus. Si enim ex necessitate scortareris; cuius gratia Deus gehennam parasset?*

Chrysost. homil. 22. in Genes. colum. 2. *Nonne* 9.
manifestum est, sua quemuis voluntate, vel malitiam vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, & natura nostra prauitas insita esset; neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones recipere oportebat. Verum quia in nostra potestate totum post Dei gratiam relictum est: ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & benè operantibus retributiones. Obserua peculiariter, in nostra potestate relictum esse totum post Dei gratiam; & hanc esse rationem iustitiæ in exigendo supplicio.

Idem Chrysost. homil. 60. in Matth. col. 2. 10.
fine: *Non fecit quippe,* inquit, *Deus talem: non enim pœnis afflixisset, si talem ipsam fecisset. Nam si nullius nos rei, cum ipsi causa sumus, seruos nostros, & vernas criminamur; multò minùs creator omnium criminaretur. Unde igitur hoc factum est, inquiunt? Ab eo sanè ipso, & negligentia sua. Quid porro est, inquiunt, ab eo ipso? Diligenter abs te ipso require. Nam si malignitates à se ipsis non sunt, noli tuos seruos castigare, nec vxorem si peccat, increpa, nec liberos verbera, nec amicos incusa, nec offendentibus inimicus infensus sis. Nam hi omnes nisi sponte delinquunt, non punitione, sed miseratione digni sunt.* Quod fusè confirmat exemplo seruorũ, quos heri non puniunt,

quando

Dicta discrimina doctrinaliter constituta.

8. Quarta ratio, quia supra dicta discrimina sunt doctrinaliter constituta à sacris doctoribus: quapropter præsumenda sunt, esse exacta, & integra ad explicandam rem, quam tractabant. Forent autem diminuta & imperfecta, si vltra mala tristia, quæ non sunt virtuti contraria, restarent numerandæ omnes actiones materiales peccatorum, ad quas Deus prædeterminaret & inclinaret, ac foret author earum.

Dicta discrimina colliguntur ex Scriptura, & Patribus. Ecclesiastici 11. Iob 1. Isaia 45. Hierem. 32. Threnor 3. Amos 3. Iona 3. Michea 1.

9. Restat probare fundamentum harum quatuor rationum in principio propositum. Et imprimis illa omnia discrimina, quibus tristia mala differunt à malis virtuti contrariis, colliguntur ex Scriptura sacra Ecclesiastici 11. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Cui concinit Iob 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est.* Præsertim verò id Patres colligunt ex 45. Isaiæ. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem & creans tenebras: faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.* Hierem. 32. *Adduxi super populum omne malum hoc grande.* Threnor. 3. post med. *Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente, ex ore altissimi non egredientur neque bona neque mala.* Amos 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecit.* Quibus concinnit illud Ionæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt à viis suis pessimis, & pœnituit eum super malitia, quam locutus est, vt faceret eis.* Et Micheæ 1. *Descendit malum à Domino in portam Hierusalem.*

Damascenus.

10. Hæc ita exponuntur à Patribus, vt inde prædicta malorum discrimina colligantur, Quemadmodum Damascenus 4. fidei cap. 20. à med. ait: *Cùm dicit Scriptura, Deum creare mala, & non esse in ciuitate malum, quod non faciat Dominus, non malorum causam Deum esse ostendit: sed quia anceps est nomen mali, duo significans. Nam quandoque natura malum ostendit, quod quidem virtuti contrarium est, & diuinæ voluntati. Quandoque quod ad sensum nostrum malum & laboriosum, vt tribulationes, & inductiones, hæ enim existimatione mala sunt, cùm dolorosa existant: re autem vera bona: nam conuersionis & salutis intelligentibus causa fiunt, & has per Deum fieri, dicit Scriptura.*

11. Expressa sunt his verbis tria illa discrimina. Primò. Deus non facit mala virtuti contraria; facit autem quod ad sensum & existimationem nostram malum est, & laboriosum. Secundò. Natura sua malum est atque simpliciter malum, quod est virtuti contrarium. Alia verò non natura sua, sed existimatione nostra sunt mala: re autem vera sunt bona. 3. Hæc mala secundum quid destinantur à Deo, vt fiant conuersionis & salutis causa intelligentibus. Et hac ratione sunt verè bona; & digna vt per Deũ fiant. Eadem discrimina frequenter repetit in dialogo contra Manichæos; veluti quãdo propinquius ad princ. quàm ad med. ait: *Malum illud propriè est, & appellatur, quod aduersus creatoris legem perpetratur; impropriè autem, ac nostro more, quod ad sensum nostrum graue ac molestum est. Quod quidem, licet in præsens dolorem afferat, tamen postea salutis, ac sempiternæ lætitiæ fructum edit.*

12. Basilius eadem discrimina fusiùs explicat in homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, non longè à principio. Vnde pauca quædam seligere, atque expendere visum est. Sic ergo loquitur: *Vnum quidem hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod, cum simus boni Dei opificium, & ab illo conseruemur, omnia circa nos, tam modica, quam magna dispensante; nihil nobis accidat, illo non volente: & quod nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, vt melius illo aliquid excogitare queamus.* Sed actio materialis odij Dei non est talis, vt melius illa nihil excogitare possimus. Illi quippe melius est Deum toto corde diligere. Ergo Deus non vult accidere nobis, & à nobis fieri actionem materialem odij Dei.

Deinde. Illud quod ab intrinseco & simpliciter malum est, Basilius distinguit ab eo, quod secundum quid malum est, comparatione patientis dumtaxat. Et docet, prioris mali nos esse authores, non Deum: sed posterioris mali Deum esse authorem, illis præsertim verbis: *Malum igitur aliquod est secundum nostrum sensum, aliud natura ipsa. Malum itaque natura ex nobis oritur, iniustitia, lascinia.* & infra: *Rursus malum dicimus, quod triste, durúmque sit sensibus nostris: vt corporis morbum, plagas, egestatem, ignobilitatem, quorum quodlibet à sapientissimo & optimo domino ad vtilitatem inducitur.* 13.

Malum simpliciter, & secundum quid: & prioris nos, posterioris verò Deum esse authorem docet Basilius.

Prædictam intentionem, qua Deus ea, quæ secundum sensum mala sunt, hoc est, laboriosa & tristia nobis infert, quasi medicinam eorum, quæ simpliciter mala sunt, quoniam virtuti contraria, copiosiùs, quàm alij Doctores persequitur Basilius in homilia nuper citata, exponens testimonia prædicta Isaiæ 45. Amos 3. & Micheæ 1. Totam porro Basilij sententiam breuiùs & obscuriùs complectuntur verba, quæ ex eadem homilia Anastasius Nicænus inseruit suis quæstionibus in Scripturam col. antepenultima: *Quod propriè*, inquit, *malum est, nempe peccatum, quod quidem maximè dignum est mali appellatione; ex libero nostro arbitrio dictum est, cum in nostra potestate sit situm, vel a vitio abstinere, vel esse malos. Ex cæteris autem alia quidem obiiciuntur tanquam certamina ad ostendendam animi magnitudinem.* & post pauca: *Alia autem tanquam medicina peccatorum.* & rursus: *Aliquod aliud genus terribilium, quæ à iusto Dei iudicio inferuntur ad reddendos modestiores eos, qui sunt procliues ad peccatum.* 14.

Anastasius idem expressit.

Hieronymus plurimis in locis eadem attingit discrimina, vt in Epistola ad Cyprianum col penultima & vltima exponens illud Psalmi 98. *Quis nouit potestatem iræ tuæ?* & illud: *Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.* & in lamentationes Hieremiæ cap. 3. post med. ad illa verba: *Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente?* Et lib. 4. in Hieremiam ad illa verba cap. 18. *Ecce ego fingo contra vos malum*, ait, *quasi figulus lutum. Non quod per se malum sit, sed quod patientibus malum esse videatur. Et cogito contra vos cogitationem. Id est, pro merito inferre sententiam. Mutate opera, & dirigite vias vestras, vt & prosperis pœna mutetur.* 15.

Psalm 98.

Hieremia 3. & 18.

Idem Hieronymus sub finem libri 12. in Isaïam ad illa verba capitis 45. quæ nuper retulimus, ait: *Confundatur hæresis, quæ malorum arbitratur conditorem Deum, cum hic malum non contrarium bono, sed pro afflictione ponatur & bello; secundum illud quod in Euangelio scriptum est: Sufficit diei malitia sua.* Ergo Deus non est conditor eius actionis materialis, quæ positiuè contraria est bono, quæ plerumque non afflictio est, sed delectatio. Imo potius, quantum ex Dei concursu est, potius produceretur actio virtutis. Rursus Amos 3. ait: *Malum, quod Dominus fecit in ciuitate, non contrarium est virtuti; sed afflictio, & cruciatus.* 16.

Matth. 6.

cruciatus. & post pauca: *Quod non per se malum est, sed malum videtur iis esse, qui sustinent.*

17. Vides iam apud Hieronymum duo priora discrimina, nimirum fieri à Deo vnum malum, & non alterum: insuper vnum esse per se & ex natura sua malum; aliud verò malum videri, sed non esse malum ex se. Nunc verò accipe tertium discrimen, quod malum secundum quid, nimirum afflictio & cruciatus destinetur ad destruenda mala virtuti contraria: subdit enim Hieronymus ibidem testimonium ex tertio cap. Ionæ, & ait: *Malitia vtique ibi subuersio Niniuitarum est, quam per Prophetam Deus fuerat comminatus: & nō virtuti contraria, quæ ad peccatum pertinet, pro quo cōminabatur tormenta peccantibus.* Hoc nimirū

Hieronymi argumentū. Hieronymus vtitur argumento. Malitia, quam loquutus est Dominus, vt faceret Niniuitis, destinabatur ad cohibenda, destruendáque peccata per pœnitentiam. Ergo non erat malitia, quæ est virtuti contraria.

Ambrosius in Psalm. 118. serm. 16. ad illa verba:
18. *Psalm. 118.* ba: *Oculi mei defecerunt in salutare tuum*, tractans citata verba Isaiæ 45. ait: *Mala non creauit Deus, sed hæc quæ videntur nobis austera, verbera, mors, & eiusmodi alia, quæ propter emendationem præscripta sunt noxiorum.* Quanta breuitate tria illa discrimina complexus est!

Augustinus lib. contra epistolam fundamenti
19. cap. 37. fine, de rebus prosperis & aduersis naturam humanam instruit his verbis: *Ut haberes supplicio mixta solatia, & vt laudares Deum, delectata ordine bonorum, & refugeres in eum exercita experimentis malorum. Ita in quātum tibi terrena seruiunt, & docent, te esse dominam suam: in quantum autem molesta sunt, docent, vt seruias Domino tuo.* Quam sententiam fusiùs confirmat in sequentibus capitibus 38. & 39. vbi explicat, hoc sensu dici, Deum esse, qui corruptionem facit & creat mala. Et lib. contra Adimantum Manichæi discipulum toto cap. 26. & 27. explicans citata verba Amos 3. & Isaiæ 45. ostendit, Deum ea tantùm mala facere, quæ sunt simpliciter bona, quoniam sunt pœna peccatorum in odium peccati inflicta: at verò peccatum non esse, nisi à libera voluntate hominis, quæ potuit non peccare, si vellet. Quibus similia notat lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 22. ad finem, & cap. 23. initio.

Methodius Mart. in eo fragmento, quod ad
20. impugnandum Origenis errorem Epiphanius refert hæresi 64. valdè ex professo probat, omnem pœnam à Deo destinari, tanquam medicinam ad hominum sanitatem, vt à peccatis coërceantur.

Theodoretus in Epitome diuinor. decret. lib.
21. 5. cap. 12. de Prouidentia inter princip. & med. *Oportet*, inquit, *diuidi, ac distingui, quænam à prouidentiæ clauo. & gubernaculis pendeant* (videlicet, omnino, ita vt non pendeant etiam à libero arbitrio, *& quæ ratiocinanti animæ facultati attributa sint* (videlicet libero arbitrio) *& quænā quidē natura mala, quænam verò æquiuocè appellantur, vt quæ non sint, sed mala esse existimentur. Rerum itaque humanarum natura quidem bona sunt, prudentia, temperantia, iustitia. Mala autem imprudentia, intemperantia, iniustitia. Diuitiæ autem & paupertas, seruitus & dominium, sanitas & morbus, & alia vitæ humanæ prosperitates & aduersitates sunt cuiusdam mediæ sortis & conditionis.*

22. Hoc autem desumpsisse videtur ex Chrysostomo 2. ad Timoth. cap. 4. homil. 8. in Moral. col. 2. vbi, *Hæc sciens*, inquit, *quænam sint bona, quæ mala, quæ media, disce: vt puta bonum virtus, nequitia malum, media verò diuitiæ, paupertas, vita, mors. Cum ista didiceris, adde, quod ideo premuntur iusti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas exoluant.* *Chrysostomus.*

Nunc peto ab authoribus cōtrariæ sententiæ, 23.
ad quod membrum horum trium pertineat materialis actio odij Dei? Constat enim non esse natura bonam, quemadmodum est prudentia, iustitia, & temperantia. Rursus non est mediæ cuiusdam sortis & conditionis. Nam vt postea Theodoretus ostendit, & Chrysostomus indicauit, prosperitates & aduersitates propterea sunt mediæ sortis & conditionis, quoniam liberum arbitrium potest illis tanquam instrumentis vel ad virtutem vti, vel ad vitiū abuti. Vnde Theodoretus ita ratiocinatur: *Si enim vnumquodque eorum esset malum natura, non vllis vnquam bona conciliaret. Inuenimus autem, multos per hæc se rectè in virtute gessisse. Nec ergo malum est, quod boni instrumentum efficitur; neque rursus bonum, quod alij sit instrumentum ad vitium.* Sed actio materialis odij Dei nemini potest bona conciliare, nemo per illam potest se in virtute rectè gerere, nec illam efficere virtutis instrumētum. Ergo materialis actio odij Dei non est mediæ sortis & conditionis. Quapropter reliquum est, vt natura sua sit mala, subindéque indigna, quæ à diuina prouidentia procuretur, & causetur per physicam prædeterminationem. *Theodoretus.*

Rursus apud eundem Theodoretum lib. 6. de 24.
prouidentia, propiùs ad med. quàm ad finem, Plotinus Philosophus docet, mala tristia & infortunia esse ad ordinem, perfectionémque vniuersi prorsus vtilia: sed mala culpæ non Deo, sed libero arbitrio esse imputanda.

Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem cap. 25.
14. initio ait: *Ad omnia tibi occurrit Deus, idem percutiens, sed & sanans, mortificans, sed & viuificans, humilians, & sublimans, condens mala, sed & pacem faciens.* Atque inde argumento hæreticorum colligentium, Deum esse authorem malorum, satisfacit his verbis: *Nos autem adhibita distinctione vtriusque formæ, separatis malis delicti, & malis supplicij, malis culpæ, & malis pœnæ, suam cuique parti definimus authorem, malorum quidem peccati & culpæ diabolum; malorum verò supplicij & pœnæ Deum creatorem. De his ergo Creator profitetur malis, quæ congruunt iudici, quæ quidem illis mala sunt, quibus rependuntur, cæterum suo nomine bona, quà iusta, & bonorum defensoria, & delictorum inimica, atque in hoc ordine Deo digna.* Quæ omnia sequenti cap. 15. confirmat, & cap. 16. explicat exemplo Medici secantis, inurentis, amputantis; copiosiùs verò exponit in lib. de fuga in persecutione, non longè post initium, quamuis alioqui primarius illius libri scopus sit fidei contrarius. *Tertulliani liber fidei contrarius.*

Gregorius lib. 3. Moral. cap. 7. ad illa verba 26.
Iob 2. *Si bona accepimus de manu Domini, mala quarè non sustineamus?* docet, hæc mala non esse simpliciter mala, sed tantum respectu eorum, qui dolore feriuntur: cùm tamen per naturam sint bona simpliciter. Deinde verò ostendens finem correctionis & punitionis, à Deo intētum, adiungit: *Bene dicitur, formans lucem & creans tenebras, quia cum per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accen-*

Isai 45. *ditur, faciens p*a*cem, & creans mala.* Eundem locum Isaiæ ponderat, vt similia colligat, Anselmus lib. de concord. præscientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 1. versus finem. Concinit etiam Nemesius Episcopus Emisenus in lib. de natura hominis & facultatibus animæ cap. 44. prope finem, & cap. 45. quod est vltimum.

27. Vniuersaliter autem ea mala, quæ Deus facere dicitur, esse simpliciter bona propter iustitiam Dei; sed appellari mala hominum existimatione, quia dolorem afferunt patientibus, docent Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 77. Theodoretus Amos 3. ad illa verba: *Si est malum in ciuitate,* Olympiodorus in Ecclesiasten cap. 5. fine, & cap. 7. in medio, Ambrosius lib. 1. Hexæmeron cap. 8. versus finem, Eucherius Logdunensis lib. 1. in Genesim cap. 7. & licet obscurè, idem tamen docet Iustinus in 1. q. Christiana ad gentiles versus finem illius quæstionis. Clariùs Magister & communiter Scholastici 2. distin. 37. fine.

28. Quibus omnibus coronidem imponat Dionysius toto fere libro de diuinis nominibus, sed præsertim 4. cap. probans, bona esse omnia, quæ Deus facit, & nihil malum à Deo procedere, vt à principio. Atque inter medium & finem eiusdem 4. capitis obiiciens, Deum esse suppliciorum authorem, respondet: *Atqui puniri non est malum, sed dignum esse supplicio, neque à sacris promeritis arceri, sed scelestum, prophanúmque esse, indignúmque his, quæ sancta sunt.* Quem imitatus Damascenus in dialogo contra Manichæos non longè à medio: *Non enim pœna malum est*, inquit, *sed se ipsum pœna dignum reddidisse.*

Dionysius.

Damascenus.

SECTIO VII.

Quoniam supplicia non decernuntur, nisi propter præcognitum libertatis vsum, refutatur prædeterminatio materialis actionis.

1. IN præsenti suppliciorum nomine non ea comprehendo, quæ simul sunt peccatum, & pœna peccati; sed ea tantùm, quæ merè supplicia sunt, quoniam nullo modo sunt creatæ voluntatis actiones contra diuinam legem operantis.

2. *Prima ratio.* Ex huiusmodi suppliciis tres rationes desumptæ probant, non prædeterminari materiales peccatorum actiones. Prima est. Æternum ac téporale supplicium est quidditatiuè magis bonum, quàm materialis actio peccati: nihilominus diuina bonitate & clementia indignum est, Angelos aut homines ad supplicium temporale, vel æternum prædeterminare independenter à præcognito malo libertatis exercitio: ergo multo magis indignum erit diuina bonitate & clementia, prædeterminare ad materialem actionem independenter à præcognito malo libertatis exercitio. Illationis bonitas confirmatur, quia quilibet æquus & prudens æstimator rerum toleraret se prædeterminari ad quæcumque atrocissima tormenta vitæ præsentis, vel inferni, potius quàm prædeterminari ad materialem actionem odij Dei; si daretur optio, vt tolerando vnum, arceret à se aliud malum.

Prædeterminari ad tormenta inferni melius quàm ad odium Dei.

3. Antecedentis membrum prius probatur, quia materiales actiones peccatorum positiua oppositione pugnant cum virtute, ac per positiuam & intrinsecam sibi dissonantiam, ab infinita bonitate, voluntate, ac lege diuina, nec non à ratione recta discordant. At contra supplicia omnia, quæ merè supplicia sunt, nulla neque positiua, neque priuatiua oppositione pugnant cum virtute: insuper tantùm abest, vt à recta ratione, & à diuinis legibus dissonent; vt potius sint media summopere apta, quibus Deus ad ordinem consonantiámque rationis, ac diuinæ legis reuocet etiam ipsam dissonantiam inordinationémque peccati. Ergo omnia supplicia, quæ mere supplicia sunt, ab intrinseca quidditate sunt magis bona, & Deo digna magis, quàm materialis actio peccatorum.

Merè supplicia, media sunt, quibus dissonantiam peccati ad diuinæ legis consonantiam reuocat Deus.

4. Secunda ratio est. Quæcumque voluntas physicè prædeterminatur ad materiales actiones peccatorum finalium; eo ipso ad æternum supplicium prædeterminatur independenter à præcognito malo libertatis exercitio: sed nulla voluntas ad æternum supplicium prædeterminatur independenter à præcognito malo libertatis exercitio: ergo nulla voluntas physicè prædeterminatur ad materiales actiones peccatorum finalium. Vrgebit autem clariùs hæc ratio, quando idem peccatum fuerit primum, & finale, postquam præscitus fuerat in gratia: Quamuis si bene consideretur eadem vis, cætera etiam peccata comprehendat.

Nullus ad æternum supplicium prædeterminatur independëter à malo libertatis exercitio præcognito.

5. Tertia ratio. Quicunque est primum principium causans, vt voluntas eliciat materialem actionem finalis peccati; idem est primum principium causans, vt voluntas puniatur æterno supplicio: sed Deus non est primum principium causans, vt voluntas puniatur æterno supplicio. Ergo Deus non est primum principium causans, vt voluntas eliciat materialem actionem finalis peccati.

6. Trium præcedentium rationum restat explicare fundamentum, atque Theologicè probare. Hæc autem est illius explicatio. Angelos & homines ad supplicia quæcumque tam temporalia, quàm æterna Deus non prædeterminauit, independenter à præcognito malo libertatis exercitio: proptereáque Deus non est author mortis æternæ, mortem non fecit, neque adduxit hominibus, nec parauit, neque causauit. Imo potius creata libertas habet se, vt primum principium causans, faciens, adducens, atque determinans ad supplicia, præbendo prius iustam supplicio causam, videlicet culpam. Et quamuis Deus ex suppositione culpæ sit suppliciorum author: nihilominus eo ipso non est primus author illorum, siquidem supponit priorem alium authorem. Non quidem priorem in ratione boni & iustitiæ; sed priorem in ratione mali & iniustitiæ, sine qua non esset Deo digna punitiua iustitia.

Trium præcedentium rationum Theologica explicatio.

Suppliciorū Deus, non est primus author.

7. Totum hoc fundamentum probatur primò

7\. ex sacris literis Sap. 1. *Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt, qui sint ex parte illius.*

Sap. 1.

8\. Tres assertiones Sapiens præmissis in verbis complectitur, singulis peculiares, & efficaces probationes adiungens. Assertio prima. Deus non est causa & principium mortis, nisi coactus nostris peccatis. Probat Sapiens primò, quia Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuorum, quasi diceret: Neque mors est effectus dignus omnipotentiæ, neque perditio obiectum aptum lætitiæ. Probat secundò Sapiens, quia Deus non operatur inconsequenter, neque contra suam intentionem: at Deus creauit, vt essent, omnia, præsertim verò homines. Ergo *non fecit, vt perderet, quæ creauit; sed vt illius misericordia, quæ creata sunt, saluarentur. Ideóque salutares creauit nationes mundi, & non erat in eis venenum mortiferum.* His enim verbis præsentis argumenti vim explicuit S. Hieronymus in cap. 12. Zachariæ, citans sapientiam Salomonis. Idem Sapiens confirmat, quia inferorum regnum in terra, id est, æternum supplicium, non est institutum ex primaria intentione Dei, sed peccatis hoc exigentibus.

Tres assertiones Sapiens prædictis in verbis complectitur.

Contra suam intentionem non operatur Deus.

9\. Probat tertiò, quia iustitia & sanctitas, quam Deus humanæ naturæ indidit, & quam intendit, ex se est perpetua & immortalis. Ideóque per illam Deus homines non ad mortem; sed ad immortalitatem duxit.

10\. Assertio secunda. Homines impij authores sibi ipsis & causæ mortis fuêre, idque stultissimo quodam, & vehementissimo affectu. Propterea namque prædictus affectus appellatur zelus, qui est vehementissimus amor cum acerbissimo dolore coniunctus. Atque ad eandem vehementiam significandam Sapiens vtitur acquirendi verbo, quemadmodum, qui per insatiabilem sitim diuitiis inhiant, nulli labori parcentes. Hanc assertionem simul cum præcedenti probat vlteriùs Sapiens posteriori parte illius capitis, nam manibus & verbis accersiri mortem, & cum ea iniri sponsiones, & fœdera sempiterna, ne ab humano genere recedat in æternum; hæc inquam opus non fuissent, nisi mors longè abesset ab hominibus propter præceptum & protectionem Dei. Quapropter supponitur, Deum, quod ex se est, effugasse mortem: at verò homines toto conatu affectus & operis illam aduocasse, & cauisse, ne vnquam posset expelli, quantum erat ex parte hominum.

Homines sibi causa mortis.

Mortē Deus effugauit.

11\. Tertiam assertionem ex præcedenti colligit Sapiens, videlicet, vnicā ratio & causa, propter quam iusta est mortis æternæ pœna, non à Deo, sed ab hominibus datur. Hæc notatur postremis verbis: *quoniam digni sunt, qui sint ex parte illius.* Videlicet, quilibet transfuga à Christi parte deficiens ad partem mortis, illam aduocando, & cum illa ineundo fœdera, seipsum morte dignum constituit, & in eius parte relinquendum, quantum est ex suis meritis.

Causa mortis nō à Deo, sed ab hominibus.

Eadem fere sententia traditur Sapient. 2. *Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ, fecit illum.* Etiam in eo quod esset inexterminabilis, si vellet, vt poterat, constans in Dei similitudine permanere: *Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Deus autem non est author & causa illius mali, quod aduersarius Dei, & hominum induxit propter inuidiam Dei & hominum. Quid enim magis potest esse alienum à mente & affectu Dei, quàm quod aptissimum est, vt summæ inuidiæ sit effectus, eius aduersario summopere placens. Vnde Athanasius lib. de humanitate Verbi, pagin. 4. *Deus,* inquit, *hominem condidit ad immortalitatem, & ad imaginem æternitatis suæ, verùm inuidia diaboli factum est, vt mors orbem terrarum inuaserit.* Idem repetit in libro de Incarnat. Christi prope finem. Cui consequens est quod Ecclesiasticus 25. cap. *A muliere,* ait, *initium factum est peccati, & propter illam omnes morimur.* 12.

Sapient. 2.

Athanasius.

Ecclesiastici 25.

Paulus autem Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit.* Cui nimirum Deus, quod ex se est, ianuam clauserat, illius tamen claues tradens liberæ voluntati, quæ peccando ianuam aperuit. Rursus 2. Corinth. 5. prope init. *Nolumus,* inquit, *expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.* Paulus igitur, vt hominibus expleretur insitus immortalitatis appetitus, Deū, quantum ex se fuit, procurasse, probat inde, quoniam hominem eo fine, vt esset immortalis, condidit, & post lapsum eo fine nouos homines efficit, quos per gratiam Spiritus sancti reparat, vt ad immortalitatem recuperandam aspirent: de quo fusè Chrysostomus in eum locum. 13.

Rom. 5.

2. Corint. 5.

Idem fundamentum secundò probatur ex iis Patribus, qui prædicta Sapientiæ verba ponderant. Sit primus Augustinus in præfat. ad Psalm. 51. prope initium, vbi exponens illud: *Impij autem manibus & verbis accersierunt illam.* ponderat vehementiam affectus, qua homines in mortem ruunt, illámque à Deo vel inuito extorquēt: vt olim Israëlitarum populus Regem importunis precibus contra Dei propensionem impetrauit, & ait: *Extorsit populus à Domino habere Regem, & datus est ei Saul: tanquam dati essent illi in manus suas, qui manibus, & verbis accersierunt mortem, & figurata est in Saule ipsa mors.* 14.

Secundò probatur ex Patribus.

1. Reg. 8.

Sap. 1.

Idem lib. 4. de Trinitate cap. 12. post med. *Propterea,* inquit, *scriptum est: Deus mortem non fecit, quia causa mortis ipse non fuit: sed tamen per eius retributionem iustissima mors irrogata est peccatori, sicut supplicium iudex irrogat reo; causa tamen supplicij non est iustitia iudicis, sed meritum criminis. Quò ergo nos mediator mortis transmisit, & ipse non venit, id est, ad mortem carnis: ibi nobis Dominus Deus noster medicinam emendationis inseruit, quam ille non meruit, occulta, & nimis arcana ordinatione diuina, altaque iustitia.* Similia scribit S. Augustinus lib. 1. retractar. cap. 2. prope initium explicans, quod dixerat in libro 83. quæstion. q. 21. & tract. 12. in Ioan. post medium. 15.

Augustinus.

Rursus in libro contra epistolam fundamen- 16.

ti à cap.

ti à capite 3. vsque ad 41. fusè probat, corruptionem non esse ex Deo, sed ex nihilo; & illius primariam causam esse ex libera corruptione voluntatis. Præsertim notanda sunt illa verba in fine capitis 28. *Ita enim fecit corruptionem Deus, vt possit corruptioni eum dare, qui corrumpi meruit, id est, qui se ipsum cœperit peccando corrumpere.* Nota verbum *Cœperit*: nisi enim homo cœperit se peccando corrumpere, non potest Deus incipere. At inciperet Deus, si à se ipso prædeterminaret nos ad ineuitabilem corruptionem, prædeterminando ad materialem actionem, cui inseparabiliter malitia coniungitur. Hanc doctrinam confirmat Augustinus sequenti cap. 31. dicens: *Voluntariæ corruptioni addi iudicio diuino pœnalem corruptionem, manifestissimè Paulus Apostolus attestatur, cum dicit: Templum Dei sanctum est, quod estis vos: quisquis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. Quod verbum metuentes multi Latini interpretes, noluerunt dicere corrumpet, sed disperdet illum Deus: & non deuiantes à re ipsa offensionem vocabuli deuitarunt.*

1. Corinth. 3.

17. Ex Deo non est mors. Et libro de vera religione cap. 11. ait: *Ex Deo non est mors. Non enim Deus mortem fecit, neque lætatur in perditione viuorum: quoniam summa essentia esse fecit, omne quod est, vnde essentia dicitur. Mors autem non esse facit, quidquid moritur, in quantum moritur.* & sequentibus capitibus 12. & 14. ostendit, ea dumtaxat ratione iustam esse pœnam mortis temporalis & æternæ; quoniam nulla necessitate, sed libera voluntate peccatum committitur. Quemadmodum cap. 14. *Si non voluntate, ait, sed necessitate seruitur.* & infra: *Nam si necessitate id fecisset, nullo peccati crimine teneretur.* Vbi Augustinus ostendit, necessitatem esse contrariam libertati, quæ requiritur, vt culpa sit imputabilis, vtque iusta sit illius punitio.

18. Fulgentius in hac ratione prouidentiæ, sicut in cæteris, Augustinum imitatus lib. 1. ad Monim. cap. 5. & 6. ad eam explicandam ponderat ea, quæ retulimus ex Sap. 1. & 2. cap. aliáque Scripturæ testimonia. Similiter cap. 19. sed præsertim cap. 27. post medium: *Mortem*, inquit, *morientis non fecit, qui tamen mortem mortuo iustè retribuit. Prima igitur mors animæ, quam sibi homo intulit, secundæ mortis est causa: & secunda mors, quam Deus homini reddidit, primæ mortis est pœna, & quia istam sibi homo iniustus iniustè intulit, illam à iusto iudice iustè percepit: vt quia in ista volens semen iniquitatis seminat peccator improuidus; in illa metat fructum punitionis inuitus. Qui* (Gal 6.) *enim seminat in carne sua, de carne metet corruptionem.* Pondera causalem propositionem, qua ratio notatur, per quam iusta redditur damnatio mortis æternæ, nimirum. quia homo ipse sibi primam mortem iniustè intulit.

19. Prosper in lib. sentent. ex Augustino sentent. 303. ait: *Iustum Dei iudicium est, vt peccato suo quisque pereat, cum peccatum Deus non faciat; sicut mortem non fecit, & tamen quem morte dignum sensit, occidit.* Et in responsione ad quintam obiectionem Vincentianam: *Vt prorsus à Creatore sit, quidquid pertinet ad naturam, & prorsus non ab illo sit, quidquid est contra naturam. Peccatum autem contra naturam est, de quo mors, & omnia, quæ sunt mortis, oriuntur.* Quibus malis tunc se hominem induisse, quando deliquit, cum potestatem haberet non delinquendi, docet toto sequenti contextu. Consonat etiam respondens ad obiectionem 16. Vincentianam, & ad obiectionem 4. ait: *Meritò creatura peccatrix pœnalem dominationem illius patitur, cui, relicto vero Domino, sponte se vendidit. Hæc quippe seruitus non institutio est Dei, sed iudicium, &c.*

Chrysostomus lib. 1. de prouidentia prope medium de arca Noë sic loquitur: *Illa vero ante omnium oculos posita, iugiter imminentium sibi malorum illos admonebat: nec sic tamen illi emendati sunt; sed in vitiis perseuerauerunt, supplicia sibi ipsis consciscentes, atque attrahentes. Deus enim diluuium ipsum neque cõminari, neque inferre voluisset, sicuti nec gehennam ipsam quidem. Verùm istorum omnium nos ipsi nobis causa sumus, quod & sapientissimus quidam viderat, cum diceret: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuentium. At Deus ipse per Prophetam ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. At verò nos ipsi, nisi conuertamur, damnationem nobis ipsis vltro, mortémque congerimus, non is, qui nos perire noluerat, quique viam effugiendi nobis ostenderat.* 20. Sap. 1.

Idem Chrysostomus homil. 26. in Ioannem inter medium & finem ait: *Nam si non Deus nos, sed nosmetipsi damnamus, nonne contra nos sententiam ferimus? Nonne gehennam in nos prouocamus, dum qui pro nobis animam posuit, eum fame pereuntem contemnimus?* 21.

Damascenus in dialogo contra Manichæos propinquiùs ad finem, quàm ad mediũ ait: *Non quod Deus supplicium fecerit, sed quod nos pœnam nobis ipsis parauerimus: quandoquidem nec Deus mortem fecit; sed nos eam accersimus. Quamuis enim ea corporis omnis cõpositi natura est, vt dissoluatur aliquando, & intereat: tamen quamdiu Adamus cum Deo per contemplationem coniunctus erat, in ipso vitam habebat, qua mortalis illius caro supra naturæ leges viuificaretur. Postquam verò ab ea coniunctione, quæ ei cum vita, hoc est, cum Deo erat, abscessit, ab ea quoque, quæ supra naturam erat, incorruptibilitate, ad eam quæ naturæ consentanea est, compositi dissolutionem, hoc est, ad mortem venit.* & rursus ibidem: *Deus peccatum non vult, nec mortem peccatoris, nec viuentium exitio delectatur: verùm omnibus bona fundit.* & pagin. antepenultima: *Neque enim cur sceleratus pœnas luat, iudex causa est, etiamsi valens sententiam ferat: verùm is, qui facinus admisit, pœnam sibi accersit: iudex autem, iustitiæ causa est.* Multáque alia in huius sententiæ confirmationem vsque ad finem dialogi. 22.

Idem lib. 4. fidei cap. 20. post med. postquam dixerat, Deum esse causam eorum malorum, quæ secundùm quid mala sunt, quoniam laboriosa sunt & dolorosa; sed absolutè sunt bona, subiungit, adhuc non Deum, sed nos ipsos esse causam primam, propter quam hæc patimur, dicens: *Sciendum est, quod & nos horum causa sumus: nam voluntariorum malorum inuoluntarij sunt effectus.* 23.

Anastasius Episcopus Nicenus quæstionibus in Scripturam quæst. 16. versus medium ait: *Nihil ergo ex his quæ aspera, & grauia accidunt, iniustè in peccantes aduenit: sed omnia iusto Dei iudicio; & iniquitates nobis mala conciliant: in signum enim, inquit, iniustis adueniunt; à Domino enim sunt iusta omnia. Et, si nostra, inquit, iniustitia, Dei iustitiam commendat, quid dicemus? Numquid iniustus Deus, qui iram infert? Secundum hominem dico; Absit. Est enim in nostra potestate, & libero nostro arbitrio salus nostra, & interitus, vt scriptum est: Deus ab initio fecit hominem, & dimisit* 24. Tom. 1. Bibl.

eum in manu consilij sui. Et: Ante hominem est vita Sap. 1. *& mors, & quod ei visum fuerit, dabitur ei. Quã.brem Sapiens monet: Ne mortem æmulemini in errore vitæ vestræ; neque attrahatis exitium in operibus manuum vestrarum; quia Deus mortem non fecit, neque delectatur in perditione viuorum; ostendens nostram euersionem sponte à nobis eligi.* Ad eadem sententiam pertinent omnia, quæ scribit tota illa q. 16. & 17. sequent.

25. Saluianus Massiliensis Episcopus de prouidentia lib. 4. inter princip. & med. *Nos,* inquit, *nobis accusandi sumus. Nam cum ea, quibus torquea-* Isai. 50. *mur, admittimus, ipsi tormentorum nostrorum sumus authores. Quid ergo de pœnarum acerbitate querimur; Vnusquisque nostrûm se punit, & ideo propheticum hoc ad nos dicitur: Ecce omnes vos ignem accenditis, & vires præbuistis flammæ, ingredimini in lucem ignis vestri, & flammæ, quam accendistis.* & lib. 7. propius ad med. quàm ad finem: *Vnde agnoscere possumus, cuncta quidem, quæ affliguntur, iudicio Dei percuti; sed tamen vt sæpè memoraui, propter peccata subuerti. Ac per hoc quidquid actum est, peccatis, nõ Deo adscribendum, quia rectè illi rei factũ adscribitur, qui, vt ita fieret, exegit. Nam & homicida, cum à iudice occiditur, suo scelere punitur: & latro, aut sacrilegus cùm flammis exuritur, suis criminibus concrematur.*

SECTIO VIII.

Eidem fundamento attestantur alij Patres.

1. EOs tantum ad præsentem sectionem distulimus, qui, licet non exponant primum nec secundum Sapientiæ caput, doceant tamen non Deum, sed liberum peccantis arbitrium esse primum principium, authorem, & causam cuiusq; supplicij. Quod luminis similitudine sic explicuit Irenæus lib. 4. aduersus hæreses cap. 76. fine: *Quemadmodum in hoc temporali lumine, qui effugiunt illud, ipsos se tenebris mancipant; ita vt ipsi sibi causa fiant, quod destituuntur lumine, & inhabitãt tenebras: & non lumen causa est eis huiusmodi conuersationis: sic æternum Dei, qui effugiunt, lumen, quod continet in se omnia bona, ipsi sibi causa sunt, vt æternas habitent tenebras, destituti omnibus bonis, sibimetipsis causa huius habitationis facti.* Loquitur autem de æterno igne Inferni sub nomine tenebrarum: vt ex præcedenti atque sequenti contextu constat. Idémque prosequitur in cap. 77.

Liberum arbitrium cuiusque supplicij primũ principium, & causa. Irenæus.

2. Basilius homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum.* non procul à principio ait: *Rursus autem apud inferos, quæ sunt mala, non Deum causam habent, sed nos ipsos. Principium namque ac radix peccati in nobis est, & in nostra potestate. Nam quibus, si à malo abstinuissent, nihil omnino graue pati licebat: iidem si in peccatum per voluptatem ruant, quam rationem decentem adducere poterunt, vt sibi ipsis causam pœnarum dedisse dicantur?*

3. Nyssenus lib. de vita Mosis propiùs ad med. quàm ad princip. ait: *Non docet historia literam ita sequi, vt Deũ putemus cruciatus causam; sed vnumquemque sua electione sibi dolores præparasse, ac fecisse credere debemus: vt etiam Apostolus ad huius-* Rom. 2. *modi hominem dicit: Quod secundum duritiem tuã, quia cor tuum non pœnitet, iram tibi in die iræ, ac reuelationis, & iusti iudicij Dei congregas, qui vnicuique tribuit iuxta suorum operum merita.* & post pauca: *Quare manifestum est, nihil harum pœnarum absque nostra electione, ac voluntate posse consistere.*

Idem Nyssenus in disput. de Anima & resurrection. longè ante med. ait: *Lex diuina cùm omnibus bonis, quæ in Paradiso erant, hominem abundè frui, & vti permisisset, ab illo solo prohibebat, cuius quum malum cum bono contemperatum esset, commixta ex contrariis erat natura. Sed homo sponte sua propriáque voluntate, & arbitrio, relicta sorte, quæ à malo integra erat, eam, quæ ex contrariis admixta erat, vitam adsciuit, & amplexus est.* & post pauca: *Vitam, quæ per carnem transigitur, breuissimo temporis spatio circumscripsit: aliam verò vitam ad æternitatem vsque produxit, & potestatem dedit, vt in vtra quis vita velit, horum alterum habeat, bonum, inquam, & malum.* Multáque subdit ad eiusdem sententiæ confirmationem. 4.

Ambrosius de Paradiso cap. 7. prope initium: 5.
Nisi fallor, ait, mortis causa inobedientia fuit. Et ideo homo ipse sibi mortis est causa, non habens Deum suæ mortis authorem. Nec enim si medicus præscripserit ægrotanti, à quibus videatur cauendum, atque ille ab interdictis non putauerit abstinendum, causa ei mortis est medicus; sed vtique ipse sibi reus mortis est propria. Et in eodem libro cap. 15. ante med. illa verba 1. Reg. cap. 2. *Quicunque honorificauerit* 1. Reg. 2. *me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* ita ponderat: *Non dixit; contemptores mei honore priuabo; sed honore priuabuntur: non suæ operationis deputans eorum iniuriam, sed quid futurum esset, ostendens.* Non ergo Deus author est pœnæ præmouens, & prædeterminans nos ad illam, priusquam nobis illam nos ipsi acquiramus per culpam: sicut paulò superiùs dixerat idem Ambrosius: *Ergo doceant te verba diuina, quia Deus operatur gloriam, pœnam relinquit.*

Clemens Alexandrinus lib. 1. Pędagogi cap. 6.
8. ex professo probat, quamlibet correptionem & pœnam à Deo infligi propter amorem nostræ salutis, & quantum ex se est, optare potius non punire, hominem autem sua libera electione sibi esse authorem supplicij. Præcipuè notanda sunt illa verba post med. capitis: *Vnusquisque nostrûm supplicium eligit, cùm sponte peccat. Culpa est autem eius, qui eligit: in Deum autem culpa conferri nequit.* Eandem doctrinam eruditè & eleganter confirmat toto capite 9. proximè sequenti, & libro 2. Stromatum à pagin. 7. & libro 7. Stromat. pag. 3. & alibi sæpè.

Tertullianus in lib. de spectaculis c. 1. in me- 7.
dio probat, totam mortis, & damnationis causam, & rationem, non ex Dei prouidentia, sed ex libero arbitrio prouenire. Vnde in lib. 2. aduersus Marcionem cap. 8. ait: *Non in mortem institutum hominem probat, qui nunc cupit in vitam restitutum; malens peccatoris pœnitoris pœnitentiam, quàm mortem. Igitur sicut Deus homini vitæ statum induxit: ita homo sibi mortis statum attraxit. Et hoc non per infirmitatem, sicut neque per ignorantiam, ne quid auctori imputaretur.* Et capite 9. in fine, inde probat, Deum non esse mortis auctorem, quia comminatur illam quasi supplicium: sed potius hominem suæ mortis authorem esse, quia comminatam à Deo mortem peccando contemnit. Verba Tertulliani sunt: *Si mors malum; neque mors comminatori suo, sed contemptori faciet inuidiam, vt auctori.*

Contemnendo enim fecit, non vtique futuram, si non contempsisset.

8. Isidorus lib. 1. sentent. cap. 9. post med. de rebus, quæ videntur esse nociuæ sic loquitur: *Commoda ipsorum non intendens homo, accusat in illis, quod sibi potius debet imputare, cuius pro peccato ista effecta sunt noxia, quæ illo omnis ex parte fuerunt ante peccatum subiecta. Nostro vitio, non sua natura nobis mala sunt ea, quæ nobis nocent.* Idémque libro 1. Synonymorum colum. 5. 6. & 7. fusè tradit, omnes morbos, calamitates & pœnas esse natas ex causa peccatorum illius hominis, cui Deus eas infert ad correptionem & pœnitentiam.

9. Possunt etiam pro eodem principio comprobando referri omnes Patres, qui supra disp. 21. sect. 2. tradunt, Deum contra suam innatam inclinationem nostris culpis quasi coactum inferre supplicia.

10. *Deum non esse mortis supplicij causa theologica probat ratio.* His addere possumus Theologicam explicationem, & confirmationem, quoniam intentio puniendi reprobos, non fuit in Deo prior præcognitione peccati. Vnde Valentinum Concilium tertium celebratum anno 855. sub Lothario Imperatore in cap. 3. *Fidenter*, inquit, *fatemur, in electione saluandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum: in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iustum Dei iudicium.* *Intentio puniendi reprobos posterior præcognitione peccati.* Quod si Deus ante præcognitum futurum meritum malum, & independenter ab vsu libertatis, prædeterminasset actionem materialem, ex qua indissolubiliter sequitur pœna, iam iudicium Dei præcederet, meritum verò malum subsequeretur post Dei iudicium.

11. *Circa huiusmodi dependentiam, & prioritatem diuersæ sententiæ.* Sed quoniam inter Scholasticos non conuenit, sed sunt diuersæ sententiæ circa huiusmodi dependentiam & prioritatem, qua puniendi absoluta voluntas præsupponat peccatum præuisum, quasi absolutè futurum; idcirco ne præsens dogma longè certius ab illo minus certo dependeat, notandum est, etiamsi efficax intentio puniendi foret in Deo prior præuisione peccati quasi absolutè futuri, nimirum, quia Deus ad permittendum præmoueretur eo fine, vt puniret homines (de quo non disputo in præsenti) adhuc permaneret firmum, & constans fundamentum, quod in principio præcedentis sectionis constitui, quantum satis est ad excludendam physicam prædeterminationem materialis actionis peccati, quoniam vt minimum intentio puniendi talem hominem in particulari, supponeret conditionalem scientiam, qua Deus certò cognoscat, fore vt hic homo finaliter peccet, si cum tali permissione Dei, talibúsque circunstantiis constituatur: idque fore non propter necessitatem antecedentem, quam diuina reprobatio, vel prædeterminatio intulerit, sed propter liberam illius hominis electionem, qua mortem vitæ prætulisset, cum morti vitam præferre potuisset. *Intentio puniendi vt minimum conditionalē scientiam suppo nit.*

12. *Eandem veritatem confirmant Philosophi.* Ipsi tandem Ethnici Philosophi, aut Poëtæ, lumine naturæ confirmante, quod per antiquam traditionem acceperant à maioribus, vel ex Hebræorum libris didicerant, eandem veritatem confirmant. Nam cum Homerus, aliíque Poëtæ fabularentur duo dolia, ex quibus Iupiter omnibus hominibus propinabat, quibusdam meras afflictiones ex altero dolio; ex altero verò mixtas rebus prosperis. Hoc, tanquam Deo contumeliosum, refutat Plato in 2. Dialogo de Rep. siue de Iusto ad finem, concedens nihilominus, Deum punire ad vtilitatem eorum, qui pœna digni sunt ob propriam culpam.

Imo eandem fabulam recantat Homerus Odyss. 1. apud Eusebium in lib. 6. de Præparatione Euangelica cap. 7. prope init. dicens: 13.

Ut caderent tribuit sua certè amentia causam.

Et rursus.

Quam falsò accusant superos, stultique queruntur
Mortales. Etenim nostrorum causa malorum
Nos sumus, & sua quemq; magis vecordia lædit.

Consonant, quæ ex eodem Homero refert Feuardent. in lib. 4. Irenæi cap. 77. Plura de Platone disp. 39. sect. 7.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm initium peccati probet, voluntatem à se ipsa, non à Deo determinari ad materialem illius actionem.

SECTIO I.

Pars affirmatiua rationibus, & sacræ Scripturæ testimoniis comprobatur.

DVo sunt puncta præsentis disputationis: alterum de initio materialis actionis, alterum de initio malitiæ, & formalis rationis peccati. Quantum ad secundum, non solùm impugnatores, sed etiam assertores physicæ prædeterminationis expressè fatentur, non à Deo, sed à libero arbitrio creato initium præberi peccato, & inchoari malitiam. Cæterum de primo controuersia est, nam physicæ prædeterminationis authores expressè fatentur (quod eorum principia compellunt asserere) videlicet, actionem peccati à Deo inchoari, quatenus actio est. 1. *Conuenientia, & differentia inter assertores, & impugnatores prædeterminationis.*

Pro cuius explicatione notandum est, dupliciter intelligi posse, materialem actionem peccati à Deo inchoari. Primò in quãtum Deus inchoat quamlibet rationem actionis, quæ vt sic abstracta & præcisa, non includit positiuã & realem repugnãtiam contra rationem, diuinam legem, atque virtutem. Hoc modo inchoari à Deo quamlibet actionem, in quantum actio est, supponimus, tanquam certum, id quod ostendimus supra disp. 28. sec. 5. sub init. & alibi fusiùs. Quapropter in materiali actione, qua dæmõ, vel homo Deum odio prosequitur, Deus inchoat cõmunem rationem volitionis imprimẽdo voluntati inclinationem ad bonum, & conueniens, & si qua ratio altera reperiri potest in prædicta volitione, quæ contra rationem & diuinam legem non pugnet, eam etiam Deus inchoat. Atque in hoc sensu S. Thomas 2. dist. 27. q. 2. art. 2. & 1. 2. q. 79. art. 2. & alibi solet asserere, Deum esse causam actus peccati, in quantum actus est; sicut ostendimus disp. 28. sect. 3. 2. *Duplex modus inchoandi materialē actionem peccati.* *Primo modo inchoari à Deo quamlibet actionem supponimus.* *Quo sensu S. Thomas asserat Deũ esse causam peccati.*

Sed tamen à Doctoribus, contra quos disputamus, alio modo intelligitur, materialem actionem peccati à Deo inchoari, in quantum actio est. Existimant enim, quamlibet rationem specificam, & numericam actionis, in quantum realis actio est, à Deo inchoari; etiam quæ realiter & positiuè pugnat contra rationem, virtutem atq; diuinam legem. Quemadmodum 3. *Quo sensu præmotores asserãt Deũ inchoare materialẽ actionem.*

negat omnem præuenientem Dei præmotionem, etiam illam, quæ relicta libertate impellat, & multo magis illam, quæ necessitatem inducat.

12. Notandum est etiam quod in fine eiusdem capitis addit: *Atque ita ad prædestinationem eius nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam iustitiæ retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ largitatem.* Vnde sumitur idem argumentum, quod supra num. 6. ex Concilio Valentino. Etenim materiales actiones peccatorum, ante quæ nulla præcesserunt peccata, siue in pueris baptizatis, siue in Angelis, & Adamo, nec pertinent ad debitam iustitiæ retributionem, nec ad indebitam gratiæ largiuatem. Ergo ad prædestinationem referri non possunt.

13. Et sequenti obiectione 12. *Nullo igitur modo prædestinatio Dei facit, vt aliqui ex filiis Dei, filij sint diaboli: aut ex templo S. Spiritus templa sint dæmonum: aut ex membris Christi, fiant membra meretricis; sed potius prædestinatio facit, vt ex filiis diaboli, fiant filij Dei; & ex templo dæmonum, templum sit Spiritus sancti; & ex membris meretricis, membra sint Christi.* Quod si Deus prædefiniret ac prædestinaret materialem actionem idololatriæ, atque fornicationis; Dei prædestinatio non faceret, vt ex templo dæmonum templum sit Spiritus sancti; & ex membris meretricis, membra sint Christi: sed potius faceret aliquid, vnde necessariò & ineuitabiliter sequitur, vt aliqui ex filiis Dei, filij sint diaboli aut ex téplo S. Spiritus, templa sint dæmonum; aut ex membris Christi, fiant membra meretricis Non dissimile argumétum sumitur ex errore, quem sibi ab hæreticis adfictum, refutat Augustinus lib. 2. de Nuptiis & concupiscentia cap. 16. prope initium dicens: *Sic falitur, vt à nobis, hoc existimet dici, quod diabolo Deus hominem fecerit, tanquam in bonis omnibus, quos Deus ex hominibus parentibus creat, hoc intendat, hoc curet, hoc sui operis ratione prouideat, vt habeat diabolus seruos, quos ipse sibi facere non potest. Absit, vt hoc qualiscumque vel puerilis pietas suspicetur.* — *Augustinus.*

14. Et ad finem eiusdem responsionis 12. Prosper, *Voluntate,* inquit, *exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati.* Nota causalem propositionem, quia, vt minimum, ostenditur in genere determinantis ad casum nostram voluntatem esse priorem, & ab eius casu præscito vt futuro determinari voluntatem diuinam. Et hoc nobis sufficit in præsenti: nam de modo, quo præscientia præcedat reprobationem, aut prædestinationis negationem, diximus tomo præcedenti de Scientia disp. 69. & alibi sæpe. His similia de peccatorum prædestinatione notat, respondens ad 14. obiectionem, & Hypognosticon ex mente Augustini lib. 6. prope med. — *In genere determinantis ad casum voluntas nostra prior.*

15. Rursus idem Prosper ad capita Gallorum sententia 1. ait: *Nullo modo prædestinatio Dei iniquos facit, neque cuiusquam omnino est causa peccati.* Nota *nullo modo, & omnino.* Ergo neque quoad materialem entitatem, ex qua necessariò sequatur ratio formalis. Et in responsione ad caput 15. Gallorum: *Dubium,* inquit, *non est, sine vlla temporali differentia, Deum & præsciisse simul, & prædestinasse, quæ ipso erant authore facienda, vel quæ malis meritis, iusto erant iudicio retribuenda: præsciisse autem tantummodo, & non prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura.* Vbi disiunctiua illa, *Vel, quæ malis meritis, iusto erant iudicio retribuenda,* suppeditat idem argumentum, quod in simili num. 6. & 12. notabamus; & clariùs continetur in responsione ad præcedens cap. 14. cum ait: *Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ.* — *Prosper.*

Præcedentia verba Prosperi ex cap. 15. Gallorum refert & approbat Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 30. quod est vltimum, & tam ibi, quàm sequenti capite, quod est primum lib. 2. & epilogus libri præcedentis, docet, ex S. Augustini & Prosperi libris constare, *omnem iniquorum malam voluntatem qua peccant præscitam, non tamen esse à Deo prædestinatam: cum ipsam voluntatem malam non aliter essent habituri, nisi in eo, quo fuissent à Domino recessuri; neque Deum prædestinasse discessionem hominis à se, cum causa ipsius discessionis sola voluntaria esset auersio peccatoris.* Malam verò voluntatem, constat, esse realem & materialem actionem, cui malitia insit. 16. — *Fulgentius.*

Et in eodem lib. 1. cap. 7. in princip. *Non ergo,* inquit, *prædestinati sunt mali ad hoc quod malè operantur à concupiscentia sua abstracti, & inlecti, sed ad hoc quod iustè patiuntur inuiti.* Sed materialis volitio, qua voluntas amplectitur obiectum delectabile, diuina lege prohibitum, est hoc, quod malè operantur homines à concupiscentia sua abstracti & inlecti. Ergo ad huiusmodi materialem volitionem non sunt prædestinati. Confirmatur, quoniam huiusmodi volitio, præsertim quæ primum peccatum est, non pertinet ad hoc quod mali iustè patiuntur inuiti. Postea quippe notat, opera diuinæ prædestinationis, vel ad gratiæ misericordiam, vel ad iustitiæ iudicia pertinere. 17. — *Confirmatur.*

Vnde cap. 13. circa med. *Hoc itaque,* inquit, *prædestinauit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus. Illud verò nullatenus prædestinauit quod sine per gratiam, sine per iustitiam facturus ipse non fuit. Proinde diligentissimè requirendum videtur, quod in his Deus operetur, quos gratis iustificat: quid etiam in illis quos iustè condemnat.* Et cap. 17. prope initium ita proponit tractandam quæstionem. *Vtrùm malos Deus initium ad hoc prædestinauerit faciendum, quod in eis puniturus est factum; An idcirco malos ad supplicium iustè prædestinauerit, quia eorum mala opera, licet futura præsciret, non tamen prædestinauit, vt futura essent, quia non ipse fecit vt fierent.* Cui quæstioni tota sequentium capitum serie respondet, primum illius membrum negando, & affirmando secundum. 18.

Consequenter cap. 21. prope initium ait: *Cum negare non possimus, à Deo bono factum hominem bonum; si dixerimus, eum à Deo prædestinatum ad opus aliquod malum, nos Deo misericordi & iusto, tale opus (quod absit) adscribimus, vbi nec misericors possit inueniri nec iustus.* & post pauca: *Prædestinatio Dei præparatio est operum eius, & sicut competit Deo bono, vt causa sit totius operis boni; sic incongruum est, vt imputetur causa cuiuslibet operis mali.* Physica verò prædeterminatio foret causa cuiuslibet operis mali: ergo incongruum est, vt imputetur Deo physica prædeterminatio. 19.

Insuper lib. 1. cap. 24. init. *Deus itaque,* inquit, *omnia hominum opera, siue bona, siue mala præsciuit, quia eum latere, nihil potuit, sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit.* Et inferius in eodem capite subiicit: *Præsciuit enim voluntates hominum bonas & malas: prædestinauit autem non malas, sed solas bonas.* Et cap. 29. 20. — *Sola bona Deus prædestinat.*

ad finem

ad finem ait: *Puto in his dictis B. Augustini euidenter ostensum, bona opera sua Deum præsciſſe, & prædestinasse, hoc est, siue quæ ad misericordiam seu quæ ad iustitiam pertinent.* Similia multa scribit Hypognosticon lib. 6. col. 2. & 5. de prædestinatione ad gratiam ex misericordia, non verò ad peccatum, sed tantùm ad eius supplicium ex iustitia, supponente præscientiam culpæ.

21. *Gemina prædestinatio secundum Isidorum.* Eandem phrasim imitatus Isidorus lib. 2. sent. cap. 6. initio: *Gemina est*, inquit, *prædestinatio, siue electorum ad requiem; siue reproborum ad mortem* (scilicet, pœnæ non culpæ,) *vtraque diuino agitur iudicio, vt semper electos superna, & interiora sequi faciat; sempérque reprobos, vt in infimis & exterioribus delectentur, deserendo, permittat.* Ergo ipsas reales positiuas & materiales delectationes in rebus infimis, Deus non prædeterminat, neque facit, vt homines faciant, sed tantùm permittit, eos suo arbitrio delectari: atque hoc permittit deserendo, non positiuè impellendo.

22. Nemesius de natura hominis & animæ facultatibus cap. 40. (aliàs Nyssenus de Philosophia lib. 7. cap. 2.) ait: *Cumque quæ fiunt mixta sint, aliquando proficiscentur à nostra voluntate, aliquando fient ratione prouidentiæ, aliquando manabunt ex vtroque.* Post pauca explicat primum membrum, videlicet, illa, quæ ita proficiscuntur à nostra voluntate, vt illorum causa non sit prouidentia, dicens: *Dum illi ipsi luxuriæ se corrumpendos dediderunt, vt interdum temperationes è voluntario principio mala reddantur. Nec omnino prouidentia* *Mala prouidentia non causat.* *illum causa fit.* Quod si prouidentia non est causa, nec prædestinatio erit causa: nam prædestinatio est quædam prouidentia. Et cap. 37. contra eos, qui per prouidentiam Dei necessitatem imponebant euentibus contingentibus, disputans, prope finem ait: *Superuacuum etiam pugna est, in continente & incontinente, rationis & cupiditatis. si enim necessariò constitutum & definitum est hoc agere, hoc non agere, quis vsus dissensionis in eo, & discordiæ?* Quod argumentum primariò pertinet ad materiales actiones, inter quas immediatè ac per se pugna versatur.

23. Beda tom. 8. in lib. qq. q. 13. post med. *Dominus*, inquit, *ab æterno Sanctis eius vitam æternã prædestinauit, & similiter causam vitæ æternæ, meritum Sanctis eius prædestinauit. Reprobis autem mortem æternã: sed non mortis æternæ causam, quia nulli Deus peccata sua prædestinauit, reprobis autem mortem æternam, sed non mortis æternæ causam; quia nulli Deus peccata sua prædestinauit. Non est enim in Dei dispositione, quomodo peccator peccet, sed tamen, cum sciat eum peccaturum, mortem ei præordinat, vt verus iudex.* Quod fusiùs explicat postea monstrans futuritionem actionis, quam non Deus, sed liberum arbitrium operaturum est, præsupponi in diuina præscientia, vt impiis mortẽ prædestinaret.

24. Hugo Victorinus de Sacrament. lib. 1. p. 2. cap. 18. à medio. *Præsciuit autem quædam quæ facturus non fuit quia præsciuit omne, quod futurum fuit, in quo quædam futura fuerunt, quæ facturus fuit quædam, quæ permissurus. Propter hoc aliquid amplius* *Prædestinatio aliquid amplius quã præscientia habet.* *prædestinatio habere videtur, quam præscientia. quia præscientia etiam de alieno est: prædestinatio autem nisi de proprio esse non potest. De prouidentia Dei, & quod duplex est prouidentia Dei: in suis & alienis.*

25. Gratianus cap *Vasis iræ* 23. quæst. 4. variis locis Prosperi hinc inde collectis, docet eandem sententiam, quam hucusque retulimus.

26. Consonat Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 21. vbi docet, *non diuino, inexpugnabilique iudicio, in diaboli laqueum proditorẽ incidisse.* *Cyrillus.* Quod si foret prædestinatus & physicè prædeterminatus ad materialem actionem proditionis: eiusmodi prædestinatio foret diuinum, inexpugnabiléque iudicium, quo incidisset in laqueum diaboli.

27. Consonat etiam Arnobius in comment. ad Psalm. 117. vbi postquam multa dixerat de fiducia in solo Deo, & non in viribus liberi arbitrij collocanda; præoccupat eos, qui eius doctrinam ad prauum sensum detorquere possent, dicens: *Nunc fortè audiat me, prædestinationem docens, &* *Arnobius.* *arbitrium hominum infringens: putet me libertatem arbitrij ita excludere; vt peccantes existimem, Dei abiectione peccare. Quod peccamus, nostri arbitrij docebimur, qui contemnimus gratiam.* & post pauca: *Si verò boni aliquid fecerimus, imputabimus largitori.*

28. *Prædestinatio, præscientia faciendorum.* Cùm prædestinatio sit præscientia eorum, quæ Deus facturus est, si prædestinatio Dei causaret opera mala, eadem causaret præscientia. Consequens autem esse falsum, notat communis Patrum consensus existimantium diuinam præscientiam non esse causam, vt præsciti malè operentur, & praua opera non ideo esse futura, quia *Præscientiã causam non esse mala operationis, Patrum sententia.* Deus præscit, sed potiùs, quia talia opera futura sunt à Deo præsciti. Quos Patres retulimus præcedenti tomo de Scientia disp. 33. sect. 2. 3. & 4. Nunc satis erit Epiphanij testimonium atque Iustini.

29. Epiphanius lib. 1. hæresi 38. ait: *Tametsi dicat Scriptura, Christum voluisse cruci tradi; aut etiam si dicat Scriptura absurditates, in extremis diebus per nos perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis, qui iniqua facimus, excusationem inuenerit, Scripturæ testimonium producens, vaticinantis hæc futura. Non enim quia dixit Scriptura, facimus; sed quia facturi eramus, Scriptura prædixit propter Dei prænotionem.* Vides quam sollicitè Epiphanius Dei præscientiam, & prædictionẽ liberet, ne causa sit determinans ad actiones absurdas, ne rationem inde possint accipere, vt excusentur homines à malitia.

30. Iustinus in dialogo cum Tryphone prope finem notat, *non esse Deum in causa, vt prædestinati fiant iniusti siue Angeli, siue homines, sed sua quemque culpa talem esse, qualis apparebit.* & post pauca: *Quod si verbũ Dei prædicit omnino, quosdam Angelos & homines damnandos; ideo prædicit quia præsciuit incorrigibiles, non quia tales à Deo facti sint.*

31. Postremò non minus impropriam locutionem esse, si Deus dicatur mala prædestinare; quàm si dicatur mala facere, quia permittit; notat Anselmus lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 2. ante med. dicens: *Prædestinatio non solùm bonorum est, sed* *Anselmus.* *malorum potest dici. Quemadmodum Deus mala, quæ non facit, dicitur facere, quia permittit.* & post pauca: *Non est ergo inconueniens, cum hoc modo prædestinare, dum malos & eorum mala opera non corrigit.*

32. *Prædestinatur peccatorum permissio.* Prædestinatur tamen permissio peccatorum, quoniam permissio bona est; eámque Deus vult & facit.

SECTIO II.

Solutiones contrariæ sententiæ refutantur.

1. PRima solutio est. Prædestinatio & prædefinitio significant interiorem actum Dei, proptereáque supra formale & non supra materiale appellant

appellant iuxta regulam Summulistarum. Quapropter quando Concilia & Patres negant prædestinari mala opera, intelligunt, non prædestinari formalem rationem malitiæ.

Refutatur primò.

2\. Hæc solutio primam sui ipsius impugnationem suppeditat, quoniam secundum prædictam regulam Logicæ, prædestinatio, & prædefinitio appellant supra formale termini, cui adiunguntur; sed à Patribus sectione 1. citatis adiunguntur sæpe concupiscentiæ desiderio, volitioni, dilectioni, & actibus: ergo appellabunt supra formalem rationem horum terminorum, quæ realis est, ac subinde negabunt, eiusmodi realitatem prædestinari.

Prædestinatio, & præscientia eodem modo supra mala & bona appellat.

3\. Refutatur secundò, quoniam prædestinatio, prædefinitio, & præscientia Dei, quando à Scriptura sacra & omnibus Patribus refertur ad opera bona, non solùm appellat supra rationem formalem bonitatis; sed etiam supra materialem entitatem operum. Et quamuis in re significata sit magnum discrimen inter bona & mala opera; nihilominus ex modo significandi prædestinatio, prædefinitio, & præscientia eodem modo appellat supra bonas actiones, sicut appellat supra actiones malas. Confirmatur, quoniam nisi prædestinatio & prædefinitio appellarent etiam supra materialem entitatem bonorum operum, nihil valeret argumentum, quo Theologi omnes colligunt etiam materiales actiones bonas per realem & veram efficientiam produci à prædestinatione ac prædefinitione diuina, quoniam Deus ea prædestinauit, & prædefiniuit, quæ facturus est.

Theologorū argumentum nihil valeret.

Refutatur tertiò.

4\. Vnde refutatur tertiò, quia Deus ea prædestinat quæ facturus est, sed non facit solummodo rationem formalem bonitatis; sed immediatè facit materialem entitatem operis boni. Ergo illam etiam prædestinat. Rursus, quæ prædestinatio affirmatur de bonis operibus, eadem ipsa de malis operibus negatur: vt constat ex omnibus testimoniis adductis sect. 1. sed de bonis operibus etiam pro materiali prædestinatio affirmatur. Ergo de malis operibus etiam pro materiali prædestinatio negatur.

Termini cōplexi appellatio.

5\. Refutatur quartò, quia saltem quando terminus complexus est, ad quem refertur vox significans interiorem Dei, aut hominis actionem; tunc supra vtramque partem illius complexi & proprium vtriusque partis significatum appellare debet: vt constabit obseruanti plurimas propositiones Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum, ex quibus vnum, aut alterum exemplum sufficiet. Iacob. Act. 15. *Notum* inquit, *à sæculo est Domino opus suum: propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum.* Vbi ex vi sermonis non solùm significatur, Deū à sæculo cognouisse opus sub ea præcisè ratione formali, qua constituitur suum: sed primariò ex intentione Spiritus sancti significatur, Deum à sæculo cognouisse quascumque operationes ad Ecclesiæ augmentum facturus erat in tempore. Insuper quando Iacobus suam dicit sententiam, & iudicat, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur, non solùm iudicat, non esse causandam formalem rationem inquietudinis, sed etiam iudicat, non esse imponenda materialia opera legis, vnde inquietudo poterat oriri.

Actor. 15.

Psal. 118.

6\. Præterea Psalm. 118. omnium iustorum nomine Dauid *omnem viam iniquam odio habuit.* Nec tamen existimare licebit, satis esse quibusliber iustis malitiæ rationem formalem odisse, quamuis non oderint materialem actionem idololatriæ, blasphemiæ, periurij, & aliorum peccatorum. Sic igitur in præsenti quando Concilia, & Patres decernunt, non esse prædestinata mala opera, malam voluntatem, concupiscentiam, & similia, non debemus intelligere tantum rationem formalem malitiæ; sed simul etiam actionem materialem.

Quintò refutatur, quia cum communis modus loquendi non solùm apud sacros, sed etiam apud prophanos Scriptores non ferat illas præcisiones, quas ex Summulistarum legibus adducit prædicta solutio, oportuisset Concilia & Patres distinctione aliqua declarasse, prædictam præcisionem malitiæ, si eam voluissent intelligi. At eam non solùm non explicuerunt, sed etiam manifesta dederunt indicia, quod loquantur etiam de materiali actione; vt ex præcedentibus & sequentibus refutationibus constat. 7.

Prædictam præcisionem Patres declarare debuissent.

Sextò, quia quando Concilia & Patres in præcedenti section. citati adiungunt exclusiuam dictionem *tantùm*, vel *solùm*, vt tantùm bona fuerint prædestinata; nomine bonorum intelligunt (vt eorum communis vsus fert) non bonitatem transcendentalem, sed moralem virtutis. Nam quando de humanis operibus agitur, nunquam inueniuntur à Conciliis & Patribus appellari bona illa opera, quæ realiter & quidditatiuè contraria sunt actibus virtutum diuina lege præceptis. Nunquam enim inuenies ab illis appellari bona opera materialem actionem odij Dei, idololatriæ, blasphemiæ, aut similes. Cum ergo à diuina prædestinatione excludant manifestè, quæcumque non censentur nomine bonorum operum; consequens est, vt excludant materiales actiones quorumcumque peccatorum. Porrò prædictam exclusiuam dictionem adiungunt Valentinum Concil. Leo Nonus, & Prosper sect. 1. citati num. 6. 7. 12. & 15. 8.

Quomodo intelligēda Patres exclusiuam aliquā adiungentes.

Septimò, quoniam ea mente Concilia & Patres negant, prædestinari mala opera, vt Deo tanquam authori & causæ, non ipsa opera, sed eorum mera permissio tribuatur. At verò non solùm ad formalem rationem malitiæ; sed etiam ad materialem illius actionem pertinet mera permissio: vt ostendimus tota disput. 31. & 32. Quapropter ad materialem etiam actionem pertinet prædestinationis negatio. Confirmatur, quoniam sicut voluntas & causalitas Dei excluditur permissione mera, supra disputatione 31. sectione 1. ita etiam excluditur prædestinatio, quæ quidditatiuè includit aut supponit voluntatem, & necessariò infert causalitatem. 9.

Qua mente Concilia, & Patres mala prædestinari negent.

Confirmatio.

Octauò, quia si Deus prædestinaret ad materialem actionem odij Dei: eo ipso, saltem indirectè, & consequenter prædestinaret ad formalem rationem malitiæ: quia vellet aliquid ex quo necessariò, & inseparabiliter malitia consequitur. At verò, qui vult & intendit Antecedens, eo ipso saltem indirectè, & ex consequenti vult, quod per se necessariò & inseparabiliter est consequens: vt in simili notatum est disput. 32. sect. 7. num. 16. 10.

Etiam Deus formalē rationem malitiæ prædestinaret.

Refutatur nonò, quia Concilia & Patres in sectione 1. citati, etiam illa quæ non faciunt expressam mentionem materialis operis, aut voluntatis; attamen ita condemnant malorum prædestinatio 11.

destinationem, vt illi subiungant possibilitatem oppositi boni. Hæc autem possibilitas nou minus impediretur, prædestinando materialem actionem, quàm prædestinando formalem rationem malitiæ. Si enim prædestinaretur materialis actio odij Dei; per illam non minus impediretur possibilitas diligendi Deum, quàm si prædestinaretur eiusdem odij malitia, quod idem intellige de reliquis actionibus peccatorum. Quapròpter, vt ex negata prædestinatione mali colligi rectè possit illa conclusio, quam infert Arausicanum, & Valentinum Concilium (citata sectione præcedenti uum. 3. & 4.) videlicet, homines posse quæ ad salutem pertinent, si laborare voluerint, adimplere: atque impios esse posse aliud, quàm sunt, necessarium est, etiam materiales actiones non esse prædestinatas.

Prædestinando materialem actionẽ oppositi boni possibilitas impeditur.

12. Secunda solutio respondet prædestinationis nomine solam prouidenriam supernaturalem in ordine ad finem supernaturalem infallibiliter consequendum intelligi: ea verò de causa, licet materiales actiones peccarorum prædefiniantur à Deo, non tamen prædestinari.

13. Sed refutatur primò, quia licet nonnunquam prædestinationis nomen ita restringatur ab Augustino & aliis Patribus, sicut de prædestinatione Sanctorum cap. 10. prædestinationem, definit, esse gratiæ præparationem: atque ita communiter Theologi prædestinationem à tota reprobatione distinguunt. Nihilominus circa præsentem articulum de malorum operum prædestinatione refutanda, manifestè nomen prædestinationis extenditur etiam ad prouidenriam non supernaturalem, quæ non dirigitur ad finem supernaturalem gratiæ; sed ad finem iustitiæ punitiuæ in æterno supplicio damnatorum. Sic enim loquuntur Valentinum Concilium cap. 3. Prosper ad 10. obiectionem Vincentianam, & ad 14. & 15. caput Gallorum, Fulgentius, Isidorus, Beda, & Hypognostic. citati sect. 1. num. 6. & 15. & 16. 18. & 20.

Prædestinationis nomen aliquando restringitur, aliquando extenditur.

14 Eorum verò loquendi modus de prædestinatione ad æternum supplicium, desumptus est ex Augustino lib. 15. de Ciuitate cap. 1. ante med. distinguẽre, *duas societates hominum: quarum est vna, quæ prædestinata est in æternũ regnare cum Deo: altera æternũ supplicium subire cum diabolo.* Et lib. 21. de Ciuit. cap. 24. prope initium. *Licet adhuc*, ait, *in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo.* Sic etiam in Psal. 13. illa verba: *Non est, qui faciat bonũ: non est vsque ad vnum.* exponit intelligenda esse *in eo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum.* Cuius sententiæ lectione excitatus est Monimus, vt suo Magistro Fulgentio quæstionem proponeret, quam toto lib. ad Monimum dduendam suscipit Fulgentius, vt constat ex illius cap. 3. Neque refutat Fulgentius eum modum loquendi, sed potius admittit: vt constat ex eodem lib. 1. præsertim cap. 13. initio cum ait: *Proinde potuit, sicut voluit prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iustitiam: quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam.* Similia docet sequenti cap. 14. & cap. 28. ante med. & Hypognosticon lib. 6. à medio dicens: *Perituris pœnam esse prædestinatam.* Et in eodem lib. prope init. & ante med. indifferenter vtitur nomine prædestinationis, & præordinationis.

Augustinus. *Psalm 13.* *Fulgentius.*

15. Refutatur secundò, quia hæretici, quando affirmabant, impiorum opera prædestinari à Deo, non intendebant asserere, supernaturalem esse illam prouidentiam, & ordinatam ad gloriam electorum infallibiliter consequendam; sed tantum intendebant, per diuinam prouidentiam esse prædefinita opera mala, & ad finem æternæ damnationis destinata: vt colligi potest ex lib. 6. Hypognost. ex Prospero ad cap. Gallorum & obiectiones Vincentianas, & Fulgentio ad Monimum locis in præcedenti sect. citatis. Cum igitur Conciliis & Patribus nullum immineret bellum circa supernaturalitatem istius prouidentiæ; non possunt eorum decreta referri ad solam supernaturalem prouidentiam refutandam, non refutando eam, quam hæretici asserebant, prouidentiam circa impiorum opera causanda per diuinum decretum.

Hæreticorũ mens circa malorũ prædestinationẽ.

16. Refutatur tertiò, quoniam eadem Concilia, & Patres ad confirmandum dogma prædictum nunquam vtuntur eo argumento, quoniam pœna ad quam reprobi prædestinantur, non est finis supernaturalis, quod tamẽ satis erat in promptu, si prouidentiæ supernaturalitatem præcipuè negare intenderent; sed eo semper vtuntur argumento, quoniam Deus, quæ facturus non est, non prædestinat. Denique de nomine potiùs, quàm de re contenderent, cum eisdem hæreticis; si concederent diuino decreto præordinatum esse ac prædefinitum, vt homines ad tales actiones antecedenti necessitate impellerentur, & solummodò negarent prædestinari, eo quod prædestinatio supernaturalitatem significaret, quam hæretici non intendebant asserere.

Refutatur quartò.

17. Tertia solutio respondet, limitando prædestinationem materialis actionis, vt illa non prædestinetur secundùm quod est initium & fundamentum ad quod consequitur deformitas.

18. Nihilominus refutatur primò, quia esse initium & fundamentum, ad quod consequitur deformitas; hæc inquam formalitas vel est aliquid reale, vel non. Si est aliquid reale, eo ipso ius vendicat, vt prædestinetur, prædefiniatur, & physicè prædeterminetur à Deo propter leges vniuersales, cuiuscumque entitatis, quas præscribunt physicæ prædeterminationis Authores, & quibus contendunt etiam materiales actiones peccatorum à Deo prædefiniri atque prædestinari. Si verò illa formalitas non est entitas, eo ipso non est actus, nec voluntas, nec dilectio, nec concupiscentia, de quibus Concilia, & Patres in sect. 1. citati pronnntiant, non esse prædestinata. Quapropter ad eorum explicationem non erit satis respondere; prædictam formalitatem, quæ non est ens reale, non esse prædestinatam. Necessarium namque fuerit concedere, aliquos actus, volitiones, dilectiones, concupiscentias non esse prædestinatas.

19. Refutatur secundò, quia si prædicta formalitas initij atque fundamenti non esset entitas; at saltem necessariò supponeret aliquam formalitatem realem, propter quam inseparabiliter copulatur huius actionis realitati potius, quàm alterius. Alioqui eadem formalitas initij atque fundamenti, ad quod consequitur deformitas, coniungi posset cum materiali actione diligendi Deum toto corde, sicut coniungitur cum materiali actione odij Dei.

20. Vnde sumitur tertia & præcipua refutatio. Si enim Deus libero suæ voluntatis affectu determinatus, hunc hominem prædestinat, vt hic & nunc

Tertia, & præcipua refutatio.

& nunc eliciat totam realitatem, & omnem quidditatiuam rationem odij Dei: cùm in illa claudatur essentialiter realis contrarietas cum Dei amore, diuina lege præscripto, & ex hac reali contrarietate per se, ac necessariò consequatur esse initium, atque fundamentum deformitatis, & malitiæ; consequens est, vt Deus prædestinauerit realem illam contrarietatem, atque eo ipso, vel formaliter & directè, vel saltem virtualiter indirectè, & ex consequenti prædestinauerit formalitatem illam initij atque fundamenti deformitatis. Cuius rationis robur constat ex disputat. 27. tota section. 3. præsertim num. 24.

21. Quarta solutio peculiariter ad illud argumentum attinet, quod supra sect. 1. n. 6. 12. 15. & 18. Concilium Valentinum, Prosper & Fulgentius attigerunt. Nam contrariæ sententiæ à nostris obiicitur ita: Quidquid Deus operatur, pertinet ad iustitiam, vel misericordiam, iuxta illud Psalm. 24. *Vniuersa via Domini misericordia & veritas.* Sed prædeterminare voluntatem ad materialem actionem primi peccati non pertinet ad iustitiam, nec ad misericordiam: ergo, &c.

Psalm 24.

22. Respondent. Prædeterminare voluntatem ad actum peccati, in quantum actus est, pertinet ad Dei misericordiam; quatenus per illam motionem reducit potentiam ad actum secundum, & eam liberat à quodam defectu, qui est carere actu secundo, & esse in potentia ad illum. Omne enim, quod est in potentia, in quantum huiusmodi quodammodo imperfectionem importat, cùm ex hoc recedat à perfectione Dei, qui est purus actus. Similiter etiam talis motio, & prædeterminatio ad actum peccati, in quantum actus est, pertinet ad iustitiam, in quantum eam operatur secundùm modum conuenientem suæ sapientiæ & bonitati, & secundum modum creaturæ rationalis, qui in libertate consistit. Addunt alij, eam esse rationem iustitiæ, quoniam debitum est naturæ causarum secundarum, vt à Deo præmoueantur & applicentur.

Prædeterminare ad actū peccati, ad misericordiam, & iustitiam Dei pertinere, aliqui putarūt.

23. Hanc solutionem confirmant authoritate S. Thomæ 1. part. quæst. 21. art. 4. Verùm ille nullum solutioni fundamentum præbet, sed potius impugnationem: cum manifestè doceat in corpore, iustitiam & misericordiam propriè non dici, nisi comparatione rationalis creaturæ. At verò illa præcisa formalitas reducendi potentiam ad actum secundum, & liberandi à defectu, qui est carere actu secundo, non est misericordia comparatione rationalis naturæ, qua ratione rationalis est; sed solummodò considerando illam sub communi & abstracta ratione potentiæ, qualis est potentia materiæ ad formam, vel ignis ad comburendum.

Refutatur.

24. Confirmatur primò, quia quælibet natura rationalis in quantum rationalis, quando reducitur ad actum odij Dei, etiam in quantum actus est, coniicitur in miseriam longè grauiorem, quàm si prorsus careret actu, & quilibet sapiens ac prudens præoptaret, actu carere potius, quàm odisse Deum, quia Deus est quidditatiuè sapientia & amor boni, à quibus perfectionibus, qui Deum odio prosequitur, recedit longiùs, quàm qui caret omni actu. Ergo prædeterminare ad materialem actionem odij, non est, rationalem naturam liberare à miseria & defectu, ac proinde non est opus misericordiæ.

Confirmatur secundò, quoniam Concilium Valentinum, Prosper, Fulgentius, & Hypognosticon citati sect. 1. num. 6. 12. 15. 18. 19. 20. manifestè agunt de illa tantùm iustitia & misericordia Dei, quæ respicit naturam rationalem, prædestinando illi bona, vel supplicia retribuendo iusto iudicio, vt constabit repetenti singula. Vnde interponunt nomina gratiæ, & iusti iudicij, atque retributionis: maximè quoniam prædictum sentiendi modum hauserunt ex Augustino multis in locis, qualis est liber 2. de Peccator. merit. & remiss. cap. 18. post med. *Quibus hoc Dominus donare voluerit, eius misericordia est, non meriti illorum: quibus autem noluerit, veritatis est. Iusta namque peccatoribus pœna debetur, quoniam misericordiam & veritatem diligit Dominus Deus: & misericordia & veritas occurrerunt sibi: & vniuersa via Domini misericordia & veritas. Et quis explicet quam crebrò hæc duo coniuncta diuina Scriptura commemoret? Aliquando etiam mutatis nominibus, vt gratia pro misericordia ponatur. Vnde est: Et vidimus gloriam eius, gloriam, tanquam vnigeniti à Patre plenum gratia & veritatis. Aliquando pro veritate iudicium, sicut est: Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.* Quapropter ad horum Patrum testimonia verificanda non sufficit ille modus misericordiæ atque iustitiæ, qui communis est omnibus operibus Dei, etiam illis, quibus administrat irrationales creaturas. Hic autem modus est, secundum quem misericordia dicitur remotio cuiusque defectus, & iustitia dicitur conueniens ordo & proportio rerum, de quo S. Thomas 1. part. quæst. 21. art. 4. & videri possunt Scholastici cum Magistro in 4. dist. 46. initio & fine. 25.

Augustinus. *Psalm 83, Psalm. 84.* *Psalm. 24.* *Ioan. 1.* *Psalm. 100.*

Vnde sumitur tertia & principalis confirmatio; quoniam quidquid Deus statuit facere circa creaturam rationalem, in quantum rationalis est, pertinet vel ad gratuitam misericordiam propriè dictam, vel ad retributionem iustitiæ punientis per iustum iudicium, & retribuentis pro culpa dignum supplicium: vt ex nuper citatis Concilio & Patribus constat: sed prædeterminare materialem actionem primi peccati, ad neutrum membrum gratiæ, vel iustitiæ punitiuæ pertinere potest. Ergo Deus hoc non statuit facere circa creaturam rationalem, in quantum rationalis est, & humano, atque imputabili modo operatur. 26.

Tertia, & principalis confirmatio.

Confirmatur quartò, quia talis modus operandi, non est conueniens sapientiæ, ac bonitati Dei: vt ex omnibus disputationibus præcedentibus constat; præsertim disp. 27. sect. 5. & 6. & tota disp. 30. & 33. Ac proinde nec illam rationem iustitiæ participat, quæ communis est omnibus operibus Dei, etiam illis, quibus muscas & araneas agit ad suas operationes. Confirmatur quintò, quoniam contradictionem implicat, vllo modo deberi voluntati creatæ, vt à Deo applicetur, & determinetur ad odio prosequendum Deum, etiam quoad materialem illius actionem: vt ostendimus disp. 29. 27.

Quinta confirmatio.

SECTIO

SECTIO III.

Finis creandi liberum arbitrium, & cæteras res vniuersi non patitur prædeterminari peccatorum actiones.

1. *Assertionis probatur.*

QVæ in titulo continetur assertio, probatur hoc syllogismo. Quicumque finis à Deo procuratus & causatus in rerum administratione, idem fuit intentus in earumdem rerum creatione: sed materiales actiones peccatorum non sunt finis intentus à Deo in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum. Ergo materiales actiones peccatorum non sunt finis procuratus & causatus in administratione liberi arbitrij, atque rerum omnium. Vnde consequens est, non esse physicè prædeterminatas easdem actiones: nam quod physicè prædeterminatur, efficaciter procuratur, vt fiat à nobis, atque causatur à Deo, vt à nobis fiat.

In creatione liberi arbitrij non intenduntur peccatorum actiones.

2. *Quidquid in rerum administratione Deus causat, id in rerum creatione procurat.*

Maior explicatur, & confirmatur, nam Deus in rerum creatarum administratione non mutat intentionem, quam habuit, quando illas condidit, nec operatur contrarium suæ intentionis: quapropter quos effectus Deus in rerum administratione procurat & causat, eosdem in rerum creatione intendebat procurare & causare postea. Vnde si Deus in administratione liberi arbitrij creati, & rerum omnium, quibus libetum arbitrium vtitur, procurat, & causat, vt materiales peccatorum actiones eliciantur à libero arbitrio creato; consequens est, vt easdem sibi tanquam finem proposuerit, quando liberum arbitrium, & cæteras res creauit. Loquor de fine immediato, quidquid sit de vltimo & vlteriori fine, ad quem peccatorum actiones destinentur.

3. *Finis à Deo intentus in liberi arbitrij creatione.*

Minor probatur, quia finis intentus à diuina prouidentia in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum fuit semper, vt per cognitionem, & amorem liberè adhæreret Deo, vt constabit ex sequentibus testimoniis Scripturæ & sanctorum Patrum. Huic autem fini directè contrariæ sunt materiales actiones peccatorum: quippe quæ physicè & realiter pugnant cum Dei cognitione & amore. Quemadmodum error quilibet, siue ad idololatriam, siue ad hæresim, siue ad aliam sectam pertineat, physicè atque realiter contrarius est veræ cognitioni Dei: & materialis actio odij Dei physicè & realiter contraria est amori Dei. Cum igitur contradictionem implicet, fines incompossibiles fuisse à diuina prouidentia intentos; consequens est, vt materiales actiones peccatorum non fuerint finis intentus à Deo in creatione liberi arbitrij, & cæterarum rerum.

Fines incompossibiles à Deo intendi impossibile.

4. *Prima confirmatio.*

Totus hic discursus confirmatur primò, quoniam si quis dixerit finem intentum à Deo in quorundam hominum creatione fuisse, vt Deum cognoscant & diligant; cæterum in aliorum hominum creatione finem fuisse, vt illi homines eliciant materiales actiones infidelitatis, odij Dei, aut aliorum peccatorum: ille imprimis contradicet communi Sanctorum dogmati ex literis sacris collecto, quo doctri-

naliter de hominibus in genere, & absque vlla exceptione sancitur creatos esse, vt Deum cognoscant, & diligant; insuper quæcumque in eorum vsum cedunt, siue prospera, siue aduersa ad eundem finem dirigi, quantum est ex parte diuinæ prouidentiæ.

Sed prætereà impugnatur secundò, supponendo, collectionem hominum, qui ab Orbe condito ad finem vsque damnantur, esse incomparabili excessu maiorem electorum numero. Quapropter si diuersæ forent intentiones Dei in creatione diuersorum hominum, & vna tantùm illarum foret verbis explicanda, debuisset affirmari ea potius intentio, quæ ad multitudinem hominum tantò maiorem pertinet: ac proinde non fuisset absolutè dicendum, homines creatos esse ad cognitionem, & amorem Dei; sed potius foret absolutè dicendum, homines creatos esse ad materiales actiones idololatriæ, hæresis, odij Dei, blasphemiæ, periurij, homicidij, adulterij & aliorum scelerum. Hoc autem consequens quantum repugnet Scripturæ & sanctis Patribus, constabit statim. 5.

Reprobi numero plures quàm electi.

Confirmatur tertiò, quoniam artifex, faciens instrumentum intendit illum vsum instrumenti, ad quem frequentiùs, & vt plurimùm eo instrumento vtitur. Quapropter si Deus libero arbitrio, cæterisque potentiis hominum, atque vniuersis rebus totius mundi, tanquam instrumentis vtitur, vt faciat elici materiales actiones peccatorum: cum hic vsus sit longè frequentior, quàm bonarum actionum, consequens erit, vt Deus hunc vsum intenderit, quando hæc instrumenta fecit. 6.

Confirmatur quartò, quia nullus sapiens artifex fabricatur instrumentum, intendens abusum instrumenti contrarium illius vsui: sed liberum arbitrium & cæteræ res creatæ sunt instrumenta Dei, & materiales actiones peccatorum sunt tealis & positiuus abusus horum instrumentorum. Ergo Deus non est fabricatus liberum arbitrium & cæteras res creatas intendens, vt producantur materiales actiones peccatorum. 7.

Liberum arbitrium, & res creatæ instrumenta Dei.

Restat igitur probare, in rerum omnium creatione, eam fuisse, quam diximus, intentionem Dei, quam pro varietate authoritatum distribuo in quatuor capita. Nam de toto simul homine loquuntur testimonia quædam: & horum erit caput primum. Secundum peculiariter aget de libero arbitrio. Tertium de potentiis hominis generaliter. Quartum de quibuscumque rebus creatis. 8.

Testimoniorum quatuor capita.

In primis ergo cognitionem & dilectionem Dei, & consecutionem æternæ vitæ fuisse finem primariò intentum à diuina prouidentia in creatione hominis, & omnium potentiarum eius, præsertim liberi arbitrij, significatum est Genes. 1. cùm ait: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis vniuersæque terræ.* Vbi communiter Patres imaginem & similitudinem intelligunt liberum arbitrium, Dei cognitione & amore, omnique iustitiæ & sanctitatis genere illustratum, hæc enim est præstantissima similitudo Dei. 9.

Primum testimoniorum caput.

Genes. 1.

Liberum arbitrium imago Dei.

Rursus præfecturam, per quam præesse de- 10.

ſua prædefinitione conſtituiſſet hunc hominem phyſicè prædeterminare ad materialem actionem odij Dei: iam hæc auerſio, quæ in odio quidditatiuè clauditur, fuiſſet diuinæ conſtitutionis, & non propriæ voluntatis.

41. *Mercurius.* Facit ad hanc rem illud argumentum à ſimili, quo Mercurius Triſmegiſtus vtitur, dicens: *Quemadmodum faber ferrarius rubiginem ferro non introducit, neque generator cœnum, & ſordes animatis corporibus: ſic item Deus author malorum hominibus neutiquam eſt.* Refert Feuardent. in Irenæum lib. 4. c. 77. fine.

42. *Iſaiæ 54.* Ex quibus omnibus colligitur, neceſſariò admittendum eſſe commentarium Hieronymi ad illa verba Iſaiæ 54. *Ecce ego creaui fabrum, ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum, & ego creaui interfectorem ad diſperdendum. Hoc eſt*, inquit Hieronymus, *creaui diabolum omnium malorum artificem, non neceſſitate naturæ, ſed mentis arbitrio. Qui ſuſcitauit incendia, & proferet contra te vaſa. Quales fuerunt Simon, & Elimas Magi, Petro & Paulo Apoſtolis reſiſtentes. Ego creaui interfectorem eorum, qui increduli ſunt futuri. Non quo ego ſim cauſa perditionis eorum, ſed quò creatus aduerſarius ad pugnandum, & victis perditio, & victoribus cauſa ſit præmiorum.*

SECTIO IV.

Murmurationes & querelas hominum de ſuppliciis, ſequeretur eſſe iuſtas, ſi prædeterminaret Deus materiales actiones peccatorum.

1. *Quinque rationibus titulo ſequela probatur.* AD eam ſequelam probandam, quæ continetur in titulo, diriguntur quinque rationes, quarum tres priores præſens ſectio dabit, & reliquæ duæ tractabuntur ſectione ſequenti.

2. *Querela hominum.* Prima igitur ratio ſit, quoniam vera probaretur eſſe querela hominum dicentium Deum ex odio, & libidine puniendi cunctas eorum res diſpoſuiſſe, & accommodaſſe etiam illas, quæ maximè videbantur beneuolentiæ indicia, beneficiorum numero cenſenda, & ad ſpiritualem vtilitatem, & præmij conſecutionem deſtinata. Quod vt aliquo ſingulari probetur, exempli cauſa, conſideranda erit hiſtoria Numerorum 13. & 14. cap. cuius notitia præſuppoſita, ſi Deus prædeterminaſſet materiales actiones, quibus Hebræorum populus contra Deum incredulus, & rebellis fuit; inſuper eiuſmodi prædeterminationem deſtinaſſet ad finem oſtendendi iuſtitiam in eorum punitione; ſequeretur, citra iniuriam & falſitatem pronuntiari potuiſſe illa verba, quæ Moyſes vitio vertit, atque blaſphemiæ Deuteronom. 1. cum ita
Deuter. 1. exprobrat: *Et noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atque dixiſtis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Ægypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.*

3. *Exod. 32.* Meritò igitur Moyſes Exodi 32. Deum iratum atque dicentem: *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos*; hac oratione placauit? *Ne, quæſo, dicant Ægyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra.* Quam rationem iterauit Deu-
Deuter. 9. teronom. 9. prope finem: *Ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxiſti nos. Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus eſt eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in ſolitudine.* Eſt igitur contumelioſa Deo talis mens & affectus, quo determinauerit illius populi materiales actiones, vt omnes in deſerto, vel gladio, vel ſerpentum morſibus, vel aliis cladibus interficeret.

4 *Conqueri potuiſſe Iudas.* Potiori adhuc ratione conqueri potuiſſet Iudas, quod fuerit aſſumptus ad dignitatem Apoſtoli, ſcholam, & familiaritatem Chriſti, creditàque fuerit ſibi totius collegij procuratio; ſi ea omnia deſtinabantur ad eum finem, vt Deus voluntatem Iudæ phyſicè prædeterminaret ad materialem affectum auaritiæ intenſiſſimum, quo realiter pecuniam amaret, & pluris æſtimaret quàm Chriſtum; vnde puniretur in præſenti ſæculo, atque futuro. Cui ſimilis erit ratio propter quam conqueri poſſit de diuina prouidentia quicumque periculis mundi ad perfectionis ſtatum vocatus, poſtea prædeterminatur à Deo ad materiales actiones apoſtaſiæ, & aliorum ſcelerum, propter quæ ſupplicio damnetur æterno.

5. *Confirmatur ex Auguſtino.* Hæc ratio confirmatur teſtimonio Auguſtini in libro quæſtionum ex vtroque mixtim, videlicet, teſtamento quæſt. 115. initio dicentis: *Qui lege data cogit homines contra id quod nati ſunt, facere, ſciens, non poſſe mutare naturam: ad hoc vtique legem dediſſe videtur, vt haberet occaſionem, qua crudelitatem ſuam de nece hominis ſatiaret. Vt quid enim prohibet, quod ſcit, auerti non poſſe? Aut quemadmodum damnat hominem, qui non fecit, quod facere non potuit? Si autem iniuſtum videtur, vt eſt, quia iſtud ſentire de Deo nefarium eſt: rectè & ſalutari ratione legem dedit, ſciens, hominem poſſe continere ſe ab eo quod prohibet lex.*

6. Quamuis Auguſtinus ibi directè pugnet contra Mathematicos, qui aſſerebant virtute fatorum quoſdam homines naſci malos; alios verò bonos nihilominus illius ratio vim habet eandem in quacumque neceſſitate, quam arcere non ſit in hominis poteſtate; ſed independenter à ſua libera electione impoſitam ſibi ſuſtineat. Cuiuſmodi eſſe phyſicæ prædeterminationis neceſſitatem, oſtendimus tomo præcedenti diſputationibus multis, præſertim diſputatione 35. & diſputatione 48. multiſque ſequentibus. Quapropter eadem argumentandi forma retenta per ſolius materiæ variationem pro *natura* & *fato* ponendo *prædeterminationem*, & *prædeterminatum*; ſic poſſumus cum Auguſtino argumentari: Qui lege
Argumentum. data cogit homines contra id, quod prædeterminati ſunt, facere, ſciens non poſſe mutare prædeterminationem, ad hoc vtique legem dediſſe videtur, vt haberet occaſionem, qua crudelitatem ſuam de nece hominis ſatiaret. Vt quid enim prohibet, quod ſcit auerti non poſſe? Aut quemadmodum damnat hominem, qui non fecit, quod facere non potuit?

7. Confirmatur primò, neque enim diſcrimen aſſignari poteſt, eo quod neceſſitas fati à creaturis, ſed phyſicæ prædeterminationis neceſſitas imponatur à Creatore. Nam illi Mathematici, contra quos Auguſtinus in prædicta quæſtione diſputabat, dicebant, *ſemel Deum ſtatuiſſe totum*

mundi rationem, & ministris sideribus tradidisse, quæ neque retro, neque nunc fieri possunt; vt loquitur Augustinus ibi col. 6. At physicæ prædeterminationis authores dicunt, semel Deum statuisse totius mundi rationem, & ministris caussis secundis, tanquam diuinæ operationis instrumentis per physicam prædeterminationem tradidisse, quæ neque retro, neque ante fieri possunt, nisi prout prædeterminata sunt.

8. Confirmatur secundò, quoniam fati necessitas, quam asserebant Mathematici, non erat in sensu diuiso, sed tantùm in sensu composito: cum illi faterentur Deum diuersis hominibus statuere potuisse aliter, quàm de facto statuit; & orationibus aliter obtineri potuisse: vt fusiùs notauimus præcedenti tomo de scientia disputatione 48. & Augustinus refert in quæstione nuper citata col. 11. Itaque supposito tali fato, & suppositis talibus circumstantiis, *quæ iuxta fata sunt*, & in sensu composito cum illis necessarium putabant aliquid, & non in sensu diuiso.

9. Confirmatur tertiò, quoniam Augustinus in eo insistit tota quæstione prædicta, vt homo contineri se possit ab eo, quod lex prohibet. Peculiariter notanda sunt illa verba in col. 2. *Sibi imputet, qui contra legem sensibus credens, malum fecit, cum posset facere bonum.* Vbi dictio, *cùm*, refertur ad collectionem omnium circumstantiarum eo tempore concurrentium, quo fecit malum, redditque seorsum compositum cum illis. Vnde in columna nona infert: *Quid enim tam iniquum, quam vt iniquus credatur, qui negatur aliud potuisse facere, quam fecit?*

10. Confirmatur quartò, nam paulò inferiùs ita ratiocinatur. *Sed est, inquiunt, fatum vnicuique præstans, qua morte moriatur. Quod si ita est, non est accusandus homicida. Nam & duplici genere se defendet, quia & ipsi fatis agentibus, hoc fecit, & ille agentibus fatis occisus est: sed inter hæc lex pulsatur, quia punit oblatum homicidium.* Ex quo exemplo, aliísque quamplurimis per totam illam quæstionem sparsis, constat Augustinum agere non solùm de formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali operatione, cuius ex antecedenti necessitate colligit, legem pulsari conuitio, & contumelia, quod puniat homicidam.

11. Confirmatur quintò, nam post pauca subiungit: *Si à Deo sunt fata, lex non erit Dei, quia hoc non solum Deo, sed nec prudenti conuenit id damnare, quod fecit: sed quoniam nemo vnquam contra legem ausus est dicere, vel, à Deo hanc esse, negare; fata à Deo, dici, esse, non poterunt, quia ista Deus punit per legem. Quando enim damnatur, quod fit, impellentibus fatis, sine dubio fata damnantur.* Quod argumentum,

Augustini argumentum contra prædeterminationem vim habet.

fatorum nomine mutato in materiales actiones, qua ratione sunt à Deo physicè prædeterminatæ, vt ineuitabiliter eueniant, vim eandem retinere videtur, ita dicendo. Si à Deo sunt materiales peccatorum actiones physicè prædeterminatæ: lex non erit Dei; quia hoc non solùm Deo; sed nec prudenti conuenit id reale atque materiale opus damnare, quod fecit. Sed quoniam nemo vnquam contra legem ausus est dicere, vel, à Deo hanc esse, negare; materiales peccatorum actiones, à Deo, dici, esse, non poterunt; quia ista Deus punit per legem. Quando enim damnatur, quod fit impellentibus prædeterminationibus physicis, ipsæ etiam prædeterminationes damnantur: & quando damnatur malitia, quæ necessariò consequitur ex materialibus actionibus, ipsæ etiam materiales actiones damnantur.

Ex discursu Augustini proximè præcedenti sumitur ratio secunda, quoniam iniustitia est punire, & prædeterminare eandem actionem, sub eadem ratione consideratam. Sed Deus punit materialem actionem peccati, sub ratione materialis actionis. Ergo non prædeterminat materialem actionem peccati, sub eadem ratione materialis actionis. Maior per se est manifesta, & apertè colligitur ex Patribus in hac & sequenti sectione citandis; esset enim valdè iniquum efficaciter intendere, procurare & causare, vt aliquid fiat sub aliqua ratione boni, & per physicam necessitatem determinando, ad illud impellere: postea verò punire eandem ipsam rationem boni intentam, procuratam, & proprio impulsu causatam. Vnde Augustinus in Psalm. 91. in expositione tituli ad finem: *Non potest*, inquit, *fieri, vt Deus puniat, quod fecit.* 12.

Ratio secunda.

Eandem actionem punire, & prædeterminare, iniustum.

Minor probatur primò, quoniam frequenter in sacris literis operibus pœna redditur, quemadmodum Matth. 16. prope finem: *Tunc reddet vnicuique secundum opera eius.* & 1. Corinthiorum 3. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit: si cuius opus arserit, detrimentum patietur.* Ecclesiastici 14. *Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.* Ecclesiastici 35. prope finem: *Gentibus reddere vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adæ, & secundum præsumptionem illius.* Hæc omnia non præcisam rationem malitiæ, sed ipsas etiam actiones & opera realia denotant, esse merita, quibus redditur supplicium. 13.

Matth. 16.
1. Cor. 13.
Ecclesiast. 14. & 35.

Secundò probatur à priori, quoniam sui ipsius amor vsque ad contemptum Dei est positiuus & realis affectus, quo creatura diligitur plus, quàm Creator. Et hic positiuus affectus dignus est pœna; vt ex terminis constat, & peculiariter traditur Ioan. 12. *Qui amat animam suam, perdet eam*; videlicet: Qui amat supra Deum. Quemadmodum Matth. 16. & Lucæ 9. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.* 14.

Ioan. 12.
Luca 9.

Probatur tertiò, quia propter eandem rationem reliqui omnes affectus & effectus, ex prædicto amore procedentes, licet positiui & reales puniuntur. Quemadmodum Matthæi 10. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* & Lucæ 9. *Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc filius hominis erubescet.* Matth. 23. *Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes; propter hoc amplius accipietis iudicium.* Et longè inferiùs: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem: vt veniat super vos omnis sanguis iustus, &c.* Matth. 24. ad finem. *Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis:* 15.

Matth. 10.
Luca 9.
Matth. 23. & 24.

venies

venset Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat: & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium. In quibus & in aliis similibus locis, negare, erubescere, comedere domus viduarum, occidere, crucifigere, flagellare, persequi, percutere conseruos, manducare & bibere cum ebriosis, & id genus aliæ sunt positiuæ, reales, & materiales operationes, quibus propter malitiam, quam afferunt, pœna debetur.

Tormentum commensurari debet actioni punitæ.

16. Probatur quartò, nam tormentum commensurari debet actioni punitæ sub ea ratione formali, sub qua punitur. Sed tormentum commensuratur glorificationi, & deliciis, quę in quantum tales, sunt reales & positiuæ actiones: ergo actiones reales & positiuæ puniuntur sub aliqua ratione reali & positiua, videlicet, delectationis & fruitionis temporalium bonorum. Maior ex terminis est manifesta. Minor verò habetur Apocalypsis 18. *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Vnde Luc. 6. prope med. *Væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Baruc 4. prope finem: *Sicut gauisa est in tua ruina, & læta est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione. Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum.*

Apocalyp. 18. *Luc. 6.* *Baruc 4.*

Quomodo formalis ratio malitiæ, & ipsa materialis actio puniantur.

17. Probatur quintò, explicando magis & confirmando præcedétem probationem: quamuis enim primariò puniatur ratio formalis malitiæ, nihilominus etiam punitur ipsa materialis ratio actionis, quæ in se habet malitiam, quasi origo & subiectum illius. Vnde Theologi per accommodationem quandam ita pœnam damni & pœnam sensus distribuunt, vt auersionem puniat pœna damni; sed pœna sensus puniat voluntatis conuersionem ad commutabile bonum, in qua præsertim materialis ratio consistit actionis. Quemadmodum D. Thomas 1. 2. q. 87. art. 4. corpore, *Aliud*, inquit, *quod est in peccato, est inordinata conuersio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum est finitum, tum quia ipsum bonum commutabile est finitum: tum etiam, quia ipsa conuersio est finita: non enim possunt esse actus creaturæ infiniti. Ex parte igitur auersionis respondet peccato pœna damni, quæ etiam est infinita: est enim amissio infiniti boni, scilicet Dei: ex parte autem inordinatæ conuersionis respondet ei pœna sensus, quæ etiam est finita.* Vnde sumitur hic Syllogismus. Ratio peccati, cui respondet pœna sensus, est ratio finita: sed ratio peccati non est finita, nisi prout est actus creaturæ, & conuersio ad commutabile bonum. Ergo, prout est actus creaturę, respondet illi pœna sensus. Confirmatur, nam peccatum sub ratione auersionis ab incommutabili bono esse infinitum, apertè docet sanctus Thomas initio corporis.

S. Thomas. *Ratio ex S. Thoma.* *Peccatũ infinitum qualiter.*

18. Sextò probatur ex Patribus in hac & sequenti sectione citandis: qui non tantùm de formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali actione loquuntur, quando dicunt, iniustè puniri, si Deus ad illam impellit, aut causat. Quemadmodum Prosper ad obiect. Vincent. respons. 10. *Detestanda*, inquit, *& abominanda opinio, quæ Deum cuiusque malæ voluntatis, aut malæ actionis credit authorem, cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra iustitiam est.* & subdit: *Adulteria & corruptelas non instituere nouit sancta diuinitas, sed damnare; neque disponere, sed punire.* Vnde sic argumentor: Prædefinire atque prædeterminare adulteria, & corruptelas, quantum ad eorum materialès actiones, est instituere, atque disponere: sed qui tales actiones damnat, & punit; non potest illas instituere atque disponere: ergo non potest illas prædefinire, ac prædeterminare. Alioqui extra bonitatem, & extra iustitiam esset diuina prædefinitio seu prædestinatio.

Prosper.

Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. *In illis*, inquit, *opera sua glorificat; in istis autem opera non sua condemnat.* & cap. 19. prope med. *Isti ergo, qui se elongant, & fornicantur à Deo, vtique peccando pereunt per suam malam voluntatem, quæ non est ex Deo.* Isidorus lib. 1. sent. cap. 9. §. 3. ait: *Dum natura bona damnatur propter voluntatem malam, ipsa voluntas mala testis est natura bona, &c.* 19.

Isidorus.

Denique ad præsentem rationem confirmandam vti possumus eodem argumento, quo Damascenus refutat illud Manichæorum figmentum, quod bonus Deus hominis animam tradiderit malo Deo, quando in dialogo contra Manichæos propinquius ad med. quàm ad princip. ait: *Quanam ratione cùm animam malo dediderit, eos postea condemnare queat, quo malo se in seruitutem addixerint? Dicturi enim sunt: Tu ipse nos tradidisti. Sic omne iudicium sublatum erit.* Videtur namque simili ratione dicendum. Quanam ratione, cùm animam adulterio, aut auaritiæ Deus per physicam prædeterminationem dediderit, eos postea condemnare queat, qui adulterio, aut auaritię se in seruitutem addixerint? Dicturi enim sunt ei: Tu ipse nos tradidisti: sic omne iudicium sublatum erit, quoniam nullo æquitatis iure puniri poterit homo propter eas actiones, quibus ab ipso Deo per physicam necessitatem fuerit addictus. 20.

Damasceni argumentum contra prædeterminationem formatur.

Tertia demum ratio est, quia si Deus eam volitionem, quæ mala est, prædeterminat; vel eam homini nõ retribuit in pœnam præcedentis peccati, vel retribuit in pœnam præcedentis peccati. Si Deus volitionem, quæ mala est homini non retribuit in pœnam pręcedentis peccati, consequens est, illius authorem esse Deum, ac proinde iniustè punire volitionem, quam fecit. At si volitionem, quæ mala est, retribuit in pœnam præcedentis peccati, sequitur processus in infinitum absque vllo initio peccati: quia in omni peccato reperitur volitio; quod si ante omnem volitionem præcessit peccatum, cuius sit pœna; ante omnem volitionem debuit præcedere alia volitio: quod est sine vllo principio infinitam esse volitionum seriem. 21.

Peccatorum infinitus processus.

Præsentem rationem sic tradidit Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 23. *Hanc malam voluntatem, si nõdum peccãti homini tribuit ipse, (quod absit) auctor iniquitatis existit, qui malã voluntatẽ dedit homini bono, per quam peccans æterno mereatur puniri supplicio. Et vbi est, quia Deus mortem non fecit? Et quia iustus Dominus & iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius? Si autem malæ voluntatis initium peccatori homini non tribuit, sed retribuit Deus, vt ab homine credatur cœpisse peccatum, à Deo autem tanquam à iusto iudice redditum malæ voluntatis initium dicatur; quod peccatum homo facere potuit, in quo voluntas mala non fuit? Cùm nullus fructus iniquitatis exoriri possit, nisi quem radix voluntatis malæ protulerit.* 22.

Fulgentius. *Sap. 1.* *Psalm. 10.*

Eiusdem rationis membrum prius Prosper tradit ad cap. Gallorum responsione 12. dicens: *Si Deus hominem sibi obedientem à pietate deturbat,* 23.

Prosper.

8. Quarta ratio, quia supradicta discrimina sunt doctrinaliter constituta à sacris doctoribus: quapropter præsumenda sunt, esse exacta, & integra ad explicandam rem, quam tractabant. Forent autem diminuta & imperfecta, si vltra mala tristia, quæ non sunt virtuti contraria, restarent numerandæ omnes actiones materiales peccatorum, ad quas Deus prædeterminaret & inclinaret, ac foret author earum.

Dicta discrimina doctrinaliter constituta.

9. Restat probare fundamentum harum quatuor rationum in principio propositum. Et imprimis illa omnia discrimina, quibus tristia mala differunt à malis virtuti contrariis, colliguntur ex Scriptura sacra Ecclesiastici 11. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Cui concinit Iob 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est.* Præsertim verò id Patres colligont ex 45. Isaiæ. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem & creans tenebras: faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.* Hierem. 32. *Adduxi super populum omne malum hoc grande.* Threnor. 3. post med. *Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente, ex ore altissimi non egredientur neque bona neque mala.* Amos 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecit.* Quibus concinnit illud Ionæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt à viis suis pessimis, & pœnituit eum super malitia, quam locutus est, vt faceret eis.* Et Michee 1. *Descendit malum à Domino in portam Hierusalem.*

Dicta discrimina colliguntur ex Scriptura, & Patribus.
Ecclesiastici 11.
Iob 1.
Isaiæ 45.
Hierem. 32.
Threnor. 3.
Amos 3.
Ionæ 3.
Michea 1.

10. Hæc ita exponuntur à Patribus, vt inde prædicta malorum discrimina colligantur, Quemadmodum Damascenus 4. fidei cap. 20. à med. ait: *Cùm dicit Scriptura, Deum creare mala, & non esse in ciuitate malum, quod non faciat. Dominus, non; malorum causam Deum esse, ostendit; sed quia anceps est nomen mali, duo significans. Nam quandoque natura malum ostendit, quod quidem virtuti contrarium est, & diuinæ voluntati. Quandoque quod ad sensum nostrum malum & laboriosum, vt tribulationes, & inductiones, hæc enim existimatione mala sunt, cùm dolorosa existant: re autem vera bona: nam conuersionis & salutis intelligentibus causa fiunt, & has per Deum fieri, dicit Scriptura.*

Damascenus.

11. Expressa sunt his verbis tria illa discrimina. Primò. Deus non facit mala virtuti contraria; facit autem quod ad sensum & existimationem nostram malum est, & laboriosum. Secundò. Natura sua malum est atque simpliciter malum, quod est virtuti contrarium. Alia verò non natura sua, sed existimatione nostra sunt mala: re autem vera sunt bona. 3. Hæc mala secundum quid destinantur à Deo, vt fiant conuersionis & salutis causa intelligentibus. Et hac ratione sunt verè bona; & digna vt per Deū fiant. Eadem discrimina frequenter repetit in dialogo contra Manichæos; veluti quādo propinquius ad princ. quàm ad med. ait: *Malum illud propriè est, & appellatur, quod aduersus creatoris legem perpetratur; impropriè autem, ac nostro more, quod ad sensum nostrum graue ac molestum est. Quod quidem, licet in præsens dolorem afferat, tamen postea salutis, ac sempiternæ letitiæ fructus edit.*

12. Basilius eadem discrimina fusiùs explicat in homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum,* non longè à principio. Vnde pauca quædam seligere, atque expendere visum est. Sic ergo loquitur: *Vnum quidem hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod, cum simus boni Dei opificium, & ab illo constemus, omnia circa nos, tam modica, quam magna dispensante; nihil nobis accidat illo non volente: & quod nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, vt melius illo aliquid excogitare queamus.* Sed actio materialis odij Dei non est talis, vt melius illa nihil excogitare possimus. Illà quippe melius est Deum toto corde diligere. Ergo Deus non vult accidere nobis, & à nobis fieri actionem materialem odij Dei.

Deinde. Illud quod ab intrinseco & simpliciter malum est, Basilius distinguit ab eo, quod secundum quid malum est, comparatione patientis dumtaxat. Et docet, prioris mali nos esse authores, non Deum: sed posterioris mali Deum esse authorem, illis præsertim verbis: *Malum igitur aliquod est secundum nostrum sensum, aliud natura ipsa. Malum itaque natura ex nobis oritur, iniustitia, lascivia.* & infra: *Rursus malum dicimus, quod triste, durúmque sit sensibus nostris: vt corporis morbum, plagas, egestatem, ignobilitatem, quorum quodlibet à sapientissimo & optimo domino ad vtilitatem inducitur.* 13.

Malum simpliciter, & secundum quid: & prioris nos, posterioris verò Deum esse authorem docet Basilius.

Prædictam intentionem, qua Deus ea, quæ secundum sensum mala sunt, hoc est, laboriosa & tristia nobis infert, quasi medicinam eorum, quæ simpliciter mala sunt, quoniam virtuti contraria, copiosiùs, quàm alij Doctores persequitur Basilius in homilia nuper citata, exponens testimonia prædicta Isaiæ 45. Amos 3. & Micheæ 1. Totam porro Basilij sententiam breuiùs & obscuriùs complectuntur verba, quæ ex eadem homilia Anastasios Nicænus inseruit suis quæstionibus in Scripturam col. antepenultima: *Quod propriè*, inquit, *malum est, nempe peccatum, quod quidem maximè dignum est mali appellatione; ex libero nostro arbitrio dictum est, cum in nostra potestate sit situm, vel à vitio abstinere, vel esse malos. Ex cæteris autem alia quidem obiiciuntur tanquam certamina ad ostendendam animi magnitudinem.* & post pauca: *Alia autem tanquam medicina peccatorum.* & rursus: *Aliquod aliud genus terribilium, quæ à iusto Dei iudicio infeɾuntur ad reddendos modestiores eos, qui sunt procliues ad peccatum.* 14.

Anastasius idem expressit.

Hieronymus plurimis in locis eadem attingit discrimina, vt in Epistola ad Cyprianum col penultima & vltima exponens illud Psalmi 98. *Quis nouit potestatem iræ tuæ?* & illud: *Læati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.* & in lamentationes Hieremię cap. 3. post med. ad illa verba: *Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente?* Et lib. 4. in Hieremiam ad illa verba cap. 18. *Ecce ego fingo contra vos malum, ait, quasi figulus lutum. Non quod per se malum sit, sed quod patientibus malum esse videatur. Et cogito contra vos cogitationem. Id est, pro merito inferre sententiam. Mutate opera, & dirigite vias vestras, vt & prosperis pœna mutetur.* 15.

Psalm 98.
Hieremia 3. & 15.

Idem Hieronymus sub finem libri 12. in Isaïam ad illa verba capitis 45. quæ nuper retulimus, ait: *Confundatur hæresis, quæ malorum arbitratur conditorem Deum, cum hic malum non contrarium bono, sed pro afflictione ponatur & bello; secundum illud quod in Euangelio scriptum est: Sufficit dies malitia sua.* Ergo Deus non est conditor eius actionis materialis, quæ positiuè contraria est bono, quæ plerumque non afflictio est, sed delectatio. Imo potius, quantum ex Dei concorsu est, potius produceretur actio virtutis. Rursus Amos 3. ait: *Malum, quod Dominus facit in ciuitate, non contrarium est virtuti; sed afflictio, & cruciatus.* 16.

Matth. 6.

cruciatus. & post pauca: *Quod non per se malum est, sed malum videtur iis esse, qui sustinent.*

17. Vides iam apud Hieronymum duo priora discrimina, nimirum fieri à Deo vnum malum, & non alterum: insuper vnum esse per se & ex natura sua malum; aliud verò malum videri, sed non esse malum ex se. Nunc verò accipe tertium discrimen, quod malum secundum quid, nimirum afflictio & cruciatus destinetur ad destruẽda mala virtuti contraria: subdit enim Hieronymus ibidem testimonium ex tertio cap. Ionæ, & ait: *Malitia vtique ibi subuersio Niniuitarum est, quam per Prophetam Deus fuerat comminatus: & nõ virtuti contraria, quæ ad peccatum pertinet, pro quo cõminabatur tormenta peccantibus.* Hoc nimirũ Hieronymus vtitur argumento. Malitia, quam loquutus est Dominus, vt faceret Niniuitis, destinabatur ad cohibenda, destruendáque peccata per pœnitentiam. Ergo non erat malitia, quæ est virtuti contraria.

Hieronymi argumentũ.

18. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 16. ad illæ verba: *Oculi mei defecerunt in salutare tuum*, tractans citata verba Isaiæ 45. ait: *Mala non creauit Deus, sed hæc quæ videntur nobis austera, verbera, mors, & eiusmodi alia, quæ propter emendationem præscripta sunt noxiorum.* Quanta breuitate tria illa discrimina complexus est!

Psalm. 118.

19. Augustinus lib. contra epistolam fundamenti cap. 37. fine, de rebus prosperis & aduersis naturam humanam instruit his verbis: *Vt haberes supplicio mixta solatia, & vt laudares Deum, delectata ordine bonorum, & refugeres in eum exercita experimentis malorum. Ita in quãtum tibi terrena seruiunt, & doceas, te esse dominam suam: ita quantum autem molesta sunt, docent, vt seruias Domino tuo.* Quam sententiam fusiùs confirmat in sequentibus capitibus 38. & 39. vbi explicat, hoc sensu dici, Deum esse, qui corruptionem facit & creat mala. Et lib. contra Adimantum Manichæi discipulum toto cap. 26. & 27. explicans citata verba Amos 3. & Isaiæ 45. ostendit, Deum ea tantùm mala facere, quæ sunt simpliciter bona, quoniam sunt pęna peccatorum in odium peccati inflicta: at verò peccatum non esse, nisi à libera voluntate hominis, quæ potuit non peccare, si vellet. Quibus similia notat lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap. 22. ad finem, & cap. 23. initio.

20. Methodius Mart. in eo fragmento, quod ad impugnandum Origenis errorem Epiphanius refert hæresi 64. valdè ex professo probat, omnem pœnam à Deo destinari, tanquam medicinam ad hominum sanitatem, vt à peccatis coërceantur.

21. Theodoretus in Epitome diuinor. decret. lib. 5. cap. 12. de Prouidentia inter princip. & med. *Oportet*, inquit, *diuidi, ac distingui, quænam à prouidentiæ clauo, & gubernaculis pendeant* (videlicet, omnino, ita vt non pendeant etiam à libero arbitrio, *& quæ ratiocinanti animæ facultati attributa sint* (videlicet libero arbitrio) *& quænã quidẽ natura mala, quænam verò æquiuocè appellantur, vt quæ non sint, sed mala esse existimentur. Rerum itaque humanarum natura quidem bona sunt, prudentia, temperantia, iustitia. Mala autem imprudentia, intemperantia, iniustitia. Diuitiæ autem & paupertas, seruitus & dominium, sanitas & morbus, & alia vita humana prosperitates & aduersitates sunt cuiusdam mediæ sortis & conditionis.*

22. Hoc autem desumpsisse videtur ex Chrysostomo 2. ad Timoth. cap. 4. homil. 8. in Moral. col. 2. vbi, *Hæc sciens*, inquit, *quænam sint bona, quæ mala, quæ media, disce: vt puta bonum virtus, nequitia malum. media verò diuitiæ, paupertas, vita, mors. Cum ista didiceris, adde, quod ideo premuntur iusti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas exoluant.*

Chrysostomus.

Nunc peto ab authoribus cõtrariæ sententiæ, ad quod membrum horum trium pertineat materialis actio odij Dei? Constat enim non esse natura bonam, quemadmodum est prudentia, iustitia, & temperantia. Rursus non est mediæ cuiusdam sortis & conditionis. Nam vt postea Theodoretus ostendit, & Chrysostomus indicauit, prosperitates & aduersitates propterea sunt mediæ sortis & conditionis, quoniam liberum arbitrium potest illis tanquam instrumentis vel ad virtutem vti, vel ad vitiũ abuti. Vnde Theodoretus ita ratiocinatur: *Si enim vnumquodque eorum esset malum natura, non illis vnquam bona conciliaret. Inuenimus autem, multos per hæc se rectè in virtute gessisse. Nec ergo malum est, quod boni instrumentum efficitur; neque rursus bonum, quod alij sit instrumentum ad vitium.* Sed actio materialis odij Dei nemini potest bona conciliare, nemo per illam potest se in virtute rectè gerere, nec illam efficere virtutis instrumẽtum. Ergo materialis actio odij Dei non est mediæ sortis & conditionis. Quapropter reliquum est, vt natura sua sit mala, subindéque indigna, quæ à diuina prouidentia procuretur, & causetur per physicam prædeterminationem. 23.

Theodoretus.

Rursus apud eundem Theodoretum lib. 6. de prouidentia, propiùs ad med. quàm ad finem, Plotinus Philosophus docet, mala tristia & infortunia esse ad ordinem, perfectionémque vniuersi prorsus vtilia: sed mala culpæ non Deo, sed libero arbitrio esse imputanda. 24.

Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem cap. 14. initio ait: *Ad omnia tibi occurrit Deus, idem percutiens, sed & sanans, mortificans, sed & viuificans, humilians, & sublimans, condens mala, sed & pacem faciens.* Atque inde argumento hæreticorum colligentium, Deum esse authorem malorum, satisfacit his verbis: *Nos autem adhibita distinctione vtriusque formæ, separatis malis delicti, & malis supplicij, malis culpæ, & malis pœnæ, suam cuique partis definimus authorem, malorum quidem peccati & culpæ diabolum; malorum verò supplicij & pœnæ Deum creatorem. De his ergo Creator profitetur malis, quæ congruunt iudici, quæ quidem illis mala sunt, quibus rependuntur, cæterum suo nomine bona, quà iusta, & bonorum defensoria, & delictorum inimica, atque in hoc ordine Deo digna.* Quæ omnia sequenti cap. 15. confirmat, & cap. 16. explicat exemplo Medici secantis, inurentis, amputantis; copiosiùs verò exponit in lib. de fuga in persecutione, non longè post initium, quamuis alioqui primarius illius libri scopus sit fidei contrarius. 25.

Tertulliani liber fidei contrarius.

Gregorius lib. 3. Moral. cap. 7. ad illa verba Iob 2. *Si bona accepimus de manu Domini, mala quarè non sustineamus?* docet, hæc mala non esse simpliciter mala, sed tantum respectu eorum, qui dolore feriuntur: cùm tamen per naturam sint bona simpliciter. Deinde verò ostendens finem correctionis & punitionis, à Deo intẽtum, adiungit: *Bene dicitur, formans lucem & creans tenebras, quia cum per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accen-* 26.

Isai 45. *duur, faciens pacem, & creans mala.* Eundem locum Isaiæ ponderat, vt similia colligat, Anselmus lib. de concord. præscientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 1. versus finem. Concinit etiam Nemesius Episcopus Emisenus in lib. de natura hominis & facultatibus animæ cap. 44. prope finem, & cap. 45. quod est vltimum.

27. Vniuersaliter autem ea mala, quæ Deus facere dicitur, esse simpliciter bona propter iustitiam Dei; sed appellari mala hominum existimatione, quia dolorem afferunt patientibus, docent Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 77. Theodoretus Amos 3. ad illa verba: *Si est malum in ciuitate,* Olympiodorus in Ecclesiasten cap. 5. fine, & cap. 7. in medio, Ambrosius lib. 1. Hexæmeron cap. 8. versus finem, Eucherius Lugdunensis lib. 1. in Genesim cap. 7. & licet obscurè, idem tamen docet Iustinus in 1. q. Christiana ad gentiles versus finem illius quæstionis. Clariùs Magister & communiter Scholastici 2. distin. 37. fine.

28. Quibus omnibus coronidem imponat Dionysius toto fere libro de diuinis nominibus, sed præsertim 4. cap. probans, bona esse omnia, quæ Deus facit, & nihil malum à Deo procedere, vt à principio. Atque inter medium & finem eiusdem 4. capitis obiiciens, Deum esse suppliciorum *Dionysius.* authorem, respondet: *Atqui puniri non est malum, sed dignum esse supplicio, neque à sacris promeritis arceri, sed scelestum, prophanúmque esse, indignúmque his, quæ sancta sunt.* Quem imitatus *Damascenus.* Damascenus in dialogo contra Manichæos non longè à medio: *Non enim pœna malum est*, inquit, *sed se ipsum pœna dignum reddidisse.*

SECTIO VII.

Quoniam supplicia non decernuntur, nisi propter præcognitum libertatis vsum, refutatur prædeterminatio materialis actionis.

1. IN præsenti suppliciorum nomine non ea comprehendo, quæ simul sunt peccatum, & pœna peccati; sed ea tantùm, quæ merè supplicia sunt, quoniam nullo modo sunt creatæ voluntatis actiones contra diuinam legem operantis.

2. Ex huiusmodi suppliciis tres rationes desum-
Prima ratio. ptæ probant, non prædeterminari materiales peccatorum actiones. Prima est. Æternum ac téporale supplicium est quidditatiuè magis bonum, quàm materialis actio peccati: nihilominus diuina bonitate & cementia indignum est, Angelos aut homines ad supplicium temporale, vel æternum prædeterminare independenter à præcognito malo libertatis exercitio: ergo multo magis indignum erit diuina bonitate & clementia, prædeterminare ad materialem actionem independenter à præcognito malo libertatis exercitio. Illationis bonitas confirmatur, quia quilibet æquus & prudens æstimator rerum toleraret se prædeterminari ad quæcumque atrocissima tormenta vitæ præsentis, vel inferni, potius quàm prædeterminari ad materialem actionem odij Dei; si daretur optio, vt tolerando vnum, arceret à se aliud malum. *Prædeterminari ad tormenta inferni melius quàm ad odium Dei.*

Antecedentis membrum prius probatur, quia materiales actiones peccatorum positiua oppositione pugnant cum virtute, ac per positiuam & intrinsecam sibi dissonantiam, ab infinita bonitate, voluntate, ac lege diuina, nec non à ratione recta discordant. At contra supplicia omnia, quæ merè supplicia sunt, nulla neque positiua, neque priuatiua oppositione pugnant cum virtute: insuper tantùm abest, vt à recta ratione, & à diuinis legibus dissonent; vt potius sint media summopere apta, quibus Deus ad ordinem consonantiámque rationis, ac diuinæ legis reuocet etiam ipsam dissonantiam inordinationémque peccati. Ergo omnia supplicia, quæ mere supplicia sunt, ab intrinseca qoidditate sunt magis bona, & Deo digna magis, quàm materialis actio peccatorum. 3. *Merè supplicia, media sunt, quibus dissonatiam peccati ad diuinæ legis consonãtiam reuocat Deus.*

Secunda ratio est. Quæcumque voluntas physicè prædeterminatur ad materiales actiones peccatorum finalium; eo ipso ad æternum supplicium prædeterminatur independenter à præcognito malo libertatis exercitio: sed nulla voluntas ad æternum supplicium prædeterminatur independenter à præcognito malo libertatis exercitio: ergo nulla voluntas physicè prædeterminatur ad materiales actiones peccatorum finalium. Vrgebit autem clariùs hæc ratio, quando idem peccatum fuerit primum, & finale, postquam præscitus fuerat in gratia: Quamuis si bene consideretur eadem vis, cætera etiam peccata comprehendat. 4. *Nullus ad æternum supplicium prædeterminatur independẽter à malo libertatis exercitio præcognito.*

Tertia ratio. Quicunque est primum principium causans, vt voluntas eliciat materialem actionem finalis peccati; idem est primum principium causans, vt voluntas puniatur æterno supplicio: sed Deus non est primum principium causans, vt voluntas puniatur æterno supplicio. Ergo Deus non est primum principium causans, vt voluntas eliciat materialem actionem finalis peccati. 5.

Trium præcedentium rationum restat explicare fundamentum, atque Theologicè probare. Hæc autem est illius explicatio. Angelos & homines ad supplicia quæcumque tam temporalia, quàm æterna Deus non prædeterminauit, independenter à præcognito malo libertatis exercitio: propter eáque Deus non est author mortis æternæ, mortem non fecit, neque adduxit hominibus, nec parauit, neque causauit. Imo potius creata libertas habet sit, vt primum principium causans, faciens, adducens, atque determinans ad supplicia, præbendo prius iustam supplicio causam, videlicet culpam. Et quamuis Deus ex suppositione culpæ sit suppliciorum author: nihilominus eo ipso non est primus author illorum, siquidem supponit priorem alium authorem. Non quidem priorem in ratione boni & iustitiæ; sed priorem in ratione mali & iniustitiæ, sine qua non esset Deo digna punitiua iustitia. 6. *Trium præcedentium rationum Theologica explicatio.* *Suppliciorũ Deus, non est primus author.*

Totum hoc fundamentum probatur primò 7.

7. *Sap. 1.* ex sacris literis Sap. 1. *Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt, qui sint ex parte illius.*

8. *Tres assertiones Sapiens prædictis in verbis complectitur.* Tres assertiones Sapiens præmissis in verbis complectitur, singulis peculiares, & efficaces probationes adiungens. Assertio prima. Deus non est causa & principium mortis, nisi coactus nostris peccatis. Probat Sapiens primò, quia Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuorum, quasi diceret: Neque mors est effectus dignus omnipotentiæ, neque perditio obiectum aptum lætitiæ. *Contra suam intentionem non operatur Deus.* Probat secundò Sapiens, quia Deus non operatur inconsequenter, neque contra suam intentionem: at Deus creauit, vt essent, omnia, præsertim verò homines. Ergo *non fecit, vt perderet, quæ creauit; sed vt illius misericordia, quæ creata sunt, saluarentur. Idcóque salutares creauit nationes mundi, & non erat in eis venenum mortiferum.* His enim verbis præsentis argumenti vim explicuit S. Hieronymus in cap. 12. Zachariæ, citans sapientiam Salomonis. Idem Sapiens confirmat, quia inferorum regnum in terra, id est, æternum supplicium, non est institutum ex primaria intentione Dei, sed peccatis hoc exigentibus.

9. Probat tertiò, quia iustitia & sanctitas, quam Deus humanæ naturæ indidit, & quam intendit, ex se est perpetua & immortalis. Ideóque per illam Deus homines non ad mortem; sed ad immortalitatem ducit.

10. *Homines sibi causa mortis.* Assertio secunda. Homines impij authores sibi ipsis & causæ mortis fuêre, idque stultissimo quodam, & vehementissimo affectu. Propterea namque prædictus affectus appellatur zelus, qui est vehementissimus amor cum acerbissimo dolore coniunctus. Atque ad eandem vehementiam significandam Sapiens vtitur acquirendi verbo, quemadmodum, qui per insatiabilem sitim diuitiis inhiant, nulli labori parcentes. Hanc assertionem simul cum præcedenti probat vlteriùs Sapiens posteriori parte illius capitis, nam manibus & verbis accersiri mortem, & cum ea iniri sponsiones, & fœdera sempiterna, ne ab humano genere recedat in æternum; hæc inquam opus non fuissent, nisi mors longè abesset ab hominibus propter præceptum & protectionem Dei. *Mortē Deus effugauit.* Quapropter supponitur, Deum, quod ex se est, effugasse mortem: at verò homines toto conatu affectus & operis illam aduocasse, & cauisse, ne vnquam posset expelli, quantum erat ex parte hominum.

11. *Causa mortis nō à Deo, sed ab hominibus.* Tertiam assertionem ex præcedenti colligit Sapiens, videlicet, vnica ratio & causa, propter quam iusta est mortis æternæ pœna, non à Deo, sed ab hominibus datur. Hæc notatur postremis verbis: *quoniam digni sunt, qui sint ex parte illius.* Videlicet, quilibet transfuga à Christi parte deficiens ad partem mortis, illam aduocando, & cum illa ineundo fœdera, seipsum morte dignum constituit, & in eius parte relinquendum, quantum est ex suis meritis.

Eadem fere sententia traditur Sapient. 2. *Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ, fecit illum.* Etiam in eo quod esset inexterminabilis, si vellet, vt poterat, constans in Dei similitudine permanere: *Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Deus autem non est author & causa illius mali, quod aduersarius Dei, & hominum induxit propter inuidiam Dei & hominum. Quid enim magis potest esse alienum à mente & affectu Dei, quàm quod aptissimum est, vt summæ inuidiæ sit effectus, eius aduersario summopere placens. Vnde Athanasius lib. de humanitate Verbi, pagin. 4. *Deus*, inquit, *hominem condidit ad immortalitatem, & ad imaginem æternitatis suæ, verùm inuidia diaboli factum est, vt mors orbem terrarum inuaserit.* Idem repetit in libro de Incarnat. Christi prope finem. Cui consequens est quod Ecclesiasticus 25. cap. *A muliere*, ait, *initium factum est peccato, & propter illam omnes morimur.* — 12. *Sapient. 2.* *Athanasius.* *Ecclesiastici 25.*

Paulus autem Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit.* Cui nimirum Deus, quod ex se est, ianuam clauserat, illius tamen claues tradens liberæ voluntati, quæ peccando ianuam aperuit. Rursus 2. Corinth. 5. prope init. *Nolumus*, inquit, *expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.* Paulus igitur, vt hominibus expleretur insitus immortalitatis appetitus, Deū, quantum ex se fuit, procurasse, probat inde, quoniam hominem eo fine, vt esset immortalis, condidit, & post lapsum eo fine nouos homines efficit, quos per gratiam Spiritus sancti reparat, vt ad immortalitatem recuperandam aspirent: de quo fusè Chrysostomus in eum locum. — 13. *Rom. 5.* *2. Corint. 5.*

Idem fundamentum secundò probatur ex iis Patribus, qui prædicta Sapientiæ verba ponderant. Sit primus Augustinus in præfat. ad Psalm. 51. prope initium, vbi exponens illud: *Impij autem manibus & verbis accersierunt illam.* ponderat vehementiam affectus, qua homines in mortem ruunt, illámque à Deo vel inuito extorquēt: vt olim Israëlitarum populus Regem importunis precibus contra Dei propensionem impetrauit, & ait: *Extorsit populus à Domino habere Regem, & datus est ei Saul: tanquam dati essent illis in manus suas, quæ manibus, & verbis accersierunt mortem, & figurata est in Saule ipsa mors.* — 14. *Secundò probatur ex Patribus.* *1. Reg. 8.* *Sap. 1.*

Idem lib. 4. de Trinitate cap. 12. post med. *Propterea*, inquit, *scriptum est: Deus mortem non fecit, quia causa mortis ipse non fuit: sed tamen per eius retributionem iustissima mors irrogata est peccatori, sicut supplicium iudex irrogat reo; causa tamen supplicij non est iustitia iudicis, sed meritum criminis. Quò ergo nos mediator mortis transmisit, & ipse non venit, id est, ad mortem carnis: ibi nobis Dominus Deus noster medicinam emendationis inseruit, quam ille non meruit, occulta, & nimis arcana ordinatione diuina, altaque iustitia.* Similia scribit S. Augustinus lib. 1. retractat. cap. 2. prope initium explicans, quod dixerat in libro 83. quæstion. q. 21. & tract. 12. in Ioan. post medium. — 15. *Augustinus.*

Rursus in libro contra epistolam fundamenti à cap. 16.

ti à capite 3. vsque ad 41. fusè probat, corruptionem non esse ex Deo, sed ex nihilo; & illius primatiam causam esse ex libera corruptione voluntatis. Præsertim notanda sunt illa verba in fine capitis 28. *Ita enim fecit corruptionem Deus, vt posset corruptioni eum dare, qui corrumpi meruit, id est, qui se ipsum cœperit peccando corrumpere.* Nota verbum *Cœperit*: nisi enim homo cœperit se peccando corrumpere, non potest Deus incipere. At inciperet Deus, si à se ipso prædeterminaret nos ad ineuitabilem corruptionem, prædeterminando ad materialem actionem, cui inseparabiliter malitia coniungitur. Hanc doctrinam confirmat Augustinus sequenti cap. 31. dicens: *Voluntaria corruptioni addi iudicio diuino pœnalem corruptionem, manifestissimè Paulus Apostolus attestatur, cum dicit: Templum Dei sanctum est, quod estis vos: quisquis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. Quod verbum metuentes multi Latini interpretes, noluerunt dicere corrumpet, sed disperdet illum Deus: & non deuitantes à re ipsa offensionem vocabuli deuitarunt.*

1.Corinth.3.

17. Et libro de vera religione cap. 11. ait: *Ex Deo non est mors. Non enim Deus mortem fecit, neque lætatur in perditione viuorum: quoniam summa essentia esse facit, omne quod est, vnde essentia dicitur. Mors autem non esse facit, quidquid moritur, in quantum moritur.* & sequentibus capitibus 12. & 14. ostendit, ea dumtaxat ratione iustam esse pœnam mortis temporalis & æternæ; quoniam nulla necessitate, sed libera voluntate peccatum committitur. Quemadmodum cap. 14. *Si non voluntate*, ait, *sed necessitate seruitur.* & infra: *Nam si necessitate id fecisset, nullo peccati crimine teneretur.* Vbi Augustinus ostendit, necessitatem esse contrariam libertati, quæ requiritur, vt culpa sit imputabilis, vtque iusta sit illius punitio.

Ex Deo non est mors.

18. Fulgentius in hac ratione prouidentiæ, sicut in cæteris, Augustinum imitatus lib. 1. ad Monim. cap. 5. & 6. ad eam explicandam ponderat ea, quæ retulimus ex Sap. 1. & 2. cap. aliáque Scripturæ testimonia. Similiter cap. 19. sed præsertim cap. 27. post medium: *Mortem*, inquit, *morientis non fecit, qui tamen mortem mortuo iustè retribuit. Prima igitur mors animæ, quam sibi homo intulit, secundæ mortis est causa: & secunda mors, quam Deus homini reddidit, primæ mortis est pœna, & quia istam sibi homo iniustus iniustè intulit, illam à iusto iudice iustè percepit: vt quia in ista volens semen iniquitatis seminat peccator improuidus; in illa metat fructum punitionis inuitus. Qui enim seminat in carne sua, de carne metet corruptionem.* Pondera causalem propositionem, qua ratio notatur, per quam iusta redditur damnatio mortis æternæ, nimirum. quia homo ipse sibi primam mortem iniustè intulit.

Gal.6.

19. Prosper in lib. sentent. ex Augustino sentent. 303. ait: *Iustum Dei iudicium est, vt peccato suo quisque pereat, cum peccatum Deus non faciat; sicut mortem non fecit, & tamen quem morte dignum sensit, occidit.* Et in responsione ad quintam obiectionem Vincentianam: *Vt prorsus à Creatore sit, quidquid pertinet ad naturam, & prorsus non ab illo sit, quidquid est contra naturam. Peccatum autem contra naturam est, de quo mors, & omnia, quæ sunt mortis, oriuntur.* Quibus malis tunc se hominem induisse, quando deliquit, cum potestatem haberet non delinquendi, docet toto sequenti contextu. Consonat etiam respondens ad obiectionem 16. Vincentianam, & ad obiectionem 4. ait: *Meritò creatura peccatrix pœnalem dominationem illius patitur, cui, relicto vero Domino, sponte se vendidit. Hæc quippe seruitus non institutio est Dei, sed iudicium, &c.*

Chrysostomus lib. 1. de prouidentia prope medium de arca Noë sic loquitur: *Illa vero ante omnium oculos posita, iugiter imminentium sibi malorum illos admonebat: nec sic tamen illi emendati sunt; sed in vitiis perseuerauerunt, supplicia sibi ipsis consciscentes, atque attrahentes. Deus enim diluuium ipsum neque cominari, neque inferre voluisset; sicuti nec gehennam ipsam quidem. Verùm istorum omnium nos ipsi nobis causa sumus, quod & sapientissimus quidam viderat, cum diceret: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuentium. At Deus ipse per Prophetam ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. At verò nos ipsi, nisi conuertamur, damnationem nobis ipsis vltro, mortémque congerimus, non is, qui nos perire noluerat, quique viam effugiendi nobis ostenderat.* 20.

Sap.1.

Idem Chrysostomus homil. 26. in Ioannem inter medium & finem ait: *Nam si non Deus nos, sed nosmetipsos damnamus, nonne contra nos sententiam ferimus? Nonne gehennam in nos prouocamus, dum qui pro nobis animam posuit, eum fame pereuntem contemnimus?* 21.

Damascenus in dialogo contra Manichæos propinquiùs ad finem, quàm ad mediũ ait: *Non quod Deus supplicium fecerit, sed quod nos pœnam nobis ipsis parauerimus: quandoquidem nec Deus mortem fecit; sed nos eam accersimus. Quamuis enim ea corporis omnis cõpositi natura est, vt dissoluatur aliquando, & intereat: tamen quamdiu Adamus cum Deo per contemplationem coniunctus erat, in ipso vitam habebat, qua mortalis illius caro supra naturæ leges viuificaretur. Postquam verò ab ea coniunctione, quæ ei cum vita, hoc est, cum Deo erat, abscessit, ab ea quoque, quæ supra naturam erat, incorruptibilitate, ad eam quæ naturæ consentanea est, compositi dissolutionem, hoc est, ad mortem venit.* & rursus ibidem: *Deus peccatum non vult, nec mortem peccatoris, nec viuentium exitio delectatur: verum omnibus bona fundit.* & pagin. antepenultima: *Neque enim eur sceleratis pœnas luat, iudex causa est, etiamsi volens sententiam ferat: verùm is, qui facinus admisit, pœnam sibi accersit: iudex autem iustitiæ causa est.* Multáque alia in huius sententiæ confirmationem vsque ad finem dialogi. 22.

Idem lib. 4. fidei cap. 20. post med. postquam dixerat, Deum esse causam eorum malorum, quæ secundùm quid mala sunt, quoniam laboriosa sunt & dolorosa; sed absolutè sunt bona, subiungit, adhuc non Deum, sed nos ipsos esse causam primam, propter quam hæc patimur, dicens: *Sciendum est, quod & nos horum causa sumus: nam voluntariorum malorum inuoluntarij sunt effectus.* 23.

Anastasius Episcopus Nicenus quæstionibus in Scripturam quæst. 16. versus medium ait: *Nihil ergo ex his quæ aspera, & grauia accidunt, iniustè in peccantes aduenit: sed omnia iustè Dei iudicio; & iniquitates nobis mala conciliant: in signum enim, inquit, iniustis adueniunt; à Domino enim sunt iusta omnia. Et, si nostra, inquit, iniustitia, Dei iustitiam commendat, quid dicemus? Numquid iniustus Deus, qui iram infert? Secundùm hominem dico; Absit. Est enim in nostra potestate, & libero nostro arbitrio salus nostra, & interitus, vt scriptum est: Deus ab initio fecit hominem, & dimisit* 24.

Tom 1. Biblioth.

tum in manu consilij sui. Et: Ante hominem est vita
Sap. 1. *& mors,& quod ei visum fuerit, dabitur ei. Quã ob rem Sapiens monet: Ne mortem ambiemini in errore vitæ vestræ,neque attrahatis exitium in operibus manuum vestrarum; quia Deus mortem non fecit, neque delectatur in perditione viuorum;ostendens nostram euersionem sponte à nobis eligi.* Ad eandem sententiam pertinent omnia,quæ scribit tota illa q.16.& 17.sequent.

25. Saluianus Massiliensis Episcopus de prouidentia lib. 4. inter princip.& med. *Nos,* inquit, *nobis accusandi sumus Nam cum ea,quibus torquemur,admittimus, ipsi tormentorum nostrorum sumus* Hier. 50. *authores. Quid ergo de pœnarum acerbitate quærimur;Vnusquisque nostrûm se punit,& ideo propheticum hoc ad nos dicitur:Ecce omnes vos ignem accendistis,& vires præbuistis flammæ, ingredimini in lucem ignis vestri, & flammæ, quam accendistis.* & lib.7.propius ad med.quàm ad finem: *Vnde agnoscere possumus,cuncta quidem, quæ affliguntur, iudicio Dei percuti,sed tamen vt sæpè memoraui, propter peccata subuerti.Ac per hoc quidquid actum est, peccatis,nõ Deo adscribendum, quia rectè illi res factũ adscribitur, qui,vt ita fieret,exegit. Nam & homicida, cum à iudice occiditur, suo scelere punitur: & latro, aut sacrilegus cum flammis exuritur, suis criminibus concrematur.*

SECTIO VIII.

Eidem fundamento attestantur alij Patres.

1. EOs tantum ad præsentem sectionem distulimus,qui,licet non exponant primum nec secundum Sapientiæ caput, docent tamen non Deum, sed liberum peccantis arbitrium esse primum principium, authorem, & causam cuiusq; supplicij. Quod luminis similitudine sic explicuit Irenæus lib.4.aduersus hæreses cap.76.fine: *Quemadmodum in hoc temporali lumine, qui effugiunt illud,ipsos se tenebris mancipant;ita vt ipsi sibi causa fiant, quod destituuntur lumine, & inhabitãt tenebras:& non lumen causa est eis huiusmodi conuersationis: sic æternum Dei, qui effugiunt, lumen, quod continet in se omnia bona, ipsi sibi causa sunt, vt æternas habitent tenebras, destituti omnibus bonis, sibimetipsis causa huius habitationis facti.* Loquitur autem de æterno igne Inferni sub nomine tenebrarum: vt ex præcedenti atque sequenti contextu constat. Idémque prosequitur in cap. 77.

Liberum arbitriũ causaque supplicij primũ principium, & causa. Irenæus.

2. Basilius homil.9. *Quod Deus non sit author malorum.* non procul à principio ait: *Rursus autem apud inferos, quæ sunt mala, non Deum causam habent,sed nos ipsos. Principium namque ac radix peccati in nobis est, & in nostra potestate. Nam quibus, si à malo abstinuissent, nihil omnino graue pati licebat: iidem si in peccatum per voluptatem ruant, quam rationem decentem adducere poterunt, ne sibi ipsis causam pœnarum dedisse dicantur?*

3. Nyssenus lib. de vita Mosis propiùs ad med. quàm ad princip.ait:*Non decet historiæ literam ita sequi, vt Deũ putemus cruciatus causam;sed vnumquemque sua electione sibi dolores præparasse, ac fecisse credere debemus:vt etiam Apostolus ad huius-*
Rom. 2. *modi hominem dicit: Quod secundum duritiem tuã, quia cor tuum non pœnitet, iram tibi indie iræ, ac reuelationis, & iusti iudicij Dei congregas, qui vnicuique tribuit iuxta suorum operum merita.* & post pauca: *Quare manifestum est, nihil harum pœnarum absque nostra electione, ac voluntate posse consistere.*

Idem Nyssenus in disput. de Anima & resurrection. longè ante med. ait: *Lex diuina cùm omnibus bonis,quæ in Paradiso erant,hominem abundè frui,& vti permisisset;ab illo solo prohibebat,cuius quum malum cum bono contemperatum esset, commixta ex contrariis erat natura. Sed homo sponte sua propriáque voluntate, & arbitrio, relicta sorte, quæ à malo integra erat,eam, quæ ex contrariis admixta erat, vitam adsciuit,& amplexus est.* & post pauca:*Vitam, quæ per carnem transigitur,breuissimo temporis spatio circunscripsit: aliam verò vitam ad æternitatem vsque produxit, & potestatem dedit, vt in vtra quis vita velit, horum alterum habeat, bonum, inquam, & malum.* Multáque subdit ad eiusdem sententiæ confirmationem. 4.

Ambrosius de Paradiso cap. 7.prope initium: 5.
Nisi fallor,ait,mortis causa inobedientia fuit.Et ideo homo ipse sibi mortis est causa,non habens Deum suæ mortis authorem. Nec enim si medicus præscripserit ægrotanti,à quibus videatur cauendum,atque ille ab interdictis non putauerit abstinendum,causa ei mortis est medicus; sed vtique ipse sibi reus mortis est propria. Et in eodem libro cap. 15. ante med. illa verba 1. Reg. cap. 2. *Quicunque honorificauerit* 1. Reg. 2.
me,glorificabo eum:qui autem contemnunt me,erunt ignobiles. ita ponderat:*Non dixit;contemptores mei honore priuabo;sed honore priuabuntur:non suæ operationi deputans eorum iniuriam, sed quid futurum esset, ostendens.* Non ergo Deus author est pœnæ præmouens,& prædeterminans nos ad illam, priusquam nobis illam nos ipsi acquiramus per culpam: sicut paulò superiùs dixerat idem Ambrosius: *Ergo doceant te verba diuina, quia Deus operatur gloriam,pœnam relinquit.*

Clemens Alexandrinus lib. 1. Pędagogi cap. 6.
8.ex professo probat, quamlibet correptionem & pœnam à Deo infligi propter amorem nostræ salutis, & quantum ex se est, optare potius non punire,hominem autem sua libera electione sibi esse authorem supplicij. Præcipuè notanda sunt illa verba post med. capitis: *Vnusquisque nostrûm supplicium eligit,cum sponte peccat. Culpa est autem eius, qui eligit: in Deum autem culpa conferre nequit.* Eandem doctrinam eruditè & eleganter confirmat toto capite 9. proximè sequenti, & libro 2. Stromatum à pagin.7. & libro 7. Stromat.pag.3.& alibi sæpè.

Tertullianus in lib. de spectaculis c.1. in me- 7.
dio probat, totam mortis, & damnationis causam,& rationem,non ex Dei prouidentia, sed ex libero arbitrio prouenire. Vnde in lib. 2.aduersus Marcionem cap.8.ait: *Non in mortem institutum hominem probat, qui nunc cupit in vitam restitutum; malens peccatoris pœnitentiam pœnitentiam, quàm mortem. Igitur sicut Deus homini vitæ statum induxit: ita homo sibi mortis statum attraxit. Et hoc non per infirmitatem, sicut neque per ignorantiam, ne quid auctori imputaretur.* Et capite 9. in fine, inde probat, Deum non esse mortis auctorem, quia comminatur illam quasi supplicium: sed potius hominem suæ mortis authorem esse, quia comminatam à Deo mortem peccando contemnit. Verba Tertulliani sunt: *Si mors malum; neque mors comminatori suo, sed contemptori faciet inuidiam, vt auctori.*

Contem

Contemnendo enim fecit, non vtique futuram, si non contempsisset.

8. Isidorus lib. 1. sentent. cap. 9. post med. de rebus, quæ videntur esse nociuæ sic loquitur: *Commoda ipsorum non intendens homo, accusat in illis, quod sibi potius debet imputare; cuius pro peccato ista effecta sunt noxia, quæ illi omni ex parte fuerunt ante peccatum subiecta. Nostro vitio, non sua natura nobis mala sunt ea, quæ nobis nocent.* Idémque libro 1. Synonymorum colum. 5. 6. & 7. fusè tradit, omnes morbos, calamitates & pœnas esse natas ex causa peccatorum illius hominis, cui Deus eas infert ad correptionem & pœnitentiam.

9. Possunt etiam pro eodem principio comprobando referri omnes Patres, qui supra disp. 21. sect. 2. tradunt, Deum contra suam innatam inclinationem nostris culpis quasi coactum inferre supplicia.

Deum non esse motiuum supplicij causa theologica probat ratio.

10. His addere possumus Theologicam explicationem, & confirmationem, quoniam intentio puniendi reprobos, non fuit in Deo prior præcognitione peccati. Vnde Valentinum Concilium tertium celebratum anno 855. sub Lothario Imperatore in cap. 3. *Fidenter,* inquit, *fatemur, in electione saluandorum misericordiam Dei precedere meritum bonum: in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iustum Dei iudicium.* Quod si Deus ante præcognitum futurum meritum malum, & independenter ab vsu libertatis, prædeterminasset actionem materialem, ex qua indissolubiliter sequitur pœna, iam iudicium Dei præcederet, meritum verò malum subsequeretur post Dei iudicium.

Intentio puniendi reprobos posterior præcognitione peccati.

Circa huiusmodi dependentiam, & prioritatem diuersæ sententiæ.

11. Sed quoniam inter Scholasticos non conuenit, sed sunt diuersæ sententiæ circa huiusmodi dependentiam & prioritatem, qua puniendi absoluta voluntas præsupponat peccatum præuisum, quasi absolutè futurum; idcirco ne præsens dogma longè certius ab illo minus certo dependeat, notandum est, etiamsi efficax intentio puniendi foret in Deo prior præuisione peccati quasi absolutè futuri, nimirum, quia Deus ad permittendum præmoueretur eo fine, vt puniret homines (de quo non disputo in præsenti) adhuc permaneret firmum, & constans fundamentum, quod in principio præcedentis sectionis constitui, quantum satis est ad excludendam physicam prædeterminationem materialis actionis peccati, quoniam vt minimum intentio puniendi talem hominem in particulari, supponeret conditionalem scientiam, qua Deus certò cognoscat, fore vt hic homo finaliter peccet, si eum tali permissione Dei, talibúsque circunstantiis constituatur: idque fore non propter necessitatem antecedentem, quam diuina reprobatio, vel prædeterminatio intulerit, sed propter liberam illius hominis electionem, qua mortem vitæ prætulisset, cum morti vitam præferre potuisset.

Intentio puniendi vt minimum conditionalē scientiam supponit.

Eandem veritatem confirmant Philosophi.

12. Ipsi tandem Ethnici Philosophi, aut Poëtæ, lumine naturæ confirmante, quod per antiquam traditionem acceperant à maioribus, vel ex Hebræorum libris didicerant, eandem veritatem confirmant. Nam cum Homerus, aliique Poëtæ fabularentur duo dolia, ex quibus Iupiter omnibus hominibus propinabat, quibusdam meras afflictiones ex altero dolio; ex altero verò mixtas rebus prosperis. Hoc, tanquam Deo contumeliosum, refutat Plato in 2. Dialogo de Rep. siue de Iusto ad finem, concedens nihilominus, Deum punire ad vtilitatem eorum, qui pœna digni sunt ob propriam culpam.

Imo eandem fabulam recantat Homerus Odyss. 1. apud Eusebium in lib. 6. de Præparatione Euangelica cap. 7. prope init. dicens: 13.

Vt caderent tribuit sua certè amentia causam.

Et rursus.

Quam falsò accusant superos, stultique queruntur
Mortales. Etenim nostrorum causa malorum
Nos sumus, & sua quemq; magis vecordia lædit.

Consonant, quæ ex eodem Homero refert Feuardent. in lib. 4. Irenæi cap. 77. Plura de Platone disp. 39. sect. 7.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm initium peccati probet, voluntatem à se ipsa, non à Deo determinari ad materialem illius actionem.

SECTIO I.

Pars affirmatiua rationibus, & sacræ Scripturæ testimoniis comprobatur.

DVo sunt puncta præsentis disputationis: alterum de initio materialis actionis, alterum de initio malitiæ, & formalis rationis peccati. Quantum ad secundum, non solùm impugnatores, sed etiam assertores physicæ prædeterminationis expressè fatentur, non à Deo, sed à libero arbitrio creato initium præberi peccato, & inchoari malitiam. Cæterum de primo controuersia est, nam physicæ prædeterminationis authores expressè fatentur (quod eorum principia compellunt asserere) videlicet, actionem peccati à Deo inchoari, quatenus actio est. 1.

Conuenientia, & differentia inter assertores, & impugnatores prædeterminationis.

Pro cuius explicatione notandum est, dupliciter intelligi posse, materialem actionem peccati à Deo inchoari. Primò in quãtum Deus inchoat quamlibet rationem actionis, quæ vt sic abstracta & præcisa, non includit positiuã & realem repugnãtiam contra rationem, diuinam legem, atque virtutem. Hoc modo inchoari à Deo quamlibet actionem, in quantum actio est, supponimus, tanquam certum, id quod ostendimus supra disp. 18. sec. 5. sub init. & alibi fusiùs. Quapropter in materiali actione, qua dæmõ, vel homo Deum odio prosequitur, Deus inchoat cõmunem rationem volitionis imprimẽdo voluntati inclinationem ad bonum, & conueniens, & si qua ratio altera reperiri potest in prædicta volitione, quæ contra rationem & diuinam legem non pugnet, eam etiam Deus inchoat. Atque in hoc sensu S. Thomas 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & 1. 2. q. 79. art. 1. & alibi solet asserere, Deum esse causam actus peccati, in quantum actus est; sicut ostendimus disp. 28. sect. 3. 2.

Duplex modus inchoandi materialē actionem peccati.

Primo modo inchoari à Deo quamlibet actionem supponimus.

Quo sensu S. Thomas asserat Deũ esse causam peccati.

Sed tamen à Doctoribus, contra quos disputamus, alio modo intelligitur, materialem actionem peccati à Deo inchoari, in quantum actio est. Existimant enim, quamlibet rationem specificam, & numericam actionis, in quantum realis actio est, à Deo inchoari; etiam quæ realiter & positiuè pugnat contra rationem, virtutem atq; diuinam legem. Quemadmodum 3.

Quo sensu præmotores asserãt Deũ inchoare materialẽ actionem.

pugnat realis quidditas odij, quo dæmon decreuit inferre Deo quantam contumeliam potuerit, & inducere homines ad fœdissima committenda contra Deum & eius legem. Itaque volitio illa dæmonis realiter & positiuè, tanquam sibi bonam amplectitur repugnantiam cum diuina lege atque virtute.

4. *Duo probanda.*

Hoc igitur modo intelligendo initium, vnde materialis actio peccati inchoat, duo probanda erunt in hac & sequentibus sectionibus. Alterum est, non solùm formalem rationem malitiæ, sed etiam materialem illius actionem in sacra Scriptura & Patribus intelligi, quando dicunt, illius initium non esse à Deo, sed à voluntate creata. Alterum est. Si Deus inchoaret materialẽ actionem peccati secundum specificam rationẽ actionis, qua realiter pugnat contra rationem, virtutem, ac diuinam legem; eo ipso inchoaret illius malitiam. Cuius ratio est, nam quicunque præbet, aut causat initium malitiæ, ille inchoat malitiam; sed materialis actio sub ea ratione, qua realiter pugnat cum diuina lege, ratione recta, & virtute, est initium malitiæ: Ergo cuicunque præbet, aut causat materialem actionem sub ea ratione, qua realiter pugnat cũ diuina lege, ratione recta, & virtute, inchoat malitiam. Minor probatur, quia non per accidens, sed omnino per se, ac necessariò prædicta contrarietate reali, sequitur malitia. Ergo prædicta realis contrarietas per se, atque proximè initium est, fons, origo, & radix illius malitiæ.

Scriptura & Patres intendunt initium materialis actionis non esse à Deo.

5. Confirmatur, quia non solùm Semipelagiani, asserentes, ex viribus naturæ dari meritum, impetrationem, & dispositionem ad gratiam; sed etiam antiquiores quidam Scholastici, asserentes, facienti quod ex se est ex viribus naturæ, cõferri supernaturales vires, quibus acquirant proximiores dispositiones ad iustificationem, meritò refutantur, tanquam præbentes initium prædestinationis, & iustificationis ex viribus naturę, vt tomo sequenti monstrabimus, & alibi probatum est. Imo etiam Semipelag. non necessariò & inseparabiliter, neque per se, siue propter se ipsa humanis operibus subiungebant gratiam, cum clare faterentur, non nisi propter diuinam misericordiam supra dignitatem operum decretam esse consecutionem gratiæ ex operibus humanis. Si igitur illa consecutio, licet penderet à libera misericordia Dei, & foret ex se planè dissolubilis, atque superaret exigentiam operũ; nihilominus satis erat, vt facientes humana opera censerentur præbere initium gratiæ: multò potiori iure consecutio per se iuxta exigentiam operum, & prorsus indissolubilis, quam ne diuina quidem omnipotentia impedire potest, efficiet, vt censeatur, præbere initium peccati quicunque determinauerit voluntatem creatam ad materialem actionem odij Dei, etiam sub ea ratione, qua realiter desiderat, quodcunque malum contra legem diuinam & rectam rationem possit perpetrare in contumeliam Dei, & realiter dolet, quòd nõ possit destruere Deum. Idemque censendum erit de reliquis actionibus peccatorum.

Semipelagianorum sententia.

6. Est etiam ratio specialis refutandi sententiam, quam in principio retulimus, quia siue ad sui confirmationem, siue ad soluenda nostra argumenta, Scripturæ sacræ & Sanct. Patrum testimonia ita explicat, vt complectantur etiam materiales actiones peccatorum. Qualia sunt illa testimonia, quæ tradunt, nos ex nobis non esse sufficientes ad cogitandum aliquid, quasi ex nobis, sed sufficientiam nostram ex Deo esse; Deum operari in nobis sine nobis atque nobiscum; trahi voluntatem à Deo; homines agi à Deo; Deum facere vt velimus & faciamus; Deum præuenire & excitare, atque alia eiusmodi, quæ in sequentibus sectionibus erunt tractanda. In his igitur omnibus valdè notandum est, illorum vim eneruari, ne Concilia & Patres per illa contra Pelagium, & contra Semipelagianus probare possint necessitatem gratiæ supernaturalis, ac præcipuè gratiæ præuenientis. Si enim prædicta testimonia probant necessitatem physicæ prædeterminationis, qua excitentur creatæ voluntates, præueniantur, trahantur, & Deus operetur in illis, vt liberè velint odisse Deum, aut aliam materialem actionem peccati elicere; consequens est, prædicta testimonia verificari posse, & totam illorum significationem expleri per eum concursum Dei, qui requiritur ad opera naturalia. Quapropter ex illis testimoniis non sumetur efficax argumentum ad probandam necessitatem alterius concursus, qui superet vniuersas vires naturæ.

Patrum testimonia eneruantur.

Confirmatur, præoccupando solutionem, quam aliquis adhibere posset, dicens, prædicta testimonia Scripturæ & Sanct. Patrum probare, singulis quibusque actionibus necessariam esse præuenientem Dei operationem, vniuscuiusque dignitati & ordini proportionatam: ideóque naturalibus naturalem operationem & concursum, sed supernaturalibus esse necessarium supernaturalem. Hæc autem solutio non satisfacit, quia saltem ex vi testimoniorum eorundem non constabit, quæ opera sint supernaturalia, ideóque indigentia supernaturali concursu, & operatione præueniente. At verò Patres & Concilia inde probant, omnes operationes, ad iustificationem vtiles, esse supernaturales, & indigere supernaturali concursu & operatione Dei, quoniam de illis omnibus dicitur: Sine me nihil potestis facere; sufficientiam nostram ex Deo esse; Deum operari in nobis sine nobis, atque nobiscum; trahi voluntatem à Deo; homines agi à Deo; Deum operari, vt velimus, & faciamus; præuenire; excitare; nihil nos habere, quod non accepérimus; totum esse Deo tribuendum. Quod si omnes istæ formulæ verificantur etiam de actionibus materialibus peccatorum; de illis etiam probabitur esse supernaturales, & indigere supernaturali concursu, & actione prædeterminante. 7.

Præoccupatur solutio.

Sed aliquis ex illis doctoribus tribuit D. Thomæ in 2. distinct. 37. quæst. vnica artic. 1. ad 3. quod ex illo 2. Corinth. 3. *Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis*, &c. probet, esse à Deo cogitationem de peccato committendo, in quantum actus est. Cæterum neque in ea distinctione est vnica quæstio, neque in quæstione prima aliquid agitur de hoc, sed tantùm in quæstion. 2. artic. 2. S. Thomas docet id, quod certissimum est apud omnes, videlicet, actum peccati, in quantum actus est, esse à Deo, tanquam ab vniuersali causa. Quod si alicubi Sanctus Thomas adducit prædictum testimonium 2. Corinth. 3. circa cogitationem aliquam naturalem, intelligendus erit per quandam accommodationem loqui, ne contradicat 8.

Per accommodationem intelligendus S. Thomas.

tradicat Cõciliis,& Patribus,qui ex eo loco probant peculiarem iodigentiam gratiæ ad cogitationes quaſlibet vtiles ad ſalutem ; cætera namque reputantur pro nihilo.

9. Præcipuè verò S. Bernardus tam longè diſtat à prædicta ſententia, quæ exiſtimat actum peccati, in quantum actus eſt, non eſſe ex nobis, quaſi ex nobis, ſed illius ſufficientiam ex Deo eſſe;vt potius dicat, etiam communem rationem cuiuſcunque affectus ex ſe indifferentis ad bonum & malum ,eſſe ex nobis, tanquam ex nobis. Quemadmodum in tractatu de gratia & libero arbitrio column. 5. fine : *Aliud* , inquit, *eſt timere ſimpliciter,aliud timere Deum:& aliud amare ſimpliciter, aliud eſt amare Deum : quippe timere & amare ſimpliciter quidem prolata, affectiones, cum additamento autem virtutes ſignificant : ita quoque aliud eſt velle, aliud velle bonum, ſimplices namque affectiones inſunt naturaliter nobis, tanquam ex nobis, additamenta ex gratia.*

S. Bernard.

10. *Deum non inchoare materiali actionem peccati probatur. 1. Ioan. 2.*

Redeo ad primarium fundamentum præſentis diſputationis, & à Deo non inchoari materialem actionem peccati, probo ex ſacris literis 1. Ioan. 2. *Si quis diligit mundum,non eſt charitas Patris in eo : quoniam omne quod eſt in mundo,concupiſcentia carnis eſt, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Vbi non ſolùm de formali ratione malitiæ, ſed etiam de reali affectu, quo voluntas diligit creaturam ſupra Creatorem, Ioannes pronuntiat, non eſſe ex Deo, ſed ex mundo. Quod probo primò, quia concupiſcentia carnis, & oculorum eſt realis amor delitiarum, & diuitiarum ſupra Deum.

11. Probatur ſecundò, quia illud præcipuè non eſt ex Deo, ſed ex mundo, quo maximè ioaſcantur,& capiuntur homines à mundo ; ſed non ineſcantur formali ratione peccati (hanc enim nemo propter ſe appetit) ſed ineſcantur & capiuntur reali appetitu delitiarum, diuitiarum,& eorum, quæ ad ſuperbiæ faſtum pertineot. Ergo illæ eædem dilectiones ſub prædicta reali tendentia, & appretiatione ſupra Deum, non ſunt ex Deo, ſed ex mundo. Conſonat Fulgentius libro primo ad Monimom capite 20. ſupradicto Ioannis teſtimonio vtens, & S. Thomas ibi commentario eiuſdem epiſtolæ, ſemper explicat affectus reales & poſitiuos circa obiecta ſenſibilia, & alia bona appareotia, id ſumens ex Gloſſa, quam citat.

Formalis peccati ratio per ſe non appetitur.

12. Secnodò probatur Ioann. 5. vbi poſtquam Chriſtus Dominus de Patre & Filio dixerat: *Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.* Ne fortè quis timeret, peruerſum futurum eſſe iudicium, vtpote ab homine procedens, qui obnoxius eſt criminibus, eum timorem depellit, quia nihil à ſe ipſo faciat, dicens; *Non poſſum ego à me ipſo facere quidquam.* Vbi de ſe, in quantum homine, loquitur (quamuis num. 19. eiuſdem cap. ſimilia verba dixiſſet etiam de ſe ipſo in quantum Deus eſt; quam differentiam ex ipſo contextu deductam notant communiter Patres.) Nunc peto à Doctoribus contrariæ ſententiæ, vtrum homo à ſe ipſo faciat iudicium realiter contrarium iuſtitiæ,quantum ad eius realem entitatem & contrarietatem? Si enim affirmauerint; habemus intentum, videlicet, initium materialis actionis peccati non à Deo, ſed ab homine prouenire. Si verò iudicium realiter contrarium iuſtitiæ nullus homo poteſt à ſe ipſo facere : nullam auditoribus ſecuritatem rationis attuliſſet Chriſtus Dominus, dicens : *Non poſſum ego à me ipſo facere quidquam,* quoniam hoc potuiſſet verificari, etiam ſi à ſe ipſo faceret iudicium realiter contrarium iuſtitiæ, dummodò à ſe ipſo non faceret formalem malitiæ rationem. Atqui pernicies hominum cauſaretur ex ſolo iudicio realiter contrario iuſtitiæ, quantumcunque præſcindatur eius malitia, velut ſi reali iudicio Chriſtus Dominus innoxium hominem,& ſanctum damnaret æterno ſupplicio.

Ioan. 5.

Tertiò probatur Ioan. 7. *Si quis voluerit voluntatem eius facere : cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar. Qui à ſemetipſo loquitur,gloriam propriam quærit.* Vbi reales actiones ſunt loqui, & propriam gloriam quærere. 13. *Ioannis 7.*

Quartò probatur Iacob. 3. *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris; nolite gloriari,& mendaces eſſe aduerſus veritatem: non eſt enim iſta ſapientia de ſurſum deſcendens.* Zelus autem & contentiones non præciſa malitia, ſed materiales actiones ſunt, præſertim ſub ea ratione,qua induunt rationem ſapientiæ terrenæ, animalis & diabolicæ : vt loquitur ſtatim Iacobus, nam vt ſic continent realem calliditatem, & aſtutiam omnia conuertendi ad propriam vtilitatem & excellentiam. Hæc autem omnia non deſcendunt de ſurſum:ergo non ducunt originem ex Deo, ſed ex libero arbitrio creato. *Iacob. 3.*

SECTIO II.

Idem confirmatur ex Patribus.

AVguſtinus lib. 12. de Ciuitate cap. 6. prope initium. *Huius*, inquit, *malæ voluntatis cauſa efficiens ſi quæratur, nihil inuenitur. Quid eſt enim quod facit malam voluntatem, cum ipſa faciat opus malum? Ac per hoc mala voluntas efficiens eſt operis mali : malæ autem voluntatis efficiens eſt nihil.* Perpende opus & voluntatem eſſe materialem actionem,coi conuenit eſſe malam, & huius materialis actionis non eſſe aliud principium efficiens, quod ad illam determinet, & faciat, vt illa exiſtat in rerum natura, niſi liberam potentiam voluntatis. Quam eandem doctrinam confirmat toto cap. 6. 7. & 8. vnde cap. 9. initio ait : *Malæ voluntatis efficiens, naturalis, vel, ſi dici poteſt, eſſentialis nulla eſt cauſa, ab ipſa quippe incipit ſpirituum mutabilium malum.* 1.

Idem lib. 11. ſuper Geneſ. capite 9. ait : *Sic eos fecit, vt eis relinqueret, vnde & ipſi aliquid facerent, quo quidquid etiam culpabiliter eligerent, illum de ſe laudabiliter operantem inuenirent, à ſe quippe habent voluntatem malam.* Perpende in poſtremis verbis planè contineri realitatem volitionis, quæ non ſit à Deo, ſed à libera voluntate. Similia docet in lib. 2. de Nuptiis & concupiſcentia cap. 28. & in lib. de duabus animabus cap. 10. 11. & 12. & in Pſalm. 68. enarrat. 1. col. 3. ad illa verba : *Non eſt ſubſtantia.* Inſuper toti tres libri de libero arbitrio deſtinantur ad probandum, *malum non aliunde exortum eſſe, niſi ex libero voluntatis arbitrio.* Quod etiam confirmat 1. Retract. cap. 9. initio. Sicut etiam in eodem cap. circa med. confirmat, quod in lib. 3. de libero arbitrio c. 17. ad finem apertiſſimè demonſtrat, *primam cauſam peccandi eſſe voluntatem.* 2.

3. Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 26. in medio ait: *Causam iniquitatis suæ ex propria homo habuit voluntate.* Et de incarnat. & grat. Iesu Christi cap. 20. post medium, vt probet, initium voluotatis esse à Deo ait: *Non est enim in homine via eius, quam habet ex Deo, nec viri est, vt corrigat viam suam, quam habet ex seipso.*

4. Prosper ad obiectiones Vincent. obiectione 5. *Deum*, inquit, *iustum, bonum, sic humanæ substantiæ, exteriorumque sensuum nouimus creatorem, vt prorsus ab illo sit, quidquid pertinet ad naturam, & prorsus non ab illo sit, quidquid contra naturam est, de quo mors & omnia quæ sunt mortis oriuntur.* Quod si Deus prædeterminat ad materialem actionem odij Dei, à Deo est aliqoid realiter & positiuè contrarium naturæ, de quo mors, & omnia, quæ sunt mortis, oriuntur.

5. Confirmatur, nam Prosperum ibi non agere de sola formali ratione malitiæ, sed etiam de materiali volitione, satis indicat obiectio, coi respondet, quæ fuerat huiusmodi. *Quod peccatorum nostrorum author sit Deus, eo quod malam faciat voluntatem hominum, plasmet substantiam, quæ naturali motu non possit, nisi peccare.* Nam voluntas mala & naturalis motus actionem etiam materialem includunt. Insuper si naturaliter Dei prædeterminatio requiritur ad operandum, & illa est naturalis motio voluntatis, rursúsque illa posita, homo non potest non peccare; consequens est, vt hominis substantia, naturali motu incitata, non possit noo peccare. His consequentia scribit ad cap. Gallorum sent. 6. 11. & 14. & in duobus libris de vocatione Gentium.

6. Ambrosius libro secundo de Caïn & Abel cap. 7. *Culpa*, inquit, *ipsius ad te conuersio est, non enim frater ei adscitur, sed error adscribitur, cuius ipse sibi author est: In te, inquit, reuertetur crimen, quod à te cœpit. Non habes in quo necessitatem magis, quàm mentem tuam arguas.* & infrà: *Tu ergo princeps operis tui, tu dux criminis.* Nota, *author*, *cœpit*, *Princeps*, *Dux*, quæ omnia denotant initium mali operis à libero arbitrio esse. Idem reperit in lib. 1. Exæmeron cap. 8. post med. *Intus*, ait, *author erroris, intus clausus in nobismetipsis.* & infra: *Tu ipse tibi causa es improbitatis, tu ipse dux flagitiorum tuorum, atque incentor criminum. Vtinam te ipse non impelleres, vtinam non præcipitares, vtinam non inuolueres studiis immoderatioribus, aut indignatione, aut cupiditatibus.* Qui autem se ipsum impellit & præcipitat, idem se ipsum determinat ad ruinam, non prius ab alia causa determinatus: alioqui ab illa causa determinante, & non à seipso impelleretur, & præcipitaretur.

7. Chrysostomus ad Hebræos 8. homil. 14. ante medium. *Inuere*, inquit, *à nobis primum incipere mala: Ipsi, inquit, primi non manserunt. Ex nobis est negligentia. bona verò à Deo.*

8. Epiphanius hæresi 24. post medium. *Dominus vbi omnia fecit, dicit: Ecce omnia valdè bona: ostendens quod malum non haberet fundamentum, neque ab initio extitit, priusquam ab homine initium sumeret, per nos enim fit, & per nos non fit, pro eo, quod omnis homo possit non facere malum, & possit facere malum, cùm quidem fecerit, est malum: cùm verò non fecerit non est malum.* Et in hæresi 42. sob titulo *Ex epistola ad Galatas*, confut. 6. probat, initium peccati non à carne, sed à libera voluntate prodiisse.

9. Damascenus 4. fidei cap. 21. de vnico bono principio contra Manichæos tractans: *Impossibile*, inquit, *ex bono malum habere ortum.* Nemesius Nemesius.
de natura hominis capite 32. ea quæ per iram, vel cupiditatem fiunt, sponte fieri, probat, quia *eorum principium in ipsis est. In ipsis enim erat, vt non facilè perturbationibus succumberent.*

10. Eusebius de præparatione Euangelica, libro 6. cap. 5. post medium ait: *Hinc etiam vnde malorum scaturiat fons, aperitur, quia nullum locum habet in his, quæ secundum naturam aut corpore, aut animo fuerint, sed neque in his, quæ forinsecus accidunt. Solummodò autem in libero animi motu, quando non secundùm naturam, neque rectè mouetur, sed à regia exiens via sponte (dominus enim sibi animus est) præter naturam fertur.* Quamobrem ex actuali abusu dominij scaturire fontem malorum, non solùm his verbis notat Eusebius, sed etiam inferiùs persequitur, explicans indifferentiam à Deo concessam, nulla necessitate ad peccandum impellente, sed potiùs ad bonum, per synderesim prouocaote.

11. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. circa med. pag. 65. ait: *Quoniam libera electio & appetitio peccata primum inchoat, iure infliguntur supplicia.* Et libro primo pædagogi. capite 8. post medium explicaos illud Deuteronom. 32. *Auertam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum,* ait: *Vbi faciem auertit, ingreditur vitium: non vult ergo mala intueri: bonum enim est: sed cùm ipse oculos auertit sua sponte propter humanam infidelitatem, ortum habet vitium.* Non igitur à Deo ortum habet, sed à nostra spontanea libertate, Deo faciem auertente, vt permittat.

12. Theophylact. Ioan. 6. illa verba: *Nonne vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* Ioan. 6.
ita explanat: *Quamuis esset ex sanctis illo choro; attamen mala sua voluntate indignus inuentus est.* & post pauca: *Igitur à voluntate, mala & nascuntur & crescunt.* Et Leo sermone 7. de passione, Leo.
cap. 2. *Ipse Iudas*, ait, *sibi fuit materia ruinæ & causa perfidiæ, sequens diabolum ducem, & nolens Christum habere rectorem.* & sermone 16. de Passione cap. 3. initio, de æterno moriendi decreto sic loquitur: *Non inde processit voluntas interficiendi, vnde moriendi.*

13. Lactantius lib. vnico de ira Dei, postquam cap. 14. in fine docuit, Deum velle, omnes homines esse iustos, cultores Dei, & fratrum amatores, in principio capitis 15. ita quæstionem proponit: *Hic fortasse quærat aliquis, vnde ad hominem peccata peruenerint, aut quæ prauitas diuini instituti regulam ad peiora detorsit; vt cùm sit ad iustitiam genitus, opera tamen efficiat iniusta?* Et respondet, ex libero arbitrio peruenisse, cùm Deus malum & bonum propooens liberam eligendi optionem concesserat: quod clariùs scripsit libro quarto diuinarum instit. cap. 24. & 25.

14. Tertullianus in exhortatione ad castitatem prope initium ait: *Si quæris, vnde veniat ista voluntas, qua quid volumus contra Dei voluntatem? Vt dicam, ex nobis ipsis.* Rursus in libro de Trinit. non procul à principio ait: *Quæ à bono institutore instituta sunt, aliud, quam bona, esse non possunt, ex quo omne malum facessat à Deo: neque enim potest fieri, vt sit initiator aut artifex vllius mali operis, qui nomen sibi perfecti vendicat, & parentis, & iudicis: maximè cùm omnis mali operis & vindex sit, & iudex.* Obserua. Deus non est

initia

initiator, institutor, & artifex operis mali. Esset autem, si præmoueret ac prædeterminaret ad materialem entitatem operis. Nam qui præmouet, ille præbet initium, & qui determinat, ille instituit, & ordinat artificium.

15. Origenes libro quarto contra Celsum post med. neque Deum esse authorem malorum, neque rerum corruptibilium materiam esse causam illorum, probat. *Nam sua cuique ratio causa est existentis in ipso malitia, quæ quidem malum est, mala quoque actiones, quæ ex ea proueniunt.* Quod si actiones, quæ proueniunt ex ratione, sunt causa malitiæ: qui prædeterminauerit ad illas, idem præbebit initium & causam malitiæ.

16. Similiter etiam peccati originem duci non ex Deo, sed ex nostra libera voluntate, docet Ephrem Syrus in consilio de vita spirituali ad Monachum nouitium, cap. 93. Marcus Eremita lib. de Baptismo, respondens ad interrogationem tertiam, & Olympiodorus tomo 1. Bibliothecæ in expositione Ecclesiastes cap. 2. col. 2. dicens: *Notandum quoque quod qui student circa ea, quæ vana sunt, & se se voluptatibus tradunt, excusare non possunt carentis ratione fortunæ motum, neque fati necessitatem: humanæ siquidem actiones proficiscuntur ab electione, & ab insita nobis libera potestate.* Olympiodor.

17. Nicetas in orationem 40. Nazianzeni in penultimo comment. versus medium ait: *Alia in arbitrio nostro posita sunt, vt iram ac cupiditatem, libidinémque comprimere, vel iisdem succumbere. Quarum igitur rerum arbitrium penes te est, harum causas exterius ne conquiras: verum hoc pro certo habeas, id quod propriè malum est, à libera, & voluntaria à bono auersione originem ducere.*

18. Idem dogma Prudentius in Hamartigenia contra Marcionitas paulò post medium sic cecinit.

Sed quid ego omne malum, mundique, hominúmque maligni,
Hostis ad inuidiam detorqueo'cùm mala nostra
Ex nostris concreta animis genus, & caput, & vim
Quid sint, quid valeant, sumant de corde parente?

19. Bernardus tractatu de gratia & libero arbitrio columna 5. fine de libero arbitrio sic loquitur: *Ipsum, vt esset, creans gratia fecit, vt proficiat, saluans gratia facit, vt deficiat, ipsum se deicit.* Atque hoc intelligere quantum ad realem entitatem volitionis declarant verba, quæ continuò subiicit: *Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia beneuolos. Ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum velle.* Vide quæ retulimus sectione 1. num. 9.

20. Denique opera mala prouenire ex voluntate nostra, tanquam ex principio & causa propria, & immediata, docent omnes Scholastici cum Magistro in 2. dist. 34. cap. 1. & 2. & dist. 35. & dist. 37. cap. penultimo, & cum S. Thoma 1.2. q. 75. art. 1.

21. Ex his omnibus, aliísque Patribus passim affirmantibus, opera mala ex nobis esse, nostráque voluntate, colligitur efficaciter, nullam antecedentem necessitatem ad eiusmodi opera determinare: alioqui prædicta opera non ex nobis, sed ex necessitate forent. Nam vt non minus acutè, quàm solidè S. Thomas obseruauit 3. Ethicor. lect. 11. prope initium sumpto fundamento ex verbis Aristotelis: *Si non operari non esset in potestate nostra, impossibile esset nos non operari; ergo necesse esset nos operari, & sic operari non esset ex nobis, sed ex necessitate.* Idem post pauca de contradictorio notat: *Si enim operari non esset in potestate nostra, impossibile esset nos operari: ergo necesse esset nos non operari: & sic non operari non esset ex nobis, sed ex necessitate.* S. Thomas.

SECTIO III.

Prauarum actionum semina, non per Deum, sed per dæmonem, & liberum hominis arbitrium posita, eandem veritatem confirmant.

PRædestinationis & iustificationis initium à Deo præbetur per supernaturale semen: de quo 1. Petr. 5. *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui.* & 1. Ioann. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.* De cuius seminis necessitate per analogiam ad herbas & arbores, eleganter differit Anselmus lib. de concordia prædest. & grat. cum libero arbitr. capite 3. inter principium & medium. Quapropter, seruata proportione debita, illud principium præbebit prauæ actionis initium, quod posuerit illius semina. Etenim semen est generationis principium, sicut in viuentibus substantiis, ita etiam in actionibus vitalibus. 1. 1. Petr. 5. 1. Ioan. 3. *Semen generationis principium.*

Probo igitur primò prauarum actionum semina non à Deo, sed à dæmone, atque arbitrio nostro præberi. Matth. 13. *Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.* Quam sententiam ita ponderat Epiphanius hæresi 66. inter medium & finem: *Per doctrinam seminauit Deus bonum in hominibus, & per malignam fraudem subseminat mala opera diabolus in hominibus. Hinc, atque hinc non reperiemus malitiei radicem, sed opera, quæ per nos fiunt. Et omnino non est diabolus causa & author seminatorum zizaniorum. Statim enim declarat, dicens: Dum dormirent homines, & non dixit, dum dormiret Paterfamilias. Cum enim nos obdormiremus à bonis operibus, cum neglexerimus iustitiam, tunc seminamus peccata.* Vnde constat, quantum est ex parte Dei, boni operis initia præberi; at verò mali operis initium non à Deo præberi, sed à nobis primariò, & principaliter; secundariò tamen, vt ab instigatore à dæmone. In eandem sententiam scribit hæresi 36. prope finem. Similiter Irenæus, eandem parabolam explicans libro quarto aduersus hæreses cap. 78. de Angelo apostata sic loquitur: *A semetipso zizaniam absconsè seminauit, id est, transgressionem, quam ipse intulit.* 2. *Prauarum actionum semina à solo dæmone, & arbitrio nostro.* Matth. 13. Epiphanius. Irenæus.

Nazianzenus oratione nona de suis sermonibus ad Iulianum, &c. columna penultima: *Peruersus ille Spiritus, dormientibus nobis zizania superseminauit, vt mali principium ex boni incuria nasceretur.* Hieronymus autem libro secundo contra Iouinianum non longè à principio, videlicet col. 4. vel circiter relatus de pœnitentia dist. 2. capite, *Si enim*, quod est 40. §. *Liberi arbitrij*, ait: *Sicut in bonis operibus perfector est Deus (non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem:) sic in malis atque peccatis semina nostra sunt incentiua, & perfectio diaboli.* Eandem Hieronymi sententiam sequitur 3. Hieronym.

tur Beda Iacobi 1. in id: *Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia abstractus & illectus.* Sicut etiam hypognosticon lib. 3. colomna 3. numeratis pluribus volitionibus peccatorum, *vt velle idolum colere, velle blasphemare*, aliisque similibus

Beda.

subdit: *Non sunt a Deo.* & rursus: *Ista sunt zizania animæ, carnisque, quæ inimicus homo, id est, diabolus, dormitante Adam, in liberum seminauit arbitrium.* Idem colligitur ex Petro Chrysologo in duobus sermonibus de parabola zizaniorum, videlicet, 96. & 97. & sermone vndecimo de ieiunio, & tentationibus Christi, sub initium.

4\. Tribus aliis Scripturæ testimoniis secundò confirmat Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 2. prope initium, de peccato dicens: *Malum*

Cyrillus.

liberi arbitrij, germénque voluntarium. Nam quòd

Hierem. 2.

voluntariè peccemus, dicit quodam in loco apertè Propheta: Ego plantaui vineam fructiferam, totam veram: quomodo conuersa es in amaritudinem vti vinea aliena? Plantatio quidem bona: sed fructus ex voluntate malus: atque ideò plantator quidem in culpa non est, vinea autem comburetur, quoniam in bonum plantata est, & in

Ecclesiast. 7.

malum fructificauit. Fecerat enim hominem rectum, vt inquit Ecclesiastes; sed ipse quæsiuit quæ-

Ephes. 2.

stiones multas. Et Apostolus dicit: Ipsius enim factura sumus, creati in bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in illis. Creator itaque cùm sit bonus, bonos creauit; creatura verò voluntate propria, in amaritudinem conuersa est.

5\. Quod attinet ad prætacta Hieremiæ verba

Discursus.

in vulgata lectione clariùs ostenditur fundamentum in hunc modum argumentandi. Non posset Deus gloriari, quod in sua Ecclesia olim in lege, & modò in Euangelio plantauerit omne semen verum; nec posset quasi admiratus conqueri, quod adulterina semina, & fructus amaros reperiat: si ipse in quocumque homine peccante plantat totam entitatem realem actionis, cui malitia per se ac necessariò cohæret, & ita plantat vt non sit in hominis potestate impedire, ne Deus in eo plantet hoc semen, quod independenter à præuiso libertatis vsu plantare decreuit. Consequens au-

Hierem. 2.

tem falsum esse constat Hierem. 2. *Ego autem plantaui te vineam electam, omne semen verum: quomodo conuersa es mihi in prauum, vinea aliena?* Vnde constat, ex libero, atque proprio vitio vineæ, non verò ex parte diuini semi-

Hieronym.

nis contigisse: vt Hieronymus ibi ait: *Plantatio Domini & semen verum, & vinea fertilis tantùm suo vitio commutatur, vt per amaritudinem recedat à Domino, & fiat vitis aliena.* Et Fulgentius libro primo ad Monim. capite 23. sic eun-

Fulgentius.

dem locum explicat: *Alienam a se vitem dicit non vitio diuinæ conditionis, sed auersione propriæ voluntatis, quæ iustè culpatur pro eo quod amaritudinem protulit, quam in ea Deus non fecit.* Et confirmat, quia cùm Dominus suauis sit. Psalm. 118. & iudicia eius dulcissima sint. Psalm. 18. non potest ad amaritudinem contumaciæ hominem prædestinare.

6\. Confirmatur, nam Christus D. Matthæi

Matth. 15.

15\. in eadem plantandi metaphora insistens: *Omnis*, inquit, *plantatio, quam non plantauit*

In catena.

Pater meus cœlestis, eradicabitur. Vbi Hilarius: *Dicens*, inquit; *omnem plantationem, quæ non à Patre sit, docet, traditionem hominum eradicandam, cuius fauore legis præcepta transgressi*

Remigius.

sunt. Et Remigius: *Omnis etiam falsa doctrina, & superstitiosa obseruatio cum suis authoribus permanere non potest, & quia à Deo Patre non est, cum eisdem eradicabitur. Illa ergo sola permanebit, quæ a Deo Patre est.* Porrò non præcisam malitiam, sed materiales etiam actiones conti-

Falsa doctrina, & superstitiosa obseruatio materiales actiones continet.

nent hominum traditio, falsa doctrina, & superstitiosa obseruatio lauandi manus ante prandium, neglecta cordis munditie. Vnde verò originem ducant prædictæ materiales actiones cum sua malitia, paulò inferiùs docuit Christus Dominus, dicens: *Quæ autem procedunt de*

Matth. 15.

ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Quæ verba de actionibus, vt sonant, intelliguntur à Chrysostomo, Hieronymo, Theophylacto, D. Thoma, aliisque expositoribus ibi. Exponunt autem cogitationes & actiones huiusmodi, intrinsecus ex mente nasci, & in mente manere, proptereàque coinquinare.

Tertiò probat Fulgentius in eodem libro 7.

Galat. 6.

primo ad Monim. capite 27. dicens: *Qui seminat in Spiritu, & de Spiritu metet vitam æternam: à Deo habet donum messis & seminis. Qui enim dat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum,*

2 Corinth. 9.

& augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ. Qui verò seminat in carne, & de carne metet corruptionem: ideò non lætabitur in messe, quia non Deum, sed seipsum habuit authorem in semine. Quod si Deus physica necessitate prædeterminaret hominis voluntatem ad materialem entitatem actionis, à qua neque per diuinam potentiam separari potest malitia; iam Deus, qui seminat in spiritu, vt metat vitam æternam, ipse etiam seminat in carne illud semen, ex

Deus seminaret in carne.

quo miser homo demetat corruptionem: quem fructum patietur iniustè, quia non se ipsum, sed Deum habuit authorem in prædicto semine.

Probatur quartò, quia si Deus physica ne- 8.

Concupiscentia nostra à Deo conciperet fœtum peccati.

cessitate prædeterminat ad materialem entitatem concupiscentiæ, & consensus; iam ab illo nostra concupiscentia concipit fœtum peccati, & non à dæmone, neque à se ipsa; ac proinde à Deo prouenit primum semen mortis. Contrarium verò Iacobus docet primo capite.

Iacobi 1.

Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò, cùm consummatum fuerit, generat mortem. Cui consequen-

Damascen.

ter Damascenus 4. de fide cap. 21. prope finem inquit: *Quando aliqua creaturarum voluntariè rebellauerit, & inobediens facta fuerit ei, qui creauit illam, in seipsa parit malitiam.*

Sic etiam Fulgentius libro primo ad Mo- 9.

nim. cap. 27. *Peccatum*, ait, *homo non ex prædestinatione diuina, sed ex voluntate sua, malè concupiscendo, cœpit, & malè operando perfecit. Concupiscentia enim, concipiens peperit peccatum: peccatum verò consummatum generat mortem.* S.

S. Thomas.

Thomas Iacobi 1. *Concupiscentia*, inquit, *parit peccatum per consensum operis, aut morosa delectationis, quod est occulta formatio maligni fœtus. Conceptio verò huius est ex diabolo, tanquam ex Patre agente, & semen immittente: ex concupiscen*

cupiscentia, tanquam ex matre consentiente.

10. Quintam probationem præcedenti cognatam ministrat illud Psalm. 7. *Ecce parturiit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* (Psalm. 7.) Vbi Basilius: *Confusaneus,* inquit, *videtur esse dictionum contextus. Quoniam grauidæ primum quidem* (Basilius.) *concipiunt, deinde parturiunt, postremò pariunt. Hic parturigo primum sortitur locum, dein conceptio, demum partus. Caterùm ordo hic significantissimè explicat cordis conceptionem. Incontinentiam enim appetitiones nullo coercita fræno rationis, & insana prorsus concupiscentia hominem veluti æstro quopiam extimulantes, dicta parturigines quadam sunt, quod acrimoniam vehementissimi doloris in anima parere soleant. Secundum hunc ad malum pragestientem impetum quisquis non euadit superior malignis, & ad malum persuadentibus consiliis, is iam concepit dolorem. Idem vbi fuerit in corde conceptam malitiam in flammam erumpere per improbas & flagitiosas actiones, tunc demum peperit iniquitatem. Videtur enim hac dicere quodammodò erubescens pater iniqui filij appellari: Non meus, inquit, filius hic, sed eius est patris, cui se per peccatum iure adoptionis contradidit,* (1. Ioan. 3.) *eóque secundùm Ioannem: Qui facit peccatum, ex diabolo natus est.*

11. Perpende primò incontinentium appetitiones esse reales actiones; easdémque parere dolorem, quo anima stimulatur, & impellitur ad peccandum. Secundò propterea non ex Deo, sed ex diabolo ducere originem, qui peccatum facit. Tertiò egregiam illam œstri similitudinem imitatus Pantaleo Diaconus in enarratione miraculorum Archangeli Michaëlis §. 5. (Pantaleo.) *Non diabolus,* inquit, *ab initio productus & factus; sed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro, & qui solus bona facit, opifice vniuersorum. Postremò autem præter legem naturæ, decretúmque & rationem diuinæ institutæ, imperij cupiditatis æstro percitus, rebellauit aduersus Creatorem, &c.* Apud Surium die 29. Septembris, ex Metaphraste die (Ambrosius.) 8. Nouembris. Tandem Ambrosius lib. 1. Exæmeron capite 8. circa medium ait: *Malitia ex nobis orta, non à Creatore Deo condita, morum leuitate generatur.*

12. Sextam probationem accipere possumus ex plurimis testimoniis Scripturæ, quibus peccatores, in quantum tales, dicuntur non esse filij (Ioan. 8.) Dei, sed filij diaboli. Quemadmodum Ioannis (1. Ioannis 3.) 8. *Vos ex patre diabolo estis.* & 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit.* & post pauca: *In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli.* Qui propterea in Euangelio genimina viperarum, & generatio praua & adultera nomi- (Ezechiel. 16.) nantur, & Exechielis 16. *Pater,* inquit, *tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.* Vnde & frequenter appellantur filij lucis, & filij tenebra- (Ephes. 5.) rum. Quemadmodum Ephesior. quinto: *Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia, & veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo.* Lucis ergo fructus in Domino, id est, per eius virtutem, & causalitatem productus, non est actus realiter & positiuè contrarius bonitati, iustitiæ, veritati, & beneplacito Dei.

13. (Dæmonis filiatio Deo non adscribenda.) In his & similibus aliis testimoniis, quamuis communiter Patres exponant, dæmonis filiationem contrahi non per naturam, sed per imitationem culpæ, nihilominus solerter obseruant, rationem propter quam hæc filiatio non sit ascribenda Deo, sed dæmoni & humanæ voluntati, nimirum, quoniam illum affectum, per quem homo diaboli filius constituitur, non inseruit, neque causauit, vt existeret; sed homini contulit liberam vtriusque filiationis adquirendæ potestatem: siue Dei per gratiam, siue diaboli per culpam. Vnde Prosper ad 6. obiectionem Vincentianam ait: *Sicut præuaricatoribus Angelis non* (Prosper.) *Deus indidit illam, qua in veritate non stetit, voluntatem: ita neque hominibus hunc affectum, quo diabolum imitarentur, inseruit. Mendax enim de proprio loquitur.*

Basilius Isai. 14. in medio ad illa verba, *Semen* 14. (Isai. 14.) *reprobum, prepara filios,* ait: *Ex suo ipsius proposito & libera voluntate vnusquisque esse potest semen sanctum, aut certè in diuersum abire. Audi illud: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et omnis qui fa-* (Ioan. 1.) *cit peccatum, ex diabolo natus est.* Et fusè ostendit malas actiones esse filios hominum, & dæmonis proprios, quos vt mactentur, Deus præparari iu- (Actiones malæ dæmonis filia.) bet. Non ergo Deus ipse vitam illis concedit procurando, atque causando, vt ab hominibus generentur, & nutriantur.

Sic etiam Methodius Martyr longè post med. 15. illius fragmenti, quod refert Epiphanius hæresi 64. rationem exponit, ob quam mali diabolus sit author, inuentor, & architectus, videlicet, ita vt consentire aut non consentire situm sit in nostra potestate, cui consonat idem Epiphanius hæresi 38. & hæresi 66. inter med. & finem.

Non aliter Irenæus lib. 4. aduersus hæreses c. 16. 79. & 80. rationem explicat, ob quam inobedientes dicuntur esse filij diaboli, & progenies viperarum. Notanda sunt præsertim illa verba 80ⁱ capitis ante med. *Quia non natura sic facti essent à Deo, sed qui possent iustè agere.* Similiter Augustinus contra aduersarium legis & Prophetarum lib. 1. c. 22. vtramque filiationem postquam explicuit adquiri per imitationem, concludit in fine (Augustinus.) capitis, *hominem posse nunc in hoc, nunc in illud, mutata voluntate, conuerti.*

SECTIO IV.

Per seipsum absque speciali concursu Dei peccare non posset arbitrium; si physicè prædeterminaretur materialis actio peccati.

1. Argumentorum, quæ tanguntur in titulo, caput est hoc. Quælibet physica prædeterminatio est specialis concursus Dei: sed ad eli- (Physica prædeterminatio specialis concursus.) ciendam materialem actionem odij Dei, non requiritur specialis concursus Dei: ergo ad eliciendam materialem actionem odij Dei, non requiritur physica prædeterminatio. Maiorem negant (Solutio:) nonnulli contrariæ sententiæ Doctores dicentes, prædeterminationem ad materialem actionem peccati non esse concursum specialem, sed generalem; quoniam debitus est ex generali subordinatione voluntatis ad primam causam.

2. (Refutatur.) Hæc tamen solutio refutatur, & simul probatur maior syllogismi, primò, quoniam generalis subordinatio voluntatis ad primam causam, non postulat voluntatem à prima causa prædeterminari ad materialem actionem odij Dei, neque blasphemiæ, aut idololatriæ, sed potius muneri (Muneri primæ causæ sine prædeterminatione.) primæ causæ satisfacit abundè, licet nullius voluntatem prædeterminet ad tales actiones: vt

pro

probatum est disput. 19. tota sectione 1.

3. Præsentis verò lectinnis instituro magis congruentia sunt, quæ Hypognosticon lib. 3. col. 3. iuxta doctrinam Augustini, quam fere semper imitatur, de libern arbitrio sic notat: *Non per*

Augustinus.

quod (scilicet iudicium rationis) *sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certò peragere: sed tantùm in operibus vitæ præsentis tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur: id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, vel fabricare domum, vxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum bonarum, velle quidquid bonum ad præsentem pertinet vitam, quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imò ex ipso & per ipsum sunt, vel esse cœperunt. Malis verò dico, vt est velle idolum colere, velle homicidium, velle adulterium facere, res alienas velle diripere, Deum viuentem in sæcula blasphemare, velle turpiter viuere, velle maleficia discere, velle inebriari, & luxuriosè viuere, velle quidquid non licet, vel non expedit operari. Sed ista non pertinent ad substantiam vitæ præsentis, quia non sunt à Deo, imò malè desiderata maculant vitam, quæ est à Deo.*

4. Testimonij huius membrum prius, apertum est, agere non de supernaturalibus, sed de naturalibus operibus, quæ de bono naturæ oriuntur: & tamen illa omnia indigere diuina gubernatione & concursu, manifestatur illis verbis: *Quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imo ex ipso & per ipsum sunt, vel esse cœperunt.* Hæc igitur naturalis gubernatio, & concursus debitus ex subordinatione voluntatis ad primam causam, qui requiritur ad bona opera, non excedentia vires naturæ, idem non requiritur ad materiales volitiones peccatorum, quales sunt, velle idolum colere, & cæteræ supra numeratæ.

5. *Ratio ex Augustini verbis.*

Obseruanda est ratio, quam reddit, quia, videlicet, *Ista non pertinent ad substantiam vitæ præsentis.* Vnde sumitur hæc ratio. Munus primæ causæ, atque subordinatio voluntatis ad illam, est optima pars substantiæ vitæ præsentis: sed materiales actiones peccatorum non pertinent ad substantiam vitæ præsentis. Ergo materiales actiones peccatorum non pertinent ad munus primæ causæ, nec ad subordinationem voluntatis ad illam. Confirmat idem author, *quia non sunt ex Deo*, cuius indicium à posteriori est, quia *malè desiderata maculant vitam, quæ est ex Deo.* Est autem repugnantia, Deum esse authorem earum rerum, quæ maculant vitam, quam ipse instituit.

6. *Opis Dei ad minima quæque necessaria.*

Probatur secundò, nam alij etiam Patres expressè testantur, ad minima quæque naturalia opera necessariam esse Dei opem: quam negant requiri ad opera peccatorum. Vnde Hieronymus libro primo aduersus Pelagianos col. 2. sub nomine Attici Catholici ait: *Constat ergo inter nos, in bonis operibus post propriam voluntatem, Dei nos*

Hieronym.

niti auxilio, in malis diaboli. Docet ergo, in operibus malis non esse necessarium illum fauorem & opem naturalem, quæ requiritur ad minima

Critobolus Pelagianus.

quæque naturalia opera bona, de quo cùm Critobolus Pelagianus, tanquam inconueniens intulisset: *Si in singulis rebus, quas gerimus, Dei vtendum est adiutorio: ergo & calamum temperare ad scribendum, & temperatum pumice terere, manúque aptare literis, tacere, loqui, sedere, stare, ambulare, currere, comedere, ieiunare, flere, ridere, & cætera huiuscemodi, nisi Deus iuuerit, non poterimus.* Cui Atticus Catholicus respondet: *Iuxta meum sensum non posse perspicuum est.*

Tertiò probatur explicando in quo consistat illud adiutorium & fauor, quod Deus ad quælibet opera bona etiam minima, & naturalia præbet, sed non præbet ad opera peccatorum. 7. *Dei fauor ad quælibet bona opera explicatur.*

Consistit enim in eo, quod generalis concursus Dei, quantum ex se est, & in quantum procedit à Deo, inclinat magis voluntatem ad opera bona, nunquam tamen inclinat ad eam realitatem, seu formalitatem malorum operum, secundùm quam realiter opponuntur virtuti ac diuinæ legi. Atque inde prouenit, vt bona opera, licet naturalia, meritò tribuenda sint concursui & operationi diuinæ, & tanquam illius dona postulanda & pro illis agendæ sint gratiæ; quod tamen nullus concesserit de materiali actione odij aduersus Deum, aut blasphemiæ: vt magis constabit sect. 9. *Opera bona naturalia operationi diuinæ tribuenda.*

Prædictum operationis diuinæ discrimen probatur in primis ex Augustino epist. 130. 8. *Augustinus.*

ante medium, vbi *Xenocrates*, inquit, *Polemonem, vt scribitis, & nos ex illius literis recordamur, de fruge temperantiæ disputando, non solum ebriosum, verum etiam tunc ebrium ad mores alios repentè conuertit. Quanquam ergo ille, sicut prudenter & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantùm à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne id ipsum quidem, quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed diuino. Ipsius namque corporis, quod est infimum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma & vires & salus, & si quid eiusmodi est, non sunt, nisi ex Deo creatore, ac perfectore naturæ. Quanto magis animi bona donare nullus alius potest? Quid enim superbius, vel ingratius cogitare potest humana vecordia, si putauerit, cùm carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri! Hoc in libro Christianæ sapientiæ sic scriptum est: Cùm scirem, inquit, quia nemo esse potest continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ scire, cuius esset hoc donum.* *Sap. 8.* *Polemo ergo, si ex luxurioso continens factus, ita sciret, cuius esset hoc donum, & eum abiectis superstitionibus gentium, piè coleret, non solum continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus extitisset, quod ei non tantùm ad præsentis vitæ honestatem, verùm & ad futuræ immortalitatem valeret.*

In quo duo sunt ad rem præsentem notatu digna. 9. *Duo notanda.*

Primum est, illa bona opera Polemonis non fuisse supernaturalia, sed merè naturalia. Quod satis indicauit Augustinus, primò, quando dixit, per illa verba non fuisse adquisitum Deo: secundò, non fuisse salubriter religiosum: tertiò, tantùm ad præsentis vitæ honestatem valuisse, non ad futuræ immortalitatem. Secundum est, hæc ipsa opera naturalis virtutis indiguisse concursu proprio bonorum operum: primò, quoniam illa dicit Augustinus, non humano operi tribuenda esse, sed diuino. Secundò, quia monet esse donum Dei, à Deo postulandum, & inducens obligationem agendi gratias.

Hunc autem naturalem fauorem, ac peculiarem Dei concursum non requiri ad opera 10.

peccatorum, sed ad illa sibi sufficere liberum arbitriú, docet Augustinus multis in locis, præsertim verò ex mente Palæstinæ Synodi, quátum

ad

ad hunc articulum approbantis, quod illi Pelagius respondebat, in libro de gestis Pelagij cap. 3. prope med. ait: *Sic etiam in illo testimonio, quod in*
Augustinum. *eodem libro eidem titulo subdit: Apposuit tibi aquam & ignem; ad quod vis porrige manum tuam ante hominem bonum, & malum. vita & mors. Quod placuit ei, dabitur illi: manifestum est, quod si ad ignem manum mittit, & malum, ac mors ei placet, id voluntas hominis operatur: si autem bonum & vitam diligit, non solùm voluntas id agit, sed diuinitus adiuuatur. Sufficit enim sibi oculus ad non videndum, hoc est, ad tenebras ad videndum verò lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecus adiutoriũ clari luminis prebeatur.* Et post pauca de Patribus Palæstinæ Synodi sic loquitur: *Sufficere existimantes, na eum confessum esse liberum arbitrium, vt eligenti bona Deus esset adiutor, peccans verò esset in culpa, ad hoc sibi sufficiente propria voluntate.* Itaque Pelagius propterea Palæstinæ Synodi censuram declinauit, quoniam ad sola peccata restrinxit, quod asseruerat, vnumquemque proprio arbitrio regi, & liberum arbitrium sibi sufficere.

11\. Idem verò Augustinus ex propria tantùm sententia in Enchirid. cap. 106. ait: *Quia etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen iustitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur. Sicut enim mors est in hominis potestate, cum velit, nemo est enim qui non se ipsum vel non vescendo possit occidere; ad vitam verò tenẽdam voluntas non satis est, si adiutoria siue alimentorum, siue quorumcumque tutaminum desint; sic homo in Paradiso ad se occidendum idoneus erat per voluntatem, vt autem ab eo teneretur vita iustitiæ, parùm erat velle, nisi ille, qui eum fecerat, adiuuaret.* Et sequenti cap. 107. *Sic ergo factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset non sine adiutorio diuino, & suo fieri peruersus arbitrio.*

12\. Rursus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. prope init. *Extolli quippe in superbiam propria voluntatis est hominum non operis Dei: neque eum ad hoc eos compellit, aut adiuuat Deus. Præcedit ergo in voluntate hominis appetitus quidam propriæ potestatis, vt fiat inobediens per superbiam.* Hæc Augustini verba recitat & collaudat Ful-
Hominis appetitus præcedit, nō præmotio. gentius lib. 1. ad Monimum cap. 28. fine. In quibus obseruandum est primò, hominis appetitum præcedere, non Dei præmotionem, aut præuenientem concursum ad actiones peccatorum: de quo infrà sect. 5. Secundò notandum, *compellere*, secundùm vsum sanctorum Patrum significare quamcumque necessitatem contrariam dominio sui, & indifferentiæ ad vtramque partem: vt præcedẽti tom. de Scient. disp. 44. sect. 3. notauimus.

13\. Rursus in eodem lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 5. initio ait; *Ad peccandum non adiuuamur a Deo. Iusta autem agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur a Deo, sicut corporis oculus non adiuuatur a luce, vt ab eadem luce clausus, auersúsque discedat.* At per materialem actionem animus realiter clausus, & realiter auersus à Deo discedit per realem oppositionem cum diuina lege. Ergo ad hoc non iuuat Deus, modo superius explicato. Præterea de verbis Apostoli sermone 13. longè post med. de adiutorio Dei sic loquitur: *Prorsus si defuerit, nihil boni agere poteris: agis quidem, illo non adiuuante, libera voluntate, sed malè. Ad hoc idonea est voluntas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo fit damnabilis ancilla. Cum dico tibi Sine adiutorio Dei nihil agis, nihil boni dico. Nam ad malè agendum habes sine adiutorio Dei liberam voluntatem, quamquã non est illa libera.* In malè agendo toties repetito non solùm malitiam, sed etiam actionem intelligere necessarium est.

Nyssenus lib. de orat. Dominica, ad illa verba: 14.
Fiat voluntas tua. pag. 2. ait: *Quum ad malum ac vitium in nobis ruit appetitus, non opus est adiutore: quippe in voluntate nostra vitiositate se ipsam vltro perficiente. Quod si in melius inclinatio fiat, Deo opus est, qui studium & desiderium ad opus perducat.* Chrysostomus 2. ad Timoth. cap. 4. homil. 8. in morali col. 2. ait: *Non ex sola Dei voluntate fiunt omnia sed ex nostra quoque. Mala omnia ex nostra tantummodò fiunt; bona omnia ex voluntate nostra & ipsius adiutorio.* Perpende dictionem, *tantummodo.*

Prosper lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 12. aliàs 4. 15.
Voluntas, inquit, *in malis actionibus sola esse potest; in bonis autem sola esse non potest. Quamuis enim secundum naturam sit hominis, vt bona sit voluntatis; vitium tamen, quod per malam voluntatem irruit in naturã non natura superatur virtute, sed gratiæ.* Consonat Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 24. post med. dicens: *Cum antẽ nos gratia viuificet, non nisi ad bene volendum, nec nisi ad bene operandum adiutorium subministrat.* Et Anselmus in dialogo de libero
arbitr. cap. 11. dicẽs: *A peccato & eius seruitute non,* *Anselmus.*
nisi per alium, potest reuerti (nimirũ per Deum, cuius est rectitudinem dare, vt prius ostenderat:) *à rectitudine autem non, nisi per se potest auerti.*

SECTIO V:

Deus non excitat, neque præuenit voluntates ad materiales actiones peccatorum.

HOc etiam argumento probamus, non dari præ- 1.
determinationem physicam ad materiales actiones peccatorum, quoniam ita prædeterminare foret excitare ac præuenire voluntatẽ ad easdem actiones: vt facile colligere poteris, si recolas quid nominis, & quid rei contineatur in his verbis, *excitandi*, & *præueniendi*. Quod autem Deus ad tales operationes non excitet, Patres admonent. *Prædeterminare ad materiales actiones est ad eas excitare.*
Nazianzenus orat. 3. aduersus Iulian. *Nazianzen.*
(aliàs orat. 1.) ante med. *Dei rationibus*, inquit, *omnia reguntur:* & paucis interiectis: *Sua quò, & quà vult ratione ducit; non dubium autem, quin ad id, quod melius est, atque ad morborum sanationem: quamtumuis ij, quibus medicina fit, indignentur. A quibus rationibus non ille quidem ad malum excitatus est (Deus enim nullo modo mali causa est, quippe natura bonus, vitiúmque eius est, qui eligit;) haud tamen ab impetu suo repressus est.* Perpende primò, impetum & animi propositum esse materialem ipsam actionem, quæ mala est. Secundò, ad hanc Iulianus non est excitatus à Deo, sed nec repressus ab illa. Tertiò, id rectè colligi ex eo, quod Deus non sit causa mali, sed, quantum ex se est, semper ducat ad id, quod melius est.

Augustinus lib. 2. de peccat. merit. & remis- 2.
sione cap. 18. post med. ait: *Quod a Deo nos auertimus, nostrum est, & hæc est voluntas mala: quod verò ad Deum nos conuertimus, nisi ipso adiuuante, & excitante, non possumus; & hæc est voluntas bona.* Nota discrimen, vnde constat, ideo nostrum esse quod à Deo nos auertimus, quoniam hoc possumus, Deo neque excitante ad auersionẽ,

neque ad illam adiuuante peculiari concursu.

3. Bernardus tract. de gratia & libero arb. inter med. & finem dicit: *Neque extra ipsum* (scilicet liberum arbitrium) *quaeratur damnationis causa, quod eam non damnat, nisi propria culpa; neque ab ipso salutis merita, quod sola saluat misericordia. Cuius quippe conatus ad bonum, & cassi sunt, si à gratia non adiuuentur: & nulli, si non excitentur. Caeterum in malum sunt proni.*

4. Prosper ad obiectiones Vincent. obiect. 10. *Non ergo,* ait, *casus ruentium, neque malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium praedestinatio Dei aut excitauit, aut suasit, aut impulit.* Quae verba pro alio argumento ponderauimus supra disp. 35. sect. 1. num. 10. D. Bonauentur. in 2. distinct. 37. art. 1. quaest. 2. ad vltim. *Ad illud,* inquit, *quod obiicitur, quod Deus est principale mouens in tali actione, dicendum, quod verum est: attamen non sequitur ex hoc, quod excitet liberum arbitrium, ad faciendam illam operationem. Excitatio enim dicit aliquem effectum gratiae, praeuenientem ipsam voluntatem. Haec autem requiritur in bonis meritoriis: in aliis verò operibus indifferentibus, vel etiam malis, non est, nisi sola cooperatio diuinae virtutis.* Similia ex Gregorio Ariminensi notat Capreolus in 2. dist. 37. quaest. vnica, art. 3. dum respondet ad 1. aliorum. Et de excitante Dei operatione hactenus.

Bonauentur.

5. Praeuenientem Dei operationem & concursum non praeberi ad materiales actiones peccatorũ, probatur primò ex Augustino in Psal. 124. ad illa verba: *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.* Cuius commentarij prope finem: *Hoc cogitãt,* ait, *qui recto sunt corde. De quibus paulò ante dixit: Qui voluntatem Dei sequuntur, non voluntatem suam: sed qui sequi Deum volunt, faciunt illum praecedentem, & se sequentes; non autem se praecedentes, & illum sequentem.* Quod si hoc proprium est eorum, qui Deum sequi volunt facientes eius voluntatem: non poterit peccatoribus conuenire. Quippe qui potius faciunt *se praecedentes, & Deum sequentem:* ac proinde ipsi Deum determinant ad actionem peccati, & non praedeterminantur praeueniente concursu Dei.

Praeueniens concursus nõ praebetur ad materiales peccatorum actiones. Psalm. 124.

6. Fulgentius lib. 1 ad Monim. cap. 7. à med. contrarium modum & ordinem, quo diuina prouidentia respicit praedestinatorum, & reproborum opera significat illis verbis: *Aut istum prorsus indignum misericordia praeueniat, aut illum irae dignum inueniat.* Itaque ira dignos non praeuenit Dei prouidentia; sed inuenit à se ipsis factos.

7. Gregorius lib. 33. moral. cap. 20. in med. aliàs cap. 25. ait: *Nemo ergo Deum meritis praeuenit, vt tenere eum, quasi debitorẽ possit: sed miro modo aequus omnibus conditor, & quosdam praeligit, & quosdam in suis prauis moribus derelinquit.* & post pauca: *Electi praeuenientem se gratiam sequuntur; & reprobi iuxta quod merentur, accipiunt.* Vnde constat ad opera peccati non esse opus praeueniente Dei iustitia, neque misericordia, neque vllo alio opere: cum omne opus Dei vel ad iustitiam, vel ad misericordiam pertineat: vt vidimus disp. 35. sect. 2. contra solutionem 4. Et S. Bonauentura ex illis verbis, quae retulimus supra num. 4. subinfert: *Propter quod conceditur ibi esse cooperatio, non praeuentio, vel subsecutio.*

Bonauentur.

8. Rectè igitur Waldensis lib. 1. doctrinalis cap. 24. col. 1. *Creata voluntas,* inquit, *ita potest malã facere, etiam renitente diuina clementia, vt non nisi Deo praecurrente bona possit consummare.* Non ergo praecurrit, neque praeuenit Deus ad mala opera. Quod perspicuè docuit in eodem lib. 1. cap. 28. in medio, dicens: *Fides clara est, & lata, quod sicut in actum bonum voluntas humana non tendit, nisi voluntate praeuenta diuina; ita voluntas diuina consensum actus mali, vel humani delicti non praeuenit, sed sola peruersa voluntas author est culpae.*

SECTIO VI.

Quia voluntas à Deo nec impellitur, nec praeparatur, nec agitur ad peccatorum actiones, eadem veritas confirmatur.

Argumenta, in praesenti & sequentibus sectionibus afferenda, erunt veluti appendices illius, quod posuimus in sect. praeced. nam praeuenientis & excitantis operationis proprium est impellere, impetum Spiritus imprimere, extimulare, praeparare, atque agere voluntatem ad operandum. Quapropter, si Deus praedeterminat voluntatem ad materialem actionem odij, vel blasphemiae, Deus eo ipso praeuenit impellendo, imprimendo impetũ Spiritus, extimulando, praeparando, & agendo voluntatem ad illa opera. Consequens autem esse falsum, ostendunt, quae subiiciemus, testimonia Patrum. Imprimis enim, quemlibet impulsum, ab extrinseco principio prouenientem cum antecedente necessitate refutauit Gregorius Nyssenus lib. de Beatitud. tit. 5. in 5. Beatitudinem, *Beati misericordes,* &c. paulò ante medium, dicens: *Inclinatio atque propensio in malum nulla necessitate extrinsecus expellente innascitur; sed simul atque sumpserimus malum, subsistit, tunc in rerum naturam proueniens, cum sumpserimus.* Sed materialis actio odij Dei est inclinatio atque propensio in malum. Ergo nulla necessitate extrinsecus expellente innascitur. Rursus physica praedeterminatio est necessitas extrinsecus expellens, hoc est, à causa extrinseca, videlicet Deo, proueniens: ergo materialis actio odij Dei nulla physica praedeterminatione extrinsecus expellente innascitur. 1.

Deus nõ impellit ad materiales peccatorum actiones.

Nyssenus.

Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quaest. 2. post medium: *Ob hoc,* inquit, *dicitur obdurare peccantes quosdam quia non eorũ miseretur, non quia impellit, vt peccent.* Prosper ad obiect. Vincent. 13. fine. *Si ergo,* inquit, *à iustitia & pietate quis deficit, suo in praeceps fertur arbitrio, sua cõcupiscẽtia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil agit Spiritus sanctus: neque in tali negotio quidquã diuinae volũtatis interuenit, cuius ope multos scimus, ne laberentur, retentos; nullos autem, vt laberentur, impulsos.* Postrema verba praesertim obseruanda sunt pro argumento praesenti: quod confirmant, quae praecedunt, videlicet, positiuas praecipitij causas esse proprium arbitrium, cõcupiscentiam, & persuasionem, in quibus causis, nihil Filius, nihil agit Spiritus sanctus, vt expendimus disp. 31. sect. 4. Idem ad obiectionem 16. & vltimam: *Neque impelluntur, vt cadant; neque eiciuntur, vt deserant.* Et in responsione ad 12. caput Gallor. *Mala omnino ipse non facit, neque fieri suasit, aut impulit.* 2.

Prosper.

Hypognosticon lib. 6. prope med. *Quos in operibus impietatis & mortis praesciuit, non praeordinauit, nec impulit, in quibus Deum prouocantes ad iracundiam, salutis fidem aut praedicatam sibi accipere nolunt,* 4.

nolunt aut Deo iudice non possunt, vel accepta male viuntur. Leo sermone 7. de Passione post med. *Vt facinus,* inquit, *quod a persequentibus parabatur, neque impelleret, neque timeret.* Et serm. 16. de Passione cap. 3. *Non enim impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit.* Petrus Chrysolog. sermone 11. de Ieiunio & tentatione Christi Domini paulò post princip. ait: *Deus dat posse quod libet, & quæ præcipit, facit ipse. Quia sicut diabolus impellit ad mala, sic Deus reducit ad bona.* Vbi manifestè docet, Deum nec impellere, nec deducere ad mala.

S. Leo. *Chrysologus.*

4. Eusebius de Præparat. euangelica lib. 6. cap. 5. versus finem ait: *Impius sanè iudicabitur, imo verò pessimus omnium, qui à Creatore vniuersi, alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia vitia impelli arbitretur. Vnde sequitur, aut hæc peccata non esse, aut peccati causam in Creatorem referri.* Et in eodem lib. 6. de præparatione cap. 9. circa med. ait: *Neque enim vllo modo ad peccandum Deus quemquam impellit, aut mouet.* Nota distributiuam dictionem *nullo modo*, cuius contradictoria est, aliquo modo impellere, quæ verificaretur, si Deus per physicam illationis necessitatem determinaret ad materialem actionem peccati.

5. Damascenus in Dialogo contra Manich. prope med. *Quemadmodum,* inquit, *diabolus sine alterius cuiuspiam impulsu, suapte voluntate, & sententia malus fieri potuit: sic homo, etiamsi nullus extitisset, qui eum adoriretur, per se ipsum malus fieri poterat.* Impulsus itaque nullus prærequiritur ad illas actiones liberas, per quas homo se ipsum malum reddit.

6. Isidorus lib. 2. sent. cap. 19. in med. ait: *Neque enim dum quicumque iusti sunt, à Deo impelluntur, vt mali fiant.* Quod autem post pauca subdit. *Facit ergo Deus quosdam peccare, sed in quibus talia iam peccata præcesserunt*, intelligendum est dictum ea phrasi, qua Deus dicitur excæcare, & indurare, non faciendo duritiem & cæcitatem, sed tantùm non auferendo, quam homo ipse sibi facit: vt notauerat idem Isidorus in eodem lib. cap. 5. prope finem, & sumitur ex præcedenti contextu eiusdē capitis 19. Sic etiam Hugo Victorin. sæpe repetit, Deū ad actus, qui mali sunt non impellere, lib. 1. de Sacramentis p. 5. cap. 29. quem sequitur Vincentius Veluac. in speculo naturali tom. 1. c. 68.

Quomodo Deus dicitur excæcare, & indurare.

7. Laurentius Iustinianus lib. de cōtemptu mundi cap. 8. sub init. *Noli, ait, ô homo, cùm delinquis bonitatem damnare diuinam. quod suam tibi minimè prærogauit gratiam, quod ad peccatum impulerit, & & bene agendi tibi negauerit potestatem. Iniqua cogitas dum talia meditaris. Numquid scelerum author est Deus? an forte peccatorum fauet voluntatibus malis? Nonne potius illas insequitur, iudicat, punit, & damnat! Vult (quantum in ipso est) omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: quatenus in omnibus reperiat, quod coronet.* Vide quantum distet Deus à voluntate impellendi ad materiales volitiones perfidiæ, atque inobedientiæ.

8. Colon. Enchirid. Christian. instit. tractatu de Sacramento pœnitentiæ prope titulum de Confess. cap. *paucis tantum.* fol. 100. ait: *Licet Deus præsciuerit hominem casurum; non tamen per hanc præscientiam, vt sic ageret, coëgit, seu impulit:* quod retulimus disp. 31. sect. 3. num. 24. Impulsum denique negant expressè multi Scholastici, referendi disput. 39. præsertim sect. 3. 4. 5. & 6.

9. A præcedenti argumento vix, nisi verbo tenus differt, quod sumi potest ex cap. 1. Ezechielis in hunc modum. Physica prædeterminatio est genus aliquod imprimendi impetum Spiritus: sed nullum genus imprimendi impetum Spiritus exerceri potest circa opera mala, sed tantùm circa bona: ergo nulla prædeterminatio physica datur circa opera mala. Minor probatur, nam vbicumque est impetus Spiritus, illuc gradiuntur sancta animalia Ezechielis 1. sed non gradiuntur ad opera mala, etiam pro materiali. Ergo impetus Spiritus non est ad opera mala etiā pro materiali.

Argumentum ex Ezechiele.

Explicatur & confirmatur verbis S. Gregorij ibi homil. 5. dicentis: *In reprobis est impetus carnis ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam. ad exteriorem gloriam,* &c. Nota exteriorem gloriam esse non solùm malitiam; sed etiam materialem entitatem, similitérque rapinam. Quod clarius constat illis verbis, quæ post pauca subiicit: *Amare terrena, temporalia æternis præponere, exteriora bona non ad vsum necessarium habere, sed ad voluptatē concupiscere, impetus carnis est. At cōtra amare cœlestia, contemnere trāsitoria, &c. impetus Spiritus est.* Confirmatur, quoniā impetus est principiū motus in iis, quæ ab extrinseco agente mouētur: vnde si Deus mouet determinādo ad materiales peccatorū actiones, illa prędeterminatio est impetus Dei, vt authoris naturalis: quemadmodum prædeterminatio ad supernaturales actiones est impetus Dei, vt supernaturalis authoris. 10.

Gregorius. *Confirmatio.* *Prædeterminatio impetus Dei authoris naturalis.*

Instinctus idem valet quod impulsus, aut impetus, de quo Tertullianus in lib. de anima inter princip. & med. in cap. cuius titulus est de Hegemonico, ait: *Irrationale autem posterius intelligendum est, vt quod acciderit ex serpentis instinctu, ipsum illud transgressionis admissum. Atque exinde inoleuerit, & coadoleuerit in anima ad instar naturalis, quia in naturæ primordio accidit.* & post pauca: *A diabolo immissa delicti: irrationale autem omne delictum: igitur a diabolo irrationale a quo & delictum, extraneum à Deo, à quo est irrationale alienum. proinde diuersitas horum ex distantia authorum.* Rectè igitur & clariùs, quàm cæteri Scholastici Ioan. Maior in 2. dist. 37. quæst. 1. ad 4. & quæst. 2. prope finem; *Ad illud,* inquit, *in quo peccauit Senex, nullo modo instigauit Deus.* 11.

Instinctus idem quod impulsus.

Cyprianus lib. 4. epist. 2. ad Antonian. col. penultim. ait: *Neque enim malefacta de sancto Spiritu veniunt, sed de aduersarij instinctu; & de immundo Spiritu nata concupiscentia contra Deum facere. & diabolo seruire compellunt.* Ipsa itaque facta, quæ mala sunt, & concupiscentiæ de immundo Spiritu natæ, ipsum contra Deum facere, ac dæmoni seruire, quæ realem & positiuam entitatem actus includunt, hæc, inquam, omnia veniunt de instinctu dæmonis, & non de instinctu Spiritus sancti. Ergo nihil ex parte Dei, præueniens nostram electionem liberā, ad huiusmodi actiones instigat. Vnde liber de patientia (apud Augustinū tom. 4.) à cap. 22. vsque ad 25. declarat, *quod voluntas mala potest sine alterius Spiritus instinctu se ipsam seducere: sed voluntas bona non potest esse, nisi in quo Deus operatur & velle.* Rursus extimulare vix differt à præcedētibus impulsu, impetu, & instinctu. Porro non à Deo, sed ab insanis concupiscentiis extimulari hominem & impetum accipere ad prauas operationes, ex Basilio vidimus supra sect. 1. num. 10. 12.

Extimulare vix differt ab impulsu, & impetu.

Præparari voluntatem à Deo, propriū esse bonorum operum, atque hoc modo, neminē, vt malè viuat, à Deo præparari, ex Prospero ad obiect. Vincent. 11. notauimus disp. 35. sect. 1. num. 11. 13.

Præparari voluntatem à Deo.

Idcirco Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 18. in med. hinc scriptum arbitratur: *Preparatur voluntas à Domino*: quia malam voluntatem non habemus ex Deo, vnde restat, vt bonam voluntatem habeamus ex Deo.

14. *Spiritu Dei agi.* *Dei Spiritu agi*, proprium esse filiorum Dei, quando mouentur ad opera pietatis, constat Roman. 9. Huiusmodi verò motionem, & agitationem ad peccatorum actiones nó præberi à Deo, sed à dæmone, scitè obseruauit Marcus Eremita in libro de Paradiso in procœmio versus finem, docens, circa bona opera hominem esse veluti ferrum, *quod Deus mouet & agitat, & in quo Dominus clam operatur*. Et subdit: *Eodem modo se res habet in committendo, quod malum est, quando promptus, & paratus est homo, ac se submittit, tunc Satanas impellit illum, & agit vt ensem latro.* *Marcus Eremita.*

SECTIO VII.

De cogitatione, vocatione, suggestione, fascinatione illustrationis contraria, visitatione, & inspiratione.

1. PRæcedentis sectionis operationibus consequentes sunt aliæ, vel potius earundem operationum alia nomina & officia, quæ in nobis fiunt, sine nobis, & ideo præbent initium consensus. Huiusmodi est imprimis cogitatio, quæ sicut iustificationis initium præbet, quando allicit ad bonum; ita praui operis initium præbet, quando ad illud allicit. Porro non Deus, sed nos similium cogitationum præbemus initium, iuxta illud Hieremiæ 18. *Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus*. Quæ verba Hieronymus lib. 4. in Hierem. prope init. ita ponderat: *Post cogitationes nostras ibimus. Vbi est ergo absque Dei gratia liberi arbitrij potestas, & propria iudicium voluntatis, cum grandis offensa sit Dei sequi cogitationes suas, & praui cordis facere voluntatem?* Nostræ igitur sunt cogitationes illæ, quæ praui cordis voluntatem inuitant; ac proinde non Deus, sed nos per illas initium præbemus voluntatis malæ. *Cogitatio initium actionis.* *Hierem. 18.* *Hieronym.*

2. Sic plerumque in Psalmis atque Prophetis, hominibus tribuuntur, tanquam illarum authoribus cogitationes, ex quibus procedit malitia, Quemadmodum Hierem. 4. *Via tua & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi. Ista malitia tua quia amara, quia tetigit cor tuum*. & Psal. 55. *Omnes cogitationes eorum in malum*. Act. 8. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua. & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. De his Isidorus lib. 2. sent. cap. 25. in med. ait: *Cogitationes illicitas occurrere, dæmonum est: cogitationibus oblectari peruersis, nostrum est*. & post pauca: *Dum vnusquisque diuina illuminatione præuenitur, statim molestiis turpium cogitationum pulsatur*. Ergo nó à præueniente Dei influxu prædeterminante, sed à dæmone contrariæ istæ cogitationes immittuntur. *Hieremiæ 4.* *Psalm. 55.* *Actorum 8.* *Isidorus.*

3. *Vocatio ad iustificationis initium pertinet.* Vocationem similiter pertinere ad iustificationis initium, manifestissimum est. Quapropter, si Deus præberet initium, ad concipiendas materiales peccatorum actiones, sequeretur, Deum ad illas vocare. Consequens autem esse falsum probo imprimis Galat. 5. *Persuasio hæc non est ex eo qui vocat vos*. Quod si Deus vocaret ad materiales peccatorum actiones, vocaret etiam ad illam persuasionem, quæ fidei contraria erat. Rursus 1. Thessal. 4. *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.* *Galat. 5.* *1. Thess. 4.*

4. *Propositio refutata à Prospero.* Meritò igitur Prosper respondens ad cap. 5. Gallorum hanc refutat propositionem: *Qui vocati sunt, non æqualiter vocati sunt; sed alij, vt crederent, alij, vt non crederent, quasi cuique vocatio causa fuerit non credendi.* Et subdit rationem: *Quamuis enim fides non sit, nisi ex Dei dono, & hominis voluntate; infidelitas tamen non est, nisi ex sola hominis voluntate.* Consonat Augustinus lib. 83. quæstionum quæst. 68. cùm ait: *Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij, vt mereretur; sic inchoat meritum supplicij, cum vocatus venire neglexit.* Supponit igitur, Dei vocationem ad eas tantummodò actiones dirigi, quas qui neglexerit, ipse sibi, & non Deus, initium præbet culpæ, atque supplicij. *Augustinus.*

5. Lactantius in libro vnico de Opificio Dei cap. 20. ante med. ait: *Noluit enim Deus, hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire. Daturus ergo virtutem, dedit hostem prius, qui animis hominum cupiditates & vitia immitteret, qui esset author errorum, malorúmque omnium machinator, vt quoniam Deus ad vitam vocat, ille contra, vt rapiat, & traducat ad mortem.* Multáque in eandem sententiam ibidem: vbi nota primum quæ sit intentio, & quo spectet vocatio Dei, deinde vérò cætera, non esse vocationem Dei, sed machinationes, & fallacias dæmonis.

6. *Suggestionē ad praua operā nō præbet Deus. Patres negātes suggestionem ad praua opera, & prædeterminationem negant.* Suggestionem ad opera praua, si Deus præberet, eo ipso præueniret, atque impelleret ad illa. Fieret autem efficacissima suggestio per physicam prædeterminationem ad cogitanda, & concupiscenda mala opera. Quapropter Patres, quando affirmant, Deum non suggerere cogitationes, aut concupiscentias malorum, eo ipso à fortiori negant physicam prædeterminationem ad illas.

7. Sic Petrus apud Clement. Recognit. lib. 5. propius ad med. quàm ad finem, postquam de libertate ad vtramque partem boni, & mali differuerat, infidelium obiectionem ita præoccupat. *Imo, inquis, quidquid cogitamus, Deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis, ô homines? Blasphematis. Si enim omne, quod cogitamus, ipse nobis adducit ad mentem, ipse ergo nobis cogitationes adulterij suggerit, & auaritia, & blasphemiæ, omnísque luxuriæ? Desinite, quæso, ab huiusmodi blasphemiis, & quis sit Deo dignus honor, intelligite.* Idem Clemens in epistola 1. ad Iacob. fratrē Domini multò propinquius ad finem quàm ad medium, de Apostolis sic loquitur: *Ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangelizanda, eos Dominus elegit, & non vt prohibeantur, aut perturbentur, suggerebat quoniam, qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur.* Non itaque suggerit Deus materialem actionem prohibendi, aut perturbandi, aut lædendi Apostolos. *Clemens.*

8. Athanasius quæst. 119. circa illud Psal. 100. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, &c. *Sicut matutinum*, inquit, *tempus diei est initium, sic omnis peccati initium est inimici fraudulenta suggestio. Respiciebam ad principia cogitationum: & inuestigabam earum intentiones, atque adeo peccatores omnes, vt pote dæmones, persequebar, & abscindebam ipsorum capita; tanquam principia ad exscindendum eos ex anima, ne operarentur omnem iniquitatem*, Bernardus de interiori domo *Psalm. 100.* *Bernardus.*

cap. 40.

cap. 40. *Dæmonum*, inquit, *est malas cogitationes suggerere; nostrum est, illico eas expellere: nam in animo nostro eas iacere nostra attinet voluntatis.*

9. *Illustratio initium operis studiosi.* Quemadmodum illustratio intellectus, verum bonum cum debito splendore proponens, est initium operis studiosi, voluntatem alliciens ad illud: sic etiam obtenebratio & obscuratio intellectus occultans claritatem ac pulchritudinem virtutis, & fascinatio nugacitatis, ficto splendore faciens coruscare apparentia bona mundi, principium præbet, vt voluntas alliciatur ad illa. *Sap 4.* De quo Sap. 4. *Ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona.*

10. Huiusmodi principium à Deo non præberi, sed principaliter à libero arbitrio proficisci, dæmone suggerente, atque decipiĕte, probatur pri- *Prouerb. 19.* mò Prouerb. 19. *Stultitia hominis supplantat gressus eius, & contra Deum feruet animo suo.* Vnde Anastasius Episcopus Nicænus in quæstionibus *Anastasius.* in Scripturam q. 49. ex Chrysostom. ait: *Conuenit hic dicere illud prouerbiale eloquiū: Homo perdit vias suas; in corde autem suo in Deum tāquam authorem, id confert. Homo enim habet liberum arbitrium suæ Ecclesiast. 15.* *salutis, aut exitij.* Et confirmat Ecclesiast. 15. *Ante hominem vita & mors.* &c. Non igitur Deus, sed hominis stultitia causat, vt in eius intellecto, mentitis splendoribus blandiantur bona creata.

11. Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. cap. 21. ad finem: *Si ad diaboli laqueum, ait, sponte ac negligentia nostra venimus, quem alium potius, quam nos ipsos criminabimur? Nonne hoc est quod Salomon scribit? Amentia viri vias eius deuastat, & Deum incusat in corde suo. Quod si proditor æqualiter aliis discipulis Saluatoris auxilium non habuisset, frustra hæc à nobis dicerentur. Sin autem non minus, quàm cæteri, diuina gratia regebatur, sed suo ipsius iudicio in profundum perditionis delapsus sit, quomodo etiam non seruauit eum Christus,* &c. Constat igitur proprium hominis iudicium causam esse deceptionis, qua deluditur intellectus ob voluntatis liberam negligentiam, cum per Deum non steterit, quominus ab hac stultitia liberaretur, si vellet.

12. *Ecclesiast. 15.* Idem probatur secundò Ecclesiastici 15. *Non dicas: Ille me implanauit, non enim necessarij sunt ei homines impij: omne execramentum erroris odit Deus, & non erit amabile timentibus eum.* Quem locum Augustinus de gratia & libero arbitrio, *Augustinus.* cap. 2. ita legit. *Ne dixeris, quia ipse me induxit: non enim opus habet viro peccatore.* Vnde constat, actum execrabilis erroris, quo voluntas inescatur ad peccandum, non esse à Deo, cui repugnat impostoris ac deceptoris officium, videlicet, implanare, & in laqueum inducere.

13. *Illustratio boni operis exordium præbet.* Boni operis exordium post illustrationem intellectus præbet visitatio & inspiratio per suauitatem voluntatis. Eiusmodi autem initium non dari ad materialem actionem peccati, probo imprimis ex Leone serm. 8. de ieiunio septimi Mensis prope init. cuius verba retulimus dispur. 31. *S. Leo.* sect. 1. num. 16. præsertim notando illud: *Fiat voluntas tua, hoc est, non illa, quam caro incitat, sed quam Spiritus sanctus inspirat.* Non igitur Deus inspirat eam voluntatem, quam caro incitat.

14 Ricardus Victor. de exterminatione mali, & promotione boni part. 1. tract. 3. cap. 3. sub typo lapidum de bonis & malis operibus ita loquitur: *Sed nunquam talium lapidum copiam habemus, nisi prius diuina visitationis, aut inspirationis gratiam acceperimus. Testatur hoc, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Ergo nec lapides bonos est vspiam colligere; nisi ex eius operatione. Sed malorum lapidum innumeram multitudinem facile inuenimus, quos ex tota vita nostra copiosè, & ad manum colligimus.* Non igitur diuina visitatione atque inspiratione indigent.

Rursus lib. 1. de Sacrament. part. 5. cap. 27. 15.
Malis, ait, Deus potestatem tribuit solam, non voluntatem. Quia licet ex ipsius permissione sit, quod malum possunt; ex inspiratione tamen eius non est, quod malum volunt. Malarum enim voluntatum Deus ordinator est, non creator.

SECTIO VIII.

Deus non operatur velle & perficere materiales actiones peccatorum, licet potentiam operandi tribuat.

PRæcedentibus cognatum argumentum est; 1.
quia sine dubio Deus operaretur velle & perficere quamcumque operationem, quam physicè prædeterminaret: sed non operatur velle & perficere materialem operationem peccati. Ergo non prædeterminat illam physicè. Minor probatur, quia Patres non de malitia præcisè considerata; sed de voluntate etiam, quæ mala est, tradunt, non esse intelligendum illud Philippens. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere.* Quod non obscurè monuit Gelasius Papa I. epistola ad Episcopos per Picenum inter med. & finem dicens: *Nonne ipse vas electionis affirmat, & dicit: Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate; ne etiam in mala voluntate & velle, & perficere Deus putaretur operari?* *Materialem operationem peccati Deus non operatur velle & perficere. Philippens. 2. Gelasius.*

Sic Augustinus de peccatorū meritis & remissione lib. 2. cap. 18. à medio: *Si ergo, inquit, volūtas, aut bona est, aut mala, & vtique malam non habemus ex Deo; restat vt bonam voluntatem habeamus ex Deo.* Quod subiectis Scripturæ testimoniis, confirmans, ait: *Deus est enim, qui operatur in vobis velle, & operari pro bona voluntate. Quocirca quod à Deo nos auertimus, nostrum est: quod verò ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante & adiuuante, non possumus.* & paulò inferiùs cap. 19. *Extolli quippe in superbiam propriæ voluntatis est hominum, non operis Dei.* Manifestè igitur Augustinus de solis operibus pietatis, existimat, verificari posse, Deum operari velle & perficere. 2 *Philip 2.*

Propterea sæpe notare solet Augustinus discrimen inter potestatem, voluntatémque nocendi; nimirum quod potestas sit à Deo, & tribuatur ab illo; sed voluntas non tribuatur à Deo, sed ab homine, vel dæmone proficiscatur. Quemadmodum Psalm. 29. in 2. enarratione in præfatio. col. 4. *In ipso, inquit, suo exemplo mediator demonstrauit, quando nobis, desuper permittit homines nocere, non voluntatem nocendi desuper dari, sed potestatem. Vnusquisque enim malus apud se habet voluntatem nocendi, vt autem possit nocere, non habet in potestate. Vt velit, iam reus est: vt possit occulta dispensatione prouidentiæ Dei, in alium permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam.* Et lib. de natura boni aduersus Manich. cap. 32. *Cū ergo per potestatē, quam diabolo dedit, omnia iustè ipse Deus fecerit, nō tamen pro his iustè factis, sed pro iniqua nocendi voluntate, quæ ipsius diaboli fuit, ei redditur in fine supplicium.* 3. *Discrimen inter potestatem, & voluntatē nocendi.*

Et in Psalm. 32. concl. 2. colum. 5. *Cupiditatem, inquit, nocendi potest homo habere propriam:*

potestatem autem, si ille non dat non habet. Non est
Rom. 13. *enim potestas, nisi a Deo. Definita sententia Apo-*
stoli est. Non dixit, non est cupiditas, nisi a Deo. Est
enim mala cupiditas, quæ non est a Deo, sed quia ipsa
mala cupiditas nulli nocet, si ille non permittat, non
est, inquit, potestas, nisi a Deo. Quam sententiam
pluribus Scripturæ testimoniis in eisdem locis
confirmat Augustinus, & recipiunt communi-
ter Scholastici cum Magistro in 2. sentent. dist.
44. quæ est vltima cap. 2. & Ricardus Victori-
nus citatus sect. præcedenti.

5. S. Gregorius lib. 2. Moral. cap. 6. ait: *Satanæ vo-*
luntas semper iniusta est, sed nunquam potestas iniu-
sta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino
potestatem. Quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc
Deus fieri non nisi iustè permittit. Vnde bene in libris
3. Reg. 18. *Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in*
Saul. Ecce vnus & idem Spiritus Domini appellatur,
& malus, Domini videlicet, per licentiam potestatis
iustæ, malus autem per desiderium voluntatis iniustæ.
Eadem prorsus sententia sub exigua mutatio-
ne verborum legitur apud Isidorum lib. 3. sent.
cap. 5. non procul à principio.

6. Confirmari potest verbis Ecclesiastes 5. *Ne*
Ecclesiast. 5. *dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam.* Vn-
de constat, hoc non esse Dei dantis, nec facientis,
vt faciamus, sed nos esse, qui nostrum os, id est,
mentem damus, & facimus peccare carnem. Vn-
Hieronym. de Hieronymus ibi: *Si enim hoc dixeris, Deum*
prouocas, quasi authorem mali atque peccati, vt iratus
sit, & si quid videris boni habere, auferat de mani-
bus tuis. Chrysostomus homil. 42. ad populum
Antiochenum colum. penultim. ex illo Psalm.
Psalm. 120. 120. *Ne des in commotionem pedem tuum. Non di-*
Chrysostom. *xit*, inquit, *ne commouearis; sed ne des. Igitur in no-*
bis est dare, non in vllo altero. Nam si stare velimus
Methodius. *stabiles, & immoti, non commouebimur.* Et Metho-
dius Martyr in expositione quorumdam dicto-
rum Apostolorum sub init. apud Photium in
sua Biblioth. pag. 330. *Ne dedamus*, inquit, *ò ani-*
ma, ne dedamus nos in malo.

7. Consequenter, Deum non esse, qui facit, vt
velint homines patrare faciiota, docent alij Pa-
Leo. tres. Len serm. 16. de Passione cap. 3. post med.
ait: *Quod Dominus Iesus Christus furorem fremen-*
tium pati voluit, in nullo author eorum criminum fuit.
Fulgentius. *Neque egit vt hoc vellent: sed cessit, vt possent.* Ful-
gentius lib. 1. ad Monim. cap. 29. fine: *Inultum*, ait,
non relinquitur, quod sine operante Deo malus opera-
Anselmus. *tur.* Anselmus lib. de concord. præscientiæ &
prædest. cum libertate cap. 1. prope finem ait:
Homo bona facit per liberum arbitrium, præsulan-
te gratia, & malum solâ sua operante propria vo-
luntate.

8. Hieronymus lib. 3. in Matth. ad illa verba
Matth. 18. cap. 18. *Væ homini illi, per quem scandalum venit.*
Necesse est, inquit, *quidem venire scandala: væ ta-*
men ei est homini, qui quod necesse est, vt fiat in
mundo, vitio suo facit, vt per se fiat. Vbi ponderan-
dum est, eos plerumque, qui scandalizantur, non
animaduertere scandalizantis actionis malitiam,
sed potius nonnunquam existimare obsequium
se præstare Deo per imitationem illius actionis,
ad cuius exemplum offendunt. Quemadmodum
plebes Iudæorum, & gentilium existimabant, bo-
nas esse, atque rationi consonas persecutiones,
Non forma- quibus eorum Sacerdotes ac Principes inseque-
lis ratio ma- bantur Christianos. Cum igitur non formalis
litia, sed ma- ratio malitiæ; sed materiales actiones, quibus
terialis actio inest malitia, sint, quæ scandalizant, alliciendo
scandalizat. ad imitationem; rursúsque non Deus faciat, vt
per illos homines fiat scandalum, sed ipsi iudicio
suo faciant, vt per se fiat, consequens est, Deum
non facere, vt illi homines faciant materiales
actiones persequendi Christianos.

Insuper Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 17. 9.
prope initium inde probat, *Deum mala opera non*
prædestinasse; quia non fecit, vt fierent. & cap. 22.
Sicut rectè dicimus, ad hoc prædestinatos sanctos, vt,
Deo in eis misericorditer operante, ex malis fierent
boni. Numquid sic rectè dicere poterimus, ad hoc
prædestinatos iniquos, vt, Deo in eis, etsi non mise-
ricorditer, saltem iustè operante, ex bonis fierent
mali? Absit hoc, &c.

Sic etiam, Deum non fecisse, vt serpens supra 10.
pectus suum, & vtero suo ambularet, & terram
comederet hominibus nocendo, notat Ambro-
sius infra citandus disp. 37. sect. 1. num. 22. Vn-
de etiam Scholastici notare solent, Deum non
facere, vt faciamus actiones eiusmodi. Præsertim
verò Gregorius Arimin. in 2. dist. 37. quæst. vni-
ca art. 3. post med. sæpe: *Deus*, inquit, *non exci-*
tat, neque facit, vt homo faciat malum actum. Veluti
in solutione ad 1. fine, & ad 3. 6. & 8. & ad 2. au-
thoritatem. Et in eodem lib. 2. dist. 28. quæst. vni-
ca art. 3. post med. ad 12. argument. Quem se-
quitur Capreolus in eadem distinctione, &
quæst. vnica art. 3. post med. Eadem loquendi
forma rem explicat Cistersiensis Dionysius in
1. distinct. 46. quæst. vnica artic. 1. prima par-
te illius proposit. 5. & in 2. distinct. 24. quæst. 1.
art. 1. proposit. 3.

SECTIO IX.

Cæteræ rationes ex principio, cui tribuendæ sunt actiones, tanquam discernenti, trahenti, & cooperanti.

SI Deus physicè prædeterminaret; sequere- 1.
tur, quaslibet materiales actiones peccato- *Deo præde-*
rum esse tribuendas Deo, & non homini: ita vt *terminante*
operationes illæ sint Dei, non verò nostræ: ac *quaslibet ma-*
proinde non sint volentis, neque currentis; sed *teriales pec-*
Dei obdurantis, atque punientis. Consequens *catorũ actio-*
autem esse falsum probo imprimis ex Augusti- *nes tribue-*
no lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. paulò post *rentur.*
med. dicente: *Neque enim quomodo dictum est, non* *An_ustinus.*
est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: *Aliàs: non*
sic etiam dictum est: non est volentis, neque currentis; *volentis, at-*
sed obdurantis est Dei. Vnde datur intelligi quod in- *que cõtem-*
fra vtrumque ponit: Ergo cuius vult miseretur, & *nentis; sed*
quem vult indurat: ita superiori sententiæ congruere, *obdurantis*
vt obduratio Dei sit nolle misereri, vt non ab illo ir- *est Dei.*
rogetur aliquid, quo sit homo deterior, sed tantùm,
quo sit melior, non erogetur. Integrum huius loci
contextum agere non de sola malitia, sed etiam
de materiali actiooe, ostendunt postrema verba.
Irrogaretur enim à Deo aliquid, quo sit homo
deterior, si à Deo irrogaretur materialis actio
odij Dei, atque blasphemiæ, quam necessariò
consequitur malitia.

Confirmatur, quoniam ex opposito sequere- 2.
tur, quemadmodum de Iacobo, benedictionem
obtinente, nomine omnium prædestinatorum
dictum est: *Non volentis, neque currentis, sed mise-*
rentis est Dei, ita etiam de Esaü vendente primo-
genita, atque parui pendente, dicendum esse no-
mine omnium reproborum: Non est volentis,
neque tardantis, & contemnentis; sed Dei odio
habentis.

habentis: similitérque dicendum fuisse, Christi Domini proditionem non fuisse Iudæ volentis, neque currentis; sed Dei operantis & irascentis.

3\. *1. Corinth. 4.* Est etiam eiusdem rationis argumentum, quod sumitur ex 1. Corinth. 4. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quod in bonis operibus propter physicam prædeterminationem ad illa, dictum esse, putant omnes illius sententiæ Doctores. Vnde illorum aliqui manifestè fatentur (& reliquorum nullus ausus est diffiteri) quod producens actum mentiendi, in quantum actus est, habet aliquem Dei concursum præuium, quem non habet, qui non producit talem actum, & eo concursu discernitur ab alio, prout est producens actum; sed in quantum peccat sua culpa, se ipse discernit à non peccante.

4\. *Solus Deus discerneret Iudam à Petro.* Quapropter secundum hanc doctrinam, solus Deus fuerit, qui discreuerit Iudam proditorem à Petro negante; & Iulianum Apostatam ab Ario & cæteris hæresiarchis; & quemlibet peccatorem à quolibet alio peccatore solus Deus radicaliter discernit, quia solus Deus prædeterminat ad reales, & positiuas species actionum materialium, quarum reali discrimine constituto per Deum, neque liberum arbitrium creatum, neque diuinum efficere potest, vt non sit inter illos homines illud malitiæ discrimē, quod ex reali actionum discrimine necessariò consequitur. Vnde constat, non esse verum, quod in fine prædictæ solutionis additur, quod peccans sua malitia se discernat ab eo, qui stat, etiamsi fuerit diuina prædeterminatione discretus, quantum ad materialem actionem peccati.

5\. Significant autem iidem Doctores, non dissimilem difficultatem esse in nostra sententia. Quoniam tenemur concedere, aliquem concursum simultaneum habere illum hominem, qui producit actum mentiendi, quem concursum non habet alter homo, qui non producit actum mentiendi. Cæterum, licet hoc verum sit; attamen simul est verum, quantum est ex parte Dei, vtrique hominum paratum & oblatum fuisse eundem concursum, magis inclinantem ad non mentiendum; ideóque discrimen illius concursus, cooperantis ad actum mendacij, non prouenit à Deo, sed à libera voluntate mentientis. At verò præuij, & præoperantis, ac prædeterminantis concursus discrimen non prouenit à libera voluntate mentientis, sed à solo Deo. Ideóque Deus erit, qui discernit.

6\. At verò prædicta verba: *Quid habes, quod non accepisti*, &c. ponderans Augustinus de peccat. merit. & remissione lib. 2. cap. 18. à principio, manifestè supponit, ea non posse intelligi de volitione, quæ mala est. Nam postquam retulit quorumdam expositionem, qui dicebant: *Ideo quidquid etiam bonæ voluntatis habet homo, Deo tribuendum esse, quia & hoc in illo esse non posset, si homo ipse non esset; cum verò, vt sit aliquid, atque vt homo sit non habeat, nisi à Deo, cur non authori Deo tribuatur, etiam quicquid in illo est bonæ voluntatis, quod non esset, nisi esset, in quo esset?* Hanc explanationem refutat, deducendo, tanquam ad maximum in-*Augustinus.* conueniens ad hoc, quod eodem modo *etiam illud dici potest, malam quoque voluntatem Deo authori esse tribuendam; quia nec ipsa esse posset in homine, nisi homo esset, in quo esset.*

Finge nunc illius expositionis assertores Augustino respondere, malam quoque voluntatem Deo authori esse tribuendam, quantum ad totum esse reale, quod per se supponit, esse reale hominis; non verò quantum ad rationem priuationis, & malitiæ, quæ nihil est, atque defectus præter intentionem Dei ex entitate consequutus; ideóque Deo non tribui, quamuis Deo tribuatur tota entitas, & bonitas cuiuscumque actionis. 7.

Hanc igitur expositionem, si admitteret Augustinus, prædictum illius argumentum eneruaretur omnino; licet aliunde non deessent alia argumenta, quibus idem probaret intentum. Quapropter vt firmum maneret illud argumentum Augustini, debuit intelligere, non esse Deo tribuendam realem volitionem sub ea ratione, quam necessariò & inseparabiliter consequitur malitia. 8. *Augustini argumentum eneruaretur.*

Cui veritati attestantur alij Patres, vt Clemens Rom. in epistola 1. ad Iacobum fratrem Domini, multò propinquius ad finem quàm ad med. referens, *quotidianam prædicationem Petri*, vbi inter alia hoc recenset: *Boni aliquid in se cum viderit Deo applicare* (siue, vt alij vertunt,) *attribuere. Et malum à se factum cognoscat, & sibi imputet.* Clarius autem Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 19. initio ait: *Ad voluntatem malam Deus hominem non prædestinauit, quia hominis eam daturus ipse non fuit.* 9. *Clemens. Fulgentius.*

Ad eandem veritatem confirmandam pertinent omnia testimonia Scripturæ sacræ & sanct. Patrum, quibus asserunt, omnia opera mala nostra esse, videlicet dæmonibus & hominibus propria: cū tamen aliunde asserāt, nihil boni nostrum esse, sed totum esse adscribēdum Deo, idque colligant ex prædicto testimonio: *Quid habes, quod non accepisti?* &c. Cui ex aduerso per aptissimam consonantiam respondet illud Coloss. 3. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem*, &c. Hæc scilicet sunt membra nostra. Nam puritas & castitas nos constituunt membra Christi, 1. Corint. 6. Vnde post pauca subdit ad Coloss. 3. citato. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.* Nota reciprocum, *suis*; hi namque actus non pertinent ad nouum hominem, de quo subdit: *& induentes nouum*. &c. Vnde Augustinus supra sect. 5. sub initium, *Quod à Deo nos auertimus, nostrum est*, inquit. 10. *Nostra sunt opera mala. Coloss. 3. Augustinus.*

De mendacio item dæmonis & hominis propriam prolem esse, probatur Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius.* & Rom. 3. *Si autem veritas Dei in meo mendacio abundauit.* Quæ duo testimonia ponderans Augustinus 14. de Ciuitate cap. 3. fine: *Quia & ille*, inquit, *secundum se ipsum viuere voluit, quando in veritate non stetit, vt non de Deo, sed de suo mendacium loqueretur, qui non solum mendax, verùm etiam mendacij pater est, primus quippe mentitus; & à quo mendacium, ab illo cœpit esse peccatum.* & in cap. 4. initio, citata verba Rom. 3. sic ponderat: *Meum dixit mendacium, veritatem Dei. Cum itaque viuit homo secundum veritatem, non viuit secundum se ipsum, sed secundum Deum, qui dixit: Ego sum veritas.* Cuius rationē reddit, *quia hominis sit author & creator Deus, qui non est vtique author creatórque mendacij*, & quia voluntas quærens beatitudinem extra Deum, mendacissima sit. Et tract. 5. in Ioannem in princip. *Nemo*, inquit, 11. *Ioan. 8. Rom. 3. Augustinus.*

 habet

habet de suo, nisi mendacium, & peccatum. Si quid autem homo habet veritatis, atque iustitiæ, ab illo fonte est, &c. Concilium verò Arausicanum secundum, Canon. 22. sic habet: *De his, quæ hominum propria sunt, nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.* Quis autem dicat, totam realem volitionem, & affirmationem falsi hominem habere à Deo? Sic etiam Bernardus in sermone de conuersione ad clericos cap. 1. post med. *Si mendacium*, inquit, *loquimur; id plane de proprio est.*

Arausicanū. *Bernardus.*

12. Gregorius in Ezechiel. homil. 9. prope initium ait: *Sciendum est, quod mala nostra sunt: bona autem nostra, & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse aspirando nos præuenit, vt velimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter velimus.* At non ita nos Deus aspirando præuenit, vt realiter velimus odisse Deum, nec adiuuando subsequitur, vt volitio illa realiter sortiatur effectum.

13. *Aliud argumentum contra prædeterminationem.* Ex quo principio nonum aliud argumentum sumitur, quia si vera esset physica prædeterminatio; in actionibus peccatorum Deum præeuntem sequeremur, illi cooperantes. At contra Patres docent, in eiusmodi operationibus liberum arbitrium sequi præeuntem dæmonem, atque illi cooperari. Vnde Gregor. lib. 13. moral. cap. 6. aliàs 9. ad illa verba Iob 17. *Conuulnerauit lumbos meos*, ait: *Antiquus hostis, quia nos ad culpam sine nostra voluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros vulnerare, sed conuulnerare dicitur, quia hoc, quod ille nobis malè suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus, & quasi cum ipso pariter vulneramus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio ducimur.*

Iob 17. *Gregorius.*

14. Ex eadem sententia sequeretur prætarea, Deum priùs agere in nobis sine nobis aliquid, destinatum ad hoc, vt postea nobiscum operetur materialem actionem peccati. Rursus sicut nemo potest venire ad Christum, nisi eum Pater traxerit, Ioan. 6. ita nemo poterit à Christo abire, & recedere, ad creaturas autem accedere, atque conuerti, nisi Pater eum abstraxerit à Christo, & ad creaturas traxerit per realem illarum amorem, realiter illas anteponentem Deo.

15. Denique sicut propter physicam prædeterminationem verificari existimant in supernaturalibus illud 1. Ioan. 4. *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos.* & Roman. 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Ita etiam propter physicam prædeterminationem in naturalibus actionibus odij Dei, atque blasphemiæ, impij dicere rectè poterunt: Non quasi nos oderimus Deum, sed quoniam ipse prior odio prosequutus est nos. Et quis prior illi iniuriam intulit, & retribuetur ei? quasi dicant, Nullus: sed prior suarum author est iniuriarum, vt postea pœnam retribuat. Hæc & alia similia inconuenientia sequuntur, si Deus per physicam prædeterminationem præbet initium materialibus actionibus peccatorum.

1. Ioan. 4. *Rom. 11.*

DISPVTATIO XXXVII.

Appendix ad præcedentem.

De initio peccati ex tentationibus, prout repugnat physica prædeterminationi.

SECTIO I.

Qui neminem tentat, neminem physicè prædeterminat ad materialem actionem peccati.

MVLTA sunt argumenta, quæ sumuntur ex tentationibus ad probandum, liberum arbitrium ab omni physica prædeterminatione solutum esse, quando præstat tentationi consensum: sed primarium argumentum est, quoniam physicè prædeterminare materialem actionem odij vel blasphemiæ, foret supremum tentationis genus: sed Deus neminem tentat: ergo neminem physicè prædeterminat ad materialem actionē odij, vel blasphemiæ. Minor constat Iacobi 1. *Nemo, cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Vnasquisque verò tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus.* 1.

Materialem actionē peccati prædeterminare, supremum tentationis genus. *Iacob. 1.*

Respondent Anthores aliqui: Diabolus dicitur hominem tentare, quia moraliter inclinat illum ad peccandum; suadendo, videlicet, ipsum peccatum; suadet enim actū, vt est contra Deum, & vt habet rationem culpæ; quia quidquid operatur, vt Caietanus ait, refert virtualiter ad malum finem: quod quidem Deus non facit, sed mouet efficienter voluntatem ad actum positiuum peccati, in quantum ens est, quia vt sic, bonum quoddam est. Eadem solutio traditur aliis verbis ab aliis Doctoribus, quæ in summa complectitur duas rationes. Altera est, quia Deus non inducit causalitate morali; altera, quia Deus non intendit malitiam. 2

Responsio. *Caiet. 1. part. q. 64. art. 2. fine.*

Cæterum, vtramque partem non esse necessariam ad quidditatem tentationis, probatur sequentibus argumentis. Et primò, quod attinet ad primam partem de causalitate morali, probatur, quia sola causalitas moralis sine causalitate physica sufficit ad rationem tentationis: ergo à fortiori ad eandem sufficiet causalitas physica sine causalitate morali. Antecedens constat in dæmone, qui nulla physica efficientia potest in consensum influere, sed sola causalitate morali, & tamen propriè tentare dicitur. 3.

Impugnatur. *Sola causalitas moralis ad tentationem sufficit.*

Consequentia probatur, quia tentatio est actio impellens arbitrium ad peccandum; ergo quantò magis efficaciter & magis per se impulerit ad peccandum, tantò propriùs atque perfectiùs obtinebit tentationis quidditatē. Sed causalitas physica magis efficaciter, & magis per se ad peccandum impellit, quàm moralis causalitas: ergo causalitas physica propriùs, atque perfectiùs obtinebit quidditatem tentationis, quàm moralis causalitas. Porro maior efficacia physicæ causalitatis ex eo constat, quoniam realiter influit, & necessariò infert effectum (loquimur de causalitate prædeterminationis, quam impugnamus:) causalitas autem moralis neque realiter influit, neque necessariò 4.

Tentatio quid. *Moralis causalitas realiter non influit.*

neceſſariò infert effectum. Rurſus perſeitas illa maior inde conſtat, quia malitia inobedientiæ cum nulla alia actione ita per ſe cohæret, vt cum libera & reali volitione conculcandi præcepta diuina: ſiquidem ab hac actione per nullam potentiam ſeparari poteſt malitia inobedientiæ; quæ tamen poteſt à quibuſcumque præcedentibus tentationibus ſeparari, vt, illis exiſtentibus, non exiſtat.

5. Secundò probatur, ad rationem tentationis ſatis eſſe cauſare materialem actionem peccati, ideóque non poſſe propulſari à Deo tentatoris calumniam, niſi defendamus, eum non prædeterminare, nec inclinare ad materialem actionem peccati. Nam id Patres hac ratione defendunt. Auguſtinus de bono perſeu. cap. 6. poſt

Auguſtinus. med. ait: *Non fruſtra dicitur: Ne nos inferas in tentationem. Nam quiſquis in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorſus infertur.*

Iacob. 1. *Vnuſquiſque enim tentatur, vt ſcriptum eſt, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deus autem neminem tentat, tentatione, ſcilicet, noxia. Nam eſt & vtilis quando non decipimur, vel opprimimur, ſed*

Pſal. 25. *probamur, ſecundum quod dictum eſt: Proba me, Domine, & tenta me. Illa ergo noxia tentatio eſt, quam*

1. Theſſal. 3. *ſignificat Apoſtolus dicens: Ne forte tentauerit vos is, qui tentat, & inanis ſit labor veſter. Deus, vt dixi, neminem tentat, hoc eſt, neminem infert, vel inducit*

**Tentari non malum, ſed bonum.* *in tentationem. Nam tentari, & in tentationem non inferri, non eſt malum, imò etiam bonum eſt, hoc eſt enim probari. Quod itaque dicimus Deo: Ne nos inferas in tentationem, quid dicimus, niſi ne nos inferri ſinas? Vnde ſic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit B. Cyprianus: Ne patiaris, nos induci in tentationem.*

6. *Quatuor obſeruanda.* Quatuor ſunt in his verbis Auguſtini ad exponendum Iacobum diligenter obſeruanda. Primum eſt, concupiſcentiæ tentationem eſſe vniuerſaliſſimam ad omne peccatũ, ita vt ſiue quis tentetur à Dæmone, ſiue à mundo vel prauis hominibus, ſiue à nulla alia perſona tentetur; ſemper tamen à concupiſcentia tentetur, quicunque tentatur. Accipitur autem hic concupiſcentia, prout eſt communis etiam voluntati, non vt eſt appetitui ſenſitiuo propria.

7. *Mala volũtas eſt concupiſcẽtia tentans.* Secundum eſt, malam voluntatem conſiderari poſſe, in quantum eſt concupiſcentia tentans, antequam tranſeat in peccatum per liberum conſenſum: at verò voluntas hæc non ſemper intendit formalem rationem malitiæ, ſed quod ex ſe eſt, ſolummodò intendit frui bonis creatis. Quapropter ad rationem tentationis non requiritur intentio malitiæ: vt magis vrgebimus num. 10. & ſequentibus. Tertium. Noxia tentatione Deus tentaret, ſi concupiſcentiam, hoc eſt prædictam voluntatem hominibus daret. Quar-

Deus nos in tentationem inferret. tum. Deus non ſolùm permitteret & pateretur, nos in tentationem inferri, & induci, ſed ipſe potiùs inferret, & induceret, ſi voluntatem phyſicè prædeterminaret ad entitatem conſenſus. Cuius conditionalis illatio conſtat ex iis, quæ de mera permiſſione ponderauimus tota diſput. 31. & 32.

8. Idem probatur ex Proſpero, cui Vincentianas inter obiectiones hæc erat obiectio 11. *Quod quando inceſtant patres filias, & matres filios: vel quando ſerui dominos occidunt, ideo fiat, quia ita Deus prædeſtinauit, vt fieret.* Obſerua obiectionem, non de præciſa ratione malitiæ, ſed de materialibus etiam actionibus occidendi, & inceſtandi fuiſſe loquutam. Vnde Proſper debuiſſet diſtinguere materiales actiones, quas Deus prædeſtinauit, vt fierent, non prædeſtinata earum malitia. At Proſper non ita reſpondet, ſed potiùs docet non ſolùm prædictas exteriores actiones, ſed præcipuè interiorem voluntatem illarum, à Deo non eſſe tanquam à generatore, idque à fortiori confirmat, quia neque ab ipſo dæmone ſunt tanquam à generatore, ſic enim ait: *Si* *Proſper.*
diabolo obiiceretur, quod talium facinorum ipſe author ipſe eſſet incentor; puto quod aliqua ratione exonerare ſe hac poſſet inuidia, & talium ſcelerum patratorem de ipſorum voluntate vinceret: quia etſi delectatus eſt furore peccantium, probaret tamen ſe non intuliſſe vim criminum. Qua ergo inſipientia, quáve dementia definitur ad Dei referendum eſſe conſilium, quod ne diabolo in totum aſcribi poteſt, qui in peccantium flagitiis illecebrarum adiutor, non voluntatum credendus eſt eſſe generator? Idem ad obiectionem 14. *Si ab his*, inquit, *receditur, & ad vitia atque peccata tranſitur, nihil ibi Deus malæ tentationis immittit, & receſſurum non deſerit, antequam deſerat.* Qui nihil immittit, multò minus immittit totam realem entitatem peccati, qua poſita, ineuitabilis eſt malitia. Rurſus independenter à præcognito libertatis conſenſu phyſicam prædeterminationem immittere, qua poſita in ſenſu compoſito neceſſarium eſt recedere, atque deſerere, foret hominem receſſurum deſerere, antequàm deſerat.

Legitimus proinde commentarius eſt Iacobi 9.
primò, quem ita concipit Beda: *Nemo, cum tenta-* *Beda.*
tur, dicat, quod à Deo tentatur, id eſt, nemo cum rapinam, falſum teſtimonium, homicidium vel cætera huiuſmodi commiſerit, dicat, quoniam Deo cogente, neceſſe habuerit hæc patrare, ideóque nullatenus horum effectum declinare potuerit. Sicut autem patrandi neceſſitas, & declinandi impoſſibilitas, quam Beda refutat in præſenti, eſt in ſenſu compoſito cum diuino concurſu, per quem infertur, quod ſignificat ille ablatiuus abſolutus: *Deo cogente*: ita etiam eo ipſo affirmat, poſſibilitatem declinandi horum effectum, eſſe in ſenſu compoſito cum diuino concurſu. Aliàs non affirmaret oppoſitum eius, quod negat.

Tertiò probatur eadem veritas, quoniam vt 10.
aliqua cauſa propriè tentare dicatur, non requiritur, quod formalem malitiæ rationem intendat, & ex ea intentione ſuggerat, ſuadeat, & impellat: ſatis enim fuerit, ſi conſenſum intendat obtinere in opus diuina lege prohibitum. Ergo Deus propriè dicetur tentator malorum, ſi mouet voluntatem & determinat ad opus diuina lege prohibitum, quamuis non intendat eius malitiam. Antecedens probatur, nam & mundos, & mundani homines alios ſeu bonos ſeu improbos tentare dicuntur, quoties propoſita delectatione, vtilitate aut inani gloria ſuadent opus diuina lege prohibitum; quamuis plerumque non intendant eius malitiam, ſed ſolummodò materialem actionem fruendi prædictis temporalibus bonis.

Tentans non debet formalem rationẽ malitiæ intendere.

Confirmatur, nam & Adamum ab Eua, & Io- 11.
ſephum à ſua domina in Ægypto tentatos fuiſſe, propriè dicimus: & tamen neutra fœmina intendebat formalem rationẽ malitiæ, ſed ſolummodò deſiderabat conſenſum in fruitionem delectationis, quam ſuggerebat. Rurſus concupiſcentia

Appetitus sensitiuus tentat. piscentia carnis, seu appetitus sensitiui propriè tentare dicitur, quoniam voluntatem allicit ad sensibilia bona, diuina lege prohibita: & tamen tentatrix ista non est capax intendendi formalem rationem malitiæ, quoniam hæc non est obiectum sensibile, quod solùm potest actum sensitiui appetitus terminare.

12\. Quartò ex eisdem ferè principiis argumentari possumus, quoniam, vt scitè Augustinus lib. 1. *Augustinus.* quæst. super Genes. q. 57. ait: *Tentatio illa, de qua Iacobus dicit, non intelligitur, nisi qua quisque peccato implicatur.* Sed summoperè implicatur homo, cui laqueus talis iniicitur, à quo se actualiter explicare sit absolutè impossibile ex suppositione, quod independenter à sua libertate sibi fuerit iniectus. Huiusmodi autẽ est physica prædeterminatio ad materialem actionem, quantumcumque *Confirmatio.* præscindatur à formali ratione peccati. Confirmatur, nam idem Augustinus serm. 11. de verbis Domini col. 7. Iacobum intelligendum dicit de tentatione, quæ adducit peccatũ. Nihil autẽ certiùs & immediatiùs adducit peccatũ, quàm materialis actio. Denique libro de gratia & libero arbitrio cap. 2. sub initium ex eodem Iacobi testimonio probat, nullam hominibus excusationem suppetere culparum causa in Deum reiecta.

13\. Quintò simul probantur duo: alterum est, non esse requisitum, formalem peccati rationem intendere, vt Deus propriè tentare dicatur: alterum est, Deum posse causalitatem moralem adhibere ad causandam materialem actionem peccati, si potest illam physicè prædeterminare. Etenim si Deus suaderet, inuitaret, & consuleret materialem actionem odij Dei, blasphemiæ, vel idololatriæ, quantumcumque intentionem procuraret præscindere à ratione formali malitiæ, adhuc propriè tentare diceretur: ergo vt propriè Deus tentare dicatur, opus non est peccati rationem formalem intendere.

14\. *Si honestum est finem intendere & procurare media.* Rursus si honestum est efficaciter velle, & causare aliquem finẽ, erit etiam honestum procurare omnia media per se & immediatè ordinata ad illum finem, si aliunde non habent aliam rationem malitiæ. Quæ conditionalis probatur, quia media ex fine, ad quem per se, & immediatè ordinantur, accipiunt honestatem, nisi aliunde vitientur. Sed cogitationem suggerere de odio, aut de vindicta, necnon excitare desideria, aut delectationes de vindicta cum profunda tristitia & dolore de iniuria, atque ad hunc finem rationes intellectui proponere, est medium per se & immediatè ordinatum, vt homo eliciat materialem actionem eligendi vindictam, postposito diuino præcepto: & hoc medium vitiari non potest aliunde, quàm ex materiali electione vindictæ, ad quam ordinatur. Ergo si honestum, & dignũ Deo est à se ipso & ex proprio motu efficaciter velle & causare materialẽ actionem prædictam; erit honestum, & Deo dignum, ad eundem finem obtinendum suggerere cogitationes, & excitare desideria, delectationes & tristitias, necnon vehementem imaginationem rationum, quæ hanc materialem electionem suadere fortiùs possunt.

15\. Confirmatur primò, quoniam si hæc media moraliter causantia materialem actionem vindictæ, vitiantur propter malitiam, necessariò cohærentem cum materiali actione vindictæ: prius ac magis vitiabitur materialis actio vindictæ, vt illam causare sit Deo prius ac magis indignum, quàm prædictas cogitationes, desideria, delectationes, tristitias, suasionésque causare.

Confirmatur secundò, quia si Deus determinat prædictas cogitationes, desideria, delectationes, tristitias, suasiones, quamuis non intenderet earum malitiam, nobis tamen nihil minùs noceret, quàm si earum malitiam intenderet. Vnde 16. *Patres & malitia intentionem, sed illius cogitationes & motum diuinæ causalitati negant. Beda.* Patres non intentionem solam malitiæ, sed omnino tales cogitationes & motus animi diuinæ causalitati repugnare norant. Quemadmodum Beda Iacobi 1. ad verba initio citata: *Vbi primum*, inquit, *illorum destruit errorem, qui sicut bonas cogitationes a Deo, constat, nobis inspirari; ita etiam malas, ipso instigante, putant, nostra in mente generari.* Similiter Glossa & D. Thomas in eundem locum dicunt, *Deum non immittere cogitationes tentationum.* Idem reperit Antoninus 1. part. titul. 6. cap. 13. §. 1. Quod idem notat Gregorius lib. 2. Moral. cap. 24. fine, *Gregorius.* aliàs cap. 34. dicens: *Quia ergo ab aeris potestatibus contra cogitationum nostrarum munditiam flamma luxoris irruit, de cælo ignis ad oues venit. Sæpe enim mundas mentis nostræ cogitationes ardore libidinis accendunt, & quasi igne oues concremant, dum castos motus animi luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etsi non faciente Deo, tamen permittente generatur.* Nota posttrema verba, ex quibus constat, Deum non determinare ad hos motus, sed tantùm permittere, vt illos excitet inimicus. Quod autem loquatur de indeliberatis motibus, qui non imputantur ad culpam, constat ex sequentibus verbis: *Et quia impulsu subito ipsas nonnunquam circumspectiones mentis obruunt, quasi custodes pueros gladio occidunt. Sed tamen vnus incolumis fugit, dum omne, quod mens patitur, perseuerans discretio subtiliter respicit, solàque mortis periculum euadit,* &c.

Confirmatur tertiò, præscindẽdo intentionem 17. dæmonis, in quantum fertur in rationem formalem malitiæ, & accipiendo exterius opus, quod à dæmone fit, quando suggerit homini adulterium propter delectationem, vel homicidium propter vindictam & honorem militarem, non suggerendo, vt homo malitiam intendat. Quo supposito, sic argumentor. Exterior ista suggestio dæmonis, vt præcisa ab eius intentione, nihil aliud inducit directè, & immediatè, nisi positiuum & & realem consensum, in delectationem & honorem, realiter contrarium legi diuinæ: non enim suggerit, vt ametur malitia, quatenus malitia est. Ergo tota hæc suggestio exterior poterit adhiberi à Deo. Probatur consequentia, quia quod *Prædeterminatio ad materiale peccati, & Dæmonis suggestio idem intendunt.* attinet ad suum obiectum, seu finem immediatum, nihil differt à prędeterminatione Dei; siquidem vtriusque obiectum, seu finis immediatus est facere, vt homo eliciat materialem actionem consentiendi in delectationem, & honorem contra legem Dei. Et, quantum ad modum inducendi, minùs efficax est illa suggestio dæmonis, & magis efficax prædeterminatio physica.

Vnde sumitur probatio sexta. Si enim Deus 18. per physicam prædeterminationẽ causaret prædictas cogitationes, desideria, delectationes, atque tristitias, præsertim contra castitatem incli- *Aliqui concupiscentiam à Deo authore profectam putarunt.* nantes, sequeretur, veram fuisse antiquorum existimationem de concupiscẽtia; nam aliqui existimabant, bonam esse concupiscentiam, & à Deo authore profectam. Sequela probatur: nam concupiscentia,

Consequentia duplex acceptio. cupiscentia, siue accipiatur pro potentia, quatenus proni sunt homines ad bona sensibilia desideranda contra rationis ordinem, siue accipiatur pro ipso actu appetendi sensibilia bona contra rationis ordinem; vtroque modo concupiscentia erit à Deo, tanquam authore; si Deus causat prædictas cogitationes, desideria, delectationes, aut tristitias propendentes & impellentes ad realem consensum realiter contrarium rectæ rationi & virtuti.

19. Consequens autem esse falsum, ex professo probat Hypognosticon contra Pelag. toto lib. 4. Peculiariter notanda sunt, quæ versus finem eiusdem libri deducit ex testimonio Iacobi, quod *Hypognostic.* in principio præsentis sectionis retulimus: *Videte*, inquit, *dilectam vestram* (scilicet concupiscentiam) *simul & laudatam vestram, concipientem dolorem, parturientem peccatum, generantem mortem. Cuius authorem cum Deum esse prædicatis, sine dubio arguitis tantum Apostolum, & Deum esse malorum, dicitis, tentatorem: quia ipse creauit secundum vos, vnde tentantur homines, abstrahuntur, & alliciuntur: ac per hoc ipse vnde pereant, fecit.* Quod si Deus creauit, siue causauit prædictas cogitationes, desideria, delectationes, atque tristitias, Deus creauit vnde tentantur homines, abstrahuntur, & alliciuntur: ac per hoc ipse, vnde pereant, fecit.

20. Confirmatur primò eiusdem Iacobi cap. 4. *Vnde*, inquit, *bella & lites in vobis? Nonne hinc? Ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? concupiscitis & non habetis: occiditis & zelatis*, &c.
Iacob. 4. Quod ita continuò ponderat Hypognosticon citatum: *Audistis, quale officium habeat nimium dilecta vestra concupiscentia, id est, bella & lites, quibus discordare facit corpus, & spiritum vestrum: & in eius castris hostilibus, atque sub lege mortifera militare delectat?* Hæc omnia & similia multa, quæ subdit, materiales actiones sunt, quas libidinis concupiscentia causat, non intendendo formalem rationem malitiæ, quam attingere non potest sensitiua concupiscentia: vt vidimus supra num. 18.

Confirmatur secundò, nam vt scitè Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 175. inter med. & *Abulensis.* finem: *Si eas*, inquit, *res, quæ vetita sunt, & circa quas est peccare, vellet Deus ostendere intellectui, sub tam perfecta ratione boni, peccaret voluntas, Deo decipiente eam.* Et confirmat verbis *Iacobi 1.* Iacobi 1. *Ipse autem neminem tentat: Et tamen ostendere*, inquit, *aliquid esse valdè bonum, vt voluntas alliciatur, & in illo committat peccatum, tentare est. Vnde Deus hoc nunquam facit. Et ita apparet, quo modo Deus mouet voluntatem nostram, siue liberum arbitrium, licet mouendo nunquam faciat contra libertatis conditionem, quia non determinat voluntatem ad hoc, vel ad illud directè.* Determinare igitur directè ad hoc, vel ad illud, non solùm libertatem violat, sed etiam tentatorem constituit.

21. Probatur septimò, quia licet ad rationem tentationis illius, quæ Deo repugnat, opus esset intentione deiiciendi hominem in culpam formaliter, vt culpa est: adhuc consequens erit, *Deus saltem per dæmonē tentaret.* Deum, si non immediatè per se ipsum, saltem mediatè per dæmonem, tanquam per instrumentum, tentare, præmouendo & prædeterminando dæmonem ad totam realem & positiuam volitionem, etiam, qua parte vult, & intendit hominem deiicere in culpam propter contumeliam Dei: nam hoc totum obiectum amplectitur dæmon per realem & positiuam volitionem, quam Deus physicè prædeterminat; & causat.

Hoc autem consequens falsitatem præ se fert manifestam: insuper est contra Ambros. in lib. de Paradiso cap. 15. non procul à princip. vbi explicans illud Genes. 3. *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* ait: *Tollenda est omnis excusatio diaboli, ne forte malitia sua aliquid possit obtendere, vt dicat, iniquitatem suam ex condemnatione venisse; & ideo ad nocendum hominibus pertinaciter obniti, quia ideo damnatus est, vt noceret.* Et post pauca rationem reddit: *Deus enim operatur quod bonum est, non quod malum.* & infrà: *Ergo hic non dixit, facio te supra pectus tuum, & vtero tuo ambulare, & terram manducare omnes dies vitæ tuæ: sed, ambulabis, inquit, & manducabis, vt prædixisse magis de serpente, quæ futura sunt, videretur, quàm præscripsisse quid faceret.* Igitur actionem illam, quæ mala est, in dæmone non operatur Deus; non præscripsit Deus actionem, quam dæmon faceret; ac denique non fecit Deus, vt dæmon supra pectus suum & vtero suo ambularet, insidias parando calcaneis hominum, & terram manducaret, per tentationes augendo sua membra. 22. *Genesis 3.* *Ambrosius.*

Probatur octauò, quia sequeretur, ad causandum & augendum positiuum consensum in tentationem, neque qui plantat esse aliquid, scilicet dæmonem, neque qui rigat, scilicet hominem dæmonis ministrum; sed, qui incrementum dat, Deus, esse primariam causam, vel potiùs totalem. Probo sequi, quoniam circa bonos affectus, propterea neque qui plantat, est aliquid; neque, qui rigat, est aliquid, sed, qui incrementum dat, Deus; quia frustra vox sonat exteriùs, nisi Deus interiùs doceat intellectum, & excitet voluntatem, & faciat vt consentiat: quod Patrum concors sententia docet. Quod si requiritur præmotio, & prædeterminatio Dei ad causandum realem & positiuum consensum in tentationem; iam frustrà exteriùs in phantasia & appetitu sensitiuo sonat vox dæmonis, & in auribus frustra sonat vox hominis seductoris; nisi Deus interius præmoueat, & prædeterminet voluntatem ad consensum. 23.

SECTIO II.

De fractis viribus dæmonis aliæ rationes ad eandem veritatem confirmandam.

PRimum argumentum sumitur ex verbis 1.
Christi Domini Matth. 12. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere nisi prius alligauerit fortem?* videlicet dæmonem, vt constat ex toto contextu. Vnde Patres colligunt eximium Christi Domini beneficium, quod alligauerit dæmonem, vt nocere nemini possit, nisi se illi per liberam electionem coniunxerit. Vnde est etiam illud Apocalypsis 20. initio: *Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clauem Abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille: & misit eum in Abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes.* *Matth. 12.* *Apocal. 20.*

Inde

2. Inde sic ratiocinare. Nihil prorsus draconem alligare potuisset; si aliunde homines colligantur cum illo per physicam prædeterminationem, ita vt ab eius cauda, dentibus,& vnguibus recedere sit absolutè impossibile in sensu composito cum physica prædeterminatione. Sed omnibus Christianis, quantumcumque peccatoribus, quantum est ex parte Christi, vtilissimum est beneficium alligandi draconem,& per liberam eorum temeritatem fit, vt illi copulentur, qui sibi nocere possit. Ergo non colligantur cum illo per physicam prædeterminationem.

3. Confirmatur primò, quia nihil prodesset, ab inferenda nobis necessitate cohibere diabolum; si Deus hominibus infert tantam necessitatem, quantam diabolus omnino solutus per vniuersam suam potestatem nocendi, nunquam potuisset inferre. Quod autem inferatur cum intentione malitiæ, vel sine illa, nihil minuit detrimentum, quod nos re-ipsa recipimus,

4. Secundò. Ad huius rationis confirmationem multa pertinent testimonia Patrum, ex quibus aliqua referemus. Augustinus sermon. 197. de

Augustinus. tempore à medio ait: *Ante aduentum Christi, fratres charissimi, solutus erat diabolus. Veniens Christus fecit de eo, quod in Euangelio scriptum est: Ne-*

Matth.12. *mo potest intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem. Venit ergo Christus & alligauit diabolum. Sed dicit aliquis: si alligatus est, quare adhuc tantum prænalet? Verum est, fratres charissimi, quia multum prænalet, sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Iam videte, fratres, quàm stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per voluntates & cupiditates sæculi noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem; non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet a nobis consensum, sed petit.* His consonant, quæ fusiùs scribit Augustinus lib. 20. de Ciuitat. cap. 7. & 8. & in Psalm. 103. versus finem ad illa verba: *Draco iste, quem formasti*, &c. Necnon Prosper ad obiection. 12. Viocent.

5. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 8. prope

Rom.8. med. *Cum ait Apostolus*, inquit, *In his omnibus superamus per eum, qui dilexit nos; nequaquam hac voce humile quoddam ministerium indicat, sed auxilium potiùs, quod per imperium suæ potentiæ operatur in nobis. Siquidem ipsum alligauit fortem, diripuitque vasa illius, videlicet, nos, quibus ad omnia mala opera fuerat abusus, fecitque vasa vtilia Domino, apparatos ad omne opus bonum ob promptitudinem illius, quod erat in nobis. Hoc pacto accessum habemus ad Patrem, quem ille nobis parauit, translati de potestate tenebrarum in sortem*

Cyrillus. *Sanctorum in lumine.* Cyrillus autem Alexand. lib. 11. in Ioan. cap. 21. circa finem: *Cuius auxilio, ait, facilè diaboli vires superabimus, nisi ei obsequamur ad voluptates, aliósve peccandi modos prouocati: nisi quoque nos ne tentati quidem, illi voluntatis nostræ habenas largiamur: nam si ad eius laqueum sponte, ac negligentia nostra venimus: quem alium potiùs, quàm nos ipsos criminabimur?*

6. Confirmatur tertiò, quoniam, admissa physica prædeterminatione ad consensum, consequens erit, non esse maius periculum consentiendi grauissimæ tentationi, quàm leuissimæ: imò etiamsi nulla prorsus ingruat tentatio, idem prorsus periculum erit, quod in tentatione grauissima. Sequela probatur, quoniam si physica prædeterminatio independenter ab hominis libertate, determinet ad materialem consensum: ineuitabiliter inde sequetur consensus, siue grauissima, siue leuissima, siue nulla ingruat tentatio. Si verò prædicta determinatio subtrahatur independenter ab hominis libertate, quantumcumque tentatio sit grauissima, quam Deus de potentia absoluta potest permittere, vt nostri omnes aduersarij totis suis viribus inferant; adhuc impossibile erit actualiter extorquere consensum.

Consequens autem prædictæ conditionalis 7.
falsum esse, constat Matth. 24. quando de suprema tentatione Christus Dominus, ait: *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro.* Et Augustinus lib. 20. de Ciuitate cap. 8. inter princip. & med. *Quod si permitteretur*, inquit, *in tam longo tempore. & tanta infirmitate multorum, plurimos tales quales Deus id perpeti non vult, & fideles deiiceret, & ne crederent, impediret. Quod ne faceret, alligatus est.* *Matth.24.* *Augustinus.*

Confirmatur quartò, quia propter eandem ra- 8.
tionem, maioris laudis & coronæ non fuisset, grauiorem tentationem superasse. Quod est contra mentem omnium Patrum, quam bene tradidit Augustinus dicto lib. 20. de Ciuitat. cap. 8. circa med. vbi rationem explicat, propter quam ad finem sæculi soluendus erit diabolus Apocalyp. 20. Peculiariter notanda sunt illa verba: *In quorũ sane qui tunc futuri sunt, Sanctorum, atque fidelium comparatione quid sumus? Quandoquidem ad illos probandos tantus soluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus.* *Grauiorem tentationem superare, maioris laudis non esset.* *Augustinus.*

Confirmatur quintò, quia grauior est cul- 9.
pa illius, qui nulla pulsatus tentatione peccat; leuior autem illius, qui tentatione pulsatus: vt notat Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 10. sub init. & Damascenus in dialogo contra Manichæos prope med. *Maiori, ait, excusatione & venia dignus habetur, qui alterius suasu, quàm qui de industria peccant.* Idémque communiter fideles existimant. Cuius ratio à priori est. Quoniam, qui nulla tentatione pulsatus, magis ab intrinseco principio motus, ac proinde magis voluntariè peccat; tum etiam quoniam minori difficultati leuiorique periculo sponte succubuit. At non esset illi minor difficultas resistendi, nec magis ab intrinseco proueniret consensus, si physicè prædeterminaretur ad illum: nam illi necessitas consentiendi, & impossibilitas resistendi non minor esset, quàm alteri, cum graui tentatione peccanti. *Grauiùs qui nulla, quàm qui tentatione pulsatus peccat.* *Augustinus.*

Secundum argumentum præcedenti simile 10.
sumitur ex verbis Christi Domini Lucæ 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.* Quam potestatem non solùm Apostolis, sed etiam quibuscumque Christianis, ad tentationes superandas per Iesu Christi gratiam, esse concessam, communiter Patres intelligunt. Quo supposito, ponderandum est, quod ait: *Nihil vobis nocebit*, videlicet, vt quantum est ex parte Dei, non solùm potestas; sed etiam *Lucæ 10.* *Per Christi gratiam omnibus ad tentationes superandas potestas concessa.*

actualis

actualis euitatio nocumenti censeatur esse concessa. Hoc autem verificari non posset, si Deus ipse vuluntatem hominis physicè prædeterminaret, vt se calcandam ingereret serpentibus & scorpionibus; & eorum dentibus & caudis se ipsam venenandam vrgeret.

11. Irenæus lib. 5. aduersus hæreses cap. 24. fine: *Omnium*, inquit, *artifex Verbum Dei per hominem vincens eum,& apostatam ostendens, è contrario subiecit eum homini: Ecce, dicens, do vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, vt quemadmodum dominatus est homini per apostasiam, sic iterum per hominem recurrentem ad Deum euacuetur apostasia eius.* De omnibus igitur hominibus intelligitur prædicta potestas superandi dæmonem, dummodò velint ad Deum recurrere.

12. *Augustinus.* Vnde & Augustinus lib. 3. de libero arbitrio c. 10. post med. *Verbum*, inquit, *Dei vnicus Dei Filius, diabolum, quem semper sub legibus suis habuit, & habebit, homine indutus, etiam homini subiugauit.* Et tractat. 12. in Ioan. post med. ait: *Non enim cogendi potentiam diabolus habebat, sed persuadendi versutiam. Si non consentires, nihil inuexerat diabolus. Consensio tua, ô homo, te perduxit ad mortem.*

13. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 11. vers. 4. ad finem: *Dominus*, inquit, *veniens in hunc mundum, subiecit animæ nostræ omnes contrarias potestates: vt fide tua, verbo tuo, conuersatione tua, & operibus conterantur: si ergo non conteris aduersarium; tua culpa est, qui permissa non vteris potestate. In nobis est igitur, vt aut subiiciatur aduersarius, aut resultet*: & post pauca: *Possumus ergo in hac vna triumphum de aduersariis habere perpetuum.*

14. Macharius senior Ægyptius homil. 25. initio: *Illa*, inquit, *libertas, quæ est in facultate hominis, sita est in eo, vt diabolo resistere possit.* Et post pauca: *Impossibile*, inquit, *est eum ambulare super aspidem, & basiliscum, & conculcare leonem, & draconem, qui priùs, quatenus homini possibile est, non expurgatus fuerit & roboratus ab eo, qui dixit Apostolis: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.*

15. Origenes homil. 7. in Numeros ait: *Sicut Patres calcauerunt supra ceruices gentium, ita & tu calcabis supra ceruices draconum. Ipse enim dicit iis,* *Luc. 10.* *qui eum fideliter sequuntur: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Vult enim semper Iesus res facere mirabiles, vult de locustis vincere gigantes.* Similis Dei protectio tractatur à Gregor. 33. *Iob 40.* Moral. cap. 10. ad illud Iob 40. *Et posuit circulum in naribus eius.*

16. *1. Ioan. 3.* Tertium argumentum 1. Ioan. 3. *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* Hæc non dissolueret Christus Dominus, si necessitatis antecedentis vinculo nos constringeret ad illud materiale opus, cui necessariò coniuncta est malitia. Vnde necessariò sequitur, vt colligatum sit opus diaboli, per quod operator homo, ex diabolo sit, & non ex Deo.

17. Confirmatur primò, quia Christus Dominus non aliter potest dissoluere malitiam, nisi dissoluendo & auferendo materialia opera, ex quibus necessariò sequitur, & efficiendo, vt in rerum natura non existant. Quare, si Dei Filius in hoc apparuit, vt dissoluat opera diaboli, non potest ad opera materialia impellere: & multò minus physicè prædeterminare, vt fiant. Faceret namque contrarium instituto sui aduentus; & ipse sibi tanti laboris, & expensarum fructum impediret. Simile argumentum fusiùs tractauimus supra disputatione 20. sectione 6. & 7. Vnde Christus Dominus ad respuendam materialis actionis causalitatem, vsurpare potuisset, quod ad aliud propositum inspirauit Apostolo Galat. 2. *Si enim, quæ destruxi, iterum hæc ædifico; præuaricatorem me constituo.* *Ad Galat. 2.*

Confirmatur secundò, quia Deus contra regiam ipsius maiestatem falsarij crimen committeret; atque falsam inimici principis monetam cuderet; si materialibus actionibus dæmonis sigillum imprimeret, physicè prædeterminando ad realem & positiuam voluntatem transgrediendi præcepta. Nam sigilli proprium est formare, exprimere, atque determinare imaginem, superscriptionem, valorémque numismatis. At contra Ignatius epist. 3. ad Magnesianos ante medium ait: *Pius homo & religiosus moneta est, quæ à Deo formata, vel expressa est: impius & irreligiosus falsa moneta est, noxia, adulterina, praua, quæ non à Deo, sed à diabolo facta est.* Nihil ergo Deus imprimit, vnde necessariò sequatur, hominem esse impium, & adulterinam monetam. 18. *Deus falsarij crimen committeret.* *Ignatius.*

Quartum argumentum. Si Deus physica necessitate prædeterminaret voluntatem nostram ad materialem actionem peccati; sequeretur, in tentationibus etiam iustorum hominum, qui à iustitia recedunt, maiores vires esse contra nos, quàm pro nobis. Siquidem contra nos sunt non solùm vires diaboli, sed maximè vires Dei physica necessitate prædeterminantis ad actionem, qua posita implicat, non poni malitiam, quę summum malum est, atque mors nostra. Consequentis autem falsitatem, & oppositam veritatem optimè Cyprianus docuit in lib. de exhortatione martyrum cap. 10. his verbis: *Timendas non esse iniurias & pœnas persecutionum, quia maior est Dominus ad protegendum, quàm diabolus ad impugnandum: Ioannes in sua epistola probat, dicens: Maior est qui in vobis est, quàm qui in mundo.* Item: *Non timebo, quid faciat mihi homo: Dominus mihi auxiliator est.* Quod idem postea plurimis Scripturæ testimoniis confirmat. 19. *In tentationibus maiores essent contra nos vires, quàm pro nobis.* *Cyprianus.* *1. Ioan. 4.*

20. Confirmatur, nam ratione victoriæ, quam quod ex se est, obtinebit semper Deus, nisi per nostram ignauiam steterit, Ioannes dixit illud: *Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum* (scilicet, mundum) *quoniam maior est, qui in vobis est, quàm qui in mundo.* *1. Ioan. 4.*

21. *Solutio.* Respondebit aliquis, Dei, secundùm se considerari, vires esse maiores, quàm dæmonis; quamuis in ordine ad eos homines, qui prædeterminantur ad consentiendum tentationibus, non sint maiores vires Dei. Hæc tamen solutio non satisfacit, nam dum milites premuntur pondere belli, foret exhortatio ducis fictione & irrisione plena, militum animos corroborare, promittendo Imperatoris auxilium, quod secundum se fortius est omnibus hostilibus copiis, si fortius illud auxilium Imperator coniungit hostilibus copiis, & per illud suos ipsos milites prosternit. Confirmatur, quia communis Dei & hominum inimicus diuini fauoris nihil amplius expeteret, nisi vt faceret omnes homines liberè producere materiales actiones peccatorum. Nam si hoc obtineret à Deo, nihil amplius dæmoni foret laborandum pro malitia, *Impugnatur.* *Confirmatio.*

eûm ea necessariò sequeretur, absque vllo dæmonis, aut hominis negotio.

22. *Ecclesiast. 10.* Quintum argumeotum Ecclesiastis cap. 10. *Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Quod de tentatione dæmonis respuéda communiter Patres intelligunt, veluti Hieronymus non solùm in commentario illius capitis, sed etiam Isaiæ 58. prope finem, & ad Ephesios cap. 6. & alibi sæpe, Ambros. in Psalm. 37. Gregor. Thaumat. in commentario illius loci, Gregor. Magous 7. moral. cap. 17. aliàs 13. Quod si physica prædeterminatione nos Deus ad materialem consensum præmouet, ooo sumus nos, qui locum dimittimus, vt sequamur Spiritum potestatem habentis, sed Deus nos loco mouet, atque pellit.

23. *Cyrillus.* Confirmatur primò, nam propterea Patres rectè ex hoc loco deducunt indifferentiam resistendi, aut non resistendi potestatem. Vnde Cyrillus Hierosolymit. catech. 2. prope init. *Neque verò tu solus es dux istius rei; verum etiam est alius quidã ille & incitat. sed non vi superat reluctantem. Quare dicit Ecclesiastes: Si Spiritus dominantis ascenderit in te, locum tamen non deseras: si ostium occluseris, minimè tibi nocebit: si verò neglectè susceperis, &c.* Non igitur Deus dux est, quem sequimur ad materialem actionem, qua patre realiter amplectitur aliquid, diuina lege prohibitum, sed dæmon & tu soli estis huius actionis duces, atque cum potestate resistendi, aut non resistendi.

24. *Olympiodor.* Vnde Olympiodorus ad prædicta verba Ecclesiastis cap. 10. *Spiritus potestatem habentis est diabolus princeps mundi huius, & dominus filiorum inobedientia, qui nulla coacti necessitate, sed electione libera voluntatis sese vltrò subiecerunt illius dominationi atque tyrannidi.*

25. Confirmatur secundò, nam indifferentem esse potestatem concedendi, vel non concedendi locum diabolo, significat illa forma præcepti *Ephes. 4.* Ephes. 4. *Nolite locum dare diabolo.* Propterea namque Deus quamplurimis præceptis adhibuit hoc verbum, *Nolite*: quoniam ipso præcepto voluit admonere libertatis & possibilitatis volendi, & non volendi; sicut acutè obseruauit Augustinus lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. & 4.

Rom. 12. ponderans illud Rom. 12. *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.* Qund si Deus physicè nos prædeterminaret ad consensum in tentationem iræ, aut áuaritiæ (de quibus peculiariter agebat Paulus) Deus esset, qui locum daret diabolo. Quis enim esse potest inimico desiderabilior locus, quam consensus, ex quo oecessariò sequitur malitia, ad quam totus illius motus destinatur?

26. Confirmatur tertiò, quoniam si Deus prædeterminaret ad consensum, Deus dæmoni potestatem daret, & ignem. At contra Patres sen-

Nazianzen. tiunt: vt Nazianzenus in sententiis Tetrastichis, quæ versus finem operum habentur sent. 52. ait: *Quid nos omnibus in rebus miserum hostem accusamus, eique noxas nostras ascribimus; cum ipsi scelerata nostra viuendi ratione potestatem demus? Tibi ipsi vel soli, vel potissimùm succense. Ignis enim noster est. Flamma autem aduersi Spiritus.* Postremis ver-

Isai. 50. bis alludit ad illud Isai. 50. fin. *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis.* Vbi Propheta exprobrat, culpam & pœnam ab illis quasi authoribus esse succensam. Non igitur incendium cœpit à Deo physicè prædeterminante ad consensum, cui necessariò copulata sit culpa.

Sextò, simile argumentum ministrat nobis Antonius Magn. nec enim Deus fregisset vires diaboli, sed potiùs inuincibili roborasset auxilio: neq; rursus qui tentantur, vires tentatori præberent; si Deus ad materialem consensum prædeterminaret. Contra verò Antonius apud Athanasium, in eius vita, paulò ante med. refert Satanæ lamentationem, seipsum deplorantis, quod iam nulli nocere posset, nisi homo prior dęmonem prouocet. 27.

Magnus Antonius. Cui Antonius: *Non tua, inquit, veritati, quæ nulla est, sam nouam & tam inauditam adscribo sentētiam. Nam cùm fallacia caput sis, hoc sine mēdacio coactus es confiteri. Verè enim Iesus tuas funditus subruit vires.* Et post pauca: *En ipse diabolus nihil se posse contra Christianos fatetur. Iam cura Monachorum & Christianorum sit, ne per eorum inertiam vires dæmonibus præbeantur.* Subiungitq; in eandem sententiam plurima, dignáque, vt attentè legantur.

Confirmatur primò, quia Deus arma præberet dæmooi, si prædeterminaret ad consentiendum. 28.
At contra Prudentius de tentationibus dæmonis sic cecinit in Hamartigenia contra Marcionitas post medium.

Prudentius.

Sed tantùm turbare potest, & fallere quantùm
Nos volumus, qui decrepito suggesta leoni
Armamenta damus, fuget fera futile frendens,
Humani generis ni per suffragia glifeat.

Confirmatur secundò, quia dęmonis seruituti hominem addiceret Deos, si physicè prædeterminaret ad electionem, qua realiter vult illius tentationibus & consiliis obedire. At cōtrarium Patres docent. Quemadmodum Ambr. lib. 1. de Iacob & vita beata c. 3. ante med. *Voluntarium sibi militem legit Christus: voluntarium sibi seruum diabolus auctionatur: neminem iugo seruitutis adstrictum possidet, nisi se priùs peccatorum ære vendiderit.* Et infra: *Affectus igitur non caro author est culpa. Caro autem voluntatis ministra. Non ergo vendat nos voluntas nostra.* 29. *Ambrosius.*

Confirmatur tertiò, quia neque dæmon ipse nos vulnerat, nisi nos ipsos vulneremus. Vnde Ignatius epist. 11. ad Ephes. post med postquam hortatus est ad frequentiam Eucharistiæ, qua *expelluntur*, inquit, *potestates Satanæ*, subdit: *Ergo nolite vos vulnerare in aliqua cogitatione diaboli, sicut & Paulus dicit, habentes in Christum spem & dilectionem.* At tentatus, quando soccumbit, nō ille seipsum, sed Deus illum vulnerat, si prædeterminat ad realem electionem, qua decernit arma deponere, & inimico manus dare. Vnde neq; rectè dicitur dæmon nos *conuulnerare*, Iob 16. contra illud quod ex Gregor. retulimus, disp. 36. sect. 9. 30. *Eucharistia expelluntur potestates Satanæ.* *Ignatius.*

Confirmatur quartò, quoniam diabolus *persuadere potest, præcipitare non potest.* Vt optimè colligit Hieronymus ex tentatione Matth. 4. *Mitte te deorsum.* Quod idem magis explicuit Ambrosius Luc. 4. ad eadem verba dicens: *Simul infirmitatem suam diabolus, malitiámque designat; quia nemini potest nocere diabolus, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cœlestibus, terrena eligit, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit.* 31. *Matth. 4.* *Ambrosius.*

Quintum argumentum, quia si dæmone suggerente cogitationes, suasiooésque peccaodi, Deus interiùs per gratiam non admoneret hominem: haberet vnde culpam excusaret: ergo multò magis haberet excusationis causam, si Deus illas ipsas cogitationes, & suasiones, quæ dicuntur esse dæmonis, quantum ad totam illarum realitatem physica necessitate causaret, atque 32. *Haberet homo, vnde culpam excusaret.*

insu

insuper ad materialem illarum consensum physicè prædeterminaret. Antecedens traditur ab Augustino in Psal. 91. col. 2. dicente: *Assatiam suadendi habet, sed si Satanas loqueretur, & taceret Deus; haberes vnde te excusares: modò aures tua posita sunt inter monentem Deum, & suggerentem serpentem, Quare huc flectuntur, hinc auertuntur? Non cessat Satanas suadere malum. Sed nec Deus cessat admonere bonum. Satanas autem non cogit inuitum: in tua potestate est consentire, aut non consentire.*

Augustinus.

33. Sextum argumentum, quoniam propter possibilitatem superandi tentationes, quam nobis diuina gratia communicat, consequens est, minus propriam locutionem esse cum dicimus, hominem vinci aliqua tentatione, quia non vincitor, sed sua sponte liberè se subdit: vt notat Anselmus in dialogo de libertate cap. 5. fine dicens: *Voluntas non nisi sua vincitur potestate. Quare nullatenus potest tentatio vincere rectam voluntatem. Et cum dicitur, impropriè dicitur. Non enim aliud intelligitur, quàm quia voluntas potest se subijcere tentationi.* & cap. 7. fine ait: *Vides igitur, quia cum homo habitā rectitudinem voluntatis aliqua ingruente, deserit, tentatione, nulla vi aliena abstrahitur: sed ipse conuertit se ad id, quod fortius vult.* Eandem sententiam breuioribus verbis repetit Anselmus in lib. de concordia prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 1. post med. remittens se ad ea, quæ dixerat in prædicto dialogo de libertate.

Hominem vinci aliqua tentatione, minus propria locutio.

Anselmus.

34. Denique Plato sub assuetis fabularum inuolucris hanc naturalem Theologiam tradidit in dialog. 10. de Republica; siue de iusto prope finem, vbi fati necessitatem ab humanis electionibus excludens, cuiusdam Parcæ Lachesis præconium hoc esse ad animas in vitam venturas scribit: *Non de vobis dæmon sortietur, sed vos dæmonem eligetis. Qui primus sortem adeptus fuerit, primus vitam eligat, in qua ex necessitate permanebit. Virtus non habet dominum, sed prout quisque ipsam honorat, aut ignominia afficit, ita aut plus, aut minus de ipsa habebit. Culpa eligentis est. Deus extra culpam est.* Non igitur Deus prædeterminat animas, vt in sortem obueniant dæmoni per materiales peccatorum actiones; sed liberæ ipsarum voluntati permittit electionem sortis. Sed de auctoritate ac ponderatione huius sententiæ Platonicæ dicemus disp. 39. sect. 7.

Plato.

SECTIO III.

Illis etiam, qui tentationibus consentiunt, fuisse simpliciter possibile non consentire.

1. QVamuis hæc veritas non obscurè colligatur ex præcedentibus sectionibus; digna tamen est, quæ corroboretur adhuc, quò physica prædeterminatio refutetur efficaciùs, eò quòd efficit, vt in hominis potestate non sit positum subterfugere, ne imponatur illi physica prædeterminatio ad primæ tentationis consensum, nec sit illi possibile tentationi resistere, supposita physica prædeterminatione ad materialem entitatem consensus, & in sensu composito cum illa.

2. Prædicta possibilitas probatur primò, nam in potestate nostra Deus per suam gratiam posuit fugare dæmonem secundùm illud Iacobi quarto. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Confirmatur primò, iniquum enim foret impossibilia præcipere; sicut alibi fusiùs probatum est. Confirmatur secundò, quoniam omnibus fidelibus est absolutè possibile arma sumere, & per illorum virtutem superare, secundum illud Ephes. 6. *State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ.* Et rursus: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, &c.* Et 1. Petri 5. *Cui resistite fortes in fide.*

Iacobi 4. Impossibilia præcipere iniquum.

Ephes. 6.

1. Petri 5.

3. Secundò probatur ex Patribus. Clemens Alex. lib. 1. stromat. circa med. ait: *Liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia nō assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Et lib. 4. stromat. pag. 8. fol. 102. *Et si quis*, inquit, *altercans, dicat. Et quomodo fieri potest, vt caro imbecilla resistat potestatibus, & spiritibus dominationum; illud sciat, quod omnipotenti Domino freti, in eóque habentes fiduciam, aduersamur potestatibus tenebrarum & mortis.*

Clemens.

4. Methodius Martyr in penultima pagina eius fragmenti, quod recitat Epiphanius lib. 2. contra hæreses tom. 2. hæresi 64. ait. *Non enim in nobis omnino situm est, vt cogitemus, aut non cogitemus absurda: sed vt cogitationibus vtamur, aut non vtamur.* Et infra: *Non obedire, aut non vti ipsis possumus.* Quam sententiam confirmat optima interpretatione Pauli Rom. 7. dicentis: *Non quod volo bonum, hoc facio, &c.* Chrysostom. homil. 23. in Genesim col. penultima. *Neque diabolum*, inquit, *ipsum quis tantum putet, vt prohibere quempiam possit, quo minùs in viam, quæ ad virtutem ducit, eat. Supplantat quidem & decipit secordiores; non cogit autem nec prohibet, id quod rerum experientia docet.* Et homil. 45. in Matth. illa verba cap. 13. *Deinde venit diabolus & rapit verbum de corde ipsorum*, ita ponderat: *Rapere ipsa diabolus potest; sed nos possumus facere, ne rapiantur.* Et vniuersaliter tentationibus & fraudibus dæmonis neminem superari, nisi propter liberam ignauiam, cùm possit vincere, si velit, docet Chrysostomus lib. 1. de prouidentia frequenter, præsertim à medio, vsque ad finem libri.

Rom. 7.

Chrysostom.

Matth. 13.

6. Cyrillus Hieros. Catechesi 4. titulo de statu hominis in fine: *Subijcit*, inquit, *tibi dæmon scortationis cogitationes; si velis, probas; si nolis, improbas.* Basilius homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, ad finem, multis Scripturæ testimoniis probat per Christi Domini gratiam esse nobis possibile tentationes diaboli superare. Idem tradit Cyrillus Alexand. in dialogo de adoratione in spiritu & veritate, inter princip. & med. Origenes lib. 3. Periarchon c. 1. & 2. Elias Cretensis in Nazianz. orat. 3. aduersus Iulian. n. 14. fine.

Tentationes superare per Christi gratiam possibile.

7. Hieronym. lib. 2. aduersus Iouinianum col. 4. de tentationibus tractans, inde probat, Deo non esse tribuendas, quoniam *nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur.* Damascenus 2. fidei c. 4. fine, de Angelis lapsis ait: *Suggerere quidem hominibus permissi sunt; cogere autem aliquem non possunt. In nostra enim potestate est, non admittere eorum suggestionem.* Et in lib. de 1. instit. cap. 10. quod est vltimum. *Natura*, inquit, *quæ ratione vtitur, naturali cupiditati, tum succumbere potest, tum non succumbere, sed eā vincere. Idq; declarat natura, quæ cum vita cupiditate per se ducatur, tamē rationi obtēperat. Multi enim rationem ducem secuti, summa voluntate ad mortē properauerunt, cibique, somni, atq; reliquorum appetitionē, cùm naturam rationis arbitrio subiecissent, nec ei paruissent, neglexerunt.*

Damascen.

8. Marcus Eremita in lib. de Baptismo inter medium & finem, quod nec dæmon, nec peccati originalis corruptio nos ad peccandum cogat, sed in nostra potestate sit resistere, vel mancipare nos illi, fusè ostendit. Hanc autem liberam potestatem fuisse nobis per gratiam Baptismi collatam, probauerat prope init. eiusdem libri: vt alibi retulimus.

Nec dæmon, nec peccati originalis corruptio ad peccandum cogit.

9. Pamphilus Martyr in apolog. pro Origene in sect. 3. quæ incipit: *Qui de nato.* ex persona Origenis scribit, *Non nos necessitati esse subiectos, vt omnimodo, etiam si nolimus, vel bona, vel mala agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, impugnare fortassè nos possunt aliqua virtutes ad peccatum, & alia iuuare ad salutem; non tamen necessitate cogimur, vel rectè agere, vel malè.* Macharius Senior Ægyptius homil. 15. inter med. & finem ait: *Neque enim perfectus homo bono, aut profundè malus, & seipsum vas efficiens diaboli, per quem totus orbis damnatus est, peccato necessitate quadam adhæret: sed liberum habet arbitrium, vt vas efficiatur electionis, & vita,* supposito nimirum adiutorio Dei.

Macharius.

10. Nemesius Episcopus Emissenus de natura hominis, vbi agit de animæ facultatibus cap. 40. fine (aliàs Nyssenus de Philosophia lib. 7. cap. 2.) *In nostra potestate,* inquit, *est situm, aut dedere se malis temperationibus, aut reluctari & vincere. At plerique malam temperationem, vt perturbationum causam, excusantes, necessitati, non sua ipsorum voluntati vitium adscribunt. Et ideircò absurdissimè etiam virtutes in nostra potestate positas esse negant.*

11. Augustinus lib. 83. quæst. q. 4. ait: *Deus ita optimè hominem fecit, vt si vellet manere optimus, nullo resistente impediretur.* Hæc dixit, vt probaret, neminem vi adduci posse ad peccandum, & subiungit: *De suasione autem, quidquid est, quia suasio non cogit inuitum, ad eiusmodi hominis voluntatem causa deprauationis eius redit, siue aliquo, siue nullo suadente, deprauatus sit.* Et lib. 2. de Actis cum Fœlice Manichæo cap. 6. *Sed quia erat in hominis potestate seductori non consentire, ideò positum est, & per seipsam, & per seductionem, vt in eo quod positum est per se ipsum, liberum arbitrium: in eo verò, quod positum est per seductionem, intelligas, diabolum non oppressorem inuiti, sed tentatorem volentis.*

12. Prudentius in Hamartigenia contra Marcionitas paulò post med.

Nemo habitum natura, aut irritamina, peccans,
Corporis accusit, facile est frenare rebelles
Affectus carnis, nimiósque retundere pulsus.

Et post pauca:

——— Subiectos si velit artus
Imperio quassare graui, iussisque seueris
Dedere regnanti Domino, vis nulla resistit.

13. Tertullianus in exhortatione ad castitatem prope initium, ait: *Ita te putas à diabolo subuersum, qui etsi vult, te velle, quod Deus non vult, non tamen facit, vt & velis?* Et post pauca: *Ita diaboli opus vnum est, tentare, quod in te est, an velis. At vbi volueris, sequitur, vt te sibi subigat, non operans in te voluntatem, sed nactus possessionem voluntatis.*

14. Accedat postrema ratio, quæ peculiaris est tentationibus, ex concupiscentia carnis prouenientibus. De quibus Tridentinum sess. quinta Canon. 5. secutum Augustini sententiam de peccatorum meritis & remissione lib. 1. cap. vltimo, ita decernit: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit: quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet; quinimmò qui legitimè certauerit, coronabitur.*

Tridentin.

Fomes, vel concupiscêtia in baptizatis manet.

15. Eadem possibilitas supponitur in Moguntina synodo prouinciali anno 1549. celebrata: vbi effectus baptismi sic exequitur cap. 6. *Viresque contra relictæ concupiscentiæ impetus accipimus, vt iam non regnet peccatum in nostro mortali corpore; nec ad culpam nobis, sed ad meriti occasionem, si per gratiam Dei, grauiter pugnauerimus, concupiscentia in nobis sit relicta.*

Synodus Moguntina.

Rom. 6.

DISPVTATIO XXXVIII.

Quanta sit repugnantia inter quidditatem boni, & antecedentem mali necessitatem.

SECTIO I.

Argumenta quædam contra Manichæos à Patribus scripta, quid probent ad rem præsentem.

PRimum argumentum sic ad nostrum institutum accommodatur. Nulla res, cuius Deus sit author, est omnino determinata ad malũ vsum. Sed materialis actio odij Dei est omnino determinata ad malum vsum: Ergo materialis actio odij Dei non est res, cuius Deus sit author. Eodem argumento conuincitur, Deum non esse authorem physicę prædeterminationis ad illam actionem; quoniam est omnino determinata ad malum vsum. Minor prius quàm maior explicatur & probatur primò, quia nihil potest esse magis determinatum ad malum vsum, quàm ipsemet malus vsus: at materialis actio odij Dei est quidditatiuè malus vsus liberi arbitrij, & malus vsus inclinationis ad bonum. Secundò, ac præcipuè, quoniam nullus potest ad bonum vsum conuertere materialem actionem odij Dei, nec efficere, vt deseruiat ad aliquid bonum. Tertiò, quoniam ex actione tali necessariò & inseparabiliter sequitur malitia: ac proinde ad malum determinata est. Inde etiam colligitur, physicam prædeterminationem ad materialem actionem odij Dei, esse omnino determinatam ad malum vsum: tum quoniam quidditatiuè est determinatio ad vsum realiter contrarium legi diuinæ; tum etiam, quia nulla potentia est, quæ possit illam conuertere ad bonum aliquem vsum, sed necessariò deseruit semper ad Deum odio prosequendum. 1.

Rei omnino determinatæ ad malum vsum Deus non est author.

Prædeterminatio ad materialem odij actionem determinata ad malum vsum.

Nunc probatur Maior, quoniam communiter Patres Manichæum confutantes, in eo præsertim insistunt, quod omnia, quæ sunt à Deo creata, bona sint, & valdè bona. Genes. 1. Addunt autem, earum omnium rerum bonitatem ostendi bono illarum vsu. Nam si vtamur illis iuxta diuinam legem, & intentionem, bonus erit noster affectus: si verò contra diuinam legem, & intentionem illis vtamur, malitia erit in abusu, non in rebus à Deo conditis. 2.

Patrum fundamentum contra Manichæum.

Vrget autem hoc fundamentum peculiari quadam ratione in physica prædeterminatione, quoniam illa producitur à solo Deo, nihil ad illius productionem cooperante libero arbitrio. 3.

Quapropter

Quapropter in illa manifestior est ratio desiderandi talem quidditatem, qua bene vti liberum arbitrium possit aliquando, si velit, & quæ ad bonum vsum destinata fuerit, quantum ex se est, & contra intrinsecam sibi destinationem per liberum abusum detorquearur ad malum. Hæc autem bonitatis ratio repugnat omnino physicæ prædeterminationi ad materialem actionem odij Dei: illa enim per intrinsecam sibi destinationẽ determinat ad abusum summopere malum, ita vt impossibile sit arbitrium ea prædeterminatione turpiùs, & inordinatiùs abuti, quàm de facto abotitur, & impossibile sit, eam ad meliorem vsum conuertere. Rursus ex alio capite præcedens ratio maiorem vim obtinet in ipsa materiali actione odij Dei, quoniam non solùm Deus est illius principalis author, si eam physicè prædeterminat; sed etiam in ea manifestior est determinatio ad abusum, & repugnantia cuiusque boni vsus, vt nuper dicebamus num. 2.

4\. *In prædictis Dei operibus contradictio inuoluerentur.* Confirmatur, quoniam contradictio inuoluitur in prædictis operibus Dei. Nam ex altera parte sequitur, nullum esse possibilem vsum bonum, & legitimum illorum: vt ostendimus hactenus: ex altera verò parte colligitur, semper illorum vsum esse bonum ac legitimum, quia impossibile est, tali physica prædeterminatione vti liberum arbitrium, nisi ad illum ipsum finem, & effectum, ad quem producitur à Deo, & quidditatiuè destinatur, videlicet ad concipiendam materialem actionem odij Dei. Est autem rectæ rationi, & diuinæ legi conformis quilibet vsus cuiusque rei ad eum finem, & effectum, ad quem tam Dei destinatione, quàm quidditatiua propensione dirigitur, vt Patres infrà citandi notant, præsertim Damascenus.

5\. Sed quoniam Patres magis directè, & expressè contendunt, neque animam, neque corpus, neque voluntatem fuisse ita condita, vt necessariò peccarent, nec possent abstinere à peccato: propterea, vt clariores sint vires nostri argumenti, proderit considerare complexum, quod ex anima, eiúsque voluntate simul cum physica prædeterminatione coalescit (loquor autem de physica prædeterminatione ad materialem actionem odij Dei.) *Complexum ex anima & prædeterminatione quale.* Hoc totum complexum manifestum est, esse determinatum ad peccandum ita, vt necessariò peccet, & abstinere à peccato nequeat. Rursus totum hoc compositum effectus est, cuius solus Deus propriissimè est author secundùm authores physicæ prædeterminationis. Ad finem verò imputandi Deo, quidquid ex peculiari eius effectu necessariò sequitur, nihil interest vtrum effectus Dei simplex sit, vel compositus ex duabus partibus: nec vtrum illæ partes coalescant in vnum ens per se, vel vnum per accidens. Satis est, Deum esse authorem, non solùm, vt omnes illæ partes existant; sed etiam vt inuicem copulentur. Inde enim sequitur, Deum authorem esse totius compositi; ac subinde authorem esse cuiusque proprietatis bonæ, vel malæ, quæ tali composito necessariò conuenit.

6\. Bonas igitur esse res omnes, & ad bonos vsus conditas tradunt sequentes Patres. *Iustinus.* Iustinus in quæst. 46. ad Gent. *Quod autem, ait, nihil per se malum adiunctum sit vitæ nostræ, declarant diuina litteræ, laudantes operum creationem, dum dicunt: Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.* *Genes. 1.* & post pauca: *Ergo nihil malum adiunctum est vitæ nostræ. Mala enim vsu vitioso mala sunt, non natura; sed benè aut malè vti, arbitrij nostri est.*

7\. Et in q. 1. ad Gent. versus finem ait: *Si aliud summum malum, vel rem absurdam concedat, non ad nos illud pertinebit, sed ad Manichæos. Secundum nos enim bona sunt hic omnia, vt quæ summi boni opificium: nec est in eis vllum summum malum secundum substantiam, nec secundum huius mali operationem, sed secundùm voluntarium propositum hominum, mendacium veritati præferentium.*

8\. *Ecclesiast. 3.* Gregorius Nyssenus tum alibi sæpe, tum præcipuè homil. 8. in Ecclesiasten in med. & circa finem tradit, res omnes ab optimo Deo, bonas esse factas, & ad bonum vsum. *Omnia verò, quæ à Deo habet natura, sita sunt,* inquit, *in libera electione eorum, qui vtuntur; vt fiant materia vel bonorum, vel malorum. Quamobrem dicit omnia, quæ fecit bona in tempore suo.* Quam veritatem paulò superius illustrauerat à simili: *Vt si quis in mensa proposito omni apparatu conuiuij, & vasis quibusdam aptis ad opem ferendam alimentis, simul etiam apposuerit subtiles gladios, aut argẽtea cochlearia* & post pauca: *Deinde quispiam ex iis, qui sunt conuocati ad conuiuium, mutato vsu eius, quod est propositum, vteretur vnoquoque ad ea, quæ non decent, & gladio quidem vel seipsum, vel aliquem ex iis, qui prope accumbunt, secaret: cochleari autem vel proximo, vel suum oculum expungeret; dicetur, quod apparatu conuiuatoris ipse quidem rectè est vsus, cùm ipse, qui apparauerat, causam eorum, quæ erant euentura, nõ dederit: sed malus vsus eorum, quæ erant apposita, ad hoc malum deduxerit eum, qui inconsultè vsus est iis, quæ erant proposita. Ita, inquit, ego quoq; noui, quod à Deo quidem factum est vnumquodq; ad omne bonum, si in tempore vt conuenit eo vtamur: auersio autem à recto, de iis, quæ sunt, iudicio, deduxit bona ad occasionem malorum.* At physica prædeterminatio ad materialem actionem odij Dei, est gladius eiusmodi, qui non possit ad alium vsum deseruire in hoc conuiuio, nisi vt homo seipsum interimat, & Deum offendat. *Gladius physica prædeterminatio.* Non ergo dignus est, vt apponatur à Deo in rerum omnium conuiuio.

9\. Idem constat ex Chrysostomo ad Roman. 3. serm. 6. in fine expositionis litteræ ante morale, & 1. ad Corinth. 9. homil. 22. in Moral. prope init. Cuius verba retulimus supra disp. 35. sect. 3. num. 34. & 37. & Tertulliano lib. 1. de spectac. c. 1. Clem. Alexand. & Paulino, quorum verba retulimus in eadem sect. 3. n. 35. 36. & 38. Sic etiam Epiphanius hæres. 66. post epistolam Marcelli pag. 3. ait: *Epiphanius.* *Deus ob eximiam suam bonitatem, omnes, & omnia vtilissima esse voluit, & sua bona omnibus proposuit. Iuxta permixtionem verò liberi arbitrij omnibus propria voluntate vti concedit, vt quisque quod voluerit, faciat.* *Omnia Deus vtilissima esse voluit.*

10\. Damascenus toto ferè dialogo contra Manichæos, idem probat, præsertim verò pagina sexta. *Si viribus,* inquit, *illis, quæ à Deo animæ tributa sunt, ad ea vtamur, ob quæ eas accepimus, hoc est, vt sanxit is, qui dedit, bonum est: sin autem non iuxta id, cuius causa eas accepimus, sed contra quàm sanxit is, qui dedit, vtamur, malum. Non quod facultates ipsæ, aut earum vsus, malus sit, sed quod malus vtendi modus, & cum donantis Dei lege pugnans.* *Facultates & earum vsus non malus.* Quod multis exemplis confirmat, subiungens: *Cupiditas, & ira, & actio, & virtus operatrix, atque etiam ante hæc omnia ratio non mala sunt, sed bona; si ad eum finem, ob quem accepimus,*

hoc est, iuxta Dei, qui ea dedit, legem, ea adhibeamus: mala autem, non ipsa, verum hoc demum, nimirum iis, non vt eius, qui dedit, legi consentaneum est vti.

11. Nunc accipe voluntatis operatricem virtutem integram & completam per physicam prædeterminationem, quæ simpliciter necessaria est ad illius complementum; & peto vtrum ea possimus rectè, & iuxta Dei legem vti, quando est physica prædeterminatio ad odium Dei? Nam si tali virtute operatrice, quando iam est completa, non possumus benè vti, possumus autem benè vti, quamdiu non est completa; consequens est, illud complementum, nec bonum esse, nec Deo tribuendum esse, vt authori. Ad quod probandum valet, præsertim quod supra num. 5. notauimus. Rursus, ne videatur Damascenus tantummodò virtutibus operatiuis, & affectionibus humanis prædictam bonitatem & boni vsus aptitudinem tribuere, continuò subdit exempla in rebus etiam aliis: *etenim si cibo & potu, ac somno, aliisque id generis, iucunde vitæ causa vtamur, quodvis horum bonum est*, inquit.

Prædeterminationis voluntatis complementum, nec bonum, nec Deo tribuendum.

12. Consonat Theodoretus lib. 5. in epitome diuinor. decretorum cap. 10. de diabolo ante med. *Illorum*, inquit, *ducem, & bonorum opificem esse scimus Deum, qui ab omnibus rectè sentientibus bonus vocatur. Non ergo fabricatus est naturam, quæ nihil quidem posset boni facere, solum autem vitium præter suam sententiam inuita pariat.*

13. Idem dogma Prudentius in Hamartigenia contra Marcionitas pag. 11. sic cecinit:

Condita à Deo bona.

Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo,
Inspirante Deo, quod sanctus Vaticinator
Prodidit, antiqua recolens primordia lucis,
Esse bonum, quidquid Deus & Sapientia fecit.

Et post pauca:

——— peperit bona omnia Conditor vnus,
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Nascitur, aut prima violatur origine vena:
Sed dum liuentes liquor incorruptus arenas
Prælambit, putrefacta inter contagia sordet.
Numquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,
In se vim sceleris, cùm formarentur, habebant?
Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,
Sed manus est. nec equum vesania feruida circi
Authorem lenitatis habet, rapidive fragoris.
Mens vulgi rationis inops, non cursus equorum
Perfurit, infami studio perit vtile bonum.

Sic habet.

Ex plurimis aliis exemplis ostendit, quascumque res à Deo conditas esse bonas, & solùm illarum abusum esse mali principium, propter indifferentem vtriusque partis potestatem, quam in eodem libro frequenter repetit.

14. Confirmatur primò, quodlibet namque voluntatis obiectum, à Deo creatum, ex se quidem ita bonum est, vt nulla vitietur malitia, nisi propter inordinatam voluntatis conuersionem ad illud, vt Augustinus 12. de Ciuitate c. 6. à med. *Cùm enim, ait, se voluntas relicto superiore, ad inferiora conuertit, efficitur mala, non quia malum est, ad quod se conuertit, sed quia peruersa est ipsa conuersio. Idcirco non res inferior voluntatem malam fecit, sed rem inferiorem prauè atque inordinatè ipsa, quæ facta est, appetiuit.* Perpende imprimis conuersionem, & appetitionem, quibus odio habetur Deus, esse reales actiones: & nihilominus esse ita peruersas, vt ad illas amandas, seu amplectendas, nullo modo possit esse ordinata conuersio, & appetitio: ac subinde in illis non defendi bonitatem, quam Augustinus ibi defendit in omnibus rebus, quarum Deus author est. Vnde in eodem libro cap. 8. *Deficitur*, inquit, *non ad mala, sed malè: id est, non ad malas naturas, sed ideo malè, quia contra ordinem naturarum ab eo, quod summè est, ad id, quod minus est. Neque enim auri vitium est auaritia, vel cupiditas, sed hominis peruersè amantis aurum, iustitia derelicta, quæ incomparabiliter auro debuit anteponi.* Adductisque aliis exemplis ita concludit: *Ac per hoc qui peruersè amat cuiuslibet naturæ bonum, etiamsi adipiscatur, ipse fit in bono malus, & miser meliore priuatus.*

Augustinus.

Res inferior voluntatem malam non facit.

Confirmatur secundò, quoniam in materiali actione odij Dei, & in physica prædeterminatione ad illam, locum non habet illa ratio, qua Patres contra Simonem Magum, & contra Manichæos concludunt, nullos Angelos, nullásque animas, esse quidditatiuè malas, videlicet, quia non semper ad malú, neq; intrásmutabiliter feruntur, sed quandoque feruntur ad bonum: vt Dionys. c. 4. de diuinis nom. & S. Thom. ibi lect. 19. prope init. & lect. 21. col. 2. post. 1. & consonat in 3. cótra Gent. c. 107. Damascen. dialogo aduersus Manich. ante med. D. Bonauent. in 2. dist. 34. art. 1. q. 1. corp. 16.

Angeli nec semper, neque intransmutabiliter feruntur ad malum.

Peculiariter verò Augustinus lib. de duabus animabus c. penult. quod est 14. animam ex se bonam esse, inde concludit, quoniam de peccatis pœnitere potest, quod est bonum. Vnde sic vrget Manichæos: *Et eorum verbis vtar si animam, tenebrarum peccati pœnitet, non est de substantia summi mali: si animam lucis, non est de substantia summo boni. Pœnitendi enim affectio illa, quæ prodit, malè fecisse pœnitentem, & bene facere potuisse testatur. Quomodo igitur nihil ex me mali est, si ego perperam feci? Aut quomodo me rectè pœnitet, si ego non feci? Audi partem alteram: Quomodo ex me nihil boni est, cui bona voluntas inest? Aut quomodo me rectè pœnitet, si non inest, &c.* Obiter obserua, eundem, qui malè fecit, potuisse bene facere. Deinde considera vtrum aliquis alius bonus effectus propriè causatus ab actione odij Dei, vel à physica prædeterminatione ad illam, possit earum bonitatem defendere. 17.

Anima quia de peccatis pœnitere potest, bona.

Sic habet.

Confirmatur tertiò, quoniam Manichæis vsurpantibus illud Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.* vt probarent, alteram in homine malam esse animam: respondent Patres, arborem malam, quæ non possit facere fructus bonos, esse solummodo volitionem liberam contra legem Dei, & cupiditatem seu concupiscentiam actualem: at verò in hominis esse potestate, vt hac arbore succisa, suscipiat à Deo charitatem, quæ est arbor bona, atq; ea ratione, qui erat arbor mala, se faciat arborem bonam. Hæc copiosè Augustinus tractat multis in locis, veluti lib. 1. contra Iulian. c. 3. & lib. 4. aduersus Iulian. c. 3. versus finem, vbi de *noxia voluntate* sic loquitur: *Qualis voluntas, nullo Christiano dubitante, arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, id est, sola peccata.* Et prope finem capitis de arboribus eisdem: *Sint*, inquit, *inter homines fructuosæ, inter quas sunt & bona, te authore, te laudatore, si vis etiam plantatore: dum tamen illud, velis, nolis, obtineam, quod amor mundi, quo quisq; amicus est huius mundi, non est à Deo, amórque fruendi quibuscumque creaturis sine amore Creatoris non est à Deo.* 18.

Patres Manichæo respondent.

In quibus perpende primò, toties repetitam disputationem aduersus insidiosissimos Manichæos & Pelagianos, nó esse putandú, impropriè ac rudíter fuisse tractatá, ita vt nomine volútatis, 19.

& amoris, quam dicit esse arborem malam, & à Deo authore non esse, malitiam intelligat omnino præcisam à materiali actione. Præcipuè verò perpende, materialem actionem odij Dei, & physicam prædeterminationem illius, esse tales arbores, quæ numquam possint facere fructum bonum, & ideo non possint à Deo authore procedere.

Materialis actio odij, & eius physica prædeterminatio arbores mala.

20. Similiter lib. 1. de gratia Christi cap. 18. & 19. philosophatur de arbore mala, hoc est, mala voluntate, cum hominis natura inde probetur esse bona, quoniam transire potest ad arborem bonã, hoc est bonam volũtatem. Vnde in cap. 20. *Illa*, inquit, *possibilitas vtriusque radicis est capax, quia nõ solùm potest homo habere charitatem, qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem, qua sit arbor mala. Sed cupiditas hominis, quæ vitium est, hominem habet authorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem.* Probatque, quoniam 1. Ioan. 2. *Concupiscentia carnis, &c. non est ex Patre.* Eodem argumento malam arborem explicat Augustinus contra aduersarium Legis, & Prophetarum lib. 1. c. 22. & lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 36. & 37. Similia notat Hieronymus in comment. citata ad verba Matth. 7.

Augustinus.

21. Confirmatur quartò, quoniam ex duabus his animabus, quas Manichæi somniabant, illa quæ mala erat, ad malam actionem non magis erat determinata, quam physica prædeterminatio ad materialem actionem odij Dei. Quapropter non erat magis mala, nec magis indigna, quæ Deo tribueretur authori. Confirmatur quintò, quoniam ipsa etiam potentia peccandi, in quantum potentia est, à Deo est, quoniam bona est, cuius ratio est indifferentia illius ad bonum, ratione cuius non est ad malum determinata. Vnde quòd se ipsam flectat in malum, non habet à Deo, sed à se ipsa. Cui doctrinæ concordat discursus omnium scholasticorum, veluti Alberti in fine totius 2. partis, Magistri 2. dist. vltima, quæ est 44. vbi D. Thomas q. 1. art. 1. D. Bonauent. art. 1. q. 1. Ægidius q. 1. art. 1. Ricard. art. 1. q. 2. Durand. q. 1. Scot. Gabriel & alij communiter. Quod prior docuit Bernardus in tractatu de grat. & libero arb. prope med. cuius verba retulimus supra disp. 35. section. 3. num. 33. Et sumitur ex D. Augustino lib. 1. retract. cap. 9. à med.

Peccandi potentia in quantum potentia & bona & à Deo est.

22. Confirmatur 6. quoniam, vt Damascenus ait in dialogo contra Manichæos propius ad med. quàm ad principium: *Si corpus in causa est, cur anima peccet, anima ipsa culpa vacat.* A fortiori ergo culpa vacabit, si physica prædeterminatio causa est, cur anima peccet. Confirmatur septimò, quoniam, vt ibidem Damascenus ait, *si bonus Deus vltro animam tradidit, bonus non est; vt qui bonum malo, velut constrictum tradiderit.*

Anima ad materiale peccati determinata culpa vacat.

Confirmatio septima.

23. Confirmatur octauò, nam & Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 16. ita ratiocinatur: *Si enim hoc debet quisque, quod accepit, & sic homo factus est vt necessariò peccet: hoc debet, vt peccet. Cum ergo peccat, quod debet facit. Quod si scelus est dicere: Neminem natura sua cogit, vt peccet; sed neque aliena.* Eadem verba repetit, & probat 1. retract. cap. 9. Quæ licet dicta sint præcipuè contra Manichæos, qui hominis naturam malam, & necessariò peccatorem asserebant: nihilominus vniuersaliter proponitur doctrina hæc, vnde sequentia possunt argumenta desumi. Primum, si enim hoc debet quisque quod accepit: & sic homo factus est, vt necessariò, peccet id est, prorsus independenter à sua libertate accepit prædeterminationem, qua data simpliciter necessarium est elicere materialem actũ odij Dei; iam homo debet elicere materialem actum odij Dei; ac proinde non peccat eum eliciendo.

Ex Augustino quatuor argumenta contra prædeterminationem.

24. Secundum argumentum, quia causa secunda debet semper sequi præmotionem causæ primæ sibi simpliciter necessariam. Sed prædeterminatio physica est præmotio causæ primæ simpliciter necessaria causæ secundæ (vt eius authores volunt) ergo causa secunda debet semper sequi physicam prædeterminationem, etiam, quando præmouet ad materialem actionem odij. Confirmatur, quia instrumentum sequi debet motionem principalis agentis. At creata voluntas, etiam ad materiales peccatorum actiones instrumentum est Dei, vt principalis agentis, si præmouetur à Deo, vt fatentur iidem authores.

Secunda causa debet primæ præmotioni sequi.

25. Tertium argumentum, quia Augustinus citatus generaliter infert, quod nulla natura, neque propria, neque aliena hominem cogit, vt peccet. Ergo siue prædeterminatio physica pertineat ad propriam naturam, tanquam complementum virtutis actiuæ (vt eius authores dicunt,) siue ad alienam naturam, videlicet primæ causæ pertineat, neminem cogit, vt peccet. Cogere autem idem est, quod necessitatem afferre: vt ostendi præcedenti tomo de scientia disputat. 44. sectione 3.

Nec propria nec aliena natura hominem ad peccatũ cogit.

26. Quartum argumentum ex sequentibus verbis Augustini ibidem: *Non enim quisquis, dum id quod non vult, patitur, peccat. Nam si iuste patitur, non in eo peccat, quod patitur inuitus, sed in eo peccauit, quod ita fecit volens, vt quod nollet, iure pateretur.* Ergo quando independenter à sua libertate accipit homo prædeterminationem, qua in sensu composito necessitatur ad actum odij Dei; non peccat, quia nolens, id est, sine sua libera voluntate necessitatur. Sic enim toto illo libro D. Augustinus intelligit velle, aut nolle; videlicet liberè, vt constabit apertè legenti præcedentia & sequentia capita; & nisi acciperet ita, nihil concluderet aduersus eos, quos redarguebat: illi namque non inuoluntaria, & propriè coacta, dicebant, committi scelera; sed tantùm dicebant necessariam esse & vitari non posse volitionem peccandi.

Nemo dum id quod non vult, patitur peccat.

Homo nolẽs prædeterminationẽ patitur.

SECTIO II.

Peccatum reduceretur in Deum, si necessariò sequeretur ex eius generali concursu.

1. RESTANT rationes duæ similes aliis, quibus Patres non solùm contra Simonem Magum Manichæum, Marcionem, Apollinarium, sed etiam contra Priscilianistas & Astrologos ostendunt, peccata in Deum quasi authorem reuocari, quando dicuntur ex Astrorum influentiis, aliáve causa, per Deum condita, prouenire. Ratio autem est, quoniam qui creauit astra, & tales influendi vires contulit, erit saltem mediatè primus author cuiusque peccati, ex eorum influentia prouenientis. Simili ergo ratione, cum Deus solus produxerit physicam prædeterminationem ad actionem odij Dei, & totam illius

Duæ Patrũ rationes.

Prima.

Deus producens physicã prædeterminationẽ odij, mediatus odij author.

vim contulerit, saltem mediatè primus author erit odij contra Deum, ex ea prædeterminatione necessariò prouenientis. Ad quam illasionem confirmandam valet præcipuè quod in sect. 1. num. 5. notauimus de compusito, quod ex anima, voluntate, & physica prædeterminatione coalescit.

2. *Idem argumentum expressit Augustinus.*
Propterea cautè non minus, quàm acutè in huiusmodi argumentu immediatam & mediatam, proximam & remotam causalitatem expressit Augustinus Psalm. 91. in expositione tituli ad finem, cum ait: *Multi non accusant Satanam, sed accusant fatum: Fatum meum me duxit, dicit. Cùm dixeris illi, quare fecisti, quare peccasti? Et ille: Fato meo malo, ne dicat: Ego feci. Iam manus ad Deum tendit, linguâ blasphemat. Nondum quidem hoc apertè dicit, sed tamen attende & vide, quia hoc dicit. Quæris ab illo, quid sit fatum? & dicit; stella mala. Quæris ab illo, quis fecit stellas, quis ordinauit stellas? Non habet quid sibi respondeat, nisi Deus. Restat ergo vt siue per transennam, siue per cannam longam, siue per proximum, Deum accuset, & cùm Deus puniat peccata, Deum faciat authorem peccatorum suorum.*

3. *Augustinus fatalem necessitatem refutans, physicam prædeterminationem refutat.*
Rursus lib. 5. de ciuitate cap. 1. post med. refutans varios antiquorum dicendi modos circa fatalem necessitatem, syderibus inductam, quam à Dei voluntate pendere negabant quidam, sed affirmabant alij; ex quibus nonnulli existimabant, positum esse in arbitriu syderum decernere, quæ scelera committenda essent ab hominibus; alij verò nihil in arbitrio syderum relinquentes, meram diuinæ voluntatis, & imperij executionem tribuebant syderibus, ita redarguit: *Si easdem stellas, putant, habere hanc potestatem, traditam sibi à summa illius potestate, vt volentes ista decernant: magnam cælo faciunt iniuriam: in cuius velut clarissimo senatu, ac splendidissima curia, opinentur, scelera facienda decerni: qualia si aliqua terrena ciuitas decreuisset, genere humano decernente, fuerat euertenda.*

4. *Discrimen.*
Neque licebit confugere ad discrimen inter causam creatam & increatam, vt physicam prædeterminationem illius authores solent aliàs protegere. Quod impugnauimus tumo præcedenti de scientia disp. 34. sect. 2. Nunc verò propter expressa verba Augustini nō habet locum.
Refutatur.
Ille namque disertè atque perspicuè notat, decretum determinandi ad scelera esse ab intrinseco malum & inexcusabile, proptereáque indignissimum esse diuina voluntate illud ipsum genus mouendi, & prædeterminandi ad mala, quod cælis indignum esse notauerat. Vnde post pauca subdit: *Aut si non dicunt, stellas, accepta quidem potestate à summo Deo, arbitrio suo ista decernere, sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino iussa complere: itáne de ipso Deo sentiendum est, quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire?*
Decretū determinandi ad scelera intrinsecè malum ex Augustino.

5. *Respondent.*
Nonnulli contrariæ sententiæ Doctores respondent, Augustinum ibi docere, esse impium stellis tribuere, quod ad malum vt sic necessitent. Nos verò, inquiunt, tantum Deo damus, quod inclinet voluntatem creatam ad substantiam actus, quæ est bona. Hæc tamen solutio refutatur primò, nam qui attentè legerit non solùm illud caput primum Augustini, sed etiam plurima sequentia, videbit, præcipuam illi curam fuisse de refutanda causa discriminis inter vnum & alterum hominem per prosperam fortunam, vel aduersam, per varia rerum studia & exercitia, per contrarios mores, siue malos, siue bonos. Quapropter non solùm ad scelera, in quantum scelera, sed etiam ad materiales qualcumque respexit operationes. Quod idem apertè constat ex toto ferè Nysseni libro de fato.
Refutantur primò.

6. *Non bene Astrologos, & Priscillianistas impugnaret Augustinus.*
Refutatur 2. quia si de sola & præcisa malitia, & non simul de materialibus actionibus Augustinus disputaret: non impugnaret illud quod præcipuè Astrologi, & Priscillianistæ volebant, sed illud tantùm de quo parùm, aut nihil curabant. Illi namque parùm, aut nihil curabant de formali ratione malitiæ, in quantum malitia est, dummodò à Catholicis obtinerent, eam vim esse quibusdam syderibus, vt homines sub certo illorum aspectu natos, aut constitutos, per necessitatem adigerent ad materiales actiones furandi, adulterandi, blasphemandi & similes.

7. *Temperans Priscilliani errorē, & de materiali actione illum explicās, hoc negare cogetur.*
Tertiò, quoniam si aliquis hodie Priscillianistarum & Astrologorum errorem temperare voluisset, atque explicare dicendo, sydereas influentias non afferre necessitatem, nisi ad materiales actiones, quas nuper enumeraui: à nullo Catholicorum censeretur satis ab illorum errore discedere, cogereturque hoc ipsum etiam negare. Ergo tam error Astrologorum, quàm illius impugnationes, à Patribus traditæ, pertinent non solùm ad formalem rationem peccati; sed etiam ad materialem illius actionem. Refutatur quartò, quoniam Astrologi expressè notant, ea ratione scelera prouenire à syderibus, quoniam ab illis proueniunt vehementes propensiones ad ea bona, quæ in talibus sceleribus appetuntur. Illæ autem propensiones sine dubio sunt reales actiones.
Quartò refutantur.

8. Refutatur quintò, quia prædicti Mathematici Catholicis Doctoribus non satisfacerent, quamuis responderent, propterea, nullam esse culpam, neque malitiam syderum, quia sola materialia opera peccatorum decernūt pro munere causarum vniuersalium, vt generalem influentiam & concursum ad omnes actiones præbeant propter optimum finem cooperandi cum diuina prouidentia ad maiorem ostensionem iustitiæ & misericordiæ; & syderum causalitatem legibus non esse subiectam, neque esse deficientem, sed efficientem tantum, eo quod sint instrumenta primæ causæ indeficientis. Quocirca sicut Augustinus has solutiones, de syderibus dictas, refutaret; etiam de diuino decreto & imperio non admitteret; nisi admitteret, eneruaret illud argumentum, quod à decreto senatus syderei, vt num. 4. vidimus transfert ad iussa diuina.

9. *Augustinus.*
Quapropter iuxta præsens Theologiæ dogma Deum alloquitur Augustinus libro 4. confessionum capite 3. prope initium dicens: *Bonum est non ad licentiam peccandi abuti misericordia tua, sed meminisse Dominica vocis: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne tibi deterius aliquid contingat. Quam totam illi salubritatem interficere conantur, cùm dicunt: De cælo tibi est ineuitabilis causa peccandi, & Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars: scilicet, vt homo sine culpa sit, culpandus sit autem cæli aut syderum Creator & ordinator.*

10. *Idem argumentum alij Patres confirmant.*
Basilius in Hexæmeron homil. 6. in med. *Malefice*, inquit, *stellæ, sue ipsarum malignitatis causas in suum transcribunt factorem. Nam si naturâ stellis competit maleficium, ipse sanè Creator effector erit malignitatis.* Similiter argumentare: si naturâ

naturâ competit malitia materiali actioni odij Dei,& Deus est author illius per physicam prædeterminationem : effector erit malignitatis.

11. Subdit autem Basilius: *Sin improba* (videlicet stellæ) *voluntate sua, maleque euadunt. Primum quidem animantia quaque erunt boni, m alique electiua, & solutis appetitionibus, imperiosisque vtentur.* Ex hoc dilêmate constat, non dari medium inter hæc duo : videlicet, aut Deum esse authorem peccati ; aut quodcunque aliud viuens fuerit author peccati, esse debere boni, malique, electiuum, ac proinde indifferens ad vtramque partem ; idque, *solutis appetitionibus* ; id est, liberis à vinculo necessitatis; *imperiosisque*, id est, quæ sibi, suisque dominentur actionibus. Porro huiusmodi libertatem syderibus concedere, quàm sit absurdum, notat continuò dicens : *Quod quidem inanimis falsò tribuere, summa dementia constat esse.*

Nemo ob id, quod non est in sua potestate, culpatur.

12. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. In Ioan. cap. 5. post med. *Nam, cum ad malè agendum*, inquit, *homines cælum impellat, non possunt ipsi id malum deuitare. Nemo autem rectè culpatur ob id, quod in sua non est suam potestate. Frustra igitur æterna pœnæ, comminationes, &c.* Et post pauca: *Sed & aliud longè grauius sequitur incommodum, Deum, scilicet, optimum rerum authorem merito incusandum, & inculpandum esse, qui cælum fecerit omnium malorum causam, quæ ab hominibus perpetrantur. Cum enim furta & homicidia meritò damnentur, iure & illud damnandum est, vnde tanta mala ad homines emanant, scilicet, cælum. Quare valentiori ratione Deus accusabitur, qui cælo indiderit vim illam impulsiuam hominum ad mala.*

13. Nemesius Episcopus Emissenus lib. de natura hominis cap. 35. de fato ait: *Qui ista defferunt, vna cum libera voluntate, contingentis naturam tollunt: & sic nihil aliud agunt, quàm quod vniuersa labefactant. Iniqua etiam ipsa astra, quod alios mœchos, alios homicidas efficiunt, & præ his architectus eorũ Deus, si eiusmodi fecit, quæ mala nobis necessariò importarent.* Vnde postea infert eiusmodi motus, ita esse in nostra potestate, vt *positis eisdem causis in nobis sit aliquando appetere, aliquando refugere.*

14. Athanasius tractatu de salutari Christi aduentu aduersus Apollinarium paulò ante medium illi opponit, quòd Marcionis & Manichæi errorem reuocauerit, affirmans à natura humana non posse vitari peccatum : & inter alia, sic premit: *Rursus enim dicitis, quod si peccatrix natura in Deo peccatum non fecit, necessitate igitur coërcetur : quod autem necessitate coërcetur, violentum est. Sed dicite mihi, si non peccare ex necessitate fit, anne ergo peccare secundum naturam fieri? Quod si ita, statueritis naturæ conditorem (quod blasphemum est) peccati esse opificem. Sed accidentaria & superuentitia est ea peccandi necessitas : ergo certum est in non peccando naturam adesse.* Obserua primò in necessitate consistere eam violentiam, quæ immediatè opponitur libero. Secundò non ita esse peccare secundum naturam, vt necessariò ex natura sequatur peccatum, alioqui Deus foret peccati opifex. Vnde si ex natura & quidditate physicæ prædeterminationis, necessariò sequeretur peccatum; Deus esset peccati opifex. Eadem quippe illationis ratio est, videlicet, quoniam Deus author est eius quidditatis & naturæ. Tertiò collige peccandi necessitatem esse accidentariam, & superuentitiam, nimirum ex libera malitia hominum, non ex Dei opificio natam.

Peccatum nõ sequitur necessariò ex natura, alioquin Deus opifex foret.

15. Cyrillus Hierosolym. Catechesi 2. prope initium ait : *Peccauit autem non ex necessitudine naturæ vitium suscipiens : quo sic peccati occasio rursum in opificem retorqueatur: sed bonus creatus, propria voluntate factus est diabolus.* Perpende primò. Si prædeterminatio physica ad materiales actiones peccatorum debetur causæ secundæ ex natura & dependentia, & subordinatione ad causam primam, iam ex necessitudine naturæ voluntas nostra vitium suscipit. Secundò nota illa verba: *Quo sic peccati occasio rursum in opificem retorqueatur.* Quapropter non solùm peccatum, sed etiã occasionem necessitantem actionem, cui malitia necessariò cohæret, in Deum retorquere non licet.

16. Similia docet in Catechesi 4. titulo de statu hominis, vbi peculiariter pondera illa verba: *Non est aliquis ordo animarum, quæ ex natura sua peccent; neque est vllus ordo animarum, quæ ex natura sua iustè agant. Sed vtraque hæc voluntate fiunt, quamuis vnius speciei, & similis sit in omnibus substantia.* Potiori ergo ratione non erunt quædam prædeterminationes ad materiale peccati, aliæ verò ad bona opera; quia si illud discrimen animarum refertur ad authorem ; hoc magis referendum erit, quia prædeterminatio ad materiale peccati, proximiùs accedit ad malitiam, quàm substantia, inter quam & malitiam mediat potentia, & actus.

17. Vincentius Lirinens. pro Catholicæ fidei antiquitate inter medium & finem illius libri, referens hæresim à Simone Mago, vsque ad Priscillianum deriuatam: *Authorem*, inquit *malorum, id est scelerum, ausus est dicere, Creatorem Deum, quippe quem adserit, talem hominum manibus ipsum suis creasse naturam, quæ proprio quodam motu, & necessaria cuiusdam voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare.* Quod idem verificari de complexo, coalescente ex volontate, atque physica prædeterminatione ad materialem actionem odij Dei, ostendimus supra sect. 1. num. 5.

18. Accedat ratio secunda, quæ præterea confirmet, Patres in prædictis ratiocinationibus non agere de præcisa ratione formali peccati, sed agere primariò, de materialibus actionibus peccatorum. Nam ex syderum necessitate tanquam inconueniens deducunt, hominem excusari à culpa: vt constat ex Augustino & Cyrillo Alexandrino citatis num. 2. & 9. & 12. & ex Cyrillo Hierosolymitano, & Ambrosio infra citandis. At verò quod sydera intendant, vel non intendant formalem rationem malitiæ, quando ad Dei odium impellunt, nihil interest ad excusandum, vel non excusandum hominem à colpa: illud autem plurimùm interesset, si per necessitatem impellerent ad materialem actionem odio habendi Deum.

Secunda ratio

19. Cyrillus igitur Hierosolym. Catechesi 4. titulo de statu hominis, ante med. ait : *Neque enim ex generationis natura peccas, neque propter animam fornicaris, neque vt nonnulli fingunt, astrorum inclinationes ad amplectendam impietatem te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detrectas? Cur innocuis astris culpam adscribis?* Et tamen nullus ita desipiebat, vt diceret, astra ex intentione agendi contra legem, & obligationem suam imprimere illas inclinationes. Ergo quomodocumque asseras, aliquam rem esse, quæ tibi necessitatem afferat actionis, quæ mala est, tua

ipsius

ipſius mala confiteri detrectas, & illi rei culpam adſcribis.

20. Vnde & Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. prope init. ait: *Vult Deus demonſtrare qua confeſſione, quod non ſit author malitia. Nam qui peccatum ſuum ad quandam referunt, vt gentiles aſſerunt, decreti aut operis ſui neceſſitatem, diuina arguere videntur, quaſi ipſorum vis cauſa peccati ſit.* Nota, decreti neceſſitatem inferre, Deum authorem eſſe cauſámque peccati, vt Gentiles excuſabant, & ſubdit. *Qui enim neceſſitate aliquâ coactus occiderit, quaſi inuitus occidit: ea verò, quæ à nobis ſunt, excuſationem non habent: quæ autem præter nos ſunt, excuſabilia ſunt.* Vnde collige, quamlibet antecedentem neceſſitatem abeſſe debere à materiali actione peccati, vt non ſit præter nos, ſed à nobis, ac ſubinde non habeat excuſationem.

21. Confirmatur, quoniam circa peccatorum actiones, cuiuſmodi ſunt, *corpus cum filia commiſcere, violare matrem,* de quibus agebat Nyſſenus in lib. contra fatum propiùs ad finem, quàm ad med. veriſſimum eſt quod intulit: *Ex quo planum fit, ſortem ac fatum eſſe cuiuſque voluntatem, pro arbitrio quodlibet amplectentem.* Licet enim actionibus pietatis fatum propriùs dicatur eſſe Dei prædefinitio & voluntas modo explicato præcedenti tomo de ſcientia diſp. 48. ſect. 1. peccatorum tamen actionibus potiori ratione fatum eſſe dicetur principiū illud vnum, quod ad illas determinat, videlicet voluntas creata; quamuis etiam Dei præſcientia, earum futuritionem præſupponens, fatum appellari poſſe, concedant Patres meritò.

Nyſſenus.

22. Rectè igitur Proſper lib. 2. de vocatione gentium cap. 34. ad finem. *Hæc autem,* inquit, *æterna & ſemper tranquilla cognitio, nulla nos vrget neceſſitate peccandi: ne inde manet iniquitas, vnde iuſtitia.* Perpende rationem. Si ergo Dei concurſus neceſſitatem imponeret, ab eo manaret peccatum. Præcedens tandem diſcurſus confirmatur ex dictis præcedenti tomo de ſcientia, dicta diſp. 48. præſertim ſect. 2. & ſup. diſput. 35. ſectione 6.

SECTIO III.

Non peccandi neceſſitatem antecedenti neceſſitate ſolutam eſſe debere.

1. *Libertas de ratione peccati.*

SVpponitur Catholicum dogma, libertatem eſſe de ratione peccati, & impoſſibile eſſe ad culpam imputari, quod vitari non potuit: ex quo principio rectè atque ex mente antiquorum Patrum intellecto, colligimus, phyſicam prædeterminationem repugnare materialibus peccatorum actionibus. Quoniam voluntas creata neque potuit efficere, vt Deus illas non prædeterminaret; & ſuppoſita prædeterminatione, materiales illas actiones non potuit non elicere, ac ſubinde non potuit illarum vitare malitiam.

Ex hoc principio phyſica prædeterminatio impugnatur.

2. *Solutio.*

Huic argumento contrariæ ſententiæ Doctores non aliter reſpondent, quàm remittendo lectorem ad eas ſolutiones, per quas libertatem defendere conantur, cum agitur de phyſica prædeterminatione ad bona opera. Quapropter nobis etiam fuerit ſatis lectorem remittere ad omnes impugnationes earum ſolutionum, quas tradidimus tomo præcedenti diſp. 38. plurimiſque ſequentibus. Sed quoniam radicalis earum ſolutio conſiſtit in eo quod voluntas non peccare poſſit in ſenſu diuiſo, ſed non poſſit non peccare in ſenſu compoſito: recolendum eſt, diſtinctionem huiuſmodi non ſatisfacere libertati, quando impoſſibilitas eſt antecedens, licet ſatisfaciat, quando impoſſibilitas eſt conſequens: vt conſtat ex iis, quæ notauimus in eodem to. diſp. 33. & 34.

Refutatio.

3. Sufficiat nunc peculiaris quædam illarum impugnationum applicatio ad pauca verba, quæ tanquam ſolutionis ſumma traduntur à quibuſdam prædeterminationis authoribus. Alij enim dicunt: In ipſo inſtanti, in quo prædeterminatur hominis voluntas ad actum peccati, in quantum actus eſt, hoc non obſtante, ipſe poteſt abſolutè loquendo, non conſentire. Alij verò: Ex hoc, inquiūt, quod ſit neceſſaria talis prædeterminatio, non tollitur libertas, quia quamuis concurſus prædeterminans non ſit in noſtra poteſtate, tamen talis actus eſt liber, cum prædeterminat voluntatem, iuxta naturam ipſius voluntatis.

Quid reſpondeant oppoſitæ ſententiæ authores.

4. Hæc igitur impugnantur, quoniam ſuppoſita phyſica prædeterminatione, non aliter voluntas poteſt non conſentire, neque aliter iuxta naturam ipſius voluntatis prædeterminatur ad conſentiendum, niſi eo modo, quo determinatur ad habendos indeliberatos motus concupiſcentiæ, iræ, blaſphemiæ, aut alios quoslibet inordinatos, diuinæ legi repugnantes. Quod ſi poſſibilitas & conformitas iuxta naturam voluntatis, quæ in his motibus primò primis verificatur, non ſufficit ad libertatem illorum; non ſufficiet etiam, vt conſenſus euadat liber.

Impugnantur.

5. Explicatur & confirmatur hæc ratio, quia multi motus primò primi, ſiue immittantur à dæmone, ſiue ſolummodò naſcantur ex corruptione voluntatis, ſunt actus, quibus voluntas, non vt voluntas, ſed vt natura, hoc eſt, indeliberatè amplectitur aliquod obiectum, quod verè eſt prohibitum lege diuina. Vnde, quantum eſt ex hoc capite, habet intrinſecam inordinationem, quæ requiritur ad rationem peccati, cui ſi mera libertas ſuperueniret abſque vllo alio additamento malitiæ, conſtitueretur in plena & integra ratione peccati.

Confirmatur ratio. Motus primò primi qui, & qualiter eos voluntas operetur.

6. Rurſus iidem motus potuerunt non fuiſſe in voluntate, & voluntas potuit illos non habere in eo ſenſu diuiſo, in quo procedit ſolutio, quam impugnamus. Sicut enim voluntas ea tantùm ratione poteſt non conſentire, quatenus poſſibile eſt, Deum non imponere phyſicam prædeterminationem ad conſenſum; cæterum ex ſuppoſitione, quod Deus imponat phyſicam prædeterminationem, voluntas non poteſt non conſentire: ita potuit voluntas illos motus indeliberatos non habere, quatenus poſſibile fuit, Deum ſubtrahere ſuum generalem concurſum ad illos, vel ſanare concupiſcentiam, ne ad illos aſſurgat, & ab illis immittendis cohibere diabolum: ſed ex ſuppoſitione, quod Deus hæc non præſtet, ſed voluntatem humanam ordinaria gubernet prouidentia, neceſſarium eſt, prædictos motus inordinatos habere; & impoſſibile eſt, viatorem ab illis omnino liberum eſſe & immunem.

7. Deinde ab eiſdem authoribus conſenſus, ea ratione dicitur prædeterminari iuxta naturam voluntatis, quoniam prædeterminatur, ſuppoſito

Qua ratione conſenſus dicatur præde-

terminari iuxta naturam voluntatis.

ſiro rationis iudicio, proponente rationes vtrinſque partis: vt vidimus præcedenti tomo de ſcientia diſp. 53. ſect. 1. At verò iſta conformitas iuxta naturam voluntatis reperitur non rarò etiam in motibus inordinatis, quibus voluntas deliberatè reluctatur, quantum eum diuina gratia poteſt. Exempli cauſa, vehemens motus iræ non poſſet in voluntate ſurgere, nec manere, niſi proponeret intellectus bonitatem apparentem in retruciatione, ac vindicta. Rurſus voluntas non poſſet conari ad illum frænandum & cohibendum, niſi proponeret intellectus veram rationem boni in obſeruantia diuinæ legis, charitatis, iuſtitiæ, vel patientiæ. Cum igitur in eodem tempore ſimul exiſtant motus iræ, & voluntatis libera reſiſtentia, procurans illos prorſus extinguere, ſed non valens: conſequens eſt, ſimul in eodem tempore, cum indeliberato & neceſſario motu iræ, proponere intellectum rationes boni, pro vtraque parte contrarietatis, videlicet, pro vindicta ſumenda, & pro patientia & charitate ſeruanda. Vnde cùm iſte modus conformitatis ad naturam libertatis non ſufficiat, vt in prædicto caſu motus iræ liber ſit; & ad culpam imputetur: eadem ratione non ſufficiet, vt conſenſus liber ſit, & ad culpam imputetur; niſi vltra iudicium intellectus, proponens rationes boni pro vtraque parte contraria, ſuperaddatur voluntati poteſtas eliciendi, & cohibendi conſenſum, poſitis cæteris omnibus requiſitis ad operandum, & in ſenſu compoſito cum illis: vt tota diſp. 53. probatum eſt.

Inordinati motus vt in voluntate ſurgant, & frænentur, quid opus ſit.

Motus iræ & libera voluntatis reſiſtentia ſimul.

8\. Propterea Patres eiuſmodi concupiſcentias indeliberatas, quæ ab Apoſtolo peccatum appellantur, obſeruant, non imputari ad culpam, quoniam illis ineſt neceſſitas; quæ quoniam abeſt à conſenſu, imputatur ad culpam, cum ſit abſolutè poſſibile non conſentire. Idque colligunt Patres ex Apoſtolo Roman. 6. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Quod ita ponderat Auguſtinus tract. 41. in Ioan. col. vltima: *Non ait, non ſit: ſed non regnet. Quamdiu viuis, peccatum neceſſe eſt eſſe in membris tuis, ſaltem illi regnum auferatur, non fiat, quod iubet. Surgit ira, noli dare ira linguam ad maledicendum; noli dare ira manum, aut pedem ad feriendum: non ſurgeret iſta ira irrationabilis, niſi peccatum eſſet in membris: ſed tolle illi regnum, non habeat arma, vnde contra te pugnet.* Perpende, quid neceſſe eſt, eſſe in membris tuis, videlicet, motum iræ, aut alterius concupiſcentiæ, vt inde colligas, hoc propterea non prohiberi, quia neceſſe eſt eſſe. Prohibetur autem regnare, quia non eſt neceſſe regnare; ſed nobis per diuinam gratiam eſt poſſibile, vt non regnet, illi negando obedientiam atque cõſenſum. Quod fuſiùs confirmat ſerm. 43. de verbis Domini paulò poſt med. & ſermone 12. de verbis Apoſtoli in medio, & lib. 50. homiliarum, homil. 21. prope medium. Et Bernardus ſerm. 10. in Pſalm. *Qui habitat.* verſus finem.

Indeliberati motus nõ imputantur ad culpam.

Roman. 6.

Auguſtinus.

Indeliberati motus non prohibentur, quia neceſſe eſt eſſe.

9\. Chryſoſtomus Rom. 6. ſerm. 11. col. 4. *Vt oſtenderet,* inquit, *quod à malitia non vi, aut neceſſitate aliqua captiui detineamur, ſed quod voluntariè morem illi geramus; non dicit: Itáque tyrannidem non agat, id quod neceſſitatis cogentis eſſet, ſed non regnet,* inquit. Cuius mentem magis explicuit Theodoretus ad Rom. tom. 3. in principio, dicens: *Regnum in hoc differt à tyrannide, quod exiſtat quidem tyrannis, inuitis ſubiectis; regnum autem iis volentibus, quibus imperatur.* & poſt pauca: Ea ſtatuit, quæ illorum imbecillitati reſpondeant, & non dicit: Ne tyrannidem exerceat peccatum, ſed ne regnet. Illud enim eſt illius proprium, hoc verò noſtræ mentis.

Regnũ à tyrannide differt.

Quod clariùs expreſſit Gregor. lib. 21. moral. cap. 2. dicens: *Peccatum in humano corpore nõ eſſe, ſed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non eſſe non poteſt, ſed non regnare poteſt.* Iſidorus lib. 2. ſent. cap. 25. prope med. *Non eſt,* inquit, *arbitrij noſtri cogitationis praua ſuggeſtionibus præuenire: iacere autem in animo cogitationẽ, noſtra attinet voluntas. Illud ergo ad culpam non redigitur, iſtud culpa propria imputatur. Nam cogitationes illicitas occurrere, dæmonum eſt: cogitationibus oblectari peruerſis, noſtrum eſt.* Hoc igitur generale diſcrimen, quod Patres aſſignant cum Apoſtolo inter concupiſcentiam & eius conſenſum, non poteſt habere locum; ſi concupiſcentia, & conſenſus in eo quandoque conueniunt, quòd intellectu proponente ſimul rationes vtriuſque partis contrariæ, & Deo prædeterminante ad concupiſcentiam, & conſenſum, exiſtant actiones iſtæ neceſſariò in ſenſu compoſito cum prædeterminatione; ſed poſſint non exiſtere in ſenſu diuiſo, quatenus Deus potuit illas non prædeterminare. 10.

Patrum diſcrimen nullius eſſet momenti.

Erit, vt exiſtimo, nullus, qui præſens argumentum eneruari putet, vſitata diſtinctione materialis actionis, & malitiæ, dicendo malitiam vitari potuiſſe, licet materialis actio non potuerit euitari. Cæterum quomens cuiuſque Theologi ab hac ſolutione longiùs diſtet, aduertat illationem, ob quam ſi Deus neceſſitatem infert ad materialem actionem peccati, quæ eſt volitio poſitiuè contraria legi Dei; conſequens eſt, inferre neceſſitatem ad rationem malitiæ, quam euitare eſt impoſſibile, quamdiu exiſtit talis volitio. 11.

Euaſio.

Eius impugnatio.

Quod argumentum traditur expreſsè ab Anſelmo in lib. de concordia prædeſtinationis & gratiæ cum libertate cap. 1. ante med. dicente: *Quod ſi quæratur de peccato ipſius voluntatis, cùm peccat volendo, vtrum ſit neceſſitate? Reſpondendum eſt, quia ſicut non vult neceſſitate; ita non eſt peccatum voluntatis neceſſitate.* Et poſt pauca rationem reddit. *Nam quoniam non eſt aliud peccare, quàm velle, quod non debet; ita non eſt peccatum voluntatis neceſſarium: ſicut velle non eſt neceſſarium.* Semper itaque formalem rationem peccati non eſſe neceſſariam, infert ex eo, quod volitio non ſit neceſſaria. Hæc autem de neceſſitate antecedente volitionem: nam de neceſſitate conſequente volitionem, quam paulò antea fuſiùs explicuerat, ſubdit: *Tamen verum eſt, quia ſi vult homo peccare, neceſſe eſt, eum peccare, ſed ea neceſſitate, quam ſupra dixi nihil cogere aut prohibere.* Et ad finem totius prædicti tractatus de concordia: *Non eſt,* inquit, *culpa Dei, qui creauit in homine cum libertate arbitrij voluntatem, & contulit ei iuſtitiam, vt nihil, niſi iuſte vellet; ſed culpa eſt hominis, qui iuſtitiam deſeruit, quam ſeruare potuit.* Nota poſtrema verba. 12.

Anſelmus

Quia volitia libera eſt formalis peccati ratio, libera eſt.

Ex toto ſuperiori diſcurſu colligo, veteres Patres, quoties negant peccandi neceſſitatem, excludere quamlibet neceſſitatem antecedentem, etiam à diuina voluntate, aut generali concurſu prouenientem; & quoties affirmant poſſibilitatem non peccandi, exigere, vt poſitis omnibus requiſitis ad peccandum, & oblato generali 13.

Patres negantes peccãdi neceſſitatẽ, quamlibet antecedentẽ neceſſitatẽ excludunt.

concurſu

concurſu Dei; adhuc non peccare ſit abſolutè poſſibile: ac proinde ſit abſolutè poſſibile voluntatem continere à materiali volitione, quam neceſſariò comitatur malitia. Et quamuis huius veritatis plurima teſtimonia protulerimus tomo præcedenti, diſput. 33. & 34. & diſputat. 42. ac multis ſequentibus; nihilominus referenda erunt aliqua, quæ ſectionis præſentis magis propria eſſe videntur.

Poteſtatis noſtra eſt peccare, vel non.

14. Hieronym. Dialog. 3. aduerſus Pelag. poſt med. *Hoc eſt*, inquit, *quod tibi in principio dixeram, in noſtra eſſe poſitum poteſtate, vel peccare, vel non peccare, vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum ſeruetur arbitrium.* Idem in Eccleſiaſten cap. 7. ad finem ait: *Et ne videretur communem hominum damnare naturam, & Deum authorem mali facere, dum talium conditor eſt, qui malum vitare non poſſunt; arguté præcauit, & ait, bonos nos à Deo creatos. Sed quia libero ſumus arbitrio derelicti, vitio noſtro ad peiora labi.* Et lib. 2. contra Iouinianum non longè à principio, relatus de pœniten. diſt. 2. cap. *Si enim*, quod eſt 40. §. *liberi arbitrij*, ait: *Neque ad virtutes, neque ad vitia neceſſitate trahimur.* Quod probatur ab Auguſtino de cor. & grat. cap. 65.

15. Author epiſtolæ 17. de explanatione fidei ad Damaſum, quæ habetur inter alienæ tom. 9. Hieronymi ad finem epiſtolæ: *Liberum*, inquit, *ſic confitemur arbitrium, vt dicamus, nos Dei ſemper indigere auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum vitare non poſſe; quàm illos, qui cum Iouiniano aſſerunt, hominem non poſſe peccare; vterque enim tollit arbitrij libertatem: nos verò dicimus, hominem ſemper & peccare, & non peccare poſſe, vt ſemper nos liberi confiteamur eſſe arbitrij. Hæc fides eſt, Papa beatiſſime, quam in Eccleſia Catholica didicimus.*

Dei ſemper indigemus auxilio.

16. Ambroſius lib. 10. de Paradiſo cap. 8. ante med. de Adamo & Iuda ſic loquitur: *Non enim neceſſitatem Deus, vel illi præuaricationis, vel huic proditionis impoſuit. Quia vterque, ſi quod acceperat cuſtodiſſet, à peccato potuit abſtinere.*

17. Idem Ambroſius lib. 1. Hexæmeron cap. 8. poſt med. ait: *In nobis eſt moderari ſtudia, cohibere iracundiam, coërcere cupiditates. In nobis eſt etiam indulgere luxuriæ, adolere libidines, inflammare iracundiam.* Et poſt pauca: *Iſta cauenda, quæ ex noſtra voluntate prodeunt, delicta iuuentutis, & irrationales paſſiones corporis. Quorum ergo nos ſumus domini, horum principia extrinſecus non requiramus. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus; huius electionem mali nobis potius debemus, quam aliis adſcribere.* Vnde & in lib. 1. de Iacob & vita beata cap. 3. *Non eſt*, ait, *quod cuiquam noſtram adſcribamus culpam, niſi propriæ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi propria voluntate deflexerit.* Qui autem deflectit, ille ſe determinat, neque tenetur aliquo vinculo neceſſitante, vt deflectat, & determinetur. Hæc ex parte referuntur 15. q. 1. cap. 6. & cap. 10. videlicet, cap. *Illa*, & cap. *Non eſt.*

Nemo tenetur ad culpam.

18. Cyprianus in ſermone de ablutione pedum ſub init. de his, qui poſt Baptiſmũ peccant, ſic loquitur: *In eos, qui poſt indulgentiæ huius gratiã voluntarij per peccata, euagati ſunt, qui proprio abutuntur arbitrio, & voluntate, non neceſſitate ducuntur, indignatio & ira non immeritò redit.* Quod propterea dictum eſt, quoniam per Baptiſmi gratiam, ad vitanda peccata confertur liberior, faciliórque poteſtas, ſolutáque non ſolùm à neceſſitate ſimpliciter, ſed etiam ab ea neceſſitate ſecundum quid, qua dæmonis mancipium ante Baptiſmum trahitur ad peccata, quamuis nec ante Baptiſmum poſſit eſſe peccandi neceſſitas ſimpliciter.

Per Baptiſmi gratiam liberior confertur facultas.

19. Auguſtinus 10. de Ciuit. cap. 8. initio: *Scio*, inquit, *in quo ſit mala voluntas, id in eo fieri, quod ſi nollet, non fieret; & ideo non neceſſarios, ſed voluntarios defectus iuſta pœna conſequitur.* Et de libero arbitrio lib. 3. cap. 1. poſt med. tractans de illo motu, quo fruendi voluntatem ad creaturam à Creatore conuertimus, ſic loquitur: *In eo ſimilis eſt illi motus, quo deorſum verſus lapis fertur, quod ſicut iſte proprius eſt lapidis, ſic ille animi; veruntamen in eo diſſimilis, quod in poteſtate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius; animus verò, dum non vult, non ita mouetur, vt ſuperioribus deſertis, inferiora diligat.* Eſt igitur in poteſtate animi cohibere motum inordinatum; quam poteſtatem eſſe indifferentem ad vtramque partem, & ſolutam à neceſſitate, fuſiùs explicat ſequenti contextu eiuſdem cap. & cap. 2. 3. & 4. vt retulimus præcedenti tomo de Scientia diſp. 43. ſect. 1. ſub init.

Motus inordinatos cohibere in noſtra poteſtate eſt.

20. Rurſus in eodem lib. 3. de libero arb. cap. 5. in medio, hominum querelas comprimit his verbis: *Non clament, non ſuccenſeant; quia neque ipſos ideo cogit peccare, quia fecit, quibus poteſtatem, vtrum vellent, dedit.* Illud, *Vtrum vellent*, denotat optionem, & eligendi poteſtatem conceſſam eſſe ad vtramuis partem contradictionis. Et in eodem lib. 3. cap. 18. *Quæcumque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur.* & poſt pauca: *Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caueri poteſt? Peccatur autem, ergo caueri poteſt.* His ſimilia multa docet tam in eodem cap. 18. quàm in cap. 15. & 16. eiuſdem lib. 3.

Nullus in id, quod cauere non poteſt, peccat.

21. Totus liber Auguſtini de perfectione iuſtitiæ; præſertim dum reſpondet quindecim ratiocinationibus Cæleſtij, eò dirigitur, vt defendat, culpam propterea non imputari, quia per gratiam Ieſu Chriſti vitari poterat, quamuis ſine gratia vitari non poſſet. Peculiariter verò ratiocinatione 2. 3. & 4. notat, *peccatum, quia vere actus eſt, non eſſe neceſſitatis, ſed voluntatis.*

22. Idem Auguſtin. de vera Relig. cap. 14. ait: *Vſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium. Et hoc quidem manifeſtum adeo, vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.* Vbi, ſicut alibi ſemper, voluntarium non accipit præcisè, vt excludit coactionem, ſed præterea vt excludit vnius tantùm partis neceſſitatem: vt conſtat ex ſequenti contextu, dum ait: *Tales ſeruos meliores eſſe Deus iudicauit, ſi ei ſeruirent liberaliter, quod nullo modo fieri poſſet, ſi non voluntate, ſed neceſſitate ſeruirent.* Et in fine eiuſdem capitis ait: *Quod homini à peruerſo Angelo perſuaſum dicitur, etiam ad hoc vtique voluntate conſenſit. Nam ſi neceſſitate id feciſſet, nullo peccati crimine teneretur.* Quam ſententiam non retractat, ſed potius explicat & confirmat S. Auguſtinus lib. 1. retract. cap. 13. circa med. vt videbimus ſect. 6. 7. & 8.

Peccatum voluntarium, & id quàm verum putet Auguſtinus.

23. Præterea lib. de duabus animabus cap. 12. poſt medium, inquit: *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſumma iniquitatis eſt & inſaniæ. Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, ſi natura non voluntate faciunt, id eſt,*

id est, si libero ad faciendum & non faciendum motu animi carent; si denique his abstinendi ab opere potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possumus. Quod defendit primo retractationum cap. 15. & recipitur à Magistro 2. dist. 27. cap. *Sequitur*, & dist. 28. cap. *Similiter*

24. Optatus Mileuitanus contra Parmenianum lib. 7. prope initium ait: *Quod de voluntate potest ab homine fieri, hoc meruit prohiberi. Quidquid necessitas peccat, non potest, magnis viribus accusari. Denique voluntas habet pœnam, necessitas veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere. Adulterium mœchus, dum de foris nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere, & cætera huiusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.*

Voluntas pœnam, necessitas veniam habet.

25. Hilarius in Psalm. 68. ad illa verba: *Quia propter te sustinui opprobrium*, ait: *Ne in naturis quidem hominum inest necessitas aliqua peccati, sed ex appetitu voluntatis, oblectationéque vitiorum peccati vsus arripitur.* Bernardus tract. de libero arbit. col. 1. ait: *Quod sui liberum non esse cognoscitur: quo pacto bonum ei, vel malum imputatur? Excusat nempe vtrumq; necessitas. Porro vbi necessitas, ibi libertas non est. Vbi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec iudicium.*

Psalm. 68.

Bernardus.

26. Lactantius lib. 4. diuinarum institution. c. 24. post med. scribit: *Doctor itaque virtutis etiam hanc excusationem debuit hominibus auferre, ne quis quod peccat, necessitati potius adscribat, quàm culpæ suæ.* Et toto illo capite comprobat possibilitatem obseruandi præcepta iustitiæ. Vnde in sequēti c. 25. post medium ita concludit: *Ideo Deus carne se induit, vt desideriis carnis edomitis doceret, non necessitatis esse peccare, sed propositi ac voluntatis.*

Cur Deus se carne induit.

27. Tertullianus lib. de Trinitate non procul à principio sic ratiocinatur: *Non aliūde occurrit homini malum, nisi à bono Deo recessisset. Hoc autem ipsum in homine denotatur, non quia necesse fuit, sed quia ipse sic voluit. Vnde manifeste, & quid malum esset, apparuit, & ne inuidia in Deo esse videretur, à quo malum esset ortum, eluxit.* Quasi diceret: Si homo necessitate peccaret, sequeretur, malū esse ortum ex Deo: ac proinde videretur in Deo fuisse inuidia: insuper nō constaret, quid esset malū. At verò, cum malum non aliunde proueniat homini, nisi quia ipse vult à bono Deo recedere; inde constat, quod sit malum, & ostenditur apertè, nullam esse in Deo inuidiam.

Malum oriretur à Deo, homine necessariò peccante.

28. Ex Græcis Patribus Irenæus eandem veritatem docet lib. 4. aduersus hæreses cap. 71. & 72. cuius verba retulimus to. præced. disp. 42. sect. 2. Vbi consequēter multa retulimus ex Iustino, cuiusmodi est illud in Apolog. 2. pro Christianis ad Antonin. paulò post med. *Nisi homines arbitratu suo possunt turpia fugere, honesta sectari, extra culpam erunt, quidquid agant.* Quibus similia scribūt Athenagoras, & Tatianus Assyrius citati in eodē to. præced. disp. 42. sect. 2. n. 4. & in eadem disp. 42. sect. 3. n. 9. & seq. similia retulimus ex Methodio martyre, & ex Epiphanio. Idemque docuit Origenes, tum alibi sæpe, tum præsertim lib. 2. contra Celsum.

Idem Græci Patres docuerunt.

Irenæus.

29. Clemens Alexandrinus lib. 4. stromat. duobus foliis ante finem de Adamo sic loquitur: *Hoc erat quod in virum crescebat, nempe id, quod in eius potestate erat situm, seu liberum arbitrium. Quod autem id, quod erat vetitum, elegerit, non est culpa in Deum conferenda.* Et paulo inferius ait: *Id est in nostra potestate, cuius ex æquo sumus domini, & eius quod ei aduersatur, vt philosophari, vel non credere, aut non credere.*

Eusebius de præparatione Euangelica lib. 6. cap. 5. longe post med. postquam ostendit, quomodo nos ad bonum incitet, inclinétque per auxiliatricē legem rationis, nimirum per synderesim, subiungit hæc verba: *Sic Deus per legem rectam ostendit viam, per potestatem verò liberam effecit, vt in ipsa esset virtutis præmia sine vi aliqua eligere, cùm possit etiam contraria mala. Ita si proprio motu naturalem despexerit legem, sors vitiorū sponte, non aliunde, neque vlla necessitate, sed libera voluntate, atque iudicio facta est. Eligentis igitur culpa est, Deus vero inculpabilis est.* 30.

Et in eodem lib. 6. de Præparat. Euangel. cap. 9. circa med. *Non dicimus*, ait, *quia proditor Iudas præsciebatur, necesse fuisse ipsum prodere. Si sic enim esset, non vituperaretur ab his, qui proditurū præuiderunt. Vituperatur autem, nimirum, quia potuisset etiam non prodere.* Multáq; in eandem sententiam præmittit, atq; subiungit explicans potestatē Iudæ, indifferentem ad vtramq; partē contradictionis, neque determinatā à diuina præscientia, sed potiùs præbentem præscientiæ rationem determinationis ad cognoscendum fore, vt Iudas sit proditor. Quæ retulimus præcedenti tom. disp. 33. sect. 4. 31.

Damascenus in dialogo contra Manichæos multò propinquius ad med. quàm ad princip. ait: *Qui anima quia tyrannide oppressa est, poterit, quin peccet? Ac proinde culpa non erit.* Quod quamuis contra figmenta Manichæorum dictum sit, tamen hoc docet vniuersaliter verum non esse culpam, quando aliquis non potest non peccare. Ac multò propinquiùs ad finem, quàm ad med. *In nostra*, inquit, *potestate situm est, vt nos ipsos à fœdissimis quibusque vitiis expurgemus, vel eisdem inquinemus.* 32.

Theodoretus ad Rom. 7. ad illa verba: *Quod enim operor, non intelligo: Illa*, inquit, *non volo & odi, non necessitatem, sed imbecillitatem significant: non enim necessitate, aut vi aliqua impulsi peccamus, sed à voluptate deliniti, ea facimus, quæ vt scelerata, & flagitiosa abhorremus.* Et ad Roman. 8. ad illa verba, *Quos autem prædestinauit, &c.* ait: *Deus non huic homini affert necessitatem, vt virtutem exerceat: illi autem, vt vitam ex vitio instituat.* Perpende non solùm ad formalem rationem vitij, sed etiam ad vitam, hoc est, vitales operationes ex vitio instituendas, Deus non affert necessitatem. 33.

Roman. 7. & 8.

Nemesius Episcopus Emissenus in lib. de natura hominis à cap. 35. frequenter repetit, mala opera ita esse in nobis & in nostra potestate, vt possimus illa vitare vel committere, præsertim verò cap. 39. & 40. & cap. 41. ait: *Non facultas est, quæ facit, vt immodestè viuamus, aut mendacium dicamus, sed electio. Erat enim in nostra potestate verum dicere, non mendacium. Si ergo vitium facultas non est, sed habitus; non qui facultatem nobis dedit, causa nobis improbitatis est, sed habitus, qui per nos, & propter nos comparatur. Licebat enim contrarium habitum, non istum vitiosum exercitatione quærere.* 34.

Facultas non est vitium.

Anastasius Nicænus quæstionibus in Script. versus fin. colum. antepenult. ex Basilio in homil. *Quòd Deus non sit author malorum*, ait: *Quod propriè malum est, nempe peccatum, ex libero arbitrio dictum est, cum in nostra potestate sit situm, vel à vitio abstinere, vel esse malos,* 35.

36. Moguntina deniq; Synodus Prouincialis, anno 1549. celebrata, cap. 2. parochis, & concionatoribus præcipit, vt doceant credere & confiteri, Deum esse *omnis boni, sed nequaquam mali culpa auctorem: siquidem nos peccata, nulla impulsi necessitate, sed malitia, & vitio nostro perpetramus.*

37. Aristoteles denique in lib. 3. Ethicorum totum caput 5. ponit in demonstrando, quidditatiuam imputabilitatem culpæ non posse consistere, nisi fuerit in hominis potestate culpam euitare, vel immediatè in se ipsa, vel mediatè, illius causam euitando: de quo infra disp. 8. & sequen. disp. 39. sect. 7.

SECTIO IV.

Primos parentes nulla necessitate primum commisisse peccatum, sed illud facile vitare potuisse.

1. *Libera possibilitas vitādi peccatum in statu innocentiæ prædeterminationem impugnat.* Libera possibilitas euitandi peccatum, quæ Angelis & primis parentibus in statu innocentiæ concessa fuit, licet primo aspectu videatur, nihil probare de peccatis, quæ committuntur ab hominibus in natura lapsa; nihilominus verè probat, quamcumque actionem materialem peccari à quacumque persona, in quocumque statu eliciendam, non prædeterminari à Deo per antecedentem necessitatem. *Rationes huius.* Rationes autem huius vniuersalitatis sunt. Prima, quia si vel vnica materialis actio peccati facta fuit sine physica prædeterminatione; consequens est, causæ vniuersalis munus totum expleri posse sine physica prædeterminatione ad eiusmodi actiones. Quapropter si Deus adhibeat physicam prædeterminationem ad alias actiones, excedet munus causæ vniuersalis, subibitque munus causæ particularis. Vnde ipse erit particularis causa actionis, & eorum quæ ex actione ratione sui ac necessariò consequuntur.

2. *Cur Adamum etiam in aduersariorum sententia nō sit ad primum peccatū prædeterminatus.* Secunda ratio, quia fundamenta propter quæ Doctores infra citandi docent, Angelum, vel Adamum nulla necessitate fuisse determinatum ad primam actionem peccati, eadem militant in qualibet persona, in quocūque statu, & qualibet actione peccati. Fundamenta enim sunt libertas ad rationem peccati requisita, & bonitas Dei, cui repugnat ad malum impellere.

3. *Patrum testimonia in tria capita.* Claritatis causa testimonia Patrum in tria capita distribuo. Primum pertinebit ad solos primos parentes, nulla de Angelis mentione facta. Secundum de primis parentibus simul cum Angelis tractabit. Tertium verò de solis Angelis. *Primum caput, de primo parente.* De secundo & tertio capite dicemus sequenti sectione 5. De primo autem capite ita Theologi omnes decernunt. Imprimis Augustinus in Enchiridio cap. 105. *Sic enim, ait, oportebat prius hominem fieri, vt & bene velle posset, & male.* *Augustinus.* & cap. 107. *Sic factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset non sine adiutorio diuino, & suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certè de illo. Proinde quia suam maluit facere, quam Dei, de illo facta est voluntas Dei.* Porrò *suam voluntatem facere*, non solam malitiam, sed etiam materialem actionem significat, & huius faciendæ, vel non faciendæ libera optio concessa fuit in statu innocentiæ.

4. Similia notat Augustinus lib. de correptione & gratia toto cap. 10. & 11. ad finem verò capitis 10. notentur illa verba: *Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quamuis sui futuri casus ignarum, tamen ideo beatum, quia & non mori, & non miserum fieri in sua potestate esse sentiebat.* Alia ex 81. cap. retulimus alibi. Et lib. 83. quæst. q. 4. *Deus ita optimè hominem fecit, vt si vellet manere optimus, nullo resistente impediretur.* Idē docet lib. contra aduers. Legis & Prophetarū c. 14. circa med.

Cuius vestigiis insistens hypognosticon lib. 3. col. 3. ita scribit: *Non enim per aliud contraxit offensam, nisi per id, quo potuit, ne delinqueret, resistere suadenti. Per velle ergo malum rectè perdidit posse bonū, qui per velle bonū potuit vincere velle malum.* 5.
Et liber de Ecclesiasticis dogmatibus c. 21. initio: *Libertati arbitrij sui cōmissus est homo statim in prima conditione, vt sola vigilantia mentis amittēte* (vel potiùs *adiuuante*) *etiam in præcepti custodia perseueraret, si vellet in eo, quod creatus fuerat, permanere.* Quasi diceret, Tanta illi collata fuit donorū plenitudo, vt ex parte Dei nihil defuerit, sed tantùm ex parte hominis sola, videlicet, vigilantia mentis adnitens ad perseuerandum, vel amittens collata beneficia.

Petrus Diaconus, nomine aliorum Orientaliū in libro de Incarnat. & grat. Iesu Christi cap. 6. initio ait: *Credimus itaque bonum & sine vlla carnis impugnatione à Deo Creatore omnium factum Adam magnáque præditum libertate ita, vt & bonum facere in propria facultate haberet, & malum si vellet, posset admittere. Eráque mori, & immortalitas in eius posita quodammodo arbitrij libertate.* 6.

Huic articulo directè respondens Fulgentius ad Petrū Diaconum lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi c. 12. ita rescripsit: *Credat firmissimè sanctam Trinitatem primo homini, quem ad suam imaginem gratuita bonitate bonum fecit, cui facultatem quoque suæ cognitionis ac dilectionis inseruit, non solùm bonæ voluntatis donum, quin etiam ad habendam custodiendámque iustitiam, integrum sanūmque creasse libertatis arbitrium. Vt facultas atque motus indita libertatis, si tenantem se gratiam non desereret; præmium Dei bonitas tribueret homini.* Et post pauca: *Creatus ergo primus homo, accepit quidem gratiā, qua non posset peccare,* (id est, posset non peccare) *si peccare nollet.* Quod ita intelligendū esse constat ex sequenti contextu. Addit enim non accepisse tantā gratiam, qua nō posset peccare. Et in c. 13. *Adamum*, inquit, *esse creatū sine peccādi necessitate.* 7. *Fulgentius.* *Gratia primi hominis qualis.*

Idem Fulgentius de fide ad Petrum c. 25. ita decreuit: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, primos homines, id est, Adam, & mulierem eius, bonos & rectos sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent, si vellent, humili & bona voluntate seruire atque obedire: quo arbitrio etiam possent, si vellent, propria voluntate peccare: eósque non necessitate, sed propria voluntate peccasse.* Et de Latinis antiquioribus hactenus: alios minus antiquos referemus post Græcos. 8.

Clemens Romanus in Epistola 3. de officio Sacerdotis col. 3. de homine in statu innocentiæ ita docet: *Hic ab initio, cùm adhuc iustus esset, cunctis vitiis & omni fragilitate superior erat. Vbi autem peccauit, factus est seruus peccati.* Non foret autem superior, sed longe inferior omni fragilitate, cunctisque vitiis, cui propter impositam prædeterminationem fuisset absolutè impossibile vitiis actualiter resistere. 9. *Primus parens omni fragilitate superior.*

Chrysostomus tom. 1. sermon. de interdictione arboris, à medio: *Manifestum est*, inquit, *Deum Adam noluisse peccare, si voluit eum ante delictum præstruere:* 10.

præstruere: unia & Adam potuit serpentem contemnere, qui Deo noluit obedire. Potuit Adam & Deo parere, quod noluit, qui consentire diabolo maluit. Vtrumque enim in sua habuit potestate, & Deo parere, quod noluit: & diabolo non cōsentire, quod voluit.

11. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Iulian. col. 4. initio de muliere in statu innocentiæ sic loquitur: *Mulier alterius sibilis persuasa est, vt facere vellet, quæ nosti; quamuis humana mens potestatem sortita esset, quæ facienda vel non, & permissa est, voluntariis impetibus, vt dixi, ad quodlibet ire.* Non ergo fuit ad vnam partem per physicam prædeterminationem alligata.

12. Damascenus de fide lib. 4. cap. 14. prope init. de statu innocentiæ tractans, ait: *Cæterum homo rationalis & arbitrio liber factus, potestatem accepit indesinenter per propriam electionem vnire Deo, si permansisset in bono, hoc est, in creantis obedientia.* Quemadmodum & Moyses Barcepha Syrus Episcopus in commentariis de paradiso parte 3.

Moyses.

cap. 2. parùm à principio tom. 1. Biblioth. ait: *Ad hoc, data lege, certiorem reddidit Deus Adamum, & reliquos mortales ratione præditos, se arbitrij libertate ipsis donasse, dum conderet; qua freti possent, vel obseruare, vel transire legem præscriptam.*

13. Adamum impeccantia donatum fuisse tradit Elias Cretensis, relatus tomo præced. de scientia disp. 40. sect. 3. nec potest aliud intelligere, nisi liberam potestatem non peccandi. Quam etiam Ricardus Victorinus testatur frequenter, veluti de statu interioris hominis p. 1. tract. 1.

Iustinianus.

cap. 13. & 14. & 20. vsque ad 23. Iustinianus de casto connubio cap. 12. initio: *Immortalitatis*, inquit, *gloriam primus homo in innocentia statu positus si voluisset, tenere poterat, & amisit.*

14. Moguntina Synodus Prouinc. anno 1549. celebrata, docet, hominem creatum esse *non solùm corporis & animi viribus rectum, & ornatum iustitia & gratia, sed etiam in voluntate ad bona, maláque appetenda ex pari liberum.* Et Colonien. Enchirid. Christianæ institution. ad parochos titulo de Sacramento Pœnitentiæ fol. 89. §. *initio quod non semel*, ex Augustino lib. de correptione & gratia docet, quod Adamus potuerit non peccare, *gratia Creatoris sibi desuper collata, &c.*

15. Omnes denique Patres, qui tomo præcedenti de scientia disp. 40. sect. 1. libertatis indifferentiam atque dominium intelligunt sub imagine Dei, ad quam factus est homo, primariò loquuntur de Adamo in statu innocentiæ, quoniam tunc integra & illæsa perseuerabat imago Dei.

16. Idem sentiunt Scholastici omnes, nemine contradicente, quorum antiquiores referre satis erit.

S. Thomas.

D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 10. ad 3. ait: *Hominem in statu innocentiæ per gratiæ donum perseuerare potuisse faciliùs, quàm nunc perseueramus in natura lapsa, quia tunc nulla erat rebellio carnis ad spiritum.* Idem docet in eadem q. 109. art. 8. corpore & ad 3. & in 2. dist. 24. q. 1. art. 4. Vnde sic argumentare.

Maior difficultas ad impossibilitatē accedit magis.

Maior difficultas accedit magis ad impossibilitatem. Ergo facilitas maior distat magis ab impossibilitate, ac subinde est maior possibilitas: sed in statu innocentiæ maior erat facilitas perseuerandi: ergo maior possibilitas, quàm in natura lapsa. Rursus in natura lapsa perseuerandi possibilitas est tāta, vt omnes prædestinati nulla physica prædeterminatione impellantur ad materialem actionem finalis peccati, per quam foret illis impossibile actualiter perseuerare. Ergo in statu innocentiæ nulla physica prædeterminatio ad materialem actionem peccati reddidit impossibilem illius status actualem perseuerantiam.

Nullis prædeterminatur ad materialē actionem finalis peccati.

Propter eandem rationem colligitur idem ex cæteris omnibus Scholasticis. 17.

Nam Magister 2. dist. 24. cum Augustino tradit, Adamum per dona, quæ acceperat in sua creatione, potuisse non declinare ab eo, quod acceperat, & non cadere, sed stare, & resistere tentationi. & dist. 25.

Magister.

cap. 7. ait: *Hominem ante peccatum ad bonum nihil impediebat, ad malum nihil impellebat.* Ergo non impellebat physica prædeterminatio. Confirmatur, nam subdit: *Tunc voluntas sine difficultate bonum appetere poterat.* Ergo non erat physicè prædeterminata, ita vt impossibile simpliciter foret bonum actualiter appetere.

In statu innocētia voluntas sine difficultate bonum appetere poterat.

18. Easdem omnes propositiones Magistri tradūt Albert. 2. p. q. 90. memb. 2. & in 2. dist. 25. & in li. de homine apud Carthusianum infra citandum. Alexand. 2. p. q. 96. memb. 2. a. 1. præsertim ad 4. S. Bonauent. 2. dist. 24. p. 1. a. 1. q. 2. S. Antoninus 1. p. tit. 9. c. 5. initio, & §. 3. Vincent. Beluacens. in speculo morali, tom. videlicet 3. li. 1. dist. 10. dū respondet ad quæstionem octauam, & lib. 3. dist. 11. prope initium. Ricard. 2. dist. 24. a. 1. q. 1. Ægidius dist. 24. p. 1. q. 1. a. 4. Durand. dist. 24. in expositione literæ, Carthusianus in 2. dist. 24. qu. 2. prope init. & dist. 25. q. 4. Quæ omnia cæteri Scholastici in eisdem distinctionibus 34. & 35. tacendo supponunt, adeò certa esse, vt nulla indigeant disputatione.

SECTIO V.

De Angelis simul & primis parentibus probatur eadem possibilitas non peccandi.

1.

Secundum testimoniorū caput.

Exequimur secundum illud, & tertium caput, quod sub initium præcedentis sectionis proposuimus. Alterum continet testimonia, quæ simul complectuntur Angelos & primos parentes: alterum verò, quæ de solis Angelis tractant. Basilius igitur homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, inter med. & finem ita disputat:

Basilius.

Vnde iniquus est homo? Ex ipsius libera voluntate. Vnde malus diabolus? ex eadem penitus causa. Habebat enim & ipse liberam vitam, & ei similem sibi potestatem, aut Deum sequendi, aut à bono discedendi. Gabriel Angelus à Deo iugiter stetit: Satan autem Angelus ex ordine suo prorsus excidit. Et illum propria voluntas in cælo detinuit; hunc verò voluntatis libertas cælo deiecit. Poterat enim & ille à Deo deficere, & iste non excidere: sed illum insatiabilis dilectio Dei seruauit: hunc à Deo relictum esse ostendit per peccatum alienatio. Pondera indifferens dominium & potestatem, aut sequendi bonum, aut discedendi. Deinde Angelum bonum libera voluntas propria in cælo retinuit, cum posset deficere: at contra malum Angelum libertas cælo deiecit, & à Deo relictum esse ostēdit, cum tamen potuisset non excidere. Hæc omnia pugnant cum necessitate antecedente libertatem, præsertim cum idem Basilius non longe antea dixisset, libertatem esse solutam necessitate, & in sua potestate habere facultatem conseruandi vitam & bonum, vel ab illo deflectendi.

Iustinus in dialogo cū Tryphone propiùs ad med. quàm ad finē, prima parentum peccata, vt probaret, contigisse citra culpam Dei, subiungit: *Sic enim Deo visum est, tum Angelos, tum homines* 2.

libero arbitrio praditos, suique potentes facere.

3. Nemesius Episcopus Emissenus in lib. de natura hominis & animæ facultatibus cap. 41. in med. *Puto*, inquit, *illud quoque iam esse demonstratum, naturas rationis participes, ab initio optimè esse genitas: ac si vt à principio sunt condita, ita mansissent, ab omni fuissent vitio remotissima. Nunc sua voluntate & electione, in vitium incurrunt. Nam qua ita permanserunt, vt ab initio generata sunt, beatitudine perfruuntur.* Sic etiam naturam Angelicam & humanam suo fuisse *arbitrio permissam à Deo*, scribit Tatianus Assyrius Iustini sectator orat. contra Græcos col. 5.

4. Ex Latinis verò imprimis Augustinus de correptione & grat. toto cap. 10. & 11. & de dono perseuerantiæ cap. 7. docet Adamum, & Angelos qui ceciderunt, potuisse vitare peccatum, non minùs, quàm Angelos, qui perseuerauerunt in gratia. Notentur peculiariter illa verba in dicto cap. 11. *Sed quia noluit* (nimirum Adamus) *profectò eius culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset: sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.* Vnde Prosper ad 6. obiect. Vincent. *Sicut ergo*, inquit, *prauaricatoribus Angelis non Deus indidit illam, qua in veritate non stetit, voluntatem: ita neque hominibus hunc affectum*, & cætera, quæ aliàs retulimus. Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. propius ad med. quàm ad princip. *Deus*, inquit, *diligendi ac cognoscendi se, non nisi Angelis & hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrij libertatem, quæ maximè debuit intellectuali creaturæ Creatoris benignitate conferre, ita cognoscendi ac diligendi se facultatem, voluntatémque donauit, vt eam vnusquisque & habere posset, & perdere.*

Augustinus.

Prosper.

Fulgentius.

5. Anselmus in dialogo de libero arbit. c. 2. *Et per potestatem*, inquit, *peccandi, & sponte per liberum arbitrium, & non ex necessitate nostra & Angelica natura primitus peccauit.* & post pauca: *Qui hanc haberet arbitrij sui libertatem, non aliqua re cogente, non aliqua necessitate: sed sponte peccauit.* Quam libertatem primi parentis in statu innocentiæ consistere in dominio sui, & potestate indifferenti ad vtramque partem, explicat infra, dicens: *Etenim, qui sua potestatis est, vt non seruiat, quamuis potestate sua seruire possit: quamdiu non illa, qua est seruiendi, vtitur potestate, nulla res potest illi dominari, vt seruiat.*

6. Verbis denique Augustini in lib. de correptione & gratia, cap. 11. inter medium & finem, idem dogma tradit Hugo Victorin. eruditionis Theolog. summæ sententiar. tract. 3. c. 6. & 7.

7. Tertium & postremum caput restat, ea testimonia continens, quæ de solis Angelis mentionem faciunt. Antonius (vt in eius vita refert Athanasius inter princip. & med.) ita monebat: *Hoc primum debemus mentibus affigere, nihil Deum fecisse, quod malum est, neque ab eius institutione dæmonum cœpisse principia; peruersitas ista non natura, sed voluntatis est vitium. Boni enim, vtpote à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruêre de cælis.* Quod si Deus instituit physicam prædeterminationem ad materialem entitatem actus superbiæ, ex qua necessariò consequitur malitia, qua constituuntur mali dæmones; consequens est, ab institutione Dei principia dæmonum cœpisse: cuius illationis bonitas constat ex dictis disp. 9. sect. 1.

Antonius.

8. Epiphanius hæresi 66. pagin. 3. post epistolam Marcelli ait: *Diabolus non à Creatore naturaliter malus creatus est; sed sibi ipsi post tempus malum facere excogitauit.* Et infra: *Creatus est cum omnibus bene, quoniam Deus propter excellentem iustitiam, & ob maximam bonitatem omnes, & omnia vtilissima esse voluerit, & sua bona etantibus proposuerit: iuxta permixtionem verò liberi arbitrij omnibus propria voluntate vti concedat, vt quisque quod voluerit, faciat, quod ipse quidem malorum causa non sit.*

Nazianzenus 38. orat. de Christi Natiuitate versus med. de Angelis ita loquitur: *Secundi splendores creati sunt: gestit quidem animus dicere, ad malum immobiles, atque ad bonum duntaxat agitationem, ac propensionem habentes, vtpote Deum circumstantes, ac primario Dei fulgore collucentes: verum vt non omnino immobiles, sed ægre mobiles existimem, ac dicam, mihi persuadet ille ob splendorem Lucifer, qui propter superbiam caligo effectus est, & subiecti ei rebelles Angeli, qui per boni fugam, vitij architecti, eiusdémque nobis authores extiterunt.* Quam eandem sententiam de difficili mobilitate ad malum ex Gregorio recipit Pantaleo Diaconus in narratione miraculorum Archangeli Michaëlis, apud Surium die 29. Septembris, ex Metaphraste die 8. Nouembris. Vide quantum distauerint à prædeterminatione, physicè necessitante ad malum, qui potiùs agitatione tam vehementi mouebantur ad bonum, vt prope immobiles viderentur ad malum, & verè fuerint ægrè ac difficulter mobiles ad malũ. 9.

Difficilis Angelorum mobilitas ad malum.

10. Damascenus de hac re frequentiùs & copiosiùs disserit, vt lib. 2. de fide cap. 3. & in cap. 4. initio: *Ex his Angelicis*, inquit, *virtutibus ea, quæ præerat terrestri ordini non natura mala facta est: sed bona existens, & à bono facta, & nullo pacto in se ipsa à conditore malitiæ vestigium tenens, non ferens illuminationem, & honorem, quem ipsi conditor indulserat, libera voluntatis potestate demutata est, &c.* Quod si à conditore accepit physicam prædeterminationem ad materialem entitatem actus, cui necessariò & indissolubiliter coniuncta est malitia; consequens est, vt à conditore teneat non solùm vestigium malitiæ, sed ipsam adæquatam originem malitiæ.

11. In eodem rursus testimonio pondera, mutationis principium, fuisse liberam voluntatis potestatem, de qua etiam paulò inferiùs addit: *Lumen igitur ipsa creata ab Opifice, & bona facta (nam vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona) libera voluntatis potestate tenebræ facta est.* Et post pauca: *Mali facti sunt electione, ex bono voluntariè in malum declinantes.* Eandem sententiam aliis verbis tradit in lib. 4. fidei Orthodoxæ cap. 21. fine. Quemadmodum & in dialogo contra Manichæos vno folio ante med. *Libera*, inquit, *voluntate diabolus mutatus est*, nimirum, à bonitate, quam à Deo acceperat, ad malitiam, cuius ipse author fuit. Quod explicat sequenti contextu. Eandémque sententiam repetit postea inter med. & finem dialogi ab illis verbis: *Deus eum bonum fecit: verùm ipse voluntariè mutatus est, ac bonum abiecit.* Et post pauca reddit rationem, ob quam id potuit facere, *quia sui iuris erat, absque vi, & natura necessitate.*

12. Nemesius Episcopus Emissenus de natura hominis lib. vnico cap. 1. vltra med. *Angeli*, ait, *cum nullam habeant causam necessariam, quæ ad peccandũ impellat, sed natura omni affectione corporis & inopia, & voluptate vacent, meritò per pœnitentiã*

ad veniam aspirare non possunt. Quibus Origenem annumera homil. 1. in Ezechielem longè ante med. vbi notat, libero arbitrio cecidisse Luciferum, nec Deum illius fecisse mortem, sed tantùm libertatem ad vtrumque permisisse.

13. Sed Latinos etiam audiamus. Augustinus lib. 1. contra aduersarios Legis & Prophetarum de *Augustinus.* Angelica creatura docet, *neque istā ita esse factam, vt aliqua necessitate deserere cogeretur Deum, & quia voluntate deseruit, nihil ex hoc diminutum est sapientissimis dispensationibus Dei.*

14. Leo primus epist. 93. ad Turibium Asturicensem cap. 6. ita decernit: *Deus, qui vniuersitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Vnde & diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret. Sed quia naturali excellentia male vsus est, & in veritate non stetit, non in contrariam transiit substantiam, sed à summo bono, cui debuit adhærere,* 15. *desciuit.*

Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem cap. 10. ex professo probat, quod Deus non fecerit diabolum, sed Angelum, qui libertatis arbitrio, *Ezechiel. 28.* se fecit diabolum. Probat autem ex 28. cap. Ezech. vsque ad illa verba: *Perfectus in viis tuis à die conditionis tua, donec inuenta est iniquitas in te.* Vbi Tertullianus legit: *Donec inuenta sunt læsura tua.* & subdit: *Exculitus omni gloria Angelica, & apud Deum constitutus, quàm bonus apud bonum: postea verò à semetipso translatus in malum, ex quo, inquit, apparuerunt læsura tua, illi eas retans.*

16. Anselmus de casu Diaboli cap. 27. (quod est penultimum) prope finem ita disserit: *Cur malus Angelus voluit, quod non debuit? Nulla causa præcessit hanc voluntatem, nisi quod velle potuit.* *Sic habet.* *Nam ideo voluit, quia potuit, quia similiter potuit bonus Angelus velle, neque tamen voluit. Nam nullus vult, quod velle potest, ideo, quia potest sine alia causa, quamuis nunquam velit, si non potest. Cur ergo voluit? Non nisi quia voluit. Nam hæc voluntas nullam aliam habuit causam, qua impelleretur aliquatenus, aut traheretur; sed ipse sibi efficiens causa fuit, si dici potest, effectus.*

17. *Malitia priuatio est, & nihil.* Obserua primò in præcedenti parte huius capitis egisse Anselmum, de malitia, quam docuit esse priuationem, & nihil; at verò præsentibus verbis agere de materiali actione mala, vt ex contextu constat. Secundò pondera illas causales: *Voluit, quia voluit*, & illa duo verba: *Impelleretur aliquatenus, aut traheretur.* Et conclusionē, videlicet: *Ipse efficiens sibi fuit causa.* Vnde constat, causam huius volitionis, quæ ad malum determinata est, non esse Deum, neque aliam causam, præter voluntatem liberam. Tertiò pondera, quàm longè absit à necessitate illationis Anselmus, cùm dicat, bonum Angelum similiter potuisse velle peccare. Quod non intelligit de potestate naturali, præciso Dei influxu, & motione: hoc enim nullius roboris erat, vt probaret, Angelum non habuisse aliam causam impellentem vllo modo ad peccatum, sed peccasse, quia voluit. *Contraria sententia solutionem impugnat Anselmus.* Quartò pondera solutionem argumenti contrariæ sententiæ. Dicunt enim eius Authores, necessarium esse dare aliquod principium, quo voluntas constituatur in actu primo determinata causa huius actionis. *Voluntas in genere determinantis ad malum, primum principium.* Anselmus autem ait, esse debere causam, quæ à nullo impellatur, sed ideo seipsam determinet, quia potest & vult, & ideo vult, quia vult, hoc est, non est vlterior causa quærenda, quia in genere deter-

minantis ad malum, hæc est prima causa, & 18. primum principium.

Bernardus in tract. de grat. & lib. arbitr. col. 3. fine: *Diabolus*, inquit, *æquè liberè in malum ruit, & persistit suo vtique voluntario nutu, non alieno impulsu.* Vbi notandum æqualitatem *Æqualitas libertatis in Diabolo exponitur.* libertatis, quæ hîc asseritur à Bernardo, non esse in eo, quod cessare à peccato, postquam semel peccauit, sit dæmoni possibile perinde, atque à principio cauere peccatum: sed æqualitas in eo solummodò est, quod sicut initio peccauit nullo alieno impulsu, sed proprio & voluntario nutu: ita etiam nunc pertinaciter hæret nullo alieno impulsu, sed proprio & voluntario nutu. Deus ergo non impulit, neque impellit modò ad materialem actionem peccati per physicam prædeterminationem: aliàs alienus impulsus necessitaret, vt non solùm in actione, sed etiam in eius inseparabili malitia 19. hæreret perpetuò.

Petrus Abbas Cellensis lib. 1. mysticæ expositionis Mosaici tabernaculi longè post med. ait: *Productiles facti sunt Cherubim; non quia volentes auerti, vel conuerti, creati sunt: sed quia habiles ad* 20. *volendum hoc, vel illud.*

Magister 2. dist. 5. prope init. Angelorū libertatē, sic exponit: *Conuersio iustos fecit, & auersio iniustos. Vnaq; fuit voluntatis, & volūtas vtriusq; libertatis.* *Liberum arbitriū quid.* *Habebāt enim omnes liberū arbitriū, quod est libera potestas rationalis voluntatis. Poterant enim voluntate eligere quodlibet, & ratione iudicare, id est, discernere, in quibus constat liberum arbitrium. Neque creati sunt volentes auerti, vel conuerti, sed habiles ad volendum hoc, vel illud.* Vide indifferentiam voluntatis ad vtramque volitionem, quam postea explicat ita esse intelligendam, vt *creatura rationalis cadere possit per se, quamuis proficere non possit, sine gratia adiuuante*: vt supra disp. 36. sect. 4. dicebamus. Vnde in cap. penultimo eiusdem distinct. infert: *Apertè ergo peccantium culpa in hoc deprehendi potest, quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant: per id tamen, quod eis collatum erat in creatione, poterant non cadere, id est, stare.*

Idem probatur ex D. Thoma, qui 1. p. q. 59. 21. art. 3. ad 2. ait: *Voluntatem Angeli non esse determinatam respectu eorum, quæ infra ipsum sunt: quamuis eius intellectus sit ad omnem veritatem determinatus.* *Angeli intellectus ad omnem veritatem determinatus.* Et ex corpore articuli & solutione ad 1. constat hanc indeterminationem determinari ab ipsa voluntate, dum liberè eligit. Quod idem Caietanus ibi defendit.

Alexander 2. p. q. 19. memb. 2. præsertim ad 22. 2. & ad 4. omnimodam & æquabilem indifferentiam fuisse dicit in Angelis, vt peccarent, vel non peccarent. His consequentia scribit in eadem p. 2. q. 110. memb. 8. præsertim ad 3. & 4. argum. ostendens, Deum non fuisse causam, vt mali Angeli non acciperent perseuerantiam: sed quoniam illi noluerunt accipere. Cæteri verò Scholastici, vt S. Bonauent. Ægidius, Ricardus, Durandus, Scotus, Carthusianus, & alij, [illegible]cendo probant, supradictas assertiones Magistri.

* * *

SECTIO VI.

Necessitas, ex libertate procedens, eandem veritatem confirmat.

1. *Obiectio.* *Nonnulla peccata dicuntur à Patribus ex necessitate procedere.*

OBiicere posset aliquis, esse nonnulla peccata, quæ dicuntur à Patribus ex necessitate procedere. Vnde videtur inferri, necessitatem operandi non repugnare peccatorum quidditati; ac subinde non esse sufficientem rationem, vt physica prædeterminatio refutetur, quoniam propter necessitatem, quam inducit, repugnet quidditati peccatorum.

2. Antecedens probatur, nam & Damascenus lib. 2. Parallelorum cap. 28. in principio, peccata quædam esse inuoluntaria colligit ex cap. 21. Exodi de illo, qui non insidiatus percusserit. Isidorus autem lib. 2. sentent. de summo bono cap. 22. initio, quædam, notat, committi ex necessitate peccata, quod idem prior docuerat Basilius orat. 3. de ieiunio, & homil. 12. in principium

Basilius. Prouerb. prope med. homiliæ: *Peccatorum*, inquit, *alia inuoluntaria sunt, aliqua verò ex mente praua promimus. Cõstituamus fornicatrices duas, vnam quidẽ lenonis impia, corpus vi coacta inquinabit: alteram verò sponte per voluntatem & libidinem se voluptati tradit. Item è duobus alter peccauit, quod ab initio ab iniquis parentibus malè fuerit educatus, &c.*

3. *Augustinus.* Imo & Augustinus: *Sunt*, inquit, *necessitate facta improbanda, vbi vult homo rectè facere, & non potest. Nam vnde sunt illæ voces: Non enim, quod volo, facio bonum; sed, quod odi malum, hoc ago? Atque alia istic in hanc sententiam commemoratis testimoniis diuinorum eloquiorum.* Hæc Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. quæ postea repetit lib. de natura & gratia cap. 67. prope med. & confirmat 1. Retract. cap. 9. inter med. & finem. Multi subinde Patres, infra citandi, notant, ex consuetudine praua necessitatem oriri peccandi.

4. *Soluitur & pro vera sententia argumentum adducitur. Necessitas ex qua peccata procedunt, qualis.* Nihilominus præcedens obiectio dissoluitur, simúlque nouum argumentum construitur pro vera sententia, quoniam necessitas ex qua peccata procedunt, aut non est necessitas simpliciter, sed tantùm secũdùm quid; aut si est simpliciter necessitas, non est antecedens, sed necessitas consequens liberam voluntatem; aut habet vtramq; necessitatis imperfectionem, videlicet, vt non solùm sit secundùm quid necessitas, sed etiam cõsequatur liberam voluntatem. Quod frequentius contingit in peccatis.

5. *Necessitas simpliciter duplex.* Ea rursus, quæ simpliciter necessitas est, contingere potest dupliciter. Primò, si quæ in præsenti tempore committuntur peccata, necessariò sequantur ex præterita causa, quam vitare, iam est impossibile. Et huic peccatorum generi nulla inest peculiaris libertas & imputabilitas in præsenti tempore. Sed tota illorũ imputabilitas per denominationem extrinsecam descendit à possibilitate euitandi eorum causam, quæ præcessit in tempore præterito. Alia verò peccata ita sortiuntur libertatem ex causa, vt in præsenti tempore causam euitare sit absolutè possibile, ac proinde etiam in præsenti tempore eorum existat libertas & imputabilitas.

6. *Mendacium metu mortis extortum liberum, & imputabile.* Horum exemplum proponit Anselmus in dialogo de libero arbitrio cap. 5. vbi defendit, liberum & imputabile mendaciũ esse, quamuis extorqueatur metu mortis, dicens: *Quamuis enim necesse sit illum aut occidi, aut mentiri, non tamen necesse est, illum occidi, quia potest non occidi, si mentitur; nec necesse est, illum mentiri, quia potest non mentiri, si occiditur. Neutrum enim est, determinatè in necessitate, quia vtrumlibet est in voluntate, vel potestate.* Eandem sententiam repetit cap. 9.

Non dissimile exemplum traditur à Bernardo tract. de gratia & libero arbitrio in medio, vbi ex professo disputat quæstionem, quomodò imputentur hominibus peccata, si non possunt non peccare sine gratia. Respondet autem propterea imputari, quia impossibilitas vitandi peccatum, & necessitas peccandi proueniunt ex inordinato amore proprio, quem liberè possumus deponere per gratiam. Id quod explicat exemplo Petri negare compulsi per metum, cuius necessitatem afferebat inordinatus amor vitæ præsentis. Obscurior paulò est ille discursus Bernardi, sed hæc sine dubio est illius mens. In hoc genere sunt inuoluntaria illa peccata, quæ Damascenus supra citatus commemorat. Quoniam qui non est insidiatus, vt occideret; potuit diligentiam & cautelam adhibere, ne occideret; ac proinde sicut potuit euitare negligentiam, ita etiam & homicidium, ex illo sequutum. 7.

Ea tamen, quæ secũdùm quid necessitas est, inter peccata & eorũ causas intercedit frequentior, quàm necessitas simpliciter: ac subinde non solùm tales causas euitare fuit aliquando possibile, sed etiam existentibus causis, possibile fuit adhuc euitare peccata. Cuius possibilitatis clarior & præstantior ratio est, quia licet sine diuina gratia multa peccata vitare sit impossibile, ac proinde necessarium sit illa committere: nihilominus quilibet potest oblatum sibi fauorem accipere, quem nisi Deus offerret, nõ posset ad culpam imputari peccatum. Vt non solùm Bernardus nuper citatus, sed frequentiùs Augustinus & alij Patres in hac & sequenti sect. citandi. Huiusmodi necessitas est, quæ prouenit ex peccandi consuetudine, & quæ ex vi & coactione alterius hominis, de qua Basilius citatus in num. 2. & illa temporalis necessitas, id est inopia, quam nõnulli pertimescentes peccant; de qua loquitur Isidorus dicto lib. 2. sentent. cap. 22. August. denique seipsum explicabit in principio sect. sequentis. 8. *Necessitas secũdùm quid inter peccata frequentior.* *Sine diuina gratia multa peccata vitare impossibile.*

Ex his omnibus colligere licet argumentum à maiori ad minus. Si enim ea peccata, quæ dicuntur ex necessitate procedere, non alia ratione imputari possunt, nisi quoniam actualiter euitari fuit absolutè possibile; siue illorum causam euitando, siue manente causa euitando ipsa peccata: clariori iure fuerit absolutè possibile cætera peccata vitare, ac proinde longè aberit physica prædeterminatio ad illorum materiales actiones. 9. *Argumento à minori ad maius excluditur prædeterminatio.*

Confirmatur primò, quoniam physica prædeterminatio efficeret, vt peccatorum, procedẽtium à necessitate, nullum esset discrimen à cæteris peccatis, nam omnia ex antecedente necessitate physicæ prædeterminationis sequerentur. Cuius illationis exemplum esse possunt peccata ex consuetudine procedentia, quæ actualiter committi, erit absolutè impossibile, si ad eorum materiales actiones physicam Deus subtrahit prædeterminationem: eandem verò, si Deus imponat, etiam peccata, quæ non procedunt ex consuetudine, neque ex alia necessitatis causa præter prædeterminationem, necessarium erit actualiter cõmitti. At Patres discrimen agnoscunt inter prædicta peccata, vt in principio retulimus, & in sect. 7. & 8. referemus ex Patribus & Scholasticis. 10. *Peccata ex necessitate procedentia à cæteris nõ discriminarentur.*

Nunc verò sacrarum literarum testimoniis erit agendum. Et imprimis peccãdi necessitatem secundùm 11. *Peccandi necessitatem se-*

modò quid prouenire ex causa, quæ facilius vitari potuit, probatur.

secundùm quid, quæ absolutè vitari potest, sed difficillimè prouenire ex causa, quæ sine huiusmodi necessitate, sed magna facilitate potuit euitari, colligitur ex verbis Hierem. cap. 5. post med. *Si dixeris: Quare fecit Dominus Deus noster hæc omnia? Dices ad eos: Sicut dereliquistis me, &* *Hierem. 5.* *seruistis Deo alieno in terra vestra, sic seruietis alienis in terra non vestra.* Iusta videlicet punitio, vt quibus concessum erat dominium, libera potestas & facilitas idololatriam euitandi; & tamen ea facultate abusi sunt, propria sponte ad idololatriam prolapsi, tradantur tyrannis idololatris, qui metu diræ mortis & suppliciorum eos ad idololatriam compellant: vt in transmigratione Babylonica contigit Danielis 3. Idem igitur ratione pari cæteris in peccatis solet contin- *Theodoret.* gere. Consonat Theodoretus tom. 2. ad prædicta verba Hieremiæ, dicens: *Iusta iudicij sententia. Quia meum, inquit, repudiastis regnum, ego vos aliis tradam dominis.*

12. *Hierem. 16.* Probatur 2. Hierem. 16. vbi proposita eadem quæstione, quam nuper ex cap. 5. retulimus, respondet Dominus: *Quia abierunt post Deos alienos, & seruierunt eis.* & rursus: *Sed & vos peius operati estis, quam Patres vestri.* Cuius peccati pœnam subiicit: *Et eiiciam vos de terra hac in terram, quam ignoratis vos & Patres vestri: & seruietis ibi diis alienis die ac nocte: qui non dabunt vobis re-* *Hieronym.* *quiem.* Vbi Hieronymus: *Quod autem intulit die ac nocte, perpetuam peccantium ostendit in scelere perseuerantiam: dum & in diebus flagitiis, & in noctibus libidini seruiunt: qui non dabunt, inquit, vobis requiem. Haud dubium quin falsos Deos significet, de quibus dixit: Et seruietis ibi diis alienis. Quidquid ergo peccamus, quidquid die ac nocte facimus: & malorum operum perpetramus: imperium est dæmonum, qui nunquam nobis dant requiem, sed semper impellunt delictis augere delicta: & cumulum facere peccatorum.* Dorotheus doctrina 13. inter princip. & med. *Causas, inquit, cùm diligimus, atque operamur, impossibile est non captiuari nos à vitiosis cogitationibus, quæ postmodum nos cogunt, etiam nolentes, operari vitia, ex quo volentes illis dedimus manus.* Quod fusè probat exemplo Babylonicæ captiuitatis, quam nuper notauimus. Vnde infert: *Cùm igitur quis sese dediderit libidini corporis, cogitur nolens etiam trahi in Assyrios ad seruiendum Nabuchodonosor.* & infra: *Quod si pugnam subterfugerit, & laborem, reclinaueritque seipsum in corporeas voluptates: tunc vi trahitur inuitus & nolens ad terram Assyriorum, & seruituti eorũ subiicitur.*

13. Tertiò proinde, non eam solummodò seruitutem, quæ formaliter constituitur per actum peccati, & reatum inde contractum, sed etiam illam priuationem libertatis, per tyrannicam vlterios peccandi necessitatem, quæ per præcedentia peccata contrahitur, intelligere debemus *Ioannis 8.* à Christo Domino significatam, Ioannis 8. *Qui* *2. Petri 2.* *facit peccatum, seruus est peccati.* & 2. Petri 2. versus finem: *A quo enim quis superatus est, huius* *Roman. 6.* *& seruus est.* Quod clariùs exprimitur Roman. 6. illis præsertim verbis: *Nescitis, quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?*

14. Quartò, vt hæc seruitus significaretur non per naturalem ortum, neque per coactionem belli, sed per liberam electionem esse contracta, de spontanea venditione, qua liberè seipsos in seruos tradiderint homines, mentio fit non semel in sacris litteris, quemadmodum Isaiæ 50. *Isaiæ 50.* prope init. *Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis.* Vbi Hieronymus: *Quod autem peccatis suis vnusquisque venundatur, dum proprio arbitrio derelicti* *Hieronym.* *nostra voluntate, vel ad bonum, vel ad malum ducimur, & Paulus Apostolus docet: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.* Quæ Apostoli verba exponens Theod. confert cum verbis *Theodoret.* Isaiæ, & infert: *Transfugi ad peccatum, & me illi venundedi.* Quod idem S. Thomas adnotauit in eius loci commentario.

Quintò, propterea ex iis aliisque verbis Rom. 15. 7. colligunt communiter Patres, prædictam seruitutis necessitatem ex præcedenti culpa prouenire; & illa non obstante, peccatum posse vitari. Basilius in regulis breuioribus q. 16. *Illud, inquit, conari & non posse, simul & negligentiam nostram, qua alio tempore vsi sumus, manifestè arguit (neque enim fieri potest, vt homo, cùm ad aliquid aggressus sit, repentè illud sine commentatione, & maiore quadam, & assidua exercitatione obtineat:) simul etiam indicium est, animum esse in dominatu aliorum vitiorum, ab iisque nequaquam permitti, vt ad ea, quæ vellet, liber sit. Quod his verbis, vidisse se Apostolus declarauit: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccatum. Non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio. Et item: Nunc autem non iam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.*

Prædictã seruitutis necessitatẽ ex culpa prouenire asserunt Patres.

Basilius.

Rursus per diuinam gratiam adhuc esse possi- 16. bile huius seruitutis iugum excutere, atque ad eum finem per diuinam prouidentiam permitti, notat, continuò subiiciens: *Quippe cùm Deus hoc etiam nobis ad vtilitatem nostram euenire permiserit, quo videlicet, si fieri possit, per ea, quæ animus inuitus patiatur, in cognitionem veniat eius, in cuius potestate sit; & vbi ad seipsum redierit, cognoueritque, quibus in rebus præter voluntatem suam seruiat peccato, resipiscat ex laqueo diaboli, paratam inueniens misericordiam Dei, ad eos adiuuandos, qui verò pœnitentes sunt.*

Iugum seruitutis excutere per diuinã gratiam possibile.

Quam potestatem ex ipsis Apostoli verbis, 17. *Non enim, quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi* *Roman. 7.* *malum, illud facio,* colligit Chrysostomus Rom. *Chrysostom.* 7. serm. 13. col. 2. dicens: *Illud quod apposuit, non volo, non necessitatem aliquam exprimit, sed quod ea, quæ fiebant, non laudauerit. Alioqui, nisi hoc, quod dico, explicare vellet, qua ratione posteaquam dixisset, non quod volo, hoc facio, non statim subnexuit, sed facere necessitate impellor, & violenter cogor, hoc facio? Nunc autem istud non dixit, sed pro eo posuit: Quod odi, hoc facio, vt discas, quod neque in eo quod dixit, non volo, hominis potestatem sustulerit.* Eiusdem sententiæ sunt, quæ notat Theodoretus ibi.

Sextò, insignior est, ad prædictum dogma pro- 18. bandum, commentarios ad Exod. cap. 14. qui notatur Sapient. 19. sub init. *Et quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitiuos persequebantur. Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas. Et horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, vt quæ deerant tormentis, repleret punitio.* Ægyptiorum effrænatus impetus, ad Dei populum persequendum etiam inter vndas maris, appellatur necessitas, quoniam ab illo vix, atque difficillimè continere seipsos poterant. Hæc autem necessitas appellatur *digna*, quia propter liberiores alias culpas permittebatur in pœnam, Deo subtrahente abundantiorem gratiam, cui priùs liberè, & absq; tali necessitate, seu difficul-

Ægyptiorum impetus ad persequendum populum, cur appellatur necessitas.

tate restiterant. Et ob eandem rationem puniendi Deus illis non vehementer suggerebat memoriam plagarum recentium, sed permittebat, earum recordationem, & inspirationes liberè ab illis, fortitérque retrudi, vt quæ deerant tormentis, repleret punitio.

19. Idcirco S. Bonauentura in comment. eiusdem loci, vt illius euitandi peccati possibilitatem defendat, obiicit. *Sed contrà, quia poterant pœnitere, & sic pœnam illam vitare, dicendum, Poterant, sed nolebant; vnde necessitas illa erat consequens voluntatem, non antecedens, vel non poterant completè per se, neque petere volebant Dei auxilium.* Ita respondet Bonauentura.

SECTIO VII.

Cætera testimonia Patrum de possibilitate vitandi, quæ dicuntur ex necessitate peccata.

1. AVgustinus lib. de natura & grat. cap. 66. ait: *Quod autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque vt eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: De necessitatibus meis educ me: quia & in huiusmodi oratione certamen est aduersus tentatorem, de ipsa contra nos necessitate pugnantem: ac per hoc opitulante gratia per Iesum Christum Dominum nostrum, & mala necessitas remouebitur, & libertas plena tribuetur.* Statim sequenti capite ait: *Quis peccat in eo, quod caueri nullo modo potest? peccatur autem, caueri igitur potest.* Agit ergo Augustinus de necessitate secundùm quid, & propterea dicit: *Quædam peccandi necessitas*, quæ videlicet contraria est *plenæ libertati*, de qua in fine dicti testimonij.

2. Idem lib. 3. de libero arbitr. cap. 18. ait: *Neque mirandum, quod vel ignorando non habeat liberum arbitrium ad eligendum quid rectè faciat, vel resistente carnali consuetudine, videat, quid rectè faciendum sit, & velit, neque possit implere. Illa est enim peccati pœna iustissima, vt amittat vnusquisque quo bene vti noluit, cum sine vlla posset difficultate, si vellet. Id est autem, vt qui sciens rectè non facit, amittat scire, quod rectum sit: & qui rectè facere, cum posset, noluit, amittat posse cum velit. Nam sunt vera omni peccanti animæ duo ista pœnalia, ignorantia & difficultas.* Ad eandem sententiam pertinet totum illud caput 18. & sequens 19. ex lib. 3. de libero arbitrio, & pars cap. 9. ex lib. 1. retract. Quorum prima verba repetuntur in lib. de natura & gratia cap. 67.

3. Rursus de peccatorum meritis & remissione lib. 2. cap. 19. sub init. ait: *Præcedit ergo in voluntate hominis appetitus quidem propriæ potestatis, vt fiat inobediens per superbiam. Hic autem appetitus, etiamsi non esset, nihil molestum esset, & cum hoc vellet homo, sine difficultate noluisset. Sequutum est autem ex debita iusta pœna tale vitium, vt iam molestum esset obedire iustitiæ.* Sic habet textus.

4. Ad hæc in libro de Perfectione iustitiæ, ratiocinat. 9. & 12. fusiùs explicat, quomodo ex peccato Adami, per libertatem admisso, secuta sit in hominibus peccandi necessitas, à qua non possimus, nisi per Iesu Christi gratiam liberari. Et ratiocinatione 13. *Ideò esse culpam hominis*, ait, *quod non est sine peccato: quia sola hominis voluntate factum est, vt ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non possit.* Præterea ratiocinatione 15. *Peccatum est*, inquit, *cum vel non est charitas, quæ esse debet, vel minor est, quàm debet, siue hoc voluntate vitari possit, siue non possit: quia si potest præsens voluntas hoc facit; si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit; & tamen vitari potest, non quando voluntas superba laudatur, sed quando humilis adiuuatur.*

Ex peccato Adami orta in hominibus peccandi necessitas.

5. Idem Augustinus de sermone Domini in monte lib. 1. capite 23. *Consuetudinem*, inquit, *vincere difficillimum est, & tamen hanc ipsam consuetudinem, si se quisque non deserat, & Christianam malitiam non reformidet, illo duce atque adiutore superabit.*

6. Totam superiorem doctrinam nunquam reuocauit Augustinus, sed potiùs confirmauit libro 1. retractationum cap. 15. & in præcedenti cap. 13. circa med. dum explicat, quod dixerat in libro de vera religione cap. 18. *Quamuis*, inquit, *& illa, quæ immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt sine voluntate committi.* Et post pauca: *Et ille qui concupiscente aduersus spiritum carne, non ea, quæ vult, facit, concupiscit quidem nolens, & in eo non facit quod vult; sed si vincitur; concupiscentiæ consentit volens, & in eo non facit, nisi quod vult, liber, scilicet, iustitiæ, seruúsque peccati.*

7. Chrysostomus in Genes. cap. 4. homil. 19. initio: *Quemadmodum*, inquit, *incurabilia vulnera, neque austeris medicamentis cedunt: ita & anima semel captiua, si se peccato cuipiam obnoxiam fecerit, & considerare noluerit, quæ sibi sunt vtilia: etiam si quis innumera illi inculcet, nihil proficiet; sed quasi mortuæ essent aures, nullam ex admonitione suscipit vtilitatem: non quia non potest, sed quia non vult. Non enim sicut in corporalibus vulneribus videri solet, ita & in voluntate. Nam in corporalibus naturæ affectiones sæpe immobiles sunt; in voluntate autem non ita res se habet: sæpe enim si voluerit, etiam qui malus est mutatur, & fit bonus, &c.*

8. Nazianzenus in Apologetico, seu oratione 1. multò propius ad finem quàm ad medium. *Nondum*, inquit, *de interno bello, atque in nobis ipsis, & in affectibus sito, verba facio, quo nocte ac die partim occultè, partim apertè ab humilitatis corpore diuexamur, & ab ea, quæ nos per sensus, atque alia huius vitæ oblectamenta sursum, deorsúmque versat, iactatque, atque à luto fæcis, cui infixi sumus, & à peccati lege, spiritus legi repugnante.* Perpende bellum, quadam ex parte inuoluntarium: alia verò ex parte in nobis situm, hoc est, in nostra libertate, quoniam potest quisquam per Dei gratiam adiuncto libero studio, se ipsum domare, vt sequenti contextu tradit obscurè Nazianzenus, & apertè declarat Helias Cretensis in commentario.

9. Idem verò Nazianzenus oratione prima in Iulian. (quæ secundùm recentiores editiones est tertia, & incipit: *Audite hæc, omnes gentes.*) propinquiùs ad medium, quàm ad principium. *Iam*, inquit, *ob ea, quæ perpetrauerat necessitatem sibi in omne flagitium ruendi impositam esse, perspiciebat.* videlicet, Iulianus. Cyrillus Alexandrinus libro de adoratione in spiritu col. 7. *Vbi Deus*, inquit, *manum quasi contrahit, & auxilium suum suppeditare nobis cessat, necessarium quodammodo est, nos etiam in mala inuoluntaria incidere*

Cyrillus

incidere. Deinceps verò Prophetarum vaticiniis & sacris historiis, rationibúsque confirmat, vitiorum tyrannidem, seruitutem, atque necessitatem incurrendi causam esse; voluptatibus atque propriis voluntatibus liberè seruiisse. *Semper enim voluntatē mundana diligentem comitatur necessitas seruitutis inuoluntaria, & vt mancipiis connumeremur*: vt loquitur longè inferiùs prope medium eiusdem libri, vbi probat, nihilominus per Iesu Christi gratiam, resistendo fugiendóque voluptates, posse nos liberare ab ea necessitate, atque tyrannica seruitute.

10. Marcus Eremita lib. 2. de Baptismo col. 2. ita ratiocinatur: *Aut demonstra mihi baptizatos exequi non posse mandata libertatis, & ea de causa baptismum non esse perfectum: aut si demonstremus eos accepisse talem facultatem, confiteantur liberari quidem gratia Christi; at seipsos tradidisse vitiorum seruituti, eo quod non impleant omnia mandata: ideóque rursum mancipatos esse.* Et post pauca: *Sunt aduersus affectiones pollos facultate, scito, te non vi, & authoritate regi, sed à fonte voluntatis.* & infrà: *Cum habeamus facultatem inclinandi quò libuerit, siue ad bonum, siue ad malum,* &c.

11. Gregor. homil. 31. in Euangel. post med. ait: *Visitata culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur enim, & labitur, quia vbi diu sponte stetit, ibi etiam cum noluerit, coacta cadit.*

12. Iob 20. Et libro 15. Moral. cap. 9. ad illa verba Iob 20. *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua vipera. Vipera*, inquit, *eò quòd vi pariat, nominatur. Vipera itaque sic nascitur, vt violenter exeat, & cum matris sua extinctione producatur.* (De qua naturali historia quo sensu vera sit, aut falsa, videri potest Aristoteles libro quinto de historia animalium cap. 39. Plinius libro decimo, capite 62. Albertus Magnus lib. 25.) Subdit igitur Gregorius: *Quid ergo per aspides paruas, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parua prius persuasione surrepunt? Quid verò per linguam vipera, nisi violenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodum verò etiam violenter trahit. Caput itaque aspidum sugit, quia initium suggestionis occulta parumm prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua vipera: quia postmodum capta mens veneno violenta tentationis necatur.*

13. Isidorus libro secundo sentent. cap. 23. prope initium ait: *Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Sicque his vinculis homo implicatus, quadam catena vitiorum tenetur adstrictus, ita vt ab ea euelli nequaquam valeat, nisi diuina gratia manum iacentis apprehendat*, nimirum, potentiori præueniente gratia, vim & imperum imprimendo. Vnde paulò inferiùs addit: *Interdum etiam Deus tales liberat, dum eorum desperationem, ad conuersionem libertatis commutat.* Id est, vt liberè conuertantur soluti vinculis illius necessitatis. Plura in eandem sententiam scribit in eodem capite. In eodem rursus libro secundo capite 32. post medium. *Nonnunquam*, inquit, *hominem sua vitia persequuntur, quia nimirum, qui prius volendo ea fecit sibi socia, postea sentit etiam nolens stimulosa.*

Consuetudo necessitatem parit.

14. Bernardus sermone 81. in Cant. à medio. *Nescio*, inquit, *quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem faciat, vt necessitas, cum voluntaria sit, excusare non valeat voluntatem, neque voluntas, cum sit illecta, excludere necessitatem.* & infrà: *Ita anima miro quodam modo, ac malè libera necessitate, & ancilla teneatur, & libera: ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem: &, quod magis mirum, magisque miserum est, eo rea, quo libera, eóque ancilla, quo rea, ac per hoc eo ancilla, quo libera.* Quam sententiam pluribus eleganter confirmat, tam in illo sermone, quàm in sequenti 82. post medium. Ex præcedenti autem contextu eiusdem sermonis 81. constat, hæc omnia intelligi ex suppositione, quod absolutè possit voluntas vitare peccatum. Præsertim notanda sunt illa verba: *Malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quàm qui potuit facere bona, & non fecit.* Scilicet, vrgente obligatione faciendi bona.

Peculiariter verò de consuetudine in libro de interiori domo capite 39. *Cogitatio*, inquit, *praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem.* 15.

Idem docent alij Patres.

Arnobius in Psalmos, illud Psalm. 106. *Quia contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit.* sic interpretatur: *Porta ærea sunt consuetudines vitiosæ, qua sic claudunt nos, vt propemodum etiam arbitrium nostra voluntatis includant. Nam qui consueuimus iurare, iurare iam nolumus, sed quasi porta clausa huius consuetudinis, volentem egredi non sinit.* & post pauca: *At vbi clamauerimus ad Christum, confringet portas æreas, &c.* Nota primò, non dixisse simpliciter, aut totaliter includi arbitrium nostræ voluntatis, sed *propemodum*. Deinde in potestate nostra esse aperire ad Christum D. clamando. 16.

Hugo Victorinus tomo tertio de Sacramentis libro primo, parte 7. à cap. 20. vsque ad 23. fusè ostendit, necessitatem concupiscendi non imputari, nisi quatenus ex culpa venit, & quatenus appetitum non cohibemus, quando possumus. 17.

S. Thomas de malo quæstione 6. art. vnico, argumento vltimo sic obiicit: *Augustinus dicit in 8. Confessionum, quod dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Ergo videtur, quod saltem in iis, qui sunt assueti aliquid facere, voluntas ex necessitate moueatur.* Et respondet sanctus Thomas: *Consuetudo facit necessitatem, non simpliciter, sed in repentinis præcipuè. Nam ex deliberatione quantumcumque consuetus potest contra consuetudinem agere.* 18.

Consuetudo non simpliciter necessitatem facit, sed in repentinis.

Prædictam qualemcumque peccandi necessitatem non contrahi sine præcedenti libera culpa, & adhuc possibile esse vitare consensum in tentationes, quia *Deus faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis sustinere*, notat sanctus Bonauentura, partim in pharetra diuini amoris lib. 3. capite 12. plenius tamen in 2. sentent. dist. 28. articulo 1. quæst. 2. ad vltimum argumentum. S. Thomas 3. lib. contra Gentes, capite 160. fine, & ferè omnes scholastici cum Magistro in variis distinct. videlicet in 2. dist. 36. cap. *Quod autem.* & dist. 37. 38. & 39. 19

Peccandi prædicta necessitas non contrahitur sine culpa

SECTIO

SECTIO VIII.

In multiplici causarum genere, necessitatem afferentium, veritas eadem confirmatur.

1. *Prima ratio.*

DVæ sunt, quæ restant rationes. Prima, quoniam communis omnium Theologorum sententia, de quibuscumque motibus primò primis, siue sensualitatis, siue voluntatis, necnon de inclinationibus prouenientibus ex naturali, aut morbida complexione, vel ex ignorantia, passione, habitu, consuetudine, aut suggestione dæmonis pronuntiat, eas inordinatas vnlitiones, quæ necessariò consequuntur, imputari propterea in culpam, eóque tantùm gradu, quo fuit in potestate liberi arbitrij illam necessitatem præoccupare, subtrahendo causam illius, non multiplicando actus, ex quibus habitus, & consuetudo sequitur; nec permittendo in se passiones siluescere, nec naturalem complexionem deordinari, nec vigilantiam, & orationem assiduam à Christo Domino præscriptam, deponendo. Itaque in quantum hæc necessitas est antecedens, & non est sub dominio libertatis, non imputatur, sed solummodò in quantum est consequens liberam voluntatem.

Quo gradu, & quare motus primò primi imputentur in culpam.

2. *Peccatum ex passione non imputatur, nisi eorum causa possint impediri.*

Vnde S. Thomas 1.2. quæst. 77. articulo 7. corp. & art. 8. corp. docet, peccatum ex passione non imputari, nisi quatenus in potestate voluntatis est passionem deponere, vel passioni resistere. Idémque de quacumque qualitate, aut dispositione inclinante, docet 1. p. q. 83, art. 1. ad 5, & communiter scholastici in 2. dist. 25. tractantes, an liberum arbitrium cogi possit ab aliqua creatura, veluti quando metus incutitur. Vbi sanctus Bonauent. in 2. p. distinctionis, articulo 1. quæst. 4. S. Antonin. 1. p. titulo 4. capite 4. §. 2. post med. & §. 3. fine, Gandauo quodlib. 1. quæst. 17. inter med. & finem. & q. 18.

3. *Ex dicto principio argumentum sumitur.*

Ex hoc principio huiusmodi argumentum sumitur. Peccata, ex prædictis omnibus causis prouenientia, non potuissent tibi ad culpam imputari, nisi causas impedire posses, ne in rerum natura existerent; vel illis non obstantibus, & in sensu composito cùm illis posses te continere ab opere, ad quod inclinant. Sed physicam prædeterminationem non potes impedire, ne existat in rerum natura; nec potes, illa non obstante, & in sensu composito cum illa, te continere ab opere, ad quod inclinat. Ergo peccatorum actiones ex physica prædeterminatione prouenientes, tibi non possunt ad culpam imputari.

4. *Aristoteles.*

Confirmatur ex Aristotele 3. Ethicorum cap. 5. inter princip. & med. vbi de singulis peccatorum causis tractans: *Ebrios*, inquit, *duplici pœna afficiendos esse putarunt, principium enim in ipsis est, quippe cum in ipsorum sit potestate ebrietatem vitare, quæ quidem ignorationis est causa.* Rursus de ignorantia & negligentia: *Puniunt*, inquit, *eos, qui aliquid eorum ignorant, quæ legibus continentur, quæ quidem scire oportet, nec sunt difficilia cognitu. Similiter, & in aliis quæcumque per negligentiam homines ignorare videntur, ex eo plane, quia in ipsis est non ignorare: est enim in ipsorum potestate diligentiam adhibere.*

Non aliter de habitu & consuetudine post pauca decernit: *At vt tales fierent & iniusti, aut intemperati, ipsi sunt sanè causa dissolutè viuentes, & res iniustas agentes, & potui, & rebus talibus indulgentes. Operationes enim, quæ sunt circa singula, tales efficiunt. Quod quidem ex iis patet, qui cuinis ludo, vel actui student.* Quod duobus illustrat exemplis. Videlicet, quemadmodum non potes reuocare lapidem, quem proiecisti, veruntamen potuisti non proiicere: nec potes recuperare membra, vel valetudinem, quæ propter intemperantiam perdidisti; at potuisti seruare temperantiam. 5.

6. Proponit autem obiectionem post med. dicti cap. 5. *Sed fortasiè quispiam dicet, vniuersos quidem homines id affectare semper, quod bonum apparet, ipsius tamen apparentiæ dominos ipsos non esse, sed qualis tandem vnusquisque est, talem & finem ipsi videri.* Cui obiectioni respondet. *At si habitus ipsius aliquo modo sibi quisque est causa: erit & apparentiæ ipse sibi quodammodo causa.* Hæc & alia multa eiusdem capitis eò diriguntur, vt Aristoteles demonstret peccata imputari non posse, nisi eorum causæ potuerint euitari, quas necessariò consequuntur: vt exponit dilucidè S. Thomas ibi lect. 11. 12. & 13.

7. *Peccata nec grauiora ob maiorem, nec leuiora ob minorem libertatem forent.*

Secunda ratio sit, quoniam si Deus physicè prædeterminaret quamlibet materialem actionem peccati, sequeretur, nulla peccata esse, ratione maioris libertatis, grauiora; nulláq; proinde leuiora, ratione minoris libertatis. Consequentis falsitas constat, in primis enim peccata, quæ sine vlla tentatione, aut suggestione committuntur, propter maiorem plenitudinem libertatis, grauiora sunt, cæteris paribus, quàm ea, quæ suggestione ac tentatione præcedante committuntur: vt ostendimus præcedenti disp. 37. sect. 2. num. 9. Deinde quæ committuntur ex industria, & malitia, grauiora sunt, quàm ea, quæ propter passionem committuntur: vt ostendit S. Thom. 1.2. q. 77. art. 6. & 7.

Quæ sine tentatione grauiora, quàm quæ ea præcedente committuntur.

8. Atque in hoc exemplo passionis clariùs ostenditur bonitas illationis, quæ in nostra conditionali continetur, quia siue passio vehemens adsit, siue nulla sit passio, impossibile erit, voluntatem contineri à tali electione, si physicè prædeterminatur ad illam. Ergo quamuis passio non adsit, non est maior possibilitas, ac proinde neque maior libertas euitandi tale peccatum.

9. Confirmatur primò, quia si physica prædeterminatio non detur; perinde atque deficiente concursu primæ causæ, necessarium erit euitare talem actionem peccati, etiamsi vehemens passio vrgeat, non minùs, quàm si nulla passio incitaret. Confirmatur secundò, quia si physicæ prædeterminationis efficacitas vllo modo penderet ex eo, quod passio impelleret ad eandem actionem peccati; consequens esset, pendere ab aliqua motali causa, videlicet passione, cui voluntas potest in sensu composito resistere. 1. 2. dicta quæst. 77. articulo 2. & 3. Quapropter voluntas etiam poterit efficere, vt physica prædeterminatio non sortiatur eum consensum, ad quem simul cum passione inclinabat.

DISPVTA

DISPVTATIO XXXIX.

Quid Scholastici existimauerint de voluntate Dei, atque concursu ad materiales actiones peccatorum.

SECTIO I.

Statuitur, & explicatur conclusio in cæteris sectionibus probanda.

1\. *Cicero scholasticorum sententia.* PRæter neotericos paucos, omnium scholasticorum antiquitate, frequentia, & grauitate præstantium, concors semper sententia fuit, Deum nec velle, nec prædeterminare, nec applicare, aut inclinare, mouendo ad materiales actiones peccatorum: sed ipsa, inquiunt, creata voluntas se mouet, inclinat, applicat, atque determinat absque vlla necessitate antecedente cum dominio sui actus, cùm posset ab illo cessare, & contrarium actum bonum elicere.

2\. *Explicatur conclusio.* Suppono autem, hanc conclusionem à doctoribus intelligi non de exteriori actione, quæ ex se indifferens est ad bonum & malum; nec de ratione communi, quæ conueniat interiori actioni, abstrahendo à contrarietate cum diuina lege, rectáque ratione. Intelligitur quippe de interiori volitione secundùm rationem specificam, per quam quidditatiuè & realiter repugnat diuinæ legi & rationi: vt explicuimus disput. 27. sect. 2. initio, & sect. 3. num. 17. & sequentibus.

3\. Vt facilior sit, manifestiórque collectio, per quam supradicta conclusio exponitur esse contenta in verbis scholasticorum omnium, recolendæ sunt generales ponderationes, quas tomo præcedenti de scientia disp. 42. sect. 1. præmisimus. Peculiariter verò notanda sunt quatuor. *Quatuor notanda.* Primum est. Multi scholasticorum infra citandi manifestè loquuntur supposito Dei generali concursu, in actu primo parato; ac proinde in sensu composito cum illo solutam relinquunt libertatis indifferentiam, vt materialem actionem peccati eliciat, vel non eliciat. Proindéque manifestiùs excludunt physicam prædeterminationem; quoniam hæc à suis authoribus constituitur, tanquam primæ causæ generalis concursus, ad operandum simpliciter necessarius, & quo posito impossibile sit non operari.

4\. Cæteri verò Doctores, qui manifestè non exprimunt generalem concursum Dei: eundem nihilominus tacitè atque implicitè supponunt, dicentes, voluntatem posse velle, & non velle malum; producere volitionem, quæ mala est, & non producere. Nam expresè fatentur alibi, concursum generalem Dei ad quamlibet actionem cuiusque causæ particularis esse simpliciter necessarium. *Dei generalis concursus cuilibet causa necessarius.* Quamobrem illum offerri, supponunt, cùm asserunt, esse possibile producere volitionem. Quod clariùs constat in testimoniis, quæ retulimus prædicta disput. 49. tomi præcedentis.

5\. Simili rursus ratione, non solùm illi Doctores, qui notant expresè, positis omnibus requisitis ad operandum, concedi potestatem liberam eliciendi, vel non eliciendi materialem actionem peccati: sed etiam Doctores alij, qui non faciunt expressam mentionem eorum omnium, quæ requiruntur ad operandum, semper intelligunt indifferentiam potestatis, positis omnibus ad operandum requisitis. *Potestatis indifferentia quomodo à Doctoribus intelligatur.* Hanc enim conditionem, & explicationem indifferentiæ alibi clariùs verbis eisdem, siue diuersis notauerant: præsertim cum possibilitatem operationis concedere nemo possit, nisi positis omnibus requisitis ad illam, de quo recolenda sunt, quæ diximus in eodem tomo disp. 50. sect. 3. 4. & 5.

Plures scholasticorum excipiunt expresè communem rationem volitionis, per quam voluntas amplectitur communem quamlibet rationem boni, nulla Dei lege prohibitam; vt Deus ad illam tantummodò applicet, ac determinet voluntatem creatam. 6. Vnde firmior & clarior redditur doctrina, quam subinferunt, videlicet, ad cæteras specificas rationes volitionum, quibus voluntas amplectitur apparens bonum, quod intellectus dictat, esse prohibitum, non à Deo, sed à se ipsa voluntatem applicari, ac determinari.

Ex dictis sequitur pro conclusione præsenti valere testimonia scholasticorum omnia, quæ retulimus præcedenti tomo tota disp. 49. & 50. sed illa generaliter pertinent ad actiones quaslibet, siue bonas, siue malas. 7. Quæ verò præsens disputatio profert, prauis actionibus peculiaria sunt. Valent etiam omnia scholasticorum testimonia, quæ in eodem tomo disp. 33. sect. 7. & 8. & 9. confirmant ex diuina præscientia & prouidentia nullam necessitatem deriuari in futura peccata, sed potius eorum futuram existentiam præsupponi ad diuinam præscientiam: sicut nos nullam necessitatem imponimus liberis actionibus, quas præsentes cernimus.

Idem colligitur ex Doctoribus scholasticis, quando dicunt, Deum, quod ex se est, & voluntate antecedente velle, vt à peccatis abstineamus; sed voluntate consequente nobis determinatum, permittere nostra peccata. 8. Ij supra citati sunt disp. 19. sect. 5. versus finem. Postremò colligitur ex iis, quæ de permissionis quidditate communiter scholastici docent supra disp. 31. sectione 1. & 2.

SECTIO II.

Sanctum Thomam in prædicta doctrina fuisse constantem.

MEntem Doctoris Angelici semper fuisse contrariam cuilibet antecedenti necessitati; quin potiùs in sensu composito cum generali concursu primæ causæ concessisse potestatem operandi, & non operandi, quæ seipsam moueat ac determinet, multis eiusdem testimoniis ostendimus tomo præcedenti de scientia disp. 49. sect. 2. & 3. & disp. 50. sect. 1. 3. & 6. & spatsim per alias multas disputationes. 1. *S. Thomas in sensu composito cum generali concursu Dei potestatem operando, & non operando concessit.* Peculiariter verò quod attinet ad materialem actionem peccati, ostendimus supra disp. 27. sect. 2. num. 6. & sequent. & disp. 28. sect. 3. & 5. & alibi sæpe. Nunc igitur quæ restant illius testimonia ponderemus.

In 2. dist. 34. q. 1. art. 3. ad finem: *Illius*, inquit, *defectus, qui est in actu voluntatis, non oportet, quod sit causa aliquis alius defectus in voluntate præexistens actu: quia sic in infinitum iretur: sed ipsamet voluntas secundùm se considerata illius defectus causa est.* 2.

est. Ille enim defectus in voluntate est, secundum quod voluntas ad aliquid indebito modo conuertitur. Eius autem, quod est conuerti ad bonum creatum indebito modo, voluntas dominium habet, quia ad vtrumlibet libera est. Non enim est simile de voluntate & agente naturali. Agens enim naturale est determinatum ad vnum ex sua natura: vnde non potest esse causa actionis inordinatæ, nisi per hoc, quod aliquis defectus in ipso agente est. Voluntas autem non est determinata ad vnum, sed seipsa determinat, secundum quod huic, vel illi adhæret.

Ex verbis S. Thomæ tria sumuntur argumenta.

3. Ex quibus verbis hæc sumuntur argumenta. Illius defectus, qui est in actu voluntatis, non oportet, quod sit causa aliquis alius defectus in voluntate præexistens actu. Ergo non oportet causam esse defectum prædeterminationis ad bonum, quæ abest homini peccanti, neque defectum physicæ prædeterminationis ad materialem actionem peccati; quæ determinatio adsit peccanti; sed absque vllo alio defectu præcedente voluntas poterit seipsam determinare, vt amplectatur obiectum diuina lege prohibitum.

Dominium ad materialem actionem peccati.

4. Secundum argumentum. Eius, quod est conuerti ad bonum creatum indebito modo, voluntas dominium habet, & libertatem ad vtrumlibet. Sed hæc ipsa conuersio est materialis actio peccati: Ergo ad materialem actionem peccati eliciendam, voluntas dominium habet cum libertate ad vtrumlibet. Potest igitur illam non elicere.

5. Tertium argumentum. Voluntas ipsa se determinat, secundum quod huic, vel illi obiecto adhæret. Ergo non prædeterminatur à Deo, vt adhæreat huic particulari obiecto. Rursus voluntas obiectis adhæret per materialem actionem peccati. Ergo ad materialem actionem peccati voluntas non prædeterminatur à Deo. Hæc autem omnia confirmantur, quoniam quæ nuper retulimus, S. Thomas docet etiam supponendo, & includendo concursum primæ causæ requisitum immediatè ad omnem actionem: vt constat in contextu proximè superiori, dum respondet ad 3. argumentum.

Rationem actu considerare in potestate voluntatis est.

6. Rursus libro tertio contra gent. cap. 10. fine: *Hic ordinis defectus*, inquit, *voluntarius est, quia in potestate voluntatis est velle, & non velle: itémque in potestate ipsius est, quod ratio actu consideret, vel à consideratione desistat, & quod hoc vel illud consideret.*

Irrationalia aguntur, non agunt seipsa: secus rationalia.

7. In eodem porrò lib. 3. contra Gentes c. 110. ad finem. *Omnia*, inquit, *quæ ratione carent, aguntur tantùm, & non agunt seipsa: non enim suis actibus dominium habent, vnde non possunt exire à regula primi ipsa agentis & mouentis; nisi per hoc, quod rectitudinem primæ regulæ sufficienter recipere non possunt; quod quidem contingit ex indispositione materiæ.* Et quibusdam interpositis: *Substantiæ verò rationales non tantùm aguntur, sed etiam agunt se ad proprios actus.* Quibus verbis implicitè docet, rationales substantias posse exire à regula primi ipsa agentis, & mouentis, videlicet, Dei, in quantum est prima causa, & hoc posse, etiamsi rectitudinem primæ regulæ sufficienter recipere possint. Rectè proinde S. Thomas infert, summam Angelicæ substantiæ perfectionem non obstare, *quin peccatum in eis accidere possit modo prædicto; ex hoc scilicet, quod se ipsis inhærent, ordinem superioris agentis non attendentes.* Ergo quicumque peccat in suo materiali actu, non sequitur motionem, per quam agitur à prima causa primò mouente, sed ab illa exiens digreditur per proprium arbitrium ad aliam materialem actionem.

Summa Angelicæ substantiæ perfectio.

Huic doctrinæ consequens est, quod S. Thomas 1. p. q. 103. art. 8. (vt explicat bene Caiet. ibi) distinguit duplicem considerationem ordinis diuinæ sapientiæ; *vno modo in generali, secundum, scilicet, quod progreditur à causa prima gubernatiua totius.* Et hoc modo decernit, *nihil contraniti ordini diuinæ sapientiæ.* Id autem intelligere quantum ad rationem generalem volitionis & boni in communi, constat ex subiecta probatione duplici; prima, quia omnis operatio tendit in bonum; deinde, quia omnis inclinatio, siue naturalis, siue voluntaria, nihil aliud est, quàm quædam impressio à primo mouente, &c. 8.

Diuinæ sapientiæ duplex consideratio.

Nihilominus peccantes reniti contra ordinem diuinæ sapientiæ, consideratum in speciali, secundum quod progreditur à causa particulari, quæ est executiua diuinæ gubernationis, contranitendo cuidam determinato bono, quod est eis conueniens secundùm naturam suam & statum, constat, conferendo cum corpore articuli solutionem ad primum, in qua peculiariter notanda sunt illa verba: *Dicuntur aliqui, vel cogitare, vel loqui, vel agere contra Deum, non quia totaliter renitantur ordini diuinæ gubernationis, quia etiam peccantes intendunt aliquod bonum: sed quia contraniuntur cuidam determinato bono, quod est eis conueniens secundùm suam naturam, aut statum.* 9.

Pondera in primis, *Cogitare, loqui*, vel *agere*, non præcisam rationem malitiæ, sed etiam materialem actionem continere, particulari ordini diuinæ sapientiæ realiter renitentem. Deinde sic ratiocinare. Si eiusmodi actiones quoad rationem specificam, realiter contrariam determinato bono, quod homini conueniens est, prædeterminarentur à Deo; forent eo ipso simpliciter conformes ordini diuinæ gubernationis, non solùm in generali, sed etiam in particulari, quia conformarentur suæ prædeterminationi, quæ foret particularis, & specialis ordo diuinæ gubernationis, præscribens, quo modo actio hæc debeat progredi à causa particulari, quæ est executiua gubernationis eiusdem. At verò S. Thomas absolutè concedit, peccantes contraniti ordini diuinæ sapientiæ, considerato in speciali, vt supra dictum est. 10.

Ratio ex S. Thoma deducta.

Confirmatur, quia si vera esset prædeterminatio supradicta, non debuisset S. Thomas distinguere ordinem diuinæ sapientiæ, consideratum in generali, vel in speciali, sed potiùs debuisset distinguere ordinem in speciali, prout est absolutus, & efficax per physicā prædeterminationem, cui neque peccantes renituntur; & rursus ordinem in speciali, prout est inefficax, & solummodò voluntas signi, cui peccantes renituntur. Quapropter absolutè loquendo sine limitatione aut explicatione, foret simpliciter verum, peccantes non reniti ordini diuinæ sapientiæ, & gubernationis in speciali: nam hoc verificaretur de ordine absoluto & efficaci: & contradictòria propositio affirmatiua, quę à D. Thoma asseritur, foret simpliciter falsa, & solúmodò secundùm quid vera, quia de illa tantùm voluntate Dei verificatur, quæ ab authoribus physicæ prædeterminationis dicitur esse voluntas secundùm quid, & metaphorica. 11.

Deinde

12. Deinde 1. 2. q. 75. art. 3. initio, sic argumentatur: *Videtur, quod peccator non habeat causam exteriorem. Peccatum enim est actus voluntarius. Voluntaria autem sunt eorum, qua sunt in nobis, & ita non habent exteriorem causam.* Cui argumento respōdet his verbis: *Ex hoc ipso quod exteriora mouentia ad peccandum, non sufficienter & ex necessitate inducunt, sequitur, quod remaneat in nobis peccare, & non peccare.* Vnde colligo primò, ad rationem peccati esse requisitam indifferentiam talem, quæ positis omnibus exterioribus causis, adhoc in sua potestate situm habeat peccare, & non peccare. Ergo non potest esse physicè prædeterminata ad vnam partem, videlicet, ad hanc materialē actionem peccati. Confirmatur, nam in corpore eiusdem articuli negat, Deum esse posse causam peccati vllo modo, etiam illo, quo sensibilia exteriora mouent ad peccandum, quæ quidem non intendunt rationem formalem malitiæ, sed directè inclinant ad sensibilem delectationem, non imprimendo necessitatem, sed tantum alliciendo, libertate relicta. Ergo D. Thomas à fortiori negat, Deum esse causam peccati prædeterminando per physicam necessitatem ad materialem delectationem obiecti sensibilis, quam inseparabiliter sequitur malitia.

Ad rationē peccati differentia qualis.

Deus nullo modo peccati causa.

13. Rursus 1. 2. quæst. 80. artic. 1. ad 3. ait: *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quod determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè quidem est à voluntate humana, & à diabolo per modum persuadentis, & appetibilia proponentis.* Respondent aliqui S. Thomam intendere, quod principium directè causans peccatum in voluntate humana, non est diabolus. Et quidem S. Thomas idipsum intendit, sed non id solummodò, sed prætetea quod Deus non directè, nec indirectè causat, vt voluntas humana determinetur ad malum consilium, idque non obstante generali concursu, per quem Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani generaliter mouens ad capiendum consilium, &, quantum est ex parte Dei, magis inclinando ad bonum consilium, quo generali concursu præsupposito voluntas se ipsam determinat ad malum consilium.

Aliquorum solutio.

Impugnatur.

14. Insuper in q. 3. de malo art. 2. ad 1. *Deformitas, inquit, voluntatis aliquo modo cadit sub voluntate peccantis, dum, scilicet, magis eligit deformitatem peccati incurrere, quam ab actu cessare.* Vnde sic argumentor: Ille determinat electionem, qui ex duobus in optionem datis, vnum eligit magis: sed homo est, qui magis eligit deformitatem incurrere, quam ab actu cessare. Ergo ad non cessandum ab actu, sed potius eliciendum actum homo se ipsum determinat.

Qui ex duobus vnum eligit potius, ille determinat ad electionem.

15. In eadem q. 3. de malo art. 3. sic proponit argumentum quintū: *Omne quod se habet ad vtrumlibet, indiget aliquo determinante ad hoc, quod exeat in actum. Sed liberum arbitrium hominis ad vtrumlibet se habet, scilicet, ad bonum & malum. Ergo ad hoc quod exeat in actum peccati, indiget, quod ab aliquo determinetur ad malum. Maximè autem hoc videtur fieri à diabolo*, &c. Huius argumenti propria solutio foret liberum arbitrium hominis à Deo determinati, vt exeat in actum materialem peccati, respectu cuius se habet ad vtrumlibet, qua determinatione data non est opus alia determinatione ad rationem formalem malitiæ, quia nulla restat indifferentia, data illa priori determinatione. Hæc, inquam, foret legitima solutio, si Deus prædeterminaret materiales actiones peccatorum. At S. Thomas contrarium respondet, dicens: *Voluntas, cum sit ad vtrumlibet, per aliquid determinatur ad vnum, scilicet per consilium rationis, neque oportet hoc esse per aliquod agens extrinsecum.* Quo generali verbo, non solùm dæmonem, sed etiam Deum exclusit, ne voluntatem determinet: vt constabit clariùs ex aliis locis S. Thomæ in sect. sequentibus.

16. Præterea in quæst. 1. de malo art. 3. ad finem corporis ait: *Non vti regula rationis, & legis diuinæ præintelligitur in voluntate ante inordinatam electionem. Huiusmodi autem quod est, non vti regula prædicta: non oportet aliquam causam quærere, quia ad hoc sufficit ipsa libertas voluntatis, per quam potest agere, vel non agere.* Ergo non datur aliqua physica prædeterminatio, quæ causa sit determinans, vt iste homo non vtatur regula rationis & legis diuinæ ante inordinatam electionem. Vnde multò minus præcedit motio determinans ad electionem, quæ sit inordinata. Hæc enim electio concipi non potest, nisi præsupposita illa priori negatione vsus regulæ, quam sine præcedente prædeterminatione haberi S. Thom. docet, & fusiùs ibidem explicat. Confirmatur, nam totus ille discursus S. Thomæ destinatur ad excludendam necessitatē alterius causæ, quæ voluntatem creatam determinet ad actum peccati, quoniam ad hoc sufficit libertas voluntatis.

Argumentū.

Cōfirmatur.

17. Contrariam nihilominus fuisse D. Thomæ sententiam contendunt illius Authores, & imprimis obiiciunt integrum corpus articuli in 2. sent. dist. 37. q. 2. art. 2. Sed vitandæ prolixitatis causa, concedo S. Thomam asserere, quod actus peccati, in quantum actus est, sit à Deo, tanquam à Prima causa, & quod sub eadem ratione Deus sit author illius; ac proinde actus voluntatis reducatur in aliquod prius agens, sicut in causam. Nihilominus contextus ipse articuli manifestat, nihil aliud intendere S. Thomam, nisi hoc esse *de ratione primi principij, vt agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia eius.* Ac subinde voluntatem humanam *non posse actionem producere sine influentia prioris agentis.*

Obiectio.

Solutio.

Actus peccati in quantum actus à Deo est.

Confirmatur primò, nam ea ratione S. Thomas ibi ostendit, quod actus, in quantum à Deo est, non habet deformitatem aliquam quoniam non causa prima, sed causa secunda causat, vt actus sit cum defectu. Quod si prædeterminaret Deus ad materialem actionem odij Dei; Deus causaret, vt actus esset cum defectu. Quod argumentum ex variis locis D. Thomæ desumptum, esse validum, ostendimus supra disp. 28. sect. 3.

Prima confirmatio.

18. Confirmatur secundò, nam quando S. Thom. in prædicto art. dicit, Deum esse authorem & causam actus peccati, reduplicat rationem generalem, quæ in quantum talis, non est inseparabiliter coniuncta cum defectu, seu malitia, sed potest ab illa omnino separari, vt constat ex illis verbis: *Quidquid est in actu deficiente, scilicet, peccato de ratione actus, & entis, & boni, totum hoc à primo agente, scilicet, Deo procedit, mediante voluntate.*

Quo sensu S. Thomas asserat Deum esse authorē peccati.

Ratio generalis actus ab effectu potest separari.

Confirmatur tertiò, nam illius entitatis, quæ non est separabilis à defectu & malitia, Deus non potest author appellari, nisi addita præcisione formalitatis, quæ vt sic separabilis sit à malitia. Vnde subdit: *Quodcumque nomen deformi-*

Entitatis à malitia inseparabilis Deus non est author.

tatem simul cum actu significat, siue in generali, siue in speciali, non potest dici, quod hoc à Deo sit simpliciter; vnde non potest dici absolutè, quod peccatum sit à Deo, vt homicidium, aut aliquid huiusmodi, nisi cum hac additione, in quantum est actus, & in quantum est ens.

19. *Obiectio alia.* Secundò tamen iidem authores contendunt, in prædictis verbis S. Thomæ claudi physicæ prædeterminationis assertionem, dicentes: Nec potest S. Thomas explicari de solo concursu simultaneo, quo Deus cum voluntate se determinante simul concurrit ad actum peccati, vt actus est. Nam per huiusmodi concursum non producit Deus actum peccati, mediante voluntate, id est, influendo in ipsam voluntatem, vt in causam, sed immediatè cum voluntate. At Sanctus Thomas dicit, quod quidquid est in actu peccati de ratione entis, & boni; totum hoc à primo agente, scilicet à Deo, procedit, *mediante voluntate.* Sentit ergo, quod præmouet eandem voluntatem ad productionem actus peccati, in quantum actus est.

20. *Deus voluntatem ad communem rationem volendi bonum determinat.* Respondeo in primis. Huius illationis postrema verba sensum aliquem verum sortiuntur, videlicet, quod Deus ad communem rationem volendi & amandi bonum præmoueat, ac determinet voluntatem: vt vidimus supra num. 7. & 8. & infra num. 26. & 28. & supra disp. 28. section. 5. sub init. nihilominus non determinet, nec præmoueat ad productionem actus peccati, in quantum talis specificus actus est, amplectens bonum diuina lege prohibitum. Deinde neganda est illa explicatio: *Mediante voluntate, id est, influendo in ipsam voluntatem, vt in causam.* Nam & ignis calefacit suo calore mediante, neque propterea in suum calorem, tanquam in causam aliquid influit. Quin potiùs, quòd Deus mediante voluntate creata, producat eius volitionem, in eo consistit, quòd per voluntatem, tanquam per causam secundam sibi subordinatam, & simul cum illa, principaliter influat ad producendam volitionem. De hoc plura disputatione 46. & sequent. Rursus, licet daremus oppositæ sententiæ, Deum non producere mediante voluntate, nisi influendo in ipsam vt in causam; adhuc influxus eiusmodi non deberet esse talis, vt per antecedentem illationis necessitatem determinaret ad talem volitionem, sed deberet voluntati relinquere potestatem resistendi.

21. *Obiectio tertia.* Tertiò insistunt in eodem art. 2. nouum argumentum colligentes ex solutione ad 2. vbi D. Thomas soluens argumentum, inquiunt, quod est potissimum fundamentum oppositæ sententiæ (nam si Deus esset causa actionis, in qua malum seu peccatum inseparabiliter consistit; esset re vera causa peccati, vel cooperaretur peccatum) respondet S. Thomas: *Quod illud dicitur ad malum cooperari, quod inclinat ad actionem, secundùm quod actio deformitati substat; vnde mala est: hoc autem Deo non conuenit, & ideo non oportet, vt ad malum cooperari dicatur, quamuis actionis illius causa sit, in qua malum consistit, secundùm quod influit agenti esse, posse, & agere, & quidquid perfectionis in agente est.* Ergo loquitur de influxu præuio, etenim per concursum simultaneum Deus non influit agenti ipsum agere, sed immediatè influit in actionem cum libero arbitrio se determinante. At S. Thomas apertè dicit, Deum esse causam illius actionis, in qua malum consistit, secundùm *quod influit agenti esse, posse, & agere.*

Respond. in hoc consequenti contradictionem inuolui. Nam influere in actionem cum libero arbitrio se determinante, est influere & causare ipsum agere. Nam agere & actio nihil differunt, nisi ex modo significandi. Porro Deus inclinaret ad actionem, secundùm quod deformitati substat; si determinaret ad actionem secundùm eam specificam & realem quidditatem, cui necessariò & inseparabiliter cohæret deformitas, vt præcedentes omnes disputationes probant, præsertim tota disp. 27. & 28. 22. *Actio, & agere solùm ex modo significandi differunt.*

Quartò, quod ex eodem articulo proferunt de discrimine propter quod Deus dicitur causa bonarum operationum, non verò malarum, non indiget refutatione noua; cum omnibus præcedentibus disputationibus probatum sit, malæ actionis, non solùm quantum ad essentiam, sed etiam, quantum ad defectum, Deum esse causam; si prædeterminat, vt fiat talis actio, cui necessariò coniunctus est defectus. 23. *Obiectio quarta.*

Argumentantur quintò ex D. Thom. 1. 2. q. 79. art. 2. Verum ex eo loco nihil aliud colligere possunt, nisi illud ipsum, quod nuper concessimus colligi ex secundo sent. dist. 37. quæst. 2. art. 2. Pro cuius clariori explicatione recolenda sunt, quæ fusè diximus disp. 27. sect. 3. num. 13. & sequentibus. 24. *Quinta.*

Vrgent sextò inferentes, physicum esse Dei concursum, quo concurrit ad actum peccati. Nos verò physicum concursum sponte concedimus semper: sed physicam necessitatem illationis, per quam ex prædicto concursu, considerato in actu primò, necessariò sequatur concipi materialem actionem odij Dei, ita vt illam omittere in sensu composito sit impossibile, hoc negamus. 25. *Sexta.* *Physicũ concursum concedimus.*

Addunt septimò D. Thom. clarissimè fuisse locutum de concursu Dei præuio, & antecedente deficientiam liberi arbitrij. Hoc autem distinguendum est, nam Dei concursus præuius liberi arbitrij deficientiam antecedit, quatenus mouet ad bonum in cōmuni, propterquam motionem, quantum ex se est, magis inclinat ad verũ bonum. Nihilominus liberũ arbitrium antecedit, determinando ad particulare bonũ apparens. Et propterea liberum arbitriũ deficit à motione Dei antecedente: ac subinde, quantum ad particularem rationem huius volitionis odij Dei, concursus diuinus subsequitur liberum arbitrium. 26. *Septima.*

Octauò conglobatis opponunt varios locos D. Thom. veluti q. 3. de malo art. 2. præsertim in 2. ratione. Vbi expressè, inquiunt, loquitur de causalitate actus peccati per influxũ præuium, in libero arbitrio immediatè receptum: & idē colligitur ex solut. ad 4. Nihilominus illum eundem articulum totum esse pro nobis, ostendimus disp. 28. sect. 3. num. 6. & sequentibus. Addunt nonò quæst. 3. de potentia art. 7. in corpore & ad 6. Sed illius articuli mentem explicuimus fusè tomo præced. disp. 49. sect. 4. & addemus quod restat disp. 46. sect. 2. & 3. 27. *Nona.*

Decimò adiungunt 3. contra Gent. cap. 70. & 1. p. q. 105. art. 4. præsertim in solutione ad 1. & alibi sæpe docere, quod Deus mouet, & applicat omnes causas secundas ad operandũ suas operationes, sicut artifex mouet & applicat instrumēta ad opus artis. Sed hæc & multò plura nihil fauere physicæ prædeterminationi, monstrauimus in eadem disp. 49. sect. 3. nunc satis sit recolere illud D. Thomæ 1. 2. q. 9. artic. 6. fine: *Deus mouet voluntatem* 28.

Deus vniuersalis motor. *voluntatem hominis, sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum. Et sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle: sed homo per rationem se determinat ad volendum hoc, vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum.* Vnde manifestè constat, Dei non esse determinare hominem ad eam particularem volitionem, qua vult apparens bonum. & 1.2. quæst. 1. artic. 2. corpore & quæst. 9. art. 3. in *Sed contra.* & in corpore, & ad 1. & in sequenti art. 4. & 6. fine. & quæst. 10. artic. 4. corpore, & quæst. 15. art. 2. corpore, & quæst. 16. art. 5. & 2. & quæst. 57. art. 5. ad 3. & quæst. 109. art. 6. corp. & art. 2. ad 5. & plurimis aliis in locis decernit Dei esse solummodò mouere ac determinare ad finem, & communem rationem boni, sed voluntatis esse determinare se ipsam ad particularia bona vera, vel apparentia, quæ sunt ad finem, quæ singula testimonia retulimus, & ponderauimus in eadem disp. 49. tota sect. 2.

29. *Quorundam solutio.* Nec satisfacit quorumdam solutio, dicentium ex eo quod voluntas se ipsam moueat & determinet ad actum particularem, non sequi quod non præmoueatur, nec prædeterminetur à Deo. Quin potiùs voluntatem determinare se ipsam est impossibile, si prius fuerit physicè prædeterminata ad particularem actum: vt ostendimus in eodem tomo præcedenti disput. 50. tota sectioo. 2.

30. *Obiectio vndecima.* Argumentatur vndecimò, quoniam D. Thom. 1.2. quæst. 79. artic. 4. ferè in solutionibus omnium argumentorum docet, quod induratio, & obcæcatio, quatenus ordinatur ad salutem hominis, est volita à Deo; quia in tali induratione non inspicit Deus id, quod malum est, sed ordinationem illam bonam: sic ergo in peccato inspicit Deus entitatem ordinabilem ad se ipsum, & *Respondetur.* hanc vult. Respondetur, entitatem actus peccati in particulari non esse ordinabilem ad Deum: vt ostendimus disputat. 27. sect. 4. & 5. & disp. 33. sect. 2. Præterea in eadem quæst. 79. art. 3. initio *Entitas actus peccati non est ordinabilis ad Deum.* corporis expresè D. Thomas asserit, *Deum non esse causam excæcationis, & obdurationis in quantum important motum animi humani, inhærentis malo, & auersi à diuino lumine.* & in 1. dist. 40. quæst. 4. articul. 2. corp. initio, in quantum est *actus voluntatis obstinato in malum, cui pertinaciter adhæret.* Quæ verba ponderauimus disp. 27. sect. 3. num. 11. & 12.

31. Duodecimo ex eadem q. 79. art. 1. ad 3. proferunt, quod D. Thomas ait: *Effectus causæ mediæ procedens ab ea secundùm quod subditur ordini causæ primæ, reducitur etiam in causam primam: sed si procedat à causa media, secundùm quod exit ordinem causæ primæ, non reducitur in causam pri-* *Duodecima.* *mam.* Inde sic argumentantur: cum entitas peccati non extrahatur ab ordine causæ primæ, sed verè ordinabilis sit ad causam primam, consequens est, vt reducatur in causam primam, & ab ea primò causetur, & ante deficientiam causæ mediæ. Respondetur. Imprimis actus peccati, consideratus in particulari, non est ordinabilis ad Deum: vt ostendimus disputatione 27. sect. 4. & 5. & disp. 33. sect. 2. Præterea talem actum exire à regula primi ipsa agentis, & mouentis, & contra niti ordini diuinæ gubernationis in particulari, prout versatur circa particulare bonum, expresè docuit D. Thomas in 3. contra gentes cap. 110. & 1. part. quæst. 103. vt supra notauimus à num. 7. vsque ad 11.

Adducunt postremò verba D. Thomæ in eadem quæstione 79. articul. 2. ad 2. Nihilominus ex illis probari potiùs nostram sententiam, ostendimus disputat. 27. section. 5. numero 18. & sequentibus. 32.

SECTIO III.

Antiquiores discipuli S. Thomæ cum nonnullis recentioribus.

Angelici Doctoris mentem eam fuisse, quam in sect. præcedenti notauimus, efficaciter confirmat consensus omnium antiquorum Thomistarum, traditione perpetua ab eius tempore ad hæc vsque deriuatus, qui clarius adhuc, quàm D. Thomas, negant, diuino concursu determinari, aut inclinari voluntatem ad materiales actiones peccatorum. 1. *Prædictam S. Thomæ mentem confirmat Thomistarum consensus.*

S. Antoninus 1. part. titul. 4. cap. 4. §. 2. prope initium postquam dixerat, actum voluntatis esse è Deo subdit: *Neque tamen inde sequitur, quod cum homo vult malum, Deus moueat voluntatem eius ad illud malum. Quia ipse est motor, & vniuersale obiectum voluntatis, quoniam secundum S. Thomam 1.2. quæst. 9. art. 6. Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum. Et sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est verè bonum, vel apparens bonum,* &c. 2.

Et in medio eiusdem §. 2. *Intellectus,* inquit, *mouet voluntatem sicut repræsentans ei obiectum suum. Mouetur etiam voluntas ad actum suum à se ipsa. Cum enim sit domina sui actus, & ipsius sit velle, & non velle, quod non esset, si non haberet in potestate sua mouere se ipsam; sequitur, quod à se ipsa mouetur. Vnde dicitur Ecclesiastici 15. Posuit Deus ante illum bonum & malum, ad quod voluerit extendat manum suam.* 3. *Ecclesiast. 15.*

Ægidius Roman. in 2. distinct. 25. quæst. 1. articul. 3. in 2. dubio literali via 2. *Voluntas,* inquit, *potest se determinare, vel vt velit sequi legem Dei, prætermittendo fornicationem: vel vt velit sequi bonum delectabile, prætermittendo legem Dei.* Porro sequi bonum delectabile est materialis actus, cui adiungitur malitia, prætermittendo legem Dei. Eandem sententiam repetit in articul. 6. eiusdem quæstionis in primo dubio literali. Rursus distinct. 37. quæstione 2. art. 1. docet, circa peccatorum actiones, Deum sic administrare agentia per voluntatem, vt ea proprias voluntates agere sinat: vndè infert aliquos modos habendi se in volitione non reduci in Deum, tanquam in causam, præsertim verò quando culpabilis est modus se habendi. Hunc autem modum se habendi paulò superiùs explicuerat, esse, vsum, quo voluntas vtitur suo actu, applicando illum ad obiectum. Hoc vniuerso discursu Ægidij apertè ostenditur, rationem particularem materialis actionis, qua volitio applicatur ad tale obiectum contrarium diuinæ legi; non esse reducendam in Deum, tanquam in causam, per quam determinetur voluntas ad illam, sed esse reducendam in voluntatem creatam. 4.

Raynerius in Pantheolog. verbo, *Peccatum.* cap. 3. post med. ait: *Nauta est causa periculi, & submersionis nauis per suam absentiam. Sed Deus quantum in se est, nulli est absens: sed peccator* 5.

absentat se à Deo. Et ideo peccater est causa sui peccati, & non Deus. Et in eodem cap. 3. ad finem, & cap. 6. & 7. & cap. 49. probat, ex nulla parte oriri necessitatem ad peccandum, sed liberum arbitrium posse peccare, & oon peccare. Er circa med. prædicti capiris 49. ait: *Huius quod est liberè agere, vel non agere; liberè attendere, vel non attendere; vti regula, vel non vti; non oportet aliam causam quærere; quia ad hoc sufficit ipsa libertas voluntatis, per quam potest agere, & non agere, vti regula & non vti.*

6. Ad clariorem explicationem snbdit exemplum illud Augustini io 12. de Ciuitate cap. 6. de duobus hominibus per omnia æqualibus. Indéque concludit his verbis: *Quæ igitur est causa?* (videlicet, vt tentationi consentiat vnus potiùs, quàm alter.) *Non est, nisi quia placet: placui autem nulla est alia ratio quærenda: sicut enim in bonis cùm peruentum est ad voluntatem Dei, nulla est ratio; ita in malis, cùm peruentum est ad voluntatem peruertibilem, sibi derelictam, nulla est alia quærenda ratio, nisi quia vult, vel placet.* Forer autem alia ratio quæreoda, si physica Dei prædeterminatio requiritur, quæ determinet ad materialem actum, ex quo sequitur malitia: & huius prima ratio noo erit, nisi dioina volontas, non verò placitum voluntatis humanæ. Hæc enim foret ratio secuoda post primam, quæ sumitur ex voluntate diuina.

Ex duobus hominibus per omnia æqualibus vnus peccat, alter non. Augustinus.

7. Eandem doctrinam expresè tradit in verbo, *liberatio à peccato*, cap. 22. osteodens, liberum arbitrium esse primam causam apponendi impedimentum gratiæ, cùm possit non impedire illam, sed præparare se ad illius receptionem. Adducitqoe idem testimonium quod supra ex Augustino 12. de Ciuitate cap. 6. Prætermitto alia loca eiusdem Raynerij, ex quibus idem colligi potest: vt verbo, *Peccatum*, cap. 5. post med. & verbo, *Liberum arbitrium*, cap. 24. & verbo *Reprobatio*, cap. 5. prope initium.

Arbitrium prima causa apponēdi impedimentum gratiæ.

8. Capreolus in 2. sentent. distinct. 28. quæst. vnica, articul. 3. prope med. §. *ad 12. dicit Gregor.* refert & sequitur Gregorium Ariminensem, qui postquam distinxit duplicem modum, quo Deus concorrit: quorum primus est communis omnibus rebus, videlicet, partialiter coëfficiendo simul cum causa particulari: & secundus modus est specialis faciendo, vt voluntas cnncurrat, & concauset, mouendo illam, ita vt in eius potestate relinquat sequi motionem, subdit hæc verba: *Ad productionem actus mali solùm primo modo concurrit Deus, quia non facit voluntatem agere actum malum, sicut facit eam agere actum bonum.* Neqoe potest dici, quod sermo sit de ratione formali malitiæ, quippe quam Deus oulln modo causat, etiam vt causa vniuersalis & commooi coocursu.

Duplex modus concurrendi Dei.

9. Eadem est sententia Dezæ in eadem distinct. 28. quæstion. vnica, articulo 4. ad 12. argumentum contra 2. conclusionem, præsertim si cooferatur com articul. 3. norabili 2. Et idem Deza in 2. distinct. 34. quæstion. 2. articul. 3. ootab. 4. ante med. *Ipsa, inquit, voluntas secundùm se considerata, illius defectus est causa, cum sit domina sui actus ac per hoc ad vtrumlibet libera. Vnde ipsa se ipsam determinare potest, & huic vel illi, id est, bono vel malo adhærere, & regulam attendere, vel non attendere.*

Deza.

10. Sed contrariæ sententiæ Doctores contendunt, Capreolum asseruisse prædeterminationem ad materiales actiones peccatorum, quoniam in 2. distinct. 37. articul. 3. ad 2. principale: *Quantum ad omne positiuum,* inquit, *quod est in actu voluntatis, actio voluntatis creata est posterior actione Dei in producendo quodlibet tale, quia nulla creatura agit, nisi mota à Deo.* & subdit: *Motio Dei non determinat voluntatem creatam ad aliquid, quod sit secundum se malum, sed ad illud, quod est secundùm se bonum ex natura sua, licèt sit malum quoad deformitatem, quam habet relatum ad causam secundam.*

Capreolum prædeterminationem asseruisse contrarij Doctores contendunt.

Confirmant, Capreolum agere non de simultanea determinatione: qoæ fiat per ipsum actum, sed de præuia determinatione; quoniam prædicta solotione videtur admittere secundùm modnm propositum in argumento, videlicet; *Prius Deus determinat se ad agendum, & voluntas nostra sequitur determinationem eius.* Confirmant præterea, quia post prædicta solutionis verba subdit Capreolus: *Item negatur alia consequentia ibi facta, scilicet, voluntas non agit à se, sed ab alio, igitur non à se, sed ab alio habet quod sit causa mali, & per consequens non peccat: cuius ratio est, quia voluntas creata non ideo peccat, quia illum actum agit, sed quia illum taliter agit. Primum habet à Deo, non autem secundum.* Loquitur ergo Capreolus de præuia determinatione, & & non de illa dumtaxat, quæ fit per ipsum actum, seu operationem creatæ voluntatis. 11.

Respondetur. Ex sententia Capreoli Deus prædeterminat voluntatem, quantum ad specificationem, non verò quantum ad exercitium, quoniam prædeterminat ad amorem finis, & boni in communi, non ad amorem mediorum, & boni in particulari. Sed voluntas creata se ipsam & diuinum concursum determinat, quantum ad exercitium eligendi media, & bonum in particulari. Hanc porrò mentem esse Capreoli constat primò ex plurimis illius testimoniis, quæ retulimus præcedeori tomo de Scientia disputatione 49. sectione 6. Secundò, quoniam non potest alia ratione oon dissentire à se ipso in 2. senrent. distinct. 28. vt nuper retulimus. 12.

Quomodo Deus voluntatem determinet ex sententia Capreoli.

Idem probatur tertiò, quoniam in eadem ipsa distinct. 37. quæst. vnica, art. 3. qui refertur pro contraria sententia, dum respondet ad 1. aliorum, refert, & approbat hæc verba Gregorij Ariminensis: *Sicut Deus non agit contra rectam rationem, faciendo hominem, qui possit malum actum facere, cum eum ad illum faciendum non cogat, vel inducat: sic neque agit contra rectam rationem, non subtrahendo illud, sine quo homo non potest facere actum malum; neque tamen excitando, vel faciendo vt homo faciat talem actum. Illud autem, sine quo non potest homo malum actum facere, est coefficientia Dei, &c.* Nota 1. Deum non excitare, oeque facere, vt homo faciat talem actum, neque cogere, neque inducere: sed solùm cogere. Secondò. Exemplum adductom de creatione homiois, qui possit malum actum facere, foret extra rem, oisi concursus, quo Deus coagit, similiter se haberet, quantum ad rribuendam potestarem faciendi actum malum, non determioando ad illum, quod ex se est. 13.

Quartò, quoniam io eodem articulo, respondens ad 2. principale (quod nobis obiicitur) refert solutionem Gregorij Ariminensis in hæc verba: *Ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis creatæ, quoniam ideò Deus agit* 14.

illum

tium actum, quia enim voluntas agit, & non ideo, quia Deus agit illum, voluntas agit illum; & ideo magis proprie dicitur Deus coagere voluntati in eunsundo talem actum, quam voluntas dicatur coagere Deo. Hanc solutionem non reprobat Capreolus tanquam falsam; quin potius tacitè supponit, esse veram, dicendo, aliam esse meliorem (quæ tamen simul cum præcedenti verificatur:) ait enim: *Apparet mihi quod aliter potest melius dici. scilicet, quod quantum ad omne positiuum, quod est in actu voluntatis creatæ, est posterior actione Dei,* &c.

15. Eodem modo explicandum est quod Capreolus versus finem eiusdem artic. §. *Ad 6. dicit Gregorius.* contra Gregorium docet, *Deum velle, istum actum esse ab homine, quantum ad omne, quod est bonum in actu.* Quod intelligendum est ita, vt Deus per suam voluntatem non determinet hominem ad eliciendum istum actum, sed tantum determinet ad eliciendum actum bonum in communi & vagè, vt dixi num. 12.

16. Rursus quod ex eadem distinct. 37. quæst. vnica artic. 1. conclusione 2. obiicitur, si bene intelligatur iuxta dictam authoris mentem, oppugnat potiùs physicam prædeterminationem: vt vidimus disput. 27. tota sect. 7. præsertim à num. 8.

17. Clariùs Capreoli & S. Thomæ sententiam explicuit Deza in eadem distinct. 37. quæst. vnica articul. 2. nam his verbis proponit secundum argumentum principale contra secundam conclusionem: *Si Deus coagit actui voluntatis, aut hoc est, quia sequitur determinationem voluntatis in illo actu, sic quod voluntas prius natura determinat se ad actum illum; & ex hoc Deus coagit voluntati determinatæ: aut è contra prius Deus determinat se ad agendum; & voluntas nostra sequitur determinationem eius.* Cui argumento in articul. 4. respondet his verbis: *Ad secundum principale dicitur, quod Deus coagit voluntati primo modo diuisionis.* Et eiusdem solutionis sequens contextus eò dirigitur, vt defendat, Deum concurrere non solùm ad actum, sed etiam ad determinationem, qua voluntas creata se determinat; quamuis voluntas prius se determinet modo dicto. Idque constabit conferenti totum argumentum cum tota solutione.

Capreoli sententiam explicuit Deza.

18. Deinde ad tertium argumentum contra eandem conclusionem secundam, quamuis præmittat, Deum applicare agentia ad actiones, & prius & immediatius coagere, subdit tamen cum S. Thoma, Deum ita reliquisse hominem in manu consilij sui, vt quamuis operetur in voluntate hominis, dederit tamen illi dominium sui actus, vt non esset obligata ad alteram partem contradictionis. Insuper quod Deza existimet, præmotionem & prioritatem diuini concursus pertinere ad generalem aliquam rationem volitionis, & amorem finis & boni in communi, non ad particulares rationes volitionum, ostendimus ex professo tomo præcedenti prædicta disp. 49. sect. 6.

19. Manifestior denique propterea redditur amborum mens, quia tam Capreolus, quàm Deza fatentur expressè, positis omnibus ad operandum requisitis, intelligi debere libertatis indifferentiam, quæ possit agere & non agere: vt retulimus eodem tomo præcedenti disput. 50. section. 4.

20. Conradus 1. 2. quæst. 79. articul. 1. colum. 3. §. *Nota inquam*, negat motionem præuiam ad naturales actus, & subdit: *Non enim cum aliquis vult, oportet, antequam velit, præcedere motionem Dei, loquendo de naturali volitione, vel malis.* Et postquam docuit, primam causam concurrere ad effectum intimiùs, quàm secundam, subdit: *Talis effectus non habet necessariam habitudinem ad causam primam, sed contingentem, quia fit ab ea secundum conditionem voluntatis, & causæ secundæ, quæ est contingens. Vnde habet motionem cooperatiuam propriæ actioni creaturæ, & secundùm modum eius. Vnde si Deus ageret ex necessitate naturæ; staret nihilominus contingentia rerum propter defectibilitatem & libertatem causarum secundarum.*

Si Deus ageret ex necessitate naturæ, staret rerum contingentia.

Postea explicat quo sensu Deus primo concurrat ad actum peccati, nimirum, quia intimiùs & perfectione priùs, & tanquam id, in cuius virtute agit voluntas creata. Et sequenti §. scribit eisdem verbis eandem doctrinam, quam prius tradiderat Scotus in 2. dist. 37. §. *Ad solutionem istorum obiectorum.* & nos retulimus supra disput. 28. sect. 2. & summa est, Deum non esse primam causam deficiendi, quia, quantum ex se est, daret rectitudinem actui, & illam causaret simul cum voluntate; nisi voluntas liberè impediret, cum posset, si vellet, cum Deo causare rectitudinem. 21.

Idem 1. 2. quæstione 9. artic. 6. ad 3. *Stante*, inquit, *motione Dei, qua mouetur ad volendum, quantum ad exercitium actus potest se habens voluntatem determinare per rationem vel intellectum ad hoc vel illud bonum, quod est quandoque secundum quid bonum, & in veritate malum, & sic incidit ratio peccati.* Et post pauca ex professo refutat præmotionem impressam à Deo per modum actus primi: vt retulimus tomo præcedenti de Scientia disputatione 49. sectione 6. subditque Deum mouere ad bonum, quod sub se continet apparens & existens bonum. *Hac*, inquit, *motione præsupposita, voluntas per innatam libertatem ex indeterminatione rationis potest sub ista motione Dei se determinare ad hoc, vel illud bonum, & ex hac ratione incidit peccatum.* 22.

Præterea in quæstione 80. articul. 1. ad 3. postquam docuit, motus voluntatis reduci in aliquod exterius primum principium, quod est Deus, in quantum mouet ad primum actum, qui tendit in bonum in communi, sic loquitur: *Intellectus & voluntas virtute huiusmodi principij naturaliter, & primò tendunt in verum, & bonum in communi. Sed ad particulare bonum voluntas se ipsam per consilium rationis determinat: ita quod illud exterius principium est causa vniuersalis omnis interioris motus; non tamen adimit libertatem voluntatis determinandi se ad hoc, vel illud bonum, quod scilicet, est verum, vel apparens.* Quod remittit ad ea, quæ nuper retulimus ex quæst. 9. articul. 6. ad 3. Hæc autem omnia eò dirigit Conradus, vt explicet quod S. Thomas docuerat dicta quæstione 80. art. 1. fine: *Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani; sed quod determinetur ad malum consilium voluntas humana, hoc directè est à voluntate humana.* Adde quod manifestè præcipit libertatis indifferentiam intelligi, positis omnibus requisitis ad operandum: vt vidimus eodem tomo, disp. 50. sect. 4. 23.

S. Thom.

Ad Caietanum veniamus, qui non fine occa- 24.

Caietanus pro physica prædeterminatione citatur.

sione pro physica prædeterminatione citatur, quoniam lib. 2. Regum cap. vltimo prope init. *Nec mireris, ait, quod diuina iustitia incitauerit Dauidem ad hoc malum: tripliciter enim verificatur. Primum permissiuè, quatenus hoc erat peccatum: quia Deus non incitat ad peccandum, sed permittit hominem peccare. Secundò, quoad substantiam actionis. Deus enim est author ipsarum actionum, tam internarum, quàm externarum, quæ sunt peccata: & quoad hoc positiuè incitat Deus ad actiones, quæ sunt peccata.*

25. Rursus in ientaculo 6. quæst. 2. ad verba Christi Domini. *Quod facis, fac citiùs.* ita secundum sensum adiungit: *Secundum bonum, est bonum naturæ ipsarum actionum Iudæ. Omnis enim actio quantumcumque mala moraliter, cùm sit res aliqua, bona est bonitate naturæ: & vt sic est à Deo. Et quantum ad hoc, verba hæc Domini sunt præcepta, & significant ordinem diuinæ prouidentiæ ad accelerandum actiones Iudæ, vt tempore statuto à diuina prædestinatione adimpleretur passio Christi. Sicut enim malum non est, Deum cooperari actionibus peccatorum, quantum ad bonitatem naturæ: ita malum non est illas præcipere.*

Caietani doctrina de materialibus actionibus absque ipsius iniuria non potest intelligi.

Implicat Deum materiali actionem odij præcipere.

26. Hanc doctrinã sine authoris iniuria non posse intelligi de materialibus actionibus Dauidis & Iudæ, quatenus in particulari & determinatè amplectebantur realiter aliquod obiectum diuina lege prohibitum; probatur primò, quia secundum omnem Theologorum sententiam (quam ad protegendum physicam prædeterminationem etiam ipsius authores sæpius repetunt) contradictionem implicat, Deum præcipere materialem actionem odij Dei, aut materialem volitionem in particulari, qua Iudas Christum Dominum tradere voluit. Ergo tales actiones in particulari non sunt à Deo, vt ab authore, faciente, vt fiant. Probatur consequentia, quoniam Caietanus in prędicto ientaculo supponit, bonam esse consequentiam hanc. Hæc actio est bona bonitate naturæ, & vt sic, est à Deo. Ergo Deus potest illam præcipere. Quapropter inde potius argumentum sumitur contra physicam prædeterminationem; quoniam si per illam Deus esset author materialis actionis odij Dei in particulari; rectè Caietanus intulisset, eam à Deo præcipi posse; de quo plura nos supra disp. 33. sect. 4. à num. 30.

Deũ ad materiales peccatorũ actiones non incitare, commmunis sententia est.

27. Probatur secundò, quoniam ad materiales peccatorum actiones in particulari, non incitare Deum, non solùm Patres & Scholastici docent, citati supra disp. 36. sect. 5. sed etiam physicæ prædeterminationis authores admittunt, quando defendunt, Deum non moraliter, sed tantùm physicè causare tales actiones: vt vidimus disp. 27. sect. 2. prope init. Quapropter, vt vera sit Caietani doctrina, *quod positiuè incitat Deus ad actiones, quæ sunt peccata*, intelligenda erit, quantum ad aliquam rationem actionis, quæ abstrahat ab oppositione reali contra legem diuinam, qualis esse poterat in Iuda, exequẽdi cœptũ opus diligentia sine mora, præscindendo ab eo, quod cœptum opus esset diuinæ legi contrarium: & in Dauide desiderium gaudendi de multiplicatione populi Dei, abstrahendo ab hoc, quod multitudinis notitia contra Dei præceptum quæreretur. Vide quæ in generali dicemus disput. 44. sect. 2. & 3.

Caietanus non admittit physicã prædeterminationem.

28. Tertiò Caietanum citatis in locis non admittere physicam prædeterminationem probatur, nam in aliis constanter & generaliter docet, voluntatem esse indeterminatam, neque determinari ab aliqua præuia motione primæ causæ, ideóque voluntatis motum esse simpliciter euitabilem, non obstante Dei concursu, præscientia & prouidentia: vt retulimus in prædicta disp. 49. sect. 6.

Repetuntur Caietani verba.

Cæterum vt lectori sit promptum de Caietani mente certiorem fieri, visum fuit aliqua inde verba repetere. 1. part. quæst. 14. art. 13. post med. §. *Neque sustinẽdus est,* ait, *Motio causæ prioris modificatur à causa secunda secundum modum ipsius causæ secundæ; & sic licet à prima causa moueatur necessariò secunda, recepta tamen motio in secunda, si secunda causa imaginetur contingens, modificatur contingentia recipientis. Et quoniam prius natura modificatur, quàm impellat ad mouendum; motio illa iam modificata ad causam contingentem, mouebit secundam, ad mouendum non necessariò, sed contingenter.* 29.

Et paulò inferius illam propositionem Scoti; *Causa quæ mouet, in quantum mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet.* Ita distinguit Caietanus: *Ly mota vel aliã distinguitur alia distinctione, scilicet, aut motione prima propria actiom, sicut aqua calefacit calefacta ab igne, aut motione cooperante ad propriam actionem. Primo modo, dato, quod esset vera, aut sustentabilis; secundo tamen modo sustineri non potest dicta propositio; quoniam causa cooperans intrinsecè cooperatur vnicuique secundum modum eius, cui cooperatur. Talis est autem cooperatio primæ causæ.* Statimque docet, effectum contingentem in eodem instanti naturæ attingi à causa prima, & à causa secunda: neque aliam esse prioritatem in causæ primæ concursu, nisi quia concurrit independentius & immediatius immediatione virtutis. Confirmatur, nam voluntatis indifferentiam, vt operetur, & non operetur, intelligit, positis omnibus requisitis ad operandum, vt ex eodem authore probauimus tomo præcedent. disp. 50. sect. 4. 30.

Probatur quartò, nam licet Caietanus, oblata occasione in textu S. Thomæ, prætermiserit, hanc generalem doctrinam expresse applicare ad materiales peccatorum actiones; id tamen pro comperto reliquit. Nam ab his actionibus abhorret potius diuina voluntas & sapientia, & quantum ex se est, minus voluntatis & operationis impendit, quàm ad honestas actiones. Vnde si honestas non prædeterminat; multò minùs actiones, quæ sunt turpes. Confirmatur, nam si sentiret oppositum; datis occasionibus, explicuisset in commentariis D. Thomæ veluti 1. 2. quæst. 75. art. 3. circa ad 1. & quæst. 80. art. 1. circa ad 3. Vbi tamen tacendo admittit planè, vt sonat, eam doctrinam, quam sect. 2. num. 12. & 13. ex D. Thoma in prædictis locis retulimus. 31.

Cõfirmatur.

Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 10. versus finem: *Actus,* inquit, *voluntatis liberè elicitus dicitur voluntarius, quia in potestate volũtatis est ipsum producere, vel non producere. Et hoc modo defectus huiusmodi dicitur voluntarius. Est enim in potestate voluntatis procedere ad operationem sine tali ordine, vel non procedere, quia non necessariò à contrario bono rationis trahitur, aut ab apprehensione sensuali mouetur, sed libera est, ad vtrumlibet se habens, & ideo huiusmodi defectus non oportet aliam causam quærere, nisi volũtatis libertatem.* Et paulò inferiùs docet, *voluntatem se applicare ad opus cum tali defectu.* 32.

defecta. Ergo nihil aliud à voluntate prædeterminat ita voluntatem, vt ex vi illius neceſſariò ſequatur actus, quem defectus neceſſariò comitetur.

33. Idem in 3. contra gent. cap. 89. prope finem de actu peccati ſic reſpondet cuidam argumento Scoti: *Secundum intellectus conſiderationem poteſt voluntas in aliquid, quod cauſa prior in primo ſigno non produxit. Imo poteſt in rectitudinem, quæ nata eſt actui conuenire, vt à voluntate humana producitur.* Illa autem cauſa prior eſt prima cauſa, ſcilicet, Deus, vt ex contextu euidens eſt. Docet itaque actum peccati propterea eſſe liberum, quia voluntas humana poteſt in actu ſuo producere rectitudinem debitam, etiam ex ſuppoſitione, quod Deus non prædeterminauerit illam rectitudinem. Quod clariùs conſtat, conſiderando quæ prius dixerat in §. *Ad omnia iſta.* & retulimus tomo præcedenti diſp. 49. ſect. 6. Denique poteſtatem agendi, & non agẽdi, quam libertatis exigit quidditas, exerceri poſitis omnibus requiſitis ad agendum, expreſsè docet, vt retulimus diſputat. 50. ſection. 4. eiuſdem tomi de Scientia.

34. *Ferrar. pro physica prædeterminatione citatur.* Sed Ferrarienſis pro phyſica prædeterminatione materialis actionis citatur ab eius authoribus, quoniam 3. contra gent. cap. 71. circa finem oſtendit ex S. Thoma, quod poſſit agens primo mouere cauſam, ad agendum entitatem actionis peccati, & non agere ad deformitatem; quia videlicet deformitas non ſequitur ad actionem illam, vt actio eſt, ſed vt dicit habitudinem ad cauſam deficientem. *Ferrar. prædeterminationi contrarius.* Nihilominus hanc doctrinam, ſi bene intelligatur, eſſe contrariam phyſicæ prædeterminationi, ſatis oſtendimus diſput. 27. ſect. 7. præſertim à num. 8.

35. Sotus lib. 1. de natura & gratia cap. 17. verſus finem contra huius temporis hæreticos ſic loquitur: *Quia ſentiunt nos ita eſſe Numine desertos, vt neceſſitate ſuccumbamus erroribus, & prauis affectibus; hoc eſt, quod nos perſiſtimus ſacris eloquiis expugnare. Nam niſi in noſtra poſitum eſſet ſemper voluntate cum promptiſſimo auxilio Dei vitare ſingula mala, quid eſt, quod nos commonefacit Paulus, ne regnet peccatum in noſtro mortali corpore?*

36. Rurſus in cap. 18. colum. 3. teſtatur, *ſe eſſe certam, & inſuper credere, certiſſimos fuiſſe ſemper ſanctos Doctores, neminem vnquam à Deo fuiſſe derelictum, ſuiſque cupiditatibus permiſſum in hac vita, niſi præciſè ſecundo modo permiſſionis; videlicet, ſinendo illum agere ſecundum propriam voluntatem: ita tamen, vt ſemper ſit Deus paratiſſimus manum porrigere, niſi per hominem ſteterit.* Agebat autem ibi peculiariter de obduratis & excæcatis. Et poſt pauca docet, *Deum velle, vt omnes & ſinguli ſalui fiant, ita vt ſit omnibus præſentiſſimus, ad oſtium pulſans, vt à ſe nihil deſit officij, quin perdutiſſimo etiam cuique opem ferat, niſi per ſe homo ipſe abnuerit.* Hæc plurimis Scripturæ teſtimoniis, atque rationibus, & ſimilitudinibus explicat, & confirmat. Vnde reprehendit Roffenſem art. 36. concedentem, quod Deus ita nonnullos deſerat, vt reſipiſcere nequeant.

37. Quin etiam in eodem cap. 18. ad finem: *Sicut Deus,* inquit, *non dicitur cauſa homicidij, quia dedit homini manus & oculos (ſicuti neque faber, qui bona intentione fecit gladium:) ita neque ex eo quod auxilium præbet homini vniuerſale, eo modo, quo præbet belluæ, dicitur cauſa peccati.* Soti denique mentem eſſe manifeſtè cum phyſica prædeterminatione pugnantem, conſtabit legenti ex eodem lib. 1. de natura & grat. caput 16. & 17. & additiones, quibus idem Soto ſuam ſententiam magis explicuit.

His non obſtantibus Soto citatur pro phyſica prædeterminatione, quoniam in eodem cap. 18. ad finem dicit, *Theologos conſiteri, entitatis, quæ eſt peccatum, Deum eſſe cauſam; eo efficientiæ genere, quo cuncta, & inanimata, & animalia ad ſuas naturales actiones præmouet.* Cæterum præmotionem hanc comparatione voluntatis eſſe generalem ad communem rationem boni, relicta indifferentia, vt voluntas ſe ipſam determinet ad particulare bonum, conſtat ex locis nuper citatis; præſertim cùm in eodem lib. 1. de natura & gratia cap. 16. colum. 2. doceat, libertatis indifferentiam manere, poſitis omnibus requiſitis ad operandum, à quibus non eſſe excipiendum generalem Dei concurſum, ex profeſſo probat, vt retulimus tomo præced. dicta diſp. 50. ſection. 5. 38. *Sotus pro physica prædeterminatione citatur.*

Citatur etiam pro contraria ſentent. Cano lib. 2. de locis cap. 4. ad 7. Cæterum quid ipſe docuerit, & quam nihil faueat phyſicæ prædeterminationi, vidimus diſp. 27. ſect. 2. num. 6. & ſequent. Præſertim notandum eſt quod Cano ibidem ad 7. & 8. expreſsè monet, Deum non mouere, neque inſtigare ad materiales actiones peccatorum, ideòque non eſſe cauſam moralem illarum. 39. *Cano pro contraria ſententia citatur immeritò.*

Poſtremò inter recentiores Thomiſtas Ioan. Vincentius expreſsè negauit phyſicam prædeterminationem ad materialem actionem peccati: vt refert Ledeſma quæſt. de Auxiliis articul. 18. ad 13. pag. 415. col. 2. Similiter etiam Zumel quantum ad eaſdem actiones à phyſica prædeterminatione receſſit: vt vidimus diſp. 27. ſect. 1. 40.

SECTIO IV.

Antiquiores Scholaſtici præter Thomiſtas & Nominales.

GVillelmus Altiſiodor. lib. 2. ſummæ tract. 15. quæſtion. vltima in medio, poſtquam diſtinxit, materialem actionem eſſe à Deo, ſed formalem rationem malitiæ non eſſe à Deo, obiectioni, quam in principio poſuerat ex D. Dionyſio dicente: *Optimi eſt optima adducere: ſed mala actio non eſt optima. Igitur Dei non eſt ipſam adducere,* ita reſpondet: *Sic eſt intelligendum, optimi eſt optima adducere, in his, quæ agit Deus per ſe, & ex ſua voluntate. In his quæ agit Deus per ſe dico, quia actio, in qua Deus cooperatur homini, bene poteſt eſſe mixta. Ex ſua voluntate dico, quia cùm Deus agit quaſi inuitus, id quod tunc agit, poteſt eſſe malum.* 1.

Materialis actio peccati cooperãte libero arbitrio producitur à Deo. Materialis ergo actio peccati non producitur à Deo præueniente liberum arbitrium, ſed cooperante cum illo. Inſuper ad eandem actionem Deus non cooperatur ex ſua primaria voluntate, ſed quaſi inuitus. Quapropter ipſe non determinat actionem, ſed determinatur ab homine. Subdit Altiſiodorenſis alia, quibus oſtendit, quaſi coactum Deum punire. Quemadmodum & lib. 1. Summæ cap. 13. art. 1. ad finem ait: *Deus inuitus punit.* Et art. 2. à medio, & ad finem: *Deus, quantum ex ſe eſt, vult, vt mala non fiant.*

Guilelmus Pariſ. in 1. part. tract. de vitiis & peccatis in cap. quod incipit: *De peccatis autem, id eſt, de operibus humanis,* circa med. docet, quamcumque 2.

cumque necessitatem, siue proueniat ab astris, aut facto, siue à quocumque alio extrinseco motore, liberare à culpa hominem, qui necessitate mouetur, tanquam instrumentum; & culpam refundere in motorem, tanquam in principale agens: nisi relinquat nobis dominium, imperium, & auctoritatem, vt sit in nostra potestate voluntates auertere à male volitis. Hæc omnia qua solet obscuritate tradit Guillelmus, alio tamen ordine.

3. Magister sentent. in 1. distinct. 48. quæ est vltima cap. 2. ait: *Voluit tota Trinitas, vt Christus pateretur; neque tamen voluit, vt Iudæi occiderent: quia voluit pœnam Christi, sed non voluit culpam Iudæorum.* & cap. 3. *Non volebat Deus, vt Iudæi occiderent eum, non enim volebat actionem Iudæorum, quæ mala erat, sed volebat passionem bonam: & hæc voluntas per malas Iudæorum voluntates impleta est.* Occisio igitur, qua ratione actio est, non est à Deo volita, sed præcisè in quantum passio.

4. Albertus 1. part. quæst. 26. art. vltimo ad 2. argumentum ait: *Quando prima causa influit causalitatem, quoad aliquid scilicet, quoad esse, & quoad potentiam operandi, & secunda causa versibilitate propria auertitur ab influentia primæ causæ, quæ est bonitas, quam influit causa prima. Tunc incidit corruptio boni, quæ est malum; & tunc illud malũ est à causa secũda, non à prima. Et est simile quod ars architectonica manui secantis influit secare ad lineã rectam: si autem manus tremat, vel contracta sit, vel lignum nodosum, secatio non fiet ad lineam rectam.* Ergo voluntas versibilitate propria, vertens se ab influentia primæ causæ, determinat ad actionem obliquam; cum tamen influentia, quantum ex se est, moueret ad actionem rectam.

5. Alexander 2. part. quæst. 100. memb. 3. artic. 6. §. 1. ad 2. de duobus hominibus æqualiter dispositis: *Non est*, inquit, *dicere rationem mali in voluntate, nisi ipsam voluntatem, quæ se ipsa vertibilis est, & quod se ipsa vertitur in isto, & non in alio; non est assignare aliquam causam à se ipso. Quia quod iste vertitur ad malum non est, nisi quia placet, placiti autem nulla est alia ratio quærenda. Sicut in bonis, cum peruentum est ad voluntatem Dei, nulla est alia ratio: ita in malis cum peruentum est ad voluntatem vertibilem sibi relictam.* Quibus consequentia docet in §. 2. fine.

Sic habet.

6. Consonat quod in præcedenti articul. 5. fine dixerat cum Augustino, motum, quo voluntas auertitur à Deo, non aliunde existere, quàm à voluntate. Et in prædicto articul. 6. §. 2. ait, *Deum esse solem spiritualem, qui de se numquam abfit, sed vbique se diffundat; sed alia desunt ab ipso, quando recedunt per peccatum. Ideo non est dicere, quod sua absentia sit causa tenebrarum, siue mali, imo liberum arbitrium deficiens, est causa quare ei abest spiritualis sol.*

7. S. Bonauentur. in 2. distinct. 34. articul. 1. quæstione 2. in fine corporis sic loquitur. *Si autem quæras, quid faciat, ipsam voluntatem exire in peccatum, & quæ sit dispositio immediata ipsius respectu culpæ; dicendum, quod nulla superadditur dispositio: sed ipsa voluntas, quæ est domina sui actus & libera, potest se ipsam conuertere ad illud, ad quod vult, & sicut vult. Et si indebitè se conuertat, tunc peccat, nulla superinducta noua dispositione à parte voluntatis, quæ sit præambula ad ipsam culpam.*

8. Nota primò, S. Bonauenturam agere non solùm de formali ratione culpæ, sed etiam de materiali conuersione, qua voluntas se conuertit ad bonum, quod vult, & sicut vult. Secundò apud Bonauenturam nulla præcedit præambula dispositio, quæ faciat voluntatem exire in prædictam conuersionem. Sed physica prædeterminatio est præambula dispositio, quæ facit voluntatem exire in prædictam conuersionem: ergo non præcedit physica prædeterminatio. Tertiò ipsa voluntas, quæ est domina sui actus, & libera, potest se ipsam conuertere ad illud, quod vult, & sicut vult. Ergo ipsa se ipsam mouet, & determinat absque vlla physica necessitate, sibi superimposita ab alio mouente, & prædeterminante. Quæ omnia confirmat S. Bonauentura sequentibus verbis: *Sicut ille, qui stat rectus, posset statim, si vellet, sine noua dispositione adueniente dimittere se cadere: sic voluntas recta consistens, & in ordine ad vltimum finem, potest illum ordinem exire.*

Tria in verbis S. Bonauenturæ notanda.

Idem Bonauentur. in 2. distinct. 37. artic. 1. quæst. 1. ad vltim. notat, Deum non excitare, neque præmouere arbitrium ad faciendam operationem, quæ mala est, sed tantùm cooperari. Verba retulimus disput. 36. sect. 5. Rursus in 1. distinct. 47. artic. 1. quæst. 2. proponit argumentum ad probandum, hominem posse facere contra permissionem Dei; quia potest non peccare, etiamsi Deus eum peccare permittat. Cui argumento respondet ad penultim. dicens: *Deus non dicitur permittere peccare, nisi eum, qui actualiter peccat, dum peccat, & tunc impossibile est, eum non peccare.* Quibus verbis refotat apertè quamlibet permissionem aliam, quæ non supponat, actum peccati actualiter fieri; sed potius illum prædeterminet, ita vt ex suppositione illius prædeterminationis impossibile sit non peccare. 9.

Deus nullum nisi actualiter peccantem peccare permittit.

Scotus in 2. distinct. 37. quæst. vnica, §. *Ad solutionem istorum obiectorum*, expressè docet, Deum non prius causare materialem actionem peccati, sed potius voluntatem posse, si velit causare actum bonum: & alioqui voluntatem esse, quæ se ipsam determinat ad volitionem liberam, docet Scotus 2. distinct. 25. quæst. vnica, & in 1. distinct. 1. quæst. 4. vt fusiùs ostendimus præcedenti tomo de Scientia disput. 49. sect. 7. Vide etiam verba, quæ ex eodem Scoto desumpsit Nicolaüs de Orbellis, citandus section. sequenti prope finem & quæ desumpsit Conradus supra disp. 28. sect. 3. num. 21. & alij in sequentibus sectionibus citandi. Ex quibus satis constat, contra suam mentem Scotum citari pro physica prædeterminatione materialis peccati, siue in 1. dist. 39. siue dist. 41. 10.

Contra suam mentem citatur Scotus pro prædeterminatione.

In Durando 2. distinct. 37. quæst. 1. solus est laudandus affectus euitandi prædeterminationem materialis actionis peccati, prouenientem ex diuino concursu vniuersali, aut ex diuina voluntate; quoniam inde sequeretur, Deum esse authorem peccati: quo in articulo sequitur omnium fere Theologorum sententiam, quos suprà & infrà referimus. Cæterum meritò tanquam erronea respuitur communiter à Doctoribus alia sententia vniuersalior, quam ibidem adiungit, & fusiùs ex aliis principiis probat in 2. dist. 1. quæst. 1. videlicet, Deum immediatè non concurrere cum causis secundis ad earum effectus proprios: de quo nihil opus est in præsenti disputare. Inde collige, quo fundamento tribuatur Durando prædeterminatio ad materialem actionem peccati in 1. distinct. 46. quæst. 1. ad 2. Quin potius illius quæstionis totus articulus 2. excludit antecedentem necessitatem, Clarius tamen 11.

Deum non concurrere immediatè cum causis secundis erroneum est.

Durandus prædeterminationem ad materialem actioni peccati renuit.

sequenti

ſequentis diſt.47. quæſt.1.& 2.diſt.24. quæſt.2. quæ teſtimonia retulimus præcedenti tomo diſput. 49. ſect. 5. Inſuper libertatis indifferentiam docuit intelligendam eſſe ſublatis omnibus impedimentis, ac ſubinde poſitis omnibus requiſitis ad operandum: vt conſtat ex dicta diſt.47. quæſt.1. prope finem.

12. Argentina in 2. diſtinct.25. quæſtione vnica artic.1. poſt concluſionem ſecundam: & artic.2. poſt med. in 2. impugnatione opinionis Gotfredi, docet, voluntatem eſſe, quæ ſe ipſam determinat ad conſenſum in fornicationem, etiam quando hinc & inde propoſitæ rationes æqualiter voluntatem impellunt ad partes contrarias. Vnde in diſtinct. 34. artic.2. verſus finem ad 2. argument. ait, propterea imputari peccatum *ad culpam, quia homo non reſiſtit peccato, quantum poteſt reſiſtere.*

13. Vdalricus in ſumma lib.2. (apud Carthuſian. 1.diſtinct.40.quæſt.3.poſt med.) *In obduratione,* inquit, *ſunt duo. Aliud eſt actus voluntatis pertinaciter inhærentis malitiæ. Et huius Deus non eſt cauſa per ſe, neque per accidens, neque occaſio, ſed voluntas deficiens. Aliud eſt ſubtractio gratiæ, quæ ſubtractio poteſt conſiderari, vt pœna peccati, & ita Deus eſt cauſa eius per ſe: poteſt etiam conſiderari, vt cauſa, ſiue occaſio culpæ ſequentis, & ita non eſt à Deo, ſed à voluntate peruerſa.* Itaque à diuina cauſalitate excludit tam actum peccati, quam inclinationem ad illum, qui ſequitur ex ſubtractione gratiæ, quoniam ad hanc prius determinauit liberè peruerſa voluntas, præbens iuſtam rationem ſubtrahendi gratiam.

In obduratione duo.

14. Ricardus in 2. diſtinct. 34. artic. 2. quæſt.4. corpore: *Ideo,* inquit, *actus defectuoſus, à voluntate procedens, habet rationem culpæ, quia voluntas per libertatem poteſt ſe tenere, ne per ſuam defectibilitatem exeat in actum defectuoſum.* Et poſt pauca rationem, propter quam iſte defectus non reducitur in Deum, explicat hoc exemplo: *Si enim aliquis faber fabricat cultellum, & alteri concedat ad debitum vſum; & ille poſtea ex peruerſitate voluntatis abutens cultello, faciat aliquod opus illicitum; iſte abuſus non reducitur ad fabrum, ſicut in cauſam.* Atqui prædeterminatio ad materialem actionem odij Dei, non poteſt dari ad debitum vſum; quia vſus illius eſt ſolum odiſſe Deum. Item non eſt in voluntate poteſtas, vt ſuppoſita prædeterminatione ſe teneat, ne per ſuam defectibilitatem exeat in illum actum. Ergo, &c. Idem variis in locis docet, voluntatem eſſe, quæ ſe ipſam determinat, & non determinari à Deo ad actionem liberam: vt retulimus præced. tomo dicta diſp.49.ſect.5.

Prædeterminatio ad materiale peccati ad debitum vſum dari non poteſt.

15. Carthuſianus in 1.diſtinct.40.quæſt.3.prope init. ſequitur S.Thomam ita loquentem: *Obduratio interdum dicitur actus voluntatis obſtinata in vitio, cui pertinaciter inhæret. Sicque Deus non eſt cauſa obdurationis, ſicut neque actus peccati, quantum ad eius deformitatem, ſed homo.* Quod autem his verbis negetur prædeterminatio materialis actionis, oſtendimus diſput.27. ſect.5. num.11. & 12. Rurſus idem Carthuſianus in 2. diſtinct. 34. quæſt. vnica, poſt med. ſequitur eandem doctrinam, quam ſectione 2. initio retulimus ex S.Thoma in eadem diſtinct. quæſt.1. artic.3. ad finem, quibus conſonant multa quæ refert & approbat diſt.27.quæſt.1.

S.Thomas.

16. Waldenſis lib.1.doctrinal. fidei cap.21.fine, & cap. 22. initio, & cap.23. & 24. ex profeſſo probat, Deum non determinare voluntates noſtras ad actiones peccatorum, etiam pro materiali, nullámque voluntatibus noſtris imponere neceſſitatem ita operandi. Præſertim in cap. 23. inter med. & finem ait: *Chriſtus percuſſus non neceſſitauit percuſſorem ad faciendum ictum alapæ.* Et cap.24. initio: *Tradit certè antiquitas Eccleſiæ Ieſu Chriſti, originem actus humani mali, & deformis eſſe voluntatem humanam, in ſua radice liberrimam, & ſine fræno alicuius neceſſitatis diſtrictam.* Deinde prope finem eiuſdem cap.24. *Ne dicat quiſquam inſipiens: Domine, tu magis eras cauſa peccati mei, quam ego, qui peccaui; tu enim arctaſti voluntatem meam, tu prouidiſti media delinquendi, vnde abſolutè neceſſarium fuit peccare, & velle peccare.*

Neceſſitatem verò, quam negat Waldenſis, 17.
eſſe illam præcipuè, quam Deus inducat ſuo concurſu effectiuo, aut voluntate, aut æterna præſcientia, conſtat apertè ex decem continentibus capitibus, videlicet, à cap. 21. citato, vſque ad cap. 30. Rem autem optimo exemplo explicat in cap.26. poſt med. dicens: *Deus præſcientia ſua videt, ex qua parte pondus in libra deſcendet: neque tamen vt neceſſitatem inducat, alterutri lancis brachio manum premit: imò ſic pondus in libra ſine omni aſpiciente deſcenderet. Ita per impoſſibile, ſi Deus non præſciret, ſic tamen ſicut iam futura eſt, futura foret.* Ac denique cap.28. in medio: *Voluntas,* inquit, *diuina conſenſum actus mali, vel humani delicti non præuenit.* Et hoc dicit, eſſe *fidem claram & latam,* ſicut eſt clara fides, Deum præuenire bonas voluntates.

SECTIO V.

Qui Nominalium appellatione cenſentur.

CIſterċienſis Dionyſius in 1. diſtinct. 46. 1.
quæſt. vnica, artic. 1. in prima parte articuli, propoſit. 4. ait: *Quandoque Deus permittit creaturam ſic operari, & voluntate ſimplicis complacentiæ non complacet in illo ſic velle operari; nihilominus eſt cauſa partialis rei ſic effectæ, exemplum eſt voluntatem odire proximum.* Non dicit, Deum eſſe cauſam particularem, ſed Deum eſſe cauſam rei particularis, vt infrà explicat. Et in propoſitione 5. *Deus nullum facit facere contra præceptum: non facit aliquem peccare, non facit fortem odire,* &c. Et in 2. part. eiuſdem articul. 1. propoſit. 3. *Reſpectu nullius volitionis culpabiliter malè diuinum velle eſt coefficientia ſpecialis, ſed ſolum generalis.* & poſt pauca: *Ad malum culpæ mortalis Deo non innuante ſufficit ſola voluntas creata, ſtante concurſu generali.* Inde conſtat, eum loqui de materiali actione peccati, quoniam ad formalem rationem peccati, neque ſpeciali, neque generali concurſu poteſt Deus concurrere. Eandem ſententiam aliis verbis confirmat propoſitione 4. ſequenti.

Etiā Nominales prædeterminationē renuunt.

Rurſus in artic.3. prope finem: *Nullus,* inquit, 2.
peccat, volendo, vel faciendo illud, quod Deus efficaciter, vel exequutiuè vult, eum velle, vel facere. Patet, quia tale velle neceſſitat rem volitam eſſe. Idem in 2. diſtinct.24. quæſt.1. art.1. propoſit.3. *Odire,* inquit, *Deum, & reliquas deformes actiones Deus ſolum coëfficit, & creaturam agere ſinit, neque eam ad taliter agere actuat, neque ſic malè agere facit.* Et in 2.diſtinct.25. quæſt.2. artic.1. conc.5. *Arbitrium iniuſtum ad malè volendum non eget præmotione diuina.* Et ſequenti art.2. conc.1. *Deus non neceſſitat*

voluntatem

voluntatem creatam ad actum primum. quo se auertu a vita, & à Deo,neque ad actum fruendi creaturis, & vtendi Deo. Similia docet in conclosione 4.& in 2.dist.37. quæst. vnica, quæ est tertia de peccato actuali, pauld ante conclusionem 3.ait: *Impium est dicere, quod Deus est sic præmonens, & actuans ad agere contra legem diuinam.* Quod fusiùs explicat & probat toto contextu sequenti.

3. Ioannes Bacho io 1.sent. dist.40.artic.2.inter med.& fin.refert, & sequitur opinionem cuiusdam Giltoois in hæc verba: *Deus aliqua futura non vult velle efficaci,sed solum permissiuè. Et respectu sic productorum voluntas diuina est causa per generalem*(subaudit sioe dubio concursum)*tribuens agenti particulari facultatem agendi sic, vel sic; non tamen determinat agens ad aliquam,neque efficienter vult hanc vel illam.: & iste modo voluntas diuina est causa actuum nostrorum, quantùcumque deformium.* & post pauca: *Talium actuum*, inquit,*est causa determinans voluntas humana, præsupposita influentia generali Dei. Vnde ideo pecco.quia volo peccare; ita quod actus voluntatis mea est iam determinans me ad peccandum.* Et in art.4.circa med.non alterius Doctoris verbis, sed suis Bacho docet eandem sententiam. Vnde & dist.41.prope finem de actibus demeritotiis sic loquitut: *Deus non est causa illorum actuum determinans:sed solum per generalem influentiam permissiuè.*

4. Ocham in 1. dist. 46. quæst. vnica post med. docet, Deum esse paratum vt cooperetur ad bonum:nihilominus hominem nolle operari bonum,sed malum. Et in dist.38.quæst.vnica post med. docuerat, supposita præparatione diuinæ voluntatis ad coagendum,adhuc voluntatē creatam posse non agere.Et in 2.q.19. ante med.docet;non esse liberos eos actus, qui necessariò sequuntur exprimis,quos Deus imprimit dæmooibus:sed taotùm esse liberos alios actus;qui non necessariò sequuntur, neque repugnant eis; sed sunt indifferentes inter necessitatem & repugnantiam;veluti tentare,vel non tentare.

5. Gabriel in 2.dist.7.quæst.vnica art.2.conc.4. de Angelis obstinatis idem docet, quod ouper Ocham. Rursus Gabriel io 2. dist. 37. q. vnica, art.3.dub.1. Scoti solutiooem sequitur his verbis: *Ita est Deus causa effectiua rectitudinis, quod, quantum est de se,daret illam actui.si voluntas cooperaretur. Vniuersaliter enim quidquid Deus dedit antecedenter, daret etiam consequenter, quantum est ex se, si non esset impedimentum, vt dictum est: voluntas autem, quantum est ex se non dat rectitudinem actui.* Locus autem in quo fuerat dictum est eiusdem quæstionis artic. 1. dum respondet ad argumenta primæ viæ. Vbi generaliter docuerat diuinam voluntatem esse pararam præbere suum concursum, non determinando voluntatem nostram, sed relinqueodo illi facultatem,vt se determinet.

6. Pauld inferiùs post verba recitata ex artic. 3. addit seqoentes propositiones, quarum fideliter retenta sententia, mutatus est ordo causa claritatis. *Defectus rectitudinis non induceret peccatum respectu voluntatis diuina,neque respectu voluntatis creata:si voluntas diuina primò & simpliciter nollet daro rectitudinem:quia tunc voluntas creata non posset dare rectitudinem.* Et in dub.2. eiusdem art.ea ratione defendit, Deum non esse authorem, vt homo sit deterior, *Quia consilio,præcepto,&c. Deus non mouet voluntatem hominis ad faciendum malum, licet secum,tanquam causa partialis producat actum malum, neque quantum est ex se concurrit Deus, vt dictum est: sed quia voluntas liberè hunc producit, Deus comproducit.*

Gregorius Ariminensis in 2. dist. 28. quæst. vnica art.3.post med.ad 12. argum.ait: *Non solum iuuat Deus ad bonum velle partialiter coefficiende,qui est modus communis,quo concurrit ad cuiuslibet creati agentis quemlibet effectum; sed etiam quodam alio speciali modo, videlicet, faciendo, ipsam voluntatem partialiter concausare, ita quod ipsa voluntas partialiter concausat, applicata, & quasi mota à Deo ad sic partialiter causandum, in qua tamen motione ipsa non necessitatur: sed instrumentum liberum existens in cuius potestate est sequi motionem primi agentis; iuuatur ita, vt agat, qua non sic adiuta, nequaquam agere potuisset. Ad productionem verò actus mali solum primo modo Deus concurrit, quia non facit voluntatem agere actum malum,sicut facit eam agere actum bonum.* Considera postremam propositionem,& compara cum præcedenti,atque inde collige,materialem actionem peccati nō solùm non prædeterminari motione, ita necessitante, vt impossibile sit, non sequi motionem; sed neque præmoueri motione ita temperata,vt io potestate voluntatis sit sequi, vel non sequi motionem: sicut præmouetur voluntas ad actum bonum. 7.

Sic etiam in 2.distinct.37.quæst. vnica art.3. post med.in fine solutionis ad 1.argument. *Sicut Deus*, inquit, *non agit contra rectam rationem, faciendo hominem, qui possit malum actum facere, eum ad eum faciendum non cogat vel inducat, sic non agit contra rectam rationem, et non subtrahendo id, sine quo non potest facere malum actum: neque tamen excitando, vel faciendo, vt homo faciat talem actum.* Et ad 3. argumentum. *Deus cuilibet benefacienti est causa, vt faciat illud, quod bene facit: nam non solùm concausat actum hominis; sed etiam mouet voluntatem eius & facit eam facere eundem actum. Nulli autem male facienti est causa, vt malè faciat, licet actum illum etiam concauset.* Postremo ad 6. *Nego*, inquit, *quod Deus velit, istum hominem facere istum actum. Sicut secundùm Magist. dist. vltima primi libri, tota Trinitas voluit passionem Christi esse, & occisionem; neque tamen voluit quod Iudæi occiderent Christum.* 8.

Ita Magist. cap.1 & 3.

Idem Gregor. in eadem distinct. 37. quæst. vnica, eodem articul. 3. colum. penultim.ad 8. argument.ita superiora verba exponit: *Ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis; quoniam ideo Deus agit illum actum, quia eum voluntas agit: & non ideo, quia Deus agit, ideo voluntas agit. Et ideo magis propriè dicitur Deus coagere voluntati in talem actum causandum. quam voluntas dicatur coagere Deo.* Quod magis explicans colum. vltima §. *ad propositum*, ait: *Deus in sic agendo non est principalis causa, ita vt moueat voluntatem nostram ad agendum, & faciat eam facere talem volitionem, aut modo aliquo suadeat, vel excitet. Hoc enim operari detestanda, & abominanda opinio est.* 9.

Adam de actione peccati nihil in particulari: attamen in generali ad actiones liberas voluntatem non prædeterminari à Deo, sed ipsam se determinare, docuit in 1. distinct. 1. quæst. 6. artic.2.dub.17.& in 3.sent.distinct.14.quæst.3. dub. 3. ante med. cuius verba retolimus tomo præced.disp.49.sect.8. 10.

Ioannes Maior in 1. distinct. 48. qoæst. 1. dum explicat conclusionem 4. ita scribit: *Deus* 11.

non

non vult culpam esse, quantum est ex parte eius, nihilominus dedit nobis liberum arbitrium, relinquens nos in manu consilij nostri. Sine eius ope nullum actum elicere valemus. Indecens est illi nos necessitare ad bonum. Hoc est disconueniens conditio, quam nobis indidit, si volumus. Igitur nobis quasi inuitus cooperatur: quare dixerim quasi inuitus pondera. Itaque idem author lectorem monet, vt ponderet vim & rationem illius propositionis: *Quasi inuitus cooperatur.*

12. Nec obstat, quod in lib. 2. sentent. distinct. 37. quæstione 1. in 6. probatione conclu. 2. *Voluntas*, inquit, *creata est libera ad hunc actum malum producendum, & ad illum. Neque est maior ratio, quare vnum producat, quam alium, nisi quia determinatur à Deo. Ergo ad hunc actum, qui est malus, determinatur à Deo.* Vnde inferre quis posset Maiorem esse in ea sententia, vt Deus determinet voluntatem ad materialem actionem peccati. Cæterum his verbis Maior affirmat solam determinationem ad tale indiuiduum actus ex suppositione, quod voluntas se determinauerit generaliter ad actum malum. Hac enim ratione multi Doctores probant, necessarium esse Dei concursum ad quamlibet actionem; de quo nihil attinet in præsenti dicere. Dicemus aliquid infra disp. 49. sect. 4.

Maioris sensus declaratur quando prædeterminationem asserere videtur.

Eodem modo intelligit, quod ait in eadem dist. 37. quæst. 3. conc. 1. *Deus determinat aliam causam ad hunc effectum, & non ad similem, quem æqualiter habet in sua potestate.*

13. Quod autem ad materialem actionem peccati in genere siue in specie Deus non determinet, sed libertas creata, docet idem Ioannes Maior in eadem dist. 37. quæst. 1. col. 5. ad 4. dicens: *Sicut homo sapiens non instingat, & alicui alium male agere, ita neque Deus.* Et post pauca: *Quia sine Deo nihil agere possumus, paratus est nobis cooperari ad substantiam mali actus, quem scimus per Dei prohibitionem esse malum: & istud vult voluntate beneplaciti generalis influentiæ ex suppositione, seu voluntate non subtractionis causa influentia, necessaria ad productionem actus. Dicitur ex suppositione, hoc est supposito, quod nolumus seruare sua præcepta, mauult influentiam generalem non subtrahere, quam eam impedire, vel nos ad bonum necessitare.*

Deus negatiuè determinat ad indiuiduum opinio Ioannis Maioris.

14. Idem Ioannes Maior in eadem dist. 37. q. 1. inter med. & finem 5. *Hac speculatione: Hunc actum*, inquit, *demonstrando substantiam peccati Deus vult ex suppositione, supposito, quod homo velit hunc actum, Deus non subtrahit suam influentiam generalem, qua ad huiusmodi actum concurrit.*

15. Quam eandem sententiam repetit in fine eiusdem quæst. 1. & illustrat exemplo mercatoris, qui *eiciens merces in mare gratia exonerandæ nauis, magis habet de velle, quam de nolle.* secundùm Arist. 3. Ethicor. cap. 1. vt significet eadem ratione quasi coactum Deum concurrere ad materialem actionem peccati, vt euitet grauius inconueniens, quod sequitur negando generalem influentiam, nimirum impediri eam laudem iusti, *qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit.*

15. Deinde in eadem dist. 37. q. 2. ad 4. ait: *Deus non habet velle purè spontaneum, & simpliciter respectu substantiæ illius actus, sed solùm velle generalis influentiæ; & habet nolle prohibitiuum respectu illius substantiæ actus.* Nota postrema verba. Itaque etiam substantia actus prohibetur à Deo; ideóque non potest illam velle purè spontaneè.

Vnde in eiusdem dist. 37. quæst. 3. conc. 4. ait: *Potest dici ad aliquem bonum sensum, quod voluntas prius agit ad actum malum, quam Deus.* Hoc probat, quia secundum sanctos Patres, Deus præuenit nos ad actus bonos; & non dicunt, præuenire ad actus malos. Ergo in aliquo sensu voluntas nostra præuenit Deum ad actum malum: cuius maiorem explicationem subdit his verbis: *Prius Deus est paratus coagere voluntati ad substantiam actus mali, quam voluntas non potest elicere Deo non concurrente. Intellectus diuinus intelligit voluntatem creatam velle A. actum malum producere, si concursum. Primæ causæ necessarium ad productionem illius actus haberet; & quod non illud velle possit habere sine concursu Dei, Deus illi coagit ad hoc: & illud prohibetur: & quodam modo inuitus hoc Deus facit, hoc est, non purè spontaneè ad sensum superius crebro declaratum.* Interiúsque concedit hanc causalem propositionem: *Deus facit substantiam actus mali, quia creatura facit malum.* Quam explicat repetendo superiorem doctrinam. Atque ad 3. argumentum docet, esse in potestate Socratis, quod Deus concurrat, vel non concurrat ad eius actum malum.

Marsilius in 1. quæst. 40. artic. 2. post conc. 3. prope init. & postea in conclusione respõsali docet, futurorum contingentiam ad vtrumlibet, ita vt possint non esse, permanere cum diuina præscientia. Idque præter alias rationes probat hac: quoniam ex opposito sequeretur, Deum esse authorem peccati. Peculiariter notanda sunt illa verba: *Ille est principalis author peccati, qui produxit scienter & liberè peccantem sic, quod non potest non peccare:* & post pauca: *Iste, qui sic produxit creaturam, & nouit, eam peccaturam necessariò; & tamē liberè facit eā, est principalis causa antecedentis, scilicet, existentiæ huius creaturæ. Ergo est principalis causa consequentis quod necessariò sequitur, scilicet peccati.* 16.

Loquitur autem Marsilius non contra necessitatem peccandi insitam voluntati à natura mala, quam ponebant Manichæi; sed contra necessitatem peccandi, quam diuina scientia videbatur futuris imponere. Vnde prope finem totius quæst. 40. *Deus*, inquit, *præsciens A. futurum, non necessitat voluntatem ad A. quia tunc A. non esset peccatum: cum nullus peccet in eo, quod vitare non potest.* & post pauca: *Causæ, quæ producent A. vt voluntas non sunt determinatæ ad A. sic, quod non possunt ipsum non producere.*

Idem Marsilius 1. quæst. 45. art. 2. post conc. 7. proponit dubium, an Deus voluerit electionem, qua Eua elegit comedere de ligno vetito: & inter alia respondet: *Actum voluit Deus quoad substantiam voluntate beneplaciti, dum tamen mulier eum vellet. Vnde in potentiis liberis imaginādum est, quod quemcumque actum elegerint, Deus vt causa vniuersalis agit cum eis; liberè tamen dedit eam ad hoc libertatē arbitrij, vt possit in actus bonos, & malos, saltem in natura integra; & quoscumque duxerit eligendos Dominus coageret tanquam causa vniuersalis.* & subdit: *In his actibus, qui disconueniunt voluntati, quasi voluntas præuenit eum; quia ex quo Deus præcepit contrarios, & bonos voluntati, malos voluntate non produceret; nisi præuenta aliquo modo per voluntatem, liberè se determinantem ad partē sibi vacuam.* 17.

Et in eadem quæst. 45. versus finem, dum respondet ad rationem principalem, ait: *Deus concurrit ad actus mali substantiam, vt eius bonitatis principalis author: quem tamen producit, quasi præuentus libertate voluntatis, cum producentis, cum* 18.

qua

qua statuit concurrere cum his, qua voluerit liberè elicere in se. Quod idem reperit paulò inferius circa substantiam actionis, qua Iudæi voluerunt Christi mortem.

19. Martinus Magistri in tractatu de fortitudine; quando tractat de perseuerantia quæst. 5. in obiectionibus & earum solutionibus docet, *Adamo Deum dedisse principia, quæ cum libero arbitrio poterant esse causa perseuerandi*, & subdit, illa fuisse sufficientia principia; ideóque facilè potuisse perseuerare; sed pro sua libertate peccasse.

20. Almainus 1. Moral. cap. 1. post. med. *Aliqui dicunt*, inquit, *quod qui agit actum malum Deus, non vult illum agere etiam quantum ad substantiam actus, quamuis agat.* Hanc doctrinam neque approbat Almainus: habet tamen seorsum verum, quem supra frequenter ex variis authoribus retulimus, videlicet, Deum, quantum ex se est, velle non concurrere ad substantiam actus mali: cæterum quasi coactum ex munere vniuersalis causæ velle concurrere. Idcirco ferè in idem redit alia solutio, quam subiicit ibidem, dicens: *Deum velle non est primum, sed concomitans, & simul se habens.* Et paulò superius cum Dionysio Cisterciensi dixerat, Dei concursum, & voluntatem non esse priorem tempore, aut natura.

21. Idem Almainus in tract. 1. Moral. cap. 16. inter fundamenta Gregorij Ariminensis, quæ tacitè probare videtur, refert discrimen boni actus à malo. Nam ad eliciendum actum malum sufficit Dei concursus generalis; sed ad bonum actum requiritur concursus specialis; quo Deus faciat, vt voluntas velit & causet. Vnde colligo, ad actum materialem peccati necessariam non esse prædeterminationem. Hæc enim facit, vt voluntas velit, & causet actum prædeterminatum.

22. Maironis in 2. distinct. 43. quæst. 4. concedit, quod Deus causat non solùm materialem actionem peccati; sed etiam priuationem & respectum ad vltimum finem: nihilominus Deum excusat à culpa. quia non est causa totalis, *quoniam vult pactum tenere, scilicet, quod omnis creatura assistat in causando, & ad bonum, & ad malum.* Quapropter, licet obscura, & concisa oratione; indifferentiam tamen affirmat, qua diuinus concursus paratus est cooperari, non prædeterminando ad alteram partem.

23. *Nominalium malus loquendi modus.* Rupertus Holchot. in 2. sent. q. 1. art. 4. quamuis malè concedat illum modum loquendi Nominalium: *Deus vult Sortem peccare*, & similes: nihilominus vt Deum excuset à culpa, recurrit ad indifferentiam diuinæ voluntatis, atque concursus generalis, qui determinatur à voluntate creata, peculiariter notanda sunt illa verba: *Secundò modo concurrit Deus voluntariè ad coagendum cum natura rationali libera, cui tales leges statuit, quod quidquid ipsa velit, placet sibi coagere ad illam volitionem: licet non simpliciter placeret sibi agere, sicut per illam volitionem demeretur. Itaque si Sortes vult peccare; placet Deo coagere secum in hac volitione, & non impedire eum; vel si impediret eum, hoc facit per legem communem.*

24. Et paulò inferiùs: *Potest dici quod Deus non est causa peccati, quia ista causalis est vera: Deus vult Sortem peccare, quia Sortes vult peccare, & non è contra: ideo Sortes est magis causa peccati, quàm Deus: non tamen est maior causa, vel melior seu principalior. Vel potest concedi, quod Deus est summa causa peccati, & summè causat. Tamen hoc non obstante, imputatur creaturæ, quod in potestate ipsius fuit, Deum esse causam istius peccati. Vnde eo ipso, quod homo est liber, quia Deus statuit; coagendo vnicuique creaturæ secundum modum naturæ suæ, sequitur quod homo habet in sua potestate facere, Deum coagere, & non coagere, sicut sibi placet, quia Deus seruiret hominis voluntati.* Eandem doctrinam reperit in determinationibus q. 11. art. 4. ad 1. & 2. Perpende. Licet Holchot absurdè concesserit illas propositiones: *Deus vult Sortem peccare: Deus est causa peccati*: adhuc ne Deo imputaretur ad culpam, necessariam duxit hominis potestatem, vt faciat Deum coagere, aut non coagere.

Nicolaus de Orbellis in 2. sent. dist. 37. prope med. cum Scoto inter voluntatem creatam atque diuinam, ita constituit discrimen: quia *illa causa potest rectitudinem dare actui, & tenetur eam dare, & tamen non dat. Alia autem, licet non teneatur eam dare; tamen, quantum est ex se, daret; si voluntas creata cooperaretur. Vniuersaliter enim quidquid Deus dedit antecedenter, daret nisi illud consequenter esset impeditum. Dando autem voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ sunt in potestate voluntatis. Et ideo, quantum est ex parte sui, dedit rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex consequenti daret si ipsa voluntas quemcumque actum elicitum rectè ageret ex parte sui. Est igitur defectus in effectu duarum causarum, non propter defectum causæ superioris, sed inferioris, quæ quantum ad se pertinet, non causat.* 25. *Discrimen voluntatis diuinæ, & creatæ.*

Andreas de Castronouo in 1. dist. 22. q. 2. ad 2. ait, *Deum velle hunc actum, non velle absolutè, simpliciter, & efficaci, nec velle præordinante; sed solo velle generalis instaurationis, quod est tantùm velle secundùm quid, & conditionaliter: quia quantum est ex se, potius vellet Deus, illum actum non fieri: tamen si voluntas creata vult illum ponere, non vult subtrahere influentiam suam.* 26.

Omnes prope Doctores, in hac sectione citati, tantò certius illæsam retinent potestatem continendi se à materiali actione peccati, etiam in sensu composito cum primæ causæ concursu, quanto præ cæteris manifestius tradunt celebrem regulam libertatis, *positis omnibus requisitis ad operandum*, &c. Eorum testimonia retulimus tomo præcedenti de Scientia disputat. 50. sectione 4. 27.

SECTIO VI.

Recentiores Scholastici.

ROffensis, supposito influxu generali Dei, positum esse in hominis potestate vias suas malas facere, vel non facere, sed per gratiam facere bonas, docet art. 36. contra Luther §. *Edisser*e, & §. sequenti, & §. *Neutrum*, & prope med. eiusdem articuli. 1.

Ruardus Tapper articul. 7. contra Lutherum ab ipso statim exordio notat, voluntatem à Deo non prædeterminari ad particulares actus, sed positis omnibus requisitis ad eligendum, & agendum, posse non eligere & non agere, & se ipsam determinare, vt agat hoc vel illud. Quod etiam confirmat inter princip. & med. eiusdem artic. 4. & 7. & 10. propositione. Vtriusque authoris verba retulimus tom. præced. disput. 49. sect. 9. & disp. 50. sectione 4. 2.

Albertus

3. Albertus Pighius lib. 7. & 8. de libero arhitrio prn eadem ſententia citatur à fide dignis authotibus. Horantius locorum Catholicorum toto ferè lih. 1. præſertim à cap. 41. vſque ad 45. & 49. & duobus ſequentibus refutat quamlibet peccandi neceſſitatem, & probat libertatis indifferentiam, vt caueat à peccatis, eo quod Deus præſtò ſit concurrere, ſi velimus. Capitonus explicationem Catholicorum part. 1. explicatione 10. & 65. prohat eandem indifferentiam, quæ peccare poſſit, & non peccare. & p. 1. explicati. 28. & 30. docet, Deum non impellere ad peccandum, nec poſitiuè cauſare duritiem, ſed eam cauſari à libero arhitrio.

4. *Immeritò Driedo pro prædeterminatione refertur.*

Driedonem pro phyſica prædeterminatione ad materialem actionem peccati nonnulli doctores referunt io libro de captiuitate & redemptione generis humani tract. 5. cap. 4. ad 1. Cæterum totum illud caput directè pugnat cum phyſica prædeterminatione. Peculiariter notandum eſt, quod in ſolutione ad 2. argumentum ſuh init. ait: *Tradere in deſideria non eſt incitare, aut immittere deſideria praua, ſed eſt permittere eos agere ſecundum ſua ipſorum deſideria; ita tamen quod deſideria illa non expleantur in opere, niſi ſecundum ordinem diuinæ prouidentia, &c.* Et poſt pauca notat, *Deum non ingerere, neque inſpirare iniquam voluntatem.* Et toto illo cap. præſertim ad 4. probat, Deum primaria & antecedenti voluntate, quantum ex ſe eſt, præoptare, vt omnes bene operentor, & viuant in æternum; homines verò, ſibi eſſe mortis anthores.

5. Confirmatur, nam in eodem tract. 5. cap. 3. concl. 3. & in præcedenti tract. 4. cap. 2. conc. 1. 2. & 3. & corol. 5. & parte 5. eiuſdem cap. 2. poſt med. illius partis, & tract. 6. cap. 1. p. 2. in rationibus 3. & 4. generis, & lih. de concord. grat. cũ lib. arb. c. 2. p. 2. & c. 3. lõgè poſt princ. & lib. 1. de grat. cum lib. arb. toto tract. 4. & toto libro 2. præſertim tract. 1. ad finem docet, non obſtante diuina præſcientia, prædeſtinatione, reprohatione, atque operatione Dei in cordibus hominum, adhuc libero arhitrio relinqui vtriuſque partis poteſtatem indifferentem; atque in aliquibus ex locis citatis manifeſtè docet, contingere, vt poſitis omnibus circumſtãtiis æqualibus, vnus homo eligat peccare, ſed alter non itẽ.

6. Andreas Vega lih. 2. in Trident. à cap. 12. vſque ad finem libri probat libertatis indifferentiam ad vtrumlibet eſſe debere neceſſitate ſolutam. Peculiariter verò in cap. 15. poſt medium. *Qua parte*, ait, *liberi ſumus, ita Deo in noſtris operibus cooperamur, vt labi & deficere pro noſtra libertate poſſimus: atque ideò omnia operum noſtrorum vitia, & omnes defectus iure nobis debent, & nullatenus Deo imputari. Nos quippe ſumus qui ad mala opera illius generali concurſu abutimur; cùm ille perinde; imò multò magis paratus ſit nobis ad bona cooperari.*

7. Et paulò inferiùs: *Ita prorſus noſtra peccata non debent imputari Deo, qui auxilio duntaxat generali ad ea concurrit: ſed nobis, qui deflectimus, & claudicamus ab ipſius lege, atque influxum illius in malum detorquemus. Quamobrem licet nobiſcum efficiat actus; qui intrinſecam & inſeparabilem habent malitiam, nequaquam tamen, vt antiquiores Theologi probè monuerunt, cauſa peccati, aut author peccati conſeri, aut appellari debet.* Quibus conſequentia tradit in q. 11. de iuſtific. ad 3. arg. & lib. 6. in Trident. c. 7. poſt med. & cap. 8. poſt med. & prope finem, & lib. 12. in Trident. cap. 21.

8. Hadrianus quodlib. 3. q. 1. ante med. *Alio modo*, inquit, *poteſt quis credere, ſe a peccatis abſtinere non poſſe, abſolutè credendo, non poſſe ſe abſtinere a peccato, aut non poſſe, ad vitandum peccata, à Deo ſufficiens auxilium impetrare, etiam ſi fecerit, quod in ſe eſt. Et hic error eſt ſpecies infidelitatis, oppoſita, fidei, ad quam obligatur credendo, Deum iuſtè, piè & misericorditer mundum gubernare. Illi enim manifeſtiſſimè repugnat apud vnumquemque ſanæ mentis, Deum homini imputare ad culpam, ad quod vitandum nec dedit, nec dare paratus eſt ſufficientem facultatem, homini, inquam, facienti totum quod in ſe eſt. Qui error etiam apertè contrarius eſt ſacra Scriptura Geneſ. 4. Nonne ſi bene egeris, recipies, &c.* & 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus, &c.* Confirmátque authoritate Hieronymi, & cuiuſdam Decretalis.

9. Eandem doctrinam hreuius repetit in quodlib. 7. q. 1. prope ſolutiones argumentorum. Et in 4. ſent. tract. de Sacramento pœnitentiæ in q. *An homini ſemper maneat facultas verè pœnitendi.*

10. Et quodlih. 7. q. 1. prope finem, repetens illud Geneſ. 4. *Sed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*, ita ratiocinatur: *Erat tunc Cain in ſtatu damnationis, & mortalis culpæ: ergo in quocunque ſtatu fuerimus, ſiue gratiæ, ſiue damnationis, ſub nobis eſt, id eſt, ſub poteſtate noſtra & dominio noſtro appetitus peccati, & nos dominamur illius. Idem videtur manifeſtè voluiſſe Apoſtolus* 1. Cor. 12. *Non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.* Hæc Hadrianus.

11. Michaël de Palacios in 2. ſent. diſt. 37. diſp. vnica in 1. ſolutione primi argumenti Deum ea ratione defendit, non eſſe authorem peccati, quamuis phyſico influxu concurrat ad materialem actionem illius: *quia Deus res, quas condidit, ſic adminiſtrat, vt eas proprias functiones pro ſua ſapientia agere ſinat. Adde etiam hanc diuinam aſſiſtentiam, ſeu concurſum tametſi non habeat homo in ſua poteſtate; eſt tamen illi paratiſſimus, vt operetur, quando volet: ideo plenam habet poteſtatem liberum arbitrium.* Quihus conſonant, quæ docuerat 2. ſent. diſt. 25. diſp. 1. initio.

12. Delphinus libro quarto de libero arhitrio, fol. ante finem 5. videlicet pag. 171. fine de humana voluntate ſic loquitur: *Iſta cauſa à priore cauſa & ſuperiore adiuta, poſſit actus ſuo rectitudinem exhibere, quam tenetur dare, ac minimè tamen prabet. Prima verò cauſa, nimirum Deus, quamuis dare actus ſuam rectitudinem minimè teneatur: daret eam tamen, quantam in ſe eſt: ſi humana voluntas Deo vocanti, & oſtium pulſanti conſentiret. Vniuerſaliter enim quidquid optimus maximus Deus alicui prabet antecedenter, hoc eſt, quantum in ſe eſt: daret etiam conſequenter, hoc eſt re vera, et efficaciter, niſi humanum liberum arbitrium diſſentiendo poneret, atque obiiceret impedimentum.* Quod plnribus explicatum ampliat, vt etiam de potentia abſoluta implicet, Deum aliter concurrere ad actum peccati.

13. Eadem ratione, quam ab Scoto acceptam plures alij Scholaſtici vſurpant, vt vidimus ſectione præcedenti, quæſtionem ſoluit Herrera in 2. ſent. Scoti tom. 2 diſp. 38. q. 3. notab. 6. verſus finem. *Quod verò*, inquit, *Deus, etiamſi non teneatur ad apponendam rectitudinem in actibus liberis voluntatis creata, eam tamen ſemper apponeret, quantũ eſt ex ſe; niſi ex parte libera voluntatis creata inueniat impedimẽtũ; probatur, quia omnia, quæ Deus dat ante-*

cedenter alicui, daret etiam illi consequenter, nisi ex parte illius inueniret aliquod impedimentum; sed Deus dando libertatem voluntati creatæ, & auxilia sufficientia, & leges & præcepta, quibus ducta rationi posset se conformare, causauit antecedenter rectitudinem in omnibus actibus liberis creatæ voluntatis. Ergo quantum est ex se, causaret de facto rectitudinem in eisdem; nisi in voluntate (quæ est propria causa deficiens eorum) inueniret indispositionem, & impedimentum. Quibus consonant alia plurima, quæ tradit in eadem disp. 38. q.6.notab.6. & 9. & 11. & aliis in locis. quæ retulimus alibi tractantes de libertatis indifferentia.

14. Marcus Anton. Nattæ in lib. 12. de Deo à principio fusè rationem reddit, ob quam culpa non Deo, sed homini, tanquam authori tribuenda sit. nimirum, quia Deus, quantum ex se fuit, contulit remedia, quæ homo si recipere vellet, posset facilè vitare peccata: proindéque per hominem & non per Deum stat. Videndus est peculiariter pag. 6. & 7.

15. Bellarminus tom. 3. lib. 2. de amissione gratiæ & statu peccati ferè à principio vsque ad finem. refutat quamlibet motionem & impulsum Dei, quo determinetur volūtas ad materialem actionem peccati, imò etiam peccare Deum. Peculiariter notandum est in cap. 4. post med. refutare solutionem, quæ Deum excusat propter intentionem optimi finis, & subinde refutat aliam solutionem, quæ Deum excusat propter immunitatem ab omni lege & obligatione.

16. Deinde in cap. 5. initio supponit ad rationem culpæ non requiri, vt peccans eligat ipsam rationem formalem malitiæ. Posteà verò notat, inferri, Deum esse authorem peccati, & peccare, si determinat voluntatem nostram ad talē actionem in specie, cui necessariò coniuncta est malitia, vel si impellit, vel intendit eam fieri. Præsertim notanda sunt illa verba in dicto cap. 5. sub init. §. *Iam igitur. Causa peccati non erit Deus, quia concurret influxu quodam vniuersali, & indifferenti ad hanc actionem, & ad contrariam. ac per hoc non erit talis actio in specie, quia à Deo, sed quia ab homine prodit: & tota culpa erit hominis, qui concursu Dei abuti voluit ad istam actionem, cum ad aliam bene vti potuisset.*

17. Et §. sequenti subiungit: *Quod si Deus non solùm vt causa vniuersalis ad eas actiones, quæ malæ sunt, concurrat. sed etiam vt causa particularis eas, vt tales sunt in specie, intendat, easque imperet, vel ad eas hominem impellat, vel per homines, vt per instrumenta, actiones illas in specie efficiat: nullo modo intelligi poterit, quemadmodum Deus ipse non peccet.* Quam eandem doctrinam sæpius repetit non solùm in eodem cap. 5. sed etiam cap. 18. col. penultima & vltima.

18 Azor. tom. 1. inst. moral. lib. 4. c. 22. q. 1. §. vlt. & c. vlt. existimat, Deum non præmouere prædeterminando ad materialem actionem peccati; sed alia præmotione ex se indifferenti. Quæ authoris mens clariùs constat ex eodem in lib. 1. cap. 2. quæst. 2. & quæst. 5. & cap. 20. quæst. 16. & aliis locis. Henricus Henriquez tomo secundo, libro vltimo de fine hominis capite 5. §. 3. in textu, & in glossa, & cap. 15. fine docet, Deum non prædefinire, nec excitare, neque inclinare, neque prædeterminare voluntatem ad materialem actionem peccati.

19 Magis expressè, & ex professo ad materialem actionem peccati, nec prædeterminari, neque vlla ratione inclinari voluntatem creatam à diuino concursu, tradit Molina in concordia ad quæstionem 14. disput. 29. & sequentibus, præsertim verò disp. 33. & 34. ex quibus quæ ad generalem Dei concursum attinent transtulit in 1. p. quæst. 14. artic. 13. disp. 5. & multis sequentibus. Cæteros tamen in hac re, vt copia, ita etiam authoritate & rationum pondere superauit Franciscus Suarez toto lib. 2. de Auxiliis, & breuiori compendio Gabriel Vasquez 1. p. disp. 99. cap. 4. numero 10. & sequentibus, à quo non dissentit 1. 2. disput. 129. cap. 7. & 8. Cuius loci doctrinam vidimus supra disput. 27. sect. 2. Quin potius consonant, quæ tradit 1. 2. disput. 38. & 39. & disp. 189. cap. 15. Nostram denique sententiam breuiter & manifestè tradunt Ioannes de Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 10. sect. 2. num. 36. & Diotalleuius opusculo de concursu Dei cap. 7. post 4. oppugnationem pag. 91. & sequentibus,

SECTIO VII.

Appendix Ethnici Philosophi.

NOn immeritò celebratur illa sententia Platonis in dialogo 10. de Republ. siue Iusto prope finem, quæ retulimus disp. 37. sect. 2. fine. De illa namque Iustinus in apolog. 2. pro Christianis ad Antoninum paulò post med. postquam ex libris Mosis probauit, Deum esse extra culpam, quoniam liberam optionem boni ac mali concessit hominibus, ita *vt suo arbitratu possint turpia fugere, honesta sectari*, subdit hæc verba: *Itaque Plato cum ait: Culpa penes eligentem est, Deus verò extra culpam, à Mose Propheta mutuatus est hanc sententiam. Moyses enim antiquior est omnibus Græcorum scriptoribus: & quidquid de immortalitate animorum, de pœnis inferorum, & rebus cœlestibus, aut id genus alius Philosophi, vel Poetæ prodiderunt; à Prophetis occasionem acceperunt, tam sentiendi, quàm eloquendi.* Sic etiam Nemesius Episcopus Emissenus in lib. de natura hominis & animæ facultatibus cap. 38. sub initium probat eandem sententiam Platonis. *Culpa eius est, qui elegit, Deus extra culpam est.* 1.

Iustinus.

Græcorum doctrina desumpta à prophetis.

Eam verò prolatam esse à Platone non de præcisa ratione malitiæ, sed de materialibus etiam actionibus, constabit consideranti præcedentem atque sequentem contextum. Primò, quoniam electio non tendit ad malitiam directè, sed ad materiales actiones vitales, in quibus homo viuere præeligit: & de huiusmodi electione vitæ totus ille contextus agit. Secundò, quoniam aliquas ibi materiales actiones, quæ malæ sunt enumerat, quibus homo brutis redditur similis, vt tyrannidem & odium. 2.

De materialibus actionibus loquutus Plato.

Tertiò, quoniam sic etiam de materialibus actionibus egerat in 2. dialogo de Rep. prope finem, vbi ex eo, quod Deus bonus sit, concludit non esse malorum causam his verbis: *Neque Deus, quandoquidem bonus est, omnium causa est, vt vulgo plerique dicunt, sed paucorum quidem hominibus causa, multorum verò non causa; multò enim pauciora nobis bona sunt, quàm mala; & bonorum quidem nulla alia causa facienda est, verum malorum alias quasdam causas quærere oportet, & non Deum.* 3.

Plato.

Hic autem Platonē loqui non solùm de ratione 4.

forma

formali malitiæ, sed etiam de materiali actione, inde colligitur non obscurè, quoniam neque afflictionum seu malorum tristium Deum esse causam permitit, vt in Republ. affirmetur, sed solummodo posse affirmari, *miseros esse malos, & proinde pœna opus habere, cum autem pœnas dent, vtilitatem à Deo percipere.*

5. *Ex Platone argumentum triplex.* Vnde sic argumentor primò. Plato nulla ratione permitit, in Republica affirmari, Deum esse causam afflictionum & pœnarum, nisi ex suppositione malitiæ ad illius remedium & medelam (vt alibi fusiùs explicat idem Plato.) Ergo multò minus permitteret, Deum nulla præsupposita malitia ex parte hominum, esse illis causam determinantem, vt actiones elicerent, quibus necessariò adiuncta est malitia, & infœlicitas. Consequentia probatur propter rationes fusè ponderatas supra disputatione 35. sect. 6. 7. & 8.

6. Secundò argumentor. Deus est causa solummodò bonarum actionum, & ideo paucarum, quoniam pauciores sunt bonæ. Ergo non est causa omnium actionum, etiam pro materiali. Causam dicit Plato, quæ causet vt tales actiones producantur à voluntate creata, & non potius, quantum ex se est, refugiat ab illis: vt explicuimus sæpe.

7. *Mendacium longè à Deo demonstrat Plato.* Tertium argumentum sit, quoniam vna ex materialibus actionibus est mendacium siue vigilantibus, siue somniantibus inspiratum. Hanc verò exosam esse Deo, demonstrat Plato ad finem eiusdem dialogi: cuius verba referemus disp. 41. sect. 3. num. 9. Vnde sic ratiocinare. Somnia, quibus homines decipiuntur, non mittuntur à Deo: & tamen hæc non habent rationem formalem malitiæ moralis. Ergo multò minus ab illo immittuntur materiales actiones, quas necessariò & inseparabiliter comitatur malitia. Platonis sententiæ concinit Homerus Odys. prima: vt vidimus disp. 35. sect. 8.

8. Ex Aristotele nonnulla retulimus sparsim in libro præsenti, veluti disp, 38. sect. 3. fine, & sect. 8. fine. Quibus addere visum est, illum in lib. 3. Ethicorum cap. 5. non solùm malitiam, sed etiam materiales actus, dixisse, sitos esse in nostra potestate. *Aristoteles.* *Quod si hæc*, inquit, *vera videntur, neque in alia vlla principia nostros actus, quam in ea, quæ sunt in nobis, reducere possumus: quorum principia sunt in nobis. ea quoque in nobis sunt sita.* Vbi S. Thomas lect. 11. ita explicat: *S. Thomas.* *Quod si consilium, & electio, & voluntas quæ sunt in nostra potestate, videntur esse principia operationum nostrarum, & non possumus reducere operationes nostras in alia principia, nisi in ea, quæ sunt in potestate nostra, scilicet, consilium & electionem: consequens est, quod operationes nostræ bonæ vel malæ sint in potestate nostra: quia illa quorum principia sunt in potestate nostra, & ipsa sunt in potestate nostra.*

9. *Duo ex Aristotele deducuntur.* Ex quibus verbis Aristotelis, prout à S. Thoma explicantur, duo colligere licet. Primum, actus bonos vel malos non posse reduci in physicam prædeterminationẽ Dei, quia in alia nulla principia reducere possumus nostros actus, nisi in ea principia, quæ sunt in nostra potestate, videlicet consilium, electionem, & voluntatem. At verò physica prædeterminatio non est in nostra potestate: nec est consilium, nec electio, nec voluntas nostra, nec ab illis dependet.

10. Secundò colligo ex præcedenti, sequentique contextu Aristotelis in prædicta propositione prorsus adæquatum esse prædicatum subiecto, & conuertibile, cum illo. Vnde sicut illa, quorum principia sunt in potestate nostra, & ipsa sunt in potestate nostra; ita è contra quorum principia non sunt in potestate nostra, neque ipsa sunt in potestate nostra. Quapropter Aristoteles in sequenti contextu illius capitis ostendit, eas iniurias, quæ per ebrietatem, vel per ignorantiam inferuntur, non alia ratione puniri à legislatoribus, nisi quia eorum principia scilicet ebrietatem, aut ignorantiam vitare erat in potestate alicuius hominis: vt vidimus disp. 38. sect. 8. fine.

Rursus Aristoteles lib. 1. Magnor. moral. cap. 9. ad finem contra Socratem probat hanc conclusionem: *In nobis est, probos, vel improbos esse.* & post pauca: *In nostro,* inquit, *arbitrio esse bona, maláque facere.* Easdem sententias repetit cap. 12. & addit, *Actionis tam bonæ, quàm malæ principium est propositum & voluntas, & quidquid ad rationem tendit,* Inde collige contra rationem peccati & culpæ procedere, si ex aliquo principio prædeterminante peccati materialis actus efficitur necessarius ita, vt illum non agere non possit voluntas. 11. *Aristoteles.*

DISPVTATIO XXXX.

Quæ membra comprehendantur sub amplitudine causalitatis, Deo repugnantis erga materialem actionem peccati.

SECTIO I.

Singula genera prædeterminandi, prædefiniendi, vel inclinandi ad determinatum actum.

Igitur hæc disp. ad explicandam latitudinem amplissimam doctrinæ, quæ duodecim præcedentibus disput. probata fuit, quamuis enim eius membra non pauca fuerint sparsim indicata, operæpretium erit compendio cuncta in vnum corpus colligere, aperiendo cætera, quæ non sunt hactenus declarata. Istius porrò sectionis titulus propterea limitatur ad *determinatum actum*, quoniam aliud prædefiniendi, aut concurrendi genus non determinat, nisi ad actum aliquem vagè: de qua prædeterminatione dicemus sect. 3. & 4. postquam sect. 2. dixerimus de multiplici peccatorum genere, quorum actus non possunt prædeterminari. 1. *Prædefiniendi genus ad actum determinatum, & vagum.*

Ampliatio prima claudit tam affirmatiuam, quàm negatiuam prædeterminationem. Ad positiuam prædeterminationẽ nihil opus est applicare doctrinam præcedentiũ disputationũ: nam de illa satis perspicuè loquuntur. Ad negatiuam vero prædeterminationem applicanda est, hoc supposito fundamento. Negatiua prædeterminatio ad actũ, qui malus est, consistit in eo, quod subtrahat Deus efficacem prædeterminationem ad oppositum bonum (siue sit actus positiuus, siue omissio bona & præcepta) & quoniam illa prædeterminatio est simpliciter necessaria ad implendum præceptum ex illius negatione, per illationem simpliciter necessariam consequatur, 2. *Quod negatiua prædeterminatio.*

eliciendam esse materialem actionem peccati, siue illa sit materialis actio positiua, siue materialis omissio.

3. Hanc igitur prædeterminationem ad materialem actum peccati si Deus adhiberet, eo ipso sequeretur primo, Deum esse causam positiuam illius actus materialis, non tam ratione prædeterminationis, quæ negatiua esse supponitur, quàm ratione cæterarum omnium rerum, quas Deus condidit, ex quorum collectione, sublato impedimento physicæ prædeterminationis, quæ negatur, necessariò & positiuè causatur materialis actus peccati. Quapropter negatiua prædeterminatio deuoluitur ad ea omnia inconuenientia, quæ contra positiuam prædeterminationem obiecimus ex ratione causalitatis diuinæ.

Inconuenientia contra negatiuam prædeterminationem.

4. Secundò, in negatiua prædeterminatione claxiùs cernuntur omnia inconuenientia, quæ superioribus disputationibus, præsertim à 31. vsque ad 35. sumuntur ex voluntate ac prædestinatione diuina. Quoniam licet executio negatiuæ prædeterminationis præcisè consisteret in neganda physica prędeterminatione requisita ad explendum præceptum: attamen ex parte diuinæ voluntatis increatæ foret positiua tendentia, qua Deus intenderet, vt materialis actus peccati produceretur in rerum natura.

Materiale peccati positiuè intenderet Deus.

5. Tertiò, quoniam omnes præcedentes disputationes contendunt, actum peccati à libero arbitrio determinari prius, quàm à diuina voluntate. Cuius contrarium verificaretur, concessa prædeterminatione quacumque etiam negatiua. Nam de ratione illius est, vt diuina voluntas determinet materialem actum priusquam voluntas creata. Quartò, quoniam omnia, quæ de libertatis indifferentia, requisita ad rationem permissionis, & ad quidditatem peccati, dicta sunt præsertim disp. 31. sect. 2. & tota disp. 38. & 39. manifestè pugnant, cum qualibet illationis necessitate, siue illa contineatur in negatiua prædeterminatione, siue in affirmatiua. Quintò, quia omnia quæ tota disp. 19. 20. & 21. & disp. 34. probant antecedentem Dei voluntatem & charitatem erga homines, eo ipso refutant negatiuam destitutionem, ex qua necessariò sequatur peccatum, prout in eisdem explicatum fuit.

6. Ampliatio 2. complectitur omnia genera prædeterminationis affirmatiuæ. Quapropter non solùm est impossibile materialem actum peccati prædeterminari à Deo per aliquam realitatem creatam, quæ voluntati nostræ imprimatur prius natura, quàm liberam electionem concipiat; sed etiam absque qualibet realitate creata. Idque licet prædeterminatio affirmatiua fiat per solam efficacem voluntatem Dei, tanquam per vnicam & immediatam determinationis causam; siue etiam fiat per actualem concursum ad liberam volitionem, ex superioribus disputationibus conuincitur impossibilitatis.

Quouis modo prædeterminatio impossibilis.

7. Applicationis verò ratio est, quoniã duo sunt capita præcipua, quæ probantur præcedentibus disputationibus. Alterum est, directam causalitatem materialis actus repugnare Deo. At verò directa causalitas non minor erit, etiamsi diuina voluntas seipsam immediatè determinet, nullam imprimendo realitatem creatam prius natura, quàm materialis actio peccati producatur. Vnde consequens est, vt eadem directa causalitas verificetur, etiãsi prædeterminationis ratio constituatur formaliter consistere in actuali Dei concursu ad liberam volitionem: vt facilè colligitur ex iis, quæ notauimus præcedenti tomo de scientia, disp. 56. & 57.

Directa causalitas materialis actus repugnans Deo.

Alterum caput est libertatis indifferentia, quę sit antecedenti necessitate soluta. Hæc autem ligatur qualibet prædeterminatione, siue fiat per impressam realitatem, siue per solam voluntatem Dei, siue per actualem concursum, siue quocunque alio modo fieri fingatur; vt constat ex iis quę diximus in eisdem disp. 56. 57. & 58. 8.

Libertatis indifferentia necessitate antecedenti soluta.

Ampliatio tertia declarat prædictam volitionem Dei, & prædeterminationem, seu præmotionem esse impossibilem, etiam quando absque physica necessitate illationis, ex illa sequitur materialis actio peccati. 9.

Prædeterminatio ad peccatum absq. illius necessaria illatione impossibilis.

Vnde colligitur quarta, vt non solùm impossibilis sit præmotio tantæ fortitudinis, vt ex illa sequatur materialis actio per consequentiã moraliter infallibilem, quæ secum patitur physicam potestatem non eliciendi talẽ actionem: sed etiã ita tẽperata præmotio, vt materialis actio sequatur solummodò per consequentiam probabilitatis, quantumcumq; leuissimæ absque omni vestigio infallibilitatis (eo quod in arbitrio relicta fuerit integra potestas resistẽdi prædictæ motioni per libertatẽ æquabilem, quã solemus appellare moralẽ) id tamen intelligendo, si volitio & concursus Dei, quod ex se est, & ratione sui considerata, inclinent ad materialẽ actionem peccati magis, quàm ad obseruationẽ præcepti cõtrarij: secus verò si per accidens hoc, & aliunde proueniat cõtra Dei volitionẽ & intentionẽ, & contra quidditatiuam inclinationem diuini concursus. 10.

Moralis præmotio implicat.

Quinta. Siue prædeterminationis cõcursum, dicas esse concursum generalem, debitũ ex munere primæ, & vniuersalissimæ causæ; siue agnoscas, esse debere concursum specialem, quo Deus inclinet, ac faciat, vt voluntas velit, & eliciat talem volitionem materialem quocumque modo appelles, & quacunq; definitione illum explices, impossibile erit: ac proinde impossibile decretum Dei, ordinatum ad talẽ concursum præbendum. 11.

Ampliatio sexta. Impossibile est ad materialem actionẽ peccati inclinare Deũ, siue ad inclinãdum solummodo concurrat per modũ causæ moralis, siue concurrat per modũ causæ physicæ, quãuis sine illationis necessitate. Quod attinet ad moralẽ causalitatẽ, minus indiget probatione, quoniam nõ solùm à cæteris omnibus scholasticis, sed etiã à physicæ prędeterminationis authoribus admittitur. Conferet tamen illius ambitum explicare mẽbratim; est enim impossibile primò, Deũ præcipere, vel consulere materialẽ actionem peccati. Secundò. Est impossibile, Deum ex parte obiecti proponere rationes, & motiua per se, & ex natura sua inclinantia ad eliciendã materialem actionẽ peccati, siue Deus intendat, siue non intendat, vt eiusmodi actio producatur. Quod si motiua & rationes illæ per accidens ad illã actionem inclinent, si tamẽ adiungatur illis intentio procurãdi, vt illa producatur repugnabit etiam bonitati diuinæ: vt infrà num. 20. & sequentibus. 12.

Deum inclinare ad materiale peccati impossibile

Deum materiale peccati consulere, aut præcipere implicat.

Nec rationes aut motiua ad id inclinantia potest Deus proponere.

Tertiò. Est item impossibile Deum præuenire & excitare ad talem volitionem intellectui communicando tales cognitiones, & voluntati tales cõplacentias, & delectationes primo primas, & indeliberatas, quibus voluntas excitetur, vt consentiendo eliciat materialem actionem peccati. Quartò. Inde sequitur, esse impossibile, Deum incutere terrores, aut intentare minas 13.

Nec ad talẽ volitionem præuenire aut excitare potest.

aut

Nec incitare terrores, aut ob ad præmia proponere. aut promittere præmia, aut in spem alicuius boni consequendi ad eum finem erigere, vt incitetur voluntas ad eliciendam materialem actionem peccati.

14 *Realis causalitatis modus ad actus bonos circa materiale peccati repugnat.* Modus ille realis & physicæ causalitatis, quo Deus realiter inclinat ad actus moraliter bonos, absque physica necessitate illationis, idem circa materialem actionem peccati redditur impossibilis ob necessariam connexionem illius cũ malitia. Est igitur impossibilis quilibet effectiuus concursus Dei talis, vt quantum ex se fuerit, atque prout præparatus est in actu primo, vel minima propensione inclinet ad materialem actionem peccati; quamuis relinquat potestatem flectẽdi eundem concursum ad actionem bonam.

15. Quatuor ampliationes proximè præcedentes, videlicet, à 4. vsque ad 6. probantur, subindicando modum applicandi omnia fundamenta rationis, & authoritatis, quæ adducta sunt in omnibus disputationibus præcedentibus, iis solummodò exceptis, quæ de requisita libertate tractant. Etenim omnes casus, in prædictis ampliationibus contenti, libertatem relinquerent illæsam in prauis operationibus, non minus quàm de facto relinquitur illæsa in bonis operationibus, quamuis Deus inclinet ad illas. Nihilominus, sicut bonarum operationum Deus est causa; ita etiam foret prauarum operationum causa; si quocũq; modo ex supradictis inclinaret ad illas.

16 *Libertate relicta inclinando ad materialem actionem illam causaret Deus.* Quapropter ampliationes prædictæ probãtur primò, quia si Deus, etiam libertate relicta, quocunque modo inclinaret ad eliciendã actionem, à qua separari non potest defectus; Deus eo ipso foret causa, vt voluntas deficienter operaretur, ac proinde causaret defectũ: vt constat ex tota disp. 28. Probantur secundò, quia si Deus quocumque modo inclinaret; id ipsum foret subire munus causæ particularis; quod exerceri non posse circa materiales peccatorum actiones, ostendimus disp. 29.

17. Tertiò probantur, nam quodlibet causalitatis genus, quo Deus ad materialem actionem inclinaret, etiam libertate relicta, supponeret Dei volitionem: at verò tam volitio, quàm causalitas meræ permissioni repugnat, quæ sola versari potest circa materiales actiones peccatorum; vt ostendimus disp. 31. & 32. Quartò sequitur inde, qua parte voluntas Dei supponitur ad quodlibet inclinationis genus, non decere volũtatem diuinam; præsertim quoniam Deus inclinare non potest ad actum, quem ipse præoptat, non fieri, quantum ex se est: vt probauimus disp. 33.

18. *Materiales peccatorum actiones prædestinarẽtur.* Quintò. Quocumq; causalitatis genere Deus inclinaret ad materiales peccatorum actiones; eo ipso prædestinaret easdem, & supplicia decerneret ante præcognitum libertatis vsum, cuius impossibilitatem probauimus tota disp. 35. Sextò. Multò plura, & clariora fundamenta sumuntur ex tota disp. 36. quoniam inclinare ad materialem actionem peccati, etiam libertate manente, foret actionibus prauis initium præbere, *Actionibus prauis initiũ praberet.* illarúmque semina ponere. Quod esse impossibile ostendimus dicta disp. 36. sect. 1. 2. & 3. Foret etiam motor peculiaris, ad illas actiones excitãs, & præueniens, impellens, præparans, & agens voluntatem; suggereret cogitationes, vocationes, visitationes, & inspirationes; operaretur velle & perficere; discerneret homines, traheret ad materialem actionem peccati: quæ singulatim persequuti sumus dicta disputatio. 36. quinque postremis sectionibus.

19. *Tentaret sicut diabolus.* Septimò. Ex quocunque inclinandi genere, quamuis libertatem seruaret illęsam, sequeretur, Deum tentare sicut diabolus, mundus, & concupiscentia tentant, libertate relicta. Cuius argumenti vires monstrauimus disp. 37. Octauò. Generalis applicatio duodecim præcedentium disputationum in hunc modum concipi potest. Propter indissolubilem connexionem malitiæ cum actione materiali, eidem imputatur malitia, qui author est, & causa, vt in rerum natura entitas materialis existat. Huius autem author & causa non est, qui quasi coactus, & quantum ex se est, potius inclinans ad oppositam actionem bonam, concurrit tamen ad materialem actionem: sed qui propria sponte, & à se ipso inclinans ad talem actionem, procurat quocũque modo, vt talis actio fiat, quod totum verificaretur in diuino concursu; si quod ex se est, inclinaret ad materialem actionem peccati, quacumque libertate relicta. Nonò, his concordãt Scholastici omnes, quatenus dicunt, Deum nec determinare, nec mouere ad talem actionem, nec velle illam actionem in particulari, prius quàm voluntas se determinet & applicet ad illam; & tunc non speciali, sed generali tantùm concursu Deum influere: vt constabit recolenti singula testimonia citata disp. 39.

20. *Dubitatio.* Dubitabit aliquis, vtrùm materialis actio peccati prædefiniri possit à Deo, saltem abstracto illo, & præciso prædefinitionis genere, quo Deus nihil interponens de speciali motione, atque concursu, ac proinde nullam peculiarem motionem, nullúmve impulsum adhibens voluntati creatæ, constituit eam in his circumstantiis, in quibus per scientiam conditionalium nouit, fore vt eliciat actionem materialem talis peccati. *Materiale peccati actio prædefiniri non potest.* Respondetur, hoc etiam prædefinitionis genus repugnare diuinæ bonitati. Quippe quæ licet constituere possit, & de facto constituat voluntatem creatam in circumstantiis, in quibus scit, eam esse peccaturam: nihilominus hoc non sufficit, vt prædefinire dicatur: alioqui etiam rationem formalem peccati, & malitiæ Deus prædefiniret, quod sana Theologia respuit.

21. *Prædefinitio quidditatiuè intentionem includit.* Hoc igitur prædefinitionis genus quidditatiuè includit intentionem obtinendi talem finem, scilicet, vt fiat talis operatio: & præterea requirit, ex ea intentione moueri Deum ad constituendum hominem sub talibus circumstantiis, vt in illis eliciat materialem actionem talis peccati. Atqui talis intentio repugnat Deo. Quia, si eam haberet, iam ab intrinseca inclinatione voluntatis appeteret, & procuraret eiusmodi actiones materiales, quod hucusque probauimus esse impossibile. *Prima confirmatio.* Confirmatur primò, quia hoc ipsum erit procurare materialem actionem peccati, & adhibere media, vt fiat, quia constituere sub talibus circumstantiis, propter prædictam intentionem, est medium destinatum ad intentum finem. Hunc autem procurare & in ordine ad illum adhibere media, indecens esse bonitati diuinæ ostendimus disp. 33.

22. *Secunda.* Confirmatur secundò, quia homines excusarentur à culpa, eo quod se conformarent diuinæ voluntati, producendo talem actionem materialem, vt in eadem disput. 33. section. 1. & 2. *Tertia confirmatio.* Confirmatur tertiò, quoniam tale prædefinitionis genus esset prædestinatio ad materialem actionem peccati. Hanc verò prædestinationem

repugnare ostendimus tota disp. 35. Confirmatur quartò, quoniam ad summum licebit concedere, Deum prædefinire permissionem talis actionis materialis, & eo fine constituere voluntatem sub illis circumstantiis, vt permittat eiusmodi materialem actionem, sicut permittit eius malitiam.

Quarta.

23. Adde postremam ampliationem. Impossibile est Dei concursum, quantum ex se est, inclinare ad materialem actionem peccati, etiam sub illis circumstantiis, sub quibus certò scit, fore, vt de facto non eliciatur materialis actio peccati: quoniam, vt Deus moraliter censeretur esse causa illius actionis, perinde, ac si de facto fuisset elicita, satis est, quantum ex se est, inclinasse ad illam, licet humana libertas resistere potuerit, & de facto restiterit. Quemadmodum è contrario Danielis postremo cap. fine, *perditionis eius causa fuisse*, dicuntur illi homines, qui quantum ex se fuit, procurarunt, Danielem à leonibus deuorari, licet Dei protectione fuerit impeditum. Confirmatur, nam Deus moraliter censetur fuisse causa illius actionis bonæ, ad quam inclinauit, quantum ex se fuit, etiam sub illis circumstantiis, sub quibus sciebat, fore, vt de facto non eliceretur.

Bona actionis de facto non elicita Deus causa.

SECTIO II.

Vtrum prædicta impossibilitas comprehendat quemlibet actum, qui non sit intrinsecè bonus.

1. AGendum erit primò de actibus ab extrinseco malis, secundò de omissionibus, tertiò de venialibus, quartò de minori peccato, ad vitandum maius, quintò de actibus indifferentibus. Ex his, quæ fusiùs ostendemus sequenti disputatione 41. sect. 1. suppono, quosdam actus esse intrinsecè malos ex obiecto, à quo inseparabilis est malitia, sub quibuscumque circumstantiis inueniatur: ideóque impossibile est tale obiectum scienter & liberè amplecti per consensum; & non imputari ad culpam. Huiusmodi est odium Dei, & blasphemia. In his actibus omnes præcedentis sectionis ampliationes verificari clarius est, quàm in cæteris.

Actus ex obiecto intrinsecè mali.

2. Alij actus dicuntur esse ab extrinseco mali, quoniam eorum obiecta ex genere possunt per aliquas circumstantias honestari. Sicut occulta acceptio rei alienæ potest habere aliquam rationem honestam, veluti extremæ necessitatis, aut iustæ recompensationis. De hoc igitur genere actuum dubitabis, vtrum saltem ad illos possit Deus præmouere, incitare, & impellere, aut illos prædefinire.

Actus ab extrinseco mali.

3. Dico primò. Inter interiores volitiones, quæ imputantur ad culpam tanquam interiores actus, qui sunt radices imputabilitatis & malitiæ, nullum est discrimen actus ab intrinseco, seu ab extrinseco mali: omnes namque volitiones eiusmodi sunt ab intrinseco malæ; ac subinde ad quamlibet illarum est impossibile, Deum in specie & in particulari præmouere, incitare & impellere; aut illam prædefinire, perinde, vt cæteras volitiones intrinsecè malas.

Nulla volitio ab extrinseco mala.

4. Probatur, quia omnis volitio, quæ mala est non per solam extrinsecam denominationem ab alia volitione, à qua imperatur, sed ratione sui; eadem est secundum physicam speciem mala, ita vt implicet contradictionem, eandem actionem esse bonam: vt ostẽdimus 1. 2. q. 18. toto ferè art. 5. & q. 19. toto ferè art. 1. & q. 71. art. 6. Et nunc breuiter ratio est, quia quęcũq; volitio eiusmodi quidditatiuè est decretũ amplectendi & operãdi aliquid intrinsecè malum. Nam bonum sensibile, vel apparens anteponere diuino præcepto, est aliquid intrinsecè malum: hoc autem amplectitur & operatur quælibet volitio supradicta, quãuis alioqui materia, circa quam versatur, genere suo sit honesta, vel indifferens, vel saltem possit aliquibus circumstantiis honestari.

5. Vnde colligo, totam propositi dubij difficultatem deuolui ad solos exteriores actus, inter quos distinguendum est, & dicendum secundò. Deus potest præmouere, incitare & impellere, ac prædefinire exteriorem actum peccati, quando talis est. & sub talibus circumstantiis, vt hîc & nũc à te possit honestè exerceri. Quamuis fortasse ex praua intẽtione tua male exercendus fore præsciatur. Exemplum sit. Potest Deus prædefinire, præmouere, incitare, & impellere ad dandam eleemosynam fœminæ, vel videndam, alloquendámque fœminam, quando hæc nullo præcepto prohibentur; quamuis Deus præsciat, sinistrũ aliquẽ turpéq; finẽ adhibendũ esse à tuo libero arbitrio.

Assert. 2. Exterior actio peccati quando prædefiniri potest.

6. Ratio est in promptu, quia tunc Deus nõ prædefinit, inclinat, & incitat, nisi ad bonum. Confirmatur: nã & homines possunt alios incitare, vt sibi mutuò dent pecunias: etiam si certò sciant, daturos non esse, nisi sub vsuris: possúntque ab infideli petere iuramentum, quem sciunt, per falsos Deos iuraturum.

7. Dico tertiò. Quando actus exterior hîc & nũc à te non potest licitè, & honestè exerceri, tunc erit impossibile, Deũ prædefinire, pręmouere, excitare, & impellere ad illum exercendum hîc, & nunc. Exemplum esse potest in primis parẽtibus comedere talis arboris fructum, supposita prohibitione, sibi à Deo promulgata. Qua supposita nõ erat possibile, Deũ incitare, impellere, & præmouere ad comedẽdum, aut prædefinire comedendi materialem actionẽ. Probatur primò, quia in eo casu exterior actus tanquam obiectum in se ipso claudit aliquã partem intrinsecè malam, videlicet præcepti transgressionẽ, hîc & nũc committendã. Quapropter sicut ad transgressionem per se solã non potest Deus incitare, ita nec ad illam simul cum alio partiali obiecto, videlicet cibo, aliisve circũstantiis. Quoniã igitur illud obiectum est intrinsecè malum, quantum ad vnam partem; idcirco totum collectiuè sumptum, est intrinsecè malum. Quemadmodum propositio copulatiua, cuius altera categorica est intrinsecè falsa, tota est intrinsecè falsa.

Quando prædefiniri non potest.

8. Probatur secũdò, quoniã si Deus prædefiniret, aut incitaret ad actũ exteriorẽ faciẽdum in illis circũstantiis, in quibus nõ potest licitè & honestè fieri; prædefiniret & incitaret eo ipso ad interiorẽ volitionẽ intrinsecè malam. Probatur sequela, nã licet inter actus, quorũ vnus necessariò præsupponitur ad aliũ, contingat vnũ non prædefiniri, nec procurari à Deo, licet alter prædefiniatur, & procuretur; quemadmodum peccatũ necessariò præsupponitur ad pœnitentiam eiusdem personæ; & tyranni sæuitia prærequiritur ad exercẽdam patientiam martyris: nihilominus quando vnus actus est alterius causa per se requisita, nec potest alter actus fieri, nisi per illam causam; tunc impossibile est, prædefiniri & procurari posteriorem actum, nõ procurato, nec prædefinito priori.

Prædefiniret Deus volitionẽ intrinsecè malam.

Interior volitio per se causa exterioris actus.

priori. At verò interior volitio est per se causa exterioris actus, nec potest aliter in rerũ natura produci exterior actus, in quantum exterior, nisi per interiorem volitionem. Porro talem interiorem actum prædefinire, vel ad illum præmouere, incitare, & impellere, contradictionem implicat propter dicta in assertione prima. Consequenter igitur implicabit, talem exteriorem actum, non sublata, sed retenta ratione actus exterioris, prædefinire, præmouere, excitare, impellere.

Obiectio.

9. Cõtra hanc assertionem peculiariter dirigitur argumentum illud contrariæ sententiæ, quoniam consecratio sacerdotis existentis in peccato mortali, & similiter absolutio confessarij, qui existens in affectu peccati mortalis, pœnitentem absoluit, est mala actio, & peccatum mortale in indiuiduo propter malam circumstãtiam, quamuis ea obiecto sit bona; & tamen Deus efficaci decreto suæ voluntatis mouet & applicat sacerdotem, & confessarium ad illam actionem, in quantum est consecratio, vel absolutio: nam sacerdos consecrans & confessarius absoluens habent se tanquam causæ instrumentales Dei; non enim id efficiunt vt causa principalis: de ratione autem instrumenti est præmoueri & applicari à principali agente. Ergo Deus præmouet, & prædeterminat voluntatem ad actionem bonam ex obiecto, in quantum est actio, quamuis aliàs ea mala circumstantia sit peccatum.

Consecratio quid.

Respondetur distinguendo simul Maiorem & Minorem: aliud enim est consecratio & absolutio; aliud autem volitio consecrandi & absoluendi. Nam consecratio & absolutio sunt actiones transeuntes in exteriorem materiam. Consecratio quippe est actio productiua Corporis Christi D. per transubstãtiationem ex pane. Absolutio verò est actio iudicialis, quod ex se est, productiua gratiæ in anima pœnitentis. Vtraque actio est quidditatiuè supernaturalis, subindéque ab intrinseco bona, neque vlla malitia potest contaminari. Quantum ad vtramque actionem sacerdos, & eius verba sunt instrumentum Dei, supernaturaliter eleuatum, præmotum, & prædeterminatum; sed hæc præmotio ad exteriorem actum supponit, liberum sacerdotis arbitrium se ipsum applicuisse, ac determinasse ad volitionem absoluendi vel consecrandi hîc, & nunc & cum talibus circumstantiis.

Hæc autem volitio consecrandi & absoluendi est actio immanens in eadem voluntate sacerdotis, & non semper est supernaturalis; sed quandoque merè naturalis, aut etiam intrinsecè mala. Qualis esset volitio consecrandi solum panem sine vino, præsupposita in intellectu notitia diuini præcepti de integritate sacrificij. Eiusmodi etiam esset volitio consecrandi & absoluendi, retento peccandi mortaliter affectu. Ad huiusmodi actionem, seu volitionem Deus non est causa principalis, nec sacerdos est instrumentum Dei, sed potius diaboli. Quapropter, quantum est ex hoc capite, ad talem volitionem concipiendam sacerdos non indiget à Deo præmoueri, applicari & prædeterminari. Consequenter autem non prædeterminatur, nec præmouetur ad exteriores actiones, quæ sunt materia & forma sacramenti. Eadem est solutio alterius argumẽti de miraculo facto propter inanem gloriam, cuius causa & motor est Deus; siue de quocumque supernaturali virtutis actu; cui admiscetur aliqua culpa, nonquidem intrinseca supernaturali actui (quod implicat,) sed extrinseca & per alium naturalem actum adiuncta.

Obiectio alia.

10. Dico quartò in his actibus tã internis, quam externis, clariùs, quàm in cæteris, qui vocantur intrinsecè mali, reperiũtur plura prædicata communia, quæ tota bona sunt, & prorsus abstrahunt à malitia. Hæc omnia Deus prædefinire potest, & ad illa præmouere, & impellere, vt fusiùs explicui in disp. 27. sect. 3. & dicemus disp. 44. sect. 2.

Prædicata cõmunia quæ tota bona sunt.

11. Dico quintò. Rationibus eisdem probatur, Deum non posse velle, neque prædeterminare, aut quolibet modo impellere, vt omittat aliquis actum sibi præceptum, etiam quantum ad materialem rationem puræ negationis actus positiui in tempore, quo potest & tenetur illum elicere. Quoniam licet mera negatio actus præcepti nunquam sit intrinsecè mala, cum possit à Deo causari, quando nobis non sit voluntaria, vt infra disp. 41. sect. 3. nihilominùs in prædictis circumstantiis, sub quibus tenetur imperatam actionem elicere, negatio actus non potest à voluntate liberè admitti, nisi violando præceptum. Quapropter talis negatio rationem induit exterioris actus, qui non possit hîc & nunc licitè exerceri. Idcirco in illo militant rationes eædem, quas generaliter attulimus pro quolibet exteriori actu in assert. 3. num. 7. 8. & 9.

Omissio præcepti nõ prædeterminatur.

Mera actus præcepti negatio non intrinsecè mala.

12. Dico 6. Quæcumque dicta sunt præcedentibus disp. à 27. vsque ad hanc, licet primariò intelligãtur de materiali actione peccati mortalis; secundariò verificantur etiam de qualibet materiali actione peccati venialis. Nam hæc etiam suo modo secundum quid participat omnes rationes contrarietatis positiuæ contra Deum & eius amorem: vt ostendimus 1. 2. q. 88. art. 1. dub. 11. & sequentibus, ideóque in eiusmodi volitionibus reperitur sufficiens ratio, propter quam ab illis abhorreat diuina causalitas & volũtas. Ex hoc igitur capite in actione peccati venialis instaurantur omnes rationes, quas attigimus sect. præcedenti num. 15. & sequentibus.

Dicta huc vsque verificantur in peccato veniali.

13. Rursus ex alio capite libertatis, quæ sumuntur, rationes plenè, atque perfectè instaurantur in iis peccatis, quæ non sunt venialia ex defectu libertatis, sed sunt plenè libera, cum tamen ex paruitate, aut leuitate materiæ reddantur venialia. Eædem tamen rationes seruata debita proportione, vim habent in peccatis, quæ propter libertatis defectum redduntur venialia, retinent quippe libertatem secundum quid, quam etiam eripit physica prædeterminatio; in quantum inducit necessitatem, quæ prorsus antecedit quodlibet libertatis exercitium.

14. Quartus articulus, initio præsentis sectionis propositus, pertinet ad minora peccata, inquiritq; quo vtrum ad euitanda maiora possit Deus inclinare ad materialem actionem minoris peccati, ex suppositione, quod voluntas creata iam erat ad grauius peccandum paratissima. Cuius quæstionis directa & propria responsio est negatiua; quoniam materialis actio peccati, & illius causatio, nullo potest apposito fine honestari, vt constat ex disp. 27. sect. 4. & disp. 33. sect. 2. Sed in eius explicatione atque defensione variæ incidunt difficultates, quæ supponunt tractanda disp. 44. sectione 5. Propterea in eum locum remittimus plenam illius decisionem.

Assert. 7.

Minora peccata vt vitentur, maiora non prædeterminantur.

15. Quintus articulus erat, vtrum ad actus indifferentes, qui neque boni sunt, neque mali moraliter,

taliter, Deus inclinare possit voluntates humanas. Et circa volitionem, quæ in indiuiduo sit indifferens, ambigendi non est locus, quoniam impossibilis est talis volitio: siquidem quotiescumque amplectitur obiectum ex se indifferés, non ordinando illud ad bonum rationis, eo ipso agit contra rationem: ideóque actus est quidditatiuè contrarius rationi & naturali legi: vt ostendimus 1.2.q.18.art.8.& 9.

Actus in indiuiduo indifferens implicat.

16. Difficultas nihilominus restat circa exteriorem actum indifferentem, hîc & nunc faciendum, cuiusmodi est deambulare: & consequenter etiam circa interiorem volitionem, quantum ad rationem genericam amplectendi deambulationem, abstrahendo à quocumque fine honesto, vel à negatione finis honesti. Et hoc modo accipiendo actus indifferentes, sit assertio 8. Deus potest ad illos inclinare cum præcisione, nimirum ita vt speciali aliquo instinctu & impulsu, inclinet ad deambulationem externam, & ad desiderium, seu amorem illius: & tamen nullo speciali instinctu, aut impulsu inclinet, vt illi apponatur finis honestus, sed solo generali concursu ad hoc inclinet, quatenus inclinat ad bonum rationis. Probatur, quoniam prædicta inclinatio non fertur in aliquid malum, sed in aliquid, quod homo hîc, & nunc attentis omnibus circũstantiis potest, si velit, honestè facere: aliunde verò finem optimum potest Deus intendere in prædicta inclinatione. Vnde quamuis actus, ad quem inclinat, sit indifferens; nihilominus volitio & concursus diuinus non est indifferens, sed honestissimus.

Assert. 8. quomodo ad actus exteriores indifferentes Deus inclinare possit.

In prædicta inclinatione finem optimum intêdit.

17. Dico nonò. Impossibile est, Deum inclinare ad deambulationem, simul inclinando vt ametur sine altiori fine honesto: quia eo ipso Deus inclinaret ad volitionem quidditatiuè contrariam rationi rectæ, vt constat ex num. 15.

Quomodo ad deambulationem Deus inclinare nô possit.

18. Postremò, si vera esset opinio asserens aliquas volitiones in indiuiduo esse indifferentes: Deus posset ad illas inclinare, & earum author esse, dummodo Deus ipse finem honestum intenderet: quamuis non inclinaret hominem ad eundem finem honestum intendendum. Ratio est, quia illæ volitiones ex hypothesi non sunt malæ, ideóque secundum rectam rationem possunt à Deo amari, & efficaciter causari tanquam media ad altiorem finem consequendum.

SECTIO III.

Vtrùm aliquem actum peccati vagè, siue in communi prædeterminare, possibile sit ex vi solius concursus generalis.

1. SVppono, sine dubio contingere, vt quibusdam hominibus necessarium sit, vel moraliter infallibile peccatum aliquod, seu mortale, seu veniale committere, non ita vt vnum singulare determinatè sit necessarium, sed vagè necessarium sit, atque infallibile, hoc vel illud, aut aliud committere: quemadmodum viatoribus cunctis, secluso specialissimo priuilegio, necessarium est, aut moraliter infallibile venialia nonnulla committere; & cuilibet, diu in mortali peccato iacenti necessarium est, aut infallibile in alia mortalia corruere.

Infallibilitas vaga peccandi.

2. Hanc appellamus vagam necessitatem, vel infallibilitatem, & illa præsupposita, quærimus, vtrùm materiales peccatorum actus non determinatè, sed vagè hunc, vel illum, aut alium Deus possit prædefinire, prædeterminare, vel ad illos incitare, & impellere; non quidem volendo, & procurando eorum malitiam, sed solummodò materialem entitatem. Quærimus autem non solùm de vniuersalitate vaga, quæ plura indiuidua complectitur sub eadem specie peccati; sed etiam quæ plures species peccatorum complectitur, sub vno, aut sub diuersis generibus peccatorum, vtrum sit possibile prædefinire vagè hác, vel illam, aut aliam materialem actionem, quæ sunt in diuerso genere peccati, vel quæ sunt in diuersa specie, vel quæ sub eadem specie solo numero differunt.

3. Duplex verò cum sit concurrendi modus, de quo disputari possit; vtrùm per illum prædeterminari queant peccatorum actus vagè; altérque sit concursus generalis, debitus ex munere primæ causæ, & ex naturali hominis constitutione; alter verò sit specialis concursus, proueniens à Deo tanquam à causa particulari: de hoc dicemus sect. 6. sed de generali concursu dicemus in hac & duabus sequentibus.

Modus concurrendi generalis, & specialis.

4. Opinio affirmans, aliquem actum vagè, siue in communi posse prædeterminari ex vi solius concursus generalis, quamuis non sub eisdem verbis tradatur à Doctoribus; nihilominus virtualiter, ac necessariò continetur in sententia quorundam Scholasticorum, qui vniuersaliter affirmant, hominem ex vi solius concursus generalis, negato speciali concursu, determinatum manere ad peccandum adeò, vt nullum possit actum elicere, qui non sit peccatum, siue ex genere, siue ex aliqua saltem circumstantia, quæ vitiet actum, licet alioqui bonum ex obiecto, & ex genere. Tradunt itaque generaliter, hominem absque speciali concursu nihil posse, nisi peccare.

Opinio asserentium ex vi generalis concursus, actus vagè prædeterminari.

5. Quamuis in hac assertione conueniant omnes istius sententiæ assertores, valdè tamen in eo dissident, quod alij existimant, aliquos homines de facto relinqui à Deo sub solo & mero concursu generali: ac proinde manere sub prædicta impossibilitate euitandi peccatum, ita, vt ex suppositione, quod operentur, sit necessarium eos peccare. Et quod durius est, concedunt, propter solum peccatum originale sine vllo personali peccato prædictæ necessitatis pœnam quibusdam hominibus à Deo infligi: subiungúntque, nihilominus imputari peccata, quoniam impossibilitas illa vitandi ex præcedenti culpa originali descendit. Hanc doctrinam tradere cœpit Gregorius in 2. dist. 26. q. 1. fine, & q. 2. fine, sed magis ex professo eam tradit in dist. 29. q. vnica art. 2. pag. vltima. Eandem Gregorij sententiam refert, & ex professo defendit, & licet non approbet expressè, eam tamen præponere videtur oppositæ Almain. tract. 1. moral. c. 16. nihilominus tract. 2. moral. c. 9. docet, Deum posse super omnia diligi cum solo generali influxu, & cognitione Dei. Quapropter recedit à sententia, quam prius probasse videbatur.

Huius opinionis assertores dissident.

6. Alij verò Doctores existimant de facto nullum hominem relinqui sub mero & præciso concursu generali; proptereáque nemini prædictam peccãdi mortaliter necessitatem imminere. Nihilominus existimant, de potentia absoluta fuisse possibilem prædictam peccandi necessitatem, quoniam existimant, eam sequi ex vi naturæ humanæ creatæ in puris naturalibus cum so-

lo gene

lo generali concursu debito ex vi solius cseationis.

7. Quidam vlterius progrediuntur assetentes, propter personalia peccata, & in pœnam illnrum, aliquos bomines ad rempus limitatum relinqui sub uecessitate peccandi ea vi solius concursus generalis, quem dicunt non esse satis, vt homo possit elicere aliquem actum, ea omni circunstantia moraliter bonum. Ita Maior in 2. dist. 28. tota q. 1. præsertim à conc. 2. & ad 17. argum. §. *Ad formam*. Et in 1. dist. 1. q. 3. prope init. & q. 15. in medio. Roffeusis art. 39. contra Lutherum propius ad med. articuli, quàm ad princ. §. *Neutrum sane potest*. & prope finem articuli §. *Verbosus vtique*, consonátque inter medium & finem articuli, §. *Quamquam ex disputatoribus*.

8. Præterea solum & merum cōcursum Dei generalem non esse satis, vt homo possit euitare peccata, sed peccandi uecessitatem inferri ea eo, quod uullus alins vlterior fauor, aùt fortior concursus offerretur (quamuis offeratur de facto) docent Marsilius lib. 1. senrent. q. 20. art. 3. præsertim proposit. 4. & 5. & in fine totius quæstionis, & lib. 2. q. 17. art. 3. ad tertiam rationem factam contra secundum suppositum. Capreolus in 2. dist. 28. q. vnica art. 3. post med. ad 2. contra 4. conc. & ad 15. argumentum & dist. 29. q. vnica art. 3, col. 5. fine. Deza in eadem dist. 28. q. vnica art. 1. conc. 2. & art. 3. notab. 4. ante med. & art. 4. ad 11. contra 2. conc. & ad 5. contra 3. conc. Castro verbo *Gratia*. hæresi 2. dum probat assertionem tertiam col. 4. & 5.

9. Qnibus, quantum ad necessitatem peccandi cum sola generali influentia, concordant Hieronymus de Hangesto lib. 1. moral. cap. 13. documenro 10. & Martinus Magistri in tract. de Patientia q. 3. per tutam, & in tractatu de perseuerantia q. 3. per totam & Dionysius Cisterciens. in 1. dist. 17. q. 3. art. 1. fine & in 2. dist. 24. q. vnica art. 2. conc. 1. & 4. Pro eadem impossibilitate citatur Abulensis in caput 19. Marth. q. 174. Cæterum oppositum ibi affirmat ad finem quæstionis, dum respundet ad 4. & ad 5. & sequenti q. 175. prope init. & q. 178. ad 3. licet aliqua interserat, vnde potuit occasio sumi ad oppositum existimandum. Citantur etiam Gerson, Alexander, Altisiodorensis & alij, quorum senteutiam alibi magis explicuimus.

10. *Conclusio vnica ex vi solius cōcursus generalis actus vagè prædeterminari implicat.*

Nihilominus sit conclusio vuica. Impossibile est ex vi solius concursus generalis, aliquem actum vagè, siue in communi prædeterminare. Hæc licet à Doctoribus non tradatur sub eisdem terminis, colligitur tamen ex eorum doctrina, quam tota disp. 39. retulimus: vt ponderabimus ratione 7. fine. Præterea colligitur, quoniam cæteri omnes præter citatos pro contraria sententia, docent ex vi generalis concursus posse liberum arbitrium operari bonum aliquod morale, aliquibus tentationibus resistere, & aliqua peccata breui tempore vitare, quos uon est præsentis instituti referre; sed inde tantum inferre talem vim esse in concursu generali, vt illo dato non maneat determinata voluntas ad peccandum. Quod magis constabit sect. sequenti ad 6. argum.

11. *Quomodo natura constituenda vt Deus non sit causa peccati.*

Conclusio probatur primò, quoniam impossibile est, ita coustitui rationalem naturam, vt illius conditor sit aurhor peccati. Foret autem author, si constitueret ita rationalem naturam, vt ex vi suæ conditionis, seclusa qualibet causa libera, & causa per accidens, necessarium esset peccare quotiescunque operaretur: vt facile colligitur ex fundamentis; quibus aduersum Manichæum nituntur Patres supra dispution. 38. section. 5.

12. *Gregorij solutio.*

Hanc refutationem præoccupauit Gregorius Ariminensis supra nu. 5. citatus, dicens: Istud in nullo participat erroris Manichæi. Nam Manichæus voluit, quod pro omni statu suo postquam condita fuit natura humana semper fuit determinata ad malum, ita vt non posset vitare peccatum. Et hoc intrat sibi non ea initio contracto ex aliqua culpa voluntariè commissa, sed ea ipsa natura quadam & substantia mali, &c. Ego autem dico, quod natura humana condita fuit bona absque vitio & talis, poterat peccare, & poterat non peccare: Et per peccatum primi hominis nos cum vitiis nasci, per quæ, nisi iuuemur gratia Dei, non possumus agere virtuosè. Hactenus Ariminensis.

13. *Conclusionis ratio secūda.*

Hæc tamen solutio non satisfacit, vt constabit ex sequentibus rationibus. Sit igitur secunda ratio conclusionis, quia si homo crearetur in puris naturalibus, omni gratuito dono destitutus, sed uulla originali culpa infectus, foret determinatus ad peccaudum, quotiescunque operaretur; si per solas vires naturæ nullum posset operari actum moraliter bonum. Et tamen hoc uon prouenirer ea aliquo initio, contracto per culpam, sed ea illis tantùm proprietatibus & viribus, quas naturaliter à suo conditore acceperat in prima creatione. Vnde cessaret in eo casu ratio, qua Scriptura sacra, Patres, & ipse Gregorius Ariminensis defendunt, Deum non esse authorem peccati, quia Deus ab initio constituit hominem rectum. Ecclesiastici 15. Hoc igitur inconueniens, vt euitetur necessarium est naturæ viribus concedere potestatem bene moraliter operandi.

14. *Vires naturales in pura natura eadē ac in lapsa.*

Confirmatur primò, quoniam quantum ad vires naturales, & omnia operandi principia, nihil amplius haberent homines, si crearentur in puris naturalibus, quam habent post contractam originalem culpam; sed homo in puris naturalibus, ex vi suæ naturæ cum solo generali concursu, sibi naturaliter debito, non foret determinatus ad necessariò peccandum, quoties operaretur: ergo neque per originale peccatum contrahi potuit eiusmodi determinatio. Maior probatur, quia per originale peccatum nulla realitas naturaliter debita est amissa, nulláve morbida qualitas est contracta: vt fusè ostendimus tractantes de originali peccato. Nunc satis sit; S. Thomam 1.2. q. 85. art. 1. corpore, docere, quod per peccatum nec tollitur, nec diminuitur primum naturæ bonum, pertinens ad principia, quibus natura constituitur, & proprietates ex his causatas, sicut potentias animæ & alia huiusmodi. Quod sumit ea Dionysio c. 4. de diuin. nom. parte 4. fusè probante, naturalia bona in dæmonibus mansisse integra post peccatum. Vnde à fortiori colligitur, post originale peccatum, quod multò minus naturam inficit, omnes potentias, & operandi principia integra permansisse.

In pura natura Dei generali cōcursu potest vitari peccatū

Naturalia in dæmonibus integra

15. Confirmatur secundò, quoniam inclinatio ad bonum rationis nunquam penitus extinguitur per culpas personales; licet aliquando minuatur, extrinsecus apponendo impedimentum per

malos

malos habitus: vt probat S. Thomas in eadem q. 85. art. 1. & 2. At vero per originale peccatum nullus contrahitur habitus, realiter inclinans ad malos actus. Quapropter post originale peccatũ integra manet inclinatio ad virtutem, quæ naturaliter, & præciso quocunque dono gratuito, debita est naturæ humanæ: vt facile colligitur ex eisdem articulis D. Thomæ.

Post originale integra manet inclinatio ad bonum.

16. Confirmatur tertiò à fortiori, nam etiam in dæmonibus post tantam personalem malitiam manet naturalis potentia ad bonum, qua possent bene facere, si vellent; nisi hoc impediret habitualis malitia, per liberam voluntatem contracta, vt docet D. Thom. 2. sent. dist. 7. q. 1. art. 2. ad 1. & magis constabit sect. 5. post med. Ergo in hominibus post originalem culpam manet naturalis potentia ad bonum, qua possint bene facere, si velint. Aliunde verò nullum reale impedimentum, siue habitum contraxerunt per originale peccatum, vt diximus. Vnde naturalis eorum potentia non est impedita, ne prodeat in actum moraliter bonum.

In dæmonibus manet naturalis potentia ad bonum.

17. Tertia ratio conclusionis est, quoniam libera potestas benè aut malè operandi debita est naturæ intellectuali, non minus, quàm igni debita est vis calefaciendi & ascendendi sursum: sed igni debitus est concursus necessarius ad calefaciẽdum, & ascendendum; ergo naturæ intellectuali debetur concursus necessarius ad bene operandum vel male, prout voluerit. Confirmatur primò, nam cuicumque substantiæ etiam irrationali debito connaturalitatis debetur talis concursus ad eius proprias operationes, vt eas, si non semper, saltem aliquando possit elicere suæ naturæ consentaneas: sed naturæ rationali non sunt consentaneæ operationes aliæ, nisi quæ sunt moraliter bonæ: ergo debito connaturalitatis debetur talis concursus ad operationes moraliter bonas, vt eas, si non semper, saltem aliquãdo possit elicere. Quod si concursus iste debitus est naturæ, non est concursus specialis, sed generalis, ac proinde ex vi solius concursus generalis non erit necessarium peccare quoties operatur.

Natura intellectuali debitus concursus ad bene operandum.

Operationes bona natura rationali cõsentanea.

18. Quarta ratio, quoniam libertas hominum daretur ad malum solummodò, & non ad bonum; si ligaretur eiusmodi necessitate peccandi, quoties operaretur. Hunc autem modum conferendi & alligandi libertatem, repugnare diuinæ bonitati, satis ostendunt testimonia Patrum, quę retulimus disp. 35. sect. 3. Confirmatur primò, quoniam eo ipso, quod homo libertate donatur, debetur illi talis concursus, talisque prouidentia, per quam non maneat addictus teterrimæ peccatorum seruituti, sed possit eam euitare, si velit. Confirmatur secundò, quoniam dirus ac rigidissimus modus agendi cum hominibus foret eos relinquere in tali necessitate per se ac necessariò proueniente à creatione præscindendo à qualibet culpa, & à qualibet causa per accidens, quæ posset huiusmodi necessitatem inducere.

Confirmatio prima.

Secunda.

19. Quinta ratio. Quod necessariò sequitur ex præcedenti culpa, ita vt vitari non possit, quamuis sæpe habeat nouam turpitudinem quasi exterioris actus, veluti homicidium, commissum propter ebrietatem, quod in ea potuit præuideri: nihilominus non habet nouam, neque distinctam imputabilitatem, seu rationem culpæ. Quapropter impossibile est imputari, quasi personalem & actualem culpam necessitatem peccandi, quæ sequitur ex solo peccato originali; nam in peccato originali non est imputabilitas, neque libertas personalis, sed tantum originalis in capite. Vnde cessat modus ille philosophandi, quem ex Gregorio retulimus num. 12.

20. Sexta ratio, quoniam, vt ostendimus alibi, quandiu vigilamus, & vsu rationis fruimur, impossibile est, suspendere omnem actum voluntatis, necessarium enim est aliquam volitionem vagè hanc vel illam concipere. Quod si ex vi solius generalis concursus nulla volitio possit euadere moraliter bona; necessarium esset in quolibet instanti, & in quolibet tempore peccare: quapropter non posset imputari ad culpam communis ratio peccati, quam in hoc instanti aut tempore vitare est impossibile; sed solummodo imputandus erit excessus grauitatis in culpa, quę de facto committeretur: nam ille potuisset euitari committendo leuiorem culpam: quemadmodum t. 2. q. 19. ostendimus perplexæ conscientiæ, quæ inuincibiliter errans; existimat hic & nunc in vtraque parte contradictionis esse transgressionem diuersorum præceptorum, non imputari aliquam aliam malitiam, nisi illum pręcisè excessum malitiæ, quem indicabat esse in vna parte contradictionis, quem proinde vitare potuit eligendo alteram. Confirmatur, quoniam, si forte in bonis, vt imputentur ad meritum non seruatur hæc proportio (de quo non est disputandum in præsenti) at in malis, vt imputentur ad culpam, seruari debet. Quoniam ex Dei liberalitate nihil est addendum imputabilitatis ad culpam; licet addi possit imputabilitatis ad meritum.

In quouis instanti, & tempore peccare necessarium foret.

Perplexa cõscientia nulla malitia imputatur nisi solum excessus.

21. Septima ratio, quia licet existimares, quodlibet peccatum in particulari potuisse vitari, siue suspendendo omnem actum, siue eliciendo aliquem actum in singulari indifferentem (vt aliqui volunt esse possibile) adhuc in Deum, tanquam in causam & authorem reuocarentur illa peccata, quæ nihilominus etiam hominibus imputarentur. Sequela probatur, quoniam iure optimo Deus censetur author & causa bonorum operum, eo quod inclinet ad illa, etiam si relinquat facultatem, vagè indifferentem, vt possis nunc vel postea hoc opus bonum, aut illud elicere. At in eo casu Deus per potentias rationales, & per generalem concursum inclinaret ad opera mala, etiamsi relinqueret facultatem vagè indifferentem. Confirmatur, quoniam id foret directè contrarium doctrinæ ferè omniũ scholasticorum, quos tota disp. 39. retulimus, apud quos præcipua ratio, Deum excusans, ne sit author peccati, licet ad illius actionem concurrat, est, quoniam Deus non impellit, neque inclinat ad tales actiones; sed potius, quantum ex se est, inclinat ad bonum rationis. Quapropter ex hoc capite dissentiunt etiam à se ipsis doctores citati pro prima sententia. Vel inconsequenter loquuntur.

Deus author bonorũ operum.

Confirmatio.

22. Octaua probatio sumitur ex Bulla Pij V. edita anno 1567, confirmatáq; per Gregorium XIII. anno 1579. in qua inter alias plurimas Michaëlis Baij propositiones damnantur etiam sequentes. propositio 28. *Liberum arbitrium sine gratia Dei adiutorio, nonnisi ad peccandum valet.* Propositio 29. *Pelagianus error est dicere, quod liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum.* Cui similis est propositio 30. de impossibilitate resistendi cuicunque tentationi, & propositio 36. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis,*

Baij Propositiones damnata.

turalis, hoc est, quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit. Nec non propositio 65. *Nonnisi Pelagiano errore admitti potest vsus aliquis liberi arbitrij bonus, siue non malus: & gratia Christi iniuriam facit, qui ita sentit, & docet.*

23. Notandum tamen est, prædictas propositiones non esse in quolibet sensu damnatas, nam Bullæ tenor sic habet: *Quamquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent; in rigore tamen, & proprio verborum sensu, ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectiuè, &c.* At verò sensus à Michaële Baio intentus fuisse videtur, nullum actum moraliter bonum elici posse nisi Spiritus sanctus per iustificationem inhabitet, vt apertè colligitur ex propositione 58. 59. & 60.

24. Nihilominus, quoniam prædictæ propositiones in rigore & proprio verborum sensu damnantur, inde sumitur nostræ conclusionis probatio. Quoniam illæ in rigore & proprio verborum sensu redderentur veræ, si nostra conclusio concederetur esse falsa. Si enim ex vi solius concursus generalis prædeterminari posset aliquis actus peccati etiam in generali & vagè; sequeretur in rigore & proprio verborum sensu verificari, liberum arbitrium sine speciali concursu gratiæ non valere, nisi ad peccandum; nec esse aliquid boni naturalis, quod ex naturæ solis viribus ortum ducat; nec possibilem esse aliquem vsum liberi arbitrij bonum, siue non malum. Nouò ad eandem conclusionem probandam valent, quæ dicemus sect. 6.

25. Postremo notanda sunt duo. Primum est, sententiam in hac sectione impugnatam, & eius authores nihil fauere physicæ prædeterminationi ad materialem actioné peccati. Quoniam etiam in eorum sententia per solam communem influentiam, est absolutè possibile actualiter vitare quodlibet peccatum in particulari, quod de facto committitur: & multò magis possibile fuit in statu naturæ integræ, vel naturæ reparatæ per Iesum Christum. At ista possibilitas aufertur, posita prædeterminatione ad materialem actionem peccati. Secundum est, doctos aliquos recentiores in verbis conuenire cum sententia nuper impugnata; sed quantum ad inconueniens afferendi antecedentem necessitatem peccandi, valdè ab illa distare; quoniam non concedunt, nisi consequentem necessitatem, ex suppositione, quod Deus præcognoscit, voluntatem constitutam sub talibus cogitationibus, & impulsibus, non esse operaturam bene moraliter; quamuis illorum virtute benè posset operari, si vellet.

SECTIO IV.

Soluuntur argumenta, quæ probare contendunt prædictam peccandi necessitatem.

1. PRimum argumentum Gregorius Ariminensis desumit ex aliquibus testimoniis Augustini, asserentis, impossibilitatem euitandi peccata contractam esse per originalem culpam; & eapropter imputari ad culpam, quoniam ex culpa procedit. Præsertim verò ex lib. 3. Hypognosticon prope initium, dicente: *Libero arbitrio malè vtens incautus, dum sponte serpenti præbet suadenti consensum, Domini præteriit præceptum, amisso possibilitatis dono, solum arbitrium ad velle potitus est vulneratum. Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio, nec implere nobis naturaliter sufficit posse bonum, quia iam, vt superius disputaui, de natura vitiata peccato, id est, de protoplastis hominibus, quorum sumus & ipsi natura, in quibus est vitiata libertas, homo voluntatis sanæ perfecto, videlicet, libertatis arbitrio, quo sibi sufficiat non potest exoriri.* (Hypognostic.)

2. (Dico primò.) Respondeo & dico primò: Augustinus, Author Hypognostici, aliique Patres non pauci, quando affirmant impossibilitatem bene operandi per solas vires naturæ, intelligunt de bono opere ad salutem & iustificationem vtili, vt sæpe probauimus alibi. Dico secundò: Quando affirmant peccandi necessitatem, siue impossibilitatem euitandi peccata per solas vires naturæ, non loquuntur de committendis peccatis, quotiescunque operantur, sed de tota peccatorum collectione, longo tempore cauenda. (Patrum sensus in asserenda impossibilitate vitandi peccata per vires naturæ.)

3. Dico tertiò. Quando prædictam bene operandi impossibilitatem, aut peccandi necessitatem, dicunt, imputari propter originalem culpá, intelligunt, quandiu non deletur per baptismũ, imputari eo tantum imputabilitatis genere, quo peccatum originale imputatur, videlicet, ob liberam voluntatem naturæ in capite. Alioqui manifestè notant, non imputari ad culpam personalem, nisi quando hic homo liberè negligit vti diuino concursu generali, & speciali fauore, sibi oblato. Quod probauimus disp. 38. sect. 6. præsertim verò sect. 7. num 4. ex Augustino in lib. de perfectione Iustitiæ.

4. (Obiectio 2.) Secundum argumentum conflari potest ex plurimis testimoniis Patrum, ac præsertim Augustini asserentium, hominem per se ipsum, nihil posse, nisi peccare, quæ testimonia retulimus supra disp. 36. sect. 4. Et confirmatur primò plurimis aliis testimoniis, asserentibus, hominem ad singula opera & singulis momentis Dei gratia, & adiutorio indigere. Secundò aliis testimoniis asserentibus, hominem nihil habere de suo, præter mendacium & peccatum, quæ retulimus in eadem disputatione 36. sectione 9. præsertim à num. 10.

5. Cæterum hæc & similia testimonia conferri debent cum plurimis aliis eorundem Patrum, & cum rationibus Theologicis, quas in superiori sectione tractauimus. Ex quibus sequens solutio colligitur. Dico igitur primò. Ex prædictis testimoniis plurima loquuntur de operibus, quæ possint esse vtilia ad obtinẽdam iustificationem, & æternam salutem, sicut alibi probauimus: nunc autem non agimus, nisi de operibus moraliter honestis, ac merè naturalibus. (Assertio. 1.)

6. Dico secundo. Ex prædictis testimoniis nonnulla tractant de concursu saltem generali, & naturaliter debito, & illorum sensus tribus propositionibus continetur. Prima, quantum ad rationem formalem peccati, præcisè consideratam, nihil opus est concursu etiam generali Dei naturaliter debito, quia illa ratio formalis consistit in priuatione, ad quam non requiritur causa efficiens, sed causa deficiens, supra tota disp. 28. ideóque volũtas creata formalem rationem malitiæ totam, ac totaliter habet de suo, ita vt in ea de diuino concursu nihil nec partialiter habeat. Secunda propositio. Materialem actionem peccati, quidditatiuè contrariam diuinæ legi, homo habet de suo; quoniam ad illam determinat, (Peccati ratio formalis in priuatione: ad quã causa efficiens non requiritur.)

quamuis

Ad materialem actionẽ peccati Deus concurrit.

quamuis enim Daus ad illam concurrat ; cæterum quantum eſt ea parte Dai, reuocat potius voluntatem ab ea realitate, ſeu formalitate volitionis, ſecundum quam realiter opponitur diuinæ legi : vt oſtendimus diſput. 36. ſectione 4. num. 7.

7. Tertia propoſitio, Quamuis ad voluionem moraliter bonam ſe ipſum determinet liberum arbitrium, illam tamen non habet de ſuo, ſed Dei beneficio, quoniam Dei concurſus ſaltem generalis (& quandoque etiam ſpecialis, licet entitatiuè naturalis) debet præmouere, præuenire, eacitare, inclinare & impellere, vt minimum ad generalem rationem boni, & ea ratione debet facere, vt velimus, & faciamus, & nos liberè determinemus ad particularem rationem boni. Quæ omnia Deus præſtare non poteſt ad materialem actionem peccati ; ſed ſolum arbitrium creatum ea omnia ſuo modo præſtat, vt oſtendimus diſp. 36. ſect. 4. & ſequentibus. Semper tamen ſuppono, prædictos modos loquendi, quando raferuntut ad opera moraliter bona, nõ accipi eo tigore ac proprietate, quem ſeruant locutiones Scripturæ & Sanctorum Patrum; illæ namque ditiguntur ad ſupernaturales actiones, vt nom. 5. dicebamus.

Naturalem volitionem moraliter bonam Dei beneficio habemus.

8. Tertium argumentum afferri poſſet ex teſtimoniis Auguſtini, Proſperi, Fulgentij, & aliorum Patrum, frequenter aſſerentium, ad bene operandum arbitrium non eſſe liberum; ſed peccati ſeruum ſuis viribus relictum. Huius argumenti ſolutio eſt, prædicta teſtimonia non agere de bono morali, quod pro nihilo reputatur ad ſalutem, vt diximus in ſolutione primi & ſecundi argumenti.

9. Quartum argumentum cõplectitur alia plurima, quæ contendunt, hominem per generalem Dei concurſum, abſque alio ſpeciali, non poſſe elicere actum moraliter bonom ex omni circunſtantia, de quo non eſt in præſenti locus diſputandi; ſed 1.2.q.109.art. 2. & 1. p. dum agitur de cauſa prędeſtinatinnis, vbi rationum pondere, atque ſingulari eruditione Suarez lib. 2. c. 10. & multis ſequentibus. Nos eam tantùm partem huius ſententiæ tractamus, ſecundum quam neceſſitat ad peccata vagè. Aliam partẽ, quamuis neceſſariò copulatam, ſupponimus, vt maiorem, quam vt in tranſcurſu patiatur ſtringi.

10. Quiotum argumentum deſumi poſſet ex D. Thoma in 3. contra gent. cap. 158. & 159. qoæ quaſi conſentientia cum ſententia Gregorij Ariminenſis refert Capreolus in 2. diſt. 28. q. vnica art. 3. poſt med. ad 15. argumentum. Reſpondetur, ex illis capitibus ſolummodo colligi, meritò imputari culpam hominibus, qui ad Deum non conuertuntur, quamuis hoc facere nequeãt niſi per gratiam : quoniam liberè recuſant accipere gratiam, quam Deus cuilibet offert.

Conuertitur nullus niſi per gratiam.

11. Maiorem difficultatem afferre poſſet; quod D. Thom. in tertio contra gentes cap. 160. aliiſque locis aliorum operum, exemplo ebrij, cui homicidium ebrietatis cauſa commiſſum, imputatur ad culpam, probat, non excuſari hominem à culpa propter impoſſibilitatem vitandi peccata, contractam ea præcedenti culpa, ſaltem originali. Nihilominus S. Thomas longè diſtat à neceſſitate peccandi, quam impugnamus. Tum propter præparationẽ ſpecialis concurſus, quam nuper retulimus ea cap. 159. Tum etiam, quia per ſolum generalem concurſum poſſe hominem operari bonum morale, docet 1. 2. q. 109. art. 2. & 22. q. 10. art. 4. vt notat Caietanus, & reliqui expoſitores in 1. 2.

Per ſolũ generalem cõcurſum poſſe operari bonũ morale affirmat S. Tho.

Sextum argumentum ſit, quoniam Theologi communiter concedunt, vrgente graui tentatione, aut ſpeciali quadam ignorantia, vel imbecillitate impediente, homines aliquos in aliquo inſtanti, aut tempore breuiſſimo non poſſe non peccare ex vi ſolius concurſus generalis ſine ſpeciali aliquo fauore. Reſpondetur. Neceſſitas hæc longè diſtat ab ea, quæ in præcedenti ſect. impugnata eſt, & ab eius inconuenientibus: quoniam neceſſitas hæc contingit per accidens propter ſpeciales cauſas ignorantiæ, ruditatis, infirmitatis, aut tentationis, quæ cauſæ non ſunt per ſe, ac neceſſariò conſequutæ ea primaria inſtitutione naturæ rationalis. Quemadmodum etiam propter ſomnum, phreneſim & amentiam determinatur intellectus, & neceſſitatur ad errores: cum tamen Deus non poſſit ex primaria inſtitutione inclinare, niſi ad verum : vt oſtendimus diſp. 30. At verò neceſſitas altera per ſe conſequitur rationalem naturam, in puris naturalibus productam, ſecluſa qualibet cauſa per accidens adueniente: vt magis conſtabit ſect. ſequenti verſus finem. 12.

SECTIO V.

Vtrum limitando generalem concurſum prædeterminari queant vagè materiales peccatorum actiones.

Peculiariter in damnatis

Difficultas in eo conſiſtit, vtrum diuinæ ſapientiæ, atque bonitati repugnet, generalem concurſum ita limitatum offerre, vt ſubtrahatur quibuſlibet actionibus moraliter bonis, & ſolummodò relinquatur ad materiales peccatorum actiones, manente libertate, vt quodlibet peccatum in particulari poſſibile ſit euitare. 1.

Affirmatiuam ſententiam ſupponunt, qui exiſtimant, damnatos ideo non poſſe concipere actum aliquem, qui ſit bonus ſimpliciter & ex omni circunſtantia, quia Deus decreuit ad eum actum cum illis non concurrere. Ita Marſilius in 2. q. 5. art. 3. præſertim notab. 5. & poſtea dum reſpondet ad rationes, quæ fiunt contra quæſitum. Conſonat in eodem lib. 2. q. 16. art. 5. col. vltima, vbi magis explicat libertatem illis relictam, quia *reſpectu eorum, quæ male volunt, idem poſſunt velle, & non velle.* Eadem ferè ſententia eſt Ægidij in 2. diſt. 7. q. 1. toto art. 2. peculiariter col. 6. §. *Ex eo ergo*, & in fine corporis ante ſolutionem argumentorum, & in ſolutione ad 1. dicentis, impetus ad benè operandum requiſitos dæmonibus denegari. Sic etiam nonnulli docti recentiores eiuſdem impoſſibilitatis rationem reddũt, quoniam damnatis Deus ſubtrahit generalem concurſum ad actus moraliter bonos. Ita Molina 1. p. q. 64. art. 2. diſput. 2. §. *Relicta*, & §. *Dubium.* 2.

Qui docuerunt dãnatos bonum actũ concipere non poſſe.

Nihilominus ſit concluſio. Diuinæ ſapientiæ bonitatique repugnat ; generalem concurſum denegare ad quemlibet actum moraliter bonum illi voluntati, cui concedit generalem cõcurſum ad actus moraliter malos. Probatur primò à priori, quoniam concurſus, à ſummo bono procedens, 3.

Concurſum ad quẽlibet bonũ actum negare repugnat Deo.

cedens, debet dirigi semper ad idem ipsum bonū, & quantum ex se est, ad illud inclinare. At verò generalis concursus, prædicto modo limitatus, quantum ex se est, destinaretur ad prauos actus & ad illos inclinaret, & nullo modo ad bonos actus: concursus enim non destinatur, neq; inclinat, nisi ad eos actus, ad quos concurrere potest: vt sect. sequenti conc. 1. videbimus.

4. Confirmatur, nam & Damascenus hoc idem fundamentum supponit in dialogo contra Manichæos multò propinquiùs ad finem, quàm ad med. vbi probans, Deum nulli personæ mali authorem esse, tam in præsenti sæculo, quàm in futuro, sed propria libertate malum fieri, quicunq; fit malus; ait: *Deus, quod suarum partium est, dat, vt bono simus: at nos quod in potestate nostra situm est, nempe vt data bona conseruemus, vel fucimus, vel negligimus. Quia Deus Diabolo quoque semper bona præbet: verùm ille accipere recusat. Atque in futuro æuo Deus omnibus bona fundit: at vnusquisque prout capacem sese reddidit, boni particeps efficitur.* Hæc intelligit de potestate & concursu ad eliciendos actus naturales moraliter bonos, & vitãdos actus malos. Nā alioqui dæmonibus, & damnatis hominibus pœnitentiam esse impossibilem; paulò inferius docet, quod dixerat etiam superius prope medium dialogi. Et omnes Theologi agnoscunt esse de fide, quæcunque supernaturalia dona denegari damnatis.

Damascen.

Dæmonibus, & damnatis pœnitentia impossibilis.

5. Probatur secundò, quoniam peculiariter quoad impetus bonos, quos negabat Ægidius supra citatus, S. Thomas 1. p. q. 64. art. 2. ad 5. concedit, dæmonibus esse bonos actus, ex voluntate naturali, & indeliberata procedentes, *secundum quod bonum & optimum concupiscunt esse, viuere & intelligere*, vt Dionysius dicit cap. 4. de diuinis nominibus parte 4. non multum ante finē. Quam Dionysij sententiam cæteri omnes scholastici admittunt, de obstinatione dæmonum tractantes. Prædicti verò actus naturaliter boni, & indeliberati sunt impetus, quod ex se est, sufficientes, vt initium præbeant operationis moraliter bonæ. Similia notat D. Bonauent. in 2. distinct. 7. part. 1. art. 1. quæst. 2. ad 4. illis præsertim verbis: *Motum illum, quem natura inchoat incitando, voluntas consummat deformando.* Confirmatur, nam synderesis murmur, eo ipso, quod à malo retrahit, ad bonum impellit. Dæmonibus verò synderesis murmurat contra omne illud, quod est contra ius naturale, vt sapienter notauit S. Thomas in 2. distinctione 7. quæstione 1. articulo 2. ad 2.

S. Thomas.

Actus indeliberati boni in dæmonibus.

Bonauent.

Synderesis murmur.

6. Restat difficultas, quoniam dæmones, & homines damnati non possunt cessare à malis actibus seu determinatè, seu vagè, nec possunt elicere actum aliquem moraliter bonum ex omni circunstantia. Hæc autem impossibilitas prouenire non potest ex generali concursu, vt ostendimus sect. 3. & 4. neque ex concursu speciali, vt ostendemus sect. sequenti. Restat ergo vt prouenire debeat ex negato generali concursu ad actum moraliter bonum.

7. Maior probatur, quia prædicta impossibilitas cessandi à malo, & operandi bonum traditur à D. Thom. 1. p. q. 64. art. 2. ad 5. Si solutio conferatur cum inflexibilitate seu impossibilitate mutandi decretum, quam tradiderat in corpore: clarius tamen hoc docet in 2. dist. 7. q. 1. art. 2. præsertim ad 1. & de malo q. 16. art. 5. præsertim ad argumenta D. Bonauent. 2. dist. 7. parte 1. art. 1. q. 2. in solutionibus argumentorum præsertim ad 4. Quibus consonat in art. 2. tota q. 2. corpore. Albertus in 2 p. Summæ q. 25. memb. 1. art. 2, 3. & 4. Alexander 2. p. q. 138. memb. 3. init. & 4. parte q. 55. memb. 1. art. 3. Ægidius, & Marsilius supra citati num. 2, Ricardus in 2. dist. 7. art. 2. q. 2. vbi Gregorius q. 1. art. 2. à medio, Maior in 2. dist. 1. conclus. 4. & 5. & dist. 7. q. 1. conc. 5. Capreolus in eadem dist. 7. q. vnica art. 1. conc. 2. & in art. 3 dum respondet ad argumenta contra secundam conclusionem, vbi Gabriel q. 1. art. 1. conc. 2, Caietan. & communiter Thomistæ 1. p. q. 64. art. 2, Sotus in 4. dist. 50. q. 1. art. 4. & 5. Bellarm. de Grat. & libero arbit. lib. 5. cap. 12. argu. 6. Molin. 1. p. dicta q. 64. disp. 2. §. *Dubium.* Vasquez disp. 241. ca. 4. Fauet Altisiodorens. lib. 2. summæ tract. 2. c. 7. q. 1. ad finem, & Magister in 2. dist. 7. dicens, dæmones non posse bene viuere. Idem à fortiori concedunt reliqui Doctores, qui ad opus moraliter bonum requirunt specialem fauorem & concursum, quos retulimus section. 1.

Qui dixerint damnatos cessare nō posse à malis actibus.

Fauet illud Fulgentij de fide ad Petrum c. 3. propius ad med. quàm ad princip. receptum communiter ab scholasticis citatis: *In quo (videlicet, igne) omnes illi præuaricatores Angeli nec mala possint vnquam voluntate carere, nec pœna, sed permanente in eis iniustæ auersionis malo, permaneret etiam iustæ retributionis æterna damnatio* Bernardus lib. 5. de consideratione ad Eugenium col. antepenultima. *Quid, inquit, iam damnatum quam voluntas addicta, huic necessitati volendi, nolendique, vt ad vtrumlibet iam, sicut non nisi peruersè, ita non nisi miserè moueatur?* Quam necessitatem supponunt etiam Patres, qui dicunt, diaboli voluntatē semper esse iniustam: vt Gregor. 18. moral. c. 3. post med. & semper continuéque peccare, vt Glossa interlinealis in id 1. Ioan. 3. *Ab initio diabolus peccat.* 8.

Fulgentius.

Bernardus.

1. Ioan. 3.

Vt respondeam præmitto, ab aliquibus authoribus dictæ impossibilitatis causam in dæmonis constitui, quoniam Deus independenter ab eorū libertate prauos actus producat, siue conseruet. De quibus dicendum erit disp. sequenti. Nunc verò suppono, quaslibet actiones malas esse dãnatis quibuslibet imputabiles, quoniam licet dãnato sit necessarium peccare generaliter, & vagè; singula verò peccata in particulari euitare simpliciter est possibile. Aliqua tamen illorum illis difficillimum foret vitare, supposita pœnæ acerbitate grauissima. Atque ita intelligendi sunt nonnulli scholastici, dæmonibus circa malum concedentes, simul cum necessitate libertatem: vt S. Bonauent. 2. dist. 7. part. 1. art. 2. q. 2. & Ricardus ibidem, Capreolus q. vnica art. 3. dum respondet ad argumenta contra secundam conclus. proximè post med. art. Nam aliâs iidem Doctores agnoscunt necessitatem esse libertati contrariam: vt retulimus præcedenti tomo de scientia disp. 49. sect. 5. & 6. 9.

Peccatū vagè damnatis necessarium.

Hoc supposito, dico primo: Impossibilitatis prædictæ causa per se est libera damnatorū malitia; hæc autem per accidens sequitur, tanquam à remouente prohibens ex substractione specialis concursus, quam Deus per se causat. Ita S. Thomas de malo q. 16. art. 5. ad 3. *Deus est*, inquit, *causa status Angelorum, in quo sunt obstinati in malo, non quidem sicut causando, vel conseruando malitiam, sed sicut non impartiendo gratiam. Sic enim dicitur aliquos indurare. &c.*. & subdit ad 4. 10.

Necessitas peccandi in damnatis est libera ipsorū malitia.

S. Thomas.

immobiliter permanere in malo non conuenit diabolo ex vna causa, sed ex duabus. Nam esse in malo competit ei ex propria voluntate, sed immobiliter inhærere ei, ad quod voluntas applicatur, conuenit ei ex propria natura. Atque eadem est sententia S. Thomæ in 2. dist. 7. q. 1. art. 2. ad 1. & 1. p. q. 64. art. 2. corp. & ad 5. semper enim obstinationis & necessitatis peccãdi rationem assignat ex malo fine liberè præuolito, ac præcõcepto. Eandẽ etiam rationem assignant S. Bonauent. Albertus & ferè omnes supra citati.

11. *Dicta necessitas non physica sed moralis.* Dico secundò. Prædicta impossibilitas benè operandi non est simpliciter & physicè impossibilitas, sed tantum moraliter, & secundum quid. Ita vero, vt infallibile sit fore, vt nunquam de facto eliciant aliquem actũ ex omni circunstantia moraliter bonum, licet absolutè possint eũ elicere. De quo dixi satis 1. p. quæst. 64. art. 2. Vnde cum communi sentẽtia conciliari possunt aliqui scholastici, dicentes, damnatis esse possibile actũ moraliter bonum elicere, nulla circunstantia vitiatum, licet de facto nunquam eliciant. Ita Scotus in 2. dist. 7. q. vnica art. 3. ante solut. argum. vbi Durandus q. 2. n. 12. Bassolis in eadem dist. 7. q. 1. art. 3. Valentia tom. 1. disp. 4. q. 15. punct. 2. sub finem.

SECTIO VI.

Vtrum ex vi specialis concursus actum peccati vagè prædeterminari, sit possibile.

1. *Sententia asserens peccati actum vagè prædeterminari posse. Primũ fundamentũ.* NOn defuere præsentis ætatis Theologi, qui affirmatiuam sententiam tenuerint, quamuis alioqui prorsus impossibilem esse, iudicent, physicam prædeterminationem ad materialem actionem peccati. Huic sententiæ tria præsertim argumenta militant. Primum, quia vaga prædeterminatio relinquit illæsam libertatem physicam & moralem in vnoquoque actu peccati diuisiuè, vnde prouenit, vt tota illius malitia imputanda sit homini. Ergo ex tali prædeterminatione non sequitur, peccatum esse imputandum Deo, ac proinde illius sapientiam & bonitatem non dedecet talis prouidentiæ modus.

2. Secundum argum. Maxima pars hominum de facto producta est à Deo sub talibus circonstantiis, & cum tali mensura & modo diuini concursus, vt infallibile fuerit longo tempore peccaturos esse mortaliter. Ergo similiter poterit Deus, per suum concursum effectiuum prædeterminare, vt longo tempore Petrus actionem concipiat mortalis peccati. Probatur consequentia, quia nulla videtur esse ratio discriminis, propter quã vnum deceat Deum, aliud vero non deceat.

3. Confirmatur, quia si respondeas, eiusmodi prædeterminationem, ad peccandum mortaliter longo tempore, prouenisse ex libera malitia primi parentis, vnde contraximus originalem infirmitatem; prouenire præterea ex libera malitia dæmonis impugnantis, & hominum suadentium mala verbo & exemplo: instauro argumentum in homine, quẽ Deus in puris naturalibus creare potuisset sine originali culpa, & sine gratia, sine tentatione dæmonis, neque aliorum hominũ: qui tamẽ longo tempore relictus sub communi concursu & prouidẽtia merè naturali, infallibiliter aliquando peccaret mortaliter: vt cõstat ex communi Theologorũ doctrina circa donũ perseuerantiæ. Vnde sic argumentor. Possibile fuit, Deum producere omnes causas, prædictũ hominem infallibiliter inclinantes, ad aliquod peccatum vagè longo tempore committendum. Ergo effectiuus concursus, inclinãs ad aliquam actionem peccati vagè longo tempore cõmittendam, non repugnat.

4. Tertium, quia Deus potest causare intra vel extra hominẽ plurimas circunstantias quæ illum infallibiliter impellant ad peccandum, veluti ad superbiam, inuidiã, libidinem, & iram. Quemadmodum Holoferni contulit victorias, & potentiam, & Iudith pulchritudinem, splendorem, & eloquij suauitatẽ contulit, vnde infallibiliter in superbiam & libidinẽ lapsurus erat Holofernes.

5. *Assertio 1. Ad actionem materialem Deus vagè determinare non potest.* Nihilominus dico primò. Deum non decet, ac proinde nõ est possibilis concursus effectiuus determinãs ad materialem actionẽ peccati, etiãsi solùm in communi & vagè determinet, relicta omnimoda libertate in particulari. Ratio à priori est, quoniam concursus Dei cum nostra volũtate per se immediatè dirigitur ad eam volitionem ad quã ex se ipso determinat, & ad nullum aliud bonum dirigitur immediatè; sicut calefactio immediatè non dirigitur nisi ad calorem, & proiectio lapidis dirigitur immediatè ad motum localem illius. Quapropter si cõcursus Dei ex se ipso & ab intrinseco determinat ad actionem peccati vagè & in communi; consequẽs est, illũ concursum esse ab intrinseco, per se, & immediatè destinatum ad aliquam volitionẽ realiter contrariã & rectę rationi & Deo. Vnde reuiuiscunt plurima & præstãtissima argumenta, quæ præcedentibus disp. adducta sunt cõtra physicã prædeterminationẽ, illa præsertim, quæ deducũt, Deo imputandã esse malitiã, si ab illius cõcursu incipit determinatio ad materialẽ actionem peccati, tota disp. 36. & 37. & quæ probant, diuinæ voluntati, & prædestinationi repugnare, tota disp. 33. & 35.

6. Dico secundò. Præcedentis assertionis doctrina certior est in prædeterminatione ad certã & determinatam speciẽ peccati in communi & vagè, permittendo humanæ libertati, vt tẽporis & loci eligat circonstantias, determinẽtque indiuiduationem actus. Huius enim prædeterminationis impossibilitatem probat nõ solùm ratio præcedentis assertionis; sed etiam alia peculiaris, nimirum, quia cum circunstantiæ loci & temporis atque differẽtia indiuidualis, præcisè secundùm se consideratæ, nullam malitiã includant; sequeretur inde, sibi reseruasse Deũ, quidquid malum erat in prædicta actione, vt illud totum prædeterminaret; nostræ verò libertati ea commisisse tantommodò, quæ secundùm se non sunt mala. *Loci & temporis circumstantia, & differentia numerica secundum se malitiam nõ includunt.* Quod erit veluti auara quædam tenacitas præripiendi, ac nulli communicandi facultatem determinandi atque causandi realem, & positiuam contrarietatem cum diuina lege, atque ratione recta.

7. *Respondetur ad primum* Ad argumenta cõtrariæ sententiæ respondetur, ad primum. Quãuis tota malitia prædictæ actionis, quæ vagè & in cõmuni prædefinita est, foret imputãda homini cui est simpliciter libera; cæterũ non vsq; adeò totaliter imputaretur homini, vt non imputaretur etiã Deo, quasi authori determinãti in cõmuni, & vagè propter rationes dictas in conclusionibus. Et istãtia est manifesta, *Deo, & homini imputaretur malitia.* si enim Deus consuleret peccatum, vel infunderet habitum vitiosum, per se inclinantem ad peccatum; nihilominùs peccati malitia foret physicè ac moraliter libera; ideóque tota

imputa

imputaretur homini, sed non taliter, quia Deus fuisset author illius per consilium aut habitum, quæ sunt per se ordinata ad eiusmodi actionem: quemadmodum bona opera non soli homini; sed principaliter Deo imputantur.

8. Ad 2. negatur consequentia, & ratio discriminis est, quia concursus effectiuus, determinans ad actionem materialem peccati per se, directè, & immediatè destinatur ad materialem illam actionem; quæ ab intrinseco est contraria rationi rectæ, vt diximus in assert. 1. Cæterum quæcunque Deus de facto produxit in quibuslibet hominibus, vel extra illos independenter ab eorum libera malitia, omnia illa sunt per se, directè, & immediatè destinata ad bonas operationes: quod autem infallibiliter inclinent ad malas operationes longo tempore, hoc per accidens prouenit ex abusu libertatis propter dæmonis tentationes, & carnis infirmitatem, ignorantiámque intellectus.

Quæcunque creat Deus per se destinata ad bonum.

9. *Obiectio.* Quod si obiicias, inde sequi, simili ratione possibilem esse concursum specialem Dei, qui non per se determinet, sed per accidens ad actionem materialem peccati in communi & vagè, præsertim supposita infirmitate hominis, & ignorantia; *Solutio.* respondeo, consequens esse verum, sed impropriè significatum. Cuius exemplum esse poterit, si Deus suo effectiuo concursu vehementissimè impellat hominem, ad zelandam Dei legem, & extirpandos eius hostes: vnde supposita ignorantia, aliísque circunstantiis, in quibus erat Saulus, antequam cælitus illustraretur, infallibile erat fore, vt mortaliter peccaret, Christianos persequendo. Sed tunc diuinus concursus non determinaret ad actionem ipsam, quæ mala est; sed quod ex se est, potius ab illa reuocaret, inclinando ad contrariam actionem bonam obseruandi quamlibet legem Dei: de quo dicemus disputatione 44. sect. 1. & 2. & 6. Ex his constat solutio confirmationis, nam omnes illæ circunstantiæ hominis producti in puris naturalibus per se & immediatè non inclinarent, nisi ad actiones intrinsecè bonas: at verò prædictus concursus per se, & immediatè inclinaret ad actionem intrinsecè contrariam rationi rectæ.

Confirmationis solutio.

10. *Duæ rationes discriminis.* Ad huius solutionis confirmationem accedūt aliæ duæ rationes discriminis: altera est, quia ex suppositione quod Deus creabat hominem in puris naturalibus, non potuit ab eo auferre prædictam determinationem ad malum, quę ex connaturali suo defectu, & imperfectione proueniebat, quantumuis proueniret per accidens: neque tenebatur conferre fortiorem concursum, quàm generalem, pro munere primæ causæ. At verò suæ bonitatis lege tenebatur non superadddere impulsum ad ruinam, irruendo *in hominē, quasi parieti inclinato & maceriæ depulsæ.* Aliud namque est naturā non eleuare supra suam perfectionem, & virtutem, ne labatur; aliud vero naturam ex infirmitate connaturali lapsantem, per angusta, & lubrica viarum flectere.

Homini in puris naturalibus condito solus generalis concursus debitus.

11. Altera ratio est, quoniam ea infallibilitas cōmittendi aliquod peccatum, quæ foret in homine condito in puris naturalibus, proueniret ex corpore, & inclinationibus illius, à quo prouenit ignorantia & concupiscentia, inclinans ad proprium bonum animalis. At verò concursus Dei, determinans ad volitionem, tenet se ex parte animæ rationalis. Porrò quæ sunt ex parte animæ rationalis, debent esse per se inclinantia ad proprium bonum rationis; sicut ea, quæ sunt ex parte corporis, debent esse inclinantia ad proprium bonum animalis: atque hunc ordinem inuertere indignum esset diuina sapientia.

Infallibilitas peccandi temporis naturalibus vnde proueniret.

Quæ ex parte animæ rationalis, per se inclinata ad bonum.

Ad tertium resp. Neque intra, neque extra hominem possibile est à Deo causari vllam rem, 12. quæ per se & immediatè inclinet ad materialem actionem peccati, etiam vagè & in communi. At verò si daretur prædictus concursus Dei determinans, inclinaret per se & immediatè: vt ostendimus in assertione prima. Quod autem Deus causet intra vel extra hominem plurimas creaturas, *quæ in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Sap. 14. hoc prouenit ex hominum insipientia libera, cum ipsæ creaturæ per se & immediatè non dirigantur, nisi ad optimos fines, quibus Dei amor & gratiarum actio prouocetur: vt optimè S. Thomas 1.2. q. 79. art. 1. ad 2. & magis constabit ex dicendis disput. 42. 43. & 44.

Sap. 14.

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm materialem actionem peccati nulli creaturæ imputabilem possibile sit à Deo causari.

SECTIO I.

De Actione, ad quam nulla potentia vitalis effectiuè concurrat.

QVÆSTIO præsens implicat aliam inseparabiliter illi coniunctam. Vtrùm actiones aliquæ sint intrinsecæ malæ, 1. ita vt ab illis malitiam separari contradictionem inuoluat. Omnes namq; Theologi supponunt, à Deo nullatenus causari posse absque libera malitia voluntatis creatæ quidquid intrinsecè claudit malitiā; sicut nō potest à Deo causari malitia.

2. *Duplex respectus in malitia.* Notandus est duplex respectus, qui distinguitur ab Scholasticis in malitia, prout intrinseca est volitionibus. Primus respectus est in ordine ad voluntatem creatam liberè operantem. Et in ordine ad hanc, omnes tanquam certum supponunt, quosdam actus in eo sensu intrinsecè malos esse; quod si ab arbitrio creato liberè concipiantur; necessariò euadant, turpes, & contrarij diuinis legibus, ita vt nullo bono fine, nullisve circunstantiis, aut dispēsationibus honestari possint, vt à voluntate liberè, ac sine peccato fiant. Cuiusmodi est odium Dei, idololatria, hæresis, blasphemia, mendacium, & id genus alia crimina. Secundus respectus est in ordine ad increatam voluntatem, vt ab illa possint honestè, laudabilitérque causari.

Actiones aliqua liberè fieri sine peccato nō possunt.

3. Subdiuiditur iterum secundus iste respectus; alter enim est in ordine ad voluntatem diuinam, cooperantem cum libera cooperatione voluntatis creatæ. De hoc respectu tractat opinio asserēs materiales quaslibet actiones peccatorum in ordine ad voluntatem diuinam intrinsecè non esse malas, sed potius ita bonas, quod Deus laudabiliter possit velle prædeterminare & facere, vt creata voluntas illas actiones materiales liberè cōcipiat, etiamsi fuerit materialis actio odij Dei, blasphemię, aut cuiusque turpissimi peccati. Hoc à solis Authoribus physicæ prædeterminationis

asseritur,& satis impugnatum fuit disp. 27. tota sect. 7. Illud solummodo restat in præsentinotandum,antiquos scholasticos,pro sequenti sententia refereodos à num. 5. nihil prosus fauere prædeterminationi prædictæ : tum quia solummodo loquuntur de actione,ad quam Deus necessitat voluntatem creatá, libertate ligata: tum præcipuè, quoniam multis aliis in locis expresse notant, implicare contradictionem, quod Deus faciat, vt homo liberè velit, & faciat actionem peccati, vel inclinet ad illam. Quod de singulis authoribus retulimus disp. 39. præsertim sect. 3. & 5.

4. *Bassolis.* Vnicum excipio Ioanné de Bassolis in 1. dist. 38. prope finem. Qui respondens ad quandam confirmationem: *Dico*,inquit, *quod sicut Deus potest creare actum odiendi se ipsum,& id quod est sibi positiuum,& propter se ipsum,vt propter finem naturalem actus,non obstante, quod summè diligat se ipsum:ita etiam potest determinare aliquem ad actum odiendi se ipsum,dato quod ipse Deus in hoc non peccet,sed summè diligat se ipsum: sed peccator tantum peccet, qui obligatur. &c.* Et quidem licet falsò determinationem admittat Bassolis; negat verò talem prædeterminationem , quæ physicam necessitatem inducat , vt ostendimus tomo præcedenti de Scientia disp. 45. sect.7.

5. *Sententia asserens Deum sine voluntate peccati actum posse producere.* Deuoluitur ergo status quæstionis præsentis ad alterum respectum actionis materialis erga voluntatem diuinam,operanté absque libera cooperatione voluntatis creatæ. Quidam igitur authores existimant , illum actum & totam illius essentiam,qui productus & receptus à voluntate creata, est odiú Dei, non esse odium Dei, si causetur à solo Deo,nihil cócurrente volútate creata,aut certè non concurrente liberè : ac proinde qualitatem illam & essentiam à solo Deo posse produci: siue producatur à quolibet subiecto separata, siue corporeo & insensibili subiecto inhærens,siue producatur in voluntate , non concurrente per efficientem causalitatem , sed solummodò in genere causę materialis recipiente.

6. Ita Gregor.in 1.sent.dist.1.q.3.art.2.col.vltima ad quoddam secundum argum.& dist.42.q.1.col penult.ad 1.contra 2.conc.& in 2.dist.37.q.vnica art.3.col.antepenult.ad 5.(nec discordat in 2.dist.7.q.1. art.2. à medio) Maior in 1. dist. 17.q.10.& dist.43.q. vnica & in 2.sent. dist. 7.q.1.post med. à §. *Contra istud*. (vbi tamen dubitat vtrùm in voluntate produci queat prædicta qualitas odij)& in 2.dist.37. q. 2.ad 2. Almain. tract,1.moral.cap.16.sub init.& clariùs in dictatis super sententias Roberti Holcot q.2.fine Ricard.in 2.dist. 37.artic.3.q. 1.ad 2.(licet obscuriùs loquatur)Ocham.2.q.19.Gabriel in 1. dist. 42.fine,& in 2.dist.7. q. vnica art. 2. à medio & dist. 37.q.vnica art. 3. dub. 3. Rupertus Holcot in 2.sent.q.4.duobus foliis postremis, præsertim sub RR.Petrus de Aliaco in 1.sent.q.13. art. 2. ad finem.Franciscus Maironis in 2.dist. 43. q.4. Insuper ex Thomistis idem sentiunt Capreolus in 2.dist.37.q.1.art.3.prope initium. Conradus 1.2.q.79.art.2.ad 3. Atque idem videtur sentire Caietanus in eadem q.79. art. 1. Deza in 2. dist.37.q.vnica art.4.ad 1.cótra secundam conclusionem,& Valent. 1.2.disp. 6. q. 9. punct.1. versus finem.Colligitur ex Angesto in lib.1.moral.c.4.documento 4.quoniá docet, in damnato à Deo continuari nolitionem, quâ, propter peccata in inferno detineri , non vult, imo positiua volitione respuit,ideòque non posse damnatum ab illa nolitione liberè recedere.

7. *Materialis actio odij à malitia separari non potest etiam si à solo Deo producatur.* Nihilominùs sit vnica conclusio. Contradictionem inuoluit,materialem actioné odij Dei à malitia separari , etiam si à solo Deo producatur extra omne subiectum,vel in subiecto corporeo, vel in voluntate, nihil concurrente per modum causæ efficientis,sed tantùm in genere causę materialis.Idem intellige de idololatria,hæresi,blasphemia,periurio,médacio, & similib.actionibus.

8. Probari potuisset primò per generalia principia,quæ mihi semper visa sunt vera,quoniá quęcunq; intellectio,& quæcunq; volitio quidditatiuè postulat actualiter procedere ab intellectu, & à voluntate per vitalem actioné , ita vt *Vitales actiones à solo Deo produci non possunt.* implicet contradictioné , qualitates illas existere sine proprio sibi modo actionis vitalis, actualiter postularo.Sed quoniá hæc probare philosophicum potiùs quá Theologicú est, neq; potest breuiter in aliena disputatione præstringi,omittendú fuit.

9. *Volitiones, & intellectiones aliqua intrinsecè mala.* Secundò igitur ex propriis peccatorú principiis probatur,quoniá aliquę volitiones,& nónullę similiter intellectiooes,siue accipiátur in ratione qualitatis, siue in ratione actionis, intrinsecè malæ sunt,ita vt per nullas causas,per nullámve circunstantiarú mutationé ab illis possit malitia separari.Ergo quantúcunq; producerentur à solo Deo, nulla creatura effectiuè concurrente,retinerent intrinsecam sibi malitiam; ac proinde repugnarét infinitę sapiétię & bonitati.Antecedés probatur primò ex Augustino libro contra mendaciú c.7. vbi distinguit aliqua , quæ per se ipsa sunt peccata,hoc est, independenter à quacunq; circunstantia causæ finalis,vel efficiétis personæ, & quæ nullis causis fieri potest , vt peccata non sint.Cuius verba retulimus disp.27.sect. 4. nu. 10.Cui cócinit Innocentius III. in cap. *Super eo* de vsuris,inde inferens, peccata quædam esse indispensabilia,vt retulimus ibidem num. 12.

10. *S.Thomas.* Confirmatur primò cómuni sententia scholasticorum & imprimis D.Thom. in 1.sent. dist. 47.q.vnica art.4.corp.fine: *Quædá* inquit,*peccata sunt, quorú actus inordinatus est immediatè circa finem: vt peccata, quæ sunt in Deú,vt odire ipsum. & desperare de eo,& huiusmodi,& cum actus ex obiecto speciem trahat,constat eiusmodi actus etiá secundum speciem in genere naturæ malos esse. Unde ab eis talis inordinatio auferri non potest. Non enim posset auferri ex hoc,quod ordinarentur ad finem, cum secundú esse suú sint deordinati à fine. Contingeret enim quod aliquid esset simul ordinatum,& inordinatum. Vnde huiusmodi nunquá subiacent diuino præcepto.*

11. *Circa sancti Thomæ verba sunt notanda.* Perpende primò,quosdam actus,etiam in genere naturæ,malos esse; ac proinde, quamuis ab illis auferatur moralis imputabilitas,quæ prouenit à libertate creata, nó poterunt exuere natiuá sibi malitiam,quoniá propriam naturá deponere nequeunt.Perpéde secundò ab eiusmodi actibus inordinationem auferri non posse;ac proinde licet à solo Deo causarentur,retinerent inordinationem.Perpéde tertiò,rationé à priori esse,quoniam prædicti actus immediatè respiciunt finé, videlicet Deum,deordinando,recedédo & auertendo ab illo.Quapropter nulla ratione possunt ad finé ordinari, & consequenter neq; à voluntate diuina possunt esse voliti , neq; à diuina potentia causati:quippe quæ nihil vult,aut causat, nisi propter finem,videlicet propter suam infinitam bonitatem. Circa hæc principia constat sibi S.Thomas 1. 2. q.100.art. 8. corp. & ad 2.

Eandem

12. Eandem doctrinam, licet non adeò expressè, tradit S. Bonauent. in 1, dist. 47. art. vnico q. 4. nam malum in se distinguit ab eo, quod est malum secundú se quoniam malum in se potest per aliquam circunstantiam, aut præceptú reddi bonum; sed malum secundum se, contradictionem implicat, reddi bonú. Et in re sub alia verborum forma eadem fuit sententia Alexandri 1. p. q. 37. memb 3. corp. & ad 4. & Alberti 1. p. tract. 20. q. 80. in q. incidente, & Durandi in 1. dist. 47. q. 4. nom. 21.

13. Magis expressè nostram conclusionem docēt non pauci recentiores, refutantes Nominalium opinionem, quam supra n. 5. retulimus: vt Azor tom. 1. lib. 4. cap. 22. q. 3. & 4. Aragon 2. 2. q. 1. art. 3. ad confirmationem tertij argumenti. Imo ex ipsis authoribus physicæ prædeterminationis affirmant aliqui, non posse produci à solo Deo materialem actum peccati; quem tamen concedunt, posse prædeterminari, liberè producēdum, vt imputabilem voluntati creatæ. Ita Nauarrete Controu. 24. sub. conclus. 10. pag. 525. agnoscit autē, eos actus esse intrinsecè malos in pag. 526.

14. Confirmatur secundò, quoniam; nisi res aliquæ forent intrinsecè malæ, ita vt nec per Dei voluntatem, & causalitatē possint à malitia purgari; sequeretur fore iustum & bonum quidquid Deus vellet & causaret; etiamsi vellet mentiri, & mentiretur, aut violaret fidem, promissionémque suam. Consequens autem implicare contradictionem, siue Deus vt causa totalis, & immediata mendaciú & deceptionem causet, siue mediante causa creata, determinādo illam, ostendimus satis disput. 27. sect. 6, & tota disput. 30.

Nisi res aliqua forent intrinsecè mala Deo iustum esset mentiri.

15. Tertia ratio à priori est, quoniam illa entitas, quæ est odium Dei, quidditatiuè habet tendentiam, per quam amplectitur obiectum malum, rationi & Deo contrarium, videlicet, quantú ex se est, desiderando vt Deus non esset, atque vt nocumentum, vexatio, & vindicta, ei posset inferri, & vt saltem eius honor, atque præcepta conculcentur. Hoc habet illa entitas ex reali & physica sua quidditate, præscindendo à qualibet imputabilitate libertatis humanæ, imo etiá præscindendo à formali ratinne actionis, per quam procedit à voluntate creata: ergo illa entitas est obiectū odibile, detestabile, indignúmque, quod solus Deus producat sua sponte, non determinatus à causa secunda.

Intrinsecum est actus tendere in obiectum rationi dissonum.

16. Confirmatur primò, quoniá tendentia in obiectum, & complacentia illud amplectens, in sua ratione formali, non dicit actionem productiuá eiusdem complacentiæ & tendētiæ. Ergo quamuis à prædicta realitate odij Dei separetur actio voluntatis creatæ, quoniam solus Deus concurrit ad illam; nihilominus retinebit totam rationem tendentiæ in suum obiectum, & complacentiæ amplectentis, & desiderantis, Deo nocumentum, & iniuriam inferre; ac proinde manebit adhuc intrinsecè mala. Antecedens probatur, nam diuina tendentia, complacens in omnibus creaturis possibilibus, est perfectissima tendentia in obiectum, & complacentia illud amplectens; & tamen nec dicit actionem productiuam, nec possibile est realiter produci diuinas volitiones, aut intellectiones; vt realiter producuntur intellectiones, & volitiones creatæ.

17. Confirmatur secundò, quia nisi prædictæ realitati relinquas hanc specificam quidditatē amplectendi prædictum obiectum; nihil remanebit, quod illius realitatis rationem specificam constituat. Nam ratio qualitatis spiritualis est mera & præcisa ratio generica, quæ nihil habebit, per quod ad talem speciem contrahatur: ac proinde non poterit in rerú natura produci. Confirmatur tertiò, quia dato, quod realitas qualitatis illius foret producibilis absque tendentia, & complacentia talis obiecti: de illa nihil curaret nostra conclusio; quoniam certum est realem esse tendentiam, qua odium Dei complacet in nocumēto & iniuria Dei. Et de illa reali tendentia pronúciat, à solo Deo produci non posse, quoniá suá retinebit malitiam, licet à creata voluntate non producatur.

Confirmatur 3.

18. Quarta ratio est, quoniam ex eo quod vitalis potentia creata non concurrat vitali efficientia ad prædictam qualitatē, quamuis excusetur potentia creata, nē imputetur illi malitia: ceterùm multo magis inde accusatur Deus ipse, quia quod indignú erat partialiter produci ab homine, voluit ipse sibi soli, atque totaliter assumere producendum.

Potentia creata nō imputaretur malitia, Deo autem imputaretur.

19. Probatur quintò, nam quando vitalis potentia effectiuè concurrit ad prædictam qualitatem odij producendam, tunc actio ex generica ratione actionis vitalis nihil habet mali; sed totam malitiá contrahit ex eo, quod est actio destinata ad producendam talem qualitatem, quæ versatur circa obiectū rationi contrarium & iniuriosum. Ergo idem terminus reddet malam, & indignam Deo illam actionem, qua solus ipse produceret eam qualitatem. Probatur consequentia, quia quod ab intrinseco est malum, & rationi contrarium, id omne indignum est diuiná volitione & causalitate; multò magis, quá creata volitione & causalitate: vt ostēdimus disp. 27. sect. 5. & disp. 33. sect. 2. Confirmatur, quoniam actionis ratio, secundùm se considerata, id tantú præstat, vt agenti meritò imputetur actio, & terminus productus. Quod autem vtrumque imputetur ad culpam, hoc prouenit ex malitia, quam ab obiecto acceptam, terminus productus refundit in formalitatem actionis.

Actio ex generica ratione actionis nil habet mali.

Quod ab intrinseco est malum indignum diuina bonitate.

Confirmatur.

20. Obiiciet aliquis verba S. Thomæ 1. p. q. 105. art. 2. corpore dicentis: *Erroneum est dicere, quod Deus non potest facere per se ipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcunque causam creatam.* Ergo Deus potest per se ipsum facere materialem actionem odij, & blasphemiæ, quæ fit per voluntatem creatá. Respondetur primò. S. Thomas loquitur de effectibus, qui fiunt à Deo per causam creatam, quorum videlicet ipse Deus author & causa est, etiam quando fiunt per voluntatem creatá. At verò materiales actiones, intrinsecè contrariæ diuinæ legi, non fiunt á Deo per causam creatam, neque Deus est illarum author & causa; sed tantum concurrit ad illas contra primariam suam intentionem, vt ostendimus tredecim disputationibus præcedentibus.

S. Thomas.

Respondetur primò.

21. Respondeo secundò, & in idem redit. Loquitur S. Thomas de effectibus, qui nihil habent directè, contra rationem effectus, id est, qui non sunt defectus, contrarij diuini legi & rationi. Respondeo 3. loquitur S. Thomas de effectibus, vt condistinguuntur contra actiones non verò de actionibus ipsis. Non enim potest Deus se solo facere actioné causæ secundæ, nec actioné instrumenti propriam. Sic etiam, verùm possibile sit sine cócursu potentię vitalis producere qualitates, quæ sunt intellectio, volitio, aut visio,

Respondeo tertiò.

vel auditio, & similes, S. Thomas hoc loco non decreuit, quia dubium est verùm in huiusmodi qualitatibus quidditatiuè includatur actualis connexio cum actione vitali: vt alibi sentire videtur D. Thomas, & attigimus in prima probat. conclusionis.

SECTIO II.

De materiali entitate, ad quam potentia vitalis effectiuè concurrat, sed sine imputabilitate.

1\. *Primus.* TRes modi producendi materialem actionẽ peccati veniunt cõsiderandi sub titulo præsentis sectionis. Primus est, si Deus hominẽ sanæ mentis, & sui compotem, aut Angelum aliquem necessitaret, vt sine vlla libertate, atq; imputabilitate produceret actum odij Dei vel blasphemiæ: quem modum necessitandi ad bonos actus esse possibilẽ, ostendimus to. præced. de scientia disp. § 3. sect. 3, & 4. *Secundus.* Secundus est, si Deus hominem phreneticũ, amentẽ, ebrium, dormientẽ, aut puerum ante vsum rationis determinaret vt eliceret actũ odij Dei, vel blasphemiæ sine vlla libertate, determinaret, inquam, Deus concursu aliquo peculiari, ac nõ debito rerum naturis. *Tertius.* Tertius est, si Deus esset verè author & causa naturalis, determinans quemcunque amentem, aut phreneticum, vel ebrium, vel dormiẽtem ad quascunque volitiones turpes, quas per voluntatem elicit & ad quoscunque errores, quos per intellectum producit; id tamen determinando per generalem concursum, rerum naturis debitum.

2\. *Possibilitas primi modi colligitur ex opposita sententia.* Possibiles esse hos tres modos producẽdi materialem entitatem peccati in voluntate, & intellectu hominis sine illius libertate, ac subinde sine culpa, colligitur ex sententia, quam impugnauimus in sectione præcedenti. Nam qua ratione illius authores dicunt, entitatem odij Dei, non habere rationem peccati, nisi prout refertur ad voluntatem creatam, vt ad efficientem causam, ideóque non esse indignam diuina productiona, ac determinatione, quando à solo Deo producitur; eadem ratione dicerent, non habere rationem peccati, nisi prout refertur ad voluntatem creatam liberè operantem; & ideo non esse indignam diuina prædeterminatione, quando sine libertate producitur. Quid autem da facto dixerint hi authores nondum inueni.

3\. *Argumentũ.* Dubitandi rationem præbet argumentum, quod à tertio modo determinandi amentem, ducitur ad primi & secundi modi possibilitatem confirmandã sic. Deus quasi naturalis causa prædeterminat intellectum ad materialẽ actionem erroris, & voluntatẽ ad materialem actionẽ odij, vel alterius cuiusque peccati in ebriis, dormientibus, phreneticis, & amentibus. Ergo prædeterminatio ad tales materiales actiones non est ab intrinseco indigna Deo, eiúsque bonitati repugnans. Vnde præterea sequitur secundò, Deum posse per specialem concursum determinare ad easdem actiones materiales eosdem homines ebrios, dormientes, phreneticos, & amentes. Tertio sequitur posse hominem sanæ mentis, & sui compotem necessitare ad easdem actiones eliciẽdas sine libertate. Quartò deniq; sequitur etiam posse prædeterminare, vt homo sanæ mentis liberè eliciat easdem actiones materiales.

4\. *Naturalis author omnes causas necessarias determinat.* Primum Antecedens huius argumenti probatur, quia naturalis author determinat omnes causas naturales ad omnes effectus, quos sine libertate producũt. Cuius ratio est, quia naturalis author omnibus causis naturalibus, sine libertate agentibus, confert virtutem determinatam ad suũ effectum, & præterea confert omnes alias conditiones naturales, quæ ad effectus determinationẽ iuuare possunt. Quapropter dato Dei generali concursu; prorsus determinata manet naturalis causa ad talem effectũ & non aliũ producendum. Sed in hominibus ebriis, dormientibus, amentibus, vel phreneticis, intellectus & volũtas operatur; quasi naturalis causa sine libertate. Ergo author naturæ per generalẽ concursũ determinat illas potentias ad suas omnes actiones. *Amentes, ebrij, dormientes operantur naturaliter.* Confirmatur, quia quãdiu voluntatis libertas ligata est impedimẽto morbi, vel somni, tãdiu voluntas non potest se ipsam determinare, flectendo se ad quam voluerit partem. Ergo debet tunc determinari à superiori agente, & non ab alio, quam ab authore naturæ. *Cõfirmatur.*

Nihilominus fit conclusio. Impossibile est à Deo prædeterminari materialem actionẽ peccati vel erroris, etiam quando illa producẽda est sine vlla imputabilitate, aut culpa hominis; ídque quocunque modo ex illis tribus in principio numeratis est impossibile. 5.

Probatur, supponẽdo, in actionibus peccatorum, imputabilitatẽ esse distinguendam à physica malitia illarũ. Nam imputabilitas prouenit à libertate, & sublata libertate aufertur. At verò physica malitia abstrahit omnino à libertate. Cõsistit enim in eo, quod amplectantur obiectũ rationi & diuinæ legi contrarió: hoc autẽ reperiri potest in amentibus, ebriis, & somniantibus, qui etiãsi actu cogitẽt homicidium vel periuriũ esse contra diuinã legem, volũt homicidium, aut periuriũ committere. Licet enim per amentiam vel ebrietatem inclinentur aliquando ad iudicandũ, hæc sibi licere; nihilominus aliquãdo etiã actualiter iudicant, sibi non licere, & tamen ea volunt, vt experiuntur somniantes. 6. *Imputabilitas distinguẽda à physica malitia.*

Hoc supposito sic argumentor. Error, odium Dei, blasphemia, & similes omnes actiones, quãtum ad intrinsecam & realem repugnantiã, sunt contra rationem & contra diuinum præceptum, etiam quando sine imputabilitate, & sine libertate hominis producuntur. Ergo indignum Deo & impossibile est ad illas prædeterminare. 7. *Argumentũ. Odium Dei quo ad intrinseca repugnans tam etiam necessariò producitur, rationi contrarium.*

Ex eodem principio sumitur probatio secunda, quoniam impossibile est à Deo prædeterminari eiusmodi materiales actiones, vt fiant liberè & imputabiliter. (quod probatum est omnibus disputationibus præcedẽtibus) Ergo impossibile est prædeterminare, vt fiant sine libertate & imputabilitate. Probatur consequentia, quia libertatem seu imputabilitatem addere vel auferre non est addere vel auferre malum aliquod, aut indignum Deo, sed potius aliquod bonum. Quare tota ratio indignitatis, & repugnantiæ ad diuinam bonitatem, sumenda est ab intrinseca & quidditatiua tendentia in obiectum contrarium rationi & legi diuinæ, quæ tendentia abstrahit à libertate, & imputabilitate, vt vidimus. Confirmatur, quia quantò minus imputabilis est voluntati creatæ illa realis tendentia in obiectum rationi contrarium, tantò maior ratio est imputandi illam soli Deo, vt causæ & authori. Quapropter instaurari pro hac conclusione possunt omnes rationes adductæ in præcedentibus disputationibus. 8. *Probatio 2.* *Addere, vel auferre imputabilitatẽ non malum sed bonum.* *Cõfirmatur.*

Tertiò

9. Tertiò peculiariter instauro illam rationem, quia nisi nostra conclusio vera foret, sequeretur, Deum potuisse ad materialem entitatem erroris & mendacij, sine vlla libertate eliciendam, prædeterminare Prophetas, Apostolos, & Euangelistas, Pontifices summos, quando res fidei tradebant. Vnde fides vniuersa vacillaret. De quo argumento diximus tota disp. 30. Nunc tamen obserua modum applicandi illud argumentum ad rem præsentem: nimirum semper auferendo libertatem ab eis, qui Dei nomine Ecclesiam instruunt verbo, & exemplo.

Si conclusio non sit vera poterit Deus ad errores fidei tradendos determinare prophetas.

10. Quartò probatur, quia quicunque concursus Dei, siue particularis fuerit, siue generalis, est per se & immediatè destinatus ad illam materialem actionem producendam, quam prædeterminat. Sed materialis actio est contra rationem, & contra bonum honestum, ac proinde repugnans bonitati diuinæ: Ergo ipse quoque concursus prædeterminans, & per se destinatus ad illam eo ipso erit contra rationem, & contra bonum honestum, & consequenter indignus bonitate diuina Probatur consequentia, quia actiones participant bonitatem aut malitiam ex termino, ad quem producendum per se & immediatè destinantur.

11. Probatur quinto, quoniam si Deus posset prædeterminare prædictas actiones, quidditatiuè turpes & diuinæ legi contrarias, sed non imputabiles ob solum libertatis defectum, posset in mente nostra causare motus primo primos, cogitationes & concupiscentias indeliberatas de vindicta, blasphemia, vel quolibet alio turpissimo obiecto. Quapropter posset hac ratione initium præbere ad postea committendum liberè peccatum, quod esse impossibile, demonstratum est tota disput. 36. præsertim sect. 7. Posset etiam tentationem suggerere, quod esse impossibile demonstrauimus disput. 37. sect. 1. præsertim num. 6.

Posset Deus motus primo primos de turpi obiecto in nobis causare.

12. Ex penultima probatione colligitur solutio ad rationem dubitandi, notando, duplicem esse determinationem in causis agentibus naturaliter, hoc est sine libertate. Altera est determinatio, per se & directè proueniens ex ipsis causis, & ex primaria destinatione illatura: atque huiusmodi omnis prædeterminatio referenda est in authorem naturæ, tanquam in causam primariam illius. Altera determinatio est per accidens, & contra primariam destinationem causæ, proueniens ex aliquibus impedimentis extrinsecis, adiuncta imperfectione illius causæ, & huiusmodi determinatio non est referenda in authorem naturæ, sed tantum permissio illius referenda est in authorem naturæ, qui quasi compulsus munere vniuersalis causæ, & legibus optimæ gubernationis, debuit plurimas res, quæ ex natura sua imperfectæ sunt, permittere, vt in sua imperfectione manerēt propter altiores vtilitates colligēdas. Et quia prouidentia rerū naturis accōmodata, & cōmensurata nō debet intermitti frequēti dispēsatione illius per extraordinariam prouidentiam, quæ debet esse rarior. Id quod explicari etiam potest eo modo loquendi, quo Patres & scholastici explicare solent, peccatum esse à voluntate creata, non quatenus voluntas est ens, & bona & efficiens, sed quatenus voluntas duxit originem ex nihilo, & propterea est deficiens & imperfecta: quæ imperfectiones & defectus non reducuntur in Deum, sed in nihilum, à quo duxit originem.

Soluitur ratio dubitandi,

Determinatio duplex.

Modus loquendi sanctorum Patrum

13. Hoc supposito, respondeo. Deus non prædeterminat intellectum ad materialem actionem erroris, neq; voluntatem ad materialē actionem odij, vel periurij in ebriis, amentibus, dormientibus & phreneticis. Ratio est, quia licet isti effectus producantur naturaliter, id est, sine libertate: nihilominus intellectus ex sua intrinseca destinatione, quam accepit ab authore naturæ, non est per se destinatus ad materialē actionem erroris, sed ad veras cogitationes: similitérque volūtas ex intrinseca destinatione non est per se destinata ad materialem actionem odij, aliámve rationi contrariam; sed potius destinata est, vt sequeretur bonum rationis. Deinde generalis concursus Dei non est per se destinatus ad actiones erroris, aut odij; sed potius ad actiones rationi consentaneas. Quapropter quod intellectus & voluntas sæpe naturaliter, hoc est, sine libertate determinentur ad actiones rationi contrarias, hoc prouenit ab aliquibus impedimentis extrinsecis, veluti à læsione imaginationis, à prauis habitibus, prius adquisitis, à passione aliqua sensitiui appetitus, à motu spirituum animalium, in quibus recipiuntur species sensitiuæ, à concursu obiectorum sensibilium, adiuncta ea imperfectione, quam hominis voluntas, & intellectus habent ex natura sua participatam à nihilo, vnde originem ducunt.

Concursus Dei non est per se destinatus ad materiales actiones erroris, aut odij Dei.

Vnde proueniat voluntatis determinatio naturalis ad actiones rationi contrarias.

14. Hinc clariùs constat ratio discriminis propter quam imputaretur Deo falsitas & malitia prędictarum actionum, si præberet aliquem concursum prædeterminatiuum illarum: & tamen non imputetur, etiamsi præbeat generalem concursum; quia nimirum ex hoc concursu, & ex primaria destinatione illius, non prouenit per se & immediatè determinatio ad tales actiones, quæ prædeterminatio proueniret per se & immediatè ex illo concursu prædeterminante.

Ratio discriminis.

15. Explicatur exemplo, quo S. Thomas vtitur 1. 2. quæst. 79. art. 1. ad 3. quoniam in dominum, tanquam in causam, reducitur quidquid eius minister facit, secundum quod subditur mandato sui domini: *Si autem minister faciat aliquid contra mandatum domini, hoc non reducitur in dominum, tanquam in causam.* Ita vniuersaliter dicendum est, quod *effectus causæ mediæ, procedens ab ea secundum quod subditur ordini primæ causæ, reducitur in causam primam: sed si procedat à causa media, secundùm quod exit ordinem causæ primæ, non reducitur in causam primam.* Sic ergo non solùm actiones liberæ, quæ contra Dei præceptum & ordinationem imputabiliter fiunt, sed etiam illę quæ fiunt sine libertate, non reducuntur in primam causam, quia non procedunt à causa naturaliter agente secundùm suam primariam destinationem, & ordinationem, à Deo præscriptam: sed in quantum per accidens propter impedimenta exit ordinem primæ causæ, & contra illius præceptum, & voluntatem facit, quamuis sine culpa, quia sine libertate. Quamuis enim sanctus Thomas loco citato non agat, nisi de actionibus imputabilibus, & liberis: eius tamen ratio cæteras etiam actiones complectitur.

S. Thomæ exemplum.

SECTIO III.

Superioris doctrinæ ampliationes & corollaria.

1\. *Conclusio verificatur primò in errore intellectus.*

PRimò. Cõclusio probata in præcedenti sectione verificatur in quolibet errore intellectus, siue falso iudicio, de quacunque re, siue graui, siue leni, diuina, vel humana. Quælibet enim falsitas est contraria rationi rectæ, quæ veritatem amat. Secundò verificatur in quacunque volitione, per quam homo amplectitur obiectum, sciens esse diuina lege prohibitum. Hanc enim volitionem esse quidditatiuè monstrosam, turpem, & realiter contrariam rationi rectæ, iam diximus disp. præcedenti 40. sect. 2. num. 4. Quapropter in qualibet eiusmodi volitione militant rationes præcedentis sectionis.

Secundò in quacunque volitione.

2\. *Verificatur tertiò de immediato, & mediato concursu prædeterminante prædictas actiones.*

Ampliatio tertia sit, eandem conclusionem verificari, non solùm de immediato concursu, quo prædeterminaret Deus prædictas actiones, minimè imputabiles; sed etiam de mediato concursu, quo Deus per secundas causas, ex se destinatas ad eiusmodi determinationem, eam causaret. Rationes namque pro dicta conclusione adductæ, nituntur in eo, quod Deus foret causa talium actionum, quod autem mediatè, vel immediatè causaret; parùm interest, quoniam non tollit rationem causæ.

3\. *Quæstio insignis.*

Quartò, ex eisdem principiis soluitur illa quæstio: verum Deus possit immediatè ac per se solum producere habitum ex natura sua inclinantem ad materialem actionem peccati. Affirmat enim Holchot in 2. sent. q. 4 duobus foliis postremis præsertim sub RR. Vasquez 1. 2. disp. 9. cap. 4. num. 11. & ex professo defendit Herrera in 2. Scoti, tomo 2. disp. 38. q. 1. col. 5. & sequentibus à notabili tertio, & à fortiori deberent concedere quicunque doctores dicunt, materialem actionem odij Dei posse à solo Deo produci. Quos retulimus sect. 1. num. 6.

4\. Nihilominus vera sententia, & apud recentiores communior, est negatiua, quam tenet Medina 1. 2. quæst. 79. art. 2. ad 5. Azor tom. 1. lib. 4. cap. 22. q. 3. Aragon 2. 2. quæst. 1. art. 3. ad confirmat. 3. argumenti, Nauarrete Controuers. 26. conc. 9. pag. 557. Aluarez disp. 24. num. 34. Et vniuersaliter est asserendum, implicari contradictionem in eo, quod Deus, tãquam particularis causa infundat quamlibet qualitatem, aut cuiusque generis realitatem ab intrinseco, & per se inclinantem ad actiones essentialiter contrarias veritati, aut diuinæ legi. Foret autem Deus particularis causa, quoties huiusmodi habitus, aut qualitates infunderet non determinatus à nostris liberis actibus vitiosis, ad quos secundùm communem prouidentiam, rerum naturis consentaneam, consequuntur.

Habitus ex natura sua inclinans ad materialem actionem peccati repugnat produci à Deo.

5\. *Deus esset causa actionis turpis.*

Probatur, quia si Deus prædicto modo infunderet habitus aut qualitates; sequeretur Deum esse causam actionis turpis. Nam si talis habitus, aut qualitas necessitat voluntatem creatam, vt fiat actio essentialiter turpis; iam Deus, qui tanquam particularis causa infundit habitum, aut qualitatem necessitantem, eo ipso est causa & author necessitandi nos ad actionem essentialiter contrariam rationi, & diuinæ legi. Quod impossibile esse ostendimus sectione præcedenti. Si autem habitus aut qualitas per se inclinent ad actionem turpem liberè eliciendam; iam Deus erit tentator, & per se, & directè inclinabit ad liberam & realem transgressionem suæ legis & rationis. Nam qui est causa causæ est causa effectus vnici, immediatè, directè, & per se consequuti ex tali causa. At verò realis trangressio diuinæ legis, & tota eius realis repugnantia cum ratione esset effectus vnicus per se, immediatè & directè proueniens ex illa qualitate vel habitu; si est habitus determinatus ad talem speciem realem actus; de hoc enim loquor, & non de alio habitu vel qualitate.

Deus esset tentator.

6\. *Argumentũ sententia opposita soluitur ex dictis.*

Argumentum verò quod inde probat, Deum non esse authorem peccati, licet prædictum habitum infundat, quoniam peccati præcipua causa esset libertas voluntatis; facilè soluitur ex dictis. Quoniam si Deus tentationis author esset, foret etiam author peccati, sicut modo dæmon, quamuis peccati præcipua causa, etiam tentatione supposita, sit libertas voluntatis. Inconueniens itaque foret, Deum esse peccati causam licet minus præcipuam, sicut est diabolus tẽtans.

7\. Confirmant primò à simili, quoniam Deus generali concursu concurrit ad actum peccati. Quibus respondemus, concursum habitus vitiosi ad malum per se inclinare, & non ad bonum: at verò generalem concursum Dei, quantum ex se est, potius inclinare ad bonum. Nulla igitur est inter eos paritas rationis. Confirmant secundò, quoniam Deus affert occasiones peccati, quas homo remouere teneretur, si posset. Nihilominus iam supra sect. 2. præsertim à numero 12, ostendimus, quidquid à Deo productum est, independenter à libera voluntatis malitia, per se, directè, & ex primaria sua destinatione inclinare ad bonum, & non ad malum; licet propter abusum reddatur malum: vt fusiùs disp. 35. sect. 3. At verò vitiosus habitus per se directè, & ex primaria destinatione inclinat ad malum.

Respondetur primæ confirmationi.

8\. Quintò colligitur, diuinæ intentionis & voluntatis nunquam fuisse, vt aliquis homo haberet iudicium falsum, aut deciperetur etiam tempore breuissimo, quando hominibus proponebat exteriora signa visionum, aut verborum, quæ fictionem, aut simulationem aliquam continere videbantur. Nam tunc Deus solummodo intendebat veritatem aliquam occultare prius, vt postea vtilius & suauius manifestaretur.

9\. Sextò colligitur, quousque peruenire potuerit Dei intentio & causalitas, quando Christus Dominus assumpta peregrini specie, appropinquans ibat cum duobus discipulis, quorum oculi tenebantur, ne eum agnoscerent, & finxit, se longiùs ire. Tunc enim Christus D. non intendebat falsum iudicium, quo discipuli iudicabant, esse peregrinum ignarum eorum, quæ Christo D. contigerant, & velle ab illis recedere; sed tantùm intendebat docere eas veritates, quas sua etiam simulatione congruentiùs, suauiùs, & efficaciùs manifestauit. Insuper illud falsum iudicium discipulorum nõ sequebatur per se ex obiectis, quæ Christus D. obiiciebat, causabátque, sed ex stultitia & tarditate, qua tunc laborabant, & à qua per simulationem Saluatoris liberandi erant; præsertim cùm Christus D. etiam in illa simulatione exhibuerit suæ diuinitatis signa, quæ stultitia deposita, deprehenderunt discipuli dicentes: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur, &c.*

Christus Dominus non intendebat iudicium falsum discipulorum.

Simili

10. Similiter quando Raphaëlem misit, vt Tobiam Iuniorem comitaretur, non solùm in specie corporis, sed etiam in omnibus actibus se gerens vt homo, exhibuit aliqua miraculosa signa, vnde Tobias potuisset meritò dubitare, an aliquid supra hominem lateret in eo. Quapropter non per se ex obiectis, à Deo volitis, sed ex tarditate humani ingenij, quam Deus tunc permittebat vtiliter, proueniebat iudicium falsum, quo existimaretur Raphaël esse verus homo. Quod iudicium falsum Deus, & Raphaël non intendebant; sed tantùm permittebant. Idem intellige quoties Deus immediatè per seipsum, vel per Angelos producit obiecta, quibus visis, decipiuntur homines, aliquid falsum concipientes.

11. *Plato.* His consonat Plato dialog. 2. de Repub. siue de iusto prope finem, dum quæstionem proponit: *Voluerit ne mentiri Deus, aut sermone, aut opere spectrum ostendens?* Et quamuis falsò admittat, mendacium licere hominibus vrgente necessitate; attamen, indignum & impossibile Deo semper esse, concludit his verbis: *Est ergo Deus simplex & verus, & in opere, & in sermone: & neque ipse transmutatur, neque alios decipit, neque per spectra, neque per sermones, neque per signorum pompas, neque vetera, neque per somnium.* Vnde reprehendit Poëtas Homerum & Æscylum, quoniam somnia quidem falsa à Ioue, & Apolline missa referebant.

12. Sic etiam Ioannes Maior in primo dist. 43. q. vnica duabus postremis colum. rectè notat, Angelum Tobiæ, cæterósque bonos Angelos, maximè verò Angelorum Dominum Iesum Christum quoties sub aliena specie apparebant, non per se, sed per accidens fuisse occasionem deceptionis. Nam deceptionis causa per se fuit ruditas, infirmitas siue malitia videntium, & audientium; cum Christus Dom. & Angeli fecerint, quod suas personas decebat ad talem rem significandam.

13. Possent in hac disput. tractari argumenta, quæ contendunt Deum consulere, præcipere, impellere atque monere ad materialem actionem erroris, vel mendacij, aliámve actionem ex sa turpem ex suppositione conscientiæ errantis, vel ex suppositione, quod magistri vel prælati, quibus credere tenentur subditi, eas doceant esse licitas vel præceptas. Cæterum in propria loca relinquenda duxi, ne nisi pro dignitate tractentur. Vide quæ diximus in peculiari tractatu de conscientia t. 2. q. 19. art. 5. & 6. Satis est nunc generaliter admonere, omnes rationes hucusque adductas circa actiones quidditatiuè turpes, sed nullo modo liberas, habere eandem prorsus vim circa actiones quidditatiuè turpes, quarum turpitudo inuincibiliter ignoratur. Vnde impossibile est, Deum inclinare, aut excitare, aut impellere per se & directè ad odium Dei aut blasphemiam, etiam quando inuincibiliter existimaretur, licere ex diuina dispensatione, aut obligare ex diuino præcepto, & multò maior esset impossibilitas, si vincibilis esset ignorantia, quæ dictar licere. Nihilominus Deus per se inclinare potest ad aliquem actum ex se bonum, ex quo per accidens propter conscientiam errantem sequitur illa actio quiddnatiuè turpis.

Deus impellere non potest per se, & directè ad turpem actionem, cuius turpitudo inuincibiliter ignoratur.

14. *In omissionibus res aliter se habet.* Postremò rogabit aliquis, vtrum ad omissiones etiam pertineat doctrina præsentis disputationis? Et eas quidem complecteretur; si libertate, atque imputabilitate sublata, manerent in ratione omissionis. Sed res aliter se habet, nam omissionem non alia ratione interpretamur, esse volitam, nisi quoniam voluntas potuit, & debuit operari, quod omisit. At verò sublata libertate, voluntas nec potuit, nec debuit operari. Vnde cuiusque operationis negatio, erit mera priuatio naturalis, vt cæcitas vel tenebræ, non verò priuatio moralis, quæ est omissio. Quapropter cuiuscunque actus, quamuis alioqui sit præceptus, priuationem non imputabilem Deus se solo potest in qualibet voluntate causare, negando concursum, qui requiritur ad eum actum producendum. Potest etiam Deus eandem priuationem causare, necessitando voluntatem, vt alios actus ex se bonos eliciat, ex quibus necessariò consequatur priuatio alterius actus, cuius tunc vrgeret præceptum, si voluntas posset illum elicere.

AD DECEM DISPVTATIONES, quæ proximè sequuntur, præmitto illas esse destinatas ad pleniorem & euidentiorem solutionem argumentorum, quæ contendunt probare, Deum velle, ac prędeterminare materiales actiones peccatorum, propter perfectionem diuinæ prouidentiæ circa illas, tam specialis, quàm generalis; quæ debetur ex munere primæ causæ, aliis plurimis interim prætermissis, quæ præcedentibus quatuordecim disputationibus soluta sunt, prout cuiusque disputationis ratio postulabat.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm Scripturæ testimonia, quæ sonant, dæmones, & homines Dei consilio & causalitate ad peccatorum opera moueri, probent physicam illorum prædeterminationem.

SECTIO I.

Testimoniorum enumeratio & generalis expositio.

Primarium argumentum ad probandam physicam prædeterminationẽ materialis actionis, desumũre ius authores, ex sacris literis in quibus leguntur plurima, quæ ruditer, vt sonant, accepta, sine theologica explicatione, Deum facerent authorẽ multorum scelerum; sed à prædictis doctoribus ita explicãrut, vt excepta formali ratione malitiæ, cuius Deus author non est, asseratur esse author, impellens, determinans & faciens, vt homo faciat totam realem entitatem, & operationem, quantumcunque diuinæ legi realiter contrariam. Et quoniam in generali verborum significatione nituntur, quamuis illorum pauca referant, visum est operæ pretium, præcipua, & celeberrima eorum capita proponere. 1. *Primum argumentum ex sacris literis.*

Primò, Deùm voluisse, & decreuisse, vt fierent prædicta opera, significari videtur Genes. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* & cap. 50. *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati?* Actorum 2. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum per manus iniquorum, affligentes interemistis.* Actor. 4. *Conuenerunt verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum* 2. *Genes. 45 & 50. Actor. 2. & 4.*

Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.

3. Secundò, Deum creare impios, vt in eorum pœnis ostendatur diuina iustitia, significari videtur Prouerb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* & Roman. 9. *An non habet potestatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Exod. 9. *Idcirco autem posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.* Vel vt Apostolus citat Roman. 9. *In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam.*

Prouerb. Roman. 9. Exod. 9. Roman. 9.

4. Tertiò, Deum impellere ad malas operationes, & tam dæmonibus, quàm hominibus, quasi instrumentis ad illas vti, significari videtur 2. Reg. 24. *Addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis, dicentem: Vade, numera Israel.* & cap. 16. *Dominus præcepit Semei, vt malediceret Dauid.* Tertio Regum 22. spiritui malo: *Decipies*, inquit, *& præualebis, vade, & fac ita.* & 3. Reg. 11. *Ecce ego scindã regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus*: nimirum Ieroboamo contra Roboam tyrannicè rebellaturo, vt constat sequenti capite 12. In quo præterea notanda sunt illa verba: *Et non acquieuit Rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus, vt suscitaret verbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabat.* 2. Paralip. 21. *Suscitauit Dominus contra Ioram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus: & ascenderunt in terram Iuda, & vastauerunt eam.*

2. Reg. 24. & 16. 3. Reg. 22. & 11 & 12. 2. Paral. 21.

5. Rursus, quæ Chaldæi abstulerant, Dominus abstulisse dicitur Iob 1. & Isaiæ 10. Sennacherib appellatur *Serra in manu Domini, & virga furoris, & baculus iræ eius*, & Isaiæ 7. *Sibilauit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur.* & cap. 13. *Ecce ego suscitabo contra vos Medos, qui de argento non cogitabunt, nec aurum desiderabunt: arcubus suis pueros confligent, & fructus ventris non miserebuntur, nec parcet filiis oculus eorum.* Et ab initio capitis: *Præcepi*, inquit, *Sanctificatis meis*, hoc est, Medis & Persis, ad hoc opus à me destinatis. Quemadmodum & Sophoniæ 1. *Sanctificauit vocatos suos.* Hierem. 51. *Excitauit Dominus spiritum Regum Medorum, quoniam cogitatio eius contra Babel.* & cap. 50 vocatur Rex Babylonis malleus vniuersæ terræ. Itémque Hierem. 47. *O mucro Domini, vsquequò non quiesces? Quomodo quiescet, cum Dominus præceperit ei.* Et Ezech. 12. idem Rex vocatur rete Dei, ad capiendos Israelitas expansum. Et Abacuc 1. *Suscitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua.*

Iob 1. Isaiæ 10. & 13. Sophoniæ 1. Hierem. 51. 50. & 47. Ezech. 12. Abacuc. 1.

6. Quartò, clariùs adhuc malitiam ipsam exprimunt, quæ sequuntur. Psalm. 43. *Declinasti semitas nostras à via tua.* Psalm. 68. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum.* Psalm. 104. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius.* Psal. 118. *Ne repellas me à mãdatis tuis.* Et rursus: *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.* Psalm. 140. *Non declines cor meum in verba malitiæ.* Matth. 6. *Et ne nos inducas in tentationem.*

Psalm 43 & 68. Psalm. 104. 118 & 140. Matt. 6.

7. Quintò, Deum excæcare, vel indurare corda hominum, frequens est sermo Scripturæ. Exod. 7. 8. & 9. *Indurauit Dominus cor Pharaonis.* Deuter. 2. *Indurauerat Dominus spiritum Sehon.* Iosuæ 11. *Domini sententia fuerat, vt indurarentur.* 1. Reg. 2. *Non audiuerunt vocem Patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.* Psalm. 68. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum, ne videant.* Isaiæ 19. *Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis.* Et cap. 63. *Quare errare nos fecisti de viis tuis; indurasti cor nostrum, ne timeremus te,* Ioan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, &c.* & Rom. 11. *Dedit eis Deus spiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures vt non audiant.* Roman. 1. *Tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt faciant, quæ non conueniunt.* & Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.*

Exod. 7. 8. & 9. Deuter. 2. Iosua 11. 1 Reg. 2. Psalm. 68. Isaiæ 19. & 63. Ioan. 12. Isai. 6. Roman. 11. Roman. 1. & 9.

8. Sextò, Deum re ipsa operari, & efficere opera mala, significari videtur 2. Reg. 12. *Hæc dicit Dominus: Ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius.* Lucæ 2. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel.* Rom. 9. *Ecce pono in Sion lapidem offensionis & petram scandali.* Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

2. Reg. 12. Lucæ 2. Roman. 9. Ephes. 1.

9. Septimò, ad errorem intellectus, vltra illa, quæ de excæcatione retulimus, pertinent, quæ sequuntur Deuter. 28. *Si nolueris audire vocem Domini Dei tui percutiet te Dominus cæcitate & amentia, ac furore mentis.* Psalm. 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis,* Hierem. 20. *Seduxisti me Domine, & seductus sum.* Ezechiel. 14. *Propheta cùm errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum.* Iob 12. *Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.* & post pauca: *Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.* & in fine eiusdem capitis: *Qui immutat cor Principum populi terræ, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet, quasi ebrios.* & 2. Thessal. 2. *Mittet eis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.*

Deuter. 28. Psalm. 118. Hierem. 20. Ezech. 14. Iob 12. 2. Thessal. 2.

10. Hæc omnia testimonia explicata reperiuntur passim apud sanctos Patres, & huius temporis Theologos, qui contra hæreticos scribentes, ostendunt, Deum non esse authorem peccati. Ideirco præsenti controuersiæ, quæ inter Catholicos versatur, superuacaneum erit, per singula loca sigillatim discurrere, cum constet, in omnibus illis vel in plurimis illorum communi Catholicorum explicatione notari, quod intercedat aliqua figura dictionis, secundum quam Deus dicatur facere, quod permittit, non impediendo illud, cum possit. Ad quod probandum satis esse poterant, quæ de mera permissione disseruimus supra disp. 31. & 32. Sed multò plura supperunt, quorum bonam partem sequentibus sectionibus & disp. 43. & 44. inseri oportebit.

In omnibus, vel plurimis eorum testimoniorum figura intercedit.

11. Generalem hanc explicationem corroborant quinque aliæ rationes, ad quas significandas induci oportuit prædictum loquendi modum. Prima, quia Deus patienter tolerans, & flagella subtrahens omnino vel minuens, impiis est occasio peccandi liberius, propter eorum liberum abusum. Secunda, quia Deus peccata permittit sæpe ad punienda alia peccata. Tertia, quia Deus subtrahit

Quinque rationes, explicationem corroborant.

trahit

trahit fortiora motiua, molioréſque circumſtantias, quibus continerentur homioes à peccando. Quarta, quia Deus facir res ex ſe bonas, & ad bonom prouocantes, quas tamen præſcir fore in ſcandalum & occaſionem erroris. Quinta, quia menſuram & ordinem præſcribit Deus etiam criminibus, ea namque non permittit fieri, niſi talia, ſub tali meoſura, vbi quando, quomodo, ab iis perſonis contra illas perſonas, & cum talibus circumſtantiis, vt diuinæ prouidentiæ miniſtrent materiam aptiſſimam, circa quam oſteodat Deus ſuam miſericordiam, ſapieotiam, potentiam, iuſtitiam: colligátque plurimas alias electorum vtilitates. Quæ omnia teſtimoniis Scripturæ & ſanctorum Patrum ſigillatim confirmabuntur diſp. 43. & 44.

12. Si autem rationem inquiras, propter quam Deus obſcura & figurata locutione foerit víus, cum tamen præſciret fore, vt in eam tot hæretici offenderent, & Catholici aliqui minus aptè interpretarentur: cum poſſet ſimplici locutione rem explicare perſpicuè? Rationem reddit Chryſoſtomus homil. 67. in Ioao. prope finem ad illa verba Ioannis 12. *Propterea non poterant credere*, dicens: *Vt ergo auditorem perterreat, inquit, indurauit, tradidit. Quod enim ipſe non ſolùm non tradat, ſed ne derelinquat quidem, niſi velimus, audi quid dicat: Nonne peccata veſtra diuiſerunt me à vobis?* Ratio autem timeodi eſt, quia poſita Dei permiſſione, infallibiliter incurrimus in mala, perinde vt Deo mooente, & prædefiniente infallibiliter volumus bona.

Rationem cur Deus figurata locutione ſuit vſus reddit Chryſoſt.

Iſaiæ, 9.

13. Secundam rationem ſubiungere poſſumus, vt ſignificetur, infallibilitatem, qua Deus conſequitur quemcooque effectum booum, quem ex peccatis colligit, non eſſe minorem, quam ſi ad eum finem obtinendum peccata ipſa præciperet, ac faceret ipſe. Tertia ratio ſit, quoniam aſperitas, obſcuritáſque verborum pios animos vehementios prouocat, vt inquirant profundiores illorum ſignificationes, quas enumerauimus nuper, & exponemos diſp. ſeqoeoti. Præſertim verò qooniam ſacræ litteræ aliis in locis manifeſtiſſimè tradunt, quàm ſit alienum à bonitate diuina quod illæ locutiones ſonant abſque figura, vt conſtat ex quatuordecim diſputationibus præcedeotibus, & peculiariter oſtendetur ſectione ſequenti.

Verborum obſcuritas impios prouocat ad inquirendas profundiores ſignificationes.

SECTIO II.

Hominem ſibi excæcationis & obdurationis eſſe authorem, apertè ſacræ litteræ tradiderunt.

1. EX leui & arido verborum cortice, conuulſo à teſtimoniis, io præcedenti ſectione citatis, per diſtortas expoſitiones, trahendum eſſe ſuccum, illorum medollæ atq; veritati contrarium, præuidens Spiritus ſanctos, præcauit remedio præſentiſſimo, per alia Scripturæ teſtimonia manifeſtè declarans, hominem ſibi, vel etiam dæmonem, obdurationis & excæcationis authorem eſſe, ne Deus illius eſſe cauſa putaretur. Quemadmodum Hierem. 5. prope init. *Percuſſiſti eos, & non doluerunt: attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam: indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti.* & cap. 7. verſus finem: *Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem ſuam, ſed indurauerunt ceruicem ſuam.* Vbi Hieronym. in explicatione ſequentis verſus hanc, ſupponit, ex libera voluntate, non ex Dei operatione venire. Eadem ferè verba repetuntur Hierem. 17. poſt med. & cap. 19. fine.

Hierem. 5. & 7.

Hieronym.

2. Rurſus Exod. 8. *Pharao ingrauauit cor ſuum.* de quo vide diſp. 43. ſect. 2. num. 7. ex Auguſtin. Deuteron. 10. *Circumcidite igitur præputium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius.* & cap. 15. *Non obdurabis cor tuum.* 1. Reg. 6. *Quare aggrauatis corda veſtra, ſicut aggrauauit Ægyptus.* 4. Reg. 17. *Qui non audierunt, ſed indurauerunt ceruicem ſuam, iuxta ceruicem patrum ſuorum, qui noluerunt obedire Domino Deo ſuo.* 2. Paralyp. 3. prope init. *Nolite obdurare ceruices veſtras, ſicut Patres veſtri: tradite manus Domino:* & cap. 36. in med. *Et indurauit ceruicem ſuam, & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Iſrael.* Eſdr. 2. c. 9. *Ipſi verò & Patres noſtri ſuperbè egerunt, & indurauerũt ceruices ſuas, & nõ audierunt mãdata tua.*

Exod. 8.
Deuteronom. 10. & 15.
1. Reg 6.
4 Reg. 17.
2. Paralyp. 3.
2. Paral. 3. & 36.
2. Eſdræ 9.

3. Deinde Zachar. 7. verſus fin. *Et noluerunt attendere. Et verterunt ſcapulam recedentem: & aures ſuas aggrauerunt, vt non audirent: & cor ſuum poſuerunt vt adamantem ne audirent legem.* Quod ad rem præſentem egregiè ponderat Hieronym. ibi, & confirmat Pſalm. 57. *Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas.* Ipſa, videlicet, aures obturat, ſeque ſurdam reddit. Peculiariter Hieron. notat: *Poſuerunt cor ſuum adamantem, propria voluntate cordis duritiam ſuſcipientes.* Hæc de Pſal. 57. Auguſtinus aptè ad rem præſeotem explicuit in comment. dicens: *Huic, ſcilicet aſpidi, ſimiles dixit ſpiritus Dei quoſdam non audientes verbum Dei: & non ſolùm non audientes, ſed omnino, vt non valeant audire, facientes.* & poſt pauca: *Non erant ſurdi, ſed fecerunt ſe ſurdos. Quia enim aures patentes in corde non habebant, violentia tamen verbi, per aures carnis irruens, etiam ipſis auribus cordis vim faciebat: clauſerunt & aures corporis.*

Zachar. 7.
Pſal. 57.
Auguſtinus.

4. Prætereà Sap. 2. *Hæc cogitauerunt & errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum.* Ezech. 13. ſub init. dicuntur *prophetantes de corde ſuo, & ſequentes ſpiritum ſuum*, illimet ipſi, de quibus ſequenti cap. 14. *Ego Dominus decepi Prophetam illum.* Daniel 13. *Exarſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cælum, & recordarentur iudiciorum iuſtorum.* Eodem ſpectat illud Iobi 21. *Qui dicunt Domino: Recede à nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Pſalm. 35. *Noluit intelligere, vt bene ageret.* 2. Corinth. 4. *In quibus Deus huius ſæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat in illis illuminatio Euangelij.* Et ad Hebr. 3. & 4. ſemel & iterum ingeminat Pſal. 94. præceptum: *Nolite obdurare corda veſtra.*

Sapient. 2.
Ezech. 13. & 14.
Daniel 13.
Iob 21.
Pſalm. 35.
2. Cor. 4.
Hebr. 3. & 4.
Pſalm. 94.

5. Apud Auguſt. perſæpe, maximè verò de gratia & liber. arb: cap. 14. obſeruandum eſt, libero arbitrio ſoli, & noo Deo tribuere, quod obduret cor: cum tamen Deo principaliter tribuat auferre cor lapideum, cooperante libero arbitrio. Vnde in ſequenti cap. 15. ioitio ait: *Ne autem putetur, nihil ibi facere ipſos homines per liberum arbitrium, ideo in Pſalmo dicitur: Nolite obdurare corda veſtra. Et per ipſum Ezechielem: Proiicite à vobis omnes impietates veſtras, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* Nimirum proiiciendo cor lapideum, quod prius dixerat. Inde perpende, quàm impudeoter Caluioos ſcripſerit: *Probrosè de Iudæis in Pſalmo refertur: Generatio praua, quæ non direxerit cor ſuum. Alio etiam Pſalmo hortatur Propheta ſuæ ætatis homines, ne obdurent corda ſua. Sed* ſtultè

Auguſtin.
Pſal. 94.
Ezec. 18.
Caluini impudentia.

stulto inde colligitur, cor nostrum in vtramque partem esse flexibile. Cur ita? An non eius preparatio à Deo est? Perpende quid in Catholicorum ratiocinatione Caluino displiceat, & quo fundamento. Hæc autem ex Caluino refert Horantius locorum Cathol. lib. 5. c. 42.

6. Quinetiam celebratissimam Pharaonis obdurationem ex eius libera voluntate descendisse, quoniam Deo, potentissimè vocanti noluit acquiescere, cum posset diligenter adnotauit Augustinus lib. 83. quæst. q. 68. ad finem, dicens: *Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consequuta fuerint terra illa per aduentum Ioseph? Illius ergo rei gesta cognitio, vocatio eius fuit, vt populum Israel misericorditer tractans, non esset ingratus. Quod autem huic vocationi obtemperare noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas & misericordia debebatur, meruit pœnã, vt induraretur illi cor, & tantam cæcitatem mentis pateretur, vt tot, & tantis, támque manifestis Dei signis non crederet.* Superior autem, inferiórque contextus non exteriorem modo, sed etiam interiorem Pharaonis vocationem commemorat ab illis verbis: *Hæc autem vocatio, quæ singulis, &c.* Huius igitur virtute Pharaoni fuit absolutè possibile non indurare seipsum.

Augustinus.

7. Similiter in lib. de prædest. & grat. cap. 14. ait: *Neque ij, qui indurati, atque damnati sunt, excusationem culpæ ex hoc habere se credant, quod nullam, qua conuerterentur, sint misericordiam consecuti.* Nota: non dicit: qua possent conuerti; sed, qua conuerterentur, vt actualis conuersio denotetur illis fuisse simpliciter possibilis. Et post pauca de Pharaone sic loquitur: *Numquid non potuit, sicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere?* Nota vocem *credens*, quæ denotat actum ipsum illi fuisse possibilem. Et cap. 15. Pharaonem potuisse mutari, sed ea ratione induratum restitisse, quia *libero contra Deum pugnauit arbitrio*, probat, eum comparando cum Nabuchodonosor.

8. Ad eiusdem veritatis confirmationem validum argumentum subindicauit Apostolus Roman. 9. post illa verba, quæ rigidissimum sonant. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Quoniam potestatem faciendi vas in contumeliam non concessit, nisi figulo luti, qui supponit materiam ex se vilem esse, & indignam, ex qua formetur vas in honorem. Quod breuiter & acutè notauit S. Thomas ibi. Et post pauca: *Sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum.* Vbi Chrysostomus serm. 16. inter med. & finem de Pharaone: *Propterea*, inquit, *non solum vas iræ illum appellat Apostolus, sed & apparatum in interitum, hoc est, à seipso, atque suo ad hoc apparatum vitio. Neque enim Deus quidquam non fecit, quod ad illius correctionem conferret: neque ipse Pharao vicissim quidquam omisit, quod ad suam perditionem faceret, omnique venia priuaret.* Ac longè inferiùs: *Deum sufficienter defendit, memor um, quod licet Pharaonem exactè cognouerit, se ipsum ad vas perditionis apparantem, simul tamen ex se ipso patientiam protulerit Deus.* Et paucis interiectis: *Quod autem saluatus non est, totum per suam voluntatem fecit, &c.*

Roman. 9.

S. Thomas.

Chrysostom.

9. In eandem sententiam Theodoretus ibidem: *Non est*, inquit, *Deus architectus improbitatis Pharaonis: sed ipse, vt solet, patientia vsus est: ille autem patientiam existimauit imbecillitatem, & propter eam suam auxit contumaciam.* Et paulò inferiùs: *Vasa iræ ad interitum comparata appellat eos, qui sua sponte tales facti sunt.* Similia notat Oecumenius ad Rom. 9. & Rupertus in idem caput ad illa verba Exod. 9. *In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam.* Fulgentius libr. 1. ad Monim. cap. 26. ante med. *Quæso*, inquit, *Monime charissime, vt hunc Apostoli locum diligenter attendas. Notum namque est, iram Dei dici non posse, nisi vbi creditur iniquitas hominis præcessisse.* & infra, *vt ostenderet, tam in vasis iræ, quam in vasis misericordiæ, iniquitatem propriam præcessisse.* Et post pauca: *Ac sic appareat in vasis iræ, non ex Deo, sed ex ipsis esse, quod mali sunt.*

Theodoret.

Oecumenius.

Rupertus.

Exod. 9.

Fulgentius.

S. Thomas Rom. 9. lect. 4. versus finem: *Vsus*, inquit, *malorum ad quem vtitur eis Deus, est ira, id est pœna. Et ideo vocat eos vasa iræ, id est, instituta instrumenta, quibus Deus vtitur ad ostendendam iram, id est, iustitiam vindicatiuam.* Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ. Actus verò quem Deus erga eos exercet, non est, quod disponat eos ad malum, quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati. Vnde dicit: Vasa apta in interitum, id est, in se habentia aptitudinem ad æternam damnationem.* Genes. 6. *Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum omni tempore. Hoc autem solùm Deus circa eos agit, quod eos permittit agere, quæ concupiscunt. Vnde signanter dicit: Sustinuit: & hoc eius patientiam demonstrat, quod non statim vindictam infert. Vnde addit: In multa patientia.* Quod si Deus hominem prædeterminaret ad materiales actiones, quas necessariò consequitur malitia, Deus eos disponeret ad malum, nec id solùm circa eos ageret, quod eos permittit agere, quæ concupiscunt; imò potius & ad concupiscendum, & ad agendum quæ concupiscunt, Deus eos ageret. Consonat eiusdem testimonij expositio, quam tradit tertio contra Gent. cap. 161. 10.

Ephes. 2.

Genes. 6.

Si Deus prædeterminaret ad materiales actiones, homines disponeret ad malum.

11. Tractans eundem locum Augustinus, obseruat à libero arbitrio profectam esse culpam, per quam supponebantur, iam esse facta vasa in contumeliam, & apta in interitum, priusquam indurarentur à Deo permittente damnationem eorum, saltem ob peccatum originale. Ita lib. 1. ad Simplicianum q. 2. post med. & epistol. 105. ad Sixtum, prope init. & epist. 106. post med. *Hæc*, inquit, *massa si esset ita media, vt quẽadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur; non frustra videretur iniquitas, vt ex ea fierent vasa in contumeliam. Cum verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem vniuersa defluxerit, procul dubio quod ex ea fiunt vasa in honorem, non ipsius iustitiæ, quæ gratiam nulla præcessit, sed Dei misericordiæ: quod verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ absit, vt sit apud Deum, sed iudicio deputandum est.*

Augustinus.

12. Vnde peculiare argumentum concipitur ad probandum, primas actiones, quibus Angeli & homines recens conditi, peccauerunt, non fuisse à Dei causalitate profectas. Quoniam ante primum peccatum quilibet illorum, non erat solummodo massa media; sed etiã digna Dei protectione & auxilio propter inhærentem habitualem gratiam: quapropter in illa nihil inuenire poterat Dei iustitia, vnde faceret vas in cõtumeliam. Confirmatur à minori. Nam massa illa media, quam hic Augustinus cõmemorat, foret homo, in puris naturalibus creatus, ita nudus gratia, vt etiam culpa vacaret. Et tamen non frustra

Argumentũ probans Angelos recens conditos peccatum non fuisse à Dei causalitate profectum.

Confirmatur.

vide

videretur iniquitas, quod ex ea fierent vaſa in contumeliam. Ergo multo magis videretur iniquitas, ſi fierent ex maſſa, per gratiam ſanctificata. Præſertim cum ex corrupta maſſa, quando Deus facit in contumeliam vaſa, non prædeterminando peccatorum actiones faciat, neque ſubtrahendo aliquid neceſſarium ad ſalutem: vt duobus præcedẽtibus diſputationib. probatũ eſt.

13. Poſtremò colligitur idem ex proprio diſcrimine, quo indurati & excæcati ſuperant reliquos peccatores; nimirum, quod frequentioribus, & altioribus beneficiis, euidentioribus miraculis durioribus & aſſiduis flagellis, perfectioribus virtutis exemplis, concionibus, doctrina, & priuatis exhortationibus, ad perſuadendum magis accommodatis, longanimi expectatione, cæteriſque ſalutis remediis potentioribus ipſi reſtiterint; cum tamen illorum virtute potuiſſent oculos aperire, & cordis duritiam deponere, ſi voluiſſent; ſicut alij peccatores minoribus remediis quandóque cedunt, & obediunt.

14. *Ioan.12.* Propterea Ioannes cap. 12. oſtenſurus, impletum fuiſſe Iſaiæ vaticinium de Iudæorum excæcatione præmiſit: *Cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.* Idem colligitur ex 3. cap. *Ezechiel. 3.* Ezechiel. vbi ex eo quod domus Iſraël audire noluerit Prophetã, quem Ethnici & barbari audirent propter ſummam Verbi & exempli efficaciam, colligitur, quod *omnis domus Iſrael attrita fronte, & duro corde eſt.* Quæ verba optimè põderat Gregor. hom. 10. in Ezech. inter princ. & med.

15. *Gregorius.* Rectè proinde Gregorius obſeruauit, dæmonis imitatores eſſe obduratos, & excæcatos lib. 29. Moral. cap. 15. col. 2. & 3. aliàs cap. 22. & 23. ad illa verba Iob cap. 38. *In ſimilitudinem lapidis* *Iob 38. & 41.* *aqua durantur.* De hoc autem lapide videlicet, Leuiathan Iob. 41. *Cor eius indurabitur quaſi lapidis, & ſtringetur, quaſi malleatoris incus.* Vbi Greg. 34. Moral. cap. 6. *Nullà*, inquit, *vnquam conuerſionis pænitentiâ mollietur.* & infrà: *Rectè Leuiathan iſte incudi comparatus eſt, quia nos in illo perſequente componimur, ipſe autem & ſemper percutitur, & in vas vtile nunquam mutatur.* Quo tamen in eo deteriores ſunt viatores obdurati, quoniam interioribus inſpirationibus reſiſtunt, quæ ſimul cum percuſſionibus offeruntur.

16. Bernardus de conſideratione lib. 1. prope init. *Quid eſt*, inquit, *cor durum? Ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur: ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina.* Idem in ſerm. 2. de reſurrectione Domini ante med. *Nonnulli dura ceruice, & attrita fronte, quo magis eis compatimur, tanto magis eis compatimur, tanto magis noſtra, & compaſſione & patientia abutuntur.* Hæc S. Bonauent. refert & ſequitur in Pharetra lib. 3. cap. 13.

SECTIO III.

Soluuntur obiectiones contra expoſitionem de permiſſione, traditam in ſect. prima.

1. PErmiſſionem referendam eſſe tantummodo ad formalem rationem malitiæ, nec poſſe referri ad materialem actionem, contendunt phyſicæ prædeterminationis authores probare argumentis, quorum aliqua diſſoluimus ſupra diſp. 32. ſect. 7. in hunc locum remittentes cætera. *Primum argumentum.* Primum. Deus non eodem modo concurrit ad id, quod eſt perfectio poſitiua, & participatio diuinæ voluntatis, & ad id, quod eſt deuiatio à diuina voluntate, & malitia formaliter. Ergo Deus quamuis permittat malitiam, & deuiationem; nihilominus ad perfectionem poſitiuam inclinat, & trahit volũtates noſtras, his enim verbis vtuntur. Confirmant, quoniam Scriptura diuerſimodè loquitur de voluntate & concurſu Dei circa actiones, aut circa malitiam illorum: nunquam enim dicit Scriptura, Deum eſſe cauſam malitiæ: dicit autem eſſe cauſam actionum.

2. *Dico primò.* Reſpõdeo & dico primò. Quod attinet ad verborum ſonitũ, Scriptura ſacra multoties videtur aſſerere, Deum eſſe cauſam malitiæ. Nam de malitia loquitur clariùs, quam de actione materiali. *Rom 9.* Veluti Rom. 9. quando facit *vas in contumeliã.* & *Theſſal 2.* 2. Theſſ. 2. *Mittet eis Deus operationẽ erroris, vt credant mendacio.* & *Pſalm 34.* Pſal. 43. *Declinaſti ſemitas noſtras* *Iſaia 63.* *à via tua*, & Iſai. 63. *Quare errare nos feciſti de viis tuis: indurasti cor noſtrũ, ne timeremus te?* & cuncta cætera, quæ de excæcatione, & induratione retulimus ſect. 1. num. 7. nã induratio & excæcatio *Induratio, & excæcatio ſummam in peccãdo pertinaciam ſignificant.* ſummam in peccando pertinaciam ſignificant. Cum igitur Dei decretum & cauſalitas ad malitiam referri videatur; compertum fit omnibus catholicis, figuratam latere ſententiam, propter rationes explicatas ſect. 1, & 2.

3. *Diuerſo modo Scriptura verba ad materialem actionem, & formali malitiam referuntur.* Dico 2. Quod attinet ad intimam Scripturæ mentem nonnisi eodẽ modo verba illa referuntur ad materialem actionẽ, & ad formalem malitiam illius: nam ad malitiã referuntur permiſſione omnino mera, cui nihil admiſcetur etiã de generali concurſu: cæterũ ad materialẽ actionem ita referuntur, vt excludant generalẽ concurſum, qui tamen, quantũ ex ſe eſt, nõ impellat, neque faciat, vt fiãt eiuſmodi actiones, ſed potius ab illis auocet, vt fuſius explicuimus ſupra diſp. 32. ſect. 7. Quod etiam cõfirmabit ſolutione ſequentis argumẽti.

4. Secundum argumentum deſumunt ex omnibus illis teſtimoniis in quibus dicitur, quod Deus facit, vt adimpleamus diuina præcepta, & quod operatur in nobis omnia opera noſtra, & quod ſine Deo nihil poſſumus facere. At verò quantum ad hoc, eſt, inquiunt, omnino eadem ratio de operibus & actionibus malis, ſi conſiderentur in ratione entitatis, actionis, & perfectionis; & ita eiſdem teſtimoniis probatur, eſſe neceſſarium concurſum, phyſicè prædeterminantem voluntates ad huiuſmodi actus.

5. *Dico primò.* Reſpondeo & dico primò. Cuncta illius generis teſtimonia, quæ in Scriptura ſacra, vel apud antiquos Patres reperiuntur, non poſſe intelligi de actionibus prauis, imo neque de actionibus moraliter bonis, quæ prorſus naturales fuerint entitatiuè, licet ad illas Deus ſupernaturaliter adiuuerit. Dico ſecundò. Quantum ad materiam argumenti, rationis paritas nulla verſatur inter *Nulla paritas rationis verſatur inter bonas, & prauas actiones.* bonas & prauas actiones. Oſtendimus enim ſupra tota diſp. 36. operationis prauæ initium non præberi per diuinum concurſum, etiamſi præbeatur ad actionem moraliter bonam. Ruſus in eiuſdem diſputationis ſect. 6. & 8. oſtendimus Deum non impellere, neque facere vt faciamus materiales peccatorum actiones.

6 Tertium addunt argumentum in hæc verba: ſicut actiones eorum, qui Chriſtum crucifixerũt, ſi conſiderentur in ordine ad illos miniſtros iniquiſſimos, erãt peccata grauiſſima: in ordine verò ad Chriſtum, qui ſe ipſum ſacrificauit mediis illis actionibus, vt dicit Doctor Angelicus in 3. part. q. 47. art. 5. erant actiones bonæ, & religioſæ, & ſecundum iſtam rationem poterant eſſe à Deo:

ita etiam in nostro proposito illæ actiones, vt habent rationem peccati, non prædeterminantur à Deo physicè, bene tamen vt habent rationem actionis & perfectionis.

7. S. Thomas pro se respondet in 3. p. q. 47. art. 1. corpore dicens: *Aliquod potest esse causa alicuius effectus dupliciter. Vno modo, directè ad illud agendo: & hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quia sufficientem causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum, & effectu subsequente quia, scilicet, ex illa causa est mors subsequuta. Alio modo dicitur aliquis causa alicuius indirectè, scilicet, quia non impedit, cum impedire possit: sicut, si dicatur aliquis alium perfundere, quia non claudit fenestram per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipse Christus fuit causa suæ passionis & mortis: poterat enim suam passionem & mortem impedire.*

8. Vnde redarguitur prædictum argumentum, primò, quia si persecutores suos ad materialem actionem interficiendi Christus D. moueret, ac determinaret: iam directè foret causa, ad occisionem agendo, multò magis quam persecutores. At huius effectus causalitatem directam solis persecutoribus reseruat S. Thomas citatus, vt Christo D. præcisè relinquat alium modum indirectè causandi, quatenus non impediuit cum impedire posset.

Redarguitur argumentum primò.

9. Redarguitur secundò, quoniam in toto illo articulo nihil reperitur, expressè, neque implicitè significans, actiones crucifigendi Christum fuisse bonas, & religiosas in ordine ad Christum, qui se ipsum sacrificauit mediis illis actionibus, in eo, inquam, sensu, qué intendit prædictę obiectionis author, videlicet, quasi Christus D. fuerit principale agens per suos persecutores, vt per instrumenta, & per eorum actiones, efficienter causans suam occisionem, præcisâ malitia. Insuper, id esse falsum, propria eiusdem materiæ ratione probari potest, quoniam Christus D. in quantum homo, non influebat in materiales operationes peccatorum: nisi fortè dicas, humanitatem ad hoc fuisse supernaturaliter eleuatam, vt cooperaretur actioni, cui summa turpitudo, summáque repugnantia cum Dei amore copulata erat inseparabiliter, idque nihil cogente munere primæ causę: quod esset absurdum. Aliunde verò Christus D. in quantum Deus, præbebat solummodo generalem concursum, debitum ex munere primæ causæ: qui concursus, etiam sub hac præcisione consideratus, licet esset actio bona, non tamen poterat esse religiosa: quoniam Dei, vt Dei præcisè nō potest esse religio, cum hæc virtus ab inferiori tendat in supremam Dei excellentiam.

Christus Dominus in quantum homo non influebat in materiales operationes peccatorum.

Dei, vt Dei præcisè non potest esse religio.

10. Quartum argumentum affertur ex Ambrosio lib. 2. de vocatione Gent cap. 5. (vel potius ex Prospero secundum commodiorem partitionem cap. 15. in medio) dicente: *Igitur ad manifestandam gratiam Dei, quæ ex æterno eius, incommutabilique consilio in salutem omnium gentium disponebatur non priora, quasi incapacia declinata sunt tempora; sed illa electa, quæ tales populos ediderunt, quorum ferox, & voluntaria iniquitas nō consulendi affectu, sed intentione sæuiendi persisteret facere, quæ manus Dei & consilium decreuerunt fieri, vt mirabilior esset gratia & potentia Dei, quæ de tam duris animis, tam tenebrosis mentibus, tam inimicis cordibus fecit sibi populum fidelem, subditum, sanctum.*

Prosper.

11. In hoc vniuerso Prosperi discursu, nihil est quod in speciem fauere videatur illis authoribus, præter illa verba, quæ sumpta sunt ex Actorum 4. *Quæ manus Dei & consilium decreuerū fieri.* Hæc autem intelligenda esse de mera permissione, peculiariter ostendemus infra disp. 44. sect. 4. sub init. & sect. 7. fine. Cætera verò, quæ sunt Prosperi propria, satis apertè significant, Dei consilium non disposuisse, nec fecisse vt fierent tales actiones, sed tantum supposuisse quod æterna præscientia ostendebat, illa tempora esse futura; quæ tales populos ederent, quorum ferox, & voluntaria iniquitas persisteret facere, &c. Confirmatur, nam totus sequens eiusdem capitis contextus manifestè supponit, non à Deo, sed ab hominibus factas esse actiones eorum, qui persequebantur Ecclesiam, vnde Dominus illius colligebat augmentum. Præsertim notandum est ab illis verbis: *Fremebant gentes, irascebantur populi,* &c. *Sed de resistentibus, furentibus, persequentibus, populum suum Christus augebat.* &c.

Actor. 4.

12. Quintum argumentum contendit, omnia hæc testimonia nō posse explicari de mera permissione, quoniam in illis dicitur, Deū talia opera facere propter suam gloriam colligēdam & manifestandā. Pro cuius intelligentia notant, quod actus malus secundum malitiam, quam habet, non est principiū, ex quo resultet gloria Dei. Potest quidē ex malitia occasionaliter resultare gloria Dei: cæterum non ex ipsa malitia secundum se, sed ex ordinatione extrinseca. Si verò consideretur positiuum, quod includit peccatum, est, inquiunt, principium talis gloriæ. Respondeo, inde potius nostram confirmari sententiam, quoniam Patres manifestè notant, gloriam & attributorum manifestationem ex talibus operibus non colligi, propter illorum vim, perfectionem, & intrinsecam ordinationem; sed propter solam Dei potentiam & bonitatem, qui possit metere vbi non seminauit, & de spinis colligere vuas, de tribulis ficus, & de malis bona: vt vidimus supra disput. 15. sect. 1. 2. & 3. & disp. 27. sect. 4. & 5. & disp. 33. sectione 2.

Ex prædicto argumento nostra confirmatur sententia.

13. Sed insistunt quoniam authoritates citatæ loquuntur de prædefinitione, & de actu volitionis Dei, ordinante prædictas actiones ad finem suæ gloriæ. Sed ordinare aliquid in gloriā suam est præbere entitatem seu perfectionem ordinationis, quod non potest aliter fieri, nisi sua præuia ordinatione moueat, causet, & influat in actionem ordinatam. Ergo Deus causat prædictas actiones, ac proinde non est mera illarum permissio. Respondetur distinguendo Minorem; dupliciter namque Deus ad suam gloriam ordinat. Primus modus est, causando perfectionē, quid ditatiuè ordinatam ad Dei gloriam, & hic modus est proprius bonarū actionum. Alter modus est, merè extrinsecè ordinando ad Dei gloriam, quod ab intrinseca quidditate deordinatum est ab illa. Et hic modus est proprius prauarum actionum. Vnde D. Bonau. in 1. dist. 46. art. 1. q. 5. tradit, malum esse ordinabile à diuina voluntate, non tanquam *susceptiuum ordinis iustitiæ,* nec tanquam *ordinabile in se & per se,* sed tanquam id quo Deus colligit ordinem iustitiæ & ostensionem bonorum.

Respondetur.

Dupliciter Deus aliquid ad suā gloriam ordinat.

S. Bonauent.

14. Ex Augustino desumunt alia argumenta, quæ variis in locis sparsim soluta sunt, præsertim disput. 28. sect. 1. num. 10. & sect. 2. num. 15. notauimus, non secundùm exemplaria correcta citari verba ex lib. 2, de libero arbitrio cap. vltimo fine. Vnde refutare conantur permissionis quidditatem, quam hucusque probauimus. Aliæ verò Augustini sententiæ latissimum aperiunt campum disputatione sequenti.

DISPVTA

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm Deus per patientiam solummodo, vel etiam per potentiam inclinet ad mala voluntates impiorum.

SECTIO I.

Ex Augustino lib. 5. contra Iulianum & lib. de grat. & libero arbitrio non colligitur vlla prædeterminatio materialis peccati.

1. *Augustinus.* QVÆSTIONEM præsentem primus excitauit Augustinus lib. 5. contra Iulian. cap. 3. circa med. vbi calumniam illius ita redarguit: *Quid est autem quod dicis, cum desideriis suis traditi dicuntur, relicti per diuinam patientiam intelligendi sunt; non per potentiam in peccata compulsi? Quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus & patientiam, & potentiam, vbi ait: sic autem Deus volens ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem. Quid horum tamen dicis esse, quod scriptum est: Propheta si errauerit, & loquutus fuerit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, & extendam manum meam super eum & exterminabo eum de medio populi mei Israel, patientia est, an potentia? Quodlibet eligas, vel vtrumque fatearis, vides tamen falsa prophetantis peccatum esse, pœnámque peccati.* Ponderant ergo contrariæ sententiæ Doctores, ab Augustino impugnari solutionem illam, quæ dicit, Deum solum modo per patientiam deserere, non verò per potentiam compellere ad malum. Vnde sequitur Deum compellere, hoc est, inclinare liberè, iuxta naturam voluntatis ad id, quod est entitatis in peccato: quia in hoc ostenditur potentia Dei, qui solus potest inclinare voluntates.

Rom. 9. *Ezech. 14.*

2. Confirmatur primò ex eodem cap. inter med. & finem dicente: *Quis verò ita desipiat, vt cum audierit quod in Psalmo canitur: Ne tradas me Domine à Desiderio meo peccatori: hoc dicat, orasse hominem, ne Deus sit patiens erga illum, si Deus non tradit, vt mala fiant, nisi patientem bonitatem præbendo, cum fiunt? Quid est autem quod quotidie dicimus: Ne nos inferas in tentationem: nisi vt tradamur concupiscentiis nostris? An forte hoc à Deo petimus, vt non sit erga nos patiens bonitas eius? Nō ergo eius inuocamus misericordiam, sed potius iracūdiam prouocamus. Quis ista sapiat sanus? Imo quis vel furiosus hæc dicat? Tradit ergo Deus in passiones ignominiæ, vt fiant, quæ non conueniunt: sed ipse conuenienter tradit, & fiunt eadem peccata & peccatorum supplicia præteritorum, & suppliciorū merita futurorum.* Ex quibus verbis sic argumentantur. Deus tradit non solùm præbendo patientiam. Ergo tradit non solùm deserendo & permittendo, sed etiam determinando ad actum materialem peccati.

Psalm. 139.

Obiectio ex Augustino.

3. Confirmant 2. ex lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 20. & 21. vbi post multa Scripturæ testimonia, quibus eandem sententiam confirmat, ita concludit Augustinus: *His & talibus testimoniis diuinorum eloquiorum satis, quantum existimo manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum, iudicio vtique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem iusto.* Vnde Doctores oppositæ sententiæ colligunt, Deum operari ad inclinandas voluntates ad mala opera, quantum ad materialem entitatem illorum.

4. Tertiò his addere potuissent illa præsertim verba ex eodem cap. 21. de Grat. & lib. arb. vbi ponderans illa verba 2. Paralip. 25. *Et noluit audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas, vt traderetur in manus hostium propter Deos Edom. Ecce,* inquit, *Deus idololatriæ peccatum volens vendicare, hoc operatus est in eius corde; cui itaque iustè irascebatur, vt admonitionem salubrem non audiret, sed ea contempta iret in bellū, vbi cum suo exercitu caderet.*

5. *Dico primò.* Nihilominus dico primò. Nec in locis nuper citatis, nec vnquam alibi admittit Augustinus, prædeterminationem, quæ per physicam illationis necessitatem incliner ad materiales peccatorum actiones. Probari posset primò ex plurimis eiusdem testimoniis, quæ ponderauimus sparsim disp. 27. & sequentibus: peculiariter autem contra necessitatem eliciendi actionem peccati tota fere disp. 38. Quibus concordant alia plurima, quæ ex Augustino, & eius discipulis Prospero, Fulgentio, Anselmo & aliis retulimus tomo præcedenti de Scientia disp. 42.

Probatur primò.

6. Probatur secundò peculiariter ex eodem lib. 5. contra Iulianum cap. 3. paulò ante med. vbi Augustinus sic loquitur: *Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus à Deo, cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur.* Vbi pondera, quod Deus non impellit; sed tantum deserit: homo autem ipse est, qui cedit, atque consentit: vnde sequitur eius pœna, vt vincatur, capiatur, trahatur & possideatur.

Deus nō impellit sed tātum deserit.

7. Confirmatur ex lib. de Grat. & liber. arbit. quem etiam pro contraria sententia referunt eius authores, nam in cap. 23. sic loquitur: *In eo, quem seduci permittit, vel obdurari, mala eius merita crede.* & post pauca: *Neque ideo auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus: Ego indurabo cor Pharaonis. Non enim propterea ipse Pharao non indurauit cor suum, dicēte Scriptura: Et ingrauauit Pharao cor suum & in isto tempore, & noluit dimittere populum: ac per hoc Deus indurauit per iustum iudicium, & Pharao per liberū arbitrium.* Hoc autem iustum iudicium est, quod prius dixerat Augustinus: *In eo quem seduci permittit, vel obdurari, mala eius merita crede,* Itaque Deus permittendo, non necessitando; sed Pharao liberè nolendo se ipsum indurat. Tertiò probatur à fortiori ex omnibus dicendis in assertione sequenti, & sectionibus sequentibus. Atque hinc constat solutio ad testimonium in principio adductum ex lib. 5. contra Iulian. cap. 3.

Exod. 8. *Probatur tertiò.* *Solutio testimonij in principio adducti.*

8. Vrgebit tamen aliquis quoniam propositio, quam Iulianus asserebat, erat hæc: *Cum desideriis suis traditi dicuntur relicti per diuinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi.* Hanc verò propositionem Augustinus inde probat esse falsam, quoniam Apostolus Rom. 9. simul posuerit patientiam & potentiā. Ergo saltem ad materiales desideriorū actiones compelluntur per potentiam. Respondeo negando consequentiam. Augustinus namque solummodo probare contendit, in prædicto modo prouidentiæ circa peccata, nō interuenire solā omissionē punitionis (vt Iulianus existimabat & sect. sequēti cōstabit) sed interuenire alias omnipotētiæ diuinæ, ac prouidētiæ partes, quas reliquę sectiones explicabūt.

Propositio Iuliani falsa.

9. Confirmatur hæc solutio primò. Nam contradictoriū illius propositionis videlicet; *Intelligendi sunt per potentiam in peccata compulsi,* traditur ex-

presse nou fnlùm ab aliit Patribus, sed etiam ab eodem Augustino sæpe, maximè verò cum ex professo disputat de Iudæorum exeæcarione, ac obduratione tract. 53. in Ioan. col. 5. vbi: *Fecernnt,* inquit, *peccatum Iudei, quod eos non compulit facere, cui peccatũ non placet.* Et non longè infetiut: *Quare autem non poterant, si à me quæratur, cito respondeo quia nolebant.* Et multis aliis ostendit, impossibilitatem illius exeæcaoonis liberè ab illis potuisse deponi.

Augustinus.

10. Confirmatur secundò, nã & Prosper Augustiniaoæ mentis sagacissimos indagaror, atque propugnator acerrimus, ad eapita Gallorũ sic respõdet sentent. 11. *Qui dicit quod per potentiam Deus homines ad peccata cõpellat, meritò reprehẽdnur. Neque enim Deus, qui iustitia & bonitatis author est, quemquam ad peccandum cogere, & ab innocentia in facinora præcipinare, credẽdus est.* Et ad 13. obiectionem vincentianam: *Æterna*, inquit, *præsciẽtia nemini necessitatem aut voluntatẽ intulit delinquendi.*

Prosper.

11. Dieo secũdò. Etiamsi loquamur de prædeterminatione & inclinatiooe, quæ nullam affetat illationis necessitatem, sed relinquat liberam, & solutam potestatem illi resistendi; adhuc Deus ad nullam actionem materialem peccati prædeterminat, neque inclinat, sed potius, quantum in se est, inclinat semper ad bonam actionem oppositam. Quod totum probatũ fuit à disp. 27. vsque ad 39. quarum probationet in compendium redegimut disp. 40. Illud igitur restat, quod proprium est præsentis sectionis, videlicet, ostendere quomodo assertio nostra colligatur efficaciter ex eisdem locis contra Iulian. & de grat. & lib. arb. quæ in contrarium adducta sunt.

Conclusio ex Augustino efficaciter colligitur.

12. Probatur igitur primò ex lib. 5. contra Iulian. eap. 3. col. penult. vbi explicans, quomodo Deus tradat impios in mendaciũ, & in falsum cõsilium, ait: *Facit hæc miris & ineffabilibus modis, qui nouit iusta iudicia sua, non solùm in corporibus hominum, sed in ipsis cordibus operari, qui non facit voluntates malas; sed vtitur eis, vt voluerit.* Ergo non solùm malitiam, sed etiam voluntatem ipsam, quæ mala est asserit Augustinus à Deo non inferri, Voluntatem verò intelligit volitionem pro materiali, cuius Deus non est author, secondum quod determinata est ad malitiam. Confirmatur, nã aliud est vti voluntate mala, aliud est illius totam entitatem materialem facere, dererminando ad illam. Augustinus autem ideo subiunxit: *Sed vtitur eis:* vt excludat à Deo artem, qua talia instrumenta faciat, quibus postea vtatur. sed tantummodo vtatur illis, quæ facta inuenerit libero arb.

Non solùm malitia sed volũtas quæ mala est Deo non infertur

Cõfirmatur.

13. Probatur 2. ex lib. de Grat. & lib. arb, cap. 21. fine vbi August. ait: *Potens est, siue per Angelos bonos vel malos, siue quocũque alio modo operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorũ, quorum malitiam ipse nõ fecit, sed aut originaliter tracta est ab ipso Adam, aut creuit per propriam voluntatem.* Ergo propria voluntas, & nõ Deus est causa vt crescat malitia ex Adamo contracta: hoc autem incrementum nõ aliter causatur, nisi operationes causando, quas malitia inseparabiliter comitatur.

Propria voluntas est causa, vt crescat malitia ex Adamo contracta.

14. Probatur tertiò ex titulo quæstionit, quã sibi proposuerat Augustinus disputandam in dicto cap. 3. contra Iulian. & ex conclusionibut, quas contra eundem infert. Omnia quippe primariò pertinent ad modum, quo Deus operatur interius in cordibus impiorum, & eorum voluntates ita inclinat, vt peccata peccatis puniat, atque eadem peccata sint merita futurorum, & supplicia præcedentium peccatorum. Sed vtrùm hoc fiat, deserendo, vel aliquo alio modo fiat, non erat primariò intentum, sed incidenter tactum.

Quæstionem igitur proponit Augustinus lib. 5. contra Iulianũ cap. 3. inter princip. & med. his verbis: *Quæris inaniter, quomodo intelligẽdus sit tradere Deus, multum laborans, vt ostendas, eum tradere deserẽdo, Sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deseruit. Et vides eam traditionẽ, qualemlibet, & quomodolibet intelligas, quæ cõsecuta sunt, curauit enim Apostolus dicere, quanta pœna sit, à Deo tradi passionib. ignominiæ, siue deserẽdo, siue alio quocũque, vel explicabili, vel inexplicabili modo, quo facit hæc summè bonus, & ineffabiliter iustus.* Vnde cõstat ab ipso quæstionis exordio Augustinum in eo insistere, vt Iulianus cõpellatur cõcedere, pœnam peccati à Deo inflictã esse tradi desideriis. Sed de modo, quo istud fiat minus curare, quod attinet ad institutũ primariũ illius capitis: tametsi noret incidẽter multa, quæ attingemus sectionib. seqq. 15.

Confirmatut, quia eadẽ vis est in aliis verbis, quæ circa illius capitis medium subiicit S. Augustinus: *Patientia est an potentia? Quodlibet eligas, vel vtrumque fatearis, vides tamen falsa prophetantis peccatum esse, pœnamque peccati.* Hoc, scilicet, intulit Augustinus ex illo ipso testimonio, quod nobis obiicitur in principio disputationis huius. In toto denique sequenti eiusdem cap. 3. contextu hæc est intercalaris conclusio ad singula quæque argumẽta repetita, nonc interrogando, nunc asserendo, *Peccatum est pœna peccati.* 16.

SECTIO II.

Quænam sit illa patientia deserens, quam Augustinus refutabat in errore Iuliani.

Dico primò. Duplex est desertio (quod ad præsens attinet.) Altera est desertio minuẽs actualem gratiam. Hanc, Iulianus non dicebat, esse per quam indurati dicuntur desideriis traditi: & consequenter illam non impugnabat Augustinus. Probatur primò, nam Iulianus negabat, necessariam esse gratiam ad euitanda peccata. Ergo per diminutionem gratiæ non existimabat, homines induratos desideriis tradi. Probatur secundò, nam huiusmodi desertionem affirmat Augustinus. & cæteri Patres, vt videbimus sect. sequenti. Non igitur eam impugnaret Augustinus, si affirmaretur à Iuliano. 1.

Duplex desertio.

Probatur primò.

Secundò.

Dico secondo. Altera est desertio, tolerãs peccatores, & eo ipso minuens exterius remedium seuerioris flagelli, quo vel resipiscerent, vel à grauioribus peccatis frænarentur, vel morte præoccuparentur, ne scelera cumularent. Hæc est patientia, & longanimitas, qua Deus cum posset annihilare, vel in abyssum detrudere peccatores; nihilominus eis concedit vitam, & tempus, quo vel pœnitere, vel augere crimina possint vt voluerint. Hoc erat illud genus relinquendi per diuinam patientiam, quo desideriis traditos esse obduratos, existimabat Iulianus. 2.

Patientia, & longanimitas Dei.

Dico tertiò, & principaliter Augustinus etiam concedebat, in exeæcatione interuenire secundam hanc desertionem tolerantem, nec in hoc articulo refutabat Iulianum; sed in eo tantũ quod Iulianus solam hanc desertionẽ. Augustinus verò simul cum illa plurimos atque mirabiles diuinæ omnipotentiæ effectus interuenire demonstrat. 3.

Huius assertionis secundum membrum probandum erit in assertiooe 4. Nunc verò primum 4.

Primum conclusionis mẽ-

membrum,

brum certitudinis gradum tenet. Probatur primò. Roman 9.

membrum, ostendo, eum tenere certitudinis gradum, vt à nullo Catholicorum negari debeat. Probatur primò. Nam Rom. 9. postquã dixerat: *Cuius vult miseretur; & quem vult, indurat.* vt hoc defeodat ab obiectionibus impiorum inter alia subdit Apostolus: *Quod si Deus volens, ostendere iram, & notam facere potentiã suam sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum,* Vnde in obduratione interuenire patientiam, longanimitatem, & lenitatẽ Dei, colligũt expositores ibi, præsertim Chrysostom. serm. 16. inter med. & finem, & August. q. 32. in Exod. & serm. 88. de tempore. *Chrysostom. Augustinus.*

5\. *Lenitas, patientia, & benignitas Pharaoni exhibita. Exodi 8.* Confirmatur primò. Nam lenitatẽ, patientiam, & benignitatẽ Deus exhibebat Pharaoni, quando proponenti obedire, ac deprecanti per Mosis intercessionem, tot ab illo plagas sustulit. Et tamen ea patientia Pharaonem abusum fuisse ad duriorem pertinaciam, notatur Exodi 8. *Videns Pharao quod data esset requies, ingrauauit cor suum.* & cap. 9. fine: *Videns Pharao, quod cessasset pluuia & grando & tonitrua, auxit peccatũ, & ingrauatum est cor eius, & seruorum illius, & induratum nimis.* Quæ tractans Augustinus super Exodum q. 24. initio: *Hic,* inquit, *apparet, non illas tantum fuisse causas obdurationis cordis Pharaonis, quod incantatores eius similia faciebant, verum etiam ipsam Dei patientiam, qua parcebat. Patientia Dei secundum corda hominum, quibusdam vtilis ad pœnitendum, quibusdam inutilis ad resistendũ Deo, & in malo perseuerandum: non tamen per se ipsam inutilis est, sed secundum cor malum.* *Augustinus.*

Idem fusiùs probat toto fere serm. 88. de tempore & inter princip. & med. *Pharaonem,* inquit, *non diuina potentia, sed diuina patientia credenda est obdurasse.* Vnde post med. *Hoc,* inquit, *sine aliqua dubitatione credamus, quod eum non tam Dei potentia, quàm Dei patiẽtia fecerit obdurari.* & post pauca rem explicat eodẽ exemplo, quod prius attulerat Origenes referendus infra n. 15. *Quam rem,* inquit, *circa vernaculos nostros exercere cõsueuimus, quos nimis delicatè aut remissè nutrimus, vel quibus frequenter peccantibus indulgemus. Cum enim peiores de ipsa remissione redduntur, solemus hic exprobrantes dicere: Ego te talẽ feci, ego tibi parcẽdo proteruiam tuam negligentiamque nutriui: Et hæc non dicimus, quod ex volũtate nostra in tantã sint superbiã deuoluti, sed quia magis de bonitate vel indulgentia nostra fuerint obdurati. Ita & Deus de Pharaone fecisse dinoscitur, dũ ab illo pro ineffabili bonitate plagas suspẽdit, ille obdurato corde contra Deũ superbus erigitur.*

6\. *Basilius* Confirmatur secundò, nam eo fine Deũ exercuisse patientiam, vt Pharaoné indurari permitteret, in pœnam præcedentium peccatorũ idololatriæ, ac tyrãnidis, adnotauit Basilius hom. 9. *Quod Deus non sit author malorum,* in medio dicẽs: *Deus indurauit Pharaonẽ longanimitate, ac pœna dilatione ipsius intendens malum, vt ad extremum, eius iniquitate ad summum gliscente, iustitiæ super eum Dei iudicium ostenderetur. Ideirco plagas modicè quidem ab initio infligens, ac paulatim adaugens, eius duritiem minimè flexit; quin reperit eum, & initio Dei contemptorem, & illatas post pœnas ex consuetudine tolerantem; & neque sic quidem morti illũ tradidit, donec ipse sese precipitẽ dedit, dum cordis arrogantia fretus iter iustorum ausus est ingredi; ac existimauit, quemadmodum populo Dei, sic & sibi mare rubrum permeabile fore.* Pondera, quomodo Deus patientia & tolerantia indurat, & tamen malæ actionis nõ est author, & causa; sed ipse peccator sese præcipité dat.

7\. *Oecumen. Roman. 9.* Non immeritò Oecumenius Rom. 9. ad illa verba: *Quem vult indurat* ex Nysseno & Basilio: *Non est,* inquit, *intelligendum quod diuino consilio in eius animam posita sit durities: sed quod voluntas ob inclinationem ad malum, nõ susceperit sermonem qui duritiem emolliret. Obdurauit Deus Pharaonem longanimitate, ac supplicij detentione,* &c. Cui concinit Anasthasius Episcopus Nicænus quæstionibus in Sac. Scripturam q. 59. dicens: *Præsciuit Deus fore, vt non pœniteret Pharaonẽ, & indurauit cor eius dilatione & lenitate, quæ eum ad tantum deduxit contemptum, & audaciam, vt etiam aquis sit obrutus.* *Anasthas.*

8\. *Exod. 9.* Confirmatur ex cap. 9. Exodi. *Quia in hoc ipsum excitaui tẽ,* vel *seruaui te,* secundum aliam literam. Quod S. Thomas ad Rom. 9. lect. 3. post med. sic explicat: *Dignus erat mors propter peccata, quæ feceras: sed tamen non statim tibi mortem induxi, sed seruaui te in vita eo fine, quo sequitur, vt, scilicet, ostendam,* &c. *Et in hoc sensu potest legi quod dicitur. Excitaui te. Id est, cum apud me pro tuis meritis mortuus esses, concessi tibi vitam, quasi te excitarem.* *S. Thomas.*

9\. *Isaia 42.* Probatur secundò Isaiæ 42. *Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar; dissipabo & absorbebo simul,* &c. vbi Hieronym. *Diu vos delinquentes sæpe portaui: sed quia ante tacueram, nequaquam vltra reticebo. Et quomodo pariens apertum esse facit, quod prius clausum in visceribus tenebatur. Sic ego dolorem meum, & dissimulationem, quam semper habui, sic pro sceleribus vestris nunc proferam: & dissipabo vestra consilia,* &c.

10\. *Hierem. 15.* Tertiò probatur Hierem. 15. post med. *Noli in patientia tua suscipere me.* Hoc est, noli me protegere, patienter tolerans persecutores meos, atque pnnite differens. Sic namque nimium discrutior. Ita Theodoretus ibi, & contextus apertè indicat, hunc esse sensum.

11\. *2. Mach 6.* Quartò probatur ex lib. 2. Machab. cap. 6. *Etenim multo tẽpore non sinere peccatoribus ex sententia agere sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter expectat, vt eas, cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorũ puniat,* & quæ sequuntur. Confirmatur Psal. 98. *Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.* vbi Augustinus: *Illi Deus irascitur,* inquit, *quẽ peccantem non flagellat. Nam cui verè propitius est, non solum donat peccata, ne noceant ad futurum seculum, sed etiam castigat, ne semper peccare delectet.* *Cõfirmatur. Psal 98. Augustinus.*

12\. *Hebraos 12.* Quintò probatur ex priori parte cap. 12. ad Hebræos illis præsertim verbis: *Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes. Ergo adulteri & non filij estis.* Vbi Chrysostomus homil. 29. ante medium: *Non potest,* inquit, *filius esse, qui non castigatur, sicut in domibus patrumfamilias nothos filios negligunt patres, etiamsi nihil doceantur, etiamsi non sint gloriosi. pro filiis autem propriis valde verentur, ne eos malum opprimat negligentiæ,* &c. Similia in eundem locum ponderat Origenes. 3 Periarch, cap. 1. col. 7. & D. Thomas sect. 2. *Chrysostom. Origenes D. Thomas.*

13\. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 15. prope finem: *Quia verò,* inquit, *scriptum est: Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit: sæpe sancta Ecclesia in hac vita aduersitatibus laborat, & reproborum vita tanto sine flagello dimittitur, quanto ad nulla præmia seruatur.* Eodem spectat totum cap. 17. in lib. 26. moral.

14\. *Ecclesiast. 30.* Hoc remedio filios ab induratione præseruari notat Ecclesiasticus cap. 30. Vbi de filiorum disciplina sic loquitur: *Curua ceruicem in iuuentute, & tunde latera eius, dum infans est: ne forte induret, & non credat tibi.* Vnde & Psalm. 72. *In labore* *Psalm. 72.*

hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua: prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. In quo maximè consistit obstinata durities ex malitia peccans,

15. *Ratio à priori, cui nititur modus loquendi.* Rationem à priori, cui nititur modus loquendi, quo Deus excæcare dicitur, & indurare, quatenus patientiam & tolerantiam exhibet, ab impiis per abusum conuertendam in duritiem, explicuit Origenes lib. 3. Periarchon. cap. 1. col. 7. *Origenes.* dicens: *Indurare nos dicitur Deus tali typo sermonis, quasi herus dum benignior in seruum est, insolentior ipse & improbior efficitur, dicere potest: Ego te talem seruo feci, ego te perdidi, patientia mea insolentiæ tuæ causa extitit, qui te non statim per singulas culpas punio pro meritis delictorum.* Eodem prope exemplo Theophilactus vtitur Roman. 9. *Theophilact. Eustathius.* Eustathius Antiochenus homil. in Genes. apud Turrianum in dogmatico de electione prope finem ait: *Plagarum remissio causa fuit illi cæcitatis* (videlicet Pharaoni) *Quod ipsa Scriptura significauit apertè cum ait: videns autem Pharao, quod esset requies, aggrauauit cor suum.*

16. Gregorius lib. 25. Moral. cap. 3. *Iniquus*, inquit, *emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non pertulit pœnam, qui quo piè expectatus est, eo ad peccandum nequiter instigatus, & patientiæ supernæ longanimitatem despiciens, vnde corrigere culpam debuit inde cumulauit.* & homil. 11. in Ezech. inter med. & finem: *Obdurare dicitur cum ab obduratione non liberat. Misericors enim Deus tempus nobis ad pœnitentiam relaxat: sed cum eius gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus, quod ad parcendum piè disposuit, districtius adferiendum vertit.*

17. Isidorus lib. 2. sentent. cap. 13. à med. ait: *Per id deteriorantur plerumque iniqui, per quod per patientiam Dei spatium accipiunt emendandi.* Et lib. 3. sentent. cap. 1. post med. *Sæpe occulto Dei iudicio extra flagelli correptionem sunt reprobi in hoc mundo: dúmque multa damnabilia commisisse videantur, despecti tamen à Deo nullo emendationis verbere feriuntur.*

18 Hactenus de primo membro præcedentis assertionis. Nunc ad eiusdem secundum membrum explicandum & probandum, dico quartò. *Dict. 4.* Desertio, & patientia in excæcatione & obduratione interueniens, non est ita nuda, inermis & vecors, vt à Iuliano constituebatur. Est enim stipata atque munita multis omnipotentiæ præsidiis: ac proinde quod in Scriptura sacra asseritur, Deum excæcare, obdurare, & propriis desideriis tradere, intelligendum est fieri non solùm per patientiam, sed etiam per potentiam, peccata puniendo aliorum permissione peccatorum, & inde colligendo maiora bona.

19. *Quid in oratione dominica petamus dicites, & ne nos inducas, &c.* Probat Augustinus, quia in oratione Dominica, dicentes: *Et ne nos inducas in tentationem*, atque in similibus orationibus Sacræ scripturæ non petimus, vt Deus non sit patiens erga nos, tolerando nostra crimina iam commissa: quin potius optamus, vt si peccauerimus, patienter toleret, adducens nos ad pœnitentiam. Sed petimus vt non deseramur, subtrahendo suas illustrationes, aliáque remedia; nec non inducendo circumstantias (licet ex se bonas) quibus positis, præscit Deus fore, vt in peccata inducamur per nostram liberam malitiam. Hic est præcipuus scopus, ad quem suam disputationem dirigit Augustinus in lib. 5. contra Iulianum dicto cap. 3. & de gratia & liber. arbit. dicto cap. 20. & 21. Eundem sensum clarius expressit Augustinus lib. 2. de peccatorum merit. & remissione cap. 4. post med dicens: *Ne nos inducas in tentationem, non quod ipse Deus tali tentatione aliquem tentet, nam Deus intentator malorum est; ipse enim neminem tentat, sed vt, si forte tentari cœperimus à concupiscentia nostra, adiutorio eius non deseramur, vt in eo possimus vincere. ne abstrahamur illecti.* *Augustinus.*

Confirmatur Hierem. 10. fine: *Corripe me Domine; verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.* Suo quippe & omnium Sanctorum nomine non recusat flagella parentis, quæ filium emendant; sed deprecatur, ne inimicorum supplicio, quamuis iusto puniatur. Ita Hieronymus & Theodoretus ibi. Eadémque deprecatio continetur Psalm. 6. & 36. *Domine ne in furore tuo arguas me.* & Psalm. 118. *Iudica me secundum iudicium diligentium nomen tuum.* 20. *Hierem. 10. Psalm 6. & 36 & 118.*

Dico quintò: Etiam quando Deus per patientiam excæcat, & indurat, non intendit per patientiam indurare & excæcare; sed potius, quantum in se est, intendit illuminare, emollire, atque saluare secundum illud 2. Petri 3. *Non tardat Dominus promissionem suam* (videlicet extremi iudicij) *sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Quod plurimis aliis testimoniis sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum ostendimus disp. 19. 20. & 21. 21. *2 Petr 3.*

SECTIO III.

Abundantioris illustrationis atque protectionis subtractio in pœnam præcedentium peccatorum, est præcipua ratio, propter quam Deus excæcare dicatur, & indurare.

Abundantioris in titulo dixi, quoniam Deus etiam obduratis, quantum ex se est, non adimit omino possibilitatem obtinendi salutem; vt vidimus disputat. 19. præsertim sect. 5. & sequentibus, & disp. 20. & 21. Hae verò declaratione sunt intelligendi Patres infra citandi, & cæteri omnes, quando dicunt, misericordiam aut illustrationem excæcatis denegari. 1. *Quo pacto intelligendi, qui dicunt misericordiam excæcatis denegari.*

Probatur primò Psalm. 68. sicut Augustinus ponderat de prædestinat. Sanctorum cap. 6. dicens: *Fiat mensa eorum in laqueum, & venationem, & in scandalum & in retributionem illis: obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Ecce misericordia & iudicium: misericordia in electione, quæ consequuta est misericordiam Dei: iudicium verò in cæteros, qui excæcati sunt: & tamen illi quia voluerunt, crediderunt: illi, quia noluerunt, non crediderunt.* Obserua vtramque causalem. Hoc autem non causando, sed permittendo fieri, satis ostenditur Psalm. 80. *Et non audiuit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum ibunt in adinuentionibus suis.* vbi Augustinus: *Donauit eos sibi. Dicit & Apostolus: tradidit illos Deus*, &c. Itaque non aliter tradit, nisi dimittendo sibi ipsis, & propriis cupiditatibus. His similia docet fusè Augustinus lib. 1. contra aduersarium legis cap. 33. & tract. 53. in Ioannem à medio ad illa verba Ioan. 12. *Propterea non poterant credere,* 2. *Psalm 68. Augustinus. Psalm. 80. Augustinus. Ioan. 12.*

Idem

Num. 14.

3. Idem sine dubio est spiritualis sensus num. 14. *Amalec & Chananaus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino.* Volitio itaque libera, deficiens ab obedientia Dei, causa est, vt diuina protectione destituantur, qua destitutione posita, propter nostram fragilitatem infallibilis est mortalis ruina. Clariori tamẽ collectione deducitur eadem veritas ex 4. Reg. 24. & 2. Paralipom. 36. & Ierem. 52. initio: *Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia qua fecerat Ioakim, quoniam furor Domini erat in Ierusalem, & in Iuda vsquequo proiiceret eos à facie sua.*

Volitio libera deficiens ab obedientia Dei.

Ieremia. 52.

4. Dionysius Areopag. epistola vltima ad Ioannem Euangelistam initio ait: *Iniqui discipulos ex vrbibus expellunt, qui sibi ea, qua meriti sunt retribuunt; & à Sanctis scelesti ac nefarij homines disiunguntur, atque discedunt.* Itaque sibi debitam pœnam retribuunt ipsi iniqui, dum se doctrina & exemplo Sanctorum priuant, quod magis explicat dicens: *Neque enim in saculis, qua ventura sunt, causauerit Deus iustarum à se secretionum, sed ij, qui se penitus à Deo secreuerint.* Ergo Deus non est causa vt homo separetur à Deo; sed ipse homo causa est, inferens sibi iustam separationis pœnam, quoniam meretur vt Deus in pœnam permittat eius separationem.

Debitã pœnam sibi retribuunt iniqui.

5. Irenæus præcipua testimonia de induratione & excæcatione inter se conferens in lib. 4. aduersus hæreses cap. 48. ad finem: *Quotquot*, inquit, *scit, non credituros, Deus, cum sit omnium pracognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiusmodi relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt.*

6. Archelaus Episcopus, qui primus Manem redarguit, eandem tradit Theologiam, quam Cyrillus Hierosolym. Catechesi 6. inter med. & finem refert, & approbat, dicens: *Lege*, inquit, *Archelaus, quod pracedit in Paulo: quod si obscurum est. Euangelium nostrum; in perditis est obscurum. Vide quod in perditis obscuratur, non sunt enim sancta danda canibus?* & post pauca: *Propterea in parabolis loquor, vt videntes non videant. Non, quod odisset eos, volebat ne viderent; sed propter indignitatem, quod oculos suos ipsi obstruxissent, vbi enim spontanea prauitas, ibi & impedimentum gratia: habenti enim dabitur & abundabit: & qui non habet & hoc quod videtur habere auferetur ab eo.*

Archelaus primus Manem redarguit.
Cyrillus.

7. Chrysostomus ad Roman. 1. sermon. 3. inter med. & finem: *Quod autem*, inquit, *tradidit eos Deus, nihil est aliud, quam permisit. Quemadmodum enim si quis dux exercitus, ingrauescente bello, se subduceret; quid quaso aliud faceret, quam quod milites hostibus traderet: non quod ipse illos in stragem impelleret, sed quod eos suo priuaret auxilio: ad eum sanè modum, & Deus eos, qui quod ab ipso offerebatur auxilium amplecti noluerunt, sed priores ab eo defecerunt, dereliquit, probè, qua sui erant officij, exequutus omnia, vnde iuuari poterãt.* Constituit ergo Chrysostomus præcipuam rationem, propter quam Deus dicitur homines tradere, in eo, quod sua peculari & fortiori protectione destituat, iterum admonens hominum culpam præcessisse, qui priores à Deo defecerant. Similia docet homil. 67. in Ioannem cap. 12. ad finem, cuius verba retulimus præcedenti disput. sect. 1. & magis ex professo in homil. de Adam & Eua post med. Eodem spectat tota fere homilia 8. in posteriorem epistolam ad Corint. præsertim colum. 2. ad illud: *Deus huius saculi excacauit sensus incredulorum.*

2. Corinth.

8. Cyrillus Alexand. lib. 8. in Ioan. cap. 21. post med. *Excacat*, inquit, *Deus & obdurat, non efficiendo illa in cordibus hominum, sed deserendo & non adiuuando. Quia enim priores eum deserimus, ipse, culpis nostris id exigentibus, etiam nos deserit, secundum illud Osea: Et oblita est legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego. Ex eo verò quod nos deserit, gratia sua splendorem subtrahendo, & affectus feruorem, relinquitur in nobis excacatio, & obduratio, cuius nos ipsi soli authores sumus pracipui. Perinde atque si quis sponte se auertat à Sole, & densas incurrat tenebras: hac deficientia luminis in oculis eius, non solis absentia, sed solum eius culpa est ascribenda. Qua verò, Deo permittente fiunt, sape numero à scriptura exprimuntur, perinde atque ea efficeret, vt in Exodo: Ego indurabo cor Pharaonis. & Paulus ad Roman. Propterea tradidit eos Deus*, &c. Idem notauerat in fine præcedentis capitis, & oratione 4. in Isaiæ caput 6. ad illud: *Auditu audietis, & non intelligetis.*

Osea 4.
Exod 7.
Rom. 1.

9. Origenes in cap. 2. Iudicum, homil. 2. fine: *Hoc modo*, inquit, *intelligendum est, Deum tradere, quos tradit, non quia ipse tradat aliquem, sed eo quod derelinquit, indignos eos scilicet iudicans, qui se non ita excolunt, & à vitiis purgant, vt libenter in eis habitet Deus ipso refugiente, atque auertente se ab anima, qua in immunditia ac vitiis posita est, tradita dicitur ex eo, quod Deo vacua inuenitur* & *inuaditur ab spiritu nequam.* Damascenus in dialogo contra Manichęos longe post med. *In errorem à Deo agitur*, inquit, *Propheta, Deo ipsum cupiditatis sua merito aberrare sinente.* Et in pluribus Scripturæ locis, quæ Dei actionem sonant, intelligendam esse permissionem, notat lib. 4. fidei toto cap. 20.

Damascen.

10. Basilius eandem tradidit sententiam homil. 9. *Quod Deus non sit author malorum*, prope init. & in medio. Idémque colligitur ex tota ferè homilia, & in id Isaiæ 2. *Reliquit populum suum.* Olympiodorus in Ecclesiast. cap. 6. prope init. ita exponit illud Rom. 1. *Tradidit illos Deus, &c. Non quod Deus ipse quemquam hominum cogat, auaritiam intemperantiámque sectari; sed quod ea permittat, qua homines electione libera volũtatis aggrediuntur, dum liberi arbitrij naturam, facultatémque conseruant.*

Isaia 2.
Olympiodor.
Rom. 1.

11. Theodoretus 2. Thessal. 2. ad illa verba: *Mittet eis Deus operationem erroris, vt credant mendacio*, notat, Deum tantummodo concedere, hoc est permittere, *vt error appareat, vt ostendantur amatores improbitatis. Ipse enim non eam mittet, sed ipse eam sermone oris sui consumet.* Permissionem verò clariùs explicuit in Epitome diuinorum decretorum: cuius verba retulimus supra disp. 31. sect. 3. Necnon Theophylactus Ioan. 12. ad illa verba: *Excaca cor*, &c. & Eutymius ibidem cap. 15. secundum Græcam diuisionem.

2 Thessal 2.
Theophyl.
Eutymius.

12. Idem dogma tradidere cuncti Latini Doctores. Tertullianus qua solet obscuritate, & breuitate lib. 3. contra Marcionem non valdè procul à principio. Aperti. Cyprianus de oratione Dominica ad illa verba: *Et ne nos inducas*, &c. *Qua in parte*, inquit, *ostenditur, nihil contra nos aduersarium posse, nisi Deus ante permiserit*, & post pauca: *Datur autem potestas aduersus nos malo secundum nostra peccata, sicut Scriptum est: Quis dedit in direptionem Iacob? Nonne Deus, cui peccauerunt, & nolebant in viis eius ambulare.*

Cyprianus.
Esai 42.

13. Eandem permittendi & excæcandi rationem notat Hieronymus ad illa verba Iob. 34. *Idcirco inducet noctem & conterentur.* Et Ecclesiastes 1. ad illa verba: *Et dedi cor meum.* Et consonat,

Hieronym.
Iob. 34.
Ecclesiast. 1.

Isaiæ 6. prope finem notans, non obstante vaticinio excæcationis, Christum Dominum voluisse congregare filios Hierusalem, ipsos verò noluisse.

14. Sed quoniam præsentis disputationis est, non solùm rei veritatem, sed etiam Augustini mentem ostendere, præsertim in lib. 5. contra Iulianum cap. 3. notanda sunt illa verba paulò ante medium: *Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus à Deo, cedit eis atque consentit.* Non igitur per positiuam actionem impellitur & determinatur à Deo.

Non solùm rei veritatë, sed Augustini mentem ostendere præsentis disputationis est.

15. Et tract. 53. in Ioannem in med. ait: *Sic excæcat, sic indurat Deus deserendo, & non adiuuando.* & ad finem eiusdem tractatus: *Hinc excæcantur, hinc obdurantur, quia negante Deo adiutorium, non adiuuantur.* & lib. 13. de Trinit. cap. 12. post med. *Modus autem iste, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit: sed quod tantùm permiserit iustè tamen. Illo enim deserente peccantem, peccati author illico inuasit.*

16. Præterea lib. 1. ad Simplicianum quæstion. 2. paulo post med. ita definit: *Obduratio Dei est, nolle misereri, vt non ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo deterior; sed tantùm, quo sit melior non erogetur.* & colum. sequenti: *Ob hoc,* inquit, *dicitur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit, vt peccent.* Impelleret autem, si prædeterminaret ad materialem actionem peccati: vt ostendimus supra disp. 36. sect. 6.

17. Rursus lib. de Grat. & lib. arbit. cap. 20. & 21. post multam eiusdem veritatis confirmationem ita concludit: *Ac per hoc quando legitis in literis veritatis, à Deo seduci homines, vel obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala merita eorũ, vt iustè ista paterentur: ne incurratis in illud Salomonis: Insipientia viri violat vias eius, Deũ autem causatur in corde suo.* Idem in epistola 105. ad Sixtum colum. 4. *Nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam, quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potius, vt non impertiatur, hoc digni sunt, hoc merentur.* & epist. 106. circa med. *Propter illud,* inquit, *quod inconcussum tenetur, non esse iniquitatem apud Deum, neminem obdurari, nisi meritò, nouerit.* Similia scribit lib. 83. quæst. quæst. 68. & lib. de prædest. & grat. cap. 4. serm. 88. de tempore, & lib. 20. de Ciuitate cap. 19. ad finem: *Pro eo quod dilectionem veritatis,* inquit, *non receperunt, vt salui fierent. Nec dubitauit Apostolus addere & dicere: Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt*
2. Thessal. 2. *credant mendacio. Deus enim mittet, quia Deus diabolum facere ista permittet iustè ipsius iudicio: quamuis faciat ille iniquo malignóque consilio.*

19. Hieronymus in Ecclesiasten cap. 1. ad illud:
Ecclesiast. 1. *Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, vt occuparẽtur in ea, Intellexi,* ait, *superfluam curam & solicitudinem per diuersa cruciantem, a Deo hominibus datam, vt scire cupiant, quod scire non licitum est. Pulchrè autem, causa prætermissa, à Deo data distentio est.* & adductis ad explicandum exemplis Rom. 1. & 2. Thessalon. 2. concludit: *Idcirco Deus distentionem malam dedit hominibus, vt distendantur in ea, quia primi sponte sua & pro-*
Ecclesiast. 2. *pria voluntate hoc vel illa fecerunt.* Similiter cap. 2. prope finem illa verba: *Peccatori autem dedit afflictionem & curam superfluam:* ita exponit: *Peccatorem suo arbitrio derelinquens, fecit congregare diuitias, & hunc & inde peruersorum dogmatum confuere ceruicalia. Quæ cum vir Sanctus & placẽs Deo viderit: intelligit, quia vana sunt, & Spiritus præsumptione composita. Nec mirandum quod dixerit: Peccatori dedit solicitudinem, & cætera. Ad illum enim sensum, de quo sæpe tractauit, hoc referendum est: propterea datam ei esse solicitudinem, siue distentionem, quia peccator fuerit, & non esse causam distentionis in Deo, sed in illo, qui sponte sua ante peccauerit.*

Prosper ad capita Gallorum sententia 11. diluens, quod obiiciebatur Augustino, Deum ad peccata per potentiam præcipitare, & impellere, respondet, solummodo per destitutionem relinquendo, tradere illos, qui propter grauia crimina digni sunt. *Qui autem,* inquit, *tam profundæ impietatis sunt, vt extra remedium correctionis habeantur, non à Deo incrementa iniquitatis accipiunt, sed per semetipsos deteriores fiunt, quia relinqui à Deo ac sibi, ac deceptoribus suis tradi, propter præcedentia peccata meruerunt, vt eis peccatum sit etiam ipsa pœna peccati.* Hæc planè fuit mens Augustini. 20.

Paulinus epist. 27. quæ est prima ad Aprum colum. 4. *A Christo,* ait, *qui veritas est, alieni in hac necesse est, errorum infelicium cæcitate permaneant; qui si vellent intelligere, vt bene agerent, oculos suos, quos statuerunt declinare in terram, ad salutem instituia leuarent.* 21.

Gregorius 11. lib. Moral. cap. 5. post med. ad 22.
illa verba Iob. 12. *Si incluserit hominem, nullus est* Iob 12.
qui aperiat: Quia sicut, inquit, *nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obuiat iustitiæ relinquentis. Includere itaque Dei, est clausis non aperire. Vnde & ad Moysen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iustitiam dicitur Deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Recludit itaque hominem, quem in suorum operum tenebris relinquit.* Similiter secundum permissionem ob peccata in cap. 7. intelligit sequentia verba Iobi: *Adducit consiliarios in stultum finem.* Et cap. 9. illud Iobi: *Optimates supplantat, commutant labium veracium.*

Rursus 16. Moral. cap. 24. ad illud Iob 24. *Ipsi* 23.
fuerunt rebelles lumini, ostendit, supplicium esse: Iob 24. & 38.
vt quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant iam bona quæ faciant. & lib. 29. cap. 7. alias cap. 30. ad illa verba Iob 38. *Et vesperum super filios terræ consurgere facis,* interpretatur dictum; *Quia infidelibus Iudæorum cordibus dominari Antichristum, eorum meritò exigente permittit. Qui idcirco à Domino huic vesperi iustè subduntur, quia ipsi sponte sua filij terræ esse voluerunt. Terrena quippe & non cœlestia requirentes, à percipienda Luciferi claritate excæcati sunt. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: alius veniet in nomine suo, & ipsum recipietis.* Et infrà: *Nequaquam ergo super eos vesper consurgeret; si filij cœli esse voluissent.* Nota postremã conditionalem. Obserua deinde, causam primariam excæcationis, videlicet, *quia sponte voluerunt,* &c. Similia notat lib. 31. Moral cap. 9. alias 11. ad illud Iob 39. *Priuauit eam Deus Scientia.*

Nota postremam conditionalem, & causam primariam excæcationis obserua.

Præterea in lib. 25. Moral. cap. 9. fine alias Iob 39. &
cap. 13. ad illa verba Iob. 34. *Nouit enim opera eo-* 34.
rum: idcirco inducet noctem: Inducere, inquit, *noctem* 24.
Dominus dicitur, non quod ipse tenebras inferat, sed quod obscura corda peccantium misericorditer non illustret: vt hoc ipsum in nocte cæcasse sit à cæcitatis tenebris liberare noluisse. Similia notat sequenti cap. 10, & 29. Moral. cap. 15. aliàs 24. tractans de induratione Pharaonis Exodi 10. & homil. 11. in Ezechielem. Petrus Chrysologus serm. 67. qui Chrysologus.
primus

ptimus est in Orationem dominicam versus finem tractans postremam petitionem: *Rogemus*, inquit, *vt nos arbitrio nostro non relinquat, sed in omni actu paterna nos pietate constringat.* Huius autem derelictionis meritoriam causam esse superbiam, notat in sequenti sermone 68. tractans eandem petitionem: *Et ne nos inducas in tentationem. Hoc petere miles multis modis cogitur, ne fragilitas plus ausa, & de se tumore præsumens, in conflictu male cauta succumbat: deinde offensus Deus tradat tentationibus, quos relinquit.* Rursus serm. 70. versus finem: *Deus*, inquit, *sicut scriptum est, neminem tentat. Sed tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad tentationum laqueos derelinquit. Sic Adam tentatoris incurrit insidias, dum sui præcepta deserit conditoris.* Et sequenti serm. 71. post med. *Inducere autem dicitur Deus currentes ad crimina, cum relinquit.*

Huius derelictionis meritoria causa.

Iacob. 1.

25. Isidorus lib. 2. sentent. cap. 5. prope finem ait: *Auferre Deus dicitur homini donum aliquod, quod homo non habuit, id est, quod accipere non meruit: sicut & obdurare dicitur Deus hominem, non eius faciendo duritiam, sed non auferendo eam, quam sibi ipse nutriuit. Non aliter obcæcare dicitur Deus, non vt eandem in eis ipse cæcitatem faciat, sed quod pro eorum inutilibus meritis cæcitatem eorum ab eis ipse non auferat.* Similia tradit in cap. 6. sequenti & cap. 15. & cap. 19. à medio.

26. Anselmus de casu diaboli cap. vltimo: *Non solùm*, inquit, *hoc habet aliquis à Deo, quod Deus sponte dat, sed etiam, quod iniustè rapit, Deo permittente. Et sicut dicitur Deus facere, quod permittit fieri: ita dicitur dare, quod permittit rapi.* Et 2. Thessal. 2. illud *Mittet eis Deus*, &c. exponit per ea verba, quæ supra num. 19. retulimus ex Augustino lib. 20. de Ciuitate. Similitérque in commentario ad Roman. 9. *Quem vult indurat*, exponit eisdem verbis, quæ retulimus supra num. 18. ex Augustino in epist. 105.

2. Thessal. 2.

Rom. 9.

27. Eandem prorsus sententiam tradit Hugo Victorin. in quæstionibus circa epistolam ad Rom. quæst. 264. & S. Thomas 1. 2. quæst. 79. artic. 3. Quamuis enim dicat, Deum sæpe pro sua libera voluntate auferre impedimenta peccatorum, & illuminare: addit nihilominus, quando non illuminat, causam esse impedimenta peccatorum, quia quod ex se est, Deus, veluti Sol, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ioan. 1. & 3. contra Gent. cap. 62. propositis verbis Exodi 10. Isaiæ 6. & 60. & Romau. 1. quæ ad obdurationem pertinent, subiungit: *Quæ omnia secundum hoc intelligenda sunt, quod Deus aliquibus non confert auxilium ad vitandum peccatum, quod aliis quibusdam confert.*

Hugo Vict.

S. Thomas.

Non illuminandi causa.

28. Idem sentiunt D. Bonauent 1. dist. 40. art. 3. quæst. 1. & 2. & art. 4. quæst. 2. & dist. 37. art. 2. quæst. 1. ad quoddam argumentum. Alexander 1. part. quæst. 29. memb. 4. & 5. Magister, & communiter Scholastici in 1. sent. dist. 40. versus finem, & 2. dist. 36. cap. 3. ex Augustino lib. 5. contra Iulianum cap. 3. & epist. 105. Abulens. in Iosue caput 11. quæst. 79. post med. Catechismus Pij V. in explicatione Dominicæ orationis ad illa verba: *Et ne nos inducas.* §. *Dicimur autem induci*, Coloniense Enchirid. Christianæ institutionis, tit. de Sacramento Pœnitentiæ fol. 92. in fine capitis *Prior gratia*, & fol. 99. in cap. *Nec habent impij.*

SECTIO IV.

Expediuntur quædam dubitationes circa superiorem doctrinam.

Prima est. *Deus, cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.* Rom. 9. Ergo non à libero arbitrio nostro, sed à mera & absoluta voluntate Dei prouenit destitutio diuinæ gratiæ & adiutorij. Respondetur. Suppositis criminibus obduratione dignis, quæ communia sunt pluribus hominibus, Deus cuius vult, merè gratis miseretur, etiamsi grauioribus criminibus meruerit obdurari; & quem vult indurat iustissimo iudicio propter crimina, quæ quacumque grauiori pœna digna sunt. 1.

Suppositis criminibus cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

Sic Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 11. *Inuestigabilis ergo est misericordia, qua cuius vult miseretur, nullis eius præcedentibus meritis: & inuestigabilis veritas, qua, quem vult, obdurat, eiusquidem præcedentibus meritis: sed cum eo, cuius miseretur, plerumque communibus.* Deinde proposito exemplo duorum paruulorum, quibus cum originalis culpa æqualis sit, inæqualis misericordia tribuitur, infert, etiam inter adultos quibus æqualia sint personalia crimina, inæqualem esse misericordiam. Fusiùs eandem Augustini solutionem, explicat Anselmus Rom. 9. & S. Thomas non solùm in eiusdem loci commentario, sed etiam in 3. contra Gent. cap. 161. 2.

Augustinus.

Quibus æqualia sunt personalia crimina inæqualis misericordia.

Secunda dubitatio est, verùm ad obdurationem sit satis demeritum originalis culpæ, vel præterea requiratur personale peccatum. Ratio dubitandi est, nam Augustinus plurimis in locis, quorum aliqua præcedenti sectione retulimus, supponit, esse satis originalem culpam. Aliunde tamen videtur obdurationem esse grauissimam pœnam comparatione culpæ originalis: quæ licet de potentia absoluta potuisset imponi. non tamen de potētia ordinaria: præsertim cum cætera omnia testimonia Scripturæ, & Sanctorum, quæ in hac, & præcedenti disp. retulimus, semper obdurationem referant ad personalia peccata: vt constabit discurrenti per singula; imo & Augustini quibusdam in locis idem obseruare licebit. 3.

Ratio dubitandi.

Respondetur, apud Augustinum, accepto fundamento ex Apostolo Rom. 9. dupliciter accipi obdurationis nomen. Primo latè, vt est idem, quod negatio prædestinationis, seu negatiua reprobatio, quæ quoslibet non prædestinatos comprehendit, etiam infantes sine Baptismo morituros. Et ad huiusmodi obdurationem satis est præcedere demeritum originale: vt ostendimus 1. part. quæst. 23. tractantes de causa negatiuæ reprobationis. Propria verò & stricta obdurationis acceptio pertinet ad solos adultos, qui potentissimis remediis pertinaciter resistunt; vt explicuimus præcedenti dispur. 42. sect. 2. à num. 13. Huiusmodi obduratio non permititur, nisi in pœnam personalium peccatorum. 4.

Apud Augustinū dupliciter accipitur obdurationis nomen.

Stricta obdurationis acceptio ad solos adultos pertinet.

Tertia dubitatio est, Quid ex præcedentibus sectionibus colligatur circa materialem actionem peccati prædeterminandam. Respondeo. Colligitur repugnare diuinæ prouidentiæ talem prædeterminationem, illámque non solùm non probari per testimonia Scripturæ Sacræ, posita in disput. 42. sect. 1. & per Augustini testimonia, posita in præsenti disp. 43. sect. 1, sed potius efficaciter refutari. Quoniam omnes Patres, & ipse 5.

Prædeterminationem diuinæ prouidentia repugnare colligitur.

etiam

etiam Augustinus in præcedenti sect. citati, tanquam dogma certum monent, illa omnia intelligenda esse non secundum causalitatem, sed secundum permissionem, & subtractionem abundantioris lucis, protectionis, ac misericordiæ. Quod si Deus prædefiniret materialem actionem peccati ac præmoueret ad illam; dictæ permissionis limites excederet. Vt constat ex iis, quæ disseruimus supra disp. 31. & 32.

6. Quarta, vtrùm, & quomodo potentiam Deus exerceat in supradicta subtractione abundantioris illustrationis, protectionis, ac misericordiæ; vt in hoc etiam verificetur quod Augustinus in sect. 1. dicebat, Deum indurare per potentiam. *Infinita potentia exercetur.* Respondeo, potentiam infinitam exerceri manifestè, quoniam nullus potest ea beneficia limitare, vt non sint copiosa, nisi qui potens est conferre quamcumque gratiam siue tenuem, & pauperem, siue copiosam ac diuitem. *Dei potentiã canit Deipara.* Quapropter Deipara semper virgo dum canit illam, quam Deus *fecit potentiam in brachio suo*, non solùm illi tribuit, quod *esurientes impleuit bonis*, sed etiam quod *diuites dimisit inanes*. Quemadmodum & Anna Dei fortitudinis effectus enumerans: *Dominus*, inquit, *pauperem facit, & ditat.*

7. Quinta dubitatio. Quod genus causalitatis significetur conuenire Deo, quando dicitur excæcare, indurare, & tradere desideriis, ex eo quod gratiam subtrahat. *Causalitas per accidens Deo cõuenit.* Respondetur, significari causalitatem per accidens in genere efficientis & mouentis. Qui modus loquendi fundamentum hebet, non solùm in vulgari sed etiã in Philosophico sermone. Nam 8. Physicor. text. 32. & 33. grauia dicũtur moueri ab eo, qui remouet sustinens & prohibens. Quo etiam modo Iudicũ 16. *Iudicum. 16.* Sanson *multo plures interfecit moriens*; ex eo solùm quod *concussis fortiter columnis, cecidit domus*. Et illa quidem proprio pondere cecidit, minimè impulsa à Sansone: imo licet Sanson ruinã, & necem non intenderet causare, sed tantũ intenderet permittere; merito diceretur, interfecisse Philisthæos.

SECTIO V.

Ex eo quod peccatum sit pœna peccati, non colligitur prædeterminatio materialis actionis.

1. IN disp. 42. sect. 1. proposuimus argumentum, quod ex Sacris literis, & in præsenti disp. 43. sect. 1. quod ex testimoniis Augustini desumitur, ad probandam prædeterminationẽ actionis materialis. His omnibus explicationem, & solutionem dedimus in vtraque disputatione præsertim verò in præcedenti sect. 3. intelligenda esse de permissione per subtractionem supradictam, non *Argumentũ.* de causalitate positiua. Contra quam solutionem insistunt contrariæ sententiæ Doctores, inde probantes, interuenire positiuam causalitatem actionis materialis, & illius prædeterminationem, quoniam destinatur à Deo in pœnam peccati seu proprij, seu alieni: & quoniam hanc rationem pœnæ intentam esse à Deo, prædictis testimoniis Scripturæ, & Augustini traditur.

2. *Non solùm materialem actionem, sed formalẽ rationem malitiæ Deus prædeterminaret.* Huius argumenti collectionem, non esse bonam, ostendo, quoniam alioqui probaret, non solùm materialem actionem, sed etiam formalem rationem malitiæ à Deo prædeterminari, & causari. Sequelam probo, nam materialis actio peccati non potest esse pœna per se & ratione sui formaliter, quoniam est voluntaria & delectabilis, quæ proprietas repugnat quidditati pœnæ. *Actio solùm quatenus afflictioni inducit est pœna.* Quapropter eadem actio non est pœna, nisi quatenus afflictionem inducit, aut alium effectum nociuum, & aliqua ratione inuoluntarium: vt expressè notat S. Thomas 1. 2. q. 87. art. 2. corpore post medium. *S. Thomas.* At verò formalis ratio malitiæ similiter induit rationem pœnæ, non per se & ratione sui formaliter, cum sit voluntaria, sed quatenus in illa fundantur alia mala inuoluntaria, & tristissima, *Quatenus ratio malitia induat rationem pœna.* ratione quorum induit rationem pœnæ summopere formidabilis. Idcirco, si Deus prædeterminare debuisset materialem actionem peccati, vt prædeterminaret, & causaret rationem pœnæ, quæ fundatur in illa; eadem ratione causare debuisset formalem rationem malitiæ, vt prædeterminaret & causaret rationem pœnæ, quæ fundatur in illa.

3. Confirmatur primò, quoniam, si prædicto in argumento supponitur, materialem actionẽ peccati esse capacem & aptã, quæ prædeterminetur à Deo (vt supponere videntur ex his authoribus aliqui) iam principiũ petunt, *Principium petitur.* cum supponãt quod hoc argumento probare conantur. Si verò non supponunt, sed inde sufficienter probari existimant, actionem materialem peccati à Deo prædeterminari, quoniam in ea fundatur nonnunquam ratio pœnæ: consequens erit, sufficienter probari prædeterminationem formalis rationis peccati; quoniã in ea fundatur etiam ratio pœnæ.

4. Confirmatur secundò, quoniam *de ratione pœnæ est, quod sit contra voluntatem*: vt omnes Theologi sentiunt cum D. Thoma 1. p. q. 48. art. 5. corp. & 1. 2. q. 87. art. 2. corp. *Pœna est contra voluntatem.* Porro materialis actio peccati est multò magis voluntaria, quam formalis ratio malitiæ. Nam materialis actio peccati est per se, directè & ab intrinseco voluntaria: sed formalis ratio malitiæ non est voluntaria, nisi per accidens, indirectè & ab extrinseco, *Formalis malitia per accidens voluntaria.* quatenus eam homo non potest à materiali actione separare, licet optaret, ab actione cunctam malitiam abesse. *Dionysius.* Nam vt Dionysius, inquit, cap. 4. de diuinis nomin. part. 4. Malum est præter voluntatem & intentionem, cum nemo intendens ad malum operetur. Quod magis explicans Aristoteles in 3. Ethicor. cap. 5. *Aristoteles.* & S. Thomas ibi, & 1. 2. quæst. 74. ad 1. *S. Thomas.* & communiter Philosophi, ac Theologi notant, malum sub ratione mali, non esse volitum, sed deuorari à voluntate propter adiunctam rationem apparentis boni.

5. Vnde sumitur confirmatio tertia. *Tertia confirmatio.* Quoniam, cum ad rationẽ pœnæ duo concurrant præcipuè, videlicet, ratio mali & ratio inuoluntarij; vtraque conuenit formali rationi malitiæ, multò magis, quam materiali actioni. *Duo ad rationem pœnæ concurrunt.* Quapropter ratio pœnæ, quæ fundatur in ipsa malitia, multò sublimior est in suo genere, multò grauior & formidabilior, quàm quæ fundatur immediatè in actione materiali: vt ex sequentibus constabit. *Quarta confirmatio.* Cõfirmatur quartò, nam carnifex, qui huius pœnæ irrogandæ minister est, quantò minus distinguitur à reo puniendo, tantò pœnam reddit horribiliorẽ, & acerbiorem ob odium, quod reo excitat aduersus se ipsum, & certius testimonium demeriri, cui nec ipsius author parcere nouerit.

6. Sed radicitus aperire præcedentis discursus veritatem operæ pretiũ erit ad clariorẽ illius argumenti refutationem. *Suppono primò.* Ideo suppono primò, certum esse, permissionẽ peccati, vel subtractionem abundãtioris illustrationis, & aliorũ mediorum, quibus peccatũ cohiberetur, irrogari plerumque

in pœnam

Secundò. in pœnam præcedentis peccati. Secundò certum est, materialem substantiam actus mali contrahere rationem pœnæ, quatenus afflictionem inducit, siue ratione ipsius actus interioris: quemadmodum ira exagitat, zelus exurit, inuidia tabescere facit: siue ratione actus exterioris, quemadmodum aliqui labores subeunt prope intolerabiles, vt ambitioni, auaritiæ, aut libidini seruiant, & maioribus bonis, etiam temporalibus, se ipsos priuant; de quibus Ecclesiastici 14. *Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius: & hæc est redditio malitiæ illius.* Idem itaque peccatum auaritiæ dignam authori pœnam irrogat. Et Sap. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis.*

Eccles. 14.

Sap. 5.

7. Rectè Saluianus lib. 3. de prouidentia prope med. de inuidorum detractione ait: *Sed digna plano mali istius retributio est, quæ solum persequitur authorem: illi enim nihil nocet penitus, cui detrahit, tantummodo illum punit, à cuius ore procedit.* Huc etiam pertinet celebre illud Augustini lib. 1. Confess. cap. 2. vbi de tristitia & coactione, quā patiebatur, quando puer literas non amabat: *De peccante me ipso,* inquit, *iustè retribuebas mihi. Iussisti enim, & sic est, vt pœna sua sibi sit omnis inordinatus animus.*

8. His duobus modis tertium adiungit S. Thomas 1. 2. q. 87. art. 2. corp. vt, videlicet, peccatum dicatur, pœna peccati ratione effectus consequentis. Vnde colligere imprimis possumus, reatum, seu maculam habitualem contractam propter actuale peccatū, iure optimo appellari posse pœnam, quoniam est immediatissimus effectus peccati summa perseitate cum illo cohærens: & aliunde non est in se ipso voluntarius; sed tantùm in causa, nam de cætero contra voluntatem est. Peccantes námque præoptarent, non manere habitualiter maculatos, sordidos, turpes, & inimicos Dei propter suas præcedentes actiones. Quod autem hoc sit malum eximium, non indiget probatione.

9. *Dico primò.* Venio ad illud quod difficilius est, & dico primò. In actuali peccato & illius formali ratione fundatur eximiæ pœnæ formalitas. *Probatur.* Probatur primò, exempli gratia, in peccato superbiæ, cuius ipsamet formalissima ratio constituit personam vilissimam; ac proinde priuat illam excellentia, quam inordinatè appetit. Vnde contra suam voluntatem causat priuationē boni, fundatā in ipsa ratione formali superbiæ. *Fulgentius.* De qua Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 17. *Angelus,* inquit, *aduersus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus.* & post post pauca: *Per concupiscentiam malā, quā cōcupiuit plus extraise, minus factus est in se. Quam concupiscentiam licet explere nequiuerit opere, tamē retinuit voluntate. Sic ipse sibi factus est pœna, vt supplicium semper esset malo voluntas mala, tanquam cæco cæcitas sua, & concupiscentia peccandi tormentum fieret peccatori.* Vbi non solùm notatur pœna concupiscentiæ nunquam explendæ; sed etiam abiectissimæ vilitatis, ac priuationis, quam immediatissimè ratione sui superbiæ malitia fundat.

10. *Nihil ita sordidum cōstituat hominē, vt malitia peccati.* Confirmatur nam sordidū esse vilissimum est, & abiectissimū; nihil autē est, quod ita sordidum constituat hominem, vt malitia peccati. Quapropter in Scriptura sacra sæpissime significatur peccator nomine polluti, contaminati, & immundi: qui verò liberatur à peccato, lauari dicitur, & mundari. Porro sordes sequentes permitti in pœnam præcedentium, probatur Apocal. vltim. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Vnde Isidorus lib. 2. sent. cap. 19. prope med. ait: *Pœna peccati peccatum admittitur, quando pro merito cuiusque peccati, Deo deserente, in aliud peccatum deterius itur, de quo amplius, qui admiserit, sordidetur.*

Apocal. 22.

Isidorus.

11. Probatur secundò, nam formalis ratio peccati constituit hominem actualiter auersum à Deo, & recedentē ab illo; ac proinde priuatum summo bono, quod est actualiter cōiungi cum Deo. Quę priuatio multum habet admixtum de inuolūtario, vt dicebamus num. 4. & 5. *Probatur tertiò.* Tertiò, quoniam ipsa carentia sanctitatis & iustitiæ actualis, quæ continetur in quidditatiua ratione peccati, est infęlicitas summa, subindéque grauissima pœna, secundum illud Psal. 68. *Quia quem tu percussisti persecuti sunt, &c. Appone iniquitatē super iniquitatem eorum, & nō intrent in iustitiam tuam.* *Psal. 68.* *Augustinus.* Vbi Augustinus: *Hoc,* inquit, *Deus fecit apponens iniquitatem super iniquitatē ipsorum, non vulnerādo, sed non sanando. Quomodo enim auges febrim, auges morbum, non morbum adhibendo, sed non succurrendo; sic, quia tales fuerunt vt curari nō mererentur, in ipsa malitia quodammodo profecerūt, sicut dictum est, mali autem & facinorosi proficiunt in peius.* *2. Timot. 3.* Cōfirmatur Psal. 2. *Psal. 2.* *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Vbi Augustinus ait: *Augustinus.* *Hæc magna pœna est, quæ ab iis formidatur, qui aliquid dulcedinis iustitiæ perceperunt. Qui enim perit de via iustitiæ, cum magna miseria per vias iniquitatis errabit.*

12. *Malitia peccati disconueniens rationali naturæ.* Probatur quartò, nā malitia peccati est quidditatiuè repugnans, & disconueniēs rationali naturæ, quapropter est malum aptissimum, vt sit illius pœna, secundum illud Rom. 1. *Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt.* *Rom. 1.* Vbi S. Thomas lect. vltima prope med. ita exponit: *Id est, ea, quæ à recta ratione discordant.* *S. Thomas.* *Sap. 3. Inutilia opera eorum sunt.* *Sapientia 3.* *Est autem conueniens, vt qui contra Dei notitiam peccauerūt, vel eum cognoscere nolentes, vel eum cognoscere non arbitrantes, in peruersitatem sensus traderentur. Vnde & Sap. 14. dicitur: Peccantium pœna perambulat semper iniustorum præuaricationem.* *Sapientia 14.* Cōfirmatur, quoniam improba voluntas, *si secundum naturam esset, conseruaret vtique naturam, nec ei perniciosa esset, & ideo non esset improba,* vt Augustinus ait lib. 3. de lib. arbit. cap. 17. à med.

13. Probatur quintò, nam ipsum dicere, se esse sapientes constituit homines stultos, secundum illud Rom. 1. *Dicētes, se esse sapientes, stulti facti sunt;* *Rom. 1.* quoniam ex tali præsumptione non solùm sequitur circa alia obiecta reddi stultos, sed etiam in ipsa quidditatiuè cōtinetur stultitia: hanc autem esse sui pœnam, satis constat ex eodem contextu.

14. *Quilibet in ipsa volitione, qua peccat beatitudinē appetit.* Probatur sextò, quia fælicitatis & beatitudinis naturalis priuatio est malum inuoluntarium, quatenus quilibet etiam in ipsa volitione, qua peccat beatitudinem appetit: & tamen eo ipso priuatur vera beatitudine, ac fælicitate. Cuius argumenti propositiones multis Augustini & aliorum Patrum testimoniis probabuntur tomo sequenti, si Deus concesserit, tractando de necessariò principio liberæ volitionis, quod accipitur ex naturali beatitudinis appetitu maximè verò notanda sunt verba Augustini Psal. 32. in id: *Beata gens,* &c. dum ita concludit: *Ergo ne miser sit, malus est, & ideo miserior est, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causâ, & acquirendæ beatitudinis causâ faciunt omnes homines, quidquid vel boni faciunt, vel mali. semper ergo beati esse volunt,* *Augustinus.*

sine

siue male viuentes, siue bene viuentes beati esse volunt. Et non contingit omnibus quod omnes esse volunt; omnes enim beati esse volunt; non autem erunt, nisi illi, qui iustè esse voluerint.

15. *Voluntati libertas amabilis, seruitus grauis.* Probatur septimò, quoniam sicut voluntati cuilibet libertas est amabilis, & consentanea: ita repugnat seruitus, & illi est pœna grauissima. Hæc autem affertur formalissima ratione peccari. Quo argumento ad hoc propositum vtitur Augustinus lib. 5. contra Iulian. cap. 3. col. 4. dicens: *Cum dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque cõsensu vincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est.* *Augustinus. 2. Petri 2.*

16. *Homo necessariò veritatem, sicut, beatitudinem amat. Augustinus.* Probatur octauò, nam quilibet homo necessariò amat veritatem in communi, sicut beatitudinem in communi; & odio habet decipi, sicut odio habet infælicitatem, vt docuit Augustinus lib. 10. confessionũ cap. 23. & lib. 2. de libero arbitrio cap. 9. Quorum verba referemus in eodem loco nuper citato. At verò nonnulla peccata quidditatiuè continent deceptiones, ac subinde quidditatiuè continent aliquod malum voluntati contrarium; quod proinde sit grauissima pœna sui ipsius & præcedentium peccatorum, secundum illud 2. ad Thessalon. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* *2. Thessal. 2.*

17. *Error de inuoluntario quantum de errore habet.* Confirmatur, nam omnis error quidditatiuè habet de inuoluntario tantum, quantum habet de errore, quoniam vt voluntatius esset, in ratione erroris, oporteret, esse cognitum: & vbi primum cognosceretur esse error, eo ipso refutaretur, & admitteretur veritas; quapropter error non est volitus, neque cognitus, nisi virtualiter. *Cõfirmatur.* Confirmatur secundò, nam tenebræ & cæcitas in Sacris literis semper significant grauissimum supplicium. De quo Augustinus lib. 5. contra Iulian. cap. 3. prope initium: *Quam,* inquit, *si lucis internæ amator esses, non solùm aliquam, sed valdè magnam pœnam esse, clamares. At ista cæcitas fuit Iudæis grande incredulitatis malum.* *Augustinus.* Seneca in epist. 97. ad Lucilum post med. & eam pœnæ rationem, quæ quidditatiuè clauditur in culpa, & & aliam, quæ necessariò consequitur per conscientiam, atque timorem, exponit, illis præsertim verbis: *Prima & maxima peccantium est pœna peccasse* & iterum: *Sceleris in scelere supplicium est. Sed nihilominus & hæc & illa secunda pœna premunt, atque sequuntur, timere semper, & expauescere, & securitati diffidere.* Nota secundam pœnam, quæ supponit aliam priorem; nam prima cõsistit in ipso scelere, est enim prima pœna peccasse. *Seneca.*

18. *Dico secũdò.* Ad præcedentis assertionis explicationem, & confirmationem dico secundò. Malitia peccati non est pœna formalis tanquam actus, est tamen pœna obiectiua in supremo gradu. *Probatur primò.* Probatur primò. Quemadmodum enim summa bonitas & pulchritudo Dei non est beatitudo formalis, sed obiectiua: proptereáque obiectiuum præmium est: formalis verò beatitudo & præmium est visio, amor, & fruitio, quibus creatura rationalis Deum assequitur; ita etiam summa turpitudo & deformitas peccati non est pœna formalis, sed obiectiua, quatenus est præcipuum obiectum summæ tristitiæ possibilis, quando damnari coguntur perpetuo cognoscere suam fœditatem & vilitatem, nunquam ab ipsis separabilem. *Dei bonitas, obiectiua, visio verò formalis beatitudo.*

19. *Psalm 49. Augustinus.* Confirmatur ex Psalm. 49. *Arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Vbi Augustinus: *Quia te non videns,* inquit, *placuisti tibi, displicebis & mihi & tibi, mihi cum iudicaberis, tibi cum ardebis. Vis latere te ipsum in dorso tuo? Ibi es, non te vides, faciã, vt te videas. Quod post dorsum posuisti, ante faciem ponam, videbis fœditatem tuam, non vt corrigas, sed vt erubescas.* Quæ ipsa verba possunt esse cõmentarius egregius ad illud Nahum 3. *Reuelabo pudenda tua in faciem tuam.* Quod ita Septuaginta legunt: *Discooperiam posteriora tua super faciem tuam.* Cui similia sunt apud Ezechiel. cap. 23. *Reuelabitur ignominia fornicationũ tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.* Oseæ 2. *Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius.* Rectè proinde Bernardus lib. 5. de Cõsideratione ad Eugenium col. antepenul. *Nullus,* inquit, *de tanta numerositate spectantium molestior oculus suo cuiusque. Non est aspectus siue in cælo, siue in terra, quẽ tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Nõ latent tenebræ, vel se ipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quo se abscondat ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquã deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam.* Et postquam alia disseruit de hoc ipso genere pœnæ, concludit: *Vides turpibus, nihil deesse ad confusionem, cum producentur spectaculum fieri Deo, Angelis, hominibus, sibi ipsis?* *Nahum 3. Ezechiel. Osea 2. Bernardus.*

Confirmatur secundò, nam & Prosper in lib. 20. sententiarum ex Augustino sentent. 47. quæ desumpta est ex lib. de Spiritu & litera cap. 30. *Cum volũtas,* inquit, *mala potestatem accipit, vt efficiat, quod cupit, ex iudicio Dei venit, apud quem non est iniquitas. Punit enim etiã isto modo: neque ideo iniustè, quia occultè. Cæterum iniquus puniri se ignorat, nisi cum manifesto iudicio senserit nolens, quantum mali sit, quod perpetrauit volens.* *Prosper.*

Confirmatur tertiò, quoniam etiam in præ- 21.
senti sæculo magna pœnarum grauitas consistit in eo, quod reus compellatur exteriori aliquo testimonio ante oculos habere sui peccati turpitudinem, & quãdo peccatores arguuntur & corripiuntur, præcipua illius pœnæ ratio cõsistit in eo, quod sui ipsorum fœditatẽ intueri cogãtur inuiti.

Probatur secundò, quia quidquid est obie- 22.
ctum timoris, cum abest, potest esse pœna, cum adest. Nam & timoris obiectũ debet esse aliquod malum futurum arduum, quod scilicet difficile possit euitari. At verò culpa, etiam in ratione culpæ debet esse obiectum timoris filialis, in quantum non raro difficile est euitari: de quo videri potest D. Thomas 1. 2. quæst. 42. artic. 3. præsertim ad 1. *Obiectum timoris, cum abest, est pœna cũ adest.*

Probatur tertiò, quia malũ, quod Deus auer- 23.
tit, quando nobis est propitius, idem est pœna, quando permittit iratus; sed turpitudinem ipsam peccati Deus auertit, quando propitius est; ergo erit pœna quando illam permittit iratus. Vnde ortum habet sapientissimus ille modus propositi simul & orationis 1. Reg. 24. & 26. *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem.* & 1. Machab. cap. 2. *Propitius sit nobis Deus. Non est nobis vtile relinquere legem, & iustitias Dei.* *Malũ auersum à Deo propitio, pœna permissa à Deo irato. 1. Regum 24. & 26. 1. Mach. 2.*

Vtraque præcedens assertio confirmatur ob- 24.
iectionum solutione. Prima obiectio est, quoniam ex dictis sequi videtur, malitiam peccati non per accidens, sed per se pœnam esse; nam per se, ac quidditatiuè habet esse obiectum supremæ tristitiæ. Consequens autẽ est contra illud, quod num. 2. supposuimus ex D. Thoma. Respõdetur, *Prima obiectio. Solutio.*

rationem

rationem formalem peccati esse, monstrũ quoddam conflatum ex formalitatibus inuicem repugnantibus. Vnde prouenit, vt quod secundùm vnam formalitatem per accidens conuenit, secundùm aliam formalitatem per se conueniat. Ratio igitur pœnæ per accidens conuenit malitiæ peccati, in quantum illa est voluntaria; sed in quantum admixtam habet rationem inuoluntarij, & mali summopere disconuenientis, vt vidimus assert. 1. & 2. vt sic illi per se conuenit, esse summam pœnam obiectiuam, modo superiùs explicato.

Peccatum monstrum ex formalitatibus repugnantibus conflatum.

25. Secunda obiectio est, quia secundùm Philosophum 10. Ethicor. pœna destinari debet, vt homines reducantur ad bonum virtutis. At verò ratio formalis malitiæ non destinatur per se ad bonum virtutis: ergo non potest esse pœna. Resp. ex D. Thoma 1.2. q. 87. art. 2. ad 1. permissionem peccati ordinati à Deo ad bonum virtutis, *quandoque quidem etiam ipsorum, qui peccant; cum scilicet post peccatum humiliores & cautiores resurgunt; semper autem est ad emendationem aliorum, qui videntes aliquos ruere de peccato in peccatum, magis reformidant peccare.* Vbi quod ad præsens attinet, valdè notandum est, humiliationis motiuum præcipuum, nec esse materialé actionem peccati, nec illius laborem, aut aliquem effectum illius; sed ipsam rationem malitiæ. Rursus eadem est ratio præcipua, quam cauere proponunt qui resurgunt, & qui videntes aliquos ruere de peccato in peccatum, magis reformidant peccare. Quapropter S. Thomas agnoscit, ex formali ratione malitiæ per Dei sapientiam & bonitatem colligi posse sufficientem bonitatem, propter quam illa ipsa possit esse pœna: de quo plura infra disp. 44. sect. 5. 6. & 7. Respond. secundò. Licet nulla bonitas alia colligeretur, nisi vt seruaretur ordo diuinæ iustitiæ in eo, quod quicunque recedens à Deo, eo ipso sit turpissimus & fœdissimus, summæque tristitiæ obiectum; ea bonitas satis esset, vt ratio pœnæ conuenire posset malitiæ peccati: nec enim alia bonitas colligitur ex pœna damnatorum, nisi ordo diuinæ iustitiæ.

Solutio ex D. Thoma.

Solutio 2.

26. Tertia obiectio, quoniam omnis pœna bona est, & Deum habet authorem; diluetur autem sectione sequenti.

27. Ex his reducuntur ad concordiam Scholastici, qui dissidere videntur. Dicentes enim, peccatum ratione malitiæ non esse pœnam, ita intelligunt, quod neque ratio malitiæ sit ratio pœnæ, nec malitia, qua ratione voluntaria est, pœna sit. Qui verò dicunt, peccatum ratione malitiæ pœnam esse, intelligunt, in ratione malitiæ fundari rationem pœnæ obiectiuæ, qua ratione admixtum habet inuoluntarium, & ex se summum malum est. Loca Doctorum citabimus sectione sequenti prope init.

Ad concordiã reducuntur Scholastici.

SECTIO VI.

Soluuntur alia duo argumenta de peccato, vt est pœna peccati.

1. Materialem actionem peccati prædeterminati à Deo, contendit supra cæteros illius authores vnus, & in hunc modum argumentatur. Deus causat peccatum, vt est pœna alterius peccati; causatque illud applicando voluntatem ad eius productionem, vt sic prius natura, quam voluntas illud causet: ergo similiter potest Deus causare substantiam actus, quantum ad entitatem, quam dicit, & applicare voluntatem ad illius productionem. Antecedens probat primò, quia communiter recipitur à Theologis cũ Caietano 1.2. q. 87. art. 2. & cum Magistro 2. dist. 36. §. 6. Probat secundò, quia teste Augustino lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. Omnis pœna, vt sic est iusta, & bona, & vt sic non priuat bono diuino, sed bono illius, quem punit; ergo causatur à Deo. Tertiò, quia iudicis est inferre & applicare pœnam: sed Deus est iudex; ergo infert & applicat pœnam.

Obiectio.

Ruiz de Voluntate Dei.

2. Consequentia verò principalis argumenti probatur, nam substantiæ peccati, quod est pœna, intrinseca est malitia: sed quia ratio pœnæ est distincta à ratione culpæ & malitiæ, vt sic, est bona, & ideo potest causari à Deo illam prædeterminante. Ergo similiter licet substantiæ actus peccaminosi, vt est à causa deficiente, sit malitia intrinsecè annexa, bene poterit causari à Deo, quantum ad perfectionem & entitatem physicam: quia hæc ratio est bona, & vt sic distincta à malitia morali.

3. Respondeo, & dico primò. Duo sunt membra Antecedentis: alterum, quod explicari potest secundum sensum verum, quamuis durior sit locutio: alterum membrum non est verum, neque ex mente Scholasticorum: vt in assert. 3. constabit. Nam antecedentis prima propositio est hæc: *Deus causat peccatum, vt est pœna alterius peccati.* Nam valde dissimilis est locutio Magistri in 2. dist. 36. §. 6. dicentis; *Quod autem quædam peccata pœna sint, & ipsa pœna iusta sit, & à Deo sit, euidenter tradit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 9. & lib. 3. de libero arb. cap. 18.* Et in eadem dist. 36. §. 2. notauerat ex Augustino in lib. de prædest. Sanctorum cap. 10. ea quæ peccata sunt, non in quantum peccata sunt, sed in quantum pœnæ sunt, esse à Deo.

Dico primò.

Magister.

Atque vniuersaliter, Deum esse authorem eius formalitatis pœnæ, quæ reperitur coniuncta cum ratione peccati, præcisè, in quantum pœna est, & non esse authorem culpæ, cui annectitur illa ratio pœnæ, docent Albertus 2. p. q. 131. artic. 1. ad 1. art. 3. fine, Alexand. 2. part. quæst. 100. memb. 3. art. 1. ad 1. S. Thomas 2. dist. 36. quæst. vnica, art. 3. ad 1. Quod idem apertè colligitur ex 1. 2. quæst. 87. artic. 2. si postrema illius verba conferantur cum argumento. 2. & cum corp. articuli, vt optimè obseruat ibi Conradus sententiam secutus, quæ etiam colligitur ex Caietano in eodem artic. 2. quamuis obscurius loquatur. Eandem sententiam fusiùs explicant S. Bonauent. & Richard. in 2. distinct. 36. articul. 3. quæst. 3. Ægidius in eadem dist. quæst. 1. artic. 2. corp. & ad 1. & dist. 37. artic. 2. fine, Scotus 2. distinct. 37. ad finem, Gabriel 2. distinctione 36. quæst. vnica, artic. 3. dub. 3. vbi Maior q. 2. ad 5. argum. Durand. eadem dist. 36. in expositione literæ, cui non contradicit postea in quæstionibus eiusdem distinctionis. Idem ferè docet Henricus in 2. parte summæ art. 41. quæst. 3. ad 1. & Marsilius in 2. quæstione 45. fine. Nicolaus de Orbellis in 2. distinctione 37. & Coloniense Enchirid. titulo de Sacramento pœnitentiæ, cap. *Prior gratia* in fine fol. 92. Cui consonat cap. *Nec habent impij*, fol. 99.

4. Inde infero & dico secundò, non esse Theologis vsurpandum illum loquendi modum: *Deus causat*

Dico secundò.

 causat

causat peccatum, vt est pœna alterius peccati, non solùm, quia discrepat à communi modo loquendi antiquorum Scholasticorum, quos nuper retulimus; sed etiam, quia doctissimi recentiores, vt Canus lib. 1, de locis cap. 4. ad 7. argum. Bañes 2.2.q. 1. art. 3. dub. 1. fine. Zumel 1.2.q. 79. art. 2. disp. 4. Vasquez disp. 121. cap. 9. & alij huius temporis doctores communiter refutāt modum loquendi Caietani in librum 2. Reg. cap. 12. ad illa verba: *Ego suscitabo super te malum.* & cap. 16. ad illa verba: *Dominus præcepit Semei vt malediceret Dauidi.* Quoniam Caietanus concedit, Deum esse authorem peccati, vt est pœna peccantis, aut est pœna alterius hominis. Et quidem in quantum est pœna alterius hominis, Deum esse authorem peccati, faciliori ratione defendi posse, putat Canus, quam in quantum est pœna peccantis. Sed hoc ad præsens refutare non attinet.

5. *Probatur ratione.*

Ratione prætereà probatur, quoniam ille modus loquendi ex vi verborum significare potest, Deum voluisse & fecisse peccatum posterius eo fine, vt esset pœna peccati prioris, maximè cum prædicti argumenti authores dicant, Dei, *vt iudicis, esse inferre & applicare hanc pœnam.* Cautius ergo, significantiúsque loquuntur Theologi, qui dicunt, rationem pœnæ, quæ reperitur in peccato, causari à Deo ex suppositione culpæ, cui annectitur illa ratio pœnæ: vt dicemus ad probationem 3.

Ratio pœnæ in peccato reperta causatur à Deo ex suppositione culpæ.

6. Dico tertiò. Altera propositio in eodem antecedenti contenta, est hæc: *Deus applicat voluntatem ad productionem eius peccati, quod est pœna alterius, vt sic prius natura, quàm voluntas illud causet.* Hanc non esse veram, abundè probant omnia, quæ in præsenti disp. tractauimus, præsertim sect. 3. & in sequenti disp. dicemus. Omnes enim Patres, quando loquuntur de obduratione, & excæcatione, quæ pœna sit præcedentium peccatorum, propter quæ traduntur homines propriæ concupiscentiæ, in huiusmodi pœna negant expressè Dei causalitatem, & solam relinquunt permissionem. Peculiariter verò ad rem præsentem notanda sunt verba Gregorij homil. 11. in Ezechiel, quæ referemus ad finem huius sectionis. Quod si Deus voluntatem applicaret ad productionem eius peccati, quod est pœna alterius, interueniret ibi magna causalitas ex parte Dei.

Patres in obduratione pœna negant Dei causalitatem.

7. *In forma ad argumentum respondetur.*

Quapropter ad argumentum in forma respondemus, negando antecedens. Et ad primam illius probationem dicimus, similiter, esse falsam; cum sententia omnium Scholasticorum decreuerit, Deum non determinare, neque applicare, inclinare, impellere, incitare ad eliciendum actum peccati; sed potius quantum ex se est, inclinare ad bonum contrarium: vt vidimus supra tota disp. 39.

8. *Pœna sub præcisa ratione pœnæ bona, ac iusta.*

Ad secundam probat. eiusdem antecedentis respondetur, respondetur, sine dubio pœnam quamlibet sub præcisa ratione pœnæ, bonam esse atque iustam: quoniam reducit ad ordinem iustitiæ, vt patiatur malum, quod non vult, qui voluit facere, quod non debuit. Quocirca non solùm Augustinus, & Scholastici communiter, sub initium huius sect. citati; sed etiam Dionys. de diuin. nom. c. 4. part. 4. & Damascen. in dialog. contra Manichæos non longè à medio notāt, puniri non esse malum; sed fieri pœna dignum. Vnde Fulgent. lib. 1. ad Monim. in eodem c. 17. quod pro nostra sententia sect. præced. num. 9. retulimus, postquam dixerat superbiæ peccatum sibi ipsi pœnam esse, infert: *Ita factum est, vt perseuerans inordinatus ex se, ordinaretur in se. Et in eo, quo in se ordinem perdiret, dimitti ordinis ratio non perimet.*

Puniri non est malum, sed fieri pœna dignum.

Fulgentius.

Vnde colligere possumus, rationem formalem pœnæ in malitia peccati causatam esse à Deo, nō quia malitiam causauerit, nec quia materialem eius actionem determinauerit; sed quia supposita actione & eius malitia à voluntate liberè causata, vel causanda, Deus iustissimè vult, vt ea malitia sibi ipsi sit turpissima, sordidissima, & grauissima pœna; sitque obiectum summæ & intolerabilis tristitiæ; vt supra explicatum est. Quę bonitatis ratio cùm non sequatur per se ex praua intentione peccantis, in nullam aliam causam per se reduci potest, nisi in Deum. 9.

Ratio formalis pœna in peccato quomodo causetur à Deo.

Ad 3. probat. respondetur, iudicis esse inferre & applicare pœnam, præsertim vt induit rationē vltionis. Nam, vt rectè Aristoteles 1. Rhetoric. c. 10. *Pœna eius, qui patitur gratia fit: vltio verò eius, qui facit, vt expleatur.* Nihilominus iudicis non est inferre & applicare substantiam rei, quæ est pœna, quando illa substātia quidditatiuè & realiter est contraria legibus, & voluntati eiusdem iudicis, quomodo substantia actus mali est contraria legibus & voluntati Dei. Iudicis autē erit tunc, ex suppositione, quod per voluntatē creatam fuerit causata eiusmodi substantia rei, addere illi & applicare extrinsecam ordinationem, per quam dirigatur ad æqualitatem iustitiæ, & constituatur in ratione pœnæ completa & perfecta, quæ ex sua prauitate erat culpa. Est enim dignissimum sapientia & bonitate infinita, vt sicut ipsa est summum præmium obiectiuum, ita etiam velit & causet, vt malum illi summopere repugnans, videlicet, culpa, sit summa pœna obiectiua. 10.

Aristoteles.

Dignissimum Deo velle vt culpa sit pœna obiectiua.

Quamuis ista sufficerent ad illius argumenti solutionem, addo prætereà in Consequentiæ probatione, falsam esse Minorem, & ex illa potius confirmari nostram sententiam. Sicut enim Deus determinare non potest voluntatem creatam, vt incurrat pœnam, quæ est culpa, sed tantummodo potest ex suppositione quod voluntas prædeterminauit ad culpam, culpæ adiungere ordinationem & rationem pœnæ: ita non potest Deus voluntatem creatam determinare, vt eliciat materialem actionem peccati, sed tantùm potest ex suppositione, quod voluntas se determinauit ad illam eliciendam, præstare simul cum voluntate suum concursum. 11.

Ex argumenti probatione nostra confirmatur sententia.

Totus præcedens discursus confirmatur, nam & Iulianus obiiciebat Augustino peccatum esse bonum, si fuerit pœna peccati, vt Augustinus asserebat. Vide in prædicto lib. 5. contra Iulian. c. 3. initio: *Inseris*, inquit, *alia de libro meo verba, vbi dixi, carnis inobedientiam inobedienti homini dignissimè retributam, quia iniustum erat, vt obtemperaretur à seruo suo, id est, à corpore suo, ei qui non obtemperauerat Domino suo: & conaris ostendere, hanc inobedientiam carnis potius esse laudabilem; si pœna peccati est.* 12.

Præcedens discursus confirmatur.

Augustinus.

Quam illationē postquam multis ostendit, esse nullā, ita cōcludit in col. 2. *Sicut diabolus atq; Angeli eius, & mali Reges non solū ipsi peccatores sunt, sed per iustitiā Dei fiunt etiam supplicia peccatorum: nec ideo laude sūt digni, quia pœna ex illis iustè infligitur dignis: sic lex in mēbris, repugnās legi mentis, non ideo* 13.

ipsa

ipsa iustè agit, quia eius qui egit iniustè, pœna sit iusta: & sicut cæcitas cordis, quam solus remouet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor superbum digna animaduersione punitur, &c. Defendit igitur Augustinus, bonam & iustam esse rationem pœnę, quamuis istius formalitatis proximum fundamentum, siue subiectum sit malitia inobedientiæ & incredulitatis.

Rationem pœnæ bonam, & iustam esse defendit Augustinus.

14\. De primo argumento hactenus. Sit secundum, quod obiiciunt aliqui ex tertio cap. Ezechielis: *Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo.* Quod ita intelligendum putant, vt Deus offendiculum ponat, intendens hominem impellere, & prædeterminare ad materialem actionē peccati. Quod inde confirmant, quia si ea solum ratione diceretur Deus ponere offendiculum, quoniam offert creaturas ex se bonas, & ad bonum destinatas, præsciens tamen eorum futurum abusum, ratione cuius fiunt in odium, & in muscipulam pedibus insipientium: sequeretur, nullam peculiarem comminationem hic denuntiari iusto, postquam à iustitia recedens iniquitatem fecit: sed eandem prorsus denuntiari potuisse iusto, adhuc in sua iustitia perseueranti, cui adhuc offeruntur à Deo creaturæ, quas præscit, futuras esse in offendiculum.

Secunda obiectio. Ezech. 3.

Confirmatio.

15\. Respond. primò. Offendiculum ponere coram iusto est culpam & eius detrimenta ob oculos mentis ponere, vt stimulis conscientiæ actus, & infirmitatem ex culpa contractam expertus, resipiscat. Quod totum est bonum & Deo dignum. Sic Hieronymus ibi: *Ponitur*, inquit, *offendiculum coram eo, siue tormentum, & vt Theodotio dixit, infirmitas; vt torqueatur & planam viam non inueniat, & intelligat, se languidum. Prodest enim iusto intelligere delictum suum, conscientiæque tormentum, & dicere cum Psalmista: Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Sic etiam Theodoretus ibi non peccandi occasionem, sed pristini laboris iacturam, & æternæ mortis exitium intelligit.

Quid offendiculum ponere coram iusto sit.

Hieronym.

Theodoret.

16\. Respondeo secundò. Etiamsi offendiculum esse intelligamus periculosam peccandi occasionem, licet ex se bonam; adhuc iusto, si recesserit à iustitia peculiare aliquid comminatur Deus, quod non comminatur iusto perseueranti. Cui per specialem Dei protectionem subtrahuntur multæ creaturæ, quæ possent illi esse in muscipulam. Et regulariter adest maior lux & directio. Sed post peccatum, secundùm communem prouidentiam, nec tanta protectio, nec tam copiosa lux & directio tribuitur; vnde multò grauiùs imminet illi peccandi periculum.

17\. Hæc autem intelligenda esse de permissione mera, qua vnum peccatum Deus permittit in pœnam alterius peccati, notat Gregor. homil. 11. in Ezechielem longè post medium, dicens: *Qui peccatorem diu expectat, vt redeat, non redeunti atque contemnenti, ponit adhuc vbi grauius impingat. Peccatum quippe quod per pœnitentiam non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pœna peccati. Omne enim quod prius committitur peccatum est: sed si citius pœnitendo non tergitur, obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, &c.* & longè inferiùs: *Omnipotens Deus cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit, vt cæca mens etiam in aliis labatur.* Et post pauca rem clarius exponit, dicens: *Ponam offendiculum coram eo, ac si apertè dicat, quia videre pœnitendo noluit, vbi iam impingit: iuste eum iudicio deserens, pono ei, vt & alibi impingat. Quod tamen Dominum ponere est nequaquam ad peccatum premere, sed nolle a peccato liberare.* Perpende, quantū huic doctrinæ repugnet, Deum applicare ac determinare ad materialem actionem peccati, quod sit alterius peccati pœna, vt supra num. 6.

Gregorius.

Repugnat Deum determinare ad materialem actionem peccati.

DISPVTATIO XLIV.

Quibus modis exerceatur diuina potentia, dum excæcat, & tradit desideriis.

SECTIO I.

Diminutio illustrationis ac protectionis, punitio & externorum bonorum subministratio.

1 Disputatio præsens, veluti præcedentis appendix sub aspectum constituit singulos quosque modos, quibus diuina potentia exercetur, quando excæcat & indurat, atque desideriis tradit, vt à sufficienti partium enumeratione constet, ex quolibet diuinæ potentiæ exercitio non modo colligi prædeterminationem materialis actionis; sed etiam oppositum efficaciter probari.

2 Et quamuis penè innumerabiles sint modi potentiam exercendi, ratione quorum dicitur obdurare, & tradere; possunt tamen ad septem capita reduci. Primus est minuēdi protectionem & illustrationem, secundus puniendi, tertius subministrandi bona, de quibus in sectione præsenti. Quartus modus est influendi in volitionem, quę mala est, infra sect. 2. Quintus, præscribendi mensuram & alias circunstantias, de quo in sect. 3. 4. & 5. Sextus conuertendi peccata vt seruiant diuinæ voluntati, de quo sect. 6. & 7. Septimus est demonstrandi obdurationem & errorem de quo in sect. 8.

Septem modis exercetur diuina potentia.

3\. Primus igitur modus, pertinens ad subtractionem vberioris illustrationis & protectionis, satis explicatus fuit disp. præcedenti, præsertim tota sect. 3. & 4. in cuius fine monstrauimus, hoc opus indigere infinita potentia.

4\. Secundus modus, qui cæterorum dux est, atq; gubernator, ideóque cæteris semper reperitur admixtus, pertinet ad punitiuam iustitiam; in illa quippe non solùm patientiam, sed maximè potentiam Dei exerceri & ostendi, constat Rom. 9. *Si autem Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam.* & rursus: *In hoc excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam.* & Exod. 14. *Et viderunt (filij Israël) Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos.* Quod obseruat D. Thom. ad Rom. 9. lect. 3. prope finem.

Secundus modus cæterorum dux.

Roman. 9.

Exod. 14.

S. Thomas.

5\. Hic modus in duo mēbra subdiuiditur, quorū præcipuum est, quando peccatum est pœna peccati. In hoc enim diuina potentia mirabilior est, quàm in quolibet alio supplicio propter rationes, quas vidimus disp. 43. sect. 5. & 6. Alterum membrum est, quando potentia ostenditur in pœnis, quæ nō sunt peccata, siue in hac vita, siue in futura. De quibus omnibus Fulgent. lib. 1. ad Monim. c. 2. 4. prope init. *In eo*, inquit, *insuperabilē potentiam præsentia sua magis ostendit, quia neq; in malis prædestinationem iustitia sua vacare permisit.*

Fulgentius.

6. Tertius modus pertinet ad exteriora bona, quæ quomodolibet antecedunt culpam, hoc est, illam iuuant, non quidem ex se, neque ex intentione Dei concedentis, sed per abusum accipientis. Deus igitur per potentiam indurare, & excæcare dicitur, quando potenter facit aliquas res, siue naturales, siue morales, siue supernaturales, quæ ex se quidem bonæ sunt, & ad bonum inclinantes; sed propter alicuius peccatoris malitiam præsciuntur illi fore in occasionem erroris, & obstinatæ voluntatis.

7. *Augustinus.* Probatur primò, nam signis atque portentis obduratum fuisse cor Pharaonis, notat Augustinus q.18. super Exod. dicens: *Et quamuis vniuscuiusque cordis in malitia qualitas, id est, quale cor habeat ad malum, suo fiat vitio, quod inolenit ex arbitrio voluntatis: & tamen qualitate mala, vt huc, vel illuc moueatur, cùm siue huc, siue illuc malè moueatur, causis fit, quibus animus propellitur, quæ causæ, vt existant, vel non existant, non est in hominis potestate, sed veniunt ex occulta prouidentia, iustissima planè, & sapientissima, vniuersum, quod creauit, disponentis, & administrantis Dei: Vt ergo tale cor haberet Pharao, quod patientia Dei non moueretur ad pietatem, sed potius ad impietatem, vitij proprij fuit. Quod verò facta sunt ea, quibus cor suo vitio tam malignum resisteret iussionibus Dei; hoc est enim quod dicitur, induratum, quia non flexibiliter consentiebat, sed inflexibiliter resistebat: dispensationis fuit diuinæ, qua tali cordi non solùm iniusta, sed euidenter iusta pœna parabatur, qua timentes Deum corrigerentur.*

8. Perpende tale cor Pharaonis non solùm malitiam, sed etiam actualem, & habitualem volitionem esse; hanc verò non causari à Deo; sed supposito, quod illa proprio vitio fuerit causata, Deum offerre obiecta exteriora per se bona; vnde scitur, obdurandum esse cor. Id quod statim explicat exemplo lucri, quo aliter auarus, aliter pecuniæ contemptor mouentur, & subdit; *Ita causa veniunt hominibus malis, quæ non sunt quidem in eorum potestate, sed hoc de illis faciunt, quales eos inuenerint iam factos proprijs vitijs ex præterita voluntate.* Deus igitur non fuit causa determinans, vt præteritam conciperent voluntatem.

9. *Psalm.104.* Probatur secundò ex Psalm. 104. *Et auxit populum suum vehementer, & firmauit eum super inimicos eius.* Ex quo bono, quia propter Ægyptiorum malitiam, secuta est inuidia & odium, subiungitur: *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.* Vbi *Augustinus.* Augustinus sic loquitur: *Cùm enim ipsi vitio suo mali sint, Deus de malo eorum bene facit. Non enim antequam odissent populum eius boni erant, sed maligni & impij tales erant, qui facilè incolis suis felicibus inuiderent. In eo ergo quod populum suum multiplicauit, hoc beneficio suo malos ad inuidendum conuertit.* Similia scribunt Prosper & Theodoretus in eundem versum.

10. *Iudith.10.* Tertiò, probatur exẽplo singulari Iudith.c.10. *Iudith omnibus ornamentis suis ornauit se, cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideò Dominus hanc in illa pulchritudinem amplificauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret.* Vidisti Dei beneficium sanctæ fœminæ collatum: vide nunc effectum inde sequutum propter malitiam & abusum impij Holofernis, ad finem eiusdem cap. 10. *Cúmque intrasset ante faciem eius, statim captus est in oculis suis Holofernes.*

Quapropter eadem castissima fœmina Dei triumphum cap. 16. canit his verbis: *Accepit stolam nouam ad decipiendum illum*, id est, vnde factum est, vt deciperetur. Explicandus est enim hic modus loquendi iuxta regulam Damasceni lib.4. de fide cap.20. prope finem dicentis: *Mos est Scripturæ quedam, quæ secundum euentum debent intelligi, causaliter dicere.* Quam ille fusiùs explicat, & probat, sicut & communiter Patres Ioan. 12. ad illa verba: *Vt sermo Isaiæ impleretur.* vbi Chrysostomus homil. 67. ad finem Cyrillus lib. 8. in Ioan. c.20. fine, Theophyl. Euthym. Theodorus Mopsuestensis, Leontius. Cui simile est quod S. Thomas exponit 1. 2. q.98. art.1. ad 2. & q.79. art.1. ad 2. S. Bonau. Sap.19. vers.4. 11. *Iudith. 16.* *Damascen.*

12. *Potestas, & authoritas nocendi.* Probatur quartò, nam & potestas siue authoritas nocendi, si voluerit, numeratur in eodem honorum genere, quibus homo traditur in suas concupiscentias. Quemadmodum Augustinus: *Augustinus.* *Cum voluntas*, inquit, *mala potestatem accipit implere quod intenditur, ex iudicio Dei venit, apud quem non est iniquitas, punit enim etiam isto modo.* & post pauca: *Hoc est, quod de quibusdam Apostolus ait: Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis illorum. Hinc & Dominus Pilato: Non haberes in me, inquit, potestatem, nisi data esset tibi desuper. Sed cùm potestas datur non necessitas imponitur. Vnde cùm Dauid Saulis occidendi potestatem accepisset, maluit parcere, quàm ferire.* Vnde collige primò, Deum tradere & obdurare concedendo potestatem ex se bonam, & optatam à malis hominibus. Secundò, nihilominus non imponi à Deo necessitatem. Imponeretur autem si in sensu composito, & ex suppositione prædeterminationis foret necessarium abuti potestate. His similia sunt, quæ Rupertus in lib.10. in Apocalyp. cap.18. ad illud; *Quia de vino iræ fornicationis eius, &c.* notat de modo, quo Reges traditi sunt passionibus ignominiæ. *Apocal.18.*

13. *Euangelicæ legis mysteria prabilis exemplum.* Quintum & in hoc genere supremum exemplum præbent Euangelicæ legis mysteria, de quibus Clemens Alexand. lib.1. Stromat. in medio, quomodo Deus stultam fecerit, & perdiderit sapientiam sapientum ex 1. Corinth. 1. ita exponit, vt Deo ostendente altissima mysteria, quæ superant captum illorum, ipsi voluntaria electione ad terrena propensi, noluerint credere, cùm possent, si vellent; insuper quoniam proposito maximo fidei lumine illius comparatione obscuratur barbara philosophia.

14. *Chrysostom.* Non dissimiliter Chrysostom. homil.67. prope finem. *Quemadmodum*, inquit, *sol debilem oculorum aciem præstringit non natura sua; ita vsu venit in iis, qui diuino non attendunt sermoni. Ita & Pharaonis cor indurauisse dicitur.*

15. *Exemplo solis rem declarat Hieronym.* Hieron. Ecclesiastes 7. ad illa verba: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit: Quomodo*, inquit, *vna atq; eadem solis operatio liquefacit ceram, & siccat lutum: sed pro substantia sua, & liquescit cera, & siccatur lutum: sic vna Dei in Ægypto signorum operatio molliebat corda credentium, & incredulos indurabat, qui iuxta duritiam suã & impœnitens cor thesaurizabant sibi iram in die iræ ex his mirabilibus, quæ cùm viderẽt, fieri non credebãt.* Quod paulò inferiùs magis explicat, docẽs, homini datã esse potestatẽ eligendi malũ, vel bonũ, prout voluerit, ne cõqueratur, se nõ posse nõ peccare. Eodẽ solis exẽplo rẽ explicat in epist.150. ad Hedibiã q.10. & *Origenes.* Orig. li.3. Periarch. c.1. col.6.

cui

cui addit exemplum de eadem pluuia, qua accepta, fœcunda terra profert herbam opportunam; sed sterilis profert tribulos & spinas, Hebr. 6.
Anastasius. Necnon Anastasius Episcopus Nyssenus in q. 75. ex Athanasio: cuius verba retulimus tomo præcedenti de scientia, disput. 25. sect. 11.

16. *Gregorius.* Peculiariter verò Christi D. opera fecisse, vt errarent quasi ebrij, qui videbant mira & humilia, notat Gregor. lib. 11. Moral. c. 15. fine ad postrema verba Iob cap. 12. dicens: *Errare eos facit, quasi ebrios. Videbant quippe, eum, & suscitare mortuos, & tamen esse mortalem. Quis non crederet Deum, quem conspiciebant, suscitare mortuum? sed rursum cùm hanc mortalem conspicerent, despiciebant credere, hunc esse immortalem Deum. Per hoc ergo quod omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & diuina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit: vt eorum superbia, quæ Incarnationis eius mysterium despicere maluit, quàm sequi, & contra humanitatem eius se extolleret, & intus lucentem deitatis eius potentiam miraretur.*

17. *Causando gentium fidē ad inuidiam prouocare Iudæos dicitur Deus.* Sextò, causando gentium fidem ac pietatem, dicitur Deus ad inuidiam & odium prouocare Iudæos, secundùm illud Deuteronom. 32. *Et ego prouocabo eos in eo, qui non est populus & in gente stulta irritabo illos.* Quod Apost. Roman. 10. sic legit: *Ego vos ad æmulationem adducam in non gentem: in gentem insipientem in iram vos mittam.* Vbi S. Thom. lect. 3. post med. *Dicitur,* inquit, *Deus in æmulationem inducere, & in iram mittere, non quidem in eis causando malitiam, sed subtrahendo gratiam: vel potius faciendo conuersionem gentium, vnde Iudæi occasionem iræ & inuidiæ sumunt.* Et Theodoretus in citatum canticum. *Non enim, ait, sic Iudæos dolore afficit seruitus & dispersio & templi desolatio, vt gentium religio & splendor: pungit enim ipsos, & in inuidiam prouocat.*

Deuter. 32. Roman. 10. S. Thom. Theodoret.

18. Septimò, propter indultum pœnitentiæ tempus, cum plurimis remediis ad illam prouocantibus, Deus quandoque dicitur iniquitatem apponere. Vnde Gregor. lib. 25. Moral. capite 9. alias 12. *Quia omnipotens,* inquit, *Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad vsum suæ iniquitatis intorquet, nimirum iusto Dei iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altius quandoque cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apostolus dicit: Vt impleant peccata sua semper. Hinc voce Angelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hinc David ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, vt non intrent in iustitiam tuam.*

Gregorius. 1. Thessal. 2. Apocal. 22. Psal. 77.

19. *Deuter. 32.* Idem toto sequenti contextu confirmat, præcipuè verbis Deuteron. *Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. Ecce atrocissima,* inquit, *illorum facinora describuntur, & tamen ad vltimum diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quo eorum culpa cumuletur. Habent iam quidem vnde feriri mereantur, sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere, vt peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iam meretur supplicium peccatum, & causa peccati; sed expectatur adhuc, vt augmentum supplicij subroget peccatum, & pœna peccati.* His similia tradit hom. 11. in Ezechielem.

20. *Frequēs modus prouidentiæ circa temporalia bona.* Septimò, sub eodem tertio genere desideriis tradendi & obdurandi continetur frequens modus prouidētiæ circa temporalia bona; hæc enim sæpe cōceduntur impiis, quādo suis iniquis orationibus postulant; sed ad punitionem illorum: iustis verò non rarò negantur, vel è contra iustis conceduntur, impiis verò negātur, prout expedit ad finē prædestinationis, & reprobationis. Quod ponderat solito obscurioribus & profundioribus verbis August. in lib. 5. contra Iulian. dict. c. 3. nō procul à fine, vbi tractans, quomodo Deus tradit in passiones ignominiæ, & in mendacium & falsum consilium, ait: *Facit hæc miris & ineffabilibus modis, qui nouit iusta iudicia sua, non solum in corporibus hominū, sed etiam in ipsis cordibus operari, qui non facit voluntates malas, sed vtitur eis, vt voluerit, cùm aliquid iniquè velle nō possit, quæ Deus pro votis humanis propitius annuat, iratus ne non annuat: ac rursus, quæ iratus annuat: propitius ne nō annuat: atq; iterum, quæ contra vota humana propitius faciat, quæ iratus non faciat. Et in his omnibus bonus perseuerat, & iustus, exaudit propitius, non exaudit iratus: & rursus non exaudit propitius, exaudit iratus. Parcit propitius, non parcit iratus: & rursus non parcit propitius, parcit iratus. Atque in his omnibus bonus perseuerat, & iustus.* *Augustinus.*

21. *Anselmus.* Consonat Anselm. in Elucidario prope med. dicens: *Mali diuitiis abundant, vt mala quæ concupiscunt iusto Dei iudicio explere per pecuniam valeant.* & post pauca: *Potentia splendent, vt mala, quæ amant potenter expleant.*

22. *Catechismus Pij V.* Octauò, generaliter de quolibet bonorum genere catechismus Pij V. versus finem, ad illa verba Orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas in tentationem. §. Dicimur autem: Nos,* inquit, *in tentationem Deus inducere dicitur, cum eius beneficiis, quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, & Patris substantiam, vt prodigus ille filius, dissipamus, viuendo luxuriosè, nostris cupiditatibus obsequentes. Quamobrem idem dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus: Inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Opportunum rei exemplum est Hierosolyma teste Ezechiele: quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, vt eius ore Propheta diceret Deus: Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te.* Quod magis explicans subdit; excæcationem, indurationem, & traditionem in passiones ignominiæ prædicto modo esse intelligendas.

Luc. 17. Rom 7. Ezech. 16.

SECTIO II.

In volitionem, quæ mala est, influendo, quomodo Deus induret.

1. ALiquoties disp. 27. & sequentibus, præsertim verò dicta disp. 27. sect. 3. num. 18. & disp. 40. sect. 2. notauimus, Deum impellere posse, ac determinare ad genericam rationem volitionis, in qua non includitur repugnantia cum lege diuina, permittendo, vt à libera voluntate contrahatur & determinetur ad specificam rationem, intrinsecè repugnantem diuinæ legi. Hic igitur in præsenti numerandus est, vt quartus modus per potentiam excæcandi, & obdurandi, & verificandi cætera, quæ sonant operationem peccati.

2. Et imprimis quantum ad generalem rationem motus liberi arbitrij, siue, quod idem est, volitionis liberæ, tendētis ad quælibet obiecta creata, Gregor. Nyssen. in Ecclesiasten. homil. 2. col. 2. illud 1. capitis: *Cognoui, quod malam distractionem dedit Deus filiis hominum, vt distraherētur in ea,* sic exponit: *Hoc autem est motus liberi arbitrij, qui dum eo abusi sunt homines, peccans fuit in hominibus instrumentum ad peccatum. Bonum enim est natura* *Nyssenus.*

& fermtats non obnoxium liberum arbitrium. Quod autem est necessitati subiunctum, in bonis nemo annumerauerit: sed ipsa libera mentis appetitio, cum extra disciplina castigationem ad eligendum vitium defluxisset, effecta est anima tentatio, quæ à rebus excelsis & honorificis conuulsa est ad animi motus, qui vehementer perturbant, & afficiunt. Hoc est, quod significat illud, dedit. Non quod ipse malum vita hominum indiderit, sed quod bona, quæ a Deo data sunt, homo propter inopiam consilij, vsus sit tanquam malorum adminiculis. Consueuit autem sancta Scriptura tales sensus huiusmodi enunciare vocibus Subditque de induratione exemplum. Exod.4.& Rom.1.

3. *Minus generales rationes volitionũ, ad quas homo per Dei potentiam impellitur. S. Thomas.*

Sed præterea sunt aliæ minus generales rationes volitionum, ad quas homines per Dei potentiam efficaciter impelluntur, de quibus præcipuè tractauit Augustinus in disp. 28. sect. 1. citatus, vt luculenter explicat, & confirmat S. Thomas ad Rom.9. lect. 3.inter med.& finem, dicens: *Aliquid amplius videtur mihi in hoc esse intelligendum, quia, videlicet instinctu quodam interiori mouentur homines à Deo ad bonum, & ad malum. Vnde Augustinus dicit in lib.de gratia & libero arbitrio, quod Deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum.* Hoc loco primum amator doctrinæ sancti Thomæ agnoscat, ab eo inductum esse illud idem testimonium Augustini, quod pro contraria sententia adducitur supra sect. 1. num. 4. Deinde videat quomodo explicet, dicens: *Aliter tamen ad bona, aliter ad mala. Nam ad bona inclinat hominum voluntates directè & per se, tanquam author bonorum: ad malum autem dicitur inclinare, vel suscitare homines occasionaliter, in quantum, scilicet, Deus homini aliquid proponit vel interius, vel exterius, quod quantum est de se, est inductiuum ad bonum; sed homo propter suam malitiam peruersè vtitur ad malum.*

4. Et inter alia huius prouidentiæ exempla hæc subdit: *Deus quantum est de se interius instigat hominem ad bonum; puta regem ad defendendum iura regni sui, vel ad puniendum rebelles. Sed hoc instinctu bono malus homo abutitur, secundum malitiam cordis sui, & hoc patet* Isaiæ 10.. *vbi dicitur de Assur, ad gentem fallacem mittam eum contra populum furoris mei, mandabo illi, vt auferat spolia, &c. & post. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita æstimabit; sed ad conterendum erit cor eius. Et hoc modo circa Pharaonem accidit, qui cùm à Deo excitaretur ad regni sui tutelam, abusus est hac excitatione ad crudelitatem.* Vide dilucidam, acutam & solidam explicationem sancti Thomę, in qua nihil inuenimus de prædeterminatione ad materialem actionem, cui malitia inseparabiliter sit coniuncta: sed solummodo legimus excitationem & inclinationem ad effectus, per se bonos, quos homo propter suam malitiam flectit ad malum: vt expressè obseruauit sanctus Thomas, & efficaciter probauit citatis Isaiæ verbis: *Ipse autem non sic arbitrabitur, &c.*

Isaia 10.

In dilucida S. Thomæ explicatione nihil de prædeterminatione inuenitur.

5. *Probatur expositio ex Augustinianæ mentis deprompta visceribus.*

Expositionem hanc depromptam esse ex imis visceribus Augustinianæ mentis probatur. Nam in eodem libro de grat. & lib. arbitr. cap.20.sub init. docet, à Deo causari formidinem imminentis periculi, quæ ex se bona est, qua posita, per liberum arbitrium abutuntur mali, fugiendo, etiam tunc, quando tenebantur fortiter resistere. Quemadmodum de Israëlitis, quando tenebantur resistere hostibus ciuitatis Hai, Iosue 7. Augustinus ait: *In animo enim factus est timor, vt fugerent, & hoc factum est, vt vindicaretur peccatum, eo modo, quo fuerat vindicandum: vnde dicit Dominus ad Iesum Nauè. Non potuerunt filij Israel subsistere à facie inimicorum suorum. Quid est non potuerunt subsistere? Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorem, turbata voluntate, fugiebant; nisi quia Deus dominatur & voluntatibus hominum, & quos vult in formidinem conuertit iratus.* Subiungitq; aliam confirmationem, quia confortare cor militum ex se bonum est, sed hac fortitudine abusi sunt hostes, vt pugnarent contra populum Dei.

Eandem persequitur fusiùs in sequenti cap. 21. de grat. & lib. arb. vbi peculiariter notandum est, quod affert ex lib. 2. Paralip. cap. 25. *In fugam conuertet te Deus ante inimicos, quoniam virtus est Deo, vel adiuuare, vel in fugam vertere. Quomodo virtus Dei alios adiuuat in bello, dando eis fiduciam, alios immisso timore, vertit in fugam; nisi quia ille, qui in cœlo & in terra omnia, quæcumque voluit, fecit, etiam in cordibus hominum operatur.* 6. *2. Paral. 25.*

Vniuersaliori modo eandem operationem Dei tradit Hugo Victor. lib. 1. de Sacram. part. 5. cap. 28. vbi quatuor modos enumerat, quibus diuina prouidentia moderatur, & conducit impiorum voluntates: quorum tres priores pertinent ad potestatem extrinsecus conferendam, vel impediendam. Quartus verò. *Iudicium intrinsecus operantis dispositionis est quando ipsa vis diuina, quæ intus omni creaturæ præsidet, illas etiam voluntates, quæ contra suam voluntatem orta sunt, ad perficiendam suam voluntatem intorquet.* Quod in sequenti cap. 29. magis explicat & confirmat testimonio Isaiæ, & 2.Reg. 16. de quibus infrà in 6.& 9. exemplo. 7. *Hugo Vict.*

His quatuor probationibus, siue exemplis quintum adde. Deus quippe 2. Paralip. 25. in corde Amasiæ operatus est, vt salubrem admonitionem non audiret; sed ea contempta bellum aggrederetur: videlicet, causando in eius corde robur, atque constantiam timore depulso. Qua propensione voluntatis, ex se directa ad fortitudinem, Amasias per superbiam abusus est ad temeritatem impauidam, & audacissimam fortitudini contrariam. Et hic est legitimus intellectus ad Augustinum de grat.& lib. arbit. c.21. cuius verba retulimus disp.28.sect.1.num.4. 8. *Quinta probatio seu exemplum.*

Sextum eiusdem veritatis exemplum præbet Isaias c.7.cum ait: *Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur.* vbi Cyril. Alex. notat, metaphorã esse ductam ab industria illorum, qui apibus curandis præsunt, quando sibilo, aut leui sono ad aluearia conuocãt. Hieronym. sibilare intelligit vocare & adducere. S. Thom ibi: *Sibilabit*, exponit: *Inspirabit*: nimirum quatenus interius mouet ad cõstans & efficax desideriũ defendẽdi atq; dilatandi iura regni, præsertim ad amenas, & diuites regiones, qualis erat Palęstina. Hoc antẽ desiderium, prout à Deo procedebat; ita pręcisum erat & abstractũ, vt iustè exerceri posset in hostes Reipublicæ debellandos; sed per malitiam Ægyptiorum & Assiriorum detorquebatur etiam ad iniusta bella. 9. *Isaia 7.* *S. Thomas.*

Sic etiam Hierem. cap. 25. *Pro eo, quod non audistis verba mea, ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis. & Nabuchodonosor Regẽ* 10. *Hierem. 25.*

Babylo

Babylonis seruum meum. Quod interpretatur Hie-
Hieronim. ronym. *Mittit autem Dominus vel Angelos, vt cõcitent gentes; vel certè huius modi mones cogitationes vt faciant Domini voluntatem. Quodque vocat seruum Nabuchodonosor, non sic seruus vocatur, vt Propheta & omnes sancti, qui verè seruiunt Domino: sed quò in euersione Hierusalem Domini seruiat voluntati: secundum quod & Apostolus loquitur. Quos tradidi Sathanæ. &c.* Hæc scilicet cogitatio & inspiratio, monens ad dilatanda iura Regni, & proponens rationes facilitatis & vtilitatis, est ille nun-
Hierem. 49. cius de quo Hierem. cap. 49. *Legatus ad gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, &*
Abdiæ 1. & 4. *consurgamus in prælium:* Eadem habentur Abdiæ 1. init. Et longè inferius in eodem cap. 49. *Consurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus, non ostia, nec vectes ei:*
Hierem. 18. *soli habitant.* Eadem arte Deus adducit deprædatores: vt Hierem. 18. *Adduces enim super eos la-*
Isaiæ 8. *tronem repente.* Et Isaiæ cap. 8. *Ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes, & multas, Regem Assiriorum. &c.* Cuiusmodi locutiones frequenter ocurrunt in Prophetis.

11\. Septimum sit Holofernes, quem Deus impulit ad amorem pulcherrimæ atque sapientissimæ fœminę, qui quod ex se erat, poterat circa peccatum retineri, sed præsciebatur detorquendus ad libidinem, vnde mortem incurreret. Hanc Dei operationem præcata est Iudith. cap. 9. dicens:
Iudith. 9. *Fac Domine vt gladio proprio eius superbia amputetur, & capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.*

12\. Octauum notat Abulensis Iosue cap. 11. q.
Iosue 21. 82. ad illa verba: *Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum: & pugnarent contra Israel & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent.* Quod rectè obseruat fieri potuisse, non solùm subtrahendo copiosam gratiam, sed etiam positiuè & directè eos mouendo, vt pugnarent vsque ad mortem pro patria, liberis, & vxoribus, quod ex genere non est peccatum, quamuis propter circunstantiam obstinatæ infidelitatis fuerit in illis culpa grauissima.

13\. Nonum obseruat Lyra 2. Reg. 16. vbi pro-
Cur Deus dicatur præcepisse Semei, vt malediceret Dauidi. pterea dicitur Deus Semei præcepisse, vt malediceret Dauidi, quoniam audaciam contulit, & timorem subtraxit. Nam ignauus, inermis, & solus publicè coram plurimis fortissimis armatis maledicere ausus est illorum fortissimo duci: licet malum animum & odium Semei habuerit à se ipso.

SECTIO III.

Quoniam nocumento mensuram & alias circunstantias præscribit, dicitur Deus actiones malas præcipere per potentiam.

1\. *Supponendum 1.* Hic est quintus modus eorum, quos numerauimus in principio disp. præsentis. Pro cuius explicatione supponendum est primò, diuinæ bonitati repugnare præceptum, obligans voluntatem creatam, vt eliciat materialem actionem odij Dei, aut aliam intrinsecè malam: quod demonstratum est disput. 33. sectione 4. versus finem.

2\. Secundò notandùm est. Cum in mensura &
In mensura, & modo malæ actionis duo sunt. modo malæ actionis duo sint, alterũ positiuum, videlicet, vt tantam actionis intensionem, extensionem, & durationem habeat, circa hoc obiectum & has personas, in hoc tempore & loco versetur; & tales induat circunstantias intrinsecè malas: alterum negatiuum nimirum, ne habeat maiorem intensionem, extensionem, & durationem; ne sit alibi, nec in alio tempore, nec circa aliud obiectum, aliámve personam versetur, nec cum aliis circunstantiis. Ex his duobus primum, videlicet, positiuum, non causat Deus, neque determinat, vel mouet; sed tantùm permittit creatæ voluntati causandũ, afferendo in promptu materiã, & omnia ex se bona, quæ requiruntur, vt causare possit, si velit: at verò secundum, scilicet, negatiuũ, illud Deus per se determinat, & causat, vt proprius author, & quãtum ad hoc est author mensuræ, peccatis præscribendæ. *Primum non causat Deus, neque determinat.* *Secundum vt proprius author Deus causat, & determinat.*

Tertiò notandum est, in ea figura dictionis, qua iussio siue præceptum pro permissione ponitur, vehementem emphasim esse. Per quam præcipuè significantur quinque. Primum, permitti culpam cum tacita reprehensione, & suggillatione tantæ obstinationis, vt qui permittit vix eam speret ab insania reuocare. Secundum, tam vehementem esse dæmonis, aut hominis alicuius propensionem ad nocendum, vt, posita permissione, nocumentum exequatur, non minus infallibiliter & efficaciter, quam obedientissimus Angelus exequeretur præceptum ad audiendam vocem sermonum eius. 3. *In emphasi quinque significantur. Primò.* *Secundò*

Tertio denotatur dependentia cuiusque prauæ voluntatis à Deo, & obedientia, quam præstat, licet inuita, propter quam nihil valet efficere, nisi supremus Dei principatus imperet, vel permittat. Ad quod etiam reducitur ratio altera, quoniam eiusdem potestatis est, permittere malum, cuius est contrarium bonum præcipere, & efficaciter causare. Quartum denotatur, etiam positiuum & executiuum præceptum Dei etiam in malis operibus adhiberi, præcisè ad exhibendum generalem concursum & alia bona, sine quibus illud malum patrari non posset. Quintum, quandoque præcipientis vox contrarium reddit sensum exprobrantis vitium, & adhortantem ad virtutem, vt infra num. 23. *Praua volũtas licet inuita Deo obedientiã præstat* *Quartò.* *Quintò.*

Ex his quinque tertium & quartum, quoniam hominibus conuenire nequeunt, non significantur familiari modo loquendi per modum præcipientis. Cæterum duo priora significantur, maximè verò primum illud, videlicet, concessio, siue permissio, suggillando quasi desperatam obstinationem: quemadmodum 2. Reg. 18. cum Ioab. paternis monitis non posset Achimaas deducere ab imprudentissimo desiderio nunciandi, concessit, & ait: *Curre.* Et apud prophanos illa de filio perdito: *Tibi, ait, si istuc placet, profundat, pereat, nihil ad me attinet.* Et Poëta: 4. *Tertium, & quartum hominibus conuenire nequeunt.* *2. Reg 18.* *Terent. in persona Demea ad Micionem, perdat.*

——— *Neque te teneo, neque dicta refello.*
I, sequere Italiam ventis. *Virgil. Æneid. 4.*

Prædicta significatio præcepti probatur primò Thren. cap. 3. post med. vbi tractans de calamitatibus & oppressione, quas Babyloniæ Rex inferebat populo Dei, refert quorundam blasphemias aduersus diuinam prouidentiam, qui dicebant: *Vt peruerteret hominem in iudicio suo, Dominus ignorauit.* Et refutat, dicens: *Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non iubente? Ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala.* Affirmat ergo Propheta, Domino iubente, atque ex ore altissimi egredi non solùm bona, sed etiam *Thren. 3.* 5. *Ex ore altissimi egredi nõ solum bona, sed etiam*

mala affirmat Propheta. mala, videlicet, tristia, quoniá ea, in quantũ iustè inferuntur, bona sunt: vt explicant Hieronymus, & Theodoretus ibi. De quo fusiùs disp. 35. sect. 6. & 7. Sed quod ad præsens attinet, etiam illæ actiones, quæ sine peccato non committebantur à Chaldæis; propter mensuram illis præscriptam iustissimo Dei iudicio secundum rationem pænæ merito dicebantur, Domino iubente, ex ore Altissimi egredi.

6. *Hieremiæ 50 & 51.* Confirmatur, nam Hierem. 50. Deus imperat: *Super terram dominantium ascende, & super habitatores eius visita, dissipa & interfice, quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac iuxta omnia, quæ præcepi tibi.* Simile præceptum repetitur in eodem cap. 50. num. 26. & 29. & sequenti cap. 51. prope init. *Ecce ego suscitabo super Babylonem. &c. Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius.* Et longè inferiùs: *A me venerunt vastatores.* Multáque similia repetiuntur in eadem prophetia. Et Isaiæ cap. 10. *Contra populum*, inquit, *furoris mei mandabo illi*, videlicet Regi Assiriorum. Vbi Hieronymus, vt sonat præceptum exponit. Sicut Isaiæ 13. legimus: *Dominus præcepit militiæ belli.* Vbi Basilius: *Dominus Sabaoth mandauit genti bellicosa, vt veniat de terra procul à summitate fundamenti cæli Dominus, & præliatores eius, vt disperdat totum terræ orbem.* Dæmones autem Basilius intelligit esse hos præliatores, & ait: *Dominus illis præcepit. Siue enim eos demereri voles obsequiis, seu minuis: nihilo secius, quod iussus est dæmon exequi, vtique faciet. Nec enim fas illi est, præscriptos fines prætergredi: non item vel tantillum amaritudinis à te potest auferre, nec ad præfinitam pœnam adiicere; sed immaniter ac seuerissimè indicta sibi mẽsura solet vti.* Vides mensuram, cui addere non permittitur dæmoni, & à qua subtrahere ipse infallibiliter non volet propter suam immanitatem; & licet vellet non permittetur à Deo, qui directè imperauit pœnam, quæ bona est permittendo malitiam, qua dæmon exequitur, quod secundum se bonum & benè imperatum erat.

Isaiæ 10. & 13.

Basilius.

7. *1. Corinth. 5.* Confirmat ibidem Basilius verbis Pauli 1. Corinth. 5. *Iam iudicaui, congregatis vobis & meo spiritu cum virtute Domini Iesu, tradere huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt Spiritus saluus sit in die Domini Nostri Iesu Christi.* Vbi, vt notat S. Thomas lect. 1. ad fin. Paulus seruauit quod Dominus Iob 2. dicens: *Ecce in manu tua est, verumtamẽ animam illius serua:* de quo in sect. sequent. num. 13. Sic etiam 1. ad Timoth. 1. *Hymenæum & Alexandrum tradidit Sathanæ, vt discant non blasphemare* Nec aliquid obstat, quod de censura excommunicationis solet explicari: de quo aliàs.

Iob 2.

1. ad Timoth. 2.

8. *Augustinus.* Probat secundò Augustinus lib. 5. contra Iulian. cap. 3. circa med, ex 3. Reg. 22. dicens: *Sed & illud intuere, quod vidit Michæas Propheta, Dominum sedentem super thronum suum, & omnis exercitus cæli stabat circa eum à dextris & à sinistris eius. Et dixit Dominus, quis seducet Acab Regem Israel, & ascendet, & cadet in Ramoth Galaad? Et dixit, iste sic, & iste sic, & exiit Spiritus, & stetit in conspectu Domini, & dixit: Ego seducam eum. Et dixit Dominus ad eum, in quo? Et dixit, exibo, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius & dixit: Seduces, & præualebis, exi & fac sic. Quid ad ista dicturus es? Nempe Rex ipse peccauit, falsis credendo prophetis. At hæc ipsa erat & pœna peccati, Deo iudicante, Deo mittente Angelum malum.*

9. *Ponderandũ primò* Pondera primò potentiam & imperium, quod hoc exercetur in opere, significari per thronum & stipantem exercitum cæli. *Secundò.* Secundò accuratum illud examen circa personam, modum, & formam seducendi Acab, significat, Dei sapientia, potentiáque cautum esse, ne alia persona, alio modo, alia mensura, alio tempore aut loco, aliísue circunstantiis committat peccata, nisi prout hæc omnia subseruire possunt ad finem intentum à diuina prouidentia. *Tertiò.* Tertiò. Nemini dæmonum Deus contulit prepensionem ad decipiendum, nec determinauit, vt tali modo deciperet; sed tantùm permissionem dedit illi malo spiritui, quem Deus vidit ex sua malitia propensum ad decipiendum tali modo, qui aptus erat, vt puniretur Acab tali pœna, à Deo intenta. Reliquis autem spiritibus negauit permissionem, quamuis illi etiam vltro se offerrent ad decipiendum, *iste sic, & iste sic.* *Quartò.* Quartò. Collige postremo, quod dicitur: *Exi, & fac sic*, non imperium sed permissionem significare tali mensura præscripta, vt diuinæ prouidentiæ famuletur.

10. *Augustinus.* Quam doctrinam magis explicat Augustinus in lib. de grat. & lib. arbit. cap. 20. prope init. dicens: *Scriptura diuina ostendit, non solùm bonas hominum voluntates, quas Deus facit ex malis, & à se factas bonas in actus bonos, & in æternam dirigit vitam, verum etiam illas, quæ conseruant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, vt eas quò voluerit, & quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas.* Vbi obserua primò discrimen inter bonas voluntates, & alias voluntates sæculares, id est, malas; illas enim Deus facit, has verò non facit. *Discrimen inter bonas & malas voluntates.* Secundò obserua, ita esse in Dei potestate, vt eas quo voluerit, & quando voluerit, faciat inclinari, nimirum permittendo fluere earum inclinationem, qua via, & quo tempore superiori bono consequendo ministrare iudicauerit. Quod autem ex suppositione diuini præcepti, hoc est, permissionis, præsupponentis præscientiam, tyrannus non possit à cædibus continere, nisi quando, & vbi Deus præscripserit, notauit Hieremias 47. capite dicens: *O mucro Domini, vsque quo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile. Quomodo quiesces, cum Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?* Quod ad permissionem retulit Theodoretus ibi. *Hieremi 47.*

11. Tertiò probatur exemplo Semei, cui Dominus præcepit vt malediceret Dauid 2. Reg. 16. Quod Augustinus in eodem cap. 20. de grat. & libero arbit. ita exponit: *Non enim iubendo dixit, vbi obedientia laudaretur; sed quod eius voluntatem, proprio vitio suo malam, in hoc peccatum iudicio suo iusto, & occulto inclinauit.* *Augustinus.* Vbi nota, proprium fuisse illi maledico voluntatis vitium, ac proinde non fuisse à Deo causatum, determinando ad entitatem materialem, cui necessario erat adiunctum, sed tantummodo permittendo hoc tempore, loco & circumstantiis eius exercitium inclinasse propter maius bonum contra Dauid. *Nota.* Vnde subdit Augustinus: *Ecce quomodo probatur, Deum vti cordibus etiam malorum ad laudem atque adiumentum bonorum: sic vsus est Iuda tradente Christum, sic vsus est Iudæis crucifigentibus, & ipso diabolo vtitur pessime. &c.*

12. *Theodoret.* Prædictam Dauidis Theologiam de maledictione Semei. 2. R. 16. tractans Theodoretus q. 32. ad 2. lib. Reg. concludit his verbis: *Sciendum*

autem,

autem, quod non diuina ſit operationis, neque Ammonis nefarium concubitus &c. Sed domus nudata diuinâ prouidentiâ, fuit inſtar ſcaphæ carentis gubernatore, & ſuſtinuit vehementes fluctus inſanorum dæmonum. Non itaque Theodoretus operationem, quam ſonat præceptum, ſed permiſſionem intelligit ſub menſura nuper explicata.

13. *Iſaiæ 6.* *S.Thomas.* Probatur quartò, nam & præceptum ſonat illud Iſaiæ 6. *Audite audientes, & nolite intelligere, & videte viſionem, & nolite cognoſcere.* Vbi tamen S.Thomas: *Audite*, inquit, *auribus exterioribus audientes Chriſtum, vel alium prædicantem. Et nolite intelligere, quaſi dicat, quia non vultis, non intelligitis: permiſſiuum eſt, & quantum ad viſum, qui feruet inuentiom: & videte viſionem: Chriſtum corporaliter, vel miracula Dei. Et nolite cognoſcere. Permiſſiuum eſt, & non imperatiuum, infra Iſaiæ 42. Quis cæcus, niſi ſeruus meus?*

14. Confirmatur, nam & Hieronymus in eundem locum agnoſcit, iſtius quaſi præcepti quæſtionem eſſe communem cum cæteris ſcripturæ locis, in quibus excæcatione aliíſque peccatis puniri dicuntur peccata: ideóque ſolutionem remittit ad ea, quæ dixerat alibi, cuiuſmodi ſunt, quæ retulimus diſp. 28. ſect. 3. num. 19.

15. *Ioan. 13.* *Leo.* Probatur quintò, ſimili namque ſenſu Ioan. 13. Iudæ Chriſtus D. dixit: *Quod facis, fac citius.* Nam, vt inquit Leo ſermone 7. de Paſſione cap. 2. poſt med. *Cum totum Iudam diabolus occuparet, & quem malignis occupationibus obligarat, tum ipſa impietatis opere poſſideret. Corpore enim tantum cum cœnantibus recumbebat, mente autem ſacerdotum inuidiam teſtium falſitatem, & furorem imperitæ plebis armabat. Denique videns Dominus cui flagitio Iudas eſſet intentus: Quod facis, inquit, fac citius. Vox hæc non iubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati, qui habens omnium temporum poteſtatem, oſtendit ſe moram non facere traditori, & ſic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, vt facinus, quod à perſequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Peculiarem igitur Emphaſim habet hoc præceptum ad denotandam conſtantiam, & promptitudinem animi, qua ſe offerebat ad necem, vltra ea quæ generaliter de cæteris præceptis notauimus num. 3. & 4.

16. Rurſus cum exequendi ſupplicij commiſſio iuſſionem continere videatur, eiſdem regulis intelligendum eſt, id quo Leo ſerm. 16. de Paſſione cap. 4. fine in Iudam inuehitur: *Et meritò tibi tua pœna commiſſa eſt, quia in ſupplicium tuum nemo te ſæuior potuit inueniri.*

17. *Ioannis 2.* *S.Thomas.* Probatur 6. nam Ioan. 2. *Reſpondit Ieſus & dixit eis: Soluite templum hoc.* Vbi S. Thomas lect. 3. inter princip. & med. *Non dicit: Soluetur, ne intelligas, eum ſe ipſum occidiſſe, ſed dicit: Soluite: quod non eſt imperantis, ſed prænuntiantis, & permittentis: prænuntiantis quidem, vt ſit ſenſus ſoluite templum hoc, id eſt, ſoluetis: Permittentis verò, vt ſit ſenſus ſoluite templum hoc, id eſt, facite de corpore meo, quod vultis: illud vobis expono, ſicut dicit Iudæ infra cap. 13. Quod facis, fac citius: non quidem imperans ei, ſed eum eius arbitrio derelinquens.* Similiter exponit q. 3. de malo art. 1. ad 17. Quod ſi materialem actionem ſoluendi templum, & tradendi præceptorem, S. Thomas exiſtimaret à Deo præcipi, vel prædeterminari; non erat opus in hoc, præcedentibus, & ſequentibus locis ad meram permiſſionem confugere.

18. *Matth. 23.* Probatur ſeptimò Matth. 23. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* Vbi Chryſoſtomus, Theophyl. & Euthym. non præceptum, ſed præſcientiam & prædeſtinationem intelligunt, & S.Thomas in comment. *Non eſt*, inquit, *imperatiuum, ſed nuntiatiuum. Implete, id eſt, implebitis, quaſi vt homo loqueretur, id eſt, interficietis me Ioan. 13. Quod facis, fac citius, vel poteſt eſſe permiſſiuum id eſt, non impediemini per me, id eſt, aliquando voluiſtis, ſed non permiſi, de cætero non impediam; ideo implete &c.* Nota poſtrema verba, quæ clariùs denotant, ab omnipotentia redemptoris præſcriptum eſſe tempus tanto flagitio. *S.Thomas.*

19. *Matth. 8.* *Dæmonum voluntas ad nocendũ paratiſſima.* Probatur 8. Matth. 8. Nam dæmonum legio Chriſtum D. ita precabatur: *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Obſerua voluntatem eorum ad nocendum paratiſſimám, quátum ex ſe erat, non ſolùm temporali iactura porcorum; ſed etiam deſiderio abſentiæ Chriſti D. vnde tota ciuitas rogabat eum, vt tranſiret à finibus eorum. Horum ergo voluntati, ad malum propenſæ, quaſi præcipiens: *Ait illis: Ite.* In quo verbo non vere miſſionem, & præceptum; ſed permiſſionem tantùm contineri, magis explicuit Lucas cap. 8. poſt med. dicens: *Et rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi: & permiſit illis.* Similitérque Marcus cap. 5. ait: *Conceſſit eis ſtatim Ieſus.* Rectè igitur Patres Matth. 8. citato in verbo: *Mitte, & Ite*, non præceptum, ſed meram permiſſionem intelligunt. *Lucæ 8.* *Marci 5.* *Patres non præceptũ ſed permiſſionem intelligunt.*

20. *Auguſtinus à ſacro ſermone nõ diſſidet.* Vnde conſtat nonò, à Sacro ſermone minimè diſſidere Auguſtinum lib. 83. quæſt. q. 53. poſt med. quando Hebræis, pro illorum cupiditate permiſſum eſſe, putat potius, quam præceptum, vt peterent vaſa aurea, & argentea, quaſi redditurí, cum tamen exod. 11. *Dices*, inquit, *omni plebi, vt poſtulet &c.* & cap. 12. *Fecerúntque filij Iſrael, ſicut præceperat Moyſes, & petierunt.* *Exodi 11. & 12.*

21. *Apocalyp. 22.* *Zachariæ 11.* His decimò conſonat ille modus imperandi Apocal. vltimo. *Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Et Zachar. 11. Et dixi: *Non paſcam vos quod moritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur; & reliqui deuoret vnuſquiſque carnem proximi ſui.* Non aliter ergo Deus talia peccata imperat, niſi quatenus ea permittit, ſubtrahendo paſtoralem, ac ſpecialem prouidentiam.

22. *Permiſſio per modum præcepti ſignificari poteſt.* Probatur vndecimo à ſimili, quia permiſſio, per quam formaliter excluditur præceptum executiuum contrariæ actionis, ſignificari potuit per modum præcepti; quemadmodum illa etiam permiſſio, per quam formaliter excluditur præceptum, obligans ad contrariam actionem, ſignificatur per modum præcepti: vt Geneſ. 2. *Ex omni ligno paradiſi comede.* Hoc eſt, permitto, vt comedas, præter lignum ſcientiæ boni & mali. Alioqui licet Adamus de plurimis lignis non comederet, nullum violaret præceptum. Et Leuit. 23. *Sex diebus facietis opus.* Hoc eſt, licebit. & Leuit. 11. *Hæc ſunt animalia quæ comedere debetis.* Id eſt, à quibus abſtinere non debetis, quoniam *veſci licitum eſt*, vt infra dicitur. *Geneſ. 2.* *Leuit. 23. & 11.*

23. *Imperatiuũ modus figuratè ſignificat nonnunquam exprobrantis affectum.* Imperatiui modum figuratè ſignificare nonnunquam exprobrantis affectum, & à vitiis deterrentis, conſtat Iudic. 10. *Ite, & inuocate Deos, quos elegiſtis, ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ. Dixerúntque filij Iſrael ad Dominum: Peccauimus &c.* Et 4. Reg. 3. Eliſeus ad Regem Iſrael: *Quid mihi & tibi eſt?* inquit, *vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ.* Iob 6. *Subuertere nitimini amicum veſtrum: veruntamen quod cœpiſtis explete.* 4. Reg. 8. *Vade dic ei; Sanaberis: porro, oſtendit mihi* *Iudic. 10.* *4. Reg. 3.* *Iob 6.* *4. Reg. 8.*

mihi Dominus, quia morte morietur. Exprobrabat nimirum Propheta insidiosum & fraudulentum proditoris ingenium, quod sequenti contextu manifestatur.

SECTIO IV.

Ob eandem rationem præscribendi mensuram & circumstantias dicitur Deus obdurare, & facere, quæ non nisi peccando, fiunt à voluntate creata.

1. INsistimus adhuc in quinto modo diuinam potentiam exercendi, quem præcedenti sect. cœpimus comprobare, Induxit enim Spiritus sanctus locutiones, quæ circa peccata sonant actionem Dei, vt inter alia significetur potentia, quæ voluntatem, quam ad malum propensam esse videt, mirabiliter torquet, regit, ordinat, huc & illuc conuertit, frustrat effectu, deludit conatus, & quandoque etiam, quem turpiter optat, quasi fælicem euentum peccati, concedit, & promouet: nec permittit, nisi talia peccata, sub tali mensura, vbi, quando, quomodo, ab iis personis, contra illas personas, cum talibus circunstantiis perpetrari; vt ministrent diuinæ prouidentiæ aptissimam materiam, circa quam ostendat suam misericordiam, vel iustitiam, potentiam, sapientiam, & omnia ita temperet: vt omnes impij vel inuiti, vel ignorantes, vel aliquando etiam volentes ministri sint, & instrumenta diuinæ prouidentiæ ad electorum vtilitatē & gloriam.

2. *Actor. 4.* Probatur imprimis exemplo supremo talis prouidentiæ, de quo Petrus Actor. 4. *Conuenerunt enim Herodes & Pilatus cum gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.* Vbi Chrysostomus ait: *Hic mihi manum dicere videtur potentiam.* Rursus Augustinus in lib. de prædest. sanct. cap. 16. post med. ita legit: *Facere quanta.* Vbi vox illa, *Quanta*, potest esse commentarius, explicans alteram vocem *quæ*; & ait Augustinus: *Tanta quippe ab inimicis Iudæis manus Dei, & consilium prædestinauit fieri, quanta necessaria fuerant Euangelio propter nos.* Vbi prædestinatio cadit supra mensuram, & ordinem, non supra ipsa opera, etiam pro materiali accepta, vt clarius constat ex superioribus verbis eiusdem capitis, & ex his, quæ retulimus disp. 35. sect. 1. propterea subdit: *Est ergo in malorum potestate peccare: vt autem peccando hoc, vel hoc illa malitia faciant, non est in eorum potestate, sed Dei.* De quo sect. 6. num. 6.

Chrysostom. Augustinus.

Prædestinatio cadit supra mensuram, non supra opera.

3. *Prosper.* Hanc Augustini sententiam defendit Prosper ad excerpta Genuens. dub. 7. cuius hæc sunt verba postrema: *Diuidit itaque Deus inter lucem ac tenebras: neque ideo inculpabiles sunt tenebræ, quia eis bene vtitur Deus, qui etiam de opere ipsorum, quod filiis lucis in bonum procederet, ordinauit: tantum progredi sinens malitiam, nocere cupientium, quantum eam sanctis illis vel castigandis, nouit, vtilem, vel probandis: vt hoc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei, non impleatur nisi voluntas Dei.*

Ponderanda tria. Pondera primò *tantum, & quantum*, quæ omnia mensuram à Deo præscriptam esse significant; secundò non facit Deus progredi malitiam, sed finit: tertiò opera mala etiam si accipiantur, in quantum materialia opera, non sunt opera lucis & Dei, tanquam determinantis ad illa, sed tenebrarum & impiorum.

Secundò probari potest, similitudine ducta ab artifice, qui fluminis cursum, obiectis crepidinibus coercet: ac certa mensum latitudinis, altitudinis, & librati ponderis aquæ viam aperit, rotam præparat; etiamsi nullo modo concurrat ad impellendam, & mouendam aquam: qui licet non vellet motum aquæ, sed solùm vellet motum rotæ, causatum aquæ motu, quem permittere vult, diceretur aquam adducere hac via, & aqua vti, tanquam instrumento ad mouendam rotam. 4. *Artificis similitudo.*

Propterea sapiens Prouerb. 21. *Sicut diuisiones,* inquit, *aquarum, ita cor Regis in manu Domini.* Hoc est, vt facile est agricolæ ab editiori solo erumpentem aquam, per decliue ducere quocunque voluerit, aperiendo viam, vel obstruendo; multò faciliùs est Deo flectere corda Regum, quamuis potentium, & superborum, nimirum exteriùs, interiùsque proponendo impedimenta eorum, quæ Deus efficaciter vult non fieri; sed non eorum, quæ vult facere, aut permittere, ad eum finem subministrando bona quæcunque requisita, vt superbi quod voluerint possint. Idcirco propter Nabuchodonosor præcipuè dicitur Hierem. 10. ad fin. *Scio Domine, quia non est hominis via eius, nec viri, vt ambulet, & dirigat gressus suos.* Quasi diceret: *Quod à Babylonis sustinemus, non est eorum fortitudinis, sed nostri meriti, & indignationis tuæ*: vt exponit ibi Hieronimus, nec dissimiliter Theodoretus. 5. *Prouerb. 21.* *Hierem. 10.*

Rectè propterea Nazianzenus orat. 1. in Iulianum (quæ secundum recentiores editiones est 3. & incipit: *Audite hæc omnes gentes*) propius ad med. quam ad princ. dum narrat horrenda facinora, quibus Iulianus peruenit ad culmen imperij, Christianos vexaturus, subdit: *Deum sua, & quo, & qua vult, ratione ducere; procul dubio autem ad id, quod melius est, & ad medicinam: vt cumque ij, qui curantur, indignè ferant.* Et Augustinus lib. 9. Confess. cap. 8. fine; *Deum*, inquit, *ad vsus suos contorquere profunda torrentis, & fluxum sæculorum ordinare, vt etiam de vnius animæ insania, sanet alteram.* 6. *Nazianz.* *Augustinus.*

Exemplar Deus præbuit istius prouidentiæ in modo transmittendi filios Israel, & Ægyptios in mari suffocandi Exod. 14. à medio, quem referre non erit opus; sed tantùm obseruare tria, quæ ad rem pertinent. Primò enim prædicit Dominus vers. 17. *Ego indurabo cor Ægyptiorum, vt persequantur vos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius.* Secundò huius obdurationis executio continuit ex parte Dei mensuram temporis, quo medium sicci maris apertum ingressum præbuit Ægypriis non minus, quam Israelitis, insuper subtractionem considerationis & prudentiæ ad timendum Deum authorem tanti miraculi, imò & aduertendum, esse miraculum, vt notatur Sap. 14. statim citando. Tertiò, hanc mensuram significari à versu 24. *Iámque aduenerat vigilia matutina. &c.* Et infra. *Dixerunt ergo Ægyptij fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos; & ait Dominus ad Moysen extende manum tuam super mare, & reuertantur aquæ.* &c. Obseruandum est itaque, non amplius inimicis fuisse permissum filiorum Dei exercitum persequi, nisi quantum opus erat vt Israelitæ libenter mare transmitterent, vt iam ex altera parte constituti difficiliorem haberent reditum in 7. *Deus insignis diuinæ prouidentiæ exemplar præbuit. Obseruantur tria.* *Exodi 14*

Ægyptum

Ægyptum cuius vehementi desiderio, vsque ad consensum frequenter tentabantur: sic Deus mensuram circunstantiásque præscribit.

Sapiens 12. Modum verò quo Deus viam aperuit Ægyptiorum propensioni, notauit Sap. cap. 12. cum ait: *Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem insipientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitiuos persequebantur:* *Sic habet.* *ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebat, vt quæ deerant tormentis, repleret punitio & populus quidem tuus mirabiliter transiret.* Potuit ergo Deus modo supradicto præcedentium miraculorum commemorationem subtrahere, ne cohiberet eorum præcipitem in mare, velut fluuiorum decursum.

8. *Hugo victor.* Bene proinde Hugo Vict. lib. 1. de sacram. fidei part. 5. cap. 29. à medio: *Potest*, inquit, *voluntas mala in se corrumpi, & vesci per proprium vitium, quod ei aliunde non datur: sed non potest per velle extra se præcipitari, nisi qua ei via aperitur. Et qui præcipiti, quà vult, ad ruinam viam aperit, quodammodo ipsam inclinat, non impellendo, sed permittendo, & non tenendo; nec author ille est ruendi, sed incedendi ordinator.* Hoc, scilicet, modo significat quod prius dixerat & postea magis explicat, inuisibili operatione Deum excitare malas voluntates ad volendum, temperare, inclinare, & dirigere ad perficiendum. Quam sententiam Hugonis, aliásque similes sequitur Vincentius Beluacensis in speculo naturali, videlicet, tom. 1. lib. 29. cap. 68.

9. *Canis similitudo.* Tertiò probatur similitudine canis. Nam si domum perfodiente fure, canem ferocem, ardentem ira, totóque nisu corporis incumbentem ad rumpenda vincula, solueret paterfamilias, quamuis canem vocibus non acueret, neque nutibus; adhuc communi loquendi modo, diceretur canem misisse, vt furem inuaderet. Sic ergo rectè secundum figurarum loquendi modum *Secũdum figuratũ modum loquẽdi Deus mittere dæmones ad nocẽdum dicitur.* Deus dicitur ad nocendum mittere dæmones, aut tyrannos, quoniam illi propter suam malitiam toto animi conatu incumbunt ad inueniendam viam & facultatem nocendi, quapropter non indigent diuina prædeterminatione acuente & excitante, sed data diuina permissione, non minus seruiunt diuinæ prouidentiæ, quam si ad hoc ipsum diuino imperio destinati fuissent.

10. Sapienter propterea monuit Augustinus lib. 83. quæst. q. 53. post med. quando pro meritis aliquis peccator decipiendus est, huius pœnæ executionem non demandari, nisi dæmoni aut homini: qui sibi vltro tales partes imponi postulet, neque nocentem percuti, nisi per carnificem qui sua crudelitate & cupiditate posset etiam innocentem percutere, & confirmatur exemplo: *Augustinus.* *Dignus est fur morsu laniari; id tamen homo non per se ipsum agit, aut per filium, aut per domesticum, aut etiam per famulum suum, sed per carnificem bestiam, quam bestiam talia pro natura sua gradibus decet ferre.*

11. *Confirmatio, & explicatio præcedentiũ 2. Reg. 12.* Quarta probatio sit veluti confirmatio, & explicatio præcedentium, Deus namque Dauidi per Nathan Prophetam opponit 2. Reg. 12. *Et interfecisti Vriam gladio filiorum Amon.* Cum ex præcedenti cap. 11. constet, non aliter occidisse, nisi præcipiendo, vt constitueretur in eo loco, qui solet à strenuis militibus, quasi honorificentissimus expeti. Sic enim scripsit Dauid: *Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium, & derelinquite eum, vt percussus intereat.* Ergo cõstituere hominem quibus circũstantiis, in fortissimum est prælium tẽtationum, ac destitutum speciali protectione derelinquere, hoc ipsum per figuratas locutiones rectè significatur per vocabula, quę videntur exprimere actionem directam qualia sunt *interficere, declinare, decipere, indurare* & similia. Confirmatur, quia neque Dauid iussit *Cõfirmatur* Amonitis, vt Vriam occiderent, neque furorem illorum contra Dei populum concitauit: sed cum illi spontè raperentur ad cædem filiorum Israel, eorum impetu Dauid vti voluit ad mortem Vriæ.

At inquis, non valere argumentum, quoniam 12. Dauid verè intendebat necem innocentis Vriæ, *Obiectio.* quem tenebatur potius saluum, & incolumem seruare: ideóque rectè imputatur ei homicidium: At verò Deus non intendit lapsum, & culpam hominis, nec tenetur ab illa præseruare. Respõdeo. *Responsio.* Fateor, hęc esse discrimina. Cęterum quamuis Vrias fuisset reus alicuius facinoris, quo meruisset in fortissimo prælio destitui suorum auxilio; insuper quamuis Dauid non intenderet Vriæ necem, sed hanc solam pœnam destitutionis in periculo; adhuc dici potuisset Dauid, eum interfecisse gladio filiorum Amon: sed tunc ei non imputaretur ad culpam, vt magis constabit probatione sequenti.

Quinta probatio. Nec enim Deo fuit opus 13. materialem actionem producere, vel augere, per quã Sathanas Iobo nocere cupiebat. Satis quippe fuit, facultatem petenti concedere sub certa forma, mensura, & circunstantiis, quæ notantur illis verbis: *Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua* *Iob 1.* *sunt, tantùm in eum ne extendas manum tuam.* Postquam verò Dei athleta exercitatione robustior euasit, paulò amplius eiusdem canis catenam laxauit: adhuc tamen sub alia mensura, dicens: *Ecce in manu tua est, veruntamen animam il-* *Iob 2.* *lius serua.* Quod ad rem præsentem ponderat *Gregorius.* optimè Gregorius lib. 2. moral. cap. 7. alias 11. & lib. 3. cap. 3. Quibus similia scribit Origenes lib. 3. Periarch. cap. 2. ad finem & Tertullianus prope init. libri de fuga in persecutione, alioqui hæretici.

Consonat Augustinus lib. adnotationum in 14. Iob sub init. Sed multò magis aliis in locis, quæ *Augustinus.* retulimus supra disp. 36. sect. 8. num. 4. & 5. Insuper ex Gregorio retulimus ibidem num. 6. Item quod ex Cypriano de orat. Dominica retulimus supra disp. 28. sect. 3. num. 12. Confirmat Isidorus lib. 3. sent. cap. 5. prope init. dicens: *Non amplius tentat electos diabolus, quam Dei vo-* *Isidorus.* *luntas permittit: tentando autem sanctorum profectibus seruit, & si nolens.* Et post pauca: *Tentationes, quas ille ad interitum mouet, spiritus sanctus ad exercitium virtutum salubri vtilitate conuertit.* Et iterùm. *Insidiæ diaboli, quamuis huc, atque illuc diffundantur, à potestate tamen diuina non egrediuntur, ne tantùm noceant, quantum malitiosè contendunt.*

Præcedentium probationum generalis confir- 15. matio est, quoniam Scriptura sacra persæpe, dum *Generalis confirmatio.* narrat, prædicit, aut comminatur peccatoribus supplicia, metaphoris solet vti bestiarum, quæ innata propensione feruntur ad nocendum; ita vt opus non sit illis acuere rabiem & crudelitatem, sed satis sit concedere facultatem, aperire viam, & ministrare materiam. Huiusmodi sunt

leones.

leones, lupi, dracones, serpentes, locustæ, & cætera eiusmodi. Quibus significantur dæmones, aut tyranni, qui propria sibi atque libera immanitate expetunt de hominibus pœnas atrocissimas, ita vt opus non sit acuere rabiem, sed tantum laxare permissionis habenas, & ministrare materiam: quin potius opus sit mensuram præscribere, vt non quasi iudices & arbitri constituendæ pœnæ, sed tanquam satellites, lictores & carnifices agant id tantum, quod lege atque edicto diuinæ iustitiæ fuerit constitutum.

16. *Exemplum medici.* Explicari etiam potest exemplo medici, qui Sanguisugæ nec imprimit, nec acuit sitim humani sanguinis; sed ea siti, quam per artem, experientiamque cognoscit esse natiuam huic bestiolæ, vtitur ad sanguinis superflui minutionem. Sic Deus auaris & truculentis vtitur, non immittens auaritiam, & crudelitatem. Sic diaboli membra electis seruire, notat Anselmus in Eu- *Anselmus.* cidario prope medium: *Cum eis temporalia, quæ plus iusto diligunt, auferunt, & eis, ne carnalia desideria implere praualeant, obsistunt.*

17. Ad mensuram temporis obdurationi præscribendam pertinet, quod notauit Origenes lib. 3. Periarchon cap. 1. in medio, rationem reddens, propter quam Deus quorundam hominum peccata diutiùs tolerat, postea sanitatem allaturus: *Origenes.* *Nam & fortassis expedit tardius consequi salutem iis, qui venenis malitiæ profundioris infecti sunt. Sicut enim medici interdum, cum possint celerius obducere vulnerū cicatrices, præsentē dissimulant, & differunt sanitatē, melioris sanitatis, firmiorisq; prospectu.* Et cætera, quibus copiosé & eleganter explicat, quæ Catholicæ doctrinæ consentiunt; quamuis in eodem capite nonnullos errores interferat.

SECTIO V.

Vtrùm ad materialem actionem leuioris peccati Deus determinare aut inclinare possit voluntatem, ex se propensam ad grauius peccatum.

1. Pertinet hæc quæstio ad resecandam amphiationem nimiam, quæ doctrinæ proximis sectionibus traditæ posset obrepere, & aditum aperire physicæ prædeterminationi vel inclinationi ad materialem actionem peccati. Quod punctum attigimus supra disp. 26. sect. 5. versus *Sententia aliquorum.* finem, & disp. 40. sect. 2. num. 14. Huius enim ætatis authores aliqui sapientissimi affirmant expressè, Deum posse non solùm permittere, sed etiam excitare, ac positiuè inclinare, & intendere, vt creata voluntas, quæ iam ex se praua est, atque ad malum determinata, se exerceat in hoc obiecto minus malo potius, quàm in alio grauioris culpæ, aduersus hanc personam potiùs, quàm aduersus aliam, hoc nocendi modo potiùs, quàm alio; dummodo non applicet vel inclinet ad maius malum, sed ad minus, vel saltem æquale malum.

2. *Suam sententiam temperant primò.* Veruntamen ij doctores ita temperant, primò, vt diuinam bonitatem non deceat, quod per se faciat in homine prauos actus, vel affectus; sed prædicta excitatio & inclinatio fiat per alicuius obiecti repræsentationem: & hoc etiam regulariter non fiat à Deo immediatè, sed per malos *Secundò.* Angelos. Secundò, vt hoc ipsum non tam sit illis malum præcipere, quam minus malum præscribere. Sed quoniam huius sententiæ fundamenta plus aliquid videntur intendere, quàm eius patiatur veritas, operæpretium erit ea referre, & omnes sinus quæstionis excutere.

3. *Augustinus.* Primum igitur argumentum accipiunt ex Augustino de grat. & lib. arb. cap. 20. dicente: *Voluntatem proprio vitio malam in hoc peccatum illo suo iudicio inclinauit.* Atque hoc modo ex sententia Augustini referunt, cum dæmon paratissimus sit ad tentandos & affligendos homines; Deum inclinare dæmonem; vt hunc potiùs, quàm illum hominem affligat: eodémque modo à Deo inclinatum fuisse Semei ad maledicendum Dauidi. Confirmant ex authoritate Hu- *Confirmant.* gonis Victorini lib. 1. de Sacramentis p. 5. capite 29.

4. Secundò probant exemplo fratrum Iosephi, quem iam decreuerant interficere, sed Ruben persuasit, vt non effunderent eius sanguinem, sed viuum in cisternam mitterent. Postea verò transeuntibus Madianitis Iudas fratres induxit vt eum venderent potius, quam ibi sinerent interire. Hæc igitur inclinatio illarum voluntatum in tale obiectum potuit esse ex speciali Dei prouidentia, & excitatione.

5. Tertiò subiungunt exemplum S. Iobi, in cuius personam dæmoni Deus concessit facultatem limitatam ac definitam.

6. Quartò probant à simili, quoniam consulere licet minus malum ad vitandum maius. Et con- *Confirmatio.* firmant, quia voluntatem iam ex suo libero decreto malam inclinare in hoc, vel in illud obiectum, non est per se malum, imo potest esse honestum, si ad minus malum inclinetur.

7. Quintò addunt, satis esse, si malum sit eiusdem rationis, & grauitatis, solúmque materialiter diuersum: & explicant exemplo. Si voluntas principis decreuit inferre bellum, & deprædari quidquid possit; non est malum illam flectere aduersus hanc gentem potiùs, quàm illam, etiamsi in eo non cernatur minus malum: satis enim est, quod non cernatur maius malum.

8. *Fulcitur exemplo.* Sextò videtur hæc sententia tacitè fulciri exemplo de indiuiduatione cuiusque actus peccati, quam multi Doctores existimant, non posse determinari, nisi à prima causa: & tamen inde nullam contrahit turpitudinem actio diuina, eo quod sit æqualitas inter omnes indiuiduationes, & quod determinet ad hanc indiuiduationem, non auget malitiam. Similiter ergo, si furaturus est iste ab vno tantum homine, quos inuenerit numos apud eum; quod furetur ab hoc homine potius, quàm ab illo, non auget rationem malitiæ, supposito, quod fur nullum malitiæ discrimen agnoscit in furto vnius vel alterius pecuniæ.

9. *Prima conclusio.* Nihilominus sit prima conclusio. Repugnat diuinæ bonitati positiuè inclinare, aut excitare ad materialem actionem peccati exercendam circa hoc obiectum ex se malum, vel circa circunstantias ex se malas. etiam ex suppositione quod voluntas iam esset propensa ad malum maius, & per hanc inclinationem auocaretur à maiori ad minus malum. Quod ita intellige, vt *Explicatur.* quoties totum illud materiale obiectum, & talis modus operandi circa tales personas, attentis omnibus circunstantiis, non potest hîc, & nunc honestè exerceri, & sine peccato, eo ipso impossibile sit Deum inclinare ad illa, etiam reuocando

eando à maiori malo voluntatem, ex se propensam ad illud.

10. *Rationes conclusionis.* Huius conclusionis rationes sunt omnes, quæ vniuersaliter probant, nullum esse bonum finem, ratione cuius possit esse honestum inclinare ad volitionem intrinsecè malam: de quo diximus disp. 27. sect. 4. & disp. 33. sect. 2. de varia proportione ad voluntatem: quas omnes complectimur duplici probatione. *Prima ratio.* Prima est, quoniam recessus est bonus quidã finis, qui non aufert quidditatiuam malitiam à volitione mala. Verbi gratia, auocare ab adulterio, sacrilegio, & stupro finis bonus est: nihilominus malitia remanet intrinseca volitioni committẽdi simplicẽ fornicationem. *Confirmatio prima.* Confirmatur primò quoniã altiores alios, & honestiores fines posset Deus intendere inclinando, & excitando ad materialem actionem mendacij. Et tamen illi non habent virtutem excusandi à turpitudine & inordinatione, quæ illi actioni cõuenit ab intrinseco. Ergo nec finis euitandi grauiorem culpam habebit eam virtutem excusandi à turpitudine, quam ab intrinseco habet materialis volitio fornicandi.

11. Confirmatur secundò, quoniam Augustinus, tam in libro de mendacio, quam in libro contra mendacium toto fere vtroq; libro notauit, parẽ omnino esse rationem, siue dicas mẽdaciũ, vt euites grauissima quædã imminentia peccata, siue vt obtineas eminentia quædã bona, quoniã euitatio mali est quoddam bonum; ac proinde neutrum finem satis esse, vt à malitia excuset mendacium, vel aliã actionem ab intrinseco malam.

12. Secunda probatio est, omnia quippe inconuenientia, quæ generaliter sequuntur, ex eo quod Deus excitet, & incliner ad materialem actionem peccati, ex eo capite proficiscuntur, quoniam Dei concursus, & operatio quælibet excitans, & inclinans ad materialem actionem peccati, eo ipso est per se & immediatè destinatus, vt faciat talem actionem existere in rerum natura. Quæ destinatio, & procuratio diuinæ sapientiæ atque bonitati repugnat, vt ostendimus supra disp. 36. sect. 5. & sequentibus.

13. *Triplex modus inclinandi voluntatem ad minus malum. Primus.* Vt vis harum rationum clariùs constet, distinguo triplicem modum, quo fingere possumus à Deo inclinari creatam voluntatem ad hoc obiectum minus malum, vel ad hanc personam, vel ad hunc modum operandi, vt auocet à maiori malo. Primus modus erit, inclinando, vt eliciat nouam volitionem minus malam eadem voluntas, quæ prius tempore habebat aliam volitionem magis malam. Veluti inclinando, vt eliciat volitionem simplicis fornicationis ille homo, qui prius volebat adulterium. In quo casu, quamuis bonus sit finis reuocandi hominem à priori volitione adulterij; nihilominus adhuc sequens volitio fornicandi manet intrinsecè mala, ideóq; ad illam inclinare nullo fine bono potest reddi honestũ & dignũ diuina volũtate. Atq; idem à fortiori conuincet, si volitio præcedens nõ amplectebatur determinatè adulteriũ, vel fornicationẽ, sed solummodo copulam illicitam, abstrahẽdo à speciebus illis; tunc enim inclinare ad sequentem volitionem fornicationis simplicis adhuc est intrinsecè malum.

14. *Volitionis materialis extensio.* Secundus modus erit inclinando, vt manente eadem volitione, quæ prius erat, illi subtrahatur materialis extensio ad vnum obiectum magis malum, & adiungatur materialis extensio ad aliud obiectum minus malum; veluti si manẽte eadem volitione furandi, quæ prius erat, subtrahatur materialis extensio illius per quam fur volebat exhaurire substantiã Francisci pauperis, & adiungatur materialis extensio, qua velit solummodo quantitatem mediocrẽ surripere à Petro diuite. Atque hic etiam modus repugnat diuinæ bonitati, quia posterior extensio materialis, quãuis sit minus mala, quàm prior, & quamuis ab illa reuocet, adhuc est intrinsecè mala. Ideo perseuerat in ea communis ratio, auertens diuinam voluntatem ab eius intensione & causalitate.

Adde insuper esse apud me impossibilẽ quãcumq; variationẽ materialis extensionis, nisi tota volitione variata, seu noua alia volitione producta: vnde hic secundus modus recurrit ad 1. Sed quoniã de hoc disputare non est loci præsentis, & multi DD. alias quæst. tractantes, supponere videntur, esse possibile prędictũ genus variationis: ideo cõditionaliter, etiamsi hoc sit possibile, dicimus, non posse Deo authore, atq; inclinãte fieri. 15. *Impossibilis volitionis noua extẽsio volitione innouata.*

Tertius modus erit, si in eodem instanti tẽporis, in quo voluntas seipsam determinat ad consensum in copulã illicitã, Deus prouidens, fore, vt cõsentiat in adulterium, inclinet, atque flectat volũtatẽ, vt consentiat in fornicationẽ simplicẽ, idq; eo fine vt cõtineat à consensu in adulteriũ. Et hoc etiam indignũ est diuina bonitate, si fiat inclinãdo ad ipsummet cõsensum in copulã cum hac fœmina soluta; nam hoc est intrinsecè malũ. At verò si Deus solũmodo apponat illi cõsensui modificationem exclusiuam adulterij, & cuiusque alterius mali supra fornicationem simplicem, hoc erit intrinsecè bonum, & Deo dignum: vt con. 4. prope init. constabit. 16.

Totam conclusionem primam, & omnes eius modos, assero verificari, siue Deus inclinet voluntatem nostram per modum causæ moralis consulendo, & exhortãdo exterius, vel interius, alliciendo præmiis vel terrendo suppliciis: siue inclinet Deus per effectiuum, realem, & physicum concursum specialem, quem circa bonas actiones sæpe diximus esse possibilem. 17. *Conclusio, & eiusmodo verificantur.*

Vnde à fortiori colligitur secunda conclusio. Deo repugnat physica prædeterminatio ad materialẽ actionem leuioris peccati etiãsi destinetur ad euitandũ grauius peccatũ. Nam præcedẽtis conclusionis duæ probationes tantò fortius militãt contra physicã prædeterminationẽ, quãto fortior & efficacior excitãdi & inclinãdi modus continetur in illa. Cui adiũgitur tertia probatio, ex repugnantia physicæ prædeterminationis cum libertatis indifferentia, quã culpæ quidditas prærequirit. De qua repugnantia dictum est satis supra, præsertim disp. 31. sect. 2. & tota disp. 38. & 39. & tomo præcedenti de scientia disp. 34 & multis sequentibus. 18. *Secunda conclusio. Physica prædeterminatio ad materialem leuioris peccati actionem Deo repugnat.*

Tertia conclusio. Sæpe Deus non solùm permissiuè, sed etiam positiuè ex intentione & efficacitate sui decreti, voluntates impiorum inclinat ad hoc opus potius, quam ad illud, & circa hanc personam potius quã circa illam, & ad hũc modũ operandi potius quàm ad illum. Hoc autẽ facere potest Deus, quoties totũ illud materiale obiectũ cum personis & modo operandi, & consideratis omnibus circunstantiis, quæ hic & nũc concurrunt, potuisset honestè exerceri; sed ex sola praua intentione voluntatis, ad malum propensæ, turpiter exercetur. Exemplum accipe præscindendo quaslibet actiones intellectus; & volũtatis intrinsecè malas, & considerando solũ 19. *Conclusionis exemplum.*

modo tormenta cætera, siue animi, siue corporis, quæ dæmon in obsessis hominibus causare solet. Potest igitur Deus dæmonem inclinare, aut determinare, vt Saulem potiùs, quàm aliú hominem, hoc genere tormentorum, potius quàm alio vexet: quoniam totú illud potuisset honestè fieri ex imperio Dei, tanquam iudicis punietis; quamuis certissimum sit, hoc à dæmone non esse appetendum, neque exequendum, nisi propter odium, & contumeliam Dei, propter quam exardescit aduersus eius imagines.

20. *Modi quibus Deus permissiuè inclinare, potest ad actionem grauioris, & leuioris peccati.*

Quarta conclusio. Quilibet modus, quo Deus per accidens, & permissiuè dicitur inclinare ad malam actioné leuioris peccati, vt auocet à grauiori, possibilis est etiam, vt inclinare dicatur ad materialem actioné grauioris peccati, per quam reuocetur à leuiori peccato. Solummodo in eo discrimen est quoniam frequentiùs contingit eo permissionis modo inclinare ad actionem leuioris peccati, vt à grauiori recedatur. Hoc enim magis decet bonitatem Dei magisque congruit eius natiuæ propensioni.

21. Præcipuum conclusionis membrum probatur discurrendo per singulos modos, in eo genere possibiles. Primus sit. Deus nó solùm permissiuè, aut per accidens, sed etiam per se, positiuè, atque ex intentione & efficacitate suæ voluntatis excitat, & inclinat impiorum voluntates ad positiuam, & realé modificationem, limitatiuam malitiæ, per quam excludantur maiora mala; licet per eam præcisè, neque includantur, neque excludantur minora mala. Quemadmodum quando libidinosus cósensum præbet turpibus desideriis copulæ, sæpe Deus excitat & inclinat voluntatem, vt ipsimet libidinoso consensui apponatur realis, & intrinseca limitatio, præscribens, vt vitetur adulterium, stuprum, & sacrilegium: sed nihil tale præscribés de simplici fornicatione.

Primus modus.

Deus inclinat impiorum voluntates ad modificationem limitatiuam malitiæ.

22. *Limitatio intrinsecè bona.*

Probatur, quoniam talis limitatio ex se est intrinsecè bona, quia non est tendentia & adhæsio ad obiectum illicitum, sed solùm est positiua & firma limitatio, ne volútas progrediatur ad peiora. Quæ licet adhiberi possit per diuersum actú, totaliter bonum; nihilominus non repugnat, in vnam & simplicé volitionem conuenire has duas formalitates, quarum altera sit consensus in fornicationem, altera verò sit exclusio cuiusque turpioris copulæ.

23. *Positiuè, & per se ad eiusmodi limitationem inclinat.*

Eodem modo Deus non solùm permissiuè, aut per accidens, sed etiam per se, positiuè, atque ex intensione, & efficacitate suæ voluntatis excitat, & inclinat impiorum voluntates ad positiuam & realem modificationem limitatiuam malitiæ per quá excludantur minora mala, licet per eam præcisè, neq; includantur, neque excludantur maiora mala. Quemadmodum si detractor, & criminator sub vna, & simplici volitione, qua vult detrahendo, & criminando, mentiri, cóprehendat (vt potest) detestationem adulatorij mendacij. Ad hanc enim formalitaté, vt per intellectú præscinditur à detractione, & criminatione, Deus inclinare potest, quoniam ex se bona est, nihilq; mali cótinens; quamuis ea posita, sequatur infallibiliter, vt voluntas ad nocédum propensa, totá se debeat effundere in grauiora mendacia. Et confirmatur nam absolutè minus malum est solum peccatum grauius committere, quam simul committeré grauius, leuiusque peccatum.

Confirmatur.

24. *Subtractio generalis concursus ad materialem actionem grauioris peccati.*

Secundus modus esse poterit, subtrahere generalem concursum effectiuum, qui necessarius est ad materialem actionem grauioris peccati, & eum offerre paratum ad actionem leuioris peccati, quando voluntas cognoscitur esse propensa ad alterum eorum criminum: ita vt verò, vt simul offeratur concursus ad bonas actiones: vt notauimus supra disp. 40. sect. 5. Cæterum eodem modo Deus poterit subtrahero generalem concursum effectiuú, qui necessarius est ad materialem actionem leuioris peccati, & eum offerre paratum ad actionem grauioris peccati, quando voluntas cognoscitur esse propensa ad alterú eorum criminú, relicta potestate, euitandi illud, si voluerit, vt diximus: voluti quando Christus Dominus cognoscebat Iudæorum voluntatem, nimium propensam ad eum persequendum, eiúsque discipulos, & præcepit: *Si ergo me quæritis, sinite hos abire*, potuit persecutoribus subtrahere concursum ad cogitandas rationes interficiendi, aut comprehendendi discipulos, quod erat peccatum leuius; nihilominus offerendo paratum generalem concursum ad actionem interficiendi Christum; quod erat grauius peccatum.

25. *Illustrationis, & inspirationis subtractio.*

Tertius modus fieri potest per subtractionem illustrationis & inspirationis requisitæ ad euitandum peccatum leuius, dando illam ad euitádum peccatum grauius: vel è contra dari potest illustratio & inspiratio ad euitandum peccatum leuius, negando illam ad euitádum peccatum grauius; idque secúdum demerita præcedentiú peccatorum, quæ sunt punienda sequentibus, vel secundum alios fines diuinæ prouidentiæ, prout explicatum est disp. 28. sect. 3. & 4.

26. *Ablatio impedimentorum naturalium ad committendum peccatum leuius.*

Ad eundem modum reduci potest, afferre quælibet naturalia impedimenta, committendi peccatum leuius, & subtrahere naturalia requisita: quo supposito, præsciat Deus committendum esse peccatum grauius. Quemadmodum, si voluntati, ad vindictam propensissimæ denegetur exterior occasio, vel facultas per fustes vel alapam sibi satisfaciendi; de mortifero veneno cogitabit. Item si Iulianus aditum ad imperium non sperabat per leuiora crimina, Deo præcludente illum, propter effrænatam imperandi libidinem, ad grauiora crimina præcipitandus erat infallibiliter.

27. Quartus modus erit, si Deus proponat obiecta ex se bona, quibus visis, infallibile sit, fore vt voluntas ad malum propensa occasionem arripiat excedédi se in tali obiecto, tali modo. Quod fieri poterit, siue grauius, siue leuius peccatum sub eis circunstantiis committendum fore præuideatur. Idem erit si suggerantur intellectus rationes ex se bonæ, & constantes cogitationes illarum, quibus à cæteris obiectis, & à cæteris modis nocendi, reuocetur voluntas ad nocendum propensa: vnde præsciatur fore, vt erumpat in illud peccatum, & nocumentum, cui prædictæ rationes, & cogitationes non ita fortiter obstant, idque siue peccatum illud sit grauius, siue leuius, quam alia, quæ impediuntur. De quo recole dicta in sect. 1. modo 3.

28. Quintus modus erit, in materialem ipsam actionem influere aliquam generalem rationem volitionis, abstrahentem à malitia, vt probatum est sect. 2. Nunc solummodo addendum est, modum illum esse indifferentem, vt adhiberi possit à Deo, siue præsciatur ab arbitrio creato detorquendus ad grauius; siue ad peccatum leuius.

Ad argu

29. *Ad primum respondetur.* Ad argumenta, initio proposita, respondetur. Certum est, Augustinum non admittere, quod Deus, vt causa positiua, & per se, inclinet ad hoc peccatum, vt constat, ex disp. 27. cæterisque sequentibus, vsque ad præsentem, vbi nunquam alia ratione admittit, Deum iusto iudicio inclinare ad hoc peccatum, nisi aliquo ex quinque modis nuper enumeratis. *Ad confirmationem.* Ad confirmationem respondetur Hugonis mentem in eo loco satis constare ex iis, quæ diximus sect. 4. num. 8.

30. Ad 2. Resp. Potuit Deus speciali concursu & prouidentia excitare, & inclinare Ruben, vt procuraret Iosephum mittere in cisternam. Insuper poterat incitare & inclinare Iudam, vt procuraret venditionem ac seruitutem Iosephi. Nam istæ omnes actiones poterant fieri honestissimè, si fierent solummodo propter finem redimendi atque seruandi vitam fratris, impediendique imminens parricidium. Nec in his actibus erat aliquid intrinsecè malum: nec aliter poterant eû eripere ab vnguibus inuidiæ. At verò reliqui fratres, autores sceleris & inuidiæ, non poterãt honestè vendere Iosephum, etiam ex suppositione, quod prius decreuissent illum occidere, quia poterant & debebant non solum à morte, sed etiam à seruitute, & qualibet alia vexatione seruare incolumem. Ea propter diuinæ bonitati repugnabat eos inclinare, vt venderent, vel in cisternam mitterent: ideóque repugnabat Ruben & Iudam inclinari à Deo, vt eas actiones persuaderent fratribus, nisi præcisè in quantum hæc persuasio destinatur ad reuocandum à maiori malo, permittendo minùs malum.

31. *Dæmonibus licentiam cõcedit Deus.* Ad tertium respondetur. Dæmonibus licentiam concedit Deus non positiuè inclinando eorum voluntates ad odium, sed permittendo odium. Et aliunde limitat & modificat negando licentiam ad alia, vt explicatum est tota fere sectione 4.

32. *Quo sensu sit verum licere cõsulere minus malum ad vitãdum maius.* Ad quartum respondetur, non disputando, sed supponendo, quod alibi fusiùs ostendimus, licere quidem consilium limitatiuum malitiæ inclinans formaliter & præcisè ad recessum à maiori malo, permittendo leuius peccatum, quod est formaliter inclinare ad minus, videlicet, vt sit minus, ad eum modum, quem Deo possibilem esse diximus conc. 4. sub init. sed non licet consulere leuiorem malitiam, nec materialem actionem, cui necessariò connectitur, etiam ob finem vitandi peccatum grauius: vt constat ex conclusione prima. Hoc modo declaranda est, seu limitanda sententia doctorum existimantium, licitum esse consulere minus malum ad vitandum maius.

33. *Quid animaduertendum sit.* Solummodo animaduertendum est, cuiuscunque personæ, Deum timentis, eam esse mentem, virtualiter inclusam in significatione verborû, vt quamuis verba sonare videãtur exhortationem, & consilium ad committendû peccatum leuius; nihilominus verè non significẽt, nisi exhortationem & concilium recedendi à grauiori peccato cum permissione leuioris peccati propter vitandû maius. Hunc autẽ esse verborû sensû sub his circũstantiis, à pia quauis persona prolatorû, cõstat, quoniam verba suá significationem & vim mutant sæpe pro circunstantiis loci & temporis, & personarum (vt alias probatum est) & pia quæuis persona virtualiter vult ea verba proferre iuxta sensum diuinæ legi, & charitati consentientem. *Circa praxim nullum impedimentum oritur ex hac sententia.* Vnde constat circa praxim nullum prorsus impedimentum oriri ex hac sententia; siquidem admittit esse licitum, ea omnia verba proferre, quæ si rebus licitis applicarentur, significarent exhortationem ad illas: sed quoniam ex charitate applicantur rebus illicitis, non significant exhortationẽ ad illas, sed merá permissionem illarû cum exhortatione ad recedendû à deterioribus malis.

34. Ad quintum respondetur, casum illum distinguendum esse iuxta quatuor conclusiones supra positas, & dicendum breuiter, malum esse positiuè inclinare, vt velit hanc gẽtem deprædari etiã tyrannum, qui iam decreuerat deprædari quidquid possit. Attamen non permittere, vt deprædetur aliam gentem, permittendo, vt deprædetur hanc gentẽ, & offerre obiecta ex se bona, & interiores cogitationes, & instinctus ex se bonos; quibus positis ex tyranni malitia sequetur, vt hanc gentem deprædetur potius, quàm aliam, hoc non est malum, sed bonum, & Deo dignum.

35. *Prima causa non determinat ad numericã differentiam.* Ad sextum Respond. Prima causa non determinat alicuius indiuidui numericam differentiam, sed determinatur à tota collectione causarum & omnibus circunstantiis, præsertim subiecti loci & temporis eo modo, quem explicuimus in metaphysica.

36. Respondeo secundò. Quamuis Deus ex munere primæ causæ determinaret differentiam numericam cuiusque materialis actus peccati; adhuc inde non valeret consequentia contra primam conclusionem propter duas rationes. *Prima ratio.* Prima, quoniam illam differentiam numericam determinaret Deus, quasi coactus per liberam malitiam creatæ voluntatis, quæ se liberè determinauit ad talem speciem & tantam intẽsionem, & extensionem hic & nunc producendam. At vero in prima conclusione loquimur de speciali Dei concursu, ad quem non compellitur Deus ex munere Primæ causæ, sed quoties illum præbet, sua spõte, & à propria voluntate prouenit illum præbere hic & nũc ad hãc materiã. *Secunda* Secunda ratio est, quia in tota differentia numerica non includitur ratio consensus in obiectũ prohibitũ, sed hæc tota ratio præsupponitur in ratione specifica simul cum extensione & intensione illius, cui solummodo additur hæcceitas, quæ non includit rationẽ specificam, sicut differentia specifica non includit rationẽ genericam. Hæc ratio secunda, nisi vera esset, non video quomodo causæ vniuersalis munus posset absque labe & immunditia determinare differentiam numericam odij Dei vel alterius actionis malæ. Sed de hoc plura disp. 49. sect. 4.

37. *Ratio discriminis.* Atque inde etiam redditur ratio discriminis, propter quam Deo repugnet determinare ad rationem specificam peccati, etiamsi voluntas iam fuerit ad genus determinata; videlicet, quoniam quælibet ratio specifica peccati quidditatiuè cõtinet consensum in speciem obiecti prohibiti & turpis.

SECTIO VI.

Potentia Dei, qua contra eius voluntatem antecedentem fiunt, conuertens vt seruiant efficaci voluntati, probat non prædeterminari materiales actiones peccatorum.

1. *Sextus modus exercendi potẽtiam.* Hic poterit numerari, vt 6. modus exercendi potentiam circa peccata punienda, ratione quorû Deus dicitur excæcare indurare & tradere

desideriis. Pro coius explicatione recolendũ est ex disp. 27. sect. 3. argum. 5. physicã prædeterminationem materialis actionis peccati probari ab eius authoribus, quoniam Scriptura sacra & Patres docẽt, Dei gloriã ex peccatis colligi: quippe quæ cum colligi non possit ex formali ratione malitiæ (vt ipsi putaot) inferunt per se colligi ex materialibus actionibus peccatorum, & ea ratione fuisse dignom obiectum diuinæ voluntatis, & dignum effectum diuinæ causalitatis.

Quo argumento physica prædeterminatio probetur à suis authoribus.

Plurima argumẽta probantia Deũ nolle materiales peccatorum actiones.

2\. Nihilominus ex eodem dogmate Scripturarum & Patrum accipiuntur argumenta plurima, qoæ probant, Deum non velle, vt homines faciant materiales actiones peccatorom, neque authorem esse & caosam, vt homines eas faciant, sicut explicatum est disp. 27. Duo tamen argumẽta sunt magis vniuersalia, primum, qooniam materialis actio peccati, qua parte realiter cootrariatur rationi & diuinæ legi, nullam habet intrinsecam vim & aptitudinem, vt ex illa resultet Dei gloria, sed potius vt resultet Dei offensa & ignominia, sicut necessariò & per se resultat ex illa formalis ratio malitiæ. Ergo quod ex illa Deos colligat suam gloriam, hoc nullam dignitatem aut perfectionem conciliat materialibus actionibus, propter quam sint obiectum dignum diuina volitione, & causalitate. Confirmatur, qooniam ille fructus diuinæ gloriæ solommodo prouenit ex infioita potentia & bonitate Dei contra natiuam & intrinsecam destinationem talium operationum.

Primum.

Confirmatur

Ex formali ratione malitia Deus colligit suam gloriam.

3\. Secundum argumentum est, quia non solùm ex materiali actione, sed etiam ex formali ratione malitiæ, Patres ex Sacris literis eliciunt, Deũ colligere suam glotiam, & multa bona prædestinatorum; sed inde non potest inferri formalẽ rationem malitiæ volitam & causatam esse à Deo ergo neque poterit inferri, volitam & causatam esse materialem actionem illius. Maior prætetquam apertè significatur nominibus malitiæ, peccatorum; & criminom, ex quibus Patres dicunt, Deom colligere suam gloriam, & vtilitatem prædestioatorum: ratio Theologica demonstrat, quoniam inter bona, quæ Deus ex peccatis colligit ad suam gloriam, non sunt infima pænitentia, cognitio propriç debilitatis, diffidentia sui timor & cautio: qui omnes affectus qoidditatiuè respiciunt formalem rationem malitiæ, refugiendo ab illa, & propter odium malitiæ euitando materialem actionem: Quemadmodum dictum fuit supra disp. 18. sect. 2. sub init.

Ratio Theologica id demonstrat.

4\. In eadem quoque disp. 18. sect. 2. & 3. posita sunt plurima testimonia Patrum, quibus Dei sapientia, bonitas, & omnipoteotia laudatur ex prædicto modo colligendi bonum ex malis, vnde sofficier vnum aut alterũ modò recolere. cui videatur inesse peculiaris quædam vis, vt instituto præsenti suppeditent argumentã. Sit igitur tertium argumentum; quia si voluntas creara prædeterminaretur à diuina, vt eliceret quamlibet actionem peccatisequeretur, semper & in qualibet volitione creata, diuinam voluntatem fieri à voluotate creata, siue per volũtatem creatam. Consequens autem esse falsum constat ex discrimine quod Augustinus, & alij Patres constituunt inter bonas & malas volitiones, quoniã bonæ voluntates, faciunt voluntatẽ Dei, Deùsq; per illas operatur, quod vult. At verò malæ volitiones non faciunt voluntatem Dei, neque *per illas*, sed *de illis* Deus operatur booum, quod intendit. Et consequenter Augustinus ait, vasa iræ non prodesse, nec esse vtilia, sed Deum illis bene vti.

Tertium argumentum.

Augustini, & aliorum Patrum discrimen.

Augustious igitur in Enchiridio cap. 107. scribit: *Sic ergo factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset non sine adiutorio diuino, &* 5. *suo fieri peruersus arbitrio: vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certe de illo. Proinde, quia suam maluit facere, quam Dei, de illo facta est voluntas Dei.* Quod ipsum probat lib. de Prædestin. Sanctor. cap. 16. ante med. illis verbis Roman. 11. *Secundum Euangelium quidem inimici propter vos, secundum electionem autem dilecti propter Patres. Quid est secundum Euangelium inimici propter vos, nisi quod eorum inimicitia, qua occiderunt Christum, in Euangelio sine dubitatione profecit? Et hoc ostendit, ex dispositione venisse, qui bene vti nouit etiam malis, non vt ei prosint vasa ira: sed vt, ipso eis bene vtente, prosint vasis misericordia. Est ergo in malorum potestate peccare, vt autem peccando, hoc, vel hoc, illa malitia faciant, non est in eorum potestate, sed Dei diuidentis tenebras, & ordinantis eas, vt hinc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei, non impleatur, nisi voluntas Dei.* Sic etiam in Psalm. 110. ad illum versum *Magna opera Domini.* &c. tam Augustinus, quam Prosper io commentario coocluduot aduersus peccatorem: *Quidquid elegeris, Omnipotenti non deerit. vnde suam de te compleat voluntatem.*

Roman. 11.

Psalm. 110.

Confirmatur, nam vt idem Augustinus docet libro de Agone Christiaoo cap. 7. initio, *Omnes diuina prouidentia seruiunt: sed alij obediunt tanquam filij, & faciunt cum ea quod bonum est: alij verò ligantur tanquam serui, & fit de illis, quod iustum est.* Totumque illud, & sequens caput confirmat eandem sententiam. Quod si diuina prôoidentia prædeterminat materiales peccatorum actiones: impij cum ea facerent, quod malum est etiam dato quod malitiam facerent per se soli: oec ad illam actionem tanquam serui ligati concurrerent. 6.

Augustinus.

Nihilominus aliqooties Augustinus alio modo loquitur affirmans, Deum etiam per homines iniquos operari bonum quod vult: vt vidimus in prædicta disp. 18. sect. 2. & 3. & infra disp. 48. sect. 3. & 4. Cæterum ibi præpositionem *per* non accipit in eo rigore pcnprietaris, qon significatur instrumentum à Deo factum, motum & destinatum ad finem bonum, quem intendit; sed eadem propositio significat, quocunq; modo, etiam contra oatiuam inclinationem actionis, ex illa bonum colligere. Insuper significat peculiarem rationem instrumenti praois operationibus extriosecus additum contra natiuam earum inclinationem. Vt videbimus disp. 48. sect. 4. 7.

Quomodo intelligendus Augustinus alio modo loquens.

SECTIO VII.

Iosephi consolatio ad fratres nostram sententiam confirmat.

HVius testimonij peculiarem ponderationem oportuit sobiungere, quoniam non 1. solùm adduci soler ad probandum peccati materialem actionem efficaci Dei voluntate atque consilio, cui resisti noo possit, fuisse prædefinitam; sed etiam quooiam duæ quædam rationes dubitandi eidem sententiæ fauere videbantur, subnixæ Iosephi verbis Geneseos 45. *Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur,*

Genes 45.

deatur, quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra, misit me Deus ante vos in Ægyptum. Et post post pauca: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi patrem Pharaonis.* Et cap. 50. *Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me.* *Genes. 50.*

2. *Prima ratio dubitandi Ambrosij.* Primam igitur rationem dubitandi Ambrosij verba præbent lib. de Ioseph. Patriarcha cap. 12. prope med. *Quam pia fraternitas, quam dulcis germanitas, vt etiam parricidale excusetur admissum, dicens, diuina illud prouidentia fuisse, non impietatis humanæ: quandoquidem non ab hominibus oblatus ad mortem, sed à Domino missus sit ad vitam.* Vnde *Secunda ratio.* sumitur secunda ratio dubitandi quoniam consolatoria verba Iosephi diriguntur ad fratres in spem veniæ erigendos, quos proprij facinoris immanitas deterrebat, & conscientia reddebat perturbatos, ac timidos. Ergo diriguntur ad extenuandam eorum culpam, sed non extenuatur, nisi quatenus diuina voluntate & consilio factæ sunt, saltem eorum actiones materiales. Hoc ergo significatur illis verbis.

3. *Dico primò.* Respondeo, & dico primò. Ioseph suorum fratrum parricidio & traditioni de grauitate culpæ nihil minuit ex eo capite, quod eorum materiales actiones prædeterminatæ fuerint à voluntate diuina, cui resistere non poterant. Hæc enim ratio, vel penitus culpam diluit; sublata prorsus libertate; vel nihilo leuiorem reddit, cum ea reperiatur in quacunque grauissima culpa possibili, si vel in vna culpa conceditur. Quin potiùs apertè sugillat eorum malitiam, cum ait: *Genes. 50.* *Vos cogitastis de me malum, Deus autem vertit illud in bonum.* Vbi veritatis & correptionis asperitatem subiunxit blandimento consolationis: vt optimè notauit Rupertus in Genesim cap. 42.

4. *Legitimus verborum sensus.* Legitimus ergo sensus verborum hic est. Tanta est omnipotentia diuinæ voluntatis, vsque adeo impossibile est illi resistere, vt etiam quicunque contra Dei voluntatem ad illam impediendam malum cogitant, suis ipsis cogitationibus & operibus famulentur. Nam & vos eo fine meditabimini necem prius, deinde perpetuam seruitutem & exilium, ne vobis imperarê, quod Deus per mea somnia prædixerat; sed ad imperium ac maiestatem, vestram quoque vtilitatem, *Genes. 50.* cogitationes illas conuertit, *vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos.* Vnde vt Chrysostomus hom. 67. in Genesim, *Chrysostom.* quæ est vltima col. penult. *Quæ à fratribus,* inquit, *facta sunt, ea maximè et regnum conciliarunt, omnipotente Dei sapientia omnia mala in bonum commutante.*

5. *Dico secundò.* Inde colligo & dico secundò, Iosephum nihil fauere physicæ prædeterminationi, sed potius cum illa pugnare. Quoniam cogitationes malas retulit ad fratres dicens: *Vos cogitastis de me malum,* non Deo authore, neque impellente ad cogitationes materiales. Sed conuersionem malę cogitationis ad bonum, missionem in Ægyptum exaltationem in regnum, vt esset pater Pharaonis, & saluaret multos populos; hæc retulit in Deum, tanquam in authorem, & in eius consilium & voluntatem, cui neque ipse Ioseph, neque eius fratres potuerunt resistere.

6. *Respondetur ad vtramq;* Ad vtramque rationem dubitandi respondetur, triplicem excusationem in verbis Iosephi contineri. Prima culpam extenuat quantum ad *dubitandi rationem. Triplex excusatio in verbis Iosephi.* intrinsecam turpitudinem ratione ignorantiæ: quoniam licet scirent, suum esse fratrem, quem occidere tentarũt, & vendiderunt: at ignorabant, à Deo esse electum ad supremam illius terræ potestatem, etiam in suos fratres exercendam. Vnde proximè post verba, quæ retulimus, subdit *Ambrosius.* Ambrosius: *Quid aliud habet Domini nostri Iesu Christi, qui fratres omnes pietate superauit, in cruce positi intercessio illa pro plebe dicentis: Pater, ignosce illis non enim sciunt, quid faciunt?* Hæc autem ratio plurimum extenuebat motiuum irascendi aduersus fratres, quibus subducebat proinde occasionem timendi. Nam homines irascuntur maximè propter excellentiam, quæ paruipenditur iniustè, vt cum Philosopho lib. 2. Rethor. c. 9. docet S. Thomas 1. 2. q. 47. art. 3. *S. Thomas.*

Secunda excusatio non ab intrinseco minuit rationem malitiæ, sed ab extrinseco addit rationem, quæ mitigat iram, videlicet, quoniam vt in prædictis verbis notat Ambrosius, fructus ex eo crimine secutus, diuinæ prouidentiæ fuit, non impietatis humanæ, & quod ad mortem vel seruitutem destinatum fuit ab hominibus, Deus conuertit ad gloriosissimam totius populi vitam. At exitus fœlix, etiam contra intentionem lædentis eueniens, abundãtiori lætitia tristitiam mitigat, aut penitus extinguit, quæ maximè disponit ad iram. Quamobrem prosper euentus est ratio vt minus timeatur ira. Quod autem tristitia sit dispositio & causa iræ, videbimus infra disp. 54. sect. 5. 7. *Fructus diuinæ prouidentiæ ex illo crimine secutus.*

Tertia excusatio addit etiam ab extrinseco rationes, propter quas certo sibi de diuina prouidentia promittere debeant fratres, quod eorum iniuria, in eorum vtilitatem sit conuertenda; non vero in punitionem & vindictam. Prima ratio continetur in illis verbis cap. 50. *Num Dei possumus resistere voluntati?* Hoc est, vos non potuistis diuinæ resistere voluntati, etiam quando contra Dei voluntatem pugnantes, conabamini omnem dignitatis & imperij aditum præcludere. Ergo neque ego ipse Dei voluntati & consilio resistere potero, etiamsi vellem. Est autem Dei voluntas, *vt saluos facerem multos populos. Ego pascam vos, & paruulos vestros.* 8. *Prima ratio.*

Alterum argumentum Iosephi est huiusmodi. Gloria & diuitiæ, mihi per vestrum facinus à Deo collatæ sunt, longè maiora & lætiora, quàm tristis fuerit seruitus & calamitas. Ergo multò magis incumbere debeo in affectum gratiarum actionis, & charitatis erga Deum. At quicunque tenetur magis diligere Deum, eo ipso magis obligatur diligere proximos, præsertim maximè coniunctos, iniurias remittendo, & bonum retribuendo pro malis. Confirmatur, quoniam sic vulgata lectio aptissimè consonat cum lectione septuaginta, quam antiquiores Patres sequuntur. Nam vbi nos legimus: *Num Dei possumus resistere voluntati?* septuaginta legunt: *Nam Dei sum ego.* Quod Chrysost. homil. vltima in Genes. col. penult. exponit his verbis: *Dei enim sum ego, & Dominum meum imitor, & beneficia rependere studeo his, qui non ferenda contra me fecerunt.* 9. *Qui magis tenetur diligere Deum magis obligatur diligere proximos. Confirmatur.* *Chrysostom.*

Eadem spei atque solatij argumenta occultiora latent, & altiora in prima concione Petri ad Israëlitas actuum 2. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis, quem Deus suscitauit à mortuis.* Et postquam Prophetarum testimonijs com- 10. *Actuum 2.*

probaoit Christi D. resurrectionem, diuinitatem atque potestatem, concludit: Certissimè sciat ergo omnis domus Israël, quia & Domiourn eum & Christum fecit Deus huoc Iesum, quem vos crucifixistis. Vnde omnes spem veniæ concepisse, constat ex sequeoti cootextu.

SECTIO VIII.

Septimus modus indurandi & errare faciendi.

1. AD obdurationem ac errorem contrariis rerum euentis manifestandum pertinet postremus hic modus exercendi potentiam, quando Deus obdurat & errare facit. *Augustinus.* Quemadmodum Augustinus q.18. in Exodum fine: *Videndum*, inquit, *sanè est, vtrum etiam sic accipi possit: Ego indurabo; tanquam diceret, quam durum sit, demonstrabo.* Qui modus loquendi simillimus est alteri, à scriptoribus sacris vsitato, iuxta quem *iustificare* significat, declarare iustum, atque vt *3.Reg.8.* talem honorare. Quemadmodum 3.Reg.8. Salomon circa manifestandam veritatem, aut falsitatem iuramenti, Deum ita præcatur: *Iudicabis &c. Condemnans impium, iustificánsque iustum.* *Psalm. 81. Prouerb. 17.* Psalm.81. *Humilem & pauperem iustificate.* Prouerb.17. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.* & alibi sæpè.

2. Sic etiam Damascenus dialogo contra Manichæos propius ad med, quàm ad finem secundum modum, *Damascen.* quo *in errorem à Deo agitur Propheta*, notat esse: *Cum alia prædicit, ac Deus alia efficit. præterea, quæ prædixerat, tum in errorem actus esse dicitur, hoc est, imposturæ conuincitur.* Dirigitur hoc peculiariter ad exponenda illa testimonia, quæ retulimos disp.27.sect. 1.num. 9. quale est *Ezechiel 14.* illud Ezechiel. 14. *Propheta cum erraverit, ego* *Iob.12.* *Dominus decepi Prophetam illum.* Et Iob. 12. *Errare eos faciet, quasi ebrios.*

3. Quo etiam modo istius sæculi sapientes, & conciliarios errare facit, quando licet iuxta regulas humanæ prudentiæ, qoantum fieri potest, prouideant; Deus tameo contrarios & insperatos adducens euentus, ostendit, extremæ imprudentiæ fuisse, non in Dei præsidio, sed in humano consilio confidere. Sic Paulus 1. Corint. 1. *1.Corinth.1.* *Nonne*, inquit, *stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?* Id est, *Ostendit*, seu *demonstrauit*, *esse stultam*: vt Chrysostomus ibi homil.4.col.5. S. Thomas lect. 3. & communiter Patres exponunt *Nahum 1.* Nahum 1 *Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans, non faciet innocentem*, hoc est, non patietur, eos vt innocentes haberi, atque tractari *Matth.12.* Matth.12. *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* Vbi commonior expositio Patrum intelligit, iudicio ac verbis manifestare. Nihil ergo mirum, si hanc etiam inter cæteras expositiones supra nomeratas, extendamus ad cuncta ferè testimonia, qoæ supra disputatione 27. sectione 1. retulimus.

* * *

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm Prima causa generalis concursus intrinsece physicam prædeterminationem afferat.

SECTIO I.

Negatiua pars probatur ex quidditatiua libertate atque potestate voluntatis.

NE mireris, generalem concursum occorrere oobis toties tam in præcedenti tomo, quam in præsenti; quemadmodum enim res omnes & actiones transceodit, sic etiam in quibuslibet ferè disputationibus inuenitur, hoc præcipuè tempore, quoties tractatur de liberis hominum operationibus. Sed quoniam opinionis contrariæ præcipua fuodamenta nituotur in quidditate & proprietatibus primæ causæ, & io subordinatiooe, ac dependentia secundarum causarum ab illa: res hæc alioqoi philosophica magis, quàm theologica, oon potoit à nobis breuiter transiliri. Quapropter eam tractandi rationem inibimus, vt eorum argumentorum, quæ præcedentibus disputationibus. Satis pro nostra sententia ponderata suot, vel soluta, cum à contrariis obiicerentur, breuem quendam indicem attexentes, subiiciamus magis ex professo cætera, quæ desiderari videbantur. 1.

Sit igitur conclusio vnica Primæ causæ generalis concursus ad actus liberos ex se indifferens est, vt vltimo determinetur à voluntate. Ideóque physicè prædeterminatiuom esse, non est de quidditate concursus generalis, sed potius illi contrarium. Probari potest primò plurimis testimoniis Scripturę sacræ & sanctorum Patrum, quæ libertatem ad bene vel male operandum relinquunt indiffereotem, etiam supposito Dei concursu, quorum maximam partem retulimus supra disp. 38. & in præcedenti tomo de scientia disp. 33. & multis sequentibus. 2. *Conclusio.* *Prædeterminatio concursus generali contraria.* *Probatur 1.*

Probatur secundò plurimis testimoniis S. Thomæ, & antiquorum Thomistarum & cæterorum omnium scholasticorum (præter paocos recentiores quæ retulimus supra disp. 39. & magis copiosè tomo præced. de scientia disput. 33. sect. 6. & tribus sequentibus, disp. 49. & 50. 3.

Probatur tertiò, quoniam generalis primæ caosæ concursos ad actus liberos eorum libertatem non destruit, sed potius causat, & protegit. Destrueret autem eorum libertatē, si physicè prędeterminaret: cōtra verò causat & protegit propter indifferentiā, ratione cuius pariter à creata volontate liberè determinari ad bonū, vel malū actum, & ad hanc, vel illā speciem actus boni, vel mali. Minor probatur, quoniam physica prædeterminatio inducit antecedeorem necessitatē in seoso composito. Hæc autē funditus libertatem euertit: vt osteodimos eodem tomo de scientia disp. 33. & 34. & à disp. 51. vsque ad 59. 4. *Generalis concursus primæ causæ libertatem nō destruit.* *Physica prædeterminatio antecedentē necessitatem inducit.*

Probatur quartò, & simul euertitur voum ex præcipois fundamentis cootrariæ sentētiæ, qooniam voluntas creata, supposita generali determinatione ad bonum, quam prius recipit à Deo seipsam determinat, vt principium actioum suæ determinationis. Foret autem impossibile, volūtatem 5. *Euertitur contrariæ sententiæ præcipuum fundamentum.* *Voluntas se determinare*

non posset, si prius à Deo determinaretur. tatém determinare se ipsam, si prius fuisset à Deo determinata, non solùm ad generalem aliquam, sed etiam ad specificam & numericam rationem volitionis.

6. Confirmatur primò, nam hæc potestas determinandi se ipsam à Philosophis & Theologis communiter intelligitur positis omnibus ad operandum requisitis. Inter quæ primarium & caput est primæ causæ generalis concursus: quæ omnia probata sunt in eodem tomo de scientia disp. 50. *Confirmatur secundò.* Confirmatur secundò, quoniam merè passiua foret differentia creatæ voluntatis, si per physicam prædeterminationem ageretur semper à prima causa, quam illationem efficacem esse, probauimus in eodem tomo disputatione 52. ad cuius propugnationem pertinent etiam quatuor, quæ illam proximè sequuntur, disputationes.

7. *Quantum à physica prædeterminatione absit generalis concursus.* Probatur quintò, quoniam generalis primæ causæ concursus tantùm abest à physica prædeterminatione, vt etiamsi copuletur à Deo cum aliis circumstantiis, moralem infallibilitatem afferentibus ad volitionem aliquam vagè, siue determinatè: adhuc physicam impossibilitatem relinquat illæsam, vt à tali operatione se contineat. Quemadmodum infallibile est, mercatorem expositum ad negociationem promptè, ac infallibiliter venditurum, si offeratur illi pretiũ multò maius quàm sperabat: insuper promptè ac infallibiliter empturum, si merces illi offerantur meliores & viliori pretio, quàm sperabat: nihilominus, quantum est ex vi prædictarum omnium circumstantiarum, physicè & absolutè possibile erit non vendere, nec emere. Quam infallibilitatis cum libertate concordiam ostendimus eodem tomo de scientia disput. 80. sectione 9.

8. *Indifferentia generalis concursus clarior elucet.* Probatur sextò, quoniam indifferentia generalis concursus clarior elucet sub alio circumstantiarum genere, quibus positis voluntati relinquitur æquabilis indifferentia, quam solemus appellare libertatem moralem. Cuius proprium est, vt duos homines constitutos sub circumstantiis prorsus æqualibus, de facto contingat abire in electiones contrarias: veluti si vnus eligat nauigare; alter verò in patria residere; vnus furari, alter seruare iustitiam, quod ostendimus eodem tomo disp. 74.

9. Probatur septimò, quia voluntas ad suos actus liberos exercendos (præsertim quando non excedunt vires naturæ) non est minus potens, quàm alia quælibet naturalis causa comparatione suorum actuum naturalium. Sed naturalis quælibet causa non prærequirit aliam *Naturali causæ generalis concursus sufficit.* prædeterminationem ex parte primæ causæ. Generalis namque concursus illi sufficit, simul cum naturali causa influens ad propriam & connaturalem illius actionem. Ergo voluntatis potentia non requirit physicam prædeterminationem. Maior probatur, quoniam voluntas in suo genere foret imperfectior qualibet naturali potentia, quantumcunque vilissima, si foret minus potens ad proprios actus exercendos.

10. Minor explicatur, & probatur, loquimur enim de tota collectione causarum & circumstantiarum omnium, quibus vltimatè & com- *Sol indifferens ad vitam vel mortem omnimalis causandam.* pletè constituitur integra causa in actu primo; non verò de partialibus causis, licet in aliquo genere sint totales. Quemadmodum sol indifferens est ad causandam vitam, vel mortem animalis, si cum diuersis causis particularibus cooperetur. At verò, si totam collectionem causarum accipias cum omnibus circumstantiis quę requiruntur ad vitam, non erit opus vlteriorem prædeterminationem addere, sed satis erit influere, vt naturalis potentia suas vires exerat.

Confirmatur primò, quia non satis erit assignare discrimen, ex eo quod voluntas propter suam indifferentiam indigeat determinante, quo naturalis causa non indiget. Nam quemadmodum naturalis causa, v. g. ignis cum Sole ac cæteris requisitis vim habet ad producendum calorem & ignem: ita voluntas vim habet, vt se ipsam determinet; quod attigimus paulò superiùs. 11. *Voluntas vim habet vt se determinet.*

Confirmatur secundò, quoniam inter effectus causarum naturalium nullus reperitur hucusque, cui valdè probabilis philosophia non assignet naturalem causam, à qua determinetur, vt de singulis ostendi propriis in locis physicæ atque metaphysicæ. Quod si non inuenissem aliquando naturalem rationem & causam talis effectus determinati: meam ignorantiam profiterer libentiùs, quàm admitterem, vllam naturalem causam ita diminutam & incompletam prodiisse à sapientissimo, & omnipotente artifice, vt quosdam effectus eius generis & ordinis attingere, aut determinare non posset, nisi Deo concurrente per specialem concursum, qui non requiritur ad cæteros naturales effectos; præsertim cum tota eiusmodi vis ac potestas non excedat limites causæ secundæ. Sed de hoc aliàs. 12.

Respondent aliqui, concedendo causas, sine libertate, ac naturaliter agentes, quoniam sunt determinatæ ad suas operationes, non indigere prædeterminatione primæ causæ; addunt tamen, indigere præmotione. 13.

Quæ solutio refutatur primò, quoniam apud sententiam, quam impugnamus, præmotio est idem, quod prædeterminatio: & vbicunque fuerit præmotio, vim habebit prædeterminandi, quantum est ex se, licet hoc præstare non possit de facto, quando causam inuenit iam determinatam. *Solutio refutatur primò.*

Refutatur secundò, quoniam satis est illud præmotionis genus, quo primæ causæ generalis concursus prius natura, quam causa secunda in eius actionem influens, meritò censetur eam prius mouere & applicare ad operandum, vt magis explicabimus sectione 5. & 6. Neque opus est alia præmotione, quam Deus in causam influat, vt magis constabit à disputatione 46. vsque ad 49. 14.

Confirmatur, quoniam prædictum motionis genus satis est, vt causa vniuersalis faciat, naturales causas operari, & vt illæ sint mouentia mota, & non sint mouens immotum, vtque subordinentur Deo in suis operationibus, vt constabit ex solutionibus argumentorum contrariæ sententiæ. *Confirmatur.*

SECTIO II.

Indifferentia generalis concursus ad quaslibet actiones deducitur ex materialibus actionibus peccatorum.

1. RAtio probans illationem est, qoia tota qnidditas generalis concursus dioini reperiri debet, vbicunque repetitur generalis iste concursus: sed physica prædeterminatio oon reperitur, vbicunque reperitur generalis Dei concursua, sed potiùs indifferentia: ergo physica prædeterminatio non est de quidditate generalis concursus diuini. Probatur Minor in materialibus peccatorum actionibus, ad quas si Dei generalis concursus physicè prædeterminaret; sequeretur, Deum esse authorem peccati; cæteraque quamplorjma inconuenientia, quæ fusè probata sunt à disp. 27. vsqoe ad 40.

Aliqui præmotores præmotionem negant ad aliquas actiones.

2. Sed authores nonnulli, quamuis ex monere primæ causæ, & subordinatione creatæ voluntatis ad illam, probent prædetermioarinnem supernaturalium actuum; eam tamen negandam esse, putant, ad materiales actiones peccatorum; imò etiam ad actiones moraliter bonas, quæ non excedunt vires naturæ, vt cum Raymundo Paschal. ad Roman. 6. & 7. docet Blasius Verdu in releċt. pro efficacia p. 1. conc. 12. & sequentibus, vbi nullam reddit rationem negandi consequentiam, quam continet prima ratio superius facta.

Respondet Zumel. Prima ratio discriminis assignat. Secunda.

3. Vim tamen illius consequentiæ animaduertens Zumel tomo primo Opuscul. disput. 5. sectione 1. longè post med. pag. 250. ita respondet. Non militat vtrobique par ratio de actibus boois & de malis seu peccamioosis. Primò, quia homo non subordinatur Deo, vt peccans est, sicut subordinatur Deo, vt est bene agens. Rursus Deus non est causa peccati, neque prima, neque secunda, neque per se, neque per accidens: homo verò est verè, & propriè causa sui peccati, & in peccando minimè subordinata Deo.

Tertia.

Tertiò, Deus neque excitat, neque vocat aur inuitat ad malum actum peccati; sicut excitat, & vocat ad bonum actum conuersionis, & pœnitentiæ.

Quarta.

Quartò, quia Deus prohibet peccata, & actiones malas, quæ sunt contra legem & præcepta eius. Et quidem leges prohibentes peccata, ne fiant ab hominibus, prohibent etiam actiones peccaminosas & prauas moraliter.

Quinta.

Quiorò, quia Deus non est causa moralis consilians, neque præcipiens vllu pacto actus prauos, & solùm dicitur causa naturalis actionum.

Sexta.

Sextò, quia Deus est prima bonitas per essentiam; ac proinde noo potest illi subordinari actio mala vt sic, neque homo vt prauè & malè agens. Cùm igitur hæc tam diuersa sint, & intercedant inter actus bonos & malos; non oportet consequenter loqui de actibus malis & peccaminosis, sicut de actibus boois. Et consequenter negandum est, Deum prædeterminare, & prædefinire odium Dei, aut volitionem iurandi, aut similes actiones malas. Hactenus Zumel io tomo primo citato.

Rationes discriminis non satisfaciunt.

4. Nihilominus omnes istæ rationes discriminis nec satisfaciunt, nec potest vlla alia inueniri ratio negandi consequentiam à bonis actionibus ad materiales actiones peccatorum: si fundatur argumentum in munere primæ caosæ.

Probatur discurrendo per rationes Zumel.

Quod probo imprimis discurrendo per singulas rationes Zumelis, quia licet verum sit quod homo non subordinetur Deo, vt peccans est, sicut subordinatur, vt est bene agens: nihilominus aliunde conuincitur, hominem subordinari Deo, quantum ad materialem actionem peccati prædeterminandam; si physica prædeterminatio est aliquid essentialiter postulatum à causa secunda propter subordinationem, qua pendet in operando à motione primæ causæ: vt idem author alibi sæpius docet.

Non satisfacit secunda ratio.

5. Similiter, licet Deus non sit causa peccati, neque prima, neque secunda, neque per se, neque per accideos; attamen materialis actionis Deus erit caosa prima & causa per se determinans ad illam, si physica prædeterminatio postulatur ex munere primæ causæ, & quidditate generalis concursus.

Etsi quod in tertia ait verum sit adhuc non satisfacit.

Tertiò, verissimum est quod idem aothor ait: Deos neqoe excitat, neque vocat, aut inuitat ad malum actum peccati. Cæterum si prima causa & generalis concursus illius non est indifferens; sed affert quidditatiuè physicam prædeterminationem: consequens est, vt excitet, vocet ac iouitet ad materialem actionem peccati: vt probauimus supra disp. 36. præsertim sect. 5. & 7.

6. Quartò, ex eo quod Deus prohibeat peccatorum actiones, rectè colligit, eas non prædeterminati: vt ostendimus suprà dispur. 33. sect. 4. Sed aliud est, hanc verissimam cooclusionem probare; aliud vero monstrare, quomodo possit cōsentire cum opinione generaliter affirmante, physicam prædeterminationem afferri in quidditate generalis concursus primæ causæ.

Quinta similiter non satisfacit.

Propter eandem rationem non satisfacit quinta ratio de causa morali, tum quia si generalis concursus primæ causæ prædeterminat; Deus erit causa moralis, tum quia licet foret tantummodo causa physica contra suam tameo operaretur sapientiam & bonitatem: vt ostendimus suprà disp. 27. 28. & 29.

Sexta ratio non debilitat efficaciam illationis.

7. Quod sexto loco adhiboit Zumel de prima bonitate per essentiam, multò fusiùs ponderat tomo 3. discursu 5. sect. 6. pag. 285. addens, creatam voluntatem, eo quod sit ex nihilo, esse mali causam vnicam. Cæterùm (vt paulò superiùs dicebam) licet efficaciter probet, materialem actionem peccati non prædeterminati: nihil tamen debilitat efficaciam illationis, quam in præsenti tractamus.

Aliæ eiusdem authoris solutiones refutantur.

8. Ex eisdem principiis refutantur solutiones, quas idem author adhibet 1. 2. q. 111. art. 3. conc. 5. prope ioit. peculiariter autem illud; Concursus generalis Dei in ordine ad actiones peccaminosas, cum non sit concursus in causam & in arbitrium nostrum; sed solummodo io actionē, cùm sit generalis concursus, habet indifferentiam quandam à Deo volitam, vt pro diuersitate influxus causæ secundæ, sequatur potius actio huius speciei, quàm alterius. Et reliqua quæ videre poterit lector apud authorem, & conferre cum aliis locis eiusdem, vbi generaliter tradit motionem primæ causæ, determinantis & applicantis voluntatem ad liberas operationes, quemadmodum 1. part. quæst. 14. artic. 13, sua quæst. 6. concl. 2. & tomo primo Oposcul. disputatione 5. sectione 1. versùs finem. & sectione 2. tom. 3. discursu 5. sectione 2. & alibi sæpe.

9\. Sed de materiali actione peccati specialiter tractaus 1. 2. quæst. 79. art. 2. disp. 2. concl. 2. Falsum est, inqoit, quod concursus Dei, à quo omnia pendent in esse fieri, operari, agere, &c. non sit concursus in causam. Imn verò secunda causa dependenter ab influxu primæ causæ subordinatur Deo immediatius agenti: alias periret ista subordinario influxus respectu Dei, & Deus esset tantum causa partialis. Sed de partialitate causæ dicemus sectione 7. art. 3. Nunc verò ex verbis in hoc & in præcedenti §. relatis deducitur, prædictum authorem tacitè concedere prædeterminationem ad generalem rationem actionis, quæ sit intrinsecè mala, & solummodo negare prædeterminationem ad peculiarem speciem illius. In quo remanent ea omnia inconuenientia, quæ idem vitare contendit in prædeterminatione peccati: vt probatum est supra disputatione 40. sectione 3. & sequentibus.

Quid de actione peccati alius in lo·u sensias Zumel.

Prædictus author tacitè concedit prædeterminatio·[n]e ad actionem intrinsecè malam.

10\. Contra eandem solutionem militant argumenta omnia, quæ afferemus contra sequentem. Nam ex authoribus physicæ prædeterminationis licet aliqui ex professo redarguant inconsequentiam prædictæ sententiæ: vt Nauarrete tom. 2. controu. 25. §. 5. ad finem, & controuer. 26. §. 5. circa med. alij tacitè refutent, vt Ledesma in art. 18. sentent. 2. Nihilominus alij conantur defendere, quamuis Deus non præmoueret, nec prædeterminaret voluntatem nostram ad actus malos, in quantum actus sunt; inde non inferri, quod eam non prædeterminet ad actus bonos supernaturales, & præsertim ad illos, per quos prædestinati perueniunt ad vitam æternam. Rationem verò discriminis desumunt ex D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 9. in corp. & ad 2. vbi diuinæ motionis indigentiam accipit non solùm ex generali indigentia cuiuscumque rei creatæ ad quemcunque actum, sed etiam propter conditionem status naturæ corruptæ & infectæ, atque improportionatæ ad supernaturales actus. Ita Didacus Aluarez disp. 24. fine.

Aliorū præmotorū sententia, & solutio.

Rationem discriminis desumunt ex S. Thom.

11\. Hæc tamen solutio non satisfacit. Nam licet rectè probet, specialem rationem vrgere in supernaturalibus volitionibus, quæ non sumitur ex generali ratione primæ causæ, ideóque non viget in actionibus naturalibus: cæterùm inde non debilitantur aliæ rationes, quę probant, omnia fundamenta physicæ prædeterminationis ruere, si vel vnica reperiatur actio, quæ prædeterminatione non indigeat: Insuper data indifferentia diuini concursus absque prædeterminatione ad materialem actionem peccati, eo ipso concedi etiam ad bonas actiones.

Prædicta solutione rationes aliæ non debilitantur.

12\. Quod probo primò, quoniam quælibet voluntas, vrgente præcepto, siue naturali, siue supernaturali, si non est physicè prædeterminata, vt violet tale præceptum, eo ipso indifferens est, vt non violet, etiam quando violatura est de facto. Quamobrem illi voluntati, sicut nulla imminet physica necessitas operãdi actionem contrariam præcepto: ita nulla imminet physica impossibilitas actualiter obseruandi præceptum. Eidem igitur voluntati fuerit absolutè possibile actualiter obseruare præceptum absque physica prædeterminatione ad obseruandum. Loquor enim de voluntate, quæ de facto violatura est præceptum, cui proinde repugnat, inesse physicam prædeterminationem ad obseruandum præceptum.

13\. Probatur secundò breuiter, indicando præcipua contrariæ sententiæ fundamenta, quæ magis ex professo tractabuntur in sequentibus sectionibus, & disputationibus. Etenim si physica prædeterminatio non requiritur, vt in materiali actione peccati diuinus concursus obtineat tantam prioritatem, quanta satis est primæ causæ; consequens est prioritatem sufficientem primæ causæ reperiri posse in actionibus honestis, etiam physica prædeterminatione sublata. Rursus si summa perfectiò diuini concursus & primæ causæ non detrectat modificari & determinari à creata voluntate ad materialem actionem peccati: sequitur huiusmodi determinationem & modificationem non esse contrariam perfectioni primæ causæ. Vnde, quantum est ex hoc capite, non repugnabit determinari, & modificari etiam ad actiones honestas.

Indicantur præcipua contraria sententia fundamenta.

Indicatur primum.

Secundum indicatur.

14\. Tertiò, si Deus in agendo pendet à voluntate creata, vt producat materialem actionem peccati, determinatus ab illa: iam eiusmodi dependentia non repugnat perfectioni primæ causæ. Quartò, si Deus præscitum hominem versantem in supremo vitæ discrimine sibi manifesto, expectat, vt ab eo liberè determinetur ad retinendum æs alienum, & transmittendum ad hęredes; eo ipso expectat, vt expleat restituendi præceptum. Etenim quicunque expectat vnam partem contradictionis, vt liberè determinetur ad illam, eo ipso expectat etiam vt determinetur ad alteram contradictionis partem, si liberit arbitrio expectato. Nec enim determinat ad vnam partem, quousque arbitrium expectatum se determinet.

Quartum.

15\. Quintò, si voluntas creata, licet ex se sit indifferens non indiget à superiori causa determinari ad materialem actionem peccati, sed ipsa se determinat: iam ex peculiari ratione indifferentiæ non probatur in voluntate physicæ prædeterminationis indigentia, neque ex eo principio, quod nihil mouetur à se ipso, sed omne quod mouetur ab alio mouetur. Sextò, si ex prædicta determinatione non sequitur, voluntatem creatam esse primum liberum, primam radicem libertatis, & primam causam suæ determinationis; sed manet adhuc intra limites secundariæ causæ: potiori iure manebit etiam in supernaturalibus actionibus, in quas multò plus causalitatis Deus impendit.

Sextum.

16\. Septimò, si creatæ voluntatis concursus ad materialem actionem peccati, licet sit effectus diuini concursus; illum nihilominus determinat: consequens erit, quantum est ex hac ratione pręcisè, idem posse contingere in actionibus honestis. Octauò, si diuina præscientia, volitio & prouidentia constare possunt integrè, atque perfectè circa peccatorum actiones in particulari, quamuis illas physicè non prædeterminent: inde probatur efficaciter, physicam prædeterminationem non esse aliquid postulatum ex generali ratione præscientiæ, volitionis & prouidentiæ diuinæ circa res omnes in particulari. Lectoris erit cætera fundamenta contrariæ sententiæ, quæ sunt horum, velut appendices persequi similibus argumentis.

Octauum.

SECTIO

SECTIO III.

Si formalis ratio peccati foret aliquid reale, & positiuum, fortiùs vrgerent rationes præcedentis sectionis.

In positiua entitate rationem formalem peccati consistere præmotores existimant.

1\. AD hominem argumentamur in præsenti sectione. Neque enim existimamus, rationem formalem peccati consistere in entitate aliqua positiua; sed in priuatione debitæ bonitatis: vt ostendimus 1.2.q. 71.art. 6.non solùm cum D. Thoma & Thomistis, qui Caietanum præcesserunt; sed etiam cum communi doctrina antiquorum Patrum & scholasticorum, quos bona ex parte retulimus supra disp. 28. sect. 2. Sed quoniam Caietanus & multi iuniores Thomistę sentiunt, formalem rationem peccati esse aliquid reale positiuum; aduersùs illos directè pugnant omnia fundamenta, quibus ipsi probant, Deum ex munere primæ causæ suo generali concursu determinare ad quamlibet entitatem, illam velle, ac prædefinire, illius causam & authorem esse, cum primario & principaliter adscribenda sit, quælibet realis formalitas. Vnde concluditur, Deum esse authorem malitiæ secundùm formalem rationem illius; si formalis ratio est realis. Confirmatur, quoniam nisi Deus prædeterminet ad prædictam realem formalitatem; consequens erit, voluntatem creatam esse primam causam alicuius formalitatis realis.

Concluditur ex opposita sententia Deum esse authorem malitia.

2\. Huic difficultati, quæ nascitur ex congressu duarum opinionum de formali ratione malitiæ, & de generali concursu prædeterminante, vnus eorum authorum occurrit, negando consequentiam: quoniam quamuis peccatum in sua ratione formali dicat aliquid positiuum, tamen illa ratio formalis includit intimè priuationem, & auersionem. Ergo Deus nõ potest esse causa formalis peccati propter illum modum intrinsecum imbibitum in ratione formali, sicut includitur priuatio diuisionis in ratione formali vnitatis.

Difficultati occurrit quidam.

3\. Idem paulò inferiùs ait: Quamuis voluntas creata indigeat diuina prædeterminatione in ordine ad actus bonos, quoniam voluntas creata est causa secunda, quæ essentialiter subordinatur primæ: tamen voluntas creata non indiget diuina prædeterminatione in ordine ad formale peccati. Quia voluntas creata in ordine ad illud formale non subordinatur primæ causæ; sed potius est prima causa deficiens, & ita in hoc non subordinatur primæ causæ efficienti & perfectæ. Et longè inferiùs notat, quod realis determinatio voluntatis creatæ, quando est ad malum non causatur à Deo, sed voluntas est prima causa se determinandi.

Solutio subsisteri nequit.

4\. Hæc tamen solutio subsistere nequit, si explicetur modus imbibendi priuationem. Peto namque vtrum priuatio claudatur ita in formali ratione peccati, vt quamuis per illam vltimo constituatur, nihilominus possit intelligi quidquid est reale & positiuum in formali ratione peccati, non intelligendo priuationem in recto, neque explicitè, neque implicitè: sicut intelligitur animal, non intellecto rationali, & intelligitur entitas non intellecta priuatione diuisionis, per quam constituitur vnitas? Nam in hoc exemplo vnitatis explicando & applicando magnum robur constituit huius solutionis author.

Dilema & vnus prima pars.

Si affirmet per considerationem intellectus à priuatione posse præscindi quidquid est reale & positiuum in formali ratione peccati: de illo positiuo ita præsciso rursus inquiro, vtrum physicè prædeterminetur à Deo? Si enim prædictæ solutionis author negauerit, eo ipso descendet in nostram sententiam. Nos enim septemdecim disputationibus præcedentibus, & sequentibus septem contendimus, propter peculiares sibi rationes prædeterminari non posse formalitatem realem & positiuam, quam ab intrinseco & inseparabiliter consequitur priuatio bonitatis honestæ; quamuis realis illa formalitas per intellectum possit omnino præscindi à priuatione, licet non ab ordine ad illam. 5.

Si verò affirmauerit, à Deo physicè prædeterminari quidquid est reale & positiuum in formali ratione peccati: iam metam priuationem excipit à prædeterminatione. Quapropter deuoluitur ad eam sententiam, quam prius ex professo impugnauerat, quæ declarat, quomodo Deus non sit causa peccati, neque prædeterminet voluntatem ad rationem formalẽ peccati, quoniam hæc est priuatio & auersio à Deo. Nisi fortè respondeat, hoc differre suam sententiam ab illa, quoniam existimat, ex formali ratione malitiæ partem alteram à Deo prædeterminari & causari; licet altera pars nec prædeterminetur, nec causetur à Deo: quod neque prædictus author concedet, neque aliquis alius Catholicorum. Quoniam partialem rationem malitiæ causare diuinæ bonitati & sapientiæ repugnat ob eandem rationem, ob quam repugnat causare totalem rationem malitiæ. 6.

Partialem rationem malitia causare Deo repugnat.

Rursus impugnatur, quoniam intra formalem ipsam rationem peccati subdistinguere cogitur materialem rationem, atque formalem. Nam sicut entitas est materiale, quod in ratione vnius constituitur per priuationem diuisionis, ita formalitas illa realis conuersionis ad creaturam, & determinationis ad peccatum, erit materiale, quod in ratione peccati constituitur per priuationem honestatis. Quapropter manifestè recurrunt, & vires recuperant omnes difficultates, quas effugere tentabat prædicta solutio, dum in illa materiali parte rationis formalis cogitur concedere formalitatem realem, quam Deus non prædeterminauerit, & cuius Deus non sit prima causa determinans, vnde nascuntur cæteræ difficultates. 7.

Vires recuperant rationes & difficultates, quas fugit dicta solutio.

Tertiò impugnatur, quia ex tali prædeterminatione sequitur, à Deo causari & prædeterminari realem determinationem, per quam voluntas se determinet ad actum peccati. Cuius contrarium idem author expressè docet, in quadam solutione ad septimam eius confirmationem. 8.

Redeo nunc ad alteram partem dilematis. Si enim priuatio claudatur ita in formali ratione peccati, vt non possit intelligi quidquid est reale & positiuum in formali ratione peccati, non intelligendo priuationem in recto, saltem implicitè; sicut rationale non potest intelligi, nisi intellecta formali ratione entis saltem implicitè, quoniam ens transcendit vltimas quasque differentias: consequens erit, priuationem aliquam esse de quidditatę alicuius entis, & tam intrinsecam illi, sicut ens intrinsecum est cuilibet rei particulari. Hoc autem contradictionem implicat, quoniam quidditas cuiuscum- 9.

Secunda dilematis pars.

Impugnatur primò.

que entis realis, tota verè & absolutè est aliquid, atque idcirco est ante operationem intellectus, priuatio verò, non nisi per operationem intellectus habet esse, & ideo non verè & absolutè, sed veluti per fictionem est aliquid.

10\. *Causa alicuius realitatis est causa formalitatis per se ex tali realitate consequuta.* Impugnatur secundò, quoniam quælibet formalitas per se consequuta ex aliqua realitate, causatur ab eadem causa, quæ facit, vt in rerum natura producatur talis realitas; sed illa positiua formalitas, quæ dicitur esse constitutiua peccati, per se, ac necessariò consequitur ex materiali realitate odij Dei, quam Deus causat & facit, vt à voluntate creata producatur in rerum natura. Ergo formalitas constitutiua peccati causatur à Deo. Consequens autem est falsum; ergo & Minor antecedentis est falsa, siquidem illius maior euidens est, & traditur à S. Thoma (*S. Thom.*) libro 6. Metaph. lect. 3. ad finem dicente: *Ex eadem causa pendet effectus, & omnia eius per se accidentia, sicut enim homo est à natura, ita & omnia eius per se accidentia, vt risibile, & mentis disciplina susceptibile.*

11\. *Ex opposita sententia sequitur dari realitatem positiuam, ad quam efficienter non concurrat Deus.* Impugnatur tertiò, quoniam ex eadem doctrina sequitur, aliquam realitatem positiuam reperiri ad quam Deus nullo modo concurrat efficienter, neque concursu prædeterminante, neque indifferenti concursu, & determinato per voluntatem creatam. Sequelam probo, quoniam ad formalem rationem peccati Deus nullo modo concurrit, neque determinando, neque determinatus ab alio, vt constat ex D. Thoma 1. 2. tota quæst. 79. præsertim art. 1. & 2. imò & ex doctrina omnium Patrum, & scholasticorum, quam bona ex parte retulimus supra disputatione 28. (*Ad formalẽ rationẽ peccati Deus nõ concurrit ex communi Patrum sententia.*) Prædicta sequelæ probatio nititur verò principio, ab vtraque sententia recepto, cui adiungitur secunda probatio ad hominem. Quoniam in eius sententia nunquam Deus effectiuè concurrit ad aliquam formalitatem, nisi præmouendo & prædeterminando; vnde colligit, neque simultaneo & concomitante concursu Deum currere ad formalem rationem peccati, etiamsi positiua sit, & realis.

12\. Impugnatur quartò, quoniam formalis ratio peccati, qua parte realis & positiua est, non est increatum aliquid: ergo est aliquid creatum. Omne autem creatum quidditatiuè pendet à creatore, tanquam à causa efficiente, non solùm quoad primam productionem, sed etiam quoad conseruationem.

13\. Impugnatur quintò, quoniam honestatis priuatio ex eo, quod quidditatiuè sit imbibita in aliqua formalitate reali, quamuis illi conferat impedimentum, ne causetur à Deo: cæterum non confert illi tantam perfectionem, vt à seipsa habeat esse, sine dependentia à Creatore. (*Tria inconuenientia.*) Confirmatur propter tria præcipuè inconuenientia, quæ inde sequuntur. Primò enim formalis ratio peccati, ex hoc capite independentiæ à Deo, foret perfectior, quàm ratio honestatis & boni actus etiam supernaturalis. Vnde sequeretur secundò, rationem formalem peccati conflari ex incompossibilibus, videlicet, realitate ita perfecta, in qua tamen quidditatiuè includatur summum malum, videlicet ratio peccati. Vnde sequeretur tertiò, quod eximia perfectio independentiæ à Creatore resultaret ex summa imperfectione ac defectu. Nam ex eo quod includat priuationem honestatis, colligit ista sententia, quod non producatur à Deo prædicta formalitas realis.

Quod autem Caietanus concedit, Deum esse causam mali moralis, satis refutatum est supra disp. 27. sect. 3. fine. 14.

SECTIO IV.

Ex generalitate concursus primæ causæ probatur eadem indifferentia, determinabilis per causas secundas.

EX præcipuis fundamentis, cui contraria sententia nititur, vnum est vniuersalitas primæ causæ, quam putant retineri non posse, nisi determinet ad omnes particulares effectus. Vnde illius author primarius 1. p. q. 23. art. 5. dub. 3. concl. 9. Causæ, inquit, vniuersales creatæ, semper aliquid præsupponunt, cuius ipsæ non sunt causæ; & ideo illarum vniuersalitas in causando determinatur ab inferioribus causis ad effectus determinatos, ita vt verificetur, quod causæ sunt sibi inuicem causæ in diuerso genere causandi. Deus autem cùm sit causa totius entis, nihil præsupponit ab alio factum, cuius ipse non sit causa; & ita omnia determinat, & à nullo determinatur. 1. *Contraria sententia fundamentum.*

Nihilominus ex eodem principio, quod Deus sit causa totius esse, si bene intelligatur, colligitur potius, quod Deus non determinet ad particulares & specificas rationes entis quando, concurrit solummodo, & præcisè, tanquam causa prima, & vniuersalissima; sed particularibus causis determinandam relinquat specificam rationem entis, cum illis tamen concurrendo ad determinationem, & particularem quamlibet rationem entis. 2. *Ex eodem fundamento Deum non prædeterminare colligitur.*

Quod probo primò ex proportione inter causas & effectus, quam notauit D. Thomas 2. contra Gent. cap. 21. prope initium: *Effectus*, inquit, *suis causis proportionaliter respondent, vt scilicet effectus in actu causis actualibus attribuamus: & effectus in potentia, causis, quæ sunt in potentia: & similiter effectus particulares causis particularibus: vniuersalibus verò causis vniuersales effectus, vt docet Philosophus in 2. Physicor. esse autem est causatum primum, quod ex ratione suæ communitatis apparet. Causa igitur propria essendi prima simpliciter est agens primum & vniuersale, quod Deus est: alia verò agentia non sunt causa essendi simpliciter, sed causa essendi hoc; vt hominem, vel album.* 3. *Probatur primò. S. Thomas.*

Sic etiam 1. p. q. 45. art. 5. corp. prope initium ait: *Oportet vniuersaliores effectus, in vniuersaliores, & priores causas reducere. Inter omnes autem effectus, vniuersalissimum est ipsum esse. Vnde oportet, quod sit proprius effectus primæ & vniuersalissimæ causæ, quæ est Deus. Vnde etiam dicitur libro de causis, quod neque intelligentia, vel anima nobilis dat esse, nisi in quantum operatur operatione diuina.* Hæc proportionis ratio inter prædicationis vniuersalitatem, quæ conuenit proprio effectui, & vniuersalitatem, atque perfectionem in causando, desumpta est ex Proclo in lib. de causis: vt videbimus sect. sequenti, probantes conclusionem primam. 4.

Ex vtroque loco sumitur huiusmodi probatio nostræ sententiæ. Vniuersales effectus respondẽt & reducuntur in causas vniuersales, sed particulares effectus in causas particulares. Rursus determinare ad talem effectum in particulari, v. g. 5. *Nostra sententia probatio.*

vt

vt producatur ignis, vel à voluntate concipiatur actus odij Dei, vel volitio furandi, non est effectus vniuersalis, sed particularis. Ergo nõ respondet, neq; reducitur in primã & vniuersalissimam causam, sed potius in causas particulares, videlicet, ignem, & voluntatem creatam.

6 *Discrimen inter causam naturalem, & liberam.*

Vbi obseruandum est discrimen inter naturalem causam & liberam, quoniam naturalis causæ particularis effectus, licet immediatè reducatur in causam particularem: nihilominus mediatè reducitur semper in Deum, quoniam causam producit omnino determinatam: sed liberæ causæ particularis effectus non semper in Deum reducitur, quoniam illa potest determinare seipsam ad particularem effectum, contrarium primariæ intentioni & voluntati Dei.

7. Confirmatur primò, quoniam effectus quilibet tribuitur & correspondet præcipuæ causæ, determinanti ad talem effectum (hæc enim determinatio est vltima vis, & complemẽtum actiuæ potentiæ.) Si ergo causa vniuersalissima, præcisè vt exercens munus vniuersalissimæ causæ, determinaret ad quoslibet particulares effectus; ij omnes tribuerentur & corresponderent vniuersalissimæ causæ, non verò causis particularibus. *Confirmatur secundò.* Confirmatur secundò, nam prima causa, quamuis non prædeterminet ad specificas differentias singulorũ effectuum; adhuc retinet vniuersalissimam præmotionẽ & prædeterminationem causarum omnium particularium, quatenus prima causa per vniuersalem concursum determinat omnes causas secundas, vt tribuant esse suis effectibus particularibus, & cum illis concurrit ad ipsam etiam determinationem, & particularem quamlibet rationem effectus, eo quod in eis imbibitur ratio entis.

8. Confirmatur tertiò, quia propter hanc rationem ea vniuersalitate primæ causæ, cui respondet adæquatè vniuersalissimus effectus, videlicet, *esse*, Theologi solent colligere, Deum intimè operari in omnibus rebus; ita verò vt ipsis propriam operationem relinquat, vnde potius infertur, vniuersalitati prædictæ contrarium esse determinare ad particulares effectus. *Prima causæ vniuersalitati contraria prædeterminatio.* Antecedens tradit S. Thomas 1. p. q. 105. art. 5. corpore fine & q. 8. art. 1. corpore, & de potentia q. 3. art. 7. corpor. & q. 7. artic. 2. & 3. contra Gent. capite 66. 67. & 70. Id tamen expressit clariùs dicto cap. 66. ratione 5. *S. Thom.* vbi: *Secundum ordinem*, inquit, *causarum, est ordo effectuum. Primum autem in omnibus effectibus est esse: nam omnia alia sunt determinationes ipsius: igitur esse est proprius effectus primi agentis, & omnia alia agunt ipsum, in quantum agunt: in virtute primi agentis. Secunda autem agentia, quæ sunt quasi particulantes, & determinantes actionem primi agentis, agunt sicut proprios effectus alias perfectiones, quæ determinant esse.*

9. Sic etiam Albertus prima part. q. 18. memb. 1. post medium, ex libro de causis notat, quod esse communissimum est proprius effectus primæ causæ; at secundarum causarum effectus particularia esse. Et 1. p. q. 20. membr. 2. corp. docet, influxionem primæ causæ, quod ex se est; vnam esse: recipi verò in vnaquaque re secundum modum propriæ virtutis. *Alexander.* Alexander 1. p. q. 26. memb. 7. fine: *Prima* inquit, *causa plus influit, quantum ad esse, sed non plus, quantum ad dispositionem esse, quia secunda causa plus influit, id est, ampliori conformitate in dispositione.* Clariùs tamen ad rem præsentem loquutus est Ægidius in 1. dist. 1. part. 1. q. 2. art. 6.

10. *Prima causa totaliter producit non verò secunda.* Confirmatur quartò, quia sola prima causa tribuit effectui totaliter esse, ita vt nullum esse præsupponẽs, educat effectũ de non esse ad esse, ac de remotissima potẽtia, videlicet de nihilo, reducat in actum, non præsupponendo materiam, neque subiectum, neque aliquod esse illius effectus. At verò causæ particulares non producunt aliquem effectum, nisi præsupposita materia, & subiecto, de cuius potentia educatur: ac proinde non totaliter producunt, sed tantùm ratione alterius partis, aut quasi partis, quam præexistenti superaddunt. Ergo non est proprium vniuersalissimæ causæ, & consequenter non est alienum à particularibus causis, de potentia materiæ, vel subiecti determinatũ, & sibi proprium effectum educere; ac proinde particulares causæ non indigebunt prædeterminatione causæ vniuersalissimæ; quoniam non solùm effectus, sed illius etiam determinatio non creatur, nec totaliter accipit esse, sed tantùm educitur de potentia subiecti. Huius confirmationis fundamentum constat apud D. Thom. locis nuper citatis, præsertim 1. p. q. 105. art. 5. & 2. contra Gentes c. 21. vbi fusè Ferrar. & Capreol. in 2. dist. 1. q. 2. art. 3. p. 6. ad argumenta contra 6. conclus.

11. Secunda probatio sumitur ex doctrina, non solùm Philosophi, sed etiam Augustini & aliorum Patrum, D. Thom. & Scholasticorum communiter, apud quos omnes primæ causæ præmotio ad naturales volitiones prærequisita, continet solummodo naturale, atque indeliberatum desiderium boni, seu beatitudinis in communi, siue quod idem est, vltimi finis, vt notauimus disp. 28. sect. 5. init. dicemúsque iterum sect. sequenti versus finem. *Cõfirmatur.* Confirmatur, nam præsupposita motione ad bonum in communi voluntatem posse determinare seipsam ad hoc, vel illud bonum particulare, tradit S. Thom. non solùm in celeberrimo loco 1. 2. q. 9. art. 6. fine, sed etiam in aliis plurimis, quos notauimus tomo præcedenti de scientia disp. 49. sect. 2. & disput. 50. sect. 1. & 2.

12. *Respondent contrariæ sententiæ doctores.* Sed respondent contrariæ sententiæ doctores, quod solùm intendit docere S. Thomas, voluntatem nostram determinari à solo Deo, quantum ad specificationem ad bonum in communi, sed in ordine ad hoc vel illud bonum in particulari non solùm prædeterminatur à Deo, sed etiam ipsa voluntas seipsam per deliberationem determinat, & seipsam mouet, tanquam determinans proximum sub motione & prædeterminatione primi mouentis, & primi determinantis vniuersalis.

13. *Refutatur primò.* Hæc tamen solutio refutatur primò, quoniam si homo physicè prædeterminatus est à Deo, vt velit hoc vel illud bonum in particulari; contradictionem implicat, à suo libero arbitrio determinari: vt probauimus in eadem disp. 50. sect. 2. *Secundò.* Refutatur secũdo, quoniam quod S. Thom. subiungit, *Deum interdum specialiter mouere aliquos, ad aliquid determinatè volendum, quod est bonum, sicut in his quos mouet per gratiam,* *S. Thomas.* apertè significat specialitatem determinati & particularis boni, non semper, sed tantùm interdum præstari prædeterminatam motionem Dei.

14. *Determinare idem quod necessitare in idiomate S.* Refutatur tertiò, quoniam in S. Thomæ idiomate & omnium antiquorum scholasticorum determinare, idem est, quod necessitare.

Thoma, & antiquorum scholasticorum. Quapropter ad eam obiecti rationem Deus necessitat, ad quam determinat, & ad eam non determinat, ad quam non necessitat. Cum igitur S. Thomas asserit, Deum non determinare ad specialem rationem boni; asserit eo ipso, Deum non afferre antecedentem necessitatem illius.

15. Inde soluuntur alia argumenta, quibus ex vniuersitate primæ causæ colligere tentant, prædeterminari etiam materiales peccatorum actiones. *Prima obiectio.* Primum est, quia omnis perfectio simpliciter simplex, quæ inuenitur in creatura, causatur à Deo, & in illum, tanquam in finem refertur: sed entitas & libertas, seu moralitas actus peccaminosi est perfectio simpliciter simplex, quia reperitur formaliter in Deo, quem, de fide est, habere liberum arbitrium; ergo actus peccati, quatenus liber est, causatur à Deo, & in illum, tanquam in finem ordinatur.

16. Respondetur, distinguendo Minorem. Entitas libertas & moralitas, quatenus realiter determinata est ad talē specificam realitatē, veluti realis odij contra Deum, vt sic, nō solùm non est perfectio simpliciter simplex, sed neque perfectio simpliciter, qualis est actus honestus, & dignus, qui Deo tribuatur authori; quin potiùs quidditatiuè imperfecta est, quatenus est quidditatiuè cōtraria rationi rectæ. Vnde neque potest Deo, tanquam authori & causæ tribui, neque potest in eum referri. At verò realitas, libertas seu moralitas est perfectio simpliciter simplex, quatenus abstrahitur à creata & increata. Rursus si determinatè accipias realitatem, libertatem, & moralitatem creatam, vt sic, refertur in Deum, vt in authorem & finem. Sed quod hæc determinetur ad materialem actum peccati, non refertur in Deum, sed in voluntatem creatam.

17. *Illius obiectionis confirmatio prima. Respōdetur.* Ex eodem fundamento soluuntur illius argumenti confirmationes. Prima est, quoniam absurdum foret, inquiunt, excipere à causalitate Dei eam rationem, quæ in actibus nostris est initium totius laudis & meriti, qualis est libertas. Respōdetur. Quamuis à Deo non prædeterminetur libertas ad singulos actus in particulari: nihilominus libertatis, laudis & meriti, Deus est prima causa, siue naturalis, siue supernaturalis, relinquens tamen facultatem volūtati creatæ, vt cooperetur, & non cooperetur, & vt libertas se ipsam determinet ad opus laudi, & merito contrarium.

18. Confirmant secundò, quoniam materialis actus peccati, cum sit aliquod bonum, potest habere rationem obiecti diuinæ voluntatis; & cum sit factum in tempore necessariò debet esse volitum, & prædefinitum à Deo ab æterno. *Respōdetur. Materialis actus peccati absolutè malus, & bonus secundum quid.* Respondetur. Materialis actus peccati est bonum secundum quid, & absolutè malum, eo quod sit virtuti realiter contrarium; ideóque caret capacitate, vt possit esse obiectum diuinæ voluntatis primariæ, ac antecedentis, qualis est, quæ prædeterminat: sed solùm potest esse obiectum voluntatis consequentis, quæ determinata & veluti coacta ab arbitrio creato; concurrit: vt vidimus supra disp. 33. & dicemus infra disp. 50. sect. 4.

19. Secundum argumentum, quia Deus est causa finalis applicationis causarum secundarum, ergo est causa efficiens eiusdem applicationis. Probatur consequentia: nam Deus est prima causa efficiens respectu omnium, quorum est vltimus finis: *Confirmatio.* Confirmant, nam aliàs Deus esset vltimus finis omnium habentium esse per participationem: & aliquid aliud præter Deum esset primum principium efficiens alicuius entis per participationem. Etenim applicatio illa, qua secundæ causæ applicantur efficaciter ad operandum; non est ens rationis, sed aliquid reale in rerum natura existens. Ergo si Deus est vltimus finis illius applicationis, & non primum principium efficiens illius, sequitur, quod non sit idem primum principium, & vltimus finis omnium rerum.

Respōdetur. Applicatio, seu determinatio voluntatis ad particularem actionem liberā eadem omnino proportione Deum respicit, vt primum principium, & causam efficientē, sicut respicit vt finem vltimum. 20. Etenim applicatio, seu determinatio voluntatis ad liberam volitionem, v.g. diligendi Deum, per se dirigitur in Deum, tanquam in vltimum finem; ideóque per se intenditur à primò principio, seu prima causa efficiente, quæ non physicè prædeterminat; sed tantum facit, vt creata voluntas liberè se determinet ad illā actionem in particulari. *Applicatio volūtatis ad liberam volitionem per se dirigitur in Deum.* Cōtra verò applicatio seu determinatio voluntatis ad materialem actionem odij Dei, non dirigitur per se in Deum, tanquā in vltimum finem, sed potius per se dirigitur contra illum. *Applicatio ad materialem actionē odij non dirigitur in Deum.* Per accidens autem propter infinitam sapientiam, bonitatē & potentiam Dei contra illius entitatis natiuum impetum, & propensionē conuertitur, vt seruiat eidem vltimo fini (vt vidimus disp. 19. sect. 6.) id quod Deus nō præstat, nisi ex suppositione quod voluntas creata se determinet ad concipiendum talem actum. Eodem igitur modo applicatio seu determinatio voluntatis ad materialem actionem odij Dei, non causatur à primò principio efficiente, nisi ex suppositione; quod voluntas creata se determinet. Et tunc concurrit, quasi per accidēs & coactus; in quantum Dei concursus & causalitas, quod ex se est, intendit producere bonum actum, sed permittit se detorqueri ad malum actum: vt infra disp. 50. sect. 2. 3. & 4.

SECTIO V.

Prima causa prioritas absque physica prædeterminatione.

1. PRædeterminationis assertores, eam esse requisitam existimant maximè propter prioritatis ordinem seruandum inter primam & secundam causam. *Argumentū assertorum præmotionis.* Vnde argumentātur primò ratione, desumpta ex S. Thoma 1. p. q. 19. art. 3. ad 5. nam ab eo quod est indifferens ad vtrumlibet, nō sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio inclinetur, vel determinetur ad vnum, vt dicit Comment. 2. Physic. text. 48. Ergo si concursus Dei generalis, secundum se est indifferens ad vtrumlibet, sequitur quod ab aliquo alio determinetur ad effectum, & sic habebit aliquam causam priorem; quod repugnat primæ causæ.

2. *S. Thomas.* Confirmatur. S. Thom. propter præcedens argumentum art. 3. citat. ad 5. ait: *Causa quæ est ex se contingens, oportet, quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum. Sed voluntas diuina, quæ ex se necessitatem habet, determinat se ad volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam.* Quibus verbis apertè docet, voluntatem diuinam, quæ est prima causa omnium rerum, determinari à se ipsa ad producendum, eos omnes effectus, quos vel per se ipsam immediatè, vel per causas secundas in tempore producit. Ergo concursus Dei

Dei generalis, qui est per voluntatem diuinam, non est secundum se indifferens, sed determinatus & ad determinatos effectus, qui re vera in tempore producuntur iuxta naturam cuiuslibet causæ secundæ.

5. Secundum argumentum, quia prima causa dicitur esse prima in formali ratione causæ: ergo prima est in ratione causandi & influendi. Quod si primæ causæ concursus non præmoueat, nec in affectum influat prius, quàm concursus causæ secundæ, non erit prior in ratione causandi & influendi, quidquid sit de prioritate in alio ordine. Confirmatur primò, quoniam ex eadem hypothesi sequitur, voluntatem creatam, non esse causam secundam, sed potius vel esse causam æquè primò, simúlque causantem cum prima causa, vel potius esse causam absolutè primam: quoniam ipsa determinat particularem effectum prius, quàm illa causa, quæ dicitur prima.

Confirmatio prima.

4. Confirmant secundò, quoniam causa prima non dicitur prima solùm propter perfectionem. Alias enim supremus Angelus diceretur prima causa respectu omnium rerum naturalium, quia est perfectior illis. Item quia si hoc esset verum, non esset ordo per se inter motionē primæ causæ & secundæ; quia per se loquendo non reperitur hic ordo, & hæc coniunctio inter causas perfectiores, & imperfectiores, vt inter supremum Angelum & equum. Igitur prima causa debet esse prima concursu, motione, & influxo, & ex consequenti debet dari præmotio & prædeterminatio ex parte ipsius Dei.

5. Tertium argumentum est applicatio præcedentis ad materiale peccati, quoniā alias sequitur, quod voluntas creata in ordine ad operationes malas, in quarum habent rationē operationis & entitatis, sit prima causa efficiēs physica. Sequela probatur, nam in ordine ad huiusmodi opera secundum istam rationē, non est alia prior causa, quæ præmoueat & prædeterminet voluntatē in ordine ad illos actus secundum rationē perfectionis. Igitur volūtas creata est prima causa in ordine ad illas actiones malas in ratione perfectionis.

6. Quartum argumentum, quia si causa vniuersalis supponeret determinationem & & concursum causæ particularis ad materialem entitatem peccati, supponeret, esse actus; ac proinde non causaret esse, qui est proprius effectus causæ vniuersalis: vt ex D. Thom. retulimus sect. prædent.

Confirmatio. Confirmatur, quia gradus entis in actu peccati est prius quàm proprius, & specificus gradus, correspondens obiecto dissono rationi. Sed gradus entis correspondet Deo: ergo concursus Dei est prius, quam concursus potentiæ, inspicientis obiectum dissonum rationi.

7. Quintum, nam quemadmodum bonum est prius, quàm malum, & quasi fundamentum illius; ita efficientia est prius quàm deficientia, & quasi fundamentum illius. Quapropter in actu peccati prior erit efficientia, quàm deficientia. At verò in ratione efficientis prior esse debet causa prima,

Cōfirmatur. Confirmant, quia bonum illud, quod priuationem antecedit in peccato, non diminuitur secundum suam entitatem, siue sequatur priuatio, siue non sequatur: ergo æqualiter respicit Deum & eius concursum, siue bonus actus fuerit, siue malus. Antecedens probant ex D. Thoma 1. part. quæst. 48. art. 4.

8. Sextum, quia prius debet concurrere causa quæ magis influit in effectum, atque immediatiùs, intimiùs & perfectiùs agit: huiusmodi autem est prima causa.

Nihilominus sit prima conclusio, Præscindendo à phsica prædeterminatione, adhuc plures sunt rationes, ob quas Deus dicatur, & verè sit prima causa, & in causando prior reliquis omnibus causis, ac proinde etiā respectu volitionis liberæ prior causa est, quàm nostra voluntas. Prima ratio, quoniam antequam nostra voluntas operetur, Deus illi suū esse, ac proinde virtutem operandi, quæ ipsa voluntas est, contulit. Secūda, quia Deus ante omnē actionē nostræ voluntatis, quæ exerceretur in tēpore, & non solùm antequā existeret nostra actio, sed etiā prius ratione, quā scientia visionis prævideretur esse futura, Deus ab æterno decreuit cū volūtate creata concurrere ad actionē, ad quā voluntas se determinauerit. 9. *Prima conclusio.* *Primum ratio.* *Secunda ratio.*

Duæ præcedentes rationes pertinent ad prioritatem primæ causæ, prout ipsa est constituta in actu primo & completo, cui nihil desit ad operandum ad extra; & prout similiter causam secundam constituit in actu primo completo. Sequentes verò rationes pertinent ad prioritatem, per quam primæ causæ cōcursus actualis ad extra prior est, quam concursus actualis causæ secundæ. Sit igitur tertia ratio, quæ sumitur ex Aristotele in post prædicamentis cap. 11. apud quē secundo modo prius esse dicitur *id, quod non conuertitur essendi consequentia.* Qua ratione superiora prædicata priora sunt inferioribus. Quia valet argumētum. Existit homo; ergo existit animal: sed non è contrariò. Existit animal; ergo existit homo. Dicitur hæc prioritas ad analogiā partium, quarum priores existūt sine posterioribus, sed non è contrario, quemadmodum parietes sine tecto existere possunt, sed non tectum sine parietibus. Sic igitur causa vniuersalis est prior qualibet causa particulari, quia valet argumentum. Causat nostra volūtas: ergo causat Deus; sed non valet, causat Deus: ergo causat nostra voluntas. Nam Dei causalitas existere potest sine causalitate nostræ voluntatis, sed nō è conuerso. 10. *Tertia ratio.* *Aristoteles.*

Hunc prioritatis modū ad causas vniuersales & particulares applicuit Aristoteles 2. Physic. cap. 3. text. 32. & 33. dicens: *Causarum, quæ sunt eiusdem generis, alia prior alia, & posterior, vt sanitatis medicus, atque artifex: & concentus eius quicumque sonos complectitur, duplum ac numerus; & semper hæ, quæ continēt ad eas, quæ sunt singulares.* Quod clarius explicat Auerroes ibi, profundius tamen D. Thomas lect. 6. obseruās exempla, hic ab Aristotele posita, pertinere ad vniuersalitatem prædicationis, secundum quam artifex vniuersalius prædicatum est, quam medicus: cæterum ex vniuersalitate prædicationis colligit etiam vniuersalitate perfectionis causalitatis, quod hac ratione demonstrat: *Quantò aliqua sunt superiora in entibus, tanto habent formas minus cōtractas, & magis dominantes supra materiam, quæ coarctat virtutem formæ. Vnde & id, quod est prius in causando, inuenitur esse prius quodam modo secundum rationem vniuersalioris prædicationis, vt puta, si ignis est primum calefaciens, cœlum non tantum est primum calefaciens, sed primum alterans.* 11. *Aristoteles.* *Vniuersalitas prædicationis.* *S. Thomas.*

Tres igitur prioritates sunt sibi necessariò copulatæ, vt mutuo se inferant, videlicet, prioritas dignitatis, seu perfectionis in causando prioritas vniuersalitatis, quæ pertinet ad subsistendi consequentiam, & prioritas dependentiæ. Duas attigit Pantoleo Diaconus in encomiu Michaelis Archang. 12. *Tres prioritates.*

Archang. prope init. & in narratione miraculorum eius §. 3. cum Deum appellat *primum bonum, & quod præcipuè primo operatur.* Et infra: *Vniuersi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & impertiens, & largiens, causa & prima causa.* Apud Surium die 29. Septemb. ex Metaphraste 8. Nouembris. Sed tres supradictas prioritates simul complexus est Proclus in principio libri de causis, dicens: *Omnis causa primaria plus est influens supra causatum suum quam causa vniuersalis secunda. Cum ergo remouet causa vniuersalis secūda virtutem suam à re causa vniuersalis prima non aufert virtutē suam ab ea. Quod est, quia causa vniuersalis prima agit in causatum causæ secundæ: antequam agat in ipsum causa vniuersalis secunda, quæ sequitur ipsum.* In cuius commentario S. Thomas: *Intentio,* inquit, *huius propositionis in his tribus consistit. Quorum primum est, quod causa prima plus influit in effectum, quàm secunda. Secundum est, quod impressio causæ primæ tardius recedit ab effectu. Tertium est, quod prius ei aduenit.*

Pantaleo. *Proclus.* *S. Thomas.*

13. Hæc postquam Proclus demonstrauit circa vniuersaliora prædicata, quæ sunt quasi formales causæ vniuersaliores; inde colligit, idem prioritatis genus intelligendum esse de causis efficientibus. Præsertim sunt notanda illa verba: *Causa longinqua est prima, & prima est plus comprehēdens, & vehementius causa rei, quam causa propinqua. Et propter id fit eius operatio vehementioris adhærentiæ cum re, quam operatio causæ propinquæ. Et hoc quidem non fit secundum hoc, nisi quia res imprimis non patitur, nisi à virtute longinqua. Deinde patitur à secunda virtute quæ est sub prima.*

Proclus.

14. Inde paulò inferiùs infert: *Non figitur causatum causæ secundæ, nisi per virtutem causæ primæ: quod est, quia causa secunda quando facit rem, influit causa prima, quæ est supra eam, super illam rem de virtute sua.* Quæ omnia recipit Auerroes in commentario eiusdem libri, & S. Thomas ibidem magis explicat dicens: *Quanto aliqua causa efficiens est prior, tantò eius virtus ad plura se extendit. Vnde oportet, vt proprius effectus eius communior sit, causæ verò secundæ proprius effectus in paucioribus inuenitur. Vnde & particularior est. Ipsa enim causa prima producit, vel mouet causam secundam agentem, & sic fit ei causa, vt agat.*

15. *Obiectio.* Sed dicet aliquis, præsentis loci difficultatem præcipuè versari circa primæ causæ concursum particularem, atque determinatum, vt hìc & nunc, cum hac voluntate concurrat ad hanc numero volitionem producendam. In hoc verò concursu non verificatur prioritas illa, quæ desumitur ab vniuersalitate, nec non ab existendi consequentia. Quoniam hic concursus Dei, cum sit indiuiduus & singularis, nullius capax est vniuersalitatis. Insuper nunquam existere potest, nisi existente simul in eodem instanti hoc etiam concursu voluntatis ad hanc volitionem.

16. Respondetur primò. Hic concursus primæ causæ, non obstante singularitate, atque indiuiduatione, quam habet, adhuc retinet vniuersalitatem & prioritatem illam, quam participat ex suo genere. Eo quod genus suum sit vniuersalius, & priùs, tanquam rationem formalem effectus producendi respiciat esse, quod est effectus prior & intimior omnibus: vt supra diximus. Quapropter, quantum est ex suo genere, hic concursus primæ causæ potuisset existere sine concursu nostræ voluntatis; licet ob contrahentem differentiam non possit.

Concursus primæ causæ retinet prioritatem ex suo genere participatā.

Respondetur secundò: In hoc singulari concursu causæ vniuersalis ad hanc volitionem reperitur quarta prioritatis ratio, quæ postrema est, illarum trium, quas num. 12. copulauimus. Videlicet, prioritas causalitatis, aut dependentiæ, de qua Philosophus in post prædicamentis cap. 11. fine, notat, reperiri posse etiam inter ea extrema, quæ conuertuntur essendi consequentia, id est, quorum neutrum existit sine altero, sed mutuo se inferunt: *Alterum,* inquit, *quod est causa quouis modo, vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest.* Notandum est illud: *Quouis modo:* nec enim Aristoteles requirit realem causalitatem; cum ad hoc genus prioritatis, satis esse putet quamlibet dependentiā, aut quasi dependentiam. Proptereáque subdit exemplum in orationis veritate, quæ non tanquam à causa, realiter causante, sed tanquam ab obiecto pendet à rebus significatis. *Vnde res,* inquit, *aliqua ex parte, vt sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo namque quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa.* 17.

Quarta prioritatis ratio. *Philosophus.* *Notandum.*

Hinc igitur disce, inter concursum primæ causæ, & voluntatis creatæ concursum ad eandem numero volitionem reperiri posse hoc prioritatis genus, non obstante identitate reali (de qua dicemus sect. 10.) hæc identitas, licet obstet reali & veræ causalitati, per quam vnus concursus causetur ab altero; sed non obstat dependentiæ secundum rationem; vt dicemus sect. 7. & 10. 18.

Et quamuis in ratione dependentiæ concursus noster, & concursus diuinus sint inuicem priores, & posteriores sub diuersis rationibus; nam concursus vniuersalis Dei, ad hanc numero volitionem existere non posset, nisi accedente concursu particolari nostræ voluntatis; & è contrario concursus voluntatis nostræ non esset, nisi accedente concursu primæ causæ: nihilominus inter has mutuas prioritates, prioritas generalis concursus longissimo interuallo superat prioritatem nostri concursus. Ratio est, quia diuinus concursus est magis necessarius intimior & efficacior, & in effectum influens multò magis, quàm noster concursus, vt paulò superius dicebamus, & magis constabit sect. sequenti. Et ideo noster concursus pendet à generali concursu primæ causæ multò magis, quàm idem generalis concursus, ad hanc numero volitionem producendam, pendet à nostro voluntatis concursu. Concursus igitur, qui magis pendet, magis de posterioritate participat, eo quod alter concursus, à quo magis pendet, plus habeat de prioritate. In hoc enim genere idem est esse prius, & esse id, à quo aliud pendet. 19.

Cōcursus noster, & diuinus inuicem priores, & posteriores. *Prioritas generalis concursus longo interuallo superat prioritatem nostri concursus.*

Secunda conclusio. In genere mouentis, excitantis, applicantis, ac determinantis altior, atque perfectior prioritatis modus est ille, quo generalis concursus primæ causæ, prior est concursu voluntatis nostræ ad omnes actiones liberas. Nihilominus idem voluntatis concursus est quodam imperfectiori & inferiori modo prior, excitans, applicans, mouens & determinans concursum primæ causæ. 20.

Huius conclusionis vtrumque membrum explicatum & probatum fuit tomo præcedenti de Scientia disputatione 40. sect. 2. Nihilominus, quod ad præsens institutum attinet, potest vlterius confirmari, supponendo primò, causam primam cum naturalibus causis secundis, v. g. cum igne ita comparari, vt meritò dixeris, ignem, à prima causa moueri, applicari & determinari ad agen- 21.

Supponitur primo.

Modus, quo Deus suo generali concursu naturales causas determinat ad agendum.

ad agendum. Quoniam prima causa contulit igni naturam & virtutem actiuam, qua essentialiter est determinatus ad calefaciendum & comburendum, quod attinet ad completam potentiam sibi intrinsecam: & præterea extrinsecè causa prima præparatum generalem concursum adhibet igni, quo quasi excitatur, mouetur, applicatur & determinatur ignis ad operandum, eo quod sit vltimum complementum & quasi forma, & potissima vis agendi.

22. Quod vt melius apprehendas, finge, primam causam denegare igni concursum ad calefaciendum, vt quondam igni Babylonico: tunc ignis retinebit quidem suam naturam, & naturalem virtutem actiuam, quæ est calor; & tamen non calefaciet, quia deficit illi primaria pars causalitatis, quæ est vniuersalis concursus primæ causæ. Accedat postea concursus ille, qui deerat; iam ex hoc præcisè ignis, qui fuerat antea in potentia ad calefaciendum, & non calefaciebat, est prorsus determinatus ad calefaciendum, & actu calefacit. Hic igitur est modus, quo Deus suo generali concursu mouet & excitat, applicat & determinat ad agendum quamlibet causam naturalem, postquam cæteras omnes conditiones ad agendum requisitas obtinuit.

23. Sed præterea manifestiori alio, atque priori modo Deus ad agendum applicat excitat, & determinat naturales quaslibet causas, quatenus vel se solo non nunquam, vel communiter & ordinariè mediis causis secundis causat coniunctionem agentis cum passo, aut potentiæ, cum obiecto, per applicationem agentis cum passo, aut potentiæ cum obiecto per applicationem, siue inanimatam, siue vitalem. Quælibet enim naturalis causa, vt de nouo incipiat agere, indiget noua applicatione, sicut etiam, vt in actione perseueret, indiget applicationis conseruatione. Hæc autem applicatio in causis inanimatis consistit in coniunctione, aut propinquitate loci, quæ per motum localem adquiritur; sed in potentiis vitalibus consistit in propositione obiecti, vel motione superioris potentiæ vitalis. In huiusmodi applicationibus causandis consistit summa prouidentiæ ordinariæ circa cunctas causas sine libertate operantes, & circa illarum effectus, vt absque miraculo producantur.

Naturalis causa, vt de nouo agat noua applicatione indiget.

24. De huiusmodi applicatione planè loquitur S. Thomas 3. contra Gentes cap. 67. ratione 4. dicens: *Quidquid applicat virtutem actiuam ad agendum, dicitur esse causa illius actionis. Artifex enim applicans virtutem rei naturalis ad aliquam actionem, dicitur esse causa illius actionis, sicut cocturæ decoctionis, quæ est per ignem. Sed omnis applicatio virtutis ad operationem, est principaliter & primò à Deo. Applicantur enim virtutes operatiuæ ad proprias operationes, per aliquem motum vel corporis, vel animæ. Primum autem principium vtriusque motus est Deus. Est enim primum mouens omnino immobile. Et similiter omnis motus voluntatis, quo applicantur aliquæ virtutes ad operandum, reducitur in Deum, sicut in primum appetibile, & in primum volentem. Omnis igitur operatio debet attribui Deo, sicut primo, & principali agenti.* Aliis tamen in locis agit de alia applicatione, quæ formaliter fit per actionem Dei, qua producit effectum, de qua iterum disp. 46. sect. 2.

S. Thomas.

25. Secundò supponendum est, voluntatem nostram esse causam naturalem respectu actualis complacentiæ circa bonum & beatitudinem in communi. Quamobrem eodem modo quo prima causa excitat, determinat, applicat, & mouet causas naturales, vt ignem ad calefaciẽdum, & comburendum: excitat, determinat applicat & mouet voluntatem nostram ad complacẽtiam seu amorem boni ac beatitudinis in communi. Cui consonat alia ratio, quia sicut motus grauium & leuium tribuitur generanti, quia necessariò resultat ex grauitate, quã generans tribuit, ita ferè motus & inclinatio nostræ voluntatis ad bonum, seu beatitudinem in communi, qui motus consistit in amore, seu complacentia tribuitur creatori, qui voluntatem produxit. Quo exemplo ad hãc rem explicandam vtitur D. Thomas 1. p. q. 105. art. 4. Sed obiter obseruandum est, volitionem quamlibet, siue liberam, siue necessariam à nostrã voluntate procedere per veram efficientiam, quidquid sit de motu grauium & leuium.

Volũtas naturaliter cõplacet de beatitudine in communi.

Obiter obseruandum.

26. Quod si obiicias. Ignis habens proximum passum, capax caloris, accedente concursu primę causæ, necessariò calefacit. At verò voluntas nostra non necessariò exercet actum amoris & complacentiæ circa bonum in communi: ergò non est eadem ratio, ob quam complacentia boni in communi tribuatur Deo, vt mouenti & determinanti, sicut tribuitur illi calefactio. Respondetur, quod ad præsens attinet, satis esse, quod ex natura voluntatis nostræ, adiuncto concursu generali primæ causæ, prorsus infallibile est, supposita applicatione obiecti, scilicet, cognitione boni, futuram esse complacentiam boni alicuius propter bonitatem, quæ in eo relucet. Hoc autẽ esse infallibile probatur, quia nullum actum potest voluntas elicere, nisi propter aliquam rationẽ boni amatã. Vnde necessariũ est, quoties voluntas nostra operatur, in ea operatione essentialiter claudi amorem boni. Rursus, quoties intellectus proponit voluntati aliquod bonum, infallibile est, voluntatem operaturam esse aliquid, siue per volitionem absolutam, siue per simplicem complácentiam, aut displicentiam circa aliquod ex obiectis, quæ proponuntur ab intellectu. Hæc autem vaga infallibilitas, satis probata est alibi.

Obiectio.

Respondetur.

Quoties voluntas operatur in ea operatione essentialiter clauditur amor boni. Intellectu aliquid voluntati proponente ipsa infallibiliter operatur.

27. Tertiò supponendum est, motionem, ac determinationem ad bonum in communi esse absolutè priorem motione ac determinatione ad particularia bona. cuius ratio euidens est, quoniam ad omnia, quæ voluntas amat ideo tendit, quia bona sunt, & antequam eligat, singulorum bonitates discutit. Quod propterea facit, quia bonitatem primariò quærit & affectat. Confirmatur primò, quia id, quod formalissimum est in obiecto, est prius volitum, ideóque prior est motio voluntatis ad illud: sed formalissimum in obiecto voluntatis est bonitas vt sic. Ergo motio voluntatis ad bonum, vt sic est prior, quam motio voluntatis ad particularia bona.

Confirmatur primò.

28. Confirmatur secundò, nam talis bonitas in particulari ideo amatur, quia participat bonitatem, quamuis speciali modo bonitatis: ergo prima motio voluntatis est ad bonum in communi. Confirmatur tertiò. Hac enim ratione D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 6. corp. iuncta solutione ad 3. notat, motionem Dei esse primam, quia est ad vniuersalem finem, sicut motio Imperatoris ad victoriam prior est, quam inferiorum ducum motio ad particularia vexilla.

Confirmatur secundò.

Confirmatur tertiò. S. Thomas.

29. Ex his ergo fundamentis efficaciter probatur

conclusio

Efficaciter ex his fundamentis probatur conclusio. conclusio, quia primò constat, Deum per vniuersalem concursum excitare, mouere, applicare, ac determinare voluntatem nostram, oon ad amorem particularem, neque ad bonum particulare, sed ad communem rationem amoris erga bonum, abstrahendo ab hoc, quod sit bonum in particulari, vel in communi, ad eum ferè modum, quo determinat & mouet causas naturales ad suas particulares actiones, vt primo & secuncundo fundamento probatum est. Deinde constat hanc motionem & determinationem vniuersalis concursus esse absolutè priorem nostra determinatione ad particulare bonum, vt probatum est fundamento tertio: ergo generalis concursus primæ causæ prior est concursu nostræ voluntatis in ratione determinantis, mouentis, & applicantis generaliter ad volitionem.

30. Atque ista quidem non realis, sed tantum secundum rationem prioritas est. Vltra quam reperitur etiam realis prioritas, quatenus Deus ex munere primæ causæ, aut semper, aut per interualla temporũ, & opportunitates cuilibet voluntati debet immittere cogitationes & suauitates, seu simplices complacentias de pulchritudine virtutis, quæ sunt prorsus indeliberatæ, atque vt minimum, sunt prius natura, quàm quælibet electio deliberata. Ideóque, Deus, ad illas determinat voluntatem prius natura, quàm voluntas se ipsam ad electionem determinet.

31. Hactenus de primo membro conclusionis secundæ, cuius secundum membrum, videlicet, voluntatis nostræ concursum esse quodã imperfectiori & inferiori modo priorem in genere excitantis, mouentis, determinantis, & applicantis ad particulares actiones liberas, probatum est tomo præced. disp. 50. sect. 1. & 2. Alioqui enim nõ esset libertatis proprium se ipsam mouere, ac determinare ad particulares electiones. Quod si voluntas se ipsam determinat; primæ causæ concursus non influit ad eiusmodi particularem electionem, nisi dependenter ex eo, quod voluntas se determinauerit. Esse autem id à quo aliud pendet est esse prius, vt dicebamus num. 17. 18. & 19.

32. Tertia conclusio. Prioritas diuini concursus non est secundum aliquam quasi durationem naturæ, vt in vno instanti naturæ, effectus attingatur, & productus esse intelligatur à prima causa, & in alio instanti naturæ à causa secunda: vt rectè obseruauit Scotus lib. 2. sentent. dist. 37. §. *Ad solutionem illorum*. Caietanus 1. parte quæst. 14. artic. 13. §. *Nec sustinendus*, in fine, Conradus 1. 2. quæst. 79. articul. 1. colum. 3. §. *Nota inquam*, Gabriel 2. distinct. 1. quæst. 2. art. 2. conc. 4. & dist. 37. quæst. vnica art. 1. ad argumentum tertiæ viæ. Ruardus Tapper art. 7. inter princip. & med. propositione 10. fine. Hæc conclusio, quoniam recipitur etiam à physicæ prædeterminationis authoribus, non indiget in præsenti probari.

33. *Ad primum, secundum, & tertium.* Ad argumenta initio proposita respondetur. Primum, secundum, & tertium argumentum eam solummodo prioritatem probant, quam in conclusionibus concessimus, & magis explicabimus sectione sequenti. Sed præterea magis ad formam illorum accommodabimus solutionem disputatione 49. sectioo. 5. in cuius primo argumento explicabitur mens S. Thomæ 1. part. quæst. 19. art. 3. ad 5. & in 2. eiusdem sectionis argumento constabit etiam in præcisa ratione determinantis voluntatem creatam, non esse absolutè primam causam.

34. Ad quartum argumentum respondetur. Si causa vniuersalis ita supponeret determinationem & concursum causæ particularis, vt non prius illam generali determinatione moueret ad operandum tunc supponeret esse actus; ac proinde non causaret esse. Cæterum causa vniuersalis prius generali determinatione causas particulares mouet ad operandum: vt vidimus conc. 2. & sectione 4. ratione 2. vnde mouet, ac determinat ad esse operationis, priusquam à voluntate creata determinetur ad tale esse talis operationis. *Ad confirmationem.* Ad confirmationem conceditur prioritas diuini concursus, modo superius explicato.

35. Ad quintum totum quod sonat conceditur; sed negatur quod tacitè intendit, videlicet, prædeterminatio physica. Quin potius colligitur contrarium, quoniam creata voluntas nnn posset esse prima causa deficiendi; nisi efficientiam Dei posset determinando detorquere ad particularem actum quidditatiuè contrarium virtuti. Quapropter si prima causa tantam prioritatem assumeret in efficiendo, vt prædeterminaret materialem actionem odij Dei; iam esset prior non solum in ratione efficientis, sed etiam in ratione deficientis: vt probatum est disputatione 28. sect. 2. 3. & 4. & sequentibus disputationibus fuit corroboratum.

36. *S. Thomas.* Ad confirmationem respondetur, negando Antecedens, quin potius ex D. Thoma non solùm 1. p. q. 48. art. 4. sed etiam 1. 2. q. 85. artic. 1. constat, diminui bonum & perfectionem operationis humanæ per priuationem honestatis in eo sensu, quod sine dubio melior & perfectior operatio foret, Deum toto corde diligere, quã odisse, etiamsi ab odio præscindas priuationem, & solam illius specificã & realem quidditatem compares cum amore. Et nisi talis esset realis quidditas odij, noo diminueret bonum naturæ humanæ.

37. Ad sextum respondetur. Prima causa magis influit, immediatiùs, intimiùs & perfectiùs propter generalem determinationem ad esse, & bonum in communi, vt in conc. 2. probatum est. Vnde non colligitur determinatio ad singulas volitiones in particulari, sed potius oppositum: vt sequenti sectione constabit.

SECTIO VI.

Prior, immediatior, intimior, & efficacior ita est concursus primæ causæ, vt eo ipso refutet physicam prædeterminationem.

1. *Prima conclusio.* EX his, quæ præcedenti sect. monstrauimus, ostenditur, primario contrariæ sentẽtiæ fundamento probari potius nostram sententiam. Pro qua sit prima conclusio. Ratio prioritatis, propter quam intimior, & immediatior est primæ causæ concursus, ostendit, eo ipso indifferentem esse ad particulares operationes, ideóque à voluntate creata debere determinari.

2. *Prioritatis ratio fundata in vniuersalitate primæ causæ.* Probatur primò, nam prioritatis ratio propter quam intimior & immediatior est primæ causæ concursus, radicaliter fundatur in illius vniuersalitate, quatenus prima causa est in causando vniuersalissima, quemlibet effectum attingens; & rursus illius formalissimus & proprius effectus, videlicet, esse, vniuersalissimum est in

prædicando, vt ex Ariſtotele, Psoclo, S. Thoma, & aliis oſtendimus ſect. præcedauti. Deiude vniuerſalitas poſtular nnn determinare ad particulares effectus; vt oſtendimus ſect. 4. Ergo ſimiliser prioritas poſtular nou determinate ad particulares effectus.

Vniuerſalitas poſtulat non determinare ad particulares effectum.

3. Confirmatur primò, nam prioritas exiſteudi conſequentia, quam explicauimus ſect. præcecedenti num. 10. & ſequentibus, verificari non poteſt, ſi concurſus generalis primæ cauſæ nou abſtrahit à particularibus determiuatiouibus, ſed potius determinat ad ſingulos effectus. Valebit enim conſequentia: Exiſtit generalis concurſus: ergo exiſtunt tales effectus, ad quos determinat. Quæ tameu conſequentia non valebit, ſi concurſus offertur indifferens, quaurum ex ſe eſt, quamuis enim ex illo rectè inferatur voluntatem operari aliquem actum; non tamen infestur, hunc potiùs, quam illum actum operari. Confirmatur ſecundò, quia ſi primæ cauſæ concurſus præciſè, vt talis eſt ad particulares quoſlibet effectus determinat; cauſæ vniuerſalis munus excedit præripiendo ſuum muuus ſecundis & particularibus cauſis.

4. Probatur ſecundò, quoniam poſtremum, quod à cauſis efficitur, eſt effectus particularis ſecundum ſuam ſpecificam & particularem rationem compleram, & vltimò conſtitutam. Quapropres ſi eprimæ cauſæ concurſus ad hæc omnia determinat; conſequens eſt, effectum primæ cauſæ proprium, non eſſe primum, ſed vltimum; proptereàque ipſam nou eſſe in cauſando primam; aut certè ſimul eſſe in cauſando primam & vltimam.

5. Psobatur tertiò, quoniam primæ cauſæ proprium eſt inferiores cauſas mouere ſecuudum earum conditionem. ita vt ex cauſis naturalibus, & conſequenter etiam ex voluntate, psout naturaliter agit, effectus ſequatur neceſſariò, quia cauſa particularis eſt neceſſariò determinata ad eum effectum; ſed ex volunrate, prout per deliberationem agit, effectus ſequatus uon ex neceſſitate, ſed cum indifferenri poteſtare continendi ſe ab illo; quoniam voluntas eſt principium actiuum nnn determinatum ad vnum, ſed indifferenter ſe babeus ad multa: vs S. Thomas docet 1.2. quæſt. 10. artic. 4. corpore, & magis explicat. Contadus ibi: de quo dicemus etiam inſta diſp. 50. ſect. 6. ratione 4. Probatur quattò, quoniam prioritatis multæ sationes explicatæ in ſectione præcedenti ſufficiunt quidditati primæ cauſæ abſque prioritate prædeterminationis phyſicæ.

Voluntas principium indifferens.

Probatur quartò.

6. Vnde refutantur extremæ duæ interpretationes vniuerſalitatis ſupradictæ. Quarum alteram plus nimio ſeparatam à particularibus differentiis, intellexere nonnulli antiquorum Scholaſticorum, quando dictam immediationis rationem, ab vniuerſalitate deſumptam, impugnarunt, quia quamuis hanc rem intellectus poſſit intelligere ſub ratione entis, uon intelligendo eam ſub ratione talis entis, eo quod ſecundum rationem differunt: tameu potentia exequens, quæcumque ſit illa, non poteſt diſcernere ab alio. Deus enim nou poſſet creare ens, niſi creando hoc ens, nec è conuerſo. Hanc obiectionem refers, ac probare videtur Ricardus 1. diſt. 45. art. 2. quæſt. 2. ad finem corporis.

Prima interpretatio.

Diſcrimē inter intellectū & potētiam exequentem.

7. Nihilominus reſpondemus, nou ita eſſe vniuerſalem psimæ cauſæ concurſum, vt communem rationem entis producat, nou producendo particularem tationem entis; ſed quamuis quamlibet rationem entis, ſiue communem, ſiue particularem producat, ideo producit, quoniam imbibit generalem rationem entis, quæ comparatione primæ cauſæ eſt formalis terminus & effectus: ideóque prima cauſa, præciſè vt talis, non determinat particulares effectus. Porro non eſt inconueniens, aliquam rationem præciſam à particularibus, ſine quibus non poteſt exiſtere, formalem terminum eſſe alicuius potentiæ non ſolùm cognoſcitiuæ, ſed etiam psoductiuæ.

Econtrariò nimium ad particulares effectus coutracta eſt, altera vniuerſalitatis interpretatio, quæ ad probandam prædeterminatinnem omnium actionum in particulari, dirigitur ab vno ex eius opiuionis authoribus, quoniam vniuerſalitas illius effectus, qui primæ cauſæ correſpondet, non debet eſſe ad inſtar totius potentialis, hoc enim eſt imperfectum: ſed eſſe debet, veluti totum actuale, coutinens perfectionem omnium inferiorum iu actu. 8.

Secunda interpretatio.

Cui obiectioni reſpondemus, diſtinguendo effectum, qui correſpondet diuinæ potentiæ, ſecundum totam illius amplitudinem, & effectum, qui correſponder eidem ſub præciſa ratione primæ cauſæ. Nam effectus adæquatè ſeſpondens diuinæ potentiæ, complectitus quæcumque Deus quomodocumque producere poteſt; ideóque pes modum totius actualis coutines omnium entium particulares perfectiones, quas totaliter cauſare poteſt ſine concurſu alterius cauſæ. Es in hoc ſenſu ex eo quod Deus ſit cauſa prima & vniuerſaliſſima, & illius effectus ſit vniuerſaliſſimus, colligunt Theologi, illius proprium eſſe creare, ac totam ſubſtantiam producere ſine adminiculo alterius cauſæ, vt S. Bonau. 1. diſtinct. 45. art. 2. quæſt. 2. corpore S. Thomas 1. p. quæſt. 45. art. 5. & 3. contra gentes cap. 68, & alibi ſæpe. 9.

Effectus correſpondēs diuinæ potentiæ ſub ratione potentiæ & ſub ratione primæ cauſæ.

Inſupes effectus adæquatus, qui potentiæ diuinæ ſub præciſa ratione primæ cauſæ correſpondet, aliquo modo tanquam totum actuale contines particulares perfectiones omnium inferiorum iu actu, videlices, quatenus ad omnes in particulari concurrit. At verò effectus, qui eſt veluti formalis terminus diuinæ potentiæ ſub præciſa ratione primæ cauſæ non eſt totū actuale, ſed potentiale ad eum modum, quo ens continet omnium entium perfectiones. Et licet bic terminus formalis ſit minus perfectus, quàm terminus formalis potentiæ diuinæ ſecuudùm illius latitudinem. Hoc ipſum probat diuinæ potentiæ perfectionem, quæ poſſit ſuam vim actiuam cum certo limite exercere: vt dicemus ſect. 7. ideóque non exigit vs prima cauſa determinet ad particulares rationes entis; ſed eas determinandas relinquis particularibus cauſis. 10.

Secunda concluſio. Ita immediatus & intimus eſt coucurſus primæ cauſæ, vt non prædeterminet omnes effectus in particulari. Pso cuius explicatione ac probatione ſuppono primò ab omnibus Theologis eſſe receptam intimam immediationem diuini concurſus. Quam, præter Psoclum & S. Thomam, in præcedenti ſect. 5. citatos, docent Alexander 1. part. quæſt. 35. memb. 2. S. Bonau. 1. diſt. 45. ars. 2. quæſt. 2. Vbi Richard. eodem art. & quæſtione, Gabriel in 2. diſt. 1. q. 2. ars. 2. & in 1. diſt. 45. fine Marſilius 1. q. 44. art. 1. conc. 7. & communiter Scholaſtici variis in locis. 11.

Suppono primò.

Suppono

12\. *Prima causa concursũ sub aliqua ratione mediatũ mediatione suppositi.*

Suppono secundò, primæ causæ concursom ad particulares effectus esse mediatum mediatione suppositi, saltem sub aliqua ratione, videlicet, in quantum concurrit ad peculiarem differentiam, & determinationem vniuscuiusque effectus. Etenim, saltem quantum ad hoc, inter primam causam & effectus mediare causas particulares, omnes Philosophi & Theologi fatentur, & probat S. Thomas 3. contra gent. cap. 77. & 78. 1. part. quæst. 103. articul. 6. & quæst. 104. artic. 2. Alexand. 1. part. quæst. 26. membr. 7. fine. Ægidius in 2. distinct. 1. part. 1. quæst. 2. artic. 6. Ricard. in 2. distinct. 1. art. 3. quæst. 4. & art. 4. quæst. 2. corp. fine, & in 1. dist. 45. artic. 2. tota quæst. 2. Gabriel 2. dist. 1. quæst. 2. Caietanus opusculo de infinitate Dei propius ad finem quàm ad medium. *S. Thomas.*

13\. *Caietanus, & Ferrariensis concordãt.*

Quapropter quod Caietanus 1. part. quæst. 8. artic. 1. & alij plures ibidem obseruant, cum causis particularibus Deum concurrere immediatione suppositi, potest in concordiam redigi cum doctrina Ferrariensis 3. contra gent. cap. 70. §. *De immediatione*, vbi negat primæ causæ immediationem suppositi. Quamuis aliqui existiment Caietani & Ferrariensis sententiam inter se pugnare; de quo nihil attinet in præsenti disserere, dummodo tanquam certum supponamos, aliquam saltem immediationem suppositi secundæ causæ concursui conuenire.

14\. Tertiò inde colligitur, solam virtutis immediationem esse ita propriam primæ causæ, vt secundis conuenire non possit. De quo præter citatos, videri potest Capreol. 2. dist. 1. quæst. 2. artic. 1. concl. 6. & artic. 3. part. 6. ad argumenta contra 6. conclusionem. Sapienter id obseruauit S. Thomas 3. contra Gent. cap. 70. in solutione primæ difficultatis, & de Potentia quæst. 3. artic. 7. corp. post med. illis præsertim verbis: *Si consideremus supposita agentia quodlibet agens particulare est immediatum ad suum effectum. Si autem consideremus virtutem, qua fit actio, sic virtus superioris causæ erit immediatior effectui, quàm virtus causæ inferioris.* *S. Thomas.*

15\. *Triplex immediationis comparatio.*

Quartò notandum est, triplicem esse comparationem istius immediationis: vnde triplex illius ratio proficiscitur. Primo namque virtus primæ causæ comparari potest cum eadem prima causa; & hoc modo est immediata, quoniam hæc virtus non competit primæ causæ, mediante virtute alterius agentis, quod primæ causæ virtutem tribuat. Qui modus loquendi similis est alteri, quo prima principia, quæ non possunt à priori demonstrari, dicuntur esse immediata, quoniam eorum extrema vniuntur nulla mediante propositione intercedente, per quam probentur, vt S. Thomas adnotauit in 3. contra Gent. cap. 70. fusiùs Ferrariensis ibi §. *De immediatione*, & obiter Caietanus 1. part. quæst. 14. artic. 5. §. *Neque sustinendus*, dicens, prioritatem primæ causæ esse tantummodo *secundum dependentiam, & immediationem virtutis, quia prior independentius & immediatius immediatione virtutis attingit effectum, quam secunda.* Sic etiam Ægidius in secundo distinct. 1. part. 1. quæst. 2. artic. 6. §. *Prosecutis. Accipiendo*, inquit, *immediatum pro eo, quod ex propriis attingit rem, quilibet talis effectus est immediatè à Deo totus.*

Principia, quæ non possunt à priori demonstrari immediata. *S. Thomas.* *Caietanus.* *Ægidius.*

16\. Secundò, virtus primæ causæ comparari potest cum causis particularibus, quas ad agendum applicat effectui. Hoc modo primæ causæ virtus est etiam immediata & intima, quoniam, vt S. Thomas obseruat dicta quæst. 3. de potentia, art. 7. post med. *Virtus superioris causæ erit immediatior effectus, quam virtus causæ inferioris. Nam virtus causæ inferioris non coniungitur effectui, nisi per virtutem causæ superioris: vnde dicitur in lib. de causis, quod virtus causæ primæ prius influit in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum.* Eadem sequitur Capreolus in 2. dist. 1. quæst. 2. artic. 1. prope finem. *S. Thomas.*

17\. Tertiò virtus primæ causæ comparari potest cum suo formali termino, quem primariò respicit in effectu producendo. Vnde sumitur postrema ratio, propter quam sit immediatior, & intimior, quoniam eius formalis terminus, videlicet, esse, *magis intimum est cuilibet, & profundius omnibus inest, cum sit formale respectu omnium, quæ in re sunt*: vt loquitur S. Thomas 1. part. quæst. 8. art. 1. corpore.

18\. Vnde 1. part. quæst. 105. art. 5. corp. fine concludit: *Quia forma rei est intra rem, & tantò magis, quantò consideratur vt prior, & vniuersalior, & ipse Deus est propriè causa ipsius esse vniuersalis in rebus omnibus, quod inter omnia est magis intimum rebus, sequitur, quod Deus in omnibus intime operetur.* Quam eandem rationem attigit in prædicta quæstione 3. de potentia art. 7. dicens: *Esse est communissimus effectus, & primus, & interior omnibus aliis effectibus, & ideo soli Deo conuenit secundum virtutem propriam talis effectus.*

19\. *Ægidius.* Accommodato exemplo rem explicuit Ægidius in 2. distinct. 1. part. 1. quæst. 2. artic. 6. ad finem corporis dicens: *Sicut amota cortice, remanet medulla: & ideo dicitur medulla intimior & immediatior rei, quam cortex: sic amoto à re, quod sit tale ens, remanet quod sit ens: vnde cum quilibet effectus sit immediatè à Deo, vt est ens & immediatè à secundo agente vt est tale ens, immediatius est quilibet effectus à Deo, quàm à secundo agente.*

20\. *Probatur secunda conclusio.*

Ex his fundamentis sumitur probatio conclusionis secundæ, quoniam vniuersalitas concursus primæ causæ, abstrahens à particularibus effectis, est ratio, propter quam intimior & immediatior est concursus primæ causæ. Nam quemadmodum esse, quod est formalis terminus illius, quidditatiuè transcendit vltimas differentias, tanquam prima ratio cuiusque quidditatis: sic etiam idem esse est prima & præcipua ratio dependentiæ à primo ente, à quo participat entitatem. Explicatur magis, quia licet concursus Dei, per creationem producentis totum esse, atque totaliter, sic etiam intimus & immediatus: in eo tamen primaria ratio immediationis intimæ est esse, prout abstrahitur à particularibus differentiis rerum creatarum. Quæ ratio integra permanet, etiamsi Deus non totaliter producat, neque determinet particulares effectus. Quod præterea probatur, quoniam concursus primæ causæ propterea non est immediatus immediatione suppositi, vt in 2. fundamento dicebamus, quoniam particularibus agentibus relinquit integram potestatem producendi atque determinandi particulares effectus.

Explicatur magis. *Cur prima causa concursu nõ sit immediatus immediatione suppositi.*

SECTIO VII.

De independentia generalis concursus & totali causalitate.

1. TRes articulos præsens sectio continet, quasi appendices prioritatis, quam sect. 5. & 6. explicuimus. Primus pertinet ad independentiam, secundus ad causales propositiones verificandas, tertius ad totalitatem causalitatis. Circa primum contraria sententia contendit, generalem Dei concursum non determinari à voluntate creata. Cuius primum argumentum est, quia omnis causa, cuius actio modificatur ab aliquo, dependet ab illo in sua operatione in aliquo genere causæ: sed Dei voluntas in sua operatione non dependet ab aliqua causa: ergo eius actio non modificatur ab aliquo.

Contraria sententia.

Primum argumentum.

2. Secundum argumentum, quia ratio vniuersalis, quam inspicit concursus diuinus, est independens à rationibus particularibus, quas inspicit liberum arbitrium: ergo similiter concursus diuinus habet eandem independentiam. Antecedens, inquiunt, est clarum, nam prius non dependet à posteriori: sed ratio illa vniuersalis est prius natura rationibus particularibus: ergo.

3. Tertium argumentum peculiariter pertinet ad materialem actionem peccati, quoniam entitas, positiua in qua fundatur priuatio, non dependet ex ipsa priuatione; sed potius è contra priuatio dependet ex entitate positiua: sed concursus Dei inspicit in actu peccati id quod positiuum & entitatiuum est: at verò liberum arbitrium inspicit id, quod priuatiuum est: ergo concursus diuinus non pendet ex concursu liberi arbitrij.

4. Ad primum argumentum respondeo, & dico 1. Dei voluntas, quantum ad suam substantiam increatam à nulla alia causa dependet. Secundò eadem voluntas Dei, quoad absolutam & totalem potentiam atque operationem ad extra, non pendet ab vlla causa creata; quia sine adiutorio illius causæ potest quoslibet effectus producere, si velit. Tertiò Dei operatio ad extra non est increatum aliquid, sed creatum; ideóque nullum inconueniens est ab aliqua particulari & creata causa pendere, si Deus voluerit, vt pendeat, ita limitando vim sui concursus, vt solus non sufficiat effectui producendo, sed indigeat adiutorio causarum particularium. Sic enim Dei generalis concursus ad perpetuas generationes viuentium pendet à materia prima, & à concursu cælorum & seminum. Alioqui non esset concursus ad generationem, sed esset totalis creatio, si ex vi modi, quo influit non penderet ab vlla alia causa. Quapropter, etiam apud physicæ prædeterminationis authores, solus primæ causæ generalis concursus non produceret volitionem, nisi voluntatis concursu simul in eodem instanti cooperante.

Dico primò.

Dico secundò.

Dico tertiò.

5. Dico quartò. Modus iste coarctandi vires sui concursus ad extra, licet concursum, quantum ad intrinsecam entitatem, efficiat, esse minus perfectum, quàm foret creatiuus concursus: nihilominus in ordine ad gubernationem vniuersi, est multò perfectior. Nam, vt optimè adnotauit D. Thomas, 3. contra Gentes cap. 70. fine: *Non est superfluum, si Deus per se ipsum potest omnes effectus naturales producere, quod per quasdam alias causas producantur. Non enim hoc est ex insufficientia diuinæ virtutis, sed ex immensitate bonitatis ipsius, per quam suam similitudinem rebus communicare voluit, non solùm quantum ad hoc quod essent, sed etiam, quantum ad hoc quod aliorum causæ essent. His enim duobus modis creaturæ communiter omnes diuinam similitudinem consequuntur.* Sed pluribus argumentis hoc confirmat toto cap. 77. & 1. part. quæst. 103. art. 6. & quæst. 104. art. 2. & quæst. 105. art. 5. corpore, & S. Bonauentur. in 1. dist. 45. art. 2. quæst. 2. referendus num. 17. Ægidius in 2. distinct. 1. part. 1. quæst. 2. art. 6. Caietanus opusculo de infinitate Dei propius ad finem quàm ad med. Denique minor perfectio entitatiua concursus indifferentis non infert imperfectionem primæ causæ: quin potius infinitam perfectionem dominij, potentis ab libitum cohibere, aut temperare suum concursum, vt creatæ libertatis iura inuiolata conseruet.

S. Thomas.

Minor perfectio concursus indifferentis primæ causæ imperfectionem non infert.

6. Dico quintò. Est etiam peculiaris ratio, propter quam materialem actionem odij Dei, vel mendacij non posse producere se solo, sed ad eam producendam pendere à libera determinatione voluntatis creatæ, pertineat ad summam perfectionem & laudem Dei: quoniam suam bonitatem, ac veracitatem negaret, si ab illo proficisceretur determinatio talium operationum: vt ostendimus disp. 30. sect. 1. & disput. 41. sectio. 1. & 2.

7. Sexto deducitur ex dictis, primæ causæ generalem concursum pendere à concursu creatarum causarum, non esse Dei voluntatem in sua operatione pendere à causis creatis; sed pendere à sua institutione atque ordinatione. Vnde nullam imperfectionem arguit voluntatis diuinæ: cum illa possit quando voluerit, vel non concurrere cum causis creatis, vel sine illarum concursu cunctos effectus producere. Imo imperfectionis esset, si non posset, modo prædicto causas creatas sibi adhibere adiutrices. Quoniam inde sequeretur, non posse facere effectus liberos, quos vult & modo, quo vult, coaptando illis causas contingentes: de quo fusè diximus tomo præced. de scientia disp. 51.

Deducitur ex dictis.

8. Ad secundum argumentum initio propositum respondetur, distinguendo Antecedens. Ratio entis creati, quam inspicit generalis concursus Dei, non potest huic liberæ volitioni conuenire, nec in illa existere, nisi existat etiam ratio specifica, & numerica talis volitionis: & quantum ad hoc generalis ratio entis creati pendet ab hac particulari volitione: quamuis non pendeat ab illa, vt existat in aliis entibus. Similiter itaque concursus generalis Dei non potest in hanc liberam volitionem influere, nisi liberum arbitrium ad illam determinet, ideóque quantum ad hoc pendet à libero arbitrio creato, quamuis non pendeat quantum ad determinandas volitiones necessarias, vel alios effectus producendos.

9. Ad tertium respondetur. Liberum arbitrium creatum non respicit præcisè id, quod priuatiuum est, imò primariò & per se respicit illud, quod reale & secundum quid bonum est in actu peccati. Et quoniam concursus Dei non potest ad hanc realitatem determinare, pendet à libero arbitrio creato, quantum ad specialem hanc determinationem.

10. Circa secundum articulum sic argumentantur. Si voluntas humana suo concursu determinaret voluntatem diuinam, vt secum concurrat ad actus

Obiectio.

ad actus liberos bonos: sequeretur, hanc causalem esse veram: Quia voluntas creata operatur, Deus cooperatur: ista verò causalis esset falsa: Quia Deus operatur, homo non cooperatur.

55. *Nihil est propriè causa diuini concursus nisi Decretum, & imperium.*

Respondetur. Prima causalis non est vera, si denotet causam propriè dictam. Nihil enim est propriè causa diuini concursus ad extra, nisi Dei liberum decretum & imperium. Si autem illa causalis denotet conditionem requisitam per modum applicationis & cooperationis: in eo sensu vera propositio est: Quia voluntas creata operatur, Deus cooperatur. Quæ tunc maximè verificatur, quando prima causa influit minimum, quod potest influere; saluo munere primæ causæ, & contra suam primariam intentionem quasi compellitur ad actum peccati comproducendum vt in disp. 50. section. 4. dicemus. Eadem tandem propositio minorem veritatis rationem habet in actibus moraliter bonis; & adhuc minorem in actibus supernaturalibus. Nihilominus in illis omnibus est sufficiens ratio veritatis, propter quam eiusmodi causales frequenter fuerunt à Patribus vsurpatæ: vt ostendemus alibi.

52. Inde tamen non sequitur, falsam esse causalem alteram: Quia Deus operatur, homo cooperatur. Quin potius illa tantò maiorem obtinet veritatis rationem, quantò maior est dependentia nostri concursus à diuino; tanquam ab altiori causa, præsertim, quia nisi Deus præmoueret voluntatem nostram ad generalem rationem boni & beatitudinis; nullam volitionem posset concipere. Causales autem eiusmodi maximam veritatis rationem habent in supernaturalibus operationibus, minorem in moraliter bonis; minimam verò sed sufficientem in materialibus actionibus peccatorum. His similia de prouidentia dicemus infrà disp. 50. sect. 10.

53. *Obiectio.*

Artic. tertius erat, vtrum prima causa sit totalis vel partialis causa. Nam contrariæ opinionis authores illam inde probare contendunt, quia si primæ causæ concursus ad producendam volitionem liberã penderet à determinante concursu liberi arbitrij: sequeretur primam causam non esse totalem causam, sed partialem. Hoc autem imperfectionis est non solùm propter dependentiam, sed etiam quia quælibet causa partialis inferior est & imperfectior, quam illa causa totalis, cuius est pars. Quemadmodum tota causalitas multorum hominum trahentium nauem, perfectior est, quàm vnius illorum sola causalitas; & collectio causalitatis omnium astrorum, elementorum, & seminum, perfectior est, quam vnius solis causalitas.

54. Confirmant, quia si prima causa non est totalis, sed partialis, non producit totum effectum, sed tantum partem illius. Sicut enim causa constituitur in ordine ad effectum: ita etiam totalis causa constituitur in ordine ad totum effectum; & partialis causa in ordine ad partem effectus.

55. Quamuis hæc difficultas non parum ad voces pertineat; rem tamen profundiùs explicat, adhibita distinctione triplicis totalitatis causæ. Nam causa prima duplici totalitate gaudet. Prima est totalitas effectus; totum quippe producit effectum, & quamlibet illius partem & rationem formalem. Secunda est totalitas causæ in vno genere causæ, siue, quod idem est, totalitas secundum sibi proprium modum concurrendi, videlicet, in genere primæ causæ, & per modum vniuersalissimi principij. Cæterum prima causa non est totalis in omni genere causæ, neque secundum quemlibet modum concurrendi: sed quantum ad hoc quandam rationem suscipit partialis causæ. Quoniam ad producendam volitionem liberam causa totalis in omni genere causæ conflatur non solùm ex Deo, sed etiam ex voluntate creata: cuius complexi pars altera præstantissima est prima causa.

Causa prima duplici totalitate gaudet.

Prima causa non est totalis in omni genere causa.

16. Id ipsum est, quod intendunt quam plurimi scholasticorum, dicentes, totum effectum produci à causa prima sed non totaliter, & totum à causa secunda sed non totaliter. Quod optimè declarauit Ægidius in 2. distinct. 1. part. 1. q. 2. articul. 6. post med. & D. Thomas 3. contra Gentes cap. 70. fine: *Non sic idem effectus, aut, causæ naturali & diuinæ virtuti attribuitur, quasi partim à Deo, & partim à naturali agente fiat: sed totus ab vtroque secundum alium modum: sicut idem effectus totus attribuitur instrumento, & principali agenti etiam totus.* Non igitur diuina virtus causa est ita totalis, vt omnem causandi modum complectatur; sed est totalis in suo tantum modo causandi totum effectum. Quam etiam doctrinam recipiunt Ferrariensis ibi, Gregorius Ariminensis, cuius verba refert, & approbat Capreolus in 2. sentent. distinct. 1. quæst. 2. artic. 3. parte 6. ad 2. Aureoli contra 6. conclusionem & distinct. 28. quæst. 1. art. 3. ad 15. contra 2. concl. Caietanus opusculo de infinit. Dei multò propius ad finem, quàm ad med. Gabriel 2. distinct. 1. quæst. 2. artic. 1. notab. 2. & dist. 37. quæst. 1. art. 1. ad argumenta de 3. & 4. via, Lychetus in 2. dist. 37. quæst. 2. §. *ad solutionem*, Ocham in 2. sentent. quæst. 5. art. 2. & art. 3. ad 5.

S. Thomas.

17. *S. Bonauent.*

Clarius hoc adnotauit S. Bonauentura in 1. distinct. 45. artic. 2. quæst. 2. ad argumenta, dicens: *Cum Deus sit omnium causa immediata; quorundam tamen est tota causa sicut eorum, quæ creantur. Quorundam autem est causa particularis* (siue vt alij codices legunt: *cum alia causa particulari*) *vt eorum, quæ sunt à natura particulari: & hæc quidem causa concurrit non propter indigentiam diuinæ voluntatis; sed propter summam liberalitatem, quæ non tantum dedit rebus esse, sed & operationem & diffusionem propter ordinem & connexionem vniuersi ad inuicem. Nec vna causa derogat alteri, sed totus effectus est à causa creata, & totus à voluntate infinita increata.* Obserua, Deum quorundam effectuum non esse totam causam, licet causa sit totius effectus, idque pertinere ad prouidentiæ perfectionem, ac diffusionem diuinæ bonitatis. Eandem sententiam Ricardus breuioribus verbis complexus in eadem distinct. 45. articul. 2. quæst. 2. corp. fine ait, totum effectum esse à causa prima per modum superiorem, & totum à causa secunda per modum inferiorem. Partialitatem verò vtriusque concursus diuini & humani magis ex professo defendit Holchot in determinationibus quæst. 11. toto artic. 4. & in 2. sentent. quæst. 1. articul. 3. initio, & apertè deducitur ex Scoto in 2. distinct. 37. quæst. vnica, §. *Ad solutionem illorum*, & in 1. dist. 17. quæst. 2. col. 3. §. *Tertiò modo.* iuncto cum col. 7. §. *Tenendo tertiam.* & col. 15. § *ad solutionem.*

Quorundam effectuum nõ est tota causa, licet causa sit totius effectus.

8. *Prædicta doctrina etiam de supernaturalibus actionibus vera.*

Confirmatur denique, nam supernaturales actiones maximè propriæ sunt Dei, tanquam particularis causæ, non solùm generalem, sed etiam specialem influxũ præstantis. Nihilominus

compara

comparatione illarum, Deus non est totalis causa totalitate modi causandi. Ergo multo minus hoc totalitatis genus reperietur comparatione volitionum moraliter bonarum, & multò minus comparatione materialis actionis odij Dei, aut alterius, quæ quidditatiuè contraria sit virtuti.

19. *Sententia Curielis non admittenda.* Ex dictis in hoc & præcedentibus articulis & ex dictis & dicendis in sectione 9. colligitur, non esse admittendam sententiam Curielis in lib. 1. controuers. 5. super cap. 1. Sap. num. 109. & sequentibus pag. 94. existimantis, concursum generalem, quem Deus de facto exhibet quibuslibet causis secundis, esse sufficientem, vt effectum producat absque concursu causæ secundæ. *Curielis obiectio.* Probat autem, quia Deus non potest attemperare suum concursum, vt non sit sufficiens; aliàs, inquit, potuisset Deus abstinere omnino à concursu actuali immediatò. *Respondetur.* Cui facile respondetur, posse quidem abstinere omnino à concursu; verumtamen si abstinuisset; omnia redirent in nihilum, vnde facta sunt; ideo de potentia ordinaria id non esse possibile.

20. *Theologis cauendum.* Illud verò Theologis magis cauendum est, ne prædictam sufficientiam generalis concursus ampliandam esse putent, etiam ad supernaturales actiones, requisitas ad iustificationem; hoc enim prorsus alienum fuisse ab intentione prædicti Doctoris, illud imprimis probat, quoniam *Probatur primò.* si ad actus fidei, spei & charitatis sufficeret solus concursus generalis Dei absque concursu voluntatis; sequeretur, eundem concursum generalem sufficere cum concursu voluntatis. Quapropter necessarius non esset supernaturalis concursus: hoc autem est fidei contrarium.

21. Probatur secundò, quia si concursus generalis qualis de facto tribuitur à Deo foret sufficiens ad producendos actus fidei, spei, & charitatis absque concursu voluntatis humanæ; sequeretur quod non esset requisitus concursus humanæ voluntatis ad huiusmodi actiones, sed ex abundanti superadditus. At Scriptura, Patres, & Concilia tanquam de simpliciter necessaria *Cooperatio voluntatis simpliciter necessaria ad actus supernaturales.* loquuntur de cooperatione voluntatis creatæ; neque solùm necessaria ex præcepto & lege Dei, negantis iustificationem donec liberum arbitrium cooperetur, sed etiam necessaria propter vim effectiuam, sine qua talis effectus est impossibilis, ex suppositione quod Deus non assumit munus causæ particularis creatæ, sed illi committit suum integrum officium.

22. Tertiò non solùm ad supernaturales, sed etiam ad merè naturales volitiones generalem Dei concursum non sufficere absque concursu vo- *Volitio non est voluntaria nisi sit à principio intrinseco.* luntatis creatæ, probatur, nam volitio non erit voluntaria, nisi sit à principio intrinseco: ideóque contradictionem implicat aliquem concursum Dei siue generalem, siue specialem esse sufficientem absque concursu voluntatis, vt volitionem producat.

23. Quartò probatur; quoniam si generalis Dei concursus, quē Deus de facto præbet ad odium Dei, foret sufficiens, vt sine voluntatis concursu produceret odium Dei; sequeretur esse possibile Deum se solo producere odium Dei. Cōsequens autem esse falsum probatum est supra disp. 41. *Cōfirmatur.* tota sect. 1. Confirmatur, quoniam intrinsecam malitiam odij Dei contraheret Dei concursus generalis, etiam quando producit odium Dei concurrente voluntate creata; quoniam tunc etiam ille concursus est totaliter determinatus ad realem differentiam quidditatiuè contrariam charitati, & rationi. Quapropter non posset excusari à malitia propter indifferentiam, quantum in se est, abstrahentem à malitia. Quam rationem omnino necessariam esse satis constat supra disp. 27. & sequentibus, & magis constabit infra disp. 50. & 55.

SECTIO VIII.

De concursu ac determinatione voluntatis creatæ, prout procedit à prima causa.

Ex hoc etiam capite argumenta varia desumit contraria sententia. Primum, quia concursus causæ secundæ, etiam in quantum est formaliter concursus illius, procedit effectiuè ex operatione primæ causæ: aliàs aliquid reale existens in rerum natura, subtraheretur ab operatione & causalitate primi agentis. Ergo concursus causæ secundæ non determinat operationem, seu concursum ad extra primæ causæ ad talem actionem in indiuiduo, sed potius ipsa causa secunda à concursu primæ determinatur. Probatur consequentia, nam effectus procedens ex operatione, vel concursu alicuius causæ, non potest determinare illam causam & eius operationem ad illum effectum in particulari producendum: cum prius, ordine saltem naturæ, intelligatur determinatio causæ ad agendum, quantum ad exercitium, quam ipse effectus, eo quod omnis effectus, inquantum huiusmodi est posterius tempore, vel natura sua causa efficienti. 1. *Primum argumentum.*

Respondetur imprimis distinguendo Antecedens. Concursus causæ secundæ procedit effectiuè ex operatione primæ causæ; quoniam ea operatione mediante prima causa influit in concursum causæ secundæ. Sed idem concursus causæ secundæ non ita procedit, vt eius causa sit ipsa operatio primæ causæ. Ea quippe quæ non distinguuntur realiter, non possunt ad inuicem comparari, tanquam effectus & causa: operationem verò primæ causæ non distingui realiter à concursu causæ secundæ, constabit sect. 10. At ex eo, quod prima causa, mediante sua operatione, seu generali concursu, producat efficienter concursum voluntatis liberæ, non colligitur esse impossibile, quod voluntatis concursus determinet operationem primæ causæ, quam Deus ita accommodat, vt possit à sua particulari cooperatione determinari. 2. *Quæ non distinguntur realiter non possunt esse effectum & causa.*

Quod autem subiungitur, prius ordine, saltem naturæ, intelligi determinationem causæ ad agendum, quantum ad exercitium, quam ipse effectus, non potest verificari de causa, quæ in vno tātum genere causat, qualis est prima causa; nec de causa totali, quæ complectatur omne genus causæ, si libera causa intercedat. Hæc enim non intelligitur vnquam determinata in actu primo: quoniam in actu primo semper est indifferens (vt probauimus tomo præcedenti de Scientia disput. 34. & multis sequentibus, præsertim disput. 50. sect. 3. 4. & 5.) determinatur autem solummodo per suum effectum, hoc est, liberam electionem in actu secundo. Quapropter illa determinatio causæ natura prior, quam effectus, directè repugnat libertati, & solummodo conuenit causæ naturaliter operanti, quando completa est in omni genere causæ. Neque oppositum probatur, eo quod omnis effectus, in quantum 3.

quantum huiusmodi, est posterius tempore vel natura sua causa efficienti. Nam determinatio causæ liberæ, neque est causa electionis, neque aliquid in actu primo requisitum ex parte causæ, sed est ipsamet electio in actu secundo.

4. *Prædicti argumenti confirmatio.* Sed prædictæ obiectionis doctrinam confirmant, eo quod Deus faciat, vt faciamus, & vt velimus, aliisque multis locutionibus, quæ probant, Deum esse authorem nostrarum operationum: *Respondetur.* sed illæ propriæ sunt honestarum operationum, præsertim supernaturalium; ideóque nihil ex illis colligitur circa generalem concursum primæ causæ, quem in præsenti tractamus. Nam prima causa per generalem concursum efficienter influit etiam ad materialem actionem odij Dei, quam tamen prima causa non facit, vt nos faciamus, & velimus: sicut probatum est supra disp. 36. præsertim sect. 8.

5. Rursus circa volitiones moraliter honestas, licet aliquo modo verificentur illę loquutiones: non tamen plenè nec secundum mẽtem Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum: vt attigimus supra section. 2. ratione 3. à num. 3. Denique licet supernaturales actiones Deus proprie & absolutè faciat, vt velimus & faciamus; hoc tamen facit præmittendo illustrationes intellectus, & suauitates voluntatis, & offerendo copiosum concursum effectiuum, qui licet non determinaretur à concursu liberæ voluntatis (de quo non est in præsenti tractandum) non sequeretur generalem concursum similiter non determinari, quoniam generalis concursus indifferentia longe maior est.

6. *Secundum argumẽtum, & eius solutio.* Atque inde soluitur obiectio altera, quoniam applicatio actualis voluntatis ad operandum, est aliquid creatum, volitum, & cognitum à Deo Scientia practica, & est distinctum à virtute operatiua ipsius voluntatis. Ergo Deus efficit illam applicationem: alias non esset simpliciter prima rerum omnium causa: ergo applicat voluntatem ad operandum.

7. Huius argumenti postrema consequutio fallax est. Deregetur verò fallacia, si proponatur explicitè syllogismus, in ea virtualiter contentus, videlicet. Qui producit determinationem, ille determinat; sicut, qui producit calorem ille calefacit. Sed Deus semper producit determinationem nostræ voluntatis ad actum particularem, & ad speciale obiectum. Ergo Deus semper determinat ad specialem actum, & speciale obiectum.

8. Huius itaque syllogismi constat falsam esse Maiorem. Sicut enim Deus visionem nostram causat, & tamen non videt; quia videre denotat actionem, vt procedentem à potentia vitali, receptiua visionis productæ: ita Deus quamuis producat determinationem nostræ voluntatis ad specialem volitionem particularis obiecti; nihilominus non determinat specialem volitionem particularis obiecti; quia determinare non est causæ producentis determinationẽ per concursum, ex se indifferentem, sed causæ producentis per concursum determinatum. Quæ etiam ratione quamuis Deus producat actionem causæ secundæ: nihilominus Deus non agit actione causæ secundæ.

9. *Argumenti exemplum magis explicatur.* Ratio à priori constabit, si argumenti exemplum explicetur magis. Nam quicumque producit calorem, dicitur calefacere; quia denominationes agentium, licet omnes significent actionem nihilominus quandoque important solummodo distinctionem actionum penes terminos, siue effectus. Et huiusmodi denominationes sunt calefaciens, vel frigefaciens. Quæ propterea conueniunt cuicumque causæ quomodocumque producenti calorem & frigus. Vnde rectè dixeris, non solùm ignem, sed etiam solem, & Deum calefacere. *Denominationes agentium.* Aliæ denominationes agentium important distinctionem actionum penes diuersos modos operandi. Sicut videre diuersum modum operandi significat, quem non significat calefacere, & agere vt causam secundam, agere instrumentaliter, ac determinare, importãt peculiarem modum agendi: & ideo non denominant Deum, quamuis comparentur ad Deum, vt effectus ab eo producti. Quia modus peculiaris agendi, quidditatiuè importatus in eiusmodi formalitatibus non constituitur in ordine ad Deum, neque est actio Dei. Nam eadẽ formalitas actionis, quæ est actio nostra, considerata, vt sit non est actio Dei; sed cõparatur ad Deum, vt effectus productus per communem actioné causæ vniuersalis.

SECTIO IX.

Modificari & determinari concursum primæ causæ.

INdifferentiam generalis concursus, v influat in actiones liberas, oppugnat Dominicus Bañes 1. part. quæst. 19. art. 8. non procul à principio, contendens, quod primæ causæ concursus, vt se tenet ex parte agentis, & vt est illius actio, determinat & modificat concursum causæ secundæ ad omnes effectus singulares & in particulari, & ad omnem modum illorum: idem verò concursus à nullo modificatur, neque in vllo genere determinatur. In quo sententiam Caietani refutat hoc argumento. Quia esset ponere maximam imperfectionem in Deo, asserere, quod quemadmodum idem omnino concursus solis producit distinctos effectus, quia modificatur, per distinctas causas inferiores: ita concursus diuinæ voluntatis, quantũ est ex parte sua, manet indifferẽs; sed modificatur & determinatur ad distinctos effectus per distinctas causas inferiores. 1. *Argumentatur Bañes.*

Antecedentis huius probationem addidere recentiores eius discipuli, quia sol est causa finita & limitata, habens aliquid potentialitatis, & similiter homo, cum sit creatura: & ideo potest per concursum alterius causæ determinari ad producendum talem, vel talem effectum in indiuiduo. Deus autem est causa infinitè perfecta, & purus actus, nullam habens potentialitatem admixtam. Vnde eius voluntas, vel concursus, in quo est intentio voluntatis, & virtutis diuinæ, determinari non potest ad operandum ex concursu liberi arbitrij, vel cuiuscumque alterius causæ secundæ. 2

Bañes confirmat primò, quia sicut se habet liberum arbitrium hominis, respectu illorum, quæ omnino subiiciuntur sibi, ita se habet, uno multò efficaciùs diuina voluntas respectu illorum, quæ omnino subiiciuntur sibi; quæ quidem sunt vniuersa: sed concursus liberi arbitrij nostri ad aliquid agendum per media subordinata non modificatur ab ipsis mediis, sed potius modificat. Verbi gratia artifex vult pingere imaginem, ipsemet exactè adaptat penicillum, præparat colores, mouet manum, determinat 3. *Prima confirmatio.*

ideam

ideam in mente, quam vult imitari. Tunc profectò liberum arbitrium artificis non modificatur ab istis mediis, quatenus sibi subiiciuntur, nisi forte impediendo perfectionem effectus, quatenus sibi non subiiciuntur in aliquo. Quin potius ipsemet artifex per liberum arbitrium & artem determinat sibi huiusmodi media, in quantú sibi subiiciuntur. Ergo multò minus potest inueniri aliquid creatum, quod determinet diuinæ voluntatis actiuum concursum, siue attingentiam actiuam. Hactenus Bañes.

4\. *Secunda confirmatio.* Alij confirmant secundò, quia si Deus concurrit vt determinatus à voluntate creata, Deus concurrit, vt causa secunda, & voluntas creata concurrit, vt causa prima. Tertiò confirmari potest, quia si diuinus concursus determinaretur à voluntate nostra, iam diuinus concursus perficeretur, & compleretur à creata voluntate. Hoc autem imperfectionis esset. Quartò, quia saltem concedendum esset, quod perfectior fuisset concursus vniuersalis Dei, si determinaret ad actiones omnes in particulari.

5\. Confirmatur quintò, nam eundem effectum, quem prima causa producit media causa secunda efficienti, posset producere sine illa: nihilque apponit secunda causa quando concurrit simul cum Deo, quod non habeat ab ipso Deo: quare ipse Deus omni ratione & omni, consideratione in omni genere causæ est prior, atque adeo concursus diuinus non modificatur à creatura.

Confirmant sextò, quoniam prima causa cum creatura minus perfecta potest concurrere excellentiori modo. Septimò, quia licet concursus diuinus, in quantum est accidens in creatura receptum; limitetur ab illa: nihilominus, prout est à Deo, non limitatur, sed habet infinitatem quandam.

6\. *Assertio prima. Prima causa quantum ad suam substantiam, nec determinatur, nec perficitur.* Respondeo & dico primò. Causa prima quantum ad suam substantiam, & intrinsecam potentiam actiuam, neque determinatur, nec modificatur, nec perficitur. Imò & illud imperium atque decretum, quo Deus suam omnipotentiam applicuit, vt cum voluntate creata concurreret ad particularem volitionem, non determinatur, nec modificatur à voluntate creata. Hæc enim applicatio fit per liberam determinationem diuinæ voluntatis, quæ posset eligere, concursum generalem denegare voluntati creatæ, & tamen liberè se determinauit ad illum offerendum in particulari, cum tamen præsciret vbi, quando & quomodo, & quæ volitio foret producenda. Hæc determinatio diuinæ voluntatis & intellectus ad intra, nullam habere potest, quæ propriè sit illius causa, cum sit aliquid increatum. Vnde multò minus causari potest à voluntate creata.

7\. *Conueniens ratio cur Deus præbeat indifferentem concursum.* Dico secundò. Ex parte obiecti reddi potest aliqua ratio, propter quam conueniens fuit diuinam voluntatem determinari ad præbendum indifferentem concursum generalem propter proprium munus primæ causæ, aliásque rationes, quas tota disp. præsenti, & sequentibus explicamus, præsertim supra sect. 7. assert. 4. ostendentes, hunc esse perfectiorem modum prouidentiæ.

8\. *Prima causa operatio non est in suo genere* ... Dico tertiò. Primæ causæ operatio ad extra non est in suo genere imperfecta, sed potius perfectissima, eo quod modificetur, & determinetur, atque in diuerso genere compleatur per concursum creatæ voluntatis. Quemadmodum anima rationalis non est imperfecta in ratione animæ, sed potius perfectissima, eo quod ad constituendum hominem compleatur per corpus bene organizatum. *... nere imperfecta.*

Quartò. Eadem operatio Dei ad extra patitur illud imperfectionis genus, quod creaturæ cuilibet quidditatiuum est, videlicet, vt non sit infinitæ perfectionis, nec infinitæ virtutis; sed in eo tantum gradu perfectionis & virtutis, quem diuina voluntas illi communicare decreuerit. Quapropter non est bona consecutio, quæ perfectionem infinitam, nulla potentialitate permixtam in operatione Dei ad extra, colligit ex infinitate diuinæ voluntatis. Ex hac enim, licet bene inferatur, posse Deum, quando voluerit præbere concursum, qui determinari nequeat à voluntate creata, sed potius illam determinet: nihilominus non infertur, generalem concursum ita præberi. Est etiam in hoc concursu illa ratio minoris perfectionis, quia est quodammodo partialis, eo quod non est concursus causæ in omni genere causæ, sed tantùm in genere causæ vniuersalis: vt in sect. 7. artic. 3. probauimus. 9. *Dei operatio ad extra finita perfectione.* *Concursus Dei partialis.*

10\. Dico quintò. Quamuis primæ causæ concursus determinetur à creata voluntate; nihilominus eodem concursu medio prima causa effectiuè producit eam etiam determinationem, & modificationem, quæ præstatur à creata voluntate. Illa quippe determinatio & modificatio causatur ab vtraque causa, prima videlicet, ac secunda; sed à prima causatur, vt à primo determinante ad generalem actionem volitionis; à secunda verò causa procedit, tanquam ab vltimo determinante ad specialem rationem volitionis: vt in præcedenti sectione dictum est. Quod autem admiscetur de omnimoda identitate concursus, siue primæ causæ, siue solis, tractabitur sequenti sect. 10. *Determinatio voluntatis ab ipsa & à Deo causatur.*

11\. Ex dictis constat solutio totius argumenti principalis. Ad primam illius confirmationem respondetur, manifestum esse discrimen: nam ea, quæ omnino subiiciuntur homini non operantur liberè; sed mouentur tanquam instrumenta, quorum indifferentia est merè passiua. Cuiusmodi sunt penicillus, & artium instrumenta cætera; insuper manus, & omnia membra, cæteræque potentiæ. At verò nostra voluntas operatur liberè; & licet à Deo moueatur, nihilominus, eius indifferentia vt operetur, vel non operetur, non est merè passiua, sed propriè actiua: vt ostendimus tomo præcedenti disputat. 5 a. ideóque, licet instrumenta non determinent aut modificent actiuum concursum artificis. Voluntas creata determinat & modificat actiuum concursum Dei modo nuper explicato. *Quæ omnino subiiciuntur homini non operantur liberè.*

12\. Ad secundam confirmationem respondetur. Deus concurreret vt causa secunda; si determinaretur à voluntate creata non solùm ad specialem, sed etiam ad generalem rationem volitionis. Ad hanc verò quoniam Deus determinat, præstat quod satis est muneri primæ causæ: vt ostendimus sect. 5. præsertim conc. 2. Ad tertiam confirmationem. Quod diuinus concursus determinetur à voluntate creata, non probat, eum esse imperfectum in suo genere; sed solúmodo probat, illi conuenire imperfectioné, cuilibet creaturæ communé: vt explicuimus assert. 3. & 4. *Si Deus determinaretur à voluntate ad generalem volitionis rationem vt causa secunda operaretur.*

Ad quar

13. Ad quartam confirmationem respondetur, distinguendo aotecedens. Nam coneursus vniuersalis primæ causæ, si determinaret ad omnes actiones in pariculari, fuisset entitatiuè perfectior, in quantum plenius & magis totaliter causaret effectum; sed non fuisset perfectior in genere concursus vniuersalis, sed potius esset imperfectissimum quid, & impossibile. Quia de ratione vniuersalis coneursus est, vt liberis caosis permittat liberam suæ actionis determinationem, præsertim quantom ad obiecta intrinsecè mala: ad hæc enim nullus, nisi imperfectissimus coneursus determinat. Denique vt integra prouidentia Dei perfectior est; si quædam peccata impediat, quædam verò permittat: ita collectio cuiuslibet concursus ad extra perfectior est; si quidam concursus determinet ad booum: & excludat peccatum, alter verò non determinet ad actionem bonam, sed permittat fieri malam.

De ratione vniuersalis concursus causis liberis suam determinationem permittere.

14. Ad quintam confirmationem respondetur, antecedens esse falsum; tum quoniam prima causa præcisè per generalem concursum primæ causæ, non assumendo concursom causæ particularis, non posset eum effectum producere, quem producit media causa secunda: tum etiam quia, licet à Deo causa secunda habeat, qood apponit, quando concurrit cum caosa prima: cæterum hoc non habet à Deo quasi à totaliter, ac in omni genere causante, sed solommodo quasi à causante in genere primæ & vniuersalissimæ causæ: vt ostendimus sectione 7. articulo 3.

Prima causa per generalē concursum se sola effectum non producit.

15. Ad sextam confirmatiooem respoodetur. Si prima causa voluerit munos assumere particularis causæ; poterit cum crearuta minus perfecta concurrere excelleotiori modo; sed virture solius generalis concursus id præstare non poterit. Ad septimam confirmationem respondetur. Primæ causæ concursus, prout est à Deo, est eo ipso creatura, ac proinde sub hac ratione est limitatus. Insuper, prout est à Deo, limitator ad eum perfectionis gradum, quem Deus limitare vult. Ideòque limitarut, vt se contineat intra fines generalis concursus, ueque præstare possit, quod præstat concursus Dei, vt causæ particularis. Adhuc tamen primæ causæ concursus In eo sensu sortirur infinitatem quandam, quoniam ad infinitos effectus potest, qood ex se est, cum causis particularibus concurrere.

Prima causa potest cum creatura minus perfecta excellentiori modo concurrere.

Prima causa concursus prout est à Deo creatura est.

16. Posttemò valdè notandum est, similitudinem ductam ab indifferentia, quam habet concursus solis inter supradictas obiectiones ab earum authoribus refutari, & parui pendi. Quapropter necessarium doximus ostendere quanta sit eius authoritas, quippe quæ familiaris fuerit antiquissimis Patribus D. Thomæ, & aliis scholasticis ad explicandam indiffeteotiam diuini concursus, qui possit ad malum actum determinari à voluntate creata; sicut concursus solis determinatur à causis secundis. Ij sunt Dionysius Areopag. & in eius commentariis S. Thomas, Irenæus, Cyrillus Hierosolym. & Alexandrinus, Chrysostom. Theophylactus, Theodoretus, Origenes, Marcos Eremita, Auastasius Nicenus ex Arhanasio. Necnou Latini Patres, Cypriauus, Ambrosius, Hieronymus, August. Fulgentius, S. Thomas, quorum testimonia posuimus tomo præcedenti de scientia disp. 25. sect. 11. propterea modo prætermittuntur.

Dei generalis concursus solis concursui similis.

SECTIO X.

Vnitas actionis, à prima & secunda causa procedentis, nihil obstat indifferentia generalis concursus.

LVsit vocibus Gabriel in 2. dist. 1. quæstione 2. dub. 5. prope finem, dicens, primæ caosæ atque secundæ duplicem actionem esse, si accipiatur pro agentibus: vnicam verò actionem, si accipiatur pro effectu; & non esse duplicem actionem, si accipiatur simul pro agentibus & effectu: si aotem accipiatur actio pro conceptu mentis, nihil interest ad agendum. Qui modus sentiendi procedit ex eo principio, quod præter formalitatem agentis & effectus, nullam realem formalitatem actionibus tribuat. Hoc tamen physica philosophia refutat, & metaphysica. 1.

Gabrielis sententia circa actionem primæ & secundæ causæ.

Diuersas esse actiones primæ, atque secundæ causæ supponit sanctus Thomas de potentia q. 3. art. 7. in 3. & 4. argumento & eorum solutione. Quod probari potest, quoniam qooties agentibus sunt diuersæ formæ singulis peculiares, ab illis procedunt operationes diuersæ: vt S. Thomas docet 1. p. q. 19. art. 1. corp. & in 3. sentent. distinctione 18. articulo 1. & alibi sæpe. At verò causis secundis peculiares formæ insunt, diuersæ à potentia Dei: ergo diuersæ sunt actiones primæ causæ atque secundæ. Quam etiam distioctionem actionum Ruardos videtur amplecti articulo septimo contra Lutherum inter principium & medium propositionis 50. ad finem. 2.

Sententia asserens diuersas actiones esse primæ, atque secundæ causæ.

Nihilominus vnicam actionem à primo & secundo agente producere, docet expressè sanctus Thomas 1. p. quæstione 105. articulo 5. ad 2. Quod etiam supponit 3. contra Gent. cap. 70. & clariùs docet Capreolus in 2. sentent. distinctione 1. quæstione 2. articulo 3. p. 6. ad 1. Durandi contra 6. conclusionem. Et ibidem Deza quæstione 2. articulo 3. notab. 4. post med. Ægidius item 2. distinctione 1. quæstione 2. articulo 6. ad finem corporis, Molina 1. part. quæstione 14. articulo 13. disputatione 6. circa med. & in concord. disputatione 37. post med. Soarez libro primo de auxiliis, cap. 4. numero 5. & 8. & libro 3. capite 13. num. 2. Vasquez 1. 2. disp. 185. c. 5. initio. 3.

Vnica & eadem actio à primo & 2 agente procedit.

Probari potest, quoniam *illa operatio, quæ est rei, solùm secundùm quod mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum.* vt sanctus Thomas ait 3. p. quæst. 19. art. 1. corpore circa med. & ad 2. Sed operatio secundæ causæ est illius, solùm, secundùm quod mouetur à prima causa; ergo operatio secundæ causæ non est alia præter operationem primæ causæ mouentis ipsam. 4.

S. Thom.

Veruntamen ex vtraq; sententia, licet inter se pugnare videatur, coalescit integra & plena decisio difficultatis. Pro qua suppooendum est ex dicendis tota ferè disp. 48. causas secundas nō esse propriè instrumēta Dei, qua ratione per proprias formas determinant ad speciales gradus entium producendos. Eædē vero caosæ secundę subeunt rationē instrumentorum, quatenus à prima causa mouentur ad producendū propriū illius effectū, quod est esse, in quolibet effecto causarū secundarū imbibitum. Vnde collige duplicē cōsiderationē in actione secuodarū caosarū, videlic. vt est 5.

Causa secunda nō propriè instrumenta Dei.

Duplex in actione causarum secun.

darum consideratio. actio causæ principalis, & vt est actio instrumenti in suo genere.

6. *Assertio 1.* Quo supposito, dico primò. Eadem formaliter actio est, qua prima causa per secundas, tanquam per instrumenta producit esse communissimum, imbibitum in quolibet effectu particulari. Hanc assertionem probat ratio nuper adducta pro ideutitate actionis.

7. *Assertio 2.* Ex assertione prima colligo, & dico secundò. Etiamsi consideretur actio causæ secundæ, quatenus est à causa secunda, vt à principali causa per propriam formam; adhuc absolutè loquendo, est vna & eadem cum actione primæ causæ. *Probatio 1.* Probatur primò, quoniam actio ignis, verbi gratia, etiamsi consideretur, vt est actio causæ principalis, in quantum per propriam formam ignis determinat, vt producatur ignis, adhuc tamen quidditatiuè postulat idẽtificari cum actione, quam idem ignis præstat, vt est instrumentum primæ causæ. At hæc actio, vt est instrumentum primæ causæ, identificatur cum actione primæ causæ. Ergo etiam actio, quam ignis, vt principalis causa præstat per propriam formam, identificatur cum actione primæ causæ. Consequentia est manifesta, quia quæcunque sunt eadem vni tertio singulari, sunt eadem inter se. Minor probata est in assertione præcedenti.

8. *Ratio specifica cum prædicato transcendenti eam identificata.* Maior verò probatur, quoniam vnaquæque ratio specifica identificatur cum prædicato, quod transcendenter & quidditatiuè claudit. Sed actio ignis, vt causæ principalis transcendenter & quidditatiuè claudit actionem ignis, vt est instrumentum primæ causæ. Cuius ratio est, quoniam quemadmodum in specifica differentia ignis producti transcendẽter & quidditatiuè clauditur ens, sic etiam in actione, quæ determinat ad specialem differentiam ignis producendam, transcendenter, & quidditatiuè clauditur actio, per quam tribuatur esse. Hæc autem est actio instrumenti, sicut illa est actio causæ principalis, vt dixi.

Causarum secundarum actiuitas actiuitati primæ subordinata. Confirmatur, quoniam sicut actiuitas causarum particularium quidditatiuè subordinatur actiuitati primæ causæ, quantum ad eius vniuersalissimum concursum, cuius proprius effectus est esse, ita etiam earundem causarum actio quidditatiuè subordinatur vniuersalissimæ actioni primæ causæ.

9. Probatur secundò, quoniam non solùm effectus causæ secundæ, sed etiam quælibet illius actio pendet à Deo, tanquam ab efficiente principio, secundùm illud Actor. 17. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus.* *Act. 17.* Quod ad hoc probandum egregiè ponderat Augustinus 4. de Genesi ad lit. cap. 12. & D. Thomas locis supra citatis. Quo supposito, quando ignis producit alium ignem, ipsa etiam actio ignis verè producitur à Deo: sed non potest produci per aliam distinctam actionem: ergo producitur per eandem ipsam actionem Dei.

10. Minor probatur, quia si actio ignis per aliam diuersam actionẽ produceretur à Deo, sequeretur, secundam illam actionem Dei, per quam producitur actio ignis, produci per aliam tertiam actionem eiusdem ignis. *Actionũ infinitus processus.* Probatur sequela, quoniam illa etiam actio secunda, per quam Deus produceret primam actionem ignis, penderet ab igne, tanquam ab efficiente causa particulari, sine qua Deus de lege ordinaria non produceret talem actionem: hæc autem dependentia foret similiter actio tertia. Rursus hæc actio tertia penderet ab alia quarta actione, qua Deus ad illam concurreret. Quapropter iretur in infinitum, nisi veniamus ad vnam simplicem, & indiuiduam actionem, quæ sit actio primæ causæ & actio ignis.

Confirmatur ex generali principio Philosophorum: ad actionem producendam non est actio, nec motus: vt ex Arist. ac D. Thoma referemus disp. 46. sectione 8. sub init. & à num. 12. vsque ad 15. Ideóque actio ignis sicut per semetipsam & non per aliam actionem procedit ab igne, ita etiam per semetipsam, & non per aliam actionem procedit à Deo, & ad vtramque causam, primam, videlicet, & secundam, illa actio dicit immediatam habitudinem alia qualibet actione non mediante. 11. *Ad actionem producendã non est actio.*

Dico tertiò. Hæc vnica actio non est prorsus indiuisibilis, sed potiùs secundùm rationem debet in duas partes distingui, videlicet, vt correspondet duobus agentibus primò, atque secundò. Probatur, quia nisi distingueretur his partibus; sequeretur quod actio prædicta constitueret eodem modo agentes Deum & creaturam. Quapropter creatura operaretur vt causa prima & principalis, independens, & nulli subordinata; vel Deus operaretur vt causa secunda instrumentalis, dependens, & alteri subordinata; vel æquè primò concurrerent Deus & creatura sine vlla subordinatione. Probatur sequela, nam vna formalitas actionis, si prorsus sit indiuisibilis, etiam secundùm rationem, eodem modo constituit agentia, quæ denominat. 12. *Actio primæ & secundæ causæ secundùm rationẽ diuersa.* Confirmatur; nam vniuersaliter eadem prorsus forma eundem prorsus effectum formalem communicat, subiectis, quæ denominat extrinsecè. *Confirmatio.*

Ad præcedentem assertionem explicandam, & corroborandam dico quartò. Ab actione primæ causæ minus distinguitur illa pars actionis, quæ procedit à causa secunda tanquam ab instrumento. Magis verò distinguitur illa pars actionis, secundùm quam secunda causa, tanquam principalis operatur. Hanc assertionem probat imprimis ratio, prope initium sectionis adducta pro diuersitate actionum. 13. *Assertio 4.* *In actione primæ & secundæ causæ triplex formalitas.*

Probatur secundò, quoniam nisi secundæ causæ concederetur formalitas actionis, ab actione primæ causæ magis distincta, quàm actio instrumenti distinguitur ab actione causæ principalis; sequerentur inconuenientia plurima, quoniam præcipuum caput explicabimus, exempli gratia, in materiali entitate odij Dei, ad quam totam producendam Deus concurrit simul cum dæmonis libera voluntate. Sequeretur ergo, quod Deus per illam actionem constitueretur principalis & prima causa determinationis ad realem oppositionem contra Dei amorem & legem. Quam illationem esse bonam, & consequens esse impossibile, probatum est à disputatione vigesima septima per tredecim sequentes disputationes. 14.

Confirmatur, quia vel voluntas libera dæmonis ad entitatem materialem odij determinat, quasi instrumentum Dei; & tunc Deus erit prima, & principalis causa determinans. Vel voluntas dæmonis determinat, non vt aliquod instrumentum Dei; & tunc quantum

ad

ad determinationem illam particularem, obtinebit rationem principalis causæ, ac subinde peculiarem sibi actionem modo superius explicato.

15. Ex illo rursus inconuenienti sequerentur alia, vt quod Deo, tanquam principali agenti foret tribuenda, quæ consequitur malitia, potiùs, quàm instrumento Dei. Et è contrario sequeretur etiam quod materialis actio odij Dei foret honestissima, & reliqua quæ persecuti sumus eisdem disputationibus. Hæc igitur actionis formalitas, quam voluntatis creatæ, quasi principalis causæ propriam esse diximus; est formalissima & radicalis ratio, propter quam homo, vel dæmon constituitur primus & principalis author sui peccati. Vnde manet Deus à culpa & à causalitate, mali prorsus immunis: vt magis constabit disp. 51.

16. *Obiectio.*

Sed soluenda restat obiectio. Partialis illa formalitas actinnis, per quam Deus concurrit ad producendam materialem entitatem odij Dei, quamuis potuisset in bonum actum influere, quantum est ex sua ratione specifica: nihilominus, prout singularizata est in tali indiuiduo actionis, non potest influere in actum amoris Dei, nec in alium actum bonum. Ergo tale indiuiduum actionis Dei est intrinsecè determinatum ad malum, ac proinde malum erit: ideóque rursus eiusdem actionis malitia refunderetur in Deum, tanquam illius actionis proprium authorem.

17. *Indiuiduum generis.*

Respondeo, etiam in hoc indiuidno singularizato debere distingui quod illi per se conuenit, & præcisè vt est hæc singularis actin Dei, & hoc totum ratione sui posset ad quēlibet actum bonum concurrere; nisi de materiali; & quasi per accidens determinaretur ad malum ex adiuncta sibi actione voluntatis creatæ, realiter identificata cum actione diuina. Quemadmodum quando visus concurrit ad producendam visionem nigri coloris, illa visio, prout hæc visio est præcisè considerata, vt indiuiduum generis, & prout procedit à potentia visiua præcisè, non est determinata, vt versetur circa nigredinem: ad hoc autem determinatur ab obiecto concurrente per species.

DISPVTATIO XLVI.

Vtrùm additamentum secundæ causæ, realiter ab actione distinctum, per generalem primæ causæ concursum tribuatur.

SECTIO I.

Statu controuersiæ proposito, negatiua conclusio respondet.

1. INter eos doctores, qui physicam prædeterminationem quidditatiuè claudunt in generali concursu primæ causæ (vt in præcedenti disputatione retulimus) non est idem modus sentiendi de controuersia præsenti. Nam quidam illorum existimant, physicam Dei præmotionem, non realiter, sed tantùm ratione ratiocinata, siue formaliter distingui ab actione causæ secundæ. Quod generaliter de omnibus actionibus existimare videtur Zumel 1. 2. q. 111. art. 3. disputatione 4. ad 2. & tomo 1. opuscul. disputatione 4. sectione 3. tota concl. 4. & 5. à pag. 112. & peculiariter, quod attinet ad immanentes actiones. Ledesma in quæstione vnica de auxiliis art. 6. concl. 2. & sequentibus præsertim concl. 4. & art. 7. concl. 2. & in solutionibus argumentorum. Bañes verò consentire videtur 1. part. quæstione 3. articulo 4. dub. 4. conc. 3. dum transeuntem virtutem oppugnat, quasi voluntatiè positam. Contra hos igitur doctores non dirigitur præsens disputatio.

Qui existimarunt prædeterminationem Dei non distingui ab actione causæ secundæ.

Differimus namque præsertim aduersus alios physicæ prædeterminationis assertores, qui existimant, illam esse realitatem creatam secundæ causæ inhærentem, illius constitutiuam in actu primo, & realiter distinctam ab actione, cæterum simul tempore cum eadem actinne fluentem. Cuius sententiæ maior explicatio constabit ex sectionibus sequentibus. Ita existimant Cabrera 3. part. quæst. 18. articulo 4. disputatione 2. §. 8. numero 36. & disp. 6. dub. 8. ad 7. argum. num. 115. & sequentibus. Nauarrete tom. 2. tota controuers. 13. 14. & 15. & controuers. 21. §. 20. pag. 2. necnon in ea introductione, quam præmittit ad tractatum de auxiliis ante prædictam controuersiam 13. pag. 155. Aluarez disp. 19. Cabezudo 3. p. q. 62. art. 5. sua quæst. 1. in solutione 3. argumenti vsque ad finem quæstionis, & q. 2. conc. 1. 2.

Qui existimarunt esse qualitatem secundæ causæ inhærentem.

Pro solutione suppono primò in generali concursu primæ causæ quidditatiuè claudi præmotionem, qua secundas causas prius mouet ad operationem, atque ad illam applicat, excitat & determinat secundùm generalem rationem actionis, aut secundùm generalem rationem volitionis, vt explicuimus disputatione 45. sect. 4. concl. 2. vbi non solùm admisimus localem applicationem, nec solùm eam, quæ fit ex parte obiecti, sed etiam applicationem in genere efficientis; quemadmodum intellectus ad intelligendum applicatur quandoque à libera voluntate. 3.

In generali concursu clauditur præmotio.

Suppono secundò, quaslibet causas secundas agere in virtute primæ causæ, vt passim S. Thomas & reliqui omnes Theologi docent ex libro de causis: præsertim verò sanctus Thomas prædictam applicationem seu motionem causarum secundarum, vt operentur virtute primæ causæ docet 1. parte, quæstione 105. articulo 5. & quæst. 83. art. 1. ad 3. & 1. 2. quæst. 6. articulo 1. ad 3. & quæst. 109. articulo 2. & quæstione 111. articulo 2. & libro 3. contra Gent. capite 66. 67. & 70. de potentia, quæstione 3. articulo 7. & in 2. sent. distinctione 37. q. 2. art. 2. & alibi sæpe. Vide quæ diximus disp. præcedenti sectione 6. conc. 2. num. 11. & sequentibus. 4.

Causæ secundæ agunt in virtute primæ causæ.

His suppositis status disputationis præsentis in eo tantùm versatur, vtrùm præmotio & applicatio secundarum causarum, cōsistat in aliqua realitate causis superaddita, quæ realiter distinguatur ab actuali operatione, & ab effectu producto: vel potius in eo præcisè, quod effectus productus, prius intimius & magis pendeat à Deo, tanquam à prima causa producente per actionem, sola ratione ratiocinata distinctam ab actione causæ secundæ. 5.

Disputationis status.

Hanc difficultatem silētio præterirem libenter, vt physicam ac metaphysicam potius, quàm 6.

Theologicam:& quoniam videri poterat ad institutum nostrú interesse nihil, eo quod siue realitas prædicta superaddatur causis secundis, siue non addatur; retineri potest indifferentia libertatis; dummodo ex tali additamento per physicam illationis necessitatem non inferatur electio voluntatis creatæ; aut si necessariò infertur electio; pendeat ab illa prædictum additamentum, eo quod non producatur à Deo, nisi dependenter à libera electione voluntatis.

7. *Assertio authorum opposita sententia refutatur.*

Nihilominus quoniam authores huius additamenti putant, illius existentiam nullo modo pendere à libertate creata, sed à mera voluntate diuina; & illo posito per physicam illationis necessitatem inferri liberam electionem: propterea necessarium erit eorum & assertionem refutare, & fundamenta diruere; tum ad defendendam libertatis indifferentiam, necessitate solutam; tum vel maximè vt constet, nullam realitatem à Deo produci, quæ sit quidditatiuè destinata ad materialem actionem odij Dei, aliámve quidditatiuè contrariam virtuti & legi diuinæ, & ita destinata, vt ad nullam actionem bonam deseruire possit, nec possit non inclinare ad malam actionem: vt infra sect. 5.
8. ratione 3.

Confirmatur, nam huius additamenti quidditas ab eius authoribus eo fine ponitur esse fluens & transiens, ne possit vnquam esse sine actuali operatione causæ secundæ: rursúsque operatio causæ secundæ non possit existere sine prædicto causæ additamento. Cuius aliunde cum existentia nullo modo pendeat ab arbitrio; manifestè concluditur, illud additamentum afferre necessitatem antecedentem iuxta definitionem istius necessitatis traditam tomo præcedenti disp. 33. sect. 2. & sequentibus, & disp. 34.

Tale additamentum necessitatem afferret.

9. *Nullum additamentum ab actione distinctum causæ secundæ tribuitur.*

Sit igitur conclusio vnica. Nullum additamentum, realiter ab actione distinctum, secundæ causæ tribuitur per generalem concursum primæ causæ. Sed præmotio & applicatio consistit in eo præcisè, quod prima causa prius, intimius & magis influat in effectum. Huius conclusionis secundum membrum satis constare poterat ex disp. præcedenti, præsertim sect. 5. concl. 2. sed roborabitur amplius tota disp. præsenti, quamuis eius scopus præcipuus sit primum eiusdem conclusionis membrum ostendere.

SECTIO II.

Ex eo quod sola intentio, habens esse quoddam incompletum, communicetur causis secundis, probatur præcedens conclusio.

1. PRæsens & duæ sequentes sectiones nituntur scholasticorum authoritate, sed præcipuè S. Thomæ, cuius mentem fuisse prorsus alienam à præuio causarum additamento, realiter illis inhærente, satis probant quamplurima testimonia, quæ contra physicam prædeterminationem attulimus tomo præcedenti de scientia, disputatione 33. sectione 7. & disputatione 49. sectione 2. 3. & 4. & disputatione 50. sect. 1. 3. & 6. & in præsenti tomo disputatione 39. sect. 1. & 2.

2. Ad maiorem tamen abundantiam probatur aliis testimoniis, & illo præsertim, cui præ cæteris contraria sententia nititur, videlicet quæstione 3. de potentia articulo 7. ad 7. vbi ait: *Id quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est vt intentio sola, habens esse quoddam incompletum, per modum, quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, vt esset forma in ea permanens, non autem dari ei potuit, quod vis artis esset in ea quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectum: ita rei naturali potuit conferri virtus propria, vt forma in ipsa permanens, non autem vis, qua agit ad esse, vt instrumentum primæ causæ, nisi daretur ei, quod esset vniuersale essendi principium: nec iterum virtuti naturali conferri potuit, vt moueret seipsam, nec vt conseruaret se in esse.* *S. Thom.*

Horum occasione verborum discutiuntur articuli duo. Pertinet alter ad physicam illationis necessitatem, per quam volitio libera sequitur ex præmotione diuina. De hoc articulo dictum est satis prædicta disputatione 49. tomi præcedentis sectione 4. vbi monstrauimus in prædicto articulo 7. sancti Thomæ manifestè tradi libertatis indifferentiam, qualibet antecedente necessitate solutam. Quod etiam ex aliis locis sancti Thomæ probatum fuerat in sectione 2. & 3. Restat igitur articulus alter præsentis disputationis proprius, videlicet in prædicto testimonio nullam affirmari realitatem, causis formaliter inhærentem, & ab earum actionibus realiter distinctam. 3.

Libertatis indifferentia antecedente necessitate soluta traditur à S. Thoma.

Quod antequam probem, explico significationem illorum verborum: *Intentio sola, habens esse incompletum.* Quibus significatur de materiali aliquod ens reale; sed de formali significatur ens rationis, siue denominatio extrinseca. Materiale quidem significatum illarum vocum est ipse realis motus, & actio, per quam Deus simul cum causa secunda prius, immediatius, & magis quàm illa producit naturalem effectum. Quæ realitas non recipitur formaliter in causa secunda, sed tantùm in eius effectu. Formale verò significatum est duplex extrinseca denominatio, quæ resultat in causa secunda. Altera denominatio ab actione transeunte, per quam Deus cooperante causa secunda, veluti quodam instrumento, influit in effectum naturalem. Altera denominatio cum præcedente per se cohærens sumitur ab arte diuini intellectus, & decreto diuinæ voluntatis, per quod hæc res naturalis ordinata est & instituta, vt cum generali Dei concursu cooperetur ad suos effectus: vt magis explicabitur in sequentibus probationibus. 4.

Ens rationis, siue denominatio extrinseca.

Duplex extrinseca denominatio resultans in causa secūda

Probatur primò, quoniam intentio communiter à D. Thoma condistinguitur contra rem. Intentio quippe idem est quod species expressa, seu conceptio intellectus de re. Vnde prima intentio est prima conceptio rei secundùm ea videlicet, quæ realiter ipsi conueniunt: sed intentio secunda est secunda conceptio secundùm ea, quæ solummodo per intellectum rei conceptæ conueniunt: vt constat ex D. Thoma tractatu 2. de vniuersalibus, quod est opusculo 56. columna 1. & 2. & opusculo 42. de natura generis, capite duodecimo. 5.

Intentio idē quod species expressa.

Intentio secunda quid.

Probatur secundò, quoniam non primam intentionem, sed tantummodo secundam, vt 6.

sanctus

sanctus Thomas explicaret, non dixit, intentio simpliciter; sed cum addito *intentio sola*. Quæ dictio exclusiua, nisi fuerit otiosa, debet excludere quidquid ab intentione condistinguitur, cuiusmodi est quælibet entitas existens ante operationem intellectus, vt relinquatur solùm intentio secunda; quoniam hæc solummodo habet esse per intentionem, hoc est, per intentam conceptionem Intellectus.

7. *Intentio simpliciter secundam denotat.* Confirmatur primò, nam intentio simpliciter dicta, (videlicet absque additamento *prima*, quod alienat eam à propria significatione) denotat secundam intentionem: ergo clariùs secundam intentionem denotabit, quando dicitur *intentio sola*. Antecedens constat apud S. Thom. *S. Thom.* in 2. dist. 93. q. 1. art. 1. ad 2. *In omnibus*, inquit, *intentionibus hoc communiter verum est, quod intentiones ipsæ non sunt in rebus, sed in anima tantum; sed habent aliquid in re respondens, scilicet naturam, cui intellectus huiusmodi intentiones attribuit: sicut intentio generis non est in asino, sed natura animalis, cui per intellectum hæc intentio attribuitur*, & post pauca: *Quod dicitur in Deo est idem habens, & quod habetur, intelligitur de illis, quæ habentur per modum rerum, non autem de illis, quæ habentur per modum intentionum: sicut non possumus dicere, quod Deus sit nomen, quamuis nomen habeat, sed quod Deus est bonitas, quia bonitatem habet*. Constat igitur intentionis nomen nullam entitatem realem, sed solùm ens rationis valere apud S. Thomam. *Intentionis nomen solum ens rationis valet.* Confirmatur secundò, quoniam intentio non est in subiecto vt accidens illius; sed quemadmodum subiectum scientiæ illud est, quod à scientia consideratur tanquam obiectum, vt S. Thomas docet opusc. 56. col. 2. ante med. sic etiam intentionis subiectum est illud, cui intellectus attribuit secundam intentionem, considerans esse in illo.

8. *Intentionis nomen ad potentias cognoscitiuas refertur.* Probatur tertiò, quoniam intentionis nomen semper à scholasticis omnibus refertur ad vitales potentias cognoscitiuas, vel appetitiuas, siue corporeas, siue spirituales. At verò præmotio, qua prima causa ignem applicat ad comburendum non alia ratione referri potest ad appetitiuam, vel cognoscitiuam potentiam, nisi quatenus refertur ad intellectum & voluntatem Dei dirigentis, mouentis & applicantis operationem ignis, à qua denominatione extrinseca sortitur intentionis nomen.

9. Probatur quartò, nam hoc denotat exemplum adhibitum à D. Thoma, videlicet, per modum, quo *virtus artis in instrumento artificio*. & post pauca: *Securi dari non potuit, quod vis artis esset in ea, quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectum*. Sed eidem securi dari non potuit, quod vis artis esset in ea, quasi quædam forma transiens, & fluens, illi tamen realiter inhærens, nisi haberet intellectum: ergo similiter præmotio & applicatio primæ causæ dari non potuit causis secundis, quasi forma, realiter illis inhærens, etiam per modum transeuntis & fluentis; nisi tribueretur illi diuina volūtas & intellectus. Quapropter quemadmodum securis non est artificiosè operatiua, nisi per denominationem extrinsecam ab arte mouente, & concurrente cum illa: sic causa secunda non est operatiua ad tribuendum esse, nisi per denominationem extrinsecam à prima causa totius esse, mouente & applicante per suam actionem.

10. Confirmatur primò, sic enim D. Thomas in 4. distinctione 1. quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 2. ad 4. ait: *Per modum intentionis in instrumentis motis ab artifice, est virtus artis*. *S. Thom.* Confirmatur secundo ex conclusione, quam ex eadem doctrina S. Thomas intulit: *Vnde sicut patet quod instrumento artificis conferri non potuit, quod operatur absque motu artis: ita rei naturali conferri non potuit quod operaretur absque operatione diuina*. Pondera S. Thomam nullam colligere realitatem, inhærentem causæ naturali; sed solam colligere dependentiam, ratione cuius non potest agere absque operatione diuina.

11. Confirmatur tertiò, quoniam licet instrumento realiter inhæreat motus localis, & impetus impressus ab artifice: nihilominus & motus & impetus computantur in ratione instrumenti tanquam illius complementum, & non habent vim artificiosam, nisi per denominationem extrinsecam ab arte dirigente, & applicante. Similiter ergo quæcunque realiter conueniunt quibuslibet causis secundis, præscindendo ab actuali operatione primæ causæ, prius & principaliter producentis effectum, cōputantur ex parte causæ secundæ, quæ tota mouetur, & applicatur, quando Deus prius, principaliùs & immediatius per illam producit effectum. Antecedens explicatur, & probatur, quoniam si motus serræ cōsideretur secundùm physicam entitatem motus localis, abstrahendo ab extrinseca directione artis, vt sic est aliqua forma simpliciter necessaria, vt scindat. Porrò scissio est actio propria serræ, non vt instrumentum, sed vt est principalis causa per propriam formam: est enim instrumentum serra tantummodo, quatenus illa scissio procedit accommodata ad formam artis, & operis artificiosi, vt expressè tradit sanctus Thomas 1. p. quæst. 45. articulo 5. corpore, & 3. p. quæst. 19. art. 1. corp. & ad 2. & art. 2. & quæst. 62. art. 1. ad 2. & de potentia quæst. 3. art. 4. corp. & de veritate quæst. 24. art. 1. in corpore, & quæst. 27. de veritate art. 4. corpus à med. Quam etiam distinctionem magis explicuit Caietanus 3. p. quæst. 23. art. 2. §. *ad tertium*, circa med. distinguens in instrumentis artium duplicem potentiam comparatione duplicis motus, vt referemus numero 19. fine. Vide etiam quæ de exemplo baculi dicemus sectione 4. num. 17. & disputatione 47. sect. 3. num. 2.

Probatur quintò, supponendo quod *intentiones non causant transmutationes naturales*, vt sanctus Thomas notat 1. part. quæstione 67. articulo 3. corp. Cuius ratio à priori est, quia intentio est denominatio, pertinens ad cognitionem; at verò transmutationes naturales, veluti localiter moueri, alterari, aut generari non sunt extrinsecæ denominationes, sed reales productiones; ideóque causari nequeunt ab intentione sola. Vnde etiam in 2. sent. distinctione 13. quæstione vnica articulo 3. ad finem corp. *Per illud*, inquit, *quod habet esse intentionis tantùm, non sequitur transmutatio, nisi secundùm operationem animæ, vt in videndo & audiendo*. Complexum illud, *intentione tantum*, manifestum est idem valere, quod in præsenti testimonio, desumpto ex quæstione tertia de potentia valet, *intentio sola*. 12. *Intentio non causat naturales transmutationes.* *S. Thom.*

13. *Ex verbis S. Thomæ ratio deducta.* Ex hoc fundamento vim recipit ratio sequens. Si daretur entitas realiter ab actione distincta,

diſtincta, & ſecundis cauſis inhærens, vt illas in actu primo conſtitueret vltimatè: ſequeretur per illam realitatem, vt per inſtrumentum Dei cauſari, & ſequi tranſmutationes naturales, videlicet generationes, alterationes, & motus locales (quod etiam illius authores fatentur.) Sed per intentionem ſolam non ſequuntur naturales tranſmutationes (vt in proximo fundamento probatum eſt.) Ergo intentio ſola, de qua loquitur S. Thomas in præſenti, non eſt entitas realiter ab actione diſtincta, & ſecundis cauſis realiter inhærens.

Obiectio. *Solutio.* *Id quo res naturalis agit eſt duplex.* *Actio tranſiens non inhæret agenti.*

14. Quod ſi obiicias, hoc eſſe contra textum ipſum, quem explicamus: ait enim: *Quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, eſt intentio ſola.* Ergo ex intẽtione ſola reſultat aliqua actio. Reſpondeo, id quo res naturalis agit, eſſe duplex. Aliud eſt, quo perfectè & vltimatè conſtituitur potens in actu primo: & hoc debet eſſe ens reale: ſed non eſt quo formaliter & immediatè conſtituitur actualiter agens. Hoc enim quo formaliter & immediatè conſtituitur agens, eſt actio ipſa, quæ quando tranſiens eſt, nõ inhæret agenti, ſed illi communicat denominationem merè extrinſecam. Quapropter quatenus actio cauſæ ſecundæ fit à Deo immediatiùs, intimiùs & magis, atque vt ſic extrinſecè denominat cauſam ſecundam actualiter agere virtute Dei, vt ſic eſt id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, & eſt intẽtio ſola. Quapropter nulla realis actio ſequitur ex intentione ſola, tanquam ex cauſa vel inſtrumento, vel complemento illius: ſed potius intentio ſola eſt denominatio proueniens à reali actione, qua res naturalis formaliter conſtituitur actualiter agens.

Virtus aquæ communicata ad producendam gratiam quid. *Aqua improportionata ad producendam gratiã.*

15. Probatur ſextò, quoniam virtus principalis agentis, & motio, quæ communicatur aquæ, quando eleuatur ad producendam gratiam, non affert aliquid realiter inhærens aquæ, ſed affert meram denominationem extrinſecam ab inſtitutione diuina, & actuali productione gratiæ. Ergo virtus & motio primæ cauſæ, quæ communicatur cauſis ſecundis ad connaturales effectus producendos, non affert aliquid realiter in cauſis inhærens; ſed extrinſecam denominationem ab ordinatione diuina, & actuali operatione. Conſequentia probatur, quia ſi aliqua cauſa ſecunda deberet in ſe recipere realitatem, ſibi formaliter inhærentem, per quam in actu primo completo, & vltimatè conſtitueretur potens; ea deberet eſſe maximè corporea materia ſacramentorum, veluti aqua baptiſmi. Hæc enim ex ſe non habet virtutem proportionatam & ſimilem effectui producendo, videlicet diuinæ gratiæ, quam baptiſmus producit in anima. Quamobrem magis indiget eleuari per aliam altiorem realitatem. Confirmatur, quoniam ratio inſtrumenti, moti per virtutem diuinam, propriiſſimè reperitur in rebus corporeis, eleuatis ad producendam gratiam; ſed minus propriè ratio inſtrumenti conuenit cauſis ſecundis in ordine ad ſuos naturales & proportionatos effectus: vt oſtendemus tota diſp. 48.

S. Thom.

16. Antecedens primum iſtius probationis ſextæ conſtat ex D. Thoma, quia *ſicut in voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis: hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualem*: vt loquitur ſanctus Thomas 3. p. q. 62. art. 4. ad 1. & in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. quæſtiunc. 2. ad 4. Sed in voce ſenſibili nihil realiter inhæret, ratione cuius ſignificet, ſed ſola denominatio extrinſeca, veniens ab impoſitione hominum, & conceptione mentis. Ergo vis ſpiritualis in Sacramentis eſt per ſolam denominationem extrinſecam ab inſtitutione & ordinatione Dei.

Vis ſpiritualis in ſacramentis per ſolam extrinſecam denominationem.

In quo Sacramentorũ virtus ſpiritualis conſiſtat.

Confirmatur primò, nam vt ex eiſdem verbis conſtat & obſeruat Caietanus ibi: *Vis ſpiritualis conſiſtit in hoc, quod ſacramenta ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualem.* At ordinari eſt denominatio extrinſecè proueniens à diuina prouidentia ordinante. Sic etiam in eadem quæſt. 62. articulo 1. corpore versùs finem explicat, quomodo ſacramenta cauſent gratiam, non per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolùm per motum, quo mouentur à principali agente, *adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus ad cauſandam in eis gratiam.* 17.

Vnde ſumitur confirmatio ſecunda, quoniam virtus & motio ſacramentorum pertinet ad illud genus entiũ, quæ *conſueuerunt intentiones nominari, & habent aliquid ſimile cum ente, quod eſt in anima, quod eſt diminutum vt dicitur 6. metaphyſ.* Ita loquitur ſanctus Thomas in 4. ſentent. diſtinct. 1. quæſtione 1. art. 4. quæſtiunc. 2. corp. & ſtatim ad 1. ex eodem loco metaph. notat hoc genus entis, *quod eſt in anima, diuidi contra ens diſtinctum per decem genera.* Conſtat autem libro 6. metaph. textu 4. & 8. tractare Ariſtotelem de ente, quod non eſt realiter ens, ſed ſolummodo ens rationis. Confirmatur tertiò, nam in eodem art. 4. quæſtiunc. 4. corp. & ad 1. & de veritate quæſtione 27. art. 4. ad 4. & alibi ſæpe repetit *eſſe intentionale, & per modum intentionis.* 18.

Cur motio à S. Thoma incompletum eſſe habere dicatur. *Ens rationis incõpletum, & diminutum ens.* *Eſſe motus tranſiens.*

Probatur ſeptimò, quoniam non ſolùm in citato teſtimonio ex quæſt. 3. de potentia, ſed etiam vbicunque S. Thomas tractat de motione, per quam inſtrumenta mouentur à Deo, obſeruat habere incompletum eſſe. At verò non dicit eſſe incompletum, eo quod ſit pars aut complementum alicuius entis realis: ſed appellat incompletum propter duas rationes. Prima, quoniam quodlibet ens rationis & intentionale, eo quod ſit ens diminutum, & ſecundum quid, appellatur incompletum: vt conſtat in 4. diſt. 1. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. & quæſtiunc. 4. vbi motionem inſtrumentorum gratiæ appellat *intentionem, ens in anima diminutum non completum, ſed incompletum.* Secunda ratio eſt, quia forma realis, præbens hanc denominationem extrinſecam, eſt realis motus, per quem à Deo mediante inſtrumento, procedit effectus. Motus autem non habet eſſe completum & permanens, ſed tranſiens a agente in patiens & fluens, atque propterea incompletum. Ita docet D. Thom. 3. p. q. 62. art. 4. in fine corporis & ad primum. Et de veritate q. 27. art. 4. ad 4. & magis conſtabit ſect. 7. poſt med. 19.

Caietanus.

Confirmatur, quoniam hic *motus vocatur virtus inſtrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus ſpiritualis quandoque,* vt Caiet. ait 3. p. q. 13. art. 2. §. *Ad euidentiam.* circa med. & poſt pauca: *Cum lapidem, inquit, baculo moueo, baculus ex hoc ipſo quod vtor eo, fit & eſt motor effectiuè lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio eſt inter principale agẽs, & effectum, deferẽs principale agens ad effectũ, ideo intentionalis; & quia*

tunſen

insensibilis est, & ad spiritualem quandoque effectũ, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumenti motu, quo mouetur ab agente principali, vt sic. Postea verò distinguit duplicem potentiam instrumenti; primam ad motum localem, vt sic; secundam ad cooperandũ arti. Et subiungit quod instrumentum moueri à principali agente, vt cooperetur arti, sit educi de potentia ad actũ exequendi operationem principalis agentis, & hoc ipsum esse intentionalem virtutem, quod ita declarat exemplo: *Cum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quadam actuatio instrumentorum.* & post pauca: *Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis, & ad genus eius reducitur.*

Instrumentũ à principali agente moueri quid.

20. Probatur octauò, quoniam vbicunque tractat S. Thomas de motione instrumenti gratiæ, non alium assignat terminum, immediatè productum per talem motionem, nisi solam gratiam. Existimat ergo, nullam aliam realitatem à Deo per motionem produci, quæ formaliter inhæreat in instrumentis gratiæ: vt videre est in omnibus locis supra citatis, & infra citandis.

21. Atque inde nascitur probatio nona, quoniam si per motionem diuinam in aqua baptismi produceretur aliquis terminus in facto esse; ille verè deberet esse corporeus ob proportionem ad subiectum, & simul spiritualis ob proportionem ad effectum producendum. At verò nec est corporeus nec spiritualis; sed est ad spirituale producendum: vt notat S. Thomas de veritate q. 27. art. 4. ad 5. & q. 26. art. 5. ad 8. Cui nullo modo repugnat, sed omnino concordat spiritualitas illa, quam concedit 3. p. q. 62. art. 4. ad 1. *In quantum ordinatur à Deo ad effectum spiritualem.* Quæ spiritualitas est per solam extrinsecam denominationem ab ordinatione ad spiritualem effectum.

Omnes denique probationes confirmantur, quoniam, doctissimi viri ex eadem schola D. Thomæ, quos refert & sequitur Ioannes Vincentius in relect. de grat. Christi q. 6. longè post 4. conc. §. *Hæc argumenta.* dixeruot, *non esse vlla ratione necessarium aliquem præuium instrumenti motum ad actionem instrumentariam. &c.* Atque idem ostendit inter Scotistas Bassolis in 4. dist. 5. q. 1. ad 1. pro prima via.

Præuium instrumẽti motũ ad actionẽ instrumẽtariam.

22. Obiicies, colorum species esse accidentia realia, aëri realiter inhærentia; & ad instar illarum S. Thomas notat, esse intentionem illam habentem esse incompletum. Ergo existimat essa realiter inhærentem causis secundis. Respondetur. In speciebus colorum duo separat S. Thomas. Aliud est esse reale, per quod realiter inhærent aëri, sicut cætera accidentia propriis subiectis. Et quantũ ad hoc constat, illas esse qualitates in prædicamento ponibiles, & habentes esse completum & fixum. Alterum est esse intentionale, in quantum colores quodammodo sunt in speciebus, tanquam obiecta in suis repræsentationibus, & tanquam principalia agentia in suis instrumentis ad visionem producendam, quæ quidditatiuè postulat præsentiam colorum; nec sufficit illi specierum præsentia, sine coloribus: quod est peculiare huic instrumentorum generi. Hoc autem esse intentionale formaliter affert denominationem extrinsecam à præsentia, & actione colorum, quæ deriuatur per species, vt per instrumenta. Atque ad hoc significandum S. Thomas in testimonio, quod in principio retulimus, non dixit, per modum, quo species sunt in aëre, sed *per modum, quo colores sunt in aëre*, in quo tamen colores nequeunt realiter existere, sed tantùm secundum rationem, modo supra dicto. In aliis autem locis, licet nominet species colorum, in illis tamen semper distinguit esse intentionale, quod sit incompletum & fluens, & non ponibile in prædicamento: vt constat de veritate q. 27. art. 4. ad 4. & in 4. sent. dist. 1. q. 2. art. 4. quæstiunc. 2.

In speciebus colorũ duo.

SECTIO III.

Cætera D. Thomæ testimonia ponderantur.

PErsequemur prius ea, quæ restant in Eadem q. 3. de potent. art. 7. Vnde sumitur probatio prima, quoniam in 3. & 4. argum. & eorum solutione constat, actionem primæ causæ, qua mouet causam secundam, & actionem causæ secundæ, qua operatur in virtute causæ primæ, terminari ad eundem terminum immediatè per ipsas productum. At verò terminus idem immediatè non produceretur ab vtraque causa, si additamentum aliquod realiter distinctum ab actione causæ secundæ produceretur per applicationem & præmotionem primæ causæ. Nam præmotionis terminus, immediatè productus, esset illud additamentum causæ, verbi gratia ignis: at verò effectus immediate productus ab igne, non esset illud additamentum; sed calor & alter ignis, realiter separatus ab illo. 1.

Actio primæ & 2. causæ ad eundem terminum.

Antecedens constabit ponderanti illorum argumentorum & solutionum verba. Nam ad finem argumenti tertij, sic vrget: *Diuersæ operationes non videntur ad idem factum terminari, cum motus & operationes penes terminos distinguantur: ergo nullo modo est possibile, quod Deus in natura operetur. Sed dices, quod duæ operationes possunt terminari ad idem, quæ se habent secundum prius & posterius.* Hanc solutionem licet continuo impugnet argumento 4. nihilominus eam defendit in solutione tertij & quarti argumenti, dicens: *Nec impeditur, quin natura & Deus ad idem operentur, propter ordinem, qui est inter Deum & naturam. Ad 4: dicendum, quod tam Deus, quàm natura immediatè operantur, licet operentur, secundum prius & posterius.* 2.

S. Thomas.

Nec obstant eiusdem solutionis ad 3. præcedentia verba: *In operatione, qua Deus operatur, mouendo naturam, non operatur ipsa natura.* Vnde contrariæ sententiæ Doctores inferunt, illud additamentum incompletum, & præuium operationi causæ secundæ, produci à solo Deo. Hãc enim non esse bonam illationem, constat ex supradictis. Quoniam S. Thomas non dicit, aliquem terminum esse productum à Deo, qui non sit productus à causa secunda; quinimo dicit oppositum. Sed ad productionem eiusdem termini duplicem actionem distinguit, receptam in eodem termino producto, quarum primaria est actio Dei, in qua non operatur causa secunda: quia Deus non agit virtute causæ secundæ, nec impulsus ab illa; quemadmodum è contrario in actione causæ secundæ Deus operatur, quoniam virtute Dei agit quæcunque causa secunda. 3.

Idem Antecedens principalis argumenti confirmatur primò, nam & 1. p. q. 105. art. 5. ad 2. 4.

Confirmatio prima.

Confirmatio 2.

Nihil, inquit, prohibet, quin vna & eadē actio procedat à primo & à secundo agente. Cōfirmatur secūdò, quia tam in corpore eiusdem art. 5. quàm in 3. contra gent. c. 70. docet expressè, quod prima causa per generalem influxum intimè & immediatè causat non solùm effectum, sed etiam quamlibet actionem cuiuslibet causæ secundæ. Et in hoc constituit applicationem secundarum causarum ad agendum. Ergo hæc applicatio non fit per additamentum aliud, realiter distinctum ab actione, qua Deus intimè & immediatè concurrit ad effectum.

Tertia confirmatio.

Confirmatur tertiò, quoniam operatio diuina realiter identificatur cum effectu producto; ergo non est aliquid realiter distinctum ab effectu; & in causa præexistens in actu primo. Antecedens probatur ex D. Thoma 3. contra Gent. cap. 65. ratione 4. dicente: *Sic igitur se habet ad esse rerum operatio diuina, sicut motio corporis mouentis ad fieri, & moueri rerum factarum, vel motarum. Impossibile autem est quod fieri, vel moueri alicuius rei maneat cessante motione mouentis. Impossibile est igitur, quod esse alicuius rei maneat, nisi per operationem diuinam.*

S. Thomas.

5. Probatur secundò verbis eiusdem art. 7. quem explicamus prope finem corp. *Virtus inferior non coniungitur effectui, nisi per virtutem superioris. Vt dicitur in lib. de causis, quod virtus causæ primæ prius agit in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum.* Cuius probationis collectio esset nulla, nisi virtutem inferiorem effectui coniungi per virtutem superioris, esset idem, quod virtutem primæ causæ prius agere in causatum. Porro virtutem inferiorem effectui coniungi per virtutem superioris, est idem, quod applicari & moueri ad agēdum (nisi velis quintam etiam formalitatem diuinæ operationis addere super illas quatuor enumeratas à D. Thoma in dicto art. 7.) Ergo applicari & moueri ad agendum inferiorem virtutem, & effectui coniungi per virtutem superioris, consistit in actione ipsa, qua virtus superior agit in causatum, & non in alia præuia realitate producta.

Applicari, & moueri ad agendum cōsistit in actione.

6. Si autem petas, qua ratione S. Thomas distinguat, causam secundam ad agendum applicari, & agere virtute primæ causæ. Respondetur ex dicta q. 3. de potentia colligi, hæc non esse realiter diuersa, sed esse diuersas quasi partes, secundum rationem distinctas in concursu primæ causæ. Nam in quantum Deus prius agit, vt sic applicat secundam causam ad agendum. Sed in quantum causa secunda non agit, nisi prout inest ei diuina virtus, & Deus intimius & magis operatur, vt sic agit virtute Dei.

Applicari ad agendum & agere virtute primæ causæ realiter idem.

7. Probatur tertiò, quoniam S. Thomas variis in locis, quæ retulimus tomo præcedenti disp. 49. sect. 2. & 3. & referemus infra ex prima part. & 1. 2. & ex libris contra gentes tractās eandem quæstionem, nimirùm quomodo Deus operetur in omnibus creaturis, nunquam asseruit additamentum causæ, realiter ab actione distinctum; sed tantum Dei operationem, & concursum, priorem, immediatum, & intimum, quem appellat etiam motionem, & applicationem.

8. Probatur quartò. Nam D. Thomas de verit. quæst. 22. art. 8. corp. in med. *Deus, inquit, immutat voluntatem dupliciter: vno modo mouendo tantum, quando scilicet voluntatem mouet ad aliquid volendum, sine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati: sicut sine appositione alicuius habitus, quandoque facit, vt homo velit hoc, quod prius non volebat; alio modo imprimendo formam ipsam in voluntate &c.* Vnde sic argumentor. Deus aliquando voluntatem mouet ad aliquid volendum sine hoc, quòd aliquam formam imprimat voluntati. Ergo nulla forma impressa & superaddita voluntati, est necessaria simpliciter & generaliter, vt Deus voluntatem moueat ad volendum. Sed applicatio voluntatis ad volendum, est simpliciter & generaliter necessaria, vt Deus moueat voluntatem ad volendum: ergo applicatio voluntatis ad volendum non est forma impressa & superaddita voluntati.

S. Thomas. Dupliciter secundum S. Thomam voluntatem immutat Deus.

Confirmatur primò, quoniam S. Thomas ibi & vbique nullam aliam formam agnoscit; qua impressa Deus voluntatem immutet, moueat, & inclinet ad bonum; nisi gratiam habitus virtutum, lumen gloriæ, & claritatem visionis beatæ; vt facile colligitur ex toto sequenti contextu, in quo numerantur istæ formæ. & nulla forma numeratur, quæ præcisam & vnicam rationem prædeterminationis, aut præmotionis habeat. Hæc, quæ retulimus ex D. Thoma sequitur S. Antoninus 1. p. titul. 4. capite 2. §. 9. 9.

Confirmatur secundò, quoniam circa peccatorum actiones, in quibus merus inspicitur primæ causæ concursus, eodem modo semper existimat D. Thomas, quemadmodum in 2. dist. 34. q. 1. art. 3. ad finem: *Illius, inquit, defectus, qui est in actu voluntatis, non oportet quod sit causa aliquis alius defectus, in voluntate præexistens actu: quia sic in infinitum iretur.* Ergo non oportet illius defectus causam esse negationem additamenti, realiter distincti ab electione bona; neque causam esse voluntatis additamentum realiter distinctum ab electione mala. Quam rationem cum aliis adiacentibus ponderauimus supra disp. 39. sect. 2. vbi etiam ponderauimus quod in quæstione 1. de malo art. 3. ad finem corporis ait: *Huiusmodi autem, quod est non vti regula prædicta, non oportet aliquam causam quærere, quia ad hoc sufficit ipsa libertas voluntatis, per quam potest agere, vel non agere.* 10.

Probatur quintò, nam prædictum additamentum ab eius authoribus exigitur, vt causa secunda, quæ est in potentia, & imperfecta, constituatur vltimatè in actu primo. Ad hunc verò finem D. Thomas in voluntate nihil aliud requirit, præter natiuam inclinationem voluntatis ad suum obiectum, videlicet, bonum in communi. Vnde 1. p. q. 27. art. 4. corp. *Hæc est, inquit, differentia inter intellectum & voluntatem, quod intellectus fit in actu per hoc, quòd res intellecta est in intellectu secundùm suam similitudinem; voluntas autem fit in actu, non per hoc, quod aliqua similitudo voliti sit in voluntate, sed ex hoc quod voluntas habet quandam inclinationem in rem volitam.* 11.

Ad quod dictum additamentum ponatur ab eius authoribus.

Intellectus, & voluntatis differentia à S. Thoma assignata.

Probatur sextò, quoniam si prædictum additamentum, realiter ab actione distinctum, necessarium esset vt voluntatem applicaret ad electionem; sequeretur, mutationem aliquam in voluntate præcedere, prius quam conciperetur electio. Huius autem contradictorium constat ex D. Thoma q. 6. de malo, quæ est de electione art. vnico, decimum septimum argumentum conferendo cum eius solutione. Sic enim habet argumentum: *Voluntas aliquando incipit eligere, cum prius non eligeret. Aut ergo, quia mutatur à dispositione, in qua prius erat, aut non: si non, sequi-* 12.

tur,

tur, quod sicut prius non eligebat, ita nec modo, & sic non eligens eligeret, quod est impossibile. Si autem mutatur eius dispositio, necesse est, quod ab aliquo sit mutata, quia omne, quod mouetur, ab alio mouetur: mouens autem imponit necessitatem mobili, alias non sufficienter moueret ipsum. Ergo voluntas ex necessitate mouetur.

Omne quod mouetur ab alio mouetur.

13. *S. Thomas.* Cui argumento respondet D. Thomas: *Voluntas quando de nouo incipit eligere, transmutatur à sua priori dispositione, quantum ad hoc, quod prius erat eligens in potentia, & postea fit eligens in actu. Et hæc quidem transmutatio est ab aliquo mouente, in quantum ipsa voluntas mouet se ipsam ad agendum, & in quantum etiam mouetur ab aliquo exteriori agente, scilicet, Deo. Non tamen ex necessitate mouetur, vt dictum est.* Prima igitur transmutatio per quam voluntas à Deo, & à se ipsa mouetur, est electio. Quapropter sicut voluntas se ipsam ad agendum mouet, electionem producendo, sine alia priori transmutatione: sic etiam Deus voluntatem mouet, electionem producendo sine alia priori transmutatione.

14. *In omni agente creato duo requisita ad agendum.* Probatur septimo quoniam D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 1. 2. & 3. & alibi frequenter docet, in omni agente creato duo requiri ad agendum, scilicet, propriam virtutem agendi, & motionem primi agentis, quod est Deus; sed in hac motione intelligit actionem Dei, terminatam immediatè ad effectum causæ secundæ. Ergo præter hanc, nullam aliam præmotionem, realiter ab hac actione distinctam prærequirit S. Thomas. Consequentiæ vis est manifesta, quoniam valde diminutè & obscurè rem tanti momẽti S. Thomas attigisset, si præter prædictam motionem aliquid aliud, realiter distinctum existimaret, esse requisitum, quod tamen reticeret. Eadem verò ratione probatur minor, quoniam si nomine motionis Dei mouentis S. Thomas non intelligeret actionem Dei terminatam immediatè ad effectum causæ secundæ, sed additamentum causæ, diminutè valdè atque obscurè præteriisset, quod præcipuum & maximè necessarium est in generali concursu primæ causæ.

15. *Solutio.* Sed respondent, D. Thomam nomine motionis comprehendere vtrumque, videlicet, additamentum illud, quo præmouetur causa, & concursum simultaneum; quia quamuis distinguantur realiter illi duo concursus, nihilominus ordinantur ad vnum effectum, & ideo, quantum ad hoc censentur quasi aliquid vnum.

Refutatur. Cæterum hac solutione imprimis D. Thomæ doctrina non liberatur ne diminuta sit & nimium obscura: deinde recedit à simplici & plano verborum sensu, & confugit ad minus propriam, & minus exactam locutionem, quæ tanto Doctori non est tribuenda, tunc præsertim, quando tot alia testimonia, superius citata reclamant.

16. *Ad testimonia S. Thomæ solutio.* Ex hac & præcedenti sectione colligitur legitimus intellectus & solutio ad omnia testimonia S. Thomæ, quibus causarum additamentum, realiter distinctum à productione effectus, probari solet ab eius authoribus. Nam primò quod attinet ad intentionem, habentem esse incompletum, & transiens, satis iam explicatum est sect. præcedenti.

17. *Argumentum 2.* Secundò generaliter argumentantur ex omnibus locis S. Thomæ, quæ retulimus sect. 1. fundamento 2. Asserit enim quod prima causa mouet, & applicat quamlibet causam secundam Ergo motio recipitur in 2. causa, quæ mouetur. Respondetur, ex eisdem omnibus testimoniis D. Thomæ constare, non ad alium terminum moueri & applicari causas, nisi ad agendum. Quapropter sicut iste terminus, videlicet actio, recipitur in causa secunda: sic etiam in eadem recipietur Dei motio & applicatio ad agendum. Cum autem actio immanens formaliter recipiatur in causa secunda, sed actio transiens non recipiatur in causa secunda formaliter, afficit enim eam per denominationem merè extrinsecam; consequens erit, vt Dei motio & applicatio ad actionem immanentem formaliter recipiatur in causa secunda: motio tamen ad actionem transeuntem, non recipiatur in causa secunda formaliter, sed per denominationem merè extrinsecam.

Respondetur.

Actio immanens formaliter in causa secunda.

18. *Argumentum tertium.* Tertiò vim etiam videntur facere in quibusdam exemplis, quibus primæ causæ motionem S. Thomas explicare solet, vt baculi, securis, aut alterius instrumenti, quod localiter mouetur ab artifice, vt applicetur ad operandum, vel inferiorum corporum, quæ non alterant, nisi in quantum alterantur à cælo; ac denique cælorum, qui non mouent inferiora, nisi in quantum localiter mouentur. Respondetur tamen, si hæc exempla similia forent quantum ad aliquid realiter distinctum à productione effectus; sequeretur, quod sicut in prædictis instrumentis per motum localem producitur vbi, & per alterationẽ producitur qualitas: ita etiam aliquis alius terminus produceretur per motionẽ primę causæ: Consequens autẽ esse falsum constabit sect. 8. à n. 7. vsque ad finem. Imo potius motus localis instrumentorum artis computatur tanquam instrumenti complementum, & non tanquam motio actualis instrumenti ab arte: qua ratione refutat potius additamentum præuium, quemadmodum probatum est sect. præcedenti num. 11. Quapropter exempla illa solummodo probant generalem rationem motionis & applicationis; siue supponat prius in causa secunda productam qualitatẽ aut vbi, siue nihil tale supponat prius productum. Atque ita Caietanus 1. p. q. 19. art. 8. ad finem obseruat discrimen inter baculi motionem & motionem causæ secundæ: vt referemus sectione sequenti numero 17.

Respondetur.

Motus localis instrumentorum artis complementum instrumenti.

19. *Argumentum 4.* Quartò vim faciunt in eo, quod operatio inferioris agentis fiat per virtutem superioris agẽtis, vt lib. 3. contra gentes cap. 70. & aliis in locis sect. 1. citatis. Nihilominus inde non infertur, quod virtus aliqua superioris agentis, realiter distincta à productione effectus, debeat inhærere causæ secundæ. Frequenter namque D. Thomas de potentia q. 3. art. 7. corpore ad finem obseruat, virtutem, per quam Deus immediatè agit, esse ipsum Deum, & inde prouenire, quod Deus in qualibet re operetur. Cui consonant cæteri loci sect. 1. citati ex 1. p. & 3. contra Gentes. Itaque non requiritur alia virtus creata, realiter ab operatione distincta.

Respondetur.

Virtus operatiua Dei ipse Deus ex S. Thoma.

20. Quintò argumentantur quoniam *complementum virtutis agentis secundi est ex virtute agentis primi*, vt S. Thomas docet 3. contra Gent. cap. 66. rat. 4. Respondetur. Ex eo principio S. Thomas hanc conclusionem colligit: *Esse est, quod agentia secunda agunt in virtute primi agentis.* Quapropter illa virtus primi agentis non tribuit complementum causæ superadditum, &

realiter

realiter distinctum ab ea operatione, per quam agentia secunda agunt in virtute primi agentis, vt esse producant: sed complementum virtutis agentis secundi est ex virtute agentis primi, quatenus primum agens suum primarium & præstantiorem concursum adhibet ad producendum esse, sine quo concursu nihil posset agere virtus agentis secundi.

11. Sextò obiiciunt, quoniam D. Thom. in 2. sent. dist. 37. q. 2. art. 2. ad 2. & 3. argumentum ait, Deum agentibus influere non solùm esse, & posse, sed etiam agere. At, inquiunt, Deus per concursum immediatum cum libero arbitrio in eius effectum seu operationem liberam, non influit agenti ipsum agere. Respondetur. Si concursus immediatus Dei non esset prior, perfectior, & maior, non influeret ipsum agere, etiamsi præuium aliquod additamentum prius imprimeret causis: at verò licet hoc additamentum non imprimat, dummodo prius, immediatius, intimius, & magis ad actionem secundæ causæ concurrat; eo ipso influit ipsum agere, quia causat, vt causa secunda prodeat in actionem; vt sæpe superius explicatum est.

Concursus Dei prior perfectior, & maior.

SECTIO IV.

Eandem veritatem clariùs tradiderunt antiquiores Thomistæ.

1. Scholasticorum omnium testimonia (paucis duntaxat exceptis, qui nostra ætate physicam prædeterminationem affirmant) repugnant prædicto causarum additamento, sicut repugnant physicæ prædeterminationi: vt vidimus disputationibus sæpius citatis ex tomo præcedenti, sed magis directè militant eorũdem scholasticorum testimonia, quæ retulimus tota disp. 39. quia non solùm realitatem, qua posita necessario sequatur materialis actio peccati, sed etiam realitatem, quæ quolibet modo per se moueat, incitet, & determinet ad talem actionem eliciendam, existimant, indignam esse diuina causalitate, & eius sapientiæ, ac bonitati contrariam.

2. Confirmatur, quoniã apud antiquiores scholasticos, veluti Albertum, Alexandrum, Bonauenturam Ægidium & Ricardum receptissima sunt axiomata, desumpta ex lib. de causis, de motione, applicatione atque concursu primæ, virtute cuius secundæ causæ operantur, vt retulimus disp. præcedenti sect. 4. 5. & 6. Nihilominus apud illos nullam potui reperire mentionem aut insinuationem additamenti, realiter ab actione distincti. Quod signũ est vsque ad illud tempus nec à D. Thoma nec ab alio Theologorum inductum fuisse in scholas. Alioqui vel probaretur, vel refutaretur à Doctoribus, nec tegeretur silentio negotium tanti momenti.

3. Sed videamus prius quomodo antiquiores discipuli sancti Thomæ sententiam illius intellexerint. Nam ab illius additamenti assertoribus in eius confirmationem generaliter citantur omnes & imprimis Capreolus in 2. dist. 1. q. 2. art. 1. vbi adducit pro se authoritatem S. Thomæ q. 3. de potentia art. 7. ad 7. quam retulimus præcedenti sect. prope init. Huic argumento satis foret ea D. Thomæ explicatio quam præcedenti sectione probauimus. Sed præterea clarius constat Capreoli mens in eadem dist. 1. q. 2. art. 3. p. 6. ad 1. Durandi contra 6. conc. vbi: *Effectus*, inquit, *qui immediatè procedit à Deo, & mediatè à creatura, procedit vnica actione exteriori Deo & creatura: sed procedit duplici actione sic, quod præter exteriorem actionem communem primæ causæ & secundæ, Deus agit actione immanente, quæ est diuina substantia cum respectu ad creaturam.*

Capreolus.

Et paulò inferius: *Quod autem dicit* (Durandus) *quod actio est eadem realiter cum suo termino, conceditur de actione transeunte, modo superius exposito, non autem de immanẽti, quæ habet terminum extra agens. Ideo non ponimus ibi duas actiones transeuntes propriè, sed vnam immanentem in Deo, & aliam transeuntem à causa secunda in effectum.* Capreolus igitur in generali concursu primæ causæ cum secundis, præter actionem immanẽtem in Deo, nullam admittit actionem trãseuntem, quæ realiter distinguatur ab actione causæ secundæ. Confirmatur, nam peculiariter quod attinet ad motionem Dei physicè prædeterminantem, manifestè pugnare cum sententia Capreoli, plurimis illius testimoniis ostendimus tom. præced. disput. 49. sect. 6. & disput. 50. sect. 1. 4.

Sed iterum obiiciunt nobis Capreolum in 2. dist. 28. q. 1. art. 3. ad 12. contra 2. conc. quoniam asserit, quod Deus causet bonum vsum liberi arbitrij per quandam motionem & influentiam. In quo autem consistat talis motio, inquit, consistere in hoc, quod Deus immediatè per illam faciat aliquod bonum, sed non ipse solus, sed voluntas concurrit etiam simul, taliter, quod Deus operatur faciendo ipsam voluntatem concurrere, & quod voluntas concauset applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad causandum. Vnde inferunt, præter concursum simultaneum Dei, quo Deus attingit immediatè actionem causæ secundæ, affirmare Capreolum quod Deus applicat causam secundam, per motionem & concursum præuium in ea receptum. 5.

Hæc illatio, quoniam ad omnem causam secundam & quamlibet illius actionem refertur, apertè pugnat cum verbis Capreoli in eadem solutione, quam ex Gregorio Ariminensi refert & approbat, vbi distinguit duplicem modum, quo Deus concurrit cum agentibus particularibus. Primus est, *partialiter coefficiendo qui est modus communis, quo concurrit ad cuiuslibet agentis creati effectum quemlibet. Secundus est quodammodo specialis, videlicet faciendo, ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quod ipsa voluntas partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter concausandum.* Et postquam paucis explicuit libertatis indifferentiam, quæ non ligatur per motionem & applicationem Dei, subiungit: *Ad productionem actus mali solum primo modo concurrit Deus, quia non facit voluntatem agere actum malum, sicut facit, eam agere actum bonum.* 6.

Capreolus duplicẽ modum concurrendi Dei distinguit.

Ex quibus & aliis verbis eiusdem solutionis, & articuli manifestè constat, eum agere de motione & applicatione, quæ propria est bonorum actuum, in quantum Deus immittit indeliberatas cogitationes & complacentias boni, vnde possit voluntas se ipsam mouere, ac determinare ad liberam electionem boni. Quod multis eiusdem authoris testimoniis ostendimus locis nuper citatis ex tomo præcedenti. Denique si 7.

ex præ

ex prædicto loco aliquid colligendum foret de generali concurſu primæ cauſæ; foret potius colligendum, quod generalis concurſus, nec mouet, nec applicat particularem cauſam ad partialiter, concauſandum. Siquidem ad materialem actionem peccati nec mouet, nec applicat. His adde Capreolum cum Gregorio Ariminenſi, quem ſequitur, ſæpe alibi docere, ideo Deum ad talem actum peccati concurrere, quoniam ad eum voluntas liberè ſe determinat: vt retulimus diſp. 39. ſect. 3.

8. *Deza.* Clarius tamen id explicuit Capreoli perpetuus ſectator Deza in 2. diſt. 25. q. vnica art. 3. notab. 4. ad finem dicens: *Secunda dubitatio eſt vtrum voluntas moueatur ad primum eius actum, ſeu ad actus naturales per aliquam affectionem, quæ ſe habeat per modum qualitatis, tanquam primus actus. Et ad hanc reſpondemus de mente S. Thomæ quod non, quamuis aliqui eius doctrinæ ſectatores ſcripſerint quod ſic.* Probat autem ex S. Thomà de veritate quæſt. 24. art. 4. ad 9. vbi voluntatem non indigere aliquo habitu, vt amet bonum in communi, probat, *S. Thomas.* *quia naturaliter tendit in bonum ſibi naturale, ſicut in proprium obiectum, & ideo ad hoc, quod velit bonum, non requiritur, niſi quod oſtendatur ſibi per vim cognitiuam.* Vnde nos colligere poſſumus, non requiri vllam aliam qualitatem, ſiue ſit habitus, ſiue non ſiue ſit permanens, ſiue fluens quælibet alia realitas, voluntati ſuperaddita. Primò, quia illa negatiua excludit cætera omnia videlicet, *non requiritur, niſi quod oſtendatur ſibi per vim cognitiuam.* Secundò, quia eadem eſt ratio, quantum ad hoc, de habitu & de qualitate, aut qualibet alia realitate ſuperaddita. Quod ſi ad primum actum non requiritur, multo minus ad cæteros. Quia in primo actu relucet vis præmotionis diuinæ, vt ex ſententia S. Thomæ & diſcipulorum oſtendimus alibi.

9. Conradus 1. 2. q. 79. art. 1. col. 3. §. *Nota inquam propter* ait: *Non debet intelligi, quaſi prima cauſa in aliquo inſtanti attingat effectum, & operationem cauſæ ſecundæ in ſe ipſa, quaſi habeat vnam motionem prauam actioni creatæ voluntatis peccantis, & illa motio praua prius producat pro aliquo inſtanti, quam voluntas. Ille enim ſenſus eſt falſus. Non enim cum aliquis vult, oportet antequam velit, præcedere motionem Dei, loquendo de naturali volitione, vel mala.* *Conradus præcedentem motionẽ negat.* Ita Conradus non de ſupernaturali, ſed de naturali volitione apertè negat præcedentem motionem Dei. Idem in 1. 2. q. 9. art. 6. in §. vltimo ait: *Nota, quod aliqui fundant ſe in hac ſolutione ad 3. dicentes, voluntatem non habere ſufficiens principium primi actus, ſed oportet quod Deus moueat eam per ſpecialem motionem ad primum actum, imprimendo ei aliquid, habens ſe per modum actus primi, quo voluntas ipſa efficiatur potens ad volendum. Sed, ſalua reuerentia eorum, non videtur hæc eſſe mens Doctoris ſancti, ſed ſolùm quod Deus ſemper, ſicut vniuerſalis motor omnis voluntatis, mouet omnem voluntatem in ordine ſuo ad bonum, vt ſic, quia videlicet, Deus mouendo ad exercitium, mouet, vt velit aliquid ſecundum conditionem ſuæ naturæ, quæ eſt inclinatio potentialis in bonum, vt ſic. Quod quidem bonum continet ſub ſe apparens & exiſtens.*

10. *Inter volitiones liberas, & neceſſarias diſcrimen.* Circa doctorem vtrumque Dezam, videlicet, & Conradum duo præſertim occurrunt obſeruatione digna. Primum eſt diſcrimen inter volitiones liberas & neceſſarias. Nam quod attinet ad volitiones liberas, neque illi Thomiſtæ, qui referuntur à Deza & Conrado, neque aliquis alius antiquorum (quos ſingulos, quanta potui diligentia & attentione conſului) aſſeruit, neceſſariam eſſe primæ cauſæ motionem, imprimentem aliquid, habens ſe per modum actus primi, quo voluntas efficiatur potens ad volendum. Ad volitiones enim liberas pro comperto ſupponebant omnes, ſatis eſſe motionem, qua Deus mouet ad volitiones neceſſarias, ſeu complacentias boni & beatitudinis in communi: vt retulimus dicta diſp. 49. & 50. tomi præced. Quapropter illi Thomiſtæ, qui referuntur à Deza & Conrado ſolummodo affirmabant prædictum genus diuinæ motionis requiri ad primam volitionem & complacentiam boni, à qua incipit deliberatio, quæ proinde non poteſt eſſe libera, ſed naturalis & neceſſaria. Ideóque cum voluntas ad illam ſe mouere non poſſit, indiget motione ſuperioris agentis, videlicet, primæ cauſæ; vt ex communi ſcholaſticorum ſententia demonſtrauimus tribus in locis ſuprà citatis.

Secundò ponderandum eſt. Etiam ad huiuſmodi volitionem primam naturalem & neceſſariam, Deza & Conradus nuper citati negant talem Dei motionem, quæ imprimat aliquid, habens ſe per modum actus primi, quo voluntas efficiatur potens ad volendum, hoc eſt, concipiẽdam primam illam naturalem & neceſſariam volitionem. Quamobrem à fortiori eandem motionem negant requiri ad volitiones liberas. Præſertim cum iidem doctores tam ibi, quam alibi ſæpe perſpicuè tradant, ſuppoſita generali Dei motione ad bonum in communi, facta per generalem influentiam Dei, voluntatem pro ſua innata libertate poſſe determinare ſe ipſam ad hoc, vel illud bonum; vt in eiſdem locis retulimus. 11.

Caietanum præterea referunt pro contraria ſententia, primò, quoniam 1. p. q. 45. art. 5. §. *ad Durandum*, loquens de illa propoſitione. Omnis cauſa ſecunda eſt inſtrumentum Dei, ſic ait: *Dicitur ſecundò, quod etiam illa propoſitio eſt vera, vt patet de potent. q. 3. art. 7. vbi Angelus, & omnis cauſa ſecunda non agit, niſi agatur à Deo multipliciter, vt diffusè ibidem oſtenditur. Nec inconuenit, imo oportet, omnem actionem creaturæ attingere ad effectum Dei, quia ſemper attingit ad eſſe, quod nulla cauſa dat, niſi in virtute primæ cauſæ, vt hic, & in 3. contra Gent. cap. 64. & 65. oſtenditur:* Reſpondetur. Nihil eſt in his verbis, quod ſignificare videatur additamentum cauſæ ſecundæ, realiter diſtinctum ab illius actione, niſi quod Caietanus recipit S. Thomæ doctrinam in q. 3. de potent. articul. 7. Hanc autem eſſe pro noſtra ſententia, ſatis oſtendimus ſectione 2. & 3. 12. *Pro contraria ſententia Caietanus refertur.* *Mens Caietani.*

Argumentantur ſecundò, quoniam Caietanus 1. p. q. 115. art. 6. §. *Ad euidentiam ait, nunquam agentia inferiora coagere cælo, niſi ſimul patiantur à cælo, quoniam non mouent, niſi mota: & prius naturaliter eſt, inferiora corpora pati, & moueri à cælo, quam coagere illi.* Si ſecundum Caietanum prius eſt, quod agentia inferiora patiantur à cælo, quam quod agant; ergo indigent motione præuia, vt agant. Hæc autem motio præuia eſt influxus immediatus in cauſam; ergo. 13.

Reſpondetur. Caietanus ibi non agit de motione cuiuſlibet cauſæ ſuperioris, ſed ſolummodo de motione cæleſti; & de illa veriſſimum eſt, 14.

nunquam

nunquam agentia inferiora coagere cælo, nisi simul patiantur à cælo. Inde tamen inferre similem primæ causæ præmotionem, pugnat non solum cum ratione, sed etiam cum expressa doctrina D. Thomæ, & Caietani. Nam D. Thomas dicta q. 3. de potentia art. 7. ad finem corp. manifestè constituit conuenientiam atque discrimen inter cælos & primam causam, dicens: *Sic ergo oportet virtutem diuinam adesse cuilibet rei agenti, sicut virtutem corporis cælestis, oportet, adesse cuilibet elementari agenti. Sed in hoc differt, quia vbicunque est virtus diuina, est essentia diuina, non autem essentia corporis cælestis est, vbicunque est sua virtus.* Et iterum: *Deus est sua virtus, non autem corpus cæleste.* Dixerat autem superius post med. articuli, *corpora inferiora esse alterantia alterata, cælum autem esse alterans, non alteratum, & tamen non esse mouens, nisi motum*, videlicet, motu locali. Quoniam igitur quælibet creatura, quantumcunque sit vniuersalis in causando, non est vbique præsens, neque est sua virtus: ideo vt moueat inferiores causas, debet illas prius alterare, vel localiter mouere. Deus autem non indiget alia priori motione, per quam suam virtutem inferioribus agentibus communicet.

Inter primã causam, & cælos discrimen assignat S. Thomas.

Creatura causas inferiores prius alterat vel localiter mouet.

15. Argumentantur tertiò, quoniam Caietanus 1.p.q.14.art.13.ad 1.& q.19.art.8.docet, secundam causam moueri à prima; sed motionem primæ causæ modificari per causam secundam: vnde inferunt, in ipsa causa secunda, & non tantùm in eius operationibus primæ causæ motionem recipi, quoniam alias non posset verificari, quod in causa secunda modificatur. Respondetur. Eo modo, quo denominatur agere causa secunda, dicitur etiam Dei motionem recipere, atque modificare. Vnde quando causa secunda operatur actionem immanentem, in se ipsa formaliter recipit & modificat motionem Dei: quando verò operatur actione transeunte, sicut denominatur agens per actionem formaliter receptam in passo; ita per eandem denominatur modificare motionem primæ causæ. Præsertim cum Caietanus prædictis in locis semper reduplicet agendi modum proprium vniuscuiusque causæ secundæ, per quam modificat concursum primæ causæ.

Actio transiens formaliter in passo recepta.

16. Alioqui Caietanus expressè eisdem in locis refutat quodlibet causarum additamentum, realiter ab illis distinctum: nam 1.p.q.14.art.13. §. *Nec sustinendus* in med. *Rursus*, inquit, *distinguitur ly mota ab alia, altera distinctione, scilicet, aut motione præuia propria actioni; sicut aqua calefaciet calefacta ab igne; aut motione cooperante intrinsecè ad propriam actionem. Primo modo, dato quod esset vera, aut sustentabilis; secundo tamen modo sustineri non potest dicta propositio: quoniam causa cooperans intrinsecè, cooperatur vnicuique secundum modum eius, cui cooperatur.* Caietanus itaque per hanc solutionem ideo defendit, voluntatem creatam futuram fuisse liberã, licet Deus ageret ex necessitate naturæ; quoniam motio, qua Deus mouet voluntatem ad operandum, non est motio præuia propriæ actioni voluntatis sed est motio intrinsecè cooperans propriæ actioni voluntatis.

Caietanus.

17. Eadem distinctione vsus q.19.art. 8.ad finem §. *Ad primam autem. Dupliciter*, inquit, *contingit, secundam causam moueri à prima. Uno modo motione præuia propria actioni, sicut baculus mouet lapidem motus à manu. Alio modo motione cooperatiua intrinsecè propria actioni. Et quidquid sit de Maiore in primo sensu, in secundo tamen est falsa: in quo tantùm verificatur minor. Non enim oportet cum aliquis vult aliquid, seu cum sol illuminat, primam causam præuia motione cooperari: sed sufficit & exigitur, eam intrinsecè cooperari tali electioni, vel illuminationi.* 18.

Respondent. Iis in locis Caietanus solùm intendit docere, causam primam non cooperari præuia motione, attingente in aliquo priori temporis, vel naturæ effectum causæ secundæ antecedenter ad influxum eiusdem causæ secundæ. Et quidẽ manifestum est, hoc à Caietano tradi paulò inferius: cæterũ amplius aliud intendit in verbis, quæ nuper retulimus ex q. 14. & q. 19. Vtrobique namq; affirmat, nullam aliam prioritatem esse in diuino concursu, nisi quoad *independentiam & intimitatem.* At verò si prius produceret additamentum realiter distinctum ab actione causæ secundæ, huius prioritas esset in aliquo instanti naturæ, in quo nihil ageret causa secunda. Quam tamen prioritatem Caietanus apertè negat. 19.

Confirmatur nam etiam instrumentis, supernaturaliter eleuatis ad facienda miracula, vel causandam gratiam. Quæ maximè videbantur indigere superaddita realitate, Caietanus non concedit aliquid, illis realiter inhærens, sed solummodo passiuum vsum & motum; qui licet sit ens reale in effectu supernaturali; at verò in ipso instrumento non est, nisi sola denominatio agentis instrumentaliter ad eum effectum producendum. Quod obseruare poterit, qui perspicaciter & attentè perlegerit, quæ scribit 3. p. quæst. 13. articul. 2. §. *Ad euidentiam* & quæst. 62. artic. 4. dum explicat solutionem ad primum. 20.

Caietanus.

Præcipuè verò in dicta q. 13. notanda sunt illa verba: *Ex hoc ipso quod Deus vtitur aliqua re vt instrumento ad opus miraculosum, eleuatur res illa ad ordinem causæ instrumentalis, & ipse passiuus vsus, quo Deus illa vtitur ad hoc opus, est motio, quo à principali agente instrumentum mouetur.* Et post pauca: *Res illa reducitur de potentia obedientiali ad actum, & de non instrumento instrumentum fit ex solo, quod Deus vtitur illa instrumentaliter ad opus miraculosum.* Itaque nulla præterea realitas superadditur instrumento: atque hic idem est virtuosus Dei motus, quem sæpe repetit quæst. 62. artic. 4. 21.

S. Bonauent. in 2. dist. 34. art. 1. q. 2. in fine corporis *Si autem quæras*, inquit, *quid faciat ipsam voluntatem exire in peccatum, & quæ sit dispositio immediata ipsius respectu culpæ; dicendum quod nulla superadditur dispositio: sed ipsa voluntas, quæ est Domina sui actus, & libera, potest se ipsam conuertere ad illud, ad quod vult, & sicut vult.* Quod postea confirmat exemplo: *Sicut ille qui stat rectus, posset statim, si vellet, sine noua dispositione adueniente dimittere se cadere.* Quod si requireretur entitas præmotionis, realiter à volitione distincta, superadderetur aliqua dispositio: vt magis ponderauimos supra disput. 39. sect. 4. num. 7. & 8. Et dist. 37. art. 1. q. 1. fine: *In operibus*, inquit, *indifferentibus, vel etiam malis non est, nisi sola cooperatio diuinæ virtutis, quæ existens in creatura potentialiter, essentialiter, & præsentialiter, sicut conseruat eam in essendo, sic adiuuat in operando. Propter quod conceditur ibi esse cooperatio, non præuentio, vel subsecutio.* 22.

versus

22. Henricus à Gandauo quodlib. 12. quæst. 26. versus finem: *Sic ergo*, inquit, *voluntas seipsa per seipsam exit in actum volendi tam finem, quam ea, quæ sunt ad finem, absque omni alia dispositione, seu motione existente, seu præcedente in ea. Talem enim dispositionem seu motionem non requirit ad hoc, quod exeat in actum volendi, neque à seipsa agente illum, neque à quocunque agente alio.*

23. Scotus in quarta distinctione prima, quæstione 1. ad finem: *Causam*, inquit, *secundam, id est, quæ habet formam actiuam in esse quieto, agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero; sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul. Sed instrumentum, id est, recipiens formam actiuam, in motione agere in virtute alterius, est tunc actualem accipere formam ab eo, per quam agit. Et ex hoc patet, quod causæ primæ in causam secundam propriè dictam, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ; sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem.*

24. Gregorius Ariminensis secunda distinctione vigesima octaua quæstione vnica articulo tertio post medium ad duodecimum docet, ea, quæ supra numero sexto retulimus ex Capreolo. Plurima etiam ex secunda sentent. distinctione 37. quæstione vnica, articulo tertio retulimus supra distinctione 39. sectione 5. vbi notat, Deum non esse causam, neque facere vt faciamus materialem actionem peccati, neque excitare ad illam, sed potius à nobis determinari. Quibus non minorem vim ad præsens institutum habent, quæ ibidem retulimus ex Maiore, Marsilio, Almainn, aliisque Doctoribus.

25. Ricardus secunda distinctione 1. articulo 3. quæstione 4. negat quemlibet influxum Dei transeuntem ab actione realiter distinctum, & mediantem inter Deum & actionem causæ secundæ. Docétque, Deum immediatè seipso, & mediantibus solummodo causis secundis, quoslibet illarum effectus producere. Cui doctrinæ consonat omnino in prima distinctione 45. art. 1. quæst. 2.

Gabriel. Gabriel in secunda distinctione 37, quæst. vnica, art. 1. dum respondet ad argumenta primæ viæ ait: *Voluntas creata non potest elicere actum, non concurrente prima causa, coefficiendo. Neque sic mouetur à prima causa, quasi aliquid de nouo causet, vel influat in voluntate, quo voluntas velit, sed quia producit voluntatem liberam, ponens actum suum in sua potestate.*

26. Rupertus Holchot 1. sent. tota fere quæst. 3. præsertim art. 2. in 3. diuisione libertatis, & paulo inferius in definitione libertatis, & in articulo 8. ad 5. dub. in solut. 3. argumenti, explicata

Holchot. potestate non operandi, postquam posita sunt omnia, quæ requiruntur ad operandum, addit: *De nouo tamen nullam rem recipit, quæ coagat ad causandam volitionem, quam prius non habebat.* Quod idem colligitur ex lib. 2. sent. quæst. 1. art. 4. & in determinationibus. quæst. 11. art. 4. & ad 1. & 2.

27. Eandem sententiam, quam supra num. 23. retulimus ex Scoto, sequuntur eius discipuli: vt Tartaretus in 1. dist. 8. q. 5. sub med. paulò ante

Tartaret. §. *Contra istam conclus.* dicens *Omnis causa secunda agit in virtute primæ, non intelligitur, quod in actione tunc causa secunda accipiat aliquam virtutem à prima causa. Sed agit in virtute primæ causæ, id est, quod ipsa non potest producere seipsa* (scilicet sola) *talem effectum. Ideo requirit, causam primam coagere. Sic exponit Scotus q. 1. in 4. &c.* Et in 4. dist. 1. q. 1. fine §. *Secunda propositio. Ex quo sequitur*, inquit, *quod causam secundam agere in virtute primæ, non est aliquid accipere à causa prima. Et si dicas: Contra, causa prima semper influit in causam secundam, causando, & hoc non, nisi quia aliquid causat in secunda: Respond. quod causam primam influere in causam secundam, non est aliquid causare in causa secunda, quia influentia est ordo, & subordinatio causarum.* Eandem sententiam sequitur Bassolis in 4. dist. 1. q. 1. ad 1. pro prima via, & Lychetus in 1. dist. 8. qu. 4. paulò ante §. *Ad quæstionem respondet Doctor.*

Idem sentiunt alij doctores, cum docent, ad materiales peccatorum actiones, *concursum Dei non esse de præuiis; sed de concomitantibus, vel simul se habentibus*, neque esse præmotionem, neque actuationem voluntatis, vt agat tali actione. 28. Quemadmodum Dionysius Cisterc. notat in secunda sentent. distinctione prima, quæstione prima, articulo primo, propositione secunda, & distinctione vigesima quinta, quæstione secunda, articulo primo, conclusione quinta, & distinctione trigesima septima, quæstione vnica, quæ est tertia de peccato actuali, paulò ante conclusionem tertiam. Cuius verba retulimus supra disputatione trigesima nona, sectione quinta sub initio. Idem sequitur Almainus tractatione prima moral. capite primo à medio, & Corduba libro primo quæstionarij q. 55. dub. 10. in 6. responsione, & postea in corollar. 1. fine.

Soms lib. 1. de natura & gratia cap. 16. longè post med. *Nihil aliud est*, inquit, *me Deum hoc modo mouere, quàm mecum concurrere, ad eliciendum liberum actum.* 29. Atque in eandem sententiam plura ex eodem, aliisque coætaneis, præsertim Vega, Corduba, Cartagena, nec non ex authoribus, qui magis ex professo præsentem conclusionem probauerunt videlicet, Bellarm. Molina, Soarez, Vazquez, Mascaregnas, Valentia, Lessio, Fonseca, Conimbricensibus, Salas, Rubio, Curiel. Diotaleuio, & Pesantio retulimus tomo præcedenti, dispu. 49. sect. 9.

SECTIO V

Præuium causarum additamentum libero repugnare, naturalibusque causis esse superfluum.

Rationes, quibus probatur conclusio posita in sect. 1. quoniam multæ sunt, distribuentur per quinque sectiones sequentes. 1. *Prima ratio pro conclusione.* Prima ratio sit, quoniam additamento præuio, independenter à nostra libertate producto, prius natura, quam eligamus, aut possumus, non eligere, aut non possumus non eligere. Si possumus non eligere, poterimus efficere, vt prædictum voluntatis additamentum, quod dicitur esse præmotio ad electionem liberam, exsistat, non existente libera electione. *Prædictum additamentum libertatem excluderet.* Quapropter non erit realitas fluens & transiens cum electione libera, sed permanere poterit sine illa.

Quod si existente prædicto additamento, non possumus non eligere ; consequens est, afferre necessitatem antecedentem,& libertatem excludere:vt probatum est sæpius.

2. Secunda ratio velnti præcedentis applicatio cernitur in quocunque narurali præcepto, & quacunque actione moraliter honesta,per quam impletur, cuius exemplum sit restiturio. Quia si præuium additamentum ad restiturionem datur omnibus, qui tenentur restituere ; consequens est, præmotionem ad restituendum posse permanere sine restitutione; siquidem plutimi non restituunr. Quapropter præuium hoc additamentum habebit esse permanens & quietum quemadmodum habitus naturales, & si quæ sunt aliæ qualirates in illo. Vnde præterea sequetur illam præmotionem, quæ diu permansit absque restitutione, tursum indigere secunda alia præmorione, per quam applicetur postea ad actualiter restituendum; atque in hac secunda præmotione vim habebit idem argumentum, vt requiratur vlrerius tertia & quarta præmotio, & sic in infinitum. Si verò præuium illud additamentum non datur omnibus, qui tenentur restituere, sed illis tantùm, qui de facto restitnunt: pero rursus verum sine illo sit possibile restituere : nam si affirmes: non erit necessatinm additamentum. Si verò neges, consequens erit, neminem esse cui sit ad culpam impuranda rerentio rerum alienarum, & omissio restitutionis.

Præmotio ad restitutionem maneret sine illa.

3. Tertia ratio. Si prædictum additamentum à prima causa præbendum necessariò foret ad quamliber actionem peccari: illud ipsum foret actionibus prauis initium præbere, illarúmque semina ponere. Foret etiam concursus specialis, ad illas actiones excitans, & præueniens, impellens,præparans,& agens voluntatem. Deinde per simile additamentum Deus suggereret cogitationes,vocationes,visitationes,& inspirationes; operaretur velle & perficere materialem actinnem peccati, & ad illam rraheret, quæ singula persecuti sumus disputatione 36. quinque postremis sectionibus, & tanto maiorem vim habent contra prædeterminationem, realiter distinctam ab electione, & inhærentem voluntati, quanto clarius in ea cernitur entitas, intrinsecè destinata ad materialem actionem odij Dei, vel blasphemiæ, aut alterius peccati.

4. Confirmatur primo ad hominem, quoniam vt vidimus disputatione 41.sect.3. etiam authores physicæ prædeterminarionis existimant, habitum vitij ex natura sua inclinantem ad materiales peccatorum actiones, à solo Deo, independenter à libera hominis malitia, infundi minimè posse; eius autem impossibilitatis rationem esse, quoniam Deus mediatè inclinaret, ac moueret ad peccandum. Quæ ratio propterea fortius probat, esse impossibile prædictum additamentum, quoniam accepto habitu odij, quem Deus solus infunderet, adhuc esset in potestate voluntatis eo habitu vti, vel non vti, sed potius diligere Deum. Sed accepto additamento præmouente ad odium Dei, non esset in potestate voluntatis,ea non vti ac Deum diligere. Quapropter illud additamentum malitiam obtineret intrinsecam sibi magis, quam habitus odij Dei. Confirmatur secundò, nam propter eandem rationem clariores vires recuperant argumenta omnia, quæ supra disput.27, multisque sequentibus probant, ex prædeterminatione materialis actionis peccati consequens esse, Deum esse authorem malitiæ, & facere aliquid suæ voluntati, prouidentiæ, & prædestinationi repugnans

Vitij habitus à solo Deo infundi non potest.

Confirmatio.

5. Præcedentes rationes peculiariter pertinent ad causam liberam ; sequentes verò rationes communes sunt illi,cū quibuslibet causis,naturaliter agentibus. Ad illas autem suppono primo, Deum præbere influxum aliquem immediatum ad effectus secundarum causarum, qui non deriuetur per vllam realitatem creatam: vt etiam ipsi Doctores contrariæ senrentiæ fatentur:& ostendimus supra disp.45.sect.6.conc. 2. Hoc enim certum est apud omnes, siue Deus præbeat illud additamentum causarum, quo mediante, causas moueat ad effectus, siue non præbeat. Huius fundamenri prima & manifesta ratio est, quoniam nisi Deus præberet influxum aliquem immediatum ad effectus secundarum causarum, sed totum suum concursum deriuaret per addiramentum illud, realiter distinctum ab actione causæ secundæ; sequeretur, Deum non concurrere immediatè per suam propriam virtutem & per suum proprium suppositum, sed concurrere tantummodo medianre causa completa, in quantum produxit, & conseruat causam, atque superaddit complementum creatum, realiter distinctum ; & in quantum tota hæc causa, iam completa per virtutem, quam à Deo accipit, influit in effectum. Quod foret manifestè incidere in opinionem Durandi, & paucorum antiquorum,ab omnibus scholasticis meritò refutatam, tanquam fidei & philosophiæ male cohærentem.

Suppositio 1. Ad effectum creatis Deus immediatè concurrit.

Suppositionis ratio. 1.

7. Secunda ratio eiusdem fundamenti est, quoniam si Deus solummodo influeret in effectum, mediante additamento causæ; fieret inde quod primæ causæ generalis concursus immediatè non attingeret esse simpliciter, sed immediatè attingeret solum esse completam eam causam, quæ iam supponitur existere, licet sit incompleta. Quod manifestè pugnat cum ratione Theologica, desumpta ex libro de causis, & sæpius à D. Thoma repetita de proprio effectu primæ causæ correspondente, quod est esse generalissimum : vt vidimus supra disputatione 45. sectione 4. & 5. Dices etiam in nostra sententia prima causa quando concurrit cum igne ad generandum ignem, non producit totum esse, sed formam educit de potentia materiæ, quæ supponitur existere. Respondeo. Nihilominus immediatè prima causa producit totum esse ignis, & omnes eius partes. Quia primæ causæ munus est immediatè se sola conseruare materiam, & simul cum agente naturali concurrere ad educendas formas de potentia materiæ. Hæc autem omnia non immediatè, sed mediante additamento præstaret causa prima, nisi verum esset primum fundamentum.

Obiectio.

Respondetur causa 1. totū esse ignis producit.

8. Suppono secundò, immediatum illum primæ causæ concursum ad effectus causæ secundæ, qui realiter distinguitur ab additamento causæ, proprium esse causæ vniuersalis; ita vt nulli creaturæ communicari possit, aut illi committi, vt absque tali concursu generali & immediato Dei suum producat effectū. Cuius ratio est. Prima, quoniam primæ causæ proprius concursus communicari non potest causis secundis neque

Immediatus primæ causæ concursus creaturæ communicari nō potest.

Secunda suppositionis ratio prima.

neqne abesse potest à productione alicuius effectus. Est autem primæ causæ maximè proprium intimè & immediatè attingere effectum supra *Ratio 2.* disp. 45. sect. 6. Secunda ratio est, quoniam concursus perse requisitus ad producendum esse, proprius est primæ causæ nec potest abesse à productione alicuius effectus: sicut vidimus in eadem disputatione 45. sectione 4. & 5. At verò prædictus concursus, in effectum influens immediatè, per se requisitus est ad producendum esse.

9. *Conclusionis 4. ratio.* His suppositis, quarta ratio principalis conclusionis sic instituitur. Immediatus ille concursus primæ causæ ad effectum causæ secundæ est concursus proprius causæ vniuersalis, & immediatè respiciens vniuersalissimum effectnm, quod est esse. Ergo ille idem concursus est prior in genere causæ vniuersalis, & est mouens, & applicans causas secundas, tanquam instrumenta ad producendum esse. Quod si prior est, & mouens instrumenta; eo ipso est præmouens. Quapropter ille solus sufficit, vt causa prima intelligatur prius concurrere, præmouendo & applicando quamliber causam secundam. Vnde tandem otiosum remanebit, atque superfluum illud præuium causarum additamentum, quod ideo primario constituitur, vt prima causa præmoueat & applicet tanquam instrumenta causas secundas.

Rectè Caietanus opusc. de infinitate Dei multo propius; ad fin. quàm ad med. exposuit *Prima causa plus influit, & prius quã secunda.* celebrem illam propositionem libri de causis: *Causa prima plus influit, & prius in effectum, quàm secunda.* Et subiungit Philosophorum mentem in ea non esse aliam; *nisi quia per se primo effectus prima causa, communioris, & intimioris, ac prioris rationem habet in effectu. Sicut v. g. causans per se vitam in homine, magis & prius dicitur influere in hominem, quàm causans per se animalitatem in eodem, quia illud est intimius, prius, & communius.* Necessarium igitur non erit additamentum præuium, in actu primo receptum in causis secundis: qnoniam sine illo sufficienter intelligitur prima causa prius & magis influere in effectum causæ secundæ.

10. Confirmatur primò ad hominem, quoniam authores illius additamenti alioqui fatentur, quod esse creatum sit proprius effectus solius Dei, ideóque causæ particulares ad illnd producendum non concurrant, nisi vt instrumenta Dei. Instrumenta verò eo ipso præmouentur, & applicantur, quando concurrunt. Ergo in illo immediatn primæ causæ concursu, quo producit esse alicuius effectus simul cum causis particularibus, intelligitur præmotio & applicatio causarum earundem. Sed de instrumento plura dicemus disputatione 48. sectione 1. & vltima.

11. Confirmatur secundò. quoniam nisi concursus ille immediatus verè foret prior, & præmouens particulares causas; in illo verificarentur inconuenientia, quæ nostræ sententiæ obiiciun- *Concursus causa prima à concursu causa secunda penderet.* tur falsò. Sequeretur namque, quod vniuersalissimus concursus causæ primæ, tendensque immediatissimè ad esse, penderet à concursu causæ secundæ, non secundùm quid, & quodámodo posterior illo, vt à nobis ponitur disp. 45. sect. 6. & sequentibus. Quin potius esset absolutè posterior, siquidem non haberet maximam illam & supremam prioritatem præmouentis, & aliunde penderet à concursu causæ secundæ.

Confirmatur tertiò, quoniam ad prioritatem diuini concursus non sufficit, additamentum, 12. complens actiuitatem causarum secundarum, esse prius natura productum à Deo: nam in illa productione præcisè nullns producitur effectus causarum secundarum; sed restat alter concursus Dei realiter distinctns à priori, qni solus immediatè & intimè attingit esse cuiuslibet effectns i producti per causas secundas. Hic igitur concursus debet esse absolutè prior, quàm concursus causæ secundæ; vt nuper probatum est.

Confirmatur quartò, quoniam secundus iste 13. concursus, vel quidditatiuè pendet ab illo priori additamento causarum, vel non pendet. Si non pendet, frustra præmittitur à causa prima prædictum additamentum; cum sine illo generalem influxum communicare posset immediatè cuilibet effectui causæ secundæ. Si verò dependet, consequens est, primæ causæ concursum ab aliqua creatura pendere in genere causæ efficientis. Etenim additamentum illud creatura est, atque secundum se præcisè consideratum; est multò minus perfectum, quam particulares causæ, qnibus additur, & à quibus pendere primæ causæ cõcursum, indignissimum existimant contrariæ sententiæ doctores.

Cnnfirmatur quintò, quoniam præuium il- 14. lud causarum additamentum ab eius authoribus ponitur propter summam dependentiam effectus, & operationis causarum secundarum à prima. Non minor autem, sed prorsus æqualis dependentia seruatur absque illo additamento. Frustra igitur adhibetur illud additamentum. Minorem, exempli causa, probo circa Solem, eiusque actionem & effectum: nam lumen à Sole productum, & actio illuminatiua producitur à Deo, vt à causa vniuersali per intimum sibi concursum, & simul ab eadem prima & vniuersali causa producitur, mediante virtute illuminatiua solis, quæ semper actualiter producitur à Deo, & à tali productione dependet. At verò si præuium illud additamentum admitteretur, per illud non communicaretur maior influxus, nec dependentia maior, quàm hæc mediata. Quod autem illud additamentum sit realitas fluens, & virtus illuminatiua sit permanens, non auget dependentiam à Deo; si vtraque realitas pendet in fieri & conseruari. Confirmatur vltimo, qnoniam virtutem illuminatiuam semper sol participat ex actuali influxu primæ causæ.

SECTIO VI.

Idem additamentum refutatur, quoniam de potentia Dei absoluta posset esse sine actione causa secunda, & actio posset esse sine illo.

Pergimus in eadem serie rationum, quam præcedenti sectione inchoauimus. Et quinta 1. *Ratio quinta. Secunda causa pramotio eiusdẽ causa actione annexam habet.* ratio sit quoniam secundæ causæ præmotio ad agendum, quidditatiuè babet annexam actionem causæ secundæ, ita vt neque de potentia

abſoluta poſſit ab illa ſeparari. Sed quodlibet additamentum cauſæ, realiter ab eius actione diſtinctum, poteſt ab eius actione ſeparari: ergo nullum additamentum cauſæ, realiter ab actione diſtinctum, eſt ſecundæ cauſæ præmotio ad agendum. Maiorem apertè docet D. Thomas in locis, quæ retulimus ſect. 2. & fatentur ipſi etiam authores additamenti prædicti. Et ratione confirmatur, quoniam ſi ſecundæ cauſæ præmotio ad agendum quidditatiuè non haberet annexam actionem, ſed poſſet ab illa ſeparari; eo ipſo non eſſet actualis motio ad agendum, ſed tantum eſſet potentiale quidpiam, cōnumerandum cum cæteris cauſis, & cauſarum conditionibus, quæ virtutem agendi complent in eſſe potentiæ, nec quidditatiuè copulantur cum actuali operatione. Quamobrem vlteriori alia Dei præmotione indigeret, vt actualiter applicaretur ad operandum ſicut cæteræ omnes cauſæ.

Actualis motio nequit abſque termino exiſtere.

2. Confirmatur primò, quoniam actualis motio non poteſt exiſtere ſine termino, ſibi propriiſſimo ſicut calefactio, quoniam eſt motio ad calorem, non poteſt exiſtere ſine calore; & generatio, quoniam eſt motio ad ſubſtantiam, non poteſt exiſtere ſine ſubſtantia. Ergo ſecundæ cauſæ motio ad agendum nō poteſt exiſtere ſine actione cauſæ ſecundæ. *Cōfirmatio 2.* Confirmatur ſecundò, quoniam ſi præmotio illa poſſet exiſtere ſine actione ſecundæ cauſæ, iam tunc haberet eſſe permanens: vt oſtendemus ſect. 7. num. 14. & ſequentibus.

3. Minorem verò principalis argumenti probo quoniam additamentum illud cauſæ ſecundæ realiter, vt res à re, diſtinguitur ab actione cauſæ ſecundæ: imo plerumque ſeparatur etiam ſubiecto & loco, vt conſtat in actionibus tranſeuntibus. Et aliunde additamentum illud in nullo genere cauſę pendet ab actione cauſæ ſecundæ. Ergo ſaltem de potentia abſoluta poteſt illud exiſtere, licet non exiſtat actio cauſæ ſecundæ.

Confirmatur primò, quoniam quod à ſolo Deo producitur, independenter à quolibet agente creato, poteſt à ſolo Deo cōſeruari ſine actione cuiuſlibet agentis creati: ſed additamentum illud à ſolo Deo producitur, independenter à quolibet agente creato. Ergo à ſolo Deo conſeruari poteſt ſine actione cuiuſlibet agentis creati.

Quod à ſolo Deo producitur à ſolo Deo conſeruari poteſt.

4. Confirmatur ſecundò, quoniam ſi additamentum cauſæ ſecundæ penderet ab illius actione tranſeunte, ſequeretur ab illa pendere in genere cauſæ efficientis (cum manifeſtum ſit non pendere in genere cauſæ materialis, nec formalis) Vnde præterea infertur, ſecundam cauſam agere concurrendo ad productionem ſuæ præmotionis. Et tunc peto, vtrum ad eiuſmodi actionem, qua producit ſuam præmotionem, indigeat alia præmotione realiter diſtincta. Nam, ſi aſſerueris indigere, ibitur in infinitum: ſi verò negaueris; qua ratione cauſa ſecunda ſine alia præmotione agit ad productionem ſuæ præmotionis: eadem ratione poterit ſine vlla præmotione agere ad productionem proprij effectus.

Omnino natura prior ab omnino poſteriore independens.

5. Confirmatur tertiò, quia quod eſt omnino prius natura, non pendet ab eo, quod omnino eſt natura poſterius. Additamentum verò prædictum propterea inducitur ab eius authoribus, vt omnino ſit natura prius, & actio cauſæ ſecundæ omnino ſit natura poſterior; atque ideo non ſatisfacit illis prioritas, quam noſtra ſententia concedit concurſui primæ cauſæ; quoniam non eſt prioritas omnimoda, ſed patitur ſecum poſterioritatem aliquam: vt vidimus diſp. 45. ſect. 5. & ſequentibus. Ergo additamentum illud non pendet ab actione cauſæ ſecundæ.

Efficiens cauſa ab effectu fieri nequit.

Confirmatur quartò, quoniam cauſa efficiens non poteſt ab effectu pendere in eodem genere cauſæ efficientis: at verò additamentum illud concurrit in genere cauſæ efficientis, & actio cauſæ ſecundæ habet ſe tanquam effectus illius: ergò additamentum cauſæ ſecundæ non poteſt in genere cauſæ efficientis pendere ab actione cauſæ ſecundæ. *Confirmatio 5.* Confirmatur quintò, quoniam completa virtus actiua non pendet à ſuo effectu. Quapropter neque pendebit illud additamentum, à quo habet eſſe completam virtutem actiuam. *Confirmatio 6.* Confirmatur ſextò, quoniam cauſa conſtituta in actu primò, & potens operari reperitur quandoque ſine actu ſecundo. Quemadmodum obſeruauit Damaſcenus *Damaſcen.* in ſua phyſica capite quinto, verſus finem, explicans duplicem potentialitatem, cui duplex reſpondet actualitas. Et primò *actu dicitur, quod etſi agere poteſt ſecundum id, quod dicitur, non tamen agit.* Veluti cum Ariſtoxenus citharam non pulſat.

Reſpondent aliqui contrariæ ſententiæ Doctores, ideo impoſſibile eſſe, quod poſito illo præuio concurſu, ſecunda cauſa non operetur; quia impoſſibile eſt cauſam ſecundam moueri ad operandum, & quod ipſa non operetur: nam datur ille concurſus præuius ad efficaciter operandum. Quæ ratio rectè probat Maiorem noſtri principalis ſyllogiſmi; ſed non ſoluit implicationis rationem, quam probauimus in Minori: de quo etiam infra num. 13. 7.

Atinquit: Licet concurſus Dei præuius & actualis operatio ſecundæ cauſæ diſtinguantur realiter; non tamen poſſunt ab inuicem ſeparari. Nam materia & forma diſtinguntur realiter, & tamen non poteſt eſſe materia ſine forma. Hoc exemplum non ſatisfacit, primò, quoniam materia pendet à forma in genere cauſæ formalis, cui adiuncta eſt ſecundaria cauſalitas valde ſimilis, cauſæ efficientis, per quam forma tribuit eſſe materiæ, realiter ab ipſa diſtinctæ. At verò additamentum illud, quod appellatur præuius concurſus, in nullo genere realis cauſalitatis pendet ab actione cauſæ ſecundæ. Rurſus forma nec loco, neque ſubiecto ſeparatur à materia, ſicut loco & ſubiecto ſeparatur concurſus ille præuius, ſuperadditus cauſæ ſecundæ, & illius actio tranſiens. Tertiò quoniam probabilius eſt, de potentia abſoluta materiam exiſtere poſſe ſine forma, de quo alias. 8.

Forma materiam ſecūdaria cauſalitate cauſat.

Poteſt materia ſine forma exiſtere.

Vnde ſimiliter refutantur exempla cætera, veluti relationis, quam aſſerit, à fundamento realiter diſtingui, & tamen vnum, inquit, non poteſt exiſtere ſine alio. Sed imprimis valde ambigua eſt, & in præſenti loco prætereunda realis diſtinctio relationis à fundamento. Ea tamen data fundamentum exiſtere poteſt ſine relatione, quando terminus deficit: relatio verò propterea non poteſt exiſtere ſine fundamento, quoniam ab illo pendet, tanquam modus à re: propria verò modorum quidditas eſt, actualiter afficere & modificare ſubiectum à quo dependet. 9.

Realis diſtinctio relationis à fundamento ambigua.

Propria modorum quiditas.

Addit tertium exemplum. In opinione Scoti partes 10.

partes ſimul ſumptæ diſtinguuntur realiter à toto. & tamen non poteſt eſſe vnum ſine alio. Hic nullus dubitabit, totius à partibus ſummam eſſe dependentiam, quæ directè pertinet ad primariam cauſalitatē materiæ & formæ, ſi totum phyſicum comparetur ad illas: ſi verò comparetur ad partes integrantes, reductiuè pertinebit ad genus cauſæ materialis & formalis, in quantum quælibet pars cōplet, & cōpletur ab alia. Inſuper iſtud exemplū propterea eſt longè diſſimile, quoniam diſtinctio realis (ſi forte reperitur inter totum & partes ſimul ſumptas, de quo non diſputo) non eſt ſine incluſione vnius extremi in alio: at verò inter additamentum præuium, & actionem cauſæ ſecundæ nullus eſt ordo includentis & incluſi; ac proinde non eſt ea neceſſitas coexiſtentiæ, quam neceſſariò ſupponit aut efficit incluſio.

Totius à partibus ſumma dependentia.

11. Quartum exemplum. Similiter, inquit, in omni opinione actio vitalis non poteſt eſſe ſine potentia vitali, à qua realirer diſtinguitur. Veruntamē imprimis multorum opinio fert, actionem vitalem de potentia abſoluta exiſtere poſſe ſine potentia vitali. Cæterum quidquid ſit de huius probabilitatis controuerſia, manifeſtum eſt, actionem vitalem à potentia vitali pendere in genere cauſæ, non ſolum materialis, ſed etiam efficientis.

Dependentia actionis vitalis à potentia.

12. Poſtremum exemplum patitur maiorem diſſimilitudinē. Nam intellectualiter dicere diſtinguitur realiter à verbo, ſi quælibet actio realiter diſtinguitur à termino producto (de quo non eſt in præſenti diſputādum) nihilominus non diſtinguitur, vt res à re, ſed quemadmodum à ſubiecto diſtinguitur illius modus, qui propterea pendet ab illo in genere cauſæ materialis. Tres igitur circunſtantiæ, quas attulimus in probatione minoris num. 3. videlicet, diſtinctio rei à re, ſeparatio loci & ſubiecti, & omnimoda independentia in genere cauſæ materialis, formalis, & efficientis: neque in prædictis exemplis verificantur, neque in aliquo alio verificari poterunt, quod de potentia abſoluta ſit inſeparabile; imo etiam de potentia ordinaria: vt dicemus ſect. ſequenti ratione 8. Sed quoniam prædicta ſolutio videtur implicitè dicere, ideo præuium illud additamentum exiſtere non poſſe ſine actione cauſæ ſecundæ, quoniam licet non pendeat ab illa, nihilominus ex præuio additamento cauſæ neceſſario conſequitur illius actio: hoc etiam refutatur, quoniam hæc conſecutionis neceſſitas obſtare non poterit omnipotentiæ Dei, ne ſubtrahat immediatum concurſum, requiſitum ad actionem cauſæ ſecundæ; cum immediatus iſte concurſus realiter diſtinguatur, vt res à re poſſitque res poſterior ſubtrahi, priori relicta, præſertim quando prior nullo modo pendet à poſteriori.

13. Ratio ſexta. Præmotio primæ cauſæ eſt ita neceſſaria ſimpliciter, vt nec de potentia abſoluta cauſa ſecunda poſſit operari ſine illa; ſed præuium additamentum non eſt ita neceſſarium ſimpliciter; ſed potius de potentia abſoluta cauſa ſecunda poteſt operari ſine illo: ergo prædictum additamentum non eſt præmotio primæ cauſæ. Maiorem etiam aduerſarij fatentur, & ex ſuperioribus ſatis conſtat. Minorem verò probo, quoniam de potentia abſoluta Deus ſupplere poteſt defectum cuiuſque cauſæ efficientis creatæ. Illud autem additamentum pertinet ad complementum efficientis cauſæ creatæ, & illud etiam eſt creatum. Confirmatur, nam totum eſſe rerum per creationem Deus producit non ſolùm independenter à qualibet cauſa ſecunda, ſed etiam independenter à quolibet illius complemento: poterit ergo effectum cauſæ ſecundæ producere, independenter à prædicto additamento, licet pendeat à cauſa ſecunda.

Cuiuſq; cauſæ efficientis defectū ſupplere poteſt Deus.

SECTIO VII.

Præuium additamentum nec eſſe complementum cauſarum, nec fluentem realitatem.

EX his duabus proprietatibus additamenti præuij, quas illi tribuunt eius Authores, ſumuntur aliæ duæ rationes contra illud. Et in ordine ſit ratio ſeptima. Quoniam præuium additamentum vel complet cauſam in genere cauſæ ſecundæ, vel complet ſolummodo in genere cauſæ primæ: ſed neutro modo complet. Ergo non requiritur in actu primo ad operandum. Quod non compleat in genere cauſæ ſecundæ, probatur primo ex D. Thoma de potent. q. 3. art. 7. ad 1. dicente: *Virtus actiua & paſſiua rei naturalis ſufficiunt ad agendum in ordine ſuo: requiritur tamen virtus diuina ratione iam dicta.* Vnde conſtat, diuinam virtutem requiſitam eſſe in alio ordine diuerſo ab ordine cauſæ ſecundæ ſufficientis, & completæ ad agendum. Ideóque non ad mentem D. Thomæ citatus ille idem articulus, & 3. contra gent. cap. 66. ratione 4. & alibi quaſi aſſeruerit, præmotionem omnibus cauſis ſecundis conferre vltimum complementum actus primi. 1.

Contra præuium additamentū rationes duæ.

S. Thomas.

Confirmatur, quoniam communiter Patres affirmant, creaturarum potentias vlteriori virtute, ſiue concurſu non indigere, vt ſuos operentur effectus. Quod intelligendum eſt, vt minimum, in ſuo genere completas eſſe potētias, vt alio eiuſdem generis concurſu, aut complemēto non egeant, quamuis egeant diuino concurſu in alio genere cauſæ. Sic Baſilius hom. 5. Hexæmeron init. *Germinet*, inquit, *terra, hoc eſt, ex ſe ipſa terra, nulla prorſus aliena egens ope, abundè diffundat herbeſcentem viriditatem. &c.* Rurſus Dei ope non alia indiguiſſe terram, præter Dei præceptum, conferens facultatem, potentiam & operationem, notat hom. 8. Hexæmeron ſub init. dicens: *Sed qui iuſſit, vt terra educeret ipſi præſtitit facultatem.* Et poſt pauca: *Germinet, inquit, non id, quod habet, emittat: ſed id, quo non eſt prædita, conſequatur, actionis, operationiſque Deo facultatem atque potentiam largiente. Pari nunc etiam modo: Producat terra animam, non eam, quæ ineſt in ipſa; ſed eam, quæ data eſt ipſi creatoris Dei præcepto.*

Creaturarū potentias vlteriori virtute non indigere aſſerunt Patres.

Baſilius.

Chryſoſtomus in 1. cap. Geneſ. homil. 5. ſub medium: *Præcepit*, inquit, *Dominus, & ſtatim terra ſuos partus maturans, ad germinanda ſemina ſe ipſam ſolicitauit.* & poſt pauca: *Solum audiuit præceptum, & ſtatim quod ſuum erat, fecit.* Et rurſus: *Sermoni & præcepto Dei obtemperans tellus omnia ſemina ediderit, nullo alio ad cooperationem opus habens.* Ambroſius lib. 2. Hexæmeroo cap. 6. *Quam vtilis*, inquit, *quam vehemens vox, germinet terra herbam fœni, nullum alterius quærat auxilium.* Conſequenter loquitur lib. 3. Hexæmeron cap. 8. init. & cap. 9. ſub init. Quibus

Ambroſius.

consonat Nyssenus de hominis opificio cap. 5. sub finem Damascenus 2. fidei cap. 10. sub init. Augustinus lib. 9. de Genesi ad lit. cap. 17. & lib. 7. de Ciuit. c. 29. & c. 30. & lib. 22. c. 24. init.

2. Probatur secundò, quia si præuium illud adiuamentum compleret in genere causæ secundæ; non pertineret ad causam vniuersalé, ac illius actiuitaté, sed contineretur intra fines causæ secundæ. Vnde sequeretur tertiò, causam secundá, etiam postquã vltimatè cópleta est per illud præuium additamentú, indigere præmotione primæ causæ, vt applicetur ad operandú; ac proinde requirere vlteriore aliam realitaté, sibi inhærétem, vnde dabitur processus in infinitú. Quod si causa secunda, postquã præuio illo additamento cópleta est in genere causæ secundæ creatæ & particularis, non indiget vlteriori alio additamento, sibi inhærente, vt à Deo moueatur ad operádum; eadem ratione concedi poterit, solem, ignem, aut aliam quamlibet particularem causam in ordine causæ secundæ esse omnino completam, & non indigere præuio vllo additamento, sibi inhærente, vt compleatur, & à prima causa applicetur ad operandum. Confirmatur, quoniam illud aggregatum ex causa secunda & additamento intentionali, est etiam causa secunda & creata: & tamen non indiget alia præuia præmotione, præter illam, quæ realiter identificatur cum actione causæ secundæ. Ergo ex eo solo titulo quod sit causa secunda & creata, non bene colligitur indigere alia præuia præmotione præter illá, quæ realiter identificatur cum actione causæ secundæ.

Causa secunda præuio additamento cópleta præmotione indiget.

3. Probatur quartò, quia ex opposito sequeretur quaslibet potentias actiuas esse incompletas ita quidditatiuè ac necessariò, vt contradictionem implicet, vnquam esse completas in esse quieto, stabili & permanenti, sed solummodo possint compleri transeunter per realitatem illam fluentem. Quintò probatur, quoniam cuilibet rei naturaliter debetur complementum in suo genere. Ideòque causatum secundarium actiuæ virtuti naturaliter debetur complementum in suo genere. Quapropter illud habere debebit stabile, fixum, permanens, & quietum; quoniá virtus actiua quidditatiuè est aliquid stabile, fixum, permanens, & quietum.

Rei debetur complementú in suo genere.

4. Confirmatur primò, quoniam virtutem actiuam truncare complemento, sibi debito, est genus quoddam violentiæ, hoc est, dispositionis nó conuenientis naturis rerum secundum se consideratis: qualis violétia foret, si quodlibet animal destitueretur oculis, auribus, & pedibus, quod indignum est suauitate diuinæ prouidentiæ. Confirmatur secundò, quia nulla potest afferri sufficiens ratio implicationis, ob quam diuina prouidentia non potuerit actiuas rerum naturalium potentias producere completas. Quod si potuit dignum fuit eius bonitate & sapientia ita producere.

5. Sexto prædictæ probationes clariorem vim ostendunt in causis semper agentibus, quales sunt sol & stellæ, cor animalis, & virtus nutritiua plantarum. Etenim cum existere naturaliter nequeant sine actione, non poterunt naturaliter existere, sine quocunque complemento, sibi inhærente. Quapropter quantum ad stabilem permanentiam, illud additamentum nihil distabit à naturali potentia causæ secundæ. Confirmatur, quoniam quod causæ secúdæ potentia completa sit ad operandum per aliquid, ab ipsa realiter distinctum, vel per se ipsam sine aliquo realiter distincto, non variat rationé agentis naturalis, & creati. Ideóq; nó variat sufficientiam totalem in suo genere, vel indigentiá vlterioris additamenti.

Probatur septimò, quoniá vnaquæq; causa est in suo genere completa, vt producat effectú non excedentem propriam causæ perfectionem; sed ignis non excedit perfectioné alterius ignis: ergo quilibet ignis est causa in suo genere cópleta, vt alium igné producat. Idem de cæteris causis intellige. Confirmatur, quoniam propterea dicitur esse in suo tantùm genere completa; quoniá nihilominus indiget diuino cócursu, prius intimius & immediatius influéte in effectú causæ secúdæ. 6.

Vnaquæque causa in suo genere completa.

Hinc refutata manet eorum solutio, qui respondent, rei naturalis actiuam potentiám habere quidquid est necessariú ex parte actus primi per modum potentiæ, aut operatiuæ virtutis; non tamé applicationé, seu vltimum cóplementú actus primi, sed illud tribuit volútati & cuilibet causæ secúdæ prædicta præmotio primæ causæ. 7.

Contra quam solutionem recolendum est illud, quod alibi à nobis fusiùs probatum est, videlicet, actum primum idem esse, quod est potentia integra & completa in suo genere. Quapropter diminuitur ratio potentiæ, & eius nomé alienatur à propria significatione: quando dicitur esse completa in ratione potétiæ, & virtutis operatiuæ; nihilominus deesse complemétum actus primi. Præterea siue appelletur complementum in ratione potentiæ, siue in ratione actus primi, si complet in genere causæ secundæ; inde sequitur, non pertinere ad actionem causæ primæ, sed ad vim actiuá causæ secundæ, sequunturq; cætera inconuenientia, quæ nuper inferebamus. 8.

Actus primus idé quod potentia integra, & completa.

Venio ad secundum membrum septimæ rationis, & probo, prædictum additamentum non requiri, tanquam complementum in genere primæ causæ. Primò, quoniam in genere primæ causæ satis est, illam prius, immediatius, intimiúsque concurrere ad producendum effectum. Ná eo ipso mouet & applicat causam secundam, vt agat in virtute primæ causæ, & immediatè concurrit ad esse: vt in sect. 5. num. 5. & sequentibus ostendimus. 9.

Secundò, quoniam si præmotio non requiritur in genere causæ secundæ, sed tantum in genere primæ causæ, nulla erit ratio, propter quam præmotio debeat inhærere causæ secundæ; quoniam causa secunda totum esse habebit completum intrinsecè. Quapropter satis erit extrinsecus adiungi Dei operationem, in suo genere intimè, & immediatè concurrentem ad communem effectum vtriusque causæ. Tertiò, quoniam ille concursus immediatè non tendit ad esse effectus causæ secundæ, sed ad quoddam esse causæ, quod educitur de potentia subiecti. Ergo concursus ille non est proprius primæ causæ, secundum ea, quæ notauimus sect. 5. fundamento 5. præsertim num. 7. 10.

Vnde probatur quartò, quoniam nulli causæ secundæ committi potest actio propria primæ causæ: at verò illius additamenti productio posset committi causæ secundæ; quoniá entitas non supernaturalis, educenda de potentia subiecti, non est effectus superans vires causæ creatæ. Confirmatur, quoniam longè perfectior est forma leonis, aut æqui, quam additamentum quodlibet, inhærens igni. Sed eductio talium 11.

forma

formarum de potentia subiecti, non superat vires causæ secundæ. Ergo nec superabit illius additamenti eductio de potentia subiecti.

12. Vnde colligitur refutatio solutionis alterius, quæ respondet, additamentum illud propriè non dici causam secundam, sed motionem causæ secundæ; ideóque non indigere alia motione, sicut actio non indiget alia actione, & lux non indiget alia luce. Interrogandum quippe restabit, vtrum motio causæ secundæ pertineat ad genus causalitatis primæ causæ. Nam si pertinet, vigent aduersus illam rationes factæ in secundo membro num. 9. & 10. si verò non pertinet ad genus causalitatis primæ causæ; relabitur ad genus causæ secundæ, ideóque reuiuiscunt omnes rationes factæ pro membro primo à principio sectionis præsentis.

13. Præterea refutatur, quoniam licet actio, per quam à Deo producitur illud additamentum, appellari possit motio; at verò terminus, per illam actionem productus non est motio, sed aliqua realitas, qua mediante, tanquam instrumento, Deus influit in actionem causæ secundæ. Quapropter ille terminus productus subit rationem causæ secundæ: ac proinde participat indigentiam superadditæ præmotionis; si ea requiritur, vt causa secunda operetur. Refutatur tertiò, quoniam prædicta realitas superaddita non est per modum actus secundi, hoc est actualis operationis, sed per modum actus primi: Ergo non dicitur propriè motio, sed potius instrumentum & virtus, ad mouendum destinata.

14. Ratio octaua, quoniam præuium illud causarum additamentum nec est fixa & stabilis entitas, nec fluens & transiens: ergo nihil est. Quod non sit fixa & stabilis entitas, illius fatentur authores: & ratione constat, quoniam si foret fixa & stabilis entitas; connumeranda foret omnino cum cæteris naturalibus causis, & earum virtutibus actiuis: ideóque primæ causæ præmotione indigeret, vt nuper dicebamus. Quod verò non sit entitas fluens, & transiens, probatur primò, quoniam tamdiu durat, quamdiu durant nonnullæ virtutes actiuæ, quæ citra controuersiam sunt permanentes & stabiles, & eodem modo, sicut illæ, pendet ab actuali & perpetuo Dei solius concursu producente, & conseruante: Exemplum sit virtus illuminatiua solis, quæ perpetuò pendet à solo Deo, actualiter conseruante: quæ quoniam semper illuminat perpetua productione luminis in cœlos & aërem, recta linea subiectum suis radiis, semper habebit superadditam illam realitatem, quæ dicitur esse præmotio, perpetuo & actuali Dei solius influxu productam & conseruatam. Quapropter solis præmotio ad illuminandum habebit esse fixum & stabile non minus, quàm illius virtus illuminatiua.

15. Idem argumentum fieri potest de quatuor elementis, & eorum quatuor qualitatibus, etiam quando reperiuntur in mixtis. Semper enim agunt in proximum sibi passum, siue de nouo producendo, siue conseruando iam prius productam qualitatem sui similem.

16. Confirmatur primò, quoniam illud additamentum virtutis illuminatiuæ sine nouo miraculo ac de potentia ordinaria permaneret, licet omnem illuminationem Deus impediret, includendo solem intra sphæram aliquam prorsus opacam, vel negando concursum immediatum ad illuminationem, vel constituēdo solem in vacuo. *Sol in vacuo non operaretur.* Ratio est, quoniam nihil præter ordinem rerum naturis debitum, efficeret, cōseruando illam realitatem, quæ à solo Deo dependet, & in nullo prorsus causalitatis genere dependet ab illuminatione actuali. Nam quod ad illuminationem ordinentur, tanquam ad finem, nō prohibet, quin permanere possit impedito fine: sicut maneret potentia illuminatiua solis, etiamsi quidditatiuè destinetur ad actualiter illuminandum tanquam ad fin. Vide quæ diximus sect. 6. n. 3. & sequentibus.

Confirmatur secundò, quoniam additamentum illud virtutis illuminatiuæ non affert aliquam repugnantiam, seu violentiam solis illuminatiuæ virtuti: quoniam sol non habet inclinationem ad non illuminandum, nec corrumpitur, aut fatigatur, aut diminuitur illuminando: sed potiùs amicum, atque consentiens cum naturali virtute illuminatiua solis erit quidquid complet in actu primo virtutem illuminatiuam. Ergo secundùm ordinatam prouidentiam, rerum naturis consentientem, conseruabitur à Deo, quamdiu ab eodem conseruata fuerit virtus illuminatiua solis. Confirmatur tertiò, nam propter hanc rationem fixum esse, permanens & stabile censentur habere omnes actus vitales; licet à suis causis efficientibus pendeant in fieri & conseruari. 17.

Sed aliqui contrariæ sententiæ doctores existimant, tot recipi præuias realitates in causa secunda, quot sunt illius actiones transeuntes: aut certè variata materia, quæ patitur, & in se recipit diuersam actionem transeuntem, realiter extendi præmotionem, receptam in causa efficienti. Illi ergo respondere possent, præmotionem solis ad illuminandum propterea transeuntem esse, quoniam licet à solo Deo producatur in sole; semper tamen successiuè variatur, secundùm quod variantur tempora, in quibus successiuè ac denuò producit lucem. 18. *Solutio.*

Hæc tamen solutio locum non habet circa maximam illius cœli partem, cui affixus est sol; hæc enim, cùm seruet semper eandem propinquitatem aut distantiam à sole, nullúmq; possit impedimentum naturaliter interuenire; semper & eodem modo illuminatur à sole. Quapropter permanens & stabilis erit entitas, soli ad eam illuminationem superaddita. Sed præcipuè refutatur ratione sequenti. 19. *Refutatio.*

Eiusdem verò partis secunda probatio à priori est, quoniam nulla realitas est quidditatiuè fluens & transiens; nisi sola mutatio, & actio, seu passio, quæ realiter identificatur cum mutatione: in his enim duplex fluxus siue transitus aut via reperitur. Alter à termino à quo ad terminum ad quem, in quo ratio motus consistit. Nam vt rectè Damascenus cap. 5. Physicæ inter princ. & med. *Motus via quædam est à potentia ad actum transducens.* Alter ab agente in patiens, in quo transitu & fluxu consistit ratio actionis & passionis. Hunc solummodo fluxum & transitum S. Thomas intelligit, quādo instrumentis, à Deo motis, concedit transeuntem & fluentem virtutem, negans, esse permanentem. Videlicet, quatenus Deus illis instrumentis simul concurrentibus, efficit transitum animæ à peccato in gratiam, & fluxum gratiæ à Deo in animam medio instrumento. 20. *Nulla realitas quidditatiuè fluens, nisi mutatio.* *Ratio motus in quo sita sit.* *Damascen.*

21. *S.Thom.* Sic 3. part. q.62.art.4.corp. fine: *Virtus*, inquit, *instrumentalis habet esse transiens ex vno in aliud & incompletum, sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens.* Quod magis explicuerat in 4. distinctione 1. quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 4. dicens: *Per modum intentionis fluentis duplici fluxu, quorum vnus est de potentia in actum.* Quem postquam explicat in motu, subdit: *Alius fluxus est de agente in patiens, inter quæ cadit medium instrumentum prout vnum est mouens, & alterum motum.* Quapropter quemadmodum gratiæ fluxus à Deo in animam rectè intelligitur, licet gratia nunquam fuerit formaliter in Deo; ex eo solùm quod Deus illam efficienter causet: sic etiam gratiæ fluxus à Deo mediante aqua baptismi, rectè intelligitur, licet neque gratia, neque alia realitas supernaturalis fuerit in aqua formaliter recepta. Nam fluens illa virtus aquæ consistit in eo præcisè, quod tanquam instrumento Deus vtatur aqua, vt in animam influat gratiam, per aquam, tanquam per instrumentum efficiens.

22. Confirmatur, quoniam, vt constat ex eisdem, aliisque plurimis locis S. Thomæ, quilibet terminus, per motum & actionem productus, est & appellatur ens fixum & stabile in esse quieto, quoniam in illo sistit motus, atq; quiescit. Quapropter realitas causis superaddita per Dei motionem, considerata, vt est in facto esse, non erit fluens & transiens, sed fixa & stabilis: at nihil fixum & stabile communicari causis secundis, iam probatum est in huius rationis initio num. 14.

23. Obscoriùs paulò, quàm diximus, rationem medij transeuntis, & non permanentis, adnotauit synodus à Theodoro Catorum Episcopo contra Manichæos habita, cuius aliqua verba *Cyparissiot.* refert Cyparissiotus Decade 3. c. 5. siue cum ait: *Operatio rationem medij præ se fert, & ob eam causam non existit per se* (hoc est permanenter) *solummodo est cum fit, non ante motum operantis, id est, ante actum, neque post motum.*

SECTIO VIII.

Nec motioni causarum posset assignari species, nec termino, per illam producto prædicamentum.

1. INsistimus adhuc in eadem veritate confirmanda, reiiciendóque præuio additamento causarum, ab earum actione distincto: adiungimúsque rationes duas. Sit igitur in ordine ra- *Ratio nona* tio nona, quoniam, si præuium additamentum causarum Dei præmotione producitur; consequens est, perpetuum alterationis motum in cœlis recipi, aut nullam inueniri speciem motus, in qua reponatur talis mutatio cœlorum. Sequela probatur, quoniam si præuium causarum additamentum est qualitas (vt quidam illius authores *Sol alteratur perpetuo.* existimant) consequens est, solem perpetuò alterari per successiuam productionem qualitatis: quod apud Philosophos, & præsertim apud D. Thomam, est inauditum. Semper enim asserunt inferiora corpora motu alterationis moueri à corporibus cœlestibus: cœlestia verò solummodo localiter à Deo, & ab intelligentia moueri.

2. Si verò additamentum illud non est qualitas, successiua illius productio atque variatio non inueniet vllam speciem motus, in qua reponatur. Quoniam neque erit alteratio, cùm non sit ad producendam qualitatem: neque augmentatio, cùm non sit ad quantitatem: neque generatio, & nutritio cùm non sit ad substantiam: neque motus localis, cùm non sit ad vbi: sed oportebit inuenire ignotam adhuc inter philosophos speciem motus. Nam Aristoteles in peuult. cap. Prædicam. *Motus*, inquit, *species sunt sex: generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio, quæ loco accommodatur.* Quam eãdem diuisionem alio modo tradidit in 5. Physicor. cap. 1. diuidens mutationem, in generationem, corruptionem, & motum. Postea verò in fine eiusdem capitis 1. text. 10. & toto sequenti cap. 2. demonstrat, ad nullum aliud prædicamentum esse per se motum, nisi ad quantitatem, qualitatem, & vbi: vt optimè explicat S. Thom. ibi. Eandem doctrinam tradit Damascenus in Physica cap. 6.

Aristoteles sex motus species assignat.

Ad tria tantùm prædicamenta per se motus.

Imo generaliter additamentum illud, quod denuò recipit agens ad nouam actionem transeuntem (siue sit qualitas, siue sit entitas cuiuslibet alterius prædicamenti) realem mutationem afferet agenti: vnde consequens erit, quodlibet agens physicum, in quantum agens, per se ac necessariò pati: & in quantum mouens, moueri per se ac necessariò, formaliter in se recipiendo aliquem motum. Huius autem cõsequentis contrarium tradit expressè Aristot. & ex professo defendit in 3. Physicor. toto capite 3. à text. 17. vsque ad 22. vt optimè explicat sanctus Thomas ibi lect. 4. & 5. 3.

Quod magis explicatur per propositiones sequentes. Prima, *Agere, in quantum huiusmodi, ipsum mouere est.* Secunda. *Motus actus mobilis est, in quantum est mobile.* Vnde colligit Aristoteles, mouentibus conuenire per accidens, quod moueãtur ex eo, videlicet, quod in materia communicent, & repatiantur à corporibus, in quæ agunt. Indéque D. Thomas rectè colligit; *Corpora cœlestia, quia non communicant cum corporibus inferioribus in materia; sic agunt in ea; quod non patiantur ab eis.* Tertia. *Mouere competit alicui, in quantum habet formam, per quam est in actu.* Quæ verba, licet sint D. Thomæ, sententia tamen nihil discrepat ab Aristotele, quam explicat exemplo, dicens: *Vt actu homo facit ex potentia existente homine, hominem.* Vnde constat à Philosopho causam physicam in actu primo constitui non per aliam realitatem superadditam, præter intrinsecam sibi formam. 4.

Motus actus mobilis in quantum est mobile.

S.Thom.

Quarta propositio est. *Idem est motus mouentis & moti: propтereáque vnus & idem motus, qui formaliter non est in agente, sed in passo; prout egreditur ab agente est actio, & prout in passo recipitur, est passio.* Hanc conclusionem fusiori ratiocinatione confirmat Aristot. text. 20. 21. & 22. & explicat S. Thom. lect. 5. Vnde colligitur nullam mutationẽ recipi formaliter in agente per transeuntem actionem. Confirmatur, quoniam hæc ipsa principia diuinæ motioni ad supernaturales actus applicat S. Thom. 1. 2. quæstione 110. articulo 2. corp. dicens: *In quantum anima hominis mouetur à Deo, ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum, hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ: actus enim mouentis in moto est motus: vt dicitur 3. Physicor. text. 1.* Vnde constat 5.

Motus in passo est, & quomodo sit actio, & passio.

S. Thom.

ſtat, diuinam præmotionem ad ageodum à D. Thoma non in cauſa, ſed in paſſo collocati eum Ariſtotele.

6. Dices, atteota geoeraliſſima ratione cauſæ efficientis, prour abſtrahitur à prima & ſecunda cauſa, per accidens, non verò per ſe conuenire cauſæ efficienti, quod moueatur: hoc tamen per ſe conuenite ſecundæ cauſæ efficienti: quoniam eſſe debet mouens motum, vt Ariſtoteles docet in 8. Phyſicor. Nihilominus oon ſatisfacies, quoniam de cauſis ſecundis ſeu mouentibus intermediis, non in alio ſenſu Ariſtoteles dicit, eſſe mouentia mota, niſi quoniam illa prius oportet eſſe mota per mutationem generationis, aut alterationis, vel motus localis: alia verò motio præter has longè diſtat à mente Philoſopbi: vt oſtendemus diſputatione 47. ſectione 2. & 3. At prædictæ motiones non conſtituunt agentia in actu ſecondo, & actualiter operantia, ſed ea conſtituunt in actu primo potentia per ſuam eſſentiam, & qualitates actiuas, & loci propioquitatem. Quapropter manet adhuc conſtans, quod in præcedenti diſcurſu mon, ſtrauimus, efficientibus cauſis, ex eo quod actoaliter efficiant, nihil per ſe ac neceſſariò motionis accreſcere.

7. Ratio decima, quoniam illius motionis, qoæ recipitur in cauſa, & realiter diſtinguitur ab actione tranſeuote, terminus productus oon poteſt eſſe in vllo prædicamento: Ergo nihil erit illius motionis terminus; ac proinde motio nihil erit. Antecedeos probatur diſcurrendo per ſingula prædicamenta. Eteoim non eſſe ſubſtantiam, neque quantitatem, per ſe manifeſtum eſt. Rurſus ooo eſſe relationem prædicamentalem, inde probatur quoniam prædicamentalis relationis totum eſſe, eſt aliud teſpicere, ſioe ad aliud eſſe. Sic enim Logici & Metaphyſici prædicamẽtalem relationem diſtingunt, à tranſcendentali, quæ licet ſit relatio ſecundùm eſſe, reſpicit tamen aliud, non præcisè vt terminum, ſed præterea etiam vt actionem, vel effectum, vel cauſam, vel aliquid aliud. At verò prænium illud additamentum, quod eſſe debet præmotionis terminus, reſpicit actionem, vt effectum cauſæ ſecundæ, quaſi effectum ad quem producendum primario concurrit. Ergo præmotioois terminus non eſt telatio prædicamentalis.

Relationis prædicamentalis eſſe, ad aliud.

8. Confirmatur, nam in genere *ad aliquid* non eſt motus. Quod Ariſtoteles 5. Phyſicor. text. 10. probat, qooniam cootingit aliquid relatiuè dici de nouo ſine ſui mutatione propter ſolam mutationem termini: vt exponit ſanctus Thomas ibi lect. 3. liu. E. Vnde in 4. lib. ſent. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiuncula 2. colligit, quod *relatio non poteſt eſſe terminus actionis.* Ergo terminus productus per primæ cauſæ præmotionem, nnn poteſt eſſe telatio prædicamentalis.

S. Thom.

9. Rurſus prædicamenta duo, videlicet, *vbi* & *Situs*, non producuntur, niſi per motum localem: at verò motio, qua ſecundæ cauſæ mouentur à prima, non eſt motio localis: ergo terminus per illam productus non eſt *Vbi*, nec *ſitus*. Confirmatur, quoniam plurimæ cauſæ ſecundæ localiter non mooentur, ſed quieſcunt, quandn à prima cauſa præmouentur ad ageodum. Rurſus nnnnullæ cauſæ ſecundæ localiter mouentur; & tamen tunc non operantur actiones, ad quas præmouentur à Deo, quando localiter quieſcunt.

Deinde prædicamentum *Quando*, ſiue duratio non producitur, niſi per eam ipſam motionem, ſeo actionem, qoa producitur, & conſeruatur res, quæ durat. Ideòq; duratio ſecundarum cauſarum permanebit, etiamſi Deus illas ad agendum non moueat; dummodo in ſuo eſſe conſeruet. Ergo cauſarum duratio non poteſt eſſe terminus diuinæ præmotionis. De prædicamento *Habitus* nihil opus eſt dicere, quoniam ſomniabit nemo, *veſtitum eſſe* produci per præmotionem primæ cauſæ, præſertim cum illa etiam, quæ ouda ſunt, præmoueantur ad agendum. 10.

Duratio & res durans eadem actione producta.

Quod attinet ad duplex prædicamentum *actionis* & *paſſionis*, videbitur alicui maiorem habere dobitandi rationem. Sed vt rem clariùs explicemus. Dico primò. Motio quæcunque fuerit, eo ipſo habebit in ſe rationem actionis, prout ab agente procedit, & rationem paſſionis, prout recipitur in paſſo, vt conſtat ex Ariſtotele 3. Phyſicor. cap. 3. quod ſupra retulimus num. 5. 11.

Dict. 1.

Motio quæcunque rationem actionis & paſſionis habet.

Dico ſecundò. Neceſſariò præter motum, ſeu motionem primæ cauſæ, quæ ſecundùm diuerſas formalitates eſt actio, vel paſſio, concedendus eſt alius vlterior terminus, per illas productus. Primò, qooniam omne quod mouetur, ad aliquid mouetur, & motus eſt quidditatiuè tendentia ad terminum. Confirmatur primò, quoniam *omnis motus eſt determinatio ad determinatum terminum*, vt cum Ariſtotele docet ſanctus Thomas 5. Phyſicor. lect. 3, litera F. Confirmatur ſecundò, quoniam motus ſpeciem ſumit à termino: vnde termino deficiente, deficiet quidditas motui, eritque propterea nihil. Probator ſecundò, quoniam actio quidditatiuè eſt dependentia rei alicoius à cauſa efficiente: implicat autem eſſe dependentiam, niſi detur aliqoa res, quæ dependeat: hæc autem erit terminus actionis. 12.

Actio dependentia rei à cauſa.

Dico tertiò de ſole tanquam exemplo, vt idem intelligatur dictum de cæteris cauſis creatis. Quando ſol à Deo præmouetur, vt aërem illumines, illius præmotionis terminus intrinſecus & immediatus non eſt illuminatio aëris, nec alia actio, tranſiens à ſole in paſſum. Prnbatur primò, quoniam licet terminus mediatus & extrinſecus diuinæ motionis poſſit eſſe tranſiens actio, quæ eſt illuminatio aëris; attamen intrinſecus & immediatus terminus eſſe ooo poteſt. Nam terminos iottinſecus & immediatus à motione non diſtinguitur realiter, vt res à re, ſed ad ſummum, vt res à modo: at verò ſolis præmotio & actio, per quam illuminatur aër, diſtinguntur realiter, quaſi duo modi diuerſarum rerum, ac proinde non diſtingontur vt res à modo. 13.

Vnde ſumitur ſecunda probatio, quoniam motionis terminus intrinſecus & immediatus eſt in eodem ſubiecto, & in eodem loco cum motione: at verò præmotio ſolis ponitur exiſtere in ſole, tanquam in ſubiecto; & actio, per quam illuminatur aër, recipitur in aëre, remotè à ſole diſtante. 14.

Tertiò, quoniam præmotio ſolis à ſolo Deo fit, nulla creata cauſa concurrente, vt eius authores teſtantur. Quapropter eius præmotionis intrinſecus terminus à ſolo Deo fiet, nulla creata cauſa concurrente. Implicat enim terminũ illum efficienter produci ab aliqua cauſa creata, & tamen 15.

men ab illa non procedere ſubiecti motionem, ad illum terminum acquirendum. Cùm igitur actio, per quam illuminatur aër, non à ſolo Deo, ſed etiam à ſole procedat, non poterit illa ſolis actio eſſe terminus intrinſecus & immediatus motionis, qua ſol pIæmouetur à prima cauſa. Plures aliæ probationes deſumi poſſunt ex lib. 5. Phyſicor. textu 11. & ſequentibus, quibus Ariſtoteles ex profeſſo probat, motus & actionis terminum eſſe non poſſe aliam actionem, aliúmve motum aut paſſionem, quas exponit D. Thomas ibi lect. 3. & 4. Potiſſimum notanda ſunt illa verba textus 11. *Quia non eſt motus motus, neque generationis generatio, neque omnino mutationis mutatio.* & text. 13. *Amplius autem in infinitum vaditur, ſi erit mutationis mutatio, & generationis generatio.* Huius autem rationem breuiter adnotauimus diſp. 45. ſect. 10.

Ariſtoteles. (unclear)

16. Reſtat igitur vnum qualitatis prædicamentum, in quod ſe recipiat præuium cauſarum additamentum, quando repulſam patitur à cæteris omnibus prædicamentis: nec deficit illi cognationis prætextus. Nam vt eius authores exiſtimant, complet virtutem actiuam: vnde videtur pertinere ad prædicamentum idem, in quo virtus actiua collocatur.

17. *Supernaturales habitus vim & quidditatem potentiæ participant.*

Confirmatur, nam ſupernaturales habitus non alia ratione participant etiam vim & quidditatem potentiæ, niſi quia vitales potentias cōplent, vt poſſint elicere ſupernaturalem actum, quem ſine illis habitibus, & ſine concurſu vices illorum ſupplente, non poſſent elicere. Cùm igitur præuium additamentum illuminatiuam virtutem ſolis compleat, vt poſſit effectum producere, quem ſine illa non poſſet producere; erit eadem ratione qualitas.

18. Veruntamen inde conuincitur implicationem inuoluere præuium illud additamentum, quoniam eſſe deberet qualitas propter ſupradictas rationes, & tamen propter alias repugnat illi natura qoalitatis: vt plures illius authores fatentur. Primò, quoniam expreſsè S. Thomas aſſeruit, non eſſe qualitatem, vt retulimus ſupra num. 5. fine.

19. Secundò, quoniam quælibet actiua qualitas impediri poteſt ab actuali operatione, ſiue per extrinſecum impedimentum, vt contingit corporeis potentiis, ſiue etiam per liberam voluntatem, recuſantem vti tali potentia ad talem actum, vt contingit in habitibus. At verò motionem diuinam exiſtere, & tamen impediri, ne ſortiatur effectum actualis operationis, implicat: ergo diuina motio non eſt qualitas actiua. Tertiò, quoniam nulla qualitas actiua determinata eſt ad vnam numero operationem; ad quam tamen determinata, ponitur, eſſe præmotio. Quartò, quoniam ſi foret qualitas, ſequeretur, præuium additamentum non eſſe fluens & tranſiens, ſed potius fixum & ſtabile. Nulla quippe qualitas eſt fluens, vt ſupra ſect. 7. à num. 14.

20. *Supernaturales habitus duplicarentur.*

Quintò, ſequeretur duplicari ſupernaturales habitus in qualibet potentia reſpectu eiuſdem actus, & propter idem prorſus obiectum formale. Nam vt voluntas diligeret ſupernaturaliter Deum, non ſufficeret ille, qui charitatis habitus appellatur: ſed opus eſſet vlteriori habitu præmotionis ad diligendum Deum, propter eandem rationem formalem infinitæ bonitatis: Vnde colligitur ſuperfluere. Nam ad mouendam potentiam propter vnam eandémque rationem formalem, vnus habitus ſufficit; nec poſſunt eſſe duo ſpecie diuerſi, vbi nulla eſt diuerſitas obiecti formalis, ſed tantùm in modo inclinationis tranſeuntis vel permanentis. De quo dicemus alibi. Sextò, ſi foret qualitas, clarior in ea cerneretur indigentia præmotionis vlterioris, quod etiam aliqui illius authores agnoſcunt.

21. Ex quibus omnibus collige, non ſatisfieri præſenti difficultati, quando illius additamenti doctores nonnulli reſpondent: præmotio non eſt qoalitas, ſed eſt *motio virtuoſa*, ſeu *motio conſtituens in actu completè.* Quæ ſolutio refutatur primò, quoniam adhuc non aſſignat terminum adquiſitum per motionem, ſed tantùm motionem. Secundò, quoniam ſi prædictis complexis intendunt ſignificare terminum productum per motionem debent explicare, quem locum, & in quo prædicamento teneat, & nullum inuenire poterunt propter rationes ſupradictas. *Solutio.*

Refutatur primò.

22. Tertiò, ſi reſpondeat, non directè, ſed reductioè pertinere ad prædicamentum qoalitatis, vel actionis. Hoc etiam non poterit ſubſiſtere; quoniam in aliquo prædicamento directè ponitur actio, per quam producitur ille terminus præuius in cauſa; ergo potiori iure ponendus erit in aliquo prædicamento directè præuius ille terminus, qui per illam actionem producitur, cùm ſit perfectior, quàm illa.

23. Nec obſtat, quod aſſerunt alij, realitatem illam præmotionis eſſe terminum incompletum actionis diuinæ, quoniam ex ſe deſtinatur ad alium terminum producendum. Hoc enim, licet in aliquo ſenſu quodammodo verificari poſſit, quatenus tota ſeries cauſarum, & inſtrumentorum, ad eundem effectum concurrentium, intelliguntur, vnum quid efficere in genere cauſæ, idcóque ſingula inſtrumenta & virtutes actiuæ per ſe ſumptæ, cenſentur eſſe incompletæ: nihilominus in genere entis completa eſt quælibet virtus actiua, etiam inſtrumentalis, conſtituens in actu primo. Quia talis virtus non ordinatur, tanquam pars, aliqua modo copulanda in eſſe rei, cum actione tranſeunte, quæ loco & ſubiecto diſtat. Quapropter in eſſe rei completum erit cauſarum additamentum, ideóque ius habebit ſedis in prædicamento.

24. Quartò refutatur, explicando ambiguitatem illius complexi: *Conſtituens in actu completè.* Nam ſi author intelligat in actu ſecundo: conſequens erit, Dei præmotionem idem eſſe, quod actionem cauſæ ſecundæ. Hæc enim eſt quæ cauſam conſtituit in actu ſecundo. Si verò intelligat conſtituere in actu primo, iam relabitur ad rationem qualitatis, qoam prius refutauerat: nam qualitatis actiuæ proprium eſt ſecundam cauſam conſtituere in actu primo completè.

SECTIO IX.

Poſtrema rationes ab effectu formali & comparatione multarum cauſarum ad inuicem.

1. Ratio vndecima ſit, qooniam nihil ad agendum vtile præſtatur per illud præuiū cauſarum additamentum: vt conſtabit diſcurrendo per ſingula, quæ dicuntur, vel in mentem venire poſſunt Theologis. Imprimis communiter illius authores exiſtimant, formalem effectum

illius

illius additamenti esse, causas secundas formaliter constituere motas ad agendum. Hoc tamen esse impossibile, non solùm probauerunt superiores sectiones, & præsertim quæ proximè præcessit, sed etiam constabit magis ex disputatione 47. sectione 2. & 4. vbi apud Aristotelem & apud omnes Theologos mouere est agere, & motio est actio, siue actus. Quapropter non est aliquid præuium in actu primo, & realiter distinctum ab actu secundo.

Apud Aristotelem & Theologos mouere est agere, & motio actio.

2. Rursus nonnulli dicunt realitatem illam esse destinatam ad hoc, vt sicut species intelligibilis facit præsens obiectum in ratione obiecti, ita etiam illa motio actualis faciat Deum præsentem in ratione causæ efficientis, actualiter mouentis. Hæc tamen solutio refutatur primo, quoniam præsentia in ratione causæ efficientis, actualiter mouentis, formaliter tribuitur, per actionem in actu secundo, qua formaliter producitur effectus simul à Deo, & à causa secunda. Quapropter hæc præsentia non tribuitur formaliter per additamentum illud realiter distinctum ab actione, quod pertinet ad potentiam, in actu primo complendam. Quod si loquatur de præsentia Dei, vt efficientis in actu primo: illa sufficienter tribuitur per actiuas potentias secundarum causarum, & illarum conseruationem actualem: vt constat ex dictis sectione 7. à principio, & sect. 8. à num. 18.

Solutionis refutatio prima.

3. Refutatur secundò, retorquendo exemplum. Nam species intelligibilis non alia ratione facit obiectum præsens in ratione obiecti. nisi quatenus vice illius effectiuè concurrit cum intellectu ad producendam illius intellectionem: ideóque species intelligibilis est virtus actiua, habens esse fixum & permanens directè ponibile in prædicamento qualitatis. Quamobrem potiori iure perfectionibus eisdem priuanda non erit illa realitas, quæ facit Deum præsentem, in ratione causæ efficientis. Nam ex genere causæ clariorem habet participationem virtutis actiuæ: rursus verò, quatenus respicit Deum, vt eum præsentem faciat, erit altioris perfectionis. At illa realitas, quæ dicitur, facere Deum præsentem in ratione causæ efficientis, nec habet esse permanens, supra sect. 7. num. 14. nec ponitur directè in prædicamento qualitatis, sectione 8. à num. 18.

Qua ratione species faciat obiectum præsens.

4. Refutatur tertiò, quoniam quælibet agentia creata indigerent realitate superaddita, vt redderentur præsentia in ratione causæ efficientis, actualiter mouentis. Absunt quippe multò magis à mobilibus & passis, quibus non sunt intimè præsentia. Deus autem intimè præsens est quibuslibet causis & effectis, mouentibus, & mobilibus: ideóque multò minus indiget realitate superaddita causis, vt Deus per illam constituatur præsens, in ratione causæ efficientis.

5. Quartò refutatur, quoniam effectus formalis, quem D. Thomas supra sectione 3. numero 2. & alibi sæpe citatus tribuit præmotioni primæ causæ, non est vt primam causam applicet, & coniungat effectui, aut causæ secundæ: sed potiùs vt causam secundam actioni & effectui coniungat & applicet: quod etiam ex Proclo in libro de causis, & ex D. Thoma retulimus disputatione 45. sectione 5. præsertim numero 14. Hoc autem non præstaret realitas præmotionis: nam illius quidditas esset, Deum ipsum applicare, & coniungere secundis causis, & illarum actionibus, faciendo illum præsentem in ratione causæ efficientis secundum solutionem, quam impugnamus.

Sed quoniam illius additamenti authores dicunt, per illud etiam præstari coniunctionem, & applicationem secundæ causæ ad effectum: hoc etiam refutatur, quia licet à causa prima præstari debeat, applicatio & coniunctio causæ ad effectum; nihilominus ea coniunctio est solummodò in ratione causæ efficientis. Et est duplex. Altera in actu primo, quæ sufficientissimè præstatur per actionem; qua Deus in sole conseruat virtutem illuminatiuam, & paratus assistit in actu primo ad concurrendum cum illo ad quamlibet productionem lucis. Altera est coniunctio in actu secundo, & hæc formaliter præstatur per actualem actionem, per quam Deus simul cum sole producit lucem in corpore diaphano. 6.

Duplex explicatio in ratione causa efficientis.

Confirmatur primò, quoniam coniunctio localis non præstatur per illud præuium additamentum: adest enim sæpe localis coniunctio sine actione, & adest quandoque actio sine coniunctione locali. At verò præmotio diuina nec adest, nisi quando existit actio; nec abest, si existat actio. Confirmatur secundò; nam coniunctio localis non adquiritur formaliter nisi per motum, vel mutationem localem: at verò causarum præmotio non est motio, seu mutatio localis: vt supra sect. 8. num. 9. 7.

Frequenter etiam dicunt, per physicam prædeterminationem præstari motionem causarum. Cæterùm motio nunquam datur, nisi per illam adquiratur aliquis terminus; nullum autem adquiri per motionem receptam in causa secunda, probauimus iam supra sect. 8. 8.

Dicunt etiam, prædeterminationem illam destinari ad hoc vt secundas causas excitet ad operandum. Hæc autem excitatio in causis inanimatis sufficienter fit ex eo, quod extrinsecus offeratur à Deo paratus generalis concursus; dummodo cæteræ conditiones adsint, ad agendum requisitæ: vt ostendimus disputatione 45. sectione 5. concl. 2. At verò in potentiis animæ fit excitatio per obiecti propositionem aut per coniunctionem & subordinationem vnius potentiæ sub altera, propter quam ab illa mouetur. Peculiariter verò in voluntate fit excitatio ad electionem liberam per indeliberatam cognitionem boni, & indeliberatum amorem in efficacem illius, vt sæpe diximus. Solet etiam excitationis vox referri ad eas qualitates actiuas, quæ virtuales appellantur, quoniam se in actionem non explicant, nisi prius aliquid patiantur, vt confricationem, contritionem, calefactionem, rarefactionem, aut aliud simile: at nihil tale requisitum est in sole, vt applicetur ad illuminandum aërem. Nullum igitur excitationis genus reperietur, quod requirat superadditam illam realitatem, quæ physica prædeterminatio nuncupatur. 9.

Ratio duodecima, quoniam plures causæ creatæ comparantur quasi vniuersalia mouentia comparatione aliarum causarum particularium, & tamen illis causis imprimunt nihil, realiter ab earum actione distinctum. Ergo vt causa superior inferiorem moueat, non est necessariũ imprimere illi aliquid realiter ab actione distinctum; sed satis est, cum ea concurrere ad illius actionem. Antecedens constat in 10.

cœlo

cœlo comparatione inferiorum corporum, & in voluntate comparatione cæterarum potentiarum. Vide quæ diximus ex D. Thoma & Caietano supra sectione 3. numero 18. & sectione 4. num. 14.

11. *Solutio.* Respondent nonnulli doctores, esse discrimen, quia voluntas quando applicat intellectum ad intelligendum, præcisè est causa applicans & non producens intellectionem. Cæterùm Deus taliter applicat causam secundam ad operandum, quod prius eam mouet, & sic cum ea producit operationem. Confirmant primò, quia voluntas est potentia limitata, cuius operatio est immanens intra ipsam, & ideò non potest producere aliquid in aliis potentiis. Deus verò est infinitæ virtutis in agendo, & immediatè omnia attingit, & communiter in causis secundis causat aliquam motionem, qua reducit agentia secunda ad actum, & ea mouet. Confirmatur secundò, quoniam omnia agentia creata comparantur ad Deum, vt instrumenta suæ virtutis, & ita debent moueri ab illa.

12. *Refutatio prima. Voluntas realiter causat vt intellectus intelligat.* Hæc tamen solutio refutatur primò, quoniam voluntas, quando intellectum applicat ad intelligendum realiter, causat, vt intellectus intelligat: & non est causa materialis nec formalis; ergo est causa efficiens, aut certè concursus illius reducitur ad genus efficientis causæ. Confirmatur primò, nam illa intellectio non existeret, nisi voluntas liberè voluisset, vt existeret: ergo illius intellectionis existentia pendet à libera volitione tanquam à causa sibi extrinseca; hoc autem ipsum est procedere ab illa in genere causæ efficientis.

13. *Concatenatio & subordinatio potentiarũ animæ.* Confirmatur secundò, quia concatenatio, & subordinatio potentiarum animæ non potest alia ratione colligari, nisi per dependentiam actionis vnius potentiæ ab actione alterius potentiæ. Cùm autem intellectio non pendeat à voluntate in ratione proponentis obiectum, pendebit ob nudam efficientiam. Confirmatur tertiò, quoniam resultantia vnius actionis ex alia, reducitur ad efficientem causalitatem, vt magis explicuimus alibi.

14. Refutatur secundò, quoniam dato, quod voluntas quando intellectum applicat ad intelligendum, non concurreret effectiuè & immediatè ad talem intellectionem: inde sumeretur vrgentior necessitas affirmandi præmotionem à voluntate causatam, & inhærentem intellectui: quoniam voluntas ad talem intellectionem determinat, & non immediatè concurrendo ad illam; ergo mediatè. Rursus mediatè concurrere est producendo vel conseruando instrumentum, vel applicando illud per aliquam realitatem distinctam realiter ab actione. Nam applicare per ipsam actionem, quæ est intellectio, iam erit ad intellectionem concurrere.

15. Confirmatur, quoniam voluntas nec producit, nec conseruat potentiam intellectus, imo nec illius species immediatè producit, aut conseruat, nisi quatenus imperat intellectiones, per quas adquiruntur, vel conseruantur. Vnde nisi speciebus, aut intellectui realitatem aliquam voluntas imprimat, nihil poterit influere mediatè ad intellectionem; ergo nullo modo determinabit ad intellectionem. Hæc autem tota ratio necessitatis cessat in prima causa, quoniam immediatè influendo ad intellectionem ipsam & volitionem, determinat ad illas actiones. Quapropter illa ratio discriminis, si verificaretur, corroboraret potiùs, quàm eneruaret nostrum argumentum.

Refutatur tertiò, quoniam instrumenti ratio, strictè dicta non conuenit causis secundis comparatione primæ: Et licet conueniret; adhuc nihil opus esset præmotione, causis inhærente. Quemadmodum calor productus in aqua, calefacit cibos, vt instrumentum ignis; nec tamen opus est illi calori præmotionem aliam adiungi, causatam ab igne: satis est, calorem ab igne procedere & conseruari, & esse quidditatiuè instrumentum ignis. Sed de hoc plura in disp. 48. 16. *Causa secunda respectu primæ propriè instrumenta non sunt.*

Decima tertia sit illa communis ratio, quoniam entia non sunt multiplicanda sine necessitate: at non esse necessitatem additamenti præuij, realiter ab actione distincti, constabit magis ex solutione argumentorum in omnibus disputationibus, quæ restant. 17.

POSTREMO REIICIENDA restat singularis illa sententia, quæ transeuntes actiones discernit ab immanentibus, quantum ad præsentem controuersiam, eo quod præmotio causæ ad operationem immanentem est idem realiter cum ipsa operatione, quoniam in ea cessat ratio distinctionis realis, quæ repetitur in præmotione ad operationem transeuntem, quæ cùm non recipiatur in causa, sed in passo necessario debet realiter distingui à præmotione, quæ recipitur in causa. 18. *Singularis quædam sententia refutatur.*

Et quidem quantum erat præcisè ex illa necessitate distinctionis, quæ nascitur ex distinctione subiecti, sufficientem reddit rationem discriminis. Cæterùm non satisfacit primariis rationibus, propter quas eiusdem sententiæ author asserit, opus esse præmotione realiter distincta. Suam quippe assertionem probat, quia Deus per illam motionem producit operationem causæ secundæ, faciendo, vt operetur causa secunda: vnde infert, diuinam motionem, non concurrere solummodo, vt conditionem; sed etiam ipsam diuinam motionem esse causam & causare. Hæc verò causalitas requirit distinctionem realem motionis diuinæ à quacunque operatione causæ secundæ, siue sit in eodem subiecto, siue in diuerso. Nam eiusdem rei ad seipsam impossibilis est realis causalitas. Confirmatur, quoniam realis prioritas naturæ, quam ex prædicta causalitate colligit eadem sententia, non potest reperiri inter ea, quæ sola ratione distinguuntur. 19. *Eadem res seipsam causare impossibile.*

Refutatur secundò, quoniam secundùm eiusdem sententiæ doctores, præmotio fit à solo Deo, prorsus independenter à libera cooperatione voluntatis: sed electionis liberæ tota realitas non fit à solo Deo, prorsus independenter à libera operatione voluntatis: Ergo tota realitas electionis liberæ, non potest esse præmotio diuina. 20.

Tertiò, quoniam si Deus sufficienter intelligitur præmouere & applicare voluntatem ad suam volitionem ex eo præcisè, quod prius, principaliùs, intimiùs, & magis, quàm voluntas ad eius volitionem immediatè concurrat: Eodẽ modo intelligetur ignem, aut quamlibet aliam naturalem causam applicare, ac præmouere ad suam actionẽ transeuntem, ex eo præcisè, quod 21.

imme

immediatè ad illam cōcurrat prius, principalius, intimiùs, & magis. Confirmatur, nam id ipsum sufficiet, vt vtraque causa secunda operetur in virtute primæ causæ. Sicut enim naturales illæ causæ sufficienter intelliguntur agentes per actionem, quæ non recipitur in ipsis, sed in passo. Ita etiam intelliguntur applicatæ, ac determinatæ ad actionem per motionem Dei, quæ non ipsis in causis, sed in eodem actionis subiecto recipiatur.

22. Refutatur quartò, considerando collectionem omnium causarum in omni genere causæ, quæ requiruntur in actu primo ad aliquam operationem prius natura, quam talis operatio existat. Nam de tota illa collectione peto vtrum ex parte primæ causæ sit satis, Deum ipsum intelligi præparatum ad concurrendum immediatè cum secundis causis? Et claritatis causa peto, vtrum ad illuminandum corpus diaphanum, obiectum soli, satis sit in actu primo solem intelligere simul cum Deo, parato ad concurrendum immediatè simul cum sole ad actionem illuminationis? Si affirmaueris, nihil amplius intendit hæc disputatio.

23. Si verò negaueris, consequens erit, ex quidditatiua subordinatione ac dependentia secundæ causæ à prima, prouenire vt tota completa causa illuminationis, cui nihil desit in omni genere causæ, debeat constare non solùm ex sole, & ex Deo parato ad concurrendum immediatè; sed etiam ex aliqua realitate creata, quæ mediet inter Deum & illuminationē. Quapropter talis alia realitas includetur in tota causa completa, cui nihil desit in omni genere causæ ad producendam volitionem: ideóque in voluntate priùs natura, quàm volitionem producat, intelligetur illa realitas, ac proinde realiter distinguetur à volitione.

24. Confirmatur primò, quoniam tota ratio, propterquam in sole requiritur illa superaddita realitas, prouenit ex generali ratione secūdæ causæ. At voluntas est etiam causa secunda. Confirmatur secundò, quoniam clarior erit hæc indigentia in eorum sententia, qui supra sect. 7. dicunt, causas secundas indigere illo complemento in actu primo. Nam similiter voluntas considerata in actu primo indigebit illo complemento: siue dicatur illud complere in genere causæ secundæ, siue in genere causæ primæ. De quo supra sect. 7.

DISPVTATIO XLVII.

De quibusdam auctoritatibus, quæ solent afferri ad probandum præuium causarum additamentum ex motione Dei.

SECTIO prima deberet exponere testimonia S. Thomæ, quoniam in illis præcipuè nititur contraria sententia. Cæterum abundè probatum est disp. præced. sect. 2. & 3. veram & nostram in illis sententiam contineri. Veniamus igitur ad alia, quæ restant.

SECTIO I.

De quibusdam verbis Pauli, necnon Catechismi Romani.

1. *Actuum 17.* PRimum argumentum desumunt ex cap. 17. Actuum: *Cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia.* & post pauca: *Quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum. In ipso enim viuimus & mouemur & sumus.* Vnde colligunt, à Deo pendere, non solùm potentiā actiuam, & illius operationem, sed etiam actualem applicationem, & excitationem potentiæ ad operandum. Quod totum libenter concedimus. Sed inde non infertur applicationem & excitationem actiuæ virtutis ad operandum fieri per realitatem, causæ superadditam, realiter ab eius actione distinctam.

Vnde Augustinus lib. 4. de Genesi ad lit. cap. 12. Apostoli verba prædicta conferens cum aliis Sap. 8. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter*, exponit, Deū in omnibus rebus operari, vt sint, & regere, *ne motus suos naturales*, inquit ille, *quibus aguntur, atque vegetantur, vt omnino natura sint, & in eo quod sunt, pro suóque genere maneant, illico amitterent, & esse aliquid omnino desinerent, si eis subtraheretur motus ille sapientiæ Dei, quæ disponit omnia suauiter.* Vnde sic argumentor: Motus, quo mouemur in Deo, est simpliciter necessarius, ne annihilemur: sed præuiū additamentum nostrarum potentiarum non est simpliciter necessarium, ne annihilemur: ergo præuium causarum additamentum non motus, quo mouemur in Deo, teste Paulo, & Augustino expositore, quem sequitur Prosper in sententiis ex Augustino sent. 277. *Sap. 8* *Augustinus.*

Sed vrgent, quoniam quod ignis actu applicetur ad illam actionem, ad quam prius erat in potentia, est nouus modus, per quē ignis in se ipso perficitur, & aliter se habet: ergo debet causari à Deo, qui dat omnia. Respondetur quod ille sic modus, formaliter afficiens ignem, nullo modo colligitur ex prædictis verbis Apostoli: imo nec verum est, vt ex tota præced. disp. constat. Sed applicatio, & motio ignis ad calefaciendum extrinseca denominatio est ab actione, qua Deus immediatè concurrit ad calefaciendum priùs, principaliùs intimiùs, & immediatiùs, quā ignis. 2. *Applicatio ignis ad calefaciendum quid.*

Argumentum secundum. Quoniā Cathecismus ex decreto Tridentini, & Pij V. iussu editus part. 1. de symbolo n. 22. §. *Nec verò, Non solùm*, inquit. *Deus vniuersa, quæ sunt prouidētia sua tuetur, atque administrat, verùm etiā quæ mouētur, & agunt aliquid intima virtute, ad motū atque actionē ita impellit, vt quāmuis secundarū causarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat.* Vnde colligunt, non simultaneo dumtaxat, sed etiā præuio influxu, Deū causas secundas ad operandum mouere, atque impellere, idque intima virtute, hoc est, per aliquid intimè in ipsa causa secunda receptum quo virtus eius actiua completur, & ad actū reducitur. 3. *Catechism.*

Respondetur. Nunc, & à principio cōcedimus præuium influxum, hoc est concursum priùs & immediatiùs influentem in actionem & effectum causæ secundæ. Atquo hoc solúmodo colligitur ex prædictis verbis Catechismi. Nam alius influxus, formaliter in causa secūda receptus, quo virtus actiua compleatur, nō colligitur ex Catechismo, sed potiùs illi repugnat. Pro cuius maiori luce notandū est, cōplures codices ex vetustioribus, & recētioribus, ita legere: *Agūt aliquid intima virtute.* Quapropter intima virtus eo loco refertur ad agētia particularia, vt significet agere propriè, & per intrinsecā actiuitatē, sibi communicatā à Deo. Atque ita legendū videtur verisimiliùs, ne superfluat *Dei occultissima vis*, quæ cōtinuo subiicitur. 4.

Quod si contendat aliquis, cum aliis codicibus eo loco ponendum esse comma, vt significetur, Deus intima virtute ad motum, atque actionem impellere, intelligendum est, virtutem Dei 5.

non solùm intimam esse causis, vt earum substantiam, & virtutem actiuam conseruet; sed etiam intimam esse motibus, actionibus, & effectis, vt ad illos intimè, & immediatè concurrat.

6. Et quamuis Catechismus affectanerit subtiliores & metaphysicas scholarum controuersias deuitare, vt ea rantummodo proponeret, quæ parochos, etiam minus exercitatos in Theologia, instruere potius poterant, quam implicate difficultatibus: nihilominus ex his, quæ obiter adnotauit, efficaciter reiicitur prædeterminatio physica. Hæc enim, si fuisset Adamo adhibita, vt excitaretur & impelleretur ad materialem actionem primi peccati; consequens esset, quod Deus ita temperasset in illo motus animi, atque appetitionis, vt rationis imperio aliquando non parerent. At Catechismus in §. proximè præcedēti de creatione hominis tractās: *Omnes*, inquit, *praterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperauit, vt rationis imperio nunquam non parerēt*. Quæ propositio directè contradicit prædicto consequenti.

Ex Catechismo Romano reiicitur prædeterminatio.

7. Confirmatur primò, nam in explicatione Dominicæ orationis §. *Dicimur autem induci*, notat, neminem à Deo in tentationem induci eo modo, vt tentando impulerit ad malum, in quod ruimus de statu dimoti. Quod si Deus impelleret ad materialem actionem odij Dei, & ad materialem consensum in transgressionem diuinæ legis; eo ipso tentando impelleret ad illud malum in quod ruimus. Cuius rationis robur quantum, sit ostendimus supra disp. 37. Confirmatur secundò, nam in fine §. eiusdem docet, cum dicitur Deus excæcare, & tradere in passiones ignominiæ, & in reprobum sensum, *non id omnino esse actum à Deo, sed permissum*. Foret autem non permissum sed actum, si Deus solus imprimeret realitatem præmotionis, ex qua necessariò & inseparabiliter sequitur obstinata durities, ignominiosa passio, vel reprobus sensus: vt vidimus disp. 31, & 32. de permissione tractantes.

8. Confirmatur tertiò, nam idem catechismus in expositione Dominicæ orationis, petitione 1. p. 3. prope finem, non alium modum commemorat, quo Deus per causas secundas nobis beneficia communicet, nisi dicendo: *A Deo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt: si quid sua luce sol, si quid reliqua sydera*, &c. & post pauca: *Quin etiam quas Philosophi secundas causas appellant, interpretari debemus, mirabiliter effectas quasdam, & ad vsum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit*. Causæ igitur secundæ sunt Dei manus; causarum actiones sunt motiones, quibus Deus suas manus mouet; earundem causarum effectus sunt bona, quæ Deus nobis distribuit. Nihil opus est hic additamento realiter à causarum actione distincto.

SECTIO II.

Nihil ad physicam prædeterminationem attinet discursus, quo Philosophus primum motorem immobilem colligit ex eo, quod omne quod mouetur ab alio mouetur.

1. VNum ex præcipuis argumentis, quo physicam prædeterminationem probare contendunt desumunt ex Philosopho 7. Physicor. cap. 5. & 8. Physic. cap. 5. & 2. lib. Metaphys. cap. 2. & 12. libro metaphysicæ. Et imprimis quoniam in 8. Physic. text. 53. lect. 9. apud S. Thomam, docet, quod primum mouens magis moueat, quàm inferiora mouentia. Cuius rei duplicem assignat rationem. Altera est, quia primum mouens mouet mouentia posteriora, posteriora autem non mouent primum.

Ex Philosopho obiectio.

2. Altera ratio est, quia primum mouens mouere potest sine posterioribus mouentibus, eo quod non dependet ab illis: posteriora autem mouentia non possunt mouere, nisi primum mouens moueat, quia dependent ab illo. Aristotelis autem verba sunt hæc: *Vtraque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, sed magis primum. Et sine primo quidem vltimum non mouebit: illud autem sine hoc. Vt baculum non mouebit, nisi moueatur ab homine*. Sentit ergo, quod sicut baculus non mouebit aquam, nisi ipse moueatur à manu, & applicetur ad mouendam aquam; ita causa secunda non mouebit, neque producit aliquem effectum, nisi moueatur à prima.

Aristoteles.

3. Vrgent, quoniam hoc exemplo probatur, causam secundam accipere à prima, non solùm esse, quod habet, neque solam sui conseruationem; sed etiam actualem motionem, distinctam ab esse permanente ipsius causæ. Addunt alij veram expositionem D. Thomæ, Theologorum & Philosophorum consistere in hoc, quod omnis causa secunda in sua actuali operatione dependet à primo mouente, imprimente aliquid præuium in causa secunda, videlicet, motionem. Confirmant, quoniam Aristoteles 7. Physicor. cap. 1. & 8. Physic. cap. 5. ex illo principio, communiter recepto: *Omne quod mouetur ab alio mouetur*. concludit, deueniendum esse ad vnum primum mouens, quod omnia agentia moueat, & non moueatur ab alio, ne detur processus in infinitum.

4. Nihilominus sit conclusio. Præuium secundarum causarum additamentum, realiter ab earum actione distinctum, nullo modo colligitur ex toto discursu Philosophi in lib. 7. & 8. Physicor. & lib. 2. & 12. Metaph. quin potius colligitur oppositum, tam ex Aristotelis textu, quàm ex commentariis S. Thomæ, & aliorum Philosophorum.

Assertio.

5. Probatur primò, quoniam in 7. & 8. libro Physicor. Aristoteles semper loquitur de solo corporeo motu, qui solis rebus diuisibilibus conuenire potest. Ergo non agit de generali ratione præmotionis, quæ conuenire dicitur quibuslibet causis secundis, siue fuerint corporeæ, siue spirituales. Antecedens probatur, quoniam in 8. Physicorum text. 40. lection. 10. apud D. Thomam in principio, intendens probare, deueniendum esse ad primum mouens immobile: *Necesse est*, inquit, *omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia. Hoc enim ostensum est prius in vniuersalibus de natura, quod omne quod per se mouetur, continuum est*. Vnde & in text. 46. lection. 12. prope med. prosequens eandem inuestigationem primi mouentis immobilis: *Ipsum* inquit, *se ipsum mouens, necesse est omne magnitudinem habere, si nihil mouetur, impartibile*. Quod idem clarius notat D. Thomas, non solùm in vtriusque loci commentario, sed etiam 1. contra gent. cap. 13. §. *Oportet*, & §. *Sciendum*, vbi Ferrar. & Caietanus toto opuscul. de infinit. Dei.

De generali ratione præmotionis non agit Philosophus.

Aristoteles.

6. Vnde sumitur probatio secunda. Quoniam illud

illud philosophicum fundamentum. Omne quod mouetur, ab alio mouetur, quousque deueniatur ad primum mouens immobile, traditur ab Aristotele de illo eodem motu, quem excludit à primo mouente immobili: sed à primo mouente immobili Philosophus in 8. Physicorum non excludit motum per actiones immanentes, sed tantùm excludit motum per actiones transeuntes, ab alio agente receptas. Ergo Philosophus in 8. Physicor. nihil meminit de generali motione, quæ dicitur esse communis, non solùm transeuntibus, sed etiam immanentibus actionibus. Maior constat ex toto contextu libri 8. præsertim à text. 33. vsque ad finem libri. Et ratione constat, quoniam alioqui male cohæreret ratiocinatio Aristotelis, variando acceptionem motus.

7. Minor verò probatur ex Aristotele text. 46. dicente: *Quoniam autem necessarium est esse aliquid immobile quidem ipsum ab omni exterius mutatione.* Vbi D. Thomas lect. 12. lit. C. *Dicit*, inquit, *ab omni exterius mutatione, non intendens excludere motum, id est, operationem, quæ est in operante, prout intelligere dicitur motus, & prout appetitus mouetur ab appetibili. Huiusmodi enim motus non excluditur à primo mouente, de quo intendit.*

S. Thomas.

8. Confirmatur primò, quoniam tota illa ratiocinatio, quæ traditur 8. Physicorum, non ducit ad motorem magis immobilem, quam esset anima cœlorum, secundum antiquorum opinionem, existimantium, intelligentias motrices esse cœlorum animas: vt obseruat D. Thomas 1. contra Gentes cap. 13. paulò ante 1. obiection. & notat Caietanus 1. part. quæstion. 2. artic. 3. §. *circa hæc.* Sed anima cœlorum, licet esset immobilis corporeo motu, nihilominus moueretur spirituali motu intellectionis & volitionis. Ergo tota ratiocinatio Aristotelis non agit de motione generali ad quamlibet actionem, siue spiritualem, siue corpoream, quale foret præuium illud additamentum. Quod etiam supponit totus discursus Damasceni in Physica cap. 6. præsertim ad finem, vbi refutat Aristotelem, qua parte colligit æternitatem cœli, sine creationis ortu, cum tamen agnoscat ex eius discursu de motu, rectè colligi cœlum esse ingenerabile, & incorruptibile.

Antiqui intelligentias cœlorũ animas existimarunt.

9. Confirmatur secundò, quoniam etiam in 12. Metaph. text. 30. & sequentibus apud D. Thomam lect. 5. Philosophus ex physico & corporeo motu non colligit determinatè vnicam substantiam sempiternam, immobilem & primam, sed tantùm disiunctiuè colligit, esse debere, vel vnam, vel plures substantias motrices, immobiles & sempiternas. Quapropter per immobilitatem illam Philosophus non excludit spiritualem mutationem, quæ necessariò conuenire potest pluribus substantiis mouentibus. Vnica namque substantia Dei est, quæ spiritualis motus incapax est.

10. Tertia probatio, quoniam Aristoteles 8. Physicor. text. 46. vt exponit D. Thomas lect. 12. post med. generationes & alterationes computat inter eos motus, qui sufficiunt, vt inter media mouentia mota sint, & mouere possint: sed per generationem confertur substantialis forma, quæ est principium actionis; per alterationem verò confertur actiua qualitas, quæ est instrumentum actionis: ergo productio & conseruatio formæ substantialis, & virtutis actiuæ est motus apud Aristotelem sufficiens, vt secunda causa verè sit mota, possitque mouere non vt primum mouens, sed vt mouẽs motum. Quapropter Aristoteles non meminit de alia motione, quæ substantiis & virtutibus actiuis superaddita, formaliter recipiatur in ipsis, & ad agendum applicet.

Per generationem forma substantialis confertur.

11. Confirmatur, nam ex perpetua serie generationum & corruptionum animalium colligit Aristoteles perpetuitatem primi mouentis, vt illas causet. Quod tractat. in 8. Physic. text. 50. & exponit D. Thomas lect. 13. Ergo fundamentum Aristotelici discursus in eo libro non pendet ex ea præmotione causarum, quæ solo perciperetur intellectu, si foret vera, sed ex his tantùm mutationibus, quæ sensu percipiuntur.

Vnde primi mouentis perpetuitatem Aristoteles colligit.

12. Probatio quarta. Quoniam præuium causarum additamentum foret motio, nullo modo dependens à motu locali, ac subinde existeret sine motu locali, supra disp. 46. sect. 8. num. 9. & sect. 9. num. 7. At verò motus omnes, de quibus procedit discursus Aristotelis 8. Physic. dependent à motu locali: & primum mouens per motum localem cœlorum cætera corpora mouet ad reliquos motus: vt constat 8. Physic. text. 54. & sequentibus apud D. Thomam lect. 14. Ergo præuium causarum additamentum, quod dicitur esse illarum præmotio, non continetur inter illos motus, de quibus procedit Aristotelicus discursus.

13. Confirmatur primò, quoniam præmotio causarum, quam contraria sententia ponit, nunquam potest esse motus primus: at verò motio, quam Aristoteles dicit, esse propriam primi motoris, est motus primus: ergo motio, quã Aristoteles dicit, esse propriã primi motoris, non est præmotio causarum, quam contraria sententia ponit. Maior & Minor probantur simul, quoniam Aristoteles 8. Physic. text. 54. & sequentibus, quos exponit D. Thomas lect. 14. & 15. probat, primũ motum esse debere motum circularẽ, & nullum alium motum habere posse rationẽ primi motus. Et 7. Physic. text. 10. *Loci mutatio primus motuum est*, inquit, *ille*. Confirmatur secundò, quoniã primus motus debet esse continuus & perpetuus, vt ex eisdem locis constat. At verò præuium illud additamentum non est continuum & perpetuum. Quantum ad ea, quæ de motu locali, & præcipuè circulari retulimus; cum Aristotele concordat Damascenus in Physica cap. 6.

Primus motus circularis, & continuus.

14. Confirmatur tertiò, quoniam, si præuium illud additamentum esset qualitas, vt quidam illius authores asserunt, eius productio foret alteratio. Alteratio verò non potest esse primus motus, sed eam præcedere debet motus localis: vt probat Aristoteles 8. Physicor. text. 55. & explicat D. Thomas lect. 14. col. 2. Ergo productio præuij additamenti non potest esse motio, immediatè proueniens à primo motore, quantum attinet ad illum discursum Aristotelis.

15. Probatio quinta, quoniam motus localis propterea sufficit ad successionem cæterorum motuum, perpetuo producendam, & conseruandam, quoniam applicat actiua passiuis, vt vno tempore calefaciant vnam partem elementorum; aliam verò calefaciant alio tempore, & sic de cæteris actiuitatibus. Ergo mouentia intermedia, vt denuo mouere possint, non indigent alia motione præter illam, per quam localiter approximantur passo, quantũ est ex vi discursus Aristotelici.

16. Probatio sexta, quia quamuis secundum

16. veram metaphysicam, & Theologiã, prima causa debeat intimè & immediatè cócurrere ad quemlibet motum, & actionem, vt traditur in lib. de causis: nihilominus Aristoteles nec in metaphysica tota, nec in omnibus libris Physic. & multò minus in 8. meminit de intimo & immediato concursu primæ causæ, siue quia de illo dubitabat, siue quod verisimilius est, quoniam iste concursus erat obscurior: oportebat autem ex manifestioribus principiis suam conclusionem deducere. Quapropter quando in 8. Physic. text. 33. dicit, primum mouens magis mouere, agit solummodo de motione mediata.

Deus cum creaturis immediatè operatur.

17. Hoc autem probatur primò, quoniam in 8. Physicorum primus motus, per quem intelligentia mouet corruptibilia corpora, est motus localis cælorum: vt vidimus supra probatione quarta confirm. 1. Sed per motum localem cælorum, non immediatè, sed mediatè alterantur, & generantur inferiora corpora: ergo mediata motio inferiorum corporum erat, quam Aristoteles ibi probat, conuenire primo motori. Confirmatur quoniam intelligentia, mouens cælos neque substantiam, neque qualitatem potest immediatè producere in corporibus, sed tantú motum localem. Aristoteles autem de hac intelligentia disputabat, quasi de primo motore.

Confirmatio

18. Idem Antecedens probatur secundò, nam in exemplis, quæ subiicit ibidem Aristoteles, primum mouens, non immediatè, sed mediatè mouet vltimum, quemadmodum homo manu baculum, & baculo mouet lapidé. Tertiò, quoniam illud magis munere primi mouentis, explicat, in eo consistere, quod plura moueat, & quod eius motio non pendeat à motione cæterorũ; at verò cæterorum motio pendeat ab ipso. Quartò, quoniam licet Aristoteles in lib. 7. Ethicor. ad Eudemum cap. 17, dixerit: *Mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine.* Nihilominus hoc dicit propter voluntaris motus, primo primos, & indeliberatos, à quibus deliberatio sumit initium. Et ita intelligunt S. Thom, & omnes Scholastici alibi à nobis adducti.

Aristoteles.

19. Probatio septima. Quoniam si D. Thomas existimaret discursum Aristotelis in 8. Physic. esse subnixum in necessitate generalis concursus primæ causæ, priùs & intimiùs concurrentis ad actionem causæ secundæ, nunquam dixisset, quod *rationes ab Aristotele inducta in 8. Physic. ex quarum suppositione hic procedit, non sunt demonstrationes simpliciter, sed probabiles rationes.* At hoc expressè asseruit 12. Metaphysic. lection. 5. ad finem, & consonat 1. contra Gent. cap. 13. versus finem, dum respondet ad primam obiectionem (quamuis Ferrariensis ibi plus aliquid efficaciæ tribuere videatur) Nam demonstratio simpliciter est, per quam ex necessitate generalis concursus primæ causæ probatur, causas secundas moueri à prima causa ad suas actiones.

S. Thomas.

20. Probatio octaua. Quoniam licet Aristoteles 12. Metaph. text. 36. & sequentibus, agat de spirituali, motione, qua prima intelligentia, & purissimus actus, videlicet Deus mouet inferiores intelligentias: nihilominus ibi non agit de motione in ratione efficientis, sed de motione in ratione obiecti super omnia intelligibilis, & appetibilis; ac proinde in ratione causæ formalis extrinsecæ, nec non causæ finalis, propter quàm inferiores intelligentiæ mouentur, vt moueant. Ergo ex illo discursu Aristotelis non potest colligi præuium additamentum secundarum causarum. Hoc enim ponitur pertinere ad motionem efficientis. Antecedens manifestiùs constabit legenti D. Thomam 12. metaph. lect. 7. & 1. contra Gent. cap. 13. ante primam obiectionem, & Ferrariensem ibi colum. penultima.

21. Probatio nona. Nam secundò Metaph. text. 5. Aristotelis collectio nititur in ratione primæ causæ efficientis, quæ causas secundas efficiat, quasdam mediantibus aliis, ita vt in causarum serie dari non possit processus in infinitum. Quapropter ex eo loco non potest colligi motio aliqua, quæ in omnes causas secundas immediatè deriuetur à Deo. De Antecedenti videri potest D. Thomas 2. Metaph. lect. 2. ad finem, & 1. contra Gentes cap. 13. ad finem, & 1. p. q. 2. art. 3. via 2. vbi semper illius discursus ad colligendam primam causam efficientem in eo nititur: *quia in omnibus causis efficientibus ordinatis, primum est causa medy, & medium est causa vltimi, siue media sint plura, siue vnum tantum: remota autem causa, remouetur effectus*, &c.

S. Thomas.

22. Probatio decima. Quoniam Aristoteles, D. Thomas, & omnes eius antiquiores discipuli, imo & cæteri etiam Scholastici, quando tractant de principio efficiente volitionis liberæ, atque ad eum finem conferunt illa generalia principia: Mouens & motum sunt distincta subiecto, & re ipsa: Omne quod mouetur, ab alio mouetur: Nihil agit in se ipsum: decernunt tádem, subiectum passiuum & receptiuum volitionis esse solam & nudam voluntatem; cæterum principium effectiuum volitionis esse voluntatem, non quidem solam & nudam, sed directam cognitione boni, cósilio, ac deliberatione intellectus; insuper prius à Deo naturaliter motam ad amandum finem & bonum in cómuni: Quibus conditionibus positis voluntas constituitur integrum & completum principium effectiuum volitionis liberæ, supposito generali concursu, per primam causam parato; ita vt non ab illo, sed à se ipsa voluntas vltimatè determinetur ad hanc electionem: vt fusè probauimus præcedenti tomo de Scientia tota disp. 50. præsertim sect. 1. & 2. Ergo Philosophus, D. Thomas, & cæteri Doctores nunquam existimarunt à prima causa in voluntatem descendere præuium aliquod additamentum, à volitionibus realiter distinctum, quo determinetur voluntas ad talem electionem liberã in particulari.

23. Probatur vndecimo, nam quantum ad motum localem animalium non aliam præmotionem Aristoteles & D. Thomas requirunt, vt animalia moueant se ipsa, nisi *alios motus naturales, vel ab interiori, vel ab exteriori, secundum quos animalia non mouent se ipsa. Horum autem motuum naturalium causa est, vel continens extrinsecum, scilicet, cælum & aer, à que immutantur corpora animalium exterius, vel aliquid intrans corpora animalium, sicut aer intrat per respirationem, & alimentum intrat per comestionem, & potum. Et ex huiusmodi transmutationibus, siue ab interiori siue ab exteriori causatis, contingit quod animalia quandoque incipiunt moueri, cum prius non mouerẽtur.* Hæc D. Thomas 8. Physicor. lect. 13. col. 2. & fusius eadem explicans, subdit, animam esse primum mouens, quod est causa, vt animal moueat se ipsum. Quæ omnia sunt legitima expositio Philosophi in eodem lib. 8. Physic. text. 51. Quam etiam breuiùs repetit in 1. cótra Gent. inter med. & fin. §. *Item in mouentibus*. Et quantum ad hæc

S. Thomas.

principia

principia cum Aristotele concordant Nemesius lib. de Anima & facultatibus eius cap. 2. paulò post medium.

24. Confirmatur primò, nam in corporibus animatis nonaliter Aristoteles verificat, omne, quod mouetur ab alio moueri; nisi quatenus anima per se mouet corpus, & per accidens mouetur ab illo; & in quantú cor, aut pedes mouent alias partes corporis, à quibus per accidens mouentur. Semper autem asserit, animalia ex se ipsis habere principiú motus: vt videre est in principio septimi Physic. & lib. 8. Physic. à text. 40. per alios plurimos, & S. Thom. clariùs exponit vtrobique. Confirmatur secundò, quoniá vt Aristoteles demonstrat in lib. 2. de Anima cap. 4. text. 37. & Auerroes ibi, & S. Thom. lect. 7. ad finem, anima est principium motus, non solùm vt causa formalis, sed etiam vt causa efficiens & finalis: nec ad aliam vllam præmotionem reuocat principium motus animalium. Eadem ferè, quæ nuper ex Aristotele, & S. Thom. retulimus, tradit Claudianus Mamertinus libro de contemptu mundi cap. 18. tomo 4. Bibliothecæ.

SECTIO III.

Soluuntur obiectiones, initio præcedentis sectionis adductæ, nec non ex libro de causis.

1. EX his omnibus probationibus, præsertim verò probatione sexta constat, Aristotelis verba, quæ in principio sectionis præcedent. referuntur ex 8. lib. Physicorum, non probare præuium causarum additamentum, neque vllum genus præmotionis.

Ad exéplum baculi respondetur.

2. Ad exemplum verò, quod adducitur de baculo, qui non mouet, nisi moueatur à manu, & applicetur ad mouendam aquam, respondetur, id propterea esse, quoniam baculus nec producitur ab homine, nec ab intrinseco habet, sed tantum ab extrinseco virtutem mouendi. At verò apud Aristotelem in 8. Physic. text. 31. & sequentibus, & D. Thomam ibi lect. 8. & alibi sæpe, grauia & leuia mouentur à generante; nec tamen semper actualiter mouentur, sed postquam remouetur impedimentum: & tunc non opus est alia præmotione, præter propriæ naturæ productionem, & remotionem impedimenti.

Apud Aristotelem grauia, & leuia mouentur à generante.

3. Quo supposito, sicut ignis ex eo præcisè, quod generet ignem in sulphureo puluere, mouet ignem genitum, & eo mediante pilá, & mediante pila producit animalis cadauer; neque opus est alia præmotione: ita etiam ex eo præcisè, quod Deus immediatè generaret eundem ignem, mediatè causaret eosdem effectus: & quantum est ex illo discursu Aristotelis, nulla esset differentia: vt explicuimus probatione 6. Aristoteles itaque clariori exemplo localis motus explicat id ipsum, quod postea extendit ad motum alterationis, per quem tribuitur virtus actiua, & ad mutationem generationis, per quam tribuitur principale principium efficiendi. Sed de hoc exemplo baculi diximus etiam præced. disp. 46. sect. 2. num. 11. & sect. 3. num. 18. & sect. 4. num. 17.

4. Illud, quod additur de sententia Philosophi, D. Thomę, Theologorum, & Philosophorum, ex supradictis constat, esse falsú. Ad cófirmationem satis constat ex toto discursu præsentis sectionis.

5. Sed vrgent adhuc, quoniam etiam quádo non operantur causæ secundæ, conseruantur à Deo in suo esse: ergo motio præuia, de qua ibi loquitur Aristoteles non est illa dumtaxat, per quá in suo esse producuntur, vel conseruantur causæ secundæ; sed alia, per quam mouentur ad suas operationes: ad motionem quippe actualem primi agentis sequitur, quod agens secundum moueat.

Respondetur. Motio præuia, de qua loquitur Aristoteles in 8. Physicor. complectitur omnem motionem naturalem, quæ in corporibus corruptibilibus causari potest à corporibus cælestibus, siue mouendo per se, siue mouendo per accidens. Mouendo per se per generationem producunt causas secundas, & per alterationem tribuunt qualitates actiuas. Sed quoniá hæc quandoque impediuntur ab operationibus propter defectum aptæ materiæ, aut propter aliud obstaculum; hæc impedimenta remouentur per motum localem, Neque vlla alia motio tractatur ab Aristotele in 8. Physic. vt toto præcedentis sectionis discursu probatum est. 6.

Huius verò sectionis appendix, esto, quod ex libro de causis tanquam ex Aristotele nobis opponunt, quoniam propositione prima & decimasexta traditur, virtutem diuinam esse virtutem omnium causarum, quia videlicet, coniungit causas secundas cum suis effectibus. Ex hac verissima doctrina supra disputat. 45. section. 4. 5. & 6. probauimus, oppugnari potius physicam prædeterminationem. 7.

At nostram explicationem, ibi positam ita redarguunt primò. Si illa explicatio intelligat, quod primum agens suo influxu constituat causam proximam in actu secundo; ita vt illam verè efficienter reducat de actu primò ad secundum, & faciat illam adhibere suum proprium influxum; & operari; habemus intentum (aiunt) Nam talis reductio antecedit influxum causæ secundæ ordine causalitatis; sicut causa antecedit suum effectum. Si verò solùm intelligat, causam primam concurrere cum causa secunda ad eius operationem concursu simultaneo; non saluat, à primo agente moueri agens secundum ad operandum: sicut quando duo trahunt nauim, simul influendo in effectum, vnus non mouet alium, quia non facit illum influere, seu concurrere, sed vterque simul influit in effectum. 8.

Explicatio nostram redarguunt.

Confirmant, quoniam eadem explicatio non videtur saluare, quod primum agens simpliciter, nempe Deus, causet propriè efficienter omnem actualitatem, & omnem formalitatem realem, quæ reperitur in causa secunda: siquidem secundum istam explicationem, actualis illa applicatio, & influxus causæ secundæ, vt applicatio est, & influxus causæ secundæ, non est effectiuè à primo agente, siue ab operatione ipsius. 9.

Respondetur. Explicatio nostra intelligit quod primum agens suo immediato influxu ad actionem causæ secundæ, & realiter identificato cum illa constituat causam proximam in actu secundo, ita vt illam verè efficienter reducat de actu primo ad secundum, & faciat illam adhibere suum proprium influxum, & operari. Et tamen inde non probatur physica prædeterminatio. Primo, quia hæc ponitur esse præuium additamentum, realiter distinctum ab actione causæ secundæ. At verò nostræ sententiæ præmotio realiter identificatur cum actione causæ secundæ. Deinde quoniam præuium illud additamentum verè ponitur esse causa intermedia, quæ velut instrumentum Dei causet actionem causæ 10.

Ex nostra explicatione nó probatur prædeterminatio.

secundæ: at verò præmotio Dei secundum nostram sentantiam non est causa, sed est actio ipsa immediata Dei. Tertiò, quoniam causis liberis immediatus concursus, actualiter concurrens ad electionem, licet prius & magis, quàm voluntas concurrat, nihilominus non datur, nisi dependenter à libertatis exercitio. At verò præuium illud additamentum datur independenter à libertate: & illo dato, non est in potestate voluntatis, non elicere talem electionem, ad quam determinat. Ex quibus differentiis aliæ plures colliguntur, propter quas illi Doctores non habent intentum.

Præmotio secundum nostram sententiam nō causa sed actio.

11. *Cōfirmationis solutio.* Ad Confirmat. Respond. negando sequelam, quoniam actualis applicatio, & influxus causæ secundæ, vt talis est, effectiuè producitur à primo agente, immediatè, prius, & magis concurrente ad illam; & ab operatione primi agentis non producitur, tanquam à causa intermedia; sed per illam producitur, tanquam per operationem priùs, immediatiùs, intimiùs, & magis cōcurrentem ad operationē, & effectum causæ secundæ.

12. *Obiectio 2.* Secundam obiectionem afferunt, tanquam rationem, à Philosopho, & eius interpretibus adductam, ad probandam præuiam motionem, inhærentem causæ. Nam causa secunda, quando actu operatur, habet aliquam perfectionē, quam non habebat antea. Sed illa perfectio producitur à Deo. Ergo Deus influit in ipsam causam secundam. Maior constat ex illa communi propositione omnium Philosophorum: Omne agens naturale, quando agit, perficitur. Nam certa res est, causam secundam, quando actu operatur esse perfectiorem, quam quando non operatur. Hoc autem de transeuntibus actionibus ita explicant, vt quamuis actio transiens extrinsecè perficiat causam: nihilominus eadem debeat intrinsecè perfici per motionem à Deo receptam.

13. Respondetur. Prædicta ratio nullibi apud Aristotelem, & eius interpretes reperitur, nec illius author in particulari citat Aristotelis locum, nisi fortè hoc referat ad 8. librum Physicorum cap. 5. & librum de causis proposit. 16. quæ paulò superiùs citauerat. Verumtamē vtrobique nulla reperitur mentio perfectionis ab agente formaliter recipiendæ. Quin potius contrarium efficaciter colligitur ex Aristotele. Primò, quoniam in 9. Metaph. text. 16. inde probat, fælicitatem non consistere in actione transeunte, quoniam per illam non perficitur agens. Vbi S. Thomas lect. 8. ad finem: *Quando per actionem,* inquit, *constituitur aliquod operatum, illa actio perficit operatum, & non operantem. Vnde est in operato, sicut actio & perfectio eius, non autem in operante.* Quam eandem rationem Aristotelis nomine repetit S. Thomas 1. part. quæst. 18. art. 3. ad 1. & 1. 2. quæst. 3. art. 2. ad 3. & 2. contra Gent. cap. 23. ratione 4. & alibi sæpe. Quapropter Aristoteles, atque S. Thomas supponunt, agenti nullam aliam perfectionem accrescere, præter actionem. Quod nisi supponeret eorum argumentum claudicaret ex ea parte, quoniam in agente per actionem transeuntem, formaliter reciperetur alia perfectio tam magna, quanta est perfectio transeuntis actionis (vt volunt authores physicæ prædeterminationis) & illa esset bonum & perfectio agentis. Quocirca non esset illi neganda fælicitas ex eo capite, quoniam *felicitas est bonum felicis, & pefectio eius:* vt loquitur S. Thomas in lect. 8. citata.

Ex Aristotele fælicitas non est actio transiens.

S. Thomas actionem in termino ponit.

14. Idem colligitur secundo, quoniam, vt efficaciter probauimus præcedenti disput. 46. sect. 8. sub init. apud Aristotelem mouentibus, siue efficientibus per accidens contingit, quod moueantur: ac proinde per accidens contingit, quod perfectionem aliquam sibi inhærentem denuo recipiant ex eo quod acto moueant.

15. *Quomodo agens agendo perficiatur.* Quapropter quod aliqui Doctores affirmant, agens agendo perfici de immanentibus actionibus verificatur formaliter, absolutè, & intrinsecè; de actionibus autem transeuntibus verificatur solummodo per denominationem extrinsecam, & quandam veluti gloriam, & ostensionem potentiæ, quæ talem effectum producit, & per propagationem suæ naturæ specificæ, imo & indiuidualis differentiæ quodammodo, quantum ad multiplicationem indiuiduorum sibi genere coniunctorum, & quasi filiorum.

16. *Obiectio, & eius solutio.* Opponet aliquis S. Thomam, & communiter Doctores, asserere, Deum liberaliter communicasse creaturis suam perfectionem, non solùm vt sint; sed etiam vt agant: vt retulimus disp. 45. sect. 7. dicto 4. Ergo supponunt; agere perfectionem esse. Resp. Doctores in ea sententia præcipuè loquuntur, de perfectione intrinseca, quæ consistit in eo, quod creaturæ possint actualiter agere. Sed vtrum ipsum actualiter agere, sit illis perfectio intrinseca, nihil ibi curant.

17. Obiiciunt tertiò, ex nostra sententia sequi, quod Deus & causa secunda per accidens coniungantur ad producendum quemlibet effectum: quemadmodum per accidens coniunguntur homines duo, trahentes eundem lapidem. Respondetur, negando sequelam, quoniam absque præuio additamento causarum propriè atque perfectè seruatur coniunctio per se inter primam causam, atque secundam. Hæc autem coniunctio, cum non sit ad constituendum substantiale compositum ex materia & forma, nec ad constituendum totum integrale; sed sit coniunctio in genere causarum efficientium, non potest in alio consistere, nisi in dependentia secundarum causarum à prima. Cum igitur secundarum causarum concursus per se, & quidditatiuè dependeat à concursu primæ causæ, tanquam priùs, immediatiùs, intimiùs, & magis influentis; in hoc sufficientissimè retinetur subordinatio, & coniunctio per se.

Respōdetur.

18. *Duorū trahentium lapidem discrimen.* Vnde præterea ostenditur discrimen duorum hominum trahentium eundem lapidem: nam vnius hominis concursus, si foret intra suam speciem fortior atque perfectior; posset solus trahere absque cōcursu alterius: & solus potest partem eiusdem lapidis trahere. Insuper, si iuuaret alter homo, vel Angelos, vel Deus; non indigeret concursu hominis huius in particulari: quapropter indigentia huius non per se conuenit alteri sed per accidēs. Adde, quod licet adesset præuium additamentum, quod appellatur præmotio; non seruaretur coniunctio per se inter primam causam & secundam, nisi causa secunda, etiam postquam præuio additamento completa fuisset, adhuc in operando penderet ab immediato, priori, & fortiori concursu primæ causæ.

* * *

SECT.

SECTIO IV.

Ex eo, quod mouere sit ipsum agere, corroboratur eadem veritas testimoniis Theologorum, & Philosophorum.

1. *Apud Theologos, & Philosophos motus est actio.* RAtio præsens est huiusmodi. Apud Theologos & Philosophos motus est actio, vel actus. Ergo quando dicunt, omne, quod mouetur, ab alio moueri, & omnes creaturas moueri à Deo; nihil aliud significant, nisi actionem. Neque potest ex illis colligi aliud additamentum, realiter distinctum ab actione, siue illa actio sit, qua producuntur causæ, siue sit actio, qua simul cum eisdem causis à Deo producuntur earum effectus. Confirmatur, quoniam motum semper referunt ad actum secundum agendi: ergo nomine motus non intelligunt aliquid, quod causas vltimatè constituat, vel applicet in actu primo. At præuium illud additamentum non est actus secundus operationis, sed aliquid vltimatè constituens in actu primo.

2. Et quidem motum accipi pro actione, siue pro actu, constat ex testimonio Augustini ex lib. 4. de Genesi ad lit. cap. 12. quod ponderauimus supra sect. 1. sub initium. Ideo materialem actionem peccati vocat *motum auersionis*. lib. 2. de libero arbitrio cap. vltimo: vt vidimus supra disp. 28. sect. 2. num. 15. & disp. 31. sect. 4. num. 2. Eodem modo loquitur libro de duabus animabus, quem sequitur Magister in 2. dist. 27. Celebre est illud 5. de Ciuitate cap. 30. *Sic itaque administrat omnia, quæ creauit, vt etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat*. Vbi cum proprius creaturarum motus nihil aliud sit, quam earum actio; consequens est, actionem etiam Dei intelligi productiuam eorundem effectuum, quando Augustinus dicit, Dei prouidentia cuncta moueri, gubernari, administrari, & ordinari. Quemadmodum 5. de Genesi ad lit. cap. 20. 21. & 22.

3. Damascenus 3. fidei cap. 15. initio: *Actio*, inquit, *est efficax & substantialis naturæ motus*. Et
Actio fit magis quã agit. paulò inferius: *Actio motus est, & fit magis, quàm agat, quemadmodum Deiloquus inquit Gregorius in Sermone de Spiritu sancto*. Et rursus: *Vita actio est, & actio animalis, est omnis animalis dispensatio, siue nutritiua, siue augmentatiua, id est, vegetatrix, & motus secundum locum, & secundum sensum, & mentem, & libera arbitrariáque motio*. Ponderandum est autem Damascenum cum Nazianzeno tractare de duplici actione humanitatis Christi, altera, quam habet, vt homo, altera, quam habet vt Deus. Quapropter etiam Dei mouere idem erit, quod agere.

4. Dionysius Areopag. lib. de diuinis nominibus cap. 4. post medium de Actibus Angelicarum mentium, & animarum tractat sub nomine motus circularis, recti, & obliqui; Vbi S. Thomas *S. Thomas.*
lect. 7. initio ait: *Sicut dicit Philosophus 3. de anima, duplex est motus. Vnus, qui est actus imperfecti, id est, existentis in potentia: & talis est motus rerum corporalium, quæ secundum hoc moueri dicuntur, siue secundum substantiam, siue secundum quantitatem, siue secundum qualitatem, siue secundum locum, in quantum exeunt de potentia in actum. Alius autem est motus perfecti, secundum quod ipsa operatio existentis in actu, manens in ipso operante, motus dicitur, vt sentire intelligere & velle. Sic igitur accipiens motum, distinguit angelicarum mentium motum in tria, &c.*

Harum autem motionum Deum esse primum 5.
motorem & causam, non prætermisit Dionysius *Dionysius.*
adnotare quãdo paulò inferius in eodem cap. 4. ait: *Igitur istarum, & sensibilium trium motionum in hoc omni, & multò prius vniuscuiusque mansionum, & stationum, & collocationum causa est, & contentiua, & finis pulchrum & bonum, quod est super omnem stationem & motum*. Et paulò inferius: *Et omnia, quæcumque sunt, & fiunt, propter pulchrum & bonum sunt, & fiunt, & ad ipsum omnia inspiciunt, & ab ipso mouentur & continentur, & ipsius gratia, & propter ipsum, & in ipso exemplare principium omne finale, efficiens, formale, elementarium*. Apud Dionysium ergo & apud D. Thomam ibidem lect. 8. Deus est primum mouens, etiam in ordine ad spirituales operationes intellectus, & voluntatis, in quantum est illarum causa efficiens, finalis, obiectiua, seu quasi formalis, & insuper exemplaris. Neque requitur aliquid aliud superadditum voluntati, & realiter distinctum à volitionibus, quo voluntas formaliter constituatur mota per diuinam motionem.

Athanasius lib. de Diffinitionib. colum. 5. 6.
titulo de actu ait: *Actus quemadmodum S. Gregorius Nyssenus, inquit, est naturalis cuiusque rei potentia & motus. Nam quodvis essentiale suam habet efficaciam*. Gregorius Nyssenus frequenter nomine motus intelligit operationes, siue naturales, siue liberas appetitus, aut voluntatis, vt hom. 1. in Ecclesiasten. & homil. 8. Et disp. de Anima & resurrect. inter princ. & med. Aliqua illius verba retulimus disputat. 35. section. 3. num. 19. & 20. Chrysostom. Rom. 7. serm. 13. ad illud: *Iam non* *Rom. 7.*
ego operor illud, volitionem appellat animæ motionem. Similitérque loquitur Nazianz. in iambico 15. Eandem motus acceptionem vsurpat Gregorius Magnus lib. 26. Moral. in 28. cap. Iob, alias 37. & lib. 5. in 1. Reg. cap. 1. col. antepenult. & lib. 6. Moral. cap. 16. col. penult.

Cyparissiotus, cognomento Sapiens, decade 3. 7.
de diuinis ad extra emanationibus, quæ potissimum ex Dionysio Areopagita compilata est, cap. 4. prope init. ita scribit: *Magnus Basilius in adnotatis à S. Maximo de energia contra Monothelitas; Aliud, inquit, est, qui operatur, aliud operatio, aliud opus: ac maximè ista inter se differunt. Operans enim est, qui ad operandum mouetur; operatio est veluti motus operatorius, ipséque, vt ita loquar, conatus voluntatis ad operandum aliquid tendens & spectans, & simul vt electio facta est, quiescens, ac desinens, & cito mota ac præteriens*. Similia multa repetit in eodem & sequentibus capitibus vsque ad 9. in quibus Dei actionem, & emanationem creaturarum ad extra, & illarum gubernationem nomine motus comprehendit, & explicat quomodo pertineat ad prouidentiam. Præsertim notanda sunt, quæ cap. 10. notat ex Dionysio, & Maximo de motione; qua Deus, licet omnino sit immobilis, mouet tamen ea ratione, quoniam producit, & conseruat omnes creaturas.

Synodus etiam à Theodoro Caiorum Epi- 8.
scopo contra Manichæos habita, apud eundem Cyparissiotum decade 3. cap. 5. fine: *Operatio*, inquit, *rationem medij præ se fert, & ob eam causam non existit per se. Solummodo est, cum fit, non ante motum operantis, id est, ante actum*. Ita exponit ipsa Synodus.

Denique voluntatis operationes nomine mo- 9.
tus frequenter intelligunt antiquiores Schola- *Voluntatis operationes nomine mo[tus].*
stici cum Magistro, veluti in 2. sentent. dist. 27.

 cap. 3.

...mus intelligunt Scholastici.

cap. 3. & distinct. 39. cap. 3. Quo etiam modo loquitur Aristoteles citatus sect. 2. num. 18. & 20. Eundem motum actionem esse & passionem, Aristoteles, D. Thomas & omnes Philosophi & Theologi admittunt: vt vidimus disputat. 31. sectione. 8. num. 5. Quapropter D. Thomas 3. Physicor. cap. 3. lect. 4. cum Aristotele text. 17. & 18. notat, eundem omnino esse actum mouentis & mobilis, & mouere perinde esse ac producere effectum. Quod idem in sua physica, quasi per compendium Aristotelicæ doctrinæ demonstrauit Damascenus cap. 5. & 6. insuper in cap. 5. inter med. & finem ait: *Actus est efficax motus, qui à potestate producitur. Efficax porro motus est, qui in opere existit. Opus verò, & effectio, & actio*, &c.

Damascen.

Caietanus.

Rectè igitur Caietanus 3. part. quæst. 55. art. 2. §. *Ad euidentiam.* circa med. ait: *Cum autem mouere nihil aliud sit, quam educere de potentia ad actum, & moueri sit educi de potentia ad actum, clarè constat, quod instrumentum tum mouetur à principali agente, cum educitur de secunda potentia ad actum, cum sit cooperans ipsi principali agenti, cum sit exequens operationem principalis agentis, quod fit per hoc, quod principale agens, vt sic, vtitur illo ad opus ipsum principalis agentis.*

10. Obiiciunt tamen aliqui Gregorium lib. 16. Moral. cap. 16. alias 18. dicentem; omnia in tantum moueri, in quantum occulto instinctu disponuntur. Et post pauca: *Numquid nam hæc, quæ inanimata, vel quæ viuentia diximus, suis instinctionibus, & non magis diuinis impulsionibus agitantur?* Colligunt autem instinctum esse præuium impulsum, ac præmotionem. Respondetur. Instinctus, quibus viuentia mouentur sunt naturales & necessariæ operationes æstimatiuæ, & appetitus sensitiui, quibus incitantur ad bona sensibilia, sibi conuenientia: sed instinctus & impulsiones, quibus agitantur inanimata, sunt eorum naturales potentiæ & qualitates actiuæ, siue localiter motiuæ, quæ non recipiunt denominationem instinctus, nisi quatenus diriguntur & gubernantur per diuinam prouidentiam, cuius proprium est, res omnes ad finem dirigere, atque mouere. Vnde paulò superiùs dixerat: *Nec ea, quæ viuunt sibimetipsis vitam tribuunt, neque ea, quæ mouentur, & non viuunt, suis nutibus ad motum ducuntur, sed ille cuncta mouet, qui quædam viuificat, quædam verò non viuificata in extremam essentiam mirè ordinans seruat.* Nihil igitur Gregorius, vnde præuium causarum additamentum colligatur.

Gregorius.

Viuentium instinctus quid.

Diuina prouidentia res omnes ad finem dirigit.

DISPVTATIO XLVIII.

Vtrùm instrumentorum titulo secundis causis debeatur concursus determinatus, aut præuium additamentum.

SECTIO I.

Instrumenti quidditas non propriè conuenit causis secundis.

1. DVo sunt, quæ contrariæ sententiæ Doctores ex instrumenti quidditate deduxerunt. Alterum est præuium secundarum causarum additamentum: de quo dicemus in sect. sequenti. Alterum est physica determinatio generalis concursus: de quo dicemus peculiariter in sectione præsenti. Vtriusque verò partis generale fundamentum est, quoniam vt instrumentum attingat effectum principalis agentis, oportet præuia motione ab illo moueri & determinari; sed causæ secundæ, quatenus attingunt esse proprij & particularis effectus, sunt instrumenta Dei, & attingunt proprium effectum Dei: ergo præuia motione ab illo debent moueri ac determinari.

Contrariæ sententiæ generale fundamentum.

Minorem probant testimoniis S. Thomæ, quæ referemus infra. Et confirmant ex propositionibus libri de causis, quas iam supra disputat. 45. sect. 5. num. 12. & sequentibus ponderauimus. Confirmant primo, quoniam Deus causas secundas mouet, & applicat ad suas operationes, quemadmodum artifex instrumenta mouet & applicat ad opus artis. Confirmant secundò, quoniam de ratione instrumenti est, vt non moueat, nisi prius natura motum sit ab agente principali. Debet igitur prius natura recipere in se motionem physicam in ratione causæ efficientis. Confirmatur tertiò, quoniam causa secunda vt possit, tanquam instrumentum Dei, concurrere ad actualiter agendum, debet habere non minorem actualitatem, & perfectionem, quam effectus, quoniam causa non debet esse minus perfecta, quàm effectus. 2.

Confirmatio prima.

Secunda.

Tertia.

Confirmant quartò, & extendunt etiam ad materiales actiones peccatorum, quoniam quantum ad illas homines appellantur instrumenta Dei, nec alia ratione, nisi vt significentur esse à Deo moti, & applicati, ac determinati ad actionem. Quemadmodum Isaiæ 7. *Nouacula conducta.* Isaiæ 10. *Assur virga furoris mei, & baculus*, insuper appellatur & *Serra.* Hierem. 47. *Mucro Domini*, Hierem. 50. *Malleus vniuersæ terræ.* Hierem. 51. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram.* & Ezechiel 12. *Rete Dei.* Cuiusmodi plura retulimus disp. 42. sect. 1. præsertim num. 4. & 5. & infra sect. 4. num. 3. & sequentibus. 3.

Confirmant quintò, quoniam nisi voluntas creata foret instrumentum prædeterminatum, etiam in ordine ad volitiones liberas: sequeretur voluntati potius, quàm Deo tribuendas esse volitiones liberas. Probatur sequela, quoniam principali causæ determinanti sunt præcipuè tribuendæ actiones illius & effectus. 4.

Nihilominus sit prima conclusio. Secundæ causæ, saltem aliquo modo, & secundum aliquam rationem sunt instrumenta primæ causæ. Ita D. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 1. ad 3. & 2. contra Gent. cap. 21. ratione 4. & 3. contra Gentes cap. 70. fine & cap. 100. ratione 2. de potentia quæst. 3. art. 7. post medium corporis & ad 7. & alia argumenta, & in eadem quæst. art. 9. ad 21. argumentum, & opusculo 20. de regim. Principis lib. 3. cap. 8. & sequuntur Capreolus 2. sentent. distinct. 1. quæst. 2. art. 1. ad finem. Deza in eadem distinct. & quæst. articul. 3. notabili 3. in medio, Raynerius verbo *Meritum* cap. 3. fine, & communiter Doctores. 5.

Assertio prima.

Causa secunda, prima aliquomodo instrumenta.

Probatur primò ex Aristotele 8. Physicor. text. 37. illis præsertim verbis: *Sed quo mouet, & mouere, & moueri* (supple necesse est) *communicat enim simul hoc, & secundum idem existens ei, quod mouetur. Manifestum autem est in mouentibus secundum locum.* Vbi S. Thomas lect. 9. circa med. infert, *Omne quod mouet, & mouetur, habere rationem instrumenti:* quoniã est id quo postremũ mobile mouetur à primo mouente. Vnde in sequentibus 6.

Aristoteles.

S. Thomas.

quentibus capitibus colligit Aristoteles, omne intermedium mouens moueri prius, quàm moueat; ac proinde illud esse, quo primum mouens, mouet cætera mobilia: huiusmodi autem sunt omnes secundæ causæ comparatione primæ.

7. *Principalis causa, propria, instrumentalis verò principalis virtute agit.* Probatur secundò, quoniam sicut causæ principalis est agere propria virtute, atque authoritate, & se ipsam applicare ad agendum: ita instrumentalis causæ proprium est agere virtute principalis agentis, & ad agendum applicari ab agente principali. At verò quælibet causa secunda agit virtute primæ causæ, & ab illa applicatur ad agendum: vt ostendimus disp. 45. sect. 4. 5. & 6. Vnde D. Thomas 1. part. quæst. 105. artic. 5. corpore: *Deus*, inquit, *mouet non solùm res ad operandum, quasi applicando formas, & virtutes rerum ad operationem, sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum*, &c. Confirmatur quoniam instrumenta naturalia tam esse, quam virtutem operandi recipiunt à principali causa. Et artis instrumenta recipiunt ab artifice partem operatiuæ virtutis: at causæ secundæ recipiunt à prima totum esse, totámque virtutem operatiuam, & ab illa conseruantur. *S. Thomas.*

8. *Instrumenti, & principalis agentis vnica actio.* Probatur tertiò, quoniam sicut instrumenti, & principalis agentis propter subordinationē vnica est actio: ita etiam vnica est actio primæ causæ, atque secundæ: supra disp. 45. sect. 10. Probatur quartò, quoniam *ad hoc sunt instrumenta instita, vt deseruiant actioni principalis agentis*, dum mouentur ab ipso: vt S. Thomas ait in 3. contra Gent. cap. 100. ratione 2. At omes causæ secundæ ad nutum obediunt, & subseruiunt causæ primæ, nihil agendo, quod, Deus efficaciter voluerit ab illis non produci, & illud totum producendo, quod, Deus efficaciter voluerit ab illis produci, vel voluerit permittere, vt ab illis producatur: vt magis constabit infra sect. 4.

9. *Causa secunda principales causa.* Secunda conclusio. Causæ secundæ simpliciter propriè non sunt instrumenta primæ causæ. Quin potius absolutè sunt principales causæ quantum ad producendos, & determinandos particulares effectus, sibi proprios. Hanc tenet D. Thomas omnibus locis infra citandis, & supponunt Scotus in 4. distinctione 1. quæst. 1. fine, & communiter Scholastici. Probatur supponendo, discrimen inter causam principalem & instrumentalem in eo consistere, quod *principalis causa operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus. Causa verò instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum quo mouetur à principali agente. Vnde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti. Sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in mente artificis.* Definitiones atque declarationes istæ traduntur à D. Thoma 3. part. quæst. 62. artic. 1. corpore & art. 4. quibus consequentia sunt, quæ tradit 3. p. quæst. 13. artic. 2. & 1. 2. quæst. 112. art. 1. ad argument. & de veritate quæst. 27. art. 4. corpore, & ad argumenta. *Inter instrumentum, & causam principalem discrimen.*

10. *Ignis tam ratione formæ substantialis quàm accidentalis operatur.* Ex hoc principio sumuntur probationes duæ. Prima est. Quælibet causa secunda operatur per virtutem suæ formæ, tam substantialis, quàm accidentalis: quemadmodum ignis tam ratione formæ substantialis, quàm ratione caloris calefacit, & producit ignem. Ergo ad hos effectus producendos non est propriè instrumentum, sed principalis causa.

11. Secunda probatio est. Omnis causa secunda producit effectum sibi similem, siue secundum formam, per quam formaliter constituitur actiua siue secundum formam, quam continet eminenter: quemadmodum explicuit S. Thomas libro 3. Physic. text. 17. lect. 4. & 8. Physic. text. 40. lect. 10. vt referemus disput. 49. sect. 3. num. 6. & sequentibus. Ergo quælibet causa secunda operatur vt causa principalis, & non vt instrumentum. Antecedens constat primò in omnibus causis vniuocis, vt quando ignis ignem generat, & leo leonem: deinde etiam in causis æquiuocis: vt quando sol & cætera astra concurrunt ad productionem viuentium, quarum formas continent eminenter: & quando intellectus informatus specie intelligibili producit intellectionem, quæ procedit similis formæ, quam virtualiter continet intellectus prout tali specie informatus est. *Causa vniuoca, & æquiuoca.*

Confirmatur primò, nam hanc similitudinem formæ prout eminenter contentæ, licet non formaliter, satis esse ad rationem causæ principalis, ostendit exemplum lecti, qui similis euadit arti, tanquam formæ sui principalis efficientis; item gratia per sacramenta producta, non euadit similis, nisi Deo, in quo tamen non formaliter, sed eminenter continetur. 12. *Gratia per sacramenta producta.*

Confirmatur secundò verbis S. Thomæ in quæst. 4. de malo art. 3. corpore: *In principali quidem causa est aliquid secundum similitudinem formæ, vel eiusdem speciei, si sit causa vniuoca: vel secundum aliquam excellentiorem formam, si sit agens non vniuocum. Sicut Sol generat hominem. In causa autem instrumentali est aliquis effectus, secundum virtutem, quam recipit instrumentum à causa principali in quantum mouetur ab ea.* Cum igitur omnes secundæ causæ, tam vniuocæ, quàm æquiuocæ, operentur per virtutem propriæ formæ, cui assimilatur effectus: consequens est, propriè ac simpliciter esse causas principales. 13. *S. Thomas.*

Obiicies primo. Semina viuentium, quæ diu decisa conseruantur, per virtutem propriæ formæ substantialis, & accidentalis producunt viuens simile formæ, quam virtualiter, seu eminenter continent: nihilominus omnia semina operantur, vt instrumenta viuentium, à quibus receperunt formam substantialem & accidentalem: ergo secundæ causæ, operantur, vt instrumenta Dei, licet operentur per virtutem propriæ formæ substantialis, quoniam illam à Deo receperunt. 14.

Respond. supponendo, duplicem esse formam substantialem. Altera constituit speciem quidditatiuè completam, & perfectam intra suum gradum: cuiusmodi est forma cuiuslibet auis, aut arboris. Altera forma constituit speciem quidditatiuè incompletam & imperfectam intra suum gradum: cuiusmodi est forma constituens ouum auis, aut semen ab arbore decisum. 15. *Duplex forma substantialis.*

Quod autem incompleta & imperfecta quidditatiuè sit species, quam constituit oui, aut cuiuslibet seminis forma, probatur primò, quoniam illa species quidditatiuè postulauit prius in sui constitutione partem esse viuentis, à quo decisum est semen; ac proinde cum illo constituere vnum per se quando viuens est perfectum, integrum, & suo fructu fœcundum. Secundò, quoniam quidditatiuè destinatur, vt transeat in partem nascituri viuentis. Tertiò, quoniam inde sequitur, semina non esse viuentia formaliter, sed tantùm virtualiter. Vnde auium oua non exercent operationes auium, quousque formantur in aues, 16.

aues,& arborum ſemina non exercent operationes arborum.

17. Idem probatur quartò,quoniam naturalis intentio viuentium in producendis ouis aliiſque ſeminibus non ſiſtit in ipſis. Quoniam omne viuens intendit generare vniuocè ſimile : at verò ſemina non ſunt vniuocè ſimilia viuentibus: ideóque viuentium intentio per ſemina intendit producere viuens aliud eiuſdem ſpeciei. Nam,vt ſapienter S.Thomas 3.contra Gent.cap.112.ſub init. *inſtrumentum non quæritur propter ſe ipſum:ſed vt eo principale agens vtatur.*

S.Thomas.

18. Quo ſuppoſito , ad argumentum reſpondeo, cauſas ſecundas ideo nō eſſe propriè inſtrumenta Dei , quoniam operantur per virtutem propriæ formæ : quæ propterea ſimpliciter eſt propria , quoniam conſtituit ſpeciem quidditatiuè completam & perfectam.Nam ouorum,& aliorum ſeminum forma propterea nō eſt hoc modo propria,ſed aliena,quoniam quidditatiuè conſtituit ſpeciem incompletam,quæ pars eſt viuentis perfecti Et via,& medium quidditatiuè deſtinatum ad illud producēdum,vt nuper probatū eſt.

Argumenti reſponſio.

19. Obiectio ſecunda.Calor & cæteræ qualitates actiuæ operantur per formam & virtutem ſibi propriam,hoc eſt,per propriam quidditatem;nihilominus operantur,vt inſtrumenta ſubſtantiæ, præſertim prout concurrunt ad producendam ſubſtantialem formam:ergo ſecunda cauſa poterit eſſe inſtrumentum propriè dictum,licet operetur per propriam formam.Reſpond. Forma & virtus dupliciter dicitur eſſe propria. Primò generaliter, ſicut eſſentia , & quidditas eſt propria rei , quam conſtituit. Et hoc non ſufficit , vt aliquid abſolutè ſit cauſa principalis , nec vt agat per formam,& virtutem ſibi propriam. Secundo modo dicitur eſſe propria virtus , & forma , eo quod non ſit quidditatiuè virtus alterius. Et hoc modo propria eſt igni nō ſolùm eius forma ſubſtantialis,ſed etiam calor:& conſequenter,ac eodem modo virtus , & quidditas caloris non eſt propria calori,ſed igni : & generaliter omnis vis accidentalis non ſua , ſed ſubſtantiæ virtus eſt. Quoniam eius eſt virtus,cuius eſt agere:at agere illius eſt,cuius eſt eſſe, porro ſubſtantiæ proprium eſt eſſe. Quæ doctrina ex D.Thoma 1.p. quæſt.115.art.1.fine,& quæſt. 77. art. 1. ad 3. rectè colligitur à Caietano in dicta quæſt. 77. art.1. fine.Porro ſecundis cauſis forma , & virtus propria eſt vtroque modo:ideóque tanquam principales cauſæ operantur.

Reſpondetur, forma & virtus duplex.

20. Ad explicationem,& confirmationem præcedentium concluſionum , ſit tertia concluſio.Secundæ cauſæ , prout concurrunt ad producendum eſſe in communi,quod eſt proprius , & adæquatus effectus primæ cauſæ,ſunt illius inſtrumenta. Cæterum principales cauſæ ſunt, prout producunt particulares differentias effectuum ſibi ſimilium. Probat primò D. Thomas de potentia quæſt. 3. artic. 4. corpore circa med. dicens : *Dare eſſe, in quantum huiuſmodi , eſt effectus primæ cauſæ ſolius,ſecundum propriam virtutem. Et quæcumque alia cauſa dat eſſe,hoc habet,in quantum eſt in ea virtus & operatio primæ cauſæ , & non per propriam virtutem. Sicut & inſtrumentum efficit actionem inſtrumentalem , non per virtutem propriæ naturæ,ſed per virtutem mouentis*,&c.Quibus conſonant,quæ tradit 1. part. quæſtion. 45. artic.5. corp. & 2. contra Gent. cap. 21. ratione 3. & 4. cum ait:*Oportet quod generans vniuocum ſit, quaſi agens inſtrumentale reſpectu eius, quod eſt cauſa totius ſpeciei.* Vnde ſtatim infert:*Impoſſibile eſt igitur quod ſubſtantia creata ſit cauſa eſſendi,niſi ſicut inſtrumentalis, & agens virtute alterius.* De quo videri poteſt Capreolus in ſecundo ſententiarum diſt.1.quæſt.2.art.3.part.6.

Aſſertio 3. Cauſa ſecūda prout ad eſſe in commune concurrunt, Dei inſtrumenta.

S.Thomas.

Probatur ſecundò,nam præmoueri,applicari, & determinari ad agendum , eſt inſtrumentorum magis proprium , quam principalium cauſarum : at verò ſecundæ cauſæ , quantum ad producendum eſſe in communi , præmouentur, applicantur,& determinantur à prima cauſa;cæterum illam determinant , quantum ad producendas particulares differentias effectuum ſibi ſimilium (vt demonſtrauimus diſputat. 45. tota ſect.5.& 6.) Ergo ſecundæ cauſæ , quantum ad producendum eſſe in communi ſunt inſtrumenta primæ cauſæ;non verò quantum ad producendas particulares differentias effectuum ſibi ſimilium. 21.

Probatur tertiò. Nam, vt D.Thomas, inquit, quæſt.24.de veritate art.1.ad 4.*Cauſa prima dicitur eſſe principalis ſimpliciter loquendo, propter hoc, quod magis influit in effectum : ſed cauſa ſecunda ſecundum quid principalis eſt , in quantum effectus ei magis conformatur.* Vbi notandum , ſecundæ cauſæ principalitatem non dici *ſecundum quid* comparatione inſtrumentalis actiuitatis , quaſi cauſa ſecunda ſimpliciter ſit inſtrumentum. Sed appellatur *ſecundum quid* comparatione diuinæ principalitatis , comparatione cuius tam eſſe, quam cæteræ perfectiones creaturis conueniunt ſecundum quid. 22.

SECTIO II.

Cauſa libera rationem inſtrumenti participat multò minus,quàm naturalis cauſa.

CONcluſio, quæ continetur in titulo,probatur primò ratione diſcriminis,quam docuit S. Thomas de veritate quæſt. 24. articul. 1. ad 5. *Inſtrumentum* , inquit , *dupliciter dicitur. Vno modo propriè , quando ſcilicet aliquid ita ab altero mouetur , quod non confertur ei à mouente aliquod principium talis motus , ſicut ſerra mouetur à carpentario : & tale inſtrumentum eſt expers libertatis. Alio modo dicitur inſtrumentum magis communiter quicquid eſt mouens , ab alio motum , ſiue ſit in ipſo principium ſui motus , ſiue non. Et ſic ab inſtrumento , non oportet , quod excludatur omnino ratio libertatis : quia aliquid poteſt eſſe ab alio motum, quod tamen ſe ipſum mouet : & ita eſt de mente humana.* 1.

S.Thomas.

Confirmatur primò, quoniam quantò aliqua cauſa plus participat de virtute intrinſeca vt ſe ipſam agat , moueat , & determinet ad particulares actiones ; tanto magis recedit à propria ratione inſtrumenti : vt conſtat ex dictis ſection.1. conc. 2. Sed cauſa libera multò veriùs , & proprius,quàm naturalis cauſa, ſe ipſam agit,mouet, ac determinat ad particulares actiones. Ergo cauſa libera recedit à propria ratione inſtrumēti multò magis,quàm naturalis quælibet cauſa. 2.

Porro, cauſæ liberæ proprium eſſe agere,mouere, ac determinare ſeipſam , probatum eſt tomo præcedenti de Scientia diſp. 45. ſect. 1. & diſp. 40. & 50. & ſequentibus. Quam ob cauſam agentia naturalia multò magis accedunt ad rationē inſtrumenti,& à ſapientibus quandóque

dicuntur

dicuntur esse instrumenta comparatione proprĳssimæ acceptionis agendi, atque mouendi, quæ requirit intentionem finis, ac libertatem. Vnde Damascenus in sua Physica cap. 8. prope initium de natura, siue naturali causa sic loquitur. *Damascenus.* *Haud abs re Plato instrumentalem causam eam esse tradit: quandoquidem vt ascia & serra nil omnino agunt in rebus, quæ artis industriâ elaborantur: sic nec natura in his rebus, quæ naturâ constant. Verum mens illa rerum omnium parens & architecta cuncta ante euum explorata habet, propriéque efficit: sic nimirum, vt natura solam eam aptitudinem, quam à summo illo opifice accipit, infra præbeat: ipso autem opifex arbitratu suo finem supernè, tanquam lucem quandam porrigat. Vnde etiam naturæ actus perpessio potius est. Patitur enim prius, atque ita efficit: mouetur, atque ita demum motum affert.* In quibus omnibus Damascenus non aliam priorem motionem intelligit, nisi eam, qua naturales causæ recipiunt à Deo suam essentiam, & virtutem actiuam, & diuina voluntate diriguntur ad finem, ipsis ignotum, & cum Deo prius, & magis operante, cooperantur. Vnde cap. 9. in med. *instrumentalem* causam interpretatur *adiuuantem*. Quibus consequentia notat sub finem eiusdem capitis 9.

3. *S. Thom.* Confirmatur secundò, quoniam vt S. Thomas ait 1.2.q.21.art.4.ad 2. *Homo sic mouetur à Deo vt instrumentum. quod tamen non excludit, quin moueat se ipsum per liberum arbitrium. Et ideo per suum actum meretur, vel demeretur apud Deum.* Quod autem hæc ratio instrumenti, quæ relinquitur in libero arbitrio sit multò magis impropria, quàm in causis naturalibus, satis indicauerat in eadem 1.2.q.1.artic.2. ad finem corporis, dicens: *Tota irrationalis natura comparatur ad Deum sicut instrumentum ad agens principale. Et ideo proprium est naturæ rationalis, vt tendat in finem, quasi agens, vel ducens ad finem: natura verò irrationalis quasi ab alio acta, vel ducta, &c.*

4. Confirmatur tertiò, nam peculiarem rationem instrumenti se ipsum mouentis, licet primario moueatur à Deo notauit Anselmus lib. de concordia prędestinat. & grat. cum lib. arbit. cap. *Anselmus.* 3. inter med. & finem, dicens: *Voluntas instrumentum mouet omnia alia instrumenta, quibus sponte vtimur, & quæ sunt in nobis, vt manus, lingua, visus, & quæ sunt extra nos, vt stilus, & securis, & facit omnes voluntarios motus. Ipsa verò se suis affectionibus mouet: vnde dici potest instrumentum se ipsum mouens. Dico, voluntatem instrumentum omnes voluntarios motus facere, si diligenter consideramus; sed ille verius dicitur facere omne, quod facit natura, aut voluntas, qui facit naturam & instrumentum volendi cum affectionibus suis: sine quibus idem instrumentum nihil facit.*

5. Confirmatur quartò, nam & D. Thomas 3. contra Gent. cap. 112. sub init. inde probat solis rationalibus creaturis propter se ipsas prouidere Deum. *Quod enim ab altero tãtùm agitur, rationem instrumenti habet: quod verò per se agit, habet rationem principalis agentis.* Hoc autem discrimen statim applicat ad irrationales, & rationales creaturas:

6. Confirmatur quintò, nam & Aristoteles lib. 1. Politic. cap. 3. post med. agnouit, libertatem esse perfectionem propriam principalis agẽtis: ideóq; seruitutem reducit ad rationem instrumẽti. Vnde seruos appellat actiua instrumenta, quæ dicit specie differre ab instrumentis factiuis. Nec dubium, quin ea differentia consistat in eo, quod factiua instrumenta nihil libertatis participant; ideóque propriè sunt instrumenta. Sed actiua instrumenta, videlicet serui, quantum de libertate participant, tantùm à propria instrumenti ratione conscendunt ad rationẽ principalis agẽtis.

7. Ex eodem principio sumitur probatio secunda, cuiusuis, licet generalis sit omnibus actionibus, clarior tamen in turpibus cernitur. Quoniã motus magis attribuitur mouenti, quam mobili, & magis attribuitur principali causæ, quam illi, quod propriè instrumentum est. Vnde homicidium non tribuitur lapidi, sed proiicienti: vt S. Thomas obiecit in 1.p.q.105.art.4.argum.3. & in solutione concessit, respondens: *S. Thom.* *Si voluntas ita moueretur ab alio, quod ex se nullatenus moueretur, opera voluntatis non imputarentur ad meritum, vel demeritum. Sed quia per hoc quod moueatur ab alio, non excluditur quin moueatur ex se; ideo non tollitur ratio meriti.* Inde colliguntur duo: primum est, in actionibus honestis voluntatem nõ esse propriè instrumentum Dei, sed esse causam principalem, vt illi tribuantur ad meritum, tanquam mouenti se ad illas. Secundum est voluntatem creatam magis distare à propria ratione instrumenti Dei, *Determinatio ad peccatum non est Deo tribuenda.* quando concipit materialem actionem peccati; quoniam illius determinatio non tribuitur Deo. tanquam mouenti etiam illo modo, quo tribuuntur Deo quælibet actiones honestæ: vt dicemus sect. sequenti.

8. Probatur tertiò, quoniam causa quælibet vitalis peculiari quadã ratione supra cæteras causas non vitales assurgit ad rationem principalis causæ, receditque ab instrumento propriè dicto; quoniam actio vitalis habet magis intrinsecam dependentiam à principio vitali, tanquã sibi proprio & proportionato, quod solùm denominatur propriè à tali operatione. *Confirmatio prima.* Confirmatur primò, quia per actiones intellectus & voluntatis creatæ, Deus nõ denominatur intelligẽs, nec volens, imo, licet per impossibile vel impossibile solus Deus produceret intellectionem, vel amorẽ absque concursu vitalis principij, adhuc nõ diceretur intelligens, nec volens. Quod est indicium illius quidditatiui respectus, quo vitales operationes exigunt, principalem sui causam esse vitalem, & principium sibi coniunctum. *Secunda.* Confirmatur secundò, nam ab actione magis denominatur agens, quod est magis & principaliter agens; quã quod minus agit, ac minus principaliter, quale est, quod instrumentaliter agit. Quapropter non denominaretur intelligens homo, sed Deus: si homo non esset agens principale, sed solus Deus.

9. *Voluntas ad supernaturales actus non est propriè instrumentum Dei.* Probatur quartò, nam ad rationẽ instrumenti magis accedit voluntas, prout concurrit ad supernaturales actiones, ad illas quippe requirit magis specialem motionem & virtutem Dei: & tamen ad illas non est propriè instrumentum Dei vt ostendemus alibi. Ergo multò magis voluntas recedit à propria ratione instrumenti, prout se ipsam mouet ad actiones, minimè superiores viribus naturæ.

10. *Guillermus.* Rectè igitur Guiller. Paris. in p. 1. versus finẽ io tract. de merit. col. penult. ait: *Opera nostra sunt etiã opera Dei, quia ipse operatur in nobis, & etiam per nos, non quidem tanquam per organa tantùm, & instrumẽta: tunc enim nec ad laudem, nec ad vituperium, nec ad culpam, nec ad meritũ imputãda essent nobis opera bona sicut cithara, vel tibia, &c.* Plures alios ex antiquioribus Scholasticis referemus, quando

quando peculiariter egerimus de ſupernaturalibus operationibus. Et huius ætatis authores ſupradictam perfectionem priocipalis eaoſæ, cui minus propriè eoouenIat inſtrumenti ratio, tribuunt libero arbitrio: vt Driedo de Captiu. & & redempt.generis humani tract.6,cap.2.part.2. prope med. Et libro de Concordia liber.arb.&c. cap. 3. longè poſt init. §. *Reſpondeo veriſſimum:* fol.50. Roardus Taper art.7. contra Lutherum inter priuc.& med.propoſ.10.ad finem pag.514. & ſequēti,& clariòs noſtri Doctores, vt Bellarm. lib.4. de Grat. & lib. arbit. eap. 15. ad primum, Suarez tract.de auxil.lib. 1.cap.6.num.20. à quo non diſſentir lib.3.cap.15.num.19.& 20. Quin etiam idem ex profeſſo defendunt nonnulli ex authoribus phyſicæ prædeterminationis.

SECTIO III.

De materiali actione peccati, quatenus longius recedit ab inſtrumento prima cauſa.

1. *Aſſertio.* EX fundamentis in 1. & 2. ſectione poſitis, deducitur præſens concluſio. Si materiales actiones peccatorum conſiderenrur ſecundum ſpecificam differentiam, per quam ſuur realiter, & quidditatiuè contrariæ Dei mandatis, & amori: voluntas ereata, prout coocurrit ad illas, recedit à propria ratione inſtrumenti primæ cauſæ multò longiùs, quàm vt cōcurrit ad cæteras omnes actiones, aut formalitates actiooum. Vnde in eadē formalitate multò veriùs & propriùs, quàm in cæteris creata voluntas ſibi vendicat turpiſſimam authoritatem principalis cauſæ, quam dignitatem Dei bonitas omnino detrectat. Hanc concluſionem expediet ex profeſſo probare propter hæreticos, qui, Deum eſſe eauſam prauarum actiooum, colligere tentant ex eo, quod voluntas noſtra ſit inſtrumentum Dei.

2. Ideo probatur primò, quoniam quilibet effectus ſecundum eam ratiouem, ſecuudum quam procedit ab inſtrumeuto, prout eſt inſtrumētum, multò magis & principalius cauſatur à cauſa principali. Sed materiales peccatorum actiones ſecundum ſpecificam differeotiam, per quā ſunt quidditatiuè contrariæ Dei mandatis & amori, non eauſantur à Deo, tāquam à eauſa principali: vt probarum eſt diſp. 27. & tribus ſequentibus. Ergo ſecundum eandem rationem illæ actionea procedont à volunrate creata non tanquā ab inſtrumento Dei, ſed tanquam à cauſa principali.

3. *Cauſa principalis officiū per meram permiſſionē non exercetur.* Probatur ſecundò, quoniam cauſæ principalis officium erga inſtrumentum non poreſt exerceri per meram permiſſionem; requirit enim præcipuam & poſitiuam cauſalitatem: ſed in ordine ad materialem actionem peccati, Deus meram permiſſionem exhibet: vt oſtendimus ſupra diſp.31. & 32. Ergo in ordiue ad tales operationes Deos non exercet officium principalis cauſæ per voluntatem crearam, vt per inſtrumentū, operantis.

4. Probatur tertiò, quoniam inſtrumentū quidqoid operarur ſub ea ratione, qua inſtrumentum eſt, operatur ſecundum intētiooem, voluntatem, & ordinationem artificis. Sed voluntas creata, in quantom realiter vult diuina præcepta violare, non operatur ſecundum voluntatem, intentionem, & ordinationem Dei: vt oſtendimus ſupra diſp.33.& 35. Ergo voluntas creata, in quantum realiter vult diuina violare præcepta, nō operatur, vt inſtrumentum Dei. *Probatio quarta.* Probatur quartò, quoniam à principall cauſa, & uon ab inſtrumento initium operationis ſumitur. Sed prædictæ operationis initium non à Deo, ſed à voluntate creata deſumitur. Ergo Deus uon eſt illius cauſa priucipalis, nec voluntas eſt inſtruoientum Dei, prout olicit materialem actionem percati. Minorem oſtendimus tota diſp.36.

5. Probatur quintò, quoniam inſtrumētum mooetur, applicatur, impellitur, excitatur, agitur ad operationem. Et principalis cauſa facit, vt inſtrumentum operetur: quæ omnia cōparatione materialis actionis peccati præſtare Deus nō poteſt: vt oſtendimus diſpur.36.ſect,5. & ſequentibus. Confirmatur, quooiam talium actionum comparatione, homines ſunt inſtrumenta Dęmonis, potiùs quam Dei: de quo vide dicta diſp.36.ſect.6. *Homines inſtrumenta Dæmonis.* præſertim quod ex Marco Eremita retulimus ad finem illius. In his omnibus probationibus obſeruandum eſt, eas eſſe proprias actionom turpium. Nam ad bonas actiones, quantum erat ex his capitibus, præcisè conſideratis, voluntas creara poterat habere rationem inſtrumenti Dei. Quod diſcrimen etiam Patres agnouiſſe, conſtabit ex probanone ſequenti.

6. Probatur ſextò, diligenter obſeruando variationem in modo loquendi antiquorum Patrum. Nam ageotes de bonis operibus, nunquam aſſerunt, Deum de illis, aut ex illis facere, aut colligere bonum; ſed potius aſſerunt per iuſtos homines aut Angelos, & per eorum opera Deum facere bona. Quem modum loqueudi adhibitn ſtudio permutant, quando gradum faciont ad dæmones, aut homines malos, aut eorum npera, dicentes, Deum ex illis, aut de illis colligere bona. Quod diſcrimen ſcitè obſeruauit Durandus io 1. diſt.47.quæſt.2. quamois ex illo malè intulerit, Deum non concurrere efficienter ad actioncm materialem peccati.

7. Sic Auguſt.in Enchirid.cap. 11. *Nec Deus*, inquit, *vllo modo fineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi vſque adeo eſſet omnipotēs, & bonus, vt bene faceret etiam de malo. De bono natura vitiatum ipſo* *Sic habet.* *Deus benefacit reformando, aut puniendo vitiatum.* & cap.107. *Vtrumlibet*, inquit, *horum elegiſſet homo, Dei voluntas fieret, aut etiam ab illo, aut certè de illo. Proinde quia ſuam maluit facere, quam Dei, de illo facta eſt voluntas Dei.* Vnde conſtar, quando homo eligir bonum, tunc non ſolùm à Deo, ſed etiam ab homine, tanquam inſtrumeuto eooperanie, fieri volontatem Dei: at verò quando malum eligit fieri voluntatem Dei non ab homine tanquam inſtromento, ſed fieri à ſolo Deo: hominem autem eſſe materiā, de qoa fit voluntas Dei.

8. Vnde & toto tract 72.in Ioannem frequeuter aſſerit, Ieſum Chriſtum per homines eredentes facere opera pietatis, videlicet, credēdi, ſperandi, diligendi, &c. Et de agone Chriſtiano cap.7. prope init. ait: *Alij obediunt, tanquam filij, & faciunt cum diuina prouidentia, quod bonum eſt, alij verò ligantur tanquam ſerui, & fit de illis quod iuſtum eſt.* Hæc Auguſtini teſtimonia ponderauims etiā ſupra diſp.44.ſect.6.fine, probāres diuiuā volontatem nō expleri per materiales actiones peccatorū: nunc autē ad probandū, eas actiones à ratione inſtrumenti recedere magis quā actiones honeſtas.

9. *Bernardus.* Eoudem modum loquendi Bernardus imitarur in tractato de grar.& lib. arbit. inter med.& finem dicens: *Quibus, vel de quibus proſit.* Et ex ſequenti contextu conſtat, illud, *de quibus*, dictum eſſe propter malas impiorum voluntates, de

quibus

quibus Deus colligit bnnum prædestinatorum. Et in nouo quodam sermune 2. in cæna Domini sub init. Bernardus, aut quilibet eius author ait: *Omnia dedit ei Pater in manus bona, & mala, mala in vsum, bona in effectum. De malo productionis Iudæ fecit bonum redemptionis nostræ.*

10. Ex talibus Augustini testimoniis rectè Magister, & omnes scholastici primo dist. 47. colligunt, voluntatem Dei semper impleri ab homine, vel de homine, modo explicatu. Idem tradit Albertus 1. p. q. 80. memb. 2. art. 4. part. 1. Alexander 1. p. q. 40. memb. 4. initio.

SECTIO IV.

De propria ratione instrumenti peccatis extrinsecus addita per Dei prouidentiam.

1. PRopriam instrumenti rationem Deus superaddit materialibus peccatorum actionibus, & dæmonibus, aut hominibus impiis, faciens illos, licet inuitos, diuinæ prouidentiæ ministrare. Pro cuius maiori explicatione recolendum est ex disp. 44. sect. 2. in actione materiali peccati posse præscindi reales quasdam formalitates, quę nullam in suo conceptu claudunt oppositionem contra legem Dei: & illas per se causari à Deo, tanquam impellente & inclinante ad illas. In his igitur, si considerentur præcisè secundùm se, non reperitur instrumenti ratio magis pnpriè, quam in actionibus moraliter honestis: vt ostendimus supra sect. 2. Si verò considerentur, prout diriguntur à Deo ad fines bonos à Deo intentos, sub hac formalitate præcisa subeunt instrumenti rationem valdè propriam, cæterùm sibi rectè consentientē, & minimè sibi repugnantem.

In materiali actione peccati formalitates non claudentes legi Dei oppositionem.

2. Sed quoniam ipsa quoque realis oppositio & repugnantia cōtra legem Dei & charitatem, imò & formalis etiam ratio malitiæ per Dei omnipotentiā retorquentur ad optimos fines, vt ostendimus supra disp. 18. sect. 2. & 3. & disp. 44. sect. 6. & 7. in hac extrinseca directione Dei consistit propriissima quædam instrumēti ratio, quam inuiti patiuntur à Deo dæmones & homines praui. Itaque non in concursu Dei ad realem transgressionem legis, sed in extrinseca illius ordinatiooe collocatur hæc propria ratio instrumenti. Ad quam etiam pertinet omnes circumstantias præscribere nocituris, ne possint aliu tempore, loco, plus, diutius intentius, aduersus alias personas, alióve nocumenti genere insanire, quam intra limites, diuina prouidentia præscriptos, prædicta disp. 44. sect. 3, & 4.

Realis oppositio legi Dei, & formalis malitia retorquetur ad optimos fines.

3. Restat igitur probandum solummodò, quod proprium est huius sectionis, videlicet instrumenti ratio fundata in prædicto genere prouidentiæ. Et imprimis impios atque tyrannos esse instrumenta, quibus Deus regiones deuastat propter earum scelera, constat Isaiæ 7. *In die illa radet Dominus in nouacula conducta, in his, qui trans flumen sunt, in Rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam.* Sed generaliter puniendi & flagellandi significatur instrumentum cap. 10. *Væ Assur virga furoris mei & baculus ipse est.* & longè inferius: *Suscitabit super eum Dominus flagellum, & virgam suam super mare, & leuabit eam in via Ægypti.*

Impij, & tyranni Dei instrumenta.

Isaia 7.

Isaia 10.

4. Rursus eam instrumenti pnprietatem seruari, vt nihil ad puniendum, & flagellandum operetur, nisi ex Dei motione atque imperio, cōstat ex illis verbis eiusdem capitis: *Contra gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi.* Quid verò significet istud mandatum exposuimus iam disp. 44. sect. 3. Et longè inferius: *Adhuc enim paululum, modicùmque, & consummabitur indignatio mea, &c.*

5. Deinde tales impios quātum ad fructus, quos Deus ex eorum facinoribus colligit esse mera instrumenta, quæ nihil ex proprin conferant ad bonum; sed potius, quantum ex se est, bono repugnent, & à sola prouidentia Dei extrinsecè recipiant ordinationem ad bonum, cui licet inuiti subseruiant, ostenditor sequentibus verbis: *Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum.* Propterea, nullam prorsus esse gloriam talis instrumenti meri, sed totam gloriam esse solius Dei, colligit Isaias per moltos versus eiusdem capitis & ait: *Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui vtique lignum est.*

6. Denique robur animi, diuitias, consilia, rerum euentus, & cæteras circumstantias, ad victoriam & imperium requisitas, à solo Deo tribui, propterea que illa omnia esse velut instrumenti motionem ad fines diuinæ prouidentiæ, notatur ab illis verbis: *Dicet enim: Numquid non principes mei simul reges sunt?* vsque ad illa: *In fortitudine manus meæ feci; & in sapientia mea intellexi, &c.*

7. Ad hæc omnia confirmanda valdè conferunt omnia ferè sanctorum Patrom commentaria in c. 10. Isaiæ. Præsertim verò legenda sunt, quæ ad illa verba: *Væ Assur*, scribit Cyrillus Alex. libro 1. in Isai. nobis sat erit referre qood notat in illa verba: *Numquid gloriabitur, &c. Existimâsne, tua vi hoc perfunctum esse te, vt caperet vrbes; cùm tanquam instrumentum à manu, nimirum, diuina quæ hæc facit adhibitus fueris? Non proinde tua gloria, sed Dei potius, qui tua crudelitate tanquam securi quapiam, seu virga, seu ligno aduersus eos, qui ipsum offenderant, visus est.*

Cyrillus.

8. Hieronymus in eundem locum ait: *Sic & tu, cùm organum fueris voluntatis Dei, erigeris in superbiam.* Organum autem idem est quod instrumentum. Glossa ibidem: *Sicut hæc inanimata tantùm sunt instrumenta, nihil facientia per se, sed per eum, qui mouet ea. Sic neque Sennacherib per se, sed per Dei virtutem operatus est.* S. Thom. ibid. ait: *Serra dicitur, quia est sicut instrumentum, quod non potest operari, nisi motu artificis.* Quam eandem similitudinem magis explicat opus 20. de regim. princ. lib. 3. c. 8.

S. Thom.

9. Basilius in eundem locum ait: *Sicut serra, nisi aliquis eam trahat ad eius vsum, qui solerti artificio ligna conscindit, ipsa quidquam secare non potest; sic ego te mihi asciui ad plectendum populum hunc peccatorem in securi & serra, consumens tua immani crudelitate.* Et multò superiùs dixerat: *Virga eritis furoris mei: instrumentum siquidem pœna inflictiuum non propria virtute irrogat pœnam, sed operatoria virtute se mouentis.* Omnia sunt verba Basilij, resecatis aliis, quæ horum sensom nihil poterant immutare.

10. Nec prætermisit Basilius indicare quam sit natiuæ malorum operum inclinationi ac efficacitati contrarium emolumentū, quod Deus elicit ex illis. Quē propterea non vsum, sed abusū

appellat quoniam opera mala contra propriam vim, & propensionem retorquentur ad bonum. *Isaiæ 13.* Ideo Isaiæ cap. 13. illa veiba: *Dominus Sabaoth mandauit genti bellicosæ*, sic exponit: *Basilius.* *Dæmones è longinquo adscitι, adducuntur ad expetendam de peccatis nostris vltionem benignitate Dei erga nos abutente eorum immanitate ad animarum nostrarum medelam, exemplo cuiusdam medicæ artis periti, dum is, veneno è vipera sumpto, abutitur scitè ad subleuandam, & medicandam ægrotantium imbecillitatem.* Quibus similia sunt, quæ retulimus suprà disp. 44. sect. 7. sub initium.

11\. Vt prædictam instrumenti denominationem, extrinsecus adiectam prauæ voluntati significaret Augustinus, nonnunquam adiungit præpositionem instrumentalem, quam sectione 3. numero 6. & sequentibus vidimus, alioqui bonis tantùm operibus reseruari. *Augustinus.* Quemadmodum in Enchirid. cap. 100. *Per eandem*, inquit, *creatura voluntatem, qua factum est, quod Creator noluit, impleret ipse quod voluit, benè vtens malis, &c.* Quamuis redeat statim ad aliam sibi magis familiarem loquendi formulam, dicto numero 6. ponderatam, cum ait: *Hoc quippe ipso, quod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas eius.* Et iterùm: *Nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.*

12\. Redit tamen in sequenti capite 101. ad instrumentalem præpositionem, & ait: *Deus quasdam voluntates suas vtique bonas implet per malorum hominum voluntates malas. Sicut per Iudæos maleuolos*, & quæ sequuntur vsque ad finem illius capitis. Sic etiam libro 3. de Trinitate, cap. 4. *Vtitur*, inquit, *omnibus ad incommutabile arbitrium sententiæ suæ, siue rationalibus, siue irrationalibus spiritibus, siue per eius gratiam, siue malis per propriam voluntatem.*

13\. Idem Augustinus in Psalm. 73. ad illa ver- *Psalm. 73.* ba: *Posuerunt signa sua signa, & non cognouerunt*, ait: *Quid non cognouerunt? Quia non haberes in me* *Ioan 19.* *potestatem, nisi tibi data esset desuper. Non cognouerunt, quia non ipsis honor delatus est, vt affligerent, vt caperent, vel euerterent ciuitatem: sed impietas eorum tanquam securis Dei facta est, facti sunt instrumentum irati, non regnum placati.* Vides itaque rationem instrumenti in eo positam, quod à Deo potestatem accipiant. Dei verò intentionem statim explicat, dicens: *Facit hoc enim Deus, quod plerumque facit & homo. Aliquando iratus homo apprehendit virgam iacentem in medio, fortassè qualecumque sarmentum, cædit inde filium suum, ac deinde proiicit sarmentum in ignem, & filio seruat hæreditatem, &c.*

14\. Inde Bernardus accepisse videtur quod in *Bernard.* tractatu de libero arbitrio column. penult. *Vtitur*, inquit, *creatura rationali, sed maleuola, quasi disciplina virga, quam correcto filio, in ignem proiicit.*

15\. Tertullianus tandem in libro de fuga in persecutione prope initium ait: *Scire debemus, quatenus neque persecutio est sine iniquitate diaboli, neque probatio fidei sine persecutione propter probationem fidei necessariam iniquitatem, non patrocinium præstare persecutioni, sed ministerium. Præcedere enim Dei voluntatem circa fidei probationem, quæ est ratio persecutionis; sequi autem diaboli iniquitatem ad instrumentum persecutionis, quæ ratio est probationis.* Nota primò instrumentum & ministerium præstari à dæmone, dum persequitur, secundo Dei voluntatem præcedere, non circa persecutioné, sed circa fidei probationem, quæ est ratio persecutionis permittendæ. Tertiò non solùm instrumentum, sed etiam materiam appellat idem Tertullianus, dum subiungit: *In quantum iustitiæ iniquitas æmula est, in tantùm materia est, ad testimonia eius, cuius est æmula.* Est enim materia patientiæ, & firmioris testimonij de fide per martyrium.

SECTIO V.

Per officium instrumenti nec physica prædeterminatio, nec præuium additamentum imponitur voluntati creatæ.

1\. *Assertio 1.* PERuenimus iam ad primarium intentum disputationis præsentis, de quo statuimus conclusiones duas. Prima conclusio. Ex quidditatiua ratione instrumenti non potest colligi additamentum aliquod præuium, à prima causa communicādum, prærequiri ad volitiones liberas, & multò minus, si fueiint turpes. *Probatio.* Probatur primò, quia vbi non reperitur propria instrumenti ratio, nihil potest ex illa probari: at propria instrumenti ratio, etiam naturalibus causis non conuenit, supra sectione 1. & multò minus liberis causis, supra sectione 2. sed minimè, ac remotissimè in ordine ad actiones turpes, supra sectione 3.

2\. *Præuia motio ab instrumento requisita.* Confirmatur primò, quoniam instrumentum generaliter & impropriè dictum, non requirit aliam motionem præuiam, præter illam, qua generatur vel alteratur, vel loco mouetur à principali causa; vt per generationem accipiat principale principium agendi, quod est substantialis forma, vel per alterationem accipiat accidentalem virtutem actiuam; vel per localem motum approximetur passo: vt manifestè constat ex Aristotele 8. Physic. text. 37. & D. Thoma ibidem lect. 9. circa medium, cuius aliqua verba retulimus sect. 1. pro conclusione 1. Nunc solummodò restat addere, ab illo textu, vsque ad finem libri 8. perpetuam ratiocinationem eò tantummodò dirigi, vt omne illud, quo mouens mouet, debeat à mouente principali prius generari, vel alterari, vel loco moueri: quapropter ibi quodlibet intermedium mouens subit instrumenti rationem. Cùm igitur causæ secundæ tam substantialem formam, quàm accidentales virtutes agendi, & localem approximationem accipiant à prima causa: consequens est nullo alio additamento præuio indigere, vt generalem illam, & impropriam instrumenti rationem exerceant in ordine ad primam causam.

3\. Confirmatur secundò, nam & D. Tho. 2. contra Gent. c. 21. ratione 4. ex eo præcisè, quod à Deo causata sit quælibet causa secūda, colligit, eā agente, vt instrumentú Dei, quoniá eo ipso est moués motum. Itaq; motionem, qua causatur secunda causa, D. Thom. existimat satis esse, vt sit mouens motum, & ea ratiune instrumentum Dei.

4\. *Nullum instrumentum præuio additamento indiget.* Probatur secundò, quoniam licet voluntas in ordine ad actiones liberas foret propriissimè instrumentum causæ primæ: non indigeret præuio additamento; siquidē nullum instrumentum indiget eiusmodi additamento, vt constabit per aliqua discurrendo. Nam semen oleris, aut arboris iam excisæ, atque combustæ, quando multò post tempore generat olus, aut arborem eiusdem speciei, agit vt instrumentum illius viuentis, à

quo

quo decisum est: & tamen ab illo tunc nullam potest motionem actualem & præuiam recipere, sed tantùm ab illo recepit formam substantialem & accidentalem, quam conseruat. Idem intellige de quolibet ouo, postquam interiit auis, aut serpens, aut piscis, qui peperit.

5. *S.Thomas.* Rursus *calor naturalis, in quantum est instrumentum animæ, agit ad generationem carnis*, vt S.Thomas ait 1.p.q.115.art.1. fine & de potentia q.3. art.4. corpore. Desumpsit autem ex Aristotele lib.2. de anima cap.4.tex.41. vbi Auerroes, & S.Thomas lect.8. & tamen calor naturalis non recipit præmotionem inhærentem sibi, & realiter superadditam ab anima. Tertiò, aërem calefacere & ignire instrumentaliter, in quantum agit virtute ignis, notat D.Thomas 1.p.q.45.art.5. corp. prope med. & aqua calida, ferrúmque candens calefaciunt, vt instrumentum ignis (quod ipsi etiam authores contrariæ sententiæ fatentur) & tamen nullam præmotionem, realiter inhærentem, recipiunt, præter calefactionem.

6. *Sacramenta propriè instrumenta Dei.* Quartò. Sacramenta sunt propriè instrumenta Dei ad conferendam gratiam; & tamen nihil accipiunt, sibi realiter inhærens: vt ostendimus disp.46.sect.2.probat. 6. num.15. & sequentibus. Quintò confirmatur, quoniam artis etiam instrumenta, prout localiter mouentur præcisè, non sunt instrumenta, sed prout aliam extrinsecam motionem recipiunt, vt ostendimus eadem disp.46.sect.2.num.11.& sect.4.num.17. & disput.47.sect.3.num.3.

7. Secunda conclusio. Ex ratione instrumenti, quam secundæ causæ participant, non colligitur, primæ causæ concursum esse determinatum ad particulares effectus; sed potius colligitur, indifferentem procedere à prima causa: sed à secũdis causis determinari ad particulares effectus. Huius cõclusionis primaria probatio satis cõstat ex dictis in hac disp.sect.1.& 2.disp.75.sect.4.& 5. quoniam quælibet causa principalis intendit *Quælibet causa intendit assimilare sibi effectum.* secundum suam formam assimilare sibi effectum, ac proinde illum determinare ad talem specialem similitudinem. Generalitas verò diuini concursus solummodò determinat suum proprium effectum, quod est esse.

8. Inde collige, instrumentum generaliter, & impropriè dictum, non indigere determinante cõcursu principalis causæ. Hunc tamen requirit instrumentum propriè dictum. Quapropter cum peccatorum actiones propriam instrumenti rationem extrinsecam sibi recipiant, in quantum ordinantur ad bonum supra sect.4. quantum ad hoc determinatum omnino recipiunt influxum Dei, nec seruiant ad aliud bonum, nec aliter; nec possint non seruire, ex suppositione, quod liberè sint productæ.

9. *Principalis argumenti solutio prima.* Ex his constat solutio ad argumenta posita in exordio sectionis primæ. Ad principale argumentum respondeo primò, licet causæ secundæ sint instrumenta Dei, quatenus esse tribuunt suis effectibus: nihilominus eo ipso secundum quid tantum & non simpliciter sunt instrumenta: vt vidimus sect.1.ideóque nec præuio additamento *Secunda.* indigent, nec determinato concursu. Respondetur secundò. Licet secundæ causæ forent propriè instrumenta, non indigerent additamento præuio, supra conc.1.probat.2.

10. Ad primam confirmationem respondetur primò, magnam esse dissimilitudinem in eo, quod artis instrumenta sunt propriè, & strictè instrumenta: sed causæ secundæ non sunt propriè, & strictè instrumenta: vt ostendimus sect.1.& sequentibus. Secundò. Si totum illud, quod est instrumentum artis integrè, atque completè sumatur; & illius præmotio consideretur profundiùs, atque subtiliùs; nihil ei superaddit, realiter inhærens, sed solam extrinsecam ordinationem artis: vt ostendimus disp.46.sect.2.num.11. & aliis in locis, quæ retuli num.6.

Respond. tertiò. Licet vt plurimum corpora, quæ denominantur artis instrumenta, requirant inhærentem sibi motionem; ea tamen est motio secundum locum. Quam, euidens est, non esse simpliciter necessariam, quoties causæ secundæ mouentur à prima, & applicantur ad operandum. Quartò denique nonnunquam artis instrumenta non mouentur localiter ab artifice, sed tantùm localiter mouetur artis materia. Quemadmodum nonnunquam tabula secatur tracta per serram fixam, & immobilem: & mitigãtur cibi, quos coquus admouet igni, ferrúmque emollitur, quod faber mittit in ignem, reducitúrque ad debitum temperamentum, quando mittitur in aquam. At fabro & coquo instrumẽtum esse ignem, adnotauit S.Thomas 3.p.q.19.art.1. corpore, & q.62.art.4. 11.

Ad secundam confirmationem respondetur, negando Antecedens: constat enim ex præcedentibus conclusionibus, præuiam motionem in instrumento realiter receptam, nullomodo requiri, nisi motionis nomine intelligatur generatio, vel alteratio, per quas confertur actiua virtus substantialis, & accidentalis. Ad tertiam confirmationem respondetur, negando Antecedens, quin potius instrumentalis causa solet esse imperfectior, quàm effectus. *Instrumentum effectu imperfectius.* Quemadmodum oua minus perfecta sunt, quam aues, per illa generatæ. Similitérque arborum semina sunt imperfectiora, quam arbores, & potio est minus perfecta, quam sanitas, ad quam causandam est instrumentum medicinæ. 12.

Ad quartam confirmationem respondetur. Quantum ad producendas materiales actiones peccatorum, homines non esse instrumenta Dei, satis ostendimus sect.3. quamuis quantum ad fructum, quem Deus ex illis colligit, extrinsecè superaddatur illis denominatio instrumentorum Dei, vt ostendimus sect.4. Quapropter inde nullum præuium additamentum, nullave voluntatis prædeterminatio colligitur. 13.

Ad quintam confirmationem sequela negatur. Quin potius Deo tribuenda est volitio quælibet libera, quantum ad illud omne, quod habet actionis, entitatis, & boni. Quoniam Deus illius est prima, præcipua, & maxima causa, quæ causis secundis confert non solùm substantiam, sed etiam virtutem actiuam, & illius actuale exercitium, qua ratione bonum est. Cæterum voluntati creatæ libera volitio tribuitur, tanquam principali causæ secundæ, proptereáque minus principaliter, quàm primæ. Excipe tamen actionem, prout realiter opponitur diuinæ legi & charitati: nam, vt in rerum natura talis oppositio producatur, primum determinans est voluntas creata, non Deus: ideóque non Deo, sed creatæ tribuitur voluntati: vt disp.27.multísque sequentibus monstrauimus. 14.

DISPVTATIO XLIX.

De argumentis aliis ab indigentia determinationis & actualitatis.

SECTIO I.

Argumenta, quæ propria sunt causæ liberæ.

1. PRimò repetere compellimur aliqua ex argumantis, quæ disputatione 45. sect. 5. circa prioritatem in causando dissoluimus: eadem nàmque repetuntur à Doctoribus contrariæ sententiæ, vt probent præuium additamentum voluntatis, ab electione libera realiter distinctum.

Obiectio prima. Primum argumentum asserunt esse D. Thomæ 1. p. q. 19 art. 3. ad 5. Ab eo, quod se habet ad vtrumlibet non sequitur aliqua actio determinata; nisi ab aliquo alio moueatur, & inclinetur ad vnum, vt dicit Commẽtator 2. Physic. text. 48. ab eo enim, quod est in potentia, & indifferens, in quantum huiusmodi, non exit determinatus actus, quia non est maior ratio, quare exeat iste actus, quàm oppositus; cùm talis potentia secundùm se sit indifferens ad opposita: sed causa libera & contingens, se habet indifferenter ad opposita; ergo non exibit ab illa determinata operatio, nisi moueatur à primo agente, & determinetur ad vnam particularem operationem.

2. Respondetur ex D. Thoma 1. p. q. 29. art. 3. ad 5. colligi potiùs nostram sententiam: quoniam si solutionem rectè cum argumento conferas, hæc esse constabit illius mens. Dei voluntas propterea se ipsam determinare potest sine alio exteriori determinante; quia ipsa à se habet necessitatem circa primarium obiectum. Aliæ tamen voluntates debent ab exteriori principio recipere necessitatem ad primarium obiectum, quod creatæ voluntatis comparatione est bonum in communi. Et quantum ad hoc voluntas creata, quia ex se est contingens, oportet, quòd determinetur ab aliquo exteriori principio ad effectum, hoc est, ad volitionem in communi.

3. Quod autem prædicta vniuersali determinatione supposita, se ipsam ad particulares volitiones determinet causa, quæ est ad vtrumlibet, tradidit Doctor idem Angelicus 1. contra Gentes cap. 82. ratione 4. dicens: *Ad vtrumlibet esse alicui virtuti potest conuenire dupliciter. Vno modo ex parte sui; alio modo ex parte eius, ad quod dicitur. Ex parte quidem sua, quando nondum consequuta est suam perfectionem, per quam ad vnum determinetur. Vnde hoc in imperfectionem virtutis redundat, & ostenditur esse potentialitas in ipsa: sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia, ex quibus ad alterum determinetur. Ex parte autem eius, ad quod dicitur, inuenitur aliqua virtus ad vtrumlibet esse, quando perfecta operatio virtutis à neutro dependet, sed tamen vtrumque esse potest: sicut aliquis, qui diuersis instrumẽtis vti potest æqualiter ad idem opus perficiendum. Hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad eius eminentiam: in quantum vtrumlibet oppositorum excedit, & ob hoc determinatur ad neutrum, sed ad vtrumlibet se habens.* *S. Thomas.*

Et quamuis in vtroque loco citato D. Thomas specialiter agat de libertate diuina: nihilominus doctrinam ex se vniuersalẽ esse ad quamlibet causam liberam, siue creatam, siue increatam, manifestat exemplum de *aliquo, qui diuersis instrumentis vti potest æqualiter, &c.* Sed manifestius & in particulari de creata voluntate loquitur alibi sæpè dicens: *Voluntas, in quantum actu vult finem, reducit se de potentia in actum respectu eorum, quæ sunt ad finem, vt, scilicet, actu ea velit.* Ita loquitur 1. 2. q. 9. art. 3. ad 1. & similia tradit in sequenti art. 4. corpore, & 1. p. q. 82. art. 1. & de veritate q. 22. art. 5. & de malo q. 3. art. 3. in 5. argumento, & solutione, & q. 6. art. vnico corpore & in 2. dist. 25. q. vnica artic. 1. corpore. Sed hæc & alia eiusdem generis ex professo ponderauimus tomo præcedenti de scientia disp. 50. sect. 1. Quinimò discrimen quod Aristoteles 9. metaph. cap. 5. text. 10. constituit inter causam liberam, & necessariam, eò quòd causa libera, positis omnibus ad operandum requisitis, adhuc possit non operari, ostendimus in eadem disp. 50. sect. 1. & 3. 4.

Ex his omnibus constat, voluntatem, vt operetur liberè non indigere determinatione Dei ad vnam particularem operationem; sed indigere potius indifferenti concursu per motionem ad vniuersalem rationem boni. Respondetur secundò. Licet libera voluntas indigeret prædeterminatione Dei ad specialem quamlibet volitionem: ea tamen determinatio præberi potuisset sine præuio additamento. Quemadmodum prædeterminatio, præmotio, & applicatio ad generalem rationem boni præbetur sine præuio additamento: & quemadmodum naturales causæ prædeterminantur absque præuio additamento: vt ostendimus tota disp. 46. præsertim sect. 5. 5. *Voluntas vt operetur liberè Dei determinatione non eget. Secunda solutio.*

Secundum argumentum, quoniam creata voluntas non potest esse prima radix, & prima causa suæ determinationis, & primum mouens se ipsam ad volitionem. Quæ omnia contrariæ sententiæ Doctores, dicunt, creatæ voluntati conuenire, si non indiget præuia motione, realiter à volitione distincta, & physicè determinante: hac enim sublata, colligunt, Deum non esse primum principium, primam causam, primùmque motorem, vel esse duo prima principia, duasque primas causas. 6.

Respondetur, neutrum sequi, quoniam primi principij & primæ causæ proprium est primam motionem, primámque determinationem voluntatis præbere ad vniuersale voluntatis obiectum, quod est bonum in communi. Cæterùm ad particularia bona determinare non est primæ radicis & causæ, nec primi mouentis, sed vltimi, & infimi mouentis, principij, radicis, & causæ: sicut probatum est suprà disp. 45. sect. 5. & 6. & fusiùs dicta disp. 50. tomi præcedentis sect. 2. Sed quoniam circa materiales peccatorum actiones, manifestior est veritas & authoritas istius fundamenti, videamus saltem quid de illo senserint Anselmus & D. Thomas. 7. *Prima causa motio propria.*

Anselmus in Dialogo de casu diaboli cap. 12. & cap. 13. ex professo demonstrat, nullam voluntatem creatam posse ad vllam volitionem mouere se ipsam, nisi ad primam volitionem moueatur à Deo, dante amorem beatitudinis in cõmuni, qualis amatur ab omnibus, siue probis, 8.

siue

ſiue improbis voluntatibus. Et poſtea in cap. 14. docet, per hanc voluntatem beatitudinis in generali dari poteſtatem volendi bona particularia, quæ diligendo peccamus. Ad quam rem notanda ſunt præſertim illa verba: *Addita iuſtitia ſic temperat voluntatem beatitudinis, vt reſecet voluntatis exceſſum, & excedendi non auferat poteſtatem; vt cùm per hoc, quod volet eſſe beatus, modum poſſit excedere, &c.*

9. S. Thomas 1. 2. q. 80. art. 1. ſic proponit argumentum tertium: *Ariſtoteles dicit* (lib. 7. moral. Eudemiorum cap. 18.) *quod oportet eſſe aliquod principium extrinſecum humani conſilij: conſilium autem humanum non ſolùm eſt de bonis, ſed etiam de malis. Ergo ſicut Deus mouet ad conſilium bonum, & per hoc directè eſt cauſa boni: ita diabolus mouet hominem ad conſilium malum, & per hoc ſequitur quod diabolus directè ſit cauſa peccati.* Perpende totam huius argumenti difficultatem proficiſci ex neceſſitate primi mouentis ad conſilium. Cui S. Thom. non concedit, primum mouens ad malum conſilium eſſe diabolum, neque eſſe Deum, neque eſſe voluntatem humanam; ſed adhibita diſtinctione ita partitur, vt Deus ſit vniuerſale principium cuiuſque humani cõſilij, & motus ſecundùm rationem communem motus & conſilij: ſed quod hæc vniuerſalis & indifferens Dei motio determinetur ad malum cõſilium, hoc directè prouenire non ex Deo, ſed ex voluntate humana, & ex diabolo per modum ſuggerentis. Verba S. Thomæ ſunt: *Ad tertium dicendum, quod Deus eſt vniuerſale principium omnis interioris motus humani; ſed quod determinetur ad malum conſilium voluntas humana, hoc directè quidem eſt ex voluntate humana, & à diabolo per modum perſuadentis, & appetibilia proponentis.*

S. Thom.

Expoſitio dicentium voluntatē primum determinans.

Hoc modo intelligendum eſt, quod aliqui doctores dicunt, voluntatem eſſe primam cauſam, ſeu primum determinans ad tales operationes, videlicet, non in quantum operationes ſunt, ſed in quantum tales ſunt, realiter & quidditatiuè contrariæ diuinæ legi. Sic Holchor in determinationibus q. 11. art. 4. ad 1. *Hoc eſt*, inquit, *ſpeciale in libero arbitrio conſtitutum, quod ſi homo vult aliquid, Deus coagit cum voluntate illam volitionem: ſic tamen quod prima cauſalitas huiuſmodi volitionis eſt voluntas.* Vnde *hæc propoſitio eſt vera: Voluntas vult, igitur Deus vult hanc volitionem eſſe, quia voluntas ſic vult, ſiue ſit bona, ſiue mala de lege communi.* Sic etiam Dionyſ. Ciſtere. 2. ſent. diſt. 1. q. 2. art. 2. poſt conc. 5. *In malis*, inquit, *volitionibus anima eſt prior cauſalitate, quam Deus. Nam ideo Deus concurrit ad B. odium, quia voluntas elicit; & non ideo voluntas elicit, quia Deus præconcurrit, vel præcauſat, vel præuult. Oppoſitum autem eſt in bonis volitionibus.*

Ciſtercienſis.

10. Tertium argumentum. Virtus, quæ reſpicit finem mouet & applicat cæteras potentias ad ſuas operationes; hac enim ratione voluntas mouet, & applicat alias potentias, quantum ad exercitium; quia reſpicit ipſum finem. Et idem contingit in charitate reſpectu aliarum virtutũ: quia enim charitas habet pro obiecto, Deum, vt eſt finis ſupernaturalis; ordinat & applicat actus aliarum virtutum, & coniungit eos cum tali fine. Sed virtus Dei reſpicit finem omnium cauſarum ſecundarum, & ipſius voluntatis. Ergo mouet & applicat voluntatem creatam ad ſuas operationes.

11. Reſpondetur. Virtus Dei, eo quod reſpiciat finem ſupremum omnium ſecundarum cauſarum, atq; voluntatis, mouet, & applicat voluntatem iuxta exigentiam finis, atq; motoris ſupremi, & iuxta naturam mouendæ voluntatis: ideóq; non mouet, aut applicat, vt odio proſequatur Deum etiam præſcindendo priuationẽ honeſtatis) quoniam ea motio vel applicatio directè pugnaret cum fine intento a Deo; videlicet, hominum ſalute, atque oſtenſione ſuæ ſapientiæ & bonitatis: vt demonſtratum eſt ſupra diſp. 35. ſect. 3. Deinde quando Deus mouet, & applicat voluntatem ad bonum, mouet & applicat ſicut vniuerſalis, & ſupremus motor ad vniuerſalem, atque ſupremum finem voluntatis, quod eſt bonum in communi, non determinando ad particularia bona: vt expreſsè docet S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 6. fine, & q. 109. art. 6. corpore. Tertiò quando Deus voluntatem mouet vt particulare bonum eligat, mouet abſque antecedẽte neceſſitate, relicta poteſtate diſſentiendi. His igitur legibus ſeruatis, motio & applicatio decet motorem omnium cauſarum, & finem ab eo intentum, & mouendam voluntatem.

Quartum argumentum celeberrimum apud authores contrariæ ſententiæ. Niſi Deus phyſicè prædeterminaret quaſlibet volitiones; ſequeretur, Deum expectare concurſum voluntatis noſtræ: Conſequens autem, exiſtimant, eſſe impoſſibile. Reſpondetur. Omiſſis actionibus ſupernaturalibus (de quibus nondum eſt facultas loquendi) quantum ad actiones moraliter honeſtas, concipiendas virtute generalis concurſus, Deus non ſimpliciter, ſed tantùm quodammodo expectat creatæ voluntatis cõcurſum, quia prius Deus indidit inclinationem ad bonum honeſtum, & ſignauit ſuper nos lumen vultus ſui, videlicet rationis iudicium, diſcernens bonum à malo: deinde per ſuum generalem concurſum, quantum ex ſe eſt, potius propendet & inclinat ad honeſtas operationes. Quodammodo autem expectat, quia voluntati nihilominus relinquit poteſtatem eligendi malum. 12.

Reſpondetur.

Deus quodammodo expectat creatæ voluntatis concurſum.

Cæterùm quantum ad turpes operationes; valdè impropriè dicetur, Deum expectare, vt dæmonis volũtas eliciat materialem actionem odij Dei, quoniã, vt propriè dicatur expectare Deum, non ſufficit prioritas determinationis ex parte voluntatis creatæ, ſed requiritur eſſe talẽ actionem, quam Deus amet, atque deſideret, elici à creata voluntate. Actionem quippe, quam, quod ex ſe eſt, amat, atque deſiderat, caueri à creata voluntate, Deus non expectat. 13.

Vt Deus expectet quid neceſſarium.

Sed obiiciunt. Si Deus ad materialem actionem peccati noſtrum expectaret concurſum, ſequeretur, in eadem actione noſtræ voluntati reſpondere aliquem effectum prius natura, quàm in eadem actione reluceat effectus Dei. Reſpondeo, negando conſequentiam, quoniam prioritas & poſterioritas inter concurſum Dei, & voluntatem creatam, non eſt ſecundùm aliquam quaſi durationem naturæ; ſed ſolummodo ſecundùm dependentiam: vt explicatum eſt ſupra diſputatione 45. ſectione 5. præſertim concl. 3. 14.

Prioritas, & poſterioritas ſecundum dependentiã ſolum.

Quintum argumentum, quia ſi noſter concurſus non prærequirit prædeterminationẽ diuini concurſus, ſed potius illum determinat: ſequeretur, quod quamuis non poſſemus volitionem producere, niſi Deo concurrente; poſſemus tamen conari ad volitionem producendam, etiã ſi 15.

denegetur diuinus concursus. Consequens autem est falsum, quia conatus ille aliquid est à voluntate procedens: ideóque nisi Deo concurrente, non potest à voluntate procedere. Sequela probatur, quia quoties vna causa cum alia concurrit, non determinata, neque applicata per illam, potest conari ad producendum effectum sine ope alterius causæ. Veluti si ad mouendum saxum requiruntur vires duorum hominum: vnus absque alterius adiutorio potest conari ad illud mouendum, licet de facto non moueat.

16. Respondetur, negando sequelam, & ad eius probationem respondetur, antecedens absolutè falsum esse. Nihilominus claritatis gratia distingue quosdam exteriores effectus, quos voluntas non producit immediatè, sed prius producit volitionem, & motionem aliarum potentiarum: nam ad huiusmodi effectus conari potest voluntas absque adiutorio alicuius causæ, cuius concursus requiritur ad exteriorem effectum, sed non requiritur ad eliciendam volitionem & applicationem aliarum potentiarum Talis est motio saxi superantis vires vnius hominis, & requirentis vires duorum hominum. Est enim effectus exterior, ad quem requiritur concursus duorum hominum, qui tamen concursus non requiritur, vt vnus hmo eliciat volitionem mouendi saxum, & mouere conetur, applicando manus & pectus, totásque vires corporis, vt moueat, si potuerit.

17. At verò quælibet volitio, & quilibet conatus ad illam producendam non est effectus exterior, sed interior, immediatè producendus à voluntate, requirénsque necessariò diuinum concursum, ideóque nec velle, nec ad volitionem producendam conari possumus, diuino concursu negato; præsertim, quoniam quilibet conatus voluntatis essentialiter est actio illius, & non est alia actio voluntatis nostræ, nisi volitio. Vnde sicut non possumus velle, nisi Deo concurrente, & mouente, nobis autem determinantibus specialem volitionem: ita non possumus conari, nisi Deo concurrente ad conatum, nobis autem determinantibus specialem conatum.

Voluntatis conatus est actio illius.

18. Vnde constat, vanissimam esse obiectionem Bezæ in responsione ad acta colloquij Monpelguardensis pag. 182. reprehendentis Catholicos, quoniam secundùm illos diuina prouidentia non se extendat, nisi ad mala ordinanda, & quasi limitibus definiēda ita vt moliri possit Satan contra Ecclesiam, quidquid ei libuerit, quamuis non quidquid libuerit perficere queat. Apud Bellar. lib. 2. de amissione gratiæ cap. 16. col. 2.

19. Sextum argumentum, quia fieri non potest, etiam per potentiam absolutam, vt Deus producat actionem vitalem creatam, nisi mediante potentia vitali, quia talis actio à solo Deo attingi nō potest, aut produci, cum dicat intrinsecum ordinem ad potentiam vitalem. Ergo impossibile est, quod Dei operatio, seu concursus influat cum causa vitali in operationē vitalem, nisi prius natura influat in ipsam causam vitalem, per quam debet produci eiusmodi vitalis operatio.

20. Respondetur, admisso antecedenti (quod mihi semper visum est probabilius, licet multis doctoribus videatur esse falsum) ex illo solúmodò potest deduci, esse impossibile quod Dei concursus influat cum causa vitali in operationem vitalem; nisi prius natura influat in ipsam causam vitalē, producēdo & conseruando totam illius essentiā, & actiuitatem vitalem, sed nihil amplius in causam influendo, sed tantùm in eius actionem.

SECTIO II.

De dominio, & vsu Dei aliud argumentum.

1. QVamlibet volitionem, etiam illā, quam necessariò consequitur malitia, physice prædeterminari, contendunt, ita probare. Deus est verus Dominus omnium causarum secūdarum. Ergo vtitur illis quando vult, & quomodo vult. Probatur consequentia: nam dominium est facultas vtendi re: ergò si Deus habet dominium omnium causarum secundarum, vtitur illis, & applicat ad suas operationes.

Obiectio.

2. Confirmant, quoniam, vt docet S. Thom. 1. 2. q. 16. art. 1. *Vsus alicuius rei nihil aliud est, quam applicatio illius ad aliquam operationem. Vnde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam dicitur vsus eius: sicut equitare est vsus equi, & percutere est vsus baculi.* Propter quod dominium definitur, quod sit propria cuiuscunque facultas vtendi re in omnes vsus, lege permissos. Cùm ergo Deus habeat absolutum & supremum dominium voluntatis creatæ, sequitur quod vtatur illa, & consequenter eam applicet ad proprias operationes.

S. Thom.

3. Multæ sunt huius argumenti solutiones, quarum vnaquæq; sola satisfacit, sed omnes conglobatæ firmius corroborant nostram doctrinam. Prima solutio. Si verbum *vtendi* sumatur strictè; diminuta est illa definitio dominij, quoniam dominium *est ius perfectè disponendi* leg. *Si quis vi.* §. *Differentia.* num. 4. ff. de adquirenda possessione. At verò *disponere*, plura complectitur, quàm *vti*, strictè sumptum: vt clariùs constat ex definitione dominij, quam tradere solent Summistæ: vt Angelus & Siluester verbo *Dominium.* initio. nimirum, *Dominium est ius habendi, possidendi, fruendi, & vtendi, ac disponendi de aliqua re pro libito voluntatis, vel secundùm aliquem modum, à quadam superioritate vel authoritate diffinitum.* Confirmatur, nam plerisq; conceditur vtendi facultas, quibus non conceditur dominium plenum, & absolutum; imò qui sunt incapaces dominij, quales sunt religiosi professi paupertatem.

Obiectionis solutio prima.

Definitur dominium.

Paupertatem professi incapaces dominij.

4. Deus igitur eo quod absolutū, & supremū dominium habet, quāuis posset totaliter vti potētia voluntatis actiua: nihilominus eligens optimam gubernandi rationem, secundariū dominium & vsum transtulit in arbitrium nostrum, reseruando sibi semper primarium, absolutum, & independens dominium, à quo nostrum dominium, & vsus dependeret semper.

Deus supremum dominium habet.

5. Inde collige rationē, & quidditatem dominij pugnare potiùs contra physicam prædeterminationē, quoniam Scriptura sacra Patres, & scholastici creatæ voluntati concedunt secundariū dominiū suarum actionū, vt possit illas elicere, aut omittere, prout voluerit. Hoc autem dominium physica prædeterminatione ligari, & aboleri, probatum est satis præcedenti tomo de scientia, disp. 52. tota ferè sect. 9. Collectionē hanc confirmāt primò ea omnia, quæ de imagine Dei, hominibus impressa, eorúmque præsidentia, & dominio super bruta ponderauimus eodem tomo disp. 40. sect. 1. & 2. & quæ de cap. 4. Genesis: *Tu dominaberis illius*, retulimus ex Patribus alibi.

Dominij quidditas prædeterminationi pugnat.

6. Idem cōfirmatur secundò, quia Deo negaretur plenitudo atq; perfectio dominij, si nō posset humanæ voluntati cōcedere dominiū illud secundarium, atq; dependēs à Deo, Etenim sequeretur

Deus humanæ voluntati concedere dominium potest.

inde

inde Deú nō posse pro libito disponere de actionibus voluntatis, aliquod illarum dominium transferendo. Quemadmodum non esset perfectè dominus fundi, qui non posset aliquod illius dominium, aut vsum alteri personæ concedere: sed illum teneretur semper sibi totaliter reseruare.

7. Respondetur secundò. Licet dominium foret solummodò facultas vtendi, strictè accipiendo vsum, quemadmodum in argumento vsurpatur: adhuc ex ea definitione non colligeretur, quod Deus necessariò & semper applicet causas secundas ad proprias operationes, sed tantùm colligitur, quod Deus, quando voluerit, possit causas secundas applicare ad suas operationes. Imo propterea colligitur etiam, quod Deus possit non vti, & non applicare causas secundas ad particulares operationes. Nam quicunque potest vti, potest etiam non vti, secundum illam regulam Aristotelis 3. Ethicor. capite 5. initi. *Quibus in rebus nostra in potestate situm est agere, in iis & non agere.* Quam fusiùs explicuimus præcedenti tomo disp. 49. sect. 10. Ideòque propter illam ipsam facultatem vtendi poterit Deus aliquando non vti, neque applicare, sed tantum permittere, vt voluntas creata se ipsam applicet ad particularem volitionem, postquam Deus illam applicuerit ad volitionem boni & finis in communi.

Aristoteles.

8. Confirmatur primò, quoniam si prædicta potestas non vtendi negaretur, eo ipso facultas vtendi non esset dominium, sed seruitus; quoniam foret per necessitatem alligata ad vtendum. Confirmatur secundo, quoniam foret valde diminutum dominium Dei, si non posset permittere, vt creata voluntas velit, & faciat, quæ Deum non decet velle, nec procurare, vt fiant: cum tamen alioqui diuinam sapientiam & voluntatem deceat, ex illis, postquam facta sunt, maiora bona colligere. Confirmatur tertiò, quia sicut est perfectior sapientia, & administratio, permittere prauas actiones, ita est perfectius, maiusque dominium.

Dominium Dei diminutum foret.

9. Inde sumitur solutio tertia, per quam ex illa ipsa definitione vsus, quæ nobis obiicitur, colligimus, voluntatem liberam esse, quæ se ipsam applicat, & determinat ad particulares volitiones, non prius ad illas determinata à Deo. Quoniam Deus liberæ voluntati concessit facultatem vtendi se ipsa & cæteris omnibus rebus. Illis autem vti non posset, nisi liberè se ipsam applicare posset ad particularem electionem vnius rei potius, quàm alterius. Cuius argumenti vim ponderauimus eodem tomo de scientia disp. 40. tota sect. 8.

Solutio 3.

10. Respondetur quartò. Dato, quod dominium Dei foret talis facultas vtendi, quæ non posset non vti; adhuc inde nō bene colligeretur, Deum creatis voluntatibus vti, & illas applicare ad speciales actiones odij Dei, blasphemiæ, aliásue similes. Nam vt in ipso etiam argumento supponitur, & clariùs traditur in ea lege, quæ à nobis superius citata est, dominio additur exceptio *nisi lege prohibeatur* aliqua dispositio, vel vsus. Porro Dei natura & bonitas prohibet, intellectus, & voluntates hominum applicare, ac determinare ad particulares, & specificas realitates, quæ quidditatiuè sunt odium Dei, & errores, Deo contumeliosæ: vt ostendimus disputatione 27. sect 5. & 6. multisque sequentibus disputationibus, præsertim 30. & 32.

Quarta.

Respondetur quintò. Dominium definit Boëtius, *esse potestatem, qua seruus coercetur*, vt refert & sequitur D. Thomas de potentia q. 7. art. 10. ad 4. Secundum hanc definitionem, vt Deus retineat perfectum dominium cuiusque prauæ voluntatis satis erit, quod eam possit coercere, quotiescunque velit, vel impediendo omnino, ne peccet; vel impediendo ne turpius, aut alio in loco, aut tempore, aut contra alias personas peccet; & puniendo, postquam peccat, & impediendo detrimenta, quæ per peccatum inferre intendebat, atque ex illis colligendo maiora bona. 11.

Dominium definit Boëtius.

Respondetur sextò: Deus quaecunque causa secunda, & eius actiua potentia semper vtitur iuxta modum vnius cuiusque naturæ conuenientem; alioqui non vteretur, sed abuteretur. Ideo voluntatem liberam semper applicat, & determinat ad volitionem boni, & finis in communi, relinquens integram illius indifferentiam, vt se ipsam applicet, ac determinet ad bona particularia; quam applicationem particularem si Deus physica prædeterminatione præoccuparet semper; eo ipso abuteretur libertate creata. Imo non solùm libertate, sed etiam naturali, & necessaria propensione voluntatis ad bonum abuteretur Deus, si per antecedentem necessitatem applicaret ad materiales & specificas entitates, odio habendi Deum, blasphemandi, aut similes. 12.

Respondetur septimò. Dato, quod Deus applicaret, ac determinaret quamlibet voluntatem ad volitiones in particulari; nihilominus inde non colligeretur additamentum præuium, realiter distinctum à volitionibus. Quemadmodum causis naturalibus nullum est additamentum: vt ostendimus disp. 46. sect. 5. ratione 4. & sequentibus sectionibus 6. 7. 8. & 9. 13.

Inde facile colligitur solutio ad alias replicas quas præcedenti argumento subiungunt. Prima est, quia non solùm actio voluntatis, & cuiuscunque alterius causæ secundæ est sub dominio Dei sed etiam ipsa determinatio, qua voluntas se determinat, & applicat ad operandum; est sub eius dominio: ergo Deus vtitur eadem applicatione voluntatis; ergo applicat voluntatem vt se determinet. Patet; consequentia, nam vt dictum est ex S. Thoma, vsus alicuius rei nihil aliud importat, quàm applicationem illius ad aliquam operationem. Confirmatur, nam proprius vsus potentiæ operatiuæ, in quantum huiusmodi, est operari: ergo si Deus vtitur potentia operatiua creata applicat illam ad operandum. 14.

Confirmationum solutio.

Respondetur. Licet determinatio, qua voluntas se determinat & applicat ad operandum, subsit dominio Dei, non colligitur inde, quod Deus vtatur eadem applicatione, voluntatem applicando, & determinando, vt se determinet: tum quia dominium non limitatur ad vsum strictè sumptum, sed multò perfectius exercetur, transferendo in voluntatem dominium subordinatum, atque dependens: vt vidimus solut. 1. Tum etiam, quoniam qui propter dominium potest vti, & applicare, potest eo ipso non vti, & non applicare: vt vidimus solutione 2. Tertiò, quoniam Deus ita vtitur voluntate libera, vt tamen illi permittat sui ipsius vsum, & illa non abutatur: vt vidimus solutione 3. 4. & 5. 15.

Qoartò, quouiam Deus creata voluntate vtitur, determinando, & applicando illam ad volitionem boni & finis in communi: & hac applicatione vtitur ita vt voluntari relinquat facultatem applicandi, & vtendi se ipsa ad particulares electiones particularium bonorum: vt superius explicatum est.

16. Secunda replica. Quoniam sæpe contingit causam secundam, vt operantem suam actionem operari ex dominio Dei, seu actionem illius, vt illius est, esse vsum dominij Dei: Ergo Deus sæpius applicat voluntatem ad operaodum, salua illius libertate: ac per consequens huiusmodi applicatio non præiudicat humanæ libertati.

17. Respondetur. Quæcunque causa naturaliter operatur, & quotiescunque voluntas concipit volitiones honestas, peculiari quadam ratione subditur dominio Dei; & voluntatis actio, in quantum est actio illius, subditur dominio Dei: & Deus tunc peculiariter applicat voluntatem ad operaudum. Sed non applicat per physicam prædeterminationem, sed per illustrationes intellectus, & suauitates voluntatis indeliberatas, & per effectiuum concursum, quod ex se est, magis propendentem ad bonum, relicta verò facultate dissentiendi, ac resistendi.

Per illustrationes, & inspirationes Deus voluntatem applicat.

18. Tertia replica. Quoniam hæc applicatio prouenit ex supremo Dei dominio: sed omnes causæ secundæ in omnibus suis operationibos, saltem secondum omnem actoalitatem, quam habent, subduntur supremo Dei dominio: ergo ne dum sæpius Deus, sed semper applicat causas secundas ad suas operationes, quotiescunq; operantur. Respondetur, concedendo totum, sed non in eo sensu, quo profertur ab arguente. Neque enim Deus applicat & determinat voluntatem per antecedentem necessitatem, neque per additamentum præuium, sed tantùm per illustrationes, suauitates, & effectiuum concursum, impellentem ad bonum, relicta facultate resistendi.

Solutio replicæ.

19. Quarta replica. Quia licet Deus non velit malam actiooem, in quaotum mala est, sed solùm permittat: nihilominus, in quantum actio, & ens positiuum est, simpliciter vult illam voluntate absoluta & efficaci: quoniam vt vt sic bona est, & consegoenter à Deo, tanquam à prima causa, & sub hac ratione Deus vtitur voluntate creata, & illam applicat ad eandem actionem producendam, vt actio est: & volontas ipsa exercendo illam actionem, vt actio est, propriè exercet munus seruiendi Deo: quamuis considerando illam actionem, vt est mala moraliter, non seruiat Deo creata voluntas, illam producendo, sed illi displiceat.

20. Respondetur, distinguendo æquiuocationem, quam sæpios obseruauimus in eiusdem opinionis obiectionibus. Si enim reduplicetur ratio communis actionis, & volitionis, prout abstrahitur à quacunque reali repugnantia cum amore & obedientia diuini præcepti: vt sic bona est, & à Deo volita & causata: & Deus ad illam applicat secundum generalem amorem boni, naturaliter inditum, vt sæpius explicatum est. At verò contraria sententia loqoitur de particulari & specifica realitate cuiusque volitionis malæ; de hac verò Deus neque vult, neque procurat vt fiat, sed tantùm permittit modo explicato supra disp. 31. & sequentibus. Quapropter qua ratione voluntas dæmonis concipit reale odium Dei, quo realiter vult, vt omnes voluntates creatæ Deo inferant quam maximam potuerint iniuriam (quantumcunque tota hæc realitas volitionis præscindatur à priuationo honestatis inde secuta) exercendo talem actionem vt sic, propriè non exercet munus seruiendi Deo. Alioqui si exerceret propriè munus seruiendi Deo, tam dęmonis, quàm cuiusq; praui hominis voluntas immunis foret à culpa; imo & laudem obsequij, & seruitutis erga Deum consequeretur: vt demonstrauimus supra disputatione 35. sectione 1.

Ratio communis volitionis bona.

Inde colligitur dæmonis voluntatem per materialem actionem odij quodammodo se ipsam subducere à dominio, & vsu Dei quia non ita perfectè subiicitur illi; quemadmodum subiiciuntur actiones honestæ: vt diximus ad 2. replicam. Nihilominus in eandem materialem actionem Deus simpliciter exercet supremum dominium; quia non solùm determinatio ad particularem volitionem honestam; sed etiam permissio prauæ operationis propriè est exercitium dominij: vt constat ex solutione 1. & 2. sed præterea exercetur etiam dominium Dei, conferendo concursum ex so indifferentem, ex sua lege prohibeodo malam actionem, puniendo, & ad maiores vtilitates retorquendo. 21.

In materialem peccati supremũ dominium Dei

Quinta replica, quoniam vsus dominij Dei est, quod suo imperio aliquid per causam secundam etiam liberam operetur: ergo nulla causa secunda aliquid operatur sine præuia Dei motione, applicante illam ad operandum hoc, vel illud in particulari. Respondetur, negando Antecedeos. Nam vsus dominij est etiam permittere, vt causa secunda pro suo se ipsam moueat arbitrio, & applicet ad operationem contrariam diuino præcepto, & antecedenti voluntati. 22.

Sexta replica. quia Deus vtitur omnibus creaturis, quatenus producunt aliquod ens, & aliquod bonum: sed substantia actus, & entitas illius, quam producit voluntas, quando peccat, est aliquod bonom: siquidem in omni sententia producitur à Deo, & Deus vult, omnes illas operari bonum: ergo vtitur illis. Respondetur. Omnibus creaturis quatenus producũt aliquod ens, & aliquod bonũ, Deus vtitur iuxta mensurã, & exigentiam cuiusq; boni. Atque idcirco quatenus producunt effectus simpliciter bonos, & entitate plenos, Deus simpliciter vtitur illis, volendo illos efficaciter, & creatam voluntatem ad illos applicando sine antecedenti necessitate. Cæterum, quatenus producunt effectus entitate diminutos, & carentes honestate sibi debita: Deus creatis voluntatibus vtitur, solùmmodò cooferendo generalem concursum, quod ex se est, magis propendentem ad bonum, prohibendo tales effectus, permitteodo, puniendo, & ad maiores vtilitates conuertendo. 23.

* * *

SECTIO

SECTIO III.

De actualitate, ac dependentia secundæ causæ cuiuslibet obiectiones aliæ.

1. PRima, quoniam omnis forma & virtus operatiua coiuscunque eotis creati est actus admixtus potentiæ, atque adeo non habet secundum se tam perfectam actualitatem, quantam habet operatio, quæ est actus secundus: ergo non potest esse principium effectiuum talis operationis, quantum ad suam vltimam actualitatem; nisi prius natura compleatur in sua virtute operatiua per actualem motionem primi agentis. Principium enim efficiens noo debet habere minorem actualitatem, quam habet effectus, cùm vnumquodque operetur in quantum est actu.

2. *Actus secundus potentialitate admixtus.* Respondetur primò, negando priorem consequentiam, quooiam operatio, quæ est actus secundus, est etiam admixtus potentiæ, quatenus est limitatæ, & exiguæ perfectioois: imo multò minoris, quàm substaotialis forma & illius virtus operatiua. Quemadmodum actio illuminandi, formaliter vt actio, minus perfecta est, quàm substantia solis, & eius virtus illuminatiua.

3. *Æquiuoca causa perfectiores effectu.* Deinde, quod attinet ad postremam comparationem causæ cum effectu, constat, ignem causantem non esse minoris perfectionis, quàm sit ignis causatus ab illo. Sunt etiã æquiuocæ causæ perfectiores suis effectis: quemadmodum sol perfectior est calore. Tertiò, secundas causas, & earum virtutes actiuas esse prorsus completas in suo genere, proptereàque in sua operatiua virtute non indigere superaddito complemento, satis ostendimus disp. 46. sect. 7.

4. Quartò, quoniam huius argumenti plures confirmationes in eo præcipuè nituntur, quod magis actualis est actualis operatio, quàm virtus operatiua sine præmotione Dei, formaliter inhærente: ideo distinguenda est actualitatis æquiuocatio. Nam ignis, verbi gratia, totã actualitatem in actu primo sortitur, sed non actualitatem in actu secundo, quæ est actio. Hanc enim actioois actualitatem etiam præuio additamento superaddito non habebit ignis per illius realitatem præcisè, nisi præterea succedat diuersa realitas actionis. Quapropter frustra ponitur præuium additamentum, cum per illud non aliã actualitatem obtineat ignis, nisi illam, quam necessariò habet ex eo præcisè quod sit secunda causa completa in suo genere, & paratus illi assistat primæ causæ concursus immediatus ad eius effectum.

5. *Obiectio 2.* Ex eisdem principiis soluitur obiectio secunda, quæ sic se habet: Id quod aliquando est in actu, est aliquando in potentia, quando reducitur de potentia in actum, non reducitur à seipso, sed ab eo quod est in actu: quoniam id quod est in potẽtia, quia non habet principium actuale ad redocendum se in actum, non potest seipsum reducere. Ergo à solo Deo reducitur in actum. *Confirmatio prima.* Confirmant primò, quia in calefactione ignis, verbi gratia, non inuenitur ex parte mouentis, nisi caosa vniuersalis & particularis, & causa applicans passum, sed causa applicans noo habet rationẽ causæ, sed conditionis sine qua nõ, Ageos verò particulare, videlicet ignis est in potentia ad operãdum priusquã actu operetur. Ergo cũ solus Deus sit omnino in actu; ille tantùm per se primo reducit ignem de potentia in actum, suo concursu præuio cõplens potentiam ignis, vt operetur actu, scilicet, imprimendo calori ignis quandam virtutem per modum transeuntis, qua reducitur in actum operandi, seu calefaciendi. Confirmant 2. anthoritate S. Thomæ 1. p. q. 2. art. 3. & 12. q. 9. art 4. corp. *Secunda.*

6. *Quod volunt Aristoteles & S. Thom. dicentes, quod est in potentia non reducitur à seipso in actum.* Respondetur. Illud priocipium: Id quod aliquando est in potentia, & aliquando est in actu, non reducitur ad actum à se ipso, sed ab eo, quod est in actu, hoc, inquam, videtur esse desumptum ex Aristotele in tertio & in octauo libro Physicorum. Cæterum ibi traditur secundum alium sensum, valde alienum ab intentione prædicti argumenti. Semper enim Aristoteles ac D. Thomas in causa particulari, & physica nullam aliam actualitatem requirunt, nisi quæ tribuitur per formam substantialem, siue accadentalem, idque tam in causis vniuocis, quàm in æquiuòcis, vt constabit subiectis exemplis.

7. Aristoteles namque 3. Physic. text. 27. *Species*, inquit, *semper existimabitur aliqua mouens. Aut enim hac, aut qualis. Aut quanta, quæ erit principium, & causa motus, cum moueat, vt actu homo facit ex potentia existente homine hominem.* Vbi S. Thomas lect. 4. lit. D. *Semper*, inquit, *aliqua forma videtur mouens esse sicut forma, quæ est in genere substantiæ in transmutatione, quæ est secundum substantiam: & forma, quæ est in genere qualitatis, in alteratione, & forma, quæ est in genere quantitatis, in augmento, & diminutione. Huiusmodi enim formæ sunt causa, & principia motuum, cum omne agens moueat secundum formam. Omne enim agens agit, in quantum est actu, sicut actu homo facit ex homine in potentia hominem in actu. Vnde cum vnumquodque sit actu per formam, sequitur, quod forma sit principium mouens. Et sic mouere competit alicui, in quantum habet formam per quam est in actu.* *S. Thomas.* Et Damascenus in Physica (quæ est veluti compendium Aristotelicæ) cap. 5. propius ad princ. quàm ad med. ait; *Quod actu est, hoc demum agere potest, quatenus actu est. Quemadmodum, videlicet ignis idcirco calefacit, quia actu calidus est. Quod autem potestate est, non agit, sed efficitur. Velut, aqua calore afficitur, quia potestate calida est.* *Damascen.*

8. Non tantùm de vniuocis, sed etiam de æquiuocis causis eadem tradit Aristoteles in 8. Physic. text. 40. quem D. Thomas exponens lect. 10. lit. C. *Non reducitur*, inquit, *quod est in potentia in actum, nisi per id, quod est actu: hoc autem est mouens. Sicut calefacit calidum, & generat illud, quod habet speciem generationis; sicut hominem generat quod habet speciem humanam,* & post pauca: *Similiter est in omnibus aliis in quibus mouens est vniuocum, id est, conueniens in nomine, & ratione cum moto. Sicut cum calidum facit calidum, & homo generat hominem. Et hoc ideo dicit, quia sunt quædam agentia non vniuoca, quæ scilicet, non conueniunt in nomine, & ratione cum suis effectibus, sicut sol generat hominem. In quibus tamen agentibus, etsi non sit species effectus secundum eandem rationem, est tamen quodammodo altiori, & vberiori. Et sic vniuersaliter verum est, quod mouens est quodam modo in actu, secundum id, secundum quod mobile est in potentia.* Eodem modo procedit D. Thom. 1. contra gent. cap. 13. colum. 2. & 3. *S. Thomas.*

Ex quibus

9. Ex quibus omnibus manifestum fit, ab Aristotele ac D. Thoma, vt efficiens causa moueat & efficiat, non aliam illius actualitatem requiri nisi eam, quæ præbetur per formam substantialem, aut accidentalem, per quam constituitur actualiter talis, qualis euadere debet effectus, siue sit talis formaliter, siue altiori, & eminentiori modo. Quod etiam constat ex D. Thoma 1.p. q. 76. articul. 1. corpore, & q. 15. art. 1. corpore.

10. Vnde ad formam argumenti respondetur, distinguendo Antecedens: Quod ita est in potentia, vt nec formaliter, nec eminenter habeat formam eiusdem speciei, quam intendit producere, non reducitur ad actum à se ipso, sed ab alio, quod actualiter habeat illam formam. Cæterum quod actu habet formam eiusdem speciei, licet actu non agat (quia videlicet, deficit passum, aut aliud impedimentum obstat) etiamsi tunc sit in potentia ad agendum, & postea reducatur ad actualiter agendum; hæc reductio principaliter, & per se causabitur ab ipso agente; nec non à remouente prohibens causabitur per accidens, & ab applicante passo tanquam à subministrante materiam. Quamobrem in genere particularis causæ nihil vlterius requiritur.

11. Quod si præterea requiras actualitatem, quam secunda causa participare debet à prima: satis erit actualis ipse concursus, quo Deus immediatè concurrit ad actionem, & effectum causæ secundæ. Rursus, si contendas, esse debere aliam actualitatem in actu primo, prouenientem à prima causa: inuenies Deum in actu primo paratum ad exhibendum generalem concursum. Præter istas autem actualitates, alia nulla desideratur ad operandum.

12. Hinc constat solutio ad primam confirmationem. Ad secundam verò confirmationem respondetur. S. Thomas 1.p.q. 2. art. 3. non alio sensu dicit, motionem eius, quod est in potentia, procedere ab eo, quod est in actu, nisi quemadmodum nuper explicatum est. At verò 1. 2. q. 9. art. 4. corpore, peculiariter tractans de motione voluntatis docet, ad primam volitionem finis necessariò, ac sine libertate moueri voluntatem à Deo. Cæterum hac volitione præsupposita, *ipsa voluntas mouet se ipsam in quantum per hoc quod vult finem, reducit se ipsam ad volendum ea, quæ sunt ad finem.* Prò nobis igitur est hic locus S. Thomæ, sicut & alij plurimi ponderati per multas disputationes huius & præcedentis tomi.

13. Obiectio tertia. Quod à se non habet esse non habet à se operari, sed ab eo principio recipit operari, à quo recipit esse: voluntas, & quælibet causa secunda non habet esse à seipsa, sed à Deo: ergo non habet à se ipsa hoc, quod est actualiter influere in suam operationem, sed hoc ipsum accipit à Deo. Ergo Deus influit in voluntatem ipsam motione præuia, qua voluntas moueatur ad suam operationem, & actualiter agat. Confirmatur, quoniam à quo pendet primus actus essendi, necessariò dependere debent cæteræ actualitates: ergo sicut Deus producit, & conseruat esse causæ secundæ; ita etiam producit eius actualem causalitatem.

14. Respondetur, præscindendo à prima causa, & comparando solummodò causas secundas inter se, contingit plerumque aliquam causam habere immediatè suum esse ab vna causa, cum tamen ab illa non immediatè, sed mediatè recipiat operationem. Quemadmodum equus esse accipit à sole, & à suis parentibus; sed videre audire, & appetere non habet ab illis immediatè, sed mediatè. Nihilominus eo quod Deus sit causa prima, & vniuersalissima totius esse, rectè infertur, quod quælibet causa secunda non à se ipsa, sed à Deo recipiat hoc, quod est actualiter influere in operationem: & quod hæc ipsa operatio, & causalitas à Deo producatur. Cæterum ad huius verificationem nihil interest præuia motio, quæ realiter distinguatur ab actione, quoniam ea data, nisi Deus immediatè concurreret prius, & magis ad actionem causæ secundæ: non produceret immediatè, sed tantùm mediatè causalitatem illius. Contra verò licet nulla detur præuia motio, si tamen Deus immediatè prius, & magis concurrit ad actionem causæ secundæ, hoc ipsum erit eius causalitatem producere: atque illi tribuere quod actualiter influat in suam operationem.

SECTIO IV.

Numericam vel specificam rationem volitionis licet Deus determinaret: nullum induceret additamentum præuium, & absolutè retineret sui concursus indifferentiam.

QVoniam officium determinandi voluntatem fuit præcipuus finis, ad quem obtinendum inducitur illa realitas intentionalis, superaddita voluntati, & ab eius volitione distincta, vt vidimus sectione 1. ideo fuerit operæpretium ostendere, nec ad hoc minus præstandum necessariam esse prædictam realitatem, ideòque superfluam, & otiosam remanere. 1.

Dico igitur primò. Si Deus vellet quaslibet volitiones omnino prædeterminare quoad rationem genericam, specificam, & numericam: id præstare posset, absque vllo additamento, realiter à volitione distincto, ex eo solùm, quod suum generalem concursum omnino subtraheret ad alias volitiones, & ad hanc volitionem omnino necessitaret. Probatur primò, quia voluntas creata nullam volitionem potest elicere sine concursu immediato Dei: ergo si Deus statuat ad nullam aliam volitionem immediatè concurrere; nulla alia actio elicietur, siue voluntati adsit additamentum præuium, siue non adsit. Rursus ex eo ipso, quod nulla alia volitio eliciatur consequenter, vt naturalis propensio voluntatis ad semper eliciendam aliquam volitionem erumpat infallibiliter in eam volitionem ad quam solam offertur immediatus concursus Dei: quia quamdiu vigilamus voluntas necessitatur ad actualem amorem boni, seu beatitudinis, vel applicando illam ad aliquod bonum particulare, vel saltem generaliter, & in communi amando illam, vt alibi probatum est.

2. *Subtrahendo concursum ad omnes volitiones præter vnam volũtatem prædeterminaret.*

Probatio 1.

Probatur secundò, quoniam potuisset Deus, si vellet absoluta potentia, volitionibus cunctis libertatem eripere, ad illasque necessitatem inducere: etiam manente in intellectu sufficienti cognitione rationum boni & mali pro vtraque parte contradictionis: vt ostendimus tomo præcedenti disp. 53. sect. 3. & 4. vbi rationes, quæ probant, hoc esse possibile; nullo modo dependent à

3. *Potuit Deus libertatem eripere.*

dent à præuia realitate superaddita voluntati, vt constabit illas recolenti.

4. *Ad primas volitiones voluntas mouetur à Deo.*

Probatur tertiò. Nam de facto ad volitiones primas naturales indeliberatas voluntas mouetur, & determinatur à Deo, & tamen ad hoc præstandum nihil opus fuit additamento præuio quin potius illæ volitiones sunt in quibus consistit præueniens motio Dei ad actus liberos, vt ex Aristotele, D. Thoma & cæteris scholasticis ostendimus disp. 28. sect. 5. sub init. Notandum tamen est, quod in casu præcedentis assertionis non seruaretur indifferentia diuini concursus: idcóque non foret solus generalis concursus, sed determinatus & anctus per alium specialem. At in sequentibus assertionibus semper diuinus concursus retinet indifferentiam, quæ libertati nostræ sufficiat.

5. *Necessitas ad speciem & libertas ad circumstantias.*

Dico secundò. Posset etiam Deus determinare specificam rationem volitionis, integra manente voluntatis indifferentia circa tempus, locum, intensionem, & alias indiuiduorum circunstantias: & in eo casu nihil opus esset additamento præuio, quia satis esset voluntati negare concursum ad quamlibet aliam volitionis speciem; & imprimere pondus inclinantis concursus ad hanc speciem volitionis: cum Deus per suum concursum immediatè præstare possit efficaciter, quidquid voluerit independenter à præuia realitate: vt diximus disp. 46. sect. 6. num. 14. & sequentibus.

6. Dico tertiò. Quamuis determinaret Deus numericam differentiam cuiuslibet volitionis, nihil opus esset additamento præuio. Sed id præstare potuisset Deus per solùm immediatum concursum influendo in hoc instanti ad hanc numero volitionem istius speciei, & nõ ad aliam volitionem solo numero distinctam. Huius ratio facile colligitur ex præcedentibus assertionibus. Sed vtrùm Deus ex munere primæ causæ de facto determinet, quamlibet differentiam numericam non est quæstio Theologica, sed metaphysica, de principio indiuiduationis, de qua nihil attinet in præsenti dicere. Sed solummodò discorere quid circa Dei concursum, & libertatem nostram ex tali determinatione sequatur.

7. *Numerica differētia determinatio libertati non obstans.*

Dico quartò. Prædicta determinatio differentiæ numericæ non obstabit libertati; sed potiùs volitio remanebit libera non solùm circa genericam, & specificam rationem volitionis, sed etiam circa numericam illius differentiam. Hanc conclusionem attigit Maior in 2. sent. dist. 37. quæst. 3. conc. 1. præsertim si conferatur cum his, quæ de libertate docet aliis in locis, quæ retulimus tomo præcedenti disp. 49. sect. 8. nec non Gregorius in 1. dist. 17. q. 4. art. 2. ad 7. & dist. 35. q. 1. ratione 2. contra tertiam conclusionem. Exemplum sit actus odij Dei: cuius licet numericam differentiam Deus determinaret, adhoc tamen liberum erit voluntati creatæ, non odisse Deum hic & nunc, & ea ratione vitare non solùm hanc volitionis speciem, sed etiam hanc numericam differentiam: hanc enim Deus non determinaret, nisi ex suppositione, quod voluntas se determinat ad speciem odij producendam hic & nunc.

8. Probatur assertio, quoniam illius veritatem effugere non potest vlla sententia de indiuiduationis principio, etiam illa, secundum quam Deus non immediatè determinat numericas differentias, sed causa quælibet est ab intrinseco determinata, vt in hoc loco & tempore, in hoc subiecto & sub istis circunstantiis non aliud indiuiduum istius speciei, nisi tale producat: ideóque voluntas ex suppositione quod hic & nunc propter hæc motiua decernit odisse Deum, non potest producere aliud indiuiduum odij, nisi hoc ipsum, quod de facto producit. Præsertim cum hoc indiuiduum volitionis naturaliter postulet, non solùm in hoc subiecto, & ab hoc agente, circa hoc obiectum tali cognitione propositum, & cum cæteris circunstantiis produci; sed etiam postulet hoc instanti & loco produci.

9. Probo igitur, etiam in hac sententia necessariam esse concordiam libertatis cum determinatione ad indiuiduum, quoniam determinatio, & necessitas, vt sic, & vt talis, affert oppositionem cum libertate. Quod autem hæc necessitas proueniat immediatè à diuino concursu, vel immediatè proueniat à natura voluntatis, & exigentia volitionum singularium; hoc nec minuit, nec auget oppositionem determinationis cum libertate: vt in eodem tomo vidimus disp. 34. sect. 2.

10. *Prima cogitatio, & volitio ab authore naturæ.*

Confirmatur primò, quoniam licet à natura voluntatis, & volitionis immediatè proueniret ea determinatio: nihilominus mediatè proueniret à Deo, vt authore naturæ. Ideóque Philosophi, & Theologi dicunt, primam cogitationem, & volitionem immitti ab authore naturæ tunc etiam, quando talibus obiectis propositis voluntas naturaliter erumpit in illam. Quapropter etiam si natura voluntatis, & volitionis quidditatiuè determinata sit, vt in hoc instanti, hoc loco, & subiecto non produceretur aliud præter istud volitionis indiuiduum; hæc determinatio immitteretur à Deo tanquam authore naturæ. Ergo manebit adhuc eadem necessitas conciliandi libertatem cum ea, quam Deus immittit, indiuiduorum determinatione.

11. Confirmatur secundò, quoniam licet Angelis fortasse potuerit optio concedi, vt hoc volitionis indiuiduum eligant liberè potius, quàm illud: attamen hominibus in vita mortali concedi non potuit propter ignorantiam prorsus inuincibilem, qua singularum volitionum differentias numericas penitus ignorant: & eapropter ignorant, vtrùm hoc indiuiduum accipiant potiùs, quàm illud. Quod igitur hæc differentia numerica producatur à voluntate nostra, prorsus est inuoluntarium, ratione sui præcisè consideratum; licet sit voluntarium, & liberum ratione differentiæ specificæ: vt dicemus probatione secunda.

Homines differentias numericas volitionum ignorant.

12. Secundò probatur, quoniam siue Deus ex munere primæ causæ determinet quamlibet numericam differentiam volitionis, siue per specialem concursum determinet aliquas tantum differentias numericas: siue hoc præstet immediatè per suũ concursum, siue mediante alia causa secunda, naturaliter, vel supernaturaliter agente: quocunque modo hoc præstet, manet adhuc in voluntate potestas indifferens, & indeterminata, vt hanc genericam rationem volitionis eligat, vel illam: & ex tali genere volitionum eligat hanc speciem infimam, circa tale obiectum, propter hanc rationem formalem potiùs, quàm aliam.

13. Inde autem indirectè & remotè manet indif-

ferentia

ferentia circa differentias numericas volitionum, propter duas rationes. Prima, quoniã, qui potest cauere ne concipiat odiũ Dei, potest consequenter cauere ne hanc numericam differentiam odij Deus in eo determinet, eam quippe Deus non determinat in casu præsenti, nisi ex suppositione quod hæc voluntas se liberè determinet ad odium. Secunda ratio est, quoniam odium potest concipere maiori, vel minori conatu, & intensione, & eum extensione ad plura, vel pauciora obiecta materialia: vnde consequenter differentia numerica variabitur, aut totaliter, aut ex parte.

14. Obiicies primò, inde sequi, determinationem, ab effectiuo Dei concursu prouenientem, non pugnare cum libertate: quapropter licet concursus vniuersalis primæ causæ non sit indifferens, sed determinet volitiones; adhuc libertatem relinquet illæsam. Consequens autem esse falsum, constat ex dictis disp. 45. sect. 1. Respondetur. Determinatio proueniens ab effectiuo concursu Dei, quantum affert determinationis, tantum excludit libertatis: ideóque si prorsus determinaret, non tantùm indiuiduales, sed etiam genericas, & specificas differentias eo ipso libertatem penitus aboleret. Sed in casu quartæ assertionis Deus non determinat, nisi solam differentiam numericam; & hanc non determinat absolutè, nec antecedẽter ad omne libertatis exercitium, sed quasi conditionaliter ex suppositione, quod voluntas se liberè determinet ad actum potius, quàm ad omissionem, & ad hanc speciem actus propter hanc rationem formalem potius, quàm illam: & in hoc tempore, cum tanto conatu, & tanta extensione ad talia, vel talia obiecta materialia.

Quantam determinationis tantum necessitatis.

15. Obiicies secundò, saltem inde colligi, quod à diuino concursu prouenire possit aliqua determinatio ad materialem actionem peccati. Consequens autem esse falsum, ostendimus supra disp. 17. multisque sequentibus, peculiariter verò tota disp. 40. Huic obiectioni satisfecimus supra disp. 44. sect. 5. fine.

16. Obiicies tertiò, quoniam per determinationem numericæ differentiæ, immissam à Deo, saltem minuitur voluntatis nostræ libertas, subtrahendo partem illius, quæ respicit numericas differentias. Respondeo, & dicp primò. Quod attinet ad homines in vita mortali, & de lege ordinaria non minuitur eorum libertas, sed potiùs iuuatur & soluitur, eo quod Deus determinet eorum numericas differentias; siue immediatè id præstet per suum concursum, siue mediante determinata natura voluntatis, & volitionis, respicientis hoc instans potiùs quàm aliud. Ratio est, quia nisi Deus aliqua via determinaret numericam differentiam; nullam volitionem possemus elicere, quoniam liberè non possumus eligere determinatum indiuiduum volitionis, quod producamus: vt nuper probatum est n. 11. Quapropter libertatem iuuat, & impedimenta remouet illa differentiæ numericæ determinatio, quam Deus immittit. Illa quippe libertas, quæ posset volitionum differentias numericas deligere pro libito, non est hominibus possibilis de lege ordinaria. Ideóque nobis non detrahitur.

Assertio 5.

Deus aliqua via differentiam numericã determinat.

17. Dico secundò. Nulla sufficiens repugnantiæ ratio prohibet, quin Angelis (fortassis etiam animæ separatæ) naturaliter conueniat potestas indifferens, vt sibi eligat in hoc instanti producere hoc indiuiduum volitionis, potiùs, quàm alia multa, quæ posset in eodem instanti producere sub eadem infima volitionis specie, & circa eadem omnia obiecta materialia: & multò minus probibet, quin supernaturaliter communicari potuerit talis indifferentia deligendi numericas differentias. Et comparatione voluntatis, quam ornaret tanta libertas, foret sine dubio diminutio libertatis numericam differentiam à Deo determinari: & ideò in tali casu determinatio illa non à mero concursu generali, sed ab speciali descenderet.

Angeli fortassis se ad differentias numericas volitionum determinãt.

18. Quartò. Nonnulli Doctores obiiciunt: Homo consequetur præmium, & pœnam, non solùm, quoniam amauit hoc obiectum, sed etiam quoniam tanta intentione amauit: ergo voluntati liberum est intensionis magnitudinem determinare: hac autem determinata, existimant hi Doctores, impossibile esse non determinari prorsus differentiam numerieam. Quod probant primò, quoniam absurdum est, eandem voluntatem ex eadem numero cognitione, pro eodem tempore indifferemem esse ad infinitos effectus æqualis intensionis. Secundò, quoniam non est possibilis ratio communis omnibus indiuiduis æqualis intensionis, quæ non sit etiam communis omnibus indiuiduis eiusdem speciei, etiam si minoris intensionis fuerint. Qood probant, quoniam ratio specifica communis est omnibus indiuiduis, & infra rationem specificam non est possibilis alia ratio, nisi numerica.

Obiectio 5.

19. Respondetur, negando fundamentum obiectionis. Et ad primam probationem respondetur, illud potius esse conueniens, quod omnipotentiam Dei summopere deceat. Indifferentia námque voluntatis, ad infinitas differentias numericas sub eadem specie; & cum æquali intentione, passiua est, & non actiua liberè, sed sola omnipotentia Dei determinare poterit, vt volũtas hanc, vel illã, vel aliã producat ex infinitis.

20. Ad secundam probationem respondetur, in ea ipsa supponi, quod refutat. Asserit enim omnia indiuidua æqualis intensionis sub eadem specie: v.g. omnia indiuidua dilectionis, quæ quatuor tantùm intensionis gradibus versetur circa Deum. Ecce igitur hic indiuidua talis intensionis condistinguit à cæteris indiuiduis eiusdem speciei, & non condistinguit, nisi per aliquam rationem communem intensionis. Quapropter infra rationem specificam abstrahi possunt plures rationes communes pluribus indiuiduis, non vniuocè conuenientes, sed analogicè propter rationem, quam in Logica tradidimus.

Infra speciẽ rationes communes indiuiduum.

Obiiciunt quintò. Si Deus voluntatem creatam ad hanc numero dilectionem Dei prædeterminauit priùs, quàm de illa præcognosceret, an foret electura liberè, Deum diligere; consequens est, nullam ei reliquisse libertatem, nec circa speciem dilectionis, nec circa indiuiduum, quoniam ad vtrumque attulit antecedentem necessitatem. Si verò dilectionem Dei liberè fore eligendam à voluntate creata, cognouit Deus prius, quàm statueret illam determinare ad tale indiuiduum dilectionis: consequens erit, Deum in eo priori cognouisse dilectionis speciem, aut indiuiduum vagè, non cognoscendo determinatè, quodnam indiuiduum foret eligendum: hoc autem indignum seputant perfectione diuinæ scientiæ.

Respondetur,

22\. Respondetur, distinguendo scientiam conditionatam ab absoluta: & volitionem Dei antecedentem, & quasi conditionatam distinguẽdo similiter à volitione absoluta, & efficaci. *Assertio 1.* Secundùm quam distinctionẽ dico primò. Antequam Deus statueret determinate volũtatem creatam ad tale dilectionis indiuiduũ, conditionata scientia cognouit, quod si talis voluntas sub tali collectione circumstantiarum constitueretur liberè se determinaret ad dilectionem, & Deus ipse determinaret ad tale dilectionis indiuiduum: quapropter in hac scientia simul, & indiuiduum, & species dilectionis cognoscitur.

23\. *Determinãdi ad indiuiduum modus.* Dico secundò. Prædicta scientia præsupposita, decreuit Deus huic voluntati in hoc instanti conferre talem concursum ita determinatum, & limitatũ, vt posset quidem influere ad hanc numero dilectionem eliciendam, quando voluntas liberè vellet diligere, nec posset ad vllum aliud dilectionis indiuiduũ influere, nec determinaret Deus voluntatem creatã ad dilectionem Dei; sed integram illi relinqueret libertatem, vt si vellet non diligeret. Et hoc totum decretum est prius, quàm scientia visionis Deus videat, vtrum absolutè futurum sit, vt voluntas eligat liberè diligere Deũ. Quod quãdo videt Deus, videt simul hoc indiuiduum dilectionis esse de facto eliciendum.

24\. *Obiectio retorquetur.* Hanc autem solutionem admittere coguntur etiã authores obiectionis prædictæ: quoniam licet Deus non determinet differentiã numericam volitionis creatæ: nihilominus effectiuè saltem determinat numericam differentiã sui concursus ad extra, quo Deus concurrit ad talem volitionem. Quo supposito dilemma conficitur in simili forma: Si hunc singularem concursum præbere Deus decreuit prius, quam præcognosceret, an voluntas liberè foret electura dilectionẽ Dei, consequens est, nullam ei reliquisse libertatẽ, nec circa speciẽ dilectionis, nec circa indiuiduũ, quoniam ad vtrumque attulit antecedentem necessitatem: siquidem hoc actuali cõcursu dato, non potest non elici tale dilectionis indiuiduum. Si verò dilectionem Dei liberè forè eligendã à tali voluntate creata, Deus cognouit priùs, quàm statueret illi præbere hunc singularẽ ac determinatum cõcursum; consequẽs erit, Deum in eo priori cognouisse dilectionis speciem, aut indiuiduũ vagè, non cognoscendo determinatè quodnã indiuiduum foret eligendũ. Quoniam determinatum indiuiduũ volitionis creatæ non potest existere sine determinato indiuiduo diuini concursus, prius ratione existente, & influente. Quapropter necessario debent recorrere ad prædictam distinctionẽ conditionatæ scientiæ, & absolutæ: nec nõ decreti, seu volũtatis Dei, antecedentis, & quasi conditionatæ. Sed quod attinet ad concursũ Dei plenius explicabitur disp. 50. sect. 2. & 3.

25\. *Dei scientia vagum indiuiduum cognoscit.* Dico tertiò. Nullum est inconueniens, quod diuina scientia, secundùm aliquam præcisionem considerata, cognoscat, speciem aliquã volitionis aut vagum indiuiduum illius, non cognito indiuiduo determinato. Quoniã in huiusmodi præcisione non continetur negatio cognitionis perfectæ; sed tantùm continetur abstractio: & plurimæ quasi partes perfectionis, aut extẽsionis diuinæ scientiæ præscindontur ab aliis, explicitè cognitis. Quemadmodum scientia simplicis intelligentiæ, vt sic, præscinditur à scientia visionis; nec propterea Deo tribuitur imperfectio, sed potius imperfectio humani intellectus iuuatur, vt melius penetret diuinam perfectionem.

DISPVTATIO L.

Vtrùm perfectio prouidentiæ circa minima requirat prædeterminationem physicam in concursu Primæ causæ.

SECTIO I.

Rei tractanda distributione præmissa, de præscientia difficultas soluitur.

IN titulo disputationis obseruanda est limitatio superaddita. Nec enim agitur de prouidentia secundùm vniuersum illius ambitũ. 1. *Prouidentia duplex.* Imo cum duplex sit prouidentia, alia generalis, & debita ex præciso munere primæ causæ, quæ ad malas etiam actiones extenditur: alia verò sit specialis prouidentia, peculiari ratione respiciens bonas actiones; & hæc rursus diuidatur in naturalem, & supernaturalem prouidentiam: in præsenti non disputamus de supernaturali prouidentia, nec de illa parte naturalis prouidentiæ, quæ peculiari ratione respicit actiones bonas; sed tantum modò de generali prouidentia, quæ quoniam debetur ex munere primæ causæ, non solùm bonas, sed etiam malas actiones complectitur.

Possumus autem in quatuor capita distribuere, quæ nobis opponunt circa singulos actus prouidentiæ. 2. Primum est præscientia futurorum. Secundum voluntas Dei. Tertium propria ratio prouidentiæ. Quartum concursus ad extra. Et in præsenti sectione expediendum erit breuiter, quod attinet ad præscientiam: sectione 2. & 3. quod attinet ad voluntatem Dei, & illius concursum ad extra. Sed de propria ratione prouidentiæ dicemus sect. 4. & sequentibus.

Ex præscientia igitur huiusmodi conficiunt argumentum. 3. *Ex præscientia obiectio.* Deus cognoscit opera libera futura in suis causis determinatis, & applicatis ad operandum. Ergo ipse Deus per suum concursum efficacem prædeterminat eas, & applicat ad huiusmodi opera. Antecedens est certum, & probatur in 1. p. q. 14. art. 13. & ibi Caietanus docet expresse istam sententiam, & asserit, quod Deus non solùm cognoscit certo huiusmodi opera futura, quia sunt præsentia in æternitate, sed etiam in suis causis contingentibus, & liberis, prout sunt prædeterminatæ à prima causa. Et hoc docet Angelicus doctor in 1. contra Gent. cap. 67. in tertia ratione, & in secunda secundæ quæstione 171. articulo sexto, ad secundum. Consequentia verò probatur, quoniam si Deus non prædeterminaret, & applicaret huiusmodi causas ad actus istos in particulari; non esset vnde voluntas certò, & infallibiliter operaretur huiusmodi opera; & consequenter non posset Deus cognoscere certò huiusmodi actus in tali causa, vel desumeret cognitionem suam ab aliquo extrinseco videlicet ab applicatione, & determinatione voluntatis creatæ.

Confirmatur, & explicatur. Certum est secundum fidem, quod Deus cognoscit omnia certò, & infallibiliter; vt constat ex innumeris locis sacræ Scripturæ: & Sanctorum, quæ adduci solent 1. p. q. 14. a. 1. sed non est certum, quod omnia sint præsentia in æternitate, sed solùm est 4.

opinio probabiliſſima Angelici doctoris quæſt. citata art. 13. Ergo neceſſariò dicendum eſt, quod Deus cognoſcit omnia iſta opera in ſuis cauſis prædeterminatis ab ipſo Deo. Nam ſi huiuſmodi opera non ſunt præſentia in æternitate, non poſſunt certò & infallibiliter cognoſci in ſola voluntate humana, non prædeterminata ab ipſo Deo.

5\. *Ex præſcientia cõtra prædeterminationem argumentum.* Reſpondetur. Nihilominus ex præſcientia futurorum contingentiũ, prout traditur ab Auguſtino, & cæteris Patribus antiquis, atque à D. Thom. & cæteris ſcholaſticis, ſumitur efficax argumentũ contra phyſicam prædeterminationẽ. Quia ſi quælibet actio libera phyſicè prædeterminaretur à Deo; nullius actionis liberæ futura exiſtentia neceſſariò præſupponeretur ad illius præſcientiam. Conſequens autem eſt falſum ergo & Antecedens. Confirmatur primò, quoniam nihil opus eſſet recurrere ad præſentiam rerum in æternitate; niſi futurorum contingentiũ exiſtentia in ſe ipſis præſupponeretur, vt conditio ex parte obiecti requiſita, vt præſcientia Dei terminetur ad illas. *Cõfirmatio 1. Confirmatio ſecunda. In cauſis liberis certò cognoſci non poteſt actus liber.* Confirmatur ſecundo, quoniam in cauſis liberis, etiam poſitis omnibus requiſitis ad operandum, non poteſt certò, & infallibiliter cognoſci actus liberè futurus: etenim poſitis omnibus requiſitis ad talem volitionem eliciendam, poteſt voluntas talem volitionem omittere, & elicere contrariam.

6\. Prædictum fundamentũ de rerum exiſtentia in æternitate, quæ neceſſariò præſupponatur ad infallibilem præſcientiam omnium futurorum, magis explicatum fuit atque probatum tomo præcedenti diſp. 28. & diſp. 74. & 75.

7\. *Reſponſio.* Sed reſpondẽt, quod D. Thomas non ait ſimpliciter futurorum cognitionem in cauſa eſſe coniecturalẽ, ſed cũ iſto addito, videlicet, in cauſa cõtingenti, & indifferenti, qualis eſt noſtra voluntas; de hac enim cauſa loquitur apertè 1. p. q. 14. in proceſſu art. 13. Voluntas autẽ diuina, ſeu decretum illius, & ſimiliter concurſus generalis, quo mouet cauſas ſecundas ad operandũ, nõ eſt cauſa contingens, neque impedibilis ex cõcurſu alterius cauſæ. Vnde in decreto, quo ab æterno ſtatuit efficaciter præmouere in tempore cauſas ſecundas ad tales, vel tales effectus contingentes, cognoſcit infallibiliter, illos eſſe futuros.

8\. *Refutatur. Quo modo in decreto Dei actiones liberæ poſſint cognoſci.* Hæc ſolutio refutatur primò, ſupponendo, in decreto Dei conſtituendi voluntatem ſub talibus circũſtantiis, actiones liberas, ſiue bonas, ſiue malas poſſe cognoſci, quaſi abſolutè futuras. Quoniam illud decretũ præſupponit conditionatã ſcientiam, oſtendentẽ quid vnaquæq; volũtas faceret ſub quibuſlibet circũſtantiis: quapropter iam ſupponitur rerũ exiſtentia, ſaltem vt cõditionaliter futura. Cæterum abſq; prædicta ſuppoſitione, nõ ſolùm Patres & Scholaſtici in prædictis locis citati, ſed etiam D. Thomas vbique tradit, futura contingentia non aliter poſſe cognoſci, niſi eorum exiſtentia præſuppoſita, quaſi præſenti in æternitate, vt conſtat de veritate q. 2. art. 12. corpore poſt med. & ad 2. & ad 3. 4 & 7. & 1. p. q. 14. art. 13. ad 2. & 3. & 1. ſent. diſt. 38. q. vnica art. 5. corp. à med. & in fine ſolutionis ad 4. argu. & diſt. 40. q. 3. corpore fine & de malo q. 16. art. 7. ad 15. Quæ loca explicuimus fusè tomo præcedenti diſp. 33. ſect. 7.

9\. Refutatur 2. D. Thomas, & cæteri Doctores quando effectum liberũ in eo diſtinguunt ab effectu naturali, quoniã effectus liber non poteſt in cauſa præcognoſci certò, & infallibiliter: intelligunt cauſam integram, atq; completã cum omnibus requiſitis ad operandum. Quapropter includunt etiã generalem concurſum primæ cauſę hoc enim præciſo, nec effectus naturalis poterit infallibiliter in ſua cauſa cognoſci. Quapropter nullum foret diſcrimen inter effectum liberũ & naturalem, quantum ad illius cognitionem in cauſa. *Inter effectũ naturalẽ, & liberum nullum foret diſcrimen.*

10\. *S. Thomas.* Refutatur tertiò, quoniam quaſcunq; cauſas D. Thomas complectitur in 1. diſt. 38. q. 1. art. 5. dicens: *Cognita voluntate, & quibuſcunque cauſis, ad actum volitionis concurrentibus, non poſſe certitudinaliter cognoſci, an ipſa producet illum actum, vel non producet. Quia nullo modo eſt magis determinata ad producendum, quam ad non producendum; & ideo ad hoc, quod actus eius futurus certitudinaliter cognoſcatur, oportet, quod videatur in ſe.*

11\. Eandem ſententiam ſequitur Capreolus in 1. diſt. 38. q. 1. art. 2. in medio, dum reſpondet ad argumenta cõtra primã concluſionem. Deza eadem, quæ Capreolus frequẽter repetit, nimirum futura contingentia eſſe indeterminata in ſuis cauſis, & in illis poſitis, poſſe adhuc non eſſe futurũ contingens; ideòque non poſſe præſciri certò, niſi ſupponatur, eſſe præſens. Ita in 1. diſt. 38 q. 1. art. 3. notab. 1. ad finem, & notab. 2. prope init. Itẽ paulò inferiùs ex S. Thom. in 1. diſt. 40. q. 3. art. 1. rectè infert, *quod futura contingentia in cauſa prima, etiam determinata, quantum eſt ex ratione cauſalitatis, cognoſci non poſſunt per certitudinem determinatè.* Et propoſita obiectione de illatione, per quam ex diuina voluntate determinante ſequitur neceſſariò euentus determinatus; reſpondet, conſtanter defendendo, quacunque Dei voluntate præſuppoſita, non ſciri de futuris aliud, niſi quod contingenter euenient, neq; ſciri certitudinaliter, fore, vt eueniãt, niſi per præſciẽtiã futurorũ in æternitate. Similia docet in art. 4. eiuſdẽ quæſt. ad argu. Durand. contra 1. concluſ. & ad argum. contra 4. concluſ.

12\. *Pro ſententia quam refutat citatur S. Thomas.* Ex his conſtat in argumento contrariæ ſententiæ, quod retulimus num. 3. S. Thomam citari pro ſententia, quam ipſe refutat. Sed peculiariter notatur ibi lib. 1. contra Gent. cap. 67. ratione 3, vbi S. Thomas probat, *Deum per certitudinem ſcire an contingentia ſint, vel non ſint: quoniam Deus ſcit non ſolùm cauſas contingentium, ſed etiam ea quibus poſſunt impediri.*

13\. Reſpondeo primò, S. Thomam loqui de cognitione in cauſa, prout eã magis explicuit 2. 2. q. 171. vt referemus ſtatim. Reſpondeo ſecundò cum Ferrarienſi in eius loci commentario col. 5. §. *Aduerte.* illud intelligi de effectu cauſarũ naturaliũ. Alioqui S. Thomam non ſolùm in locis ſuperius citatis, ſed etiam in eodem ipſo cap. 67. ſub initium & verſus finem expreſsè notat, actuũ liberorum ſcientiam propterea falli non poſſe, quoniam cognoſcuntur vt præſentialiter viſi; quemadmodum quando video ſortem ſedere. *Liberorum ſcientia cur falli nõ poſſit.* Pręterea Caietanum 1. p. q. 14. art. 13. qui citatur in argumento prædicto, eodem modo ſentire de præſcientia futurorum, oſtendimus tomo præcedent. diſp. 33. ſect. 7.

14\. *S. Thomas.* Deinde quod in argumento adducitur ex D. Thoma 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. probat efficaciter, actus liberos certò cognoſci nõ poſſe in ſuis cauſis, ſed tantùm in ſe ipſis. Sic enim ait: *Quamuis futura contingentia, prout ſunt in ſe ipſis, ſint determinata ad vnum: tamen prout ſunt in ſuis cauſis,*

non

non sunt determinata, quia possint aliter euenire. Vnde postquam intulit non posse aliter euenire quæ reuelantur, exprimendo diuinam præscientiam, prout respicit futura contingentia in se ipsis, subdit: *Quandoque verò prophetica reuelatio est impressa similitudo diuinæ præscientiæ, prout scilicet, cognoscit ordinē causarum ad effectus: & tunc quandoque aliter euenit, quam prophetatur, nec tamen prophetiæ subest falsum. Nam sensus prophetiæ est, quod inferiorum causarum dispositio, siue naturalium; siue humanorum actuum, hoc habet, vt tales effectus eueniat: & secundum hoc intelligitur verbum Isai, dicentis: Morieris, & non viues. Id est dispositio corporis tui ad mortem ordinatur, & Ionæ 3. Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur, id est, hoc merita eius exigunt, vt subuertatur.*

Ionæ 3.

15. Ad confirmationem illius argumenti respondetur primò, negando Minorē. Nam accipiendo præsentiā in æternitate, prout præcisè dicit actualem rerū existentiam in se ipsis, ad quam terminetur diuina præscientia, & præscindēdo ab aliis subtilitatibus Theologicis, concors Patrum, & Scholasticorum sententia docet, omnia futura esse in æternitate præsentia: vt retulimus eodem tomo dicta disp. 28. & 74. & 75.

Patres præsentiam in æternitate docent.

16. Respondeo secundò. Licet hoc foret ambiguum, adhuc illa cōsecutio non valeret. Alioqui valeret hæc argumentatio similis formæ: Certum est dari relationes reales. Et non est certum illas distingui realiter à fundamento. Ergo necessariò dicendum est, quod identificatur realiter cum fundamento. Vnde propter eandem argumentandi regulam, potuisset inferre contrarium, videlicet, distingui realiter à fundamento, quia non est certum identificari realiter cū fundamento. Sit igitur generalis regula. Quādo duæ propositiones immediatè opponuntur: ita, quod ex falsitate vnius sequitur veritas alterius: tunc ex eo, quod vnius veritas non sit certa, nihil aliud colligi potest, nisi quod alterius falsitas nō sit certa. Ideo, dato & non concesso, præsentiā in æternitate, nuper explicatā non esse certā: solūmodò colligeretur, nō esse certā falsitatē cōtrariæ sentētiæ asserētis cognitionē in causa libera.

SECTIO II.

Quomodo diuina voluntas versetur circa materiales peccatorum actiones.

1. QVoniam in his præcipuè cernitur, quod attinet ad munus primæ, & vniuersalissimæ causæ, præcisum à qualibet speciali prouidentia: propterea de materialibus peccatorum actionibus expressam mentionem in præsenti facimus: quamuis animus sit explicare; quid postulet præcisum munus primæ causæ quando concurrit ad quamlibet actionem.

2. *A se Deus determinari nō potest ad actionem materialem peccati.*

Suppono, actionem materialē peccati, etiamsi præscindatur à malitia, non ita posse terminare diuinā volitionem, vt Dei voluntas à se ipsa determinetur ad talē actionem materialem volendam, & eligendā potius, quàm eius omissionem, & multò minus potest Deus velle, ad hāc actionem materialem peccati præbere concursum, physicè determinantem, aut ita limitatum, vt subtrahatur concursus sufficiens ad eliciendam contrariam actionē bonā, & cessandum ab actione mala. Hæc omnia satis probata manēt à disp. 27. & seq. præsertim disp. 39. & 40. quoniā alias circa materiales peccatorū actiones non verificaretur mera permissio, quā tradunt concilia & Patres ibi citati. Deinde, quoniam homines excusarentur à culpa, si Deus vellet, vt ipsi vellent & facerēt has materiales actiones: insuper Deus vellet aliquid contra se ipsum: vt probauimus tota disp. 41. Sequeretur prætereà materiales peccatorum actiones à Deo fuisse prædestinatas, cuius contrarium Patres communiter docent, disput. 42.

3. *Assertio 1. Quomodo Deus materiales peccatorum actiones velit.*

Quo supposito, fit prima conclusio. Deus vult peccatorum materiales actiones, quatenus includunt essentialiter communem rationē actionis liberæ quam Deus vult producere cū causa secunda. Probatur, quoniā ad omnem actionem cuiusq; creaturæ Deus cōcurrit per suum intellectum, & voluntatem, volendo concurrere, atq; imperando vt fiat. Ergo vult cōcurrere ad actionem materialem peccati, atque id vult, saltem quatenus ratio communis actionis includitur in illa particulari actione.

4. Pro cuius explicatione notandum est, duplici modo posse constitui hanc volitionē Dei. Primò ita, vt versetur circa omnes actiones peccatorum in particulari, & velit illas producere: sed velit dependenter à conditione: si voluntas nostra liberè se determinauerit ad illas: cui consequens erit? vt in Deo sit expressè, & distinctè volitio, quæ significatur hac propositione: volo concurrere ad materialē actionem blasphemiæ & odij, contra me ipsum eliciendā hic & nūc à Iuliano, si Iulianus liberè se determinauerit ad illā. Quapropter ob rationis paritatē Dei volitio distinctè & in particulari attingeret quamlibet aliā actionem materialem peccati cum prædicta conditione. Ita videntur existimare nonnulli huius ætatis sapientissimi doctores.

5. *Volitio Materialiū peccatorū actionum in particulare reiicitur.*

Cæterum hæc sentētia, licet valdè probabilis difficultate non caret, primò, quoniā hic modus volendi videtur cōtrahere turpitudinē, eo quod in particulari amplectatur actionē malā, quāuis dependenter à conditione determinationis liberæ volūtatis creatæ. Secundò, quoniam Deus satisfaciet muneri vniuersalis causæ volēdo magis abstractè rationem communem actionis, & non volendo particulares actiones peccati: vt statim ostendemus.

6. *Ante quamlibet volitionem Dei conditionalis scientia.*

Tertiò, quoniā ante quamlibet volitionē Dei, scientia conditionali ostendit, quod Iuliani voluntas si constituatur sub talibus circunstantiis, se liberè determinabit ad materialem actionem odij Dei. Quapropter hac scientia præsupposita, si non est turpis voluntas, qua Deus vult concurrere ad materialem actionē odij Dei sub conditione, si voluntas Iuliani se determinauerit ad illam: eo ipso non erit turpis voluntas: qua Deus absolutè, & absque conditione aliqua velit concurrere ad talem actionem: quoniam si non est turpe velle sub conditione, non erit turpe velle per absolutam volitionem, supposito quod præscitur implenda conditio.

7. *Conditionalis volitio absolutam virtualiter continet.*

Confirmatur, nam conditionalis volitio virtualiter continet volitionem, quæ redditur absoluta postquā cōditio cognoscitur impleta. Ergo non potest esse turpis hæc absoluta volitio, si honesta est illa volitio conditionalis. Porrò turpē esse volitionē absolutā illius actionis, probatur, quoniam in tali actione, quidditatiuè clauditur realis oppositio contra Dei bonitatē, & amorem, & contra rationem rectam: quæ tota auferetur, si absolutè volita fuerit; vt dicemus ad probandam conclusionem 2.

8. *Deus nec sub cōditione peccati author.*

Quartò, quoniam eodē gradu, & modo, quo

Deus voluerit materialem actionem odij Dei, erit etiam author illius: sed Deus talis actionis, nec sub condititione est author: ergo nec sub cõditione illã vult. Confirmatur multis testimonijs Augustini, Gregorij, & Isidori, dicẽtium, Deum esse authorem cuiusque potestatis, non verò cuiusq; volũtatis, hoc est actualis volitionis: quę ponderauimus supra disp. 36. sect. 8. n. 4. & seq.

9. Quintò probatur, quoniã materialem actionẽ odij Dei considerando secundũ specificã, & realem rationẽ, nullus Theologorũ negabit esse realiter contrariã diuinæ voluntati, amanti se ipsam, & præcipiẽti creatis voluntatibus amorẽ, & prohibenti odium. Rursus quod fit contra Dei voluntatem præcipientem, aut antecedentẽ, ea tantùm ratione non fit præter Dei voluntatẽ, quoniam Deus vult permittere, vt fiat, & vult bonũ inde colligere. Ergo diuina volitio non decernit in particulari concurrere ad materialem actionem odij Dei; sed satis est decernere illius permissionẽ, volendo præbere generalem cõcursum ad quaslibet actiones in quantum actiones sunt.

10. *Psalm. 110.* Sumitur hoc argumentũ ex testimonio Augustini in Enchirid. c. 100. *Propterea nánque magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius,* *Augustinus.* *vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit voluntatẽ, quia non fieret, si nõ sineret, neque vtiq; nolens finit sed volẽs.* Vnde Magister, D. Thom. D. Bonauent. & cæteri Scholastici in 1. dist. 47. colligunt, qua ratione quæcunq; fiunt contra Dei voluntatem antecedentẽ, seu præcipientẽ, non fiant præter absolutã, & efficacem Dei voluntatem, qua vult illa permittere. Porrò cum vniuersalis ratio actionis, licet claudatur in vltima differentia odij Dei; attamen contrarietatem non afferat contra Dei voluntatẽ antecedentem, aut præcipientem: propterea vniuersalis illa ratio actionis positiuæ, & formaliter volita est per diuinam voluntatem.

11. *Deus peccatorum actiones in particulari non vult.* Ex quibus omnibus collige, probabiliorẽ esse alterũ modum secundum quem, Deus non velit peccatorũ actiones in particulari, sed velit solũmodò generalem rationem entis, & actionis, vbicunque fuerit: & velit etiam cætera prædicata communia, quæ possunt à malitia præscindi: ac proinde rationes particulares talium actionum, quæ habent necessariò adiunctã malitiam, non velit Deus, nisi in quantum in illis transcendenter imbibitur ratio entis, & actionis, à Deo volitæ; & in quantum illas vult permittere, & vult de illis benefacerę: vt Augustinus ait in Enchirid. nuper citato.

12. Obiicies inde sequi, Deum eodem modo velle & offerre cõcursum ad actiones materiales, quæ nunquã eliciuntur, sicut vult & offert cõcursũm ad actiones, quæ de facto eliciuntur. Nam prædicta Dei volitio terminata ad rationem communem entis, & actionis creatæ manet indifferẽs quod ex se est, vt ad quamlibet actionẽ cõcurrat.

13. Respondetur, distinguẽdo consequens: nam si cõsideremus Dei volitionẽ, per quã offertur concursus, præcisã à volitionibus adiunctis secũdùm hanc præcisionẽ verum est consequẽs. Quoniam actiones peccatorum quamuis quando actu eliciuntur, habeant actualẽ cõcursum Dei ad extra, *Diuinæ voluntatis circa actiones de facto eliciendas, & non eliciẽdas discrimen.* quẽ non habent actiones, quæ nunquã eliciũtur nihilominus quoad volitionẽ Deo intrinsecam, & immanentẽ, quæ est præparatio concurrendi, nihil discriminis est in Deo circa actiones peccati, de facto eliciendas, vel nunquam eliciendas. Cæterum idem consequens est absolutè falsum quoniã absolutè, & plenè considerando quaslibet Dei volitiones, quibus versatur circa materiales actiones peccatorũ, longè diuersus modus est volendi, & offerendi concursum. Nam ad materiales actiones peccatorũ, quæ de facto non eliciuntur, Deus voluntatẽ creatam constituere vult in circunstantiis, sub quibus scit, eas actiones fore liberè vitandas: quoniã eas non vult permittere, sed suauiter impedire, quamuis necessarium concursum generalẽ non subtrahat; contra verò cæteras actiones materiales peccatorum permittere vult, & non impedire: ideòque volũtatem creatam constituere vult in circunstantiis, sub quibus scit, eas fore committendas.

Longè maius est discrimen diuinæ voluntatis in ordine ad bonos actus, qui de facto eliciũtur: eo quod Deus ad illos vult concurrere, inclinãdo & mouẽdo ad illos, vt alibi sæpe notauimus, & constituendo voluntatem in talibus circunstantiis ex directa & efficaci intentione procurandi, & faciendi, vt eliciantur. 14.

Nec frustra Deus necessariũ concursum offert ad eos actus, quos per conditionalẽ scientiã cognoscit, non esse eliciẽdos, si voluntas cõstituatur sub talibus circũstantiis (vt quidã existimabant, esse superfluũ) etenim actus, qui de facto elicitur nõ prodiret liber plena libertate contrarietatis, nisi voluntas per oblatũ sibi cõcursum potuisset, si vellet, contrarium actum elicere, siue bonum siue malum: sicut nullo modo prodiret actus liber, nisi voluntas liberè posset saltem interpretatiuum omissionis actum elicere. 15. *Ad actus nõ eliciẽdos Dei concursus oblatus.*

Præcedẽs cõclusio tractauit de volitione Dei, quæ antecedit præuisam determinationẽ liberam voluntatis creatæ, videlicet, quatenus Deus decernit, quid factura sit independenter à præuisa determinatione volũtatis creatæ. Restat examinare, verũ saltem præsupposita scientia visionis, qua Deus præuidet, fore, vt voluntas creata liberè se determinet ad actum peccati, diuina volũtas velit determinatè, & in particulari talẽ actionẽ materialem peccati. Ratio dubitandi est, quoniam ex tali suppositione determinatur diuinus concursus ad extra, vt in particulari cõcurrat ad talem actionem materialem peccati: ergo similiter determinatur volitio, per quã Deus cõcurrit. 16. *Dubitandi ratio.*

Nihilominus sit secunda conclusio. Ex suppositione, quod Deus videt, fore, vt voluntas creata se determinet ad materialẽ actionẽ peccati, adhuc diuina volitio, quoad totũ suum intrinsecum, & realem modũ volendi manet prorsus indifferens & sola denominatione extrinseca est determinata, quatenus de facto cõcurrit ad extra ad actionem materialẽ peccati; cum tamen Deus etiam præsupposita præuisione nostræ determinationis solummodò velit concurrerę ad actionem omnem, quatenus participat rationem communem actionis, nihil aliud volendo, nisi quod prædicta præcisione significatur. 17. *Assertio 2. Nec præsupposita scientia visionis materialis actiones peccati ad illam determinat.*

Hæc conclusio colligitur ex Damasc. 2. dę fide c. 29. vbi sic ait: *Eorũ, quæ in nobis sunt, si bona quidem, præsertim, antecedẽtérq; vult, & acceptat Deus. Sin autẽ mala, neq; præsertim vult, neque consequenter vult, sinit autem arbitrium ad illa liberũ.* Porrò consequenter velle est velle, præsupposita determinatione voluntatis nostræ: vt ostẽdimus supra disp. 19. sect. 2. & 3. Vnde facile colliges, præsentem conclusionem esse desumptam ex mente omnium Patrum, & Sholasticorum, qui supra tota disp. 33. 35. & 39. docent, Deum non velle, vt eliciantur materiales peccatorum actiones. 18. *Damascen.*

Colligitur

Colligitur etiam ex D. Thoma in 1. dist. 47. q. 1. art. 2. corpore, quatenus ait, tales actiones non esse ex voluntate Dei consequente & beneplaciti, sed præter illam.

19. Ratione probatur, quoniã si Deus vellet particularem actionẽ peccati, etiam ex suppositione, quod videt, illam esse futurã: sequeretur, actionẽ illã absolutè amari, & placere diuinæ voluntati. Ideóq; cõsequenter amaretur, & placeret eius intrinseca mõstrositas positiua. Vnde etiã amaretur & placeret turpitudo, quæ per se & necessariò cõiungitur cũ illa. Et ab hac turpitudine nõ excusabitur diuinus amor, & cõplacentia, eo quod præsupponat præuisã prædeterminationẽ volũtatis creatæ: quia hac præuisione supposita, consequẽter supponitur tota volitio diuina, quæ requiritur, vt volũtas humana se possit determinare, & elicere actionem, si velit. Quapropter nulla necessitate vniuersalis causę cõpellitur Deus vlteriùs determinare magis suam volitionem, vt in particulari velit hanc materialem actionem peccati. Quare si hoc vellet; ea volitio prouentiret ex inordinato affectu ad tales actiones.

20. Propter eandẽ rationẽ à fortiori colligo, quod supposita scientia conditionaliũ, qua Deus pręscit, hãc volũtatem creatã elicitură esse tales peccatorũ actiones, si constituatur sub talibus circũstãtiis, non ideo voluntatem cõstituit sub talibus circunstantiis, quia vult Deus, vt creata volũtas eas actiones materiales eliciat; sed tantum, quia vult Deus permittere, vt creata voluntas eliciat. Nec, vlla scientia præsupposita, Deus vult, amat, aut complacet in eo quod tales actiones in particulari eliciantur: licet complaceat in suo cõcursu generali, quo influit in illas actiones, quoniã sapiẽter, & sanctè datus est; & complaceat etiam in bono effectu inde sequuto, & in ordinatione, qua tales actiones Deus ordinat ad manifestationem suæ iustitiæ, aliósque fines optimos.

21. *Assertio 3.* Ex his colligitur tertia cõclusio. Deus non vult positiuã monstrositatẽ peccati, neq; illius realem & positiuã conuersionẽ ad obiectũ malũ: sed tantũm vult generalẽ rationẽ actionis, quæ in illis essentialiter includitur: vt nuper explicatũ est.

SECTIO III.

Præcedens decisio corroboratur solutione argumentorum.

1. *Obiectio 1. Solutio.* PRimum argumentum, quoniam sequeretur, Dei volitionẽ, aut decretum determinari, ac modificari à voluntate creata: ac proinde ab illa dependere; quod imperfectionis est. Huius tamen solutio tradita est ex professo disp. 45. sect. 7. art. 1. & tota sect. 9. Cuius decisio nouã confirmationem accipit ex præcedenti sect. Nam ex illa cõstat, Dei volitionem, decretum, & imperiũ nullo modo determinari, nec modificari, nec dependere à voluntate creata, sed Deum sua liberrima voluntate se ipsum determinasse ad talem concursum generalẽ, & indifferentẽ, hic & nũc exhibendum; cum certo sciret, quid & quomodo voluntas foret operatura, supposito tali concursu, & cæteris circunstantiis. Quod autem Dei concursus ad extra determinetur, & modificetur & pendeat à causa secunda, nõ est inconueniens; vt in eisdem locis probatum est.

2. Secundum argumentum. Deus ad extra non aliter concurrit, nisi volendo, & imperando; sed concurrit determinatè non solùm ad rationem genericam; verùm etiam ad rationem specificam & infimam odij Dei, aut alterius actionis turpis. Ergo Deus vult determinatè differentiam specificã, & numericã talis actionis. Minor probatur, quia differẽtia numerica & specifica illius actionis sunt essentialiter ens creatum: Ergo indigent diuino concursu non minus, quam ratio generica actionis. Confirmatur Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses.* Consequentia verò probatur, quoniam ad effectum particularẽ, ac determinatum non sufficit concursus indifferens; sed actio peccati est effectus particularis: ergo ad illum non sufficit concursus indifferens. Rursus ad præbendum concursum determinatum, non sufficit indifferens volitio, & imperium, sed requiritur determinatum imperium, à determinata volitione procedens.

Respondetur. Duplex est concursus Dei. Alter in actu secundo, qui est actio ad extra, & ens creatum, receptum in nobis, scilicet dependentia nostræ volitionis à diuina potentia, & volũtate: & hic concursus est determinatus ad hanc volitionem, ita vt nullo modo possit determinari ad aliam; quia vel est idẽ realiter cum illa, vel est modus proprius illius. Alter est concursus Dei in actu primo, qui est actio Dei ad intra, ex qua resultat actio ad extra, & est præparatio diuinæ voluntatis ad concurrendũ cum voluntate creata. Hic ergo concursus in actu primo nõ est determinatus ad actionẽ peccati, sed, quod ex se est magis inclinat ad bonũ. Ad formã igitur argumenti negatur Consequentia, & ex eius probatione propositio postrema distinguitur. Nam ad præbendum ad extra concursum determinatum per causam particularem, & non à Deo, sufficit indifferens volitio, & imperium Dei, licet non sufficeret ad præbendum concursum, determinatum per eandem volitionem Dei. 3. *Dei concursus in actu primo, & secundo.*

Ad cuius maiorem explicationem vrgebis tertiò. Concursus Dei ad extra procedit à cõcursu Dei ad intra in actu primo, qui est volitio, sed concursus Dei ad extra est determinatus: ergo procedit à diuina volitione determinata. Respõdetur, distinguendo Maiorem. Nam circa actionem peccati concursus Dei ad extra procedit à diuina volitione, non tanquã à causa determinãte, sed tanquam à causa indifferenti, & magis inclinanti ad oppositum; ideóq; non oportet, diuinam volitionẽ determinatam esse ad talẽ cõcursum particularem ad extra, sed satis est vniuersaliter decreuisse concurrere ad quamcunq; actionẽ, ad quam voluntas creata determinauerit seipsã, & cõsequẽter determinauerit concursũ Dei. 4. *Obiectio. Solutio.*

Hoc autem satis esse confirmò, quoniã sicut quædam ratio cõmunis volitionis penetrat omnes differentias specificas, & numericas cuiusq; volitionis malæ; ita diuina volitio, quia vult concurrere ad omnem effectũ, in quo reperta fuerit illa ratio communis volitionis, eo ipso eius concursus ad extra pertingit omnes differẽtias specificas & numericas actionis malæ, quarũ omniũ concursus sufficienter volitus est in illa ratione communi & abstracta. 5. *Solutionis cõfirmatio.*

Vrgebis 4. Actio vel cõcursus determinatus ad materialẽ actionem, diuinæ legi realiter contrariã, est malus; sed concursus Dei ad extra est determinatus ad huiusmodi actionem, v. g. ad odium Dei (vt nuper concessimus) Ergo concursus Dei ad extra est malus. Sed Deus vult illum concursum, saltem in communi: ergo Deus vult malum saltem in communi. 6.

Respondetur, distinguendo Maiorem. Nam concursus, qui ad tales actiones determinatur à se ipso, est essentialiter malus: at verò concursus, qui essentialiter mouet prius ad bonum, & non determinatur ad tales actiones, nisi per alium concursum determinantem ad illas; ille non est malus. Huiusmodi autem est concursus Dei ad extra. Qui licet consideratus in particulari respiciat essentialiter hanc actionem, quæ mala est; ita vt illi repugnet deseruire ad aliam actionem bonam: nihilominus non est determinatus à se ipso, quia essentialiter prærequirit concursum creatæ voluntatis, quasi prædeterminantis ad talem actionem. Itaque diuina actio, seu concursus ad extra secundum suam rationem formalem optimus est, & Deo dignus quoniam Deo dignum est, vt quidquid habet rationem entis, pendeat à primo ente, tanquam à nõ determināte nec causante defectũ entitatis. Quod autem de materiali prædictus concursus realiter idẽtificetur cũ actione quidditatiuè cõtraria diuinæ legi, nihil maculat puritatem illius rationis formalis, sed eam potius commendat.

Diuinus cõcursus ad extra secundũ suam rationẽ formale optimus, & Deo dignus.

7. Obiicies quintò celebre illud Psalm. 113. *Omnia quæcunque voluit, fecit.* Vnde D. Augustinus Enchirid. cap. 95. colligit: *Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit.* & cap. 102. *Nec nisi volens quicquam facit, & omnia, quæ vult, facit.* Et lib. 26. contra Faustum cap. 4. *Hoc de illo* (videlicet Helia) *factum scimus, quod Dei voluntas habet: quod autem Dei voluntas non habet, fieri de quoquam omnino non posse.* & lib. 83. quæst. q. 3. *Deo authore cum dicitur, Deo volente dicitur.*

Psalm. 113. Augustinus.

8. Cæterum horum, & quoruncunque similium locorum eiusdem, siue alterius cuiusque Patris legitimus sensus est, quem exponit idem Augustinus in Enchiridio cap. 95. citato dicens: *Non ergo fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipso faciendo.* Vnde S. Thomas 1. p. q. 19. art. 12. & communiter scholastici cum Magistro in 1. dist. 45. prope finem, rectè colligunt, *permissionem appellari voluntatem Dei.* Et in citato cap. 102. *Quantalibet sint voluntates, vel Angelorum, vel hominum, vel illud, quod Deus, vel aliud volentes, quam Deus.* Supponit ergo voluntates creatas aliquando velle aliquid, quod Deus non vult, vt velint: quod probatum est supra disp. 33. sect. 1. & 3. Et in lib. 83. quæst. q. 3. citata, dicit, *humanæ voluntatis vitium longè abesse à Dei voluntate, ne Deo authore fit homo deterior.* Esset autem homo deterior Deo authore: si Deo authore determinaretur ad materialem actionem odij Dei, vel blasphemiæ.

Legitimus Augustini sensus.

Augustinus.

9. Obiectio sexta, cuius frequentior est repetitio in disputationibus contrariæ sententiæ, pertinet ad vniuersalitatem causæ primæ, atque supremæ, quæ debet causare quamlibet rationem entis, in quantum ens est, & quamlibet rationem actionis, in quantùm actio est: ac proinde causare debet etiam materialem actionem peccati, quatenus ens est, & quatenus actio est. Ad cuius confirmationem adducuntur Patres & Scholastici.

10. Nihilominus inde potius corroboratur nostra sententia, quoniam Patres expressè tradentes vniuersalitatem diuinæ causalitatis atque concursus, & asserentes, omnia, quæ sunt, in quantùm sunt, & omnem operationem à Deo procedere: nihilominus asserunt, animi motus, & opera, quibus à Deo receditur procedere à voluntate creata, & Deum non esse authorem illorum; sed tantùm illa permittere. Quarum assertionum legitima concordia non potest esse alia, nisi, quod Deus vult concurrere ad illas operationes, in quantum entia, & in quantũ operationes sunt: sed non vult ad earum differentias specificas determinare, nec ad illas impellere; sed potius, quantum in se est, vult ab illis auocare voluntatem creatam.

Sententia nostra corroboratio.

11. Est in hac re copiosus, licet obscurus Dionys. à c. 4. de diuinis nomin. vsque ad 9. Sed eius testimonia põderabimus sect. 7. ratione 1. confirm. 5. & ratione 4. fine. Insuper Augustinus lib. 1. Retract. cap. 26. retractans ea, quæ dixerat in lib. 83. quæst. q. 21. sic loquitur: *Vtrum Deus author mali non sit? vbi videndum est ne malè intelligatur quod dixi. Mali enim author non est, qui omnium, quæ sunt, author est, quia in quantum sunt bona sunt.* Quibus consonat idem Augustinus in eodem libro q. 24. & lib. de vera religione cap. 18. & lib. 1. de doctrina Christiana c. 32. Cuius verba refert Magister 2. dist. 35. cap. *Quod autẽ.* Vniuersaliter enim docet, omnia, quæ sunt, in quantũ sunt, esse à Deo. Et lib. 2. de libero arbit. c. vltimo: *Pietatem, inquit, inconcussam tene, vt nullum tibi bonũ, vel sentienti, vel intelligenti, vel quomodocunq; cogitanti occurrat, quod non sit ex Deo: ita enim nulla natura occurrit, quæ non sit ex Deo.*

Augustinus.

12. Nihilominus in eodem cap. vltimo eiusdẽ lib. 2. asserit, non à Deo, sed à libera voluntate procedere motum auersionis, quod fatemur esse peccatum. Et in sequenti cap. 1. libri tertij ait: *Quid opus est quærere, vnde iste motus existat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono, ad commutabile bonum; cum eum non nisi animi & voluntarium, & ob hoc culpabilem esse fateamur?* Vbi illud agit præsertim Augustinus, vt ille motus nõ sit ex Deo, sed ex voluntate: vt constat ex vtroq; cap. citato. Et in lib. 12. Confession. cap. 11. *Dixisti mihi Domine voce forti in aurem interiorem, quod omnes naturas atque substantias, quæ non sunt, quod tu es, & tamen sunt, tu fecisti. Et hoc solum à te non est, quod non est, motúsque voluntatis à te, qui es, ad id quod minus est, quia talis motus delictũ atque peccatũ est.* Vides non solùm malitiam, sed etiam motum, id est realem tendentiam voluntatis ad minus bonũ, repugnans summo bono, non procedere à Deo tanquam à causa & authore? Sic etiam actum, qui est malus, nõ esse à Deo, sumitur ex Augustino lib. de perfectione iustitiæ ratiocinatione 4. & clariùs docet author Hipogn. apud Augustinum lib. 1. fine, & lib. 4. init. & alij citati supra disp. 31. sect. 3. & 4.

Motus auersionis non à Deo, sed à libera voluntate.

13. Damascen. in dialogo contra Manichæos inter principium & med. de Angelis docet id, quod de hominibus etiã intelligendũ esse, constat ex toto sequenti discursu, vsq; ad finẽ dialogi. Ait ergo: *Sẽper à Deo, tũ, vt sint, tum vt vitalẽ, & intellectualẽ in modũ moueantur, accipiunt, cum id suapte natura minimè habeant* (videlicet nisi à Deo accipiant) *vt enim trochus impulsus, mouetur, ac tandẽ desinit: quod si perpetuo impellatur, perpetuo quoq; mouetur, etiãsi à se motũ haudquaquam habeat: sic etiã Angeli, cum à se ipsis, vt sint, non habeãt, tantisper mouentur, quãtisper eos conditor mouet; quod si ille non moueat, moueri desinent:* Vide summã indigentiã diuinæ motionis, & efficacitatis, tam vt simus, quàm vt eliciamus operationes intellectus, & voluntatis, hoc enim est *intellectualẽm in modum moueri.*

14. Nihilominus non solùm in libro secũdo de fide c. 22. & 26. sed etiã in eodẽ dialog. propinquiùs

ad finem

ad finē,quàm ad med.sępe docet,in potestate Angeli, vel hominis situm fuisse, & esse peccata committere,vel cauere; ad idque libertatem esse sui iuris: vt tomo præcedenti disp.42.sect.4. retulimus. Ad hæc multò propinquius ad finem, quàm ad medium dialogi subdit: *Quod solum Dei est,siue ipsi velimus,siue nolimus, ipse pro sua bonitate tribuit: quo bonum vel aliqua saltem ex parte in nobis sit. Quin Deus diabolo quoque semper bona præbet. Verum ille accipere recusat. Atque in futuro æuo Deus omnibus bona tribuit; at vnusquisque prout capacē se se reddidit,boni particeps efficitur.* Ergo Deus quantum ex se est,semper & quaslibet voluntates mouet ad bonas operationes morales (non supernaturales) sed Dei motionem prauæ voluntates detorquent, vt non nisi ex parte recipiant eius bonitatem.

15. Anselmus lib. de Concordia præscientiæ & prædest. cum libertate cap. 1. versus finem ait: *Facit igitur Deus omnia,quæ iusta,vel iniusta voluntate fiunt, id est,bona opera,& mala. In bonis quidem facit quod sunt, & quod bona sunt, in malis autem facit quod sunt,sed non quod mala sunt.* Atq; rationem reddit, quoniam mala esse nihil est. Quam sententiam paulò inferiùs repetit.

16. Cæterùm paulò superiùs in eodem cap. Anselmus dixerat: *Sola voluntas determinat quid teneat,neque aliquid facit vis necessitatis, vbi operatur electio sola voluntatis.* Et toto illo libro ostendit, antecedentem necessitatem libertati esse contrariam: vt retulimus eodem tomo præcedenti disputatione 33.sect. 2. Vnde constat prædictam sententiam ita intelligendam esse, vt Deus operetur etiam opera mala, in quantum opera sunt, sed non determinans nos ad illa, sed determinatus à nostro arbitrio solummodò: vt ex eodem Anselmo & aliis Patribus retulimus suprà à disput.31.vsque ad 38. Similia scribit Anselmus lib. de concordia prædestinationis & grat. cum libero arbitrio ad finem totius operis, dicens: *Mala Deus facit sola culpa hominum, quia ea non faceret, si homo illa facere non vellet. Facit tamen hæc quod sunt; quoniam condidit in homine voluntatem, quæ sine iustitia vtitur sola culpa hominis,mala sunt,quæ operatur.* Et postea rationem reddit, quia Deus dedit homini libertatem & iustitiam: homo autem *iustitiam deseruit,quam seruare potuit.*

Mala opera in quantum opera Deus operatur.

17. Idem Anselmus in dialogo de casu diaboli c. 20. in medio: *Cùm diabolus,* inquit, *conuertit voluntatem,ad quòd non debuit,& ipsum velle, & ipsa conuersio fuit aliquid,& tamen non nisi à Deo, & de Dei voluntate aliquid habuit. Quoniam nec velle aliquid,nec mouere potuit voluntatem, nisi illo permittente,qui fecit omnes naturas substantiales,& accidentales,vniuersales, & indiuiduales. In quantum enim voluntas & conuersio,siue motus voluntatis est aliquid,bonum est,& Dei est. In quantum verò iustitia caret,sine qua esse non debet: non simpliciter malum,sed aliquid malum est, & quod malum est, non Dei sed volentis,siue mouentis voluntatem.*

18. Perpende primò,non solùm vniuersales, sed etiā indiuiduales,tam substantiales, quàm accidentales naturas fecisse Deum. Secundò, ipsum velle,& ipsa conuersio fuit aliquid,& propterea fuit à Deo,sed non ita,vt totū haberet de voluntate Dei,sed tantùm haberet aliquid. Tertiò illud aliquid quod habuit de voluntate Dei,fuit permissio,sine qua nullus potest velle aliquid, nec mouere voluntatem. Quartò considera reduplicationem,sub qua pertinet ad Dei voluntatem & causalitatem, videlicet, *in quantum voluntas, & conuersio,siue motus voluntatis est aliquid,bonum est, & Dei est.* Quintò, *quod non simpliciter malum,sed aliquid malum est,* claudit nō solùm priuationem iustitiæ,sed etiam realem aliquam entitatem. Et de hoc toto pronuntiat Anselmus, *quod malum est,non Dei,sed volentis, siue mouentis voluntatem.* Ergo Deus non est mouens voluntatem ad illud aliquid malum,quod non est simpliciter malum, sed est realitas, quam necessariò consequitur priuatio iustitiæ.

In verbis Anselmi perpendenda quinque.

19. Obiicies postremò illud Sap. 11. *Diliges omnia quæ sunt.* Vnde S. Thom. 1.p.q.20.art.2. colligit, quod Dei voluntas est causa rerum, quatenus cuilibet existenti vult aliquod bonum, videlicet ipsum esse. *Et sic oportet,* inquit, *quod in tantùm habeat aliquid esse aut quodcunque bonum, in quantum est volitum à Deo.* Sed materialis actio odij Dei secūdum specificam rationem reale esse habet. Ergo volita est à Deo secundùm rationem specificam & realem. Respondeo,negando consequentiam. Etenim satis est,volitam esse à Deo generalem rationem habendi esse, quæ clauditur in specifica ratione odij: & nullam inuoluit contrarietatem aduersus Dei bonitatem, sapientiam, & voluntatem. Itaq; materialis actio odij Dei,& eius specifica differentia in tantum habet esse,& transcendentem bonitatem, in quantum est volitum à Deo cuicunque actioni voluntatis communicare cum esse,bonitatem transcendentalem. Vide,quæ ex Dionysio de diuinis nomin. c.4. ponderabimus sect.7. à num. 7.

Sap. 11.

S. Thomas.

Obiectionis solutio.

SECTIO IV.

De coactione diuinæ voluntatis obiectio alia.

1. CONtrariæ sententiæ Doctores sibi maximè displicere dicunt,quod asserimus,materiale peccati non esse intentum à Deo absolutè; imò quod vellet Deus,tale materiale non esse. Fingitur enim Deus (inquiunt) atq; si sub quodā genere cōpulsionis concurreret ad materiale peccati,& offerret suum generalem concursum solùm propter necessitatem. Qui modus dicēdi est nouus,& inauditus in Ecclesia,& vt talis fugiendus. Quis enim adhuc ausus est dicere, quod propter necessitatem Deus offerat suū concursum? Confirmant, exponēdo locutionis sensum: quoniam illa necessitas idem valet ac dicere, quod Deus offert suum concursum, eo quod nō possit nō offerre,quod, aiunt esse iniuriosū Deo.

Obiectio.

Confirmatio.

2. Respondetur. Imprimis materiale peccati non esse intentum à Deo absolutè, imò quod vellet Deus tale materiale non esse,probatū est abundè supra disp. 31.& 32. sed magis expressè disp. 33. & 35. Secundò. Quandā veluti coactionē in Dei voluntate atq; in eius operibus ad extra concedere,vnde quasi necessitetur Deus,eo quòd non possit aliter fieri iuxta diuinæ prouidentiæ ordinē magis consentaneum libero arbitrio; hoc, inquā,torum nō est nouum,& inauditum,sed potius consentaneū modo loquendi Scripturæ sacræ,nā & Luc. 17. Christus Dominus: *Impossibile est,* inquit, *vt non veniant scandala.* Quod tamen fieri potuisset, si Deus de potētia absoluta nullū scandalū permitteret. Et Matth. 18. *Necesse est, vt veniant scandala.* Marci 6. *Non poterat ibi virtutem vllam facere propter incredulitatem illorum.* Sic etiā Matth. 26. *Si possibile est,* inquit, *transeat à me calix*

Materiale peccati non intentum à Deo.

Veluti coactio in Deo.

Luca 17.

Matth. 18.

Marci 6.

Matth. 26.

Marci 14. *iste*. Et Marci 14. *Orabat, vt si fieri posset, transiret ab eo hora*. Cùm tamen statim subiiciat: *Omnia tibi possibilia sunt*. Agnoscebat igitur id esse impossibile secundùm optimá rationem prouidentiæ, quæ peccatis hominum præsuppositis, cópellebat ad exigendam illorum copiosam satisfactioné, per quam dimitterentur. Et quáuis Patres in cómentariis eorum locorú, varient in exponéda translatione calicis; at circa possibilitatis, aut impossibilitatis genus semper recurrút ad Patris voluntaté iuxta cóueniétissimá rationé prouidétiæ.

4. Clariùs auté traditur à plurimis antiquorum Patrú, qui de malis culpæ, & de materialib. actionibus illorú, affirmant, Deum, quod ex se est, optare potiùs, vt à nullo fiant tales actiones, sed ab omnibus obseruétur eius præcepta. Pro qua doctrina plurima testimonia Patrum retulimus supra tota disp. 19. 20. & 21. & disp. 33. Rursus ad inferenda supplicia Deú sua sponte non propendere, sed quasi necessitate quadá, & coactione per hominum peccata compelli, plurimi Patres expressè notant: vt vidimus supra disp. 21. præsertim sect. 2. Denlq; simili quadam necessitate, & quasi coactione Deum à creato arbitrio cópelli, vt concurrat ad materialé actionem peccati, non solùm efficaciter colligitur ex omnibus scholasticis supra disp. 39. sed etiam disertis verbis traditur ab Altisiodor. cuius verba retulimus dicta disp. 39. sect. 4. initio, & Maiore ibidem sect. 5.

5. *In diuina voluntate nullum coactionis vestigium.* Sed ad maiorem veritatis explicationé notandum est, in diuina voluntate, prout versatur circa materiales actiones peccatorú, nullum coactionis vestigium reperiri, quoniá solummodo versatur circa cómunem rationem actionis, quæ in prædictis actionibus transcendenter imbibitur, vt in sect. 2. explicatum est. Quapropter illa coactio & cópulsio secundùm quid, quæ reperitur in volitione diuina, quatenus determinatè & in particulari vult inferre supplicia, non reperitur in diuina volitione concurrendi ad quálibet actionem. *Vnde coactio extrinseca diuinæ voluntati superuenit.* Nihilominus extrinseca quædam coactio atque compulsio superuenis voluntati diuinæ: quatenus illa quod ex se est, præoptaret suú generalé concursum impédere semper ad actiones honestas: & tamé voluntas creata concursum generalé detorquet ad materiales actiones turpes.

6. Ideò sapienter Anselmus in dialogo de casu diaboli toto ferè cap. vltimo significauit, non solùm in concursu Dei ad extra quando flectitur ad materialem actionem peccati, coactionem interuenire; sed etiam extrinsecam esse illius coactionem, quando ait: Anselm. *Velle autem secundùm essentiam bonum: sed quoniam non iustè, factum est malum. Et tamen à Deo fuit, à quo est omne quod aliquid est. Nẽpe non solũ hoc habet aliquis à Deo, quod Deus sponte dat, sed etiam quod iniustè rapit, Deo permittente. Et sicut dicitur Deus facere quod permittit fieri: ita dicitur dare, quod permittit rapi. Quoniá igitur, permittente Deo Angelus malus per rapinam vsus est potestate à Deo sponte data; à Deo habuit vti, quod non est aliud, quàm ipsum velle. Non est enim aliud velle, quàm vti potestate volendi, sicut idem est loqui, & vti potestate loquendi.*

7. Perpende primò, *quod rapina quandam violentiam, & coactionem importat, per quam contra iustitiam alicui aufertur, quod suum est*: vt S. Thomas ait 2. 2. q. 66. art. 8. corp. receptus ab omnibus Theologis, & Summistis. Secúdò rapiendi verbú in hoc loco non potest ad impropriá significationem detorqueri, vt violentiá euitet. Nam Anselmus expressè proponit vt opposita, volitionem honestá à Deo sponte dari; sed volitioné turpem non sponte dari, sed per creatum arbitrium violenter rapi, Deo permittente. Tertiò rapina circa exteriora bona exercetur, neque rapientis violentia penetrat vsque ad voluntatem illius personæ, quæ rapinam sua sponte permittit.

8. Quartò non possunt Anselmi verba limitari ad formalé rationé malitiæ: quippe quam nullo modo habemus ex Deo, nec sua sponte dáre, nec arbitrio creato, violenter rapiente. Quapropter manifestè loquitur etiá de materiali actione, quá cósequitur malitia. Quod manifestiùs indicát postrema verba, videlicet, *ipsum velle, & vti potestate volendi*. Postremò in prioribus verbis obserua causalitaté primæ causæ ad vniuersalé rationem entis: *à Deo est*, inquit, *omne, quod aliquid est*.

9. Obiectio 2. Sed insistunt secundò iidé authores, dicentes, esse chimericú in actionibus diuinis ad extra, quę procedunt à voluntate Dei, ponere voluntarium admixtum inuoluntario taliter, quod verificetur, Deú non plenè voluntariè agere. Respondetur. Nó solùm in actionibus diuinis ad extra, sed etiá in volitione Dei ad intra potest admisceri secundú quid inuoluntarium, quádo eius obiecto admiscetur aliquid, quod est secundum quid malum, eo quod eius bonitas præsupponat alterius rei malitiam: vt ostendimus disputatione 20. sectione 4. obiectione 4. *In Dei volitione secundum quid inuoluntariú.*

10. Obiectio 3. Addunt tertiò. Concursus diuinus est absq; conditione, & ita absolutus & independés, sicut est ratio entis, quam inspicit Deus, & à qua dependent omnes rationes particulares. Ergo Dei concursus non compellitur & necessitatur ad materiales actiones peccatorum. Respondetur, Solutio. hoc argumentum esse pro nobis. Etenim entis vniuersalissima ratio non potest in rerú natura existere, nisi existant entia particularia. Quapropter, quantum ad hoc, dependet ab illis. Vnde similiter generalis Dei concursus pendet etiam ex causis particularibus, determinantibus ad effectus particulares supra disp. 45. sect. 7. & 9.

11. Insuper ratio entis, quantum ex se est, quamlibet actioné humanam repleret entitate atque perfectione. Quapropter contra illius natiuam propensionem, & quasi coactè contingit, vt aliquæ actiones liberæ prodeant, debita sibi entitate, atq; perfectione carentes. Vnde proportionatus quidá coactionis modus redundat in cócursum generalem Dei, qui, quod ex se est, entitatis & perfectionis plenitudinem causaret in actione, nisi per liberum arbitrium impediretur. Addunt denique prædicti doctores nonnulla testimonia Patrum, aliásq; rationes, quibus âbundè satisfecimus præcedentibus disputationibus.

SECTIO V.

Ex perfecta singularium prouidentia quomodo physicam prædeterminationem colligant eius authores.

1. *Dei prouidentia circa res minutissimas in particulari.* SVppono tanquam certum dogma fidei, diuinam prouidentiá versari, non solùm circa res in cómuni, & in confuso; sed etiam circa minutissimas quasq; res in particulari: nec solùm circa res naturales, & necessarias, sed etiá circa res liberas, & contingentes actiones, atque minimas illarum circumstantias. Quemadmodum Sap. 6. Sap. 6. & 12. *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus*. & cap. 12. *Non enim est alius Deus*

Deus, quã tu, cui cura est de omnibus. & post pauca: *Iustè omnia disponis.* Rursus Sap. 11. *Diligis omnia quæ sunt.* & post pauca: *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conseruaretur?* & cap. 14. *Tu autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernas.* Prouerb. 8. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Matth. 6. *Considerate lilia agri, &c.* Matth. 10. & Luc. 12. *Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadit super terram sine Patre vestro. Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Iudith. 9. *Tu fecisti priora: & illa post illa cogitasti, & hoc factum est, quod ipse voluisti.*

Sap. 14. *Prouerb. 8.* *Matth. 6.* *Luca 12.* *Iudith. 9.*

2. Sed testimonia Patrum ad hanc rerum omnium in particulari curam, & prouidẽtiam confirmandam, prætermitto, quoniam passim occurrunt omnibus, qui de prouidentia disputant, Quorum plurima vidimus tribus prioribus disputationibus circa peccatorum actiones, quæ maximè videbatur se subducere ab ordine diuinæ prouidentiæ. Multa etiam de omnibus actionibus vidimus supra disp. 5. præsertim sect. 4.

3. *Eiusmodi prouidentia ratione demonstratur.* Ratione autem demonstratur, quia quæcunque res creata, quoad vltimam differentiam pendet à Deo, vt à prima causa immediatè concurrente: quoniam non solùm communes rationes, sed etiam differentiæ numericæ, & specificæ cuiusque rei, sunt essentialiter entia creata: ergo quælibet res, quantumcunque minima quoad vltimam differentiam siue specificam, siue numericam gubernatur per diuinam prouidẽtiam. Consequentia est euidens, quia Deus nihil agit, nisi per intellectum & voluntatem, & quicunq; agens per intellectum & voluntatem intendit aliquem finem agendo. Vnde euidens est, Deum ordinare in aliquem finem quamcunque rem, etiam secundùm vltimam differentiam illius, quam producit. Atqui nihil aliud est prouidentia, quàm ratio mediorum ad finem, per intellectum practicum ostensa, & per voluntatem volita. Hanc & plures alias rationes eidem cognatas, dilucidè, & ex professo D. Thomas exequitur 3. contra Gent. cap. 75. 76. 90. 91. & 92. quarum compendium colligit 1. p. quæst. 22. articulo 2. & 3.

Prouidentia quid.

4. *Ex hoc principio præfinitionem omnium singularium ante scientiam conditionatã inferunt.* Huc supposito physicæ prædeterminationis Authores existimant. Deus prouidentia sua antecedenter ad præscientiam cooperationis cuiuslibet causæ secundæ, futuræ etiam ex hypothesi, quod in talibus circumstantiis constituatur, prædefiniuit omnia singularia in particulari secundum omnes circumstantias, quantum ad omnem rationem entis, quam habẽt: siue talia entia procedant à causis proximis naturalibus, siue liberis & contingentibus. Itaque Deus sua prouidentia prædefiniuit in particulari, quod hæc musca nascatur hodie, & illa cras; quod Petrus producat talem actionem tali tempore, & cum tanta intentione, & aliis circumstantiis secundum omnem rationem entis, quam habent.

5. Et quidem si hæc sentẽtia prædefiniendi verbo non clauderet physicam prędeterminationẽ; nihil esset hoc loco disputandum de bonarum actionum prædefinitione, quam nos etiam probabimus tomo sequenti tractantes de Prouidentia. Nam quod attinet ad materiales actiones peccatorum, quamlibet prædefinitionẽ etiam illam, quæ sine physica prædeterminatione fieret, repugnare diuinæ bonitati, satis ostẽdimus suprà disp. 4. præsertim sect. 1. Cæterùm, quoniã istius prædefinitionis argumenta diriguntur ad probandam physicam prædeterminationem ex vi generalissimę prouidẽtiæ primæ causæ, quæ propterea cõplectatur materiales actiones peccatorũ: idcirco proponũtur in præsẽti; quibus alia nos etiã addimus argumẽta: vt omnia sect. 8. soluãtur.

Prædefinitio duplex.

Primum argumentum, quoniam expressa est, inquiunt, doctrina S. Thomæ: vt constat ex diuersis locis illius, sed præsertim 3. contra Gent. cap. 76. vbi in confirmatione illius adducit illud Iudith. 9. *Tu fecisti priora & illa post illa excogitasti, & hoc factum est, quod ipse voluisti.* Confirmatur primò, quoniam, non solùm res omnes in particulari, sed etiam illarum omnes circumstantiæ dicuntur esse prædefinitæ. Sap. 11. *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.* Confirmatur secundò, nam & S. Thom. 3. contra Gent. c. 75. ratione 5. & 6. docet, omnia, quæ circa singularia contingunt diuina prouidẽtia gubernari. 6.

Pro eiusmodi sententia primum argumentum. Iudith 9. *Sap 11.*

Secondum argumentum, quoniam eidem sententiæ fauent sancti Doctores, dum asserunt, omnia bona opera esse à Deo prædefinita, vel prædeterminata. 7.

Tertium argum. quoniam Dionys. Areopag. c. 5. de diuinis nomin. tit. de exemplaribus, lect. 3. apud S. Thom. docet, omnes res existentes habere in Deo rationes prædeterminatiuas, & effectiuas earumdem rerum, & subdit, quod *huiusmodi rationes Theologia prædefinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates existentium prædeterminatiuas & effectiuas, secundùm quas substantialis essentia omnia prædefiniuit, & produxit.* Ex quibus verbis desumitur argumentum. Diuina prouidentia includit causalitatem voluntatis, & omnipotentiæ ipsius; sed causalitas diuinæ voluntatis & omnipotentiæ includit prædeterminationem omnium eorum, quæ in tempore producit: etenim diuina voluntas ab æterno prædeterminauit facere in tẽpore, quæcunq; facit. ergo, &c. 8.

Dionysius.

Quartum argumentum, quoniã Irenæus lib. 2. c. 45. docet omnia esse prædefinita à Deo, ordinata & disposita, quantumcunque minima, & secundum numerum & modum, & quãtitatem? Et eos acriter reprehendit, qui circa prouidentiam diuinam sunt nimis curiosi, volentes plus sapere, quàm oportet. Verba Irenæi sunt: *Quid autem, si quis interroget nos, si omnis numerus omnium, quæ sunt facta, & quæ fiant, scitur a Deo? Et si secundum illius prouidentiam vnusquisque eorũ eam, quæ secundùm se est, accepit quantitatem? Nobisque consentientibus, & confitentibus, quia nihil omnino horum, quæ facta sunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit; sed per illius prouidentiam vnumquodq; eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepisse propriam; & nihil omnino, neque vanè, neque vt prouenit factum, aut fieri, sed cum magna aptatione, & consonantia sublimi, & esse admirabilem rationem, & verè diuinam, quæ possit huiusmodi & discernere, & causas proprias enunciare: accipiens à nobis huiusmodi testimonium, & consensum, pergat adhuc, vt arenam enumeret, & calculos terræ, sed & fluctus maris, & stellas cœli, & causas excogitare numeri, quem putatur inuenisse; nonne in vanum laborans, & delirus hic talis, & irrationabilis ab omnibus, qui sensum habent, iustè diceretur?* Quibus verbis docet, Deum minima quæq; sua prouidentia determinasse. 9.

Irenæus.

Quintum argumẽtum quoniam Hieronymus in id Psal. 32. *Reprobat autem cogitationes populorum* 10.

Psalm. 32. Hieronym.

rum. Hoc est, inquit, *Iudæorum consilia, quia non potuerunt illa facere, nisi in quantum à Deo prædefinitum fuit.* Confirmatur nam idem Hieronymus in Ecclesiasten cap. 8. ad illa verba: *Futura nullo scire potest nuncio* ait: *Tamen scit, à Deo cuncta in utilitatem hominum fieri, & non absque eius voluntate disponi.* Et c. 9. ad illa verba: *Vade & comede in lætitia. Iudicio Dei asserit cuncta fieri.* Et infrà: *Omnia fieri Deo disponente.*

Ecclesiastes 8. & 9.

11. Sextum argumentum continet ea, quæ de fato, secundùm sanam Theologiam intellecto, docent Patres, præsertim Boëtius lib. 4. de Consolat. prosa 6. dicens: *Ordo fatalis ex prouidentia simplicitate procedit. Sicut enim artifex facienda rei formam mente percipiens, mouet operis effectum; & quod simpliciter, præsentarieque prospexerat, per temporales ordines ducit: ita Deus prouidentia quidem singulariter, stabiliterque facienda disponit; fato verò hæc ipsa, quæ disponuntur, multipliciter ac temporaliter administrat.* Et August. 5. de Ciuit. c. 1. *Si propterea*, inquit, *quisque res humanas fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem, vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, & linguam corrigat.* Vnde S. Thom. 1. p. q. 116. art. 1. corp. deducit, concedi posse fatum, in quantum omnia, quæ in mundo aguntur, diuinæ prouidétiæ subduntur, tanquam per illam ordinata, & quasi prælocuta.

Boetius. *Augustinus.*

12. Septimum argumentum, quoniam Gregor. lib. 12. Moral. c. 2. ad illud Iob 14. *Constituisti terminos, &c. Nulla*, inquit, *quæ in hoc mundo ab hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus futura præsciens, ante sæcula decreuit, qualiter per sæcula dispenantur. Statutum quippe iam hominis est, vel quantũ hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat.*

Gregorius.

13. Octauum argumentum. Quoniã si Deus voluntatem non determinat ad vnam partem, sed hoc relinquit in potestate liberi arbitrij: nõ habet prouidentiam actualis vsus liberi arbitrij: & ipsum influere & consentire voluntatis creatæ subtrahitur à diuina prouidentia. Confirmatur, nam sequitur prouidentiam non esse respectu volitionum in se ipsis, prout liberæ sunt, sed solummodò esse prouidentiam respectu causarum, à quibus volitiones dependent.

Confirmatur.

14. Nonum argumentum, quoniam si diuina prouidentia non determinat humanas actiones quaslibet in particolari, sequitur, circa tales actiones prouidentiam esse imperfectam, confusam, indeterminatam, dubiam, & inefficacem. Quoniam virtute volitionis diuinæ non efficitur, vt talis actio peccati producatur. Confirmatur primo, quoniam licet Deus haberet prouidentiam nostrorum actuum in communi & vagè; non tamen haberet prouidentiam circa differentiàs specificas & numericas singulorum in particulari. Confirmatur secũdò, quoniam suam virtutem & potentiam Deus ad concurrendum applicat determinatè & non confusè.

Confirmatur primò. *Confirmatur secundò.*

15. Decimum argumentum. Quoniam prudentissimus dux, vel Pater familias, si posset prouidere domui, vel exercitui, definiendo omnes & singulas res, & particularia media ad victoriam obtinendam, vel ad familiam administrandam: id præstaret, eáque gubernandi ratione splenderet maximè eius sapientia atque potentia. Quod autem homines id non præstent ex defectu scientiæ, atque potentiæ prouenit. Sed Deus facillimè potest prouidere omnibus rebus hoc modo. Ergo prædefinit omnia singularia.

Vndecimum argumentum. Quoniã prouidentia non se extendit ampliùs, quàm causalitas: nam prouidentia eodem ipso actu quo causat aliquẽ effectum, eundem ordinat in finem: ergo diuina prouidentia non ordinaret in finẽ vniuscuiusq; peccati materialem actum, nisi illum causaret, ac subinde prædeterminaret. Confirmant authoritate S. Thomæ, quem sæpe, atq; nominatim 1. p. q. 22. asserere dicunt, ad ea duntaxat se extendere diuinam prouidentiam, ad quæ se extendit diuina causalitas. 16.

Confirmant.

Duodecimum argumentum, quia creatura tantùm in agendo, quãtum in esse pendet à Deo. Sed non potest taliter esse, nisi Deus velit, illam taliter esse. Ergo nec potest taliter operari, nisi Deus velit, vt taliter operetur. Alia nonnulla argumẽta proponẽtur & soluentur sect. 9. 10. & 11. 17.

SECTIO VI.

Distinctam, atque perfectam esse singularium quorumlibet prouidentiam generalem, licet non omnia prædefiniat.

CVm præsens disputatio non agat de speciali prouidentia, per quam actiones honestæ prædefiniuntur à Deo, siue supernaturales fuerint, siue naturales, vt in sect. 1. præfati sumus: reliquum est, in præsenti solummodò probãdam esse perfectionem generalis prouidentiæ, quæ debetur ex munere primæ causæ; versatúrque non solùm circa naturales actiones honestas; sed etiam circa materiales actiones peccatorum. 1.

Asserimus igitur in præsenti, ad huius generalis prouidentiæ perfectionem pertinere, nullas actiones liberas per physicam & antecedentem necessitatem prædefinire: nullásque materiales peccatorum actiones prædefinire, etiam absque physica, & antecedente necessitate. Itaque nunc solummodò probamus, perfectionem prouidentiæ postulare talem modum indifferentiæ. Nam cætera, quæ in hac veritate continentur, iam satis probata sunt à disp. 21. vsque ad hanc. Assertio sic explicata rationibus probabitur in sect. sequenti: nunc tantùm agimus de authoritate. Et imprimis probatur ex Dionysio de diuin. nom. c. 4. cuius verba ponderabimus sect. sequẽti pro ratione prima num. 7. & seq. & ratione 4. 2.

Assertio. Ad Dei prouidentiam pertinet per physicam necessitatẽ actiones liberas non præfinire. *Assertio probatur authoritate.*

Nunc probatur ex Basilio in homil. *Quod Deus non sit author malorum*, non procul à principio dicente: *Vnum quidem hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod, cum simus boni Dei opificium, & ab illo conseruemur, omnia circa nos tam modica, quam magna dispensante, nihil nobis accidat, illo non volente.* Obserua prouidentiæ generalitatem, qua non solum magna, sed etiã modica dispensat, ita vt nihil nobis accidat, illo non volente. Nihilominus hanc generalitatem prouidentiæ, ac volitionis diuinæ circa singularia quælibet, quantumcunque minima, verificari, quamuis materiales peccatorum actiones nõ ex Deo authore, sed ex creata libertate nascantur, ostendit primò quod subdit continuò: *Et quod nihil eorum, quæ nobis accidunt malum sit, aut tale, vt melius illo aliquid excogitare queamus.* Quod nullo modo verificari potest de materiali actione odij, aut blasphemiæ contra Deum, cum manifestissimum sit, melius illis esse diligere Deum, atque laudare. Constat secundò, quoniam, vt post pauca subdit, *Quod natura malum est ex nobis oritur, iniustitia, lascivia, inconsideratia, timidi-* 3.

Basilius. *Prouidentia generalitas.*

tas

tas,inuidia,cædes,veneficia, astutia, fallacia, & reliqua huiusmodi omnia. Quibus non solùm malitia, sed materiales etiam actiones significantur.

4. Similiter probatur ex aliis Patribus, qui tradunt, Dei prouidentiam singularium quorumlibet perfectissimam,& Deo dignissimam:simúlque obseruant, eandem prouidentiam non omnium actionum factiuam esse, sed quarundam actionum esse solummodo permissiuam. Quod licet docuerint omnes Patres citati supra disp. 31.sect.2.3.&4.proderit referre aliquos eorum, qui magis expressè de prouidentia loquuntur.

Dei prouidentia quarundam actionũ solùm permissiua.

5. Damascenus lib.2.de fide c.29. probat,imprimis *omnia,quæ prouidentia fiunt, secundùm rectam rationem optima,& Deo decentissima fieri, vt & non sit ea melius fieri.* Vnde post pauca infert: *Decet igitur nos hæc attendentes omnia mirari, omnia laudare omnia absque scrutatione acceptare, quæ sunt prouidentiæ opera.* Hoc autem paucis interiectis ita explicat: *Omnia dico prouidentiæ opera, quæ non in nobis sunt: ea enim, quæ in nobis sunt, non prouidentiæ solùm sunt,sed liberæ potestatis nostræ,& arbitrij. Prouidentiæ verò, hæc quidem secundùm acceptationem, hæc autem secundùm permissionem. Secundùm acceptationem sunt, quæcumque sine controuersia bona sunt. Sunt & quædam secundùm permissionem.* Perpende,ea,quæ sunt in nobis,videlicet actiones liberas, non esse solius prouidentiæ opera, sed etiam liberæ potestatis nostræ, & arbitrij: & inter easdem actiones liberas,alias prouenire à prouidentia secundùm acceptationem; alias verò videlicet turpes non prouenire nisi secundùm permissionem tantùm.Quod autem loquatur non solùm de malitia, sed etiam de materiali actione,quam consequitur,constat ex sequenti contextu: & notauimus dicta disp. 31. sect.3.num.5.& 6.

6. Ex Damasceno doctrinam eandem accepit,& pluribus confirmauit Nemesius lib. de animæ facultatibus. Nam in cap.43. *Quod si Dei voluntas*,inquit, *est prouidentia; necesse est rectâ ratione, & optimè & diuinissimè, & quæ sola ratione rectè se habent fieri, quæ fiunt,neque melioris ordinis esse capacia.* Et cap. 44. ante medium fusè probat, diuinam prouidentiam non solùm generaliter,sed etiam in particulari gubernare cuiuslibet hominis differentias singulares, non solùm quibus ab ab aliis differt, sed etiam quibus vnusquisque homo *à seipso discrepat,& quotidie mutatur in vitæ genere,in studiis, in vitæ necessitatibus, in cupiditatibus,& accidentibus.* Et rursus cap.45.ante med. repetit. *Omnia rectè & decenter prouidentiæ opera efficiuntur.Quod ita esse, eâque Deum ratione omnia moderari,quam solum rerum natura patitur;&c.*

Nemesius.

7. Ex hac ergo moderatione,rerum naturis conformi, in medio eiusdem capitis colligit, *illud perspicuum esse,cùm dicimus,omnia rectè fieri,nos non de hominum vitiis loqui,neque de operibus,quæ in nostra potestate sita sunt,& a nobis fiunt,sed de prouidentiæ effectu,quæ in nostra potestate sita non sunt.* Quod postea exemplis explicans,non solùm formalem rationem malitiæ, sed etiam materiales actiones proponit,veluti homicidium,deprædationem,aut quæstum. Eadem verò sub nomine Gregorij Nysseni referens D. Thomas 3. contra Gent. cap.90.fine,exponit,*vt intelligantur ea, quæ sunt in nobis diuinæ determinationi non esse subiecta quasi ab ea necessitatem accipientia*, videlicet antecedentem.

Sic habet.

S.Thom.

8. Origenes homil.3.in Genes.sub init.*Memento,* inquit, *quia nihil sine Dei prouidentia geri, diximus, non sine voluntate. Multa enim sine voluntate eius geruntur.Prouidentia namque est, quæ procurat, & dispensat,& prouidet, quæ geruntur:voluntas verò est,quæ vult aliquid,vel non vult.* Hanc sententiam ad solam formalem rationem malitiæ limitant contrariæ sententiæ doctores. Nihilominus hæc expositio refutatur primò,quoniam malitia non geritur ratione sui præcisè; sed in quantum immediatè geruntur rationes, quas malitia necessariò consequitur. Vnde si multa sine Dei voluntate geruntur,cõsequens est,multas actiones materiales geri sine Dei voluntate,qua Deus velit, vt gerantur: quamuis non gerantur sine voluntate, qua Deus velit ad illas concurrere. Secundò refutatur generalibus argumentis contra eiusmodi solutionem adductis dicta disp.31. sectione 1.

Sine Dei prouidentia nihil.

Expositio quædam.

Refutatur 1.

Refutatur 2.

9. Chrysostomus 2.ad Timoth.c. 4. homil. 8. in Morali,col.2.*Scito*,inquit, *quod Deus omnia prouidet, quod liberi arbitrij conditi sumus, quod alia quidem operatur,alia verò permittit:quod nihil malè vult fieri,quod non ex sola ipsius voluntate fiunt omnia,sed ex nostra quoque. Mala omnia ex nostra tantummodò fiunt. Bona omnia ex voluntate nostra, & ipsius adiutorio. Quod nihil ipsum latet; non tamen quia nihil ipsum latet, idcirco omnia operatur ipse.* Vide quoties excipiat aliqua opera,quæ nec Deus operetur,nec ex Dei voluntate,sed ex nostra tantùmmodò fiant,idq; certissimo fundamento. *quod Deus omnia prouidet,& nihil eum latet.*

10. Ad idem probandum pertinet tota ferè disputatio,præsente Apostolo Petro, habita ab eius discipulis cum sene quodam genethliaco, quam refert Clemens Romanus lib. 8. Recognit. in cuius pagina 4.de prouidentia sic loquitur: *Generalis autem omnium, & specialis partium simul, hoc modo est quasi & ab initio omnia fecerit Deus:& vsque ad finem per singulos quosque prouidentiam gerat, & vnicuique reddat pro actibus suis.* Et postquam multis probauit,hanc specialem indiuiduorum prouidentiam, versus finem eiusdem libri senex quæstionem proponit. *Cur autem & princeps ille, qui malis gaudet,factus est? &c.* Cui Petri discipulus ita respondet: *Præsciens omnium Deus ante constitutionem mundi,sciens, quod futuri homines,alij quidem ad bona, alij verò ad contraria declinaturi essent,eos,qui bona elegerint, suo principatus,& sua cura sociauit:atque hæreditatem sibi eos propriam nominauit: eos verò, qui ad mala declinarent, Angelis regendos permisit his, qui non per substantiam, sed per propositum cum Deo permanere noluerunt.*

Clemens.

11. Perpende primò, conditionatam scientiam ad huius quæstionis solutionẽ adhiberi.Nam scientia,quæ præcessit creationem dæmonis, qui fuit princeps & author malorum omniũ, quæ committuntur ab hominibus,non potuit esse scientia eorum malorum,quæ supponebantur esse absolutè futura:siquidem absolutè futura mala supponunt iam existentem eorum causam & principem.Confirmatur,nam conditionatam futuritionem significat ille modus:*declinaturi essent.*

Conditionatam scientiã ad quæstionis decisionẽ adhibebat Petri discipulus.

12. Secundò notandum est,eos, qui ad mala declinarent malis Angelis regendos esse permissos. Dei prouidentia non causante,sed permittente,à dæmonibus regi. Hac autem permissione præsupposita,subiungit continuo Clemens id, quod proprium est diuinæ prouidentiæ,videlicet proportionẽ inter pœnam & culpam,& illius mensuram

Clemens. ram à Deo præscriptam, cùm intulit: *Dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos eradidit, vt non habeant potestatem in eos faciendi, quod volunt: nisi statutum sibi ab initio terminum transeant. Hic autem est statutus terminus, vt, nisi quis prius fecerit dæmonum voluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.* Vide quanto studio, Clemens putauerit, esse fugiendum, ne diuina prouidentia censeatur esse causa determinans homines, vt subiaceant potestati dæmonis, non solùm quantum ad studia, voluntatésque prauas, sed etiam quantum ad iusta supplicia, quæ non inferuntur à Deo, nisi propter liberas culpas, vt in superiori contextu fusiùs explicuerat.

13. Quin etiã apud Augustinum lib. 8. super Genesim ad literam c. 23. diuina prouidentia circa materiales volitiones, quæ malæ sunt versatur aliter, quam circa bonas actiones, nam *Deus*, inquit, *naturas creat bonitate, & voluntates ordinat potestate, vt in naturis nulla sit, quæ ab illa non sit, in voluntatibus autem nulla bona sit, cui non præsit; nulla mala sit, qua bene vti non possit.* Malis igitur voluntatibus nõ aliter Deus præest, nisi quatenus illis vtitur supposito, quod ab hominibus fuerint elicitæ, Deo liberè permittente, atq; generalem concursum præstante. Quare non præest, procurando & faciendo, vt ab hominibus eliciantur huiusmodi voluntates; hoc enim genus præsidentiæ reseruatur voluntatibus bonis.

Diuina prouidentia aliter circa malas quam circa bonas volitiones. Augustinus.

14. Vnde sequenti cap. 24. *Deus*, inquit, *bipartita sua prouidentia opere præest vniuersæ creaturæ naturis, vt fiant; voluntatibus autem, vt sine suo iussu, vel permissu nihil faciant.* Malis ergo volitionibus nõ præest, vt fiant, neque vt suo influ, vel voluntate eas faciat voluntas creata, sed vt sine suo permissu non faciat. Quod etiam tradit Augustinus lib. 3. de Trinitate, c. 4. in med. vnde sumpta est sententia 58. apud Prosperum in lib. sentent. ex Augustino. Nam illa *inuisibilis, & intelligibilis summi Imperatoris aula*, nihi aliud est, quàm diuina prouidentia, de qua iubetur, aut permittitur quidquid fit visibiliter & sensibiliter. Similia in Enchiridio cap. 100. & 101.

15. Rursus diuinæ prouidentiæ perfectionẽ circa singularia omnia in particulari, non minui, sed potius commendari, ex eo quod non determinet voluntatem ad actiones malas, etiam pro materiali, sed tantùm permittat, probatur ex Cypriano lib. 1. epist. 3. ad Cornel. inter princip. & med. dicente: *Nonne duo, passeres asse veneunt, & neuter eorum cadit in terram sine Patris voluntate? Cùm ille neque minima fieri sine voluntate Dei, dicat, existimat aliquis summa & magna, aut non sciente, aut non permittente Deo, in Ecclesia Dei fieri?* Ad prouidentiam itaq; minimarum rerum Cyprianus talem explicationem adiungit, vt permissio sufficiat prauis actionibus, nec requiratur Dei positiua voluntas. Quam doctrinam ad materiales actiones consilij, conuentionis, & electionis extendit Cyprianus ibid. vt ostendimus disp. 31. sectione 3. num. 4.

Cyprianus. Matth. 10.

16. Sic etiam Theodoretus Ezechielis 29. ad illa verba: *Et merces non est reddita ei. Per hac*, inquit, *declarat Deus, nihil se inuito factum iri. Duo enim passeres, inquit, asse veneunt, & vnus ex illis non cadet sine Patre vestro, qui in cælis est. Quem nihil latet eorum, quæ fiunt. Verum alia quidem ipse moderatur, alia verò fieri permittit modo libero, hominis cadens arbitrio.* Vnde infra sect. 11. post med.

Ezech. 29. Theodoretus.

17. Idem colligitur ex Patribus, qui negant antecedentem necessitatem, prouenientem ex diuina præscientia, aut prouidentia; præsertim circa peccatorum actiones; quorum testimonia retulimus tomo præcedenti disp. 33. sect. 2. 3. 4. & 5. Et notandum est peculiariter eos agere de necessitate, quæ proueniat à Deo, tanquam à prima & vniuersali causa: vt notauimus eodem tomo disp. 34. sect. 2.

Quod attinet ad S. Thom. & aliorum scholasticorum authoritatem, satis esse poterant, quæ retulimus supra tota disp. 39. & tomo præcedẽti disp. 33. sect. 6. & sequentibus & tota disp. 49. & 50. Cæterùm quod specialiter attinet ad prouidentiæ perfectionem constabit mens D. Thomæ sect. sequenti quatuor prioribus rationibus. Alij etiam doctores recipiunt & clariùs explicant, quod numero quinto retulimus ex Damasceno de prouidentia, secundùm concessionem, quæ propria est liberis actionibus, maximè verò turpibus: vt Albertus 1. p. q. 67. membr. 3. part. 2. Alexander 1. p. q. 26. memb. 4. art. 3. Et D. Bonauentura in 1. dist. 46. art. 1. q. 5. ad finem. *Quamuis malum, inquit, non subsit diuinæ productioni, subest tamen prouisioni, & est ordinabile ad finem. Sed hoc est solùm ex postfacto.* Quare nisi supponatur factum, non poterit diuina prouidentia ordinare, vt fiat materialis actio, ex qua necessariò sequatur malitia, permittenda, & ad bonum finem ordinanda. 18.

Bonauent.

Henricus à Gandauo quodlibeto 6. q. 10. prope medium ait: *Generalis prouidẽtia diuina sic prouidet singulis, quantum est ex dispositione naturarum, & quantum est ex parte prouidentiæ generalis, vt generalis est: vt instinctu quodam, & primo motu voluntatem cuiusque moueat in singulis agendis, quæ sua actio potest attingere, ad illud, quod melius est illi; licet diuersimodè secundum gradus & ordinẽ rerum: iuxta illud, quod dicit B. Dionysius 5. cap. de diuinis nominibus supra reliqua existentia, quæ magis sunt circa optimum, abundantius ipsius participantes sunt, plura & maiora ex eo donationes accipientes.* Docet ergo Henricus, interiorem instinctum diuinæ prouidẽtiæ, semper ad id, quod melius nobis est, mouere voluntatem nostram, quantum est ex parte ipsius prouidentiæ generalis. Quod autem non à Deo, sed à nostro libero arbitrio proueniat resistere huiusmodi instinctui diuino, & determinare nos ipsos ad bonum apparens, docuerat idem Henricus paulò superiùs ibidem. Et fusiùs quodlibet 3. q. 17. & quodlibet. 12. q. 26. & 27. & quodlib. 16. q. 17. & 18. Cuius multa verba retulimus dicto tomo de scientia disp. 49. sect. 5. 19.

Durandus 1. dist. 39. q. 3. obiectionem ita proponit: *Contingens ad vtrumlibet non est in se determinatum. Ergo neque per diuinam prouidentiam ordinatum est ad determinatum finem.* Et num. 11. Respond. *Deus scit omnia impedimenta, quæ possunt euenire, & quæ euenient. Quibus scitis, scitur futurum contingens secundum determinatum esse. Et ideo contingentia, sic determinatè scita, prouidit Deus ad determinatos fines.* Hanc autem præscientiam esse ex suppositione futuritionis, dixerat præcedenti dist. 38. q. 3. num. 22. & 24. Itaque apud Durandum prouidentia non versatur determinatè, quasi determinando contingentia; sed determinatè cognoscendo futuram determinationem, & illam consultò permittendo, & determinatè ordinando ad determinatum finem. 20.

SECTIO

SECTIO VII.

Rationibus probatur eadem assertio.

1. *Prouidentia quid.*

SVpponendum est, quod *prouidentia est ipsa illa diuina ratio, in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit*: vt definit Boëtius lib. 4. de Consol. prosa 6. Vnde prouidentiã esse rationem ordinis rerum in finem, rectè colligit S. Thomas 1. p. q. 22. art. 1. Cui cõsonat definitio Damasceni lib. 2. de fide cap. 29. *Prouidentia est voluntas Dei, per quam omnia quæ sunt, conuenientem gubernationem accipiunt.* Siue, *aptè gubernantur*: vt ait Nemesius de Animæ facultatibus cap. 43.

2. *Ratio prima.* *Diuina prouidentia efficacitas tanta quanta patitur actionum exigentia.*

Hinc sumitur ratio prima. Prouidentia est practicum iudiciũ intellectus, disponens & ordinans conuenientia media in ordine ad finem: sed tota hæc ordinatio distinctè ac perfectissimè exercetur circa singulas peccatorũ actiones in particulari, & circa differẽtias vltimas illarum; licet prima causa non prædeterminet; sed ad illas offerat concursum indifferentem: ergo sine prædeterminatione, per solùm indifferentẽ concursum exercetur distincta & perfectissima singularium prouidentia generalis. Minor probatur, quia prouidentia Dei circa actiones peccatorum versatur, non solum in communi, sed etiam in particulari, habètque certitudinem, determinationem & efficacitatem tantam, quantam habere vult, & quantam patitur earundem actionum exigentia quidditatiua. Est enim alia exigentia actionis prauæ, alia verò, actionis honestæ.

3. *Dei prouidẽtia circa peccatorũ actiones quinque complectitur.*

Quod magis explicatur, & cõfirmatur primò, quoniam prouidentia circa peccatorum actiones partes quinque complectitur. Prima est, præbere potentias intellectus, & volũtatis eo fine, vt liberè bonum vel malum eligere possimus. Secunda est diuinum decretum præbendi concursum actualem ad omnẽ actionem materialẽ, ad quam se determinauerit voluntas creata. Tertia est decretum permittendi hoc est illud peccatum in particulari. Quarta est concursus ad extra, quo Deus in particulari concurrit ad actionem materialem peccati. Quinta est intentio, qua Deus hoc peccatum permissum ordinat, vt in finem, in suam gloriam & vtilitatem prędestinatorũ quam inde colligit. Tres igitur postremæ partes prouidẽtiæ versantur circa peccatorũ actiones in particulari certo & efficaciter, quantũ ad illud totũ, quod Deus intẽdit certo & efficaciter obtinere.

4. *Prouidentiæ modus circa cuiusque rei actionem.*

Confirmatur secundò, quoniã prædictus prouidẽtiæ modus ita se habet respectu cuiusque rei, & actionis, vt illa nõ esset in particulari, nisi Deus præberet particularẽ concursũ ad extra, & prius ad intra cognosceret distinctè & in particulari: nec non vellet, atque decerneret, talẽ rem in particulari producere; vel decerneret, illã in particulari non impedire, sed permittere. Quo fit, vt neque folium arboris moueatur, neque laqueus passeribus iniiciatur sine diuina prouidentia, decernente aliquid distinctè & in particulari.

5. *Ordo rerum in finem formalissima ratio prouidentiæ.* *Fulgentius.*

Confirmatur tertiò, quoniam, vt nuper vidimus in definitione D. Thomæ, ordo rerum in finem & formalissima ratio prouidentiæ. Hunc autem ordinem retineri circa volũtates & actiones prauas per meram permissionem, docuit Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 26. dicens: *Neque in ipsis malæ volũtatis operibus Deus deserit operum suorum iustum ordinẽ: quia & hoc in ipso ordine habet, quod malam iustè deserit voluntatem. Quam tamẽ sic in suis malis operibus à se discedentẽ deserit, vt ibi permanentis Dei operatio bona non desit, &c.*

Ruiz de Voluntate Dei.

6. Confirmatur quartò, nam idem quidditatiuus ordo prouidentiæ significari solet disponẽdi verbo: vt in principio retulimus ex Damasceno & Nemesio. Porro materiales actiones peccatorum disponi, permittendo, & conuertendo ad vtilitatem diuinæ gloriæ, notauit Gregorius lib. 6. Moral. cap. 12. prope finem, dicens: *Iustus & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus atque ea quæ permittit, sic tolerat, vt hæc in sui consilij vsum vertat.* *Gregorius.*

7. Confirmatur quintò, nam aliquas ex prædictis partibus prouidentiæ circa prauas actiones, Dionysius attingit de diuinis nominibus cap. 4. prope finẽ, sub illo titulo: *Quomodo totaliter mala sunt & prouidentia existente.* Cui quæstioni respondet primò, prouidentiã circa prædictas actiones ea ratione versari quatenus illis non denegat generalem entitatem & bonitatem, quæ communis est quibuslibet existentibus. Vnde ait: *Si nullũ existentium non particeps boni, malum autẽ defectus boni, Nihil autem existentiũ priuatur vniuersaliter bono, in omnibus existentibus diuina prouidentia, & nihil existentium non prouisum.* Hæc itaque pars prouidentiæ non facit, vt existãt materiales actiones peccatorum, sed tantùm facit, vt non priuentur vniuersaliter bono, sed aliquid illius participent. *Dionysius* *Prouidentia circa materiales peccatorum actiones quid faciat.*

8. Secundam prouidentiæ partem, sequentibus verbis explicat dicens: *Sed & factis malis benignè prouidentia vtitur, ad ipsorum, aut aliorum aut propriam, aut communem vtilitatem.* Perpende illud *factis*, quo manifestè Dionysius significat, malorum operum existentiam præsupponi ad eam prouidentiæ partem, quæ malis operibus vtitur ad vtilitatem alicuius: vel, sicut alia translatio habet, *Iis, qui mali euaserunt.* *Malis factis diuina prouidentia vtitur.*

9. Tertia pars est, libertati permittere indifferentiam, illi prouidendo iuxta illius naturam, & ea de causa non impediendo, sed permittendo prauas actiones, ad quas arbitriũ se determinat. *Propter quod*, inquit, *& vanam multorũ non recipiemus rationem, qui oportere dicunt prouidentiam, & inuitos nos ad virtutem agere. Etenim corrumpere naturam non prouidentiæ. Vnde sicut prouidentia vniuscuiusque naturæ est saluatiua; per se mobilia prouidet, vt per se mobilia: & tota particularia iuxta proprietatem totius, & vniuscuiusque in quantum prouisorum natura suscipit totius largissimæ prouidentiæ, proportionaliter attributas vnicuique prouisiuas bonitates.* Huius sententiæ ponderatio magis constabit infra ratione 4. *Libertati indifferentiam prouidentia permittit.*

10. Ex eodem principio sumitur ratio secunda, quæ magis propria est actionibus peccatorum, quoniam illæ quantum ad realem & specificam quidditatem non sunt ordinabiles ad finẽ, quem diuina prouidentia intendit; eo quod ab intrinseco & realiter deuient ab illo fine: vt ostendimus supra disp. 27. sect. 4. & 5. & disp. 33. sect. 2. & disp. 39. sect. 2. fine, & disp. 42. sect. 3. & disp. 44. tota ferè sect. 6. Quapropter prouidentia non potest ordinare, vt tales actiones fiant propter finem, ab eadem prouidentia intentum, sed tantummodò poterit ordinare, vt supposito, quod liberè fiant, diuina prouidentia suos fines ex illis colligat. Confirmatur, quoniam prouidentia est principalis prudentiæ pars, vt notat D. Thomas 1. p. q. 22. art. 1. corpore. At contra prudentiam foret materialem actionẽ odij Dei velle & ordinare, vt fieret propter Dei bonitatem, gloriam, & eius amorem, quibus summopere repugnat. *Ratio 2.* *Prouidentia principalis prudentiæ pars.*

11. Tertia ratio sumitur ex eadem q. 22. art. 3. corpore, & 3. contra Gentes cap. 77. Nam *ad proui-* *S. Thomas.*

dentiam duo pertinent, scilicet, ratio ordinis rerũ prouisarum in finẽ, & executio huius ordinis, quæ gubernatio dicitur. Quantum igitur ad primum horũ Deus immediatè omnibus prouidet, qui in suo intellectu habet rationem omnium, etiam minimorum, & quascunque causas aliquibus effectibus præfecit, dedit eis virtutem ad illos effectus producẽdos. Vnde oportet, quod ordinem illorum effectuum in sua ratione præhabuerit. Quantum autem ad secundũ sunt aliqua media diuinæ prouidentiæ, &c. Quã differentiam inter executionem, & ordinationẽ, testimoniis Gregorij Dionysij, & Boëtij confirmat D. Thom. 3. cõtra Gent. cap. 83. Vnde colligo, perfectionẽ diuinæ prouidentiæ distinctam, particularem, & immediatam necessariò pertinere ad intellectum ordinantem, & voluntatem, quæ approbet, ac decernat illam ordinationem: cæterum non esse necessarium, vt diuina voluntas singula & in particulari exequatur; ac proinde non esse necessarium, vt singulas peccatorum actiones prædeterminet: hoc enim pertinet non ad rationem ordinis præscribendam, sed ad executionem rerum in particulari.

Prouidentia perfectio ad intellectum, & voluntatem.

12. Confirmatur primò, *nam tantò perfectior est ordinatio, quantò magis descendit ad minima: minimorum autem executio condecet inferiorem virtutẽ, effectui proportionatam.* vt S. Thom. ait 3. cõtra Gent. c. 77. sub init. Sed inferior virtus proportionata, vt determinet materiales actiones peccatorũ est sola volũtas creata; ergo huius effectus executionẽ condecet à diuina prouidentia relinqui, atque permitti voluntati creatæ. Confirmant a. ea omnia quæ D. Thom. tradit, nõ solùm in locis adductis, sed etiã 1. p. q. 103. art. 6. cui cõsonat. 7. & 8.

13. *Dionysius.* Quarta ratio sumitur ex verbis Dionysij c. 4. de diuinis nominibus; quæ retulimus supra n. 9. quoniam *ad prouidentiam diuinã non pertinet, naturam rerum corrũpere, sed seruare. Vnde omnia mouet secundum eorum conditionem.* Vnde D. Thomas ponderat. 1. 2. q. 10. art. 4. corp. & fusiùs tertiò contra Gentes cap. 72. & 73. probãs, per diuinam prouidentiam non impediri contingentiã, indifferentiam, indeterminationẽ, libertatẽmque voluntatis. Quapropter in eodem lib. 3. cap. 111. probat, specialem modum prouidentiæ seruari circa rationales creaturas, quia habent dominiũ suorum actuum, & liberè se ipsas agunt ad operandum; & non aguntur tantùm, vt creaturæ irrationales. Quod idem confirmat cap. 112. & 1. p. q. 22. art. 2. ad 4. & 5. & q. 103. artic. 5. ad 2. & 3.

Rerum contingentiam non impedit diuina prouidentia.

14. *S. Thomas.* Apud eundem D. Thomam in Dionysiũ cap. 4. de diuinis nominibus lect. 23. præsertim notãdus est ille commentarius: *Sed prouidet ea, quæ per suam naturam sunt, mobilia quasi per se mobilia, id est non auferens ab eis, quin per se moueri possint.* & post pauca: *Quia rationalis creatura secundum suam naturam defectibilis est, & per liberum arbitrium potest deficere, non pertinet ad diuinam prouidentiam, vt eius mobilitatem impediat.* Non impedire idem est quod permittere: hoc autem pertinet ad diuinam prouidentiam circa motus voluntatis ad malum. Quod autem naturã, conditionem, ac per se mobilitatẽ libertatis impediat prædeterminatio, quæ physica sit, allationis necessitate, probatũ est in hoc & præcedenti tom. locis multoties cõmemoratis.

15. Confirmatur primò, nam ad diuinæ prouidẽtiæ perfectionẽ pertinet, ita causas liberas aptare, vt liberos effectus possint producere, & possint non producere; vt magis explicuimus, & põderauimus ex mẽte D. Thomæ, tomo præced. disp. 51. sect. 1. & 2. Confirmatur secundò, quoniam hic ipse modus prouidentiæ iustitiæ nomine appellatur à Dionysio in cap. 8. de diuin. nom. post med. Est autem appellationis ratio, quoniam iustitiæ propriũ est reddere, quod vnicuique debetur: at verò connaturalis & proportionatus sibi modus operandi cuilibet actiuæ potẽtiæ debetur debito connaturalitatis. Quod debitum licet nõ oriatur ex merito, vel obsequio, vel contractu; attamen sufficit, vt deficiat à perfectissima ratione gratiæ; & quantum ab ea deficit, tantùm accedit ad rationem iustitiæ: vt ostendimus in peculiari libro de quidditate gratiæ disp. 2. sect. 3.

Debitũ vnicuique reddere propriũ iustitiæ.

16. *Dionysius prædictam veritatem confirmat.* Hoc supposito notãda sunt illa verba Dionysij: *Et omnibus existentibus posse, esse, & hoc esse secundum abundantiam excedentis virtutis copiosa effusione largientem.* Itaque potentiam non auarè, sed liberaliter & copiosè largitur Deus, nec solùm communem rationem entis, sed etiam hoc esse in particulari. Et post pauca: *Omnibus propriè operationis ipsorũ causa existens.* Ecce primæ causæ vim, & tamen postea explicat, hoc debere tribui vnicuique agenti secundum eius naturã, & hoc pertinere ad iustitiam distributiuam Dei. Vnde sui ipsorũ iniustitiam condemnant illi, qui *dicunt, debere inesse mortalibus immortalitatem, & imperfectis perfectũ, & per se mobilibus per aliud mobilẽ necessitatem.* Et rationem subdit, ob quã iste error damnandus sit iniustitiæ: *quoniã oportet, videre diuinam iustitiam in hoc verè existentem veram iustitiam quæ omnibus attribuit propria secundum vniuscuiusque existentium dignitatem, & vniuscuiusque naturam in proprio saluat ordine, & virtute.* Itaque libera conseruanda sunt à diuina prouidentia in propria virtute libera, & non est illis imponenda necessitas, vt per alia moueantur agentia, sed potius illis integra debet relinqui facultas, vt se ipsa moueant, quasi per se mobilia.

17. *Ex Dionysij verbis argumentum.* Ex quo testimonio sic argumentor. Licet Deus *omnibus propria operationis ipsorũ causa existat,* attamen non attribuit potentiis *per se mobilibus per aliud mobilem necessitatem.* Sed physica determinatio, est necessitas per aliud, videlicet, per Deum, mobilis: Ergo physicam prædeterminationem Deus non attribuit potẽtiis, per se mobilibus, videlicet, liberis. Confirmatur, nã hoc pertinere ad laudem diuinæ iustitiæ, notat Dionysius versus finem eiusdẽ capitis 8. illis præsertim verbis: *Causa mundè existens in totis propriæ operationis.* Vbi mundicies directè pugnat cum permixtione contrariæ operationis: ac proinde liberæ potentiæ, cui propria est operatio libera permiscenda non est operandi necessitas. vt exponit optimè S. Thomas ibi lect. 5.

Cõfirmatur.

18. *Dionysius.* Eandem iustitiam, seu proportionis æqualitatem repetit Dionysius cap. 9. ad finem illis præsertim verbis. *Æqualiter operatur per omnia, similem illorum inuicem ambulationem, & suscipientium æqualem participationem secundum singulorum opportunitatem, & æqualem secundum dignitatem ad omnia distributam donationem.* Quæ verba non solùm ad naturalia, sed etiam ad libera pertinere, ostendit, quod postea subdit, enumerans æqualitatem non solùm *naturalem, & sensibilem*; sed etiam intellectualem rationalem & voluntariam. Cui consonat S. Thomas ibi lect. 4.

19. Quinta ratio, quoniam diuinæ prouidẽtiæ repugnat aliquid agere, quo veracitatẽ, atque bonitatem suam neget. Negaret autem si prædeterminaret materialem actionẽ odij Dei, vel mendacij: vt ostendimus supra disp. 30. sect. 1. Sexta ratio, quoniam si Deus prouidẽtia prædefiniret materiales peccatorum actiones; eo ipso formalissimè constitueret

Diuina prouidẽtia quod suam veracitatem, & bonitati negat repugnat agere.

Ratio 6.

constitueretur in ratione prædestinationis earun-
dem. At verò materiales actiones peccatorú Deus
non prædestinat. Ergo nec prædefinit. Vtraque
propositio, videlicet, Maior & Minor satis proba-
ta est disp. 35. sect. 1. & 2. vbi refutatæ sunt etiam
solutiones. Ad huius rationis confirmationem
pertinent omnia, quæ disp. 27. & tredecim se-
quentibus protulimus contra concursum deter-
minatiuum ad materiales actiones peccatorum.

20. Septima ratio, quoniam contra rationem pro-
Concursum sufficientem negare cõtra rationem prouidentiæ.
uidentiæ est negare naturalem concursum, suffi-
cientem atque simpliciter necessarium ad opera
moraliter bona, ita vt sit absolutè impossibile na-
turalia præcepta actualiter explere. Hoc autem
inconueniens sequeretur, si prouidentia physicè
determinaret materiales peccatorum actiones.
Ratio 8. Octaua ratio, quoniam est contra quidditatem
prouidentiæ, prouidere atque procurare, vt crea-
tæ voluntates eliciant materiales actiones, quibus
realiter detrahant eidé prouidentiæ, & quantum
ex se est ab illa se subtrahant, & illam accusent:
insuper facere, vt creatæ voluntates faciant hu-
iusmodi actiones, & intendere, vt illas faciant.

21. Nona ratio, quoniam Dei prouidentia exten-
Dei prouidentia amplior quàm diuina causalitas.
ditur amplius, quam diuina causalitas. Nam circa
malitiam peccatorum versatur diuina prouiden-
tia, permittendo illam, & reducendo ad ordinem
per supplicium, aut alia bona inde colligendo: &
tamen Deus non causat malitiam, neque concur-
rit ad illam. Vnde D. Bonauent. in 1. dist. 46. art. 1.
Bonauent. q. 5. sub finem: *Malum,* inquit, *quamuis non subsit
diuinæ productioni, subest tamen prouisioni.* Ex quo
fundamento colligimus hoc argumentum. Pro-
uidentiæ diuinæ perfectio sine vlla causalitate
subsistit circa illud, quod nullam Dei causalita-
tem requirit, neque admittit. Ergo prouidentiæ
diuinæ perfectio sine causalitate prædeterminâte
subsistit circa illud, quod prædeterminanté cau-
salitatem non requirit, neque admittit: sed tan-
tum requirit Dei concursum, quod ex se est, in-
differentem, adiuncta voluntate permittendi.
Huiusmodi autem est materialis actio peccati.

22. Confirmatur primò, quoniam ex eo solùm
quod diuina prouidentia velit concurrere ad ra-
tionem actionis, vbicunque fuerit reperta neces-
sariò consequitur vt diuinus concursus attingat
& producat non solùm genericã, sed etiam spe-
cificam & numericam differentiam siue essentia-
lem, siue accidentalem actionis: ita vt nihil reale
reperiatur in actu peccati: quod non pendeat à di-
uino concursu eo ipso, quod imbibit generalem
rationem entis: & alioqui diuina voluntas ma-
gis abstracta se continet, ne inquinetur determi-
natè volendo eas rationes specificas, quæ diuinæ
bonitati & rationi sunt quidditatiuè contrariæ:
vt ostendimus supra sect. 2.

23. Confirmatur 2. nam materialem actum pec-
Quo actu materialem actum peccati ordinet Deus.
cati ordinat Deus ad finem suæ gloriæ eodé ipso
actu, quo vult concurrere, atque ad extra cócur-
rit ad illius productioné, sed nonnisi determina-
tus à voluntate creata. Talis enim ordinatio &
concursus gloriosus est primæ causæ; sicut ordi-
natio, & concursus determinans Deo foret (se-
cundum nostram sententiam) ignominiosus pro-
Tertia confirmatio. pter superiores rationes. Confirmatur tertiò, so-
lam quippe generalem prouidentiam permitten-
do & ordinando disponere peccatorum actio-
Hugo Victor. nes, scitè adnotauit Hugo Victor. de Sacramen-
tis lib. 1. part. 2. cap. 19. sub init. *Secundum hanc,*
inquit, *vniuersalem prouidentiam cunctorum, nõ so-*
Rmz. de Voluntate Dei.

*lùm suis, quæ bona fecit: sed alienis quoque quæ ipse
mala non fecit, sed permisit: quod debitum est dispen-
sat: vt nihil in regno suo iustam ordinationem eua-
dat. Nam & ipsa iniquitas ex hac prouidentia stirpem
habet: & non potuit vel ipsa malitia in obliuionem
venire apud prouisorem omnium.*

Decima ratio. Quoniam nisi concursus indif- 24.
ferens, procedens ex certissima, & distinctissima
scientia singularum actionú, & ex libero decreto
permittendi talem actioné in particulari, & ordi-
nandi ad maius bonú, sufficeret ad perfectionem
prouidentiæ circa materiales actiones peccatorú:
locum haberet obiectio Bezæ in responsione ad *Obiectio Bezæ.*
acta colloquij Monpelgardésis pag. 183. dicétis;
si Deus respectu peccatorú non habeat velle, aut
nolle, sed tantùm non velle, sequi, vt eorum, quæ
in mundo geruntur, longè maxima pars fiat, Deo
vel imprudente vel non curante: quorum illud
ab eius prouidentia, istud ab eius potentia peni-
tus est alienum. Hanc obiectionem refert Bellar-
minus lib. 2. de amissione grat. & statu peccati
cap. 16. col. 2. Sed hoc attigisse sufficiat.

SECTIO VIII.

Respondetur ad argumenta posita in sectione quinta.

AD primum respondetur. D. Thomam esse 1.
pro nobis, iam notauimus sect. 6. prope
finem & sect. 7. quatuor prioribus rationibus.
Quod autem adducitur ibidem ex libro Iudith,
recipit eandem explicationé, quam supra sect. 3.
obiect. 5. & 6. dedimus ad illud Psal. 113. *Omnia* *Psalm. 113.*
quæcunque voluit, fecit. Et ad multa testimonia Au-
gustini, quorum interpretationem idem ducit,
esse, vt Deus absolutè cogitauerit, & voluerit, vt
ab hominibus fierét actiones honestæ: cæterum
voluerit tantùmodò permittere, vt fierent actio-
nes turpes, ipso probante generalem concursum:
insuper voluerit, tempus, locum, ordinem, & cæ-
teras circunstantias præscribere prauis actioni-
bus: vt probatum est disp. 44. sect. 3. & 4.

Vnde ad primam confirmationem responde- 2.
tur, ex eisdem sectionibus constare, quomodo *Ad cõfirmationem primam.*
Deus etiam prauas actiones disponat in mésura,
permittendo tantam quantitatem illarum, & im-
pediendo maiorem quantitatem; similiter in nu-
mero, permittendo tot actiones, & impediendo
plures; atque in pondere permittendo tantam
vim & efficacitatem illarum, & impediendo ma-
iorem. Cæterum Sapiens cap. 11. præcipuè lo-
quitur de suppliciis, quæ quoniam vt sic bona
sunt, illorum numerus & pondus & mensura
magis propriè causatur à Deo. Ex dictis constat
solutio secundæ confirmationis.

Ad secũdum respondetur. Vtrum sancti Do- 3.
ctores asserát omnia bona opera esse à Deo præ-
definita, vel prædeterminata, examinabimus ex
professo tomo sequenti, sed in præsenti nihil at-
tinet id examinare, cum fateamur libenter, hone- *Qualibet honesta actiones præfinita.*
stas quaslibet actiones à Deo prædefiniri, aut
prædeterminari absque necessitate antecedenti,
præsupposita scientia futuritionis conditionatæ.
Vnde per hanc prædefinitioné præcisè cósidera-
tam nó probatur determinationé aliquam esse de
quidditate generalis cócursus primæ causæ: quo-
niá inde nó colligitur, materiales actiones turpes
esse à Deo prædefinitas, vel prædeterminatas.

Ad tertiú negatur Minor causalitas enim di- 4.
uinæ voluntatis & omnipotentiæ non includit

prædeterminationem omnium eorũ, quæ in tempore producit, neque talem prædeterminationem Dionysius ibi citatus asseruit. Illius enim legitimus sensus est, quod Deus non solùm producit res secundum communem rationẽ entis; sed etiam secundum propriam vniuscuiusque rationem atque naturam: ideóque rerum omnium, secundum peculiares sibi naturas, atque rationes, certa & determinata exemplaria sunt in mente diuina, iuxta quæ producit ad extra propriam vniuscuiusque rei quidditatem, atque rationem quando vult. Sed vtrum actiones liberas in particulari producere velit dependenter à præcognito nostræ libertatis vsu, saltem cõditionaliter futuro; & vtrum hæc voluntas solam cõsequentem necessitatem, vel potius antecedentem afferat, & vtrũ Deus velit, atque prædeterminet materiales peccatorum actiones, nec Dionysius, nec S. Thom. in eius commentario tractat, neque ad rem erat tractare. vt cõstabit legenti contextum.

Dionysij legitimus sensus.

Rerum omnium exemplaria.

5. Ex aliis verò testimoniis Dionisij cõstat ab eo refutari physicam, & antecedẽtem necessitatem, quasi libertati contrariam: vt retulimus tomo præced. disp. 42. sect. 2. & alibi frequenter. Rursus materiales peccatorum actiones nec prædefiniri, nec causari à Deo ex aliis testimoniis Dionysij probauimus præced. sect. 7. ratione 1. confirm. 5. & supra disp. 35. sect. 5. Confirmat. nam & Damascenus orat. 1. de imaginibus pag. 3. eandem Dionysij doctrinã de prædefinitionibus & prædeterminationibus, refert, & approbat: nihilominus apertissimè refutat aliis in locis antecedentem necessitatem, per quam prædefiniãtur actiones liberæ: vt vidimus præcedenti disp. 33. sect. 5. Porro quid Damascenus sentiat circa materiales peccatorum actiones, & quãtum distet ab earum prædefinitione, constat ex iis, quæ retulimus in præcedenti sect. 6. n. 5. & 6. & præcedentibus disputationibus, præcipuè disp. 31. sect. 3. & disp. 32.

6. Ad quartum respondetur. Irenæus ibi nullam expressam mentionem facit de actibus liberis, & videtur potiùs agere de rebus naturalibus, quæ producuntur independenter à creata libertate, vt constat ea illis verbis: *sed cum magna aptatione & consonantia sublimi, & esse admirabilem rationem & verè diuinam.* Quod elogiũ repugnat materialibus peccatorum actionibus. Deinde quod subdit de arena, calculis, fluctibus, & stellis, monstrat agere de rebus naturalibus, quarũ artificium vituperabant hæretici, contra quos Irenæus disputabat.

Irenæus.

7. Nihilominus tota eius sententia potest etiam intelligi de liberis actionibus secundum vniuscuiusque naturam & aptitudinẽ, ac proinde absolutè vt sonat referri potest ad actiones honestas. Attamẽ ad actiones turpes ita refertur, vt illarum nulla Deum effugiat, sed per illius prouidentiam, vnaquæque earum & habitum, & ordinem & numerum & quantitatem acceperit propriam; quatenus necessarium fuit, Deum singulas actiones in particulari præcognouisse, & voluisse ad illas præbere generalem concursum, limitando quantitatem & numerũ, quatenus partim permittit, & partim impedit; & insuper habitum & ordinem ad bonũ extrinsecus superimponit: vt supra disp. 44. sect. 3. & 4. Cæterũ ab Irenæo refutari necessitatẽ antecedentẽ etiam circa honestas actiones impositã à diuina prouidentia, maximè verò circa turpes actiones ostendimus supra disp. 35. sect. 5. tom. præced. disp. 42. sect. 2.

8. Ad quintum respondetur primò Hieronymus eo in loco prædefiniendi verbo manifestè significat solũmodò circumscriptos terminos, & præscriptam mensuram, vltra quam consilia Iudæorum nihil obtinere potuerũt: vt generaliter probatũ est disp. 44. sect. 3. & sequẽtibus. Hic autem sensus probatur primò, quoniam prædefinitio sic intellecta reprobat cogitationes populorum, & Consilia Iudæorum, impediendo, videlicet, quæ meditati sunt inania, aduersus Dominum, & aduersus Christũ eius: quapropter hæc interpretatio respondet aptior Psalmi versui, quem Hieronymus exponebat. Secundò probatur, quoniã id satis apertè significãt illa verba Hieronymi: *Quia non potuerunt illi facere, nisi in quantũ*, Itaque ad excludendũ illud, quod tentabant, & moliebantur, sed facere nõ potuerũt dirigitur hęc prędefinitio.

Psal. 2.

Hieronym.

9. Respondeo secundò. Hieronymus hoc loco respexisse videtur ad illud Act. 2. *Hunc definito consilio, & præscientia Dei traduũ*, &c. Quapropter sicut hoc à Patribus exponitur de permissione, supra tota disp. 42. & 43. sic & verba Hieronymi de permissione intelligenda sunt, qua parte referuntur ad materialem actionem peccati. Ad confirmationem respondetur. Illa omnia verba solummodò probant prouidentiæ diuinæ generalitatem ad omnia, etiam ad ipsa peccata, quam præcedentibus sectionibus exposuimus.

Actor. 2.

10. Ad sextum argumentum solutio constat ex tomo præcedenti disp. 48. sect. 1. vbi ostẽdimus sub nomine fati quamlibet antecedentẽ necessitatem, humanis actionibus impositam à diuina prouidẽtia refutari à Boëtio, Augustino & cæteris Patribus. Et ibidem n. 13. & sequentibus probatum est, etiam quando Boëtius Augustinus & S. Thomas fatum catholicè intellectũ admittunt, simul etiam defendere libertatis indifferentiam ab antecedenti necessitate solutam. Quapropter illis testimoniis solummodò probatur illa generalitas prouidentiæ complectens omnia singularia, quam defendimus section. 6. & 7.

11. Ne forte aliquis vrgere, putet, argumentũ, ob illam similitudinem ab artifice ductam, obseruet euidens esse discrimen, nã artifex ita mouet operis effectum, vt nullam propriam & intrinsecam libertatem communicet suis effectis, nec suis instrumentis: ideóque per antecedentem necessitatem mouet, per ordines ducit, disponit, & administrat aliter verò Deus liberos actus disponit & administrat. Quamobrem artificis similitudo adducitur à Boëtio, vt explicet solummodò discrimen inter immanentem Dei prouidentiam, & seriem executionis ad extra.

12. Ad septimum respondetur primò, inde potius corroborari nostram sententiam hoc argumento. *Cuncta Deus futura præsciens, ante sæcula decreuit, qualiter per sæcula disponantur.* Ergo præscientia futurorum supponitur ante decretum disponendi futura. Sed non supponitur, præscientia futurorum, prout sunt absolutè futura: ergo supponitur præscientia eorum, prout sunt conditionaliter futura. Confirmatur, quoniam si ante decretum disponendi supponeretur præscientia, quæ ostenderet esse absolutè futurum, vt tantùm aduersitatis, vel prosperitatis huic homini contigat, iam nihil restaret decreto diuino, quod circa mensuram prosperitatis & aduersitatis disponeret. Respondetur secundò. In illo testimonio, nihil aliud asseritur, nisi dispositio, siue ordinatio in finem, & mensura singulis rebus præscripta, quam nos profitemur sect. 6. & 7. & alibi sæpe.

Ex Gregorij verbis nostra sententia, & scientia conditionata probatur.

Cõfirmatur.

Respondetur 2.

Ad octa

13. *Physica prædeterminatio de actibus liberis prouidentiam tollit.* Ad octauum argumentum & eius confirmationem respondetur, vtriusque sequelam non esse bonam: imo potius sequitur oppositum; nam intercedente physica prædeterminatione, non potest esse prouidentia de liberis actionibus sed tantùm de necessariis: nec potest esse prouidentia de peccatorum actionibus, sed tantùm de iis, quæ fuerunt honestæ: vt supra section. 6. & 7. & multis præcedentibus disputationibus probatum est. Quapropter actualis vsus liberi arbitrij, & ipsum influere, & consentire voluntatis creatæ in se ipso gubernatur Dei prouidentia sine physica prædeterminatione.

14. *Sine physica prædeterminatione Dei prouidentia perfecta.* Ad nonum respondetur. Ex eo quod Deus nullam ex liberis volitionibus physicè prædeterminet, sequitur potius, diuinam prouidentiá esse perfectam, quia conseruat summam perfectionem perfectissimæ creaturæ cui prouidet, videlicet libertatis indifferentiam: & sequitur non esse confusam prouidētiam, sed distinctam atque discretam, eo quod prouidendi modo discernit inter liberas & naturales operationes: insuper singulas in particulari distinctissimè cognoscit; & singulas in particulari vult causare, si bonæ sunt; aut permittere, si malæ. Et singulas in particulari ordinat, vt in præcedenti sect. probatum est. Vnde etiam constat, huiusmodi prouidentiam esse determinatam eo determinationis genere, quod diuinæ bonitati, & creatæ libertati non contradicat: eadem ergo prouidentia non est dubia, & inefficax: vt magis constabit sect. 9. & 10.

15. *Ad primam, & secundam confirmationem.* Atque inde constat solutio primæ confirmationis, negando Antecedens. Ad secundam confirmationem respondetur. Cum Deus, præsciens, quisnam actus eliciendus foret à tali voluntate, sub talibus circumstantiis, oblato tali concursu, & volens vt ille idem eliciatur, si bonus est, aut volens illum permittere, si malus est, decernat bonas circumstantias & concursum adhibere; eo ipso, quantum rerum natura postulat, determinata est & non confusa potentiæ diuinæ atque virtutis applicatio.

16. *Prudentissimus dux & paterfamilias.* Ad decimum respondetur. Prudētissimus dux, vel paterfamilias nō prouideret domui, vel exercitui, definiendo illius actiones turpes, sed tantum eas permittendo, quas opus esset permittere ad maiora bona colligenda. Rursus prudentissimus paterfamilias, etiam si posset, physicè non prædeterminaret honestas filiorum actiones; sed eorum libertati cōcederet optionem illarum, ne filios priueret maiestate dominij, laude, atque merito virtutis. Quod si seruos aut milites physicè prædeterminaret ad omnes, & singulas res, & particularia media, id propterea præstaret; quoniam nihil ad eum pertineret, vtrum milites actionibus moraliter liberis, aut merè necessariis victoriam obtinerent, dummodò inimicorum exercitum debellarent: neque vtrum serui, vel famuli per actus moraliter liberos inseruirent; dummodò filiorum educationem & commoditatem consequerentur absque defectu.

17. Ad vndecimum constat solutio ex nona ratione, quam pro nostra sententia sect. præced. posuimus num. 21. & sequentibus. Nec oppositū docuit S. Thom. 1. p. q. 22. sed in eius art. 2. corpore *S. Thomas.* ait: *Cum omne agens agat propter finē, tantùm se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis.* Inde tamen non bene colligitur, quod ordinatio effectuum in finem non se extendat amplius, quàm causalitas. Præsertim cum in eodem art. 2. ad 2. etiam ad peccata diuinæ prouidentiæ ordinationem extendat: vt vidimus loco nuper citato.

Ad duodecimum respōdetur. Creatura rationalis, licet in agēdò tantùm à Deo pendeat, quantum pēdet in suo esse: attamen non eodē modo, neque exacta similitudine nam totum esse creaturæ rationalis, & omnium potentiarū eius à solo Deo producitur, ideóque non potest taliter esse, nisi diuina voluntas prædeterminet. Cæterum creaturam rationalem agere nō producitur à solo Deo, sed tanquam ab efficiente causa liberè pendet etiam à voluntate creata. Ideóque potest taliter operari, producendo materialem actionem turpem: quamuis Deus non velit, nec prædeterminet, vt taliter operetur, dummodo Deus velit præbere suum concursum, & permittere, vt talem actionem operetur. 18.

SECTIO IX.

Contingentia casualitásque fortuita respectu diuina prouidentia non sequitur ex absentia physicæ prædeterminationis.

QVinque sunt argumenta, quæ de hac re nobis opponuntur. Primum, quoniam cum causa contingenti Deus non concurrit contingenter: at verò contingenter cōcurreret; si Deus nō prædeterminaret; sed potius creata volūtas liberè determinaret, vt Deus cū illa concurreret. 1. *Obiectio 1.*

Secundum quoniam minima indiuidua, quæ Deus non prædeterminauit in particulari; fortuito seu casu cōtingerent respectu diuinæ voluntatis. Illud quippe contingit casu, siue fortuito, quod euenit præter intentionē operantis. Quod si aliquæ particulares actiones præter diuiná prædeterminationem eueniunt; eo ipso contingunt præter intentionem diuinæ voluntatis. Confirmatur, hoc enim argumentum magis vrget circa materiales peccatorum actiones, quas per diuinam bonitatem non esse volitas neque intentas ostendimus disp. 33. & 35. 2. *Cōfirmatur.*

Tertium argumentum, quoniam non sufficit, Deum certo præcognouisse, quod talis effectus esset secuturus ex tali causa: si quidem eiusmodi cognitio præcisè non esset perfectè prouidentia, sed præuidentia. Nam perfecta prouidentia non solùm importat præsciētiam futuri euentus, sed etiam rationem ordinis mediorum in finem. 3.

Quartum, nam secundum sententiam oppositam, inquiunt, determinatio voluntatis ad materiales peccatorum actiones, & ad earum obiecta particularia non dependet à diuina voluntate. sed à nostra voluntate, quæ liberè & contingenter se determinat: ergo respectu diuinæ voluntatis nullum per se habent ordinem, sed solùm se habent casualiter & fortuito. Confirmant, quoniam non esset ordo per se inter primam & secundam causam, sed veluti casu & fortuito coniungerentur ad vnam actionem. 4. *Confirmant.*

Quintum, quoniá Deus tenderet in incertum quando concurrit cū voluntate creata, nimirum in id, quod creata voluntas elegerit, quod in illo priori rationis, in quo Deus vult concurrere, nescit quid, vel quale futurum sit. Cōfirmatur nam prius ratione Deus concurrit, quam videat, quid creata voluntas eligat; ac proinde prius ratione concurrit, quá præuideat sui cōcursus euentum. 5. *Confirmant.*

Pro solutione suppono ex Aristotele 2. Phys. toto cap. 5. & 6. tres conditiones requiri ad 6. *Conditiones tres ad for-*

tuitum, & casum. Aristoteles. fortunam & casum, quas breuiter complexus est in fine capitis. 5. text. 57. dicens: *Sunt igitur ambo, casus, inquam, atque fortuna per accidens causa in hisce, quæ non semper, neque plerumque fieri possunt: atque horum in hisce, quæ alicuius gratia fiunt.* Vnde *S. Thomas.* S. Thomas 3. contra Gent. cap. 5. ait: *Quod accidit præter intentionem agentis, dicitur esse fortuitum, & casuale, & in paucioribus accidens.* Quam doctrinam magis explicat in sequenti cap. 6. & 2. 2. quæst. 64. art. 8. corpore. Atque Damascenus eadem prorsus tradit lib. 2. fidei cap. 25. & in sua physica cap. 4. & Nemesius de facultatibus animæ cap. 39. ante med. Omnes autem prædictæ conditiones deficiunt in prouidentia & causalitate diuina respectu cuiuslibet actionis nostræ, quamuis eam Deus physicè non prædeterminet.

7 *Diuina prouidentia per se nō per accidēs causa.* Imprimis enim diuina prouidentia & concursus non est causa per accidens, sed potiùs valdè per se influens, & magis per se requisita, quam causa particularis. Quæ proprietas nihil pendet à physica prædeterminatione. Secundò *impossibile est, aut semper, aut plerumque quidquam eorum esse, quæ à fortuna proueniunt:* vt nuper citatus Aristoteles ait. At verò liberæ electiones creatæ voluntatis, etiam illæ, quibus est adiuncta malitia, plerumque contingunt, oblato diuino concursu generali. Quapropter comparatione illius non possunt euenire fortuito. Tertia & præcipua ratio, propter quam diuina prouidentia & concursus non possunt habere rationem casus, atque fortunæ comparatione nostrarum actionum, est, quoniam actiones nostræ non eueniunt præter intentionem Dei.

8. *Assertio 1. Actiones liberæ prouidentia diuina non contingentes.* His præmissis dico primò. Liberæ actiones honestæ comparatione diuinæ prouidentiæ atque concursus non eueniunt contingenter, nec fortuito, aut casu, neque per accidens; etiamsi physicè non prædeterminentur. Hæc conclusio manifestior est, quàm illa, quæ sequitur. Primò, quoniam etiā sublata physica prædeterminatione, manifestum est, Deum esse causam per se talium actionum secundum se totas. Secundò, quoniam etiam sublata physica prædeterminatione, relinquitur in Deo intentio, per quam per se, directè, & formaliter, intendit, vt tales actiones à voluntate creata concipiantur.

9. Confirmatur primò, quia Deus prædefinit eiusmodi actiones: vt ostendemus tomo sequenti. In prædefinitione verò quidditatiuè *Cōfirmatio.* clauditur intentio efficax. Confirmatur secundò, quia licet deficeret prædefinitio, satis foret intentio, licet per impossibile foret in Deo inefficax, & absque præscientia futuri euentus. *Res intenta non eueniunt contingenter.* Etenim omnes euentus, dependentes à causis liberis, quos homines ex intentione procurant, & consequuntur, non dicuntur euenire à casu & fortuito comparatione eorum mediorum, quæ secundum rectam rationem adhiben-*Aristoteles.* tur ad illos euentus procurandos. *Nam fortuna præter rationem quid esse dicitur.* vt inquit Aristoteles 2. Physic. cap. 5. text. 55. & lib. 7. Ethic. ad Eudemum cap. 17. & 18. vt alibi referimus.

10. *S. Thomas.* Confirmatur tertiò, nam *& concursus duorum seruorum, licet sit casualis, quantum ad eos, est tamen prouisus à Domino, qui eos scienter sic ad vnum locum mittit, vt vnus de alio nesciat.* Quibus verbis S. Thomas 1. part. quæstion. 22. artic. 2. ad 1. probat, nihil casu aut fortuito contingere comparatione diuinæ prouidentiæ. Quartò, quoniam si physica prædeterminatione opus esset cuicumque causæ, ne comparatione illius aliquis euentus fortuito, vel casu contingeret; sequeretur, matrimonia cuncta, & quoslibet alios contractus casu atque fortuito contingere comparatione cuiuslibet contrahentis: quoniam alter contrahentium alterius liberum consensum physicè non prædeterminat, sine quo nullus subsisteret contractus. Eadémque ratione dicendum esset, agrorum culturam casu, atque fortuito euenire comparatione cuiusque patrisfamilias, diligentissimè vocantis operarios, oblato pretio competenti.

Dico secundò. Turpes actiones comparatione diuinæ prouidentiæ atque concursus non eueniunt contingenter, nec fortuito aut casu, etiam si physicè non prædeterminentur à Deo. Imò neque eueniunt omnino per accidens, sed cum quadam connexione per se. Probatur primò, quoniam licet materialis actio, quidditatiuè contraria diuinæ legi, per diuinam prouidentiam non sit per se volita & intenta; sed contra eius primariam & antecedentem intentionem inducta sit à voluntate creata (vt vidimus supra disp. 33. & 35.) & in hoc sensu materialis actio peccati non habeat ordinem per se respectu diuinæ prouidentiæ: nihilominus aliæ multæ rationes perseitatis relinquuntur in eadem actione materiali peccati, quibus per se respiciat Dei prouidentiam, etiamsi absit physica illius prædeterminatio. 11. *Turpes actiones respectu prouidentia Dei non eueniunt contingenter. Probatio 1.*

Prima ratio quoniam diuina prouidentia per se postulat offerre consensum paratum ad omnem actionem liberam, non excipiendo materiales peccatorum actiones, & hunc Deus offert, præsciens quænam actiones illo dato forent eliciendæ; & positiuè ac directè intendens concurrere ad omnem actionem, qua ratione actio est, vt explicuimus sect. 2. & 3. Secunda quoniam diuina prouidentia per se postulat de facto concurrere ad illas actiones ex suppositione, quod creata voluntas se determinet. Tertia, quoniam creata voluntas, vtpote causa secunda per se postulat primæ causæ concursum, sine quo implicat operari, & consequenter materialis actio peccati per se postulat diuinæ prouidentiæ concursum. 12. *Dei prouidētia per se postulat paratum concursum offerre. Actio peccati per se diuinæ prouidentiæ concursum postulat.*

Quarta perseitatis ratio est, quoniam quælibet specifica differentia, quantumcumque sit quidditatiuè contraria diuinæ legi, per se ac quidditatiuè claudit rationem entis & actionis; & eo ipso per se claudit vniuersalem rationem, quam per se respicit diuina prouidentia & concursus. Itaque perseitatis huius ratio proficiscitur ex indissolubili nexu particularis differētiæ cum transcendenti ratione entis & actionis, quam per se respicit diuina prouidentia. Quinta, quoniam diuina prouidentia per se postulat præscire quodnam peccatum esset futurum, si voluntas constitueretur sub talibus circunstantiis, & illud permittere aut non permittere; prout expedire iudicauerit ad perfectiorem administrationem Vniuersi. Sexta, quoniam diuina prouidentia per se postulat, non solùm materialem actionem, sed etiam formalem rationem malitiæ conuertere ad suam gloriam, & per supplicium reducere ad ordinem iustitiæ. 13. *Ratio entis transcendēs.*

Probatur secundò ex Augustino lib. 83. q. 24. vbi: *Quidquid, ait, casu fit, temerè fit. Quidquid temerè fit, non fit prouidentia. Si ergo casu aliqua fiunt* 14. *Augustinus.*

in mundo

in mundo non prouidentia vniuersus mundus administratur. Si non prouidentia vniuersus mundus administratur, est ergo aliqua natura atque substantia, quæ ad opus prouidentiæ non pertinet. Et postquam ex generali ratione entis & boni probauerat, quaslibet res diuina prouidentia gubernari, concludit: *Nihil igitur casu fit in mundo. Hoc constituto consequens videtur, vt quidquid in mundo geritur, partim diuinitus geratur partim nostra voluntate.* Ex eo igitur, quod nihil fortuito, aut temerè gubernetur prouidentia Dei, non colligitur, omnia totaliter diuina prouidentia determinari; sed partim diuinitus geri, partim nostra voluntate, cuius præcipuè partes sunt in determinanda specifica differentia, quæ realiter contraria est diuinæ legi, vnde post pauca ita de diuina prouidentia ratiocinatur: *Nec peccatum autem, nec rectè factum imputari cuiquam iustè potest, qui nihil fecerit propria volũtate. Est igitur & peccatum, & rectè factum, in libero voluntatis arbitrio.* Perpende vim illius præpositionis *in* quæ significat indifferentiam, antecedente necessitate solutam, vt ostendimus alibi. Consonat quod Augustinus 5. de Genesi ad lit. cap. 20. 21. & 22. obseruat, nullas res quantumcunque minimas, nullósve mores hominum quantumcunque perditos casu, vel fortuito, sed diuina prouidentia gubernari, eo quod omnia subdantur illius imperio.

In mundo nihil casu fit.

Materiales peccatorum actiones absque consilio Dei non contingunt.

15. Probat tertiò quoniam quod non contingit absque consilio & intentinne gubernatoris alicuius, non contingit casu nec fortuito respectu illius, sed materiales actiones peccatorum non contingunt absque sapientissimo Dei consilio & intentione, etiam si physicè non prædeterminentur; quamuis ergo physicè non prædeterminentur, non contingunt casu nec fortuito respectu Dei. Maior satis constat ex fundamento, posito in num 6. & 7. & Confirmatur, nam consilium, & ratio pugnant directè cum fortuna & casu sicut vidimus supra num. 9.

Ratio, & consilium cum fortuna pugnant.

16. Minor verò probatur, quoniam vt absolutè dicatur materiales peccatorum actiones non fieri sine consilio, & voluntate Dei, satis est eas non fieri sine voluntate permittendi, præcedente consilio, dictante, talem permissionem expedire ad meliorem gubernationem: atque ita loquuntur August. & alij Patres multis in locis, quorum aliqua retulimus sect. 3. obiect. 5. & 6. & sect. 6. post med. & alibi sæpe. Nunc sufficiat Gregorius hom. 26. in Euangel. post med. dicens: *Nunquid casu gestum creditis, vt electus ille discipulus tunc deesset, post autem veniens audiret, audiens dubitaret.* &c. *Non hoc casu, sed diuina dispensatione gestum est.* Et tamen inferius ait, *Discipulum post resurrectionem suam dubitare permisit dominus, nec tamen in dubitatione deseruit: sicut Mariam sponsum habere voluit*; Ecce non obstante discrimine permissionis, & voluntatis, non solùm honestæ actiones, sed etiam prauæ, non casu sed diuino consilio contingunt.

Gregorius.

Formalis ratio malitiæ non casu, & fortuito respectu diuinæ prouidentiæ.

17. Confirmatur primò, quoniam formalem rationem malitiæ Deus non prædeterminat, seu prædefinit, sed tantùm permittit: & tamen formalis ratio malitiæ non euenit casu fortuito, & contingenter comparatione diuinæ prouidentiæ: ergo non requirit ut physica prędeterminatio, sed voluntaria permissio sufficiet ad excludendum casum, vel fortunam, comparatione prouidentiæ; sumitur hic discursus ex D. Thom. 1. part. quæst. 22. artic. 2. ad 2. & Caietan. in eiusdem solutionis commentario. Confirmatur secundò, quoniam etiam apud homines non contingunt casu nec fortuito respectu gubernatoris vniuersalis illa peccata, quæ sciens & prudens permittit ad euitanda maiora mala.

Formalis malitia non subtrahitur ab ordine diuinæ prouidentiæ.

18. Probatur quartò, quia quòd non subtrahitur ab ordine prouidentiæ, non est casuale, nec fortuitum comparatione prouidentiæ. At non solùm materialis actio, sed etiam illius malitia non subtrahitur ab ordine prouidentiæ, etiam sublata physica prædeterminatione: ergo non est casualis nec fortuita comparatione prouidentiæ, licet auferatur physica prædeterminatio. Nititur hic discursus D. Thomæ 1. part. quæst. 22. art. 2. ad 1. dicenti, *Cum omnes causæ particulares concludantur sub vniuersali causa, impossibile est, aliquem effectum ordinem causæ vniuersalis effugere. In quantum igitur aliquis effectus, ordinem alicuius causæ particularis effugit, dicitur esse casuale, vel fortuitum respectu causæ particularis: sed respectu causæ vniuersalis, à cuius ordine subtrahi non potest, dicitur esse prouisum.*

S. Thomas.

Materiales peccatorum actiones cõparatione diuinæ prouidẽtiæ probat S. Thomas.

19. Confirmatur, quoniam easdem actiones non esse contingentes comparatione diuinæ prouidentiæ, ita probauit S. Thomas 1. p. quæst. 103. artic. 7. fine: *Dicuntur aliqui effectus contingentes per comparationem ad proximas causas, quæ in suis effectibus deficere possunt, non propter hoc, quod aliquid fieri possit extra totum ordinem gubernationis diuinæ: quia hoc ipsum, quod aliquid contingit præter ordinem causæ proximæ, est ex aliqua causa subiecta gubernationi diuinæ*: Cum igitur sublata physica prædeterminatione, adhuc nihil fieri possit extra totum ordinem gubernationis diuinæ. Consequens est, vt etiam sublata physica prædeterminatione, nullus effectus sit contingens comparatione diuinæ prouidentiæ.

Ex eo quod actiones liberæ comparatione Dei cõtingentiam non habeant prædeterminatio impugnatur. Contingentiam intendit Deus.

20. Probatur quintò, quoniam physica prædeterminatio refutatur potiùs, quàm probatur ex eo, quod actiones liberæ non habeant contingentiam fortuitam, aut casualem, comparatione diuinæ voluntatis aut prouidentiæ, nam ad diuinam bonitatem & prouidentiam pertinet causas contingentes ita præparare, vt ex illis contingenter sequatur aliquis effectus. Quapropter contingentia, & casualitas est effectus præcognitus, & intentus per diuinam voluntatem & prouidentiam; ac proinde contingentiæ, & casualitatis ratio non respicit diuinam prouidentiam, & voluntatem, sed respicit solummodò causas particulares. Rursus hic modus, quo diuina voluntas & prouidentia causat quorundam effectuum contingentiam, & casualitatem, non subsisteret, si Deus omnes effectus physicè prædeterminaret, vt multis testimoniis & argumentis probatum est tomo præcedenti disp. 51. sect. 2.

Deo necessariò operante adhuc creatura libera esset.

21. Probatur sextò, quoniam si Deus ageret ex necessitate naturæ; quilibet effectus, ab eo productus, non esset contingens comparatione illius (nam contingentia directè pugnat cum necessitate.) Nihilominus data illa hypothesi impossibili, adhuc creatæ voluntatis actiones essent contingentes, & liberæ; & tamen ea libertas & contingentia directè pugnaret cum physica prædeterminatione, vt ostendimus eodem tomo præcedenti disput. 52. sect. 3. ergo licet auferatur physica prædeterminatio, nihilominus non inducitur casualitas, & contingentia comparatione diuinæ voluntatis & prouidentiæ; sed tantùm comparatione creatæ voluntatis. Conse-

quentia probatur, quoniam per illam bypothesim impoſſibilem ſupponirur, eundem prorſus concurſum à Deo præberi ex neceſſitate naturæ, quem modo liberè præbet; ſed tunc non eſſet contingentia & caſualitas comparatione illius concurſus, etiam ſublata phyſica prædeterminatione: ergo nec modo erit contingenria, & caſualiras reſpectu diuini concurſus, etiamſi phyſicè non prædeterminet.

22. *Minus propriè locutus Conradus.* Vnde collige minus propriè locutum eſſe Conradum t. 2. quæſt. 79. art. 1. colum. 3. §. *Nota inquam.* vbi de volitione mala ſic loquitur: *Talis effectus non babet neceſſariam babitudinem ad cauſam primam. ſed contingentem, quia fit ab ea ſecundum conditionem voluntatis, & cauſæ ſecundæ quæ eſt contingens.*

23. *Ad primum ſolutio.* Hinc conſtat ſolutio argumentorum. Ad primum negatur Minor, quin potius ea ipſa determinatio, qua voluntas creata liberè determinat; vt Deus cum illa concurrat, non euenir conringenter, nec fortuito comparatione diuinæ prouidenriæ, ſiue ſit determinatio ad honeſtas, ſiue ad turpes actiones, vt conſtat ex præcedentibus probationibus.

24. Ad ſecundum & illius confirmationem reſpondetur actiones honeſtæ concipiuntur omnes propter primariam intentionem Dei, vt oſtendimus aſſertione 5. Sed actiones turpes licèt concipiantur præter intentionem præcipientem, & antecedentem, ac prædefinientem; nihilominus non concipiuntur præter intentionem Dei permittentem, & generaliter volentem concurrere, & ordinantem ad maiora bona: ideóque non caſu nec fortuito contingunt, vt ſupra conc. 2. *Ad tertium.* Ad tertium concedo totum, cæterum ordinatio mediorum in finem perfectiſſima retinetur abſque phyſica prædeterminatione.

25. *Determinatio voluntatis pendens à diuina voluntate.* Ad quartum. Reſpondetur negando. Antecedens quin potius ſecundum noſtram ſententiam, determinario voluntatis ad materiales peccatorum actiones, & ad earum obiecta particularia, pendet à diuina voluntate permittente, & volente præbere generalem concurſum, quem poſſet ſubtrahere, pendet etiam à diuina voluntate ordinante ad meliora bona, inſuper quomodo tales actiones habeanr per ſe ordinem ad Dei prouidentiam, Vidimus Conc. 1. probat. 1. Inde etiam ſolutio confirmationis negando Antecedens.

26. Ad quintum. Reſp. in illo priori rationis, in quo Deus vult concurrere, iam præſupponitur ſcientia conditionata, qua Deus præſcit, quid, & quale futurum eſſet, quod voluntas eligeret, ſi, Deus veller cum illa concurrere ſub talibus circunſtantiis: quapropter non iaculatur in incertum, ſed ſcopum euidentiſſima certitudine collimat. *Ad confirmationem.* Ad Confirmat. Reſp. prius ratione Deus concurrit quam ſui conſenſus euentum præuideat, vt abſolutè futurum, nō tamen prius, quam præſciat vt conditionaliter futurum.

SECTIO X.

Prauis actionibus nec ideo Deus prouidet, quia futura ſunt; nec ideo futura ſunt, quia Deus ad illas diſponit efficacia media.

1. Obiiciunt præterea contrariæ ſententiæ Doctores primò quia ſi Deus actiones liberas phyſicè non prædeterminaret; ſequeretur, hanc propoſitionem cauſalem eſſe veram; ideo Deus prouidet liberis actionibus, quoniam futuræ ſunt, & non è contra, id eſt, actiones liberæ non ideo futuræ ſunt, quoniam Deus illis prouidet. Confirmatur, quia ſi Deus vult, atque diſponit, me velle aliquid, quia prænouit, me uoliturum eſſe; ſubuertitur ordo, & ſubordinatio creatæ voluntatis ad diuinam. Si verò uoliturus ſum ego, quia Deus voluit, atque diſpoſuit me velle; iam admittitur liberæ volitionis prædefinitio. *Confirmatio.*

Reſpondeo, & dico primò cauſalis illa. *Ideo Deus prouidet liberis actionibus, quoniã futuræ ſunt, & non è contra.* Non eſt abſolutè vera; quoniam abſolutè denotat cauſam propriè dictam: cum tamen futuræ actiones nō poſſint eſſe propriè cauſæ diuinæ prouidentiæ, cum ſit increata. Imo licet prouidentiam accipias pro exteriori gubernatione, & cōcurſu, quæ ſunt entia creata; adhuc nihil eſt eorum propriè cauſa niſi Dei liberum decretum, & imperium ſupra diſp. 45. ſect. 7. 2. *Aſſertio 5.* *Nihil creatũ diuinæ prouidẽtia cauſa.*

Eadem cauſalis eſt, in aliquo ſenſu vera, videlicet prout denotat materiam, ſiue obiectum, quod per liberum arbitrium diuinæ prouidentiæ ſubminiſtratur; cum tamen in ſua poteſtate haberet, non ſubminiſtrare talem materiam, & obiectum; Quæ veritatis ratio reperitur etiam in actionibus honeſtis, non ſolùm naturalibus, ſed etiam ſupernaturalibus. 3. *Diuinæ prouidentiæ per liberum arbitrium materia ſubminiſtratur.*

Rurſus eadem propoſitio tunc maximè verificatur, quando refertur ad actiones turpes ſiue pro materiali, ſiue pro formali; nullus enim Theologorum abſolutè concedet hanc propoſitionem; ideo Iulianus, aut Lutherus, concipit actionem odij Dei, vel blaſphemiæ; quoniam diuina prouidentia diſponit, vt illam concipiat: hoc enim idem eſſet, atque prædeſtinare tales actiones, quod Patres communi conſenſu refutant ſupra diſput. 35. Conſequens igitur eſt, in eodem ipſo ſenſu, quo prædicta cauſalis eſt falſa, veram eſſe illius contradictoriam, videlicet; non ideo hic homo concipit actionem odij Dei, vel blaſphemiæ, quoniam diuina prouidentia diſponit, vt illam concipiat: ſed potius, quoniam Deo præbente generalem concurſum, atque permittente, hic homo concipit actionem odij, vel blaſphemiæ; ideo Deus prouidet, quomodo illam reducat ad ordinem iuſtitiæ per ſupplicium, & ex ea colligat maiora bona. 4. *Deo permittente homo cōcipit actionem peccati.*

Inde collige, partem quandam prouidentiæ præcedere, quæ cauſa ſit talis actionis, præciſè in quantum actio eſt, videlicet prædicta voluntas concurrendi, atque permittendi. Sed præterea eſt alia veluti pars prouidentiæ, quæ præſupponit talem actionem, vt futuram ſaltem conditionaliter, videlicet, reductio talis actionis ad ordinem iuſtitiæ, & ordinatio ad meliora bona. Quapropter in eo ſenſu poterit aſſirmari, ideo hunc hominem concipere materiales actiones odij Dei, vel blaſphemiæ, quoniam Deus illis prouidet, nempe ſignificando dependentiam actionis creatæ à diuino concurſu, & voluntate permittente; præſertim quia niſi Deus iſtius hominis voluntatem præmoueret ad naturalem amorem boni, & beatitudinis, in communi; non poſſet concipere actionem odij Dei, atque blaſphemiæ. 5. *Prouidentiæ circa peccatũ pars duplex.*

Obiiciunt ſecundò quoniam de intrinſeca ratione diuinæ prouidentiæ non ſolùm eſt ordinatio mediorum in finem, ſed etiam infallibilis aſſecutio finis, à Deo intenti. Sed ſi concurſus generalis 6.

neralis foret ſecundum ſe indifferens, aut Deus per eundem concurſum non applicaret efficaciter cauſas ſecundas ad ſuas operatinnes in particulari; diuina prouidentia nnn aſſequeretur infallibiliter finem, intentum per media prædefinita, & ordinata ad aſſequutionem finis ergo, &c. Hanc Minorem probant, quia ſtatent ſimul hæc duo, quod Deus daret ſuum concurſum generalem ad aliquem effectum producendum, & quod voluntas pro ſua libertate nollet ad illum concurrere.

7\. Maiorem autem probant primò teſtimoniis Auguſt. & aliorum Patrum, aſſerentium, Dei voluntatem eſſe omnipotentis efficaciæ, cui nihil poſſit reſiſtere, ne faciat quæcunque vult. Probatur ſecundò authoritate S. Thom. 1. part. quæſt. 22, articul. 2. ad 1. & artic. 4. ad 2. & 3. & 3. contra gentes cap. 94. & Caietani 1. part. quæſt. 22. artic. 1. § *Circa difficultatem.* Ratione confirmant, quoniam ita poſtulat quidditatiua perfectio, & efficacitas diuinæ prouidentiæ, ne poſſit impediri, vel ſuperari per voluntatem creatam.

Confirmant.

8\. Soluitur hæc difficultas, diſtinguendo duplicem prouidentiæ partem, ac duplicem etiam intentionem finis, quam ipſi etiam Authores obiectionis admittunt. Sicut enim Dei voluntas duplex eſt: alia primaria, & antecedens, inefficax, & & conditionalis, (prout explicatum eſt diſp. 19. & 20.) alia verò voluntas conſequens, efficax, & & abſoluta; ſic etiam duplex eſt pars prouidentiæ, ac duplex intentio finis, videlicet antecedens, inefficax, & conditionalis vna; ſed altera conſequens efficax, & abſoluta.

Prouidentia alia efficax, & abſoluta, alia ineſficax, & conditionalis.

9\. Quod autem aliqua pars prouidentiæ, & aliqua intentio Dei non aſſequatur efficaciter, & infallibiliter ſuum finem, conſtat in ſupernaturali prouidentia, quam Deus circa reprobos exercet, præbens illis plurima ſupernaturalia media per intentionem antecedentem, qua *vult, omnes homines ſaluos fieri.* 1. ad Timot. 2. Cum tamen non aſſequatur infallibiliter eorum æternam ſalutem. Confirmatur, hoc enim ſenſu S. Thom. de verit. quæſt. 6. artic. 1. corp. & in 1. ſentent. diſtinct. 40. quæſt. 1. artic. 2. *Prouidentia,* inquit, *ordinem in finem reſpicit tantùm: vnde per Dei prouidentiam omnes homines in beatitudinem ordinantur: ſed prædeſtinatio reſpicit etiam exitum, vel euentum ordinis: vnde non eſt niſi eorum, qui gloriam conſequuntur.*

Prouidentia non cōſequitur ſemper ſuum finem.
1. ad Timot. 2.
Cōfirmatur.
S. Thomas.

10\. Quo ſuppoſito, diſtinguenda eſt vtraque præmiſſa principalis argumenti, Nam quo ſenſu vera eſt vna, redditur altera falſa. Si enim vtraque intelligatur de qualibet prouidentiæ parte, atque de qualibet intentione finis; omnino falſa eſt Maior: quoniam de intrinſeca ratione prouidentiæ antecedentis, & inefficacis, non eſt infallibilis aſſecutio finis inefficaciter, antecedenter, & conditionaliter intenti; ſi tamen vtraque permiſſa intelligatur ſolummodò de prouidentia, & intentione abſoluta, & efficaci: vera eſt Maior, ſed Minor eſt falſa: etenim licet Dei generalis concurſus ſit ſecundùm ſe indifferens; diuina prouidentia infallibiliter aſſequitur finem per media præordinata & prædefinita ad aſſecutionem finis: quoniam eorum prædefinitio præſupponit conditionatam ſcientiam, qua Deus certo præcognouit, quid voluntas creata liberè foret electura; ſi talia media per diuinam prouidentiam adhiberentur.

Prædefinitio ſcientiā conditionatam ſupponit.

11\. Ad probationem Minoris. Reſpondetur diſtinguendo Antecedens ſtarent ſimul hæc duo, quod Deus daret ſuum concurſum generalem ad aliquem effectum producendum, & quod voluntas nollet ad illum concurrere; ſi Deus ſuum generalem concurſum daret antecedenti, & conditionata ſolummodò voluntate: non verò ſi Deus daret efficaci, & abſoluta voluntate, intendens productionem effectus, vel illius actualem permiſſionem: quia talis voluntas Dei præſupponit conditionatam præſcientiam. Vnde fit, vt ſi concurſum generalem Dei ad aliquem effectum, præſcindas à præſcientia conditionata, & ab efficaci voluntate producendi, vel permittendi talem effectum, ſimul cum tali concurſu ſtaret, quod voluntas creata nolit ad illum effectum concurrere.

Hanc ſolutionem refutant primò remittentes ad impugnationes ſcientiæ conditionatæ, ſed has omnes diluimus tomo præcedenti à diſp. 61. vſque ad 80. 12.

Refutant ſecundò quoniam ordo diuinæ prouidentiæ eſt certus, immobilis, & indiſſolubilis, quantum ad effectus aſſecutionem, ita vt huiuſmodi certitudo, & indiſſolubilitas fundetur in ipſo ordine & cauſalitate mediorum, atque inefficacia diuinæ voluntatis, & prouidentiæ, independenter omnino à futuro conſenſu, vel vſu creatæ voluntatis, præcognito per ſcientiam mediam. Hoc autem probant ex Boëtio de conſolatione lib. 4. proſa 6. dicente: *fatum eſt immobilis diſpoſitio, rebus mobilibus inhærens.* Et poſt pauca, de illa ſeriè cauſarum, quæ fatum eſt: *Hæc,* inquit, *actus, & fortunas hominum indiſſolubili cauſarum connexione conſtringit quæ cum ab immobilis prouidentiæ proficiſcantur exordiis, ipſas quoque immutabiles neceſſe eſt eſſe.* Quam eandem doctrinam recipit S. Thom. 1. part. quæſt. 116. artic. 1. 2. & 3. 13.

Fatum depinit Boëtius.

Reſpondeo, & dico primò ex quidditatè fati ethnici quod Auguſtin. Boëtius. D. Thomas & cæteri Theologi refutant; inſuper ex quidditate fati alterius catholici, quod iidem Authores admittunt refutari neceſſitatem antecedentem, quæ inducatur ex ordine, & cauſalitatè mediorum, prorſus independenter à futuro conſenſu, vel vſu creatæ libertatis, ſatis probatum eſt tomo præced. tota diſp. 48. peculiariter verò Boëtium non aliam neceſſitatè admittere in futuris euentibus, niſi talem qualis naſcatur ex eo, quod *Deus futura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præſentia contuetur,* Conſtat ex lib. 5. de Conſolat. philoſoph. proſa 6. vt fuſiùs oſtendimus eodem tomo diſp. 53. ſect. 4. 14.

Aſſertio 1.
Fatum duplex.

Vnde colligo, & dicò ſecundò. Immobilitas diſpoſitionis, indiſſolubilitas connexionis, & quæcunque neceſſitas dicitur eſſe in ordine cauſarum, non eſt antecedens ſed conſequens; eo quod ab immobilis prouidentiæ proficiſcatur exordiis: at immobilitas prouidentiæ ſupponit futurum euentum præcognitum, vt actualiter futurum, ſaltem conditionaliter. 15.

Aſſertio 2.
Prouidentiæ immobilitas.

Obiiciunt tertiò, quicumque vult efficaciter finem, vult etiam efficaciter adhibere omnia, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad illum finem, niſi intentio finis præſupponat, præuiſa eſſe illa omnia, quæ prærequiruntur ad talem finem; ſed materiales actiones peccatorum ſunt ſimpliciter neceſſariæ, & prærequiſitæ, ad plurima ſupernaturalia bona, veluti ad pœnitentiam, martyrium, redemptionem Chriſti domini: & huiuſmodi 16.

bona

bona supernaturalia sunt à Deo efficaciter intenta prius ratione, quam præuideret materiales actiones peccatorum quasi absolutè futuras. ergo Deus efficaciter intendens prædicta bona supernaturalia, vult etiam efficaciter causare omnes materiales actiones peccatorum quæ sunt simpliciter necessariæ ad illa bona.

17. *Qui efficaciter intendit finem non est necessarium, vt efficaciter velit media.*

Resp. negando Maiorem; Nam vt prudentissimus quisque rerum administrator velit efficaciter aliquem finem, satis est scientia conditionalium virtute cuius certissimè cognoscat, quod tales voluntates creatæ, sub talibus, vel talibus circumstantiis constitutæ, liberè committerent illa peccata, quæ necessariò præsupponenda sunt ad prædicta bona. Qua scientia præsupposita, Deus ex intentione efficaci colligēdi talia bona, voluntates creatas in illis circumstantiis constituit: sed non intendens, vt tales actiones eliciant; sed tantùm intendens illas permittere, vt maiora bona colligat. Huius aliqua vestigia reperimus in hominibus: nam plurimi sacerdotes efficaciter volunt absolutiones conferre, & eo fine Sacerdotium, & iurisdictionem accipere; atque morali Theologiæ studere; & tamen neque volunt efficaciter, ea peccata committi, quorum absolutionem daturi sunt neque sciētia visionis præuident illa quasi absolutè futura; sufficit namque certò præscire. quamdiu durauerit mundus sub ordinario genere prouidentiæ, liberè cōmittenda esse peccata plurima, quæ sint absolutionis materia.

Peccata absolutionis materia.

18. *Obiectio 4.*

Hinc soluta manet eorum obiectio 4. qui ex necessaria connexione talium bonorum cum actionibus peccatorū, sine quibus esse nequeunt, colligūt, prædefiniri posse peccatorum actiones; si talia bona prædefiniuntur. Et Cōfirmant, quoniam Deus vtitur materialibus actionibus peccatorum ad prædicta bona colligenda; sed nisi prædefiniat actiones, non potest illis vti.

19. Quinta. Obiectio supponit materialibus peccatorum actionibus à Deo imprimi realem aliquam bonitatem, per quam intrinsecè, ac per se dirigantur ad eos fines optimos, quos Deus intendit. Cæterum fundamentum esse falsum, ostendimus supra disp. 27. sect. 4. & 5. & disp. 33. sect. 2. & disp. 42. sect. 3. & disp. 44. sect. sexta.

20. Sed vrgebit aliquis redemptio, iustitia punitiua, & pœnitentia per se, atque ab intrinseco prærequirunt, & præsupponunt peccatorum actiones: ergo peccatorum actiones sunt media per se requisita ad bonum redemptionis, iustitiæ punitiuæ, ac pœnitentiæ; ac proinde ab eisdem bonis accipient honestatem, & amabilitatē, propter quam Deus illas possit efficaciter intendere.

21. Respondeo Eodem argumento validius probaretur, formalem rationē malitiæ, esse medium per se requisitum, honestū, & amabile; quoniam redemptio iustitia punitiua, & pœnitentia per se atque ab intrinseco prærequirunt, & præsupponunt formalem rationem malitiæ, magis, quam illius materiales actiones. Nam pœnitentia per se dolet de formali ratione malitiæ potius, quam de materiali actione: similiter etiam Iustitia punitiua per se, ac primariò punit rationem formalem malitiæ potius, quàm materialem actionem; redemptio verò eruit à captiuitate, quam formaliter attulit ratio malitiæ.

Pœnitentia dolet de formali ratione malitia.

22. Inde colligo distinguendum est antecedens. redemptio, iustitia punitiua, & pœnitentia per se atque ab intrinseco prærequirunt, & præsupponunt peccatorum actiones, non eo modo, quo finis supponit media ad ipsū destinata, sed quemadmodum medicina supponit morbū sanandum; & quemadmodum reuocatio ad ordinem diuinæ sapientiæ ac bonitatis, supponit contractam esse deordinationem, & obliquitatem ab illo. Nam redemptioni, iustitiæ punitiuæ, ac pœnitētiæ hoc proprium est, vt quidditatiuè respiciant opposita sibi peccata, quæ destruant; quapropter nulla inde honestas, & amabilitas, sed potius detestabilitas colligitur inesse peccatis.

SECTIO II.

De meritò temporalis præmij & de quibusdam motibus appetitus sensitiui, postremæ obiectiones.

1. *Ex S. Thoma obiectio prima.*

DEsumunt alteram ex S. Thom. 1.2. q. 114. art. vlt. in fine corporis, vbi ait: *Temporalia bona, in se considerata, habent rationem mercedis habito respectu ad motionem diuinam, qua voluntates hominum mouentur ad hæc prosequenda; licet interdum in his non habeant homines, rectam intentionem;* & in solutione ad secundum. *Illa retributiones dicuntur esse diuinitùs factæ secundum comparationem ad diuinam motionem, non autem secundum respectum ad malitiam voluntatis, præsertim quantum ad Regem Babilonis, qui non impugnauit Tyrum, quasi volens Deo seruire, sed potius vt sibi dominium vsurparet.* Ex quibus inferunt, Deum prædeterminare, & præmouere saltem ad materiales actiones talium peccatorum, quibus temporalia bona merentur quandoque homines impij. Confirmatur primò ex Caietan. in eius articuli comment. dicente: *Deus tanta bonitate affluit, vt etiam inter malas voluntates nostras, gaudeat se ordinare opera, quæ remuneret.*

Ezech. 29.

Confirmatio prima. Caietan.

2. Confirmatur secundò, quoniam ad rationem meriti principaliter requiritur diuina ordinatio, qua actus nostri dirigantur in aliquem finem, vt docet Doctor angelicus in 1.2. quæst. 114. art. 4. sed isti actus Assur & Regis Babilonis, de quibus habetur Ezechiel. cap. 29. fuerunt meritorij præmij temporalis, licet alias essent peccata. & essent facti ex praua intentione: ergo illi actus, qui sunt peccata; secundùm suam entitatem, & vt liberi sunt, procedunt ex diuina ordinatione. Confirmatur tertiò quoniam, vt docet Diuus August. lib. 5. de Ciuitat. cap. 12. & 15. Romani meruerunt à Deo dominium orbis propter opera bona ex obiecto, quæ faciebant; licet peccauerint in illis, quia exercebant ea ex cupiditate regnandi, & ex gloria inani: ergo peccatum, secundum quod est quædam actio, potest habere rationem meriti, & consequenter secundum illam rationem necessariò debet esse ex diuina prædeterminatione physica.

Confirmatio tertia.

3. *Assertio 1.*

Respondeo, & dico primò, præmium illud temporale directè, & adæquatè respondet exterioribus actibus virtutū, prout liberè facti sunt, quamuis procedant à praua intētione. Atque illa exteriora opera virtutum possunt esse intenta, & prædefinita à Deo, licet à praua intētione procedant, vt ostendimus supra disp. 40. sect. 2. sub initium. Eadem tamen opera nequeunt esse physicè prædeterminata, ne lædatur libertas, vt tomo præced. disp. 38. & multis sequentibus probatum est. De his exterioribus actibus loquitur S. Tho. dicto art. 10. corp. post med. quatenus agenda, prosequenda bona distinguit à proposito & intentione,

Virtutū exteriora opera à Deo præintenta licèt à praua volūtate procedant.

tentione. Et clarius Caiet. verbis nuper relatis in confirmatione 1. quin & August. 5. de Ciuit. cap. 12. de his operibus præcipuè loquitur.

4. *Præmium temporale praua volũtati secundũ aliquam sui partem respondet.*

Dico 2. Præmium illud temporale respondet etiam interiori volitioni, nõ secundùm se totam, sed secundùm aliquam sui partem, videlicet, secũdùm rationem communem bonitatis quam Deus inspirabat, & ad quam mouebat. Pro cuius explicatione recolendum est disp. 44. sect. 2. sæpe Deum impellere, mouere, ac determinare ad generalem aliquam rationem volitionis, cui secundùm se consideratæ, nulla miscetur repugnantia cum lege diuina. Cæterũ Deo permittente, creata voluntas liberè admiscet praui finis intẽtionem, aut aliam aliquam malitiam. Deus igitur nõ mouet, nec impellit ad totam illam entitatem volitionis, quia non mouet ad eam rationẽ formalem illius, secundum quam realiter opponitur rationi, & diuinæ legi. Sed tantùm mouet ad illam rationem formalem abstractam, & ex se bonam; & huic soli retribuit temporale præmium.

5. Probatur primò ex August. qui lib. de grat. & liber. arb. cap. 20. docet, à Deo causari in cordibus hominum formidinem, vel audaciam ex se bonam, qua liberè abutuntur ad malũ. cuius verba retulimus dicta disp. 44. sect. 2. n. 5. & 6. De præmio tamen idem Augustinus lib 83. qq. q. 27. admedium. *Ipsi quoque*, ait, *per quos id agit, quod ignorant, nõ iustitia qua refertur ad Deum, sed maleuolentiæ suæ mercedem accipiunt. Quemadmodum nec bonis. Imputatur, quod ipsis prodesse volentibus nocetur alicui, sed bono animo beneuolentiæ præmium tribuitur.* Maleuolentia verò est materialis, & realis volitio nocendi, cui adiungitur malitia, & huius maleuolentiæ merces est punitio; nec propter illam retribuitur præmiũ, eò quod ignorans seruiat diuinæ iustitiæ. Itaque pars illa volitionis, quæ realiter est contraria diuinæ legi, non remuneratur præmio temporali, sed tantùm illa partialis ratio, quæ bona est, & à Deo inspirata. *Augustinus.*

6. Confirmatur, nam & lib. 5. de ciuit. cap. 12. 15. & 17. semper temporalem mercedẽ imperij Romanorum refert ad communes rationes virtutis, veluti consulendi bono communi, condendi leges iustas, postponendi auaritiam & voluptates. Nunquam tamen dicit, redditam esse Romanis mercedem pro materiali actione ambititionis, aut tyrannidis, aut alterius peccati. Quod autem August. cap. 15. videtur reddere causam, ob quam Romani receperint mercedem suam, videlicet temporalem gloriam, quoniam ipsi eam per ambitionem elegerunt, intelligit, ambitionem, & carentiam veræ religionis fuisse causam, vt non æterna, sed tantùm temporalis fuerit eorum merces, itaque illud vitium non mercedis, sed diminutionis in mercede ratio fuit. *Matth. 6.*

7. Probatur secundò ex D. Thom. Nam in cap. 9. ad Rom. lect. 3. longe post med. manifestè distinguit communem rationem volitionis bonæ, ad quam Deus instigabat Regem Assiriorum, permittendo, vt liberè detorqueret ad malum. cuius verba retulimus dicta disp. 44. sect. 2. n. 3. & sequentibus. Quapropter eodẽmodo intelligẽdum est, quod asserit 1. 2. q. 114. art. 10. (quem tractamus) de motione Dei ad præmium.

8. Confirmatur primò, nam expressè S. Thom. in eodem articul. 10. ad secundum in obstetricibus Ægyptiorum distinguit *bonam voluntatem quantum ad liberationem puerorum*, vt secundùm hanc rationem præcisè correspondeat illi diuina motio, & temporalis retributio, sed quoniam *non fuit earum recta voluntas quantum ad hoc, quod mendacium confinxerunt*: Ideo realis hæc formalitas volitionis non est adscribenda diuinæ motioni, nec illis retribuẽda fuit temporalis merces, quia realiter voluere mentiri etiam quantum ad materialem entitatem. *S. Thomas.* Confirmatur secundò quoniam D. Thom. Dei mercedem & motionẽ nunquam retulit ad entitatem materialem intentionis prauæ, aut alterius formalitatis realis, cui malitia coniuncta esset inseparabiliter. *Confirmatio 2.*

9. Probatur tertiò, nam & illum locum Ezech. 29. (cui præcipuè nititur S. Thom. supra citatus) de Rege Babilonis: *& merces, non est reddita ei, neque exercitui eius super Tyro, pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersus eam*, &c. Ita ponderat Hieron. in commentario, vt semper limitet ad vnam partem operationis, secũdùm quàm seruiuit, & mercedem meruit. Notanda sunt illa verba: *Et quia Dei in hac parte obedierat voluntati, datur ei Ægyptus.* & infrà: *Et cum in hoc mihi seruierit, & meam contra Tyrum impleuerit voluntatem, dabo ei terram Ægypti*, & iterum: *Ex eo*, inquit, *quod Nabucodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus, etiam ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei iudicio præteriri.* Et confirmat Hieronymus, quoniam ea ratione Nabucodonosor seruus Dei, & columba nuncupatur, Hier. 25. de quo supra disputatione 44. sectione 2. numero decimo. *Ezech. 29.* *Hieronym.*

10. Probatur quartò, quoniam propter animum, & intentionem malam Nabucodonosoris, non ad moderationem, & ad gubernationem causatiuam, sed ad permissionem Theodoretus refert, hanc redditionem mercedis in eiusdẽ loci commentario, vt constat ex illis verbis: *Non quia animo diuinæ ministrans voluntati, hæc molitus fuit.* Et post pauca. *Alia*, inquit, *ipse moderatur*, scilicet Deus, *alia verò fieri permittit modo libero, hominis cedens arbitrio, modo eos, qui digni sunt per alios puniri concedens. Igitur vt ostenderet, suo permissu hanc Nabucodonosor potentiam adeptum, promisit etiam mercedem esse daturum pro Tyriorum oppugnatione; Ægyptiorum seruitutem.* Multum itaque Theodoretus distat à motione, qua Deus impelleret ad materialem entitatem intentionis crudelis, atque tyrannicæ, quam ille rex exercuit contra Tyrios. *Theodoretus.*

11. *Obiectio 2.* Altera obiectio est, quia Deus prædeterminauit appetitum sensitiuum hominis ad motus essentialiter inordinatos contrarios rationi & diuinæ legi, ergo eadem ratione poterit determinare appetitus rationales ad materiales actiones, quidditatiuè repugnantes rationi & diuinæ legi. Antecedens probatur quia appetitus sensitiuus, quamuis nullo originali peccato cõtraxisset morbum; adhuc ex eo solùm quod iustitiæ originalis fræno destitutus, relinqueretur suæ naturali propensioni, quam illi Deus indidit, naturaliter appeteret vindictam, voluptates, & alia bona sensibilia, quæ diuina lege sunt prohibita.

12. *Assertio 1. Appetitus sensitiui motus determinat Deus.* Respondeo & dico primò. Deus causat & determinat omnes motus appetitus sensitiui circa bona sensibilia, quando ad illos prouocãdos non adiuuat hominis negligẽtia voluntaria, vel praui habitus, aut dæmonis instigatio. Sed à sola vi naturali appetitus erumpũt. Secundò ij omnes motus appetitus sensitiui, etiam quando feruntur in bona sensibilia, quæ diuina lege prohibetur, sunt intrinsecè boni in genere animalis; & in genere rationalis *Eiusmodi motus intrinsecè boni.*

rationalis nõ sunt ab intrinseco mali, sed solá denominatione extrinseca, quatenus diuina lege prohibitus est rationis consensus in illos. Coius ratio est, quia illi motus per se respiciunt principium, à quò per se, & immediatè procedũt, videlicet, animal & appetitũ sensitiuum: at verò animal, vt animal, & vt agẽs per appetitũ sensitiuum, per se non respicit bonũ honestum, sed tantùm respicit bonũ sensibile; hoc enim solùm est bonũ animalis, vt animal est. Cõfirmatur quia sicut visus quando videt sacrarõ album, prorsus abstrahit à dulci, val amaro, quia sunt extra spheram sui obiecti: ita appetitus sensitiuus appetens bonum sensibile, abstrahit prorsus à turpi & honasto, quia extra & supra spheram sui obiecti sunt.

13. Tertiò ex his sequitur, Deum non posse voluntatem prædaterminare ad cõseosum præheodum his motibus appetitus sensitiui quãuis possit prædeterminare ad ipsos motus, quia cõsensus volontatis est ab intrinseco contrarius ratiooi, quamois motus appetitus sensitiui non sint ab intrinseco contrarij. Diximus de hoc plura 1.2. quæst.71.art.2.

DISPVTATIO LI.

Appendix ad vigintiquatuor præcedentes disputationes, Inualidè retorqueri contra concursum indifferentem argumenta, quæ refutant concursum, determinantem ad actiones peccatorum.

SECTIO I.

Proponuntur quæ retorquentur.

1. PRæcedentibus viginti quatuor disputationibus, adhibuimus diligentiam, vt in singulis argumentis, quæ probãt Deum non determinare, nec impellere ad materialem actionem peccati, facile cerneretur ratio discriminis, ob quam contra indifferentem primæ caosæ concursum probarent nihil. Sed quooiam contrariæ sententiæ solutiones præcipuam vim collocaot in eisdem retorquendis aduersus indifferentem concursum; operæ prætium fuit, hoc loco quasi per epilogum, generalem rationem discriminis clarius explicare.

2. *Obiectio.* Præcipuum argumenti caput est, quia malitia odij Dei, suæ materiali actioni necessariò & inseparabiliter est adiuncta, siue Deus concurrat ad illam concursu simultaneo & indifferenti, siue concurrat concursu præmouẽte, & prædeterminante: sed ex eo quod Deus simultaneo & indifferenti concursu concurrat ad materialẽ actionem odij Dei, non sequitur Deum simoltaneo & iodifferenti cõcursu concurrere ad malitiã illius: ergo propter eandem rationem, ax eo qood Deus prædeterminet, vel præmoueat voluntatẽ creatã ad materialẽ actionẽ odij Dei, nõ sequetur Deom prædeterminare, ac præmouere ad malitiã illius.

3. Confirmatur 1, quia si semel in actuali concursu præscindi possunt hæc duo, ita vt concursus Dei simultaneus & indifferens termioetur ad materialem actionẽ peccati, non attingendo malitiam, quasi terminũ à se causatum; eadem præscindi possunt per concursum prædeterminantem, ita vt terminetur ad materialem actionem odij, & non ad malitiam illius. Confirmatur 2. quia etiam si Deus concurrat concursu simultaneo & indifferenti; adhuc concurrit prius natura in genere causæ efficientis: & quamuis voluntas creata se ipsam determinet ad talem actionẽ; adhoc tamẽ Deus voluntates determinat alio modo: & tamen ex hac prioritate ac determinatione, quam nos concedimus, non sequitũr, Deum esse causam malitiæ; ergo neque ex alia prædeterminatione sequetur. vt probent Antecedens huius confirmationis, addunt multa quæ verũ sensum habere possunt, & nihil nocent nostræ sentẽtiæ. *Confirmatio 2.*

4. Confirmatur 3. quia Scriptura, Cõcilia & PP. quando asserunt, Deom non operari mala opera, nec esse authorẽ illorum, neque esse Dei voluntatem, vt nos operemor malum, loquuntor vniuersaliter de qualibet operatione, causalitate & voluntate Dei, non distinguentes inter causalitatem, & voluntatem prædeterminaotem, aut non prædeterminantem. ergo sicut nos explicamus Deum concurrere concursu generali & indifferenti ad materialem actionem peccati, sed non ad malitiam, eodem modo physicæ prædeterminationis authores dicere poterunt, Deum concursu prædeterminante concurrere ad materialem actionem peccati, & non ad malitiam.

5. Confirmatur 4. quia malitia moralis, & deformitas peccati non est minus annexa actui odij Dei in exercitio, quam applicationi, & determinationi voluntatis ad talem actum; ergo si Deus simul cum volũtate immediatè producit effectiuè actum odij Dei, in quantum actus est, absque eo, quod concurrat ad eius deformitatem: etiam poterit præmouere & prædeterminare voluntatem efficienter ad eundem actum, io quantum actus est, absque eo, quod illam moueat, ac prædeterminet ad peccatum, vel concurrat ad malitiam moralem, quæ cõsequitur ad talem actum; vt est à voluntate deficiente.

6. Confirmatur 5. quoniam sicut in nostra sententia concursus indifferẽs pertinet ad causalitatem primæ causæ: ita in eorum sententia physica prædeterminatio pertinet ad causalitatem primæ causæ: ergo sicut concursus indifferens nõ infert, Deum esse caosam malitiæ, ita etiam neque physica prædeterminatio, Consequentiam probant primò; quia cum Deus sit ipsa bonitas, perfectio, & puritas potest causare id quod perfectum bonum, & purum est io actu, non causando id quod impurum est, & quod habet ratiooem mali & peccati.

7. Eandem illationem probant secundò, quoniam sicut intellectus propter suam puritatem & perfectionem attingit rationem purissimam entis, & non attingit alias rationes magis concretas, & quæ non habent tantam puritatem, nisi ratione illius, quamuis illæ rationes sint intrinsecæ, & inseparabiles: ita etiam Deus propter suã maximam puritatem sua causalitate & physica prædeterminatiooe attingit rationem entitatis & perfectionis, repertam io illo actu, non verò attingit rationem malitiæ & deformitatis, quamuis intrinseca sit & inseparabilis.

8. Confirmatur 6. quia rationes, adductæ contra concursum Dei prædeterminantẽ, aut impellentem ad materiales actiones peccatorũ, nituntur omnes illi principio: quicũque author est, & causa formæ positiuæ, ex qua necessariò & inseparabilier prouenit priuatio; ille idem est author & causa priuationis. Cui simile est illud: quicunque

efficit

efficit aliquam rem, efficit saltẽ consequenter omnia, qoæ ad illam rẽ per se, necessariò, & inseparabiliter consequuntur. Hæc autem principia limitantur, ne Deus consequẽter efficiat malitiam, quæ per se, necessariò, & inseparabiliter consequitur ex materiali actione odij Dei, quamuis ad illam concurrat indifferenti concursu; ergo similiter limitari poterunt, quamuis Deus prædeterminet ac præmoueat.

Confirmatur septimò, quoniam permissioni peccatorum, ne sit mera, nihil obstat realis & positiuus concursus indifferens ad materialem actionem peccati; ergo similiter nihil obstabit concursus prædeterminans, aut impellens. Ad instar præcedentium obiectionum erit facilè discurrere per cæteras omnes rationes, à nobis præcedentibus vigintiquatuor disputationibus propositas, & illas contra nos retorquere.

SECTIO II.

Solutionis fundamentum explicatur, à priori & illustratur exemplis.

Inter concursum indifferentem, & prædeterminantem discrimen.

1. MAgnum est discrimen inter Dei concursum indifferentem, & concursum prædeterminantem, vt hic malitiam refundat in suum authorem. Sed non ille, Totum autem discrimen reuocari potest ad quatuor capita, primò enim si Deus prædeterminat, ac præmouet ad materialem actionem odij Dei; eo ipso non facit, quantum ex se est, vt impediat talem actionem & fiat potius actio contraria amoris Dei, sed potius rectè dicitur, per Deum stetisse, quominus prædicta materialis actio cohiberetur, & eliceretur amor Dei. Contra verò si Deus non prædeterminat, neque vllo modo impellit, sed potius, quantum ex se est, inclinat ad amorem Dei, apertum est non stetisse per Deum, quominus cohiberetur materialis actio odij Dei, qua cohibita, cohiberetur etiam malitia, quæ ex illa resultat. Vnde per Deum non stetit, quominus non existeret malitia.

Per Deũ non stetit quominus odij actio cohiberetur.

2. Secundò, inde sequitur, Deum, simpliciter & absolutè loquendo, non fuisse causam, vt existeret in rerum natura realis & positiua monstruositas, & contrarietas contra diuinam legem, quæ est in prædicta actione materiali. Nam Deus, quantum ex se erat, conabatur ad eius existentiam impediendam; quamuis determinatus, & quasi compulsus à nostra voluntate, concurrerit ad illius productionem. Cum autem formalis malitiæ consequatur ex materiali actione, prout est realiter monstruosa, & contraria diuinæ legi: Consequens est, vt Deus non sit causa, propter quam existat malitia, siquidem non est simpliciter causa eius positiuæ formæ, ad quam consequitur malitia. Contra verò, si Deus prædeterminat ad materialem actionem odij, prædeterminat & causat, vt existat in rerum natura realis & positiua monstruositas & contrarietas contra diuinam legem, vnde consequenter causat malitiam, quæ ex illa sequitur. De hac ratione discriminis diximus disp. 27. sect. 3. num. 25. & sect. 5. à nu. 12. & disp. 33. & tota disp. 36. & disp. 45. sect. 2. & 3. & disputat. 48. sect. 3. & 4.

Forma ad quam consequitur malitia simpliciter non est à Deo.

In re idem est quod verbis valdè diuersis ita significatur: si Deus prædeterminat materialem actionem odij; non solùm est causa vt existat actio, sed etiam est causa, vt illa actio existat cum defectu, quia non fecit, quod ex se erat, vt excluderet illius defectum, mouendo ad amorem Dei; sed potius fecit, quantum in se erat, vt existeret talis determinata actio, contraria amori & perfectioni. Contra verò si Deus non prædeterminat, sed quantum ex se est potius mouet semper ad amorem Dei: iam Deus non est causa, vt actio sit cum defectu, quia quantum ex se erat, fecit, vt perficeret actionem, & à voluntate excluderet omnem defectum actionis; de qua ratione discriminis plura disput. 28. sect. 2. 3. & 4.

Actionis defectum causaret Deus.

4. Quartò si Deus prædeterminat ad materialem actionem odij: supponitur Deus à suo ingenio, & voluntate libera motum, & non à nobis impulsum, eligere hic & nunc talem materialem actionem, quidditatiuè contrariam diuinæ legi, & rationi; quod esse indignum diuina bonitate & sapientia, superioribus disputationibus ostendimus. Hoc autem non sequitur, si Deus non prædeterminat: quin potius in nostra sententia diuina voluntas ita se continet mundam ab his sordibus, vt non solùm antequam eius concursus determinetur à voluntate creata, sed etiam postquam præuidet fore, vt voluntas creata determinet diuinum concursum ad materialem actionem odij Dei; adhuc non velit in particulari talem speciem realem actionis; sed solummodò velit rationem communem volitionis, amplectentis bonum, præoptando, vt sit volitio veri boni; sed permittendo vt hæc ratio communis determinetur ad volitionem boni apparentis, cui adiuncta est turpitudo, vt constat ex dictis supra disputat. 33. & 35. & disput. 37. sect. 2. 3. & 4.

Immundam à sordibus se continet Diuina voluntas.

Plurima sunt similia quæ ostendunt, causam ex se potius ad bonum, quam ad malum inclinantem, manere absque vlla culpa cuiusque sinistri euentus: omnem culpam inhærere causæ, determinanti ad contrariam partem de quo præcedenti tomo de scientia disput. 25. sect. 11. Ventus vehemens, ab Occidente inoriens recto, & constanti flatu impellens nauim, non est causa, vt nauis flectat iter ad sinistram partem Aquilonis, aut per errores & ambages deuios redeat in Occidens; erit autem causa gubernator, dum obliqua disponit vela, & gubernacula flectit in contrariam partem vt abutatur impulsu venti; vnde possumus ita distinguere, vt ille vnus idémque motus nauigantium, secundum communem rationem motus sit propriè, & per se causatus à vento; attamen in quantum est motus ab Oriente in Occidens, vel in Septentrionem per ambages & obliquos tramites, vt sic, non fit à vento sed à gubernatore. Idem igitur de prouidentia intellige, si Deus non prædeterminat; contrarium verò si prædeterminat. 5.

Id explicatur exemplo venti

Idem magis explicatur indicio; quoniã duæ naues ab eodem vento impulsæ, & motæ, contrarium cursum tenent, secundum quod vela obliquè, vel rectè, à dextra, vel à sinistra parte disponunt ad excipiendum flatum; & secundum quod gubernaculum rectum, vel obliquum, ad 6.

Explicatur indicio.

dextram vel ad sinistram monet gubernator;qua si rectum semper gubernaculum teneat cōstanter,rectáq; vela explicet; semper tenebit rectum cursum,ad quem ventus impellit. Sic ab eodem oblato concursu Dei mouentur, & impelluntur diuersæ voluntates ad contrarios actus bonos, vel malos,secundum quod homines rectè,vel obliquè, ad dexteram, vel sinistram liberè disponunt,& flectunt intellectum, vt aliquas rationes magis quam alias consideret ; necnon appetitum sensitiuum & voluntatem, vt illam delectet vnius partis electio potius, quàm alterius. Quod si voluerint rectam semper tenere considerationem intellectus, & affectionem voluntatis; semper homines eligent bonum honestum, ad quod primariò & per se impellit diuinus concursus.

Rursus quandoque ita vehemens ventus
7. est, vt nauis nequeat nisi rectà ferri, quò ventus impellit, ex suppositione quod moueatur; licet possit quiescere, si vult gubernator portum tenere, vel anchoram iacere : ita quandoque tam vehemens est motio, & inspiratio Dei, vt determinet quoad specificationem licet non quoad exercitium. Nihilominus diuina motio, & impulsus poterit esse tam vehemens, vt voluntas nullo modo possit se continere ab actu, ad quem impellit, sicut vehementissimo vento resistere non potest gubernator, nec efficere vt nauis quiescat, aut alium teneat cursum vento contrarium.

Dei motio ad specificationem, & non ad exercitium determinans.

Eadem prorsus proportione comparari po-
8. terit diuinus concursus cum eo motu, quem flamma, quantum ex se est, intendit causare,sursum impellendo,licet ab aliis causis detorqueatur.

Secundum simile sit affluentissima pluuia,
9. quæ omnia sibi subiecta replet; quantum ex se est : nihilominus si terra cisternam impleat, vel os illius, & aditum obstruat; non defectu pluuiæ cisterna manebit arida, sed hominis iniuria, non remouentis impedimentum; sic diuina præparatio ad concurrendum, quantum ex se est, omnes voluntates replet bonis, & perfectis actionibus : sed hominis culpa, liberè apponens impedimentum actionis malæ, impedit illam plenitudinem & perfectionem, quam Dei præparatio, quantum ex se est, causare desiderabat.

Alio simili explicatur idem.

Tertium simile. Auriga,qui non flectit habe-
10. nas equi versus præcipitium, sed tantùm stimulis, aut flagellis agit, quantùm ex se est, vt equus via recta currat, non est causa præcipitij; quamuis eques flectendo habenas equi versus præcipitium, & calcaribus acriter incitando, verè sit causa præcipitij. Nec dissimile est aliud exemplum, quod plerique Doctores ducunt à præceptore, qui apprehensa manu discipuli, simul etiam cooperantis, mouet, ac dedocet in depingendis characteribus, qui efformantur optimi, si discipulus magistri motum omnino sequatur: si verò resistat, atque in aliam partem suo influxu nitatur, vitium scribendi non à magistro, sed à discipulo veniet.

Tertium simile.

Exemplū 4.

In hoc tamen sicut in cæteris omnibus exem-
11. plis, non constituitur paritas in præuio impetu, aut motione; iam enim supra disputat. 46. & sequentibus ostendimus, nihil præuium à solo Deo causatum, & realiter distinctum ab actione causæ secundæ, produci per generalem primæ causæ concursum. Nec quærenda est in omnibus exacta similitudo, sed tantùm in ratione discriminis, quam intendimus explicare, propter quam obliquitas, & inordinatio vnius & eiusdem motus tribuitur causæ determinanti, non autem causæ, quod ex se est, rectè mouenti sed indifferentia relicta.

In quo exemplorum paritas.

In exemplis non quærenda similitudo exacta.

Quintum simile. Medicus qui languenti 12.
ægroto restituit auiditatem,cibi,præscribens simul leges qualitatis, quantitatísque ciborum, optánsque illas seruari; non est causa repletionis, & recrudescentium humorum; sed causa est qui auiditatem edendi determinauit ad cibos insalubres aut nimios? Sextum; cognitio intellectus, & illa præsertim quæ vera est, concurrit suo modo ad eliciendam malam voluntatem obiecti cogniti: & tamen cognitio vera non est causa malitiæ, quia quod ex se est, potius auocabat à malo,& inclinabat ad bonum.

Simile sextum.

Septimum. Euenit frequenter falsum conse- 13.
quens per optimam consequentiam colligi ex vna præmissa vera, & altera falsa; tunc falsitatis, & deceptionis, contingentis in consequente, non est causa præmissa vera, neque consequentia bona, cum hæc ad verum inclinent semper, quantum ea se est, sed causa est præmissa falsa, quoniam hæc determinauit ad falsum. Octauum, inspirat sæpe Deus Ethnicis, atque omnibus infidelibus affectum colendi Deum,orandi,gratias agendi: hæc inspiratio non est causa colendi idola,seruandi ritus inanes suorum sacrificiorum, persequendi Christianos quasi Dei inimicos : sed horum causa est malitia, quæ inspirationem Dei, ex se mouentem ad bonum,detorsit ac determinauit ad malum.

Frequenter per bonam consequentiam falsum consequens.

Octauum simile.

Nonum. Naturale, diuinúmque præceptum 14.
obligat. vt subditi prælatis obediant, quamdiu non constat, iniustum esse mandatum prælatorum: contingit autem non raro subditos obedire etiam in rebus, diuina lege prohibitis : huius mali non fuit causa diuinum illud, & naturale præceptum, quoniam ex se ad bonum, non ad malum inclinabat; mali autem huius causa est ignorantia, vel malitia, tum prælatorum, tum etiam subditorum; hæc enim determinauit ad materiam diuina lege prohibitam.

Præceptum de obediendo prælatis obligatio.

Decimum. Conscientiam sequi,Deus præce- 15.
pit omnibus hominibus; neque propterea præcepit, neque causa fuit, vt Christi Apostolos, vel discipulos persequerentur illi, de quibus Ioan. 16. dicit. *Venit hora, vt omnis qui interficit vos,arbitretur obsequium se præstare Deo*, sed huius mali causa fuit voluntaria ignorantia : vnde subditur, *& hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me*; nam ad Christianorum persecutionem non determinauit præceptum sequendi conscientiam; sed determinauit malitia, inducens conscientiam errantem. In quo exemplo quamuis multa subtiliora & difficiliora disputanda occurrant, remitto ad 1.2.q.19. artic,5.& 6, de Conscientia vbi à nobis tractata sunt? De duobus hominibus trahentibus nauim exemplum à nostris Auctoribus adductum, licet ab aliis reprehendatur, valet ad explicandū, quo modo totus & vnicus effectus, videlicet, volitio libera, & quælibet illius pars per vnicam actionē indiuisibiliter fiat à Deo per generalem concursum

Sequendi conscientiam præceptum.

Ioan. 16.

Quid exemplum de duobus trahentibus nauem probet.

concursum primæ causæ, & à libero arbitrio: & quomodo non fieret nisi dependenter ab exercitio voluntatis humanæ: Quamuis genus causæ, quo Deus concurrit sit altissimum, & genus causæ, quo concurrit arbitrium, sit infimum; vt constat ex dictis disp. 45. sectione 4. & sequentibus.

SECTIO III.

Ad argumenta sectione prima proposita solutio applicatur in forma.

1. *Responsio principalis argumenti.* AD principale argumentum respondetur, negando consequentiam, quia si Deus prædeterminat: non facit quod in se est, vt non existat actio odij: quin potius per Deum stat, quominus illa realis actio non cohibeatur: vnde simpliciter est causa, vt existat illa forma, ex qua necessariò & inseparabiliter sequitur priuatio; & est causa, vt actio fit cum defectu; & ex suo ingenio, & libera voluntate amat in particulari talem speciem realis monstruositatis, & realis contrarietatis ad diuinam legem. Quæ omnia non sequantur, si Deus non prædeterminat neque impellit; vt probatum est sectione præcedenti.

2. *Concursus indifferentis vis.* Ad primam confirmationem consequentia negatur; quia concursus Dei, eo ipso, quod ex se propendeat in bonum, relinquendo indifferentiam ad malum, vim habet præscindendi bonitatem à malitia: quia quantum ex se est, præstat, vt malitiam excludat; & alioquin non causat, nisi bonitatem, eo quod bonitas sit. Hæc autem vis præscisiua non erit in concursu determinante quoniam non facit quantum ex se est, ad excludendam malitiam; sed potius est primaria causa determinans, vt inducatur forma realis, ex qua necessariò sequitur malitia.

3. *In genere efficientis causa prior natura Deus quam voluntas.* Ad secundam confirmationem fateor, Deum in genere causæ efficientis concurrere prius natura quàm nostra voluntas concurrat ad materialem actionem peccati; & secundùm eandem rationem prius Deus aliquo modo determinat, quàm nostra voluntas se determinet. Cæterùm hæc prioritas & determinatio tendit ad communem rationem volitionis, amplectentis bonum; & quantum est ex parte Dei, semper inclinat ad bonum honestum, auertendo à quacunque turpitudine: ac proinde tale genus prioritatis & determinationis non infert diuinæ voluntatis propensionem ad realem contrarietatem cum diuina lege, quæ reperitur in actione peccati: sed solum infert propensionem ad rationem boni, ac præcipuè boni honesti, vnde consequens est, per Deum non stare, quominus impediatur omnino malitia, vt sectione prima explicatum est.

4. Contra verò si prioritas & determinatio diuini concursus ex se fertur ad rationem specificam, qua constituitur realis actio, quidditatiuè & realiter contraria diuinæ legi: Consequens est diuinam voluntatem à seipsa esse propensam ad eiusmodi realem contrarietatem cum diuina lege, & determinare ad illam rationem formalem specificam, ex qua sequitur necessariò & inseparabiliter malitia, & per Deum stare, quominus illa non caueatur. Quomodo autem intel- *Intelligentia dicta prioritatis.*

ligenda sit prædicta prioritas, determinatióque diuini concursus secundùm rationem communem volitionis tendentis ad bonum, & prioritas determinatióque concursus humani secundùm peculiarem rationem volitionis, contrariæ diuinæ legi, satis explicatum est disp. 45. sect. 5. 6. & 9. & disp. 49. sect. 1.

Ad tertiam confirmationem respondeo, antecedens esse falsum. Quamuis enim sacra Scriptura, Concilia, & PP. non vtantur his vocibus: causalitas vel concursus prædeterminans, vel non prædeterminans: nihilominus aliis verbis apertè docent, Deum quantum est ex parte sua, semper agere, vt homines à peccatis caueant, & consequantur æternam salutem. Hoc autem in re nihil aliud est, quàm asserere, Deum, quod ex se est, inclinare semper vt non fiant materiales actiones peccatorum. Cui doctrinæ contrarium est inclinare ad illas, & magis repugnans est ad illas prædeterminare physica necessitate illationis. Insuper quoties sacra Scriptura, Concilia, & PP. vt ostendant totam culpam esse hominis, & Deum non esse authorem & causam illius, docent, Deum non inferre peccandi necessitatem, sed permittere solutam & indifferentem libertatem, atque originem operis praui esse nostram voluntatem, non diuinam, & alia plurima eiusmodi; toties virtualiter negant, Deum concurrere posse, prædeterminando ad materialem actionem peccati, vt constat ex præcedentibus disput. præsertim à disp. 31. vsque ad 38. 5.

Ad quartam confirmationem respondetur antecedens in rigore sumptum esse verum; cæterùm in eodem sensu potius inferre contrariam conclusionem, quoniam malitia moralis, & deformitas est annexa materiali actioni odij Dei, comparatione illius causæ, quæ causat & facit, vt in rerum natura existat talis actio; non verò respectu causæ, quæ facit quantum ex se est, vt eadem actio in rerum natura non existat. Similiter malitia moralis & deformitas est annexa determinationi, & applicationi voluntatis ad talem actum comparatione illius causæ, quæ causat, & facit, vt in rerum natura existat talis determinatio & applicatio, nón verò respectu causæ, quæ facit quantum ex se est, vt eadem determinatio & applicatio non existat in rerum natura. Nunc verò si Deus præmouet, ac physicè prædeterminat voluntatem creatam ad totam realem & specificam rationem actus odij Dei: Deus causat, & facit, vt in rerum natura existat talis determinatio & applicatio, & consequenter etiam talis actus: quod ipsum non causat, & facit nisi voluntas creata; si Deus non præbet, nisi concursum indifferentem, & ex se magis propendentem ad amorem Dei. 6.

Ad quintam confirmationem respondetur, primam illationem non esse bonam, & ad eius probationem respondetur. Deus quidem causare potest id, quod perfectum bonum & purū est in actu nō causando id quod impurum est, & quod habet rationem mali & peccati: Cæterùm hoc ipsum fieri, contradictionem implicat; si Deus causat, vt existat in rerum natura realis illa formalitas, quæ quidditatiuè & realiter repugnat perfectioni, bonitati & & puritati charitatis, ac diuinæ legis, ex qua per se & necessariò cōsequitur priuatiua impuritas, & formalis ratio peccati. 7. *Quod bonum est in actu causare potest Deus.*

Inde constat solutio ad secundam probationem illationis, concedendo, Deum causalitate sua præscindere posse rationem entitatis & perfectionis, non attingendo malitiam; verumtamen hoc fieri non potest per physicam prædeterminationem.

8. Ad sextam confirmationem respondetur, illud principium esse vniuersaliter verum de authore & causa, quæ facit, vt in rerum natura existat forma positiua, ex qua necessariò & inseparabiliter prouenit priuatio, quod ostēdimus supra disp. 28. sect. 2. 3. & 4. Similiter est vniuersaliter verum de authore quocunque qui efficit, vt aliqua res existat in rerum natura, idem namque saltem consequenter efficit omnia, quæ ad illam rem per se, necessariò, & inseparabiliter consequuntur, vt ex D. Thom. 6. metaph. lect. 3. retulimus disp. 3. sect. 3. num. 10. Hæc autem Deo conuenirent, si prædeterminaret, aut impelleret ad materialem actionem peccati; vt satis ostendimus disp. 27. sect. 3. num. 6. & sequentibus & disp. 32. sect. 7. num. 16.

9. Septimæ confirmationi satisfecimus ex professo eadem disp. 32. sect. 7. ostendentes indifferentiam diuini concursus postulari per essentiam permissionis meræ; sed per eandem refutari determinationem diuini concursus.

SECTIO IV.

Replicis quibusdam occurritur.

1. PRædictas solutiones, & earum fundamentum, in sectione secunda tractatum, Doctores contrariæ sententiæ refutant, sed non aliter, nisi per compendium repetendo argumenta, quibus refutare solent primæ causæ concursum indifferentem: quæ omnia argumenta diluimus iam in præcedentibus disputationibus: illud tamen proprium est huius loci, videlicet, ab illis non posse negari (sicut nemo, quem viderim, negat) indifferentem primæ causæ concursum, si verus est, manifestius satisfacere cunctis difficultatibus, occurrentibus circa diuinam prouidentiam & causalitatem liberandam ab imputabilitate malitiæ, siue defectus. Quod autem addunt, entitatem posse à malitia separari, etiam in physica prædeterminatione Dei, refutauimus sectione præcedenti soluentes confirmationem quintam.

2. *Obiectio.* Sed propterea Dei indifferentem concursum esse magis obnoxium culpæ atq; malitiæ, quam si foret concursus prædeterminans, contendunt hoc argumento. Deus est summè bonus: ergo ex se non præbet concursum indifferentem ad bonum, & ad malum: ergo quantum est ex parte operationis diuinæ, eius generalis concursus tendit semper ad bonum determinatè. *Confirmatio.* Confirmatur, quia si concursus Dei generalis est indifferens ad actum virtutis, & actum vitij virtuti oppositum, sequitur, Deum cum voluntate creata, se determinante ad peccandum, concurrere ad ipsum peccatum, absolutè loquendo. Sequela probatur. Qui voluntariè præbet alteri consum indifferentem, & expositum ad producendum opus studiosum, aut peccatum, prout sibi placuerit; reuera concurrit ad peccatum, si determinetur ex voluntate alterius ad idem peccatum efficiendum. ergo si Deus quantum est ex parte sua, præbet homini concursum generalem indifferentem ad virtutem & vitium, siue ad bonum morale, & ad peccatum prout sibi placuerit; sequitur Deum concurrere determinatè ad peccatum in ipso exercitio, postquam per voluntatem creatam concursus Dei generalis determinatur ad peccandum, quod tamen non potest admitti. ergo dicendum est, Deum, quantum est ex parte sua, concurrere determinatè solum ad bonum; & liberum arbitrium creatum sua malitia concurrere ad peccatum.

Ad argumentum respondetur, distinguendo consequens. Deus ex se non præbet concursum, prorsus indifferentem ad bonum & malum, sed quantum est ex parte sua determinatè inclinantem ad bonum honestum; ea tamen suauitate, vt à creato arbitrio se flecti sinat, ad materialem actionem turpem, itaque determinatio tendentiæ in bonum, semper est in concursu, quantum est ex intentione Dei, & ex quidditate sua; sed ea determinatio temperatur prædicta suauitate permissionis. 3. *Responsio.*

Ad confirmationem respondetur, si diuinus concursus præberetur indifferens ad bonum, & ad peccatum sub ratione peccati; Deus determinatè concurreret ad peccatum, supposito, quod voluntas creata se determinaret ad illud. Attamen multò magis Deus foret author & causa peccati; si prædeterminando concurreret ad peccatum sub ratione peccati. Cæterùm supposito, quod diuinus concursus non est indifferens, nec expositus vt à voluntate creata detorqueatur, & determinetur ad formalem rationem peccati, sed tantùm ad materialem actionem illius; multò clarius constat, quomodo non sequatur inde causare indirectè, vel consequenter malitiam, quia non causat & determinat, vt existat actio, quam per se ac necessariò consequitur malitia, vt sectione secunda explicatum est. Nec potest affirmari, Deum concurrere determinatè solùm ad bonum, nisi affirmando realem & specificam differentiam materialis actionis odij Dei, blasphemiæ, vel idololatriæ esse totaliter & intrinsecè bonas, non solùm propter generalem rationem entis, & volitionis realis, quam transcendenter imbibunt, sed etiam quantum ad realem formalitatem bonitatis moralis, quæ quidditatiuè clauditur in moralibus actionibus honestis. Hoc autem esse falsum constat ex disputatione 27. multísque sequentibus præsertim disputationibus 41. sect. 1. 4.

Hactenus de puritate, munditiáque, qua diuina voluntas versatur circa peccatorum actiones: Finem igitur imponimus vniuersis articulis quæstionis 19. S. Thomæ, vt gradum ad sequentes faciamus.

QVÆSTIO XX.

DE AMORE DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm amor sit in Deo.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Deus omnia amet.

DISPVTATIO LII.

Quibusnam affectibus Deus prosequatur bonum infinitum & finitum.

SECTIO I.

Amor Dei erga suas omnes perfectiones est secundum rationem distinctus à gaudio, & radix illius.

1. *Circa amorē strictum aliquorum sententia.* HVIVS ætatis aliqui Theologi putant, amorem strictè sumptum, prout ratione distinguitur à gaudio, non conuenire Deo comparatione cuiuslibet increatæ perfectionis, siue illa sit perfectio absoluta, siue relatiua, siue sit liberum decretum Dei: üdem tamen authores apertè concedunt, Deum erga creaturas habere strictè sumptum amorem, ratione distinctum à gaudio.

2. In hac sententia refutanda non est diutius immorandum, quia licet eius sonitus sit asperior; res tamen ipsa quæ significatur, est mitior. Concedit enim expressè, volitionem Dei erga se ipsum, & suas increatas perfectinnes esse propriè ac simpliciter amorem; addit tamen, non esse distinctum à gaudio.

3. Quod hæc sententia limitauit ad amorem diuinum, dixerat vniuersalius de quolibet amore creato vel increato Aureolus lib. 1. sent. dist. 1. q. 2. art. 1. præsertim propositione prima, & dist. 46. quæst. 1. art. 2. columñ. 1. S. Thomam oppugnans, & contendens omnem amorem esse vel delectationē boni præsentis, vel desiderium absentis. Quæ sententia licet plus falsitatis, attamen inconstantiæ & inconsequētiæ minus continet, quàm ea quæ recusat in Deo ratione distinguere tales actus, & eos realiter distinguit in creaturis. Aureolum oppugnare non est huius loci. Nonnulla scribit aduersus eum Capreol. 1. dist. 1. q. 1. art. 3. sub init. & dist. 45. q. vnica art. 1. col. penult. ad argumenta contra nonam conclusionem.

4. *Controuersiæ status.* Status igitur controuersiæ præsentis est de sola distinctione rationis ratiocinatæ, quæ reperiatur inter amorem Dei erga seipsum, & gaudium de se ipso; sicut reperitur inter amorem Dei erga creaturas, & gaudium de creaturis.

5. *Assertio. Amor & gaudium sua distinguuntur in Deo.* Sit igitur conclusio. Ratione ratiocinata distinguitur amor, quo Deus se ipsum prosequitur, & gaudium quo lætatur de suis perfectionibus, & illis fruitur. Consequenter igitur talis est amor strictè sumptus (prout prædicta sententia sumit) & est radix gaudij. Probatur primò à priori, quoniam operationes voluntatis (sicut & aliarum potentiarum) distinguntur per obiecta formalia: sed obiectum formale diuini amoris, *Amoris, & gaudij formalia obiecta.* prout amor est, non est aliud quam infinitum bonum, prout bonum est; ita vt quamuis simul ametur Dei actualis existentia, præsentia, & possessio; qua Deus suas omnes perfectiones inamissibiliter habet, ac impossibile sit illas abesse sibi, nihilominus ratio formalis & motiuum ac determinatiuum ad amandam existentiam, præsentiam & possessionem earum omnium perfectionum, non sit bonum, prout est possessum, sed bonum prout est bonum; Quemadmodum *Bonitas ratio formalis veritatis amandæ.* licet veritas sit vna ex perfectionibus, quas Deus amore prosequitur; ratio formalis, & motiuum amandi veritatem, non est, quia veritas est (sic enim est obiectum formale scientiæ) sed quia bona est. At è contrario motiuum & obiectum formale gaudij, prout gaudium est, non est bonum præcisè, prout bonum est, sed est bonum, prout possessum actualiter est.

6. *Amor est boni in cōmuni.* Confirmatur primò, quoniam amor est boni in communi, siue habiti, siue non habiti, sed gaudium & delectatio est de præsenti, & habito; vt scribit S. Thom. in præsenti q. 20. art. 1. corp. & q. 34. art. 3. ad 1. & lib. 1. contra gentes cap. 90. & 91. & 1. 2. quæst. 28. art. 1. ad 1. & 2. 2. q. 4. art. 1. ad 3. & lib. 3. sentent. dist. 23. q. 2. art. 1. ad 3. & dist. 27. quæst. 1. art 1. ad 2. Quæ doctrina non est intelligenda materialiter, sed sub ea formalissima reduplicatione, quam nuper in probatione diximus.

7. *S. Thom.* Confirmatur secundò, quia S. Thomas in præsenti quæstione 20. art. 1. postquam in corpore distinxit *actus voluntatis respicientes bonum sub aliqua speciali conditione, sicut gaudium & delectatio est de bono præsenti & habito, Amor autem respicit bonum in communi, siue sit habitum, siue non habitum*; in fine solutionis ad secundum ait: *Quæ imperfectionē non important, de Deo propriè dicūtur, vt amor & gaudium*: Cùm tamen exclusisset à

Amor. & gaudium imperfectionē non dicunt

Deo desiderium, propter imperfectionem, quia est boni non habiti. Quibus consonat infrà q. 26. art. 4. corp. dicens, *Deum habere gaudium de se, & de omnibus alijs pro delectatione*, similiter autem S. Thom. de amore & gaudio quasi de distinctis operationibus agit primò contra gentes cap. 90. & 91. & lib. 3. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. corp. fine.

8. Probatur secundò. Nam Philosophus Ethicorum 8. cap. 2. à principio, quærit, quid sit amabile, hoc est, obiectum proprium amoris, & concludit: *Videtur autem id quisque amare, quod bonum est sibi: & esse simpliciter quidem amabile ipsum bonum; vnicuique autem id, quod est vnicuique bonum.* Cùm igitur ipse Deus non modò sit summum bonum, sed etiam sibi sit bonus; erit obiectum summopere amabile. Rursus quamuis idem sibi sit bonum iucundum; ipsa iocunditas, quatenus bona, est obiectum amabile, sicut paulò superiùs in principio eiusdem capitis Aristoteles dixerat, Amabile esse, *aut bonum*, scilicet honestum, *aut iucundum, aut vtile.*

Aristoteles.

9. *Amare quid ex Philosopho.*

Probatur tertiò, nam vt idem Philosophus definit tam in prædicto capite 2. Ethicorum, quàm in libro 2. Rhetoricor. capite 4. sub initio. *Est amare, velle alicui quæ bona putat, illius, non sui gratia.* Loquitur enim de amicitia. Quapropter amor erga seipsum erit velle sibi sua bona, sed respondet contraria sententia, hoc esse commune gaudio & desiderio; ideóque non probare amorem strictè sumptum. Cæterùm refutatur, quia licet materialiter acceptum *velle bonum alicui*, sit commune gaudio & desiderio; formaliter tamen acceptum, velle quia bonum est alicui, proprium est solius amoris, condistincti à gaudio. Nam gaudium quiescit in bono, prout est possessum, non prout est bonum præcisè.

10. *Amoris definitio ex scholasticorum mente.*

Confirmatur primò, quia tamquam primum, & euidentissimum principium ad inferendas conclusiones de amore Dei, scholastici omnes præmittunt definitionem hanc. *Amare est velle bonum alicui.* Ita S. Thom. lib. 1. contra Gentes cap. 91. & in præs. quæst. 20. art. 1. & sequentibus (vbi omnes eius expositores Caietanus & recentiores. Albet. 1. part. quæst. 26. membr. 2. art. 2. argum. 3. Alexand. 1. p. 1. quæst. 31. membr. 2. corp. Henricus in sum. art. 46. q. 4. in med. Alij scholastici lib. 3. sent. dist. 31. vbi Bonauenau. art. vnico q. 1. & 2. Ricar. art. 1. q. 1. 2. & 4. Palud. q. 1. 2. & 3. Scot. quæst. vnica. Durand. & Gabriel similiter q. vnica. Argent. q. vnica, art. vlt. Carthus. quæst. vnica circa finem. Qui omnes non quasi rationem communem alijs affectibus voluntatis, sed quasi peculiarem amoris assignant prædictam definitionem.

11. Confirmatur secundò. Nam S. Thom. libro primo contra gentes capite 90. postquam dixerat, gaudium siue delectationem esse quietationem, & quandam perfectionem operationis; in fine capitis constituit discrimen inter delectationem & gaudium; quia gaudium latius patet, quàm delectatio, quantum ad obiecta; quoniam *delectatio prouenit ex bono realiter coniuncto, gaudium autem hoc non requirit.* Et post pauca infert: *Ex quo patet quod Deus propriè in se ipso delectatur: gaudet autem in se & in alijs.* Vnde constat non solùm gaudium de creaturis; sed etiam gaudium de infinito bono diuino, esse affectum, quem sanctus Thomas in eo, & in sequenti capite distinguit ab amore Dei erga seipsum.

Gaudium latius patet quàm delectatio.

Confirmatur tertiò, quoniam eodem principio S. Thom. in præsenti quæst. 20. art. 1. ad 3. declarat discrimen inter amorem Dei, prout terminatur ad ipsum, & prout ad creaturas extenditur, & ait; *Hoc est propriè amare aliquem, velle ei bonum.* Et post pauca: *illud bonum, quod vult sibi, non est aliud, quàm ipse, qui per suam essentiam est bonus.* Creaturarum autem amorem in eo consistere, quod Deus creaturis bona vult, docet non solùm in fine solutionis eiusdem, sed etiam in sequentibus articulis. Quapropter eodem prorsus modo constituit rationem propriam amoris Dei erga seipsum, per quam distinguitur à primario gaudio, sicut constituit rationem amoris Dei erga creaturas, per quam distinguitur à gaudio circa illas. 12.

Deus creaturis bona vult.

Confirmatur quartò, quia nec exacta, nec propria, sed rudis & impolita est definitio amoris: *Amor est delectatio cordis alicuius ad aliquid,* quàm non Augustinus, sed authores alij tradunt apud illum tomo tertio & quarto, nimirum libro de spiritu & anima capite 45. fine, & libro de substantia dilectionis cap. 2. Nihilominus vtrobique gaudium distinguitur ab amore, quia *per gaudium amor quiescit & fruitur.* 13.

Probatur quartò, nam vt S. Thomas docet 1. 2. q. 25. art. 2. corp. prope finem. *Ipsa aptitudo siue proportio appetitus ad bonum, est amor, qui nihil aliud est, quàm complacentia boni. Motus autem ad bonum est desiderium vel concupiscentia. Quies autem in bono est gaudium, vel delectatio.* Et in solutione ad secundum, hoc sensu declarat, quod Dionys. cap. 4. de diuinis nominib. parte 1. & parte 2. dixerat, amorem esse vim vnitiuam & concretiuam. Cùm igitur sit alius conceptus verissimus, quo Dei volitionem intelligimus esse complacentiam cuiuslibet perfectionis increatæ & infinitæ, atque affectiuam vnionem & proportionem ad illam: alius verò conceptus sit, quod Dei volitionem intelligimus esse quietem in eisdem perfectionibus, eo quod inamissibiliter possideantur, quod est lætari, gaudere, ac delectari de illis: Consequens est amorem & gaudium de prædictis perfectionibus, ratione ratiocinata distingui. 14.

S. Thom.

Confirmatur primum ex regula distinctionis secundùm rationem, quam fusiùs explicuimus in tomo de Trin. disp. 12. sect. 2. breuiùs autem supra disp. 1. sect. 3. Quoties enim duo conceptus intellectus nostri repræsentant quod verè ac realiter obiecto conuenit; & vtroque conceptu res illa melius intelligitur, quàm vno illorum tantùm; toties intercedit distinctio rationis, consistens formaliter in eo, quod obiectum terminare possit, illos duos conceptus, ita distinctos, vt melius intelligatur vtroq; quàm vno. Quod totum in conceptu amoris, & conceptu gaudij circa perfectiones increatas Dei, reperiri facilè quiuis colligere poterit ex dictis. 15.

Regula distinctionis rationis.

Distinctio rationis formaliter quid.

Confirmatur 2. quia valdè diuersum conceptū formamus, quando intelligimus, Deo repugnare tristitiā vel dolorem de absentia suarū perfectionū: & quando concipimus, Deo repugnare odiū suarum perfectionum. Hoc autem est indicium distinctionis inter conceptus amoris & gaudij. Nam amori contrarium foret odium suarum perfectionum: & gaudio contraria foret tristitia vel dolor de illarum absentia. 16.

Proba

17. *Amor delectationem præcedens, eiusque principium.* Probatur quintò, quoniam tri^m in Deo conuenienter intelligitur, amorem infiniti boni secundum rationem præcedere, atque principium esse delectatioois & fruitionis eiusdẽ boni, quæ fruitio & delectatio conuenienter intelligitur posterius. quasi fructus illius radicis; vt constat ea S. Thoma in præsenti art. 1. & 1. 2. quæst. 25. art. 2. Sumitur autem ex Augustino lib. 14. de ciuitate cap. 7. à medio dicente: *Amor inhians habere, quod amatur, cupiditas est: id autem habens eóque fruens lætitia.* Vbi vel amor accipitur pro communi ratione volitionis, quæ conuenit omnibus actibus voluntatis, vel accipitur pro amore strictè dicto, qui superuenientibus suis fructibus, siue desiderij, siue lætitiæ, recipit eorum etiam nomina. *Augustinus.*

18. Confirmatur primò, quia S. Thom. lib. 1. contra Gentes cap. 91. postquam de amore Dei erga seipsum, ac de gaudio siue delectatiooe proprij boni, quasi de distinctis operationibus fuerat locutus, in §. 6. eiusdem capitis ait: *Omnis affectionis principium est amor, sed in Deo est gaudium & delectatio: ergo in Deo est amor.* Qui syllogismus foret inutilis, vtpore prorsus identicus; si Dei amor erga seipsum, oon esset alia operatio, nisi gaudium & delectatio. *Omnis affectionis principium amor.*

19. *Galat. 5.* Confirmatur secundò, verbis Apostoli Galat. 5. *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, &c.* Quæ sic ponderat Aug. tra. 87. in Ioan. sub init. *A capite hoc posuit: Fructus, inquit, spiritus charitas est: ac deinde de cætera tanquam ex isto capite exorta, & religata contexuit: Quæ sunt gaudium pax, &c. Quis enim bene gaudet, qui bonum non diligit, vnde gaudet.* Quæ ratio non minores vires in Deo habet, qoam insuper naturalibus donis, quæ sunt participationes diuinæ charitatis & gaudij. *Augustin.*

20. *Henricus.* Confirmatur tertiò, ex Auicena, quem refert Henricus in summa art. 50. q. 2. in fine corporis, dicens: *Delectatio simpliciter est dicenda esse in Deo, & hæc perfectissima; tum quia contemplatio, qua comprehẽdit se, est fortior, & amor: quo diligit se, est feruentior: tum quia perfectio sua, qua delectatur, est sibi vnitior, dicente de eo Auicena in fine libri octaui Metaphys. Cum intelligentia intelligentis & intellecti vnum sint certissimè: ideo sui ipsius maximus amator & amatũ, & magis delectãs & delectatum est excellentior apprehensor cum excellentiori apprehensione excellentioris apprehensi.* Perpende, quomodo non solum cognitionem, sed etiam amorem sui posuerit, vt rationem summæ delectationis. Prius autem Henricus in art. 46. q. 3. prope finem corporis dixerat: *Gaudium & delectatio in Deo, sicut & in nobis, tantummodò sunt de bono præsenti; desiderium autem de bono expectato: sed amor est boni simpliciter & in communi, quem supponit omnis appetens. Vnde & affectiones omnes & passiones, in quocunque sint, amorem supponunt, gaudium enim & delectatio &c. non est nisi boni per se amati.*

21. *In amore Dei erga creaturas amor infinitæ bonitatis contentus.* Sextò probatur argumento ad hominem, contraria namque sententia concedit, erga creaturas diuinum amorem distinctum à gaudio: sed in hoc amore quidditatiuè cõtinetur amor infinitæ bonitatis & increatæ, tamquam obiecti formalis, propter quod amantur creaturæ (vt constat ex dictis supra disput. 3. & disp. 5. sect. 3.) Continetur ergo amor distinctus à gaudio circa Deum, & circa creaturas propter Deum.

22. Confirmatur, quia dicta sententia solùm amorem necessarium creaturarum, vt possibilium admittit in Deo; nam amorem liberum omoino nihil addere putat, oec realiter existere in Deo, nisi præcisè ratione amoris necessarij. Rursus creaturæ, prout possibiles, semper ac necessariò sunt eodem modo præsentes Deo, quantum ad repræsentationem, & eminentem virtutem essentiæ diuinæ: semper autem ac necessariò sunt absentes, quantum ad realem existentiam extra Deum, quæ fuerit ab æterno. Qoocirca non poterit circa illas amor strictè dictus distingui à gaudio, quia non poterit Deus præscindere bonitatem illarum à præsentia, si non potest circa se ipsum distinguere bonitatem à præsentia, sicut ratiocinatur ista sententia vt videbimus sect. sequenti à principio. *Creaturæ possibiles semper præsentes, & absentes Deo.*

23. *Diuinarum perfectionum amorem in Deo indicat Patres.* Postremò probatur communi sensu Patrum & scholasticorum qui licet prædictam distinctionem rationis inter amorem & gaudium de diuinis perfectionibus, non expresserint perspicuis verbis: quoniam nondum exorta fuerat opinio negans illam, cæterum ex modo loquendi, & explicandi. Dei amorem, satis indicant hanc distinctionem, præcipuè S. Thom. in præcedentibus probationibus relatus. Patres autem & scholastici asserunt omnes, Spiritum sanctum procedere per amorem, quo se mutuo diligunt Pater & Filius: nunquam autem dicunt, procedere per gaudium siue lætitiam aut delectationem. Consequenter autem dicunt Spiritum sanctum esse amorem Spiritum, & esse vinculum, neaum, & vnionem amoris: Horum testimonia citauimus in tomo de Trinit. disp. 7. & disp. 73. ac tribus sequentibus. *Patres Spiritum sanctũ per amorem non per gaudium procedere dicunt.*

24. Omnes denique cum obseruent diligenter imperfectiones, quas continet desiderium, & ira, vel alij affectus, qui diuinæ voluntati repugnant; nunquam in amore, prout distinguitur à gaudio notarunt aliquam imperfectionem, sicut eam notat sententia, quam impugnamus, vt videbimus sectione sequenti, argumento 2. Supponunt igitur amoris strictè dicti, sicut & gaudij nullam esse imperfectionem.

SECTIO II.

Soluuntur argumenta contrariæ sententiæ.

1. PRimum argumentum. Propterea Deus non potest habere scieotiã simplicis intelligentiæ circa se ipsum, quia mẽs diuina comparatione sui nequit præcisiuè se habere ab existentia præsenti: ergo nec voluntas poterit præcisiuè se habere: ac proinde non poterit amare seipsum, nisi amore, qui versatur circa existentiam præsentem, qui amor est gaudium.

2. *Deo de seipso non est scientia simplicis intelligentiæ.* Respondetur in primis non esse verum Antecedens, quia non causam reddit pro causa. Vera quippe ratio, propter quam Deo non est possibilis scientia simplicis intelligentiæ de seipso, consistit in obiecto formali & specie intelligibili. Quoniam scientia simplicis intelligentiæ, vt sic, est abstractiua, versatùrque circa res, prout repræsentantur in alio obiecto formali & per alienam speciem, sic enim Dei scientia circa creaturas possibiles versatur, prout repræsentãtur in essentia diuioa, tanquã in obiecto formali, & per illam tanquam per speciem cognoscuntur. Vnde nec scientia visionis, prout circa creaturas existẽtes versatur, est propriè & perfectè intuitiua,

 vt vidi

vt vidimus tomo. præced. de scientia disp. 17. sect. 4. 5. & 6. Quoniam igitur est impossibile Deo aliud obiectum formale suæ intellectionis, præter ipsum Deum, & impossibilis est species creatæ, perquam Deus se ipsum intelligat: ideo impossibilis est Deo cognitio abstractiua sui, sed cognitio debet esse intuitiua, determinata ab actuali existentia sui obiecti formalis, & suæ speciei intelligibilis. Hæc autem ratio non militat in amore strictè sumpto, vt constat ex dictis, & dicendis.

3. Respondetur secundò, vltimam illationem non esse bonam. Quoniam vt vidimus sect. 1. probatione 1. per amorem strictè sumptum amat Deus suam essentiam & omnes perfectiones non abstrahendo ab existentia, vel possessione, sed amando ipsam existentiam & possessionem. Nihilominus hic amor non est gaudium, quoniam ratio formalis amandi talem existentiam & possessionem, non est quia est bonum possessum, sed quia est bonum.

Amore stricto se amat Deum.

4. Secundum argumentum est. Propterea Deo repugnat affectus desiderij, quoniam in obiecto requirit essentialiter conditionem absentiæ: similiter autem amor strictè dictus requirit essentialiter in obiecto bonitatem abstrahentem à præsentia, & à negatione præsentiæ, quæ abstractio sit in re, & non tantum secundum nostram considerationem. Nec enim actus diuinæ voluntatis sua bona amat, prout à nobis considerantur, sed prout in se sunt. Confirmatur quia præscindere diuinam bonitatem ab actuali possessione, dicit indifferentiam ad possessionem, & non possessionem, sicut præcisum animal est Indifferens ad rationale vel irrationale: repugnat autem diuinæ bonitati talis indifferentia ad possessionem, & non possessionem.

Confirmatio.

5. Respondetur falsam esse Minorem. Amor enim strictè dictus non modò non requirit bonum, abstrahens à præsentia seu possessione; sed etiam versari potest circa præsentiam ipsam & possessionem, qua ratione bona est; quemadmodum sect. 1. probatione 1. dicebamus: itaque gaudij proprium non est velle præsentiam & possessionem, sed habere pro motiuo formali & obiecto quasi specificante, bonum, prout est actualiter possessum.

Qua ratione amor strictus circa possessionem versetur.

6. Ad confirmationem eadem solutio sufficeret; sed insuper addo, falsum esse illius Antecedens. Essentia quippe diuina secundum rationem præscinditur à relationibus personalibus; & tamen non est indifferens ad illas, sed necessariò determinata ad illas omnes habendas. Intellectio quoque diuina præscinditur à volitione; cum tamen non sit indifferens, vt volitione careat, sed necessario coniunctam habere debeat volitionem.

Essentia diuina determinata ad relationes.

7. Denique iuxta modum ratiocinandi, quem inducit argumentum secundum, non esset in Deo concedenda scientia strictè dicta, prout est operatio secundum rationem distincta à volitione: quoniam actus diuini intellectus suam veritatem non intelligit, prout à nobis consideratur præscindendo à bonitate, sed prout in ipsa re veritas Dei est idem, quod eius bonitas. Quod si nihilominus rectè distinguimus scientiam à volitione diuina: licebit etiam amorem à gaudio distinguere, non obstante coniunctione indissolubili possessionis cum bonitate. Generalis enim ratio est, quia quilibet actus præscindit ab obiecto formali alterius actus: ideóque scientia præscindit ab obiecto formali volitionis, quod est bonum; & amor strictè dictus, præscindit ab obiecto formali gaudij, quod est non quidem bonū quia bonum, sed bonū quia possessum est.

Tertium argumentū, quoniam amor strictè sumptus essentialem ordinem habet ad cognitionem abstractiuam, quæ proponat obiectum abstrahendo à possessione & non possessione: sed intuitiuæ cognitionis propriū est applicare voluntati proprium obiectum gaudij. Quapropter cognitio, quam Deus habet de se ipso, cum non sit abstractiua, non potest proponere obiectum amoris strictè sumpti. 8.

Volitionis obiectum formale bonum.

Respondetur. Inprimis falsum est, quod supponit abstractiuam scientiam non cognoscere rei existentiam & præsentiam. Angeli namque naturali sciētia euidentissima cognoscunt Deum existere: nec tamen est intuitiua, sed abstractiua sciētia illa naturalis. Secundò potest abstractiua cognitio proponere obiectum gaudij. Nec enim erat intuitiua, sed abstractiua cognitio Iacobi, quando Genes. 45. *Reuixit spiritus eius*, audito nuncio de vita & fœlicitate Iosephi. Quotidianáque experientia constat, homines gaudere de rebus, quas nondum intuentur, quoniam loco distant, vt quando defertur hæreditas, vel dignitas aut beneficium confertur absentibus. Paulus etiam Rom. 12. præcipit, vt viatores simus *spe gaudentes*, quod si spe, non visione intuitiua. Ioannes autem epistola 3. sub initium: *Gauisus* inquit *sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare.* Id est nihil habeo magis gratum & iucundum, vnde magis gaudeā, sicut exponit ibi Glossa & S. Thomas. Hoc autem obiectum gaudij non intuitiua, sed abstractiua cognitio, per auditum accepta, proponebat Ioanni. Philosophus item l. 1. Rhetoricorum cap. 11. notat, amantes gaudere, cum scribunt aut aliquid faciunt, quod ad absentem pertineat. 9.

Abstractiua scientia rei existentiam cognoscit.

Abstractiua cognitio proponit obiectū gaudij.

Rom. 12.

Epistola Ioan. 3.

Confirmatur, quoniam ea de causa prædictæ sententiæ author adigitur ad concedenda quædam alia inconuenientia, quale est, Deo non esse possibilem amorem strictè sumptum de creatura, cognita vt præsenti per visionem intuitiuam, nec de ipsa humanitate Christi domini; quocirca quod Matth. 3. Marci 1. & Lucæ 3. dicitur: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, non poterit intelligi de complacentia circa actualem existentiam Christi Domini, & actualem charitatem & obedientiam, sed tantùm de complacentia circa possibilitatem illius, sicut complacet in aliis infinitis humanitatibus, quas vnire sibi poterat, & efficere sibi obsequentes & charissimas. 10.

Matth. 3.

Deinde quod Ioan. 10. Christus Dominus ait: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam*; non poterit intelligi de amore strictè dicto, sed sensus erit propterea *de me gaudet Pater*; nam apertè redditur pro ratione actualis obedientia vsque ad mortem: sunt in sacris literis alia multa quæ tractant de amore Dei erga Christum Dominum, Apostolos & alios homines existentes actualiter, propter opera bona, quæ actualiter exercebant: quæ omnia violenter extrahuntur à propria & vsitata significatione recepta ab omnibus expositoribus, vt pro dilectione sem 11.

Ioan. 10.

ne semper intelligatur gaudium, quoties agitur de bono prout existente.

12. Nec minus est alienum à veritate, quod eadem sententia fatetur esse consequens, videlicet inter beatos non esse amorem amicitiæ, sed gaudium, quoniam circa se mutuò versantur, vt circa præsentes & cognitas intuitiua cognitione. Quamobrem tenebitur fateri, nunquam amorem à gaudio distingui nisi quando amor est rei absentis, & ideo identificatur cum desiderio: iuxta modum philosophandi, quem primus inuexit Aureolus, de cuius penu videntur esse deprompta præcedentia argumenta, peculiariter applicando ad Deum, quod ille generaliter disputauerat 1. distinct. 1. quæst. 2. art. 2. propos. 1. & distinct. 46. quæst. 1. art. 1. colum. 1. Plurima quę his admiscentur in hac sententia consultò prætermitto.

SECTIO III.

Circa Dei amorem, & gaudium antiquitus non de re ipsa, sed de vocibus erat dissidium.

1. EPicuræorum error fuit, in Deo nec esse gratiam, id est, amorem, quo gratum habeat bonum, nec iram qua malum puniat; Deum enim veluti sine sensu fecerunt, apud Lactantium lib. de ira Dei cap. 4. Sed de his pecodibus nihil est curandum.

2. Aristoteles lib. 2. Magnorum Moralium c. 11. non procul à principio dixit: *Deus non suscipit amare; alienum namque fuerit, si quispiam dixerit, Iouem amare.* Verumtamen intelligendus est de amore qui est passio, continens aliquid pudore dignum: quemadmodum lib. 2. OEconomicor. cap. 3. initio ait: *Neque amorem neque timorem absque verecundia laudauit Homerus: sed vbique præcipit amare cum modestia & pudore.* Nisi velis, Aristotelem agere de amore amicitiæ, quo Deus prosequitur homines: quem naturali ratione fuit impossibile consequi, proptereáque negatur à Philosopho, licet eum fortè legisset in sacris libris Hebræorum.

3. *Plato,* Eodem prope sensu venit intelligendum, quod Plato in Philebo, vel de summo bono, prope med. scribit: *Absurdum est Deos gaudere, vel contra tristari. Indecens enim vtrumque est.* Ac tristitia quidem, vt sonat, Deo repugnat: gaudium autem non, nisi cum passione, ac nouitate, vel quasi de obiecto sibi vtili, & fœlicitatem extrinsecus augente.

4. *Deum gaudere ratione naturali ostenditur.* Alioqui Deum gaudere non modo de seipso, sed etiam de creaturis, euidens est ratione naturali, quoniam fruitur infinito bono & finitis, tamquam possessis & suis, vt constat ex præcedentibus sectionibus. Traditur insuper in sacris
Prouerb. 8. Litteris, quemadmodum Prouerb. 8. Sapientia genita dicit: *Delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum; &*
Deut. 30. *deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Deuteronom. 30. *Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis: sicut gauisus est in patribus tuis.*
Isaiæ 62. Et Isaiæ 62. *Gaudebit super te Deus tuus.* Sed de gaudio Dei multò plura dicta sunt disputatione 21. sect. 1.

5. Fuisse quosdam antiquitus, siue Philosophos externos, siue domesticos fidei, qui *nomen amoris criminantur & improbant: sed è contrario fuisse visum quibusdam ex nostris, qui de diuinis rebus disseruerunt, amoris, quam charitatis nomen esse diuinius;* refert Dionys. de diuinis nominibus cap. 4 circa *Dionysius.* medium, acriter inuectus in eos, qui refugiebant hoc nomen, tamquam aliquid impodicum sonans. Concludit autem: *Non igitur hoc amoris nomen timeamus, neque vlla nos ab eo deterrens conturbet oratio;* ac notat, eo consilio sacris Litteris & Theologicis libris amoris nomen vsurpari, quo doceamur, nullum alium esse verum amorem, nisi vel Dei erga nos, vel nostrum erga Deum.

Nihilominus Origenes prologo in Cantica 6. inter princip. & medium. *Videtur,* inquit, *mihi diuina Scriptura, volens cauere, ne lapsus aliquis* *Origenes.* *legentibus sub amoris nomine nasceretur, pro infirmioribus quibusque eum, qui apud sapientes sæculi cupido; seu amor dicitur, honestiori vocabulo charitatem vel dilectionem nominasse.* Quod postquam multis exemplis ex sacris Litteris probat, temperatam conclusionem infert, dicens: *In his ergo & pluribus aliis locis inuenies, Scripturam diuinam refugisse amoris vocabulum & charitatis dilectionisque posuisse. Interdum tamen (licet raro) proprio vocaculo amoris nominat, & inuitat ad eum,* &c. Consonat Ludouicus Viues in librum 14. de ciuitate cap. 7. dicens, amorem esse nomen medium, & in obscænum, & flagitiosum plerumque vsurpari, dilectionem raro.

Rigidiores erant illi censores, *qui arbitrabantur, dilectionem accipiendam esse in bono amorem in* 7. *malo.* Quos refert August. dicto lib. 14. de ciuitate cap. 7. Probat autem ex sacris Litteris, tam erga bonum quam erga malum amorem & dilectionem idem esse, præsertim Ioan. 21. vbi prius interrogatur Petrus, an amet, postea verò num diligat. Plura poteris ex Euangelio colligere, quale est illud Ioan. 15. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* Quem eundem affectum *Io. 15 & 16.* sequenti cap. 16. significat alio verbo: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis.*

Adhuc tamen vt rarius dilectio sumatur in 8. malam partem, sed amor frequentius, fauet discrimen ex ethimologia petitum, quod sanctus Thomas obseruat 1. 2. q. 26. art. 3. corp. *Dilectio namque supra amorem addit electionem præcedentem, vt idem nomen sonat, vnde dilectio non est in concupiscibili, sed in voluntate tantùm, & est in sola rationali natura.* Discrimē hoc prius assignauerat Albertus 1. p. q. 16. memb. 3. & vltimo corp. Latini verò Scriptores amoris vocabolo significant ardentiorem affectum, quam verbo diligendi: vt apud Ciceronem; *Dolabellam antea diligebam, nunc amo.* *Amoris. & dilectionis discrimen.* *Cicero.*

SECTIO IV.

Qualis sit charitas Dei erga seipsum: ac potissimum an propriè sit amicitia.

DE amore Dei, prout versatur circa ipsum 1. Deum, quæ sunt maioris momenti, dicta sunt sparsim per sexdecim priores disputationes, præcipuè verò disput. 3. & 4. vbi ostendimus, totum Deum, & omnes eius formalitates, tam essentiales, quàm personales, & ipsum etiam amorem esse obiectum formale diuini amoris: insuper illum esse simpliciter necessarium, totalem & comprehensiuum. Duo nihilominus explicanda

canda restant, quæ modum loquendi potius, quam rem ipsam exponunt.

2. *Charitatis significatio.* Primum ac præcipuum est, verum amor Dei, prout versatur circa seipsum, sit verè propriéque charitas. Supponimus autem, charitatis nomine significati æstimationem magni pretij, quæ continetur in amore, qua proprietate charitas distinguitur à dilectione & amore, quæ nomina non denotant eiusmodi appretiationẽ: vt S.Th. docet 1.2.q.26. art.3.corp. fine, & Albertus 1. p. quæst.36. memb.3.& vlt. corp. Quantum ad hanc igitur formalitatem, nulli dilectioni tam perfectè cõuenire potest charitatis nomẽ, quàm dilectioni Dei, prout versatur circa se ipsum, quia nullus est possibilis amor tanto in pretio habens bonum amatum, ita ut adæquet eius infinitudinem. *Nulli dilectioni tam perfectè charitatis nomẽ quam diuinæ conuenit.* Præterea potest nomine charitatis significari solummodò beneuolentia erga personam intellectualem: & hoc modo nulla dubitandi ratio poterit afferri, ne Deo circa se ipsum charitas concedatur.

3. Dubium ergo deuoluitur ad charitatẽ, prout significat amicitiam propriè sumptam. De qua Suarez tom.2.Metaphy. disp.30. Sect.16.n.60. putat, rectius dici Dei ad se ipsum non esse amicitiam, sed aliquid altius amicitia; licet supponatur distinctio personarum se mutuo diligentium. *Dei ad se ipsum nõ esse amicitiam aliquorum sententia.* Quam sententiam obiter traditam alij recentiores ex professo defendunt.

4. Primum argumentum esse potest, quoniam vniuersaliter ad rationem amicitiæ requiritur reciprocatio amoris: cuius rationẽ reddit Arist. quoniam amicus est amico amicus: est enim veluti reciproca relatio vtroque constans extremo. Hæc tradit Aristot. lib.8.Ethicor.cap.2.3.& 11. & lib.9. cap.2. & lib.2. Rhetoric. cap.4. Quod idem recipiunt S.Thomas, & eius expositores 2.2.qu.23. art.1. & alij Scholastici lib.3. dist.31. Vnde S. Thomas 2.2. quæ. 25. art.4.corp. ait: *Amicitia propriè non habetur ad se ipsum, sed aliquid maius amicitia.* *S.Thom.* Quod prius Aristotel. probauerat lib.7.Eudemiorum Ethicorum toto c.7. & lib.2. Magnor. moral.cap.11.ad finem.

5. Confirmari potest primò, quoniam Pater, Filius, & Spiritus sanctus non possunt esse tres amici, sed vnus tantum amicus, sicut sunt vnus Deus & vnus creator: ergo Pater non est amico amicus: nam amico amicus requirit distinctionem alterius amici, cui sit amicus. *Confirmatur 2.* Confirmatur secundò, quoniam amicitiæ mutua relatio non potest esse inter personas, quæ in ratione amicitiæ sunt vnus amicus, & vnicum tantum habent fundamentum relationis. *Confirmatur 3. Gregorius.* Confirmatur tertiò. Nam, vt Gregor. scripsit homil. 17. in Euang. *minus quam inter duos haberi charitas non potest. Nemo enim propriè ad semetipsum habere charitatem dicitur; sed dilectio in alterum tendit, vt esse charitas possit.* Quam sententiam recipiunt communiter Theologi. Quin etiam inter opera Ambrosij liber de dignitate humanæ conditionis cap.2.inter medium & finem ait: *Amor non minùs quàm inter duos est.*

6. Secundum argumentum procedit ex eodem principio, quoniam reciprocatio amicitiæ non erit, nisi distincta sit amicitia: amicitia quippe supra beneuolentiam addit mutuam redamationem extremorum. Quocirca beneuolentia vnius extremi non est amicitia, sed inchoatio amicitiæ: vt docuerunt Aristoteles lib. 9. Ethicor. cap.5. parum ante med. & cum eo S. Thom. 2.2.q.27. art.2.corp.fine. Ast vbi tantùm est vnicus amor, non est redamatio: quoniam hæc per se requirit realem distinctionem amorum, & consequenter realem pluralitatem naturarum, quæ diuinis personis repugnat.

Tertium argumentum, quoniam ex præcipuis conditionibus amicitiæ duæ sunt, videlicet, communicatio bonorum, atque conuictus: vt Aristot. docet lib. 8. Ethicor.cap. 3. 4. &. 5. Et communicatio quidem videtur requirere distinctionem bonorum, quæ vterque amicus alteri communicat. At Spiritus sanctus nulli personæ communicat sua bona. Filius autem Patri non communicat sua bona, sed tantùm ab eo communicata recipit. Igitur inter eos esse nequit amicitia reciproca. Rursus neque conuiuere dicentur propriè personæ, quarum est vnica simplicissima vita. 7.

Confirmatur, nam & *Romani maximus author Tullius eloquij verissimè dixit: Amicitia est rerum humanarum & diuinarum cum beneuolentia & charitate consensio.* Quemadmodum scribit August.epist. 155. ad Marianum sub init. & lib. 3. contra Academicos cap.6.ad fin. *August.* Consensio verò significat duarum voluntatum circa quælibet bona communionem & conspirationem: sed inter diuinas personas non sunt duæ voluntates: ergo nec conspiratio, nec consensio, nec amicitia. 8.

Nihilominus sit conclusio. Qui charitatem & amicitiam inter diuinas personas concesserit, melius & exactius loquetur ad regulas & vsum loquendi Theologorum. Probatur primò. Quoniam multi Patres ita loquuntur, quando dicunt Spiritum sanctum esse charitatem Patris & Filij deducentes hoc ex sacris Litteris. 9. *Inter diuinas personas amicitia. Probatur 1.* Augustinus enim probat, quoniam Ioannes epist. 1. cap.4.cum dixisset: *Charitas ex Deo est*, post pauca subiunxit: *Deus charitas est.* *Augustinus.* At verò non est alius Deus ex Deo, qui sit charitas, nisi Spiritus sanctus. Confirmatur ex sequenti contextu: *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.* *1.Ioan.4.* Quod autem Spiritus, qui manet in nobis, sit charitas, docuit in alio versu, dicens iterum: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ita ratiocinatur Augustinus lib.15. de Trinit. cap.17. 18. & 19.nec non in epistola Ioan.1. tract.7. Eodem modo locum intelligit Gregorius homilia 30. de Pentecost.circa principium.

Nec obstat, eadem verba Ioannis, *Charitas ex Deo est*, ad creatam dilectionem congruentius referri ab August.lib.1.de gratia Christi cap.21. & Concil.Mileuit.cap.4.fine. 10. Nam ad præsens institutum erit satis authoritas Augustini, & Gregorij, non recusantium charitatis nomen amori tribuere, quo se mutuo prosequuntur Pater & Filius. Præsertim cum eodem modo loquatur Augustinus aliis in locis, sicut & alij Patres. *August.* Nam lib. 6.de Trinitate cap.5.initio: *Siue sit vnitas amborum*, ait, *siue sanctitas, siue charitas, siue ideo vnitas, quia charitas, & ideo charitas, quia sanctitas; manifestum est, quod non aliquis duorum est, quo vterque coniungitur, quo genitus à gignente diligitur, generatorémque suum diligat.* & post pauca: *Spiritus ergo sanctus commune aliquid est Patris & Filij, quidquid illud est: at ipsa communio consubstantialis & coæterna. Quæ si amicitia conuenienter dici potest, dicatur, sed aptius dicitur charitas.* Quibus mul

bus multa similia reperies non solùm dicto li.15. de Trinitate.cap.17.à principio & cap.19. inter medium & finem, & cap.27. & 28.sed etiam libro de fide & Symbolo cap.9.post med.

11. *Prosper.* Ex eodem Augustino tractatu. 105. in Ioan. Prosper in libro sentent. Sententia 371. *Spiritus Sanctus*, ait, *Spiritus est Patris & Filij, tamquam charitas substantialis, & consubstantialis amborum.* Similiter etiam mutuam charitatem Patris & Filij vocat liber de cognitione veræ vitæ cap.18. *Concilium Toletanum.* apud Augustinum tomo. 9. Concilium Toletanum vndecimum in confessione fidei ait: *Simul ab vtrisque processisse monstratur, quia charitas, sine sanctitas amborum agnoscitur*, nimirum Spiritus sanctus.

12. *Psalm. 17.* Hieron. in Psalm. 17. init. ad illud; *Diligam te Domine* ait: *Spiritus sanctus nec Pater est, nec Filius, sed dilectio, quam habet Filius in Patre, & Pater in Filio. Vnde Paulus dixit* Rom. 5. *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Fulgentius autem q. 4. ad Ferrandum propius ad finem, quam ad medium recipit ea verba, quæ retulimus ex *Isidorus.* Augustino lib. 6. de Trinitate cap. 5. Isidorus lib.7. Ethymolog.cap.3.post med. ait: *Spiritus sanctus inde propriè charitas nuncupatur, vel quia naturaliter eos, à quibus procedit coniungit &c.* Subiungit autem, Spiritum sanctum vocari charitatem propriè, quemadmodum verbum dicitur esse sapientia; quamuis vtrumque nomen sit commune tribus personis.

13. Ricardus Victorin. lib. 3. de Trinit. cap. 2. sub init. ita ratiocinatur: *Vbi totius bonitatis plenitudo est, vera & summa charitas deesse non potest. Nihil enim charitate melius, nihil charitate perfectius. Nullus autem pro priuato, & proprio sui ipsius amore dicitur propriè charitatem habere. Oportet itaque vt amor in alterum tendat, vt charitas esse queat. Vbi ergo pluralitas personarum deest charitas omnino esse non potest.* Deinde verò probat, nullam creaturam esse capacem, & dignam quæ diligatur à Deo summa perfectione charitatis. Vnde concludit in fine capitis: *Bonitatis plenitudo non potuit esse, sine charitatis plenitudine, nec charitatis plenitudo sine diuinarum personarum pluralitate.*

14. Hanc rationem persequitur Ricardus eodem lib. 3. vsque ad cap. 20. quam breuius tāgit lib. 5. c.8. Eandem verò recipiunt communiter Scholastici antiquiores. S.Thom.de potent. quæst.9. art.9. in *sed contra*. & 1.dist.2. qu. 1. art.4. Vbi S.Bonauent. art.1. qu.4. Ricardus. art.2. qu.1. Albertus. 1. p. qu. 29. memb.2. art. 2. col.3.& q.42.memb.3. iuncta etiam quæst.30.memb.1. Alexand. 1. p. q.43.memb.5. & q.45.memb.7. Henric.in summa art.43.q.8.& 9.& art.54.q.2. & quodlib.6.q.1. Ægidius in 1.dist.10.quæst.3. Carthus. 1.dist.2.quæst.6.Marsilius qu.6. art.1. conc.3.Maior 1.dist.10. qu.2. Quin etiam Magister, & cum eo communiter Scholastici 1. dist.10. fatentur, Spiritum sanctum esse charitatem, qua se mutuo diligunt Pater & Filius.

15. Denique charitate se ipsum diligere Deum, expressè docuit. Gabriel. lib. 3. sentent. dist.32. quæst.vnica art.2. initio. Quod ipsum alij Scholastici tacitè videntur supponere in eadē dist. 32. vt S.Bonau. Ricard.Scot.Durādus, Carthusian.

16. *1. Ioan. 4.* Probari potest secundò, quoniam *Deus charitas est*, 1. Ioann. 4. Deus autem id potissimum est, quod ad se ipsum est; secundarium enim & minus proprium est, quod est comparatione creaturarū. ergo Deus charitas est potissimum, prout se ipsum diligit mutuo personarum amore. Confirmatur, quoniam illæ perfectiones, *Confirmatur* quæ solas creaturas respiciunt, non ita dicuntur esse Deus, nec enim Deus in sacris Literis esse dicitur prouidentia, vel iustitia, vel misericordia, vel aliquid huiusmodi, præterquam addito pronomine, denotante relationem ad creaturas: vt cum dicitur; *Misericordia mea & refugium meum.* Charitas autem ita Deo tribuitur, vt quamuis appellari posset; *Charitas mea:* nihilominus honorificentius appelletur simpliciter charitas.

Probatur tertiò, nam amicitia in communi- 17 *Amicitia in communicatione & societate*
catione societatéque consistit; quod tanquam euidens principiū Aristoteles tradit lib.8. Ethic. cap.9. sub init. & cap. 12. initio. Porro diuinas personas habere *communionem & societatem in diuinitate.* Nyssenus Gregor. ait lib. de Trinit. *Persona diuina in diuinitate societatem & communionem habens.* ad Eustathium paulò ante med. & post. med. & lib.de differentia essentiæ & hypostas. sub init. & repetit propius ad medium quàm ad princip. & circa med. & in medio *Socium naturæ diuinæ* *Basilius.* Filium appellat Basilius homil. 15. de fide in medio. & lib. vnico de Spiritu sancto cap.18.& 19.repetit aliquoties *consortium & communionem* & in eodem lib. cap. 16. fine dicit *Societatem arctissimam Sancti Spiritus cum Patre & Filio.*

Præterea socium in Deitate, societatémque 18.
dicunt Cyrillus Alexand. dialogor. de Trinit. lib.3.propius ad med.quàm ad princip. & repetit multò propius ad finem quàm ad med.atque Damascen. lib. de duabus Christi volunt. non longe à princ. *Societatem* verò *consortium* atque *consortem* dicit Ambrosius l.2. de Spiritu sancto. *Ambrosius.* cap. 10. & in symbolum Apostolorum cap. 5. ante med. & cap.12. sub init. & lib. 2. de fide ad Gratiam cap. 4. sub init. & in hymno Ecclesiastici officij. *Consors paterni luminis.* insuper, *societatem amoris & consonantiam* atque *consortium* diuinarum personarum affirmat Hilarius lib.4. *Hilarius.* de Trinit. prope med. & cum eo S. Thom.1. dist.24.quæst.2.art.1. corp. fine.

Communicationem esse Patris & Filij verbis 1. 19.
Ioan.1.& 2.Corinth.13.probat Ambrosius lib.1. de Spiritu sancto cap.13. & lib. 2. cap.12. ante med. & lib.3.cap.2. Cum igitur istæ perfectiones, quæ propriè sunt amicitiæ, concedantur à Patribus inter diuinas personas; quamuis inter homines exigant realem distinctionem naturarum atque bonorum; quæ communicantur in societate atque consortio; consequens est, non posse sine iniuria refutari nomina charitatis & amicitiæ.

Confirmatur, quod enim amici creati vellent 20.
sed assequi nequeunt; hoc diuinæ personæ propriissimè sibi vendicant. *Amicorum enim est, com-* *Aristoteles.* *municatio determinata natura, quocirca idem velle idem sentire, est eundem talem quendam esse velle.* vt Aristoteles ait Eudemiorum Ethicor. libro septimo, capite 15. ante medium, & inferius circa medium. *Amicus esse vult, vt prouerbium habet, alter Hercules, & alter ipse.* Et post pauca. *Iuxta corpus est animam & partes animæ diuersus est; nihilominus idem indiuisúsque amicus esse vult.* Hanc autem indiuisam identitatē naturæ, sententiæ voluntatis, & cæterarum perfectionum diuinæ personæ naturaliter habent. His similia scribit Aristoteles lib. 9. Ethicor. ad Ni-

comac.

eomac. cap. 8. parum à principio, referens prouerbium, *Anima vna, & amicorum omnia sunt communia.*

21. *Contraria argumenta debilitantur.* Quartò probatur efficaciùs, argumenta contrariæ sententiæ debilitando, quoniam amicitiæ, charitatisque nominibus nullam aliam imperfectionem opponunt, quam distinctionem realem naturarum, & redamationum, quæ requiritur, vt reciproca sit amicitia creaturarum. Quod fundamentum euertitur quamplurimis aliis nominibus, quæ Trinitati propriè ac sine metaphora conuenire docent omnes Patres & Scholastici sacrarum Litterarum authoritate compulsi; quemadmodum de singulis ostendimus in variis atque distantibus disputationibus de Trinitate. Huiusmodi sunt Pater, Filius, Spiritus, Relatio, Generatio, Natiuitas, Spiratio, Imago, Similitudo, Æqualitas, Principium, Productio, Producens, & Productum, Origo, Communicatio, circum incessio, & Missio. Hæc enim omnia præter alias quamplurimas imperfectiones, quas importabant ante reuelatum mysterium Trinitatis, significabant realem distinctionem adæquatam extremorum, non modo quoad suppositum, sed etiam quoad naturam, & principium *quo*, siue rationem agendi, aut rationem referendi, vel terminandi. Cum igitur tot nomina purificentur à tot imperfectionibus, &. illis resecatis, asserantur, propriè ac sine metaphora conuenire diuinis personis: nulla poterit esse sufficiens ratio, propter quam nominibus charitatis & amicitiæ denegetur eadem dignitas, collato prius eodem purificationis beneficio.

22. Confirmatur ex regula, qua tomo præcedenti disp. 2. sect. 6. probatum est, quædam nomina virtutum intellectus Deo propriè conuenire, quoniam aliquam perfectionem significant, quæ non significatur alio nomine tantæ dignitatis; hæc enim est sufficiens ratio, vt præscindatur charitas ab imperfectionibus, quas denotat, quádo creaturis tribuitur. Possumus ergo in Patre præcisè considerare dilectionis affectum, quo seipsum totum filio vult, inquantum est bonum filij, propter summum bonum & ex infinita complacentia in summo bono, sine vllo vestigio concupiscentiæ (quemadmodum statim dicemus) similitérque considerare possumus amorem Filij erga Patrem. Eodémque modo possumus Spiritum sanctum mutua dilectione comparare cum Patre & Filio. Hæc igitur perfectio, quæ citra controuersiam in Deo reperitur, nullo alio nomine conuenientius significatur, quam amicitiæ vel charitatis. Tenemur ergo iuxta leges Theologiæ, consuetudine sancitas ab exordiis vsque nascentis Ecclesiæ, talia nomina præscindere ab imperfectionibus, & ita purificata Deo simpliciter & propriè tribuere.

SECTIO V.

Solutis argumentis, allatis aduersus amicitiam, ostenditur, Dei amorem non esse concupiscentiæ comparatione diuinarum personarum

1. PRobationes amicitiæ, positæ sect. præcedenti, potissimum quarta probatio, sunt plena solutio argumentorum, quæ prius adducta fuerant aduersus amicitiam. Expediet tamen eam argu-

Ad respons. mentis singulis applicare. Ad primum respondeo. Amoris reciprocatio conuenienter abstrahitur à reali distinctione amantis, & intelligitur vnus & idem amor mutuus inter distinctas personas. Ex quibus quælibet potest dici *amicus amico*, licet non sint plures, sed vnus amicus: sicut Filius dicitur Deus de Deo, licet sit vnicus Deus: & eo modo potest esse veluti reciproca relatio, sicut dicemus ad secundam confirmationem. Vnde constat inter dignas personas esse maiorem rationem concedendi amicitiam, quàm eiusdem hominis ad seipsum. *Amoris reciprocatio abstrahitur à reali distinctione amoris.*

Ad primam confirmationem consequentia negatur, quia Filius, v.g. potest esse Patri amico amicus: sicut est Deus de Deo, nec ad hoc requiritur distinctio Deorum aut amicorum; vt modo dicebamus. 2.

Ad secundam confirmationem respondeo primò. Sicut æqualitas & similitudo diuinarum personarum est perfectissima, quoniam eius firmissimum & solidissimum fundamentum est reale atque diuinum; quamuis vltima ratio relationis sit ens rationis: vt probatum est in tomo de Trinit. disp. 103. sic etiam amicitia diuinarum personarum est perfectissima, quoniam vnitas amoris omnium personarum, propter seipsas, & propter summum & honestissimum bonum, est realissima; quamuis relatio, quæ super hac vnitate fundatur, non possit esse realis, sed relatio rationis. Respondeo 2. charitas & amicitia magis propriè, magísque realiter quàm æqualitas & similitudo, verificantur in Deo: nam æqualitas & similitudo sunt nomina magis propria relationum: sed amicitia & charitas non significant formaliter relationem, sed plures personas inuicem amantes propter seipsas, & propter bonum honestum: quemadmodum etiam *duellum* non significat formaliter relationem, sed duos exercitus inter se pugnantes. Quòd autem ex his fundamentis consurgat relatio realis, vel relatio rationis, non variat intrinsecam quidditatem amicitiæ, sicut nec duelli. Ad tertiam cõfirmationem solutio constat ex solutione primi argumenti. 3. *Diuinarum personarum æqualitas, & similitudo.*

Ad secundum argumentum. Redamatio mutua potest ab imperfectionibus separari túncq; non exiget realem distinctionem amorum sed consistet in eodem simplicissimo amore trium personarum ad inuicem diligentium. 4

Ad tertium Resp. communicatio bonorum, quam exigit amicitia, non requirit, vt vterque amicus alteri communicet ac tribuat aliquod bonum. Etenim multoties Filij parentibus non communicant, nec tribuunt aliquod bonum: nihilominus est inter illos amicitia. Requirit autem amicitia communicationem illam, de qua verus, celeberrimúmque *prouerbium recte ea, quæ sunt amicorum, communia dicit esse*, vt scribit Aristoteles lib. 8. Ethicor. cap. 9. sub initium. Nihil autem excogitari potest magis commune, quam omnia bona diuina sunt communia trium personarum; siquidem essentia, sapientia, voluntas, potentia, cæteráque sunt communia. Atque insuper etiam personæ suo modo sunt communes, quia filius est bonum Patris eo ipso, quod est Filius illius; & Pater est bonum filij eo ipso, quod est Pater illius: idémq; proportione seruata sentiendum est de Spiritu sancto comparatione Patris & Filij. Denique sicut vnum simplicissimum bonum sufficit, vt verè dicantur personæ communicare; sic etiam vna simplicissima vita sufficiet, vt conuiuere dicantur, maximè cum & 5. *Quam communicationem amicitia requirat.* *Aristoteles.* *Filius Patris, & pater filij bonum.*

in offi

in officio Ecclesiastico, & in libris antiquorum Patrum sit vsitatissimus ille modus loquendi: *Cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat.* Conuiuunt enim amici, quorum vterque dici potest viuere cum altero.

6. Ex his constat solutio confirmationis, consensio namque perfectissima dicetur eorum esse, qui prorsus eodem sensu, eadémque voluntate sibi mutuo volunt eadem bona.

7. *De concupiscentia recens sententia.* Quod attinet ad amorem concupiscentiæ, recens quædam sententia fert, dici posse, virtualiter saltem amorem concupiscentiæ comparatione boni concupiti, quando Deus sibi, hoc est, Patri, Filio, & Spiritui sancto, vult suam diuinitaté: quoniam tum persona, tum etiam bonum volitum differunt virtualiter à volitione: nec potest alia ratione concupiscentia negari, nisi defectu distinctionis.

8. Nunc omitto discutere distinctionem illam virtualem; nec enim potest effugere, quin sit ante operationem intellectus, & eo ipso sit realis; vel non sit ante operationem intellectus, & eo ipso non sit realis, sed rationis; licet habeat in re fundamentum. Sed de hoc alias ex professo. *In Deo erga seipsum nec virtualiter amor concupiscentia.* Præsentis autem instituti proprium est ostendere, nec formaliter, nec virtualiter esse amorem concupiscentiæ Dei erga seipsum, siue cuiuslibet personæ diuinæ erga aliam, etiam comparatione boni quod sibi volunt.

9. Ratio à priori est, quoniam amor concupiscentiæ, formaliter vt talis, vult bonum vtile, vel iucundum, prout est vtile vel iucundum amanti, vel amico eiusdem amantis: non autem prout est bonum honestum, quo amicus redditur amabilis, independẽter ab vtilitate, & iucũditate: hoc enim est proprium amoris amicitiæ. Totum autem bonum, quod Deus sibi, vel vna persona diuina vult alteri, prout est summum bonum honestum, quo redditur summè amabilis, illud vult: ergo prout vult illud, non est amor cõcupiscentiæ, sed amicitiæ, sicut ostendimus de charitate tractãtes *Confirmatur 1.* disputatione 2. Confirmatur 1. quoniam iusti per charitatem volunt Deo diuinitaté, & omnes eius perfectiones, atque sibi & proximis per eandem charitatem, prout amicitia est, volunt idem bonum diuinum, quatenus per gratiam & gloriam participari potest: sed tamen quantum ad hoc præcisè Theologi non putant eum amorem esse concupiscentiæ.

10. *Boni amore concupiscentia amatum quale.* Confirmatur 2. quoniam bonum amatũ amore concupiscentiæ debet esse tale, quod ratione sui, & propter seipsum non sit amabile, sed propter vtilitatem ad aliud bonum, (nisi fuerit inordinatus amor concupiscentiæ; qualis cernitur in hominibus frequenter, amplectentibus spiritualia propter bona temporalia) ideoque quocũque bono diuino & increato debet esse inferius bonum, quod ordinatissimo Dei amore diligatur *Confirmatur 3.* concupiscentia propriè dicta. Confirmatur 3. quoniam hoc pro certo supponunt communiter Scholastici, quando non de bono diuino, sed tantum de bonis creatis inquirunt, vtrùm à Deo di- *Deus creata bona sibi amore concupiscentia non vult.* ligantur amore concupiscentiæ. Nullus autem Doctorum asserit esse dilectionem concupiscentiæ, prout ea bona Deus vult sibi, licet aliqui cõcedant esse amorem concupiscentiæ, prout Deus ea vult suis amicis, videlicet, hominibus, vt vidimus supra disp. 5. sect. 5. Ergo multò magis eorum mens distat ab amore concupiscentiæ, quo Deus sibi velit suam diuinitatem, aut vna persona velit bona diuina duabus aliis personis.

Confirmatur 4. quia licet amor amicitiæ & amor concupiscentiæ, non semper sint amorẽs diuersi, multoties quippe non sunt, nisi diuersi respectu eiusdem amoris, qui comparatione personæ, cui volumus bonum, est amicitia, sed comparatione boni vtilis, aut iucundi, quod illi volumus, est concupiscentia: vt docent communiter Doctores sanctus Thomas prima secundæ quæstione vigesima sexta, (vbi Caietanus & cæteri expositores) & libro primo contra Gentes capite nonagesimo primo, (vbi Ferrarien.) alij Scholastici libro tertio sententiarum. Vbi sanctus Bonauent. distinctione vigesima septima, articulo primo, quæstione secunda ad vltim. Ricardus eadem distinctione vigesima septima, articulo septimo, quæstione secunda, corpore. Durandus distinctione 28. quæstione 1. artic. 1. & q. 2. art. 1. Capreol. 1. dist. 1. q. 1. Mol. 1. p. q. 63. a. 1. disp. vnica mem. 2. Vasquez lib. 3. de adorat. disp. 1. c. 6. & 1. p. disp. 232. cap. 2. & alibi multoties, atque recentiores communiter: nihilominus ille respectus amoris cõiunctus cum eodẽ amore amicitiæ non poterit habere rationem concupiscentiæ, nisi concupiscat bonum vtile, vel iucundum, prout vtile vel iucundum est modo nuper explicato. Denique si non obstaret hæc ratio, nihil impediret realis identitas amoris cum bono, quod amatur, & cum persona cui amatur, quominus esset propriè amor concupiscentiæ; sicut non obstare, ne sit amor amicitiæ, probatum est in hac & præcedenti sectione. 11. *Concupiscentia, & amicitia amor non semper diuersi.*

SECTIO VI.

Erga creaturas rationales amorem Dei esse amicitiam; aliis quæstionibus ad sua loca remissis.

DEum verè, propriéque per amorem versari suas circa creaturas, ostendimus supra disp. 5. sect. 2. & seq. sect. 3. declaratum est, quo modo creata bonitas moueat Dei voluntatem, licet non sit obiectum formale, sed materiale. Quod autem creaturas irrationales Deus amet amore concupiscẽtiæ, quasi vtiles suis amicis, licet Deus nullius vtilitatis accipiendæ sit capax, & consequenter illis Deus vtatur, & non fruatur, tractatum est in eadem disputatione quinta, sectione quinta, sequenti verò sectione sexta, quam simplex & vnica sit tendentia diuini amoris in omnia obiecta dilecta. Tres aliæ conclusiones probatæ sunt in disputatione sexta, videlicet Deum necessario diligere quaslibet creaturas possibiles amore simplicis complacentiæ, non solùm in communi, sed etiam in particulari nullis exceptis creaturis, quantumcumque vilissimis: & creaturas, non modo prout in Deo continentur; sed etiam in seipsis amari. 1.

His igitur præsuppositis circa dilectionem, qua Deus creaturas prosequitur, restat exponere, quomodo possit esse amor amicitiæ Dei erga creaturas rationales, & redamare potentes, & ad beatitudinem peruenire per diuinam gratiam. Ratio dubitandi est inæqualitas summa, & infinita distantia Dei à creaturis. Æqualitas enim est vna ex conditionibus amicitiæ, quam exigit Aristoteles. 2. *Ratio dubitandi.* *Æqualitas amicitia conditio.*

Aristoteles. Aristoteles lib. 8. Ethicor. ad Nicomacum cap. 5. & 7. & lib. 9. c. 3. & 8. & Ethico. Eudemor. lib 7. cap. 5 fine, & cap. 11. & 12. *Quin potius amicitia inaequalitate quadam consistere videtur: nisi frustra dicatur, amatoria est aequalitas;* vt idem Philosophus ait initio dicti capitis 11. lib. 7. Eudemiorum Ethicorum.

3. Vnde lib. 8. Ethicor. ad Nicomacum cap. 7. infert: *si longe separatus sit aliquis, vt Deus non amplius manet* amicitia scilicet, & l. 7. Eudemior. d. c. 5. sub initium ait: *Ridiculum esse, si quis Deo exprobret si non pro eo, ac ab hominibus amatur, vicissim ipse diligat: aut principi, quod non aequalem amorem subditus praestet.* Atque supra dicto lib. 8. cap. 1 refert opinionem antiquorum, existimantium amicitiam esse similitudinem, & inde nata fuisse prouerbia: *Pares cum paribus facillime congregantur, & graculus cum graculo, & caetera generis eiusdem.* Quod idem traditur Ecclesiastici capite 13 illis verbis: *Omne animal diligit simile sibi; sic & omnis homo proximum sibi.* Et post pauca: *si communicabit lupus agno aliquando; sic peccator iusto Quae communicatio sancto homini ad canem? aut quae pars diuiti ad pauperem?* Quod inferius confirmare pergit. Cum igitur inter Deum & homines sit infinita distantia sanctitatis, sapientiae, potentiae, diuitiarum, & omnium perfectionum; videtur non esse possibilis aequalitas, quae requiritur ad amicitiam.

Eccles. 13.

4. *Assertio. 1.* Nihilominus dico primò. Nunquam incidit in mentem alicuius Philosophi, carentis supernaturali lumine fidei, possibilem esse perfectam, & propriè dictam amicitiam Dei ad homines; sicut nec hominum ad Deum. Haec enim superat vires naturae, consequenterque superat rationem naturalem. Propterea námque ad Ephes. cap. 3. genibus flexis postulat supernaturalia dona fidei & charitatis à Deo tribui, vt possimus *scire super eminentem scientiae charitatem Christi.*

Ephes. 3.

5. *Dei ad creaturas rationales amicitia propria.* Dico secundò. Deus amicitia propriè dicta prosequitur creaturas rationales: quamdiu sunt capaces redamandi, & ad beatitudinem perueniendi. Sic docet apertè sanctus Thomas in praesenti quaestione 20. art. 2. ad 3. & communiter Scholastici lib. 3. sent. distinct. 32. vbi sanctus Thomas q. 1. art. 1. ad 2. & art. 2. ad 3. Capreol. lib. 1. dist. 45. art. 1. concl. 11. Peculiariter est notandum hoc affirmare Durandum dicta dist. q. vnica art. 2, & Scot. eadem dist. q. vnica prope finem ad secundum argumentum; quoniam illis non sine occasione, tribuitur oppositum. Idem docet Ricardus ibidem art. 1. q. 1. ad 2. collata solutione cum argumento. Carthusian. q. vnica dum refert sententiam S. Thomae. Gabriel eadem dist. 32. q. vnica art. 1. notab. 2. & art. 2. conclus. 3. Communiter recentiores in Commentariis ad praesentem q. 20. S. Thomae; necnon 2. 2. q. 23. art. 1. Colligitur autem efficaciter ex Magistro lib. 3. sent. dist. 27. & sequentibus, praesertim dist. 32. & S. Bonauent. ibidem art. 1. qu. 2. in solutionibus argumentorum.

6. *Assertionis demonstratio.* Demonstratur, quoniam amicus est amico amicus, & amicitia constat vtroque extremo redamante se mutuo: sicut vidimus sect. 4. sed iustus homo per gratiam est amicus Dei: ergo Deus est amicus hominis iusti. Minor probatur, nam *Abrahamus Dei amicus effectus est,* Iudith. capite 8, Iacobi 2. & Isaiae 41. & Canticor. 5. *Comedite,* inquit, *amici.* Psalm. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Sapien. 7. de thesauro sapientiae dicitur, *Quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei.* Quapropter in Deo principaliter est amicitia cuius participatione personae constituuntur amici, sicut longè inferius subditur: *Amicos Dei & prophetas constituit,* quemadmodum participatione sapientiae sapientes, & bonitatis participatione boni. Lucae 12. *Dico autem vobis amicis meis.* Ioan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio,* & infra: *Vos autem dixi amicos.*

Iudith. 8. *Cantic. 5.* *Psal. 138.* *Sap. 7.* *Luc. 12.* *Ioan. 15.*

7. *Tridentin.* *Amorem Dei erga personas rationales propriè amicitiam negare error.* Confirmatur, quia Tridentinum sessione 6. cap. 6. sub init. decernit per iustificationem fieri *ex inimico amicum.* Et Patres eisdem vocibus *amici & amicitia* frequenter vtuntur. Quocirca non dubito, quin erroris nota dignum sit, negare Dei amorem esse verè ac propriè amicitiam erga personas capaces charitatis & gloriae.

8. *Ad amorem erga Dei, erga creaturas intellectuales qualis aequalitas.* Dico tertiò. Viam aperuit Aristoteles explicandi aequalitatem, quae requiritur ad amicitiam Dei erga creaturas intellectuales. Primò, quoniam praedicto libro 8. Ethicorum ad Nicomacum cap. 7. & 11. & 14. & lib. 7. Ethicor. ad Eudemium cap. 5. & 11, distinguit genus quoddam amicitiae, quam appellat *supereminentiae secundum excessum.* Cuiusmodi amicitia est Regis ad subditos, parentum ad filios, & Dei ad homines. Secundò, quoniam aduertit in hoc amicitiae genere non esse possibilem numericam aequalitatem, (quam Scholastici solent appellare proportionis: & Aristoteles 5. Ethicorum vocat arithmeticam) ideo satis esse proportionalitatis aequalitatem, quae dicitur geometrica, per quam inferior deferat superiori quantum honorem debet illi iuxta vires suas (nec enim tenetur vltra vires) at verò superior inferiori conferat vtilitatis, & fauoris quantum debetur ex legibus & pactis illius amicitiae.

9. *Aristoteles.* Sic Aristoteles libro octauo Ethicorum, ad Nicomacum capite decimo secundo in medio ait: *Amicitia, qua filiorum est ad parentes, & hominum ad Deos, vt ad bonum est atque excellens.* Quapropter quod in cap. 7. dixerat, exponitur à sancto Thoma de illo genere amicitiae, quòd supponit *aequalitatem in numero,* siue arithmeticam, vt supra diximus. Insuper in eodem libro 8. cap. 14. post med. ait: *Amicitia namque id exposcit, quod fieri potest, non id, quod est pro dignitate. Nec enim in omnibus est; vt in honoribus erga Deos & parentes: nemo enim vnquam dignum reddere potest. Sed qui quoad potest, exsequitur, bonus & aequus esse videtur.* Et lib. 7. Eudemiorum Ethicorum. cap. 11. circa medium. *Excellens,* inquit, *contrariè conuertit proportionale, iuxtáque diametrum iungit.* Et post pauca: *Quocirca aliquo alio aequare & proportionale reddere conuenit, honore, scilicet, qui & natura principi & Deo tribuitur à subiectis.*

10. Altius autem aequalitatem & similitudinem hominum sapientium, & amatorum veritatis, ad primam veritatem, tanquam ad exemplar super excellens indicauit Ecclesiasticus cap. 27. dicens: *Volatilia ad sibi similia conueniunt; & veritas ad eos, qui operantur illam.* Haec igitur similitudo satis est ad societatem ineundam cum Deo. Quod alia similitudine declaratur Prouerb. 22. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum habebit amicum Regem.* eum, videlicet, qui solus intuetur munditiam cordis.

Eccles. 27. *Prouerb. 22.*

11. *Inaequalitas quodámmodo ad aequalitatem reducitur.* Dico quartò. Inaequalitas quodámmodo reducitur ad aequalitatem; si amicus, quantum opus sit,

Hieronym. Michae.

sit, ad amicum sese demittat, vt præcipit Cicero lib. de Amicitia. Sapienter enim Hieronymus Michææ cap. 7. ad illud, *Nolite credere amico,* dixit: *Amicitia pares aut accipit, aut facit: vbi inæqualitas est, & alterius eminentia, alterius subiectio: ibi non tam amicitia, quam adulatio est. Vnde & alibi legimus: sit amicus eadem anima. Et Lyricus pro amico precans; seruet, inquit, animæ dimidium meæ.*

12\. Hanc igitur æqualitatis conditionem, vt exactius assequeretur Deus, propter nimiã charitatem, qua dilexit nos, *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Philip. 2. (*Philip. 2.*) E contrario verò nos ad altiorem statum extulit, etenim *Magna & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ.* 2. Pet. 1. (*2 Petr. 1.*) Sic igitur Deo iam demisso ad nostram humanitatem, & nobis contemperato, nos eleuati ad consortium diuinitatis, quodammodo æquales euadimus: præsertim quoniam *Custodia legum consummatio incorruptionis est; incorruptio autem facit proximum esse Deo,* Sapien. 6. (*Sap. 6.*) Sic igitur eleuatus homo, minus distat à Deo, iam ad nos demisso.

13\. *Christus caput nostrorum prædestinatus.* Tandem ob eam causam Christus Dominus prædestinatus est caput omnium iustorum, vt aliquis primarius & princeps Dei amicus foret perfectè æqualis Deo, quoniam erat naturalis Filius Dei: Reliqui verò amici diligerentur à Deo, quasi membra capitis huius, & quasi vnus amicus integer, qui secundum se totum consideratus perfectissimam æqualitatem haberet: quamuis sine illa possibilis esset amicitia Dei, sed in alio gradu minus perfecto.

14\. Nec obstat huic æqualitati & amicitiæ seruitus, quæ cuilibet creaturæ comparatione Dei conuenit essentialiter. Obstat autem illa seruitus quæ coactione tantum, ac pœnæ timore trahitur, & caret familiaritate; de qua tantùm intelligendum est illud Ioan. 15. (*Ioan. 15.*) *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius: Vos autem dixi amicos, &c.*

SECTIO VII.

Desiderij quidditas diuinæ perfectioni repugnat.

1\. *Diuinorum bonorum desiderium repugnat Deo. Recentiorum sententia.* DEsiderium bonorũ diuinorum diuinæ voluntati repugnare, manifestissimum est, quoniam illa omnia necessariò sunt præsentia & coniuncta Deo; desiderium autem non est, nisi boni absentis. Nihilominus docti Recentiores existimant, Deum verè ac propriè habere desiderium illius boni, quod persona dilecta nondum habet, & Deus vult illam habere: & talis inquiũt, videtur esse volũtas, qua *Deus vult omnes homines saluos fieri.* 1. Tim. 2. (*1. Tim. 2.*) vt exponit Chrisost. hom. 1. ad Ephes. Ita existimant Suarez lib. 3. de attribut. c. 7. nu. 4. Gabr. Vazq. 1. p. disp. 84. § 1. à med. Quam sententiam Henr. tra. 2. disp. 20. c. 3. n. 19. limitat, vt Deus ea tantùm bona nobis desideret, quæ pẽdent à nostra libera cooperatione.

2\. *Probatur.* Rationis caput est, quoniam amicorum bona sunt etiam bona diligentis amicos propter vnionem, amicitia contractã, quam diximus sect. præced. Quapropter amicorum bonũ absens potest esse obiectum diuini desiderij. Quod autẽ Deus præstat independenter à cooperatione voluntatis creatæ, reputatur præsens & habitum comparatione Dei, licet nondum existat actualiter. Chrysostomum & alios, qui Deo tribuunt desiderium salutis omnium hominũ, retulimus disp. 19. sect. 2. & disp. 21. sect. 1. fine; quæ per optatiuum profert Deus in sacris Litteris Isa. 48. ad fin. *Vtinam attendisses mandata mea,* &c. & Deuter. 5. ad fin. *Quis det, talem eos habere mentem, vt timeant me.* *Isaia 48. Deutero. 5.*

3\. *Vera sententia desiderium à Deo reiicit.* Vera tamen sententia simpliciter & absque limitatione desiderium reiicit à diuina voluntate, propter imperfectionem, quam affert, prout ab amore distinguitur: est enim de bono, quod nondum habet desiderans. Ita S. Thom. lib. 1. contra Gentes. c. 89. ratione 6. fine (vbi Ferrarien.) & in præsenti quæst. 20. art. 1. corp. & ad 2. vbi Caiet. Molina, Zumel, Banez, Arrubal, Nazarius, & alij expositores communiter, Capreol. autem lib. 1. sentent. dist. 45. art. 1. concl. 5.

4\. *Deus quæ ipse solus facit non desiderat.* Probatur efficaciter, discurrendo per varia genera bonorum, secundum quod variam habere possunt rationem desiderij. Primo nãque Deus non desiderabat bona, quæ solus ipse facturus est; neque enim concedi potest, Deum ab æterno desiderasse creationẽ mundi, & nunc desiderare resurrectionem omnium mortuorum. Atque hoc supponere videntur etiam Suarez & Vazquez.

5\. *Nec quæ efficaciter cooperante libero arbitrio facturus est.* Secundò. Bona, quæ Deus non solus, sed cooperãte libero arbitrio creato, facturus est in hominibus efficaciter; ea Deus non desiderat, propriè loquendo. Ratio est, quoniam proprium obiectum desiderij est bonum absens cõparatione desiderãtis, & absens amicis, quibus desideratur, pro tempore, pro quo desideratur. *Desiderij obiectum proprium.* Sed quodcunque bonum Deus efficaciter facit in hominibus in tempore cooperãte libero arbitrio; illud idem secundum suam realem existentiam ab æterno fuit præsens diuinæ scientiæ non aliter, quã postquam fuit factum (sicut probatũ fuit tomo præcedenti disp. 28.) præterea quibus amicis Deus vult efficaciter illud bonum, adest ineuitabiliter præsens pro eo tempore, pro quo Deus vult esse præsens illis, & pro tali tẽpore nõ est absens: ergo tale bonũ esse nequit obiectum diuini desiderij.

Confirmatur, quia nemo sibi, nec suis filiis desiderat somnum pro eo tempore, pro quo vult vigiliam ad orandum, vel studendum, vel ad aliam operationem; sed tantùm desiderat somnũ pro tempore, pro quo vult illum sibi vel suis filiis: Quod si filium videas actualiter dormire pro tempore pro quo desiderabas, iam tibi nullũ est desiderium pro illo tẽpore, sed fortasse pro tempore sequenti, quod tibi non est præsens. At verò cuncta tempora sunt Deo præsentia non minus, quàm est nobis modo præsens instans illud fugitiuum, quod appellamus nunc. 6.

Tertiò restabat maior apparentia desiderij in illa volitione antecedẽti, qua Deus conditionaliter vult salutem eorũ, qui de facto non sunt cooperaturi, nec consecuturi salutem; quæ volũtas, quantum est ex parte Dei, efficax foret, nisi libera cooperatio hominum defuisset (sicut dictum fuit supra disp. 19. sect. 11. & 12.) Versatur autẽ ista voluntas, nõ tantùm erga reprobos, sed etiam erga prædestinatos comparatione totius temporis, in quo non cooperantur de facto bonis actionibus, quas Deus vult ab illis elici prædicto tempore, præcipiens, aut consulens, vt tunc fiant, & offerens quæcunque requiruntur, vt fieri possint. 7.

Harum igitur bonarum volitionum comparatione, desiderium propriè dictum repugnare 8.

Deo, probatur, quia quando præsens videtur negatio boni, non desideratur illud bonum, pro illo tempore. Nemo quippe sibi, nec filio suo salutem desiderat pro eo tempore, quo præsentem eius morbum videt, sed pro tempore sequenti, in quo nondum videt eum ægrotare. Quapropter quando desiderium dicitur tendere in bonum absens, eo ipso intelligitur etiam tendere in bonum futurum. Sed comparatione Dei præsentes sunt ab æterno negationes & omissiones omniũ bonarum operationum, quibus in quocunque tempore creatæ voluntates non fuere cooperaturæ: ergo pro illis temporibus est impossibile desiderare prædictas volitiones.

9. *Confirmatio 1.* Confirmatur 1. Sic enim S. Thom. lib. 1. contra Gentes dicto cap. 89. ratione 6. fine, comparat desiderium cum spe, quantum ad imperfectionem respiciendi bonum non obtentum, sed obtinendum: respicit ergo futurum. Potest esse confirmatio 2. quia nemo desiderat, quod potest efficaciter obtinere, si volt, & quando vult: sed tamen absolutè non vult. Deus autem cum sit omnipotens liberam cooperationem à quacunque voluntate poterit obtinere quocunque tempore voluerit efficaciter; quamuis eam obtinere non possit per ea media tantùm, & eas circunstantias, sub quibus præuidit per scientiam conditionatam hominis cooperationem esse defuturam. Hæc ratio per se sola non sufficeret, quia dici posset, Deum desiderare, vt homo cooperaretur etiam sub illis circunstantiis. Verum aliquid confert aliis copulata.

10. Postremò quod alij dicunt, propterea Deum nihil extra se desiderare, quoniam nullo indiget, nec ex eo crescit Dei fælicitas; non videtur satisfacere; quoniam sicut amat bonum aliis præsertim amicis tanquam sibi coniunctis per amicitiam; ita posset desiderare; nisi obstaret ratio supradicta.

SECTIO VIII.

Spem repugnare voluntati diuinæ.

1. *Spes Deo repugnat.* NVllum est inter Scholasticos dissidium circa conclusionem theologicam, præfixam in titulo sectionis: omnes enim agnoscunt aliquam imperfectionem in spei quidditate contineri. Sed quænam sit ista imperfectio, magnam difficultatem authoribus excitat. *Quid de spe sentiat. S. Thomas.* S. Thom. in præsenti art. 3. corp. & ad 2. atque alibi 1. contra Gentes cap. octagesimo nono, §. 6. non aliam rationem imperfectionis assignat spei, præter illam, quam assignat desiderio, videlicet, vt eius obiectũ sit bonum, *non obtentum, sed obtinendum.* Nec dubium est, quin hæc etiam conditio futuritionis requiratur in obiecto spei, cum iste affectus sit futurorum, vt Aristoteles docuit lib. 1. Rhetboricor. cap. 11. circa med. & cap. 12. circa med. & lib. 2. Rhethoricor. cap. 11. circa med. & lib. de memoria, & Reminiscent. cap. 2. Cui consonat Cicero libro quarto Tusculanorum. Clarius autem Ambrosius Roman. 8. ad illud: *Spes quæ videtur non est spes.* *Rom. 8.* Vbi Chrysostomus & Theophylactus, Augustinus autem epistola 121. ad Probam, *Augustinus.* columna sexta declarat in verbis Domini Lucæ 6. significari *spem in eo, quia vita pulls nondum est, sed futura est; nec iam videtur, sed adhuc speratur. Spes enim quæ videtur non est spes.* De quo iterum inferius comparatione scientiæ & voluntatis æternæ, prout explicatum est in præcedenti sectione: ideóque non modo comparatione diuinorum bonorum, sed etiam comparatione cuiuslibet alterius boni, quod Deus vult suis amicis in Deo non esse possibilem spem propriè dictam, rectè Ferrar. explicuit in dictum cap. 89. §. *Sed occurrit.*

3. *Ratio Vazquez & Suarez.* Vazquez prima parte disputatione 84. capite 1. iudicat, veram rationem esse quoniam spes respicit illum, à quo res aliqua speratur; tanquam superiorem, & potentiorem, qui possit præstare id, quod speratur, in quo ratio formalis obiecti huius affectus consistit: nam à seipso nullus propriè sperare dicitur. Et forsan, inquit, in hoc consistit ratio difficilis, quam dicit sanctus Thomas ad obiectum spei pertinere: Deus autem nullum respicere potest tanquam potentiorem & superiorem. Ab hac ratione parum dissidet Suarez prima parte, libro tertio de Attributis capite septimo, numero octauo, cum ait: Spes dicit tendentiam ad bonum consequendum virtute alterius: nam quod quis habet in manu sua & voluntate, non sperat.

4. *Bonum à sola propria voluntate dependens speratur.* Nihilominus vtraque ratio nimium limitat obiectum speciei: poterit enim aliquis à se ipso sperare futuro tempore, propriis laboribus & conatibus esse consequendum aliquod bonum arduum quod ab alterius voluntate non pendet; sic enim scientiam aliquam naturalem, aut artem canendi, vel scribendi, vel aliam similem, quæ solis viribus naturæ, supposito Dei generali concursu, quin etiam ignorata necessitate diuini concursus, Ethnici sperabant, neque enim sine spe consequendi laborare potuissent. *Ratio à priori.* Est autem à priori ratio, quoniam futura voluntas subeundi labores, non est tempore præsenti constitura in voluntate hominis: ideo sicut timere potest nunc ne postea mutet voluntatem: ita potest sperare fore, vt in eadem voluntate perseueret; sicut è contrario qui diffidunt de sua futura voluntate, se coniiciunt in aliquod genus impossibilitatis, ne mutare possint decretum. Adde quod sola dubitatio probabilis de viribus propriis, an futuræ sint pares & sufficientes ad superandam difficultatem, esse potest conditio constituens obiectum spei, & timoris; licet nihil ab alienis viribus speretur.

5. *Ratio solidior spei à Deo remouenda.* Solidior igitur est ratio, quæ summam imperfectionem spei constituit in arduitate, quam requirit in bono ad quod assurgit. Quemadmodum S. Thom. docuit 1. 2. quæst. 40. art. 1. corp. & 2. 2. quæstion. 17. artic. 5. & 1. part. quæst. 81. art. 2. corp. Aristoteles autem, quamuis expressè non indicauerit, arduitatem esse requisitam in obiecto spei; nihilominus eam supponere videtur locis supra citatis. Colligi potest ex Paulo. Rom. 8. cum ait: *Spes autem, quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.* *Rom. 8.* Obserua patientiæ necessitatem esse nullam, nisi difficultas aliqua restiterit superanda, tolerando laborem & tristitiam, vt obseruauit S. Thom. Rom. 8. lectione 5. ante medium.

Chrysostomus etiam Rom. 8. serm. 14. duabus columnis ante morale sic ponderat. *Quod si, quæ non videmus speramus, per patientiam expectamus.*

Nam

Nam velut laborantem Deus,ac fatigatum,innumeráque passum,ita sperantem coronat:Ipsum enim patientia nomen, sudorum est multaq, tolerantiæ Multáque subiuugit in eandem sententiam. Eodem modo locum ponderat Theophyl. Consonántque Theodor.& Ambros.ibi,sed minus expressè.

7. Aug.in Ps.91.sub init. *Si autẽ, ait, quod non videmus, speramus, per patientiã expectamus. Modo ergo patiẽtia necessaria est, quãdiu veniat quod promissum est. Nemo autem patiens est in bonis. Quando dicitur patiẽs esto, molestia est, sub qua te Deus vult esse fortẽ.* Idem fusiùs probat bona parte sermonis 25. de verbis Apostoli Rom.8. Consonat autem de Ciuit.lib. 10. cap.25.post med.& lib.15.toto c.18.

8. Confirmatur denique, quoniam spes appetitus intellectualis sua proportione correspondet spei appetitus sensitiui, qui per irascibilem partem assurgit ad superandam difficultatem, & repugnandum contrariis, impedientibus bonum concupitum, vt explicuit S.Thom.1.p.q. 81.art. 2. corp.& q. 82. art.5. Cæterum hæc amplius corroborare, solutis obiectionibus, & refutatis contrariis opinionibus, non est instituti præsentis, sed tractari debet aut circa passiones irascibilis 1.2. quæst.42. vel circa Theologicam virtutem spei 2.2. q.17. Vnde sequitur tandem intelligendam esse metaphoram, quoties spem

Isai 5.& 30, Deo tribuũt sacræ Litteræ, vt Isaia 5. *Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas;* quia tantam vineæ culturam adhibuit, quanta sufficeret, vt ferret vuas. Similiter Isai 30. *Expectat Dominum vt misereatur vestri.*

ARTIC. III.

Vtrùm Deus æqualiter diligat omnia.

ARTIC. IV.

Vtrùm Deus semper magis diligat meliora.

DISPVTATIO LIII.

Qualis esse potuerit inæqualitas amoris erga quodlibet amabile.

SECTIO I.

Inæqualitas tribuendi maius bonum, & principaliter amandi, per formalitatem increatam & intrinsecam volitioni diuinæ.

1. *Ex parte actus diuinæ voluntatis nulla inæqualitas.*

PRIMA conclusio sit, in quàm omnes Scholastici conspirant: constat autem duplici membro. Primum. Ex parte actus diuinæ voluntatis nulla est inæqualitas intentionis, aut feruoris aut efficacitatis, per quam amet vnum obiectum intensius, aut feruentius, aut efficacius, quam aliud. Secundum. Ex parte boni, quod Deus vult obiectis amatis, Deus magis amat vnum, quam aliud, quoniam illi vult maius bonum, & consequenter maius bonum ei confert præsenti tempore, vel præparat maius bonum in sæculo futuro tribuendum. Ita Magister lib. 3. sentent. distinctione 32. capite 2. & 3. Alexand. 2. parte quæstione 31. memb. 3. sanctus Thomas in præsenti quæstione 20. artic.3. & 4. & lib. 1. contra Gentes cap. 91. circa medium, & libro 3. sentent. distinctione 32. quæstione 1. artic.4. Communiter Scholastici in eadem dist. 32. Vbi S. Bonau.art.1.qu.3.corp. Ricardus art.2.quæst.1. Durand. quæst. vnica art. 3. Scot. similiter q.1. art.3. Argentina qu. vnica art.4.concl.3. Carthus.quæst.vnica. Gabriel.qu. vnica. Henricus in summ.art.46.quæst.6.ad 3. Ferrar.1.contra Gent.cap.91.citato. Caietan. & omnes expositores ad præsentem articulum 3.& 4. nemine contradicente.

Ruiz. de Voluntate Dei.

2. *Augustini testimonio & ratione probatur.*

Sanctus Thomas probat testimonio Augustini tract. 110. in Ioan. ad med. dicentis: *Omnia diligit Deus, quæ fecit, & inter ea magis diligit creaturas rationales, vt ex illis eas amplius, quæ sunt membra vnigeniti sui: & multo magis ipsum vnigenitum suum* Ratione præterea probat, quia nulla res creata potest aliquod bonum habere, nisi quod ei contulerit diuina causalitas. Deus autem, nihil causat nisi per voluntatem: ergo Deus vult maius bonum causare in creaturis, quæ de facto sunt perfectiores, & vult minus bonum causare in creaturis, quæ de facto sunt imperfectiores, quocunque modo contingat inæqualitas perfectionis, siue essentialiter, siue accidentaliter.

3. *Deus principalius vnum bonũ quàm aliud amat*

Secunda conclusio. Consistit etiam inæqualitas diuinæ dilectionis in eo, quod magis principaliter amat vnum bonum propter seipsum tanquam finem, aliud autem bonum minus principaliter amat; tanquam medium propter finem. Ita docet Scot. 3. distinctione 32. quæstione vnica artic. 3. fusiùs explicans prioritates & gradus, ac totidem verbis Gabriel in eadem dist. 32. quæst. vnica art. 1. notab. 3. Nec contradicunt cæteri Scholastici, quamuis locis nuper citatis hanc inæqualitatem non expresserint: alibi namque fatentur illam, quando de variis bonis tractant circa prædestinationem aut reprobationem, aut circa Incarnationem.

4. *Conclusionis demonstratio.*

Explicatur amplius, ac demonstratur conclusio, quia Deus seipsum, ac tres personas Trinitatis infinita simpliciter appretiatione diligit supra quodlibet aliud diligibile propter seipsum, vt propter obiectum formale, & vltimum finem cuiuslibet dilectionis: sicut probatum est disputatione 3. & 4. Attamen cætera diligibilia non ita diligit, sed appretiatione infinitè minori, non propter seipsa, sed propter Deum. Rursus appretiatione maiori principaliúsque diligit prædestinatos, tanquam finem proximum, ad quem ordinantur etiam præsciti: maioríque appretiatione ac principalius diliguntur homines, quam irrationales creaturæ, quippe quæ propter hominem, vt propter finem amantur; vt dicemus statim.

5. *Quorundam error.*

Vnde sequitur, stolidissimum fuisse quorundam errorem, qui dicebant, Deo chariora esse bruta, quam homines; quoniam minori labore viuunt: & vniuersum esse factum propter bruta; non propter homines. Aduersus hunc errorem scribit Origenes in Philochalia, siue amore pulchri capite 20. Ponitur autem hic liber in fine operum Origenis. Ac certè parùm à brutis mentem eleuarunt, qui fœlicitatem illorum nostræ præferendam esse putarunt. Re- *Aristoteles,* uincuntur autem ipso lumine naturæ, quo finem rerum omnium hominem esse demonstrauit Aristoteles libro secundo Physic. text. 24. dicens: *Non enim quoduis vltimum finis est, sed id, quod est optimum:* & post pauca: *Vtimur: quia omnia sunt gratia nostri. Sumus enim nos quodammodo finis. Id enim cuius gratia cætera sunt, dupliciter dicitur.* Porro. *Quod propter se eligendum, eligibilius est eo eligendo,*

 quod

quod est propter aliud. Et finis, usque sunt ad finem, eligibilior videtur esse, vt scribit Aristoteles libro tertio, Topicor. capite 1. loco 4. & 12. Quod autem eligibilius est, eo ipso constituitur præferendum volitione, magisque diligendum.

6. *Clemens.* Probat eandem veritatem Alexand. Clemens lib. 1. Pedagogi cap. 8. à principio, quoniam pulchrius bonum amatur magis. *Quod si nihil*, ait, *odio habet eorum, quæ ab ipso facta sunt, restat, vt id diligat. Longe autem plusquam alia iure hominem diliget, quæ est pulcherrimum animal eorum, quæ ab ipso effecta sunt, pietate ac religione præditum.* Denique 1. Corint. 9 *Nunquid de bobus cura est Deo*, Com tamen 1. Petri 5. *Ipsi est cura de vobis.* Et Sap. 4. *Gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius.* & 2. Timoth. 2. *Omnia propter electos* Videri potest Bernard. serm. 68. in Cantic. ad illud. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* & Athanas. lib. de Incarnat. Verbi, & eius aduen.

1. Corinth. 9 1. Petri 5. Sap 4 2. Tim 2. Col 3.

7. *Formalitas magis amandi perfectio increata Dei.* Tertia conclusio maius bonum, vel actio per quam producitur maius bonum non constituit formaliter, neque complet liberum amorem Dei, quatenus vnam creaturam diligit magis, quam aliam: sed hæc formalitas magis amandi, realis perfectio est, increata, & intrinseca Deo, sicut est increata & intrinseca perfectio liberæ volitionis. Conclusionem istam in memoriam reuocare; notando illam esse contentam in generali doctrina, quam ex professo probauimus supra disp. 11. 12. & 13. propterea necessarium fuit loco præsenti, quoniam ex doctrina S. Thomæ, quam retulimus conclusione 1. quidam authores occasionem arripiunt oppositum affirmandi. *Aliqui oppositum ex S. Th. deducunt.* Cum enim asserat S. Thomas, ex parte voluntatis diuinæ Deum non amare magis vnum, quam aliud bonum; sed tantùm ex parte boni, quod vult amato; sequi videtur, hanc formalitatem maioris dilectionis non esse Deo intrinsecam, & formaliter in eo existentē, sed solam denominationem extrinsecam à maiori bono, quod vult, & causat.

8. *Magister.* Idem pari ratione posset inferri ex verbis Magistri lib. 3 sent. dist. 32. cap. *Consideratur: Dilectio Dei non recipit magis & minus secūdum essentiam, sed tantum secundum efficientiam.* Vbi S. Bonauent. *S. Bonauent.* art. 1. q. 2. corp. ait: *Dilectio Dei potius dicitur esse dilectio effectus, quam affectus.* Quibus similia scribit Ricard. eadem dist. 32. art. 1. & 2. Henricus in *Henricus.* summa art. 46. q. 6. ad 3. ait, Deum amare magis *non secundum substantiam amoris, sed secundum maiorem bonitatem, quam causat.* Alexand. 1. p. q. 31. mem. 2. & 3. ac præsertim mem. 4. persistit in eo, quod amor Dei, prout versatur circa creaturas, solum connotatum, producendum in tempore, addit supra Dei amorem, prout versatur circa Deum. Alij Scholastici multiplici modo loquendi solent à Deo remouere inæqualitatem amoris, & totam inæqualitatem ad obiecta creata reiicere.

9. Nec mirandum est antiquiores ita fuisse locutos; cum vniuersaliter de præscientia futurorum, de prouidentia & prædestinatione, de volitione libera, & quolibet actu supponente volitionem liberam, ita loquantur, ac si constituerentur per relationem rationis, aut denominationem extrinsecam, resultantem ex obiectis contingentibus, quæ potuerunt non esse sicut retulimus disp. 11. sect. 3.

10. Nihilominus iidem authores in locis nuper citatis, & in aliis multis alias veritates tradunt, ex quibus demonstratur, formalitatem maioris amoris esse realiter in Deo prius ratione, quam adueniat extrinseca denominatio à creaturis; quoniam expressè dicunt, maiorem Dei amorem esse causam tribuendi maius bonum: & ab æterno fuisse maiorem dilectionem vnius quam alterius & præparatum esse maius bonum vni, quàm alteri, prius ratione, quàm eius merita præuiderentur esse futura; quæ omnia verificari nequeūt, nisi formalitas magis amādi sit increata & intrinseca Deo: nihil enim aliud à Deo potest esse principium causatiuum maioris boni, nec causa determinans ad maius bonum producendum. Veruntamen hanc rationem cum aliis pluribus fusiùs ponderauimus disputationibus supra citatis.

11. *S. Thomæ & cæterorum Scholasticorum mens.* Quocirca necessarium est, S. Thomam & cæteros Scholasticos, proximè citatos, nihil amplius intendisse, quàm à diuina volitione simplicissima & æterna remouere quamlibet distinctionem ante opus intellectus, & quamlibet mutationem aut nouitatem, aut inæqualitatem (qualis in nobis est ratione intēsionis aut feruoris; vt expressè dicunt) relinquendo solummodo perfectionem realem & eminentissimam, quæ per comparationem ad volita dicatur inæqualis, quatenus verè ac realiter vult causare maius bonum in vno, quam in alio. sic tamen, vt totum hoc velle sit intrinsecum, increatum & realiter existens in actu diuino determinatè priùs ratione, quam intelligatur effectus esse causandus.

12. *Carthus.* Vnus inter antiquiores hoc animaduertit. Carthusianus lib. 3. dist. 32. q vnica prope finem, ad sententias S. Thomæ, S. Bonauent. & aliorum quas prius retulerat, adiungens hanc explicationem: *Potest dici maior dilectio Dei, etiam ex parte ipsius dilectionis, non secundùm id quod est, sed per relationem & respectum ad eius amatum, secundum quod maius bonum vult vni, quam alteri, ita quod hoc non est solum ex parte voliti, sed ex volentis per respectum ad volitum.* Obserua præsertim postrema verba.

13. Corollarium ex dictis est, non esse bonam illationē, per quam ex præsenti articulo 3. S. Thomæ deducitur, ante præuisa merita non magis vnum, quàm alium amari, nec eligi ad vitam æternam; sicut argumentatur Vasquez in explicatione præsentis articuli tertij, sed fusiùs infra disputat. 89. cap. 13. num. 121. & sequentibus. Vtrobique tamen non explicat istius illationis vim ex eo potissimum pendere, quod disp. 80. cap. 2. fuerat opinatus aduersus volitionem liberam, quæ tota & integra sit realis & intrinseca Deo. Nunc obiter obseruandum est, pari ratione debuisse negare inæqualitatem volendi maiorem gratiam vni, quàm alteri ante præuisa merita; nam si potest intra diuinam volitionem esse realiter vis determinandi ad maiorem gratiam ante præuisa merita; eadem ratione poterit esse realiter vis determinandi ad maiorem gloriam ante præuisa merita; quia quod attinet ad inæqualitatem diuinæ volitionis & intrinsecum discrimen, eadem est ratio, licet quantum ad tribuendam gratiam vel gloriam propter merita sit ratio longè diuersa.

SECTIO

SECTIO II.

Vtrùm sit possibile magis vnum amare, quàm alium, absque productione maioris boni.

1\. PRo negatiua parte videtur esse communis scolasticorum sententia, quos sectione præcedenti pro conclusione prima citauimus, in eo tantùm constituentes inæqualitatem amoris, quod inæqualia bona producat.

2\. Breuiter tamen respondeo, illos esse intelligendos regulariter, ac de potentia ordinaria, vel intelligendos esse non tantùm de reali productione realis boni, sed etiam de productione secundùm rationem, qua, videlicet, tribuitur aliquod ens rationis, moraliter æstimabile tanquam maior dignitas & excellentia. Quod probo primò generaliter, quoniam sine reali diuersitate creaturarum possibile fuit, Deum voluisse, quod de facto non voluit; vt probatum fuit supra disp. 12. sectione 2. & 3. ergo sine reali diuersitate creaturarum possibile fuit alicui creaturæ voluisse bonum, quod de facto non voluit; hoc autem ipsum foret plus amauisse, nam plus amat, qui plura bona vel maiora vult.

Absque productione maioris boni maior Dei amor.

3\. Secundò probo magis in particulari, quoniam Dei maior dilectio est gratiam & reliqua bona creata præbere cuidam homini propter efficacem intentionem tribuendi tantam gloriam, & tali præparatione voluntatis, vt ex vi præsentis decreti Deus contulisset multò maiora media, si cognouisset, per ea media, quæ de facto collata sunt, non obtineri de facto tantam gloriam. Minor autem dilectio foret alteri præbere gratiam & reliqua bona creata in eodem bonitatis gradu, quo tributa sunt priori prædestinato, sed non propter efficacem intentionem ei tribuendi tantam gloriam, imò nec tribuendi gloriam: quamuis post præuisa merita prorsus æqualia, Deus efficaciter vellet æqualé omnino gloriam huic secundo præbere; sicut & primo. Casus iste possibilis est de potentia absoluta non aliter, quàm est possibilis modus prædestinandi post præuisa merita: in hoc igitur casu nulla potest assignari solida ratio impossibilitatis, propter quam in vno & in altero homine prædicto non potuerint esse cuncta bona viæ & patriæ in eodem gradu bonitatis realis: attamen maius bonum non reale, sed morali æstimatione dignum magno pretio, foret illa denominatio extrinseca à diuina volitione, quatenus efficaciter decreuit tantam gloriam ante præuisa merita, & tali præparatione voluntatis, vt ex vi præsentis decreti contulisset multò maiora media, si nón esset obtinendus effectus sine illis. Hæc enim est magna dignitas extrinseca istius prædestinati; sed tamen realis forma, à qua prouenit, est increata volitio libera Dei.

Prædestinatio post præuisa merita de potentia absoluta.

Maius bonū morale.

4\. Tertiò. Potuisset Deus de potentia absoluta prædestinare vnum hominem propter alium prædestinandum, etiam ante opera præuisa; ita vt ex vi præsentis decreti, non prædestinaret, Franciscum, v. g. nisi prædestinasset Martinum, ad cuius prædestinationé deberet deseruire Franciscus: è contrario tamen ex vi præsentis decreti prædestinaret Martinum, etiamsi non prædestinaret Franciscum. In hoc nulla reperitur implicatio contradictionis, nec potuerint æqualia bona viæ & patriæ conferri à Deo, cum solo illo discrimine, quo Martini prædestinatio præfertur, quoniam illa foret sine prædestinatione Francisci, sed non è contrario. Tunc nemo dubitabit, ex vi præsentis decreti maiori appretiatione, magísque diligi Martinum, quàm Franciscum; licet omnia realia bona supponamus æqualia tribui. Sola quædam dignitas non realis, sed consistens in extrinseca denominatione, tribuitur Martino, quæ magnum quoddam bonum est secundùm æstimationem moralem.

Prædestinatio vnius dependenter à prædestinatione alterius.

Quartò, Remittere peccati reatum absque vllo dono supernaturali collato, & absque reali qualibet hominis mutatione possibile fuit de potentia absoluta, Sed ille homo cui peccati reatus ita remitteretur eo ipso magis diligeretur à Deo, quam alter homo, cui non remitteretur peccati reatus: ergo de potentia absoluta possibile est Deum diligere magis eum, cui nullum reale bonum maius confert: veruntamen confert donum quod secundùm moralem æstimationem est magni pretij. Eodem modo philosophari licebit de duobus hominibus, quos Deus creare poterat in puris naturalibus, cum omnimoda æqualitate realium donorum; sed tamen postea posset vnum eleuare ad amicitiam prorsus extrinsecam absque vllo reali dono collato, non eleuando alium. 5.

Peccati remissio absque reali mutatione.

Quintò. Per sacramentalia Deus venialia peccata iustis de facto remittit; potuisset autem manentibus eisdem realitatibus & operationibus, non remittere venialia, quod ipsum esset minus diligere, absque detractione realitatis alicuius. Quod si respondeas manere deputationem ad realem pœnam: addo fuisse de potentia absoluta possibile remitti deputationem ad pœnam, non remittendo culpam. 6.

Per sacramentalia remittuntur.

Remissio pœnæ absque remissione culpæ.

Sextò. De potentia absoluta potuit Deus Christum Dominum, in quantum est homo, non constituere caput Angelorum, nec tribuere Angelis gratiam & gloriam propter merita Christi Domini, nec ordinando illa ad Christum, vt ad finem, & caput; sed potuit ex vi possibilis alicuius decreti, prorsus independenter à Christo Domino, præbere gratiam & gloriam, perinde ac si nunquam futurus esset in mundo Christus Dominus. Hæc omnia potuerunt ita disponi manentibus eisdem bonis omnibus in eodem gradu reali, tam in humanitate Christi Domini quàm in omnibus Angelis. Tunc igitur aliquo modo fuisset minus dilecta humanitas Christi Domini, quatenus illi non fuisset collata dignitas illa capitis: nunc autem est magis dilecta. 7.

Potuit Deus Christo dignitatem capitis non conferre.

Septimò. Qui de facto nullum realem in se ipsis fructum capiunt ex redemptione Christi Domini & Sacramentis Ecclesiæ: minus dilecti fuissent à Deo, si non fuisset ad eorum salutem destinata redemptio, & Sacramenta, quantum est ex intentione Dei: nunc autem sunt magis dilecti; licet nihil reale suscipiant amplius, quàm in eo casu reciperent. 8.

Sacramentorum fructum non capientes minus dilecti fuissent.

Hæc & similia exempla vim probandi, quod intendunt, & se protegendi ab obiectionibus accipiunt ex dictis supra tota disp. vndecima, & duodecima, quarum doctrina corroboratur vt explicatur amplius præsentibus exemplis; quoniam hæc nullo modo patiuntur liberæ volitionis determinationem, aut vltimam constitutionem à rebus creatis prouenire. 9.

SECTIO III.

Quanam amoris æqualitas doceatur quando Sap. 6. Æqualitor, *inquit*, est illi cura de omnibus.

1. *Obiectio.* ADuersus inæqualitatem amoris, traditam in sect. 1. solet opponi, quoniam cura Dei, & prouidentia rerum prouenit ex illarum amore: Sed æqualis est rerum omnium cura. Ergo amor est itidem æqualis: nec enim potuisset nō magis curare de rebus, quas amplius dilexisset. *S. Thomæ solutio.* S. Thomas in præsenti q. 20. art. 3. ad 1. respondet, æqualitatem diuinæ curæ consistere in eo, quod ex æquali sapientia & bonitate cunctas res administret vno simplici & vniformi actu volitionis. Eodem modo declarat eundem Sap. locum. 1. 2. q. 51. art. 4. ad 1. & q. 112. art. 4. ad 2. Ricardus lib. 3. sentent. dist. 32. art. 2. q. 1. ad 2. vbi Durand. q. vnica ad 1. & Carthusian. q. vnica. column. 4. atque iterum Durand. 1. dist. 39 q. 3. art. 3.

2. *Ipsa vera nō plena.* Vera quidem est hæc doctrina, sed non plenè declarans æqualitatem intentam in prædicto Sap capite: vt magis constabit statim. Est etiam magis metaphysica, quam pro more doctrinæ veteris Testamenti. Plenior igitur, & textui accommodatior expositio continet, eam æqualitatem, quæ directè pugnat cum acceptione personarum. *Solutio plenior.* Seruat autem Deus hanc æqualitatem in præscribendis legibus, tam naturalibus quàm supernaturalibus, & in damnandis earum transgressoribus. *Æqualitas in præscribendis legibus.* Nam in hoc genere nullam personam excipit cuiusque status, aut conditionis, sed omnes personas æqualiter obligat, & omnes æqualiter damnat, ac punit, nisi pœniteant. *Personarum acceptio à Deo excluditur.* Æqualitas ista commendatur in sacris literis, quoties excluditur à Deo personarum acceptio. Quemadmodum 2. Paralip. cap. 9. versic. 7. Iob. 34. vers. 19 Ecclesiastici 35. vers. 16. Ephes. 6. vers. 9. Coloss. 3. fine.

3. *Cap. 6.* Cernitur ergo prædicta mens, & intellectus, integrum sapientiæ versum considerando: *Non enim subtrahet personam cuiusque Deus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus.* Ideo ius dicet æqualiter omnibus, & diuites ac potentes cohibebit ab iniuriis & oppressionibus pusillorum. *Bonau.* Sapienter itaque S. Bonauent. lib. 3. sent. dist. 32. art. 1. q. 3. ad 1. exposuit: *Æqualitas illa non excludit ordinatam boni communicationem, sed excludit personarum acceptionem, quæ repugnat pulchritudini ordinis, &c.*

4. *Augustinus. Psalm. 45.* Intellexit hanc æqualitatem Augustinus in Psalm. 45. versu: *Deus in medio eius non commouebitur: Quid ergo est*, inquit, *Deus in medio eius? Hoc significat, quod æquus est omnibus Deus, & personas non accipit. Quomodo enim illud, quod in medio est, paria habet spatia ad omnes fines; ita Deus medius esse dicitur, æqualiter omnibus consulens.* *Psalm. 17.* Nec aliter ad illum versum Psalm. 17. *In circuitu eius tabernaculum eius*, ait: *Conuersi tamen ipsum ambiunt; qui credunt ei, quia in medio eorum est, cùm omnibus æqualiter faueat, in quibus tanquam in tabernaculo habitat hoc tempore.*

5. *Prima æqualitas in verbis sapientiæ contenta.* Reducuntur ad prædictam æqualitatem aliæ quædam, non ita principaliter intentæ prædictis verbis sapientiæ, quamuis secundario videantur in illis esse intelligendæ. Prima sit, quæ reperitur in omnibus legibus diuinis, quatenus non sunt impares viribus arbitrij, supposito Dei adiutorio.

Secunda æqualitas reperitur in omnibus actibus, & habitibus supernaturalibus omnium fidelium: quia videlicet, quoad rationem specificam, fidei actus, & habitus æquales sunt in omnibus fidelibus, nec est altioris speciei actus fidei, quē habuit Apostolus Petrus, quàm actus fidei cuiuslibet infimi Christiani; similiter etiam habitus. 6. *Supernaturales fidelium habitus eiusdem speciei.* Vnde Petrus initio 2. Epistolæ. *Iis*, inquit, *qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem.* *1. Petri 1.* Cùm tamen quantum ad intensionem, extensionem, diuturnitatem, frequentiam, & alias circumstantias, fides illorum non esset coæqualis fidei Petri, & aliorum Apostolorum. Idem intellige de actibus & habitibus spei, charitatis, & aliarum virtutum. Eodem æqualitatis genere S. August. tract. 110. in Ioan. fine dicit, homines in gloria futuros esse *sanctis Angelis æquales.* *Augustinus.*

Tertia æqualitas cernitur in remediis ad salutem generaliter omnibus oblatis. 7. Nam Christus Dominus omnibus hominibus venit, pro omnibus mortuus est, vt omnes redimeret, omnibus adultis instituit Sacramenta, prædicationem Euangelicam, Scripturas sacras, miracula, exempla, promissiones præmiorum, pœnarum comminationes; à quibus omnibus neminem adultorum excludit, quantum est ex parte institutionis diuinæ. Præterea Deus interius suppeditat vires æquales indigentiæ, siue necessitati ad finem salutis, & æquales suis promissis & legibus.

Hoc sensu *iustam vocationem* fuisse, dixit Clemens Alexand. lib. 2. stromat pag. 6. 8. *Clemens.* *Dominum, inquit, verbum clamauit, omnes simul vocans, eos quidem vel maximè cognoscens, qui non erant parituri: & tamen quoniam est in nostra potestate parêre, & non parêre, vt nulli possint causari prætextum ignorantiæ, iustam fecit vocationem.* Et lib. 7. stromat. pag. 2. *Neque ergo dicit, vnquam aliquibus inuiderit, qui omnes ex æquo vocauit.* & pag. 5. eiusdem lib. 7. ait: *In stadio decertant athletæ, & ex iis vtique superat, qui alius præparauerit*, (id est, qui melius paruerit, quam alter) *omnibus enim omnia à Deo proposita sunt æqualia, & est ipse alienus à reprehensione: misericordiam autem consequitur is, qui potest, & potens est, qui voluerit.* Intellige, supposito Dei adiutorio.

De eadem æqualitate Methodius in concione de Resurrectione, cuius verba refert Theodulus in Collectaneis ad Epist. Rom. cap. 9. 9. *Methodius.* post med. tractans de potestate figuli, ait: *Non quia alios bonos, alios non tales Deus condidit: Absit. Verum omnia Dei bona ex æquo sunt omnibus communia.* Chrysostomus homilia 45. in Matth. post med. explicans parabolam de seminante Matth. 13. postquam exposuit, quanta copia, & liberalitate Deus faciat quod in se est, vt terra fructum ferat, subiungit: *Si verò illi corruperunt semina, inculpabilis omnino est, qui tanta liberalitate in omnes æqualiter vtitur.* *Chrysostom.*

Iostinus Martyr in expositione fidei de recta confessione prope finem: 10. *Audiamus*, inquit, *Scripturam dicentem: Qui est in sinu Patris iuxta essentiam vniuersis ex æquo adest.* & post pauca: *Rebus omnibus eum adesse iuxta essentiam, dicimus, & si non similiter. Nec enim capit Deitatis splendorem corpus sordidum.* Quod explicat exemplo,

fami

familiari multis Patribus, æqualitatis, qua sol illuminat, quantum ex se est. Eidem similitudini solis aliam præmittit Origen. lib. 3. Periarchon, siue de principiis c. 1. propius ad medium quàm ad princip. adductis verbis Apostoli Hebreor. 6. *Terru frequenter venientem supra se bibens imbrem, & generans, &c. Ex bus Pauli sermonibus,* inquit, *euidenter ostenditur, quod vno eodémque opere Dei, quo imbrem terra largitur, alia quidem terra diligenter exculta fructus afferat bonos: alia verò, qua negligenter inculta est, spinas & tribules proferat.* Vnde post pauca subinfert: *Ita vt bonitas & aquitas imbrium super omnem terram aqualiter veniat: sed vno eodémque opera pluuia, &c.*

Origenes. Hebreor. 6.

11. Cyprianus lib. de opere & eleemosyn. ad finem: *Nec quisquam*, inquit, *à beneficiis eius & muneribus arcetur, quominus omne humanum genus bonitate ac largitate diuina aqualiter perfruatur. Sic aqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, ventus aspirat, & dormientibus somnus vnus est, & stellarum splendor ac luna communis est.* Rursus lib. 3. epist. 8. ad Fidum prope med. *illic,* ait, *aqualitas diuina & spiritualis exprimitur, quod pares, & aquales sint omnes homines, quando à Deo semel facti sunt, & possit atas nostra incrementis corporum secundum saculum, non secundum Deum, habere discrimen, nisi si & gratia ipsa, qua baptizatis datur, pro atate accipientium vel minor, vel maior tribuitur, cum spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate paterna aqualis omnibus prabeatur. Nam Deus, vt personam non accipit, sic nec atatem, cum se omnibus ad cælestis gratia consecutionem aqualitate librata, prabeat Patrem.* Quod asserit, per baptismum æqualem gratiam conferri, nec maiorem adultis, quàm infantibus intelligendum est præcisè considerata virtute Sacramenti, abstrahendo à dispositione recipientium; nam adultis gratiam maiorem confert, ratione dispositionis supernaturalis.

Æqualis gratia baptismi.

12. Idem Cyprianus lib. 4. Epistolar. epist. 7. (quæ alias numeratur epist. 76.) in medio sic loquitur: *Quinimo Spiritus sanctus non de mensura datur, sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus aqualiter nascitur, & si sol super omnes pari, & aquali luce diffunditur: Quantò magis Christus Sol & dies verus, in Ecclesia sua lumen vita aterna pari aqualitate largitur? Cuius aqualitatis sacramentum videmus in Exodo esse celebratum, cum de cælo Manna deflueret, & futurorum prafiguratione alimentum panis cælestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus, vel atatis, Gomor. à singulis aqualiter colligebatur. Vnde apparebat, Christi indulgentiam, & cælestem gratiam, postmodum secuturam, aqualiter omnibus diuidi, sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptatione persona super omnem Dei populum spiritualis gratia munus infundi.* Subiungit autem inæqualitatem gratiæ iuxta parabolam seminis Matth. 13. Eadem similitudine lucis & solis, quam tractamus æqualitatem, explicant Fulgent. lib. 2. ad Monim. c. 8. post med. Marcus Eremita lib. de Baptismo longè post med. Climacus lib. de inanis vitæ fuga gradu 1. parùm à principio. Hugo Victor. in epistol. ad Roman. q. 238. & 248. & in annotationibus elucidatoriis eiusdem epist. cap. 9. sub init. & paulò inferiùs q. 2. Cæteras æqualitates simul cum inæqualitate donorum cœlestium explicabit sectio sequens.

SECTIO IV.

Ceteras æqualitates affines esse præcedentibus, & nihil obstare donorum inæqualitatibus.

ÆQualitati tertiæ, quam explicuit postrema pars sectionis præcedentis, affinis è quarta, pertinens ad ea dona, quæ redduntur in hac vita, vel meritis de condigno, vel meritis de congruo. Quemadmodum iusti per opera bona de condigno merentur augmentum gratiæ, & aliorum habituum supernaturalium, & protectionis propriæ filiorum & amicorum. Quia quantum ad mensuram de condigno debitam, si præcisè considerentur, æqualem se Deus præbet omnibus iustis æqualitate geometrica; vt videbimus disput. 58. & 59. 1.

Æqualitas 4. in remunerandis meritis de condigno, & de congruo.

Augmentum gratia de cōdigno meretur.

Nec minus seruatur æqualitas, & quoddam iustitiæ genus circa remuneráda merita de congruo. Nam & iustificãtem gratiam, & omnes habitus operatiuos virtutum infundit hominibus, qui credunt, sperant, pœnitent, & diligunt sicut oportet; æqualitate seruata iuxta proportionem dispositionis, nullam excludendo nationem, statum, conditionem, sexum, ætatem. Hæc enim æqualitas, & iustitia est, quam Petrus affirmat Actuum 10. quando negat, iniustitiam acceptionis personarum in ordine ad gratiam iustificationis dicens: *In veritate comperi quia non est acceptor personarum Deus; sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Et Paulus sub nomine distinctionis negat inæqualitatem, & sub nomine identitatis affirmat æqualitatem Roman. 10. dicens: *Non enim est distinctio Iudæi & Græci Nam idem dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim, quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* 2.

In remunerandis meritis de cōgruo iustitia genus.

Act. 10.

Rom. 10.

Præcedenti proximum, & consequens est quintum genus inæqualitatis, consistens in proportione donorum ad capacitatem, atque dispositionem recipientis. Quemadmodum homo peregrè proficiscens vocauit seruos, & tradidit illis bona sua, & vni dedit quinque talenta, alij verò vnum, vnicuique secundum propriam virtutem. Vbi non seruatur æqualitas proportionis (quam Aristoteles vocat æqualitatem numeri) sed æqualitas proportionalitatis, quam vocat geometricam, quoniam vniuscuiusque capacitati atque virtuti proportionatur talentorum numerus. 3.

Quinta æqualitas.

Æqualitas proportionis, & proportionalitatis.

De hoc Hilarius in Matth. Canone 27. *Diuisio pecunia,* inquit, *inaqualis est, sed non ad diuitem referendo diuersitas est, ait enim, vnumquemque secundùm virtutem suam accepisse. Ergo, in quantum quis capax esset, accepit, & extra moderantis arbitrium est, quod erat in iure sumentis.* & post pauca: *Igitur vnusquisque secundum fidei sua mensuram talentum, id est Euangelij prædicationem, à prædicante suscepit: hæc enim incorrupta substantia est, hoc patrimonium Christi, aternis haredibus reseruatum.* Theophylact. Matth. 25. *Spiritualia bona accipientes,* inquit, *illi quidem plura, hi verò minora, vnusquisque secundum propriam facultatem, hoc est, secundum mensuram fidei, & purificationis, in vas enim, quod ego daturus sum Deo, in illud mittet donum suum, si paruum dedero, paruum dabit ipse donum, si magnum, magnum ipse quoque dabit.* 4.

Hilarius.

Theophylact.

Ad

5. *Æqualitas dilectionis. Cyrillus.* Ad hoc genus æqualitatis iuxta proportionem personarum pertinet æqualitas dilectionis, quam affirmat Cyrillus Alexand. libro 11. in Ioan. cap. 27. ad finem illis præsertim verbis: *Nam qui Christum, vt hominem claritate atque gloria Deitatis donauit, nobisque potestatem fecit, vt gratia hoc adquirere possimus, quomodo æquali nos mensura charitatis non amat.* Quam sententiam, statim temperat, dicens: *Nec æquali mensura creaturam, & Filium Dei suum amabit,* & post pauca: *Quemadmodum resurrectionis ac gloriæ suæ conformes erimus: sic & amoris (vt ita dicam) conformitatem in Christo accepimus:* atque proximè sequenti cap. 28. sub init. *Diligimur*, inquit, *vt filij ad similitudinem Filij naturalis. Nam & si non æquali mensura, tamen exquisita imitatio rei vtrinque quodammodo exæquari videtur.*

6. *Ioan. 17.* Nec mirandum est æqualitatem appellari, quæ à Christo Domino vocatur vnitas (æqualitas enim ab vnitate procedit, & minor est vnitate) Ioan. 17. *Sicut & nos vnum sumus, ego in eis & tu in me, vt sint consummati in vnum.* Quod egregiè ponderat Hilarius lib. 8. de Trinit. col. 6. & 7.

7. Quocirca potiori iure vocari poterit æqualitas, illa proportio, qua Deus dona tribuit vnicuique membro Ecclesiæ iuxta mensuram, illi membro debitam, hoc est, seruata proportione ad munus, & gradum, ad quem vnaquæque persona Dei prædestinatione dirigitur, secundùm illud Ephes. 4. *In mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit.* Chrysostom. ad prædicta verba Ephes. 4. serm. 11. paulò ante morale: *Spiritus*, inquit, *ille è superioribus abundè infusus, cunctis membris prehensis, iuxta cuiusque captum subministratus, incrementum ita facit.* Consonat ibidem Theodoretus & Anselm. & commentarius adscriptus Ambrosio.

Ephes. 4.

Chrysostom.

8. *Ioan. 3.* Hieronymus æqualitatem magis expressit in eiusdem sententiæ commentario, potissimùm illis verbis: *Neque enim ad mensuram dat Deus spiritum, aut potest habere mensuram, quod æqualiter vbique diffusum est.* Idque declarat similitudine haurientium aquam è mari; subiungit autem: *Consummata perfectio totum crescere facit corpus æqualiter, & omnia membra iuxta mensuram suam incrementum ætatis accipiunt.* Quam declarat exemplo membrorum corporis, cuius ab infantia crescunt æqualiter oculi, brachia, & digiti; sed non ita, vt sit oculorum magnitudo duorum cubitorum, sicut vnius brachij, nec omnes digiti fiant prorsus æquales; sed proportione seruata recipiat oculus tantam magnitudinem, quæ pulchrè respondeat magnitudini corporis.

9. Quam dissimilitudinem, & inæqualitatem membrorum, cum proportionalitatis æqualitate coniunctam, magis explicuit August. tract. 14. in idem Ioan. 3: *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum.* Sed Hieronymus iterum epist. ad Augustinum de Petro reprehenso à Paulo col. 3. tractans illud Actuum 10. *Surge Petre, occide & manduca, &c. Quo dicto*, inquit, *ostenditur, nullum hominem secundùm naturam esse pollutum, sed æqualiter omnes ad Christi gratiam vocari.*

Ioan. 3.

Actuum 10. Hieronym.

10. *Lucæ 15.* Rursus epist. 47. ad Damasum de filio prodigo col. 3. tractans illud: *Da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Substantia*, inquit, *Dei est omne, quod viuimus, sapimus, cogitamus in verba prorumpimus. Hæc Deus æqualiter vniuersis, & in commune largitus est, Euangelista dicente. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Insuper epist. 150. ad Hedibiam quæst. 10. post med. *Deus*, inquit *æquali cunctos sorte generauit, & dedit arbitrij libertatem, &c.* Continuóque discrimina simul cum æqualitate declarat exemplo Solis. Quemadmodum etiam Ambrosius in Psalm. 118. serm. 8. vers. 8.

Cyrillus Hierosolym. Catechesi 1. versus finem: *Remissio*, inquit, *peccatorum, ex æquo datur omnibus: communicatio autem Spiritus sancti secundum fidei vniuscuiusque proportionem datur.* Peccatorum remissio cunctis offertur ex æquo, quoniam ad salutem est simpliciter necessaria; sed communicatio gratiarum, quæ vocantur gratis datæ, non offertur omnibus ex æquo. 11.

Sextum & postremum æqualitatis genus pertinet ad naturalia beneficia, in quibus rigidior, quàm in supernaturalibus seruatur æqualitas, quoniam naturæ debentur connaturalitatis debito. Deus igitur secundùm ordinariam prouidentiam omnibus largitur tantùm naturalium beneficiorum, quantum naturalium causarum concursus & actiuitas potest operari, & quantum vniuscuiusque natura postulat. Sic intelligenda veniet æqualitas, quam Petrus Apostolus docuit apud Clemen. Rom. lib. 3. Recognit. prope med. Nam cum obiecisset Simon: *Absurdum est, cum æqualiter sit Deus omnium, non omnes æqualiter posse voluntatem eius agnoscere.* Petrus respondet: *Æquales omnes facti sunt, & æqualiter cunctis dedit esse capaces veritatis.* & post pauca: *Non est in natura sed in eruditione diuersitas.* 12. *Æqualitas in naturalib. beneficiis.*

Petrus apud Clementem.

Ideo S. Thomas de veritate q. 6. art. 2. cum in quinto argumento opposuisset, sanctos, & Prophetas cōmuniter dicere, quod Deus æqualiter se habet, quamuis non omnia æqualiter se habeant ad participandam bonitatem ipsius, sicut sol, &c. respondet. *Secundum quod Deus rebus iam dispositis prouidet, sic similiter se habet ad omnia, in quantum omnibus æqualiter dat secundum suam proportionem.* Docet autem, Deum inæqualiter se habere, quantum ad constituendos diuersos gradus rerum. Rectè igitur Alexander 1. p. q. 31. memb. 3. ad 1. hanc etiam æqualitatem proportionalitatis ad capacitatem intelligit, significari verbis Sap. 6. *Æqualiter est illi cura de omnibus.* 13. *S. Thom.*

Ad præsens, & duo præcedentia genera æqualitatis confirmanda pertinent, quæ docuit Dionys. cap. 8. de diuin. nomin. à medio ab illis verbis: *Iustitia autem rursus Deus laudatur, quod sua cuique pro dignitate tribuat: quod modum pulchritudinem, ordinem, ornatum, omnésque distinctiones & ordines termino. qui verè æquissimus est, vnicuique definit; & omnibus suæ actionis author est*, & quæ sequuntur. Plura ex aliis capitibus eiusdem libri, & ex Gregorio Nysseno Maximo, Damasceno, & aliis attulimus. Supra disp. 9. sect. 8. exemplo 4. 14. *Dionysius.*

In generali concursu primæ causæ, præcisè considerato, præ cæteris elucet æqualitas ista. Hic enim, quantum ex se est, indifferens & vniformis, modificatur tamen ac determinatur ad varios effectus secundùm inæqualitatem, ac diuersitatem causarum secundarum; vt vidimus supra disp. 45. Nam prima causa *existit in omnibus secundum dispositionem vnia*. Vt dicitur in lib. de causis proposit. 24. quam ad hoc probandū simul cum verbis Dionys. c. 4. de diuin. nom. affert Ægid. in 2. sent. dist. 5. p. 1. q. 2. art. 6. §. *Pro securo.* 15. *Generalis concursus æqualitas.*

Iam

56. Iam verò prædictas omnes esse non simpliciter æqualitates amoris, sed tantùm secundùm quid, proptereáque simul admittere dilectionis inæqualitatem simpliciter & absolutè dictam, constat non solùm ex dictis sect. 1. sed præterea multis aliis, quorum aliqua recensebimus. Prius tamen audiamus Prosperum lib. 2. de vocat. Gent cap. 35. dicentem: *Elaboratum est, vt non solùm in nouissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis, probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse prouidentia quidem pari, & bonitate generali; sed multimodo opere, diuersâque mensura.* Vides igitur prouidentiæ paritatem, & generalitatem bonitatis simul esse coniunctam cum diuersa mensura, dissimilique modo diuinorum operum. Hæc igitur est æqualitas secundùm quid cum inæqualitate simpliciter. Vtramque partem ex Apostolo deducit, continuò subiungens: *Quoniam, siue occultè siue manifestè, ipse est* (vt Apostolus ait): *Saluator omnium hominum, maximè fidelium. Quæ sententia subtilissimæ breuitatis, & validissimi roboris si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc, de qua agimus, controuersiam dirimit. Dicendo enim: Qui est Saluator omnium hominum: confirmauit, bonitatem Dei super omnes homines esse generalem: adiciendo, maximè fidelium ostendit esse partem generis humani, quæ meritò fidei diuinitus inspirata ad summam atque æternam salutem, specialibus beneficiis prouehatur.*

Prosper.

57. Aliam tamen inæqualitatẽ simul cum æqualitate naturali, cecinit Prosper lib. de Prouidentia circa med. vbi notanda sunt potissimum illa:

——— *Æqua creantis*
Mensura est, vno qui lumine luminat omnes.

Inæqualia munera, & dissimilia dona Deum hominibus distribuere, prout vult, apertè docuit Apostolus 1. Corinth. 12. Imo nonnullis peccatoribus abundantiora dona conferri, fortioráque remedia salutis, quàm aliquibus iustis, ita certum est, vt æqualitas, huic inæqualitati repugnans, meritò censeatur error ab Hilario Arelatensi, & Prospero in epist. ad Augustum, quibus attestatur Augustinus totis ferè libris de prædestinatione Sanctorum, de bono perseuerantiæ, de Correptione & Grat. & alibi sæpe, Petrus Diaconus lib. de Incarnatione & Grat. cap. 7.

58. Videndus est præcipuè Prosper lib. 2. de vocatione Gent. cap. 10. alias cap. 31. & 32. præsertim illis verbis: *Non eadem omnibus, neq; paria conferantur, & ante vlla humanorum pondera meritorum, dissimillima diuinorum mensura sit munerum.* Quod idem confirmat sequenti cap. 33. Imo etiam in eodem libro 2. cap. 5. & 6. & 7. & lib. 1. de vocatione Gent. cap. 17. & 21. & tota epistola ad Ruffinum de libero arbitrio, potissimùm à medio. Denique in lib. de ingratis cap. 10. proponit Semipelagianorum sententiam de æqualitate diuinæ voluntatis, qua Deus vult omnes saluos fieri, æqualem salutis possibilitatem omnibus tribuens. Quam impugnat multis capitibus sequentibus.

59. Videndus est etiam Fulgentius toto lib. 1. ad Monim. præsertim cap. 7. 26. 27. & 28. & lib. de incarnatione & grat. Iesu Christi cap. 28. Beda & Anselmus in id Roman. *Miserebor cui miserebor.* S. Thomas 1. p. quæst. 23. art. 4. ad 1. & art. 5. fine; & 1. 2. quæst. 79. art. 3. corp. notans discrimen Dei à Sole, quia Deus pro sua libera voluntate quibusdam hominibus aufert impedimenta summis, tribuens capacitatem, & efficaciter agens, vt oculos aperiant; aliis verò tantum beneficium iusto iudicio denegat. Ita temperat Solis exemplum, toties à Patribus repetitum ad explicandam æqualitatem ex parte Dei, comparatione inæqualium capacitatum, quas ipse facit, & ordinat, esse inæquales. Sed de hoc plura diximus & dicemus tractantes de prædestinatione.

Rom. 9.

Postremò potuisset opponi personarum acceptionem redolere prædictam inæqualitatem. Oppositum tamen Scripturæ testimoniis & Theologicis rationibus demõstrabimus de Prædestinatione tractantes. Nunc sufficiat hoc vitium interuenire non posse in beneficiis merè gratuitis: cum acceptio personarum sit vitium contra iustitiam. Ideo Matth. 20. Sapiens Paterfamilias, postquam ostendit debito se iam satisfecisse iustitiæ; dicens: *Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade.* de gratuita liberalitate subintulit: *An non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum.* 60.

Personarum acceptio non in merè gratuitis.

SECTIO V.

Meliora magis amat Deus, & Christum D. magis quàm totam collectionem omnium creaturarum.

PRima conclusio est. Semper Deus magis diligit meliora. Ita docet S. Thomas in præsenti q. 20. art. 4. corp. & lib. 3. sentent. dist. 32. q. 1. art. 5. S. Bonauentura eadem dist. 32. art. vnico quæst. 4. & 5. & 6. Ricard. ibidem art. 2. q. 1. & sequentibus. Carthusian. q. vnica. Gabriel q. vnica dub. 3. Durand. q. vnica art. 3. Alexand. 1. p. q. 32. art. 1. 1.

Assertio 1. Meliora magis diligit Deus.

Ratio demonstrans est, quoniam amare non est aliud quàm velle bonum alicui (supra disp. 52. sect. 1. & sequentibus.) Deinde licet voluntatibus creatis possibile sit magis amare, non volendo maius bonum; quoniam possunt intensiorem vel diuturniorem, vel constantiorem habere volitionem æqualis boni: Deo tamen non aliter est possibile magis amare, nisi volẽdo maius bonum; & quoties vult maius bonum magis amat: sicut probatum est, & explicatum sect. 1. & 2. Rursus quibuslibet rebus melioribus Deus vult maius bonum: quoniam illud ipsum bonum, quo meliores constituuntur, & ipsam melioritatem (vt ita dicamus) Deus causat per suam scientiam & volitionem efficacem. Ergo quaslibet res meliores magis amat. Quod intellige non tantùm de maiori bono reali, sed etiam de maiori bono moraliter æstimabili, quamuis non existat realiter in creatura: sicut dictum est sectione 2. 2.

Deo magis amare nisi volendo maius bonum.

Confirmatur, quoniam Deus necessariò diligit suam bonitatem; & ideò per simplicem complacentiam omniũ possibilium, magis diligit eas res, quæ magis participare possunt diuinã bonitatẽ, & illi possunt esse similiores. Hæc autem cõplacentia maior dilectio est simpliciter necessaria. Quamuis autem ex illa non necessariò sequatur efficax amor, quo Deus efficaciter velit meliora potius, quàm minus bona producere: nihilominus ex suppositione quod producit meliora & minus bona; necessariò sequitur efficax amor, 3.

Quæ magis bonitatẽ Dei participare possunt magis necessaria complacentia diligit Deus.

quo

quo magis diligat meliora propter maiorem participationem & similitudinem suæ bonitatis.

4. Quod attinet ad Christum D. ab omnibus Catholicis, vt exploratum supponitur, in quantum est Deus & Verbum, amari magis, quàm totam collectionem omnium creaturarum, quoniam appretiatione simpliciter infinita Deus vult illi bonum simpliciter infinitum, & vult illi esse essentiale. Quapropter quæ disputant scholastici de maiori dilectione Dei erga Christum, intelligunt, in quantum est homo, siue, quod in idem redit, de dilectione erga sanctissimam illam humanitatem.

5. Sit igitur secunda conclusio. Christum D. vt hominem, & eius humanitatem Deus dilexit magis, quàm totam collectionem omnium creaturarum visibilium, & inuisibilium, etiam Angelorum. Ita docet S. Thomas in præsenti q. 20. art. 4. ad 1. & clarius 3. dist. 32. q. vnica in fine totius quæstionis. Magister in eadem distinctione 32. cap. 1. fine. Vbi notādum est, comparare dilectionem eorum, quæ Deus fecit: quapropter agit de vnigenito, prout factus est homo. Magis expressè Alexander 1. p. q. 32. memb. 1. post med., S. Bonauent. lib. 3. sent. dist. 32. art. vnico q. 5. vbi Ricardus art. 2. q. 4. Carthusianus q. vnica col. 3.

Assertio 2. Christi D. humanitatē magis quàm omniū creaturarum collectionem diligit Deus.

6. Sunt in Patribus innumera, quæ possent ad hoc probandum adduci: sed afferemus ea tantum, quæ magis expressè dilectionem, & eius mensuram comparant. Augustinus tractatu 110. in Ioan. exponens illud capitis 17. *Et dilexisti eos sicut & tu me dilexisti.* paulò post medium tractatus ait: *Nec ideo pares sumus vnigenito Filio, per quem creati & reconciliati sumus, quia dictum est. Dilexisti eos sicut & me, neque enim semper æqualitatem significat, qui dicit, sicut illud, ita & illud.* & post pauca: *Diligit Filium secundum diuinitatem, quia genuit illum æqualem sibi: diligit eum etiam secundum id, quod homo est, quia ipsum vnigenitum Verbum caro factum est, & propter Verbum est ei chara Verbi caro. Nos autem diligit, quoniam sumus eius membra, quem diligit.*

Ioan. 17.

Augustinus. Particula sicut, non semper æqualitatem denotat.

7. Et prope finem eiusdem tractatus addit: *Quis dignè possit quantum diligat membra Vnigeniti sui, & quantò amplius ipsum Vnigenitum, in quo condita sunt omnia visibilia, & inuisibilia, quæ in suis generibus ordinata ordinatissimè diligit* (videtur hic defuisse aliquod verbum, veluti *comprehendere,* vel *explicare,*) *Vnigenitus autem, cùm sit Dominus omnium, procul dubio est Dominus Angelorum; natura qua Deus, non Angelis sed Patri potius æqualis: gratia verò qua homo est, quomodo non excellit excellentiam cuiuslibet Angeli, cum sit vna persona carnis & Verbi.*

8. Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. cap. 27. ad finem, tractans eadem verba Christi Domini. Ioan. 17. notat, *Nullo pacto seruientem naturam cum Domino suo posse contendere, nec æquali mensura creaturam, & Filium Deum suum amabit. Veruntamen Filius Dei, qui ante sæcula à Patre amatur, amari cœpit, vt homo, quod non sibi sed nobis acquisiuit. Quemadmodum ergo resurrectionis ac gloriæ suæ conformes erimus, & primum in Christo renouati sumus: sic & amoris (vt ita dicam) conformitatem in Christo accepimus.* Et sequenti c. 28. sub init. *Diligimur enim vt filij ad similitudinem Filij naturalis. Nam, etsi non æquali mensura, tamen exquisita imitatione rei, veritati quodammodo exæquari videtur,*

Sic habet textus.

9. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 14. solitis interrogationibus concludit Christi Domini vitam, quam pro nobis obtulit moriens, esse tantæ bonitatis ac dignitatis; vt eius magnitudo superet infinita distātia magnitudinē malitiæ quorūlibet peccatorū, etiam cōmitterentur infinita, & post med. capitis: *Si omne bonum,* ait, *tam bonū est, quam mala est eius destructio: plus est bonum incōparabiliter, quam sint ea peccata mala, quæ sine existimatione superat eius interemptio. Cogita, quia etiam peccata tantum sunt odibilia, quantum sunt mala, & vita ista tantum amabilis quantum est bona. Inde sequitur, quia vita hæc plus est amabilis, quam sint peccata odibilia.* Inde concludit, oblationem vitæ talis fuisse valoris infinitè maioris, quàm debitum omnium peccatorum.

Christi D. vita infinitè maioris valoris quàm omnium peccatorum debitum.

10. Demonstrationes Theologicæ, quæ tanguntur in prædictis testimoniis Patrum, ita reducuntur ad Scholasticam formam. Prima sit. Amare magis est maius bonum alicui velle: (sicut dicebamus probantes primam conclusionem.) Sed Christo Domino, prout homo est, & illius humanitati Deus vult efficaciter bonū infinitè maius, quàm vniuersæ collectioni creaturarū omnium, etiā Angelorum; ergo Christum Dominū prout est homo, & illius humanitatē Deus magis amat, quàm vniuersam collectionē creaturarum omnium etiam Angelorū. Minor explicatur & probatur, quoniam Deus efficaciter vult, vt hic homo sit etiam Deus per vnitatem personæ, quod idem est velle huic humanitati conferre bonum simpliciter infinitum, videlicet, diuinitatē & personam Verbi: quamuis hæc dilectio sit infinitè minor, quàm dilectio, prout versatur circa personas diuinas: illis enim Deus vult diuinitatem essentialiter & necessariò conuenire, nō per vnionem creatā: at verò naturæ humanæ Christi D. vult conuenire diuinitatem, & personam Verbi, non essentialiter, neque necessariò, sed gratuitò dono, & liberè per vnionem in tempore factam.

Assertionis demonstratio prima.

Christi D. humanitati infinitum bonum vult Deus.

11. Confirmatur verbis Apostoli Hebræos 1. *Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et quæ sequuntur in eodem c. & ad Philippens. 2. *Deus exaltauit illū, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.*

Hebr. 1.

Philipp. 2.

12. Secunda demonstratio est. Magis gratum est eo ipso magis amabile, ideóque magis amatur à voluntate rectissima: sed Christus Dominus etiā, prout hic homo, ratione gratiæ vnionis Hypostaticæ infinitè magis gratus est Deo, quàm tota collectio creaturarum omnium: ergo magis diligitur à diuina volūtate. Minor constat, quoniam Christus, vt homo, cōstituitur gratus formaliter per increatam personā verbi, cui nulla multitudo, vel magnitudo gratiarum creabilium poterit adæquari. Confirmatur 1. nam & habitualis gratia Christi D. licet in esse rei non fuerit infinita simpliciter, at maior est tota collectione gratiarum, quæ datæ sunt hominibus & Angelis, iuxta illud Ioan. 3. *Quem misit Deus, verba Dei loquitur non enim ad mensuram dat Deus spiritum.* Et nimirum, quem misit Deus: vt intelligunt communiter Patres. Confirmatur secundò, quia naturalis Filius Dei est maiori dilectione dignus, quàm omnes adoptiui. Propterea namque Matth. 2. singulariter de illo dictum est à Patre. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* & Marci 9. *Hic est Filius charissimus.*

Christus vt homo gratus formaliter per increatā personam.

Confirmatio prima.

Gratia habitualis Christi in esse rei finita

Ioan 3.

Confirmatio secunda.

Matth. 2.

Marci 9.

Tertia

13. Tertia demonstratio cōflatur ex tribus, videlicet. Causa finalis vltima, quæ propter se ipsam diligitur, magis amatur, quam media: Dominus etiam & filius amatur magis quā serui & famuli: præterea principiū & causa debet magis amari, quàm effectus illius. Sed omnia naturalia supernaturaliáque bona, sunt media, quæ tāquam ad finem diriguntur ad Christum Dominū propter se ipsum dilectum, & illi tanquam suo domino seruiunt, & sunt effectus illius vt causæ meritoriæ, atque efficientis & exemplaris. Ergo Christus dominus amatur magis, quàm omnia bona creata collectiuè sumpta. Minor probatur Hebr. 2. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia.* Præpositione *propter*, significatur causa finalis; præpositione *per* efficiens. Quemadmodum & cap. 1 dixerat: *Per quem fecit & sæcula.* & Colossens. 1. *Quoniam in ipso condita sunt vniuersa, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, & ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.* Quod magis explicuit sequenti cap. 2. dicens: *in ipso inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis* 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus verò Dei.* Ac denique cap. 1. Ephesiorum ad finem: *Constituens*, inquit, *ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiā in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsū dedit caput supra omnē Ecclesiam.*

Naturalia & supernaturalia bona ad Christum tanquam ad finem.

Hebr. 2.

Coloss. 1 & 2.

1. Corint. 3.

Ephes. 1.

14. Postrema demonstratio nititur in doctrina Theologorum omnium, quando probant necessitatem Incarnationis. Quæcunque bonitas, extra Deum possibilis, etiam collectiuè, sumpta, minor est, quam malitia peccatorum: Sed bonitas humanæ vitæ Christi Domini maioris bonitatis & pretij maioris est, quam malitia peccatorum omnium possibilium: ergo bonitas eiusdem humanæ vitæ maior est, quam quæcunque bonitas extra Deum possibilis, etiam collectiuè sumpta: maior autem bonitas magis diligitur à voluntate rectissima, & causante illam, vt supra dicebamus. Minor probatur, quia nisi bonitas humanæ vitæ Christi Domini fuisset maioris bonitatis & pretij, quàm malitia peccatorum; non fuisset redemptio copiosa, & superabundans oblatio talis vitæ pro peccatis. Hanc rationem tradiderunt Anselmus & Bonau. supra citati.

Demonstratio 4.

SECTIO VI.

Argumenta quæ contendunt, Ecclesiam à Deo magis amari, quam vitam humanitatis Christi Domini.

1. PRimum est, quoniam id perspicuè Bernardus docere videtur sermone de Magdalena inter med. & finem dicens: *Duo corpora habet Christus, vnum quod suscepit ex virgine, alterum Ecclesiæ, quod charius habet benignitas redimentis: Denique illud pro isto morti expositum & tormentis, morte turpissima condemnatum.* Et ex paruis sermonibus quinquagesimo septimo sermone ad finem: *Quæ vtique membra nisi plus illo crucifixo corpore Christus diligeret, pro his illud crucifigendum non tradidisset.* Atque serm. 12. in Cantica versus finem de operibus misericordiæ sic loquitur: *Hæc vnctio per vniuersum Christi corpus diffunditur. Corpus dico, non illud crucifixum, sed quod illius acquisitum est passione. Optimum re vera vnguentum in cuius comparatione cætera nec respicere se ostendit, &c.*

Argumentum 1. Bernardus.

Secundum argumentum. Quod magis amatur, seruatur magis, & ideo non permittitur eius amissio, nec traditur distruendum pro recuperanda re, quæ minus amatur: sed pro recuperanda salute generis humani Christus Dominus, in quantum homo, *Tradidit in mortem animam suam.* Isaiæ 53. & Galat. 2. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Atque Pater æternus. *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Rom. 8. ergo vita corporalis Christi Domini nec à Deo, nec à voluntate humana Christi Domini, magis amabatur, quàm salus humani generis. Ideo Saluianus lib. 4. de Prouiden. longè post med. ex prædictis verbis Apostoli deducit euidens esse, plus nos amare Deum, quàm Pater vnigenitum Deum amat. 2.

Isaiā 53. Galat 2.

Rom 8.

Tertium. Ordinata charitas non præcipit exponi certò & euidenti periculò, quod est maioris pretij, & maiori dilectione dignum, pro seruanda re minoris pretij, & digna minori dilectione. Sed Christus Dominus à suo Patre mandatum accepit ponendi animam suam, hoc est, vitam, pro salute generis humani Ioan. 10. ergo Deus, ipsamet charitas ordinatissima, generis humani salutem reputat maioris pretij, maiorique dilectione dignam, quam vitam Christi Domini, prout homo est. 3.

Quartum argumentum. Qui dat rem pretiosissimam pro alia, magis diligit, & maiori habet in pretio rem, quam comparat, Sic autem, *Deus dilexit Mundum vt Filium suum vnigenitum daret:* Ioan. 3. Ergo magis dilexit Mundum, hoc est, humanum genus. 4.

Ioan. 3.

Quintū, Deus, & Christus Dominus in quantum homo, non est passus dispendium, & damnum, sed potius lucratus est, redimendo genus humanum: ergo bonum quod adquisiuit, est maius eo bono, quod pro redemptione dedit. Salus igitur humani generis, quam lucratus est, maius bonum est, & consequenter magis amabile, quam humana vita Christi Domini. 5.

Sextum argumentum. Humanitas Christi Domini non est infinitæ bonitatis, sed finitæ: poterit igitur adæquari & superari, si bonitas alia crescat in infinitum. Sed bonitas humani generis potest in infinitum crescere per multiplicationem hominum possibilium, & (quod caput est) Angelorum bonitas specifica potest in infinitum crescere, nec non gratia & gloria, quæ potest illis conferri: ergo saltem collectio bonorum omnium possibilium erit maioris perfectionis & amore digna maiori, quàm humanitas Christi Domini. 6.

Septimum. Commune bonum est diuinius & altius, quàm bonum particulare: sed bonum humanitatis Christi Domini est bonum particulare: ergo diuinius & altius, quàm illud est bonum totius humani generis: & consequenter dignum, quod ametur magis. 7.

Octauum argumentū. Ex Aristotele lib. 1. posterior. text. 5. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Sed Christus Dominus vt homo, fuit efficaciter volitus & amatus propter humani generis redemptionē: ergo magis volita & amata fuit nostra redemptio. Confirmatur, quia Deus non amauisset efficaciter Christum, vt hominem, 8.

Aristoteles.

Confirmatur.

nisi fuisset ad redemptionem requisitus; si quidem non incarnaretur Deus, si non peccasset Adamus. Ergo Deus Christum vt hominem ita propter redemptionem dilexit, vt ex vi præsentis amoris non diligeret Christum nisi redemptionem amaret. Quod est indicium maioris amoris erga redemptionem.

9. Nonum argumentum, quia non satisfacit solutio quorundam, qui confugiunt ad temporis breuitatem, quo vita Christi Domini fuit amissa, postea recuperanda per resurrectionem. Etenim aut vita Christi Domini fuit infiniti valoris, aut non. Si fuit infiniti valoris; etiam tempore quantumcunque breuissimo fuit infiniti valoris: quoniam infinitum non redditur finitum ablatione partium durationis: alioqui posset infinitum exhauriri per ablationem partium finitarum: quod implicat cōtradictionem. Quod si fuit infiniti valoris vita breuissimi temporis: consequens est, fuisse dignam, vt amaretur magis, quàm salus totius humani generis, quæ finita est: ideóque non fuisset postponenda propter hominum redemptionem. Vnde suas vires recuperant omnia argumēta præcedentia. Si verò dixeris, vitam Christi Domini restrictam ad breue tempus, non esse infiniti valoris: non erit digna, quæ magis ametur, quàm salus humani generis.

10. Decimum argumentum ad eandem solutionem refutandam, quia non tantum infinita duratione, quæ præcessit creationem mundi, sed etiam multis annorum millibus à cōstitutione mundi, Deus humanam Christi D. vitam postposuit, & prætermisit propter commodiorē humani generis medicinam (quemadmodum Patres communiter docent, quos retulimus disp. 9. sect. 8. exemplo 3. & tom. præced. de Sciētia Dei disp. 66. sect. 2. ergo non modo vitā breuissimi temporis, sed etiam vitam longissimi temporis, imo etiam durationis infinitæ Deus postposuit, & minus amauit, quam humani generis salutem. *Cōfirmatur.* Cōfirmatur, quia vitam Christi D. possibilem toto tempore, quo nondū extitit, Deus absolutē non voluit, nec amauit: amauit autem salutē humani generis in temporis plenitudine tribuendā. Ergo vita Christi D. pro tota illa duratione nō fuit amata magis, quàm salus hominum, pro tempore congruenti.

SECTIO VII.

Solutio præcedentium argumentorum.

1. Generalis omnium solutio cōsistit in distinguenda consideratione duplici generis humani, & redemptionis, atque salutis. Potest enim considerari salus nuda, & præcisa ab aliis bonis: vel salus ornata bonis aliis, & eleuata ad altiorem dignitatem. Dico igitur primò. Si consideretur salus humani generis nuda & præcisa ab aliis plurimis & altioribus bonis, quę illam comitantur: vt sic est bonum inferioris ordinis, & minus amabile, quàm vita Christi Domini proindéque non fuisset ponenda vita Christi Domini pro salute humani generis: vt efficaciter concludunt argumenta præcedentia.

Assertio 1. Hominum salus præcisa ab aliis altioribus bonis bonum inferius vita Christi D.

Dico secundò. Si consideretur humani generis salus ornata, & eleuata ad altiorem dignitatem per altissima bona, quæ de facto sunt consecuta simul cum redemptione: vt sic est bonum altioris ordinis, & magis amabile, quàm vita corporalis Christi Domini toto tempore, quo non extitit siue in triduo mortis, siue ante Incarnationem. Probatur, quia salus hominum, ita considerata, continet satisfactionem offensæ Deo factæ per maiorem honorem, quam fuerit ablatus per iniuriam. Continet sacrificium suauissimi odoris, & infiniti valoris, summam ostensionem infinitæ sapientiæ, bonitatis, iustitiæ, & misericordiæ, & omnium attributorum. Insuper eodem sacrificio Christus Dominus pro mortali vita quam amisit, meruit immortalem vitam, & glorificationem corporis: exercuit exteriores & efficaces actus omnium virtutum altissimarum, quibus & Patri summopere placuit, & hominibus exemplum dedit charitatis, obedientiæ, patientiæ, humilitatis, & cæterarum virtutum, ostendit euidentissimè, quanta sit peccati malitia, & quantò sit odio digna

2. Sub alia cōsideratione salus hominum bonum maius quàm Christi D. vita.

Christus D. immortalem vitam, & sui corporis glorificationem meruit.

Fidei testimonium dedit luculentissimum *confessus bonam confessionem*, vt inquit Apost. 1. Timoth. 6. Firmissimum spei solatium dedit: *Nam qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. quomodo non omnia cum illo etiam nobis donauit.* Rom. 8. Triumphauit de morte & inferno, regnúmque propriis meritis adquisiuit Psalm. 95. *Dicite in gentibus, Dominus regnauit à ligno.* (vt S. Augustinus, Cyprianus, Iustinus, Leo Papa, & vetus Psalterium Romanum & ecclesiasticus hymnus habent) & Isaiæ 9. *Factus est principatus super humerum eius.* Ac potissimum quoniam ita regnum acquisiuit, tradendum Deo & Patri, iuxta illud 1. Corinth. 15. *Deinde finis cum tradiderit regnum Deo & Patri. cum euacuauerit omnem principatum.* & quæ sequuntur, vsque ad illud, quod est supremum bonum, intentum passione Christi Domini videlicet: *Cum autem subiecta fuerint illi omnia tunc & ipse Filius subiectus erit ei; qui subiecit sibi omnia vt sit Deus omnia in omnibus.* Tunc scilicet, Filius, quantum ad suum corpus mysticum, erit plenè subiectus, vt plerique Patres exponunt, quos retulimus in tomo de Trinit. Attigit hanc solutionem S. Thomas in præsenti quæst. 20. art. 4. ad 1. fine. 3.

1. Timoth. 6.

Rom. 8.

Psal. 95.

Isaiæ 9.

1. Corint. 15.

Nec propterea minuitur ac deprimitur amor Dei erga genus humanum, quoniam hic amor impulit infinitam sapientiā & bonitatem vt quærerent tanta bona, copulāda cum salute humani generis, quæ dignam redderent infinito pretio. 4.

Singulis igitur argumentis prædictam solutionem applicando. Resp. ad 1. S. Bernardi mens fuit, Christum Dominum dilexisse magis salutem hominum ornatam & eleuatam per omnia bona, quæ nuper enumerauimus. 5.

Ad 1. respondetur.

Ad secundùm. Resp. distinguendo simul Minorem & consequens. Vita corporalis Christi Domini non amabatur magis, quàm humani generis salus ornata & eleuata per altiora bona: licet amaretur magis, quàm humani generis salus nuda & præcisa ideo non pro hac, sed pro illa Christus Dominus & Pater, tradidit eius vitam, Saluianus autem excessit in modo loquendi. 6.

Saluianus excessit in modo loquendi.

Ad tertium. Resp. eadem distinctione Minoris, & Consequentis. Christus Dominus à Patre mandatum accepit ponendi animam suam pro nostra salute, non præcisa & nuda, sed ornata & eleuata per altiora bona, quæ reputat maioris pretij, quam vitam illius temporis. Inde facilè constat solutio ad quartum argumentum. 7.

Ad quintum. Resp. distinguendo consequens. Bonum, quod per redemptionem acquisitum est 8.

Christo Domino,maius eſt includẽdo collectionem bonorum omnium,quæ Christus Dominus moriendo conſequutus eſt:à quibus tamen præciſa redemptio,non eſt bonum maius,quàm vita Christi D. etiam limitata ad triduum paſſionis.

Bonauentur.

Adde quod S. Bonauent. reſpondet lib. 3. ſent. diſt. 32.art.vnico q.5.prope finem. *Deus non redimebat ab alio, ſed à ſe ipſo. Manus enim miſericordiæ redimebat à manu iuſtitiæ.* Ideo lucrum maius reſultabat ex eo contractu, quia penes eundem redemptorem manebat totum pretium oblatum pro redemptione, ſimul cum omnibus captiuis redemptis,& ad altiorem ſtatum eleuatis ad maiorem Dei gloriam. Quamuis enim Deus non indigeat lucris,nec ditior & fœlicior per illa reddatur:attamen maiora ſemper bona lucrari vult propter affectum ad communicationem maiorem ſuæ bonitatis:vt probatum eſt diſp.9.& 50.

9. Ad ſextum diſtinguendum eſt primum Antecedens illius.Humanitas Christi Domini præciſa ab vnione ad verbum, non eſt infinitæ, ſed finitæ bonitatis:cæterum per vnionem hypoſtaticam eleuatur ad valorem & dignitatem infinitam altioris ordinis ac ſupremi.Quapropter licet in infinitum creſcat bonitas hominum & Angelorum, non poterit illam adæquare; quia ſemper manebit in ordine inferiori, & infinitè diſtante.

Christi D. humanitas per vnionẽ, infiniti valoris.

10. Ad ſeptimum Reſp.Commune bonum eſt diuinius,& magis amabile,quàm bonũ particulare, quod nimirum eſt pars illius boni communis, aut non eſt bonum alterius ordinis.At verò bonum altioris ordinis eſt diuinius & magis amabile, quàm quodlibet commune bonum inferioris communitatis. Humanitatis autem Christi Domini bonum eſt altioris ordinis, & non eſt pars boni communis humani generis redimendi. Poteſt etiam reſponderi,bonum humanitatis Christi Domini eſſe bonum commune, diuiniúſque quàm commune bonum generis humani: quemadmodum vniuerſalis cauſa bonorũ eſt diuinius & vniuerſalius bonum,quàm omnes eius effectus.Ita S.Thom. 3.ſent.diſt. 32.q.vnica fine.

11. Ad octauum diſtingue Minorem.Christus D, vt homo,fuit efficaciter volitus propter humani generis redemptionem,non præciſam & nudam, ſed ornatam & eleuatã per diuiniora bona:quorum collectionẽ magis amauit Deus,quàm Christum nudum, & præciſum ab illis bonis. Sic intelligi debet ſolutio S. Bonau.cit. diſt.32.q.5.ad 3.dicentis,magis amari cauſam finalem, ſed non amari magis rationem inducentem; at verò genus humanum non fuiſſe rationem finaliter mouentem ad Incarnationem, ſed fuiſſe rationem quodammodo inducẽtem. Ad confirmationem, omittimus diſputare,num Deus incarnaretur;licet Adamus non peccaret: ſufficit enim ad amoris gradum,quem defendimus, decretum Incarnationis, & amorem efficacem Dei erga Christum Dominum non fuiſſe dependentem à redemptione nuda & præciſa,ſed ornata & eleuata per altiora bona:ſi fortè talis amor voluit Incarnationem dependenter à peccato.

Ad confirmationem.

12. Ad nonum. Reſp.concedẽdo,temporis quantumcunque breuiſſimi vitam humanitatis aſſumptæ,fuiſſe valoris infiniti, proptereáque dignam,vt plus amaretur,quàm hominum redemptio nuda & præciſa: cæterum eadem redemptio per altiora bona ornata & eleuata, maiore dilectione digna fuit.

13. Ad decimum.Reſp. Tot ſæculis ante Incarnationis inſtans Deus Christi D. vitam poſtpoſuit, & prætermiſit propter commodiorem humani generis medicinam,non quidem nudam & præciſam:ſed ornatam & eleuatam diuinioribus bonis, quæ ſupra ſunt enumerata. Horum igitur collectioni meritò Deus poſtpoſuit vitam illam pretioſiſſimam tantæ durationis ſpatio. Ad confirmationem eodem modo diſtinguendum eſt conſequens. Vita Christi Domini pro tota duratione ante Incarnationis inſtans,non fuit amata magis quàm ſalus hominum pro tempore congruenti volita ſimul cum aliis diuinioribus bonis,& dependenter ab illis:quia ſine illis pro nullo tempore volita fuit ſalus hominum:ſicut nec vita Christi volita fuit pro tota duratione, quæ præceſſit Incarnationem.

Ad confirmationem.

SECTIO VIII.

Vtrùm Angelos magis, quàm homines Deus amauerit.

1. *Deus Angelos quantum ad naturalia magis quàm homines amat.*

CErta ſunt in hac re duo. Primum eſt,quantum ad naturalia bona tãtò magis Angelos, quàm homines fuiſſe dilectos, quantò ſubſtãtiæ illæ ſpirituales excedunt ſpecifica perfectione & eſſentiali, necnon potentiis & operationibus altioris ordinis,à quibus longiſſimè diſtat humana ſubſtantia, & illius potentiæ atque operationes. Demõſtratur primò,quia Deus illud magis amat cui maius bonum confert (vt vidimus ſect. 1.) ſed maius bonum confert Angelis, quantum ad naturalia: ergo magis eos amat quantum ad naturalia.Secundò probatur,quia res Deo ſimilior, magiſque participans illius perfectionem, & in qua manifeſtatur magis ſapientia & potentia Dei,eſt Angelus & ideo amabilior.

2. *Homines Christũ D. includentes plus Angelis dilecti.*

Certum eſt ſecundò,ſi Christum D. includamus in hominum collectione,quam cum Angelis cõparamus,amari magis homines, quàm Angelos,quia ſolus Christus Dominus amatur magis,quàm tota creaturarũ collectio; ſicut oſtendimus tribus ſectionibus præcedentibus.

3. *Puriùm hominum propter Christũ D maior dilectio.*

Tertiò, licet non includamus Christum D. ſed puros tantum homines conſideremus;adhuc in noſtram communitatem & collectionem propter Christum Dominum redundat maior dilectio; eſt enim maxima dignitas totius humanæ naturæ, quod illius aliquod indiuiduum fuerit aſſumptum,vt idem ſit Deus & homo. *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: vnde debuit per omnia fratribus ſimilari.* Hebræ. 2. Confirmatur primò. quia *Maiorem charitatem nemo habet,quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Ioan. 15.Sed Christus D.animam poſuit pro hominibus, & non pro Angelis: ergo maiorem charitatem habuit erga homines. Sed potiſſimum confirmatur ſecundò, quoniam in hac hominum collectione Beatiſſima Virgo Dei genitrix continetur, quæ ſuperior eſt omnibus Angelis dignitate conſanguinitatis,& excellentia gratiarum & gloriæ.

Hebræ 2.

Ioan 15.

Beatiſſima Virgo omnibus Angelis ſuperior.

4. *Præcipua difficultas.*

Reſtat igitur difficultas de collectione cæterorum hominum, præter Christum Dominum & Sanctiſſimam illius matrem, quantum ad bona ſupernaturalia,vtrum ſimpliciter & omnibus penſatis, fuerit minus amata, quàm Angelorum collectio.Authores quidam non ſatis explicant, quid ſub hac comparatione ſenſerint; videntur autem abſolutè putare,magis amatam fuiſſe col-

Authorum ſententia.

lectionem hominum propter ordinem ad Christum D. vt Alexand. 1. p. q. 32. mem. 1. Mol. 1. p. q. 20. art. 4. tractans solutionem ad 2. Clarius autem quantum ad statum gratiæ finalis & gloriæ plus esse dilectos homines, quàm Angelos, asserit Bonau. lib. 3. sent. dist. 32. art. vnico q. 4. quem sequitur Carthusianus ibidem q. vnica col. 3.

5. Oppositum extremum tenuit Ricard. 3. sent. dist. 32. art. 2. q. 1. quoniam apud illum absolutè magis amatur communitas Angelorum; ex illis enim plures erunt in gratia & gloria superiores hominibus, sed pauciores homines erunt pares, aut superiores quibusdam Angelis.

6. Mediam viam ingressus S. Thomas existimat collectionem vtramque hominũ & Angelorum, esse, quantum ad gratiam & gloriam æqualem, quia se habet sicut excedens & excessum, ita vt quidã homines quibusdam Angelis æquales sint, alij homines sint superiores quibusdam Angelis, alij verò inferiores. Ita docet in præsenti ar. 4. ad 2. & lib. 3. sent. dist. 32. q. vnica prope finẽ totius quæstionis. Ad hoc suadendum S. Thomas accommodat illud Apocal. 21. *Mensura hominis, quæ est Angeli.* Verumtamẽ hic neque literalis neque mysticus, aut spiritualis, nec anagogicus sensus esse potest; tum quoniam illa mensura non est Angeli tanquam mensurati per illam, sed tanquam mensurantis: tum etiam quia mensuratum per illam erat ædificium cælestis ciuitatis latitudo & longitudo, & illius murus. Tota verò commensuratio & æqualitas illius visionis pertinet ad solam Ecclesiam hominum, minimè collatam cum Ecclesia Angelorum, vt ex contextu constat, & expositores ostendunt, *[Apocal. 21.]*

7. *[Diuini amoris æqualitas erga Angelos & homines ex sacris literis non infertur.]* Dico igitur 1. Nec ex sacris literis, nec vlla ratione Theologica potest probabiliter saltem inferri æqualitas diuini amoris erga duas communitates Angelorum & hominum, ita exacta, vt cumulum hominum futura gratia & gloria cumulum efficiat prorsus æqualem alteri cumulo gratiæ & gloriæ cunctorum Angelorum.

8. *[In gratia, & gloria aliqui homines aliquibus Angelis superiores.]* Dico secundò. Magna probabilitate receptum est communi fidelium & Theologorum existimatione, plurimos hominum beatorum ascendisse ad altiorem gradum gratiæ & gloriæ, quam aliqui Angelorum ex ordine inferiori.

9. *[Non solum Beata Virgo sed aliqui homines omnibus Angelis superiores.]* Dico tertiò. Probabile videtur vltra Beatissimam Virginẽ, aliquos alios puros homines euectos fuisse ad gradũ gratiæ & gloriæ superiorem omnibus etiam Cherubinis & Seraphinis. Huius excellentiæ coniectura ducitur ex plurimis, quæ meritum & gratiam accumulant hominibus, sed non Angelis. *[Probatur 1.]* Primò nãque magna gratiæ copia datur hominibus ex opere operato per Sacramenta potissimúmque per affluentissimũ gratiæ fontem, Sacramentum & sacrificium Eucharistiæ. *[Probatur 2.]* Secundò, crescit hic effectus Sacramentorũ, seruata proportione ad dispositionẽ, vltra meritum operis operantis, quod habet ipsa dispositio.

10. Tertiò, frequenter repetita copia tanta gratiæ singulis diebus per quadraginta & eo amplius annos, m[illegible]num accumulabit thesaurum gratiæ. *[Probatur 4. Æqualia opera ex maiori gratia magis meritoria.]* Quartò. Gratia maior, adquisita siue per sacramenta, siue per opera meritoria, reddit personam Deo mag[illegible] gratam, vt propter æquales actus virturum sit dig[illegible] maiori præmio, seruata proportione ad magnitudinẽ gratiæ. *[Probatur 5.]* Quintò. Cum igitur plerisque sanctis per annos quinquaginta & plures, & à quibusdam nonaginta vel centum annos fuerit auctus gratiæ thesaurus quotidianis & heroicis meritis; non potest non fuisse maxima dignitas personarum, propter quam eorum opera fuerint excellentissimi meriti.

Sextò. Cuiuslibet Angeli, quantumcunque perfecti etiam ex ordine supremo finita est gratia & gloria: ergo gratia & gloria hominis crescendo poterit eam excedere. Cum igitur tanto tempore, tanta multitudine actuum, tanta diuturnitate, & constantia, post tantam gratiã acquisitam creuerint quorundam Sanctorum merita; videtur esse credibile, quosdã superasse gratiam & gloriam vnico actu breuissimæ morulæ cõparatam, quamuis ille actus fuerit intensissimus, & ex intensissima gratia procedens. 11. *[Angelorum gratia finita.]* Septimò. Martyrij priuilegiũ, & summæ charitatis exercitium, quod in eo continetur, deficit Angelis. Insuper difficultates innumeræ prouenientes ex instantia concupiscentiæ, & fascinatione nugacitatis, ex humana fragilitate, & ignorantia, ex necessitatibus & ponderibus corporis, ex hominum contradictionibus, aut seductionibus, vel exemplis, omnes augent hominum meritum, cæteris paribus à quibus Angeli sunt immunes. *[Probatur 7.]*

Octauò. Propter euidentiam in attestante, non poterant Angeli non credere, nec indigebant pia affectione ad credendum: homines autẽ patimur obscuritatem non modo circa mysteria credenda, sed etiam circa fidei Authorem. Quia nobis non est euidens esse Deum, qui hæc affirmat, licet hoc sit euidenter credibile: quapropter indigemus pia affectione. Ad quem excessum meriti probandũ aptissimè quadrat illud Ioan. 20. *Beati qui non viderunt*, etiam attestantem euidenter cognoscẽtes, *& crediderunt.* Nonò. Propter easdem rationes difficultatis, Spei meritum est maius in hominibus, quàm in Angelis, quantum ad has circunstantias. In primis enim certus erat Angelus, quando liberè conuersus fuit ad Deum se tunc esse in gratia, & continuo post illam morulam reddendam esse sibi gloriam; sed spes nostra tolerat ambiguitates, & moras longissimas; quia *Nemo scit, vtrum odio, vel amore dignus sit*, tempore præsenti; sed multò magis dubitare potest sanctissimus quisque de futura perseuerãtia per plures annos, & varias dispositiones & casus interius & exterius incurrentes: nisi diuina reuelatione reddatur certior. 12. *[Angeli propter euidentiã in attestante sine pia affectione crediderunt.]* *[Ioan. 20.]* *[Spei meritũ maius in hominibus quam in Angelis.]*

13. Decimò, Multis annorum millibus gloriam distulit Deus patriarchis & sanctis veteris Testamenti. & post passionẽ resurrectio & gloria corporis differtur etiam multis annorum sæculis, & toto hoc tempore duraturam mortem deuoratur à Dei seruis, qui naturaliter vitam diligunt. Hæc naturalium affectuũ sacrificia non erant Angelis possibilia. Postremò, videtur esse congruũ, Christum Gratiæ Dominũ, & gloriæ Regem, voluisse sibi magnates propinquiores assistere quosdã ex suis fratribus, eiusdẽ naturæ consortibus, & participibus carnis & sanguinis sui, quoniã hæc potissimũ participatio destinatur ad æternã vitam.

Hoc enim pertinere videtur ad honorẽ assumptę naturę, atq; ad honorẽ sacerdotij, consecrãtis Dei corpus & sanguinẽ, & offerentis idẽ sacrificium, quod Christus D. obtulit, & ad honorẽm conformitatis cũ ipso in laboribus & martyrio.

14. *[Assertio 4.]* Ex eisdem coniecturis inferò, & dico quartò esse probabilẽ excessum, quo totus cumulus gratiæ & gloriæ communitatis hominum (excepto capite & illius matre sanctissima) sit futurus maior quã totus cumulus gratiæ & gloriæ omnium

Angelorum;

Angelorum; Vnde sequitur hominum communitatem esse magis dilectam.

SECTIO IX.

Soluuntur obiectiones aduersus maiorem amorem hominum.

1\. *Ex Augustino obiectio 1.* PRima fit, quoniam Augustin. tract. 110. in Ioan. prope finem ait: *Quanquam non desint, qui etiam nos Angelis praeferant, quia pro nobis, inquiunt, non pro Angelis mortuus est Christus: sed quid aliud est, quam de impietate velle gloriari? Etenim Christus, sicut ait Apostolus, secundum tempus pro impiis mortuus est. Quale est ideo se velle laudari, quia vitio suo tam detestabiliter egrotauit, vt non possit aliter, quàm medici morte sanari? Non est hoc nostrorum gloria meritorum, sed medicina morborum.* Cui consonat quod Sanctus *S. Thomas.* Thomas ait in fine solutionis ad secundum praesentis artic. 4. *Nec ideo naturam humanam assumpsit Deus, quia hominem absolutè plus diligeret, sed quia plus indigebat: sicut bonus paterfamilias aliquid pretiosius dat seruo egrotanti, quod non dat filio sane.* Idem docuerat 3. sent. dist. 32. quaest. vnica art. 5. prope finem, & Ricard. eadem dist. art. 2. quaest. 1. ad 3.

2\. Resp. Augustini mens clariùs elucet ex ipsis verbis. Agit enim de merito & excellentia, quam homines haberent, propter quam mererentur, vt Christus moreretur pro illis potius, quàm pro Angelis. Nos autem hucusque non asseruimus, nisi dignitatem gratis collatam humano generi per Christi Domini mortem.

3\. Maiorem difficultatem afferre possent citata verba S. Thomae, nisi constaret, hominem fuisse simpliciter magis dilectum, quatenus Deus voluit, vt aliquis homo esset Deus, & eius Mater *Ad S. Thomae verba respondetur.* esset Angelorum Regina. Quamobrem ita S. Thomas intelligi debet, vt quamuis efficax decretum assumendi naturam humanam fuerit ipsissimus amor hominis maior, quam Angeli: nihilominus ad hoc decretum non impulerit alius amor prior, qui fuerit maior erga homines propter eorum maiorem dignitatē, excellentiam, aut meritum, propter quod essent diligendi magis quàm Angeli; sed potius ex eorum miseria & vilitate Deus arripuerit occasionem ostendendi nimiam charitatem, & omnia attributa.

4\. Secunda obiectio fuluitur eodem modo. Sumitur autem ex verbis Augustini, continuo subiectis post ea, quae retulimus in obiectione prima; reprehendit enim eos, qui praeferunt homines Angelis, quoniam eis nullum peccati remedium est datum; quia non constat, *ideo fuisse fa-* *Augustinus. Respondetur.* *ctum, quod fueramus excellentius an quod desperatius iacebamus.* Resp. tamen, contextus, qui sequitur, apertè demonstrat, non excludere Augustinum aliam excellentiam, nisi quae praecesserit Incarnationem, ac remedium peccati. Vnde in fine tractatus concludit: *Hac itaque nobis magnum bonum confert, qui dilexit nos, sicut dilexit Christum, vt propter ipsum, cuius membra nos esse voluit, aequales Angelis sancti simus.* Non quidem in grado gratiae & gloriae, sed in specifica ratione illius & in identitate obiecti glorificantis: de qua diximus sect. 3.

5\. Tertia obiectio. Quibus Deus est liberalior, eos magis amat, sed liberalior fuit erga Angelos, quoniam propter vnicum actum breuis morulae protinus eos gloria donauit: ergo magis eos dilexit quam homines. Resp. Hoc argumentum rectè *Responsio.* probat excessum amoris ex eo tantum capite. Veruntamen aliunde plura sunt capita, quibus ostenditur erga homines dilectio maior, & ideo peculiariter, quod praemium eorum differtur propter augendum maiorem cumulum meritorum vt ostendimus sect. praecedenti.

Quarta obiectio. Qui magis diligunt Deum, magis diliguntur à Deo: sed Angeli magis dilexerunt in via, quam homines diligūt: magis ergo diliguntur à Deo. Resp. Contingere potest actualem dilectionē alicuius personae magis intensam esse, nihilominus esse minus dilectam illā personam, quam sit alia, quae magis intensam accēpit habitualē gratiā & charitatē, licet nullum actum charitatis elicuerit tā intēsum. Propterea Maior *In patria actus amoris aequalis in tensione cum gratia.* illa non verificatur in via, sed tantum in patria, vbi omnes beati concipiunt actum amoris tam intensum, quàm est intensa gratia & habitualis charitas eorum. Ideo licet Angeli magis dilexerint in via, & comparatione solius praesentis dilectionis fuerint magis dilecti; tamen homines pluribus actibus, & Sacramentis auxerunt gratiam & charitatem habitualem, iuxta cuius intensionem, in gloria diligent Deum intensius, quam Angeli modo dicto in sectione praecedēti. 6.

Quinta obiectio. Beatorum hominum gratia & gloria non erit maior, quàm pro restituendis Angelorum ruinis aequali numero & gradu. Sed totus cumulus gratiae & gloriae, quam obtinuissent omnes Angeli rebelles, si perseuerassent in obedientia Dei, foret multò minor, quàm totus cumulus gratiae & gloriae, quos frouuntur omnes Angeli fideles & obedientes. Ergo beatorū hominum gratia & gloria, multò minor erit, quàm totus cumulus gratiae & gloriae omnium Angelorum. Maior suaderi videtur Psal. 109. *Implebit* *Psal. 109. Ephes. 1.* *ruinas.* & Ephes. 1. *Instaurare omnia in Christo, siue quae in caelis, siue quae in terris sunt.* Minor autem probari potest Apocal. 12. nam Draco traxisse *Apocal 12.* dicitur *tertiam partem stellarum caeli, & misisse eas in terrā.* Illi verò, qui ceci lerunt ad varios ordines Angelorū promiscuè pertinebant: ergo totus cumulus gloriae eorum minor esset, quàm cumulus gloriae bonorū Angelorū: nā gloria proportione quadā correspōnderet naturali perfectioni eorū. 7.

Respondetur vtramque propositionem negando, Maiorem, ac Minorem. In primis enim numerus Angelorum qui ceciderunt, incertus est, nec locus citatus Apocalip. agit, nisi de tertia parte virorum illustrium, qui doctrina & exemplo tanquam stellae fulgebunt in Ecclesia, Deinde non minus incertus est numerus hominum praedestinatorum, vt docent Augustinus in Enchirid. cap. 29. fine. Isidorus lib. 1. sent. de summo bono. cap. 10. num. 13. 8. *Daemoniorū numerus incertus.*

Praeterea multò probabilius est, praedestinatorum numerum esse futurum maiorem, quam Angelorum infidelium. Sic enim August. lib. 22. de ciuitate cap. 1. à medio: *Instaurat*, inquit, *partem quae lapsa est, Angelorum; ac si superna ciuitas non fraudetur suorum numero ciuium, quin etiam fortassis vberiori laetatur.* Et in Enchirid. cap. 29. *Superna ciuitas nulla ciuium numerositate fraudabitur, sed vberiore etiam copia fortasse regnabit.* Gregor. autem homil. 34. in Euang. in med. dicit: *Tanta ascensura creditur multitudo hominum, quāta multitudo remansit Angelorū.* Cui consequens est, homines ascensuros esse plures, quàm fuerint Angeli, 9. *Praedestinatorum numerus Angelorum infidelium maior.* *Augustinus.* *Gregorius.*

qui ceciderunt. Anselmus autem lib.1. *Cur Deus homo*.cap.18.fusè probat,homines in gloria futuros esse pluges,quam fuerint Angeli desertores.

10. Postremo. Gradus gloriæ prædestinatorum hominum non seruabit æqualitatem ad gradum gloriæ,quem obtinere potuissent Angeli,qui ceciderunt:sed quemadmodum est numerus maior,ita maior erit intensio iuxta Dei morem,infinita sapientia & bonitate dignum, non permittendi mala, nisi propter altiora bona, per quæ superabundet gratia, vbi abundauit culpa. Præsertim cum rationes adductæ sect. præcedenti probabiliter suadeant maiorem gratiam & gloriam hominum,quam Angelorum.

11. Huius igitur obiectionis solutio non parum corroborat maiorem Dei amorem erga homines, quam erga Angelos etiam abstrahendo à Christo Domino & eius sanctissima Matre quamuis abstrahi non possit ab eorum meritis & influentiis,prout explicatum est sect.præcedenti.

SECTIO X.

Vtrùm Ioannem magis quam Petrum Deus amauerit.

1. CONtra generalem doctrinam,traditam sect. 5.conc.1.maioris amoris,quo Deus semper meliora prosequatur, occurrit argumentum, quoniam Petrus melior fuit,quàm Ioannes; nihilominus magis Ioannem amauit Deus, quàm Petrum; ergo non semper meliora magis amat. Probatur Maior, quia Petrus magis diligebat Christum iuxta illud Ioan.21. *Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei.etiam Domine,tu scis,quia amo te.* Melior autem est cæteris, qui plusquam cæteri Deum diligit. *Ioan.21.*

2. Minor verò probatur ex eodem cap.21. nam Ioannes erat *ille discipulus,quem diligebat Iesus*.Sapiēter enim Augustinus vltimo tractatu in Ioan. inter princip.& med. obseruat:*Vbicunque se commemorat Ioannes,vt nomine suo tacito ipse posset intelligi, hoc addit, quod eum diligebat Iesus, quasi solum diligeret, vt hoc signo discerneretur a cæteris, quos vtique omnes diligebat. Quid ergo nisi amplius se dilectum, cum hoc diceret, volebat intelligi, quod absit vt mendaciter diceret? Quod autem maius dare potuit Iesus maioris erga eum sua dilectionis indicium, quam vt homo cum cæteris condiscipulis suis socius tanta salutis,solus tamen discubuerit super pectus ipsius Saluatoris?* *Augustinus.*

3. *Verborum Christi D. Ioan 21.sensus.* Primò certum est, illis verbis, *Diligis me plus his*.non esse sensum:plusquam hos diligis.quemadmodum accepit Bernardus sermon. 76. in Cantic.propius ad med. quam ad finem,& quidam hæretici huius temporis ad extenuandam authoritatem principis Apostolorum. Communis enim Patrum & cæterorum interpretum expositio agnoscit, non inter amatos, sed inter amantes fieri comparationem: vt propterea Petrus ostendatur dignus suprema potestate totius Ecclesiæ, quoniam Deum plusquam cæteri diligeret. Quod ipse quoque Bernardus in particulari sermone de diligendo Deo (nonio fusiori tractatu de diligendo Deo) in fine sermonis intellexit; dicens: *Requisitus Petrus, an diligat plus his,tantum respondit,se diligere,non audens affirmare,quod prius se dixisse temerè confundebatur,& fortasse propterea contristatus est. Dixerat enim prius: & si omnes scandalizati fuerint in te,sed non ego.* *Bernardus. Matth.14.*

4. Tanquam certum itaque supponimus, solam interrogationem Christi Domini petere, num Petrus plusquam cæteri diligeret. Sed vtrum Petrus concesserit,se magis diligere,quam cæteri restat postea discutiendum.

5. *Qui magis amat Deum magis amatur à Deo.* Secundò certum est,absolutè,simpliciterque loquendo,magis esse dilectum à Deo,qui magis amauit Deum vsque ad vltimum vitæ Spiritum, vt docet S.Bonauent.3.sentent. distinct.32. art. vnico quæst.6. fine. Supponitque pro certo S. Thomas in Ioan. cap. 20. lect. 5. & in præsenti quæstion. 20. artic. 4. ad 3. Alexander. 1. part. quæst.32.mem.4.Gabriel 3.sentent. distinct.32. quæst.vnica fine. vbi Ricardus artic.2. quæst.3. fine.Et omnes Theologi nemine contradicente. Propterea siquidem Augustinus tractatu postremo in Ioan. multò propius ad med. quàm ad princip. fatetur, se non inuenire viam & rationem defendendi maiorem dilectionem Dei erga minus diligentem. Ait enim: *Meliorem, qui plus diligit Christum, feliciorem verò, quem plus diligit Christus,facile responderem,si iustitiam Liberatoris nostri, minus eum diligentis à quo plus diligitur, & eum plus a quo minus diligitur, quemadmodum defenderem prauiderem.* *Augustinus.*

6. *In via aliquādo actus remissior actu.* Verumtamen de dilectione habituali, siue quod idem est, de intensione habitus charitatis, est intelligenda prædicta regula. Contingere namque potest, actum charitatis esse magis remissum,sed tamen habitum esse magis intensum in via:cui correspondebit in patria visio & amor actualis magis intensus:vt sectione 9.dicebamus ad obiectionem 4..

7. *Christi D. voluntas diuina conformis.* Tertiò certum est, humana Christi Domini voluntate fuisse magis amatum eum, qui magis amatus fuit voluntate diuina;quoniam voluntas humana perfectissimè conformis erat voluntati diuinæ. quemadmodum obseruat S. Thomas in Ion. cap. 21. lect. 5. prope med.aduersus quosdam, ita volentes hanc litem dirimere, vt Christu Dominus Petrum plus dilexerit dilectione diuina; sed Ioannem plus dilexerit humana dilectione.

8. *Sententia 1.* His suppositis tres sunt Authorum sententiæ. Prima cōcedit absolutè, Petrum dilexisse magis, & magis dilectum esse, quàm Ioannem. In hanc inclinat S.Thomas in Ioan cap.21. lect.5.prope med. Eam expressè tradit Alexander 1.p. q. 32. memb.4.Gabriel 3 sent. distinct. 32.quæst.vnica fine.Probatur ex illa Prouerb.8.*Ego diligentes me diligo.* Cui consequens est eos magis diligere, à quibus ipsa sapientia diligitur magis, ac præcipuè Christus Dominus sapientia Patris.Confirmatur Ioan.14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit,& Pater meus diliget eum.* Quocirca Pater magis diliget eum,qui magis dilexerit Christum. *Probatur. Prouerb 8. Ioan 14.*

9. *Nazianzen.* Fauet Naxianzen. orat. 9. ad Iulian.tributorum exæquatorem inter med. & finem. appellans Petrum *Discipulorum omnium charissimum*. cuius nomine didrachmum pendit, & Cyrillus Alexand.lib.12.in Ioan.cap.64.ait,maiorem erga Dominum amorem habuisse Petrum, quam habuerint cæteri. Quod idem supponere videtur Chrysostomus homil. postrema in Ioan. & alij expositores.

10. *2.Sententia.* Secunda sententia putat, esse melius neutram in partem inclinare, donec in Deo videamus, quis eorum fuerit perfectior, & magis dilectus. Ita S.Bonauent.lib.3. distinct.32.art. vnico q.6. Vbi Ricardus artic.2. quæst.3.fine, dicit nemini

certum

certum esse nisi cui Deus reuelauerit. S. verò Thomas in præsenti quæst. 20. articul. 4. ad 3. hoc ait: *Præsumptuosum videtur hoc diiudicare.* Quem sequuntur eius expositores, alij expressè vt Mol, alij tacitè vt Vasquez. Probat ex 16. capite Prouerb. *Omnes viæ eorum patent oculis eius, spirituum ponderator est Dominus.* Quod reperitur cap. 21. vers. 2. *Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Dominus.*

S. Thomas. *Prouerb. 16. & 21.*

11\. Verum hæc ratio, nisi temperetur, probat aduersus eundem, fuisse præsumptuosum affirmare futuram æqualitatem omnium hominum & Angelorum, quam affirmauerat in solutione ad secundum aut asserere magis sanctos, & magis dilectos Apostolos fuisse, quam alios Martyres aut Confessores. Quod asseruit 1. 2. quæst. 106. art. 4. corp. & de Veritate quæst. 12. articul. 14. ad 5. & alijs multis in locis. Manifestum est igitur non esse præsumptuosum, probabiliter ex sacris literis & ratione Theologica coniicere, quis duorum fuerit sanctior, & Deo charior.

12\. *Ioannes plus Petro dilectus.* Mihi probabilius est Ioannem in gloria & gratia, necnon in amore beatifico maius donum accepisse à Deo, magisque dilectum fuisse ab eo quam Petrum. Hæc est sententia Hieronymi lib. 1. contra Iouinianum in med. vt constabit attentè legenti, & potissimum ponderanti verba illa: *Ioannes vnus ex discipulis, qui minimus traditur fuisse inter Apostolos, & quem fides Christi Virginem repererat, virgo permansit: & ideo plus amatur a Domino, & recumbit super pectus Iesu,* &c. & paulo inferiùs: *Nos amoris præcipuam causam virginitatem diximus: exponat ille, si virgo non fuit, cur cæteris Apostolis plus amatus sit?* *Hieronym.*

13\. Augustinus licèt magis obscurè, constanter tamen in eadem sententia perseuerat, quam asseruerat verbis quæ retulimus sub init. præsentis sectionis, argumenti Minorem probantes. Nam in prædicto tractatu postremo in Ioan. prope finem Hieronymi sententiam, suppresso nomine, referens ait: *Sunt qui senserint, & hi quidem non contemptibiles Sacri eloquij tractatores, à Christo Ioannem Apostolum propterea plus amatum, quod neque vxorem duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit. Hoc quidem in Scripturis Canonicis non euidenter apparet; verumtamen id quoque multum adiuuat congruentiam huiusce sententiæ, quod illa vita per eum significata est, vbi non erunt nuptiæ.* Quibus in verbis Augustinus diuersam à sua sententiam non agnoscit, nisi tantum in causa dilectionis maioris, quæ fuerit virginitas; & hanc etiam, notat, congruere suæ sententiæ, quæ rationem maioris dilectionis assignat, fuisse contemplatiuam vitam & statum beatitudinis, significatum per Ioannem. *Augustinus.* *Beatitudo per ioannem significata.*

14\. Nec enim putandum est, Augustinum hæsisse tantum in tropologicis significationibus vtriusque Apostoli; foret enim indignum tanto doctore, non respondere quæstioni, quam proposuerat, & implorato Dei auxilio, soluendam susceperat, dicẽs: *Aggrediar igitur in eius manifesta misericordia, cuius est occulta iustitia, de soluenda quæstione tam ingenti, pro viribus, quas ipse, donauerit, disputare.* Quæstionem autem paulò superius ita proposuerat: *Quis est duorum discipulorum melior, qui minus, quam condiscipulus eius, diligit Christum, & plusquã condiscipulus eius diligitur a Christo,* &c. Lusisset ergo lectores Augustinus, longo circuitu probans, esse meliorem vitam, quæ significabatur per Ioannem, nisi vellet eo ipso probare, Ioannem esse simpliciter meliorem, & plus dilectum. Quapropter multò propius ad finem, quam ad medium eiusdem tractatus: *Hoc,* inquit, *per Petrum significatum est, plus amantem, sed minus amatum, quia minus nos amat Christus miseros, quam beatos.* & post pauca subiungit, Ioannem esse *plus amatum quia id quod per illum figuratum est, hoc efficit beatum.* Voluit igitur Augustinus, Ioannis perfectionem, maiori Dei amore dignam, aptè correspondisse statui æternæ vitæ, quem præfigurabat. Videtur eiusdem sententiæ Glossa dum recitat Augustini verba. Propterea *charissimum* atque *dilectissimum* Ioannem appellat Dionysius lib. 3 de Ecclesiastic. hierarc. part. 3. & Tertul. lib. de Præscription. aduersus hæreticos cap. 22. *Dionysius.*

Præcipuum fundamentum est ipsius Ioannis testimonium vocantis discipulum, *quem diligebat Iesus.* Quæ verba denotãt apertè singularem dilectionem præ cæteris Apostolis: vt Augustinus obseruauit verbis, quæ retulimus prope init. præsentis sect. Nec alio fundamento canit Ecclesia in officio S. Ioannis: *Virgo est electus à Domino, atque inter cæteros magis dilectus.* Et in 3. Respons. *Qui priuilegio amoris præcipui cæteris altius à Domino meruit honorari.* & in 5. Respons. *Specialis prærogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum.* Confirmatur, quoniam illa verba nimium à proprietate torquentur per explicationes varias, quibus tandem efficitur, non simpliciter, sed quodammodo tantum maiorem fuisse Dei amorem erga Ioannem: quapropter verius Euangelista dixisset, Petrum fuisse discipulum, quem diligebat Iesus. 15. *Fundamentum.* *Ecclesia.* *Cõfirmatur.*

Ideo non satisfacit prima expositio Alexandri 1. part. quæst. 32. mem. 3. limitantis dilectionem maiorem erga Ioannem, quatenus Christus Dominus plura signa dilectionis, & maiorem familiaritatem ei exhibuit. Econtrario namque solidius ratiocinabitur, qui dixerit, maiora dilectionis signa, veritatis exactæ non esse, nisi maior sit dilectio, quam significant esse maiorem; ideóque non decere Christum, qui veritas est, sicut neque maiorem familiaritatem erga minus amicum, & minus similem sibi & æterno Patri. 16. *Expositio 1. nõ satisfacit.*

Nec magis satisfacit altera expositio, quam magis probat idem Alexander, asserens, Ioannem fuisse dilectum magis, quantum ad excellentia quædam dona præsentis vitæ, qualis est subtilior, & altior cognitio mysteriorum, sed Petrum fuisse magis dilectum, quantum ad maiorem charitatem, & gloriam. Hæc enim expositio non modo non retinet simplicem & absolutam veritatem illorum verborum: Quem diligebat Iesus; sed etiam in Apostolo perfectissimo non seruat debitam æqualitatem, & proportionem membrorum. Quemadmodum enim maiores oculi non aptè correspondebunt minori capiti, vel pectori minori, sic excellentior, & perspicatior intuitus misteriorum Dei non aptè correspondebit minori dilectioni: præsertim cùm constet, in beatitudine, quam figurabat Ioannes, seruandam esse proportionem visionis & amoris. 17. *Expositio 2. reijcitur.*

Tertia verò aliorum expositio, quam referunt S. Thomas vtroque loco citato, & S. Bonauent. fert, Petrum dilexisse magis Christum in membris, & in eisdem fuisse magis dilectum à Christo: proptereàque curam ouium suscepisse. Ioannes verò plus amauit Christum in se 18.

ipso: & sic ab eo plus amatus fuit propereàque Matrem ei commendauit. Hæc à nobis est, simpliciter enim fatetur perfectionem dilectionem in Ioanne.

19. *Probatur ratione.* Accedat nunc Theologica ratio quoniam multa Ioannis opera collecta in vnum, auxisse videntur vsque ad finem vitæ maiorem cumulum meritorum, & consequenter ad altiorem gradum gratiæ ac gloriæ prouexisse. Primò namque non modo vinctũ Dominum secutus est, & ingressus domum Principis sacerdorum; sed etiam sanctissimam Virginem comitatus, aderat proximus Cruci, quando *stabant omnes noti eius à longè.* Tunc autem non ancilla dubitans, aut occulatus testis seruus Pontificis, asseruit, Ioannem ex illis esse; verum ipsemet Crucifixus eum planè testatus est facto, sibi charissimum esse discipulum, publicè commendans ei suam Matrem, & suo loco substituens. Quanta tunc ignominia sobrogari loco Christi? nam irrisiones opprobria & improperia quæ tunc iactabantur in eum, ex obliquo resiliebant & afficiebant eius Matrem, atque filium subrogatum, qui præsens aderat.

20. Deinde, quantum vitæ periculum formidari poterat ex eo testimonio, cum ante sententiam mortis adeo formidabile fuerit haberi discipulum illius, quem putabant sacrilegum, inuasorem Diuinitatis & regni? Nec dubitare possumus, quin Ioannes suam, quam tunc accepit matrem, imitatus fuerit animi robore, pro summo beneficio & honore tunc etiam accipiens ignominiam, quæ sibi ex tanta Crucifixi familiaritate redundabat. Quæ confessio prior hac fuit, aut illustrior, si bene considerentur omnes illius circunstantiæ: vt propter illam Christus Dominus alium honorificentius confiteatur coram suo Patre?

21. *Ioãnes martyrium diuturnum tolerauit.* Secundò Martyrij meritum non tantum habuit, ingressus dolium feruentis olei; sed etiam diuturnum martyrium tolerauit, relegatus in Patmos insulam, atque diuulsus à filiolis quos ardentissimè diligebat in Christo. Tertiò: Domesticus & familiarissimus sanctissimæ Virginis, non potuit non frequentius ac diutius eius colloquiis & exemplis inflammari vehementissimo Christi amore, non aliter quàm si candens aurum retineretur semper in magna densissimàque sylua, quæ flammas ad cœlum vsque diffunderet. Quartò. Beatissima Virgo vel gratitudinis ergo, vel ratione similitudinis in virginitate, vel amore matris erga filium, substitutum loco naturalis Filij, & illi charissimum, quæná augmenta dilectionis & gratiæ non impetraret Ioanni potius, quàm cæteris? præsertim cum Ioannes magis assiduè posset eius preces & patrocinium implorare.

22. Quintò. Licet exploratum foret Ioannem dilexisse minus, quàm Petrum, quando post resurrectionem fuit interrogatus à Domino, atque insuper toto tẽpore, quo Petrus vixit & rexit Ecclesiã, testabat adhuc valida ratio suadens sequẽti tempore Ioannem multo maiora merita cumulasse. Nam Petrus meritorum finem imposuit anno Domini 69. sed Ioannes anno 101. Quapropter Ioannes annos triginta duos habuit cumulandi merita, postquam Petrus consummauit: ac ferè duplum tempus habuit negotiandi, per talenta sibi commissa, dandique pecuniam ad vsuram, supputando tempus à Passione Domini vel ab Aduentu Spiritus sancti.

Ioannes Petro triginta duobus annis superuixit.

23. Quo supposito, reuocanda est in memoriam vulgaris arithmetica, certissima, iuxta quam perexiguus numerus centies duplicatus crescit in tantam multitudinem, quæ vix possit, nisi apertissimis supputari. Ego verò nec volo nec possum persuadere mihi, Ioannem illis annis non dedisse pecuniam ad mensam; & quamuis non asseramus intensionem actualis charitatis semper in eo fuisse maiorem (hoc enim est multo difficilius) illud tamen non est negandum, æqualem actum charitatis semper fuisse maioris & maioris meriti, propter maiorem personæ dignitatem, per augmenta quotidiana gratiæ habitualis obtentam. Quod si Deus *respexit ad Abel & ad munera eius*, propter personæ gratiam acceptans oblationem; consequens est, vt propter altiorem gradum gratiæ, magis accepta sint opera.

Æqualis actus maioris meriti propter maiorẽ personæ dignitatem. Genes. 4.

24. His adde quotidiana, & immensa donorum augmenta, quæ supposita perfectissima dispositione recipientis, ex opere operato conferebat Eucharistia, tam vt sacramentum, quam vt sacrificium. Quam ob causam opus erit nouas & inauditas inuchire numerorum notas, si quis velit, vtcunque rationem subducere graduum, quibus meritum & gratia Ioannis excreuit annis triginta duobus, quibus Petro superuixit.

25. *Contrarium fundamentum debilitatur.* Ex his omnibus facilè constat, multis exceptionibus debilitari argumentum contrariæ sententiæ, quod accipitur ex verbis Saluatoris: *Diligis me plus his.* Primò namque non asseritur ibi Petrum diligere plus, quàm cæteri dilecturi essent quocunque tempore: nam ad summum asseritur, dilectionem illius temporis esse maiorem, idque satis erat, vt ei committerentur oues & agni. Potuit autem dilectio Ioannis esse maior sequenti tempore, vel ante martyrium Petri, vel saltem post illud, vt modo dicebamus. Secundò. Sufficienter & simpliciter verificaretur, Petrum eo tempore magis diligere (si Christus Dominus hoc asseruisset) ex eo solũ quod actualis amor esset intensior, & feruentior tunc, licet habitualis charitas & gratia fuisset remissior in ipso Petro quàm in Ioanne.

26. Tertiò licet concederemus, Christum Dominum affirmasse, Petrum *diligere plus his*, cum non dicat, *plus his omnibus*, nihil est quod expositores compellat, vt intelligant, omnes etiam Ioannem inferioris esse dilectionis: satis enim erat cæteros præsentes minus diligere, vt verum esset Petrum diligere *plus his.* Quin etiam licet Christus Dominus dixisset; *plus his omnibus*, licebat excipere singulariter dilectum, & ea exceptio solita modestia subindicatur à Ioanne, quando subiungit: *Quem diligebat Iesus.* Nec enim ignorabat non plus diligi, nisi plus diligentem.

27. Quartò, Christus Dominus voluit quasi gratulabundus coram aliis collaudare feruentioris amoris & fiduciæ recens indicium, quando se iactauit in mare, quo citius perueniret ad Christum, idque satis erat, vt ostenderet aptum esse Pastorem cui committeret suas oues & agnos. De alia verò perfectione dilectionis magis occulta non egit Dominus, vt eam præferret cæteris. Quintò Christus Dominus non asseruit, Petrum diligere magis, sed tantum interrogauit. Petrus autem absque comparatione respondet. Nec poterat Petrus aliorum dilectionem scire, qui suam cum formidine nouerat, se committens scientiæ Christi.

28. Sed obiicit Maldonatus primò, quoniã Petrus respondit,

respondit, *etiam Domine*, quod est affirmatiuè respondentis interrogationi propositæ. Nihilominus communior expositio Patrum est, non ausum fuisse Petrum affirmare se plus diligere, quam cæteros, memorem suæ negationis, postquam in cœna cæteris se prætulerat, dicens: *Et si omnes scandalizati fuerint sed, non ego*, &c. vt obseruant Chrysostom. Theophylac. & Theodorus Mopsuest, Ioan. 21. atque Bernar. in fine supra citati sermonis de diligendo Deo, Tolerus & alij expositores, notantes, hanc memoriam fuisse causam illius tristitiæ, quam interrogationis eiusdem repetitio tertia prouocauit.

Marci 14.

29. *Responsio argumenti.*

Secundò, Maldonatus obiicit, illum amoris excessum diuinæ scientiæ testimonio comprobatum fuisse, quando Petrus dixit: *Tu scis*. Resp. tamen Christum à Petro non esse vocatum testem excessus, & excellentiæ maioris, sed tantum amoris. Quod satis indicauit Dominus sequentibus interrogationibus non amplius conferens eum aliis; sed tantummodò petens, *Dilgis me, Amas me*. Quorsum enim Dominus omitteret, quod prius interrogare cœperat, nisi probaret, & facto collaudaret modestiam Petri, nolentis se præferre cæteris.

30. Obiicit tertiò, quia nisi Petrus plusquam cæteri diligeret, non esset sufficiens ratio committendarum ouium illi potius, quam cæteris. Quasi verò non sit satis egregium & excellentem virum eligere, nisi fuerit cæteris omnibus sanctior: præsertim cum gratia gratis data gubernationis possit esse minor in eo, qui sanctior est. Fuit igitur satis, quod Dominus ostendere voluit, Pastorem electum ab ipso non esse vulgaris, sed eximiæ charitatis, fiduciæ, humilitatis, fortitudinis, cautionis atque prouidentiæ.

Gratia gratis data aliquando in sanctiore minor.

SECTIO XI.

Vtrùm innocentem Deus amet plus quam pœnitentem.

1. *Prima dubitandi ratio.*

DVbitandi rationes sunt quæ sequuntur, prima quia maior est amor illius boni, de cuius consecutione maius est gaudium: sed Deo maius est gaudium de pœnitentia, quam de innocentia: ergo Deo maior est amor pœnitentiæ, quàm innocentiæ. Maior videtur esse per se nota, tum quoniam gaudium ex amore nascitur; ergo maius gaudium de aliquo bono nascitur ex maiori amore illius boni: tum etiam quoniam ordinatissima voluntas Dei non gaudet magis, nisi de obiecto magis bono: quodlibet autem magis bonum est magis dilectum à Deo supra sect. 3. Minor verò probatur Matth. 18. *Vadit quærere eam*, (ouem) *quæ errauit; & si contigerit, vt inueniat eam, Amen dico vobis, quia gaudebit super eam magis, quàm super nonaginta quæ non errauerunt*. Clarius autem Lucæ 15. *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia*

Matth. 18.

Lucæ 15.

2 *Lucæ 7.*

Secunda ratio dubitandi ducitur ex cap. 7. Lucæ. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, cui autẽ minus dimittitur, minus diligit:* Ergo cui nihil remittitur, nihil diligit, aut certè minus diligit, quam ille cui remittitur aliquid. Sed innocenti nihil remittitur, peccatori verò pœnitenti remittitur peccatum. Ergo minus diligit innocens, quam pœnitens; omnis autem qui minus diligit Deum, minus à Deo diligitur, iuxta doctrinam traditam sect. præced.

3. Tertia ratio dubitandi est, quoniam Deus non permitteret mala, nisi propter maiora bona colligenda ex illis: quemadmodum plurimi Patres docent, ac frequentiùs, & copiosiùs Augustinus locis supra citatis disp 9. sect. 12. exemplo 7. Consequens igitur est in peccatore, qui per pœnitentiam erigitur; maiora bona colligi; consequenterque magis amari. Quarta ratio dubitandi est, nam pro maiori dono, & maiori amore Dei tenetur homo magis ad gratiarum actiones: sed pœnitens magis tenetur, quam innocens, vt S. Thomas docet 2. 2. q. 106. art. 2. ergo maius Dei donum & maior amor Dei est erga pœnitentem, quàm erga innocentem.

Quarta ratio dubitãdi.

4. Pro decisione supponendum est, illum amari magis à Deo, qui destinatus est ad altiorem gradum gratiæ & gloriæ, siue sit innocens, siue pœnitens, Quo supposito sit prima conclusio. Ex duobus hominibus prædestinatis ad æqualem gradum gratiæ & gloriæ, cæterisque paribus, Innocentem Deus magis diligit, quàm pœnitentem. Ita existimant omnes, qui de hoc tractant. Alexander 3. p. quæstione 32. memb. 3. S. Thomas in præsenti q. 20. art. 4. ad 4. & 2. 2. quæstione 106. articulo 2. & lib. 3. sentent. distinctione 32. quæstione vnica art. vlt. quæstiuncula 2. vbi Ricard. art. 2. q. 3. Carthusian. q. vnica column. penultima ex S. Thoma. Scotus lib. 4. senten. dist. 22. art. 2. Caietanus valdè fusè 2. 2. dicta q. 106. art. 2.

1 Conclusio.

Cæteris paribus innocens plus pœnitẽte diligitur.

5. Probatur in primis ex sacris literis, nam ille princeps, qui Lucæ 18. & Matthæi 19. & Marci 10. auditis mandatis ad vitam necessariis, respondit. *Hæc omnia seruaui à iuuentute mea*. Singulari quodam amoris signo fuit à Christo Domino dilectus; continuo namque Marcus subintulit: *Iesus autem intuitus eum, dilexit eum*. Nouus & singularis fuit intuitus, gratus, & hilaris, ostendens æternum amorem, quo eum Deus dilexit ob innocentiam & obseruantiam, tunc audientibus recens manifestatam. Quod si non ampliùs, quàm alios homines iustos Deus diligeret innocentes; nulla ratio fuisset; propter quam, huic principi potiùs quàm aliis hominibus, eo responso audito potius, quàm antea Deus dedisset illud dilectionis signum.

Marci 10.

6. Nec dubito, quin innocentia fuerit ex præcipuis rationibus, ob quas Ioannem speciali dilectione prosecutus est Dominus: Tobias autem toto capite 1. commendatur, quod legem Dei à pueritia perseueranter obseruasset, *cum irent omnes ad vitulos aureos*. Esther capite 14. orans, proponit Deo suam innocentiam inter occasiones peccandi, quas afferebat regium coniugium. Iob capite primo & secundo laudatur à Deo quoniam esset *rectus recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam*.

Tobiæ 1.

Iob 1.

7. Probatur secundò ex Augustino, nam diuinorum operum calumniatoribus libenter concedit, meliorem esse, qui nunquam peccat, quàm qui peccat, & resurgit: quemadmodum lib. 3. de libero arbitrio capite 5. prope medium ait: *Quidam cum ratione verissima videant meliorem esse creaturam, quæ quamuis habeat liberam voluntatem, Deo tamen semper infixa nunquam peccauerit*. Et post pauca: *Si te delectat creatura, quæ perseuerantissima voluntate non peccat, non est dubitandum, quod eam peccanti recta ratione preponas*

Augustinus.

sed

sed sicut eam in cogitatione praeponis, sic etiam creator Deus ordinatione praeposuit. Deinde verò dicit: *inter quam,* (videlicet creaturam peccantem cum spe veniæ) *& illam priorem permanentem in voluntate iustitia, hac medietatem quandam demonstrat, quæ pœnitead humilitate altitudinem suam recipit.* Idem Augustinus lib. 1. contra aduersarium legis & prophetarum cap. 14. post med. ait: *Si ratio recta demonstrat, rationalem creaturam illam esse meliorem, quæ nulla inobedientia deserit Deum, quam ista, quæ ita deserunt,* &c. Similia scribit etiam lib. 11. de Genesi ad literam cap. 6. & seqnentibus.

8. Augustinus iterum lib. 2. Confession. cap. 7. parum à princip. sic Deum alloquitur: *Gratiæ tuæ deputo & misericordiæ tuæ quod peccata mea tanquam glaciē soluisti, gratiæ tuæ deputo, & quæcunque non feci mala. Quid enim non facere potui, qui etiam gratuitum facinus amaui? Et omnia mihi dimissa esse fateor, & quæ mea sponte feci mala, & quæ te duce non feci. Quis est hominum, qui suam cogitans infirmitatem, audet viribus suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, vt minus amet te, quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua, qua donas peccata conuersis ad te? Qui enim vocatus a te secutus est vocem tuam, & vitauit ea, quæ me de me ipso recordantē & fatentem legit, non me derideat, ab eo medico ægrum sanari, à quo sibi præstitum est, vt non ægrotaret, vel potius, vt minus ægrotaret. Et ideo te tantundem, imo verò amplius diligat, quia per quem me videt tantis peccatorum meorum langoribus exui, per eundem se videt tantis peccatorum langoribus non implicari.* Nota postrema verba. Quibus ostēditur, esse maiorem dilectionem Dei erga innocentem; siquidem ille debet amplius diligere.

9. Gregorius homil. 34. in Euang. col. 2. tractans gaudium de peccatore pœnitentiam agente, notat, iustos aliquos de venialibus & subitis cogitationibus humiliari dolereque non minus, quàm peccatores: *Hinc ergo colligendum est,* inquit, *quantum Deo gaudium faciat, quādo humiliter plangit iustus, si faciat in cælo gaudium quando hoc, quod male gessit, per pœnitentiam damnat iniustus.*

10. *Rationes conclusionis.* Eadem conclusio Theologicis demonstrationibus probatur primò quoniam innocentia est perfectio vicinior ac similior diuinæ perfectioni, cui repugnat peccatum; & consequenter est proximior Angelorum & beatorū perfectioni. Proindéque digna fuit, quæ ornaret animam Christi Domini & Beatissimæ Matris eius. Secundò quoniam pœnitentia supponit necessariò malum, quod detestatur; sed innocentia nullum malum supponit. Est autem melius bonum, non supponens malum, si cætera sint paria; quoniam illa dependentia continet imperfectionem.

11. *Diuturna legis obseruantia difficilior.* Tertiò quoniam diuturna constantia seruandi Dei legem longè difficilior est hominibus, & ideo rarior, quàm pœnitentia; propterea namque diuturnum perseuerantiæ donum tantopere superare, vires naturæ, fatentur omnes Theologi. Confirmatur, quoniā in speciali materia virtutis absque controuersia melior est, & Deo charior innocentia perpetua, quàm pœnitentia (vt constat in virginitate) igitur à fortiori constantior & vniuersalior obseruantia mandatorum omnium, erit melior, & Deo charior, quam pœnitentia.

12. Quartò probatur exemplis, inter gemmas enim aut pretiosos lapides pluris habetur vnus eximiæ magnitudinis, quàm tres vel quatuor, licet simul sumpti sint maioris ponderis. Quicunque prudēs mallet absque naufragio tenere portum, quàm ad illum post naufragium enatare. Deinde nunquam ægrotare melius & optabilius est, quàm medicamentis recuperare sanitatē, iuxta illud Ecclesiastici 18. *Ante langorē præpara medicinam.* *Ecclesiast. 18* Vnde Seneca lib. 6. de beneficiis cap. 25. *Seneca.* *Non vulneres,* inquit, *malo quam sanes. Nunquam cicatrix, nisi collata vulneri placuit, quod ita confisse gaudemus, vt non fuisse mallemus.* Et Cicero dixit: *Cicero.* *Maximi est omnino consilij prouidere, ne quid tale accidat.* Propterea singulariter commendant Patres Dei prouidentiam præseruantē à peccatis, exemplo medicorum adducto, veluti Basilius homilia in illud *Attende tibi.* Augustinus in Psal. 85. ad illud. *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* *Psal. 85.* & in Psal. 143. ad illud. *Redemisti Dauid seruum tuum* *Psal. 143.* & lib. de virginitate cap. 41. Cassian. lib. 11. de Institutis renuncian. cap. 16.

Secunda conclusio. Frequenter euenit per accidens maiora bona tribui pœnitenti, quàm innocenti: & consequenter magis amari pœnitentem. 13. *Quandoque pœnitēs plus quàm innocēs amatur.* Multi namque resurgunt humiliores, cautiores, feruentiores, ad recuperandam cum fœnore iacturam præcedentium peccatorum: propter quam vtilitatem consequendam & Petrus permissus est cadere, & alij plerique prædestinati ad altiorem gradum gloriæ: quemadmodum Patres obseruant.

Chrysostomus lib. 1. de prouidentia col. antepenult. sic loquitur: 14. *Vt autem simulatoribus omissis, ad eos tandem, qui rectè re vera incedunt, veniamus: vnde nobis constat quod etiam si bona reliqua, virtutésque subierint, summum tamen omnium virtutum culmen humilitatem non neglexerint? Quod si dicat quis, melius fuisse illos, cum rectè agerent extolli, quam post lapsum humiliari: is mihi maximè videtur iactantiæ detrimenta atque humilitatis lucra ignorare. Nosti enim planè hominem arroganter bona operantem (si tamen bona facere arrogans possit) quam primum in summam perniciem lapsurum. Is verò qui labi permissus fuerit, atque ex ruina humiliari didicerit, resurget: ac si quidem voluerit, lapsus sui damna cito reparabit.* Quod vlterius confirmare pergit.

Augustinus lib. 14. de Ciuitat. cap. 13. ait: 15. *Audeo dicere, superbis esse vtile, cadere in aliquod apertum manifestúmque peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant: Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando fleuit, quam sibi placuit quando præsumpsit.* Idem sermone 49. de tempore non longè post med. *Melior,* inquit, *est peccator humilis, quam iustus superbus.* & in Psalm. 93. ad illud: *Donec fodiatur peccatori fouea,* *Psal. 93.* adducta collatione, Pharisæi cum Publicano Lucæ 18. concludit: *Magis placuit Deo humilitas in malis factis, quam superbia in bonis factis.* Quibus consonat lib. 1. de Ciuitat. cap. 28. tractans humilitatis fructum, propter quem Deus permisit, virgines & castas fæminas à barbaris violari. Eundem fructum humilitatis quandoque Deum efficaciter intendere permittendo peccata, docent Damascenus lib. 2. fidei cap. 29. ante med. & Irenæus lib. 4. aduersus hæreses cap. 72. prope finem, quorum verba retulimus disp. 18. sect. 2.

Sanctus Maximus Centuria 3. cap. 23. scribit: 16. *Ita salutaris est diuina permissio, qua superbus animus affectionibus oppugnatur à dæmonibus: vt dum ignominiosè patitur, qui gloriabatur de virtutibus, discat, quis earum largiter: alioquì spoliatur alienis,*

alienis, quæ quidem se putabat habere, quasi non accepisset. Similiter autem, capitibus præcedentibus peculiariter autem cap. 9. 10. & 16. docuerat propter eundem finem humilitatis à Deo permitti violentarum tribulationum illationem, substractionem diuinorum charismatum, derelictionem ac perturbationem dæmonum. Gregorius homil. 34. in Euangel. col. 2. ait: *Plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua: quia valde sibi securi sunt, quod nulla commiserunt mala grauiora. At contra nonnunquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seséque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia sanctè certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagrant desiderio, ad cælestem patriam anhelant: & quia se errasse à Deo considerant damna præcedentia lucris sequentibus recompensant.*

SECTIO XII.

Ad rationes dubitandi, positas in sectione præcedenti, declaratur causa gaudendi magis, aut diligendi personam cui plus dimittitur.

1. *Nonnunquam de minore bono maius gaudium.* AD primam rationem respondetur primò, negando Maiorem. Nonnunquam enim de minori vel æquali bono, licet non diligatur magis, maius est gaudium, etiam secundum ordinem rectæ rationis, quoniam licet prima radix gaudij, sit amor; crescere tamē potest gaudiũ ex aliis circunstantiis. Id, quod ipsis Euangelicis exemplis ostenditur. Vnica quippe dragma nō est maioris pretij, quàm aliæ nouem; ideóque prudenter non amatur appretiatione maiori: nihilominus de illa inuenta maius est gaudium. Idē intellige de centesima oue, comparata cum nonaginta nouem: illius enim pretium & vtilitas est, vnica ratio dilectionis; cum tamen ex eo quod perierit & inuenta fuerit, nihil omnino creuerit vtilitas & pretiũ.

2. Rationem verò maioris gaudij subtiliter inuenit Augustinus lib. 8. Confession. toto cap. 3. tractans prædictas parabolas, & ostendēs præcedentē tristitiam atque laborē, esse causam augendi gaudiũ cæteris paribus, quod exemplis ita cō-

Augustinus. firmat: *Quantò maius periculum fuit in prælio, tantò maius gaudium est in triumpho. Iactat tempestas nauigantes, minatúrque naufragium, omnes futura morte pallescunt. Tranquillatur cælum & mare, & exultant nimis, quoniam timuerunt nimis. Æger est charus, & vena eius malum renunciat: omnes qui eum saluum cupiunt, ægrotant simul animo. Fit ei rectè, & nondum ambulat pristinis viribus, & fit iam tale gaudium, quale non fuit, cum antea saluus, & fortis ambularet.* Vides igitur etiam de minori bono maius quandoque gaudium esse, propter præcedens periculum, timorem, atque tristitiam. Quapropter à fortiori propter eandem causam poterit esse gaudium maius de æquali bono.

3. Quòd idem confirmat exemplis, à corporali voluptate desumptis. *Edendi, & bibendi voluptas nulla est, nisi præcedat esuriendi, & sitiendi molestia. Et ebriosi quædam salsiuscula comedunt, quo fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio fit delectatio. Et institutum est, vt iam pacta sponsa non tradatur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilatā.* Vnde post pauca cōcludit: *Vbiq; maius gaudiũ, molestia maior præcedit.*

Gregorius item lib. 4. Moral. cap. vltimo prope finem ex eodem principio deducit, in beatitudine futuram esse culpæ memoriam, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius lætitiæ adstringat: vt dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico verius intelligat, & eo magis acceptam salutem diligat, quo molestiæ meminit, quam euasit. Hoc igitur fundamento S. Thomas 1. 2. q. 32. art. 4. ad finem corporis ait: *Secundum quod homo apprehendit se euasisse ab aliquibus tristibus & dolorosis accrescit ei gaudij materia.* 4.

S. Thomas.

Reddit aliam rationem Aristoteles lib. 1. Rhetoricor. cap. 11. inter med. & finem, dicens: *Euadere quoque à periculis, tanto iucundius, quantò propius periculo. Admirabilia enim omnia hæc sunt.* Vnde rectè S. Thomas 1. 2. dicta qu. 32. art. 8. corpore fine colligit, à magnis periculis liberare, esse magis delectabile, quia est admirabile. 5. *Aristoteles.*

Ex his planè constat, viatoribus in Ecclesia militante sufficientem esse causam maioris gaudij conuersionem peccatoris; quamuis non resurgat ad maiorem gratiam & gloriam, quam innocens sit habiturus. De beatis Angelis, ac potissimum de voluntate Dei dubitari poterat, quoniam non sunt capaces tristitiæ, doloris, aut timoris. Nihilominus vt in eis etiam suo modo vim habeat prædicta ratio maioris gaudij, duo sufficiunt singula per se sumpta. Primum, quoniam obiectum lætitiæ comparatum cum obiecto contrario, quod ex se posset tristitiam, dolorem, ac timorem afferre, maiori gaudio dignum est. Secundum, quoniam Deus & Ecclesia triumphans magis gaudet de maiori lætitia, quàm propter Dei amorem concipit Ecclesia militans. 6.

Triumphans Ecclesia de maiori lætitia militãtis plus gaudet.

Respondetur secundò, simul distinguēdo Minorem, & consequens. Pœnitentia quippe comparatione diuinæ gloriæ atque ostensionis attributorum, est maius bonum, & magis amatum à Deo, quàm innocentia. Nihilominus comparatione personæ, quam afficit maius bonum est, atque magis laudabile, proindéque magis amore dignam constituens, innocentia, quàm pœnitentia. Rectè namque Petrus Chrysol. serm. 97. de parabola zizaniorum post med. *Maius, inquit, est reparare perdita, quam illæsa reseruare.* Consequenter igitur est magis gloriosum Deo, vtpote magis ostensiuum omnipotentiæ. Propterea de conuersione maioris peccatoris, & nobilioris, maius gaudium esse in Ecclesia, docet Augustinus lib. 8. Confesso. cap. 4. post med. *Plus enim hostis vincitur in eo, quem plus tenet & de quo plures tenet. Plus autem superbos tenet nomine nobilitatis, & de his plures nomine authoritatis.* 7.

Chrysologus.

Augustinus.

Confirmatur primò, nam vt Aristoteles ait lib. 1. Rethoric. cap. 11. inter med. & finem. *Bene mereri iucundum est; idcirco subuenire quoque propinquis, & manca supplere, suaue hominibus est.* Quantò magis erit suaue Deo lapsis per pœnitentiam subuenire, & reparare vires fractas, præsertim cum hoc ostendat summopere bona, quibus Deus abundat, quam rationem indicauerat Aristoteles præcedentibus verbis. 8.

Aristoteles.

Confirmatur secundò, nam eandem ob causam beati magis collaudant Dei misericordiam vt Augustinus admonuit lib. 22. de Ciuit. cap. 20. (quod est vltimum totius operis) propius ad med. quàm ad finem dicens: *Si se fuisse miseros nescituri sunt, quomodo, sicut ait Psalmus Misericordias* 9.

Augustinus.

Psal. 88.

cordias Domini in æternum cantabunt? Quo cantico in gloriam gratiæ Christi, cuius sanguine liberati sumus, nihil erit profectò illi iucundius Cantari. Totidem ferè verbis eadem sententia legitur apud Gregoriú lib. 4. Moral. cap. vltimo prope finem.

Supremum Dei Dominium in admittēdis peccatoribus. Sap. 12.

10. Confirmatur tertiò, quia non solùm misericordia, patientia, & longanimitas; sed etiam supremum dominium Dei manifestatur magis, admittendo peccatores ad pœnitentiam. Quemadmodum Sap. 12. notatur: *Ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* & post pauca: *Tu autem Dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris posse.* Quapropter Dei Misericordia erga peccatores manifestat magis eius omnipotentiam, cui ad nutum, omnia obediunt. Canit Ecclesia subinde. *Qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserendo manifestas.*

Gregorius.

11. Respondetur tertiò. Per accidens propter maiora bona, quæ Deus conferre solet à pœnitentibus, occasione præcedentium peccatorum, aliquos pœnitentes Deus amat plus, quam aliquos innocentes. Quemadmodum omnes Scholastici citati sect. præcedenti conclusione prima docent, cum D. Gregorio, cuius verba retulimus prope finem sectionis præcedentis. Quibus adde quæ continuò subiicit: *Maius ergo de peccatore conuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit; qui post fugam reuersus, hostem fortiter premit, quam illum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit, sic agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas, vberes fruges profert, quam eam, quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit.*

12. Respondetur quartò, maioris gaudij rationem esse, quoniam æqualis gratia, & ius ad æqualem gloriam quamuis æqualiter amabilem cõstituat personam; nihilominus est obiectum maioris lætitiæ, quatenus est maius beneficium comparatione personæ magis indignæ, & magis indigentis, videlicet, peccatoris, qui dignus erat æterna pœna & priuatione cuiusque gratiæ. Hactenus de prima ratione dubitandi.

Luca 7.

Peccata mortalia omnia, simul remittuntur.

13. Ad secundum respond. Quando dicit Dominus: *Cui minus dimittitur, minus diligit*, loquitur ex suppositione quod habeat peccata dimittenda. Alioqui Beatissima Virgo Dei Genitrix dilexisset minus, quàm Maria Magdalena. Hoc igitur supposito plura venialia peccata remittuntur ei, qui magis diligit; sed ex mortalibus peccatis necessarium est, omnia simul, siue fuerint plura, siue pauciora, remitti quoties adfuerit actus aliquis charitatis, quantumcunque remissus. Adhuc tamen circa mortalia simpliciter est verum, minus dimitti ei, qui minus diligit, quatenus nomine dilectionis comprehendi merito possunt actus fidei, spei, attritionis, timoris, eleemosynæ, & alij facti propter motiuum supernaturale, & procedētes ex pia affectione supernaturali: nam per hos actus de congruo merentur peccatores vltimam dispositionem ad remissionem peccatorum, extra Sacramentum; & consequenter, vt plurimú opus erit pluribus & fortioribus actibus istius dilectionis inchoatæ, vt obtineatur remissio plurium peccatorum. Cauendi sunt autem in huius loci expositione qui putant dilectionis nomine merè naturales dispositiones & merita significari.

Remissionis peccatorum dispositio vltima merentur de congruo.

14. Ad tertiam rationem dubitandi resp. primò. Deus permittit mala propter maius bonum exillis colligendum; sed non semper propter maius bonum hominis committentis peccatum; satis est maius bonú aliorum, aut totius vniuersi: quemadmodum August. docet locis adductis in sect. præcedenti pro conclus. 1. & ipse cum aliis Patribus supra disp. 9. sect. 11. & 12. citatis. Respondetur secundò quando Deus permittit peccatum propter maius bonum peccantis, illud bonum per accidens colligitur, & non semper; vt hactenus probatum est.

Ad quartum resp. Fateor, S. Thom. in eo loco 15.
docere, comparatione peccatoris esse maius donum pœnitentiam, & esse magis gratuitum propter maiorem indignitatem, & maiorem indigentiam personæ cui confertur, & ea ratione videtur concedere S. Thomas, simpliciter esse maiorem obligationem agendi gratias; quod fusè defendit Caietan. ibi. Cæterum August. lib. 2. Confession. cuius verba retulimus sect. præcedenti absolutè fatetur, innocentem magis debere diligere quàm pœnitentem. Quod si tenetur amplius rependere dilectionem, quoniam est amplius dilectus: eo ipso tenetur ad maiores gratiarum actiones, quoniam præcipuus modus agendi gratias, pro Dei amore & beneficiis consistit in redamando. Nec video quomodo considerando, non tantùm generalia, sed etiam singulares circunstantias personæ, temporis, & loci non sit absolutè dignum maiori gratiarum actione, quod est absolutè maius beneficium hic & nunc huic personæ collatum, & ex maiori dilectione procedens. Sed redarguere solutionis discursus Caietani foret operosum, & alienum ab instituto præsenti.

SECTIO XIII.

Vtrum peccatorem prædestinatum Deus amet plus quam iustum præscitum.

Affirmatiua conclusio traditur à Magistro 3. 1.
distinct. 32. ad finem, vbi S. Bonauentur. dubio liter. 3. S. Thomas quæst. vnica artic. 5. & in præsenti quæst. 20. art. 4. fine. Durand. 3. dist. 32. quæst. vnic. art. 3. fine. Vbi Ricard. art. 2. quæst. 2. Carthus. quæst. vnica col. 3. Caietanus, Molina, Vasquez, & alij expositores ad præsentem artic. 4.

Cõclusio affirmatiua.

Explicatur & probatur, quia licet amor 2.
Dei erga homines sit æternus ac semper idem & æqualis; cæterum eius obiecta variantur per tempora. Cum igitur Deus non aliter creaturas diligat, quam eis volendo conferre bonum (sicut ostendimus section. 1.) cúmque voluerit nullum bonum illis conferre per infinitam durationem, quæ præcessit antequam crearentur: Consequens est, vt Deus non dilexerit Petrum prædestinatum, quatenus Dei volitio versatur circa totum obiectum illius durationis. Sequitur secundò, Deú ab æterno dilexisse, Saulem v. g. quatenus Dei volitio versatur circa totum obiectum eo tempore futurum, quando Saul est iustus & Dei amicus; quoniam ab æterno voluit Deus eo tempore Sauli conferre gratiam, & ius ad gloriam. Sequitur tertiò, Deum ab æterno minus dilexisse Dauidem, quatenus Dei volitio versatur circa totum obiectum eo tempore futurú, quando Dauid, iacebat in peccato mortali: quoniam ab æterno Deus voluit, eo tempore non conferre Dauidi gratiam, nec ius ad gloriam; sed cum simpliciter habebat vt inimicum pro illo

Probatur

tempore

Cum limitatione iustus præscitus magis dilectus. tempore. Vnde sequitur quartò limitando diuinæ dilectionis obiectum ad illud tempus, magis pro illo tempore dilexisse hominem, qui tunc erat iustus, sed præscitus.

3. Nihilominus sublatis prædictis limitationibus, & absolutè loquendo, magis diligebat Deus Dauidem, quàm alium quemlibet hominem, qui licet tunc esset iustus, tamen in gratia non erat perseueraturus, nec peruenturus ad gloriam: quoniam absolutè, sublatisque limitationibus temporum, Dauidi Deus ab æterno voluit gratiam & gloriam æternam, quàm non voluit iusto præscito ad mortem. Idem intellige de quolibet prædestinato.

4. *Tria tempora distinguenda.* Vnde tandem efficitur, esse distinguenda tria tempora, quæ tamquam obiecta respiciuntur à diuina voluntate. Primum tempus est, in quo Dauid non existebat in rerum natura. Pro illo tempore Deus Dauidem nec amauit, nec odio habuit, secundum tempus in quo iacuit in peccato mortali. Pro illo tempore Deus illum in quantum peccatorem formaliter odio habuit. Tertium tempus conflari debet ex tota duratione gratiæ, quam habuit siue ante peccatum, siue post peccatum, in hac, & in æterna vita. Pro illo tempore Deus Dauidem simpliciter dilexit magis, quam quemlibet præscitum.

DISPVTATIO LIV.

Quibus affectibus à malo refugiat voluntas diuina.

SECTIO I.

Vtrùm odium propriè dictum Deo conueniat.

1. *Sententia negans.* Aliqui authores negant, & in primis Aureolus libro 1. sent. dist. 40. q. 1. art. 1. propos. 1. & 2 & dist. 41. art. 3. propos. 4. & dist. 46. q. 1. art. 2. propos. 2. & 3. Nec mirandum est ita sensisse Aureolum, quippe, qui cunctas liberas volitiones à diuina voluntate relegat, ne possint propriè, sed tantum metaphoricè in ea reperiri, vt constat in eisdem distinctionibus 40. 46. & 47. retulimúsque & refutauimus disp. 11. sect. 1.

2. *Aureoli argumentum.* Aureoli argumentum est, quoniam odium, inquit, diuiditur in displicentiam & fugam; sicut amor diuiditur in complacentiam & desiderium: sed nulla displicentia cadit in Deum, imò complacentia infinita, nec aliqua fuga appetitus: ergo nullo modo est in Deo aliqua propria ratio odij. Confirmatur quia odium & displicentia continet fugam à malo quod inquietudinem affert.

3. *Henrici ratio.* Henricus in summa articulo 46. quæstione tertia simpliciter & absque limitatione concedit, in Deo non esse odium: rationem autem reddit, quoniam Dei voluntas est suaptè natura determinata ad amorem, propter eius infinitam bonitatem. Durandus quoque libro quarto sentent. distinctione 17. quæstione 7. numero 10. docet, peccati displicentiam in Deo non esse propriè, sed metaphoricè, vt iram.

4. Sed quod mirandum est magis, ipse quoque sanctus Thomas libro primo contra Gent. capite 96. præsertim à medio tradit, *non propriè, sed similitudinariè dici Deum odire:* Quem fusiùs defendis Ferrariensis ibidem. Capreol. 1. distinctione 45. articulo 1. conclusione 8. Et quicunque author opusculi de prædestinatione, quod tribuitur sancti Thomæ, capite septimo sub initio. & Nazarius in præsenti quæstione 20. articulo primo, columna 2. & sequentibus. *S. Thomas*

Primum S. Thomæ argumentum. Sancti Thomæ primum argumentum est, quoniam odium vel amor; est proprius rerum subsistentium, quibus volumus bonum aut malum. At verò peccata, quæ Deus odisse potissimum dicitur, non sunt res subsistentes, quia non sunt substantiæ, sed accidentia, quin etiam nec existens est formalis ratio peccati, quæ propter seipsam est odibilis, & propter quam odibiles sunt operationes contrariæ diuinæ legi, & homines qui operantur eas. 5.

Secundum argumentum est, quoniam homines puniendos Deus odisse dicitur, non quatenus illis vult malum, sed quatenus vult bonum iustitiæ, & rectæ gubernationis, ad quam requiritur punitio: quapropter illa punitio non est odium hominum, sed amor iustitiæ & gubernationis optimæ: sicut etiam non est odium rerum, quæ corrumpuntur, velle vt corrumpantur, sed est amor rerum generandarum, & vniuersalis boni. 6.

Confirmat Ferrariensis ex eodem S. Thoma quæstione 12. de malo articulo 4. corpore, probante grauius peccatum esse odium, quam iram, quoniam *odium quærit malum proximi sub ratione mali, ira autem non quærit malum proximi, nisi sub ratione boni, videlicet iustæ vindictæ,* proue magis explicuit idem S. Doctor 2. 2. quæstione 158. articulo 4. corp. & fusè defendit ibi Caietanus ab impugnationibus, & Ferrariensis 1. contra Gent. dicto cap. 96. post medium. Vbi non est intelligendum, primum motiuum & obiectum formale volitionis, quæ est odium esse malum proximi (cuiuslibet enim volitionis obiectum esse debet bonum, aut solidum, & verum, aut apparens) sed sensus est, quod propter aliquod bonum, prius amatum tanquam obiectum formale, qui odio prosequitur proximum, vult illi mala, quatenus illi mala sunt; sicut è contrario iustus per charitatem propter Deum summè dilectum, vult omnibus proximis bona, quatenus illorum bona sunt, sed Deus nulli vult malum sub ratione mali, sed propter bonum iustitiæ, vel ordinis vniuersi: ergo nulla volitio Dei habet propriè rationem odij. 7. *S. Thom.*

Postremum argumentum addere possemus ex Patribus, qui simpliciter asserunt odium Deo metaphoricè conuenire. Quemadmodum Hieronymus Malachiæ primo, ad illud, *Esau odio habui.* Ambrosius de Noe & arca, capite quarto. Damascenus libro primo fidei, capite decimo quarto ad finem. Quorum verba referemus sectione 3. probantes odium inimicitiæ repugnare diuinæ bonitati. Hæc igitur sit huius argumenti præoccupata solutio, & expositio prædictorum Patrum. 8.

Pro decisione tamen sit prima conclusio. Præscindendo formalè rationem peccati, & causalitatem illius, non inuenitur in Deo ratio odij propriè dicta, sed tantũ per quandã similitudinẽ; 9. *Conclusio 1.*

Ea qua sunt in quantum sunt non odio habet Deus. Conclusionis demonstratio 1. Sap. 11.

itaque nihil Deos odin habet eorum, quæ sunt in quantum sunt. In hac conclusione conueniunt omnes Theologi, nemine contradicente, quoniam euidenter demonstratur ex sacris litteris, & rationibus Theologicis. Etenim Sapient. 11. *Diligis*, ait, *omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.* Quod vt sonat absque limitatione intelligitur communiter à Patribus, ex quibus Clemens Alexand. libro primo Pædagogi capite 8. sub init. ait: *Nihil enim esset, quod odio habet Dominus: non enim aliquid quidem odit, vult autem id esse, quod odit. Neque verò vult aliquid non esse, est autem causa vt sit id, quod vult non esse. Sed neque non vult quidem aliquid non esse, id verò est. Si quid ergo odio habet verbum, id vult non esse. Nihil est autem, cuius non causam Deus, quod id sit præbeat. Nihil ergo odio habet Deus.*

Clemens.

10. *Augustinus.* Idem testimoniom Sapient. 11. ponderans Augustinus tractatu 110. in Ioan. inter med. & finem rationem reddit: *Non enim quodcumque odisset, esse voluisset, aut omnino esset, quod Omnipotens esse noluisset, nisi in eo quod odit, esset etiam quod amaret.*

11. Eandem rationem clariori & scholastico more tradit sanctus Thomas dicto lib. 1. contra Gent. cap. 96. primò, quoniam iis rebus, quas odio prosequimur, volumus malum, sicot rebus quas diligimus, volumus bonum: sed Dei voluntas inclinari non potest, vt velit malum (quod siue de malo tristi, siue de malo contrario virtuti, probatom est supra disputatione 25. & 26.) ergo Deus nihil odisse potest eorum quæ sunt.

12. *Omnis actus diuinæ voluntatis erga creaturas amor.* Secunda demonstratio est, quoniam omnis actus diuinæ voluntatis erga creaturas, est amor illarum: ergo nullus actus diuinæ voluntatis est odium creaturarum. Antecedens probatur; quoniam omnis actus diuinæ voluntatis erga creaturas habet pro ratione formali diuinam bonitatem, quatenus amando illam, vult modo possibili communicare similitudinem & participationem; hoc autem ipsum est velle bonum creaturis, & illas amare: igitur omnis actus diuinę voluntatis erga creaturas, est amor illarum.

13. *Odium quid.* Tertia demonstratio, nam *odisse est velle, vt non sint* ea, quæ prosequimur odio; sicut Aristoteles definit libro 2. Rethoricor. cap. 4. ad finem, nullam verò creaturam existentem Deus vult non esse: ergo nullam creaturam existentem Deus odio habet. Minor probatur, quoniam si Deus voluisset creaturam aliquam non esse, voluisset etiam nō esse suam actionem, qua producit & conseruat illam creaturam vel mediatè, vel immediatè. Notatur hæc ratio Sapient. 11. fine. *Nec enim odiens aliquid constituisti & fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses: aut quod à te vocatum esset, conseruaretur.*

Sap. 11.

14. *Creata perfectio perfectius inuenitur in Deo.* Quarta, nam quidquid est perfectionis in quolibet agente creato, necessarium est perfectius inueniri in Deo, primo & perfectissimo agente. Quodlibet autem agens modo sibi proportionato suos affectus amat, sicut parentes filios, & artifices sua opera; ergo perfectiori modo reperietur in Deo suorum effectuom amor: cùm igitur omnis creatora sit effectus Dei omnem creaturam Deus amabit; nullam igitur odio prosequetur.

15. *Creatura corruptio per accidens volita.* Confirmatur, quia licet Deus velit, vt creaturæ corruptibiles aliquando tandem corrumpantur, & non sint; hoc non vult Deus per se, & ex primaria intentione, sed per accidens propter bonum vniuersi: quemadmodum probatum est supra disputatione 25. Confirmatur secundò, quia licet Deus velit, vt nunquam sint infinitæ creaturæ possibiles; eas tamen non prosequitur odio propriè dicto; quoniam Deus illarum non esse vult, non quatenus malum est illis; sed quatenus oportuit ad meliorem gubernationem, non producere infinitum, quo supposito debuit Dei libertas seligere, quæ non crearentur, & quæ crearentur, vide quæ dicemus sect. 3. de volitione mali quatenus malū est.

Secunda conclusio. Aduersus peccata & peccatoris odium propriè dictum Deo conuenit. 16. *Peccata & peccatores propriè odit Deus. Magister.* Sic enim Magister libro 3. sententiarum dist. 32. capite vltimo. *De non electis, ait, simpliciter est concedendum, quod odio habuit, id est reprobauit.* Additque non esse simpliciter concedendam dilectionem illorum, *sed cum adiectione dilexit eos, in quantum* eius opus futuri erant. Eandem sententiam defendit sanctus Bonauentura in eadem distinctione dubio literali 3. & articulo vnico quæstione 2. fine. & cæteri scholastici tacendo consentire videntur ibidem. Peculiariter verò Richardus In eadem distinctione 32. articulo 1. quæstione 1. ad primum. *Deus*, inquit, *odit culpam.* Argentina verò in eadem distinctione quæstione vnica articulo 4. ante medium; concedit odium Dei aduersus creaturam, in quantum est infecta peccato. Præterea sanctus Thomas odium mali concedit voluntati diuinæ pluribos in locis veluti præsenti quæst. 20. articulo 2. ad quartum. & infra quæst. 23. articolo 3. ad primum. & lib. 1. sent. dist. 19. q. 1. art. 5. Consonat etiam de veritate q. 28. art. 2. corp. prope finem, nec dissonat lib. 3. contra Gent. cap. 157. ratione 2.

Potissimum verò ponderandum est, in præsenti quæst. 20. articulo 1. & 2. sanctum Thomam notare defectus, quos inuoluunt aliæ volitiones, vt ira, tristitia, timor, aut spes, nihilominus odij nullam imperfectionem notare, proptereàque simpliciter reiiciens alias volitiones, odium verò simpliciter concedens, ostendit non metaphoricè, vel similitudinariè, sed propriè illud concedere; nam metaphoricè vel similitudinariè concedit etiam spem, timorem, iram, tristitiam, aut pœnitentiam. Quod idem argumentum ponderari debet in cæteris scholasticis, qui Deo simpliciter odium concedont. Atque id magis expressit Molina in præsenti q. 20. art. 1. fine, fusiùs autem Vasquez disp. 84. c. 3. Suarez lib. 3. de attributis c. 7. num. 5. Arrubal in q. 20. num. 6. Heriee 1. p. tract. 2. disp. 20. c. 4. sub init. 17.

.Probatur primò, quia quod scriptura simpliciter ac frequenter asserit, non possumus ad metaphoram vel similitudinem traducere, nisi compellētibus aliis scripturæ testimoniis, vel ratione Theologica. Nihil autem est, quod ad metaphoram compellat, sed potius ad proprietatem intelligendam in odio peccati. Aliunde verò Dei aduersus iniquitates & iniquos homines odium simpliciter ac frequenter asseritur in literis sacris. Hoc sensu Hieronym. Zachariæ 8. ponderans illud: *Omnia hæc sunt quæ odi dicit Dominus*, ait, *Iuxta Malachiæ verba dicentis: & omnia, quæ oderam faciebatis: In præceptis, quæ ad vitam pertinent, & sunt perspicua, non debemus quærere allegoriam: ne iuxta Comicum, nodum quæramus in Scirpo.* 18. *Hieronym. Zachar. 8.*

Qua10

Quapropter in illo verbo *odi*, metaphora, vel improprietas non est quærenda. Quæ Hieronymus hic retulit ex Malachia, legimus in septuaginta sed non in vulgata, & illam lectionem vt sonat accepit Theodoretus Malachiæ 2. & Malachiæ primo. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

19. Psalm. 5. Psalm. 30. Psalm. 44. Prouerb 6. Sap 14. Psalmus 5. *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem.* Psalm. 30. *Odisti obseruantes vanitates superuacuè.* Psalm. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem;* Prouerb. 6. *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius.* Sapient. 14. *Similiter odio est Deo impius & impietas eius.* Iudith 5. Ecclesiastici 12. & 15. Iudith. 5. *Deus illorum odit iniquitatem.* Ecclesiastici 12. sub init. *Altissimus odio habet peccatores.* Quod idem repetitur paulo inferius. & cap. 15. *Non dixeris: per Deum abest: quæ enim odit, ne feceris,* & altero versu interposito: *Omne execramentum erroris odit Dominus. Solemnitates vestras odiuit anima mea,* nimirum propter earum abusum ad peccandum, vt notat Hieronym. Isaia 61. Isaiæ 1. ad illa verba, & cap. 61. *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto.* Ieremiæ 12. Ieremiæ 12. de sua vinea Dominus ait: *Odiui eam.*

20. Ierem. 44. Sap. 12. Rom. 1. Prouerb. 8 & 15. & 16. Aliis quoque vocabulis significatur odium; sicut Ierem. 44. *Nolite facere verbum abominationis huiuscemodi, quam odiui.* Sapien. 10. *Quos exhorruisti Domine, quoniam odibilia tibi opera faciebant.* Romen. 1. *Deo odibiles.* Prouerb. 8. Sapien. dicit: *Arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor.* & cap. 15. *Abominatio est Domino via impij.* & cap. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.* Ex prædictis, & aliis testimoniis constat, detestationem, execrationem, & abominationem, multoties pro odio positam esse, vel saltem inseparabiliter esse coniunctam cum odio, licet ab eo nonnihil differant.

21. Displicentia minus quàm odium. 2. Paral. 21. Ecclesiast. 5. Arausicanū. Displicentia verò licet minus aliquid sit, quàm odium, vt inferius dicemus; legitur tamen in sacris literis vt 2. Paralip. 21. *Displicuit autem Deo quod iussum erat.* Ecclesiast. 5. *Displicet enim Deo infidelis, & stulta promissio.* Arausicanum ergo concil. authoritate Leonis Mag. definit: *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id faciunt, quod Deo displicet.* Augustinus. Hæc veluti descriptione significat peccatum, *quod Deo displicet.* Augustinus in id Psalm. 49. *Arguam te,* &c. dicit: *Qua te non videns, placuisti tibi displicebis & mihi & tibi, mihi cum iudicaberis tibi cum ardebis.* & sequenti Psalm. 50. Psalm. 50. ad illud: *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me:* dicit: *Qua parte tibi displicet malum, quod commisisti Deo coniungeris. Hoc enim & tibi displicet, quod & illi.* Hæc de displicentia.

22. De odio tamen plura testimonia referemus, quoniam eadem valent ad probandum, repugnare diuinæ bonitati odium aduersus personas, quantumcunque damnatas, (vt ostendemus sectione tertia) limitant enim odium ad peccata, peccatorésque prout authores sunt illorum. Sic Augustinus epistola 105. ad Sixtum Augustinus. ferè inter medium & finem. *Quid enim ait, diligebat in Iacob, antequam natus, fecisset aliquid boni, nisi gratuitum misericordia sua donum? & quid oderat in Esau antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum? nam neque in illo diligeret iustitiam, quam nullam ille fecerat, nec in isto odisset naturam, quam bonam ipse perfecerat.*

23. Præterea libro primo ad Simplician. quæst. 2. propius ad medium quàm ad finem, postquam

dixerat, Deum non odisse corpus & animum hominis, quoniam bona sunt, & à Deo creata concludit: *Nec odit in homine nisi peccatum.* Obserua pro sectione tertia negationem odij cuiuscumque alterius obiecti, præter peccatum. Et paucis interpositis: *Non igitur odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorem,* & post pauca: *Cur ergo Iacob dilexit, numquid peccator non erat? Sed dilexit in eo non culpam, quam delebat sed gratiam, quam donabat. Nam & Christus pro impiis mortuus est, non tamen vt impij mortui permanerent sed vt iustificati ab impietate, conuerterentur. Odit enim Deus impietatem.*

Idem Augustinus tractatu 110. in Ioan. inter medium & finem. *Habebat,* inquit ille *erga nos charitatem, etiam cum inimicitia aduersus eum exercentes, operaremur iniquitatem, & tamen verissimè dictum est: Odisti omnes qui operantur iniquitatem.* Psalm 5. *Proinde miro & diuino modo & quando nos oderat, diligebat, oderat enim nos, quales ipse non fecerat: nouerat simul in vnoquoque nostrum & odisse quod feceramus, & amare quod fecerat.* Notetur illud aduerbium verisimile, quod excludit omnem metaphoram & improprietatem odij, quod frequentius repetit sequenti contextu probans. *Meritò quippe odit, & velut à regula sua artis alienum improbat vitium* &c. Atque sermone 54. de verbis Domini è medio: *Odit & amat; Odit tua, amat te, Odit quod fecisti, amat quod Deus fecit. Quæ sunt enim tua, nisi peccata? & quid es tu, nisi quod fecit Deus.* 24.

Chrysostomus tomo tertio, sermone 8. de resurrectione propiùs ad finem quàm ad medium, de illis, qui celebrant festiuitatem gulæ, luxuriæque vocantes cum Isaia capite primo dicit: *Neomenias vestras, & sabbata vestra* Isaia 1. *odiuit anima mea. Et qua tandem alia re placere Deo potuerunt: cum ipsi diuini cultus latriæ displiceant? Quæ ergo his propitiandi reatus spes est, quibus propitiatio ipsa vertitur in reatum:* Gregorius. Gregorius lib. 15. Moral. capite 10. initio: *Qui hominibus placens Deo displicet: aut simul Deo & hominibus displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, à virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Iob displicuisse Deo inter flagella se credidit, & idcirco animum ad tristitiam reuocauit.* 25.

Bernardus sermone 3. in Pentecost. paulò post medium. *Spiritus, inquit, iste odit sordes, nec habitare poterit in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi & proprium est peccata odire.* Clemens. Clemens Alexand. libro primo Pedagogi capite 8. propius ad med. quàm ad fin. de verbo Dei sic loquitur: *Eum qui bonus est, quatenus bonus est, sequitur odium vitij.* 26.

SECTIO II.

Rationibus ostenditur odium peccati propriè conuenire Deo.

PRimæ rationis fundamentum est illa generalis regulæ discernendi, quænam Deo propriè, quæ verò metaphoricè tantùm tribuantur, quam exposuimus in tomo de scientia Dei disp. 2. sectione 5. & vsi sumus illa in præsenti tomo de voluntate Dei disput. 2. sect. 3. Cùm enim omnia nomina quæ tribuuntur Deo, fuerint prius imposita ad significandas res creatas; à quibus postea transferuntur ad Deum, 1. Generalis regula.

reſecatis imperfectionibus rerum creatarum: conſequens eſt vt cuncta rerum creatarum nomina verè propriéque Deo conueniant, in quorum ſignificato, poſtquam omnes creaturarum imperfectiones ablatæ fuerint, remanet aliqua perfectio propria illius ſignificati, quæ in nullo alio ſignificato alterius nominis maiori cum dignitate, perfectione & proprietate contineatur.

2. Hoc autem totum verificatur in hac voce *odium*, & in eius ſignificato. Etenim realiter & verè Dei volitio recedit à malo, quod eſt rationi & virtuti contrarium, & ita recedit vt neceſſariò velit illud abeſſe à quacunque operatione Dei, & quantum ea ſe eſt præoptet in nullis creaturis eſſe illud malum. Hæc autem realiſſima formalitas diuinæ volitionis, nullum habet nomen, quo maiori cum dignitate, ac proprietate ſignificetur, quam nomine, *Odium peccati.* Nam ſi diſplicentiam expendas, minorem energiam & pondus inuenies, quoniam diſplicentia correſpondet complacentiæ, vt illius oppoſita. Quocirca ſicut complacentia frequentius tribuitur inefficaci volitioni boni; ſic etiam diſplicentia magis propriè de rigore vocis conueniet nolitioni, quæ fuerit inefficax & ſimplex. Econtrario tamen odium è diametro reſpondet amori; conſequenter igitur ſicut amor magis propriè ſignificat volitionem efficacem (vt facilè conſtat ex dictis ſupra diſputatione 6.) ſic etiam odium magis propriè ſignificat efficacem volitionem, per quam oſores velint, vt non ſit obiectum, quod odio proſequuntur. Alia verò nomina, velut execratio, deteſtatio, abominatio, non ſignificant meram & præciſam nolitionem ſupra dictam, ſed connotant maledictionem, aut refugientem cognitionem; ideò non ita propriè ſignificant diuinum affectum odij.

3. *Obiectũ odij malum.* Confirmatur primò, quia malum eſt obiectum odij proprium, ſicut bonum eſt obiectum amoris, vt ſanctus Thomas docet 1. 2. quæſt. 29. articulo 1. Sed diuina volitio verſatur aliquo modo circa malum, tanquam circa obiectum materiale: ergo verſatur per odiũ. *Cõfirmatio 2.* Confirmatur ſecundò, quoniam odium eſt actus abſtractiſſimus circa malum, ideóque nullam imperfectionem à malo contrahit, quin potius eſt ſumma perfectio, ſummopere volitionem à malo recedere per odium. *Confirmatur 3.* Confirmatur tertiò, nam & peccatoribus actualiter peccantibus, & ipſis etiam dæmonibus ſua peccata diſplicent; *Dæmonibus ſua peccata diſplicent.* & tamen illa ſimpliciter non oderunt, ſiquidem illa cauſant: ergo minus aliquid ſignificat diſplicentia peccati, quam quod Deo conuenit, & opus eſt illi tribuere odium.

4. Secunda ratio eſt, quoniam *odiſſe eſt velle vt non ſint ea*, quæ proſequimur odio, vt definit Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricor. capite quarto ad fin. exemplo declarans, ſicut volumus, vt non ſint calumniatores, & fures. Sed Deus vult vt non ſint peccata neque peccatores, vt peccatores ſunt: hæc igitur obiecta Deus odio proſequitur. Minor conſtat Pſalm. 103. *Pſalm. 103.* *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non ſint.* *Pſalm. 5.* Pſalm. 5. *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* *Rom. 6.* & Romanos 6. *vt destruatur corpus peccati.* *Hebr. 9.* & Hebræorum 9. *Ad destructionem peccati.*

5. *S. Thom.* Tertia ratio, quoniam vt ſanctus Thomas definit 1. 2. quæſt. 29. articulo 1. corp. ad finem. *In appetitu animali, ſeu in intellectiuo, amor eſt conſonantia quædam appetitus in id, quod apprehenditur, vt conueniens: Odium verò eſt diſſonantia quædam appetitus ad id, quod apprehenditur vt repugnans & nociuum.* Quod idem docuit libro ſecundo ſent. diſt. 5. quæſtione 1. articulo 3. ad 2. Sed peccatum eſt repugnans diuinæ maieſtati, bonitati, ſapientiæ, legibus iuſtitiæ, prouidentiæ; conſequentérque iniurioſum Deo, & nociuum Angelo, vel homini peccanti, proptereáque deformans in illis imaginem Dei quam vehementer amat, & optat eſſe perfectam: deinde peccatum, vt ita nociuum & repugnans apprehenditur perfectiſſimè diuina ſapientia. Ergo in appetitu intellectiuo Dei erit diſſonantia ad peccatum, maximè ſibi repugnans. Confirmatur, nam appetitus Dei eo ipſo, quod per amorem conſonet ſummo bono, diſſonat ſummè malo, quod eſt peccatum.

6. *Ex boni amore neceſſariò ſequitur odium mali.* Quarta ratio ſequitur ex præcedenti. Quemadmodum enim in voluntate creata neceſſariò ſequitur odium mali, ſuppoſito amore boni contrarij: ſic etiam in actu ſimpliciſſimo diuinæ volitionis ex ea formalitate, per quam conſtituitur amor diuinæ bonitatis, & cuiuſlibet honeſtatis creatæ, ſecundùm rationem ſequitur neceſſariò formalitas altera per quam conſtituitur odium peccati. Propterea namque Pſalm. 44. *Pſalm. 44.* *Dilexiſti iuſtitiam*, inquit, *& odiſti iniquitatem.* Vbi coniunctio *&*, iuxta morem Scripturæ debet intelligi cauſalis. Quemadmodum & Iſaiæ 61. *Iſaia 61.* *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto.*

7. *Dei voluntas circa quodlibet obiectum non ſe habet negatiuè.* Quinta ratio, quia circa quodlibet obiectum quod ab intellectu proponitur, diuina voluntas non ſe habet merè negatiuè; ſiue per putam omiſſionem (hæc enim eſſet imperfectio vt conſtat ex dictis ſupra diſputatione 8. ſectione 3.) habet igitur diuina voluntas aliquem actum poſitiuum circa peccata, quæ ſibi proponuntur ab intellectu. Cùm ergo poſitiuus actus circa peccata non poſſit eſſe complacentia, neque volitio efficax, qua velit peccata fieri, & exiſtere (ſicut probatum eſt diſputatione 26, præſertim ſectione 1. 2. & 3. conſequens eſt poſitiuam diſplicentiam, & volitionem efficacem, qua velit, vt non fiant peccata, quæ de facto non fiunt realiter & propriè conuenire Deo: quod ipſum eſt realiter & propriè peccatum odiſſe.

8. *Contrarij fundamenti refutatio.* Sexta ratio ſimul eſt refutatio fundamenti præcipui contrariæ ſententiæ: quia non ſolùm circa perſonas, aut ſubſtantias ſubſiſtentes, ſed etiam circa accidentia verſatur odium propriè dictum; igitur ex eo capite, quod odium peccati non verſetur circa rem ſubſiſtentem, minimè probatur, illud non eſſe odium propriè dictum. Antecedens probatur, quia morbos & mortem filiorum oderunt parentes: & iuſti veriori odio peccata proſequuntur, ſiue quæ commiſerunt, ſiue quæ poſſunt committere, iuxta illud Pſalmi 96. *Pſalm. 96.* *Qui diligitis Dominum, odite malum.* Pſalmo 118. *Pſalm. 118.* *Omnem viam iniquitatis odio habui.* Pſalmo 138. *Pſalm. 138.* *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.* Prouerb. 8. *Prouerb. 8.* *Timor Domini odit malum.*

Confirma

9. Confirmatur, quoniam omne impediens à beatitudine debet odio haberi, teſte S. Th. 2. 2. q. 26. articulo 7. ad 1. & quæſt. 34. articulo 3. ad 1. & & de virtutibus q. 2. art. 9. corp. & quamuis non ſimpliciter, ſed tantùm ſecundum quid odio proſequenda ſint bona, quæ nos à beatitudine per accidens retardant: nihilominus peccata, quoniam per ſe. directè, & formaliter impediunt beatitudinem veram, debent ſimpliciter odio haberi, iuxta eundem Doctorem 4. ſent. diſt. 14. & diſt. 16. q. 1. art. 2. q. 4. ad 2.

10. Nazarius in præſenti q. 20. art. 1. col. 3. & 4. conatur diſcrimen afferre, propter quod hominibus ſit poſſibile peccatorum odium, propriè dictum, ſed diuinæ perfectioni repugnet. Cum autem ſcopus illius fuerit defendere doctrinam S. Thomæ lib. 1. contra Gent. cap. 96. quam ſect. 1. retulimus ſub init. eam apertè confutat hoc ipſo diſcrimine, quoniam S. Thomas ibi *Zachar. 8.* poſt verba Zachariæ 8. *Iuramentum mendax ne diligatis, omnia enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus.* *S. Thomas.* ſubiungit: *Hæc autem non ſunt effectus vt res ſubſiſtentes, quorum proprium eſt odium vel amor.* Vbi notandum eſt, tantam improprietatem inuenire ſanctum Thomam in amore iuramenti mendacis, quantam inuenit in eius odio, ſine diſcrimine, (quantum ad hanc improprietatem) inter Deum & homines.

11. Confirmatur primò, quoniam operationes virtutum, gratiam & gloriam Deus amare propriè dicitur, nec poſſet eas cauſare niſi per amorem. Ergo res non ſubſiſtentes poſſunt eſſe obiectum amoris, & conſequenter etiam odij, quia quantum ad hoc ſanctus Thomas amorem odio parem facit.

Confirmatio 2. Confirmatur ſecundò, quia licet actus odij circa peccatum comparatione Dei, & comparatione Dei, & comparatione hominis, ſit veriſſimus amor; ideo namque Deus odio habet *Cur Deus peccatum oderit.* peccatum, quoniam amat ſe ipſum, & amat hominem, cui nociuum eſt peccatum: attamen idem actus comparatione mali eſt verè propriéque odium. Alioqui nec homines iuſti propriè dicerentur odiſſe peccata, quando propter amorem Dei & propter amorem, quo ſe ipſos ex charitate diligunt, odio proſequuntur peccata.

12. Confirmatur 3. Nam illud diſcrimen, quod ab authore citato notatur, quoniam homines his, quos oderunt, volunt malum ſub ratione mali: Deus autem hominibus non vult malum,, niſi ſub ratione boni: valet quidem, vt probet, Dei erga homines, prout homines ſunt, non eſſe propriè odium inimicitiæ; cæterum aduerſus peccata & illorum authores, in quantum tales, veriſſimum eſt odium, quoniam illis vult ſimpliciter non eſſe, quod illis eſt malum, in quantum malum eſt illis; hoc enim ipſum eſt ſimpliciter bonum virtutis. Poterit *S. Thomæ explicatio.* igitur S. Thomas explicari 1. contra Gent. cap. 96. vt fuerit locutus de odio inimicitiæ, vel amore amicitiæ, comparatione quorum alij amores & odia videntur eſſe quodammodo tantum; ſic enim accidentia comparata cum ſubſtantiis appellantur aliquando entia ſecundum quid, & quodammodo.

13. Poſtrema ratio ſit, quia ſi Deo negaueris odium, aut diſplicentiam peccati propriè dictam; conſequens erit, vt *in peccatoribus* nega- *Culpæ & pœnæ reatus.* re debeas reatum culpæ, diſtinctum à reatu pœnæ, quemadmodum negauit Durandus citatus in ſect. 1. Cuius ſententia, quantum diſtet à probabilitate probauimus 1. 2. tractantes de reatu peccati præſertim originalis.

Ex dictis colligitur, eſſe diſtinguendos gradus in odio diuino: quorum primus & ſum- 14. *Diuini odij gradus quatuor.* mus eſt odij, quo Deus efficaciter vult, nunquam eſſe, nec permitti infinita peccata poſſibilia. Secundus gradus eſt odij, quo Deus efficaciter vult, vt peccata, quæ permiſit exiſtere, deſtruantur per pœnitentiam & gratiam. Tertius gradus eſt odij, quod non eſt totaliter efficax, ſed tantùm eſt efficax, quantum eſt ex parte Dei, quatenus Deus, quod ex ſe eſt, procurat, vt peccata non committantur, & vt commiſſa deleantur per pœnitentiam, iuxta dicta ſupra diſp. 19. ſect. 11. & 12.

In quarto gradu conſtituere poteris materia- 15. lem actionem, ab intrinſeco virtuti repugnantem, ex qua ſequitur inſeparabiliter malitia. Nam in teſtimoniis ſcripturæ & Sanctorum Patrum adductis præcedenti ſectione, valde notandum eſt, agere non ſolùm de malitia, ſed etiam de materialibus actionibus. Quale eſt illud Zachariæ 8. *Vnuſquiſque malum contra proximum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris, & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc ſunt quæ odi, dicit Dominus.* *Zacharia 8.* Et Prouerb. 6. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, teſtem fallacem, & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias.* *Prouerb. 6.* Valent ad idem probandum omnia, quibus ſupra diſputat. 33. ſect. 3. probatum eſt, Deum velle, vt non fiant materiales actiones peccatorum.

Poterit iſte quartus gradus in alios tres ſub- 16. diuidi, quorum primum teneant materiales actiones nunquam futuræ ſed poſſibiles; ſecundum materiales actiones futuræ, ſed retractandæ per pœnitentiam. Poſtremum verò teneant actiones futuræ, nunquam retractandæ per pœnitentiam, licet Deus, quantum ex ſe eſt, velit, vt non committantur, & vt commiſſæ retractentur; quemadmodum paulò ſuperius de malitia dictum eſt. In quin- *Quintus & infimus odij gradus.* to & infimo gradu ponendum eſt odium, prout verſatur circa perſonas, peccatorum authores, de quo dicendum erit ſection. ſequenti.

Ex his conſtat ſolutio ad argumenta, quæ 17. retulimus ſection. 1. ſub init. Ad argumen- *Ad argumentum Aureoli.* tum Aureoli Maior omittitur, quia nihil obeſt, ſiue fuerit vera, ſiue falſa. Minor verò negatur, quoniam infinita complacentia ſummi boni, neceſſariam coniunctam habet diſplicentiam ſummi mali. Ad confirmationem reſpondetur. Fuga propriè dicta non continetur in odio, ſicut deſiderium propriè dictum non continetur in amore: vt dicemus ſect. 4.

Inde conſtat ſolutio ad argumentum Hen- 18. rici, quoniam voluntas ſuapte natura deter- *Ad argumentum Henrici.* minata ad amorem infinitæ bonitatis, eſt eo ipſo determinata ad odium ſummi mali.

Ad primum argumentum ſancti Thomæ 19. dictum eſt ſatis ratione ſexta. Ad ſecundum *Ad argumenta S. Thom.* argumentum, & eius confirmationes reſpondetur, concedendo comparatione hominum,

in quantum homines sunt, non esse propriè odium, quo Deus vult illis inferre pœnam, aut negare gratiam & gloriam; vt ostendemus sectione sequenti. De peccatis autem, & eorum odio, nihil probat secundum argumentum & eius confirmatio.

10. Postremò, ne moueat aliquem quod legitur in lib. de spiritu & anima capite 45. fine apud Augustinum tom. 3. Odium esse potentiæ irascibilis, & ab ira nasci, quod si verum esset Deo repugnaret odium, sicut quilibet actus irascibilis, quoniam respicit arduum: notandum est ineruditum, & nullius authoritatis esse librum præter ea, quæ decerpsit ex Augustino.

SECTIO III.

Odium inimicitiæ Deo repugnat etiam aduersus probos & damnatos.

1. *Aliquorum sententia.* HVius ætatis aliqui Doctores Deo tribuunt odium inimicitiæ propriè dictum aduersus peccatores. Primarius est Vasquez 1. p. disp. 84. cap. 3. num. 13. & sequentibus. Ei subscribunt Arrubal in præsenti quæst. 20. num. 6. & Henrie. disp. 20. cap. 4. §. 1. Præcipuum argumen- *Vasquij fundamentum.* tum Vasq. est, quoniam vt Caietanus docuit 1. 2. q. 29. art. 1. odium inimicitiæ prout distinguitur ab odio abominationis, est velle malum alicui personæ, quatenus malum illius est, ex displicentia personæ: sed Deus vult peccatori malum, quatenus malum illius est, ex displicentia personæ: ergo Deus aduersus peccatorem habet odium inimicitiæ. Minorem probat, quia Deus vult mortem, & alia mala prout habent rationem pœnæ: sed pœna vt pœna, est malum illius, qui punitur: ergo Deus vult malum peccatori, quatenus est malum illius. Quod autem ex displicentia personæ Deus velit illud malum, probatur, nam licet homo, quatenus est creatura Dei, non displiceat; displicet tamen, quatenus est fœdata peccatis.

2. Confirmat primò, quia non est necessarium ad rationem odij inimicitiæ, malum volitum personæ, esse malum illius, ea ratione, qua ipsa persona displicet. Ideo iudex infligens mortis pœnam, aut aliam, quæ mala est homini, qua ratione homo est, verè habet odium inimicitiæ, volens homini malum, quoniam propter facinora displicet. *Confirmatur 2.* Confirmatur secundò, quoniam ad odium inimicitię non requiritur, malum pœnæ esse volitum sine vlla ratione boni in ipso: hoc enim est etiam hominibus impossibile, quibus est possibile odium inimicitiæ: nemo namque intendens ad malum operatur, sed motiuum cuiusque volitionis est bonum.

3. Secundum argumentum addere possumus, quoniam homines peccatores, verè ac propriè sunt inimici Dei: ergo voluntas Dei tendit in illos, vt inimicos, ac subinde prosequitur eos odio inimicitiæ. Antecedens probatur Psalm. 8. *Psalm. 8.* *Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos vt destruas inimicum & vltorem.* Psalm. 20. *Psalm. 20.* *inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.* Psalm. 36. *Psalm. 36.* *Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati deficientes. &c.* Psal. 67. *Psalm. 67.* *Exurgat Deus & dissipentur inimici eius.* Iacobi 4. *Iacobi 4.* *Qui voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.* Et Hebræor. 10. *Hebr. 10.* *Donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.*

Nihilominus sit conclusio. Diuinæ voluntati repugnat odium inimicitiæ, propriè dictum, aduersus peccatores tam pro tempore, quo possunt ad Deum conuerti, si velint, quàm pro statu damnationis æternæ. Hanc sententiam tenent S. Thom. & author opusculi de prædestinatione. Capreol. Ferratiens. Henricus, Durandus, Aureol. citati sect. 1. sub init. vniuersaliter Deo negantes quodlibet odium. Ex authoribus qui Deo concedunt odium abominationis, aliqui negant odium inimicitiæ, vt Suarez libro 3. de attributis, cap. 7. cap. 5. fine. 4. *Conclusio diuinæ voluntati repugnat odium inimicitiæ.*

Probatur in primis ex Hieronym. qui Malachiæ 1. illud: *Esau autem odio habui*: sic exponit: 5. *Malach. 1.* *Odisse Deus anthropopatos dicitur, vt flere, & dolere, & irasci, vt quando audimus odium eius in malos, ea, quæ Deum intelligimus odisse fugiamus.* *Hieronym.* Notandum autem est, Esau non modo fuisse reprobum, sed etiam sustinere personam omnium reproborum; sicut Iacob omnium prædestinatorum; vt ostendimus tractantes de prædestinatione ante præuisa opera, ponderantésque verba Pauli Roman. 9. de Iacob, & Esau. Nullum ergo reprobum prosequitur Deus odio inimicitiæ, sed tantum eius peccatum odio detestationis. De quo similiter est intelligendus Ambrosius libro de Noe & arca capite 4. dicens: *Ambros.* *Deus naturaliter non mouetur aut ira, aut odio, aut passione vlla.* Damascenus etiam libro 1. *Damascen.* fidei capite 14. ad fin. *Odium aduersus malignitatem, & inimicitiam*, commemorat inter ea, quæ metaphoricè Deo tribuuntur vt manus & pedes.

Firmior autem euadet probatio conclusionis, 6. *Tria conclusionis mẽbra.* si distribuatur in tria membra, primum pertinens ad peccatores prædestinatos, secundum ad peccatores reprobos, adhuc viatores, tertium ad peccatores iam æterno supplicio damnatos. Primum euidétiorem habet probationem, quo- *Membrum 1. probatur.* ties enim Deus prædestinatis etiam peccatoribus infert pœnas & mala tristia, vult efficaciter per hæc media consequi correctionem, probationem, & augmenta meritorum. Ergo tunc puniendo, non odio prosequitur, sed amat. Confirmatur primò, quia, *Commendat Deus charitatem suam in nobis, quia cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Rom. 5. *Confirmatio 1. Rom. 5.* Ergo peccatoribus etiam & maximè prædestinatis, vult efficaciter bonum; & consequenter non vult illis malum, in quantum malum est illis.

Confirmatur secundò verbis Augustini tractatu 8. in epist. Ioan. inter medium & finem: 7. *Augustinus. Matth. 9.* *Deus amans peccatores, ait enim: Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus. Nunquid ad hoc amauit peccatores, vt peccatores remaneremus? Quasi lignum de sylua vidit nos faber, & cogitauit ædificium, quod inde facturus est, non syluam quod erat.* Confirmatur tertiò, quoniam odium *Confirmatio 3.* inimicitię procul abest à medico, cum venam incidit, ac putridam carnem resecat, vel vrit, ac multò magis à Patre, quando castigat filium, vt Paulus probat bona parte capitis 12. ad Hebræos: vnde sufficiat illud recolere: *Quem enim* *Prouerb. 3.* *diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit*: Igitur ex eo quod Deus velit alicui pœnam infligere, non infertur odisse odio inimicitiæ.

Veniamus ad secundum membrum, perti- 8.

pens

nens ad peccatores reprobos, sed adhuc viatores, atque fruentes possibilitate pœnitendi. Hos igitur & istius temporis comparatione, Deum non odisse odio inimicitiæ, sufficienter probatur ex dictis supra tota disputatio. 19. 20. & 21. Constat enim ex illis eximia Dei beneuolentia, licet non simpliciter efficax, nihilominus efficax, quantum est ex parte Dei, per quam vult, & procurat æternam salutem omnium etiam obstinatorum, ac reproborum, & ipsius quoque Iudæ. Peculiariter verò, per quascunque pœnas & supplicia, quæ peccatoribus adhibet in vita præsenti, procurare, primariáque voluntate desiderare correctionem eorum, & salutem, vidimus in eadem disp. 21. sect. 2. & 3.

2. Membrum probatur.

9. Confirmatur primò, quoniam ad reprobos dirigebantur illa Parentis Optimi, non tam exprobratio, quàm lamentatio. Matthæ. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Confirmatur secundò, nam & peccatores reprobi, quando decernunt & incipiunt sua peccata punire, tunc primum incipiunt seipsos verè diligere, iuxta illud Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* De quo Augustin. tract. 51. *Si bene oderis, tunc amasti.* Potest igitur Deus melius eosdem amare, licet velit eos in hac vita punire.

Matth. 23. *Confirm. 2.* *Ioann. 12.* *Augustinus.*

10. Confirmatur tertiò, ex Psalm. 103. fine. *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint.* Quam imprecationem, non esse maledictionem, sed benedictionem, ex præcedenti sequentique contextu, non minus solidè quàm acutè deducit August. in commentario dicens: *Auferatur Spiritus eorum & deficiant, vt emittat Spiritum suum, & recreentur. Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint iniqui. Vidit hoc, & impletus est gaudio, & reuocat versum primum Psalmi: Benedic anima mea Dominum.* Memoria repete Psalmum ab illo versu: *Emittes Spiritum tuum*: vsque ad finem, videbis apertè totum affectum illius esse odium contra peccatum, propter amorem eius personæ cuius conuersio desideratur. In eiusdem versus Commentario Prosper ait: *Iracundiæ & odij videtur esse vox ista, sed ex præcipua charitatis: hoc enim ait, quod & supra, vt auferatur spiritus superborum, & deficiant: & mittatur in illos Spiritus Dei, vt fiat noua creatura, deficiente malitia, non pereunte substantia. Qui enim, cum esset impius, iustificatus est, non erit impius sed erit iustus.*

Psalm. 103. *Augustinus.* *Prosper.*

11. Hieronym. lib. 1. contra Pelag. propius ad medium quàm ad finem: *Dicis*, inquit, *scriptum est in centesimo tertio Psalmo: Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint.* Et in Isaia. *Comburentur iniqui, & peccatores simul; & qui relinquunt Deum, consummabuntur. Et non intelligis comminationem Dei interdum sonare clementiam? Non enim dicit, eos æternis ignibus exurendos, sed à terra deficere, & iniquos esse, cessare. Aliud enim est, ipsos à peccato & iniquitate desistere: & aliud, ipsis perire in perpetuum, & æternis ignibus concremari: Denique Isaias, de quo ponis testimonium, Comburentur, inquit, peccatores & iniqui simul: non addidit, in æternum.* Idem confirmans sequenti contextu paulo inferius addit ex Apostolo Heb. 12. *Quem enim diligit Dominus corripit: Flagellat autem omnem filium, quem recipit. Aliud est, cædere magistri & parentis affectu: aliud contra aduersarios crudeli animo desæuire.* & quæ sequuntur.

Psalm. 103. *Isaia 6.*

12. Tertium membrum est difficilius, sed non minus quam precedentia verum, videlicet, referendo diuinæ voluntatis affectum ad statum damnationis æternæ, etiam prout Deus vult in æternum punire, non habere odium inimicitiæ propriè dictum, sed potius habere affectum cuiusdam beneuolentiæ, quantam patitur ille status, ita vt repleat totam illius capacitatem. Hoc autem probatur, simúlque soluitur argumentum contrariæ sententiæ, quoniam odij quidditas exigit, vt aliquis velit malum alicui personæ, quoniam malum est eidem personæ. Ita vt huiusmodi odio repugnet velle malum illud, quoniam est bonum eidem personæ, cui volumus illud malum; vt constat ex superioribus exemplis patris, medici, magistri, & boni gubernatoris. Deus autem æternam pœnam Iudæ (vel cuiusque damnati) non vult, quia mala est Iudæ; sed quia bona est Iudæ; bonum enim est Iudæ reduci ad ordinem iustitiæ modo possibili in illo statu, & eius tristitiam & dolorem bene consonare cum tota gubernatione Vniuersi. In quo ponderandum est. Deum moueri ad volendam pœnam æternam, non modo propter suam bonitatem, tanquam propter obiectū formale cuiusque volitionis, sed etiam tanquam propter obiectum materiale moueri à duplici bono creato, quod intendit & causat. Alterum est vniuersale bonum ordinis: alterum est priuatum & particulare bonum cuiusque damnati, cui bonum est ex suppositione peccati, Deo subiici, pœnas soluere licet inuitum, ad ordinem possibilem redigi, & propria sede collocari. Sic Anselmus in Elucidario propius ad med. quàm ad princip. proposita quæstione: *Quomodo Deus dicitur malos odio habere*, respondet: *Cuncta diligit Deus, quæ creauit, sed non cuncta in vno loco locauit. Sicut pictor omnes colores diligit, sed quosdam præ aliis diligit, & vnumquemque apto loco ponit: ita Deus vnumquemque conuenienti sibi loco disponit. Ideo dicitur eos diligere, quos in cœlesti palatio recipit; & illos odisse, quos infernali carcere mergit.*

Damnatos odio inimicitiæ non prosequitur Deus. *Probatur & soluitur argumentum contrarium.* *Anselmus.*

13. Propterea Dionysius de diuin. nomin. cap. 4. part. 4. id est, inter med. & fin. capitis docet; *puniri non esse malum, sed dignum esse supplicio: nec à sacris pro meritis arceri; sed scelestum, prophanúmque esse, indignúmque iis quæ sancta sunt.* Obserua, passiuam vocem in verbis *puniri* & *arceri*: vt videas, punitionem non esse malam, non modo comparatione punientis, sed etiam comparatione puniti, cui soli malum est esse pœna dignum, & sacris indignum. Quod autem agat Dionys. de supplicio damnatorum æterno, constat ex præcedenti, sequentique contextu. Generaliter autem supplicium esse bonum, quia iustum, & à Deo authore procedere, docet Augustinus lib. 1. de libero arbit. cap. 1. & lib. Retract. cap. 26.

Dionysius.

14. Fauet etiam August. lib. 1. ad Simplic. quæ. 2. propiùs ad med. quàm ad finem dicens: *Quod ex numero impiorum, quos non iustificat, facit vasa in contumeliam, non hoc in eis odit, quod facit: quippe; in quantum impij sunt execrabiles sunt, in quantum autem vasa fiunt, ad aliquem vsum fiunt, vt per eorum ordinatas pœnas, vasa, quæ fiunt in honorem, proficiant. Non itaque odit Deus, nec in quantum homines sunt, nec in quantum vasa sunt, id est, nec quod in eis facit, creando, nec quod in eis facit, ordinando. Nihil enim odit eorum, quæ fecit.* Colligitur idem ex testimonij Augustini, quæ præcedenti sectione decernunt, Deum solummodò

August. *Sap. 11.*

peccatum odisse, nec odlsse bominem etiam peccatorẽ, nisi, quatenus vult, vt non sit peccator, sed iustus, quod ipsum est hominem verè diligere. Hoc autem vult etiam circa damnatos per simplicem complacentiam iustitiæ, quam potuissent habere, displicentiámque, qua displicet eos esse peccatores, & æterna pæna dignos: mallet enim Deus eos inuenire dignos præmio.

15. *Damascen.* Clarius ad rem præsentem loquitur Damascenus Dialogo contra Manichæos longe post med. *Si malum est vitium, bona ergo pæna est, quæ ipsum propellit & fugat. Malum enim est fornicatio, non animaduersio Non enim pæna malum est, sed seipsum pæna dignum reddidisse.* Dixerat longè superius nonnulla quæ consonant eidem veritati, cuiusmodi est non longè post medium Dialogi, Manichæorum errorem notare dicendo: *Nam quod Deo diluuij internecionem, & Sodomitarum conflagrationem, ac Pharaonis dimersionem criminis datis cum ad vtilitatem nostram, atque vt nos erudiret, hæc fecerit, quin potius hoc nomine malum accusatis, quod is, qui sempiternis pœnis afficit, creaturam ex sua substantia efferat.* Et paulò inferiùs. *Æquum erat*, inquit, *vt qui ab eo boni futuri, nec tamen bonum sibi datum seruaturi, verum per bonorum abiectionem voluntariè in vitium deflexuri essent, sempiternis delicijs carerent.*

16. *Pæna plus bonum personæ quam malum.* Constat igitur ex his solutio ad primum argumentũ negando Minorem: & ad eius probationem respondetur. Licet pæna, vt pæna, sit malum personæ, quæ punitur; nihilominus magis est illius bonum, quàm malum. Itaut, si recta ratione ducererut ad verum sui ipsius amorem; ex suppositione reatus indelebilis, culpæ, deberet præeligere manere in æterno supplicio, quo saltem aliquo modo reduceretur ad ordinem eius deordinatio, & solueret vtcunque quod debet. Hæc pro statu damnationis, nam ante illum est manifestior bonitas pænæ, destinatæ ad corrigendum quantum est ex parte Dei, vt vidimus memb. 1. & 2.

17. Ad primam confirmationem responderut, licet ad rationem odij non sit necessarium, malum volitum personæ, esse malum illius ea ratione, qua ipsa persona displicet: nihilominus non est verum exemplum quod adiungitur. Quin potius bnnus & Sapiens iudex non habet odium inimicitiæ aduersus hominem, quem pæna mortis plectere vult propter facinora: sed hæc ipsa voluntas puniendi genus est infimæ beneuolentiæ possibilis iudicibus erga reos. Quod indicasse *Aristoteles.* videtur Aristoteles lib. 1. Rhetoric. cap. 10: inter med. & fin. dicens: *Ira verò fiunt quibus vlciscimur: Differunt autem pæna & vltio. Nam pæna eius, qui patitur, gratia fit: vltio verò eius qui facit, vt expleatur.* Cum igitur Deus, propriè loquendò, non patiatur affectum iræ; non vult peccatorem vltionem sui ipsius, & propriæ vindictæ tantummodò causa; quamuis ea sit iusta: sed vult pænam, vt pænam, id est, *eius qui patitur gratia*; quod est velle propter eius bonum. Idémque Philosophus existimat de quolibet iudice volente pænam, vt pænam.

18. Ad secundam confirmationem respondeo, ad odium inimiciæ requiritur esse volitum malum pænæ sine vlla ratione boni, quod reperiatur in pæna comparatione personæ punitæ. Quod autem sit aliquo modo bonum comparatione personæ, quæ odio laborat; hoc nihil interest.

19. Ad secundum argumentum Respond. negando consequentiam. Ex eo quippe, quod peccatores propriè sint inimici Dei, nihil amplius infertur, quàm Deum non esse amicum illorum, amicitia namque debet esse reciproca (sicut vidimus supra disp. 52. sect. 4. 5. & 6. Poterit etiam impropriè vocari inimicitia hæc. ipsa negatio amicitiæ. Sed propriè non est inimicitia, propter rationes supra dictas. Nec inimicitia reciproca est, sicut amicitia, constat enim Dei præcepto diligendos esse inimicos. Igitur qui diligit, non est inimicus inimico. *Amicitia reciproca, non verò inimicitia.*

SECTIO IV.

Fuga, timor, & tristitia diuinæ voluntati repugnant.

FVga generaliter sumpta conuenit odio & quibuslibet affectibus, quibus voluntas refugit malum, vt malum. In præsenti tamen specialiter & strictè fugam accipimus, prout est abominatio mali absentis, considerati formaliter, vt est absens; quapropter voluntas desiderat illud auertere, & euitare. Quocirca ex parte mali fuga directè contraria est desiderio boni; vt sanctus Thomas docet 1. 2. qu. 23. art. 4. corp. post med. quamuis aliquando timoris nomine compelletur hic affectus, vt ex Damasc. lib. 2. Fidei cap. 12. fine, docet S. Thom. 1. 2. qu. 30. art. 2. ad 3. Fugam igitur absentis mali propriè conuenire voluntati diuinæ, consequenter affirmant, qui desiderium absentis boni concedunt, veluti Suarez lib. 3. de attributis cap. 7. num. 6. Vazquez 1. part. disp. 84. cap. 1. Henric. disputatione 20. capite 4. §. 2. 1. *Fuga quid.* *Sententia concedens Deo fugam.*

2. *Vera sententia Deo fugam negat.* Communior tamen sententia Scholasticorum, quia cum sancto Thoma desiderium à diuina voluntate reiicit, eo quod versatur circa bonum absens, cum Deo nihil sit absens: eo ipso refutat fugam strictè sumptam, quoniam versatur circa malum absens, prout absens est. Nam æternitati diuinæ scientiæ nihil est ahsens, sed omnia perfectissimè sunt, præsentia: sicut ineunte tempore habent actualiter existentiam. Nec datur in Deo fuga comparatione malorum, quæ nunquam futura sunt, quia præsens est æternitati perpetua negatio malorum eorum. Vnde sicut nemo desiderat bonum pro illo tempore, pro quo videt præsentem eius negationem (sicut ostendimus disput. 52. sect. 7. versus finem) ita hoc peculiari affectu, qui vocatur fuga, nemo fugit malum, pro illo tempore, pro quo videt præsentem eius perpetuam negationem. *Probatur.*

3. Confirmatur, quia sicut nemo desiderat absens bonum, quod potest efficaciter obtinere, si vult, & quando vult; sed tamen absolutè non vult: ita fuga specialiter dicta, nemo fugit absens malum, quod nulla prorsus difficultate, potest impedire, si vult, & quando vult; sed tamen absolutè non vult impedire, sed permittere propter maiora bona. Rationis paritas constabit consideranti, quæ circa desiderium notauimus dicta disputatione 52. sectione 7. prope finem.

4. *Timorem & tristitiã cuncti Theologi à Deo remouent.* Timorem, & tristitiam absque controuersia cuncti Theologi propulsant à Deo vel expressè, vel tacitè. Solummodò namque Iudæorum error fuit passiones has, & alias in Deo ponere; sicut S. Thomas refert lib 1. contra Gent. cap. 91. fine. Tristitiam igitur negat S. Thomas in præsenti quæst. 20.

quæſt.20.art.1.ad 2.ſed timorem,ſimul ac triſtitiam lib.1.contra Gentes cap.90. & 91.vbi Ferrarienſ. Capreol.1.ſent.diſt.45.art.1.concluſ.4. & 6.Aureolus diſt.46.quæſt.1. art.2. propoſ.3. cum S. Thoma in præſenti articulo 1. Caietanus,Molina & cæteri expoſitores.Vazquez diſp. 84.cap.1.§.vltimo,& diſp.242.cap.1. poſt med. Suarez lib.3. de attributis cap.7.num.6.& 7.

5. *Sapien.12. Iob.22.*

Timorem repugnare Deo traditur Sapien.12. *Nec timens aliquem veniam dabas*, &c. & Iob.2. *Nunquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium.* Illud autem eſt valdè notandum,indecentiam timoris comparatione diuinæ potentiæ tantam eſſe, atque tam euidentem,vt in ſacris Literis nunquam,neque metaphoricè dictum fuerit, timere Deum, cum tamen dicatur frequenter iraſci,zelare, dolere,triſtari, pænitere,expectare, ſimiléſque affectus habere,qui nonniſi metaphoricè poſſunt illi conuenire.

Nunquam in ſacris Literis timere Deū dicitur.

6. *Damaſcen.*

Ratione verò probatur, quia ſicut *abſens & expectatum bonum, deſiderium parit, præſens verò voluptatem: ſimili quoque pacto imminens & expectatum malum, timorem, præſens autem triſtitiam*, vt ſcribit Damaſc.lib.2.Fidei cap.12.fine. Quod S. Thomas explicuit magis 1.2.qu.41.& artic.2. & quæſt.42.art.1. notans, obiectum timoris eſſe malum futurum arduum, cui reſiſti non poteſt, niſi difficiliter. Cum igitur nihil ſit arduū Deo, neque difficile,ſed facilitate ſumma poſſit euitare quodcunque malum ſuorum amicorum, & quamcunque ſui honoris iniuriam: conſequens eſt, Deo non eſſe poſſibilem timorem. Adde rationem ſimilem ei, quam dedimus circa deſiderium, ſpem, & fugam; quia nimirum timor eſt abſentis mali; Deo autem nihil vnquam eſt abſens.

7. *Ratio 3.*

Sit tertia ratio,quia ſicut in prima ratione dicebamus, timor eſt de malo futuro arduo, quod non poteſt facilè vitari. Vnde ſequitur, non habere rationem terribilis,quod poſſit eſſe timoris obiectum, quidquid omnino ſubiacet voluntati noſtræ. Proptereáque culpa non poteſt eſſe obiectum timoris, niſi per accidens, quatenus propter aliquod extrinſecum,inclinans ad illam,eius euitatio difficilis redditur: vt S.Thomas docet 1.2.quæſt.42.toto art.3.ſed voluntati diuinæ ſubiacet omnino quodlibet malum; ergo non poteſt eſſe obiectum timoris.

8. *Triſtitia,& dolor repugnant Deo.*

Triſtitia ſiue dolor, propter eaſdem fere rationes diuinæ voluntati repugnat, primò, quoniam triſtitia non eſt, niſi de malo coniuncto,& præſenti, quod,videlicet, ſit malum illi voluntati, quæ triſtatur (vt conſtat ex D. Thoma 1.2. quæſt.35.præſertim art.1.& quæſt.36.) Deo autem nihil eſt malum ipſius, ſicut enim nullo indiget bono; ſic etiam nullo poteſt affici malo. Vnde Iſidorus lib. ſentent. de ſummo bono c.5. initio dicit: *Noſtro vſu Zelare Deus dicitur, vel dolere. Horum enim motuum apud Deum perturbatio nulla eſt, apud quem tranquillitas ſumma eſt.* Confirmatur,quia ſumma lætitia & delectatio,ſummáque beatitudo Dei non patitur triſtitiam aliquam.

Iſidorus.

9. *Obiectio.*

Quod ſi obiicias,peccatum eſſe iniuriam Dei, ac proinde malum eſſe illius, quamuis extrinſecum illi, proptereáque obiectum eſſe ſufficiens ad contriſtandum Deum, Reſpondeo primò; Propriè loquendo peccatum & iniuria Dei,non eſt malum Deo, quamuis eius honorem extrinſecum violet. Sicut enim Deus non indiget extrinſeco honore; ſic etiam nullum ei malum infertur honoris detractione vel iniuria. Nam, *ſi ſapiens fueris, tibi metipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus portabis malum.* Prouerb.9.& Iob.35. *Si peccaueris, quid ei nocebis? & ſi multiplicata fuerint iniquitates tua, quid facies contra eum?*

Rеſponſio 1.

Prouerb.9.

Iob.35.

Reſpondeo 2. & ſit ſecunda ratio concluſionis. Dato per impoſſibile, quod Deus egeret extrinſeco cultu,honore,& gloria,proptereáque malum illius extrinſecum foret peccatum & iniuria; nihilominus hoc malum nunquam pateretur Deus; quia nullum peccatum poteſt committi,niſi Deo permittente; nullúmque permittit, niſi propter maiorem honorem & gloriam ſuam; vt probatum eſt diſputatione 18. ſect. 2. & 3. 10.

Concluſionis 2.ratio.

Tertia ratio ſit Auguſtini definitio lib.14.de Ciuit.cap.15. inter med. & fin. *Animæ dolor, quæ triſtitia nuncupatur, diſſenſio eſt ab iis, quæ nobis nolentibus accidunt*: opus igitur eſt, obiectum eſſe ſimpliciter inuoluntarium, vt poſſit afferre triſtitiam (quod facilè colligitur ex D. Thoma 12. tota quæſt. 36.) ſed Deo nihil poteſt aduenire ſimpliciter inuoluntarium: quod oſtenditur inductione,nam malum intrinſecum Deo nullum eſt poſſibile. Malum extrinſecum quod eſt iniuria, vel honoris diminutio, non poteſt euenire, niſi Deo volente permittere propter maius bonum;vt nuper dicebamus.Præterea malum amicorum eius,ſi non eſt culpa,poſitiuè volitum eſt, & cauſatum à Deo propter maius bonum illorum, ſicut probatum eſt diſp.25. Si verò ſit malum culpæ venialis, voluntariè permittitur à Deo cum poteſtate delendi, & in melius commutandi: proptereáque non eſt, quod Deum contriſtet. Culpa denique mortalis iam amicum reddit inimicum, & ideo non eſt malum amici, nec eo titulo poteſt Deum amicum contriſtare. 11.

Auguſtin.

Triſtitia obiectum inuoluntarium.

Contra fundamentum iſtius rationis argumentatur Vazquez 1.p.q.242. cap.1.poſt med. quia multa contra Dei voluntatem accidunt, vt peccata hominum. Quod ſi reſpondeas,hæc ſolum accidere contra voluntatem inefficacem: triſtitiam verò ſolum eſſe de his,quæ ſunt contra voluntatem efficacem: obſtat huic reſponſo alia ratio, nam pænitentia eſt dolor quidem de peccatis commiſſis,& eſt de iis,quæ ſunt contra voluntatem ſimplicem, & non efficacem pœnitentis, nec enim pœnitens habere poteſt efficacem voluntatem, qua velit,ſe non peccaſſe, cum hoc ſit impoſſibile. 12.

Obiectio.

Reſp. Quod eſt contra voluntatem ſimplicem,quæ propterea ſolum eſt inefficax,quoniam eius obiectum eſt ſimpliciter impoſſibile, illud eſt obiectum aptiſſimum triſtitiæ, per quam voluntas ſuccumbat malo præſenti. Cæterum quod eſt contra voluntatem ſimplicem, quæ propria ſponte inefficax eſt, propter efficacem voluntatem obtinendi aliud maius bonum: hoc non eſt obiectum proportionatum triſtitiæ. Peccatum igitur eſt obiectum triſtitiæ, quoniam eſt contra ſimplicem voluntatem pænitentis primo modo. Nihil autem eſt contra ſimplicem Dei voluntatem primo modo, ſed tantùm ſecundo modo. 13.

Conſequens igitur eſt, metaphoram eſſe intelligendam vbicumque ſacræ Literæ dolorem, triſtitiam, aut mœrorem Deo tribuunt: vt Geneſ. 6. *Tactus dolore cordis intrinſecus.* Ezechiel. 20. *Et in omnibus iſtis contriſtabas me.* Zach.11. 14.

Geneſis 6.

Ezech.20.

Zachar.11.

Iudicum 10. *Contracta est anima mea in eis.* Iudicum 10. *Deus doluit super miserijs eorum.*

SECTIO V

Vtrùm ira propriè dicta Deo conueniat.

1. Lactantij sententia. AFfirmat ex professo Lactantius peculiari libro de ira Dei, præsertim à cap. 17. Reiectis enim aliorum philosophorum definitionibus, definit, iram esse *motum animi ad coercendum peccata insurgentis.* Vnde colligit suam sententiam, quoniam in Deo verè & propriè reperitur motus animi, hoc est, actus voluntatis, insurgentis ad coercendum peccata, ne committantur, & punienda quæ commissa fuerint. Videtur enim sentire Alexand. 2. part. quæst. 156. mem. 2. ante med. & memb. 4. prope finem, absolutè concedens iram in Deo, licet obiter. Ex professo tamen sequitur eandem sententiam Franciscus Suarez opusculo de diuina iustitia sect. 5. num. 2. & 1. part. libro 3. de Attributis cap. 7. num. 8.

2. S. Thomas. Existimat autem, suæ sententiæ fauere S. Thomam 1. 2. quæ. 47. art. 1. ad 1. quoniam ait: *Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium iustitiæ, prout vult vindictam facere de peccato.* Hoc autem totum nihil imperfectionis includit. Respondetur: Inde non colligitur iram propriè dictam in Deo concedi: præsertim cum sanctus Thomas expressè negauerit: vt statim videbimus. Hoc igitur in loco solummodò declarauit quis sit ille perfectissimus affectus, qui verè propriéque Deo tribuitur sub iræ metaphora.

3. Confirmat Suarez, quoniam S. Thomas in corpore eiusdem articuli & sequenti quæstione 46. art. 6. & 7. docet, iram esse appetitum nocendi alteri sub ratione iusti vindicatiui. Respond. tamen. Hoc S. Thomas tradit, tanquam aliquid pertinens ad quidditatem iræ, non tanquam integram definitionem illius. Ideo, licet in Deo sit propriè voluntas inferendi malum propter bonum iustitiæ vindicatiuæ, non sequitur, propriè dictam iram illi conuenire. Posset autem hoc ipsum intelligi tanquam iræ definitio, si appetitus nocendi alteri sub ratione iusti vindicatiui sumatur pro appetitu rependendi nocumentum & tristitiam acceptam, retruciando.

4. Prædicta sententia præcipuum argumentum. Præcipuum huius sententiæ argumentum est, quia quod ira causetur ex dolore non minus extrinsecum est iræ, quam misericordiæ causari ex compassione. Vnde sicut misericordia propriè conceditur Deo, seclusa compassione; sic etiam Confirmatio. erit concedenda ira, secluso dolore. Confirmat, quoniam dolor & tristitia non est obiectum formale, sed tantùm materiale iræ. Ideóque sine hoc obiecto potest reperiri totum obiectum formale iræ.

5. Conclusio. Ira propriè Deo non conuenit. Nihilominus communis sententia Patrum, ac expositorum Scripturæ, & Scholasticorum ea, quæ leguntur de ira Dei, per metaphoram exponit, negans illam propriè Deo conuenire. Ita Magister 1. sent. dist. 45. post med. §. *Ideo autem.* Vbi communiter Scholastici vel tacitè, vel expressè consentiunt, vt sanctus Bonauent. dub. literali 10. S. Thom. quæst. vnica art. 4. corpore, & ad 2. & in præsenti quæst. 20. art. 1. ad 2. & lib. 1. contra Gent. cap. 89. §. vltimo, & cap. 91. col. vltima, & vtrobique Ferrariensis, Capreolus prima dist. 45. art. 1. conc. 7. & 15. Caietanus & cæteri expositores ad præsentem quæstionem 20. art. 1. vbi magis ex professo Vazquez disp. 84. cap. 8. & alij recentiores.

Probatur ex Patribus, nam iram metaphoricè non propriè Deo conuenire, docent Nazianzen. 6. Nazianz.
carmine Iambico 21. inter medium & finem, cum præmisisset *ira mouere porro cum legis Deum,* post pauca interrogat.

Quænam ergo dantur hæc Deo? tropico modo,
(Mentes vt ipse terreat mage simplices)
Multa velut ex his, tropica quæ dicta indicant.
Antistrophen sic cogites: & totum habes.
Nam bilo quoniam concitu aliquem cædimus,
Iram proinde, cum ferit, damus Deo.
Sic visum & aures, sic manus huic finximus, &c.

Gregorius Nyssenus tract. 2. in Psalm. cap. 15. Nyssenus. Psalm. 57.
vers. finem ad illud Psalmi 57. *Sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.* ait: *In Deo nihilo magis ira est, licet à peccatoribus talis habeatur & nominetur. Non est ira sed sicut ira appellatur retributio, quam Deus rependit, prout vnusquisque exigit.* Similia dixerat tract. 1. cap. 7. propius ad med. quàm ad finem.

Basilius in Psalm. 37. *Domine ne in furore tuo,* 7.
&c. sub init. *Sæpe dictum est,* inquit, *quomodo ira & furor Dei, cum in Scripturis diuinitùs inspiratis nominantur, non affectus significent, cum diuinitas ab omni prorsus perturbatione sit aliena, sed metaphoricè, hoc est, translatiuè istiusmodi consueuerit vsurpare Scriptura locutio, sicut & oculos Dei & aures, & manus,* &c. Et post pauca magis explicat hoc simili: *Vt si quis impendentes ex legis præscripto homicidæ pœnas, iram & furorem nominet, non hoc ideo fuerit, quod lex irascatur.* Idem in cap. 5. Isaiæ prope finem ad illud: *Et iratus est furore Dominus.* ait: Isaia 5
Ira verò indicat fixius hærentem, & prolixius extensam expletionem conceptæ tristitiæ. Proinde religiosum sit ac pium neutrum admittere dici propriè de Deo. Tropica enim sunt ista locutiones.

Breuius hoc dixit Chrysostomus in eo sermone de Pœnit. & Confessione, qui incipit: *Ob-* 8. Deu. 32.
secro, proprius ad fin. quàm ad med. Deus dicit: *Dimitte me, & irascar: vt scias quod ira in Deo non sit affectio, sed pœna in nos eo vocabulo nominetur.* Cyrillus Alexand. lib. 5. contra Iulianum inter Cyrillus.
princ. & med. *Quando igitur,* ait, *definit contra præuaricatores quosdam pœnam tunc à nobis irasci dicitur, quamuis iracundiæ affectionem ferre nequeat.* Et post med. confirmat exemplo legislatorum, vt iusta diximus. Sic etiam affectum iræ reiicit, vt indignum Deo, & solùm puniendi decretum relinquit in eo Epiphanius hæresi 138. inter med. & finem. Damascenus libro primo fidei cap. 14. ad finem inter alia multa, quæ corporaliter & metaphoricè dicuntur de Deo, numerat iram & furorem. Frequentius hoc notauit Origenes vt homil. 2. in caput 2. Iudicum circa finem, & in illud Roman. 1. *Reuelatur ira Dei.* & lib. 4. contra Celsum ferè inter med. & finem.

Ambrosius in priorem versum Psalmi 37. 9
colum. 2. *Non enim,* ait, *Deus passioni patet, vt irascatur, cum sit impassibilis: sed quia vindicat, videtur irasci.* Et post pauca: *Vsus habet, vt dicamus de quoquam punito, quia iram incidit legum, non quia legum iram, sed quia legum seueritatem.* Vnde paucis interpositis infert: *Nescit ergo irasci, qui author est legum, cui terrendi est voluntas, non puniendi.* Breuius id annotauit Ambrosius libro de Noë Ambrosius.
& Arca cap. 4. *Deus naturaliter non mouetur ira, aut passione vlla.* Hilarius id docet fusiùs in Psalm.

Psalm. 2. Psalm. 2. ad illud: *Tunc loquetur ad illos in ira sua*, &c.

10. *Psalm. 29.* Magis apertè Hieronymus in illud Psalmi 29. *Quoniam ira in indignatione eius.* & in illud Isaiæ 65. *Isti fumus*, & Malach. 1. ad illud: *Esau autem odio habui.* Augustinus epist. 157. ad Optatum multò propiùs ad med. quàm ad princ & lib. 13. de Trinit. cap. 16. propiùs ad finem, quàm ad med. & ad illud Psalmi 105. *Et iratus est furore Dominus.* Isidorus lib. 1. sent. de summo bono cap. 5. initio. Idem sentire videntur Cyprianus epistola ad Demetrianum multò propiùs ad finem quàm ad med. (ponitur autem post lib. 5. epistolarum) Gregorius in primum Psalmum pœnit. initio furorem apertè reducit ad metaphoram: continuo verò de ira disserit, tanquam de affectu, qui solum à furore differat secundum magis & minus. Anselmus item ad Thessalon. cap. 1. fine, & cap. 2. post med. sentire videtur, iram non, nisi metaphoricè Deo tribui.

11. *Restitutio non est debitum.* Vt probemus ratione constituendum erit prius firmum illius fundamentum in hunc modum. Quemadmodum restitutio non est debitum formaliter; nihilominus quidditatiuè respicit debitum, nec est possibilis restitutio propriè dicta, nisi supponatur debitum, quod per illam reducatur ad æqualitatem: & quemadmodum recuperatio supponit rei amissionem, ita vt impossibilis sit recuperatio propriè dicta, nisi supponatur amissio: sic etiam ira, licet non sit formaliter & essentialiter tristitia, dolor, siue cruciatus; nihilominus essentialiter supponit, tristitiam, dolorem, siue cruciatum, cui vicem rependat.

12. *Ira quid ex Aristotele.* Rectè namque Aristoteles libro 1. de Anima text. 16. cap. 1. *Ira est appetitio doloris, vicissim adversariò referendi*, & lib. 2. Rhetoric. cap. 2. init. *Sit ergo*, ait, *ira apparentis vltionis appetitus cum dolore propter apparentem immeritè, vel in se, vel in suos contemptum.* Obserua *dolorem.* *Odij & iræ discrimen.* Et in cap. 4. prope finem inter odium & iram discrimen constituit, quoniam *alterum cum dolore est, alterum absque dolore: Dolet enim qui irascitur; qui odit, non dolet. Nam ille inuicem dolere ipsum vult, cui irascitur: hic verò non esse quem odit.* Et lib. 7. Ethicor. cap. 6. in med. *Qui facit per iram, dolens omnis facit.*

13. Apud Nemesium ira est *recruciationis appetitus*; sic enim definit lib. 4. Philosoph. cap. 13. siue secundum aliam translationem & diuisionem libro de Animæ facultatibus cap. 21. in cuius fine *Nemesius.* ait: *Cum enim ratio iudicauerit, rem esse dignam, qua ægre, & molestè feratur, succedit ira, si modo proprium & naturalem ordinem tueantur.* In sensu, non valdè dissimilis est sententia Gregorij Nysseni disp. de anima & Resurrectione propius ad *Nyssenus.* princip. quàm ad med. dicentis: *Iracundia vulgo feruor sanguinis, qui circa cor est, esse plerisque videtur. Alij verò appetitio vlciscendi eum à quo lacessitus & ante læsus sis. Sed vt nos arbitramur, iracundia est appetitio nocendi ei, qui concitauerit & ad iram prouocauerit.*

14. Propterea iram componi ex tristitia & desiderio vindictæ, non sine fundamento ex Damasceno lib. 2. fidei cap. 16. colligit S. Thomas 1. 2. qu. 46. argum. 3. & solutione. Ideo Ambrosius in *Ambros.* Psalmum 37. col. 2. notat, non irasci eos, *qui summa patientia celebrant vindictam.* Basilius nuper citatus ex Isaiæ 5. requirit ad iram expletionem conceptæ tristitiæ. Chrysostomus 2. Corinth. 11. *Chrysost.* homil. 23. prope finem: *Non enim*, ait, *ira locus est, vbi nemo est, qui exasperet.* Iram igitur supponere tristitiam illatam, quam vlciscatur, docet S. Thomas 1. 2. q. 46. art. 1. corp. fine & art. 3. ad 3. & q. 47. art. 3. corpore ad finem. Et ob hanc rationem reiicit à Deo iram tam in præsenti qu. 20. art. 1. ad 2. quàm lib. 1. contra Gent. cap. 89. §. vltimo, & cap. 91. col. vltima.

Colligitur idem fundamentum ex authoribus, 15.
qui per *libidinem vlciscendi* definiunt iram, vt *Cicero.* Cicero lib. 4. Tuscul. ait: *Quæ autem libidini subiecta sunt, ea sic definiunt vt ira sit libido puniendi eius, qui videatur læsisse iniuria.* Libido namque plerumque sumitur in malam partem, quippe quæ significat affectum voluptatis, resultantis ex mitigando & sedando aliquo dolore, pruritu, vel tristitia. Sic enim Augustinus lib. 14. de Ciuitate *August.* cap. 15. propiùs ad finem, quàm ad med. *Voluptatem*, inquit, *præcedit appetitus quidam, qui sentitur in carne, quasi cupiditas eius, sicut fames & sitis, & ea, quæ in genitalibus vsitatius libido nominatur, cum hoc sit generale vocabulum omnis cupiditatis. Nam & ipsam iram nihil aliud esse, quàm vlciscendi libidinem, veteres diffinierunt, quamuis nonnunquam homo, vbi vindictæ nullus est sensus, etiam rebus inanimis irascatur*, &c. Concinit Possidonius apud Lactantium lib. de ira cap. 17. longè ante finem definiens. *Ira est cupiditas eius, à quo te iniquè putas læsum.* *Possidonius.*

16. *Conclusionis ratio prima.* Ex hoc fundamento consurgit hæc ratio conclusionis. Ira quidditatiuè supponit læsionem, cruciatum, dolorem, siue tristitiam illatam, cuius vicem rependat; sed impossibile est, illatam esse Deo tristitiam, dolorem cruciatum, siue læsionem: vt probatum est sect. 4. Ergo impossibile est inesse Deo iram propriè dictam.

17. *Responsio.* Quod si respondeas, iram posse præscindi ab imperfectionibus, quas habet in animis hominum, sicut alia nomina præscinduntur ab imperfectionibus, quas ex creaturis contrahunt vt ab illis possint ad Deum transferri. *Reijcitur.* Nihilominus instauratur argumentum per illam regulam, quàm ex aliis locis reuocauimus in memoriam supra sect. 2. init. Reiiciuntur enim à diuina perfectione quæcunque nomina, quæ licet aliquam perfectionem afferant, ea tamen perfectio maiori cum dignitate, proprietate & claritate significatur per alia nomina. Quidquid autem perfectionis abstrahi potest ab imperfectionibus iræ creatæ, totum illud maiori cum dignitate, proprietate, & claritate significatur nomine *iustitiæ punitiuæ*, vel iudicis, aut gubernatoris recti, in quibus nominibus non inuoluitur ea perturbatio vel tristitia, vel difficultas, quam ira significat: vt statim dicemus.

18. Confirmatur primò, quoniam ira, licet intendat bonum æqualitatis & iustitiæ, quod reperitur in recruciatione: nihilominus hoc non intendit propter bonum personæ, à qua expetitur vindicta, sed propter bonum personæ, quæ vindictam expetit. Deus autem quoties vindictam exercet intendit bonum ipsius personæ, de qua sumitur vindicta. Id quod certissimum esse circa quoscunque homines, aduersus quos Deus in hac vita videtur irasci, facilè constat ex dictis disp. 21. sect. 2. quia quoscumque cruciatus & afflictiones Deus ordinat ad correctionem omnium etiã reproborũ. *Deus cruciatus, & afflictiones ad correctionem ordinat.* Inde satis fit ea sententia, quæ quinta est apud Prosperum ex Augustino: *August.* *Diuina bonitas ideo maximè irascitur in hoc sæculo ne irascatur in futuro: & misericorditer temporalem*

adhibet

adhibet seueritatem, ne æternam iustè inferat vltionem.

19. Sed quod attinet ad eos, qui iam æternis supplicijs addicti sunt, etiam eorum punitionem ad aliquod bonum illorum, quamuis exiguum, & infimum destinari, satis ostendimus sect. 3. In quo etiam à nobis est Prosper libro sentent. ex Augustino sententia 12. dicens: *Non concupiscit Deus pœnam reorum tanquam saturari desiderans vltione. Sed quod iustum est, cum tranquillitate decernit, & recta voluntate disponit: vt etiam mali non sint inordinati.* At ira propriè dicta saturari desiderat vltione tanquam bonum à quo mouetur principaliter, itaque non habet pro motiuo principali, vt mali non sint inordinati.

20. Secundò confirmatur exemplo, quo rem explicuerunt Basilius & Ambrosius in eundem Psalmum 37. atque Cyrillus lib. 5. contra Iulian. paulò post med. quia neque leges, neque conditores legum propriè dicuntur irati quando pœnas decernunt aduersus facinorosos, etiamsi tunc habeant affectum iustitiæ punitiuæ, atque vindicatiuæ, quia non sufficit hic affectus ad iram propriè dictam eo quod secum admittat summam tranquillitatem animi, moueatúrque potissimum intentione bonæ gubernationis, & boni communis. Vnde prouenit, vt quamuis aduersus sceleratos in communi possibile sit odium, non sit tamen possibilis ira, quoniam hæc necessariò respicit personam singularem, cuius excruciatio desideretur, vt Aristoteles notat lib. 2. Rhetor. cap. 2. sub init. & cap. 4. versus finem. Deus autem eadem tranquillitate & eodem amore gubernationis optimæ, tradit æternis ignibus Iudam, aut aliam particularem personam, quo leges punitiuas in generali decreuit.

21. *Ratio 2.* Sit secunda ratio, nec minus efficax; quoniam ira manifestè pertinet ad partem irascibilem. In hoc autem à concupiscibili differunt passiones irascibilis, quod earum obiecta sunt bonum & malum cum quadam arduitate. Quapropter iræ quidditas requirit arduitatem in obiecto. Non enim insurgit, nisi magnitudine aliqua existente in vindicta & in persona, de qua sumenda est, vt docet S. Thomas 1.2. quæst. 23. art. 1. & quæst. 46. toto art. 5. Prior autem Augustinus epist. 115. ad Nebridium prope med. *Ira est,* inquit, *turbulentus appetitus auferendi ea, quæ facilitatem actionis impediunt.* Vnde videtur Alexander accepisse definitionem, quam Augustino tribuit 2. p. q. 156. membro 1. sub init. *Ira est tristitia ex impotentia vlciscendi se.* Cum igitur comparatione diuinæ omnipotentiæ, nihil possit esse arduum atque difficile; nullum est possibile obiectum iræ propriæ dictæ. *Augustinus.*

Confirmatur primò, quoniam eandem ob causam nullus alius affectus ad irascibilem pertinens, possibilis est Deo, ideóque neque spes aut desperatio nec timor vel audacia conceditur Deo: minùs ergo concedenda fuerit ira. Confirmatur secundò, quoniam sufficiens istius rationis fundamentum ministrant illa verba Sap. 12. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum volueris posse.* Cuius potentiæ, promptissimè obedientis ad nutum, indubitabilis certitudo causa est tranquillitatis, absque perturbatione iræ, quæ surgit ad superandam difficultatem. 22. *Irascibilis partis affectus nullus Deo concedendus.* *Sap. 12.*

Ex dictis facile infertur solutio ad argumenta initio posita. Ad fundamentum Lactantij respondetur, illam definitionem esse iustæ gubernationis, vel iustitiæ punitiuæ non autem explicare quidditatem iræ, quia neque vicem tristitiæ reddere, neque insurgere ad arduum commemorat. 23. *Argumentorum solutio.*

Ad fundamentum Suarez respõdetur. Quamuis formaliter & in recto tristitia non contineatur in ira: continetur tamen essentialiter ordo ad tristitiam, cui vicem rependit, sicut restitutio continet essentialiter ordinem ad debitum, & gratitudo continet ordinem ad beneficium. At verò misericordia non continet essentialiter ordinem ad compassionem, sed tantùm ad miseriam hominis subleuandam: vt videbimus disp. 61. sect. 1. Ad confirmationem respondetur. Tristitia, quam patitur iratus, neque est obiectum formale, nec materiale iræ: sed obiectum formale est bonum arduum repertum in rependenda vice tristitiæ illatæ. Hoc autem obiectum esse nequit sine tristitia, quam acceperit iratus. 24.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XXI.

DE IVSTITIA ET MISERICORDIA DEI.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in Deo sit iustitia.

ARTICVLVS II.

Vtrùm iustitia Dei sit veritas.

DISPVTATIO LV.

Quanam virtutes Deo conueniant excepta speciali virtute iustitiæ.

SECTIO I.

Quidditas & distinctio diuinarum virtutum, & peculiariter earum, quæ pertinent ad temperantiam & fortitudinem.

1. *Habitus propriè in Deo non datur.* DIco primò. Habitus virtutum propriè dictus impossibilis est Deo propter generalem imperfectionem potentiæ, quam habitus supponit, & supplet: vt ostendimus supra disputatione 2. sectione 3. & præcedenti tomo de scientia disputatione 4. sectione 3. & 4. Videri quoque potest sanctus Thomas libro primo contra Gent. capite 92. Nihilominus quantum ad aliquid, quæ virtus fuerit in Deo se habebit per modum habitus, quoniam est inclinatio permanens ac velut in actu primo, naturæ diuinæ conueniens ad operationes honestas. Id quod rectè notauit Scotus lib. 4. sent. dist. 46. q. 1. §. *non improbando.*

2. Confirmatur, nam attributa necessariò conueniunt Deo; cùm igitur iustitia & misericordia sint attributa; necessariò Deo conuenient. Sed actus efficaces iustitiæ & misericordiæ non necessariò conueniunt. Potuisset enim Deus in æternum se continere à quolibet opere iustitiæ, vel misericordiæ: ergo actus efficaces iustitiæ & misericordiæ non sunt illæ virtutes quæ tribuuntur Deo. Consequens igitur est, vt istæ virtutes sint naturalis & necessaria propensio diuinæ voluntatis ad tales consonantias cum ratione recta seruandas ex suppositione quod operetur, & actualis ac necessaria volitio nihil faciendi contra rationem vltra quam dantur in Deo liberæ volitiones, quibus efficaciter vult obiecta diuersarum virtutum. Illæ igitur propensiones se habent per modum habitus.

Dico secundò. Virtutes ad intellectum præcipuè pertinentes verè & propriè sunt in Deo: cuiusmodi sunt sapientia, scientia, ars, & prudentia, quas explicuimus & probauimus tomo præcedenti de scientia, sectione 5. & 6. disputationis 2. 3. *Intellectuales virtutes dantur in Deo.*

4. Dico tertiò. Diuinæ voluntati non est possibilis temperantia, neque fortitudo propriè dicta. Ita S. Thomas in præsenti q. 21. art. 1. ad 1. & lib. 1. contra Gent. c. 92. num. 5. vbi rationem magis ex professo reddit, quoniam vtraque virtus, tanquam circa proprium obiectũ versatur circa moderandas passiones appetitus sensitiui. Temperantia quippe medium constituit in delectationibus concupiscibilis. Fortitudo verò constituit medium inter timorem & audaciam irascibilis. Cùm igitur in Deo non sint passiones, quia nec transmutatur Deus, nec patitur impetũ, quo trahatur ad aliquod obiectum, consequens est, propriè non esse in Deo fortitudinem, neq; temperantiam. Atq; ita sentiunt non modo S. Thom. locis supra citatis, sed etiam Henricus in summa art. 46. q. 2. post med. Durand. lib. 4. sent. q. 1. ad 4. vbi Scotus q. 1. ad 2. Capreolus lib. 1. sent. dist. 45. q. vnica art. 2. concl. 13. Ferrar. 1. contra Gent. cap. 92. citato, Caietanus & cæteri expositores in præsenti q. 21. art. 1. *Temperantia & fortitudo non dantur in Deo.*

5. Dico quartò. Tẽperantia & eius partes nõ modo propriè, sed etiã metaphoricè nõ possunt Deo conuenire. Ita S. Thom. lib. 1. contra Gent. c. 92. prope fin. Capreolus, Ferrariensis, & Henric. nuper citati. Ratio est, quia temperantia, & eius partes, versatur circa passiones, inclinantes ad corporale bonum, quod est delectabile secundum sensum, cuiusmodi sunt cibus, potus, & *Temperantia nec metaphoricè datur in Deo.*

voluptas venerea, circa quorum concupiscentias versatur abstinentia, sobrietas, continentia, castitas, temperantia, modestia, vel humilitas. Sordes igitur & vilitas istarum inclinationum in causa sunt vt in scripturis sacris neque metaphoricè fiat mentio virtutum, quibus Deus eas in se ipso temperet, ne vel metaphoricè Deo conuenire videantur. Sapienter enim Philoso-
Aristoteles. phus, lib. 10. Ethicorum cap. 8. circa med. dixit: *An temperantes? at quidnam fuerint? An laus est importuna, si prauas Dij cupiditates non habere dicantur?*

6. *Mansuetudo metaphoricè in Deo.* Limitatur autem assertio praecedens; vt mansuetudo metaphoricè dicatur de Deo; quoniam eius munus est iram temperare, quae Deo metaphoricè tribuitur propter effectus puniendi.
Daniel 3. Veluti Daniel. cap. 3. *Fac nobiscum secundum mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem*
Psalm. 89. *misericordia tua.* Psalm. 89. *Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.*

7. Clementia simul cum mansuetudine constituitur pars temperantiae à S. Thoma 2. 2. quaest. 157. artic. 3. Verum illa iuxta communem vsum authorum abstrahi potest conuenienter à qualibet passione; quoniam eius munus est temperare potestatem vlciscendi; poenàique moderari, quod pertinet ad moderationem iustitiae puni-
Clementia Dei. tiuae. Propterea clementiae virtus simpliciter & propriè Deo concedi debet, ex eáque laudatur
Exod. 34. in sacris literis: vt Exodi 34. *Deus misericors &*
2. Paral. 30. *clemens.* 2. Paralip. 30. *Clemens est Dominus Deus.* Ionae 4. *Deus clemens & misericors.*

8. Dico quintò: Fortitudo & eius partes metaphoricè Deo tribuuntur, quoniam perfectionem & dignitatem prae se ferunt, & quoniam effectus harum virtutum quadam similitudine participant perfectionem diuinorum effectuum, qui magis eius omnipotentiam ostendunt. Sic
1. Reg. 10. 1. Reg. 2. *Non est fortis sicut Deus noster.* Iob. 9.
Iob 9. *Sapiens corde est, & fortis robore.* Psalm. 7. *Deus*
Psalm. 7. *iudex, iustus, fortis & patiens.*

9. *Dei magnanimitas.* Magnanimitas in Scriptura non inuenitur attributa Deo; nihilominus attribui potest metaphoricè, sicut fortitudo cuius est pars potentialis, ab eius perfectione deficiens, vt cum Macrobio & Andronico docet S. Thomas 2. 2. q. 129. art. 5. cuius virtutis proprium est ad ea tendere, quae sunt magno honore digna, & modum ac medium rationis ponere circa magnos honores: vt constat ex Aristotele lib. 2. Ethic. cap. 7. & S. Thoma tota q. 129. citata. Sed quoniam haec virtus essentialiter respicit difficultatem constituendi medium, quam affert inordinatus affectus honoris, quae est praesumptio, vel è contrario pusillanimitas; ideo non videtur in Deo simpliciter & propriè concedenda: nam si velis hanc imperfectionem praescindere, considerando solummodò propensionem faciendi res magno honore dignas, coincidet cum magnificentia, de qua paulò inferius dicam.

10. Patientiam Dei frequenter legimus in Scriptura: vt Exodi 34. vers. 6. n. 14. vers. 18. Iudith
Psalm. 85. 8. vers. 14. Sufficiat illud Psalmi 85. *Patiens &*
Psalm. 144. *multa misericordia.* Et Psalm. 144. *Patiens & multum misericors.* Haec propriè non potest Deo conuenire, quoniam eius proprium munus est conseruare bonum rationis contra impetus tristitiae, maláque tolerare: vt constat ex Augustino in libro de patientia, cap. 2. quem exponit S. Thomas, 2. 2. q. 136. art. 1. Deus autem nihil mali pati potest & multò minus impetus tristitiae. Dicitur ergo Dei patientia metaphoricè, quoniam iniurias non statim vlciscitur, & ad poenitentiam expectat & prouocat.

Longanimitas in Deo laudatur Rom. 2. *An diuitias sapientiae & longanimitatis eius contemnis?* 11. *Rom. 2.*
2. Petri 3. *Dominus nostri longanimitatem salutem* *2. Petri 3.*
arbitremini. Psalm. 102. *Longanimis & multum* *Psalm. 102.*
misericors. Haec igitur Deo conuenire non potest, nisi per eandem metaphoram, quam nuper explicuimus in patientia: quoniam ab illa non aliter differt, nisi quatenus extendit animum ad aliquid longe distans, & post diuturnum tempus obtinendum: vt ex Tullio docet S. Thomas dicta quaest. 136. art. 5. Simili metaphora Deo tribui poterunt constantia & perseuerantia, quarum illa super patientiam addit arduitatem malorum, sed ista diuturnitatem: vt videre est apud S. Thom. 2. 2. dicta quaest. 136. art. 5. & quaest. 137. art. 3. Neutra verò legitur in sacris libris attributa Deo.

Magnificentia tamen propriè Deo tribuitur 12.
à S. Thoma in praesenti quaest. 21. artic. 1. ad 1. quia licet sit pars secundaria fortitudinis iuxta S. Thomam 2. 2. quaest. 134. artic. 4. & ea ratione contrahat imperfectionem supponendi passiones, quas temperet, superando difficultatem dispendij rerum temporalium: nihilominus conuenienter abstrahitur ab his imperfectionibus propensio ad faciendas res magnas & mirabiles, quae Deo propriissima est, iuxta il-
lud Psalmi 76. *Quis Deus magnus, sicut Deus* *Psalm 76.*
noster? tu es Deus faciens mirabilia. Et illud: *Fecit mihi magna, qui potens est.* Ideo à S. Thoma libro 1. contra Gent. capit. 93. init. propriè ponitur in Deo, sicut veritas & prudentia, & ars.

Quamuis autem comparatione diuinae magnitudinis, & omnipotentiae sit paruum & pro- 13.
pe nihil opus quodcumque quod facit: absolutè tamen consideratum est magnum & mirabile quidquid in rebus quantumcunque minimis & vilissimis operatur, propter eximiam artem & potentiam, quam requirunt, & propter proportionem ad totum vniuersum. Quod abundè sufficit, vt exclamet Psalmista: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sa-*
pientia fecisti. Psalm. 103. & Psalm. 8. *Eleuata* *Psalm. 103.*
est magnificentia tua super caelos, vt propterea me- *Psalm. 8.*
ritò, proprièque *magnificum* Deum appellent Moyses in Cantico Exod. 15. & Isaias capite 33. vers. 21. Ex omnibus igitur virtutibus, quae quomodocumque sunt annexae temperantiae, vel fortitudini, sola magnificentia & clementia propriè Deo tribui potest.

Restant igitur explicandae solummodo iu- 14.
stitiae virtus & eius partes, seu virtutes annexae: potissimum liberalitas, veritas, seu veracitas, ac fidelitas, de quibus erit agendum sequentibus sectionibus, ac disputationibus.

Dico sextò, inter omnes virtutes diuinae 15.
voluntatis non esse possibilem distinctionem *Virtutes diuinae voluntatis non specie physica.*
specificam quasi speciei physicae; quemadmodum scientia & amor Dei quasi specie physica distinguuntur propter diuersa obiecta formalia. Ratio est, quoniam omnium volitionum diuinarum vnicum est obiectum formale, videlicet, infinita Dei bonitas. Quapropter in esse physico distinguuntur omnes istae virtutes veluti partes extensionis materialis eiusdem

voli

valuntatis: quemadmodum in Deo scientia equi & scientia leonis non distinguuntur nisi quasi partes extensionis materialis.

16. *Distinguuntur quasi specie morali.* Nihilominus istæ virtutes diuinæ voluntatis distinguuntur quasi specie morali, quæ consistit in consonantia cum diuerso dictamine rationis rectæ. Quemadmodum inter homines, qui propter Deum, vt propter obiectum formale, vult alienum restituere, & eleemosynam largiri, continentiam seruare, & subire martyrium, sub vnica specie physica volitionis, quæ est actus charitatis, complectitur alias species morales iustitiæ, misericordiæ, temperantiæ, & fortitudinis. Porro quam ob causam non omnes istæ virtutes numerentur vt attributa diuersa, sicut iustitia & misericordia, dictum est disp. 5. sect. 6. fine.

17. Hac igitur specie morali magnificentia distinguitur à liberalitate propter diuersam consonantiam cum ratione recta: quamuis enim vtriusque motiuum sit facere, quod decet infinitam bonitatem, sapientiam, & potentiam: attamen alia consonantia rectæ rationis est magna facere, vt Solē & globos cælestes (in quo præcisè cōsiderato non respicitur iam existens persnoa rationis compos, quæ diligatur) alia verò consonantia rationis est largiter bona tribuere iā existentibus personis.

18. Nec solum in iis virtutibus, quæ propriè tribuuntur Deo, sed etiam in iis, quæ metaphoricè verificantur, inuenire poterimus distinctas speciei consonantias cum ratione recta, quarum ad illud verum & reale quod per illas metaphoras significatur. Sic enim mansuetudinis metaphorâ significatur in Deo volntas remittendi vindictam, quam sumere posset de propriis iniuriis. Clementiæ metaphorâ significatur volitio Dei vt iudicis, temperantis pœnas, quæ reis debebantur ex lege. Fortitudinis autem, magnanimitatis, patientiæ, longanimitatis, & constantiæ metaphoris significantur aliæ consonantiæ rectæ rationis, quæ reperiuntur in diuina volitione: de quarum distinctione satis est aperuisse viam disputationibus.

SECTIO II.

Liberalitatis virtus Deo potissimum conuenit.

1. PEr ea, quæ faciliora sunt, & minus à Doctoribus agitata, facimus gradum ad difficiliores quæstiones de iustitia distributiua & commutatiua. Ad quas quoniam supponitur debitum magis strictè sumptum, ideo magis abhorrere videntur à supremo Domino rerum omnium & personarum. Aliæ tamen virtutes annexæ, quantò plus recedunt à debito, tantò facilius inueniuntur in Deo. Inter has numeratur liberalitas, quæ conuenientiam habet cum iustitia, quatenus refertur ad societatem generis humani, vt Ambrosius ait libro 1. Offic. capite vigesimo octauo init. & principaliter refertur ad alterum; & quatenus eius materia sunt res exteriores, prout in illis erogandis cernitur quoddam morale debitum decentiæ, quod est minimum in ratione debiti. vt sanctus Thomas docet secunda secundæ, quæstione 117. artic. 5. corp. & ad 1.

Sit igitur prima conclusio. Liberalitas non repugnat diuinæ perfectioni, sed illi propriè conuenit. Ita sanctus Thomas docet in præsenti quæstione vigesima prima artic. 1. ad 1. & artic. 3. corp. prope finem, & libro 1. contra Gent. cap. 93. sub init. Postea verò circa medium capitis probat, quia dare non propter aliquod dantis commodum, expectatum ex donatione, sed propter ipsam bonitatem & conuenientiam donationis, est actus liberalitatis: vt docet Philosophus lib. 4. Ethicorum cap. secundo. Sed Deus ita dat omnia bona: ergo Deus exercet actum liberalitatis: & consequenter est liberalis. Minor probatur, quia Deus in omnibus bonis suam bonitatem communicat, non intendens inde commodum aliquod, aut vtilitatem ipsius; sed tantum intendens facere, quod est conueniens & decens facere bonitatis fontem. 2. *Conclusio 1. liberalitas non repugnat Deo.*

Confirmatur primò, quoniam licet hæc vox *liberalis*, aut *liberalitas* in sacris scripturis non reperiatur attributa Deo: res tamen ipsa, quæ per illas significatur, multoties legitur: vt Psalm. 103. *Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate.* Iacobi 1. *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Lucæ 6. *Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi.* Nimirum propter similitudinem in virtute liberaliter donandi absque spe retributionis. 3. *Psalm. 103. Iacobi 1. Lucæ 6.*

Confirmatur secundò, quia quæcunque persona creata, liberaliter tribuendo, intendit aliquod bonum ipsius tribuentis, vt minimum honestari, perfici, & decorari virtutis opere. Solus autem Deus est, cui nihil honestatis perfectionis, nec alterius bonitatis accrescit per donationes liberales. Ergo solus Deus summa proprietate liberalis dici potest: vt Auicena docuit lib. 9. Metaph. c. 7. apud S. Thomam 1. contra Gent. c. 93. 4.

Tertiò confirmatur, quoniam, vt traditur in leg. *donari* ff. de donationibus, & in alia lege *donari* ff. de regulis iuris, *donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur.* Cui consonat Ius Pontificium cap. 1. de donationibus. Idcirco donatio quantò magis distat à debito, tantò magis est liberalis. At verò donatio Dei multo magis distat à debito, quam donationes cuiuslibet personæ creatæ. Nam hæc debet aliquo modo cuilibet alteri personæ propter cognationem & communionem rationis, & propter Dei imaginem, in ea relucentem, & quoniam omnes sunt compartes communitatis vniuersi, sub vno capite, & gubernatore Deo. Qui tamen nulli debet hoc genere debiti. 5.

Confirmatur quartò, quia Dei liberalitas potissimum ac propriissimè consistit in largitione primæ gratiæ, & aliorum supernaturalium donorum, quæ nullam supponunt dispositionem, impetrationem, aut meritum etiam de congruo vel remotissimum. Naturalia quippe debentur quodammodo, supposito beneficio creationis (vt videbimus disp. 57. sect. secunda & tertia:) supernaturalia verò multa donātus propter merita de condigno, vel de congruo, supposita prima gratia. Quintò confirmatur, nam etiam in remunerationibus meritorum liberalitatem exercet Deus maiora bona tribuens, quam pro meritis. Rectè namque Chrys. ho. 37. in Genes. propiùs ad med. quam ad finem dixit: *Monstrans per ea, quæ in Patriarcham contulit, nobis omnibus suæ liberalitatis immensitatem: & quod* 6. *Supernaturalia multa propter meritum donantur. Chrysostomus*

vel minimis operibus prouocatus, nec absque mora magnis donis remunerat, si synceram fidem, sicut suslinere declarauerimus. Sed de excessu mercedis supra laborem dicemus aliquid disp. 56. sect. 4. paulò post principium.

7. *Propriè Deus liberalis.* Secunda conclusio. Liberalitas Deo conuenit propriè non tantùm vt proprium distinguitur contra metaphoricum, sed etiam, vt proprium distinguitur contra commune, quatenus hæc virtus in Deo peculiarem rationem honestatis habet specie morali distinctam ab aliis virtutibus Dei. Nihilominus Dei liberalitas non est eiusdem omnino quidditatis moralis, cuius in hominibus est liberalitas. Ita temperandæ sunt, & prope conciliandæ duæ sententiæ Vazquez & Suarez, ille námque 1. p. disp. 85. cap. 7. §. 1. & 2. contendit, liberalitatem in Deo non esse propriè, prout propria ratio distinguitur contra communem; licet sit propriè, id est, non metaphoricè. Suarez autem opusculo de iustitia sect. 1. num. 26. & sequentibus contendit specialem & peculiarem liberalitatis rationem esse in Deo.

8. *Obiectio 1.* Hinc debet accipi vera solutio argumentorum, quæ contendunt, propriam & peculiarem rationem liberalitatis Deo repugnare. Primum est, quia liberalitas versatur circa largitionem pecuniæ, vel etiam rerum omnium, quæ pecunia æstimantur: teste Aristotele libro 4. Ethicorum cap. 1. & sancto Thoma 2. 2. quæstione 117. artic. 2. liberalitas autem Dei potissimum attenditur in largitione bonorum spiritualium. *Confirmatio.* Confirmatur, quoniam si peculiaris virtus esset in Deo liberalitas in largitione bonorum spiritualium: eadem ratione foret in hominibus specialis virtus liberalitas circa spiritualia bona. Magister enim magna & recondita docens absque intuitu retributionis, & sacerdos merè gratis sacramenta ministrans, foret liberalis.

9. *Suppositio ad solutionem.* Respond. primò, supponendo, *totum quidquid homines possident in terra, & omnia, quorum sunt domini pecuniam vocari*, sicut ex Augustino libro de disciplina Christiana cap. 1. à med. sanctus Thomas docet 2. 2. dicta quæstione 117. artic. 2. ad 2. Cum igitur Deus hominibus largiatur non modo pecunias, sed etiam cæteras omnes res pecunia æstimabiles; saltem comparatione illarum, præscindendo à bonis spiritualibus, verificabitur in Deo specialis ratio liberalitatis. Quin etiam creaturis irrationalibus conferre perfectiones absque fine propriè vtilitatis Dei, pertinet ad liberalitatem: vt sanctus Thomas docet in præsenti quæstione 21. artic. 3. corp. fine, cum tamen irrationales creaturæ non sint capaces accipiendi pecuniam, neque dominium alicuius rei. Ergo ad liberalitatem non requirit S. Thomas pecuniam, nec translationem dominij.

10. *Confirmationis solutio.* Vnde respondetur ad confirmationem. Neque magister docens, neque Sacerdos Sacramenta ministrans gratis alteri tribuit bona spiritualia. Nec enim alteri potest infundere scientiam vel effectus sacramentorum. Sed tantum suam operam nauare docendo, & laborare ministrando sacramenta; quod est pretio æstimabile præcisè consideratum, vt est humanus labor. Hoc autem pretium alteri donare liberalitatis erit. Quod deducitur ex lege *Aquilius.* ff. de donationibus, illis præsertim verbis: *Non meram donationem esse verum officium magistri, quadam mercede remuneratum.* Nihil igitur spirituale reperio, quod propriè loquendo possit vnus homo alteri largiri, nisi forte satisfactionem & impetrationem bonorum operum, vel indulgentias aut beneficia Ecclesiastica. Nec esset inconueniens liberalitatem humanam ad hoc extendere. Sed de hoc non est curandum.

Respondeo secundò. Sicut Deus est vniuersalissimus Dominus, ita virtutes illius vniuersaliores sunt, quibus plura dona largitur. 11. Vnde sicut humana misericordia non potest alium hominem liberare à miseria nihili, vel mortis, vel peccati: sed Dei misericordia per creationem ex nihilo & per resurrectionem liberat ex morte, & per redemptionem & iustificationem à peccato; sic etiam Dei liberalitas largitur non temporalia tantùm, & pecunia æstimabilia, sed etiam spiritualia, nulla pecunia comparabilia, quod tamen humana liberalitas præstare non potest. Nec quia sit altior & vniuersalior amittit veram & specialem honestatem liberalitatis: sicut Dei generatio non amittit veram & specialem quidditatem generationis, eo quod sit altior & quasi vniuersalior communicans non modo naturam specificam, sed etiam indiuiduam & singularem essentiam cum omnibus potentiis & operationibus, & eiusdem durationis & magnitudinis. In his itaque perfectionibus diuinis non est quærenda conuenientia omnimoda cum perfectionibus creatis, sed tantum analogica, superior & altior.

A quibus per Dei misericordiam liberemur.

Quanam Dei liberalitate largiantur.

Confirmatur, quia donatio quorumcunque bonorum merè gratis facta & absque intuitu retributionis habet peculiarem honestatem, & conuenientiam cum diuina ratione, & bonitate, tanquam cum fonte bonorum omnium. Hæc autem peculiaris honestas, ita præcisè considerata, non pertinet ad aliam virtutem nobis notam maiori conuenientia, quam ad liberalitatem. Ergo verè & propriè liberalitas est iuxta regulam generalem tribuendi Deo perfectiones, quas prius nouimus in creaturis. 12.

Ex his soluitur argumentum secundum, ex eo desumptum, quod homines, liberaliter donantes priuant seipsos dominio rerum, quas donant. Respondent aliqui, non esse hoc de intrinseco liberalitatis conceptu, sed esse imperfectionem prouenientem ex limitatione creati dominij. Cæterum ipse non dubito, quin specialis honestas euchens virtutem creatæ liberalitatis, consistat in hac liberali abdicatione proprij dominij: cum in ea sit maxima difficultas creatæ liberalitatis. 13. *Obiectio 2. Aliquorum solutio.*

Vera igitur solutio est, solam analogicam conuenientiam esse requirendam inter diuinas virtutes & humanas, resecatis etiam illis partibus honestatis, quæ supponunt imperfectionem; qualis est totalis abdicatio proprij dominij rerum, quæ donantur. Dixi *totalis*, quoniam aliqualis abdicatio dominij reperitur in actionibus diuinis. Quamuis enim semper maneat penes Deum vniuersale dominium cuiuslibet rei creatæ, nec sit capax dominij particularis: nihilominus dominium aliquod particulare confert hominibus, non modo propriè voluntatis, sed 14. *Solutio vera.*

Aliqualis dominij abdicatio in diuinis actibus.

omnium

omnium etiam, quæ subiiciuntur humanæ libertati. Cuius euidens probatio est, quoniam per votum quodlibet, maximè verò per solemnia vota religionis, in Deum transfertur dominium particulare personæ religiosæ, vel aliarum rerum, quæ offeruntur Deo, quod dominium ante votum, & oblationes erat penes hominum. Sed hoc magis explicabitur disp. 58. sect. 7.

Per votum dominium transfertur.

15. *S. Thomas.* Huius & præcedentis argumenti solutionem confirmant verba sancti Thomæ lib. 1. contra Gent. 93. versus finem: *Virtutes prædictæ secundum quod ordinant humanam vitam actiuam, ad has actiones ordinantur, ab eis speciem sumentes, secundum quem modum Deo conuenire non possunt. Secundum verò quod actiones prædictæ in sua communitate accipiuntur; possunt etiam diuinis rebus aptari.* Et post pauca: *Sunt ergo prædictæ virtutes in Deo vniuersalioris extensionis, quàm in homine.*

16. *S. Thomas.* Tertium argumentum, quoniam sanctus Thomas vigesima secunda dicta quæstione 117. artic. 6. ad 1. asserit: *Datio diuina prouenit ex eo, quod amat homines, quibus dat, non autem ex eo, quod afficiatur ad ea, quæ dat: & ideo magis videtur pertinere ad charitatem quam ad liberalitatem.* *Solutio.* Respondetur. Omnis donatio diuina, sicut quælibet alia diuinæ voluntatis operatio, quantum ad speciem physicam, & obiectum formale pertinet ad charitatem, quoniam primarium, & adæquatum motiuum est infinita bonitas Dei. Cæterum speciem moralem habet diuina donatio ex eo, quod gratis absque intuitu proprij commodi largiter eroget bona: quemadmodum sect. 1. versus finem dicebamus. Cum igitur species moralis, ex obiecto materiali proueniens, sit inferior quam species physica, proueniens ex obiecto formali; rectè dicitur Dei donatio magis ad charitatem, quam ad liberalitatem pertinere. Sit exemplum in vitiis axioma receptum à Theologis communiter. *Qui furatur, vt mœchetur, magis est mœchus, quam fur.* Quia nimirum physica species actus accipitur à delectatione mœchiæ: sed non propterea tollitur species moralis furti, quam accipit ex obiecto materiali. Accipitur autem illud ex Aristotele libro 5. Ethicorum cap. 2. non procul à principio dicente: *Siquidem lucrandi causa facit adulterium, atque pecunias accipit, quidam erogat, damnúmque patitur ob cupiditatem: hic quidem intemperans potius, quam pluris auidus: ille autem iniustus, sed non intemperans esse videtur.* Sic habet textus obscurè quidem. Veruntamen ex illo constat esse potius intemperantem, quàm auarum & iniustum, qui mouetur ab amore voluptatis, & non à pecuniis: contra verò alium esse potius iniustum quàm intemperantem.

Diuinorum actuum species physica, & moralis.

Aristoteles.

17. Quartum argumentum. Quoniam Aristoteles omnes virtutes diis negare videtur, ac nominatim liberalitatem & iustitiam libro 10. Ethicorum cap. 8. circa med. illis præsertim verbis: *An ridiculi videbuntur, si commutent, & deposita reddant, & huiusmodi cætera agant?* Et post pauca: *An liberales? At cui dabunt? Absurdum est insuper, si nummos etiam habeant, aut aliquid tale.* Et postquam fortitudinem & temperantiam similiter negat, concludit: *Ita per omnia discurrenti, cuncta, quæ sunt circa actus, parua quidē & non digna diis immortalibus sanè videntur.*

Aristoteles.

Ruiz de Voluntate Dei.

Respond. legitimus intellectus Aristotelis accipiendus est ex toto discursu capitis illius, cuius scopus est probare, perfectam fælicitatem non esse vitam actiuam, quæ per supradictas virtutes constituitur fælix, sed vitam contemplatiuam. Hoc autem probat, quia *Deos maximè beatos esse putamus atque fælices.* At illi non constituuntur beati per virtutes actiuæ vitæ. Quod probat, quoniam inter se ipsos, & in sua republica non possunt exercere liberalitatis, vel iustitiæ, vel fortitudinis, & multò minus temperantiæ actus. Nec enim hic Deus poterit alteri Deo dare pecuniam, aut aliquid æstimabile pecunia, imo nec aliquid aliud, quoniam diuinitas nullius eget, & à nullo potest accipere. 18.

Mens Philosophi

Nihilominus in fine capitis eiusdem concedit, Deos studiosis hominibus & contemplatiuis beneficia conferre; si curam habent rerum humanarum, vt existimatur. Cæterum hanc actionem, & curam rerum humanarum, & beneficiorum largitionem non numerat in actiua fælicitate Deorum: quoniam fælicitas & honestas Deorum esse debet independens ab hominibus, & non libera, sed necessaria. Consequens igitur est, Aristotelem non negare Diis honestatem conferendi liberaliter hominibus beneficia; sed tantùm negare mutuam inter ipsos Deos liberalitatem, aut iustitiam. 19.

Prædictus locus Philosophi solet à Scholasticis ita citari: *Ridiculum est secundum virtutes politicas Deum laudare, aut virtutes politicas in Deo ponere.* Quod explicant de virtutibus circa ciuiles actiones, quales sunt humanæ venditiones & emptiones, non verò circa operationes, Deo proprias. Ita sanctus Thomas in præsenti articulo 1. ad 1. fin. [illegible] Durandus libro 4. dist. 46. quæstione 1. ad 2. Hæc expositio nihil contradicit præcedenti, sed Philosophi mentem minus exposuit. His denique consonant, quæ de iustitia dicemus infra disp. 58. sect. 9. 20.

SECTIO III.

Benignitas & veritas, seu veracitas quanta proprietate Deo conueniant.

QVantum ad primum, benignitas ponitur, vt virtus adiuncta iustitiæ, quoniam est ad alterum, & respicit quoddam morale debitum, non simpliciter necessarium, sed conferens ad maiorem honestatem: vt sanctus Thomas docet 2. 2. quæstione 80. artic. 1. corp. fine, & in solutione ad 4. prope finem. Hanc virtutem in Deo propriè non minus quàm liberalitatem reperiri, probatur, quia Deo tribuitur in Scriptura, nec vlla ratio vel authoritas suadet improprietatem, aut metaphoram; sed potius proprietatem in verbis, Psalm. 68. *Benigna est misericordia tua.* Sap. 1. *Benignus est enim spiritus Sapientiæ.* Ioel 2. *Quia benignus & misericors est.* Rom. 2. *Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit.* Luc. 6. *Ipse benignus est super ingratos, & malos* Basilius in Psalm. 114. circa med. exponens illud: *Misericors Dominus & iustus,* ait: *Cum iudicat commensuratum quoque nostra infirmitati iudicium infert, benignitatis erga nos affectu potius, quàm æqui compensatione nos plectens.* 1.

Benignitas propriè in Deo.

Psalm 68. *Ioel 2.* *Rom. 2.* *Luca 6.* *Basilius.*

Benignitas quid. *Andronicus.*

2. Est autem ratio, quoniam, vt definit Andro-

Isidorus. nicus Peripateticus : *Benignitas est habitus voluntariè benefaciens.* Atque Isidorus lib. 10. Etymolog. cap. 2. parum à princ. *Benignus est vir sponte ad benefaciendum paratus, & dulcis eloquio.* Quapropter complectitur virtutem affabilitatis. Tota verò perfectio, quæ prædictis definitionibus explicatur, detractis imperfectionibus creaturarum, proprie reperitur in Deo. Est enim propensus, & propria sponte paratus ad benefaciendum; & *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tadium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium.*

3\. Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 28. init. putauit, eandem esse virtutem beneficentiam, liberalitatem, & benignitatem: nec dubium, est, quin magna sint cognatione coniunctæ liberalitas & benignitas. *Benignitas, & liberalitas differunt.* Veruntamen sufficiens illarum discrimen accipi potest ex præcedenti sectione, quia liberalitatis honestas consistit in gratuita donatione absque intuitu proprij commodi; sed hanc honestatem non affert benignitas præcisè, prout benignitas est, sed tantùm benefacere, & affabiliter conuersari. Beneficentia denique nihil differt à benignitate.

4\. *Veritas iustitiæ annexa.* Quantum ad secundum. Veritas annectitur Iustitiæ, oumeratúrque inter partes illius à Tullio in lib. 2. de iouentione, cuius rationem reddit Sanctæ Thomas 22. quæst. 109. art. 3. qooniam hæc veritas est idem quod veracitas, alterum respiciens, cui vult manifestare suos conceptus, adæquans signa rebus & conceptibus, quod est æqualitatis genus. Deficit autem à ratione iustitiæ, quoniam eius debitum non est legale, sed morale, natnm ex intrinseca honestate, quæ locutioni debetur.

5\. Non est igitur hæc veritas eadem cum illa, quæ ponitur in intellectu ab Aristotele. 6. Metaph. text. 8. & lib. 6. Ethicorum. cap. 2. de qua dictum est satis tomo præcedenti de scientia disputatione. 85. 86. & 87. Nec est veritas transcendentalis tam speculatiua, quàm practiea, de quibus ibidem actum est disputat. 88. & 89. Sequenti verò disp. 90. sect. 1. 2. & 3. probatum fuit, Deum esse primam & summam veritatem in essendo & in eognoscendo. Deindeverò sect. 4. declarata fuit veritas affirmantis; & veritas promittentis, quæ nunc recurrit iterum considetanda, prout affert obligationem, de qua dicemus præsertim tota disput. sequenti.

6\. *Dei veracitas. Psalm. 85. Ioan 3. & 7. Rom 3.* Deo tribuitur veracitas in sacris literis Psalm. 85. *Et tu Domine miserator & misericors, patiens & multa misericordia, & verax.* Ioan. 3. *Deus verax est.* & cap. 7. *Qui me misit verax est.* Rom. 3. *Est autem Deus verax.* Huiusmodi veritatem proprie & absque metaphora Deo conuenire, probat Sanctus Thomas lib. 1. contra Gent. cap. 93. numer. 7. quoniam iuxta Philosophum lib. 4. Ethicorum cap. 14. pertinet ad virtutem veritatis, aliquem in suis dictis & factis se talem ostendere, qualis est. Qood magis explicuit supradicta qnæst. 109. generaliter extendens ad conformitatem verborum & operationum externarum cum conceptibus & affectibus internis ita vt non repugnent illis. Est igitur in Deo summa veritas & veracitas, non modo quia nihil vnquam exterius loquitur contra mentem; sed etiam quoniam quæcunque opera facit, adæquat & cnnformat eum idæis & rationibus eorum, quas in mente Deus gerit.

7\. Quapropter hæc formalitas veritatis, quæ dicto libro. 1. contra. Gent. ponitur à sancto Thoma coincidit cum ea veritate, quàm explicat in præsenti quæstione vigesima prima articulo secundo corp. dicens, esse iustitiam, quatenus Dei voluntas & imperium omnibus in rebus constituit ordinem, conformem rationi snæ sapientiæ, quæ est lex eius. Veruntamen hæc formalitas iustitiæ quasi specie distinguitur à formalitatibus distributiuæ vel commutatiuæ iustitiæ, quas explicabimus disp. quinquagesima septima.

8\. Iam hæc virtus ad iustitiam accedit tantò propius, quam omnes virtutes supradictæ, qnantò maius & fortius est debitum illius; nec enim est debitum non simpliciter necessarium ad honestatem, vel necessatium tantum ad maiorem perfectionem honestatis (quale est debitum liberalitatis, benignitatis, & magoificentiæ) sed est debitum honestatis simpliciter necessariæ, ita vt repugnet diuinæ bonitati non adæquare signa rebos, ex suppositione quod suam mentem quocuoque signo velit ostendere. Atque ex eodem principio nascitur obligatio fidelitatis in promissionibus adimplendis, de qua dicemus sequenti disputat. 56.

SECTIO IV.

Quæcumque virtutes, quarum actus includunt submissionem inferioris ad superiorem, diuinæ celsitudini repugnant, & peculiariter gratitudo.

1\. *Regula in titulo consona eiusdem naturæ lumine. Habre 6. Psalm 49 Psalm. 112. Sap. 12.* GEneralis hæc regula, quæ continetur in titulo, traditur à sancto Thoma lib. 1. contra Gent. cap. 93. paulò post med. & est euidens naturæ lumine. Propterea Hæbreor. 6. dicitur, *non habere maierem.* Et Psalm. 49. vocatur *Deus Deorum Dominus.* Et Psalm. 112. *Excelsus super omnes gentes Dominus. Quis sicut Dominus Deus noster.* &c. Sap. 12. *Quis enim dicet tibi: Quid fecisti! aut quis stabit contra iudicium tuum &c. Non enim est alius Deus, quàm tu.* Ideo non est possibilis diuinæ voluntati religio, nec eius partes & actus, siue latriæ vel adorationis, obseruantiæ vel cultus, siue oblatinnis, ac voti, seu iuramenti propriè dicti (de qno statim) Nec est illi possibilis pietas quæ superiorem respicit, nec dulia, nec oratio, nec obedientia, nec obseruantia legis. *Religio, pietas, oratio, & obedientia non dantur in Deo.*

2\. *Obiectio.* Quod si obiicias, in oobis rectæ rationis dictamen, & conscientia vim legis habet, & voluntas obedit rationi; ratio autem imperat (quod authores aliqui deducere conantur ex. Aristotele lib. 1. Ethicorum. cap. vltimo inter med. & finem vbi non de voluntate; sed de appetitu sensitiuo loquitur) Ergo similiter Dei voluntas obediet legi rationis suæ. *Solutio.* Respond. negando consequentiam, propterea namque propiam obedieotiæ rationem debemus nostræ conscientiæ, atqoe dictamini rationis, quoniam Dei æternam & superiorem legem siogulis hominibus notam facit. Sed diuinæ rationis dictamen non habet aliam superiorem legem, quam ei promulgare possit.

Propterea

3\. Propterea quæcumq; tam in veteri, quàm in nouo testamento significant Christi D. reuerentiã, orationem, adorationem, obedientiam, subiectionem, & gratitudinem erga Patrem exponuntur à Sacris Doctoribus, & scholasticis tantùm de Christo D. prout est homo. Quamuis non pauca referantur ad posterioritatem origis. *Ioannis 14.* Sic enim illud Ioan. 14. *Pater maior me est.* exponitur à multis de persona verbi, cuius principium origine prius est Pater. Atque eodem sensu declaratur illud: *Caput Christi Deus*, & quæ significant Christi D. subiectionem, vel seruare præcepta Patris, vel etiam obedire; prout fusiùs ostẽdimus in tomo de Trinitate tota ferè disputatione 50.

4\. De gratitudine maior est difficultas, quia licet antiquorum Patrum, aut Scholasticorum nemo meminerit illius, cum tamen alias virtutes diuinæ voluntatis explicuerint, aut saltem breui commemoratione laudauerint: aliqui tamen recentiores Deo gratitudinem addiderunt, non tam illius amore ducti, quàm necessitate coacti. Cum enim à Deo iustitiam expulerint, nec aliam virtutem inueniant, cui committant officium reddendi præmia pro meritis, hoc soli gratitudini reseruant, præscindendo à promissione; nam supposita promissione, fidelitas etiam concurrit. Primus istius sententiæ author esse videtur Vasquez 1. 2. disputatione 215. capite primo, numero 2. & 223. capite 8. fine. Citatur etiam 1. p. disputatione 83. & 84. quem sequitur Lorca disp. 44. de gratia §. *his præmissis.*

Recentiores in Deo gratitudinem concedunt.

5\. Repugnant è contrario Doctores alij, probantes gratitudinem, propriè dictam, diuinæ perfectioni repugnare. Ita Suarez relect. de libertate Dei disputatione 2. sect. 2. num. 3. fusiùs autem tomo tertio de grat. lib. 12. capite 30. numero 8. & sequentibus, Salas 1. 2. tom. 5. tractatu 7. disputatione 7. num. 5. Theophyl. in naturali Theologia distinctione 8. q. 2. articulo 5. numero 94. Ægidius Coninch de actibus supernaturalibus, disput. 8. dubio 1. num. 8.

6\. Pro cuius declaratione dico primò: Non repugnat diuinæ perfectioni gratitudo quædam, illo temperamento condita, quod Vasquez adhibuit in fine totius tractatus de gratia nuper citato, videlicet, vt Deus non possit accipere beneficia, subindéque nec possit pro illis habere gratiam, aut gratias agere, nec rependere grates: nihilominus possit hominibus iustis gratificari, faciendo res illis gratas, & hac ratione retribuendo, quæ homines iusti fecerunt Deo grata, quando illius præcepta, vel consilia impleuerunt. In huiusmodi gratitudine, quantum ad rem significatam, erit inconueniens & imperfectio debitum aliquod interuenire, quantumcunque minimum, proueniens ex eo, quod homines fecerint res Deo gratas. Quod debitum prædicta sententia significat, & in eo tantùm conuenire potest cum humana gratitudine. Nam eo debito sublato, tribuere iustis, quæ sunt illis grata, pertinet ad alias virtutes Dei, vt videbimus infra præsertim ad obiectionem secundam.

Conclusio 1. quo sensu Deo non repugnet gratitudo.

7\. Quantum ad modum loquendi fauere videtur Cicero libro primo de natura Deorum, dicens, *Deum hominibus gratificari*, videlicet, conferendo beneficia, quamuis adiungat continuo: *sed non facere gratum*: quoniam sub his vocibus obsequium & subiectionem videtur intelligere. Nihilominus absolutè vitandus est ille modus loquendi, quo tribuitur Deo gratitudo, tanquam improprius, & falsum aliquid significans, & inusitatus, vt magis constabit inferius ad 2. obiectionem.

Cicero.

8\. Dico secundò. Gratitudo propriè dicta, diuinæ perfectioni repugnat, & ita simpliciter est loquendum. Explicatur & probatur, supponendo vocem hanc *gratitudo*, non inueniri apud authores Latini sermonis, sicut nec *ingratitudo*. Quapropter illius genuinam significationem venari debemus ex concreto. *Gratus*, à quo ducit originem *gratitudo*. Gratus igitur apud authores Latinos ille vocatur, qui gratiam pro beneficio refert, vel saltem est memor accepti beneficij animo grato: sicut è contrario vocatur ingratus, qui deficit his affectibus & officiis: vt constat apud Ciceronem, Terentium, Plinium, & alios, quorum testimonia reperies in Thesauro linguæ Latinæ in vtraque voce *gratus*, & *ingratus*. Quapropter optimè iuxta suam originem Theologi gratitudinis virtutem ad beneficia semper referunt, Quam proinde sanctus Thomas 2. 2. quæstione 106. articulo 1. definit, esse virtutem, quæ *benefactoribus gratiam recompensat*, non quidem ex debito legali, sed ex debito honestatis, quod est merè liberum & gratuitum. Propterea nomine *gratia*, vocatur à Cicerone lib. 2. de Inuent. sicut S. Thom. intelligit dicta q. 106. art. 1. arg. 3.

Gratitudo propriè dicta Deo repugnat.

9\. Hinc accipitur præcipua probatio conclusionis, quia gratitudo quidditatiuè supponit acceptum beneficium, cui gratiam referat. Sed infinitæ Dei Maiestati, sufficientiæ, & omnipotentiæ repugnat accipere beneficium: ergo gratitudo repugnat. Minor probatur Romanorum 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei.* Prouerb. 9. *Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.* Iob 22. *Quid prodes Deo, si iustus fueris, aut quid confers, si immaculata fuerit via tua.* & capite 35. *Si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet.* Nec obstat illud Apostoli 2. ad Timotheum 2. *Si quis emundauerit se ab his, erit vas in honorem, sanctificatum & vtile Domino.* Nam hæc vtilitas est ad effectus creatos, quos Deus per hominem sanctum intendit efficere: de quibus continuo subiungitur: *Et ad omne opus bonum paratum.*

Conclusionis probatio. *Rom. 15.* *Prouerb. 9.* *Iob 22. & 35.* *2. Timoth. 2.*

10\. Confirmatur primò omne quippe beneficium est essentialiter vtile recipienti beneficium, ac proinde sub ea ratione, qua est vtile, subuenit indigenti, cui talis vtilitas deesset, nisi tale beneficium succurrisset. Quocirca, qui nullius indiget, nullius beneficij capax est: Deus autem nullius indiget, vt demonstratum est supra, disputatione 8. sectione quarta. Confirmatur secundò, quia *manifestum est, quod omnis benefactor, in quantum huiusmodi est causa beneficiati*; propereàque tenetur per actionem gratiarum ad illum conuerti, sicut effectus ad causam suo modo; quemadmodum sanctus Thomas docet 2. 2. dicta quæstione 106. articulo tertio. Manifestissimè verò repugnat primo principio & primæ causæ, quocumque modo, quantumcunque secundum quid ac diminuto, causari a suis creaturis, vel ad aliquam illarum tanquam ad causam conuerti.

Confirmatio 2.

11. 3. Confirmatio. Vnde ſequitur tertia confirmatio, quia gratitudo formaliter, vt talis eſt, reſpicit alium, vt ſuperiorem. Quamuis enim multoties perſona, quæ ſimpliciter eſt inferior, beneficium conferat ſuperiori : nihilominus ſub ea ratione, qua beneficium coofert, eſt ſuperior accipiente beneficium, qui proinde conſtituitur debitor agendi gratias & referendi, quemadmodum Ariſtoteles docuit libro quarto Ethicor. capite 3. pauló poſt medium de magnanimo dicens : *Eſt etiam talis, vt beneficia conferat, & pudeat ipſum ſi ſuſcipiat beneficia. Illud enim ſuperioris eſt, hoc inferioris; & in retribuendo maiora beneficia conferat. Hoc enim modo debiter inſuper fiet is, qui primus contulit, atque ſuſcipiet beneficium* : & poſt pauca : *Eſt enim is, qui ſuſcepit inferior eo, qui contulit beneficium. Ipſe verò* (magnanimus) *vult ſuperior eſſe.* Implicat autem Deo ſuperiorem quacumque minima ſuperioritate creaturam, vel per alienam voluntatem & opus illi debitum, etiam minimum imponi, vel moleſtiam afferri magnanimitati diuinæ, qua iuſtiſſimè vult quocumque modo cunctis rebus eſſe ſuperior. *Ariſtoteles.*

12. Confirmatur quartò, quoniam inter hohomines herus non debet gratitudinem, aut gratiarum actionem ſeruis, licet imperata faciant : ergo multò minus Deus creaturis debebit illam gratitudinem. Conſequentia eſt manifeſta propter maiorem ſubiectionem, ſtrictiorémque ſeruitutem creaturæ reſpectu Dei, quam cuiuſlibet ſerui reſpectu temporalis Domini. Propterea namque ſeruorum obſequia, licet vtilia ſint, & neceſſaria heris, non cenſentur eſſe beneficia, quoniam ſunt ſimpliciter debita. Sed multò magis debentur Deo quæcumque bona opera fiunt à quibuſcumque perſonis : ergo multò magis diſtabunt à ratione beneficij, quod Deus accipiat.

13. *Lucæ 17.* Hanc totam ratiocinationem nos docuit Christus Dominus Lucæ 17. *Nunquid gratiam habet ſeruo illi, quia fecit quod imperauerat? Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite : Serui inutiles ſumus ; quod debuimus facere fecimus.* Perpende poſtremas duas rationes, alteram qua negatur vtilitas, alteram, qua debitum aſſeritur, quarum vnaquæque ſatis erat, vt extingueret rationem beneficij, conſequentérque ſubtraheret materiam gratitudinis. Vnde Cyrillus Alexandrin. apud ſanctum Thomam in catena Lucæ 17. *Conſidera,* inquit, *quod qui apud nos dominantur, non referunt gratias cum aliqui ſubditorum ſtatuta ſibi proſequantur obſequia : ſed ex beneuolentia ſæpius ſuorum prouocantes affectum maiorem eis appetitum ſeruiendi aggerant. Sic & Deus petit quidem à nobis famulatum iure ſeruitij, &c.* *Cyrillus.*

14. Ambroſius Lucæ 17. capite *de virtute fidei*, &c. prope finem, ait : *Sicut ergo tu non ſolum non dicis ſeruo tuo Recumbe ; ſed exigis ab eo aliud miniſterium, & gratias ei non agis : ita nec in te patitur Dominus vnum eſſe vſum operis aut laboris, &c.* Beda in Lucam ſuo capite 68. inter medium & finem : *Si homo,* inquit, *ab homine multiplex miniſterium exigit, nec tamen ei gratiam habet : quantò magis vos, qui ſine me nihil poteſtis facere? &c.* & poſt pauca : *Serui quidem, quia pretio empti eſtis : inutiles verò, quia Dominus bonorum veſtrorum non indiget.* Euthymius in eundem Lucæ locum ſuo capite 19. prope finem : *Sicut nullus*, ait, *ſeruum ſuum arantem honore dignum ducit ob huiuſmodi laborem, & nec ſic illi gratiam habet. ad eundem ſane modum & Deus. Itaque ſecundum iuſtitiæ ſermonem his qui præcepta non adimplent periculum imminet ; ipſa vero implentibus gratia nulla.* *Beda.* *Euthymius.*

15. Obiiciet tamen aliquis primo, nam inter homines herus contrahit obligationem gratitudinis erga ſeruum, qui præſtat obſequia non imperata, nec debita. Poterit ergo Deo gratitudinis obligatio prouenire, ſaltem ex operibus ſupererogationis, quibus homines adimplent Dei conſilia non ſibi præcepta. Antecedens probatur ex Seneca libro tertio de beneficiis capite 21. (quem refert & ſequitur ſanctus Thomas 2. 2. dicta quæſtione 106. articulo 3. ad 4.) dicente : *Quamdiu ſeruus præſtat, quod a ſeruo exigi ſolet, miniſterium eſt : vbi pluſquam à ſeruo neceſſe eſt, beneficium eſt. Vbi enim in affectum amici tranſit, incipit vocari beneficium. Et ideo etiam ſeruis, vltra debitum facientibus, gratiæ ſunt habendæ.* Confirmari poteſt, nam & Chriſtus Dominus citato loco Lucæ 17. non de conſiliis & operibus ſupererogationis, ſed tantùm de præceptis loquitur, dicens : *Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis dicite. Serui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus.* Ergo qui fecerit aliquid non præceptum, neque debitum, non erit ſeruus inutilis : & Dominus habebit illi gratiam. *S. Thom.* *Confirmatio.* *Lucæ 17.*

16. *Concluſ. 3.* Reſpondeo & dico tertiò. Comparatione Dei, dato quod omnino ceſſaret in nobis ratio debiti, quando conſilia ſupererogationis exequimur ; adhuc eſſemus ſerui protſus inutiles: quoniam operibus noſtris nullam vtilitatem Deo comparamus, proptereáque nullum ei beneficium conferimus, vnde nec gratitudinis materiam exhibemus. Hoc igitur eſt diſcrimen inter dominium diuinum & humanum, præter alia quæ ſequenti aſſertione declarantur. *Inter diuinũ & humanũ dominium diſcrimen.*

17. *In operibus ſupererogationis ratio debiti.* Dico quartò. In quibuſlibet operibus etiam ſupererogationis & perfectionis inuenitur ex parte noſtra ratio debiti tanta, quæ ſufficit & ſuperabundat, ne propter illa redundet in Deum gratitudinis debitum, etiam præſcindendo ab inutilitate, ratione cuius nihil eſſe poteſt vtile Deo. Probatur oſtendendo plures rationes debiti. Primò namque debita noſtrarum culparum, etiam venialium, nullis operibus ſupererogationis perſoluerentur, niſi Dei miſericordia & gratia intercederet admittens ſolutionem. Secundò, licet opera perfectionis & conſiliorum non ſint præcepta determinatè & in particulari ; ſunt tamen præcepta vagè, & in vniuerſali, quatenus quamdiu vigilamus, non poſſumus non operari per intellectum & voluntatem. Præcipitur autem, vt omnes operationes ſint honeſtæ, conformes rectæ rationi, & ad Dei gloriam deſtinatæ. Quapropter hoc potius, quàm illud bonum operari, manet ſolummodo liberum ab obligatione præcepti. *Probatio.*

18. Tertiò. Quælibet opera, ex ſuppoſitione, quod fiant, debentur Deo, tanquam creatori & vniuerſaliſſimo Domino, cuius ſunt omnes partes & potentiæ, & operationes hominum. Quibus omnibus ratio debiti non minus eſſentialis eſt, quàm ratio creaturæ.

Quartò

Quartò, nam omnia bona opera sunt principaliter à Deo, simùlque sunt in vtilitatem hominum operantium, non in vtilitatem Dei. Consequens igitur est vt qualibet opera bona sint beneficia Dei collata in homines, augentia gratitudinis obligationem in hominibus. Quocirca nuxcumque bona nostra tantò magis ab obligatione gratitudinis distantem constituunt Deum, quantò magis augent in nobis obligationem gratitudinis.

19. *Ratio principalis pro conclusione.* Vnde sumitur ratio principalis pro conclusione præsenti, quoniam Dominus seruo prius tribuens beneficia maiora, posteą verò ab illo recipiens obsequia longè minora, & seruo potius vtilia, quàm Domino, nulla ratione tenetur ad gratitudinem, quamuis illa obsequia non fuerint à domino imperata. Generaliter enim nemo prius conferens mains beneficium, & posteà recipiens minus, tenetur ad gratitudinem (vt constat ex sancto Thoma 2. 2. dicta quæstione 106. articulo 6. præsertim argumento secundo & eius solutione.) Sic autem se habent homines iusti erga Deum, vt nuper probatum est.

Confirmatio prima. Confirmatur primò, quia gratitudinis debitum erga Deum non potest vnquam exhauriri, non solùm quia crescit ipsa nostra gratitudine, quoniam est beneficium Dei (vt nuper diximus) sed etiam, quia neque beneficio creationis, aut conseruationis parem gratiam referre possumus, quantò minus beneficiis redemptionis.

20. *Declaratur exemplo.* Secundò declaratur & confirmatur exemplo. Si enim Rex tribuat seruis suis pretiosas vestes, regios cibos, & magistros, qui eos instruant in omnibus artibus & disciplinis (vt olim Nabochodonosor Daniel capite primo) licet illi serui vestes induant, cibis regiis vescantur, & animum ornent artibus aut scientiis, non imponunt propterea Regi obligationem gratitudinis, sed ipsi magis obligati manent ad gratitudinem. Quid foret si Rex contulisset etiam intellectum & voluntatem & scientiam & bonam valetudinem, ac cætera, quæ Deus nobis contulit?

21. Secunda obiectio poterit opponi, quia saltem possumus abstrahere communem & analogam rationem quandam rependendi gratiam (siue nominetur gratitudo, siue non) quatenus iustis facientibus, quod Deo gratum est, Deus retribuit, quæ grata sunt iustis. Respondetur ex dictis esse sumendam solutionem. Quia si talis redditio gratiæ constituitur in ordine ad aliquod debitum morale, quantumcunque minimum proueniens à nostris operibus: implicat contradictionem, eo quod homines quantumcunque iusti semper manent potius debitores gratiarum, quas Deus illis prius confert. Quam ob causam licet fingeremus, iustorum opera esse vtilia Deo, & ex eo capite censeri potuisse beneficia in eum collata; nihilominus aliunde conuincerentur non esse beneficia, nec ad gratitudinem obligare; quia non modo non exeedunt obligationem nostræ gratitudinis (quod requirebatur vt Deum obligarent ad gratitudinem,) sed etiam augent in nobis obligationem gratitudinis. Denique sublato quocunque minimo debito, recompensandi gratum exhibitum ab hominibus, quod Deus bene operantibus conferat liberaliter beneficia, pertinet ad eius charitatem, beneficentiam, liberalitatem, & ad optimam gubernationem (loquor præscindendo à promissione & pacto de præmio) quapropter nihil opus est nouam, & superfluam aliam gratitudinem superaddere.

Vnde consurgit ratio propter quam in assertione prima dictum fuit, esse vitandam gratitudinis vocem in Deo; quia præcisis imperfectionibus humanæ gratitudinis, quidquid in Deo remanet significatur melius & dignius nominibus virtutum. Quemadmodum absolutè negamus opinionem in Deo, quia sublata incertitudine & obscuritate, cæterisque imperfectionibus, quidquid in Deo remanet, significatur melius & dignius nomine scientiæ vel sapientiæ. 22. *Ratio altera*

Tertiam obiectionem opponet aliquis, quia saltem vnius diuinæ personæ ad alteram esse poterit gratitudo: quoniam in Euangelio multoties Pater dicitur dare Filio, prout est principium producens illius: & consequenter Filius vel Spiritus sanctus, prout est persona producta, dicitur accipere, debere, vel pendere (quarum locutionum loca citauimus in tomo de Trinitate disput. 50. sect. 5. 6. & 7.) Omnis autem qui accipit, debet, aut pendet, eo ipso contrahit obligationem gratitudinis, si non debet iustitia. 23.

Respond. Neque Filio neque erga Patrem, nec Spiritui sancto erga Patrem & Filium possibilis est gratitudo, vel gratiarum actio. Primò, quia gratitudo quidditatiuè respicit beneficium gratuitum, ac proinde non necessarium, neque debitum. At verò quidquid personæ producentes tribuunt personis productis, non est beneficium gratuitum, sed merè naturaliter ac necessariò debitum non minus, quàm personis producentibus debetur tota perfectio essentialis & personalis illarum. 24. *Inter personas diuinas gratitudo impossibilis.*

Rectè namque Ricardus Victorinus lib. 6. de Trinit. cap. 1. fine: *In diuinis*, inquit, *naturæ nihil est, vel esse potest ex operante gratia. Quod enim est ex sola operatione gratiæ, pro autoris beneplacito potest esse, vel non esse: sed tale quid non potest esse in ipsa diuinitate. Aliquin mutabilitas et inesset, nec veram æternitatem haberet. Nihil itaque ibi est iuxta donum largientis gratiæ, sed totum iuxta proprietatem exigentis naturæ. Sicut enim ignascibili naturale est ab alio non procedere, sic sane et naturale est de se procedentem habere.* Quod breuius significauit Basilius lib. 4. contra Eunom. sub init. dicens: *Pater natura, non concessione.* Quod idem constat ex aliis Patribus citatis in tomo de Trinitate disp. 92. sect. 2. & 3. & disp. 93. & 94. 25. *Ricardus Victorinus.* *Basilius.*

Secunda ratio est, quia nemo tenetur ad gratitudinem erga suam ipsius beneuolentiam, quam habet erga se ipsum: at verò quæcunque beneuolentia Patris erga Filium, est etiam eadem beneuolentia propria filij erga se ipsum. Idem intellige de Spiritu sancto comparato cum Patre & Filio. Porro beneuolentia, prout est causa beneficij conferendi, radix est, vnde prouenit obligatio gratitudinis. Quapropter, radice sublata, tollitur obligatio. 26.

Postremò notandum est, authores diuinæ gratitudinis non obtinere finem, quem intendunt, licèt ea verè daretur in Deo: quia nihilominus

hilominus præmia reddere meritis de condigno, foret opus iustitiæ: vt ostendemus disp. 58. præsertim sect. 6. versus finem.

SECTIO V.

Iuramentum Deo metaphoricè tribuitur.

1. DE iuramento, plus quam de cæteris actibus religionis, dubitari posset, quoniam multoties in sacris literis Dei iuramentum refertur: quemadmodum Genesis 20. & 50. & Exodi 13 & 25. & 33 Num. 11. & 14. Deuteronom. 1. 2. 4. 10. 29. 30. & 31. Psalmus 88. & 109. Sapient. 12. Isai 14. & aliis locis. *Iuramentum metaphoricè de Deo dicitur.* Nihilominus iuramentum non propriè, sed metaphoricè Deo tribuitur. Cuius euidens ratio est iuramenti definitio, nam iurare est Deum in testem inuocare: quoniam tanquam prima veritas, & veracitas, nihil potest ignorare, nec potest falsum confirmare: vt constat ex Augustino sermone 28. de verbis Apostoli parum ante medium. *Iuramentum religionis actus.* Atque inde fit vt iurare sit religionis actus, quia nullius assertio confirmatur, nisi per aliquod certius & firmius, & ideo iurans profitetur, Dei testimonium esse magis fide dignum, quàm sit iurantis assertio: prout exponit sanctus Thomas *S. Thom.* 2. 2. quæstione 89. articulo 1. & 4. Deus autem *neminem habuit, per quem iuraret, maiorem. Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersia eorum finis ad confirmationem est iuramentum*, tanquam supremum testimonium, vltra quod non possit ascendi. Deus igitur propriè loquendo iurare non potest.

2. Dicitur autem Deus iurare per metaphoram, se demittendo & accommodando ad humanam consuetudinem, & incredulitatem. Ita notant communiter Patres. *Athanasius.* Athanasius sermone de Passione & Cruce Domini col. 4. ait: *Non vt homo iurat Deus, sed nobis ipsius sermo pro iuramento est ad veritatem. Hominibus autem loquens iurare dicitur, & hoc ipsum humano more efferunt Sancti, vt vnde ipsi loquentes fidem sibi haberi velint, inde etiam Deo loquenti fidem habeant.*

3. Chrysostom. Hebr. 6. homil. 11. col. 2. ait: *Quando verò ipse, Filius, iurat: Amen amen dico vobis. idem scilicet iusiurandum, nonne manifestum est, quia non habet maiorem, per quem iuret, hoc illum pacto iurare? Sicut enim Pater iurauit, sic & Filius per semetipsum iurat, dicens:* *Ioan. 12.* *Amen amen dico vobis.* Sed istis in verbis propriè non continetur iuramentum: ergo neque Pater propriè iurat. Vnde post pauca subiungit: *Vides quomodo dignitatem suam non attendit, sed vt hominibus persuadeat, indigna de se patitur dici?* Ergo Deo non est dignum iurare. *Isaie 14. Hieronym.* Hieronymus, Isaiæ 14. ad illud: *Iurauit Dominus exercituum, &c. Hoc autem*, inquit, *humano loquitur affectu, quod scilicet non fallatur, qui falli non potest.* Hæc phrasis apertè significat metaphoram ex humanis affectibus acceptam.

4. Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel capite 10. circa med. ostendens iuramento non indigere Deum, adiungit: *Deus autem & cum loquitur fidelis est, cuius sermo sacramentum est. Non enim propter sacramentum fidelis omnipotens Deus, sed propter Deum etiam fidele sacramentum est. Qua ratione igitur Moyses iurantem Deum inducit? Quia nos vsu quodam mortalium claudimur, & velut ethnis cortice quodam nos vulgaris opinionis inuoluimus, aut velut cochlea, quæ nisi intra testa operimentum sint, spirare non possunt, nec aerem liberum capere, aut sustinere: sic nos non nisi intra quadam humanæ consuetudinis latibula terrena versamur. Vnde quia illud verius solemus credere, quod iureiurando firmatur: ne nostra claudicet fides, iurare describitur Deus; qui ipse non iurat.* Idem obscuriùs significauit Cyrillus Alexandr. lib. 6. in Genes. *Cyrillus.* propius ad med. quàm ad princip. dicens: *Dispensationis gratia Deus promissionem suam iuramento adstrinxit.*

Colligitur eadem veritas ex authoribus asserentibus Dei iuramento nostram incredulitatem coargui. 5. Quemadmodum Philo libro de Abel & Cain, & lib. 2. de Allegoriis legis obiectionibus contra Dei iuramentum occurrit his verbis: *Coarguit hac ratione Scriptura infirmitatem nostram, consultàmque consolatur. Ostendit enim Deum sibi ipsi testificari, quia soli sibi est notus, sibi est, quidquid in pretio est.* *Philo.* Basilius homilia 29. de Pœnitent. *Basilius.* col. 2. *Iurat*, inquit, *propter incredulitatem eorum, qui pœnitentiam tollunt: Viuo ego, dicit Dominus.* Augustinus libr. 16. de Ciuitate, *Augustinus.* capite 32. post med. *Quid autem est*, inquit, *Dei veri, veracisque iuratio, nisi promissi confirmatio, & infidelium quadam increpatio?* Quod idem repetit in Psal. 88. col. 1.

Sed operæpretium erit explicare, quænam sit illa veritas & proprietas, quæ tegitur metaphora iuramenti. 6. Hanc Patres cum Apostolo Hebr. 6. docent, esse promissionis *Hebr. 6.* immutabilitatem. *In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Vbi sanctus Thomas lect ion. 4. post med. obseruat, in Dei prædictionibus, promissionibus, aut comminationibus esse discrimen, quia quædam illarum mutantur & non sortiuntur effectum, mutatis hominum moribus; tunc autem pœnitere dicitur Deus, licet nunquam mutet interius consilium. Sic Isai. 38. dicitur: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.* *Isaie 38.* Et Ionæ 3. *Adhuc* *Iona 3.* *quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Hieremiæ 18. *Hierem. 18.* *Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit Gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei.*

Prædictionibus eiusmodi, vel promissionibus, aut comminationibus iuramentum 7. Dei non potest adiungi, sed tantum illis, quas Deus certo præscit, nullo rerum euentu, nullísque moribus hominum esse mutandas, & effectu cairituras. Hanc igitur immutabilitatem consilij sui Deus ostendit, iureiurando certos reddens auditores, fore, vt nunquam eum pœniteat, *Consilij immutabilitatem iureiurando ostendit, Deus.* quemadmodum Psalmo 109. dicitur: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum.* *Psal. 109.* Vnde Athanasius sermon. de *Athan.*

Passione

Passione & Cruce Domini col. 4. *Vt enim, ait, hominum sermonem confirmat iusiurandum, ita quoque ea, quæ loquitur Deus ob firmitudinem & immutabilitatem voluntatis eius, pro iuramentis reputanda sunt. Adstipulatur meo sermoni & idipsum, quod ibi scriptum est: Iusiurandum enim iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, vt re per pœnitudinem non retractanda, sed prorsus futura secundùm stipulationem iuramenti.*

8. *Psalm. 131.* Similiter Augustinus in Psalm. 131. ad illud: *Iurauit Dominus Dauid veritatem*, ait: *Cum ergo mutat opera sua per immutabile consilium suum, propter ipsam non consilij, sed operis mutationem*
Psalm. 109. *pœnitere dicitur. Hoc autem sic promisit, vt non mutaret. quomodo dicitur & illud: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum. Sic & hoc, quia ita promissum est, vt non mutaretur, quia necessariò futurum erat & permansurum, dixit: Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non pœnitebit eum.* Sic enim legit Augustinus, quod vulgatus legit: *Et non frustrabitur eam.* scilicet veritatem, quam iurauit.

DISPVTATIO LVI.

Vtrùm obligationem aliquam Deus sibi, vel suis rebus possit imponere.

SECTIO I.

Vtrùm propriè dicantur promissio, conuentio, pactum, fœdus, & testamentum Dei.

Præscis decreto libero Dei obligatio in Deum non cadit. PRæuia est hæc disputatio ad sequentes de iustitia Dei, quæ non potest absque obligatione propriè reperiri. Obligatio verò simpliciter dicta, quam scilicet violare sit contra rectam rationem, non potest in diuinam voluntatem cadere, si præcisè consideretur absque vlla suppositione liberi decreti, quo se voluerit obligare: quia nullus est illi superior, à quo prædicta obligatio imponatur: vt ostendimus disputatione præcedente, sectione 4. Propterea debitum & obligatio Dei non est quærendum aliud, quàm quod ex libera Dei voluntate potest oriri, quoniam Deus illam sibi, vel suis rebus voluerit imponere, siue per promissionem, siue per fœdus, aut pactum.

2. *Promissio Dei* Imprimis verò promittere Deum, constat
Genes. 21. Genes. 21. initio: *Visitauit Dominus Saram, sicut promiserat, & impleuit, quæ loquutus est.* Numero. 10. *Dominus bona promisit Israeli.* 1. Ti-
Num. 10.
1. Timoth. 4. mothei 4. *Promissionem habens vitæ, quæ nunc*
Actor. 1. *est, pariter & futuræ.* Actorum 1. *Sed expectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum.* Roman. 1. *Quod ante pro-*
Roman. 1.
Hebr. 6. *miserat per Prophetas suos, &c.* Hebræorum 6. *Abrahæ namque promittens Deus, &c.* Vbi refert promissionem Iesu Christi Domini nostri ex semine Abrahæ, in quo benedicerentur omnes gentes, factam Genes. 22. Multo plura prætermittimus vltra ea, quæ de iuramento promissorio retulimus disputatione præcedenti, sectione quinta. Est autem prorsus idem polliceri, & pollicitatio, quod promittere & promissio. Sicut 1. Ioann. 2. dicitur: *1. Ioan. 2.*
Hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. Hebræorum 4. *Ne fortè* *Hebr. 4.*
relicta pollicitatione. Atque Deum fuisse *pollicitum*, legimus Genes. 28. Exod. 12. Num. 32. Deuter. 1. & alibi centies.

3. Ad pactum veniamus pro quo præmittendum est, in sacris litteris easdem omnino conuentiones Dei, atque contractus, initos cum hominibus nunc appellari promissiones, aut pollicitationes, nunc verò pactum, aut fœdus, aut testamentum. Cæterum licet res significata sit eadem; formalitas sub qua significatur, est valdè diuersa: quoniam promissio seu pollicitatio non denotat obligationem mutuam, sed tantum ex parte rei promissæ, vel promittentis: pactum verò mutuam obligationem explicat.
Vnde lege *Pactum* ff. de Pollicit. Vlpian. *Pactum* *Pactū quid.*
est, inquit, *duorum consensus, atque conuentio. Polli-* *Pactum Dei.*
citatio verò offerentis solius promissum. Pactum verò Dei cum hominibus legimus repetitum Genes. cap. 9. & 17. multoties, & Exod. 6. & 19. &
31. & Deuter. 4. Sufficiat illud Isai. 55. *Feriam vo-* *Isaia 55.*
biscum pactum sempiternum. Et Psal. 77. *Auerte-* *Psalm. 77.*
runt se & non seruauerunt pactum. *Conuentiones* autem *bonarum promissionum* legimus Sap. 12. &
Matth. 20. *Conuentionem factam cum operarijs ex* *Matth. 20.*
denario diurno.

4. Fœdus item à promissione differt, quia non est vnius tantum obligatio, sed reciproca: verum
à pacto differt, quoniam propriè fœdus pacem *Promissionis, pacti, & fœderis differentia.*
significat, quæ feritur inter dimicantes. Quapropter in veteri Testamento, tam fœderis nomen, quàm eius ceremoniæ præfigurabant pacem & amicitiam Dei sociali fœdere iungendam cum hominibus antea inimicis. Genes. 6. &
9. Exod. 2. & 23. & 24. in lib. Numer. & Deuter, *Ierem 49. 54 & 61.*
valde frequenter. Maximè verò Ierem. 49. de Christo Dom. dicit Pater: *Dedi te in fœdus populi, &c. vt diceres his, qui vincti sunt: Exite, & his, qui in tenebris: Reuelamini.* Et cap. 54. *Fœdus pacis meæ non mouebitur.* Et cap. 61. *Fœdus perpetuum feriam eis.* Eodem modo loquuntur Ierem. Ezechi. & Osæas.

5. Dico igitur primò: Sine metaphora vel
impropriétate dicitur simpliciter & propriè Dei *Pactum, promissio, & fœdus, sine metaphora dicuntur de Deo.*
promissio seu pollicitatio, pactum seu conuentio, & fœdus. Ratio est, quia frequentes Scripturæ locutiones non licet ad metaphoram vel improprietatem reuocare, nisi vel in eisdem locutionibus, vel in aliis ostendatur aliquid earum proprietati contrarium: vel Theologica ratio compellat, nequid absurdum & indignum Deo tribuamus. At nihil huiusmodi reperitur, quod improprietatis suspicionem afferre meritò possit. Nam si quid, maximè debitum & obligatio, per promissionem aut pactum contrahenda, posset obstare. Verumtamen nihil obstat, quoniam Deus hominibus res suas obligare potest, seipsum non obligando, nisi tantùm suæ veracitati, vt ostendemus sectionibus sequentibus.

6. Confirmatur primò, quia cum eadem pollicitatio Dei significetur verbis & nominibus promissionis, pacti & fœderis: omnia eorum loca in vnum redacta, tam ingentem efficiunt multitudinem, vt incredibile sit, toties Scripturam figuratè, vel impropriè loqui. Maximè cum non in prouerbiis, Psalmis, aut Prophetis,

phetis, quibus freqoenriores sunt metaphoræ, sed in nouo Testamento, quod proprietatem ferè semper affectat, toties istæ voces legantur.

Confirmatio 2.

Confirmatur secundò, quoniam omnia prope verba supradicta destinantur ad erigendam & corroborandam spem rerum futurarom. ad hunc autem finem multò debiliora, frigidiotáqoe forent, si metaphoram vel imprnprietatem contineteot. Audieos quippe fidelis dubitaret quid sub illa metaphora contineretur certitudinis, aut veritatis. Cernitur prædictus finis Hebræorum 6. illis præcipuè verbis: *Firmissimum solatium haberemus, &c.* & Hebræorum 10. *Teneamus spes nostra confessionem indeclinabilem: fidelis est enim, qui repromisit.* Et Roman. 4. *Vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini.*

Hebr. 6. & 10. *Roman. 4.*

7. Confirmatur tertiò. Nemo namque Patrum, quem sciam, notauit in eiusmodi vocibus metaphoram, aut improprietatem, sed omnes simpliciter eas, vt sonant, accipiunt; & earum plano sensu præsupposito ratiocinantur ad alia probanda. Confirmatur quartò, quia Concilia quando traduot fidei dogmata, maximè verò Tridentinum, non vtuntor verbis metaphoricis, aut impropriis. At Tridentin. sessione 6. capite 16. *Iustus*, ait, *propositam esse vitam æternam, tanquam gratiam filiis per Christum Iesum promissam, & tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis reddendam fideliter.*

Confirmatio 4. *Tridentin.*

8. Dico secundò. Sola ratio naturalis, absque reuelatiooe Dei, nulla probabili coniectura diuinaret, fore, vt Deus homioibus promitteret, ac multò minus vt eum illis pactum iniret. Probatur primò, quoniam promissio vel pactum propriè dictum affert obligationem, aut personæ promittenti, aut saltem illius rebus: videretur autem indignum Deo tale debitum, aut obligationem sibi, vel suis rebus imponere. Vode etiam Theologi nonnulli, quas in Scripturis legunt promissiones ad metaphoram detorqueot. Probatur secundò, quoniam promissio & pactum pertinet ad merè gratuitam liberalitatem de rebus, quæ non sunt debitæ naturæ: quapropter est supra naturam. Ratio verò naturalis suis tantum viribus non attingit ea, quæ supra naturam sunt.

Dei promissio sola ratione naturali probari non potest.

Promissio & pactum ad gratuitam liberalitatem spectant.

9. Probatur tertiò, quoniam promissio & pactum Dei, cum hominibus initum, est coodescensus Dei ad humanos mores, & accommodatio ad eorum fragilitatem, ac ruditatem: & consequenter est humanitas, hoc est, facilitas, beneuolentia, & mansuetudo in homioes. Hoc autem humanitatis genus paulò minos superaret opinionem rationis humanæ, quàm mysterium Incaroationis. Imò fortasse Deus nunquam ita se præbuisset humanum hominibus, nisi decreuisset humanitatem assumere. Videri potest de hoc Chrysostomus homilia 37. in Genes. capite decimo quinto ad illud: *Secundum quid cognoscam, quod in hæreditatem accipiam eam?*

Genes. 15.

10. Veruntamen supposita reuelatione Scripturarum, probabilis ratio naturalis ostendit, promissiooem & pactum esse dignum Deo, quoniam in illis exercetur dominium Dei supra res suas, & ostenditur Deus magis liberalis Dominus, & gubernator suauior, & efficacior prouocans homines ad virtutem & officia certioribus fundamentis sperandi mercedem, fructúmque laborum. Confirmatur, qooniam in prædicta obligatione nullum interuenit inconueniens, imperfectionem iocludens: vt constabit in solutione argumentorum infra sect. 5.

Posita reuelatione probabilis ratione ostenditur promissio Dei.

Confirmatio.

Dico tertiò. Testamentum propriè dictum non coouenit Deo præcisè considerato secundum diuinitatem, sed tantùm metaphoricè, vel figuratiuè dicebatur de illo. Pro cuius declaratione præmitto de Christo Domino, prout est homo, propriè dictum esse testamentum, videlicet, Nooum, quod condidit, quoniam propriè declarauit vltimam suam voluotatem, quam habuit in vita præsenti, per quam de sua hæreditate, suísque bonis disposuit, sub certis conditionibus, & eam dispositionem sua morte confirmauit iuxta illud Hebræorum 9. *Vbi enim testamentum est mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioqui nondum valet, dum viuit, qui testatus est.* Vode sumitur probatio prima, quia mors Dei secundum diuinitatem intercedere non potuit, nec potoit vltima volootas esse voluntas æterna. Ergo Dei secundum diuinitatem non est possibile testamentum propriè dictum. 11.

Deo propriè testamentum no competit.

De Christo D. vt homo est propriè dicitur testamentum.

Hebr. 9.

Secunda probatio sumitur ex sequentibus verbis Apostoli. *Vnde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo; accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum, cum aqua & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum & omnem populum aspersit, dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus.* Cùm igitur omnes illæ cæremoniæ sint *parabola temporis instantis*, vt paulò superiùs dixerat in eodem capite, consequens est, illud testamentum parabolam & figuram fuisse Noui, non autem testamentum propriè dictum. 12.

Hebr 9.

Probatur tertiò, nam testamentum in libris legis & Prophetarum idem significat multoties, quod pactum. Sic enim Hieronymus, Hierem. 31. circa illud: *Ecce dies veniunt, &c. Quod pactum*, inquit, *pro testamento ponimus, Hebraica veritatis est: licet testamentum rectè pactum appelletur, quia voluntas in eo, atque testatio eorum, qui pactum ineunt, continetur.* Editio vulgata Hierem. 31. sic habet: *Feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum.* Quem locum referens Apostolus ad Hebræos 8. *Consummabo*, inquit, *super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum, non secundum testamentum, quod feci patribus eorum.* Vides igitur, vetus Testamentum idem esse quod vetus pactum, aut fœdus. 13.

Testamentum multoties idē quod pactū.

Hieronym. *Hierem. 31.* *Hebr. 8.*

Confirmatur: quod enim Exodi 24. legimus: *Hic est sanguis fœderis*, Hebr. 9. citatur: *Hic est sanguis testamenti.* Quin etiam Ecclesiastici 44. dicitur: *In carne eius stare fecit testamentum*, historiam referendo Circumcisionis, quæ signum fœderis appellatur Genesis decimo septimo. Proinde meritò Augustinus libro primo locutionum de Genesi, num. 94. *Amant*, inquit, *Scriptura pro pacto ponere testamentum.* 14.

Exodi 24. *Hebr. 9.* *Ecclesiastici 44.* *Augustinus.*

Fuit

15. Fuit autem peculiaris qoædam vis, & significatio testamenti, eriam veteris, quæ non afferebatur nomine pacti, vel fœderis: quia, videlicer, potissimam hæreditatem non in vita præsenti, sed post mortem adquirendam disponebar: & præterea, quia testatorem ipsom pruprie non obligabat, sed tantùm illius bæreditatem: vt dicemus disputarione sequenti, sectione 5.

SECTIO II.

Deum sibi non posse debitum aut obligationem imponere.

1. *Deus sibi obligationem imponere non posse.*
PRopononrur in præsenti veritatis huius argumenta, nam illius explicatio differtur ad sectionem 4. & sequentes, in quibus etiam constabir quid probent, & quid non probent. Primum argumentum sit ex Scriptura, quia quod secundum gratiam tribuitur, non debetur ex obligatione: sed promissa Dei secundum gratiam tribuuntur; ergo non debentur ex obligatiooe: ac subinde promissio, pactúmque Dei non potest obligationem inducere. Minor probatur toto ferè capite 4. ad Roman. illis
Roman 4. præsertim verbis: *Reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratia Dei.* Et longè inferius: *Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini.*

2. Secuodum argumentum ex Patribos. Augustinus enim in præfatione ad Psalmum 31. multò propius ad finem, quàm ad medium,
August. *Non tibi Deus*, inquit, *reddit debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam. Debebat vindictam,*
Prosper. *dat indulgentiam.* Prosper libro secundo de vocatione Gent. capite 29. ante medium ait: *Præventa super omnes veritate, & misericordia Dei: à*
Anselmus. *quo quod & nemini negatur, & nulli debetur, in us, quos promisit, efficitur.* Anselmus in Proslog. capite 10. fine Deum his alloquitur: *Ita iustus es, non quia nobis reddas debitum, sed quia facis, quod decet te summe bonum. Sic itaque sine repugnantia iustè punis, & iustè parcis.*

3. Tertium argumentum, quia si qua promissio debitum, & obligationem inducit, maximè præmij reddendi pro bonis operibns iustorum. Hoc autem præmium non ex debito vel obligatione reddi, sed gratuitò donari, pro-
Roman. 6 bari potest Roman. 6. *Stipendia peccati mors: gratia autem Dei vita æterna.* Vnde Augustinus colligit vitam æternam, licet sit corona iustitiæ, reddenda meritis; nihilominus esse gratiam, quia meritorum principium fuit gratia. Ita docet io Enchiridio capite 17. & lib. de correptione & gratia capite 13. & lib. de gratia & libero arbitrio, capite 8. & 9. & Epistola
1. Petri 1. 105. columoa 5. & 6. quem seqountur alij Patres infra citandi. Confirmator primò ex Canonica 1. Petri capite 1. *Sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in reuelationem Iesu Christi.* Vbi æterna beatorum gloria est gratia, quæ offertur: hæc enim sola reseruatur in reuelationem Iesu Christi per iudicium supremum. Atque ita beatorum gloriam intelligunt in his verbis antiquorum Patrum catena, Beda, S. Thomas, & Lyra.

4. Confirmator secundò verbis Ioan. 1. *De ple-*
Ioan. 1. *nitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gra-*

Ruiz de Voluntate Dei.

tia. Quod ita ponderat Augustinus de corrept. & grat. capite 13. post medium. *Quia & ipsa* Augustinus
vita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, à tanto Apostolo gratia Dei dicitur; cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur; sine vlla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur, quæ gratia in Euangelio legitur: gratiam pro gratia, id est, pro his meritis, quæ contulit gratia. Eandem sententiam verbis aliis tradit in commentar. illius testimonij Ioan. 1. tractatu 3. circa med.

Rursus in Enchirid. c. 106. fin. & seq. c. 107. ini- 5.
tio. *Ipsam*, inquit, *vitam æternam, quæ certa merces* Rom. 6.
est operum bonorum, gratiam Dei appellat Apostolus: Stipendium enim, inquit, peccati mors, gratia Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Et post pauca: *Intelligendum est igitur, etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quia nisi gratia pro gratia redditur.* Idem fusius confirmat libro de gratia & libero arbitr. capite 8. & 9. non solùm per
citata verba Ioannis 1. & Roman. 6. sed etiam Psalm. 102.
Psalmo 102. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus. Quia*, inquit, *eius miseratione bona operamur, quibus corona redditur.*

Eadem prorsus est sententia Fulgentij li- 6.
bro primo ad Monim. capite decimo dicentis: Fulgentius.
De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia, scilicet, gratiam glorificationis æternæ, pro gratia iustificationis indebitæ, vt gratia iustificationis omne meritum malum deleat indebito beneficio; & meritum bonum iugi confirmet auxilio: cui gratia glorificationis iusta reddatur in præmio. His similia repetit libro de Incarnat. & grat. Iesu Christi capite 23. ad finem exponens idem testimonium Ioannis 1. 7.

Anselmus libro de concordia prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio, capite 3. col. 3, ait: *Si autem voluntas per liberum arbitrium seruando, quod accepit, meretur augmentum acceptæ iustitiæ, aut etiam potestatem pro bona voluntate; aut præmium aliquod: hæc omnia fructus sunt primæ gratiæ, & gratia pro gratia; & ideo totum* Bernardus.
imputandum est gratiæ. Denique Bernardus sermone 5. in vigilia Natiuitatis in medio ait: Psalm. 83.
De cuius plenitudine accepimus, non sanè gloriam pro gloria: sed gratiam pro gratia: sicut scriptum est: Gratiam & gloriam dabit Dominus. Psal. 83.

Confirmatur, quia rem hanc vrgent magis 8.
aliqui Patres, dicentes, gloriam non reddi, tanquam mercedem operibus debitam. Sic enim Basilius homil. in Psalm. 114. col. penult. exponens illud: *Conuertere anima mea in requiem tuam:* Psalm 114.
Manet, inquit, *requies sempiterna illos, qui in hac* Basilius.
vita legitimè certauerunt, non tanquam debitum operibus redditum, sed ob munificentissimam Dei gratiam, in quo sperauerunt, exhibita. Qoæ senteotia temperatur per verba proximè præcedentia ex
Paulo 2. ad Timoth. 4. *Bonum certamen certaui,* 2. Timoth 4.
cursum consummaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Prosper, lib. 1. de vocat. Gent. c. 17. inter Prosper.
med. & fin. ait: *Non labori pretium soluens sed diuitias bonitatis suæ in eos, quos sine operibus elegit, effundens: vt etiam hi, qui in multo labore sudarunt, nec amplius, quam nouissimi acceperunt, intelligant donum se gratiæ, non operum accepisse mercedem.*

Bernard. serm. 1. in Annunciatione sub init. 9.
ait: *Iam verò de æterna vita sermus, quia non sunt*

condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam: nec si vnus omnes sustineat. Matth. 20. *Neque enim talia sunt hominum merita, vt propter ea vita æterna debeatur ex iure: aut Deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam, vt taceam, quod merita omnia dona Dei sunt, & ita homo magis propter ipsa Deo debitor est, quam Deus homini: quid sunt merita omnia ad tantam gloriam?* Sensus istius sententiæ verissimus est petendus ex eodem Bernardo libro de gratia & lib. arbitr. prope finem, vbi sublata promissione debitum ad iustitiam negat: verumque tamen concedit promissione supposita, quemadmodum referemus sectione sequenti probatione quinta.

10\. Luca 17. Theophylact. Luc. 17. ponderans illud: *Nunquid gratiam habet seruo illi? Seruo, inquit, necessitas incumbit, vt faciat mandata Domini, nec vt bonum opus sibi illud adscribere debet. Quippe si non operabitur, dignus est multis plagis: cum autem operatus fuerit, contentus sit, quod plagas effugerit. Proinde non oportet de hoc pretium, vel honorem necessario quærere.* 1. Corinth. 9. Quod postea confirmat 1. Corinth. 9. *Væ mihi nisi euangelizauero.* Et adiungit: *Non quod debeat ei aliquid Dominus, imò seruus debet Domino suo, vt faciat omnia eius mandata.* Nota pretium negari tanquam necessariò dandum, id est, ex debito, quia Dominus non debet.

11\. Quartum argumentum, quia quælibet obligatio vel debitum minuit libertatis perfectionem: ergo repugnat excellentiæ perfectissimæ libertatis diuinæ. Antecedens probatur, quoniam aliqua necessitas etiam humanæ libertati per obligationem admiscetur; vnde dignitas eius deprimitur 1. Corinth. 9. *Nam etsi euangelizauero non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est: si autem volens, gloria est mihi.* Ad Philemo. Præterea in epistola ad Philem. de Onesimo, *Quem ego*, inquit, *volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euangelij. Sine consilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* 1. Corinth. 7. Rursus 1. Corinth. 7. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis.* 2. Corinth. 9. Ac denique 2. Corinth. 9. *Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.* Quæ testimonia ponderauimus aliud agentes præcedenti tomo de scientia disp. 40. sect. 4.

12\. Confirmatur, quoniam hæc necessitas debiti, vel obligationis, quæ voluntatibus creatis, quamdiu Deum non vident, est tantùm secundum quid necessitas; in diuina voluntate transiret in absolutam necessitatem, quoniam est simpliciter impossibile, Deum non velle soluere quod debet. Sed necessitas simpliciter dicta soluendi res promissas hominibus repugnat libertati diuinæ: ergo debitum & obligatio promissionis & pacti Deo repugnat.

13\. Quintum argumentum. Debitum & obligatio quælibet repugnat perfecto, supremóq; dominio, quoniam debitum & obligatio minuit dominium, siquidem à dominio subtrahit eam rem, & actum cuius debitum imminet ac obligatio: vel saltem ligat vsum & potestatem vtendi re sua: cum tamen perfectio dominij requirat facultatem vtendi liberam & expeditam.

14\. Sextum. Vel Deus se constituit debitorem sibi, vel alteri. Si constituit se debitorem sibi, metaphoricum erit debitum, quia propriè dictum debitum & obligatio respicit alterum: sicut iustitiæ virtus, ad quam reducitur debitum & obligatio, resultans ex promissione, vel pacto. Rursus alteri debere repugnat maiestati diuinæ, quilibet enim alterius debitor eo ipso, prout est debitor, constituitur inferior suo creditore.

Septimum argumentum accipi potest ex authoritate Scholasticorum, negantium, Deum esse debitorem, aut obligatum, etiam ad reddendam vitam æternam bonis operibus iustorum. In quibus est Durand. Gregor. Marsil. citandi sect. 7. sub init. vbi magis explicabitur singulorum sententia. Quibus fauent S. Bonau. Scot. & Ricard. ibidem referendi. 15.

SECTIO III.

Propriè deberi res à Deo promissas ostenditur.

PRobatur primò Rom. 4. *Ei autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiam: sed secundum debitum.* Quod dupliciter exponitur, & vtroque modo fauet instituto præsenti: maximè verò quando exponitur affirmando meritum de condigno, procedens ab operibus hominis iustificati. Ita Chrysostomus ad Rom. 4. serm. 8. col. 2. exponit, dicens: *Nunquam imputaretur, nisi & ipse, homo, aliquid attulisset. Itaq; etiam hic debitorē sibi Deum habet, debitorem autem non vilium rerum, sed magnarum, sublimiúmque.* & post pauca: *Et vide maiorem etiam retributionem. Illi quidem datur merces, huic verò iustitia. Est enim iustitia retributio multarum mercedum capacissima.* 1. Res à Deo promissæ propriè deberi. Rom. 4. Chrysostom.

Anselmus ad eadem verba Rom. 4. secundam expositionem adiungit, quam eo ipso priori præferre videtur, dicens: *Ei, qui post fidem, quam gratis acceperit, operatur opera bona, non imputatur merces, id est, non recompensatur æterna remuneratio secundum gratiam, id est, secundum fidem tantum, sed secundum debitum operationis suæ.* Eadem expositio ponitur à S. Thoma, tanquam prior (sed minus ad mentem Apostoli) Rom. 4. lect. 1. col. 2. dicente: *Ei, qui operatur, scilicet opera iustitiæ, merces æternæ retributionis, de qua dicitur Isaiæ 4. Ecce merces eius cum eo, non reputatur secundum gratiam tantum, sed secundum debitum, secundum illud Matth. 20. Nonne ex denario cōuenisti mecum?* 2. S. Thom.

Porrò debitum hoc, & obligationē reddendi præmium operibus procedentibus à gratia iustificante, minimè negant, sed potius vniuersaliori quadam assertione cōfirmant, qui prædicta verba Pauli referunt ad peccatores priusquam iustificentur; quibus si propter eorum opera iustificatio redderetur; gratia non esset gratia, quia quod operibus redditur, non imputatur secundùm gratiam, sed secundum debitum. 3.

Probatur secondò ex eodem Apostolo Ephes. 1. *Credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis.* Vbi Chrysostomus legit: *Qui est arrabo hereditatis nostræ in redemptionem acquisitæ possessionis.* Quod si acquisita possessio est, ius habent ad illam iusti, & pignus datur ad certitudinē iuris obtinendi. *Quemadmodū cum gentes bello inter se confligunt, obsides exhibent, ita & Deus* 4. Ephes. 1. Chrysost.

Filium

Filium suum, atque, qui ex ipso est Spiritum sanctum, pacis ac foederum pignus dedit. Nam qui verè de Spiritu Christi participant, optimè illum hereditatis nostra arrabonem esse sciunt. vt Chrysost. loquitur ibidem.

5. *Probatio ex patribus.* Tertiò probatur ex Patribus. Chrysostomus enim homil. 3. in Matth. inter med. & finem ait: *Noli mercedem reposcere, vt accipias mercedem. Tu saluari te per gratiam confitere, vt se ille tibi debitorem fateatur, nec modo pro operibus tuis, verum etiam pro hac aquanimitate. Quando enim aliqua praclarè fecerimus, habemus eum debitorem, ob res bene gestas: quando verò nihil arbitramur nos operatos egregium, amplius etiam ob talem meremur affectum quam propter opera ipsa, qua fecimus.* Rursus in tomo 1. homil. de Nomine Abraham propius ad med. quàm ad finem: *In his,* inquit, *qua speramus, non ita est, sed is, qui laborauit, necessariò coronas & pramia consequitur. Nam spes non pudefacit, quia Dei est promissio: & dona promissa sequuntur eius naturam, qui promisit.* Nimirum, vt sicut diuina natura necessariò permanet, & summa impossibilitas est, illam deficere; sic diuinam promissionem non impleri, sit impossibile.

6. Ambrosius lib. 1. Officior. cap. 16. inter princ. & med. plane fatetur, mercedem esse debitam: cuius verba referemus disp. 58. sect. 4.

7. Augustinus in Præfat. ad Psalm. 31. prope finem dicit, *deberi bonis operibus regnum calorum.* Et in Psalm. 83. circa finem: *Debitorem,* inquit, *Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo: nòn ei dicitur: Redde quod accepisti; sed: Redde quod promisisti.* Rursus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 4. sub init. *Ad vitam piam,* inquit, *& bonam conuersationem, cui merces aterna debetur, adiutorio & gratia Dei relinquendum esse locum.* Idem sermone 16. de Verbis Apostoli colum. 1. *In his,* ait, *qua iam habemus, laudemus Deum largitorem: in his, qua non habemus, teneamus debitorem: debitor enim factus est, non aliquid à nobis accipiendo, sed, quod ei placuit, promittendo.* Et post pauca: *Possumus exigere Dominum nostrum: Redde quod promisisti, quia fecimus quod iussisti, & hoc tu fecisti, quia laborantes iuuisti.* Alia ex Augustino referemus inferius.

8. Fulgent. in præfat. lib. ad Monim. post med. *Ille,* inquit, *author est debiti, qui author est doni. Nam & se ipsum sua largitate dignatus est facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, sed quoniam abundans largiter tribuit.* *Gregorius.* Gregor. homil. 37. in Euangel. non longe ante finem, proposita reuelatione facta Cassio Narnien. Episcopo: *Natali Apostolorum venies ad me, & reddam tibi mercedem tuam* Paucisque interpositis adiungit: *Enim, cui ipse debitor fuerat ex ea promissione capit habere debitorem.* *Cyprianus.* Cyprian. lib. de opere & eleemosyna prope finem ait: vir misericors *Deum sibi computat debitorem, ac promeretur Christum iudicem.*

9. Arausican. Concil. secundum Can. 18. *Debetur,* inquit, *merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, qua non debetur, pracedit, vt fiant.* Quæ verba reperimus etiam apud Prosperum in sentent. ex Augustino sententia 297. *Anselmus.* Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 5. post med. adducto exemplo promissionis humanæ, qua se liberè cōstituit homo debitorem, adiungit: *Deus bonitate sua hominem creando, sponte se, vt perficeret inceptum bonum, quasi obligauit.* Explicat autem continuo hanc obligationem esse *necessitatem seruanda honestatis, & immutabilitatem honestatis eius.* Ex Ruiz. de Voluntate Dei.

dèmque sensu, Deum nihil aliter facere debuisse, quàm fecit, docent Prosper lib. 1. de vocat. Gent. cap. 17. in med. & Lactant. lib. de opificio hom. cap. 3. sub init.

Probatur quartò, fidelitas enim seruandi promissionem, aut pactum tantam obligationem inducit, vt Cicero lib. 2. de Inuent. scripserit: *Pactum est, quod inter aliquos conuenit, quod iam ita iustum putatur, vt iure praestare videatur.* Ergo maiorem, aut tantam obligationem inducit, quantam ius potuisset imponere. 10. *Fidelitatis obligatio. Cicero.*

Propterea Sacræ literæ Dei veritatem & fidelitatem in eius promissionibus ponderant, vt ostendant, Deum esse debitorem ex vi fidelitatis & veritatis. Quemadmodum ad Hebræ. cap. 6. *Abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Obserua, *duas res immobiles,* quia nimirum sola promissio, etiam sine iuramento, immobilis est, cui impossibile sit mentiri Deum, iuxta eundem Apostolum 2. ad Timoth. 2. *Ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest.* 11. *Hebra. 6.* *2. Ad Timoth. 2.*

Ad quem locum respiciens Dionysius de diuinis nom. cap. 8. in med. ait: *Negatio sui, est à veritate prolapsio. Veritas autem est: & à veritate prolapsio, est ab eo, quod est, prolapsio. Si ergo veritas est: negatio autem veritatis, est prolapsio ab eo, quod est: Deus ab eo, quod est, prolabi non potest: neque id est, quod non est, vt aliquis dicat, ac non posse non potest.* Augustinus serm. 151. de tempore non longe post med. *Laudemus,* inquit, *Dominum, quia eius fidelia promissa retinemus, nondum accepimus. Parum putatis, quia promissorem tenemus, vt iam debitorem exigamus? Promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prarogantia nostra. Quid ei debemus, vt eum debitorem teneamus?* 12. *Dionysius.* *Augustinus.*

Ad hanc probationem confirmandam pertinent quamplurima loca Scripturæ, Dei fidelitatem commendantia, quale est illud Deuter. 32. *Deus fidelis, & absque vlla iniquitate.* Psalm. 110. *Fidelia omnia mandata eius, confirmata in saculum saculi.* 1. Corinth. 1. *Fidelis, Deus, per quem vocati estis in societatem Filij eius.* 2. Corinth. 1. *Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo Est, & non.* Quibus verbis significatur infallibilis veritas & constantia doctrinæ, prouenìens à fidelitate diuinæ promissionis. 2. Thessal. 3. *Fidelis Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.* 13. *Dei fidelitas.* *Deuter. 32.* *Psalm. 110.* *1. Corinth. 1.* *2. Corinth. 1.* *2. Thessal. 3.*

Quintò probatur, quia brauium, siue corona iustitiæ, reddenda iustis, supponit, eam deberi. De qua Augustinus tract. 3. in Ioan. circa med. *Audi Apostolum,* ait, *confitentem gratiam, & postea debitum expetentem.* & post pauca: *Audi illum iam flagitantem debitum, qui prius eundebitam susceperat gratiam: Reposita est mihi corona iustitia. Iam debitum flagitat; iam debitum exigit. Nam vide verba sequentia: Quam mihi reddet Dominus in illa die iustus iudex.* Dixerat autem Apostolus 2. ad Timot. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Vnde corona non est qualecunque stipendium militis, sed victoris: Quemadmodum & Iacobus cap. 1. ait: *Cum probatus fuerit, accipiet coronam vita.* Et Apocalyp. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vita.* Et cap. 3. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* 14. *Augustinus.* *2. Timoth. 4.* *2. Timoth. 2.* *Iacobi 1.* *Apocalyp. 2. & 3.*

Bernardus lib. 1. de Grat. & liber. arbitr. prope 15.

2.Timoth.1. finem, referens Apostoli verba 2. ad Timoth.1.
Scio, cui credidi, & certus sum quia potens est depo-
situm meum seruare: Dei promissum, ait, *suum appel-*
lat depositum: & quia credidit promittenti, fidenti
promissum repetit. Promissum quidem ex misericor-
dia, sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo, quam
Paulus expectat, corona iustitiæ: sed iustitia: Dei,
non sua. Iustum quippe est, vt reddat, quod de-
bet. Debet autem quod pollicitus est. Et hæc iusti-
tia, de qua præsumit Apostolus, promissio Dei: ac si
hanc contemnens, suam velit statuere, iustitia Dei
non sit subiectus.

16. Brauium idem est, quod iustitiæ corona, stre-
Brauiũ idem quod iustitiæ corona. nuè pugnantibus, atque victoribus propositum
ab Apost. 1. Corinth. 9. *Qui in stadio currunt, om-*
1.Corinth.9. *nes quidem currunt sed vnus accipit brauium: sic cur-*
rite, vt comprehendatis. Brauium autem esse coro-
nam ostendit verbis sequentibus: *Et illi quidem, vt*
corruptibilem coronam accipiant, nos autẽ incorru-
ptam. Ad quã contendẽs Apostolus Philip. 3. dicit:
Philip 3. *Ad destinatũ persequor, ad brauiũ supernæ vocationis.*

17. Sextò probatur, quia merces debetur opera-
riis, & quantum ad analogiam vtilitatis, ad
vitam necessariæ, differt à corona, quæ magis
honorem militis, quam vtilitatem significat.
Cæterum res in Scripturis, per vtramque vocem
Augustinus. intenta, nihil differt. Vnde August. lib. 50. ho-
miliarum homil. 14. dicit: *Corona iustitiæ merces*
est. & epist. 105. multò propius ad med. quàm ad
princ. notat, idem esse, *mercedem operantis,* quod
Merces debetur. *stipendium militantis.* Mercedem verò debeti, pro-
Roman.4. batur Roman. 4. *Ei autem qui operatur, merces non*
imputatur secundum gratiam, sed secundum debi-
tum. De quo diximus initio sectionis præsentis.
Matth 4. Matth. 4. *Voca operarios,* inquit, *& redde illis mer-*
cedem. Reddendi verbum significat debitum
esse, quod datur; vt infra dicemus; & euidentius
probatur sequentibus verbis: *Nonne ex denario*
conuenisti mecum? Tolle quod tuum est: Quod si tuum
est, debetur tibi propter conuentionem antea fa-
Augustinus. ctam. Rectè igitur Augustinus tract. 3. in Ioan.
prope med. *Si tibi debebatur,* ait, *merces reddita*
est; non gratia donata.

18. Conuentionem autem & onerosum contra-
ctum fuisse, partis vtriusque mutuo consensu
Exodi 24. firmatum, constat, præter alia loca, Exod. 24.
Nam Moyses *assumens volumen fœderis legit au-*
diente populo: qui dixerant: Omnia, quæ locutus est
Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Ille vero
sumptum sanguinem respersit in populum & ait: Hic
est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum
super cunctis sermonibus his. Cuius historiæ me-
Hebræ.9. minit Apostolus Hebr. 9. *Lecto enim omni man-*
dato legis à Moyse vniuerso populo, &c.

19. Iam verò mercedem operibus iustorum esse
Genes.17. reddendam, frequẽter Script. loquuntur. Genes.
17. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna ni-*
Prouerb. 11. *mis.* Prouerb. 11. *Impius facit opus instabile: semi-*
Sap.5. & 10. *nanti autem iustitiam merces fidelis.* Sap. 5. *Iusti au-*
tem in perpetuum viuent, & apud Dominum est mer-
ces eorum. & cap. 10. *Reddidit Deus iustis mercedem*
Matth.5. *laborum sanctorum.* Matth. 5. *Merces vestra copiosa*
2.Ioannis. *est in cælis.* Ioan. epist. 2. *Ne perdatis, quæ operati*
Apocal.11. *estis, sed vt mercedem plenam accipiatis.* Apocal.
11. *Reddere mercedem seruis tuis.* & alibi sæpe.

20. Septimò probatur, quia retributio in sacro
sermone redditur, quasi debita, saltem titulo
Roman.11. gratitudinis, iuxta illud Rom. 11. *Quis prior de-*
Luca 14. *dit illi, & retribuetur ei?* & Luc. 14. *Cum facis*
conuiuium voca pauperes, &c. *Et beatus eris, quia*
non habent retribuere tibi. Cum autem gratitudi-
nis debitum Deo repugnet: vt ostendimus disp.
præced. sect. 4. consequens est, alium titulum fi-
delitatis, & conuentionis interuenire, propter
quẽ operibus retributio debeatur. Atque ita re- Quid retribuendi verbo in Scriptura significetur.
tribuendi verbo significari solutionem mercedis,
quæ debeatur operibus, docet August. serm. 151.
de tempore propiùs ad med quàm ad fin. ponde-
rans illud Psal. 115. *Quid retribuã Domino.* nec non Psalm. 115.
tract. 3. in Ioan. circa med. & alibi frequenter.

Retributionem autem æternã docemur plu- 21.
ribus Scripturæ locis, veluti prædicto cap. 14.
Lucæ: *Retribuetur enim tibi in resurrectione iusto-* Luca 14.
rum. Colossen. 3. *Scientes quod à Domino accipietis* Colossen 3.
retributionem. Prouerb. 12. *Iuxta opera manuum* Prouerb. 12.
suarum retribuetur ei. Et cap. 13. *Iustis retribuentur* & 13.
bona. Psalm. 17. *Retribuet mihi Dominus secundum*
iustitiam meam. Psalm. 18. *In custodiendis illis re-* Psalm 18.
tributio multa. & Psalm. 118. *Inclinaui cor meum* Psalm. 118.
ad faciendas iustificationes tuas propter retributio-
nem. 2. Reg. 22. *Retribuet mihi Dominus secundum* 2 Reg 22.
iustitiam meam. 3. Reg. 8. *Retribuens ei secundum* 3 Reg 8.
iustitiam suam. Idem 2. Paralip. cap. 6.

Confirmatur primò, nam istæ voces retri- 22.
buendi, & retributionis frequenter vsurpãtur in
Sacris literis ad significandam pœnam debitam
sceleribus. Vnde semper significant aliquam
obligationem ac debitum. Confirmatur secun- Confirmatur 2
dò, quia remuneratio similiter vt debitum sup-
ponit obligationem. De qua Hebr. 10. *Nolite* Hebræ. 10. & 11.
amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet
remunerationem. & cap. 11. *Et inquirentibus se re-*
munerator sit. & infrà: *Aspiciebat enim in remune-*
rationem. & 2. Corinth. 6. *Eandem autem habentes* 2.Corint.6.
remunerationem, dilatamini & vos.

Probatur octauò, nam & præmium legibus 23.
proponitur virtutibus, aut certaminibus, ideó-
que lege debetur. De hoc Sap. 4. *In perpetuum,* Sap.4.
ait, *coronata triumphat, incoinquinatorum certami-*
num præmium vincens. & Tobias cap. 4. *Quo modo* Tob 4
potueris esto misericors: præmium enim tibi thesauri-
zas in die necessitatis. Nonò potuisset probari ver-
bo reddendi, quod obligationem supponere,
constat ex locis suprà citatis, maximè Apocalyp. Apocal.22.
22. *Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere*
vnicuique secundum opera sua. Prouerb. 24. *Tu red-* Prouerb. 24.
des vnicuique secundum opera sua.

Probatur decimò, quia quantumcunque ven- 24.
ditionis & emptionis nomina rebus spirituali-
bus per metaphoram accommodentur; veritas
per illam significata continet obligationem, qua
res vendita debetur emptori. At verò gratiam & Gratiam, & gloriã vendi.
gloriam vendi à Deo, & pietatis operibus emi,
constat imprimis Isai. 55. *Qui nõ habetis pecuniam,* Isaia 55.
properate, emite, & comedite. Venite emite absque ar-
gento, & absque vlla commutatione, vinum & lac.
Vbi simul gratia, & emptionis debitum signifi-
catur. Gratia quidem, quoniam inuitantur, qui
non habent pecunias, vt absque argento, &
absque vlla commutatione recipiant vinum &
lac, sicut obseruauit in eo loco Hieronymus.
Debitum autem & obligatio significatur *emendi*
verbo repetito.

Quapropter Cyrillus in Commentario in- 25.
terrogat: *Quomodo emunt, & accipiunt gratis, &* Cyrillus.
sine argento? Respondet autem: *Fidei enim præ-*
mium accipimus à Christo gratiam, rerum autem
momentanearum & pereuntium nihil rependimus.
Et paucis interpositis: *Ad quid mercamur? Quam*
emimus potionem? Vini, inquit, *escam vero, adipis &*
frumenti.

frumenti. Quam explicat,esse copiosam accessionem charismatum Christi. Nazianzen. Nazianz.orat.in sanctum Baptisma, quæ est 44. multò propiùs ad med. quàm ad finem,propositis Isaiæ verbis exclamat:*O ingentem benignitatis celeritatem! ô facilem contrahendi rationem! Hoc bonum sola voluntate venale tibi proponitur: cupiditatem ipsam Deus ingentis pretij loco habet.*

26. Apocalyp. 1. Matth. 13. Constat idem Apocalyp. 1. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Maximè verò Christi Domini parabola Matth. 13. *Simile est regnum cælorum thesauro,* &c. *Vendidit omnia, quæ habuit, & emit agrum illum.* & paulò inferiùs: *Inuenta vna pretiosa margarita abijt, & vendidit omnia,quæ habuit, & emit eam.* Ambrosius. Ambros.serm. 6. de Margarita prope med. *Margarita,* inquit, *Christus est Dominus quam mercator ille diues in Euangelio, venditis omnibus rebus suis emere festinauit.* Similiter Augustinus lib. quæst. in Matth. cap. 13. declarat, Deum esse Margaritam,quæ à nobis emitur,nos ipsos in pretium erogantibus: verba reperies in Catena Matth. 13.

27. Hilarius in Matth.Can.13.colum vltima ait: *Per similitudinem thesauri spes nostra, opes intra se positas ostendit, quia Deus in homine sit repertus: in cuius pretium omnes sæculi vendendæ sunt facultates.* & paulò inferiùs: *sed vtendi & possidendi huius thesauri cum agro, potestas non potest esse sine pretio.* Cyprianus. Cyprian. lib.de Opere & eleemosyn. inter princip. & med. *Negotiatorem,* inquit, *cælestis gratiæ, & comparatorem salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis, pretiosam margaritam, hoc est vitam æternam Christi cruore pretiosam, de quantitate patrimonij sui, dicit, debere mercari.* Augustinus. Iterum Augustinus sermon. 22. de verbis Apostoli, ait: *Ego tibi dato ostium Christum posui, à quo emeres regnum cælorum.* & in Psalm. 63. *Venale est regnum cælorum: dicis illi, quantum valet? Pretium ipsius labor est.* Basilius. Basilius homil. 12. in principium Prouerb. colum. vltima: *Regnum,* inquit, *cælorum simile est homini mercatori. Omnes enim Euangelicam viam ambulantes mercatores sumus per opera mandatorum nobis possessionem cælestium negociantes,* siue,vt alij legunt,*comparantes.*

28. Chrysostom. Frequentior & copiosior fuit in hac mercatura Chrysostom. homil. 12. in Matth. colum. vltima: *Vt cælum,* inquit, *nobis emamus ipsum, ne hæc quidem, quæ nostris vsibus superant, erogamus. Et hoc cum & exiguo illud pretio emere possimus, & in perpetuum possidere, si semel emerimus.* Rursus homil. 36. ad popul. Antiochen. prope finem: *Nunc,* ait, *proposita sunt duæ vitæ, temporalis, & æterna ipsas autem venundat Deus. Sed hanc nobis, non illam vendit.* & post pauca: *Potest igitur, inquies, pecunijs vita redimi? Potest, si nostra, & non aliena erogemus.* Idem homil. 9. de Pœnit. multò propiùs ad med.quàm ad princ. ponderans illud Matth. 25. Matth. 25. *Ite potius ad vendentes & emite vobis. Qui namque sunt mercatores olei huius? Pauperes ad eleemosynam sedentes. Et quanti emitur? Quanti libuerit. Pretium non appono, ne obijcias inopiam. Quanti potes, tanti eme: habes denarium, eme cælum: non quod venale sit cælum, sed quod clemens sit Dominus.* & paucis interpositis: *Mercatura, negociatióque cælum est.*

29. Clemens. Refertur etiam Clemens Alexand., in Parenetico, siue exhortatione ad Gentes dixisse: *Ne pigeat vel laborasse, si velitis pretiosissimam salutem emere pro thesauro, charitate, & fide vera, quod qui-*

dem est iustum pretium. Leo sermone 8. de Quadrag. Leo. *Dispensatores,* inquit, *eleemosynarum quæ commercia meant, audiamus, Domino dicente, quæ futura sit iudicij sui forma.*

Postremò potuisset probari quoniam meritum de congruo maximè verò meritum de condigno,ius acquirit, ratione cuius debeatur præmium. Sed hoc probare Scripturis Conciliis, & Patribus, pertinet ad materiã de grat.1.2. q.114. 30. *Meritum de condigno ius acquirit.*

SECTIO IV.

Prædicta obligationis,ac debiti proprietas & rigor mitigatur,admixta multiplici gratia.

NOn videbitur indignom supernaturalibus præmiis, deberi iustorum operibus, & esse obligata solutioni & mercedi, si consideremus hoc debitum & obligationem esse profectam à multiplici gratia Dei,qui potuit, & liberalissimè voluit,suas diuitias obligare,vt fortius excitaret nostram ignauiam, & socordiam. 1. *Prædicta obligatio orta ex multiplici gratia.* Deficit ergo primùm obligationis rigor in primo fundamento:quod est prima gratia præueniens. *Obligationis rigor deficit 1.* Nam ante illam omnino nullum est meritum, inducens obligationem,aut debitum,non modo de condigno,sed neque de congruo, nec vllum initium illius,vt in peculiari libro ostendimus. Quodlibet itaque debitum, aut obligatio rerum diuinarum exordium sumit à gratia summè gratuita. *Quodlibet debitum initium sumit à gratia. Psal. 142.* Vnde Gregor. in Psal. 142. qui est septimus pœnitentialis ad illum versum: *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,* assignat hanc etiam rationẽ, propter quam etiã gloria, laboribus reddita, sit misericordia, *quia pro illis operibus datur, quæ sine præueniente misericordia Dei nemo adsequitur.* Gregorius.

Secundò mitigatur etiam ex alio fundamento debiti vel obligationis,quod est promissio,vel pactum Dei cum hominibus, quo sublato, nihil omnino deberetur operibus. 2. *Dei promissio merè gratuita, & liberalis.* Est autem merè gratuita liberalitas Creatoris promittere, vel fœdus inire cum suis creaturis, & maximè cum inimicis, & filiis iræ. Sic Ambrosius,vel qoicunque authot commentariorum ad Romanos apud illum,cap.2. circa med.ait: Ambrosius. *Ideo autem iustitia Dei dicta est, quæ videtur esse misericordia; quia de promissione originem habet, & cum promissum Dei redditur, iustitia Dei dicitur.* Sic etiam promissionem ex misericordia fuisse factam docet Bernard. de Grat. & liber. arbit. prope finem, cuius verba retulimus sect. præced. probat. 5.

Tertiò interuenit etiam eximia gratia in bonorum inæqualitate. 3. *Quod Deus promittit maioris pretij quam opera quibus redditur.* Quod enim ex pacto Deus promittit, & vult, nostris operibus esse debitum, est pretij maioris incomparabiliter, quàm opera,quibus redditur. Colligitur hoc ex Sacris literis Luc. 6. *Luca 6.* *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.* Matth. 25. *Matth. 25.* *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Et Luc. 19. *Luca 19.* *Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem ciuitates.* Et insuper accrescit illi mna, quam alter seruauit otiosam. Potissimum verò probatur Rom. 8. *Rom 8.* *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam.*

Gregor. in Psalm. 142. qui est 7. pœnitentialis *Psal. 142.* ad illum versum: *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,* ait: *Quod si illa sanctorum fœlicitas misericordia est, & non meritis acquiritur vbi erit,*

quod scriptum est. Et tu reddes vnicuique secundum opera sua? Si secundum opera redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere, & aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim, quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, vt cuius apparuerint bona opera eius sit & retributio gloriosa. Illi namque beatæ vitæ, in qua cum Deo, & de Deo viuitur nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cum Apostolus dicat: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

5. Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 10. à medio de gloria sic loquitur: *Gratia autem etiam ipsa ideo non iniustè dicitur, quia non solùm donis suis Deus dona sua reddit: sed quia tantum etiam ibi gratia diuinæ retributionis exuberat, vt incomparabiliter, atque ineffabiliter omne meritum, quamuis bonæ, & ex Deo datæ, humanæ voluntatis, atque operationis excedat.* Confirmat autem quoniam Apostolus. *Illam futuræ vitæ gratiam omnibus præsentis temporis passionibus anteponit, dicens: Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alio loco: Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.*

Rom 8.

6. Cyrillus Alex. exponens illud Luc. 17. *Nunquid gratiam habet seruo illi?* apud S. Thom. in catena dicit: *Deus petit quidem à nobis famulatum iure seruitij, verum quia clemens, & bonus est, beatores famulantibus pollicetur, & supereminet sudoribus subditorum beneuolentiæ magnitudo.* Cyprian. lib. 4. epist 6. prope finem ait: *Maiora nos accipere, quam quod hic, aut operamur, aut patimur, Apostolus prædicat dicens: Non sunt condigna, &c.*

Luca 17.

Cyprianus.

7. Senonense Concilium decreto fidei 16. prope fin. *Faciet tandem, ait, misericordia locum vnicuique iuxta meritum operum suorum, non absoluta condignitate quidem (nec enim condignæ sunt passiones huius seculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis) sed gratuita magis & liberali promissione, qua conuentione facta de denario diurno, conduxit operarios in vineam suam.* Egregium quoque veritatis huius testimonium dedit Bernard. serm. 1. in Annunciatione sub init. cuius verba posuimus sect. 2. in confirmat. tertij argumenti.

Rom 8.
Matth 20.

8. Quartò. Gratia iustificans peccatori redditur quidem, tanquam debita meritis de congruo, supposita promissione: sed in hoc debito quantum interueniat gratiæ: significat Paulus Rom. 4. illis potissimum verbis: *Dauid dicit, beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates. & quorum tecta sunt peccata.* Pondera voces illas: *Accepto fert*; significant enim accepti lationem, id est, imaginariam solutionem, quoniam creditor simulat, debitorem sibi soluisse, quod re ipsa non soluit; idque facit animo remittendi quod sibi debebatur; vt constat apud Iureconsultos leg. *Imaginaria.* ff. De regulis iuris, & ff. de pactis, leg. 1.

Gratia peccatori redditur tanquam debita meritis de congruo. Roman. 4.

9. Quintò. Maxima gratia Dei est protectionem & supernaturales vires conferre, quibus homines iusti possint de condigno mereri, præsertim, quoniam meritum inest operibus ea potissimum de causa, quoniam à Deo procedunt per gratiam, ideóque præmij debitum & obligatio Deo potius, tanquam authori, quàm hominibus correspondet.

Maxima gratia.

10. Sextò. Gratia etiam interuenit in operibus meritoriis, prout à libero arbitrio procedunt, quia nostræ voluntatis concursus liberaliter donatur à Deo (salua libertatis indifferentia) *Deus est enim, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Philip. 2. & 1. Corinth. 12. *Operatur omnia in omnibus.* Quo sensu plurimi Patres & merito dicunt, totum esse Dei. Inde S. Thomas ad exponendam mentem Apost. Rom. 4. lect. 1. colum. 2. notat, *humana opera posse considerari dupliciter. Vno modo secundum substantiam operum, & sic non habent aliquid condignum, vt eis merces æternæ gloriæ reddatur. Alio modo possunt considerari secundum suum principium, prout, scilicet, ex impulsu Dei aguntur secundum propositum Dei prædestinantis, & secundum hoc eis debetur merces prædicta secundum debitum, quia vt infra cap. 8. dicitur Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: si autem filij, & heredes.*

Nostra voluntatis concursus liberaliter donatur.
Philip. 2.
1. Corint 12.
S. Thomas.

Breuius & obscurius id attigit Chrysostomus Hom. 4. sermon. 8. colum. 2. dicens: *Non est igitur quod putes, hunc imminui, quod illi non secundum gratiam imputatur. Hoc enim potissimum est, quod fidelem reddit illustrem, quod tanta nimirum a Deo gratia præditus est, vt tantam queat ostendere fidem. Et vide maiorem etiam retributionem. Illi quidem datur merces, huic vero iustitia. Est enim iustitia retributio multarum mercedum capacissima.* 11.

Chrysostom.

Frequentiùs & clariùs Augustinus & Patres Augustiniani docent, eam esse gratuitam liberalitatem Dei, vt sua dona faciat esse merita nostra. Nec aliter nobis esse possibile meritum. Nonnulla ex Augustino, Fulgentio, Anselmo, & Bernardo retulimus supra sect. 2. argum. 3. Quibus adde, quod Tridentinum decernit Sessione 6. cap. vltimo prope fin. *Tanta est Domini erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Quam sententiam accepit ex Cœlestino. Primo epist. 1. cap. 12. & ex August. epist. 106. dum explicat illud 2. ad Timoth. 4. *Proposita est mihi corona iustitiæ.* In eiusdem epistolæ col. 4 proponit obiectionem. *Si ex fide* (scilicet iustificamur) *quomodo gratis? Quod enim fides meretur, cur non potius redditur, quam donatur?* Respondet autem: *Non dicat ista homo fidelis, quia cum dixerit: vt merear iustificationem, habeo fidem; respondetur ei: Quid habes quod non accepisti? Cum ergo fides meretur iustificationem; non gratiam aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* 12.

Tridentinum.
2 Timot 4.
Augustinus

Idem Augustinus Concione 2. in Psalm. 70. ad illud: *Potentiam tuam, & iustitiam tuam Deus.* ait: *Nihil es per te, Deum inuoca; tua peccata sunt, merita Dei sunt. Supplicium tibi debetur; & cum præmium venerit, sua dona coronabit, non merita tua.* Videlicet, non merita, quæ ita sunt tua, vt non sint dona Dei. Clarius id explicuit in lib. de Grat. & lib. arbit. cap. 6. dicens: *Si merita nostra sic intelligerent, vt etiam ipsa Dei dona esse cognoscerent; non esset reprobanda ista sententia. Quoniam verò merita humana sic prædicant, vt ea ex semetipso habere hominem, dicant; prorsus rectissimè illis dicitur: Dona sua coronat Deus, non merita tua, si tibi à te ipso sunt.* 13.

Psal. 70.

Leo Primus epist. 48. ad Nicetam Aquileien. Episc. col. 2. ait: *Omnis itaque bonorũ operum donatio, diuina præparatio est: quia non prius quisque iustificatur virtute, quam gratia, quæ vnicuique principium est iustitiæ; & bonorum fons atque origo meritorum est.* De hoc videndus est Gregorius lib. 18. Moral. c. 22. à medio, in cuius fine sic loquitur: 14.

Gregorius.

Hominis

Hominis meritum ſuperna gratia, non vt veniat, inuenit; ſed poſtquam venerit facit; atque ad indignam mentem veniens Deus, dignam ſibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum, quod remuneret, qui hoc ſolum inuenerat, quod puniret. Totidem verbis eandem ſententiam deſcribit Iſidorus lib. 2. ſentent. cap. 5. §. 5.

15. Fulgentius in Prologo librorum ad Monim. inter med. & finem: *Ecce,* inquit, *qualis eſt Dominus noſter, vt donando debeat, & quantò magis donat, tantò magis eum debitorem eſſe non pigeat. In quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur. Nec enim poteſt aliquis debitorem habere, niſi in eo, quod ipſe dignatus fuerit gratuita largitate conferre.* Et lib. 1. ad Monim. cap. 11. *Gratia eſt,* inquit, *& illa iuſta retributio, qua bonis ſuis meliora retribuens, Deus glorificaturus eſt iuſtos; & hoc enim gratiæ opus erit. Quia vt hoc mereantur, ipſa præueniendo, miſericorditer, incipit, ipſa ſubſequendo cuſtodit.* Magis copioſè Bernardus tract. de grat. & libero arbitr. duabus poſtremis columnis oſtendit, Deum eſſe authorem noſtrorum meritorum, quatenus facit nos velle, & cooperari ſuæ gratiæ; & eapropter quod bonis operibus debeatur corona iuſtitiæ, diuinæ gratiæ principaliter deberi.

16. Moguntina Synodus Prouincialis cap. 8. docet, ideo *remuneratione vitæ æternæ digna eſſe bona opera iuſtificatorum, quia gratiæ Dei effectus ſunt; & mouente, & adiuuante Spiritu ſancto fiunt: & quia promanant ex gratia, quam in ipſos influit Chriſtus Dominus.* Eodem ſpectat, quod Valentinum

Valentinum. Concil. Tertium ſub Lothario Imperatore cap. 2. profitetur: *Fideliter tenemus, bonos præſciuiſſe, omnino per gratiam ſuam bonos futuros: & per eandem gratiam æterna præmia accepturos.* Huius veritatis profeſſio eſt literalis intellectus ad illam ſubmiſſionem, qua viginti quatuor ſeniores mittebant coronas ſuas ante thronum. Apocal. 4.

Apocal 4.

17. Gratia dimittendi venialia. Septima gratia, quæ debitum & obligationem temperat eſt miſericordia dimittendi veniales culpas, quæ frequenter bonis operibus admiſcentur. Quam ſapienter obſeruat Hilarius in Pſalm. 51. colum. penultim. & cum præcedenti

Hilarius. gratia copulat, dicens: *Non enim ipſa illa iuſtitiæ opera ſufficient ad perfectæ beatitudinis meritum, niſi miſericordia Dei, etiam in hac iuſtitiæ voluntate humanarum demutationum, & motuum vitia non reputet. Hinc illud Prophetæ dictum eſt: Melior eſt miſericordia tua ſuper vitam. Quia quamuis probabilis per iuſtitiæ operationem vita iuſtorum ſit, tamen per miſericordiam Dei plus meriti conſequetur. Ex hac enim vita in vitam proficit æternam.*

18. Hoc idem intendunt Patres, qui dicunt hominis iuſtitiam, non in meritis, ſed in confeſſione peccatorum, & diuina miſericordia poſitam eſſe.

Hieronym. Sic Hieronymus dialogo 1. aduerſus Pelag. inter princip. & med. *Tunc,* inquit, *iuſti ſumus, quando nos peccatores fatemur: & iuſtitia noſtra non ex proprio merito, ſed ex Dei conſiſtit miſericordia, dicente ſacra Scriptura: Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis.* Prouerb. 18. & poſt pauca: *Hæc hominis ſumma eſt iuſtitia, quidquid potuerit habere virtutis, non ſuum putare eſſe, ſed Domini qui largitus eſt.* Quæ ſententia ne videatur ſimpliciter negare meritum de condigno, ſiue de iuſtitia, declaratur per verba, quæ longe inferius poſt tres co-

2. Timot. 4. lumnas addit, allegans illud 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, &c. Putamuſne vnam & eandem in vtroque fuiſſe iuſtitiam, & non plus habere meritorum eum, qui plus omnibus laborauit?*

Gregor. lib. 9. Moral. cap. 11. initio alias 14. 19.
fine exponens illud Iob. 9. *Qui etiamſi habuero* Iob 9.
quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor. Omnis, inquit, *humana iuſtitia, iniuſtitia eſſe conuincitur, ſi diſtrictè iudicetur,* & poſt pauca: *Et ſi ad opus virtutis excreuero, ad vitam non ex meritis, ſed ex venia conualeſco. Prece igitur innitendum eſt, cum recta agimus,* &c. Quibus conſonat in cap. 1. eiuſdem lib. 9. Bernard. ſerm. 61. Bernardus.
in med. *Meum proinde meritum, miſeratio Domini. Non planè ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum non fuerit.* Quod dixiſſe propter remiſſionem peccatorum, conſtat ex præcedenti contextu. Conſonat Auguſtinus lib. 9. Confeſſion. cap. Auguſtinus.
13. dicens: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam.*

Octauam gratiam addere poteris, admittere 20.
ad debitum mercedis, quod erat obſequium à ſeruis debitum, & ideo neque gratitudine dignum; ſicut oſtend. diſp. 55. ſect. 4.

SECTIO V.

Rebus tantum creatis obligatio debitúmque per Dei promiſſiones imponitur: Deus autem non hominibus, ſed tantùm ſibi manet obligatus.

DVo ſunt capita rationum, quibus proprietas & rigor obligationis conditur, vt ſuauius deuoretur. Alterum admixtæ gratiæ, quod 1.
præcedenti ſect. tractauimus: Alterum obligationis realis, & non perſonalis, quod in præſenti dicemus. Obligatio realis, non perſonalis.
Pro quo ſupponendum eſt, etiam rebus humanis euenire debitum, & obligationem ipſis impoſitam eſſe, ſine obligatione, vel debito perſonæ, quæ rebus illis obligationem impoſuit. Quod euidentius cernitur in hæreditate, vel legatis teſtamento relictis. Res enim teſtatoris poſt illius mortem obligatæ manent ac debitæ, non tantum hæredibus, ſed etiam legatariis: teſtator autem, qui debitum hoc, & obligationem impoſuit, nunquam obligatus, aut debitor eſt: nec ante mortem, quia non dum valet teſtamentum (Paulo iudice Hebr. 9.) nec poſt mortem, quia non exiſtit, nec eſt obligationis capax.

Mihi verò perſuaſum eſt hanc fuiſſe rationem ex duabus vnam, propter quam Deus ſuam 2.
promiſſionem, & fœdus appellauit teſtamentum, vt ſignificaret, res eo teſtamento diſpoſitas eſſe debitas hominibus; ipſum verò Deum non eſſe obligatum, nec debitorem hominibus; quoniam incapax eſt debiti propter maieſtatem ſupremam, ſicut defunctus eſt incapax debiti propter priuationem vitæ; quod attigi præcedenti diſp. 55. ſect. 1. fine. Vel ſi magis placuerit vti poteris exemplo Magnatum, & nobilium virorum, qui per ciuiles contractus non ſuas perſonas, ſed tantum ſuas facultates obligare ſolent & tunc præſertim, quando fundum, aut aliam rem immobilem hypoteca ſpeciali ſubiicit debito.

Deus non obligatur neque debet, res tamen eius obligantur, & debentur.

Ne quis Scholaſticæ tantùm doctrinæ ſtudioſus, expers vero moralis philoſophiæ, ac iuris, 3.
quaſi peregrinam fugiat, vel impugnare nitatur obligationem rerum, quæ ſit omnino ſeparata ab obligatione perſonali: referenda ſunt Vlpiani

Vlpianus. Duo actionũ genera. verba leg. *Actionum genera.* ff. de obligat. & actionibus: *Actionum genera sunt duo: in rem, quæ dicitur vindicatio: & in personam, quæ conditio appellatur. In rem actio est, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus: & semper aduersus eum est, qui rem possidet. In personam actio est, qua cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendum aliquid, vel dandum.* Vnde constat, quando actio realis non est mixta cum personali, sed mera, tunc personam nullam esse obligatam, sed tantùm rem esse debitam.

4. *Siluester.* Ideo rectè Siluester verbo *actio* num. 2. definit, actionem realem, vel in rem esse illam, *quæ non supponit obligatum eum contra quem dirigitur.* *Actio realis quid.* Et Angelus *actio* §. 4. cum aliis authoribus definit, actiones reales esse, *quæ sequuntur rem & non personam, nec per eas dicitur persona obligata.* Constat eadem doctrina Instit. de obligat. & actionibus §. *Appellamus*, cui potest adiungi finis præcedentis §. *Hominibus Deus in res, non in se ipsum ius concedit.* Hominibus igitur Deus concedit ius in gratiam, & gloriam, tanquam in res debitas, sed non in Deum ipsum, quia nullius est capax debiti, vel obligationis.

5. Vtrumque membrum præsentis doctrinæ, videlicet, Deum hominibus non esse obligatum, attamen gratiam & gloriam esse obligatas Dei promissione, probatur imprimis omnibus argumentis positis in sect. 2. & 3. quæ licet videantur inter se pugnare, sic tamen efficiunt mirabilem harmoniam, vt illa, quæ posita sunt section. 2. probẽt, Deum ipsum, etiã promissione supposita, non esse propriè debitorẽ, aut obligatum: & illa, quæ posita sunt sect. 3. probent, gratiam & gloriam esse debitas & obligatas, cum eo tamen temperamento, quod additum est præced. sect. 4.

6. *Augustinus.* Probatur secundò. Sic enim acutè Augustinus lib. 1. Confessio cap. 4. vtrumque membrum coniunxit, vt aptè sibi consentiẽs, quando Deum his alloquitur: *Super erogatur tibi, vt debeas, & quis habet quidquam non tuum? Reddis debita, nulli debens; donas debita, nihil perdens.* Vbi pugnantia videntur Deum nulli debere, & tamen debita reddere, & supererogari Deo, vt debeat, quorum nulla congruentior est concordia, quàm prædicta distinctio debiti realis, aut personalis.

7. Tertiò probatur ex D. Thoma tam in præsenti quæst. 21. art. 1. ad 3. quàm 1. 2. quæst. 111. articul. 1. ad 2. quia rebus creatis est debitum quidquid ad illas ordinatur, sicut partes ordinantur ad totum, & accidentia ad substantias, & vnaquæque res ad suum finem. Sic enim debentur homini caput, manus & pedes, & omnes potentiæ interiores & exteriores. Rursus *licet Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed alia in ipsum.* *S. Thomas.* Præmiserat enim S. Thomas nomine debiti significari quendam ordinem exigentiæ, vel necessitatis alicuius rei, ad aliam ad quam ordinatur. Hunc modum obligationis ac debiti, quem S. Thomas in præsenti articul. 1. naturalibus tantum in rebus explicuit, eundem ampliauit ad supernaturalia præmia 1. 2. quæst. 111. articul. 1. ad 2. illis potissimum verbis: *Neutro autem modo dicitur debitum, propter hoc quod Deus creaturæ obligetur; sed potius in quantum creatura debet subiici Deo, vt in ea diuina ordinatio impleatur: quæ quidem est, vt talis natura tales conditiones, vel proprietates habeat, & quod talia operans, talia consequatur.* Talia, videlicet, præmia consequatur, qui operatur opera meritoria.

Similiter autem eadem 1. 2. quæst. 114. art. 1. ad 3. ait: *Quia actio nostra non habet rationem meriti, nisi ex præsuppositione diuinæ ordinationis; non sequitur quod efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, in quantum debitum est, vt sua ordinatio impleatur.* Quod autem his verbis significare videtur, esse debitum simpliciter & absolutè, quo Deus debet sibi ipsi, non potest intelligi de debito, quod pertinet ad iustitiam, vel ad aliquam virtutem annexam iustitiæ; sed tantùm intelligitur de illo debito, quod est necessitas diuinæ perfectionis, sicut Deus sibi debet immutabilitatem sui consilij; vel potius *debitum est Deo, vt impleatur in rebus id quod eius sapientia, & voluntas habet, & quod suam bonitatem manifestat.* vt dixit in præsenti q. 21. art. 1. ad 3. 8.

Hic discursus confirmatur primò, quia sicut ex ordinatione, quam Deus naturis rerum indidit, seminantibus triticum debetur fructus, qui sit triticum: ita secundum ordinationem rerum supernaturalium operibus, procedentibus ex charitate, debetur fructus æternæ beatitudinis, quia renascuntur, *non ex semine corruptibili, sed ex incorruptibili, per Verbum Dei viui*, 1. Petri 1. & 1. Ioan. 3. *Semẽ ipsius in eo manet.* Ideo Paul. Gal. 6. *Qui seminat*, inquit, *in carne, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu de spiritu metet vitam æternam.* Isai 3. *Dicite iusto, quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.* Discrimen autem inter fructus naturaliter debitos, & fructus bonorum operum, assignat, S. Thomas 1. 2. dicta quæst. 114. artic. 1. corp. fine, quia res naturales ordinatæ sunt à Deo, vt per operationes proprias necessariò & non liberè consequantur fructum, vel finem, ad quem à Deo sunt ordinatæ: sed creatura rationalis est supernaturaliter ordinata, vt per liberas operationes consequatur fructum & finem supernaturalem. Vnde prouenit vt illius actio habeat rationem meriti, & illius fructus habeat rationem mercedis & præmij. Quod naturalibus rebus repugnat. 9. *Confirmatio 1.* *1 Petri 1.* *1 Ioan. 3.* *Galat. 6.* *Isaiæ 3.*

Confirmatur secundò. Quemadmodum enim quando Beatus Franciscus emisit votum dandi eleemosynam cuicunque pauperi petenti; per illud, votum non constituebatur debitor & obligatus pauperibus; sed Deo, propter cuius amorem volebat obligari ad eleemosynam: ita Deus per suas promissiones non constituitur debitor, & obligatus hominibus, sed suæ bonitati, propter quam, & in cuius laudem promittit iuxta illud Ephes. 1. *Qui est pignus hereditatis nostræ in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.* Quod optimè ponderat Chrysostomus ibi serm. 2. prope Morale, colligens inde maiorem certitudinem diuinæ promissionis. 10. *Ephes. 1.*

Ad maiorem explicationem & firmitatem propositæ veritatis, operæ pretium erit obiectiones præoccupare, quæ legentibus possunt occurrere. Prima sit, quoniam homines Magnates, aut nobiles contra iustitiam peccant, si non tribuant res illas, quas per emptionem, aut venditionem, aut alios ciuiles contractus obligant; licet suas personas directè non obligent: ergo non solùm est obligatio realis, sed etiam personalis, quæ resultat ex illis contractibus: ac proinde superius adductũ exemplum potius probat, Deum manere obligatum. Confirmatur, quia si Deus non producat gratiam & gloriam, quam promisit reddendam pro talibus operibus, eo ipso violabit 11. *Prima obiectio.* *Confirmatio*

violabit pactum & fœdus cum hominibus initum: ergo Deus obligatus est ad gratiam & gloriam producendam & tribuendam pro talibus operibus.

12. Respond. vtramque consequentiam negando. Quoniam homines Magnates & nobiles, licet suas personas non obligauerint directè; manent tamen indirectè & consequenter obligati propter superiorem legem Dei & reipublicæ, quæ præcipit stare promissis, & explere contractus. Deus autem nullius lege potest obligari. Quapropter si Deus non produceret gratiam & gloriam, quam promisit operibus esse reddendam; non violaret pactum & fœdus, propriè loquendo, prout violatio significat peccatum commissum aduersus obligationem: sed violaret pactum, prout hæc violatio significare potest defuisse Deum necessitati veracitatis, immutabilitatis, atque decori seruandi: contineret enim mutationem propositi, & genus falsitatis. Hæc autem necessitas non est obligatio propriè dicta.

13. Secunda obiectio, quia Deus non modo res creatas, sed etiam diuinas personas promisit hominibus: igitur diuinæ personæ manent hominibus obligatæ. Consequentia probatur, quia non alia ratione res creatæ debentur, & obligatæ sunt hominibus, nisi quia promissæ sunt à Deo. Antecedens probatur, quod attinet ad personam Spiritus sancti. Actor. 1. *Sed expectarent promissionem Patris.* &c. & cap. 2. *Promissionem Spiritus sancti accepta a Patre.* Ephes. 1. *Signati estis Spiritu promissionis sancto.* Et Christus Dominus Luc. 24. prope finem: *Ego*, inquit, *mitto promissum Patris mei in vos.* Filium autem fuisse promissum probari potest Actor. 13. *Huius Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israël Saluatorem Iesum.* Et Rom. 15. *Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones Patrum.*

Act. 1. & 2. Ephes. 1. Luc. 24. Actor. 13. Roman. 15.

14. Respond. Quemadmodum in tomo de Trinitate disputat. 75. vidimus, Spiritum sanctum donari fidelibus, & Filium etiam esse datum à Patre; nihilominus persona Spiritus sancti vel Filij non manet subiecta potestati recipientis: sed tantùm tribuitur hominibus libera potestas fruendi prædictis personis, & accipiendi fructum ex illis: sic etiam per promissionem Pater non obligauit Filium nec Spiritum S. sed tantùm obligauit eas res creatas, per quas vtraque persona datur hominibus, videlicet, vnionem hypostaticam, gratiam & dona Spiritus sancti, & visionem beatificam.

15. Tertia obiectio. Promissio suapte natura debitorem & obligatum constituit promittentem, vel ex iustitia, vel saltem ex fidelitate: Deus autem verè propriéque promittit, vt ostendimus sect. 1. Manet igitur ipse debitor & obligatus.

Solutio. Respond. Maiorem non esse vniuersaliter veram, quoniam etiam inter homines aliqui propter eximiam nobilitatem à republica censentur incapaces obligationis personalis, prouenientis à promissione vel contractu ciuili: vt supra notauimus. Insuper quicunque vellet ea limitatione promittere, suas tantùm facultates obligando, sed personam suam excipiendo, & volens se manere immunem ab obligatione; non maneret personaliter obligatus.

SECTIO VI.

Contra præcedentem decisionem argumenta soluuntur.

1. Ad argumenta posita in sect. 2. sufficit generalis solutio, præcedenti sectione insinuata; quia nimirum solummodo probant, Deum ipsum non esse debitorem; licet eius gratia & gloria debeatur; & quædam ex illis probant, primam gratiam nullo modo debitam esse. Ad argumenta verò posita in sect. 3. vix est opus alia solutione, quam illius titulo, quia nimirum res à Deo promissas, deberi & obligatas esse, contendit. vnde non sequitur obligatum esse Deum; sicut in præsenti probatum est.

2. Sed vrgent aliqui Doctores primò, quoniam Augustinus & Cyprianus citati sect. 3. argum. 3. plane concedunt, esse Deum *hominibus debitorem* ratione bonorum operum. Respondetur: Hæc, quæ semel, aut iterum reperimus dicta, non inter disputationes sed inter exhortationes, condienda sunt grano salis, accepto ex multò pluribus testimoniis eorundē, & aliorum Patrū, quæ disputando tradiderunt, quando rem exactiùs examinabant, cuiusmodi multa vidimus sect. 2. 4. & 5. Deus igitur appellatur debitor & obligatus hominibus, quoniam ad hominum vtilitatem dirigitur eius pactum & promissio: & quoniam gratia, & gloria, & quæcunque res promissæ debentur hominibus. Deus autem necessitatem fidelitatis & immutabilitatis ad illas creandas libere sibi imposuit per promissionem, cui deesse est impossibile.

Obiectio 1. Solutio.

3. Secundò insistunt in eo, quia fidelitatis debitum nullam Deo imperfectionem infert, siquidem non oritur ex lege vel præcepto, sed ex illa naturali rectitudine, qua Deus est summè verax. Confirmant primò, quoniam necessitas implendi promissum, & illius obligatio non minuit, sed potius auget intensiuè diuinam libertatem; sicut impossibilitas mentiendi, & peccandi, libertatem Dei auget: sicut probatum est supra disputat. 8. sect. 1. & 2.

Obiectio 2. Cõfirmatio 1

4. Confirmant secundò, quoniam immutabilitas diuinæ voluntatis non minuit, sed perficit diuinam voluntatem & eius dominium, vt vidimus disput. 16. sect. 4. & 5. At obligatio prædicta nascitur ex immutabilitate. Confirmatur tertiò, quia nec supremum Dei dominium deprimitur obligatione fidelitatis; quoniam sua libera voluntate, semel volens aliquid efficere ab æterno, determinauit quod in tempore faciendum erat, perinde ac si statim fieret, cum primum Deus liberè decreuit. Vnde sicut hoc non deprimeret dominium; ita nec illa obligatio, quæ solùm consistit in æternitate immutabili volitionis.

Cõfirmatio 3.

5. Respond. Hæc solummodo probant obligationem ac debitum impropriè sumptum pro necessitate naturali diuinarum perfectionum. Vnde non potest inferri debitum propriè dictum, virtute cuius persona contrahens, vel promittens sit obligata per legem, aut per ius, quod altera persona contra promittentem, aut contrahentem acquirat: hoc enim constituit debitorem aliquo modo subiectum & inferiorem creditore, prout ille debitor est, & hic creditor, qui ius habet compellendi, vel non compellendi debitorem.

Tertiò

6. *Obiectio 3.* Tertiò non sibi tantùm, sed etiam hominibus obligatum esse Deum, probant, quia D. Thom. 2.2. quæst. 199. artic. 3. virtutem veritatis dicit, esse ad alterum, etiam secundum rationem debiti, *S. Thomas.* *non legalis, sed moralis in quantum, scilicet ex honestate vnus homo alteri debet veritatis manifestationem.* Et in solut. ad 1. ait, virtutem veritatis aliquo modo attendere rationem debiti. ad alterum, *quia cum homo sit animal sociale, naturaliter debet alteri id sine quo humana societas seruari non posset.* Seruata ergo proportione, etiam veritas diuina est aliquo modo ad alterum: nam licet Deus sit extra omnem ordinem, tamen, si vult cum aliis loqui, vel conuersari, debet illis veritatem in dictis. Et si ea, quæ dicit, contineant promissionem, debet illis fidelitatem. *Confirmatio 1.* Confirmant 1. quoniam respectus ad alterum, qui significatur, dicendo, Deum esse obligatum, & debitorem hominibus supra absolutam rationem debiti, solum declarat hominum vtilitatem, vel aliqualem societatem, & conuictum, ad quem ordinatur illud debitum. *Confirmatio 2.* Confirmant secundò, quoniam inde non sequitur, Deum ordinari ad homines, sed tantummodò sequitur exteriora dicta, vel operationes Dei ad hominum vtilitatem ordinari.

7. Respondeo, & dico primò. Istorum argumentorum author Franciscus Suarez relect. de libert. diuina disput. 2. sect. 2. præsertim num. 32. & sequentibus, si conferantur cum præcedentibus, nullum aliud debitum aut obligationem Deo tribuit, nisi quam nos iam sponte concessimus in hac, & præcedentibus sectionibus, quæ nihil aliud est, quam naturalis necessitas diuinæ veracitatis & immutabilitatis. Proinde nihil à nobis dissidet, nisi quatenus existimat, illud esse propriè debitum fidelitatis aut iustitiæ: atque insuper, vt dicatur Deus hominibus debere, satis esse quod ad hominum vtilitatem destinentur res ab eo promissæ.

8. Dico secundò. Non sufficere nostræ vtilitatis intentionem, quæ colligenda sit ex Dei promissis, vt Deus obligatus, & debitor sit hominibus, satis constat exemplis adductis in sect. præcedenti. Nam si voueas, te daturum esse eleemosynã Francisco pauperi absenti, & ignoranti tuum votum, ac proinde non acceptanti: eleemosyna promissa & tuum votum destinantur ad vtilitatem Francisci; tu tamen non eris obligatus, nec debitor Francisco, sed soli Deo: nec Franciscus contra te ius aliquod acquiret. Ergo nulla est consequentia, per quã ex eo, quod promissio vel res promissa destinentur ad vtilitatem hominum, colligitur, Deum esse debitorem aut obligatum. Præterea hæreditas, vel legatum testamento relictum destinatur ad vtilitatem hæredis, aut legatarij: cum tamen testator iam defunctus non sit capax obligationis. Aliud exemplum repete ex sect. præced.

9. Dico tertiò. Propter honestatem veracitatis vnus homo debet alteri, quoniam est animal sociale, debétque alteri, tanquam comparti totius reipublicæ. Deus autem superior est tota creaturarum republica. Propterea nulli debet, nec tenetur vlla naturali lege, pertinente ad conuictum & societatem.

10. Vasquez autem propriè dictam obligationem ac debitum fidelitatis, quo Deus sit, non sibi tantùm, sed hominibus obligatus, concedit 1. part. disp. 85. cap. 6. post med. §. *At verò.* & 1.2. tom. 2. disp. 215. sect. 2. Sed eius fundamenta diruta manent ex dictis in hac & præcedentibus sectionib.

SECTIO VII.

Vtrùm promissio diuina nihil aliud sit, quam declaratio diuinæ voluntatis & propositi per simplicem prædictionem alicuius beneficij.

SVarez relect. de libertate diuina disputat. 2. sect. 2. num. 10. & sequentibus, præsertim num. 13. 14. & 15. & num. 27. ac 28. author est, promissionem diuinam esse tantummodò simplicem assertionem, qua declaratur diuinæ voluntatis propositum de aliquo beneficio præstando: nihilominus asserit esse simpliciter promissionem, & per illam Deum constitui debitorem, & obligatum hominibus: vt vidimus sect. præcedenti versus finem. 1. *Suar. sententia.*

Quantum ad priorem partem, fauent eidem sententiæ quidam ex antiquis scholasticis. Durand. enim 2. dist. 27. quæst. 2. num. 15. dicit, *promissionem diuinam in Scripturis non sonare aliquam obligationem, sed insinuare meram dispositionem diuinæ liberalitatis.* Gregor. lib. 1. sent. dist. 17. q. 1. art. 2. longe post med. post conc. 2. in 2. principali probatione, & iterum, respondens ad 4. argum. Aureoli, existimat non esse debitam condignam iustitiæ, sed tantum ex gratuita ordinatione Dei. Quapropter videtur negare promissionem propriè dictam, & accedere ad sententiam Durandi. Colligitur idem ex Marsilio lib. 2. sentent. quæst. 18. art. 4. col. vltima, dum respondet ad primam obiectionem, & circa finem quæstionis, dum respondet ad quintam rationem principalem, quoniam absolutè negat, debitorem esse Deum, vel aliter acceptasse merita, quam per liberam dispositionem dandi. 2. *Durandus.*

Minus consequenter Maior lib. 2. distinct. 27. quæst. vnica sub init. existimat, Deum non esse debitorem, sed posse negare gloriam bonis operibus; & tamen prope med. & iterum prope finem concedit pactum promittentis Dei, & meritum de condigno. Ricardus 2. dist. 27. art. 2. q. 3. in posteriori solutione ad 3. videtur inclinare magis ad negandum debitum ex promisso. Scotus autem in 4. dist. 46. prope finem simpliciter & vniuersaliter negat, Deum esse debitorem, quamuis non exprimat, etiam supposita promissione. 3.

Fauet etiam S. Bonauent. 2. dist. 27. art. 2. q. 3. corpore ante med. & post med. & in solutione argument. quatenus dicit, Deum *quodammodo obligari* ratione promissionis dandi gloriam diligentibus se. Quocirca videtur obligationem simpliciter negare. *Vnde sequitur, quam appellat promissionem, non esse simpliciter promissionem.* Colligi præterea potest ex D. Thoma, quoniam 1.2. tota quæst. 114. tractans de merito bonorum operum solam Dei ordinationem & operationem seu motionem commemorat, nulla facta mentione promissionis ibi nec alibi disputans de meritò, quod sciam. 4. *Bonauentur.*

Primum argumentum, quo suam sententiam probare conatur Suarez, inde sumitur, quoniam assertio simplex sola sufficit, vt id, quod Deus asserit infallibiliter eueniat, cum procedat ex certissima præscientia futurorum: ergo nihil opus est vlteriori promissione. Confirmatur quoniam immutabilis est voluntas Dei; proptereáque non indiget 5. *Prædicta opinionis probatio 1.* *Confirmatio.*

indiget alia promissione, qua veluti confirmetur, & stabiliatur in eo quod semel decreuit, & hominibus per simplicem assertionem reuelauit.

6. *Probatio 2.* Secundum argumentum accipit ex modo loquendi Scripturæ: nam, licèt in variis locis mentionem faciat diuinarum promissionum sub hac appellatione, tameo vbi referuntur ipsæ promissiones, prout à Deo fiunt, non sunt verba promissiua, sed assertoria: vt Genes. 12. & 22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Et 2. Reg. 7. *Suscitabo semen tuum post te.* Et Psalm. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* *Genes. 22. 2. Reg. 7. Psal. 131.*

7. *Probatur 3.* Tertium argumentum: nam inter homines etiam simplex assertio iuramento confirmata inducit obligationem, teste D. Thoma 2. 2. quæst. 89. artic. 7. ad 1. Sed simplex Dei assertio æquiualet assertioni iuratæ: ergo inducit obligationem, ac subinde non est opus alia promissione. Minor probatur, quia simplex assertio posita 2. Reg. 7. *Suscitabo semen tuum post te*, per modum iuramenti refertur Psalm. 131. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eam: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* *2. Reg. 7. Psal. 131.*

8. Confirmatur primò, quia per iuramentum non alia firmitas additur assertioni simplici, quam ea, quæ prouenit ex diuino testimonio: sed quælibet assertio simplex Dei est verissimè diuinum testimonium: ergo quælibet simplex assertio Dei æquiualet assertioni iuratæ, tantam habens firmitatem & certitudinem, quantam assertio iurata. *Confirmatio 2.* Confirmatur secundò, quia non additur firmitas & certitudo, quando non additur authoritas testificantis. Sed per Dei iuramentum non additur authoritas testificantis, cum fuerit vnus & idem. *Hebræ. 6.* *Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum.* Confirmari tertiò potest, quoniam Deus propriè loquendo non iurat, vt ostendimus præcedent. disp. 55. sect. 4.

9. Quartum argumentum. Quod enim est prorsus immutabile non potest immutabilius fieri; sed simplex assertio Dei, simpléxque propositum est protsus immutabile: ergo non potest immutabilius fieri per promissionem; ac proinde non est capax promissionis. Antecedens probatur, quia Deus in suis attributis augmentum recipere nequit: est autem immutabilitas Dei attributum. *Confirmatio.* Confirmatur à simili: nam de Christo Domino, prout homo viator erat, S. Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 4. ad 3. docet, nihil vouisse, quia habebat voluntatem firmam in bono: eadem autem est ratio de voto, & de quacunque promissione, si firmitas eadem in operatione supponatur: ergo à fortiori diuina voluntas non indiget promissione, quæ superaddatur proposito, & simplici assertioni.

10. Quintum argumentum. Promissio voluntariam legem imponit promittenti: lex autem repugnat diuinæ voluntati, quia finis legis est determinare, & obligare voluntatem: hanc verò determinationem & obligationem Deus habet ex immutabilitate naturali, supposito libero decreto.

11. *Conclusio. Promissio Dei non est idem quod simplex assertio.* Nihilominus est dicendum, vltra simplicem assertionem & prædictionem præstandi beneficium, aliquam aliam esse formalitatem, & vim diuinæ promissionis, & pacti, & alium effectum præstare. Hæc esse videtur indubitata sententia Scholasticorum, qui promissionem, aut pactum Dei proferunt ad confirmandum meritum de condigno. Sic Bonauentur. 2. sentent. dist. 27. art. 1. quæst. 3. corp. ante med. ait: *In Deo quadam cadit obligatio non ex necessitate, sed sua mera benignitate; quia voluit promittere, & pactum firmare cum iis qui eum diligunt*, &c. *Bonauentur.* Magis apertè Carthusianus 2. senteor. distinct. 27. quæst. 2. dum acriter impugnat Durandum, ac præcipuè prope finem quæstionis docet Deum non asserendo tantum, sed etiam promittendo & iurando beatifica dona denunciasse, proptereáque debitorem esse.

Argentina in eadem dist. 27. quæst. vnica art. 4. post med. refutato Durando, dicit, Deum esse debitorem ex promissione. Similiter Gabriel 2. dist. 27. quæst. vnica artic. 2. probans conclusionem 1. & iterum obiectionē soluens ante conc. 2. ex professo tradit quod Deus ex libera voluntate nobis promittendo, se facit nostrum debitorem. Ricardus 2. dist. 27. art. 2. quæst. 3. solut. ad 3. fatetur, posse dici, Deum esse debitorem ex promisso; sed in 4. dist. 46. artic. 1. fine absque dubitatione simpliciter affirmat, esse Deum debitorem ex promisso, quia vult. Denique S. Thomas, licet scholasticè disputans de merito nihil meminerit promissionis: attamen in commentariis ad epistolas Pauli, & cæteras Canonicas, in Dei promissionem multoties incurrens, nunquam eam exponit per metaphoram, aut improprietatem, sed supponit, eam intelligendam esse, vt sonat. Id quod videre licet Roman. 1. & 4. & 9. & 15. & Hebr. 6. & 10. & in aliis epistolis.

Probatur primò testimonio Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 24. in medio dicentis: *Sic autem Deus non omnia promisit, quæ prædixit: quamuis prædixerit omnia, quæ promisit: sicut non omnia prædestinauit, quæ præsciuit, quamuis omnia prædestinata præsciuerit.* Vnde in fine concludit: *Iustificandis ergo, atque glorificandis prædestinatum misericordiæ suæ opus prædixit pariter & promisit: iniquis autem prædestinatum iustitiæ suæ opus prædixit tantummodo, non promisit.* Huius verò discriminis rationem reddit init. sequentis cap. 25. his verbis: *Promissionem dici non posse, nisi cum aliquid ad hoc prædicitur faciendum, vt possit ei, cui promittitur, prodesse iam factum: & promissum semper esse doni, non semper esse iudicij: cum promissi largitas semper lætificet, iudicij verò seueritas aliquando contristet.* Et sequenti contextu iterum atque iterum eandem doctrinam repetit. 12. *Fulgentius.*

Probatur secundò, quia simplex Dei assertio, meráque prædictio non constituit obligatas, ac propriè debitas eas res, quæ prædicuntur: sed diuina promissio constituit obligatas ac debitas propriè res, quæ promittuntur: ergo diuina promissio non est mera prædictio, nec simplex assertio Dei. Minor probata manet sect. 3. 5. & 6. Maior verò probatur, quia nec ex generali ratione simplicis assertionis & prædictionis, nec ex peculiari ratione, secundum quod est assertio, prædictióque diuina conuenit illi constituere obligatas ac debitas res, quæ promittuntur. Quod attinet ad rationem generalem simplicis assertionis & promissionis, constat in assertionibus hominum, quæ nullam in futurum obligationem, aut debitum inducunt, nec in personam, quæ loquitur, nec in res, quas prædicit. 13. *Simplex assertio, & prædictio mera non obligat res prædictas.*

Quod

14 Quod autem ex peculiari ratione diuinæ prædictionis & assertionis simplicis non conueniat illi constituere obligatas ac debitas res, quæ prædicuntur, probatur, quoniam ex hoc capite solum habet immutabilitatem, & naturalem necessitatem, ratione cuius contradictionem inuoluit Deum non facere, quod prædixit, quoniam eius volitio est æterna, & semper eadem, & eius præscientia tanquam præsens ab æterno intuebatur, quidquid in tempore facturus erat. Hæc autem necessitas Deo naturalis, & impossibilitas oppositi non constituit formaliter res debitas hominibus, etiamsi ordinentur ad eorum vtilitatem, vt dicere cœpimus sect. præce. prope finem.

15. Confirmatur primò, quoniam de prima gratia vocante & excitante simplicem assertionem, & prædictionem Dei, habemus in Sacris literis, *Apocalyp. 3.* ac peculiariter Apocalyp. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum*, &c. Nihilominus per illam non constituitur obligata & debita prima gratia vocationis & excitationis (quin potius iam in Theologia certum est, illam esse prorsus indebitam, nec posse cadere sub aliquod meritum de condigno, siue de congruo, etiam remotissimo.) Ergo simplex assertio diuina non constituit hominibus obligatas ac debitas eas res, quæ prædicuntur.

16. Confirmatur secundò, nam vbi nullum est meritum, nec remuneratio præmij; nulla est obligatio rerum, quæ prædicuntur; ac subinde nulla est promissio. Sed in multis prædictionibus & assertionibus diuinis nullum affertur meritum, nec remuneratio: igitur in eisdem nulla est obligatio rerum, quæ prædicuntur, ac subinde nulla est promissio. Consequens igitur est, vt mera prædictio, & simplex assertio non habeat vim promissionis. Minor probatur quamplurimis prædictionibus & assertionibus Scripturæ, quæ nec sunt remuneratoriæ, nec comminatoriæ; nam de comminatoriis peculiariter dicendum erit statim. Primum exemplum *Daniel. 2.* accipe Daniel. cap. 2. vers. 39. *Post te consurget regnum aliud minus te argenteum, & regnum tertium aliud æreum.* & quæ sequuntur de futura successione regnorum. In quibus prædictionibus nulla comminatio fiebat audienti Regi Nabuchodonosor, nulláve remuneratio meriti alicuius; nec illæ successiones regnorum cadere poterant sub meritum; ac proinde nec Deus promittebat illi Regi, nec futuras res obligabat, quasi debitas illi.

17. Eodem modo demonstrari poterit, prædictiones Dei per Iosephum factas duobus eunuchis Pharaonis Genes. 40. & aliam insigniorem, factam ipsi Pharaoni, de futura fertilitate, quam sequeretur sterilitas, non fuisse promissiones Dei, nec constituisse res illas obligatas, ac debitas Pharaoni, nec fuisse comminationes. Id etiam *Matth. 2.* clarius ostendi potest in illa prædictione Matth. 2. *Fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Hæc futura crudelitas Herodis nec præmium esse poterat, nec pœna Iosephi; proinde nec erat comminatio, nec promissio, sed mera prædictio. Quis enim dixerit, Innocentum stragem fuisse debitam & obligatam Iosepho per talem prædictionem. Huiusmodi multa reperies in vtroque testamento.

Tertiò probatur, quia diuinæ comminationes sunt prædictiones & assertiones futurarum pœnarum: & tamen non sunt promissiones, quæ rebus prædictis obligationem, ac debitum imponant: quamuis in eis vigeat illa ratio diuinæ præscientiæ, atque immutabilitatis, quæ Deo naturalem necessitatem imponit explendi, quod prædixit, eo modo, quo prædixit (siue dependenter à conditione futura liberè, siue absolutè, atque independenter ab illa.) ergo mera prædictio & simplex assertio beneficiorum non habet vim promissionis, quæ beneficiis prænuntiatis obligationem ac debitum imponat. Nec enim est maior ratio prædictionis vnius, quam alterius, quantum ad vim obligandi. 18.

Confirmatio 1. Confirmatur primò, quoniam promissio nullam obligationé, aut debitum inducit, nisi acceptetur ab illo, cui fit promissio. Contra verò comminatio, qualemcunque vim habeat obligandi comminatorem, totam exercet independenter ab acceptatione hominis, cui futura pœna prædicitur; imo illo etiam renuente, & contradicente vim obtinebit. Ergo pœnarum prædictiones, & assertiones simplices non sunt promissiones, quæ rebus prædictis obligationem aut debitum imponant.

Confirmatur secundò. Nam illud discrimen comminationis à promissione, quatenus comminatio non est antecedentis voluntatis diuinæ, sed consequentis, ac supponentis causam ex culpa nostra (quod assignatur à contraria sententia) nihil attinet ad tollendam vim obligationis; si prædictio mera, & simplex assertio Dei vim habet inducendi obligationem. Confirmatur tertiò, quia debitum & obligatio promissionis omnino cessat, si remittatur liberè ab illo, cui facta fuit promissio. Sed nulla obligatio nec debitum comminationis cessat, etiamsi liberè remittatur ab eo cui facta est comminatio: ergo in comminatione, seu assertione simplici futurarum pœnarum, nulla est obligatio promissionis propria: sed tantum est naturalis necessitas immutabilitatis & præscientiæ diuinæ. 19.

Confirmatio 3.

Confirmatur quartò, quia non satisfacit, quod postremo respondet contraria sententia, comminationem habere rationem promissionis respectu boni communis, ad quod destinatur, & constituere Deum debitorem. Hoc inquam non satisfacit: tum quia nullus est, qui totius communitatis nomine promissionem istam acceptet, & acceptione deficiente frustra datur promissio; nullúmque sortitur effectum obligandi. Tum præcipuè quoniam ad bonum commune non expediebat hunc hominem potius, quàm illum puniri, si fuerit ille magis aut saltem æqualiter pœna dignus. Comminationes autem non rarò factæ sunt particularibus personis (sicut [illegible] sacerdoti facta est comminatio temporalis pœnæ, cum tamen plurimi sacerdotes offendant grauius aduersus Eucharistiæ sacrificium.) Ergo tales comminationes respectu boni communis non inducunt aliam obligationem aut debitum, præter eam præcisè, quam assertio comminatoria habet ex præscientia & immutabilitate diuini decreti. 20.

Confirmatur quintò, quia si per impossibile Deus omitteret pœnam, quam huic homini comminatus absolutè prædixit esse futuram, & æqualem pœnam cum æquali fructu boni 21.

communis

communis inferret alteri homini, cui non fuisset comminata tuc prædicta: tunc Deus nihil ageret contra fidelitatem promissionis in ordine ad bonum commune, sed tantum ageret contra suam præscientiam & immutabilitatem: ergo in illa prædictione comminatoria non erat vis promissionis inducentis obligationem fidelitatis. Antecedens probant, quoniam communi bono nihil amplius prodest, hunc hominem potius, quàm illum puniri: si paria sint vtriusque scelera, nec impar sit eorum pœna.

22\. Quartò probatur, quia propriè dicuntur in Dei verbis pactum vel fœdus, siue contractus onerosus, *do, vt des: facio, vt facias*, sicut ostendimus sect. 1. At huiusmodi contractus essentialiter est mutuus, ita vt ex vtraque parte vel res promissæ obligentur, vel persona promittens, & alioqui deficeret essentia contractus mutui & pacti, vt constat ex dictis sect. 1. Pactum verò, siue contractus onerosus non potest res obligare, nisi contrahens habeat intentionem obligandi res illas, & eam intentionem exterius significet (vt constat consensu Theologorum, & Iuristarum.) Hanc autem intentionem obligandi non significat simplex assertio præcisè vt simplex assertio, nisi prout multoties verba de futuro indicatiui *dabo, faciam*, sumuntur pro verbis *spondeo*, vel *promitto* daturum, vel facturum, vt sect. sequenti dicemus ad 2.

Pactum non obligat absque intentione contrahentis.

23\. Confirmatur, quia diuinum pactum supernaturalia iustorum opera constituit in vltima ratione meriti condigni: præmium autem illorum constituit in ratione brauij, coronæ, stipendij, mercedis, remunerationis, ac retributionis reddendæ (prout ostendimus sect. 3.) sed mera prædictio & simplex assertio non constituit iustorum opera meritoria de condigno, nec præmio tribuit cæteras formalitates brauij, coronæ, &c. Istæ namque formalitates non tribuuntur nisi per intentionem directam, & exterioribus signis declaratam. Ergo mera prædictio, & simplex assertio, præcisè vt talis accepta, non est promissio diuina.

SECTIO VIII.

Soluuntur argumenta contrariæ sententiæ posita sub initium sect. præcedentis.

1\. *Ad primum.* AD primum. Consequentia negatur, quia promissionis & pacti fructus non est sola infallibilitas futuri beneficij, sed magis peculiaris & quasi specificus effectus promissionis, quo distinguitur ab assertione simplici, est tribuere formalitates meriti & iuris personæ laboranti, & formalitates præmij, brauij, coronæ, mercedis & retributionis rebus, quæ spondentur pro laboribus, vt præcedent. sect. probatum est. Ad confirmat. similiter respondetur, ad inuiolabilem stabilitatem decreti significandam, sufficere simplicem assertionem; sed non sufficit, vt operibus meritum, & gratiæ, gloriæque tribuat obligationem ac debitum mercedis & coronæ.

2\. *Verba futuri indicatiui indifferentia.* Ad 2. argumentum respond. verba futuri indicatiui modi iuxta communem omnium hominum intelligentiam, sunt indifferentia, vt significent simplicem enunciationem euentus futuri, vel significent promissionem, stipulationem, aut pactum. Ex antecedentibus autem & consequentibus, & ex circunstantiis negotij, quod tractatur, indifferentia ista determinatur ad vnam vel alteram significationem. Probatur, nam Instit. de verborum obligat. §. 1. *Olim*, ait, *talia verba tradita fuerunt: Spondes? Spondeo. Promittis? promitto. Dabis? Dabo.* & ff. de verborum obligat. leg. 2. *Si quis ita interroget: Dabis? & responderit: Quidni? Et is vtique in ea causa est, vt obligetur.* & leg. 3. *Si illud factum fuerit, dabo.* Et in aliis legibus Iureconsulti similibus verbis vtuntur, per futurum indicatiui significando promissionem.

Confirmatur inprimis à simili, nam secunda persona eiusdem modi & temporis significatur multoties obligatio, quam imponit præcipiens, quamuis frequentius non significent, nisi meram assertionem futuri euentus: vt constat toto cap. 20. Exodi, veluti cum ait: *Non habebis Deos alienos: non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, non occides, non mœchaberis*, &c. confirmatur secundò, nam etiam in sacris literis verba futuri temporis promissionem significant, vt Matth. 20. *Quod iustum fuerit dabo vobis*. Ioan. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre.* Quæ tamen verba fuisse promissoria, constat ex aliis locis, quibus expressè dicitur, Spiritum sanctum fuisse promissum, quæ retulimus supra sect. 5. obiect. 2. 3.

Exod. 20. *Matth. 20.* *Ioan. 15.*

Ad tertium respondetur ex dictis. Verba, quæ videntur esse simplicis assertionis, si iuramento confirmentur, determinantur ad significandam voluntatem obligandi ad expletionem futuri actus, quod ipsum est significare promissionem. Qua significatione sublata, non dubito, quin obligatio nulla sequatur ex adiuncto iuramento. Quod inde manifestatur, quia si dixeris: *Dabo*, simulque præmonueris eum, cuius interest, tibi non esse animum te obligandi per verba & iuramentum ad dandum, sed tuo iuramento solummodo confirmare veritatem assertionis, qua dicis, tibi præsens esse propositum dandi, sed non esse voluntatem te obligandi: atque dicis, te daturum esse, quantum est ex vi præsentis propositi mutabilis; hoc supposito, quamuis adiungas iuramentum post verbum *dabo*, non manebis obligatus ad dandum. Ergo iurans, se daturum, non alia ratione obligatur, nisi quia iuramentum ostendit, illa verba processisse ex intentione significandi obligationem & absolutam certitudinem futuritionis, vel saltem ob reuerentiam iuramenti præsumitur in dubio ex illa intentione processisse: ad quod respexisse videtur S. Thomas & alij tractantes de obligatione propria iuramenti. 4.

Assertio simplex iuramento confirmata voluntatem obligandi significat.

Iuramentum aliquando obligationem non inducit.

Hinc constat solutio primæ confirmationis, negando Maiorem. Alia quippe firmitas additur, qua ratione verba, quæ poterant solummodo significare simplicem assertionem, per iuramentum determinantur, vt significent etiam voluntatem se obligandi, quod est significare promissionem. Ad secundam confirmationem Maior negatur propter eandem rationem. Ad tertiam confirmationem respondetur. Licet Deus propriè non iuret, attamen verba, quæ iuramentum sonant, vim habent determinandi diuinam assertionem, vt significet voluntatem obligandi res promissas, & ineundi pactum cum hominibus. Quam vim ex Apostolo Hebr. 6. notauimus in eadem disp. 55. sect. 4. 5.

Verba iuramenti Dei assertionem determinant ad significandã obligationem.

Ad quartum, priori discursu concesso, secunda consequentia negatur. Promissio namque non additur ad augendam firmitatem solummodo; 6.

Quare Deus promissione vtatur.

ſed præterea requiritur ad tribuendum operibus meritum, & tribuendam formalitatem præmij, mercedis, coronæ, & ſtipendij, quod hominibus debeatur, quam formalitatem ſine promiſſione Dei gratia, ſiue gloria non haberet.

7. Ad confirmationem reſpond. Chriſto D. non erat opus promiſſione, ſeu voto ad eum finem, vt ſe ipſum & ſuas operationes conſtitueret debitas & obligatas Deo, tanquam remunerationem beneficiorum Dei: & conſtitueret Dei beneficia meritoria ſuorum operum, itavt opera Chriſti D. forent merces, corona, & præmium redditum Deo pro meritis ipſius Dei. Hoc enim manifeſtam abſurditatem præ ſe fert. Quo ſuppoſito, promiſſio nullum alium fructum habere poterat in Chriſto D. niſi confirmare voluntatem in bono. Cum autem hæc firmitas alio modo tribueretur per vnionem hypoſtaticam, & viſionem beatificam: nihil opus erat voto. Diuinis autem prædictionibus ſuperadditur promiſſio, non ad effectum firmitatis, ſed ad effectum tribuendi prædictas formalitates iuris & meriti, atque obligationis & mercedis debitæ.

Chriſti opera non opus ſit confirmare voto.

8. Ad quintum reſpond. Promiſſio voluntariam legem imponit promittenti, quando promittens vult ſe ipſum obligare: cæterum quando promittens vult obligare res promiſſas, non obligando ſe ipſum; tunc promiſſio non promittenti, ſed tantùm rebus promiſſis legem imponit. Hoc autem modo Deum promittere, probatum eſt ſupra ſect. 5. & ſequentibus.

DISPVTATIO LVII.

Vtrùm legalis atque gubernatrix iuſtitia propriè dicta reperiatur in Deo.

SECTIO I.

Generales iuſtitiæ definitiones & explicatio iuſtitiæ legalis.

1\. AD explicandam iuſtitiam, quæ Deo propriè conuenit, ſupponendum eſt primò, iuſtitiam apud omnes Theologos & Philoſophos eſſentialiter afferre quandam æqualitatem & conformitatem cum obligatione ſeu debito cuiuſque. Huc ſpectant variæ definitiones iuſtitiæ. Prima ſit, quam tradit Ariſtoteles lib. 5. Ethic. cap. 1. non longe à principio: *Videmus*, inquit, *omnes talem habitum dicere iuſtitiam, quo homines apti ſunt ad res iuſtas agendas, & quo iuſta agunt, & volunt iuſta.* Sed hæc eſt nimium indifferens definitio, quæ poſtea in eodem & ſequenti capite reſtringitur ad legitimam æquitatem alteri ſeruandam.

Iuſtitia æqualitatem affert.

Ariſtoteles.

2\. Auguſtinus lib. 1. de libero arbitrio cap. 13. ſub init. *Iam*, inquit, *iuſtitiam quid dicam eſſe, niſi virtutem, qua ſua cuique tribuuntur?* Similiter lib. 19. de ciuitate cap. 21. prope med. *Iuſtitia ea virtus eſt, quæ ſua cuique tribuit.* & lib. 83. quæſt. q. 31. ſub init. *Iuſtitia eſt habitus animi, communi vtilitate conſeruata ſuam cuique tribuens dignitatem.* Gregorius Nyſſenus orat. Catechetica cap. 26. ſub init. *Iuſti eſt pro meritis vnicuique tribuere.* Et paulo inferius: *Iuſtitiæ eſt proprium vnicuique illa tribuere, quæ principia & cauſas prius iecerat.* Ad eandem æqualitatem ſpectat, quod Nazianzenus ſcribit iambico 15. inter principium & medium: *Iuſtitia eſt non plus cæteris requirere.* Iſidorus Hiſpalenſis lib. 2. Etymolog. cap. 24. prope med. cum Socrate definit iuſtitiam eſſe, *qua, rectè iudicando, ſua cuique diſtribuuntur.* Celebrior eſt definitio, quam tradit Vlpianus ff. de iuſt. & iure: *Iuſtitia eſt conſtans & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuendi.*

Nyſſenus.

Nazianz.

Iſidorus.

3\. Secundò ſuppono, iuſtitiam multoties tam in ſacris literis, quàm in libris Theologorum, & Philoſophorum, vſurpari iam ampla ſignificatione, vt comprehendat omnem virtutem ſub ea formalitate, qua ſe legibus conformat, quod eſt actum æqualem reddere legibus. Quæ propterea vocatur iuſtitia legalis. De hac Ariſtoteles lib. 5. Ethicor. cap. 1. prope med. *Videtur*, inquit, *iniuſtus eſſe, & qui à legibus exorbitat, & qui plus capit, atque iniquus. Quare patet & iuſtum eſſe eum, qui legitimè facit, & eum qui æquus eſt. Iuſtum ergo eſt, quod eſt legitimum, & quod eſt æquum.* Quod paulò inferius exponit clarius, inferens, *omnia legitima eſſe quodammodò iuſta. Ea namque, quæ à facultate ferendarum legum ſunt definita, legitima ſunt, & horum vnumquodque iuſtum dicimus eſſe. Ipſæ autem leges de omnibus dictant.* Quod ſigillatim ad fortitudinem, temperantiam, & alias virtutes applicat. Propterea vulgare prouerbium approbat.

Iuſtitia vſurpatio ampla.

Ariſtoteles.

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Vnde concludit tandem: *Hæc igitur iuſtitia non pars virtutis, ſed tota eſt virtus.*

4\. Eandem doctrinam ſequitur S. Thomas 2. 2. quæſt. 58. art. 5. & 6. corp. fine, magis explicans peculiarem formalitatem, per quam omnis virtus conſtituitur formaliter in ratione iuſtitiæ, videlicet, quatenus omnes homines, vt partes vnius communitatis quoſlibet actus virtutum referunt ad bonum commune, ad quod diriguntur leges, eos actus præcipientes. Sic enim Vlpianus ff. de Iuſtitia & iure, lege *Iuſtitia* ſub init. ait: *Legis præcepta ſunt hæc: honeſtè viuere, alterum non lædere, ſuum cuique tribuere.*

5\. Sub hac generalitate iuſtitiam definiunt aliqui Patres, vt Anſelmus dialogo de veritate cap. 13. poſt med. *Iuſtitia*, inquit, *eſt rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata.* Singulas verò partes probat, & ad finem confirmat, quoniam *iuſti dicuntur aliquando recti corde*, id eſt, *recti voluntate: aliquando recti ſine adiectione cordis, quoniam nullus alius intelligitur rectus, niſi qui rectam habet voluntatem, vt eſt illud: Gloriamini omnes recti corde. & illud: videbunt recti, & lætabuntur.* Conſtat autem, genus æqualitatis eſſe rectitudinem, quoniam adæquatur regulæ rectæ rationis. Propterea Pſalm. 18. dicuntur *iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda.*

Iuſtitia legalis definitio Anſelmi.

Pſal. 31.

Pſal. 18.

6\. Auguſtinus lib. 19. de Ciuitate cap. 21. poſt med. & cap. 27. poſt med. *In vnoquoque iuſtitia eſt*, inquit, *vt obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem vitijs, etiam repugnantibus, imperet, vel ſubigendo, vel reſiſtendo.* Ruſus ſerm. 59. de tempore propius ad med. quàm ad fin. *Iuſtitia non aliud eſt, quàm non peccare, non peccare autem legis præcepta ſeruare.*

7\. Tertiò ſupponendum eſt, in ſacris literis fere ſemper ſub eadem amplitudine iuſtitiam accipi, quemadmodum Roman. 2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Et ſequenti cap. 3. *Sine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege, & Prophetis. Iuſtitia autem*

In ſacris literis ſub hac amplitudine iuſtitia accipitur.

Rom. 2. & 3. & 4.

autem Dei per fidem Iesu Christi. & cap.4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Sic etiam ad Galatas 2.& 3.iustitiam fidei præfert iustitiæ legis, & factorum: de qua etiam Christus Matth.5. D. Matth.5. *Nisi abundauerit*, ait, *iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis* Gen.6. & 7. *in regnum cælorum.* Genes.6. *Noë vir iustus atque perfectus.* & cap.7. *Te enim vidi iustum coram me ex omnibus gentibus.* Insignis est locus Ezech.33. circa med. vers. 12. & sequentibus. Ideo Christus Dominus per Antonomasiam *iustus* vocatur Isai. Isaiæ 53. 53. *Iustificabit ipse iustus seruus meus multos.* & Actor 7. Actor.7. *Qui praenuntiabant de aduentu iusti.*

8\. *Iustitia generalitas dupliciter accipitur.* Quartò supponendum est, generalitatem iustitiæ dupliciter accipi: multoties enim in ea ponitur generalitas prædicationis, ita vt, sicut virtus de qualibet specie virtutis prædicatur, ita iustitia prædicetur de quolibet actu honesto, prout est legi conformis ac destinatus ad bonum commune reipublicæ. Sic iustitiæ nomen accipitur quoties iustitias in plurali legimus. V[illegible]ti Deu- Deut.4.&27. teron.4. *Scitis quod docuerim vos præcepta, atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus.* & cap. 27. *Facies mandata atque iustitias, quas ego præcipio tibi.* Similis loquendi modus habetur Deuteron.33. v.21.& 2.Paralip.7.v.17.& Psalm. 49. & 88.& alibi sæpe.

9\. Alia tamen est generalitas collectionis, ratione cuius iustitia complectitur omnes virtutes collectiuè sumptas, prout earum plenitudine constituitur homo iustus: & qualibet earum deficiente, licet adsint reliquæ, simpliciter vocatur iniustus & iniquus, quia non adæquat obligatio- Ambrosius. nem legis. Ambrosius de Abraham lib.2. cap.10. parum a principio: *Iustitia*, inquit, *sola est, quæ virtutes omnes complectitur & commendat omnes.* De Trident. hac Trident.sess.6. cap.7. ante med.decernit: *Vnica formalis causa iustificationis, est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit.* Et paulo inferius: *In ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.* Constat autem, charitatem esse non posse si defecerit aliqua cæterarum virtutum, illius præceptum violando. Eodem modo de iustitia loquuntur communiter Patres.

10\. Apertè deducitur ex multis locis Scripturæ, clarius autem ex illis, in quibus, enumeratis variis generibus virtutum, præceptorum generalis obseruatio ponitur, vt omnium collectione con- Ezech.18. stituatur iustus. Quemadmodum Ezechiel. 18. *Vir, si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël: & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit: & hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento: ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est.*

11\. *Obedientia, & virtutis differentia.* Postremò dubitabit aliquis, quomodo legalis iustitia distinguatur ab obedientia, cum vtraque cuiuslibet legis ad impletionem. Respondetur autem, differre, quoniam obedientia solam honestatem personalem obedientis independenter à bono communi respicit tanquam obiectum formale. Sed iustitia legalis respicit commune bonum totius reipublicæ, & eam honestatem habet pro obiecto formali, quatenus cuiuslibet virtutis actus, & cuiuslibet legis obseruatio prodest communi bono. Eadem formalitate legalis iustitia distinguitur à virtute, dicente Philosopho lib.5. Ethic. cap. 1. fine. *Quid autem intersit inter* Aristoteles. *hanc iustitiam, & virtutem, ex iis, quæ diximus, innotescit. Sunt enim idem: esse autem non est idem. Sed quo quidem est ad alium, est iustitia: quo verò talis est habitus simpliciter, virtus.* & lib.3. Politic. cap.3. notat, non eandem esse virtutem boni ciuis, & boni viri.

SECTIO II.

Legalem iustitiam Deo, sublatis imperfectionibus conuenire.

1\. *Prima sententia.* Legalem iustitiam in Deo non admittunt aliqui Doctores, vt Argentina 4.dist.46.q.vnica art.1.sub init. Vbi Bassoles q.vnica & art.1. Suarez opusculo de iustitia Dei sect.4.num.8. Pesantius 1.p.q.21. art.1. disp.vnica conc.2. Quorum fundamentum referemus ante assertionem tertiam. Vix enim amplius, quàm modo loquendi citati Doctores à veritate recedunt. Melius ve- *Vera sententia.* rò loquuntur authores, qui fatentur legalem iustitiam Deo conuenire. Ita Scot.4.dist.46.q.1. §. *De primo vi lendum.* Sotus lib.3.de Iustit. & iure q.5.art.4.ad 1.prope finem, Rebellus lib.1. de iustit quæst.4. sect.4. Lorca 1.2. disput.44 de gratia §. *Hac ergo ratione.* Nauarret. 1.p.q.21. art.1.controuer.28. §.6.

2\. Fidei fundamentum ad sequentes assertiones præmittimus. Est enim indubitabile, Deum esse iustum, & illi conuenire iustitiam, saltem in aliquo sensu. Clamant enim hoc vbique literæ sacræ: veluti Deuteron. 32. *Deus iustus & rectus.* Deut.32. Psalm.10. *Iustus Dominus, & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.* Psalm.111. *Misericors, miserator, & iustus.* & Psalm. 118. *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Psal. 10. Psal. 111. & 118.

3\. *Dico primò. Legalis iustitia Deo conuenit.* Quo supposito, ex dictis in præcedenti sectione infero & Dico primò. Iustitiam legalem, quæ generalis est virtus, probabilius ostenditur Deo conuenire, quàm aliam iustitiam, specialiter dictam. Quoniam omnium virtutum honestates, quę nullam includunt imperfectionem, reperiuntur in intellectu & voluntate diuina, siue considerentur singulæ diuisiuè, siue colligantur omnes in vnam plenitudinem honestatis, cum qua quælibet iniquitas contradictionem inuoluat. De hac Psalm.144. *Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.* Et ex Psal.50. Psal.144. Roman.2. *Vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat*, &c. Rom.2.

Sic accepta iustitia misericordiam etiam includit, & omnia attributa diuina. Præterea Ba- Baruch 2. ruch 2. dicitur: *Anima quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & iustitiam Domino.* Psalm.30. *In te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me*, &c. Con- Psal 30. stat idem ex Hieronymo paulo inferius referendo, & ex Augustino inchoate expositione epist.ad Roman.propius ad med.quàm ad finem, & Ambros.2.Corinth.cap.9.post med.

4\. Anselmus. Ideo Anselmus dialogo de verit cap.10. postquam probauerat, iustitiam esse rectitudinem

voluntatis, propter se seruatam, prope finem capitis infert, in Deo *non inconuenienter dici rectitudinem voluntatis, aut voluntariam rectitudinem, seu rectam voluntatem. Si verò illam rectitudinem dicimus propter se seruari, de nulla alia rectitudine tam conuenienter dici posse videtur. Sicut enim non aliud illam, sed ipsa se seruat: nec per aliud, sed per se: & ita non propter aliud, sed propter se. Indubitanter itaque possumus dicere, quia iustitia est rectitudo voluntatis, quæ rectitudo propter se seruatur.*

6. *Altioris ordinis diuina iustitia.* Dico secundò. Altioris est ordinis diuina iustitia, infinito interuallo superans cuiuslibet creaturæ iustitiam & sanctitatem, quæ propterea nulla reputetur comparatione Dei. Probatur primò

Psal.142. Psalm. 142. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Hoc enim sensu versus hic exponitur ab Hilario, Hieronym. Arnobio, Euthymio, & aliis expositoribus in commentariis, & D. Bernardo serm. 5. de verbis Isaiæ. Nec multùm ab hoc instituto dissidet Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem, & Gregorius in comment. illius Psalmi.

7. Probatur secundò Iob 4. *Numquid homo, Dei*

Iob.4.& 9. *comparatione, iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?* & cap. 9. *Non iustificabitur homo compositus*

Augustinus. *Deo.* Quem locum tractans Augustinus lib. ad Orosium contra Priscillianistas & Origenistas cap. 10. docet: *In comparatione iustitiæ Dei, si nec sancti in cælis, nec Angeli iusti esse dicantur, non mihi videtur importuna sententia.* Idem repetit cap. 25. *Numquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut*

Psal.142. *apparere mundus natus de muliere?* Psalm. 142. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Sic Hie-

Hieronym. ronym. epistola ad Damasc. propiùs ad finem, quàm ad med. *Hominum,* inquit, *omnium vniuersa iustitia non est, Deo collata, iustitia.* Et adductis quibusdam Scripturæ testimoniis, infert: *Ex quibus omnibus edocemur, Dei solius perfectam esse iustitiam, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos: dat pluuiam serotinam & matutinam, merentibus pariter & non merentibus.* Similia docet dialog. 1. aduersus Pelag. propius ad med. quàm ad princ.

8. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 26. ait: *Humana iustitia, diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est, quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in Solis radio posita tenebratur.* & lib. vltimo cap 1. *Omnia humana, quæ iusta & pulchra sunt, Dei iustitiæ & pulchritudini comparata, nec iusta, nec pulchra sunt.* Ad eandem sententiam pertinent, quæ scribit lib. 9. Moral. cap. 1. & 9. & 11. & 26. & 28. licet alias aliter numerentur. Ideo Basilius homil. in Psalm. 7.

Psal.7. ad illud, *Iudica me Domine secundum iustitiam meam.* Existimat humilitatem potius, quàm superbiam præ se ferre. Bernard. serm. 61. in Cantic. in med. & sermone 5. de verbis Isaiæ, ponderans illud

Isaiæ 64. Isaiæ 64. *Omnes iustitiæ nostræ quasi pannus menstruata,* colligit inde diuinæ iustitiæ altitudinem

Isidorus. supra iustitiam humanam. Isidor. lib. 1. sent. cap. 27. §. 3. ait: *Ad districti examē Iudicis, nec iustitia iusti secura est, nisi pietate diuina: vt & ipsa iustitia, qua quisque iustus est, Deo iustificante, iustificetur. Alioqui apud Deum, & ipsa peccatum est.* Quod intellige quo sensu Gregorius nuper citatus asserit, lucernam tenebrari comparatione Solis.

9. Sed obiiciunt authores initio citati pro prima

Obiectio. sententia. Legalis iustitia quidditatiuè respicit legē, & eius conditorem, quasi superiorem, atque respicit ius communitatis, tanquam bonum altioris ordinis, & excellentius, vt postponat bonum proprium, sicut bonum partis, propter bonum totius. Hæc omnia supponunt imperfectionem eius, qui subditur legibus. Ergo iustitia legalis Deo repugnat. Confirmatur, quia iustitia legalis aliquam obligationem importat; propterеáque Deo repugnare videtur.

Respondeo & dico tertiò. Præscindi potest ab imperfectionibus creaturarum communis ratio iustitiæ legalis, quæ conueniat analogicè, Deo quidem primariò, creaturis autem secundariò, sicut conuenit sapientia, bonitas, & alia prædicata. Legalis ergo iustitia Dei, quam in præsenti tractamus, consistit in eo formaliter, quod omnes eius volitiones, & operationes ad extra sunt æquales, siue conformes dictamini rationis rectæ, sapientiæ, prudentiæ, & artis: & consequenter sunt conformes diuinæ bonitati, & honestati obiectiuæ, quam res volitæ participant à Deo. 10. *Dico tertiò.*

Conformitatem hanc nomine condecentiæ declarat Anselmus in prosolog. cap. 10. vbi plane de generali, quam tractamus, iustitia Dei loquitur; siquidem in ea complectitur misericordiam, dicens: *Cum punis malos iustum est: quia illorum meritis conuenit; cum verò parcis malis, iustum est: non quia illorum meritis, sed quia bonitati tuæ condecens est. Nam parcendo malis, ita iustus es, secundum te & non secundum nos: sicut misericors es secundum nos, & non secundum te, quoniam saluando nos, quos iustè perderes, sicut misericors es, non quia tu sentias affectum, sed quia nos sentimus effectum: ita iustus es, non quia nobis reddas debitum, sed quia facis, quod decet te summè bonum.* Et sequenti cap. 11. parum à princ. *Iustum igitur est secundum te, iuste & benigne Deus, & cum punis, & cum parcis.* & post pauca: *Sic ergo nascitur de iustitia tua misericordia tua, quia iustum est te sic esse bonum, vt & parcendo sis bonus: & hoc forsitan est, cur summè iustus potest velle bona malis.* De hac cohærentia & consecutione misericordiæ ex iustitia, dixerat fusiùs toto cap. 9. Vnde referemus aliquid disputat. 51. sect. 2. 11. *Anselmus.*

Dico quartò. Propter eandem rationem in prædicta iustitia legali reperitur æqualitas & adæquatio cum aliquo quasi debito, quo Deus debet suæ sapientiæ & bonitati. Nam in hoc genere debiti locuti sunt Lactant. Prosper & Anselmus supra disp. 56. sect. 3. probatione 3. fine, dicentes, *debere Deum* facere quod melius est. 12. *In prædicta iustitia reperitur æqualitas.*

Dico quintò. Legalis iustitia Dei tanquam obiectum formale & primarium, respicit vniuersalissimum bonum, ac præstantissimum, quod est ipse: tanquam secundarium & materiale obiectum respicit vniuersale bonum totius mundi, constantis ex omnibus creaturis, quod præponit particularibus bonis singularum creaturarum. Proptereáque multa non producit, alia corrumpit, alia permittit esse monstrosa, manca, vel imperfecta: & quod maius est, permittit plurimorum scelera & æternam damnationem: vt seruiant vniuersali bono communitatis. 13. *Formale, & materiale obiectum huius iustitiæ.*

Hactenus de iustitia legali Dei, prout omnes virtutes continet. Restat alia iustitia legalis, propria gubernatoris, quam explicabimus sect. sequenti. 14.

SECTIO

SECTIO III.

Præscindendo à promissione, bonis operibus, etiam naturalibus, præmia reddere, num sit iustitia legalis.

1\. QVænam iustitia sit, supposita promissione & pacto, reddere præmia gratiæ & gloriæ supernaturalibus operibus, tractandum erit disp. sequentibus. Nunc enim Deum consideramus secundum suam naturam præcisè, perinde, ac si cunctos homines creauisset, vt potuit, in puris naturalibus, nihil præmij promittens. Pro cuius declaratione ptæmitto tertiam generalitatem, quæ conuenit iustitiæ legali, præter generalitatem prædicationis, & generalitatem collectionis, quas explicuimus sect. præcedenti. Nam, vt exposuit S. Thomas 2.2. quæst. 58. art. 6. corp. legalis iustitia generalis est etiam potestate monendi & imperandi virtutes aliorum hominum in ordine ad bonum commune. *Et sic est in principe principaliter, & quasi architectonicè, in subditis autem secundariè, & quasi administratiuè.*

Iustitia legalis generalitas tertia.

S. Thomas.

2\. De hac Aristoteles lib. 5. Ethic. cap. 1. versus fin. *Complures*, inquit, *in proprijs quidem vti virtute possunt, sed in ijs quæ sunt ad alium, nequeunt. Et propterea sententia Biantis illa bene se se habet: Magistratus virum ostendet. Ad alium enim est, & in societate iam ipse magistratus consistit. Ob id autem ipsum & alienum bonum ipsa iustitia sola ex omnibus virtutibus & habetur, & est, cum sit ad alium. Agit enim ea, quæ alij, vel principi, vel reipublicæ conferunt.*

Aristoteles.

3\. Dico igitur primò. Legalis & quasi architectonica iustitia Dei cernitur in totius vniuersi gubernatione ac prouidentia; maximè verò creaturarum intellectualium. De hac Sap. 11. *Omnia in numero, pondere, & mensura disposuisti.* Hæc autem esse iustitiæ propria, constat Isaiæ 28. *Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura.* Peculiatitet autem in hominum gubernatione iustitiam generalem, quæ misericordiam & reliquas virtutes complectatur, obseruare licet Sapient. 12. *Cum ergo sis iustus, iustè omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* Psalm. 88. *Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ.* Sedes autem significat gubernandi potestatem, quæ iustas leges ferat: de quibus Psalm. 118. *Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.* & longe inferius: *Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.* & iterum: *Mandasti iustitiam testimonia tua.*

Legalis iustitia Dei in vniuersi gubernatione.

Sapient. 11.

Isaiæ 28.

Sapient. 12.

Psalm. 88.

Psalm. 118.

4\. Dico secundò. Duæ sunt partes istius iustitiæ gubernatricis. Quarum altera gubernat omnia, quæ Deus operatur ad extra, præter liberas operationes creaturarum. Altera verò gubernat liberas operationes creaturarum: de qua tractabimus assertione sequenti. Quod attinet ad primam partem, Dei iustitia legalis & gubernatiua consistit in eo, quod omnibus rebus prouideat, iuxta naturam vniuscuiusque, tribuens, dispositionum, potentiarum, instrumentorum & partium tantum, quantum vnaquæque requirit, & capax est. Id quod independenter à qualibet promissione Deus præstat, propter intrinsecam propensionem iustitiæ.

Gubernatricis iustitiæ partes duæ.

5\. De hac Dionysius de diuinis nominib. cap. 8. à med. *Iustitia rursum, ait, Deus laudatur, quod sua cuique pro dignitate tribuat: quod modum, pulchritudinem, ordinem, ornatum, omnésque distinctiones, & ordines termino, qui verè æquissimus est, vnicuique definiat: & omnibus suæ cuique actionis auctor sit. Diuinà enim iustitia omnia disponit, & determinat: omniáque non confusa inter se, nec permixta custodiens, ijsq; sunt omnibus, quod cuique accommodatum est, tribuit, pro ea, quæ vnumquodque eorum, quæ sunt, attingit dignitate.* Quod fusius exponit vsque ad finem capitis. Atque vt videas per hanc etiam iustitiam seruari æqualitatem, quæ iustitiæ possit esse obiectum, perpende quod adiungit inferius propius ad finem, quàm ad medium eiusdem capitis: *Omnia sine inimicitijs & bello, suis quidque rationibus descripta, custodit: omnémque inæqualitatem, & alienam actionem ex omnium finibus exterminat: & suum cuiusque modum ita constituit, vt in contraria, neque mutari possint, neque transferri.* His alia consonant, quæ ex eodem Dionysio recipiunt Maximus & Gregor. Nyssenus lib. 1. confutationum Eunomij, quos refert Cyparissiotus decade 7. cap. 8. 9. & 10. nec non, quæ ex Clemente, Alexandro, Damasceno, Hugone, & aliis retuli disp. 9. sect. 8. versus finem, & quæ ex Clemente Romano retuli disput. 53. sect. 4. circa med.

Dionysius.

Gubernatrix iustitia æqualitatem seruat.

Tertullianus lib 2. contra Marcionem cap. 15. 6.
fine, de iustitia sic loquitur: *Nec species solummodo, sed tutela reputanda bonitatis; quia bonitas, nisi iustitia regatur, vt iusta sit, non erit bonitas, si iniusta sit.* & post pauca sub initium capitis 12. *Illic consistit bonum, vbi & iustum. A primordio denique Creator tam bonus, quàm & iustus. Pariter vtrumque processit. Bonitas eius operata est mundum, iustitia modulata est. Quæ etiam tum mundum iudicauit ex bonis faciendum, quia cum bonitatis consilio iudicauit. Iustitiæ opus est, quod inter lucem & tenebras separatio pronunciata est inter diem & noctem, inter cælum & terram, inter aquam superiorem & inferiorem, inter maris cœtum & aridæ molem, inter luminaria maiora & minora, diurna, atque nocturna, inter marem & fœminam, inter arborem agnitionis, mortis, & vitæ, inter orbem & paradisum, inter aquigena & terrigena animalia. Omnia vt bonitas concepit, ita iustitia distinxit.* Vides igitur in omnibus operibus Dei, etiam merè naturalibus interuenire iustitiam, quatenus vnum ab alio distinguendo, seruatur vnicuique ius proprium illæsum, ne alterius permixtione violetur, & ea inæqualitas sequatur, quam nuper ex Dionysio retulimus. Progreditur autem inferius magis hanc iustitiam exponere Tertullianus concludens aduersus Marcionem, Dei iustitiam non cœpisse occasione peccati, sed ante peccatum exercuisse iudicia in rerum omnium creatione, & gubernatione.

Athenagoras libro de Resurrectione propius 7.
ad medium, quàm ad finem, docet, *quod oporteat eos, qui Deum admittunt vt conditorem huius vniuersitatis, illius ipsius sapientiæ & iustitiæ attribuere omnium rerum custodiam & procurationem; si modo fundamento constituto, ac principijs semel admissis inhærere velint.* Augustinus libro de quantitate animæ cap. 33. explicans quartum gradum animæ in fine ait: *Dei iustitia factum est, vt non modo sint omnia, sed etiam sic sint, vt omnino melius esse non possint.* Ambrosius in Psalm. 1. inter medium & finem, ponderans illud Isaiæ 40. *Ecce gentes sicut stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputata sunt ei.*

Augustin.

Isaiæ 40.

Ambrosius. *Cognosce, ait, per hanc stateram omnia Deum cum iustitia condidisse, & in ipsis gentibus inesse quiddam naturaliter in quo iustitia videretur vel exiguum esse momentum.*

8. Venio ad secundam & præcipuam partem legalis iustitiæ gubernatricis, indicatam in assertione præcedenti. Et dico tertiò. Altior quædam decentia, participans aliquid moralis debiti rectæ gubernationis, inuenitur in reddendis præmiis & suppliciis, secundum vniuscuiusque opera, præscindendo à qualibet promissione, & quolibet supernaturali concursu, vel gratia. Probatur primò, nam vt S. Thomas docet 1. 2. q. 21. toto art. 3. & 4. & quæst. 114. art. 10. operibus moraliter bonis, per vires naturæ factis, meritum inest, aut demeritum apud Deum, ita vt illis tanquam merces, temporalia bona retribuantur. Quemadmodum obstetricibus Ægyptiis Exod. 1. Gregorius. de quibus Gregor. lib. 8. moral. cap. 2. post med. *Benignitatis,* inquit, *earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui: pro admissa culpa mendacij, in terrenam est recompensationem declinata.* Obserua recompensationis vocem; significat enim præmium ex iustitia debitum, aliquo saltem modo Ezech. 29. iustitiæ. Colligitur idem ex verbis Ezechiel. 29. *Rex Babylonis seruire fecit exercitum suum, seruitute magna aduersus Tyrum, & merces non est reddita ei.* Postea verò subdit: *Erit merces exercitui illius, & dedi ei terram Ægypti pro eo quod laborauerit mihi.* Similia de Romanorum virtutibus, quibus merAugustin. ces fuit imperium orbis, Augustinus docet lib. 5. de ciuitate cap. 12. & 13. Generaliter autem in libro 83. quæstionum quæst. 24. post med. ait: *Deus quouis homine optimo & iustissime longe atque incomparabiliter melior & iustior est. Iustus autem regens & gubernans vniuersa, nullam pœnam sinit cuiquam immerito infligi, nullum præmium immerito dari.*

Dico tertiò. Altior decentia aliquid debiti participans in reddendis præmys.

9. Probatur secundò multorum Patrum testimoniis, qui disputantes aduersus Ethnicos, & alios infideles, negantes authoritatem Scripturarum, ex diuina iustitia probant, reddenda fuisse præmia vel supplicia secundum opera hominum: & inde colligunt immortalitatem animorum, & resurrectionem, & alia quædam dogmata fidei. Quocirca iustitia, de qua prædicti Patres loquuntur, est illa, quæ solo naturæ lumine demonstrari potest: ac proinde nullam supponit liberam Dei promissionem, aut pactum, nullúmque supernaturalem concursum, aut gratiam. Loquuntur ergo de moralibus virtutibus, elicitis per solas vires naturæ: quamuis non de illis solis, sed sub generali vocabulo velint etiam comprehendere virtutes supernaturales. AtheAthenagor. nagoras lib. de resurrect. propius ad med. quàm ad fin. ait: *Iustitia ratio, secundum quam iudicauit Deus homines vel bone, vel male vita, ex horum fine vires trahit.* Et post pauca: *Loquor autem de præmio, vel supplicio, quod pro meritis cuique hominum ex iusto iudicio attribuetur.* Et longe inferius propius ad finem quàm ad medium: *Nefas,* inquit, *est suspicari, ex Deo, & à Deo iudicium fieri, cui non adest iustitia: non adest autem iustitia quum non incolumis manserit, & capax iudicij, qui iusta, aut iniusta fecit. Qui enim singula in vita egit de quibus iudicandum est, homo fuit, non anima sola. Vt summatim dicam, istiusmodi ratio nulla in parte iustitiam tuebitur. In recipiendis enim rerum præclare gestarum præmijs iniuriam haud dubiè patietur corpus, eo quod particeps fuerit laborum in bonis rebus gerendis: nunc autem exors sit honorum, qui virtuti repensantur, ac cum venia sæpius animæ indulgeatur in quibusdam delictis, respectu corporalis inopiæ & necessitatis, ipsum corpus excidat à communicatione præmiorum, pro quibus vna in vita labores sustinuit, qui quæso non iniquum reputabitur? E diuerso si damnentur scelera, non iustè agetur cum anima, si quidem sola eorum culpam luet, quæ ad obturbationes corporis, & ad suos appetitus & motus trahentis in vita deliquit: dum nunc raptu, nunc quasi furto abducitur à recto, nunc violentiori propensitate trahitur: interdum gratificandi studio, & vt adblandiatur contubernio corporis, vitijs indulget.*

Chrysostomus 2. ad Timoth. 1. homil. 3. in morali ante med. *Si tanta cura,* inquit, *& diligentia per ciuitates, per domos, per singulos denique ius ita disseminatum est, vt eius inueniendi gratia omnia fiant: illic, vbi iustitia plena est dextera Dei, & iustitia eius sicut montes Dei: illic, inquam, nulla erit iustitiæ ratio? Et quomodo erit Deus iudex iustus, fortis, & patiens, si feratur, vt non peccatorum exigat pœnas?* Et post pauca: *Si ergo iustus est, secundum merita reddit, neque patitur, vt qui hic aduersa patiuntur ab impijs, inulti sint.* Idem Chrysostomus tomo 3. orat. 4. de prouidentia, siue de fato: *Si Deus,* inquit, *est, iustus est: quod si iustus sit, pro dignitate retribuet vnicuique.* Similia docet lib. 1. de Prouidentia propius ad finem, quàm ad med. & 2. ad Timoth. cap. 3. homil. 8. in morali sub init. & 2. Corinth. 4. homil. 9. in morali sub init. & Philip. 2. serm. 6. ad finem, & tomo 2. homil. 4. de Lazaro circa med. 10.

Psalm. 7.

Nazianzenos in carmine Iambico de se ipso aduersus inuidos, quod est primum, propius ad fin. quàm ad med. ait: 11.

Ac dignitatis ordo iustus dispăris.
Graue aliter esset rebus his durus premi,
Nisi summus olim verteret tales Deus.

Prosequitur autem, ostendens, in futura vita præmia reddi pro laboribus in præsenti toleraCyrillus. ris. Cyrillus Hierosolym. catechesi 18. col. 1. *Diuersos,* inquit, *habes seruos; at alij quidem sunt probi, alij mali. Honoras probos, & malos verberas: &, si iudex es, bonos laudas, punis iniquos. Si apud te hominem mortalem est salua iustitia, apud Deum ne, regem omnium sempiternum, iustitiæ non erit retributio? Sed impium est id negare. Perspice autem & istud: multi homicidæ in lecto impune defuncti sunt, vbi igitur Dei iustitia? Sæpe autem qui homicidia quinquaginta patrauit, semel tantum capite plectitur; vbi igitur illorum quadraginta nouem pœnas dabit, nisi post hanc vitam fuerit iudicium, & retributio? Iniustitiámne Dei arguis? Verum nihil mireris dilationem damnationis.* Continuo verò resurrectionem inde probat & aliis argumentis vsque ad finem totius catechesis. Augustinus in Psal. 72. ponderans illud: Psalm. 72.
Labor est ante me donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum. ait: *Ante faciem* Augustin.
meam laborem quendam, quasi inextricabilem video, vt cognoscam quomodo & iustus sit Deus, & res humanas curet, & non sit iniquus, quod peccantes & scelera facientes felicitatem habent in hac terra: pij verò & Deo seruientes in tentationibus plerumque & in laboribus fatigantur. Idem in principio lib. 1. de libero arb. ait: *Si Deum iustum fatemur, nam & hoc negare sacrilegum est, vt bonis præmia, ita supplicia malis tribuit.*

Clemens Roman. lib. 3. recognit. prope med. 12.
ita ratiocinatur: *Cum certum sit, Deum iustum esse, necessarium & consequens est, aliud esse sæculum, in quo*

quisque

quisque pro meritis recipiens, iustitiam Dei probet. & post pauca: *Hoc ipsum, quod in praesenti vita non redditur vnicuique pro actibus suis, fidem indubitabilem facit scientibus, Deum esse iustum, quod iudicium erit.*
Basilius. Basilius homil. 12. in principium Prouerb. circa med. *Est caelum, inquit, quaedam à iusto iudice deducta iustitia, partim correctiua, partim retributiua ob variorum in ea praeceptorum consistentium magnitudinem simul & sublimitatem, valde quidem cognitu difficilis. Hanc ergo Psalmistam putauerim dixisse: Iustitia tua sicut montes Dei.*

13. Tertullianus lib.2. cõtra Marcion.cap.13.init. *At enim, ait, vt malum postea erupit, atque inde iam coepit bonitas Dei cum aduersario agere, aliud quoque negocium eadem illa iustitia Dei nacta est iam secundum aduersionem dirigenda bonitatis, vt seposita libertate eius, qua & vltro Deus bonus, pro meritis cuiusque pensetur, dignis offeratur, indignis denegetur, ingratis auferatur: proinde omnibus aemulis vindicetur.*

14. Clemens Alexand.lib.1. Paedagog.cap.8. inter med. & finem: *Quod autem, inquit, idem quoque Deus iustus sit, non est mihi pluribus verbis opus, si Euangelicã Domini vocem adduxero.* & post pauca: *Quod autem is ipse, qui solus Deus est, ipse quoque solus & verè iustus sit, in ipso testabitur Dominus*
Ioann.17. *Euangelio, dicens: Pater quos dedisti mihi, volo, vt vbi ego sum, illi quoque mecum sint, vt contemplentur gloriam meam, quam dedisti mihi, quod dilexisti me ante constitutionem mundi: Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego autem te cognoui, & illi cognouerunt, quod tu me miseris.* In hoc testimonio Ioannis ideo maior est vis ad probandum quod intendimus, quoniam in quatuor Euangeliis nusquam legitur Pater, aut Deus appellatus iustus, nisi in praesenti, quoniam agebatur de praemio iustorum & impiorum supplicio. Ideo post pauca subdit: *Filius iustus appellatur ex mutua, quae est inter se relatione & habitudine, vt sit dilectionis aequalitate dimensum*
Prouerb.31. *nomen potentiae: Virum,* inquit, *secundum opera sua iu-*
Sapient.6. *dicabit, cum bona statere iustitia faciem Deus nobis*
Eccl.5.18. *Iesum notum fecerit, per quem tanquam ex aequali trutina Deum cognouimus.*

15. Hilarius lib. 1. de Trinit, inter princ. & med. *Suberat*, inquit, *omnibus his naturalis adhuc sensus, vt pietatis professionem spes aliqua incorrupta beatitudinis aleret: quam sancta de Deo opinio & boni mores, quodam victricis militiae stipendio emererentur. Neque enim fructus aliquis esset bene de Deo opinari: cum omnem sensum mors perimeret, & occasus quidam naturae deficientis aboleret. Porro autem non esse hoc dignum Deo, ratio ipsa suadebat: deduxisse eum in hanc participem consilij prudentiaeq; vitam, hominem sub defectione viuendi & aeternitate moriendi, &c.*

Pondera primum, esse naturalem sensum, qui dictat hanc veritatem & rationem ipsam, scilicet, naturalem, suadere quod hîc proponitur. Secundò. *Victricis militiae stipendio emereri*, significat ius ad stipendium, ex iustitia debitum.

16. Ambrosius 1. Corinth. 1. parte 4. contra eos, qui Dei prouidentiam negabãt, ita disputat: *Qui incuriosum Deum esse dicit, non negat maleuolum, aut iniustum. Aut enim iudicaturus est mundum, aut iniustus est dissimulans de bonis, & patiens fieri mala.*
Anselmus. Anselmus Proslog.cap.11. *Nunquid, ait, non est iustum secundum te Domine, vt malos punias? Iustum quippe est, te sic esse iustum, vt iustior nequeas cogitari. Quod nequaquam esses, si tantum bonis bona, & non malis mala redderes. Iustior enim est, qui & bonis & malis, quàm qui bonis tantum merita retribuit.* Damascenus lib.2. fidei cap.7. propius ad med. quàm Damascen.
ad finem, ait: *Quod ex necessitate fit, neque vitium, neque virtus est. Si autem neque virtutem neque vitium possidemus; neque laudibus & coronis, neque vituperationibus & punitionibus sumus digni. Inuenietur autem & Deus iniustus, his bona, illis verò tribulationes tribuens.*

Tertiò potest eadem assertio deduci ex Hieremia cap.12. à principio, quoniam diuina iustitia proponitur vt ratio dubitandi de causa, propter quam in hoc saeculo iusti permittantur opprimi & vexari ab impiis: nec alia redditur solutio, nisi futuri saeculi praemium & supplicium: *Iustus,* inquit, *es Domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur*, &c. Respondet autem interrogationi: *Congrega eos, quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* Eandem iustitiam significat Habac.cap.1. post med. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum; & respicere ad iniquitatem non poteris. Quare respicis super iniqua agentes, & taces, deuorante impio iustiorem se?* & quae sequuntur etiam in cap.2. 17.
Hierem.12.
Habacuc 1.

SECTIO IV.

Explicatur amplius eadem iustitia legalis & gubernatrix.

Dico primò. Munus eiusdem iustitiae gubernatricis & legalis est, circa voluntatem hominis ita cuncta disponere, vt liberum ei seruetur arbitrium. Propterea Dionysius de diuin. nomin. cap.8. inter med.& fin. vnam ex aequalitatibus diuinae iustitiae, dicit esse, libertatem arbitrij illaesam à necessitate seruare, atque insuper non demulcere, nec dissoluere virilem optimi cuiusque animum terrenorum bonorum largitionibus. Epiphanius haeresi 66. post epistolam Marcelli pag. 3. ait: *Deus propter excellentem iustitiam, & ob eximiam bonitatem, omnes, & omnia vtilissima esse voluit, & sua bona omnibus proposuit. Iuxta permixtionem verò liberi arbitrij, omnibus propria voluntate vis concedit, vt quisque quod voluerit faciat.* 1. *Munus gubernatricis iustitiae circa voluntatem hominis.* Epiphanius.

Ob eandem rationem legalis iustitia, liberarum operationum gubernatrix, colligitur ex plurimis Patribus, excusantibus Deum à malitia, licet concursum praebeat operationibus peccatorum: quoniam munere vniuersalis & primae causae tenetur praebere concursum ad actiones, ad quas se liberum arbitrium determinauerit. Horum testimonia vidimus disput. 27. & multis sequentibus. 2.

Dico secundò. In ordine rerum supernaturalium & gratiae, fortius & altius debitum & ius inuenitur pertinens ad legalem iustitiam gubernatricem, etiam praescindendo à promissione. Summa quippe decentia, & verum exigentia suo quasi iure postulabat, supposita vnione Hypostatica, gratiam habitualem, & omnes virtutes, ac dona Spiritus sancti, nec non visionem beatificam Humanitati concedi. Postulabat etiam, vt si qua natura fuisset assumenda; non nisi rationalis assumeretur natura. Exigebat praeterea, Genitricem illius esse virginem, cuiuslibet peccati prorsus immunem, & plenam coelestis gratiae donis. Similis etiam est inferior alia decentia, ratione cuius habens gratiam iustificantem exigeret gloriam, quasi fructũ illi semini congruentem, etiam si nulla intercederet promissio. 3. *In ordine supernaturali fortius, & altius debitum.*

4. Dico tertiò. Vix, nisi de nomine, quæstio restat de iustitia prouidentiali, quæ gubernat creaturas irrationales, quam primus hoc nomine vocauit Soarez relect. de libert. diuina, disput. 2. sect. 2. num. 39. & 40. relect. de diuin. iustitia sect. 4. num. 4. & sequentibus, & tomo 3. de gratia lib. 12. cap 30. à num. 21. quem sequitur Lessius lib. 13. de diuinis perfect. cap. 1. num. 2. Rebellus lib. 1. de iustitia quæst. 4. sect. 4. num. 25. & sect. vltima num. 39.

Quæstio de nomine de iustitia gubernatrice creaturarum irrationaliũ.

5. Antiquiores autem solius legalis iustitiæ meminerunt, cui tanquam architectonicæ & vniuersalissimæ gubernatrici deseruiunt omnes partes imperandi quaslibet virtutes, concurrentes ad optimam vniuersi gubernationem, tam in præmiis, & in suppliciis, quàm in cæteris rerum omnium dispositionibus. Ita loquuntur Scotus 4. distinct. 46. quæst. 1. §. *de primo videndum.* & Sotus lib. 3. de iustitia & iure quæst. 5. art. 4. prope finem. Sed magis expressè prouidentialem iustitiam absque necessitate fuisse superadditam, docent Vasquez 1. 2. disp. vltima cap. 8. num. 77. & 81. & Nauarret. controuers. 28. §. 6. & alij recentiores.

6. Dixi, quæstionem vix esse, nisi de nomine; quoniam ab vtriosque partis authoribus conceditur Deo Iustitia, personas intellectuales gubernans, & pro cuiusque merito præmia suppliciáque distribuens: conceditur etiam iustitia gubernans creaturas rationis expertes, & vnicuique tribuens, quod eius natura, quasi debitum expostulat. Insuper cum in omnibus Dei volitionibus sit eadem species physica prouenniens ex obiecto formali (vt sæpe dictum est) diuersa species moralis propter distinctam obiectorum honestatem reperitur in vtraque Iustitia. Quo supposito, quod vtramque honestatem comprehendas generali nomine gubernatricis iustitiæ legalis, vel hoc nomen restringas ne comprehendat gubernationem creaturarum irrationalium; solius fere nominis dissidium est. Videtur autem conuenientius vnico nomine comprehendere totam creaturarum gubernationem irrationalium simul & rationalium; tum quoniam pertinet ad vnicum munus primæ causæ: tum vel maximè quoniam tota gubernatio rerum ratione carentium, non aliunde sortitur honestatem immediatè, tanquam à proximo fine, nisi à gubernatione hominum, ad quorum vtilitatem dirigitur. Vnde fit, vt quibusdam rebus naturalibus negetur aliquid illis debitum, prout expedit ad vtilitatem hominum: sicut aquæ negatus est locus superior terra, & terræ locus inferiòr aqua; & nonnunquam pluuiæ prohibentur, vel adducũtur præter cursum causarum naturalium. Cum igitur vnius gubernationis honestas quidditatiuè pendeat ab alia, sitque simpliciter ad illius complementum necessaria; censeri debet quasi pars vnius honestatis obiectiuæ; proptereaque non constituet distinctam speciem moralem diuinæ gubernationis.

In omnibus volitionibus Dei eadem species physica.

7. Denique, reddere præmium meritis de congruo, etiam supposita promissione, non esse actum iustitiæ specialis, quæ distinguatur à legali iustitia gubernatrice, dicemus disput. sequenti sect. 10.

DISPVTATIO LVIII.

Vtrùm iustitia strictè sumpta, siue distributiua, siue commutatiua Deo formaliter & propriè conueniat.

SECTIO I.

Breuis resolutio totius decisionis, in hac & sequentibus sectionibus examinanda.

Res hæc ab aliquibus neotericis tanta copia dilatatur in varias assertiones, & probationes earum, tot solutionibus, ac replicis, & redargutionibus hinc inde collatis, vt facilè possit lectoris mentem implicãdo confundere, nisi breuiter prius ob oculos habeat omnia membra decisionis distinctè, sed breuiter exposita sine strepitu argumentorum. Propterea, quæ sequuntur, accipe conclusiones. 1.

Prima conclusio. Iustitia peculiaris virtus, respiciens debitum strictè & propriè dictum, non ita plenè, nec tanto rigore conuenit Deo, sicut conuenit hominibus. Ratio breuiter est primò, quoniam plena & rigorosa iustitia non tantum rebus distribuendis aut commutandis, sed etiam personis ipsis imponit obligationem. Deus autem etiam supposita promissione, vel oneroso contractu, manet ab obligatione liber, solis rebus diuinis manentibus obligatis per contractum; vt diximus supra disput. 56. sect. 5. & 6. Secundò, quia multiplex gratia, quæ præmiorum obligationem causat, eo ipso temperat rigorem iustitiæ: prout ostendimus in eadem disput. 56. sect. 4. Tertiò, quia diuina iustitia semper retinet supremum dominium vniuersale solummodò conferens speciale dominium, vt videbimus sect. 7. 2.

Iustitia respiciens debitum propriè dictũ non ita plenè ac hominibus cõuenit Deo.

Diuina iustitia semper retinet vniuersale dominium.

Secunda conclusio. Iustitia, quam Deus exercet in reddendis præmiis, supposita promissione & pacto, cum hominibus inito, complectitur eminentiori ratione perfectionem vtriusque iustitiæ, distributiuæ, scilicet, & commutatiuæ, quantum ad obligationem ipsarum rerum: sed quantum ad obligationem, qua suis tantum perfectionibus & attributis debet hanc executionem, complectitur perfectionem iudicis & gubernatoris supremi, qui nullis omnino legibus obligatur, nec vlla ratione debitor est reipublicæ: vt vidimus disputatione præced. sect. 3. & 4. 3.

Iustitia Dei distributiua, & commutatiua continet perfectionem.

Tertia conclusio. Sequitur ex præcedentibus, coronam iustitiæ, quæ iustis redditur, verè debitam esse iustis ea iustitia strictè sumpta; sed iustum iudicem, qui eam reddit, non debere illam ea iustitia strictè sumpta, sed tantum suæ maiestati, bonitati & fidelitati debere, fideliter stare dictis, & res debitas vnicuique reddere Quomodo autem hæc duo possint inter se conuenire, debitam esse gloriam, & tamen Deum non esse debitorem, iam explicatum est dicta disput. 56. sect. 5. ad finem & sect. 6. Vnde recole saltem illud exemplum iudicis, præcipientis executionem testamenti, virtute cuius extincta iam personali obligatione testatoris, viget adhuc realis obligatio pignoris aut hypothecæ, aut rei 4.

Corona iustitia verè iustis debita ex iustitia stricta.

emptæ,

emptæ, vel venditæ, quas & alias obligationes iustitiæ commutatiuæ (seu etiam cõmunicatiuæ) iudex imperat executioni mandari; cum tamen persona non teneatur illis obligationibus, sed sola muneris obligatione.

5. Illud autem est discrimem, quod creatus iudex subiectus est legibus diuinis, & naturalibus, & debitor est reipublicæ: proptereáque peccaret contra iustitiam commutatiuam, si præciperet non reddi, quod debitum est ex iustitia commutatiua. Deus autem nullis tenetur legibus, soláque naturali necessitate suæ fidelitatis, & bonitatis impellitur, vt vnicuique reddat debitum præmium.

6. *Diuina iustitia magis ad distributiuã quàm ad cõmutatiuam accedit.* Quarta conclusio. Magis accedit ad distributiuam, quam ad commutatiuam ratio diuinæ iustitiæ, comparando res, quæ debentur, actibus, pro quibus debentur. Est enim æqualitas illarum non proportionis, sed proportionalitatis, non arithmetica, sed geometrica: vt dicemus disp. sequenti.

7. *Ratio tribuẽdi Deo iustitiam strictè sumptam.* Quinta conclusio. Compellimur autem iustitiam strictè sumptam, & peculiarem virtutem in Deo concedere propter generalem regulam tribuendi Deo perfectiones, quas in hominibus inuenimus, frequenter repetitam in hoc & præcedenti tomo, nimirum, quoniam nullo alio nomine virtutis, aut perfectionis diuinæ significatur dignius & congruentius illa rectitudo diuinæ voluntatis, qua vult hominibus iustis suum ius tribuere reddendo gloriam debitam ex promissione & pacto, supposita proportione operum. Simili namque ratione, resecatis imperfectionibus creaturarum Deo tribuimus scientiam, prouidentiam, prudentiam, generationem, Paternitatem, Filiationem, Spirationem, & alias perfectiones propriè & strictè sumptas.

8. *Sententiæ referendæ conciliantur ex dictis.* Sexta conclusio. Conciliantur ex dictis omnes sententiæ, referendæ sect. sequenti: quoniam vnaquæque peculiarem partem veritatis efficaciter probat. Vnde fit, nullam illarum esse falsam, nisi qua parte negat aliquid exiguum, quod in contraria sententia verum agnoscitur.

9. *Vindicatiua iustitia Dei est propriè iustitia.* Septima conclusio. Vindicatiua iustitia Dei est propriè & specialiter dicta iustitia, magis ad distributiuam, quam ad commutatiuam accedens: vt ostendemus disp. 60.

SECTIO II.

Referuntur authorum placita circa Dei iustitiam.

1. *Sententia negans Deo omnem iustitiã strictam.* PRima sententia simpliciter Deo negat iustitiam strictè sumptam, siue commutatiuam, siue distributiuam, solam ei relinquens generalem iustitiam, quæ complectitur omnes virtutes, Deo possibiles, & non affert debitum necessitatis, sed tantum condecentiam congruitatis. Hanc docuerunt Alexand. 1. part. q. 39. memb. 1. Albertus 1. part. quæst. 80. membr. 2. art. 2. part. 2. col. 2. & ad 8. (quamuis expressè concedat, vnicuique reddere secundum exigentiam meritorum.) Magis expressè Durand. 2. sent. dist. 27. q. 2. vbi non solùm debitum iustitiæ, sed etiam meritum de condigno propriè dictum, & tam iustitiam distributiuam, quàm commutatiuam oppugnat. & 4. sent. dist. 46. q. 1. Palud. 4. d. 46. q. 1. art. 1. concl. 3. & 4. Greg. 1. sent. dist. 17. q. 1. art. 2. longè post med. dum probat conclusionem secundam, præsertim probatione 2. Maior 2. dist. 27. q. vnica initio, Marsil. 2. q. 18. art. 4. versus finem, respondens ad 1. obiect. & inferius respondens ad 5. rationem principalem, Scot. 4. dist. 46. quæst. vnica §. *De primo videndum.* ad med. collato cum §. *Ad argumenta principalia.* in solutione 2. Bassolis 4. dist. 46. q. vnica art. 1. vbi supplementum Gabrielis q. 1. art. 2. conclus. 2. & iterum dist. 49. quæst. 4. art. 3. dub. 3. ad med. Ex recentioribus Trigosus in 1. p. S. Bonauent. q. 17. art. 1. dub. 1. Pesant. 1. p. q. 21. disp. 1. Lorca 1. 2. disp. 44. de gratia. §. *His præmissis.* & 3. p. disp. 8. tota concl. 1. Salon. 2. 2. q. 57. art. 4. in respons. ad 3. & 4. Medina 1. 2. q. 114. ar. 3. ad 4. argum. ex initio positis & in dubio, quod ibi proponit. & 3. p. q. 1. art. 2. dub. vltimo. & §. *Ad vltimum argum.*

Maiori copia, maioríque luce, quam cæteri sententiam hanc probat Vazquez 1. part. disp. 85. & 86. & 12. disput. 223. & 3. p. tom. 1. disput. 7. & duabus sequentibus, & tom. 4. q. 85. art. 3. dub. vnico. Molina 1. part. q. 21. art. 1. inter med. & finem. §. *Quinto addendum.* & sequenti, nec non tom. 1. de iustitia disp. 7. §. *Obserua.* Arrubal 1. part. q. 21. artic. 1. num. 5. Lessius lib. 2. de iust. cap. 18. dub. 8. num. 57. fine. & lib. 11. de perfection. diuin. c. 6. num. 61. & 62. & lib. 13. de eisdem perfectionibus toto cap. 2. Torres 2. 2. tom. 2. disp. 5. dub. 1. num. 7. & dub. 2. num. 1. & dubio 5. & disputat. 6. dub. 2. Coninch. de actibus supernat. disputat. 8. dub. 3. concl. 3. & 4. & tom. 2. de Sacramentis disp. 1. de Pœnit. dub. 4. n. 23. & alij plerique recentiores. 2.

Secunda sententia generaliter concedit Deo iustitiam strictè sumptam, in reddendis præmiis, quæ debentur meritis de condigno: sed non explicat vtrum illa sit commutatiua, vel distributiua iustitia. Sic Magister 4. dist. 46. cap. *Sed quomodo.* & sequentibus docet, iustitiam esse Deum ipsum, prout est distributor & iudex meritorum. S. Bonauent. in eadem dist. 46. art. 1. quæst. 4. corpore docet, Deum iustissimè retribuere, quatenus iustitia dicit ordinem præmij ad meritum. Vnde paulò inferius concedit, Deum agere iustius cum sancto maioris meriti, dando præmium maius, & minus iustè cum sancto minoris meriti, dando præmium minus. Quamobrem quando sequenti art. 2. quæst. 1. ad 1. debitum Deo negat, intelligendus est negare debitum aliud, quam quod Deus liberaliter & misericorditer voluerit pacto, vel promissione imponere. Nam lib. 2. sententia. distinct. 27. art. 2. quæstione 3. corpore, & in solutione penultimi & vltimi argumenti concedit, Deum, supposita liberalitate, qua voluit promittere se ipsum in mercedem operis, aliquomodo obligari: nec intelligit solam obligationem decentiæ; nam ista, præcisa promissione Deo conuenit, vt disputat. præced. probatum est. Magis expressè iustitiam strictam in reddendis præmiis (non explicando commutatiuam vel distributiuam) concedit Gabriel 2. distinct. 27. quæst. vnica artic. 1. notab. 3. Syluius 3. part. quæst. 1. art. 2. dub. 3. Albertinus tomo 1. corollar. quæst. 18. Theologica ex 1. princ. philosophico dub. 3. 3. *Sentẽtia Deo iustitiã strictam concedens.*

Tertia sententia dicit, in Deo formaliter & propriè reperiri iustitiam, non modo distributiuam, sed etiam commutatiuam, qua meritis iustorum præmia decernens, æqualitatem seruat, non modo geometricam, sed etiam arithmeticam. Ita sentit Aureolus 1. distinct. 46. artic. 1. colum. 4.

colum.vltima, & in 4. art.vnico à medio. Quam alius nullus antiquorum docuit. Recentiores tamen aliqui defenduut mordicus. In ptimis Suares relect. de libert. dioina diſputat. 2. ſect. 2. & tota diſputat. de iuſtitia Dei in eiſdem opuſculis, & tom. 3. de gratia lib. 12. cap. 30. & in 3. part. tom. 1. diſputat. 4. ſect. 5. & 6. Valeotia 1. part. diſputat. 1. quæſt. 21. punct. 1. Aluarez 3. part. diſp. 4. num. 33. & diſput. 35. num. 10. Cabtera 3. p. quæſt. 1. art. 2. diſp. 7. & 8. Rebellus lib. 1. de iuſtitia, quæſt. 4. ſect. 3. Raguſa 3. p. diſp. 3. §. 6. & diſputat. 20. §. 2. Rubeus iu 4. ſent. diſt. 46. init. aliique recentiores.

5. Quatta ſententia commutatioam iuſtitiam concedit in Deo, negans iuſtitiam diſtributiuam, quantum ad ſubſtantiam, licet aliquem eius modum admittat. Azor tom. 3. inſtitut. moral. lib. 1. cap. 10. quæſt. 3. in hanc ſententiam inclinat, licet videatur Deo negare iuſtitiam, propriè & ſtrictè ſumptam. Nullum alium iſtius opinionis aſſertorem inocnio.

6. Quinta ſententia diſtributiuam iuſtitiam in remuneraudis meritis ioſtorum admittit; negat autem commutatiuam iuſtitiam, propriè dictam. Hanc ſignificat Magiſter 4. ſentent. diſt. 46. §. *Sed quomodo*, ſemel & iterum repetens, quando Deus dicitur iuſtus, intelligi, *quod ſit diſtributor & iudex meritorum.* Eam verò diſertis verbis docuit S. Thomas, (vt fuſiùs oſtendemus ſect. ſequenti) Ægidius 2. diſtinct. 27. quæſt. 2. art. 3. & 4. maximè in ſolutionibns argumentorum, Ricard. lib. 4. ſentent. diſtinct. 46. art. 1. quæſt. 1. cui conſonat lib. 2. diſtinct. 27. art. 2. quæſt. 3. in ſolut. ad 3. Argentinas 4. ſentent. diſt. 46. quæſt. vnica artic. 1. cui cooſonat lib. 2. diſt. 27. quæſt. vnica art. 4. d. 2. & ad 1. Carthuſian. 4. diſt. 46. quæſt. 1. & 2. ſentent. diſt. 27. quæſt. 2. dum refert ſententiam S. Thomæ, & in fioe, cui dicit concordare Petrom & Altiſiodoreuſem. Capteol. 1. diſt. 45. q. voica art. 1. concluſ. 14. & ad argumenta Aureoli contra eandem conclusionem. Deza 2. diſt. 27. quæſt. vnica art. 3. notab. 1. Caietan. 2. 2. quæſt. 61. art. 4. ad 1. Ferrar. 1. contra geot. cap. 93. §. *Sed dubium*, & §. *Ad cuius euidentiam.* Conrad. 1. 2. quæſt. 114. art. 1. circa reſponſionem ad ſecundom, Sotus lib. 3. de iuſtit. & iure quæſt. 5. art. 4. & ad 1. & de natur. & gratia lib. 3. cap. 7. Ruatdus Tapper art. 11. contra Lutherum §. *Tertia eſt difficultas.* Hoſius io confeſſione fidei cap. 73. propius ad med. quàm ad priocip. §. *Cæterum cum dixit*, & in medio §. *Dionyſius verò Carthuſianus*, & multis ſequentibus. Vega in Trident. lib. 10. cap. 1. poſt med. & opuſc. de iuſtificat. quæſt. 5. ad 3. §. *Ad Confirmationem.* Bellarm. lib. 5. de iuſtificat. cap. 16. fine. Aragon 2. 2. quæſt. 61. art. 4. Zumel fusè 1. 2. quæſt. 114. art. 1. diſp. 3. & 4. Salas 1. 2. tomo 1. tract. 7. diſput. 7. num. 5. Atque ad præſentem quæſtionem S. Thomæ 1. p. q. 21. art. 1. Idem docent Caietanus, & ferè omnes expoſitores hoius temporis, vt Bannes, Ripa, Albelda, Nazarius, Nauarretua.

Sententia eð- cedens Deo diſtributiuā negans commutatiuam iuſtitiam.

SECTIO III.

S. Thomas author eſt eiuſdem quintæ ſententiæ.

1. HAnc eandem fuiſſe meorem S. Thom. quam eius expoſitores nuper citati ſequuntur, conſtabit, ſi plurima loca S. Thomæ volueris, depoſito conteutionis affectu, conſiderare.

Dico igitur primò, conceſſiſſe Deo iuſtitiam propriè & ſtrictè ſumptam. Colligitur hoc ex illis cummentatiis in epiſtolas Pauli, quibus frequens uccurrit mentio diuinæ iuſtitiæ. Solet autem S. Thomas etiam in commentariis Scripturæ ootare verba, quæ noo propriè ſunt intelligenda: nihil autem tale notaſſe, legimus, circa Dei iuſtitiam. Potiſſimum eſt obſeruandum quod 2. ad Timoth. 4. lect. 2. prope fin. reſpondet ad obiectionem contra coronam iuſtitiæ, dicens, *ibi eſſe gratiam, quantum ad radicem merendi: iuſtitiam, quantum ad actum, qui procedit ex voluntate.* & Hebr. 6. lect. 3. circa med. *Duplex*, inquit, *eſt meritum: vnum quod innititur iuſtitia, & illud eſt meritum condigni: aliud, quod ſoli miſericordiæ innititur, quod dicitur meritum congrui.*

S. Thom. Deo iuſtitiā ſtrictè ſumptam conceſſit.

Clarius autem id colligitur ex 1. 2. quæſt. 21. art. 3. corp. vbi: *Meritum*, ioquit, *& demeritum dicuntur in ordine ad retributionem, quæ fit ſecundum iuſtitiam.* Vbi quamuis agat de naturali merito vnius hominis ad alium, vel ad totam communitatem, & conſequenter agat de naturali merito & præmio: nihilominus ad Deum, prout eſt gubernator totius communitatis in ordine ad bonum honeſtum præcipuè pertinet hanc iuſtitiam exercere, retribuendo quæcunque fiunt honeſtè; nam eo ipſo cummuni bono ſeruiunt: vt eodem loco traditur. 2.

Rurſus de ſupernaturali merito 1. 2. quæſt. 112. art. 3. argum. 1. refert Gloſſam Roman. 5. dicentem: *Deus recipit eum, qui ad ſe confugit; aliter eſſet in eo iniquitas.* Reſpondet autem gloſſam *loqui de illo, qui confugit ad Deum per actum meritorium liberi arbitrij, iam per gratiam informati, quem ſi non reciperet, eſſet contra iuſtitiam, quam ipſe ſtatuit.* Quamuis autem ſecundam explicationem adiungat; nihil tamen minuit certitudinem prioris dogmatis de iuſtitia. Præterea 2. 2. quæſt. 58. art. 1. ad 3. ait: *Iuſtitia Dei eſt ab æterno ſecundum voluntatem & propoſitum æternum. Et in hoc præcipuè iuſtitia conſiſtit, quamuis ſecundum effectum non ſit ab æterno, quia nihil eſt Deo coæternum.* Denique 2. 2. q. 61. art. 4. argum. 1. & eius ſolutione ſimpliciter conceditur, iuſtum eſſe iudicium Dei, agendo de iuſtitia ſtrictè ſumpta. 3.

Dico ſecundò, Dei iuſtitiam eſſe diſtributiuam potius, quàm commutatiuam, quamuis participet aliquam proprietatem commutatiuæ. Probatur in primis, quoniam lib. 4. ſentent. diſt. 46. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. corp. circa med. aſſignata propria quidditate atque diſcrimine cõmutatiuæ & diſtributiuæ iuſtitiæ, concludit S. Thom. *Sic ergo ratio diſtributiuæ iuſtitiæ Deo propriè conuenire poteſt, in quantum, ſcilicet, æqualitatem proportionis ſeruat in communicatione bonorum ſuorum, dans vnicuique proportionabiliter ſecundum ſuum modum. Vnde Dionyſius dicit in 8. cap. de diuin. nomin. quod iuſtitia laudatur in Deo, in quantum omnibus ſecundum dignitatem diſtribuit. Sed iuſtitia commutatiua, per quam æqualitas conſtituitur inter Deum dantem, & creaturam recipientem, Deo competere non poteſt ſecundum propriam acceptionem, quia beneficia Dei ſemper excedunt meritum creaturæ.* Adiungit tamen ſeruari quemadmodum commutatiuæ iuſtitiæ: ponderandum eſt autem, ex eo qood aſſerit commutatiuam iuſtitiam non competere Deo *ſecundum propriam acceptionem*, maniſeſtè concludi iuſtitiam diſtributiuam competere ſecundum propriam acceptionem. 4.

Dei iuſtitiā eſſe diſtributiuam potius quàm cõmutatiuā tenet S. Thomas.

Scd

5. *Obiectio.* Sed obiicit contraria sententia Capreolum, qui lib. 2. sentent. distinct. 27. quæst. vnica, art. 3. initio, respondens ad obiectionem Durandi contra prædictam doctrinam S. Thomæ, dicit, non oportere necessariò illam sustinere, *quia correcta est in summa.*

Solutio. Respond. Debuisset Capreolus ostendere locum aliquem, in quo S. Thomas hanc doctrinam correxerit: nullum autem ostendit: quin imò sibi non constare videtur, quantum ad ea, quæ scripserat lib. 1. sentent. distinct. 45. quæst. vnica artic. 1. conclus. 4. & ad argumenta, præsertim cum in prædicto secundo libro sentent. dist. 27. quæst. vnica art. 3. multis testimoniis S. Thomæ confirmet, iustitiam distributiuam exclusa commutatiua. Sed parum interest examinare, num Capreolus putauerit aliquid in summa fuisse correctum, vel tantummodo dubitauerit, quod magis significant eius verba.

6. *Eiusdem assertionis probatio alia.* Secundò probatur assertio, nam in præsenti, quæst. 21. art. 1. corpore S. Thomas distinguit iustitiam commutatiuam, vel directiuam commutationum. *Et hæc*, inquit, *non competit Deo, quia vt dicit Apostolus Rom. 2. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Deinde tamen assignata quidditate iustitiæ distributiuæ, subiungit: *Sicut igitur ordo congruus familiæ, vel cuiuscumque multitudinis gubernatæ demonstrat huiusmodi iustitiam in gubernante: ita ordo vniuersi, qui apparet tam in rebus naturalibus, quàm in rebus voluntariis, demonstrat Dei iustitiam.* Quibus similia scribit lib. 1. contra gentes cap. 93. non procul ante finem.

7. Obiicit tamen contraria sententia S. Thomam in his locis egisse simul de rebus naturalibus, atque de iustorum præmiis: sed in rebus naturalibus non seruatur iustitia distributiua, propriè & strictè sumpta: ergo neque in reddendis præmiis.

Solutio obiectionis. Respondetur. Quidquid est generaliter dictum venit intelligendum in singulis secundum vniuscuiusque peculiarem vim & exigentiam, quam explicuit S. Thomas aliis in locis: maximè verò quoties agit de merito bonorum operum, quæ procedunt ex motione Spiritus S. & ex gratia iustificante, quibus absolutè concedit, ex necessitate debitum esse præmium obligatione iustitiæ: quod tamen neque dicit, nec dicere potest de rebus naturalibus, quibus nec meritum, nec præmium est possibile.

8. Nec tamen sine magna ratione S. Thomas copulauit moralia merita & præmia cum rebus naturalibus: voluit enim ostendere, Deum non esse debitorem, nisi suæ sapientiæ & bonitati: cæterum res ipsas à Deo dispositas esse propriè debitas, quemadmodum explicuimus supra disputat. 56. sect. 5. probat. 3. ex 1. 2. quæst. 111. art. 1. ad 2. & quæst. 114. art. 1. ad 3. vnde quæst. 112. artic. 3. ad 1. asserit, fore, vt Deus esset iniustus, si non redderet præmium meritis per gratiam informatis; vt paulò superius retulimus. Qui tamen licèt equo, vel leoni negaret aliquid naturaliter debitum; vt pedes aut visum, vel auditum, nequaquam esset iniustus. Agnouit itaque S. Thomas discrimen iustitiæ diuinæ, prout versatur circa merita de condigno, & prout versatur circa res naturales.

9. Tertiò probatur assertio, simúlque confirmatur prædicta solutio, quia quod affertur pro contraria sententia ex 1. 2. quæst. 114. art. 1. corp. nostram potius corroborat: quamuis enim sublata Dei ordinatione, S. Thom. dicat, non simpliciter, sed tantum secundum quid esse rationem Iustitiæ & meriti inter Deum & homines: expressè tamen concedit meritum simpliciter *secundum præsuppositionem diuinæ ordinationis.* Et statim adducto rerum naturalium exemplo, subiungit discrimen: *Quia creatura rationalis se ipsam mouet ad agendum per liberum arbitrium: vnde sua actio habet rationem meriti; quod non est in aliis creaturis.* Constat autem ex superiori contextu, esse iustitiam simpliciter vbicunque meritum est simpliciter.

Quartò probatur, quia 3. p. quæst. 1. art. 2. corp. iuncta ratione postrema cum solutione ad 2. apertè docet, inter Christum & Deum fuisse iustitiam simpliciter, quia nulla fuit gratia præsupposita, quæ facta fuerit personæ merenti, & satisfacienti. 10.

Quintò probatur, quoniam 2. 2. quæst. 61. art. 4. ad 1. non asserit simpliciter esse commutatiuam iustitiam, qua Deus recompensat præmia meritis, & supplicia peccatis; sed tantùm asserit, illam formam punitionis, assignatam Matth. 7. *In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis*, &c. *attendi secundum rationem commutatiuæ iustitiæ.* quia, videlicet, quantum ad hoc imitatur illam; vt optimè declarat ibi Caietanus, & dicemus infrà tota disputatione 60. peculiariter sect. 5. fine. 11.

SECTIO IV.

Iustitiam, specialiter & strictè dictam altiori modo conuenire Deo.

Aggredior probare singula membra decisionis, positæ in sect. 1. quamuis non eodem ordine. In primis ergo iustitiæ virtutem, specialiter & strictè sumptam, exerceri, quando Deus meritis de condigno reddit æterna præmia, probatur omnibus Scripturæ testimoniis, quæ ponderauimus supra disput. 56. sect. 3. Quale est illud Rom. 4. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam: sed secundum debitum.* & illud Ephes. 1. *Credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis.* siue, *acquisitæ possessionis*, vt legit ibi Chrysostomus. 1. *Iustitiã strictam in reddēdis præmiis meritis de condigno probatur.* Rom. 4. Ephes. 1.

Deinde brauium & corona iustitiæ, quam iudex iustus redditurus est legitimè certantibus, operariorum merces, ex conuentione debita, retributio, remuneratio, præmium, emptio, atque venditio, negotiatio, siue mercatura, similésque loquendi formulæ, receptissimæ in sacris litteris, & Patribus, significant iustitiam specialiter & strictè dictam, nisi detorqueantur ad improprietatem, vel metaphoram, quod non expedit, neque Theologiæ consonum est, quando tanta multitudo testimoniorum, quantam retulimus dicta disput. 56. sect. 3. conspirat in eandem sententiam. 2.

Confirmatur primò, quia nulla sufficiens ratio Theologos cogit ad improprietatem confugere: quin potius assistit ratio proprietati, quam videbimus sectionibus sequentibus. *Cõfirmatio 1.*

Confirmatur secundò, nam eidem veritati fauet versus semel & iterum repetitus Psal. 17. *Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam*, & Psalm. 118. *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Psalm. 88. *Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.* Psalm. 102. *Iustitia illius in filios filiorum, iis qui seruant testamentum eius; & memores sunt* 3. Psalm. 17. Psalm. 118. Psalm. 88. Psalm. 102.

manda

mandatorum ipſius ad fatendum ea. Sapient. 12. *Cum ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis; ipſum quoque qui non debet puniri, damnare, exterum æſtimas à tua virtute. Virtus enim tua iuſtitiæ initium eſt.*
Ecclef.32. Eccleſiaſtici 32. *Qui timent Dominum inuenient iudicium iuſtum.*

4. Confirmatur tertiò, quia Matth.20. parabola conducentis operarios in vineam, ab omnibus intelligitur pertinere ad præmium reddendum pro bonis operibus. In illa verò multa ſunt, quæ planè iuſtitiam ſignificant; veluti contractus conductionis ex denario diuino. deinde illud:
Matth.20. *Quod iuſtum fuerit dabo vobis.* Præterea. *Redde illis mercedem*; ac poſtremo: *Tolle quod tuum eſt.* Nam vnicuique debetur ex iuſtitia, propriè & ſtrictè dicta, quod ſuum eſt.

Cõfirmatio 4. *Depoſitum ex iuſtitia debetur.* Confirmatur quartò, quia depoſitum debetur ex iuſtitia, propriè & ſtrictè ſumpta: porro depoſitum eſſe iuſtorum præmium, operibus debitum, conſtat 2. ad Timoth.1.
2.ad Tim.1. *Potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem.* vbi quamuis in ratione depoſiti non ſit proprietas; nihilominus ea metaphora ſignificatur Pauli theſaurus, debitus illi, qui propriè ſuus erat, licet ab eo non ſeruaretur, ſed à Deo.

5. *Deus iniuſtus eſſet ſi non redderet præmia iuſtis.* Confirmatur quintò, quia nullus eſſet propriè iniuſtus; niſi violaret iuſtitiam propriè dictam: ſed Deus eſſet iniuſtus, ſi non redderet operibus iuſtorum præmia, ſublato obice: ergo tunc violaret iuſtitiam propriè dictam. Minor probatur
Hebr.6. Hebr.6. *Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* Quæ verba ſiue intelligantur de operibus non mortificatis, ſed perſeuerantibus vſque in finem, ſiue intelligantur de operibus mortificatis, & iterum reuiuiſcentibus per pœnitentiam: ſatis indicant, Dei memoriam ad æterna præmia reddenda, debitam eſſe ex iuſtitia; cum nulla ſufficiens ratio ſuadeat improprietatem.

6. 1.Ioann.1. Sextò confirmatur, quoniam 1.Ioan.1. *Si confiteamur*, inquit, *peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Quod relatum ad iuſtos confitentes ſua peccata venialia, ſignificat, iuſtitiam ſtrictè ſumptam, reſpondentem meritis de condigno; licet ſolam fidelitatem & legalem iuſtitiam ſignificare poſſit relatum ad peccatores redeuntes ad Deum confeſſione mortalium.

7. *Probatio ex Auguſtino multis in locis.* Secundò probatur ex Auguſtino multis in locis. Nam lib. de natura, & grat. cap.2. *Non enim*, ait, *iniuſtus Deus, qui iuſtos fraudet mercede iuſtitiæ.* loquitur autem de mercede, quæ eſt vita æterna. Rurſus lib.4. contra Iulianum cap.3. propius ad princip. quàm ad med. videlicet, col. 3. *Deus námque ipſe, quod abſit, erit iniuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus, & cùm ipſum eius*
Rom.14. *regnum iuſtitia ſit, quemadmodum ſcriptum eſt: Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium. Porro ſi veram iuſtitiam non habent impij, profectò nec alias virtutes comites eius.* Pondera poſtrema verba. generalis enim iuſtitiæ nullæ ſunt comites virtutes, cum ipſa complectatur omnes virtutes: conſequens igitur eſt, agere Auguſtinum de iuſtitia peculiari virtute, prout à virtutibus comitibus diſtinguitur.

8. Præterea tractato poſtremo in Ioann. propius ad med. quàm ad princip. fatetur, ſe neſcire modum defendendi iuſtitiam Chriſti Domini, ſi plus diligeret minus diligentem. *Meliorem*, inquit, *qui plus diligit Chriſtum, feliciorem verò, quem plus diligit Chriſtus, facile reſponderem, ſi iuſtitiam liberatoris noſtri, minus eum diligentis, à quo plus diligitur, & eum plus, à quo minus diligitur, quemadmodum defenderem, prauiderem.* Debetur igitur ex iuſtitia maior dilectio magis diligenti.

Rurſus in Pſalm. 7. exponens illum verſum: 9.
Pſalm.7. *Iuſtum adiutorium meum à Domino, qui ſaluos facit rectos corde.* confert alium verſum Pſalm.6. *Miſe*
Pſalm.6. *rere mei Domine quoniam infirmus ſum, ſaluum me fac ſecundum miſericordiam tuam.* Reddit autem rationem diſcriminis, quoniam ibi, videlicet,
Auguſtin. Pſalm.6. *Miſericors auxilium eſt, quia nullum habet meritum peccator, qui adhuc iuſtificari deſiderat, credens in eum, qui iuſtificat impium. Hic autem iuſtum auxilium eſt, quod iam iuſto tribuitur. Dicat ergo ibi peccator, qui dixit, infirmus ſum, ſaluum me fac Domine propter miſericordiam tuam. Et dicat hic iuſtus, qui dixit, ſi reddidi retribuentibus mihi mala. iuſtum auxilium meum à Domino, qui ſaluos facit rectos corde.* Pondera non modo miſericordiam, ſed etiam promiſſionis fidelitatem, & gubernatricem iuſtitiam interuenire, quando iuſtificatur impius; & tamen ibi non interuenit ea iuſtitia, per quam eſt iuſtum rectis corde, atque bene operantibus adiutorium conferre. Igitur hæc eſt ſtrictior, & ſpecialior iuſtitia propriè dicta.

Sequenti verſu Dauid commendat alterum 10.
Pſalm.6. membrum iuſtitiæ circa peccatores dicens. *Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens*, &c. Pſalmúmque claudit illo verſu: *Confitebor Domino ſecundum iuſtitiam eius.* vbi Auguſtinus admonet, non eſſe *confeſſionem iuſtitiæ Dei, qua ita loquimur, verè Domine iuſtus es, quando & iuſtos ſic protegis, vt per teipſum eos illumines, & peccatores ſic ordinas, vt non tua, ſed ſua malitia puniantur.* Significat autem Auguſtinus, hoc pertinere ad iuſtitiam diſtributiuam, quoniam retributio bonorum & malorum operum deſtinatur ad vniuerſi pulchritudinem; poſt pauca ſubiungens: *Qui ergo vides merita animarum ſic ordinari à Deo, vt dum ſua cuique tribuuntur, pulchritudo vniuerſitatis nulla ex parte violetur, in omnibus laudas Deum.*

Idem epiſt. 105. ad Sixtum propius ad med. 11.
quàm ad princip. ponderans verba Pauli Rom.6. *Cum dixiſſet, ait, ſtipendium peccati mors: quis non congruentiſſimè & conſequenter addere iudicaret: ſtipendium autem iuſtitiæ vita æterna? & verum eſt, quia ſicut merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors; ita merito iuſtitiæ tanquam ſtipendium vita æterna. Aut ſi nollet dicere, iuſtitiæ, diceret, fides: quo-*
Abac.2. *niam iuſtus ex fide viuit. Vnde etiam & merces appellatur plurimis ſanctarum Scripturarum locis: nuſquam porro dicta eſt merces iuſtitia, vel fides, quia iuſtitiæ, vel fidei redditur merces. Quod eſt autem merces operanti, hoc militanti ſtipendium.* & paulo inferius: *Quapropter homo, ſi accepturus es vitam æternam, iuſtitiæ quidem ſtipendium eſt, ſed tibi gratia eſt, cui gratia eſt & ipſa iuſtitia. Tibi enim tanquam debita redderetur, ſi ex te tibi eſſet iuſtitia, cui debetur.* Quod ſi tanquam ſtipendium vita æterna debetur iuſtitiæ, debetur eo ipſo homini iuſto propter iuſtitiam; quamuis ipſa iuſtitia fuerit illi gratis data. Obſerua igitur mercedem & ſtipendium verè propriéque dicta recipi ab Auguſtino.

Quod ipſum aliis verbis docet ponderans 12.
verba 2.ad Timoth.4. lib. de gratia, & lib. arbitr. cap.6. propius ad med. quàm ad finem: *Cui redderet coronam iuſtus iudex, ſi non donaſſet gratiam miſericors Pater? Et quomodo eſſet iſta corona iuſtitiæ, niſi præceſſiſſet gratia, quæ iuſtificat impium?*

Quomo

Quomodo ista debita redderetur, nisi prius illa gratuita donaretur? Perpende coronam iustitiæ reddi debitam à iusto iudice; supposita gratia prius collatæ iustitiæ. Ac libro de moribus Ecclesiæ c. 25. circa med. ait: *Vita æterna est totum præmium, cuius promissione gaudemus: nec præmium potest præcedere merita, & prius homini dari, quam dignus est. Quid enim hoc iniustius, & quid iustius Deo?* Pertinet igitur ad iustitiam Dei reddere præmium post merita. Postremò colligitur idem ex Augustino tract. 3. in Ioan. circa med. cuius verba posuimus disp. 56. sect. 3. probar. 5. & lib. de perfectione iustitiæ respons. 17. vbi ait: *Post hanc vitam merces perficiens redditur, sed eis tantùm, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum comparatur.*

13. Tertiò probatur ex aliis Patribus, quorum plura testimonia posita sunt disputationibus præcedentibus. Præsertim ad rem præsentem faciunt, qui dicunt, gloriam esse debitam operibus iustorum, vel dicunt, Deum esse debitorem: vt ex Augustino, Fulgentio, Prospero, Concil. Arausic. Anselmo & aliis retulimus disp. 56. sect. 3. probat. 3. & 4.

14. Deinde faciunt ad rem præsentem, quicumque docent ad iustitiam Dei pertinere bonis operibus præmia retribuere, & peccatores punire. Cuius rei testimonia ex Athenagora, Cyrillo Hieros. Nazianz. Clemente Roman. & Alexandrino, Tertulliano, Damasceno, & Anselmo retulimus præcedenti disp. 57. sect. 3. Vbi quamuis intellexerimus prædictos Patres agere de iustitia legali, quæ foret promissione Dei præcisa, retribuendo merita naturalia: nihilominus simul oportet iustitiam respectiuè diuersam intelligere, supposita fide diuinæ promissionis & pacti, ac proinde iustitiam, strictè sumptam. Sic enim moris est Patribus, confirmantibus dogmata fidei per naturales rationes, vti verbis vniuersalibus, quæ peculiarem aliquam vim, & proprietatem significare possint supposita fide, licet vim habeant attento naturæ lumine tantum.

15. Multa loca ex Chrysostomo citauimus ibi, nunc vnius accipe verba, videlicet homil. 4. de

Chrysost. Lazaro circa med. tom. 2. *Nam si Deus est, sicuti re vera est, eum iustum esse nemo non fatebitur. Atque si iustus est, & his & illis* (hoc est, & iustis, & peccatoribus) *reddet pro meritis. Et hoc in confesso est. Quod si & his, & illis rependet pro meritis, hic verò nullus eorum recepit, nec ille improbitatis pœnam, neque hic virtutis præmia; perspicuum est restare tempus aliquod, in quo congruens præmium horum vterque feret.*

16. Basilius homil. 12. in princip. Prouerb. circa med. *Est cœlitus*, inquit, *quædam à iusto iudice deducta iustitia, partim correctiua, partim retributiua.*

Cyprian. Cyprian. lib. 4. epist. 6. prope finem docet, Deum in supremo iudicio *singulorum merita recognoscere, & mercedem fidei, & deuotionis exsoluere.* Dixerat autem superius: *Quanta dignitas præside Deo congredi, & Christo iudice coronari.*

17. Ambros. Psal. 118. serm. 7. non procul à princ.

Psal. 118. ponderans illud: *Memento Domine verbi tui seruo tuo*, &c. *Vult*, inquit, *conueniri, vt siquis proposita secutus virtutibus præmia, bene certauerit, fructum remunerationis expectet, quin etiam exigat, sicut habes scriptum: Certamen bonum certaui*, &c. *reposita est mihi corona iustitiæ.* & post pauca: *Dicit ergo Dauid, Certamen certatus sum, brauium peto verbi tui, quod promisisti mihi: memor esto promissorum tuorum, quæ spopondisti seruo tuo.* & iterum: *Miles sum, exigo ab Imperatore stipendium: vocatus sum, postulo ab inuitatore promissum.* Perpende, *conueniri* Deum, esse in iudicium vocari, & actionem aduersus eum institui, quod supponit iustitiæ debitum.

Rursus lib. 1. Offic. cap. 15. ponderat eandem coronam iustitiæ, quam non deberi, nisi post certamen, ostendit cap. 16. vbi inter principium & med. ponderat illud Matth. 5. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo. Futuram, non præsentem, in cælo, non in terra, mercedem promisit esse reddendam. Quid alibi poscis, quod alibi debetur? Quid præpropere coronam exigis, antequam vincas.* Sic etiam mercedem & coronam iustitiæ tractat lib. 7. in Lucam cap. 15. suo cap. *de duobus filiis*, &c. & aliis in locis. In iis *exigendi* verbum obserua, quod accipi prout refertur ad rem debitam, manifestè constat ex contextu, præsertim ex illis verbis: *Expectet, quin etiam exigat.* 18.

Matth. 5.

Hieronym. Isaiæ 49. comment. 1. sub finem: *Potentiam*, inquit, *suam nostro arbitrio dereliquit, vt iustè voluntas præmium consequatur.* Idem Hieronym. dialog. 1. aduersus Pelag. propius ad med. quàm ad princip. adducto testimonio Pauli, *Reposita est mihi corona iustitiæ*, &c. subinfert: *Putamúsne vnam & eandē in vtroque fuisse iustitiā, & non plus habere meritorum eum, qui plus omnibus laborauit?* Gregor. lib. 18. moralium cap. 22. propius ad finem, quàm ad med. ait, *actioni post hanc vitam respondere retributionem æternam:* & in fine eiusdem capitis concedit retributionis meritum. Mercedem autem esse, docet homil. 17. in Euangel. tractans illud Lucæ 10. *Dignus est operarius mercede sua.* & alibi non raro. 19.

Gregor.

Lucæ 10.

Fulgentius lib. 2. de remissione peccatorum cap. 6. sub initium de iudicio supremo sic disserit: *Non ibi misericordia iustificabit impium; sed iustitia discernet iustum & impium.* Obserua, iustitiam hic non esse generalem virtutem, quoniam à misericordia distinguitur. Et cap. 8. retributionem & mercedem pro qualitate laboris admittit. Præterea in cap. 10. retributionem & coronam iustitiæ inuenies prope finem, & cap. 11. prope finem ait: *Vt ergo tunc sequatur mutatio iusta retributionis: nunc præcedit mutatio gratuita largitatis.* cap. 18. prope finem ex Apocalyps. 22. docet, reddendam esse mercedem, & cap. 19. ante medium: *Non ergo ibi erit pia vocatio, sed iusta redditio. Ille denarius nec otiosè dabitur*, &c. 20.

Prosper lib. primo de vocat. gent. c. 17. à med. tractans parabolam operariorum ex Matth. cap. 20. decernit, exerceri iustitiam comparatione illorum, quibus dicitur: *Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est*, dando videlicet, quantum debetur operibus: sed esse gratiam comparatione illorum, qui minus laborauerunt. Rursus lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. init. *Datur*, inquit, *vnicuique sine merito, vnde tendat ad meritum: & datur ante vllum laborem, vnde quisque mercedem accipiat secundum suum laborem.* Quod probat ex parabola talentorum Matth. 25. & lib. sent. ex Augustino sent. 28. *Beatitudo sanctorum & de munere gratiæ est, & de retributione iustitiæ.* Idem epigrammate 16. ait: *Iustitia merces gemina est, vel cum bona rectis, vel prauis digne cum mala restituit.* Bernardus tract. de grat. & liber. arbitrio prope finem ponderans nomen depositi, quod Apostolus vsurpat 2. ad Timoth. 1. *Dei promissum*, ait, *suum appellat depositum: & quia credidit promittenti,* 21.

Matth. 20.

fideliter promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia: sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo, quam Paulus expectat, corona iustitiæ,&c.quæ posuimus disp.56.sect.3.probat.5.

22. Anselmus 2.Timoth.4.sic exponit Apostolum: *Reposita est mihi corona iustitiæ, id est secreto, tutóque loco seruatur mihi corona, quam iuste merui, quam non dabit, sed reddet mihi quasi debitam Dominus Iesus in illa notabili die communis iudicij: & ideo reddet eam mihi, quia iustus iudex est, reddens vnicuique secundum opus eius.* & paucis interpositis: *Aduentum iudicis non diligunt, nisi qui in causa sua habere se iustitiæ meritum sciunt.* Idem in epistola ad Hebræos cap. 6. non longe post med. *Non enim,* ait, *iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri. Re vera enim grandis esset iniustitia Dei, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet.*

23. *Tridentin.* Quartò probatur ex Tridentino sess.6.cap.16. parum à princ.dicente: *Bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum, misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis reddenda. Hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse, aiebat Apostolus*,&c. Cui dogmati consonat eiusdem sessionis Canon 32. quo decernitur, hominem iustificatum bonis operibus & perseuerantia *propriè mereri* vitam æternam & gloriæ augmentum.

24. Quibus in locis ponderandum est primò, decreta Conciliorum & maximè Tridentini verborum proprietatem studio retinere, ne pateant hæreticorum insidiis. Secundò vita æterna eo quod sit hæreditas filiis promissa debetur illis ex fidelitate, ac veracitate Dei, & ex iustitia legali, quæ rebus congruentia distribuit iuxta eorum exigentiam. Nihilominus eo titulo non est merces reddenda meritis, tanquam corona iustitiæ: ergo merces & corona iustitiæ, quæ redditur meritis ex promissione diuina, non est debita solo titulo fidelitatis aut veracitatis, aut iustitiæ legalis, sed strictiori quodam titulo iustitiæ specialis virtutis.

25. *Concilium Senonense.* His consonat Concil. Senonen. decreto fidei 16. prope fin. illis præsertim verbis: *Qui suffert tentationem, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se: & ei, qui fidem seruauerit, & certauerit bonum certamen, cursum consummauerit, coronam iustitiæ reddet in illa die iustus iudex.* Moguntinum vero cap.8. *Opera,* inquit, *iustorum sunt digna remuneratione vitæ æternæ, quia Deus bene operantibus mercedem misericorditer promisit.* *Moguntin.*

SECTIO V.

Rationibus probatur Dei iustitia strictè dicta.

1. SVfficiens & efficax ratio persuadet, iustitiam propriè & strictè sumptam eminentiori quadam perfectione conuenire Deo, quia iustitia, sicut à nobis explicata fuit sect.1. nullam omnino claudit imperfectionem, & aliunde continet aliquid perfectionis quod est proprium nostræ iustitiæ commutatiuæ vel distributiuæ, prout à cæteris virtutibus distinguitur. Hoc autem fundamentum probatur primò, quia res creatas, aut creabiles (etiamsi supernaturales sint) hominibus iustis deberi propter eorum opera, supposita Dei conuentione & pacto, non infert vllam imperfectionem in Deo, quia non infert, Deum esse debitorem & obligatum (vt ostendimus disp. 56. sect.5. & 6.) aliunde verò commendat multas Dei perfectiones, inprimis dominium supremum omnium rerum, quas hominibus obligare potest pro bonis operibus; secundo, bonitatem eximiam & liberalitatem, præterea optimi gubernatoris industriam, ita prouocantis animos subditorum ad bene operandum, & conferendo illis potestatem merendi de condigno & ex iustitia.

Iustitia strictè modo explicato imperfectionem non claudit.

2. Confirmatur primò, nam homines capaces sunt dominij proprij & peculiaris, & consequenter sunt capaces iuris ad res, etiam comparatione Dei: ergo capaces sunt homines, vt illis Deus conferat iustitiæ ius ad augmentum gratiæ, & gloriæ. Antecedens probatur, nam homines dominium habent suarum volitionum, vt seruare velint, aut nolint perpetuam castitatem, & alia consilia, iuxta illud 1. Corinth. 7. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* & Actor. 5. *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate.* Quod autem hoc ius & potestas in agrum fuerit etiam comparatione Dei supremi Domini, sequentia verba demonstrant: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Cui tamen nullam iniuriam intulisset, si promissione sublata retinuisset proprium agrum.

Homines dominij capaces. *1.Cor.7.* *Actor.5.*

3. Confirmatur secundò, quia nisi forent homines capaces huius dominij peculiaris, atque distincti à generali dominio Dei; nullus homo posset res tanquam proprias donare aut vendere, aut quolibet alio modo alienare: nam omnes homines æquales forent in priuatione dominij. Nec potest reddi sufficiens ratio, propter quam, qui sunt capaces iuris & dominij rerum temporalium, non sint capaces etiam iuris & dominij rerum æternarum; si Deus velit ad eam dignitatem illos per gratiam euehere.

Confirmatur tertiò, quia per solemnem professionem religiosi se ipsos Deo tradunt, re ipsa transferentes in Deum & in prælatos vice Dei, dominium peculiare, quo liberæ poterant de suis personis disponere ad alias actiones & status sæculares. Ideo diuina liberalitate dignum fuit illis tribuere ius & dominium altioris gratiæ & beatitudinis, iuxta illud Matth. 19. *Vos, qui reliquistis omnia & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim*,&c. vsque ad illud: *Centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* & Marci 10. *Quæcunque habet vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo.*

Homines per professionem se ipsos Deo tradunt.

4. Ex dictis accipitur secunda probatio, quia iustitiæ specialis virtutis proprium est vnicuique reddere ius suum, & quod obligatum est illi, & est suum: sed homines iusti per bona opera, supposita Dei conuentione, ius adquirunt ad augmentum gratiæ & gloriæ, quæ manent illis obligatæ & debitæ, súntque propriæ illorum, ita vt suas appellare possint: ergo iustitiæ specialis virtutis erit proprium prædictam gratiam & gloriam reddere propriis dominis seu creditoribus. Confirmatur, nam Matth. 5. *Regnum cælorum ipsorum esse* dicitur, siue, qui sunt pauperes spiritu, siue qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Quod si est ipsorum, ius habent ad illud ex iustitia, tanquam ad rem suam & sibi debitam. Cui consonat, quod præcedenti

Iustitia munus. *Matth. 5.*

sectio

Matth. 20. sectione ponderauimus ea Matth. 20. *Tolle, quod tuum est*, quibus verbis significari iustitiæ æqualitatem notauit Prosper lib. 1. de vocat. gēt. c. 17. à medio.

5. Probatur tertiò, quoniam vbi seruatur æqualitas dati & accepti, supposita obligatione & pacto, ibi reperitur aliqua ratio iustitiæ, prout est specialis virtus: sed æqualitas reperitur inter opera meritoria & præmium æternæ vitæ, supposita obligatiooe & pacto: ergo inter opera meritoria, & præmium æternæ vitæ reperitur aliqua ratio iustitiæ, pront specialis est virtus. Maior constat, quia iustitiæ proprium obiectum est æqualitas eorum, quæ debentur alteri. Minur verò probatnr, quia licet opera meritoria, quantum est ex sua natura, sint longe inferiora, quam visio clara Dei: nihilominus conoentio Dei cum hominibus facta de illo denario, vim habuit eleuandi valorem meritorum, attendendo simul merita Christi D. & principale principium efficiens illorum, quod est Deus: qua eleuatione facta redduntur simpliciter æqualia, & condigna visionis beatæ. Confirmatur, quia non seruatur exacta & propria quidditas meriti de condigno, nisi per illud ad præmium acquiratur ius ea iustitia propriè dicta: siquidem ius ex fidelitate promissionis, etiam per meritum de congruo tribuitur. Quapropter æqualitas valoris nihil conferet merito de condigno supra meritum de congruo, nisi strictiorem rationem iuris & iustitiæ conferat.

Inter opera meritoria, & præmium æternæ vitæ æqualitas.

Æqualitas valoris quid conferat merito de condigno supra meritum de congruo.

6. Quartò probatur, quia contractus onerosus, *do, vt des; facio, vt facias*, inducit obligationem ex iustitia specialiter dicta. Ideóque quicumque dat & facit, quod ea parte sua debuit ex vi contractus, acquirit iustitiæ ius ad rem, pro qua dedit, aut laborauit (vt compertum est apud omnes vtriusque iuris Authores, & morales Theologos;) sed onerosus contractus initus fuit inter Deum & homines, vt si mandata Dei perseueranter seruarent, æternam mercedem gloriæ reciperent: ergo quicumque perseueranter seruat Dei mandata, iustitiæ ius adquirit ad æternam mercedem gloriæ: quapropter illam ei reddere fuerit iustitiæ, pront specialis est virtus.

Onerosus contractus inter Deum, & homines.

7. Pertinet ad istius fundamenti confirmationem tota lex naturalis ff. *de præscriptis verbis*, &c. in qua decernitur omnes contractus innominatos, *do, vt des, facio, vt facias*, æqualem vim habere tribuendi actionem & ius, quam habent contractus nominati, videlicet, emptio, venditio, conductio, locatio & similes. Sed contractus emptionis, venditionis, conductionis, locationis, & similes vim habent tribuendi ius, & actionem ex iustitia strictè & propriè dicta: ergo contractus innominati vim habent tribuendi ius & actionem ex iustitia strictè & propriè dicta. Sunt autem huiusmodi contractus à Deo cum hominibus initi: vt constat multis locis sacrarum literarum, quæ io hac & præcedentibus disputationibus commemorauimus, maximè disput. 56. sect. 3. probat. 4. & sequentibus. Sufficiat illud Matth. 10. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* & infrà: *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* & Matth. 20. *Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.*

Matth. 10.

8. Quintò ne quis confugiat ad rerum vtilitatem, quæ requiritur in contractibus humanis (vt dicemus sect. 9. argument. 5.) adiungimus aliam probationem, quia siquis nec indigens pane, nec vestibus, nec ædificiis, nec medicina: seruis suis aut amicis, aut extraneis cibos aut vestes emit, aut conducit ædificatores, aut medicos: postquam hæc præstita fuerint ex contractu, conductor, aut emptor ea iustitia, strictè dicta, manebit obligatus ad reddendum pretium rerum, & mercedem laboris, non minus, quàm si recepisset ipse vtilitatem ea illis. Quod significatum esse videtur Christi D. verbis Matth. 25. *Quod vni de minimis meis fecistis, mihi fecistis.* quoniam implestis meum mandatum, cui præmium proposui Matth. 10. *Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis non perdet mercedem suam.* Matth. 25. Matth. 10.

9. Authores contrariæ sententiæ fatentur, contractus onerosos inter homines afferre obligationem ex iustitia specialiter dicta; sed non inter Deum & homines: quoniam Deus est incapax obligationis iustitiæ, hominésque sumus incapaces iuris iustitiæ aduersus Deum. Refutatur autem hæc euasio primò, quia non est opus Deum esse obligatum hominibus ea iustitia, satis est res diuinas, scilicet, gratiam & gloriam esse obligatas hominibus ex iustitia: & in hoc nulla est impossibilitas, vt ostensum est supra.

Solutio.

Refutatur pr. mò.

Secundò, quia si nulla interueniret obligatio iustitiæ, neque ius hominis ex iustitia, propriè dicta, postulantis gratiam & gloriam ex vi contractus initi: sequeretur non esse propriè contractum, nec propriè pactum, aut fœdus, sed tantum fuisse simplicem promissionem, sola fidelitate obligantem. Quia quidditas conuentionis, aut pacti consistit in mutua obligatione iustitiæ; saltem inter res, de quibus conuenitur. *Secundò.*

10. Sextò probatur, quia quælibet creaturarum perfectio, si potest ab imperfectionibus separari, formaliter & propriè præexistit in Deo: sed iustitia strictè sumpta pro speciali virtute, creaturarum perfectio est (omnis quippe virtus est perfectio) deinde potest ab imperfectiooibus separari, quemadmodum ostendemns sect. 7. & sequentibus, refutantes obiectiones contrariæ sententiæ: ergo iustitia specialiter sumpta præexistit in Deo formaliter & propriè. Septimò probatur, quia nulla Dei virtus assignari potest, cuius sit officium meritis de condigno retribuere præmia, nisi iustitia specialiter accepta: vt constabit sequenti sect. 6.

Iustitia stricta potest ab imperfectionibus separari.

11. Consulto prætermitto probationes alias, quoniam oriuntur fundamentis nec certioribus, nec clarioribus: quin potius rem, ex se difficilem, implicant obscurioribus difficultatibus, quas ad vnguem examinare non est instituti præsentis. Huiusmodi est illa probatio, quoniam Christus Dominus satisfecit Patri de toto rigore iustitiæ: Pater autem ex iustitia tenebatur acceptare satisfactionem: ergo iustitiæ virtutem exercuit acceptando satisfactionem. Alia probatio est, quoniam peccatum est verè iniustitia strictè sumpta, & iniuria Dei, proptereáque homo constituitur debitor satisfactionis ex iustitia: ergo inter homines & Deum potest interuenire iustitia strictè sumpta. In his duobus,

tam circa veritatem anteeedentium, quàm circa bonitatem illstionum plurima diſcurere neceſſarium erar.

SECTIO VI.

Solutiones aduerſariorum impugnantur.

1. QVamuis præcipuæ ſolutiones obiter fuerint impugnatæ ſect. 4. dum aliqua teſtimonia ponderabantur; expediens nihilominus erit, ſingulas per ordinem referendu, peculiaribus ſibi rationibus refutare. *Prima ſolutio.* Prima ſolutio reſpondet, teſtimonia Scripturæ & Patrum ſolummodo probare iuſtitiam generalem, quæ complectitur omnem virtutem, non verò iuſtitiam ſpecialem. *Refutatur primò.* Hæc autem ſulutio refuratur primò, quoniam iuſtitia generalis in Deo complectitur etiam miſericurdiam, liberalitatem, beneficentiam, & ſimiles virtures (vt conſtar ex dictis diſputatione præcedenti ſectione a.) ſed Scriptura, Patres & Concilia citara in ſectione 4. ſic dicunr, Deum reddere iuſtis præmia per iuſtitiam, vt non dicanr, eam reddere per miſericordiam, aut liberalitatem, aut aliam ſimilem virtutem: ergo retribatio iuſtorum non fit per iuſtitiam generalem virtutem, ſed per ſpecialem.

2. Refutatur ſecundò, quoniam prædicta teſtimonia conſtituunt diſcrimen inter primsm gratiam, quæ datur ſine meritis, & gratiæ augmentum, atque gloriæ, quod datur propter merita de condigno (vt conſtabir sliqua ex illis recolendo.) Vnde ſic arguitur: Iuſtitia, quæ negatur in collatione primæ grariæ, illa conceditur operibus ad augmentum gratiæ & gloriæ. Sed iuſtitia, quæ negatnr in collatione primæ gratiæ, nou eſt generalis iuſtitia, prout complectitur etiam miſericordiam: ergo iuſtitia, quæ conceditur operibus ad augmentum gratiæ & gloriæ, non eſt iuſtitia generalis. Minor eſt euidens, quoniam in collatione primæ grstiæ miſericordia interuenit, & conſequenter iuſtitia, quæ complectitur miſericordiam.

3. Refutatur tertiò, quoniam teſtimonia citsta in ſect. 4. iuſtitiam Dei generaliter referunr sd redendum vnicuique ſecundum opera ſua, ſiue bona, ſiue mala: ſed quando malis debita pœna redditur, interuenit iuſtitia ſtrictè, propriéque dicta, & non ſolum generalis virtus (vr magis conſtabit diſputatione 60.) ergo ſerusta ptuportione iuxta materiæ capacitatem quando iuſtorum meritis æterna beatitudo redditur, interueniet aliqua iuſtitia, ſtrictè propriéque dicta, nec ſatis erit generalis virrus ad expunenda prædicta teſtimonia. Quartò refutatur omnibus rstionibus præcedentis ſectionis, quæ probant, iuſtitiam ſtrictè & ſpecialiter acceptam.

4. Secunds ſolutio refert ad legalem iuſtitiam gubernatricem, quæcumque dicuntur de iuſtitia reddendi præmia, vel pœnss. Et videri poteſt sduerſus noſtram ſententiam eſſe maiores vires ſolurionis iſtius. Diximus enim tam in ſectione 1. præſentis diſputationis, quàm diſput. 56. ſectione 5. & 6. iuſtitiæ gubernatricis eſſe munus efficere, vr quæcumque res debentur, reddantur iis, ad quos ſpectant, licet ipſe iudex non ſit obligatus: Deum aurem nou eſſe obligatum, & debitorem, ſed tantum eſſe obligatas ac debitas gratiam & gloriam.

Nihilominus hæc rstio, quamuis ex hoc capite probet, in virtute reddendi præmis meritis de condigno, miſceri perfectionem iuſtitiæ legalis gubernatricis: non obſtat, quo minus etiam inueniatur alia ſpecialis & proptia ratio iuſtitiæ (ſiue commutatiuæ, ſiue diſtributiuæ.) Probatur, quia iudex obligans res ſuas, quas ipſe ſolus tribuere poteſt, licet ſuam perſonam non obliget, ſed exemptam relinquat ab obligatione iuſtitiæ, tenebitur res illas reddere non ſolum generali munere iudicis, quo præcipit, alias res, ab aliis obligatas, ſuis dominis reddi; ſed etiam ſpeciali virtute iuſtitiæ, cuius eſt perficere æqualitatem, quam ipſe conſtituit in conuentione & contractu, & ipſe ſolus poteſt explere, reddendo res, quas obligauit. 5.

Confirmarur, quia ſi per impoſſibile aliqua creata perſona per contractum oneroſum obligaret gratiam & gloriam meritis reddendam; Deus autem, tanquam iudex efficeret, vt illa perſona redderet meritis gratiam & gloriam: tunc in Deo verè fuiſſet integrum munus iuſtitiæ gubernatricis circa rem hanc: nihilominus illa perſons creata, reddens gratiam & gloriam, exerceret actum iuſtitiæ ſtrictè & ſpecialiter acceptæ: ergo aliquid ſpecialis iuſtitiæ vltra iuſtitiam legalem & gubernatricem, exercet Deus altioti modo, quando ipſe obligat meritis gratiam & gloriam, ipſéque retribuit illam. 6.

Refutatur ſecundò, quoniam ſtrictior & rigidior ratio iuſtitiæ reperitur in retributione ſupernaturalium meritorum de condigno, quam in retributione meritorum naturalium ex quadam condecentia & conuenientia: ſed in retributione meritorum naturalium reperitur legalis iuſtitia gubernatrix; ergo ratio iuſtitiæ, quæ continetur in retributione ſupernaturalium meritorum de condigno, ſtrictior & rigidior, quam iuſtitia legalis & gubernatrix. Maior conſtat ex teſtimoniis Scripturæ & Patrum adductis ſectione 4. Minor verò probata fuit diſputstione 57. ſectione 3. dict. 1. Idem argnmentum fieri poteſt comparando iuſtitiam legalem & gubernatricem, per quam facienti quod in ſe eſt per vires ſupernaturales, Deus confert vlteriorem gratiam, & habenti diſpoſitiones ad iuſtificationem, confert gratiam iuſtificsntem. Hæc enim eſt laxior, & minus propriè dicta iuſtitia, quam illa, quæ reddit præmia meritis de condigno. 7. *Strictior iuſtitiæ ratio in retributione ſupernaturalium quam naturalium meritorum.*

Tertia ſolutio reſpondet, ad fidelitatem implendi promiſſa, quæ pars eſt potentialis iuſtitiæ, pertinere retributionem meritorum de condigno. Hæc tamen refuratur primò, nam in teſtimoniis Scripturæ, Patrum, & Concilij, quæ retulimus ſect. 4. iuſtitia, quæ negatur meritis de congruo, præcedentibus iuſtificationem, ea conceditur meritis de condigno ſequentibus iuſtificationem. Sed meritis de congruo præcedentibus iuſtificationem, non negatur iuſtitia, quæ eſt fidelitas implendi promiſſa; ergo non hæc ſola, ſed alia ſtrictior iuſtitia conceditur meritis de condigno, ſequentibus iuſtificationem. Minur probatur, quia meritis de congruo, præcedentibus iuſtificationem, Deus promiſit iuſtificationem plurimis locis: ſufficiat illud Iſaiæ 1. *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum.*&c. *Et venite & arguite me,* 8. *Refutatur primò.* *Iſaiæ 1.*

me, dicit Dominus; ſi non reddidero præmia, quæ pollicitus ſum; vt Hieronymus exponit ibidem: *Si fuerint peccata veſtra, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur*, &c. Quapropter infidelitatis arguendum ſe fuiſſe, Deus ipſe profitetur, niſi peccata dimitteret pœnitentibus, & mores corrigentibus.

9. *Fidelitatem violans non vocatur propriè iniuſtus.* Confirmatur, ex eo namque quod ſola violetur fidelitas ſimplicis promiſſionis, nemo propriè vocatur iniuſtus: dicitur autem iniuſtus merito, qui deficit iuſtitiæ propriè dictæ, non dando, quod obligauit per oneroſum contractum, aut non ſatisfaciendo meritis de condigno. Inde factum eſt, vt nec ſacra Scriptura ſignificauerit, nec Patres aſſeruerint, fore Deum iniuſtum; ſi negaret primam gratiam pœnitentibus, aut ſi negaret aliud, quod non debetur meritis de condigno. Nihilominus, Paulus Hebr.6. ſignificanit, & Auguſtinus aliíque Patres ſect.4. citati docuerunt, fore Deum iniuſtum; ſi negaret præmia debita bonis operibus iuſtorum. Ergo loquuntur de alio ſtrictiori, & magis proprio gradu iuſtitiæ, quam ſit mera fidelitas.

10. Secundò refutatur, quoniam vnuſquiſque non ex ſola fidelitate, ſed ex iuſtitia ius habet accipiendi res ſuas, & quæ ſunt illius. At verò iuſti ſuis operibus bonis adquirunt regnum cœlorum, vt ſit illorum, & propriè vocati poſſint ſuum, vt vidimus ſect. præced. probat.2.

11. Tertiò, quia pollicitatio, ſi non ſit nuda, ſed oneroſo contractu fulciatur, ius tribuit iuſtitiæ propriæ & ſtrictæ. Propterea namque Eſdræ *2.Eſdræ 9.* lib. 2. cap. 9. parum à princ. dicitur: *Tu ipſe Domine Deus, qui elegiſti Abraham, & inueniſti cor eius fidele coram te, & percuſſiſti cum eo fœdus, vt dares ei terram*, &c. *Vt dares ſemini eius: & impleſti verba tua, quia iuſtus es.* Igitur, ſuppoſita fidelitate & obedientia Abrahami, quantum fuit ex parte ſua, fœdus implentis, iuſtitiæ diuinæ fuit implere, quod Abrahamo promiſerat, iuſtitiæ, inquam, prout à fidelitate diſtinguitur. Alioqui potuiſſet dicere: *quia verax es*, vel, *quia fidelis es.* & non dicere: *quia iuſtus es.* Confirmatur verbis Ciceronis libro 2. de inuentione: *Cicero.* *Pactum eſt, quod inter aliquos conuenit, quod ita iuſtum putatur, vt iure præſtare videatur.* Sed ius reddere, vel explere pertinet ad iuſtitiam ſtrictè dictam, & non ad meram fidelitatem: igitur à fortiori, pacto ſatisfacere non pertinebit ad meram fidelitatem, ſed ad iuſtitiam ſtrictè ſumptam.

12. *Diuina iuſtitia munus aſſignant Patres.* Quartò refutatur, nam Scripturæ, Patréſque citati ſect. 4. Dei iuſtitiæ munus aſſignant, vnicuique reddere ſecundum opera ſua, ſiue præmium, ſiue ſupplicium: ſed nulli redditur ſupplicium ex mera fidelitate: ergo neque præmia redduntur ex mera fidelitate, ſed ex ſtrictiori iuſtitia. Minor probatur, quia peccatoribus non promittuntur, ſed comminantur ſupplicia: & quamuis promitterentur, non obligaret promiſſio, quoniam peccatores liberaliſſime remitterent obligationem iſtius promiſſionis, imo *Circa ſupplicia fidelitatis obligatio impoſſibilis.* nunquam acceptarent. Quapropter circa ſupplicia non eſt poſſibilis obligatio fidelitatis, vt fuſiùs oſtendimus diſputatione 56. ſect.7. verſus finem.

13. Quarta ſolutio virtutem gratitudinis aſſignat in Deo, cuius proprium officium ſit reddere præmia meritis de condigno, præſcindendo à promiſſione, nam promiſſio ſuperaddit alium titulum fidelitatis. Hanc ſolutionem non ſatisfacere, quantum ad titulum fidelitatis, conſtat ex refutationibus proximè præcedentibus. Inſuper gratitudinem repugnare diuinæ dignitati, ſufficientiæ, ac ſupremo dominio, probatum eſt diſp. 55. ſect.4.

Nunc illud ſolummodo reſtat probandum, 14. *Præmia meritorum de condigno reddere non eſt gratitudo.* etiamſi gratitudo verè propriéque Deo conueniret, non eſſe munus illius reddere præmia meritorum de condigno. Quod probatur primò, quoniam hoc eſſe iuſtitiæ diuinæ, ſacræ litteræ, Patréſque tradunt, ſupra ſect.4. Nemo tamen hactenus, quem ſciam, gratitudinem ſignificauit nomine iuſtitiæ.

Secundò, quoniam, vt ſcribit S.Thomas 2. 2. 15. *S.Thomas.* quæſt.106. artic.1. ad 2. à gratitudine diſtinguitur iuſtitia, quatenus *retributio proportionalis pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, quando attenditur ſecundum debitum legale, puta, ſi pacto firmetur, vt tantum pro tanto retribuatur: ſed ad virtutem gratitudinis pertinet, quæ fit ex ſolo debito honeſtatis, quam, ſcilicet, aliquis ſponte facit.* Vnde ſic arguitur. Retributio meritorum de condigno firmatur pacto Dei promittentis, vt pro bonis operibus æterna vita retribuatur; igitur hæc retributio attenditur ſecundum debitum legale, conſequenterque pertinet ad iuſtitiam ſuo modo commutatiuam, & non ad meram gratitudinem ex ſolo debito honeſtatis. Illud porro legale debitum, licet in Deum non cadat, vere tamen obligat res ipſas, vt ſæpe dictum eſt. Ad huius igitur refutationis confirmationem pertinent omnes probationes iuſtitiæ, poſitæ in ſect.5.

Tertiò refutatur, nam Scriptura, & Patres citati ſect.4. ſub eodem fere tenore verborum aſſerunt, ad iuſtitiam Dei pertinere iuſtis, aut peccatoribus, ſecundum eorum opera, retribuere: ſed peccatoribus pœna non tribuitur ex gratitudine, ſed ex iuſtitia, propriè dicta: igitur iuſtis præmium non retribuitur ex gratitudine, ſed ex iuſtitia, propriè dicta. Minor conſtabit diſputatione 60. 16.

Quartò refutatur, quoniam iuſtitia, quam nos aſſerimus, nullum debitum in Deo conſtituit, ſed tantùm in rebus Deo ſubiectis, quas poteſt liberè obligare: gratitudo tamen eſſentialiter exigit, perſonam eſſe obligatam honeſtatis debito, quoniam acceperit beneficium, vt probatum eſt dicta diſputatione 55. ſectione 4. Igitur illa ſententia fugiens imperfectiones, quas timet, ſi concedat iuſtitiam, incurrit in veriores, ac inſeparabiles imperfectiones gratitudinis. 17.

SECTIO VII.

De dominio transferendo per iuſtitiam ſpecialem argumentum ſoluitur.

ADuerſus Dei iuſtitiam hactenus probatam 1. primum argumentum eſt hoc. De ratione *Obiectio 1.* iuſtitiæ propriæ, & ſpecialis virtutis eſt propriè reddere alteri, quod ſuum eſt. Non eſt autem redditio verè & propriè dicta, niſi debitor reddens abdicet ſe dominio rei, quam reddit, & illud transferat in creditorem. Sed impoſſibile eſt, Deum ſe abdicare dominio, & illud transferre in homines: igitur eſt impoſſibilis Deo ſpecialis virtus iuſtitiæ. Minor probatur, eſt enim ſimpliciter impoſſibile, Deum deponere,

vel abdicare supremum dominium, & liberam potestatem disponendi pro libito de qualibet re creata. Vnde fit, vt postquam homini rem aliquam dederit, Deus manebat, & rei datæ & hominis accipientis absolutissimus dominus non minus, quam erat prius, quam rem illam dedisset. Confirmatur, quia neque dominium speciale potest Deus in homines transferre. Quodcumque namque dominium est perfectio, nullam verò perfectionem potest Deus deponere, priuando se illa, vt transferatur in homines.

2. *Dico primò.* Respondeo & dico primò. Plenior, & extensiuè maior ac rigidior iustitiæ ratio reperitur inter homines; quoniam sic res suas obligant, & reddunt creditoribus, vt totum dominium illarum, quod habent, transferant in creditores, nec possint vlla ratione illarum vsum impedire. Nihilominus abstrahi potest ab iis imperfectionibus eminentior quædam ratio iustitiæ, quæ conferat speciale, verúmque dominium alicuius rei debitæ, simul retinendo penes se dominium supremum & absolutum, imo totum dominium, quod habebat priusquam daret illam rem.

3. *Communissima ratio iustitiæ strictæ.* Vnde infero & dico secundò. Communissima ratio iustitiæ strictæ & specialis virtutis, prout conuenit analogicè Deo & creaturis, solummodo requirit verè conferre dominium rei, quæ redditur creditori: non verò requirit abdicare se dominio, vel priuare Deum, qui reddit. Nec mirandum est, ita differre diuinas perfectiones ab humanis; siquidem aliter, neque scientiam, nec sapientiam, nec generationem, aut filiationem aliásque perfectiones possemus Deo tribuere.

4. *Deus hominibus dominium conferens nullum suum dominium deponit.* Dico tertiò. Deus reddens beatis gloriam, vt mercedem bonorum operum, confert illis speciale dominium illius gloriæ, atque hoc dominium conferens, nullum suum dominium deponit, sed integrè, perfectéque retinet totum suum dominium perinde, ac si nullum dominium homini contulisset. Explicatur & probatur, quia Deus hominibus non confert, nisi solum dominium particulare cuius sunt capaces: Deus autem nunquam habet nec habere potest dominium particulare, quod confert. Ergo nullum dominium suum deponit, neque illo se priuat. Imo potius, quemadmodum Deus causis secundis tribuens particularem virtutem causandi, nulla virtute causandi priuat se ipsum, quia nec habet, nec habere potest illam virtutem causandi, quam habent causæ secundæ, nec potest vnquam Deus esse causa secunda: sic etiam tribuens hominibus particulare dominium, nullo dominio priuat se ipsum, quia nec habet, nec habere potest illud speciale dominium, quod est creaturarum proprium. Simile exemplum accipi potest ex summa libertate, quam Deus conferens, non se priuauit illa, quia Deus non erat illius capax. Nec enim Deus esse potest indifferens ad bonum & malum, nec subordinatus libertati superiori.

5. Confirmatur, quia diminutum & angustum fuisset supremum dominium Dei, nisi potuisset absque sui diminutione communicare sui participationem, sicut scientia Dei & bonitas sui participationem communicant absque sui diminutione. Participatio verò diuini dominij est dominium particulare, quod homines habent in suas actiones, & in alias res creatas, siue naturales, siue supernaturales: de cuius dominij parte dicitur Genes. 1. *Replete terram & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* (Genes. 1.)

Sed obiicies primò, quia Deus conferens hominibus particulare dominium animalium, propterea se ipsum nullo dominio priuabat, quia pro libito poterat animalia non producere, vel producta annihilare, vel hominem illo dominio spoliare; nec esset iniustus Deus, licet hæc omnia fecisset: foret autem iniustus Deus, si post merita de condigno, visionem beatificam non produceret in homine, vel productam annihilaret, & hominem spoliaret beatitudine: igitur Deus manet aliquo dominio priuatus. 6.

Respondeo causalem, in antecedente positam non esse veram, si denotet adæquatam causam retinendi dominium: quin potius totum dominium diuinum retineri potest integrum, licet hominibus debeatur dominium particulare beatitudinis, & Deus per onerosum contractum concesserit illud, & consequenter sit impossibile Deum velle negare gloriam, & semel collatam destruere. Quemadmodum omnipotentia Dei manet integra, & nulla ex parte diminuta, licet causis secundis contulerit vim agendi operationes sibi proprias, cum firmo decreto non impediendi illas de lege ordinaria. Sicut enim aliud est actionibus causarum secundarum impediri diuinam potentiam, ne contrarios illis motus imprimat, sed eas suos motus agere sinat, aliud autem est Deum priuari sua potentia: sic etiam aliud est particulari dominio, quod Deus contulit beatis impediri diuinum dominium, ne exerceatur in destruenda gloria beatorum, aliud est Deum priuare suo dominio. 7.

Confirmatur, quia in omni sententia concedendum est, saltem ratione veracitatis, & fidelitatis cohiberi dominium supremum Dei, ne possit destruere gloriam beatorum, quod postquam iudicatur non esse inconueniens; nullum maius inconueniens augetur ex eo, quod diuinum dominium ab eisdem actionibus contineatur, propter dominium sui participationem, quod libere voluit suis filiis communicare ad maiorem suam gloriam. 8.

Obiicies secundò. Potest homo seipsum abdicare particulari dominio sui & suarum rerum, & illud Deo tradere (quod re ipsa religiosi præstant solemni professione.) Deus igitur est capax dominij particularis, & illo dominio caret, quando confert illud nobis. 9.

Respond. explicando antecedens. Quamuis enim, vt sonat sit verum, quantum ad priorem partem abdicandi se ipsum dominio sui & rerum suarum: attamen non ita dominium illud Deo traditur, vt per se ipsum immediatè possideat illud particulare dominium, possidet autem mediatè per Summum Pontificem, & alios Prælatos, qui vice Dei possunt tanquam particulares domini de rebus Deo traditis disponere. Dominium autem Dei quadam extrinseca denominatione crescit per ablationem particularis dominij, quo poterat homo de se, vel de suis rebus in alios vsus disponere, priusquam se Deo traderet. Quemadmodum extrinseca denominatione crescit diuina causalitas per ablationem particularis causæ, quæ prius poterat aliquos effectus naturaliter causare, postea verò non potest, sed tota vis causandi manet penes Deum. 10.

His

11. His ita explicatis, demonstratur esse fallax argumentum initio positum, vel potius illius fundamento bene intellecto, probari iustitiam, quam asserimus. Ratio est, quoniam vbicunque reperitur verè ac propriè reddere alteri ius illius, & rem illi propriè debitam, ibi reperitur quidditas iustitiæ specialis virtutis: sed alteri reddere ius illius, & rem illi propriè debitam potest reperiri, quamuis Deus non abdicet se dominio particulari, quod confert: igitur absque abdicatione dominij reperitur in Deo quidditas iustitiæ specialis virtutis.

12. Huius exemplum est non valdè dissimile, quando Rex suis ducibus, missis ad debellandos barbaros Noui orbis, concedit dominium speciale terrarum, quas subiugauerint, titulúmque Ducis, aut Marchionis, aut Comitis. Tunc enim post eas nationes subiugatas, iustitiam exercet Rex vnicuique reddens prouinciam, quam ante victoriam assignauerat: nihilominus Rex nullo dominio speciali se ipsum abdicat (nunquam enim habuit illud, quamuis habiturus esset, nisi priùs, quàm vinceret, alteri contulisset) retinet autem supremum ac regale dominium, ratione cuius & illæ prouinciæ totæ, sicut & illarum Duces, Marchiones, aut Comites seruire tenentur Regis arbitrio ad bonum vniuersale totius Regni.

SECTIO VIII.

De iustitia patris ad filium, & domini ad seruum alterum argumentum.

1. ANtiquorum Scholasticorum, qui Deo negabant specialem virtutem iustitiæ, præcipuum argumentum erat, quia patris ab filium, & domini ad seruum non potest esse iustitia specialiter & propriè dicta. Quemadmodum Aristoteles docuit lib. 5. Ethic. cap. 6. & S. Thomas 2. 2. quæst. 57. artic. 4. & cum eo communiter Theologi, necnon iuris Doctores l. *cum oporteat*, C. de bonis, quæ liberis. & l. *id vestimentum.* ff. de peculio, & Instit. per quas personas nobis acquiritur §. *item vobis*.

2. Ratio est manifesta, quia iustitia, specialiter dicta, est ad alterum, filius autem non est alter à patre, quantum ad ea bona, in quibus exercetur iustitia, quia est veluti pars eius, nec seruus est alter à domino, quia totus est domini, tanquam instrumentum illius. Atque inde prouenit, vt quidquid adquirit filius, aut seruus, adquirat suo patri vel domino, proptereáque sub dominium patris & domini cadant illorum omnia bona magis, quàm sub dominium filij vel serui. Vnde sicut nemo potest exercere iustitiam circa sua bona, sic pater non potest exercere iustitiam circa bona filij, nec dominus potest exercere iustitiam circa buna serui. Cum igitur Dei dominium sit maius quolibet alio; seruitus autem creaturarum sit strictior; insuper cum filiatio quæcúque hominum ad Deum sit magis subiecta, magisque dependens à Deo, quàm à quolibet patre creato: consequens est, fortiorem esse rationem, quæ prohibeat inter Deum & homines iustitiam specialiter dictam.

3. Aristoteles. Respondeo. Aristoteles alibi concessit iustitiam Inter patrem & filium, & inter seruum & dominum, videlicet lib. 2. Magnorum Moral. cap. 11. propiùs ad finem quàm ad med. dicens: *In quibus iustum est, in eisdem amicitia esse videtur. Quamobrem quot iustorum sunt species, totidem & amicorum. Iustum certè est & hospiti erga ciuem, & seruo erga dominum, & filio erga patrem, & vxori erga virum.* Quod hac distinctione conciliari potest cum eius doctrina, relata in argumento, Patris ad filium, & domini ad seruum sub hac ratione formali præcisè sumpta, non potest esse iustitia: nihilominus pater filio potest liberè concedere speciale bonorum dominium, similitérque dominus seruo: quo speciali dominio accepto, poterit iustitiæ contractus inire filius cum patre, & seruus cum domino: Deus igitur sua libera voluntate per contractum onerosum, cum hominibus initum, concedit speciale dominium bonorum operum, quæ sequuntur iustificationem, vt per illa iustitiæ ius adquirant ad gloriam. Quapropter huius argumenti solutio tota reuocatur ad doctrinam præcedenti sect. traditam, de speciali dominio, quod Deus hominibus confert.

Hæc solutio confirmatur primò, quia filius emancipatus, & seruus manu missus, adquirit sibi, potéstque cum patre & domino contractus exercere non minori iustitiæ rigore, quàm quilibet alter extraneus. Sed homines iusti, quantum ad prædictum speciale dominium acquirendum ita se habent, vt serui manu missi, seu libertate donati (non totaliter, sed aliqua ex parte) & vt filij quodammodo emancipati. Quod attinet ad libertatem à seruitute, probatur Ioan. 8. *Seruus* enim *non manet in domo in æternum; filius autem manet in æternum. Si ergo vos Filius liberauerit, verè liberi eritis.* & 2. Corinth. 12. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* 4. *Filius, & seruus cum patre, & domino possunt contractus inire.* Ioann. 8. 2. Cor. 12.

Emancipationem verò significat parabola diuidentis filio prodigo partem substantiæ, quæ contingebat eum, & permittentis abire, significat enim arbitrij libertatem. Quod autem per gratiam concedatur etiam substantia, qua filius possit à patre mercedem obtinere, colligitur ex Matth. 6. quia postquam dixit de aliis: *Receperunt mercedem suam*, de filio subiungit: *Vt sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Quod idem de oratione dicitur continuo, præter alia, quæ ponderauimus sect. 4. 5. Matth. 6.

Confirmatur secundò, nam absq; totali emancipatione filij manentes adhuc sub patria potestate, quorundam bonorum habere possunt dominium, prorsus independens à dominio patris. Ego licet homines iusti, tanquam filij, nondum emancipati, maneant adhuc sub patria potestate Dei, poterunt habere dominium speciale, dependens à supremo dominio Dei. Consequentia probatur à minori ad maius, quia patriæ potestati minus derogat speciale dominium, dependens à supremo dominio patris, quam dominium prorsus independens à dominio patris. Antecedens constat in bonis castrensibus, aliisque nonnullis, de quibus superfluum est dicere, cum res sit manifesta. Idem argumentum fieri potest de seruo, qui potest ex consensu domini laborando, vel donationes accipiendo, sibi adquirere pretium, quo suam libertatem ex iustitia redimat vero contractu redemptionis inter seruum & dominum, vel aliquid aliud ab eo emat. 6. *Filij quorundã bonorum domini.*

Sed insistunt aduersarij in eo discrimine Dei à creatis patribus & dominis, quoniam Deus non 7.

 potest

potest suis filiis aut seruis concedere dominium, independens à suo supremo dominio: ideóque non potest cum illis contrahere iustitiæ conuentiones & pacta. Sed huius solutio satis constat ex præcedenti sect. sufficit enim speciale dominium hominibus concessum, ad conuentiones ex iustitia speciali obligantes circarum præmium, licet Deus nihil omnino de suo dominio deponat.

SECTIO IX.

Nec iustitia, nec iniustitia hominis ad Deum, sequitur ex iustitia Dei ad homines, nec ista requirit materiam temporalem aut vtilem Deo.

1\. TErtium argumentum contrariæ sententiæ sic habet. Si in Deo est vera iustitia comparatione nostri; sequitur in nobis etiam esse veram & specialem iustitiam comparatione Dei: consequens autem est falsum; ergo & antecedens. Sequelam probant, quia eadem est ratio hominis ad Deum, quæ Dei ad homines. Consequentis verò falsitatem ostendunt, quia iustitia hominis ad Deum est religio, quam non esse partem subiectiuam, id est, speciem iustitiæ, sed partem potentialem, deficientem à perfecta ratione iustitiæ docet S.Thom. 2. 2. quæst. 80. art. 1. & communiter recentiores Theologi. Vnde neque pœnitentia est species iustitiæ, sed pars potentialis. Et confirmant, quoniam hominis ad Deum nulla est iniuria, siue iniustitia strictè sumpta, igitur nec iustitia. Antecedens probatur, quia si qua peccata forent iniustitiæ; maximè blasphemia, sacrilegium, odium Dei. Hæc autem non sunt iniustitiæ; opponuntur enim aliis virtutibus, blasphemia fidei, sacrilegium religioni, odium charitati.

2\. *Rationes discriminis duæ.* Nos autem, omissa materia consequentis, quæ longiorem requirebat disputationem, respondemus negando sequelam. Duæ sunt autem præcipuæ rationes discriminis. Prima, quia reddens plus, quam debetur ex vi contractus, satisfacit perfectissime iustitiæ; verumtamen qui reddit minus, quam debet, etiamsi non possit amplius, deficit à perfecta ratione iustitiæ. Nunc autem Deus reddit hominibus plus, quam debetur illis ex contractu facto de bonis operibus: homines autem semper reddimus Deo multo minus, quàm ei debemus, nec aliam rationem assignat S.Thomas 2. 2. quæst. 80. artic. 1. propter quam religio *Religio deficit à ratione iustitiæ.* deficiat à ratione iustitiæ, nisi, quia deficit ab æqualitate, nemo quippe reddere potest Deo quantum debet.

3\. Secunda ratio discriminis est, quia iustitia Dei est altioris ordinis adimplens æqualitatem & obligationem rerum, cum tamen ipse Deus non sit obligatus, & conferens speciale dominium homini, non amittens aliquid de suo dominio. Talis autem iustitia non est possibilis hominibus erga Deum, propter nostram imperfectionem & *In homine quid diuinæ iustitiæ correspondeat.* subiectionem. Quod si quæras, quid in hominibus iustis correspondeat, quasi correlatiuum diuinæ iustitiæ reddentis præmia; respondeo tantum correspondere ius verum & specialiter dictum ad præmia suppositis meritis de condigno. Ea eodem igitur principio respondetur ad confirmationem, omittendo quod immediatè probat, scilicet, hominis ad Deum, nec esse

propriè iustitiam, neque iniustitiam: hæc enim non requiritur, vt Dei ad homines possit esse iustitia.

4\. Quartum argumentum insistit in materia propria iustitiæ, quæ debet esse bonorum temporalium aliquid. Aristoteles enim lib. 5. Ethic. cap. a. *Aristoteles.* propius ad med. quàm ad princip. *Perspicuum, inquit, est, præter totam*, (id est generalem iniustitiam) *aliam esse quandam iniustitiam, vt partem vniuersam: quia definitio genere est in eodem: amba námque id possunt, vt sunt ad alium. Verum hæc quidem circa honorem versatur, vel pecunias, vel salutem, vel si quo vno nomine complecti hæc vniuersa possumus: & circa voluptatem, quæ fit à lucro. Illa vero circa omnia ea, in quibus studiosus versatur.* Ostensa igitur distinctione specialis iniustitiæ à generali, quæ sumitur ex bonis temporalibus, circa quæ versatur, ex eadem materia sumit specialis iustitiæ distinctionem continuo subinferens: *Iustitias igitur esse plures, & aliam quandam esse præter totam virtutem, perspicuum iam euasit.* Eodem euadit modus explicandi S. Thomæ 2. 2. quæst. 58. artic. 8. corp. dicentis, exteriores res, & exteriores actiones esse materiam propriam iustitiæ; quoniam secundum illas, & non secundum interiores actiones, vnus homo ordinatur ad alterum. Iustitiæ vero quidditas est hominem ad alterum recta ratione coordinare.

Inde sic argumentatur contraria sententia. 5. Præmium gratiæ, vel gloriæ non est pecunia, nec honor, nec salus, nec est bonum exterius & temporale, sed bonum interius & æternum: ergo præmium gratiæ, vel gloriæ, non est materia capax iustitiæ specialis virtutis, sed tantùm generalis iustitiæ. Confirmat, quia nisi hac ratione *Confirmatio.* specialem iustitiæ virtutem distinguamus à generali, sequitur, in omni virtute contineri iustitiam specialem: quoniam omnia virtus obseruat in suis operationibus æqualitatem cum sua regula, hoc est, cum lege, & cum Deo.

Respond. Iustitia inter homines possibilis, 6. quasi per accidens restringitur ad materiam temporalem, & exteriores res & actiones: quoniam res interiores alterius hominis nemo potest cognoscere, nisi per exteriora signa, nec ex illis vtilitatem accipere: vnde prouenit non coordinari vnum hominem cum alio, nisi per res & actiones exteriores. Quod si quilibet homo penetrare posset res, & actiones interiores alterius, & ex illis vtilitatem capere: dubitari non potest, quin circa illas posset coordinari cum alio, & de illis conuenire per obligationem iustitiæ strictè sumptæ. Cum igitur Deus interiores res & actiones hominum intelligat non minus, quàm exteriores: manifestè sequitur, quantum est ex hoc capite præcisè, quod eius conuentiones cum hominibus versentur circa res & actiones interiores, omnino nihil impediri rationem iustitiæ, si non impeditur ex alio capite, sicut verè non impeditur, vt ostendunt solutiones aliorum argumentorum.

Addo tamen ad maiorem abundantiam, dato, quod creata iustitia quidditatiuè, atque per 7. se postularet materiam temporalem, & exteriorem, nihil inferri contra iustitiam specialem, quam in Deo ponimus; est enim eminentior, abstrahens ab hac sicut ab aliis imperfectionibus, alioqui reddens res spirituales, debitas ex oneroso contractu. Confirmatur, quia similiter pecuniam, & res pecunia æstimabiles assignant

gnant esse materiam liberalitatis Aristoteles libro quarto Ethicor. capit. 1. & sanctus Thomas 2. 2. quæst. 117. artic. 2. Nihilominus in præsenti quæst.21. art.1. ad 2. & lib.1.contra gent. cap.93. sub initium, concedit, liberalitatem Deo propriè conuenire: prout fusiùs exposuimus suprà disputat.55. sect. 2. Quemadmodum igitur diuina liberalitas altiorem & vniuersaliorem obtinet materiam; sic etiam diuina iustitia. Potuisset enim, si vellet, conuentiunes cum hominibus inire de temporalibus & exterioribus rebus, sicut de facto conuenit de spiritualibus & æternis.

8. Quintum argumentum, quoniam omnis iustitia, & peculiariter commutatiua versatur circa commodum & vtilitatem, atque profectum alterius, vel circa detrimentum ac nocumentum. Vnde Aristoteles lib.5. Ethicor. capit. 4. concludit, iustum medium inter lucrum & damnum, esse obiectum proprium iustitiæ commutatiuæ; & S.Thomas 1.2.q.21.art.3. corpore dicit: *Retributio secundum iustitiam fit alicui ex eo, quod agit in profectum, vel nocumentum alterius.* Sed nulla creatura potest aliquid agere, quod cedat in Dei commodum, vtilitatem, profectum, aut lucrum, quippe qui bonorum nostrorum non indiget: vt ostendimus supra disp.8. sect.4. & disp.55.sect.4. Nulla ergo creatura potest ex iustitia mereri retributionem ex Deo, nec ab eo exigere quidpiam vt debitum ex commutatiua iustitia.

S.Thomas.

9. Respondetur primò. Inter homines iustitia commutatiua respicit lucrum, vtilitatem, emolumentum, aut horum contrariũ; verùm ad hunc respectum quasi per accidens restringitur iustitia; quoniam æstimatio rerum & actionum, circa quas versatur humana iustitia, non mensuratur intrinseca perfectione rerum, sed earum commodo & vtilitate ad vitam humanam. Alioqui totius mundi aurum & argentum non esset pretium sufficiens vnios passeris, qui venditur asse. Ideóque Aristoteles citatus præcipit, æqualitatem esse quærendam in lucro & damno. Quod si voluissent homines ab aliis exigere res aut operationes honestas & arduas; licet exigentibus nullam vtilitatem afferrent; possent de illis inire contractus ex iustitia commutatiua, tenerentúrque tantum reddere vtilitatis alteri, quantum conuentione statuissent. Quapropter iustitiæ quidditas per se & ab intrinseco non exigit materiam vtilem, & commodam remuneraturo; sed tantum materiam, quam remuneraturus velit emere, siue recompensare tanto vel tanto pretio, statuto per conuentionem.

Iustitia quidditas nõ exigit materiam vtilem.

10. Respondetur secundò. Ad maiorém abondantiam dato, quod creata iustitia, quidditatiuè ac per se postularet materiam vtilem, commodam & lucratiuam: nihil obstaret quominus ille Dominus, qui nullius indiget, haberet altiorem aliam rationem iustitiæ, per quam res suat obligaret oneroso contractu, eásque redderet hominibus explentibus conditiones contractibus, & conuentionibus impositas.

11. Confirmatur ad hominem primò, quia contrariæ sententiæ Doctores, videntes, humanam gratitudinem versari circa res vtiles & commodas accipienti, resecant hanc imperfectionem à gratitudine Dei, & abstrahont conceptum gratitudinis, quæ versetur circa res gratas & acceptas. At verè magis intrinsecum est gratitudini, quam iustitiæ, versari circa beneficia vtilia & commoda accipientibut: vt vidimus disput. 55. sect.4. Ergo potiori iure debuissent concedere rationem iustitiæ, quæ seruet æqualitatem, mutuo contractu constitutam, licet materia non sit vtilis Deo, sed tantùm ei grata.

Confirmatur secundò, nam & promissio non obligat inter homines, nisi fuerit de re vtili, quoniam res inutilis non acceptatur ab eo, cui fit promissio. Nihilominus promissio quæcumque facta de re Deo grata, strictè obligat, & supponitur acceptari à Deo. Imo nullum votum dicitur esse de materia inutili, nisi quod est de re, quæ Deo non sit grata. Cur ergo non appellabitur materia vtilis, id est, Deo grata, quodlibet opus bonum hominis iusti, quatenus est sufficiens ad contractum & conuentionem ineundam; sicut est materia sufficiens ad votum: quamuis ad contractus & promissiunes inter homines non sit apta materia? 12.

Promissio de re inutili non obligat.

Respondetur tertiò. Lucrum & damnum apud Aristotelem & S. Thomam locis supra citatis accipitur largius pro quacumque re, vel actione, quæ grata est alicui personæ, quamuis ei non sit vtilis, sed potius nociua. Quo sensu per iniuriam hominem occidere, vel percutere vocatur lucrum ab Aristotele, quantumuis multoties homicida, vel percutiens patiatur grauissima detrimenta occasione illius iniuriæ. Notauit hanc ampliationem, ac ferè violentam extensionem vocabuli Philosophus ipse lib. 5. Ethicor. cap.4. ante medium, dicens: *Nam cum hic quidem percussus est, aut occisus, ille verò percussit, aut occidit, passio atque actio diuisa est in partes non æquas, sed ad æqualitatem auferendo lucro damni respectu, nititur redigere iudex. Dicuntur enim hæc in talibus absolutè dicendo. Atque quamquam hæc nomina quibusdam accommodata non esse videntur, vt ei, qui percussit, lucrum: & ei, qui passus est, damnum: cum mensurata tamen fuerit passio, hoc damnum, illud lucrum vocatur.* Obserua potissimum postremas lineas. 13.

Aristot.

Respondetur quartò. Deus seruis & amicis suis vtilia & commoda potest emere, vel oneroso contractu adquirere; ratione cuius consurgat obligatio iustitiæ, sicut ostendimus supra sect.5. probat.5. 14.

SECTIO X.

Meritis de congruo, etiam supposita promissione, præmium reddere, non est specialis iustitiæ actus, sed iustitiæ legalis.

Dico primò. Seclusa promissione Dei, gubernatricis iustitiæ legalis esse munus præmia reddere bonis operibus, iam diximus disp. 57. sect. 3. & 4. Nunc addimus, in huiusmodi præmiis non exerceri iustitiam specialem virtutem, de qua locuti sumus in præsenti disp. Ratio est, quia seclusa promissione non modo Deus non est obligatus, sed neque res diuinæ gratia & gloria, vel quodlibet aliud bonum potest esse debitum operibus hominum, nisi præcisè ex quadam honestate, & condecentia: vt constat ex dictis tota disp. 56. præsertim sect. 2. & 4. 1.

Dico secundò. Supposita quoque promissione, vel pacto de bonis operibus meritoriis de congruo 2.

gruo tantùm, & non de condigno, non exerceri specialem virtutem iustitiæ, sed tantum misericordiam, rectè docet S.Thomas ad Hebr.6.lect. 3.circa med.vbi: *Duplex*, inquit, *est meritum vnum, quod innititur iustitia, & illud est meritum condigni: aliud, quod soli misericordia innititur, quod dicitur meritum congrui.* Prubatur, qoia meritum congrui non est simpliciter meritum, sed ex quadam congruitate & decentia, quod est, secundum quid esse meritum: ergo nihil illi redditur, tanquam simpliciter debitum, quod est esse debitum ex iustitia, sed tanquam debitum illi ex quadam congruitate & ex fidelitate diuina.

S.Thomas.

3. Confirmatur primò, quia licet meritum congrui comparatione rerum supernaturalium non sit aliud, quam operatio supernaturalis, ideóque proportionem aliquam habeat in eodem ordine, quæ videri potest genus æqualitatis: eius tamen dignitas extenuatur nimium per indignitatem personæ, quæ peccato mortali impeditur, ne possit exactè placere Deo suis operibus. Respicit enim Deus potissimum ad personam, & prupter illam ad munera, iuxta illud Genes.4. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain verò & ad munera illius non respexit.* Confirmatur secundò, quoniam ad meritum ex iustitia non esset satis opus æqualis omnino dignitatis cum præmio; sed requiritur præterea contractus illius personæ, quæ præmium redditura est. Miles enim strenuè pugnans, licet opus faceret æquale magno stipendio, non acquireret iustitiæ ius ad stipendium; sed tantùm ex congruitate, si Rex non conduxisset illum; & multo minus, si Regi displiceret, tanquam illius inimicus.

Genes.4.

Ad meritum ex iustitia necessarius contractus.

4. Inde prouenit, vt quamuis Deus promiserit credentibus, ac verè pœnitentibus conferre iustificationem: expediens fuerit, & rationi consentaneum, non obligare iustificationem primam ex iustitia speciali virtute, sed tantùm ex fidelitate promissionis. Inde quoque prouenit, vt Deus conuenienter voluerit, perseuerantiam in gratia non cadere sub merito de condigno, & ex iustitia, licet obtineri possit per merita de congruo, quoniam diuina motio dirigens liberum arbitrium, vt indeclinabiliter in obseruantia diuinorum mandatorum perseuerer, est munus gratis conferendum, vt sit principium meriti de condigno; principium autem meriti de condigno non potest cadere sub merito de condigno: vt S.Thomas ratiocinatur 1.2.q.114. art.9.corp.

Perseuerantia non cadit sub meritum condignum.

5. Consonat Hieronymus dialogo 1. aduersus Pelag. multò prupius ad finem, quàm ad med. dicens: *In Deuteronomio perspicuè demonstratur, non in operibus nostris, atque iustitia, sed Dei misericordia nos conseruari,* (scilicet in bonis operibus) *dicente Domino per Moysen, Ne dicas in corde tuo, cum subuerterit eos Dominus Deus tuus à facie tua, in iustitia mea introduxit me Dominus, vt possideam terram hanc: quia in impietate gentium istarum Dominus consumet eos à facie tua: non in iustitia tua, & directione cordis tui intrabis, vt possideas terram eorum: sed in impietate eorum Dominus Deus tuus consumet eos à facie tua, vt suscitet verbum, quod locutus est patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob. Et scies, quod non in iustitia tua Dominus Deus tuus dabit tibi terram optimam, vt possideas eam: quia populus duræ ceruicis es tu.*

Hieron. Cap.9.

Inde collige à fortiori, cætera omnia, quæ cadunt sub meritum de congruo, reddi non ex iustitia strictè sumpta, sed tantùm ex misericordia, vel etiam ex fidelitate promissionis, & legali iustitia gubernatrice, cuius est proprium attendere congruitatem, & conuenientiam, præsertim inter merita & præmia: vt vidimus disp. præcedenti sect.3.& 4. 6.

Obiiciet tamen aliquis. Absque præuia promissione, si Deus redderet præmia bonis operibus, siue naturalibus, siue supernaturalibus, seruaret proportionem iustitiæ distributiuæ, quæ attendit personarum discrimina comparatione meritorum, nec efficit æqualitatem arithmeticam, sed geometricam explicandam disp. sequenti. Ergo etiam absque præuia promissione præmia redderentur ex iustitia speciali, & strictè sumpta. Respondetur. Ad iustitiam distributiuam non sufficit seruari prædictam pruportionem geometricam comparatione personarum & meritorum; nisi præsupponatur speciale atquo simpliciter dictum debitum eorum præmiorum, quæ redduntur. Alioqui proportio geometrica seruatur etiam in misericordia, gratitudine, liberalitate, obseruantia, & charitate. Istæ namque sicut & aliæ quædam virtutes ordinem & proportionem attendunt comparatione personarum, & quorundam meritorum, siue rationum, quæ possunt ad actus illarum virtutum allicere. 7.

Solutio.

DISPVTATIO LIX.

Vtrùm distributiua potius, quàm commutatiua iustitia perfectionem præhabeat diuina iustitia.

SECTIO I.

Distributiua iustitiæ perfectio qua ratione reperiatur in Deo.

DVÆ sunt species humanæ iustitiæ, quas enumerat, & explicat Aristot. lib.5. Ethicor. cap.2. versus finem, & cap. 3. & 4. videlicet, distributiua, & commutatiua. De priori Philosophus dicto capit. 2. prope finem: *Vna quidem*, ait, *species est ea, quæ in distributione consistit, aut honoris, aut pecuniarum, aut cæterarum rerum, quæ inter eos diuidi possunt, qui in eadem ciuili societate versantur, in his enim fit, vt quispiam & non æquum habeat ad alium, & etiam æquum.* Nam si dux, aut Princeps militiæ ex spoliis inimicorum, & ex capta ciuitate nihil amplius accipiat, quàm priuatus miles; æqualitas seruabitur inter vtrumque, quatenus vni tantum tribuitur, quantum alteri: magna tamen erit inæqualitas, considerando dignitatem ducis, aut Principis, cui maior communium bonorum pars ex iustitia debetur. 1.

Humanæ iustitiæ species duæ.

Aristot.

Vnde sequenti cap.5. inter princip. & med. *Iustum*, inquit, *quod in distributionibus est, omnes vno ore pro dignitate quadam oportere esse dicunt.* Inferius autem infert, quatuor terminos esse considerandos ad æqualitatem distributionis, v. g. vt sicut se habet Achilles ad Aiacem, 2.

ita

ita se habeat munus Achillis ad munus Aiacis, videlicet, vt si Achilles est dignitatis duplo maioris, quam Aiax, munus Achillis sit duplo maius, quàm munus Aiacis. *Talem autem*, ait Aristoteles, *rationem comparationem mathematici geometricam vocant*. Quibus principiis insisteus S.Thomas 2.2.quæst.61. art.1.docet, distributiuam iustitiam atteudere ordinem totius ad partes, & bonorum communium ad singulas personas *secundum proportionalitatem*, quæ est proportio proportiouum. Et in artic.2. docet, *in distributiua iustitia medium non accipi secundum aqualitatem rei ad rem, sed secundum proportionem rerum ad personas, vt, scilicet, sicut vna persona excedit aliam, ita res, qua datur vni persona, excedat rem, qua datur alij.*

S.Thomas.

3. Vnicam conclusionem ex hoc fundamento colligo. In retributione præmiorum diuina iustitia formaliter & propriè continet perfectionem iustitiæ distributiuæ, tanquam exemplar creatæ iustitiæ distributiuæ. Probatur, in præmio namque non seruatur æqualitas rei ad rem, quæ sit arithmetica, seu æqualitas proportionis; siquidem visio beatamulto maioris est perfectionis, & pretij, quàm opus meritorium, considerata vtriusque quidditate; rursus æternum præmium infinita duratioue superat temporales labores, ac denique Deus vltra condignum remunerat mercede maiori, quàm pro meritis, vt ex sacris literis, & Patribus ostendimus supra disp. 56.sect.4.in tertia gratia.

In retributione præmiorū diuina iustitia formaliter distributiua.

4. Quod si dicas, conuentione Dei facta cum operariis æqualem euasisse mercedem: respondeo. Deus non statuit conuentionem & pactum, nisi de vita beata in generali, non determinando gradum; nec homines possunt acquirere ius ad determinatum gradum, nisi secundum proportionalitatem, quam Deus seruare decreuit in cœlesti republica; siquidem in hoc contractu Dei nihil amplius, quam istud cognoscunt homines. Sublata igitur æqualitate proportionis & arithmetica, restat æqualitas proportionalitatis & geometrica, ratione cuius quantum vnaquæque persona præcellit alteram meritis & dignitate, tantum præcellat perfectione visionis beatificæ, ita vt persona centies dignior, obtineat visionem centuplo excessu perfectiorem.

Deus solum de beatitudine in generali pactum statuit.

5. Confirmatur primò, nam opus æqualis perfectionis, si procedat à persona, quæ Deo magis est grata, maiori præmio remuneratur: vt probat Suarez tomo 3. de grat. lib. 2. capit. 22. Ergo personarum dignitas attenditur in remuneratione meritorum, quod est proprium iustitiæ distributiuæ. Alioqui, si sola rerum æqualitas attenderetur, semper æqualibus operibus responderent æqualia præmia, quamuis ab inæqualibus personis procederent; quemadmodum æqualiter laborantes in vinea conuentione facta ex denario diurno, æqualem mercedem accipiunt, licet contingere possit personas esse inæquales dignitate, vel consanguinitate, aut amicitia.

Æquale opus à persona Deo magis grata maiori præmio remuneratur.

6. Confirmatur secundò, nam vbi iustum & æquale necessariò requirit rerum inæqualitatem, ibi reperitur iustum distributiuum (vt constat ex iis, quæ initio retulimus ex Aristotele) sed in retributione beatitudinis iustum & æquale necessariò requirit rerum inæqualitatem nuper explicatam, itaut etiam æqualibus laboribus inæqualia præmia respondeant; sicut etiam laboribus inæqualibus respondebit æquale præmium aliquando propter inæqualitatem personarum in dignitate gratiæ. Cuius aliquod vestigium fuit æqualitas denarij redditi operariis, qui vna tantùm hora laborauerant in vinea.

Confirmatur tertiò, quia vbi quantitas mercedis non est determinata, nec determinatè debita, ibi non seruatur æqualitas arithmetica; sed geometrica. Bonis autem operibus mercedis quantitas non est determinata, nec determinatè debita: manet enim in arbitrio Dei assignantis quantitatem præmij iuxta proportionem supradictam: ergo in retributione præmiorum Deus seruat æqualitatem geometricam, & non arithmeticam. Quod explicatur exemplo Imperatoris, prætet alimenta quotidiana, nullum aliud stipendium determinatum assignantis suis militibus, nisi spoliorum partem, atque terram, & ditionum iura distribuenda, iuxta proportionem laboris & personarum: similitérque munera & gradus in palatio Imperatoris. 7.

Confirmatur quartò, nam in retributione præmiorum proportionalis inæqualitas non est per accidens intenta (quemadmodum euenire solet etiam in commutatiua iustitia, quando debita restituuntur, seruata quadam proportione, quia non possunt integrè restitui: vel quando lucra diuiduntur inter eos, qui contractum societatis inierant, posito inæquali capitali) sed est intenta valde per se, sicut est per se intentus ordo ciuitatis cœlestis, & hierarchia, subordinatióque diuersorum graduum, & sicut est per se intenta pulchritudo vniuersi, resultans ex varietate rerum, ac potissimum est per se intenta integritas & perfectio mystici corporis Christi D. constantis ex varietate membrorum disparium, ac dissimilium. 8.

In retributione præmiorum proportionalis inæqualitas per se intenta.

Hoc fundamentum accipitur ex 1. Corinth. 15. vbi Paulus ex professo resurrectionis modum, & gradum exponens: *Deus*, inquit, *dat illi* (semini) *corpus, sicut vult: & vnicuique seminum proprium corpus. Non omnis caro eadem caro; sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. Et corpora cœlestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cœlestium gloria, alia autem terrestrium. Alia claritas Solis, alia claritas luna, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate. Sic & resurrectio mortuorum.* Quapropter quod aliqui respondent, per se quidem intendisse Deum omnibus æquale præmium reddere, quemadmodum vocans operarios ad vineam, quantum ex se est, vult, vt omnes æqualiter laborent, & æqualem mercedem accipiant: huc, inquam, non minus est absurdum, & improbabile, quam si dixissent per accidens, ac præter intentionem Dei contigisse cunctorum animantium inæqualitatem, & inæqualem claritatem Solis ac stellarum. 9.

1.Cor.15.

Aliquorum responsio refutatur.

Nec minus absurdum foret & improbabile putare, digitorum inæqualitatem, vel discrimen oculorum ab auribus, vel à pedibus euenisse per accidens, ac præter intentionem Dei: & consequenter affirmare disparitatem membrorū Christi D. non fuisse per se intentam à Deo, cum Apostolus dicat Ephes.4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores & Doctores ad consummationem Sanctorū, in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatē fidei,* 10.

Ephes.4.

&

& agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Consequens igitur est vt plenitudo corporis Christi per se requirat hanc membrorum varietatem & inæqualitatem, de qua post pauca subinfert: *Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit.* Quod si foret æqualis vniuscuiusque membri mensura, faciens augmentum corporis Christi: frustra diceretur, & falso, *in mensuram vniuscuiusque membri* augmentum corporis fieri. Sed de hac proportionalitate plura dicta sunt

Psalm.7. disp.53.sect.4. Augustinus etiam in Psalm.7.vers. vltimo: *Confitebor Domino secundum iustitiam eius,* obseruat præmiorum & pœnarum varietatem ordinari ad pulchritudinem vniuersitatis: vt retulimus disp.58.sect.4.n.10.

11. Quintò sacræ literæ consunant, quoniam Lucæ 19. qui lucratus fuerat quinque mnas, præficitur quinque ciuitatibus: qui verò lucratus fuerat tantùm duas, duabus ciuitatibus præficitur. Deinde multis in locis asseritur, à Deo longe abesse personarum acceptionem, sicut 2.Paralip. cap.19.vers.7. Roman.2.vers.11.Ephes.6.vers.9.

1.Petri 1. Colossen.3.vers.25. præcipuè verò 1. Petri 1. *Si Patrem inuocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat secundum vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini.* Porro vitium

Personarum acceptio iustitiæ directè contraria. acceptionis personarum directè contrarium est distributiuæ, non verò commutatiuæ iustitiæ: sicut S.Thomas docet 2.2.quæst.63.art.1.corp.& art.4.ad 1. Quamuis autem à Deo remoueantur omnia vitia, etiam illa, quæ opponuntur virtutibus, diuinæ perfectioni repugnantibus, veluti sacrilegium, inobedientia, intemperantia; nihilominus, quoniam in Deo conceditur actus iudicij, qui propriè pertinet ad iustitiam, specialiter sumptam (vt constat ex D. Thoma 2. 2. q.60.art.1.& q.63.art.4.) consequens est, vt illud vitium remoueatur, quod immediatè & directe opponitur virtuti iustitiæ quam exercet diuinum iudicium.

12. Dionysius. Postremò consonat Dionysius de diuin. nominib.cap.8.paulò post med.dicens: *Iustitia rursum Deus laudatur, quod sua cuique pro dignitate tribuat.* & post pauca: *Diuina enim iustitia omnia disponit & determinat: omniáque non confusa inter se, nec permixta custodiens, iis, quæ sunt omnibus, quod cuique accommodatum est tribuit, pro ea, qua vnumquodque eorum, quæ sunt, attingit dignitate.* Perpende, dignitatem attendi. Quod licet ad gubernatricem iustitiam pertineat, quantum ad omnes res naturales; attamen, quantum ad supernaturalia præmia, pertinet ad iustitiam specialem virtutem. Cum igitur non commutati-

Distributiua iustitia dignitatē personarum attendit. uæ, sed distributiuæ per se conueniat attendere dignitatem personarum; consequens erit, iustitiam in retributione præmiorum esse distributiuam.

13. Dionysius. Confirmatur, quoniam in fine eiusdem capitis octaui, notat Dionysius inæqualitatem, quæ requiritur ad seruandam æqualitatem iustitiæ distributiuæ, iuxta ea, quæ initio retulimus ex Aristotele: *Inæqualitatem*, inquit, *si quis accipiat, & interpretetur differentias, quibus res omnes inter se distinguantur; huius etiam custos & conseruatrix est iustitia, cum omnia in omnibus permixta confundi minimè patiatur. sed ea, quæ sunt, omnia vniuscuiusque speciei, in quo natura ea esse voluit, custodiat.*

Magis autem in sequenti cap.9. prope fin. explicuit, hanc proportionem secundum vniuscuiusque dignitatem intelligi, quibuslibet in rebus, quæ mente percipi possunt, illis præsertim verbis: *Æqualem communionem pro captu cuiusque, & parem largitionem, quæ cuique fit pro dignitate: quodque omnem æquabilitatem, eam, quæ animo cernitur, eam, quæ mentis est, quæ rationis,* &c.

SECTIO II.

Diluuntur obiectiones contrariæ sententiæ.

PRima obiectio est, quia Deus præmia tribuit pro quantitate meritorum, nulla habita ratione proportionis, quam vnus iustus habet cum alio. Petrus enim Apostolus (exempli gratia) non aliter, neque alio gradu beatitudinis donatur de facto, quam donaretur, si nullus alius esset beatus diuina gloria coronandus. Quod vlterius confirmatur ex sacris literis, veluti Roman. 2. *Reddit vnicuique secundum opera eius.* 1. Cor. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* & Matth. 16. *Reddet vnicuique secundum opera eius.* 1. *Confirmatur.* Roman.2. 1.Corinth.3. Matth.16.

Respondetur. Absolutè falsum est antecedens: vt probatum est sect. præcedenti. Quin potius S.Petrus, si fuisset solus in beatitudine coronandus, non modo præordinatus fuisset ad alium gradum operum, sed etiam hypothesi data, quod habuisset eundem gradum bonorum operum, quem de facto habet, donaretur æquali gradu gloriæ, vel maiori, vel minori, prout in eo casu diuina sapientia iudicaret, esse conuenientius; non quidem attenta rerum æqualitate arithmetica, sed proportione seruata ad ostensionem attributorum, quam semper Deus in suis operibus intendit. Hæc autem ostensio, prout de facto intenditur à Deo, requirit proportionem præmiorum inter membra Christi D. seruari, modo explicato in sectione præcedenti. 2.

Ad confirmationem respondetur, illa Scripturæ verba prorsus esse indifferentia, vt significent æqualitatem arithmeticam, aut geometricam. Milites enim & duces non solùm quando præfixa sibi stipendia recipiunt, sed etiam quando spolia communia diuidunt, mercedem accipiunt secundum suum laborem, & secundum opera sua, licet non attentis tantùm operibus, sed considerata dignitate personæ, prout ex illa maius meritum redundat in opera. 3.

Secunda obiectio. Iustitia distributiua necessariò postulat plures personas inter quas distribuantur bona communia: sed modus diuinæ iustitiæ in reddendis præmiis, non necessariò postulat plures personas; eodem quippe modo præmium redderet vni sancto, si solus fuisset in mundo, sicut modo pluribus reddit: ergo iustitia retribuens præmia bonis operibus non est distributiua propriè. Confirmatur, quia si solus vnus esset aptus & dignus ecclesiastico beneficio, vel cathedra, propter eáque tribueretur illi; non exerceretur distributiua iustitia, sed tantùm commutatiua, conferendo beneficium, aut cathedram illi. 4. *Confirmatur.*

Respondetur. Fateor, non posse exerceri iustitiam distributiuam, nisi comparatione plurium personarum, vt minimum duarum, quemadmodum ex Aristotele & S. Thoma retulimus 5.

præcedentis sectionis initio, sequitúrque communis sententia Doctorum. Idcirco, si foret vnicus sanctus in eius retributione, non exerceretur iustitia distributiua, propriè dicta; imo nec commutatiua, quia non seruaretur æqualitas arithmetica: foret autem ibi participatio quædam distributiuæ, quatenus præmij quantitas, incomparabiliter superans valorem operum, seruaret proportionem ad communissimum bonum, scilicet, gloriam Dei, & ostensionem attributorum. Nunc autem de facto diuinæ iustitiæ modus in reddendis præmiis necessariò postulat plures personas, inter quas proportionalitatem seruet.

6. Tertia obiectio, quia dum bona communia per distributiuam iustitiam diuiduntur inter plures, minus obuenit singulis, quàm si distribuerentur inter pauciores, sed quando Deus præmia iustis retribuit, non tribuit minus singulis, quàm si pauciores essent futuri beati. Ergo Deus in distributione meritorum non exercet iustitiam distributiuam.

Cõfirmatio 1. Confirmatur primò, quia proportionalitas propria iustitiæ distributiuæ debet oriri ex insufficientia præmij, quod propterea diuidendum sit inter multos, quia singulis non plene sufficiat: sed proportionalitas in retributione beatitudinis, non oritur ex insufficientia præmij: potest enim Deus gratiam & gloriam magis, ac magis in infinitum augere. Ergo retributio beatitudinis non fit ex iustitia distributiua.

Cõfirmatio 2. Confirmatur secundò, nam inæqualitas & proportio beatitudinis ex natura rei, & necessariò consequitur ex inæqualitate gratiæ ac meritorũ; ergo non procedit ex propria ratione iustitiæ distributiuæ.

7. Respõdetur 1. Ad tertiam obiectionem respondetur primò, diminutionem illam præmiorum, quæ diuiduntur inter plures, per accidens euenire iustitiæ distributiuæ. Prouenit enim ex limitatione præmij. Quamuis autem præmium possit in infinitum augeri, quidditas iustitiæ distributiuæ postulat seruari proportionem in distributione præmiorum, attendendo dignitatem personarum, & munus ad quod eueliuntur, & ordinem hierarchicum ciuitatis; prout explicuimus sect. præced.

8. Beatitudinis præmium minus obuenit singulis beatis, quàm si distribueretur inter pauciores. Respondetur secundò. Beatitudinis præmium minus obuenit singulis beatis, quàm si distribueretur inter pauciores: si consideretur quantitas omnium præmiorum quam Deus præfixit distribuendam inter omnia membra Christi Domini, supposita quantitate gratiæ & gloriæ, quam decreuit conferre humanitati nostri capitis. Quantitas enim & perfectio totius corporis certa proportionalitate commensurari debet cum quantitate & perfectione capitis. Hac igitur quantitate supposita, si duodecim Apostolis dandi sunt mille millia graduum gloriæ, aliis Pontificibus, aut confessoribus non possunt tot millia gratiæ & gloriæ dari, si distributiua proportionalitas seruetur. Infantibus decedentibus post circumcisionem non erat distribuenda tanta gloria, quanta decedentibus post Baptismum: & adultis baptizatis, & aliquam diu laborantibus maior gloria tribuenda erat. Eodem modo ratiocinare de cæteris beatis donec exhauris illam quantitatem, à Deo præfixam, & commensuratam capiti.

9. Respondetur 3. Vnde respondetur tertiò. Supposita quantitate gratiæ & gloriæ, quam humanitas Christi debuit accipere propter vnionem hypostaticam, quantitates aliarum gratiarum, meritorum & gloriæ seruant iustitiam distributiuam comparatione capitis; quoniam omnia dona, præsertim supernaturalia, quæ gratis conceduntur hominibus ex iustitia, debentur meritis Christi Domini, & taliter debentur, vt commensuranda sint singulorum membrorum magnitudini, prout exigit dignitas & magnitudo tanti capitis.

Ad primam confirmationem facile possunt eædem solutiones applicari. Primò namque maior est falsa, siquidem etiam infinitum præmium seruare debet proportionalitatem: vt vidimus in solutione prima. Secundò non est vera Minor in eo sensu quo ponitur in argumento. Quantitas enim præmiorum limitata fuit à Deo præfixa distribuenda inter membra Christi Domini, sicut ostendimus nuper. 10.

Ad secundam confirmationem consequentia negatur propter duas rationes. Altera, quoniam inæqualitas meritorum prouenit etiam ex inæquali dignitate personarum. Sic enim inæqualitas meritorum, quæ reperitur inter duces, signiferos, & milites ex natura rei, & necessariò postulat inæqualem partem spoliorum, atque terrarum; & tamen pertinet ad iustitiam distributiuam. Altera ratio est, quia si solummodo consideraretur debitum iustitiæ commutatiuæ, potuisset Deus æqualem gloriam inæqualibus meritis reddere, & æqualibus inæqualem, ad instar illius patrisfamilias, qui laborantibus vna hora tantam mercedem retribuit, quantam portantibus pondus diei & æstus. Etenim quibuslibet meritis, quantumcumque magnis satisfacere potuisset aliquibus gradibus æternæ gloriæ: potuisset autem pro suo supremo dominio multo plures gradus gloriæ non ex iustitia, sed ex liberalitate superaddere, quibus voluisset, beatis. Quapropter proportionalitas inæqualitatis, quæ de facto seruatur, procedit ex distributiua iustitia, quam Deus constituere voluit, non ex natura meritorum. 11.

Quarta obiectio, quoniam legalis iustitia gubernatrix intendens commune bonum Ecclesiæ triumphantis, disponit proportionalem inæqualitatem præmiorum. Ergo ad illam constituendam non requiritur iustitia distributiua: maximè cum executio prædictæ inæqualitatis fieri possit per iustitiam commutatiuam, supposita meritorum inæqualitate. 12.

Confirmatur, quia sanitas & integritas totius corporis vnica intentione per vnicam virtutem potest amari, quamuis in illa contineatur proportionalis inæqualitas, ac dissimilitudo membrorum. Confirmatio.

Respondetur. Si Deus noluisset in retributione beatitudinis intercedere obligationem specialis iustitiæ, sufficeret legalis iustitia gubernatrix, vt disponeret proportionalem inæqualitatem præmiorum; supposito tamen libero decreto, & oneroso contractu, per quem obligantur æterna præmia, non est apta iustitia commutatiua, vt exequatur inæqualitatem præmiorum, attendendo dignitates personarum, & proportionem membrorum cum capite, & omnium ciuium cum principe, reddendo plus, quam meritum ex natura rei valet: vt hactenus probatum est. 13.

Ad confirmationem respondetur. Licet integritas & sanitas totius corporis vnica intentione per vnicam virtutem amari possit; attamen

non potest per vnicam virtutem exhiberi, & executioni mādari: requiritur enim peculiaris ars attendens vniuscuiusque membri peculiares vires, & munera, quibus dissimiles & inæquales qualitates & quantitates commensurentur. Quod autem in naturalibus debitis hæc ars præstat, hoc in moralibus iustitiæ debitis præstat distributiua, non verò commutatiua.

SECTIO III.

Commutatiua iustitia similitudinem aliquam diuina iustitia participat, sed minorem quàm distributiua.

1. Conclusionis vtraque pars, quæ continetur in hoc titulo, infertur ea vtraque sectione præcedenti: nam cum ibi probatum sit, geometricam proportionalitatem seruari beatitudinis retributione, commensurata non modo cum intrinseca perfectione operum, sed etiam cum dignitate personarum: consequens est, non seruari proportionem arithmeticam, attento solo valore rerum, quæ dantur & accipiuntur ab hominibus. Præsertim verò, quia iustitia commutatiua per se non respicit commune reipublicæ bonum, sed priuatam vtilitatem contrahentium (licet per accidens aliquando respublica vel eius consules contrahant ad eius vtilitatem) iustitia verò diuina per se dirigitur ad commune bonum reipublicæ.

2. Quod autem aliquam similitudinem & formam diuinæ iustitiæ in reddendis præmiis, participet iustitia commutiua, S.Th. 1.2.q.61.a.4.ad 1. colligit ex verbis Christi Domini Matth. 7. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*, &c. Matth.7. Nec amplius probant argumenta, quæ contendunt, diuinam iustitiam esse formaliter & propriè commutatiuam. Multorum solutio iam in præsenti & præcedenti disputatione fuit tradita. Quæ restant hæc sunt. Primum, quia forma commutatiuæ iustitiæ est, vt vnicuique tantum pro tanto reddatur, siue vt quantum habet meritis & actionis, tantum illi tribuatur. Hoc autem Deus seruat in retributione præmiorum, iuxta verba Scripturæ: *Reddet vnicuique secundum opera sua.* Obiectio.

3. Respond. Æquiuocæ sunt illæ voces, *tantum pro tanto.* Possunt enim significare valorem prorsus æqualem rei ad rem, ita vt si valor operis sit vt centum, præmium sit vt centum. Hoc sensu Deus non reddit tantum pro tanto, *nec enim sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam:* vt fusiùs probatum est disput. 56. sect. 4. in tertia gratia. Si verò, *tantum pro tanto*, nihil aliud significet, nisi cuiusque beati meritis satisfieri considerata non tantum intrinseca perfectione operum, sed etiam dignitate personæ, seruata proportionalitate cum tota cœlesti curia: sic iustitiam distributiuam probat potius, quàm commutatiuam.

4. Secundum argumentum, quia ius adquisitum ad præmium per proprios labores & opera proportionata, & in suo ordine æqualia præmio, & fundata in pacto & conuentione, *dabo si feceris*, est ius proprium, quod moraliter æquiualet possessioni, seu iuri in re; ergo in redditione talis iuris etiam seruatur ea hac parte forma, vel etiam substantia commutatiuæ iustitiæ.

Respondetur. Antecedens absolutè falsum est, quantum ad æqualitatem, vt constat ea his, quæ nuper commemorauimus. Conuentio verò, vel pactum, aut onerosus contractus, *dabo si feceris*, quamuis vt plurimum, ac per se loquendo, magis ad commutatiuam, quam ad distributiuam iustitiam pertineat: inueniri tamen potest etiam in iustitia distributiua: quemadmodum, si plures homines nomina dent militiæ, conuentione facta cum imperatore, non de alio stipendio, quàm vt spolia & captæ ciuitates, ac prædia distribuantur illis iuxta proportionem laborum, ac dignitatis. 5.

Eodem modo veniunt intelligenda quæcunque significant, esse iustorum proprium, & suum, præmium quod illis redditur, quatenus ad illud habent ius virtute prædicti contractus, veluti Matth. 20. *Tolle quod tuum est.* Matth. 5. *Ipsorum est regnum cælorum.* 2. Timoth. 1. *Potens est depositum meum seruare.* & quæcunque sunt eiusmodi. Significant enim habere ius ad regnum cœlorum proportionaliter distribuendum victoribus. 6. Matth. 20. Matth. 5. 2. Tim. 1.

DISPVTATIO LX.

Vtrùm vindicatiua iustitia Dei sit propriè & strictè iustitia.

SECTIO I.

Negantium varia opiniones & argumenta.

PRIMA sententia docet, iustitiam vindicatiuam, seu punitiuam in Deo non esse propriè iustitiam specialem virtutem, sed generalem, quæ complectitur omnes. Ita existimant Alex. Albert. Durand. Paludan. Greg. Maior, Marsil. Scotus, Bassolis, supplementum Gabrielis, & multi recentiores locis citatis disp. 58. sect. 2. initio. Quantum ad punitiuam iustitiam, parum à præcedenti dissidet secunda sententia, quæ docet, iustitiam Dei vindicatiuam non esse iustitiam specialem (videlicet commutatiuam, aut distributiuam) sed esse iustitiam generalem gubernatricem, siue prouidentialem. Eam latè probare contendit Suarez disputat. de diuina iustit. sectione 5. 1. Secunda sententia.

Rigidius autem egerunt aduersus iustitiam vindicatiuam, qui neque prouidentialem, & gubernatricem, & multo minus commutatiuam & distributiuam eam esse voluerunt: vt Vazquez 1. part. disputat. 85. cap. 4. num. 26. & 27. & disputat. 86. cap. 2. num. 10. & cap. 3. num. 18. & t. 2. disputat. vltima cap. 8. Quarta sententia quorundam recentiorum assignat peculiarem quandam iustitiæ partem potentialem, siue potestatiuam, quæ deficiat à propria ratione iustitiæ, ad quam pertinere vindicatiuam iustitiam Dei, existimant. Ita Molina in præsenti, q. 21. ad art. 1. §. *Secundo sciendum.* & sequente, Less. lib. 13. de perfectionibus diuinis cap. 3. num. 15. Lorca 3. p. disp. 8. num. 7. 2. Vazquez sententia. Sententia quarta.

Huius sententiæ argumenta sunt, quæ sequuntur. Primum ea S. Thoma 2. 2. quæst. 80. artic. 1. vbi vindicatiuam iustitiam enumerat, tanquam specialem virtutem, inter partes potestatiuas iustitiæ, 3. Quarta sententia argumenta.

inſtitiæ, quæ deficiunt à propria ratione illius. Quod etiam docet quæſt.108. art.1. & 2. & cum eo Caietanus. Eodem ergo modo de iuſtitia Dei vindicatina philoſophatetur Sanctus Doctor.

4. Secundum argumentum, quoniam de ratione iuſtitiæ propriè dictæ eſt debitum legale: ſed Deus non debet, neque obligatur punire hominum peccata: ergo Deus in punitione peccatorum non exercet propriam iuſtitiam. Minor probatur, quia Deus puniendo non ſoluit debitum, ſed potius exigit vt ſibi ſoluatur. Solus enim is, qui peccat, hoc ipſo quod peccat, debitor efficitur pœnæ condignæ. Sed Deo ius acquiritur ad illam infligendam. Quare poſſet Deus abſque vllius iniuria prædictam pœnam miſericorditer condonare: ſicut quiuis homo poteſt gratis condonare pœnam debitam iniuriæ ſibi factæ.

Confirmatur. Confirmatur, nam actus, quo creditor petit debitum à debitore, non eſt actus propriè iuſtitiæ, quia petere debitum non eſt reddere alteri ius ſuum, quod eſt proprium munus iuſtitiæ, neque reſpicit ius alterius, ſed ius proprium.

5. Tertium argumentum. Propria iuſtitia locum non habet in Deo, niſi fundetur in pacto & promiſſione illius: ſed iuſtitia vindicatiua in Deo non fundatur in pacto & promiſſione eius. Ergo non eſt propria iuſtitia. Maior conceditur ab omnibus: minor oſtenditur, quia ad vindicationem exercendam impertinens eſt promiſſio, vel pactum, quin etiam eſt impoſſibilis illius obligatio comparatione puniendorum: vt probatum eſt diſputat.56.ſect.7. verſus finem, quadam probatione ſecunda.

6. Quartum argumentum peculiariter contendit, iuſtitiam vindicatiuam non eſſe propriè diſtributiuam, quoniam Ariſtoteles lib.5. Ethic. cap.5.& S.Thomas 2.2.quæſt.61. artic.4. docent, in iuſtitia diſtributiua non reperiri contrapaſſum, ſeu repaſſum; ſed in punitione reperitur repaſſio, quia pœna inflicta peccatori commenſuratur eius delicto. Ergo iuſtitia punitiua Dei non eſt diſtributiua.

Confirmatur. Confirmatur, quia Deus in pœnis non ſeruat proportionem geometricam primario & per ſe, ſed per accidens: attendit enim ſolummodo quantum peccata cuiuſque mereantur, iuxta illud

Deuter.25. Deuter. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum*

Matth.7. *modus.* Matth.7. *Eadem menſura, qua menſi fueri-*

Apocal.18. *tis, remetietur vobis.* Apocal.18. *Reddite illi ſicut ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundum opera eius.* & iterum: *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentorum, & luctum.*

Iſaiæ 25. Iſaiæ 25. *In menſura contra menſuram, cum obiecta fuerit, iudicabit eum.*

SECTIO II.

Vindicatiuam iuſtitiam Dei eſſe ſpecialem virtutem iuſtitiæ, propriè dictæ.

1. ITa ſentiunt antiquiores Scholaſtici, qui ſuprà diſput.58. ſect.2. inſtitiam propriè dictam Deo concedunt, generaliter enim agunt de iuſtitia, per quam Deus vnicuique reddit ſecundum opera eius, & magis expreſsè de iuſtitia punitiua. Sic procedit Magiſter 4. ſentent. tota ferè diſtinct.46. vbi S.Thomas quæſt.1. artic. 2. præſertim quæſtiunc.4. & artic.3. ſemper hoc pro certo ſupponit, decernens, eandem eſſe iuſtitiæ æqualitatem in punitione grauium & leuium peccatorum. Eodem modo procedit S. Bonauentura eadem d.46.art.1. præſertim q.4. Vbi etiam Ricard. art.1.q.4.1. Carthuſian.q.1.præſertim col.poſtrema. Durandus autem 4. diſt.46. q.3. fine dicit, *ſecundum iuſtitiam propriè dictam deberi pœnam, quæ pro demeritis infligitur.*

Magis apertè, punitiuam inſtitiam Dei eſſe commutatiuam, docet Aureolus lib. 1. ſentent. diſt.46. art.1. col. vltima poſt tertiam propoſitionem §.*eſt autem.* & Argentinas lib.4.ſent. diſt.46. quæſt. vnica art.1. conc.2. Sotus lib.3. de iuſtitia q.5.art.4.ad 1. Aragon.2.2.q.61.artic.4. circa ſolutionem 1.argumenti. Azor tom.3. inſtit.moral. lib.1.cap.10.quæſt.4. 2.

Alij putant, iuſtitiam punitiuam Dei pertinere ad diſtributiuam. Ita S.Thomas lib.4. ſentent. d.46.q.2.art.2.ad.1. cuius verba referemus ſect.5. fine. Capreolus 1.diſt.45.q.1.art.1. ad argumenta contra 14.concluſionem. Ricard.4.diſt.46. art.1. q.1. corpore poſt med. Caietanus 2.2.q 61. art.4. §.vltimo. Salas 1.2.tom.1. tract.7.diſp.7. num.5. Nauarretus 1. p. tom.1. controuerſ. 28. §.6. verſ. *Circa authoritatem.* 3.

Significauit eandem ſententiam Magiſter 4. ſentent. diſt. 46. §. *Sed quomodo.* cum ait, Deum prædicari iuſtum, intelligendo, *quod ipſe ſit diſtributor & iudex meritorum.* Alij denique putant, Deum in puniendis impiorum ſceleribus vtramque exercere iuſtitiam commutatiuam, & diſtributiuam. Ita Valentia hic quæſt. 21. punct. 1. in probatione 2. concluſionis. Rebellus lib.1.de iuſtitia quæſt. 4. ſect.5. num. 30. & ſectione vltima num.37.

Ex ſacris litteris colligitur, inſtitiam propriè, ac ſpecialiter dictam eſſe, quam Deus exercet puniendo peccata, quoniam ad huius actionis laudem ac defenſionem ſæpius, quam ad alium finem, confitentur, Deum eſſe iuſtum, & homines iuſtè puniri pro ſuis peccatis. At verò quæ toties ac ita ſimpliciter aſſeruntur à ſacris litteris, non ſunt ad improprietatem, aut generalitatem reuocanda, niſi magna ratione cogente: quæ tamen in præſenti non cogit, vt ex ſequentibus conſtabit. Vnde confirmatur, quia frequentius & magis apertè ſacra Scriptura & Patres ad iuſtitiam referunt vindictam peccatorum, quam præmia meritorum: ſed in his intelligunt iuſtitiam ſpecialiter & propriè dictam (vt vidimus duabus diſputationibus præcedentibus.) Ergo à fortiori iuſtitiam ſpecialiter & propriè dictam intelligunt in vindicta peccatorum. 4. *Punitiuã iuſtitiam eſſe propriè intellectã ex ſacra ſcriptura probatur.*

Aliqua Scripturæ teſtimonia ſunt hæc Tob.3. 5.

Initio iuſtus es Domine, & omnia iudicia tua iuſta Tobiæ 3.

ſunt. & poſt pauca: *Magna iudicia tua, quia non egimus ſecundum præcepta tua,* &c. Eſther 14. *Pec-* Eſther 14.

cauimus in conſpectu tuo, & idcirco tradidiſti nos in manus inimicorum noſtrorum, coluimus enim Deos

eorum. Iuſtus es Domine. Iſaiæ 59. *Iuſtitia eius* Iſaiæ 59.

ipſa confirmauit eum. Indutus eſt iuſtitia, vt lorica, & galea ſalutis in capite eius: indutus eſt veſtimentis vltionis. Sicut ad vindictam quaſi ad retributionem indignationis hoſtibus ſuis, & viciſſitudinem inimicis ſuis: inſulis vicem reddet. Obſerua quot dictiones ſignificent æqualitatem recompenſationis; æqualitas autem ad iuſtitiam pertinet. Threnor.1. *Iuſtus eſt Dominus, quia os eius ad* Threnor 1.

iracundiam prouocaui. Daniel 9. *Iuſtus Dominus* Daniel.9.

Deus noſter in omnibus operibus ſuis, quæ fecit: non enim audiuimus vocem eius. Vnde colligitur agere tantum de punitionis operibus.

6. Psalm. 7. *Deus index iustus, fortis & patiens, numquid irascetur per singulos dies.* & quæ sequuntur Psalm. 9. *Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam. Increpasti superbos, & periit impius*, &c. Psalm. 10. *Ignis & sulfur & spiritus procellarum pars calicis eorum: quoniam iustus Dominus*, &c. Psalm. 97. *Iudicabit orbem terrarum in iustitia.* Psalm. 128. *Dominus iustus concidet ceruices peccatorum.* Sap. 12. *Cum ergo sis iustus, iustè omnia disponis; ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua iustitiæ initium est.* Id est optima perfectissimáque iustitia; solet enim hoc significare vox *initium*. Quod est primum & optimum in vnoquoque genere. Roman. 1. *Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte.* Apocalyps. 19. *Vera & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna.*

Psalm. 7. Psal. 9 & 10. Psalm. 97. Psalm. 128. Sapient. 12. Roman. 1. Apoc. 19.

7. Diuinæ iustitiæ munus esse retribuere iustis & peccatoribus præmia vel supplicia, Patres vbique docent, frequentius autem Chrysostomus locis adductis disp. 57. sect. 3. & 4. Nazianz. Clemens Romanus, & Alexand. Basilius, Tertullianus, Ambrosius, Anselmus, Damascenus citati prædicta disp. 57. sect 3.

Id docent Patres.

8. Augostinus lib. 3. de libero arbit. cap. 4. à medio: *Cur ergo*, inquit, *non iudicet iustus, quæ fieri non cogit præsciens?* & post pauca: Quorum autem non est malus author, iustus est vltor. *Hinc ergo iam intellige qua iustitia Deus peccata puniat.* & iterum: *Fateamur & ad præscientiam eius pertinere, ne quid eum lateat futurorum, & ad iustitiam, vt peccatum, quia voluntate committitur, ita iudicio eius impunè non fiat.* Idem lib. 13. de Trinitate cap. 12. prope finem. *Commissio peccatorum per iram Dei iustam hominem subdit diabolo.* Et in quæstionibus super Exodum lib. 2. cap. 143. *Malis ingerit mala, quia iustus est.* Et inchoata expositione epistolæ ad Roman. propius ad medium quàm ad principium, ait: *Iustitia diuina tanta constantia est, vt cum pœna spiritualis & sempiterna pœnitentis fuerit relaxata; pressura tamen, cruciatúsque corporales, postremo mors ipsa, quam peccando meruit nostra natura, nulli relaxetur. Quod enim iustitia iusti homines & pij, tamen exoluunt ista supplicia, de iusto Dei iudicio venire credendum est.* Præterea libro de natura boni cap. 7. fine: *Peccantes*, inquit, *in supplicijs ordinantur. Quæ ordinatio, quia eorum natura non competit, ideo pœna est; sed quia culpæ competit, ideo iustitia est.* & lib. 1. retract. cap. 26. *Malorum pœna malum est malis, sed in bonis Dei operibus est, quoniam iustum est, vt mali puniantur, & vtique bonum est omne, quod iustum est.* Quod recipitur à Magistro & Scholast. 2. dist. 37. fine.

9. Gregorius In primum librum Regum suo lib. 2. cap. 2. non longe post med. *Per misericordiam*, inquit, *conuersionem peccatorum expectat, per iustitiam non conuersos damnat. Per misericordiam conuerti vult peccatores & viuere, sed per iustitiam eos, qui conuerti noluerunt, vult punire.* Et sæpius ibi repetit iustitiam punitionis. Atque lib. 8. Moral. cap. 8. inter medium & finem, ait: *Quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens sæculum iustitia addicit.* Idem lib. 29. Moral. cap. 5. ponderans illud Iob 38. *Auferetur ab impijs lux sua. Vnusquisque nostrum*, ait, *actionis suæ damna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iustitiam iudiciorum Dei in talium hominum numerum incurrat.*

Fulgentius lib. 2. de remissione peccatorum cap. 6. sub init. de die iudicij ait: *Non ibi misericordia iustificabit impium: sed iustitia discernet iustum & impium.* & cap. 9. prope finem: *Non remissio peccatorum misericorditer donabitur, sed æterna combustio iustè reddetur.* & cap. 21. post medium: *Vt hac ergo in combustione æterna crucientur qui præsentem vitam in malis moribus & operibus finiunt, ad iustitiam pertinet iusti iudicis, reddentis vnicuique secundum opera sua.* Vbi rationem reddit, ob quam temporalis culpa puniatur æterno supplicio. 10.

Quod in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 9. scripserat Augustinus: *Cur autem non omnibus detur* (gratia) *fidelem mouere non debet, qui credit ex vno omnes isse in condemnationem, sine dubitatione iustissimam.* Exponens Prosper ad excerpta Genuensium dub. 6. dicit: *Iustitia quidem erit quod plurimi damnantur.* & dub. 8. post med. *Cum aliqui liberantur, non audeamus definire, quod digni fuerint liberari: quos vtique posset Deus iustè damnare, si vellet.* Quod idem testatur alijs in locis. Rursus epigrammate 16. ait: 11.

Rom. 5.

Iustitiæ merces gemina est, vel cum bona rectis,
Vel prauis dignè cum mala restituit.

SECTIO III.

Rationibus probatur, punitiuam in Deo esse iustitiam specialem & strictè sumptam.

1. VT istius iustitiæ quidditatem, & rationem à priori teneas, duo notare debes. Primum est vindicatiuæ iustitiæ proportio cum iustitia retribuente præmia, quantum ad debitum & obligationem. Quemadmodum enim Deus ipse nulli creaturæ debitor est, nec obligatus ad præmia reddenda; nihilominus gratia & gloria sunt debitæ ac obligatæ iustis, vt merces meritorum de condigno (quod explicuimus disp. 56. sect. 5. & 6.) consequenter autem specialis iustitiæ munus est præmia reddere; quoniam per illa fit æqualitas debita virtute contractus voluntarij (sicut probatum est disputatione 58. sectione 5. & sequentibus) ita Deus, secundum se consideratus, nulli creaturæ debitor est, aut obligatus ad repetendas pœnas peccatorum: attamen ipsæ pœnæ, ac mors æterna debitæ sunt & obligatæ peccatoribus; & peccatores sunt illis obligati ac debiti: consequenter autem est specialis iustitiæ munus, propriè & strictè sumptæ, facere vt peccatores pœnas exoluant, quoniam per illas fit æqualitas debita virtute cuiusdam commercij, siue commutationis inuoluntariæ, quam statim explicabimus.

Primò notandum.

Peccatoribus pœna & pœnis peccatores debentur.

2. Vnde procedit prima ratio pro conclusione, in titulo sectionis proposita, quia non est pars potestatiua iustitiæ, nisi quæ deficit à ratione iustitiæ altero duorum modorum, videlicet, quia deficit à ratione æqualis, vel quia deficit à ratione debiti (vt constat ex sancto Thoma 2. 2. quæst. 80. artic. 1. corpore) sed iustitia vindicatiua Dei nec deficit ab æqualitate; nec deficit à ratione debiti: ergo non est pars potestatiua iustitiæ, sed propriè, & specialiter sumpta iustitia. Minor probatur, quantum ad æqualitatem, quia nullum Deus punit vltra condignum; & quamuis aliquid de condigna pœna remittat, hoc pertinet ad æquitatem, qua iudices temperare debent leges pœnales: maximè cum Deus,

Conclusionis ratio prima.

vt

vt supremus Dominus remittere possit; qua remissione supposita, quod restat pœnæ, tanquam iudex exequitur omnimoda æqualitate. Quantum ad obligationem & debitum eadem minor constabit ex sequentibus probationibus.

3. Secundò notandum est quod ex priori notabili sequitur, in hoc etiam esse similes Dei iustitiam remunerantem & vindicem, quod non habent integram plenitudinem obligationis ac debiti, quoniam Deus non est obligatus, sed tantum res, quas æqualiter reddit, sunt obligatæ: præterea, quoniam vtrique miscetur gratia, nimirum, vltra condignum remunerando, sed citra condignum puniendo.

4. Sed quia contraria sententia respuit punitionis obligationem ac debitum ex iustitia; putans nulli deberi quod inuitus patitur: accedat *Secunda ratio ex Aristotele.* secunda ratio naturalis ex Aristotele desumpta, qui lib. 5. Ethicor. cap. 2. versus finem explicans commutatiuam iustitiam, *quæ in commercijs est hominum emendandis*, adiungit: *Cuius sunt duæ partes. Commercia namque quædam sua sponte faciunt homines, quædam inuitis ipsis efficiuntur. Et ea quidem, quæ sponte faciunt, talia sunt, venditio, &c. Ea verò, quæ inuitis hominibus fiunt, aut clandestina sunt, vt furtum, adulterium, veneficium, &c. aut violenta, vt verberatio, vincula, mors, rapina, membrorum captio, conuitium, contumelia.* Videa igitur, ad commercia, commutatiuámque iustitiam pertinere quædam, quæ fiunt, inuitis hominibus.

5. Ad iudicem verò pertinere obligationem huic iustitiæ satisfaciendi, notat in cap. 4. quod est de iustitia commutatiua inter principium & medium dicens: *Ad differentiam nocumenti lex respicit tantum, & vtitur, vt æqualibus, si hic iniuriam facit, ille patitur: & si hic nocuit, ille est læsus. Quare iniustum hoc, cum sit iniquum, iudex æquare conatur. Nam cum hic quidem percussus est, aut occisus, ille verò percussit, aut occidit; passio, atque actio diuisa est in partes non æquas, sed ad æqualitatem, auferendo lucro damni respectu nititur redigere iudex.* *Sic habet.* & post pauca: *Quare iustum emendatiuum, medium est inter damnum & lucrum. Quapropter & cum controuersiam habent, ad iudicem ipsum confugiunt. Ire autem ad iudicem est ire ad ipsum iustum. Iudex enim vt iustum est animatum suapte natura.* Quod ipsum fusiùs explicat ibi, & sequenti capite.

6. Rectè proinde S.Thomas, licet vindicatiuam assignet, esse potestatiuam partem iustitiæ, prout exigitur à persona priuata: fatetur tamen authoritate publica factam vindictam, pertinere ad iustitiam commutatiuam, quemadmodum 2. 2. *S.Thom.* quæst. 80. artic. 1. ad 1. *Vindicta*, inquit, *quæ fit authoritate publica potestatis secundum sententiam iudicis pertinet ad iustitiam commutatiuam: sed vindicta, quam quis facit proprio motu, non tamen contra legem, vel quam quis à iudice requirit, pertinet ad virtutem iustitiæ adiunctam.* Consequenter autem in quæst. 108. artic. 2. ad 1. respondet: *Sicut recompensatio debiti legalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, recompensatio autem debiti moralis, quod nascitur ex particulari beneficio exhibito, pertinet ad virtutem gratiæ: ita etiam punitio peccatorum, secundum quod pertinet ad publicam iustitiam, est actus iustitiæ commutatiuæ*, &c.

7. Ex prædictis testimoniis Philosophi, & sancti Thomæ constat secundæ rationis robur, quoniam inter homines vindicatiua est iustitia specialiter & strictè sumpta, prout à iudice procedit. Similiter ergo iustitia punitiua, prout à Deo procedit, tanquam à iudice, specialis est & strictè sumpta iustitia. Quamuis enim prout est supremus Dominus, potuisset remittere pœnam, & culpam, maximè verò potenter conuertendo peccatores ad pœnitentiam: nihilominus ex suppositione, quod iudicis officium assumpserit, & legem promulgauerit aduersus peccatores obstinatos, & sine pœnitentia decedentes; foret Deus iniustus iudex, si non puniret eiusmodi peccatores, iuxta illud Psal. 49. *Existimasti iniquè, quod ero tui similis? Arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Quod si Deus foret similis iniquo non arguendo, tenetur arguere iusti & æqui iudicis obligatione. *Psalm. 49.*

Confirmatur, quia quantum ad specialem rationem iustitiæ, nulla sufficiens ratio discriminis assignari potest inter Deum iudicem & alios iudices. Discriminis autem ratio, propter quam punitiua Dei iustitia sit distributiua potiùs, quam commutatiua, tradetur sect. 4. *Confirmatio.*

Quod si obiicias, solam gubernatricem, ac prouidentialem iustitiam potuisse prędictum munus assumere. 8. *Obiectio.*

Respondeo. Prouidentialis iustitia mouet & imperat, vt assumat Deus officium iusti iudicis. Verumtamen non illa, sed specialis iustitia exequitur æqualitatem pœnarum, quoniam æqualitatem debitam & obligantem exequi est proprium specialis iustitiæ. *Solutio.*

Ex eisdem testimoniis Aristotelis accipitur tertia ratio, probans debitum, & obligationem. Hanc enim potestatem ac naturam habent inuoluntaria commercia, vt sicut ille, qui volens infert iniuriam alteri, tribuit ius nolenti & inuito ad resarciendam iniuriam: ita facit, vt sibi nolenti & repugnanti debeatur, & obligata sit pœna. Quapropter pœnæ debitum & obligatio quidditatiuè nolentem, & inuitum respicit, eo quod à volente fuit eius causa data alteri nolenti & inuito. Æqualitas enim postulat, vt nolens & inuitus patiatur, quantum volens intulit iniuriæ. 9. *Tertia ratio æqualitatem probat.*

Inde prouenit vt peccatores non habeant potestatem, virtute cuius possint hoc debitum remittere; quia non sunt illius domini: quemadmodum obligationem ac debitum, quo debentur singulis hominibus sanitas corporis, oculi, manus ac pedes, & cætera membra, nemo potest remittere; sed quantumcumque remiserit, manebit alter obligatus ex iustitia ad restituendam eorum incolumitatem, si per iniuriam intulit damnum, quod reparari possit. Nulla verò sanitas, integritas & pulchritudo tam stricta obligatione iustitiæ debetur humano corpori, quam debetur animæ rationis integritas, æqualitas, ordo & pulchritudo resultans ex remedio, per quod ille, qui noluit sponte pulchritudinem, æqualitatem, ordinem & integritatem virtutis, patiatur ad integritatem, æqualitatem & pulchritudinem & ordinem reuocari per supplicium: quemadmodum nolenti & inuito restituitur sanitas & integritas corporis, tanquam debita. 10.

Confirmatur primò, nam & Scriptura testatur obligationem ac debitum pœnæ, siquidem ex iustitia militibus debentur stipendia: sed *stipendia peccati mors est.* Rom. 6. fine, vbi Chrysostom. 11. *Rom. 6. Chrysost.*

legit: *autoramenta peccati*, contextus autem apertè monstrat intelligere *mercedem*, aut aliquid operibus debitum ex iustitia; vt constat serm. 12. columm. 3. *Autoramentum* verò significat obligationem apud iureconsultos, vt videre licet in eorum dictionariis.
Seneca. Cicero. Quo sensu Seneca dixit: *Nullum sine autoramento malum est*. & Cicero 1. lib. offic. *Est enim illis ipsa merces autoramentum seruitutis.* Refertur autem potissimum ad milites, quatenus stipendio anticipato, & sacramento solent ad militiam obligari.

Cõfirmatio 2. ex Fulgent. Confirmatur secundò, quoniam rectè Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 10. sub initium dixit: *Cur mors stipendium, vita verò æterna gratia dicitur? nisi quia illa redditur, hæc donatur. Sed vbi illam Deus reddit, opus malum peccatoris hominis punit.* Obserua proprietatem verbi *reddo*, quam non significat *dono*.

12\. Confirmatur tertiò, nam & August. epist. 105. ad Sixtum propius ad med. quàm ad finem veram & propriam iustitiam intelligit ab Apostolo significari prædicto nomine stipendij, cuius verba retulimus disp. 58. sect. 4. Qui consequenter multis in locis asserit, hominibus ante gratiam nihil esse debitum, nisi pœnam; quemadmodum
Psalm. 70. Psalm. 70. conc. 2. ad illud: *Potentiam tuam & iustitiam tuam Deus.* ait: *Supplicium tibi debebatur.* & in præfat. ad Psalm. 31. multo propius ad fin.
August. quàm ad med. *Non tibi Deus reddit debitam pœnam, sed donat indebitam gratiam: debebat vindi-*
Prosper. *ctam, dat indulgentiam.* Prosper ad 7. caput Gallor. *Confitendum est*, ait, *& misericorditer eum dedisse, quod dedit, & iustè non dedisse, quod non dedit.* & cap. 15. & vltimo fatetur, prædestinasse Deum etiam illa, *quæ malis meritis iusto erant iudicio re-*
Fulgent. *tribuenda.* Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 7. in med. ait: *Misericorditer debitori donat, quod, si vellet, iustè posset exigere: aut iustè cum vsuris quod suum est exigit, & iniquo debitori, quod debetur iniquitatibus, reddit.* Fulgentius eodem lib. 1. ad Monim. cap. 24. inter medium & finem ait: *Fuit tamen in Dei prædestinatione quod humanæ voluntatis malitia reddidisset.* & in fine: *Iniquis autem prædestinatum iustitia sua opus prædixit tantummodo, non promisit.* & prius dixerat. *Iustè retribuent peccatoribus.* Author Hypognosticon apud August. lib. 6. col. 2. *Cæteros*, inquit, *pœna debita punit.*

Quarta confirmatio ex S. Thoma. Confirmatur quartò ex S. Thom. Rom 6. lect. 4. propè fin. exponente: *Dicuntur stipendia mercedes militum à stipe pendenda, quia pecunia distribuenda militibus ponderabatur. Quia ergo peccatores peccato militant, membra sua exhibentes arma peccato* (vt paulo superius dixerat Apostolus) *mors dicitur esse stipendium peccati, id est, retributio, quam retribuit sibi seruientibus.*

13\. Quarta ratio cohæret, vt appendix præcedenti, quoniam vt inter milites & ducem est mutuum pactum & conuentio per quod inuicem obligati sunt, & debent; sic etiam peccatoribus non modo mors debetur, vt stipendium, quia
Rom. 1. *morte digni sunt.* Rom. 1. & Sap. 1. sed etiam ipsos
Sap. 12. esse *debitores morti*, dicitur Sap. 12. vers. 20. Debentur autem ex contractu, quoniam *existimantes tam amicam, sponsiones posuerunt ad illam*, scilicet, mor-
Sap. 1. tem. Sapient. 1. Debentur etiam titulo seruitutis: omnis enim seruus debitus est domino suo. *At*
Rom. 6. *qui facit peccatum, seruus est peccati.* Ioann. 8. & Roman. 6. *Nescitis, quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?* & post pauca: *Finis illorum mors est*, scilicet, eorum, qui peccato seruiunt. Debitum idem significatur frequenti modo loquendi sacrorum librorum, *Filius mortis.* Nam filius etiam possidetur à patre, & illi est obligatus.

Quinta ratio debiti sequitur ex præcedentibus. 14.
Nam peccatores obstinati debentur dæmoni, tanquam patri, duci, & principi, & lictori, cui à Deo committitur vindicta iustitiæ lege sumenda. Peccatoribus enim omnibus conuenit
illud Ioann. 8. *Vos ex patre diabolo estis.* Qui quo- Ioann. 8.
niam est princeps huius mundi; tanquam suos
possidet amatores mundi, iuxta illud Ioann. 14. Ioann. 14.
Venit enim princeps mundi huius, & in me non ha-
bet quidquam. Quem locum ponderans Ambro- Ambros.
sius in Psalm. 38. propius ad med. quàm ad finem ait: *Hic si quis tyranni imagines habeat, qui iam victus interijt, iure damnetur. Si volueris imaginem terrestris inferre, contradicet tibi princeps istius mundi, & dicet: Mea est imago hæc: & quæ affers, mea sunt. Quid facies deprehensus, cum tibi dixerit: Mea est auaritia, mea est ambitio, quarum imaginem in te recognosco?* & paucis interpositis: Beatus, qui potest dicere: *Venit huius mundi princeps; & in me suum inuenies nihil.* Quod autem dæmoni, tanquam duci rebellandi contra Deum, debeantur damnati, significatur sententia proferenda supremo iudicio: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Matth. 25.

Sexta ratio totius obligationis ac debiti pri- 15.
mariam radicem aperit, quoniam obstinatorum pœna debetur virtuti & ordini, quod ipsum est deberi Deo, tanquam ordinis authori, conseruatori & vindici. Quod debitum, licet Deus, vt supremus Dominus remittere posset, conuertendo peccatores ad pœnitentiam, aut postea etiam obstinatis non exigere supplicium: attamen ex suppositione muneris iudicandi, iam assumpti, & promulgati, non potest, vt superius dicebamos.

Confirmatur, quoniam iniquorum pœna de- 16.
betur legibus iustissimis, iam a Deo constitutis, & debetur ipsis operibus. Ideo sapienter
Ambrosius lib. 5. epist. 20. inter med. & finem Ambros.
ponderat verba Christi Domini Ioann. 5. *Non* Ioann. 5.
possum à me facere quidquam: sicut audio iudico. Constitue aliquem reum coarguitum & conuictum criminis, non adstruentem defensionis genera, sed deprecantem, ac voluentem se ad genua iudicis. Respondet ei iudex: Non possum à me facere quicquam. Iustitia in iudicando, non potentia est in iudicando. Ego non iudico, sed facta tua de te iudicant. Ipsa te accusant, & ipsa te condemnant. Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, sed custodio. Nihil ex me ego profero, sed ex te forma iudicij in te procedit. Secundum quod audio, iudico, non secundum quod volo.

Accedat septima ratio debiti comparatione 17.
beatorum, quibus peccatores iniurias intulerunt, Propter iniurias iustorum
neque veniam impetrarunt. De quibus Rom. 12. peccatoribus
Mihi vindicta & ego retribuam, dicit Dominus. Vi- debita pœna.
delicet Deuter. 32. *Mea est vltio & ego retribuam.* & Rom. 12.
inferius: *Sanguinem seruorum suorum vlciscetur, &* Deuter. 32.
vindictam retribuet in hostes eorum. & Apoc. 19. *Vera* Apocal. 19.
& iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, &c. & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius. Nec solum vindictam debent impij propter speciales iniurias iustorum, sed etiam propter omnia peccata, quibus causant calamitates generales iustis, & impijs, & eorum odore teterrimo cruciant Sanctorum animas,

iuxta

2.Petri 2. iuxta illud 2.Petri 2. *Aspectu enim & auditu iustus erat* (Lot) *habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos.* Chrysostomus 2. ad Chrysost. Timoth. 1. homil. 3. in Morali ante med. ait: *Si ergo iustus est, secundum merita reddit, nec patitur, vt qui hic aduersa patiuntur ab impijs, inulti sint.*

18. Postrema ratio sit, quam negare nemo poterit, etiamsi cæteris restiterit, quoniam mensura supplicij, non excedens grauitatem culpæ, debetur ex iustitia strictè & summo rigore sumpta, Deúsque foret iniustus speciali deordinatione iniustitiæ, si per impossibile peccata puniret supra condignum, hoc est, pœna grauiori, quam merentur. Quamuis enim Deus tanquam supremus Dominus de potentia absoluta potuisset quascunque afflictiones & cruciatus suis creaturis imponere; cæterum titulo punitionis pro culpa, grauiorem pœnam imponere, quam pro meritis, non potest, neque de potentia absoluta; quia foret directè contrarium iustitiæ; quemadmodum & insontem aut innocentem punire: iuxta illud Sapientiæ 12. *Eum, qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute. Virtus enim tua iustitia initium est.*

Iniustus Deus si peccata vltra condignum puniret.

Sap. 12.

19. Inde manifesta ratione colligitur, quoties Deus executioni mandat punitionem, assistere regulam iustitiæ, obligantis pœnam, ne superet merita culpæ. Sic enim exorbitabit ab æqualitate, quàm iustitia præcipit non minus in commerciis inuoluntariis, quam in voluntariis. De Aristoteles. omnibus enim Aristoteles lib. 5. Ethic. cap. 3. ita præcipit: *Iniustum est id, quod a comparatione rationum exorbitat. Fit igitur aliud plus, aliud minus. Quod quidem & in ipsis actionibus accidit. In bonis enim, qui iniuriam facit, plus habet; qui iniuriam patitur, minus. In malis autem contra.* Eodem modo æqualitatem iustitiæ neque per excessum, neque per defectum exorbitare, præcipit sequenti cap. 4. prope finem, & cap. 5. fine.

20. Rectè igitur Maccarios Senior Ægyptius hoMaccarius. mil. 15. prope med. *Deus, inquit, sui iuris est, &, quod vult, facit, ita vt, si visum sit ei, per potentiam suam mittere possit iustos in gehennam, peccatores autem in regnum cælorum: sed hoc minime velit, nec ei gratum sit, quia Dominus iustus est iudex. Nimirum, quoniam liberè iudicis munus assumpsit, non potest ei esse gratum.*

SECTIO IV.

Distributiua potius, quàm commutatiua est Dei iustitia punitiua.

1. QVi solam consideraret quidditatem creatæ iustitiæ punitiuæ, quam Aristoteles & S. Thomas assignauerunt sectione præcedenti probat. 2. facile duceretur, vt putaret, punitiuam Dei iustitiam esse commutatiuam, sicut creati iudices puniendo commutatiuam iustitiam exercent, & non distributiuam. Cæterum alrius consideranti rationes proportionalitatis, quas Deus non minus in suppliciis, quàm in præmiis obseruat comparatione rerum & personarum, facile constabit, punitiuam in Deo, distributiuam esse, non minus, quàm illa iustitia, quæ præmia retribuit.

Punitiua iustitia distributiua est.

2. Hoc autem probatur primò eadem ratione, *Probatur pri-* qua probat Aristoteles inter homines iudicum vindictam esse iustitiæ commutatiuæ, lib. 5. Ethic. *mò ex Aristotele.* cap. 4. parum à princip. *Iustum, inquit, quod est in commercijs, est quidem æquum quoddam, & iniustum iniquum. Sed non illa comparatione rationum* (videlicet geometrica considerando personas) *sed arithmetica. Nihil enim refert, si probus prauo detraxerit, an prauus probo: nec si adulterium probus, an prauus commiserit. Sed ad differentiam nocumenti lex respicit tantum.* At verò punitiua Dei iustitia iustum respicit geometrica comparatione rationum proportionalitate seruata cum dignitate personarum, & operum qualitate, nec respicit tantum differentiam nocumenti, sicut lex creata: insuper apud diuinam iustitiam multum interest, si adulterium probus, aut improbus commiserit: vt constat lib. 2. Reg. cap. 12. Exaggeratur enim 2. Reg. 12. malitia peccati Dauidis propter accepta beneficia gratiæ, & propter maius scandalum, quo *blasphemare fecit inimicos Domini.*

Geometrica proportio in iustitia punitiua.

Confirmatur primò, quoniam vniuersaliter 3. personæ dignitatem, & sanctitatem esse circunstantiam, qua redditur grauius peccatum, præsertim si non ex surreptione proueniat propter infirmitatem humanæ naturæ, sed ex deliberatione procedat, rectè docet S. Thomas, & communiter Scholastici 1. 2. q. 73. art. 10. Colligitur autem ex Sap. 6. *Iudicium durissimum his qui præsunt fiet. Exi-* Sap. 6. *guo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.* Et post pauca: *Fortioribus autem fortior instat cruciatio.* Item scribis & Pharisæis denunciatur, quod *accipient damnationem maiorem.* Lucæ 20. siue *prolixius iudicium.* Marci 12. Sine *am-* Lucæ 20. Marci 12. *plius iudicium,* Matth. 23. Item Hierusalem *suscepit* Matth. 23. *de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.* Isaiæ 40. quia nimirum *seruus sciens voluntatem* Isaiæ 40. *domini sui, & non faciens, vapulabit multis.* Luc. 12. Lucæ 12. Ita exponit Hieronymus Isaiæ 40. Confirmatur secundo quia prædicta proportionalitas comparatione personarum à Deo seruatur, non tantum in æternis, sed etiam in temporalibus supplicijs, vt probant ea, quæ retulimus, & quæ referemus.

Persona dignitas & sanctitas peccatū aggrauat.

Confirmatur tertiò. Cum enim Deus semper 4. citra condignum puniat, aliquid remittens ex misericordia proportionalitas seruatur in quantitate pœnæ, vt ei remittatur minus, qui peccauit ex malitia & deliberatione, quam ei remittitur, qui peccauit ex surreptione & fragilitate. Quod idem intellige in alijs proportionalitatibus. Ideo Basilius in Psalm. 114. circa med. ita ponderat Basilius. illud: *Misericors Dominus & iustus. Vbique Scriptura miserationibus Dei iustitiam coniungit, nos plane erudiens, quemadmodum cum iudicat, commensuratum quoque nostra infirmitati iudicium inferat.* Et post pauca: *Misereamur eos, qui ex magnis diuitijs in extremam inciderunt paupertatem: item eum, qui ex optima corporis habitudine in vltimam debilitatem deiectus est. Quoniam itaque & nos quandoque in paradisi statione nobilitati eramus, & ob ruinam postea inglorij & humiles facti sumus. Deus noster miserebitur nos, animaduertens quales ex qualibus facti simus.* Vides igitur proportionalitatem ad personarum qualitates obseruari, quando diuina iustitia per misericordiam mitigatur.

Punit Deus citra condignum.

Confirmatur quartò, nam & ad res ipsas & 5. actiones proportionalitatem seruat punitio diuina. Sap. 11. *Quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam: vt scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Actio- Sap. 11. num proportionem legimus alijs in locis, vt

Etiam ad res ipsas proportionalitatem seruat punitio diuina.

Reg. 1. lib. 1. Reg. 1. *Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.*
Lucæ 6. Lucæ 6. *Væ vobis, qui saturati estis; quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis & flebitis.*
Matth. 23. Matth. 23. *Qui se exaltat, humiliabitur.* Iacobi 2.
Iacobi 2. *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.*
Matth. 10. Matth. 10. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

6. Eadem proportio significatur metaphora seminis & messis
Galat. 6. Galat. 6. *Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem.* Quod bene ponderat Fulgentius lib. 2. de remissione peccatorum cap. 7. & 8. Significatur etiam metaphora locorum ad quæ naturaliter elementa feruntur, vt leuia sursum, & grauia deorsum, iuxta illud
Actor. 1. Actor. 1. fine: *De quo* (scilicet loco Apostolatus) *præuaricatus est Iudas vt abiret in locum suum.* vt si graue de sublimi caderet ad suum locum. Maxima verò proportionalitas est vnicuique tribui, quod sua sponte delegit: iuxta illud
Eccles. 15. Ecclesiastici 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum. Quod placuerit ei, dabitur illi.*
Psal. 108. Psalm. 108. *Dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.*
Sap. 1. Sap. 1. *Impij manibus & verbis accersierunt illam*, scilicet, mortem.

SECTIO V.

Soluuntur argumenta contraria sententiæ, posita in sectione 1.

1. *Ad primum.* PRomptum est ad solutionis formam applicate doctrinam præcedentibus sectionibus traditam. Ad primum argumentum respondetur S. Thomas in eisdem locis pro nobis est; fatetur enim, vindictam, quæ fit publica iudicis authoritate, pertinere ad iustitiam commutatiuam; licet priuata persona, licitè quærens vindictam suæ iniuriæ, non exerceat actum iustitiæ, nisi quæ deficit a perfecta ratione iustitiæ: vt vidimus sect. 3. in fundamento rationis secundæ.

2. *Secundi solutio 1.* Ad secundum respondetur primò. Licet Deus non debeat, soluit debitum & obligationem rerum, quando punit. Hoc autem legale debitum rerum solui non potest, nisi exercendo iustitiam specialiter & propriè sumptam: vt fusiùs exposuimus sect. 3. Deus autem, licet pœnam remittere posset obstinatis in alio sæculo de potentia absoluta per supremum dominium: attamen supposito, quod se ipsum constituit, & promulgauit iudicem & vindicem virtutis, propositis legibus præmiorum & suppliciorum, non potest absque iniuria condonare pœnam: si accipiatur nomen iniuriæ, prout significare potest quamlibet inordinatam inæqualitatem, factam contra legale debitum rerum.

3. *Solutio 2.* Respondetur secundò. Toti communitati iustorum iniuria fieret, si post hanc vitam obstinatis condonaretur pœna per Deum, ex suppositione muneris & legum de iudicio & suppliciis,
Solutio 3. modo nuper explicato. Respondetur tertiò. Virtute commerciorum inuoluntariorum ortum est legale debitum, quo peccantibus debetur pœna, quod debitum ipsi remittere nequeunt, nec iudex potest omittere, prout iudex; vt fusiùs declaratum fuit sect. 3. in prioribus probationibus.
Solutio 4. Quarto denique commensurare supplicium ne culpæ grauitatem excedat, est legale debitum, à speciali iustitia reddendum: vt vidimus in postrema probatione sectionis 3.

Ad confirmationē respondetur. Eadem ratione probaret, creatos iudices non exercere propriè iustitiam, quando puniunt, quia non reddunt, sed exigunt debitum. Quemadmodum autem iudex creatus authoritate publica debitam pœnam exigit à reo, & ita ius suum reddit parti læsæ, vel reipublicæ; sic etiam Deus, prout est iudex, exigendo pœnas, ius reddit reipublicæ iustorum: præter alias solutiones argumenti secundi, quæ possunt ad præsentem confirmationem applicari. 4.

Ad tertium respondetur, distinguendo Maiorem. Iustitia commercij voluntarij locum non habet in Deo, nisi fundetur in pacto & promissione illius: at verò iustitia commercij inuoluntarij nec in hominibus, nec in Deo fundatur in pacto & promissione, sed in offensa, siue iniuria. Huiusmodi verò est iustitia vindicatiua: vt vidimus sect. 3. probat. 2. 5.

Ad quartum respondetur: Aristoteles & sanctus Thomas illis in locis vocabulum, *repassio*, vel *contrapassum*, ex vna parte restringunt; alia ex parte relaxant. Restringunt enim ne contrapassum dicatur, nisi quod fuerit arithmeticè æquale sine comparatione personarum. Aliunde verò relaxant, vt contrapassum vocetur quod est vtile, & gratum accipienti, dummodo habeat æqualitatem rei ad rem. In hoc sensu repassio, vel contrapassum non reperitur in vindicatiua iustitia Dei, sicut nec in ea iustitia per quam præmia retribuit: quamuis in ea reperiatur aliquis modus & forma, similis commutatiuæ iustitiæ, & illius repassioni: sicut notauit sanctus Thomas in eadem quæst. 61. art. 4. ad 1. & clarius exposuit ibi Caietanus §. vltimo defendens, vindicatiuam Dei esse distributiuam iustitiam. 6.

Ad confirmat. respondetur negando antecedens, cuius falsitas abunde constat ex tota sect. præcedenti. In illis autem locis Scripturæ, & in quibusque similibus, licet attendatur quantitas culpæ, non excluditur attentio ad qualitatem personarum & proportionalitatem supplicij, quam alia loca probant. Quin potius eisdem locis demonstrari potest æqualitatem punitionis & culpæ non esse arithmeticam: quoniam æternum infinita duratione superat temporale: & malum carendi visione Dei, & pœna æterni ignis incomparabili grauitate superat quamlibet delectationem, & gloriam cuiusque peccati. 7.
Egregiè S. Thomas 4. dist. 46. q. 2. art. 2. respondet S. Thomas.
ad 1. *Vel dicendum, & melius quod æqualitas ista proportionalitatis est, non æqualitatis, & attendenda est non secundum comparationem pœnæ ad culpam, sed secundum comparationem duorum peccantium ad duas pœnas: & sic intelligendæ sunt omnes authoritates, quæ videntur æqualitatem culpæ & pœnæ demonstrare.* Idem respondet Scotus eadem dist. 46. quæst. 4. fine, & Carthusianus quæst. 3. column. 2.

ARTIC.

ARTIC. III.

Vtrùm misericordia competat Deo.

ARTIC. IV.

Vtrùm in omnibus operibus Dei sit misericordia & iustitia.

DISPVTATIO LXI.

Quanta sit misericordiæ diuinæ proprietas, perfectio, & generalitas.

SECTIO I.

Vtrùm formaliter & propriè misericordia sit in Deo, & quæ sint eius acceptiones.

1. *Prima sententia.* DE nominis significatione potiùs, quàm de re dissident opinionex. Prima docet, misericordiam non esse propriè in Deo, quoniam est incapax compassionis. Ita Albertus 1.p. quæst.80. membr.2.art.4. partic.2.corp. & ad argumenta, quamuis superius distinct.39.memb.1, distinxerit, misericordiam esse in Deo, non quantum ad compassionis affectum, sed quantum ad effectum releuandi miseriam. Sic etiam misericordiam non propriè, sed metaphoricè Deo conuenire, sicut itam, scribit Salmeron tom. 13. in epist. Pauli lib.1. part. 2. disputatione 4. §.2. Fauet huic sententiæ Anselmus in prosolog. cap.8. in fine.

2. *Secunda & communis sententia.* Antiquorum verò cõmunis sententia respondet, Deo conuenire misericordiam, non secundum passionis affectum (id est compassionem, siue tristitiam) sed secundum effectum releuandi miseriam. Ita S. Thomas in præsenti quæst. 21. art 3. & 1. contra Gent. cap.91. fine, & 4. sentent. distinct.46. quæst.2. artic.1. quæst.1. Vbi S. Bonauent. art.2. quæst.1. ad 1. Alexander 1.p. quæst.39. membr.1. Albertus ibidem (vt supra retulimus) communiter antiquiorea 4. sentent. d. distinct.46. Vbi Palud. quæst.1. art.3. conc.1. Scot. quæst.2. Durand. quæst.3. art.1. Ricard. art.2. quæst.1. Carthus. q.3. parum à principio. Mutuati sunt eum loquendi modum ex Anselmo in prosolog. cap.8. *Anselmus.* dicente: *Cum respicis nos miseres, nos sentimus misericordiæ effectum, tu non sentis affectum.* Cuius rationem statim reddit: *Quia nulla miseria compassione afficeris.* & cap.10. *Misericors es, non quia tu sentias affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

3. *Misericordia Deo formaliter & propriè conuenit.* Sit igitur prima conclusio. Misericordia Deo formaliter & propriè conuenit. Hoc licet authores prædicti non ita expresè docuerint: ex illis tamen colligitur, quia compassionis affectum non videntur ponere tanquam formalem rationem misericordiæ, sed tanquã materialem: quemadmodum dici solet, iræ materialem partem esse accensionem sanguinis circa cor, formale verò appetitum vindictæ, ex lib.1. de Anima text.15. & 63. & 64. Aliqui tamen expresè declararunt, compassionem esse materiale misericordiæ, nec pertinere ad formalem illius rationem. Ita Ricard. dict. distinct.46. art.2. quæst.1. vbi Argentina quæst. vnica artic.2. init. dicit, *propriè* conuenire misericordiam Deo: & ad 2. dicit, compassionem non pertinere ad essentiam misericordiæ. Clarius adhuc recentiores propriè ac sine metaphora Deo misericordiam concedunt, vt Suarez 1.p. lib.3. de attribut. cap.7. num.15. communiter expositores ad præsentem art.3. q.21. vbi Molina, Vasquez & alij.

4. *In vero sensu potest Deo negari misericordia.* Secunda conclusio. Potest in aliquo sensu vero negari Deo misericordia, nisi metaphoricè dicta. Fatemur aliquando misericordiæ nomen accipi pro tristitia, seu compassione inclinante ad subueniendum. Sic Aristot.2. Rhetor. cap.8. *Aristoteles.* init. *Sit*, inquit, *commiseratio, dolor quidam ex apparente malo corruptiuo, ac dolorem inferente, in non dignum pati: quod ipse putauit, se pati etiam posse, vel suorum aliquem, idque sic, vt propinquum videatur.* Augustinus lib.9. de Ciuit. cap.5. prope med. *Augustinus.* *Quid est*, inquit, *misericordia, nisi aliena miseria quadam in nostro corde compassio, qua vtique si possimus, subuenire compellimur.* Similiterque Damascen. lib. *Damascen.* 2. fidei cap. 14. misericordiam definit esse *in aliorum malis tristitiam.*

5. *Misericordia triplex acceptio.* Tertia conclusio. Tres sunt acceptiones misericordiæ secundum triplicem acceptionem miseriæ subleuandæ. Latissimè namque misericordia sumitur pro subuentione cuiusque defectus, siue qui iam existens depellitur, siue qui præoccupatur, ne res in illum defectum incurrat. Ampliatur autem hæc acceptio non tantum ad creaturas mente præditas, sed etiam ad omnes, quæ mente, immo & sensu carent. Ita misericordiam accipit sanctus Thomas in præsenti artic.3. Ideo Magister 4. distinct.46. cap. *quod autem* fine notat, interdum misericordiam large accipi pro bonitate. Similiter Albertus 1. part. quæst. 80. membr. 2. artic. 4. particul. 2. Alexand. 1. part. quæst. 39. memb. 3. col.5. S. Thomas in artic.4. fine fatetur, quodammodo misericordiam esse, quæ nullum esse præsupponit, sed res de non esse transfert ad esse. Idem Caietanus artic. 4. §. *Aduerte.*

6. Notandum est liberum decretum eosdem effectus causandi, pertinere ad quatuor distinctas virtutes diuinæ voluntatis, videlicet, bonitatem, iustitiam legalem, seu generalem, liberalitatem, & misericordiam, secundùm diuersas honestates, quæ considerantur in operibus. Nam perfectiones quaslibet elargiri, præcisè consideratum, prout est communicare perfectionem, pertinet ad bonitatem. Sed in quantum perfectiones rebus dantur secundùm earum proportionem, attento debito cuiusque naturæ, pertinet ad iustitiam legalem & generalem, de qua diximus disput.57. sect.3. In quantum verò Deus non propter suam vtilitatem, sed absque intuitu cuiuslibet retributionis rebus perfectiones largitur, pertinet ad liberalitatem iuxta dicta supra disput.55. sect.2. Postremò quatenus perfectiones à Deo collatæ defectum omnem & miseriam propulsant, ad misericordiam pertinet illas velle. Distinxit has formalitates S. Thomas in præsenti art.3. corpore ad finem.

7. Secunda acceptio misericordiam restringit ad solas creaturas rationales, quoniam sicut illæ tantum sunt capaces fœlicitatis & beatitudinis, ita solæ sunt capaces miseriæ, quæ propriè dicta priuat fœlicitate. Confirmatur, nam illæ potissimum dignæ sunt, quibus propter se ipsas misereatur Deus, cæteris namque rebus miseretur propter homines, sicut illas creauit propter homines. Tradit hanc acceptionem S. Thomas in præsenti quæst.21. art.4. corp.

Tertia,

8. Tertia, & proprissima acceptio non solùm excludit omnes irrationales creaturas, sed etiam excludit creationem creaturarum rationalium, & præseruationem illarum à miseria. Quapropter misericordia propriè & strictè sumpta, creaturas rationales à miseria iam existente liberat. Ita Magister sent. lib. 4 dist. 46. cap. *Quod autem*. Augustinus quippe in Psalm. 135. in medio notat, *ad Dei misericordiam illos pertinere, quos de miseria liberat, non autem vt eius misericordiæ intelligamus fuisse facere cælum & terram, & luminaria: cum illud sit bonitatis eius, qui creauit omnia bona valde; hoc verò misericordiæ, vt à peccatis nostris mundet nos, & à miseria liberet in æternum*. Idem in Psalm. 32. concion. 2. col. 2. ait: *Cæli non indigent misericordia, vbi nulla est miseria. In terra abundat hominis miseria, superabundat Domini misericordia. Miseria hominis plena est terra, & misericordia Domini plena est terra.* Idem recipit ibi Glossa.

Proprissima misericordiæ acceptio.

Augustinus.

SECTIO II.

Distinctionis, prioritatis, & perfectionis ordo quis sit inter iustitiam & misericordiam.

1. TRes proponuntur quæstiunculæ. Prima, vtrum misericordia distinguatur à iustitia, saltem ratione ratiocinata. Et de iustitia quidem specialiter dicta, prout est peculiaris virtus, reddens vnicuique pro meritis, omnes fatentur, ratione ratiocinata distingui. Sed accipiendo iustitiam generalem, prout complectitur omnem virtutem (supra disp. 57. sect. 1. & 2.) non distingui formaliter seu ratione ratiocinata à misericordia, sed contineri sub illa, quasi partem subiectiuam illius, docet Scotus 4. dist. 46. q. 3. Vazquez ad præsentem art. 3. §. *Dubitat*.

2. Veruntamen dico primò. Etiam generalem iustitiam accipiendo reperitur distinctio formalis illius à misericordia. Etenim idem opus, prout miseriam subleuat, est misericordiæ: sed vt sic præcisæ, non est iustitiæ generalis, sed quatenus ipsum misereri decet, & quodammodo debitum est diuinæ bonitati, quemadmodum sect. 1. dicebamus ex S. Thoma in præsenti art. 3. qui magis ex professo discrimen hoc exponit 4. sent. dist. 46. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 2. & cum eo Carthusian. eadem dist. q. 3. parum à principio. Alio modo distinctionem explicat Ricard. 4. dist. 46. art. 2. q. 1. fine. Quin etiam Magister 4. dist. 46. cap. *Sed quomodo*, satis indicat eandem distinctionem rationis, dicens, essentiam Dei concipi in ordine ad distinctos effectus, quando dicitur esse iustitia, misericordia, & bonitas: cum tamen inferius concludat in omni opere Dei esse misericordiam, & iustitiam secundum diuersas rationes.

Distinguitur misericordia à generali iustitia.

3. Si verò rursum interroges, vtrum misericordia specie differat à iustitia, respondeo & dico secundò, non differre specie quasi physica; quoniam eodem obiecto formali & vltimo fine mouetur: differt autem specie morali propter diuersam honestatem, seu consonantiam cum ratione: quemadmodum in simili dictum est disput. 55. sect. 2. ad 3.

4. Secunda quæstiuncula est, vtrum misericordia secundum rationem sit posterior, quam iustitia. Dico primò. Iustitia generalis, prout amplectitur omne, quod decet infinitam bonitatem, prior est, quam misericordia, quasi ratio & causa illius. Sic enim Anselm. in prolog. cap. 9. post medium ratiocinatur: *Si misericors es, quia es summè bonus, & summè bonus non es, nisi quia es summè iustus: verè idcirco es misericors, quia es summè iustus.* Quam sententiam reperit & confirmat inferius. Insuper in cap. 11. ait: *Nascitur de iustitia tua misericordia tua, quia iustum est, te sic esse bonum, vt & parcendo sis bonus.* Cum igitur ratio parcendi & subleuandi miseros, sit quoniam hoc est debitum diuinæ bonitati debito decentiæ: consequens est iustitiam illo modo sumptam esse veluti causam misericordiæ, quod est esse priorem.

Iustitia generalis misericordia prior.

Anselmus.

5. Dico secundò. Si tamen accipiatur strictiori modo iustitia, quatenus meritis præmia, demeritis verò supplicia retribuit, posterior est, quam misericordia. Ratio est, quoniam misereri Deo conuenit ex se ipso, & est primariæ voluntatis propensio: sed reddere supplicium non conuenit ex ipso Deo, sed peccatis hominum prouocantibus, ac prope compellentibus: vt probatum est disp. 19. 20. & 21. Præmia verò retribuere supponit aliquas operationes liberi arbitrij per gratiam excitatas & adiectas, & consequenter supponit misericordiam. *Cui*, namque, *redderet coronam iustitiæ iustus iudex, nisi gratiam prærogasset misericors Pater?* vt ex Augustino & aliis retulimus disp. 56. sect. 4.

Iustitia strictè sumpta misericordia posterior.

Augustinus.

6. Confirmatur primò, nam opus, quod supponit operationem creaturæ, posterius est opere, quod nullam supponit alienam operationem. Confirmatur secundò, quoniam intentio finis est prior, quàm electio medij (iuxta dicta supra disp. 24. sect. 2.) misericordia verò se habet, tanquam intentio finis, in ordine ad quem punitiua iustitia tanquam electio medij se habet: iuxta illud Roman. 9. *Sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, vt ostenderet diuitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ.*

Rom. 9.

7. In vtraque assertione conueniunt, licet diuersimodè loquantur, Alexander 1. p. q. 39. memb. 2. Albert. 1. p. q. 80. memb. 2. art. 4. partic. 2. S. Thomas 4. dist. 46. q. 2. art. 2. ad fin. Scot. 4. dist. 46. q. 3. §. *Si autem*. Palud. q. 1. art. 3. conc. 3. fine. Magis apertè Ricard. in eadem dist. art. 2. tota q. 2. Durand. q. 3. art. 2. Carthus. q. 3. col. 4. Vazquez ad præsentem art. 3. §. vltimo. Suarez 1. p. lib. 3. de attributis cap. 7. §. vltimo. Nec contradicit S. Thomas art. 4. corp. dicens, opus iustitiæ fundari in opere misericordiæ: loquitur enim specialiter de iustitia, prout respicit, quod rerum naturis debetur, non prout respicit, quod decet diuinam sapientiam & bonitatem.

8. Tertia quæstiunc. est, vtrum misericordia Dei sit perfectior, quàm iustitia. Ex vi conceptus formalis perfectiorem esse misericordiam, quam iustitiam propriè dictam, probari potest primò, quoniam Iacobi 2. *Superexaltat misericordia iudicium*, id est superior & principalior est, quàm iudicium, licet hoc plures alias expositiones habeat, quas videre licet apud S. Thomam in illius loci commentario, & recentiores expositores.

Misericordia iustitia perfectior.

9. Secundò, quoniam illud, quod est Deo proprium, & natiuum ab intrinseco principalius est, quàm quod ab extrinseco prouocatur, & quasi compellitur. Quocirca dicit Ecclesia. *Deus, cui proprium est misereri semper & parcere.* Ad iustitiam verò punitiuam ab extrinseco trahitur, vt in præcedenti dubio dicebamus. Insuper ad iustitiam retributiuam bonorum, primarium motiuum incipit à misericordia & gratia: vt constat ex dictis

supra

supra disp.56. sect.4. Ergo perfectior est misericordia, quàm iustitia, strictè sumpta. Ita existimant S.Thom.4. dist. 46. q.2. art.2. prope finem, Ricard.4.dist.46.art.2.q.2.collato fine cum argumentis *sed contra*. Carthus. eadem dist.q.3.col.3. Suarez 1.p.lib.3.de attribut.cap.7.fine.

10. Quæ sententia temperanda est, vt solummodo verificetur, comparando rationes analogas iustitiæ & misericordiæ, prout abstrahuntur a Deo & creaturis: aut etiam prout solummodo comparantur cum suis obiectis materialibus, quæ magis explicitè connotant. Alioqui nulla volitio Dei potest esse perfectior alia, quantum ad intrinsecam sibi formalitatem, quoniam tota perfectio diuinæ volitionis est ab obiecto formali, nec vllam perfectionem intrinsecam participat ab obiecto materiali: sicut dictum est supra disp. 3.& 5.Est autem idem obiectum formale cuiuslibet volitionis diuinæ. Confirmatur, nam mutua quadam connexione & transcendentia quælibet volitio Dei continet in se aliam, quemadmodum & attributa se inuicem includunt: proptereáque nullius perfectio potest esse minor, quam alterius perfectio: quidquid recentiores aliqui reclament.

SECTIO III.

Vtrùm generaliter misericordia & iustitia interueniant in omnibus operibus Dei.

1. Dico primò. Si misericordia restringatur, vt solummodo significet affectum & effectum releuandi miseriam, propriè dictam, quæ solis rationalibus creaturis potest contingere iuxta dicta sect.1.non in omni opere Dei est misericordia: nec enim est in productione, conseruatione, & gubernatione creaturarum irrationalium.

2. Dico secundò. Si iustitia restingatur ad significandum affectum & effectum retribuendi debita præmia, vel supplicia: non in omni opere Dei est iustitia: nec enim illa est in productione, conseruatione, & gubernatione creaturarum irrationalium, nec in collatione primæ gratiæ, ac remissione peccatorum.

3. *In omni opere Dei misericordia, & iustitia.* Dico tertiò. Larius accipiendo misericordiam pro affectu, & effectu remouendi quemlibet defectum, & iustitiam accipiendo pro affectu, & effectu reddendi quod debetur diuinæ sapientiæ & bonitati debito decentiæ; quodque debetur creaturis secundum conuenientem ordinem & proportionem: in omni Dei opere necessarium est, interuenire iustitiam, & misericordiam. Ita S.Thomas in præsenti q.21.art.4.& lib.4.sentent. dist.46. q.2.art.2. & 2.contra Gent. cap.28. Magist.4.dist.46.cap.1.& vltimo. Alexand.1.p. q.39. memb.3.Albert.1.p.q.8. memb.2.art.4. particula 2.Communiter Scholastici cum Magistro dicta dist.46.vbi S.Bonauent. art.2. q.2. & 3.Scot. q.4. Palud.q.1.art.3.conc.3.Durand.q.3.art.2.Ricard. art.2.q.3.Argent.q.1.art.4. fine.Carthus. q.3. col. 3. Petrus de Tarantasia q.4. Consentiunt omnes recentiores, exponentes articulum quartum præsentis quæstionis 21.

4. *Psal.24.* *Psal.144.* Probatur Psalm. 24. *Omnes viæ Domini misericordia & veritas.* Et Psalm.144. *Iustus Dominus in omnibus vijs suis. & sanctus in omnibus operibus suis.* Et iterum: *Miserationes eius super omnia opera eius.* *Augustinus.* Augustinus de consensu Euangelistarum lib. 1. cap.14. ante med.ait: *Res humanas iustè & misericorditer curat, ita vt nec precludat iustitia misericordiam, nec impediat misericordia iustitiam.* Cassiodorus autem & Glossa in prædictum versum Psalm. 24. scribit: *Hæc duo in omni opere Domini similiter sunt, & si non nobis similiter appareant.* *Cassiodorus.* Ita refert Bonauent. citatus, præter ea, quæ refert Magister cap.1. ante med.

5. Ratio demonstrans est, nihil enim Deus operari potest, nisi, quod est conueniens ac decens ipsius sapientiam ac bonitatem, quod est sibi reddere debitum decentiæ, & exercere iustitiam largè sumptam. Similiter omne Dei opus disponitur secundum conuenientem ordinem & proportionem ad rerum naturas, & maius bonum vniuersitatis. Quod est seruare iustitiam gubernatricem; iuxta dicta disp.57. sect.2. Aliunde verò diuina iustitia, prout creaturis omnibus reddit, quod debetur naturis omnium, & vniuersali bono, necessariò præsupponit misericordiam, quia res fuerint de nihilo productæ.

6. Confirmatur primò, nam illas quoque perfectiones, quæ singulis creaturis debentur, largius Deus communicat, quàm exigat proportio rerum. Minus enim sufficeret ad conseruandum ordinem iustitiæ gubernatricis, quam quod diuina liberalitas elargitur, excedens omnem proportionem creaturarum. Ita S.Thomas in præsenti art. 4. corp. Scotus præterea confirmat secundo, quoniam cuilibet artificiato debetur adæquari regulæ suæ. Hoc autem perfectissimè habet opus Dei: quod est genus æqualitatis & iustitiæ. Confirmat tertiò, quia quantò plures virtutes inclinant ad idem opus, tantò perfectius est: sed opus Dei est perfectissimum, ergo ad illud inclinat omnis virtus, quam possibile est concurrere.

7. *In retributione præmiorum iustitia, & misericordia.* Dico quartò. In retributione præmiorum ob merita de condigno, concurrunt simul iustitia & misericordia sumptæ ambæ propriissimè, & strictissimè. Concurrunt enim plurimæ rationes gratiæ, quibus hominum miseria subleuatur: quas exposuimus disp.56. sect.4. Aliunde verò talis retributio est actus iustitiæ specialis, & propriæ: vt probatum est disp.58.

8. Quod si obiicias ex Augustino in Psalm.32. cœlum non indigere misericordia, quia nulla est ibi miseria: vt retulimus sect.1. Respond. Quantum ad primam productionem gloriæ, cœlum etiam indiget misericordia, strictissimè sumpta: sed quantum ad conseruationem status, indiget misericordia, quæ licet non excludat existentem miseriam, protegat, & conseruet, ne possit existere.

9. *In punitione reproborum iustitia, & misericordia.* Dico quintò. In punitione reproborum concurrunt iustitia & misericordia strictè & propriè sumptæ (licet maiorem partem occupet iustitia, misericordia longe minorem.) Ratio est, quia iustitiam strictè sumptam exerceri puniẽdo damnatos, probatum est tota disp. præcedenti. Aliunde verò concors sententia Theologorum cum Augustino in Enchirid.cap.112. & 113.& ex Basilio, relato supra disp.55. sect.3. sub initium, fatetur, damnatos puniri citra condignum, aliquid de pœna debita relaxando. Hoc autem est releuare miseriam creaturæ rationalis, quod est opus misericordiæ propriè, & strictè sumptæ. Consonat Magist.4.dist.46. cap.1.& vltimo. S.Thomas in præsenti art. 4. ad 1. Albertus 1.p. quæst. 80. memb.2.art.4. partic.2. ad 12.Alexand.1.p. q.39. memb.3. column. 8. Bonauent. 4. dist. 46. art.2. quæst. 2. Vbi Ricard. quæst. 3. corpore. Palud. quæst.1.

quæſt.1. art.3. conc.3. & 4. Scot. quæſt.4. art.4. Durand.quæſt.3.art.2. Argent. quæſt.vnic. art.4. Carthuſ.quæſt.3.§.Præterea.

SECTIO IV.

De pœna Lymbi, & de potentia abſoluta duæ difficultates.

1. PRima difficultas occurrit circa punitionem infantium, qui moriuntur in originali peccato, quia nec iuſtitia videtur in ea exerceri, cum illi nulla perſonali & actuali culpa meruerint pœnam: & multo minus exerceri videtur miſericordia, quia de pœna damni, quæ eſt priuatio beatitudinis ſupernaturalis, nihil relaxatur quantum ad intenſionem ſeu grauitatem, nec quantum ad durationem.

Aliquorum reſponſio. Reſpondent aliqui, iuſtitiam, quæ reſpicit exigentiam meritorum, non exerceri in punitione talium paruulorum; ſed ſolam iuſtitiam legalem & gubernatricem. Inſuper fatentur, nihil relaxari de pœna, quoniam illi pœnæ non eſt poſſibilis diminutio, cum ſit priuatio. Sic reſpondet Albertus 1.p. quæſt.80. membr.2. art.4. partic.2. ad 9. & 10.

2. *Vera iuſtitia punitiua exercetur in paruulis morientibus in originali.* Nihilominus dico primò. Vera iuſtitia punitiua, quæ reddit exigentiam meritorum, exercetur in paruulis morientibus in originali peccato. Colligitur efficaciter ex Apoſtolo Rom. 5. *Iudicium quidem ex vno in condemnationem.* & poſt pauca: *Per vnius delictum in omnes homines in condemnationem.* & Epheſ. 2. *Eramus natura filij iræ.* (Roman. 5. Epheſ. 2.) Vindictam verò reſpicit ira. Conſequenter igitur eramus digni vindicta. *Ratio demonſtrans.* Ratione demonſtratur, quoniam quod veram & propriam peccati rationem habet, id punitur ea iuſtitia, quæ reddit exigentia meritorum: ſed originale peccatum *veram & propriam peccati rationem habet*; vt loquitur Triden. ſeſſ.5. cap.5. Ergo peccatum originale punitur ea iuſtitia, quæ reddit exigentiam meritorum. Atque ita de pœna paruulorum tanquam iuſta & punitiua, loquitur S.Thomas 1.2. q.87.art.5.ad 2.& art.7.corp.& ad 1.

3. *In punitione prædictorum infantiũ miſericordia.* Dico ſecundò. Magna miſericordia miſcetur in punitione prædictorum infantium, licet non in diminutione pœnæ damni, quoniam eſt incapax diminutionis: at in remiſſione mortis, quæ pœna directè debita fuit originali peccato, naturaliterque duraſſet in æternum: nihilominus in die iudicij reſuſcitandi ſunt pueri, nunquam morituri, ſupernaturalique incorruptibilitate, & impaſſibilitate donati. Supernaturaliter etiam accipient ſcientias per accidens infuſas, & liberabuntur ab omni dolore, vel triſtitia, morbis, tentationibus, & perſonalibus peccatis, quæ naturaliter ſolent oriri ex peccato originali. Conſequenter autem liberantur à pœnis inferni, quas incurrerent. Conſonant huic doctrinæ Albertus dicta q 80.memb.2.artic.4 ad 11. Alexand.1.p.q. 39.memb.3.prope finem. S.Thom. 4.diſt.46.q.2. art.2.ad 4.

4. *Deus quantũ peccata merentur punire poteſt.* Secunda difficultas eſt, vtrum de potentia abſoluta Deus potuerit punire quantum merentur peccata, abſque vllo temperaméto miſericordiæ. Huic affirmatiuè reſpondeo. Ita Alexand. 1. p.q. 39. membr.3.col.7. ſignificat S.Thom.4. diſt.46. quæſt.2.art.2.ad 5. Clarius Sotus ibi q.4. prope finem verſic. *pro hoc.* Probatur, quia nulla ratio cõtradictionis ſufficienter impoſſibilitatẽ oſtendit. Et ita docuit Maccarius citatus ſupra diſput. 60.ſect.3.fine.

Sed tamen in opere retributionis præmiorum 5.
etiam de potentia abſoluta, non potuit deeſſe miſericordia, quia nihil potuit eſſe nobis debitum, niſi præueniente & concomitante multiplici gratia.

Contrarium S.Bonauent.docet 4. diſtinct.46. 6.
art.2.q.4. putans, etiam de potentia abſoluta, non poſſe Deum punire, quantum homo meretur propter peccatum, non modo, quia non poteſt negare ſe ipſum, qui eſt miſericors, ſed etiam, quoniam homo non eſt capax tãtæ pœnæ quantam meretur peccatum. Nec diſſentit Carthuſ.in eadem diſt.46.q.3.col.vlt.

Verum iſtæ rationes tantum probant, de po- 7.
tentia ordinaria non poſſe Deum omittere miſericordiæ temperamentum, quoniam hoc decet eius ſapientiam & bonitatem. Aliunde tamen homo capax eſt pœnæ centuplo grauioris, quam patitur de facto, qui ſolum vnicum ex lethoribus mortalibus commiſit: ſi quidem centies millies grauiorem patiuntur alij: at illa pœna fuiſſet tanta & multo grauior, quàm pro merito illius peccati. Neque enim Theologi ſect.præcedenti citati, ſignificant, tantam relaxationem pœnæ, vt centies grauior deberetur, ſed ita loquuntur, vt ſupponant, eſſe minorem partem, quæ relaxatur, maiorem autem eſſe partem pœnæ, quæ luitur.

SECTIO V.

De varijs operibus, quibus deeſſe videbantur miſericordia, vel iuſtitia.

OBijci ſolet primò illud Iacob. 2. *Iudicium* 1.
ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſeri- Iacobi 2.
cordiam. Reſpondeo tamen, fieri iudicium ſine miſericordia, ſimpliciter liberante à miſeria, qualis eſt, quæ ſanctis exhibetur, iuxta illud Matth.5. (Matth. 5.) *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Nulli tamen fiet iudicium ſine miſericordia, ſecundum aliquam partem à miſeria liberante, relaxando nonnihil debiti rigoris in ſupplicio. Prior à Scholaſticis vocatur *miſericordia liberans.* Poſterior autem *miſericordia relaxans.* (*Miſericordia liberans, & relaxans.*) Ita exponunt Magiſter 4.diſt.46.cap 2. S.Thomas in præſenti art.4.ad 1.& in commentario illius loci. Scotus 4.diſt 46. quæſt 4. art.4. prope finem. Durandus quæſt.3.ad 1. Argentina quæſt.vnica art 4.prope finem.

Obijcitur ſecundò. Quod Auguſtinus in Pſal. 2.
32. conc.1 dixit: *Miſericordia hic, iudicium in futu-* Auguſtinus.
ro. Reſpondetur. Præſens & futurum ſæculum denominationem accipit ab ea virtute, quæ vehementius & largius exercetur in eo, licet aliam habeat admixtam. Sic ergo præſens ſæculum, aſſignatur miſericordiæ, futurum verò iuſtitiæ. Ita Magiſter loco nuper citato. Sic etiam Gregor. (Gregorius.) lib.8. Moral. cap. 8. inter medium & finem, ait: *Quem nequaquam modo miſericordia eripit, ſola poſt præſens ſæculum iuſtitia addicit.* Et homil. 40. in Euangel.inter med.& fin. *Nolite miſericordiæ tempora perdere.*

Tertia obiectio, nam impij iuſtificatio eſt opus 3.
ſolius miſericordiæ, potiſſimum autem collatio primæ vocationis, quam nulla merita de congruo, etiam remotiſſima præcedunt, quibus reddatur propter aliquod veſtigium iuſtitiæ. Reſpond. Collatio gratiæ iuſtificantis, & remiſſio

peccato

peccatorum, quæ supponit in adulto dispositiones, & merita de congruo, tantum participat de iustitia secundum quid, quantum de merito secundum quid: iuxta illud Lucæ 7. *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* (Lucæ 7.) Ita docet S. Thom. in præsenti art.4. ad 1. Alexand. 1.p.q.39.membr.3.col. 6. Addit S. Bonau. 4. dist. 46. art. 2.q. 1. de iustitia, misceri reatum temporalis pœnæ, & huius vitæ tribulationes, quæ manent etiam post iustificationem. Argentin. q. vnica art. 4. ad 3. addit iustitiam implendi promissionem iustificandi pœnitentem.

4. Collatio tamen primæ vocationis, quam nulla merita de congruo præcedere possunt, nihil participat de iustitia, quæ reddit meritis debitum, etiam secundum quid debitum: attamen multum habet de legali iustitia gubernatrice, tum quia diuinam sapientiam & bonitatem decet, & ea ratione debitum est ei, vocare peccatores: tum etiam quoniam hoc est debitum optimo regimini vniuersitatis rerum. Consonat Albertus 1.p.q.80. memb.2.art.4.partic.2.ad 7.

5. Quarta obiectio ex verbis Apostoli, Roman. 15. (Roman 15.) *Dico enim, Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones: Patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum.* Ergo vocatio gentium fuit opus solius misericordiæ: sed vocatio Iudæorum fuit opus solius iustitiæ.

6. Respondeo negando Consequentiam. Quia potius, vt Iudæi vocarentur Christi D. præsentia, prædicatione & miraculis, omnino nullum meritum erat ex parte illorum hominum, quibus prædicauit, sed potius demeritum (paucissimis personis exceptis.) Veritas autem & fidelitas diuinarum promissionum vim habebat propter Patriarchas, quibus sunt factæ. Quocirca comparatione præsentium personarum, fuit totaliter misericordia Christum D. prædicare, nihil habens aliud de iustitia, nisi quod decebat Dei sapientiam, bonitatem, & optimam gubernationem vniuersi. Quæ tamen iustitia fuit admixta vocationi Gentium. Nullum itaque discrimen aliud intendit Apostolus, nisi quod in Iudæorum vocatione diuina fidelitas interuenit comparatione Patrum, quæ non interuenit in vocatione Gentium. Consonat S. Thomas in præsenti art.4.ad 2.& Alexand. 1.p.q.39.membr.3. ad artic.2.

7. Albertus 1.p. q.80.memb.2.art. 4. partic. 2. ad 3. addit, fuisse etiam iustitiam adimplendi prædictionem propheticam Isaiæ 49. *Dedi te in lucem Gentium.* (Isaia 49.) Fuit etiam iustitiæ punitiuæ vocatione Gentium ad æmulationem prouocare, & irritare Iudæos incredulos iuxta illud Deut. 32. *Ego prouocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* (Deuter. 32.) Quod aliis verbis allegatur Roman. 10.

8. Quinta obiectio. Temporalium bonorum abundantia multis peccatoribus datur in hac vita, in quo, licet resplendeat aperta misericordia, non videtur esse iustitia, quia peccator nullo bono dignus est. Respond. Est ibi iustitia, id est, decentia diuinæ bonitatis & sapientiæ multas ob causas, ac potissimum, vt doceamur imitari Patrem cœlestem, *qui pluit super iustos & iniustos.* Matth. 5. (Matth. 5.) vtque ipsi alliciantur ad amorem sui benefactoris, quem si contemnant, sit iustior eorum damnatio. ita Albertus dicta q. 80. membro 2.art.4.partic.2.ad 6. Adde præterea in eodem genere prouidentiæ interuenire iustitiam remuneratoriam aliquorum operum bonorum, quæ peccatores faciunt, quorum præmium futuro sæculo non poterunt reprobi recipere; proptereáque digni sunt temporalibus bonis cumulari.

9. Alia prætermitto, quæ Albertus, Alexander, Scotus & alij opponunt contra iustitiam Dei, & soluunt, veluti, non videri iustam pœnam originalis peccati; cum in eo sit minima culpa, sed carentia visionis Dei sit pœna summa: præterea non videri iustam æternitatem pœnæ pro temporali, breuissimáque delectatione: denique non videri iustum, propter peccata parentum filios puniri, vel totam communitatem pœnas luere pro peccatis vnius vel paucorum hominum. Sed has difficultates dilucidè ex professo S Thomas proprio loco tractandas reseruauit; videlicet 1.2.q 87.art. 1. & sequentibus: maximè art.8. & fusiùs 4 dist.46.q. 2.art. 3. Tractantur etiam à Magistro, & Scholast. in 4. dicta dist. 46.

10. Finem igitur tomo præsenti, quæ cœpit, etiam imponat misericordia, non autem illa iustitia, quæ meis reddi potuisset erratis, sed ea tantum, quæ diuinæ sapientiæ, bonitatique debetur, illustrans meum & lectoris animum, ad retinenda quæcunque nos docuit, & refutanda, quæcunque fortassis meam ingenij tenuitatem, etiam nolentem, ac totis viribus renitentem fallere potuerunt.

FINIS.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
NOTABILIVM.

A.

Adamus.

Angeli.

Appetitus, Appetibile, Appetere.

Arbitrium.

Argumentum.

Attributa.

B

Baptismus.

Beati Beatitudo.

Beneficium.

Benignitas.

Blasphemia.

Bonum Bonitas.

Causa

Charitas.

Christus Dominus.

Complacentia.

Cogitatio.

Cognitio.

Concilia.

Concupiscentia.

D

Dæmon.

Decretum.

Defectus.

Desiderium.

Deus.

Deus

Differentia.

Disiunctum.

Displicentia.

Distinctio.

Doctrina.

Dominium.

vt Habitus

Induratio.

Infallibilitas.

Infernus.

Instans.

Instinctus.

Instrumentum.

Intellectus, Intellectio.

Intentio.

S. Ioannes.

Ira.

Ira propriè

L

Liberalitas.

Libertas.

Lutherus.

M

Malitia, Malum.

Malitiam

Materia.

Medium.

Mendacium, Mentiri.

Metaphora.

Misericordia.

Modus.

Nominales.

O

Obduratio.

Obiectum.

Obligatio.

Odium.

Omnipotentia.

Operatio, Opus, Operari.

Operum

Optimum.

Oratio,Orare.

Ordo.

P

Pactum.

non Peccat

Persona, Personalitas.

Perfectio.

Permissio, Permittere.

Philosophia.

Plumbum.

Pœna.

Pœnitentia.

Poßibile, Poßibilitas.

Potentia, Poteſtas.

Præceptum.

Prædeſtinatio, Prædeſtinare.

Prædeterminatio, Prædeterminare.

Præteritum.

Principium.

Prioritas.

Proceſſio.

T

V

Voli

Voluntas

FINIS.